14-4-N-30

LOGICA MEXICANA
ſiue
COMMENTARII IN VNIVERSAM ARISTOTELIS LOGICAM.

Autore R. P.

ANTONIO RVBIO RODENSI,

Societatis Ieſu Theologo, & Profeſſore in Regia Mexicanorum Academia.

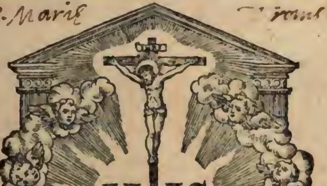
Cum duplici indice, quorum vnus quæſtiones in hac parte diſcuſſas, alter res conſideratione dignas refert.

PARS PRIOR.

Quæ quid contineat vide verſa pagina.

Cum priuilegio S. Cæſ. Maieſtat. & Superiorum permiſſu.

Bibliothecæ S. Mariæ

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

COLONIAE AGRIPPINAE,
Sumptibus ARNOLDI MYLII Birckmanni.

ANNO M. DC. V.

Explicantur hac priori parte.

Procemiales nec non vniuerſales quęſtio nes.
Prædicabilia Porphyrij.
Prædicamenta Ariſtotelis &
Poſt prædicamenta.

CENSVRA.

SEnatus Regij iuſſu perlegi Commentarios Reuerendi admodum, & doctiſſimi Patris Doctoris Antonij Rubij Societatis IESV in vniuerſam Dialecticam Ariſtotelis, in quibus nihil inueni Fidei noſtræ ſanctiſſimæ quoquo modo repugnans, ſed magnam, & fœcundam eruditionem, nam & ſtylus eloquentia ornatus eſt, & claritate perſpicuus, & doctrina ſenſuum vbertate, & ſoliditate egregia, multumque antiquis Theologis, & Philoſophis conſentanea: ſumma etiam in referend s, & diſcutiẽdis aliorum placitis diligentia, & iudicij maturitas: quare eos d gniſſimos cẽſeo, qui in communem ſtudioſorum vtilitatem typis excudantur, erunt enim, & ad erudiendam iuuentutem aptiſſimi, & his, qui maiores in literis fecere progreſſus, non parum vtiles. Compluti, anno 1603. quinto Idus Februarij.

Mag. Frat. Petrus de Lorca.

Facultas P. Prouincialis.

EGO Ludouicus Guzmanus Prouincialis Societatis Ieſu in Prouincia Toletana, poteſtate ad id mihi facta à Reuerendo admodum patre Claudio Aquauiua præpoſito noſtro generali, facultatem concedo, vt typis mandentur Commentarij in vniuerſam Ariſtotelis Logicam à Patre Antonio Rubio Doctore Theologo ſocietatis Ieſu, & ſacræ Theologiæ Profeſſore compoſiti, & grauium, doctorumquè hominum iudicio noſtræ Societatis approbati: in cuius rei fidem has literas manu noſtra ſubſcriptas, ſigilloquè noſtro munitas, dedimus. 27. Ianuarij Anni 1603. in noſtro Collegio Complutenſi.

Ludouicus Guzmanus.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EMANUELE

Typographus lectori.

l. falſ. ff. ad l. Corn.

PRodiit, amice Lector, ſuperioribus annis ad oram Balthici maris ſpurius quidam fœtus, qui adſcito ſibi falſo nomine, contra L. Corneliam, ſe in familiam nobiliſſimam vafrè inſinuare conatus, non paucis parum cautis impoſuit: ille inquā commentarius in Logicam, qui Collegij Conimbricenſis ſpecioſum nomen mendaci fronte præfert, quem Patres Societ. IESV iure, & more malo à plagiario quopiam ſuppoſitum non agnoſcunt pro ſuo. Et ſane obeſæ admodum naris ſit homo, qui non aduertat commentarium illū ab aliquo iuuēculo imperito, neq; nimium diligente Conimbricæ forſitan, ſi tamen Conimbricæ, at vbi vbi, alicubi ſaltem, ex ore docentis exceptum, memoriæ cauſa, multis omiſſis tumultuario in chartam coniectum eſſe, quem velut exaſciatum & abſolutum Collegij Conimbricenſis nomine vulgare, vt modeſtiſſime dicam, non erat viri boni. Quare fruſtra illa phalerata præfatio, fruſtra tot hederæ prolectantes emptores. Ad populum phaleras, ſegeſtria hæc ſunt, velanda merci non probæ. Non mirum quidem, mira, rara, exaſciata hæc ijs videri, apud quos prodijt hic fœtus, vt quibus ob crebros Arctoos vapores ſenſus & philoſophandi ratio pinguior craſſiorq; at alia Patribus illis mens eſt, qui ſua non Bauijs aut Mæuijs quibuſdam Philoſophorum, ſed raris etiam auribus & mentibus probari ſtudent. Talis hic eſt quem fide meliori damus R. P. RVBII in vniuerſam Logicam Commentarius, qui niſi me doctiſſimorum hominum fallunt iudicia, illam Logicæ Conimbricenſis ſitim, qua hactenus torſit multos, ſi non reſtinguere ac ſedare, at ſane lenire ita poterit, vt minus iam moleſta ſit tam diuturna expectatio Etſi fore confidimus, vt tandem Patres illi, quos dubio procul graues cauſæ morantur, ad ceteram eleganter à ſe elaboratam ſapientiæ togam, etiam hanc laciniam attexant aliquando. Interim accipe, amice Lector, velut ſuccidaneum, opus hoc, non ab aliquo iuuenante ingenio calide effuſum, ſed à veterano & palmario Philoſopho ac Theologo, diu multumq; preſſum ac politum, quod germanum eſſe, dignum autore doctiſſimo, dignum So[illegible] IESV, ipſum ſat ſuperq; teſtabitur. Quare, vt veteri verbo vtar, ſi tanti vitrum, quanti margaritum, ſi inquam ille Commentarius adulterinus tam auide à multis exceptus eſt, quid de hoc ſperare fas eſt? Se a[illegible]nio vino huic nulla opus eſt hedera. Vale lector, his fruere, & paulatim cetera expecta.

ILLV-

ILLVSTRISSIMO, AC RE-
VERENDISSIMO D. D.
IOANNI ALFONSO
à MOSCOSO,
ARCHIEPISCOPO COMPOSTELLANO, NV-
per electo, nunc verò Malacitano Præſuli digniſſimo, Regioque Conſiliario,

Doctor Antonius Rubius, Theologus Societatis IESV ſempiternam precatur fælicitatem.

OMnia penè commemorabiliter geſta veterum inciſa marmoribus è memoria penitus exciderunt, at quæ mentibus amor incidit, nulla vnquã vetuſtas obruit, nulla prorſus inobſcurat obliuio. Mira profectò ſunt (Illuſtriſsime Præſul) quæ de tuis olim in Academia Complutenſi literis fama vulgauit, ecquis illa non auribus æque ſimul, ac mente combibit? ecquis antiquum illud docendi munus non ſeruabit animo? memoria nõ recolet? ore nõ recognoſcet? & palam, libereq; profitebitur? ſi cui forſan aliquando ſubrepere obliuio cœperit, pauliſper excutiat oculorum aciem, illamque reflectat in homines illos, quos tua literis doctrina ſapienter inſtituit, pietas erudijt, ac labor informauit. Innumeri olim tibi diſcipuli verſabantur ob oculos, mihi penè quotidie, qui in viros tandem inſigniter eruditos, vnus in Cardinalem ampliſsimum, atque illuſtriſsimum, de Terranoua nuncupatum, in Epiſcopum Conchenſem alter (Andream Paciecum dico, quem generis nobilitas, amplitudo, inſignisq; eruditio ſummopere commendant) euaſerunt, vt interim alios ſilentio tacitus præteream, qui in diuerſis Chriſtiani orbis Eccleſijs honore, ac dignitate illuſtres, quaſi cœleſtia lumina prælucent: & quidem quod Deus me in tantorum hominum numero repoſuerit, honori, ac fœlicitati ducam eximiæ quamdiu vixero. Sed vt veniam ad alia, quæ maioris momenti apud me ſunt ſummatim ſaltem attingenda, elucent planè in oculis omnium quàm commemorabiliter omnia tibi demandata munera ſemper obieris, quam præclara pietatis, ac prudentiæ documenta præbueris, quam illuſtri virtutum officio præluxeris, & anteieris omnibus, præſertim erga pauperes (quod inſigne Prælatorum decus, & ornamentum iure cenſetur) cum in eis alendis totus ſis, ita vt facili, ac mediocri contentus victu, domeſticaq; ſupellectili, quidquid opum, ac diuitiarum ſuperſit, id totum in eorum inopia, ac labore ſubleuandis non ſolum inſumi patiaris, ſed immodica, ac penè diuina liberalitate profundas: hiſce igitur duobus veluti gradibus, literis nimirum, ac virtutum officijs, ad ſummum dignitatis, & gloriæ faſtigium euectus es, quibus præeuntibus poſt duas Eccleſias egregie gubernatas Guadixenſem videlicet, ac Legionenſem, clariſsimum Malacitanæ

ſedis Epiſcopatum obtines, & quod caput eſt, ditiorem, ac digniorem Compoſtellanum Archiepiſcopatum nuper oblatum conſtanti animo recuſaſti, obtentam iam ſedem pro tua ſingulari modeſtia, ac moderatione tibi ſat eſſe ducens: id ego cauſæ potiſsimum habui, vti præ cęteris primos tibi mearum lucubrationum fœtus alacri ſimul, ac lubenti animo dicarem. Accipe igitur (Præſul illuſtriſsime) fructus quos terra tuis ſata manibus, tuis benè mollita, ac ſubacta præceptis haud impari fruge reddit: en flumina in mare, vnde effluxerunt, ſe ſe iterum penitus effundunt: en meſſem iam diu cupitam, & ſi non plena, læta certe manu colligis. Etenim cum liberalium artium, ac Sacræ Theologiæ ſtudia ardenti ſæpè fueris amplexus animo, cum ea benigne foueris, ſapienter auxeris, conſeruaris, atque promoueris, ſpes eſt fore, vt laborem hunc noſtrū (vel vt melius dicā tuum) humaniter excipias, & ſingulari tua humanitate protegas: exiguum quidem munus, ſed non exigua voluntate oblatum, cui maximum, te fautore, ac patrono, incrementum accedet. Accedat vtinam tuæ huic auguſtiſsimæ dignitati, Deo benè propitio, annis accedat, accedat vtinam immortali apud Chriſtianam Rempublicam honori, & gloriæ tuis ſolum meritis adquiſitæ, & tandem accedat meritis gloriæ ſempiternæ.

AVCTORIS AD LECTOrem Præfatio.

POſt Prælectam trium annorum curriculo Ariſtotelis Philoſophiam, poſt duodecim annos perpetuos, quibus Sacram Theologiam publicè profeſſum ſum: poſt adeptam in vtroq; ſtudiorum genere Magiſterij, ac Doctoratus lauream in Regia, ac florentiſsima Mexicanorum Academia, poſt alios denique labores, quibus rem literariam iuuare, atq; aliqua ex parte augere, & promouere per annos vigintiquinq; (tot enim ferè ſunt, ex quo Complutenſis Academiæ alumnus Deo ita per miniſtros ſuos, & ſuperiores meos præcipiente has oras Mexicanas aduectus ſum) tota virium intenſione curaui, conſilium incidit, vt quaſi repuera ſcens me, meaq; ſtudia ad illas facultates iterum capeſſendas tranſmitterem, quæ auſpicium, & tyrocinium eſſe ſolent reliquarum in quibus tantopere cum auditorum non vulgari frequentia, nec pœnitendo fructu (Deo benè iuuante) verſatus fueram, vt ipſi etiam mirarentur diſcipuli, & amici (quibus mea induſtria qualiſcunque, & diuturna in Theologica Schola exercitatio perſpecta erat) quid cauſæ eſſet cur homo maturæ ætatis, grauioribus ſtudijs occupatus, alijsq; negotijs intentus, quæ maiorem reipublicæ vtilitatem præ ſe ferrent (ea eſt auditorum obſeruantia erga Magiſtros, ea æmulatio) Philoſophica ſtudia iterum repeterem, in eisq; vellem conſeneſcere, quaſi hiſce artibus augendis, exornandisq; illi plerumq; ſuā nauent operam, quibus maior ſit iuuentutis ardor, maior recentiorū ſtudiorū alacritas. Et quidem (vt vera fatear, & paucis explicem conſilium meum) hæc eadem ratio, quæ multorum iudicio poſſet me ab his minoribus ſtudijs deterrere, ipſa me monuit, & quaſi impulit, vt hunc laborem ſubirem, quem licet plures cū laude aggreſsi ſint, ſed nō ita multi ea maturitate, & rerum experientia, qua opus eſſet, non dico ad mediocrem Philoſophum inſtruendum, ſed ad perfectū Theologum, & ſuis abſolutum numeris informandum. Ecquis enim eſt, qui neſciat inter omnes

artes,

artes, quas liberales vocant, & ingenuas, Dialecticam præcipuè, & Philoſophicas diſciplinas Diuinæ Theologiæ ancillari, tanquā illi familiares eſſe, vel (ſi ita loqui licet) tam ſtricto affinitatis, & neceſſitudinis vinculo connectas, vt qui in rebus logicis, aut naturalibus errauerit, ſapientiam illam, quæ de Deo agit haurire ſine errore non poßit. Imo qui leuiter in his facultatibus (quæ viam comparant ad Theologiam) lapſus fuerit, grauius, ac turpius hallucinabitur in ipſamet ſacra doctrina: ea ſi quidem dialecticæ, & naturalis ſcientiæ principia, & poſitiones, nec docet, nec diſquirit, ſed illis ſuppoſitis ad altiora, & difficiliora procedit. Quod ſi tanta Diuinæ Theologiæ moles, tam ingens, ac planè regium ædificium his fundamentis niti debeat, quam firma, quam ſtabilia illa oportebit eſſe, vel ſi non ſint, quæ nō erit timenda ruina? equidem putaui ſemper (nec vana fides, ſed quotidiana experientia, & prudentum calculis confirmata) neminem poſſe ad diuinas ſcientias ſine temeritate gradum facere qui in humanis ſobriè, ac cordatè non fuerit inſtructus: nec tantum intereſt Sacræ Theologiæ candidatorum, ſi magnam rerum Logicalium, ac Philoſophicarum copiam, & ſubtilium quæſtionum copioſam, & exquiſitam ſuppellectilem ſibi comparauerint, quam ſi in vera, ac ſolida Ariſtotelis Philoſophia pedem fixerint, prout egregius eius interpres D. Thomas integrè, ſincere, ac dilucide illam nobis ob oculos propoſuit, ſcilicet qualem diuinitus reuelata ſapientia exigebat, pro ſua non dicam tantum veritate, ſed etiam dignitate, atq; ornamento. Et quidem ſi diuina prouidentia factum eſt, vt florentiſsimæ quæq; terrarū orbis Academiæ, in quibus vera pietas eſt, ſana mens, & intemerata religio Angelici Doctoris in re Theologica (vtraq; vt aiunt manu) ſuſceperint doctrinam, eam vt intelligant, prælegant, & omnibus eius facultatis ſtudioſis intelligendam, addiſcendamq; proponant: quid ni, qui ſuum oleum, & operā ponunt in dialecticis argutijs, & naturæ arcanis rimandis, atq; illuſtrandis ita ſe gerant, vt quæ ſuis auditoribus viua voce tradiderint, vel ſcriptis commentarijs in lucem emiſerint, talia ſint, quæ aditum expeditiorem reddant ad Theologiam, tantumq; abſit, vt cum illa pugnent, vt potius ſumma contentione concordent, atq; ita cohæreant, vt à primis dialectices rudimentis ea animo imbibas, quæ per totum ſtudiorū curriculum alta mente repoſta velis, & non quæ neceſſe habeas dediſcere. Hæc verò præſtare pro dignitate non poterit, niſi qui in D. Thomæ Theologica ſumma multum, diuq; verſatus Theologicas res cum Philoſophicis componat: quo circa abs re non erit, ſi quales quales feci in ſacra diſciplina progreſſus, eo illos conuertam, & reuocem, vnde non ſine vſura à fœnore repetendi ſint.

Accedit alia noſtri conſilij ratio, quæ me impulit ad hoc onus ſubeundum, quam licet vltimo commemorem loco, prima fortaſſe in votis fuit, nimirum tam vberes &, copioſos in Ariſtotelis dialecticam, ac Philoſophiam vniuerſam edere commentarios, tam accurate, atq; exquiſite digeſtos, vt nihil ferè ſit ſolidæ doctrinæ, veræ, ac probatæ eruditionis, ſiue id ex antiquorum fontibus effluxerit, ſiue recentiorum ſtudio, & diligentia accumulatum ſit, quod ab his noſtris lucubrationibus peti ſine rubore non poßit, ex quo illa inter alias, tum profeſſoribus veteranis, tum etiam tyronibus diſcipulis emergit vtilitas, quod ſine magno librorum ſumptu, & apparatu, res non modo neceſſarias, ſed quacunq; ratione vtiles, ex hoc vno quaſi promptuario poterunt deducere, & tedium illud longè moleſtiſsimum, nec bonis artibus minus inimicum, dictandi, excipiendi, ſcribendi, & tranſcribendi codices effugere, quem morem neſcio an magiſtrorum ambitione (dum ſua cogitata volunt diſcipulorum manibus, ſcriptis, ac poſteritati mandare) an verò auditorum incuria, inertiaq; (nam graue iudicant, quæ viua præceptoris voce diſputata ſunt mente complecti, & memoria retinere) introductum omnes ferè iam Academiæ receperint, ſed quanta cum ſtudiorum iniuria, diſpendio, & bonorum ingeniorum dedecore, ipſam teſtor experientiam, & antiquiores Philoſophos, qui cum nihil in gymnaſijs ſcripſerint, ſed diſceptantem Magiſtrum ſedulo, ac diligenter audierint, eaſdemq; diſceptationes

inter ſe-

inter ſeſe aſſidua collatione pertractauerint, eo doctrinæ peruenerint, quo rari pertingunt huius ætatis homines, qui codicibus onuſti totã ferè ſcientiam in ſcriptis habent. ſcholis verò, & quotidianis exercitationibus nihil, vel adeò parum tribuunt, vt peracto liberalium artium curriculo graphici, & liberales notarij potius euadant, quam perfecti, atq; abſoluti dialectici, & philoſophi. Propterea ſocietas noſtra (cui potiſſimum conatus noſtros, laboreſq; conſecramus) in ea ratione ſtudiorum, quam ſuis profeſſoribus præſcripſit ſuperioribus annis, optat, & præcipit, vt ſi præceptores citra dictationẽ ita docere poſſint, vt quæcunq; ſcribenda eſſent, commodè valeant ab auditoribus excipi, ne verbum quidem dictent, ſed voce prælegant. At verò nullus, vt credo profeſſor erit, qui ſi commentarios noſtros velit euoluere, & ſuis auditoribus enucleatè tradere, nõ poſſit facilè, & commode totam philoſophiam percurrere, nihil dictando, nam ſi in aliquam opinionem aliquando incidat (incidet autem raro, ſi verus ſit Ariſtotelis, & D. Thomæ diſcipulus) quæ minus ſibi probetur, poterit eam viua voce refellere, & contrariam adſtruere: ecquis enim erit auditorum tam hebes, ac ſordidus, qui pauca hæc, raroq; occurrentia capere non poſſit ſine codice? Atq; ita fiet, vt viuæ vocis energia res ipſas ſemel, atq; iterum repetitas dilucidiores reddat, fortiuſq; figat in auditorum mentibus, quorum partes erunt aures, & animos potius erigere, quã temperare calamum, aut læuigare papyrum, poſteaq; prælectiones non oſcitanter auditas ſæpè ſæpius verſare, inter ſeſe conferre, & nunc propugnando, nunc repugnando, agitare, diſcutere, ventilare.

His igitur de cauſis, & alijs quibuſdã (quas libens prætermitto) hos de logicis rebus commentarios meditati ſumus, & in lucem damus ad Dei Optim. Maxim. gloriam, & bonarũ artium profeſſorum, ſtudentiumq; vtilitatem, & fructum. Supereſt vt procedendi methodum, quã elegi, paucis aperiam, quamuis ipſa ſe ſatis prodat, vel in ipſo veſtibulo, & ingreſſu. Erit ergo in vniuerſum facilis, ac dilucida: Ariſtotelis contextum per ſua capita, vel ſaltem cuiuſq; initium proponemus prout latinum fecit Boetius Seuerinus (nam ea verſio quaſi tenacior litera, grauior, & elegantior meritò ſolet cæteris præferri) adiungemuſq; explanationem noſtram, quæ textum eundem illuſtriorem reddet, ſubinde ſequentur animaduerſiones quędã, ſicubi materiæ dignitas, aut difficultas poſtulauerit, ac deniq; totã ipſam Ariſt. doctrinam in controuerſiam vocabimus, vt eius veritas luculentior, euidentiorq; efficiatur, idq; per ſimplices quæſtiones ſine articulis, ſine ſectionibus aut alijs partitionib⁹ quæ tyronibus obſcuritatẽ pariunt. Erit autẽ præceptoris munus, dũ viua voce has enodauerit quæſtiones, ita diggerere, ac diſtribuere, ne plus iuſto creſcant quotidianæ prælectiones, vt in omnibus auditorum captui conſulat, ac memoriæ. Atq; hæc procedendi ratio perpetua nobis erit. Iam verò ſi quis ad exactam, perfectamq; rerum logicarũ tractationem enarrationes deſiderauerit in libros Topicorum, & de priori reſolutione, aliunde ſibi quæret, parabitq;: nos etenim ſuperuacaneum duximus, libros de priori analyſi ſpeciali tractatu elucidare, cum in ipſamet dialectica introductione (quam ſummularum nomine intelligunt) iuxta oblatam occaſionem ſatis fuerint pertractati, topicos verò locos Rhetoricæ cõſiderationis eſſe quis nõ videat? Satis ergo eſſe duximus libros omnes dialecticæ in ſcholis explicari ſolitos noſtris commentarijs illuſtrare, vt proinde vniuerſa Ariſtotelis dialectica tibi tradita à nobis iure optimo cenſeatur. Reliqua verò, quæ ad totius curſus integritatem ſuperſunt, commentarios dico in octo libros de Phyſica auditu, duos de ortu, & interitu, tres de anima cum Metaphyſica paratos omnino habeo, eoſq; abſq; vlla intermiſſione typis excudendos (ſi vita comes fuerit) tibi offero, ex quibus ſanè maius tibi emerſerit emolumentum legendo, quam ſi nondum lecta, reijcienda putabis: & minus offendes, ſi dum legeris, aliquid addiſcendi ſtudio legas, quam ſi tantum intenderis improbare.

(* * *)

QVAESTIO-

QVAESTIONES
PROOEMIALES
PRO DIALECTICÆ
INTRODVCTIONE.

DIALECTICAE proœmium aggreſſurus pleroſque video exordium à materia illius ſumentes: idque principio in controuerſiam vocantes, de rebus ne, an de ſolis vocibus differat, à proprio vero ſeu (vt aiunt) formali obiecto, vnde ſpeciem, ac dignitatem ars quælibet, ac ſcientia ſortitur, alios, plures demum, an ſcientiæ, vel ſolius artis rationem habeat, cum primis inueſtigare contendunt, vt inde ad controuerſias reliquas in proœmio ipſo agitari ſolitas gradum faciant. Ego verò Philoſophi præceptum ſecutus primo poſteriorum lib. & cap. ab ipſius dialecticæ neceſſitate exiſtimo eſſe inchoandum, cum eodem in hac parte exiſtentia, & neceſſitas referantur. Etenim ſi dialectica ad vnius, vel alterius finis conſecutionem comparādæ ſcientiæ, neceſſaria non ſit, idem erit de ea ferendum iudicium, quantum ad præſens pertinet inſtitutum, ac ſi penitus non eſſet, eodem igitur ordine ac principio proœmium dialecticæ inſtituo, quo angelicus Doctor Beatus Thomas proœmium ſacræ doctrinæ, illud in primis in dubium reuocans, neceſſarium ne ſit præter Philoſophicas diſciplinas aliam doctrinam habere, hoc eſt enim primæ ſuæ partis, & totius ſummæ principium: ideò prima noſtra proœmialis controuerſia ſimilis quidem, ſed vniuerſalior erit, iuxta ipſius dialecticæ naturam (quæ velut proœmium quoddam ſcientiarum omnium vniuerſale eſt.) An præter proprias, & cuicunque materiæ accommodatas diſciplinas, quædam alia ſit, & quaſi generalis, neceſſaria: ſciendi modum, ac methodum vniuerſis præbens Huius enim eſt cōditionis dialectica, vt in proœmio ipſo oſtendemus.

QVÆSTIO PRIMA PROœmialis, de dialecticæ neceſſitate.

Vtrùm dialectica ſit neceſſaria?

Explicatur quæſtionis titulus.

VTramque tituli vocem, diſtinguendam eſſe cenſent moderni quidam, priorem, nempe dialecticam diſtinctione duplici, aliam eſſe ſtatuentes dialecticam naturalem, quæ ex diſcurſibus ac ratiocinationibus, à quocunque ipſius luminis naturalis virtute, conſtitutis conſtat: cum notum ſit neminem eſſe rudem adeò, & hebetem ingenio, qui vnius rei notitiam ex alia quoquo modo non inquirat, & aſſequatur, altera eſt artificialis, ſeu acquiſita dialectica, quam ſibi homo ſtudio, & exercitatione parat, & quæ ipſum ordine, & methodo ſyllogiſmum, demonſtrationem, aliaque ſciendi inſtrumenta conficere docet. Quam diſtinctionem deſumptam eſſe exiſtimant ex primo Rhetoricorum ad Theodoctē cap. 1. vbi Ariſtoteles dialecticos, & Rhetoricos homines à natura eſſe teſtatur, imperfectè quidem, perfici verò ab ipſa arte dialecticæ. Ex cuius ſententia vtrumque membrum dictæ diſtinctionis eliciunt, naturalis, & imperfectæ dialecticæ, atque conſummatæ. a

Cæterum ſi propriè loquendū eſt, illud ratiocinationis, ac diſcurſus, quod ſine arte habetur non dialectica, ſed eius initium appellādum eſt. Habet namque ſimile virtutum moralium principium homo in eiuſdem partis rationalis aptitudine fundatum, nonnulla etiam ad virtutes ipſas ſpectātia naturaliter exhibet, quæ tamen, vt ſtudioſus à natura dicatur, vel, vt virtutes ei ſint naturales, non ſufficiunt, vt his verbis affirmat Ariſtoteles 2. Ethic. cap. 1. non longè à principio. *Cum idonei ad virtutes ſuſcipiendas natura ſimus, aſſuetudine perficimur.* Cui ſententiæ etiam ſubſcripſit D. Tho. 1 2. q. 63. art. 1. Vbi primum concedens, negat ſecundum. Eſto igitur dialecticæ principia, ac veluti ſemina, natura ipſa homini dederit, quorum virtute in quaſdam inordinatas ratiocinationes prodire poſſit, ſatis non eſt, vt nomine naturalis b

turalis dialectica ... appellanda, aut etiã dialectica ei ... aturalis dicatur.

Ariſtoteles verò in rhetoricis, eſſe homines à natura dialecticos, non docuit, ſed caſu, & abſq; e vllo or... ine, quadam aliquando ratiocinatione ... quem nos vſum, inchoationem tantum dialecticæ propriè appellamus: & ſi aliquid diſcrimen hoc in modo tantum loquendi potius, quam in reipſa ſitum eſſe videatur, referre non parum dialectico proprio loquendi modo vti, animaduertere debet, & ideò talem dialecticę diſtinctionem relegandam eſſe, cenſemus, & pro arte, & ſciẽtia duntaxat accipiẽdam in titulo quæſtionis.

Secunda eiuſdem dialecticæ diſtinctio adhibetur, vt pro parte totius logicæ accipiatur, q̃ topicam appellant, quæ ex probabilibus diſputare docet, cui in topicis dialecticæ nomen attribuit Ariſtoteles, & aliquando pro vniuerſa logicæ ſcientia, quam acceptionem ex vſus accommodatione potius, quam ex vocabuli pro-
3. prietate habere affirmat Mag. Sotus q 1 proœmiali: ſi tamen Ariſtotelem ipſum conſulamus, ex propria nominis ſignificatione inueniemus, accipiendam eſſe dialecticam pro ſcientia integra, & non pro parte aliqua niſi fortè eo loquendi modo, quo totius nomen alicui eius parti adaptare ſolemus. Hæc enim ſcribit Ariſt 1 rhetor. ad Theodectem cap. 1. poſt medium *De quolibet ſyllogiſmo dialecticam, vel vniuerſam, vel partem quandam conſiderare.*

Secunda tituli particula explicatur.

Secunda etiam tituli particula, communi illa diſtinctione explicatur, eſſe rem neceſſariã contingit dupliciter, abſolute, vel ex ſuppoſitione alicuius finis conſequendi, primum neceſſitatis modum habet res, quæ ex propria natura, extra ordinem ad aliud, non poteſt alia ratione ſe habere, & huius eſſe conditionis Deũ Optimum inuenimus.

Secundo neceſſitatis modo cibum aliquem capere, qui vitam conſeruare vult, neceſſarium eſt, & in ſenſu priori certum eſt non eſſe dialecticam neceſſariam, ſed rationem contingentis habere, cum cæteris creatis rebus communem. Iuxta ſecundum ergo ſciſcitatur titulus quæſtionis, an neceſſaria ſit ad cæteras ſcientias comparandas.

Prima opinio, eiuſq; confirmatio.

1. Opinio.

HIS igitur prælibatis, dialecticam pro ſcientia ipſa logicæ accipimus, de qua poteſt quæſtio inſtitui (nã de eius principio, quod dialecticam naturalem appellant plures, adeò certum eſt, neceſſarium eſſe ſimpliciter ad alias ſcientias adquirendas, vt nemo in dubium reuocauerit) ſed non eſſe in hunc finem neceſſariam, pluribus congeſtis rationibus probant aliqui, ex quibus duas tantum, quæ maiorem ingerunt difficultatem, ſelegi.

Prior eſt, dialectica non eſt propter ſeipſam 4.
neceſſaria, nec propter alias ſcientias aſſequendas, ergo nullam habet neceſſitatem, antecedens oſtenditur, nam propterea exiſtimatur neceſſaria, quia præbet omnibus modum ſciendi, ſed ex hoc non poteſt ſibi eſſe neceſſaria, quia Ariſtot. 2. Metaph text. 1. ſcientiam ſimul & modum ſciendi quærere abſurdum iudicat, quem locum exponens Diuus Thomas in eius lib. commentarijs lect. 5. per modum ſciendi dialecticam intelligendam eſſe ait, ergo abſurdum erit hunc modum ſciendi propter eandẽ ſciẽtiam quærere, vel neceſſarium exiſtimare, ſimul enim inueſtiganda ſunt, quæ non ſunt diſtincta. Sed nec propter alias ſcientias videtur neceſſaria, cũ ſcientia quælibet ſibi ſit ſciendi modus, proprias definitiones, diuiſiones, & ratiocinationes habens, quibus comparanda eſt: & certè ſi eiuſmodi inſtrumenta à dialectica emendicarent omnes, non parum dignitati earum detractum eſſet.

I. argum.

Scientiam ſimul & modũ ſciendi quærere abſurdũ.

Secunda ratio, ad ſcientiam comparandam, duo tantum ſunt neceſſaria, vnum, vt qui illã conſecuturus eſt, inueniat eius principia, quibus aſſentiatur: alterum, vt certò ſciat, ſe vti aptis ratiocinationibus, aut argumentis, non fallacibus ad demonſtrandas ex inuentis principijs, eas concluſiones, quibus ſcientia continetur, eiuſmodi autem duo præſtare poteſt homo per lumen naturale intellectus, ignarus adhuc dialecticæ, ergo & ſcientias alias conſequetur ſine dialectica, vnde & referuntur plures diuerſarum ſcientiarum periti, vt Medicinę 5.
Hippocrates, vtriuſq; iuris multi, & qui etiam Mathematicas diſciplinas abſq; dialecticæ adminiculo addiſcere potuerunt. Ad hæc artes in eum finem ſunt inuentæ, vt naturæ opera facilè ordinata, & ſine errore fiant, quæ tamen his admixtis defectibus ſine arte natura ipſa præſtaret. Inuenta eſt ergo ars logicæ, vt rationalis facultas homini à natura conceſſa, in ſuis operationibus abſque his erroribus poſſit procedere, vnde ſequitur ſine arte ſcientiam, poſſe quidem adinueniri, quamuis non ea facilitate, & ordine, quem præſtat habitus, nec ab erroribus purgatam, atque adeo non eſſe at-

II. argum.

tem

... ſcientiam ſimpliciter comparandam neceſſariam.

Qui nam hanc ſententiam ſequantur. His rationibus perſuaſus hanc partem tenuit Iauellus in Compendio ſuæ logicæ tractatu 1.c.4.quem ſequuntur alij exiſtimantes, abſq; dialecticæ adminiculo, quemquam poſſe integram quamuis ſcientiam comparare, non tamen ſine magno labore, nec etiam ſine errorū
4. I. argum. admixtione,quare eam tantum vtilitatem dialecticam afferre crediderunt, vt commodius, facilius, ſine periculo errandi acquiri poſſint reliquæ ſcientiæ.

Opinio ſecunda oppoſita.

Extremum aliud ſequuti ſunt plures, quos idem refert Iauellus, dialecticæ neceſſitatem
Scientiam ſimul & modū ſciendi quærere abſurdū. adeò extollentes,vt quaſi vnicum medium cōparandi, quamcunque aliam ſcientiam illam reputent, in eo gradu, vt dialecticæ ignarus, nec imperfectam aliam ſcientiam habere poſ
6. ſit, quorum ſententia hoc efficaci argumento confirmari poteſt.

I. argum. Vera ſcientia non eſt quæcunque cognitio concluſionis, ſed ea tantum, quæ vſque ad ſua principia per ſe nota refertur ab eo quidem à quo habetur, nam licet aſſenſus concluſionis talis ſit ex propria natura, ſcientificus in eo intellectu non erit, qui eum vſque ad prima principia neſcit deducere,ſed humanæ tantùm
II. argum. fidei, aut opinionis, vt ex doctrina Ariſtotelis 1.poſteriorum libro, capite 2. communis tenet conſenſus, ſed abſque ſcientia dialecticæ repugnat talem modum deducendi exploratum habere, ergo & talem habere aſſenſum veritatis, qui ſcientiæ rationem poſſit attingere.

Tertia ſententia.

Tertia ſententia, & media. Mediam vero tenuiſſe viam inter hæc extrema inuenio vniuerſos alios Doctores noſtri temporis, Sotum præſertim, ac Doctorem
5. Toletum, quæſtione prooemiali prima. Neceſſariam ſcilicet eſſe dialecticam ſimpliciter, ad reliquas ſcientias exactè comparandas, vtilem tantum ad eas acquirendas imperfecto modo.

Totius controuerſiæ enodatio iuxta propriam ſententiam.

Sed vt aliorum ſententijs auditis noſtram proponamus, obſeruare oportet conditiones neceſſarias, vt notitia, vel aſſenſus veritatis ſit, & appelletur ſcientia. Eſt autem in primis requiſitum, vt per euidentem conſequentiam ex alio etiam euidenti aſſenſu deducatur, nec tamen hoc ſufficit, niſi vtrumq; cōſtet habenti,poſſibile eſt enim rem ita ſe habere, & tamen vnum,vel aliud,vel etiam vtrumque non eſſe aſſentienti notum, ſed vel aliorum autoritate acceptum, vel ſola probabilitate, & in caſu non habebit requiſitam firmitatem, & certitudinem, vt ſcientia appelletur. 7.
Conditiones ad ſciētiam neceſſariæ. Quibus conditionibus alia adiungi poteſt : vt habenti,euidenter notum ſit aſſenſum, quem habet eſſe principio ex terminis noto coniunctum,vno,vel pluribus medijs, quæ ſibi etiam ſint explorata, quia ex vnius tantum ignorantia, fieri opinionem eſſe, vel fidem humanam. Eiuſmodi omnes conditiones,tanquam apprimè neceſſarias ad veram ſcientiæ rationē poſuit Ariſt.1.poſt.c.2.

Secundo oſtendendum eſt quid, vel quan- II. notab.
tum præſtare poſſit homo in comparatione ſcientiarum, arte dialecticæ deſtitutus: poteſt autem imperfecta quadam ratione diſcurrere, vnum ex alio deducere, cum naturale lumen propria ſit facultas diſcurrendi: & non minori certitudine ex oppoſito conſtare crediderim, non poſſe ſcientiam ex ſuis principijs elicere, in eademq; referre ſine arte modum, & ordinem oſtendente. Supereſt ergo illud nec amplius poſſe,quod Ariſtoteles docuit 1.rhetoric. ad Theodectem cap.1.illis verbis *Verum multi hæc temere & caſu, nonnulli exercitatione ac habitu faciunt.* Temere autem, aut caſu aliquid fieri, non eſt aliud, quam ſemel, aut iterum, & id quidem abſque ordine deb[illegible].

Itaque ſcientiæ aſſenſum valebit natu[illegible] men attingere, quocunque modo ſciendi acquiſito excluſo: ſeriem autem, veritatum omnium, vnius ſcientiæ ordinem,ac dependentiam,vnius concluſionis ab alia, omniumque à primis principijs,tenere,vt par eſt ad conditionem ſcientiæ,ſine ſpeciali modo ſciendi planè eſt impoſſibile.

Vnde infero primo, non eſſe neceſſariam dialecticam,vt intellectus valeat vnam, vel al- 8.
teram concluſionem,principio ſcientiæ notiſ- Corolariū
ſimo proximè coniunctam, ſibi comparare, primum.
propria induſtria,ac labore: propter notiſſimā affinitatem eius concluſionis cum principijs, cæteras verò,quæ non ita patent, magiſque ab ipſis principijs diſtant, nec deducere,nec referre,ſine arte poterit,cuius officium eſt, modum oſtendere, quo principijs coniunguntur: talis autem modus, cum non per ſe pateat: nec attingitur nuda virtute naturali intellectus.

Secundo infertur, non poſſe intell[illegible] ab ſque artis dialecticæ præſidio in[illegible] quã ſcientiã, hoc eſt omnes eius c[illegible]nclulione[illegible], nulla, vel certè paucis ignoratis e[illegible] imperfectè comparare: nam arte opus eſt, ſuper additaque naturæ inuentione, vt rationem tenere poſſimus, etiam imperfectè plures ex vna veritate deducendi, ea certitudine, & euidentia, quam natura ipſa ſcientiæ poſtulat.

[illegible] corolariũ. Ex quibus tertio deducitur, falſam eſſe etiam ſententiam, quam Magiſter Oña ſtatuit tertio illo articulo quæſtionis, artem dialecticæ non eſſe neceſſariam ad eas ſcientias aſſequendas, quæ non adeò exactis demonſtrationibus procedunt, ſed ijs quæ facilè videntur, probando, & docendo ita eſſe hoc, vel illud: quia ſic rei claritas contenta eſt, exemplũque adhibuit, in mathematicis diſciplinis, cum tamen earum peritis notum ſit, quam exactè procedant, quam ſint earum demonſtrationes euidentes, quo ordine concluſiones poſtremæ ex principijs, innumeris penè medijs, eadem certitudine demonſtratis deriuatæ habeantur:

9. quæ ſine arte, ac modo ſciendi non percipiuntur, & quantumuis imperfectè ſcientia procedat, eam debet habere euidentiam, & certitudinis conditionem, ſi vera ſcientia eſt, quæ ſine arte non attingitur.

Vltim. notabile. Poſtremo adnotandum eſt, vnam concluſionem, propter efficaciam demonſtrationis, habitum ſcientiæ generare, non tamen perfectum ſecundum [illegible] conditionem [illegible] ſcientiæ debitum: qua propter in communi modo loquendi, & concipiendi non dicitur, eam tantum concluſionem ſcientiæ habens, ſimpliciter illam acquiſiſſe ſcientiam, aut in ea peritus eſſe, ſed ratione ſolius concluſionis, quam habet, quæ denominationem nõ abſolutam (ſed vt aiunt) ſecundum quid tribuere poteſt.

Prima concluſio. Quibus explicatis hac duplici concluſione, explicatur noſtra ſententia. Prima, dialectica ſimpliciter eſt neceſſaria ad integram quamcunque ſcientiam, etiam imperfectè comparãdam, vel certè ad eam, à qua ſciens ſimpliciter quis appelletur.

[illegible] ſimũ atque [illegible] ex [illegible] eſt Ariſtoteles. Quam primo oſtendunt, verba Ariſtotelis 2. metaphyſic. text. 15. *Scientiam ſimul, & modum ſciendi quærere abſurdum eſt*, quæ Diuus Thomas vbi ſupra, & reliqui omnes interpretes de dialectica exponunt, propter neceſſitatem eius, oſtendentes, ante omnes alias eſſe addiſcendam: verbum enim abſurdum, non quamcunque neceſſitatem, ſed impoſſibilitatem comparandi quamcunque aliam ſcientiam oſtendit, ſimulemque abſolutam neceſſitatem eius ſtatuit. & Diuus Auguſtinus, libro 10.

Auguſt. 2. de ordine, capite 13. Vbi modum intellectus in ſcientijs comparandis, ſimulque dialecticæ præſidium, in eundem finem oſtendens, ſic loquitur. *Quando ergo transiret ad alia fabricanda, niſi ipſa ſua prius quaſi quædam machinamenta, & inſtrumenta diſtingueret, notaret, dirigeret, proderetque ipſam diſciplinam diſciplinarum, quam dialecticam vocant, hæc docet docere, hæc docet diſcere, in hac, ſe ipſam ratio demonſtrat, atque aperit, quæ ſit, quid velit, quid valeat ſcit ſcire, ſola ſcientes facere, non ſolum vult, ſed etiam poteſt.* Sapienter etiam Albertus Magnus capit. 3. prædicabilium: Hanc noſtram profeſſus ſententiam, *Neſciens logicam* (ait) *etſi ſcire aliquid videatur, neſcit tamen, cum rationem ſui ſciti neſciat,* & hinc deducitur ratio eam efficaciter oſtendens, quia continentiam vnius concluſionis in alia, & in principijs omnium capere, ea certitudine reflexa, vt quis certò talem deductionem teneat, abſque dialecticæ adminiculo, cuius proprium officium eſt talem modum docere, impoſſibile planè eſt, ergo cum id ſit ad veram ſcientiam conſequendam neceſſarium, non erit ſine dialectica poſſibile, eam cõſequi, & etiam ſi lumine naturali veritatum notitia haberetur circa materiam alicuius ſcientiæ (vt habuiſſe quoſdã ſine dialectica veriſimile eſt), opinatam tantum, vel creditam habuiſſe cenſendum eſt.

Albertus Magnus.

Et ex concluſione hac facilè elici poteſt ad ſcientias perfectè addiſcendas neceſſariam eſſe ſimpliciter dialecticam.

Secunda concluſio ad vnum, vel alterum ſcientiæ aſſenſum, ex quo habitus eiuſdem ſcientiæ quadam ratione imperfecta gignitur, hoc eſt non habens ſcientiæ ſtatum, nec tribuens ſubiecto abſolutam ſcientis denominationem, non eſt dialectica neceſſaria, cuius ea eſt ratio. Quia naturale lumen, quod eſt totius dialecticæ initium, quemadmodum ad aſſenſum principiorum propria virtute ſe extendit, eadem ratione ad vnam, vel alteram concluſionem principijs valde coniunctam, & manifeſtè [illegible] poterit ſe extendere, eſto ad ceteras eiuſdem ſcientiæ a principijs remotiores, minuſque proinde notas, niſi arte, ac modo ſciendi acquiſito procedere non valeat. 11.

Proba. conclu.

Sati.

Satis fit aliarum opinionum argumentis.

IVxta ſenſum igitur harum concluſionum, communem ſententiam amplectimur. Primum autem argumentum ſententiæ prioris duo cōtinet membra, alterum neceſſitatem dialecticæ, comparatione aliarum ſciētiarum, tollere intendens: cui reſpōdemus, habere quidem quamuis ſcientiam, proprias definitiones, & demonſtrationes, in quibus duo ſunt conſideranda, & materia, in qua conſtituuntur, & forma inferendi concluſionem in modo, & figura, ex qua neceſſitatem, & euidentiam ſortitur argumentum, & ratione materiæ, efficiuntur propriæ talis ſcientiæ, formam vero ſola dialectica præſtat, ergo hanc noſſe per artem dialecticæ, neceſſarium eſt ad acquiſitionem ſcientiæ.

Alterum membrum tangit dialecticæ neceſſitatem reſpectu ſui ipſius, cui Doctor Toletus ſatisfacit, vniuerſam dialecticam in ſingulas ſui ipſius partes diſtinguens, ex quibus ea, quæ ordine naturæ aliam antecedit, ad illam perdiſcendam iudicatur (inquit) neceſſaria, vt prædicabilia neceſſaria ſunt ad prædicamentorum notitiam, hæc ad artem propoſitionis conſtituendæ, & vtraque ad condendum ſyllogiſmum: quapropter priores poſteriorum reſpectu, neceſſariæ inueniuntur, atque adeò tota ipſa dialectica ſibi ipſi ſecundum partes diuerſas.

Difficultatē patitur prædicta ſolutio. Solutio quidem non contemnenda, ſed quę hanc patitur difficultatem, nam reſpectu prioris, quæ aliam partem non præſuppoſuit, haud poteſt ſibi eſſe neceſſaria dialectica, ſed erit ad naturale lumen recurrendum, ergo ex hac parte non eſt argumento ſatis factum.

Alia ſolutio. Ideò alio modo reſpondendum cenſeo, dialecticam eſſe ſcientiam ſimul, & modum ſciendi, in qua ſola, duplex hæc ratio inuenitur: rationem ſcientię induit, in quantum infert ſuas concluſiones per demonſtrationem, ſicut quæuis alia (conditio eſt enim hæc omnibus communis) modus autem ſciendi, in quantum eiſdem [illegible] concluſionibus, inſtrumenta comparandi [illegible] tiam conficere docet, vt definitionem, diuiſionem, ac demonſtrationem, eſt ergo ſibi neceſſaria ex poſteriori conſideratione comparata ad priorem, etiam ſi ſecundum ſe totam accipiatur, etenim ſi dialectica talis non eſſet, quæ vniuerſalem modum ſciendi contineret, eumque per certam demōſtrationem [illegible] non eſſet ſcientia, hoc autem ita accipiendum eſt, vt intelligamus ad acquiſitionem partium priorum, rudem quandam notitiam quorundam documentorum aliarum partium tradendam eſſe, & tandem ex acquiſitione omnium partium perfecta erit totius ſcientiæ notitia, nec ſenſui Ariſtotelis contradicit, quamuis verbis contrarium eſſe videatur: in acquiſitione dialecticæ ſcientiam ſimul, & ſciendi modū quæri, nam cum gemina hæc ratio in eadem dialectica conueniat, non eſt aliud poſſibile, Ariſtoteles vero nomine modi ſciendi dialecticam intelligens, verbo ſcientiæ aliam quamlibet ſcientiam à dialectica diſtinctam exprimit, non dialecticam ipſam, vt acutè ſatis Diu. Thom. in commentarijs illius loci, & opuſc. de Trinitate infrà referendo expoſuit.

Secundum argumentum, intentum quidem probaret, ſi res ita ſe haberet, vt omnia quę cōnumerantur poſſet lumen naturale abſque dialecticæ præſidio, vniuerſas enim formas diſſerendi, euidenter (vt par eſt, ad ſcientiam conſequendam cognoſcere) magnum quid eſt, & niſi arte fulcitum naturale lumen id aſſequi non valet, & hoc idem confirmationi ſatisfacit, cum ſcientiam comparare altioris ſit ordinis effectus, quam qui ab alijs artibus præſtantur, ideò facultas naturæ ſufficiens non eſt, niſi hac etiam perfectiſſima arte dialecticæ, ac modo vnico ſciendi perficiatur, quamquam partem eius aliqualem propria virtute præſtare poſſit. Ad II. argumentum Ad Conf. 3.

Ex definita neceſſitate dialecticæ, non eſt difficilè intelligere, ab ea eſſe incipiendum in ordine acquirendarum ſcientiarum: ne abſurdum illud ab Ariſtot. ſuperius illarum incurramus, ſimul ſcientiam, & modum ſciendi inueſtigantes, quod ſapienter D. Thomas, opuſc. 70 ſuper Boetium de Trinitate, quæſt. vltim. articul. 1. ad 3. hiſce verbis ſcriptum reliquit, *In addiſcendo incipimus ab eo, quod magis eſt facile, niſi neceſſitas aliud requirat, quandoque enim eſt in addiſcēdo nō incipere ab eo, quod eſt facilius, ſed ab eo ex cuius cognitione ſequentium dependet cognitio: ideò oportet in addiſcendo à logica incipere, nō quia ipſa ſit facilior ſcientijs cæteris (habet enim maximam difficultatem, cum ſit de ſecundo intellectu) ſed quia aliæ ſcientiæ ab ipſa dependent in quantum ipſa docet modum procedendi in omnibus ſcientijs. Oportet enim primo ſcire modum ſcientiæ, quam ſcientiam ipſam, vt dicitur 2. metaph.* Ad [illegible] ca eſt [illegible] piēdum in acquiſitione ſcientiarum. 14.

Primus dialecticæ inuentor traditur.

PRimum autem dialecticæ magiſtrum, à quo continua ſuit obſeruatione adinuenta, Platonem fuiſſe refert Diogenes Laertius, lib. 3 de vita Platonis, quamuis imperfectum quoddam eius exordium, Zeno quidam Eleathes antiquiſſimus Philoſophus tradiderit: vt idem autor 1. lib. de vitis Philoſophorum retulit, alij verò diuerſis Philoſophis primam huius artis inuentionem attribuunt, illud tamen videtur magis cum ratione conſentire, vt antiquiores Ariſtotele Philoſophi inuentionem quandam dialecticæ imperfectam attigerint: primum tamen magiſtrum, qui eam ad certas regulas, artem ac ſcientiam redegerit fuiſſe Ariſtotelem: vt teſtatur Diuus Iſidorus, lib. 2. originum cap. 1. de dialectica in hæc verba, *Hanc quidem primi Philoſophi in ſuis dictionibus habuerunt, non tamen ad artis redigere peritiã, poſt hos Ariſtoteles ad regulas quaſdam huius doctrinæ argumenta produxit, & dialecticam nuncupauit.* D. Iſidor.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrùm dialectica ſit ſcientia?

FAcilis eſſet quæſtio hæc, niſi plures diſtinctiones, tum ſcientiæ, tum etiam dialecticæ, quas diuerſi autores attulerunt, eam difficilem reddidiſſent quas miſſas conſulto facimus, ſtatuentes propriam ſcientiæ acceptionem eam eſſe, quæ pro certa notitia per demonſtrationem comparata vſurpatur: vt ſcripſit Ariſtoteles 1. libr. de poſt. reſolutio. capit. 2. quæ pro aſſenſu, ſiue actu, atque etiam pro habitu ex repetitis aſſenſibus genito capitur: licet ſolus habitus abſoluta locutione ſcientia nuncupetur, aſſenſus verò actus eius: vnde factum eſt, vt iam omnes habitum pluribus demonſtrationibus conquiſitum, nomine ſcientiæ in titulo quæſtionis intelligant, & an talis ſit Dialectica in dubium reuocatur.

Rationes dubitandi conſtituuntur.

CVI dubio occaſionem præbuit Ariſtoteles 1 lib. Rhetoric. ad Theodectem cap. 2. vbi cum de Rhetorica incidiſſet ſermo, eam cum dialectica coniungens, ſic loquitur: *Particula enim dialecticæ quædam eſt, ac ſimulacrum (vt principio diximus) neutra enim earum de re determinata quomodo ſe habet, ſcientia eſt, ſed facultates quædam ſunt inueniendarum rationum:* hiſce verbis vtranque à ratione ſcientiæ excludens. Ariſtotel.

Quod confirmat generalis diuiſio ſcientiarum ab omnibus admiſſa, triplex earum genus diſtinguens iuxta triplicem modum abſtractionis a materia, primum genus earum, quæ à ſola materia ſingulari abſtrahunt, ſenſibilem concernentes: quales ſunt ſcientiæ naturales: ſecundum à ſola ſenſibili abſtrahit, intelligibilem cõcernens materiam: ſub qua Mathematicæ continentur diſciplinæ, vt Geometria, & Arithmetica: poſtremum, vniuerſaliter abſtrahit non ſolum à ſenſibili, ſed etiam intelligibili: & huius generis eſt Metaphyſica, quam Philoſophiam primam appellauit Ariſtoteles, ecce quo pacto ſub nullo horum generum dialectica comprænhẽditur, non enim ſub primo, cum per ſe non verſetur circa ſenſibilem materiam motum concernentem: nec ſub ſecundo, cum aliquando non repugnet in materia ſenſibili propria inſtrumenta conficere, definitionem, videlicet, diuiſionem, ac demonſtrationem: ſub poſtremo verò, luce clarius videtur non comprænhendi dialecticam, cum ſit vniuerſaliſſima quædam facultas, Metaphyſicæ quaſi ex diametro oppoſita, hæc ſiquidem de ente reali, dialectica verò de ente rationis diſſerit, cum ergo vniuerſalem ſcientiæ rationem diuiſam ab omnibus hæc membra exhauriant, ſequitur planè, nec ſub ſcientia contineri dialecticam, ſed à propria eius ratione excludi: accedit Ariſtotelem ab omnibus membris ſimul eam excluſiſſe. 4. lib. Metaph. capit. 2. tex. 5. & 1. de poſt. reſolutio. capit 8 text. 27. quibus locis affirmat nullum habere certum genus ſubiecti, circa quod verſetur, ſed per omnia rerum genera vagari: cum tamen ex communi Philoſophorum conſenſu ſit conſtitutum, quamlibet ſcientiam in re aliqua certa, ac definita verſari, nec cum cæteris confundatur. I. argum. 2. 3.

Secundo, modus ſciendi non eſt aliqua ſcientia particularis, ſed cunctis videtur ex natura rei præſupponi: vt teſtatur Ariſtoteles 2. lib. Meta. tex. 1. abſurdum vocans ſcientiam ſimul, & modum ſciendi quærere, quo verbo modum ſciẽdi à ſcientia ſeparat, alioqui ſi cum aliqua ſcientia coinciderer abſurdum non eſſet, cum ſimul cum tali ſcientia perquirere. ſed dialectica eſt modus ſciẽdi, cum ſit facultas quædam docens vniuerſa conficere inſtru- II. argum.

ſtrumenta, quibus ſcientiam poſſumus in quibuſcunque materijs comparare: ergo excludenda eſt à vera ratione ſcientiæ.

Confirm. Et corroborari poteſt ex Ariſtotel. doctrina, qui 1. lib. top. cap. 1. & 2. dialectici munus eſſe docet ex probabilibus ſolum diſſerere: quod ſi ad ſolam partem topicam accommodaueris, ſtatim infero ex ea ſaltem parte dialecticam non eſſe ſcientiam, & longè minus ex parte ſophiſtica, cum longe diſtet à dignitate ſcientiæ, deceptorium cōſtruere ſyllogiſmum, quod finis huius partis dialecticæ eſt.

III. argum. Poſtremò, nam recepta eſt iam diuiſio logicæ in docentem, & vtentem, ita vt illa præcepta conficiendorum inſtrumentorum præſcribat, ſimulque eorundem naturam contempletur, definitionis videlicet, diuiſionis, ac demonſtrationis: vtens verò modum præbeat eiſdem inſtrumentis vtendi in materia aliarum ſcientiarum, ſed hanc ſaltem ſciētiam non eſſe

4. exploratum videtur, cum non ſit aliud, quam vſus logicæ docentis, vſus autem ſcientiæ non eſt ſcientia, ſed quidam eius effectus natura poſterior, & quaſi proprius actus, non ergo logica omni ex parte appellari poteſt ſcientia.

Opinio negans dialecticam eſſe ſcientiam.

I. opinio. PRopter hæc, & ſimilia argumenta tennerunt plures dialecticam non eſſe ſcientiā, ſed artem quandam, ſeu facultatem ſcientiarum inſeruientem, vt Ammonius in prologo prędicament. & in principio topicorum Alexāder Aegidius Romanus 1. lib. poſt. c. 2. Magneſius in principio 1. lib. de interpretat. Petrus Niger q. 11 ſui clipei, & alij, quos ſecutus eſt D. Villalpandus q. 2. proœm.

Communior ac verior ſententia ſtatuitur.

4. COmmunis tamen ſcholæ ſententia dialecticā inter veras ſcientias ſemper connumerauit: ita enim ſenſerunt antiquiores Philoſophi ſcientiam ſecantes, in logicam moralem, & Phyſicam: quam diuiſionem commemorat D. Aug. 8. lib de Ciui. Dei & lib. 11. cap. 25. & Euſebius Cæſarienſis, lib. 11. de præparatione Euangelica teſtatur Platonem, & Ariſtotelem eam commendaſſe, ita etiam ſentiunt D. Thom. 4. met. lect. 4. Scotus 1. lib. elenchorum q. 1. & in prædicabilibus q. quoque 1. Niphus 4. Meta. tex. 5. in fine, Mag. Sotus q. 2. proœm. Doctor Toletus q. præſenti P. Fonſeca 2. lib. metap. c. 3 q. 1 ſect. 6. quos ſequūtur poſteriores.

Ratio. Et conuincitur ex definitione ſcientiæ tradita ab Ariſtol. 1. lib. de poſter. reſol. cap. 2. recepta ab vniuerſa Peripateticorum ſchola, ſcientia eſt habitus per demonſtrationem adquiſitus. ſed dialectica habet plures demonſtrationes ex principijs per ſe notis procedentes, ex quarum frequenti vſu generatur habitus, ergo eſt vera ſcientia: ſyllogiſmum namque primæ figuræ euidenter concludere, oſtenditur demōſtratiuè ex illis principijs, dici de omni, & dici de nullo: demonſtrationem præterea ex veris, ac primis procedere demonſtrat Ariſtoteles vbi ſupra, quia ſyllogiſmus eſt ſcire faciens, atque è conuerſo ſcientiam generare, quia ex veris, primiſque procedit, per has igitur demonſtrationes veraſcientia dialectica comparabitur.

Argumentis ſit ſatis.

ET teſtimonium Ariſt. ex Rhetorica petitum (vt argumenta ſoluere incipiamus) non de dialectica quatenus ſcientia eſt agit, ſed quatenus argumenta probabiliter diſſerendi inuenit, quo pacto Rhetoricę artem quodammodo ſub ſe cōpræhendit: ratione quidem partis topicæ, de qua ſola, & non de tota ipſa dialectica centū eſt loqui: ſed in eo quod eſt argumenta inuenire, duo poſſumus conſiderare, vnum eſt exercitium argumenta probabilia inueniendi, ac conſtruendi, & hoc non ſcientia, ſed quaſi artis exercitium in quo dialectica 5.
cum Rhetorica conuenit, & tanquam vniuerſalior eam ſub ſe comprehendit: aliud, id quod eſt ſcientifica ratione docere, quo nam pacto ſint inuenienda argumenta, quibus vē cōſtare debeat probabile argumentum, vt optimum ſit, & hoc modo vera ſcientia, ſeu veræ ſcientię pars eſt topica, ſiquidem ex euidentibus principijs demonſtrat probabilem ſyllogiſmum generare opinionem.

Dialectica verò, vt primo argumento ſiat ſatis pro omnibus ſuis acceptionibus, vniuerſalis ſcientia eſt, & quaſi præambula ad ceteras, cum modum ſciendi cunctis præſcribat, propria autem inſtrumenta conſtruere docet in qualibet materia, imò etiā abſque vlla materia particulari in elementis nihil prorſus ſignificantibus ea conſtruit: vt in libris de priori, & poſteriori reſolutione cernere licet, in quibus omnia ferme ſyllogiſmorum, ac demonſtrationum exempla in elementis produxit Ariſt. quare non pertinet ad generalem diuiſionem ſcientiarum ex diuerſo modo abſtrahendi à materia conſtitutam, quę ſolas cōpræhendit peculiares ſcientias Ad I. ar

cuncis modum ſciēdi præſupponentes, nec per certum modum abſtrahendi à materia diſtinguitur ab eis, ſed ex proprijs principijs, & obiecto ad nullam talem materiam determinatis.

solut. Secundo reſpondere poſſumus ad vltimum abſtractionis modum Metaphyſicæ proprium referendam eſſe dialecticam, nam re, & ratione, ſuo etiam modo abſtrahit à materia, cum inſtrumenta conſtruere doceat in rebus etiam ipſa a materia abſtractis: de ente præterea rationis vniuerſaliſſimo eſt, ſicut Metaphyſica de ente reali: negat igitur hæc ſecunda ſolutio, quod à generali diuiſione ſcientiarum ſit excludenda.

6.

Ad Confir. Quod verò Ariſtotel. de ea docet non habere certum genus ſubiecti circa quod verſetur, non excludit eam à perfectione ſcientiæ, ſed magnam eius extenſionem explicat: nō enim verſatur circa materiam determinatam, ſed vagatur per omnes, quod vt melius intelligatur, duplicem materiam in dialectica oportet diſtinguere, propinquam, & remotam, ſeu communem, & propriam: communis dialecticæ materia, ac remota comprehendit omnes materias proprias aliarum ſcientiarum, nam in cunctis poteſt propria inſtrumenta conficere, in Metaphyſica, naturali, ac morali Philoſophia, atque etiam in Mathematicis diſciplinis, proxima verò ac propria materia eius ſunt operationes intellectus in quibus dirigendis, atque ordinandis verſatur, & ex quibus proximè conficit inſtrumenta, ſed quia operationes iſtæ pro obiecto habere poſſunt, quamlibet materiam cæterarum ſcientiarum, idcirco ad eas ſe ſe extendit dialectica remota quadam ratione. nunc ego dum Ariſtotel. de dialectica docet, non habere certum genus ſubiecti, de genere rerum loquitur, circa quod verſantur particulares ſcientiæ, Dialectica verò circa nullum genus rerum proximè verſatur, ſed per omnes vagatur, tanquam per materiam remotam vniuerſalem, hoc tamen non excludit, quin certū genus ſubiecti habeat, non rerum, ſed operationum intellectus, circa quas dirigendas verſatur, & ex quibus tanquam ex proxima materia inſtrumenta condit.

.. arg. Secundum argumentum, expoſitionem illius teſtimonij petit, quo videtur Ariſtotel. modum ſciendi ſeparare à ſcientia, & ita eſt quod a cunctis ſcientijs particularibus eum ſeparet, non tamen ab vniuerſali, in qua vtraque ratio concurrit: modus ſciendi propterea vocata, quia inſtrumenta, quibus vtendum eſt in cunctis ſcientijs conſtruere docet, partes eorum tradens ſimulque leges, ac præcepta, quibus cō ſtruenda ſunt: quod cum ſit munus hic dialecticæ proprium, vt alteri non conueniat, quaſi ianua, vel organum ſcientiarum vocatur, quia non niſi per eam ingredi licet ad ſpeciales ſcientias addiſcendas: vnde turpe eſſet profecto, quod quiſpiam eas addiſcere pararet, niſi conquiſita prius dialectica: & hoc ſibi voluit Ariſt. dum abſurdum eſſe aſſeruit ſcientiam ſimul, & modum ſciendi perquirere de particularibus loquens, nam vniuerſalem in qua ſimul ratio, ac modus ſciendi concurrunt, neceſſe eſt ſimul cum modo ſciendi perueſtigare, vt ea habita ad cæteras addiſcendas aditus pateat.

Inno. Ariſt.

Teſtimonium Ariſtot. pro confirmatione eiuſdem argumenti oppoſitum, de parte topica planè accipitur, cuius officium eſſe ait ex probabilibus diſſerere: licet autem probabilia argumenta ſcientiam gignere non valeant, ſed ſolam opinionem, nihilominus modum tradere ea rectè conſtruendi, ſcientia eſſe poteſt, cū per certam, atque euidentem demonſtrationē tradatur, eſto igitur probabiliorum argumentorum vſus (vt ſtatim oſtendemus) nō ſit propriè ſcientia, ſcire tamen ea aptè conſtruere vera ſcientia eſt, quare, & dialectica id præſtans, non ſolum pro analytica parte, ac cæteris, ſed etiam pro parte topica vera ſcientia erit, & pari ratione pro parte ſophiſtica, quam libri elenchorum Ariſt. continent, quia peccata, ac defectus ſyllogiſmorum per demonſtrationem oſtendere, cæteraſque præſcribere regulas eos dignoſcendi vera ſcientia eſt: licet vſus horum ſyllogiſmorum non ſit propriè ſcientia, nec eam generare tales ſyllogiſmi valeant, imò nec opinionem, ſed error cenſeatur ipſorum concluſio, ſicut concluſio demonſtrationis ſcientia, & probabilis ſyllogiſmi opinio. Ad Confir.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrùm logica vtens ſit ſcientia, aut ſaltem habitus à docente diſtinctus?

POſtremum argumentum, diſtinctionem logicæ in docentem, & vtentem tangit, quam apud D. Thom. 4. Meta. c. 4. reperio, & apud Scotum quæſt. 1 elench. & q. [illegible] 1. præ-

i. prædicabilium: eamq; recepit ab his Doctoribus vniuerſa ſchola, ſed ex diuerſis modis eam accipiendi, iuuenum ingenia dum vtentem, & docentem logicam tanquam duplicem habitum intelligunt, valdè confunduntur, operæpretium igitur erit eam ſic elucidare, vt facilè capiatur, definireq́; , an logica vtens ſit verè, & propriè ſcientia, & diſtinctus habitus à docente, vel idem, hoc eſt enim quod in cõtrouerſiam vocamus.

Sed prius ſtatuere oportet an logica vtens de tota ipſa logica dicatur, vel de ſola parte topica, quod eſt quærere, an dum in cæteris ſcientijs definitiones, diuiſiones, ac demonſtrationes conſtruimus, dicamur vti logica docente, eiuſmodi inſtrumenta conficere, ſecundum analiticam partem, quemadmodũ dũ probabiliter diſſerentes circa eandem materiam, vtimur topica, cuius proprium eſt talia argumenta extruere, & videtur quibuſdam modernis interpretibus vtentem logicam ſolum pro parte topica ſupponere, non pro analitica.

De dialectica vtente ponitur.
I. opinio.

Eius fundamentum.
D. Thom.

Quorum vnicum fundamentum eſt, quoddam teſtimonium Diui Thomæ, qui 4. Metaph. lect. 4. id videtur planè docuiſſe in hæc verba: *Dialectica poteſt conſiderari ſecundum quod eſt docens, & ſecundum quod eſt vtens. ſecundum quidem quod eſt docens habet conſiderationem de iſtis intentionibus, inſtituens modum, quo per eas procedi poſſit ad concluſiones in ſingulis ſcientijs probabiliter oſtendendas, & hoc demonſtratiuè facit, & ſecundum hoc eſt ſcientia: vtens vero eſt, ſecundum quod modo adiuncto vtitur ad concludendum aliquid probabiliter in ſingulis ſcientijs, & ſic recedit a modo ſcientiæ, & ſimiliter dicendum eſt de ſophiſtica, quæ prout eſt docens, tradit per neceſſarias, & demonſtratiuas rationes modum arguendi apparenter, ſecundum vero quod eſt vtens, deficit à progreſſu veræ argumentationis, ſed in parte logicæ, quæ dicitur demonſtratiua, ſola doctrina pertinet ad logicam, vſus verò ad Philoſophiam, & ad alias particulares ſcientias, quæ ſunt de rebus naturæ: & hoc quidem, quia vſus demonſtratiuæ conſiſtit in vtendo principijs rerum, de quibus fit demonſtratio, quæ ad ſcientias reales pertinet, non vtendo intentionibus logicis: & ſic apparet, quod quædam partes logicæ habent ipſam ſcientiam, & doctrinam, & vſum, ſicut dialectica tentatiua, & ſophiſtica, quædam autem doctrinam, & non vſum, ſicut demonſtratiua, &c.* Hæc Diuus Tho. Quibus vtentem logicam in ſola parte topica ponit: cuius hanc rationem reddit, quia logica ſecundum quod eſt vſus definiendi, diuidendi, ac demonſtrandi in cæteris ſcientijs, non tam dialectica appellanda eſt quam Philoſophia, aut quælibet altera ſcientia circa cuius materiam talis vſus verſatur.

2

Ex oppoſita verò parte extat communis modus loquendi, ac ſentiendi totius dialecticæ ſcholæ, quæ logicam adæquatè partitur in docentem, & vtentem, docentis nomine eam intelligens in quantum conficiendorum inſtrumentorum præcepta tradit, & naturam modi ſciendi in eis conſiſtentem contemplatur: nomine verò vtentis eandem, vt ea in materia cæterarum ſcientiarum vtimur præfata inſtrumenta conficientes, qua propter neceſſariam eſſe ſimpliciter ad eas (perfectè ſaltem obtinendas) quæſtione præcedenti ſtabilitum eſt.

Extat etiam efficax ratio, quæ id videtur conuincere, nam tantum ſe extendit logica vtens, quantum vſus logicæ docentis: ſed logica docens de omnibus, & ſingulis partibus dicitur (vt de ſe eſt manifeſtum) ergo vtens non ad ſolam partem topicam, ſed etiam ad analiticã ſe extendit. I. ratio.

Secundo, pars topica dicitur logica vtens, quia topicis, aut probabilibus ſyllogiſmis vtimur ad probabiliter diſſerendum in quacunq; materia, ſed etiam vtimur definitionibus, diuiſionibus, ac demonſtrationibus, quæ non minus ſunt eius inſtrumenta, quam ſyllogiſmus topicus, ergo pro parte etiam analitica verè ac propriè vtens appellabitur. II. ratio. 3.

Ad nodum ſoluendum aduertenda.

Controuerſia hæc de nomine fore videtur, nihilominus, vt proprium modum loquendi teneamus, & ſi aliquid de re contineat, expediamus, ſimulque verba Diui Thomæ (quæ veritatem vtriuſque abſque dubio continent) elucidemus, adnotare oportet modum, quo dialectica ſe habeat ad cæteras ſcientias, quidve ad exercitium earum conferat, quomodo etiam ſe habeat ad exercitium probabiliter differendi, & vt hinc exordium ſumamus: inſtrumenta omnia, quæ per artem dialecticæ extrui poſſunt, quibus modus ſciendi continetur, formam & materiam habent: formam vocamus diſpoſitionem partium ex quibus conficiuntur, vt formam definitionis genus, & differentiam ſimul vnita, ex quibus conſtruitur definitio: ſyllogiſmi in communi, diſpoſitionem in modo, & figura, demon- Nota.

ſtrationis verò, principia in quantum cauſam, aut effectum concluſionis continent, & ratio formalis ei aſſentiendi ſunt, pariter quæ de reliquis inſtrumentis: materiam vocamus terminos, aut propoſitiones circa quas talis verſatur diſpoſitio, vt voces ipſas, quibus deſignantur genus, & differentia, imò & rem quam ſignificant: has etenim ſub ratione generis, & differentiæ intellectus concipit, & ordinat, in formamque definitionis redigit, & eaſdem in formam ſyllogiſmi, aut demonſtrationis diſponit: diſtribui ſolet materia hæc in neceſſariam, contingentem, atque remotam, & illa demonſtratione deſeruit, iſtæ
4. verò cæteris ſyllogiſmis: ſed forma adhuc ſubdiuiditur in vniuerſalem, & particularem, ſeu in communem, & propriam: & communis forma demonſtrationis (vt in ea exemplum ſubijciamus) duplex eſt, vna communiſſima, quæ vocatur diſpoſitio in modo, & figura, quam communis definitio ſyllogiſmi tradita ab Ariſtotele 1. libro de priori reſolutione, capite primo, explicat, dicens, ſyllogiſmum eſſe orationem, in qua quibuſdam poſitis (hoc eſt in modo, & figura diſpoſitis) aliquid neceſſario ſequitur per ea, quæ poſita ſunt, id eſt, virtute præmiſſarum: minus verò communis præfatam contrahens ad rationem demonſtrationis eſt ſpecialis modus inferendi euidenter neceſſariam concluſionem ex neceſſarijs principijs, ſpecialis verò forma vtramque contrahens ex talibus principijs accipitur, ex quibus talis infertur ſcientifica concluſio: & cum ita ſe habeat genus ſeu conceptus communis in particulari, ſeu ſpecifico clauſus, quod ad eandem ſpeciem, quam differentia cũ contrahens conſtituit, ſpectat, vt animal per differentiam rationale, contractum ad hominem, & per differentiam Leonis ad Leonem, ſic, communes formas contractas per principia Philoſophiæ, ad Philoſophicam demonſtrationem, & ſcientiam ſpectare, & ad Metaphyſicam contractas per principia eius, ſicque de cæteris dialecticæ inſtrumentis, ſecundum proportionem ad quamlibet ſcientiam applicatis: itaque demonſtrationes particularium ſcientiarum à dialectica participant communem formam ſyllogiſticam, & communem quoque formam demonſtrationum eam claudentem: vtraq; verò tanquam communis contrahitur per ſpecialiſſimam talium principiorum, ita vt ex vtraque communi per particularem contracta, & particulari contrahente

5 reſultet ſpecialis demonſtratio pertinens ſimpliciter ad talem ſcientiam: vnde fit vſum dialecticæ in Philoſophia non eſſe aliud, quam applicationem inſtrumentorum eius ſecundum rationem communem (nam hoc modo ab ea procedunt) ad ſpecialem rationem cuiuſlibet ſcientiæ, ex qua applicatione fiunt propria ſingularum ſcientiarum, quod exemplis fiet manifeſtum: hæc definitio natura eſt principium motus, & quietis eius in quo eſt, &c. Simpliciter eſt definitio Phyſica: nam licet formam vniuerſalem definitionis ex dialectica habeat, propter ſpecialem tamen, quam habet à Philoſophia ad illam pertinet, & ſi pertinet ipſa, id etiam quod ex dialectica habet ad illam quoq; pertinebit, iuxta vniuerſalem regulam referentem genus, ad ſpeciem, quam conſtituit cum eo differentia contrahens.

Ex quibus ſequitur vſum dialecticæ quantum ad analiticam partem Philoſophiam eſſe, ſi in Philoſophia conſtruantur demonſtrationes, & Metaphyſicam, ſi in Metaphyſica, ſicque in cæteris ſcientijs: De vſu autem topicæ alia eſt ratio, nam cum topicus ſyllogiſmus non generet ſcientiam, ſed opinionem vſus dialecticæ, qui eſt applicatio formæ ſyllogiſticæ ad veritates illas probabiles, non pertinet ad alteram ſcientiam, ſed ad dialecticam potius, pro eadem parte topica refertur: cuius proprium munus eſt ad vtranque partem differere de quocunque propoſito problemate, ſeu propoſitione probabili, quod vt oſtenderet Ariſtotel. in libris topicor. exemplis diuerſarum rerum, diuerſarumque materiarum vtitur in locorum dialecticorum expoſitionibus. Nam licet opiniones, quæ verſantur circa res Philoſophicas, aut Theologicas, ex parte materiæ, quodammodo reducantur ad has ſcientias: ſyllogiſmi tamen dialectici dicuntur, propter formam dialecticæ propriam, quæ in eiſdem prædominatur, tanquam quid 6.
perfectius.

Et hæc doctrina veritatem rei aperit, & teſtimonium Diui Thom. egregiè exponit, veritatem quidem in eo conſiſtentem, quod dialectica vtens vocatur non ſolum quantum ad partem topicam, ſed etiam quantum ad analiticam (vt efficaciter probant argumenta, in fauorem huius partis prætacta) diuerſa tamen ratione, nam vſus dialecticæ quantum ad partem analiticam, non diſtinguitur re ipſa ab ea ſcientia, cui applicatur, vel in qua verſatur.

Oſtẽditur veritas res. D/Tho. explicaturq; teſtimoniũ

ſatur.

ſatur, ſed ad conſtitutionem eius concurrit, quare & denominationem eiuſdem ſuſcipit quaſi amiſſa propria: vnde dicere poſſumus vſum dialecticæ eſſe Philoſophiam, ſeu Metaphyſicam, ſi in eis reperiatur, & dialecticam in quantum concurrit ad conſtitutionem ſyllogiſmorum, ac demonſtrationum in eiſdem, ac alijs ſcientijs eſſe vtentem: quantum ad partem verò topicam, quia non coniungitur ſcientiæ, ſed opinioni, propriam artis logicæ denominationem retinet quantum ad vſum: ac propterea dialectica vtens, potius, quam hæc, vel illa opinio vocatur, & hunc ſenſum tenuit D.Thom. vt verba eius planè oſtendunt.

Sitne dialectica vtens ſcientia, habitusq; à docente diuerſus.

His expeditis ad principalem controuerſiam, quam poſtremum illud argumentum excitabat, deueniendum eſt, vtrum dialectica vtens pro tota ipſa, & non pro ſola parte topica ſupponens ſit ſcientia, & ſcientia diſtincta a dialectica docente.

I. Opinio. Et quod ſit verè ſcientia, & non habitus à docente diuerſus, videtur tenere Nyphus, 4. li. Metaph. tex. 5.

Ratio. Quod hac ratione fulcitur: ex eo quod quidpiam habitum logicæ docentis circa alias ſcientias exercet, redditur facilis, ergo veram comparat facilitatem in intellectu: & per actus prodeuntes ab habitu ſcientiæ, quem præſupponit, ergo eiuſmodi actus intendunt, ac perficiunt habitum ſcientificum, atque adeò habitus ipſe, vt eſt eorum principium, vera ſcientia eſt. Patet autem, ſic eſſe vtentem dialecticam, ergo dialectica vtens vere ſcientia eſt docentem perficiens, ac propterea non diuerſa ſcientia, vel habitus ab ea.

Alia opinio ponitur cum fundamentis.

II. Opinio. Alij verò ex modernis Ariſtotelis interpretibus, & ſcientiam eſſe affirmant & diſtinctam à docente, vt autem vtrumque oſtendant, duplices actus, vel officia dialecticæ diſtinguunt, priores ſunt, quibus docemur inſtrumenta ſciendi componere, vt definitionem, diuiſionem, ac demonſtrationem iuxta præcepta huius artis: poſteriores verò actus ſunt, quibus tradita præcepta conficiendorum inſtrumentorum exercemus extruendo definitiones, diuiſiones, ac ſyllogiſmos: & cum ex actuum frequentatione gignantur facilitates in potentijs, quas vocamus habitus, neceſſe eſt, ex diuerſis actibus diuerſos quoque habitus generari: nam primo redditur facilis intellectus ad tradenda præcepta, quibus traditis aliam facilitatem, ſibi comparat ex vſu eorundem præceptorum, componendo præfata inſtrumenta iuxta naturam eorum: itaque primo fit facilis intellectus ad præſcribenda præcepta, cognoſcendumque in vniuerſali, quo nam modo extruendus ſit ſyllogiſmus, ſeu quodlibet aliud inſtrumentum, deinde ad ea exercenda per actualem extructionem inſtrumentorum, extatque huius rei exemplum in muſica, ac domificatoria arte: in quibus duplex facilitas adquiritur, vna, per quam intellectus redditur facilis ad cognoſcendum modum, quo domus extruenda eſt, præceptaq; tradenda ad eam exædificandam: altera, per quam membra facilia redduntur ad eandem artem exercendam per actualem exædificationem: & modo ſimili in Muſica facilis intellectus redditur in tradendis conſonantiarum regulis, deinde facilia redduntur inſtrumenta corporis, per quæ exercenda eſt, & priorem vocare ſolent Theoricam, poſteriorem verò practicam, pariter ergo duplicem dialecticæ habitum ponere debemus: primum, qui ſit quaſi Theorica, ſeu ſpeculatiua, poſtremum, qui ſit quaſi practica, & ille habitus erit logica docens, iſte verò logica vtens, & ratione huius vtentis logicæ, etiam qui ſuſtinent ſpeculatiuam ſciētiam eſſe ſimpliciter nō grauātur concedere, ſecundum quid eſſe practicā, hoc eſt, quantum ad vſum.

Quibus expeditis vtrunque probare nituntur: primum quidem quod duplex ſit habitus ex ipſius nominis Etymologia, nam à cunctis appellatur logica vtens, & à nemine vſa, vel exercita, intelligunt igitur nomine vtentis logicæ, actiuè vtentem, non paſſiuè, ſed actiuè vtens eſt habitus, docentem logicam præſupponens, ergo erit alter habitus. Quod logica vtens ſit habitus diſtinctus à docēte. Probatur primo.

II. ratio confir. Quod in hunc modum poteſt corroborari, nam cæteræ ſcientiæ ex eo, quod modo ſciendi vtuntur in ſuis demonſtrationibus extruendis, non dicuntur logicæ vtentes, alioqui tot eſſent logicæ vtentes, quot ſunt ſcientiæ, imò dialectica ipſa docens, diceretur vtens, dum ſyllogiſmos in propria materia extruit: quæ cùm planè abſurda ſint, ſequitur po-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

nendum eſſe alium habitum actiuè vtentem eiſdem inſtrumentis, ab habitu docentis ſecretum, & iſte erit propriè dialectica vtens.

9. II. ratio. Secundo, ſyllogiſmus conſtructus in Philoſophia naturali, non eſt ab habitu huius ſcientiæ (minimè differentis de ſyllogiſmo vt ſyllogiſmus eſt) elicitus, ſed nec procedit à dialectica docente, nam hęc ſolũ verſatur in tradendis præceptis, modoque præſcribendo in vniuerſali, quo ſyllogiſmus extruendus ſit, erit igitur actus elicitus ab alio habitu, qui ſit logica vtẽs, & imperatus à logica docente, & quaſi dirigẽte vſum.

III. argu. Poſtremò, nam duobus modis contingit, quod quiſpiam habeat vtentem logicam, nempe ſimul, cum docente, vel ſine illa: vt ſi neſciens pręcepta, ſyllogiſmos nihilominus exactos extruat, & ſi primo habeatur modo, perfecta erit, ſi ſecundo, imperfectiſſima, cum ſit erroribus expoſita, & ecce tibi cauſam diſtinctionis habituum neceſſariam, quod vnus poſſit ab altero re ipſa ſeparari.

Quod vterque habitus ſit ſcientificus. Probatur primo. Secundum verò quod vterque habitus ſit ſcientificus, exploratum eſt ex parte logicæ docẽtis, ſed probant ex parte vtentis primo, nam, vt actus extruendi ſyllogiſmum in particulari perfectus ſit, & ſine errore procedat, præſupponere debet ſcientificam cognitionem modi, quo extruendus eſt, & cauſarum, ob quas tali modo, & non alio extrui debet: quæ ex docente logica habentur, ergo talis actus extruendi, eam præſupponit ordine naturæ, quare repugnat ab ea procedere, cum & habitus docẽtis nõ ſit facere, ſed docere modum, quo ſyllogiſmus procedat, ergo ab alio habitu diſtincto, quem vtentem logicam vocamus, & modo quidem ſcientifico, cum præſupponat modum, quo fieri debet, eiq; innitatur.

II. ratio. Secundo, dum quiſpiam ſyllogiſmos, ac demonſtrationes conficit in cæteris ſcientijs, præceptis vtitur à dialectica docente traditis, iuxta quorum tenorem talia inſtrumenta efficit, oportet igitur, vt certo atque infallibiliter cognoſcat ſe exactè vti talibus præceptis, alioqui non aſſequetur ſcientiam, ſed opinionem, ergo talis vſus ſcientificus eſt, vtpote ſcientificam notitiam eorundem præceptorum præſupponens: pariet igitur facilitatem, & habitum vtendi ſcientificum, qui cum ſit à logica docente diſtinctus, duplex erit neceſſario multiplicanda ſcientia, dialectica nempe docens, & vtens. 10.

III. argu. Probant tandem, quia ſi aliquis ſola fide humana pręcepta ſyllogiſmorum extruendorum teneat, & huic ſoli fidei ſubnixus ſyllogiſmos in reliquis ſcientijs exerceat: talis vſus dialecticæ non erit ſcientificus, imò neque ſcientia per tales ſyllogiſmos comparari poterit: ſi ergo euidentem eorundem præceptorum notitiam fuerit aſſecutus, talis vſus ſcientificus erit: ſed talem habet notitiam, qui logicam docentem comparauit, ergo per actum verè ſcientificum præceptis eius vtetur in reliquis ſciẽtijs, veramq; ſcientiam aſſequetur, quæ dialectica vtens vocabitur.

Propria ſententia proponitur, & corroboratur.

Noſtra ſententia eſt vtrique oppoſita, dialectica vtens, vt vtens, nec eſt verè ſcientia, nec habitus diſtinctus à logica docente, ſed habitus idem prout ars eſt, ſingulares ſyllogiſmos, & demonſtrationes efficiẽs in cæteris ſcientijs: hanc ſententiam tenuit expreſsè Diuus Thomas 4. metaphyſic. lectione 4. vt verba huius teſtimonij nuper à nobis relata oſtendunt, ait enim logicam vtentem à modo ſcientiæ recedere: ſed quia duplici conſtat parte, oportebit ſigillatim probare vtramque. Conclu. D. Thom.

Prima pars affirmat dialecticam, vt vtentem non eſſe ſcientiam, quam ſic probo: Concluſio ſcientifica eſt actus per demonſtrationem ex principijs proximè deriuatus, ſed actus dialecticæ vtentis non habetur immediatè per demonſtrationem ex principijs per ſe notis; ergo non eſt ſcientifica concluſio, nec proinde habitum ſcientiæ gignere valet: probatur minor (nam cætera ex ſe patent) talis actus (vel ipſiſmet aduerſarijs confitentibus) non eſt alius, quam ſingularem ſyllogiſmum facere, vel demonſtrationem quantum ad exercitium, vt ſic loquamur, ſed ſyllogiſmum efficere non eſt concluſio demonſtrationis, neq; ex aliquibus principijs proximè deriuatur, cum principia dialectica non ſint alia ab his, quæ modũ efficiendi præſcribunt, à quibus patet non procedere immediatè ſyllogiſmorum cõſtructionẽ, ergo non eſt ſcientia. Prima pars quod dialectica vtens non ſit ſcientia. Probatur primo. 11.

Secundo ſcientia proximè verſatur circa vniuerſalia, etiam ſi practica ſit, nam de ſingularibus, nec definitio, nec ſcientia eſt, quod habes apud Ariſtotelem ſæpè repetitum: ſed dialectica vtens, vt vtens, non verſatur circa vniuerſalia, ſed immediatè circa ſingularia, ergo vera ſcientia eſſe nequit: probatur minor, pro- II. ratio

proprius actus eius eſt conſtruere ſingulares ſyllogiſmos iuxta præcepta tradita à docente, ergo licet hanc præſupponat de vniuerſalibus agentem, ipſa tamen, vt vtens eſt, non verſatur circa vniuerſalia, ſed ſolum circa ſingularia, quare nec vera ſcientia eſſe poteſt.

Confir.

Quod in hunc etiam modum corroboratur, concluſio ſcientifica generans ſcientiam, continet veritatem neceſſariam ſpeculatiuam aut practicam, dicitque rem ita eſſe, aut non eſſe, cum ſcientia ſit habitus verus, certus, & euidens, & demonſtratio per quam gignitur, ex veris, & primis debeat procedere, vt Ariſtote. præſcripſit 1. lib. de poſt. reſol. cap. 2. ſed actus vtentis dialecticæ, qui eſt conſtructio ſingularis ſyllogiſmi, nihil verum, aut falſum cõtinet ſpeculatiuæ, aut practicæ ſcientiæ licet fiat iuxta præcepta eius, ergo deficit planè à ratione ſcientifici actus (vt egregiè Diuus Thomas) & habitum ſcientiæ parere nequit.

Secũda pars quod vtens nõ ſit habitus à docente diuerſus probatur.

Secunda pars noſtræ ſententiæ aſſerit, dialecticam vtentem non eſſe habitum diſtinctum à docente, ſed eundem prout ars eſt, ſingulares ſyllogiſmos ac demonſtrationes in cæteris ſcientijs efficiens: quod vt clarius oſtendamus tãquam certa res præſupponẽda erit: dialecticam docentem ſimul eſſe ſcientiam, & artem, non quidem ex mechanicis, quę verſantur circa externa opera, ſed ex liberalibus ad operationes animæ dirigendas ordinaris: quæ idcircò liberales vocantur, quia circa operationes animæ liberas verſantur: hanc etenim artium diuiſionem inſinuat planè Ariſtot. 6. lib. top. c. 4. ſolas artes primi ordinis tales eſſe ſimpliciter appellandas conſtituens: quod autem dialectica inter liberales ſit connumeranda docuit expreſſe Diuus Thom. 1. 2. quæſt. 57. art. 3. ad 3 & 1. lib. de poſt. reſol. lect. 1. hiſce verbis: *Ad actus humanos faciliter, & ordinatè perficiendos diuerſæ artes deſeruiunt: nihil .n. aliud ars eſſe videtur, quã certa ordinatio rationis quæ per determinata media ad debitum finem actus humani perueniunt, ratio autem non ſolum dirigere poteſt inferiorum partium actus, ſed etiam actus ſui directiua eſt: hoc enim eſt propriũ intellectiuæ partis, vt in ſeipſa reflectatur, nam intellectus intelligit ſeipſum, & ſimiliter ratio de ſuo actu ratiocinari poteſt: ſic igitur ex hoc, quod ratio de actu manum ratiocinatur, adinuenta eſt ars ædificatoria, vel fabrilis, per quas homo faciliter, et ordinatè huius actus exercere poteſt. Eadem ratione ars quædam neceſſaria eſt, quæ ſit directiua ipſius actus rationis, per quam ſcilicet homo in ipſo actu rationis ordinate, & faciliter, & ſine errore procedat: & hæc eſt ars logica, id eſt rationalis ſcientia, quæ non ſolum rationalis eſt ex hoc, quod eſt ſecundum rationem, quod eſt omnibus artibus commune, ſed etiam ex hoc, quod eſt circa ipſum actum rationis, ſicut circa propriam materiam: & ideò videtur eſſe ars artium, quia in actum rationis nos dirigit, à quo omnes artes procedunt, &c.* Hæc Diuus Thomas quæ etiam apertè colliguntur ex doctrina Ariſtotelis vbi ſupra, ſic definiẽtis artem, quod ſit habitus cum ratione factiuus, vel actiuus: per factiuum Mechanicam intelligens, quę verſatur circa externum opus, & per actiuum liberalem, ſub qua dialectica compræhenditur, quę vt opera rationes dirigit, eſt habitus cum ratione actiuus: ita abſque dubio, vt idem ſit habitus rationem ſcientiæ, & artis continens: nam in quantum præcepta tradit per demonſtrationem extruendi ſyllogiſmum, cæteraque inſtrumenta, quibus medijs operationes, ordinantur, vera ſcientia eſt, & logica docens appellatur: at in quantum habitus idem ſyllogiſmos, ac demõſtrationes ſingulares, eadem præcepta exequens, conficit in reliquis ſcientijs, rationẽ artis habet communem cum mechanicis, quæ pro operibus externis cum ratione efficiendis ponuntur, & hoc modo eſt, & appellatur logica vtens: nam cum vſus nõ ſit aliud, quam executio ſingularis operationis, vſus logicæ vocatur effectio ſyllogiſmi, aut demonſtrationis: & vtens logica habitus ipſe, & eiuſmodi ſingulares operationes exequitur, hoc enim diſtinguitur ars à ſciẽtia (vt ibidem docet Ariſtoteles) quod hęc circa vniuerſalia, illa proximè circa ſingulares operationes verſatur.

Dialectica eſt liberalis ars ſimul, & ſcientia.

D. Thom.

12.

Et ecce quo pacto diſtinctio dialecticæ in docentem, & vtentem, eadem eſt, ac ſi eam in ſcientiam, & artem diſtinguamus, vt enim eſt ſcientia per ordinem ad actus, quos in vniuerſali elicit circa vniuerſalia obiecta, ſic eſt ars per ordinem ad ſingulares.

Diuiſio logicæ in docentem, & vtentem eadem eſt, ac in ſcientiã, & artem.

Quod autem ratio ſcientiæ, & artis liberalis non ſint diuerſi habitus in dialectica, præter auctoritatem Diui Thomę, id expreſſe aſſerentis (vt vidimus) probatur euidenti ratione, nam habitus logicæ docentis per primam demonſtrationem comparatus, habet pro obiecto modum ſciendi, cuius naturam contemplatur, & opera rationis, quorum eſt directiuus, ſed eo

Quod non ſint diuerſ habitus probatur.

 ipſo,

ipſo, quod docet ſyllogiſmos, ac demonſtrationes extruere, & his medijs ordinat opera rationis, habet virtutem eadem inſtrumenta condendi in ſingulari, nullo alio inſtrumento indigens ad executionem operis ſingularis, ergo eo ipſo eſt habitus cum ratione actiuus, quæ eſt definitio artis liberalis: is tamen ordo reperitur inter vtranque rationem eiuſdem habitus, vt ratio ſcientiæ primaria, ac potiſſima eius ſit, ratio artis quaſi ſecundaria, & ita habes logicam vtentem eſſe eundem logicæ docentis habitum, non vt ſcientiam, ſed vt artem ſingulares actus ſibi proprios ſyllogiſmorum, ac demonſtrationum proximè concernentem.

Occurritur argumentis vtriuſque partis oppoſitæ.

Nota. VT argumentis aliarum opinionum facilius, occurrere poſſimus obſeruandum eſt dialecticam, vtpote proxime operationes dirigentem, non eſſe de his artibus, quæ per membra corporis externa exercentur, ſed ſicut intellectus ipſe actus eiuſdem habitus ſcientificos proxime elicit, pariter ſingulares exequitur, proxime ab eodem habitu, & arte prodeuntes: vnde, non indiget noua facilitate, aut nouo habitu, ſed idem ſicut per actus ſcientificos perficitur, vt ſcientia, ſic per actus ſingulares perficitur, vt ars, & appellatur dialectica vtens, quemadmodum ſub ratione ſcientiæ docens, quod eiſdem exemplis domificatoriæ artis, atque etiam muſicæ facilè oſtendi poteſt: eiuſmodi enim, vtpote per membra corporis exercendæ, præter facilitatem intellectus, quem propriè vocamus habitum, indigent noua facilitate eorundem membrorum, quæ non habet propriam rationem habitus, aut artis, vt docet Ariſtoteles 1. lib. Ethicor. cap. vltim. & Diuus Thomas 1.2. quæſtione 50. articul. 1. ad 3. ſed quandam ſimilitudinem, prout ab habitu intellectus pendet, cum quo vnum, atque integrum habitum conſtituit. Etenim cum partes corporis non ſint aptæ à ratione moueri imperio ciuili, ſed (vt aiunt) deſpotico, ad inſtar ſerui, non ſunt proprij habitus (qui potentiam aliquo modo liberam, aut indifferentem pro ſubiecto poſtulant) capaces, dialectica ergo cum per intellectum proxime vtroſque actus ſcientiæ, & artis vniuerſales, & ſingulares eliciat, non indiget duplici facilitate, vel habitu, ſed ſufficit ſibi vnica in ratione ſcientiæ, & artis per ſcientificos, & ſingulares actus diuerſa ratione perficienda, & hæc doctrina diluit planè argumentum in fauorem primæ opinionis præiactum.

Ad I primæ opinionis.

Ad I. primi ordinis ſecundæ opinionis.

Secunda opinio duplici argumentorum ordine fulciebatur, nam primo probare contendebat, dialecticam vtentem eſſe habitum à docente diſtinctum, deinde eſſe diſtinctam ſcientiam: & primum argumentum primi ordinis ſic ſoluendum eſt, vt intelligamus duplicem illam rationem ſcientiæ, & artis in dialectica repertam, ita ſe habere, vt ſicut ratio ſcientiæ perfectior eſt, ſic etiam intellectu prior: nam prius intelligimus, quod præcepta operandi in vniuerſali tradat, quam quod ad ea in ſingulari exercenda ordinetur: eiuſmodi autem prioritas rationum ſufficit, vt ipſamet logica docens dicatur, traditis à ſe præceptis vti in alijs ſcientijs, ita vt quaſi actiuus vſus ei attribuatur, quanquam inſtrumenta condita per applicationem ad alias ſcientias, ad eas potius, quam ad dialecticam pertinere cenſeantur, vt ſuperius adnotauimus.

Ad formam argum.

Ad formam igitur argumenti dicimus, vtentem logicam docentem præſupponere, negamus tamen eſſe alium habitum, ſed eſt idem perfectus tamen in ratione artis per vſum: itaque logica, vt vtens non eſt aliud, quam perfectio eiuſdem, vt habet rationem artis, vel (vt clarius rem explicemus) non eſt aliud quam vſus eiuſdem, vt artis, ex quibus plane oſtenditur, quam ſit alienum à ratione eius ponere, quod diſtinctus ſit habitus à docente. Quod autem additur primo, cæteras ſcientias vſum dialecticæ claudentes, non vocari vtentes dialecticas, verum eſt: nam licet dialectica vtens ad earum demonſtrationes ſuo modo concurrat, quidquid ab ea participant, cum generalis quædam ratio ſit, contrahitur per principia particularia, imbibiturque in ſpecie talis demonſtrationis, ac talis ſcientiæ, cuius denominationem potius ſuſcipit, non ſecus ac prædicata generica, quæ imbibuntur in ſpecie, ſuſcipiunt denominationem eius: vnde ex eo non infertur diſtinctio logicæ vtentis à docente. Quod etiam ſecundo additur de vſu logicæ circa propriam materiam, ſic ſoluendum eſt, vt intelligatur ſuo etiam modo eſſe vtentem, dum ſyllogiſmos, ac demonſtrationes conſtituit ad exercenda propria præcepta, & talem vſum, ſeipſã, vt ſcientiã, & artem præſupponere, rationemq; artis perficere.

Ad ſe-

Ad ſecundum.

Ad ſecundū dicimus ſyllogiſmum in Philoſophia, alteraue ſcientia conſtructum, eſſe actum elicitum ab vtroque habitu, particularis nempè ſcientiæ, ac dialecticæ vtentis non vt ſcientiæ, ſed vt artis, ab hac quidem ſecundum generalem rationem formæ ſyllogiſticæ, aut demoſtrationis, ab illa ſecundu ſpecialem talium principiorum, à quibus generalis forma, quam participat ex vſu dialecticæ contrahitur: per talem igitur vſum concurrit dialectica ars ad generationem particularis ſcientiæ, ac ſe ipſam ſimul perficit (vt expoſitum eſt) quare non eſt neceſſarius alter habitus.

Ad tertium argum.

Vltimum argumentum huius ordinis facile diluitur, nam caſu, quo quiſpiam non habeat docentem logicam, quæ ſit ſcientia, ſed quæ ſit opinio (ſi præceptorum doctrinam ſola fide humana teneat) nihilominus logica vtens in eo dum ſyllogiſmos extruit, erit eadem opinio præceptorum, vt habet rationem cuiuſdam imperfectæ artis per humanam fidem habitæ: itaque non minus haberet tunc vtranque rationem vniuerſalis cognitionis opinatiuæ, atque etiam artis, in quantum ordinatur ad ſingulares operationes, ſiue ad extruendos ſingulares ſyllogiſmos, & ſub hac conſideratione per proprium vſum ſe perficeret.

Ad primū ſecundi ordinis.

Ad primum ſecundi ordinis admittendum eſt, vtentem logicam præſupponere docentem, non vt habitum diſtinctum; ſed vt habitus idem in eſſe perfecto ſe ipſum, vt imperfectum ſolet præſupponere, à quo nec procedere repugnat, quia ſic ab eo procedere, non eſt aliud quam eundem habitum ſe ipſum perficere per proprios actus, & ita ſe res habet in dialectica vtente, quæ non eſt aliud, quam habitus docentis in ratione artis ſemetipſum perficiens: quare non ſequitur eſſe habitum diſtinctum, & longè minus ſcientificum, ſed actus, vel vſus ſcientificus dicitur extructio ſyllogiſmorum, quia eſt actus, vel vſus artis, quę ſimul eſt ſcientia, non quia proxime eliciatur ab habitu ſcientifico, vt tali, quod omnino oporteret, vt eſſet actus, per quem gigneretur ſcientia.

Ad ſecundum.

Et modo ſimili reſpondetur ad ſecundum, quod ſicut talis vſus procedit à logica docente, vt arte, ita eam reddit ſub eadem ratione faciliorem: vnde negandum eſt ſcientificam facilitatem parere aut ſcientificum habitum.

Poſtremum ex præcedentium ſolutionibus diluitur, iam enim dictum eſt tales actus extruendi ſingulares ſyllogiſmos non eſſe formaliter ſcientificos, quia non eliciuntur ab habitu, vt habente rationem ſcientiæ, ſed artis: tales autem vocari poſſe, quia ab habitu, qui re ipſa ſcientificus eſt, prodeunt: ſi autem formalem rationem eorum vno verbo explicare velimus, dicendum erit eſſe actus talis artis ſemetipſam perficientis: vnde fit non parere facilitatem ſcientiæ, formaliter, ſed artis, re autem ipſa eundem habitum logicę docentis perficere.

QVAESTIO QVARTA.

Vtrùm logica ſit vnus ſimplex habitus, vna vè ſimplex qualitas.

Notanda, vt ad ſtatum controuerſiæ perueniatur.

1. Triplex vnitas conſideratur in ſcientijs.

VT melius eluceſcat, vnde ſpecificatio logicæ deſumi debeat, & eius natura ſatis cognoſcatur: ſit ne ſimplex qualitas, vel compoſita reliquum eſt diſputemus. Triplex conſideratur in ſcientijs ſicut in cæteris rebus vnitas, generica, ſpecifica, & numerica: vna numero appellatur ſcientia, quæ eſt in vno intellectu, cum commune ſit accidentibus numericam vnitatem à ſubiecto accipere, tot igitur erunt numero diſtinctæ dialecticæ, quot fuerint intellectus hac ſcientia prædicti: ſpecificam verò vnitatem ſortitur ſcientia eadem ratione, qua potentia ex vnitate ſpecifica obiecti: vna eſt potentia viſiua in cunctis hominibus, qua vnum habet obiectum viſibile ſecundum ſpeciem, ſub quibus viſibilia conueniunt: & vna erit ſcientia ſecundum ſpeciem, quæ vnum formale obiectum habuerit, ſub cuius ratione ſpecifica formali conueniunt quæcunque in ea tractari poſſunt: genere autem dicuntur conuenire ſcientiæ, quæ in eodem gradu abſtractionis à materia continentur, vt Geometria, & Arithmetica ſunt ſcientiæ eiuſdem generis, quia vtraque abſtrahit à materia ſenſibili, alterius verò eſt vtraque Philoſophia naturalis, & moralis, ſenſibilem materiem concernens, & iſtæ ab illis genere differunt propter diuerſam abſtractionem à materia, genere etiam vna proprius appellabitur ſcientia, quæ multis habi-

ipſo, quod docet ſyllogiſmos, ac demonſtrationes extruere, & his medijs ordinat opera rationis, habet virtutem eadem inſtrumenta condendi in ſingulari, nullo alio inſtrumento indigens ad executionem operis ſingularis, ergo eo ipſo eſt habitus cum ratione actiuus, quæ eſt definitio artis liberalis: is tamen ordo reperitur inter vtranque rationem eiuſdem habitus, vt ratio ſcientiæ primaria, ac potiſſima eius ſit, ratio artis quaſi ſecundaria, & ita habes logicam vtentem eſſe eundem logicæ docentis habitum, non vt ſcientiam, ſed vt artem ſingulares actus ſibi proprios ſyllogiſmorum, ac demonſtrationum proximè concernentem.

Occurritur argumentis vtriuſque partis oppoſitæ.

Nota. VT argumentis aliarum opinionum facilius, occurrere poſſimus obſeruandum eſt dialecticam, vtpote proxime operationes dirigentem, non eſſe de his artibus, quæ per membra corporis externa exercentur, ſed ſicut intellectus ipſe actus eiuſdem habitus ſcientificos proxime elicit, pariter ſingulares exequitur, proxime ab eodem habitu, & arte prodeuntes: vnde, non indiget noua facilitate, aut nouo habitu, ſed idem ſicut per actus ſcientificos perficitur, vt ſcientia, ſic per actus ſingulares perficitur, vt ars, & appellatur dialectica vtens, quemadmodum ſub ratione ſcientiæ docens, quod eiſdem exemplis domificatoriæ artis, atque etiam muſicæ facilè oſtendi poteſt: eiuſmodi enim, vtpote per membra corporis exercendæ, præter facilitatem intellectus, quem propriè vocamus habitum, indigent noua facilitate eorundem membrorum, quæ non habet propriam rationem habitus, aut artis, vt docet Ariſtoteles 1. lib. Ethicor. cap. vltim. & Diuus Thomas 1.2. quæſtione 50. articul. 1. ad 3. ſed quandam ſimilitudinem, prout ab habitu intellectus pendet, cum quo vnum, atque integrum habitum conſtituit. Etenim cum partes corporis non ſint aptæ à ratione moueri imperio ciuili, ſed (vt aiunt) deſpotico, ad inſtar ſerui, non ſunt proprij habitus (qui potentiam aliquo modo liberam, aut indifferentem pro ſubiecto poſtulant) capaces, dialectica ergo cum per intellectum proxime vtroſque actus ſcientiæ, & artis vniuerſales, & ſingulares eliciat, non indiget duplici facilitate, vel habitu, ſed ſufficit ſibi vnica in ratione ſcientiæ, & artis per ſcientificos, & ſingulares actus diuerſa ratione perficienda, & hæc doctrina diluit planè argumentum in fauorem primæ opinionis præiactum.

Ad I. primæ opinionis.

Secunda opinio duplici argumentorum ordine fulciebatur, nam primo probare contendebat, dialecticam vtentem eſſe habitum à docente diſtinctum, deinde eſſe diſtinctam ſcientiam: & primum argumentum primi ordinis ſic ſoluendum eſt, vt intelligamus duplicem illam rationem ſcientiæ, & artis in dialectica repertam, ita ſe habere, vt ſicut ratio ſcientiæ perfectior eſt, ſic etiam intellectu prior: nam prius intelligimus, quod præcepta operandi in vniuerſali tradat, quam quod ad ea in ſingulari exercenda ordinetur: eiuſmodi autem prioritas rationum ſufficit, vt ipſamet logica docens dicatur, traditis à ſe præceptis vti in alijs ſcientijs, ita vt quaſi actiuus vſus ei attribuatur, quanquam inſtrumenta condita per applicationem ad alias ſcientias, ad eas potius, quam ad dialecticam pertinere cenſeantur, vt ſuperius adnotauimus. Ad I. primi ordinis ſecundæ opinionis.

Ad formam igitur argumenti dicimus, vtentem logicam docentem præſupponere, negamus tamen eſſe alium habitum, ſed eſt idem perfectus tamen in ratione artis per vſum: itaque logica, vt vtens non eſt aliud, quam perfectio eiuſdem, vt habet rationem artis, vel (vt clarius rem explicemus) non eſt aliud quam vſus eiuſdem, vt artis, ex quibus plane oſtenditur, quam ſit alienum à ratione eius ponere, quod diſtinctus ſit habitus à docente. Quod autem additur primo, cæteras ſcientias vſum dialecticæ claudentes, non vocari vtentes dialecticas, verum eſt: nam licet dialectica vtens ad earum demonſtrationes ſuo modo concurrat, quidquid ab ea participant, cum generalis quædam ratio ſit, contrahitur per principia particularia, imbibiturque in ſpecie talis demonſtrationis, ac talis ſcientiæ, cuius denominationem potius ſuſcipit, non ſecus ac prædicata generica, quæ imbibuntur in ſpecie, ſuſcipiunt denominationem eius: vnde ex eo non infertur diſtinctio logicæ vtentis à docente. Quod etiam ſecundo additur de vſu logicæ circa propriam materiam, ſic ſoluendum eſt, vt intelligatur ſuo etiam modo eſſe vtentem, dum ſyllogiſmos, ac demonſtrationes conſtruit ad exercenda propria præcepta, & talem vſum, ſeipſā, vt ſcientiā, & artem præſupponere, rationemq; artis perficere. Ad formā argum.

Ad ſe-

Ad ſecundum. Ad ſe[illegible]ndū dicimus ſyllogiſmum in Philoſophia, alteraue ſcientia conſtructum, eſſe actum elicitum ab vtroque habitu, particularis nempè ſcientiæ, ac dialecticæ vtentis [illegible] vt ſcientiæ, ſed vt artis, ab hac quidem ſec[illegible] [illegible]m generalem rationem formæ ſyllogiſticæ, aut demoſtrationis, ab illa ſecundu[illegible] ſpecialem talium principiorum, à quibus generalis forma, quam participat ex vſu dialecticæ contrahitur: per talem igitur vſum concurrit dialectica ars ad generationem particularis ſcientiæ, ac ſe ipſam ſimul perficit (vt expoſitum eſt) quare non eſt neceſſarius alter habitus.

Ad tertium argum. Vltimum argumentum huius ordinis facile diluitur, nam caſu, quo quiſpiam non habeat docentem logicam, quæ ſit ſcientia, ſed quæ ſit opinio (ſi præceptorum doctrinam ſola fide humana teneat) nihilominus logica vtens in eo dum ſyllogiſmos extruit, erit eadem opinio præceptorum, vt habet rationem cuiuſdam imperfectæ artis per humanam fidem habitæ: itaque non minus haberet tunc vtranque rationem vniuerſalis cognitionis opinatiuæ, atque etiam artis, in quantum ordinatur ad ſingulares operationes, ſiue ad extruendos ſingulares ſyllogiſmos, & ſub hac conſideratione per proprium vſum ſe perficeret.

Ad primū ſecundi ordinis. Ad primum ſecundi ordinis admittendum eſt, vtentem logicam præſupponere docētem, non vt habitum diſtinctum; ſed vt habitus idem in eſſe perfecto ſe ipſum, vt imperfectum ſolet præſupponere, à quo nec procedere repugnat, quia ſic ab eo procedere, non eſt aliud quam eundem habitum ſe ipſum perficere per proprios actus, & ita ſe res habet in dialectica vtente, quæ non eſt aliud, quam habitus docentis in ratione artis ſemetipſum perficiens: quare non ſequitur eſſe habitum diſtinctum, & longè minus ſcientificum, ſed actus, vel vſus ſcientificus dicitur extructio ſyllogiſmorum, quia eſt actus, vel vſus artis, quę ſimul eſt ſcientia, non quia proximè eliciatur ab habitu ſcientifico, vt tali, quod omnino oporteret, vt eſſet actus, per quem gigneretur ſcientia.

Ad ſecundum. Et modo ſimili reſpondetur ad ſecundum, quod ſicut talis vſus procedit a logica docente, vt arte, ita eam reddit ſub eadem ratione faciliorem: vnde arguendum eſt ſcientificam facilitatem parere aut ſcientificum habitum.

Poſtremum ex præcedentium ſolutionibus diluitur, iam enim dictum eſt tales actus extruendi ſingulares ſyllogiſmos non eſſe formaliter ſcientificos, quia non eliciuntur ab habitu, vt habente rationem ſcientiæ, ſed artis: tales autem vocari poſſe, quia ab habitu, qui re ipſa ſcientificus eſt, prodeunt: ſi autem formalem rationem eorum vno verbo explicare velimus, dicendum erit eſſe actus talis artis ſemetipſam perficientis: vnde fit non parere facilitatem ſcientiæ, formaliter, ſed artis, re autem ipſa eundem habitum logicę docentis perficere.

QVAESTIO QVARTA.

Vtrùm logica ſit vnus ſimplex habitus, vna ve ſimplex qualitas.

Notanda, vt ad ſtatum controuerſia perueniatur.

1\. Triplex vnitas conſideratur in ſcientijs. VT melius eluceſcat, vnde ſpecificatio logicæ deſumi debeat, & eius natura ſatis cognoſcatur: ſit ne ſimplex qualitas, vel compoſita reliquum eſt diſputemus. Triplex conſideratur in ſcientijs ſicut in cæteris rebus vnitas, generica, ſpecifica, & numerica: vna numero appellatur ſcientia, quæ eſt in vno intellectu, cum commune ſit accidentibus numericam vnitatem à ſubiecto accipere, tot igitur erunt numero diſtinctæ dialecticæ, quot fuerint intellectus hac ſcientia prædi[illegible]: ſpecificam verò vnitatem ſortitur ſcientia eadem ratione, qua potentia ex vnitate ſpecifica obiecti: vna eſt potentia viſiua in cunctis hominibus, qua vnum habet obiectum viſibile ſecundum ſpeciem, ſub quibus viſibilia conueniunt: & vna erit ſcientia ſecundum ſpeciem, quæ vnum formale obiectum habuerit, ſub cuius ratione ſpecifica formali conueniunt quæcunque in ea tractari poſſunt: genere autem dicuntur conuenire ſcientiæ, quæ in eodem gradu abſtractionis à materia continentur, vt Geometria, & Arithmetica ſunt ſcientiæ eiuſdem generis, quia vtraque abſtrahit à materia ſenſibili, alterius verò eſt vtraque Philoſophia naturalis, & moralis, ſenſibilem materiem concernens, & iſtæ ab illis genere differunt propter diuerſam abſtractionem à materia, genere etiam vna proprius appellabitur ſcientia, quæ multis

habi-

habitibus ſpecie diuerſis conſtat, ſi poſſibile ſit plures habitus ita diuerſos eandem ſcientiam conſtituere.

Et de vnitate quidem numerica controuerſia eſſe nequit, cum notum ſit logicam nõ eſſe vnam numero, ſed plures iuxta diſtinctionem intellectuum, ſed nec de vnitate generica abſtractionis, nã licet difficile ſit gradum abſtractionis à materia deſignare, ſub quo conſtituatur, citra dubium tamen eſſe debet ad aliquem ex tribus aſſignatis eſſe referendam: & arbitror ad abſtractionem Metaphyſicæ reduci propter ſimilem modum vniuerſalitatis, ratione cuius omnino videtur a materia abſtrahere, cum propria inſtrumenta, & ſciendi modos nõ minus in rebus ſpiritualibus, quàm materia affectis, nec minus in ſubſtantia, quàm in accidẽtibus conſtruere doceat, eſtque illud magno argumento, quod Ariſtoteles produxit exempla ſyllogiſmorum, ac demonſtrationum in elementis nihil ſignificantibus, vt planè deſignaret nihil, aut parum referre, quod in hac, vel illa materia fiant, aut in rebus ea omnino carentibus: huc igitur reducitur controuerſia, ſtatuſque eius iſte eſt, an dialectica ſit vna ſcientia, genere ſub ſe continens plures habitus ſpecie diuerſos, ſed certo modo ordinatos, ita vt vnam ſcientiam aliquo modo cõſtituant, ſi enim ita ſit vna non erit vna ſimplex qualitas, aut habitus, ſed multiplex, vel certe vna erit vnitate ſpecifica, & atoma, ſi talem habituum multiplicitatem non admittat, ſed vnitatem habeat ſimilem ei, quæ reperitur in potentijs.

2. II. obſeruãdum eſt.

II. obſer. Obſeruãdum ſecũdo eſt, illud, quod eſt vnũ ſimplex, eſſe poſſe, atque compoſitum, vt Deus Optim. & Maximus, ſic eſt vnus, vt etiam ſit

3. ſimplex non admittens in ſe vllam compoſitionem, quælibet autem creatura aliquam compoſitionem admittit, & idcircò ſummam illam vnitatem non attingit, & in hoc ſenſu exploratum eſt dialecticam non eſſe ſimplicem qualitatem, cum compoſitionem generis, & differentiæ, vt minimum admittat, atque etiam ex partibus integrantibus intenſionis, & extenſionis, ſed ſolum poteſt eſſe ſimplex qualitas, vel compoſita reſpectu plurium habituum ſpecie diuerſorum, ex quibus componatur, aut quorum compoſitione careat, & hunc ſenſum continet titulus quæſtionis.

III. obſeruandum. Tertio præmittendum eſt, ſcientiam non eſſe ſpecierum intelligibilium congeriem (vt quidam decepti crediderunt) licet enim ſpecies ſint ad apprehenſiones, & iudicium eorum, quæ tractantur in ſcientijs apprimè neceſſariæ cum per eas fiat intellectus in actu primo ad tales actus eliciendos: ſed nondum facilis eſt, niſi vſu, atque exercitatione facilitatem comparet, & hanc facilitatem actibus conquiſitam vocauit Ariſtotelis habitum: ſpecierum autem congregationem, quidpiam ei præſuppoſitum: itaque tria ſunt ad aſſenſum ſcientiæ perfectè eliciendum neceſſaria, primum ſpecies intelligibiles, tanquam virtutes obiecti, quibus medijs vnitur intellectui, & ex multis ſpeciebus fit cõpoſita apprehenſio, ſupra quam cadit iudicium ſiue aſſenſus eiuſdem intellectus: ſecundum, virtus ipſiuſmet intellectus, luminis appellatione deſignata, cuius proprium munus eſt ſuppoſitis apprehenſionibus præmiſſarum, & concluſionis, iudicare verum eſſe aſſenſum cõcluſionis, atque euidentem, & ex principijs euidentibus deductum: poſtremo requiritur facilitas iudicandi, ac deducendi concluſionem, & hæc eſt proprie habitus, pro quo ſupponit ſcientia. 4.

IV. obſeruãdum. Quarto præmittendum eſt, ſcientiam, habitum, & qualitatem ſic ſe habere, vt qualitas ſit genus ſupremum habitus, qualitate inferius, & infimum, ſcientia multis ſpeciebus ſcientiarum communis: vnde ſequitur euidentem eſſe conſecutionem ab inferiori ad ſuperius, eſt ſcientiã, ergo habitus, & qualitas.

V. obſeruãdum. Poſtremo adnoto, quod cum vnitas ſcientiæ habitus, & potentiæ, ex actuum, & obiectorum vnitate accipienda ſit, vt teſtatur planè Ariſtotel. 2. libro de Anima text. 62. explicare oportet, qualis obiecti vnitas requiratur, & ſufficiat ad vnitatem ſcientiæ: obiectum autem ſcientiæ, duplici ratione conſtat, quæ, & ſub qua: ratio, quæ, appellatur illud quod a ſcientia, ſeu potentia conſideratur, vel percipitur, vt in obiecto potentiæ viſiuę color, cum namque potẽtia percipit, ratio ſub qua, eſt quidpiam aliud in eodem obiecto, ſub cuius ratione à potentia percipitur, vt viſibilitas, ſub qua percipiuntur à potẽtia vniuerſi colores: & inter has duas rationes, illa eſt vniuerſalis, hæc particularis, a qua illa determinatur, & quaſi contrahitur, hæc verò determinans, & contrahens eſt, quaſi materialis etiam illa, hæc verò formalis, & vltima non amplius determinabilis: vnde cum ſpecifica rerum differentia ſe habeat iã quam actus determinans vniuerſalitatem generis, & ſicut forma contrahens materialitatem eius, ad ſpeciemque conſtituendam reducens: ratio ſub qua erit illa, in quam ſimiles con-

conditiones conuenerint, ſed ex vtroque efficiatur vnum formale completum, & adæquatum obiectum conferens ad ſcientiæ vnitatem. Et quidem in obiecto dialecticæ ſatis notum eſt rationem, quæ, eſſe ens rationis, modum ſciendi, ſeu argumentationem, nam vnum ex his eſt, quod per ſe conſideratur, & ſub quo cætera, quæ tractantur in dialectica continentur: de ratione tamen ſub qua, non conſtat, ſed cum ab ea dependeat vnitas, ſuo etiam modo in controuerſiam vocatur, in controuerſia autem præſenti agitanda, id eſt difficile, quod in cæteris ad hoc proœmium ſpectantibus, quæ cum tyronum, imò dialecticorum captum magna ex parte ſuperent, & in alijs dialecticæ partibus, aut etiam in Metaphyſica propriam ſedem habeant, multa ex eiſdem locis petita huc referenda erunt, quæ vix intelligi poſſunt, niſi per fidem accipiantur, quouſque ſuis locis copioſe explicentur: dabimus tamen operam, vt eo ordine, & claritate tradantur, qua à cunctis fere teneri valeant.

5.

Quædam opponuntur aduerſus vnitatem dialecticæ.

I. argu. contra vnitatē dialecticæ. QVIBVS prælibatis (vt quæſtionis difficultatem aperiamus) libet tria hæc vniuerſalia argumenta, ſatiſque difficilia præiacere ad probandum, dialecticam non eſſe vnam ſcientiam, nec vnam ſimplicem qualitatem, & eſt primum. vnitas ſcientiæ ex vna ratione formali obiecti, ex eiſdemque principijs capienda eſt, iuxta Philoſophi ſententiam 1. libro de poſteriorum reſolutione capit. 23. ſed intra ambitum dialecticæ, plura obiecta, pluraque principia continentur, longe diuerſa, ergo non vna, ſed multiplex erit ſcientia. minorem oſtendo (nam cætera ex ſe patent) prædicabile, prædicamentum, ſyllogiſmus, ac demonſtratio ſunt obiecta diuerſarum partium dialecticæ proprijſque definitionibus diſtincta, ergo diuerſa ſunt inter ſe ſe, diuerſaque principia continent, cum definitiones ſint eis pro principijs non ſecus, ac reliquis ſcientijs, vt idem aſſerit Ariſtotel. 1. lib. de poſterior. reſolutio. capit. 2. & ſi principia ſunt diuerſa, non erunt minus diuerſæ con-
6. cluſiones ſcientiam conſtituentes, quæ ex eiſdem deducuntur, vt hiſce exemplis oſtenditur: ſyllogiſmus demonſtratiuus generat ſcientiam: concluſio eſt poſterioriſticæ partis valde diuerſa ab hac, quæ ad topicam partem ſpectat, ſyllogiſmus probabilis generat opinionem: habitus igitur dialecticæ ex his actibus geniti diuerſi erunt, cum vniuerſaliter verum ſit, habitus ſpeciem capere, à proprijs actibus, ex quibus generantur.

Secundum, proprium dialecticæ munus eſt, opera intellectus dirigere, atque ordinare, non ſecus atque virtutum moralium, debitum conſtituere ordinem in operibus voluntatis: ſed opera rationis ſunt diuerſa, quemadmodum, & voluntatis, ergo ſicut pro ordinandis actibus voluntatis ponuntur ab Ariſtotele, & cunctis Philoſophis plures virtutes morales, pari ratione multiplicari debent plures dialecticæ pro dirigendis operibus rationis, nempe apprehenſione ſimplicium, compoſitione, ac diuiſione, & diſcurſu: non enim videtur poſſibile, per vnicum habitum facilem reddi intellectum ad tam multiplices, tamque varias operationes dirigendas. Argum.

Poſtremo, habitus ponuntur in potentijs ad ſeparandas difficultates operandi circa obiecta, vt eis ſublatis faciles reddantur, ac propterea vbi adeſt noua difficultas operandi circa diuerſum obiectum, nouus multiplicatur actus pro ea ſuperanda: ſed ordinata operatione ſimplicium noua ſupereſt difficultas ordinandi compoſitionem, & diuiſionem, ergo nouus requiritur habitus: & cum adhuc hoc poſito, noua ſuperſit in ordinando diſcurſu, triplex, vt minimum erit neceſſarius: vnde triplex ſcientia dialectica ponenda erit, & non vna, & quod in dialectica cernimus, facile erit in ſingulis ſcientijs oſtendere, cum nulla ſit cuius obiectum non complectatur res valde diuerſas, nulla etiam, quæ principia quoque diuerſa non habeat. III. argum. 7.

Prima opinio, eiuſque fundamenta.

PROPTER hæc argumenta multis viſum eſt non ſolum difficile, ſed penitus impoſſibile, quod ſcientia talem habeat ſimplicitatem, aut vnitatem ſpecificam, quam nunc in dialectica quærimus, ſed tot ponendos eſſe habitus ſpecie diſtinctos in ſingulis ſcientijs affirmant, quot ſunt concluſiones diuerſæ, ex quibus habitibus vna ſcientia coaleſcit, non vnitate ſpecifica, ſed generica, I. opinio.

reſpe-

reſpectu cuius quaſi partiales reputantur: idque præſertim verum eſſe in vniuerſalioribus ſcientijs, vt potè plures, ac diuerſas partes complectentibus, quales ſunt dialectica, & Philoſophia: itaque nulli ſcientiæ tribuunt vnitatem ſpecificam, ſeu atomam, nullamque eſſe ſimplicem qualitatem arbitrantur.

Sic ſentit Scotus quæſt 3 prolog. dub. 2. cui ſubſcripſere nominales, Ochamus videlicet ibidem dub. 8. Marſilius quæſt. 2. art. 4. Gregorius eadem quæſt 3. articul 3. Gabriel, quæſt. 8. quibus falſo videtur impoſitum à Magiſt. Soto & alijs, quod non ſolum habitus multiplicauerint, ſed etiam ſcientias, tot ponentes dialecticas, tot Philoſophias, ac Theologias, quot ſunt concluſiones in ſingulis, cum tamen ex præfatis locis conſtet, eos profiteri

8. Theologiam eſſe vnam ſcientiam, quanquam non vnum ſimplicem habitum, aut vnam ſimplicem qualitatem. Hanc eandem ſententiam probabilem reputauit Magiſt. Sotus, quæſt one 3. proœmial. aſſerens poſſe ſcientiam habere vnitatem, licet non ſit ſimplex qualitas, ſed ex multis habitibus compoſita. Capreolus dubius permanſit, quæſt. one 3. prologi etiam iuxta mentem Diui Thomæ, ſed nouiſſimè eam amplectuntur, D. Toletus quæſtione 3. proœmiali, Fonſeca 5. Metaph. capit. 7. quæſt. 5. ſect. 2. ab alijſque eruditè ſatis defenditur.

Fundamentum. Et confirmationi eius hoc fundamentum præmittunt, habitus intellectuales in duplici ſunt differentia, nam quidam ſunt ineuidentes, vt fides tam humana quam diuina, vtque opinio: euidentes alij, vt habitus principiorum, & ſcientiæ: inter quos hoc diſcrimen conſtituitur, quod ratio aſſentiendi habituum primi ordinis extrinſeca eſt, nempe autoritas teſtificantis, aut quid aliud ipſiſmet veritatibus extraneum, in habitibus verò euidentibus, intrinſeca eſt, vt in habitu principiorum ipſamet terminorum connexio, in ſcientia verò eadem veritas principiorum ipſimet ſcientificæ concluſioni applicata. Vnde cum idē medium extrinſecum poſſit diuerſis materijs, ac veritatibus vniformiter applicari, fit, vt idemmet indiuiſibilis habitus inclinet ad aſſentiendum diuerſis veritatibus, quod patet euidenter, in fide diuina, & humana, repugnat

9. autem, quod idem indiuiſibilis euidens, ad diuerſas veritates, aut aſſenſus incliner, ſed neceſſe eſt pro diuerſis diuerſos habitus ſpecie diſtinctos ponere: quod probant, nam ex diuerſo medio aſſentiendi diſtinguntur actus, ſeu aſſenſus, ex diuerſis actibus diſtinguntur habitus, ergo de primo ad vltimum, pro ſingulis veritatibus quibus per diuerſa media aſſentitur intellectus, ponendi ſunt diuerſi habitus: ſed quoties diuerſæ ſunt veritates diuerſa eſt ratio aſſentiendi, ergo ſemper poſtulant diuerſos habitus. probatur minor. (nam cætera ex ſe patent) veritatēs, quibus aſſentitur euidenter intellectus, aut ſunt immediatæ, ita vt ex ſimplici terminorum apprehenſione conuincant intellectum, & tales ſibi ſunt ratio aſſentiendi, quare ſicut ſunt diuerſæ, ſic habent diuerſas rationes aſſentiendi, & ita ſe habent omnia principia, pro quibus iam patet diuerſos eſſe ponendos habitus, ſi verò ſint veritates mediatæ, quales ſunt ſcientificæ concluſiones, vel innituntur diuerſis principijs, & de talibus in aperto eſt diuerſas habere rationes aſſentiendi, propter principia namque tanquam propter rationem aſſentiendi concluſionibus aſſentitur intellectus, vt docuit Ariſtoteles 1. libro de poſt. reſolutione capite 2. ſi verò contingat duplicem cōcluſionem eidem inniti principio, adhuc habent diuerſam rationem aſſentiendi formalem: nam illud vnum principium non eſt ratio aſſentiendi vtrique, ſed vt ei talis concluſio connectitur, ita vt totalis, ac formalis ratio aſſentiendi cuilibet, ſit veritas ipſiuſmet concluſionis, vt manifeſtata, & connexa cum tali medio, ſi ergo diuerſæ ſint concluſiones, diuerſæque veritates: diuerſæ erunt connexiones cum eodem medio, diuerſæque rationes formales aſſentiendi, quare diuerſos poſtulabant habitus. Ex quibus obiter inferunt rationem, ob quam cum eodem habitu voluntas in finē tendat, & media, intellectus autem non eodem, ſed diuerſis in principium, & concluſionem: & accipitur diſcrimen ex eo, quod tota ratio deligendi media, eſt finis, vbi autem ratio eſt eadem, idem quoque erit habitus Inclinans ad vtriuſque dilectionem, veritas autem principiorum non eſt tota ratio aſſentiendi concluſioni, ſed ipſamet veritas concluſionis, quatenus ex ſe oſtenditur, ex connexione extremorum cum tali medio: diuerſam igitur rationem aſſentiendi diuerſum generare habitum neceſſe eſt. 10.

Hoc præmiſſo fundamento, probant primo intentum ex habitu principiorum: nam ſi diuer- *I. ratio*

diuerſa ſint principia, diuerſæ erunt veritates, diuerſæ extremorum connexiones, non habentes vllum ordinem, aut dependentiam inter ſe ſe, quia neque vna oritur ex altera, nec per illam cognoſcitur, ſed nec aſſenſus vnius ſequitur aſſenſum alterius: ſolum ergo conueniunt in eo, quod eodem modo aſſentitur intellectus vtrique, hoc eſt ſine medio, id autem non ſatis eſt ad hoc, vt vnum generent habitum, nam ſi ſatis eſſet pro cunctis principijs ſufficeret vnus indiuiſibilis habitus, quod plane falſum eſt, ſequitur ergo pro ſingulis ſingulos habitus eſſe ponendos: ſed eadem eſt ratio de quibuslibet concluſionibus diuerſis, ergo pro ſingulis erunt etiam multiplicandi habitus ſcientiæ diuerſi: Probatur minor, quia

II. nec vna concluſio ex altera infertur, nec per illam cognoſcitur, ſed per principia, & licet ab eodem principio dependeant, vt contingit, quando per eas demonſtrantur duæ paſſiones, quæ oriuntur ab eadem eſſentia, nullam tamen connexionem habent inter ſe ſe, neque vna virtualiter continetur in altera, aut ex ea infertur, ergo nec poſſunt ad eundem indiuiſibilem habitum pertinere.

II. ratio. Sed iam quod vna paſſio aliquando oriatur ab eſſentia media altera, & ideò concluſio, per quam demonſtratur vna, aliquo modo dependeat ex altera. Probant ſecundo adhuc pro his concluſionibus, ponendos eſſe habitus ſpecie diuerſos: nam habito aſſenſu vnius concluſionis, indiget intellectus noua compoſitione, noua attentione, nouo etiam iudicio, atque aſſenſu, ergo non poteſt ei aſſentire, niſi per nouum habitum.

III. ratio. Tertio, quia habitus ſcientiæ acquiſitus per aſſenſum vnius concluſionis, non inclinat ad aſſenſum alterius, cum ſit veritas diuerſa, ergo dum ei aſſentitur intellectus, principium talis aſſenſus non eſt præadquiſitus habitus, qui ad ipſum non pertinebit, ſed alterum produci neceſſe eſt, ſi quidem omnis aſſenſus ſcientificus, aut procedit ex habitu, aut progignit habitum, nec dici poteſt eundem habitum iam per primum aſſenſum comparatum ſe ſe extendere ad aſſenſum alterum, quia ſi ad illum non inclinet, nequit virtute eius vllo modo aſſentire intellectus, quare nec locum habebit talis extenſio.

Confirm. Sed iam quod in aliquo caſu admitteretur, videlicet quando vna paſſio demonſtratur per alteram, tunc enim neceſſariam videntur habere connexionem tales concluſiones: adhuc extenſio nequit fieri per eundem indiuiſibilem habitum, ſed neceſſe erit alterum produci diuerſum: nam ſicut extenſio corporei accidentis, ad nouam partem corporis, vt albedinis, quæ eſt in capite ad brachium, non fit niſi per nouam partem eiuſdem albedinis adquiſitam: pari ratione 12. extenſio habitus ad nouam concluſionem, non fiet niſi per nouam partem habitus adquiſitam, ſed habitus intellectualis cum ſit ſpiritualeaccidens, eſt indiuiſibilis, ergo nequit habere partes: cum ergo neceſſe ſit aliquid nouum adquiri per talem extenſionem, comparabitur alius actus ſpecie diſtinctus, efficiens nihilominus eandem ſcientiam cum priori: quod Diuus Thomas ſentire videtur 1. 2. quæſtione 54. articul. 4. ad 3 vbi habitum ſcientiæ generari fatetur per primum aſſenſum concluſionis, perfici vero per aſſenſus aliarum, ſed talis perfectio non eſt intenſiua, cum intenſio ſit circa eandem concluſionem, ergo erit extenſiua: ſed non tendit habitus de eſſe imperfecto ad eſſe perfectum, niſi aliquid ei nouum adueniat per extenſionem, ergo tot entitates adquiret, quot fuerint concluſiones, ad quas extenditur, at tales entitates non poſſunt eſſe, niſi qualitates, imo niſi habitus, ergo tot ſunt multiplicandi habitus, quot ſunt diuerſæ concluſiones in ſcientia. Tunc vltra, quilibet horum habituum reſpicit aſſenſum, & concluſionem diuerſam, ergo ſunt habitus ſpecie diuerſi: nec ſit ſatis, ſi dicatur vniri ad conſtitutionem eiuſdem habitus, nam cum quilibet ſit ſpiritualis, atque indiuiſibilis qualitas, non poſſunt aliquo communi termino copulari, aut vniri pro conſtitutione eiuſdem habitus, quemadmodum vniuntur partes corporei accidentis ad conſtitutionem eiuſdem ſecundum ſpeciem, & numerum: & idem Diuus Thom. 1. 2. quæſt. 52. artic. 2. agens de augmento habituum, ſcribit, habitum ſcientiæ augere extenſiue per additionem, in hæc verba: *Scientia poteſt augeri ſecundū ſe ipſam per additionem, ſicut cum aliquis plures concluſiones Geometriæ addiſcit, augetur in eo habitus eiuſdem ſcientiæ, ſecundum ſpeciem &c.* Sed additio non eſt, niſi alicuius habitus, aut partis eius, habitus autem, cum ſit ſpiritualis, caret partibus, ergo eſt habitus diſtinctus, quanquam ad eandem ſcientiam pertinens. D. Thom. 13.

V. ratio. Probant tandem, quia fieri poteſt intellectum ita ſe habere circa concluſiones demonſtratas, vt facilior, atque intenſior ſit circa vnam, quam circa alteram propter frequentiorem vſum habitus circa illam, quod experientia teſte didicimus, ſed repugnat planè eundem habitum ſimul eſſe magis, & minus intenſum, aut faciliorem etiam circa diuerſas concluſiones, cum intenſio, & remiſſio ſint toti habitui inhærentes, qui cum ſimpliciter conueniant qualitati, repugnat ei conuenire ſimul, vt in calore cernimus, quem ſimul eſſe intenſum, ac remiſſum, perfectum, aut imperfectum etiam ſub quibuſlibet conſiderationibus diuerſis repugnare nouimus: neceſſe eſt ergo diuerſos ponere habitus pro diuerſis concluſionibus, vt ſic intelligatur poſſibile, quod vnus ſit altero intenſior, & per vnum facilior intellectus circa vnam concluſionem, quam circa alteram, quod per eundem habitum nequit intelligi.

Sed quo nam pacto ſi plures ſint habitus, vna poſſit eſſe ſcientia, cum habitus ſit genus ſcientiæ, videaturque conſecutio neceſſaria ab inferiori ad ſuperius affirmatiuè, ſicut eſt ſcientia, ergo habitus: & eſt vna ſcientia, ergo vnus habitus: ſic etiam eſt multiplex ſcientia, ergo multiplex habitus. Reſpondēt, nihil huc-uſque reperiſſe, quod ſibi plenè ſatisfaceret:
14. dicendum nihilominus eſſe in ordine ad vnum, atque idem formale obiectum ſcientiæ vniri tales habitus, ad quod explicandum, & cognoſcendum ordinantur omnes: & quod illud obiectum ſit vnum genere, aut ſpecie in eſſe rei nihil referre, cum hæc ſit materialis vnitas: formalis verò, ratio ſcibilis conſtituens vnum obiectum formale, in quo connectuntur vniuerſa, quæ in tali ſcientia tractantur, & doctrinam hanc vniuerſalem, notiorem fieri in vniuerſalioribus ſcientijs aiunt, vt in dialectica, & Philoſophia, nam quo plura obiecta atque diuerſa continent, quo plura principia, pluresque concluſiones, vt de ſimplicibus, de enunciationibus, de ſyllogiſmis, & demonſtrationibus, eo euidentior eſt neceſſitas multiplicandi habitus ſpecie diuerſos: quemadmodum veritates ipſæ ſpecie diuerſæ ſunt.

(∴)

Secunda opinio tribuens ſcientijs vnitatem ſpecificam atomam, præfertur.

SEcunda ſententia huic ex Diametro oppoſita vnitatem tribuit ſpecificam, & atomā omnibus, & ſingulis ſcientijs, nullam prorſus admittens habituum multiplicitatem ſub eadem, ſed quemadmodum de potentijs tenetur à cunctis, atomam habere vnitatem, etiam ſi diuerſa rerum genera ſub ambitu proprij obiecti complectantur, pari ratione de ſcientijs quantumlibet vniuerſaliſſimis, vt dialectica Philoſophia, & Metaphyſica. Hanc profitetur expreſſe Diuus Thomas multis ſuæ doctrinæ locis, ſed præſertim in 15.
commentario 23 capite 1. libro poſterio. & D. Thom.
1. 2. quæſtio. 54. articul 4. in corpore, vbi hęc verba ſcripſit: *Si igitur conſideremus habitum ſecundum ea, ad quæ ſe extendit, ſic inueniemus in eo, quandam multiplicitatem, ſed quia illa multiplicitas eſt ordinata ad aliquid vnum, ad quod principaliter reſpicit habitus, inde eſt, quod habitus eſt qualitas ſimplex, non conſtituta ex pluribus habitibus, etiam ſi ad multa ſe extendat: non enim vnus habitus, ſe extendit ad multa, niſi in ordine ad vnum, ex quo habet vnitatem* Et in ſolutione ad 3. *Ille qui in aliqua ſcientia adquirit per demonſtrationem ſcientiam concluſionis vnius, habet quidem habitum, ſed imperfectè, cum vero adquirit per aliquam demonſtrationem ſcientiam concluſionis alterius, non aggeneratur ei habitus alius, ſed habitus qui prius inerat fit perfectior, vt pote ad plura ſe extendens, eo quod concluſiones, & demonſtrationes vnius ſcientiæ ordinatæ ſint, et vna deriuatur ex alia.* Diuum Thomam ſequuntur omnes fermè eius diſcipuli alicuius nominis: vt Caiet. eiſdem locis, Ferrar. lib 2. contra gentes, capit. 4. Magiſt. Sotus quæſtio 3. proœ. & nos eandem ſententiam longè probabiliorem, & doctrinæ Ariſtotelis magis conſonam libenter amplectimur.

Sed cauſam huius vnitatis reddere, hoc Ratio D.
opus, hic labor eſt: Diuus Thomas eiuſque Thom.
diſcipuli vnitatem obiecti pro cauſa reddiderunt iuxta mentem Ariſtotelis 1. libro de poſt. reſolutio. vbi ſcientiam vnam eſſe ſtatuit, quæ vnius generis ſubiecti eſt, id eſt, quæ circa vnum obiectum verſatur, hanc autem vnitatem obiecti ita diſtinguunt, vt altera ſit vnitas eius, in eſſe rei, quam vocant materialem, altera in eſſe ſcibilis, quam vocant formalem, & ab illa non eſſe accipiendam vnitatem ſcientiæ aiunt: nam alioqui tot eſſent ſcientiæ diſtin-

diſtinctæ, quot ſunt rerum genera, imò quot ſunt rerum ſpecies, ſed ab hac deſumi, nam cum ſcientia reſpiciat obiectum ſub ratione
16. ſcibilis, ſicut intellectus ſub ratione intelligibilis, & viſus ſub ratione viſibilis, ab eo vt ſcibili, vnitatem habet, ac diſtinctionem, ſicut intellectus, & ſenſus à ſenſibili, atque intelligibili tanquam ab obiectis formalibus: vnde inferunt obiectum in eſſe rei genus aliquãdo eſſe, vel etiam analogum longe ſuperius genere, imò aliquando vniuerſaliſſimum quidpiam comprehendens omnia: at in eſſe ſcibili ſemper eſſe vnum vnitate ſpecifica, & atoma, quã ſcientiæ conferre poteſt, iure igitur ex obiecto vt ſcibili, vnitas ſcientię conſideratur, quia hęc eſt ratio, ipſum vltimo determinans, quam determinationem ſi excludamus, & ſolam rationem obiecti in eſſe rei attendamus, ſicut ens vniuerſaliſſimum conſtituit vnam potentiam intellectiuam, pariter conſtituet vnam ſcientiam vniuerſaliſſimam omnia comprehendentem: ceſſabitque proinde ſcientiarum diſtinctio.

Reprobatur ab alijs hæc diſtinctio obiectiuarum rationum.

17. VEruntamen alijs hæc diſtinctio rationum quæ, & ſub qua, non placet, ſed rẽ, circa quam verſantur, & quam proximam materiam vocare ſolent, aut materiale obiectum, ſpeciem, vnitatem, ac diſtinctionem ſcientijs conferre docent: nec eſſe quærendam rationem ſub qua, aut formalem, à qua in eſſe formalis obiecti conſtituatur, & ab eo ita conſtituto vnitas petenda ſit: vnde inferunt, nec ſcientiam ab obiecto, in eſſe ſcibilis, nec viſum à calore in eſſe viſibilis, ſed à re ipſa quæ ſcitur, & à colore qui videtur, vnitatem ſpecificam capere, & ex conſequenti dialecticam ab ente, rationis, aut modo ſciendi, circa quem verſatur. Quod primo nituntur oſtendere ex doctrina Ariſtotelis 5. libro Mataphyſicæ cap. 15. vbi ſtatuit, neq; ſcibile per ſcientiam, nec hanc per ſcibile definiendam eſſe alioqui inutilis, quædam repetitio vitioſusque circulus committetur, vnum per alterum viciſſim explicando, atque adeò idem per ſemetipſum, definitumque in definitione ipſa collocando, vt hoc exemplo (ait Ariſtoteles) fit manifeſtum, nam ſi viſum definias per id, cuius eſt, hoc eſt per viſibile, circa quod verſatur, & rurſus viſibile per viſum, circulum in primis ommittis ab eodem in idem definiendo procedens, & vitioſum quidem, nam ſi a per b. definitur, & rurſus b. per a. de primo (vt aiunt) ad vltimum ſequitur, quod vtrunque definiatur per ſe ipſum, nam ſi b, definitur per a, & rurſus idem a, definit idem b, ſe ipſum definire probatur, cum definiat ſuam definitionem, vt ſic loqui liceat: quod verò definitum ingrediatur definitionem, inutiliſque repetitio committatur eodem exemplo oſtendunt, nam dum aſſeris viſum eſſe, cuius eſt viſus, eundem viſum, quem deſcribere intendis, in definitione repetis, quæ ſi ita ſe habent, ſequitur plane, nec ſcientiam capere ſpeciem ab obiecto, vt ſcibili, nec viſum ab eodem, vt viſibili, ſed à re, quæ ſcitur, aut videtur, per quam abſque circulo, vel repetitione definiri poteſt.

Probant ſecundo ratione, nam obiectum 18.
prius eſt ſcientia, cum ab eo capiat ſpeciem, & vnitatem, ſed ratio ſcibilis, & quæcunque alia (præter rem illam circa quam verſatur ſciẽtia) eſt poſterior, ergo nequit eſſe formalis, aut obiectiua, ſpeciem, & vnitatem ſcientiæ conferens: probatur minor, obiectum denominatur ſcibile, non à relatione in eo exiſtente, ſed in ſcientia, ſiquidem ex eo tale dicitur, quia ad ipſum ſcientia refertur, vt docet planè idem Ariſtoteles loco nuper indicato, vbi tertium genus relationis conſtituit ex non mutuis, quarum vnum extremum tale vocatur, quia per intrinſecam relationem ordinatur ad alterũ, aliud verò non, niſi quia alterum ordinatur ad ipſum, vt ſcibile (ait) quia ſcientia ad ipſum refertur, ergo obiectum, vt ſcibile poſterius eſt ſcientia, à cuius relatione denominatur: quare non erit obiectum eius vt tale: nam ſi ſcientia præſupponitur ſcibili, vt tali, iam habebit ſpeciem, vnitatem, ac diſtinctionem ab altero priori, nempe à re ipſa, quam conſiderat, & quam ſcibilem denominat, quare inferunt eiuſmodi denominationes, quas vocare ſolent rationes ſub quibus, vel formales obiectorum, non pertinere vllo modo ad obiecta, vt talia, ſed ſolum eſſe extrinſecas eiſdem ſcientijs, atque obiectis poſteriores, quæ etiam ſi non reſultarent, nihilominus haberent ſpeciem, vnitatem ac diſtinctionem à rebus ipſis circa quas verſantur.

Hæc tamen non compellunt à communi ſententia ſcholæ, diſcedere, in obiectis potentiarum, habituum, ac ſcientiarum geminam rationem diſtinguente, quæ, & ſub qua (vt ſcholaſtico more loquamur) ita vt illa ſit proxima materia, circa quam verſantur, hæc verò

formalis ratio ſub qua, eadem reſpiciunt, & à qua vnius obiecti rationem ſortiuntur, ſpeciemque, vnitatem, ac diſtinctionem eis confert, quam ex D. Thoma videntur deſumpſiſſe omnes, prima parte, quæſtione prima artic. 4. vbi de obiecto ſacræ doctrinæ loquens ita ait:
19. *Omnia quæcunque ſunt diuinitus reuelabilia communicant in vna ratione formali obiecti huius ſcientiæ, & ideò comprehenduntur ſub ſacra doctrina ſicut ſub vna ſcientia, &c.* Quibus verbis præter materialia obiecta, quæ cadunt, ac pertinent ad rationem, quæ, deſignat rationem ſub qua, diuinę reuelationis, vnitatem obiectiuam eis conferentem, & eam vocat rationem formalem obiecti, ſed expreſſius 2.2. quæſtione 1. articulo 1. in corpore, de obiecto diuinæ fidei ſic loquitur: *Cuiuslibet cognoſcitiui habitus obiectum duo habet, ſcilicet id, quod materialiter cognoſcitur, quod eſt ſicut materiale obiectum, & id per quod cognoſcitur, quod eſt formalis ratio obiecti: ſicut in ſcientia geometria, materialiter ſcita, ſunt concluſiones, formalis verò ratio ſciendi, ſunt media demonſtrationis, per quæ concluſiones cognoſcuntur, ſic igitur in fide ſi conſideremus formalem rationem obiecti, nihil eſt aliud quam veritas prima, ſi verò conſideremus materialiter ea, quibus fides aſſentitur, non ſolum eſt ipſe DEVS, ſed etiam multa alia, quæ tamen ſub aſſenſu fidei non cadunt, niſi ſecundum quod habent aliquem ordinem ad Deum, & cætera.* Ex his igitur teſtimonijs, & alijs, quæ paſſim in doctrina Diui Thomæ reperiuntur, deſumpſerunt Caietanus, & alij in eorundem commentarijs diſtinctionem illam rationis, quæ, & ſub qua, in obiectis, ita vt ex eis ſimul vnius integrum, adæquatum, ac formale obiectum potentiæ, habitus, & ſcientiæ coaleſcat: & hanc doctrinam in ſcholas inuexerunt, quam nos tanquam neceſſariam valde probamus, hiſque rationibus efficaciter corroborari cenſemus.

Prima, omnis habitus cognoſcitiuus, cum ſit iudicatiuus aſſentitur obiecto, quod proximè percipit, per aliquod medium, quod rationem aſſentiendi vocamus, cui innititur eius aſſenſus, vt habitus fidei aſſentitur credibilibus media autoritate, quæ, ſi diuina ſit, reuelatio vocatur, & cauſa eſt infallibilis aſ-
20. ſenſus, ſi verò humana, cum ei poſſit ſubeſſe falſum, non niſi fallibilem producit aſſenſum: habitus verò ſcientia, vel opinionis pro medio, ſeu ratione aſſentiendi habet demonſtrationem, vel rationem probabilem, ſicque de cæteris, ſed medium aſſentiendi tenet ſe ex parte obiecti, eſtque ratio eius ſub qua, ab habitu percipitur cui conferri ſpeciem, vnitatem, ac diſtinctionem, quā̃ præſtare nequit obiectum materiale circa quod proximè verſatur idem met habitus, niſi eius ratione, ergo neceſſe eſt in obiecto cuiuſcunque cognoſcitiui habitus, duplicem illam rationem diſtinguere, quæ percipitur ab eo, & ſub qua percipitur, & illam vocari materialem, hanc verò formalem, vt Diuus Thomas, & omnes profitentur. Et de neceſſitate quidem talis medij, vel rationis aſſentiendi conuincunt producta exempla, & aſſentiunt omnes, ſolum ſupereſt probandum quod ex parte obiecti ſe teneat, nam hinc fiet neceſſario, quod pro ratione obiectiua recipienda ſit, hoc verò ita probo Obiectum materiale non pertinet, ad habitum vel ſcientiam, niſi vt ſtat ſub tali medio aſſentiendi, quia non mouet intellectum ad aſſentiendum, niſi in quantum ſub eo cognoſcitur: vt veritas pertinens ad fidem, non mouet intellectum ad ſui aſſenſum, niſi in quantum à Deo reuelata, ſi ſit diuina fide credenda, aut niſi à fide digno aſſerta, aut propoſita, ſi fide tantum humana: & prius abſque dubio eſt, quod ſub aliqua ex his rationibus proponatur intellectui, quàm quod ei præſtet aſſenſum, ergo abſque dubio ſe tenet ex parte obiecti: & par eſt ratio de concluſione, cui aſſentitur intellectus per habitum ſcientię, quę non mouet ipſum ad aſſentiendum, niſi in quantum ſtat ſub principiis in demonſtratione diſpoſitis, tanquā ſub medio, vel ratione formali aſſentiendi, iure igitur appellatur ratio ſub qua, aut formalis obiectiua determinās concluſionem ipſam ad talem habitum ſcientiæ, & ipſum met habitum, vt circa illam verſetur. Quod in cæteris habitibus intellectualibus exemplari inductione cōuinci poteſt, vera igitur, ac neceſſaria concluditur talis diſtinctio rationis quæ, & ſub qua, in obiectis habituum, ac potentiarum, ita vt ab hac vltima, rationem, ac diſtinctionem formalem ſortiantur.

Quod confirmat D. Thomas 1. part. quæſt. 1. art. 1. ad ſecundum, oſtendens circa eandem concluſionem verſari diuerſas ſcientias, propter diuerſam rationem formalem obiectiuam aſſentiendi, his verbis: *Diuerſa ratio cognoſcibilis diuerſitatem ſcientiarum inducit eandem enim concluſionem demonſtrat Aſtrologus, & naturalis, puta quod terra eſt rotunda, ſed Aſtrologus per medium Mathematicum, id eſt à materia abſtractum.* 21.

tium. naturalis autem per medium circa materiam conſideratum, &c. Quibus medium, vel rationē aſſentiendi diuerſam rationem cognoſcibilis vocat, ratio autem cognoſcibilis obiectiua eſt, cum nō niſi obiectum ab ea denominetur, affirmat autem per eam ſeparari ſcientias: ergo ſentit ſpeciē, vnitatem, ac diſtinctionem ab ea capere, & nō ab obiecto materiali nudo, quod rationem quæ, vocare ſolent, cum ſit id, quod percipitur ſub tali medio aſſentiendi.

Probatur ſecundo ex diſtinctione potentiarum, quam ex ſolo obiecto materiali, quod, proximè reſpiciunt deſignari nequit, niſi adiuncta ratione formali ſub qua potentias ipſas mouet, ab eis quæ percipitur, gratia exempli, intellectus, & voluntas circa eandem rerum entitatem, ac ſubſtantiam verſantur, quam intellectus percipit, & voluntas diligit, diſtinguuntur autem ſpecie actus harum potentiarū adæquate, & ex conſequenti ipſæmet potentiæ, quia intellectus entitatem non percipit, niſi ſub ratione veritatis, neque voluntas diligit, niſi ſub ratione bonitatis, veritas igitur, & bonitas ſunt rationes, ſub quibus idem materiale obiectum ſpecie diſtinguit diuerſas potentias: quod clarius cernimus in virtutibus Theologicis fidei, & charitatis in eiſdem potentijs reſidentibus: nam vtraque verſatur circa Deum, tanquam circa proximum, & primum obiectum materiale, diſtinguuntur autem, quia fides ipſum reſpicit ſub ratione primæ veritatis reuelantis ſe, & alia credibilia, charitas verò ſub ratione bonitatis: præter materiale igitur obiectum, in quod proximè feruntur potentiæ, & habitus, requiritur ratio ſub qua, obiectiua ipſum contrahens, ac determinans ad diuerſas potentias.

22. Ad extremum potentiæ capiunt ſpeciem ab actibus atque obiectis, vt ſæpe ex doctrina Ariſtotelis retulimus, ergo, vt potentia ſit vna ſecundum ſpeciem, neceſſe eſt obiectum eius aliquo modo eſſe vnum, ſed contingit obiectum materiale nullam habere vnitatem, niſi ratio formalis ſub qua, ei adiungatur, ergo neceſſario hæc ponenda eſt, probatur minor in potentia viſiua, quæ colorem, ac lumen percipit adeò diuerſa, & quæ non poſſunt conuenire ad conſtituendum vnum obiectum viſus ſub ratione qualitatis genericæ, alioqui omnem qualitatem, viſus perciperet, neque etiam ſub ratione qualitatis paſſibilis, alioqui omnem perciperet qualitatem paſſibilem, quod patet eſſe falſum: neceſſe eſt ergo ſub ſpecialiori alia conueniant, ſub qua percipiantur à tali potentia: atque adeò præter materiale obiectum proximè à potentia perceptum, omnino oportebit rationem ſub qua obiectiuam adiungere, à qua idemmet recipiat vnitatem, quam potentiæ conferre valeat: nam eo ipſo, quod nullam habeat vnitatem obiectum, ſed multiplex ſit, ad vnam potentiam ſecundum ſpeciem non pertinebit, ſed plures ſeparabit.

Argumentis modernorum fit ſatis.

Argumenta autem oppoſita, quandam profectò æquiuocationem patiuntur, qua ſublata, euaneſcet ſtatim eorum difficultas: ſcibile namque viſibile, aut intelligibile dupliciter accipi poteſt, primo relatiuè & ſecundum actum, prout denominatur à relatione ſcientiæ, aut potentiæ, quo pacto pertinet ad ſeptimum genus prædicamenti ad aliquid reducitur ſcilicet, tanquam menſura eius, & hoc modo dicitur extrinſeca tantum denominatione tale, & poſterius eſt ſcientia ipſa, aut potentia, à cuius relatione denominatur. 25. Secundo accipitur prout talis eſt naturæ, quod poteſt notitiam ſui cauſare in intellectu, & ex hoc denominatur intelligibile, etſi notitia, quam poteſt cauſare, ſit ſcientifica, denominabitur ſcibile, & ſi ſenſibilis ſenſibile, viſibile autem, ſi natum ſit imprimere ſpeciem ſui in potentia viſiua: hæc autem denominatio, nec actualis eſt, nec relatiua, ſed vtraq; prior, vocari autem poteſt virtualis, radicalis, vel aptitudinalis à propria natura eiuſdem obiecti profecta, & non a relatione ſcientiæ quo pacto ignis calefactiuus dicitur, in quantum principium calefactionis eſſe poteſt: itaq; concluſio demonſtrationis, (quæ eſt quaſi proximum obiectum ſcientifici habitus, in quantū talem habet naturam, vt ſub his principijs in demonſtratione diſpoſitis habitum ſcientiæ in intellectu gignere poteſt, verè, & propriè vocatur ſcibilis, non à ſcientia, neque ab eius relatione, cum ſit vtraque prior, ſed à propria conditione, & natura à qua habet eſſe productiuam ſcientiæ, & eandem denominationem ſuo modo ſortitur res illa de qua concluſio ipſa formatur, vt homo, numerus, linea, aut quòd ſimile, dum ergo aſſerit communis ſententia, rem, de qua habetur ſcientia, eſſe obiectum formale eius, non in eſſe rei, ſed in eſſe ſcibilis, non de ratione, aut denominatione ſcibilis priori accipienda eſt, ſed de radicali,

aut virtuali,ſeu aptitudinali:hæc autem diſtin-
ctio euidenter (niſi ego fallor) elicitur ex do-
ctrina Ariſtotelis, ſi coniungamus ea , quæ de
relatiuis tertij generis docet 5.libro Metaphyſi-
cæ cap.15,cum his quæ docet de ſcientia, & ſci-
bili in logica,capite de ad aliquid: ibi enim aſ-
ſerit obiectum denominari ſcibile,aut menſu-
ram ſcientiæ, in quantum ad ipſum ſcientia
refertur relatione menſurabilis,hic verò ſcibi-
le prius eſſe ſcientia,non ſolum docet, ſed pro-
bat,nec ſolum de re materiali, quæ ſcibilis eſt,
talem prioritatem intelligens, (hoc enim ſatis
per ſe notum erat)ſed de eadem, ſub ratione,ac
denominatione ſcibilis, vt exemplum , quod
attulit,apertè oſtendit.Inquit enim continge-
re poſſe, quòd obiectum verè ſit ſcibile, cuius
nulla adhuc ſit inuenta ſcientia, vt quadratura
circuli ſcibilis eſt, de qua nulla adhuc extat ſci-
entia , vnde infero in priori loco de relatiua,
atque extrinſeca denominatione,quam à rela
24. tione ſcientiæ accipit ſermonem facere:in po-
ſteriori verò non niſi de abſoluta. & quaſi vir-
tuali, vel aptitudinali, quam habet ex propria
natura, & hanc priorem eſſe ſcientia oſtendit,
neque ab ea accipi poſſe , cum obiecto conue-
niat prius quam de illo ſit adinuenta ſcientia,
& probari poteſt in colore, vel lumine, quæ ex
propria conditione virtutem habent , impri-
mendi ſpeciem ſui in medio , atque etiam in
potentia ſpeciem,& notitiam, quanquam hæc
non ſit in rerum natura , & ex tali virtute de-
nominantur viſibilia,non ſecus,ac Deus opti-
mus,priuſquam vllam conderet creaturam,di-
cebatur creatiuus denominatione quadam
quaſi virtuali , ac radicali à propria poten-
tia, per quam poteſt aliquid ex nihilo produ-
cere.

Et hæc diſtinctio planè oſtendit præfata
argumenta in æquiuoco laborare , procedunt
nàmque de denominatione ſcibilis, à relatio-
ne ſcientiæ, quæ abſque dubio prior eſt,ſcibi-
li ipſo,vt ab ea denominato : vnde ſi non poſ-
ſet alia ratione ſcibilis denominari res, de qua
habetur ſcientia, & denominatione priori ſci-
entia ipſa,& relatione eius,conuinceretur pro-
fecto non eſſe obiectum ſcientiæ ſub ratione
ſcibilis, cæterum, cum oſtenſum ſit,talem ra-
tionem,ac denominationem priorem dari,tol
litur prorſus argumentorum difficultas. Quid
autem de modo definiendi vnum relatiuum
per alterum ſentiendum ſit, & quem habeant
ſenſum verba Ariſtotelis ad eum impugnan-
dum allata,in prædicamento ad aliquid expli-
cabitur, in præſentiarum verò ſatis ſit docuiſ-
ſe , denominationem ſcibilis , vt eſt formale
obiectum ſcientiæ, non eſſe relatiuam a rela-
tione ſcientiæ procedentem , ſed à natura eiuſ-
dem rei,vt ex ſe aptæ generare ſcientiam : ex
quo nec inutilis repetitio , nec vitioſus circu-
lus incurritur, vt conſideranti erit notum: Si 25.
ergo ita ſe res habet,quòd à ratione ſub qua ac-
cipit materiale obiectum vnitatem,& ex cõſe-
quenti ſcientia ipſa,inueſtigandum erit, quæ-
nam ſit eiuſmodi ratio ſcibilis in dialectica, à
qua modus ſciendi , aut ens rationis accipiat
vnitatem obiecti formalis,quam poſſit ipſimet
ſcientiæ conferre.

A quonam accipienda ſit ratio ſcibilis obiectiua,vnitatem ſpecificam ſcientiæ conferens.

HAc igitur ſtatuta veritate, quod ab ob-
iecto ſub ratione ſcibilis vnitas ſcien-
tiæ accipienda ſit , difficillimum eſt à
quo nam hæc ratio ſcibilis deſumatur. Caieta-
nus,& Ferrar. vbi ſupra,cum pluribus alijs hãc
rationem ſcibilis ex tali abſtractione à mate-
ria accipiendam eſſe arbitrantur,ita vt in obie-
cto metaphyſicæ ratio ſcibilis ſit omnimoda
abſtractio à materia ſenſibili videlicet, atque
intelligibili , in mathematicis à ſola materia
ſenſibili : in Philoſophia a ſola materia ſingu-
lari.

Abſtractio tamen à materia nimis eſt vni-
uerſalis, quare non poteſt vltimam rationem
ſcibilis obiecto conferre, neque vltimam, aut
ſpecificam vnitatem ſcientiæ,probatur euiden
ter,quia ſub eodem abſtractionis gradu conti-
nentur plures, ac diuerſæ ſcientiæ, ergo ex eo
non poſſunt vltimam vnitatem capere, ſub ab-
ſtractione namque infima continetur vtraque
Philoſophia,naturalis,& moralis,ſub abſtracti
one à materia ſenſibili,Mathematica vtraque,
videlicet Geometria,& Arithmetica, nã quod
dicere aliqui ſolent plus hanc, quam illam ab-
ſtrahere,quia Geometria agit de linea, quæ eſt
quaſi materia numeri ex continui diuiſione
reſultantis, nimis materialis conſideratio eſt,
ad ſcientias purè Mathematicas minimè per-
tinens:non enim agit Geometria de linea, aut
continua quantitate in quantum materialiter
diuidi poteſt in plures partes numerum effici-
entes : hæc enim Phyſica conſideratio potius
eſt,materiam concernens:quare neque abſtra-
ctionem Mathematicam attingit,vt eius ratio-
ne magis

ne magis, aut minus vna, quam altera ſcientia huiuſce gradus dicatur abſtracta, ſed æqualiter abſtrahunt, & tamen diuerſæ ſunt ſcientiæ mediæ. Item ſcientiæ Mathematicæ, vt
26. perſpectiua agens de linea viſuali, & muſica de numero ſonoro, eodem modo abſtrahunt à materia cum ſenſibilem concernat vtraque, abſtractio igitur à materia non poteſt eſſe ratio ſcibilis in obiecto ſcientiæ, à qua vltimam vnitatem capiat quælibet ſcientia: vltimam vnitatem dicimus, nam ad genericam concurrit quidem modus abſtrahendi à materia, vnde ſicut eſt triplex, triplicem quoque conſtituit genericum gradum ſcientiarum, ſub quibus plures, ac diuerſæ ſcientiæ ſpeciales continentur: aliam igitur ſpecialem rationem ſcibilis inueſtigare oportet, vltimam determinationem conferentem obiecto ſcientiæ, à quo ſic determinato vltimam, ac propriam vnitatem capiat ſcientia.

Aliorū ſententia.

Quare alij, aliam rationem inuenerunt, quam ſic exponunt. Quando aliqua ratio formalis obiecti ſcibilis, quæ ſolet dici ratio quæ, talis eſt, vt in ea connectantur omnia, quæ in illa ſcientia tractantur aut demonſtrãtur, quia per illam, aut in ordine ad illam reliqua inquiruntur: tunc illa ratio cõſtituit omnia illa ſub vna ratione ſcibilis, ſiue ſit ratio ſpecifica in eſſe rei, ſiue non.

Hic tamen modus dicendi (niſi ego fallor) principium petit, neque poteſt præſenti difficultati ſatisfacere, probo primum: nam hic quærimus, quæ ſit illa ratio ſcibilis vna atque ſpecifica, obiectum determinans, vnumque formaliter, & in eſſe ſcibili conſtituens, & ſci-
27. entiæ tribuens vnitatem, & pro ratione redditur, illud eſſe vnum obiectum in ratione ſcibilis, quod ab vna, eademque ſcientia conſideratur, aut quod complectitur omnia, quæ conſiderantur in vna, aut eadem ſcientia: hoc autem idem eſt, ac ſi quærenti, quid ſit illud, à quo ſcientia capit vnitatem, reſpondeatur, illud, quod adæquate conſideratur ab vna ſcientia, quod quis non videat apertam principij petitionem continere, cum illud, de quo principalis eſt controuerſia, tanquam rationem deſignet.

Quod autem difficultati non ſatisfaciat, probatur, nam cum vnitas obiecti in eſſe ſcibilis ſit cauſa vnitatis ſcientiæ, non poteſt eam præſupponere, ſed omnino debet efficere: quærenti igitur, quæ ſit vna ratio ſcibilis obiectiua tribuens ſcientiæ vnitatem, nõn ſit ſatis dum dicitur eam eſſe, quæ adæquate complectitur omnia, quæ tractantur in ſcientia, reſtat namque eadem inquiſitio, à quo nam ſortiatur vnitatem eadem hæc ſcientia, quæ talem adæquatam rationem conſiderat: & ſi dixeris ab hac eadem adæquata ratione ſcibilis obiectiua, ſequitur plane, hãc non ex eo eſſe vnam, quia continet adæquate quæcunque ab vna eademque ſcientia conſiderantur, ſed aliunde profectò vnitatem accipere debet, & non ab ipſamet ſcientia, cui præbet vnitatem, niſi idẽ per ſemetipſum explicare velis.

Ex doctrina igitur Ariſtotelis arbitror petendam eſſe huiuſce rei ſolutionem: ipſe enim videtur planè vnam rationem ſcibilis, quam quærimus, tradidiſſe agens de vnitate, ac diſtinctione ſcientiarum ſpecifica, & ex profeſſo regulas pro vtraque perſcribens 1. libro de poſteriori reſolutione capite 23 textu. 43 vbi de vnitate ita loquitur: *Vna autem eſt ſcientia, quæ eſt vnius generis, quæcunque ex primis componuntur, & partes ſunt, aut paßiones horum per ſe.* Quibus verbis per vnum genus ſubiecti iuxta communem interpretum ſententiam, vnum obiectum in eſſe formali ſcibilis intelligit, & quatuor conditiones ad vnitatem eius concurrere docet. Prima eſt, vt ſit vna ratio multis communis ſub qua, quę aliunde in aliovè genere diuerſa ſunt, conueniant, vnitatemque habeant, ſecunda vt ex talibus principijs per ſe componatur, vel certè talem habeat quid ditatiuum conceptum, ſi ſimplex fuerit ex quo paſſiones oriantur (quæ eſt tertia conditio) taliaque complexa principia, per quæ de illo valeant demonſtrari (quæ eſt quarta ex requiſitis) ſi enim his afficiatur conditionibus determinatam ſpecificam, & atomam habebit vnitatem in eſſe ſcibilis: exemplum in re notiſſima producere poſſumus: nam ens naturalè vnam rationem continet multis communẽ, videlicet cunctis corporibus natura conſtantibus, quæ cum aliunde diuerſa ſint, videlicet ſecundum proprias, atque ſpeciales rationes, cõmunicant tamen in vna illa vniuerſali ratione entis naturalis, ſub qua conſiderari poſſunt: habet præterea ens naturale determinata principia eſſentialia ex quibus componitur, vt materiam, & formam, habet determinatas paſſiones, aut proprietates ex his prodeũtes (vel quod idem eſt) habet entia ex his compoſita, & eiuſmodi ſunt mobile eſſe, te mporale ſub eſſe tu [illegible] loco contentum, vel tale quod in loco mo-

Vnitatem ſcientiæ ex quo deſumit Ariſt.

28.

ueri

ueri aptum ſit: habet demum principia complexa ex eſſentialibus deſumpta, per quæ ſimiles proprietates demonſtrari de illo poſſunt: qualia ſunt definitio naturæ, ac motus, & cætera, quæ in diſcurſu ſcientiæ proponuntur: ex quibus atomam atque indiuiſibilem vnitatem obiecti ſcibilis ſibi vendicat, quod autem atoma, & indiuiſibilis ſit: & non generica probatur, quia non deſignatur alia ab Ariſtotele de ſcientiarum vnitate agente ſpecifica abſque dubio, & non generica: nam ſi præcepta pro hac tradidiſſet, nunquam ſpecificam explicaſſet, quæ præcipua, & vltima eſt in quibuſcunque rebus. Sed probatur, quod ex præfatis conditionibus ſpecifica vnitas obiecti in eſſe ſcibilis coaleſcat, & non generica, nam conditiones iſtæ ſimul acceptæ propriæ ſunt eidem ſcientiæ, ita vt alteri conuenire nequeant, repugnat enim alteri conuenire talia principia, taleſque paſſiones, & ſi inferioribus conueniunt, non certe, vt aliunde ſunt inter ſe ſe diuerſæ, ſed vt in tali ratione communicant: etenim ſi cœlum, aut elementa ex materia, & forma ſunt compoſita, ſi mobilia, ſi tempori ſubiacet eorum motus, id præciſe habent in quantum entia naturalia ſunt: ratio igitur entis naturalis his conditionibus veſtita non diuiditur in inferiora, neque in eis multiplicatur, licet diuidatur, ac multiplicetur in eſſe rei, ſed ſe habet ſicut ratio hominis, aut cuiuſlibet alterius atomæ ſpeciei, quæ in indiuiduis vna, atque formaliter indiuiſibilis perſeuerat, & idcirco vltima, & atoma vocatur, quod etiam confirmant obiecta potentiarum, nam licet viſibilia in eſſe rei ſpecie diſtinguantur, non tamen ſub ratione viſibilis, ſed ratio hæc ſub qua, conferens potentiæ vnitatem indiuiſibilis in eis perſeuerat, ac propterea atoma vocatur, atomamque vnitatem potentiæ confert, vnde fit particularia entia naturalia, ſicut viſibilia diuerſa, in quantum talem rationem ſub qua, obiectiuam participant, non ſe habere vt genera, ſeu ſpecies diuerſas, ſed prorſus tanquam indiuidua, licet ex proprijs rationibus in eſſe rei conſideratis, genere, aut ſpecie diuerſa ſint: fit etiam, vt quemadmodum actus videndi album, & nigrum non ſpecie, ſed ſolo numero differunt quanquam circa obiecta ſpecie diuerſa in eſſe rei verſentur, quia in eſſe viſibilis ſolo numero diuerſa ſunt: pari ratione eiuſdem ſcientiæ diuerſi aſſenſus, ſolo numero diuerſi cenſeri debent, quantumlibet circa obiecta in eſſe rei diuerſiſſima verſentur, quia in eſſe ſcibili ſolo numero differunt. Prædicamenta itaque (vt in obiecto ſcientiæ vniuerſaliſſimo exemplum deſignemus) licet in eſſe rerum ſint genere diuerſa, ſed in quantum ſub ratione communi entis ſcibilis tales paſſiones habentis, per talia principia de eo demonſtrabiles, non niſi in quantum partes materiales eiuſdem obiecti ſeparantur, cuius ea eſt pulchra ratio, quia entitas in eſſe rei vniuerſaliſſima fit atoma, indiuiſibiliſque formaliter per illas conditiones non participabiles ab inferioribus, vt genere diuerſis, ſed vt in ea immediate communicantibus

Ex præfatis autem quatuor conditionibus, potiſſimam eſſe principiorum complexorum 30
vnitatem, per quæ demonſtrantur concluſiones, docet expreſſe Ariſtoteles in eodem capite, ſtatuens eis ſolis variatis, ſcientiam variari, vnitatemque amittere, ac diſtinctam fieri hiſce verbis: *Altera verò ſcientia eſt ab altera quarum cumque principia, neque ex eiſdem nec ex alterutro ſunt:* quaſi dicat diuerſa eſſe principia diuerſaſque conſtituere ſcientias, ſi ita ſe habeant, vt neque ex eiſdem communibus fiant, neque vnum ex alterutro: fieri autem vnum ex alterutro, aut ex communibus non intelligitur ſecundum materialem terminorum cōpoſitionem, ſed ſecundum intrinſecam connexionem, aut dependentiam, quaſi caruerint, diuerſa cenſebuntur, ſcientiaſque ſeparabunt, vnde fit principia eadem reputari, vt oportet ad vnitatem ſpecificam obiecti ſcibilis, atque ipſius met ſcientiæ, ſi ex communibus dependeant, vel inter ſe ſe neceſſariam connexionem habeant, habebunt enim vnitatem ordinis, quam ſcientia poſtulat. Gratia exempli peculiaria principia entis incorruptibilis, vt cœleſtis corporis, & entis corruptibilis (lib. 10. & 11.) in Philoſophia naturali, quanquam diuerſæ ſint veritates, non cenſentur diuerſa formaliter in ordine ad conſtitutionem vnius obiecti ſcibilis, aut vnius ſcientiæ, ſed eadem, propter intrinſecam dependentiam, quam habent ex communibus principijs entis naturalis, ſub quo proxime conueniunt: principia item trianguli, & quadranguli, quæ ſunt definitiones harum figurarum (vt Ariſtoteles) non ſunt diuerſa, ſed eadem in ordine ad ſcientiam propter intrinſecam dependentiam, quam habent ex communibus principijs figuræ, quare neque diuerſam ſcientiam à figura conſtituunt, ſed ad eandem geometriam pertinent.

Et ſi

91. Et ſi forte aduerſus hanc doctrinam Ariſtotelis oppoſueris: omnia principia particularum ſcientiarum ex communiſſimis dependere, quæ appellantur dignitates, quas neceſſario præſupponunt, qua propter non conſtituent diuerſas ſcientias. Reſpondetur de immediata connexione, ac dependentia eum loqui, & eorum principiorum, quæ ex partibus obiecti eſſentialibus deſumuntur: hæc enim præſupponuntur immediatè à principijs particularibus inferiorum, & ab eiſdem proxime dependēt, nec hæc eſt ſpecialis dependentia: à cōmuniſſimis vero, generalis, vt pote cunctis ſcientiarum obiectis communis, cuius nulla habetur ratio in ſcientiarum vnitate, aut diſtinctione capienda. Ratio autem, ob quam ex principiorum vnitate ſecundum eſſe, aut ſecundum ordinem, præcipuè ſit accipienda ratio formalis obiecti ſcibilis, vt docet Ariſtoteles, ea eſt, quia principia ſunt ratio formalis aſſentiendi concluſioni, ex eorum igitur vnitate vnum erit obiectum in eſſe ſcibilis, vnamque conſtituet ſcientiam ſecundum ſpeciem.

Stabilitur, & approbatur ſecunda ſententia.

Oſtendimus quam vera ſit ſententia D. Thomæ, quam ſequimur in omnibus, & ſingulis ſcientijs ponens non genericam (vt ſententia prior) ſed ſpecificam, atomamque vnitatem, & in nulla admittens multiplicitatem habituum etiam partialium ſpecie diſtinctorum.

Quam probare iam poſſumus, primo ex vnitate ſpecifica, & atoma obiecti in eſſe ſcibilis, quam in ſcientijs etiam vniuerſaliſſimis, vt in prima, atque etiam in naturali Philoſophia reperiri oſtendimus, quarum obiecta ſub vnica ratione, quæ vniuerſa inferiora comprehendunt: & ex eiſdem principijs eſſentialibus, ex eiſdem paſſionibus, ſortiuntur talem vnitatem.

92. Secundo ex principijs, nam aſſenſus ſcientificus ſuam habet vnitatem à ratione formali aſſentiendi, vti cæteri aſſenſus intellectus, ſed ratio formalis aſſentiendi cōcluſioni ſunt principia, vt docuit Ariſtoteles 1. libro de poſteriori reſolutione capite 2. ergo ab illis habet actualis ſcientia vnitatem, atque adeò habitualis, quæ ab actuali ſortitur ſpeciem: ſed principia cuiuslibet ſcientiæ ſunt eadem, nam ſi communia ſint, hoc eſt ab eſſentia adæquati obiecti deſumpta, aliquam habent inter ſe connexionem, nam omnino diſparata eſſe repugnat: non enim poſſent ad eaſdem concluſiones inferendas concurrere: ſi vero ſint particularia, ex communibus dependent, vel aliquam inter ſe ſe connexionem habent, & quælibet harum rationum ſufficientem eius vnitatem tribuit, vt omnes concluſiones ab eis prodeuntes eiuſdem ſpeciei eſſe cenſeantur, & hanc rationem tetigit D. Thomas 1. 2. quæſt. 54. art. 4. ad tertium dicens, eundem habitum ſcientiæ ſe extendere ad omnes concluſiones, quæ ordinatæ ſunt, & vna deriuatur ex altera, & argumentum hoc ſimul cum tota doctrina præcedente planè conuincit locum non habere in ſcientijs vnitatem genericam obiecti ſcibilis, aut ſcientiæ, ita vt ex multis habitibus ſpecie diuerſis conſtare poſſit, quemadmodum nec locum habet in potentijs quantumlibet vniuerſalibus. Cuius hæc eſt ratio efficax: quia licet obiectum ſcientiæ, aut potentiæ in eſſe rei genus eſſe poſſit, aut genere ſuperius, & multa ſub ſe habere ſpecie, aut genere diuerſa, cæterum, vt principia eadem ſecundum eſſe, aut ſecundum connexionem, vel dependentiam habet, cæteriſque conditionibus veſtitū conſideratur, à quibus accipit vnitatem formalem ſcibilis, non diuiditur eſſentialiter in inferiora, ſed eius ratio indiuiſibilis in eis perſeuerat, vnde atomam ſemper vnitatem ſcientiæ confert.

Probatur tertio, quia ſcientia eſt ſpecies habitus, & habitus ſpecies qualitatis, quemadmodum animal eſt ſpecies viuentis, & viuens ſpecies corporis, euidens igitur conſecutio eſt ab inferiori ad ſuperius: eſt vna ſcientia, ergo vnus habitus, & vna qualitas, pugnat igitur cum vnitate ſcientiæ habituum pluralitas, neque ſatisfacit illud, quod reſponderi ſolet, concludere quidem argumentum eādem, proportionem eſſe ſeruandam in habituum, & ſcientiarū multiplicitate: ſed communem modum loquendi magis admittere vnitatem in ſcientijs, quam in habitibus, ita vt multiplex habitus non omnino tollat vnitatem ſcientiæ, hoc inquam non ſatisfacit argumento, quod re ipſa neceſſario fatendum eſſe conuincit, tot eſſe Logicas, tot Metaphyſicas, tot Philoſophias, & Theologias, quot ſunt concluſiones diſtinctæ in eiſdem facultatibus, quicquid ſit de modo loquendi, qui refert parum ad rerum eſſentias, & proprietates: tot autem ſcien- 93

tias multiplicare, præter quam, quod non minus eſt friuolum, ac omnes in vnam conferre; doctrinam Ariſtotelis de vnitate, ac diſtinctione ſcientiarum deſtruit: ipſe enim (vt verba à nobis relata oſtendant) conatus eſt capite illo 23. poſterioriſticæ doctrinæ ſcientias ad certas ſpecies reducere, non certe ſecundum modum loquendi, ſed ſecundum naturam earum in rerum vnitate, ac diſtinctione cum primis conſideranda: & adhuc etiam modus ipſe loquendi nobis fauet, qui dum aliquam ſcientiam vnam eſſe pronunciat, de ſpecifica intelligit vnitate, non de generica, vt credit oppoſita ſententia: & huius rei gratia, ſpeciales perſcripſit regulas in vnitate, ac diſtinctione ſeruandas, quæ omnino ceſſant tanta earum diſtinctione admiſſa, vt pro ſingulis concluſionibus ſinguli habitus, ſingulæq; ſcientiæ (conſiderata earum natura) multiplicentur.

34. Et probari tandem poteſt, quia non apparet ratio ſufficiens adunandi plures illos habitus ad conſtitutionem eiuſdem ſcientiæ: non enim poſſunt eandem ſcientiam conſtituere ex ordine ad vnum obiectum in eſſe ſcibilis, nam ſi hæc ex principijs accipienda eſt, & principia ponuntur omnino diuerſa, vſque adeò vt etiam conſtituant diuerſos habitus; non poſſunt obiecto tribuere vnitatem ſcibilis, ſed nec paſſiones, neque principia cum pro ſingulis demonſtrandis ponantur etiam ſinguli habitus, ſingulæque ſcientiæ: quare non videtur poſſe vnam ſcientiam efficere, niſi per aggregationem, ac proptereà, vnum per accidens.

Accommodatur expoſita doctrina dialecticæ vnitati.

EX prædictarum ſcientiarum vnitate ſub generali ratione, oportet doctrinam accommodare ad propoſitum præſentis controuerſiæ de vnitate dialecticæ, oſtendereque, quo pacto vna ſit vnitate ſpecifica, & atoma: oſtenditur autem ſic: ens rationis, aut modus ſciendi, qui eſt obiectum eius tanquam ratio, quæ, ab ea conſiderata, habet vnam rationem ſpecificam, & atomam in eſſe ſcibilis, vt illis quatuor conditionibus ab Ariſtotele deſignatis pro vnitate obiecti formalis ſcientiæ, veſtita: nam in primis conceptus proprius, & quidditatiuus eſt ei pro principijs eſſentialibus cum aliam compoſitionem non admittat: eſt etiam communis, entibus rationis ſpecialibus, ad eam ſe habentibus, tanquam partibus ſubiectiuis, quibus immediatè communicatur: habet prætereà, proprietates communes, atque ſpeciales de ipſo demonſtrabiles, ac demum principia complexa communia, & ſpecialia, per quæ demonſtrabiles ſunt paſſiones de ipſo, quibus conditionibus veſtitum, ad ſpecialem atomamque rationem ſcibilis determinatur; principia item peculiaria ſingularum partium, definitiones videlicet particularium entium rationis, quæ ſingulis partibus dialecticæ pro principijs ſunt, ſic inter ſe ſe connexa habet, vt communia cum primis neceſſario præſupponant, ab eiſque dependeant, & etiam inter ſe ſe connectantur: vt definitio demonſtrationis, topicique ſyllogiſmi, præſupponit communem definitionem ſyllogiſmi; & hæc definitionem propoſitionis, ſeu enunciationis: nam ſyllogiſmus non eſt aliud, quam oratio in qua quibuſdam poſitis, id eſt propoſitionibus in modo, & figura diſpoſitis, quidpiam aliud ſequitur per ea, quæ poſita ſunt; id eſt earundem præmiſſarum virtute: definitio item propoſitionis præſupponit definitionem ſimplicium, aut terminorum: cum ſit oratio alicuius de aliquo, hoc eſt ſimplicis prædicati de ſubiecto, etiam ſimplici; & ordine etiam conuerſo definitio termini importat ordinem eſſentialem ad propoſitionem, cum dicatur eſſe extremum propoſitionis in quod propoſitio reſoluitur; definitio etiam propoſitionis ordinatur intrinſece ad ſyllogiſmum, qui ex præmiſſis, & concluſione in quantum ſunt orationes aliquid de aliquo enunciantes conſtruitur: definitionem denique ſyllogiſmi luce clarius eſt ad demonſtrationem ordinari, cæteroſque ſpeciales ſyllogiſmos, in quorum definitionibus intrinſece clauditur virtuali ratione, & ecce tibi quo pacto principia huius ſcientiæ ita ſe habent, vt ex alijs, hoc eſt particularia ex communibus fiant per eſſentialem dependentiam, atque etiam ex alterutris per reciprocam dependentiam particularium inter ſe ſe: nam priora pendent ex poſterioribus in genere cauſæ finalis, cum gratia illorum ſint: & poſteriora ex prioribus in genere cauſæ materialis, cum ex ſimplicibus tanquam partibus materialibus fiant compoſita. Ex quibus intelligitur partes dialecticæ, earumque principia, & concluſiones, licet in genere rei diſtinguantur ſpecie, atque etiam genere: at in eſſe ſcibilis eiuſdem atomæ ſpeciei ſunt, eandemque ſcientiã ſpecificam conſtituunt: gratia exempli, prædicamen-

camentum, demonſtratio, definitio, atq; diuiſio quædam ſunt arte dialecticæ facta, & ſub tali eſſe artificiato ſpecie diuerſa, ſed quia eandem rationem ſpecificam ſcibilis participant propter eadem principia, quibus medijs ſciuntur, ſub eadem quoque ſpecifica ſcientia comprehenduntur, & quaſi materiali duntaxat ratione diuerſa cenſentur.

Argumenta in principio poſita, & primæ opinionis diluuntur.

36. SEd veniamus iam ad argumentorum ſolutionem: quæ in duplici differentia ſunt: quædam communia quaſi pro ratione dubitandi propoſita, cætera particularia in fauorem prioris ſententiæ praiacta, & argumentis primi ordinis cumulatè ſatisfacit doctrina à nobis tradita pro explicatione, & confirmatione noſtræ ſententiæ: nam etſi plura entia rationis ſpecie diſtincta, plures modos ſciendi diuerſos, plura principia particularia, plures quoque concluſiones dialectica complectatur, non tamen diuerſa formaliter ſub ratione ſcibilis: nam entia rationis, non niſi in eſſe rei diſtinguuntur, in eſſe autem ſcibilis eiuſdem rationis ſunt, quia per eadem principia, vel certe eſſentialiter ſubordinata, attinguntur ab ipſa ſcientia, quæ cum ſint rationes formales aſſentiendi concluſionibus, eandem eis, atque etiam obiectis particularibus, partibuſq; diuerſis ſcibilis rationem conferunt. Quòd verò tertium argumentum addidit de difficultate noua, diſtinguendum eſt, nam vbi noua difficultas alterius rationis eſt à præcedenti, nouum poſtulat habitum, vbi verò eiuſdem, ſufficit extenſio præadquiſiti, & talis eſt in operibus rationis dirigendis, quæ cum ſint intrinſecè ordinata, intrinſecamq; dependentiam habeant, tam ex parte principiorum, quàm concluſionum, atq; etiam ſub eadem ratione ſcibilis obiectiua comprehendantur: habitus per primam concluſionem progenitus poteſt ad cæteras ſe extendere, & per extenſionem operationes alias ordinare.

Fundamentum autem, quod argumentis ſecundi ordinis præmittitur, ita explicandum eſt: vt quanquam admittendum ſit, diuerſas veritates immediatas, quæ appellantur concluſiones, in dialectica, & quauis alia ſcientia reperiri, ſed intrinſeca connexio, ac dependentia (vt egregiè docuit D. Thomas) ſpecificam eis vnitatem præbet: quare non poſtulant plures habitus, ſed ſub eodem ordinari, atq; contineri poſſunt.

Primum argumentum falſum ſupponit, quòd inter principia, & concluſiones eiuſdem ſcientiæ non ſit intrinſeca dependentia, cum oſtenſum ſit in dialectica oppoſitum, nam & peculiaria principia per ſe præſupponunt cōmunia, & inter ſeſe intrinſecam dependentiā, ac connexionem habent, quare nequeunt diuerſos habitus, vel ſcientias diſtinguere apud Ariſtotelem, nam diuerſi habitus, & ſcientiæ, diuerſa omnino principia, hoc eſt inter ſeſe, aut cum communibus intrinſecè non cōnexa, poſtulant in doctrina eius.

Secundo argumento damus libenter, quod habito aſſenſu vnius concluſionis, noua attentio, nouum iudicium, nouaq; connexio requiratur ad aſſentiendum alteri, ſed cum ex eodē principio fiat, aut ex altero intrinſecè dependēte ab eo, per quod aſſenſus prior genitus eſt, nō diſtinguuntur ſpecie, noua attentio, nouū iudicium, ac noua connexio, ſed ſolo numero: vnde neque alterum habitum pariunt, ſed ad eundem per primam concluſionem genitum referuntur, quo autem pacto fiat talis extenſio eiuſdem habitus ad nouas concluſiones, in ſolutione ſequentis argumenti, aut confirmationis eius expedietur. 37.

Pro vtriuſque autem ſolutione memoria repetendum eſt illud, quod in huius controuerſiæ initio attulimus, videlicet ſimplicitati ſcientifici habitus non repugnare partes graduales intenſionis, aut extenſionis: ſiquidem ab his non diuerſificatur ſpecies habitus, ſed idem numero permanens vtraſque admittit: ſolum repugnat tali ſimplicitati atque vnitati eius ſpecificæ multiplicitas habituum, quam ponit prior ſententia: & quidem de partibus intenſionis gradualibus, ſuppoſito, quod per illas neceſſariò fiat intenſio qualitatis, etiam in doctrina D. Thomæ (vt ſuo loco oſtendemus) non eſt difficultas: de partibus verò extenſionis in eadem doctrina certiſſimum eſt vt hæc verba ipſius oſtendunt, ex 1. par. qu. 52. articulo 2. in corpore deſumpta: *Similiter etiam, & ſcientia poteſt augeri ſecundum ſeipſam per additionem, ſicut cum aliquis plures concluſiones Geometriæ addiſcit, augetur in eo habitus eiuſdem ſcientiæ ſecundum ſpeciem, & cætera.* Quibus expreſsè profitetur, quòd, dum aliquis habitum ſcientiæ comparauit, per vnam demonſtrationem imperfectum quidem, & perficitur per extēſionem ad alias concluſiones eiuſdem ſcientiæ, augetur per additionem alicuius abſque dubio partis, quæ vocatur extenſionis:

nis:nam intenſio non circa diuerſas concluſiones verſatur, ſed circa eandem (vt cunctis eſt manifeſtam) pars autem, quæ additur habitui per extenſionem, non poteſt eſſe nouus habitus apud D. Thomam, vt ibidem quæſtione 54 art. 4. ad 3. docet expreſsè, ergo eſt pars eiuſdem habitus, non certè diuerſæ ſpeciei ab habitu iam acquiſito, nam pugnat cum ratione habituum eiuſdem ſpeciei atomæ qualis eſt quælibet ſcientia apud eundem D. Thomam, pluribus partibus ſpecie diuerſis conſtare: eſt ergo talis pars eiuſdem rationis quod verba illa D. Thomæ planè docent: *Augetur in eo habitus eiuſdem ſcientiæ ſecundum ſpeciem.* Et par eſt ratio de cæteris partibus, quibus augetur idem habitus, dum ſe extendit ad cæteras concluſiones eiuſdem ſcientiæ. Quod efficaci quidem ratione oſtendi poteſt, nam ad tales concluſiones extenditur habitus per principia eadem ſecundum eſſe, aut ſecundum intrinſecam connexionem, ſed principia ſunt rationes aſſentiendi concluſionibus, à quibus proinde concluſiones ipſæ ſpeciem capiunt: ergo eiuſdem ſpeciei ſunt omnes, atque ex conſequenti partes graduales extenſionis per eas acquiſitæ: quòd rurſus oſtenditur ex vnitate ſpecifica obiecti ſcibilis immediatè participata à particularibus obiectis earundem concluſionum, à qua vnitatem quoque ſpecificam ſortiuntur, & ſolū diſtinguūtur veluti partes integrantes hominis, aut alterius rei: qua extēſione ſuppoſita, & partibus eiuſdem ſpecifici habitus per eandem comparati, ex quibus augetur habitus ſecundum extenſionem, non eſt difficilè intelligere, quo pacto idemmet habitus ſcientiæ intenſior eſſe valeat circa vnam, quàm circa alteram cōcluſionem: propter frequentiorem eius vſum circa illam, quàm circa aliàs, vt cernimus in albedine, aut colore per plures partes corporis extenſa, quæ intenſior eſſe ſolet circa vnam, quàm circa alias partes quòd neceſſario fatendum eſt de partibus agenti propinquioribus, ad quas priùs, & fortius applicatur virtus eius, quàm ad remotiores, & ex conſequenti intentiorem efficit eandem formam circa illas partes, quàm circa remotiores.

30. Illud verò, quod primò in eodem argumento opponebatur, videlicet habitum per primā concluſionem genitum non inclinare ad ceteras, admittendum eſt de formali inclinatione, q̄ non habet niſi circa illam, per quam productus eſt, negandum tamen de virtuali, quam abſq; dubio habet circa omnes, propter intrinſecam connexionem illius principij, ex quo deducta eſt cum cæteris, & propter continentiam omnium ſub eadem ratione obiecti ſcibilis, à quo radicaliter prodeunt, non ſolū principia, ſed etiam concluſiones.

Sed aduerſus hanc doctrinam opponi poteſt indiuiſibilitas ſcientifici habitus, qui cum ſit ſpirituale accidens non videtur admittere ſimiles partes extenſionis: neque videtur poſſibile, quòd ipſæ indiuiſibilem habitum conſtituant: nam partes extenſionis corporei accidētis eandem numero formam propterea conſtituunt, quia per continuationem vnum quidpiam efficere valent, docente Ariſtot. 5. libro Phyſicorum, vnum continuum, & vnum numero idem eſſe, at partes extenſionis, quæ aſſignantur in eadem ſcientia pro extenſione habitus ad nouam concluſionē, non poſſunt per continuationem vniri ad conſtituendum eundem habitum, nam continuatio non niſi in accidentibus corporeis media quantitate extēſis reperitur, ſi igitur per extenſionem ad nouas concluſiones nouum aliquid habitui accreſcit, non erit partiale, ſed totale, ac diſtinctum à præexiſtenti habitu, & ita erit neceſſe habitus multiplicare pro eadem ſcientia, eandemque difficultatem corroborant cæteri habitus, in quibus nemo vnquam partes extenſionis admiſit, quare nec admittendę videntur in ſcientifico, & ſi adhuc in eadem additione partiali perſtiteris, infertur ſaltem multiplicitas habituum partialium ſuperius impugnata. Obiectio.

Non deſunt, qui reſpondeant huic, nullam partem habitus per extenſionem præexiſtentis ad nouas concluſiones acquiri, ſed nouū duntaxat modum, quemadmodum nec per intenſionem acquiritur noua pars, ſed id tantum fit, vt præexiſtens habitus nouo quodam, ac perfectiori modo ſe habeat, maiori cùm facilitate ad aſſenſum eiuſdem concluſionis inclinans: vnde non eſt neceſſarium, vt diuerſi habitus acquirantur per extenſionem, nec diuerſæ partes integrantes. 40. Quorundā reſponſum.

Hæc tamen doctrina quanquam in habituum intenſione, vtcunque poſſit ſuſtineri, in extenſione tamen nullo modo, tum quia Diuus Thomas, cui attribuitur talis intenſio ſine additione gradus, docet expreſſe augeri habitum per additionem, dum ad nouam cōcluſionem extenditur (vt vidimus) ergo ſentit nouam ipſam concluſionem ſtatim pereuntem, aliquid præter modum in intellectu relinquere, ratione cuius habitum dicitur augere per additionem, Reijcitur.

nem: hoc autem aliquid neque eſt ſola ſpecies, cum habitus non ſit ſpecierum congeries, ſed qualitas ab eis diſtincta, erit igitur pars habitus integrans, quæ cum cæteris eundem numero habitum ſcientiæ efficiat.

Tum etiam quia extenſionem corporeæ qualitatis repugnat ſine additione nouæ partis fieri, ergo petit ex ſe extenſio acquiſitionem nouæ partis: ac demum, cum habitus ſecundum ſubſtantiam ſit inclinatio in obiectum, atque in aſſenſum concluſionis, ſequetur planè habitum ad nouam concluſionem inclinantem, nouum aliquid inclinationis ſuſcepiſſe, pertinens ad ſubſtantiam, quod minus quam noua pars eſſe nequit: & certè niſi nouã partem extenſionis addideris, conuincit argumentum non poſſe, eundem habitum circa vnam concluſionem eſſe intenſum, & remiſſum circa alteram, cum intenſio, & remiſſio ſimpliciter ei conueniant, & repugnet vtrumque modum, vtpote oppoſitum eidem (nullam admittendi diuerſitatem partium) ſimul conuenire.

4\. Et ita planè ſentiendum eſt tales partes extenſionis ineſſe habitui ſpecifico, quia non repugnant partes integrantes habitibus quantumlibet ſpiritualibus, ſed neceſſario ſunt eis concedendæ, habitibus principiorum præſertim, & ſcientiæ, quia id habent præter alios, vt ad nouas ſe ſe extendant veritates, nouas apprehenſiones, nouumque iudicium poſtulantes, atq; adeo nouam inclinationem intellectus (quam vocamus habitum) non tamen diuerſam ſpecie à præexiſtenti, ſed pertinentem ad eundem habitum, & ſcientiam, propter intrinſecam dependentiam, ac connexionem principiorum, eandemq; rationem obiectiuam in eſſe ſcibilis, à quibus vnitatem atomæ ſpeciei capit, indiuiſibilitas autem ſpiritualis accidentis tollit quidem extenſionem partiũ materialiũ, aut extenſam, non tamen eiuſdẽ naturæ ſpiritualis, quæ licet idem ſpirituali potentiæ, in qua recipitur habitus, eidẽ ſpirituali ſubſtantię repugnent, nequaquam habitui minorem ſimplicitatem, minorem vnitatem, minoremque indiuiſibilitatem poſcenti, propter immediatam extenſionem, quam habet ad plura obiecta, veritates plures, pluraque principia, & concluſiones plures, quanquam intrinſece ſubordinatas (vt expoſitum eſt) idque peculiare eſſe huic habituum generi, citra dubium eſſe debet, cum præfatæ rationes in cæteros non conueniant: neque mirum id videri debet, cum de partibus gradualibus intenſionis tam probabile ſit cunctis eſſe habitibus naturalis, & ſupernaturalis ordinis tribuendas; eiuſmodi autem partes extenſionis, quantumlibet ſpirituales, quaſi materiales ſunt reſpectu eiuſdem habitus, non ſecus ac partes extenſionis corporeæ qualitatis: vniuntur autem ad conſtituendum eundem habitum ſecundum ſpeciem, & numerum per ordinem ad principia eadem, idemq; formale obiectum, ſuperius expoſita, & idem numero ſubiectum, ſicut partes integrantes eiuſdem accidentis materialis, per participationem eiuſdem eſſentiæ, & inhæſionem in eodẽ numero ſubiecto: quare non bene infertur plures habitus totales aut partiales, ſpecie etiam partiali diſtinctos efficere. Cuius efficax ratio ex eiuſdem Ariſtotelis principijs elicitur, quia eo ipſo quod principia ſcientiæ intrinſecus ordinem, ac dependentiam habent, eandem prorſus habere cenſentur partes eiuſdem ſcientiæ, quæ eis innititur, ex talique dependentia fit, nec principia, nec partes eſſe formaliter diuerſas, ſed ſola ratione materiali in ordine ad eandem rationem formalem ob ectiuam, & adæquatam, nec genericam quidem ſed ſpecificam expoſitam. Quapropter nec concluſiones diuerſarum partium eiuſdem ſcientiæ cenſebuntur diuerſæ formaliter, nec proinde generabũt diuerſos habitus partiales formaliter diuerſos, ſed ſolum ratione materiali, veluti partes albedinis, alteriuſve materialis accidentis ad diuerſas partes ſubiecti extenſi.

Ad vltimum iam patet quidnam dicendum ſit, admiſſo etenim, quod habitus poſſit eſſe intenſior circa vnam, quam circa alteram concluſionem propter frequentiorem vſum circa illam, negamus ex eo conuinci multiplicitatem diuerſorum habituum, ſed ſolum conuincitur multiplicitas partium integrantium, quarum ratione difformiter intenſus poteſt eſſe habitus, (vt ſic liceat loqui) hoc eſt magis quantum ad vnam, vel alteram partem, quemadmodum in accidentibus corporeis cernimus calorem, & albedinem intenſiores eſſe in vna, quam in altera corporis parte. Ad vltimũ.

Breuis itaq; reſolutio noſtræ ſententiæ eſt, dialecticæ tribuendam eſſe ſpecificam, atomãque qualitatis vnitatem habitus, ac ſcientiæ, & nullo modo admittendam habituum multiplicitatem totalẽ, aut partialẽ, ſed benè partes intenſionis, quibus circa eandem concluſionem, perficiatur, atque etiam extenſionis, quibus perficitur circa diuerſas: quas partes non licet Reſolutio ſententiæ

licet appellare diuerſos habitus etiam partiales: quia non aſſimilantur partibus totius homogenei, eandem denominationem totius ſubeuntibus, ſed partibus etereogeneis, vt hominis, aut leonis, nam eiuſmodi habitus plures, diuerſaſq; veritates ſub vnitate eiuſdem rationis obiectiuæ (quæ eis quaſi pro forma eſt tribuens ſpeciem) complectuntur: ſicut corpora vita prædita ſub vnitate eiuſdem animæ pluritatem partium diuerſarum rationum.

QVAESTIO QVINTA.

Vtrùm dialectica ſit ſcientia practica, vel ſpeculatiua.

DVo ſunt præſenti quæſtione debito ordine præſupponenda, alterum eſt, diuiſam eſſe ſcientiam in ſpeculatiuam, & practicam, & ideò ex ſcientijs nonnullas eſſe practicas, reliquas ſpeculatiuas: quam diuiſionem expreſſit Ariſtoteles 2. lib. Metaphyſicæ cap. 1. & communi ferè conſenſu totius ſcholæ recepta eſt, cum apertum ſit quædam eſſe inter ſcibilia operabilia ſimul à nobis, & quæ eo fine, & modo addiſcuntur, vt ſciamus ea ex ſuis partibus iuxta naturæ exigentiam componere aut facere, quædam verò alia ſola ratione ſpeculationis ad ſcientiam expectant.

Secundum eſt tanquam certum ſupponendum, dialecticam ad vnum, vel alterum prædictæ diuiſionis membrum eſſe referendam, cũ ex ſuperioribus notum ſit inter ſcientias, verè ac propriè eſſe annumerãdam, iure ergo à quæſtione hac refellitur eorum poſitio, qui neque ſpeculatiuam, neque practicam eſſe tenuerunt, teſtimonijs Ariſtotelis 1. topicorum Diui Auguſtini 8. de Ciuitate cap. 4. D. Thom. opuſculo 70. quæſtione 5. art. 1. ducti, qui inſtrumentum omnium ſcientiarum potius, quam ſcientiam eſſe dialecticam, poſuere, vnde à cõmuni hac ſcientiarum diuiſione eam videntur excludere, ſed licet inſtrumentum ſit, inſtrumenti tamen ratio proprietatem non excludit ſcientiæ: cum & dialecticæ inſtrumenta, quæ ſub modo ſciendi comprehenſa ſunt, per certã demonſtrationem doceantur, ac ſcientifico modo partes, quibus vnum quodque conſtet, ſtatuat dialectica.

Hoc ergo in communi præſuppoſito, quod verè ſit, ac propriè ſcientia, iure in quæſtionẽ vocatur, ſit ne ſub practicis, vel ſpeculatiuis connumeranda. Sed in ipſo ſtatim quæſtionis titulo quædam erit dirimenda controuerſia: nam cum certum ſit practicum ex propria vocis ſignificatione operatiuum ſignificare, prout commune eſſe poteſt ad factiuum, & actiuum, atque à ſpeculatiuo diſtinctum, non omnes conueniunt in ſignificatione praxis, ſed quidam operationem alterius potentiæ ab intellectu ſignificare volunt: & eius ſententiæ ſunt Scotus quæſtione 4. prologi, & Durandus in 6. quibus fauere videtur D. Thomas 1. 2. quæſtione 57. articul. 1. ad primum, his verbis: *Practicum ergo, vel operatiuum, quod diuiditur cõtra ſpeculatiuum, ſumitur ab opere exteriori, ad quod non habet ordinem habitus ſpeculatiuus.* Et Ariſtoteles 3. libro de anima textu 46. 47. & 49. ex fine ait differre ſpeculatiuum intellectũ à practico, quaſi practicus propter alium à propria operatione finem operetur, ſpeculatiuus verò in propria operatione, quæ eſt ipſa ſpeculatio, quieſcat, & ex hoc diſcrimine vulgatum illud emanaſſe videtur, intellectus extenſione fit practicus: quæ ſtare non poſſunt, niſi praxis nomine, alterius potentiæ ab intellectu operatio deſignetur, nam neque intellectus in finem propriè operationis faciendæ, aut dirigendæ operari dicitur propriè, neque ea quibus partibus conſtet, aut qua ratione dirigatur oſtendit, ſed in extrinſecis alijs dirigendis practicam operationem ponit. Vnde & prudentia, quæ principem locum tenet inter practicos habitus, in dirigendis aliarum virtutum, cæterarumq; potentiarum actibus, voluntatis videlicet, ac ſenſitiui appetitus propriũ finẽ collocat, ex quo practicam rationem ſortitur. Et hęc eſt potiſſima ratio propter quam, Doctores iſti ex modernis, pluresque alij referendi inferius, ſpeculatiuam ſcientiam eſſe dialecticam tenẽt neq; vlla ratione poſſe eſſe practicam.

Sed ſi propriè loquendum eſt, etiam praxis nomine, operationem intellectus intelligendam eſſe cenſemus: nam, vt omnes definiunt, libera operatio, quæ poteſt fieri, & non fieri, & quæ hoc, vel illo modo produci poteſt, praxis appellãtur: quia vt rectè fiat, indiget regula artis, & vt fiat debitis circumſtantijs ſecundum rationem moralem regula prudentiæ, ſunt autem prudentia, & ars potiſſimi habitus practici, vt docuit Ariſtotel. 6. ethicor. cap. 3. 4. & 5. ſed ita eſt, quod opera ipſius intellectus apta sũt dirigi, & ordinari, benè, ac malè fieri, ergo ad rationem praxis pertinebunt, vt expreſsè docet D. Thomas 2. 2. quæſt. 47. arti. 2. ad 2. & rurſus

ſus eadem intellectus opera poſſint benè, aut malè ordinari, apta enim ſunt ſecundum diſpoſitionem alicuius regulæ fieri, aut diſponi. Vnde ſequitur non ſolum in eis locum habere practicum, quod eſt quaſi factiuum, vel regulatiuum operationis, ſed operationem ipſam paſſiue ſubdi poſſe alicui regulę, & hoc eſt eſſe propriè praxim.

Explicatur D. Tho.

Neque Diuus Thomas contrarium ſenſum tenet eo loco in argumento oppoſito, vbi per externam operationem certum eſt non intelligere operationem externorum membrorum cum in voluntate, & appetitu ſingularis operatio, quæ propriè ſit praxis, reperiatur, externum ergo opus intelligit, actum quemcunque eiuſdem, vel alterius potentiæ ab intellectu, diſtinctum tamen ab operatione intellectus dirigentis: contingit enim intellectum vna operatione aliam imperare, aut dirigere, & tunc imperata, quæ praxis appellatur, quaſi externa eſt reſpectu operantis, vel certè per externam operationem intelligit opera artis à quibus operatiuum aliquid appellatur, quare non de practico vniuerſaliter prout factiuum, & actiuum complectitur, ſed de ſolo factiuo ſub quo mechanicæ artes collocantur loquitur, practicum autem, quod in operationibus internis intellectus, voluntatis, & appetitus reperitur, non eſt factiuum, ſed actiuum, & hoc modo operationem intellectus praxim propriè vocari aſſerimus. Practicum autem ab ſpeculatiuo fine eſſe diſtinctum docet Ariſtoteles quaſi in componenda, vel ordinanda operatione verſetur, propria, vel aliena: cum non minus illa ſit, quam hæc ordinabilis, & per extenſionem ad eiuſmodi ordinationem practicus fit intellectus, nam in ſola rei ſpeculatione ſpeculatiuus quieſcit, hunc ergo habet ſenſũ vulgatum illud, quod certè in doctrina Ariſt. reperire non valui.

Neque oportet practicum in dirigendis tantum aliarum potentiarum operibus verſari, ſed poteſt quidem in proprijs, cum & modum quo fieri debeant, & ordinari, poſſit præſcribere, vt
4. in actibus fidei, & contemplationis exploratum eſt, qui cum poſſint ordinationi prudentiæ ſubeſſe, praxis etiam rationem habere poſſe non eſt dubium, quod autem Magiſter Sotus, quæſt. 4. proœm. voluit, operationem intellectus à ratione praxis excludere ex eo principio vniuerſali, quod quæcunque operatio intellectus eſt ſpeculatio, magis eſt à ratione alienum cum de actu prudentiæ omnibus compertum ſit ad praxim pertinere, vel certè non eſſe ſpeculationem, ſed praxim.

Prima opinio adſtruens dialecticam eſſe ſpeculatiuam.

Opinio tenens dialecticam eſſe ſpeculatiuã

HOc ergo refutatum argumentũ potiſſimũ fuit Scoto vbi ſupra, & Duran. q 6. prologi: vt crederent, ſpeculatiuam ſcientiam eſſe dialecticam quorum mentem poſtea ſecuti ſunt Mag. Sotus, & Doctor Toletus q. 4. proœm. quã etiã tenuiſſe videtur D. Tho. opuſ. 70. fol. 128 pag. 1. & 1. 2. q. 57. art. 3. ad tertium, & ex profeſſo tenuit Soncinas 6. Metaph. q. 2. Capreolus qu. 2. prolog. art. 1. Nyphus 1. Metaph. q 2. & Epiſcopus Canarienſis in ſcriptis 1. part. D. Tho. q. 1. art. 4. quam ſecũdo hoc fundamento nituntur confirmare.

Quia licet dialectica ſyllogiſmum, & reliqua ſciendi inſtrumenta doceat conficere, nõ modo operabili, ſed ſpeculatiuo præſtat, non compoſitorio, ſed reſolutorio, earum naturam non certa demonſtratione ſolum oſtendens, ſed eam vſque ad prima principia deducens: ea prorſus ſimilitudine, qua quiſpiam domum operabilem quidem, per propriam definitionem, ac proprietatem ſcire contenderet, modus enim iſte ſpeculatiuæ ſcientiæ proprius eſt, ideò dialectica non minus quam talis ſcientia, quæ de natura domus haberetur, ſpeculatiua 5. cenſenda erit.

Tertiò poteſt confirmari, quia ex fine colligitur, an ratio ſcientiæ ſit practica, vel ſpeculatiua, vt teſtis eſt Ariſtoteles 2. Metaph. textu 3 ſed finis dialecticæ non eſt conſtruere ſyllogiſmum, vel quoduis aliud inſtrumentum, imò eorum naturas, & proprietates inueſtigare cui rei argumẽto illud eſt, quòd nullus, qui ſyllogiſmum operetur, ſcientiam ipſam dialecticę cenſebitur acquiſiſſe, ſed ex eo ſolum, quod modum ſciendi cognouerit per certam demõſtrationem. in huius ergo naturæ ſpeculatione ſecundùm propriam rationem ſcientiæ dialectica docens conquieſcit: quanquam ſecundũ vtentis, altiſque rationem ad conficienda in quibuſuis ſcientiarum materijs eadem inſtrumenta ſe extendat: vnde ſequitur in ea conſideratione, quæ ſcientia appellatur, in ſpeculatiuis potius quam in practicis eſſe numerandam.

Quibus accedit, conſtructionem ipſam ſyllogiſmi, & aliorum inſtrumentorum, etiam ſi operationes intellectus ſint, ſpeculationes

eſſe ex fine, nam his medijs intellectus ipſe inſtruitur ad naturam quarumcunque rerum ſpeculandam: ſpeculatiuum ergo eſt id totum, quod dialectica præſtat in ipſis etiam inſtrumentis conficiendis, & ideò ſpeculatiua ſcientia eſt appellanda, & in hanc videtur ſententiam inclinaſſe Auguſtinus 8. de Ciuitate Dei, capite 4. vbi trimembrem diuiſionem ex Platone referens, in tertio membro dialecticam collocat his verbis: *Tertiam rationale, qua verum determinatur à falſo, quæ licet vtrique, id eſt, actioni, & contemplationi ſit neceſſaria, maximè*
6. *tamen contemplatio per inſpectionem ſibi vendicat veritatis.*

Secunda opinio, primæ omnino oppoſita.

II. ſententia logicam eſſe practicā affirmans. SEcundum tenet locum antiqua ſententia apud nominales communis, quam referunt, & tenent Gabriel vndecima quæſtione prologi, & Ocha in 1. diſtinctio. 39. quæſt. 6. Paulus Venetus initio logicæ, Albertus 2. de anima, cap. 12. Iandunus 6. Metaphyſicæ quæſt. 3. & 5. dialecticam ſcilicet eſſe practicam ſcientiam, quam ſententiam defendit Doctor Fonſeca 2. Metaph. cap. 3. quæſt. 2. ſectione. 4. hiſq; argumentis confirmat.

I. ratio. Finis dialecticæ, in quem ſuapte natura fertur, eſt præcepta tradere bene diſſerendi, ac docere, quo pacto diſſerendum ſit, quod non eſt aliud, quàm inſtrumenta diſſerēdi ſuis partibus componere, cum ergo diſſerere, quatenus ſubeſt voluntati in exercitio, & regulatur præceptis benè diſſerendi, ſit verè praxis: docere item, quo pacto aliquid ſit agendum, ſit iudicium practicum, ex fine, ac modo procedendi planè colligitur, dialecticam eſſe ſcientiā practicam.

II. ratio. Secundò, opera rationis propriè cadunt ſub conſiderationem dialecticæ, non quidem quo ad propriam naturam, cum ſic ad eam partem naturalis Philoſophiæ pertineant, quæ de ipſius animæ natura, à qua prodeunt, agit: hac ergo ſola ratione, qua diriguntur, vt ſine errore procedant, ſub dialecticæ obiectum cadunt: dirigi autem, & ſic ordinari eſt practicè doceri, & non ſpeculatiuè cognoſci, ergo ſecundum practicam rationem à dialectica tractantur. Eadem enim ratione dicimus practicam eſſe fabrilem artem, quia, & ſi ligna, quæ ſunt eius materia, ſint res naturales, quæ à Phyſico tractantur, ab arte tamen diſponuntur, ac præparantur, vt de eis hoc pacto, vel illo ſcamnum fiat, ſed terminus, propoſitio, ac definitio ad dialecticam pertinent in quātum modum do-
cet conſtruendi ex eis ſyllogiſmum, ac demon- 7.
ſtrationem, quę opera ſunt ipſius rationis: ergo quemadmodum fabrilis ars, ſic erit dialectica practicis facultatibus annumeranda.

Poſtremo ſcientiæ ſpeculatiuæ propter ſe III. ratio. ipſas quæruntur, vt ijs mediantibus cognitionem proprij obiecti quis aſſequatur, practicæ verò propter operationem potius dirigendam ſed dialectica non tam propter ſeipſam, quam vt alijs ſcientijs deſeruiat quæritur, ergo practica eſt, non ſpeculatiua. Cui etiam accedit, organum eſſe, & inſtrumentum omnium ſcientiarum, vt vniuerſa Philoſophorum antiquitas teſtatur, à quibus etiam inter artes liberales cōnumeratur, quæ oēs conditiones praxim potius ſonant, quam ſpeculationem. Et hanc ſentētiam innuens Ariſt. 6. li. Metaph. c. 1. dialecticā inter ſpeculatiuas ſcientias non enumerat, ſed ſcientias oēs huius conditionis ad Metaphyſicam, Phyſicā, & Mathematicā refert: & 1. Rhet. cap. 1. docet dialecticam inuentam eſſe ad dirigenda opera, quę benè, vel malè fieri poterāt, per eam autem ordinantur, vt rectè fiant: & 1. topi. c. 9. tex. 35. tria problematum genera dialecticæ propria ordinari ait, non ad ſcientiam tantum, neque tantum ad agendum, ſed vt his finibus conſequendis præſtent adminiculum, quod officium alienum eſt à contemplatrice facultate.

Tertia, & quarta ſententia ponuntur.

TErtia ſententia, quaſi media tenet dupli- 8.
cem eſſe logicæ habitum eſſentialiter diſtinctum, alterum conſiderantem naturam modi ſciendi, & proprietates eius, & eiuſmodi eſſe ſpeculatiuum, aliū docentē inſtrumenta, quæ ſub modo ſciendi cōprehenduntur ex ſuis partib. componere propriè practicum. Vtramq; autem rationem in eodem habitu cōuenire non poſſe tanquam certum ſtatuit propter ſpecificam differentiam, quæ non poteſt in eadem ſpecifica ſcientia reperiri: neq; res eadem ſecundum ſpeciem ex duplici alia ſpecie formaliter conſtare, quod experientia ſatis cōfirmari ait, cum plures videamus ex aſſiduitate conſiderandi modum, componendi inſtrumenta dialecticæ, in eorum compoſitione faciles eſſe, cum tamen naturam eorum, vel proprietates ignorent: id ergo argumento eſt facultates has, ſcilicet practicam, & ſpeculatiuam dialecticæ eſſe habitus ſpecie diuerſos. Simili etiam modo intelligit in Medicina, ac Mathe-

mati-

maticis, & in quibuſuis alijs ſciētijs, quæ ſimul ac naturam obiecti, & proprietates contēplantur, aliquem habent ad operationem reſpectū, Theoricam, & Practicam diuerſos habitus ſpeculatiuæ, & practicæ ſcientiæ conſtituere.

Opinio poſtrema, arbitratur dialecticam nec ſpeculatiuam eſſe ſcientiam, nec practicam per ſe, ſed quaſi inſtrumentum ad vtraſque aſſequendas: & cui ratio vtraq; accidit: quam tenuerunt Petrus Niger, q. 14. ſui clypei, & Græci omnes, qui profitentur dialecticam non eſſe partem, ſed inſtrumentum Philoſophiæ vniuerſaliter acceptę.

Eamque in primis colligunt ex Ariſt. 1. top. ca. 9. vbi problemata diuiſit in contemplatiua, actiua, & inſtrumentaria, hęc autem poſtrema vocat dialectica c. 11 eiuſdem libri, quare videtur ſentire, nec actiua eſſe, nec contemplatiua: ac propterea nec ipſammet dialecticam inter actiuas, aut contemplatiuas facultates eſſe numerandam.

9. Secundo probant, quia dialectica dirigit intellectum, aut operationes eius, ſed intellectus ex propria natura, neq; eſt ſpeculatiuus, neque practicus, ſed vtraq; ratio ei accidit, ergo nec dialectica erit ex propria natura aut ſpeculatiua, aut practica.

Quædam pro quæſtionis deciſione obſeruanda.

CONtrouerſiæ huius deciſio originale inter ſcientiam practicam, & ſpeculatiuā, diſcrimen in primis poſtulat, quod ex fine eſſe accipiendum teſtatur Ariſtoteles libro 2. Metaphyſicæ textu 3 practicæ namque finis, eſt operatio ſola obiecti, & proprietatum illius: cognitio, ſpeculatiuæ: & cum ex proportione finis reliqua ſint inueſtiganda, ſi finis ſcientiæ practicæ operatio eſt, de re ab ipſo ſcienti operabili erit, vt in cunctis ſcientijs humanis huius conditionis conſpicimus, humanas dixerim, vt diuinam excipiam Theologiam, quæ practicæ rationem induit aliqua ex parte, quia Deus ipſe quem pro obiecto habet, vltimus finis eſt, ac prima regula, in quem noſtræ operationes ordinantur, quas etiā comprehendit Theologia. Ex fine etiam operandi elicitur practicam ſcientiam modum practicum procedendi habere, hoc eſt compoſitorium, factiuum, vel certè directiuum eius operationis, in quam ordinatur: vnde conſtat non eſſe poſſibile, quod ſcientia ſit practica ex fine, & ex proprio, ac naturali modo procedendi ſpeculatiua, vt de Philoſophia morali tenet Magiſter Oña, quæſt. 1. proœmiali art. 4. & probatur euidenter, nam rationi repugnat ad finem operationis ordinari ex propria natura ſcientiam, niſi componendo, operando, dirigendoque procedat: benè ergo Ariſtoteles finē ſcientiæ oſtendens duplicem aliam conditionem, obiecti ſcilicet, & modi procedēdi complexus eſt, ſpeculatiua autem ſcientia nudam habet cognitionem pro fine, & iuxta rationem huius finis modum procedendi etiam ſpeculatiuum, aut reſolutorium, concluſiones proprias vſque ad prima principia referendo per nudam reſolutionem veritatis abſq; aliquo ordine ad operationem. 10.

Quæ vt plenius intelligantur adnotare ſecundo oportet, dum finem cognitionis, vel operationis proprium ſpeculatiuæ ſcientiæ, & practicæ diſtinctum eſſe ponimus, de proprio fine, in quem ſcientia ſuapte natura ordinatur, eſſe accipiendum, non de extrinſeco ab ipſo ſciente adhibito, nam contingere poteſt aliquem ſpeculatiuæ ſcientiæ dare operam alicuius operationis gratia, vt ſi dignitatem animæ rationalis ſpeculetur eo fine, vt eam eſſe æternæ beatitudinis capacem intelligens, ad bene viuendum excitetur, adhuc enim naturalis ſcientia in homine iſto ſpeculatiua eſt, quia ex propria natura in cognitione veritatis ſiſtit, quanquam ab extrinſeco fine ſcientis ad operationem ſit ordinata, & ratione oppoſita intelligendum eſt in ſcientia practica, quæ talis erit iudicanda ex proprio fine operationis, in quem ſuapte natura dirigitur, etiam ſi à ſciente in ſolam cognitionem ordinari contingat.

Tertio obſeruandum eſt, hunc modum diſtinguendi ſcientiam practicam ab ſpeculatiua ex fine, & modo procedendi ſecundū mentem Ariſtotelis, non eſſe alienum à communi modo diſtinguendi ſcientias ſpecifica ratione ex obiecto: notum eſt enim nullam ſcientiam ab alia eſſe diſtinctam ex materiali obiecto ſed ex formali, res autem operabilis, aut operatio, materiale tantum obiectum eſt in ſcientia practica, talis autem modus procedendi, & ordinatio ad finem operationis conſtituit eandem rem operabilem formale obiectum eiuſdem ſcientiæ ſpecie, eam diſtinguens ab ſpeculatiua, nam ſi rem tantum operabilem inſpicias, ſcientiæ ſpeculatiuæ obiectum eſſe poteſt, ſi in nuda cognitione naturæ, ac proprietatum eius quieſcat, & ideo non poteſt eſſe ſuffici-

eus ſcientiarum diſtinctiuum, niſi formaliter accipiatur, vt operabilis, hoc eſt ſub tali modo procedendi, & in ordine ad talem finem operationis ex propria natura ordinetur, etiam ſi contingat ex ſcientis intentione in ſolam cognitionem obiecti dirigi, hac enim de cauſa non admittit ſciẽtiæ practicæ rationem, ſed tantum accidentaliter ſpeculatiua cenſetur, ex intrinſeca verò ratione practica, & ex hac doctrina facilè colligi poteſt explicatio cuiuſdam loci D. Thomæ valdè difficilis, prima parte quæſt. 14. ar. 16. in corpore, vbi ſtatuere videtur vniuerſaliter, ſcientiam modo operabili procedentem, non tamen ex intentione ſcientis ordinatam ad finem operationis, ſed ad nudã cognitionem obiecti, ſpeculatiuam eſſe ex fine quibus verbis eum ſenſũ tenuiſſe D. Thom. exiſtimandum eſt, quod ſpeculatiua ſit talis ſcientia ab extrinſeco fine ſcientis, atque adeò ratione tantum accidentali, ex quo non impeditur, quin ex intrinſeco fine operationis, in quem ex propria natura, & modo procedendi dirigitur, practica ſit eſſentialiter, & ſimpliciter.

11. Poſtremò obſeruandum eſt, practicum, quod tale eſt eſſentialiter, duobus modis eſſe ab Ariſtotele vſurpatum diuerſis ſuæ doctrinæ locis: potiſſimè quidem pro eo, quod proximum principium eſt praxis, vel operationis, alio modo non quidem tanta proprietate, ſed quanta ad rationem propriam ſcientiæ practicæ requiſita, ac ſufficiens iudicatur, quod videlicet principium ſit operationis, quamuis remotum: nam praxis ex propria ſignificatione operationem ſingularem importat: quia non fit operatio, niſi ſingularis, ideò practicũ, proximum principium factiuum, vel directiuũ ſingularis actionis, & operationis in ſua potiſſima ſignificatione importat, ſed operatio etiam conſideratur in communi in quantũ de modo quo fieri debet, vel regulari, communia traduntur præcepta, ex quorum applicatione in communi docetur modus eam faciendi, vel dirigendi, ſeu ordinandi tali ratione: & ex tali notitia ſciens ſufficienter inſtruitur, vt operationem ſingularem, quę propriè praxis dicitur præſtare, ac dirigere ſecundum perfectionem artis poſſit: practicum ergo hoc modo acceptum, tale exiſtimandum eſt abſoluta conſideratione, etiam ſi eam proprietatem non habeat, quam habet in acceptione priori, quia nõ proximum, ſed remotum principium praxis eſt. Et modum quidem priorem in ſola prudentia, & arte inuenimus, poſteriorem verò in ſcientijs practicis, & priorem duntaxat conſiderans Ariſto. ex vniuerſis habitib. intellectualibus ſolã prudentiam & artẽ in practicis videtur numeraſſe lib. 6. ethi. c. 3. vſq; ad 8. prudentiam definiens, quod ſit habitus cum ratione actiuus, artem verò eſſe habitum cum ratione factiuum: artis nomine mechanicas ſolũ intelligens, in quibus proprijſſima ratio artis inuenitur, quæ nonnihil imperfectionis intrinſecum importat, de artibus enim liberalibus, quæ minus de imperfectione artis propter adiunctam perfectionem ſcientiæ habent: alia eſt ratio, vel conſideratio, in Metaphyſicis verò, libro 2. capite 1. textu 3. libro 6. capite 1. textu 1. 2. & 3. & libro 11 capite 1. practicum in ſecunda conſideratione vſurpat, illud ad ſcientias extendens, quas generali diuiſione duobus illis membris ſpeculatiuæ, & practicæ exactè comprehendit, neque enim ſcientia, quæ proprium obiectum in communi conſiderat, poteſt circa rem operabilem verſari, modo operabili procedere, ad finem operationis ordinari, niſi ſecundum communem conſiderationem, ex qua ſciens ad particularem operationem præſtandam inſtructus procedere poteſt, ad eamq; faciendam, vel dirigendam ex natura, proprioq; procedendi modo ordinatur ſcientia, & hoc modo ad talem finem ordinari ſatis eſſe intellexit Ariſtoteles, vt ſcientiæ has habentes conditiones propriè practicæ appellẽtur, licet non tanta proprietate, ac prudentia, & ars, practici habitus cenſentur.

Ex quibus iure inferre poſſumus, apud Ariſtotelem recitatis locis, habitum duobus modis eſſe practicum, proprijſſimè quidem ſi ſit proximum operationis principium, & minori proprietate, ſi remotum tantum, vt de ſcientijs practicis expoſitum eſt. 12.

Infertur ſecundo timendum non eſſe practicas ſcientias practicos etiam habitus appellare, licet à quibuſdam non admittatur: id enim in primis neceſſarium eſt, cum prædicatũ quodcunque etiam accidentale inferiori conueniens, ſuperiori neceſſario ineſſe debeat: ſed ita eſt, quod ſcientia, & habitus modum habẽt ſuperioris, & inferioris, & quidem vniuocè & eſſentialiter, ergo omnes conditiones ſcientiæ prædicari de habitu neceſſarium eſt: vnde ſi ponuntur ſcientiæ abſolutè practicę, rationem practici habitus habebunt, & de habitu practicorum principiorum, qui appellatur ſynderesis, negandum non eſt eſſe practicum, & in pra

dico intellectu inhærentem, diſtinctumque à prudentia, & arte, cum circa vniuerſalia verſetur, prudentia verò, & ars circa ſingularia, neceſſe eſt ergo habitus practicos ponere præter prudentiam, & artem, quanquam non perfectiſſimè practicos, ſed imperfectè: quantum tamen ſatis eſt, vt ſimpliciter dicantur tales: & eiuſmodi ſunt ſcientiæ practicæ, cum ſynderesi, quod profectò Ariſtoteles nunquam negauit, ſed ſolam prudentiam, & artem habitus eſſe practicos propriiſſimè docuit, quod non tollit alios eſſe minus propriè practicos, qui circa rem operabilem in vniuerſali verſantur: quos comprehendiſſe putandum eſt eadem diuiſione, quam 6. ethicorum capite 3. deſignauit dicens: intellectualem habitum eſſe intellectum, ſapientiam, ſcientiam, prudentiam, & artem: ſub intellectu quidem, & ſcientia, quam in practicam, & ſpeculatiuam diuiſit 6. Metaphyſicæ capite 1. & ex conſequenti in ſcientificum habitum ſpeculatiuum, & practicum, ita vt vtrunque genus practici eadem diuiſione probè intellecta comprehenſum cenſeatur, vt copioſius oſtendemus ad finem poſterioriſticæ doctrinæ.

13. Vt tandem noſtram ſententiam proferamus, duo ſunt memoria repetenda in præcedentibus quæſtionibus de dialectica conſtituta. Primum eſt, quod vera ſit ſcientia. Secundum, quod ſit vna ſcientia, & non multiplex: illud namq; quæſtione ſecunda, hoc vero quæſtione tertia ſtabilitum reliquimus. Ex quibus patet, quàm falſæ ſint tertia, & quarta ſententia, cum illa duplicem ſcientiam eſſe teneat, practicam vnam, ſpeculatiuam alteram, hæc vero ab vtraque ratione dialecticam excludat: etenim cum ſcientia ſit, vnam, vel alteram conditionem habere neceſſe eſt, adæquata eſt enim diuiſio ſcientiæ, in practicam, & ſpeculatiuã, quam tradidit Ariſtoteles ſexto Metaphyſicæ capite primo, & quæ ſcientiam in communi (in quæ diuiſum eſt) exhaurit: quemadmodum diuiſio intellectus in ſpeculatiuum, & practicum, totam latitudinem intellectiuæ potentię comprehendit. Quod etiam hac ratione conuincitur: omnis actus intellectualis in obiectum tendit ſub ratione veri: aut ergo fertur in cognitionem veritatis propter ſe ipſam, & erit habitus ſpeculatiuus: aut propter operationem efficiendam, aut dirigendam, & erit practicus: nullum ergo medium admittunt membra diuiſionis, quare ſuppoſito quod dialecticã ſit vera ſcientia (vt oſtendimus) falſum eſt medium in ea conſtituere, ita vt nec ſit habitus ſpeculatiuus, nec practicus: ad hæc nullus vnquam in intellectu, eiuſque officijs medium poſuit inter ſpeculationem, & praxim: ſed omnino neceſſarium arbitrati ſunt omnes, quamlibet eius operationem vno, aut altero ex his modis affici: at potentia vniuerſalior eſt habitu, ergo ſi nullum admittit potentia medium in ſuis operationibus, neq; in habitibus eius admitti poterit, ſupereſt ergo decernere, quemnam ex his modis ei attribuere debeamus.

Propria ſententia proponitur, elucidatur, & corroboratur, & iuxta eam controuerſia dirimitur.

ET videtur nobis vtrunque eſſe ei attribuendum, ita, vt practica ſimul, & ſpeculatiua eminenter iudicanda ſit. Hanc ſententiam iam diu à nobis excogitatam nouiſſimè probant Doctor Franciſcus Suarez, tom. 2. ſuæ Metaphyſicæ diſputatione 44. ſub finem, & doctiſſimus Pater Gabriel Vazquez noſtræ Societatis in ſuis eruditiſſimis commentarijs ſuper primam D. Thomæ partem, tom. 1. diſpu- puratio 9. num. 2. 14.

Quam hoc modo elucidare oportet, eandẽ ſcientiam ſimul eſſe ſpeculatiuam, & practicam eminenter, dupliciter intelligi poteſt, aut pure eminenter, aut eminenter ſimul, & formaliter, pure eminenter dicitur aliquid vnum plura continere ſub vna aliqua ratione ſuperiori, de qua neutrum formaliter enunciatur, ſed eminenter duntaxat: vt Sol continet eminenter frigus, & calorem, in vnitate ſuæ formæ ſubſtantialis ſuperioris ordinis: ita tamen, vt nec de ſole ipſo, aut de eadem eiꝰ forma enũcientur formaliter, non eſt enim verum, quod Sol ſit calidus formaliter, aut frigidus: eminẽter autem, & formaliter ſimul aliquid dicitur continere multa, quando in eadem forma, aut ratione ſuperiori vtrunque ita claudit, vt de eo formaliter enuncietur: quo pacto anima rationalis continere dicitur gradum vegetandi, aut ſentiendi in ſuperiori gradu rationalitatis ſic vnitos, vt verum ſit formaliter eſſe vegetatiuam, & ſenſitiuam, cum ſit principium formale vtriuſq; gradus, eos in genere cauſæ formalis corpori tribuens, quod ſatis eſt, vt verum ſit, vegetatiuam, & ſenſitiuam eſſe formaliter tanquam formam, hoc eſt tanquam principiũ formale quo. Caietanus ergo prima parte quæſtione prima art. 4. tenẽs cum D. Thoma Theologiam ſimul eſſe ſpeculatiuam, & practicam emi-

eminenter, primum ſenſum videtur ſequutus vtramque rationem ei attribuens eminẽter, & neutram formaliter: iuxta cuius ſententiam tã tundem nobis dicendum foret de dialectica, cui vtranque etiam nos rationem cõcedimus, verum tamen ſicut ſententia eius falſa nobis circa Theologiam videtur, pari ratione falſum reputamus, quod purè eminenter ſit ſciẽtiæ cõcedenda, quod ex natura eius facilè conuinci poteſt: nam ſi ſpeculatiua eſt, modo quidem formali ſpeculatur naturam ſui obiecti, hoc eſt per formales definitiones, ac demonſtrationes, vſque ad prima principia deductas, paſſiones de eſſentia concludens, & ſi practica, formaliter operatiua, aut directiua ſaltem operationis erit: etenim officia hæc ſpeculandi, aut dirigendi, non niſi per formales actus, & operationes præſtari poſſunt, & niſi formaliter præſtentur, nequibunt vllo modo attribui ſcientiæ, quare neceſſe eſt, ſi practica ſimul ſit, ac ſpeculatiua (vt de dialectica tenemus) non purè eminenter vtranque conditionem ſortiri, ſed etiam formaliter eo modo, quo anima rationalis formaliter continet gradum vegetandi, ac ſentiendi, quos nequit vllo modo con-
16. tinere, niſi formaliter, cum eos habeat tanquã forma.

De corpore verò cœleſti alia eſt ratio, quòd enim non ſit, niſi efficiens cauſa frigoris, & caloris, ſatis eſt effectus illos pure eminenter continere, quin potius cauſa efficiens ordinis ſuperioris nequit effectus inferiores, quos producit, continere formaliter, cum tamen ſcientia modo alio longè diuerſo, hoc eſt per actus formales circa idem obiectũ vtrũque munus ſpeculandi, ac dirigendi exerceat, non ſecus, ac quælibet particularis ſcientia ſolùm ſpeculatiua, aut ſolùm practica, illud vnum officium, quod præſtare poteſt, ac debet, talis cenſeatur formaliter, quo autem modo poſſibile ſit vtranque rationem ſpeculatiuam, & practicam ſpecie diſtinguentem ſcientias in vnam coire, ita, vt non minus vna numero, & ſpecie ſit, ac ſi ſolum ſpeculatiua foret, vel ſolum practica, declarare oportet: quia ex eius explicatione magna ex parte depẽdet veritas noſtræ ſententiæ.

Adnotandum eſt ergo, practicum, & ſpeculatiuum bifariam poſſe ad habitum pertinere, primo quidem ita vt adæquatè ſint in eius obiecto, quod contingit, dum habitus ipſe, vel ſolam operationem pro obiecto habet, vel ſolam eius directionẽ intendit, aut certè circa rem aliam ab operatione verſatur, cuius contemplationem pro fine habet: & ſi ita ſe habeant rationes iſtæ ad habitum, aut ſcientiam, diſtinctionem ſpecificã abſq; dubio efficiũt, cuius ea eſt ratio, quia diſtinctio ſpecifica habituũ ab obiecto præſertim formali deſumitur, ſed practicũ, & ſpeculatiuum, pro adæquatis rationibus deſumpta, diuerſa obiecta formalia conſtituunt (cum valde diuerſum obiectum ſit operatio, aut eius directio, à re alia, cuius naturam contemplatur ſcientia) ergo diuerſa ſcientia, diuerſuſque habitus ab vtraque conſtituetur, & hinc eſt, quòd particulares ſcientiæ vnam, aut aliam rationem limitato modo reſpicientes, ſẽper diſtinguũtur ſpecie, quia finis, & modus procedendi in obiectum refunditur, ipſumque
efficit formaliter diuerſum, ſi vero obiectum, 14.
aut modus procedendi habitus, aut ſcientiæ vniuerſalior ſit, vtranque ſub ſe rationem comprehendens, vniuntur abſq; dubio in eo, & habitum ipſum, vel ſcientiam vniuerſaliorem efficiunt, non tamen diſtinctã, quia vniuerſalior ratio obiectiua, ſub qua comprehenduntur, vnica eſt, vnicumque proinde habitũ conſtituit in atoma ſpecie. Exemplo nobis poteſt eſſe in potentijs intellectus, ad quem pertinet vterque modus operandi, videlicet per directionem, aut contemplationem, & cum ex alia parte adæquatum eius obiectum, quod eſt verum, res ſimul ſpeculabiles, & operationes dirigibiles complectatur, ſit neutram rationem tanquam adæquatam reſpicere, ſed rationem obiectiuã eius ſingulis eſſe ſuperiorem, eaſque proinde tanquam inadæquatas complecti, & vt tales ab ipſo intellectu reſpici, vnde neq; ipſum ſpecie diſtinguũt, ſed quaſi accidentales differentiæ eius cenſentur, nec ſolum in potentijs, ſed etiam in habitibus, & ſcientijs exempla nobis ſuppetunt, quæ licet non ſint adeò vniuerſales, ac intellectus, ſed ei inſint omnes, quædam tamen adeò vniuerſale obiectum habent, modumve procedendi, qui in obiectum refunditur, vt practicum, & ſpeculatiuum ſub ſe comprehendant, tanquam in adæquatas rationes. Talis eſt inter ſciẽtias: Theologia noſtra (vt D. Thom. docet prima parte, quæſt. prima art. 4. quẽ ſequitur iam vniuerſa ſchola) tam excellens, tamque vniuerſale obiectum habens, vt natura quædam ſit, quæ contemplationis obiectum eſt, atq; etiam finis vltimus, in quem operationes noſtræ diriguntur, quas proinde ſciẽtia ipſa dirigere docet, & eiuſdem finis naturam contemplatur: iure ergo vtranque ratio-

nem

nem practicæ, ac ſpeculatiuæ, ei attribuit, tanquam ſibi inadæquatas, & ſub vniuerſaliori cõprehenſas, tantundemque de dono ſapientiæ inter ceteros habitus ſentiendum eſſe docet ſecunda ſecundæ, quæſt. 45. artic. tertio.

Nos igitur vtramque etiam rationem in modo procedendi dialecticæ, atque in obiecto eius clauſam cernentes, arbitramur eidem ſcientiæ eſſe attribuendam, ita vt ſub vna eademque ratione eius obiectiua vniuerſaliori, tanquàm inadæquata cõprehendatur quælibet: quod peculiare eſſe in dialectica credimus, ob peculiarem etiam naturam eius, ex qua habet, vt organum ſit ſcientiarum omniũ: ad quod pertinet modum procedendi cunctis præſcribere, docendo, quonam pacto ſpeciales operationes, circa quas verſatur, dirigere debeat, vel naturam alterius rei, quam ſibi pro obiecto aſſumit contempletur: condendoque ſimul accommodata inſtrumẽta, propoſitiones videlicet, definitiones, diuiſiones, ſyllogiſmos, ac demonſtrationes, quibus medijs tales fines conſequantur, eandem ſimul inſtrumentorum à ſe confectorum naturam exacte contemplando: & cum finis, ac modus procedendi vterque in obiectum refundatur, habet ex conſequenti, vniuerſalius obiectum, res & operationes ſub ſe comprehendens, non quidem diuerſas: nam, vt inferius de obiecto eius differentes oſtendemus, propria materia dialecticæ, circa quam verſatur, ſunt operationes intellectus, quas dirigere, & ordinare docet, ac ſimul naturã earũ, ac proprietates, vt in compoſitione inſtrumentorum ordinantur, indagare, & ecce, quo pacto practicæ, ac ſpeculatiuæ differẽtiæ, quæ, ſi tanquã

18. adæquatæ reſpicerentur, ſpecie diſtinctas ſcientias conſtituerent, in eadem ſcientia dialecticæ vniuntur ſub vniuerſaliori ratione, vtranque tanquam inadæquatum complectentes.

Hanc noſtram ſententiam ſic elucidatam primo colligimus ex doctrina Ariſtotelis primo libro topicorum cap. 9. vbi problemata dialectica, practica ſimul atque ſpeculatiua eſſe his verbis teſtatur: *Problema autem dialecticum eſt intendens, vel ad electionem, & fugam, vel ad veritatem & ſcientiam, aut vt adminiculans ad aliquid aliud taliũ, &c.* Et paucis interpoſitis quędam problemata vtilia eſſe ait, ad eligendum, vel fugiendum, vt vtrum voluptas ſit eligenda, aut non: quædam autem ad ſciẽdum tantum, vt vtrum mundus æternus ſit, aut nõ: quędam vero, vt dialectica ad vtrunque adminiculãtia, &c. Sentit igitur vtranque rationem, practicam, & ſpeculatiuam dialecticæ ineſſe.

Probatur deinde ratione ex propria conditione vtriuſque ſcientiæ: practicæ quidem, cuius intrinſeca conditio eſt circa opus verſari, quod bene, vel male fieri poteſt, bene, vel male dirigi, aut ordinari, eius autem virtute bene fit, aut bene ordinatur: ſed dialectica verſatur circa opera intellectus, ea dirigendo, ac debito modo ordinando, docet namque modum, quo apprehenſio intellectus fieri debeat, vt deſeruiat iudicio: quonam modo iudicium de ea ferẽdum ſit per diuiſionem, & compoſitionem: quonã modo ordinandæ ſint cõpoſitiones ad conſtituendum ſyllogiſmum, quo perficitur diſcurſus: erit ergo abſque dubio ſcientia practica. Cui ſpeculatiuæ conditio nõ deeſt, ſiquidem non minus perfectè contẽplatur naturam ſui obiecti, ac ſi illud nõ operaretur, ſed iam factum ſupponẽs, exactam notitiam eius aſſequi intenderet, quod ſcientiæ ſolùm practicæ minime conuenit: neque enim pertinet ad domificatoriam artem definire domum per genus, & differentiam, nec exactam partium notitiã inueſtigare, ſed cognita, vtcunque ratione earum, in cõſtructionem eiuſdem domus incumbere, & vniuerſaliter loquẽdo ad officium ſcientiæ practicæ non pertinet exacta rerum efficiendarum notitia, ſed qualiſcunque ad operãdum ſufficiens: tam exactam igitur ſui obiecti cognitionem nõ traderet dialectica, niſi ſimul eſſet ſpeculatiua ſcientia.

Secundò ex modo procedendi: naturam enim in primis entium rationis, ac modi ſciendi, non ſolum in vniuerſali, ſed etiam in particulari, videlicet enunciationis, ſyllogiſmi, ac demonſtrationis perfectè contemplatur: proprietateſq; eorum per definitiones, diuiſiones, ac demonſtrationes, & reſolutionem vſque ad prima elementa demonſtrat, quod ſpeculatiuũ procedendi modum planè continet: imò eundem ſpeculatiuum procedendi modum in quibuslibet ſcientijs docet, explicat, atque ex profeſſo tradit, vt in reſolutorijs operibus, tam prioribus, quam poſterioribus cernimus: quæ non vocarentur reſolutoria, niſi modo reſolutorio in eis procederetur: modus autem reſolutorius ſpeculatiuus eſt. Quod vero compoſitorio quoque modo practicæ ſcientiæ proprio procedat, apertum eſt, cum partes horum inſtrumentorum tradat: & modum, quo ex eis conſtruenda ſint, oſtendat, ad vnguemque examinandas eſſe doceat, ne in neceſſarijs deficiant conditionibus, aut in ſuperfluis abundent. 20.

Probatur tertio ex fine, à quo ſpeculatiuæ, ac practicæ ſcientiæ ratio accipenda eſt, nam quod exactam modi ſciendi notitiam intẽdat omnibus modis, quibus intendi à ſcientia ſpeculatiua poteſt, certiſſimum videtur, cum nullum prætermittat exactæ definitionis, diuiſionis, ac demonſtrationis, quem non adhibeat ad illum perfectè cognoſcendum: quod vero talem cognitionem ordinet ad operationem, non eſt minus certum, nam cum ex propria cõditione ſit organum ſcientiarum, ad quarum proinde vtilitatem per ſe ordinatur, ſequitur euidenter per ſe etiam ordinate præcepta, quæ pro conficiendis inſtrumentis ſciendi tradit ad vſum, & operationem, quanquàm non ſit immediatum principium eius, vt ſcientia eſt, vt pote de vniuerſali obiecto agens. Itaque dialectica exacte cognoſcendo naturam modi ſciendi, dirigit opera rationis, & dirigendo ſimul ſpeculatur eorum naturam: & vtrunque modũ cognitionis habere neceſſarium profecto erat, quia aptiſſima ſciendi inſtrumenta pro ſe, & alijs ſcientijs conſtituere non poſſet, niſi ea cõponere ex ſuis partibus doceret, ſimul quoque naturam eorum, partiumque exacte ſpecularetur, ne forte minus apta, minus firma, minus ſtabiliaque euaderent: & ita fieret, vt intercepta via ad eas acquirendas apprimè neceſſaria, præcluſa ianua, per quam aditus pateret ad eas ingrediendi, & quaſi organo perfracto ſcientiæ, omnes in ſuo principio extinguerentur, ſi enim minus ſolida euaderent inſtrumenta, ſcientijs comparandis minimè poſſent deſeruire.

Probatur tandem ex principijs eiuſdem ſcientiæ, quæ ſunt definitiones eorundem inſtrumentorum, ſeu modorum ſciendi, de quibus exactiſſimè perquirit, an debito genere propriaque differentia conſtent, modum docens inueſtigandi proprium genus, propriamq; rerum differentiam, ne forte falſa pro veris acceptentur, & notitia concluſionum ex falſis principijs deducta falſitatis quoque meritò arguatur, & à vera ratione ſcientiæ, quæ ex veris principijs procedere debet, omnino deficiat, quod certè ſpeculatiuum modum eiſdem principijs, & concluſionibus planè confert, ſed non eſt minus certum ad eſſe eius practicum, cum exacta notitia partium ad compoſitionem totius ordinetur, & inſtrumentum ab eis conſtitutum, tandem ad vſum, & operationem.

Contra prædicta, quædam obijciuntur, & ſoluuntur.

Sed tria aduerſus hanc ſententiam opponi poſſunt. Primum, quia ſcientia ſpeculatiua eſt ea, quæ ſiſtit in cognitione veritatis, ſi ergo dialectica ſpeculatiua ſcientia eſt, ſiſtet in cognitione modi ſciendi, neque ad operationem, & praxim ſe extendet, quare non erit ſimul practica: & ſi ſcientia practica eſt ad operationes dirigendas ſe extendens, non erit ſpeculatiua: pugnat igitur rationem ſpeculatiuam in eadem ſcientia reperiri cum practica. Et vt hoc verbo difficultatem argumenti proferamus, licet practicum, & ſpeculatiuum non ſint ſpecificæ differentiæ potentiarum, vt ex doctrina Ariſtotelis affert D. Thom. 1. part. quæſtione 79. art. 11. ſunt tamen differentiæ habituum, vt idemmet Ariſtoteles docuit 6. ethicorum cap 3 vſque ad 7. ergo ſcientia practica per ſe diſtinguitur ab ſpeculatiua, ſpecie: ſi ergo idem habitus ſimul ſit ſpeculatiuus, & practicus, eo ipſo non erit vnus ſecundum ſpeciem, ſed multiplex: quare apertè falſum erit eundem habitum dialecticæ, eandemque ſcientiam practicam ſimul, & ſpeculatiuam vocare. I. obiect.

21.

Secundum, quia quod eminenter tale eſt, nobiliorem habet modum eſſendi, quàm quod ſolùm eſt tale formaliter, vt ſenſitiuum hominis nobilius longè eſt ſenſitiuo leonis: quia ſub eleuatiori gradu continetur, ſi ergo dialectica ſub gradu eminentiori habet practicum, & ſpeculatiuum, perfectius eſſe ſpeculatiuum habebit cunctis purè ſpeculatiuis, & perfectius eſſe practicum cunctis practicis: vnde nobiliori modo ſpeculatiua erit Philoſophia naturali, & nobiliori modo practica Philoſophia morali. Et quod amplius eſt, propter vtramq; rationem nobilior erit ſimpliciter cũctis ſcientijs ſolùm ſpeculatiuis, aut ſolùm practicis, & Mathematicas diſciplinas, atque etiã Philoſophiam primam nobilitate vincet, quod ſatis abſurdum eſt. II. obiect.

Poſtremum, quia dignitas hæc vtramque rationem practici, atque ſpeculatiui ſub eminẽti vnitate continendi conceditur Theologiæ propter excellentiam luminis, atque obiecti. Ex quibus habet, vt ſit participatio quædam diuinæ ſcientiæ vtrunque continentis, ſed dialectica nihil horum habet, ergo neque talis eſt ei dignitas attribuenda, niſi velimus eam in ſcẽtia- III. obie. 22. 23.

tiarum faſtigio collocatę, quam infimæ ſortis eſſe conſtat.

Solutio primæ obiect. Primum argumentum, aſſumit definitiones practicæ, atque ſpeculatiuæ ſcientiæ ſecũdum limitatas, ac præciſas rationes, quo pacto conueniunt ſingulis ſcientijs, ſingulis, ac præciſis rationibus præditis: dialecticæ vero nõ ſic attribuuntur, quemadmodum nec Theologiæ, ſed vt in vnica ſimpliciſſima, atque eminenti ratione adunantur, reſpectu cuius quælibet ſe habet, vt inadęquata: itaque dialectica vnica illa, ac ſuperiori cognitione ſic ſpeculatur naturam modi ſciendi, vt per talem ſpeculationẽ ſimul dirigat opera rationis, & ita hęc dirigit, vt dirigendo ſpeculetur eundem modum ſciendi, per quẽ diriguntur, & ordinantur: quare non ſequitur, dialectica ſpeculatur naturam proprij obiecti, ergo in ſpeculatione quieſcit, neque etiam dirigit opera rationis, ergo naturam talis directionis nõ ſpeculatur, ſed modus propriæ cognitionis vnum, & alterum ſub vni-
24 tate, ac ſimplicitate complectitur, quemadmodũm nõ ſequitur in anima rationali, tribuit eſſe vegetatiuum corpori, ergo non ſenſitiuum: tribuit ſenſitiuum, ergo non rationale.

Quam autem harum rationum principalius dialectica importet, arbitror ſpeculatiuam principalius importare. Moueor autem ad id aſſerendum, non ſolùm quia ſpeculatio ex ſe dignior eſt: vnde & ſpeculatiuas ſcientias practicis eſſe digniores docuit Ariſtoteles ſexto libro Metaphyſicæ capite 1. quia cognitio obiecti, quam intendunt propter ſe, appetibilis eſt, vnde ipſęmet ſciẽtiæ propter ſe quæruntur, practicæ vero non propter ſe, ſed propter opus, itaq; ex hac parte practica dialecticę ratio ad ſpeculatiuam, tanquam ad digniorem ordinatur, ſed præcipuè propter modum procedendi eiuſdem ſcientiæ, qui magis eſt ſpeculatiuus quam practicus, nam directionem operum rationis, quam præſtat, inſtrumenta ſciendi, quæ extruere docet, magis naturam eorum ſpeculando efficit, quam practice inſtruẽdo intellectum, quomodo operaturus ſit. Quæ licet ita ſe habeant, non propterea exiſtimandum eſt ſpeculatiuam tantum eſſe ſcientiam, ſi praxis ratio ad ſpeculationem ordinetur, nã ex tali ordinatione, praxis rationem non amittit, vt enim egregiè D. Thomas articulo illo quarto in fine corporis, de Theologia docet principalius quidem ſpeculationem importare, ad quam tanquam ad digniorem, magiſque intentam praxis ordinatur, ſed talem ordinationem non obſtare, quo minus eſſentialem ſcientiæ practicæ rationem obtineat, ergo pari ratione in dialectica cenſendum eſt, 25
ordinari quidem practicum ad ſpeculatiuum proxima ordinatione, ſed vtrunque tanquam ad finem principalem intrinſecum, & adęquatum totius ſciẽtiæ ad perfectam entis rationis, ac modi ſciendi notitiam, per quem opera rationis diriguntur, & ordinãtur, ideoq; vtramque rationem retinere.

Pro ſolutione ſecundi argumenti obſeruandum eſt, dignitatem ſcientiæ eſſentialem ex ordine ad obiectum capiendam eſſe, vnde illa eſt perfectior ſcientia eſſentialiter, quæ circa dignius obiectum verſatur, talis eſt inter ſciẽtias lumine naturali innitentes prima Philoſophia talis abſolutè Theologia nam illa circa Deum lumine naturali cognitum verſatur, hæc vero circa eundem cognitum lumine ſupernaturali: dignitas autem accidentalis ex diuerſis procedere poteſt, vt ex maiori abſtractione à materia, ex certitudine demonſtrandi, atque ex pluribus alijs, & dialectica quidem ex parte obiecti non eſt dignior cæteris ſcientijs, ſed infimum fortaſſis locum tenet quantum ad eſſentialem dignitatem, cum infimi ordinis ſit ens rationis, aut modus ſciendi: ſed in quantum vniuerſaliſſima eſt modum ſciendi cũctis præſcribens, inſtrumenta ſciendi eis conſtituens, ac præbens accidentalem dignitatem quandam, præ cæteris habet digniorem modum ſpeculatiuæ ſcientiæ, atque etiam practicæ, cunctis, vel ſpeculatiuis ſolùm, vel ſolùm practicis. II. ſolut.

Ad formam igitur argumenti hoc admiſſo reſpondemus: ex digniori modo ſpeculatiuæ, & practicæ ſcientiæ, atque etiam ex continentia vtriuſque modi ſub eminentiori gradu, ſolum inferri digniorem ex hac parte eſſe dialecticam cæteris ſcientijs, non quidem dignitate eſſentiali, ſed ſolum accidentali, cum qua ſtare ſimul poteſt, quod infimum locum in eſſentiali dignitate teneat.

III. obie. Ad vltimum patet, iam ex noſtræ ſententię elucidatione quid dicendum ſit: non enim eandem ob cauſam dialecticæ attribuimus, quod Theologiæ conceſſum eſt, ſed lõgè diuerſam, nimirum propter vniuerſalitatem obiecti, atq; ipſiuſmet ſcientiæ, quæ cum cæterarũ omnium ſit organum, cunctiſque ſciendi modum præbeat, oportet vtroque modo ſciendi, ac procedendi gaudeat, practico, & ſpeculatiuo, oportet etiam vtrunque modum proceden-

di habeat, compoſitorium, & reſolutorium, oportet in vtrunque ordinetur finem ſpeculandi naturam obiecti, & dirigendi operationes: vnde fit in Theologia ad eſſentialem perfectio nem pertinere talem eminentiam, quia ex dignitate obiecti, & luminis procedit, in dialectica verò ſolùm ad perfectionem accidentalem, ad eundem modum, quo certitudo demonſtrādi, aut maior abſtractio à materia accidentalem modum perfectionis duntaxat tribuit Mathematicis diſciplinis.

Argumētis primæ, & ſecundæ ſententiæ ſatis fit.

Argumenta autem primæ, & ſecundæ opinionis, quibus ſatisfacere in primis oportebat, intentum quidem aſſequūtur, ex ea parte, qua probant ſpeculatiuam ſcientiam eſſe dialecticam, atque etiam practicam, ſed non probant hanc, vel illam rationem limitatam habere, ſed ſic habet vnam, vt etiam includat alteram, & vtramque ſub altiori, atque eminentiori, vtrāque tanquam inadæquatam, & pro adæquata ſuperiorem: vtramque ſimul ſub vnitate, ac ſimplicitate continentem: & per rationem hāc ſuperiorem ſeparatur à practicis, atque ſpeculatiuis ſcientijs, præciſa, ac limitata ratione talibus: & propter hunc modum habendi talē eminentiam, ſeparatur à ſacra Theologia, nam hæc modo ſuperiori illam habet, dialectica verò longè inferiori, vt ex adnotata à nobis doctrina pro elucidatione noſtræ ſententiæ ſatis conſtat.

26. Argumenta autem quartæ opinionis difficultate carent, nam quòd dialectica ſit quaſi organum, ac inſtrumentum ſcientiarum non tollit ab ea rationem, ac dignitatem ſcientiæ, cum per veras demonſtrationes propria inſtrumenta ſciendi conſtruere doceat, quin potius ex hoc ipſo modus ſciendi vocatur, ex quo non infimam dignitatem (quamuis accidentalem) ſibi vendicat.

QVAESTIO SEXTA.

Quod ſit obiectum dialecticæ, vtrū modus ſciendi realis, vel ens rationis?

Elucidatur titulus quæſtionis.

Obiectum, ſubiectum, & materia appellari conſueuit illa res circa quam ſcientia verſatur, eandem enim ferè ſignificationem habent hæc tria nomina: obiectum dicitur per ordinem ad habitum, quia quaſi ſcopus eſt, in quem tendit: ſubiectum comparatione ad paſſiones, vel etiam rationes de eo in ſcientia demonſtrabiles: nam concluſiones ſcientiæ, quibus comparamus habitum, actus quidā ſunt rationes, ſeu proprietates continētes, quibus ad perfectam ſubiecti cognitionem perueniuntur, rationes, vel paſſiones appellamus, quia contingit obiectum ſcientiæ, vel ratione vniuerſalitatis, vel certè ſūmæ ſimplicitatis, paſſionibus, vel proprietatibus carere, ſed rationes noſtro ſaltem intelligendi modo priores, & poſteriores habeat neceſſe eſt, vt quibuſdam alijs mediantibus certa demonſtratione oſtenſis, ad ipſius obiecti ſcientificam cognitionem perueniamus. Et in communibus quidem ſcientiarum obiectis paſſiones, ſeu proprietates reperiuntur, in ſpecialibus vero ac ſuperioribus, cuius modi ſunt Metaphyſicæ, & Theologiæ obiecta, rationes tantùm de ipſis demonſtrabiles, quod ſatis eſſe intelligitur, vt ſubiectum noſtro modo intelligendi appellari poſſit illud, de quo eſt ſcientia, & hoc idem materiæ nomine nuncupatur per comparationem ad formalem rationem, ſub qua ab ipſa ſciētia conſideratur, vt enim quæſtione tertia ſtatutum eſt, ex ratione, quæ, & ſub qua conſtat, adæquatum obiectum ſcientiæ, & prior veluti materialis eſt reſpectu ſuperioris, à qua determinatur, ideoque materia dicitur ſcientiæ: vt in potentia viſiua, color poteſt appellari materia, ad rationem viſibilitatis, ſub qua à potentia percipitur, comparatus. Hanc autem rationem accipiendam eſſe in ſcientia diximus ex ordine ad principia, quibus poſitis concluſiones de ipſo ſubiecto eliciuntur, vt rei ipſius natura cognoſcatur, de obiecto ergo materiali quæſtio præſens procedit, quod cum ſubiecto, ac materia conuertitur.

Proprietates obiecti.

Cuius plures ſunt conditiones, quæ ab omnibus accepiantur: prima eſt, vt eſſe aliquid habeat, non quidem exiſtētię actualis, cum non tum ſit de re tantum poſſibili ſcientiam eſſe poſſe, ſed eſſentiæ ſaltem poſſibilis: nam res impoſſibilis non erit obiectum ſcientificæ cognitionis. Hanc poſuit conditionem Ariſtotel. 1. poſteriorum cap. 2. tex. 5.

I. conditio obiecti.

Secunda conditio eſt, talem eſſe debere rem, de qua futura eſt ſcientia, vt eius notitia principaliter ſit intenta ab ipſa ſcientia, nam finis ſciētiæ duplex eſt, vnus quaſi extrinſecus, & eiuſmodi eſt materiale ipſum obiectum: alter intrinſecus, in quem ex propria natura ſcientia

II. condit.

entia ordinatur: & eiuſmodi eſt cognitio, ſeu ſcientifica notitia materialis obiecti: vnde dicitur, tale debere eſſe, vt eius notitia ſit tanquã finis principalis, & intrinſecus, in ſcientia ipſa intentus.

Conditio III.

Tertia conditio eſt, vt ſub ratione propria, quæcunque ad ſcientiam ſpectare poſſunt, comprehendat: etenim ſcientia, & obiectum eam habent mutuam correſpondẽtiam, vt ſi cognitio obiecti eſt ſcientiæ, quicquid ſcientia cognoſcere intendit, ad obiecti naturam ſpectare
27. debeat: nihilque ſit ſub eo contentum, cuius cognitionem ſcientia non aſſequatur, & ex hac tertia conditione obiectum reſpectu ſcientiæ adæquatum nuncupatur, quia neq; virtutẽ ſcientiæ excedit, neq; ab ea ſuperatur.

Conditio IV.

Quarta conditio eſt, in ſcientia non demonſtrari naturam ipſius obiecti, ſed quaſi vt præſuppoſitam accipi, ad oſtendendas paſſiones, & proprietates eius. Itaq; ſcientia non oſtẽdit ſubiecti eſſentiam, ſed ex propria definitione acceptam accipit tanquam medium demonſtrationis. Hanc conditionẽ eſſe neceſſariã docuit Ariſtoteles, & efficaciter oſtendit 1. poſteriorũ capit. 1. & primo Phyſicorum cap. 2. & octauo Phyſicorum capit. 3. Et ex his conditionibus infero, obiectum ſpeciem conferre ſcientiæ, ea ratione, vt ex comparatione ad tale obiectum talis ſit ſpeciei.

Ariſtoteles

Extrema conditio.

Cui valde affinis eſt poſtrema conditio pertinens ad vnitatem obiecti, quod vnum eſſe aliquo pacto neceſſarium eſt, ſpecifica videlicet aut generica, ſeu quauis alia vnitate.

His explicatis, quæ ad titulum quæſtionis pertinent, duo ſunt in quæſtione præſenti certiſſima, & iam communi totius ſcholæ conſenſu accepta: primum eſt, dialecticam habere aliquod determinatũ obiectum: quod pulchra quadam ratione in primis oſtẽdit D. Thomas 4. Metaphyſicæ, lectione 4. cuiuſuis artis aliqua eſt determinata materia circa quam operatur, vt certa inductione etiam in mechanicis oſtendi poteſt: ſed dialectica eſt quædam ars perfectiſſima, vt pote liberalis, ergo circa vnam aliquam materiam verſatur ea ratione, vt & ſi res diuerſas conſideret, tamen ſub aliqua vna ratione, in qua conueniunt: & ſi hoc habet dialectica ex ratione artis, habebit quidẽ à fortiori vt ſcientia, quæ artis perfectionem excedit.

Secundo probatur, quia non minus ſcientia habet vnitatem ab obiecto, quam potentia, vt Ariſtoteles ſecundo de anima teſtatur, cap. 4

Ariſtoteles

ſed dialectica eſt ſcientia determinata, & diſtincta ab alijs, ergo hanc determinationem, & diſtinctionem ex determinato obiecto ſortitur. Et certè cũ proprium ſcientiæ officium ſit paſſiones de ſubiecto demonſtrare, non erunt determinatæ paſſiones, niſi determinatum ſit obiectum: atque adeo nec determinatæ demõſtrationes, & concluſiones, vnde nec determinatus ſcientiæ habitus, qui ex his producitur. Neque veritas hęc aliquam habet repugnantiam, cum his, quæ Ariſtoteles docet 1. poſteriorum cap. 12. textu 24. & 4. Metaphyſicæ textu 5. ad finẽ: quibus locis affirmare videtur dialecticam non eſſe vnius generis obiecti, aut per omnia ſcientiarum obiecta vagari: ſenſus enim quem his, ac ſimilibus verbis tenet Ariſtoteles, eſt de materiã remota circa quam verſatur, quæ adeo vniuerſalis eſt, vt quarumcunque ſcientiarum materiam comprehendere poſſit: definitiones, namque diuiſiones, genera, & ſpecies, quæ ad dialecticam conſiderationem propriè pertinẽt in quibuſcunque rebus inuenimus: proxima vero materia inferius explicanda, determinata eſt.

Ariſtoteles

Secundum: tanquam certum eſt accipiendum, eiuſmodi materiam determinatam, ac principalem dialecticę, non eſſe voces vt plane Ariſtoteles docet 4. Metaphyſicæ textu 5. & innumeris penè alijs ſuæ doctrinæ locis, quibus ſciẽtiam eſſe de ente, aut de rebus, dialecticam affirmat, & ratio euidenter oſtẽdit, nam inſtrumenta, in quibus conſtituendis dialectica verſatur, verè in rebus, aut operationibus intellectus fiunt, & ad veritatem rerum dirigendam principaliter ordinantur, vt in definitione, diuiſione, ac demonſtratione compertum eſt: ergo res ipſæ præter voces, tanquam materiã propriam dialectica reſpicit. Et ſi obiectum eius ens rationis eſſe dixerimus, non illud certe, quod in vocibus fundatur, ſed in eiſdem rebus, aut operibus intellectus, quod vocari ſolet ens rationis logicum, quia ſolius logicæ conſiderationis eſt: nam voces inſtrumenta tantum ſunt, & quaſi vehicula, quibus medijs res ad ſcholas deferuntur, vnde, entia rationis, quæ in eis fundantur, non ad logicã pertinent, ſed ad Grammaticã, & Rhetoricam: nam vtraq; ars de vocibus agit, illa vt ſecundum congruentiam diſponuntur, hæc vero vt ornatè, duo autem illa ſapienter de vocibus docuit Ariſtoteles 1 lib. de interpretatione cap. 1. illis verbis: *Sunt ergo ea, quæ ſunt in voce, earũ, quæ ſunt in animæ paſſionum notæ, & ea quæ ſcribuntur eorũ, quæ*

28.

Voces non ſunt determinata materia dialecticæ.

Præcipua materia dialecticæ res non voces.

ſunt in voce: Et primo elenchorum capite 1. *Quia fieri non poteſt, vt res ipſas ferentes diſputemus, nominibus pro rebus vtimur tanquam ſignis, &*
29. *quod accidit in nominibus, in rebus quoque arbitramur accidere: quemadmodum hi, qui calculis ſupputant.* Et ideo hoc tantummodo iudicandum eſt voces ad materiam huius ſcientiæ pertinere: valeat ergo delirium nominalium, & penitus ab ſcholis cenſeatur relegatum, qui de vocibus dialecticam principaliter agere poſuerunt.

Conuenit ergo inter omnes benè ſentientes rem aliquam præter voces, quibus ſignificatur, obiectum eſſe dialecticæ: conuenit etiam eiuſmodi non eſſe prçter opus intellectus, vel proprietatem aliquam ipſum conſequentē, & apud omnes eſt abſque controuerſia ens rationis, hoc eſt ab ipſa ratione, & intellectu cōſtitutum, vel ordinatum obiectum huius ſcientiæ eſſe: ſed quod à ratione, vel intellectu fit, circa quod verſari poteſt dialectica (ex quo rationalis merito appellatur) duplex eſt: aliud directè productum, ſiuè ordinatum, de quo dubium eſſe non poteſt, quin ſit ens reale: cum per ſe productum ſit à cauſa reali, qualis eſt intellectus, & tales ſunt operationes eius, quibus definitiones, diuiſiones, & ſyllogiſmi fiunt, &c. Aliud eſt ens rationis non directè ab intellectu factum, ſed quod operationem eius conſequitur, tanquam quædam extrinſeca relatio, quæ aliud eſſe non habet, quam cognoſci ab intellectu: vt ex abſtractione, vel comparatione, quibus intellectus circa naturam humanā verſatur, reſultat in ea quædam denominatio, quæ dicitur vniuerſalis, & ſpecies, quæ non eſt aliud, quam relatio ex parte ipſius naturæ,
30. ex comparatione eius ad indiuidua, & proprium nomen, quod ei intellectus imponit.

Opinio aſſerentium obiectum eſſe ens rationis.

I. opinio. IVxta hanc ergo diſtinctionem entis rationis diuiſi ſunt Doctores de obiecto dialecticæ loquentes, nam antiqui ferè omnes tenuerunt poſtremum ens rationis, quod commune eſt generi, ſpeciei, propoſitioni, ac ſyllogiſmo, reliquiſque nominibus ab intellectu attributis adæquatum obiectum eſſe: ita ſentiunt D. Thom. 4. Metaph. lect. 4. & opuſc. 42. de natura generis, cap. 4. quem ſequūtur fermè omnes eius diſcipuli, præſertim Sotus q. 5. proœm. Caiet. ſuper caput Porphyrij de genere. Flandria. 4. Metaph. quæſt. 5. art. 2. quod etiam ſtatuerunt Auerroes in epitome præd cam. ca. vltim. & 4. Metaph. text. commēt. 2. Auicenna 1. Metaph. cap. 2. qui vulgatum illud protulit, dialecticus agit de ſecundis intentionibus adiunctis primis: ſecundarum enim intētionum nomine entia rationis huius generis intellexit & nomine primarum res denominatas.

Habet in primis fundamentum hæc ſententia (vt ſentit Diu. Thom.) in verbis Ariſt. 9. Metaph. tex. 5. vbi Dialecticum, ſicut & Philoſophum de ente vniuerſali agere teſtatur: conſtat autem non de ente reali, in hoc enim à Philoſopho, & Metaphyſico diuerſus eſt, qui de ente reali ſuis ſpecialibus modis differunt, ergo ſentit Ariſt. de alio ente vniuerſali dialecticū differere opere rationis fabricato, quod iam in ſchola ens rationis appellatur: nam reales operationes intellectus, quibus dialecticæ inſtrumenta fiunt, cum ſint in ſpecie determinatæ, ab vniuerſali ratione entis deficere certum eſt. Probatur ex Ariſt.

Fulcitur etiam rationibus, quarū prior eſt: quæcunque in dialectica tractantur ſecundum rationem quidem materialem ſpectata entia realia ſunt, nam vel ſunt operationes reales intellectus, vel quædā aliæ naturæ reales à ſecundis intentionibus denominatæ, vt prædicabile, prædicamentū, propoſitio, ſyllogiſmus, at ſecundum formalem rationem ſunt entia rationis, quēadmodum formæ ipſæ denominantes, ergo principalis ratio in his conſiderata à dialectica non eſt ens reale, ſed rationis, ergo obiectum eiuſmodi eſt. Cui conſonat communis appellatio dialecticæ, quæ ab omnibus rationalis appellatur, atque à realibus ſcientijs diſtinguitur, quaſi de ente rationis ſit. I. ratio. 31.

Secundo, quia ſimplicia, quæ per ſe ſpectāt ad dialecticam, vt ſunt genus, & ſpecies, &c. non important naturam realem, ſed nec realē operationem intellectus, nam conceptus nō dicuntur genera, & ſpecies, ſecundum proprium modū loquēdi, ſed naturæ repræſentatæ in ipſis ab his intentionibus denominantur: animalis namque atq; hominis natura in communi cōcepta genus eſt, vel ſpecies, non conceptus, vel operatio intellectus, qua concipitur, ergo obiectum dialecticæ in quantum ſimplicia comprehendit, non poteſt eſſe ens reale, vel quod idem eſt: ſimplicia hæc non poſſunt ad dialecticam ſpectare ratione alicuius naturæ, vel entitatis realis, ſed ſolius intenſionis ſecūdæ, quā de formali ſignificat, niſi velis quamcunq; rea- II. argum.

lem

lem naturam genericam, vel ſpecificam ad obiectum dialecticæ per ſe pertinere, & tunc adhuc non poteſt, niſi in quantum genus, vel ſpecies denominatur: hoc eſt, in quantum ſubſtat ſecundæ intentioni, quæ ideò ſemper erit formale obiectum, vel ergo ſimplicibus non communicatur ratio obiectiua dialecticæ, vel hæc non eſt alia, quam ens rationis.

III. argu. 32. Poſtremo, quæcunque dialectica conſiderat, formaliter conueniunt in conceptu entis rationis, qui formaliter etiam de quocũq; prędicatur, ſiue compoſitũ ſit, ſiue ſimplex, ſiue ad primam, ſecundam, vel tertiam operationem intellectus referatur, verum eſt enim, genus, & ſpeciem formaliter eſſe entia rationis, cum circumſcripta operatione intellectus, hæc denominatio his naturis non conueniat, ſed in quãtum tali modo concipiuntur, definitio item, ac diuiſio formaliter ſunt entia rationis, ſyllogiſmus demum, ac demonſtratio eandem rationem induunt, ſi formaliter conſiderentur, cui ſi addas, prout his denominationibus ſubſunt, ad dialecticam conſiderationem pertinere, colliges adæquatam rationem obiectiuam huius ſcientię eſſe ens rationis, non quidem ſecundum totum ambitum, ſed contracta quadam ratione, in quantum ſequitur naturam conceptam ab intellectu, vel operationem eius taliter ordinatam, videlicet in modum ſyllogiſmi, vel demonſtrationis.

Secunda opinio ponit pro obiecto reales intellectus operationes.

De ente autem rationis directè & per ſe ab intellectu conſtituto, ſeu ordinato, cuiuſmodi ſunt reales operationes intellectus, ex quibus definitio, diuiſio, & argumentatio fiunt, extat oppoſita ſententia, quam plures huius temporis Doctores non ſolum tenent ſed efficacibus rationibus confirmant: propriam ſcilicet materiam dialecticæ eſſe adęquatumque obiectum eius, in quantum ſub ratione communi modi ſciendi realis conueniunt. Itaque eiuſmodi inſtrumenta à dialectica compoſita duplicem conſiderationem habere, aiunt: prior eſt pro ipſis operationibus realibus, & realiter ordinatis ab intellectu, ex quibus realis ſyllogiſmus coaleſcit, realis concluſio infertur ex principijs realibus, & ſecundum eandem proportionem in definitione, diuiſione, ac demonſtratione, quæ conſideratio realis eſt: ſed etiam accipiuntur, pro denominatione ſyllogiſmi, demonſtrationis, definitionis, &c. quam eis tribuit intellectus, & ideò rationis eſt, non realis: eiuſmodi autem inſtrumenta principaliter in dialectica intenduntur ſecundum conſiderationem priorem, quaſi per accidens verò iuxta poſteriorem, ideò obiectum principale, ac per ſe intentum, huius ſcientiæ, modus ſciendi realis eſt, cui per accidens aduenient aliæ denominationes definitionis videlicet, ſyllogiſmi, ac demõſtrationis, quæ appellantur ſecundæ intentiones, quæ ſicut non intenduntur per ſe, neque etiam per ſe ad obiectum ſpectare poſſunt quod reale eſt, non minus, quam obiecta aliarum ſcientiarum, & ab eo rationalis ſcientia dicitur dialectica, quia rationis opera dirigit.

Hãc ſententiam duplici argumentorum genere confirmant: primum genus eſt eorũ, quibus probare nituntur ens rationis non eſſe obiectum dialecticæ: nam in primis obiectũ cuiuſque ſcientiæ, vt ex traditis conditionibus conſtat, naturalem aliquam entitatem habiturum eſt, vt ſcientifica conſideratio circa illud verſari poſſit: at ens rationis, nec naturam, nec entitatem habet, cum non ſit res aliqua vera, ſed ab intellectu conficta: ergo obiectum ſcientiæ eſſe nequit. Conſequutio euidens eſt, & vtraque pars antecedentis videtur nota: prior quidem, nam obiectum ſcientiæ oportet eſſe ſcibile, ſed ratio ſcibilis, promanat ab entitate rei, non ſecus, ac ratio intelligibilis, ergo entitatem, ac naturam habiturum eſt illud circa q́ verſabitur ſcientia, tanquam circa proprium obiectum. I. arg. primi ordinis.

Poſterior vero pars non eſt minus nota, cũ conſtet ens rationis, nec ſubſtantiam eſſe, nec accidens alicubi inhærens, ſed ſolã denominationẽ attributam ab intellectu rebus, quas ſibi pro obiecto aſſumit, quæ ad ſummum poteſt eſſe relatio rationis, in qua nulla prorſus ratio ſcibilis reperitur, quare neque obiectum ſcientiæ eſſe poteſt.

Deinde habere debet obiectum proprietates, quæ de illo in ſcientia demonſtrentur, quibus tamen ens rationis caret, ergo, & obiectum eſſe repugnat: proprietates eius in primis non poſſunt eſſe reales, quia ſubiecti naturam excederent, ſi vero ſunt entia rationis, ſtatim continebuntur ſub eo eſſentialiter, & ideò erunt inferiores, vtrumque autem cum natura proprietatis apertè repugnat, quæ cum extra rationem ſit eius rei, cui conuenit, velut accidentaliter, eius ratio non continetur ſub ea eſſentia-

 tia-

tialiter, ſed in alieno ponitur prædicamento, vt riſibilitas reſpectu hominis, & rurſus proprietas cum ſubiecto ad conuertentiam dicitur, vt Porphyrius c. 4. prędicabilium teſtis eſt, qua ergo ratione intelligi poteſt prędicatum ſuperius poſſe eſſe ſubiectum reſpectu paſſionis?

Et confirmatur, quia dialecticus, quæ ſit natura entium rationis non docet, quas habeat cauſas, quæ ſint eius principia, & affectiones: cũ Metaphyſici proprium ſit hæc de quocunq; ente oſtendere, ergo ſubiectum dialecticæ non erit, ſi aũt intelligas ens rationis ſecũdum propriam naturam ſpectatum, non eſſe dialecticæ conſiderationis, ſed quatenus rationibus diſſerendi ſubſeruit: verum quidem eſt, ſed ex eo efficaciter ſequitur, formam diſſerendi, ſub cuius ordine conſideratur, rationem eſſe obiectiuam dialecticæ, quæ cum communis ſit vniuerſis modis ſciendi realibus, efficaciter conuincitur modum ſciendi realem potius ſubiectum eſſe, quam ens rationis.

II. argum. Secundo, eundem ordinem res habet ad proprium eſſe, quem habet, vt ſit obiectum cognitionis, cum ratio entitatis ſit obiectiua intellectus, ſed ens rationis per accidens reſultat ſecundum proprium eſſe diminutum quod habet ex operatione intellectus, ergo per accidens ſe habet ad cognitionem ipſiuſmet, atque adeò per accidens ſe habet ad ſcientiam, quæ non eſt aliud, quam cognitio obiecti: vnde per ſe obiectum ſcientiæ eſſe non poteſt, ſed ſatis eſt ad eam ſcientiam per accidens pertinere, quæ operationes intellectus, quas conſequitur, conſiderat tanquam proprium, & per ſe obiectum: eiuſmodi eſt dialectica, quæ cum ſit

33. qualitas, & habitus realis intellectus, non apparet qua ratione per ſe ordinari poſſit ad diminutam formam ab eſſe reali prorſus deficientem.

III. argu. Probatur tertio, quia principale intentum Ariſt. in omnibus dialecticæ libris eſt, præcepta tradere, quibus rectè conficiantur ſyllogiſmi, loca item oſtendere cõficiendorum argumentorum probabilium, vt in libris priorum, topicorum, & elenchorum facilè oſtenditur: ſyllogiſmi autem operibus intellectus realibus conficiuntur, non entibus rationis, ergo operationes iſtæ reales, in quantum ſub modo ſciendi comprehenduntur, ſunt per ſe obiectum dialecticæ, potius, quam ens rationis.

Confirm. Idque efficaciter confirmatur, quia habitus dialecticæ inclinat ad has concluſiones reales: ſyllogiſmus tribus terminis, tribuſque propoſitionibus taliter diſpoſitis conſtare debet: propoſitionibus per ſe demonſtratio, ſed ab his, & ſimilibus concluſionibus longè abeſt natura entis rationis, abeſſe ergo debet à ratione obiecti talis habitus.

Et, vt totam difficultatem argumenti prodamus, demonſtratio quam dialectica docet cõſtruere parit effectum realem, nempe concluſionem euidentem, quæ non ſolum realis eſt ex parte operationis realis, quam imperat quaſi materialiter, ſed ex parte euidẽtiæ à qua habet habitum euidentem gignere: ergo demonſtratio, non ſolum pro operationibus intellectus realis eſt, ſed formaliter etiam, vt eſt talis modus ſciendi, productiuus ſcientiæ: & par erit ratio de cæteris modis ſciendi, vel inſtrumentis: cum ergo modus ſciendi ſit adæquatum dialecticæ obiectum, & ſit ens reale formaliter, reale etiam erit obiectum formale eius, & nõ ens rationis.

In ſecundo ordine collocantur argumenta, quibus oſtendunt modum ſciendi realem, atq; communem omnibus inſtrumentis dialecticæ eſſe obiectum per ſe, quorum primum eſt: dialectica ſimul eſt ſcientia, & ars, vt Diuus Thomas confirmat 1. 2. quæſtione 57. articulo 3. ars autem nihil eſt aliud, quam actuum humanorum ordinatio: vt Ariſt. 6. eth. c. 4. oſtendit, & ſi liberalis ſit, vt eſſe dialecticam eodem loco docet D. Thom. erit ordinatio quędam actuum animæ, quæ libera eſt, à qua & liberales dicuntur artes, ſed actus animæ ſunt omnes reales, & ideò eorum directio realis debet eſſe: vnde ſequitur dialecticam per ſe intendere ordinationem actuum rationis, tanquam proprium finem, coincidit autem finis cum obiecto, ergo, & proprium eius obiectum erit, 34.
talis autem directio operum rationis, eſt ipſe modus ſciendi realis, iſte ergo erit obiectum eius.

I. argu. ſecundi ordinis.

II. argum. Secundo, actus intellectus, qua ratione dirigi poſſunt per aliquam artem, ſunt etiam obiectum ſcibile per aliquam ſcientiam, ergo ars aliqua ad eos dirigẽdos per ſe ordinatur, & ordinabilis eſt etiam ſcientia, ſed non eſt alia ars in hunc finem inuenta, neque alia ſcientia cõſiderationem huius obiecti intendens, præter dialecticam, ad eam ergo ſpectare debent, vt proprium obiectum.

Poſtremo, quia dialectica (vt ſuperius conſtitutum eſt) non ſolum eſt ſpeculatiua ſcientia ſed eſſentialiter practica: proprium autem obiectum ſcientiæ practicæ praxis eſt, quæ realẽ ope-

operationem importat, ergo proprium dialecticæ obiectum eſt realis operatio intellectus, quam dirigit, & rurſus: ſcientia practica eſt per ſe factiua ſui obiecti, at ens rationis cum ſit relatio non per ſe, ſed per accidens fit, nam vniuerſaliter verum eſt ad relationem non eſſe per ſe motum, vt Ariſt. docet, & probat 5. lib. Phyſ. ergo ens rationis cum non ſit per ſe factibile ab intellectu, nec erit obiectum per ſe ſcientiæ practicæ, atque adeò neque dialecticæ, ſed erit realis operatio, quæ per ſe fit ab intellectu, & per ſe à dialectica dirigitur.
D. Thom. Eandemq; ſententiam ex doctrina D. Thomæ confirmant, qui in principio poſteriorum hæc verba ſcribit *Ars quædam neceſſaria eſt, quæ ſit directiua ipſius rationis, per quam homo faciliter, & ordinatè procedat, & hæc eſt ars logica rationalis ſcientia, quæ nō ſolum rationalis eſt, ex eo, quod eſt ſecundum rationem, quod eſt omnibus artibus commune, ſed etiam ex hoc, quod eſt circa ipſum actum rationis, ſicut circa propriam materiam & ideò videtur eſſe ars artium, quia in actu rationis nos dirigit à quo omnes actus procedunt.*

Tertia opinio Alberti, & aliorū explicatur.

III. opinio. TErtia ſententia conſiderans quæcunq; in logica tractantur, in argumentationem tanquam in finem eſſe referenda, vt eo inſtrumento veritatem indagare doceamur, tenet hanc eſſe obiectum dialecticæ: cuius autor fuit Magnus Albertus in prologo prædicabilium, quem ſequitur Læmoſius lib. 1. de erratis dialecticorum c. 6. & quoniam inter argumentationis ſpecies potiſſima eſt ſyllogiſmus, à quo reliquæ deriuantur, & in quem conſtituendum diriguntur quæcunque alia ad dialecticam ſpectant, ideò Scotus quæ. 3. ſuæ logicæ poſuit obiectum dialecticæ eſſe ſyllogiſmum: ſed quoniam inter ſpecies ſyllogiſmorum potiſſima eſt demonſtratio, ad quam ordinantur reliquæ, imò quęcunq; in dialectica tractātur, tanquam ad potiſſimum, aut vnicum inſtrumentum ſciendi, tenuerunt alij demonſtrationem eſſe obiectum dialecticæ, vt Amonius in præfatio. prædicam. & ibidem Simplicius, Alexander etiam, atq; Philoponus in principio librorum de priori reſolutione.

Expenditur prima, & ſecunda ſententia, & vtra ſit probabilior decernitur.

Nota I. CAeterum ſententijs propoſitis, & confirmatis, vt ſenſum noſtrum aperiamus, in memoriam reuocādum eſt, quod initio huius quæſtionis ex communi omnium ſententia præſuppoſitum fuit, dialecticam ſuam habere materiam determinatam, circa quam verſatur non minus, ac alias ſcientias, hæc autem remota eſt, & proxima, remotam materiam vocamus res omnes, in quantum definitioni, diuiſioni, ac ſyllogiſmo, alijsque modis ſciendi conſtituendis deſeruire poſſunt: ſed materia hæc (vt ſatis per ſe conſtat) non eſt determinata, ſed per omnes ſcientias diffuſa, materia autem determinata, proxima, ac 36.
propria, quam dialecticam habere ſtatuimus, ſunt operationes intellectus, ex quibus prædicta inſtrumenta proximè conſtituuntur, eiuſmodi autem primo conſiderantur ſecundū ſubſtantiam, in quantum intellectu mediante, ab anima tanquam à cauſa principali ortum habent, qua ratione compertum eſt, non ad dialecticam, ſed ad eam partem Philoſophiæ, quæ de anima differit, ſpectare. Secundo modo conſiderantur in quantum ab eadem ipſa ratione ordinantur in ſyllogiſmum, demonſtrationem, vel quodvis aliud inſtrumentum logicum, vel modum ſciendi, & hæc eſt propria acceptio harum operationum, ſecundum quā dialecticæ ſunt conſiderationis, ad ipſamque tanquam ad proximam, ac determinatam materiam pertinent.

Secundo conſiderare oportet, quid eiuſmo- II. notab.
di ordinatio operum rationis ſit præter operationes ipſas, quidve de nouo eis adueniat, ex eo, quod in ſyllogiſmum, vel demonſtrationem ordinantur, hæc eſt enim ratio in qua conueniunt ſub dialectica: quæ ſi realis ſit, erit dialecticæ obiectum reale, ſi verò extrinſeca tantum denominatio, quam eis ratio ordinans tribuit, erit ens rationis: atq; adeò formalis ratio, quæ, in obiecto dialecticæ erit rationis: & hic eſt ſtatus diſcriminis inter primā & ſecundam ſententiam, atq; adeò totius præ- 37.
ſentis controuerſiæ, nam ſecunda opinio profitetur talem ordinationem eſſe realem, & ideò modum ſciendi non ſolum materialiter ſumptū pro operationibus intellectus, ſed formaliter pro ordinatione, aut directione, vel (Explicatur ſecūda ſen.) pro eiſdem operationibus, vt ſic ordinatis, eſſe ens reale: & cum modus ſciendi ſit propriū dialecticæ obiectum, fit, hanc ſcientiam habere pro obiecto non ſolùm materiali, ſed etiam formali, ens reale, quadam autem ratione ſecundaria conſiderare ens rationis, tanquam quid conſequens proprium obiectum reale, etenim cum ens rationis ſit relatio rationis,

& re-

& relatio quaſi per accidens ſequatur actus intellectus, per accidens etiam ſequitur directionem realem actuum rationis ab intellectu per ſe factam, & ex conſequenti non per ſe, ſed per accidens pertinet ad obiectum dialecticæ. Moderni ergo autores diuiſi ſunt, nam quidam realem eſſe hanc ordinationem ſentiunt, & idcircò obiectum dialecticæ, non ſolum pro operationibus reale eſſe cenſent, ſed etiam formaliter pro directione ipſa: quod his rationibus oſtendi poteſt.

I. argum. Prima, operationes intellectus ſunt reales, ergo & perfectio eis debita, realis quoq; erit, ſed perfectio nõ eſt aliud, quam eſſe ordinatas in ſyllogiſmum, demonſtrationem, aut quid ſimile, ergo ordinatio, ſeu directio, quid reale erit.

II. argum. Secundo, præciſo quocunq; ente rationis, vel comparatione intellectus per quam conſurgit, conſiſtit bona definitio, bona etiam diuiſio, & bonus ſyllogiſmus, ſicq; de cæteris inſtrumentis, ergo hæc non ſunt entia rationis formaliter, ſed realia ex reali intellectus ordinatione, quam per accidens conſequitur denominatio definitionis, diuiſionis, aut ſyllogiſmi quæ eſt ens rationis: probatur antecedens, nam eſſe bonam diuiſionem, eſt membra contineri ſub diuiſo, eſſeque ſimul ſumpta et adæquata, aut cum eo reciprocari, eſſe inter ſe ſe diſtincta, atque oppoſita, quas omnes conditiones conſtat eſſe reales, modus ergo ſciendi realis eſt.

38. III. argu. Probatur tertio, exemplari inductione per omnes particulares ſciendi modos diſcurrente, nam ordinatam eſſe apprehenſionem, non eſt aliud, quam quod res apprehendatur ſicut eſt, vt ſi apprehendatur ſubſtantia completa, rectus ordo eam apprehendendi erit, ſi apprehendatur per modum per ſe ſtantis, nec alteri inhærentis, quod quis dubitat eſſe aliquid reale, in compoſitione etiam aliquid reale eſt, quod gradus naturæ communis apprehendatur, tanquam contrahibilis per gradum ſpecialem, quod eſt eos apprehendere per modum generis, & differentiæ, ex quibus definitio integratur, vnum etiam ſimplex apprehendere per modum ſubiecti realis, & alterum per modum prædicati realis, quod de illo realiter enunciatur. Ac tandem in diſcurſu non poteſt non eſſe reale præmiſſas diſponi, vt in earum virtute concluſio lateat, ex eisq; inferatur: nam concluſio realis eſt: realis quoque illationis modus: quod planè oſtendunt cætera per artem facta, vt domus, cuius non ſolùm partes ſunt reales, ſed ordinatio earum, atque etiam forma ex ea reſultans, ergo, cum ſyllogiſmus ſit per artem dialecticæ fabricatus, non ſolum partes eius, quæ ſunt operationes intellectus, ſed ordinatio earum, & forma ſyllogiſtica ex ea reſultans, erit realis: & ſyllogiſmus ipſe modus ſciendi realis, & ex particularibus ſciendi modis realib. reſultabit communis ratio realis, quæ ſit adæquatum dialecticæ obiectum, quod proinde erit ens reale, ipſiq; per accidẽs conſequetur ens rationis.

IV. argum. Poſtremo, nam moralis Philoſophia ſcientia realis eſt, & reale habet obiectum, cuius officium eſt ordinare actus voluntatis ad finem, ex qua ordinatione reſultat in eis bonitas moralis, ergo non minus erit dialectica ſcientia realis, nec minus reale obiectum eius, & cum proprium munus eius ſit ordinare actus rationis, ſequitur talem ordinationem eſſe realem, & proinde eius obiectum.

Alij verò omnes, qui cum D. Tho. cæteriſq; antiquioribus interpretibus tenent obiectum dialecticæ eſſe ens rationis, non negant officium dialecticæ eſſe opera rationis dirigere, ſed directionem hanc duobus modis ſpectari poſſe aiunt, quemadmodum operationes ipſas. Primo enim conſiderantur ſecundum ſe, vt ſunt actus ab anima eliciti medijs potentijs, quo pacto, nec conſiderantur, nec diriguntur à dialectica. Secundo modo accipiuntur, non ſecundum ſe, aut propriam ſubſtantiam, ſed in quantum ſunt formæ extrinſecæ rerum, aut obiectorum, quæ per eos intelliguntur, ab eiſque, hoc, aut illo modo intellectæ denominantur, & ſecundum hanc conſiderationem diriguntur, & ordinantur à dialectica: nam ordinatio huc tendit, vt per eos rectè apprehendantur ſimplicia, rectè ordinentur ad compoſitiones, ac compoſitiones rectè ordinentur in ſyllogiſmos, ac demonſtrationes: ſicque debita ex eis ſciendi inſtrumenta extruantur, ſpecialeſq; ſciendi modi, quos extruere, cæteriſque præbere ſcientijs proprium eſt dialecticæ munus: vnde fit, vt quemadmodum extrinſecum eſt rebus intellectis, denominari ab ipſiſmet actibus intellectus, ita ordinatis, vt præfata conſtituant inſtrumenta, pari ratione extrinſecum eſt eiſdem actibus ſic ordinari, hoc eſt in ſyllogiſmos, demonſtrationes, definitiones, ac diuiſiones, vt per eos ordinati intelligantur res: eiuſmodi igitur ordinatio, eiuſmodi directio actuum rationis quam Dialectica præſtat, ſicut ni- 39. Explicatur prima ſent.

tur nihil reale ponit in reb. ſic etiam nihil reale ponit in actibus directis, atq; ordinatis, quare nec modus ſciendi pro formali aliquid reale, aut intrinſecum eſt, ſed ſola extrinſeca denominatio, ab intellectu ordinante, ac dirigente attributa ipſiſmet operationibus in modo ſciendi ſpecialiter ordinatis, quanquam pro materiali, hoc eſt pro ipſiſmet operationibus ordinatis, ſit obiectum reale: fundamentaliter, itaq; (vt aiunt) eſt quid reale modus ſciendi, ſeu dialecticæ obiectum, formaliter verò ens rationis
40 ita vt ex fundamēto reali, & forma rationis vnū per ſe, totale, completū, adęquatūq; obiectū dialecticæ coaleſcat, modus ſciendi, aut ens rationis vocatū: nec.n. entis rationis nomine intelligitur nuda denominatio intellectus, dū pro obiecto ponitur ab autoribus primę opinionis ſed operationes ipſæ ita ordinatæ, ac denominatæ ex tali ordinatione, q̄ nihil reale in eis eſt, ſed denominatio à ratione collata, q̄ ideò ens rationis vocatur, nec nomine modi ſciendi dū etiam pro obiecto deſignatur, intelliguntur operationes ipſæ ſecundum propriam ſubſtantiam, aut entitatem, ſed vt ſic ordinatæ à ratione vt debito modo eis medijs intelligantur res, & cum ordinatio ſit ſola extrinſeca denominatio ab intellectu eis proueniens non eſt realis, ſed rationis: vtraq; igitur voce nempe modi ſciendi, & entis rationis logici, proprium obiectum dialecticæ deſignamus, ſed priori, materiale, aut fundamētale, vt ſtat ſub formali: poſteriori verò formale potiꝰ, vt materiale denominat.

Hæc igitur ſententia, ſic expoſita probatur primo, nam intellectus dirigit proprias operationes, in quantum per actum reflexum eas pro obiecto accipit, ſed intellectus nihil reale ponit in obiecto, quod intelligit, aut dirigit, nec eſſe intellectum, directū, aut ordinatū, aliquid reale eſſe poteſt in obiecto intellecto, aut ordinato, quemadmodum viſum eſſe in pariete non eſt aliquid reale, ergo licèt actiua ordinatio ſit actus realis intellectus, paſſiua tamen in operationibus, quæ ordinantur in ſyllogiſmum, aut demonſtrationem, nihil reale eſſe poteſt, ſed ſola denominatio extrinſeca ab intellectu: ſed per paſſiuam directionem ordinātur operationes in ſyllogiſmum, demonſtrationes, cæteraq; inſtrumenta, ac modos ſciendi, ergo nihil reale p̄ter operationes includūt modi ſciendi, ſed ſolam denominationem ab intellectu, quæ eſt quaſi forma eorum, vnde formaliter ſunt entia rationis, & proinde adæquatū obiectū dialecticæ erit ens rationis.

Secundo probatur, in eiſdem particularibus 2. argum.
inſtrumentis, nam ordinatio trium propoſitionum in ſyllogiſmum, non eſt aliud, quam ex tribus terminis, quibus conſtant, vnum bis accipi in præmiſſis, alterum eſſe prædicatum primæ, quod eſt eſſe maiorem extremitatem alterum eſſe ſubiectum ſecundæ, quod eſt eſſe minorem, vel vnam præmiſſarum prius collocari, & ſub ea aliam, talis prætereà quantitatis, & qualitatis eſſe, hæc autem omnia nihil reale ponunt in eiſdem propoſitionibus, ſed ſolam denominationem rationis (quam ſecundam intentionem vocant) ergo ordinatio, ſeu directio, non eſt aliquid reale, ſed rationis, nec modus ſciendi eſt realis, niſi pro fundamento, pro formali verò ens rationis. Quod clarius in propoſitione cernimus, quæ non eſt aliud, quā compoſitio facta ab intellectu, ex ſubiecto, prędicato, & copula: ſed ſubiectum, & prædicatum quantumlibet realia, pro rebus ipſis deſignatis, formaliter ſunt entia rationis, ergo licet propoſitio realis ſit, pro fundamento, formaliter tamen ens rationis eſt; Et par eſt ratio de ſyllogiſmo, ac demonſtratione, ex propoſitionibus compoſitis, atque adeò de cæteris inſtrumentis, ac de modo ſciendi eis communi, adæquatoque dialecticæ obiecto.

Totius controuerſiæ deciſio.

His ſe aſſertionibus controuerſia dirimenda eſt, prima, ſyllogiſmum, aut demonſtrationem non eſſe adæquatum obie-
ctum. Quam hoc argumento probamus, adæ- I. Concl.
quatum obiectum ſcientiæ, quantum fieri poteſt debet proximè comprehendere, omnia, quæ tractantur in ſcientia, ſed eiuſmodi non complectuntur proximè omnes modos ſciendi ab hac ſcientia per ſe cōſideratos, non enim comprehendunt, definitionem, diuiſionem, & enuntiationem, nec omnino ſimplicia, repugnat ergo, quidpiam eorum eſſe adæquatum obiectum.

Aſſertio ſecunda non repugnat, quod vnum II. Conclu.
ex illis tribus ſit obiectum (vt aiunt) principale, quod non eſt aliud, quam eſſe præcipuam partem adæquati, ad quam ordinantur cæteræ, & eiuſmodi arbitramur eſſe demonſtrationem, vtpote præcipuam inter argumentationes, & ſyllogiſmos, ad quam veluti ad finem ordinantur ſimplicia, definitiones, diuiſiones, & enuntiationes, & inſuper vniuerſæ argumentationis ſpecies: quòd, ſi quiſpiam cū Alberto te-
nere velit, argumentationem tanquam vniuer 42

ſaliorem partem modi ſciendi, ſub ſe comprehendentem non ſolum cæteras argumentationes ſpeciales, ſed etiam demonſtrationem, obiectum eſſe principale huius ſcientiæ, non repugnamus: nec etiam ſi velit cum Scoto ſentire ſyllogiſmum tanquam potiſſimum inſtrumentum, ad quod reliquæ argumentationes ordinantur, & ſubquo etiam demonſtratio cõprehenditur: dummodo neutrum pro adęquato obiecto totius dialecticæ deſignetur: nam præfati autores grauiſſimi, ſolum de principali abſq; dubio intelligunt, dum aliquem modũ ſciendi ſpecialem, obiectum dialecticæ eſſe docent, quare non aduerſantur primæ, nec ſecundæ opinioni.

III. Concl. Poſtrema aſſertio, adæquatum obiectum dialecticę, eſt modus ſciendi, ad quem referuntur omnia, quæ in ea tractantur: qui quidẽ pro fundamento importat reales operationes intellectus, pro formali verò directionem, ſiue ordinationem, non realem (vt aſſerit ſecunda ſententia) ſed rationis duntaxat, ita vt formale obiectum dialecticæ, ens rationis ſit, vt Diuus Thomas cum modernis omnibus, qui eum ſequuntur tenet: totale autem, atq; completum quidpiam ex ente reali, ac rationis ordinatis conflatum.

Omnia, quæ in hac noſtra aſſertione continentur expoſita, & corroborata ſunt, illud duntaxat efficacius oſtendere libet, in quo tota fermè difficultas poſita eſt, quod videlicet directio, aut ordinatio operum intellectus, nihil reale in eiſdem ponat: probatur autem ſic, nam ordinare ſimplicia in propoſitione non eſt aliud, quam ea efficere prędicatum, aut ſubiectum, eſſe autem prædicatum, aut ſubiectum ens rationis eſt, ordinare etiam compoſitionem ad conſtruendum ſyllogiſmum, non eſt aliud quam vnam efficere maiorem, minorem alteram, & concluſionem tertiam, & vnum earum terminum, medium, reliquos verò maiorem, & minorem extremitatem, iuxta talem ſitum, & collocationem, ſed hæc nihil in ſimplicibus, nihil in compoſitionibus reale ponunt: ergo nec inſtrumenta ipſa, quæ vocantur modi ſciendi, quidpiam reale pręter operationis important, & pro formali, ſolum ens rationes, vel denominationem quam eis tribuit intellectus ſyllogiſmi demonſtrationis, definitionis, ac diuiſionis.

Quod efficaciter ſecundo probari poteſt, ex propria conditione intellectus, qui, etſi reales eliceat actus, nihil reale intrinſecum in eis ponit, ex eo quod ad opus ordinet, vel dirigat: ſicut nec cæteris rebus à ſemetipſo intellectis, ſed ordinatio ſola, denominatio extrinſeca in eis eſt. Quocirca licet reales operationes ſibi proprias in ſyllogiſmum, vel quemlibet alium modum ſciendi ordinet, directio, ipſa, ſeu ordinatio, non eſt realis, ſed rationis, & ex conſequenti, nec ſyllogiſmus, vel modus ſciendi ex ea coaleſcens realis erit pro formali, ſed ens rationis, vt vocant, & pariter obiectum dialecticæ omnes modos ſciendi complectens.

Diluuntur aliarum opinionum obiecta.

SVpereſt argumenta oppoſita ſoluere, & prius quidem diluenda ſunt quatuor illa pro ſecunda opinione propoſita. Ad primum dicendum eſt, ordinationem, aut directionem, quam dialectica circa opera rationis præſtat, non conuenire illis ſecundum propriam ſubſtantiam; ſed in quantum ſunt formæ extrinſecæ rerum, quæ per illas concipiuntur: vnde non ſequitur eſſe realem, ſed denominatio duntaxat extrinſeca eſt, & ens rationis. Ad primũ pro ſecunda opinione in fine allatum.

Quod vero aſſumit ſecundum argumentum, videlicet ſecluſo opere intellectus, aut denominatione ab eo attributa, dari exactam definitionem, ac diuiſionem, negandum eſt, quia niſi eo interueniente non poteſt dari definitio, aut diuiſio. probatur euidenter: quia ad bonam definitionem neceſſariò requiruntur genus, & differentia: & bona diuiſio poſtulat diuiſum cunctis membris diuidentibus commune, ſed citra operationem intellectus nihil datur multis commune, non genus non differentia, ergo, nec dabitur definitio, nec diuiſio: verum quidem eſt, genus & differentiam in ordine ad definitionem, diuiſum quoque, & membra in ordine ad diuiſionem duobus modis accipi poſſe, aut pro ipſiſmet conceptibus, vt tales naturæ ſunt, vel vt ordinantur in definitionem, & diuiſionem ab intellectu: & iuxta priorem acceptionem certum eſt, non ad dialecticam, ſed ad Metaphyſicam pertinere, cuius eſt rerum quidditates à materia abſtrahentis contemplari, at ſecundum poſteriorem, ad hanc ſcientiam referuntur, ſed in definitionem, aut diuiſionem ordinari nihil reale in eis ponit, ſed ſolam denominationem extrinſecam ab intellectu ordinante, definitionemq; ex eis componente: quod probatur efficaciter, quia definitio quidditatiuà non magis Ad II. reſp.

magis ex his, quam ex alijs cõceptibus fit, quare ad dialecticam non pertinent, niſi in quantum ſub forma talis inſtrumenti concipiuntur & ordinantur: ſic autem vel aliter concipi, aut ordinari, nihil reale in eis ponit, ſed denominationem intellectus ita concipientis: ergo definitio in quantum dialecticæ conſiderationis, ſolùm pro materiali importat realem operationem intellectus, pro formali verò ſolum ens rationis: probatur conſecutio, quia nonminus, nec minus exactas definitiones, ac diuiſiones in entibus rationis, quam in entibus realibus exſtruere docet dialectica, ſed in illis nihil reale ponit præter operationem intellectus, ergo, neque in iſtis.

43. Ad III. arg. Et ſimili modo ſoluitur tertium argumentum, cui negandum eſt, quod aliquid reale ſit ordinatio in ſingulis inſtrumentis, vel dialecticæ partibus præter operationes intellectus, & in ſimplicium quidem apprehenſione duo conſiderantur primum quod apprehendantur, ſicut ſunt à parte rei, in quo conſiſtit veritas, quam certum eſt ſecundum propriam naturam non pertinere ad hanc ſcientiam, ſed ad Metaphyſicam: ſiquidem verum, aut veritas eſt propria paſſio entis, Secundum, quod in apprehenſione ſimplicium conſideratur, eſt ordo ad veram propoſitionem, quem, patet nihil reale ſupra veram apprehenſionem, addere, ſed rationis tantum, quod clarius conſtat in cæteris operationibus noſtri intellectus, in quantum per dialecticam in modos ſciendi ordinantur: vnde fit pro fundamento realium operationum intellectus, tales modos eſſe reales: ſed pro formali, hoc eſt in quantum talem ordinationem important, non niſi entia rationis, tantundemque de modo ſciendi in communi, qui adæquatum dialecticæ obiectum eſt.

Ad IV. reſpon. Ad vltimum de ſcientia morali dicendum eſt. Valde à dialectica differre, quantum ad præſens inſtitutum pertinet, quia non ſolũ actum voluntatis, & practici intellectus ordinat, ſed de natura eorum diſſerit; in quantum actus virtutum, aut vitiorum ſunt, & præcipuè de habitibus, ac virtutibus moralibus, docens modum, quo generantur, & incrementa ſuſcipiunt, eiuſmodi autem magna ex parte realia ſunt: itaque non præſupponit actus, & hábitus virtutum, & vitiorum, ſed efficere docet, dialectica verò operationes intellectus nec effícit, nec docet modum quo efficiantur, ſed Philoſophi munus eſt id tradere, ſibi vero ſolũ incumbit, quod eſt ad formam prædicati, & ſubiecti, propoſitionis, & ſyllogiſmi tales operationes ſecundum entitatem elicitas, ac præſuppoſitas, redigere. Ex quo nihil eis, niſi extrinſeca quædam denominatio accreſcit, quæ cum ſit ab intellectu collata, nõ adhuc realis, ſed rationis erit. Vel ſecundo dicere poſſumus, quod etiamſi daremus argumento, nihil aliud moralem ſcientiam præſtare præter ordinationem actuum voluntatis, negandum eſſet aliquid reale addere ſupra entitatem naturalem eorundem actuum, ſed extrinſecam duntaxat denominationem, vel certè fundamentum moralis denominationis ex dependentia à voluntate procedentis, ab hac enim dicuntur reales, actus morales, & nihilominus moralis ſcientia eſſet, & à dialectica diſtincta, quia licet ordinatio ab vtraque præſtita ens rationis eſſet, valde tamen diuerſum, ſicut modus ordinationis diuerſus eſt, moralis vnus, & quaſi artificiatus alter, qua propter non ſolum ex parte naturæ diuerſæ ſcientiæ forent, ſed etiam ex parte formæ, nam etſi neutra eſſet realis, ſed valdè eſſet diuerſa vna ab altera.

Nunc autem ſoluenda ſunt argumenta, tam primi, quam ſecundi ordinis pro eadem ſententia præiacta: Diluetur autem primum primi ordinis, ſi conſideremus ens rationis logicum non eſſe omnino fictum, ſicut chimeram, ſed fundamentum in rebus ipſis habere, cum ſit denominatio quædam relatiua valdè congruens rebus, ſeu operationibus intellectus, vt ei obijciuntur, ab eove percipiuntur, qua propter licet non habeat naturam, aut entitatem realem, valdè tamen ei ſimile m: Licet nullibi inhæreat, modum tamen, & ſimilitudinem formæ inhærentis habet, & quamuis valde diminuta ſit entitas, conſiderabilis tamen ſub veris, ac certis principijs, ex quo veram rationem ſcibilis aſſequitur. Exemplo nobis poteſt eſſe peccatum, quod cum nihil eſſe cenſeatur, ſcientifica tamen de illo conſideratio haberi poteſt. Quod verò ad proprietates eius attinet, iuxta diminutam eius naturam eſſe cenſentur, quæ in primis non poſſunt eſſe reales, neque tales; quæ paſſiones dicantur, ſed ſunt conceptus quidam, ſeu rationes, quæ ex modo eſſendi illius ortum habent, prout etiam ex opere intellectus conſequuntur, conſiderantur autem tam ipſæ, quam ens rationis, à quo emanant, vt ſunt formæ inſtrumentorum dialecticę: nam ſecundum pro-

Ad primũ primi ordinis ſecundę ſententiæ.

primam eſſentiam, ac naturam ad Metaphyſicā potius referuntur, eiuſmodi autem proprietates in ſuis ſpeciebus oſtenduntur, habet namq; definitio ſuas proprietates, habet etiam diuiſio, habent genus, & ſpecies, & reliqua prædicabilia, habet demum propoſitio, ſyllogiſmus, & demonſtratio, de quibus ſuis locis oſtenduntur, vt de genere, & ſpecie, quod de pluribus numero, vel ſpecie differentibus prædicabilia ſint: proprietates etiam aliorum facilè eſt ſuis locis intelligere, quæ de ente rationis, in quantum ſecundùm determinatas ſpecies particularium inſtrumentorum forma eſt, cenſentur in tota dialectica demonſtrari, in his autem omnibus proprietatibus propter tranſcendentiam clauditur communis conceptus entis rationis, neq; tollit tranſcendentalis incluſio rationem proprietatis, ad quam ſatis eſt quod ſint paſſiones quædam poſteriores ſubiecto, & quæ ab illo emanere intelliguntur, cum ſatis etiam ſit, vt ex earum cognitione natura ipſius obiecti perfectè intelligatur. quod autem de proprietate dicitur accidens eſſe reſpectu ſubiecti, & in alieno prædicamento collocatum, verum tenet in proprietatibus, quæ verè ſunt accidentia, ipſiſque inhærent ſubiecto, à quibus longè abſunt proprietates vniuerſales, quæ tātùm ſunt rationes poſteriores ſecundum rationem à ſubiecto diuerſæ, & quæ ei conueniunt, eiuſque naturam manifeſtam faciunt: vt in proprietatibus entis realis liquido conſtat: quę ſicut ſubiectum quod ſequuntur determinatum prædicamentum non habent, ſed omnia tranſcendunt.

Ex quibus confirmationi ſatisfactum eſt, nam conſiderare entis rationis naturam, communeſque proprietates eius ad Metaphyſicum propriè pertinere cenſemus, quia licet obiectum eius ſit ens reale, conſequenter conſiderat entia rationis in quantum ab eſſe reali deficiunt: & aliquam eius ſimilitudinem tenent: ad dialecticam verò ſub illa determinata conſideratione denominandi naturam ſpectant, & ideò, vt referuntur ad modos ſciendi, vel differendi tanquam eorum formæ, ſub qua vnitatem ſcientificæ conſiderationis habent, ideò ens rationis eſt ratio, quæ, obiectiua huius ſcientiæ.

Ad II. reſp. Secundo argumento dicimus ſenſum illius vniuerſalis propoſitionis, ſic ſe habere rem, vt ab intellectu cognoſcitur, quemadmodum ſe habet ad proprium eſſe, ita eſſe accipiendum, vt intelligamus ratione propriæ entitatis eſſe obiectum cognitionis, & ſecundum modum eſſendi eſſe ab intellectu cognoſcibilem, cognitio tamen intellectus non determinatur ad modum eſſendi illius, ita vt ſi ens per accidens ſit, non poſſit propria operatione (quam ipſa per ſe terminet) cognoſci: certum eſt enim relationem realem per accidens reſultare ex productione accidentis abſoluti, nihilominus eſſe poteſt per ſe forma ſubiecti, ipſumque denominare: poteſt etiam per ſe intelligi tanquam obiectum. Hac ergo ſimilitudine etiam ſi relatio rationis per accidens reſultet ex operatione reali intellectus, per quam realis natura cognoſcitur, poteſt eſſe forma per ſe ſyllogiſmi, & aliorum inſtrumentorum: poteſt etiam intellectus eam ſibi aſſumere tanquam proprium, & per ſe obiectum ſuæ conſiderationis, ideò poteſt per ſe ad obiectum dialecticæ pertinere. neque repugnat habitum dialecticæ realem ad eius notitiam per ſe ordinari, præſertim cum id habeat ens rationis per comparationem ad naturam realem, quam denominat.

Tertio argumento concedimus principale intentum Ariſt. eſſe, præcepta tradere inſtrumenta conficiendi ex ipſis rationis operibus, ſed his præceptis ſub forma, ac denominatione entium rationis conſtituuntur: vnde ab hac forma ſpeciem rationum formalium ſortiuntur, per quam ſub obiecto dialecticæ comprehenſa ſunt, concluſiones item, ad quas dialecticæ habitus inclinat, eandem formam habent, vt in exemplo confirmationis patet, demonſtratio conſtat propoſitionibus per ſe, & in quibuſcunque alijs, in quibus habitus ipſe dialecticæ generatur, præmiſſas namq; demonſtrationis propoſitiones eſſe, & eſſe per ſe fundamentaliter quidem habetur ex operib. intellectus realibus, formaliter verò ex ordinatione intellectus, à qua rationem formalem accipiunt. Ad III. reſpond.

Aliud deniq; quod additur, in quo clarius cernitur difficultas argumenti, hoc modo ſoluendum eſt, vt intelligatur, demonſtrationē, q̄ conſtruere dialectica docet, realem euidentiæ effectum in concluſione parere: ob realem euidentiam principiorum, quam pro ſubſtrato claudit, ita vt reales, atq; euidentes præmiſſæ, realem, & euidentem concluſionem, quaſi proprium effectum inducant: tali quidem modo ab intellectu collocatæ, hoc eſt pro maiori vna, quæ velut caput ſyllogiſmi eſt, & pro minori altera, quam ſub ea accipit: ordinem verò huius- Soluitur q̄ additur in codē argumento.

huiuſmodi ſitualem quis non videat rationis, & non realem eſſe, nihil in ipſis præmiſſis ponens? quo circa illud, quod realem euidentiæ effectum parit, principia ipſa realia, atque euidentia ſunt, & reales proinde operationes intellectus, quem fatemur non paritura quamuis euidentia forent, niſi eo modo eſſent diſpoſita, & collocata, & cum ex tali diſpoſitione, & collocatione tanquam ex ratione formali conſtituant modum ſciendi demōſtrationem vocatum, fit, modum ſciendi effectum realem euidentiæ parere propter ſubſtratum, nempe principia, vt ſunt operationes, aut aſſenſus intellectus ex terminis euidentes, ita vt eiuſmodi ſint, qui euidentem aſſenſum concluſionis generant, nō ordinatio, aut collocatio per quam conſtituuntur in tali modo ſciendi, quamquam hæc neceſſaria ſit, & ab eadē ſcientia procedat. Vnde ad formam argumenti, admittimus modum ſciendi, qui eſt demonſtratio, effectum realem euidentis concluſionis producere ex parte realium operationum, quas pro ſubſtrato importat, quemadmodum ex parte earum, reale quid eſt, non ex parte ordinationis, quæ nihil reale in eis ponit, quamuis ab ea conſtituatur talis modus ſciēdi: quod quam ſit verum intelliget quiſpiam, ſi conſideret eaſdem præmiſſas eodem ordine collocatas diuerſum longè aſſenſum gignire, ſi euidentes non ſint, aut alteri ſaltem euidētia deſit vel in ſola apprehenſione eius, qui ſyllogiſmū extruit, & quod amplius eſt, ſi alteri negationem adieceris, efficies aſſenſum falſum: cum tamen nihil reale in aſſenſu negatio ponat: ex vtroque enim elicitur, reales aſſenſus præmiſſarum eſſe, qui realem euidentiā concluſionis producunt, non ordinationem, aut collocationem, formamve propoſitionum, aut ſyllogiſmi à dialectica extructi.

45. Ad primum argumentum, ſecundi ordinis reſpondetur, dialecticam eſſe artem liberalem, & eius finem eſſe ordinare, vel diſponere operationes, idque per actum realem præſtare, ſed ordinationem ipſam, vel diſpoſitionem actuū rationis in modum, & formam inſtrumentorum, rationem tantum extrinſecam eſſe in eiſdem rationis operibus, quemadmodum in rebus ipſis, quæ eis mediantibus ordinantur, vnde cum diſpoſitio ipſa ſit forma, ſub qua in ſyllogiſmum, ſeu demonſtrationem rediguntur, ſequitur formale obiectum dialecticæ eſſe ens rationis, licet materiale ſint operationes reales.

Ad primū ſecundi ordinis reſpon.

Ad ſecundum dicimus, eiuſmodi operationes ordinabiles eſſe per artem, & etiam per ſcientiam, neq; aliam eſſe poſſibilem reſpectu huius obiecti præter dialecticam, ſed cum ex ordinatione non conſequantur quid aliud reale, ſed tantum eſſe proximum fundamentum, aptumq; ad recipiendā formam ſyllogiſmi, aut demonſtrationis, fit, vt materiale tantum obiectum poſſint eſſe eius artis, à qua diriguntur, formale verò erit ipſa directio, quę tantum eſt relatio rationis.

Ad II. reſpond.

Quod vero de aptitudine harum operationum, vt per rationem ordinentur additur, parum momēti habet, nam ſi aptitudo aliquid eſt, naturalis, vel obedientialis erit, & quo vis modo ex his ſe habeat, non eſt diſtincta ab entitate, & natura earum, quo circa ad eandem naturalem ſcientiam, ad quam pertinet conſiderare operationes ipſas ſecundum propriā naturam, pertinebit quoque conſiderare talem aptitudinem, ſeu capacitatem, non ad dialecticam, ſed ſola ordinatio, aut directio actualis, & artificiata, quæ ens rationis eſt, vt oſtendimus. 46.

Difficultas poſtremi argumenti grauiſſima eſt apud eos, qui cum teneant dialecticam eſſe ſcientiam practicam, affirmant obiectum eius eſſe purum ens rationis, hoc eſt tam formale, quam materiale: Hi enim vix, aut nullo modo poſſunt ſatisfacere argumento, quia circa purum ens rationis, vt pote nihil per ſe operabile, aut dirigibile ab intellectu continēs practica ſcientia per ſe non poteſt verſari: apud nos verò, qui operationes intellectus reales ponimus obiectum per ſe, quanquam materiale parum profecto difficultatis habet argumentum, etiam ſi ens rationis abiectum formale eſſe cenſeamus, non eſt enim neceſſariū, quod obiectum ſcientiæ practicæ ſit ab ea factibile, ſed ſat eſt eſſe dirigibile, & ab ea dirigi, & ita ſe res habet in dialectica cuius obiectum ſunt opera rationis, non quidem ab ea effecta, vel elicita, ſed ab intellectu, à dialectica vero ordinata in modos ſciendi, aut inſtrumēta, quę modis ſciendi deſeruiunt: directio autem ipſa, ſeu ordinatio nihil reale addit eiſdem operibus ſed cōpoſitum quoddam artificiale ex eis conſtruit, videlicet ſyllogiſmum, aut demonſtrationem, quod cum ſit ab intellectu fabricatum ex realibus operationibus cōpoſitioni præſuppoſitis (circa quas nihil reale ponere poteſt intellectus) nullā realem formam importat, ſed rationis duntaxat, quam per denominationem

Ad III. reſpond.

ſyllogiſmi, aut demonſtrationis ab intellectu, eas ita ordinante, impoſitam, ſeu attributam intelligimus. Ad formam igitur argumenti admittimus obiectum ſcientiæ practicæ (materiale quidem) operabile eſſe oportere ab ipſa ſcientia, vel ſaltem dirigibile, ita vt directio ipſa, aut operatio quaſi formale eius obiectum ſit, quod vero directio ſit aliquid reale ſuperadditum materiali obiecto, quod à ſcientia dirigitur, vel tantum rationis, nihil refert: nec minus erit ſcientia practica ſi reale ſit, quam ſi ſit ens rationis: ergo dialectica agit de obiecto, vt dirigibili, hoc eſt, de operationibus intellectus, quas rectè dirigit, atque ordinat, directio autem nihil in eis reale ponit, ſed ſolùm eſt denominatio à ratione eis attributa: quod ergo ens rationis non ſit per ſe operabile, admittimus, ac propterea, eſſe nequit materiale obiectum ſcientiæ practicæ, bene tamen formale, cum ſit ratio ex operibus ipſis ex reali operatione, per quam diriguntur, proueniens. Et ſi rurſus opponatur ens rationis non eſſe per ſe intentum ab intellectu, ſed per accidens conſurgere ex eius operatione, quare nec poterit eſſe ordinatio operum rationis per ſe intenta à dialectica, reſpōdemus, ab intellectu quidem non per ſe intendi, bene tamen à ſcientia, quæ operationes eius præſupponens talem denominationem eis attribuere ex directione intendit, quemadmodum nec relatio realis poteſt vnquam per ſe produci, bene tamen eſſe per ſe obiectum ſcientiæ, quæ aliquid, licet per accidens productum, per ſe aſſumit conſiderandum. Verba autem D. Thom. quæ in fauorem huius ſententiæ referuntur in confirmationem noſtræ oppoſita ſunt.

Obiectio. 47.

Solutio.

Ex definitis in hiſce quæſtionibus colligi poteſt, quem dignitatis locum inter cæteras ſcientias dialectica obtineat, nam ſi ex parte obiecti eam ſpectaueris, à quo dignitas eſſentialis ſcientiæ accipienda eſt, infimæ ſortis eſſe inuenies, etenim licet operationes intellectus, quas ex proprio munere ordinat, reales ſint, atque inter realia accidentia non infimum dignitatis locum obtineant, materialis duntaxat obiecti rationem habent, à quo, nec ſpeciem, nec dignitatem ſortitur ſcientia, ſed ad obiecto formali, quod in dialectica eſt ens rationis, nullum eſſe in rebus habens, ſed obiectiuæ ſolum in intellectu, quo circa, ſicut infimam habet conditionem inter omnia entia, ita infimum tribuit locum dialecticę, inter ſcientias vniuerſas, quam tamen ſi ex parte inſtrumentorum, quæ extruere docet ſpectemus, qua ratione modus ſciendi vocatur, digniſſimam ſciētiarum omnium eſſe inueniemus, ſed ſumma hęc nobilitatis accidentalis eſt, vt vidimus: propter eam nihilominus dialecticam egregiè extulit Auguſtin. 1. lib. de ordine hiſce verbis: *Quando tranſiret ratio ad alia fabricanda, niſi ipſa ſua quaſi quædam machinamenta, & inſtrumenta diſtinguere t, notaret, dirigeret, proderet ipſam diſciplinam diſciplinarum, quam dialecticam vocant, hæc docet docere, hæc docet diſcere, in hac ſe ipſa ratio demonſtrat, atque aperit, quæ ſit, quid velit, quid valeat, ſcit ſcire, ſola ſcientes facere non ſolum vult, ſed etiam poteſt.*

Dignitas dialecticæ.

(.·.)

R. PA-

R. PATRIS ANTONII RVBII RODENSIS THEOLOGI E SOCIETATE IESV THEOLOGIAEQVE PROFESSORIS.

Commentaria in Prædicabilia Porphyrij, vna cum dubijs & quæſtionibus.

CAPVT PRIMVM PORphyrij.

CVm ſit neceſſarium Chryſaori, & ad eam, quæ eſt apud Ariſtotelem prædicamentorum doctrinam, &c.

TEXTVS EXPOSITIO.

OPus hoc prædicabilium Porphyrij præambulum ad notitiam prædicamentorum Ariſtotelis, poſterioriſticæ artis, cæterarumq́; partium dialecticæ (vt Porphyrius ipſe teſtatur in ipſo ſtatim principio) tribus partibus continetur, prima proœmij vicem gerens breuem quandam ſummam eorum, quæ in toto opere tractantur, proponit: Secunda ſpecialem ipſorum prædicabilium notitiam quinque capitibus diſtinctam offert ea quidem ratione, vt vnicuiq; integrum caput correſpondeat: Poſtrema verò, quæ ſint vniuerſis prædicabilibus communia, quæ itẽ diſcrimen in eiſdem conſtituant vnico, ac finali capite oſtendit.

I. pars capitis exponitur. *In hoc ergo breui proœmio, quod primum libri caput eſt, tria præſtat Porphyrius, neceſſitatem ipſius tractatus prædicabilium ad capiendam prædicamentorum doctrinam indicat, quam hac efficaci ratione oſtendere poſſumus.*

Probatur ratione. *Prædicamentum, vt communis tenet conſenſus, quædam eſt prædicabiliũ coordinatio ſecundum debitam ſubiectionem, & prædicationẽ: ergo prædicabilia partes ſunt, & quaſi prima elementa, ex quibus prædicamentum conſtituitur, cognitio autem totius pẽdet intrinſecè ex notitia partium, apprimè ergo neceſſaria erit prædicabilium doctrina, vt explicari intelligiqué poſsint prædicamenta.*

II. pars capitis explicatur. *Secundo proponit ea, de quibus agendum eſt, videlicet de genere, ſpecie, proprio, differentia, & accidenti, quæ prædicabilia ideò apellantur, quia vniuerſalia ſunt, pluribusq́; communia, de quibus apta ſunt prædicari, vt proprijs locis, ac definitionibus oſtenditur, ac*

Tertia capitis pars. *tandem duo eſſe controuerſiarum genera oſtendit, quæ de eiſdem prædicabilibus agitari poſſunt, nonnullas quidem faciliores vocat, quia prædicabilium definitionibus valde ſunt affines, & ipſis explicatis facili negocio abſoluuntur, abſtruſas atq; reconditas alias, quas appellat altiores, de quarum numero ſunt, an vniuerſalia hæc, quæ prædicabilia appellantur, in ipſis rebus ſint, de quibus prædicantur, vel in ſola intellectus notitia? an corporea ſint, vel corporis expertia? an à ſenſibilibus ſeparata, vel in ipſis poſita? Et primum quidem controuerſiarum genus agitandum, à poſteriori verò abſtinendum ſibi eſſe promittit, quia & ſi valde oportunum ſit, difficillimum tamen, incipientiumque captum longe ſuperans, & his exponitur ſenſus litteræ.*

Proponuntur quæſtiones vniuerſaliũ ſuo ordine agitandæ.

CVius occaſione tractatum de natura vniuerſalium inſtituimus in ſeptem

ptem quæſtiones, ſeu cõtrouerſias diſtinctum. An ſint vniuerſalia? quæ ſit eorum eſſentia, vel natura? an vere in rebus exiſtant operatione intellectus excluſa? & licet non ſint, niſi intellectu operante, per quam eius operationem fieri cenſeantur, per propriam intellectus agentis (quam abſtractionem vocant) aut per cõparatiuam notitiam intellectus poſſibilis? ac tandem ſit ne vniuerſale vniuocum reſpectu prædicabilium, eorumque proprium genus, propriumué huius libri ſubiectum? ab his enim quæſtionibus merito Porphyrium abſtinuiſſe fatemur, quæ ſicut Metaphyſicæ conſiderationis ſunt propriæ, ita dialecticæ, atque Philoſophię principijs informatum intellectum poſtulant, vt earum ſenſus perfectè teneatur. Sed noſtra hac tempeſtate communi totius ſcholæ conſuetudine receptum eſt, eaſdem proponere, & agitare, grauiſsimorumque Doctorum autoritate firmatum, qui in ipſo ſtatim dialectic̨e limine id diligenter opere præſtitere, cui iure nobis inſeruiendum eſt, nam e-ſto perfectam harum rerum notitiam iuuenum ingenia non aſſequantur, mediocris ſaltem (quam non putamus impoſsibilem) erit certè valde vtilis, vt maiores in dialectica progreſſus faciant, quod, vt labore noſtro faciliùs obtinere poſsint, difficiles has controuerſias tanta claritate, & breuitate, quanta fieri poſsit (diuino numine aſpirante) diſcutiemus.

Vniuerſalium controuerſiæ.

QVAESTIO PRIMA vniuerſalis.

Vtrùm vniuerſalia ſint in rebus?

2. Quibus modis accipiatur vniuerſale.

QVæſtio hæc ordine debito proponitur, cum ſit tanquam baſis, & fundamẽtum cæterarum controuerſiarum, quæ circa vniuerſalis naturam agitari poſſunt: vt autem commodius intelligatur eius titulus, explicare oportet, quibus modis vniuerſale accipiatur, & in primis vniuerſale principium, in quo veritates alicuius ſcientiæ fundantur, vniuerſale appellatur ab Ariſtotele primo lib. de poſterio ri reſolutione c. 5. tex. 12. & cap. 7 tex. 21. & 6. Metaph. c. 1. Sed de hoc vniuerſali complexo præſens quæſtio non procedit, ſed ſolum de incomplexo, quod voce ſimplici ſignificatur, & tale eſt, vt vnum cum ſit, aliquem ordinem habeat ad multa: quot autem modis talis ordo accipitur, tot habet vniuerſale in complexum acceptiones: primus eſt ordo efficientis, aut finalis, vt ſi vna cauſa exiſtens plures, ac varios effectus habere poſſit, qua ſignificatione cœleſtia corpora vniuerſales cauſæ appellantur efficientes, Deus Opt. Maxi. rerum omnium efficiens, ac finalis, à quo, & procedunt omnia, & eius gratia fiunt, & huiuſmodi vniuerſale in cauſando conſueuit appellari. Secundus modus eſt, quo aliquid vnum multorũ exemplar eſt, & ſimilitudo, vt idolum in mente artificis formatum plurium effectuum ſimilitudo eſt, & exemplar, quia ab illo deriuari poſſunt, appel-pellaturq; vniuerſale in repręſentando. Tertiò vniuerſale illud dicitur, quod ad plura ab ipſo ſignificata cõparatur, cuius modi eſt communis vox, vt homo, & animal, quæ plura huius generis, aut ſpeciei ſignificat, & ideò in ſignificando vniuerſale dicitur. Quartum locum tenet vniuerſale in eſſendo, cuius licet non ſit verum exemplum poſſibile, falſum tamen in errore Auerrois deſignare poſſumus, ponentis vnum, eundemque intellectum in omnibus hominibus ſubſiſtentem. Poſtremus vniuerſalis modus ordine prædicationis explicatur, quia vnum cum ſit de pluribus bene diuiſimque poteſt prædicari, cum in eiſdem ſit, vt homo de Petro & Paulo, & de hoc ſolum vniuerſali controuerſiam hanc intelligunt, quotquot eam diſcutiunt.

Varia Philoſophorum de hac re ſententia.

CIrca quam, partem negatiuam tenuiſſe referuntur ab Ariſtotele Heraclitus, Efeſius, & Cratillus Philoſophi Platone antiquiores 3. lib. de cœlo, & mundo text 31. Metaph. cap. 5. tex. 5. & 4. Metaph. tex. 22. qui vniuerſale nullum in rebus repertum eſſe dicebãt, cum ſingulares res (in quibus, ſi aliquid ſunt, exiſtere deberent) in continuo ſint interitu, & fluxu, nihilque ex ipſis pereuntibus permaneat, qua etiam ratione compulſi ſunt ſcientiam de medio tollere: quæ neque de ſingularibus neque de caducis rebus eſſe poteſt, ſed de 2 I. opinio

vni-

vniuerſalibus, & perpetuis: cum & ipſa ſua propria natura perpetua ſit, idque ratione ab experientia deſumpta ſibi oſtendere videbantur, quæcunque enim ſenſu percipiuntur ſingularia ſunt, & quæ per determinatam actionem ſingularem fiunt, ſunt etiam ſingularia, ergo neque vniuerſale in ipſis rebus eſt, neque principium eſſendi habere poteſt, cum non ſit vniuerſalis actio, per quam poſſit extra cauſas produci.

II. opinio. Quam rationem, ac ſententiam conſiderans Plato (vt refert Ariſtoteles 1. Metaph. ca. 5. tex. 5. & 6. quaſdam vniuerſales naturas indiuiduorum cuiuſq; ſpeciei principia poſuit, & propria ſcientiarum obiecta, perpetuas, & ab omni corruptione liberas ab ipſiſq; ſingularibus ſeparatas, quamuis certum non ſit hunc tenuiſſe Platonem ſenſum circa vniuerſalium naturam, neque tales idæas eſſe à ſingularibus ſeparatas credidiſſe, ſed idæarum nomine rationes exiſtentes in mente diuina intellexiſſe, vt D. Auguſtinus ſentit lib. 83 quæſtionum q. 46. & Seneca lib. 8. epiſtolarum epiſt. 66. priorem autem ſenſum ei fuiſſe ab Ariſtotele impoſitum, illudque magno argumento eſſe poteſt, quod D. Tho. li. 4. de regimine principum ca. 4 de Ariſtotele teſtatur, plura Philoſophis antiquioribus impoſuiſſe, quod tamen parum, aut nihil ad præſentem controuerſiam conducit, ſiue enim hæc fuerit Platonis mens, ſiue quid aliud longè diuerſum, falſa eſt, & impoſſibilis talis poſitio, vt ſtatim oſtendendum erit.

III. opinio nominaliū. Nominales verò à rebus ipſis quemadmodum vniuerſalia, ita ſcientias abſtulerunt, ſententiæ priori ex hac parte conſentientes, & ſcientiam (quam non ſunt auſi negare) in ſolis vocibus, vel nominibus ponentes: quapropter, & Nominales in ſchola appellantur: itaq; vniuerſales eſſe voces homo, & animal fatetur, quibus in mente conceptus communes correſpōdent, at in ipſis rebus nihil præter ſingularia, & cum de ſingularibus ſcientia non ſit, voces ipſas, aut etiam conceptus ad ſcientiarum obiecta ſolùm ſpectare credunt. Quibus & fauere videtur A-

4. Ariſtoteles riſtot. cap. de ſubſtantia in prædicamētis, vbi ſecundas ſubſtantias definiens (quæ propriè vniuerſalia ſunt) ait, ſignificare quale quid, quod ſolis vocibus conuenire, ſatis conſtat, & 1. lib. de anima tex. 8 ad finem, eundem ſenſum his verbis expreſſit: *Animal autē vniuerſale, aut nihil eſt, aut poſterius, ſimiliter autem etſi quid commune aliud prædicetur*, & 1. de reſolutione poſteriori tex. 35. *Species enim valeant, namq;, & teretiſmata ſunt, & ſi ſunt nihil ad ſermonem ſunt, demōſtrationes enim de talibus ſunt.*

Vera ſententia Ariſtotelis.

Sententia autem Ariſtotelis, & communis iam in ſchola Philoſophorum, quam omnes amplectuntur, nō ſolùm, vt probabilē, ſed omnino veram, hac vnica concluſione explicatur.

Conc. I. Vniuerſali non ſolum in vocibus, & conceptibus, ſed in rebus ipſis inueniuntur, non tamen à ſingularibus, de quibus prædicantur re ipſa ſeparata, ſed in eiſdem exiſtentia. Quam ſigillatim confirmare oportet aduerſus tres prædictas opiniones prorſus iam ab ſchola relegatas.

I. argumentū aduerſus nominales ab auct. Ariſt. Et primò aduerſus Nominales eam expreſſe docet Ariſtoteles 2. lib. de interpretatio. ca. 5. *Quoniam autem ſunt hæ*, quidem res vniuerſales, illæ verò ſingulares, exemplaq; in ipſis rebus adijciens ſubdit, *dico autem vniuerſale, quod in pluribus prædicari natum eſt, ſingulare verò, quod non vt homo quidem vniuerſalium eſt Callias verò eorum, quæ ſunt ſingularia.*

Idem ratione oſtenditur. 1. Idque ratione ipſa euidenter oſtenditur, nam plures ſunt prædicationes non ſolū veræ, ſed neceſſariæ, vt in quibus genera de ſpecieb., & ſpecies de indiuiduis prædicantur: ſi autem in ſolis vocibus, vel conceptibus exerceantur, planè ſunt falſæ: vt homo eſt animal, Petrus eſt homo: nam cum voces iſtæ, & cōceptus diuerſi ſint, neq; vox vna eſt alia, neq; in ea clauditur, ergo de illa non poteſt prædicari, quod enim de alio prædicatur idem cum eo eſſe debet, vt prædicatio ſonat, vel identitatis, vel incluſionis ratione, aliquid ergo in rebus ipſis, vocibus ſignificatū correſpondet, cuius ratione prædicatum eſt in ſubiecto, & ideò verificatur de illo.

II. argum. Secundò, voces iſte, *Homo*, & *Animal*, non ſunt impoſitæ ad immediatè ſignificandum ſingularia, cuius ſignum eſt, quod ea confuſè tātum ſignificant, neque magis vnū quam aliud ſed in determinatè omnia, præſertim, quod ſingularia ipſa proprijs nominibus ſignificantur, aliquid eſt ergo determinatum in rebus, ad quod proximè, ac diſtinctè ſignificandum prædictæ voces impoſitæ ſunt: eritque commune, quemadmodùm voces ipſæ pluribus communes ſunt, vnde præter vniuerſales voces, res ſignificatæ vniuerſales ponendæ ſunt. Quibus etiam planè excluditur prior Philoſophorum

Excluditur prior ſentẽtia.

poſitio, cui nihil opponi poteſt, ſtultitiam eius efficacius oſtendens, quàm quòd ſcientiam de medio tollens, ſtultos, ac rerum ignorantes vniuerſos homines conſtituit, quare exiſtimantes ſe eſſe ſapientes eiuſmodi homines, ſtulti facti ſunt.

Aduerſus Platonem ab autoritate Ariſt.

Aduerſus Platonem confirmat eandem ſententiam Ariſtoteles pluribus ſuæ doctrinæ locis, quibus oſtendit vniuerſalia non eſſe extra ſingularia, ſed in ipſis. Præſertim 1. poſteriorũ tex 35 & text.38.3.Meth.tex.10 7.Meth. tex. 51. & 57.& 10.Meth. tex. 6. & his rationibus falſitas eius euidenter oſtenditur.

Aduerſus eundẽ prima ratio.

Eiuſmodi ſpecies rerum, quas Platoni ideas appellare placuit (ſi hunc ſenſum tenuiſſe credamus) re ipſa ſeparatæ à ſingularibus exiſtunt, ergo cum ſint extra Deum Opt. vt pote creaturarum ſpecies, ſi per ſe exiſtunt, erunt etiam per ſe productæ, & ideò per aliquam determinatam actionem, vel creationem. Et 6. rurſus, cui cõuenit productum eſſe per aliquã determinatam actionem, eo ipſo conuenit rem eſſe determinatã, ac ſingularem, cum determinata actio ad rem ſingularem terminetur, quæ ratione ſuæ exiſtentiæ extra ſuas cauſas dicitur eſſe: ſingulares ergo ſunt ideæ, & cum ſint ſpecies naturę corporeæ, eſſentiam vtiq; corpoream habebunt, ſed quæcunque corporea ſunt ſub cœlo principium ſuæ corruptionis habere neceſſe eſt, ergo & ſingulares, de nouo productæ, & ab intrinſeco corruptibiles ſunt tales ideæ, quod prorſus oppoſitum eſt ſententiæ Platonis, eas vniuerſales, ingenerabiles, & incorruptibiles ponentis.

Duplex prędicati ratio

Sed eſto, omnes eiuſmodi conditiones haberent, ſeparatas re ipſa à ſingularibus eſſe manifeſtam implicat cõtradictionem, nam quod de alio prædicatur duplicem habet conditionem in prædicatione ipſa importatam, & quod in eo ſit, & quod non ſit res alia diuerſa, vtrumque enim dum hominem de Petro enunciamus, aut de homine animal in his prædicationibus, Petrus eſt homo, homo eſt animal, ex forma ipſa prædicationis ſignificamus: ideas autẽ de ſingularibus ipſis, quæ ex earũ participatione fiunt, vere prædicari admittit Plato, ergo cõuincitur, neq; eſſe ab ipſis re diuerſas, neque extra propriã eorum entitatem ſeparatas exiſtere, nam ex vtraque ratione falſitas enunciationum oſtẽditur, quod fuiſſe ſatis aduerſus Platonem oſtendit Ariſtoteles, efficaciter conuincens vniuerſale non eſſe a ſingularibus ſuis, 7º de quibus dicitur, ſeparatum, ſed in eiſdem, atque ab eiſdem ſola ratione diſtinctum, cum non ſit, niſi quid erat eſſe illorũ, hoc eſt, communis ratio, in qua eſſentialiter conueniunt 7. Meta. per totum librũ, ſed præſertim c. 19. tex. 57. vbi hæc habentur verba: *Sed nec dum iſta, nec aliud quidem commune vllum ſubſtantia eſt, nulli enim ineſt ſubſtantia, niſi ſibi ipſi, & habenti eam, cuius ſubſtantia eſt: item vnum ipſum in pluribus non erit ſimul, commune vero ſimul in pluribus eſt, quare patet, quod nihil vniuerſalium ſeparatim præter ſingularia eſt* Quæ eleganter in eundem ſenſum exponit D.Tho.7, Meta. lect.16. non longè à fine.

Diſſoluuntur oppoſita argumenta, primæ ſententiæ.

Ad I.

SVpereſt ergo argumenta, in fauorem primæ ſententię poſita ſoluere, & priori illud eſt concedendum de ſingularibus, vt talia ſunt, non eſſe ſciẽtiam, ſed de vniuerſalibus in eiſdem exiſtentibus, quæ, etiam ſingularibus vniuerſis deficientibus, quantum ad exiſtentiam perirent, ſed ſecundum prædicatorum eſſentialium cõnexionẽ perpetua ſunt, vt ſi imaginatione concipiamus cunctos ſingulares homines perire, illud tamen, quod eſt hominẽ eſſe ſubſtantiã corporeã, ſenſibilem, & rationalem, illud etiã, quod eſt capacem eſſe diſciplinæ, admiratione præditum, atq; riſibilem ſemper manet, & vt hæc ſempiternæ ſint veritatis, fundamentum ſempiternæ potentiæ hominẽ extra cauſas producẽdi permanere in diuino eſſe, ſatis eſt. Verſatur autem ſcientia circa vniuerſalia iuxta eiuſmodi prædicatorum connexionem, in eſſe poſſibili ipſius naturæ fundatã, cui etiam paſſiones conueniunt, quas eadem ſcientia de ipſa oſtendit, vt eam ſcienti manifeſtam faciat: non tamen iuxta rationẽ exiſtentiæ actualis in ſingularibus, cum eiuſmodi permanens non ſit. Huius exemplum notum eſſe poteſt, ſi conſideremus roſæ, vel alterius naturæ ſpecificæ ſcientiam eſſe, dum adhuc in ſingularibus non habet exiſtentiam, propter 8. prædicatorum eſſentialium connexionem, eidem naturæ in potentia ſuæ cauſæ exiſtẽti conuenientem. Ex quibus conſtat poſſibilem eſſe ſcientiam, eſto de ſingularibus nõ ſit, & ideò etiam ſi omnia deficiãt, propter naturæ ipſius permanentiam in virtute ſuæ cauſæ, cui, & definitio eſſentialis in ſcientia præſuppoſita, & proprietates de eadem certa demonſtratione oſtenſæ conueniunt.

Ad II. argum. Secundo etiam argumento, concedimus ſingularia eſſe, quæcunque in rerum natura exiſtunt, & ideò nihil eſſe vniuerſale præter hæc, ſed ſingularia eiuſdẽ naturæ eſſentialem habẽt ſimilitudinem, & cõuenientiam in prædicatis propriæ definitionis, quemadmodum ſpeciei humanæ indiuidua, in ratione ſubſtantiæ, corporis, viuentis, ſenſibilis, & rationalis ſimilia ſunt, & cum quodlibet horum prædicatorum omnibus conueniat, vniuerſale appellatur, cuius cum ſit definitio, & ſcientia etiam eſſe poteſt, & cũ in eiſdem ſit ſingularibus, de quibus verificari poteſt, verum eſt etiam in rebus eſſe vniuerſale, etiam ſi quodcunq; exiſtens per ſe, ſingulare ſit.

9. Ad argumenta Nominalium. An vero conuenientia plurium ſingulariũ, quam prædicatum vniuerſale appellamus, in eiſdẽ ſit reperta, an operatione intellectus, vel virtute operationis eius fiat? non eſt præſentis conſiderationis, ſed q. 3. explicabitur.

Ariſtoteles vero in prædicamento ſubſtantiæ (vt Nominalibus reſpondeamus) de ipſis loquitur nominibus ſecundarum ſubſtantiarũ, tanquam de ſignis, vel inſtrumentis, quibus vniuerſales naturæ ſignificantur, quæ principaliter appellantur ſecundæ ſubſtantiæ, & ex quibus prædicamenta conſtituuntur, ea tamen cõditione, qua conceptibus apprehenduntur, & vocibus ſignificantur, & ideò vocibus eiſdem mediantibus eaſdem propria definitione explicuit.

II. locus explicatur. Secundum locum, ex 2. lib. de anima expoſuit optimè D. Thom. in commẽtarijs illius intelligens, ea ex parte, qua animal vniuerſale affirmat Ariſtoteles, nihil eſſe, errorem Platonis de idæis ſeparatis excludere, & ſimul poſtremo verbo eiuſdem propoſitionis, modum, quo vniuerſale in rebus reperitur ſtatuere, ideò totius propoſitionis hic eſt ſenſus. Animal vniuerſale nihil eſt ab ſpeciebus ſeparatum, vt imaginatione fingebat Plato, eſt tamen in eiſdem, vt quid poſterius, quaſi in eis fundatum, & ex omnium conuenientia deſumptum, & in eodem Platonis ſenſu figmẽta quædam appellanda exiſtimat genera, & ſpecies, non tamen negare intendens, eandem veritatem, qua innumeris penè locis teſtatur, eadem vniuerſalia in ſpeciebus, & indiuiduis, de quibus verificantur eſſe.

QVAESTIO SECVNDA vniuerſalis.

Quæ nam ſit eorum eſſentia, & natura?

Titulus ipſe ſatis indicat quęſtionem hãc, non tam diuerſarum opinionum collatione, vel argumentorum pugna, quam ſimplici quadam quidditatis ipſius vniuerſalis explanatione expediendam eſſe, quam, vt ex ſuis fontibus hauriamus, placuit cũcta, quæ de vniuerſaliũ natura diuerſis ſuæ doctrinæ locis ſcribit Ariſtoteles, in hunc locum conferre, eiſque adiungere, quæ D. Tho. in eorundem locorum commentarijs affert, ex quibus ſuis erit partibus abſoluta vniuerſalis definitio. 10. Ariſtot. de definitione vniuerſalis

In primis ergo Ariſtoteles 1. lib. de interpretatione cap. 5. talem definitionem ſtatuit: *Dico autem vniuerſale, quod in pluribus, prædicari natũ eſt, vt homo quidem vniuerſalium eſt*, quam breuiori complexus ſermone 7. Metap. tex. 5. ait: *Vniuerſale vero de ſubiecto aliquo dicitur ſemper*, aliam definitionem non valde diſſimilem poſuit 7 Metap. tex. 45 ſub his verbis: *Hoc enim dicitur vniuerſale, quod pluribus natura aptum eſt ineſſe*, eandemq; vno verbo tradit 4. Metap. tex. 14. vbi illud à ſingulari ſecernens inquit: *Singulare dicimus, quod vnũ numero eſt, vniuerſale vero, quod in ijs*, ſed vtramq; ſimul definitionẽ verbis nõ multum diuerſis indicat 1. lib. de poſteriori reſolutione tex. 25. & cap. 10. *Eſſe quidem igitur vnũ de multis verum dicere neceſſe eſt, non erit enim vniuerſale niſi hoc ſit, oportet igitur aliquid vnum idemq; in pluribus eſſe, non æquiuoce*: 11. quælibet autem harum definitionum duabus continetur particulis, prior communis eſt, quę locum generis habet, poſterior non nullum vtriuſque definitionis diſcrimen ſtatuit: dicitur namq; in vtraque vniuerſale eſſe vnum, quid autem vnius nomine intelligẽdum ſit duobus alijs locis docuit Ariſtoteles 4. Metaph. tex. 11. vbi hæc, de vno, verba legimus, *Hoc enim ſignificat vnum eſſe, ſicut tunica, & veſtis ſi ratio vna*. Et eundem ſenſum tenens 1. poſteriorum textu 25. nuper recitato ſic vniuerſale aſſeruit, vnum eſſe oportere, vt in pluribus ſit, non æquiuocè, itaque illud, quod multis commune eſt, vnum erit ſimpliciter, ſi eadem ſimplici voce, vnam eandemque rationem, in qua cõ-

munieent omnia, ſignificet, hoc eſt enim, vnam eſſe omnium rationem, quemadmodum homo reſpectu particularium hominum, ſimilem vnitatem habere dicitur, à qua excluduntur in primis ratione vocis complexa, vt homo albus, quia vocis ſimplicitate carent, & ideò inter vniuerſalia non numerantur, ſed ex parte rationis ſignificatæ excluduntur æquiuoca, vt finali teſtimonio expreſſit Ariſtoteles, nam eſto incomplexam vocem habeant, vt canis, ratio tamen nominis ſignificata, non eſt vna, ſed plures, Analoga demum, ratione eiuſdem particulæ excluſa cenſentur, à definitione vniuerſalis, habent quidem ſimilitudinem, vel proportionem, aut etiam attributionem analogata, ſub eodem nomine, quo ſignificantur, vt prædicamenta reſpectu entis, quod aliqualem eis confert vnitatem, nihilominus plura eſſe, ac ſimpliciter diuerſa, modi, intrinſeci per ſe, & in alio, qui ſimul cum ipſis

A ratione vniuerſalis excludũtur complexa.

Excludũtur æquiuoca.

Excludũtur analoga.

12. prædicamentis voce entis ſignificantur, oſtendunt: ideò à ratione vnius ſimpliciter deficiũt, idque Ariſtoteles planè teſtatur 1. Ethicorum capite 6. illis verbis: *Præterea cum bonum totidē modis dicatur, quot illud, quod eſt, perſpicuum eſt, commune aliquod vniuerſale, atque vnum eſſe non poſſe, non enim in omnibus nuncupationibus,* id eſt, prædicamentis, *ſed in vno tantum diceretur*, quod verò de ente, bono, & ſimilibus tranſcendentibus affirmat, maximè vniuerſalia eſſe 3. Metaphyſi. textu 16. ſic loquens. *Accidit autem, ſi quis non ponet eſſe aliquam ſubſtantiam, ipſum vnum, & ipſum ens, neque aliorum vniuerſalium quidquam eſſe, hæc enim vniuerſalia maximè omnium ſunt,* non adeò ſtrictè accipiendum eſt, vt ex contextu illius capitis aperte ſatis colligitur, ſed maximè vniuerſalia appellari intelligẽdum: propter maiorem ambitum ſuæ ſignificationis, quia non de quibuſdam tantum determinatis inferioribus, ſed de cunctis rebus, in quibus tranſcendaliter reperiuntur, ſuo modo prædicantur, ergo vnum in his definitionibus ſimpliciter acceptum, eodē refertur, ac vniuocum, quod definiens Ariſtoteles cap. 1. ante prædicam. ait: *Vniuoca verò dicuntur, quorum, & nomen commune eſt, & ſecundum nomen eadem ſubſtantiæ ratio, vt animal, & homo.*

13. Poſterior harum definitionum particula quandam diuerſitatis rationem in eis conſtituit, in priori enim, de multis eſt, in multis verò, in poſteriori, ſed vt ſignificationem vtriuſque, percipiamus, oportet obſeruare vniuerſale vnum eſſe multis commune, vt expoſitum eſt: poſt vnitatem ergo ea eſt ratio propria illius, vt in eiſdem ſit, quibus eſt commune, quinimò ex eo commune dicitur, quod in omnibus reperitur, ex ratione autem exiſtendi in omnibus ortum habet, vt de eis prædicari poſſit, vera prædicatione, nam, vt Ariſtot. 1. lib. de interpretatione cap. 4. & 5. docet, ab eo, quod res eſt, vel non eſt, vera, vel falſa propoſitio dicitur, ex hac ergo duplici ratione in multis, ac de multis, illa prius vniuerſali conuenit, poſterius hæc illaque cauſa huius reputatur, & quaſi differentia eſſentialis eiuſdem accipienda eſt, de multis vero tanquam propria paſſio, ſed vnam, & alteram accipere debemus, quemadmodum D. Tho. 7. Metaph. lect. 13. poſteriorem explicans definitionem, accipiendam eſſe docet, pro aptitudine non pro actu, ſicut etiam conſuetum eſt apud Ariſtotelem, & vniuerſam ſcholam, verba in definitione, nõ actũ, ſed aptitudinem importare, contingit enim vniuerſalem naturam in vno tantum ſingulari repertam eſſe, atque adeò, de eo tantùm ſecundum actualem prædicationem dici, vt exemplo Solis, & Lunæ fit manifeſtum, neque tamē id obſtare intelligitur vniuerſalitati eius: nam ex aptitudine, quam habet, vt à multis participari poſſit, ac de eiſdem prædicari, eam ſortitur, hoc igitur modo ſe habere intelligendum eſt duplicem hanc definitionem, reſpectu vniuerſalis, quemadmodum duæ aliæ, quæ de homine circunferuntur, animal rationale, animal aptum ad ridendum, quarum prior eſſentialis eſt, vtpote, proprio genere, & differentia conſtituta, deſcriptiua poſterior, genere vel ſubiecto, ac propria paſſione riſibilitatis, cui ſimilis eſt ea vniuerſalis deſcriptio, quę vnum eſſe de multis importat, cum priori verò conuenit alia qua vnum in multis eſſe dicitur, ideò autem non ſolum quidditatiuam definitionem vniuerſalis attulit Ariſtoteles, ſed deſcriptionē 14.
addidit, vt per prædicationem nobis notiorē, eſſentialem rationem vniuerſalis, eſſendi in multis percipere poſſemus, & ex vtriuſq; explicatione planè colligitur, quod quid eſt ipſius vniuerſalis, quod fuit principale intentum huius quæſtionis.

Nota.

Quæ autem in præſenti, ac præcedenti quæſtione, ex mente Ariſtotelis, ac D. Thom. definita ſunt, viam nobis aperiunt, eas quæſtiones expediẽdi, quę à Porphyrio in huius procemij calce propoſitæ ſunt, & ad præſentem locũ ſpectant,

ſpectãt, queadmodum ad eſſentiam vniuerſalis, de qua agimus, capiendam. Ad earum autem ſolutionem præmittenda eſt diſtinctio D. Thom. quam attulit 7 Metaph. lect. 23. vniuerſale, & pro re ſubſtrata, hoc eſt, denominata vniuerſali, accipiendum eſſe, vel pro vniuerſalitate eam denominante: quemadmodum ſi ſpe-

Duo in vniuerſali conſiderantur.

15 ciem humanam pro reali hominis natura, quæ ſpecies denominatur, accipias, aut etiam pro forma ipſa ſpeciei, à qua talem denominationem ſuſcipit: eadem ſimilitudine, qua album pro corpore, vel pro albedine, à qua album denominatur accipere conſueuimus: prior quidẽ acceptio materialis appellatur, formalis verò poſterior, quia res denominata, veluti materia ſe habet ad formam denominantem comparata.

D. Th. ſententia circa vniuerſalia exiſtentia.

Iuxta formalem igitur acceptionem vniuerſalis, affirmat D. Thom. vniuerſalia in ſolo intellectu, non in rebus eſſe reperta, neque ſubſtantias eſſe, ſed accidentia, non realia, ſed rationis, nam forma vniuerſalitatis tantum eſt denominatio quædam attributa naturæ ab intellectu cognoſcente, vel abſtrahente eam à ſuis inferioribus, cuius exemplum eſſe poteſt, in intellectu humanam naturam cognoſcente, ſingularibus Petri, & Pauli conditionibus non conſideratis, dum enim illam eo modo contemplatur, vniuerſalem, atque ſpeciem vocat, iure quidem, quia talis denominatio ei debita eſt, itaque ratio vniuerſalis ſpeciei, vel generis non eſt alicuius formæ, realiter inhærentis in ipſis naturis rerum denominatis, ſed obiectiuè tantùm exiſtentis in intellectu cognoſcente, ac denominante, quod eſt dicere, tunc tantùm hanc formam denominare, quando intellectus naturam prædicto modo conſiderans, eamque pro obiecto habens, talem denominationem tribuit. eiuſmodi quidem D. Thom. doctrina tanquam valdè rationi conſentanea amplectẽ-

16 da eſt, quamuis non deſint contrarium tenentes, videlicet, vniuerſalitatem denominantem naturam, formam realem eſſe, citra operationẽ intellectus exiſtentem, ac denominantem, cũ quibus quæſtione ſequenti erit nobis controuerſia. Interim iuxta eandem D. Tho. doctrinã definiendum eſt incorporea eſſe vniuerſalia, nã eiuſmodi denominationes corporis expertes cenſentur eſſe, in quo ſenſu D. Tho. loquutũ fuiſſe Ariſtotelem, aduerſus Platonem docuit eo loco, dum vniuerſalia nihil eſſe in rebus oſtendit, quaſi non eſſe aliquam entitatem realẽ ſtatuere velit, vt idearum poſitionẽ deſtruat.

An vniuerſalia ſint realia, vel rationis.

Sed ſi pro ſubſtratis, vel denominatis rebus vniuerſalia accipiamus (pro quibus in cõmuni modo loquendi, & non pro formali denominatione ſupponere cenſentur) cum ex mẽte Ariſtotelis præcedenti ſit quæſtione definitũ, efficacique ratione confirmatum, in ſuis ſingularibus ac inferioribus eſſe, neq; ab ipſis ſeparata, vel re diſtincta, ſed ſola conſideratione intellectus, res eſt certa: eorum conditionem ſequi, ea ratione, vt ſi realia ſint inferiora, talia ſint vniuerſalia, ſi verò fuerint ſubſtantia, eũdem modum eſſendi habebunt, vt humana ſpecies ſubſtantia eſt, cum ſingulares homines talem habeant conditionem eſſendi, quantitas verò, & albedo accidentia, cum ſingulares quantitates, atq; albedines, in quibus inueniũtur, & cum quibus re ipſa idem ſunt, accidẽtia ſint.

Regula ad idem cognoſcendũ.

Et vt vniuerſalem regulam cognoſcendi, an vniuerſalia ſint entia realia, an ſubſtantiæ, vel accidentia, corporea, vel corporis expertia, ſtatuamus: prædicamentum conſiderandum eſt, ad quod ſpectare inueniuntur, & ſecundum rationem illius iudicandum, & iuxta hanc acceptionem vniuerſalis explicatam, docuit D. Thom. vbi ſupra, germanum eſſe ſenſum Ariſtotelis illius concluſionis, quam in toto fermè libro 7. Metaphyſi. aduerſus Platonem in- *D. Thom.*

numeris rationibus elicere, efficaciterq; corro- 17

borare intendit: vniuerſalia non eſſe ſubſtantias, imò neque res aliquas exiſtentes, hoc eſt, à rebus ſingularibus, de quibus prædicari aptę ſunt, ſeparatas, ſed in eiſdem verè exiſtentes, nam vt eo loco expreſſit Ariſtotel. *Quæcunque vniuerſalia nihil aliud eſſe exiſtimandum eſt, quã quod quid erat eſſe ſuorum inferiorum*, hoc eſt, formalem, & eſſentialem rationem, in qua communicant. *Ariſto.*

An vniuerſalia ſint æterna.

An ſint æterna.

EA tantùm definienda ſupereſt controuerſia in hac parte, quam Porphyrius non propoſuit: an vniuerſalia ſint æterna, vel perpetua, generationi, & corruptioni ſubdita, vel ingenerabilia penitùs, & incorruptibilia? quam tetigiſſe Ariſtotelem inuenio, duobus præcipuè ſuæ doctrinæ locis, cuius verba referre placet: primo enim poſteriorum cap 22. tex. 43 diſcrimen inter ſingulare, & vniuerſale ſtatuens, quod illud primo, & per ſe ſenſui ſubijcitur, ideò à tempore dependet, hic, & nunc eſſe, intelligitur autem deſinere eſſe, cum in cõ-

tinua variatione continuum ſit, vniuerſale verò, nec ſenſu percipitur, nec a tempore dependet, ſed perpetuum eſt. hæc verba ſcripta reliquit, *Nec per ſenſum eſt ſcire. ſi enim ſenſus huius, & non huius cuiuſdam, ſed ſentire neceſſarium eſt hoc aliquid, & alicubi, & nunc: vniuerſale vero, quod eſt in omnibus, impoſsibile eſt ſentire. nō enim eſt hoc, neque nunc, neque enim eſſet vtique vniuerſale, quod enim ſemper, & vbique vniuerſale eſſe dicimus*, & 7. lib. Metaph. ex eodem diſcrimine inter ſingulare, & vniuerſale. ſingulare intel-
18. ligens nomine ſubſtantię materiæ ſubditæ, rationis verò appellatione vniuerſale, propterea quod rationis opere in ſingularibus cognoſcatur, ab eiſque diſtinguatur, eandem perpetuitatem perſpicuis verbis oſtendit capite 17. textu. 53 *Quæcunque igitur illo modo dicuntur, eorum quidem eſt corruptio, nam & generatio orationis autem non eſt ita, vt corrumpatur, neque enim generatio eſt (non enim fit domui eſſe, ſed huic domui) ſed abſque generatione, & corruptione ſunt, oſtenſum eſt enim quod nullus generat, neque facit, propterea ſubſtantiarū ſenſibiliū ſingularium, neq; definitio, nec demonſtratio eſt, eo quod habet materiam, cuius natura talis eſt, vt eſſe, & non eſſe contingat, quare corruptibilia ſunt omnia ſingularia, earum igitur demonſtratio, & definitio ſcientifica neceſſariorum eſt.*

Ratione probatur eſſe æterna.

Ex quibus hanc euidentem rationem elicio, qua oſtendo, admiſſis vniuerſalibus (vt efficaciter admittenda eſſe prima huius proœmij quæſtione oſtenſum eſt) æterna eſſe, nam veritas, quæ certa demonſtratione conuincitur, intrinſecam habet neceſſitatem: vt contradictionem implicet alio modo ſe habere, quemadmodum de veritatibus principiorum certiſſimum eſt, rationi repugnat non eſſe verum, quòd totum ſit maius ſua parte, quòd ſi
19. ab æqualibus æqualia auferantur, æqualia ſint quæ ſuperſunt, de his ergo citra dubium conſtare debet ſic ſemper eſſe, vt ex terminis repugnet, poſſe aliquando non eſſe, & hoc eſt idem, ac eſſe æternas, ſed eiuſmodi veritates ſunt res vniuerſales, quæ de multis inferioribus dicuntur, ac de quibus præſens ſermo loquitur, ergo intelligendum eſt eſſe æternas.

Confirm.

Et confirmatur: Quia circa hæc vniuerſalia tanquam propria obiecta verſantur ſcientiæ, quarum proprium munus eſt poſteriores veritates vniuerſales, ex prioribus oſtendere, compertum eſt autem ſcientias ſua ratione eſſe perpetuas, nam eſto in ſingulari ſubiecto deſuetudine, aut obliuione amittantur, aut eſſe deſinant, ſed in ſua ſpecie, & ratione eſſentiali eodem pacto ſe habent ſemper atque adeò perpetuæ ſunt, ergo ob eadem cauſam, à quibus propriam rationem, & ſpeciem mendicatam habent (quæ vniuerſalia ipſa ſunt) erunt perpetua. Et his rationibus compulſus Plato, exiſtimans nihil eſſe in hiſce rebus inferioribus vniuerſale, ſed ſingularia omnia, & ideò corruptioni, atque generationi obnoxia, poſuit (ſi Ariſtoteli credendum eſt) idæas ſeparatas, atq; æternas, quas vniuerſales appellauit, ex quarum participatione ſingularia fierent, ac de quibus tanquam de æternis obiectis ſcientiæ inſtituerentur.

Dupliciter poteſt intelligi eſſe æterna.

Sed vniuerſalia eſſe perpetua, in duplici ſenſu accipi poteſt, quemadmodum vniuerſalia ipſa duplicem poſſunt habere conſiderationem, prior eſt ſecundum actualem exiſtentiam in ſingularibus, poſterior ſecundum eſſentiam, vel ordinem prædicatorum eſſentiali- 20.
um, & licet verum ſit iuxta priorem, ſpecies, ſemel à Deo productas, vel ab ipſis cauſis naturalibus ex Dei concurſu, ac virtute, nunquam ferè in omnibus ſingularibus deficere, certum tamen eſt id non repugnare, cum ſingularia ipſa ab intrinſeco principio ſint corruptibilia, vt in homine aliiſque animalibus, & plantis exemplum ſumi poteſt, ergo ſecundum actualem exiſtentiam in eis non habent vniuerſalia intrinſecam perpetuitatem, ac neceſſariò requiſitam vt ſcientiarum obiecta eſſe valeant, quam tamen poſterior conſideratio eorundem continet: nam ſic ſunt in potentia ſecundarum cauſarum, deficientibus adhuc cunctis ſingularibus, vel etiam in virtute ſolius Dei, ſi non adſint creaturæ, à quibus producantur in ſingularibus, vt talia eis prædicata conueniant, iuxta exigentiam propriæ naturæ, ſi in ſuis forēt ſingularibus. Quod ſatis ſit intelligibile. ſi fingamus animo, non eſſe hominem in rerum natura productum, vel, poſtquam productus eſt, omnino periiſſe, in quo caſu certum eſt eodem modo in diuina virtute eum producere valenti, contineri, vt ſi producendus ſit, talis ſit futurus, cui hæc prædicata conueniant, ſubſtātia animata, ſenſitiua, rationalis, quam naturam eiuſmodi paſſiones naturaliter conſequātur, capacitas diſciplinæ, admiratio, atque riſibilitas, quæ omnia concipi de ea poſſunt, non exiſtentibus, vel etiam non conceptis vllis ſingularibus, & ex prioribus poſteriora demonſtrari, vnde, & obiectum ſcientiæ eſſe poſſunt,

nam rebus ſic ſtantibus habere poſſet Angelus de eodem homine ſcientiam, vel etiam ſi perirent homines eius in intellectu ſimilis poſſet

Alio exemplo declaratur.

ſcientia permanere. Neque, hoc tantum conditionali exemplo, hæc vniuerſalium perpetuitas explicari poteſt, ſed alio apud nos contingenti: nam tempore aliquo determinato euenire ſolet, vt nullum extet ſingulare alicuius ſpeciei floris, vel fructus in rerum natura: cuius tamen certum eſt extare ſcientiam, quæ non perijt in intellectu illam habenti, vniuerſis eius ſpeciei ſingularibus pereuntibus, quia eidẽ

21. ſpeciei in potentia cauſarum exiſtenti, eadem prædicata eſſentialia conueniunt, eædem propriæ paſſiones poſſunt de illa certa demonſtratione oſtendi, vnde ſequitur vniuerſalia, per ſe eſſe perpetua in ordine ad potentiam productiuam naturæ, cui conueniunt, ideò, nec per ſe corrumpantur, ſed quaſi per accidens ad ſingularium corruptionem, nec per ſe generantur, vt bene D. Thom. docuit de veritate, quæ-

D. Thom.

ſtione 1. articul. 5. ad 13. in quo ſenſu locutus eſt Ariſtoteles de ſecundis ſubſtãtijs, quæ ſunt res vniuerſales in primo prædicamento, dum aſſeruit primis ſubſtantijs corruptis, nihil earum permanere: hoc eſt vniuerſales rationes in illis exiſtentes ad earum corruptionem deſinere eſſe, cum tamen per ſe, & eſſentialiter permaneant, vt expoſitum eſt.

Dubium.

Sed ſupereſt in hac parte dubium, vbi eſſent vniuerſalia, vniuerſis ſingularibus, ac creaturis deficientibus: nam ſi perpetua ſunt alicubi permanere debent.

Solutio.

Reſpondetur, in ſolo intellectu diuino cognoſcente prædicata vniuerſalia, cuicunque ſpeciei nata conuenire, ac potente eam in ſuis ſingularibus producere: ſecundum quam conſiderationem vniuerſales veritates, quæ de rebus omnibus prædicari aptæ ſunt, non eſſent aliud re ipſa, quam diuina veritas, & eſſentia, quæ ſola intrinſecam habet perpetuitatem, & hoc modo reſpondet D. Thom. eidem

22. dubio prima parte, quæſtione. 10. articulo 3. ad tertium.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrùm detur in rebus ante operationem intellectus, vnitas formalis minor numerali.

Varij modi vnitatis ex Ariſt.

ARiſtoteles 5. Metaphyſic. capite 6 de rerum vnitate ſermonem inſtituens, æquiuocis, analogiſque prætermiſſis, in quibus non eſt vnitas, & ſi quæ eſt in poſterioribus adeo minima, vt proportio, & aliqualis ſimilitudo potius appelletur, his (inquam) omiſſis, in his, quæ vniuocè ſignificantur triplicem vnitatis modum text. 12. illius capitis, his verbis poſuit: *Item alia numero, alia genere, alia ſpecie, vnum ſunt, numero quidem, quorum materia vna, ſpecie, quorum ratio vna, genere verò quorum eadem prædicationis figura*, hæc Ariſtoteles. Ex his autem tribus, numerica vnitas maior eſt, minor ſpecifica, minima vero generica, quia quæ ſunt vnum genere, diuerſa ſunt eſſentialibus differentijs, quæ ſunt vnum ſpecie, indiuidualibus, & ideò minus diſcrimen conſtituentibus, quod autem eſt vnum numero, ſic eſt in ſe indiuiſum, vt non amplius diuidatur: de hac autem poſtrema vnitate nullus vnquam dubitauit realem eſſe, ideò ante operationem intellectus reb. conuenire, ex materia enim, ex quãtitate, vel forma ſubſtantiali vnitatem numericam ſortiuntur, conueniunt autem rebus ſingularibus tria hæc, circumſcripta operatione intellectus, atque adeò numerica vnitas, quæ ex eorum aliquo accipitur.

Ariſtot.

De vnitate verò ſpecifica, & generica: quæ communi voce appellatur formalis, non eſt inter Doctores certum an realis ſit, rebuſque à natura ante operationem intellectus conueniat, vel non, niſi eo operante fiat, rationiſque proinde vnitas, & non realis appellanda ſit, quæ idcircò minor numerali appellatur, quia ſingulare prorſus eſt incommunicabile, & ideò maximè in ſe vnum, non admittens plurium communicationem, formalis autem vnitas aliquid vnum multis commune efficere poteſt, & rurſus, quia vnitas formalis per numeralem diuidi ſolet, hæc verò nequit per aliam diuidi, cum ſit omnium vltima: ſtatus igitur præſentis controuerſiæ eſt, an ſicut datur vnitas numerica realis, detur alia etiam realis, & ante operationem intellectus, quæ appelletur formalis, aut ſpecifica, in qua indiuidua communicent: ex cuius deciſione maximè pendet controuerſiæ ſequentis deciſio, an dentur vniuerſalia in rebus, ſecluſa operatione intellectus, ac proptereà hanc de vnitate formali præmittendam cenſuimus. Vt debito ordine procedatur in controuerſijs agitandis, & vna viam ad alteram diſcutiendam aperiat.

Sententia tribuens vnitatem naturæ ante opus intellectus.

23. Affirmatiua pars ex Ariſtote. probatur. ET affirmatiuam partem, expreſſiſſe videtur Ariſtoteles pluribus ſuæ doctrinæ locis, ex quibus præcipua in medium afferre placuit 10. Metaph. cap. 2. tex. 13 vulgatum illud reperio, in vnoquoque genere vnum primum eſſe conſtituendum, quod cæterorum eiuſdem generis menſura ſit, ita vt quo propinquius ad illud accedunt, maiorem perfect. onē ſub eo genere ſortiantur: quod in genere animalis, & quibuſcunque alijs facili inductione oſtendi poteſt. Hæc autem vnitas abſque dubio realis eſt, cum ex propria perfectione, primo cuiuſcunque generis conueniat, numerica autem eſſe non poteſt, tum quia idem Ariſtoteles 3. Metaph. cap. 2. tex. 11. docet expreſſè, in indiuiduis eiuſdem ſpeciei, non eſſe hoc natura prius, illud poſterius, tum etiam quia cum ęqualiter eſſentiam ſpeciei participent omnia, non habent eſſentialem ordinem, & ideò nullum, metrum, aut menſura aliorum ſecundum perfectionem eſſentialem eſſe poteſt, fatendū eſt ergo locutum fuiſſe Philoſophum, de vnitate ſpecifica, & verè ita eſt, quod in genere quocunq; prima ſpecies à natura conſtituta eſt, vt in genere animalis homo, quæ perfectionis aliarum ſpecierum menſura eſt, ergo verè realis eſt ſpecifica vnitas, rebuſq; ante operationē intellectus conuenit.

Secundo. Secundus locus eſt 7. lib. Phyſic. tex. 29. vbi quamlibet realem comparationem extremorum in vnitate ſpecifica, & atoma inſtituendam eſſe, his verbis teſtatur: *Sed non ſolum oportet comparabilia non æquiuoca eſſe, ſed & non habere differentiam, nec quod, nec in quo, dico autem vt color habet diuiſionem, non ergo eſt comparabile ſecundum hoc, vt vtrum coloratum ſit magis album quam nigrum, hæc enim comparantur, non ſecundum aliquem colorem, quatenus color eſt, ſed ſecundum albedinem.* Ex quibus cum planè leniter colligitur, ſpecificam vnitatem realem eſſe, & ante operationem intellectus ponendam, cum & comparatio, quæ in ea fit, eaſdem habeat conditiones.

Quinto etiam libro Metaph. cap. 15. primum relationis genus in vnitate ſpecifica fundatum eſſe teſtatur, quæ ſi in ſubſtantia ſit, relationem identitatis fundat, æqualitatis ſi ſit in quantitate, ſi in qualitate ſimilitudinis, ſed eiuſmodi relationes cum ſint reales, operationem intellectus præcedunt, ergo, & earum fundamenta, ideò dabitur vnitas ſpecifica ſubſtantię, cuius ratione Petrus, & Paulus relatione reali identitatis dicuntur, vnitas quantitatis ſpecifica, propter quam duo corpora eiuſdem magnitudinis dicuntur æqualia, eademq; inter duas albedines, quæ ſimiles dicuntur. 24.

Vltim. Poſtremus locus eſt, tertio libro de anima, textu 88. vbi eandem eſſe naturam diaphaneitatis, vel tranſparentiæ in aere, & in aqua affirmat: quis autem dubitare poteſt, hanc vnam naturam, vel proprietatem, in qua hæc duo elementa conueniunt, realem eſſe, & à conſideratione intellectus independentem.

D.Thom. Hanc eandem partem tenere videtur D. Thom. in 2. diſtinctio. 3. quæſtione 2. articulo 2. ad 1. vbi vniuerſalis diuiſionem in ſchola ſatis vulgatam propoſuit: aliud eſſe vniuerſale in re, quod eſt realis natura in ſingularibus exiſtens, aliud à reipſa acceptum per abſtractionē intellectus, poſterius quidē re ipſa, aliud demū eſſe vniuerſale ante rē, & eſt forma vniuerſalis in mēte exiſtēs, plurimū factiua, vel repręſētatiua qualis eſt forma dom⁹ in mēte artificis, & quales ſunt vniuerſales ſpecies in mentibus Angelorum exiſtentes. Ex primo membro huius diuiſionis elicitur apud D. Thom. vniuerſalem eſſe naturam realem, priuſquam intellectus eam à ſuis ſingularibus abſtrahere incipiat, atq; adeò vnitatem realem habere minorem numerica, cuius ratione abſolutè ſit vniuerſalis appellanda ante operationem intellectus, idq; ratio ipſa efficaciter ſuadere videtur. 25.

I. probat. Quia vnitas eſt propria paſſio entis, quemcunque ergo gradum entitatis ſequitur aliquis modus vnitatis, ſed in eadem re, præter vnitatem numericæ entitatis reperiuntur gradus ſpecificæ, & genericæ entitatis, realiter enim, & abſque operatione intellectus, quemadmodū Petrus eſt talis homo ſingularis, eſt etiam homo, animal, & ſubſtantia, ergo non minus correſpondet ſpecifica, atque generica vnitas gradibus eiuſdem entitatis, quam vnitas numerica gradui numericæ entitatis, cum vnitas ſit paſſio entitatis, ſicut vnum paſſio entis, omnes ergo, reales ſunt vnitates, & ante operationem intellectus eidem rei ſingulari conueniunt, habentq; aptitudinem, vt poſſint pluribus conuenire, cum natura eadem ſpecifica in multis ſingularibus ſit multiplicabilis.

II. probat. Secundo, communicabile pluribus, & incōmunicabile ſunt contradictorie oppoſita, ergo de quocunque negatur vnum, affirmabitur aliud, ſed de natura humana, gratia exempli, verum

rum eſt ante operationem intellectus, imò ex proprijs principijs realibus non eſſe de ſe incommunicabilem, ſiquidem pluribus ſingularibus hominibus, in quibus reperitur, communicatur, ergo neceſſario erit de illa affirmandũ quod de ſe ſit multis cõmunicabilis, argumentum eſt à negatiua ad affirmatiuam de contra-
26. dictorio prædicato, præſuppoſita exiſtẽtia ſubiecti, iuxta exigentiam verbi, quod euidens apud omnes habetur.

III. proba. Poſtremo, obiectum cuiuſcunque potentiæ, prius eſt ea ſecundum naturam, vt viſibile ordine naturæ prius eſt potentia viſiua, & ratione eius prioritatis ſtatuit Ariſtoteles in prædicamento ad aliquid, inter ſcientiam, & obiectum, inter potentiam ſimiliter, & obiectum, non eſſe ponendam relationem prædicamentalem (quæ vulgari ſermone relatio ſecundum eſſe appellatur) de cuius ratione eſt, quod relatiua ſint ſimul natura, & cognitione, ergo obiectum intellectus, imò & cuiuſuis ſenſus præcedit ordine naturæ eiuſmodi potentias, & fortiori ratione actus earum, viſibile eſt enim obiectum prius quam videatur, intelligibile prius quam intellectu percipiatur, ſed intra latitudinem obiecti intellectus continetur natura vniuerſalis, obiectum item potentiæ viſiuæ eſt etiam viſibile in communi, licet colorem tantum ſingularem percipere poſſit, ſub ratione tamen communi viſibilitatis, à qua ſpecificatur: cum ergo obiecta harum potentiarum ſint naturæ vniuerſales, conuincitur ſpecifica vnitas in eis, ante operationem intellectus.

Confirma. Et confirmatur, quia inter extrema eiuſdem generis, quæ ſub eo maximè diſtant, vna tantum contrarietas ponitur, vt inter calidum, & frigidum, cuius extrema non ſunt calidum, & frigidum in ſingulari, nam ſi ita eſſet, tot eſſent contrarietates, quot ſunt ſingularia harum ſpecierum, ſed abſque dubio ſpecies ipſæ extrema ſunt, & ex earum vnitate vnitas contrarietatis accipitur, contrarietas verò cum ſit realis, ratione cuius vnum extremum circa idem
27. ſubiectum, aliud realiter expellit, realem etiam vnitatem extremorum præſupponit, quę ſpecifica eſt, & minor, ideò vnitate numerali, ergo hæc præcedit operationem intellectus, & naturam quamcunque vniuerſalem conſtituit.

Propter hæc, & alia argumenta, quæ conſulto prætermittimus conſtanter defendit hãc
Scotus. partem Scotus 7. Metaphyſic. quæſtione 16. & in 2. diſtinct. 3. quæſt. 2. Hanc autem vnitatem realem, vel ad eſſentiam naturæ ſpecificæ, vel genericæ ſpectare docet, vel certè tanquam propriam eius paſſionem ſe habere, & quemadmodum operationem intellectus præcedit, & ex proprijs principijs naturæ conuenit, ita ab vnitate numerica ex rei natura, & excluſo intellectu diſtincta eſt.

Secunda ſententia oppoſita.

SEcunda ſententia oppoſita eſt, omninò negans aliquam vnitatem realem, & poſitiuam, quæ formaliter rebus conueniat ante operationem intellectus, & minor ſit vnitate numerica, ſed quamuis naturam re ipſa affirmat ſingularem eſſe, fieri autem vniuerſalem ab intellectu eam abſtrahente, vel comparante ad inferiora.

Hæc eſt ſententia Diui Thomæ. opuſcul. 55. D.Tho. non longè à principio, & 1. par. quæſt. 85. articulo 1. & 2. quam ſequitur in primis vniuerſa eius ſchola, Capreolus in 2. diſtinctio. 8. quæſ. 2. Soncinas 7. Metaphy. quæſtio. 17. Magiſter Soto quæſtio. 2 vniuerſali, idem Doctor Toletus, quæſtione 3. ſuper proœmium Porphyrij, & ex antiquis Philoſophis Paulus Venetus libro. 2. ſuæ dialecticæ tractatu 4. parte 4. capite 4. Albertus Magnus in libro prædicabilium quæſt. 6. Temiſtius paraphraſi ſuper proœmium Ariſtotelis de anima capite 4. Alexander Afrodiſius in commentarijs ſuper 7. libro Metap. poſt medium fol. 131. pagin. 1. & 2. Iauellus tractatu 28. 4. de quinque vniuerſalibus in ſua dialectica, quam etiam profitetur D. Damaſcenus libro D.Damaſc. de dialectica capit. 64. vbi commune illud tantum eſſe docet, quod in multis conſideratur, eam in primis Ariſtoteles apertè inſinuat 1. lib. Ariſtot. de anima text. 8. illis verbis: *Animal autem vniuerſale, aut nihil eſt, aut poſterius eſt, ſimiliter autem, & ſi quod commune aliquid prædicetur, &c.* quæ à cunctis eius expoſitoribus in hoc ſenſu exponuntur, vt vniuerſale nihil ſit à ſingularibus diſtinctum, niſi operatione rationis, qua ab eis abſtrahitur, qua etiam de cauſa poſterius illis eſt, & appellatur, cum ſingularia ſecundum naturæ ordinem ei ſint præſuppoſita, à quibus abſtrahi poteſt.

Ratio demum eam efficaciter confirmat, Probatur quia quæcunque conueniunt naturæ tanquam I. ratione. eſſentialia, vel certè tanquam proprium quid conſequens eſſentiam, cuicunque ſingulari talis naturæ inſint neceſſe eſt, cum notum ſit integram ſpeciei eſſentiam in ſingulis eſſe

ſententias,formalis verò à forma ſubſtantiali, non vt huius entitatis parte, ſed vt prima radice prædicatorum eſſentialium, quæ huic, vel illi gradui naturæ conueniunt. Gratia exempli,vnitas formalis, à qua Petrus eſt vnus homo,oritur ab eius anima, in quantum eſt ratiocinãdi principium, & vnitas formalis à qua hoc animal eſt hic leo,oritur ab eius anima in quantum eſt principium ſentiendi, & ecce radices, à quibus oriuntur, diuerſæ ſunt, ergo, & vnitates ipſæ aliquo modo ſunt diſtinctæ.

Circa diſtinctionẽ harũ vnitatum diſſentiunt D. Thom. & Scot.

36.

Cæterum an diſtinguantur ex natura rei,& ante operationem intellectus,vel ſolum ab intellectu ipſo,ſeu diſtinctione rationis, hoc eſt primum in quo diſſentire incipiunt: nam Scotus, & qui de eius familia nuncupantur,modo priori diſtingui arbitrantur, ſchola verò D. Thom. per ſolam intellectus operationem, qui diuerſas earum radices contemplatus, eſſentialem, ſeu formalem à numerali ſeparat.

Probatur nobis opinio D. Th. I. ratio.

Et hoc videtur nobis magis rationi conſentaneum: quod ita probamus:idem eſt ex natura rei in Petro eſſe hominem, & eſſe hunc hominem, quia non eſt homo, niſi in quantum hæc humanitas veram habet humanitatis eſſentiam, ſed per vnitatem numeralem eſt iſte, per humanitatem ſic determinatam vnus homo formaliter, ergo vnitas vtraque eadem res eſt,& ſolùm per intellectum diſtingui poſſunt.

II. ratio.

Secũdo, hæc natura humana Petri,à qua habet formalem vnitatem vnius hominis,eſt eſſentia realis ipſius, ſed eſſentia nõ diſtinguitur realiter,aut ex natura rei ab eo,cuius eſt: ergo, nec formalis vnitas à numerali, & hæc de vnitate formali,qua aliquid dicitur in ſe vnum formaliter.

Circa poſteriorem vnitatem diſſentiunt II. D. Tho. & Scot.

Circa vnitatem verò formalem, per quam dicitur aliquid multis commune, diſſentiunt ſecundo,nam Scotus ponit eam in qualibet natura,generica,& ſpecifica,ita vt licet per indiuiduales differentias hæc, & per ſpecificas illa realiter ſit diuiſa,nihilominus vna genere,atq; ſpecie dicitur vnitate formali, atque reali ante operationem intellectus, putat enim, quod quemadmodum gradum entis realis ſequitur realis vnitas,quę vocatur tranſcendentalis,ſub qua res omnes conueniunt,pari ratione gradũ naturæ genericæ ſequitur vnitas formalis, ac realis generica, & pariter gradum naturæ ſpecificæ ſequitur vnitas formalis ſpecifica,& ſub illa plures ſpecies,ſub hac plura indiuidua conueniunt,circumſcripta operatione intellectus. At D.Thom. & vniuerſa eius ſchola nullam vnitatem formalem multis communem admittunt, ex natura rei, vel ante operationem intellectus: ſed tam formalem genericam, quam ſpecificam naturis conuenire docet, beneficio intellectus, hos naturæ gradus conſiderantis, nõ cõſideratis differentijs ſpecificis, aut indiuidualibus, per quas diſtinguũtur ac diuiduntur: Itaq; docet omnẽ vnitatem formalẽ hominis, & animalis à parte rei,ſeu ante operationẽ intellectus eſſe ſingularem,& nullam dari cõmunem, quaſi dicatur vnitatem formalem hominis,& animalis à parte rei,ſeu ante operationẽ intellectus,ratione numeralis eſſe hanc,totque multiplicari vnitates formales,quot ſunt indiuidua: ita, vt vnitas formalis Petri, quam habet,quia eſt homo,& animal,ſit hæc, & ſingularis diſtincta,ab vnitate formali Ioannis. 37.

Probatur nobis opinio D. Th. I. ratio.

Quod non ſolum probabile, ſed verum exiſtimamus,& probatur primo,nam vnitas formalis eſt vnitas eſſentię,vt vnitas formalis Petri eſt vnitas hominis, animalis, ac rationalis ſed à parte rei Petrus eſt hic homo ſingularis, hoc animal,&hoc rationale diſtinctum numero à Paulo,ergo vnitas formalis eius etiam eſt hęc,& diſtincta numero ab vnitate formali Pauli.

II. ratio.

Secundo, quidquid eſt in rerum natura,eſt productum per actionem ſingularem,ergo eſt ſingulare,non ergo datur homo, qui nõ ſit ſingularis,non animal,non viuens, non corpus, non ſubſtantia: ſed omnis ſubſtantia eſt hæc ſubſtantia,& omne corpus, hoc corpus, omne viuens,hoc viuens,omne animal, hoc animal, & omnis homo,hic homo, & par eſt ratio de accidentibus cum ſubſtantia productis, at vnitas formalis conuenit naturæ ratione alicuius ex his gradibus eſſentialibus, ergo ſi gradus ipſi naturæ realis ſingulares ſunt,neceſſe eſt vnitatem formalem eos conſequentem eſſe ſingularem.

III. ratio.

Probatur tertiò, natura generica contrahitur per differentias ſpecificas, vt natura animalis per rationale,& irrationale, & natura ſpecifica contrahitur per differentias indiuiduales, vt natura humana per differentias indiuiduales Petri,& Ioannis, contrahi autem per differentias,eſt illam fieri ſpecificam,ac diuidi in multas ſpecies: hanc verò fieri indiuidualẽ, & diuidi in multa indiuidua,ergo cum diuiſiones iſtæ ſint reales, ſequitur naturam generi- 38.

cam eſſe diuiſam, ac multiplicem in plures ſpecies, & ſpecificam diuiſam, ac multiplicem in multa indiuidua: ſed diuiſio opponitur vnitati, ergo pugnat cum ratione, quod natura generica, vel ſpecifica realiter ſit vna, atque adeò, quod habeat vnitatem formalem ex natura rei, & ante operationem intellectus, multis aliquo modo communem, & vt efficacia huius rationis melius capiatur, quæritur an natura animalis, quæ eſt in homine, aut natura hominis, quæ eſt in Petro habeat vnitatem formalē ex natura rei, ratione cuius ſit multis communis? vel in Petro detur aliquid commune multis? ſi dari nō admiſeris, nec dabitur vnitas formalis eſsētię in eo, ſub qua plures homines cō ueniunt: ſi vero dari concedas, ſequitur naturā humanam in Petro exiſtentem eſſe pluribus communem, quod ſatis abſurdum eſt.

Obiectio. Et ſi dixeris naturam animalis in homine eſſe iam ſpecificam, per coniunctionem cum rationalitate, & naturam hominis eſſe ſingularem in Petro per coniunctionem cum eius differentia indiuiduali: quo circa, vt ſic diuiſæ, vel determinatæ per differentias, non habent vnitatem formalem, ſed ſecundum ſe, vt illa eſt generica, & hęc ſpecifica, ita vt licèt in quantum diuiſæ non habeant, verè tamen habent, quæ diuiſæ ſunt, ſecundum propriam rationem, & gradum genericū, aut ſpecificū, verè enim natura animalis vna eſt vnitate formali generica, etiam ſi ſit in ſpecies diuiſa, & verè natura humana ſecundū ſe eſt vna vnitate formali ſpecifica, licet diuiſa ſit in multa indiuidua, itaque nec diuiſio, aut multiplicitas ſpecifica repugnat vnitati formali genericæ, nec diuiſio, aut multiplicitas indiuidualis repugnat vnitati formali ſpecificæ.

39.

Reſponſio. Si inquam, hoc dixeris, attendas neceſſe eſt, nec naturam genericam eſſe diuiſibilem, niſi per ſpecificas differentias, nec ſpecificam, niſi per indiuiduales: vnde cum per has diuiduntur ſimpliciter diuidi cenſentur, vt euidēs ratio cōuincit, nam dum diuiditur natura animalis per rationale, & irrationale, non diuiditur natura ſingularis, nec ſpecifica, quia neutra eſt diuiſibilis per differentias eſſentiales, ergo diuiditur abſque dubio natura generica: tunc vltra, natura generica, quæ ſic diuiditur, non diuiditur in quantum ſpecifica, vel indiuidualis, ergo in quantum generica, idemque argumentum fieri poteſt de natura ſpecifica, nam dum contrahitur natura hominis per

Argum. indiuiduales differentias Petri, & Ioannis, diuiditur non, vt generica, neque vt indiuidualis, ergo, vt ſpecifica: falſum eſt ergo quod dicitur naturam genericam, aut ſpecificam, vt tales non eſſe diuiſas: nec minus falſum, quod tales diuiſiones per eſſentiales, atque indiuiduales differentias (cum ſint reales) non opponantur vnitati formali genericæ, aut ſpecificæ naturæ ſic diuiſæ, vel quod ſecum eam compatiantur, etenim ſi natura animalis, vt natura animalis eſt, per rationale, & irrationale diuiditur, ad diuerſaſq; ſpecies determinatur, ſequitur vt talem, non eſſe vnam formaliter, vnitate generica formali multis communi, ſed multiplicem in multis ſpeciebus. Et pari ratione, ſi natura humana, vt natura humana eſt, diuiditur per differentias indiuiduales, & quaſi diſtrahitur per diuerſa indiuidua, non permanebit, vt talis ſub formali, aut eſſentiali vnitate, ſed eam duntaxat habere poterit per intellectū eam concipientem, ſecundum rationem eſſentialem, non conſideratis indiuidualibus differentijs, per quas verè à parte rei diuiſa, ac multiplex eſt, quaſi dicamus ab eo ſolo poſſe vnā formaliter fieri, ſub qua plura conueniant, à quo poteſt diuiſio tolli, ſed realiter eſt à diuiſione inſeparabilis, cum non poſſit eſſe in rerum natura, niſi contracta ad ſpecies, & indiuidua, ergo ſolùm poteſt per conſiderationem intellectus ſeparari, fierique vna formaliter, vnitate per quam ſit multis communis: repugnat ergo talem vnitatem formalem cōuenire illi, ex natura rei, aut eſſe realem, ſed vnitas duntaxat rationis eſt, quam ei tribuit intellectus, vt conſideratæ ſine diuiſione. 40.

Et ex his egregiè explicantur, ad concordiamque rediguntur duo loca Diui Thom. primum eſt opuſcu. de natura generis, capite 7. vbi vnitatem formalem, videtur concedere naturæ ex ſe, quam videtur omnino negare opuſc. de ente, & eſſentia, capite 4. expreſsè docens quamlibet naturam ex ſe, non eſſe vnam, nec plures, ſed ſolum ei conuenire prædicata quidditatiua, vt homini, quod ſit animal rationale, quòd ſit viuens, corpus, & ſubſtantia, vnum autem eſſe, vel plures ex accidenti, illud quidem per conſiderationem intellectus, hoc verò per coniunctionem cum differentijs indiuidualibus, & vtrunque verum eſt de vnitate formali diuerſo modo ſumpta, primum quidem de vnitate formali, qua aliquid eſt in ſe, & ex ſe formaliter vnum per propriam eſſentiam, aliud verò de eadem vnitate formali, qua aliquid eſt vnum multis commune, nam vni- Explicātur duo loca D. Thom.

lectus carent diſtinctione formali, cum ex ratione formali humanitatis non ſint diſtincti,
31. ſunt igitur in humanitate vnum quid formale ſed negatiuum.

Probatur ſecundo. Secundo, natura humana ſecundum eſſentiam eſt vna formaliter, ergo talis erit cenſenda in ſingularibus, abſque operatione intellectus, euidens eſt conſequentia, antecedens verò his oſtenditur neceſſarium: natura humana ſecundum ſe caret diſtinctione formali, ergo eſt vna formaliter, item ex propria ratione forma li eſt ens, atque definibilis, ergo eſt vna formaliter.

Cum Scoto conuenit Caiet. Fatetur autem Caietanus, hanc ſuam poſitionem ſimilem eſſe Scoti ſententiæ in vno, longè diuerſam in alio: cum Scoto conuenire docet, quia præter vnitatem numericam minorem aliam realem ponit, diſcrimen verò vtriuſque ſententiæ in eo poſitum eſt, quod Scotus poſitiuam tenet vnitatem naturæ ſimul cũ aptitudine, vt à pluribus participetur, & ideò re ipſa communem ſingularibus, Caieta. verò poſitiuam vnitatem non admittit, aptitudinẽ exiſtendi in multis, ex conſequenti negat, & pariter indifferentiam ad plura, quibus ſublatis nihil cõmune eſſe poſſe indiuiduis, vel ſpeciebus arbitrabatur.

Soti ſentẽt. Magiſter Sotus quæſt. 2. vniuerſalium propriam ſententiam his tribus propoſitionibus aperit.

I. aſſertio. Prima eſt, non datur aliqua vnitas realis operationem intellectus præcedens, præter numericam.

Secunda. Secunda propoſitio, quælibet natura ſpecifica ſecundum propriã eſſentiam habet indifferentiam negatiuam ad plura indiuidua: quia quantum eſt ex parte ſua non eſt ad aliquod indiuiduum determinata, ſed ab omnibus ex æquo participabilis.

Tertia. Poſtrema, ante conſiderationem intellectus verè appellantur naturæ reales, genera, & ſpecies, ſed non adeò propriè vniuerſales.

Probatur primo vltima aſſert. Hanc vltimam propoſitionem confirmat, quia vt homo ſpecies, animal genus appellentur, ſatis eſt verum eſſe, Petrum eſſe hominem, & Paulum, hominem eſſe animal, & ſimiliter equum abſque conſideratione intellectus, hæc autem ita ſe habere communis omnium concipiendi modus oſtendit, ſic ergo loquendum eſt.

II. probat. Secundò, vniuerſale eſt obiectum intellectus non alia ratione, qua color eſt obiectum viſus, ſed priuſquam viſus in colorem tendat, viſibilis appellatur ratione ordinis, quem habet ad potentiam viſiuam; ergo natura dicetur vniuerſalis, ante quam ab intellectu conſideretur: propter ordinem, quem ad ipſum habet, à quo conſiderabilis eſt. Idque efficaciter confirmatur cæcitatis ſimilitudine, quæ, licet ſit ens rationis, iuxta mentem Ariſtotel. 5. Metaph. tex. 14. nihilominus cæcus dicitur homo abſoluta locutione, etiam ſi ab intellectu non conſideretur, ea ſolum ratione, quia conſiderabilis eſt: ſatis eſt ergo naturam humanam ab intellectu eſſe abſtrahibilem à conditionibus ſingularitatis, vt ſpecies ſit, & denominetur, quam denominationem arbitratur ei conuenire in eodem gradu, quo riſibilitas conuenit homini, vel quæuis alia propria paſſio naturæ ſpecificæ, in quo Sotus cum Caietano videtur conuenire, qui eam vnitatem realem ponit in natura, quæ ſufficiens eſt, vt genus, vel ſpecies appelletur, ſed minus propriè appellari vniuerſalem affirmat, quia vniuerſale actualem denominationem formæ importare videtur, quæ non niſi ex operatione intellectus conſurgit in natura. 32. Confirma.

Extrema denique ſententia, Soncinatis eſt 7. Metaph. qu. 40. vbi naturam, ait, ſecundum ſe eſſe vnam, alioqui nomen, quo ſignificatur, non eſſet vniuocum, cum de ratione termini vniuoci ſit ſignificare immediatè vnum, ſed hanc vnitatem ait non communicare inferioribus, quia ſibi conuenit in illa prioritate naturæ, qua eſt prior ſuis inferioribus, nec eſſe vnitatem actualem, ſed potentialem, quia ſicut natura non habet eſſe actu ante ſua indiuidua, ita non habet vnitatem actu, ſed ſi ſepararetur ſecundum eſſe ab omnibus indiuiduis: eſſet actu vna ſecundum eſſe ſic ſeparatum, quia non haberet per quid plurificaretur, ſicut etiam ſi daretur albedo ſeparata, ipſa eſſet tantum vna: eandem videtur ſequi Capreolus in 3. diſt. 5. q. 3. articul. 3. ad argumenta Scoti contra primam concluſionem: vbi non de omnibus, ſed de quibuſdam naturis id ſentiendum eſſe, ait ex mente D. Thomæ, ſed nouiſſimè Doctor Fonſeca, eam non ſolùm explicandam, ſed defendendam ſuſcepit 5. Metaph. cap. 28. quæſtio. 3. ſect. 2 3 & 4. vbi pro eius declaratione duo addit, quæ deſiderari poſſent, vt exactè intelligeretur: Primum eſt, naturam nunquam habere actu eiuſmodi vnitatem, quia eam non habet in indiuiduis, nec ſolum, vt eſt in intellectu, cũ conueniat illi ſecundum ſe, atque adeò prius, quam ab intellectu concipiatur, & non per ſolam

Vltima opinio Soncinatis. Capreol. D. Fonſeca explicat, & hanc ſententiam.

41. vnitas priori modo ſumpta nulli negatur, ſum
pta verò modo poſteriori, nulli ex natura rei
conceditur, ſed ſolùm per operationem intel-
lectus.

Licet autem verum ſit, non dari vnitatem
Nota. formalem, per quam aliquid dicatur commu-
ne multis, ſed tot eſſe vnitates formales, quot
ſunt ſingularia cuiuslibet naturæ, id tamen ob-
ſeruatione dignum eſt, quod diuiſio formali-
um vnitatum, non ſit ex parte ipſarum, ſed ex
parte ſpecificæ, aut numeralis differentiæ:
nam per differentias ſpecificas diuiditur vni-
tas formalis generica, & per differentias nu-
mericas diuiditur vnitas formalis ſpecifica: &
plures ſunt vnitates formales genericæ in plu-
ribus ſpeciebus, plures quoque vnitates forma
Exemplo ostenditur. les ſpecificæ in pluribus indiuiduis: gratia ex-
empli, vnitas formalis animalitatis fit multi-
plex per differentias rationalis, & irrationalis,
& vnitas formalis humanitatis, per differen-
tias indiuiduales Petri, & Ioannis, & huius
ratio eſt, quia nec genus eſt diuiſibile, niſi per
ſpecificas differentias, nec ſpecies, niſi per in-
diuiduales: vndè, nec vnitas formalis generi-
ca diuiditur, per genericas differentias, nec ſpe
cifica per differentias ſpecificas: quo circa vni-
tas formalis Petri, & Ioannis, per quam quili-
bet eſt vnus homo, & vnum animal rationa-
le, ex ſe non ſunt diſtinctæ, ſed per differentias
numericas factæ ſunt plures ſecundum nume-
rum, per eaſdemq; diſtinguũtur, & ex hoc ha-
Vnitas virtualis. bent quandam quaſi virtualem vnitatem, quæ
fundamentum remotum eſt formalis vnitatis
quã intellectus tribuit naturæ, vt ſit fundamen
tum proximum vniuerſalitatis: gratia exem-
pli, Petrus, & Ioannes, diuerſas habent vnita-
tes formales, ratione diuerſæ humanitatis, aut
Exemplum eſſentiæ, quam quiſque habet, ſed vnitates iſtæ
formales diuerſę ſunt propter indiuiduales dif
ferentias, à quibus ſortiuntur numericam di-
ſtinctionem, ex ſe autem non ſunt diſtinctæ,
42. imò nec diſtingui poſſunt, cum natura huma
na non ſit diuiſibilis per formales, ſeu ſpecifi-
cas differentias, ſed ſolùm per indiuiduales, ex
hoc autem, quod ex ſe non ſunt diuerſæ, ha
beat, quod intellectus poſſit eas conſiderare,
non conſideratis indiuidualibus differentijs,
per quas diſtinguũtur, atque adeò tanquam v-
nam ſub qua multa eiuſdem ſpeciei indiuidua
conueniunt, quod eſt humanam cõſiderare na
turam, non conſideratis indiuidualibus diffe-
rentijs, per quas in ſingularibus diuiſa eſt: atq;
vt vnam vnitate poſitiua formali, & ſpecifica,
ſub qua ſingulares homines conueniunt, ſic au
tem concepta proximum fundamentum vni-
uerſalitatis dicitur, quia ab intellectu compa-
rari, cum eiſdem ſingularibus poteſt, & ſic cõ-
parata formalem, & actualem denominatio-
nem vniuerſalis, & prædicabilis, ſpeciei, aut ge-
neris (ſi generica ſit natura) recipere, quod non
habet natura diuerſorum generum, nec diuer-
ſorum indiuiduorum, diuerſæ ſpeciei, nam ex
tali vnitate virtuali, hoc eſt ex eo, quod forma-
les non ſunt ex ſe diuerſæ, habent Petrus, &
Ioannes, quod ab eis poſſit abſtrahi natura
humana, vna poſitiuè, & formaliter multis
communis, denominarique vniuerſalis, & ſpe
cies formaliter: quod non habent Petrus, &
hic leo, à quibus repugnat eandem naturam
ſpecificam abſtrahi, ex eo ſolum, quod for-
males eorum vnitates, ex ſe ſunt diuerſæ, quē-
admodum eſſentia vtriuſq; nempè hæc natura
humana, & hæc natura leonis, diuerſæ ſunt, &
non ſolum ratione indiuidualium differentia-
rum, vt humanitates Petri, & Ioannis, quare,
nec fundamentum adhuc remotũ eſſe poſſunt
vnitatis formalis ſpecificæ ab intellectu facti-
bilis. Et hanc vnitatem virtualẽ appellauit Ca- Caietan.
ietanus formalem negatiuam, quia vnitates
formales indiuiduorum, licet numero diuerſę,
in quantum ex ſe diuerſæ non ſunt, videtur ne
gatiuè conuenire, ſed minus bene (abſque du-
bio) formalis vnitas, ſub qua indiuidua conue-
niant, appellatur: cum nihil ſit ex ſe commu-
ne multis, nec ante operationem intellectus Non datur
ponendum ſit, poſitiuum, vel negatiuum, nam vnitas for-
adhuc negatio hæc, nempe Petrum à Ioanne malis poſi-
non diſtingui, ratione humanitatis, licèt in hu- tiua, nec
manitate ſit diſtinctus, ratione indiuidualis dif negatiua à
ferentiæ, nõ eſt quid vnum vtrique commune, parte rei.
ſed ſicut humanitates ſunt diuerſæ, & diuerſæ
vnitates formales, diuerſa eſt etiam negatio di 43.
ſtinctionis, ex parte humanitatis, cum non ſit
ab ea diſtincta ante operationem intellectus:
ſolum ergo debet appellari (ſi propriè loquen-
dum eſt) vnitas virtualis, ac radicalis poſitiua,
cum nulla ſit formalis admittenda, per quam
aliquid ſit multis commune poſitiuum, aut ne-
gatiuum, talis autem vnitas virtualis hoc ex-
emplo declaratur: Sicut enim in doctrina D.
Tho. dicim' ea, quæ diſtinguũtur ratione ratio
cinata ante operationem intellectus, eſſe v-
nam, & eandem rem formaliter: virtualiter ta-
men eſſe diſtincta, in quantũ in illa vna, & ea-
dem re cõtinentur diuerſæ rationales formales
eorum,

eorum, non quidem diſtinctæ actu, & formaliter: ſed quas, accepto hoc fundamento, diſtinguit intellectus: vt actio, & paſſio, quæ ante operationem intellectus continentur ſub vnitate eiuſdem motus, qui verè egreditur ab agēte, & recipitur in paſſo: quamuis egreſſio, & receptio non ſint formaliter diſtinctæ, ſed ſolū virtualiter, in quantum ſub vnitate contentæ poſſunt formaliter ab intellectu diſtingui: Pari ratione, aut quaſi ex oppoſito, vnitates formales Petri, & Ioannis, in quantum ex ſe non diuerſæ, fundamentum eſſe poſſunt, vt ab intellectu ſub ratione eiuſdem vnitatis, in qua plura indiuidua conueniunt, concipi valeant, exquo eandem vnitatem, quam poſtea efficit intellectus formalem, & ſpecificam, quaſi virtualem habere dicuntur. Et hæc vnitas virtualis, quæ fundamentum proximum eſt vnitatis formalis, multis communis, quam efficit intellectus, eſt proximum, & reale fundamentum, ſeu ratio fundandi relationes primi generis, quæ in prædicamento ad aliquid appellantur, identitatis: huius namque virtualis vnitatis ratione, quam habent duæ ſubſtantiæ eiuſdem ſpeciei, fundamentum eſſe poſſunt relationis identitatis, quam non fundant duo alia indiuidua diuerſæ ſpeciei: & ratione eiuſdē, vnitatis duæ albedines fundamentum proximum ſunt relationis ſimilitudinis, quam albedo, & nigredo fundare non valent, & pariter de æqualitate, quæ fundatur in quantitate cenſendū eſt, quāquam ſimilitudo, & æqualitas gradualem vni-

44. tatem poſtulent, præter vnitatē virtualem expoſitam, vt ſuo loco dicetur.

Aſſertiones præfatæ doctrinæ, & impugnatio primæ, & vltimæ ſententiæ.

I. aſſertio. Atque, ex his claritatis gratia, licebit colligere has aſſertiones, quibus continetur noſtra ſententia, circa vnitatem formalem, de qua procedit præſens controuerſia. Prima talis eſt, vnitas formalis, qua aliquid eſt in ſe vnum, conuenit ex ſe cuilibet naturæ, & ſingularibus eius.

Secunda: hæc vnitas formalis non diſtingui-

II. aſſertio. tur à numerali indiuiduorum, ex natura rei, aut ante operationem intellectus, ſed ſola intellectus conſideratione.

III. aſſert. Tertia: eadem vnitas formalis diſtinguitur numero in ſingulis indiuiduis ratione vnitatis numericę, à qua natura quælibet, prædicata

eius eſſentialia, & formalis vnitas generica, aut ſpecifica, ſingularia fiunt: quare tot ſunt vnitates formales, quot ſunt indiuidua, & iſtæ aſſertiones procedunt de vnitate formali, qua aliquid dicitur in ſe vnum.

Quarta aſſertio: de vnitate formali, ratione IV. aſſert.
cuius eſt aliquid multis cōmune. Talis vnitas formalis nō conuenit naturis rerum ex ſe, aut ante operationem intellectus, ſed per cōſiderationē eius cunctis attribuitur. quare nō eſt realis, ſed rationis.

Quinta: non ſolùm vnitas formalis poſitiua, V. aſſertio.
realis non eſt, aut ex natura rei conuenit, ſeu ante operationem intellectus, ſed neque vnitas formalis negatiua: nihil enim vnum commune multis poſitiuum, aut negatiuum datur, citra operationem intellectus.

Poſtrema: vnitas virtualis poſitiua datur in VI. aſſert.
rebus ante operationem intellectus, quæ fundamentum remotum eſt vnitatis formalis poſitiuæ, factę ab intellectu, per quam natura proximum fundamentum eſt vniuerſalitatis, ac formalis denominationis genericæ, aut ſpecificæ, quā ei tribuit intellectus, & eiuſmodi virtualis vnitas, cum realis ſit, proximum fundamentum eſt relationum prædicamentalium 45.
primi generis, quæ identitates appellantur.

Ex quibus aſſertionibus deducitur primo, Impugnatur opinio Soti.
falſam eſſe ſententiam Magiſtri Soti in duobus quæ aſſerit: primum, quòd quælibet natura ex ſe ſit indifferens, vt à pluribus participetur, hoc autem falſitatis cōuincitur hac ratione, quidquid habet natura ex ſe, habebit in quocunque ſtatu, cum ſit ab ea inſeparabile: ſi ergo de ſe habet indifferentiam ad plura, eā retinebit, vt eſt in ſingularibus contracta: quēadmodum retinet cætera eſſentialia prędicata, ac proprias paſſiones, ſed in ſingularibus contracta, non eſt indifferens, ſed iam determinata per ſingularitatem, ita vt repugnet ſecūdum talem ſtatum multis conuenire, ergo falſum eſt, quod ex ſe habeat indifferentiam ad plura.

Secundo, ſi de ſe habet indifferentiam ad Secundo.
plura, ergo de ſe eſt vna, nam vnum eſt, quod plura reſpicit, vnum eſt, quod indifferens vocatur, vt participetur à multis: negat autem Magiſt. Sotus expreſsè, quòd de ſe habeat vnitatem, vt negauit etiam D. Tho. ergo non eſt verum, quod de ſe ſit indifferens. Secundum, quod aſſerit de generibus atque ſpeciebus citra operationem intellectus admittendis, impugnabitur quæſtione ſequenti: vbi differendum

dum

dum erit, an vniuerſalia dentur ante ope-
rationem intellectus, vel per eius operationem
fiant.

Falſa eſt opinio Sôcinatis etiam vt explicatur à Fonſeca.

Deducitur ſecũdo, ex eiſdem aſſertionibus,
atq; ex doctrina tradita pro earum explicatio-
ne, non minus falſam eſſe ſententiam Soncina
tis, & primo citra dubiũ eſſe debet, quod ſit ex-
preſsè aduerſus D. Tho. opuſ. de ente, & eſſẽtia.
c. 4. vbi affirmat: naturæ ſecundum ſe ſumptæ,
nullam vnitatem, aut pluralitatẽ cõuenire, ſed
I. eſt cõtra D. Tho. prædicata dũtaxat eſſentialia: quòd verò dici
tur ęquiuocatione vſum fuiſſe D. Th. circa illũ
terminũ ſecundũ ſe, aut per ſe: dũ ait, quidquid
conuenit naturæ per ſe, conuenire illi in indi-
uiduis exiſtẽti, quia quidquid per ſe alicui con-
uenit, ſẽper cõuenit, nã nunc videtur illũ acci-
pere pro per ſe poſterioriſtico modo, non niſi
prout idem ſignificat, ac ſolitariè: falſum eſt,
quia ſemper cũ accepit D. Tho. modo poſterio-
riſtico (vt verè accipi debet) & ex eo ita acce-
pto, ſemper deduxit argumentum.

Sed probatur falſitas eiuſdem ſentẽtiæ, pri-
V. argum. mo, quia natura nõ eſt extra cauſas, niſi in indi
uiduis: vt de ſecundis ſubſtantijs docuit Ariſt.
Ariſtotel. c. de ſubſtantia, quod in primis ſubſiſtant, ergo
nullum prædicatũ reale poteſt ei conuenire po
ſitiuum, aut negatiuum, quod non cõueniat ei
in ſingularibus: & de eſſentialibus quidem, ac
proprietatibus euidẽs eſt per regulam ante prę
dicamentalem, quidquid conuenit prædicato,
conuenit ſubiecto, de quo enunciatur: ſed non
eſt minus euidens de accidentalibus (ſi quæ
ſint, quæ naturæ poſſunt conuenire ſolitariè
46. ſumptæ) nullum .n. tale deſignari poteſt, quod
non conueniat indiuiduis, & de poſitiuis pa-
tet: nam ſi natura ſolitariè ſumpta, id eſt pręci-
ſa à conditionibus eſſet alba, vel alioquouis ac-
cidenti affecta, eadem abſque dubio afficeren-
tur indiuidua: nam tale accidens ſi non eſſet
proprietas, aliquo ſaltem modo ei ineſſet, ra-
tione ſuæ cõpoſitionis, aut modi eſſendi, quod
proinde ab indiuiduis participaretur, cum in-
diuiduales differentiæ, ei repugnare minimè
poſſint. Quod autem de negatiuis adducitur,
planè falſum eſt, naturæ ſolitariè ſumptæ con-
uenire, & nõ in indiuiduis, vt non generari nõ
corrumpi. Quod ſic probo: vel naturæ ſolitariè
ſumptę conuenit, non generari, & nõ corrum-
pi, vt quo, vel vt quod, non primo modo, quia
vt quo verè eſt corruptibilis, & generabilis, ve-
req; generatur, & corrumpitur, cum ſit ex ſe
conſtitutiua indiuiduorum, quæ generãtur. Si
autẽ dicas cõuenire illi, vt quod, etiã conuenit
in indiuiduis, nunquam enim naturæ etiã in
indiuiduis exiſtenti cõuenit generari, vt quod,
ſicq; de cæteris negationibus oſtendi poteſt, a-
periè ergo falſum eſt dicere, vllum prędicatum
etiam negatiuum, conuenire naturæ ſolitariè
ſũptæ, quod ei nõ conueniat in indiuiduis, &
proinde abſq; fundamento rationis fingitur,
aliquam vnitatem ei, ita acceptæ conuenire,
quę in indiuiduis exiſtenti nõ conueniat.

Secundo, nam ſolitariè accipi naturam, id II. argum.
eſt in quantum à ſingularibus præciſam, repu-
gnat planè, niſi per conſiderationem intelle-
ctus eam concipientis, non conceptis ſingula-
ribus differentijs indiuidualibus, per quas diui
ditur, ergo talis vnitas ei, ſic præciſæ conueni-
ens, non poteſt ante operationem intellectus
conuenire, nec proinde eſſe realis: euidens eſt
conſecutio: ſed euidentiùs probatur antece-
dens: natura à parte rei eſt coniuncta ſingula-
ribus conditionibus, à quibus non poteſt per-
manens, realiter pręſcindi, aut ſeparari, ſi ergo, 47.
vt præciſa ab eis accipitur, nõ certè, niſi per in-
tellectum illam præſcindentem, hoc eſt conſi-
derantem, ſine conditionibus: falſum ergo ſup-
ponit prædicta ſententia, quod aliqua vnitas
realis conueniat naturæ ſolitariè ſumptæ, ante
operationem intellectus.

Probatur tertio, eius falſitas, quia cum po- III. argu.
tentia accipiat ſpeciẽ, atq; eſſentiã ab actu, im-
poſſibilis cenſetur potentia, cuius actus eſt im
poſſibilis, ſed hæc vnitas naturæ appellatur ab
his autoribus, non in actu, ſed in potẽtia, & re-
pugnat aliquando eſſe in actu, ergo non vera,
ſed ab eis conficta, & verè impoſſibilis, minor
probatur: nam cætera patent, hæc vnitas non
poteſt eſſe in actu, niſi natura exiſtente extra
cauſas, ſeparata realiter, à ſingularibus, hoc
implicat apertam contradictionem, cum non
ſit natura producibilis, niſi in aliquo ſingulari,
ergo impoſſibilis eſt talis vnitas.

Refellitur tandem præfata poſitio, argumẽ- IV. argu.
to (quod aiunt) ad hominem, hunc in modum:
vnitas hæc conuenit naturæ ſolitariè ſumptæ,
hoc eſt, vt præciſæ à ſingularibus, & repugnat
conuenire eidem naturæ in ſingularibus, ex-
iſtenti, non certè alia ratione, niſi, quia repu-
gnat naturæ ſingularizatæ, vt tali, quòd ſit mul
tis communis: vnde ſolùm ei poſſet actu con-
uenire, ſi foret realiter à ſingularibus ſeparata,
ſed ſi caſus eſſet poſſibilis, foret, tunc natura
verè ſingularis, ergo nequiret eſſe multis com-
munis, atque adeò habere talem vnitatẽ actu: 48.
probatur planè conſecutio, quia nihil ſingu-

lare, & actu exiſtens poteſt eſſe realiter commune multis ſingularibus, Ariſtotel. vt efficaciter probat Ariſtoteles pluribus ſuę doctrinæ locis, cõtra Platonem: quod vſque adeò verum eſt, vt naturæ diuinæ repugnet: nam licèt ſit communis multis perſonis, non multis ſingularibus, pugnat enim cum ratione eſſe plures Deos ſingulares, & hoc argumentum eſt etiam confirmatio præcedentis: cum oſtendat talem vnitatem (quam in potentia vocant) non poſſe vllo modo reduci ad actum.

Ad teſtim. D. Thom. Teſtimonium autem Diui Thom. quod pro ſe affert præfata ſententia, ex opuſc. de natura generis, de vnitate formali planè loquitur.

Argumentorum ſolutiones.

Ad teſtim. Ariſto. pro ſententia Scoti. NVnc autem argumenta aliarum opinionum diluẽda ſunt: & in primis iam patet, quem ſenſum tenuerit Ariſt. in illis teſtimonijs, quæ in fauorem Scoti opponuntur: nam virtualis vnitas, quæ fundamentum eſt (licet remotum) ſpecificæ, ac genericæ vnitatis, ſufficit vt vnum genus rerum, ab alijs diſtinctũ cẽſeatur: & vt vna aliqua natura primatum ſub eo tenere dicatur, eſſeq; quaſi menſuram perfectionis cæterarum: nec non, vt comparatio in his duntaxat, quæ eandem naturam atomæ ſpeciei participant, propriè fieri poſſit, ac demum, vt relationes ſpecificæ identitatis fundare poſſint eiuſdem ſpeciei indiuidua, vt copioſe a nobis expoſitum eſt.

Ad teſtim. D. Thom. Teſtimonium autem D. Thom. minorem habet difficultatem, cum de natura ipſa, quæ per conſiderationem intellectus facta eſt vniuerſalis planè loquatur, cui⁹ vniuerſalitas licet non ſit in ea, ſed obiectiuè ſolum in intellectu: propterea vniuerſalis in re vocatur, quia realiter conſiſtit in ipſiſmet ſingularibus, à quibus non extrahitur ab intellectu, ſed ſola cogitatione abſtrahitur, hoc eſt conſideratur,
49. non conſideratis conditionibus rerum ſingularium, per quas diuiſa eſt, ſeparata autem per conſiderationem, à diuiſione ſingularitatum, remanet natura ita concepta, vna formaliter, ſub qua ſingularia omnia, à quibus abſtrahitur communicant, ſic autem abſtracta, & ſic vna formaliter proximum fundamentum vniuerſalitatis iure appellatur: ex eo igitur, quod talis natura vniuerſalis in re appellatur à D. Thom. nulla vnitas formalis, ante operationem intellectus eius autoritate ſtabilitur.

Ad I. Scot. Primum autem Scoti argumẽtum ſic ſoluitur, quemadmodum natura quęlibet, ante operationem intellectus ſingularis eſt, pari ratione omnes eius gradus ſingulares effecti ſunt, per indiuidualem differentiam ipſiuſmet rei ſingularis, in qua ſubſiſtit, gratia exẽpli: natura humana, ante operationem intellectus ſingularis eſt in Petro, ergo rationalitas eſt hæc, & etiam animalitas: pariterque gradus vitæ, corporis, & ſubſtantię ſunt ſingulares: & ex conſequenti formalis vnitas eos conſequens ſingularizata eſt, ita vt Petrus dicatur, ſicut vn⁹ homo ſingularis, ſic vnum animal ſingulare, vnũ ſingulare viuens, vnum ſingulare corpus, vna ſingularis ſubſtantia: non ergo habet locum vnitas formalis ratione cuius, natura ipſa, aut aliquis eius gradus dicatur multis ſingularibus communis, ſed diſtincti ſunt numero in cunctis, non ſecus, atq; ipſa natura: cæterum quia nõ ſe ipſis diſtinguũtur, ſed ratione numericæ vnitatis, virtualem quandam vnitatem habẽt, quæ fundamentum eſt, vt intellectus poſſit naturam vnam formaliter conſiderare, ſub qua cuncta indiuidua conueniunt.

Secundum argumentum, ex contradictoriè oppoſitis procedit, quę licet medio ſimpliciter Ad ſecundum. careant, ac propterea neceſſe ſit vnum, vel alterum cuilibet rei conuenire: neutrum tamen 50.
neceſſe eſt eſſentialiter, aut ex ſe conuenire alicui: vt exemplum hoc euidenter oſtendit: albũ, & non album contradictoriè opponuntur, & ideò cuicunq; rei vnum, vel alterum conuenit ſed multis neutrũ eſſentialiter, aut ex ſe, vt homini, aut lapidi, & ita ſe res habet in propoſito, nam communicabilem eſſe multis ſingularibus, vel incommunicabilem non pertinet ad eſſentiam naturę, ſed vtrumq; ei accidit, vnum quidem per intellectum, alterum per differentiam indiuidualem, quæ extra rationẽ naturæ eſt, bene ergo ſequitur, quamlibet naturam eſſe communicabilem, aut incommunicabilem, quia in vno, vel alio ſtatu reperitur ſemper, ſed quia vtrumq; eſt extra rationẽ eius, neutrum dicimus ex ſe conuenire, ſed ſolum conueniũt ei prædicata eſſentialia, vt homini eſſe animal rationale, viuens, atque corporea ſubſtantia: nihil ergo aduerſus noſtram ſentẽtiam efficit, ſecundum argumentum.

Sed nec tertium: nam licèt verum ſit, obiectum præcedere actum ſuæ potentiæ ſecũdum Ad tertium. rationem obiectiuam, ſub qua ab ea percipitur & obiectum intellectus eſſe vniuerſale, ſolùm conuincitur naturam aliquo modo eſſe vnam formaliter, & aliquo etiam modo vniuerſalem,

lem, præcedere cognitionem intellectus poſſibilis: talis autem fit ex multorum ſententia per abſtractionem intellectus agentis: cuius actione imprimitur intellectui poſſibili intelligibilis ſpecies repræſentans eſſentialia naturæ, non repræſentatis indiuidualibus conditionibus, per quas fit ſingularis: ſic ergo repræſentata aliquo modo, vniuerſalis eſt, extrinſeca ſaltem denominatione, idq; ſatis eſt, vt obiectum intellectus eſſe valeat, nam formam vniuerſalitatis comparat per actum intellectus poſſibilis, quam ante illum non eſt neceſſe habeat (vt ſuo loco explicabitur.) Quod verò de obiecto viſus opponitur, difficultate caret, nam viſus, ſicut quilibet alius ſenſus, nõ niſi rem ſenſibilem ſingularem percipit, ſub ratione tamen, qua ſenſibilis eſt, id eſt, qua fundamentum habet, cui ratio communis ſenſibilitatis ab intellectu abſtracta accommodari poſſit: & hoc fundamentum ſufficit, vt ſub quolibet rerum genere, vna duntaxat contrarietas eſſe dicatur, ad quam referantur cęteræ.

Ad I. Caietani reſp.

Ad primum Caietani argumentum dicimus, naturam ex ſe, non eſſe formaliter diuiſam, ac proinde eſſe vnam formaliter vnitate, qua aliquid in ſe vnum eſt, non tamen vnitate, qua aliquid eſt multis commune: illa etenim vnitas, in rebus ſingularibus reperitur, cum habeant vnam eſſentiam formaliter indiuiſam, 51. hæc verò quamlibet excludit diuiſionem, quã cum habeat natura quælibet ſingularis, ſi non formalem ſaltem numeralem, fit, vt vnitas etiam formalis cuiuslibet gradus ſpecifici, aut generici ſit ſingularis, ita, atque adeò nullo modo communis: quod ergo dicitur Petrum, & Ioannem, non diſtingui in eo, quot ſunt homines, falſum eſt, cum ſint diſtincti homines, verum eſt diſtinctionem, non prouenire ex ratione formali huius, & illius humanitatis, ſed hoc non valet vnitatem conſtituere, etiam negatiuam, per quam aliquid dicatur multis cõmune, etiam negatiuè, nam negatio diſtinctionis Petri, à Ioanne, ex parte humanitatis ſingularis in eo eſt, & negatio diſtinctionis Ioannis à Petro, ex parte humanitatis, etiam eſt in eo ſingularis, ergo non eſt multis communis, nec proinde vnitatem, etiam negatiuã efficit, per quam aliquid, ante operationem intellectus dicatur multis commune, etiam negatiuè: probatur antecedens, quia negatio diſtinctionis Petri à Ioanne, ex parte humanitatis fundatur in humanitate ipſa, non in humanitate communi, quam non dari ante operationem intellectus probauimus aduerſus Scotum, ergo in humanitate ſingulari eiuſdem Petri: ſingularis igitur erit à fortiori negatio in natura poſitiua ſingulari fundata. Quare ſicut probatur, non dari aliquid poſitiuum commune ante operationem intellectus, probatur à fortiori, non dari aliquid commune negatiuum, ac propterea falſam eſſe Caietani ſententiam, licèt aliquam veritatis apparentiam habeat.

Ad II. reſp.

Secundum argumentum, eiuſdem ſententiæ ſolutum eſt ex tradita doctrina, admittente naturam quamlibet eſſe vnam formaliter vnitate, qua aliquid eſt in ſe formaliter vnum, nam quælibet natura vnam habet eſſentiam, per quam in ſe dicitur vna formaliter, & formaliter diſtincta à cæteris, vnitatem verò formalem ſecundum quã aliquid dicitur vnũ formaliter 52. multis commune, non admittitur in rebus, niſi vt cognitis ab intellectu, non cognita diſtinctione, per quam natura ipſa, & quælibet vnitas diuiſa cenſetur, ſi ſit generica in ſpecies, ſi ſpecifica in indiuidua.

Ad I. Soti.

Argumẽta Soti minori adhuc negotio ſoluuntur: nam primum ſupponit falſum, quod ante operationem intellectus Petrus ſit homo, & Ioannes ſit homo, ſed ſi propriè loquendum eſt, Petrus eſt ſingularis homo, & Ioannes ſimiliter, ex quo ſolum habetur remotum fundamentum generis, & ſpeciei, quod non ſufficit, vt ſimpliciter dicantur eſſe in rebus genera, & ſpecies ſecluſa operatione intellectus, ſed ſolũ cum illo addito in fundamento remoto: quamuis ergo de nomine potius, quam de re videatur quæſtio, an abſolutè ſit pronunciandum genera, & ſpecies eſſe in rerum natura ante operationem intellectus, impropria tamen locutio abſq; dubio eſt, cum non habeat fundamentũ veritatis, niſi remotum.

Ad II. reſp.

Ad ſecundum non grauantur aliqui opinantes concedere aliquo modo eſſe vniuerſalem naturã, priùs quam ab intellectu cognoſcatur, ſed id vniuerſalitatis, non habere ex ſe, ſed ex operatione intellectus agentis, eam denudantis à conditionibus ſingularibus, per quas eſt diuiſa: ſi autem intellectus agẽs deeſſet, nõ poſſet aliquid poſſibilis percipere pro hoc ſtatu, in quo à rebus ipſis ſpecies accipit, quas non poteſt, niſi beneficio eiuſdem intellectus agen-

tis comparatæ, ceſſat ergo difficultas, de obiecto viſibili, quæ opponebatur: & quod de priuatione dicitur alienum eſt à veritate, non enim dicitur homo cęcus ante operationem intellectus, quia ab intellectu conſiderabilis eſt ſub carentia viſus, ſed quia formalem habet cęcitatem, cum formaliter habeat carentiam vi-
53. ſus, & formalem proinde habeat priuationem, quæ ex ſe non eſt ens rationis, ſed reale priuatiuum: dicitur autem ens rationis, in quantum concipitur ab intellectu per modum formæ poſitiuæ, & ſub tali modo attribuitur ſubiecto in prædicatione, qua enunciamus hominem eſſe cæcum, ipſa verò ſecundum ſe, non eſt ens rationis, ſed negatio formæ realis in tali ſubiecto, quæ verè datur ſecluſa operatione intellectus, vna tamen natura multis communis, non datur, niſi in fundamento remoto.

QVAESTIO QVARTA.

An vniuerſalia ſint in rebus citra operationem intellectus, vel non niſi eo operante fiant.

Prima, & ſecunda opinio.

I. opinio.

EX naturæ vnitate dependet maximè vniuerſalitas eius, quo circa ex definitis à nobis quæſtione præcedenti via ad præſentis deciſionem aperitur, & eodem ferè modo de vnitate, ac de vniuerſalitate opinantur Doctores. Eſt igitur prima opinio, vniuerſalitatem cuiuſcunq; naturæ realem eſſe, atq; ex ſe ei conuenire, ſicut ex ſe conuenit vnitas: vnde ante operationem intellectus eſſe vniuerſalem cum ſit vna apta eſſe in multis, vel à multis participari, & hanc vniuerſalitatem, cum ſit ei eſſentialis, vel proprietas conſequens eſſentiam, retinere in ipſiſmet ſingularibus. Hæc ſententia Scoto attribuitur in 2. diſtinctione 3. quæſtio. 1. & 7. Metaphy. quæſtio. 18. vbi eam defendit Antonius Andreas eius aſſecla, & nouiſſimè Ioannes Monlorius ſpeciali diſputatione de hac re edita, cap. 5. & 6.

Scotus.

I. argum.

Habet autem pro ſe hæc argumenta: natura ex ſe eſt vna formaliter, cum ſit vnius eſſentiæ, ſi ergo ſit multis communicabilis, vt maiori ex parte habent naturæ materiales, erit ex ſe realiter, & ante operationem intellectus vniuerſalis: quia nihil aliud ad verã rationem vniuerſalis requiritur, quam quod ſit vnum, & à multis participabile (vt ex doctrina Ariſtot. inferius probabitur.)

II. argum.

Secundo, vniuerſalia ſunt per ſe obiecta ſciẽtiarum, ingenerabilia, incorruptibilia, atque perpetua, & propriè ſignificantur per voces,
conſiſtũtq; in ſingularibus: hæc autem omnia 54.
eſſe eorum reale conuincunt, atq; independens ab intellectu, nam ſcientiæ de naturis realibus ſuorum obiectorum demonſtrant reales proprietates, & non de rebus ſingularibus de quibus non ſunt ſcientiæ, ergo, & realem eorum vnitatem pręſupponunt, ſine qua nihil vniuerſale eſſe poteſt, ſed ſicut albedo eſt forma albi, ita vniuerſalitas eſt forma vniuerſalis, quod ſi reale ſit, perpetuum, & incorruptibile, indepẽdens ab intellectu, eaſdem habet conditiones vniuerſalitas.

III. argu.

Poſtremo, natura humana ex ſe non eſt incõmunicabilis pluribus, alioqui ex ſe eſſet ſingularis, & à parte rei communicatur multis ſingularibus, ergo de ſe participabilis eſt ab eis, probatur minor, quia plura ſunt ſingularia in quibus realiter ſubſiſtit, vnde ſequitur eſſe per ſe communicabilem multis, ſed nihil ſingulare poteſt participari à multis, ergo ex ſe erit vniuerſalis, atque adeò independenter ab intellectu, & ante illius operationem.

II. opinio.

In duobus diſſentiunt Fonſeca & Scotus.

Secundam opinionem, vnitatem realem in natura ponentem, per quam vna eſt & à pluribus participabilis, tenent nonnulli ex modernis interpretibus Ariſtotelis, differt tamen ab opinione Scoti, in duobus: nam hanc vnitatẽ realem, & realem vniuerſalitatem naturæ, nõ ponit ei ex ſe, aut per ſe conuenire, hoc eſt, nec eſſentialiter, nec tanquam naturalem proprietatem, ſed modo quodam accidentali: nam cum eam, non habeat in indiuiduis exiſtẽs, ſed prior eis natura ſit, ſeparabili quodam modo ei conuenit, cum eam non habeat, vt contracta in ſingularibus, atque adeò accidentalis. Præterea, quia talem vnitatem, & vniuerſalitatem, non per modum actualis formæ, habet ante operationem intellectus, ſed per modum aptitudinis, aut proximæ potentiæ, quæ actum nõ conſequitur, niſi per intellectum eam à ſingularibus actu præſcindentem: Scotus verò non ſolùm aptitudine, aut potentia proxima, naturam ex ſe vnam, & vniuerſalem ponit, ſed actu ita, vt vniuerſalitatem per modum actualis formæ, non habeat ab intellectu, ſed ante operationem eius.

Tertia

Tertia opinio, vt communis adſtruitur, ac defenditur.

III. opinio. POſtrema ſententia, communis eſt iam in ſchola, naturam ex ſe non eſſe vniuerſalem, nec vniuerſalitatem eſſe realem, ſed à ſolo intellectu vniuerſalem fieri, ante cuius operationem, nō dantur, niſi res ſingulares, in quibus tamen adeſt fundamentum vniuerſali-
55. tatis, ſaltem remotum, ne fortè intelligatur, puram fictionem eſſe conſtitutionem vniuerſalitatis: itaque profitetur hæc ſententia, vniuerſalem naturam in rebus eſſe, vniuerſalitatem tamen, non eſſe realem, ſed denominationē, quā ei tribuit intellectus, dū eam ſine conditionib. ſingularibus cognoſcit, ſiue per ſimplicem ab eis abſtractionem, ſiue per comparationem ad ſingularia.

Ariſtot. Hanc profitetur Ariſt. innumeris penè ſuæ doctrinæ locis: præſertim 1. lib. de anima, text. 8. vbi vniuerſale, aut nihil eſſe, aut poſterius eſſe docet, id eſt, aut nihil eſſe in rebus, vel per operationem intellectus, rebus ipſis poſteriorē fieri, iuxta communem interpretum expoſitionem, Commentatoris præſertim, qui intellectum, ait vniuerſalitatem in rebus efficere, D.
Commētator D.Th. Albertus. Thom. atq; etiam Alberti Magni: & idem met Commentator. 12. Metaph Comment. 4. teſtatur vniuerſalia apud Ariſt. eſſe collecta ex particularibus in intellectu, qui accipit inter ea cōſimilitudinem, & facit ea vnam intentionem: & Commento. 27. eiuſdem libri, vniuerſalia, inquit, non habere eſſe extra animam: in eandem
Auicena. ſententiam protulit Auicena 5. li. ſuæ Metaph. in principio, verba illa paſſim à dialecticis in hac materia vſurpata: *Equinitas ſecundum ſe tantum eſt equinitas, non vna, vel plures*, & D.
D.Tho. Thom. 1. p. q. 85. art. 1. 1. 2. quæſt. 29. artic. 6 & 7. & 7. Metaph. lect. 13. ſed præſertim opuſc. de ente, & eſſentia, capit. 4. vbi ex profeſſo de hac re diſſerens, ait, naturam ex ſe, nec vniuerſalem eſſe, nec particularem, ſed per contractionem fieri ſingularem, vniuerſalem verò, ab intellectu: eandem profitetur vniuerſa eius ſchola, Capreolus in 3. diſtin. 5. quæ 3. art. 3. Soncinas 7. Metaph. quæſtione 40. Caietanus cap. 4. opuſculi de ente, & eſſentia, Magiſt. Sot. quæſtion. 2. vniuerſalium, ex Theologis verò Duran. in 1. d 3. q. 5. Aegidius in 1. qu. 2. prologi: & diſt. 12. par. 2. & cum eis D. Toletus in hiſce quæſtioni-
P.Suarez. bus vniuerſalibus; & P. Franciſcus Suarez, tomo 1. ſuæ Metaph. diſp. 6. ſect. 5. cæteriſque moderni omnes, & nobis non ſolum probabilis, ſed omnino vera, & ab omnibus amplectenda videtur. Probatur nobis hæc ſententia.

Vt autem maiorem lucem ei afferamus, obſeruandum eſt, rationem vniuerſalis in duob. eſſe poſitam in eo, quod vnū ſit, & in eo quod ſit aptum eſſe in multis, aut à multis participari: vtrumque expreſſit Ariſto. ſic ipſum definiens. *Vniuerſale eſt vnum in multis, & de multis, aut præter multa.* 1. lib. de interpretat. cap. 5 1. li. de poſt. reſolut. cap. 18. 7. lib. Metaph. cap. 13. vnitas igitur, & aptitudo requiſita eſt, & ſufficiens, ſed, vt nomina ipſa ſonant, & à cunctis interpretibus exponuntur, vnitas dicit actum, aptitudo verò proximam ſaltem potentiam, etenim ſi natura, non habeat aliquam actualem vnitatem, ſed potentialem duntaxat, erit actu diuiſa, aut actu plures: quare nihil erit ſimpliciter vniuerſale, ſed aggregatio plurium ſingularium, ſi autem non ſit in potentia proxima, vt à multis participetur, non dicetur apta in eis eſſe, nam & aptitudo proximam potentiam ſonat, & quod in potentia duntaxat remota eſt ad aliquem actum, non dicitur potens ſimpliciter, ſed impotens, non aptum, ſed ineptum: Duo igitur hæc explicanda ſunt, vt quod quid eſt vniuerſalis intelligatur, & vt ex eius perceptione, quæſtionis ſolutionem iuxta Ariſt. D. Thom. & communem ſententiam inferre liceat, & vt debito ordine in eorum expeditione procedamus: primo explicandum eſt, quæ aut qualis vnitas requiſita ſit, & ſufficiens ad vniuerſalitatem naturæ: deinde in quonam aptitudo vnius naturæ ponenda ſit, vt à pluribus ſit participabilis: completeque vniuerſalis. Nota. Definitio vniuerſalis Ariſt. 56.

Quæſtione præcedenti illam diuiſionem formalis vnitatis tradere cœpimus, quam diuidi dicebamus, in vnitatem formalem, qua aliquid dicitur in ſe formaliter vnum, & in vnitatem formalem, qua aliquid dicitur multis commune, & priorem vnitatem conuenire cuilibet naturæ ex ſe, eamque adhuc in ſingularibus diuiſam, retinere. Vt autem poſteriorē nunc explicemus præſenti inſtituto accommodatam, dicimus ex communi omnium conſenſu, quos ibidem retulimus, formalem illam vnitatem ad hanc requiri, tanquam neceſſarium eius fundamentum: etenim præter tranſcendentalem vnitatem, quæ nihil ad rem pertinet, cum in cunctis rebus inueniatur, ſpecialem geminam eſſe vidimus formalem, & numeralem, ſed de numerali exploratum eſt, non Duplex vnitas diſtinguitur. 57.

 ſolum,

ſolum, non eſſe requiſitam ad vniuerſalitatem, ſed ex directo oppoſitam, cum per eā diuiſa ſit in ſingularibus natura, atq; adeò non vna, ſed multiplex: ergo requiritur omnino formalis, cum inter ſpeciales, non ſuperſit altera: præterea quidditas, & eſſentia naturæ vniuerſalis, ſiue ſpecifica ſit, aut generica. eſt quæ participatur à ſingularibus, in eiſdemq; reperitur: ſecundum hanc igitur oportebit vnam eſſe naturā, vt verè ſit vniuerſalis: ſed vnitas formalis eſt in eſſentia, aut in aliquo eius gradu, vt vnus homo, dicitur, qui habet vnam hominis eſſentiam, ergo hanc abſque dubio tanquam neceſſarium fundamentum præſupponit vnitas, per quam natura dicitur vniuerſalis.

Prior vnitas non eſt ſufficiens ad vniuerſalitatem.

Sed, quod non ſit ſufficiens ad vniuerſalitatem, non eſt minus certum, ex his, quæ de ea diximus, eadem quæſtione præcedenti, videlicet, quod in ſingularibus multiplicetur, & verè fiat vna numero, totq; ſint in rebus formales vnitates huius conditionis, quot ſunt indiuidua: hæc autem apertè pugnare cū vnitate conſtituente naturam vniuerſalem, probatur euidenter: 58. nam hæc nequit in ſingularibus diuidi, aut multiplicari, cum in ea vniantur ſingularia omnia talis naturæ, vnumq; eſſe dicantur, vt egregiè Porphyrius cap. prædicabilium vltimo illis verbis docuit: *Participatione ſpeciei plures homines ſunt vnus homo*: adde, quod ſi vnitas cōſtituens naturam vniuerſalem, multiplicaretur in indiuiduis, tot forent profectò vniuerſales naturæ quot ſunt indiuidua, ſicut dicebamus de vnitate formali priori, conſequens autem non ſolum falſum, ſed abſurdum eſt, ergo illa vnitas formalis, non eſt ſufficiens ad vniuerſalitatem.

Probatur ſecundo.

II. Vniuerſale, ſiue ſit genus, aut ſpecies, ſic prædicatur de indiuiduis, vt rationem vniuerſalitatis de eis minimè enunciet, prædicatur quidem homo de Petro, & animal de homine, non tamen eſt verum, Petrum eſſe vniuerſalē, aut ſpeciem, vel hominem genus, ſed vnitas formalis, qua aliquid eſt in ſe vnum formaliter, conuenit cunctis ſingularibus, nam verum eſt, ac neceſſarium Petrum eſſe vnum hominē formaliter, atq; etiam Ioannem, ergo hæc vnitas non eſt ſufficiens ad vniuerſalitatem.

Probatur tertio.

Probatur tandem, quia vnitas formalis ex ſe non eſt ſingularis, neque vniuerſalis, ſed quaſi indifferens, ad vtranq; rationem, vt enim ſi cogitatione apprehendamus hominem in vniuerſali, aut animal, habebit vnitatem formalē: eandem habet in Petro, & Ioanne, cum verum ſit vtrumq; eſſe vnum hominem formaliter, & vnū animal, ergo talis vnitas ex ſe non ſufficit naturam vniuerſalem conſtituere, niſi aliquid ei addatur, quo perfectior, atq; ſpecialior fiat, quemadmodum natura generica animalis, gratia exempli, quia multis eſt communis, homini videlicet, equo, ac leoni; cæteriſque ſpeciebus, non eſt ſufficiens ad aliquam conſtituendam, niſi addideris gradum differentialem, per quem determinatur, ac perficitur.

Tota igitur huiuſce rei difficultas, conſiſtit in inuenienda hac ratione ſpeciali, ac ſufficienti, quæ addita vnitati formali priori, conſtituat poſteriorem, à qua natura vniuerſalis denominetur, & omiſſis alijs, quæ à Doctore Fonſeca, ac Patre Franciſco Suarez, ad eam explicandam locis ſuperius memoratis acutè ſatis afferuntur, dicendum exiſtimo, rationem, 59. quam addit vnitas conſtituens naturam vniuerſalem, ſupra formalem priorem, non eſſe aliam, præter indiuiſionem numeralem: moueor autem ad id aſſerendum, hac potiſſimum ratione.

Ratio.

Vnitas non addit ſupra entitatem, niſi indiuiſionem, per quam entitas multiplicatur, & deſinit eſſe vna, cum multiplicatio repugnet formaliter vnitati, ergo ſpecialis vnitas, qualis eſt ea, quæ requiritur ad vniuerſalitatem, non addet ſupra eſſentiam naturæ, niſi negationem eius diuiſionis, quæ repugnat formaliter vniuerſalitati, ſed talis eſt diuiſio eiuſdem naturæ per differentias indiuiduales, per has enim diuiditur, ac multiplicatur in ſingularibus, ergo negatio huius diuiſionis ſupra eſſentiam naturæ efficiet eam vnam, vnitate conſtituente aliquid vniuerſale: probatur conſecutio, quia natura vna in ſe formaliter, per vnam eſſentiam, & indiuiſa per differentias indiuiduales eſt vna, ac diuiſibilis, per eaſdem differentias, à cunctiſque ſingularibus, quæ per eaſdem differentias conſtituuntur, ac diſtinguuntur, participabilis, ergo eſt vniuerſalis, vtrumque enim poſtulat vniuerſale, nempè, vt indiuiſum ſit differentijs indiuidualibus, & ſimul per eaſdem diuiſibile, hæc enim licet primo aſpectu videantur contraria, cohærere poſſunt, ac debent in natura vniuerſali, vt ſit vnum quid præter multa (vt verbis Ariſtotelis vtamur) hoc eſt à multis quaſi auulſum, alioqui, non poſſet eſſe vnum, ſub quo conuenirent omnia, ſed in eiſdē diuiſum, ac multiplex, & rurſus ab eiſdem participabile, nam vniuerſale intrinſecè reſpicit multa, quibus eſt commune, in quo ex directo opponitur, ſingulari,

quod

quod ex propria conditione incommunicabile eſt. Euiuſmodi itaque vnitas, per quam natura conſtituitur vniuerſalis, formalis eſt, quia importat eſſentiam eius indiuiſam, per differentias formales, ſed addit negationem diuiſionis per differentias indiuiduales, non importatam in vnitate formali, quam vidimus ſingularem effici poſſe per eaſdem, & vere eſſe in indiuiduis ſingularizatam, & multiplicatam hoc autem repugnat prorſus vnitati vniuerſalitatis.

Scotus.

Hanc igitur vnitatem, eſſentialem eſſe naturæ, vel certè naturalem proprietatem, atque adeò realem, ſicut eſſentia eius realis eſt, arbitratur Scotus, & qui eum ſequuntur, ac propterea ei conuenire ante operationem intellectus, Capreol. verò atq; Soncin. quos retulit Fonſec. 5. Metaph. c. 8. q. 3. ſect. 4. putant naturæ attribui, per intellectum, atq; etiam realiter, & ante operationem eius in illo priori naturæ, quo præcedit differentias indiuiduales, & contractionem per illas ad ſingularia, quia indiuiſionem habet numericam, cum prior natura ſit & in eo priori, vt ſic indiuiſa intelligatur, & vt per eaſdem differentias diuiſibilis, ex accidenti, tamen talem vnitatem naturæ attribuunt, & non ab intrinſeco, vt Scotus.

Probatur communis ſentētia aduerſus Scotum.

Communis tamen ſententia, eandem vnitatem realem, formalem, qua natura eſt in ſe vna ponit pro fundamento, ſed pro formali, vt indiuiſionem importat, per numerales differentias, non niſi rationis eſſe docet, & à ſolo intellectu fieri, & ante eius operationem, nō cōuenire naturæ. Quod (niſi ego fallor) euidenter conuincitur aduerſus vtranq; ſententiam, aduerſus Scotū quidē, quia vnitas vniuerſalis importat indiuiſionem numeralem, nam per hāc diuiditur natura, & fit multiplex in ſingulari-
61. bus, quare deſinit eſſe vna, ſed ante operationē intellectus diuiſa eſt in ſingularibus, ergo non vna, ſed realiter plures. Probatur conſecutio, quia ante operationem intellectus, & omnino à parte rei omnes homines ſunt ſingulares, ergo natura humana ſingularizata, atq; diuiſa eſt & non vna vnitate vniuerſalis, nam ſi vna eſſet realiter in cunctis, vt ponit Scotus, inquiram, an exiſtat in ſingularib. aut ab eis ſit ſeparata, hoc vltimū non conceditur, niſi in ſchola Platonis, ergo neceſſe eſt admittere primum: tunc ergo, quidquid eſt in Petro eſt ſingulare, nam homo in ipſo nō eſt, niſi hic homo, & animal, hoc animal, ſicq; de cæteris naturæ gradibus, ergo nullus datur in ſingularibus homo communis realiter, aut animal, atq; adeò, nec aliquid vnum realiter in eis exiſtens.

Probatur aduerſus ſecundam ſententiam

Probatur etiam aduerſus ſecundam ſententiam, quia, vt natura intelligatur indiuiſa per numerales differentias, oportet eam ab eiſdem præſcindere, ſed à parte rei, non eſt præciſa, ergo præſcindi, non poteſt, niſi ab intellectu eam conſiderante, non conſideratis conditionibus, manifeſtam ergo deceptionem continet ſentētia hæc, putans ante operationem intellectus, accipi poſſe naturam, vt à ſingularibus præciſam, quod ait eſſe ſolitariè ſumi, cum tamen re vera talis præciſio, à ſolo intellectu fieri poſſit, nam prioritatem naturæ, quam ponit, plus habet imaginationis, quam veritatis, non eſt enim vera prioritas naturæ, niſi vbi interuenit cauſalitas, vel prioritas, à qua non valet ſubſiſtendi conſequentia, vt teſtatur Ariſt. in poſt. prædicam. cap. de priori, ſed nihil horum reperitur in natura, vt præciſa à ſingularibus, cum eis conueniat per ſe primo exiſtere, naturæ ve-
rò ratione eorum, ergo nec reperitur cauſalitas 62.
exiſtentiæ, nec prioritas, à qua nō valet ſubſiſtendi conſequentia, vt in animali reſpectu hominis, quare neq; vlla naturæ prioritas. Et eſto talis prioritas naturæ admitteretur, certū eſt nullam prioritatem naturæ eſſe in qua vna res ſit prior altera, ſed appellatur prioritas à quo, in quantum ea, quæ ſunt ſimul, ſic ſe habent, vt vnum ſit ab altero, aut ab eo dependeat: nullum eſt ergo prius, in quo natura ſit realiter indiuiſa per differentias indiuiduales, ſed in quocunq; inſtanti realiter diuiſa eſt, ergo nunquam eſt verum, eſſe vnam vnitate vniuerſali, ex quibus planè deducitur naturam, non ſumi ſolitariè, vel vt priorem ſingularibus, ita, vt ſit vna per indiuiſionem numeralem, niſi per intellectum potentem eam à ſingularibus præſcindere: imò nec vllo modo eſſe vniuerſalem, etiam in proxima aptitudine ante operationem intellectus, vt ponit hæc ſentētia, ſed merè ſingularem, in qua ſolum poteſt eſſe remotum fundamentum vniuerſalitatis.

Natura dici non poteſt vniuerſalis ante intellectus operationē

Et ex impugnatione vtriuſq; ſententiæ oſtenditur nullum modum ſupereſſe, quo natura dicatur vna vnitate vniuerſali, niſi per operationem intellectus, ſub indiuiſione numerali eam concipientis, dum formalem eius rationē concipit, non conceptis indiuidualibus conditionibus, per quas diuiditur diuiſione numerali, quo circa talis vnitas, non erit realis, ſed rationis, vt ſtatuit communis ſentētia, quam non ſolum probabilem, ſed veram oſtēdimus, quan-

quantum pertinet ad naturæ vnitatem, in capite definitionis, rei vniuerſalis, ab Ariſt. collocatam.

Sed reſtat ſecundum (quod in eadem definitione petitur) expediendum, videlicet aptitudo, vt participetur à pluribus: de qua prolixiorem diſputationem inſtituunt D. Fonſeca, & P. Franciſcus Suarez, quam dialecticum inſtitutum patiatur: breuius igitur erit à nobis expediendum, dum ergo quæritur, quidnam ſit eiuſmodi aptitudo in natura, vel vnde ei proueniat, an ex propria, ac reali eius entitate, ſeu ab intellectu à quo ei prouenit vnitas, reſpondet D. Fonſeca certum eſſe, quòd non ſit potentia naturalis, quæ ſit vera qualitas eidem natura addita, ad prædicamentum qualitatis pertinens, cum in cęteris prędicamentis à qualitate reperiantur vniuerſalia, ſpecies, & genera, quæ per ſe apta ſunt a ſuis inferioribus participari, & non ratione qualitatis: & verè ita eſt, quod non indiget natura, quælibet ſuperaddita qualitate, vt talem dicatur habere aptitudinem, ſed ſicut immediatè, ac per ſe participatur humana natura à ſingulis hominibus, & non medio aliquo accidenti, pari ratione non dicitur apta, vt ab eis participetur ratione alicuius ſuperadditi accidentis realis.

D.Fonſec.
P.Suarez.

Variæ ſententiæ circa aptitudinem naturæ vniuerſalis.

I. opinio. Quo ſuppoſito, triplicem opinionem circa aptitudinem naturæ vniuerſalis refert: primam Scoti 1. lib. Metaph. q. 7. lib. 7. qu. 18. & in 2. d. 3. q. 1. & Caietani opuſculo de ente, & eſſentia, cap. 4. q. 6. quam affirmat eſſe ferè communem inter Doctores Scholaſticos & talem aptitudinem naturæ, non eſſe aliud, quam non repugnantiam, ſeu negationem repugnantiæ eſſendi in pluribus, eo modo, quo aptitudo creaturarum ad exiſtendum priuſquã ſint, non eſt aliud, quam non repugnantia, vt exiſtant: & aptitudo, ſeu potentia ad agendum in ſubſtantia creatã, ablatis ab ea potentijs ſuperadditis, ſimilis quædam repugnantia foret, ſi potentijs ſpoliarentur, vt ſi à lapide grauitas auferatur, apta nihilominus permanebit tendendi in centrum, ſed talis aptitudo non erit quidpiam poſitiuum, ſed ſola negatio repugnantiæ.

Scotus.
Caieta.

Ratio. Et videtur hæc ſententia vera, quia natura, dum eſt coniuncta ſingularibus conditionibus, non eſt apta participari à multis, & eo ipſo, quod ab eis præſcinditur, incipit habere talem aptitudinem, ſed ex tali præciſione nihil poſitiuum comparat, ſed priuationem duntaxat earundem conditionum, ergo aptitudo nihil poſitiuum eſt, ſed ſolum non repugnantia.

Confirmatur idem argumentum, & ſimul declaratur eadem ſententia, quia natura, vt eſt in ſingularibus, non ſolùm non eſt apta eſſe in multis, ſed poſitiuam habet repugnantiam, non aliunde prouenientem, niſi ex parte conditionum, per quas diuiſa eſt, ſingularizata, & incommunicabilis effecta, ergo dum præſcinditur ab eis, tollitur poſitiua repugnantia, & ex eo incipit habere talem aptitudinem, ergo nõ eſt aliquid poſitiuum, ſed ſola negatio ablatæ repugnantiæ. Confirm.

Ipſe verò D. Fonſeca, addit huic non repugnantiæ aliquid poſitiuum, quod ſub ea latere affirmat, & in quo potius aptitudo collocanda eſt, quam in negatione repugnantiæ, quanquam vtrunque claudat: hanc autem rationem poſitiuam aſſerit eſſe modum eſſendi intrinſecum rebus, quæ denominantur, vniuerſales, non quidem actualem, vt eſt actus ipſe eſſendi in pluribus, ſeu actualis exiſtentia in rerum natura, aut in intellectu, ſed eſſe modum eſſendi potentialem, non inſeparabilem ab ipſiſmet naturis vniuerſalibus, vt modus neceſſarius, aut contingens, finitus, aut infinitus, ſed eſt ſimilis modo eſſendi rerum in ſuis cauſis, prius quam ſint, quem certum eſt amittere, cum primum per actualem productionem extra illas eſſe incipiunt: pariter naturæ vniuerſales, dum à ſingularibus præſcinduntur, incipiunt habere aptitudinem eſſendi in illis, quam mox, ac in eiſdem actu ſunt, amittunt: & hæc eſt ſecunda opinio eiuſdem Patris propria, in quam pertrahere conatur Scotum, & Caietanum, & omnino primam ſententiam (quam communem vocat) aſſerens præfatos Doctores, ac cæteros, qui eam ſequuntur, nunquam intellexiſſe talem aptitudinem in pura negatione non repugnantiæ eſſe poſitam, ſed pro fundamento ſaltem importare modum poſitiuum à ſe explicatum.

II. opinio. Fonſeca.
64.
Scotum, & Caieta. refert pro ſe Fonſeca.

Pro tertia ſententia refert modum dicendi, quorundam modernorum, qui eandem naturæ aptitudinem explicatam ſecant in proximam, atque remotam, vocantes remotam eandem naturæ aptitudinem cum determinatione ad vnum ſingulare, ſi vnum tantum habeat, vel ad plura, ſi verè in pluribus ſit: prioris exem- III. opinio.

exemplum habemus in natura Solis, cuius aptitudo determinatur ad hunc Solem, poſterioris verò in natura humana, habente aptitudinem determinatam ad plura indiuidua, in quibus actu exiſtit. Proximam verò (aiunt) eſſe eandem naturæ aptitudinem, vt conſideratur abſque determinatione ad vnum, aut multa ſingularia (aut quod idem eſt) cum omnimoda indifferentia ad omnia, has autem aptitudines non putant eſſe diuerſas, ſed eãdem, prout impedita, aut expedita conſideratur, nam, dum conſideratur determinata ad vnum, aut multa ſingularia, quaſi impedita cenſetur, expedita verò, aut libera, dum abſque eiſdem determinationibus, & vtranq; explicant ſimilitudine primæ materiæ, quæ, vt habet formam à qua non eſt proximè apta ad recipiendam formam ignis, cum primum autem expulſa ab ea eſt eadem forma à qua incipit habere proximam aptitudinẽ ad recipiendũ formã ignis,
65. & prior aptitudo quaſi impedita, aut ligata erat per determinationem ad formam aquę, poſterior verò quaſi libera, atque expedita eſt, per eiuſdem formæ expulſionem, pari ergo ratione dum humana natura determinata eſt ad differentiam Socratis, non eſt proximè apta, vt ſit in Platone, ſit autẽ ſi à prima illa ſingularitate præſcindatur, nam ſic præciſa omnimodam habet indifferentiam ad omnes, quibus cõiungi proximè poteſt.

Aptitudo proxima & remota naturæ, cur ponatur.

Hæc autem diſtinctio proximæ, atque remotæ aptitudinis huius rei gratia ab his modernis affertur, vt ſuſtinere poſſint naturam vniuerſalem, non ſolum habere talem aptitudinem ad exiſtendum in pluribus, dum ab eis præciſa, ſeu abſtracta eſt, ſed etiam vt actu in eis exiſtere conſideratur, quod ſe oſtendere putant poſſibile, quia vt eſt in ſingularibus, quaſi impeditam, ſeu ligatam eam habet, atq; adeò remotam, dum verò ab eiſdem præſcinditur, incipit eam habere liberam, expeditam, ac ſubindè proximam.

I. ratio. Probant ita eſſe ſentiendum, quia natura vniuerſalis prædicatur de ſingularibus, ergo actu eſt in illis, ſed per actum non amittitur aptitudo, nam dum homo ridet, abſq; dubio riſibilis eſt, ergo eſt in eis cum ſua aptitudine, ſed reducta ad actum, atque adeò limitata per eum atq; impedita, quia cum in hoc, vel illo ſingulari exiſtit, ſit hæc, repugnat autem eſſe in altero ſingulari, quatenus eſt hæc, non tamen abſolute ſecundum expeditam, atque proximam potentiam.

Secundo: natura humana præciſa à ſingularibus, dum actu eſt in Petro, aut Ioanne, non amittit propriam eſſentiam, cum adhuc in eiſdem ſingularibus exiſtenti, conueniant ei prædicata eſſentialia, vt animal, rationale, viuens, corpus, & ſubſtantia, ſed id ſolum per talẽ contractionem ſit, vt limitatam habeat, ac ſingularizatam eſſentiam, quæ, vt eſt in hoc ſingulari, nequit participari ab altero, ergo ſi non amittit eſſentiam, nec amittet aptitudinem, quam habet ſecundum ſe, ſed eam habebit limitatam, & quaſi in remota diſpoſitione, vt in altero ſingulari eſſe valeat. II. ratio. 66.

Poſtremo probant ex diuerſis, atque incompoſſibilibus actibus eiuſdem potentiæ, quorũ vnus, licet tollat alterum, non tamen potentiam, vel aptitudinem ad illum alio tempore exercendum, nam per formam aquæ, ſub qua eſt modo materia, non tollitur aptitudo ad formam ignis, & per actum ſedendi non tollitur aptitudo Sortis ad ſtandum, licet præſentia vnius actus eandem aptitudinem impediat ad habendum pro eodem tempore alterum, ſed natura humana ex ſe apta eſt, atque indifferens vt à cunctis ſingularibus proprijs participetur, ergo determinatio ad Sortem ſuperueniẽs, per indiuidualem eius differentiam non tollit aptitudinem, vt ſit in Platone, ac cæteris ſingularibus, quanquam eam impedire cenſeatur, vt non poſſit prout differentiæ Sortis coniungitur, in eis exiſtere. III. ratio.

Et confirmant: quia aptitudo ad exiſtendum in ſingularibus, ſequitur vnitatem formalem naturæ, ſed vnitas formalis non tollitur per numeralem, ſed coarctatur, nam humana natura actu exiſtens in Sorte vna formaliter eſt per vnitatem eſſentiæ, ergo retinet eandem, quam ex ſe habet aptitudinem, quamuis coarctatam, ita, vt quamdiu coniungitur huic ſingulari, ne queat exiſtere in cæteris, ſed dum ab eo præſcinditur, mox incipit habere vniuerſalem aptitudinem ad omnia, itaque ſicut vnitas formalis per numeralem non tollitur, ſed ſingularizatur, par erit de aptitudine ratio, & per coniunctionem naturæ cum vno ſingulari ſingularizabitur quidem, nequaquam tamen amiſſa cenſebitur. Confirm.

Vera ſententia.

Relatis aliorum ſententijs, his aſſertionibus explicamus propriam: prima eſt. Aptitudo naturæ vniuerſalis, vt ſit in mul- I. Aſſertio.

multis ſingularibus, nec pertinet ad eius eſſentiam, nec eſt naturalis eius proprietas.

Probat. Probatur hæc à natura vniuerſalis ſecundũ eſſentiam, & proprietates prædicatur de indiuiduis, verum eſt enim Petrum eſſe hominem, animal ratione præditum, diſciplinæ capacem admiratiuum, & riſibilem, ſed talis aptitudo, non ſolum de indiuiduis non enunciatur, ſed enunciari repugnat, ergo nec pertinet ad eſſentiam naturæ, nec eſt proprietas eius: probatur minor, nam falſum eſt enunciare de Petro aut Ioanne, quod apti ſint à pluribus participari, vel in illis eſſe.

Probatur ſecundo. Secundo, quidquid conuenit naturæ tanquam eſſentia, aut proprietas, eſt ab ea inſeparabile, cum conueniat per ſe primo, aut per ſe ſecundo, ſi ergo aptitudo aliquo ex his modis naturæ cõuenit, erit prorſus inſeparabilis, quare adhuc in ſingularibus contracta ei conueniet, ſicut conueniunt cætera prædicata eſſentialia, & proprietates, vnde verum erit, quod natura humana vt eſt in Petro, aut Ioanne, poterit à multis participari: conſequens autem apertè falſum eſt, cum ſecundum talem ſtatum natura ſit incommunicabilis, ergo non pertinet aptitudo exiſtendi in multis ad eſſentiam, aut proprietates eius.

II. aſſert. aduerſus Fonſecam. Secunda aſſertio, aptitudo eadem non eſt modus poſitiuus conueniens naturæ ſecundum ſe, in quo fundetur non repugnantia exiſtendi in multis, quam poſuit ſecunda ſententia.

I. ratio. Probatur primo argumento ad hominem, nam hunc modum, ait, non eſſe actualem, ſed potentialem, neque vnquam conuenire naturæ actu exiſtenti, ſed obiectiuè tantum in intellectu: ſi ita ſe res habet, inquiro an modus iſte cum ſit poſitiuus, & potentialis, ſit aliquid reale in natura, vel non? ſi dixeris nihil omnino eſſe reale, incunctanter infero, nec modum eſſendi poſitiuum eſſe, qui naturæ ex ſe conueniat, nam quidquid ei ex ſe, ac poſitiuè conuenit, reale omnino eſſe oportet. Quòd ſi aliquid reale eſſe dixeris (quod omnino neceſſarium puto) cum affirmes non habere modũ actualem, ſed potentialem, habebit ſe ſicut realis potentia, quæ aliquid eſt actu in re, cui attribuitur, licet habeat modum aptitudinis, ordinabitur ergo ad actum, nam aptitudo omnis propter aliquem actum naturæ conceſſa eſt, & ad actum abſque dubio realem, cum realis ſit ipſa, & naturæ [illegible]ueniat ante operationem intel-

61. [illegible] ergo habebit talem actũ rea-

lem. Quare falſum eſt, quod dicitur, nunquam naturæ conuenire à parte rei ſecundum rationem actualem, nam ſi ita eſt, dabitur profectò potentia, & aptitudo, ſine actu aliquando futuro, imò quod amplius eſt, dabitur, ſine actu poſſibili, cum admittatur repugnare naturæ à parte rei exiſtenti in ſingularibus, quæ omnia cum ratione aptitudinis, aut potentiæ realis apertè pugnant.

Confirm. Et confirmatur idem argumentum: nam talis aptitudo, non ponitur inſeparabilis à natura, ſed quæ ſeparari poteſt, cum non conueniat ei in ſingularibus exiſtẽti: quo ſuppoſito ſic procedo: talis aptitudo, vel modus eſſendi naturæ, cum ſit realis, & accidentalis, prædicabitur de illa realiter, & accidentaliter, ſed prædicata accidentalia non conueniunt rei, niſi actu exiſtenti, & in indiuiduis, nam accidentia primo conueniunt ſingularibus, & ratione illorum naturæ, vt eſſe album, aut nigrum primo conueniunt Petro, Ioanni, aut alteri indiuiduo, & ratione eius, homini: falſum igitur eſt quod aſſeritur, accidentaliter conuenire naturæ talem modum eſſendi, & nunquam conuenire in indiuiduis.

Occurritur obiectioni. Nec tenet ſimilitudo rerum in potentia cauſæ exiſtentium, aut aliquo modo ſatisfacit prę iactis argumentis, tùm quia talis modus, ſi aliquid reale eſt præter virtutem cauſæ, iam eſt in rerum natura, cum ſit in ipſa cauſa, & eſt aliquid ſingulare, rei etiam ſingulari conueniẽs, cum cauſa ſit res ſingularis, ergo, & aptitudo naturæ eidem in ſingulari exiſtenti conueniet, quod tamen negatur. Deinde cum talis modus eſſendi naturæ, in quo conſiſtit aptitudo, aliquid poſitiuum ſit, non poteſt amitti per actũ, vt ponitur, nam quidquid poſitiuum habet modus exiſtendi effectus in potentia cauſæ, non amittitur per actualem exiſtentiam eius, extra illam, probatur euidenter, talis modus nõ 62.
eſt res diſtincta à virtute eiuſdem cauſæ, ſed ipſamet in quantum potens producere effectum, ſed virtus cauſę poſtquam produxit effectum, manet integra, & potens producere, non ſolum effectum eiuſdem rationis, ſed eundem aliquando ſecundum numerum, ſi iam productum eſſe deſinat, vt patet in Deo, ergo nihil poſitiuum amittitur, per productionem effectus, quare neque amitti poteſt poſitiuus modus eſſendi per actualem exiſtentiam naturæ in ſingularibus, cuius oppoſitum aſſert præfata ſententia.

II. ratio. Probatur ſecundo, eadem noſtra aſſertio,

nam,

nam, vel, talis modus eſſendi poſitiuus eſt v-
nus numero, vel ſpecie: neutrum dici poteſt, er-
go nihil eſt, probatur minor in primis de vni-
tate ſpecifica, nam quidquid ſpecie eſt vnum
multiplicatur in indiuiduis, ſicut quod eſt vnũ
genere, multiplicatur in ſpeciebus: primum o-
ſtendit humana natura vna ſpecie, & multiplex
ſecundum numerum in indiuiduis, ſecundum,
natura animalis vna genere, & multiplex in
ſpeciebus: ſi ergo talis aptitudo eſt vna ſpecie,
multiplicabitur in indiuiduis, totq; erunt apti-
tudines indiuiduales, quot ſingularia, quare
quodlibet erit aptum eſſe in multis, aut natura
in quocunq; talem habebit ſingularem aptitu
dinem, quod expreſsè negatur, & apertè falſũ
eſt, quod verò non ſit ſingularis talis modus
eſſendi, non minus efficaciter probatur, quia
ſicut apertam continet repugnantiam, quod
natura ſingularis ſit apta ad exiſtendũ in mul-
tis, cum ſingularitas contrahens naturã, eamq;
vltimo determinans, tali ſit aptitudini oppoſi-
ta: non minus repugnat dari aptitudinem ſin-
gularem, per quam natura ſit apta ad exiſten-
dum in multis: nam vnum numero participa-
bitur à multis, quòd (propriè loquendo) de i-
dentitate numerica apertè falſum eſt.

II. ratio. Probatur tandem, nam, vel modus iſte po-
ſitiuus intrinſecè, & naturaliter conſequitur
vnitatem formalem naturæ, per quam dicitur
in ſe vna, vel ab extrinſeco ei aduenit: ſi primũ
70. dicatur, incunctanter ſequitur inſeparabilem
eſſe eundem modum ab vnitate formali, quare
erit ſicut illa in indiuiduis, quod negatur: ſi ve
rò ei aduenit ab extrinſeco, aſſignãda erit cau-
ſa, à qua proueniat: ratio etiam ex parte naturę
propter quam conuenit, quæ omnia obſcura
ſatis, ac lubrica ſunt, & difficilia, ad intelligen-
dum, quemadmodum opinio ipſa parum pro-
fectò intelligibilis eſt.

III. Aſſert. Tertia aſſertio, aptitudo naturæ vniuerſalis
ad actu aliter exiſtendum in pluribus, non eſt
vllo modo realis, nec ei conuenit ſecluſa ope-
ratione intellectus.

I. ratio. Probatur primo, quidquid reale eſt in rebus,
eſt ſingulare, cum nihil, niſi in ſingulari aliquo
extra cauſas producatur, ſi ergo aptitudo natu-
ræ realis ſit, erit ſingularis, non ſecus atque i-
pſa natura, totq; erunt eiuſmodi aptitudines
quot naturæ ſingulares, totque proinde vniuer
ſalia, nam vniuerſale reputatur, quod aptum eſt
eſſe in pluribus, conſequens autem ſatis abſur-
dum eſt, ergo, non poteſt eſſe realis aptitu-
do.

Et ſi fortè dixeris neceſſarium eſſe vniuer- Obiectio.
ſalia multiplicari ſecundum numerum, cum
aliud ſit vniuerſale cognitum à Petro, aliud à
Ioanne, & Franciſco (etiam ſi eadem natura
humana abſtracta ab indiuiduis cognoſcatur
ab omnibus) ſiquidem per diuerſas intellectio-
nes, & conceptus repræſentatur, & diuerſæ nu-
mero denominationes ei attribuuntur, ex qui-
bus ſequitur diuerſos eſſe numero conceptus
obiectiuos, qui tamen non ſunt aliud, quam na
tura ipſa humana in vniuerſali repræſentata, &
vniuerſalis denominata.

Reſpondeo ex diuerſis conceptibus, & intel- 71.
lectionibus, non multiplicari naturam huma- Reſponſio.
nam in vniuerſali conceptam, quemadmodũ,
neque multiplicatur Petrus per plures imagi-
gines repræſentatus, adhuc, vt eſt res per eas
repræſentata, quin potius cum intellectiones,
& conceptus ab obiecto accipiant vnitatem
formalem, licèt intellectiones, & conceptus
formales diuerſi ſint materialiter propter di-
uerſos intellectus, quibus inhærent, formaliter
tamen ſunt eiuſdem rationis, diuerſitatẽ verò
numericam, quam materialiter habent, non
poſſunt tribuere naturæ repræſentatæ, quam
ſolum extrinſecè denominant, & multo minus
denominationes vniuerſalis, ſpeciei, vel gene-
ris, à diuerſis concipientibus eidem naturæ at-
tributæ, efficiunt eam diuerſum numero vni-
uerſale, quin potius omnes habent rationem
vnius, & quaſi trahuntur ab vnitate ſubiecti, vt
in cæteris eiuſdem conditionis extrinſecæ ex-
ploratum eſt.

Probatur ſecundo, nam duo hæc ad ratio II. ratio.
nem vniuerſalis requiſita videlicet, quod natu-
ra ſit vna, & quod ſit apta, vt à multis partici-
petur, ita ſe habent, vt eſſe vnam præſuppona-
tur aptitudini, nam prius eſt rem eſſe, quàm eſ-
ſe aptam, ad quidpiam aliud, & aptitudo abſq;
dubio conuenit vni naturæ, & de ea, vt vna
prædicatur, ſed vnitas naturæ (vt iam oſtendi-
mus) non eſt realis, nec ei conuenit ante ope-
rationem intellectus, ergo nec aptitudo realis
eſſe poteſt, nec ante operationem intelle-
ctus ei conuenire, cui enim attribuetur reali-
ter, aut de quo enunciabitur ante operationem
intellectus, ſi nondum eſt vna natura? nulli
profectò: ergo nec aptitudo vllo modo poteſt
eſſe realis.

Vltima aſſertio, quid dicat propriè aptitudo naturæ vniuerſalis.

IV. aſſer. ASſertio poſtrema, aptitudo naturæ vni-
uerſalis aliquid pro fundamento im-
portat, & aliquid etiam pro formali,
pro fundamento vnitatem formalem ciuſdem
naturæ, pro formali verò non repugnantiam,
vt à multis participetur, & hoc modo accipi-
enda eſt prima ſententia, vt vera eſſe poſſit:
quia niſi aliquod fundamentum poſitiuum ha
72. beat, non repugnantia, pura negatio eſt, in pura
autem negatione, non videtur poſſe conſtitui
aptitudo, aliud autem fundamentum præter
formalem vnitatem, nō videtur poſſibile: Hāc
P. Suarez. ſententiam tenet P. Franciſcus Suarez tomo 1.
ſuæ Metaph. diſput. 6. ſect. 4. quam duobus ad-
notatis, prius explicabimus, poſt verò efficaci
ratione confirmabimus.

Nota I. Obſeruandum primo eſt, vnitatem forma-
lem, qua natura in ſe eſt vna, dupliciter accipi
poſſe, & ſecundam ſe, & vt contracta eſt in ſin
gularibus, cum ipſamet natura, cui ex ſe con-
Duplex vnitas formalis diſtinguitur. uenit: & hoc poſteriori modo, non poteſt eſſe
fundamentum aptitudinis ad exiſtendum in
multis, probatur planè, quia, vt ſic eſt ſingula-
ris, ſicut ipſa natura: ſed naturæ ſingulari repu-
gnat eſſe in multis, ergo & vnitati formali, ita
ſingularizatæ repugnabit eſſe fundamentum
aptitudinis ad exiſtendum in multis, probatur
conſecutio, quia ſingularitas opponitur ex di-
recto actuali exiſtentiæ in multis, ergo ex con-
ſequenti opponitur aptitudini, atque adeò fun-
damento eius, vt tali, ad hæc, aptitudo exiſten-
di in multis, non eſt aliud, quàm naturam eſſe
communicabilem multis, ſed per ſingularita-
tem fit incommunicabilis, ergo nihil ſingulare
vt tale poteſt eſſe fundamentum communica-
bilitatis, ſeu aptitudinis: quemadmodum nul-
lum contrarium, vt tale, poteſt eſſe fundamen-
tum alterius. Si verò conſideretur ſecundum
ſe, hoc eſt, vt per eā natura eſt in ſe vna forma-
liter, nec importat contractionem, nec abſtra-
ctionem à ſingularibus, & ita ſi conſideretur,
nō conſideratis indiuidualibus conditionibus,
per quas fit incommunicabilis, nullam habe-
bit repugnantiam, vt pluribus communicetur,
vnde ratione talis vnitatis formalis, ſic abſtra-
ctæ, dicetur formaliter apta ad exiſtendum in
multis.

Nota II. Obſeruandum ſecundo eſt, contractionem
naturæ ad ſingularia per indiuiduales condi-
tiones duo præſtare, nam primo eam diui-
dit multiplicemque efficit, ſecundo efficit in-
communicabilem, nam cum indiuidualis diffe
rentia ſit omnibus modis vltima, naturam vl-
timo determinat, atq; adeò, nō amplius deter- 73.
minabilem reddit: quod autem non eſt vlteri-
ùs determinabile, nec poterit vlterius commu-
nicari, ſed penitus incommunicabile appella-
bitur, & duo iſti effectus contractionis oppo-
nuntur ex directo duabus conditionibus in de-
finitione vniuerſalis poſitis, ab Ariſtotele, at-
que adeò requiſitis, & ſufficientibus (vt vidi-
mus) ad conſtituendam naturam vniuerſalē.
Prior conditio eſt, quod vniuerſale ſit vnum:
vni autem ex directo opponitur multiplex:
diuiſio igitur naturæ, ſeu multiplicitas, quam
primo in ea efficit contractio, vnitati opponi-
tur: incommunicabilitas verò opponitur cō-
municabilitati: vt nomina ipſa per ſe indicant:
& cum communicabilitas idem prorſus ſit,
quod aptitudo ad exiſtendum in multis, ſequi-
tur ex directo etiam opponi aptitudini: &
quemadmodum ablata diuiſione, ſeu multipli
citate per intellectum, hoc eſt, conſiderata na-
tura, non conſideratis conditionibus, per quas
multiplicatur, ſtatim incipit eſſe vna vnitate v-
niuerſalitatis, pari ratione ablata incommuni-
cabilitate per eandem conſiderationem, inci-
pit natura eſſe apta ad exiſtendum in multis:
vnde ſicut fundamentum vnitatis oſtendimus
eſſe formalem vnitatem, ſecundum ſe conſi-
deratam, pari ratione nunc dicimus eſſe fun-
damentum aptitudinis, diuerſa quadam ratio-
ne acceptam, ſicut vnitas ipſa, & aptitudo, di-
uerſa ſunt ſecundam rationem.

Ex quibus ſequitur aptitudinem naturæ ad
exiſtendum in multis pro fundamento eſſe rea-
lem, pro formali verò, non niſi rationis, & rur
ſus pro fundamento eſſe quid poſitiuum, pro
formali verò negationem repugnantiæ, ad ex-
iſtendum in multis.

Nunc verò ſententiam noſtram, ſic explica- 74.
tam probamus ex aliarum refutationibus: et- Probatur
enim ſi aptitudo ad eſſendum in multis, non aſſertio ex
pertinet ad eſſentiam naturæ, nec eſt proprie- aliorū refu-
tas eius, ſed, nec prædicatum reale accidentale tatione.
(vt aduerſus ſecundam opinionē oſtendimus)
nec omnino aliquid reale conueniens naturæ
ante operationem intellectus, ſequitur eſſe ali-
quid rationis ei attributum ab intellectu, à quo
præſcinditur à ſingularibus conditionibus, &
vt multis communicabilis concipitur, quod eſt
aptam denominari ad exiſtendum in multis,
eiuſmodi autē denominatio, quam vocamus
aptitudinem, neceſſe eſt aliquod fundamentū
habeat in ipſa natura, quia intellectus ſimiles
denominationes, non tribuit rebus conceptis,
pro

pro libito, ſed prout exigit res ipſa, tali modo à ſe concepta: fundamẽtum verò talis aptitudinis, non poteſt eſſe aliud ab vnitate formali: nam aptitudo alicuius eſſe debet, vel alicui tanquam ſubiecto attribuitur, quod per eam dicitur aptum formaliter: ſubiectum autem denominatum eſt ipſa natura, non certè, niſi vt vna formaliter, nam ſi multiplex ſit, vt verè eſt in ſingularibus, incapax eſt talis denominationis, cum ſit incommunicabilis, oportet ergo ſub vnitate formali ſecundum ſe accepta concipi, vt ei poſſit aptitudo attribui, & abſtracta quidem à ſingularibus conditionibus, vt tollatur incommunicabilitas, atque adeò repugnantia exiſtendi in multis, ex ſola vnitate numerali proueniens, nam formalis vnitas ex ſe illam non habet, ſed ſicut per ſingulares conditiones fit multiplex. pari ratione fit in-
75 communicabilis, atque adeò, non participabilis à pluribus, ſic autem abſtracta erit vna carens tali repugnantia, quod eſt eſſe aptam, vt à multis participetur.

Obiecta contra dicta, & aliarum opinionum argumenta ſoluuntur.

I. obiecti. SEd duo aduerſus hanc noſtram ſentẽtiam obijci poſſunt, quibus videtur planè conuinci aptitudinem ad exiſtendum in multis eſſe realem, naturæque conuenire ante operationem intellectus: primum eſt, vnitas formalis naturæ etiam in ſingularibus exiſtens, ſicut ex ſe non eſt diuiſa, ſic etiam ex ſe non eſt incommunicabilis, ſed vtrunque habet ab vnitate numerali ſibi prorſus extrinſeca, ergo adhuc in ſingularibus exiſtens, talis ex ſe eſt, cui non repugnat multis communicari, ergo vtranque habet conditionem natura à parte rei nempè, vt vna ſit formaliter, cui non repugnat eſſe in multis: & hæc tantum duo importare aptitudinem dicimus, quare realis erit, & naturæ adhuc in ſingularibus exiſtenti, ac ante operationem intellectus conueniet.

II. obiect. Secundum: aptitudo naturæ ad exiſtendum in multis, idem eſt, ac poſſe ſub ea plura indiuidua multiplicari, ſed hoc non prouenit ab intellectu, ſed ex principijs realibus eiuſdem, ergo talis aptitudo, non erit ei attribuenda ab intellectu, ſed erit proprietas naturalis conſequẽs eſſentiam naturæ, realis igitur, & non rationis, probatur minor (nam cætera videntur neceſſaria) multi affirmant vnicum eſſe Angelũ ſub qualibet Angelorum ſpecie, quia ſpiritualis illa natura ſpecifica ex ſuis principijs habet repugnantiam, vt à multis indiuiduis participetur, nec ſolum de Angelis probabile id eſt, ſed de cœleſtibus corporibus, quibus propter incorruptibilitatẽ repugnat multiplicitas indiuiduorum ſub eadem ſpecie. At de ſublunaribus corporibus oppoſitum cõſtat, quod multiplicari ſub eadem ſpecie valeant propter materiæ conditionem, quæ cum ſit priuationi cæterarum formarum ſubiecta, quamlibet formam ſemel habitam poteſt amittere, aliamq; nouam recipere, etiam eiuſdem ſpeciei: communicabilitas igitur naturæ, aut (quod idem eſt) aptitudo vt à multis participetur, ex principijs eius prouenit, naturalis eſt ei, ac proinde 76
realis, & ante operationem intellectus ei attribuenda.

Ad I. reſp. His tamen obiectionibus, non labefactatur noſtra ſententia, ſed ex earum ſolutionibus potius illuſtratur, nam ad primam libenter admittimus vnitatem formalem naturæ in ſingularibus exiſtentis neutrum ex ſe habere, hoc eſt nec multiplicationem, nec incommunicabilitatem, ſed vtrunque ab vnitate numerica ſibi extrinſeca, nihilominus, illi realiter cõiuncta, multiplex eſt in multis ſingularibus, & in ſingulis ſimpliciter incommunicabilis, atque inepta, vt à multis participetur, vnde fit ſecundum talem ſtatum, non eſſe fundamentum aptitudinis ad exiſtendum in multis, niſi fortè remotum, quia ex quo, non habet à ſe incommunicabilitatem, ſed ab extrinſeco, poteſt per intellectum ſpoliari, atque adeò ſub non repugnantia concipi, & apta denominari, hoc tamen remotum quid eſt, cum proximè ſit incommunicabilis.

Negamus igitur ad formã argumenti, quod natura, vt vna formaliter in ſingularibus exiſtens, duo illa habeat ad aptitudinem requiſita, ac ſufficientia, ſed revera neutrum habet, nam licet ſit vna formaliter, eſt tamen incommunicabilis ſimpliciter, cui proinde ſimpliciter repugnat in tali ſtatu in multis eſſe, quare falſum eſt, quod negationem repugnantiæ habeat, licet repugnantia non procedat ab vnitate formali, quod nihil ad propoſitum confert, cum à numerica fiat ſimpliciter inepta, quouſque ergo ineptitudo tollatur ab intellectu (nam realiter prorſus repugnat tolli) non erit proximum fundamentum aptitudinis: & vt veritas huius ſolutionis illuſtrior fiat, negandum eſt etiam, quod natura, vt vna formaliter in ſe

habeat ex ſe, vel ab intrinſeco, non repugnantiam, vt à multis participetur, nam, ſi ex ſe id haberet, non poſſet vllo modo incommunicabilis fieri, nam cui aliquid eſſentialiter, vel tanquam proprietas conuenit, repugnat prorſus oppoſitum, ita, vt neque per ſe, neque per accidens ei poſſit conuenire, ſed neutrum ex ſe habet, nec repugnantiam, nec non repugnãtiam, & vtrumque ei poteſt per accidens conuenire, illud quidem per realem contractionem ad ſingularia, hoc verò per conſiderationem intellectus. Ex quibus luce clarius cernimus, quam ſit falſa tertia illa ſententia, quam Doctor Fõſeca retulit, aſſerẽs naturam in ſingularibus exiſtentem retinere aptitudinem ad exiſtendum in multis, licet impeditam, & ideò quaſi remotam, quemadmodum, qui actu ridet, retinet potentiam non ridendi, & qui actu ſedet, potẽtiam ſtãdi, falſum inquam eſt, quia natura per contractionem fit incommunicabilis, adquiritque, non ſolum actum oppoſitum, ſed ineptitudinem oppoſitam tollentem prorſus aptitudinem: & in hoc cernũtur diſſimilia exempla omnia, quæ pro ſe affert, nullum enim oppoſitam aptitudinem, vel potẽtiam continet, ſed actum duntaxat (vt conſideranti facilè patebit) ſufficiat autem nobis, id oſtẽdere in exemplo omnium accommodatiſſimo, quod illa ſentẽtia pro ſe attulit, de materia prima habente formam aquæ, per quam nõ tollitur aptitudo recipiendi formam ignis, ſed impeditur actus, quod veriſſimum eſt, quia forma aquæ, non tribuit materiæ potentiam, aut ineptitudinem oppoſitam ei, quam naturaliter habet, ſed eam perficit, tanquam actus oppoſitus formæ ignis (vtriuſque enim ex ſe capax eſt) contractio verò ad ſingularia, non ſolum tribuit naturæ actualem communicationem reſpectu huius ſingularis incompoſſibilem prorſus cũ communicatione actuali reſpectu alterius, ſed oppoſitam ineptitudinem, aut impotentiam cum eam efficiat, non ſolum, non communicatam alteri, ſed ſimpliciter incommunicabilem, ita, vt alteri indiuiduo, non poſſit vllo modo, aut vllo tempore, realiter cõmunicari, ſicut poteſt materia prima recipere formam aliam ab ea, quam habet, & paſſim eam recipit, & hac ſolutione itur obuiam omnibus argumentis eiuſdem ſententiæ, quia omnia in eo innitũtur, quod potẽtia, non tollitur per actum cõtrarium, quod licet verum ſit, nihil aduerſus noſtram ſententiam efficit, cum natura, per cõtractionem ad ſingularia, nõ ſolum actum cõtrarium, ſed contrariam prorſus aptitudinem, vel (vt proprius loquamur) ineptitudinem habeat ad exiſtendum in multis.

Oſtenditur falſitas tertię ſẽtentiæ

77

ad argum. tertiæ ſententiæ.

Secunda autem obiectio, probat quidem aptitudinem naturæ, vt participetur à multis, fũdamentum remotum habere in modo eſſendi ipſius, ſed proximè non eſt apta ad exiſtendum in multis, niſi in quantum, vt indifferens conſideratur, hoc eſt, abſtracta à ſingularibus conditionibus, per quas vltimo determinatur, atque incommunicabilis, fit. Habet itaque natura humana, etiam in ſingularibus exiſtens fundamentum huius aptitudinis, in quantum ex talibus principijs naturalibus conſtituta eſt, videlicet ex tali materia, & tali forma, quarum ratione non repugnat, vt indiuiduum hoc, & illud habeat, aliud, & aliud ſibi ſimile in ſpecie: ſed quia aptitudo dicit indifferentiam vnius naturę ad exiſtendum in pluribus, non cõuenit naturę in ſingularibus exiſtenti, cum neque ſit vna, neque indifferẽs, niſi in fundamento remoto, quia in quantum poteſt per intellectum præſcindi ab incommunicabilitate, talis aptitudinis capax eſt.

Ad ſecundā obiectionē reſp.

78.

Ad argumenta Scoti reſpondetur.

Ecce oſtendimus iam, tam vnitatem, quã aptitudinem requiſitam, & ſufficientem ad rationem vniuerſalis, per intellectum cõuenire naturæ, & non ex ſe, non realiter, neque ante operationẽ intellectus (vt opinio Ariſt. & D. Tho. atque communis, quã ſequimur profitetur) ſupereſt argumenta in fauorem Scoticæ ſententiæ in initio huius controuerſiæ præiacta ſoluere: & primo damus libenter naturã ex ſe vnam eſſe formaliter vnitate formali, qua aliquid eſt in ſe vnũ, non tamen vnitate vniuerſali, quæ præter formalem prædictam, quam pro fundamento poſtulat, addit indiuiſionem numeralem, quam conſtat, non habere ex ſe, cum non habeat in ſingularibus, in quibus diuiſam potius, ac multiplicem eſſe conſtat, ad ſummum ergo erit vniuerſalis ante operationem intellectus in fundamento remoto, quia vnitas formalis, quã habet ſingularizatã in indiuiduis, ex ſe nõ eſt determinata, non diuiſa, non ſingularis effecta, ſed hæc omnia habet ab vnitate numerali, cui cõiuncta eſt à qua proinde poteſt, per conſiderationem intellectus abſtrahi, & vt vna, atq; indifferens accipi, atq; adeò, vt vniuerſalis, quod proptereà, non habet vnitas numerica, quia ex ſe, & ab intrinſeco ratio ſingularitatis, diuiſionis, atq; incommunicabilitatis eſt, à qua proinde repugnat abſtrahi.

Ad I. Scot.

79.

80.

Ad

Ad II. reſp. Ad ſecundum dicimus, omnia illa attributa
vniuerſalium, intrinſecum ordinē ad intelle-
ctū importare, vt quòd ſint obiecta ſcientiarū,
quòd ex intrinſeca connexione vniuerſalium
prædicatorum, & proprietatum cum eſſentia
propoſitiones perpetuæ veritatis conſtituere
poſſint: & quod per nomina, & conceptus v-
niuerſales deſignentur, quare ſolum probat ar-
gumentum, naturam effici ab intellectu vni-
uerſalem, ſuppoſito tamen in rebus ipſis funda
mento ſaltem remoto (vt copioſe à nobis ex-
poſitum eſt.)

Ad III. reſpon. Poſtremum argumentum, ſoluitur ferè ex
doctrina tradita in corpore quæſtionis: ad-
mittimus namque, naturam ex ſe nō eſſe incō-
municabilem multis, ſed negamus ex ſe eſſe
communicabilem: nam quod à pluribus parti-
cipetur, non habet ex ſe, ſed ratione ſingulari-
um conditionum, quibus quaſi modo acciden-
tali coniungitur, cum ſint extra eſſentiam eius
vtrumq; igitur naturæ accidit, & quod multis
communicetur, & quod ad talem communica
tionem indifferens ſit, illud, per contractionē
ad ſingularia, hoc vero per conſiderationem
intellectus, eam concipientis, non conceptis
ſingularibus conditionibus, per quas incom-
municabilis fit, quo circa non habet vnitatem,
nec aptitudinem, vt à multis participetur
(quæ ad rationem vniuerſalis apprimè neceſ-
ſaria ſunt) ex ſe, realiter, aut ante operatio-
nem intellectus, ſed per eam vtrumque conſe-
quitur.

Quomodo ſatisfactum ſit reliquis argumētis. Argumentis autem aliarum opinionum in
cidenter ſatisfecimus, dum eorum fundamen-
ta infregimus.

QVAESTIO QVINTA. vniuerſalis.

Fiatne vniuerſale opere intelle-ctus agentis, vel poſſibilis?

Ad quæſtionem notabilia.

IN mentem venit celebris illa ſententia D.
Auguſtini, non minus vera, quam in ſcho-
lis repetita: *Ab obiecto, & potentia paritur no-*
§1. *titia*, quæ iure optimo præſatis cōtrouerſiæ in-
itium præbebit, eam ſub his verbis ſcriptam
reperi 9. lib. de Trinitate cap. 12. *Vnde liquido*
tenendum eſt, quod omnis res, quamcunque cognoſci-
mus, congenerat in nobis notitiam ſui: ab vtroque e-
nim notitia paritur, à cognoſcente, & cognito, &c.
eiuſmodi autē notitiæ partus, ab obiecto inci-
pit, in potentia perficitur, tali ordine. Quæcun I. notabil.
que res à nobis intelligenda, ad viſum, alium-
ve exteriorem ſenſum per quandam ſui ſimili-
tudinem (ſpeciem communi loquendi mo-
do appellatam) peruenit, & in potentia ipſa
ſenſitiua inhærens, præſens ei obiectum facit,
ſicque ſentitur, virtute autem exterioris ſenſa-
tionis peractæ, alia eiuſdem obiecti ſpecies in
priori ſenſu interiori producitur, qui commu-
nis ſenſus ea propter appellatur, quia omnium
ſenſuum exteriorum ſenſibilia percipiens, diſ-
crimen inter eorum naturam ſtatuit, ſimplici
quodam intuitu iudicans audibile aliud eſſe, §2.
à viſibili, hoc à tangibili alienum eſſe, & ſic de
cęteris: hæc autem communis ſenſatio obiecti
vim habet imprimendi ſpeciem aliam in phan
taſia, ſeu virtute imaginatiua, vel ſenſitiua me-
moria (quæ omnes nunc pro eadem reputan-
tur) in qua eiuſmodi ſpecies ſenſibilium obie-
ctorum, quæ phantaſmata appellantur, aſſerua
ri ſolent, ſpecie autem obiecti externis iam, ac
internis ſenſibus impreſſa, & vſque ad phanta
ſiæ virtutem deducta, incipit operatio intelle-
ctiuæ potentię, cuius modum, vt percipere va-
leamus, erit.

Secundo notandum, geminam eſſe intelle- II. notab.
ctiuam virtutem poſitam ab Ariſtotele in ani-
ma noſtra 3. lib. de anim. ex. 1. vſque ad 10. al-
teram, qua diſponitur, ac veluti præparatur
obiectum, vt intelligibile fiat: qua percipitur,
vel intelligitur: aliam, obiectum namque in
phantaſmate repræſentatum ſingulare eſt, &
materiale, cum certum ſit non eſſe obiectum
à ſenſibus perceptibile, niſi his conditionibus
veſtitum: intellectus verò virtus eſt rationalis
animæ materię expertis, ideò immaterialis eſt
& ſpiritualis potentia, in qua ſimilitudo mate-
rialis obiecti non eſt receptibilis, niſi ſpiritua-
lis fiat, neceſſaria igitur eſt quædam alia vir-
tus animæ ſpiritualis, cuius operatione imma-
terialis imprimatur ſpecies eiuſdē obiecti ſen-
ſibus percepti, in intellectu, à quo percipien-
dum eſt, quæ in eo recepta obiectum præſens
cōſtituat, nō diſſimili ratione, qua præſens no-
bis ſit res, per ſui imaginem. Eiuſmodi autem
ſpiritualis obiecti imago, operatione huius vir
tutis intellectualis tanquam principalis cauſæ
producitur, phantaſmate quidem, vt materia,
ſeu inſtrumento cum ea concurrente, quemad
modum

modum ſpecies viſibilis in potentia viſiua imprimitur, luminis corporalis, & obiecti viſibilis operatione, quo exemplo vtitur Ariſtotel. 3. de anima tex. 18. Ideò virtus hæc ſpeciei intelligibilis productiua, lumen quoddam ſpirituale vocatur, quia ſimilem præſtat effectum in ordine ſpirituali, & intelligibili, ac corporale lumen in ordine materiali, & ſenſibili, appellatur etiam ab Ariſtotele, & vniuerſa ſchola intellectus agẽs propter eius officium, quod non eſt intelligere, ſed obiectum intelligibile facere, ſpeciem eius ſpiritualem ſimul cum Phantaſmate in intellectu imprimendo. Poſterior autem virtus obiectum percipiens, intellectus poſſibilis appellatur, ea ratione, quia ſubiectum eſt, circa quod agens intellectus ſimul cum phantaſmate operatur, in qua operatione paſſiuè potius, quam agẽdo occurrit, hoc eſt, productam ſpeciem recipiendo, qua producta, & recepta, ceſſat operatio intellectus agentis, & ea informatus poſſibilis proprium intelligendi actum elicit, eoque obiectum cognoſcit.

III. notab. Adnotare oportet tertio, duplicem abſtractionem à diuerſis opiniõibus poni. Nam quidam aſſerunt intellectũ agentẽ abſtrahere naturam à conditionibus ſingularibus, quia putãt imprimere poſſe ſpeciem intelligibilẽ intellectui poſſibili repræſentantẽ naturã, nõ repræſentatis conditionibus indiuidualibus, & productionẽ huius ſpeciei abſtractionem vocant, quia natura repræſentata ſine conditionibus, abſtracta ab illis repræſentari cenſetur. Poſt hanc vero abſtractionem ſequitur alia in intellectu poſſibili intelligente eandem naturam ſine conditionibus indiuidualibus. Alij vero abſtractionem nullam tribuunt intellectui agenti, arbitrati eum non poſſe talem imprimere ſpeciem, ſed ſingularem ſicut in eſſendo, ſic in repræſentando, vt naturam ſimul cum conditionibus repræſentet, & intellectus poſſibilis ſua virtute vnum ab altero ſecernere poſſit, 83. hoc eſt, naturam à conditionibus eam intelligens eiſdem conditionibus, non intellectis, de qua abſtractione locutus eſt abſq; dubio Ariſt. 1. Phy. tex. 18. illis verbis: *Abſtrahentium non eſt mendacium:* & hæc ſatis communis totius fermè ſcholæ ſententia, vt 3. lib. de anima conſtabit, ſed præter hanc cognitionem intellectus poſſibilis, conſtituunt quandam aliam operationem eius, ſimplicem quidem, in qua nihil affirmationis, aut negationis reperitur, ſed per quam cognoſcitur vnum in ordine ad alterũ, vt dum intellectus cognoſcit Patrem, ſua natura ordinatum ad filium, aut albedinem in pariete inhærentem, ac propterea comparatio, aut comparatiua notitia iure vocatur (& niſi ego fallor) reſpectu abſtractionis proxime explicatæ, quaſi reflexa notitia, ſeu cognitio appellari poteſt, quia, eam præſupponens, ſuper eam quoque reflectitur, eandẽ naturam apprehenſam, non cognitis ſingularibus, cum eiſdem comparans, quod eſt in ordine ad ſingularia eandem illam agnoſcere, vt inferius explicabitur.

Et iuxta varias eiuſmodi abſtractiones, & comparatiuam notitiam, variæ quoque circunferuntur in ſchola dialecticorum opiniones.

Tertia ſententia Caietani, eiuſque fundamenta.

Tenet autem prima, per operationem intellectus agentis, & priuſquam ab intellectu poſſibili, cognoſcatur natura, vniuerſalem fieri, quã ſequũtur Caietan⁹ opuſc. de ente. & eſſentia, c. 4. q. 6. ad finẽ, Magiſt. Sotus quæſt. 3 vniuerſalium, Zumel. 1. par. quæſt. 13. art. 7. concluſ 3. Magiſt. Oña quæſt. 4. vniuerſalium. art. 5. concl. 1. I. ſentẽtia Caieta.

Et videntur eam accepiſſe, ex doctrina Ariſt. 3. lib. de anima tex 18. vbi officium intellectus agentis cum lumine corporeo conferens, docet, efficere ſua operatione rem actu intelligibilem, quemadmodum lumen illuſtratione materiali, efficit colores, viſibiles actu, ſed rem eſſe actu intelligibilem, non eſt aliud, quàm eſſe actu vniuerſalem, cum ſit proprium obiectum intellectus vniuerſale, ergo cenſet efficere naturam actu vniuerſalem. Probatur ex Ariſt.

I. ratio. Idque efficax ratio videtur conuincere, ex ipſamet vniuerſalis definitione quæſtione præcedenti, ex diuerſis locis Ariſtotelicæ doctrinæ à nobis allata: *Vniuerſale eſt vnum in multis, & de multis, aut præter multa,* ſed cum primum natura repræſentatur in ſpecie intelligibili, non repræſentatis conditionibus, eſt vna, cum nihil ibi repræſentetur ratione cuius multiplex cenſeatur: eſt etiam apta, de multis prædicari, ergo ſimpliciter enunciandum eſt, eſſe vniuerſalem, & prædicabilem.

II. ratio. Secundo, naturam eſſe vnam vnitate vniuerſalis, duo importat, vnum pro fundamẽto, quod

quod eſt vnitas formalis eiuſdem naturæ ex ſe conſideratę, aliud pro ratione formali, quod eſt negatio diuiſionis numericæ, per hāc enim diuiditur natura in ſingularibus, eiuſq; vnitas formalis multiplex efficitur, præterea naturā eſſe aptam, vt in multis actu exiſtat, non eſt aliud, ab eadem vnitate formali eius, & non repugnantia, vt pluribus communicetur, ſed iſthæc omnia aſſequitur natura, per repræſentationem in ſpecie intelligibili: eſt enim vna formaliter, per vnam eſſentiam, & aſſequitur negationē diuiſionis numericæ, cum ſine conditionibus, per quas diuiditur, repræſentetur: er-
84. go eſt vna vnitate vniuerſali, & per eādem abſtractionem à conditionibus, aſſequitur etiam negationem incō.nunicabilitatis, ergo eſt apta à pluribus particicipari, habetq; proinde vtramq; conditionem requiſitam, ac ſufficientem, vt vniuerſalis ſit, & appelletur.

Confirm. Et corroborari adhuc poteſt, quia ſi daretur Idea Platonica, ſeu homo realiter à ſingularibus ſeparatus, eo ipſo eſſet vniuerſalis ſimpliciter, cum ſit vnū præter multa, vnum multis commune, & aptum, vt ab eis participetur, cū ergo non detur vniuerſale realiter, nec ante operationem intellectus, ſed per eam fiat, tūc cenſebitur vniuerſale ſecūdum rationem quādo eaſdem per intellectum conditiones fuerit aſſecutum quas haberet, ſi realiter eſſet vniuerſale, ſed eas aſſequitur, per abſtractionem intellectus agentis, ergo per eam dicetur ſimpliciter vniuerſale, probatur minor, nam idea illa, vel homo vniuerſalis, nihil aliud haberet quam eſſe realiter ſeparatum à ſingularib⁹, & ex hoc eſſet vnus, aptuſque ab eiſdem participari, atque adeò vniuerſalis, ſed tantundem habet natura ſecundum rationem, dum in ſpecie repræſentatur ſine conditionibus, ergo erit facta vniuerſalis per intellectum agentem.

III. ratio. Probatur tandem, nam ſi aliquid deeſſet tali naturæ, ſic repræſentatæ ad rationem vniuerſalis, eſſet denominatio à ſecunda intentione vniuerſalitatis, ſed hæc in primis, non eſt neceſſaria, cū vnitas ad rationē vniuerſalis requiſita, & ſufficiens, non ſit forma poſitiua, ſed negatio diuiſionis numericæ, cadēs ſupra vnitatem formalem naturæ, quam ex ſe habet, ergo cū hanc habeat, per abſtractionem intellectus agētis, nō eſt ſibi neceſſaria poſitiua denominatio intellectus cognoſcentis, ſed ante illā dicetur ſimpliciter vniuerſalis, & eſto talem formā poſitiuam vniuerſalitatis, tanquā neceſſariam admitteremus, non deeſſet naturæ, cū primum in ſpecie intelligibili repræſentatur, nam entia rationis id habent, vt prius, quam actu ſint, dummodo ſint in fundamēto proximo, ſubiectum ſimpliciter denominent, quod in priuatione cernimus, nam licet ſit ens rationis, & idcircò non detur actu ante operationem intellectus, denominat nihilominus ſubiectum propter proximū fundamentum, quod in eo habet: cæcus etenim, denominatur homo ante operationem intellectus, quamquam cæcitas denominans nondū ſit, niſi in fundamēto proximo, quouſq; ab intellectu cognoſcatur, ſed natura repræſentata, ſine conditionibus proximum fundamentum eſt ſecundæ intentionis mox futuræ, vt ab intellectu cognoſcatur eadem natura, prius quā ſit, ac proinde, priuſquā natura cognoſcatur, eam denominare poterit vniuerſalem, non ſecus, ac cæcitas: (eſto ſit ens rationis) denominat hominē cæcū prius quam ab intellectu cognoſcatur. Quod etiam cōfirmare poſſumus, nam prius, quā natura cognoſcatur ab intellectu, cū primum abſtracta eſt ab intellectu agenti, eſt obiectū ſciētiæ, & potentiæ, non ſolum materiale, & remotum, ſed formale, & proximum, ſed obiectum ſcientiæ eſt vniuerſale, ergo erit etiam vniuerſalis.

Aliæ ſententiæ cum fundamentis earum referuntur.

II. opinio. Secunda opinio, abſtractionem intellectus agentis, etiā ſi neceſſariam iudicet, non reputat ſufficientem, ad conſtituendam naturam vniuerſalem, nec tamen neceſſariam comparatiuam notitiam intellectus poſſibilis, 85.
ſed primā eius cognitionem, per quam natura ſic repræſentata in ſpecie cognoſcitur, non cognitis ſingularibus conditionibus, requiſitam eſſe, & ſufficientem, placuit hæc ſententia Durando in 1. d. 3. q 5. ad 2. & in 2. d. 3 q 7. nu. 12. placuit etiam Doctori Toleto q. 2. vniuerſalium. Durand. Toletus.

I. ratio. Cuius duo ſunt potiſſima fundamenta, primum, quia formalis denominatio vniuerſalis, confertur naturæ ab intellectu, cum primū ab eo cognoſcitur, tanquam aptum fundamentū talis denominationis, ſed per ſimplicem abſtractionem, qua cognoſcitur, non conſideratis cōditionibus ſingularium, conſideratur indifferens reſpectu eorum, ergo conſideratur tanquā proximum, ac ſufficiens fundamentum,

cui nihil deeſt, ad ſuſcipiendam denominationem vniuerſalis, per talem igitur notitiam ei confertur ab intellectu.

II. ratio.

Fundamentum ſecundum eſt, diuerſum quid eſſe, naturam ſuſcipere generalem denominationem vniuerſalis, vel ſpecialem generis ſpeciei, aut alterius prædicabilis: nam poſterior hæc denominatio non ſolũ poſtulat ſimplicem notitiam eius abſtractiuam, ſed talium inferiorum, indiuiduorum videlicet, atque ſpecierum, atque ex conſequenti comparationẽ eiuſdem naturæ ad illa, vniuerſalis verò denominatio, non petit talem indiuiduorum notitiam, ſed ex ſimplici cognitione naturæ, ſine conditionibus reſultare poteſt, cum cognoſcatur, vt in ſe vna, vt in ſe indifferens, vt in ſe apta à multis participari, ex quib. ſequitur, ſufficientem eſſe ad conſtituendã naturam vniuerſalem, vt ſic, quanquam non ſpeciẽ, aut genus, non erit igitur neceſſaria comparatiua notitia ad primum, quanquam omnino ſit ad ſecundũ requiſita.

III. opinio.

Tertia ſententia, nec abſtractionem intellectus agentis ſufficere arbitratur, nec abſtractionem poſſibilis ad efficiendam naturam vniuerſalem, ſed comparatiuam notitiam omnino requiri per quam cognita natura, ſine conditionibus ſingularibus, cũ eiſdem ſingularibus conferatur, eam amplexi ſunt Paulus Soncinas 5. Metaph. quæſt. 27. concl. 2. & 10 Metaph. q. 15. Niphus 7. Metaph. q. 17. concl. 1. Deca Hiſpalenſis in 1. d. 35. q. 2. ar. 4. ad 1. Canarienſis q. 28. 1. partis art. 1. fol. 41. hiſceque rationibus fulcitur.

Soncinas. Deca. Niphus Canarienſis.

I. ratio.

Prima, rem eſſe vniuerſalem non eſt realis denominatio, cum à parte rei omnes naturæ ſingulares ſint, & vniuerſalis nulla (vt quæſt. præcedenti copioſe oſtendimus) ſed quam intellectus eis tribuit: intellectus autem nequit
86. denominare aliquid vniuerſale, niſi illud, vt tale cognoſcat, ergo formalis denominatio vniuerſalis, non tribuitur, niſi ab intellectu cognoſcente: tunc vltra, intellectus cognoſcens imponit nomen iuxta exigentiam rei cognitæ, ſed vt natura ſit, & appelletur vniuerſalis, oportet vnam eſſe, pluribuſque communem, de quibus apta ſit prædicari, talis igitur cognoſcenda eſt, vt appellatio vniuerſalis ei cõferatur, ſed vna in pluribus non cognoſcitur, niſi eis cognitis, cum quibus proinde natura ipſa confertur, non ergo ſufficit abſtractio intellectus agentis, vt natura denominetur ab intellectu vniuerſalis, cum hæc in ſolam naturã feratur, non in inferiora (vt fatetur ſecunda ſententia) ſed omnino requiritur comparatiua notitia.

II. ratio.

Secunda, vniuerſalitas naturæ conſiſtit in relatione ad inferiora, de quibus prædicabilis eſt, vt definitio vniuerſalis admonet, nẽpe vnũ in multis, & de multis, in qua duo extrema collocantur, natura, quę vniuerſalis dicitur, ad inferiora, in quibus eſt, ac de quibus enunciari apta eſt, vt innoteſcat vniuerſalis appellationem, non eſſe abſolutam, ſed reſpectiuam, quę inter eadem extrema verſatur, relatio autem realis eſſe nequit, ergo erit relatio rationis ideoq; opere intellectus fabricata, ſed relationem inter extrema, non valet conſtituere, niſi vtrunque cognoſcat, atque inter ſe ſe conferat, cum relatio ipſa ſit formaliter comparatio extremorum, notitia igitur comparatiua opus eſt ad conſtituendum vniuerſale, & quæuis alia cognitio non ſufficit.

Quarta ſententia proponitur, & probatur ex profeſſo.

IV. opinio.

QVartam ſententiã inuenerunt alij, duas præcedentes quaſi amplectentem; vel medium certè conſtituentem inter vtramque, quo ad concordiam reuocetur, nam cum diſpliceret eis prima, & neceſſarium reputarent vniuerſale fieri, per notitiam intellectus abſtratiuam, aut comparatiuam, hac diſtinctione vſi ſunt, vt vtramque ex parte aſſererent: vniuerſale dupliciter poteſt à nobis cõſiderari, primo, vt quid abſolutum ſecundum eſſe, quod poteſt fundare aliquam relationem: ſecundo, vt formaliter relatiuum ſecũdum eſſe, ordinem ad inferiora importans, primo modo intelligeretur vniuerſalis homo à parte rei, ſubſiſtens ſeparatus à ſingularibus iuxta Platonicam ſententiam, qui certe, non eſſet vniuerſalis propter relationem realem ſecundum eſſe ad inferiora, ſed propter vnitatem ſuam cum intrinſeca, & ſubſtantiali apti-
tudine ad exiſtendum in multis, & qui ponũt 87.
naturam eſſe ſecundum ſe & realiter vniuerſalem, non ponunt vniuerſalitatem realem in relatione, cum apertum ſit naturam, non eſſe re diſtinctam à ſingularibus, ac proinde, non poſſe per relationem realem ordinari ad illa, ſed abſq; dubio in proprietate abſoluta, quæ eſt vnitas quædam, & communitas talis naturæ: hæc igitur exempla, quamquam à veritate aliena declarant conceptum vniuerſalis, vt ſic,

non eſſe conceptum relatiui ſecundum eſſe, ſed rei abſolutæ habentis modum talem eſſendi, in quo habeat indifferentiam, & aptitudinem ad exiſtendum in multis. Nec referre aiunt, quod hæc aptitudo videatur per modum reſpectus explicari, nam ſicut in potentia reali intelligimus reſpectum tranſcendentalem, & ſecundum dici, priorem reſpectu prædicamentali ſecundum eſſe, & incluſum in re abſoluta: ita in præſenti poſſumus concipere hanc aptitudinem rei vniuerſalis, vt abſolutam quidem in ſe, licèt explicetur per modum reſpectus tranſcendentalis: & rurſus aptitudo hæc, quæ concipitur ad modum potentiæ habentis ſaltem tranſcendentalem ordinem ad ea, quibus natura poteſt ſe communicare: poteſt etiam intelligi, vt fundamentum ſufficiẽs ad relationem, vel habitudinem ad eadem inferiora, quæ habitudo concipitur, vt quædã relatio ſecundum eſſe, & vocari etiam poteſt vniuerſalitas quædam, cum ſit aptitudo vnius ad multa, in quibus eſſe poteſt, vel de quibus poteſt prædicari: & hæc eſt ſecunda conſideratio vniuerſalis, non per modum abſoluti, ſed relatiui ſecundum eſſe, cuius totum eſſe eſt ad inferiora referri: itaque vniuerſale primo modo conſideratur, vt in ſe eſt vnum, & commune, quæ conſideratio abſoluta eſt, licet eam conſequatur relatio ſecundum dici ad inferiora. Secundo, vt relatum ad eadem inferiora, quo pacto nihil abſolutum importat, ſed totum ſuum eſſe eſt ad aliud, ſeu alia, & videtur mihi exemplum ſcientiæ accommodatiſſimum ad hãc ſententiam explicandam: nã ſub nomine ſcientiæ abſolutum quid eſt, videlicet habitus, & qualitas, quam conſequitur reſpectus, ſecundum dici ad obiectum: ſi verò cõſideretur ſub nomine, & ratione menſurabilis per obiectum, nihil abſolutũ importat, ſed ſolam relationem ſciẽtiæ ad illud tanquam ad menſuram: vnde ſub conſideratione priori ad prædicamẽtum qualitatis, ſub poſteriori ad prædicamentum ad aliquid referenda eſt: atque in tertio genere relationum collocanda: prior ergo conſideratio vniuerſalis æquiparatur priori conſiderationi ſcientiæ, ideò abſoluta cenſetur: poſterior verò poſteriori, ac proinde purè relatiua.

11\. Nunc ergo vniuerſale priori modo acceptũ fieri cenſent, per directam operationẽ intellectus præciſe, & abſtractè concipientis naturã communem, abſq; differentijs contrahẽtibus, quod benè probare aiunt argumẽta ſecundæ opinionis, quæ corroborari adhuc poſſunt euertendo fundamenta opinionis tertiæ, hũc in modũ, de ratione vniuerſalis, non eſt aliqua relatio ſecundum eſſe, ergo quamuis in natura abſtracta, non intelligatur ſimilis relatio ad inferiora, poteſt intelligi actu vniuerſalis, probatur ſequela, quia ſi relatio ſecundum eſſe non eſt neceſſaria, nihil aliud deeſſe poteſt, cum adſit natura cõmunis, & ad modum ſubſiſtentis abſtracta ab indiuiduis, quæ ita ſe habet in tali ſtatu per intellectum, ſicut ſe haberet realiter, ſi à parte rei ſubſiſteret ſeparata ab eiſdem, ſed tunc foret realiter vniuerſalis, ergo & nunc eſt vniuerſalis intellectuali modo: ſed probatur antecedens, quia vniuerſale importat vnitatem, & aptitudinem, ſed vnitas eſt quid abſolutum, cum per eam aliquid ſit in ſe vnum, atque etiam aptitudo, cum ſit per modum potentiæ, quæ qualitas abſoluta eſt, licet explicetur per reſpectum ad alterum, ergo non indiget natura, vt ſit vniuerſalis actu, relatione ſecundum eſſe.

I. ratio probans vniuerſale nõ dicere relationem.

Secũdo, in natura illa ſic concepta, eſt noua vnitas rationis, quia habet vnum conceptum obiectiuum indiuiſibilem in plures ſimiles, habet etiam communitatem, ſeu aptitudinem, vt ſit in multis, ac de eis prædicetur, ergo nihil illi deeſt ad rationem vniuerſalis. *II. ratio.*

Vniuerſale verò ſub conſideratione poſteriori, in quantum importat vniuerſalitatem à nobis conceptam, per modum relationis ſecũdum eſſe, non poteſt reſultare per ſolam notitiam abſtractiuam, ſed fit abſq; dubio per comparatiuã: cuius ea eſt ratio, quia vniuerſalitas hoc modo ſũpta, eſt relatio, non realis, ſed rationis, ergo nõ eſt in natura dum abſtractè, & abſolutè cognoſcitur, quia ex vi talis cognitionis, non refertur per intellectum ad inferiora, quouſq; ad illa cõparetur: quare nec eſt hoc modo vniuerſalis, per notitiam abſtractiuam: *Quomodo vniuerſale dicat relationem.*

13\. vnde colligunt ſecundam, & tertiam ſententiam poſſe ad cõcordiam reuocari, ſi quælibet vnum affirmet, & non excludat alterum: ſecũda quidem vniuerſalitatem abſolutam cõuenire naturæ, per ſimplicem notitiã abſtractiuã, per quam cognoſcitur, non cognitis ſingularibus, nõ excludẽs comparatiuam notitiam, vt omnino neceſſariam pro vniuerſalitate relatiua conſtituenda: tertia verò hanc vniuerſalitatem per comparatiuam notitiam fieri, non excludẽs, quin abſoluta fiat, per abſtractiuam, nihil enim obſtat, quod eidem naturæ poſſit per intellectum conuenire duplex ratio vni-

 uerſa-

uerſalitatis, abſoluta ſcilicet, & reſpectiua, quas intellectus, per diuerſas operationes confert ita, vt abſoluta, quæ prior eſt, ſit fundamentum relatiuæ: neque etiam repugnat, aliquid habens modum abſoluti conuenire naturæ, per intellectum: ſi eiuſmodi ſit, vt ſolum per extrinſecam denominationem ei conueniat, eſſe nã que abſtractam naturã, ſeu vniuerſaliter conceptam, nihil ei addit intrinſecum, ſed extrinſecam ſolum denominationem ab actu intellectus, videlicet eſſe abſtractam, vel vniuerſali modo cognitam: quemadmodum extrinſeca ſolùm denominatio eſt in pariete eſſe viſum, eiuſmodi autem extrinſeca denominatio, non conſiſtit in relatione rationis, poteſt tamen intellectus ſuper eam conferre relationem rationis, ſi naturam cum inferioribus cõferat, eamq; vniuerſalem denominare relatiua denominatione, per alteram operationem à priori diſtinctam, quam cõparatiuam notitiam merito vocant.

Teſtim. D. Tho. pro prima opinione. Sententiam D. Tho. in hunc locum referendam duxi, quia tres primos opinandi modos diuerſis ſuæ doctrinæ locis videtur complecti: primum quidem opuſc. 55. non longè à principio, vbi hæc habẽtur verba: *Vna, & eadem natura, quæ ſingularis erat efficitur poſtea vniuerſalis per actionem intellectus depurantis ipſam à cõditionibus, quæ ſunt hic, & nunc, &c.* per intellectum autem depurantem naturam, videtur agentem intelligere, cum ille ſit, qui ſua operatione producit ſpeciem intelligibilem eam repræſentantem ſine conditionibus, quod eſt, eam à conditionibus depurare, nam poſſibilis eam videtur, iam depuratam cognoſcere, quem etiam ſenſum tenuit q. vnica de anima in diſputatis, arti. 4.

Teſtimonium pro ſecunda opinione. Secundum modum expreſſit 2. lib. Phy. lect. 3. & 1. p. q. 85. ar. 2. ad 2. hiſce verbis: *Sed quod humanitas appræhendatur ſine indiuiduantibus conditionibus, quod eſt ipſam abſtrahi, ad quod ſequitur intentio vniuerſalitatis: accidit humanitati, ſecundum quod percipitur ab intellectu, in quo eſt ſimilitudo naturæ ſpeciei, & non indiuidualium principiorum, &c.*

Teſtimo. pro tertia opinione. Poſtremum, deniq; duobus alijs ſcripſit locis 1. lib. de interpretatio. lect. 10. ſic loquens: *Quandoq; attribuitur homini aliquid ſic conſiderato, quod pertinet ad ſolam cõſiderationem intellectus, vt ſi dicatur, quod homo eſt prædicabile de multis, ſiue vniuerſale, huiuſmodi enim intentiones format*
90. *intellectus attribuenſ eas naturæ intellectæ ſecundum quod cõparat ipſam ad res, quæ ſunt extra animã, &c.* Simili etiam loquendi modo vtitur, in 1. d. 2. q. 1. ar. 3. in corpore, & 1 p. q. 28. ar. 1.

Quædam prænotantur veraque ſententia exponitur.

VT autem, quid in hac re tam difficili tenendum ſit, aperiamus: apprimè obſeruandũ eſt illud, q̃ D. Tho. 7. li. Metaph. lect. 8. & opuſ. 42. cap. 5. docuit, nempè vniuerſale concretum nomen eſſe, & accidentale, ſicut album, aut ſimile, cum notum ſit ex quæſtione præcedenti: vniuerſalitatem rationem eſſe cuicunque naturæ accidentalem per intellectum ei attributam: iuxta leges igitur aliorum concretorum accidentalium materiale, & formale ſignificatum habere debet: materiale ſignificatum eſt natura, quæ denominatur vniuerſalis, formale vero, vniuerſalitas ipſa denominans, quæ non eſt forma realis, inhærens ſubiecto, ſicut albedo, aut ſimilitudo: ſed ab intellectu fabricata, ſecundum modum formæ realis inhærentis. nam pari ſimilitudine denominatur homo vniuerſalis, ſeu ſpecies, & animal genus ab intellectu, ac denominatur albus ab albedine, vel ſimilis à reali ſimilitudine: & ex hac doctrina veriſſima, apparere iam incipit multorum deceptio exiſtimantium extrinſecam eſſe denominationem vniuerſalis ab actu, ſeu notitia reali, per quam natura cognoſcitur, ſine conditionibus, quia vniuerſalitas nihil eſt intrinſecum in ipſa natura denominata, ſed talis dicitur ſicut paries viſus, aut dexter viſione reali exiſtenti in oculo, vel à reali dexteritate animalis: quod autem aperta ſit deceptio, ex eo facilè intelligitur; quod denominatio, cognitæ, vel abſtractæ realis abſque dubio eſt, quamquam extrinſeca, cum fiat à cognitione, ſeu abſtractione, quæ realis operatio intellectus eſt: quo circa non poteſt eſſe denominatio vniuerſalis, cum hæc non ſit realis, ſed fabricata ab intellectu (vt communis tenet ſententia) nam denominatio ſpeciei, vel generis, alteriusve vniuerſalis, non eſt denominatio cogniti, aut abſtracti, ſed eius, quod vnum eſt aptum eſt eſſe in multis: ſpecialis igitur, & ab intellectu attributa naturæ iuxta modũ, quo eam ſic vnam, & aptam cognoſcit, & non generalis, quales ſunt abſtractæ, ſeu cognitæ, ſine conditionibus: quid enim diceretur intellectus fabricare, dum vniuerſalem denominat naturam, ſi eſſe vniuerſalem ſolum eſſet denominatio realis extrinſeca abſtractæ, vel ſine cõditionibus cognitæ: prærequiruntur ergo tales

Nota I. ex D. Thom.

deno-

denominationes reales extrinſecæ, vt denominatio propria vniuerſalis ab intellectu excogitata ſequatur, ipſæ autem longè diuerſæ ſunt.

91. His accedit, quod licet vniuerſalitas non ſit aliqua forma inhærens ipſi naturæ cognitæ ab intellectu attribuitur ad modum, & ſimilitudinem formæ inhærentis: nam ſi vniuerſalitas eſſet realis ex ſe conueniens naturæ, & ante operationem intellectus, formalis, & intrinſeca abſque dubio foret denominatio, & ſubſtantialis, vel accidentalis, ergo, rationis cum ſit, habebit etiam modum formalis, atque intrinſecæ, ſicut denominatio albi, vel ſimilis: dum ergo attribuitur naturæ ab intellectu, iuxta eundem modum debet attribui, denominatio autem abſtracti, ſeu cogniti ſine conditionibus ex propria ratione eſt extrinſeca ab actu reali, nec attributa naturæ ab intellectu, ſed naturaliter ſequitur ex ipſamet cognitione, quare longè diuerſa eſt à denominatione vniuerſalis.

II. Nota. Secundò adnotandum eſt, concretum nomen accidentale, præter realem formam inhærentem, ac denominantem, ſubiectum poſtulare, aptum quidem ad talem denominationem ſuſcipiendam, quod ſi ſit relatiuum, ſpecialem poſtulat aptitudinem in ſubiecto: videlicèt proximum fundamentum relationis, per quod aptum ſit, ad ſuſcipiendam formam relatiuam: vt ſimile, præter relationem ſimilitudinis, quæ eſt forma, poſtulat ſubiectum, non ſolum album, vel nigrum, ſed habeas vnitatem albedinis ſpecificam, cum altero, atq; etiam proportionem in gradibus intenſionis, ſine quib. non eſt capax relationis: ita ergo de vniuerſali ſentiendum eſt; quod præter formam vniuerſalitatis petit abſque dubio ſubiectum aptum ad talem denominationem ſuſcipiendam, eiuſmodi autem ſubiectum natura eſt, quæ talis dènominatur ab intellectu, & cum vniuerſalitas ſit forma relatiua (vt mox oſtendetur) non non eſt natura aptum ſubiectum eius, niſi proximo fundamento afficiatur: etenim ſi eam in ſingularibus exiſtentem contempleris, inuenies eſſe ſingulàrem, multiplicem in multis, & in ſingulis incommunicabilem, ineptamque proinde ad ſuſcipiendam denominationem talis formæ, poſtulat ergo, vt aptum ſubiectum ſit, proximum fundamentum eiuſdem relationis.

III. Nota. Adnotandùm eſt tertiò, fundamentum relationis duplex eſſe, proximum, & remotum, vt in ſingulis relationum generibus facilè oſtendi poteſt, nam fundamentum remotum relationis ſpecificæ identitatis eſt natura ſingularis, in quolibet indiuiduo reperta, proxi-
mum verò eadem, prout habet vnitatem ſpeci- 92.
ficam cum altera alterius indiuidui, remotum fundamentum paternitatis eſt potentia generandi, vt potentia eſt proximum, eadem potētia, prout reducta ad actum per actionem generandi, & vtrumque habere debet ſubiectum, vt aptum cenſeatur ad ſuſcipiendam denominationem relatiuam, non enim conſurgit relàtio in ſubiecto (vt communis ſchola protulit) niſi poſito fundamento, & termino, vtrunq; igitur fundamentum habere debet natura, vt ſit aptum ſubiectum formæ vniuerſalitatis, quæ relatiua eſt, per quam conſtituitur formaliter concretum, hoc, quòd vniuerſale appellamus.

IV. Nota. Vt autem explicemus, quid nam remotum, quid proximum fundamentum vniuerſalitatis ſit, adnotandum eſt quartò: comparationē eſſe, operationem intellectus, quaſi reflexam, quia per eam fertur intellectus in extrema cognita, cum repugnet planè, ea, niſi cognita cōparare, vnde quaſi ſuper cognitionem cadit, & licèt aliquis dicere poſſit, per eundem actum cognitionis, poſſe intellectum extrema cognoſcere, & ea comparare, & fortaſſe verum id ſit, negari tamen non poteſt cognitionem, & cōparationem eſſe diuerſas rationes eiuſdem actus, quarum vna præſupponit alteram, nempè comparatio cognitionem, non enim comparatur aliquid cum altero ab intellectu, niſi cognitum: quæ cum ita ſe habeant, hoc ordine excogitandum eſt, procedere hominem in ſuis actibus, dum vniuerſalem naturam conſtituit, vt poſtquam per ſenſationes vſque ad operationem phantaſiæ, ſingulare aliquod eius apprehendit, mox ſequatur opus intellectus agentis, qui miniſterio phantaſmatis ſpeciem intelligibilem imprimit intellectum poſſibilem abſque vlla cognitione (nam hæc potentia animæ non eſt cognoſcitiua, ſed ſolum productiua ſpeciei) per quam ſpeciem repræſentatur natura, non repræſentantis conditionibus ſingularibus (ſuppoſito, quod per talem operationem producitur ſpecies rei vniuerſalis) talis autem repræſentatio naturæ in ſpecie, neceſſario præ requiſita eſt, vt poſſit ab intellectu cognoſci ſine conditionibus: tùm quia ſpecies ipſam repræſentans, neceſſaria eſt ad cognitionē, cum ſit principium eius, tanquam virtus obiecti, tùm etiam, quia per eam aſſequitur natura

repræſentata, vt habeat eſſe ſine conditionibus per extrinſecam ſaltem denominationem ab ſpecie, ſic eam repræſentante, atque adeò, vt poſſit eſſe obiectum ſimplicis abſtractionis intellectus poſſibilis, per quam ſicut repræſentatur, cognoſcitur, hoc eſt non cognitis eiſdem conditionibus, nequaquam in ſpecie repræſentatis. Itaque per abſtractionem intellectus agentis, non aſſequitur natura proprium nomen vniuerſalis, ſed repræſentatæ ſine conditionibus: cæterum quia ex tali repræſentatio-
93 ne aſſequitur vnitatem quandam negatiuam, cum verum ſit iam non eſſe multiplicem, aut diuiſam, atque etiam negatiuam aptitudinem, cum vt ſic repræſentata, non ſit iam incommunicabilis, nec determinata ad vnum indiuiduum, ſed quaſi indifferens, vt in multis poſſit exiſtere: propter talem vnitatem, & aptitudinem negatiuam, vocari etiam poteſt negatiuè vniuerſalis, ſed adhuc cenſetur remotum fundamentum vniuerſalitatis poſitiuæ, ac formalis, quam concretum nomen vniuerſalis importare diximus, hanc autem formam, ſolus intellectus poſſibilis eam cognoſcens tribuere poteſt, operationem ergo intellectus agentis ſequitur ſimplex cognitio eiuſdem naturæ ſic repræſentatæ, quæ vocatur abſtractio intellectus poſſibilis, per quam nihil nouum conſequitur natura, præter extrinſecam denominationem realem cognitæ ſine conditionibus: hucuſque ergo, nullam ei denominationem vniuerſalis contulit intellectus, nullam vniuerſalitatem fabricauit: ſed ſolùm habet natura duplicem denominationem realem extrinſecam, repræſentatæ videlicet ſine conditionibus, & ſine eiſdem cognitæ, & vnitatem, atq; aptitudinem negatiuam: quia vt ſic repræſentata, & cognita, nec diuiſa, nec multiplex eſt, nec etiam incommunicabilis, ſed negatiuè indifferens, quia ei non repugnat multis communicari. Sequitur demum notitia intellectus, qui fertur ſupra naturam repræſentatam, & cognitam ſine conditionibus, eam comparans ad ſingularia à quibus abſtracta eſt, & per talem cõparationem cognoſcitur, vt vniuerſalis, nam vniuerſale eſt, quod, vnum cum ſit, multa reſpicit, in quibus eſt, & de quibus proximè prædicari poteſt, quare eam ſic comparatam vniuerſalem denominat, & prædicabilem: vſq; ad hanc igitur operationem, non erat actu vniuerſalis, ſed ſolum in potentia: quare nec ſubiectum aptum ad denominationem vniuerſalis ſuſcipiendam, niſi accedente comparatione: per quam, vt vniuerſalis cognita eſt, ac denominata: ſolùm ergo appellari poterat vniuerſale in potentia, atque in fundamento, & adhuc non omnino proximo, nam proximum fundamentum, non erat, niſi cognita, vt vniuerſalis, per notitiam comparatiuam: quam ſolam cognitionem ſubſequitur relatio vniuerſalitatis, quæ eſt forma denominans, atque conſtituens concretum, quod vocamus actu, & formaliter vniuerſale.

Ex quibus inferre poſſumus, diuiſionem illam vniuerſalis paſſim à dialecticis vſurpatam, in vniuerſale logicum, & Metaphyſicum quadrare naturæ, iuxta hos duos ſtatus conſideratæ, nam vt repræſentata, per ſpeciem intelligibilem, ſine conditionibus, vel vt ſine eiſdem cognita per ſimplicem abſtractionem intellectus poſſibilis, dicitur vniuerſale Metaphyſicum, quod reale, extrinſecum eſt, in potentia, & quaſi in fundamento, ac ſecundum quid tale, id eſt realis natura ſine cõditionib', circa quam verſari poſſunt ſcientiæ, ac præſertim Metaphyſica, quæ quaſi, per antonomaſiam vocatur ſcientia realis, vtpote de ente reali abſtracto à ſingularibus differens, ac propterea vniuerſale Metaphyſicum (a digniori ſcientia ſumpta denominatione) iure vocatur: nam ſi fortè talis natura ſic abſtracta ſenſibilis ſit, qualis eſt communis ratio motus, etiam dicitur vniuerſale Phyſicum, & ſi ſit linea, vel numerus, Mathematicum: natura verò iam denominata ab intellectu vniuerſalis per comparationem ad inferiora, dicitur vniuer-
ſale in actu, vniuerſale formaliter, vniuerſale 94.
ſimpliciter, & vniuerſale logicum, quia talis denominatio cum ſit ſecunda intentio, & ens rationis, logicæ conſiderationis eſt: aliud verò vniuerſale ſolum tanquã fundamentũ huius ad logicam pertinet, abſolutè verò ad Metaphyſicam, aliam ve ſcientiam, in cuius materia fuerit conſtitutum (vt iam expoſitum eſt.)

Diuiſio vniuerſalis in Logicũ, & Metap.

Ex dictis aliquot eliciuntur aſſertiones.

EX adnotata doctrina depromere licet has aſſertiones noſtram ſententiam continentes: prima eſt, vniuerſale in actu, & tale ſimpliciter, non eſſe diſtinguendũ in abſolutum, vel prout in ſe eſt, & in relatiuum, vel prout ad inferiora ordinatur, vt tenet poſtrema ſententia.

I. aſſertio.

Probatur, quia vniuerſale in actu eſt con-

I. ratio.

cretum

cretum accidentale à ratione fabricatum, ſimile proſſus alijs concretis realibus, vt albo, aut ſimili, ergo pro formali importat formam vniuerſalitatis denominantem, & pro ſubſtrato naturam denominatam: hoc autem vnum tantum eſt, formaliterque relatiuum ſecundum eſſe, ergo non habet locum diſtinctio eius in abſolutum, & relatiuum, probatur minor, quia nô eſt niſi vna forma vniuerſalitatis, denominans naturam actu vniuerſalem, ea ſcilicet, q̃ intellectus, per comparationem eius ad inferiora fabricatur, ante comparationem namque ſolum eſt realis abſtractio, ſimplexve cognitio, aut realis repræſentatio naturæ in ſpecie intelligibili, à quibus non denominatur natura vniuerſalis actu, ſed actu cognita, aut realiter repræſentata: & ex tali repræſentatione ſolum habere poteſt, quod fundamentum ſit vniuerſalitatis actualis, ergo ad ſummum, quod ſit vniuerſalis, pro fundamento, ſeu in potentia.

II. ratio. Secundo vniuerſale in actu, eſt actu denominatum à forma vniuerſalitatis: hæc eſt relatio ſecundum eſſe, ergo omne vniuerſale in actu eſt relatiuum ſecundum eſſe, & nullum abſolutum: probatur minor, vniuerſale in actu eſſentialiter eſt vnum reſpiciens multa, vt definitio Ariſt. exprimit dicens: *Eſſe vnum in multis, et de multis*. ergo vnitas eius, atq; adeò vniuerſalitas eſſentialiter eſt forma relatiua, & vniuerſale in actu eſſentialiter relatiuum, & nequaquam diuiſibile in abſolutum, & relatiuum.

II. aſſertio. Secunda aſſertio, vniuerſale in actu, & tale ſimpliciter non fit, per abſtractionẽ intellectus agentis, vt aſſerit prima opinio, nec per abſtractionẽ intellectus poſſibilis, vt affirmat ſecunda, & confirmat quarta, ſed per ſolam notitiam comparatiuam.

I. ratio. Probatur primo, quia vniuerſale in actu importat naturã denominatã à forma vniuerſalitatis, ſed per neutram prædictarum abſtractionum reſultat forma vniuerſalitatis, ergo nec fit vniuerſale in actu: probatur minor: per abſtractionem intellectus agentis, non habet natura
95. aliud, quam repræſentari in ſpecie intelligibili ſine conditionibus, hæc eſt ſola denominatio realis extrinſeca ſic realiter repræſentati, non denominatio vniuerſalis, ergo ab illa, non denominatur natura actu vniuerſalis: idemq; de abſtractione ſimplici intellectus poſſibilis facilè conuincitur, à quo ſolum denominatur natura abſtracta, vel cognita ſine conditionibus denominatione reali extrinſeca, nô verò vniuerſalis.

Confirm. Et corroborari aduerſus vtramque ſententiam poteſt idem argumentum: nam vniuerſale in actu denominatur ab vniuerſalitate, per modum formæ inhærentis, non ſecus, ac genus, vel ſpecies: ſed realis repræſentatio ſpeciei aut realis notitia abſtractiua non habent modum formæ inhærentis, ſed extrinſecè ſolum denominantis: ergo non denominat naturam vniuerſalem.

II. ratio. Probatur eadem aſſertio ſecundo, denominatio vniuerſalis, non eſt realis, ſed rationis (vt conceditur ab authoribus primæ, ſecundæ, & quartæ ſententię) nam vniuerſalitas, vtpotè ſecunda intentio, vel ens rationis, ab intellectu fabricata eſt, non ſecus, ac denominatio prędicati, ſubiecti, & propoſitionis, ſed repræſentatio naturæ, eiuſq; cognitio ſimplex, ſine conditionibus ſunt accidentia realia, à quibus per denominationem extrinſecam dicitur natura abſtracta, aut realiter repræſentata, quare non ſunt nomina impoſita, ſeu fabricata ab intellectu, ergo nec rationem vniuerſalitatis habẽt, nec formæ ſunt denominantes naturam vniuerſalem.

II. ratio. Probatur ſecundo, quia natura vniuerſalis importat aptitudinem prædicandi de multis, quæ aut eſſentialis eſt, aut proprietas emanans ab eſſentia, ſed natura per ſimplicem abſtractionem, non cognoſcitur in ordine ad ſingularia, ſed prout non eſt diuiſa in ſe (vt fatetur quarta opinio) ergo vt tali modo cognita, non eſt prædicabilis: adde ſi placet, aptitudinem prædicandi habere modum formæ poſitiuæ inhęrentis ſubiecto, ſed natura, per abſtractionem nihil poſitiuum intrinſecum comparat, ſed ſolam denominationem extrinſecam realem, ex qua indifferentia negatiua, ei ad ſummũ prouenit, ergo per talem operationem, nô fit actu vniuerſalis. 96.

Et certè, ſi verum fatendum eſt, non minus videtur mihi à ratione alienum, quod vniuerſale in actu fiat per ſimplicem cognitionem intellectus poſſibilis, vt aſſerunt ſecunda, & quarta ſententia, quam quod fiat per abſtractionem agentis, vt affirmat prima, quia nihil amplius habet natura ſimplici notitia cognita, quam habet in ſpecie repræſentata, præter extrinſecam denominationem abſtracti, aut cogniti, imò, & in hoc nô excedit opus intellectus agentis, cum per illud habeat natura ſimilem denominationem extrinſecam, abſtractæ, quãquam non cognitæ, ſimplex igitur notitia eundem habet modum denominandi natu-

naturam, non ergo efficit eam magis vniuerſalem, quam operatio intellectus agentis, per quam conſtat, non fieri actu vniuerſalem, vnde nec per illam fieri poteſt.

Probatur tertio, efficacius quidem, nam eſſe naturam vniuerſalem, & prædicabilem, denominationes ſunt ei ab intellectu attributæ, ſed nequit intellectus aliquid tale denominare, niſi illud, vt tale cognoſcat, ergo nequit tales denominationes conferre naturæ, niſi eam, vt
97. vniuerſalem, & prædicabilem cognoſcat, imò potius idem eſt eam talem denominare, ac talem cognoſcere, ſed cognoſci naturam, vt vniuerſalem, & prædicabilem eſt cognoſci, vt vnam in multis, ac de multis, quòd patet nō poſſe, niſi per notitiam comparatiuam fieri, cum eſſe vnam in multis, ac de multis, non habeat, niſi per comparationem ad inferiora, ergo nequit, vt vniuerſalis, & vt prædicabilis agnoſci, niſi per comparationem, atq; adeò, neq; vniuerſalis, aut prædicabilis fieri.

Vltimo. Probatur tandem, quia vt natura ſit vniuerſalis formaliter, oportet eſſe vnam, non ſolum vnitate, qua aliquid eſt in ſe vnum, ſed vnitate, qua plura in ea vnum eſſe conſiderantur, vt planè docuit Porphyrius, illis verbis: *Participatione ſpeciei plures homines ſunt vnus homo*, hæc eſt enim vnitas formalis, quam certè, non habet natura, niſi in ordine ad inferiora, quare nec tribui ei poteſt, niſi in ordine ad illa agnoſcatur: quod patet, non poſſe, niſi per notitiam comparatiuam fieri: & in hoc puto deceptionem quartæ opinionis conſiſtere, quod vnitatem, qua natura eſt vniuerſalis formaliter, credit eſſe abſolutam, ac proptereà intelligit, per ſimplicem abſtractionem intellectus poſſibilis, cognoſci poſſe, & naturæ tribui, cum tamē ſatis ſit manifeſtum eſſe relatiuam, quia non conſtituit naturam in ſe vnam, ſed multorum vnam (vt ſic loqui liceat) hoc enim eſt eſſe vnā in multis, ac de multis, vt habetur in definitione vniuerſalis, quòd cum non poſſit, niſi per notitiam comparatiuam fieri, nequit eſſe vniuerſalis formaliter vſque ad illam.

III.aſſer. Aſſertio poſtrema, vniuerſale ſolum patitur diſtinctionem vniuerſalis in actu, formalis, ac talis ſimpliciter, & vniuerſalis in potentia, quæ eadem ferè eſt cum illa paſſim in ſchola vſurpata, vniuerſalis Logici, ac Metaphyſici: & vniuerſale primum, non fit, niſi per notitiam intellectus comparatiuam: poſtremum verò, per abſtractionem intellectus poſſibilis, nam per operationem intellectus agentis nullo modo fit natura vniuerſalis. Veritas huius aſſertionis ex præcedentibus conſtat, & in doctrina ſuperius adnotata continetur, nam cum vna ſit duntaxat forma, à qua natura denominatur vniuerſalis, & hæc ſit relatiua ſecundum eſſe, quæ non conſurgit, niſi per notitiam, qua cognoſcitur natura, vt vniuerſalis, hoc eſt in ordine ad inferiora, vniuerſale in actu, quod per illam tale dicitur, ſolum poteſt diſtingui contra vniuerſale in potentia, quod eſt eadem natura prout cognoſcitur ab intellectu per ſimplicem eius notitiam non cognitis ſingularibus conditionibus hoc etenim modo cognita ſeu abſtracta fundamentum eſt minus remotum vniuerſalitatis, cum ſit comparatione proximior per quam fit vniuerſalis formaliter, & actu prædicabilis de multis, & abſq; dubio eſt vniuerſalis in potentia, cum proximè apta ſit, vt in ordine ad inferiora cognoſcatur, quod eſt ad illa comparari, & cum comparatio ſit ratio fundandi relatione vniuerſalitatis, & prædicabilitatis, media comparatione, ſuſcipit vtrāque relationem, a qua actu, & formaliter vocatur vniuerſalis, & prædicabilis.

Diluuntur argumenta aliarum opinionum.

SVpereſt argumenta aliarum opinionum diluere, & teſtimonium Ariſtotelis in fauorem primæ ſententiæ oppoſitum aſſerit, abſque dubio, quod intellectus agens imprimens ſpeciem in intellectum poſſibilem, efficit vt in ea repræſentatam actu intelligibilem, ſed ex hoc, non ſequitur eam efficere actu vniuerſalem, tum quia adhuc ſub iudice lis eſt, an ſingulare materiale repræſentari poſſit, per ſpeciem intelligibilem, atq; adeò eſſe actu intelligibile: & omnes ferè admittunt, vno, vel alio modo repræſentari, quare non ſequitur obiectum repræſentatur in ſpecie intelligibili, ergo eſt vniuerſale, cum poſſit eſſe actu ſingulare: ſed eſto non poſſet eſſe ſingulare, quod repræſentatur, non benè infertur eſſe vniuerſale actu, quanquam ſit natura repræſentata, ſine conditionib. ex tali n. repræſentatione nō aſſequitur denominationē vniuerſalis, ſed repræſentati ſine conditionibus, vel abſtract ab illis, quod eſt eſſe vniuerſalem in potentia, non in actu, vniuerſale quaſi in fundamento, non formaliter, vt expoſitum eſt. Ad teſtim. Ariſt. pro I. opinione.

Definitio etiam vniuerſalis, quam affert primum argumentum admittenda eſt, & minor, reſpon. ad I. argum.

vide- 89.

videlicet, quod natura eo ipſo, quod repræſentatur in ſpecie ſit vna, diſtinguenda, nam vt ſic repræſentata ſine conditionibus vna eſt, vnitate negatiua, id eſt, non multiplex, & eodem modo eſt apta eſſe in multis: hæc tamē vnitas, & aptitudo non eſt ſufficiens ad conſtituendam eam actu vniuerſalem, ſed ſolum in potentia, & quaſi pro fundamento (vt copioſè explicat doctrina à nobis adnotata), vtramque enim poſitiuam requirit, vt ſit actu vniuerſalis.

ad II. reſp. Et hoc etiam modo ſoluitur ſecundum argumentum, nam licet verum ſit, naturam per contractionem ad ſingularia diuidi, atque incommunicabilem fieri, ac proinde vt repræſentatam ſine conditionibus, non eſſe iam diuiſam, neque incommunicabilem: negatiuum tamen hoc eſt, & ad rationem vniuerſalis omnino requiſitum, minimè tamen ſufficiens, ſed vlterius exigitur poſitiua vnitas, & aptitudo, per quam natura ſit vna multa reſpiciens: nam vniuerſale in actu eſſentialem ordinē ad multa importat, quem ex ſola negatione non habet, licet habeat fundamentum, atq; potentiam, vt habere poſſit: & quod dici ſolet, vniuerſale in actu ſolum importare potentiam, vt de multis prædicetur, diſtinguendum eſt, nam aliud eſt eſſe tale in potentia, aliud eſſe tale in actu, ſed per potentiam proximam ordinatam ad actū. & de hac potentia eſt verum, quia non excludit actum, de illa vero plane falſum, cum nihil actuale importet: illud quidem, quod non habet actu colorem, ſed habere poteſt, dicitur viſibile in potentia: quod verò colorem habet ſibi inhærentem, dicitur actu viſibile, etiam ſi actu non videatur, quia aptitudinem proximam, vt videatur, habet actu: ita ergo cenſendum eſt de vniuerſali, ac prædicabili, actu enim vniuerſale, & actu prædicabile illud dicitur, quod habet vnitatem poſitiuam reſpectu multorum, proximamque aptitudinem, vt de illis prædicetur, quam patet, nōn habere naturam, cum primum repræſentatur in ſpecie ſine conditionibus, ac propterea non eſt actu vniuerſalis, licèt poſſit habere talem vnitatem, & aptitudinem, quod certè vniuerſalem duntaxat in potentia, atq; in fundamento eam efficit.

ad confir. Vterq; autem caſus, quem confirmatio eiuſdem argumēti attulit, licet prorſus ſit impoſſibilis, gratia indagandæ veritatis admitti debet, admiſſo autem, dicendum eſt, vtrunq; vniuerſale, tam Platonicum, quam ſeparatum, ſi daretur modo à ſingularibus eſſe vniuerſale in eſſendo, non ſolum negatiuè, quia non eſt diuiſum, ac multiplex, ſed poſitiuè, quia per propriam entitatē, & eſſentiam habet virtutem, vt
à multis participetur, & ſic ſuo modo dicimus 99.
requiri vnitatem poſitiuam ſecundum rationē vt aliquid ſit vniuerſale in prædicando, de quo nunc loquimur, quam conſtat non habere naturam in ſpecie repræſentatam.

ad vltim. Poſtremum argumentum ſoluitur, ex manifeſto diſcrimine, inter vnitatem tranſcendentalem, & eam, quæ requiritur ad rationem vniuerſalis, nam per illam eſt aliquid in ſe vnum, ſine vllo reſpectu ad aliud: hæc verò non facit aliquid in ſe vnum duntaxat, ſed vnum multorum, hoc eſt, vnum, ſub quo multa conueniūt, & in eo vnum ſunt, per participationem eius, iuxta vulgatum illud Porphyrij: *Participatione ſpeciei multi homines ſunt vnus homo*, ergo vnitas tranſcendentalis formaliter eſt negatiua, ſolū addens negationem ſupra entitatem, vnitas verò vniuerſalis poſitiua formaliter, intrinſecum, ac poſitiuum reſpectum ad multa importans, licèt pro fundamento negationem diuiſionis claudat: & cum natura vſque ad comparationem, non aſſequitur talem vnitatem poſitiuam, ſed ſolam negationem diuiſionis, non eſt formaliter, & actu vniuerſalis, ſed in potentia.

ad II. partē eiuſdē arg. reſponſio. Secundum, quod oppoſuit idem argumentū nempe proprietates entium rationis, quæ virtutem denominādi habēt, priuſquam ſint actu modo habeant proximum fundamentum, falſum reputamus, quia abſq; vllo rationis fundamento eis attribuitur: nam quod formæ reales, ac poſitiuæ non habent, qua nam ratione habere poterunt formæ nullum aliud eſſe habentes, quam ab intellectu cognoſci: cæcitate verò cæcus eſt, qui non videt hanc dari formaliter ante operationem intellectus, cum detur formalis carentia viſus, nec priuatio ex propria conditione eſt ens rationis, ſed reale priuatiuum: cum ſit negatio realis formæ in tali ſubiecto ante operationem intellectus ei conueniens, ſed ens rationis dicitur in quantum per modum formæ poſitiuæ prędicatur de ſubiecto, dum dicimus hominem eſſe cœcū, quod
ſolum habet, in quantum ab intellectu tali mo 100.
do cognoſcitur, vt autem carentiam formæ importat in tali ſubiecto, ab intellectu nequaquā dependet.

ad I. ſecūdæ opinionis reſp. Secunda opinio, duplici fundamento nitebatur, primo quidem, denominationem vniuer-

ſalis ſtatim attribui naturæ ab intellectu, ac tanquam ſufficiens fundamentum vniuerſalitatis cognoſcitur: quod quanquam negare poſſemus: quia denominationes, non attribuantur ab intellectu, niſi rebus cognitis ſub tali ratione, non enim denominat rem aliquam prędicatum intellectus, niſi in quantum eam alteri attribuit, nec ſubiectum, niſi dum ei attribuit aliud, quare, nec naturam vniuerſalem, niſi dum eam, vt vnam, multa cognoſcat reſpicientem, etenim cum cognitionem ſequatur denominatio, talis hæc abſque dubio erit qualis cognitio, & non prius, quam vt talis cognoſcatur res denominatur, quare, nec ſufficeret cognoſci tanquam fundamentum vniuerſalitatis, vt actu vniuerſalis denominaretur, ſed admittimus aſſumptum, vt vires argumento addamus, negamus tamen, quod per ſimplicem abſtractionem cognoſcatur natura, tanquā proximum fundamentum vniuerſalitatis, nam cū vniuerſalitas ſit denominatio naturæ in ordine ad inferiora, non cenſetur proximum eius fundamentum, quouſque ad illa comparetur, quemadmodum album, non eſt proximū fundamentum ſimilitudinis, niſi in quantum habet proportionem cum altero in gradibus albedinis, negandum eſt igitur nihil deeſſe naturæ dum per ſimplicem abſtractionem cognoſcitur, vt ſit proximum fundamentum, aut aptum ſubiectum vniuerſalitatis: deeſt enim cōparatio ad inferiora, quæ eſt ratio fundandi relationem vniuerſalitatis, à qua proinde habet ipſamet natura, vt ſit proximum fundamentū, proximumq; ſubiectum ad ſuſcipiendam talē denominationem.

ad II. reſp. Secundum fundamentum, falſum planè aſſumit, quod non ſit eadem ratio de denominatione vniuerſalitatis, ac de denominationibus generis, & ſpeciei, nam quemadmodum ſpecies eſt nomen relatiuum, ex quo habet, vt non poſſit tribui naturæ, niſi comparatæ ad indiuidua: pari ratione vniuerſale nomen relatiuum eſt intrinſecum ordinem ad inferiora importans, quo circa, nec imponitur naturæ ab intellectu, niſi comparatæ ad illa: ſicut ergo ante comparationem, non dantur genera, & ſpecies actu: pari ratione, non dantur actu vniuerſalia ſed ſolum in potentia.

Reſponſio ad argumenta quartæ ſententiæ.

ad I. quartę opinionis reſpon. Quarta ſententia duobus argumentis, eneruere contendit fundamenta tertiæ, quam nos ſequimur in eo ſenſu, quod vniuerſale actu non ſit vllo modo, niſi per notitiam comparatiuam intellectus: primo quidē, quia de ratione vniuerſalis, non eſt relatio ſecundum eſſe, ſed vnitas, qua in ſe vnum eſt, & aptitudo, quæ ſe habet, per modum potentię, atque ad modum abſoluti, licet explicetur, per ordinem ad aliud: cui duobus modis reſpondemus, primo negantes ad rationem vniuerſalis actu, non pertinere relationem ſecundum eſſe ad inferiora, nam vniuerſale, vt tale non importat vnitatem, per quam aliquid ad ſe vnum eſt, ſed per quam vnum eſt reſpectu aliorum, ita vt vnitas ipſa relatiua ſit eſſentialiter, quemadmodum ſimile, æquale, habent vnitatem, non per quam ad ſe vnum ſunt, ſed per quam alterius ſunt: itaque vnitas vniuerſalis inferiorum eſt; quæ in ea ſunt vnum (vt Porphyrius docuit dicens: *Participatione ſpeciei multi homines ſunt vnus homo*) inferiorum autem eſſe, non ſic intelligimus, vt in ipſis ſit, quia vnitas vniuerſalis nequit inferioribus communicari, ſed eorum eſſe dicimus, quia natura, per talem vnitatem, non eſt ad ſe, ſed ad inferiora, de aptitudine verò cenſendum eſt eſſe relationem ſecundum eſſe, quod patebit clarè, ſi nomine ipſo, non decipiamur, nam aptitudo naturæ, vt prædicetur de multis, non habet modum potentiæ de prędicamento qualitatis, ſed modum potius relationis actualis quidem, non tamen per modum actualis exercitij referendi ſignificatæ: etenim intellectus nihil per modum abſoluti naturæ tribuit, ſed per modum referentis illam ad aliud: vt in cunctis nominibus entium rationis, ac ſecundarum intentionum, cernimus. Appoſitiſſimum exemplum huius aptitudinis relatiuæ habemus in relationibus realibus tertij generis, nempè menſurabilis, ad menſuram, ſcientia etenim aut potentia, non habet relationem huius generis ad obiectum, in quantum per illud actu menſuratur, cum non ſemper exerceat obiectum, officium menſurandi ſcientiam, niſi quando intellectus operatur, & modo ſimili obiectum reſpectu potentię: ſed vtraq; refertur ad obiectum relatione huius generis, in quantum menſurabilis eſt ab eo, quæ aptitudinem potius, quam actum denotat, ſed nullus vnquam ſomniauit, quod menſurabilitas ſcientiæ, ſeu aptitudo, vt per obiectum menſuratur, ſit potentia ad prædicamentum qualitatis referenda, vel abſolutum, quod per reſpectum explicatum, ſed omnes tenent cum Ari-

ſtote-

102

Porphyr.

ſtotele eſſe relationem ſecundum eſſe, & referentem quidem ſcientiam ad obiectum, non tamen, per modum actualis exercitij ſignificatam, ſed per modum aptitudinis: Talis ergo

102 cenſenda eſt aptitudo naturæ, vt in multis exiſtat, de illisque prædicetur: eſſe videlicet relationem ſecundum eſſe, non per modum actualis exercitij ſignificatam, ſed per modum aptitudinis: quod efficaciter probatur argumento ad hominem: nam huius ſententiæ patroni fatentur, vniuerſalitatem naturæ comparatæ ad inferiora, nihil abſolutum continere, ſed eſſe relationem ſecundum eſſe: at talis natura non prædicatur actu de inferioribus, alioqui, non eſſet prædicabilis, ſed prædicatum, nec proinde vniuerſalis, nam vniuerſale in actu cũ prædicabili reciprocatur, non cum prædicato, eſt ergo actu vniuerſalis, & prædicabilis, ſed eſſe prædicabilem actu, non importat exercitium prædicationis, ſed aptitudinem actu conuenientem naturæ, quemadmodum eſſe riſibilem actu, non importat actuale ridendi exercitium, ſed potentiam ad ridendum actu inhærentem, ergo nihil valet argumẽtum, natura per ſimplicem abſtractionem eſt apta prædicari de inferioribus, ergo talis aptitudo, per quam eſt vniuerſalis, non eſt relatio ſecundum eſſe, ſed potentia habens modum abſoluti. Vera igitur relatio eſt, quæ cum non poſſit conſequi naturam, per ſimplicem abſtractionem cognitam, vt fatentur, quia non cognoſcitur in ordine ad inferiora, ſequitur per talem operationem intellectus, non fieri actu vniuerſalem.

II. ſolut. Secunda ſolutio eſt, admitti poſſe aptitudinem naturæ, vt de inferioribus prædicetur, non eſſe relationem ſecundum eſſe, ſed ſe habere ad modum potentiæ realis de prædicamento qualitatis. Quo certè admiſſo, non eſt minus certum, quòd natura per ſimplicem abſtractionem, non poſſit habere talem aptitudinem, atq; adeò, nec eſſe actu vniuerſalem: probatur planè: nam realis potentia, verſiua, aut intellectiua, aut quæcunq; alia claudit intrinſecè reſpectum, ſeu proportionem ad obiectum ſine quo, nec poteſt eſſe, nec intelligi: vnde fit apud Ariſto. D. Thom. & Peripateticos omnes ex ordine ad obiectum ſpeciem capere: ita vt reſpectus ipſe eſſentialis ei ſit (quod ego veriſſimum arbitror) vel certè proportio radicalis, quæ eſt quaſi fundamentum talis reſpectus, de quo nemo poteſt dubitare: & ſiue vnum, vel alterum teneamus, ſequitur planè ſine eo, nec eſſe, nec intelligi poſſe potentiam: quod ſi ita eſt, nec eſſe, nec intelligi poterit aptitudo ad exiſtendum in multis inferioribus: atq; vt de eiſdem prædicetur, niſi per ordinem, ſiue reſpectum ad illa, ex quo reſpectu ſpeciem capit: ſed per ſimplicem abſtractionem, non conſideratur natura in ordine ad indiuidua, ſed ſolum vt abſtracta ab illis eſt, imò, nec cognoſcuntur indiuidua, alioqui notitia potius comparatiua eſſet, ergo nec poteſt per illam fieri vniuerſale actu, nec id poteſt probare argumentum.

Secundum argumentum, duo aſſumit, vnum quod natura nouam aſſequatur vnitatem, per ſimplicem abſtractionem, cum per vnum conceptum formalem repræſentetur, habeatque proinde ſic repræſentata vnum conceptum obiectiuum, alterum, quod aſſequatur aptitudinem prædicandi de multis: & vtrunq; negandum eſt. Primum, quia eſſe vnum conceptum obiectiuum ſolum eſt denominatio realis extrinſeca, ex qua repugnat prouenire naturæ aliquam vnitatem poſitiuam vniuerſalis, cum hæc modum formæ inhærentis habeat, atque adeò aliquam formam vniuerſalitatis, nam quod extrinſecum eſt, non habet modum formæ, ſolum ergo prouenit naturæ ex tali conceptu, negatiua vnitas, nempè, quòd non ſit multiplex, aut diuiſa: & hæc non valet eam cõſtituere actu vniuerſalem, ſed ſolum in potentia, & quaſi in fundamento. De aptitudine verò ad prædicandum (quam prædicabilitatem vocare ſolent dialectici) latius eſt, non conuenire naturæ ita cognitæ, cum ſit eſſentialiter relatio ad inferiora, aut ſine relatione, nec eſſe nec intelligi poſſit, & natura per ſimplicem abſtractionem non cognoſcatur in ordine ad inferiora: quare, nec ei poſſit attribui vlla denominatio importans ordinem ad illa. ad II. reſp. 103

QVAESTIO SEXTA.

An Vniuerſale logicum reſultet ex ſimplici comparatione naturæ cũ indiuiduis, vel non niſi per compoſitã, quæ vocatur actualis prædicatio, fiat?

Duplex intellectus comparatio.

Controuerſia hæc hac noſtra tempeſtate excitata, præſupponit geminam com- Varia abſtractionis genera.

 para

parationem, quæ apud multos circumfertur, vna quæ vocatur ſimplex, & non eſt aliud, quã ſimplex quædam notitia vtriuſque extremi, vnum cum altero quaſi ſimplici intuitu conferens, per quam intellectus cognoſcit naturam eſſe in multis inferioribus, à quibus abſtracta eſt, altera verò compoſita vocatur, vel compoſitionis certè, quæ non ſolum vtrumq; extremum cognoſcit, nempe naturam, & inferiora in quibus exiſtere cernit, ſed vnum extremum cum altero componit, vnum alteri attribuit, de ipſoque enunciat. Et comparatio hæc videtur à priori, in eo differre, quòd vera iam formaliter vocatur (veritate quidem, quam complexam, aut cognitam vocant) cum prior ſolum vera ſit veritate cognitionis ſimplici, ſicut viſio, aut alterius ſenſus operatio: in ordine autem ad vniuerſale logicum ſic ſolent in ſchola diſtingui, vt per ſimplicem comparationem, fiat natura vniuerſalis formaliter, & prædicabilis de inferioribus: & vt talis diuiſa ſit in quinque vniuerſalia, aut prædicabilia, genus, ſpeciem, differentiam, proprium, & accidens: per compoſitam verò, non vniuerſalis, vel prędicabilis, ſed cum talis iam præſupponatur, actuale prædicatum de illis, vel aliquo eorum: gratia exempli, dum intellectus cognoſcit naturam humanam, quam à Petro, & Ioanne abſtraxit, in eiſdem eſſe, talem notitiam comparatiuam conſequitur relatio rationis, per quã ad illa refertur, tanquam vna in multis exiſtens, de quibus prædicari apta eſt, vnde per talem comparationem vniuerſalis, & prædicabilis vocatur, non tamen actuale prædicatum, quia nondum actu, eam enunciauit intellectus de eiſdem inferioribus, proſequitur autem, & naturam iam, vt vniuerſalem cognitam, eiſdem inferioribus, vel alicui eorum attribuit, quæ attributio, enunciatio, vel prædicatio vocatur, & ſic attributam, prædicatum appellat, ſubiectum verò inferius illud, cui attribuitur. Hanc itaq; duplicem comparationem diſtinxerunt hucuſq; omnes fermè dialectici, aut etiam Metaphyſic (nam vniuerſales iſtæ cõtrouerſiæ Metaphyſicæ ſunt) hanc comparationẽ ſequitur relatio actualis prædicati ad actuale ſubiectum. Sic itaq; ſenſerunt quotquot vniuerſale logicum per comparatiuam notitiam intellectus fieri docuerunt.

Sententia affirmans vniuerſale, & prædicabile, non diſtingui.

NOnnulli verò has duas comparationes non diſtinguunt, ſed in vnam eãdemq; prorſus coincidere ſentiunt, ita vt eo ipſo, quod intellectus comparat naturam cum inferioribus, cernens in eis eſſe, eam actuale prædicatum conſtituat, & inferiora, ſubiectũ, & propoſitionem conficiat, ſentiunt itaque primo, quamlibet comparationem naturæ cum inferioribus eſſe actualem prædicationem.

Comparatio eſt actualis prædicatio.

104. Secundò, conſequenter affirmant, eandem prorſus eſſe relationem, quam habet natura ad inferiora, vt vniuerſalem, vt prædicabilem, & vt actuale prædicatum, imò nunquam habere aliam relationem, niſi actualis prædicati de inferioribus, tanquam de actuali ſubiecto, & per hanc relationem eſſe primò, & formaliter vniuerſalem: vnde non diſtinguunt potentiam prædicandi ab actu, imò neque admittunt potentiam prædicandi in natura, ita vt prædicabilis denominetur, neq; diſtinguunt vllo modo vniuerſalitatem ab actuali prædicatione, ſed eſſentiam vniuerſalis in ſola actuali prædicatione ponunt, & apud ipſos vniuerſale, non erit aliud, quam actuale prædicatum de multis.

Vniuerſale & prædicabile idem eſſe dicunt aliqui.

Quocirca, neq; doctrinam illam in ſchola receptam, admittunt, quod eſſe vnũ in multis ſit pro eſſentia vniuerſalis, & eſſe prædicabile de multis proprietas eius: ſed dum Ariſt. vniuerſale deſcripſit, dicens eſſe: *Vnum in multis, ac de multis*, eũdem actum, eandemq; rationẽ formalem diuerſis verbis explicuiſſe, actum eſſendi, & prædicandi, denotando.

Explicat definitionẽ Ariſto.

Et ſi eis oppoſueris apud Ariſt. diuerſa eſſe, prædicatũ, & vniuerſale, vnde in topicis, quatuor duntaxat prædicata poſuit, cũ tamẽ apud Porphyrium quinq; ſint vniuerſalia, aut prædicabilia, reſpondent prædicatum non reciprocari cum vniuerſali, ſed latius patere, nam ad complexa, imò ad res ſingulares ſe extendit, definitionem namq; quam complexam eſſe nouerat Ariſtoteles in prædicatis enumerauit, & ſingulare accidens de ſubiecto quoque ſingulari prædicatur, vt hoc album de Petro: illud ergo prædicatum duntaxat vniuerſale eſt, quod ſimplex, & vniuocum eſt, aut denominatiuum multis commune, vt proprium & accidens comprehendantur: concedunt ergo diuerſa eſſe, vniuerſale, & prædicatum, tanquam ſuperius, & inferius, ſed prædicatum ſimplex, & vniuocum multis commune formaliter eſſe vniuerſale.

Vniuerſale & prædicatũ quomodo diſtinguuntur.

Vni-

Huius ſententię vnicum fundamentum.

Vnicum eſt fundamentum huius ſententię, & quidem non infirmum, eo ipſo quod intellectus comparat naturam abſtractam ad inferiora, iudicat in eis eſſe, eiſque conuenire, ergo componit duo hæc extrema, videlicet naturã, & indiuidua, conſtituitque proinde actualem compoſitionem, & prædicationem vnius de altero: probatur planè conſecutio: quia prædicatio actualis, non eſt aliud quam iudicium, quo intellectus iudicat hoc eſſe in illo, eique conuenire: totum hoc efficit intellectus, dum naturam comparat, & niſi hoc efficiat, eam nõ comparabit: ergo comparatio, quantumlibet ſimplex reputetur vera compoſitio eſt, veraq; & actualis prædicatio, & hæc erit abſq; dubio actualis, ac formalis vniuerſalitas, ita vt naturã eſſe vniuerſalem, non ſit aliud, quàm eſſe actuale prædicatum de ſuis inferioribus in actuali prædicatione.

Obiectioni cuidam occur.

Et ſi forte dicatur actualem prędicationem quid amplius importare, præter notitiam comparatiuam intellectus, qua cernit naturam eſſe in inferioribus, eiſque cõuenire, nempe actualem affirmationem, per quam intellectus dicat ita eſſe, quod in eis ſit, eiſque conueniat, reſpõdent, hanc affirmationem in comparatione ipſa cõtineri, nam intellectum affirmare, quod hoc ſit illud, nihil eſt aliud quam iudicare, hoc eſſe illud, aut ei in eſſe, ſed dum naturam comparat cum inferioribus, iudicat in eis eſſe, eiſ-
105. que conuenire, ergo actu eam prædicat, de eiſdem inferioribus, actualis igitur comparatio, actualis eſt compoſitio, actualiſq; prædicatio, & proinde relatio actualis prædicati in natura formalis eius vniuerſalitas, quę ex actuali comparatione reſultat.

Refellitur hæc ſententia.

Refellitur hæc ſententia.

Sententia hęc non nihil apparentiæ, habet, ratione cuius facilè decipiet eos, qui ſuperficie tenus naturam comparationis, & ipſiuſmet vniuerſalis conſiderant, ſi vero vtrumque paulò diligentius expendatur, cernere licebit communem ſententiam magis eſſe Ariſtotelicæ doctrinæ, ac veritati conſentaneam.

Probatur primum ex duobus locis, quibus Ariſtoteles definit vniuerſale, videlicet, primo libro de partibus animalium cap.4. vbi ita ait: *Quæ enim pluribus inſunt, hæc vniuerſalia appellamus*: & primo libro de interpretatione capit. 5. *Dico autem vniuerſale, quod de pluribus aptum eſt prædicari*, vtraque enim definitio planè docet vniuerſalitatem, non in actuali prædicatione poſitam eſſe, ſed in quodam alio priori, ſcilicet in eo, quod eſt in multis eſſe, aut etiam in aptitudine prædicandi de multis, quod enim hæc priora ſint actuali prædicatione notiſſimũ eſt, nam eſſe in multis fundamentum eſt actualis prædicationis, cũ ex eo, quod aliquid eſt in aliquo, de illo prædicari poſſit, non tamen ex eo, quod prædicatur, aut prædicari poteſt in eo ſit, illud igitur prius erit: ſed vniuerſale vt in priori definitione teſtatur Ariſtotel. eſt vnum in multis exiſtens, ergo prius ſecundum rationem eſt vniuerſale, quam de illis actu prædicetur. Quod apertius oſtẽdit poſterior definitio: nam ſi vniuerſale eſt, quod aptum eſt prædicari de multis, ergo vniuerſalitas aptitudo eſt prædicandi de multis, non actualis prædicatio, & rurſus aptitudo cuiuslibet rei prior eſt actu cum iſte ab illa oriatur, ergo prius ſecundum rationem intelligitur aliquid aptum prędicari, quã actu prædicetur, ſed per aptitudinem eſt vniuerſale, vt docuit Ariſtoteles, ergo prius eſt vniuerſale quam actu prædicetur, ac tandem ſi vniuerſalitas eſſet actualis prædicatio, non poſſet aptitudo prædicandi admitti in natura vniuerſali, vt reuera nõ admittitur ab his autoribus, ſed pro eodem prorſus reputatur eſſe in multis, & actu prædicari de illis, & priuſquam actu prædicetur nihil aptitudinis, aut actualis exiſtentiæ habere aiunt, ſed primam relationem eius ad inferiora eſſe actualem prędicationem, at Ariſtotel. expreſſe ponit aptitudinem prædicandi in definitione, per quam deſcripſit vniuerſale: ergo hæc ſententia, non eſt doctrinæ eius conſona.

Sed nec doctrinæ Diui Thomæ, qui poſteriorem definitionem elucidans, primo libro de interpretatione lectione 10. perſpicuis verbis docet meritò fuiſſe ab Ariſtotele deſignatam, non per actualem prædicationem, ſed per aptitudinem prædicandi, ſic inquiens: *Contingit autem quandoque, quod propria ratio alicuius formæ intellectæ, non repugnat ei, quod eſt eſſe in pluribus, ſed hoc impeditur, ab aliquo alio, ſiue ſit aliquid accidentaliter adueniens: puta, ſi omnibus hominibus morientibus, vnus ſolus remaneret, ſiue ſit propter conditionem naturæ, ſicut eſt vnus tantum Sol, non quòd repugnet rationi ſolari eſſe in pluribus, ſecundum conditionem formæ ipſius, ſed quia non eſt alia materia ſuſceptiua talis formæ, & ideò non dixit, quod vniuerſale eſt, quod prædicatur de pluribus, ſed quod aptum natum eſt prædicari de pluribus.* D.Tho.ſententia.

106. Vera probatur ſententia I. Sed age iam, & rationibus oſtende vniuerſalitatem naturæ, non in actuali prædicatione, ſed in aptitudine prædicandi præuia conſiſtere: ac propterea prius ſecundum rationem eſſe vniuerſalem actu, quam actu enuncietur. Probatur autem primo hac ratione, quæ fundamentum oppoſitæ euertit ſententiæ: per ſimplicem comparationem abſque actuali prædicatione, abſque vlla affirmatione, & negatione poteſt intellectus cognoſcere naturā in inferioribus exiſtentem, & tunc cognoſcit eam eſſe vnam in multis, ergo eſſe vniuerſalem, quare vniuerſalitas, non erit actualis prædicatio, nec in compoſitione, aut diuiſione ſita erit, ſed per ſimplicem notitiā comparatiuam conſurgit. Probatur antecedens in quo tota huius negotij difficultas conſiſtit, primo, quia per ſimplicem notitiam viſus cognoſcitur albedo in pariete, per ſimplicem notitiam æſtimatiuè cognoſcit ouis inimicitiam lupo ineſſe, cum ipſum tanquam inimicum cognoſcat: ergo per ſimplicem notitiā poterit intellectus cognoſcere naturam in inferioribus exiſtere, atque adeò eam ſimpliciter cum illis conferre, abſque vlla affirmatione, aut negatione, probatur conſequutio, quia nequit cognoſci albedo in pariete, aut in lupo inimicitia, ſine virtuali collatione accidentis cum ſubiecto, cū formalē efficere nequeant ſenſus, ergo per ſimplicem, ac virtualem collationem, quam intellectus poteſt efficere, poterit naturam in inferioribus exiſtētem cognoſcere, eamq; vniuerſalem denominare ante compoſitionem.

II. probat. Secūdo, quia per notitiam ſimplicem intellectus, cognoſcimus ſimilitudinem duorū albórum, ergo cognoſcimus relationē vtriuſque extremi inhærentem, ſed relatio eſt comparatio extremorum, ergo nō poſſumus cognoſcere ſimilitudinem eorū, niſi vtrunque cognoſcēdo, cognoſcimus igitur vnico intuitu notitiæ ſimplicis, relationem exiſtentem in vtroq; extremo, quod abſq; eorum collatione, non cōtingit, ergo poterit natura cognoſci in inferioribus, & cum eis conferri, abſque affirmatione, aut negatione, aut actuali prędicatione, ac proinde, ſine his erit vniuerſalis.

III. probat. Tertio, quoniā definitio, vt Ariſtoteles docet primo libro de poſterioribus reſolu. cap. 2. nō includit affirmationē, aut negationem, vel actualem prædicationem, ſed ſine his conflatur ab intellectu ex genere, ac differentia, ergo abſque actuali prædicatione cognoſcit intellectus animal tanquam genus hominis, congruere definitioni eius, & pariter rationale tāquam eius differentiam: præterea rationale tanquam actum eſſentialem contrahere animal ad ſpeciem hominis, & definitionem ex vtroque conflatam homini eſſe accommodatam, & non leoni, comparat igitur, partes inter ſe ſe, & cum toto, cū definitionem cōponit, idq; abſq; affirmatione, vel actuali prædicatione, quæ in compoſitione definitionis, non ingrediuntur, vt Ariſtoteles teſtatur, ergo poterit cognoſcere, quòd natura in inferioribus exiſtit, quod eſt eam cum eiſdem conferre, vniuerſalemque efficere.

Probatur quarto, ex operatione ſenſus communis, quę, ſimplex cū ſit, diſcernit inter obiecta diuerſorū ſenſuū externorum, percipiens colorē eſſe ſenſatum per viſum, non per auditum, & ſonū per viſum, & nō per tactum, ſicq; de cæteris, quod præſtare nequit, ſine comparatione cuiuslibet ſenſati cum ſuo ſenſu, atque etiam cum ſenſato alterius, cum tamen abſque affirmatione id efficiat, non tamen ſine comparatione ſaltem imperfecta, qualis in ſenſu eſſe poteſt, poterit ergo intellectus, per ſimplicem notitiam cognoſcere naturam vnam in inferioribus exiſtentem, quod nō cognoſci ſine comparatione, benè tamen, ſine affirmatione, vel actuali prędicatione: ergo nō eſt ponenda ratio vniuerſalis in hac, ſed in relatione ad indiuidua ex ſimplici comparatione inſurgente. IV. probat.

107. Probat. V. Quintum argumentum, aduerſus eandem ſententiam, ita procedit, ſi naturā eſſe vniuerſalem eſt actu prædicari de multis, ſequitur non eſſe vniuerſalem, niſi de multis ſimul enūcietur, ita, vt dicamus Petrum, Ioannē, & Franciſcum eſſe homines, dum autem de quolibet eorum per ſe prædicatur, non erit vniuerſalis, quare neque erit prædicatio vniuerſalis, dum ſpecies prędicatur de vno indiuiduo, aut genus de vna ſpecie, vt ſi enunciaueris Petrum eſſe hominem, aut leonem eſſe animal. Probatur conſequutio, quia vniuerſalitas eſt actualis prædicatio, ſed vniuerſalitas, nō eſt niſi reſpectus naturæ ad multa, ergo non eſt vniuerſalis, niſi dum actu prædicatur de multis, ac proinde dū de ſolo vno enunciatur, vt in præfatis prædicationibus, non erit vniuerſalis, neque tales prædicationes erunt ſpeciei, aut generis, nam genus, & ſpecies formaliter ſunt vniuerſalia: conſequens autem apertè falſum eſt, nam cum ſint prædicationes verę, & non identicæ, erunt prędicationes ſuperioris de inferiori, ac propterea

pterea vniuerſalis de ſuo indiuiduo, vel ſpecie.

Occurritur reſpon.

Neque locum habet iuxta hanc ſententiam, quod reſponderi poſſet vniuerſalem eſſe hominem, dum de ſolo Petro enunciatur, & animal dum de ſolo leone, quia licet de vno ſolo actu prædicetur, prædicabile eſt de cæteris, nō ſi vniuerſalitas eſt actualis prædicatio, nō erit vniuerſalis natura reſpectu eorum, de quibus enuntiari poteſt, ſed ſolū reſpectu eorū, de quibus actu enuntiatur; ſed non prædicatur actu in ſingulis propoſitionibus, niſi de vno, ergo non erit in eis vniuerſalis.

Vltimo.

An Sol, & ſimilia ſint ſpecies vniuerſales.

Ad extremum quædam ſunt naturæ vnicū duntaxat indiuiduum habentes, vt natura Solis & Lunæ, & talis erat humana cum primum conditus fuit Adamus, quas nihilominus ſpecies vocant omnes, & vniuerſales eſſe fatentur: quia licet de vno ſolo actu prædicentur, poſſunt (quantum eſt ex ſe) de multis poſſibilibus enuntiari. ſi verò vniuerſalitas in actuali prædicatione ponatur, vniuerſales non erunt, cum nunquam prædicentur actu de multis; ergo pugnat ſententia hæc cum veritate ab vniuerſa ſchola recepta.

II. occurritur alteri obiectioni.

Solum reſponderi poſſet, quòd intellectus plura fingit indiuidua, licet vnum tantum in rebus ſit, & naturam abſtractam cum omnibus confert, vt vniuerſalem efficiat. Hæc tamen ſolutio, non minùs conficta eſſet, quàm indiuidua, quare non ſatisfacit argumento: nam realis natura, ſicut actu nequit exiſtere, niſi in veris, ac realibus indiuiduis, pariter, nequit, niſi de talibus actu prædicari, cum prædicatio in re ipſa fundetur, ſed natura Solis, & Lunæ eſt vera, ac realis, ergo, non exiſtit actu, niſi in vero, ac reali indiuiduo, neque poteſt, niſi de tali enuntiari, quare nullius momenti eſſe poſſunt conficta indiuidua, ad effectum vniuerſalitatis naturæ realis.

Vnum eſſe in multis eſt vniuerſalis eſſentia.

Vetus ergo opinio retinenda eſt, quæ de vniuerſali philoſophatur, ſicut de naturis realibus, quibus aſſimilatur, ei tribuens eſſentiam communem ac genericam, & ſpecies diuerſas ad quas per differentias contrahitur, proprietatemque, & accidentia, eo modo, quo entis rationis poſſunt conuenire. Pro eſſentia ei attribuit, quòd vnum ſit in multis exiſtens, proprietatem eius aſſerit eſſe aptitudinem prædicandi de multis, & prædicari actu commune accidens. Sic de eo loquutus eſt Ariſtoteles duobus præſertim teſtimoniis ſuperius memoratis, ſic Diuus Thomas non ſolum in eorum

Aptitudo vt de multis prædicetur, eſt paſſio vniuerſalis.

commentarijs, ſed pluribus alijs ſuæ doctrinæ locis, ſic Porphyrius in prædicabilibus, ſic omnes eius interpretes: ſic demum vniuerſa ſchola Peripatetica: modum autem, & ordinem, quo intellectus hæc omnia vniuerſali tribuit, talem poſuit probabilior ſententia, quam ſequuti ſumus, tenens, per ſimplicem comparationem intellectus fieri, vt poſtquam intellectus naturam ab indiuiduis abſtraxit, ſimplici intuitu eam in indiuiduis, à quibus abſtracta fuit cernit: & hæc intuitiua notitia, ſimplex comparatio vocatur: ex qua conſurgit relatio rationis in natura ipſa ad indiuidua, à qua relatione denominatur formaliter vniuerſalis, & quoniam natura vna in multis cognita de illis enuntiari in propoſitione poteſt, ex vniuerſalitate oritur alia relatio, à qua denominatur apta prædicari de multis, vel quod idem eſt actu prædicabilis, & aptitudo hæc conſequitur proprietas vniuerſalis, omni ſoli, ac ſemper conueniens. Hanc autem eſſentiam, & proprietatem explicuit Ariſtoteles duplici illa definitione à nobis relata, eſſentiam quidem, dū aſſeruit in primo loco: *Quæ in pluribus inſunt hæc vniuerſalia appellamus*, proprietatem verò in poſtremo inquiens, vniuerſale eſſe: *Quod de multis prædicari aptum eſt*, hæc autem communis, ac vera doctrina ſatis eſt corroborata teſtimonijs, ac rationibus ad oppoſitam refellendam inductis, ſolum ſuper erit vnicum eius argumentum diſſoluere. 10

Fit ſatis argumento oppoſitæ ſententiæ.

Reſpondet ad argumētū oppoſitæ ſententiæ.

VNicum fundamentum, cui oppoſita ſententia innititur, prima noſtra ratione euerſum eſt, in eius ſiquidem diſcurſu, ſatis clarè oſtēdimus, intellectum, per ſimplicē comparationem, abſque vlla affirmatione cognoſcere naturam in ſingularibus exiſtentem, cæterum vt doctrinam ſoluēdo argumento accommodemus, aduertēdum eſt, dupliciter cognoſcere intellectum, vnū eſſe in altero, ſiue conuenire, aut per ſimplicem intuitum iuxta modum ſenſitiuæ notitiæ, quo pacto ſenſus communis cognoſcit colorem eſſe ſentatum per viſum, & non per auditum, & ſonum per auditum, & non per actum, & ouis per æſtimatiuam lupum, vt ſibi inimicum, ac nociuum, atque adeò ei ineſſe inimicitiam, & non agno & intellectus ipſe, vnico etiam, ac ſimplici intuitu cognoſcit ſimilitudinem in duobus albis inhæ-

Dupliciter cognoſcit intellectus vnum in alio eſſe.

I. modo.

inhærentem,& æqualitatem in duobus corporibus. Et hæc ſimplex notitia vocatur etiam ſimplex comparatio, quia vnum in altero cognoſcere,non contingit ſine comparatione,& importat abſq; dubio, quaſi virtuale,ac imperfectum iudicium,nam eo ipſo, quòd ſenſus cōmunis diſcernit inter ſenſata diuerſorum ſenſuum,quadam ratione virtuali, iudicat vnum non eſſe alterum,& eo ipſo,quòd ouis cognoſcit lupum,vt ſibi inimicum, quodam modo iudicat inimicitiam ei in eſſe:cæterum, quia non eſt formale, & expreſſum iudicium,ſed quaſi inchoatum,& virtuale, non ſufficit ad compoſitionem,vel prædicationem,aut affirmationem.

II.modo. Alio modo cognoſcitur, vnum eſſe in altero,per modum attributionis,& coniunctionis cum iudicio expreſſo,ac formali de conueniētia eius,& ex conſequenti cum actuali, atque expreſſa coniunctione vtriuſque,ex qua compoſitio,& actualis prædicatio reſultat, & talis cognitio vocatur etiam comparatio attributionis,compoſitionis,ac prædicationis. Per priorem igitur comparationem cognoſcit intellectus naturam abſtractam,in ſingularibus,à quibus abſtracta eſt actu exiſtentem,ac propterea talem comparationem ſimplicem, conſequitur relatio rationis eiuſdem naturæ ad ſingu-

109. laria,à qua denominatur vniuerſalis, cum ſit vnius ad multa, conſequitur etiam aptitudo prædicandi de multis quæ eſt relatio prædicabilitatis: nam ex eo,quod vnum aliquid in pluribus exiſtit,quaſi naturaliter ſequitur, eſſe aptum prædicari de illis, per poſteriorem verò, cognoſcit intellectus eandem naturam tanquā actuale prædicatum eorundem ſingularium, quibus tanquam ſubiectis actu coniungitur,& ex tali coniunctione reſultat actualis compoſitio,ac prædicatio,hanc igitur comparationē conſequitur relatio actualis prædicati, ac ſubiecti totiuſque compoſitionis, ac prædicationis ad ſingulas partes,nempè ad naturam,quę actuale prædicatum eſt, & ad ſingularia, quæ ſubiecti rationem habent. Et quia oppoſita sētentia non diſtinguit has comparationes, ſed poſteriores cum priori confundit, reputans eandem cum illa eſſe,ita,vt quælibet comparatio vnius cum altero ſit compoſitionis,aut diuiſionis,ſeu actualis prædicationis,aſſeuerauit primam comparationem naturæ eiuſmodi eſſe,& idcircò per actualem prædicationem de multis,ad quæ comparatur,fieri naturam vniuerſalem,idemque prorſus eſſe, vniuerſalem denominari,& actuale prædicatum de multis, cæterum cum diſtinctas eſſe oſtenderimus,luce clarius patet, diuerſas quoque relationes ex eis reſultare in natura, per ſimplicem quidem relationem ſimplicis vniuerſalis, ac prædicabilis,per compoſitam vero relationem actualis prædicati expreſſe,ac formaliter ſubiecto attributi,& cum eo coniuncti, ex quorum coniunctione reſultat formalis compoſitio,ac prædicatio.

Ad formam igitur argumenti,dum dicitur intellectus eo ipſo,quòd naturam ad inferiora comparat,cognoſcit in eis exiſtere, eiſque conuenire,concedendum eſt:ſed cum rurſus additur talem cognitionem conuenientiæ eſſe iudicium atque etiam compoſitionem, & actualem prædicationen (cum iudicare, & componere, non importet aliud quam cognoſcere, quod vnum alteri conueniat,aut inſit) negandum eſt: importat enim non qualemcunque cognitionem conuenientiæ,ſed expreſſam,ac formalem attributionem, ac coniunctionem vnius cum altero, ſine quibus expreſſum,ac formale iudicium,aut compoſitio, ſeu prædicatio conſiſtere nequeunt. Hoc autem ex eo fit manifeſtum, quia prædicatum, non eſt aliud quam attributum alteri, ergo actualis prædicatio non qualemcunque comparationem,nō qualemcunque notitiam conuenientiæ importat,ſed expreſſæ,ac formalis attributionis,quę cum in ſimplici comparatione non reperiatur nec formale,& expreſſum iudicium reperitur, neque proinde compoſitio,vel actualis prædicatio. Quamquam virtuale iudicium, & virtualis etiam attributio reperiatur, quæ fundamentum eſt formalis,& expreſſi,per quod poſtea intellectus vnum alteri attribuens enunciationem componit, extremis namque ſimplicibus cognitis facile eſt ea inter ſe per modum attributionis componere,inſurgit tamen per comparationem ſimplicem relatio naturę ad indiuidua, à qua denominatur formaliter vniuerſalis,& ex conſequenti formalis aptitudo prædicandi de multis, quam prædicabilitatis nomine intelligunt. Satis fit fūdamento oppoſitæ ſententiæ. 110.

Et ex his ſatis innoteſcit per quem modum comparationis vniuerſale fiat. Ad rationem autem eius vniuocam,vel analogam reſpectu omnium prædicabilium diſcutiendam properandum eſt.

QVAE-

QVAESTIO SEPTIMA.

An vniuerſale vniuocam rationem habeat reſpectu prædicabilium, ac verumſit, eorum genus.

Porphyr.

OPus hoc Porphyrij, vt in proœmio ipſe propoſuit, de quinque vniuerſalibus inſcribitur, genere videlicet, ſpecie, differentia, proprio, & accidenti, quia de ratione, & natura ſingulorum in eo differit, conſtituto igitur vniuerſali, quod commune omnibus eſt, inquirere operę pretium erit quemadmodum ſe reſpectu eorum habeat, an videlicet vna ſit eius ratio ab omnibus ex æquo participata, vel inæqualis quidem, ac ſecundum proportionem prius vni, vel alteri conueniens. Si enim primum definientis ſtatuatur, ex conſequenti erit omnium comparatione vniuocum, & cum ratio vniuerſalis per omnium rerum genera non vagetur, neque ideò trāſcendentalis ſit, ſed determinatis rebus cōueniat, prædicabilia vero, quibus communis eſt ſecundum proprias rationes formales ſint diuerſa, vt propria cuiuſque definitione inſpecta facile conſtare poterit, tanquam genus ſe ad illa habere exiſtimandum erit, vti animal reſpectu hominis, equi, & leonis: verumq; prædicabilia omnia quædam ſpecies vniuerſalis, at ſi è diuerſo ſecundum inæqualem rationem prioris, & poſterioris, eiſdem conuenire reperiatur, analogum erit, non ſecus, ac prædicamentorum comparatione ens.

Variæ ſententiæ cum fundamentis earum.

I. Sent. ſtatuit eſſe analogum vniuerſale.

ANalogum eſſe tribus modis diuerſis tenentur Doctores diuerſi, nam Albertus Magnus, libro prædicabilium tractatu 2. cap 9. tali ordine ſingulis conuenire ſtatuit, vt primò generi, ſecundo ſpeciei, & huius ratione differentię. poſterius, & quaſi peraccidēs proprio, & accidenti, quod hoc diſcurſu probat.

Principalius eſt prædicari de pluribus ſpecie diuerſis, quam ſolo numero: quia potiora ſunt, quæ ſpecie differunt, maioremque ambitum habent, vt in homine, & equo, quæ ſpecies sūt animalis, in Petro, & ſingulari equo

Probatur efficaciter.

quæ indiuidua ſunt ſpecierum earundem, facile intelligi poteſt, ſed gen⁹, vniuerſale eſt, quod de ſpeciebus prædicatur, ſpecies vero de ſolis indiuiduis, potior eſt ergo vniuerſalis ratio in genere quam in ſpecie, atque etiam prius participata, quia ordine naturæ in eiuſdem rei conſtitutione potentia præcedit actum, cum natura ab imperfectioribus procedens, media potentia ad actum perueniat: in conſtitutione autem ſpeciei genus ſe habet tanquam potentia contrahibilis per differentias, quaſi per actus, ergo priorem locum tenet, atque adeo rationem vniuerſalis, vtrique communem prius participat, ſed ſtatim poſt ipſum genus ad ſpeciem deſcendit, tanquam ad totum, & perfectum, ex genere, & differentia conſtitutum, & ſpecie media, ad differentiam, tāquam ad aliā eſſentialem partem. Et cum tria hæc vniuerſalia de ſuis ſint inferioribus quidditatiuè, aut eſſentialiter prædicabilia, non ſolū priora, ſed principaliora erūt cæteris duobus, quæ extra rei eſſentiam inueniūtur: vt riſibile, quod proprium eſt, extra eſſentiā hominis, album quòd commune accidens: ac prædicabile quintum, extra eſſentiam corporis. Et ex his poſtremis eſt difficile intelligere, priorem eſſe cōceptum vniuerſalis in proprio, quam in communi accidenti, tanquam in eo, quod magis eſt ſubſtātiæ coniunctum. Et confirmari efficaciter poteſt hæc ſententia, quia modus prædicandi ſequitur modū eſſendi, & ab eo quod res eſt, vel nō eſt propoſitio vera, vel falſa appellatur, vt teſtis eſt Ariſt. c. de ſubſtantia, ſed modus eſſendi in tribus prioribus perfectior eſt ſecundū ordinē expoſitum, quā in poſterioribus, cum in eis maxima ex parte ſubſtātialis ſit, penitus in his accidentalis, erit igitur modus prædicandi iuxta eandem proportionem, ſecundum maiorem, vel minorem perfectionem ab omnibus participatus, & ideo ſecundum modum analogiæ.

Confirm.

Alio modo non multum diuerſo tenet Cāterus eandem analogiam vniuerſalis c. 4 prædicamentorū: vniuerſale ſic diſtinguens, nam vel comparatur ad omnia prædicabilia & omnium comparatione non poteſt eſſe vniuocū, ſed analogum, ſi quidem de tribus prioribus genere, ſpecie, & differentia ſimpliciter, & per ſe, de cæteris duobus non per ſe, ſed per accidens, non ſimpliciter ſed ſecundum quid, tanquam de accidentibus prædicatur, vel ad genus, ſpeciem, & differentiam duntaxat, & re-

Cā: eri ſententia de vniuerſalis analogia.

ſpectu horũ eandem habet rationẽ, ſi quidẽ omnia prædicantur, de ſuis inferioribus eſſentialiter, & per ſe, qua propter erit eis vniuocum, & omnium comparatione analogum. Refert autem pro hac ſua opinione antiquos Philoſophos, Alexandrũ, Amoniũ, & ſimplicium, in commentarijs eiuſdem quarti capitis, ex modernis vero Magiſt. Sot. ibidem, ſed profecto hi omnes indiuerſo alio ſenſu loquuntur, vt legenti facile patebit.

Probatur ex ſentent. Fundatur autem hæc ſentẽtia primo in quibuſdam locis, Ariſt. 4. Metaphyſi. text. 14. quæ ſic ſe habent: *Si autem omnia ſecundum accidens dicuntur, nihil erit primum vniuerſale*. Ac ſi clarius diceret, primo, & per ſe in ſola ſubſtantia repertum eſſe vniuerſale, per participationem eius, in accidentibus, analogicè, ergo in omnibus.

Secundo Ariſtoteles 4. capite ante prædicamentorum hãc vniuocorum definitionem affert. *Vniuoca ſunt, quorum nomen eſt commune ratio vero ſubſtãtiæ nomini accommodata eſt eadem.* Per rationem vero ſubſtantiæ vniuerſi expoſitores intelligunt definitionem, vel certè proprium conceptum eiuſdem nominis vniuoci: iuxta quem ſenſum illud duntaxat nomen vniuocum erit, cuius definitionem inferiora ſic participant, vt ſit vna, & eadem in omnibus, ſed quartum, & quintum prædicabile de ſuis inferioribus eodem modo non dicuntur, nam alia eſt riſibilis, atque hominis definitio, albi, atq; corporis: ergo non ſunt reſpectu eorum vnniuoca, atq; adeo neque vniuerſalia ſimpliciter appellãda: ſi quidem vniuerſale ex propria definitione vnũ eſt in multis, hoc eſt reſpectu ſuorum inferiorum vniuocum: cõpertum eſt autem genus ſpeciẽ, ac differentiã vniuoca eſſe reſpectu ſuorũ inferiorũ prędicata, quia nomine, & ratione de eis dicuntur: erit ergo vniuerſale ad hęc tria cõparatum vniuocũ: analogum ad omnia. Adde etiã Ariſt. eodem loco diuerſam tradidiſſe definitionem denominatiuorũ, à definitione vniuocorum, denominatiua eſſe ſtatuẽs, quæcunq; ab alio differentia caſu, ſecundũ nomen appellationem habent, ſed quæ pertinent ad quartum, & quintũ prædicabile ſunt denominatiua, vt riſibile, & album: ergo definitione ab vniuocis diſtinguuntur, notum eſt autem non eſſe vniuerſalia ſimpliciter, ſi nõ ſunt vniuoca.

Probatur II. ratio. Secundo probatur, quia illud eſt vniuerſale per ſe, & ſimpliciter, quod de pluribus prædicabile eſt, prędicatione per ſe, nam hęc ſola demonſtrationi deſeruit, ad cuius conſtitutionẽ prædicabilia ordinantur, ſed quintum ſaltem prædicabile de ſuis inferioribus dicitur prædicatione per accidens, nam tales iſtę ſunt homo eſt viſibilis, corpus eſt album, ergo non poteſt eſſe vniuerſale, niſi forte per accidens.

Quid ſentia Oña de hac analogia. Poſtremum analogiæ modum poſſuit Magiſter Oña, quæſtione 2. vniuerſalium, articul. 3. affirmans, ſic eſſe vniuerſale analogum ad omnia prædicabilia comparatum, vt de genere ſolum, & ſpecie, per ſe, ac ſimpliciter enũtietur, de tribus alijs dependenter ab his, & ideò ſecundum quidditatem ſe habere in proprio, & in communi accidenti arbitratur notũ eſſe, quia quemadmodum habent eſſe à ſubſtantia ſpecifica, vel indiuiduali, quibus inſunt, & de quibus prædicantur, prædicabilitatis rationem ab eiſdem participare neceſſariũ eſt: idque ſatis eſſe confirmatum præſupponit, rationibus ſententiæ præcedentis.

Probatur I. Probat autem primò, quia differentia eſt, quædam ſpeciei pars, ergo habet eſſe dependẽter à toto, ſed modus prædicandi ſequitur modum eſſendi: ergo rationem vniuerſalis, & prędicabilis ab eadem dependentem habebit, & eius reſpectu ſecundumquid talis appellabitur. Secundo ad eſſentiam vniuerſalis ſpectat eſſe de pluribus prædicabile, ergo non alia ratione vniuerſalis eſt differentia, ac prædicabilis de multis, ſed id non habet, niſi media ſpecie, ergo non habet proximam, ſed remotam rationem prædicabilis, rationalis eſt enim Petrus, rationalis Paulus, quia rationalis homo, ergo, & vniuerſalis eſt differentia mediante alio, & ideo ſecundum remotam prædicationem, & vtriuſque ratione à conceptu vniuerſali ſimpliciter, deficiet.

Probatur idem duobus alijs argumentis. Et vt nihil difficultatis pro hac parte intãctum relinquatur: alia via oſtendo, vniuerſale non eſſe genus prædicabilium: nam genus de ſuis ſpeciebus non denominatiue, aut accidentaliter prædicatur, ſed quidditatiue, at vniuerſale de primo prædicabili, & tribus poſtremis prædicatur accidentaliter, ergo non erit eorum genus: minorem hunc in modum oſtendo: de quo prædicatur aliqua ſpecies accidentaliter, eodem modo prædicatur genus illius ſpeciei, vt quia de homine prædicatur album accidentaliter, de eodem prædicatur accidentaliter color. Vtraque enim hæc eſt accidentalis prædicatio: homo eſt albus, & homo eſt coloratus: ſed ſpecies, quæ eſt ſecũdum prædicabile enuntiatur accidentaliter de genere, dum

dum dicimus genus eſt ſpecies vniuerſalis, quæ prædicatio cum vera ſit,& non eſſentialis (quia vnum prædicabile non prædicatur eſſentialiter de alio,cum ſint ſpecies diſtinctæ) erit accidentalis: pariter ergo erit accidentalis hęc genus eſt vniuerſale, cum vniuerſale ſit genus ſpeciei, non ſecus, ac coloratum eſt genus albi. Eodemque argumento probatur accidentaliter prædicari de differentia, proprio, & accidenti: de quibus eadem ſpecies prædicatur accidentaliter, nam accidētales ſunt iſtæ propoſitiones, differentia eſt ſpecies, propriū, & accidens ſunt ſpecies, non ergo erit eorum genus.

II. argum. Secundo: genus ſuperius eſt prædicatum ſuarum ſpecierum, ſed vniuerſale inferiorem potius rationem habet, reſpectu generis, & ſpeciei, quæ de ipſo prædicātur, in his vniuerſale eſt genus, vniuerſale eſt ſpecies entis rationis, ergo nequit eſſe prædicabilium genus.

Vera ſententia adſtruitur.

Vera ſentētia.

FInalis ſentētia tenet, vniuerſale ad omnia prædicabilia cōparatum vniuocum eſſe, verè ac propriè eorum genus, quemadmodum animal reſpectu hominis, equi, & leonis.
113. Hanc profitetur, Diu. Thom. in quæſtionibus vniuerſalibus, quæſtio. 2. cui ſubſcripſere Scotus, quæſtion. 8. vniuerſalium, Iauellus tracta 4. de 5. prædicabilibus ca. 1. 5. & 6. Magiſter Sotus, quæſtion. 4. vniuerſalium, & capit. de genere, quęſtion. vnica non longè à fine, Doctor Toletus, quæſt. 2. vniuerſalium, & hæc mihi ſemper placuit ſententia.

I. notabil. Sed, vt argumentorum vis, quibus eam cōfirmare intendo, melius percipiatur, notandū eſt ex doctrina Diu. Thom. opuſculo 55. tractatu 1. genus, & reliqua prædicabilia, materiale, & formale ſignificatum qabere (vt nuper de vniuerſali expoſitum reliquimus præcedenti quæſt.) natura, quæ denominatur genus, vel ſpecies, materiale ſignificatum eſt, ſecunda intentio generis, vel ſpeciei denominans, formale. Denominata autem natura, geminam habet conſiderationem, vna eſt ad propriā entitatem, vel eſſentiam pertinens, alia in quantum ſecundæ intentioni ſubſternitur, vt generis, vel ſpeciei ab ea nomen accipiat, & ex conſideratione priori, denominatæ naturæ, genere, vel ſpecie diuerſæ ſunt, & quidem ſi genere differant, vt in rebus diuerſorum prædicamētorum contingit, nihil commune vniuocum hæc poſſunt, quod in vniuerſis prædicabilibus locum habet, denominatur enim genus in primo prædicabili animal, denominatur color, & quantitas; ſpecies item homo, & etiam albedo in ſecundo; ſi ergo naturæ iſtæ, quæ ſpeciei, vel generis nomen accipiunt, ex propria entitate, & eſſentia accipiātur, prædicamēto diuerſæ ſunt, nam ad prædicamentum ſubſtantiæ animal, & homo ſpectant ad prædicamentum quantitatis, & qualitatis cætera, neque poſſunt aliam communem habere rationem præter analogā entis realis ſub qua abſoluta entia vocantur illa, hæc vero non niſi ſecundū quid Cæterum ſi priora, & poſteriora conſideres in quantum denominationi ſecundæ intētionis ſubſunt (quæ conſideratio non eſt realis ſed rationis: cum iuxta illam genus, vel ſpecies ab intellectu ſimiles intentiones eis attribuente appellentur) eodem modo ſe habere inuenies, æquali ratione talibus nominibus gaudent, & ideò vniuoca eſt eis huius cōſiderationis ratio Cuius exemplum in ſupremis generibus, quæ ex propria natura reali maximè diſtant, accipere poſſumus, nam ſubſtantia, & quantitas conſiderantur in quantum ſub ente reali militant, vel ſub ente rationis, aut ſecūda intentione primi prædicabilis genus vtramque denominante, prior conſideratio inæqualitatē realis entitatis in eis conſtituit, propter dependentiam quantitatis à ſubſtantia, ſed conſideratio poſterior, æqualem vtramque facit, generis appellationem abſque diſcrimine eis conferens, cuius euidens eſt diſcriminis ratio, quia conſideratio illa cum ſit realis, in earum entitates fertur, in quibus apertum eſt diſcri- 114.
men, hæc verò entitates non attendit, ſed an inferiora habeant ſpecie, vel numero diuerſa, cuiuſcunque entitatis ſint, idcirco æqualis eſt, & vniuoca ratio in ſubſtantia, & accidenti. Quinimò in ente reali, & rationis, ſi ſimilia, hoc eſt, inferiora habeat, quantumuis ab intellectu fabricata, ſub cuius conſideratione non minus contingit diuerſa eſſe ſpecie, vel numero, quam illa ſub natura reali. Et quia ſecūdę intentiones prædicabilium ſunt relationes rationis, libet aliud exemplum ſubijcere in relatione reali, vt veritas hęc luce clarius cōſpiciatur. Ariſtoteles in prædicamento ad aliquid decernit, primum genus relationis in vnitate fūdamentum habere, quæ vnitas ſi in ſubſtātia reperiatur relationem identitatis, æqualitatis, ſi in quantitate, ſimilitudinis, ſi in qualitate conſtituit, Petrus, & Paulus, relationem identitatis ratione eiuſdē ſpecificæ humanitatis ha- Aliud exempl.

bẽt, duo corpora eiuſdem longitudinis relationem æqualitatis, & ſi in eodem ſint gradu albedine affecta, relationem ſimilitudinis, eiuſmodi ergo relationes in vnitate fundatæ, ſpecies ſunt primi generis, de quibus abſque dubio vniuoce prædicatur, cum tamen fundamenta ſecundum propriam entitatem accepta, vniuocum conceptum non habeant, ſed analogum entis, ſub ratione fundãdi talis generis relationem, vniuocam: ſimilem ergo conditionem habent, quæcunque naturæ, in quibus relationes rationis fundantur, & in hoc decepti inueniuntur Doctores oppoſitarum opinionum, primam ſolum conſiderationem fundamentorum attendentes, nõ poſtremam, quæ ſola prę ſenti inſtituto deſeruit.

I. ratio. Ex hac ergo doctrina, vnam, vel alteram rationem ſatis efficacem elicere poſſumus, in cõfirmationem noſtræ ſententiæ. Vniuerſale cõuenit intentioni generis, ſpeciei, & aliorum prædicabilium formaliatque eſſentiali ratione; naturis verò ab eiſdem denominatis, tanquam fundamentis ratione accidentali, ſed cuiuſcunque generis, vel prædicameti eiuſmodi ſint naturæ, vniuocam rationem fundandi tales intentiones habent (vt explicata doctrina oſtendit) ergo vniuocam prædicationem earũ ſuſcipiunt, vnde ſequitur vniuocum eſſe omnium reſpectu, vniuerſale. Et certè, ſi materialis eſſet ratio fundamentorum ſpectanda, nullum prædicabile eſſet vniuocum reſpectu eorum, quæ ſub ſe comprehendit, cum ſubſtantiam, ſimul atque accidentia, tria priora claudant, poſteriora vero diuerſorum prædicamentorum accidentia, ſub primo quidem prædicabili omnium prædicamẽtorum genera, ſub ſecũdo ſpecies, ſub tertio differentię cõtinẽtur, & ſub proprio, & accidenti, quæ talem modum prædicandi habere contingit, cuius modi ſunt nouem prædicamenta accidentis reſpectu ſubiectorum.

II. ratio. Secundò, definitio vniuerſalis id tantum continet, quod vnũ in pluribus ſit, & de eis prędicari aptum, ab hoc vel illo modo prædicãdi, proxima, vel remota, eſſentiali, vel accidentali prædicatione (quibus modis prædicabilia diſtinguũtur) abſtrahẽs, ſed communis illa ratio omnibu. ex æquo conuenit, ſi quidem ſpecia-
18. les modi prædicãndi diſcrimen ſtatuentes extra illam ſunt, ergo etiamſi proprijs ſint differentijs valde diuerſa, atque alijs alia longè perfectiora prædicabilia, in modo prædicãdi, vniuerſalis tamen definitio omnibus vniuoca erit

quemadmodum in reliquis contingit generibus, quorum ratio communis à particularibus abſtrahens differentijs, cunctis ſpeciebus vniuoca eſt, quantumcunque proprijs differentijs plus, vel minus perfectis contracta.

Solutio argumentorum aliarum opinionum.

Pro ſolut. argum. notab. vnicũ.

Sed vt aduerſariorum argumentis fiat ſatis vnum eſt valde obſeruandum, vniuocum, duobus modis eſſe accipiendum. Stricto quidem, pro eo, quod non ſolum vnam eamdemque rationem omnibus inferioribus communem habet, ſed eiſdem eſſentialem, quem modũ in ſuperiori tantùm per eſſentiales differentias diuiſo reperimus, ſuorum inferiorum reſpectu, quæ eiſdem differentijs conſtituuntur, & hũc modum vniuocationis prædicamẽtalis ordo obſeruat, cuius rectam lineã genera ſolum, atque ſpecies à primo (quod generaliſſimum vocant) vſque ad atomam ſpeciem componunt, differentijs genera diuidentibus, ſpecieſque conſtituentibus, prædicamenti latera cingentibus. Ideò Ariſtoteles in principio prædicamentorum ſtrictiori hoc modo vniuoca definiens, quantum prædicamentorum conſtitutioni inſeruire poſſunt, ea ſolum eſſe ſtatuit, quorum commune nomen eſt, ratio verò ſubſtantiæ nomini accommodata eadem. Poſteriori modo non quidem adeò ſtricto, vniuocum accipitur pro eo, quod vnam rationẽ pluribus communem, neque tamen analogã, ſed ex ęquo in vniuerſis repertam, eiſdem eſſentialem aut etiam accidentalẽ importat, in qua acceptione ab æquiuoco duntaxat vel analogo ſeparatur: & denominatiuum comprehendit, ſi accidentalis eius ratio nomine ipſo ſignificata modo eodem inferiora denominet, eis ſolum excluſis, quæ ſecundum imperfectam, & diminutam rationem eandem formam participãt, vniuocum eſt enim album omnium corporũ eandem formam albedinis abſoluta denominatione participantium reſpectu, iuxta poſtremam hanc acceptionem, ſed analogum comparatione eorum, quę ſecundum modũ totius, & partis ab eadem denominantur, vt in albo homine ſimpliciter, & ſolum ſecundum dẽtes, notum eſt.

Hanc vniuoci acceptionem tenet expreſsè Porphyrius 7. capit. prædicabilium §. de cõmunitatibus generis, & proprij, his verbis: *Commune autem eſt etiam vniuoce prædicari genus de pro-*

proprijs ſpeciebus, & proprium de his, quorum eſt proprium: & D.Thom. cuius verba nuper retulimus ex ſumma contra gentes vbi commune eſſe docuit omnibus prædicabilibus vniuoce de inferioribus prædicari. Caietanus etiam vtrumq; diſtinctionis membrum verbis ſolum diuerſis approbat capite de ſubſtãtia circa medium, & ſic loquendum eſſe efficax ratio confirmat.

Probatur ratione. Quia maiorem habet extenſionem ordo prædicabilium, quam prædicamentorum, cum ille quamlibet propoſitionem directam comprehendat, ſiue per ſe ſit demonſtrationi deſeruiens, cuiuſmodi eſt ea, in qua quartum prędicabile de ſuis inferioribus enunciatur, ſiue accidentalis, vt eius diſcrimine illa cognoſcatur, & probabili etiam argumentationi deſeruiat, quæ non parum conferre ſolet ad rei cuiuſque naturam ex accidentibus inueſtigandam, prædicamentalis autem ordinatio ſtrictior eſt, quæ ex ſolis generibus, & ſpeciebus conſtat, vnde non mirum ſi contractior ſit modus accipiendi nomen vniuocum reſpectu illius.

116\. Iuxta poſtremam igitur acceptionem intelligenda eſt particula, vnum, in definitione vniuerſalis collocata, ſicque facilè conuincitur, vniuerſalium definitionem poſterioribus etiam prædicabilibus ex ęquo conuenire, & vniuerſale ipſum genus omnium eſſe.

Exponitur argumentum Alberti.

QVibus prælibatis ſoluitur Alberti argumentum de genere, ſpecie, cæteriſque prædicabilibus, iuxta rationes materiales fundamentorum conſideratis procedens, quæ verè ita ſe habent, vt refert argumentum, ſed logica conſideratio, quę denominationem vniuerſalis, atque prædicabilis omnibus confert, omnia etiam æqualia conſtituit, cum non proprias entitates, ſed ordinem cuiuſque ad ſua inferiora attendat, qui eiuſdem rationis eſt, in quibuſuis generibus, ſpeciebus, ac differentijs, ſiue prædicamenti ſubſtantiæ ſint, ſiue accidentis, eiuſdem etiam in quarto, & quinto prædicabili, ac ſi eſſent res ſubſtantiales, idcircò cunctis vniuoca eſt definitio vniuerſalis.

ad confir. Ad confirmationem reſpondetur, vulgatum illud, modus prædicandi ſequitur modum eſſendi, diſtinguendum eſſe, nam modus eſſendi rerum, duplex eſt. Vnus, quem ſingulæ habent ex propria entitate reali, vel eſſentia, alius, quē habent ex modo, quo ab intellectu conſiderantur, poſteriorem ſequitur modus prædicandi, non priorem. cuius ea eſt ratio, quoniam modus prædicandi proprietas eſt non ab intrinſeco rebus conueniens, ſed ab intellectu attributa, idem eſt autem modus conſiderationis in genere, & quouis alio prædicabili, ſiue in ſubſtantia, ſiue in accidenti fundetur (vt expoſitum eſt) ergo erit idem modus prædicandi, atq; adeò vniuerſalis, & prædicabilis ratio vniuoca.

Verba autem Ariſtotelis in fauorem primæ opinionis oppoſita, longè diuerſum habuiſſe ſenſum facilè intelliget, qui eum eo loco conſuluerit, vbi non de ſimplici atque incomplexo vniuerſali (cuius naturam inueſtigamus) loquebatur, ſed de complexo, hoc eſt, de principio in ſcientijs per ſe noto, ex quo earum concluſiones deducuntur, quod tamen penitus abſtuliſſe, illorum poſitionem docet, qui prędicata quæcunque quibuſuis rebus accidere conſtanter affirmabant, contra quos tunc loquebatur. Exponunt verba Ariſ.

Priori autem argumento ſecundæ opinionis, eiuſq; confirmationi ex adnotatis in corpore quæſtionis ſatisfactum eſt, quia nõ requiritur vniuerſalia: ſtricto illo modo eſſe vniuoca, ſed ſatis eſt eandem rationem etiam accidentalem in inferioribus habeant, ſecundum quam, de eiſdem ſint prædicabilia, vt abſoluta conſideratione vniuerſalis definitio eis cõueniat. Ad 1. arg. II. opinio.

Secundum argumentum admittit iam, quartum prædicabile prædicationes in ſecundo modo perſeitatis continens vniuocum habere conceptum vniuerſalis, de quinto verò prædicabili dicendum eſt, eundem etiam vniuerſalis modum habere, ſi quidem in communi ratione vnius in multis cum cæteris prædicabilibus conuenit, quanquam ſpecialem modum prædicandi imperfectiorem habeat, neq; oportet prædicationes per ſe complectatur, nam licet verum ſit ex eis duntaxat, demonſtrationē componi, probabiles tamen ſyllogiſmos ad artem dialecticam per ſe ſpectantes, prædicationes quinti prædicabilis conficiunt, quæ cū directæ etiam ſint, directum modum prædicãdi habent, per ſe ſub dialectica comprehēſum, atque adeò ſub eodem conceptu communi vniuerſalis. Ad 2. arg.

Argumenta tertiæ opinionis nouum quid difficultatis non afferunt, ſed ex præfatis alio- Ad argum. III. opin.

rum ſolutionibus abunde ſatis ſoluuntur, illud tamen paucis explicare oportebit, quonam-modo vniuerſalia ſint, vltima differentia, & proprium. Exempli gratia, rationale,& riſibi-
117. le,cum vel de vno tantum proximè prædicentur,vel remotè de pluribus,dicimus autem ſpeciem plura eſſe virtute, quanquam vnum tantum ſit formaliter,& expreſsè, quia vniuerſa eius indiuidua ab ea deriuantur, & eandem eius eſſentiam participant, ergo de pluribus ſecundum rationem virtualem prædicantur proximè,differentia vltima, & proprium, dum de ſpecie enuntiantur, idque ſatis eſt, vt ſecundum propriam rationem vniuerſalia appellentur. vel melius dici poteſt, vniuerſale, quod genus eſt quinque prædicabilium, abſtrahere à modis eſſendi in multis, proximè vel remotè: & vtrumque modum ad maiorem, vel minorem perfectionem differentiarum pertinere, quemadmodum in cæteris generibus, & ſpeciebus cernimus: ideoq; atoma differentia, & proprium, quæ remota ſolum ratione pluribus inſunt, ſimpliciter vniuerſalia erunt, quanquàm imperfecta,& in tertia, & quarta ſpecie collocabuntur.

Duo vltima argumenta ſoluuntur.

SVperſunt duo argumenta à nobis propoſita diluenda, pro eorum autem ſolutione adnotare oportet, prædicabilia dupliciter conſiderari poſſe, primo, vt ſunt formæ denominantes naturas vniuerſales, ac prædicabiles, quodlibet quidem iuxta propriam naturam,nam primum prædicabile denominat naturam prædicabilem de differentibus ſpecie in quid,ſecundum, de differentibus numero;ſicque de cæteris iuxta proprias conditiones: materialiter verò conſiderantur, in quantum vna intentio poteſt eſſe fundamentum alterius ab ea denominatum, quo pacto ſe habent per modum primarum intentionum, quæ à ſecundis denominantur, & hoc modo accipitur primùm prædicabile dum denominatur ſpecies, à ſecundo, ſi dicamus genus eſſe ſpeciem vniuerſalis, ſe enim habet ſicut homo,dum dicimus, eſſe ſpeciem animalis, par eſt ratio de tribus poſtremis prædicabilibus,dum dicimus, eſſe ſpecies vniuerſalis, & conſideratio prior eſt eſſentialis,ſub qua diuerſa conſtituuntur prædicabilia, quo pacto repugnat vnum de altero enuntiari: poſterior verò cum ſit materialis,neque eſt eſſentialis,neq; ea diſtinguit, ſed efficit ſolum vt ſint fundamenta, accidentaliter ad prædicabilia ſpectantia,hoc eſt, ad ſemetipſa iuxta priorem conſiderationem accepta, non ſecus, ac primæ intentiones,vel reales naturæ,quæ ab eiſdem denominantur accidentaliter.In argumentis verò propoſitis ſub hac ſecunda conſideratione accipiuntur, & non ſub prima, dum in primo
dicitur ſpeciem enunciari de genere, ac reliquis prædicabilibus accidentaliter, quod verum quidem eſt, & ex eo euidenter infertur, 118.
prædicari etiam de illis accidentaliter vniuerſale, ac proinde non eſſe genus ad illa, & eodem modo accipitur vniuerſale, dum in ſecũdo argumento dicitur eſſe inferius primo, ac ſecundo prædicabili, de eo enunciatis in illis prædicationibus, vniuerſale eſt genus, vniuerſale eſt entis rationis ſpecies,vtraq; enim prædicatio accidentalis eſt. Hæc autem conſideratio ſecundarum intentionum adeo vera eſt, vt in vno, eodemq; reperiatur accidentaliter de ſe ipſo enunciato,ſecundum materialem,& formalem conſiderationem accepto in ſubiecto,& prædicato,cum vera ſit hæc, & accidentalis,vniuerſale eſt genus,eſſentialis vero,hęc, genus eſt vniuerſale,ex quo plane ſequitur hãc eſſe accidentalem,vniuerſale,eſt vniuerſale,& non identicam, quia ex parte ſubiecti, accipitur materialiter, tanquam fundamentum ſui ipſius a parte prædicati formaliter accepti,hoc eſt, vt denominans ſeipſum pro fundamento acceptum, ſub poſteriori verò conſideratione formali,ſicut vnum prædicabile de altero non enunciatur accidentaliter, ſed ſpecies ſunt diſparatæ,nec enunciatur de illis vniuerſale accidentaliter,ſed ſemper quidditatiuè. Et ecce vtrumq; argumentum planè ſolutum, & arcanum quoddam ſecundarum intentionum reſeratum, quod niſi quiſpiam calluerit, ordinẽ, diſtinctionem,ac naturam prędicabilium,perſpectam habere haud quaquam poterit.

QVAESTIO OCTAVA.

Sit ne vniuerſale, vel prædicabile adæquatum huius libri obiectum.

PArtem eſſe totius dialecticæ, opuſculum hoc, ſatis ex ſuperioribus notũ eſſe arbi-

tror,

tror, ideò partiale obiectum ei correſpondeat neceſſe eſt, cuius cognitionem intêdat, quemadmodum totalis obiecti notitiam vniuerſa intendit ſcientia, ea, de quibus diſſerit, quinque ſint vniuerſalia, vel prædicabilia, quæ propter ex his duobus locum obiecti habebit alterum, cui conuenientius adaptantur conditiones obiecti, quas cum copioſè ſatis, q 5. proœmiali totius dialecticæ obiectum inueſtigantes, ſcripſerimus, verbis in præſentiarum repetere non oportebit, ſed memoria duntaxat.

Rationes dubij pro vtraque parte proponuntur.

Rationes dubij.

VTramque controuerſiæ partem ancipitem reddunt quæ ſequuntur rationes.

I. ratio.

Ad ſcientiam maximè ſpectat naturam ſui obiecti, & proprietates inquirere, atque quantum in ſe fuerit explicare: ſed Porphyrius in proœmio huius tractatus abſtinendum ſibi fore exiſtimauit ab eis quæſtionibus agitandis, quæ ad vniuerſalis naturam, & proprietates pertinent, nam diſcutere noluit an vniuerſalia in rebus ſint, vel in ſolo intellectu? An ſint à ſenſibilibus ſeparata, vel in eiſdem exiſtentia? & eiuſdem generis quæſtiones, plures alias, quæ tamen à nobis propoſitæ, & vtcunque agitatæ non mediocrem eiuſdem vniuerſalis notitiam, pepererunt, cenſuit igitur Porphyrius vniuerſale non eſſe huius libri obiectum.

II. argum.

Et confirmatur ſecundò eadem pars, Quia ſcientia non excedit menſuram ſui obiecti. vtpote de re aliqua diſſerens, quam eiuſdem obiecti ambitus non comprehendat, ſed prædicabilium opus duorum explicare naturam intendit ex profeſſo, quæ à ratione vniuerſalis abhorrent, nempe ſpeciei ſubijcibilis, atq; indiuidui, ea enim vniuerſalis non eſt, ſi quidem inferiora non reſpicit, ſed aſſignatum genus, ſub quo collocatur, vt teſtis eſt Porphyrius, capite de ſpecie his verbis, eam definiens: *Species eſt, quæ ſub aſſignato genere collocatur*. Indiuiduum verò, vt proprium nomen indicat, alijs caret, in quibus eſſe poſſit, vt vniuerſale ſit, vtrumque tamen ad prædicabilis conſiderationem ſpectare conſtat, hoc tanquam prædicabile de vno, & ſpecies ſubijcibilis oppoſitionis titulo, iuxta vulgatum illud veriſſimumque principium ab Ariſtotele proditum tertia problematum ſectione, problemate 7. & 11. ſub his verbis; *Oppoſitorum eadem eſt ſcientia*. Adde

etiam, eam eſſe terminum relationis primi prædicabilis, qua etiam de cauſa ſimul erit cum eo ab hac parte dialecticæ conſideranda, ex quibus elicitur non eſſe ſubiectum huiuſce partis dialecticæ, vniuerſale, ſed prædicabile.

Vltimum argumentũ

Ad extremum, illud eſt formale alicuius ſcientiæ obiectum, ſub cuius ratione formali cuncta, de quibus diſſerit conſiderantur, ſed esto, verum ſit quinque prædicabilia eſſe vniuerſalia, non minus verum eſt ſub formali ratione prædicabilium eſſe à Porphyrio conſiderata, vt ſingulorum definitiones oſtendant, ad ſummum ergo vniuerſale erit materiale obiectum, rationem verò formalis, prædicabile obtinebit, & hanc partem ſequuntur ex modernis nonnulli.

Aſſeritur vniuerſale eſſe adæquatum obiectum.

Oppoſita ſententia vera.

OPpoſita verò pars quod vniuerſale ſit adæquatum huius partis obiectum, his rationibus fulcitur.

I. ratio.

Illud eſt primo & per ſe partialis ſcientiæ obiectum, cui primò & per ſe communicatur ratio obiecti totalis eiuſdem ſcientiæ, ex ratione enim totius, eſſe partium accipitur, ſed commune ens rationis denominans naturam, quod ſuperius adæquatum eſſe dialecticæ obiectum vidimus, prius ad vniuerſale deriuatur, & eo mediante, prædicabili conuenit, ergo illud erit primo, & per ſe huius partis obiectum. Minor oſtenditur, quia de genere, ſpecie, & quocunque alio verum eſt ideò eſſe prædicabile, quia eſt vniuerſale, ergo verum eſt etiam, ideò eſſe ens ratio- 120.
nis prędicabile, quia eſt ens rationis vniuerſale.

II. ratio.

Secundo, ex conditionibus obiecti ea cenſetur potiſſima, vt propriam aliquam paſſionem habeat, quæ de illo certa demonſtratione oſtendi poſſit, per quam ſcientia gignitur, ſed nullam habet prædicabile paſſionem propriam, de illo demonſtrabilem in hac ſcientia, poſt prædicabilitatem namque cuiuſuis prædicabilis, ſolum reſtat prædicationis exercitium, quod ad actum potius eiuſdem potentiæ, quam ad paſſionem ſpectare poteſt, habet autem vniuerſale pro paſſione ipſummet prædicabile, quemadmodum ab eo ortum, ſic cum eo conuertibile, quæ paſſionis conditiones propriæ ſunt, ergo melius quadrat obiectiua ratio vniuerſali.

Hanc

Hanc partem tenet Diuus Thom. quæſtion. 9. de obiecto huius libri, quem communis dialecticorum ſchola ſequitur, Magiſt. Sotus, qu. 4. vniuerſalium, Veracruz eadem. Mercadus, libro prædicabilium, non longè à fine Doctor Toletus, quæſtion. 1. vniuerſalium. Oña quæſtione 4. articu. 1. quibus nos libenter ſubſcribimus.

I. nota ex lectio. D. Th. Sed vt eius veritas ab omnibus percipiatur, notandum eſt ex doctrina eiuſdem, Diu. Tho. opuſculo 48. capite 1. vniuerſalitatem eſſe priorem denominationem, quam intellectus cõfert naturæ, eamque vniuerſalem inſpiciens prædicabilem appellat: talem in his intentionibus naturæ conceptæ attribuendis ſeruans ordinem, quem natura in modo eſſendi reali, certa enim res eſt, primum fundamentũ quarumlibet realium denominationum, ſub quibuſuis rerum generibus, eſſentiam ſpecificam eſſe, idque exemplo oſtendimus nam anima rationalis fundamentum eſt omnium paſſio-

121. num, cæterorumque accidentium, à quibus denominatur homo, ergo intellectus eandem humanam naturam à ſuis abſtractam indiuiduis conſiderans, & cum eiſdem conſciens, vnam eſſe in pluribus aſpicit: quam hac de cauſa vniuerſalem appellat, ex ratione autem eſſendi in pluribus ſtatim conſequitur, aptam eſſe de eiſdem prædicari, ideò ſimilis denominatio prædicabilis ei confertur, ijs autem denominationibus in communi collatis, ad ſpeciales procedit intellectus ex particulari inferiorum notitia, videns ergo, ſpecie diſtincta eſſe inferiora, genericam appellationem attribuit, ſi ſolo numero, ſpecificam: vel aliorum prædicabilium, iuxta eorum conditionem, itaque ratio vniuerſalis in ordine ſecundarum intentionum modum eſſentiæ habet, cum ſit primum eſſe ſpecificum, prædicabilitas paſſio eſt, eandem eſſentiam conſequens, nam ex ratione eſſendi tanquam ex cauſa procedit prædicandi aptitudo.

II. notab. Secundo obſeruandum eſt, opus hoc vniuerſalium eſſe, & prædicabilium, diuerſa tamen ratione, nam ab vniuerſali nomen accipit, vt à proprio obiecto, à prædic. bili, vt a cõmuni paſſione, cunctis vniuerſalibus conuenienti, & ratio differentiæ eſt, quia primum cuius cauſa in eo conſiderantur prædicabilia, eſt vniuerſalitas, ex qua, tanquam ab eſſentia oriuntur, ergo primum, in quod conſideratio huius partis dialecticæ tendit, eſt vniuerſale: & ideò proprium obiectum. Prædicabile verò communis paſſio eſt, quæ de ſingulis certa demonſtratione oſtenditur, quam, licet Porphyrius expreſſis verbis non conſtituerit, ex doctrina tamen, & principijs eius in hunc modũ conſtituenda eſt: res quæcunque vna eſt in pluribus, erit etiam de eiſdem prædicabilis, cum enuntiatio illud importet, quod in ipſis rebus inuenitur, ſed natura vniuerſalis eſt vna in multis, ergo eſt etiam de eiſdem prædicabilis, de quocunque autem prædicabili ſic demonſtranda eſt. Illud quod eſt in multis, de eiſdem eſt prædicabile, ſed ſpecies eſt in pluribus indiuiduis, ergo de pluribus differentibus numero prædicabilis eſt, eodem etiam modo de prædicabilibus cæteris.

Poſtremo adnota, illud idem in vniuerſali repertum eſſe comparatione huius libri (cuius obiectum eſſe affirmamus) quod in cæteris potentiarum, & ſcientiarum obiectis, in quibus rationem, quæ, & ſub qua, & inſuper obiectum adæquatum ab vtraque conſtitutum, & ſub poſteriori, à ſcientia conſideratum reperimus, ratio, quæ, eſt vniuerſalitas, vel ſecunda intentio denominans, quamlibet naturam vniuerſalem, quæ in communi conſideratur, tanquã adæquatum obiectum, non quidem ſecundum materialem rationem accepta, hominis, aut animalis, aut cuiuſuis alterius naturæ realis, ſed in quantum ſub tali intentione denominationem vniuerſalis ſuſcipit, ratio autem obiectiua, ſub qua eiuſmodi vniuerſale conſideratur ex ordine ad principia accipitur quibus medijs prædicabile oſtenditur ſupra demonſtrationibus, eſt autem vniuerſale principium, definitio vniuerſalis. Itaq; in concreto, vel in abſtracto conſiderare obiectum huius libri, quemadmodum aliarum ſcientiarum, poſſumus, in concreto acceptum eſt natura, quæ denominatur vniuerſalis, in quantum ſubeſt tali denominationi, in abſtracto verò vniuerſalitas, ipſa denominationem talem conferens. III. notab.

Rationibus dubitandi in principio propoſitis ſit ſatis.

Quibus animaduerſis, vt primum argumentum oppoſitæ partis ſoluamus, Porphyrium ab illis quæſtionibus abſtinuiſſe admittimus, quibus adhuc non agitatis, licet non exactam vniuerſalis notitiam attulerit ſufficientem tamen, vt illud eſſe, in rerum natura intelligatur, & propria definitio formari Ad argu. I.

mari poſſit, qua aſſumpta, proprietas eiuſdem non ſolum de eo, ſed de cunctis ſpeciebus certa poſſit demonſtratione oſtendi Quibus præcepto Ariſtotelis ſatisfeciſſe exiſtimandum eſt; qui de obiecto duo eſſe præcognoſcenda ſtatuit 1. libro de poſteriori reſolutione cap 1. an ſit? & quid ſit? cætera verò quæ ad maiorem illius notitiam pertinent, his præſuppoſitis demonſtratione aſſequenda ſunt, non ergo probatur, vniuerſale obiectum huius libri eſſe non poſſe.

ad 2.arg. Secundo argumento dicimus ſubijcibilem ſpeciem, atq; indiuiduum ſuo etiã modo ſub vniuerſali compræhẽdi; indiuiduum quidem, vt quid neceſſario cognoſcendum, ad pleniorem vniuerſalium notitiam; verſatur enim relatio vniuerſalitatis inter duo extrema, quorum alterum eſt natura vniuerſalis, alterius locum tenent inferiora, in quibus reperitur; inferiorum autem rationem indiuidua habẽt comparatione ſpeciei; ergo ad notitiam huius ſecundi vniuerſalis comparandam inuidui naturam explicare oportuit, atque adeò ad completam vniuerſalis cognitionem, quæ ex notitia ſpeciei & aliorum prædicabilium habetur: ſubijcibilis vero ſpecies directũ habet oppoſitionem cũ prædicabili, tanquam paſſio illius ſecundæ intentionis, quæ communi modo loquendi appellatur non vniuerſalis: quẽadmodum prædicabile propria paſſio vniuerſalis eſt, cuius reſpectu indirectam habet oppoſitionem, quæ ſufficiens titulus eſt, vt ab eadem ſcientia ſit conſideranda.

ad vlt.arg. Poſtremum argumentum maiori admiſſa, & minori hoc modo diſtincta ſoluendum eſt: Vniuerſale conſideratum fuiſſe à Porphyrio in præſenti tractatu ſub ratione prædicabilis, bifariam intelligi poteſt, primo quidem vt prædicabilitas ſit ratio obiectiua conſiderandi vniuerſale, & hoc conſtanter negandum eſt, ſed eiuſmodi obiectiua ratio, eadem ipſa vniuerſalitas eſt; ſecundo vt ſit communis paſſio eiuſdem vniuerſalis de ſe, ac de vniuerſis ſpeciebus in ſciẽtia demonſtrata, idque veriſſimũ eſt, ſed ex eo non infertur prædicabile eſſe huius operis obiectum formale, vel materiale, ſed vniuerſale potius, (vt à nobis ſtatutum eſt.)

Poſtremo obſeruanda eſt in hac parte D. Thom. doctrina opuſc. 56. de vniuerſalibus circa medium, nempe commune eſſe omnibus ſcientijs proprium obiectum in vniuerſali cõſiderare, hoc eſt à ſingularibus abſtractum: nã quemadmodum ſingularia definitione caret propriè loquendo, ſic etiam ſub ſcientia cadere non poſſunt, & in conditione hac cum omnibus conuenit Dialectica, quæ ens rationis, in communi contemplatur, quemadmodum quælibet alia ſcientia proprium obiectum reale, hæc tamen conſideratio vniuerſalis, materialis, ſeu fundamentalis eſt; ſeparatur autem Dialectica ab vniuerſis ſcientijs, eò quòd non ſolum fundamentalem, ſed formalem rationẽ vniuerſalis, tanquam obiectiuam huius partis conſiderat, in quo ſenſu verum eſt, adæquatũ eius obiectum eſſe vniuerſale, quemadmodũ ſcientiæ omnes reales, ens aliquod reale tanquam obiectum contemplantur ſub determinata aliqua ratione ſcibilis; & quemadmodum Metaphyſica pro obiecto habet commune ens reale, non tantùm ſecundum materialem conditionem, ſed vt entitas ipſa realis ſit ratio formalis obiectiua.

QVAESTIO NONA.

Sintne prædicabilia quinque, plurave, aut pauciora?

PRædicamentorum arte contulit Ariſtoteles vniuerſos modos eſſendi ad certa capita, quemadmodum in arte ſyllogiſtica ad quoſdam determinatos modos, atque figuras omnes ſyllogiſmos; eſtque non multum diſſimile Porphyrij inſtitutum in hoc prædicabilium libro, omnes, videlicet, prædicãdi modos ad certum numerum referre, vt quarumlibet prædicationum qualitatem facile poſſimus deprehendere; quos quidem prædicandi modos vniuerſalia, ſiue prædicabilia appellare voluit, quemadmodum Ariſtoteles ſingulas prædicatorum ordinationes ſub ſingulis modis eſſendi prædicamenta vocauit. Refert autẽ non parum, certum prædicatorum numerum noſſe, vt certa etiam ſit cuiuſuis modi eſſendi notitia, vt, quamcunque rem oblatam addeterminatum ob ectum redigere ſcientes, quemmodum eſſendi habeat inſpiciamus; ſuo etiã modo refert multum prædicabilium numerũ certo ſcire, vt cuiuſuis oblatæ prædicationis qualitatem diſcernamus.

Porphyrius quinque tantùm prædicabilia poſuit, ſed eius expoſitores indubium reuocãt, an maior ſit vel minor numerus, vel etiam qui-

quinarius idem ſtatuendus: quia nō deſunt argumenta difficilia, in vttamuis partem iactata, quæ varium prædicabilium numerum oſtendere videntur, ex quibus pauca hæc ſelegete placuit.

Argumenta contra prædicabilium numerum.

Prædicabilia eſſe pauciora, quã quinque probatur.

GEnus & differentia, duo conſtituūt prędicabilia, ſed in ſola definitione vtrumq; clauditur, ac de quibuſcunque prædicantur illa, enunciatur hæc, de ſpeciebus inferioribus, ſi ſubalternæ ſpeciei ſit definitio, ſi verò atomæ, de ſpecie ipſa, & eiuſdem indiuiduis: vt viuens, ſenſibile de homine, equo, & leone; animal rationale, de homine, Petro, & Paulo, ac de cæteris, ergo habebit modum prædicandi vtriuſque ſub vnitate; nam ex ea parte, qua genus continet, in quid prædicatur, ex parte verò differentiæ, in quale, vnde completa ipſa definitio prędicabitur in quale quid, atque adeò vnum de prædicto numero prædicabilium demere oportebit.

II. argum. Secundò ſpecies, quæ eſt ſecundum prædicabile verè, & propriè de cæteris prædicabilibus enunciatur, vt his prædicationibus ac ſimilibus conſtare poteſt, genus eſt ſpecies vniuerſalis, differētia, proprium & accidens, ſunt ſpecies vniuerſalis, ergo intra eius ambitum, ſub ſpeciei nomine comprehenduntur cætera, ſed ſpecies ipſa ſub alio non comprehenditur, quia, nec genus, differentiave, proprium vel accidens appellatur: vnum igitur prædicabile ſpeciei pro vniuerſis prædicationibus dignoſcendis ſufficiet.

Ediuerſo autem, prædicabilia numerum quinarium excedere, fortiora probant argumenta.

Prædicabilia plura ꝗ quinq; proba. 1. Primum prædicabilium diuerſitas ex diuerſitate eorum de quibus prædicantur accipienda eſt, vt communis tenet cōſenſus, & ratio ipſa in genere, & ſpecie conuincit, quæ cum ambo in quid prædicentur, eo tantum diſcrimine ſeparantur, quod genus de pluribus differentibus ſpecie, & de pluribus differentibus numero, ſpecies prædicatur; ex quibus ineuctābiliter ſequitur, duo eſſe prædicabilia differentiæ, cum vna ſit ſubalterna, atoma altera: vt ſenſibile, & rationale, & illa de pluribus ſpecie differentibus ſit prædicabilis, de homine ſcilicet, equo, & leone; hæc vero de ſolis indiuiduis humanæ naturæ; nec ſatis ſit argumento, ſi dicatur, eundem eſſe vtriuſque modum prædicandi in quale quid, cum idem etiam ſit modus in genere, & ſpecie, vt propriç illorum definitiones teſtantur. Item ſequitur duo eſſe prædicabilia propria ſeparanda, cum vnum ſubalternum ſit de ſpeciebus prædicabile, infimum aliud de ſolis indiuiduis, vt riſibile, & quoduis aliud ſpeciei ſubalternæ.

Secundo: indiuiduum vagum, vt quidam homo, indiuiduum item ex demonſtratione, vt hic leo, de pluribus differentibus numero prædicabilia ſunt, nam quodlibet de eiſdem prædicatur, ac eius ſpecies; ergo aliud erit, pro his indiuiduorum prædicationibus prædicabile multiplicandū; nec difficultatem argumēti admittit illud in primis, quod a quibuſdā aſſertur, prædicationem eſſe æquiuocam huius hominis, de Petro, & Paulo, & ideò non eſſe ad prædicabilia referendā, quia eſſe hūc hominē ex equo conuenit indiuiduis, & ratione eiuſdem conceptus differentiarum indiuidualiū, quarum communis eſt, & vniuoca ratio, hunc hominem conſtituere; nam & ſi diſtinctos conſtituant, hunc hominem quemlibet faciūt, ergo vniuoca erit illius prędicatio. Sed nec audiēda eſt alia, quæ affertur ſolutio, ad prædicabile ſpeciei ſimiles prædicationes referendas; nam prædicabile ſpeciei continet quidditatem indiuiduorum, vt prædicationes iſtæ oſtēdunt, Petrus eſt homo, Paulus eſt homo; prædicationes vero indiuiduorum, eſſentiam ſpecificam non importāt, ſed communem tantū rationem differentię indiuidualis, ergo diſtinctam qualitatem ſortiuntur, ideoque ad prædicabile diuerſum pertinebunt; non tamen ad tertium (vt exiſtimare quis poſſet) quia differentia conſtituens tertium prædicabile eſſentialis eſt, ac propterea in quale quid prædicabilis, indiuidualis verò ab eſſentia ſpecifica extranea cenſetur, vnde rationem prædicandi diſtinctam habebit, aliudque prædicabile per ſe a cæteris diſtinctum conſtituet.

Poſtremò actualis rei exiſtentia prædicabilis eſt de quacunque re exiſtente, verè namque enunciamus proferentes, Petrum exiſtere, & Paulum, ſed certa res eſt non eſſe prædicatum eſſentiale, vel quidditatiuum, cum ad ſolius Dei eſſentiam proprium exiſtere pertinere poſſit. creaturis vero per modum participationis conuenientes, tanquam ab eſſentia extraneum de eiſdem prædicatur; cuius illud eſt certum ſignum, eſſentialem conceptum ſpeciei integrū ex prædictis eſſentialibus adhuc nullo

Margin notes (right column): II. argum. (beside "Secundo: indiuiduum vagum"); Reijcitur quorundã ſolutio. (beside "ti admittit illud in primis"); II. ſolutio reijcitur. (beside "ergo vniuoca erit illius prędicatio"); III. reijcitur. (beside "tertium (vt exiſtimare quis poſſet)"); III. argum. (beside "Poſtremò actualis rei exiſtentia")

nullo ſingulari exiſtente conſtare poſſe, ergo ad tria prædicabilia priora ſimiles prædicationes reducibiles non ſunt, ſed neque ad propriũ vel commune accidens, quia exiſtere modum habet ſubſtantialis actus, quãquam extra eſſentiam ſit, & ideò diſtinctam rationem prædicãdi ab accidentibus proprijs, & communibus, & quaſi media inter eſſentialia, & accidentalia prædicata.

Confirm. Et confirmatur, quia differentiæ omnes prędicantur de generibus, quæ ad conſtitutionem ſpeciei contrahunt, vt rationale de animali, & de viuenti ſenſibile, & quidem prædicatione directa, quia differentiæ tenent modum actus, vel formæ, genus tanquam potentia ſe habet contrahibilis, vbi verò actus de potentia, vel forma de materia prædicatur, directa prædicatio conſtituitur, quia ex natura prędicationis ſimilitudinem actus, & formæ prædicatum tenet, ſubiectum verò, vt nomen ipſum ſonat, materiæ ſimile eſt: tales autem prædicationes ad prædicabile generis, vel ſpeciei, ſeu differentię, nec referre poſſumus nec debemus, quia differentiæ contrahentes genus extra rationẽ illius ſunt, adeò vt in proprio eius conceptu nõ claudantur, quare nec eſſentialis, nec quidditatiua eſſe poteſt earum prædicatio de genere, & longè minus erit, ad poſteriora prædicabilia referenda, cum differentia actus ſit ſubſtantialis ad conſtitutionem ſpeciei potentialitatẽ generis contrahẽs, ergo accidentalis modus prędicandi ei non conuenit.

Approbatur communis ſententia, & aperitur ſufficientia talis numeri.

Sententia auth. His tamen non obſtãtibus neminem reperio maiorem prædicabilium numerum conſtituentem, ſed antiqui & moderni Doctores quinarium à Porphyrio diſtinctum communi conſenſu recipiunt, & ſic eſt nobis ſentiendum.

Probatur ſuffic. 5 prędicabil. Sed illud eſt in præſenti quæſtione difficile, eius numeri ſufficientem rationem afferre, ex tribus namque rationibus à diuerſis auctoribus allatis, nec talis numerus conuincitur, nec oppoſitis argumentis planè ſatisfactum eſt. Primam autem, quæ ex fundamentis ipſorũ prædicabilium, eſt Albertum (vt aiunt) Mineruæ, quinariũ numerum oſtẽdit hoc modo Quinq; ſunt de quacunque re cogitabilia, ergo hæc ſolum, modo diuerſo de eadem enunciari poſſunt, ita prædicatio in rebus ipſis fundatur: antecedens hac diuiſione oſtenditur: quæ in re vniuerſali vel ſingulari ſunt, ad eius eſſentiam referuntur, vel ab ea extranea reputantur, & quidem ſi eſſentialia, aut integram eius eſſentiam continent, & talis eſt ſpecies, vel partem duntaxat, & tunc, vel eius ratione cum alijs cõuenit, & eſt genus, vel ab eiſdẽ ſeparatur, & eſt differentia, ſi extra eſſentiam reperiatur, aut ei ſoli conuenit, aut alijs etiam commune eſt, & illud eſt proprium accidens, hoc autem commune, quintum prædicabile conſtituens; quorum omnium exemplum in homine, eiusque indiuiduis afferre poſſumus, in quibus hæc ſolum quinque reperies, homo, animale, rationale, riſibile, album, & quæ ad hæc referuntur. Primum prædicabile generis ab animali accipitur, cunctis ſpeciebus commune, ſecundum ab homine, qui de ſingularibus enunciatur, à rationali tertium, quo ab alijs ſpeciebus ſeparatur homo, quartum conſtituit riſibile, proprium eius accidens, album denique quintum quod pluribus adiacet corporibus.

Lratio.

Secunda ratio, non multum diſſimilis præcedenti ex diuerſis modis eſſendi in multis oritur, nam illud quod in multis eſt, intrinſecũ eſt eis, vel extrinſecè adiacet, ſi intrinſecum per modum totius, hoc eſt, integram eorum eſſentiam continens, & eſt ſpecies, vel per modum partis potentialis, & materialis, & eſt genus, aut modum actus, vel formæ habens, & eſt differentia, ſi verò extrinſecum eſt, vel ab eadem fluens eſſentia, & eſt proprium, aut penitus ab extrinſeco aduenit, & eſt commune accidens. **II. ratio.** 150.

Tertiam rationem ex modo prædicandi Porphyrius attulit capite de genere, definitionem eius explanans, ea quæ prædicantur, vel de vno tantum, quale eſt indiuiduum, vel de pluribus, & tunc, vel ſpecie differentibus, vel ſolo numero, & de ſpeciebus quidem, aut per modum quidditatem continentis, ea conditione, vt interrogationi de ſpeciebus quidditatis, tali prædicatio fiat ſatis, & ſi talis ſit conditionis, genus erit, ſciſcitanti enim quid ſit homo, vel leo, propriè reſpondemus dicentes eſſe animal, vel certè per modum qualitatis, quia talem eſſe ſpeciem, ex propria ratione denotat, & eſt differentia, quærenti namque qualis ſit homo ſatisfacimus dicentes, eſſe rationalem, & hinc ortum habuit modus prædicandi differentiæ in quale quid, ſi verò in quale de ſpeciebus, vel indiuiduis enuncientur ratione accidentali, quartum, vel quintum prædicabile **III. ratio.** 151.

conſtituunt, nam vel accidentalis forma propria eſt, vel communis, propria continet quartum prædicabile, cõmunis quintum. Eiuſmodi ſunt rationes in confirmationem communis ſententiæ adductæ, quibus quinq; eſſe prędicabilia non conuincitur, ſemper enim illud extat in contrarium, eſſentialem formam, vel pluribus ſpeciebus eſſe communem, qualis eſt ſenſibilitas, vel vni tantum, vt eſt rationalitas; ac tantundem de proprio accidenti opponi poteſt: ſed neque his rationibus argumentis de indiuiduo, de exiſtentia rei, de differentia reſpectu generis ſatisfactum eſt.

Probatur ex eodem Porphyrio.

Oportebit ergo poſtremam hanc Porphyrij rationem ex modo prædicandi deſumptam ex ſuis principijs deducere, quadamque diſtinctione illuſtrare, atque efficaciorem oſtendere, quo etiam fiet, vt duæ priores maius robur accipiant, & oppoſita argumenta facilè 152. ſoluantur, neq; oportet prolixam illam de prædicatione directa, atque indirecta doctrinam, in hunc locum conferre, ſed à definitione vniuerſalis exordiũ ſumendũ erit, quod genus eſſe quinq; prædicabilium. q. 5. ſtatutum eſt.

Nota.

Vniuerſale igitur oportebit in primis eſſe illud, quod ſub aliquo prædicabili cõſtituendũ eſt; & vniuerſale eſt vnum in multis, quo propter, non erit vniuerſale nec prædicabile, ſi non ſit vnum; certa autem res eſt æquiuocum non eſſe vnum ſimpliciter, neq; analogũ ſuorum analogatorũ comparatione, ideo neutrũ ad prædicabilia ſpectare poteſt, quibus excluſum cenſetur ens, eſto ſubſtantiæ, & accidentis eſſentiale ſit prædicatum, vnum etiam ſimplex quidpiam, ſeu incomplexum importat, nam complexa, plura ſunt ſimpliciter, vt homo albus, ergo ſimplicitatis defectu à prædicabilium ratione excludenda eſt definitio, quæ non ſolum voces plures, ſed etiam conceptus diuerſos generis, ac differentiæ claudit, ideo ſimplex prædicatum nõ eſt, quale importatur, voce illa, vnum, in definitione vniuerſalis, ex quibus plane deducitur: vnum in multis, ac de multis in diuerſa prædicabilia diſtribuẽdum eſſe ſecundum diuerſos prædicandi modos, quos attendendos eſſe Porphyrius docuit.

Sed diuerſus modus prædicandi ex duplici capite conſiderari poteſt, ex parte eorum, de quibus prædicabile eſt, ſi ſint ſpecies, vel indiuidua; vel ex modo ſe habendi eiuſdem prædicabilis ad illa, nam vel habet modum totius, vel partis, & partis quidem materialis, vel formalis, aut habet modum accidentis, ſiue re ipſa ſit ſubſtantia; vel accidens; ratio prior conſiderandi modum prędicabilitatis materi- 153.
alis eſt, poſterior formalis, illa non poteſt eſſe certa ratio diſtinguendi prædicabilia, hæc verò certiſſima eſt, animal namque, & ſenſibile, quod eſt eius differentia (vel certe differentiæ locum tenens) de eiſdem ſpecie differentibus enunciantur homine, equo, & leone, & tamen diuerſus modus ſe habendi eorum reſpectu, ſub diuerſis prædicabilibus ea conſtituit generis, & differentiæ, eo quod animal ſecundum ſimilitudinem partis materialis prædicatur, per modum partis formalis ſenſibile, & ea propter illud in quid, hoc verò in quale; & ex oppoſito ſenſibile prædicatur de pluribus differẽtibus ſpecie, rationale verò de pluribus differentibus numero, vtrumq; tamen modum habet formę, comparatione eorum, de quibus prædicatur, & id circo ſub eodem prædicabili differentiæ collocantur. Eandemq; rationem
habent proprium ſubalternum, & infimum: 154.
ecce in priori conſideratione diuerſus modus ſe habendi reſpectu eorundem inferiorum conſtituere valet prædicabilia diuerſa: at in poſteriori diſcrimen eorum, de quibus vnũ, & aliud, prædicatur, prædicabilia non ſeparat, propter eundem modum prædicandi: Infertur igitur euidenter, priorem conſiderationẽ modi prædicandi materialem eſſe, poſteriorẽ verò formalem, inſufficientem illam, hanc verò præciſam rationem diſtinguendi prædicabilia, non ſolum in prædicationibus directis, ſed etiã in indirectis, neque ſolum in his quæ prædicantur de eiſdem inferioribus, ſpecie, vel numero diuerſis, ſed in eis adhuc, quæ de diuerſis prædicantur vt in genere, & ſpecie intuemur, quæ nõ ſufficerent diſtincta prædicabilia cõſtituere, etiã ſi illud de ſpecie diuerſis hæc vero differẽtibus ſolo numero, niſi diuerſus adeſſet modus formalis prædicandi, in eo conſiſtens, quod genus reſpectu ſpecierum per modum partis, ſpecies vero reſpectu indiuiduorum per modum totius prædicatur; hoc autem modo deficiente ſolum eſſet materialiter diuerſa vtriuſque prædicatio, vt in differentia ſubalterna, & infima planè conſpicimus,

Quod ſit diſcrimen inter prædicatum, prædicamentum, & prædicabile.

SED vt prædicabiliũ numerus melius intelligatur, explicare oportet diſcrimen inter

155 ter hæc tria, prædicabile, prædicatum, & prædicamentum. Et vt à poſteriori incipiamus, cõſtituitur prædicamentum ex quadam ordinatione ſimplicium prædicatorum, ex diuiſione generis in ſuas ſpecies per proprias differẽtias, à primo quidem genere vſque ad vltimam ſpeciem, eiuſque indiuiduum, ſub particulari aliquo modo eſſendi, ideoque iuxta diuerſos eſſendi modos prædicamenta numerantur. Primum conſtituit ſubſtantia tanquam aliorum fundamentum, ex diuerſa autem ratione ſe habendi ad illam diſtinguũtur nouem accidentium modi, qua propter prædicamentorum numerus denarius eſt. Prædicatorum vero rationem accipit Ariſtoteles 1. lib. Top. cap. 2. 3. & 4 ex diuerſo modo ſe habendi ad commune ſubiectum, ad commune namq; ſubiectum ſe habere prædicatum neceſſe eſt, vt poſſit conſtituere propoſitionem Dialecticam, vel problema, hoc eſt, propoſitionem in vtramque partem diſputabilem, quæ topicũ, ſeu probabilem ſyllogiſmum componit, nam vt bene Albertus adnotat 1. Topic. tract. 2. c. 2. ad artem Dialecticam per ſe ſolum ſpectant ſyllogiſmi ex terminis communibus confecti, qui verò ex ſingularibus fiunt, expoſitorijque nuncupantur, per quandam ſimilitudinem, & reductionem, ergo Dialectica propoſitio, vel Dialecticum pro-

Quid ſit prę dicamentũ.

Quid ſit prę dicatum.

156 blema, quemadmodum propoſitio ſcientifica de ſubiecto communi, ac definitionem habente eſſe debet, quale eſt ſpecies, ex modo autem iſto conſiderandi prædicata habetur, quatuor tantùm eſſe conſtituenda, commune namque ſubiectum, de quo cætera enunciantur ſpecies eſt, & ea propter inter prædicata non annumeratur. Quo præſuppoſito, vel prædicatum ad conuerſionem dicitur cum ſpecie, aut eam ſuperat, & ſi cum ea conuertatur, vel intra eſſentiam illius eſt, vel eam ordine naturali ſequitur, illud eſt definitio, hoc propriũ, vt animal rationale, & riſibile comparatione hominis, ſi verò ſpeciem excedit, vel ad quidditatem eius pertinet, & eſt genus, aut extra illam vagatur, & eſt commune accidens differẽtiam vero cũ genere connumerandam eſſe, ſecundum præſentem conſiderationem ſtatuit Ariſtoteles 3. capit. his verbis, *Etenim differentia cum ſit generalis, cum genere ordinanda eſt.* Et loquitur plane de differentia ſubalterna, quia hæc ſola generalis appellari poteſt, ſi vero atoma ſit, ad definitionem referenda eſt, & vtruſque ratio hæc eſt, quia ſubalterna differentia, cum intra rei eſſentiam ſit, non dicitur ad conuertentiam cũ

157 ſpecie, ſed eam non minus quam genus excedit, ſuperioris eſt enim vtraque hęc prædicatio homo eſt animal, homo eſt ſenſibilis, atoma verò differentia conuerſim de ſpecie prædicatur ac integra definitio, nec enim ſunt hac in parte propoſitiones diſſimiles, homo eſt animal rationale, homo eſt rationalis. Sed neque prædicata diſtinguit modus prædicandi in quid, vel in quale quid, quia ad conſtitutionẽ Dialecticæ propoſitionis, vel problematis nihil referunt, cum eadem ſit methodus diſputandi in vtranque partem, vbi prædicatum ſuperat ſubiectum, cum intra eſſentiam illius ſit, ſiue modum generis, vel differentiæ ſortia-

158 tur, eiuſdem namque rationis eſt abſoluta interrogatio Dialecticæ propoſitionis, quæ ſub hac forma ratione generis fit, putas ne animal genus hominis eſt? Aut etiam problematis, quę vtramque partem quæſtionis ſub hac forma complectitur, per quam à propoſitione Dialectica diſtinguitur, putas ne animal genus hominis eſt? an non? ac ſi fiat ratione differentiæ ſubalternæ ſub eiſdem modis, putas nè ſenſibile differentia eſt hominis ſubalterna? vel etiã, putas nè ſenſibile differentia eſt hominis ſubalterna? an non? Certa enim res eſt illius ſpeciei eſſe ſubalternam differentiam, cuius genus ſui ordinis eſt, ab eaque eſſe alienam, à qua genus remotum eſt, vt ſi animal genus eſt hominis, eiuſdem, erit differentia ſubalterna, ſenſibile, eiuſdem igitur veritatis eſt, vel falſitatis in vtramque partem diſputabilis problema generis, ac differentiæ, eodemq; modo vtriſque interrogationibus reſpondendum eſt, & hoc eſt eandem eſſe diſputandi methodum, hoc eſt eiuſdem rationis problema ex genere, & differentia conſtitui. Hoc demum ſub eodem præ-

159 dicato genus, & differentiã ſubalternam comprehendi, & quæ de his dicuntur de atoma differentia ac definitione accipienda ſunt, cuius enim ſpeciei germana eſt definitio, eiuſdem ſpeciei erit talis definitionis differentia, aliena etiamſi eadem definitio eidem ſpeciei non congruit. Neque etiam refert ad præſentẽ conſiderationem complexum eſſe, vel ſimplex prædicatum problematis, vt exemplo ab Ariſtotele producto capit. 3. ad finem oſtendi poteſt, cuius verba hæc ſunt: *Si autem vtrum animal greſſibile, bipes, definitio eſt hominis, an non dicatur, problema, &c.* Indifferenter namque diſputabilis eſſe in vtramque partem poteſt propoſitio, cuius prædicatum complexum, eſt ac ſi ſit ſimplex; quemadmodum ſcien-

tifica propoſitio vtroque poteſt prædicato cō-
poni, & ecce quatuor dumtaxat modis ſe habere poteſt prædicatum, ad commune ſubiectum, in ordine ad conſtitutionem problematis, aut dialecticæ propoſitionis, & idcirco quatuor, & non plura prædicata poſuit Ariſtot.

Sed prædicabilium ratio alia eſt longè diuerſa, quæ proximè prædicamentorum ordinationi inſeruiunt, prædicamenta autem ex ſolis ſimplicibus efficiuntur, vt expreſſe docet Ariſtotel. capit. prædicamentorum 5. cuius hæc ſunt verba: *eorum quæ ſecundum nullam complexionem dicuntur, vnumquodque, aut ſubſtantiam ſignificat, aut quantum, aut quale, aut ad aliquid, aut vbi, aut quando, aut ſitum eſſe, aut habere, aut agere, aut pati, &c.* Et rurſus ſupra indiuiduum tanquam proximum elementum fundantur, à quo vſque ad ſupremum genus prędicationes procedūt, nam à ſola prima ſubſtantia non ſupereſt prædicatio, vt in eodem
160 prædicamento ſubſtantiæ idem Ariſtoteles teſtatur, Petrus enim (verbi gratia) non habet inferius ſubiectum, de quo enuntiabilis ſit: ergo propter requiſitam ſimplicitatem a ratione prædicabilis definitio excluditur: ſpecies verò cum ſimplex ſit prædicatum indiuiduorū, meritò inter prædicabilia connumeratur. Ac demum cum nouem accidētium prædicamenta duobus prædicandi modis comprehenſa ſint, nempe communis accidentis, ac proprij, fit, vt quanquam decem ſint prædicamenta connumerata, & prędicata quatuor, nempe definitio, genus, proprium, & accidens (vt Ariſtoteles 1. Topic. cap. 4. voluit) quinque tamen ſint prædicabilia, vt communis ſententia explicata cum Porphyrio tenet, tria quidem in ſubſtantia rei, genus ſpecies, ac differentia, duo extra illam conſtituta, proprium videlicet, & com-
Nota. mune accidens, ex modo formali prædicandi diuerſo diſtincta.

161. Sed, vt æquiuocatio prædicati, & prædicabilis penitus auferatur, obſeruandum eſt, triplicem habere acceptionem prædicatum, generalem vnam vt ad quodlibet de ſubiecto quacunque ratione enuntiatum ſe extendit, nempe ad æquiuoca, analoga, complexa, & quæcunque alia, in qua acceptione, nō ſolum cum prędicabili non conuenimus, ſed tuſa adeò eius eſt ſignificatio, vt ad certum numerum ferè non ſit reducibile: acceptio ſecunda contractior eſt ex peculiari ordine ad propoſitionem Dialecticam, vel problemata conſtituenda, habetque longè diuerſam rationem à prædicabili iam explicatam, & minorem numerum, po- 84
ſtrema acceptio prædicatum conſiderat in quantum proprium actum potentiæ prædicabilitatis importat, iuxta exigentiam, & conditiones eiuſdem prædicabilis iam deſignatas, & hoc modo non eſt à prædicabili diuerſum, niſi vt quiſque actus à ſua potentia, & cum hæc ſit cum proprio actu commenſurata, tot erunt in hac ſignificatione prædicata, quot ſunt prædicabilia.

Primi ordinis argumenta diluuntur.

Ex his explicata eſt noſtra ſententia, & ſolutum primum argumētum ordinis prioris, nam defectu ſimplicitatis non poteſt definitio prædicabile conſtituere. Ad I. argu. I. ordinis.

Secundum argumētum ſpecialem petit explicationem ſecundarum intentionum prædicabilium, vt intelligatur non confundi inter ſe, quantumuis vnum ad alterum quadam cōſiderατione ſpectet, eiuſque rationem induat. ad ſecund. 162
Secundæ igitur intentiones prædicabilia conſtituentes, geminam poſſunt conſiderationem habere, vnam quidem in quantum quælibet eſt ratio denominandi naturam, vel fundamentum talis conditionis, videlicet prædicabile de differentibus ſpecie, aut numero, ſecundum talem formalem prædicandi modum nuper explicatum, & hæc eſt ratio eſſentialis cuiuſcunq; prædicabilis, illud a cæteris diſtinguens: itaque ſecunda intentio generis, ratio formalis eſt conſtitutiua primi prædicabilis in quantum eſt forma denominatiua naturæ prædicabilis de pluribus differentibus ſpecie in quid contrahibile. Secunda intentio ſpeciei formalis, ratio eſt conſtitutiua ſecundi prædicabilis, vt forma denominans naturam prædicabilem de differentibus numero in quid totale, & perfectum: & ſic de cæteris intentionibus, ſecundum proportionem differentiæ, proprij, & accidentis, & hoc eſt, (vt communi ſcholæ phraſi vtamur) ſecundas intentiones prædicabilium accipere, vt quo, alio modo 163
conſiderantur, vt quod, hoc eſt in quantū quęlibet in communi accepta prædicatur de hac, & illa intentione ſuæ conditionis, vt ſecunda intentio generis, de hac ſecūda intentione denominante animal, & de illa denominante colorem, neq; enim poſſunt denominari plures naturæ ab eadem numero intentione, quemadmodum nec ab eadem forma accidentis

realis

realis, ſed à pluribus eandem conditionem habentibus, in qua conueniunt ſub tali prædicabili, quemadmodum formæ accidentis realis ſub tali ſpecie, nam in omnibus ſimilitudinem formæ realis ſecundæ intentiones tenẽt. & eodem modo accipiendum eſt in alijs prædicabilibus: hoc igitur modo conſideratæ, ad ſecundum prædicabile referuntur, à quo ſpecies denominantur intentiones quælibet, prædicabiles de pluribus differentibus numero in quid, eadem prorſus ratione, ac naturæ reales hominis, equi, leonis, & de eis prædicatur ſpecies, quæ eſt ſecundum prædicabile, prædicatione accidentis quinti prædicabilis, nam quemadmodum prædicationes iſtæ ad quintum prædicabile referuntur, homo eſt ſpecies, leo eſt ſpecies, pari ratione eiuſmodi, genus eſt ſpecies, differentia eſt ſpecies, proprium, & accidens ſunt ſpecies, quæ tamen diſparatæ eſſent, eiſdem intentionibus in prima conſideratione acceptis, ſicut diſparatæ ſunt prædicationes, in quibus vnam naturæ realis ſpeciem de alia enunciamus dicentes, homo eſt leo, albedo eſt nigredo, & hęc doctrina adeò vera eſt, vt in eodem ſecundo prædicabili, à quo denominantur cætera, teneat, nam ſi ſecundam intentionem ſpeciei accipias, in quantum de hac
146 & de illa eiuſdem conditionis quidditatiuè enunciatur, vt de his, quę hominem, & leonem ſpecies denominant, accidentali etiam denominatione ſpecies appellantur, vt de cæteris expoſitum eſt, denominatur etiam à ſe ipſa in prima conſideratione accepta, hoc eſt tanquam ratione denominandi quamlibet naturam prædicabilem de pluribus differentibus numero in quid, nam ſi cæteras omnes denominat, ſeipſam eandem conditionem habentem denominare neceſſe, eſt itaque hac poſtrema conſideratione non diſtinguũtur prædicabilia, ſed ſecundi prædicabilis conditionem accidentali denominatione induunt, prior verò conſideratio ea ſpecie diſtincta cõſtituit,

Et ratio huius eſt, quia conſideratio prior materialis eſt, cum ſecundas intentiones accipiat, veluti res alias materiales, quæ genera, ſpeciesue denominantur. Quapropter nequit prædicabilia diſtinguere, cum propriam rationem formalem ſecundarum intentionum non contineat. Poſterior vero formalis eſt & propria, ex qua proinde diſtingui debent.

Sed adhuc dicet aliquis: vniuerſale de his quinque intentionibus, quocunque modo acceptis prædicatur, non ſecus ac genus aliud de ſuis ſpeciebus, ergo ſunt omnes ſpecies vniuerſalis, etiamſi, vt quo accipiantur; ergo ſicut non diſtinguũt diuerſa prædicabilia, vt quod conſideratæ, non conſtituent prædicabilia diſtincta conſideratæ, vt quo, ſed erunt omnes ſpecies accidentali denominatione & ideò ſecundum prædicabile ſufficiet pro omnibus, à quo denominantur.

Reſpondetur ita eſſe vt in argumento accipitur, ſed vniuerſale diuerſo modo prædicatur de his intentionibus, vno vel alio modo *Solutio.* 165. acceptis, ſi enim conſiderantur vt quod, prædicatur vniuerſale ratione accidentali de omnibus, neceſſe eſt enim ſecundum modum accidentalem illud eſſe vniuerſale, quod ſecundum eundem modum ſpecies denominatur. quemadmodum denominatio colorati accidentalis eſt corpori, cui albedo, quæ ſpecies coloris eſt, accidit; ſi autem eaſdem intentiones conſideres, vt quo, vniuerſale quidditatiue 166. de eis enunciatur, quemadmodũ genus quodlibet de ſuis ſpeciebus; hanc enim eſſentialem conditionem induunt, cum ſint rationes prædicandi de pluribus; ſed ex prędicatione quidditatiua vniuerſalis de omnibus, non reſultat in eis denominatio ſpeciei prædicabilis, ſed ſubijcibilis, & quidem accidentalis, quemadmodum quibuſcunque alijs ſpeciebus, de quibus proprium genus prædicatur, ſimilis denominatio ſpeciei ſubijcibilis conuenit, quę ſicut inter ſpecies naturæ realis eſſentialem differentiam non tollit, ſic etiam in his intentionibus prædicabilium.

Ergo ad formam argumenti dicimus *Ad formã argumenti.* prædicabilia, vt quod conſiderata, accidentalẽ denominationem ſpeciei, & vniuerſalis habere; conſiderata verò, vt quo eſſentialem rationem vniuerſalis & accidentalem ſpeciei ſubijcibilis: eiuſmodi autem accidentalis ratio non tollit, quin diſtincta prædicabilia conſtituant ſed ſolum efficit, vt communem denominationem accidentalem ſubiecti admittant, non tollentem earum diſtinctionem, vt prædicabilia ſunt.

Secundi ordinis obiecta ſoluuntur.

ARgumenta oppoſitæ partis augere intendũt prædicabiliũ numerum: ad primum *Ad argu. II. ordinis ad I.*

mum tamen dicendum eſt, ſecundum modum prædicandi materialem, diſtinctam eſſe prædicationem ſub alternæ, atque infimæ differentiæ, quia illa de ſpeciebus, hæc de indiuidu is enuntiatur, formalis tamen modus prædicandi vtriuſque idem eſt, quia ambæ per modum eſſentialis formæ prædicantur, quapropter diuerſa prædicabilia non conſtituunt, & ſimili modo de proprio ſubalterno, & infimo ſentiendum eſt, propter eandem formalem rationem prædicandi proprij accidentis.

Ad II. argum. I. Solutio. Secundum, argumentum non eadem via ab omnibus ſoluitur, ſed quidam prædicationem eſſe æquiuocam ſentiunt, & in indiuiduo, præſertim ex demonſtratione (ex quo maiorem ingenii difficultatem argumentum)

167. quia licet Petrus appelletur homo, & etiam Paulus, diuerſa tamen ratione indiuiduali, quæ cum ſit primo diuerſa à differentia Pauli, tanquam vltimo diſtinctiua, non poteſt communem aliquem conceptum cum ea habere, prædicationes igitur ſunt ſolo nomine cõmunes, atque adeò æquiuocæ, non ſecus, ac ſi vox canis de latrabili, & marino enuntietur, quare

II. ſolutio. non oportet eas ad prædicabilia referre. Sed non deſunt alij, qui ſimiles prædicationes vniuocas eſſe admittant, vt probat ratio in argumento conſtituta, eiuſmodi autem ſunt in duplici differentia, nam plures tenent differentias indiuiduales eſſe accidentales, & ideò eiuſdem ſpeciei indiuidua hac accidentali ſolũ ratione differre, ac differunt albus, & niger homo, qua propter prædicationes indiuidui ad quintum prędicabile referunt. Caietanus verò

Vera ſolutio. capit. de ſpecie differentias indiuiduales ita eſſe extra eſſentiam ſpeciei credit, vt tamen modi ſint illius ſubſtantiales, & ex conſequenti e-

168. iuſdem ſpeciei indiuidua, quanquam non ſint eſſentialiter diuerſa, ſi quidem eandem definitionem: & eſſentiam ſpecificam participant, modo tamen ſubſtantiali differre, qui propter maximam ſimilitudinem atque affinitatem cum eadem ſpecifica eſſentia ſimilem etiam cõuenientiam inter indiuidua conſtituit, atque adeo ſimilem prædicationem ad prædicabile idem ſpeciei reducibilem, & hæc mihi videtur veriſimilior ſententia, ſed de indiuiduo copioſior incidet ſermo capite de ſpecie, vbi hęc exactius examinanda erunt.

Ad conf. Similis eſt etiam confirmationis ſolutio, etenim exiſtentia rei quanquam de eſſentia creaturæ non ſit, vt argumentum conuincit, eſt tamen proprius eſſentię terminus, & quidem ſubſtantialis, cuius ratione extra cauſas incipit eſſe, ideò valde ſimilem prædicandi rationem habet cum ſpecie tanquam modus ſubſtantialis eiuſdem, ad eam igitur referenda eſt prædicatio, in qua de re exiſtenti prædicatur.

Illud ergo quod P. Toletus reſpondet vbi ſupra, quæſtion. 3. exiſtentiam eſſe omnium prędicabilium fundamentum, quia generi, ſpeciei, differentiæ, ac cæteris, naturę ordine præſupponitur ex parte ipſius rei, de qua prædicantur, prius eſt enim rem exiſtere, quam de ea aliquid enuncietur, vnde ex parte ſubiecti tanquam quid prædicatis omnibus præſuppoſitum, exiſtentia ſe tenet, & eo ipſo intelligitur prædicationem exiſtentiæ prędicabilibus eſſe pręſuppoſitam, & extra rationem, & numerum eorum conſtituam. Hęc, inquam ſolutio non placet, tum quia prędicationes trium prędicabilium, generis, differentię, atque proprij ab exiſtentia rei actuali non pendent, ſed perpetuę veritates ideò appellantur, quia ſpecie non exiſtente in aliquo indiuiduo, verè de ea prædicantur, aptæ enim ſunt prædicationes, & ab exiſtentia indiuiduorum abſtrahentes eiuſmodi, homo eſt animal, homo eſt rationalis, homo eſt riſibilis, ergo ab exiſtẽtia eorum actuali non habent neceſſariam dependentiam. Tum etiam, quia eſto, admittamus omnium prædicabilium fundamentum eſſe exiſtentiam, non tollitur, quin directa prędicatione de re exiſtenti dicatur, quam certe ad vnum ex quinque prædicabilibus referre neceſſe eſt, vel certe quidpiã aliud diſtinctum pro ea conſtituendum erit, omnium primum, vel ſecundum naturæ ordinem à cæteris præſuppoſitum, qua propter priori ſolutioni omnino ſtandum eſt, Solut. Tol. 169.

Argumento finali reſpondetur: differentia ad genus, de quo prædicatur comparatam, re ipſa non eſſe formam accidentalem, ſed eſſentialem, quæ illud ad ſpeciem conſtituendam trahit. At ex modo ſe habendi ad idem genus, accidentalem quoque modum prędicandi cõtrahit accidenti ſimilem, ſi quidem enuntiari, & non enunciari de eodem genere poteſt, ſalua eius eſſentia, non ſecus ac verum accidens: quacunque enim ſpecie animalis deficiente non prędicatur eius differentia de genere, in alijs adhuc ſpeciebus conſeruato, ſi vero oppoſitas ſimul differentias enunciare velis de gene- Ad vltim. argum. 170.

generere, dicens, animal eſt rationale, vel irrationale, neceſſaria quidem prædicatio erit, ſed non ad prædicabilia referenda, cum prædicatum complexum habeat.

Dubia incidentia.

SEd duo ſuperſunt dubia pro complemento huius quæſtionis, neceſſario diſſoluenda: primum an vniuerſale ſit immediatum genus ad quinque prædicabilia, vel mediatum potius, ita vt inter ipſum, & quodlibet prædicabile, aliud ſit intermedium genus, non ſecus
171. atque inter hominem, & viuens, intermedium genus eſt animal, ac propterea dicitur genus mediatum viuẽs, reſpectu hominis (& quidam tenent proximum genus eſſe) hac ratione ducti, quia ſi ſemel admittantur intermedia genera, neceſſe erit differentias quoque intermedias multiplicare, & ex conſequenti, diuiſiones eiuſdem vniuerſalis: per varias differentias, diuidetur namque in vniuerſale intrinſecum, & extrinſecum, deinde in vniuerſale, quod neceſſario conuenit, & contingenter, ac tertio in illud, quod prædicatur in quid, & in aliud, quod prædicatur in quale, & eiuſmodi omnes diuiſiones ſunt adæquatæ, cum quælibet totã latitudinem diuiſi compleat, ex multitudine autem diuiſionum, & differẽtiarum, non parua confuſio gignitur, diſtinctè vero intelligitur natura vniuerſalis, ſi teneamus immediatè deſcẽdere ad omnia prædicabilia, ita ergo ſentiẽdum eſt. Nihilominus veriſimilius videtur, vniuerſale non eſſe proximum genus quinque prædicabiliũ, ſed dari alia intermedia genera, aut ſpecies ſubalternas, quibus medijs deſcendat ad ſingula: quod hac ratione probo, à quali-bet conuenientia eſſentiali multorum abſtrahi poteſt conceptus eis communis, ſed prædicabilia conueniunt eſſentialiter in aliqua ratione inferiori reſpectu vniuerſalis, ergo abſtrahi poterit ab ea communis, atque eſſentialis conceptus, qui ſit eis ſuperior, & vniuerſali inferior, mediaque proinde ratio inter vniuerſale, & eadem prædicabilia, & talis ratio intermedia erit prædicabilis de pluribus differentibus ſpecie in quid, ergo erit genus intermedium, ſicque vniuerſale non erit immediatum, probatur minor nam cætera ex ſe patent, genus, ſpecies, & differentia in eo conueniunt vniuoce, quod prædicata intrinſeca ſunt, ergo ab eis poteſt abſtrahi conceptus communis prædicati intrinſeci, & pariter à proprio, & accidenti conceptus extrinſeci prædicati, hoc eſt extra eſſentiam conſiſtentis, in quo conueniunt, & tam iſte, quam ille conceptus prædicatur in quid, ille quidem de tribus, hic de duobus prædicabilibus ſpecie diuerſis, ergo quodlibet erit intermedium genus, & ita adæquata diuiſione diuidetur vniuerſale in vniuerſale intrinſecum, & extrinſecum, & illud rurſus in genus, ſpeciem, & differentiam, hoc vero in proprium, & accidens, tanquam in diuerſas ſpecies, neque argumentum oppoſitæ ſententiæ aliquid momenti habet, nam licet multiplicentur differentiæ, atque etiam diuiſiones, nulla ex tali multiplicatione confuſio gignitur quin potiꝰ exactius intelligitur natura vniuerſalis, atque ſpecierum eius, præter quam quod diuiſiones illæ, non tam rebus, quam nominibus multiplicantur, cum re ipſa, magna ex parte coincidant, nam idem ſunt vniuerſale intrinſecum, ac neceſſario conueniens: atque etiam extrinſecum, & contingenter, coincidit etiam prædicatum in quid, omni ferè ex parte, cum intrinſeco, & prædicatum in quale cum extrinſeco, quanquam differentiam, quæ prædicatum intrinſecum eſt, comprehendat. His igitur modis diuiditur vniuerſale, primo in illud quod eſt extra eſſentiam, & illud, quod eſt eſſentiale: deinde ſubdiuiditur, quod eſſentiale eſt in illud, quod prædicatur in quid, & illud, quod prædicatur in quale, & prædicatum in quid rurſus, in illud quod prædicat totam eſſentiam, vt eſt ſpecies, vel partẽ, vt genus, & differentia, & tandem quod extra
eſſentiam eſt, in illud quod prædicatur in qua- 172.
le proprium, quod eſt quartum prædicabile, vel in quale commune, quod eſt quintum prædicabile.

Vniuerſale non eſt proximum genus.

Diluitur argum.

Illud demum quærendum ſupereſt (vt vltimam quęſtioni pręſenti manum imponamus) ſintne pręd icabilia ſpecies ſubalternæ comprehendentes ſub ſe alias, vel infimæ potius in vlteriores non diuiſibiles, ſed de ſolis indiuiduis prædicabiles? Si enim primum admittatur, creſcet abſque dubio prædicabilium numerus, quia quodlibet eorum plures ſub ſe ſpecies atomas habebit, quemadmodum animal, quod ſpecies eſt ſubalterna ad hominem, & equum. Si verò infimæ ponantur ſpecies eorum numerus quinarium non excedet, vt ſtatuta tenet ſententia, & hoc abſque dubio tenendum eſſe explicata doctrina oſtendit, nam modus formalis prædicandi cuiuſuis prædicabilis, aliam diuiſionem formalem non admittit, ſed ſi genus prædicatur (quodcunque ſit illud) ad

Poſtremum dubium.

ſpeciem comparatur tanquam pars eius materialis, ideò in quid contrahibile de eadem enunciatur, differentia verò tanquam pars formalis, qua propter ſemper in quale quid de ſpecie, & eodem modo res ſe habet in cæteris prædicabilibus, ſecundum modum ſuę naturæ cõſideratis: conſtitutum eſt autem eiuſmodi ſpecies vniuerſalis, quæ prædicabilia nuncupantur, iuxta diuerſum modum formalem prædicandi ſub eodem genere eſſe diſtinctas. Certum igitur eſſe debet atomas eſſe, non ſecus ac homo, equus, leo, infimæ ſunt ſpecies animalis.

Tractatus de natura entis rationis ac ſecundarum intentionum.

Tractatus huius explicatio.

TRactatio hæc non tam controuerſijs abſoluenda eſt, quam ſimplici rerum explicatione, cum in notitia potius ipſius rei aſſequenda difficultas conſiſtat, quam in argumentorum concertationibus. Ac, rurſus cum res ipſa, de qua agimus vſque adeò ſit exigua,
1. minimæq; entitatis, eſt periculũ ne argumentorum multitudine obruta penitus pereat, vel certè diſpareat. Septem igitur hoc ordine diſcutiemus de ente rationis, primum an ſit? Secundum quid ſit? Tertium quotuplex ſit? Quartum an à ſolo intellectu, vel ratione fiat? Aut etiam ab alijs potentijs? Quintum, an à ſolo intellectu noſtro, vel etiam Angelico, & diuino? Sextum ad quam ſcientiam ſpectet de eo diſſerere? Poſtremum, quo nam modo ad ordinem prædicamentalem referatur?

Sũma omnium quæ hic tractantur.

Sit ne ens rationis?

2. ENs rationis eſſe tenet inprimis Peripatetica doctrina veritati ſatis cõſentanea, & communi grauiſſimorum Doctorum conſenſu iam diu in ſchola recepta, Ariſtoteles id non obſcurè docet pluribus ſuæ doctrinæ locis, præſertim 4. Metaphyſi. text. 3. lib. 4. text. 13. & 14. & lib. 6. text. 8. quibus prima diuiſione ens eſſe diuidendum ſecundum totum ſuum ambitum affirmat, in ens per ſe & per accidens, ac in illud, quod non in rebus, ſed in mẽte duntaxat eſſe dicitur, ens per ſe vocat, vt prædictis locis exponit ipſe, non vnum ex prędicamentis, quod ſubſtantia appellatur, ſed quod vniuerſalius longè eſt, reale, & ſimplex, atque vnum per ſe, enti per accidens oppoſitum, & ſecunda diuiſione in decem prædicamenta ſubdiuiſum. Ens autem intellectuale vocat illud, quod ab intellectu directè, & per ſe efficitur in illoque inhæret, huiuſmodi ſunt ſpecies intelligibiles, quibus medijs ſibi res intelligibiles fiunt præſentes, & cõceptus intellectionis virtute expreſſi, atque apud ſe formati in earundem rerum actuali intellectione cũ iſthæc omnia verè ſint entia realia, per ſe, & ſimplicia, ad ſpeciale prædicamentum ſpectantia, nempè ad qualitatem. Sic igitur ſumptum ens illud, quod ſolum in intellecta eſſe dicitur, non poteſt eſſe membrum huius generalis diuiſionis, cum exploratum ſit ſub altero membro ſequentis diuiſionis, quę, ſubdiuiſio, quædam eius eſt, contineri. Accipitur ergo ab Ariſtotele, ens intellectuale pro eo, quod obiectiuè duntaxat in intellectu eſt, quod communi ſcholæ appellatione ens rationis dicitur idque non obſcurè oſtendunt verba ipſius in eodem ſenſu ab vniuerſis expoſitoribus explicata, præſertim à D. Thoma in eorum commẽtarijs.

Ens rationis dicitur ens intellectuale.

Ab Ariſtotele igitur, & Diu. Thom. didicit ſchola, ens quoddam ponendum eſſe adeò exiguum, vt reale non ſit, vel ſubiectiuè alicubi, ſed obiectiuè ſolum in intellectu, ex rerũ cognitione ab eo excogitatum, ac rebus ipſis cognitis attributum: vel quod idem eſt ens rationis eſſe quod à ratione excogitatur, vt ens, cum tamen in re entitatem non habeat, de quo idem Diu. Thom. varijs locis ſcholaſticæ doctrinæ egit, præcipuè in 1. diſtinctione 26. quæſt. 2. articulo. 1. de potentia quæſtione. 7. articulo 11. & 1 parte, quæſtion. 28. articulo. 1. vbi Caiet. Canarienſ. & reliqui ipſius interpretes, atq; etiam Paulus Soncinas 10. lib. Metaphyſicæ quæſtione 15. a quibus cæteriſque ſcholaſticis ſine controuerſia acceptatur, quos in re tam manifeſta ſuperuacaneum eſſet referre.

Ens rationis ponendum eſſe. 3.

Sed libet vna, vel altera ratione eam confirmare, vt veritas illius percipiatur melius, operatione intellectus formamus propoſitiones, ex rebus ipſis vocibus ſignificatis, ac ſubiecta & prædicata appellatis, præter res igitur, & cõceptus, in ipſo intellecta formatos extat comparatio, quam intellectus inter vnam, & alteram conſtituit, ex quibus prædicatum appellat, quam de alia enunciat, ſubiectum verò, de qua enunciatur: compoſitionem integram, propoſitionem: nomina autem hæc, denomi-

Probatur primo ratione.

nominationes ac relationes, quæ inter prędicata, & ſubiecta intercedunt, nihil in rebus ipſis ponunt, imò neque in intellectu ſubiectiue, ſed ex tali modo, & ordine, quo cognoſcuntur & comparantur, eis proueniunt, nihil igitur realis entitatis habere poſſe conſtat, merito ergò, tanquam ab intellectu fabricata entia rationis vocantur.

Prob. II. Secundo, experientia compertum eſt, intellectum eandem rem in duo extrema diſtinguere, ex eiſque ſic diſtinctis propoſitionē formare, quam identicam dicimus, vt dum ſic enunciamus, Petrus eſt Petrus, vel Ioannes eſt Ioannes: talis autem diſtinctio in re ipſa non reperitur, ſed omnimoda identitas, eam tamen ab intellectu fieri neceſſarium eſt, vt veritatem ſuæ identitatis oſtendat, & rurſus, cum diſtinctio ſit relatio, non erit relatio realis, & cum ſit diſtinctio aliqua, erit etiam aliqua relatio, quæ rationis nuncupatur, & eſt vnum membrum diuidens ens rationis, ſecundum totum ſuum ambitum, vt videbimus, ſingularis igitur, & falſa eſt ſententia Doctoris Valeſij medicorum noſtri temporis doctiſſimi, cōtrouerſia 9. ex his quas ad Tyrones ſcripſit, & aliorum, qui pro eadem ſententia referuntur, penitus negantium entia rationis

Quidnam ens rationis ſit?

Primus dicendi modus refertur, & improbatur.

I. Opinio. Circa Quidditatem entis rationis erraſſe inuenio (mea quidem ſentētia) non paucos, quos diſtinctionis gratia, ad tres claſſes referre placuit, prima eſt eorum, qui quamlibet denominationem extrinſecam putant eſſe ens rationis, quapropter ens rationis eſſe affirmant denominationem extrinſecam, qua paries vocatur dexter, à dexteritate animalis, viſus etiā ab actu reali, quo inſpicitur, extrinſecam item denominationem, qua Deus vocatur creator à relatione reali creaturæ: etenim ab æterno Deus creator non dicitur, ſed ex tempore, quo creaturam extra cauſas edidit: ſed non dicitur creator relatione reali, quam ex tempore ſuſcipere repugnat, ergo relatione rationis, ipſa ergo denominatio extrinſeca ens rationis erit, & quæcunq; alia, à qua cognita creatura appellatur, denominatio ne accepta ab actu cognoſcendi reali. Quod ſecundo probant, quia denominatio opus rationis eſt, ergo non datur ante opus ipſiuſmet rationis ſed huiuſmodi extrinſecæ denominationes nihil in rebus denominatis ponunt, præter denominationem ipſam, quam intellectus efficit, erunt igitur entia rationis. Quod hunc in modū corroborari poteſt, nam omnes iſtæ denominationes ſunt relatiuę, per quas proinde res denominatæ referuntur ad alias, vt Deus ad creaturam, & paries dexter ad animal, cuius dexteram tenet, ſed non ſunt à relationibus realibus, quas conſtat eis non in eſſe, ergo à relationibus rationis.

5.

I. Ratio.

II. Ratio.

Hæc ſententia reijcitur. Facilis quidem ſententia, & quæ primo intuitu vera apparet, merito tamen diſplicuit, P. Franc. Zuarez, tom. 2. ſuæ Metaphyſic. diſput. 54. ſection. 2. numer. 10. nam duplex ratio videtur efficaciter probare oppoſitum, prior eſt, ens rationis, vt ſtatim videbimus, non habet eſſe alicubi niſi obiectiue in intellectu actu cognoſcente, vel conſiderante, vndè non habet aliud eſſe, quam ab intellectu cognoſci, & ea propter ante operationem intellectus formaliter non eſt, ſed prædictæ denominationes dantur ante operationem intellectus, ergo non ſunt entia rationis: minorem oſtendere neceſſe non erat, cum per ſe pateat, nam Deus, etiam ſi à nemine cognoſcatur, creator dicitur, paries viſus nullo etiam in rebus ſubſiſtente homine, modo à bellua videatur dexter paries, quanquam non obijciatur intellectui, ſi ſitum habeat ad animalis dexteram, &cęt. Quid verò de denominatione ab actu intellectus cenſendum ſit, mox dicetur. 6.

Ratio poſterior: eiuſmodi denominationes quanquā extrinſecæ, ſunt verè reales, quia, & Deus realiter creator dicitur, viſus ac dexter paries, igitur non ſunt entia rationis, quamuis ergo extrinſecum quidpiam ſit ens rationis, quia non inhæret in aliquo, vt videbimus, non tamen eſt vllo modo dicendum eſſe denominationem extrinſecam, ita confuſa, & vniuerſali ratione, vt ſub ea comprehendantur denominationes extrinſecæ reales, ſed aliud longè diuerſum ab eis intelligendum eſt eſſe, vt argumentum de Deo propoſitum ſoluentes oſtendemus clarius. 7.

Quomodo Deus dicatur creator. Creator appellatur Deus ex tempore, & quidem extrinſeca denominatione, quia relationis creatæ in capax eſt multis de cauſis, falſum eſt tamen quod rurſus in argumento aſſumitur, talem denominationē non eſſe realem realis eſt enim, non intrinſeca, id eſt formali-

maliter in Deo exiſtens, ſed extrinſeca à relatione creaturæ, vnde minus benè infertur eſſe relationem rationis. Duobus etenim modis creator appellatur Deus, primo quidem denominatione reali, non tãquam relatiuum, quod
8. ad aliud referatur, ſed tanquam terminus alienæ relationis, & idcirco extrinſeca ſolum denominatione, quam abſque dubio habet ante conſiderationem intellectus à relatione creaturæ, non enim appellatur creator ante operationem intellectus, quia ad creaturam referatur, ſed quia creatura refertur ad ipſum, nec nouum id eſt, vel ſingulare in Deo, cum id habeant vniuerſæ relationes, quæ appellantur tertij generis, vt in prædicamento ad aliquid fiet manifeſtum: alio modo dicitur creator Deus denominatione relatiua, in quantum intellectus ſumpta occaſione, ex eo, quod relationem creaturæ terminat, & ab ea extrinſecè denominatur Deum ipſum conceptu relatiuo concipit, & ad creaturam refert, & hoc modo non denominatur creator, niſi à relatione rationis ab intellectu facta, & tantundem reperimus in relatiuis tertij generis menſurabilis, & menſuræ, de quibus 5. libro Metaphyſicorum capit. 15. docet, ex parte menſuræ non dici ad aliquid, quia referatur ad menſurabile, ſed quia menſurabile refertur ad menſuram, quod explicans, Diu. Thomas 1. parte quæſtione. 13. articulo 8. ait, ſic eſſe intelligendum, vt ex eo, quod menſura terminat relationem menſurabilis, & Deus relationem creaturę, ob quam terminationem extrinſecè denominantur à relationibus exiſtentibus in creatura, & menſurabili, denominatione quidem reali, quod ſatis per ſe conſtat, cum relationes ipſæ reales ſint, ex hac, inquã terminatione, ac denominatione reali, fundamentum accipit intellectus concipiendi Deũ, atque menſuram tanquam relatiua, & ideo relatione rationis *D*eum ipſum atque menſurã ad creaturam, & menſurabile referendi, & huius ratio eſt, quia intellectus non ſatis concipit aliquid, vt terminum relationis alterius ad ipſam, quin ſtatim concipiat illud per modũ correlatiui, & ordinari ad illud: itaq; denominatio prior realis eſt, & ante operationem intellectus abſque dubio datur, ſed extrinſeca,
9. à forma in altero realiter exiſtente, non relatiua, quia non eius quod refertur, ſed quod relationem terminat, poſterior vero relatiua eſt, non realis, ſed rationis, & propterea ante operationem intellectus non conſiſtit, vt vere relatiuus, qui vt talis, ad creaturam referatur, vnde nec denominatione reali, neque ante operationem intellectus refertur, ſed relatione rationis, quæ conſurgit ex operatione intellectus ipſum comparantis, & referentis ad eandẽ creaturam: itaque denominationem termini habet realem, & extrinſecam ſecluſa, operatione intellectus, denominationem, verò relatiui ab intellectu comparantẽ ipſum ad creaturam, & ideò non realem, ſed rationis, & per modum formæ intrinſecæ, quamuis re ipſa nihil in Deo ſit, ſed in ipſo conſurgere intelligatur in quantum noſtro intellectui obijcitur.

II. Modo dicitur deus creator.

Secundum argumentum in æquiuoco planè laborat, nam per denominationem duo poſſumus intelligere, aut nominis denominatiui impoſitionem, aut rem ab eo ſignificatã, quæ aliquid reale eſt, in re quidem denominata, ſi ſit denominatio intrinſeca, aut ſaltem in alio extremo, ſi ſit extrinſeca, & in priori ſenſu nõ poteſt in præſentiarum ſermo de denominatione inſtitui, quia non agimus de nominum impoſitione, ſed de rebus denominantibus, nam ſi de impoſitione loquamur, omnis denominatio, ſiue realis ſit, ſiue intrinſeca, vel extrinſeca, rationis erit, de re igitur ſignificata, per impoſitum nomen ſermo eſt, quam cõſtat eſſe realem, etiam ſi extrinſecam,
in omnibus exemplis allatis, cum non dependeat à ratione, aut operatione intellectus, ſed ante illam creator ſit Deus, viſus paries, dexter lapis, imò talia ſint tria hæc, etiamſi nullus ſit intellectus in natura rerum, à quo conſiderentur, reales igitur ſunt denominationes, & non entia rationis. Quod autem additur relatiuas eſſe, etiam eſt diſtinguẽdum, nam ſi ſermo de illis ſit, in quantum à formis realibus in alijs extremis formaliter conſiſtentibus fiunt, non ſunt relatiuæ, cum per eas non referantur, ſed vel relationes aliorum terminent, vel a formis abſolutis extrinſecis fiant, ſi vero accipiantur, vt fiunt ab intellectu conſiderante res extrinſecè denominatas, tanquam relatiuas, & ad alia extrema referente, occaſione ſumpta ex reali denominatione extrinſeca, quam ab illis ſuſcipiunt, relatiuæ ſunt denominationes, non reales, ſed rationis, cum tamen, modo priori acceptæ reales ſint, etiamſi extrinſecæ. 10.

Ad ſecundum argumentum.

Secun-

Secundus dicendi modus reijcitur.

II. opinio. SEcundæ claſſis ſunt alij, qui non adeò ab ſcopo aberrantes affirmant, ens rationis non eſſe quamlibet denominationem extrinſecam, ſed eam, quam res cognita accipit ab actu intellectus, quo apprehenditur, vel conſideratur, & vt vno verbo horum ſententiam proferamus, ens rationis eſt, eſſe cognitum, quod acquirunt res quæcunque, ex eo quod per actum intellectus conſiderâtur. Huius ſententiæ videtur fuiſſe Durand. in 1. diſtinctione 19. quæſtione 5. numero 7 quam poſtea ſequuti ſunt ex modernis Magiſter Oña, & alij plures; & videntur ad veritatem proprius acceſſiſſe, cũ ponãt ens rationis non eſſe ante operationem intellectus.

Sed veritatem rei non omnino attingunt Doctores iſti, quod oſtendo primo, quia eſſe rẽ ab intellectu cognitam, denominatio etiam realis eſt, licet extrinſeca, à reali intellectus cognitione, ergò verè, & propriè non eſt ens rationis, ſed reale, formaliter in intellectu inhærens, tanquam in proprio ſubiecto ſuæ operationis immanentis, rei autem cognitæ, realem item denominationem, ſed extrinſecam conferens. 1.

Secundo; ens rationis logicum, vel ſecunda intentio eſt relatio rationis, à qua natura denominatur vniuerſalis, genus, vel ſpecies, ſubiectum, prædicatum, aut quid ſimile, & abſque dubio per comparationem ad aliud, quia relatio comparatio eſt duorum extremorum, referri autem ad aliud repugnat, niſi per inhærentem formam, vel per modum inhærentis excogitatam, neceſſe eſt ergo modum formæ inhærentis habere ens rationis, & denominationem eſſe extrinſecam repugnat; poteſt quidẽ quidpiam per extrinſecam denominationem, relationem alterius terminare, ad illud tamen referri nullo modo, vt in creatore & creatura exploratum eſt.

Tertiò, ens reale, & rationis opponuntur, poſt quam illud habet eſſe reale, quo caret iſtud, qua propter repugnat in eodem conuenire, ita vt reale ens dicatur idem, atque etiam rationis, opponuntur ergo, non minus realis denominatio, & rationis, ſed eſſe cognitum eſt realis denominatio ab actu, ergo repugnat eſſe denominationem entis rationis: ad hæc, ens rationis eſt denominatio ab intellectu excogitata, & rebus cognitis attributa, ſed prius quam intellectus denominationem excogitet, rebusque attribuat, vtcunque eas cognoſcit, ergo eſſe cognitum vt ſic, non eſt ens rationis.

Probatur tandem, quia ens rationis nullibi eſt, niſi obiectiue in intellectu, ſed denominatio cogniti eſt à forma reali alicubi exiſtenti, nempè in altero extremo, & habet eſſe in illo, prius quam ab intellectu cognoſcatur: nam realis cognitio obiectum cognitum denominat tale, etiamſi nunquam ipſa cognoſcatur, non enim poteſt, niſi per actum reflexum cognoſci, realis eſt ergo talis denominatio cogniti, etiamſi ſit extrinſeca, & non ens rationis, niſi in quantum à reali ipſiuſmet rationis opere fieri dicitur, ſic ſentit P. Franc. Zuarez, vbi ſupra.

Explicatur verior dicendi modus.

VT igitur, in quonam ponenda ſit formalis ratio huius exiguæ entitatis, quę realem non pertingit, explicemus; rem paulo altius repetere, neceſſe erit: Et quoniam non quodlibet ens rationis ſub Dialectica conſideratione clauditur, ſed determinatum, nempè ſecunda intentio, vel relatio rationis quæ idem prorſus ſunt, aut etiam negatio, rationem huius, operæ pretium eſt, exponamus, qua expoſita, exploratum erit, quidnã ens rationis logicum ſit; cætera autem eius membra obiter explicare ſuo loco ſufficiet. Vera ſententia.

Intentio intellectus (vt hinc exordium ſumamus) quaſi attentionem, vel conſiderationem eius ſignificat, per quam obiectum percipit, vt intelligatur, diuerſum quid eſſe, ab ea intentione, quæ ad voluntatem pertinens, motum illius in finẽ tendentis importat; intentio igitur hac in parte modum habet intellectualis operationis, iam verò ex accommodatione vſus, pro re ipſa conſiderata, vel pro conceptu, quo mediante repræſentatur atque concipitur, in ſchola vſurpatur. Quæ autem in re qualibet conſiderari poſſunt, in duplici ſunt differentia, nam vel ei conueniunt, ex propria entitate, aut eſſentia reali, vel certè ex modo, & ordine, quo ab intellectu conſideratur; & illa conueniunt in primo ordine, hæc in ſecũdo: nam prius eſt quidpiam habere eſſe reale, quam ab intellectu, hoc vel illo modo cognoſci, illa ſunt, quæ prius de re qualibet cognoſcuntur, poſterius hæc, vt exemplũ ſequens oſtendit; conueniunt imprimis homini eſſe animal rationale, eſſe riſibile, eſſe album I. notabile. In duplici ſunt differentia, quæ conſiderâtur in re aliqua.

bum, vel muſicum, quę ex reali entitate habentur. Eſſe autem vniuerſalem, eſſe ſpeciem, ſubiectum eſſe, vel prædicatum, poſteriora ſunt, quia non à natura, ſed ex modo, quo natura ipſa realis (quæ obiectum cognitionis eſt) ab intellectu conſideratur, nempè à ſingularibus abſtracta, vel ad ea comparata conueniunt, &

I. & II. intentio.

idcircò ad primam intentionem, vel conſiderationem ſpectare illa dicuntur, ad ſecundam verò poſteriora hæc. Cæterum vtraque intentio tam prima, quam ſecunda, in duo alia mēbra ſubdiuiditur, nempè, in formalem, & ob-

I. intentio formalis.

iectiuam, prima intentio formalis appellatur realis conceptus, vel imago in intellectu formata, eundem hominem repræſentans, prima intentio obiectiua, idem eſſe reale hominis, e-

II. intentio formalis.

odem conceptu repræſentatum. Secunda intentio formalis importat conceptum realem, de eodem homine formatum, non quidem in eſſe reali accepto, ſed in quantum propria eius natura vniuerſalis, ſpecies, vel quid ſimile denominatur, & eadem denominatio ſpeciei, vel vniuerſalis vocatur ſecunda intentio obiectiua.

I. & II. intētio obiectiua frequentius ſumitur, quam formalis.

Cæterum, quamuis hæc ita ſe habeant, vſu tamen receptum eſt, vt pro obiectiuis duntaxat ſere ſemper vſurpentur ambæ, hoc eſt pro re ipſa conſiderata, 1. ac 2. modo, raro, vel nunquā pro formalibus, cuius ea eſt ratio, quia principalius ad conſiderationem intellectualem, &

14, ſcientificam, in ea acceptione ſpectant, agunt namque ſcientiæ de rebus ipſis, eaſdemq; intellectus conſiderat principaliter, conceptibus, quibus repræſentantur, vt medijs quibuſdam dumtaxat deſeruientibus: & ſi ad conſiderationem logicam ſermonem accommodaueris, ad quam ens rationis eiuſmodi pertinet, in aperto eſt, prædicabilia, prædicamenta, propoſitiones, & ſyllogiſmos, ex obiectiuis conceptibus conſtrui, formales verò, his tantum explican-

I. intentiones pro entibus realibus ſumūtur, non vero ſecundæ intētiones.

dis deſeruire. Vnde etiam effectum eſt, vt iam primæ intentiones, pro entibus realibus accipiantur, ſecundæ autem pro entibus rationis in Dialectica conſideratis. Eſto aliquando etiam contingat, præſertim in prædicabilibus, intentiones etiam ſecundas materiali modo acceptas, ab alijs ſecundis intentionibus denominari, & in caſu conditionem primarum induere.

II. notabile.

Secundo obſeruandum eſt: eiuſmodi intentiones ſecundas, quas entia rationis logica ap-

15. pellamus, relationes quaſdam eſſe, ad naturam autem relationis ſpectat, cuilibet rei conuenire per comparationem ad alteram, vt indicat definitio relationis, cuius totum ſuum eſſe eſt, ad aliud ſe habere, teſte Ariſtot. in prædicamento ad aliquid, conueniunt igitur rei ad aliam comparatę. Ceterum rem vnam ordinari ad aliam (vt docet D. Thom. 1. p. q. 28. arti. 1.) duobus contingit modis, vno quidem, ex propria natura, quemadmodum pater ordinatur ad filium, vna albedo eiuſdem intenſionis ad aliam: & talis ordinatio, quemadmodū naturalis eſt, ſic etiam relatio realis, alio modo, non quidem ex propria natura, ſed officio intellectus ordinantis, vnam rem intellectam ad alteram, vel etiam ad plures, fundamento tamē præſuppoſito in re ipſa, quæ ordinabilis eſt, in quantum tali modo cognoſcibilis, & relatio ex tali ordinatione conſurgens, realis eſſe non poteſt, cum ex ſua cognitione intellectus nihil reale in rebus ipſis cognitis ponat, vti viſus

Rem ordinari ad aliā duob. modis cōtingit

in rebus, à ſe perſpectis ponit reale nihil. Vn- 16.
de infertur eiuſmodi relationes rationis ſimiles eſſe relationibus, quæ appellantur ſecundi generis, in aliqua actione, vel paſſione fundatis, quales ſunt paternitas, & filiatio in generatione actiua, & paſſiua, & aliæ ſimiles. Sic igitur intelligendum eſt rem ſe habere in his relationibus rationis, quemadmodum in realibus huius generis, in quibus actio, vel operatio non eſt ipſa relatio, ſed eius fundamentum, quo poſito, relatio ipſa, quaſi ex conſequenti conſurgit. A duobus igitur denominantur pater & filius, & à generatione actiua, & paſſiua, & à relationibus, denominatio prima eſt quaſi relationem fundans, poſtrema verò relatiua formaliter, quemadmodum relatio ipſa, forma appellatur relatiua: itaque à generatione actiua generans, vel genitor pater dicitur, à relatione paternitatis, formali denominatione pater.

Actio vel operatio non eſt relatio.

Simile.

Iuxta hanc ſimilitudinem, accipiendum eſt negotium ſecundarum intentionum, vt cognitio intellectus, per quam cognita natura ad ſua inferiora comparatur, fundamentum proximum ſit, quo poſito relatio vniuerſalis conſurgit, eam talem denominans, itaque cognita, vel comparata ab ipſa cognitione reali vocatur, nequaquam vniuerſalis formaliter, ſed à relatione virtute comparationis conſurgen-

Explicatur quomodo II. intentiones fiant.

te, etenim intellectus naturam à ſingulari- 17.
bus abſtractam cognoſcens, eamque cum illis conferens, intelligit ſimili modo ſe habere, ac ſi ex propria, & reali conditione ad illam ordinaretur, cum verè in illis reperiatur, ex hac

autem

autem ſimilitudine, nomen vniuerſalis ei
attribuit, & ſi inferiora ſint indiuidua no-
men peculiare ſpeciei, generis verò, ſi ſint ſpe-
cies: & ſic de cæteris prædicabilibus, iuxta
ſuorum inferiorum conditionem; ex quibus
planè intelligitur, realem cognitionem non
eſſe ſecundam intentionem, poſt quam ſa-
tis manifeſtum eſt, non eſſe relationem na-
turæ cognitæ, ad inferiora, ſed accidens reale
abſolutum, ad prædicamentum actionis refe-
rendum, eademq; ratione eſſe cognitam natu-
ram, non poteſt eſſe ſecunda intentio, cum ex
eo, quòd cognita eſt, ad intellectũ cognoſcen-
tem dicatur, non ad inferiora: vel ſi de cogniti-
one comparatiua ſit ſermo, ad intellectum cõ-
parantem: quapropter nec eſſe cognitam,
18. vel comparatam erit ens rationis, ſed ſola rela-
tio ex comparatione conſurgens ens rationis
eſt: nihil enim reale eſt, nec alicubi inhæret;
ſed ſola denominatio ab intellectu naturæ ip-
ſi collata, ex tali modo cognoſcendi illam,
tanquam ex fundamento conſurgens, & hoc
eſt obiectiue dumtaxat eſſe in intellectu, nec
aliud eſſe habere, quam ab eo cognoſci, ſi qui-
dem ſolius cognitionis actualis virtute confer-
tur, & hoc ipſum, quod eſt conferri, vel cog-
noſci, eſt eam fieri, vel ab intellectu produci,
quæ omnia propriæ conditiones, ac proprie-
tates ſunt entis rationis, per quas, à quacun-
que denominatione reali cogniti, aut viſi, al-
teriusve appellationis ſeparatur, nam om-
nes iſtę alicubi ſunt, nempe in extremis oppo-
ſitis à quibus deriuantur. Duobus autem
modis cognoſci poteſt ens rationis, vel
eodem actu, vel cognitione, qua natura com-
paratur ad inferiora, & hæc eſt quaſi directa
cognitio ipſius, per quam, non tanquam prin-
cipale obiectum cognoſcitur; ſed tanquam
quid conſequens ad principale cognitum,
quòd eſt natura ipſa, quæ comparatur, ac de-
nominatur ab eo: alio modo, ſi poſtquam
intellectus talem denominationem naturę at-
tribuit, quod eſt indirecte produxiſſe relati-
onem rationis, ſupra eandem relationem re-
flectatur, ad ſpeculandum illius conditionem,
vel proprietatem cognoſcendam, & eiuſmodi
appellatur reflexa eius notitia, per quam
non fit, ſed iam facta iterum, velut principa-
le obiectum cognoſcitur.

Eſſe cognitam naturã non poteſt eſſe. II. intentio.

Quid ſit obiectiuè eſſe in intellectu

Corollaria ſuperioris doctrinæ.

I Corolarium.

Ex quibus illud primo inferre licet, eiuſ-
modi entia rationis, vel ſecundas inten- 19.
tiones, non eſſe appellandas ficta entia, vel
nomina, quia fictum propriè loquendo illud
vocatur, quod abſque fundamento poſitum
eſt, vel excogitatum, aut etiam nuncupatum;
eiuſmodi autem, licet aliud non ſint, quam
nomina quædam relatiua, ab intellectu exco-
gitata, ac naturis tali modo cognitis impoſi-
ta, vel attributa, maximo tamen fundamento
in rebus ipſis, quibus attribuuntur inſpecto,
etenim natura hominis in communi conce-
pta, cum ſuiſque indiuiduis, in quibus inueni-
tur collata, nomen vniuerſale, atque ſpeciei
poſtulat, ab intellectu eodem cognoſcente
ſibi imponendum, cum illud à propria natu-
ra re ipſa haberet, ſi ex propria conditione,
eſſet abſtracta, & vna præter multa, vt eam Pla-
tonem poſuiſſe retulit Ariſtoteles, & eadẽ ra-
tio eſt de enunciatione, quã ex ſimplicibus cõ-
ſtituit intellectus, vnum alteri attribuẽs, iuxta
naturam, & exigentiam eius, vt tali modo in-
tellectum, atque etiam de ſyllogiſmo ex tribus
enunciationibus, debito modo diſpoſitis,
conflato. Corollarium autem hoc de ſolis enti
bus rationis habentibus in re fundamentum
intelligo, quæ propterea ficta non propriè vo-
cari aſſero, nam cætera, quæ nullum habeant
fundamentum, iure vocantur ab intellectu cõ-
ficta, cum non ſolum non habent aliud eſſe
quam ab intellectu excogitari, ſed neque aliud
fundamentum, vnde pro libito poteſt ea fin-
gere, & abſque numero & ordine, vt inferius
oſtendemus.

Poſtrema ſententia aliorum falſitatis conuincitur.

Secundo infero, erraſſe alios, circa quiddi- II. Corolarium.
tatem entis rationis (quos ad tertiam claſ-
ſem referre placuit) ponentes ens ratio- 20.
nis logicum, vel ſecundam intentionem, ſic
eſſe abſtractum in ſuo ordine, & imperfectio-
ne eſſendi, vt nullum habeat concretum,
vel ſubſtratum, aut certè ſubſtratum eius non
ſit aliud, quam ipſummet nihil, quorum ea
videtur ratio fuiſſe, quia cum nihil reale ſit,
nullibique ſubiectiuè, non habet concretum,
cui ineſſe poſſit, quod aliquid ſit, cum con-
cretum ſit, in quo inhæret abſtractum,
cum ergo, nihil ſit reale, pro concreto, & quaſi
vt quod, nihil appellatur, & nihil ipſum, erit
concretum illius. Erraſſe autem inueniun-
tur auctores iſti, quia cum ens rationis logi-

Ens rationis fundatur in nihilo ſecundum aliquos.

cum

Ens ratio-nis logicū cū acciden-ti habet ſi-militudinē.

cum ſit relatio, aut ſecunda intentio, cum accidenti habet ſimilitudinem, & tanquam forma accidentalis relatiua denominans intelligitur, forma autem accidentalis, ex propria cōditione habet aliquod ſubiectum, quod denominat, & in quo inhæret, realiter quidem, ſi realis ipſa ſit, ſi verò ſit accidens rationis, intelligitur ſic ſe habere ad illud, quod tale denominat, ac ſi verè ei ineſſet: denominatum igitur à forma reali concretum, vel ſubſtratum e-
21. ius dicitur, vt albedinis, corpus album, & à fortiori denominatum à forma, quæ eſt accidens rationis, appellabitur concretum, vel ſubſtratum illius: implicat ergo contradictionem, ſecundam intentionem intelligi per modum formæ accidentalis denominantis, & ſubſtrato, vel concreto carere, nec minus à ratione alienum eſt, illud eſſe nihil, cum ſit natura denominata plerumque realis. Ac ſecundo falſitatis arguitur talis poſitio, quia vniuerſale, genus, vel ſpecies concreta ſunt accidentalia entis rationis, ergo de formali important formā denominantem, de materiali, vel ſubſtrato, naturam denominatam, eadem igitur natura, quam denominant propriſſimè dicitur ſubſtratum, vel concretum, non ſecus ac eandem in quantum à forma reali denominatam ſubſtratum eiuſdem appellamus, vt albedinis, quantitatis &c. & quanquam nihil reale ſint eiuſmodi denominationes, reales tamen naturas tali modo conſideratas ab intellectu denominare poſſunt, quas eo ipſo pro ſubiectis habeot.

III. Corolarium ens rationis non eſt denominatio extrinſeca.

Vltimo, infero, eiuſmodi entia rationis non eſſe extrinſecas denominationes, ſed modum habere denominationis intrinſecæ, hoc eſt formaliter inhærentis, cuius ratio eſt, quia cum ab intellectu fabricatæ ſint, ex modo, & ſimilitudine ad quam fabricantur, penſanda eſt earum conditio: intellectus autem ad modum formæ inhærentis ea excogitat, eo enim modo vniuerſalem appellat comparatam naturam, genus item, vel ſpeciem, ſubiectum, vel prædicatum, ac ſi reales eſſent huiuſmodi denominationes, quæ in caſu proculdubio eſſent formaliter inhærentes, ergo ad modum formarum inhærentium intelliguntur, & excogitantur: cuius illud eſt argumento, certè non infirmo, in communi modo loquendi totius ſcholæ appellari naturam ſic denominatam vniuerſalem formaliter, genus, item, vel ſpeciē, at verò antequam denominetur in fundamento proximo tantum, vel remoto, iſte autem modus loquendi locum in his intentionibus non haberet, ſi modus earum eſſet extrinſecæ denominationis, denique ſi relationes ſunt, modum formæ intrinſecè denominantis habere neceſſe eſt, cum relatio ex propria conditione ſit forma in eo inhærens, quod ad aliud refert, repugnāt enim ad aliud quidpiam referri in creaturis, niſi per formam relatiuam, & ſibi inhærentem, quamuis relationem poſſit terminare, per extrinſecam tantum denominationem, qua aliud ad ipſum refertur: ſi ergo ſecundæ intentiones modum relationum habent, ſequitur habere modum formarum inhærentium: & hinc apparet, non eſſe veram eorum ſententiam qui poſuerunt entia rationis, non eſſe aliud, quam denominationes quaſdā extrinſecas, neque enim à veritate id alienum eſſe conſtat re ipſa duntaxat (vt in principio oſtendimus) ſed ſecundum modum, quo ab intellectu fabricantur, vt efficaciter nunc oſtenſum eſt.

Quotuplex ſit ens rationis?

Singularis ſententia.

Diuiſio entis rationis.

DIuidi ſolet ens rationis generali diuiſione, in negationem, priuationem, & relationem, aut ſecundam intentionem, quam diuiſionem tradidit Ariſtoteles, diuerſis ſuæ doctrinæ locis, nam 4 libro Metaphyſicorum textu 2. inter entia realia enumerat negationes, & priuationes, quas vocat non entia, vt
hoc nomine indicet, non eſſe vera entia, ac re- 23.
alia, ſed ad ſimilitudinem eorum excogitata ab intellectu, & libro 5 capit. 7. textu 54 præter vera entia, quædam alia eſſe docet, non tam vera ſecundum entitatem, quam ſecundum veritatem prædicationis, tam affirmatiuæ, quam negatiuæ, quæ alia eſſe nequeunt ab entibus rationis, de relatione verò mentionem fecit, capite 15. eiuſdem libri, inter explicandas relationes tertij generis menſurabilis, & menſuræ, docens menſuram ad menſurabile referri, non per relationem intrinſecam, ſed extrinſecam menſurabilis ad ipſam, cum tamen certum ſit, nihil poſſe ad aliud ordinari, niſi per relationem in ſe exiſtentem, quam cum menſura realem non habeat, refertur abſque dubio, per relationem excogitatam ab intellectu, eam ſic ordinante ad menſurabile, ac ſi re ipſa vera ordinaretur, & hanc vocat relationem rationis.

Ean-

Eandem diuiſionem viſus eſt collegiſſe Diu. Thomas, quęſtione 21. de veritate. articulo 1 in 1. diſtinctione 1. quæſtione 1. articulo 3. & diſtinctione 19. quæſtione 1. articulo.1.ex præfatis locis Ariſtotelicæ doctrinæ,& ex vtroque eam accepit vniuerſa ſchola, ita, vt nemo iam ſit, qui illam improbare audeat: iuxta quam triplex eſſe ens rationis elicere poſſumus. Sed videtur inſufficiens diuiſio, primo, quia duobus membris prioribus diuiſum non cōuenit, nempe priuationi, ac negationi, de quibus ſic oſtendo non eſſe entia rationis, ſed verè realia, quia ens rationis non cō-

Improbatur cōmunis diuiſio entium rationis.

24. uenit rebus citra operationem intellectus, ſed per illam excogitatum dicitur, ſed negationes, & priuationes attribuuntur rebus ex propria natura, etiam eas non cognoſcente intellectu, ergo non ſunt entia rationis; minorem ſic probo, ex eadem natura reali, qua homo eſt animal rationale, non eſt equus, nec leo, & hoc verum eſt ante operationem intellectus, ergo negationes iſtæ reale quippiam in eo ſunt, & non entia rationis, & par eſt ratio de cæteris; realiter, quoque, & ante opus intellectus homo dicitur eſſe cæcus, ſi viſum amiſerit, ergo realiter & priuatus viſu erit, quare non erit ens rationis priuatio, ſed reale, præſertim cum Ariſtoteles 1. libro Phyſicorum textu 66. expreſſe docuerit, eſſe vnum ex tribus principijs rei naturalis, aut generationis eius: ſed conſtat rem naturalem, & generationem eius eſſentia realia, & citra opus intellectus conſiſtentia, ergo principia ex quibus fiunt realia eſſe oportebit, nam ens rationis nequit eſſe principium entis realis; pluribus etiam alijs locis videtur Ariſtoteles diuidere ens reale, vniuerſaliſſima diuiſione, in poſitiuum, & priuatiuum, quare videtur pla-

De priuatione à parte rei.

25. nè ſentire, priuationem ens reale eſſe, hac igitur, & negatione ablatis, à membris præfatæ diuiſionis ſolum ſupereſt relatio rationis, vnde non erit ens rationis triplex, imò nec multiplex, ſed vnum, vel ad ſummum duplex, nam etiamſi negatio, & priuatio ſint entia rationis, ſaltem non videntur diſtinctæ, nec numerum efficere, cum vnum prædicetur de altero, nempe negatio de priuatione, quia priuatio eſt negatio formæ in ſubiecto apto.

Videtur ex alia parte diminuta diuiſio.

Ex alia vero parte diminuta videtur diuiſio eadem, quia plura ſunt alia entia rationis, præter illa tria, fingit namque intellectus entia rationis ad ſimilitudinem omnium prædicamentorum, vt chimeram veluti quandam ſubſtantiam, ex varijs illis, atque impoſſibilibus partibus diuerſarum ſpecierum, vt hominis, equi, ac leonis compoſitam, quam conſtat poſſe ab intellectu excogitari quantam, atque extenſam, imò cum ſuis coloribus, quæ ſunt qualitates, & quemadmodum priuationem, & negationem, per modum qualitatum confingit, pari ratione honorem, & famā, quaſi quaſdam qualitates intelligit, atque etiam dominium, poteſtatem, Doctoratum, ac magiſterium, & pleraque alia, imo & in eadem chimera, ſeu hircoceruo locum, vbi, quando, actionem, & paſſionem, cæteraq; prædicamenta excogitare

poteſt, vt ſic ad omnia ſeſe extēdat prædicamē- 26.

ta ens rationis, modis quibuſdam fictis, ſicut ens reale modis veris, totq; proinde ponenda erunt entia rationis, quot ponuntur entia realia, excepta priuatione, & negatione, nam relatio pro vno, ex decem prædicamentis enumeratur, ſicque duodenarium numerum pertingent entia rationis.

Vera ſententia.

Nihilominus, diuiſionem ſufficientem eſſe ſentiunt omnes, qui de ente rationis loquuntur, duabus tamen vijs defendi poteſt ſufficientia eius, quantum pertinet ad exceſſum, quem intendit poſtremum argumentum, nam poſteriori loco de defectu, quem primum argumentum tetigit, agendum erit, primam viam aperit diſtinctio entis rationis, in illud quod habet fundamentum in rebus, & aliud quod fundamento caret, quam attulit, Diu. Thomas in 1. diſtinctione 2. quæſtione 1. articulo 3. & diſtinctione 19. quæſtione 5. articulo 1. à quo illam receperunt poſteriores: fundamentum in rebus habere dicuntur illa, quæ veris rebus ab intellectu conceptis accommodantur, & quaſi ab eis, vt tali modo conceptis exiguntur, cuiuſmodi ſunt verè negationes, & priuationes, hoc eſt, veris rebus attributæ per modum formarum, vt homini viſu carenti attribuimus carentiam ipſam, aut priuationem viſus, ac ſi eſſet forma poſitiua ei conueniens, dum enunciamus eum eſſe cæcū,

& dum homini attribuimus negationem e- 27.

qui, ac ſi eſſet prædicatum poſitiuum, dum enunciamus, eſſe non equum, aut non hinnibilem, & pari ratione relationes, aut ſecundæ intentiones dicuntur habere in rebus fundamentum, quia naturis ſic ab intellectu conceptis conueniunt, ſimilitudine relationum realium; ſi eas haberent, vt eſſe vniuerſale comparatione multorum, genus, vel ſpeciem comparatione ſpecierum, aut indiuiduorum. Alia

ſunt entia rationis, abſque vllo fundamento in rebus conficta, vt chimera, & reliqua, quę ei attribui poſſe ab intellectu, contendebat ſecundum argumentum, diuiſio autem illa entis rationis, in negationem, priuationem, & relationem, ſolum comprehendit entia rationis habentia fundamentum, quia hæc ſolum ad ſcientias ſpectare poſſunt, quare illorum tantum habenda eſt ratio, cæterorum verò nulla prorſus habenda eſt: quia neque ad doctrinam, aut ſcientiam ſpectare poſſunt, imò tanquam fundamento, atque ordine carentia, in infinitum effingi poſſunt, ideoque non eſt neceſſarium, nec fortè poſſibile ad certum numerum ea reuocare, honor autem, fama, atque dominium, relationes rationis cenſendæ ſunt, & pariter magiſteria, ac Doctoratus, ſicque de cæteris, habentque in rebus fundamentum, quare ſub illo ternario numero membrorum eiuſdem diuiſionis comprehenduntur.

Quæ entia rationis comprehĕdat diuiſio communis.

Alia via defendendi diuiſionem entis rationis.

Poſtrema via defendendi ſufficientiam eiuſdem diuiſionis admittit quidem, comprehendere etiam illa, quæ nullum habent in rebus fundamentum, ſed hæc reducenda eſſe ad membra fundamentum habentia, nempe priuationem, negationem, & relationem, vel certè ad vnum illorum, nempe ad negationem:
28. cuius hæc eſt optima ratio, quia ſemper hæc excogitantur per modum impoſſibilium, vt quia impoſſibile eſt equum eſſe leonem, per modum impoſſibilis fingimus chimeram ex his compoſitam, & par eſt ratio de quibuſcunque, his rebus impoſſibilibus attributis, & ſi aliquod fingeretur ex rebus poſſibilibus, vt mons aureus, etiam tanquam impoſſibile fingi cenſetur conſiderato ordine naturali rerum, Et ecce ſub ternario numero comprehenſa omnia entia rationis, & diuiſionem trimembrem illius etiam in toto ſuo ambitu diminutam non eſſe.

Concludit tria tantum eſſe rationis entia.

Nota.

Sed vt intelligamus nullum membrum redundare, obſeruandum eſt: negationem, & priuationem duobus modis conſiderari poſſe, primo ſecundum rationem priuationis, & negationis alicuius formæ realis, quo pacto non ſunt entia realia, ſed ſimpliciter non entia realia, quia nihil reale in rebus ponunt, ſed potius aliquid reale auferunt, & ideò iure vocantur non entia realia, aut non entia ſimpliciter, quo nomine vocauit Ariſtoteles priuationem 1. lib. Phyſicorum loco ſuperius memorato, conueniunt tamen rebus, non ſolum ante opus intellectus, ſed omnino independenter ab illo: nam citra opus intellectus homo caret viſu, & non eſt leo, ſed ſpecies diuerſa à leone, priuationem etiam hoc modo acceptã poſuit Ariſtot. principium generationis naturalis, vt argumentum primum attulit, hoc eſt autem priuationem, & negationem accipere, ſecundum propriam rationem, aut conditionem.

Sed alio modo conſiderantur ad ſimilitudinem entis, aut formæ poſitiuæ, & vt tales attribuuntur rebus in propoſitione, & cum non ſint verè formæ, aut entia realia, ſequitur eſſe entia rationis, nec dari ante opus intellectus, ſed per illud eſſe fabricata.

Vtrumque membrum huius diſtinctionis 29.
reperi apud Diuum Thom. primum quidem, quæſtione 1. de malo, articulo 2. & 1. parte, quęſtione 48. articulo 2. quod etiam ex Diuo Thoma acceperunt Capreolus in 2. diſtinctione 34. quæſtione 2. ad primum Ferrar. 3. contra gentes, capite. 19. Soncinas 7 Metaphyſic. quæſtione 15. & Caietanus 1. parte, quæſtione 48. articulo 2. Secundum autem membrum poſuit Diuus Thomas 4 lib. Metaphyſi. capite 2. vbi Ariſtoteles illud non obſcurè inſinuauit.

Satisfit argumentis oppoſit.

Primum igitur argumentum aduerſus diuiſionem propoſitum, de priuatione, & negatione conuincit, nec eſſe entia rationis neq; ad diuiſionem pertinere ſecundum ſe, pertinent tamen, ſub conſideratione poſteriori, quo pacto accepta ſatis eſt manifeſtum, entia rationis eſſe.

Appendix: dubium de diſtinctione priuationis, & negationis.

An priuatio, & negatio diſtinguitur.

IDem argumentum contendebat priuationem, & negationem non diſtingui, cum notum ſit, hanc, de illa etiam in ſenſu formali enunciari, dum dicimus, priuationem eſſe negationem in ſubiecto apto nato habere eandem formam: & quia à nemine diſtinguuntur hæc duo entia rationis, 30
niſi per ordinem ad ſubiecta, quibus conueniunt, & in quibus fundantur, vt poſtmodum videbimus, adnotare oportet, duplicem verſari opinionem circa fundamentum entis rationis, prior tenet nullum prorſus habere fundamentum in rebus quibus attribuitur, ſed in duobus

alijs

alijs fundari, primum fundamentum eſt, modus noſter imperfectus intelligendi, ex quo procedit, vt nec rem vnã, vnico, ac ſimplici cõceptu percipere poſſimus, ſed illam in plures diuidamus, quantũlibet in ſe ſit ſimplex, vnde neceſſe eſt ea, quæ inter ſeſe nõ ſunt diſtincta, noſtris cõceptibus diſtinguamus, & hãc diſtinctionem propterea rationis vocant, quia cum in rebus non ſit, eam ratio imperfecte intelligens faciat, prouenit ſecundo, vt aliquid aliquibus ſic à nobis diſtinctis tribuamus quod ex ſe non habent, eis tamẽ quadrat vt ſic à nobis conceptis, atque diſtinctis, quo pacto naturam hominis à parte rei diuiſam in ſingularibus, & ab eis non diſtinctam, vt vnam concipimus, & à ſingularibus diſtinctam, cum quibus collatam vnam in multis, & vniuerſalem vocamus, quam appellationem ex ſe non poſſet ſuſcipere, imo neque à parte rei, & citra opus intellectus defectu vtriuſque, videlicet vnitatis, & diſtinctionis à ſingularibus. Procedit tertio ex eodem modo imperfecto intelligendi, vt per modum entis percipiamus ea, quæ vere entia non ſunt, & etiam quod aliquando penitus impoſſibilia componamus, vt chimeram aut hircoceruum.

II. Fundamentum.

Secundum fundamentum in rebus ipſis inuenitur, non quidem quibus entia rationis attribuuntur, ſed in alijs, quæ vel effectus earum ſunt, vel certe aliquam cum eis ſimilitudinem habent, gratia exempli, diſtinguimus ratione in homine, aut eius anima tres gradus vitæ, nẽpe vegetatiuæ, ſenſitiuæ, & intellectiuæ & fundamentum huius diſtinctionis non eſt in anima, cum ſit ſimpliciſſima, ſed in operationibus diuerſis, ab ea effectiuè procedentibus, vegetandi, ſentiendi, & intelligendi, quas conſtat non ſolum realiter, ſed ſpecifice diuerſas eſſe, ſicque de cæteris entibus rationis, vel diſtinctionibus in Deo, vel creaturis à nobis factis. Ex his autem duobus fundamentis quod eſt modus noſter intelligendi, commune eſt quibuſcunque entibus rationis, quæ idcirco ex hac parte omnia dicentur habere fundamentum in re, ſiue ſint impoſſibilia, vt chimera, ſiue per modum poſſibilium apprehendantur, vt negationes, priuationes, & ſecundæ intentiones; poſtremum vero fundamentum non eſt commune, ſed ſpeciale, quia ſolum in entibus rationis per modum poſſibilium apprẽhenſis, aut diſtinctis reperitur.

Si hæc ſententia vera ſit, non erit poſſibile (niſi ego fallor) diſtinguere priuationem, à negatione, probatur planè, quia ſolum hæ poſſunt diſtingui ex parte ſubiecti, cui attribuuntur, in quantum vna reſpicit illud, tanquam aptum habere formam, altera vero non ſub tali aptitudine, ſed ſimpliciter, vt non habens formam, abſtrahendo ab eo quod eſt aptum eſſe, aut ineptum habere illam, ergo diſtinguũtur ex parte ſubiecti, cui attribuuntur, in quantum diuerſo modo in eo habent fundamentum, quod ſi abſtuleris, neceſſe eſt, eo ipſo rationem diſtinguendi vnam ab altera penitus auferas, atque adeò diſtinctionem impoſſibilem efficies. — Refellitur prædicta ſententia. 12.

II. De entibus rationis habentibus fundamentũ.

Secundo probatur, plura entia rationis in re cui attribuuntur, habere fundamentum, nam controuerſum eſt in ſcholis Dialecticorum, an natura ante opus intellectus aliquam habeat vnitatem poſitiuam aut negatiuam, ratione cuius fundamentum eſſe poſſit vniuerſalitatis, quam ei tribuat intellectus; & conſentiunt omnes quod ſi eam habuerit, habebit in ſe fundamentum talis entis rationis, ſi vero nulla, præter numeralem ei attribuatur, adhuc omnes fatentur, habere ſaltem remotum fundamentum in vnitate formali, quam ex ſe habet, licet diuiſam per numeralem, quia diuiſi hæc extrinſeca eſt, & propterea cognoſci poteſt ab intellectu, ea non cognita, quod erit, cognoſcere naturam, vt vnam & aptam eſſe in multis: vniuerſa igitur ſchola profitetur, vniuerſalia aliquod habere fundamentum in ipſiſmet rebus, quæ talia vocantur ab intellectu, quod neceſſarium prorſus eſt; quia ſi hoc fundamentum tollatur, ſic poterit vniuerſalitas rebus ſingularibus attribui, ſicut vniuerſalibus, neque aliqua vnitas quærenda erit in eis, vt talia appellentur, quod falſum plane probatur, ex Ariſtotele in prædicamento ad aliquid, vbi relationes primi generis, vt identitas, ſimilitudo, & æqualitas in vnitate extremorum ſpecifica fundari docet, ſed relationes iſtæ cũ ſint reales extant ante opus intellectus, ergo aliqua etiam vnitas duorum extremorum ponenda eſt, vt fundare poſſint relationem, ſed non habent vnitatem ſpecificam formalem, cum hæc fiat ab intellectu, ergo habebunt ſaltem fundamentalem remotam, & hæc eſt fundamentum remotum vniuerſalitatis, ſicut & ſpecificæ vnitatis formalis, nam vnitas ſpecifica formalis, & vniuerſalis eſt neceſſe eſt ergo entia rationis fundamentum habere 13.

habere in eadem re cui attribuuntur, cui non obſtat eandem rem eſſe ſimpliciſſimam aliquando, quia licet formaliter ſit vna, ac ſimplex, virtutem habet eliciendi diuerſas operationes, vt in anima rationali notum eſt, vel ab aliquo extrinſeco, quòd ſibi realiter coniungitur, ſeparari per conſiderationem poteſt, & propter vtrumque ſufficiens fundamentum eſt, vt poſſit in ea intellectus diuerſas rationes formales conſiderare, atque diſtinguere, vel ei aliquam denominationem, vt ſic conceptæ attribuere, quę ex ſe ei non conuenit. Retinenda igitur eſt cum communi ſchola diuiſio illa entium rationis, in ea quæ habent fundamentum in re, & ea quæ illo carent, vt ex Diu. Thoma, & cęteris authoribus grauiſſimis attulimus, & intelligenda, vt cum ipſis reliqui omnes intellexerunt: de fundamento in ipſiſmet rebus, quibus attribuuntur, vt probant præfata argumenta, & quæ tale fundamentum habent in eiſdem rebus, vel in alijs, tanquam in effectibus earum, aut tanquam in eis ſimilibus diſtinguenda ab alijs entibus rationis, ſolum in noſtro modo intelligendi fundatis, de quibus abſolute pronunciandum eſt, non habere in rebus fundamentum, ſicut de prioribus, quod fundamentum in rebus habeant, & hac doctrina communi, ac vera ſuppoſita, non eſt difficile priuationem, & negationem diſtinguere, ex parte ſubiecti in quo fundantur, nam licet priuatio importet formaliter negationem in communi acceptam, connotat ſubiectum tale, aptum videlicet habendi formam, & hoc eſt ei intrinſecum, negatio verò, vt negatio eſt, connotat quidem ſubiectum, à quo formam aufert, non tamen vt aptum, vel ineptum, ſed vt non habens formam, & ex hoc diſcrimine intelligitur lapidem non poſſe cæcum appellari, licet negatiue dicatur non videns, & vt vno verbo diſtinctionem horum duorum proferam, videntur mihi diſtingui diſtinctione includentis, & inclusi, quia priuatio negationem includit formaliter, & addit connotationem intrinſecam talis ſubiecti, ſed in negatione non includitur, cum hæc abſtrahat à connotatione talis ſubiecti.

Quid tenẽdum ſit.

Per quam potentiam, & operationẽ fiat ens rationis.

De cauſa efficiente entia rationis.

Tertium, quod de ente rationis inquirendum ſequitur, ad cauſam eius effectricem pertinet, per quam licet non poſſit fieri per ſe, cum non habeat veram entitatem, ſequitur tamen quaſi per accidens aliquam operationem per quam aliquid intelligitur, cui attribuendum eſt, poſtquam autem hoc modo factum dicitur, per ſe poteſt circa illud intellectus verſari, naturam eius ſpeculando, ac propterea obiectum ſcientiæ eſſe poteſt. Sed an per opus intellectus fiat, vel etiam per actum voluntatis, & ſenſitiuarum potentiarum, merito in dubium vertitur. 14.

I. ratio dubij de volũtate, & appetitu ſenſitiuo.

Videtur enim per operationem aliarum potentiarum fieri, etenim voluntas humana, & ſuo modo appetitus ſenſitiuus, non ſolum verſantur circa verum bonum ſed etiam circa illud, quod non verum, ſed apparens eſt, quod proſequuntur, ac ſi eſſet verum bonum, præſertim dum peccare dicitur homo, ſed apparens bonum non eſt ens reale, ergo rationis. Voluntas etiam verſatur circa bonum in communi, & ſenſus externi circa ſenſibilia in communi, vt viſus circa colorem in communi, ſed nec bonum in communi datur à parte rei, neque ſenſibile aliquod commune multis, ergo ſolum habent eſſe obiectiue in his potentijs, quæ circa ea verſantur, id verò, quod ſolum habet eſſe obiectiue in potentia, & nullibi reperitur tanquam in ſubiecto, eſt ens rationis, ergo neceſſe eſt concedere, quòd entia rationis ab his etiam potentijs fiant, & non ſolum ab intellectu.

II. ratio dubitandi de phantaſia.

Secundo, probatur efficacius de phantaſia, vel imaginatione, quæ ex duabus rebus poſſibilibus tertiam componit, licet non impoſſibilem, ſed certè actu non exiſtentem, vt ſpeciem montis aurei, ex ſimplicibus ſpeciebus montis, & auri: mons igitur aureus non eſt ens reale, cum non ſit in rebus, ergo eſt ens rationis à ſola phantaſia fabricatum, abſque intellectus interuentu, & quod amplius eſt, ſicut imaginatur montem aureum, poteſt excogitare chimeram, quę eſt res impoſſibilis & de qua dubium nulli eſſe poteſt, quin ſit ens rationis: ergo nec dubitandum eſt, quod hæc potentia poſſit efficere ens rationis.

Diſtinctione præmiſſa dubium ſoluitur.

Ens rationis habens ratio fundamentum in re.

Vt dubium commodius ſoluamus, memoria repetenda eſt diſtinctio illa entis

rationis habentis in re fundamentum, & eo carentis, & videndum, quonammodo vtrumque ab intellectu fiat: hine enim facile deduci poterit, an ab alijs potentijs effici valeant, & de primo certum eſt, quòd per quandam notitiam intellectus, quaſi reflexam fiat, vt q. 4. vniuerſ. adnotare cæpimus, quaſi reflexam dico, quia reflexa ſimpliciter non eſt, cum reflexa notitia circa aliam cognitionem verſetur, eam pro obiecto ſumens, notitia vero per quam fit vniuerſale nō circa cognitionem verſatur, ſed circa rem, cognitam tamen, per aliam cognitionem, quam vt iam cognitam pro obiecto aſſumit, eamq; cum alia confert, vel alteri eam tribuit quaſi diſtinctam, cum vere diſtincta non ſit, vel ad ſimilitudinem entis, aut formæ, cum nec verum ſit ens, nec verā forma. Primum conſtat in relationibus, aut ſecundis intentionibus, poſtremum in priuatione, & negatione: ſic autem reflecti ſupra rem à ſe cognitam, & ſic eam concipere per modum entis, aut formæ, aut eam alteri ſic cō ceptam attribuere, ſoli intellectui conceditur. Senſus vero non ſic reflecti poſſunt ſupra rem à ſe cognitā, nec ſic cognoſcere, aut attribuere per modum entis, vel formæ, quod vere ens aut forma non eſt: ergo nec poſſunt ens rationis formare, ſed neque voluntas talem poteſt reflexionem habere, licet poſſit reflecti ſupra proprium actum, illumque diligere, nec tamē id poteſt, niſi ab intellectu ei proponatur: quare nec ei concedi poteſt formatio eorum entiū rationis.

35. *Satis fit primæ rationi dubij.*

Solus intellectus format entia rationis habentia fundamentum in re.

Ex hac itaque certa doctrina colligitur, ſolum intellectum poſſe formare entia rationis habentia in re fundamentum, eumque ſolum poſſe tribuere rebus tales denominationes, voluntatem vero, neq; appetitum, neq; vllum ſenſum, id poſſe.

Voluntas non format entia rationis.

Quod vero voluntas aliquando tendat in bonum apparēs, ac ſi eſſet verum admittimus, ſed hinc non ſequitur efficere ens rationis, quia non tendit in tale obiectum, vt verum bonum, ac ſi verum bonum eſſet, niſi quia ſic ab intellectu ei proponitur. Quare etiamſi in tali modo tendendi interueniret ens rationis (quod verè non interuenit) non à voluntate, ſed planè ab intellectu fieret.

Ens rationis non habens fundamentum in re.

Entia rationis non habētia in re fundamētum, etiam fiunt per reflexionem quandam, non tamen prædicto modo, ſed alio longe diuerſo, videlicet per compoſitionem quandam, qua vnum aliquod tertium ex duobus ſimplicibus præconceptis fit: quæ ſi non ſint in rerum natura ita coniuncta, vel non ſit vllo modo poſſibile coniūgi, erit quod ex compoſitione eorum reſultat ens nō verum, ſed mere fictū abſque fundamento in re inuento, quare non reale, ſed rationis: de quo cenſendum eſt à ſola potentia aliquo modo componente fieri poſſe, & cum inter ſenſus nullus ſit interior, vel exterior componere valens vnum, aliquid ex duobus prius præconceptis, præter phantaſiam, vel imaginationem, huic ſoli conceditur, quod fabricare poſſit aliqua entia rationis huius ordinis, vt de monte aureo, chimera, hircoceruo, notum eſt: ſed talem virtutem adhuc non habet, niſi per affinitatem, cum ipſa ratione, & intellectu, & forte neque id facit, niſi aliqua intellectus operatione interueniēte vt bene adnotauit. P. Franc. Zuarez tom. 2. Metaph. diſp. 54. ſect. 2. num. 18.

36 *Satis fit argumento. 2. de phantaſia.* *P. Zuar.*

Per quam operationē intellectus fiant entia rationis.

Quæres tamen, per quam operationem intellectus fiant entia rationis, an per primam, quæ eſt ſimplex rerum apprehenſio: vel per ſecundam, quæ eſt compoſitio, & diuiſio. Reſpōdent quidam, per primam fieri non poſſe, quia cum comparatio eſſe debeat, operatio illa, per quam fiūt entia rationis, & comparatio nō ſit operatio ſimplex, ſed compoſita, perquā enunciat intellectus, nequeunt per primā fieri operationem, ſed per ſecundam enūciantis intellectus: & ita ſentiunt hi, vniuerſale fieri per ſecundam operationem ſolum, & non per primam vt. q. 6. vniu. vidimus.

I. Sentent.

II & vera.

Nos vero cum communi ſcholæ ſententia (quam ibi dem, & retulimus, & efficaciter probauimus) dicendum cenſemus, quædam entia rationis fieri per primam operationem intellectus, alia per ſecundam operationem, & quędam alia per tertiā, iuxta ſingulorum cōditiones, & de duabus poſtremis operationibus, dubitat nemo, quin entia rationis per illas reſultent, cum notum ſit propoſitionem & ſyllogiſmū formaliter eſſe entia rationis, & hunc per tertiā operationē intellectus diſcurſum vocatam reſultare, illam vero per ſecundam, quæ appellatur intellectus enunciantis.

Probatur entia rationis aliqua, fieri per primam.

De prima ſolum operatione poterat eſſe controuerſia, de qua tenendum omnino eſt efficere entia rationis ſimplicia, & quæ non cōſurgūt ex attributione vnius ad alterum ſed ex notitia ſimplici cognoſcēte vnū in altero, aut in ordine ad alterum, qualia ſunt vniuerſalia, & prædicabilia, de quibus probatum ſatis reliquimus, q. illa 6. vniuerſ. ex ſententia Ariſt. &

omnium, per ſimplicem comparationem fieri.

Confirm. Et confirmare id poſſumus de ente rationis non habente fundamentũ in re, nã ſi id poteſt phantaſia efficere, per ſolam coniunctionem duorum ſimplicium præconceptorum, quæ ex propria natura coniungi nequeunt, abſque affirmatione, & negatione, & omnino abſq; vlla attributione, aut enunciatione, longè melius id poterit efficere intellectus.

Efficiat ne entia rationis diuinus, aut Angelicus intellectus.

An Deus faciat entia rationis. I. ratio pro parte affirmatiua.

QVintum in ordine ex his quæ diſputanda propoſuimus, erat, an diuinus intellectus, aut Angelicus entia rationis efficere valeant, & diuino in primis non videtur id denegãdum. Primo, quia eiuſmodi entia rationis efficere, aliquam cauſalitatem importat ſed totius cauſalitatis principium eſt Deus, & quamlibet ad intellectum pertinentem habere poteſt diuinus intellectus, ergo & entia rationis efficere.

II. ratio. Secũdo, negari non poteſt diuinũ intellectũ perfectiſſime cognoſcere entia rationis, ergo habent eſſe obiectiuũ in eo, ſed eſſe eorum non eſt aliud, quam cognoſci, aut intellectui obijci, ergo eo ipſo, quòd à diuino cognoſcũtur, fateri neceſſe eſt, quod ab eo fiant, antecedens probatur aperte in priuatione, & negatione, quæ à Deo cognoſcuntur, vt cæcitas Petri.

Vltim. ratio. Probatur vltimo, quia ſi aliquid imperfectionis arguit huiuſmodi efficientia, non certè mendacium, cum non mẽtiatur intellectus noſter, dum entia rationis efficit, ſed neque imperfectio aliqua intrinſeca, qua effici nequeant: ſecluſis ergo imperfectionibus poterit diuinus intellectus ea conficere. probatur antecedens, quia imperfectio eſſe poſſet cognoſcere aliquid tanquam ens, quod verè non eſt ens, hoc autẽ nõ arguit imperfectionẽ in cognoſcente, ſed in re cognita, quæ talis eſt conditionis, nulla igitur imperfectio adſcribenda erit diuino intellectui, ex eo, quod entia rationis efficiat. Ad hæc, diuinus intellectus cognoſcit ratione diſtincta eſſe, quæ ex natura rei diſtincta non ſunt, vt diuinas ideas. Cognoſcit præterea Verbum diuinum procedere per intellectũ, & non per voluntatẽ, & Spiritum Sanctũ, per voluntatẽ, & non per intellectũ, cũ tamen intellectus diuinus, & diuina voluntas, non ſint ex natura rei diſtincta, ſed ſola ratione: has igitur potentias, ſicut ideas diſtinguit ratione, ergo efficit diſtinctionem rationis, quę ens rationis eſt.

Et ita videtur ſentire D.Thom.1.p.q.15. art. 2. ad 3. vbi hæc habentur verba: *Huiuſmodi reſpectus, quibus multiplicantur ideæ, non cauſantur à rebus ſed ab intellectu diuino comparante eſſentiã ſuam ad res.* Quibus multiplicitatem idearum ab intellectu diuino cauſari docet, conſtat autem hanc multiplicitatem, aut diſtinctionem idearum non eſſe realem, ſed rationis, ergo diſtinctionem rationis in eas cauſat, & hæc diſtinctio rationis eſt relatio rationis, ergo hanc non ſolum intellectus creatus, ſed diuinus efficit.

Dubij propoſiti reſolutio.

PRopter hæc argumenta non deſunt, qui teneant, intellectum diuinum efficere entia rationis.

Mihi tamen duabus aſſertionibus videtur ſoluendum propoſitum dubium, & ſit prior. Prior aſſertio. Diuinus intellect⁹ perfectiſſimè cognoſcit entia rationis factibilia eſſe à noſtro intellectu, & dum fiunt perfectiſſimè ea cognoſcit. Hanc aſſertionẽ conuincunt planè præfata argumẽta, 38. nam eiuſmodi entia rationis cognoſcibilia ſunt, cum ab intellectu cognoſcantur, ergo ſub obiecto diuini intellectus cadunt, quod abſq; dubio eſt quodcunque cognoſcibile, ſiue perfectum ſit, ſiue imperfectum, & quantumlibet diminutum, & ſiue poſitiuum ſit, ſeu priuatiuum, ergo entia rationis abſque dubio, vt factibilia à nobis, & vt iam facta cognoſcit, & de hoc nemo poteſt dubitare. Aſſertio poſterior. Poſterior aſſertio. Diuinus intellectus, nec efficit intelligendo vllum ens rationis, neq; poſſibile eſt illud efficere. Hanc probo ex duplici imperfectione intrinſecè clauſa in modo intelligendi, per quem fiunt entia rationis, prior eſt, res in ſe nõ diſtinctas diſtinguere, quod abſque limitatione in modo intelligendi non ſaluatur, non eſt enim I. imperfectio incluſa in entibus rationis. poſſibile diſtinguere ea, quæ in ſe ſunt vnum, niſi diſtinctis conceptibus ea intelligendo, ita vt non per vnum repræſentetur, ſed aliquid eius, & reſiduum per alterum. Sed iſte modus intelligendi ab intrinſeco eſt limitatus, & valde imperfectus, quanquam aliud non haberet, quam multos conceptus eiuſdem rei, imò, & diuerſarum, formare, ergo repugnat diuino in

telle-

tellectui perfectiſſimè intelligenti, & vniuerſa per vnum, ac ſimpliciſſimum conceptum.

II. imper. Altera imperfectio intrinſeca eſt, nō repręſentari intellectui obiectum ſicut eſt in ſe, nam cum ſit in ſe vnum, ac ſimplex, repræſentatur, vt multiplex, & cum in ſe ſit indiſtinctū, repręſentatur tāquam diſtinctum, & rurſus magna imperfectio eſt repræſentari, ac ſi ſit ens, quod verè non eſt ens, hæc apertè pugnant cum perfectione diuini intellectus, cui nuda, & aperta ſunt omnia, & prout ſunt in ſe repræſentantur, vt indiſtincta quidem, ſi in ſe ſunt vnum, & vt non entia, ſi verè entia nō ſunt. Ex vtroq; igitur capite pugnat, cum perfectione diuini intellectus entia rationis efficere.

Diluuntur argumenta oppoſita.

Satis fit argumentis oppoſitis. ARgumēta autem à nobis oppoſita ſolū probant, perfectiſſimè cognoſci ab intellectu diuino entia rationis, vt factibilia, & vt à nobis facta, non tamen ab eo fieri, quia cum nihil veræ entitatis habeant, non fiunt per aliquem realem influxum, ſed in obiecto imperfecto modo intellecto reſultant, nihil tamen reale in eo ponunt, vt oporteat
35. Deum eſſe eorum cauſam, & quamuis concurreret nobiſcū ad ea efficienda, non ſequeretur per ſe, & immediate ea efficere poſſe, vt multis exemplis oſtendi poteſt, in operationibus vitalibus, atque peccatis.

Quomodo habeant eſſe obiectiuum in intellectu diuino. Quòd verò habeant eſſe obiectiuum in intellectu diuino, diſtinguendū eſt, quia non prius fuerunt obiectiue in intellectu diuino, quā intelligerentur fieri à noſtro, imò prius ſecundum rationem cognouit Deus ab æterno fieri à noſtro intellectu in tempore, quā illa cognoſceret, ſed diuina cognitio propterea, non eſt factiua entis rationis, quia nec conceptu limitato cognoſcit rem cui attribuitur, quod omnino oportet ad efficiendum ens rationis, neque ens rationis cognoſcit per modū entis, niſi, vt à nobis ita cognitū, & cum oporteat illud per modum entis cognoſci, vt tali cognitione fiat, nō eſt diuina cognitio factiua eius, ſed ſolum agnoſcitur à Deo, vt à nobis factum, dum autem dicitur non habere aliud eſſe eiuſmodi entia, niſi obiectiuum, de primo eſſe obiectiuo eorum intelligendum eſt, quod ſolum habent reſpectu intellectus intelligentis, à quo fiunt: at reſpectu diuini intellectus quaſi præſupponūtur facta, & ita eſt, quod vt à nobis facta cognoſcuntur ab eo, de priuatione igitur, & nega- Ad illud de priuatione & negatione.
tione, etiā eſt diſtinguendū, nam, vt in ſe ſunt, non fiunt à noſtro intellectu, ſed citra opus eius conſiſtunt, & à Deo cognoſcuntur tanquā independentes à noſtro intellectu: cæterū, vt per modum formæ poſitiuæ, vel poſitiui entis attribuuntur ſubiecto (quo pacto ſunt entia rationis) non fiunt à Deo, ſed vt à nobis facta cognoſcūtur. Nec mendaciū arguit effectio entis rationis in intellectu efficiente, ſed duplicem aliā imperfectionem expoſitam, & adeò intrinſecam, vt ab eis abſolui nequeat, ac proptereà, nec attribui intellectui diuino, quia nō ſe tenent ex parte rei cognitæ, ſed planè ex modo eam cognoſcendi.

Ad illud de ideis. De diſtinctione tandem idearum, atq; intellectus, & voluntatis diuinæ, reſpondetur nō diſtingui à Deo, ſed cognoſci, vt diſtingui poſſunt à nobis, atq; etiam, vt actu diſtinguūtur, quod ſatis eſt, vt cognoſcat per vnam ideam hominem procedere, & leonem per alteram, & Verbum diuinum per intellectum, & non per voluntatem.

Teſtimonium autem Diu. Thom. non facilè exponi poterit, niſi alia conſulamus, in quibus copioſius de eadem re diſſerens, ſe ſe expoſuiſſe videtur, vel certè ſenſum aperire, quem in hoc tenuit. Agens autem de diſtinctione attributorū quæſt. 17. de potentia artic. 6. docet planè diſtinctionem rationis, quæ inter diuina attributa verſatur, diuerſo modo reperiri in intellectu diuino, atque in noſtro, in illo quidem, tanquam in radice, in noſtro vero formaliter, in quantum reperitur diuerſitas conceptuum, per quos quaſi per partes rem vnam intelligimus, & eiuſmodi multiplicitatem conceptuum ſequitur diſtinctio rationis inter attributa diuina imperfectè concepta: quam multiplicitatem conceptuum, & ex conſequenti diſtinctionem in intellectu diuino, tanquam in radice contineri, ait, hoc eſt, tanquam in verificante noſtras conceptiones, quaſi dicat in eo eſſe, tanquā in intelligente ſe, vt multis conceptibus, à nobis intelligibilem, & ſecūdum eos ratione diſtinguibilē. Vt autem hunc ſenſum D. Thomæ, ad vſitatum modum loquendi noſtrum reducamus, intēdit ſine dubio reſpectus rationis eſſe in intellectu diuino radicaliter, in quantum ſe cognoſcit, vt partibilem per plures conceptus à nobis imperfectè concipientibus, & vt diſtinguibilem iuxta eorum diuerſitatem in diuerſas ratio-

nes,

nes, & ideò relationes rationis diſtinctionis, quæ eaſdem conſequuntur, tanquam factibiles à nobis, & propriam eſſentiam, vt ſic imperfectè concepibilem, tanquam primam radicem cōceptionum, ac diſtinctionum rationis.

Exponitur teſtim. D. Thom.

Quam doctrinam, vt explicando teſtimonio accommodemus, ſenſus eius eſt, ab intellectu diuino cauſari reſpectus rationis, per quos diſtinguuntur ideæ, fundamentaliter acceptos, non formaliter, quia cū non ſe intelligat Deus per plures conceptus, non poteſt cauſare diſtinctionem rationis formalem, ideis attributam, cauſare tamen dicitur eos, in quantum ipſe, primo intelligit propriam eſſentiam, vt diuerſis modis à creaturis imitabilem, vnico conceptu, vnde non, vt diſtinctam, ſed vt diſtinguibilem, ab eo, qui diſtinctis conceptibus eam concipere poteſt, vt aduerſis creaturis imitabilem, à qua intellectione ſimpliciſſima multiplex noſtra abſque dubio regulatur, nec mirū eſt, non diſtingui ideas formali diſtinctione rationis ab intellectu diuino, ſed quaſi virtuali, & radicali in ordine ad noſtrum, cum neq; ideæ ipſæ diſtinguantur, niſi in ordine ad nos, hoc eſt, vt eſſentia diuina à creaturis diuerſo modo, eſt imitabilis, & vt ſic limitato modo intelligibilis.

Quid dicendum de Angelis.

De Angelis demum dicendum eſt in intelligendis creaturis, non formare entia rationis, ſed cognoſcere ea, vt à nobis formata, probatur apertè, quia cognoſcunt res, prout in ſe ſūt, & non ſub limitato conceptu ſicut homines, ergo, nec entia rationis efficiūt, quorum effectio conſiſtit in cognoſcendo per modum entis, quod non eſt verum ens, & vt diſtinctum, quod in ſe eſt vnum, & eadem ratione in cognoſcendo Deo clarè viſo, nequeunt entia rationis efficere, ſed cognoſcendo Deum naturali cognitione, quæ imperfecta eſt, poterunt formare ens rationis, cognoſcendo in quā Deum, per aliquam habitudinem, aut ordinem ad creaturas, quę habitudo, cum non ſit ens reale, erit ens rationis ab Angelo imperfectè cognoſcente formatum.

Ad quam ſcientiam ſpectet agere de ente rationis.

DE omni ente rationis diſſerere ad Metaphyſicum ſpectat ſub conſideratione vniuerſali, nam cum proprium obiectū illius ſit ens reale abſtrahens à materia, eiuſdē muneris erit naturam entis rationis etiam inueſtigare, vt illud ab ente reali ſecernat, ac ſic poſſit proprij obiecti quidditatem, & rationem diſtincte percipere, & huius rei gratia pluribus ſuæ Metaphyſicæ locis, ijs præſertim in initio huius tractatus relatis, non nihil de natura entis rationis conſiderauit Ariſtoteles.

Ens rationis, quod dicitur chimera ad nullā ſcientiam ſpectat.

In particulari vero primum ens rationis, quod nullum in re habet fundamentum, vt chimera ad nullam ſcientiam ſpectare poteſt: poſtquā in infinitum procedere intellectus valet in eius multiplicatione, careatque proinde determinatis principijs ſcientificæ conſiderationis, tanquam ex rebus adeò diuerſis confictum.

Ad quam ſcientiā ſpectet agere de priuatione, & negatione.

De priuatione autem, & negatione ad illā ſcientiam ſpecialiter agere ſpectabit, quæ fundamentum earum conſiderat, vt ad Phyſicam, quæ pars eſt Philoſophiæ, ſpectat priuatio formę naturalis, quemadmodum forma ipſa, quę motus principium eſt, vnde priuationem appellat Ariſtotel. 1. Phyſicorum alterum principium rei naturalis.

Ad quam ſpectet relatio.

Relatio demum rationis, quæ poſtremum ens rationis eſt, duplicem habet cōſiderationem, vna eſt ſuæ diminutæ entitatis relatiuæ, in qua valde aſſimilatur relatio-
ni reali, vt docet Diu. Tho. 1. parte quæſt. 28. ar- 36
ticul. 1. licèt ſit in entitate ipſa reali, qua caret diuerſa, & ſub tali conſideratione propriè pertinet ad Metaphyſicam, cuius eſt, relationem realem contemplari, ſed conſideratur alio modo in ordine ad ſubſtratum, quod denominare apta eſt vniuerſale, genus, vel ſpeciem, ſubiectum, vel prædicatum, ex quibus prædicabilia, prædicamenta, propoſitiones, & ſyllogiſmi conflantur, in qua ſola acceptione dialecticæ conſiderationis eſſe docet D. Thom. 4. Metaphy. lect. 4. hoc igitur ſolum ens rationis ex tribus, logicum dicitur, cum duo alia alterius ſint conſiderationis, de quo quartum, ac poſtremum explicandum ſupereſt.

Quonam modo ad ordinem prædicamentalem reduci valeat ens rationis logicum.

Nota.

CIRCA Ordinationem prædicamentalem entis rationis, certum eſſe debet, ea quæ nullum in re fundamentum habēt, nec ad aliquod poſſe prædicamentum referri, cum non habeant vnam aliquam naturam, ſed ex multiplici, ac diuerſa ſint conflata, & per modum

modum impoſſibilium concepta. De ijs vero, quæ in rebus fundantur, priuatio, & negatio per modum qualitatis concipiuntur, & idcircò ad prædicamentum qualitatis referri debent. Supereſt ſola relatio, quæ cum ſimilis ſit prædicamento ad aliquid, & quodam
37 modo rationem eius per ſimilitudinem ſortiatur, ad ſimilitudinem quoque veri prædicamenti ac realis relationis eam excogitare poſſumus, aliud ex relationibus rationis debito modo ordinatis inſurgens, quod vt commodius ordinetur obſeruandum eſt.

Triplex relatio rationis iuxta Ariſt.

Ariſtoteles in prædicamento ad aliquid triplex genus relationis diſtinguit iuxta triplex fundamentum: primi generis relationes eſſe, ait, quæ in vnitate ſubſtantiæ, qualitatis, vel quantitatis fundantur, quales ſunt relatio vnitatis, ac diſtinctionis, ſimilitudinis, ac diſſimilitudinis, æqualitatis, & inæqualitatis; eiuſmodi enim ſpecies ſunt illius generis.

Secundum genus relationis eſt, illud, quod fundatur in actione, & paſſione præſenti, præterita, vel futura, de quorum numero ſunt paternitas, & filiatio, & vniuerſaliter relatio cauſæ, & effectus. Genus tertium eſt in menſura fundatum, ad quod ſcientia, & ſcibile ſpectant, in quantum ſcibile menſuræ rationem habet, ad ſuam ſcientiam comparatum, ſcientia autem menſurata ab illo cenſetur, quorum ratio in eo poſita eſt, quod tantū, & non plus ſcientia ſe extendit, quanta eſt extenſio ipſius obiecti ſcibilis, à quo ſpeciem ſortitur: iuxta hanc ſimilitudinem relationis realis poſſumus tria genera relationum rationis diſtinguere, quanquam non reperiatur tanta fundamentorum diuerſitas in eis, omnes namque relationes rationis in operatione intellectus fundantur proximè, & quaſi remota fundamenta ſunt res ipſæ, quas denominant, & quæ ad modum ſubiecti concipiuntur, vt expoſitum eſt.

In tres operationes intellectus diuiditur relatio rationis

Poſſumus ergo, ſecundum triplicem operationem intellectus diuerſam, triplex relationum genus ſeparare, & in hunc modum prædicamentum entis rationes logici ordinare: ens rationis in tota ſua latitudine, quoddam tranſcendens eſt reſpectu omnium, atque idcircò extra prædicamentum va-
38 gatur, non ſecus, ac ens reale excluditur à prædicamentali ordine: generaliſſimum autem huius noſtri prædicamenti erit relatio rationis vniuerſas comprehendens, quemadmodum ſupremum genus prædicamenti ad aliquid, eſt relatio realis; ad huius enim ſimilitudinem quidditatiuè, atq; vniuocè enunciatur relatio rationis de ſuis ſpeciebus.

Diuiſio ſupremi generis relationis rationis.

Diuiditur ergo, genus hoc ſupremum in tres ſpecies ſubalternas, hoc eſt, in triplex relationum genus, iuxta triplicem operationem intellectus, & eorum quodlibet diuiditur rurſus in alias ſpecies, vſque ad atomas per ſuas differentias.

I. genus relationis, quod fundatur in prima operatione intellectus.

Primum genus relationum eſt, quod fundatur in prima operatione intellectus, quę cōparatiua cognitio appellatur, ſub quo in primis collocantur relationes omnium prædicabilium, generis, ſpeciei, differentiæ, proprij & accidentis, quæ ex comparatione ſimplici vniuerſalis naturæ ad ſua inferiora conſurgunt; huc etiam ſpectant diuerſæ ſpecies relationum ac diſtinctionum rationis; quæ quaſi ſupplementum quoddam videntur eſſe relationum, ac diſtinctionum realium, & ex comparatione extremorum reſultant, vt huiuſmodi diſtinctio relationis realis indicat; etenim vt 39
relatio realis inter duo extrema intercedat, tria requiruntur, primum, vt realia ſint, ſecundùm, vt realiter ſint diſtincta, vel certè ex natura rei, vt opinionum diuerſitatem comprehendamus, poſtremum, vt fundamentum reale ſit, & in extremis realem diſtinctionem habeat, vniuerſa hæc in paternitate, & filiatione inuenies, entia enim realia ſunt pater, & filius, & re ipſa diſtinguūtur, fundamentum item reale eſt, nempe generatio actiua, & paſſiua, vel potentia ad actum reducta, quocunque autem horum trium deficiente, erit relatio rationis, diuerſa quidem ſecundum ſpeciem iuxta defectus diuerſitatem.

I. ſpecies relationis rationis.

Erit igitur prima ſpecies, quando neutrum extremum reale eſt, ſed fuit, vel erit in aliqua differentia temporis, & talis eſt relatio, qua Antichriſtus dicitur poſterior Adam; rationis quidem ex parte vtriuſque extremi. Adam enim iam non eſt, & Antichriſtus nondum extra cauſas; vel etiam quando v- 40
num duntaxat extremum eſt reale, & hæc eſt realis ex parte vnius extremi, rationis vero ex parte alterius, vel certè ex vtraque parte rationis, iuxta diuerſas Doctorum ſententias, alij enim affirmant inter ens reale, & non ens, realem relationem neququam intercedere, alij vero ex parte extremi realis, realem ponendam eſſe, arbitrantur. Alienum autem valde eſt à præſenti inſtituto hæc

diſcutere, talis erit relatio inter Petrum, & chimeram.

II. ſpecies relationis primi generis.

Secunda ſpecies relationis eſt, ſub hoc genere, quando extrema ſunt realia, ſed non diſtincta realiter, & talis eſt relatio diſtinctionis eiuſdem ad ſe ipſum, talis item eſt relatio diſtinctionis inter diuina attributa bonitatis, & ſapientiæ, præſertim in doctrina D. Thomæ,
41. aſſeuerantis, neque ex natura rei, neque ante conſiderationem intellectus eſſe diſtincta, ſed ſolo officio intellectus, aliquo tamen inuento in re fundamento, vt ſuo loco explicabitur, quod non reperitur in diſtinctione eiuſdem à ſe ipſo.

III. ſpecies eiuſdẽ primi generis.

Tertia ſpecies contingit, quando extrema quidem realia ſunt, deficit tamen reale fundamentum: cæterum duobus modis: primo quidem fundamento, ex parte alterius extremi deficiente, & tunc ex parte illius relatio rationis intercedit, cum tamen ex parte alterius fundamentum habentis ſit realis, talis eſt relatio creatoris ad creaturam, ex parte quidem creaturę realis, rationis verò ex parte creatoris, qui vt ſuperius attigimus talis dicitur ante operationem intellectus, non quia ad creaturam referatur, ſed quia ad ipſum creatura refertur, deficere autem fundamentum ex parte Dei dicimus ad relationem realem, nõ ex defectu, ſed ex diuina excellentia, quæ cum ſit alterius ordinis à creatura, ab ea non depẽdet, neque ordinatur, & idcircò fundare relationem realem reſpectu illius, non eſt poſſibile, niſi quiſpiam vellet mutationem aliquam
42. realem in Deo admittere; cum creator ex tẽpore dicatur, quod abſurdum eſt; huc etiam ſpectare intelligendum eſt vniuerſas relationes, quæ in prædicamento ad aliquid tertium genus conſtituunt, ex parte quidem alterius extremi, in quo non eſt fundamentum ſufficiens realis relationis, vt in prædicamento ad aliquid manifeſtum erit.

I. modo deficit relatio realis ex parte fundamenti.

II. modo etiam deficit ex parte fundamenti.

Secundo modo contingit relatio rationis ex defectu fundamenti, quod & ſi reale ſit ex parte vtriuſque extremi, non tamen diſtinctũ realiter, vel ex natura rei, ſed ſola operatione intellectus, eiuſmodi eſſet relatio ſimilitudi-
43. nis inter duos homines, ſi contingeret eadem numero albedine affectos eſſe, reale quidem fundamentum eſſet albedo in vtroque extremo, non tamen diſtincta, ſed eadem re, & numero, & ideò non dicerentur propter illam ſimiles relatione reali, ſed rationis, eiuſmodi item eſt relatio ſimilitudinis inter diuinas perſonas ratione diuinæ eſſentiæ, apud D. Tho. quæ cum verè ſit eadem numero, & indiſtincta in ipſis, nec diuinæ perſonæ ob eam habẽt diſtinctionem realem, nec fundatur in ea relatio realis ſimilitudinis, ſed rationis tantum, quemadmodum à ſolo intellectu diſtingui poteſt, non ſecus, ac diſtinguit eandem rem à ſe ipſa, & de primo genere hæc ſatis ſint.

II. genus.

Genus ſecundum relationis huius prædicamenti eſt, quod ſecunda operatio intellectus fundat, quæ eſt compoſitio, & diuiſio, & talis relatio eſt, quæ reperitur inter ſubiectum, & prædicatum, quæ ſunt quaſi oppoſitæ partes propoſitionis, ex quibus integratur, ac rurſus inter integram ipſam propoſitionem ad ſuas partes comparatam, & partes ipſas.

III. genus relationis rationis.

Tertium, ac poſtremum genus eſt, in tertia operatione intellectus fundatum, vt relatio illationis, conſequentis, & antecedentis, ex tribus namque ſyllogiſmus conflatur (qui tertiam operationem intellectus conſtituit) nempe ex maiori, minori, & concluſione, & tres ipſæ propoſitiones in modo, & figura diſpoſitæ, hoc eſt, ſecundum ſitum, quantitatem, & 44
qualitatem, cæteraſque modorum, & figurarũ conditiones, ordinem habent inter ſe ab intellectu excogitatum, per comparationem vnius ad aliam, ac duarum primarum cum tertia, ex tali comparatione, ac compoſitione conſurgit relatio rationis, quæ appellatur ſyllogiſmi à qua propoſitiones, vnum quid conſtituentes, vel potius conſtitutum ipſum, ſyllogiſmus vocatur, illud tamen obiter adnotandum duxi hac in parte, has omnes relationes rationis ſecundas intentiones appellari, ſiue in prima, ſecunda, aut tertia operatione intellectus fundentur, & non tertias, vel quartas, vt voluerunt quidam, ſic intentiones multiplicantes, vt propoſitio, tertia ſit intentio appellanda, quia ex terminis ſit, qui ſecundæ intentiones vocantur, ſyllogiſmus item quarta, quia ex ſecundis intentionibus terminorum, ac tertijs propoſitionum conflatur, non conſiderantes propoſitionem, & ſyllogiſmum ſecundas intẽtiones non excedere, ſed earundem appellatione comprehendi, cuius ea eſt ratio, quam ſu- 45
perius attigimus, quia vbi vna ſecunda intentio fundat aliam, vel ab ea denominatur, materiali tantum ratione intentio ſecunda vocatur, formali verò prima, cuius officio fungitur nam ſic ſe habet in tali denominatione, ac ſi realis eſſet natura à ſecunda intentione denominata, officium namq;, & natura primæ intentionis

tentionis eſt, à ſecunda denominari, ſecundæ vero denominare primam, ea igitur, quæ denominatur, tanquam prima intentio vſurpatur in tali denominatione, licèt ipſa ſit ſecūda, & ea, quæ denominat, ſemper officio ſecūdæ intentionis fungitur: termini igitur comparatione propoſitionis primam intentionē referunt. propoſitio item ad ſyllogiſmum cōparata, in ſecundis igitur intentionibus ſiſtendum eſt, nec vlterius progrediendum, ita vt nomine communi ſecundarum intentionum cunctæ relationes rationis comprehendantur.

Cunctæ relationes ſub ſecundis intentionibus comprehēduntur.

Tractatus de modo, quo prædicationes exercentur in concretis, atq; in abſtractis primarum, ac ſecundarum intentionum.

1\. Intentum huius tractatus.

EXplorata iam entis rationis natura, ac diuiſione, eoque prædicamentali ordine diſpoſito, qui ad Logicam conſiderationem ſpectat, aperire operæ precium eſt ad pleniorem prædicabilium notitiam, quonam pacto in fundamentis ipſis, quæ primæ intentiones nuncupantur, atque etiam in ipſis entibus rationis, hoc eſt ſecundis intentionibus, vel relationibus, prædicationes exerceantur, & licèt in multis aſſimilentur primarum, ac ſecundarum intentionum prædicationes, claritatis gratia oportebit ſeparatim de vtriſque agere, & idcircò in duas partes diuidimus præſentem tractatum, quarum prima verſabitur circa intentiones primas, poſtrema circa ſecundas. Et quidem, quod ad primas attinet, his quatuor modis exercentur: Primo, vt concretum ſit vtrumque, prædicatum videlicet, & ſubiectum, vel vtrumque abſtractum, aut prædicatum abſtractum, ſubiectum vero concretum: aut demum eſt oppoſito concretum prædicatum, & abſtractum ſubiectum.

Diuiſio tractatus.

Quatuor modis prædicātur primæ intentiones.

Quot modis prædicationes ſint falſæ.

Quatuor modis prædicationes ſunt falſæ.

2\.

VT autem certa ab incertis ſecernamus, illud eſt certiſſimum, quocunque modo ex his quatuor diſponantur, falſas eſſe prædicationes, ſi prædicatum, & ſubiectū, non cohærent, cohærere autem intelliguntur, dum aliquo modo inter ſe ſunt ordinata, ita vt vnum ſit ſuperius, inferius alterum, vel certè æqualia, quorum vnum aliquo modo ad alterū pertinet, vel quia in ratione aut eſſentia eius continetur, vel certè, quia propria paſſio illius eſt, ſeu vniuerſaliter loquendo ſe habent tanquam ſubiectum, & accidēs, ſi enim ab his modis deficere prorſus intelligantur, dicimus non cohærere, ſed eſſe prædicationem diſparatam, de qua notum eſt eſſe falſam.

I. poſitio.

Secundo, certum eſt ex prædicationibus, in quibus prædicatum, & ſubiectum cohærere dicuntur, veram eſſe illam, qua prædicatur cōcretum ſuperius de inferiori vt dum ſic enunciamus, homo eſt animal, equus eſt animal, atque ex conſequenti vera erit etiam, ſi per conuerſionem ſimplicem inferius de ſuperiori enuncietur, vt animal eſt homo, id tamen erit diſcriminis, quod prędicatio prima directa eſt poſtrema indirecta.

II. poſitio.

Tertio certum eſt, concretum de concreto æquali, verè enunciari, vbi prædicatum ad eſſentiam ſubiecti pertinet, vel propria paſſio illius eſt, quales ſunt prædicationes differentię, & proprij, homo eſt rationalis, homo eſt riſibilis, veræ etiam ſunt indirectæ, ſiue ſpecies de differentia enuncietur, ſiue de propria paſſione ſubiectum, vt ſi dicas rationale eſt homo riſibile eſt homo, & eodem prorſus modo ſe habebunt tam directæ, quam indirectæ prædicationes concretorum, quorum vnum eſt accidens, vel ſubiectum comparatione alterius, nam vera eſt vtraque hæc enunciatio, homo eſt albus, & album eſt homo, & ſic de ſimilibus cenſendum eſt.

III. poſitio.

3\.

Certum eſt apud omnes quartum, nempe vbi abſtractum de concreto enunciatur, falſam eſſe prædicationem, vt dum ſic dicimus, homo eſt humanitas, & hoc non tantum propter realem diſtinctionem, quæ in creaturis reperitur inter vnum, & alterum; ſed propter modum ſignificandi diuerſum: diſtinguuntur in primis homo, & humanitas reali diſtinctione, non tanquam vna res ab alia, vt Petrus à Paulo, cum humanitas, non ſit res alia ab homine, ſed intra eius eſſentiam claudatur, diſtinctione tamen reali, quam appellant includentis, & incluſi, concretum enim non dicit nudam naturam, ſed ſuppoſitum concernit atque in communi ſignificat, ſuppoſitum autem addit ſupra naturam ſubſiſtentiā, vel ſuppoſitalitatem realiter ab eadem natura diſtinctam, quā, cum abſtractum nudam importet,

IV. poſitio.

4\.

quidpi-

quidpiam reale importare ſubiectum cenſetur non importatum in prædicato, & ea propter hoc genere realis diſtinctionis ab illo ſeparari, quod ſatis eſt, vt abſtractum de concreto non prædicetur. Quare miror profectò Magiſtrum Soto quæſtio. 3. vniuerſalium, aſſerentem ſimilem propoſitionem, homo eſt humanitas, propter modum tantum ſignificandi negari, non propter extremorum diſtinctionem, cum verum ſit (inquit) eandem rem eſſe hominem, & humanitatem, & fortaſſis ſuo tempore hæc doctrina circumferebatur, noſtra tamen ætate vtraque de cauſa falſa iudicatur, nam licèt, non ſit res alia homo ab humanitate, ex æquo ab eo diſtincta, hoc eſt, ita vt mutuo in ſua entitate reali ſe excludant, aliud realiter ab ea diſtinctum importat: ſuppoſitum namque ex duplici componente integratur, tamquam quoddam totum, nempe ex natura, & ſuppoſitalitate, prædicatum igitur ſe habet reſpectu ſubiecti ad modum partis, & quidem diſtinctæ, realiter, quia natura, & ſuppoſitalitas, ſecundum communem ſcholę ſententiam realiter diſtinguuntur in creaturis, ſimilis eſt ergo diſtinctio concreti, & abſtracti huiuſmodi, ac totius, & partis, ſed pars in compoſitis rebus non prædicatur de toto, non enim admittitur hominem eſſe materiam, vel formam: propter rationem vtramque diſtinctionis videlicet, & ſignificationis, ergo vtraq; hęc ratio falſam reddit propoſitionem abſtracti de concreto.

Homo & humanitas non ſunt idem.

Maiori tamen admiratione, dignum eſt admiſiſſe Durandum ſimiles prædicationes: homo eſt humanitas, equus eſt equinitas in 1 diſtinctio. 24. quæſt. vltima: regulam vniuerſalem ſtatuens, in concretis ſubſtantialibus creaturarum eſſe admittendas, licèt falſæ exiſtimentur in accidentalibus. Quod nullo modo audiendum eſt, cum, & communi omniũ ſententiæ aduerſetur, & euidenti ratione falſitatis conuincatur.

Reijcitur doctrina Duran. de prædicationib. abſtracti de concreto ſubſtãtialibus.

6.

Idem iudicium ferendum erit de propoſitione, in qua abſtractum accidentale prædicatur de ſuo concreto, vt dum dicimus album eſt albedo: coloratum eſt color, quia maior in his extremis diſtinctio realis intercedit, poſtquam nudam formam prædicatum continet, ſubiectum verò in alio connotatur extremo. Quæ autem dicuntur de his propoſitionibus directis, tam in abſtractis, atq; concretis eſſentialibus, quã accidentalibus, ſuo etiam modo accommodanda ſunt indirectis, ex eiſdem extremis conſtitutis, in quibus ex oppoſito, de abſtractis concreta enunciantur, quales ſunt prædicationes iſtæ, ac ſimiles: humanitas eſt homo, albedo eſt album, cùm notum ſit eandem extremorum diſtinctionem, eundem itẽ ſignificandi modum diuerſum intercedere: à quibus tranſcendentia excipienda ſunt, in quibus tranſcendentiæ ratione, concretum de abſtracto enunciatur, vt benè adnotat D. Thom. de veritate, quæſt. 21. articulo 4. ad quartum, vt dum enunciamus, entitas eſt ens, entitas eſt bona, &c. Excipitur etiam quantitas, quæ cùm partes intrinſecas habeat, ſitque accidentium corporalium ſubiectum proximum, vt in proprio prædicamento videbimus, concretum in ea de abſtracto enunciatur, vt in his ac ſimilibus conſtat prædicationibus, quæ ab vniuerſis admittuntur, quantitas eſt quanta, ſuperficies eſt alba. 7.

Neq; in accidentibus abſtractũ de concreto ſuo prædicatur.

An abſtractum de abſtracto prædicetur.

SI verò vnum abſtractum prędicetur de altero, vel abſtractum differentiæ, de abſtracto generis, vt animalitas eſt rationalitas, vel è conuerſo, rationalitas eſt animalitas, vtraq; iudicatur ab omnibus falſa, quia gradus genericus, & differentialis diuerſi ſunt, & non ſe includunt, vt ſic in abſtracto, & formaliter ſignificati: ergo neque vnus enunciatur de altero, cui accedit gradum differentialem ex propria conditione, per modum adiacentis prędicari, & ideò in quale quid, ſed forma, vt in abſtracto ſignificata, non habet modum alteri adiacentis, cum ſubiectum, non reſpiciat, ergo nec de altero ſic poteſt enunciari.

Superſunt duo genera abſtractorum, vnum dum ſuperius de inferiori prædicatur, vt humanitas eſt animalitas, alterum, dum vnum æquale de altero, nempe abſtractum differentiæ de abſtracto ſpeciei, vt humanitas eſt rationalitas, & de hoc eadem ferè ratio eſt, ac de ſuperiori, & inferiori, vt in decurſu quæſtionis patebit: huc ergo reducitur tota controuerſia, an prædicationes in quibus abſtractum ſuperius prædicatur de abſtracto inferiori, veræ ſint, & admittendæ.

Quæ locum in primis, non habet in accidentalibus, ſiue ad quartum, vel quintum prædicabile referantur enunciationes, conſtat namque falſas eſſe, vt ſequentes teſtantur propoſitiones, humanitas eſt riſibilitas, humanitas eſt albedo, cuius ea eſt ratio, quia.

Abſtractũ de abſtracto non prædicat in 5. prędicabili.

quia accidentales iſtæ prædicationes idcircò
in concretis admittuntur, quia concretum
nomen poſitum à parte ſubiecti cònnotat
ſubiectum, cui inhæret forma in prædicato
importata, quod nomine etiam concreti,
34. ac per modum inhærentis ſignificatur, in ab-
ſtractis vero nihil tale reperitur, quia, nec ſub-
iectum connotatur, nec ſignificatur forma in
prædicato per modum inhærentis, ſed per ſe
ſtantis: quare prædicatum in ſubiecto, non
clauditur, ſed denotatur extremorum identi-
tas, impoſſibilis quidem, cum vnum ſit ſubſtā-
tia, accidens alterum, vel certè formæ ſint ac-
cidentales, reali, vel formali diſtinctione ſe-
paratæ, vt in prædictis, & ſimilibus conſtat
enunciationibus, qua propter à nemine ad-
mittuntur.

Sed nec locum habet controuerſia in abſtra
ctis ſuperioribus, & inferioribus differentia-
rum, vt dum ſic enunciamus, rationalitas eſt
ſenſibilitas, cum conſtituendum infra ſit capi-
te de differentia, non eſſe tales propoſitiones
admittendas, nam cum conceptus ſimplices
ſint, vna non claudit aliam, qua propter, nec
prædicationem illius ſuſcipere poteſt, tota igi
tur (vt diximus) diſſidij ratio eſt, vbi abſtractū
ſuperius eſt natura generica, inferius verò ſpe-
cifica, vt in his: humanitas eſt animalitas, ani-
malitas eſt corporeitas, quia eſto humanitas,
& animalitas ſint formæ, & vt tales ſignificen-
tur cōpoſitę tamen ex gradu naturæ genericę,
& differentialis, cōpoſita eſt. n. humanitas ex
animalitate, & rationalitate nō ſec⁹, ac homo
in concreto ex animali, & rationali, ex quo va
lidum deſumitur argumentum earum verita-
tem conuincens, nam idcircò vera eſt ſimilis
concretorum enunciatio, homo eſt animal,
quia prædicatum clauditur in ſubiecto tanquā
pars illius eſſentialis, nēpè in homine animal,
vel natura ſenſitiua, ſed humanitas eſt etiam
forma compoſita ex animalitate, & rationali-
tate, ergo etiam in abſtractis verum eſt prædi-
catum claudi in ſubiecto, id autem importatur
in prædictis enūciationibus, ergo abſq; dubio
erunt admittendæ.

An, humanitas eſt animalitas, ſit vera propoſitio.

I. argum. pro affirmatiua parte.

II. argum.

Secundo, extrema harum propoſitionum
eundem modum ſignificādi retinent, cum ab-
ſtractum ſit vtrumque, ergo non efficit propo-
ſitionem falſam diuerſus modus ſignificandi;
9. vt in abſtracto, & concreto vidimus, ſed neq;
eorundem extremorum diſtinctio, quia nec
realis eſt, cum eadem ſit natura generica, & ſpe
cifica (nec enim ſpecies ex genere, & differen-
tia componitur, tanquam ex rebus, vel parti-
bus diſtinctis, ſed tanquam ex diuerſis conce-
ptibus, ac gradibus eiuſdem naturę) neq; etiam
formalis, ſed ſolius rationis diſtinguentis eoſ-
dem gradus, atque conceptus, diſtinctio autem
rationis, non valet falſam propoſitionem red-
dere, vt in concretis conſtat, animali, & ho-
mine: quę eodē modo diſtinguuntur, ac abſtra
cta, ergo quemadmodum in concretis admit-
titur, pari ratione erit in abſtractis admittēda.

Tertiò, propoſitio vera eſt, cuius prædicatū
continetur in ſubiecto, cum id ſolum enūciet, III. argum.
vt dum dicimus hominem eſſe animal, idem
ſignificamus, quod animal in homine conti-
neri, ſed abſtractum ſuperius continetur in in-
feriori, non ſecus atque concretum, vt anima-
litas in humanitate, tum, quia eam componit,
tum etiam, quia animalitas ſignificat princi-
pium ſentiendi, quod negari non poteſt in hu
manitate claudi, cum verum ſit enunciare, hu-
manitas habet principium ſentiendi, admitti
ergo debent ſimiles enunciationes: & ſi forte
dixeris, contineri quidem, ſed id non ſufficere,
niſi totum id, quod eſt in ſubiecto contineat
prædicatum, nam id videtur enunciari, cum di
cimus, hoc eſt illud, adhuc probo, idem con-
tingere in his propoſitionibus, quia ſuperius
abſtractum vnam partem inferioris continet
actu, alteram in potentia, vt animalitas naturā
ſenſitiuam actu, rationalem in potentia, quod
ſatis eſt ad veritatem propoſitionis, cum non
alio modo genus concretum contineat totum
quod eſt in ſpecie.

Poſtremo, in formis Phyſicis, quales ſunt a-
nimæ, admittuntur ab vniuerſis ſimiles abſtra Vlti. argu.
ctorum prædicationes, verum namque in eo-
dem homine eſt enunciare, anima rationalis
eſt ſenſitiua, eſt forma viuentis, atque corpo-
rea: non alia ratione, niſi quia inferior anima
continet gradum ſuperioris, ſed formæ Meta-
phyſicæ, quæ ſignificantur abſtractis nomini-
bus generis, & ſpeciei, vt humanitas, & anima 10.
litas, accipiuntur ab eiſdem, nempe ab ani-
ma ſenſitiua animalitas, rationalitas ab anima
rationali, ab vtraque autem humanitas, quæ
idcircò vtramque claudit, ergo pari ratione e
runt admittendæ. In abſtractis etiam formis
accidentium genericis atque ſpecificis veræ
ſunt ſimiles enūciationes, nemine diſſentien-
te, vt albedo eſt color, virtus eſt habitus, habi-
tus eſt qualitas, ergo non ſecus veræ cenſendæ
ſunt in ſubſtantijs, cum omnimoda ſit rationis
paritas, quod enim in prædicamento ſubſtan-

Confirmatur à ſimili argum. efficaci.

tiæ, aut accidentis genera, vel ſpecies conſtituantur, non variat modum prædicandi ſuperiorum de inferioribus, ſi quidem non minus color genus eſt albedinis, de qua quidditatiue enunciatur, quam animal hominis, ergo nec veritatem propoſitionum variare poteſt, quemadmodum ergo in concretis, non variatur, nec in abſtractis varianda erit.

Variæ ſententiæ, cum ſuis fundamentis.

11. Rationes iſtæ proculdubio efficaces, doctiſſimos viros abire in affirmatiuã partem coegerunt, & ſimiles propoſitiones admittere, veras igitur eſſe aiunt Magiſt. Soto quæſt. 3. vniuerſalium. Doctor Cant. c. de differentia, Mercatus cap. de genere fol. 11. colum. 2 Magiſt. Oña quæſt. 3. vniuer. art. 3. & ex moderniori bus plures.

Secunda ſententia oppoſita eſt, penitus negandas eſſe ſimiles propoſitiones tenens, quã planè docet Scotus in 1. de 5 quæſt. 1. artic. 1. eumque ſequuntur Niphus 5. Metaph. quæſt. 2. conclusio. 5 ad 3. Epiſcopus Canarienſis 1. par. quæſt. 28. articul. 2. diſput. 2. atque etiam plures moderni: quamquam Scotus propter formalem diſtinctionem extremorum, eas negauerit, cæteri vero, qui ſolam diſtinctionem rationis in eis ponunt cum D. Tho. propter modum ſignificandi abſtractorum.

Ratio huius ſententiæ. Ratio huis ſententiæ eſt, ſuperior differentia, nõ enũciatur formaliter de inferiori, quia in abſtracto ſignificatæ, non ſunt differentiæ, ſed differentiarum principia, vnde cum ſint principia diuerſarum differentiarum, formaliterq; proinde accipiantur, ſub abſtractis nominibus cohærere nõ poſſunt, ſed abſtractum ſuperius & inferius, vt humanitas, & animalitas,
12. ſignificantur, vt principia diuerſorum, nempe generis, & ſpeciei, vel vt proprius loquamur, vt principia ſpeciei ſubalternæ, & atomæ, ergo in ſenſu formali quem continẽt, cohærere nõ poſſunt.

III. ſententia media P. Fonſec. Medium inter hæc duo extrema conſtituere nititur Doctor Fonſ. noſtræ Societatis 5. Metaph. à ſect. 1. vſque ad quintam, ſectione enim 3 affirmatiuam partem ſibi eligendam ſtatuit, affirmans falſam eſſe negatiuam, cuius argumenta ſoluit, & ſectio. 4. vtrumque extremum
13. componere vult hac diſtinctione, abſtractum ſuperius, & inferius bifariam accipere poſſumus: primo quidem ſimpliciter, & abſq; reduplicatione, in qua acceptione, non ſunt adeò præciſa, quin ſuperius in inferiori claudatur, ſecundo accipiũtur cum reduplicatione hoc modo, humanitas ſub præciſo conceptu formæ, vel pſſĩc pij hominis, eſt animalitas ſub præciſo conceptu formæ animalis: & ſenſus iſte falſam efficit prædicationem, primus veram, cuius ea eſt ratio, quia ſub præciſione iſta, vna forma penitus eſt auulſa ab alia, nec identitatem cum illa habet, quare neque, vt incluſa in ea ſignificatur, verificari igitur de ea, non poteſt, cum igitur ſententia prima vera iuxta primum ſenſum, ſecunda iuxta poſtremũ, in quibus cum à ſuis patronis accipiantur, non diſſident, ſed cum ſibi ſtatim obiecerit ſub his præciſionibus reduplicatiuis neque animal de homine prædicari, neque vniuerſaliter genus de ſuis ſpeciebus in concreto ſignificatis: reſpondet abſtracta aptiora eſſe, vt ſub tali præciſione accipiantur, quam concreta ex ipſo modo ſignificandi, ſed quantum valeat ſolutio hæc, cum notum ſit, poſſe concreta etiam ſub præciſione accipi, quis non videat? Obijcit ſibi P. Fonſ. & ſoluit argu.

Nihilominus ſecundam ſententiam, tales propoſitiones, non admittendas, planè inſinuat D. Thom. 4. contra Gent. cap. 81. num. 2. & opuſculo de ente, & eſſẽtia, c. 3. & 4. quã Ferrar. & Caiet. expreſſis ferè verbis ſequuntur ſenſum illius explicantes, & Ferrar. quidem eo loco, & 1. etiam lib. c. 18. & c. 25 ſ. Conſiderãdum. II. ſententia D. Thom.
14.

Ad quæſtionis ſolutionem aduertenda.

Vt autem mentem D. Thomæ aperiamus, obſeruandum eſt ex doctrina illius, concretum, & abſtractum eandem rem ſignificare, diuerſa tamen ratione, nã homo verbi gratia ſignificat eſſentiam hominis, per modum totius actualis, id eſt, habentis naturam animalitatis, & rationalitatis, vnde cum non ſolum homo abſtractus à ſingularibus ſit habens humanitatem, ſed etiam ſingulares homines, vt Petrus, & Ioannes tales dicantur, fit vt nomen concretum homo, eſſentiam ſignificet, vel naturam, non præciſam à principijs, vel differentijs indiuidualibus, ſed eas quaſi in confuſo importantem, ex quo habet, vt de ſingularibus hominibus enuncietur, cũ dicimus Petrum, vel Ioannem eſſe hominem, ſenſus enim huius enunciationis eſt, Petrum eſſe habentem humanitatem, humanitas verò c- Notab. ex D. Thom.

rò eandem eſſentiam importat, præciſam tamen à princip js indiuidualibus, non enim ſignificat eam per modum habentis,ſed per modum principij formalis eiuſdem habentis: & pari ratione,animal naturam importat ſenſitiuam ſecundum modum habentis,&hinc eſt, quòd licet à ſpeciebus,& differētijs abſtrahat,
51. ſecundum continentiam actualem, vtraſque tamen poteſtate continet,animalitas verò nudam,ac præciſam naturam ſenſitiuam ſignificat,non ſecundum modum habentis, ſed tanquam principium, quo animal in eſſe animalis cōſtituitur,& vt propius ad rem accedamus animal importat naturam ſenſitiuam, tanquā vlterius perfectibilem,per differentias,nequaquam vero animalitas,quæ cum ſit forma,nō eſt cōtrahibilis,ſed per modum actualis perfectionis ſuæ ſpeciei ſignificatur.

Quid ſignificet animalitas.

Ex quibus duo intulit D. Thomas, alterum eſt,eiuſmodi abſtracta per modū partis ſignificari,& quidem de animalitate, & rationalitate euidens eſt,cum illa gradum naturæ ſenſitiuæ, hæc vero gradum rationalitatis importet, ex quibus,tanquam ex partibus componitur homo. humanitas verò licet comparatione earum totalis forma ſit, ex vtraque partiali compoſita, ſed tamen comparatione hominis quaſi partis rationem habet, vel certe modum alterius componentis eum, ſimul cum perſonalitate,ex modo ſuæ ſignificationis, habens enim humanitatem cum modum ſuppoſiti inſinuet,ex natura nempe humanitate,& ſuppoſitalitate eam terminante,atq; complente conſtat,& hinc prouenit,quod humanitas de homine non prædicatur.

I. corolar. ex D.Tho. 16.

Secundo infertur intentiones generis, ſpeciei,atque differentiæ his abſtractis, non conuenire,ſed concretis, nam vt benè Auicenna protulit 5. Metaph. capite 7. quem Caietanus refert opuſculo de ente,& eſſentia,cap 4. non longè à principio, animalitas non eſt genus, ſed principium generis,humanitas non eſt ſpecies,ſed principium ſpeciei, nec rationalitas eſt differentia,ſed differentiæ principium, huius autem pulchra eſt ratio à D. Thom. allata: quia genus ex propria natura, & cōditione habet modum totius potentialis,ſpecies vero totius actualis,atque perfecti, ſi igitur abſtracta, formarum, partium conditionem habent, ſequitur, nec genera eſſe neq; ſpecies,ſed vtruſque principia.

II. corola. *Auicenna.* *Ratio D. Thom.*

Totius controuerſiæ reſolutio.

EX quibus infertur duplex concluſio quibus ſententia D. Thomæ,& noſtra explicatur.

Prior eſt, ſi propoſitiones ſuperioris abſtracti de inferiori,realiter, vt aiunt, atque identicè accipiantur,veritatem habent,quia humanitas,& animalitas eadem res ſunt, eādem hominis naturam continēt,ergo verum erit dicere,animalitatem eandem eſſe rem cum humanitate. *I. concluſ.* 17.

Secunda concluſio, ſi formaliter accipiantur,vt poſtulat abſtractorum conditio, & in communi modo loquendi accipiuntur, veritatem habere non poſſunt: hanc oſtendo primo: quia vt D.Thomas docet opuſculo de ente,& eſſentia cap.3. in principio, vt genus de ſpecie enuncietur, neceſſe eſt,vt quidquid ſpecies continet,genus ipſum complectatur,cum id deſignetur,cum dicitur vnum eſſe aliud,per modum quidem generis, hoc eſt partem vnā actu,alteram in potentia,nam ſi naturam tantum ſenſitiuam cōtineret animal,& nullo modo differētiam rationalem,nequaquam de homine enunciaretur:ſed animalitas non continet totum, quod eſt in humanitate, cum hæc ex vtraque parte componatur, animalitate,& rationalitate,ergo non valet de ea enunciari, minor efficaciter probatur, quia animalitas, non importat rationalitatem, neque ſecūdum actum, neque ſecundum potentiam,euidens eſt primum,ſed conſtat ſecundum, ſiquidem animal,idcircò continet in potentia differentias,quia per modum totius potentialis,atque perfectibilis,ideoque per modum habentis naturam ſenſitiuam ſignificatur, ſed animalitas talem modum ſignificandi non habet,ſed nudam ac præciſam naturam ſenſitiuam denotat per modum principij,& partis,ergo de humanitate formaliter non enunciatur. *II. conclu.* 18.

Secundo,pars actualis, vt talis ſignificata, in quibuſcunque,non enunciatur de toto, at animalitas habet rationem partis actualis cōparatione humanitatis, quæ ex ipſa rationalitate,& animalitate tanquam ex partibus componitur actualibus,ſi ergo actualis pars non enunciatur de toto neq; animalitas de humanitate: probatur minor, quia animalitas comparatione humanitatis, non poteſt habere, niſi rationem partis actualis,aut totius potentialis: hanc vltimam non habet, cum non ſit genus,ſed principium generis,ergo habebit *II. probat.*

primam, ſecundum quam enunciari de toto nequit.

Confirm. Argumentum efficaciter confirmat eiuſmodi enunciatio, homo eſt humanitas, quam idcircò admittit nemo, quia humanitas comparata ad hominem, conditionem partis habet, & vt talis ſignificata, non verificatur de toto ipſo homine, pari ergo ratione, neganda eſt alia, humanitas eſt animalitas.

Expoſitio P. Fonſeca reijcitur. Neque oportet, vt ait P. Fonſe. ſub reduplicatione accipere extrema, vt falſa cenſeatur enunciatio, quia ex proprio modo ſignificandi abſtractorum deſignantur prędicata, vt auulſa

19. penitus ab inferioribus, cum non ſint abſtracta ab illis abſtractione vniuerſali, ſed præciſiua, neque animalitas ab animali, vel humanitate alio modo abſtrahibilis eſt, vnde proprius ipſe ſignificandi modus formalem ſenſum, ac reduplicatiuum exhibet, atque idcircò abſoluta locutione falſæ cēſentur, non minus quam ſub reduplicatione.

Quædam obiectiones proponuntur, & ſoluuntur.

I. obiectio. Si autem obijcias humanitatem, verè prædicari de hac, & illa humanitate ſingulari: animalitas item de ſingularibus ſenſitiuis naturis enunciatur, ergo non ſunt præciſæ à ſuis inferioribus, ſed humanitas eſt inferior re

20. ſpectu animalitatis, ergo nō eſt vſquequaque, hæc ab illa præciſa, quin poſſit verè de ea enunciari.

Reſpondetur. Reſpondetur, nullam eſſe partem, imò neque punctum, quod ſi in communi accipiatur de partibus, ac punctis ſingularibus, non enunciatur, cuius ea eſt ratio, quia cum inferiora ſint eiuſdem rationis, modumque ſimilem partis, vel puncti habeant, non eſt neceſſarium proprium mutare modum, ſed eo retento ſatis eſt in communi concipiantur, animalitas ergo de ſingularibus ſimilibus, humanitas de ſingulis humanitatibus abſq; dubio enunciatur, diſſimilis tamen eſt ratio de alijs prædicationibus genericis, vel differentialibus, nam cum abſtracto nomine ſignificentur per modum formæ, ac partis animalitas, & rationalitas, quælibet præſcinditur ab alia, atq; etiam à toto ipſo, nempe humanitate, quæ tanquam ex vtraque compoſita ſignificatur, qua propter, nec de toto, nec de alia parte animalitas enunciari debet: quod vt intelligatur melius diſtinctiò ab vniuerſis acceptata memoria, repetēda erit: abſtractionem duplicem eſſe, vna eſt vniuerſalis, qua cōmune abſtrahitur à particulari bus eodem modo ſignificatis, vt animal ab homine, & equo vtriſq; in concreto ſignificatis, humanitas ab hac, & illa humanitate ſignificatis in abſtracto, alia eſt abſtractio formalis, ſeu præciſiua (quam vocant) per quam non vniuerſale à particularibus, ſed formam à ſubiecto, vel compoſito, aut vniuerſaliter partem à toto abſtrahimus, & cum ſic abſtractum, vel præciſum modum partis ſortiatur de eo, à quo abſtrahitur, vel à quo præſcinditur non enunciatur, quod etiam fatemur omnes, abſtrahitur ergo à duobus humanitas, à ſingularibus humanitatibus, & ab homine, ab illis quidem abſtractione vniuerſalis à particularibus, ab homine verò abſtractione pręciſiua formæ à ſuppoſito, qua propter de illis enunciatur, nequaquam de homine: abſtrahitur item modo ſimili animalitas ab hac, & illa quaſi vniuerſali abſtractione, ab humanitate vero præciſiua quaſi pars à toto, enunciatur ergo de illis, nequaquam de humanitate. Duplex abſtractio. 21.

Si autem inſtes, animalitas abſtrahitur vniuerſali abſtractione à ſingularibus animalitatibus, & idcircò enunciatur de illis, abſtrahibilis ergo erit eodem abſtractionis genere ab humanitate, enunciabiturq; ſimili modo de ea: etenim ſi ab illis abſtrahitur, quia inferiora illius ſunt indiuidua, ab humanitate poterit abſtrahi cum ſit ſpecifica forma ſe inferior, non ſecus, ac animal abſtrahitur ab homine, & equo abſtractione vniuerſali, non eſt ergo neceſſarium abſtractione præciſiua ab humanitate eſſe abſtractam, falſum igitur eſt fundamentum, cui innititur ſententia prædicationem animalitatis de humanitate non admittens. II. obiect. 22.

Reſpondetur, animalitatem in abſtracto ſignificatam modum partis habere, ſiue ad ſingulares comparetur animalitates, vel ad humanitatem, cæterum ad illas tanquam ad partes alias ſingulares, ad humanitatem tanquam ad totalem naturam quam componit, comparatur, & proptereà vniuerſali abſtractione, ab eiſdem abſtrahi poteſt, cum ſint quaſi inferiora eiuſdem rationis: ab humanitate verò, ſolum vt pars à toto, vel forma partialis à totali, ad quam comparari tanquam ad ſe inferius, idcircò repugnat, quia totalis comparatio non eſt, niſi totius potentialis ad partem ſubiectiuam, ratio autem totius potentialis apertè pugnat Reſpond.

gnat cum parte per modum partis ſignificata, qualem modum animalitas habet, vnde ſequitur non abſtractione vniuerſali, ſed præciſiua eſſe abſtrahibilem ab humanitate, ſecus à ſingularibus animalitatibus, quas non, vt totum, ſed vt pars in communi cõſiderata reſpicit, de illa igitur non eſt prædicabilis, de his vero bene poteſt enunciari, quemadmodum pars quęcunque in cõmuni de alijs enunciatur. prędicatione quadam incompleta, & ideò non ſpeciei de indiuiduis, ſed huic ſimili, de toto vero nullo modo: de abſtractione vero animalis ab homine, longe diuerſa eſt ratio, cum abſtrahatur per modum totius potentialis ab homine, equo, & leone, tanquam à partibus ſubiectiuis, ſeu potentialibus, quas ſua poteſtate continet.

Argumenta oppoſita diluuntur.

Ad I. argu. primæ opinionis. AD primum igitur argumentum, primę opinionis ſic oportet reſpondere: prædicationes concretorum ſimiles *Homo eſt animal, homo eſt rationalis*, admittuntur quidem, non ſolum, quia prædicatum continetur in ſubiecto, ſed etiam, quia vt in eo contentum ſecundum modum illius ſignificatur, hoc eſt, per modum totius, atque habentis: & ex conſequenti, quia totum, quod ſpecies actu continet genus claudit ſecundum potentiam: itaque ratio prior non eſt ſufficiens, niſi poſterior ei copuletur, cuius illud eſt argumento, quod humanitas clauditur in homine, & tamen de illo non enunciatur ea ratione, quia non retinet eundem modum ſignificandi, ſed per modum formæ & partis denotatur.

In propoſito igitur, licèt abſtractis ſignificentur nominibus humanitas, & animalitas, modum partis hæc habet, modum totius illa, quod ex prædicato, & alia parte componitur, & idcircò non conſtituunt veram prædicationem, & rurſus non ſignificatur per modum habẽtis humanitas, ſed præciſe per modum principij ſpeciei, vti animalitas per modum 24. principij generis, vel ſubalternæ ſpeciei, eiuſmodi autem rationes ſunt formales diuerſæ, falſam reddentes propoſitionem.

Quibus accedit, quod cum animalitas non ſignificetur per modum totius, ſed partis, & formæ, poteſtatem generis non habet, ac proptereà nequit totum, quod humanitas cõtinere, nec proptereà de ea verè enunciari.

Secundo argumento, in hunc modũ occurrendum eſt, modus ſignificandi abſtractorum Ad II. arg. duo habet, primum quidem, quòd abſtracta ſunt, poſtremum, quòd ex eo formarum præciſarum modum res ſignificatæ ſortiuntur, & quidem in his prædicationibus, de quibus eſt controuerſia prædicatum ſortitur modum formæ partialis, cum determinatum gradum ſuæ naturæ importet, qui cum alia ſubiectum componit, modus autem totius, & partis, etiam ſi in eadem re, vel natura conſtituantur, propoſitionem formaliter acceptam falſam efficiunt, & iſte ſufficit falſam efficere eam enunciationem, & ſimiles: *Humanitas eſt animalitas*, & his planè ſatisfit argumento.

Sed circa illud, quod dicitur extrema ſola ratione diſtingui, & ideò falſam propoſitionem non efficere, iuxta vniuerſalem regulam affirmãtem, diſtinctionem rationis extremorum, non ſatis eſſe, vt falſa propoſitio iudicetur, 25. multa congerit Magiſt. Soto, vbi ſupra de diuerſis diſtinctionum generibus, realis, formalis, & rationis, grauem de hac re cum Scoto cõtrouerſiam, ſine neceſſitate excitans, cum de numero harum diſtinctionũ propriaque cuiuſque cõditione differere, Metaphyſici ſit negotium, non dialecticum: & certè in propoſito minus neceſſarium ad veritatem abſtractarum enunciationum inueſtigandam.

His igitur, omiſſis: vnum mihi videtur apprimè obſeruandum in hac parte, vt prædictã regulam explicemus, geminam eſſe diſtinctionem rationis, vnam, quæ nullum in re fundamentum habet, qualis eſt eiuſdem reſpectu ſui ipſius, dum in propoſitione identica, tanquam duo extrema prædicati, & ſubiecti ab intellectu diſtinguitur, dum ſic dicimus, Petrus eſt Petrus, & hæc cum ſemper propoſitionem identicam conſtituat, nunquam illam efficit falſam: alia eſt diſtinctio rationis habens fundamentum in re, illa appellatur, in ſchola D. Thom. rationis ratiocinantis, hæc verò rationis ratiocinatæ, quæ biſariam adhuc inter 26 extrema reperitur, nam, vel quaſi ex æquo diſtinguuntur, hoc eſt, neutrum in alio incluſum vel tanquam includens, & incluſum, quia vnum clauditur in alio: iuxta primum modum reperitur inter actionem, & paſſionem, iuxta ſecundum inter genus, & ſpeciem, vt inter hominem, & animal, nam animal rationem, vel conceptum importat, ab homine diſtinctum, ſed in eo incluſum. Primus modus ſemper reddit propoſitionem falſam in ſenſu formali acceptam, quanquam reipſa, vel identice, vt aiunt, vera ſit. Quod vero attinet ad ſecũdum

Notabile vnicum, duplicem ſcilicet eſſe diſtinctionẽ rationis.

dum modum, dupliciter inter extrema propo-
ſitionum reperitur, vel enim ex modo ſigni-
ficandi extrema diſtinctionem ipſam expri-
munt, vel ſolam incluſionem vnius in alio, ea
non explicata, primam conditionem abſtra-
cta retinent, quia ex modo ſignificandi diſtin
ctas, ac præciſas eſſe formas, ac diſtinctorum
prædicatorum principia denotant. Poſtre-
mam concreta, nam cum vtrumq; per modum
habentis ſignificetur, ſubiectum planè ſignifi-
cat, per modum habentis in ſe prædicatum, &
27. hoc per modum incluſi in eo, diſtinctionem
non exprimens, eiuſmodi igitur diſtinctio ra-
tionis in extremis, non expreſſa, falſam pro-
poſitionē non valet efficere, quæ tamen expli-
cata per nomina abſtracta, falſam cōſtituit: &
eſt ratio diſcriminis, quia vbi diſtinctio expri-
mitur, denotatur tanquam diſtincta, extrema
accipi, atque vt diuerſorum principia, non tan
quam vnum in alio incluſum, licèt ſe ipſa clau
datur, enunciare autem hoc, vt ab illo diſtin-
ctum, illud idem eſſe, planè falſum eſt: in con
cretis verò, vbi diſtinctio non explicatur, de
notatur tanquam incluſa accipi, non tanquā
diſtincta, idcircò diſtinctio rationis extremo-
rum in his, veram eſſe propoſitionem per-
mittit, & iuxta ſenſum huius diſtinctionis, v-
niuerſalis illa regula accipienda eſt, vt vera ſit
cenſenda.

Ad tertium argum. Vt tertium argumētum diſſoluamus, expli-
care oportet, quid nam ſignificetur per enū-
ciationem, qua dicitur vnum eſſe aliud, vt ho-
minem eſſe animal, aut quid ſimile, ex hoc e-
28. nim conſtabit quid ſit neceſſarium, vt vera ſit,
& admittenda, & in primis certum eſt, non ſi-
gnificare quamlibet incluſionem prædicati in
ſubiecto, nam pars quælibet in toto clauditur,
de quo in aperto eſt, nō prædicari, ſignificatur
ergo talis incluſio prædicati in ſubiecto, vt
quidquid hoc eſt, illud contineat actu, vel po-
tentia, & per modū illud continētis ſignifice-
tur, & ratione vtriuſq; conditionis excludūtur
partes, ſub modo partium ſignificatæ, quæ, nec
continēt quidquid in toto eſt, nec etiam ſi cō
tinerent, per modum continentis ſignifican-
tur, ac propterea ſub nomine partium, non e-
nunciā ur de toto, ſub nomine partium aſſero
nam ſi partes deſignentur per modū totius, be-
ne poſſunt enunciari: genus etenim pars ſpe-
ciei eſt, & vt pars deſignatū, non prædicatur de
ſpecie, ſecus vero per modum totius potentia-
lis, dum dicimus hominem eſſe animal, & ma-
teria quoque ſolet deſignari per modum to-
tius, dum concreto, & adiectiuo nomine deſi-
gnatur, & vere prædicatur de toto, quanquam
modo accidentali ex vi talis ſignificationis, vt
dum ſic enunciamus homo eſt materialis.

Et ex hac vera, & neceſſaria doctrina, elici-
tur, animalitatē de humanitate, non vere præ-
dicari, nam cum ſignificet naturam ſenſiti- Solutio arg.
uam, vt abſtractam, vel vt abſtractam ab ani-
mali, aut ab homine, ſeu ab eadē humanitate,
& ſi vt ab animali ſignificabitur planè, vt for-
ma præciſa à ſuppoſito, atque adeò, vt princi-
pium eius, ac veluti pars compoſitionis, ſi ve-
ro, vt abſtracta ab homine, & humanitate, non
alio modo quam, vt natura à ſuppoſito, aut
pars à toto, quod componit, cum nudam
naturam ſenſitiuam, hoc eſt, non vt aliud ha-
bentem, vel continentem deſignet, ſed vt com
ponentem cum rationalitate eandem huma-
nitatem, à quocunque ergo, & quomodocun-
que abſtrahatur, habebit modum partis, vt in
abſtracto ſignificata: ergo non erit capax ge-
nericæ denominationis, nec poteſtatiuæ con-
tinentiæ generi eſſentialis, atq; ex conſequen-
ti non continebit poteſtate differentias, nec
totum, quod humanitas, quæ præter animali- 29.
tatem continet rationalitatem, ſed vt vera ſit
prædicatio, non ſufficit prædicatum claudi in
ſubiecto, ſed requiritur, vt totum quod eſt, cō-
tineat actu, vel potentia, & quod vt conti-
nens ſignificetur, concludimus ergo animali-
tatem non enunciari formaliter de humanita
te. Et ad formā argumenti includi in ea admit-
timus, ſed negamus totum, quod in ea eſt cōti-
neri, nam cum non ſignificetur per modū to-
tius potentialis, non eſt capax genericæ pote-
ſtatis, vt de animali notum eſt, quia per modū
totius ſignificatur.

Et ſi oppoſueris eadem ratione, non eſſe Occurritur
hanc prædicationem admittendam, humani- reſpōſioni.
tas eſt rationalitas, quia etiam ſignificabitur
rationalitas, per modum partis. Reſpondeo,
non eſſe admittendam hac de cauſa, quia cum
humanitas vtrumque importet nempe huma-
nitatem, & rationalitatem, rationalitas ſolum
dicit vnam partem, alteram vero, nempe a-
nimalitatem nullo modo, quia neque in actu
cum ſit gradus ab ea diuerſus, & ſimplex, neq;
in potentia, cum gradus differentialis nullam
prorſus potentiam habeat. Alia quoque ratio-
ne falſam eſſe docet eandem propoſitionem
Doctor Frāciſcus Suarez vbi ſupra, quia diffe- P. Suarez.
rentia prædicatur per modum adiacentis, &
propterea in quale quid, ſed in abſtracto ſigni-
ficata.

ficata, non habet modum adiacentis, quia formæ in abſtracto non adiacent, quia non dicũt ordinem ad ſubiectum, ergo differentia in abſtracto non prædicatur etiam de natura, cuius eſt differentia in abſtractu ſignificata, at in concreto verè prædicatur, vt rationale, de homine, quia ex modo ſignificandi quaſi per modum totius, & habẽtis ſignificatur, & ideò, vt continens totum, quod ſpecies de qua prædicatur.

Ad vlti.

Extremum argumentum, duas habet partes, quibus ſigillatim ſatisfacere oportet. Prior eſt de anima rationali de qua enunciamus, quod ſit vegetatiua, & ſenſitiua, & quidem ſi recte expendantur ſimiles prædicationes negare poſſumus, abſtractum de abſtracto enunciari, nam, & anima modum habet con-

Prior ſolutio.

30\. creti, atque etiam vegetatiuum, & ſenſitiuũ, cum de animali prædicentur, dum dicimus animal eſt vegetatiuum, & ſenſitiuum, ceſſat igitur difficultas argumenti, quantum ad hanc partem, negata ſimilitudine, vnde mirandum non eſt, ſi veras eſſe admittamus, eſſet autem fortaſſis caſus ſimilis, ſi in abſtracto, ita enunciaremus, principium intelligendi in anima rationali eſt principium vegetandi, vel ſentiẽdi, & tunc propoſitiones iſtæ in ſenſu identico, & reali admitterentur, in ſenſu vero formali, quem in cõmuni modo loquendi exhibẽt, falſæ eſſent, non minus quam aliæ, de quibus eſt controuerſia, ſed eſto cõcederemus abſtractorum habere modum prædicatum, & ſubiectũ (vt argumentum præſupponit) longè diuerſa eſt ratio de his, ac de alijs, in quibus animalitas, aut rationalitas de humanitate enunciantur: etenim anima vna quædam forma eſt ſimplex, continens gradum, vel virtutem ſentiẽdi vegetãdi, ac intelligendi, nõ per modum compoſitionis, ſed ſub eminenti rationalitatis gradu, itaque eiuſmodi perfectiones non ſunt partes componentes animam, nec modum partiũ ſortiuntur, quemadmodum gradus ſentiendi, & ratiocinandi, ex quibus humanitas componitur, non tanquam ex genere, & differentia, ſed tãquam ex principijs generis, & differẽtiæ: enunciatur ergo in his pars de toto ſecundum modum partis, nihil tale in alijs, ſed realis qui-

Poſterior ſolutio.

31\. dam gradus perfectionis ſubiecto eſſentialis, in eo ſub ſimplici alio gradu, atque eminentiori contentus.

Ad ſecundã partem vltimi argu.

Difficilior eſt ſecunda pars argumenti, de abſtractis accidentium, in quibus verè ſuperius de inferiori enũciatur, vt color de albedine, cui occurrendum eſt ex doctrina D. Thom. opuſc. de ente, & eſſentia cap. 7. vbi egregiè explicans modum accipiendi genus, & differentiam in accidentibus, diuerſum longè à ſubſtantijs adnotat ſubſtantiam ex materia, & forma eſſe compoſitam (loquitur autem de corporea) vnde in ea genus deſumi poteſt à materia, & differentia à forma, hoc eſt ab eo, quod potentiale eſt genus, & ab eo, quod actuale eſt differentia, accidentia verò tali compoſitione carent, cum in eis non ſit alia materia, præter ſubiectum, in quo inhærent, & cum quo vnũ per accidens efficiunt; quapropter concretum ex ſubiecto, & accidenti (ut D. Thomas) nec intentionem generis, aut ſpeciei ſuſcipere poteſt, neque in prædicamento collocari, ſed abſtracta ſunt, in quibus ratio generis, & differentiæ inuenitur, vt à nobis cap. de differentia exponetur.

Primum igitur, quod intentionibus generis, ac differentiæ ſupponitur, in accidentibus eſt forma ipſa, non tamen per modũ formæ ſignificata, ſed quaſi per modum ſubſtantiæ, ac 32
per ſe ſubſiſtentis, idq; verum eſſe oſtenditur, nam & ſi verè albedo, & color intrinſecum ordinem ad ſubiectum claudant, ex modo tamẽ, quo his nominibus ſignificantur, non denotatur, ſed ita ſe habent, ac ſi eſſent formæ per ſe ſubſiſtentes, quantum ad compoſitionẽ generis, & differentiæ: in quo latũ eſt diſcrimen, inter abſtracta ſubſtantiæ, & accidentium, quod illa verè ſunt à generibus, ſpeciebus, & differẽtijs abſtracta, vnde principia generis, & differentiæ ſunt, ac proptereà tales intẽtiones fundare nõ poſſunt, nec ab eis denominari: abſtracta vero accidentium, non abſtrahuntur a generibus, ſpeciebus, vel differentijs, neque ab aliquo compoſito per ſe, ſed à ſubiecto, cum quo vnum per accidens efficiũt, & idcirco pri- 33
mum, quod eſt per ſe vnũ in accidentibus, ſunt abſtractæ formæ, ſecundum modum entis per ſe compoſiti ſignificatæ, non igitur habẽt modum imperfectũ partis, nõ principiorum ſpeciei, vel generis, ſed totius, ſed generis, & ſpeciei, non quod per modum habentis ſignificentur, cum ſubiectum in accidentibus ſit habẽs, quod cum forma conſtituit vnum per accidẽs, ſed vt per ſe ſubſiſtentes, quemadmodũ genera, & ſpecies in Angelis, qui verè formæ ſubſi- 34
ſtẽtes ſunt, ſimilis eſt enim generica hæc prædicatio, albedo eſt color, ei, quia ſic in Angelis enuntiamus, Gabriel eſt ſpiritus; & tota ratio huius diſcriminis procedit, ex diuerſo modo,

Ratio diſcriminis inter præ-

Prædicationes ſubſtantiales, & accidentales abſtractorum.

quo abſtrahuntur abſtracta ſubſtãtialia, vt humanitas, & animalitas, & accidentales formæ albedo, & nigredo, nam abſtractio illarum Metaphyſica eſt, cum ſit facta à generibus, & ſpeciebus, & idcircò abſtracta ipſa principia generis, atq; ſpeciei ſunt, & vt talia modo incõpleto ſignificantur, ac propterea nõ ſunt capacia intentionum generis, & ſpeciei, vel denominationis ab eis, vt bene adnotauit D. Thom. abſtractio vero formarum accidẽtaliũ verè Phyſica eſt, & non Metaphyſica, cum abſtrahantur tanquam formæ reales, à ſubiecto cui inhęrent, & nõ ab indiuiduis, nec ab ſpeciebus, vnde prouenit, quod abſtracta illa, quaſi vltimata ſint, à quibus non ſunt alij conceptus abſtrahibiles, & ex cõſequenti rationes vltimę generũ, & ſpecierũ: eiuſmodi vero formæ Phyſico ſolum modo à ſubiectis abſtractæ, ſpecies, & genera ſunt, à quibus alia quædam abſtrahere licet abſtractione Metaphyſica, quæ ſint earum principia, vt rationẽ albedinis, & coloris, vel vt appellari ſolent albedeneitatem, & coloreitatem (barbaris quidem, ſed rem propriè ſigni-
35 ficantibus vocabulis) & tunc in albedine, & colore per modum naturæ completæ Metaphyſice deſignatis, & nondum in hoc ordine abſtractis, veræ ac propriæ exercentur prædicationes, ſecus vero in abſtractis ab his, quæ vt principia ſolũ deſignãtur, ſicut cętera abſtracta generis, & ſpeciei, vt humanitas, & animalitas. Diſtinctionem hanc abſtractionis Phyſicæ, ac Metaphyſicæ iam diu à me excogitatam reperi apud Doctorem Franciſcum Suarez noſtræ Societatis tom. 1. ſuæ Metaphyſicæ diſp. 6. ſect. 10. vbi licèt in aliquo sẽſu admittat propoſitiones illas abſtracti generis de abſtracto ſpeciei, nihilominus ſi accipiantur tanquam principia generis, & ſpeciei, ab inferioribus præciſa (vt accipi poſſunt ex vi abſtractorum nominum, quibus ſignificantur) negat eſſe veras, aut admittendas, quibus ego adijcio, non poſſe nominibus abſtractis alio modo ſignificari: nam vel animalitas eſt genus, vel principium generis: nullus vnquam admiſit primum, nec admitti poteſt, quia genus habet ex propria conditione modum totius, atque etiam completæ naturæ, alioquin nõ poſſet in recta linea prædicamẽtali collocari, ſed natura animalis, vt nomine abſtracto animalitatis deſignatur, non habet modum totius, nec naturæ cõpletę, ſed partis potius ſpeciei, & actualis quidem, eam cum gradu differentiali componentis, habet præterea modum partis reſpectu concreti nempe animalis, quod vere genus eſt, & modum totius habet: ergo nequit intentionẽ, vel denominationem generis ſuſcipere, nec poteſtatis genericæ capax eſt, per quã id totũ, quod humanitas importat, contineat, ſolum ergo continebit partem, quo circa nequit de humanitate prædicari, cũ ex proprio modo prædicãdi ſuperioris de inferiori ſignificetur, hoc eſſe illud, quod eſt tantundem, ac ſubiectum continere prædicatum. Quod rurſus probatur, quia nemo hanc prædicationem admittet, principium generis eſt principium ſpeciei, aut principium animalis eſt principium hominis: nã licet genus ſua poteſtate contineat ſpeciem, ac propterea de illa enuntietur, principiũ generis

P. Suarez.

Probatur prædicta doctrina.

ſub ratione principij non continet principiũ 36.
ſpeciei, cuius ratio eſt, quia principia per modum partis, atque incompleti deſignantur, ergo principium generis non eſt capax genericæ denominationis, cum hæc ſit plane falſa, principium generis eſt genus, nec proinde poteſtatiuæ continentiæ eſſentialis generi, nec continet poteſtate differentiam, nec ſpeciem, nec ſpeciei principium, nec de hoc poteſt enũciari; ſed nominibus abſtractis humanitatis, & animalitatis ſignificantur, principia generis, & ſpeciei: nam animalitas principium eſt animalis, & humanitas principium hominis, vt his nominibus deſignantur, ergo non ſunt capaces genericæ, aut ſpecificæ denominationis, nec vnum poteſt poteſtate continere alterum, aut ab eo contineri, nec poterunt in eis prædicationes exerceri.

Obiectio.

Sed aduerſus prædictam diſtinctionem noſtram, de abſtractione Phyſica, & Metaphyſica poteſt quiſquã, in hunc modum opponere ſicut in ſubſtantijs genera, & ſpecies deſignantur in concretis, vt in homine, & animali, pari ratione in accidentibus concretis poterunt deſignari; & ſic dicemus coloratum eſſe genus albi, & tunc ſicut à genere animalis abſtrahimus naturam animalis, poterimus à colorato abſtrahere colorem, & ab albo albedinem, eritque non Phyſica, ſed Metaphyſica abſtractio, & vltima quidem, ſicut vltima eſt abſtractio animalitatis, & humanitatis, nec ſignificabitur albedo, per modum naturæ completæ, ſed per modum principij, atque incompleti, & nihilominus nullus negat, hanc prædicationem, albedo eſt color, ergo nec neganda erit illa, humanitas eſt animalitas.

Reſpondetur.

Huic obiectioni reſpondeo, abſtractionem accidentium ſemper à ſubiecto fieri, cuius

ratio-

ratio ſatis eſt manifeſta, quia cum re ipſa vera, ſemper inſint ſubiecto, nomine tamen abſtracto non ſignificantur, vt inhærentes, ſed quaſi per ſe ſtantes, ſed modus ſignificandi nominum oritur ex modo concipiendi, ergo ex
37. eo ſignificantur nomine abſtracto, quod per intellectum præſcinduntur à ſubiecto, quod concernunt, & hæc eſt ratio propter quam enunciationes abſtractorum ſuperiorum de inferioribus, in ſuis formis accidentalibus ſemper, & ab omnibus admittuntur, cum tamen in abſtractis ſubſtantiarum ſemper à pluribus reiectę fuerint, quia talis abſtractio Phyſica eſt, non Metaphyſica, ac propterea, per modum completæ formæ deſignantur, & capaces ſunt intentionis, ac denominationis generis, & ſpeciei, ſi vero abſtrahantur abſtractione Metaphyſica, vt contendit argumentum, non iam per modum formarum completarum ſignificabuntur, ſed tanquam principia ſpeciei, & generis ab eis præciſa, qui modus incompletus eſt, & idcirco, vt tali modo ſignificatę, modum partis incompletę habent, intentionis, ac denominationis genericę, & ſpecificę incapaces, & in eis exerceri nequeunt prædicationes.

Pars poſterior huius tractatus de prædicationibus ſecundarum intentionum.

PRædicationum modis circa primas intentiones expoſitis, facili negotio intelligitur exercitiũ earundem, circa ſecundas, etenim ex fundamentis, vel ſubiectis maxima ex parte formarum conditio dependet, quapropter cum primæ intentiones fundamenta ſint, à ſecundis denominata; vt plurimum prædicationes earum eundem modum ſequũtur, igitur duo, ſuo ordine agitabimus.

Intentum huius partis.

Primo ea, in quibus cum primis conſentiunt iuxta traditam doctrinam recenſenda erunt, ſecundo pauca quædam, in quibus ab eis ſeparantur.

In quibus conueniunt ſecundæ intentiones cum primis.

Varij modi prædicationum.

INtentiones ſecundæ, vel de ſe inuicem prędicãtur, ita vt tam ſubiectum, quam prædicatũ ſit ſecunda intentio, & tunc à prædicationibus primarum intentionum, penitus non diſcrepant, ſed ſi ſubiectum, & prædicatum non cohærent, non ſolum falſa, ſed diſparata eſt prædicatio, & tales ſunt, in quibus vnum prædicabile de alio enunciatur dum dicimus, ſpecies eſt genus, genus eſt differentia, &c. 38.
nam cum ſpecies ſint diſtinctæ, repugnat de ſe inuicem enunciari; idque tam in concretis, quam in abſtractis certũ eſt; ſi vero ſubiectum, & prædicatũ cohærere in prædicatione poſſint, vel in concreto accipiuntur, vel in abſtracto, concreta quidem ſuperiora de inferioribus enunciantur, vt dũ vniuerſale, quod cunctorum prædicabilium genus eſt, de ſingulis prædicatur, ſic ſe habẽt prædicationes iſtæ, genus eſt vniuerſale, ſpecies eſt vniuerſalis, &c, atque ex conſequenti prædicationes indirectæ, in quibus, de ſuperiori inferiora enunciãtur, veritatẽ continent, vt dum ex oppoſito dicimus, vniuerſale eſt genus, vel eſt ſpecies; pari etiam ratione iudicandum eſt de illis enunciationibus, in quibus æqualia de æqualibus enunciantur, ſiue ad eſſentiam ſubiecti prædicatum ſpectet, vel propria ſit eius paſſio; vera eſt enim vtraque hæc enunciatio, genus eſt in multis differentibus ſpecie, & genus prædicabile eſt de eiſdem in quid; in veritate etiam cum eiſdem ſtare iudicandum eſt indirectas ex eiſdem conſtitutas.

Primus modus quo cõtingit ſecũdas intentiones prædicari de primis.

Atque etiam ſi prædicatum accidentalis eſt denominatio conditioni ſubiecti conſentanea, ſiue directa ſit, vel indirecta prædicatio concretorum, admittenda eſt: eiuſmodi ſunt, in quibus vnum prædicabile aptum denominare alia, de eiſdem enunciatur, vt ſi ſecundum prædicabile de alijs denominatiuè enuncietur, vt contingit in his prædicationibus, genus
39. eſt ſpecies vniuerſalis, differentia eſt ſpecies vniuerſalis, & ſic de reliquis: ſimiles etiam ſunt, in quibus quintum prędicabile de alijs denominatiuè dicitur, vt ſi dicamus, genus eſt accidens denominans ſubiectum, ſpecies item eſt accidens eius, quod denominat; hæc enim duntaxat prædicabilia ſpeciei, & accidentis, cætera denominare poſſunt, & idcircò hæc ſolum enunciata de cæteris in concreto admittendas propoſitiones conſtituunt. Si vero prædicationes in abſtracto exerceantur, nullo ex prædictis modis inuenio aliquã propoſitionem veram.

Genereitas eſt vniuerſalitas eſt vera prædicatio.

His exceptis, in quibus abſtracta ſuperiora de inferioribus, vel æqualia de æqualibus enunciantur, vt dum ſic enunciamus, genereitas eſt vniuerſalitas, nã cum ſecundæ intentio-

nes habeant modum formarum accidentaliũ prout abſtractæ à ſubiectis, quaſi Phyſica abſtractione accipiuntur, & per modum naturarum per ſe ſtantium deſignantur, ac propterea eiuſdem conditionis ſunt prædicationes earũ,

40. ac formarum accidentalium, de quibus conſtitutum eſt, ſuperiorem de inferioribus enunciari, vt colorem de albedine.

Alius modus prædicationum.

Secundo modo contingit intentiones ſecundas de primis enunciari, cum ſint formæ varias denominationes eis conferentes, quã obrem, vti in primis intentionibus notum eſt denominantes formas, de ſubiectis, ſimiles denominationes ſuſcipere aptis in concreto prædicari, vt album de homine, in abſtracto verò nullo modo eadem ſimilitudine intelligendũ eſt, ſecundas intentiones prædicari de primis, quibus denominatio congruit in concreto, ſub nominibus abſtractis nullo modo, tales cenſendæ ſunt, eiuſmodi prædicationes, & ſimiles, animal eſt genus, homo eſt ſpecies, ſed abſtractæ non admittuntur, vt ſi ita enunciare velis, animalitas eſt genereitas, & cæt. Quibus verò quæ denominatio conueniat ex ipſis primis intentionibus iudicandum eſt, nam ſi inferiora illius, de quibus prædicari apta eſt prima intentio, ſunt ſpecies, denominatio generis ei congruit, ideò genus de tali prima intentione prædicabitur, nequaquam verò ſpecies, & ſi inferiora ſint indiuidua, denominatio ſpeciei conſentanea eſt, ſpeciesque de prima intentione enunciabitur, non genus, vel aliud prædicabile, nomine autem primæ intentionis, non ſolum realem naturam intelligimus, quãquam hęc ſit, quæ vt plurimum, à ſecundis intentionibus denominatur, ſed etiam ſecundas intentiones, à ſecundis alijs denominari aptas vt vniuerſale, quod genus eſt quinque prædicabilium, denominari aptum eſt à primo prædicabili, vnde dum in hac prædicatione denominatur, vniuerſale eſt genus, conditionem primæ intentionis induit.

Vniuerſale eſt genus, eſt vera prædicatio.

Prædicabilia cætera, à ſecũdo, vel quinto denominari apta ſunt, & dum actualem denominationem ab illis ſuſcipiunt in his, ac ſimilibus prædicationibus, genus eſt ſpecies vniuerſalis, differentia eſt

41. ſpecies vniuerſalis, ſpecies eſt accidens naturę prædicabilis de differentibus numero, genus eſt accidens naturæ prædicabilis de differentibus ſpecie, primas intentiones referunt, imò & ſpecies ipſa, quæ eſt ſecundum prędicabile, dum à ſe ipſa diuerſo modo accepta denominatur, diuerſa etiam ratione fungitur officio primæ intentionis, & ſecundæ, vt dum in hac prædicatione ſic dicimus, ſpecies eſt ſpecies vniuerſalis, vel (ne eiuſdem nominis repetitione confundamur) ſecundum prædicabile eſt ſpecies vniuerſalis, qua autem ratione id intelligendum ſit, copioſè expoſitum in prædicabilibus reperiemus. conueniunt igitur in prædicatis omnibus ſecundæ intentiones cũ primis in modo prædicandi.

In quibus diſtinguantur primæ intentiones à ſecundis.

In quo ſeparentur ſecundæ intentiones à primis.

VNum tantum eſt, in quo ſeparantur, nam primæ intentiones ſic enunciantur de alijs, quas denominant, ac in quibus inhærent, vt ſi de vniuerſali natura prædicentur, de aliquo eius inferiori neceſſe ſit prædicari, & rurſus ſi de ſingulari, vel inferiori, de vniuerſali etiam, ac ſuperiori, ſubiuncta exempla perſpicuam rem faciunt: 42. enunciatur album de homine, & neceſſe eſt, de aliquo ſingulari enunciari, & ſi de Petro prædicatur, de homine etiam oportet prædicari, & ſi de homine, ex conſequenti de animali, viuẽti, corpore, ac ſubſtantia: at ſecundæ intentiones diuerſam longè conditionem prædicandi ſortiuntur, quæ enim de natura aliqua vniuerſali prædicari aptæ ſunt, de ſingulari eius aliquo prædicari repugnat, & ex oppoſito, quę de re ſingulari enunciabilis eſt, vniuerſali non congruit, ac tandem, quæ de ſpecie atoma prędicabilis eſt, de genere vllo ſupremo non enũciatur, ſecunda intentio ſpeciei prædicatur de homine, dum dicimus hominem eſſe ſpeciem, de Petro autem, & Ioanne, imò de nullo homine ſingulari enunciari poteſt, nec enim aliquam ex his enũciationibus admittimus, Petrus eſt ſpecies, Ioannes eſt ſpecies, ſed nec de ſuperiori vllo genere admittuntur, 43 falſum eſt enim ſic enunciare, animal eſt ſpecies, viuens eſt ſpecies, ſi de eadem ſecunda intentione ſpeciei prædicabilis hominem denominante accipiatur ſermo, nam à ſecunda intentione ſpeciei ſubijcibilis quemadmodũ homo, ſic ſuperiora genera (ſupremo duntaxat excepto) denominantur, cum hæc licet comparatione inferiorũ ſint genera, & nullo modo ſpecies, in ordine tamen ad ſuperiora ſubijcibiles ſpecies benè appellentur. Secunda demum intentio indiuidui, Petrum, & Ioannem denominat, & cuncta alia ſingularia, de quibus prædicari apta eſt, in his, ac ſimilibus e-

Animal eſt ſpecies.

nun-

Animal nō denominatur indiuiduum.

nunciationibus, Petrus eſt indiuiduum, Ioannes eſt indiuiduum, de naturis autem vniuerſalibus, ab ſpecie atoma, vſque ad ſupremum genus, non eſt enunciabilis, nam falſum eſt affirmare, hominem, aut animal eſſe indiuidua.

Ratio autem tanti diſcriminis ea eſt, quia ſecundæ intentiones, non conueniūt rerum naturis, ſecundum eſſe reale, quod habent à parte rei, quemadmodum realia accidentia, ſed, in quantum tali modo ab intellectu ſimiles denominationes excogitante concipiuntur, vt in tractatu de natura entis rationis adnotauimus, vt ſecunda intentio ſpeciei prædicabilis, homini conuenit, in quantum à ſuis ſingularibus abſtractus, cum eiſdem confertur, deficiente autem vel variato eiuſmodi concipiendi modo, variatur etiam denominatio, vnde non mirum eſt, ſi ſingularibus non conueniat, quæ non abſtractam naturam continent, ſed ſingularibus conditionibus concretam: neque etiam ſuperioribus generibus, quæ licet abſtractam naturam deſignent, non quidem ab indiuiduis, ſed ab ſpeciebus, quapropter repugnat eis ſimilis intentio, aliaque congruit longè diuerſa, nempè intentio ſecunda generis, cum natura, ac modo quo ſpecies atoma concipitur, pugnans. Secunda intentio indiuidui conuenit rebus ſingularib. in quantum ſub ſingularibus conditionibus apprehenduntur, & cum tali modo apprehēdi non poſſint naturæ vniuerſales, ab ſpecie atoma vſq; ad ſupremum genus, quid mirum, ſi vtriſque repugnet.

44

Quibus cōueniat denominatio indiuidui.

Corolariū ex dictis.

Ex quibus euidenter elicitur fallax eſſe, quoduis argumentum, in his ſecundis intentionibus, à ſpecie ad indiuidua deductum, ſiue etiam, ab eadem ſpecie ad ſuperiora genera, vel denique ab indiuiduo ad ſpeciem, vel genera, vndè Paralogiſmi cēſentur eiuſmodi illationes, quæ in primis conſtitutæ intention. b. formales eſſent, ac legitimæ, homo eſt ſpecies Petrus eſt homo, ergo Petrus eſt ſpecies, Petrus eſt indiuiduum, Petrus eſt homo, ergo homo eſt indiuiduum: item homo eſt ſpecies prædicabilis, homo eſt animal, ergo animal eſt ſpecies prædicabilis, in quibus defectus appellationis committitur, variatur namque in præmiſſis, dum in vna prædicatum appellat ſupra ſignificatum ſubiecti, tali modo ab intellectu concepti, in alia verò ſecundùm eſſe reale, & abſolutè ſumpti, vnde mirum non eſt, ſi vtraque præmiſſa exiſtente vera, conſequens falſum ſit: neque ergo in his inductionem à ſingularibus ad vniuerſale, vel è conuerſo, ab vniuerſali ad ſingularia efficere poſſumus, nec argumentum ab inferiori ad ſuperius ducere, quod enthimema appellari ſolet, cum tamen in prædicationibus primarum intentionum non prohibeantur, quorum exempla, tanquā vniuerſis nota, prætermitto.

45

CAPVT SECVNDVM De Genere.

Videtur autem, neque genus, neque ſpecies ſimpliciter dici, genus enim dicitur, & aliquorum quoddam modo ſe habentium ad vnum aliquod, & ad ſe inuicem collectio, &c.

EXPOSITIO TEXTVS.

Caput hoc, ſi literam Porphyrij inſpicias, facilem habet explicationem, ſi ſenſum haud obſcurum, cum perſpicuis ipſe verbis, quid res qualibet propoſita ſit, nobis oſtenderit, ſi diuiſionem admodum breuem, exiguo rerum tractandarum numero conſiderato, autoris intentum, ex quo cæterorum intellectus pendet, eſt primi vniuerſalis naturam (quod genus appellatur) explicare, idq; ex his acceptionibus generis, quæ vulgo circumferuntur præſtat, vt ex notioribus quæ occulta ſunt, manifeſta faciat iuxta præceptum Ariſt. 1. Phyſic. tex. 2. vbi ſic legimus: Innata autem eſt, ex notioribus nobis, & manifeſtioribus via.

In tres partes partitur caput.

Vniuerſum caput tres habet partes, in quarum prima geminam acceptionem generis affert Porphyrius, ſapientibus, & inſipientibus notiſſimam, ex quib. ducta ſimilitudine, tertiam, quæ præſenti deſeruit inſtituto, colligit, atq; genus iuxta illam in dialectica, & Philoſophia acceptum, tanquam prædicabile primum: propria definitione explicat in ſecunda parte: ſuis demum abſolutam numeris eandem eſſe definitionem in poſtrema oſtendens.

Quid loco generis vſurpet communis loquendi modus.

Communis loquendi vſus vocem generis vſurpat, pro multitudine hominū ordinem inter ſe habentium, atq; ad vnum primum, itaq;

itaq; vtramq; conditionẽ habitura eſt multitudo, vt genus appelletur, ſicut bene Caietanus adnotat in huius capitis expoſitione, priorem quidem, quæ inter ſe aliqualem habitudinem habeant, ratione cuius à quacunque alia multitudine, imò à quibuſcunq; alijs hominibus ſeparentur, quia cognati ſunt, vel conſanguinei, aut conciues: poſterior conditio eſt, vt vnũ aliquid totius collectionis principium à quo omnes dependent, vel deriuantur, reſpiciant, vt ſi conſanguinitatis eſt habitudo, ad primum hominem, à quo omnes generationis exordium habere dicuntur, eiuſdem namq; generis appellantur homines, ad eandem familiam pertinentes, qui ab vno totius familiæ principio ſuæ nobilitatis ſtemmata ſe accepiſſe gloriantur, & pari ſimilitudine in collectionibus alijs accipiendum eſt

Genus eſt generationis principium.

Genus etiam in ſecunda acceptione vſus vocat principium, à quo generationem quiſpiã habet, ſiue illud Pater ſit, ſiue etiam patria, quemadmodum enim talis eſſe generis homo dicitur à parente, qui generationi ipſius initium dedit, ſimili ratione à patria genus ſuũ ducere, imò etiam eum patriam, in qua natus eſt, genuiſſe paſſim dictitamus. Sed, vt bene Caietanus vbi ſupra aduertit, non parens ipſe, neq; patria genus propriè appellantur, nam ſi propriè loquimur, non dicimus Romulum eſſe Romanorum genus, vel Platonis Athenas, ſed origo, quam à parente, vel patria ducunt, genus appellanda eſt, et dicendum potius Romanorum gentem à Romulo genus ducere, Platonem verò ab Athenis, vt huiuſmodi Porphyrij verba non obſcurè indicant:

Verba Porphyrij

Dicitur autẽ, & aliter rurius genus, quod eſt vniuscuiuſq; generationis principiũ, vel ab eo, qui genuit, vel ab eo loco, in quo quis genitus eſt.

Conferens autem Porphyrius acceptionẽ vtramq; inter ſe poſteriorem hanc potiorem eſſe docet, idq; præter frequentiorem vſum illius, tali ratione oſtendit: genus inde appellatur multitudo, quia illius homines ab vno deriuantur principio generationis, origo igitur vel generationis initium, ab eodem principio deductum, prius, ac principalius genus appellandum eſt.

Poſtrema acceptio generis.

Ex ſimilitudine vtriuſq; vulgaris acceptionis poſtremam elicit Porphyrius noſtræ dialecticæ propriam, ſecundum quam genus illud appellatur, cui ſupponuntur ſpecies: etenim logicum genus ſpecierum in primis multitudinem ſub ſe colligit, deinde quæ eiuſdem generis ſunt ſpecies quandam habent inter ſe cognationem, & ſimilitudinem, propter eandem generis naturam ab vniuerſis participatam: ac demum quaſi ab eodem vno genere ducunt originem, cum ex eius diuiſione per oppoſitas differentias conſtitutæ deriuentur, quorum omnium in animali, homine, equo, & leone exemplum habemus.

Generis definitio.

Iuxta hanc igitur poſtremam acceptionẽ, cuius frequens eſt in dialectica, atq; Philoſophia vſus, prioribus prætermiſſis, genus definit Porphyrius illud eſſe ſtatuens: Quod de pluribus differentibus ſpecie in eo, quod quid eſt prædicatur.

Poſtrema pars capitis explicatur.

Reliqua, quæ Porphyrius affert, in fine capitis, hoc ſyllogiſmo induci poſſunt, vt facilius percipiantur. Exacta definitio eſt, quæ rei definitæ naturam ſic explicat, vt eam ſimul à quibuſcunq; alijs ſeparet, hac enim de cauſa Ariſt. 1. Topicor. c. 4. definitionem terminũ vocat, quia rei eſſentiam circunſcribit, ea conditione, vt nec quid eius excludat, neque alienum aliquid claudat, ex agrorum terminis ſumpta metaphora, ſed definitio generis vtrumq; præſtat, exacta igitur cenſenda eſt, minorem oſtendit hac diuiſione, quæ prædicãtur, vel de vno dicuntur, vt indiuiduum, aut de pluribus, vt vniuerſalia, particula ergo de pluribus, ſeparatur ab indiuiduis genus, nam cum vniuerſalibus commune ſit de pluribus prædicari, indiuiduis repugnat, quæ inferioribus carent, de quibus enuncientur. de ſpecie differentibus prædicabile eſt genus, ratione cuius à ſpecie diuerſum eſſe oſtenditur quæ de differentibus ſolo numero enũciatur, vt de Petro, et Ioanne homo, finalis particula definitionis diſcrimen inter genus, & tria prædicabilia poſteriora ſtatuit, q cum de differentibus ſpecie poſſint prædicari, in quale quid, vt differentia, vel in quale accidentale, proprio, ſeu communi, de cunctis ſuis inferioribus enunciantur, ſed genus in quid præ-

Qua particula genus ſeparatur ab indiuiduis.

dica-

dicatur: cum notum ſit interrogationib. de ſpecierum quidditate factu, generis aſsignatione ſatisfactum eſſe, vt rogāti quid eſt homo? plene ſatisfecit, reſpondens, eſſe animal, conuincitur ergo ex his, præſentem definitionem generis exactam eſſe.

QVAESTIO PRIMA.

Sitne aliquod definitum, generis definitione explicatum, & quod vnum illud ſit.

Obiecta proponuntur.

1. I. argum. DEfinitionis, & definiti legibus repugnare, vt tale quidem inueniatur, hęc argumenta videntur conuincere. Commune in primis eſſe illud, quod definitione explicatur ijs omnibus, quæ rationem illius formalem participant, certum eſt, hoc eſt enim eſſe adæquatum definitum, eiſdem ſolum conuenire, quibus definitio conuenit, ſed primis generibus prædicamentorum, vt ſubſtantiæ, quantitati, ac cæteris definitio generis quadrat cum de pluribus differentibus ſpecie in quid, quodlibet prædicetur, eiſdem ergo commune erit definitum, & quidem vniuocum, nā, quæ æquiuoca ſunt, vel analoga, ſicut non habent rationem vnam, ſed multiplicem, nō poſſunt vna definitione comprehendi, primis autem generibus commune aliquid vniuocum non datur, cum ſint primo diuerſa: ergo neq; vnū aliquod definitum erit, ſub quo eadem explicentur definitione omnia.

II. argum. Secundo, ea eſt definitionis conditio, vt genere ſuperiori definito, differentia vero æquali conſtituatur, & ideò ex vtroq; completa definitio, æqualis ſit defin to, cum eoq; conuertibilis, vt docuit Ariſt. 1 Top. ca. 4. ſi ergo ali-
2 quod eſt huius definitionis definitū, erit proculdubio genere illius inferius, ſed genus, qꝫ eſt primū prædicabile, ſuperius genus habere nequit, cum genera quantumcunq; ſuprema ſuo ambitu comprehendat, ac de omnibus tanquā ſuperius prædicatum enuncietur, vt prędicationes iſtæ, ſubſtantia eſt genus, quantitas eſt genus, ac ſimiles oſtendunt, ergo per aliud, ſe ſuperius, non erit definibile.

Vlti. arg. Poſtremo, ſola ſpecies conſtituitur ex genere, & differentia, ergo ſpecies debet eſſe, quod definibile eſt, cum definitio genere, & differētia componatur, ſed primum prædicabile (ſi rationem eius formalem ſpectes) genus eſt, non ſpecies, cum de pluribus differētibus numero non enuncietur, niſi fortè quadam accidentali denominatione ſpeciem illud appellare velis, quemadmodum cætera prædicabilia ſpecies dicuntur vniuerſalis, denominatione à ſecundo prædicabili accepta, eſſentialis igitur 5.
eius ratio non eſt definitione explicabilis, ideò neque definitum erit præſentis definitionis.

Conſtituitur vera ſententia.

COmmunis tamen Philoſophorum, ac dialecticorum conſenſus hanc definitionem admittens tenet, primum prædicabile. à quo denominationem generis omnes naturæ ſuſcipiunt, definitum eſſe huius definitionis: idq; Ariſt. 1. Top. c. 4. à quo eam Porph. accepit, planè teſtatur, & ratio ipſa conuincit. Nam quibuſcūq; naturis genericis commune eſt, atq; ex æquo conueniens, eſſe de pluribus differentibus ſpecie in quid prędicabiles, ergo vna eſt ratio generis, cui præſens definitio cōuenit, & hæc eſt primum prædicabile, cuius naturam explicat. Vera ſententia. Ratione probatur.

Sed, vt notior hæc veritas fiat, quædam obſeruanda ſunt, quę viam ad propoſita argumēta ſoluenda nobis aperiunt. Primum eſt, ſecūdam intentionem generis vniuerſaliſſimam eſſe rationem denominandi naturas, cum ad ſuprema genera ſe extendat, cæterum in ſuo ordine eſſendi quoddam ens rationis eſt determinatum, quædam ſecunda intentio prædicabilis, quędam ſpecies determinata vniuerſalis ab alijs eiuſdem generis diſtincta, cuius eſſentia his duobus conceptibus circumſcribitur. Secunda intentio generis eſt vniuerſalis, apta denominare naturam in ordine ad plures 4.
ſpecies, in quibus quidditatiuè reperitur, proprium illius genus, vniuerſale eſt, & in ordine ad differētia ſpecie, in quibus denominata natura reperitur, differentia accipitur. Eius ſimile exemplum in relatione reali accipere poſſumus, quæ ad res quidem diuerſorum prædicamentorum ſecundum rationem accidentalē denominandas ſe extendit: etenim in ſubſtantia relatio realis eſt identitatis, ac diuerſitatis, in qualitate ſimilitudinis, æqualitatis in quātitate, & certum eſt hæc tria prædicamenta ſub primo genere relationis comprehendi, i- Ad explicationem notandum eſt primo. Exemplū.

pſa tamē relatio realis, à qua denominātur, determinata ſpecies eſt in ſuo prædicamento ab alijs nouem diſtincto, & per determinatam definitionem generis, ac differentiæ explicari poteſt. Et vt in eodem exēplo relationis verſemur, ſi res diuerſorum prædicamentorum habere poſſunt communem denominationē relationis realis, longè melius habebunt communē denominationem generis, à ſecūda
8 prædicabilis primi intentione, quæ relatio quædam eſt rationis, & denominatio vtraq; accidentalis; eſſe autem prædicamenta primò di-
9. uerſa tollit quidem entitatis, atq; eſſentię conuenientiam vniuocam; accidentalem verò realem, vel rationis, non ſolum nō prohibet, ſed neceſſario admittit, vt præfato relationis exē-plo, & innumeris alijs comprobatur. Et hæc doctrina ſoluit duo priora argumenta: primū quidem, nam vniuoca eſt ratio generis definita, & quæ vniuocè ſuprema etiam genera comprehendit, vt ſequenti quæſtione copioſius oſtendemus.

Soluuntur ex hac doctrina duo priora argumenta.

L notab.

Secundo, tanquam certum ſtatuere illud oportet, quidquid propria definitione explicatur, ſpeciem eſſe ex genere, & differentia conſtitutam: propria definitione dicimus, quia aliqualem explicationem habere poſſunt plura, quæ ſpecies non ſint: at propria definitio genere conſtat, & differentia, quæ alterius, quam ſpeciei eſſentiales partes non eſſe, euidens eſt: quapropter ſpeciei ſolius erit propriam habe-
6. re definitionem. Sed in quacunq; ſpecie duo ſunt: in primis propria eius eſſentia, poſtremū quod talis eſſentia ſub conceptu generis, ac differentiæ conſideretur, quod eſt eſſe ſpeciem Metaphyſicam, & primum ex propria natura ei conuenit; poſtremum vero non niſi beneficio intellectus.

Ex his autem duobus primum eſt, quod per definitionem explicatur, poſtremū cōditio, ſine qua explicari non poſſet; niſi enim rei natura ſub generis, & differētiæ conceptibus ab intellectu conſidereretur, definitio non conſtabit; quando ergo dicitur res quęlibet definitur in quantū ſpecies, hoc modo diſtinguēda eſt propoſitio, nam ſi particula *in quantum*, rationem formalem in definitione explicatam denotet,
7. non eſt vera, ſi autem conditionē definiendi, admittenda eſt, ita vt ſenſus ſit, quod ratio per definitionem explicata, non ſit ratio ſpeciei, ſed generis, conditio vero, ſine qua non poſſet explicari, ſeu denominari, ſpecies; & iuxta hanc diſtinctionem poſtremum argumentum ſoluendum eſt, genus enim eſt quędā ſpecies vniuerſalis ſub eo quidditatiuè comprehenſa, non minus, quam cætera prædicabilia, licet ſecundum modum denominationis accidentalis, ſuperius eo ſit, cum cætera, ac ipſum denominet genera, & hæc eſt conditio ſufficiens, vt propria poſſit definitione explicari, quamuis ratio ſpeciei non ſit per definitionem explicata, ſed natura generis, quod eſt primum prædicabile.

QVAESTIO SECVNDA.

Sitne realis natura generica, vel ſecunda intētio generis, proprium huius definitionis definitum.

Variæ generis acceptiones.

Debito ordine inueſtigandum ſequitur, quodnam ſit ſpeciale definitum huius definitionis, ſi aliquod habet, vt ſuperiori quæſtione ſtatutum eſt: genus autem in communi conſideratum triplicem acceptionem habet, primò conſideratur natura realis, quæ de pluribus differentibus ſpecie in quid prædicatur, ſecundum principia eſſentialia, vt ſi animal ratione viuentis ſenſibilis conſideremus, & hæc eſt conſideratio partis materialis generis. 8.

Genus in communi ſtat tripliciter.

Prima.

Secundo, accipere poſſumus eandem naturam ſimul cum ſecunda intentione, vt vnum quidpiam ex ente reali, & rationis aggregatū, quale eſt album pro aggregato ex corpore, & albedine.

Secūda acceptio generis.

Tertiò, tandem concipere vtrumque poſſumus, eo ordine, vt vel naturam, in quantum ab intentione denominatur, vel certè intentionem generis, vt eandem denominat naturam, accipiamus: eodem namq; refertur in cōcretis accidentalibus (de quorum numero genus eſt) conſideratio rei denominatæ, vt ſtat ſub forma denominante, quo pacto ſubſtratū communi appellatione nominatur, ac formæ 9. eiuſdem, in quātum ſubiectum idem denominat, eſt aūt latum diſcrimen inter duas poſteriores conſiderationes, nā ſecunda non conſtituit vnum per ſe, ſed per accidens, iuxta vulgatum illud in ſchola receptum, ex pluribus entib. in actu non per ſe vnum, ſed per accidēs reſultat, iuxta tertiam vero, vnum per ſe ex vtroq; conſtituitur, propter ordinem potentiæ, & actus,

Tertia.

ctus, ex quibus vnum per ſe conſtare teſtatur
Ariſt. 2. lib. de anima tex. 2. Ex qua differentia
illud ſequitur, quod tanquam certum apud o-
10. mnes habetur, genus ſub vnius aggregati con-
ſideratione non eſſe definitum, imò neq; defi-
niri poſſe, plura namq; in actu ſine ordine cõ-
tinens, vnum per accidens eſt, nec ſpeciem per
ſe, neque prædicamentum, nec definitionem
habens, vt Ariſt. 7. Metaph. tex. 21. ijs verbis do
cet: *Quod autem ſecundum accidens dicitur, vt mu
ſicum, aut album, propterea quod duplex ſignificat,
non eſt verum dicere, quod idem ſit, quod quid erat
eſſe, & ipſum.* huc ergo refertur quæſtionis dif-
ficultas, an realis ipſa natura generica ſecun-
dum propriam entitatem, & eſſentiam expli-
cetur, ſeu in quantum ſecundæ intentioni ge-
neris ſubſtat, vel demum ſecunda ipſa inten-
tio generis, à qua denominatur.

Proponitur prima ſententia, & illius fundamenta.

1. ſentent. QVidam in Scotica illa ſententia perſi-
ſtentes (quam quæſtione tertia vniuer-
ſalium retulimus) genericã nempe, vel
ſpecificam naturam, propriæ entitatis, & eſ-
11. ſentiæ ratione eſſe vniuerſalem, & ideò abſq;
conſideratione intellectus, conſequenter te-
nent, ex ſe habere vnitatem genericam for-
malem, atque adeò prædicabilem eſſe de plu-
ribus differentibus ſpecie in quid, abſque or-
dine ad intellectum, vel ſecundam intentionẽ
idque ſibi oſtendere videntur Ariſto. Porphy-
rijque teſtimonijs, & efficaci ratione, etenim
Ariſt. 1. Topi. c. 4. hanc eandem proferens de-
finitionem generis, non de ſecunda intentio-
ne, ſed de prima loquitur, vt intentum illius
capitis oſtendit, quod certè non eſt aliud, quã
inueniendorum argumentorum regulas fige-
re, ad quem finem conſequendum, nil entia ra
tionis, vel ſecundæ intentiones conferunt, ſed
ex ipſis naturis realibus argumenta, à loco ge-
neris deſumpta conſtituuntur, & rurſus 4. lib.
Topi. c. præſertim 4. & 6. plures attulit generis
conditiones, vel proprietates, quæ non poſſũt
ſecundis intentionibus conuenire, ſed ſolum
primis, vt genus vnum alio eſſe perfectius, ad
aliquid dici genus poſſibile eſſe, cuius ſpecies
non ſunt relatiuæ, quemadmodum ſcientia
ad aliquid dicitur reſpectu ſcibilis, Grammati
ca, vel dialectica non dicuntur ad aliquid, ex
quibus deducitur in hac etiã parte logicæ, de-
12. finitionẽ generis non de ſecundis intentioni-
bus, ſed de primis eſſe accipiendam, cum eadẽ
ſit omnium partium dialecticæ conditio: qua-
re genus pro natura reali, & non pro ſecun-
da intentione definitum erit. Eandem etiam
fuiſſe mentem Porphyrij oſtendunt, quia de-
finitionem hanc in primis ex illo Ariſt. loco
accepit, quam inſuper non de ſecundis, ſed de
primis intentionibus exponit, nam in huius
capitis principio de triplici (ait) genere Philo-
ſophorum eſt ſermo, Philoſophi autem non
de ente rationis, ſed reali ſemper ſermonem
inſtituunt, has etiam eſſe generis proprietates
ait, vt principium ſit ſpecierum, eaſq; intra ſe
habeat, quæ ei non accommodantur, niſi rati-
one primæ intentionis.

Ad extremum verò rationibus id conuin- Rationibus
cere putant, nam prædicari de differentibus confirma-
ſpecie in quid, ſecundę intentioni non conue- tur prædi-
nit, ſed naturæ reali (animal enim de homine, cta ſenten-
& leone prædicatur, non ſecunda intentio ge- tia primo.
neris, quæ ex accidenti ei aduenit) ſed nec na-
turæ eidem reali, vt ſubſtat ſecũdæ intentioni
definitio quadrare poteſt, nam quemadmodũ
corpus, vt ſubſtat albedini, nõ prædicatur quid
ditatiuè de viuenti, & non viuenti (quę ſunt e-
ius ſpecies) ſed ſecundũ propriam eſſentiã cor-
poreæ ſubſtantiæ, ſiue ſit ſub accidentibus, vel
ſecus, pari ratione animal non enunciabitur
de homine, & de leone, vt ſubſtat ſecundæ in-
tentioni generis, ſed vt viuentis ſenſibilis na-
turam importat, eius ergo ratione genus erit,
& non propter ſecundam intentionem, & cer
tè ſi in eo ſenſu de ſpeciebus enunciaretur, e-
uidenter elicitur eundem fore ſenſum harum
prædicationum homo eſt animal, leo eſt ani-
mal, ac ſi dicamus hominem eſſe genus, & e- 13.
tiam leonem: nam ſi animal eſt prædicatum
earum, vt ſtat ſub intentione generis, cum ſub
tali reduplicatione genus ſit, prædicabitur vt
genus formaliter, quapropter eiuſmodi erit
ſenſus: homo eſt animal, in quantum animal
eſt genus, & hoc idem eſt, ac hominem ipſum
genus eſſe, quod à veritate alienum eſt, ei ergo 14.
conſonum erit ſecundum naturam realem ge
nus eſſe, & ſic etiam definitum.

Secundo, animal non habet à ſecunda intẽ II. ratio.
tione generis, eſſe prędicabile de ſpeciebus, ſed
è diuerſo, ex eo, quod in multis eſt ſpeciebus
ſecundum eſſentiam accipit intellectus occa-
ſionem, vel fundamentum fingendi talem de- 15.
nominationem, vel intentionem generis: er-
go illud, ratione cuius primo, & per ſe genus
dicitur, natura realis eſt, in ſpeciebus incluſa,

quam certum eſt habere abſque conſideratio-
ne intellectus, cum eſſentia realis ſpecierum
ab intellectu non pendeat: genus eſt ergo, atq;
de ſpeciebus in quid prædicabile animal, &
ex conditione propriæ naturæ definitum hu-
16. ius definitionis, neque id habet à ſecunda in-
tentione generis, niſi ſecundaria quadam ra-
tione.

Reÿcitur prædicta ſententia.

Refutatur prædicta ſententia.

HAec tamen ſententia autoritate quidẽ
ſingularis eſt, ſolam veritatis apparen-
tiam habet, & ab ſcholis penitus eſt re-
leganda, vtpote communi loquendi modo, ac
ſentiendi de rebus dialecticis aduerſa, nam ſe-
cundas intentiones, à quibus prædicabilia,
prædicamenta, propoſitiones, ac ſyllogiſmi
ordinem, diſpoſitionem, & formam accipiũt,
tanquam minus neceſſarias funditus euertit.
Communis namque Doctorum conſenſus v-
niuerſalia, atq; prædicabilia ante operationem
intellectus non admittit, idq; adeò verum eſt,
vt Scotus adhuc, qui aliquam vnitatem mino-
rem numerica ante operationem intellectus
in rebus conſtituit, vt q. 3 vniuerſalium retuli-
17. mus, genera, ſpecies, & cætera prædicabilia de
nominationes eſſe ſecundarum intentionum
teneat, & ante operationem intellectus non
ponit, ſed poſteriora eſſe ſingularibus, in qui-
bus inueniuntur: cum cæteriſq; omnibus ad-
mittit, quaſi opere intellectus ab eiſdem abſ-
tracta, ſeu cum eis comparata, à quo nomen,
formam, ſeu denominationem accipiunt, idq;
ſibi voluiſſe Ariſtotelem certum eſt iuxta om-
nium expoſitorum ſenſum, primo de anima
textu 8. illis verbis: *Animal autem vniuerſale,
aut nihil eſt, aut poſterius eſt.*

Probatur 1. à veritate aberrare prædictam ſententiam

Sed à veritate eſſe alienam his rationibus
probatur, ſi verum eſt animal, & quodcunque
genus ex propria ratione eſſe prædicabile de
differentibus ſpecie in quid, ſequitur vnitatẽ
genericam, ac prædicabilitatem eſſentialem
18. eſſe, ſed quæcunq; prædicata eſſentialia habet
genus, neceſſe eſt ad eſſentiam ſpecierum per-
tinere, quemadmodum ergo ex vi huius præ-
dicationis, homo eſt animal, verum eſt, homi-
nem eſſe viuentem, corpus atq; ſubſtantiã, pa-
ri ratione verum erit hominem eſſe vnum ge-
nere, atq; adeò eſſe genus.

II. argum. Secundo, animal ante operationem intelle-
ctus diuiſum eſt in plures ſpecies, ea ratione, vt
propter diuerſam hominis, & leonis differen-
tiam diuerſa etiam ſit ſpecie in vtroq; anima-
lis natura, ergo impoſſibile eſt habere vnitatẽ,
niſi ex conſideratione intellectus, illud, quod
re ipſa diuiſum eſt, accipientis, abſq; conſidera
tione diuiſionis, vel differentiarum diuiden-
tium.

Vltimo, ratio generis non conſiſtit in enti- III. argum.
tate ſubſtantiæ, vel accidentis, ſed ex ordine
ad ſpecies accipitur, vt præſens definitio indi-
cat, itaq; illud eſt ſimpliciter genus, quod plu-
res habet ſpecies, de quibus in quid prædica-
tur, ſiue ſit ſubſtantia, vel accidens, neq; enim
minus color reſpectu albedinis, & nigredinis
genus eſt, quam animal hominis, & leonis cõ-
paratione, ſed vniuoca eſt vtriuſque generis
ratio, vt in calce huius quæſtionis copioſius o- 19.
ſtendetur: ſi ergo realis eſt, & ante operationẽ
intellectus genericis conuenit naturis, ſequi-
tur euidenter quidpiam reale, & eſſentiale v-
niuocum accidentibus, ac ſubſtantiæ commu-
ne eſſe aduerſus Ariſtot. & communis ſcholæ
doctrinam. Et corroborari poteſt adhuc argu-
mento ad hominem: nam ſi genus pro natura
reali abſq; vllo ordine ad ſecundam intentio-
nem, definitur, cum certum ſit, non hoc, aut il-
lud genus definiri, ſed communem rationem
omnium, & vniuocam quidem, alioquin non
foret definibilis, ſequitur planè genera omnia
vniuocam habere rationem, in qua conueniãt
quod patet eſſe falſum, cum ſubſtantiæ ſint
quædam, vt animal, viuens, & corpus, acciden
tia verò alia, vt quantitas, & qualitas, quibus
nil reale vniuocum datur.

Modus dicendi Caietani exploditur.

HAc igitur excluſa ſententia, cæteri om-
nes Ariſtotelis & Porphyrij interpre-
tes tenent genus iuxta rationem ſecũ-
dæ intẽtionis, eſſe in hac parte definitum, ſed
non eodem modo veritas hæc explicatur,
nam Caietanus in Commentarijs huius capi-
tis, & opuſculo de ente & eſſentia, cap. 4. in ex-
planatione vltima partis illius capitis, corolla-
rio ſecundo tenet ſubſtratum generis, hoc eſt,
naturam genericam, à ſecunda intentione de-
nominatam, non eſſe vllo modo definitum,
ſed intentionem ipſam generis in concreto,
vnde definitionem ſic exponit.

Secunda intentio generis, quæ primum
prædicabile conſtituit, eſt ratio denominans
quamlibet naturam genericam ex qua conſi-
deratione definitum eſt, *quo*, . ũ ſit ratio prædi-
candi

20 cari de pluribus differentibus ſpecie in quid. Et rurſus eadem ſecunda intentio generis cum ſit relatio, reſpicit intentiones ſecundas denominantes ſpecies tanquam terminos, & hoc modo accipitur in concreto, cum ſit non ſolū ratio denominans, ſed ad alia refertur: in hoc ergo ſenſu applicatur ei definitio generis, vt ſub nominibus cōcretis iacet: genus eſt, quod prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in quid, id eſt refertur ad plures intentiones denominantes varias eius ſpecies. Hanc ſententiā amplectuntur quidam ex modernis, præſertim Doctor Canterus in expoſitione huius capitis, 21. dubio 1 Magiſter Oña quæſt. 1. articul. 2. concluſione 3. eamque ijs rationibus confirmant.

I. ratio.

Prima, definitio conuenit definito eſſentialiter, vel certè per modum propriæ paſſionis, ſi deſcriptio ſit, ſed definitio generis accidentaliter conuenit naturæ genericæ, etiam in cōmuni conſideratę, non ſecus atque corpori definitio albi, ergo nequit eſſe per ſe definitum.

II. ratio.

Secunda, materiale ſignificatum generis non habet rationem vniuocam, ſed proportionalem, & analogam, ergo non poteſt eſſe definitum, nam ea eſt definitionis lex, vt æqualiter omnibus ſub definito contentis conueniat. Antecedens autem ſatis notum fit, ſi conſideremus ſub materiali ſignificato generis animal, colorem, quantitatem, cæteraque generis accidentia eſſe comprehenſa, in quibus non eſt æqualis ratio generis, ſicut neque entitatis, ſed prius, ac principaliter in ſubſtantia, participatione illius in accidentibus, vnde ſequitur ſolam generis intentionē in concreto eſſe pręſenti definitione definitum *quod*, in abſtracto vero, *quo*, hæc enim æquali reſpectu ad omnes ſpeciei intentiones refertur.

22. Hic modus dicendi obſcuram valde reddit quæſtionem, & veritatem rei non attingit, obſcuram quidem, quia re ipſa non ponit definitum, *quod*, ſed *quo*, tantum, vnum autem ſine alio, neque eſſe, neque intelligi, eſt poſſibile, quemadmodum abſtractum ſine concreto: excludit deinde à ratione definiti ſubſtratum generis, & rurſus affirmat, ſecundam intentionē in cōcreto eſſe definitum, *quod*, quæ ſimul ſtare non poſſe hac ratione probatur.

Impugnatur prædictus modus dicendi primo.

Concretum albedinis illud eſt, quod ab albedine denominatur album, nam hoc ſibi vult concretum, quod materiam, vel ſubiectum concernit ex modo ſuæ ſignificationis, abſtractum verò à ſubiecto abſoluitur: ergo concretum generis eſt, quod à forma ſecundæ intentionis denominatur, ſed nullum eſt huiuſmodi genus nuncupatum, præter naturam ſubſtractam intentioni, ergo genus in concreto, ſubſtratum importare neceſſe eſt, illudq; eſſe definitum: 23 qua propter voce duntaxat, ſecunda intentio in concreto ponitur, ſi ſubſtratum penitus excludatur.

II. argum.

Secundo impugnatur, quia concretum duo ſignificat debito ordine diſpoſita, formam ſcilicet, quæ definitum, *quo*, vocatur, cum ſit ratio formalis denominans ſubiectum, & ſubſtratū quaſi à forma denominatum, ergo concreti accidentalis definitio duplex quaſi partiale definitum ſortitur, ex quibus vnum totale, atque completum coaleſcit, eandem nempe formā, cui definitio tanquam rationi formali conuenit, & ſubiectum, cuius natura explicatur, non ſecundum propriam entitatem accepta, ſed in quantum tali formæ ſubſternitur: definitio autem generis accidentale concretum explicat, quia concretum eſt, quod prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in quid, ergo oportet ſubſtratum pro definito deſignare, & non ſolum formam.

Duplex generis ſubſtratum.

In hoc igitur defeciſſe videntur Doctores iſti, quòd vnum duntaxat generis ſubſtratum poſuere, cum tamē duplex ſit, quemadmodum in quocunque alio concreto eiuſdem ſimilitudinis, vnum proximum adæquatum, & per ſe, remotum, quaſi per accidens, & inadęquatum 24 aliud. Etenim album præter albedinis formā, corpus, vt albedine affectum, tanquam primo, & per ſe ſubſtratum importat, remotum verò, & quaſi per accidens corpus quodcunque particulare, vt humanum, vel lapideum, de illo 25. quidem per ſe prædicatur, de hoc accidentali tantum ratione, per ſe eſt enim hæc prædicatio, corpus in quantum albedinis ſubſtratum album eſt, & coloratum, atq; adeò diſgregatiuum viſus, hæc verò eſt accidentalis, paries eſt albus. Hanc diſtinctionem concreti inſinuat D Thom. 2. lib. de anima lect. 12. ſic autem generi accommodatur, vt concretum per ſe, & proximum eius, ſit natura generica, vt ſecundę intentioni ſubſtat, quæ communis eſt ratio omnibus naturis genericis ſubſtantiæ, vel accidentis, accidentale vero, atque remotum ſit animal, color, & huiuſmodi aliæ naturæ, hæc namque prædicatio, natura generica, vt ſtat ſub intentione generis, eſt genus, ac de pluribus ſpecie differentibus prædicabilis, per ſe eſt

accidentalis vero animal, vel color eſt genus.

Vera ſententia ſtatuitur.

QVibus explicatis noſtra ſententia eſt; proprium definitum huius definitionis eſſe naturam genericam, vt à ſecunda intentione generis denominatam: ita vt ex vtroque, natura ſcilicet, & ſecunda intentione completum definitum coaleſcat, ex illa, vt denominata, ex hac vero, vt denominante: ex illa vt ſubiecto, & ex hac, vt forma, hæc eſt ſententia D.Tho. opuſc. de ente & eſſentia c.4. Iauell.
26. in ſua logica, tit.4. cap.2. Pauli Veneti c. de genere, Soti q. vnica eiuſdem cap. ar.1. Tole. q.1. eamq; ſequuntur moderni ferè omnes, & probatur 1. quia illud eſt definitum alicuius definitionis, cui per ſe talis definitio cõuenit, & cũ quo per ſe reciprocatur, ſed prædicari de pluribus differentibus ſpecie in quid, per ſe conuenit naturæ genericæ, vt denominatæ à ſecũda intentione generis, & cum ea reciprocatur, vt per ſe conſiſtat; ergo illa eſt per ſe definitum, fit autem rurſus manifeſtum exemplo albi, ſic definiti, eſt corpus diſgregatiuum viſus, cuius definitionis propriumdefinitum eſt corpus, vt denominatur ab albedine, ſic autem definitur genus, cum ſit accidens in concreto, ergo definitũ erit natura, à ſecũda intẽtione generis denominata: ſecundo, quia tria dũtaxat præſenti definitione explicari poſſunt: videlicet prima intentio per ſe ſumpta, aut ſecunda intentio, vel tertium ex vtroque coaleſcens, quod genus in concreto vocatur, ſed neutrum eſt, e duobus prioribus, quia nec primæ intentioni ſecundum ſe conuenit prædicari de multis differentibus ſpecie, ſed prout ſubſtat ſecundæ, nec ſecunda eſt, quæ de eiſdem enunciatur, ſed ad ſummum ratio prædicandi, ſicut albedo eſt ratio albi: ſupereſt ergo tertium, quod à ſufficiente diuiſione conuincitur eſſe definitum, nempe concretum ex natura & ſecunda intentione compoſitum.

Vtriuſq; ſententiæ obiecta ſoluuntur.

Ad ſolutionem argumentor. primæ, & ſecũdæ ſententiæ adnot.

SVpereſt igitur argumentis primæ & ſecundæ ſententiæ ſatisfaciamus. Vt autem commodius priora ſoluantur (quæ d ffi ciliora profecto ſunt) illud in primis obſeruandum eſt, genus ſubſtratum importare, & formam, & ideò quædam eſſe, quæ ex parte formæ ei conueniunt, alia verò ex parte fun-
27. damenti, vel ſubſtrati. Ex parte illius habet eſſe vniuerſale, & prædicabile de differentibus ſpecie, habet etiam eſſe ſpeciei relatiuum, ratione ſubſtrati (quod realis natura, vt plurimũ eſt) & ideò conueniunt ei reales proprietates, habet eſſe ſubſtantiam, qualitatem, ſcientiã, & relationem, iuxta conditionem ſui prædicamẽti. Animal namq; genus eſt prædicamẽti ſubſtantiæ, quantitatis numerus, qualitatis ſcientia, ad conſiderationem autem dialecticam tam formam, quam fundamentum ſpectare certum eſt. Ariſt. igitur omnibus illis locis obiectis, de genere ſermonem inſtituendo vtrũque attendit, proprietatem quidem à forma emanantem, cum genus definiens de pluribus differentibus ſpecie in quid prædicabile eſſe decernit, cæteras vero proprietates ex natura fundamenti procedentes, dum maiorem perfectionem quibuſdam generibus tribuendam cenſet, dum relatiuum eſſe genus contingere affirmat, cuius ſpecies non dicantur ad aliquid. Vtrumque etiam ſimul, fundamentum videlicet, & formam contemplatur, vt cum loca inuenire docet à quibus petenda ſũt argumenta dialectica ex parte generis, quia vtrumque ad eum finem conſequendum requiſitũ eſt. Interdum namq; ex modo prædicãdi ipſius generis, nonnunquã etiam ex diuiſione per oppoſitas differentias argumenta eruenda eſſe conſtituit: accipienda igitur ſunt verba Ariſt. iuxta hanc diſtinctionem, & in vno, vel alio ſenſu noſtræ ſunt ſententiæ conſentanea. Porphyrius verò in eadem definitione formã ſecundæ intentionis ſimul, & ſubſtratum inſpicit, vt contextus totius capitis oſtendit.

Ariſt. exponitur.

28

Secundo adnotare oportet, in quacunque prædicatione generis, aut cuiuſuis alterius prædicabilis duo eſſe ex parte prædicati diſtinguenda, & rationem formalem, quæ prædicatur de ſpeciebus, & inſuper rationem, ſub qua prędicatur: vt in prædicatione iſta, homo eſt animal, ratio, quæ prædicatur, eſt animalis natura, ratio autem, ſub qua, eſt ſecunda intentio generis: verum namq; eſt, animal ideò prædicari de pluribus differentibus ſpecie in quid, quia genus eſt, habet autem à ſecunda intentione generis, tanquam à forma, vt ſit genus, merito ergo eam rationem formalẽ, ſub qua de ſpeciebus enunciatur appellamus.

II. notab.

29.

Et ex hac doctrina ſoluimus primam rationem aſſerentes adaptari quidem poſſe definitionem generis primæ, & ſecundæ intentioni iuxta explicatum modum, & ordinem. Cum autem rurſus additur naturam realem, in quãtum ſubſtat intentioni, non prædicari de pluribus

Ad primã rationem.

ribus differentibus ſpecie in quid, duplex ſenſus eſſe poteſt, prior, ſecundam intentionem non eſſe rationem formalem, quam animal exempli gratia, enunciat de homine, & id quidem veriſſimum eſt, ſi vero non eſſe rationem formalem, ſub qua, vel à qua habeat eandem enunciare ſignificetur, falſum: nam à ſecunda intentione tanquam à forma conſtituitur in ratione prædicabilis de ſpeciebus in quid, quā
30. potentiam exercet, propriam naturam de eiſdem ſpeciebus enuncians.

Ad confirmationem

Nec tamen ſequitur (vt confirmationi fiat ſatis) ſenſum huius propoſitionis, homo eſt animal, eum eſſe, vt homo ſit genus, nam ſecūda intentio generis non eſt ratio formalis, quę prædicatur, ſed natura viuentis ſenſibilis à ſecunda intentione denominata: & hinc apparet quam verum ſit, animal, vt ſtat ſub ſecunda intentione generis, propriam naturam enunciare de homine, alijſq; ſpeciebus, ſiquidem ab illa accipit vnitatem genericam, vniuerſalis rationem, ac poteſtatem eam enunciandi, quam prædicabilitatem vocamus.

Neq; ſimilitudo corporis, vt ſubſtat albedini, locum habet hac in parte, ſed latum eſt diſcrimen, quia ſecunda intentio generis denominat naturam, eam ad ſua inferiora ordinans, vel certè denominatio ipſa nō eſt aliud,
31. quam ordo prædicabilitatis reſpectu ſpecierum, cæterum albedo, & quæcunq; alia forma realis accidentis, corpus ad ſua inferiora non ordinat, mirum ergo non eſt, ſi animal, in quātum intentioni generis ſubſtat, de viuenti, & non viuenti, & vniuerſaliter de ſuis inferioribus enuncietur: in hoc autem maxima albi, ac generis ſimilitudo ſita eſt, quod quemadmodum albedo corpus, quod afficit, ordinat ad viſum, & ideò verum eſt, viſibile eſſe, in quantum ſubſtat albedini: ita vt ratio ſub qua, à potentia percipitur, ſit viſibilitas: pari ratione ſecunda intentio generis ordinans naturam ad ſua inferiora, prædicabilem de eiſdem conſtituit, ideoque verum eſt, in quantum ei natura ſubſternitur, de eiſdem prædicari, ita, vt ratio ſub qua enunciari poteſt, ſit ſecunda intentio generis.

Ad ſecund.

Secundo reſpondetur, naturam genericam ex propria eſſentia habere, vt ſecūdæ intentionis fundamentum eſſe poſſit, vniuerſalis, & prædicabilis de eiſdem inferioribus, in quibus verè reperitur, ſed ante operationem intellectus in eis diuiſa eſt, ſolam vnitatem numeri-
cam habens, genericam vero ab intellectu accipit, & ratione huius vnitatis, vniuerſalis conſtituitur, atq; ex conſequenti, de eiſdem ſpeciebus in quid prædicabilis. 32

Negandum itaq; omnino eſt, naturam genericam ex proprijs principijs aliquam vnitatem habere, niſi tantū eſſentialia prædicata, & quidem in inferioribus diuiſa, per differentias numericas, ab intellectu verò ſub vnitate conſtituta, fundamento eiuſdem naturæ præſuppoſito, ex propria entitate, quam licet non habeat cum dependentia ab intellectu, quamcunque tamen vnitatem præter numericam ab eo habet.

Ad I. argu. ſecūdæ ſententiæ.

Primum argumentum ſecundæ ſententiæ, conuinceret quidem, ſi concretum remotum, & inadæquatum ſubſtratum ſolum haberet genus, cui procul dubio accidentali tantum ratione, definitio adaptari poſſet, vt diſgregatiuum viſus reſpectu hominis, vel parietis, ex quibus neutrum poteſt eſſe per ſe definitum, ſed habet vltra hæc, proximum, & adæquatum, cui per ſe conuenit definitio, nempe cor-
pus in quantum ſubſtat albedini, & hoc eſt defi- 33
nitum, *Quod*, forma vero, *Quo*, tantum & ſecundum eandem proportionem definitio generis intelligitur, ita, vt natura generica, vt ſtat ſub ſecunda intentione, ſit per ſe definitum, *Quod*,
tanquam proximum illius ſubſtratum, & ea- 34
dem ſecunda intentio definitum, *Quo*, vt q; aliud definitionis verba ſonant.

Ad vltimū argum.

Poſtremum argumentum ſoluitur ex ſuperius adnotatis, ex quibus habemus proximum generis ſubſtratum, quod eſt generica natura, conſideratione quidem reali vnum proportione eſſe, & ideò analogum, cum res diuerſorum prædicamentorum comprehendat, quæ tamē ſub ſecundæ intentionis ordine conſideratæ, æquali ratione apprehenduntur ab intellectu, æquali ratione ad ſua inferiora comparantur, de quibus æquali etiam ratione ſunt prædicabiles, atque adeò ſub tali denominatione vniuocæ, quæ non entitatis perfectionem, ſed huius, vel illius conditionis inferiora reſpiciant, ſub qua acceptione, natura generica fundamentum eſt ſecundæ intentionis, & ſubſtra-
tum eius, neq; enim minus, ſpecie diſtinguūtur 35
ſub genere paſſibilis qualitatis albedo, & nigredo, etiam ſi debilioris ſint entitatis, quam homo, & equus ſub genere animalis, ideò æqualis eſt vtriuſque generis ratio.

QVAE-

QVAESTIO TERTIA.

Sit ne quidditatiua, vel deſcriptiua generis definitio.

Diuerſæ ſententiæ.

NOn parum intereſſe putandum eſt qualitatem huius definitionis noſſe, ea enim explorata eiuſdem generis eſſentia de quo præſens nobis ſermo eſt, agnoſcetur. Circa quam duo in primis extrema referenda ſunt, eorum vnum, qui explicari genus quidditatiua definitione haudquaquam poſſe arbitrantur, de quorum numero fuit Albert. Magnus tract. 1. prædicabilium ca. 3. & in eodem fuiſſe Ammoniũ retulit pater Toletus quæſt. 1. quos Villalpãdus ſequitur in commentarijs huius capitis fol. 34. & quoniam horum Doctorum fundamenta ſuperius attigimus, ſumma breuitate refero. Primum prædicabile ſupremis generibus ſuperius eſt, ſi quidem de illis in his prædicationibus enunciatur, ſubſtantia eſt genus, quantitas eſt genus, ſuperius igitur ſe prædicatum quod genus eſſe poſſit, habere nequit, quod certè ſi haberet, commune eſſet, atq; vniuocum eiſdem prædicamẽtorum capitibus ſub ſe comprehenſis, quod repugnat, cum ſint primo diuerſa.

I. ſententia Albert.

I. ratio.

36.

Secundo, genus eſt quoddam accidentale concretum, formam, atque ſubſtratum importans, vt præcedenti quæſtione expoſitum eſt: illa accidens eſt, & quidem rationis, quidditatem non habens, niſi fictam, vel imaginariam hoc autem ſubſtantiam eſſe contingit, vel certè reale accidens: duo igitur adeò diuerſa, non valent eadem definitione quidditatiua explicari.

II. ratio.

Alterum tenuit extremum Scotus, quæſt. 14. & 15. vniuerſalium, non ſolum poſſibilem generis definitionem quidditatiuam arbitratus, ſed talem eſſe præſentem à Porphyrio allatam, Scoto ſubſcripſiſſe videtur Caietanus, quæſtione huius capitis prima textui inſerta, in ſolutione ad primum, eiuſdem autem Scoti ratio hæc eſt.

Alia extrema ſentẽtia Scoti.

Genus conſideratur à Porphyrio in præſenti tractatu ſub ratione prædicabilis, ſicut, & reliqua vniuerſalia, definitur autem per prædicabilitatem de pluribus differentibus ſpecie in quid, ergo eſſentialis eſt definitio, ſicut eſſentialis eſt hæc prædicatio, prædicabile de ſpeciebus eſt prædicabile, ac ſi dicas, animal rationale eſt animal.

Ratio.

Controuerſia reſolutio.

MEdia inter hæc extrema incedit via communis ſententia interpretũ Porphyrij, quam nos etiam libenter amplectimur, & his duabus aſſertionibus, vtrumque extremum excludentibus explicamus.

Media ſententia vera.

Prior, poſſibile eſt primũ prædicabile quidditatiua definitione explicari? quã ſi ſuperius ſtatuta memoria repetamus, efficaciter hac ratione confirmatam eſſe cenſebimus, vniuerſale genus eſt quinque prædicabilium comparatione: ergo primum prædicabile, quod eſt genus, eſt quædam eius ſpecies, ſed ſpecies quę cunque genere, & differentia, tanquam partibus ſuæ quidditatis componitur, eaſdem igitur habebit genus, quapropter per eas erit definibile: quidditatiuam autem definitionem eſſe, quę genere, & differentia conſtituitur, eſt notiſsimum: ergo eſſentialem definitionem poſſe genus habere neceſſarium reputandum eſt. Quam ſi deſignare volumus huiuſmodi erit, genus eſt vniuerſale in multis differẽtibus ſpecie quidditatiuè aptum ineſſe, in vniuerſali namque, tanquam proprio genere, cum cæteris conuenit prædicabilibus, & per eſſentialem ordinem eſſendi reſpectu ſpecierum ab eiſdem ſeparatur: ita videtur eum definiſſe Ariſtot. 5 lib. Metaph. c. 28. tex. 33. his verbis: *Genus eſt quod primum in rationibus ineſt.* Primo verbo referens vniuerſale, alijs vero verbis: *Quod primum in rationibus ineſt*, excludens cætera prædicabilia, quia rationum nomine ſpecies intelligit, nam eſſentiæ ſpecificæ rationes omnium rerum ſunt: excluduntur ergo proprium, & accidens, quæ non ſunt primo in rationibus rerum, ſed extra illas: excluduntur etiam, tacita quadam ratione ſpecies, cum non ſint in ſemetipſis, ac tãdem differentia, cuius ratio non eſt eſſe in rationibus rerum, ſed generi adhærere, ipſumq; trahere, vt in rationibus rerum ſit.

I. aſſertio.

37.

Aſſertio poſterior eſt, præſẽtem generis explicationem, non quidditatiuam, ſed quãdam eſſe deſcriptionem, aduerſus Scoti ſententiam. Tenet eam in primis Porphy. c. præſenti ſub his verbis: *De tribus apud Philoſophos ſermo eſt quod etiam deſcribentes aſſignauerunt, genus eſſe dicentes, quod de pluribus, & differentibus ſpecie in eo,*

Poſterior aſſertio.

in eo quidditatiuè *prædicatur*, & rurſus in fine capitis: *Nihil igitur ſuperfluum neq; minus continet generis dicta deſcriptio* Quam ex Ariſtot. deſumpſit 1. lib. Topic. c. 4. vbi eam eiſdem verbis expreſſit, & D. Tho. opuſ. 48. tracta. 1. c. 2 & 3. primi & ſecundi prædicabilis definitiones deſcriptiones appellat, Alber. Magn. tract. 3. prædicabil. c 34. cũ Ammo. & Villalpand prioris extremi autoribus, Mag. Soto q. vnica huius capitis. §. final. Tolet. q. 2. Merca. c. de ſpecie. fol. 16 col. 2. & 3. Magiſt. Oña q. 2 ar. 1. & hac ratione confirmatur. Generi aliiſq; prędicabilibus hęc duo cõueniunt, nempe vniuerſalia eſſe ac prędicabilia, illud quidem in quantum in multis eſſe dicuntur, hoc verò, vt de eiſdem prædicari apta ſunt, prædicandi autem potentia ex vniuerſalitate, tanquam ex radice, & fundamento ortum habet; nam ſicut in quibuſcunq; rebus

Confirmatur.

38. operari ſequitur eſſe, pari ratione in his, quæ prædicantur, prædicãdi aptitudo ſequitur modum eſſendi in eiſdem, de quibus prædicari apta ſunt, cuius ea eſt ratio, quam ſuperius ex doctrina Ariſtotel. attulimus, quia ab eo, quod res eſt, vel non eſt, enunciatio vera, vel falſa appellatur: itaque prædicandi aptitudo, vniuerſalitate poſterior eſt, cum eaque conuertibilis, quæ cum ſint conditiones propriæ paſſionis, ſequitur eodem modo ſe habere, ac propriam paſſionem reſpectu eſſentiæ: ſed præſenti definitione explicatur genus à Porphyrio per aptitudinem prædicandi, vt ex verbis ipſius notum eſt, ergo deſcriptio potius appellanda eſt, quam quidditatiua definitio: hæc namque genere duntaxat, ac differentia conſtituitur, deſcriptio propriam paſſionem admittit.

Quidam dicẽdi modi, circa communem ſententiam excluduntur.

Varij dicendi modi circa prædictã ſententiam

EIuſmodi tamen communem ſententiam non tuentur eodem modo præfati autores, ſed quidam ſic eſſe deſcriptionem fatentur, vt proprio conſtet genere, nẽpè vniuerſali, voce illa, quod (quæ primum locum in

39. definitione tenet) relato, ita vt compleat definitionis ſenſus ſit, genus eſt vniuerſale, quod prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in quid, ita ſentiunt Titelmanus lib. 1. prædicabilium capit. 2. Doctores Louanienſes cap. de proprio, & accidenti, in expoſitione literæ, vbi aliorum prædicabilium definitiones eodem modo explicandas cenſent, Mercatus

Titelm. Louanienſes.

Mercatus.

cap. præſenti, fol. 34. & quidam alij ex modernis interpretibus, quorum omnium, ea eſt ratio, quia proprium genus omnium prædicabilium eſt vniuerſale, illud ergo eſt, quod omnia definit, cum rationi ſit valde conſentaneum, non eſſe alienum inquirendum, vbi proprium genus notum eſt, ſed eo vtendum in definiendis ſpeciebus, vt ſaltem ex parte illius eſſentiam definiti attingat definitio, & certè particula, *quod*, in definitione collocata, non videtur aliud quam vniuerſale referre poſſe.

Hic tamen modus dicendi, ea ratione excluditur, quia Porphyrij ſenſui aduerſatur. Etenim Porphyrius definitionem exponens, indiuiduum à conſortio generis excludendum eſſe docuit, illis verbis: *Quod prædicatur de pluribus*, ſi autem vniuerſale, genus eſſet, cum indiuiduum nõ ſit vniuerſale, iam eſſet verbo, *Vniuerſalis* excluſum, qua propter ſuperuacaneum eſſet, illud rurſus per ſecũdam definitionis particulam ſeparare, etſi ab eiſdem Doctoribus dicatur, *Quod prædicatur de pluribus*, non eſſe diſtinctum ab vniuerſali, ſed locum eius tenere, ſtatim ſequitur ſenſum definitionis eſſe, genus eſt vniuerſale in multis differẽtibus ſpecie in quid, qua propter non ſupereſt ratio appellandi definitionem deſcriptiuam, cum paſſio excludatur, proprio tantum genere, ac differentia relictis.

Modus dicẽdi prædictus à pluribus excluditur.

40.

Ideò quibuſdam alijs Doctoribus placuit, non habere genus proprium præſentem definitionem, ſed eius loco, communem omnium prædicabilium paſſionẽ eſſe collocatam, videlicet prædicabile de pluribus, prioribus verbis, per actualem prædicationem explicatum. Communis eſt enim omnium conſenſus, definitionis verba non actum, ſed aptitudinem importare, & ſi res ita ſe habet, ꝙ prædicatur eodem erit referendum, ac prædicabile. & ſenſus definitionis talis erit, genus eſt prædicabile de pluribus differentibus ſpecie in quid. Hunc modum tenuiſſe Scotũ vidimus, vt quidditatiuam definitionem defenderet, eundem retulit ex Auicena priori parte ſuæ logicæ cap. 7. Oña quẽ ipſe amplectitur, & amplexi ſunt Doctor Villalpandus in commentarijs huius capitis fol. 34. & Toletus q 3.

Quid alij Doctores ſenſerint.

41

Verus dicendi modus ponitur, & argumentis occurritur.

EGo vero modũ dicendi in hac re magis

cum

Quis nã ſit modus magis veritate cõiunctus.

cum veritate coniunctum, petendum eſſe exiſtimo, ex doctrina D. Thom. in commentar. prioris lib. de interpretat. c. 1. lect. 4. & opuſ. de ente, & eſſentia c. 7. vbi modum definiendi accidentia in concreto, & in abſtracto conſtituẽs docet in abſtracto quidẽ eſſe definiẽda, per proprium genus ex intrinſeco modo eſſendi deſumptum, ac per ſubiectum loco differentiæ. Quo poſito in definitione, intrinſeca adipſum accidentis aptitudo explicatur: vt ſi riſibile in abſtracto definire velis, talis erit aſſignanda definitio. Riſibilitas eſt aptitudo hominis ad ridendum: genus namq; proprium riſibilitatis in ſecunda ſpecie qualitatis eſt potentia, vel aptitudo: at ſi in concreto ſint explicanda, ſubiectum, quod materiæ ſimilitudinem tenet, vice generis collocandum eſt, cum modus iſte explicandi accidentia ſimilis ſit definitionibus ſubſtantiarũ, quæ per genus à materia deſumptum, & per differentiam explicantur, & poſtremũ hunc definiendi modũ probaſſe Ariſt. affirmat D. Tho. 1. de interpretatione cap. 1. &

42 2. vbi nomen, & verbum, quæ cõcreta ſunt accidentalia ſub genere entis rationis, ſubiecto pro genere poſito explicuit, dicens: *Nomen eſt vox ſignificatiua ad placitum, &c.* Vox enim ſubiectum, ſeu ſubſtratum eſt ſecundæ intẽtionis, à qua nomen appellatur.

Quomodo definierit genus Porphyrius.

Iuxta eundem ergo modũ definiendi, Porphyrius hac in parte definitionem generis attulit, etenim genus, quemadmodum nomẽ, & verbum, in ordine entium rationis, ſicut viſibile, & album in ordine accidentium realium, concretum eſt accidentale, naturam genericam à ſecunda intentione denominatam, tanquam ſubſtratum claudens, & eandem ſecundam intentionem, vt denominantem formã: definiri autem in concreto verba eiuſdem definitionis oſtendunt, quod prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in quid, ergo locum generis ſubiectum tenet, nempe natura gene-

43 rica, non quidem, vt à ſecunda intentione denominata, nam hoc modo definitum eſt: ergo locum generis tenere nõ poteſt, cum omnino oporteat genus, à definito diſtingui, ſed loco generis ponitur, ſecundum ſe, ſicut corpus in definitione albi non ponitur, vt denominatũ ab albedine, ſed ſecundum ſe. Hanc igitur naturam ſecundum ſe ſumptam particula, *quod*, refert, & non vniuerſale, quia hoc non poteſt eſſe genus apud Porphyrium, vt probatum eſt aduerſus primum dicendi modum.

Et eiuſmodi eſt germanus ſenſus definitionis, adeò vt Porphyrij verba alia explicatione non egeant, ſed, vt ab ipſo ſunt poſita, accipienda ſint, nempe genus eſt natura, quæ à ſecunda intentione prædicabilis denominata, de pluribus differentibus ſpecie in quid prædicatur.

Vltimus dicendi mod approbatur & eum duo plurimi referuntur.

Hunc modum dicendi tanquam doctrinæ D. Thom. & Ariſt. ipſiq; rationi cõſentaneum tenuerũt Albertus Magnus, Ammonius, & D. Canterius, ſic autem exactius definiuntur accidẽtia in concreto, quam per proprium genus, quia cum ad eſſentiam accidẽtis ſpectet inhærentia aptitudinalis, magis hęc innoteſcit ſubiecto in definitione poſitò, quã proprio genere, ergo per ſubiectum melius, quam per genus definiuntur. 44

Satis ſit argumentis vtriuſq; extremi.

Ad argum. primæ opinionis.

Argumentis igitur duorum extremorũ, quæ in principio retulimus ſatis facere oportet, & quidẽ vtrumq; prioris extremi argumentũ, ex adnotatis quæſtione pręcedẽti ſoluitur, ex quibus perſpicuũ eſſe cenſeo

Ad primũ.

ſuprema genera cõmunem, & vniuocã denominationem accidentalem, non ſolum ſecundarum intentionũ, quæ relationes rationis ſũt ſed relationis etiã realis habere poſſe, non ergo mirum eſt ſub denominatione generis conuenire. Et eſto ſecunda intẽtio primi prædicabilis, in modo denominandi naturã omnibus ſit 45 generibus ſuperior; ſi tamen quidditatiue in ſuo modo eſſendi conſideretur, ſpecies quædã determinata eſt vniuerſalis, quemadmodũ cętera prædicabilia: & ex hac parte genus ſe ſuperius quidditatiue habere poteſt, atque differentiam, quibus quidditatiuè definiatur; cuius definitionis exemplum ibidem attulimus.

Subſtratum denique & forma, vt poſterius argumentum ſoluamus concreto generis incluſa, diuerſa ſũt, ſed inter ſe ordinata, & ratione ordinis modũ vnius per ſe habent, ratio autem ordinis eſt actus, atque potentiæ, ex quibus notũ eſt fieri vnum.

Ideo vna eademq; definitione explicantur, iuxta rationem diminutam entis rationis, quã habent realibus eſſentijs, perſimilem.

Ad argum. Scoti.

Argumento Scoti dicimus, genus, atq; cæteera prædicabilia, ſub ratione vniuerſalis obiectiua fuiſſe à Porphyrio conſiderata, prædicabilitatem verò propriam eſſe eorundem paſſionem,

tionem, quæ media definitione vniuerſalis, de omnibus, per certam demonſtrationem oſtenditur, per hanc igitur paſſionem propriã, vt potè eſſentia vniuerſalis nobis notiorem, ſuis definitionibus explicantur prædicabilia. Ad formam ergo argumenti: cum dicitur conſiderata eſſe vniuerſalia ſub ratione prædicabilis, reſpondemus, ſi intelligatur rationem eſſe obiectiuam prædicabilitatem, negandum eſſe, ſi vero propriam paſſionem de eiſdem demonſtratam, admittendum. Ideò non proprijs differẽtijs, ſed per communem paſſionem definita eſſe prædicabilia, & quæ de definitione primi prædicabilis ſtatuta ſunt definitionibus aliorum prædicabilium, ſimili proportione ſunt accommodanda, vt neceſſe non ſit eaſdẽ controuerſias in cæteris prædicabilibus repetere.

QVAESTIO QVARTA.

Claudatne genus differentias, & conſequenter ſpecies, potentiali duntaxat, vel actuali continentia.

Proponitur ſententia, quæ actu conſtituit differentias ſub genere.

47 *Noua controuerſia.* NEminem ex antiquioribus dialecticis inuenio, qui controuerſiam hanc ex profeſſo diſcutiat ſed vno vel alio verbo explicant, quid de continentia iſta ſentiãt, imò ex modernis etiam fere nullum, difficilem tamen, ac valde vtilem ad naturam generis percallendam, & ea propter præſenti loco agitandam ſentio, & vt certa imprimis apud omnes ſtatuamus, citra dubium eſt, genus non continere ſpecies, ac differentias actu explicito, quemadmodum definitio vtramque ſui partem, nam ſi ita eſſet, ſolum animal definiret hominem, ſiquidem ſenſitiuam naturam, & rationalem explicitè clauderet, eſſetque ſuperuacanea differentiæ additio, ſed neque actu determinato, licèt non explicito, veluti homo propriam differentiam rationale importat, tunc enim non poſſet genus de vlla eius ſpecie enunciari, ſed falſum eſſet proferre hominem eſſe animal, ſi prædicatum differentiam leonis actu comprehẽdit, falſum item leo nem eſſe animal, propter differentiam hominis incluſam.

Supereſt ergo tertius, atq; poſtremus actualis continentiæ modus, confuſus quidem, atque indeterminatus, quem habet illud, quod vnam rationem deſignat pluribus communẽ, ſub qua inferiora omnia cõfundit, nullum diſtinctè exprimens, ſed indiſtinctè comprehendens omnia. *Confuſus continentiæ modus.* Hic modus forſan in ente reperitur, quod actu quidem ſubſtantiam, & accidens comprehendit, ſub ratione entitatis, quã actu participant, & in qua confuſa ſunt, cum neutrũ determinatè ſit expreſſum, & talẽ eſſe eum, quo ſpecies, & differentiæ ſub genere clauduntur, primus tenuit Magiſter Oña, in commento huius capitis quæſt. 2. artic. 5. quem nonnulli ex recentioribus ſequuntur, in eo, tantum diſcrimen conſtituentes: quod ens prædicatum eſt ſubſtantiæ, & accidenti intrinſecum, genus vero extra conceptum, vel rationem differentiarum, ita eſt conſtitutum, vt intrinſecum earum prædicatum non ſit: erit autem perfecta ſimilitudo generis, quantum ad præſentem conſiderationem ſpectat, ſi cũ concreto accidentali conferatur, ſub quo vniuerſa, quibus forma ſignificata cõmunis eſt, actu quidem, ſed confuſè, atq; indeterminatè comprehenduntur, vt ſub albo, quælibet corpora albedine affecta: iuxta hanc igitur ſimilitudinem homo, & leo, cæteræque animalis ſpecies earumque differentię, ſub animalis genere latent actu confuſo, & indeterminato. 48. *I. ſententia Oñæ.* 49

Fulcitur autem hæc ſententia duplici teſtimonio Ariſt. 7. Phyſicorum tex 31. vbi de ambitu generis loquens, hęc protulit verba: *Genus non vnum quid eſt, ſed ob hoc latent multa*, vel vt alia translatio habet: *In genere latent æquiuocationes*, quas ſtatim explicans ait; *Sunt autem æquiuocationum, aliæ quidem multum diſtantes, aliæ autem habentes quandam ſimilitudinem, aliæ vero propinquæ, aut genere, aut ſimilitudine rationis, quapropter non videntur æquiuocationes eſſe, cum ſint.* *Probatur ex Ariſt.* 50.

Hæc Ariſtotel. quæ autem in genere latent diuerſa, nõ poſſunt eſſe, niſi ſpecies, neque diuerſitatem, vel æquiuocationem parere, niſi differentiarum ratione, quæ actu clauduntur, nam quæ ſolum in potentia ſunt, ſignificationis vnitatem non tollunt: vnius namque rationis eſt materia, quantumuis plures ſint, ac diuerſæ formæ, ad quas recipiendas potentia illius ſe extendit: de eiuſmodi ergo actuali continentia verba Ariſtotel. ſunt accipienda, 51

quemadmodum ea, quæ 1. Phyſ. tex. 4. de vniuerſalibus prædicatis (in quibus genus citra dubium connumerandum eſt) ſcribit: *Vniuerſale autem totum quoddam eſt, multa enim comprehendit, vt partes.* Nec diſſimilem eſſe ſenſum D. Thomæ, opuſculo de ente & eſſentia cap. 3. teſtantur hæc verba: *Genus prout prædicatur de ſpecie implicite in ſua ſignificatione, quamuis indiſtinctè totum id, quod determinate eſt, in ſpecie continet, &c.* Ex vtriſque autem teſtimonijs, duplex hoc efficax argumentum colligitur.

I. ratio. Primum, excepto expreſſionis, ac diſtinctionis modo apud Diuum Thom. eadem eſt ratio continentiæ, in genere, atque in ſpecie ipſa, ſed ſpecies actu continet genus, & differentiam, ergo genus differentiam, & ſpeciem.

52.

II. ratio. Poſtremum: genus prædicatur eſſentialiter de ſpecie, & quidem prædicatione actuali, ergo actu continet id totum, quòd eſt in ſpecie, nam ſi partem dumtaxat nempè naturam ſenſitiuam actu importaret, animal, verbi gratia de homine enunciatum, non eſſet vera prædicatio, homo eſt animal, cùm pars de toto non prædicetur, vtraque pars conſequutionis huius habetur apud Diuum Thom. eodem capite non longè à principio ſub his verbis: *Quidquid eſt in ſpecie, eſt etiam in genere, vt non determinatum, ſi enim animal non eſſet totum, quod eſt homo, ſed pars eius, non prædicaretur de eo cum nulla pars prædicetur de ſuo toto.* Nec ſatis fit argumento, ſi dicatur genus id totum, quod eſt in ſpecie importare, alia tamen, atque alia ratione, partem quidem genericam actu, tanquam propriam naturam, differentialem vero in potentia, in quantum ab ea eſt, determinabile ad ſpeciei conſtitutionem, vt animal gradum ſenſitiuę naturæ actu, rationalis verò in potentia: non inquam, ſatis fit argumento, quia animal abſoluta prædicatione enunciatur de homine, abſque limitatione alicuius partis, minus igitur quam completam eius rationem actu continere non ſufficit, vt hoc exemplum oſtendit. Continet materia ſua poteſtate formam, quæ eſt altera pars compoſiti, nec tamen ſatis eſt, vt vera prædicatione de toto ipſo compoſito enuncietur, aliam partem, quæ propria natura eſt, continere actu,

54 ergo ſimilis eſſet de genere ratio, ſi vnam partem actu, poteſtate alteram comprehenderet, itaque vtraque actu enunciare, atque comprehendere tenet hæc ſententia diuerſa tamen ratione, genericam actu explicito, ac determinato, differentialem quidem actu, ſed nō determinato, neque diſtincto, ſed confuſo, etenim animal explicite importat habens naturam ſenſitiuam, naturam autem ſenſitiuam habens non eſt, niſi homo, equus, vel leo, & quæcunque ſpecies animalis, ideò has omnes actu implicito, & indeterminato claudit.

Iuxta veram ſententiam controuerſia diſſoluitur.

MAGIS tamen cum ratione coniunctum eſt illud, quòd communis tenet ſententia: genus, differentias, atq; ſpecies, non actu, ſed poteſtate continere, nec de nomine ſolum, quæſtio eſt hoc, vel illo modo loquendum eſſe. vt voluit Magiſter Oña, ſed certe de re, vt quæſtionis decurſus oſtendit, & imprimis Ariſtoteles, id expreſſe teſtatur 2. de poſteriori reſolutione c. 8. text. 17. non longè à fine in hæc verba: *Supponatur enim tale eſſe genus, vt ſit ſecundum potentiam in plus, &c.* In plus autem genus eſt ad quamſibet eius ſpeciem comparatum, in quantùm cæteras ſpecies, ac differentias continet, ergo potentialis eſt continentia, & non actualis, vt Diu Thom. in eorundem verborum expoſitione ſecundo poſteriorum lectione 13 in fine ijs verbis docet: *Hoc enim ſupponimus eſſe genus, cuius potentia ſubſe continet plures ſpecies, &c.* Cui etiam conſonant quæ idem Diuus Thomas, de genere loquens ſcripſit opuſculo. 42. capit. 9. cuius hoc eſt initium: *Nunc igitur ſupereſt oſtendere quomodo genus implicite continet ea, quæ ſunt in eo, ſciendum eſt igitur, quod genus continet differentias poteſtate:* & capit. 10. non longè à principio: *Subſtantia ſecundum, quod genus eſt, implicite continet ſua inferiora, quia poteſtate continet ſuas differentias, per quarum additionem efficiuntur, & conſtituuntur.* Porphyrius inſuper, eandem ſententiam expreſsè tenuit capite de differentia, vbi differentiam definiens ait, id eſſe, quo ſpecies excedit genus, eiuſmodi autem exceſſum vniuerſi interpretes ſic intelligunt, vt differentiam quam ſpecies actu cōplectitur, genus potentia duntaxat includat, ſi enim actualis eſſet vtriuſque continentia non eſſet in quo exceſſus ſaluaretur, ſed tantundem genus actu importaret, ac ſpecies. Sed adhuc oppoſitæ ſententiæ ſectatores quoddam aliud diſcrimen inuenerunt ſtatuentes

Sententia vera.

55.

56

entes genus actu comprehendere ſpecies, ac
differentias, confusè tamen, & indetermina-
tè, at ſpecies quælibet determinatam continet
57. differentiā, in modo igitur determinationis
genus excedit, extortam tamen eſſe hanc expo
ſitionem Porphyrij, verba ſtatim ſequentia o-
ſtendunt, quæ Porphyrius definitionis expli-
candæ gratia contexuit, ſic enim ait: *Differen
tia eſt, quæ abūdat ſpecies à genere, homo enim plus
habet quàm animal, rationale, & mortale, animal
enim nihil horum eſt, nam vnde ſpecies haberēt dif-
ferentias, nec verò omnes oppoſitas habet. quoniam
idem ſimul habebit oppoſita, ſed quēadmodū cēſent
poteſtate quidem habet omnes eorum, quæ ſub ſe
ſunt, differentias, actu verò nullam, & ſic neque
ex his, quæ non ſunt aliquid, fit, neque oppoſita circa
idem erunt.* Hæc Porphyrius, cui conſentiunt
vniuerſi eius interpretes Albertus Magnus,
tract. 5. prædicab. ca. 4. Iauellus tractatu 4. præ-
dicab. ca. 4. paulò ante medium, Caiet. Sotus,
Canterus, & P. Tolet. cap. de differentia in ex-
poſitione prædictæ definitionis. Mercatus
Probatur ratione. controuerſia vnica huius capitis. Porphyrij au
tem ratio in prædictis verbis incluſa efficax
eſt, ſpecies non habet differentiam, per quam
58. conſtituitur ex nihilo, cum modum formæ
habeat ex alicuius potentia eductæ, ſi quidem
de potentia materiæ educitur forma, vt in
Phyſicis habetur, præter potentiam autem
generis non eſt alia, à qua extrahatur: er-
go in potentia generis latent differentiæ om-
nes, & certè ſi actu in eo eſſent, cùm ſint oppo-
ſitæ, in eodem eſſent oppoſita actuali cōtinen-
tia incluſa, quod impoſſibile omnes arbitran-
tur.

Duplex alia ratio. Huic autem rationi duplicem aliam adiun-
gimus, prior eſt, genus cum ſit vniuerſale, à
ſuis eſt inferioribus abſtractum, quemadmo-
59. dum ſpecies ab indiuiduis, abſtractio autem
eſt operatio intellectus cognoſcentis vnum, a-
lijs non cognitis, ergo genus denominatur
quælibet natura in quantum à ſuis inferiori-
bus abſtrahitur, hoc eſt, illis non cognitis, co-
gnoſcitur: generis inferiora ſūt ſpecies, ac ſuo
modo differentiæ, ergo ab illis abſtrahit ſub
formali ratione generis, qua propter non va-
let eas actu claudere, ſed poteſtate duntaxat,
in quantum eiſdem eſt differentijs determina
bile.

Vltima ratio. Poſtrema ratio eſt, differentiæ ſpeci-
ficæ ſunt oppoſitæ atque eſſentialiter diuer-
ſæ, magis, & minus iuxta vnius cuiuſque gra-
dum eſſentialem, ſi igitur in genere actu clau-

duntur omnes, non erit genericus conceptus 60
vnus, ſed plures ſecundam rationem æquiuo-
cam, ſeu analogam, cum plura nimis diuerſa
importe. Nec refert aliquid cōfuſa, ac in deter
minata incluſio, dum modo actualis ſit, nam
ens, ſubſtantiam, & accidens inuoluit cum ſuis
modis intrinſecis, quibus prædicamenta con-
ſtituuntur, confuſa quidem atque indetermi-
nata ratione, idque ſatis eſt, vt analogum ab
Ariſtotele appellatum ſit, tale ergo erit ani-
mal, & quodcunque genus, ſi ſpecies, & diffe-
rentias adeò diuerſas actuali continentia, eti-
amſi confuſa, complectatur; quod vnitati ge-
neris aduerſatur, ideò poteſtate ſolum intra
rationem illius eſſe omnino aſſerendum eſt.

Elucidatur amplius propria ſententia.

CAEterum, vt veritatem rei aperiamus, Ad maiorē intelligentiam notandum.
& illud, in quo oppoſitæ ſententiæ au-
thores deceptos reperimus, quaſi digito
oſtendamus, obſeruandum eſt ex doctrina D.
Thomæ, opuſculo de ente & eſſentia. cap. 3. cir-
ca medium, illud eſſe diſcriminis inter compo- 61.
ſitionem ſpeciei Phyſicam, & Metaphyſicam,
vt illa ex rebus diuerſis, materia ſcilicet, & for-
ma fiat, qua propter compoſitum reſultās ter-
tia ſit res à partibus eiſdem diſtincta, vt ſi ho-
minem ſub phyſicæ conſiderationis ordine
accipias, corpore & anima rationali, partibus
re ipſa diuerſis componitur, atque homo ipſe
conſtitutus res quædam eſt diſtincta ab illis:
At ſi tanquam Metaphyſica conſideretur ſpeci
es, genere, & differentia, vt partibus conſtituta
eſt, quæ res diuerſæ non ſunt, ſed vnus atque a-
lius eiuſdem rei conceptus, & homo ipſe non
res alia à partibus, ſed tertius quidam concep-
tus, totalis ex partiali vtroque coaleſcens.
Itaque non eſt realis vtraque compoſitio, 62.
ſed illa tantum, hæc rationis, ex diuerſis con-
ceptibus de eadem re ratione diuerſa forma-
tis: & prior poſterioris fundamentum eſt:
etenim ex anima rationali, & corpore con-
ſtitutum hominem conſiderat quidem intel-
lectus, vt habentem naturam ſenſitiuam,
determinabilem, atque perfectibilem, per
rationalem, & conceptus ille genericus eſt:
rurſus eundem contemplatur hominem, vt
rationali natura perfectum, & conceptus iſte
rationalis naturæ perficientis hominem diffe-
rentialis eſt, quo à cæteris eiuſdem generis ſpe-
ciebus ſeparatur: nam conceptus prior ſenſi-
tiuæ naturæ, conuenientiæ potius, quam diffe-

63. rentiæ eſt, ac demum conceptum ſiue gradum vtriuſque naturæ conſiderans intellectus, ſimulque coniungens completam ſpeciem Metaphyſicam componit. Hæc autem doctrina veritatem deſideratam oſtendit: nam ſi diuerſorum eiuſdem naturæ graduum conceptus ſunt genus, & differentia, conſequens fit, neutrum alterum actu includere, quemadmodum in compoſitione reali Phyſica, neque corpus animam, neque è diuerſo anima ipſa corpus includit: veruntamen, quia conceptus generis gradum illius naturæ continet, quæ per vlteriorem gradum perficitur, contrahibile eſt per conceptum differentiæ ad conſtitutionē perfectæ naturæ, quæ ſpecies appellatur, & hoc eſt poteſtatem generis ſpeciem differentiamque comprehendere, neque alius continentiæ modus poſſibilis eſt.

II. notabil. 64. Secundo obſeruandum eſt, vt plenius explicata veritas percipiatur, geminam habere cōſiderationem animal, & quodcunq; aliud genus: nam vel accipitur per modum partis ſpeciem componentis, in quantum gradum viuentis ſenſibilis importat, à gradu rationali, cæteriſque eiuſdem generis differentialibus præciſum, atque condiſtinctum, & ſecundum modum totius, non quidem actualis (ſola enim ſpecies totius actualis rationem habet) ſed potentialis, hoc eſt à ſuis inferioribus abſtracti, contrahibilis, ſeu determinabilis per differentias ad conſtitutionem ſpecierum: & quidem ſub conſideratione priori abſque controuerſia eſt ſpecies, & differentias non claudere vllo modo, cum vna pars, neque partem aliam, cum qua totum conſtituit, ſed neque totum ipſum conſtitutum claudere poſſit: ſub

65. poſteriori verò, cum potentiale ſit totum, non actuale ex differentijs, vel ſpeciebus compoſitum, eas dumtaxat claudit, tanquam totum poteſtatiuum, ſub cuius ambitu comprehenduntur, in quantum contrahibile cum ſit differentijs, ſpecies conſtituere poteſt, quod non eſt aliud, quam ſuæ poteſtatis partes eſſe. In eo igitur oppoſitæ ſententiæ authores decepti ſunt, nobiſcum enim ſtatuentes animal naturam ſenſitiuam per modum totius importare, intulerunt ſpecies, & differentias actu claudere, ea ratione ducti, quia habens naturam ſenſitiuam, non eſt niſi homo, vel equus, ſeu alia quæuis ſpecies animalis, & id quidem re ipſa verum eſt, cum animal extra ſuas exiſtens ſpecies non detur, bene tamen in conſideratione intellectus, per quam ab eis abſtractum conſideratur, in qua conſideratione habens naturam ſenſitiuam, vt ſic non eſt homo, neque leo actu, ſed poteſtate tantum, in quantum per vtriuſque differentiam determinabile eſt.

Argumentorum ſolutiones.

Quibus explicatis facilè eſt eorum rationes diluere, & vtrumque in primis teſtimonium Ariſtotel. ſecundum germanum ſenſum expoſitum reperio apud Sanctū Thomam in commentarijs Phyſicis, primum quidem 2. Phyſic. lect. 8. vbi illud eſſe diſcriminis inter vnitatem genericam, & ſpecificam ait, quod hæc fundatur in vnitate ſpecifica Phyſicæ formæ, generica verò non habet fundamentum tale, ſed quæ diuerſæ ſpeciei ſunt diuerſam formam ſpecificam habent, à quibus intellectus abſtrahit vnitatem genericam, non conſiderata diuerſitate, ſed tantum gradu, in quo abſtractis differentijs conuenire poſſunt. Vtriuſque autem vnitatis exemplum in animali, & homine accipere poſſumus: etenim ſingulares homines rationalem animā communem habent, à qua tanquam à radice oritur communis ratio hominis ab intellectu abſtracta, ſpecieſque denominata, equi autem & leonis non eſt communis aliqua, vel eiuſdem ſpeciei forma, à qua genericam conuenientiam ſumere intellectus poſſit, ſed diuerſis conſtituūtur formis, & ſolum intellectus cōmunem conceptum generis accipiens facit gradum ſuperiorem, in quo, abſtractis differētijs conueniunt.

Ad teſtimonia Ariſt. reſpōdetur.

66.

67.

Quibus conſtitutis ait D. Thomas, ſenſus verborum Ariſt. ſatis perſpicuus eſt, qui multa atque diuerſa eſſe ſub genere, quæ apparent æquiuoca, docet propter Phyſicam conſiderationem ſpecierum: cæterum æquiuoca non eſſe propter vnitatem logicam abſtractione intellectus conſtitutam, quæ ideò genus à ratione differentiarum ſecundum rationem actualem extrahit eas intra ambitum ſuæ poteſtatis relinquens, in quantum ab eiſdem determinabile conſideratur, pro ſpecierum conſtitutione. Eundem eſſe ſenſum poſterioris loci teſtatur Diuus Thomas primo Phyſicor. lectione prima de toto potentiali, cuius poteſtatiuæ partes appellantur ſpecies, 68.

in quantum differentijs modificatum eas con-
ſtituere valet.

Illud autem, quod ipſe D. Thomas do-
cet, tantundem genus continere, ac ſpecies,
de quibus prædicatur, ne tanquam partem,
prædicabilem eſſe admittamus, verum eſt, eo
tamen ſenſu accipiendum, vt id totum, quod
ſpecies actu continet, genus ipſum iuxta
propriam conditionem amplectatur. Quem
admodum ergo eſt ſpeciei conditio, cum ſit
totum actuale, partes ſuæ compoſitionis a-
ctu claudere, ſimili ratione genus, cum totum
ſit potentiale, actu ſimul, & potentia ſpeci-
70 es, ac differentias continet, eam quidem ſpe-
ciei partem, in qua conſiſtit propria natura,
actu, quia ſecundum illam de ſpecie enuntia-
tur, differentiam vero, per quam contrahi-
bile eſt poteſtate tantum: atque adeò ſpeciem
completam actu ſimul, & poteſtate, vt ani-
mal, ſi de eo ſit ſermo, naturam ſenſitiuam,
quam de homine in hac prædicatione, ho-
mo eſt animal, enunciat, actu continet, rati-
onalem verò; quæ ipſum ad hominis conſtitu-
tionem contrahere poteſt, non niſi in poten-
tia.

Ad I. arg. Primum autem argumentum ſoluimus,
negantes in ſolo expreſſionis modo diſcrimen
eſſe conſtitutum à D. Thoma inter genus
ex vna parte reſpectu differentiarum, ac ſpe-
cierum, atque inter ſpeciem comparatione ge-
neris, & differentiæ ex altera; ſed certe in mo-
do etiam claudendi vtraſque partes, actuali,
vel poteſtatiuo: nuſquam enim admiſſum eſt
apud D. Thom. genus actu etiam confuſo eas
includere, ſed ſolum poteſtate, vt expreſſa ei-
us teſtimonia à nobis relata oſtendunt, cum
tamen de ſpecie notum ſit apud ipſum, & cæ-
teros.

Ad poſtremum arg. Ad formam demum poſterioris argu-
menti hoc modo reſpondendum eſt, genus
prædicatur de ſpecie tanquam totum, ita eſt,
non tamen tanquam totum actuale ex differē-
71. tijs atq; ſpeciebus compoſitum, ſed vt totum
poteſtatiuum, qua propter non bene infertur;
ergo prædicatur tanquam pars, ſed partem
quidem de ſpecie enunciat, non per modum
partis, ſed totius potentialis: vt in hac prædi-
catione, homo eſt animal, perſpici poteſt, in
qua naturam ſenſitiuam enunciat animal de
homine, non modo partis, ſed totius, hoc eſt,
in concreto, & per modum habentis ſignifi-
catam, cuius talis eſt ſenſus, homo eſt naturam
ſenſitiuam habens, & iuxta illum veriſſima

eſt, atque eſſentialis, ad primum prædicabile
ſpectans. Cæterum de modo prædicandi gene-
ris de ſpecie videlicet totius vel partis copioſi-
or redibit ſermo. q. ſeq.

Dubium incidens.

In quo genere cauſæ genus ſpecies, & differentias complectatur.

SEd rebus iam compoſitis, circa poteſtati-
uam generis continentiam, merito quiſ-
piam in dubium vocare poterit, in quo
genere cauſæ ſpecies, & differentias comple-
ctatur, an videlicet vt efficiens cauſa, ſua virtu-
te, & eminentia eos continet effectus, quos
producere valet: vel certe tanquam finis, cuius
gratia differentiæ, genus ipſum contrahentes
ſpecies conſtituunt: aut tanquam forma ſupe-
rior inferiores claudit, vt anima rationalis ſen- 27.
ſitiuam, atque vegetatiuam, vel denique ſecū-
dum materiæ ſimilitudinem, ſub cuius poten-
tia, vniuerſæ formæ quæ extrahi ab ea poſſunt,
latitare dicuntur.

Authores. D. Thom. Alb. M. P. Tolet.

Reſpondetur communem eſſe conſenſum
omnium fere Doctorum, quos in fauorem no-
ſtræ ſentētiæ retulimus, præſertim Diu. Thom.
Alberti Magni, Mag. Sot. Mercati, & Cardina-
lis Toleti in genere cauſæ materialis conten-
tas eſſe ſpecies, & differentias ſub poteſtate
generis: & ita ſentiendum eſt, propter maxi-
mam generis ſimilitudinem cum materia:
nam quemadmodum materia vniuerſalē for-
marum omnium ſuſceptiuum eſt, quibus co-
pulata varias rerum ſpecies, intra ordinem
Phyſicum, ac naturalem conſtituit, eadem ſi
multitudine genus ſuſceptiuum eſt differenti-
arum, quibus coniunctum diuerſas rerum ſpe-
cies ſub Metaphyſico ordine componit, extra-
huntur autem de potentia generis differentiæ,
virtute intellectus ex vtriuſque coniunctione
ſpeciem componentis. In quo autem ſenſu ac-
cipiendum ſit vulgatum illud in ſchola Diale- 73.
cticorum, genus deſumitur à materia, & dif-
ferentia à forma, cap. de differentia explican-
dum eſt.

QVAESTIO QVINTA.

Vtrùm genus enuntietur tanquam totum de ſpecie, vel etiam vt pars illius.

Aperitur quæſtionis ſenſus.

Præſup-

Quid præſupponat, quæſtio.

PRæſupponit titulus quæſtionis id, quod à nemine negatur, videlicet genus, rationem totius & partis habere, & vtramq; cõditionem habet dupliciter: nam ſi ſubalternum ſit genus, & totum eſt actuale in ſe, cum ſit natura completa ex genere, & differentia compoſita, vt animal ex natura viuentis, & differentia ſenſibilis: & totum etiam potentiale in quantum à ſingulis abſtractum ſpecieb. poteſt ad ſingulas quoq; determinari, ſed magnum eſt diſcrimen inter rationem hanc totius potentialis, & illam totius actualis, quod hanc habet genus reſpectu ſpecierum, nequaquam illam, ſed ſolum vt conſideratur natura quædam completa ex genere, & differentia, propterea ſub conſideratione hac non genus, ſed metaphyſica ſpecies, & ſubalterna vocatur ſub illa verò propriè genus eſt, ad ſpeciesque per differentias contrahitur. Rationem quoq; partis dupliciter habet, ſed vtramq; in ordine ad ſpecies, quas cum differentijs componit, eſt

Diſcrimen inter totum actuale, & potentiale.

74. enim pars actualis, dum conſideratur actu coniunctum, cum differentia in definitione, aut in ſpeciei compoſitione, & vocatur etiam à quibuſdam pars potentialis in quantum conſideratur, non vt actu componens ſpeciem, ſed vt poteſt componere. Controuerſia igitur nõ verſatur circa genus vt in ſe eſt totum actuale, cum ſic non reſpiciat ſpecies, nec ſit genus niſi quadam ratione nimis materiali, atq; adeò, nec poſſit prædicari de ſpeciebus, ſed ſolum iuxta alias conſiderationes totius potentialis, partis actualis, & potentialis, de quibus quærimus ſub quanam earum intelligatur eſſe prædicabile de multis ſpecie differentibus, vt deſcripſit Porphyrius.

De quo ſit controuerſia.

Proponuntur diuerſæ opiniones.

I. ſenten.

IVxta has tres acceptiones generis, tres quoque reperio ſententias diuerſorum authorum. Prima abſque diſtinctione partis potentialis, & actualis tenet genus prędicari de ſpeciebus non ſolum vt totum, ſed etiam vt partem actualem metaphyſicam, quæ ſi-
75. mul cum differentia eam componit, prædicari autem, vt partem docet, non in abſtracto ſignificatam, quia falſa eſſet hæc prædicatio, homo eſt animalitas, ſed in concreto, quo pacto ponitur in definitione, dum definitur homo, quod ſit animal rationale. Hanc ſequũtur ſententiam Caietan. cap præſenti, Paulus Venetus ad calcem capitis de ſpecie Magiſt. Oña, ar. vltimo huius cap. & ex modernis nonnulli, qui eam probare in primis contendunt ex doctrina Ariſt. 1. lib. de poſteriori reſolutione cap. 4. expreſſe docentis integram definitionem, & ſingulas eius partes de definito, quod eſt ſpecies enunciari, vt animal per ſe, & rationale per ſe de homine, & huius rei rationem reddit, nõ ſolum eo loco, ſed 5. Metaphyſi. cap. 15. quia partes iſtæ inſunt in ratione vnũquodque ſignificante, hoc eſt, in definitione quidditatiua, & ſunt id, ex quo ſubſtantia rei componitur, vbi illud obſeruatione dignum eſſe cenſent, quod cum Ariſtotel. tam conſtanter negauerit alijs locis partem prædicari de toto, his tamen nõ ſolum admiſerit, ſed reguiã præſcripſerit prædicationum per ſe cuiuſlibet partis definitionis, de definito, atque ſpecie, quã componit; ex quibus efficax argumentum deducitur probans de ſolis partibus Phyſicis, ac realibus, quales ſunt eſſentiales, & materia, & forma, aut integrantes, vt manus, & caput, negare voluiſſe, quod de toto enuncientur, nequaquã de partibus Metaphyſicis, quales ſunt genus, & differentia, de quibus prædicari potius docuit.

Caietan.

Paul. Ven.

Oña.

I. Argum.

I. Senten.

Vnde primum argumentum, ad probandam ſuam ſententiam deſumunt ex differentia harum partium: nam partes Phyſicæ non ponuntur in definitione in recto, ſed in obliquo, non enim dicimus hominem definientes eſſe corpus, & animam, ſed conſtare corpore, & anima, cum tamen dicamus eſſe animal rationale Metaphyſicæ eum definientes, & vtrãque partem in recto deſignantes, ſequitur ergo ſingulas partes per ſe prædicari de ſpecie, vt ponuntur in definitione, quia ſi homo eſt animal rationale, verum erit quod ſit animal per ſe, atque etiam rationale per ſe, vnde enuntiabitur genus, vt pars actualis definitionis de ſpecie. Probant ſecundo: quia ſi genus, vt pars non enunciaretur de ſpecie, idcirco eſſet, quia non continet totam ſpeciem, ſed alteram partem, prædicatũ vero, præſertim ſuperius, quale eſt genus, continere debet, quidquid continet ſubiectum, ſed genus vt pars continet quod eſt in ſpecie, ergo vt ſic acceptum de ea enunciabitur, probatur minor, quia genus non ſumitur ab vna parte ſpeciei, ſed à tota entitate ſub ratione determinabilis, ſicut differentia ſub ratione determinantis, ergo continebit genus vt pars ſpeciei totam eius entitatem, ita quidem vt vnam partem Metaphyſicæ compoſitionis actu contineat, alteram in potentia, nempe d.ſ-

II. argum.

pe differentiam, quod ſatis eſt, vt tanquam pars enuncietur de ſpecie, non enim alio modo continet totam ſpeciem idem genus, vt totum potentiale conſideratum, quam actu vnã partem, & poteſtate alteram, vt animal actu naturam ſenſitiuam, ſed poteſtate rationalem quod ſatis apertum videtur.

III. & vlti. argument. Extrema ratio eſt, quia ſi genus non prædicaretur de ſpecie, vt pars, ſequerentur duo ſatis falſa. Primum, quod eodem modo prædicarentur genus, & ſpecies de indiuiduis, hoc eſt, ita complete genus ſicut ſpecies, cum vtrumq; prædicetur, vt totum, & proinde complete. Secundo: quod genus, & ſpecies non cõſtituant diuerſa prædicabilia, probatur, nam diſtinctio primi, & ſecundi prædicabilis (vt ſuo loco oſtendetur) non tam ab his de quibus prædicantur deſumenda eſt, videlicet, quia genus de differentibus ſpecie, ſpecies verò de differentibus numero, quam ex modo diuerſo prędicandi complete, & incomplete, ſed nequit genus incomplete prædicari, niſi prædicetur, vt pars, ergo ita neceſſario tenendum eſt.

Aliud arg. adiũgitur. His argumentis, aliud adiungere poſſumus non infirmum: nam in partibus etiam Phyſicis, ita ſe res habet, vt licet in abſtracto non prædicentur de toto, bene inconcreto, quia & ſi non admittamus hominem eſſe materiã, vel corpus pro parte: vera tamen eſt hęc: homo eſt corporeus, aut homo eſt materialis, à fortiori ergo in partibus Metaphyſicis admittendum erit, prędicari de toto inconcreto, quanquam non in abſtracto: vera igitur erit hęc: homo eſt animal, per modum partis prædicatum accipiendo, quanquam non ſit vera, homo eſt animalitas.

Secunda opinio tenens genus, vt partẽ ſaltẽ potentialem prædicari de ſpecie.

II. ſentent. Canteri. CAnterus ea præſenti, dubio 3. diſtinguit inter genus, vt partem actualem, & potentialem, negatq; ſub ratione partis actualis enunciari de ſpecie, admittit vero eandem prædicationem, ſi vt pars potentialis

78. accipiatur, cuius potiſſimum fundamentum eſt diſcrimen ſatis magnum apud ipſum, inter vtrumque modum partis reſpectu generis, nam

Fundamentum illius. cum conſtans ſit prædicatum, præſertim ſuperius, quale eſt genus, continere debet quidquid ſpecies, de qua prædicatur, continet, cum id enuncietur in prædicatione, dum dicitur hominem eſſe animal, neceſſe eſt animal ſaltem in potentia continere differentiam, *rationale*, ſed genus vt pars actualis nullam dicit potentiam, ergo nec poterit continere vllo modo differentiam, cum notum ſit, eam non continere actu, atque adeò, nec totum quod ſpecies, qua propter, nec de illa enunciabitur, minorem ita probat, dum genus eſt pars actualis contrahitur planè per vnam differentiam ad conſtitutionem vnius ſpeciei, contrahi verò, non eſt aliud quam ad illam ſolam limitari, ergo contractio tollit vniuerſalem ambitum genericę poteſtatis, & ex conſequenti continentiam poteſtatiuam ſpecierum, & differentiarum, & relinquit genus denudatum, & ſolum in pura ratione actualis partis condiſtinctæ ab altera, & nullo modo etiam continentis. Quod exemplo animalis cor- Confirmatur exemp. roborare poſſumus, nam vt actu coniunctum cum rationali, non poteſt ad alias ſpecies ſe extendere, caretque vniuerſalitate illa poteſtatiua, quam habebat vt abſtractum, & 79. ſolum continet præciſam naturam ſenſitiuam, non continentem rationalem, quia deficiente poteſtate eius, deficit etiam poteſtatiua continentia. Cæterum vt conſideratur abſtractum ab ſpeciebus, & non actu componens, ſed componere potens cum qualibet differentia ſpeciem (quo pacto vocatur pars potentialis) non amittit potentiam generis, nec poteſtatiuam continentiam differentiarum, ſed quidquid ſpecies actu continet genus ipſum continet actu & potentia, & ita verè, & propriè prædicatur de ſpecie, vt pars potentialis, non minus, quam vt totum potentiale.

Communis ſententia, adſtruens genus neque vt partem actualem, neque vt potentialem prædicari de ſpecie, ſed ſolum vt totum potentiale, præfertur cæteris.

D. Tho & communis ſententia vera. SAnctus Thomas in 1. libro ſententiarum. diſtinct. 25 & opuſculo de ente, & eſſentia, cap. 3 ait genus non prædicari, vt partem, ſed vt totum, cuius verba ſunt: *Si animal non eſſet totum, quod eſt homo, non prædicaretur de eo, cum nulla pars prædicetur de ſuo toto.* Quem 80. ſequuntur Boetius libro. de diuiſionibus non longè à principio, Magiſt. Sot. qu. vnica, huius capitis artic. 2. imò & Caiet. qui pro prima o-

 pinio-

pinione refertur, docet expreſſe, genus non vt partem, ſed vt totum potentiale prædicari de ſpecie in commentarijs illius, cap. 3. eiuſdem opuſcul. de ente, & eſſentia, & nouiſſimè P. Franc. Suarez, tom. 1. ſuæ Metaphyſicæ diſp. 15. ſect. 11. n. 16. & maior modernorum pars. Quã ſententiam, ego, vt longè probabiliorem ſemper amplexus ſum.

Eam verò ex duplici capite probare contendo, primum eſt, conditio propria generis, vt partis Metaphyſicæ, & diſcrimen magnum inter idem met genus ſumptum vt partem, & vt totum potentiale, etiam Metaphyſicum. Poſtremum caput erit: veritas ac proprietas prædicationis vnius de altero ex qua (niſi ego fallor) efficaciter elicitur non ſolum partem phyſicam, ſed nec metaphyſicam prædicari poſſe de ſuo toto, quod conſtituit.

I. Probationis caput huius ſententiæ. Venio igitur ad primum caput, in quo illud tanquam certum ſtatuo, quod ſuo loco oſtendam, nempe genus non ita ſumi à materia Phyſica, quæ eſt pars phyſici compoſiti, vt hæc ſit principium radicale generis, tum quia ſi ita eſſet, nequiret profectò genus prædicari de ſpecie, cum totam ſpeciem nullo modò contineret, ſed partem dumtaxat ſicut materia, à qua deſumitur, ſolam partem rei Phyſicæ continet, tum etiam quia in rebus materia ex-

II. pertibus, quales ſunt Angeli, verum genus reperitur, à materia hoc modo non deſumptum: ſumi igitur à materia dicitur, non ſecundum proprietatem, ſed ſecundum analogiam quandam, ac ſimilitudinem in eo conſiſtentẽ, quod licet genus ſumatur à tota entitate rei (vt verè ſumitur) non certè, vt iam vltima ratione perfecta, ſed vt perfectibili per differentiam, vt genus animalis, à tota entitate, & natura hominis, non vt perfecta per propriam differentiam, ſed vt perfectibili per differentiam rationale, ac cæteras, nam genus cõmune eſſe debet cunctis ſpeciebus, vnde eodem modo in cunctis accipiendum eſt. Deſumitur itaq; genus à tota entitate ſpeciei, vt imperfecta ac determinabili, ſicut differentia ab eadem, vt per-

I. Sequela. fecta, ac determinata. Vnde ſequitur genus ſenus ſecundum proprietatem generis ſignificare naturam abſtractam ab ſpeciebus, & differẽtijs, hoc eſt ſub gradu vniuerſaliori, atq; imperfectiori conceptam, non conceptis gradibus ſpecialibus differentiarum, per quos determinatur ad ſpecies, non enim poſſet alio modo ſignificare naturam, vt imperfectã, & per ſpeciales gradus perfectibilem.

Secundo ſequitur, habere modum totius vniuerſalis, quod poteſt eſſe totũ ſpeciale, ac particulare ſingularum ſpecierum, vt animal, ita abſtractũ, poteſt eſſe homo, equus, ac leo, vnde iure totum poteſtatiuum, vel potentiale vocatur reſpectu ſpecierum. II.

Tertio, ſequitur genus continere totũ quod continet ſpecies qualibet, diuerſa tamen ratione, ac ſpecies. Nam hæc continet gradum genericum atque differentialem actu: genus verò ſolum genericum actu, differentialem verò in potentia. Diuerſo tamen modo, ac materia continet in potentia formam, nam hæc continet illam, tanquam pars materialis realiter ab ea diſtincta, genus verò non ita continet differentiam, ſed ſolùm quia ſignificat totam naturam ſpeciei ſub vniuerſaliori gradu, atq; adeò ſub ratione determinabilis per arctiorem, qui differentialis dicitur: continet igitur differentiam, tanquam totum per eam determinabile, vnde non educuntur differentiæ de potentia generis vllo modó, ſed ſunt quidám gradus actuales extra rationem illius per quos determinatur. III. II.

Sequitur tandém, genus vt iam cum differentia actu coniunctum in compoſitione rationem totius vniuerſalis amittere: quia cum ſit contractum, deſinit eſſe abſtractum, & conſequenter deſinit eſſe vniuerſale: & rurſus cum ſit actu determinatum, deſinit eſſe determinabile: ſi ergo neq; vniuerſale eſt, neque determinabile, non erit totum potentiale, ſed ſolũ actualis pars, non perfectibilis, vt ſic, ſed actu perfecta, per differentiam, per quam coarctatur, & limitatur, ambitumq; ſuæ poteſtatis, quam vt abſtractum, & vniuerſale habebat amittit. IV. ſequela.

Ex quibus efficax hoc argumentum elicio ad probandum aduerſus primam ſententiam, genus, vt partem actualem Metaphyſicam, non poſſe prædicari de ſpecie: genus, vt actualis pars, ſic eſt actu determinatum, per vnam differentiam, vt nulla in eo poteſtas ad alias relinquatur, ſolum ergo continet gradum naturæ actualem, ſimul cum differentia componentem ſpeciem, non ergo continet totum, quod eſt in ſpecie actu, nec potentia, ſed partẽ dumtaxat: ad veritatem autem prædicationis neceſſe eſt, prædicatum continere actu, vel ſaltem actu ſimul, & potentia, quidquid continet ſubiectum, vt fatentur omnes, & ſenſus eiuſdem prædicationis oſtendit, ergo genus tanquam actualis pars nequit de ſpecie prædicari. Probatur I. ſententiã nõ eſſe verã. II. III.

dicari. Minorem oſtendo quantum ad veritatem prædicationis (nam de conſenſu omniũ dubitat nemo) quia prædicatio enunciat, hoc eſſe illud, quod verum nõ eſt, niſi totum, quod continet ſubiectum, prædicatum aliquo modo contineat, alioqui ex parte illius, quo ſuperatur, non erit illud.

Reijcitur ſolutio. Nec ſit ſatis argumento, dum dicitur ab aduerſarijs, genus adhuc, vt coniunctum actu, cum differentia vna, retinere potentiam ad alias, ſicut materia ex eo, quod actu coniungitur vni formæ, non amittit potentiam ad alias & propterea adhuc, vt pars actualis continet totum, quod ſpecies, cum contineat differentiam in potentia, poteritque prædicari de eadem ſpecie, hoc inquam non ſatisfacit argumento, quia genus non continet poteſtate differentias eo modo, quo materia continet formas,

84. ſed longè diuerſo iam expoſito, materia enim ex propria conditione pura potentia eſt & ſecundum hanc potentiam, & non ſecundũ eſſentialem actum ad compoſitionem concurrit cum forma, de eadem eius potentia educta, quo fit, vt tanquam pars compoſiti formam poteſtate cõtineat, genus verò cum à tota entitate rei ſumatur, & vt abſtractum, atque vniuerſale ſignificetur, ac per modum habentis, atque etiam perfectibilis per differentias, potius quam perfecti: ex quo habet differentias in potentia. Non igitur tanquam pars, vt materia, ſed vt totum potentiale, cuius potẽtia ceſſat prorſus, per coniunctionem, cum differentia, ſicut ceſſat ratio totius, & ſolum permanet

Genus ſortitur rationẽ totius & partis diuerſimode. tanquam pars, vtramque enim conditionem totius, & partis ſub diuerſa ratione ſortitur, totius quidem potentialis, vt in quantum, vniuerſale abſtractum ab ſpeciebus, & perfectibile, per vlteriores gradus differentiarum concipitur, partis vero in quantum iam perfectum, atque contractum per eaſdem differẽtias, & ecce quamuis materia coniuncta v-

85. ni formæ potentiam non amittat, eam tamen amittit genus, ac propterea non totam ſpeciem continet, etiam in potentia, ſed partem dumtaxat actu, vt ſic prorſus expoliatum potentia, quocirca nequit de ſpecie prædicari.

Probatur II Quod ſecundo probari poteſt, quia ſi genus, vt coniunctum cum differentia potentiam ad alias non amitteret, poſſet de quauis alia ſpecie prædicari, animal ergo, vt coniunctum cum rationali poſſet prædicari de leone, quod ſatis abſurdum eſt, cum animal, quod eſt in homine ſpecie diſtinctum ſit ab animali, quod eſt in leone, & à leone ipſo conſequenter, ex quo planè infertur, vt partem actualem non prædicari. 86.

Quod tandem probatur ex poſteriori capite, nempe ex veritate, & proprietate prædicationis, nam qui enunciat hoc eſſe illud, Probat. III. enunciat plane eſſe quid completum, ſi prædicatum completum ſit, vel incompletum, ſi ſit incompletum, vt ſi verum eſſet enunciare, homo eſt materia, vel homo eſt caput, verum quoque ex conſequenti foret, quod incompletum quippiam eſſet, & propterea vtraque prędicatio eſt falſa: ſi ergo genus tanquam pars prædicari poteſt de ſpecie, cum tanquam pars ſit quid incompletum, verum erit hominem eſſe quid incompletum, & patet quam ſit falſum, ergo falſum quoque erit, quod tanquam pars prædicetur genus de ſpecie. Et argumentum hoc, non ſolum contra primam ſententiam probat, ſed etiam aduerſus ſecundã, Aduerſus 2. ſententiã idem concluditur. quia non minus pars potentialis rationem habet incompleti, quam actualis, imò, & duo 87. priora, pariter aduerſus vtramque militant, nã cum genus, non niſi per modum totius perfectibilis potentiam habeat reſpectu ſpecierum, ac differentiarum, falſum ſupponit ſecunda opinio, quod tanquam pars potentialis eas contineat in potentia non enim differt pars actualis à potentiali, niſi quia illa actualem dicit coniunctionem cum differentia, hęc vero prius quam actu coniungatur, concipitur ſed in ordine ad actualem, ac determinatam coniunctionẽ; qui ordo, non minus tollit poteſtatem generis, quam actualis ipſa coniunctio, cum tollat rationem totius vniuerſalis, ac potentialis.

Probatur tandem falſitas vtriuſque ſententiæ: quia differentia quantumlibet ſumatur, à tota entitate rei, ſub ratione tamẽ partis actualis accepta, nequit de ſpecie prædicari, ergo nec genus acceptum, vt pars, etiamſi accipiatur a tota rei entitate prædicabitur, neceſſaria eſt conſecutio propter omnimodam ſimilitudinem, ſed antecedens ſic probo, differentia ſumpta; vt pars non continet totum, quod ſpecies, adhuc in potentia: ſed ſolum vnam partem, ergo non enunciatur de ea: patet antecedens, cum non contineat genus actu, nec potentia, etenim differentia cum ſit pars ſpeciei formalis, puram habet rationem actus, & nullam potentiam, ergo nec genus poteſtate continebit, ſicut neque continet

Probatur vltimo falſitas vtriuſque ſententia. 88.

actu cum ſit gradus perfectionis ab eo diuerſus.

Occurritur ſolutioni. Et ſi fortè admittens differentiam, vt partem, non continere genus vllo modo, atque adeò nec totum, quod ſpecies dixeris, non requiri ad veritatem propoſitionis, quod prædicatum contineat quidquid continet ſubiectum, ſed ſatis eſſe in eo includi, nec plus quã continentiam per propoſitionem deſignari, aduertas neceſſe eſt, ſenſum propoſitionis, dũ ſic enunciamus, homo eſt animal, non eſſe, quod homo naturam animalis contineat, ſed quod animal ipſum ſit, inter quos ſenſus magnum adeò reperies diſcrimen, vt ſi primum ſufficere dixeris ad veritatem propoſitionis, omnes profectò, in quibus pars Phyſica, aut integrans enunciatur de toto, veras eſſe tenearis concedere, vt homo eſt anima, homo eſt materia, atque etiam homo eſt caput, quod patet, quam ſit abſurdum apud omnes: nec minus clarè patet veras eſſe debere, cum totum quodlibet, ſuam partem contineat eſſentialiter, & pars quælibet includatur in ſuo toto, plus ergo quam continentia importatur, dum dicimus hoc eſſe illud, nempe eſſe, quidquid illud eſt, vno, aut alio modo, nam qui enunciat hominem eſſe animal, hunc profectò efficit ſenſum, nempe habens naturam ſenſitiuam, eſt ipſum, quod eſt humanitatem habens, non eſt autem humanitatem habens, quod nullo modo habet rationalitatem, cum vtroque humanitas conſtet: cum ergo iſte ſit poſterior ſenſus iuxta quem probatum eſt, nec differentiam,
90. nec genus enunciari poſſe de ſpecie, vt partes, ſequitur falſam eſſe vtramlibet ſententiam, id affirmantem: & vtriuſque deceptio in eo planè conſiſtit, quod diuerſam putat eſſe rationem, quantum ad veritatem propoſitionis, inter Phyſicas partes, & Metaphyſicas, cum eadem prorſus ſit, licet non ſit adeò clara in his atque in illis, cum illæ ſint diuerſæ entitates, iſtæ verò non niſi diuerſi conceptus obiectiui, reales quidem, ſed eiuſdem rei, ac propterea ſola ratione diſtincti, in quibus ob minorem diſtinctionem non eſt ita manifeſta falſitas prædicationis, nihilominus incompleta ratio partis, non potentis claudere, vllo modo, quidquid continet totum, efficaciter ſatis eam probat: ſolum ſupereſt argumenta in oppoſitum ſoluere.

89.

Diſſoluuntur argumenta primæ opinionis.

Ad teſtim. Ariſtot. TEſtimonium Ariſtotelis (vt argumenta diluere incipiamus) nihil aduerſus noſtram ſententiam continet, nam dum vtramque partem definitionis prædicari per ſe de definito docet, id planè intelligit ſub forma, & modo ad prædicationem requiſito, totius nempè potentialis, vel actualis, cum ſub modo partium prædicari repugnet, & hoc certè ad inſtitutum Ariſtotelis nihil referebat, ſi quidem, eo loco intendebat, prædicationem ex quacunque parte definitionis, aut ex integra definitione, ac definito conflatam, primum modum perſeitatis continere, quod eodem modo verum eſt, ſiue per modum partium, vel totius prædicentur, ergo ex tali regula non magis vnum, quam alterum deducere licebit, & in eodem ſenſu accipiendum eſt, teſtimonium ex Metaphyſica allatum, vbi ſolum pro ratione talium prædicationum attulit, quod partes definitionis inſunt quidditatiue definito, prædicationis modum iuxta proprias regulas iudicandum relinquens, quare abſque fundamento elicere conantur aduerſarij ex his locis Ariſtotelem de partibus Metaphyſicis conceſſiſſe, quod vt tales prædicentur de toto, cum id expreſsè negauerit de partibus Phyſicis, atque integrantibus, alijs locis, neque enim modum prædicãdi omnino tetigit, quare ſtandum eſt deciſioni vniuerſali toties ab eo repetitæ, quòd partes non prædicentur de toto ob rationem incompletam, quæ cum nõ minus in Metaphyſicis, quam in cæteris locũ habeat, nullam de illis exceptionem feciſſe credendum eſt. 91.

Explicatur II. teſtim.

92.

Ad I. argu. Primum argumentum modo tantum loquendi innititur, objiciens partes Metaphyſicæ definitionis in recto deſignari, Phyſicas verò non niſi in obliquo, ex quo illas ſub forma partium enunciari intulit, has verò minimè. Cui reſpondemus breuiter: partes quoque Phyſicas poſſe in recto deſignari, non ſolum verè, ſed propriè, vt ſi dicamus, homo eſt corpus, & anima vnita, nihilominus in obliquo ſolent deſignari ob realem diſtinctionem, quam à toto habet quælibet, & omnes etiam ſimul, ſi ſimpliciter, hoc eſt abſque vnione accipiantur, Metaphyſicæ, verò ob realem idẽtitatem, quam habent cum toto, & inter ſe ſe, deſignantur in recto, & ambæ ſimul, pro vt definitionem componunt, enunciãtur de definito: quia rationem totius complexi habent, ſed quælibet per ſe non enunciatur ſub forma ac modo partis, ſed totius potentialis, vt expoſitum eſt. 93.

Ad

Ad II. arg. Ad ſecundum dicimus: modum prædican-
di, & veritatem prædicationis non eſſe expo-
nendam ex eo, à quo res deſumitur, ſed ex eo,
quod proximè, & formaliter ſignificat, atque
etiam ex modo, quo concipitur, & ſignifica-
tur, & cum genus conceptum, & ſignifica-
tum per modum partis, partem dumtaxat ſpe-
ciei ſignificet, & nullo modo ſpeciem inte-
gram, nequit de ea prædicari, modum habens
planè incompletum quantumlibet à tota eius
entitate accipiatur, quemadmodum differen-
tia, etiam à tota entitate deſumpta, quia ſolam
partem ſignificat, & nullo modo totum non
prædicatur vt pars.

Ad III. arg. Tertium argumentum, hac diſtinctione ſol-
uendum eſt, prædicatio ex duobus penſari po-
teſt, & ex parte eius, quod prædicatur, & ex
modo quo prædicatur: vt dum dicimus homo
eſt animal, poſſumus prædicatum conſidera-
94 re ex parte naturæ ſenſitiuæ, quam enunciat,
& ex parte modi, quo eam ſignificat, atque e-
nunciat, videlicet per modum totius, aut par-
tis, & prædicatio generis, ex vtroque cenſe-
tur diuerſa à prædicatione ſpeciei, ex primo
quidem, quia ſolum enunciat genus partem
ſpeciei, ex quo vocatur prædicatio eius incom-
pleta, ſpecies verò enũciat totam eſſentiam, &
propterea complete prædicari dicimus, at ex
parte modi prædicandi, vtrumque prædica-
tur tanquam totum, diuerſa tamen ratione,
nam ſpecies per modum totius actualis, atque
perfecti, genus per modũ totius potentialis, at-
que adeò imperfecti, ex qua etiam parte quẽ-
admodum incompleta vocari poteſt prædica-
tio generis, quia quod ex ſe tanquam perfe-
ctibile deſignatur, quodammodo incomple-
tum eſt, præſertim comparatione totius per-
fecti, quale eſt ſpecies, ex quibus ſatis liquet,
modum prædicandi generis non eſſe ſic in-
completum, vt tanquã pars prædicetur, quin
potius modus hic prædicãdi incompletus, im-
poſſibilis reputandus eſt.

Vltimum argumentum attendere debuit
magnum diſcrimen inter partem ſubſtãtiuo,
& adiectiuo nomine deſignatam: quod illa
modum partis retinet, hæc vero modum to-
tius, vt in præfatis exemplis cernimus, nam ma-
teriale, vel aureum, materiam, vel aurum ſi-
95 gnificant per modum habentis, idem namque
eſt materiale, quod habens materiam, & aure-
um, quod habens aurum, habens autem tan-
quam totũ deſignatur, & ratio huius eſt, quia
adiectiuum nomen ſignificat rem, vt adiacẽ-
tem, atque adeò, vt ab alio habetur, ſubſtan-
tiuum vero ſignificat rem, vt per ſe ſtantem,
ſicut vere per ſe ſtat, & ideò ſecundum eun-
dem modum eſſendi, quem habet, vnde ſi ſit
pars per modum partis, & ſi totũ per modum
totius, vnde fit, vt cũ animalitas, quę vere pars
eſt hominis, aut forma animalis, vt talis ſigni-
ficetur nomine ſubſtantiuo, neceſſe ſit præ di-
cari de toto, vt vniuerſaliter verum ſit, nullam
partem prædicari, vt talem de ſuo toto, ſed ſi
quando prædicari cõtingit, per modum totius
enuncietur.

Argumentum denique ſecundæ opinionis
nihil efficit, quia diſcrimen illud inter par-
tem potentialem, & actualem nihil refert, cum
pars potentialis, etiam cum ordine actuali ad
determinatam differentiam conſideretur, li-
cet nondum ei coniuncta, ſufficit autem talis
ordo, vt nullam poſſit habere potentiam ad
reliquas differentias, ſed ad illam quam reſpi-
cit prorſus ſit coarctata, quam conſtat, neque
in potentia continere.

QVAESTIO SEXTA.

An modus prædicãdi in quid. prædicabile generis ſeparet à differentia.

Differentiam prædicari in quid ex Ariſtotele, & ratione probatur.

CAETERIS huius deſcriptionis particu-
lis examinatis: poſtrema ſupereſt propri-
um modum prædicandi generis conti-
nens exactè; per quem primum prædicabile à
tribus poſterioribus differentia, proprio, &
accidenti diſtinguit Porphyrius: & quanquam
ſub dubium cadere non poſsit diſtinctio gene-
ris à proprio, & accidenti, per modum prædi- 96.
candi in quid, cum notum ſit eiuſmodi duo vl-
tima prædicabilia eſſe rei accidentia, ideoque
non in quid, ſed in quale de ſuis inferioribus
enunciari, non eſt tamen de tertio prædicabi-
li differentiæ vſquequaque certum. Nam cũ
differentia ſit pars ſpeciei eſſentialis, non mi-
nus quam genus, eundem modum prædican-
di in quid ſibi vendicare videtur, non erit igi-
tur genus ab ea diſtinctum, hac poſteriori par-
ticula definitionis, & iſte eſt præſentis cõtro-

Status quæſtionis. uerſiæ ſtatus, cuius affirmatiuam partem, nẽmpè differentiam in quid prædicari, expreſſam eſſe apud Ariſt. in primis oſtẽdo ex lib. 1 poſt. text. 21. in fine: vbi vtramque definitionis partem, genus videlicet ac differentiam in quid prædicari conſtituit: ſed expreſſius eandem protulit ſententiam 7. libro Topicorum. cap. 2 in explicatione loci. 31. his verbis: *Eorum, quæ ſunt in aſſignata oratione, hoc quidem genus, illud autem differentia, & in eo quod quid eſt genus, & differentia prædicantur.* Et probatur hiſce argumentis.

Affirmatiua pars probatur ex Ariſt.

I. ratio. Primo, genus ideò prædicatur in quid de ſpecie, quia eſſentiæ illius, vel quidditatis partẽ continet, ſed nõ minus differentia partẽ eſſentialem ẽũciat, dum de ſpecie prædicatur, eundem igitur modũ prædicandi in quid habebit. Nec diſcrimen in modo prædicandi ſic à pluribus aſſignatum ſatisfacit argumento, differentiam partem quidem eſſentiæ enũciare de ſpecie, ſed per modum formæ, atque adeò ad ſimilitudinem qualitatis, genus verò per modum ſubſtantiæ, etenim prædicatum quodcunque comparatione ſubiecti modum formæ ſortitur, eſt autem genus prædicatum ſpeciei, igitur de ea enunciatur ſecundum formæ modum, & id circo, vel in quale ex hac parte prædicabitur, vt differentia, vel ſi hęc ratio non ſufficit, vt in quale prædicari dicatur, nec ſatis erit differentiam per modum formæ enunciari, vt eo modo prædicetur à genere diſtincto.

II. ratio. Secundo, modus prædicandi ſequitur modum eſſendi, nam ab eo, quod res eſt, vel non eſt, vera aut falſa enunciatio dicitur, vt ex doctrina Ariſt. ſuperius attulimus, ſed differentia habet modum eſſendi perfectiorem comparatione generis, ſi quidem inter partes ſpeciei eſſentiales ſimilitudinem formæ, & actus tenet, genus vero tanquam totum potentiale materiæ ſimile eſt, ergo perfectior modus prędicandi differentiæ debetur, qualis eſt prædicari in quid propter ſimilitudinem ſubſtan-
99 tiæ.

Vltimo: differentia ſubalterna prædicatur de vltimis prædicatione eſſentiali, dum ſic enunciantes dicimus, rationale eſt ſenſibile, & tamen non in quale, cum vna differentia non ſit alterius forma, ergo prædicatur in quid, quemadmodum genus, & id circo non erit à differentijs ſubalternis diſtinctum per finalem ſuæ definitionis particulam. Et certè, ſi completam definitionẽ inſpiciamus, inueniemus in quid prædicari de ſpecie, nam percontanti quid ſit homo? propriiſſimè reſpondemus eſſe animal rationale: eundem igitur prædicandi modum quamlibet eius partem habere exiſtimandum eſt, & ideò non erunt ratione illius diſtincta prædicabilia, genus, & differentia. Neque patrono hæc ſententia deſtituta eſt Nam Laurentius Valla lib. 10. quæſtionum Dialecticarum cap. 28. eam tuetur affirmans in quid etiam prædicari differẽtiam, & propterea immerito fuiſſe à Porphyrio, per eam definitionis particulam genus à differentia diſtinctum.

Exactè genus à differentia ſeparatur per particulam in quid.

IVre tamẽ à Porphyrio ſeparatum fuiſſe genus non ſolum à proprio, & accidenti, ſed à differẽtia per particulam in quid, veritas eſt in doctrina Ariſtot. fundata, à Diu. Thom. cæteriſque vtriuſque Philoſophi interpretibus recepta, atque magni ponderis rationibus fulcita, & in primis Ariſtotel. 4. topicorum capite 6. in explicatione loci 81. 100 genus à differentia iis verbis diſtinguit. *Separandum eſt genus à differentia primum quidem, quoniam genus de pluribus, quam differentia, deinde quoniam ſecundum eius quod quid eſt aſſignationem, magis cõuenit genus quam differentiam dicere, nam qui animal dicit hominem, magis indicat quid eſt homo, quam qui greſsibile, & quoniam differentia quidem qualitatem generis ſemper ſignificat, genus autem differentiæ non, nam qui dicit greſsibile, quiddam animal dicit, qui vero animal dicit, non dicit quale quiddam greſsibile, differentia igitur à genere ſic ſeparanda.* Hæc Ariſtot. ex quibus merito Porphyrius particulam in quid huius definitionis accepit, ac per eam genus eſſe à differentia diſtinctum cõſtituit: quem modum diſtinguendi approbat D. Thom. opuſcul. 58. tractatu 1. capite 4. & cum eo vniuerſa Dialecticorum ſchola in expoſitione huius capitis, ex præfatis autem verbis Ariſto. duplicem rationem extrahit D. Thom. quibus eadem veritas efficaciter confirmatur, à priori vnam, à poſteriori alteram.

Approbatur ſẽtentia Porphyrii, ſimulq; cõfirmatur ex Ariſt.

Prior eſt, genus & ſpecies prædicantur de ſuis inferioribus per modum ſubſtantiæ, hoc 101
eſt per ſe ſtantis, cuius illud eſt euidens ſignũ, quod nominibus ſubſtantiuis ſignificantur, vt homo, animal, ſed ſubſtantia rei eſt eius quid-

quidditas, igitur in quid prædicantur hæc duo prædicabilia, differentia verò enunciatur de ſpecie, aut de indiuiduis ſecũdum formam, cuius non eſt per ſe ſtare, conſiderata ratione formæ, ſed alteri ineſſe (rationalis namque anima propter ſpecialem rationem ſuæ perfectionis ſubſiſtens eſt, non propter communem formæ, alias quæcunque forma ſubſiſtens eſſet) vnde ſequitur prædicari differentiam ſecundum modum inhærentis, ſeu informantis, atque adeo modificantis, ac determinantis aliud, qui qualitatis proprius eſt, ideò non in quid quemadmodum genus, ſed in quale, nec tamen accidentale, cum eſſentialis ſit ſpeciei pars, ſed in quale eſſentiale, & hoc eſt in quale quid. Hanc autem rationem D. Tho. ſic explico, atq; confirmo.

Prædicta ratio alia confirmatur.

Ad Dialecticam res pertinent in quantum vocibus ſignificantur, & conceptibus apprehendũtur ab intellectu, iuxta modum igitur, quo ſignificantur, & concipiuntur, attribuitur eis, vnus vel alius modus prædicandi, ſed ita ſe res habet, vt quanquam differentia partem eſ-
102 ſentiæ importet, & verè ſit ſubſtantialis pars ſpeciei, concipitur tamen tanquam forma determinans potentiam generis ad conſtitutionem ſpeciei, quemadmodum qualitas per modum determinantis ſubiectum, referentiſque ad proprium prædicamentum: ideo non ſubſtantiuo nomine, ſed adiectiuo ſignificatur, & ex vtroque ſequitur modum prædicandi qualitati ſimilem, & debitum eſſe, ſed qui tanquam intrinſeca forma concipitur, & ſignificatur in quale quid prædicabilis eſſe profertur.

II. ratio à poſteriori.

Secũda ratio à poſteriori in priori fundatur, quam etiam Ariſt. 1. topicorum capit. 4. & Porphyrius c. præſenti tetigerunt: communis modus interrogandi, ac reſpondendi de re a-
103 liqua ſimilem modum concipiendi, & ſignificandi eam oſtendit, ſed quæſtioni de quidditate rei propoſitę aſſignatione generis non differentiæ: de qualitate verò, differentiæ aſſignatione, non generis, ſatisfactum eſſe, cenſemus. Vt ſi percontetur quiſpiam, quis nam homo ſit? ſatisfeciſſe omnes arbitrantur reſpondentes eſſe animal, ſi verò quale ſit animal, proferentes eſſe rationale, ergo ſecundum modum concipiendi genus in quid prædicatur, differentia vero in quale quid.

Ad explicationem Ariſtotelis notandum.

Ad explica tionẽ teſtimoniorum Ariſt. notabile.

CAEterum vt diuerſa loca Ariſtotelis, quæ ſibi inuicem aduerſa videntur, in concordiam redigamus, adnotare oportet, duo eſſe conſideranda in prædicatione ex parte prædicati, in primis res ipſa, quæ prædicatur dè ſubiecto, & inſuper modus ipſe illam concipiendi, & ſignificandi, ſecundum quem ſubiecto attribuitur; & quidem conſideratio prior materialis eſt, quæ ſpeciem prædicationi non confert, formalis poſterior, à qua ſpecies accipitur. Quam doctrinam ſi prædicationi differentiæ de propria ſpecie accõmodemus, reperiemus ex parte rei ſignificatæ quiddita- 104
tiuum eſſe prædicatum, quia res ipſa quam differentia ſignificat, pars eſt ſpecificæ quidditatis: ſi autem modum ſignificandi, & ſe habendi in ordine ad ſpeciem, propter maximam accidentalis formæ ſimilitudinem à quidditatiuæ prædicationis dignitate degenerat, & in quale merito appellatur, non nudo ſed particula, quid, veſtito, propter illam differentiæ excellentiam, quæ licet ſit forma, ſubſtantialis tamen, non accidentalis eſt.

Ex quibus, vtriuſque loci Ariſtotel. ſenſus liquido conſtat, nam in priori, genus & differentias tanquam partes ſpecificæ definitionis inſpiciens, & rem potius ſignificatam, ſecundùm quam ſpeciei quidditatem componunt, quam modum ſignificationis, vel comparationis ad ſubiectum attendens, vtrumque prædicatum quidditatiuum vocat. Sed poſteriori loco, vbi modos prædicandi diſtinguere oportebat, propter locorum diuerſitatem, ex quibus argumenta eruenda ſunt, proprium vtriuſque prædicabilis modum oſtendens, genus à differentia ſeparat, modo prædicandi in quid, & in quale, primum generi tribuens, differentiæ poſtremum, & abſoluta conſideratione ſic loquendum eſt. quem ſenſum Porphyrius tanquam proprium, & formalem in definitione generis tenuit: In quo autem ſenſu docuerit Ariſtoteles capite de ſubſtantia
in prædicamentis, ſecundas ſubſtantias ſi- 105
gnificare, quale quid, dicemus in eiuſdem prædicamenti commentarijs, Non enim id eis attribuit, quia modum formæ proprium ſortiantur, ſicut differentia, ſed communem, ac propterea improprium, quia prędicata ſunt ſuorum inferiorum, & prædicatum communem rationem formæ habet.

Satisfit argumentis ſupra poſitis.

Ad prim. argum.

PRiori autem argumento occurrimus, negantes genus ideò prædicari in quid, quia partem

partem eſſentiæ enunciat, non eſt enim adæquata ratio niſi modo ſignificationis, & prędicationis adiuncto, eius ergo prędicatio propte-
107. rea appellatur quidditatiua, quia partem quidditatis enunciat, per modum ſubſiſtentis, vel per ſe ſtantis, ſubſtantiæ proprium; eo autem modo differentia caret, vt vidimus, ideò non eſt prædicatio eius quidditatiua, licet res ſignificata pars ſit ſpecificæ quidditatis

Ad II. argumentum. Secundum argumentum conuinceret quidem, ſi in prædicationibus nudus eſſendi modus attendendus foret, qui abſque dubio perfectior eſt in differentia, quam in genere, quia in conſtitutione ſpeciei officio formæ differētia fungitur, materiæ vero genus; ſed cum ſtatutum ſit ad prædicationem pertinere rerum
108. eſſentias, modo concipiendi, & ſignificandi veſtitas, iuxta rationem eius, prædicationum ſpecies diſtinguere debemus ratio autē eſſendi differentiæ, genere perfectior, modum habet ſuę ſignificationis minus perfectum, cū gradus genericæ naturæ, vt per ſe ſubſiſtens ſignificetur, differentialis verò vt determinans potius, & quaſi qualificãs ſpeciem, ideò genus in quid differentiam, in quale quid, non immeritò prædicari dicimus: & ad formā argumēti hoc modo reſpondendum eſt: modum prædicandi ortum habere ex modo eſſendi, non re ipſa acceptum, ſed iuxta modum quo concipitur, & ſignificatur, ſub quo prædicatum ſubiecto attribuitur, ac de eo enunciatur, qui cum perfectior ſit in genere, quam in differentia, perfectior modus prædicandi generi debetur, non differentiæ.

Ad vltimũ argumentũ Vltimum argumentum, diſtinctionem generici gradus à differentiali poſtulat, qui ſic ſunt diuerſi, præciſa cuiuſque ratione conſiderata, vt neque vnus alium contineat, neque ab eo contineatur, vt in gradibus naturæ ſenſiti-
109. uæ, & rationalis compertum eſt, cum ſtare poſſit, naturam ſenſitiuam alijs duntaxat differentiarum gradibus coniunctam eſſe, cunctis hominibus deficientibus, & dum adhuc ei coniuncta eſt, ex diuerſa radice vtrumq; oritur, nā gradus naturæ ſenſitiuæ ab anima ſenſitiua, à rationali differentialis, & eſto in homine eadem ſit vegetatiua, ſenſitiua atque rationalis anima, diuerſa tamen ratione formali vtriuſq; gradus radix eſt (vt copioſius in libris de anima, diuino fauēte numine explicabimus) itaque conceptus vtriuſque gradus rationem generis, ac differentię fundans, diuerſus eſt, neuter alterum claudens, cum tamen inter ſe ordinem ſeruent, ita vt prior ſit per poſteriorem determinabilis ad ſpeciei conſtitutionem; ex quibus plane elicitur, quantum præſens conſideratio poſtulat, quomodo ſe habeant ſubalterna differentia, & infima, de quibus argumētum procedit: enim ſi formali atque pręciſa ratione accipiātur (quam receptionem abſtracta nomina explicant) non prædicatur ſuperior de inferiori, & longe minus è diuerſo de ſuperiori inferior; ſed prædicationes iſtæ, rationalitas eſt ſenſibilitas, vel ſenſibilitas eſt rationalitas veritate carent, vt fuſius capite de differentia oſtendemus. Alio modo, materiali quidem accipiuntur, in quantum quælibet tātundem importat atque eius, quam conſtituit ſpecies, vt ſenſibile quidquid animal, rationale idem quod homo, & tunc ſuperior de inferiori enunciatur prædicatione directa, ſed materiali, quia veritas eius prædicationi generis de ſpecie innititur, cum qua identificatur: idque verum eſſe apparet, eadem prædicatione ſub nominibus concretis conſtituta: vt rationale eſt ſenſibile, quæ ab hac non eſt diſtincta, homo eſt animal, vt ex ſenſu vtriuſque elici poteſt; illius namq; rationale eſt ſenſibile, iſte eſt ſenſus, rationale eſt naturam ſenſitiuam habens, & eundem eſſe ſenſum alterius, homo eſt animal, verba ipſa indicant. Ergo ad formam argumenti, dum dicitur differentia ſuperior prædicatur de inferiori, diſtinguenda eſt propoſitio, nam in ſenſu formali falſa eſt, vera autem in ſenſu (vt aiunt) identico, hoc eſt propter identitatem extremorum cum genere, & ſpecie, eiuſmodi ſunt differentiæ, vt expoſitum eſt: vnde ſequitur prædicationem eſſe in quid ad primum prædicabile reductam, quia non tam eſt prædicatio differentiæ vnius, dę alia, quam generis de ſpecie, cum eſſet ſum ſit, ſecundum rationem formalem differentię eſſe diſparatam.

Illatum aliud. III. Ex quibus infero: non eſſe admittendum, illud medium à quibuſdam in his prædicationibus conſtitutum, vt neque diſparatæ cenſendæ ſint, neque quidditatiuæ, ſed accidentales, & veræ, nam ſi formaliter accipiantur conſtat eſſe diſparatas, propter formalem diuerſitatem extremorum, quorum neutrum aliud includit & ſi materiali ratione ſecundum extremorum identitatem cum genere, & ſpecie eūdem modum habent, eandem veritatem ac ſi genus de ſpecie, enunciaretur, vbi modus accidentalis prædicationis locum non habet: illud denique quòd de definitione attulit confirmatio, difficul-

Ad confirmationem reſpōdetur. cultate caret, ſi in memoriam reuocetur, quod ſuperius definitum eſt, nempè definitionem tanquam complexum prædicatum à ratione vniuerſalis, atque prædicabilis excluſam eſſe.

112. Cæterum ſi modus prædicandi eius explicandus eſt, vtrumque continere exiſtimo, in quid, & in quale quid: primum quidem ex parte generis, poſtremum ex parte differentiæ. Verum tamen, quia à perfectiori denominationem eſſe ſumendam contingit, abſoluta loquutione proferre poſſumus in quid prædicari, ex hoc tamen inferre non licet, eundem modum prædicandi habere quamlibet eius partem, ſi à ſe inuicem ſeparentur.

CAPVT TERTIVM De Specie.

SPecies autem dicitur quidem, & de vnius cuiuſque forma, ſecūdum quā diſtinctum eſt. Priami quidem ſpecies digna eſt imperio.

EXPOSITIO TEXTVS.

Porphyrij intentio cōment. NATVRAM *ſecundi prædicabilis explicaturus Porphyrius, vnam in primis acceptionem ſpeciei realem, eam-*

1. *quē communem affert, ex cuius ſimilitudine propriam Dialecticæ conſiderationis venatur, ſtatim eandem ſpeciem iuxta illam duplici definitione notam efficit. Vtramque deinde illius habitudinem ſuperiorum, inferiorumquē comparatione ordinatione prædicamentali propōſita, atque explicata varijs exemplis oſtendit, rationem vero indiuidui, quod in poſteriori ſpeciei definitione tanquam proprium terminum ſuæ relationis collocarat, gemina deſcriptione exponit: ideo quatuor membris diuiſio totius capitis, quod fuſiſſimum eſt, ſummatim comprehenditur.*

Speciei. I. accept. *Species igitur vulgari ſignificatione accipitur pro forma rei, quam acceptionem nemo intelliget, niſi prius, quid forma ſignificet, ei oſtendatur, eſt igitur forma quarta*

2 *ſpecies qualitatis, vt docet Ariſt. in 4. prædicamento his verbis:* Quartum verò genus qualitatis eſt forma, & circa aliquod conſtans figura: *Ex quibus facile deducitur non eſſe aliquid à figura rei diſtinctum, niſi ſola ratione, figura autem vt colligitur ex doctrina eiuſdem Ariſt. 5. Metaphyſ. cap. 14. text. 19. eſt illud, quod ex terminis quantitatis tali modo ſe habentibus reſultat, & circularis figura dicitur, quæ ab angulis terminatur, triangularis, quæ tribus angulis conſtat, & vniuerſali quidem ratione, quæ ex partibus ſubſtantiæ, hoc vel illo pacto terminatis ſecundum quantitatem coaleſcit, vel certè ex partibus ipſius quantitatis ſi abſtracta à materia ſenſibili, mathematica conſideratione accipiatur, vt ſi de triangulari figura ſermo ſit, ab ære, ferro, & argento abſtracta. Figura autem forma appellatur, vt* D. Tho. *non obſcure inſinuat. 7. Phyſic. lect. 5. poſt medium in ordine ad artificialia, quibus eadem ipſa figura ſpeciem confert, quemadmodum naturalibus ſubſtantialis forma, vel vniuerſalius, vt Albertus Magnus libro prædicamentorum tracta-* 3.
tu de qualitate cap. 9. ſimilitudine formæ ſubſtantialis, quæ quaſi terminus eſſentiam rei continet: & ſic ſuo modo figura ſubſtantiam quātitat: terminatā cōplectitur, & ea propter forma eius appellatur: vel denū, vt Ariſtot. acutè ſatis figura rei forma appellatur, quia formam eius ſubſtantialem aut accidentale planè indicat, ac innoteſcere facit. Sic enim loquitur lib. 1. de partibus animaliū cap. 1. poſt medium: Quaſi ſua ipſe homo figura pateat: *Et iuxta hanc præſertim explicationem poſteriorē, forma etiam ſpecies rei appellatur, quæ quo perfectior eſt maiorem venuſtatem, ac pulchritudinem homini & rei cuicunque confert (reſultat enim pulchritudo corporis ex debita partium commenſuratione, ac diſpoſitione, ſecundū quantitatem, colorem, figuram, atque formā) & rurſus forma ipſa, atq; pulchritudo ex ea reſultans maioris perfectionis indiuidualis hominis ipſius indicium eſt, ad quam pertinet ingenij acumen atque in rebus agendis dexteritas, & idcirco iuxta hanc acceptio-* 4
nem ſpeciei communi voce profertur, præſtantiſſimam ſpeciem imperio dignam eſſe

(vt Argyropoli tranſlatio habet, ſeu vt Boetius tranſtulit, Priami, vt pote hominis eximia pulchritudinis ſpeciem dignam eſſe imperio) atque ex his liquet acceptio prior realis, atq; communiſſima ſpeciei.

Acceptio ſpeciei logicæ.

Cum qua ſimilitudinem habet logica ſpeciei ſignificatio non paruam, accipitur enim in Dialectica ſpecies iuxta ordinem, ac denominationem ſecunda intentionis, pro
5. ea, quæ ſub aſſignato genere collocatur, ſub aſſignato autem genere idem eſt, vt Alberto Magno placuit lib. prædicabilium tract. 4. de ſpecie c. 1. atque Caietano in expoſitione huius literæ, ac determinato, vel certo: neque enim ſpecies qualibet ſub genere quocunque collocatur, ſed quæ vnius generis sũt ſpecies ſub determinato eiuſdem ordinis genere, & non ſub alio, vt quæ participant naturam ſenſitiuam ſub genere animalis, vel certè quod litteræ contextui magis quadrat, ſub aſſignato, hoc eſt, ſub iam explicato, atq; prædefinito genere cap. præcedenti, in eo autem ſimilitudo vtriuſq; acceptionis conſiſtit, quia quemadmodum forma modo quidẽ accidentali eſſentiam rei claudit, pari ratione ea, quæ ſub aſſignato genere collocatur integram eſſentiam rei genere, ſub quo eſt ſuper addita differentia, compoſitam continet, & rurſus nõ diſſimili ratione, ac forma, ſeu ſpecies realis rei pulchritudinem infert ſpecies logica, quæ à ſecunda intentione denominatur talis, pulchritudinem rei eſſentialem cõplectitur, atque oſtendit.

Deffinitio ſpeciei logicæ.

Quam in ſecunda capitis parte tali definitione explicat. Species eſt, quæ ſubijcitur generi, & de qua genus, hoc ipſo quid eſt prædicatur. Cuius explicationem reddens, ait, genus, & ſpeciem mutuam habere
6. bere correſpondentiam relationis, cuius ea eſt intrinſeca conditio, vt in quantum vnius extremi eſſentialis eſt, per alterum in definitione poſitum explicetur: vt ſi quis relationẽ paternitatis, vel patrẽ ipſum ab ea talem denominatũ definire velit, non niſi filio in definitione poſito præſtare poterit, dicens, pater eſt habens filium, atque è diuerſo filium ſic definiet, vt ſit patrem habens, id igitur contemplatus Porphyrius prædicabile generis, per aptitudinem prædicandi de ſpeciebus expoſuit, & ex conſequenti ſpeciem comparatione generis definire oportuit, illud habitudine prædicandi, hanc vero habitudine ſubiecti, vel eius, quod ſub alio collocatur, & hæc eſt ratio ſpeciei præſenti definitione explicata, etenim ſpecies, vel ſubalterna eſt, vel infima, ſubalterna quidem ad inferiora comparata, cum ſit de illis ac de differentibus ſpecie in quid prædicabilis, non denominationem ſpeciei, ſed generis ſuſcipit, ad primũ prædicabile, non ad ſecundum refertur, ſi vero cum ſuperioribus, ſub quibus ponitur, conferatur, ſpecies dicitur, non prædicabilis cum eiuſmodi non ſit prædicandi aptitudo: neq; enim inferius, de ſuperiori iuxta rerum proprietatem prædicatur, ſed è diuerſo de inferiori ſuperius, appellatur ergo ſpecies ſubijcibilis, & hæc ſola eſt huius definitionis definitum. Infima vero ſpecies, genus ſe ſuperius 8.
reſpiciens, eandem rationem ſpeciei ſubijcibilis induit, ſimulque cum ſubalterna explicatur, inferiora autem illius propria, ſunt indiuidua, ad quæ prædicationis reſpectu ordinatur ſpecies, prædicabilis vocatur, & ſecundum prædicabile eorum cõparatione conſtituit, & idcirco noua alia definitione à Porphyrio deſcribitur: Species eſt, quæ prædicatur de pluribus differentibus numero in eo quod quid: Quaſi alia ſit longè diuerſa ratio ideò diuerſam definitionem poſtulet: vtriuſque autem exemplum nobis præbere poſſunt animal, & homo, ſubalterna enim ſpecies eſt animal, infima homo, & ſi vtraq; cum ſuperiori genere conferatur ſpecies eſt ſubijcibilis, animal cum viuente, homo cum ipſo animali, ſi vero cum ſuis inferioribus, animal cum equo, homine, & leone, homo cum Petro, & Ioanne, illud quidem genus eſt eorum, non ſpecies, homo ſpecies eſt prædicabilis, ac iuxta poſteriorem 9.
definitionem prædicabile ſecundum conſtituit.

Cæterum, vt vtraque ſpeciei habitudo vna cum terminis earundem, ex quibus perfecta huius prædicabilis notitia pendet, quaſi III. pars cap.
vnis quibuſdam exemplis à cunctis inſpiciatur, ordinationem prædicamentalem oculis eli-

Iis obijcit pars capitis tertia, non in prædicamento quocunq; ſed ſubſtantiæ, vt pote cæteris notiori, atq; præſtantiori, cuius exemplar in textu oſtenditur. Conſiſtit autem prædicamẽtum ex tribus, genere ſupremo, atoma ſpecie, atque intermedijs generibus, quæ ſubalternæ ſpecies, vel genera idcirco appellantur, quia generis, atque ſpeciei, viciſsim rationem ſubeunt, indiuiduum autem ſub atoma ſpecie collocatum ad prædicamentalem
10. conſtitutionem, tanquam pars illius non pertinet, ſed tanquam fundamentum omnium generum, & ſpecierum, quibus veluti partibus componitur. Duo igitur Porphyrius de his tribus docet: primum quid vnum quodq; illorum ſit, ac deinde modum ſe habendi omniũ in eadem prædicamentali ordinatione, & quidem à generaliſsimo incipiens, ait, eas habere conditiones, vt genus, cum ſit ſpecies, eſſe nõ poſsit, atq; etiam eatenus ſit genus, vt ſupra ipſum genus aliud non conſtituatur, ambæ enim proprietates ſupremi generis dignitatem oſtendunt, itaque cum ſuperius ſe nullu reſpiciat, habitudine vnica inferiorum ſpecierum comparatione conſtitutum eſt.

Extremum aliud prædicamenti eſt ſpecialiſsima, vel ima (vt verbo Porphyrij vtar) ſpecies, cuius ea eſt natura, ſic eſſe ſpeciem, vt genus non ſit, & infra ſe alias ſpecies non
11 habeat atq; ex conſequenti in ſpecies reliquas non eſt amplius diuiſibilis, & ideo de pluribus ſolo numero differẽtibus in eo quod quid prædicabilis eſt.

Quid ſint genera intermedia.

Intermedia vero, ex ipſa nominis ſignifitione extremorum naturam participare neceſſe eſt, ea ſimilitudine, qua medij colores extremos participant, vt viride, & rubrum permixtione quadam albi, & nigri conſiſtunt, ergo genera ſunt, non ſuprema ſpecies etiam non infimæ, ſed genera quidem propter ordinem ad inferiores ſpecies de quibus in
12 eo quod quid prædicabilia ſunt, & eo ipſo quod ſuprema genera, non ſunt, ſed ſub genere primo collocantur, eidem ſubiecta erunt, ideoquè ſub conſideratione eiuſmodi genera eſſe non valent, ſed ſubijcibiles denominantur ſpecies: duplici ergo habitudine conſtat intermedium, ad inferiores ſpecies vna, ratione cuius genus, ad ſuperius genus, alia, à qua ſpecies denominatur. Quorum exemplum in familia eſſe accipiendum docet Porphyrius, in qua quidam, filiorum dumtaxat rationem habent, horum autem parentes ſuperiorum ſimul filij ſunt, cum tamen primus homo, à quo originem vniuerſa familia ducit, ſolam dignitatem parentis habeat, & priores quidem infimarum ſpecierum ſimilitudinem continent, horum parentes intermedijs generibus aſsimilantur, totius familiæ caput generi ſupremo, vt Agamẽnon, Atrides & Pelopides, & Tantalides, atque vltimum Iouis, his namquè vniuerſa familia integratur quemadmodum prædicamentum, ſupremo genere, infimis ſpeciebus, atq; generibus intermedijs. Et vnum pro omnibus in quocunque gradu exemplum nobis ſit 13.
in prædicamento ſubſtantiæ, cuius caput eſt, tanquam ſupremum genus ſubſtantia, atoma ſpecies homo, intermedia genera, quæ ſubalterna etiam vocantur, animal, viuens, corpus, illud tamen eſſe diſcriminis adnotat Porphyrius inter familiarum ſeriem, ex vna parte, & prædicamentorũ ex altera, quod familiæ omnes plerumque referuntur ad vnum principium, vt ad Iouem. v.g. (ſi commentitijs gentilium verbis vtamur.) Cæterùm prædicamenta, ita ſingula ſuo genere 14
ſupremo gaudent, vt non ſit vnum ſupremũ genus, in quod referantur, etenim ens capitibus prædicamentorum commune non eſt eorum genus, cum nec ſit omnium comparatione vniuocum, ſed potius ſubſtantiam, & participatione illius accidentia importans, analogum, & hoc ſibi voluit æquiuocationis voce indicare Porphyrius, cùm analogia ſpecies quædam ſit æquiuocationis, vt ſuo loco explicabitur.

I. Corollarium.

Ex quibus duo inferre licet. vnum decem eſſe ordinationum prædicamentalium capita, nempè ſubſtantiam, quantitatem qualitatem, relationem, actionem, paſsionem, vbi, ſitum eſſe, quando, atque habere, à quibus decem prædicamenta, debitis generum, ac ſpecierum coordinationibus conſtituta, deriuantur. Atoma verò ſpecies numero com-

15. prehenduntur finito, & fortiori ratione in-
termedia genera: cæterum indiuidua in infi-
nitum procedunt: non eo modo, vt actu
ſint infinita extra cauſas exiſtentia, ſed
quibuſcunq; datis noua alia deſinentibus ſuc
cedunt ſub eiſdem ſpeciebus, & ſuccedere
in infinitum poſſunt: & hinc ortum habuit
certa Platonis illa regula, deſcenſum prædi-
camentalem à generaliſsimo cuiuſcunq; præ
dicamenti in ſpeciem atomam terminandū
eſſe, in qua quieſcere oportet, ne ſi ad indiui-
dua protendatur, in infinitum procedat, &
ſcientia prædicamētorum deficiat, quæ de re-
bus determinatis futura eſt.

Secundò infertur, quod cum minor ſit ſu-
II. Corollarium. periorum generum numerus, inferiorū ſpe-
cierum maior, indiuiduorum vero infinitus
(quandoquidem multæ ſunt ſub eodem gene
re ſpecies, innumera eiuſdem ſpeciei indiui-
dua) hoc eſt inter deſcenſum à generaliſsi-
mo, & aſcenſum ab ſpecie atoma, vſque ad
illud idem diſcrimen, quod deſcenſus fit per
diuiſionem vnius eiuſdemq; in plura, aſcen-
ſus vero multa in vnum colligit, vt dum de-
ſcenſum facimus, ſubſtantiam in plures ſpe-
cies per corpoream, atq; incorpoream diffe-
16. rentias diuidimus, ſicq; de cæteris, vſq; ad in-
diuidua, ex oppoſito vero aſcendētes multa
in vnum colligimus, indiuidua in vnam ean
demq; ſpeciem, vnde vulgatum illud origi-
nem habuit, participatione ſpeciei plures
homines ſunt vnus homo: varias item ſpe-
cies ſub vno genere vſque ad ſupremum ſub
quo continentur omnes, & in quo modum
genericæ vnitatis habent, quapropter colle-
ctiuum vniuerſale appellatur, ſingulare di-
uiſiuum.

Regula quędam. Singulorum, quæ prædicamentum compo-
nunt rationibus ordine expoſitis modum ſe
habendi eorum, quantum ad prædicationem
explicans, talem conſtituit regulam. Genus
ſemper de ſuis prædicatur ſpeciebus, & vni-
uerſaliter ſuperiora de inferioribus, atq; æ-
qualia de æqualibus: ſed minora de maiori-
bus, ſeu de ſuperioribus inferiora nunquam
17. enunciantur (quod ſeruata rerum proprieta
te intelligendum, eſt, nam impropria quadā
ratione notum eſt enunciari poſſe) ſubſtan-
tiam enim de corpore, corpus de viuenti, vi-
uens de animali: animal de homine, ac de Pe
tro hominem enunciamus, Petrum vero non
de alio, cum non ſit vltra indiuiduum in præ
dicationibus deſcendendum.

Indiuiduum autem omnium prædicatorū … diu duū
fundamentum eſſe, & ratione ſuæ ſpeciei … ſt omniū
ad prædicamentum ſpectare, ac etiam termi … prædicato-
num eſſe ſpecificæ relationis notum eſt, ideo- rum funda
que eo in poſteriori definitione poſito ſpecies mentum.
explicata eſt à Porphyrio, quibus de cauſis
extrema huius capitis pars in eo explicando
verſatur: triplex autem eſſe indiuiduum in
primis docet, determinatum atq; potiſsimū
vnum, vt Petrus vel Ioannes, ex demonſtra
tione aliud, quod communi voce pro nomine
demonſtratiuo adiuncto ſignificatur, vt hic 18
homo, hic Leo, ex conditione vero, aut ſuppo-
ſitione poſtremum, vt Sophroniſci filius, ſi
ſolus ſit ei Socrates filius. Indiuiduum autem
vagum ſilētio preſsit Porphyrius, quia vt no-
men ipſum ſonat, per plura vagatur ſingula-
ria, quibus commune citra cōtrouerſiam eſt,
ideo inter indiuidua non annumeratur.

Quā diuiſione præmiſſa, indiuiduum dupli
ci explicatione notum facit (nam definitio- Duplex in-
nem, ſi propriè loquendum eſt, haud qua- diuidui de-
quam habere poteſt.) Prior, indiuiduum eſt, finitio, vel
quod de vno ſolo particulari prædicatur: explicatio.
quæ certè naturæ eiuſdem indiuidui valde
conſentanea eſt, nam ſi ita eſt, vt Porphy-
rius docuit, & veritas ipſa teſtatur: atomā
ſpeciem non eſſe in vlteriores ſpecies diuiſi-
bilem (atomam namque idem, quod in eo or-
dine indiuiſibile importat) neceſſe eſt quod-
libet eius indiuiduum in vlteriora indiuidua 19.
diuiſibile nō eſſe, alioquin cum ſua ſpecie co-
incideret, & à propria nominis ſignificatio-
ne abhorreret, cum id ſibi indiuiduum velit,
ac ſic appropriatum, vt in ſe indiuiſum ſit,
& à quocunque alio ſui ordinis ſeparatū: de
alijs igitur à ſe prædicari repugnat, de ſe tan
tum enunciari poteſt, talis igitur erit defini-
tionis ſenſus, indiuiduum eſt, quod de vno
ſolo particulari, hoc eſt de ſe ipſo duntaxat
prædicabile eſt, prædicatione, quæ identica
appellatur, vt dum ſic enunciamus, Petrus
eſt Petrus, Ioannes eſt Ioannes.

Alte-

20. *Altera eiuſdem indiuidui explicatio eſt eiuſmodi, indiuidua dicuntur, quoniã ex proprietatibus conſiſtit vnũquodq;, quarũ collectio nunquam in alio eadem erit, etenim ſpecificas proprietates cunctis indiuiduis communes eſſe conſtat, vt riſibile vniuerſis hominib. atq; etiam ſingulares ſi qualibet per ſe accipiatur, pluribus conuenire poſſunt, ſi tamen ſimul, quæ vnius ſint indiuidui, impoſſibile eſt in alio eſſe: itaque albedinem in tali gradu, vel quamlibet aliam proprietatem tali tempore, & loco, cæteriſq; circumſtantijs veſtitam, quam in Petro aſpicis, in Ioanne* 21. *non reperies, & vt paucis definitionis ſenſum proferamus, poſſunt quidem vnius ſpeciei indiuidua in vna, vel altera proprietate ſimilia eſſe, et in multis etiam non raro, nunquam tamen in omnibus, quapropter omniũ aggregatio quodlibet indiuiduum à cæteris diſtinctum facit, atq; adeò adæquata ratione illud explicat.*

2. indiuidui explicatio.

Ex vniuerſis à ſe in toto capite propoſitis infert Porphyrius, indiuiduum ſub ſpecie cõtẽtum eſſe, ſpeciem autem ſub genere, vt ſub animali hominem, ſub homine Petrum, & Ioannem, & idcirco genus, ſpecies & indiuiduũ ſic ſe habent, vt totũ ſit genus, pars indiuiduũ, ſpecies verò totius, et partis rationem habet diuerſorum comparatione, totum eſt genus, non quidem actuale, ſed poteſtatiuum vt in cap. ſuperiori definitum eſt, cuius poteſtatiuæ partes ſunt ſpecies, indiuidua etiam partes ſunt ſpecificæ extenſionis, nã vna cum ſit, ab omnibus indiuiduis participatur, non quidem ſecundum partis modum, cum in o- 22. *mnibus, & ſingulis completa ſpeciei eſſentia reperiatur, ſed cum ſe extendat ad omnia, extenſionis pars iure quodlibet appellatur, ſpecies verò ſi cum genere conferatur, poteſtatiua pars dicitur, ſi cum indiuiduis totum actuale, non alterius, ſed in alijs, ſi quidem toti proprium eſt, in partibus eſſe, atq; his complectimur textus Porphyrij expoſitionem.*

Illatio.

QVAESTIO PRIMA.

Quotnam ſit definitionibus explicata ſpecies à Porphyrio.

Proponuntur rationes dubitandi.

Controuerſia prima occurrit, circa numerum definitionum ſpeciei, ſit ne duabus, tribuſve definitionibus à Porphyrio explicata, varij enim autores ſunt in enumerandis huiuſmodi definitionibus, & in primis apparet non eſſe plures, ſed omnes ſub vna comprehendi definitione neceſſario, nam cum definitio in eum finem ſtatuatur, vt rei naturam, atq; eſſentiam explicet, nequit eiuſdem rei, quæ vnam duntaxat eſſentiam habet, niſi vna definitio deſignari, at ſpecies vnicam habet eſſentiam, ergo vna definitione, & non multiplici explicanda eſt: quapropter licet verbis videatur Porphyrius deſignare plures, re tamen vera ſub vna comprehendi neceſſe eſt. & ſi fortè dixeris duplicem habere habitudinem, nempe ad genus, & indiuidua, ratione quarum duplici ſaltem definitione elucidari poſſe, non fit ſatis argumento, quia ex duplici hac habitudine, ea ſolùm, quæ indiuidua reſpicit, ſpeciem efficit ſecundum prædicabile, quæ vero ad genus eam ordinat, non eſt reſpectus prædicabilis, ſed ſubiecti, quare nec pertinet ad præſentem conſiderationem, ſed vna ſola explicatione definiri potuit, ac debuit, vt ſecundum prædicabile eſt, & vnica erit eius definitio.

proponũtur rationes dubitandi. 23. I. ratio. 24.

Probatur tandem, quia aliæ explicationes, præter vltimam non videtur hunc reſpectum ſubijcibilitatis bene explicare, nam ſub aſſignato genere collocari, & eidem generi ſubijci, non ſoli ſpeciei, ſed indiuiduis eius conuenit, vt ſubijci animali, & ſub eo eſſe, Petro, & Ioanni. Et ſi dixeris ſpeciem proximè ſub eo eſſe, indiuidua remote, obijcio tibi indiuidua generis, vt hoc, & illud animal, proximè ſub animali collocata, & non media ſpecie, quib. proinde integræ explicationes conueniunt, vitioſæ igitur erunt, & ideò definitionum, imò nec explicationum nomen merentur. II. ratio.

Referuntur variæ ſententiæ.

Omnes conueniunt duabus ſaltem eſſe explicatam, propter duos reſpectus ad genus, & indiuidua, adeò diuerſos, vt nequeant vna, eademque definitione explicari, ſed Magiſter Sotus non plures, quam duas enumerat, quia vel prima, acceptio ſolum ſpeciei eſt, & non definitio, vel certè ſi definitio appelletur, verbis dumtaxat à ſecunda,

In quo omnes conueniant.

Digitized by Google

cunda diſtinguitur, quare non ponit in numerum cum ea. Secunda verò, non poteſt in duas diſtingui, quia eundem reſpectum explicant poni ſub genere, & eſſe id de quo genus in quid prædicatur, niſi quod poſteriora verba, diſtinctius eum, quam priora explicant. Cæteri omnes triplicem diſtinguunt, duas quidem explicantes habitudinem ad genus, & alteram explicantem habitudinem eiuſdem ad Indiuidua, ſed diuerſo modo procedunt. Toletus namque primam, nempe quæ ſub aſſignato genere collocatur, non definitionem, ſed nudam acceptionem, vel nominis ſignificatio-
26. nem eſſe vult, ſecundam verò in duas diſtinguit, quia diuerſam rationem eiuſdem habitudinis videtur explicare. Caiet. verò, & Câter. quos ſequitur Oña, primam, non nudam acceptionem, ſed definitionem eſſe volunt, ſecũdam verò, pro vna eademque accipiendam eſſe cenſent, quia poſteriora verba, *de qua genus hoc ipſo quid eſt prædicatur*, eandem continent habitudinem ac priora, *quæ ponitur ſub genere*, magis tamen explicatam.

Ex propria ſententia dirimitur controuerſia.

EGo verò cum his omnibus in primis cẽſeo tribus fuiſſe explicationibus definitam ſpeciem à Porphyrio, quod ex cõte-
27. xtu literæ planè colligitur. nam aſſignata prima definitione, volens aſſignare ſecundam, ita loquitur, *Aſſignant ergo & ſic ſpeciem, ſpecies eſt, quæ ponitur ſub genere, & de qua genus in eo quod quid eſt prædicatur*, indicat ergo ſe iam ſemel definiſſe ſpeciem, & iterum ſe velle definire, & ratione probatur, quia habitudo ſpeciei ad genus duplicem habet rationem formalem diſtinctam, priorem quidem, In quantum conſideratur ſpecies, vt id in quo eſt genus, poſteriorẽ verò, vt conſideratur tanquã id de quo prædicatur, ergo duplici explicatione indiget, ꝙ vero rationes iſtæ ſint diuerſæ ex genere ipſo, quod reſpicit elici poteſt, quod duplicem
28. quoq; habet conceptũ diuerſum ad ſpecies cõparatum vnũ, quo vniuerſale dicitur, hoc eſt vnum in multis ſpeciebus exiſtens, alterũ quo dicitur de eiſdem prędicabile, vniuerſale enim & prædicabile diſtincti ſunt conceptus, diſtinctæq; intentiones, cum prior ſit tanquã eſſentia, poſterior tanquam propria paſſio, ergo in inferioribus, quæ ſunt ſpecies, duplex alia ratio correſpondet diuerſa, prior quidem tanq̃ in quibus eſt genus, poſterior tanquam de quibus prædicari poteſt, cum eſſe ſit prius prædicabilitate, vnde licet ſpecies ſub vtraq; conſideratione ſit ſubiectum generis, diuerſa tamẽ ratione, nam ſub priori, eſt ſubiectum *in quo*, ſub poſteriori ſubiectum *de quo*. Has igitur duas rationes eiuſdem habitudinis oportuit duabus explicationibus manifeſtas efficere: quibus ſi adiungamus alteram, quæ ſpeciem, vt prædicabilem explicat, numerabuntur tres, ſic autem tres eſſe definitiones arbitror, vt prima non ſit nuda acceptio ſpeciei, ſed vera explicatio illius, per quam definitur ſpecies, vt reſpicit genus tanquam ſubiectum in quo eſt,
ſecunda verò non duplex, ſed vna tantum explicatio ſit, primum videtur mihi ex Porphyrio apertè colligi, qui deſignata prima explicatione, *quæ ſub aſsignato genere collocatur*, & prius quam ſecundam deſignaret, rationem reddidit ob quam, cum genus per ſpeciem definierit, nunc ſpeciem per genus explicauerit, quia relatiua cum ſint (ait) vnum per alterum definire oportuit. teſtatur ergo ſe iam ſpeciem definiſſe, & rurſus ſecundam definitionẽ tradẽs (ait) *aſſignant ergo & ſic ſpeciem*. Quod verò ſecunda non ſit duplex probatur, quia prima pars eiſdem verbis deſignatur, ac prædicta explicatio, vt intuenti patebit, ergo non efficit diſtinctam explicationem, ſed quaſi repetitio eiuſdem eſt, eandem prorſus rationem ſpeciei vt ſubiecti *in quo* explicans, pars verò ſecunda
aliam rationem eiuſdem habitudinis ad genus declarat, ac propterea diſtincta cenſetur explicatio.

Ratione probatur.

Tres ſunt definitiones ſpeciei. 29.

Quod ſecunda definitio non ſit duplex probatur. 30.

Diluuntur argumenta oppoſita.

Nota. Circa ſolutionem argumentorum. Ad I.

SEd vt facilius argumenta ſoluantur obſeruare illud in primis operæpretium eſt, eã dem rem plures habentem formales rationis diuerſas, plures definitiones habere poſſe, quarum quælibet eandem ſub determinata ratione explicet, cuius exemplum in albedine habemus: quæ cõparatione ad ſubiectum cui inhæret, qualitatis eſſentiam habet, ad aliam albedinem comparata ſimilis appellatur, ad nigredinem diſſimilis, viſibilis ad viſum, nec nõ
qualitas paſſibilis; quæ formales ſunt rationes 31.
ſub quibus non ſolum ad diuerſas eiuſdẽ prædicamenti ſpecies, ſed ad prædicamenta diuerſa qualitatis, & relationis refertur, ac iuxta rationes ſingulas, definitiones etiam ſingulas habere poteſt: iuxta hanc igitur ſimilitudinem & ſi res vna ſit ſpecies logice ſumpta, gemi-

nam

nam tamen habitudinem habet, & earum alteram ſub duplici ratione formali, non nihil diuerſa conſiderabilem, vt expoſitum eſt, duplici ergo definitione explicari potuit, ac debuit, per quas perfectè nobis innoteſceret.

Ad II. Quod vero ſecundum addit ſolutum erit, ſi attendamus ſpeciem ſecundum totum ambitum logicæ conſiderationis prædicabilem eſſe de indiuiduis, & proprium generis ſubiectū & eſto ex ſola habitudine priori inter prædi-
32 cabilia annumeranda ſit, ex poſteriori tamen quaſi reductiue ad eandem prædicabilium conſiderationem ſpectat, tanquam terminus relationis primi prædicabilis, à qua cum ſpecie appellatur ſub prædicabili ſecundo, ab eadē ſpecie, vt prædicabili conſtituto merito repoſita fuit, & in eodem capite iuxta eandem habitudinem alia definitione explicata, vt ſic ſpecies, quæ eſt ſecundum prædicabile, iuxta vtranque eius habitudinem ad conſiderationem dialecticam expectantem, perfectè cognoſcatur, cui etiam ratio illa accedit, oppoſita ad eandem facultatem pertinere, vt ex Ariſtotelis doctrina in ſchola recepta ſuperius attulimus: ſunt autem oppoſitæ ſpeciei rationes prædicabilis, atque ſubijcibilis, vnde ad prædicabilia pertinente priori, merito erit, poſterior ad eandem ſcientiam, atque ad eiuſdem ſciētiæ caput, vel partem referenda.

Appendix: Dubium circa ſolutionem poſtremi argumenti.

Ad vlt. VLtimum argumentum dubium excitat, an vtraque illa definitio, qua ſpeciē in ordine ad genus explicuit Porphyrius exacta ſit, circa quod tanquam certum ſup-
33 ponēdum eſt, neutram eſſe perfectam definitionem, ſed explicationem quandam, per quā vtcunq; declaratur reſpectus, ſeu habitudo ſpeciei ad genus, ita tamen, vt ei duntaxat conueniat, & non indiuiduis, vt contendebat argumentum, quod vt melius capiatur, obſeruandū eſt, genus ex propria conditione imperfectum quidpiam eſſe, per differentias tanquam per ſpeciales gradus perfectionis natum perfici, & hinc proceſſit communis ſententia ſcholę, affirmans genus contrahibile eſſe per oppoſitas differentias, ab his namque trahitur ad conſtitutionem diuerſarum ſpecierum, vnde fit vt ſpecies ſint primum ſubiectum generis, & quæ per ſe primo ſub eo collocantur, vtpote ex propria compoſitione eſſentiali illud cōtinentes, ratione autem ſpecierum ad earum indiuidua deſcendit, quæ proinde ratione ſpecierum, & quaſi ex conſequenti dicuntur eſſe
sub genere, ſenſus igitur vtriuſq; definitionis 34
talis eſt, ſpecies eſt, quæ per ſe primo, & ratione ſui collocatur ſub certo ac determinato genere, vt genus eſt, ſpecies eſt, quæ eiſdem modis generi ſubijcitur, & de qua genus per ſe primo in quid enunciatur, & erunt excluſa vtraque indiuidua à definitione vtraque. ſpecifica quidem, vt Petrus & Ioannes, quia non per ſe primo, nec ratione ſui collocātur ſub genere, aut ei ſubijciuntur, ſed ratione ſpeciei, & quaſi ex participatione eius, indiuidua verò generica ex eo excluſa cenſentur, quia licet proximè collocentur ſub genere, aut ei ſubijciantur, nō certè vt genus eſt, ſed vt modum habet ſpeciei etenim vt genus proximè reſpicit differentias & ſpecies, à quibus, & in quibus perficitur, indiuidua verò generica non per modum perfectibilis, ſed iam eſſentialiter perfectum, atq; completum, & ideo habitudine potius ſpeciei,
vt animal hoc, & illud animal, quia per modū 35
totius actualis ex genere, ac differentia conſtituti ad illa ſe habet, vt quæſtione ſexta huius capitis copioſè oſtendetur. & his dubio ſatisfactum eſt, & vltimum argumentum, quod illud excitauit, ſolutum.

QVAESTIO SECVNDA.

An ſpecies ſubijcibilis, vt talis ſit vniuerſalis, vel quonam modo ſe habeant habitudines iſtæ ſpeciei inter ſeſe, vniuerſalitas, prædicabilitas, & ſubijcibilitas.

Status controuerſiæ aperitur, & refertur prima ſententia Caietani.

VT ſtatum controuerſiæ oſtendamus quædam præmittenda ſunt, quę videntur certa. Primum, hos duos reſpectus 1. Tanquā certū præmittitur.
ſpecificos ſubijcibilis, ac prædicabilis ſoli naturæ compoſitæ ex genere, & differentia conuenire, hæc eſt enim, quæ proximè naturā generis participat per differentiam contractam (nā indiuiduum nullum eſt ad cuius conſtitutionem proximè determinetur genus, vel differentia contractum deſcendat) hæc eſt ſola,
quæ ſpeciei denominationes meretur, in qua b

etiam

etiam eſt certum vtranque denominationem, ſeu relationem ſæpe concurrere, & neutrã ſuſcipere, niſi in quantum abſtracta ab vno, vel à multis indiuiduis conſideratur: *Ab vno, vel à multis* dico propter naturas Angelorum, de quibus, ſi verum eſſet, nullo modo poſſe multiplicari (vt opinantur nonnulli) nequeunt à multis indiuiduis abſtrahi, nihilominus, vt ſubijcibiles ſpecies dicantur, ſic ab vno illo indiuiduo abſtrahi debent, vt differentia ſpecifica, quæ ſimul eſt realiter indiuidualis, conſideretur vt ſpecifica, genus contrahens, non conſiderata vt indiuiduali: hoc eſt enim ſpeciem quodammodo ab vno illo indiuiduo abſtrahere; eſſe autem poſſibilem talem abſtractionem non oportet nunc oſtendere, ſed tanquam certum ſupponere, quia cũ

Species ſubijcibilis eſt natura abſtracta.

2 duo habeat officia realis differentia Gabrielis, nempe diuidere genus conſtituendo cum eo ſpeciem, & rurſus efficere eundem Gabrielem indiuiduum, conſiderari poteſt ſub primo nõ conſiderata ſub ſecundo; & hoc eſt conſiderari ſpeciem, non conſiderato indiuiduo. Hunc autem abſtractionis modum neceſſarium eſſe, vt ei tribuat intellectus denominationem ſpeciei ſubijcibilis, aperte probatur, quia ſecundũ modum indiuidui non componitur ex genere, & differentia, ſed reſultare intelligitur ex natura ſpecifica iam compoſita, & differentia, eadem ſpecifica conſiderata, vt indiuiduali, ergo nec eſt capax denominationis ſpeciei ſubijcibilis, niſi ſub priori modo compoſitionis intelligatur, non conſiderata ſub poſteriori. Etenim cum vtranq; compoſitionem, vtpote Metaphyſicam efficiat intellectus, diſtinguere eam poteſt, quanquam à parte rei non diſtinguantur.

II. Tanquã certum ſupponitur.

Secundò, certum eſt hos duos reſpectus ſpeciei diuerſos eſſe, & quaſi oppoſitos, cum conueniant ſpeciei reſpectu diuerſorum, & quaſi oppoſitorum terminorum: reſpectus quidem ſubijcibilis, ex comparatione ad ſuperius genus, & reſpectus prædicabilis, ex comparatio-
5 ne ad inferiora indiuidua: accipiens enim intellectus naturam abſtractam, eamque comparans ad genus, ſpeciem ſubijcibilem denominat, & comparatam ad plura indiuidua (ſi ea habere poteſt) denominat prædicabilem.

III. Tanquam certum.

Cæterum eſt tertio, ex his duobus reſpectibus, ſeu denominationibus, poſteriorem conuenire naturæ, vt vniuerſali: nam vt in ſuperioribus conſtitutum eſt, vniuerſalitas ſe habet tanquam eſſentia vniuerſalis, prædicabilitas

vero, vt propria paſſio ab ea emanans, vnde ſicut verum eſt hominem eſſe riſibilem, in quantum homo eſt, pari ratione naturam eſſe prædicabilem, in quantum vniuerſalem: an vero eidem naturæ, vt vniuerſali conueniat quoque eſſe ſubijcibilem, ita vt propria eius paſſio ſit, vel adeò ſit ei intrinſecum, vt ad eius eſſentiam ſpectet (vtroque enim modo verum erit, quod ſit ſubijcibilis in quantum vniuerſalis) hoc eſt quod in controuerſiam vocatur, & in eo conſiſtit ſtatus quæſtionis.

I. Caiet. ſententia.

Circa quam duas reperio ſententias, priorem tenuit Caiet. cap. præſent. vbi ſic eſſe connexas has duas rationes ſpeciei, nempe vniuerſalitatem, & prædicabilitatem cum tertia, quæ appellatur ſubijcibilitas, ait vt hæc ſe habeat tanquam eſſentia, à qua illæ tãquam propriæ paſ- 4
ſiones oriantur. Et ſi ita eſt, verum abſque dubio erit, ſpeciem vt ſubijcibilem eſſe vniuerſalem, ſicut verum eſt hominem eſſe riſibilem, in quantum eſt homo, quia riſibilitas adæquatè oritur ex rationalitate.

Secunda ſententia, eiuſq; fundamenta.

2. ſententia Toleti.

SEcunda ſententia in ordine eſt P. Tolet. q. 1. huius capitis circa ſolutionem primi argumenti, vbi eam hoc modo declarat. Vniuerſale, vt tale eſt, neque prædicabile, neque ſubijcibile eſſe poteſt, ſed, id tantum quod propria eius definitio explicat, nempe vnum in multis: hoc enim duntaxat eſſentia illius eſt, ex qua duæ prodeunt paſſiones, altera eſt præ-
dicabile de multis eſſe, alia, eſſe comparatione 5
ſuperioris ſubijcibile. Quæ ſi ad ſpeciem applicentur, inueniemus rationem illius eſſentialem eſſe vniuerſalitatem, proprietates vero eſſe prædicabilem de indiuiduis, & ſubijcibilẽ generi, & ex conſequenti in quantũ generi ſubijcitur ſubijcibile quoddam eſt, ſed vniuerſale, & in quantum indiuidua reſpicit, prædicabile quoddã vniuerſale Quemadmodũ ergo homo vt riſibilis eſt, dicitur eſſe homo aptus ad ridendum, ſimili ratione ſpecies vt genus reſpicit, dicitur vniuerſale ſubijcibile, vt autem comparatur ad indiuidua, vniuerſale prædicabile. Et vt quid hæc ſententia teneat, vno verbo proferamus, ſic affirmat ſpeciem eſſe vniuerſalem, in quantum ſubijcibilis eſt, quemadmodum in quantum prædicabilis. Et hoc eſt plane affirmatiuam partem quæſtionis ſtatuere; quod ſpecies vt ſubijcibilis ſit vniuerſalis. Quam probat Toletus duplici argumento.

Primo,

Probatur I. Primo, quia vniuerſale eſt genus ad quinque prædicabilia, ſicut animal ad hominem, & leonem, ergo quodlibet prædicabile reſpicit illud tanquam proprium genus, ſed reſpectu generis quælibet ſpecies eſt ſubijcibilis, ergo vt ſubijcibiles ſpecies ſunt vniuerſales, quod præſertim de ſecundo prædicabili,
6. quod eſt ſpecies, verum eſt, quia non ſubijcitur vniuerſali, vt indiuidua reſpicit, ſed vt reſpicit vniuerſale tanquam proprium genus: quo pacto conſtat eſſe ſubijcibilem, & vniuerſalem.

Probatur II. Probat ſecundo, quia ſpecies vt ſubijcibilis non ſolum refertur vt genus, ſed proximè ad illud refertur, ſed illud, quod immediate ad genus refertur: eſt vniuerſale: cum certum ſit genus, vt primum prædicabile eſt de ſpeciebus, & non de indiuiduis, propriè prædicari, ergo ſpecies vt ad genus refertur, eſt vniuerſalis, & de ratione illius eſt eſſe vniuerſalem.

Probat. III. His duabus rationibus, duas alias adiungere placet, ſit igitur in ordine tertia. Quælibet natura communis eſt, ſtatim, ac intelligitur à ſuis inferioribus abſtracta (hoc enim commune ſecundum ſermonis proprietatem appellatur, quod nulli eſt appropiatum) ſed ſpecies, in quantum ſubijcibilis non eſt ſingularis, ſed ab eis abſtracta, ergo communem eſſe cenſendũ eſt: commune autem, & vniuerſale eodem referuntur, vt voces ipſæ oſtendunt ergo vniuerſalis eſt in quantum ſubijcibilis.

Probat. IV. Poſtrema ratio, ſpecies in quantum talis, pluribus ſpeciebus ſubijcibilibus cõmunis eſt, de quibus enunciari in his prædicationibus poteſt, hęc ſpecies ſubijcibilis nempe humana in quantum generi animalis ſubijcitur, eſt ſpecies ſubijcibilis, hæc ſpecies ſubijcibilis, nẽpe equina, vt talis eſt ſpecies ſubijcibilis, in quibus abſque dubio, *ſubijcibilis ſpecies*, in quantum talis, à particularibus abſtracta, commune prædicatum eſt, atq; adeo formali ratione vniuerſalis.

Duæ iſtæ ſententiæ refutantur.

Exploditur vtraque opinio. VTraque hæc ſententia videtur mihi plane falſa, quod oſtendam, ſi ſemel probauero vniuerſalitatem non ſe habere reſpectu ſubijcibilitatis, tanquam paſſionem propriam, aduerſus Caietanum, nec tanquam eſſentiam, ex qua eadem ſubijcibilitas, vt pro-
8. pria paſſio oriatur aduerſus Toletum, vtrumq; autem ſimul oſtendo hoc argumento.

Vniuerſale eſt vnum in multis, ac de multis 1. Argum. ergo tam vniuerſalitas, quam prædicabilitas ſunt reſpectus naturæ ad inferiora, at ſubijcibilitas eſt reſpectus ad ſuperius, ergo ſunt relationes non ſolum diuerſæ, ac diſparatæ, ſed quaſi oppoſitæ, repugnat igitur, quod hæc ex illis oriatur, atq; etiam quod illę oriãtur ex hac, quare nec ſubijcibilitas poteſt eſſe paſſio vniuerſalitatis, neq; vniuerſalitas paſſio ſubijcibilitatis nec vllo ex his modis, quos opiniones iſtæ ponunt, verum eſſe poteſt, quod ſpecies, ſubijcibilis ſit vniuerſalis.

Quod ſecundo probatur exemplo paternitatis, & filiationis, ita enim ſe habet ſpecies, 2. Argum. quæ eſt ſimul ſubijcibilis comparatione generis, & prædicabilis comparatione indiuiduorũ ſicut idem homo, qui ſimul eſt filius reſpectu patris, à quo genitus eſt: & pater reſpectu filij à ſe geniti, illum namque tanquam ſuperiorẽ, hunc verò tanquam inferiorem reſpicit. Sed in homine iſto, nec paternitas oritur ex filiatione, nec filiatio ex paternitate, vnde nec verum eſt, vt patrem eſſe filium, aut vt filium patrem, ergo nec in eadem ſpecie vniuerſalitas, aut prædicabilitas oriuntur ex ſubijcibilitate, neq; ex illis hæc, quare nec erit ſpecies ipſa vt ſubijcibilis vniuerſalis.

Probatur tertio, nam eſſentia cum paſſione, 3. Argum. & paſſio cum eſſentia, tam neceſſariam connexionem habet, vt nequeat alicui conuenire vna, quin etiam conueniat altera, at vniuerſalitas, & ſubijcibilitas non ſolum ſeparari poſſunt, ſed ſeparatæ reperiuntur, tùm in ſpeciebus ſubalternis, tùm etiam in Angelicis, quæ ſi plura indiuidua habere nequeunt, ita ſubijciuntur generibus, vt vniuerſales nõ ſint ergo ſubijcibilitas non habet talem ordinem, cum vniuerſalitate, vt paſſio eius ſit, & longè minus eſſentia, à qua eadem vniuerſalitas oriatur, & ex conſequẽti, nec vllo modo erit ſpecies vniuerſalis, in quantum ſubijcibilis.

Quod demum hoc argumento conuincitur, nam ſicut euidens eſt conſecutio, homo Vltimum argum. in quantum homo eſt rationalis, atque riſibilis, ergo omnis homo eſt rationalis, atq; riſibilis, pariter erit conſecutio neceſſaria, ſpecies vt ſubijcibilis eſt vniuerſalis, ergo omnis ſpecies ſubijcibilis eſt vniuerſalis: conſequens autem probatum eſt eſſe falſum, ergo falſum quoque erit ſpeciem ſubijcibilem, vt talem, eſſe vniuerſalem. Et ecce oſtendi falſitatem vtriuſque ſententiæ.

Stabilitur propria ſententia, & iuxta eam controuerſia dirimitur.

Vera ſententia. IN hac re illud videtur magis cum natura harum intentionum, & veritate coniunctum, vt vniuerſalitas, & ſubijcibilitas ſint rationes non ſolum diuerſæ, ſed diſparatæ,
9. & quaſi oppoſitæ, ita vt neutra oriatur ex altera, nec paſſio eius ſit, quod ſic explico, & oſtendo.

Probatur. Denominatio ſubijcibilis ſpeciei vniuerſalis, ac prædicabilis conuenit naturæ abſtractæ ab ſpeciebus, vel indiuiduis, & conuenit quidem non ex virtute abſtractionis, ſed ex eo, quod abſtracta iam ab intellectu, comparatur cum genere, aut cum indiuiduis, nam cum ſubijcibilitas, vniuerſalitas, & prædicabilitas ſint relationes rationis, conuenire nequeunt naturæ, niſi per comparationẽ, cum aliquo alio, quia relatio comparatio eſt, & cum ſint relationes diuerſæ, vtpote ad terminos non ſolum diuerſos, ſed quaſi oppoſitos eandẽ naturã ordinantes, non poſſunt naturæ conuenire, niſi per diuerſas cõparationes intellectus, quia repugnat per eandem ad ſuperiora, & inferiora ſimul comparari.

Confirmatur exemplo. Vlterius, cum ſuperiora, & inferiora ſub his rationibus formalibus adeò diuerſa ſint, ac diſparata, non minus repugnat ex eo, quod comparatur ad vnum, ortum habere relationem ad
10. aliud: ſicut repugnat ex eo, quod filius ad patrem comparatur, oriri relationem paternitatis in eo ad filium, à ſe genitum: ex quibus tandem ſequitur vniuerſalitatem, non oriri ex ſubijcibilitate, aut hanc ex illa, nec habere hos reſpectus neceſſariam connexionem, quia licet in eadem ſpecie concurrere ſoleant, cõcurſus non ſolum materialis eſt, ſed rerum, aut rationum diſparatarum, quarum vna non ſequitur vllo modo ex alia formaliter, nec proinde vllam inter ſeſe connexionem formalem habent, quam inter vniuerſalitatem, & prædicabilitatem neceſſe eſt ponere, quia eundem terminum reſpiciunt, & prædicabilitas formaliter ex vniuerſalitate ortum habet. Et quod hoc diſcurſu probatum eſt, conuincunt planè argumenta, quibus vtramq; ſententiam relatam refutauimus: Ex quo etiam per locum ab intrinſeco ſequitur, neque ſpeciem ſubijcibilem, vt talem eſſe vniuerſalem, ſed ſubiectum commune, atque proximum generis, bene tamen, vt prædicabilem eſſe vniuerſalem.

Diſſoluuntur argumenta ſecundæ opinionis.

NEc difficilè eſt argumenta ſecundæ opinionis diſſoluere, nam primum admiſſo, quod vniuerſale genus ſit reſpectu prædicabilium, negamus illa eſſe vniuerſalia quatenus ei ſubijciuntur, ſed genus quidem ad illa eſt ſecundum proprias naturas, & conditiones accepta, ex eo vero, quod hoc modo ſumpta illud pro genere habent, reſultat in ſingulis denominatio, ſeu relatio ſubijcibilitatis, quod hoc exemplo ſit manifeſtum, animal genus eſt hominis, & leonis, ſecũdum proprias naturas ſenſitiuas, ex quo in eis reſultat, vt ſpecies ſubijcibiles denominentur, ſed accidẽtali abſq; dubio denominatione, propria autẽ natura, prædicabilium eſt, vt quodlibet ſit ſecunda quædam intentio denominans naturã vniuerſalem in multis ſpecie, aut numero diuerſis, aliove modo iuxta propriam conditionem, vt natura primi prædicabilis eſt, eſſe ſecundam intentionem denominantem naturã in multis ſpeciebus in quid, natura ſpeciei eſſe ſecundã intentionem denominantẽ naturam in multis differentibus numero, & ſic de reliquis iuxta propriam definitionem cuiuſq; prædicabilis, & cum hoc modo vniuerſale, ſit genus ad illa, ſequitur hoc etiam modo quodlibet eorum eſſe vniuerſale, ex eo autem, quod hoc modo vniuerſale pro genere habeant, ſequitur in eis denominatio ſpecierum ſubijcibilium, accidentalis quidem, & ideò ſecundum illam non ſunt vniuerſalia. Itaque vniuerſale genus eſt prædicabilium, non vt ſubijcibiles ſunt ſpecies, ſed vt ſecundum propriam naturam ſunt vniuerſalia, quanquam ex eo, quod generis eſt eorum, accidentalem denominationem ſubijcibilium ſpecierum aſſequãtur, quo fit, vt in quantum ſubijcibiles ſpecies, non ſint vniuerſalia, nec prædicabilia, ſed quędam eius ſubiecta.

Diluitur primũ arg. ſecundæ opinionis. 11.

Secundo argumento damus ſpeciem proximè ad genus referri, negamus tamen omne illud, quod ad genus proximè refertur eſſe vniuerſale ſub tali ratione, qua refertur ad genus, quia non comparatur ad multa, nec ad inferiora, ſed ad vnum ſupremum genus reſpectu cuius repugnat eſſe vniuerſale, ſed ſolum eſt commune ſubiectum. *Diluitur ſecundum.* 12.

Tertio quoque argumento duo concedimus, *Soluitur tertium.*

mus, nempe ſpeciem ſubijcibilem eſſe natam abſtractam à ſingularibus, atque etiam ex conſequenti eſſe commune quid, hoc eſt, nulli ſingularium appropriatam, negamus tamen eſſe vniuerſalem, nam commune duobus modis accipitur, negatiuè quidem pro eo, quod nulli appropriatum eſt, & poſitiuè pro eo, quod cum nulli ſit appropriatum, multa reſpicit reſpectu poſitiuo, & hoc vltimo modo acceptum reciprocatur cum vniuerſali, nequaquam modo primo, ſed indifferens eſt, vt ſit ſubiectum commune, ſi ad ſuperius prædicatum comparetur, & ſic ſe habet ſpecies ſubijcibilis, vel vt ſit vniuerſale, ſi comparetur ad inferiora, quæ cum ſpecies ſubijcibiles non reſpiciat, vniuerſale non eſt, ſed cõmune ſubiectum.

Soluitur quartum.

Vltimum argumentum ſolum probat ſpeciem ſubijcibilem retento nomine ſubijcibilis prædicari de hac, & illa ſpecie ſubijcibili, ſed re ipſa vera, non vt ſubijcibilis prædicatur, ſed vt vniuerſalis, & prædicabilis, quia non habet ſic prædicari ex comparatione ad genus reſpectu cuius eſt ſubijcibilis, ſed ex comparatione ad indiuidua, ex qua eſt vniuerſalis.

Appendix dubium.

Quatuor explicantur.

Complementum huius doctrinæ, de ſpecie ſubijcibili, ac prædicabili poſtulat, vt quatuor breuiſſimè explicemus. Primum, à quanam ex hac duplici habitudine,
13. ſeu reſpectu primo dicatur talis ſpecies, à prædicabilitate, an à ſubijcibilitate, ſecundum, à qua dicatur talis ſimpliciter, tertium, quæ ſit nobilior, poſtremum, an ſpeciei nomen vniuoce dicatur de ſpecie ſubijcibili, ac prædicabili, vel analogice, ſeu æquiuoce.

Primum an ſit prius ſpeciẽ eſſe ſubijcibilem, vel prædicabilem.

Vt intelligatur primum, obſeruandum eſt primam conſtitutionem ſpeciei ex genere, ac differentia tanquam ex partibus eſſentialibus conſtare, ex quibus primum eſſe eius coaleſcit. Quocirca ſi ſpeciei natura ſpectanda eſt, prius eſt comparabilis cum genere, & differentia, quam cum indiuiduis extra prædicata illius eſſentialia, atque adeò extra eſſentialem eius compoſitionem conſiſtentibus, ſed ex comparatione ad genus conſequitur denominationem ſpeciei ſubijcibilis, ergo hæc eſt prima denominatio, quam nata eſt ſuſcipere, & prima, à qua nata eſt denominari ſpecies, quod
his rationibus conuincitur. Prima, nam prius I. ratio.
eſt rem eſſe in ſe, quam comparari ad alia, ſed per comparationem ad genus ſpecies habet eſ-
ſe in ſe, ergo habitudo hæc prius ei nata eſt 14.
conuenire, quam habitudo ad indiuidua, quæ eam abſque dubio conſtitutam ex genere, ac
differentia præſupponunt. Secunda, in quocũ- II. ratio.
que rerum genere priora ſunt communia, quam particularia, vt docet Ariſt. in poſt prædicamentis cap. de priori, ſed denominatio ſubijcibilis communis eſt cunctis ſpeciebus, at denominatio prædicabilis eſt particularis, quibuſdam tantum ſpeciebus competens, nẽpe atomis, & adhuc non omnibus, ergo prius illa nata eſt conuenire ſpeciei, & ab ea prius denominabitur: quod abſq; dubio ſenſit Porphyrius, dum logicam ſpeciei acceptionem, in qua Phyſicæ ſpeciei aſſimilatur, per comparationem ad genus tradidit dicens: *Speciem vocari logicam, quæ ſub aſſignato genere collocatur*, prius quoque ſpeciem per habitudinem ſubijcibilitatis definit, quam per prædicabilitatem, & certè ſi comparatio ſpeciei, vt natura eius poſtulat, fiat, prius intelligi debet ex genere, vt differentia compoſita, priuſque cum his conferri, quam cum indiuiduis, ac prius denominari ſubijcibilis, quam prædicabilis. Et ita ſentit Caietan. cap. præſenti in expoſitione ſecundæ definitionis dub. 2.

II. à quo ſpecies dicatur talis.

Secundum verò, à qua nam habitudine dicatur ſpecies ſimpliciter talis, non eſt explicatu difficile, nam etſi ſubijcibilitas nata ſit prius ei conuenire, cum non oriatur ex ea prædicabilitas, nec attributionem ad illam habeat, nec denique ſit minus nobilis, vt mox oſtenditur, non minus denominat ſpeciem ſimpliciter talem, vna, quam altera.

Tertiũ quæ ſit nobilior ſpecies.

Ad tertium igitur explicandum, de nobilitate ſermonem transferentes, ſi de his reſpectibus ſubijcibilitatis, & prædicabilitatis formaliter loquendum eſt (vt oportet) cenſeo ha-
bitudinem, ſeu reſpectum prædicabilitatis no-
biliorẽ eſſe, quod ita probo Prędicatũ ſe habet Probatur.
in propoſitione tanquam forma, ſubiectũ ve-
rò tanquã materia, ergo nobilius eſt prædica- 15.
tũ ſubiecto, ſed eſſe prædicatum eſt actus huius potentiæ, quæ appellatur prædicabilitas, ſicut eſſe ſubiectum, eſt actus ſubijcibilitatis, at potentiæ capiunt ex actibus nobilitatem, & perfectionem, ergo prædicabilitas nobilior

Digitized by Google

eſt ſubijcibilitate, & ex conſequẽti, ſpecies, vt prædicabilis nobilior eſt ſub je.bili, vt tali: & ſi fortè dixeris relationes capere ſpeciem, & perfectionem ex terminis, ac propterea perfe-ctiorem eſſe ſubiicibilitatem, nobiliorem terminum habentem, nempe genus prædicabilitate, qua refertur ſpecies ad indiuidua.

Occurritur ſolutioni.

I. ſolutio.

Reſpondeo primo, genus imperfectiſſimũ quid eſſe, cum ſit potentiale, indiuidua verò perfectiora, quis perfectionem ſpeciei participant actualem, atque completam, ac proinde prædicabilitatem, per quam ad illa ordinatur ſpecies, nobiliorem eſſe.

II. ſolutio.

Sed adhuc, ſi daremus nobilius eſſe genus indiuiduis, reſpondetur ſecundo, relationem non tam ex termino, quam ex modo illum reſpiciendi, perfectionem capere, relatio autem prædicabilitatis reſpicit indiuidua, tanquam
16. relatio prædicati, & formæ, ſubijcibilitas verò reſpicit genus tãquam relatio ſubiecto, ac propterea perfectiorem modum habet reſpiciendi terminum, & ex conſequenti perfectior eſt.

Exemplum

Exemplo nobis eſſe poteſt relatio paternitatis, quam conſtat perfectiorem eſſe filiatione, cũ ſit relatio principij effectiui, illa verò quaſi paſſiui, aut relatio effectus, cum paternitas ſit relatio cauſæ, & tamen filiatio perfectiorem habet terminum, ſed imperfectiori modo illũ reſpicit.

Quartum et vltimũ exponitur.

Supereſt vltimum, an ſpeciei nomen vniuoce dicatur de ſpecie ſubijcibili, & prędicabili, cui reſpondeo nihil eſſe vtriq; rationi ſub nomine ſpeciei commune pręter nomen ipsũ cum ſint diuerſiſſimi reſpectus, & quaſi diſparati. & propterea, neq; vniuocum eſt, neq; analogum, ſed planè æquiuocum, dixi autẽ nihil eſſe vtriq; habitudini commune, *ſub nomine ſpeciei*, quia ſub alio conuenire poſſunt, vt ſub nomine relationis rationis, aut entis rationis: hoc autem non tollit, quin ſub nomine ſpeciei æquiuoce ſolum conueniant, ſicut ſignificata huius nominis, *canis*, ſub nomine *corporis*, aut *ſubſtantiæ* vniuocè conueniunt.

QVAESTIO TERTIA.

Poſſitne ſpecies in vnico indiuiduo conſeruari, atq; etiam genus in ſpecie vna.

Quædam ad quæſtionis enodationem ſpectantia.

QVidnam ſentire videantur Ariſtotel. & D. Thom. quaſi pro ratione dubitandi proponitur, Ariſt. 4. Topic. cap. 3 inter explicandum ſecundum locum, genus intrinſeca ratione plures ſpecies poſtulare teſtatur, adeò, vt genus non ſuperſit, ſi vnica duntaxat ſpecies reſidua ſit in rerum natura, verba illius eiuſmodi ſint: *Quoniam inſpiciendum autem omnis generis plures ſpecies, inſpiciendum ſi non cõtingit alteram ſpeciem eſſe dicti generis, nam ſi non eſt manifeſtum quoniam non erit genus omnino*, eandem repetit ſententiam 3. Meta. text. 10. in fine, ſic inquiens: *Impoſſibile verò eſt genus abſque ſpeciebus*, idque D. Thomas confirmat in commentarijs ſecundi libri de poſteriori reſolutione, lectione 12. cuius etiam verba referre placuit: *Non eſt poſſibile inuenire aliquod genus, cuius vna tantum ſit ſpecies, genus enim di-* 17.
uiditur in ſpecies per oppoſitas differentias, oportet autem ſi vnum contrariorum inuenitur in natura, & reliquum inueniri, vt patet per Philoſophum 2. lib. de cælo & mundo, &c. De ſpecie verò eodem loco multiplicari affirmat in diuerſis indiuiduis per diuiſionem materiæ, ita loquens: *Quapropter plura etiam indiuidua in natura corruptibili ad ſui conſeruationem expoſcit, contingit autem in vnico indiuiduo ſaluari, ſi incorruptibilis ſit ſpecies, quoniam illud vnum totam materiã poſſibilem ſuæ ſpeciei continet, vt corpora cæleſtia manifeſtant.* Quibus verbis ſentire videtur, æqualem eſſe, vt plurimum ſpeciei, ac generis conditionem, quantum ad neceſſitatem plurium inferiorum, ſed expreſſius ſpeciem generi æquiparat in 1. lib. ſententiarum diſt. 19. q. 4. a. 2. in corpore ſic loquens: *Vniuerſale exigit pluralitatem, in his, quæ ſub ipſo continentur, vel in actu vel in potentia, in actu ſicut eſt in genere, quod ſem-*
per habet plures ſpecies, in potentia ſicut eſt in ali- 18.
quibus ſpeciebus, quarum forma quantum eſt de ſe poſſibilis eſt inueniri in multis, cum omnis forma ſit de ſe communicabilis, ſed quod inueniatur tantũ in vno, eſt ex parte materiæ debitæ illi ſpeciei, quæ tota adunatur in vno indiuiduo, vt patet in ſole. hæc D. Tho. quibus quantum ad poſſibilitatẽ æqualem eſſe vtriuſque rationem profitetur, ſolum diſcrimine inuento quantum ad modum actualem, quod aliquando ſpecies nõ habet actu plura indiuidua, idque per accidens hoc eſt, ex parte materiæ contingit, ad conſeruationem autem horum prædicabilium in ſuis inferioribus non tam actualis eorundem exiſtentia inſpicienda eſt, quam ex parte principiorũ ipſius naturæ poſſibilitas, itavt vnũ actu plura

plura potentia ſint, cum ratio prædicabilis atque contrahibilis, potentiam, non actum importet, ergo paria illa D. Thomas conſtituit, atque adeo ſentire videtur, ſpeciem non poſſe in
19. vno indiuiduo conſeruari, quemadmodum neque in vna ſola ſpecie genus; quam ſententiam tam vniuerſalis definitio vtriq; communis, quam ſingulorum propria oſtendunt: etenim vniuerſale vnum in multis eſſe dicitur, genus de pluribus ſpeciei differentibus in quid prædicabile, ſpecies vero de pluribus differentibus numero, par igitur eſt vtriuſque ratio, quantum ad plurium inferiorum neceſſitatem, nam relationes ſine ſuis terminis, neque intelligi, relatio autem ſpeciei non minus plura pro termino adæquato indiuidua, quam relatio generis plures ſpecies poſtulat, ergo æquali vtrumque pluralitate ad ſui conſeruationem indiget.

I. Notab. Obſeruandum eſt genus, atque ſpeciem cõſiderationem triplicem valde diuerſam habere poſſe, nam vel accipiuntur ſecundum Phyſi-
20. cam, vel realem, quæ entitatem duntaxat genericæ, atq; ſpecificæ naturæ, cum prædicatis eſſẽtialibus in ea fundatis reſpicit, iuxta quam ſalua erit vtriuſq; eſſentia vbi hęc reperiantur, apertũ autem eſt, non ſolũ in ſpecie quacunq;, ſed in ſingulis eius indiuiduis integram genericæ naturæ entitatem, ac prædicata eiuſdem eſſentialia eſſe incluſa, atque ex conſequẽti eſſe ſpecificum, cum ſuo genere, & differentia cunctiſque ſuperioribus prædicatis quidditatiuis, quæ in Petro, & Iohanne reperies; nam in ſingulis tota entitas naturæ ſenſitiuæ, & rationalis, in quibus intentiones generis, & ſpeciei fundantur, inuenietur, quiſque vere ſubſtantia eſt, corpus, viuens, animal, atque homo, in quolibet igitur tota entitas cum vniuerſis prædicatis eſſentialibus generis, atque ſpeciei, & hoc eſt genus, ad ſpeciem ſub Phyſica, aut reali conſideratione in vno ſolo indiuiduo ſaluari: ac propterea æqualia eſſe quantum ad conſeruationem, quod ita certum, & euidens eſt, vt nemo vnquam de hac re dubitauerit.

II. Notab. Conſideratio ſecunda, dialecticæ propria, eſt generis, & ſpeciei in quantum vniuerſalia ſunt, atque prædicabilia, illud quidem de pluribus differentibus ſpecie, hęc vero de pluribus differentibus numero in quid, ſecũdum quam illud certum eſſe, eiuſmodi definitiones teſtãtur, non conſeruari genus, niſi in multis ſpeciebus, neque ſpeciem, niſi in pluribus indiuiduis, nam relatiuum vtrumque eſt, plura pro termino habens, ergo vtriuſque eſſentia plura petit, à quibus ſpeciem ſortitur, quapropter reſpectu vnius non ſaluabitur, idque om- 21
nes vnanimi conſenſu tenent, duo hæc prædicabilia quantum ad hoc æqualia conſtituentes.

Quarta opinio refertur, & improbatur.

CAeterum an plura poſtulent inferiora actu exiſtentia, vel ſatis ſit vnum habere actu, cætera in potentia, vt vtriuſque eſſentia conſeruetur, non eſt apud omnes vſquequaque certum, nam Tolet. quæſt. vnica huius cap. inter ſoluendum argumentum tertium tenet, poſtremum ſufficere ad cõſeruationem ſpeciei, cum ab omnibus Sol, & Luna ſpecies logicæ appellentur, & quidem prædicabiles 22
ſub præſenti ſpeciei definitione comprehenſæ, ſi quidem prædicabile non actum, ſed aptitudinem importat, prędicari autem ſecundum potentiam proximam cenſetur ſpecies, ſi plura habeat in potentia indiuidua, de quibus, ſicut poſſibilia ſunt, ſic etiam prædicari poteſt, ſicut potentia quælibet talis dicitur, etiam ſi actui non ſit coniuncta, quia coniungi poteſt.

Difficultas quæſtion. Sentent. Toleti.

De genere autem logico diuerſum eſſe ferendum iudicium arbitratur, quòd plures petit ſpecies actu exiſtentes ad eſſentialem ſui conſeruationem, adeò, vt ſi ex duabus actu exiſtentibus deſtruatur altera, genus logicum in vna non conſeruabitur, vt ſolo homine in natura rerum exiſtente, non erit genus logicũ animal, quod Ariſtotel. locis, ac verbis ſuperius relatis ſentire videtur, vbi genus non extare, in caſu, quod ex duplici, quam habet ſpeciem periret altera, affirmat: idemque hac ra- 23
tione probat. genus contrahitur ad ſpeciem per differentiam, ſed differentia non conſtituit ſpeciem, niſi ſimul diſtinguens eam ab alijs, ergo genus extare non poteſt, niſi in pluribus ſpeciebus actu exiſtentibus, cui illud addit, generis naturam non eſſe in vna ſpecie perfectã, atque in hac fuiſſe ſententia D. Tho. 1. lib. ſententiar. diſtin. 19. quæſt. 4. art. 2. Boetium in libro de diuiſionibus, & Albert. Magnum tract. 4 prædicabilium c. 6. putat.

Reijcitur hæc ſententia. Cæterum modum dicendi eiuſmodi à veritate eſſe remotum arbitror, vt hoc argumentum conuincit. Genus logicè conſideratum, nõ eſt aliud quam vniuerſale, & prædicabile de

pluribus differentibus ſpecie in quid, vt definitio illius à Porphyrio tradita oſtendit, ſed prædicabile non importat actualem prædicationem, ſed prædicandi potentiam, atque aptitudinem, quam certiſſimè habet genus in vna tantùm exiſtens ſpecie, ad plures tamen poſſibiles relatum, ſatis igitur erit plures, hoc modo habeat ſpecies, vt verè ſecundum logicam conſiderationem conſeruetur, & confirmo argumento ad hominem, ſpecies Solis, & Lunæ ea propter in vno conſeruantur indiuiduo ſecundum dignitatem prædicabilis, quia plura ſunt poſſibilia, ad quæ, ſecundum aptitudinem prædicandi referuntur, ergo etiam ſi genus vnam tantum habeat actu ſpeciē, & in potentia plures, verè erit comparatione omnium prædicabile, & vniuerſale, verum etiam genus ſecundum logicam conſiderationem.

Et ita conſtanter tenendum eſt, vt tenue-
25 runt Iauellus tract. 4 prædicabiliū cap. 2. paulò ante medium, quæſtione vnica huius prædicabilis inter ſoluendū confirmationem pri-
26 orem ſecundi argumenti. Canierus 1. part. huius cap. 3 dub. vnico, æqualia igitur eſſe hæc duo prædicabilia generis, & ſpeciei ſub logica conſideratione quantum ad plurium inferiorum neceſſitatem pro ſui conſeruatione cenſendum eſt: ita vt pluribus in potentia exiſtentibus vnum actu exiſtens ſufficienter vtrumque conſeruet.

Exponitur Ariſt.

Neque Ariſt. contrarium vllo pacto docuit loco illo à nobis in principio quæſtionis allato, nam quod aſſerit vna ex duabus deficiente ſpecie genus deficere, ſic accipiendum eſt, vt ſi in apprehenſione, vel intellectu concipiente genus, illudque cum inferioribus comparante vna ex duabus ſpeciebus deficiat, altera tantum remanente, non erit genus logicum, cum terminus ſuæ relationis deficiat, qui plures ſunt ſpecies: termino autem deficiente, à quo relatio ſpecificatur, conſeruari non poteſt relatio ipſa, neq; proinde genus logicum, quod
27 ab ea intrinſeca denominatione tale vocatur: altera autē deficiente ſpecie à parte rei, genus non deficit, quia defectus illius potētiam proximam generis, vt de pluribus ſpeciebus in quid prædicatur, non adimit, illud duntaxat tollit, vt in vna ſola ſpecie prædicatio generis actualis exerceatur.

II. ſolutio circa Ariſt.

Vel ſecundo reſpondetur, & fortè non minus ad mentem Ariſt. ſeruato communi ordine vniuerſi ſemper genus in pluribus ſpeciebus reperiri, cæterum vt præciſa generis eſſentia ſimpliciter ſaluetur in rebus non eſt neceſ-
ſarium, vt oſtēdimus, affirmat igitur Ariſt. deficiente vna ſpecie ex duabus nō conſeruari in vna ſola genus, ſecundum eam perfectionem, 28
quā comparatione totius vniuerſi habiturum eſt, ſecundum eſſentiam tamen non negat conſeruari, nā perfectio illa actualis extenſiua non eſt generi eſſentialis, & iuxta ſenſum huius ſecundæ ſolutionis loquutum eſſe D. Tho. verba illius ex loco vtroque à nobis in principio quæſt. illata oſtendunt.

Reſponſio ad argum.

Sed neq; argumētum, quidpiam noſtræ ſententiæ aduerſum probat, concedimus namque ad formam illius reſpondentes, genus ad ſpeciem conſtituendam media differentia deſcēdere, atq; etiam hanc non cōſtituere vnam ſpeciem niſi diſtinguendo ab alijs, negamus tamē eam quā conſtituit non diſtinguere ab alijs nō exiſtentibus, quia exiſtentia non pertinet ad eſſentiam ſpeciei, ſed prædicata duntaxat eſſentialia, quæ per differentiam actu conſtituētem ſeparari intelligimus, reſpectu earum ſpecierū, 29
de quibus certo conſtat, eſſe poſſibiles, quod autem additur, non eſſe perfectam generis naturam in vna ſpecie, verum eſt de perfectione extenſiua, quæ ad ſpeciei eſſentiam non pertinet, quemadmodum non eſt perfecta potentia, quæ omnibus modis ſibi poſſibilibus actui proprio non coniungitur. falſum igitur eſt de perfectione eſſentiali logici generis, quam in vna ſpecie comparatione aliarum poſſibilium 30
habere, efficaciter probauimus, neque D. Tho. oppoſitum tenuit, vt ex verbis illius loci, à nobis relatis conſtare poteſt, ſed neque Boetius vel Albert. Magn. eo loco, vbi id aſſerere refertur, de ea re loquitur, tractatu autem 3. de genere c. 2. plures ſpecies genus ad ſui conſeruationē poſcere docet, nō diſtinguens de actuali, vel potentiali earum exiſtētia, qua propter explicari eius ſententia poteſt, ac ſane intellecta noſtræ accommodari.

Conſideratio Metaphyſ. generis, & ſpeciei.

Cōſideratio Metaphyſica generis.

SVpereſt igitur extrema generis, & ſpeciei conſideratio metaphyſica, ſub qua generis eſſentia eſt, totum quodam potentiale, atque imperfectum eſſe per oppoſitas differētias diuiſibile, quibus veluti formis determinatur ad diuerſarum ſpecierum conſtitutionem. Etenim genus metaphyſico acceptum ordine, conceptus quidam informis, eſt materiæ valde ſimilis, perfectibilis quidem quemadmodū

materia per actum,vel formam eiuſdem ordi-
nis,talis eſt autem conceptus differentialis for
31. mæ phyſicæ etiam ſimilis, ex vtriuſque igitur
coniunctione ſpecies etiam metaphyſica reſul
tat ex eiſdẽ genere,ac differentia,tãquam par-
tibus compoſita. Itaque genus intra hunc ordinem per modum totius potentialis conſideratur,atque etiam per modum partis actualis,dũ iam in definitione,& actuali ſpeciei compoſitione differentiæ copulatur,ſpecies vero vt totum actuale ex vtroq; conflatum.

Duo circa cõſeruationem generis certa.

Eiuſmodi autem conſideratio duo alia continet certa,& quæ ab vniuerſis recipiuntur,circa generis conſeruationem: vnum eſt genus ſub totius potentialis conſideratione, minus quam in duplici ſpecie ſaluari non poſſe,cuius ea eſt ratio conuincens, quia ab intrinſeco eſt per oppoſitas differẽtias diuiſibile, ergo eſſentialis ei eſt ordo ad plures ſpecies, ſaluari igitur in vna non erit poſſibile,quod non de pluribus ſpeciebus neceſſario actu exiſtentibus, ſed actu,vel potentia accipiendum eſt, ita vt
32. ſi vna tantum actu exiſtat,in potentia vero re-
liquæ, conſeruatam eſſe generis metaphyſici eſſentiam cenſendum ſit, quemadmodum de genere Logico diximus.

II. Certum corollar.

Certum 2. eſt,genus ſub modo partis actualis in vna ſola ſpecie conſeruari poſſe, etenim hoc pacto cõſideratum ad eam ſpeciem quam componit,ſic limitatur, vt nullum ad cæteras ordinem potentialitatis habeat,nec enim iam vt contrahibile,ſed vt contractum, neque etiam vt totum ad omnes ſpecies indifferenter
33. ordinatum , ſed vt ad talem componendam
determinatum conſideratur,in qua, compoſitio actualis metaphyſica ex gradu generico,ac differentiali reperitur , atque adeò genus ſecundum rationem partis actualis, quę gradum genericæ naturæ ſpeciem actu componentem ſolum importat.

Dubium.

Sed vnum eſt in eiuſmodi conſideratione circa ſpeciem,in quo non omnes conſentiunt, poſtulet ne ſimili modo ſpecies metaphyſica plura indiuidua,vnum videlicet actu & aliud, vel alia in potentia,vt eſſentialiter cõſeruetur, vel in vno ſolo ſalua ſit eius eſſentia,quanquã non ſit aliud poſsibile?

Opinio quadam de hac re proponitur, & reijcitur.

Sent. Mag. Oña.

TEnuit affirmatiuam partem Magiſt. Oña q.2. huius capitis, art. 2. vbi duo habere ſpeciem Metaphyſicam adnotat generis ſimilitudine, eſt namque totum actuale ex partibus generis,ac differentiæ conſtitutum,eſt etiam totum potentiale indiuiduorum comparatione,etenim ſicut genus per differentias oppoſitas, hoc eſt,in eadem ſpecie incompoſibiles,determinabile eſt ad conſtituendas ſpecies diuerſas, ita ſpecies contrahibilis eſt per differentias indiuiduales oppoſitas , id eſt in eodem indiuiduo incompoſibiles , ad diuerſorum indiuiduorum compoſitionem,neque enim minus ex natura ſpecifica, & indiuiduali differentia, vnum per ſe indiuiduum conflatur,quam ex genere,& differentia vna ſpecies, cum differentia indiuidualis ſit ſubſtantialis. Vnde ſequitur,ait, ſubſtantialem eſſe hanc potentiam metaphyſicam ſpeciei, ſimilemq; potentiæ generis: ſed huius ratione conſtitutum eſt ab omnibus , genus non poſſe conſeruari
in vna ſpecie,niſi plures ſint ſaltem poſſibiles, 35
ergo tantundem cenſendum erit de ſpecie ſecundum modum totius potentialis accepta, in priori verò totius actualis conſideratione, plura indiuidua ex neceſſitate non poſtulat, ſed in vno ſolo ſuis partibus actualibus genericæ , atque differentialis completa repetitur, quanquàm nullum aliud ſit poſſibile, in quo non nihil diſcriminis inter genus , & ſpeciem apparet , cùm genus ratione totius actualis careat , atque ex conſequenti ſemper ſub modo totius, plures ſpecies pro ſui conſeruatione expoſcat , ſpecies ſolum vt totum potentiale plura indiuidua.

Reijcitur hæc ſententia.

Eiuſmodi autem ſententiam non approbãt Doctores antiqui , ſed neque ego approbare poſſum, cũ illud ſit inter genus,& ſpecies metaphyſicæ conſideratam apertum diſcrimen, ſi vtriuſque naturam perpendamus , quod genus ad plures ſpecies deſcendit per differentias formales,atq; eſſentiales, vnde illius diuiſio per oppoſitas differentias , formalis eſt, &
eſſentialis , formales autem differentiæ ſpeci- 36
ficæ iure appellantur , quia gradum formalis perfectionis à generico diſtinctum importãt, & qui cum generico copulatus totum eſſentiale,atque perfectum conſtituit,& quidem ſecũdum vltimam perfectionem eſſentialem, ſi de ſpeciebus atomis ſermo ſit, quibus , ſi illud, quod in potentijs naturale eſt, ex proprijs actibus ſpeciem ſumere adijciamus , inueniemus, non vt cumque ſubſtantialem eſſe potẽtiam generis,ſed eſſentialem,ac formalem,atque in hoc genere perfectiſſimam , vt pote ad actum

actum perfectum ſpeciei ſua ratione ordinatam,& ſi ita ſe res habet, non ſaluabitur generis eſſentia metaphyſica, abſque ordine ad plures ſpecies ſaltem poſſibiles, cum ex alia, quā habet ratione partis actualis, non ſit verè ac
37. propriè genus, vt ſuperius fuit à nobis ſtatutum. Hæc autem in ſpecie valde diſſimilia ſūt, nam ſi de atoma loquamur, quæ ſpeciei ſtatū, ac perfectionem habet, per talem differentiam generi additam conſtituta eſt, quæ vltima ea propter appellatur, quia extremum perfectionis gradum continet,& eius ratione vltima etiam appellatur ſpecies, quia, vt benè Porphyrius docuit, non eſt amplius per differētias eſſentiales diuiſibilis. Vnde ſequitur, differentias indiuiduales non continere nouum aliquē perfectionis gradum, neque formales appellari poſſe, ſed vt communis modus loquendi totius ſcholæ protulit, ſemper materiales, vel quia à materia radicaliter accipiuntur, vel certe à forma ſimul per diuiſionem materiæ multiplicata, & quocunque modo ſe res habeat,
38 (quod modo non diſcutimus) extra eſſentiam eſſe ſpecificam nullus vnquàm dubitauit, ſed nec dubitandum eſt, cùm integra ſit, atque perfecta ſpeciei definitio generica, ac differentiali parte, abſq; indiuidualibus differentijs, quæ modi quidam dumtaxat ſunt, ſpecificam eſſentiam in vltima perfectione eſſentiali conſtitutam determinantes ad conſtitutionem indiuiduorum.

I. Illatio. Ex quibus illud inferre licet, ſpeciem non eſſe quoddam totum potentiale, & formale, imo non eſſe totum potentiale abſoluta loquutione appellandum, ſed actuale duntaxat, quia cum potentia illius non ordinetur ad actum eſſentialem, atque formalem, talis eſſe non poteſt: imo nec ſubſtantialis in eo ſenſu appellanda eſt, quo ſubſtantiam rei pro eſſentia accipimus, ſed ſolum ſecundum quid ſubſtantialis, quemadmodum actus ipſi indiuidualium differentiarum materiales in primis, ratione explicata iure vocantur, & ea ſolùm ratione ſubſtantiales, quia modi quidam ſunt eidem eſſentiæ ſpecificæ ſuperadditi pro indiuiduis ſubſtantialibus conſtituendis.

II. Illatio. Secundò infero, ad eſſentiam ſpeciei Metaphyſicæ non pertinere huiuſmodi potentiam, quemadmodum ad eſſentiam generis propriā illius potentiam pertinere diximus, cuius ea eſt ratio iam inſinuata, quia potentia generis ad nouum perfectionis eſſentialis gradum per quem eſſentialiter perficitur ordinata eſt, ſpecies vero non ad nouum eſſentialis perfectionis 40
gradum ordinatur: cum nullus talis ſuperſit, vltra atomam differentiam, per quam conſtituitur, ſed ſolùm ad modum quendam, abſque dubio extra eſſentiam conſtitutum, quaſi ſingularizantem,& indiuiduantem vniuerſos gradus perfectionis ſpecificæ naturæ.

III. Illatio. Tertiò ſequitur illud, quòd benè ex Auicenna retulit Magiſter. Soto vbi ſuprà, ſpeciem, ſi propriè loquendum eſt, non contrahi per differentias indiuiduales ad indiuiduorum conſtitutionem, quemadmodum genus per differentias ſpecificas, ſed multiplicari potius ratione huius, vel illius materiæ, & quidem per accidens, non per ſe,& huius differentiæ ratio eſt, quia genus incompletam naturam, atque eſſentialiter perfectibilem importat, completur autem in ſpecie per differentiam, ideò diuidi, atque contrahi propriè dicitur, ſpecies autem, vltima perfectione eſſentiali completa eſt & ideò, ſicut non eſt vlterius perfectibilis eſſentialiter, ita non diuiditur, neque contrahitur, ſed per indiuiduales modos, quaſi modificatur, ac multiplicatur, ex qua multiplicatione modalem perfectionem tantùm acquirit,

Probabilior ſententia ſtatuitur.

IV. Illatio, & vera ſententia. INfertur quarto, concluſio vnica noſtram explicans ſententiam, atq; oppoſitam excludens, eſſentia ſpeciei Metaphyſicæ in vnico indiuiduo ſaluatur, etiam ſi aliud non ſit 41
poſſibile, quàm concluſionem non ſolùm explicat, ſed efficaciter confirmat doctrina nuper expoſita, atque etiam Angelorum natura, quę etiam ſi talis ſit (vt multis placet) cui indiuiduorum pluralitas ſub eadem ſpecie omnibus modis repugnat, nihilominus in ea propriiſſima generis, atque ſpeciei metaphyſicæ conſtitutio reperitur, nam ſpiritualis ſubſtantia creata ſecundum hanc vniuerſalem abſtractionē genus eſt per plures differentias contrahibile, ad conſtitutionem ſingularium ſpecierum, qua propter proprias eſſe ſub genere tali ſpecies neceſſarium eſt, abſque potentia quidem Metaphyſica reſpectu plurium indiuiduorum. Hoc etiam euidēter (niſi ego fallor) conuincit ſpecies quælibet ſubalterna, ita cōpleta per genus,& differentiam, ex quibus componitur, vt nulla ei, vt tali ſuperſit potentia, neque ad ſpecificas differentias, neque ad indiuiduales, 42
vnde infero nullam potentiam conuenire ſpeciei, vt ſpecies eſt, qui ſi ſic ei conueniret, om-

nibus

nibus neceſſario ineſſet, imo neque, vt infimæ conuenit, cum Angelicis (ſuppoſita illa opinione) repugnet, quod igitur materialibus cõueniat ſpeciebus, eſſentiale non eſt, ſed extra eſſentiam earum, vnde apertè colligitur nullã potentiam ad plura, ei eſſe eſſentialem, & ex conſequenti in vno poſſe ſaluari indiuiduo. Hæc igitur non eſt ſpeciei metaphyſicæ eſſentialis, & ideò verum eſt completam ſpeciei metaphyſicæ eſſentiam in vnico ſaluari indiuiduo, quæ in eo tantùm ſita eſt, vt ex gradu genericæ naturæ, atque differentiali ſit compoſita, ideò totum actuale voce totius ſcholæ appellatur, quia non claudit aliquam eſſentialẽ potentiam, ſed per modum completi actus indiuiduis communicatur.

Hæc noſtra ſententia ſic expoſita, fuit mens Ariſtotelis ſatis declarata locis, ac verbis principio huius quæſtionis allatis, vbi plures ſpecies genus intrinſecè reſpicere docet. Quam expreſſius profitetur D. Thomas in eam ſententiam inclinans, quòd nec ſit, nec eſſe poſſit, niſi vnicum indiuiduum ſub ſingulis Angelorum naturis, quæ tamen verè ſunt metaphyſicæ ſpecies ex genere, ac differentia compoſitæ, eandem quoque expreſſis tenuit verbis Albertus Magnus tractatu 3. prædicabilium, cap. 2. ex modernis verò eandem ſequuntur Sotus quæſtione vnica, huius prædicabilis, inter ſoluendam confirmationem primam ſecundi argumenti, Canterus dubio vnico circa tertiam huius capitis partem, Doctor Toletus in ſolutione ad tertium.

QVAESTIO QVARTA.

Vtrùm definitio poſtrema hiſce ſpeciebus conueniat, quæ vnicum dumtaxat indiuiduum habere poſſunt?

Status quæſtionis.

Aliquæ ſpecies vnũ tantum habent indiuiduũ Phœnix.

44\. VIX ſpeciem vllam inueniemus, de qua certo ſit in ſchola definitum, plura non poſſe vno, vel alio modo habere indiuidua. Phœnix in primis vt teſtantur plures, qui continua obſeruatione id accepiſſe videntur, in vno dumtaxat ſingulari conſeruatur, ſed in multis eſſe ſucceſſiuè certum eſt. Sol, & Luna, & ſi quæ sũt alia huiuſmodi aſtra ſingularia, cœleſtium corporum quibus affixa ſunt, partes eſſe, maior philoſophorum pars pro conſtanti tenet, & rurſus cœleſtia ipſa corpora ſolo numero eſſe diuerſa, à pluribus, & quidem non indoctis viris probabiliter aſſeritur. Quanquam plures ſint, qui ſpecie ſic eſſe diuerſa cenſeant, vt neque diuina potentia abſoluta, duo corpora cœleſtia ſolo numero diuerſa fieri poſſint, ex quibus, nec tamquàm certum eſſe affirmandum colligitur, ſpeciem in his multis carere indiuiduis. Angelos demum vniuerſos ſpecie differre, vel ſpeciem quamlibet eorum, in pluribus ſingularibus eſſe multiplicatam, nec certum eſt, nec minùs probabile poſtremum, apud ſanctos Patres, & ſcholaſticos Doctores, & inter eos, qui primum docent, ſub iudice adhuc lis eſt, poſſintne ſecundum potentiam Dei abſolutam, multi ſub qualibet ſpecie produci, necne, qua propter quam maluerit quiſquam partem, tutò ſuſtinere poteſt. De illis igitur ſpeciebus, quæ vel multa habent indiuidua, vel citra controuerſiam habere poſſunt, 45. non eſt ambigendi locus, quin præſens ſpeciei definitio eis adaptari queat, cũ neceſſe non ſit, de multis actu enũciari indiuiduis, ſed ſatis eſt enunciari poſſe, vt ſpecies ſit prædicabilis quælibet natura, ſed neque de alijs iuxta eorum ſententiam, qui multiplicari poſſe affirmant. Conditionalis igitur eſt controuerſia, an eorum admiſſa ſententia, qui nec habere plura indiuidua, neque habere vllo modo poſſe quamlibet Angelorum, vel corporum cœleſtium ſpecificam naturam crediderunt, 46. conuenire eis definitio ſpeciei valeat. & priuſquam varias Doctorum ſententias referamus, depellendam eſſe cenſemus quorundam poſitionem, qui abſque aliquo rationis fundamento, eo modo ſub definitione comprehendi volunt, vt non poſitiuè, ſed per quandam, non repugnantiam vniuerſales ſint, atque prædicabiles, quia & ſi vt tales ſunt naturæ non multiplicabiles, prædicari poſſe de pluribus repugnet, conuenire tamen eis poteſt, in quantùm ſub communi conceptu ſpeciei apprehenduntur, cùm ſpecies in quantùm talis, prædicabilis ſit de pluribus differentibus numero in quid. Depellenda igitur eſt poſitio hæc, quia non ſolùm veritate, ſed omni prorſus probabilitate deſtituta eſt, 47. nàm ſi eiuſmodi non repugnantia ſufficeret, vt his ſpeciebus definitio quadraret, euidenter ſequitur, indiuiduis etiam conuenire poſſe, quinimo cuicunque

Refellitur opinio quorundam.

ſpeciei atomæ generis definitionem: nam licet Petro, in quantum ſingulari homini, de pluribus prædicari repugnet, enunciabitur tamen ſub communi conceptu hominis conſideratus, & rurſus, homo non poteſt de pluribus ſpecie differentibus, vt talis enunciari, poſſibile tamen erit, ſi eum ſub communi conceptu animalis concipias. Quæ tamen abſurditate plena ſunt. Cuius ea eſt ratio, quia, cum definitio rei eſſentiam explicet, poſitiue conuenire oportet, non minus, ac eſſentiam, quam habere nullo pacto exiſtimandum eſt illud, cui ſub communi aliquo cõceptu non repugnat, cum negatio dumtaxat ſit eiuſmodi non repugnantia, non eſſentia poſitiua, ergo, nec ſufficere exiſtimãdum eſt, vt definitio cõuenire dicatur, nec verum eſt ſpeciem ſub cõmuni conceptu ſpeciei prædicabilem eſſe de

48. pluribus, alioquin omnis ſpecies eſſet ſic prædicabilis, quod falſum eſſe oſtendunt ſpecies ſubalternæ de quibus notum eſt, non prædicari vt ſpecies, nec etiam ſpecies infima, ſub ratione talis, prædicabilis eſt de multis, quia ſi ita eſſet omnis ſpecies infima, eſſet prædicabilis, quod ſpecies iſtæ, de quibus cõtrouerſia eſt non habẽt, cum non ſint poſitiue prædicabiles vt fatentur iſti, & nos ſtatim oſtendemus.

Affirmatiua ſententia cum fundamentis proponitur.

Modus Caietani.

49. EO igitur dicendi modo excluſo Caietanus 1. part. quæſt. 3. art. 9. opuſculo de ente & eſſentia cap. 5. & expreſſius in præſenti capite dub. 3 circa poſtremam ſpeciei definitionem excitato, cenſet vniuerſales eſſe, atque prædicabiles huiuſmodi ſpecies, cuius fundamentum tale eſt. Eſſe vniuerſalem, vel prædicabilem non conuenit naturæ iuxta conditionem propriæ entitatis, vel eſſentiæ, vt ſuperius ex doctrina D. Thom. ſtatutum eſt, ſed in quantum obijcitur vel concipitur ab intellectu, ſimilem denominationem tribuenti vnde ſequitur aptitudinem realem, vel phyſicam

50. in multis eſſendi, indiuiduis non eſſe ad denominationem vniuerſalis vel prædicabilis requiſitam, ſed eam dumtaxat ſufficere, quam natura conſequitur ex tali modo, quo ab intellectu concipitur, cum modus cognoſcendi naturam ſit fundamentum realis denominationis, quæ aptitudo, vel potentia logica iure appellatur, quia ſub tali modo ad logicã ſcientiam pertinere dicitur, ſed ita ſe res habet, vt quamquam his naturis deficiat realis atq; phyſica aptitudo reſpiciendi plura indiuidua, adeſt tamen logica, ergo ſatis eſt vt prædicabiles ſpecies ſint appellandæ, minorem oſtendit, quia natura Michaelis v.g. obijci poteſt intellectui noſtro abſtracta à propria ſingularitate, ſub tali autem abſtractione intelligitur, vt indifferens ad plura, non minus quam quælibet alia natura materialis, illam habens, quia non intelligitur vt ſingularizata, vel appropriata alicui determinato ſingulari, ſufficit autem eiuſmodi indifferentia ad multa, vt apta de eiſdem prædicari denominetur logica aptitudine, ergo vere cenſetur de multis prædicabilis, quantum præſens definitio, quæ logica appellanda eſt, poſtulare intelligitur. Explicatur.

51. Vt autem Caietani fundamentum plenius capiatur, illud adnotare oportet, apud eos, qui tenẽt repugnare ijs naturis multiplicationem, duo eſſe certa, alterum re ipſa eandem eſſe ſpecificam earum differentiam, atque indiuidualem, itaque eſſentialis ipſa differentia Michaelis, per quam conſtituitur in eſſe ſpecifico, ac diſtinguitur ſpecie à cæteris Angelis, eſt etiam indiuidualis, per quam habet indiſtinctum eſſe in ſe, & à quolibet alio indiuiduo diſtinctum, quod eſt eſſe differentiam indiuidualem, etenim quilibet Angelus, iuxta hanc ſententiam, ſimul eſt ſpecies, indiuiduum, atque ſuppoſitum, cum determinatas habeat operationes intelligendi, & amandi, atque earum virtute mouendi corpora, aliud eſt etiam certum, diſtinctam eſſe eandem naturam ſecundum ſpecificam, atque indiuidualem differentiam, in quantum eadem cum ſit res, diuerſa obire munera intelligimus. Cõponit quidem Notãdum.

52. ſpeciem Michaelis ſimul cum conceptu communi atque generico ſpiritus, differentia eius eundem eſſentialiter diſtinguens à cæteris aliorum Angelorum ſpeciebus, & ſic conſiderata ſpecifica appellatur, & rurſus eundem Michaelem conſtituit in eſſe determinato, atq; indiuiduali, quemadmodum ſingularitas Petri ſingularem hominem eum conſtituit, ſi quidem nõ minus ſingularis eſt Angel⁹ Michael, quam Petrus ſingularis homo, & in quantum tale exequitur officium non eſt ſpecifica differentia, ſed indiuidualis, eſſentiam, ac diffinitionem non ingreditur, ſed extra illam eſſe intelligitur aliarum indiuidualium differentiarum ſimilitudine, & hinc prouenit poſſe nos ſpeciem Michaelis à ſua ſingularitate abſtrahere, quod nõ eſt aliud, quam eum cõſiderare

Michael ſingularis eſt Angelus, ſicut Petrus eſt ſingularis homo.

rare vt genere, & differentia compoſitum, nõ conſiderata eadem differentia ſecundum indiuidualis officium, quemadmodum à Petro abſtrahimus naturam humanam, non conſiderata eius indiuiduali differentia, ſed ſola ſpecifica, quæ vna cum genere ſpeciem componit, niſi enim ratione ſaltem in Angelis diſtincta eſſet eadem differentia ſpecifica à ſe ipſa, vt indiuiduali, eam ſub vna ratione conſiderare, & non ſub alia, repugnaret prorſus, atque adeò ſpecificam naturam à ſua ſingularitate abſtrahere, hoc igitur modo abſtractam Angeli naturam indifferentem eſſe ad plura indiuidua affirmat Caiet. atque adeò vniuerſalem & prædicabilem.

Confirmatio huius ſententiæ. Cuius ſententiam videtur confirmare Porphyrius, dum ſtatuit poſtremam hanc definitionem ſpeciei omnibus, & ſolis atomis ſpeciebus conuenire, ſed eiuſmodi ſunt ſpecies atomæ, cũ proximè ſint ſub genere poſitæ, neque in alias ſpecies amplius diuiſibiles, cum denique ita ſint ſpecies, vt non ſint genera, ergo ſub definitione comprehenduntur, Ariſtoteles etiam in prædicamento ſubſtantiæ, proprium eſſe ſecundarum ſubſtãtiarum prędicari de primis docet, primas autem ſubſtantias indiuidua vocat: ſed angelorum ſpecies ſunt ſecundæ ſubſtantiæ, cum ſint ex genere, & differentia compoſitæ, ergo prædicabiles ſunt de primis, & ita vniuerſales.

55. Quòd ratio ipſa oſtendit, nam anima noſtra ſecundum præſentem ſtatum corporis, non valet res cognoſcere niſi ſenſuum miniſterio, atque adeò per ſpecies à phantaſmatibus abſtractas, quæ cum corporeæ ſint ſpecies, non poſſunt imprimere in intellectu, niſi ſpecies alias, ſpirituales quidem, propter intellectum agentem, qui tanquam principalis cauſa eas producit, & propter intellectum poſſibilem etiam, in quo recipiuntur, qui ſpirituales ſunt potentiæ: repręſentantes tamen corporea obiecta, à quibus accipiuntur: vnde vulgatum illud in ſchola emanauit, quidditatem rei materialis proprium, eſſe obiectum noſtri intellectus pro ſtatu præſenti, & ſi ita ſe res habet, euidenter ſequitur ſpiritualia non eſſe à nobis nunc intelligibilia, per propriam ſpeciem, ſed per ſpeciem, ac ſimilitudinem rerum materialium, vnde corporeas etiam ſimilitudines depingimus, ad excellentiam, atque pulchritudinem Angelorum intelligendam, conditionem igitur, & modum rerum materialium induunt Angeli, in quantum à nobis percipiuntur, atque adeò tanquam ad plura indiuidua indifferentes eorum ſpecies 56. accipimus, quemadmodum ſpecies materiales, verè illa habentes, quapropter ſecundum potentiam Logicam æqualis eſt omnino ratio æqualis indifferentia, æqualis demum vniuerſalitatis, ac prædicabilitatis denominatio, in Angelicis naturis, ac in ſpeciebus materialibus, per quarum ſimilitudines à nobis percipiuntur. Idque efficaciter confirmat, Confirmat. quod Deum ipſum ſingulariſſimum termino communi ſignificamus, vox namque Deus, communis terminus eſt, vt in materia terminorum dicitur, voces autem ſunt ſigna conceptuum, vt docet Ariſtoteles 1. de interpretatione capite 1. ergo Deum communi conceptu apprehendimus, non alia de cauſſa, niſi quia per ſimilitudinem rerum materialium, eodem igitur modo Angelum concipientes, vniuerſalis, & prædicabilis denominationem tribuimus, quanquam in ſe conſideratus, non ſit multiplicabilis, quod Diuus Thomas, non obſcurè inſinuat opuſculo 42. de natura generis cap. 5. *Sub ijs verbis, non formamus intentiones Logicas in Angelis per aliquid conceptum à parte eorum, ſed per id, quod concipimus in rebus nobis notis propter communitatem, quam habent cum Angelis, in hoc, quod omnes ſunt ab vno primo, & ideo formamus intentiones, quæ vniformiter iſtis, & illis conueniunt.* 57. Et quæſtione vnica de ſpiritualibus creaturis in diſputatis, articulo 8. ad 4. Angelo non eſſe prohibitam multiplicationem, ex parte ſpecierum docet, ſed ex parte indiuiduationis, vnde colligi poſſe videtur, ſpeciem eius ab indiuiduo abſtractam, poſſe intentionem vniuerſalis ſuſcipere, cum in ordine ad multa indiuidua intelligi poſſit.

Ad extremum, natura Michaelis vnum habens indiuiduum, prædicabilis eſt de eo, ſi Vltimo. quidem ab eo participatur, & in illo eſt, non ſecus, ac ſi plura alia haberet, ſed non prædicatur prædicatione identica (cum non ſint 58. prorſus idem, ſed ratione ſaltem diſtincta, & certè diſtinctione habente in rè ipſa fundamentum, atque adeò maiori, quam Petrus à ſe ipſo) neque etiam prædicatione æquali, quemadmodum rationale de homine: nam contractior eſt eſſentia, vt in indiuiduo conſideratur, quam vt abſtracta ab illo enunciatur, igitur prædicatione ſuperioris, ac proinde prædicatione vniuerſalis de ſingulari, aptitudinem ergo habet talis natura ſuſcipiendi deno-

nominationem vniuerſalis, & prædicabilis. In
Caietan. hanc ſententiam Caietan. inclinaſſe, in pri-
Iauellus. mis videtur, Iauellus. 12. Metaphyſicorum, quæ-
59. ſtione 24. vbi ſimiles ſpecies, ſi vt in ſe ſunt,
intelligantur, quemadmodum vnus Angelus,
ab altero Angelo, non eſſe prædicabiles tenet
nec Porphyrium, poſtrema hac definitione
vniuerſas ſpecies comprehendere voluiſſe,
ſed eas dumtaxat, quæ in materia ſunt ſenſi-
bili nobis notiori; cæterum, ſi vt à nobis in-
telliguntur, ſimilitudine rerum materialium
accipiantur, vniuerſales, atque prædicabiles
Soncinas. vocat: eodem modo loquitur Soncinas. 12.
Metaphyſicor. quæſtio 51. quamuis pro oppo-
ſita ſententia à nonnullis referatur: nam in
ſolutione primi argumenti negat eſſe prædi-
cabiles, quoniam de illis ſecundum propriam
60 conditionem acceptis loquitur. Cæterum in
ſolutione vltimi argumenti, in quantum à no-
bis intellectas formarum corporalium ſimili-
tudine, vniuerſales ac prædicabiles eſſe vult.
Ex modernis verò, eandem planè recipiunt
Canterus. Doctor Canterus dub 2. circa ſecundam huius
Mercatus. capitis partem excitato, Mercatus quæſtione
vnica, articulo. 2.

Ad quæſtionis ſolutionem ſpectantia ſtatuuntur.

Quædam notantur. SI ita ſe res habet, vt controuerſia hæc præ-
ſupponit, quamlibet angelorum ſpeciem
non eſſe vllo modo multiplicabilem, tan-
quam certum ſtatuendum erit, ſecundum
Phyſicam potentiam non eſſe de pluribus præ-
dicabilem. Vt igitur quantum probabilitatis
61. habeat propoſita ſententia, quæ prædicabilem
eſſe ponit hanc naturam ſecundum potẽtiam
Logicam, per modum quo à nobis intelligitur
oſtendere poſſimus, atque etiam quid ſit in
præſenti quæſtione tenendum, modum, quo
ſpirituales ſubſtantias in ſtatu præſenti intel-
ligimus, accuratius expendere oportebit.

Pendet nunc operatio noſtri intellectus à
Nota 1. phantaſmatibus, iuxta vulgatum illud Ariſt. 3.
Ariſtot. de anima tex 39. in ſchola receptiſſimũ: *Opor-
tet intelligentem phantaſmata ſpeculari*: Quidquid
autem phantaſmatum miniſterio cognoſci-
tur, corporeum eſſe nemo ambigit, cũ & phan-
taſmata ipſa corporea ſint, & phantaſiæ po-
62 tentia, in qua reſident, organo corporeo al-
ligata; quapropter ſpecies quæcunque intel-
ligibiles in intellectu noſtro productæ non po-
teſt niſi corpoream quidditatem repræſen-

tare, quam iure adæquatum, & per ſe obie-
ctum eius appellatur, vnde ſequitur ſpiritua-
lia non eſſe à nobis, per propriam ſpeciem
intelligibilia, ſed per alienam rei materialis,
ſecundum modum ſimilitudinis, vel remoti-
onis. Etenim, materialium rerum explorata
natura, corpoream, vel materialem conditi-
onem remouentes, vel certè ſimilia prædica-
ta (altioris tamen longe ordinis) excogitan-
tes ſpiritualium rerum conditionem, vtcun-
que percipimus. Remoto corpore ab Angelo
intelligimus ſubſtantiam eſſe ſpiritualem, de
pulſis ab operatione illius corporeis imper-
fectionibus, ſucceſſione, videlicet, defatiga-
tione, corporearumque imaginum neceſſita-
te, ac ſimilibus, & immunem eſſe ab eis inſpi-
cientes, puriſſimam illius ſubſtantiam, à qua
oriuntur iſthæc (& ſi non adeò diſtinctè) con-
cipimus.

Secundum eſt, etiam in hac re ſummopere 63
obſeruandum, per alienam nos ſpeciem ſpiri- Nota. 2.
tualia intelligentes, proprium eorum conce-
ptum formare, proprium quidem non com-
præhenſiuum, conuertibilem tamen cum re
ipſa intellecta, vt in ſe eſt, ac diſtinctum ab ali-
js, ea demum ratione proprium, quod cum
conditione propriæ naturæ non pugnet, ſed ei
ſoli conueniat. Exemplis veritas hæc illuſtra- Exempla.
bitur, per ſpeciem rei corporeæ, imperfectio-
nem corporis ab ea remouentes intelligimus
Deum purum eſſe ſpiritum: & rurſus certis eſ-
ſe limitibus generis, ac differentiæ clauſam
creaturæ eſſentiam, & perfectionem inſpici-
entes, his carere diuinam ſubſtantiam agno-
ſcimus, atque adeò infinitam eſſe concipimus,
ac demum ex effectis infinitam eſſe illius po-
tentiam. Ecce proprios conceptus de Deo
formatos, qui ei ſoli conuenire poſſint, &
qui conditioni illius conſentanei ſunt. Ita-
que Deum, quanquam per ſpeciem rei mate-
rialis, & finitæ cognitum, non materialem,
non finitum, ſed puram ſubſtantiam, infini-
tam, immenſæque virtutis eſſe cognoſcimus,
conceptibus quidem imperfectis, quantum
exigua intellectus noſtri virtus attingere ipſũ
valet, ſimilis eſt nobis modus intelligendi An-
gelos, per viam remotionis, earum imperfe-
ctionum, quas cum corpore contrahimus, qui-
bus depulſis, digniorem longè virtutem eorũ
excogitãtes, proprium conceptum formamus,
quamuis non omnino diſtinctum: proprium
quidem, qui ei ſoli conueniat, & non naturæ
corporeæ: vt per ſpeciem rei corruptibilis, re-
mouca-

mouentes corruptibilitatem intelligimus eſſe incorruptibilem, & per ſpeciem corporei motus eidem non eſſe ſubditum, vti res materialis, ſicque de cæteris conceptibus angelo proprijs, & pari ratione per ſpeciem materialis, ac multiplicabilis naturæ intelligimus non eſſe multiplicabilem, ſed ad vnum indiuiduum prorſus determinatam, iuxta opinionem, quā nunc præſupponimus ita ſentientem: iſte autem modus intelligendi Deum, & angelos per ſpecies rerum materialium non ſit notitijs, aut cognitionibus ſimplicibus, ſed diſcurſu, & collatione rerum ſimilium, vel diſſimilium, neque alio modo intelligi à nobis poſſunt pro ſtatu præſenti.

Ex quibus illud inferre licet, modum intelligendi ſpiritualia per alienam ſpeciem rei corporeæ, à propria natura eam alienam non efficere in mente noſtra, ſed neque conditionibus materialibus, vel propriæ conditioni repugnantibus afficere, alioqui non ſolum imperfectus eſſet talis modus cognoſcendi, ſed eſſentiæ eorum repugnans, & qui alienos ab eorum notitia nos conſtitueret. Verum igitur modum eſſendi, ac proprium rerum ſpiritualium percipimus, licet imperfectè.

II. Corollarium.

Secundo infero, eum, qui Angelicam naturam per alienam ſpeciem concipit intelligens, non eſſe multiplicabilem per indiuidua iuxta ſententiam, quam præſupponimus, talē
65 de illa formare conceptum, vt ad vnum ſit determinata indiuiduum, nam quemadmodum per ſpeciem rei corporeæ, incorpoream, vt verè eſt, naturam concipit, ac materiæ expertem, ita etiam non diuiſibilem per conditiones materiales, atq; adeò pluribus indiuiduis incommunicabilem. eiuſmodi namque proprius cō ceptus illius eſt. Itaque, ſicut ſpecies rei materialis, per quam cognoſcitur, eam tanquam materialitate, vel corpore affectam in conceptu noſtro repræſentari non facit, quia aliena ſunt hæc, à propria dignitate, quam de illa cōcipimus, pari ratione ſimilitudinem poſſibilis multiplicationis non confert.

III. Corollarium.

. Infertur tertio, potentiam logicam reſpectu plurium indiuiduorum, quam Caietanus in eiuſmodi ſpeciebus, vt à nobis conceptis ponit, nullum habere in veritate fundamentū,
66 ſed in ſola imaginatione, nam intellectui eſſe obiectam ſpiritualem naturam, ad vnum indiuiduum prorſus determinatam, eoque ab intelligente cognito, ac præſuppoſito, hoc inquā nullam ei in conceptu illius indifferentiam ad plura conferre valet, quemadmodum per ſpeciem rei materialis ac motu ſubiectæ oblata non adquirit vllum ordinem ad materiam, vel motum, etiam in conceptu ſic eam intelligen-
tis, cuius ea eſt ratio, quia vtraque conditio nō 67
ſolum eidem naturæ in ſe repugnat, ſed in conceptu, quem de illa formamus, poſtquam ſentire nos profitemur (opinione illa admiſſa, quā quæſtio præſupponit) non minus ei repugnare indiuiduorum multitudinem, quam corpus vel materiam, atque adeò materiales conditiones. Stare quidem poſſet in conceptu noſtro, ſi multiplicabilem eſſe re ipſa crederemus, vel ſaltem vtrumque eſſet à nobis ignoratum, ordinem habere ad plura indiuidua, ſimilitudine naturæ corporeæ, per cuius ſpeciem intelligitur, ſed cum oppoſitum præſupponamus, poſſibile nullo pacto eſſe poteſt. Idque præſertim verum eſt, cum potentia logica in phyſica, ac reali fundetur, ſi vera eſt: Phyſica autem potentia, ea eſſe intelligitur, quam natura in noſtro ſaltem intellectu habet: etenim ſi cum proprijs eius principijs, etiam à nobis intellectis
pugnat, vana & abſque fundamento erit, non 68
ſecus, ac ſi rei ſingulari eam tribueret intellectus: cum igitur intentiones logicæ vniuerſales, ac prædicabiles ſuper veram fundentur logicam potētiam, ſequitur eiuſmodi ſpeciebus, quibus multiplicationem repugnare præſupponimus, & intelligimus, conuenire non poſſe potentiam quidem logicam non negamus in cognitione noſtra fundatam, ſed vt vera ſit, conuenire naturæ, vt à nobis ſaltem concipitur, neceſſarium eſſe arbitramur: quam conditionem non habere eam, quam in ijs ſpeciebus vt à nobis conceptis, inuenit Caietanus, profitemur.

Opinio vera refertur, & comprobatur.

Vera ſententia.

NOſtra igitur ſententia Caietano oppoſita tribus aſſertionibus explicatur. Prima eſt.

I. Aſſertio.

Angelicæ naturæ non ſunt vniuerſales, neque prædicabiles ſpecies, nec poſterior ſpeciei
definitio adaptari eis poteſt, quam in primis 69
efficaciter confirmat præfatus diſcurſus, quo continetur, & explicatur modus, quo à nobis eiuſmodi naturæ intelliguntur. Atque inſuper

Probatur.

probatur: vniuerſalitas, & prædicabilitas ſunt poſitiuæ ad plura indiuidua relationes, ſed Michaelis natura, etiam intellectui noſtro per ſpeciem rei materialis obiecta, plura habere

indiuidua, non intelligitur, imo intelligitur plura ei repugnare, cum nos ipſi dum eam intelligimus, non eſſe multiplicabilem præſupponamus, quemadmodum non eſſe materialem, vel corpoream, igitur denominationem vniuerſalis, vel prædicabilis non tribuimus.

II. argum. 70. Secundo, Deum optimum, & maximum per ſpeciem rei materialis intelligentes vniuerſalem non denominamus, ea quidem de cauſa, quia talem intentionem cum ſingularitate illius pugnare præſupponimus, quam nos ipſi cognoſcimus, ſed ea apud nos ſtatura ſententia, quam præſupponit quæſtio, ſic eſt ſingularis, angelus in conceptu noſtro, vt ad vnum ſit indiuiduum prorſus determinatus, ergo non conueniunt illi ſimiles intentiones, vt à nobis concipitur natura angelica, nec ei attribui poſſunt.

Solutio inſufficiens prædicti argumenti. 71. Nodum tamen argumenti ſoluere nituntur aduerſarij, illud aſſignantes diſcrimen inter Deum, & Angelum, quòd angelica natura ex genere, & differentia ſit compoſita, quā tamen compoſitionem, à diuina eſſe ſimplicitate alienam cognoſcimus, & ea propter illam quidem non ſine fundamento prædicabilem de pluribus denominamus, haud quaquam verò Deum eo deficiente fundamento.

Reijcitur dicta ſolu. Verum quidem diſcrimen, ſed quod argumentum non infringit, quia compoſitam eſſe naturam ex genere, & differentia, non eſt ſufficiens fundamentum vniuerſalitatis, eam namque compoſitionem ex propria natura fundatā in compoſitione alia priori, actus & potentiæ intelligimus, cum qua ſtare poteſt, vt verè nullo pacto ſit multiplicabilis, vt opinio, quam præſupponimus tenet, ergo talis compoſitio nō infert, poſſe eam intentionem vniuerſalis fundare, ſed certè remotum fundamentum eſt, & requiſitum quidem, inſufficiens tamen: proximum vero, atque ſufficiens 72. eſt, cognitam eſſe naturam, tanquā multiplicabilem, ad pluraq; indiuidua, quę habere poſſe intelligitur comparatam eſſe ab intellectu, quo fundamento carere angelicam naturam oſtendimus, ergo vniuerſalem, vel prædicabilem denominari, non eſt poſſibile.

II. Concluſio. Probatio concluſionis ſecundæ. Aſſertio ſecunda, licet ſimiles ſpecies non ſint vniuerſales, neque prædicabiles, verè tamen ſunt ſubijcibiles, quam euidens hęc ratio veram eſſe oſtendit. Plures ſunt angelorum ſpecies, ſiue in vno, vel pluribus indiuiduis quælibet ſubſiſtat, & quidem omnes ſub genere ſubſtantiæ collocatas eſſe notiſſimū eſt, 73. illud igitur commune genus habent, cui in recta prædicamenti linea ſubijciuntur, & præter illud, communem conceptum ſpiritualis naturę de vniuerſis in quid prędicabilem, quibus generibus ſubijci, quamlibet angelorum ſpeciem neceſſe eſt, atque adeò ſpeciem eius ſubijcibilem eſſe.

III. Concluſio. Tertia & poſtrema aſſertio eſt, in ſenſu præſentis controuerſiæ, non omnis ſpecies ſubijcibilis, eſt prædicabilis, ſed plures ſunt priorem habentes denominationem abſque poſteriori, id autem eſſe poſſibile, ex vtriuſque relationis natura probatur: eiuſmodi reſpectus nō ſolum diuerſi ſunt, cum ad ſuperiora prior terminetur, ad inferiora poſterior, ſed viciſſim independentes, vt in intermedijs videre licet, quæ ſubijcibiles ſunt ſpecies, relatione vero prædicabilis carent, cum ad inferiora comparatæ, nequaquam ſpecies, ſed genera appellentur, relatio igitur ſubijcibilis ſpeciei 74. non neceſſario concurrit in eodem cum relatione ſpeciei prædicabilis, non igitur mirum eſt in quibuſdam infimis ſpeciebus ab ea eſſe ſeparatam. Hanc noſtram ſententiam moderni omnes fere Doctores probant.

A qua neque Porphyrius, neque Ariſtoteles diſſentiunt, vt argumenta ſoluere incipiamus: in primis enim neuter Philoſophus angelorum naturam exploratam habuit, dæmones quidem Porphyrius rationales poſuit, atque præditos corpore, ideò plures in quacunque ſpecie, non ſecus, ac in cæteris corporeæ naturæ ſpeciebus, an vero conditi ne eſſent ab alio, vel infecti prorſus non videtur certò apud ſe ſtatuiſſe Ariſtoteles, atque eam ob rem, an ſpecie eſſent omnes diuerſi, vel ſolo numero plures non decreuit, apud eos igitur præſens controuerſia locum habere non potuit, ſed neque adhuc vniuerſalis eorum doctrina in argumento oppoſito, noſtræ ſententiæ aduerſatur, Porphyrius namque ſolis ſpeciebus infimis poſteriorem definitionem conuenire ait, vt ſubalternas excluderet, an vero omnes comprehendat, non determinat, ſed quaſi caſus omiſſus ab eo fuiſſe videtur, ſit ne atoma aliqua ſpecies, ſic ad vnum determinata indiuiduum, vt neque vniuerſalis ſit, neque de multis prædicabilis.

Reijcitur quorundam dicendi modus iuxta noſtram ſententiam.

Teſti

Quorundã dicẽdi modus.

TEſtimonio Ariſtotelis, ſatisfacere vo-
lentes moderni quidam Doctores, qui
noſtram ſequuntur ſententiam, omni-
no negant Angelos eſſe ſecundas ſubſtantias,
nam cum ea ſit ratione quiſque illorum ſpe-
75. cies, vt etiam ſit intrinſece, & eſſentialiter ſin-
gularis, ad prædicamentum pertinet tanquam
prima ſubſtantia, non vt ſecunda, atque id cir-
co neceſſarium non eſt prædicabilem eſſe de
primis ſubſtantijs.

Reijcitur iſte modus dicendi.

Hic tamen modus dicendi tria continet à
veritate aliena: primum eſt angelos eſſe eſ-
ſentialiter ſingulares, atque adeò primas ſub-
ſtantias; ſingularem namque eſſe naturã crea-
tam, pluribusque indiuiduis incommunica-
bilem, non poteſt eſſe prædicatum eius eſſen-
76. tiale, cum ad genus, vel differentiam illius
formali ratione nõ ſpectet, ſed modus quidam
ſit ſubſtantialis, conſtituens eſſentiam incom-
municabilem, quam ideò ex genere, & diffe-
rentia conſtitutam, ſecundum rationem præ-
ſupponit. Etenim ſi prædicatum eſſentiale eſ-
ſet, ſtatim fieret, angelos in quantum indiui-
dua eſſentialiter differre; atque ex conſequen-
ti, non eſſe atomas ſpecies; ſed in hos gradus
eſſentiales diuiſibiles, & inſuper ſolius diui-
næ eſſentiæ proprium non erit, ſua eſſe ratio-
ne eſſentiali ſingularem, quæ à veritate ab-
horrent; ſic igitur accipiendum eſt illud, quod
ab eis dicitur, qui ex propria conditione in-
terdictam eſſe multiplicationem angelicis
77. ſpeciebus ponunt, videlicet eadem ſua diffe-
rentia ſpecifica eſſe ſingulares, vt non ſit res
alia in eis indiuidualis differentia, ab ſpecifi-
ca, neq; in ordine ad rem aliam extrinſecam
accipiatur, cuius ratione multiplicabiles ſint.
Illud namque extat diſcrimen inter animam
rationalem, & quamuis aliã formam, ex vna
parte, & angelum ex altera, quòd anima qui-
dem rationalis, licet ſubſiſtens forma ſit, in-
78. completæ tamen naturæ eſt, quæ ſimul cum
corpore completam hominis conſtituit; ideò
non ſine ordine ad corpus per materialem di-
uiſionem multiplicabile indiuiduatur; qua
propter anima ipſa multiplicationem indiui-
dualem ſuſcipit, atque ex conſequenti huma-
na natura, angelica verò, forma eſt, ſed in ſuo
ordine eſſentiali completa, neque ad aliud or-
dinata, vnde eius differentia indiuidualis or-
dine ad extrinſecum caret, ac proinde multi-
plicationis neceſſitate, imo & poſſibilitate,
iuxta eiuſdem ſententiæ præſcriptum, & hinc
apparet, quam certum ſit ratione formali di-
ſtingui, iuxta eandem ſententiam, in angelis
indiuidualem differentiam ab ſpecifica: ac
proinde ſingulare, vel indiuiduum ab ſpecie.

Alteram, quod continet, falſum eſt, an-
gelorum ſpecies non eſſe ſecundas ſubſtan-
tias, ſed primas dumtaxat, nam cum ſubſtan-
tiæ dicantur, tam prima, quam ſecunda, quia
accidentibus, aut etiam prædicatis quiddita-
tiuis ſubſtant, & ideo prima poſterior ſubſtan- 79.
tia, quã ſecunda, quia pluribus ſubſtat, atq; ſui
ratione, paucioribus vero ſecunda, ijsq; virtu-
te primæ, vt expreſſa verba Ariſtotelis capi-
te de ſubſtantia teſtantur: ſequitur quamli-
bet angelorum ſpeciem eſſe ſecundam ſub-
ſtantiam, ſi quidem ſupremis generibus ſubij-
citur, eisque atque accidentibus ſubſtat, non
minus quam alia quæcunque materialis ſpe-
cies, eis autem ſubſtat virtute eiuſdem vnius
ſingularis, ratione formali à ſe diſtincti, in
quo ſubſiſtit: ex quibus ſequitur euidenter,
quemuis angelum non ſolum eſſe primam 80.
ſubſtantiam, ſed etiam ſecundam, cum &
ſingularis ſit, & vera ſpecies ſubijcibilis, atque
etiam in prædicamento collocatum eſſe pri-
mo, & per ſe propter ſpeciei rationem po-
tius, quam propter ſingularem, cum certum
ſit compoſitionem ex genere, & differentia
ex ratione ſpecifica, non ex ſingulari habere:
idque adeò verum eſt, vt eo impoſſibili ad-
miſſo, quod ſpecies non eſſet, ſed ſingula-
ris dumtaxat, ad prædicamentum directè,
& per ſe non pertineret. Deus autem Opti-
mus, & maximus non ſolum propter ſuam
infinitatem ad prædicamentum non ſpectat,
ſed quia compoſitionem generis, & diffe-
rentiæ ad prædicamentalem ordinem intrin-
ſece requiſitam non admittit, eius igitur ra-
tione angelorũ ſpecies prædicamentales ſunt, 81.
nõ propter ſingularitatem, & ex conſequenti,
quia vt ſecundæ ſunt ſubſtantiæ, per ſe primo
collocantur in prædicamento, vt primæ vero
tanquam fundamentum omnium prædicato-
rũ eſſentialium, & hoc eſt tertium, in quo fal-
ſa deprehenditur illorum autorũ ſententia, qui
ſecundas eſſe ſubſtantias angelos negant.

Deus non habet compoſitionẽ ex genere & differentia.

Reſponſio ad teſtimonium Ariſtotel.

Ariſtoteles, igitur (vt teſtimonio illius
ſatisfaciamus) nihil certum de his ſubſtantijs
quantum ad prædicamentalem ordinem per-
tinet, ſtatuiſſe videtur; qua propter ſub defi-
nitione, vel proprietate illa ſecundarum ſub-
ſtantiarum eas non comprehendit, ſed cæte-

tas tantum, quatum naturam exploratam habuit, vel ſi de vniuerſis proprietas illa ſecundarum ſubſtantiarum accipiatur, vt de primis prædicentur, eiſdem adaptari poteſt: neque enim Ariſtot. quamlibet ſecundam ſubſtantiam de multis, ait, prædicari primis, ſed vniuerſalior eſt loquutio, ac ſenſus, ſecundis ſubſtantiis proprium eſſe de primis prædicari, ita vt ſi plures ſub ſe habeat, de omnibus, de vna verò ſi in ea duntaxat ſubſiſtat, ſatis eſt ergo angelicam ſpeciem, de vno illo indiuiduo ratione formali à ſe diſtincto prædicari poſſe, vt proprietas ſecundarum ſubſtantiarum ei accõmodetur.

Oppoſitæ ſententiæ argumentis occurritur.

VT autem argumentis oppoſitæ ſententiæ fiat ſatis, explicandum in primis eſt, quo genere prædicationis Michael, ſub eſſentiali ratione acceptus, de ſe ipſo, vt ſingulari enuncietur, dicendum eſt autem prædicatione in primis æquali, atque ex hac parte differentiali prædicationi ſimili enunciari,
13. in quid tamen, cum completam ſubiecti quidditatem enunciet prædicatum, & propterea ad prædicationem ſpeciei referendam eſſe ſuo modo cenſemus: non eſt igitur identica cum ſubiectum, & prædicatum ratione formali ſint diſtincta, & vnum formaliter in alio includatur, nec ſuperioris prædicatio, quia eiuſmodi natura, etiamſi à propria ſingularitate abſtracta ſit, non habet maiorem ambitum quam ei coniuncta, ſi quidem ad eam tãtùm comparari poteſt. Nec demum ſequitur, habet indiuiduum, ergo eſt ſpecies prædicabilis: quia terminus ſpecificæ relationis non eſt vnum, ſed plura indiuidua. Subijcibilis igitur ſpecies eſt, non tamen prædicabilis, neque vniuerſalis: cum de vno ſolo indiuiduo enunciabilis ſit, & hæc eſt ſolutio poſtremi argumenti.

Ad primũ arg. patet ex præcedẽtibus dictis ſolutio. Primum autem ſolutum eſt, ex doctrina ſuperius adnotata, quæ per alienam ſpeciem corporeæ naturæ, ac multiplicabilis, angelum à nobis intelligi admittit, negat tamen ex tali modo intelligendi multiplicabilem conditionem acquirere, vt in eodem exemplo argumenti intelligi poteſt: depingimus enim
14. pulcherrimi iuuenis effigiem, vt angeli pulchritudinem, & capiamus, & oſtendamus, nec propterea intelligimus corpoream eſſe, ſed maiorem longè in ordine ſpirituali, pulchritudine illius effigiei ſub corporali ordine. Sic ergo accipiendum eſt de multiplicationis proprietate, quam in angelicam naturam non transfert intellectus, dum per ſpeciem multiplicabilis naturæ eam concipit. quemadmodum nec transfert alias proprietates naturæ materialis, per cuius ſpeciem, eam intelligit, repugnantia remouendo, & ita hac proprietate remota, ſicut cæteris, proprium illius conceptum format, naturæ videlicet ad vnum indiuiduum omnibus modis determinatæ, ſicut incorporeæ, immaterialis, indiuiſibilis.

Nomen autem, Deus (vt ſecundum argumentum, quod ſupereſt, ſoluamus) iuxta ſententiam Diui Thomæ 1. parte. quæſtion. 39 articulo 4. ad 1 ex parte cum termino communi conuenit, atque etiam ex parte cum ſingulari, ſignificat quidem diuinam naturam ſingularem ex propria excellentia, cum illud ſub nomine Dei intelligamus, quo maius excogitari non poteſt, & hoc ex propria conditione vnicum ſit, atque adeò ſingulare, vt benè adnotat idem Diu. Thomas 1. par. quæ. 2. art 1 ad 2. nam eo ipſo, quod plura eſſent, neutrum haberet eam excellentiam: termino autem communi aſſimilatur ex ea parte, qua forma ſingularis ſignificata pluribus ſuppoſitis communis eſt. Ad formam igitur argumenti negandum eſt, ex ea parte Deum eſſe communem terminum, quia ab impoſitore, vel cæteris ad ſignificandam naturam diuinam, ſed communi conceptu intellectam, ſit inſtitutum, ſed quia licet ſingularem, & non multiplicabilem atque, vt talem conceptam, pluribus tamen (non indiuiduis, ſed perſonis) communem: angelica verò natura proprio à nobis conceptu cognita, ad vnum tantum ſingularem angelum determinata intelligitur, neq; adhuc multis ſuppoſitis, aut perſonis communicabilem. II. argum. 15.

Similes intentiones attribuuntur angelicæ naturæ. 16.

Similes denique intentiones angelicæ, atque corporeæ naturæ attribuimus, vbi in cognitione noſtra ſimilem habent fundandi rationem, vt ſi ex ſimilitudine corporeæ naturæ abſtrahamus conceptum ſpiritus, à pluribus angelorum ſpeciebus, genus eundem denominamus. Quemadmodum quemuis alium conceptum corporeæ naturæ, à pluribus ſpeciebus ſui ordinis abſtractum: cæterum, ſi eadem ratio fundandi ex parte naturæ angelicæ à nobis cognitæ deficiat, ſimilitudo intentionis ceſſat, quia ei attribui non poteſt intentio,

tio, corporeæ naturæ conueniens, vt verè in propoſito contingit, cùm intentio vniuerſalis ſpeciei, naturam plura indiuidua modo aliquo reſpicientem pro fundaměto exigat, angelica vero etiam, vt à nobis cognita, talem aptitudinem non habeat, quæ tamen in natura materiali inuenitur; & eiuſmodi ſenſum tenuit D. Thom. in priori loco.

Exponitur D. Thom. 87

Poſterior verò, aliò tendit, videlicet, vt naturæ angelicæ multiplicatio ſit interdicta, nō ex communi conceptu rei ſpiritualis, ſed ex particulari talis formæ completæ, non habentis ordinem ad materiam extrinſecam, in qua receptibilis ſit, vt nuper à nobis expoſitū eſt, idque cùm intelligamus proprio conceptu de eadem natura formato, ei attribuere intentionem vniuerſalitatis, poſſibile non eſt.

QVAESTIO QVINTA.

Separetur ne ſufficienter ſpecies, à genere, ea particula definitionis, prædicari de pluribus differētibus numero in eo quod quid.

Aperitur controuerſiæ difficultas.

De prædicabilium diſtinctione in genere differentes, poſtrema vniuerſalium quæſtione conſtitutū reliquimus, modo prædicandi in quid per modum totius, & partis, diſtincta eſſe prædicabilia generis, & ſpeciei.

88. Nunc autem ſpecialius naturam ſecundi prædicabilis, præſenti definitione explicatam inueſtigantes, inquirimus merito, an adeò ſit proprium illius, de pluribus numero differentibus prædicari, vt eo ſufficienter à genere diſtinctum cenſeatur. Maximam autem occaſionem huic controuerſiæ præbuit in primis Porphyrius idem, qui ſibi videtur aperte contrarius: nam ex vna parte non poteſt genus à præſenti definitione excludere, niſi per illam particulam: *de pluribus differentibus numero*, cum in cæteris notum ſit conuenire, vnde ſequitur apud ipſum, non prædicari genus de differentibus numero ſed ſolū de ſpeciebus, alioquin ſi de indiuiduis quoque enuncietur, nō excludetur à definitione, ſed coincident duo hæc prædicabilia, quod non admittit Porphyrius: ex alia vero parte aſſerit cap. præſenti, genus non ſolum de ſpeciebus, ſed etiam de indiuiduis prædicari, quia cum ſit ſuperius prædicatū comparatione ſpeciei, neceſſe eſt, de omnibus enunciari, quæ ſub ea continentur, & hæc ſunt indiuidua, quod rurſus aſſeruit cap. prædicab. vltimo, dum peculiares modos prædicandi ſingulorum exponeret, affirmans, genus, & de pluribus ſpecie differentibus, ac etiam de differentibus ſolo numero enunciari, hiſce verbis: *Genus quidem de omnibus ſub ſe ſpeciebus, & indiuiduis, namque animal de equo, & de boue prædicatur, quæ ſunt ſpecies, & de hoc equo, & de hoc boue, quæ ſunt indiuidua.* 89. Porphyr. Ariſtot. etiam de eſſentiali rerum diſtinctione agens. Ariſtot. 5. Metaphyſic. cap. 9 & 10. & expreſſius. cap. 6. text. 12. & lib. 10. cap. vltimo, duo ſtatuit, vnum quidem genericam differentiam longè maiorem eſſe ſpecifica, atque ſpecificam maiorem indiuiduali; aliud, quod ex eo euidenter infertur; quæcunque genera diuerſa ſunt, ſpecificum habere diſcrimen, &, quæ ſpecie diſtinguuntur, numero ex cōſequenti diſtincta eſſe, vtrumq; autem rationi conſonat, primum quidem, nam ſpecies differentijs diſtinctæ commune genus habent, cum tamē diuerſa genere in nullo communicent, vt equus, & leo ex vna parte, homo, & albedo ex alia oſtendunt. Poſtremum vero, quia maior differentia minorē claudit, ex quibus illud infero, eo ipſo genus de differentibus numero eſſe prædicabile, quòd de ſpecie diuerſis prædicari aptum eſt, poſt quam numeralis differentia, ſub ſpecifica continetur, & ſi ita ſe res habet, commune erit generi, & ſpeciei de pluribus differentibus numero prædicari, vt etiam prædicationes iſtæ indicant, Petrus eſt animal, Ioannes eſt animal: quapropter non cenſetur ea particula definitionis ſufficienter ſeparatū ab ſpecie. 90. Nec ſatisfit ſi dicatur, proximè prædicari ſpeciem de indiuiduis, quaſi remote vero genus, cum non niſi ea mediante enuncietur, nā idcircò verum eſſe intelligitur, Petrum eſſe animal, quia verus eſt homo, etenim ſi ſpecifica differentia tanquam ſuperior eminenti ratione indiuidualē claudit, planè ſequitur, quæ ſpecie diſtincta ſunt, proxima ratione numero differre; tunc ergo ſi proxima prædicatione genus enunciatur de ſpeciebus, eo etiam modo dicetur de indiuiduis.

Confirmatur. Sed aperta etiam ratio idem cōuincit, nam quemadmodum natura ſpecifica in ſingularibus eſt indiuidua, pari ratione generica; propter hanc enim humanitatem, appellatur Pe- 91.

trus hic homo, diſtinctus numero à Ioanne,
qui alia humanitate diſtincta numero conſti-
tuitur, nec diſſimili ratione, Petrus idem eſt
hoc animal, habens eiuſmodi naturam ſenſi-
tiuam, Ioannes vero aliud hoc animal nume-
ro diſtinctum, ratione alterius naturæ ſenſi-
tiuæ: eſt igitur accipere, Petrum & Ioannem,
in quantum ſunt iſti homines, & in quantum
ſunt hoc, & illud animal, & quanquam ſub
prima conſideratione, remota quadam præ-
dicatione homine mediante, de vtroque ani-
mal enuncietur, ſub poſtrema verò abſque vl-
lo medio, vt dum ſic enunciamus hoc animal,
deſignato Petro, eſt animal, & illud animal,
deſignato Ioanne, eſt animal, cum inter ani-
mal, & hoc animal nullum ſit prædicatum
92. medium, quemadmodum inter hominem,
& hunc hominem, prædicato naturam ſenſi-
tiuam, communi conceptu ſignificatam im-
portante, ſubiecto item eandem ſub conceptu
ſingulari.

Solutio confirmationis. Sed neque rationem hanc ſufficienter ſol-
uere poſſunt, reſpondentes nomine tenus pro-
ximam eſſe eam prædicationem, hoc animal
eſt animal, & ſimiles, re autem ipſa remotam,
quia ſi rem ſignificatã nomine huius animalis
attendamus, ſpecifica natura eſt, cum nullum
ſit, hoc animal in rebus ſubſiſtens, niſi ſub de-
terminata aliqua ſpecie animalis eiuſdem, vel
ſi indiuiduum eſſe contendas, non certè aliud
à Petro, aut Ioanne, quia præter indiuidua
atomæ alicuius ſpeciei; non ſunt alia, de qui-
bus animal enunciari poſſit: eſto igitur proxi-
mam eſſe prædicationem nomina oſtendant,
res tamen ſignificata, quæ principaliter in
enunciationibus conſideratur, medium po-
nit.

Hæc ſolutio non probatur. Hæc inquam ſolutio argumentum non læ-
dit, nam res ipſa vtroque termino ſignificata,
atque etiam conceptus, quo mediante ſigni-
ficatur, medium nõ admittunt, vtrumq; enim
93. conceptum naturæ ſenſitiuæ importat, prædi-
catum quidem communem, ſubiectum vero,
ſingularem, non ſecus ac ſubiectum, & prædi-
catum huius immediatæ enunciationis, hic
homo eſt homo, naturam humanam, ſub vni-
uerſali, ac ſingulari conceptu apprehenſam,
igitur non ſolo nomine, ſed re ipſa proxima
cenſetur prædicatio, hoc animal eſt animal, ſi-
cut immediata eſt hæc, hic homo eſt homo, vt
breue hoc argumentum efficaciter oſtendit.

II. Probatur. Anima rationalis conſtituens hominem,
& eſt forma rationalis, & ſenſitiua, & eſt hæc
forma rationalis, & hæc forma ſenſitiua, vn-
de inferuntur gradum huius hominis, & huius
animalis in Petro ratione formali eſſe diſtin- 94.
ctos, quanquam eadẽ res ſint, quapropter hic
homo. & hoc animal diuerſos conceptus eiuſ-
dem Petri important, ſed conceptus huius ho-
minis abſque vllo medio continetur, ſub ho-
mine in communi, ergo conceptus huius ani-
malis ſub conceptu animalis generico, atque
adeò non ſolo nomine immediata eſt prædi-
catio animalis, ſed etiam ſecundum conceptũ
nomine ipſo ſignificatum, quemadmodum
hominis de eodem Petro ſub conſideratione
huius hominis.

Ad extremum relationes ſunt diſtinctæ per
comparationem ad diuerſos terminos, à qui-
bus ſpecificantur, vt relatio paternitatis, & ſi-
militudinis oſtendunt, ſed ſpecies, & indiui-
dua ſunt termini formali ratione diuerſi, ergo
relatio, qua genus ad ſpecies indiuiduaque re-
fertur, tanquam de vtriſque prædicabile, di- 95.
uerſa eſt ſecundum ſpeciem, ſed comparatio-
ne ſpecierum eſt relatio generis, ergo compa-
ratione indiuiduorum eſt relatio ſpeciei, præ-
ſertim cum proxime, & in quid de illis enun-
cietur: communicat igitur cum ſpecie in ea
particula definitionis, de pluribus differenti-
bus numero in quid, aduerſus expreſſam Por-
phyrij ſententiam, qui ſpeciem per illam à ge-
nere ſeparauit, & capite præcedenti, genus à
ſpecie per prædicationem de pluribus diffe-
rentibus ſpecie, quibus accedit, quod relatio
generis, & ſpeciei ad indiuidua eiuſdem ratio-
nis eſt, poſtquam eundem habet vtraque for-
malem terminum, nempè indiuidua.

*Variæ ſententiæ expenduntur, & re-
probantur.*

Argumenta hæc proculdubio oſten- Difficultas controuerſiæ oſtenditur.
dunt, controuerſiam hanc non eſſe ita
facilem, vt primo aſpectu apparet, at-
que ea propter circa deciſionem illius non
conſentiunt Porphyrij interpretes; & in pri- Albertus Magn.
mis Albertus Magnus capite 1. in fine tenet, ſic
eſſe accipiendam eam particulam, de pluribus
differentibus numero in definitione ſpeciei, 96.
quaſi ſpecies per ſe ipſam de indiuiduis enun-
cietur, in quo ſenſu generi non poteſt adapta-
ri, quod de indiuiduis prædicatur, non per ſe
ipſum, ſed per participationẽ ſpeciei; nam id-
circo indiuidua naturam generis participant,
quia ſpecies, ſub qua proximè collocantur, ge-

nere

nere eodem, ac diff...entia componitur, Petrus
namq; (gratia exempli) ideo eſt hoc animal,
quia ſpeciei humanæ indiuiduum eſt, quæ na
tura ſenſitiua, & rationali conſtat. Hunc mo-
Caietan. dum dicendi approbant Caiet. lib. prædicabi-
lium, capite de ſpecie, dubio 3. circa hanc defi-
nitionem ſpeciei vltimam, ex citato in fine P.
P Tolet. Tolet. cap præſenti, quæſt. vnica Mag. Oña
Oña. q. 2. art. 2. Cæterum 1. atque. 2. argumento
inſufficientiæ conuincitur, quibus efficaciter
ſatis probatur, formaliter accipiendo indiui-
dua ſub ratione genericæ naturæ dumtaxat
97. immediata eſſe generi, eſto re ipſa nõ niſi me-
diante ſpecie naturam generis participent, &
cum prædicationes ſint quidem de rebus ipſis
principaliter, ſed in quantũ medijs concepti-
bus ſignificantur, fit, vt ſimpliciter, & forma-
liter proximè prædicetur genus de indiuiduis,
in quantum nomine eodem generico ſignifi-
cantur, vt dum ſic enunciamus hoc animal
deſignato Petro, eſt animal: quod efficaciter
corroboratur, quia anima rationalis cuiuſque
indiuidui; ſicut per ſe eſt rationalis, ſic per ſe
eſt ſenſitiua, ergo ſicut quodlibet indiuiduum
per ſe, & proximè eſt rationale, per ſe, & pro-
ximè eſt animal.

Secunda opinio proponitur.

II. ſentent. IDeò ſecunda ſententia tenet definitionem
ſpeciei ſub duplici moderamine eſſe acci-
piendam, ita vt dum dicitur ſpeciem præ-
dicari de pluribus differentibus numero in
quid, ſenſus ſit, de his, quæ ſolo numero di
ſtincta ſunt, enunciari, & rurſus de his dunta-
xat, & non de alijs, quæ maiori differentia
diſtinguuntur: & hoc modo expoſita de-
definitio generi nõ quadrat, quod & ſi de plu-
98. ribus differentibus numero proximè prædica-
tur, at nõ de his, quæ ſolo numero ſunt diſtin-
cta, cum de ſpeciebus ſit prædicabile, quæ plus
quam numero differunt; atq; adeò non de ſo-
Auicenna. lis numero differẽtibus, hęc fuit Auicẽnæ ſen-
Caietan. tẽtia cap 9. ſuę Dialecticæ, & 5. Metaphyſi. cap.
de diuerſo, benigne interpretata iuxta mentẽ
Caiet. vbi ſupra, nec enim credendum eſt eum
prima ſolũ limitatione eam intellexiſſe, nem
pè de pluribus ſolo numero differentibus, vt
99 Albertus docet loco proximè deſignato: cum
apertum ſit, etiam genus de eiſdem prædicari
vt animal de Petro, & Paulo, qui ſolo numero
ſunt diuerſi, ſed cum ſecunda etiam limita
tione, vt ſit integer illius ſenſus, ſpeciem de
pluribus ſolo numero differentibus, & non de
alijs prædicari. Hunc modum dicendi appro-
bant idem Caiet. & Magiſt. Soto, quæſtione
vnica huius capitis in ſolutione ſecundæ con-
firmationis.

Cæterum, neque ſententia hæc ſufficiens II. Senten-
conſtituit diſcrimen inter genus, & ſpeciem, tia inſuffi-
quale à Porphyrio conſtitutum cenſetur hac cientiæ ar-
eadem particula ſuæ definitionis: nam ſi ita guitur.
eſt, vt ab his Doctoribus ponitur; ſequitur in
primis, non diſtingui hæc duo prædicabilia
generis, & ſpeciei niſi ſola negatione, nempe,
quia vnum de his, & non de alijs, aliud vero de
his, & alijs prædicatur, differentia autẽ eſſen-
tialis duarũ ſpecierũ, aut etiam propria paſſio
eas diſtinguens, poſitiua entitas, vel formalis
ratio futura eſt, vt ſufficiens diſcrimen conſti-
tuat, exactamq; definitionem compleat.

Secundo, ſi ſemel admittatur generi conue-
nire, de pluribus differentibus numero prædi-
cari, eodem pacto, ac ſpeciei, ſpectata ratione 100.
poſitiua, eſto in negatione illa, vel excluſiua
diſtinguantur, incunctanter ſequitur genus
quidẽ eſſe ſpeciem, cęterũ non ſolum ſpeciem,
ſed etiam genus, quemadmodum homo, qui
animal eſt: Nec ſolum animal, ſed etiam ra-
tionalis: nec tamen idcirco verum eſſe abſo-
luta loquutione definit, ipſum eſſe animal, ad
duo igitur prædicabilia ſpectabit, ſecundum
totum ſuum ambitum, conſideratione diuer-
ſa, quod abſque primi, & ſecundi prædicabi-
lis confuſione ſtare non poteſt: poſitiuum igi-
tur diſcrimen ſtatuere oportet, ac iuxta illud
hanc particulã definitionis exponere, ſecun-
dum Porphyrij ſenſum, qui generi conuenire
omnino negat, vt de pluribus numero diffe-
rentibus prædicetur.

Tertia ſententia alia via incedens.

TErtia opinio tenet, genus quidem pro- III. Sent.
ximè prædicari de indiuiduis (quæ ge- 101.
nerica vocantur) vt animal de hoc, & il-
lo animali, diuerſo tamen modo prædicari, ac
ſpeciem: nam cum genus ſiue de ſpeciebus, vel
indiuiduis enuncietur, partẽ duntaxat enun-
ciet, hoc eſt, naturam ſenſitiuam contrahibi-
lem per differentias, ſemper prædicatur modo
incompleto, ex parte eius quod enunciat, licet
ex modo totius potẽtialis prędicetur cõpletè,
at ſpecies ex parte vtriuſq; prædicatur cõpletè:
nempe ex parte eius quod enunciat, comple-
tum quidem ex genere, & differentia, & ex

modo totius actualis, atque completi, quē habet, conueniunt ergo genus, & ſpecies, in eo, quod eſt proximè prædicari de indiuiduis: ſed diſtinguuntur in modo prędicandi completo, & incōpleto, quē ſatis eſſe vidimus ad diſtinguenda prædicabilia, & propter eundem modum prædicandi completum, quem genus retinet, ſiue de ſpeciebus, vel indiuiduis enuncietur: infert hęc ſententia eadem prorſus relatione referri genus ad ſpeciem, & indiuidua: quia
102. licet ſint termini diuerſi, materialis eſt hęc diuerſitas: formaliter vero pro eodem termino genericæ relationis accipiuntur: Cum ſint ea, de quibus eodem modo incompleto enunciatur genus. Porphyrium vero genus ab hac definitione ſpeciei excluſiſſe (ait) non per prædicationem de indiuiduis nude cōſideratam, ſed proprio modo prædicandi ſpeciei veſtitam, completo quidem, non ſolum ex parte eius quod enunciat, ſed totius completi atque perfecti: cum tamen genus partem dumtaxat eſſentiæ enuncians, incōpletè prædicetur, quanquam totū ſit potentiale, & ex hac parte quodam modo completum.

Expenditur hæc ſententia, probabiliſq; indicatur, ſed tandem reijcitur.

Quid de hac ſenten. ſentiendū.

OPinio hæc, quam moderni quidam ſequuntur, probabilitate non caret, præſertim iuxta mentem Porphyrij, qui nō ſolum docuit genus prædicari de indiuiduis, ſed tanquam genus, vt ex ratione ab eodē deſi-
103. gnata intelligitur, nam idcirco de indiuiduis enunciari affirmat, quia prædicatum ſuperius eſt comparatione ſpeciei, ſuperius autem prædicatum, ſicut neceſſe eſt prædicari de inferiori, pariter de quibuſcunque contentis ſub illo, vt Ariſt. cap. 3. prædicamentorum hiſce verbis docet: *Quando alterum de altero prædicatur, vt de ſubiecto, quæcunq; de eo, quod prædicatur, dicuntur omnia, etiam de ſubiecto dicentur, vt homo de homine quodam prædicatur, animal vero de homine: ergo & de quodam homine animal prædicabitur, quidam enim homo, & homo eſt, & animal.* Sed animal prædicatur tanquam genus de homine, ergo prædicabitur, tanquam genus de indiuiduis ſub eo contentis, probatur planè conſecutio: quia indiuidua nō continet ſub ſe genus, niſi in quantū continet ſub ſe ſpeciem, ſed hanc continet tanquam genus, & idcirco de illa tanquā genus enunciatur, ergo pari ratione continebit ſub ſe indiuidua tanquā genus, & propterea prædicatione generis, etiam de illis enunciabitur.

Quæ ſi vera ſint, efficax ex eis ſumitur argumentum, in fauorē huius ſententiæ; etenim Illius ratio. 104.
ſi de indiuiduis enunciatur genus tanquā genus, ergo prædicatione incompleta, quæ ex modo prædicandi ſeparatur, à prædicatione ſpeciei de eiſdem indiuiduis: vnde licet conueniant, duo hæc prędicabilia in his, de quibus prædicantur, materialis dumtaxat conuenientia hæc iudicanda eſt, non ſecus atque conuenientia generis, cum differentia ſubalterna, in eo quod vtrumque prædicabile enunciatur, de pluribus ſpecie differentibus. Cęterum quia in modo prędicandi differunt, formaliter differre cenſentur, ac diſtincta prædicabilia conſtituere, pari ergo ratione modus prædicandi generis & ſpeciei de eiſdem indiuiduis, adeò diuerſus ſeparabit ſufficienter, vtrumque prædicabile.

Quibus tamen non obſtantibus huic ſententiæ non acquieſco: quia falſum reputo genus prędicari modo incompleto de indiuiduis (quæ generica appellantur) vt animal de hoc, Prædicta ſententia nō probatur.
& illo animali, quod ſic oſtendo: animal de I. ratio.
hoc animali prædicat viuens ſenſibile, hoc eſt, 105.
naturam animalis ex genere viuentis, & differentia ſenſibilis compoſitam, ergo enunciat quid in ſe completum, quia completum eſt, quod ex genere, & differētia componitur, nec ſolum in ſe eſt completum, quod enunciat (nā hoc negari nullo modo poteſt) ſed etiam eſt quid completum reſpectu huius animalis, de quo enunciatur, nam hoc animal ſub præciſo conceptu huius animalis, nihil aliud præter naturam ſenſitiuam importat: ergo prædicatum non partem ſubiecti vt ſic concepti enunciat, ſed integram eius eſſentiam, & ſubiectum tanquam completum eius indiuiduum deſignatur, licet re ipſa vera coniunctum ſit cum Petro, aut Ioanne, quod omnino per accidens eſt, reſpectu huius prædicationis: *Hoc animal eſt animal*: in qua ita ſe habet, ac ſi ſeparatum
eſſet ab ſpecie, & eius indiuiduis, & per ſe exi- II. ratio.
ſtens in ſola natura ſenſitiua: quod ſecundo probo: nam generica natura ſolum habet rationem incompleti, vt comparatur ad diffe-
rentias ſpecificas, per quas perficitur eſſentia- 106.
liter, at vt prædicatur de his indiuiduis genericis, non concipitur in ordine ad differentias eſſentiales, & ſpecies, quas per eas contracta conſtituit, ſed vt intra eundem gradum ſenſitiuum, ex proprio genere, propriaque differentia

rentia

rentia compoſitum proximè, ad indiuidua ſub eodem gradu concepta determinatur, quę determinatio generi non congruit, ſed ſpeciei propria eſt, ergo tanquam ſpecies, & completum quid ad illa comparatur. Ex quibus infero, vt completa ſignificari ſub his nominibus, animal, & hoc animal, & ex conſequenti non modo incompleto prædicari genus de indiuiduis genericis, ſed completo, non ſecus atque ſpeciem de proprijs indiuiduis, quo circa per modum prædicandi non ſeparabuntur, ſed de eiſdem indiuiduis, atque eodem modo cõpleto prædicantur: coincidit proinde genus cũ ſpecie in hac particula definitionis, & in definitione integra, cum per alteram particulam ſeparari nequeat.

Explicatur & corroboratur propria ſententia, & iuxta eam controuerſia dirimitur.

Duo obſeruanda.

VT quid in hac re ſtatuendum ſit, quod propius ad mentem Porphyrij, & rei veritatem accedat, aſſequamur, duo ſunt apprimè obſeruanda, primum naturam generis, præſertim ſubalterni triplicem conſiderationem habere, nam primo confertur, cum ſuperiori genere, ex quo ſimul cum differentia componitur, ſub qua conſideratione notum eſt, eſſe ſpeciem compoſitam ex gene-
107. re, & differentia Metaphyſicè loquendo, & ſub conſideratione Logica, eſſe ſpeciem, non prædicabilem, ſed ſubijcibilem, ſecunda conſideratio eiuſdem genericæ naturæ eſt, vt contrahibilis per oppoſitas differentias, quo pacto metaphyſicum genus appellatur, & ſi ab intellectu abſtractum, ad ſpecies, quas cum differentijs componit, comparetur, denominabitur genus Logicum, hoc eſt prædicabile de pluribus differentibus ſpecie in quid, & conſequenter de omnibus indiuiduis, ſub eiſdem ſpeciebus contentis. Tertio conferri poteſt eadem natura generica, in communi conſiderata, cum indiuiduis proprijs, atque immediatis (quæ appellatur generica) nam licet hæc non dentur ſeparata realiter ab indiuiduis ſpecierum, nec per ſe ſubſiſtere poſſint, ſed in eis ſint, ab intellectu tamen concipiuntur, vt indiuidua talis naturæ genericæ, non conſideratis vltimis indiuiduationibus, per quas contrahunt ſpecies atomas, & ad illas immediate pertinent, gratia exempli: natura animalis in communi conſiderata, poteſt ad hoc, vel illud animal comparari, quæ ſunt indiuidua eius propria, nam licet non ſint ſeparata à Petro, vel Ioanne, ſiue ab hoc Leone, & hoc equo, ſed in intellectu ea conſiderante non accipiuntur, vt eis coniuncta, ſed ita ſe habent, ac ſi ſeparata forent, ac per ſe exiſtentia, & non in præfatis indiuiduis ſpecierum, vnde ita ſe habet natura generica, hoc modo ſumpta, ad
hæc indiuidua comparata, ac ſi eſſet atoma Exemplum 108.
ſpecies, veluti homo, equus, aut leo, cum ad indiuidua proximè comparetur, itaque ſub conſideratione hac, non comparatur vllo modo ad ſpecies, ſed ita ſe habet, ac ſi eas non haberet, quare nec concipitur, vt contrahibilis, ſeu perfectibilis per differentias, nec proinde, vt incompleta, ſed vt completa natura, & ſpecifica ex genere, & differentia compoſita, non eſt ergo, vt ſic accepta genus, ſed vera ſpecies, vel ſi vera ſpecies non ſit, vt in ſupremis generibus ad propria indiuidua proximè comparatis, per modum atomæ ſpeciei concipitur.

Denominatio ſpeciei tribuitur naturæ genericæ reſpectu propriorum indiuiduorum.

Ex quibus planè infertur, naturæ genericæ cum proprijs indiuiduis comparatæ non tribuere intellectum intentionem, aut denominationem generis, ſed ſpeciei, quia non vt prędicabilem de ſpeciebus eam concipit, ſed proximè, & in quid completum de indiuiduis, attribuit, ergo illi integram definitionem ſpeciei intelligens eſſe prædicabilem de pluribus differentibus numero in eo, quod quid.

Secundum, obſeruare oportet, duplicia eſ- 110.
ſe indiuidua, quædam ſub atomis ſpeciebus proximè contenta, quorum naturam proximè participant, & idcirco ſpecifica indiuidua iure appellantur, vt Petrus, & Iohannes: hic Leo, & hic equus, & alia huius conditionis: alia ſunt indiuidua generica propterea ſic nuncupata, quia nomine genericæ naturæ gaudent, vt hoc animal, hæc planta, hic color, & ſimilia; & quia vere eandem naturam generi-
cam participant ſub tali nomine, nam hoc a- 111.
nimal idem formaliter ſignificat, quod habens hanc naturam ſenſitiuam; & naturam genericam non participant media aliqua ſpecie, ſed immediate; qua re ab ea ſuſcipiunt denominationem, & non ab aliqua ſpecie, cæterum non dicũtur generica indiuidua, quia naturam genericam participent, vt contrahibilẽ per oppoſitas differentias, nec proinde, vt genus eſt, ſed vt completam per proprium genus & propriam differentiam; ac propterea per modum ſpeciei, ſed quia eademmet natura re

Secundum obſeruandum. Duo indiuiduorum genera.

ipſa vera, generica eſt, per differentias perfectibilis, licet non vt talis conſideretur, dum comparatur ad propria indiuidua, propterea nomen eius retinēt, & generica indiuidua vocantur, hoc eſt ergo diſcrimen inter hæc, & illa indiuidua, quòd illa naturam generis, non im-

Quare dicũtur indiuidua generica.

112. mediate participant, ſed medijs ſpeciebus, & ideò vt genericam participant, ſicut ſpecies, hoc eſt, vt per differentias ſpecificas contractã, generica verò indiuidua non participant eam media aliqua ſpecie, neque vt ſic concepta continentur ſub atomis ſpeciebus, ſed proximè ſub eadem natura generica, conceptu tamen completo, tanquam ſub ſpecie, quare nec participatur ab eis, vt imperfecta, vel incompleta, nec vt perfectibilis per vlteriores differentias, ſed vt iam perfectam per propriam, quo pacto concipitur natura generica, dum comparatione ſuperioris generis denominatur ſpecies ſubijcibilis, vt ſic enim non vt imperfecta, vel vlterius perfectibilis conſideratur, quanquam re ipſa vere perfectibilis ſit, ſed vt in ſe com-

Nota. pleta: & ex hoc diſcrimine ſequitur euidenter aliud valde notandum inter vtraque indiuidua, nempe de ſpecificis prædicari genus prædicatione generis, quanquam non immediata,

113. Probatio. ſed ſpecie media. Probatur planè, nam ad illa deriuatur media ſpecie, ergo eodem modo ac deriuatur ad ſpeciem, videlicet tanquam contractum per differentias, quod generi propriũ eſt, prædicabitur ergo de indiuiduis eodē modo incompleto, & hoc eſt, prædicatione generis prædicari. Cæterum ad generica indiuidua vt ſic in mente concepta, non media ſpecie aliqua deriuatur, ſed per immediatas differentias indiuiduales huius, & illius animalis, huius & illius plantæ, & vt completum quid, nō vt per vlteriores differentias perfectibile, non vt genus, ſed vt ſpecies, quare non prædicatur de illis prædicatione generis, ſed ſpeciei perti-

114. nentis ad ſecundum prædicabile.

Corollaria ſuperioris doctrinæ quibus propria ſententia explicatur.

EX tota hac doctrina triplicem aſſertionē deducimus, quibus propriam ſententiam explicamus: prima eſt genus, vt genus, prædicatur de indiuiduis ſpecificis, non quidem proximè, nec eodem genere prædicationis, atque ſpecies, ſed diuerſo: oſtendo primum, quia ad talia indiuidua non deſcendit genus niſi media ſpecie, ergo nō proximè, ſed remotè eadem ſpecie media enunciatur de illis, neceſſaria eſt conſecutio: antecedens vero ſimul explico, & probo hunc in modum: per indiuiduales differentias Petri, & Ioannis proximè determinatur humana natura ad hæc indiuidua, ergo tali determinationi, vel contractioni præſupponitur iam conſtituta ex genere animalis, & differentia rationalis, animal igitur per ſe primo ad hominem, & Leonem deſcendit, & quia ſpecies iſtæ, iam ex eo, & differentijs conſtitutæ per indiuiduales differentias 115. determinantur, & quaſi contrahuntur ad conſtituenda indiuidua, neceſſe eſt, vt genus, quod de ſpeciebus per ſe primo enunciatur, de his etiam indiuiduis, ex conſequenti prædicetur: non ergo per ſe primo, non immediate, ſed remote.

I. Aſſertio.

I. ratio.

Quod autem non ſecundum eundem modum prædicandi, aut eodem genere prædicationis probatur planè: quia genus deriuatur ad indiuidua medijs ſpeciebus, ſed ad has deriuatur, vt genus, ergo etiam ad indiuidua: tunc vltra genus deriuatur ad ſpecies tanquam pars, ſimul cum differentia eas componens, ad indiuidua vero deſcendit, quia eſt pars ſpeciei, ergo quemadmodum enunciatum de ſpeciebus, 116. ſolam partem enunciat, licet per modum totius potentialis prædicetur: pari ratione partē dumtaxat enunciabit de indiuiduis, & hoc eſt prædicari de illis modo incompleto, generi proprio, ſicut de ſpeciebus, ſed ſpecies enunciantur de indiuiduis modo completo, hoc eſt habentis rationem totius actualis, atque completi reſpectu eorum, ergo diuerſo modo enũciatur genus, de indiuiduis ſpecierum, ac ſpecies ipſæ, propterea ſpecies à genere ſeparatur in definitione Porphyrij, per illam particulam *de pluribus differentibus ſpecie*, quæ intellecta de proxima, atque completa prædicatione, aperte excludit genus, neutro modo de eiſdem indiuiduis prædicabile.

Probatur II. pars.

Aſſertio ſecunda, genus prædicatur proximè de indiuiduis genericis, vt animal de hoc, II. Aſſertio. & illo animali, ſed non vt genus, nec prædicatione generis, aut primi prædicabilis, ſed per 117. modum ſpeciei, quare in hoc modo prædicandi non diſtinguitur ab ſpecie, nec ab eius definitione excludi poteſt: vniuerſa, quæ in hac aſſertione continentur, ſatis corroborauit adnotata doctrina, nihilominus hoc diſcurſu explicanda ſunt, & probanda. Et primo quod proximè de his indiuiduis enuncietur, conuincũt argumenta in principio quæſtionis prædictæ: quia hoc animal ſolum dicit hanc naturam I. ratio.

ſpe-

ſenſitiuam, ſicut hic homo ſolum dicit hanc naturam humanam, ſed natura ſenſitiua in communi accepta, proximè, & abſque vllo medio prædicatur de hac natura ſenſitiua, facta hæc, per differentiam indiuidualem, quo pacto ſignificatur nomine huius animalis, ſicut homo in communi enunciatur proximè de hoc, & illo homine: ergo genus proximè enunciatur de hiſce indiuiduis genericis: quod verò non enuncietur, vt genus, euidenter ſequitur (niſi ego fallor) nam genus, vt genus nō
118. deſcendit immediate, niſi ad ſpecies, determinatum per differentias ſpecificas, ad indiuidua verò, ſi proximè deſcendit, non erit certè vt ge
I. nus, ſed vt ſpecies, propter duo. Primum, quia proximè contractum per indiuiduales differentias deſcendit, ſic enim concipitur per hæc indiuidua, vt animal per hoc, & illud animal, ſed quod proximè contractum concipitur, & ſignificatur per indiuiduales differentias, nō concipitur, & ſignificatur vt genus, ergo nec de his indiuiduis tanquam genus enunciabi-
II. tur. Secundum, quia quod concipitur vt proximè contractum, per differentias indiuiduales, tanquam perfectum iam, & completum in propria natura concipitur, & ſignificatur, non ergo vt genus, quod ex propria conditione cō-
119. cipitur, vt imperfectum in natura eſſentiali, & perfectibile per eſſentiales gradus differentiarum, natura ergo generica comparata ad hæc indiuidua, vt totum completum, & actuale cōcipitur, & vt tale de illis enunciatur, vt ſpecies igitur, & non vt genus: quare ſub tali modo prædicandi ad prædicabile ſpeciei pertinebit, ſub cuius definitione comprehenditur: & hæc erat vltima pars aſſertionis noſtræ. Ex qua intelligitur genus, vt prædicatur de indiuiduis genericis, non excludi à Porphyrio à definitione præſenti, cum non vt genus enuncietur, ſed ſolum excludi cenſetur, in quantum de indiuiduis prædicatur ſpecificis, vt aſſertio prima docuit.

III. Aſſertio. Poſtrema aſſertio, genus eadem relatione ſecundum ſpeciem refertur ad ſpecies, & earū indiuidua, non tamen eadem ſecundum ſpeciem, ſed diuerſa refertur ad ſpecies, & ad in-
120. diuidua generica. Priorem partem huius aſſertionis ſic probo. Genus vt genus prædicatur eodem modo de ſpeciebus, & earum indiuiduis, nempe incompletè, vt iam oſtendi, ergo ſub eadem ratione formali ad vtraq; refertur, & propterea eadem relatione, nam licet diuerſæ ſint ſpecies ab indiuiduis, eodem modo genus participant, eodem modo de illis enunciatur, ſolam partem enuncians, ergo diuerſitas hæc materialis eſt, quæ cum identitate formali ſtare optimè poteſt.

Neque aliquid refert, quod ſpecies proxi- Occurritur
me, indiuidua vero remota quadam ratione dubio.
reſpiciat, cum eundem modum incompletum
generi proprium retineat ſemper: ex quo ratio 121.
formalis prædicandi, & reſpiciendi ſubiecta penſatur, & non ex propinquitate.

Poſterior verò pars eiuſdem aſſertionis, ex
præiactis fundamentis manifeſta eſt, nam ge- Probatur
nus, vt incompletum quid reſpicit ſpecies, ac II. pars.
de illis enunciatur, indiuidua vero generica
ſub modo totius actualis, atque completi, ſub
quo de illis enunciari oſtendi, ergo ſunt termi 122.
ni genericæ relationis formaliter diuerſi, ab ſpeciebus, ſed relationes diſtinguūtur ſpecie per terminos formaliter diuerſos, ergo diſtincta erit ſecundum ſpeciem relatio, qua genus reſpicit proprias ſpecies, & propria indiuidua generica, de quibus oſtendimus non medijs ſpeciebus à genere reſpici, ſed proximè, & abſque vllo medio, ſicut quælibet ſpecies atoma, reſpicit propria indiuidua.

Et ſi quiſpiam ſcire velit, an genus eadem relatione, non ſolum ſecundum ſpeciem, ſed etiam ſecundum numerum referatur ad om-
nia indiuidua generica, & pariter eadem nu- 123.
mero relatione referatur ad omnes ſpecies, & ad omnia earum indiuidua. Reſpondeo, dubiū hoc non eſſe præſentis inſtituti, ſed ad prædicamentum *ad aliquid* ſpectare, vbi differetur, an relatiuum eadem numero relatione referatur ad plures terminos eiuſdem conditionis, vt pa-
ter eadem numero relatione, vel diuerſis refe- 124.
ratur ad plures filios, quos genuit. Sed ex his, quæ circa hanc quæſtionem ſtatuta à nobis ſunt in commentarijs illius capitis, vno verbo reſpondere poſſumus, eadem numero relatione referri genus ad omnia indiuidua generica, & rurſus per aliam numero relationem reſpicere ſpecies omnes, & omnia illarum indiuidua, cuius rationem vſque ad prædicamentum, *ad aliqid*, expectandam cenſemus.

(∴)

QVAE-

QVAESTIO SEXTA.

An vna ſit realis indiuiduorum ratio, per ſecundam definitionem indiuidui à Porphyrio explicata.

INtentionis ſecundæ fundamentum natura realis eſt, quæ ab ea denominatur in cũctis prædicabilibus, atque ſuo etiam modo tantundem in indiuiduo reperitur, quod cum terminus ſit ſpecificæ relationis, meritò Porphyrius conditionem illius explicare in calce præſentis capitis conſtituit, & quidem explicatione duplici, vt realem eius naturam, atque etiam ſecundam intentionem denominantem vtcunque capere poſſimus. Libet autem ordinem illius non nihil inuertere, & ſecundam definitionem primo loco examinare vt reali fundamento expoſito, melius ſecundã intentionem intelligamus.

Bona eſt definitio indiuidui à Porphyrio deſignata.

SED prius quam ad rem veniamus, duo explodenda ſunt ſingularia extrema, definitioni ipſi, atque explanationi eius planè aduerſa. (Duo extrema reijciẽda.) Aduerſatur in primis definitioni illud, quod moderni quidam contendunt, vitio
126. non carere, quia dum indiuiduum eſſe, ait, illud, cuius proprietatum collectio in vno reperta, non inuenitur in alio, non ſatis cuiuſq; indiuidui vltimam rationem attingit, cum exploratum ſit, omnes vnius indiuidui proprietates in alio eſſe, licet caſu contingat, aliquam ei deeſſe, ergo nec repugnabit eam definitionẽ pluribus conuenire, quod profectò vitio, ac non leui adſcribendum eſt.

Vniuerſa tamen Dialecticorum ſchola eiuſmodi Porphyrij definitionem probat, & recepit, neque vllus eſt illius interpres, his exceptis, qui ſimilem defectum ei imponat, etenim licet quidditatiua, vel eſſentialis non ſit, neq; talis definitionis capax ſit indiuiduum, vtcunque tamen eius naturam ita explicat, vt exacta
127. in ſuo ordine, atque genere cenſenda ſit: poſſibile eſt proprietates omnes indiuidui in communi conſideratas, pluribus alijs conuenire, cæterùm, ſi ſub tali gradu, modo, cæteriſque circumſtantijs conſiderentur, ac ſimul accipiantur, impoſſibile eſt vniuerſam congeriem pluribus eſſe communem, & cum propria ſit indiuidualis differentia nobis ſæpè occulta, proprietatibus innoteſcit, quemadmodum in ſpeciebus contingit, quas frequenter Ariſtot. per proprietates definit, quæ eſſentiales differentias indicant, iuuant enim accidentia non parum ad cognoſcendam ſubſtantiæ quidditatem, vt teſtatur ipſe 1. libro de anima textu 11. hiſce verbis: *Accidentia conferunt, ſecundum magnam partem ad cognoſcendum ipſum quid eſt.* Nõ eſt igitur vitio vertendum Porphyrio, quod indiuidui naturam per proprietates explicuerit, quæ, ſi vt expoſitum eſt accipiantur, propriam cuiuſque indiuidui differentiam conſtituentem, ac diſtinguentem ipſum ab alijs oſtendunt.

Ab ea igitur calumnia liberata indiuidui explicatione, extat ſecundo loco Magiſter Soto, quæſtione vnica huius capitis, in ſolutione ad ſecundum argumentum affirmans, definitum eius non eſſe naturam indiuidui realem, ſed ſecundam intentionem formale definitũ eſſe, reale verò indiuiduum, tanquam ſubſtratum atque denominatum ab ea, non ſecus, ac in prima definitione, in qua dicitur eſſe prædicabile de vno, nec ſecus, ac in vniuerſis prædicabilium definitionibus explicatur ſecunda intentio, tanquam formale definitum, prima verò vt materiale.

Singularis tamen eſt huiuſmodi prædicatio & à poſterioribus meritò expulſa, cum verba omnia in definitione poſita proprietates reales indiuidui contineant, quæ abſque dubio ei conueniunt, citra operationem intellectus, & non in quantum ſecundæ intentioni ſubſtat, realis igitur natura indiuidui definitũ eſt, & nullatenus ſecunda intentio denominans. (Reijcitur prædicta ſententia.)

Quo ex communi omnium interpretum conſenſu ſtatuto, illud controuerſiæ locum habet, circa præſentem definitionem, ſit ne aliquid reale cunctis indiuiduis commune, atq; vniuocum per eam explicatum, vel quodlibet indiuiduum determinatum dumtaxat explicetur, nempè Petrus, Ioannes, Franciſcus, ac cætera, cuiuſcunque ſpeciei illa ſint. 128.
Vbi etiam tanquam certum conſtituendum eſt, nemine diſſentiente, indiuidua accidentium, vt hoc album, illud quantum, non eſſe, hac explicatione definita, ſed indiuidua dumtaxat ſpecierũ ſubſtantiæ comprehendere, eiuſmodi namque ſunt, quæ plures, ac diuerſas proprietates habent,

habent, his carminibus frequenter explicatas.

Forma, figura, locus, tempus, cum nomine ſanguis.

Patria, ſunt ſeptem, quæ non habet vnus & alter.

Ita, vt formæ nomine ſingularis complexio intelligatur. Figuræ, partium proportio, locus vero eam terræ, vrbis, vel etiam domus partem indicet, in qua quiſpiam in lucem editur, tempus vero ipſius generationis momentum, vbi etiam clauditur certa conſtellatio, ſub qua natus eſt, nomen, quod ei impoſitum eſt, parentem indicare ſolet, proſapiam vero ſanguis. Patria non habet eandem ſignificationem ac locus, vt putat Magiſter Oña, qui ideò poſtremum verſiculum redundare arbitratur, & primum ſufficere: vniuerſalior enim eſt Patriæ ſignificatio, quæ regionem, prouinciam

130. atque etiam vrbem, vel oppidum importat, loci vero contractior: cum determinatam ac ſingularem non ſolum regionis, vel vrbis, ſed etiam domus partem propriè ſignificet.

Rationes in vtramq; partem referuntur.

HVC igitur cõtrouerſia refertur, an ſingularia ſubſtantiæ, ſub vna aliqua ratione reali, atque vniuoca indiuidui cõueniant, quam ſignificat indiuiduum vagum, vt quidam homo, ſub qua præſenti ſunt explicatione definita. Ex vtraque enim parte non leuis militat dubitandi ratio: ex affirmatiua quidem, nam definitio non ſolum communis eſt cunctis ſingularibus ſubſtantiæ, ſed æque illis conuenit, illud ergo quod definitur, commune erit, atque æquè conueniet vniuerſis, & ex conſequenti omnium comparatione vniuocum, niſi fortè velis, definitionem, nomen duntaxat indiuidui realis explicare, vt nominales poſuere, quod iam diu ab ſcholis relegatum eſt, conſtitutumque de rebus ipſis traditas eſſe definitiones: circa quas formæ verſantur, aliquid igitur reale ex-

132. plicatur, idque commune erit, & vniuocum: definitio etenim vna eſt, & non plures, vnum igitur erit adæquatum definitum, vt in cæteris definitionibus contingit, præſertim cum ſingulares proprietates in particulari, quibus indiuiduali ratione differunt indiuidua, non explicet definitio, ſed in communi indicet non eſſe in alijs, quæ in vno repetiuntur, & certè, ſi quodlibet ſingulare in particulari explicandum eſſet, non ſolum non eſſe vna definitio, ſed tot, quot ſunt ſingularia & cum ſint infinita, vt ex Platone Porphyrius attulit, non niſi infinitæ ſufficerent definitiones.

Ex negatiua vero parte extat alia, non minus efficax dubitandi ratio: definitio explicat naturam rei ſingularis, ergo non poteſt conuenire alicui rationi vniuerſali, cum oppoſitæ ſint rationes vniuerſalis, & ſingularis, vel ſaltem diuerſæ adeò, vt non valeant vnica definitione comprehendi. Idque manifeſtum 131. efficietur, ſi verba definitionis penſemus, collectio enim proprietatum ſingularium, quæ in vno reperitur, cæteris non conuenit, proprietates item ſingulares non conueniunt vniuerſalibus, vni etiam hanc proprietatum collectionem, & non alijs conuenire, de rebus dumtaxat ſingularibus verificatur, nam communis ratio omnia ſingularia comprehendit, à nullo diſtinguitur, tam ergo repugnat commune aliquid eſſe definitum, quam definitionem ipſam definito non poſſe adaptari.

Sententia negans dari aliquid reale commune indiuiduis.

PArtem negantem tenuere Magiſter Soto in p.rimis, qui idcirco ad ſecundam intentionem declinaſſe videtur, ne conuinceretur commune aliquid reale eſſe dandum, in quo indiuidua conueniant, & Magiſter Oña quæſt. 2. articul. 4. & 5. atque alij ex modernis non pauci, cuius ſententiæ hæc ſunt argumenta. Cõmunis ſententia.

Primum differentiæ indiuiduales, quibus conſtituuntur, ac diuiduntur, ſunt vltimæ, cùm indiuiduum non ſit amplius diuiſibile in inferiora, nec ſecundum differentiam formalem, neq; materialẽ, igitur ſunt vltimò diſtinctiue, atq; adeò primo diuerſæ, hoc eſt ex ſe, ac ſe totis diuerſæ, quare ſequitur euidenter, neque in aliquo poſſe conuenire, & longè minus eſſe rationes, quibus indiuidua ipſa, quæ conſtituũt, conueniant, ac tandem indiuidua, vt talia ſunt, hoc eſt per differentias indiuiduales conſtituta, ac diſtincta (ſic enim explicantur præſenti definitione) non conueniunt in ratione vna, quæ definiatur, qua propter quodcunque nomen indiuidua ſignificans, ſiue communiſſimum, quale eſt quædam ſubſtantia, ſiue particulare, vt quidã homo, æquiuocũ Argum. I.

eſt, eorum comparatione cùm multa ſignificet, quæ ſub illo conuenire repugnat, niſi ſolo nomine.

II. Arg. Secundò. Indiuidua duo tantum habent & naturam vniuerſalem, ſeu ſpecificam, in qua conueniunt, & indiuidualem differẽtiam, qua diſtinguuntur, vt in Petro ſolum conſideramus naturam humanam, in qua cum Ioanne conuenit, & ſingulares eius proprietates, quibus indicatur propria differẽtia indiuidualis, eum conſtituens in eſſe talis indiuidui, ac diſtinguens à cæteris alijs: ratione naturæ cõmunis, nomine etiam communi ipſius ſpeciei ſignificantur, non proprijs, vel ſingularibus, qua propter ſub definitione hominis comprehenduntur, at in quantum ſuis proprijs differentijs diſtincta ſunt, nominibus ſignantur proprijs, nihil igitur cõmune habere poſſunt, in quo conueniant, niſi velis in quantum diuerſa ſunt, conuenire, quòd planè repugnat,

134. qua propter non poſſunt communi aliqua definitione explicari, communi inquam, quæ realis ſit, nam ſub ſecunda intentione conuenire poſſunt, vt de primis generibus cap. præcedenti conſtitutum eſt, & quæſtione ſequenti videbimus de eiſdem indiuiduis. Idq; confirmare poſſumus exemplo ſpecierum, plures etenim ſpecies eiuſdem generis cõuenire poſſunt in natura reali generica, quàm participant, in ratione etiam ſecundæ intentionis, à qua ſub ſecundo prædicabili denominantur, at in quantum ſuis atomis differentijs diſtinguũtur, nihil commune habere poſſunt, vnde neque commune nomen reperitur, quo ſignificentur, vt de homine, & leone conſtat, qui in natura reali animalis conueniunt, & ſub ſecunda intentione ſpeciei eadem ratione deno-

135. minantur, at in quantum per proprias differẽtias ſpecies ſunt diuerſæ, non poſſunt vniuocam conuenientiam habere, nec per vnam definitionem explicari. Maiori igitur ratione de indiuiduis idem cenſendum erit, in quibus earundem ſpecierum materialis diuiſio ſiſtit. Vnde ſequitur, ſi aliquo nomine communi ſignificantur vniuerſa indiuidua ſubſtantiæ, vel particulari ſingulares homines, æquiuocum eſſe plura ſignificans penitus diuerſa, non ſecus ac nomen canis.

Confirmatur exẽplo.

Vltima rat. Poſtremo, ſi ſpecies ſecundùm vltimas rationes differentiarum, quibus diſtinguũtur, atque etiam indiuidua ſub aliqua vna ratione

136. conuenirent, ſequitur procedendũ eſſe in infinitum, atq; adeò præter vltimas differentias alias eſſe ponendas eis inferiores, quorum vtrumq; ſatis abſurdum eſt, ſequela autem inde probatur quia ſi ſub ratione, qua diuerſa ſunt, conuenire admittis, ſequitur alijs differentijs eſſe diſtincta, cùm notum ſit commune prædicatum particularibus eſſe differentijs in inferiores rationes diſtinguendum, tunc ergo tales differentiæ infimis erunt inferiores, ac rurſus in quantum eædem ſpecies, vel indiuidua eiſdem ſunt differentijs diſtincta, neceſſarium eſt conuenire, alijſque differentijs reſpectu eiuſdem conuenientiæ differre, & ita in infinitum abeundum erit: conſtituendũ etiã erit, inter quaſcunq; ſpecies, & ſuũ proximum genus medium quoddã prædicatũ, commune quidem eiſdem ſpeciebus, in quantum ſuis differentijs ſunt diuerſæ, & ſi hoc verum ſit, verũ eſſe non poteſt illud, quod Porphyrius ex Platone attulit, diuiſionem prædicamentalem ſiſtere in atoma ſpecie, neque ad indiuidua procedere, ſed tanquàm infinita eſſe relinquenda: etenim ſi vnam habent communem rationem, in qua conueniunt, vſque ad illam diuiſio procedere poterit: hæc item poterit propria definitione explicari, & cum vniuocum ſit indiuiduorũ prædicatũ, aliud conſtituendum erit pro illo prædicabile: cũ exploratũ ſit, nec genericum eſſe, vel ſpecificum, ſed ab ijs, alijſque tribus poſtremis longe diuerſum, quæ omnino abſurda ſatis eſſe conſtat. 137.

Probant ab inconuenienti.

Vera opinio admittens aliquid reale vniuocum indiuiduum.

Oppoſitam ſententiam aſſeuerantem, aliquid reale commune, atque vniuocum comparatione indiuiduorum ſubſtantiæ, definitum eſſe formale præſentis definitionis, conſtanter defendit Diuus Thomas quæſtion. 9. de potentia, articulo. 2. ad primum, & prima part. quæſt. 29 art. 1. ad primũ, atque expreſſius quæſt. 30. art. 4. quibus in locis indiuidua ſubſtantiæ conuenire ait, in modo particulari eſſendi, & hoc eſſe definitum à Porphyrio, & Ariſt. cap. de ſubſtãtia, dum primam ſubſtantiam explicans, ait, eſſe, quæ neque in ſubiecto eſt, neque de ſubiecto dicitur, hoc demum in definitione perſonæ explicari, eandem ſententiam ſequitur Caietanus dubio 2. circa definitionem indiuidui excitato, & in prædicamento ſubſtantiæ inter exponendam definitionem primæ ſubſtantiæ, & 1. part. quæſtio. 29. articul. 1. atq; etiam Doctor Cantetus 138

Oppoſita ſententia probabilior

Porphyrius Ariſt.

tetus cap. præſenti in expoſitione huius definitionis, & cap de ſubſtantia circa expoſitionem definitionis primæ ſubſtantiæ, & multis modernis placuit, quam ego tanquam dialecticæ, & metaphyſicæ principijs valde conſentaneam libenter amplector.

Reſoluitur quæſtio.

139\. Nota. PRius tamen à nobis explicanda erit, & rurſus rationibus confirmanda. Adnotare igitur oportet, ex doctrina D. Thomæ eiſdem locis: hæc nomina prima ſubſtantia, ſuppoſitum, perſona, ſingulare, atque etiam indiuiduum realiter acceptum, eandem prorſus rem ſignificare ad ſubſtantiæ prædicamentum ſpectantem, videlicet ſingularem, atque incommunicabilem, quæ prima ſubſtātia dicitur, in quantum per ſe ſtat, in ſe ſuſtentatur, non in alio, ſuppoſitum vero, ſeu Græcè hypoſtaſis, ratione ſubſiſtentiæ, quę eſt vltim' terminus, ac perfectio ſubſtantialis naturæ, perſona vero in quantum hanc ſubſtantiam habet in natura rationali, vel intellectuali, quę omnium perfectiſſima eſt: ſingulare appellatur in quantum naturam vniuerſalem contractam, atque appropriatam denotat, ac tandem

[Margin: Pro vera ſẽtentia.]

140\. indiuiduum, vt eſt vna numero, hoc eſt in ſe indiſtincta, & à quocunque alio ſeparata, omnibus autem his nominibus nominamus Petrum, vel Ioannem iuxta prædictas conſiderationes. Conueniunt autem omnia hæc, in quantum de natura communi non dicuntur, ſed rem determinatam particularem modum eſſendi habentem denotant: vnde ſequitur eandem prorſus eſſe controuerſiam, an in definitione primæ ſubſtantiæ ab Ariſt. deſignata in eo prædicamento, ſi realiter accipiatur, in

[Margin: Boetius.]

definitione perſonæ à Boetio conſtituta lib. de duabus naturis, perſona eſt rationalis naturæ

141\. indiuidua ſubſtantia, quæ à Diuo Thomam explicatur, & recipitur, atque ab vniuerſa theologorum ſchola, ac demum in præſenti definitione indiuidui à Porphyrio propoſita aliquid reale commune, atque vniuocum vniuerſis ſingularibus definiatur, negat ſententia prima, affirmat ſecunda, fulcitur autem ijs rationibus. Indiuiduum, vel ſingulare realiter acceptum non eſt aliud, iuxta omnium ſententiam, quam indiſtinctum in ſe, & à quocunque alio diſtinctum, cum ſit quidpiam reale, vtrumque autem cunctis indiuiduis eſt commune, æquè illis conueniens, ergo vnicam habent rationē, vnica definitione explicabilem, iuxta quam eiuſmodi prædicationes verificantur, Petrus eſt reale indiuiduum, vel ſingulare, Ioannes eſt indiuiduum reale.

[Margin: I. Ratio huius ſẽtentię [illegible].]

Et ſi forte oppoſueris, definitionem æquiuocorum ab Ariſtotele deſignatam in ante prædicamentis, ęquiuoca ſunt, quorum nomen eſt commune, ratio vero ſubſtantiæ nomini accōmodata penitus diuerſa, quæ videtur indiuiduo vago conuenire: cum plura ſingularia ſignificet, vt diuerſa ſunt per indiuiduales differentias: quare nihil commune vniuocum ſub tali nomine habere poterunt, ſed in ſolo ipſo nomine conuenient. Reſpondeo, diuerſa quidem eſſe ſingularia ab indiuiduo vago ſignificata, vt Petrus, & Ioānes, à quodā homine, ſed non ſignificantur, vt diuerſa, imò potius, vt conueniunt in modo eſſendi ſingulari, à qua conuenientia abſtrahitur cōmunis conceptus, quem formaliter ſignificat indiuiduum vagum, quare negādum eſt, quod ei conueniat definitio æquiuocorum. 142.

Secundò, definitio perſonæ communis eſt, atque etiam æquè conueniens cunctis indiuiduis ſubſtantiæ, & ideò perſona ipſa, non ſolo nomine, ſed etiam conceptu, vel ratione eadem de illis enunciatur, vt in his prædicationibus Petrus eſt perſona, Paulus eſt perſona, & ſimilibus conſtat: quod vſque adeò verum eſt vt Auguſt. & nomen perſona, & rem ipſam eodem nomine ſignificatam, cōmunē eſſe Patri, & Filio, & Spiritui ſancto in diuinis conſtanter docuerit lib. 7 de Trinitate cap. 4. his verbis, *propterea dicimus tres perſonas diuinas, quia commune eſt eis, id quod perſona eſt*, eiuſque ſententiam D. Thomas, ſuperius recenſitis locis, & ſequitur, & veram eſſe egregie oſtendit, ſi igitur res ſingulares in ratione perſonæ vniuoce conueniunt, plane ſequitur in ratione etiam reali indiuidui, vel ſingularis vniuoce conuenire, ſub qua eadem definitione à Porphyrio poſſunt explicari. Idemque efficaciter confirmat verbum illud in definitione perſonæ collocatum, ſubſtantia indiuidua, quæ idem prorſus ſignificat cū indiuiduo, vel ſingulari ſubſtantia, commune autem eſſe cunctis ſingularibus, non ſecus ac perſonam, ſatis conſtat. non ergo repugnat indiuidua ſubſtantiæ realiter accepta eadem definitione explicari. ſcio quoſdam, Perſonam, ac definitionem prædictam illius, iuxta rationem, & modum ſecundarum intentionum eſſe accipiendas affirmare, non modo reali, vt

[Margin: II. ratio. 143.]

 pri-

prima part. quæſt 30.art.4. retulit D. Thom. quorum ſententiam efficaciter ibidem repellit, cum notum ſit realem eſſe rationem perſonæ, & citra operationem intellectus rebus conuenire, tantundemq; de ſingulari, vel indiuidua ſubſtantia exploratum eſt.

Vltima rat. Poſtremo, quodlibet indiuiduum ſubſtantię importat naturam ſpecificam, modo particulari ſubſiſtendi determinatam, ex his namq; duobus completur propria ratio, & conceptus Petri, & Ioannis, cæterorumque indiuiduorum ſubſtantiæ, quemadmodum ergo ab hac natura ſubſtantiæ, vel hominis abſtrahibilis eſt conceptus communis naturæ ſubſtantialis, aut humanæ, pari ratione, à tali modo ſubſiſtendi particulari, huius, & illius indiuidui abſtrahibilis erit cōmunis conceptus par-

144. ticularis, vel ſingularis modi ſubſiſtendi, qui vniuerſis indiuiduis communis erit, ſub quo præſenti definitione explicantur, cum proprietatum collectio, talem modum, vel differentiã indiuidualem denotet.

Idque confirmari efficaciter poteſt, nam eiuſmodi ſyllogiſmus optimus eſt, vt pote in dari conſtitutus, omne indiuiduum eſt incōmunicabile, Petrus eſt indiuiduū, ergo eſt incommunicabilis, vna autem ex ſyllogiſmi legibus eſt, vt medium non ſit æquiuocum, ergo indiuiduum, quod eſt medium, nō eſt ęquiuocum comparatione omnium indiuiduorum, ſed vniuocam habet rationem, vel vitioſus eſt talis ſyllogiſmus, in quo ſicut accipitur tanquàm medium ad inferendam incommunicabilitatem Petri, poteſt indifferenter ſumi ad inferendam incommunicabilitatem cuiuſuis alterius ac tandem rationes dubitandi in fauorem huius partis præiactæ videntur conuincere: nam cum definitio ſit realis, per reales proprietates aſſignata, aliquid reale explicare debet, non ſingula indiuidua, quia communis eſt, ergo vel communem rationem realem, vel nihil, hoc non poteſt concedi, ergo illud erit neceſſario admittendum.

Obſeruationes ad prædictam ſententiam, & ſolutionem rationis negatiuæ partis in principio poſitæ.

CAeterum inter conceptum abſtractum ab indiuiduis ratione naturæ, ex vna parte, & conceptum ſingularis modi ſubſiſtendi ab eiſdem abſtractum, ex alia, illud eſt diſcriminis (vt viam ad argumenta oppoſitæ ſententiæ ſoluenda aperire incipiamus) quod communis conceptus prior eſt naturæ completæ ex genere, ac differentia compoſitæ, atque idcirco conceptus ſpeciei merito appellatur, vt ſi conceptum hominis à Petro, & Ioanne abſtractum accipiamus, conceptus vero poſterior non eſt naturæ, ſed modi: quapropter quaſi incompletus, & modalis appellatur: etenim indiuiduationis principium, quodlibet illud ſit, & quælibet indiuidualis differentia, nō ſunt niſi modus quidam naturæ, cui adiunguntur. vnde infero primo, eiuſmodi rationem communem indiuidui ſubſtantialis, vel etiam ſpecialem indiuiduorum naturæ humanæ, aut cuiuſuis alterius quæ his nominibus, hic homo, vel quidã homo, ſignificatur, non conſtituere aliud prædicabile à quinque diſtinctum, licet vniuerſalis ſit, & prædicabilis de pluribus vniuoce, & licet verè, & propiè non prædicetur tanquam genus, ſpecies, differentia proprium, vel accidens, vt optimè docet D. Tho.1.p. q. 30. art.2. ad 3. cuius ea eſt ratio, quia prædicabilia ſunt capita quædam, ad quæ prædicationes naturæ completæ conficiendis demonſtrationibus aptæ referuntur (eiuſmodi enim eſt finis, ad quem prædicabilia, & prædicamenta ordinantur) illæ igitur prædicationes prædicabilia conſtituunt, ac diſtinguunt iuxta modos prædicandi diuerſos, quæ ex ſubiectis, & prædicatis naturæ completę proprietatum, vel accidentium illius conſtituuntur, quæ vero ex modis, non per ſe, ſed quaſi reductiue ad prædicabilia ſpectant, & talis cum ſit eiuſmodi cōmunis ratio particulariter eſſendi, vel exiſtendi, indiuiduis conueniens de eiſdem indiuiduis enunciatur, non valens diſtinctum prædicabile conſtituere, ſed ad prædicabile ſpeciei, aut differentiæ referenda eſt ob maximam cum prædicationibus horum prædicabilium ſimilitudinem.

Secundo infero, perperam Caietanum aſſeueraſſe ſextum prædicabile pro his, ac ſimilibus prædicationibus conſtituendum fore, quia modum diſtinctum prædicandi ſortiuntur, non enim in quid, neque in quale enunciatur prædicatum de ſubiecto, ſed in eiuſmodi, nec vitio (ait) vertēdum eſſe Porphyrio, quod de vniuerſis prædicabilibus non diſſeruit, ſi quidem ipſe tantum promiſit, ſe acturum de illis quanquam numeratis. Hæc inquam ſententia Caiet. tanquam ſingularis, & minus vera, ac neceſſaria explodenda eſt, nam præter deſigna-

Nota. 145. Sententia & illatio. 146. 147. Secunda illatio cōtra Caietanū. 148.

ſignatam à nobis rationem extat aliá non minus efficax.

Ratio efficax contra eundem.

Modus rei, vt in quibuſcunque conſtat ad eam ſpeciem refertur, quam res ipſa, cuius eſt, conſtituit, ſed eiuſmodi ratio ſingulariter exiſtendi, non eſt aliud quam modus ipſius naturæ ab ipſis ſingularibus participatus, ergo non conſtituit diſtinctum modum prædicandi ab eadem natura, ſed ad eandem refertur, atque ex conſequenti, nec diſtinctum prædicabile, cum notum ſit prædicabilia diſtingui ſpecie per diſtinctum modum prædicandi.

Obſeruandum ſecundo. D. Thom.

Obſeruare ſecundò oportet ex doctrina eiuſdem D. Thomæ 9. de potentia articulo ſecundo ad primum; quodlibet particulare indiuiduum duobus modis poſſe conſiderari, primo quidem ſub particulari, ac determinata ra-
148. tione indiuiduali, quo pacto, proprio nomine differentiam illius indiuidualem denotante, ſignificatur, & eiuſmodi eſt materialis illius conſideratio, vt ſi Petrum, & Ioannẽ, in quantum his nominibus ſignificantur, conſideremus. alia eſt formalis eorundem conſideratio in quantum particulari modo exiſtunt, & iſti homines ſunt per differentias indiuiduales; & ſub conſideratione priori, ait D. Thom. non poſſunt in vna eademque ratione conuenire, neque vna eademque definitione explicari, ſed penitus diuerſi ſunt. Exemplum accipere poſſumus valde ſimile in ſpeciebus, nam ſi hominem, & leonem, in quantum quilibet conſtituitur in determinata ſpecie per propriam differentiam ſpecificam conſideres, non con-
149. ueniunt in natura aliqua, nec eadem definitione explicãtur; ſecus vero, ſi ſub natura animalis, quam participant: iuxta hanc ergo diſtinctionem definitio indiuidui aptanda eſt rebus ſingularibus, in quibus id in primis conſideramus, quod indiuidua, aut ſingularia ſunt, & hæc ratio communis eſt eis, ſub qua per determinatas ſingularitates ſeparantur: vtrumque cernimus in Petro, & Ioanne, quibus commune eſt naturam humanam ſingularem habere, diſtinguuntur vero, quia Petrus hanc naturam humanam habet, hoc eſt determinatam hac ſingularitate, Ioannes vero aliam, hoc eſt diuerſa ſingularitate determinatam: & quemadmodum ratio prior communis eſt eis, ita communi definitione eam explicante definiri poſſunt: ratio vero poſterior primo diuerſa in vtroque ac propterea nequit communi definitione explicari, id ergo, quod definitur, erit ſingulare, vt ſic, ſub quo comprehenduntur omnia ſingularia, ſicut ſub homine ſingulares homines.

Exemplũ.

Quomodo indiuidui definitio ſit aptanda.

Ratio dubitandi ſoluitur.

Atque his plane ſoluitur ratio dubitandi propoſita, ſoluitur etiam ſecundum illius argumentũ in eo deficiens, quod quidem vnam dumtaxat conſiderationem indiuiduorum expreſſit, quam nos ſub priori membro præfatæ diſtinctionis comprehendimus, ſub qua libenter admittimus nihil commune poſſe habere indiuidua, ratione cuius vna, eademque definitione explicentur. Secundam vero prætermiſit, & iuxta illam negamus, ſolo nomine conuenire indiuidua, ſed in conceptu et- 150.
iam reali, non quidem naturæ, ſed modi particulariter exiſtendi vniuerſis communis, ſub qua conſideratione indiuidua ſubſtantiæ appellantur, de quibus verificatur, vt talia ſint, quia collectio proprietatum, quæ reperitur in vno, in alio nequit inueniri.

Secundum argumentũ ſoluitur.

Argumentorum ſolutiones.

Solutio ad primum argumentũ.

PRimo autem argumento ſic occurrendũ eſt, principia indiuiduationis, ſeu differentiæ indiuiduales, quæ ab eis accipiuntur, ſunt quidem primo diuerſæ, quia ſecundũ proprios conceptus non conueniunt, cęterum 151.
in officio conſtituendi, ac diſtinguendi indiuidua conuenire neceſſe eſt, ſi quidem commune eſt omnibus, facere indiuiduum à ſe indiſtinctum, & à quocunq; alio diuiſum, commune eſt eis ſpecificam naturam contrahere, vt particularem modum ſubſiſtendi habeat, atque re ipſa incommunicabilis ſit, cum tamẽ ab his differentijs abſtracta pluribus ſit communicabilis, ex eiuſmodi autem conuenientia in officio cõſtituendi, ac diſtinguendi abſ-
trahibilis eſt conceptus modalis, vniuerſis 152.
indiuiduis communis, qui formaliter appellatur conceptus indiuidui, vt ſic, & iſte eſt, qui tanquã ratio communis definitur, à quo ſingularia omnia talia appellantur, atq; idem reperitur in differentijs ſpecificis, quæ licet ſint conceptus primo diuerſi, ex diuerſis perfectionis gradibus deſumpti, officio tamen conueniunt, cum commune omnibus ſit, diuidere genus, & conſtituere ſpeciem. Vnde Porphyrius capite de differentia, ſub communi iſto officio eas definit, dicens, *proprijſſima differentia eſt, quæ diuidit genus, & conſtituit ſpeciem*, & rurſus *proprijſſima differentia eſt, quæ facit aliud*, id eſt ſpecie diſtinctum; itaque ſpeciem diuerſam conſtituit, quæcumque differentia ſpecifica, ſed modus conſtituendi, genus eſſentialiter di-

Porphyr.

ter diuidendo communis eſt, atque adeò con-
ceptus vniuocus cõmunis abſtrahi ab eis po-
teſt; non quidem naturæ, vel alicuius gradus
Conceptus modalis dicitur conceptus indiuidualis. perfectionis, ſed modi, atque officij, qua pro-
pter conceptus modalis appellatur, eſſe autem
talem notiſſimum eſt, cum tale ſit differentia-
rum munus, talis ſit actus in ordine metaphy-
ſico genus diuidere ac ſpecies conſtituere, eſto
enim ſpecies ſecundæ intentionaliter ſumpta,
formaliter ſit ens rationis, fundamentum au-
tem, quod denominatur à ſecunda intentione
153. logica, metaphyſica ſpecies eſt, compoſita ex
conceptibus realibus obiectiuis generis & dif-
ferentiæ, qui ex diuerſis perfectionis gradibus
phyſicis formantur, ac diſtinguũtur ab intel-
lectu. Ex his plane intelligitur eiuſmodi con-
ceptum modalem, non eſſe medium inter ſpe-
cies, & proximum eorum genus; quia diuiſio
prædicamentalis, & metaphyſica generis, in
ſuas ſpecies, ad quas conſtituendas per diffe-
rentias contrahitur, prædicatorum dumtaxat
eſt, diuerſos naturæ gradus continẽtium; com-
mune igitur modale prædicatum, medium in-
ter genus, & proprias ſpecies nullum conſti-
tuit. Hæc autem adeò vera ſunt, & neceſſaria,
Nota. vt in modis intrinſecis prædicamẽtorum, qui-
bus primo diuerſa conſtituuntur, eadem con-
uenientia officij reperta ſit, cum ſimilem mo-
154. dum omnes habeant conſtituendi reale præ-
dicamentum, primo diuerſum ab alijs, atque
adeò ſimilis conceptus modalis vniuocus ſit,
ſub eiuſmodi conſideratione ab vniuerſis ab-
ſtrahibilis, abſque præiudicio analogiæ, quæ
in gradu entitatis ponitur, non in modo, vel
officio ipſorum modorum. Niſi forte quis vel-
let analogicam eſſe hanc conuenientiam, ad
huc in modis, poſtquam vnus eorum ſubſtan-
155. tiam, accidentium genera alij conſtituunt:
quod tamen, vt verum fatear, minus cum ra-
tione coniunctũ mihi videtur, nam & ſi quæ-
dam genera ſint accidentia, atque adeò entia
ſecundum quid, cum primo genere ſubſtantię
collata, cæterum modus conſtituendi prima
genera ſeipſis diuerſa, ex æquo conuenit ac-
cidentium, & ſubſtantiæ modis, neque enim
eſſe in alio minus diuerſum conſtituit acci-
dens à ſubſtantia, quam eſſe per ſe ſubſtan-
tiam ab accidenti, cùm eſſe primo diuerſum
vnum ab alio in eo ſitum ſit, quòd nihil com-
mune vniuocum gradum entitatis, vel perfe-
ctionis importans, habere valeant, eiuſq; ſint
rationes, aut naturæ entitates ipſę.
Ad vltimũ reſp. Neque tamen infertur ex tali differentia-
rum indiuidualium conuenientia, vt poſtre-
mo argumento fiat ſatis, procedendum eſſe
in infinitum, nam cum modalis ſit, atque of-
ficij potius quam naturæ, vel gradus perfectio-
nis, non eget alia differentia diuidente, ſed ab
eiſdem differentijs iuxta proprios conceptus
conſideratis ſufficienter diuiſa cenſetur, atque 156.
indiuidua ipſa, vltima diſtinctione ſeparata,
in eiſdem igitur proprijs conceptibus indiui-
duorum, ita acceptis diuiſio ſiſtit, neque vltra
procedit, cum expoſitum ſit differentias in-
diuiduales, vel ſpecificas, ex propria ratione
formali eſſe primo diuerſas, in officio tamen
conuenire, quod ad diſtinctam ſpeciem, vel
indiuiduum efficiendum determinatur, atque
ex tali determinatione, modalis conceptus
communis vltima ratione diuiditur, ex di-
uerſo etenim conceptu differentiæ, res ipſa
conſtituta diuerſa eſt ſpecifice, vel indiui-
dualiter, atque etiam modus, qui in commu-
ni conſideratur ab eis abſtractus, particula-
ris fit.

Illud autem, quod Porphyrius ex Platone Solutio ad Platonem.
attulit, *diuiſionem prædicamentalem in atomis ſpe-
ciebus ſiſtere, ad indiuidua verò non procedere*, ex
adnotatis expoſitũ eſt, accipitur enim de indi-
uiduis ſecundum proprios conceptus, in qua 157.
acceptione infinita ſunt, atq; adeò relinquen-
da, & excludenda ab arte prædicamentali; hoc
autem nõ tollit modalem eorum conuenien-
tiam: quanquàm, vt verum fatear, neque ad
eiuſmodi modale prædicatum eis commune
deſcendere oportet, cum prædicamentalis di-
uiſio, vt nuper dicebam, eorum ſit prædicato-
rum dumtaxat, quæ naturæ, vel perfectionis
gradũ important, ea vero, quæ modalia ſunt,
nõ per ſe prædicamentalia ſunt, ſed per quan-
dam reductionem, in quantum modus rei ad
idem prædicamentum, ad eandemq; ſpeciem 158.
cum ipſa re refertur, ſiſtere igitur omnibus
modis oportebit dum prædicamentum diui-
dimus in ſpeciebus atomis, nec vlterius ad in-
diuidua procedere, ac tandẽ cum modale hoc
prædicatum indiuiduorum, non importet na-
turæ vel perfectionis gradum, nec proinde in
ſpecie per ſe conſtituatur, non habebit veram,
ac propriam definitionem, ſed explicationem
quandam: ſextum autem prædicabile non eſ-
ſe pro illo conſtituendum, ſed ad vnũ ex quin-
que referendum ſatis eſt explicatum.

Ex quibus tandem infertur, ex quatuor in-
diuiduis, nempe determinato, vt Petro vel Io-
anne, ex ſuppoſitione, vt Mariæ filio, ex de-
monſtra-

Infertur vltimo.

monſtratione, vt hæc ſubſtantia vel hoc homine; ac vago, vt aliquo homine, poſtremum communem conceptum modalem, atque vni-
159. uocum importare, quem de pluribus indiuiduis enunciat in his prædicationibus, ac ſimilibus, Petrus eſt quidam homo, Paulus eſt quidam homo, eſſe autem incomplexa prædicata notiſſimũ eſt, nam licet plures ſint voces, quidam homo, aut quædam ſubſtantia, modum tamen particularem important, qui naturæ coniunctus, rem ſingularem incomplexam cũ ea conſtituit, atque idcirco res ſignificata incomplexa eſt, vnde infero refellendã eſſe ſententiam Magiſtri Oña vbi ſupra affirmantis, complexa eſſe huiuſmodi prædicata, quod adhuc iuxta ſummularũ regulas falſum eſſe con-
160. ſtat, de alijs autem rebus conſtat, nõ commune ſignificatum, vel conceptũ habere, ſed ſingularem, ac determinatum.

Sententia Oña refellitur.

QVAESTIO SEPTIMA.

Sit ne ſecunda intentio indiuidua denominans vna, per primã definitionem indiuidui explicata?

Exponitur ſenſus quæſtionis.

Quid præſupponat.

TAnquàm certum præſupponit quæſtio hæc poſtrema, formale definitũ præſen-
161. tis definitionis, non aliquid reale, quod prima intentio appellatur, ſed quid rationis, nempe ſecundã intentionem indiuidua denominans. formale definitum dixi, nam ſubſtratum, & quaſi materiale, reale indiuiduũ comprehendit, etenim, quemadmodum in definitione generis, ac cæterorũ prædicabilium ſtatuimus, quaſi materiale definitũ eſſe naturam denominatam à ſecunda intentione, quæ ſubſtantiam, atq; accidentia non ſolum realia, ſed rationis complectitur, cum æque hæc & illa
162. genera, vel ſpecies denominentur, formale vero definitum, & vt quo eſſe ſecundã intentionem denominãtem, non diſſimili ratione intelligendum eſt materiale, & quaſi ſubſtratum in præſenti explicatione eſſe reale indiuiduũ; in quantũ denominatur à ſecunda intentione prædicabile, de ſe ipſo, vel de vno, ſub quo comprehenduntur indiuidua ſubſtantiæ, & accidentis, non ſolũ realis, ſed rationis; commune eſt enim cunctis indiuiduis cuiuſuis prædicamenti, de ſe ipſis prædicari, id autem habere, in quantum à ſecunda intentione indiuidui denominantur, citra dubium eſt. Nec tamen commune hoc ſubiectum reale eſt, licet realia indiuidua complectatur, ſed concretum ſecundæ intentionis, non ſecus, ac album concretum albedinis, atque idcirco vniuoce indiuidua vniuerſa complectitur; quemadmodum natura generis à ſecunda intentione denominata, quæcunque genera, ſiue prædicamenti ſubſtantiæ ſint, ſiue prædicamentorum accidentium: conſtat autem præſuppoſitum hoc ex verbis ipſius definitionis, quæ cum prædicationis ſint, ſecundam intentionem ſonant.

Senſus quæſtionis, & de quo ſit controuerſia.

Reuocatur autem in dubium an ſecunda intentio indiuidui in communi, à particularibus abſtracta intẽtionibus, ſit formale definitum, vel quælibet particularis intentio definiatur: ſingula etenim indiuidua (vt res hæc percipiatur melius) denominantur à ſuis intentioni-
bus ſingularibus, prædicabilia de vno, vt Pe- 163.
trus ab vna, Ioannes ab alia, cum certum ſit vniuerſalem intentionem non eſſe rationem prædicandi de vno, ſed de pluribus, poſſet igitur cogitare quiſpiam definitum eſſe quamlibet intentionem ſingularem: poſtquam conuenit ei definitio formaliter, quę indiuiduum eſſe prædicabile de vno importat. Cæterùm omnes iſtæ intentiones ſingulares in eo conueniunt, quod quælibet eſt ratio prędicandi de vno, non ſecus, ac intentiones prædicabilium rationes ſunt prædicandi de pluribus. Quemadmodũ ergo ab vniuerſis abſtrahitur cõmu-
nis ratio prædicandi de pluribus, quã appella- 164.
mus vniuerſale, pari ratione à ſingularibus intentionibus indiuiduorũ abſtrahibilis eſt communis ratio prędicãdi de vno, & eiuſmodi vocatur ſecunda intentio indiuidui in communi, de qua quęſtionis titulus ſciſcitatur, ſit ne formale definitum eadẽ ſimilitudine qua quęſitum eſt pręcedenti controuerſia, an communis ratio indiuiduorum realis eſſet in poſteriori definitione indiuidui explicata.

Rationes dubitandi proponuntur.

Prima ratio dubitandi.

APparet autem impoſſibile; nam ſiue ſecundã intentionem indiuidui in communi accipias, in abſtracto, vel in concreto vniuerſalis eſt, ac de pluribus prędicabilis: ergo neque vt rationi prędicandi, neq; tan-

quàm

quam ei quod prædicatur, poteſt definitio adaptari prædicationem de vno tantum continens, 165. nens, prior antecedentis pars oſtenditur, cum primis quidem, quia ſi à ſingulis indiuiduorũ intentionibus abſtracta eſt, de vniuerſis erit prædicabilis, vt conſtat in his prædicationibus, ac ſimilibus, hæc ſecunda intentio indiuidui denominans Petrum prædicabilẽ de vno, eſt ſecunda intentio indiuidui, & illa ſecunda intentio denominans Ioannẽ eſt ſecunda intẽtio indiuidui, repugnat igitur ei eſſe rationẽ prædicãdi de vno, vel de vno vt quod p̄dicari.

Confirmatur.

Idque rurſus corroboratur, quia ſi eiuſmodi vniuerſalis intentio prædicatur de pluribus differentibus numero in quid, non ſecus ac enunciatur homo de hoc, & illo homine, erit ſpecies pertinens ad ſecundum prædicabile, cui indiuiduum opponitur, atq; ex conſequenti eius definitio.

II. Ratio.

Probatur hoc idem ſecundo, quia indiuiduum vagum, atq; ex demonſtratione, vt quidam homo, vel hic homo prædicantur de pluribus vniuoce, vt in ſuperiori quæſtione ſtabilitum eſt, ergo dabitur ſecunda intentio indiuidui, quæ ſit eis ratio prædicandi de pluribus, nam cum indiuidua ſint, à tali ſecunda intentione apta ſunt denominari.

Illatio.

Vnde elicitur, non omnem intentionem indiuidui eſſe rationem prædicandi de vno, ſed quandam de pluribus, nõ eſt igitur abſtrahibilis vna ratio communis ſingularũ intentionum, 166. tionum, quæ ſit ratio prædicandi de vno, & præſenti definitione explicetur.

Confirmatio.

Et confirmatur, quia hoc album eſt indiuiduum, & tamẽ prædicabile de pluribus vt iſtæ prædicationes oſtẽdunt, Petrus eſt hoc album, Ioannes eſt hoc album; ergo erit etiam ſecunda intentio illud denominans, ratio prædicandi de pluribus: infertur etiam ex his omnibus præſentem definitionem nõ poſſe accommodari cunctis indiuiduis realibus, vt quod, cum plura ſint de multis prædicabilia, neq; etiam cunctis ſecundis intentionibus indiuidui, vt quo, cum plures ſint rationes prædicandi de pluribus, qua propter, ex vtraque parte vitioſa erit.

Sed probatur iam ſecunda pars antecedentis, nempe ſecundam intentionem indiuidui in concreto nõ eſſe præſenti definitione explicatam, hoc namque modo ſignificata prædi- 167. catur de pluribꝰ differentibꝰ numero in quid, atque etiam in quale, ergo aliena eſt à præſenti definitione, oſtendunt primum eiuſmodi enunciationes, hoc indiuiduum eſt indiuiduum, illud indiuiduum eſt indiuiduum, quæ quidditatiuæ ſunt, poſtremum vero iſtæ, Petrus eſt indiuiduum, Ioannes eſt indiuiduum, quæ ſunt accidentales, non ſecus, ac Petrus eſt hoc album, Ioannes eſt hoc album, infertur ergo, ſecundam intentionẽ indiuidui in communi, ſiue in abſtracto, ſiue in concreto ſignificetur, non pertinere ad præſentem definitionem, quæ indiuiduum eſſe indicat illud, quod de vno ſolo enunciatur.

I. Pars antecedentis probatur.

Obiectio.

Si autem quiſpiam his rationibus conuictus, ex oppoſito contendat, non explicare præſentem definitionem quidquam commune reale, vel rationis, ſed determinata ſingularia, in 168. quantum à ſingularibus intentionibus denominantur de ſe ipſis prædicabilia, atque adeò eaſdem intentiones denominantes, vt Petrum vel Ioannem, propriaſq; eorum intentiones, meminerit in primis, eiuſmodi explicationẽ ex æquo conuenire vniuerſis indiuiduis vt *quod*, atque etiam ſecundis intentionibus vt *quo*, vnde elicier, cunctis eſſe communem, ac propterea quid commune vtriſque eſſe adæquate definitum, & rurſus vnam eſſe definitionem; & vnum proinde habere definitum; ac tandem, ſi proxime explicarentur ſingularia, non ſub ratione aliqua vniuerſis communi, tot profecto definitiones eſſe oporteret, quot ſunt ſingularia, atque etiam quot ſunt ſecundæ intentiones ſingula denominantes de ſe ipſis prædicabilia.

Diluitur obiectio.

Aperitur huius controuerſiæ ratio.

Ratio controuerſiæ.

DIfficultas huius controuerſiæ, non tam in ſententiarum diuerſitate ſita eſt, quã profecto reperio nullam, quemadmo- 169. dum, neque vllus eſt Porphyrij interpres, qui ex profeſſo eam diſcutiat, ſed in explicatione definitionis, ac definiti, ex qua ſolutio argumentorum vtriuſq; partis pendet, & eiuſdem definitionis elucidatio, atque intelligentia.

Nota.

Illud igitur erit adnotandum, duplex eſſe definitum huius explicationis, vnũ, quod, cui definitio conuenit, aliud, quo, hoc eſt rationẽ formalem, cuius virtute conuenit; quemadmodum in definitione generis adnotauimus, cæterum vtrumque eſt duplex, proximum & remotum, atque in primis definitum, *quod*, ſunt ſingularia ipſa quibus conuenit, de ſe ipſis prædicari, definitum, *quo*, eſt ſecunda intentio indiuidui, ratione cuius prædicabilia ſunt de vno.

vno. Illud autem duobus modis conſideratur,
nam, vel ſingularia accipimus in quantũ com-
mune eſt eis denominari à ſecunda intentio-
ne prædicabilia de vno, vel in quantum quod-
libet, vt tale eſt indiuiduum, videlicet, Petrus,
vel Ioannes, de ſe ipſo prædicatur, & pariter de
ſecunda intentione ſentiendum eſt, nam vel
accipimus ſingulares intentiones, in quantum
170. commune eſt eis, eſſe rationes prædicandi de
vno, abſtrahendo à Petro, & à Ioanne, aut in
quantũ quælibet denominat tale indiuiduum
prædicabile de ſe ipſo, & quidem ſub conſide-
ratione priori, tam fundamenta, quam inten-
tiones communem quendam conceptum, &
rationẽ habent æque in omnibus repertam, il-
la quidem prædicabilem de vno, iſtæ vero ra-
tionis prædicandi de vno, ſub poſteriori vero
diſtinctæ ſunt eorum rationes, in quibus præ-
dicationis actus exercetur, nã Petrus, & Ioan-
171. nes ſunt, qui de ſe ipſis actu prædicantur, &
ſingulares eorum intentiones, quæ actu exer-
cito eos denominant. proximum igitur defi-
Proximũ definitum adæquatũ *quod* & *quo*. nitum adæquatum, vt *quod*, eſt prædicabile de
vno vt ſic, in quo conueniunt cuncta ſingula-
ria, proximũ item definitum, *quo*, eſt ratio prę-
dicandi de vno, in quo conueniunt intẽtiones
ſingulares, nã virtute illius rationis, determi-
nata ſingularia denominantur de ſe ipſis præ-
Remotum, & inadæquatum. dicabilia; remotũ autẽ definitum, & inadęqua-
tum, tanquàm *quod*, erit ſingulare quodlibet
determinatũ, vt Petrus, vel Ioannes. Ac tan-
dem remotũ definitũ tanquàm *quo*, erunt ſin-
gulares intentiones, in quibus exercetur prędi-
candi officium, eiuſmodi itẽ ſunt, quaſi defini-
ta in actu (vt aiunt) exercito, illa verò in actu ſi-
gnato, hoc eſt, quę ab ipſa definitione ſunt de-
ſignata, & quaſi per illã formaliter, & adæqua-
tè explicata, adęquatũ namq; definitũ eſt illud,
quòd cùm definitione dicitur ad conuerten-
tiam, inadæquatũ verò, cui definitio quidem
conuenit, nõ tamen cùm eo conuertitur, ſed ſe
extendit ad alia, & cùm ad communẽ rationẽ
prædicabilis ac rationis prædicandi de vno,
iuxta modũ priorem explicatio præſens com-
paretur, ad determinata verò ſingularia, ſin-
172. gulareſque intentiones iuxta modum poſte-
riorem merito adæquate illa, atque adeò pro-
xime explicata inadæquate, atque idcirco re-
Cõcl. quæſtionis. mote hæc affirmamus, & hæc eſt concluſio
reſponſiua quæſtionis.
Explicatur. Quam vt magis explicemus, adnotare li-
bet ſecundò, prædicationẽ duplicem eſſe, vna
eſt quæ arti, vel ſcientiæ, deſeruit, in quantum
veritatem cõtinet ex comparatione vnius rei
ad aliam; tali enim prędicationũ genere inno-
teſcit, quæ ſit alicuius rei natura, quæ itẽ pro-
prietates ei conueniant, circa quorũ oſtenſio-
nẽ ſcientia verſatur, & talis eſt prædicatio, in 173.
qua prædicatũ re quidem, vel ſaltem ratione à
ſubiecto, de quo enunciatur diſtinctũ eſt, quæ
communi vocabulo artificialis appellari con-
ſueuit, vel certè ad diſciplinas accommodata:
alia eſt prędicatio, per quã id ſolũ innoteſcit,
quod eſt rẽ quampiam non eſſe aliud a ſemet-
ipſa, & veritas hæc adeò naturalis eſt, atque o-
mnibus peruia, vt nulla penitus ſit forma ne-
ceſſaria, imò neque explicatio aliqua pro illius
oſtenſione, ſed quemadmodũ res ipſa proprio
innoteſcit nomine, ita etiam, quod de ſe ipſa
prædicatur; nec reperitur alia diſtinctio inter
ſubiectum, & prædicatum eiuſmodi prædica-
tionis, cum eandem rem importent, niſi quã
intellectus cõſtituit, quaſi duo extrema, ex ea-
dem re conficiens, nempe ſubiectum, & prędi-
catum abſq; aliquo fundamẽto in ea inuento,
quapropter naturalis prędicatio à pluribus vo- 174.
catur. De enunciationibus primi generis pro-
tulit Ariſt. in prædicamento ſubſtantiæ à pri-
ma ſubſtantia nullam eſſe prędicationem, hoc
eſt, ſingularem ſubſtantiam non prædicari de
aliquo, & dum Porphyrius indiuiduum defi-
nit dicens, eſſe prædicabile de vno, poſterio-
rem prædicationis modum inſinuat; ſtat igi-
tur de nullo prædicari indiuiduum prædica-
tione doctrinali, & de vno prædicari, hoc eſt
de ſe ipſo prædicatione naturali, quę etiam ap-
pellatur identica, vt Petrus eſt Petrus, quapro-
pter nulla eſt inter hos Philoſophos diſſenſio,
licèt in verbis appareat.

Ex quibus primo infero, prædicationem in- Primum Corollarium.
diuidui de ſeipſo non pertinere ad prædicabi-
lia, quæ capita ſunt, atq; principia quædam, ad
quæ omnis, & ſola refertur prędicatio demon- 175.
ſtrationi, vel ſyllogiſmo deſeruiens, cuiuſmo-
di nõ eſt identica, vel naturalis, quapropter dũ
in definitione dicitur indiuiduũ eſſe prædica-
bile, ſeu id, quod prædicatur (quę eodem refe-
runtur, cùm verba in definitione non actum,
ſed aptitudinem importent) analogicè, & non
vniuocè prædicabile accipitur, quia non alio
modo communem rationem importat reſpe-
ctu prędicabilium, atq; indiuidui, cùm proprię
illa, impropriiſſimè hoc prædicetur, non ergo
ſub prædicabilibus comprehenduntur ſimiles
prædicationes, ſed per quandam reductionem
ad ea ſpectare quodam modo cenſetur.

II. Corollarium.

Infertur ſecundò, ſingulares intentiones à
quibus determinata indiuidua, vt Petrus, &
Ioannes denominãtur prædicabilia de ſeipſis,
aut de vno, non propriè ſpectare ad prędicabi-

Idẽ oſtenditur.

lia; idq; oſtendo; quia qualis eſt prędicatio, ta-
lis eſt modus prędicandi, atque è diuerſo, illud
176. quidem à poſteriori, hoc verò à priori, poſt-
quàm actualis prędicatio ex ratione prędicãdi
ſpeciem capit, tanquàm ex cauſa formali, il-
liusque effectus eſt, ſed improprijſſima eſt prę
dicatio eiuſdem de ſeipſo, ergo talis erit mo-
dus prædicandi; nec diſſimilis prædicandi ra-
tio, & forma, quæ ſunt conditionis ſingula-
rium intentionum, de quibus loquimur, pro-
pter quandam igitur analogiam, & ſimilitu-
dinem ad prædicabile ſpeciei referuntur, in
quantũ indiuiduum, cui modum prædicandi
conferunt, terminus eſt ſpecificæ relationis.

Vltimum Corollarium.

Et ſi res ita ſe habet, infertur poſtremò, com-
munem intentionem indiuidui abſtractam à
ſingularibus intentionibus, ſiue in concreto,
vel abſtracto acceptam non propriè eſſe ſpe-
ciem denominatiuè ſpectantem ad ſecundum
177. prędicabile, vt homo, leo, &c. quemadmodum
à multis paſſim dictitatur, nam ſi intentiones
ſingulares improprijſſimæ ſunt rationes præ-
dicãdi, & vt diminuta, & incompleta quędam
in hoc genere excluduntur à prędicabilibus,
quę naturam completam in ordine prędican-
di important, ſequitur euidenter communem
conceptum intentionis indiuidui ab eis abſ-
tractum; incompletum eſſe, atq; diminutum,
cùm ex earum ratione coaleſcat, & idcirco nõ
propriè ſpectare ad prędicabilia; ſed per quan-
dam tantùm analogiam, & ſimilitudinem eſſe
178. ad ea referendum. Idque aſſertis in quæſtione
prȩcedenti conſentaneum eſt, vbi conceptum
realem, à rationibus ſingularium proprijs abſ-
tractum, non pertingere perfectionem prædi-
cabilium conſtituimus, ſed modalem eſſe, &
ideò ad prędicabile ſpeciei per ſimilitudinem
referendum, erit igitur idem cenſendũ de in-
tentione indiuidui communi in eo fundata.

Satisfit rationibus in contrarium adductis.

Ad primũ argumentum.

Ex quibus primo argumento ſic occur-
rendum eſt, ſecunda intentio indiuidui
abſtracta à ſingularibus intentionibus
prędicatur de illis, vt quod eſt tamen commu-
nis ratio prędicandi de vno, vnde licèt defini-
tio ei repugnet vt quod, vt quo aptari poteſt,
cum verum ſit eſſe rationem prædicandi de
vno, licet vt quod de multis enuncietur ſimi-
libus intentionibus, quemadmodum ſuperius
diximus, de ratione reali cunctis indiuiduis
communi, exercetur enim prædicatio de vno
in ſingularibus, propter communẽ rationem
prædicandi, à qua indiuidua denominantur:
eiuſmodi autem communis intentio indiui-
dui eſſet quidem ſpecies accidentali ratione, à
ſecundo prædicabili denominata, ſi ſpectare-
tur, in quantum de prædictis intentionibus 179.
prædicatur: cæterùm, cùm ſit ratio incomple-
ta, ac diminuta, à perfectione ſpeciei exclu-
denda eſt, & reductiuè ſolum ſub ea, nec ſub
eiuſmodi conſideratione ei quadrat præſens
indiuidui explicatio, ſed vt eſt ratio prædican-
di de vno, poterit ei, vt quo, conuenire.

Circa ſecundi argumenti ſolutionem variæ autorũ ſententiæ.

Circa ſolutionem ſecundi argumenti huius
ordinis, diuerſi auctores diuerſo modo lo-
quuntur: Magiſtr. Oñ̃a. q. 2. art. 4. & 5. tenet
ſingulare vagum, atque ex demonſtratione
iuxta communem modum concipiendi, & lo-
quendi, vt aliquis homo, vel hic homo, com-
plexa eſſe, ſi quidẽ ſigna illa hic vel aliquis, tan
quam categoremata accipiuntur, & idcirco rẽ
aliquam ſignificant, quæ homini addita quid
complexum conſtituit, quemadmodũ eidem
homini albedinẽ adiungimus, proferentes ho-
minem album. Excluduntur ergo à prædi- 180.
cabilium ratione, atque adeò à definitione in-
diuidui, quæ de vno eſſe prædicabile indiui-
duum importat, ſi quidem complexa, neq; de
vno, neque de pluribus prædicabilia ſunt ap-
pellanda, cùm notum ſit prędicabile in primis
incomplexum eſſe oportere, nihil ergo refert
ea de pluribus enunciari, quàmquàm æquiuo-
cè etiam enuncientur, iuxta ſententiam huius
Doctoris.

Quidã indiuiduum vagum excludunt à ratione prędicabilis.

Plerique etiam ex modernis, à ratione præ-
dicabilis indiuiduum vagum excludendum
eſſe cenſent, ac proindè à definitione indiui-
dui; quia rem determinatam nõ ſignificat, ſed
per vniuerſa vagatur ſingularia, vnum, vel al-
terũ importans, determinatè verò neutrum,
vt aliquis homo, nõ Petrum, vel Ioannem, ſed
vnum, vel alterum denotat quaſi ſub diſiun- 181.
ctione, cuius ſignum eſt ad veritatem propoſi-
tionis ex eo conſtitutæ ſufficere, vt in hoc vel
illo verificari poſſit.

Diui Thomæ, & vera ſententia.

Sententia autoris.

Ego vero cum D. Thoma, 1. p. q. 30. art. 4.
in corpore, & Caiet. ibidem ſentio, indi-
uiduum vagum in primis rem incom- 182.

plexam

plexam importare, aduerſus modũ priorem, nempe naturã cùm modo particulari exiſtendi, quem habet in ſingularibus, atq; adeò conceptum determinatum cunctis communẽ aduerſus ſecundum, vnde elicitur illud fore verè, ac propriè inter prædicabilia recenſendum, ſi id tantũ ratio prædicabilium poſtularet, nempe conceptum ſimplicem ac determinatum: ſed cùm hæc non ſufficiant, niſi conceptus talis, naturæ completæ ſit, ea propter indiuiduum vagum non eſt verè, & propriè prædicabile, nam, eſto ſpecificam indiuiduorum naturam denotet, non niſi in quantùm ſtat ſub modo particulariter exiſtendi cunctis communi, vnde fit, vt conceptus illius modalis ſit, formali modo loquendo, atque idcirco incompletus, & perfectionem eſſentialem prædicabilium, non pertingens. Etenim

Reſponſio ad fundamentum prioris ſententiæ. ſignum, aliquis (vt fundamento prioris ſententiæ fiat ſatis) in communi modo loquendi, ac concipiendi, termino categorematico adiunctum, tanquàm ſincategorema accipitur, modum eiuſdem rei, cui adiungitur denotans,

183. res autem cum ſuo modo eſſendi, vel exiſtendi incomplexum conceptum conſtituit, qua propter indiuiduum vagum quid incomplexum eſt, vt vniuerſa ſummuliſtarũ turba planè fatetur, nec ſingularia proximè ſignificat ſub diſiunctione, vt ſecundus dicendi modus tenet, ſed vt D. Thomas docet, communem conceptum modalem, à particulari modo exiſtendi ſingularium abſtractum, ſingularia ve-

184. rò ipſa remota quadam ratione, cæterùm cum communis iſte conceptus in cunctis ſingularibus reperiatur, ſufficit in vno, vel altero verificetur propoſitio ex eo conſtituta, vt abſoluta loquutione vera eſſe cenſeatur.

Ad formã argumenti. Ad formam igitur argumenti dicimus indiuiduum vagum, vt aliquis homo, cùm communem conceptum indiuiduorum importet, terminum eſſe communem ſimpliciter, ſingularem verò ſecundum quid, ea ſolùm ratione quia pro vno, vel altero ſingulari in propoſitione ſtare poteſt, propter particularem modum exiſtendi in communi; atque idcirco ad definitionem indiuidui non pertinet, per quã determinata dumtaxat ſingularia explicantur, quæ abſoluta loquutione appellantur indiuidua, atque idem cenſendum eſt de quodam albo, dum de Petro, & Ioanne enunciatur, vt confirmatio eiuſdem argumenti ſolu-

185. ta cenſeatur, eſt enim indiuiduum vagum albedinis, quod prædicatione accidentali enunciatur, ad quintum prædicabile referendum, non ſecus, ac ſpecies de homine, & de animali genus. Ad confirmationem.

Argumentum ſecundi ordinis ſoluitur hac diſtinctione, ſecunda intentio indiuidui, ſiue in concreto, ſiue in abſtracto ſignificetur, duobus modis cõſideratur, vno quidem, in quantum comparatur ad inferiora, à quibus abſtrahitur tanquàm id, quod de eis enunciatur, alio verò modo ad indiuidua, non de quibus prædicatur, ſed quibus eſt ratio prædicãdi de vno. 186. Reſpondetur ad ſecundũ argumentũ ſecundi ordinis.

Probat abſque dubio argumentum, ſub conſideratione priori non explicari præſenti definitione, explicatur tamen ſub poſteriori, actualis autem prædicatio in ipſis ſingularibus à ſe denominatis exercetur, ideò de illis enunciatur definitio, nõ de ſecunda intentione, quia vt *quo*, tantùm explicatur.

CAPVT QVARTVM De Differentia.

Textus Porphyrij.

Differentia vero, & communiter, & proprie, & propriiſſime dicitur, &c.

EXPOSITIO TEXTVS.

Intentum Porphyrij in præſenti capite non eſt aliud, quam differentiæ naturam, quæ tertium prædicabile conſtituit, explicare: innoteſcit autem res quælibet propria definitione, idcirco vniuerſa, quæ affert eò tendunt, vt definitionem illius ſtatuat, nouit quidem præceptum illud ab Ariſt. traditum primo poſt. cap. 8. à textu 17. vſque ad 22. & 7. met. text. 41. diuiſionibus vtendum eſſe ad inueſtigandum proprium genus, & differentiam, ex quibus conſtituenda eſt definitio, & huius rei gratia varijs differentiæ diuiſionibus præmiſſis definitionem illius elicit. Bimembris igitur eſt diuiſio totius capitis, prior illius pars differentiam diuidit, quinque diuiſionibus, totidemq; definitionibus eandem explicat poſterior. Intentum Porphyrij. 1.

Diuiſa eſt in primis differentia à Porphyrio in eam, quæ communis eſt, propria atq; Primum membrũ.

prima diuiſio differentiæ. proprijſſima; communis differentia appellatur ea, quæ in communi modo loquendi tanquàm diſcrimen inter aliqua aſſignatur, ex aliquo quidem accidenti, vel diſpoſitione eorum vniuerſis noto, vt dum albedine differre Petrum à Ioanne, vel eundem iuuenem, aut quidem ſedentem à ſemetipſo iam viro, vel ſtante dictitamus paſſim. Propria differentia ex accidenti aliquo inſeparabili capitur, quæ cùm non omnibus contingat, eius quodammodo proprium dicitur, in quo eſt; huius conditionis ſunt, oculorum cæcitas, quæ cæruleum colorē importat, cicatrix ex vulnere relicta, nimiùq; radicata, aut etiam ſimitas, hoc eſt naſi curuitas: cõſtat namq; huiuſmodi proprietates in cunctis non reperiri

2\. indiuiduis. Proprijſſima tandem differentia non ab accidenti communi, vel proprio accipitur, ſed eſſentialis eſt, atq; ſpecifica vocatur, qualis eſt rationalis, hominem ab equo, & Leone diſtinguens.

II. Diuiſio differentiæ. Diuiditur item differentia, ea quidem ratione, vt cum officium illius ſit, diuerſum vnū ab alio efficere, quædam ſit diuerſum per accidens conſtituens, alia vero diuerſum per ſe, vel vt Argyropili habet tranſlatio, vna ſit differentia alterum, vel alteratum faciens, alia faciens aliud, eundē namq; ſenſum verba

3\. vtriuſq; tranſlationis continent, nam alterum, vel alteratum accidentale diſcrimen important, atq; adeò accidenti aliquo conſtitutum, quod per accidens merito appellatur (vt ſcholæ verbo vtamur) alteratū autem appellatur, quia alterationes ſi communi ratione accipiantur, motus circa accidentia deſignant, ſi vero propria motum circa qualitatem; aliud item ſubſtantiam rei, vel eſſentiam denotat, vnde idē eſt differentiam aliud efficere, ac eſſentiali ratione diuerſum: eſſentialis autem differentia appellatur per ſe, atq; adeò per ſe diuerſum conſtituere dicitur. Cæterum vt bene adnotat Albertus Magnus, atq; etiam eū ſequutus Caietanus particula per ſe in hac parte non accipitur à Porphyrio ſecundùm eam extenſionem, ſe-

Ariſt. cundum quam Ariſt. modos per ſe ſtatuit. 1. lib. de poſteriore ſolutione cap. 4. ſub quibus, non ſolum modum prædicandi eſſentialem

comprehendit, ſed etiam eos, quibus vel propria paſſio de ſubiecto, vel de cauſa effectus 4.

proprius enunciatur; ſed contractior eſt præſens loquendi modus, differentiam per ſe pro eſſentiali dumtaxat accipiens: eiuſmodi autem ſecunda diuiſio non habet minorem ambitum, quàm prima, nam differentiam in tota ſua latitudine diuidit, ſed duo membra prioris, nempe communem, & propriam differentiam ſub vno complectitur, cum earū vtraq; diuerſum per accidens, vel alterum efficiat. Vnde fit, vt eiſdem exemplis, quibus explicata ſunt illius diuiſionis membra, ex- 5.

poſitū ſufficienter ſit huius ſecundæ vtrumq; membrum. Subijcit tamen Porphyrius triplex inter ea diſcrimen, quibus magis innoteſcunt, alterum eſt, differentiam per accidens vocari differētiam ſimpliciter, vel ſimpliciter diuerſum efficere, ea vero, quæ eſt per ſe, vel quæ facit aliud ſpecificam, id autē licet diuerſo modo, à diuerſis interpretibus explicetur, ego ſic explicandum cenſeo, vt ſimpliciter diuerſum non ſit idem, quod abſoluta loquutione, vel ſine addito, quemadmodum communi modo loquendi illud dicitur ſimpliciter tale, quod abſq; aliquo diminuēte addito nuncupatur, & ideò quaſi perfectum in illo genere quod vero cum tali addito, non ſimpliciter, ſed ſecundum quid, vt hominē viuum abſq; addito appellamus hominem, non niſi cum eo diminuente addito effigies eius homo pictus vocatur, ſed ſimpliciter diuerſum appellat Porphyrius illud, quod non niſi diuerſum eſt, hoc eſt non maiori ratione, vel perfectione, quàm communis 6.

fert diuerſitatis ratio communis namq; loquendi modus obtinuit vt ſpecies, quæ nihil ferè perfectionis ſupra genus addit, commune item generis nomen, abſq; vllo perfectionis addito retineat vt in ſpeciebus animalis pluribus homine inferioribus liquet, quas modo animalis nomine nuncupamus, hominem vero (niſi iniuria afficere volentes) nudo generis nomine non appellamus: in hoc igitur ſenſu Porphyrius communē propriamq; differentiam diuerſum ſimpliciter efficere docet, hoc eſt diuerſum dumtaxat ſub communi ratione, non ſub alia perfectiori in hoc genere,

Autoris explicatio.

I. Diſcrimē inter differentiam, quæ facit.

aliud, & quæ facit alterum. nere, vt ſic à differentia propriiſſima valde
diſtare intelligantur, quæ non diuerſum nu-
da, atque communi ratione, ſed tali modo,
7. perfectiſſimo illo quidem, hoc eſt eſſentialiter
ſpecieque diuerſum, vnum, ab alio conſtituit.
Sequor autem in explicatione huius literæ
Albertum Magnum lib. prædicab. tractatu 5.
de differẽtia ca. 1. Caiet. & Magiſt. Sotum in
commentarijs eiuſdem.

II. Secundum diſcrimen in eo conſiſtit, quod
differentiæ per ſe, vel quæ faciunt aliud, diui
dunt genus, & conſtituunt ſpecies, vt ratio-
nale, differentia vero per accidens, vel quæ
facit alterum, nec diuidit genus, neq; ſpeciẽ
conſtituit, ſed genus iam diuiſum, & ſpeciem
conſtitutam præſupponit, vt album, vel ni-
grum, ex quo poſtremo elicitur differentiam
per ſe ſimul cum genere definitionem compo
nere, differentiam verò per accidens extra
8. definitionem vagari, & ſecundum eam per-
mutationes, vel auerſiones fieri, vt ſi Petrũ
quieſcentem modò, mox ambulantem conſi-
deremus, vel calidum, cùm paulo ante eſſet
frigidus.

III. Diuiſio Differẽtia diuiditur tertio vniuerſaliter,
vt vna ſeparabilis ſit, inſeparabilis alia, illa
quidem vt ægrum eſſe, vel ſanum, hæc vero
vt ſimum, vel diſciplinæ capacẽ, atq; hæc et-
iam diuiſio ſub poſteriori membro duo mem-
bra etiam poſteriora prioris diuiſionis clau-
dit: nam propria, & propriiſſima differentia
ſub inſeparabilis ratione conueniunt, quà
propter licèt bimembris ſit, non mino-
rem ambitum habet, quàm trimembris pri-
ma.

Nota. Ab ea autem extenſione deficit diuiſio dif-
ferentiæ quarta, cum ſubdiuiſio ſit vnius
9. membri præcedentis, nempe differentiæ inſe-
parabilis, atq; ea propter duntaxat primæ di
uiſionis ambitum complectatur, nempe pro-
priam differentiam, & propriiſſimam: alia
eſt, inquit Porphyrius inſeparabilis per ſe, vt
rationale, alia inſeparabilis per accidens, vt
aquilinum, vel ſimum, eſſe per ſe inſeparabi-
lis illa vocatur, quia ad eſſentiam rei perti-
net, vnde ex eodem habet, eſſe differentiam
per ſe, ac per ſe inſeparabilem: atq; ex oppo-
ſito, cum differentia propria accidens ſit, ex
eodem habet eſſe inſeparabilem. & per acci- 10.
dens inſeparabilem, nam etſi inſit ſemper, tã
quàm accidens quidem, non tanquam eſſen-
tia, vel ſubſtantiæ pars, & hinc ortum habet
diſcrimen triplex inter vtrunque membrũ
à Porphyrio deſignatum, vt differentia per
ſe inſeparabilis intra eſſentiam rei ſit, atque
adeò aliud conſtituens, inſeparabilis verò
per accidens, neq; in eſſentia clauditur neque
aliud efficit, ſed alterum duntaxat, vel per
accidens diuerſum, & rurſus cum rerum eſ-
ſentiæ non minus in indiuiſibili conſiſtant,
quàm numeri, vt docet Ariſt. 8. met. text 10 Ariſt.
fit vt quemadmodum numerus ex quacunq;
additione vnitatis variatur ſecundum eſſen
tiam, pari ratione, variato quocumque præ-
dicato eſſentiali ſoluatur ſpecies, ſi ergo ita
eſt, quod differentia inſeparabilis per ſe ad
ſpeciei eſſentiam ſpectat, ſequitur ſic in indi-
uiſibili conſiſtere, vt mutationem aliquam
intentionis, vel remiſſionis ſuſcipere nequeat
neque enim magis rationalem eſſe vnum ho-
minem alio dicimus, atq; inſeparabilis per ac
cidens differentia cùm accidens ſit, & ſæpe 11.
ex his, quæ contrarium habent, magis, & mi-
nus participari à ſubiecto contingit ex maio-
ri, vel minori eiuſdem contrarij admixti-
one, intenſior namque eſſe poteſt albedo, vel
nigredo etiam in his, à quibus inſeparabilis
eſt.

Strictior demum differentiæ diuiſio po- Poſtrema
ſtrema eſt, cùm ſit ſubdiuiſio quædam vnius diuiſio dif-
membri præcedentis diuiſionis, quia Porphy- ferentiæ.
rius inſeparabilem per ſe differentiam parti
tur in eam, quæ genus diuidit, & ſpeciem con
ſtituit, huius diuiſionis exemplum in anima-
li ponit, cuius conſtitutiua differentia eſt ſen-
ſitiuum, diuiſiua vero rationale, & irratio
nale, animal namq; ſpecies viuentis cùm ſit,
genus eſt hominis, equi, & leonis, atque idcir-
co differentiam habet, per quàm cõſtituitur,
tanquàm ſpecies generis ſuperioris, alias itẽ,
per quas in inferiores ſpecies diuiditur, om-
nes tamen ſpecificas eſſe, & vocari, ait Por-
phyrius; cuius ea eſt ratio, quia ex fine accipi-
tur cuiuſcunque rei conditio, atque denomi-
natio, ſed differentiæ, omnes etiam diuiſiuæ 12.
in eum finem ordinantur, vt ſpecies conſti-

 tuant,

tuant, nam huius rei gratia genus diuidunt, vna cum illo definitionem ſpeciemque compleant, merito ergo ſpecificæ vocantur, & his manet explicata prima capitis pars.

Secundum membrum cap.

Prima definitio differentiæ.

Diuiſa ergo differentia ad eandem procedit Porphyrius definiendam in ſecunda parte totidem explicationibus, quarum prima ſic aſſignatur, differentia eſt, qua ſpecies excedit genus, *continet animal, quod genus eſt hominis, naturam dumtaxat ſenſitiuam,*
13. *cui adiuncta differentia rationale, conſtituitur ſpecies hominis, & ideo ſuperatur animal ab homine differentia, rationale: bene igitur differentia explicatur id eſſe, quo ſpecies, genus ſuperat.*

Obiectio.

Obijcit tamen Porphyrius aduerſus prædictam definitionem, nam vel ſpecies habet differentiam, per quam excedit genus à ſe, vel ab ipſo genere acceptam, aut certè ex nihilo: repugnat poſtremum, quia ex nihilo nihil fit, iuxta Porphyrij ſententiam, à ſe autem habere non poteſt, nam ſpecies cùm ſit aliquid compoſitum & factum, nec à ſeipſa componitur, neque ex ſeipſa fit, ſed ex alio fieri oportebit, igitur à ſe non habet principalem ſuæ compoſitionis partem, quæ eſt differentia, ſupereſt igitur vt eam à genere recipiat, & ſi ita ſe res habet ſequitur in genere eſſe differentiam, non ergo ſuperabitur ab ſpeciebus differentia, nec bene erit hoc modo differentia explicata, ex alia verò parte, ſi genus differentias continet, cùm ſint oppoſita, vt rationale, & irrationale, corporeum, & incorporeum oſtendunt, infertur oppoſita ineſſe eidem, quod plane repugnat.

Reſponſio.

Reſpondet tamen Porphyrius ſpeciem, neque à ſe habere differentiam, nec ex nihilo, ſed à genere, in quo continentur omnes, non quidem actu, ſed in potentia, quemadmodum in materia latent omnes formæ, nec tamen repugnat oppoſita in eodem eſſe ſecundum potentiam, quia neque eſſe in potentia eſt eſſe ſimpliciter, nec potentialis repugnantia abſolute talis appellatur, ſed vtrumq; ſecundum quid. exacta igitur eſt prima hæc explicatio, quæ ſic intelligitur, differentia eſt, qua ſpecies ſuperat genus, ſi quidem eam actu continet, genus verò dumtaxat in potentia.

II. Definitio.

Definitur rurſus differētia vt ſit id, quod de pluribus differentibus ſpecie, *hoc ipſo* quà quid eſt prædicatur, *vt rationale reſpectu hominum, ac Deorum, cæterùm cùm differentia ſit pars eſſentialis ſpeciei, nō minus quàm genus, apparet in quid, non in quale prædicari, cùm præſertim modus prædicandi in quale accidentis ſit, non ſubſtantiæ, hæc igitur particula dumtaxat in tota definitione difficilis poſſet alicui videri: ideò eam ex duobus explicat Porphyrius: primo quidem ex communi modo concipiendi, & loquendi, nam ſi interrogamur, ait, quid ſit homo, accommodatè reſpondemus eſſe animal, ſi verò quale ſit animal, accommodatiſſime, aſſignantes differentiam, dicentesque eſſe rationale, genus igitur explicat quid ſit ſpecies, differentia verò qualis ſit,* 16.
& ea propter illud in quid, hæc verò in quale prædicatur. Secundò, quia ſimilis eſt compoſitio ſpeciei ex genere, & differentia, compoſitioni ſtatuæ ex ære, vel ligno, quod ſe habet, vt ſubiectum, vel materia, & ex figura, vel forma artificiali in ære ipſo ſculpta, cum genus tanquam per formam determinatur ad compoſitionem ſpeciei, forma autem, vel figura qualitatem ſtatuæ importat, differentia igitur, quæ ei aſſimilatur, modū item qualitatis habebit, quapropter in quale prædicabitur. Cæterum, quia eſſentialis eſt ſpeciei forma, vel pars, ex hac parte quid ſit ſpecies denotat, & ſi vtrumque ſimul copulemus in quale quid prædicari reperiemus, 17.
itaque in eſſe partis eſſentialis cum genere conuenit, in modo ſe habendi ab eo diſtinguitur, quia illud habet modum potentialis, & contrahibilis: differentia vero modum formæ contrahentis, in quo valde aſſimilatur formæ accidentali, præſertim qualitati, & cum ex modo ſe habendi deſumatur formalis modus prædicandi, non in quid, vt genus, ſed in quale ſupra quid prædicatur.

Explicatur primo à Porphyrio.

Explicatur ſecundo.

III. Definitio.

Tertiam differentiæ explicationem hoc modo deſignat Porphyrius. Differentia eſt, quæ ſeparat ea, quæ ſub eodem genere conueniunt, *vt rationale, hominem ab equo,*

quo, cum quo ſub animalis genere conuenit, & vniuerſaliter ſpecies eiuſdem generis: deſcribitur etiam quarto differentia, quæ
18. differunt à ſe ſingula, vt eodem conſtat exemplo. Habet namquè differentia duplicem actum, vel conſiderationem duplicem eiuſdem actus in conſtitutione ſpeciei, nam generi inprimis adiuncta, eam componit, & quaſi primum eſſe tribuit. Cæterùm, quia ad completum eſſe cuiuſcumque rei pertinet, vt ab alijs ſit diſtincta, eadem differentia, quæ eſſe tribuit ſpeciei, confert etiam diſtinctionem ab alijs, nec tamen eſt idem ſeparare ea, quæ ſub eodem genere ſūt, & ſpecies diſtinguere, ſed diuerſum quid ſecundum rationem, nam illud pertinet ad diuiſionem generis, hoc verò ad completam ſpeciei conſtitutionem, quapropter, diuerſam conſiderationem differentiæ explicant tertia, & quarta definitio.

Poſtrema definitio. Poſtrema definitio, quatuor præcedentibus exactior eſt, Differentia confert ad ſubſtantiam rei, & eſt pars eſſentiæ; ac definitionis eius. Vniuerſa in rationali reperies hominis comparatione, nam ſimul
19. cum animali ſubſtantiam illius conſtituit, confert ergo maxime ad ſubſtantiam: item conſtituit eum tanquàm pars illius eſſentialis, & quidem formalis, & quaſi vltimum complementum eiuſdem ſpeciei, ac definitionis illius, completa eſt enim cuiuſuis ſpeciei definitio differentia generi ſuperaddita, vere ergo dicitur, quòd ſit pars eſſe eiuſdem ſpeciei, eiuſmodi autem definitionem exactam appellat Porphyrius, non vt inſufficientiæ præcedentes arguat, ſed quia clarius potiſsimam differentiæ rationem explicat, ex intima eius conditione procedit, neque ſupplemento, vel explicatione indiget.

Circa explicatum Porphyrij textum notabile vnicum.

POST prædicabilia generis, & ſpeciei proximum locum tenere differentiam nemo eſt, qui ambigat, cum prædicatum ſit eſſentiale, ideoquè nobilius accidenti proprio, ſed adnotandum inprimis eſt, circa Porphyrij textum, triplicem conſiderationem habere differētiam, nam phyſicè, metaphyſicè aut logicè cōſideratur, iuxta ordinem phyſicū non eſt aliud, quàm forma phyſica eſſentialis propria, vel communis, per quam res naturaliter dicuntur differre, vt per rationalem animam differt homo à leone, caſitate, vel cæruleo oculorum colore, Petrus à Paulo, motu locali, Petrus idem à ſe ipſo, vel altero quieſcente. Metaphyſice verò accepta differentia non eſt forma naturalis, ſed conceptus obiectiuus realis, quem ex alio gradu eſſendi eſſentiali format intellectus; vt ex gradu corporeitatis, quem intra naturæ ordinem rationalis anima corpori tribuit; format intellectus conceptum corporeæ ſubſtantiæ, quo hominem ab Angelo diſtinguit ſub genere ſubſtantiæ, in quo conueniunt, atq; ex gradu vltimo ratiocinandi (vt intermedios omittam) format intellectus conceptum rationalitatis, quo tanquam propria differentia eundem hominem à leone ſeparat. Logica autem conſideratio eſt per comparationem ad ſecundam intentionem, à qua denominatur differentia, quemadmodum natura generis, & ſpeciei: itaq; differentia ſecundum ordinem phyſicum fundamentum eſt eiuſdem metaphyſicè acceptæ: ſub metaphyſica autem conſideratione fundamētum eſt logicæ conſiderationis, cum metaphyſicus conceptus differentiæ prædicabilis denominetur, ac de primo ad vltimum differentia phyſica, logicæ etiam fundamentum eſt, remotum tamen, proximum verò Metaphyſica, nam à ſecundis intentionibus non denominantur res conſideratione dialectica, niſi in quantum tali modo concipiuntur. Porphyrius igitur capite præſenti in his diuiſionibus, ac definitionibus, modò phyſicè pro rebus, vel formis, aliquandò metaphyſicè pro conceptibus, logicè tandem pro intentionibus differentiam accipit. Primam, & ſecundam

Physice, metaphysicè, & logicè consideratur differentia.

20.

21.

22.

Porphyr.

cundam conſiderationem indicant exempla illius, ex naturali ordine à metaphyſico petita. Poſtremam ſecunda definitio differentiæ, oſtendens eam de pluribus ſpecie differentibus in quale quid prædicari. Duæ tamen priores conſiderationes ad tertiam abſque dubio ordinantur, nam eò tendunt, vt naturam differētiæ realis agnoſcamus, quæ ſecundæ intentionis fundamētum eſt; vt perſpecto fundamento, rationē ſecundæ intētionis perſpiciamus, melius & verum ſemper ſit commune illud proloquium, dialecticam agere de ſe-
23. *cundis intentionibus, adiunctis primis: vnde elicitur realem conſiderationem differentiæ à dialectico inſtituto non eſſe alienam.*

Dubium vnicum.

VNiuerſale oritur dubium circa omnes, ac ſingulas diuiſiones, & definitiones, quot nam ex his pro rebus, quot item pro ſecundis intentionibus accipiantur.

Quidam in antiqua illa ſententia perſeuerantes de obiecto dialecticæ reali, res eſſe principaliter conſideratas ſentiunt, intentiones vero, aut nullo modo, aut certè non per ſe, ſed per accidens, tam in diuiſionibus, quam definitionibus vniuerſis: quibus fauent exempla à Porphyrio deſignata in rebus quidem, non in intentionibus Caiet. verò diuiſionem primã, ac definitionem ſecundam, pro intentionibus accipiendas eſſe arbitratur in earum expoſitione. Quam ſententiam ad cæteras diuiſiones,
24. ac definitiones, aliqui ex modernis expoſitoribus extendunt. Quibus pro ſufficienti ratione eſſe poterit conſtituta ſuperius doctrina, ens rationis obiectum eſſe dialecticæ, ea quidē conſideratione, vt quidquid reale claudit in quantum intentioni ſubſtat accipiatur, ſed prædicabilia per ſe pertinent ad conſiderationem dialecticam, ergo quidquid in eis affertur, vel eſt ens rationis, vel certè in quantum ab eo denominationem ſuſcipit, conſideratur. Vnde ſequitur eiuſmodi omnes diuiſiones, ac definitiones, iuxta ordinem ſecundarum intentionum eſſe accipiendas Quod præſertim confirmatur, quia genus & differentiam realiter cōſiderare, ad metaphyſicum pertinet, cuius eſt quidditates rerum, in quantùm à materia abſtrahunt, inueſtigare, ergo actus reales differētiæ atque illius officia explicare, non eſt dialecticæ conſiderationis, ſed metaphyſicæ, nam ſolam intentionem denominantem dialectica conſiderat.

Pater Toletus quaſi medium tenens inter hæc extrema, ait, in his diuiſionibus, ac defini-
tionibus admiſcere Porphyrium res, vt melius [Opinio patris Toleti.]
intentiones cognoſcantur: atque idcirco accipiendas eſſe ſemper in ordine ad ſecundas intentiones. Ego vero diſtinctione opus eſſe cenſeo ad veritatem rei explicandam, eo prius ſtatuto, quod ſuperius ex profeſſo oſtendimus, nihil reale ad dialecticam pertinere poſſe à cōſideratione ſecundarum intentionum abſolutum, ſed principaliter denominationem ab illis ſuſceptam attendendam eſſe, qua propter, neque vllam ex ijs diuiſionibus, ac definitionibus, abſq; tali ordine à Porphyrio eſſe con- 26.
ſideratam aduerſus primum extremum ſentiendũ eſt. Cæterùm ſub ordine ad ſecundas intentiones, duobus modis res conſiderantur, vno quidem quaſi reduplicatiue, hoc eſt, nihil in re ipſa inſpiciendo, niſi talem ordinem, & denominationem, alio vero quaſi ſpecificatiue natura ipſa reali, vel aliqua eius proprietate inueſtigata, non tamen vt ibi conſideratio ſiſtat, ſed vt in ſecundam intentionem ordinetur, in quantum conditione reali inſpecta, melius cognoſcitur, qualiter ſecundam intentionem fundare poſſit. Vtrumque quidem neceſ- 27.
ſarium eſt in dialectica, quia aliquando non facilè conſtat modus ſe habendi ipſius naturæ realis in ordine ad intentionem, vel denominationem logicam, niſi aliquid reale eius expendatur, quare oportet terminis realibus in diuiſione, vel definitione vti ad illum explicandum, vtrumque Porphyrius præſtitit in his prædicabilibus, in primo quidem & ſecundo afferens reales acceptiones vtriuſque, in 4. & 5. reales definitiones ex Ariſtot. depromptas, quæ ſuis locis patent, vt modum prædicandi eorum melius declarare poſſit, eo autem conſtituto definitiones ſecundarum intentionum attulit. Itaque ex proprijs terminis diuiſionũ, vel definitionum explorandum eſt, quo nam modo accipiantur, nam ſi reales ſint modo item reali deſumentur, vel (vt aiunt) primæ intencionaliter, ſi vero ſunt termini ſecundarum intentionum, iuxta eundem ordinem. Et habita ratione præfatæ diſtinctionis: ſi priorem ſortiantur modum conditio, vel proprietas naturæ realis, conſideratur, vt me- 117.
lius percipiatur, qualiter talem ſecundam intentionem fundare poſſit, ſi vero poſtremum, nihil

nihil reale attenditur, ſed nuda ac præciſa ratio fundandi, quia ſatis iam explorata eſt rei
28. natura, quantum pertinet ad rationem ſuſcipiendi ſimilem denominationem, & iuxta priorem modum realis natura, vel proprietas cadit ſub ordinem ſecundæ intentionis ſpecificatiue, reduplicatiue iuxta poſteriorẽ. Porphyrius ergo attendens cognitu eſſe difficilem naturam huius prędicabilis, opus eſſe cenſuit fundamentum illius copioſius explicare, & ea propter realibus diuiſionibus vtens, plures modos reales differentiarum attulit, vt eam differentiam, quæ ſecundam intentionem tertij prædicabilis fundat, eliceret, cuius etiam actus diuerſos, reales quidem indicare oportuit, eoſque certis deſcriptiónibus explanare, vt plane conſtaret, qualis eſſet fundamentum, atque adeò qualis ſecunda intentio, à qua denominatur prædicabilis His autem adhibitis, explicatione propria ex terminis ſecundæ intentionis conſtituta, differentiam deſcripſit dicens, eſſe prædicabilem de pluribus differentibus ſpecie in quale quid, quam ex definitionibus, ac diuiſionibus realiter acceptis ſatis commode intelligimus. Ex quibus elicimus propoſiti dubij ſolutionem, quæ talis eſt.

Dubij ſolutio.

Omnes diuiſiones differentiæ accipiuntur primę intentionaliter, omnes item definitiones, ſecunda excepta: in cunctis tamen clauditur ordo ad ſecundam intentionem, vel deno-
29. minationem eius, reduplicatiue quidem in ſecunda definitione dumtaxat, ſpecificatiue in cæteris, in vniuerſiſque diuiſionibus, conſtat vtrumque ex terminis primæ intentionis, qui in cunctis diuiſionibus, ac definitionibus, præter ſecundam afferuntur, atq; etiam ex allatis à Porphyrio exemplis, quæ naturam realem differentiæ, actus item reales explicant, & id ſolum conuincit argumentum primæ ſententiæ.

Primum autem ſecundæ opinionis ſufficienter ſoluit diſtinctio, à nobis allata, ſatis eſt enim, vt intelligamus formale obiectum dialecticæ eſſe ens rationis, quaſi materiale, & ſubſtratum, quæcunq; ad naturam realem ſpectantia in dialectica afferuntur complectens, ad ipſum ordinari, denominationemq; ſuſcipere, ex hoc enim fit, vt ſpecificatiue, vel reduplicatiuè ſub ſecundis intentionibus conſiderentur, ab eiſque denominationem accipiant.

Poſtremo argumento, hoc modo fit ſatis, naturam realem differentiæ, actuſque illius, atque officia conſiderare, pertinet quidem ad Metaphyſicam, nec non ad Dialecticam, diuerſa tamen ratione, ad illam in quantum ſunt partes eſſentiales quidditatis abſtrahentis à materia, Dialectica vero eadem ſpectat in ordine ad prædicationem, hoc eſt, in quantum differentiam conſtituunt aptum fundamentum denominationis tertij prædicabilis. Medium autem à Doctore Toleto conſtitutum, iuxta noſtræ diſtinctionis præſcriptum accipere oportet, vt verum cenſeatur.

QVAESTIO PRIMA.

Sufficiens ne ſit prima diuiſio differentiæ, in communem, propriam, & propriiſſimam.

Dubitandi rationes.

Quod redd det proba.

MINVS autem bona in primis apparet diuiſio differentiæ, in communẽ, propriam, & propriiſſimam: nam ex vna quidem parte, duo membra ſuperuacanea cõtinere videtur, ex altera vero diminuta eſt: oſtendo illud, nam differentia communis, & propria, accidentia ſunt, quæ ad quartum, quintum ve prædicabile ſpectare cernuntur, vt exempla Porphyrij clare indicant, ergo male ad tertium prædicabile reuocantur, cum non ſint confundenda prædicabilia: idque efficaciter confirmatur, quia tertium prædicabile ſola differentia propriiſſima conſtituit, quæ ſola de pluribus differentibus ſpecie in quale quid prædicatur, communis, 2.
vero, & propria, nequaquam in quale quid enunciari de aliquo poſſunt, cum ſint accidentales, ergo ad prædicabile differentiæ non pertinent, neq; à ſecunda intentione illius denominantur, vnde minus bene diuiditur differentia in hæc membra.

Quod ſit diminuta probat. 1.

Ex oppoſito vero, diuiſionem eſſe diminutam, duabus rationibus confirmo, prima, quia differentia indiuidualis non eſt communis, neque propria, cum non ſit accidentalis, & cum eſſentialis non ſit, non eſt propriiſſima quia non eſt ſpecifica, eiuſmodi enim dumtaxat propriiſſima vocatur, vt verba hæc Porphyrii docent: *Propriiſſimè autem differre alterum, ab altero dicitur, quando ſpecifica differentia*

Porphyr.

differt, quemadmodum homo, ab equo ſpecifica differentia rationalis. Ad nullum igitur ex tribus membris diuiſionis refertur.

Probat. II. Secundo, proprietates ſpecificæ, vt riſibile, admiratiuum, & cæteræ, faciunt differre ſpecies accidenti inſeparabili, & tamen non ſunt differentiæ propriæ: nam, vt Porphyrius explicans membra quartæ diuiſionis aſſerit, differentiæ inſeparabiles per accidens, quales vocat proprias, intenſionem & remiſſionem ſuſcipiunt, quod non conuenit proprijs paſſionibus ſpecierum, non enim dicere poſſumus vnum hominem magis eſſe riſibilem, quam alterum, nam cum propria paſſio, cum eſſentia conuertatur, vt pote ab ea proueniens, ſi intenſionem ſuſciperet eadem ipſa eſſentia, eandem haberet conditionem, quod repugnat, cum in indiuiſibili conſiſtat.

Ab omnibus indicatur ſufficiens diuiſio.

NEMO tamen inſufficientiæ arguit huiuſmodi diuiſionem, quæ ſi recte intelligatur, neque vllam differentiam à ſe excludit, neque quidquam complectitur,
4 quod non ſit ad eam merito referendum. Communis namque differentia, & propria (vt primo argumento fiat ſatis) duobus conſiderantur modis, primo quidem in quantum ſunt quædam accidentia propria, vel communia, ſicque ad quartum, vel quintum prædicabile, pertinere conuincit argumentum: ſecundo, in quantum differre faciunt vnum ab alio, in qua conſideratione ſub nomine differentiæ comprehenduntur, habentque ſimilitudinem, atque analogiam cum eſſentiali differentia, non paruam, & ea propter ad tertium prædicabile referuntur, non ea ra-
5 tione, vt à ſecunda intentione differentiæ illud conſtituentis denominentur, vel directè, & propriè ſub eo collocentur, ſed per quandam tantum ſimilitudinem, quam conſiderare in hac parte oportuit, vt melius rationem propriſſimæ differentiæ poſſemus percipere: & ſolum huius rei gratia in præſenti diuiſione eas connumerauit Porphyrius, quod abſque prædicabilium confuſione effici potuit, ſi quidem res eadem ſub conſiderationibus diuerſis ad diuerſa prædicabilia referri contingit.

Dubiolum de differentia indiuiduali.

De differentia indiuiduali.

CIRCA indiuidualem differentiam, quam tangit ſecundum argumentum Magiſter Oña, quæſtione prima, huius capitis articulo 1. ad quartum, quem nonnulli ex modernioribus ſequuntur, in ſua illa perſiſtit ſententia, aſſerente verè, & propriè vnum indiuiduum eſſentialiter ab alio differre 6
vnde infert, eſſe propriſſimam differentiam, idque denuo cõfirmat ex doctrina, Diu. Thomæ in 1. diſtinctione 15. quæſtione 1. articulo 2. vbi, cum de diuinis perſonis ſermonem conſtitueret, ait, filium non eſſe aliud à Patre, quia vna numero eſſentia eſt in vtroque, cæterum in humanis aliud eſt à Patre filius, propter diuerſam materiam, eiuſmodi autem diuerſitatem naturæ indiuidualis efficit differentia, ergo apud Diuum Thomam facit aliud, & ſi ita ſe res habet, erit propriſſima, Porphyrio id planè aſſerente in ſecũda diuiſione. 7
Nihilominus fuiſſe à Porphyrio prætermiſſas credit, qui differentias dumtaxat ſpecificas afferre, atque explicare voluit, indiuidualibus, quaſi ad communes ſcientias non pertinentibus, omiſſis.

Hanc tamen ſententiam ego probare non poſſum, nam vt præcedenti capite oſtendi, eſſentialia, propriè ea ſolum appellantur, quæ prædicata, ſunt ex aliquo eſſendi gradu deſumpta, nam ex his eſſendi gradibus complectur eſſentia: 8
at indiuidualis differentia, non accipitur ex gradu eſſendi, cum vltimus ſit ille, à quo capimus differentiam ſpecificam atomam, ergo differentia indiuidualis verè eſt extra eſſentiam, verè non eſt prædicatum eſſentiale, ſed cum modus ſit ſubſtantialis eſſentiam, vel naturam ſpecificam determinans ad particularem modum ſubſiſtendi in indiuiduo, prædicatum eſt, non eſſentiale, ſed ſubſtantiale, nec ſubſtantiale naturæ, ſed modale. Falſum eſt enim, quod ab his authoribus dicitur, indiuidua eiuſdem ſpeciei eſſentialiter differre, non tamen ſpecificè, ſed indiuidualiter, non eſt enim diuerſa, ſed eadẽ eſſentia in indiuiduis, diuerſo tamen modo ſubſtantiali determinata, ratione cuius alia natura indiuidualis eſt in vno, & in alio, intra eandem eſſentiam, modaliter, ergo dumtaxat differre poſſunt, modalis autem differentia, non eſt eſſentialis. Nec aliquid probat argumentum, quo confirmatur, indiuidualis 9
differentia eſt de eſſentia indiuidui, vt indiuiduum

duum eſt, quia ſine illa neque eſſe, neque intelligi poteſt, ergo eſt eſſentialis. Falſum eſt enim antecedens, atque etiam conſequens ex eo illatum: indiuiduum namque, abſoluta conſideratione duobus conſtituitur, eſſentia videlicet, & modo eam determinante, intrinſecus igitur eſt modus, non tanquam eſſentia, ſed tanquam eſſentiam determinans, in quantum intelligi non poteſt res determinata, ſine determinante, & hinc prouenit, non poſſe intelligi indiuiduum, vt tale, ſine differẽtia indiuiduali, aliud tamen requiritur, vt de eſſentia ſit, vel eſſentiale prædicatum indiuidui, nempè ex gradu eſſendi, eſſe deſumptum, illud autem, à quo accipiuntur differentiæ indiuiduales, non eſt gradus eſſendi, ſed principium, & radix determinandi eſſentiam ad modum particulariter exiſtendi, quod appellatur in Metaphyſica, vel Philoſophia principium indiuiduationis (de quo ſuo loco Deo fauente ſermonẽ inſtituemus.) Sed verba Diu. Thomæ obiecta tali diſtinctione explicanda cenſeo, vnum eſſe aliud ab altero, duplicem habet acceptionem: ſtrictam vnam, latiorem aliam, iuxta primam

10. diuerſum eſſentialiter, atque adeò ſpecificè importat, quod tale non eſt, niſi ratione alicuius prædicati eſſentialis, in ſecunda vero acceptione aliam eſſentiam, quocunque modo diſtinctam ſignificat: habent, quidem indiuidua diſtinctam eſſentiam, vel naturam non diſtinctam eſſentialiter, ſed indiuidualiter, qua propter vnum eſt aliud, ab altero in

11. ſecunda ſignificatione, non in prima, & cum in diuinis perſonis, non ſolum non ſit eſſentialis diſtinctio, ſed neque eſſentiarum numerica, non eſt vllo modo admittendum, filium eſſe aliud à Patre, cum tamen in humanis in ſecunda ſignificatione, verum ſit, propter aliletatem naturæ indiuidualis. Strictam autem ſignificationem Porphyrius tenuit in ſecunda diuiſione differentiæ, ſpecificam dumtaxat aliud efficere, docens: qua propter indiuidualis differentia, vt ad formam argumenti reſpondeamus, non eſt communis, vel propria, ſed neque differentia propriiſſima, habet nihilominus, cum ea ſimilitudinem, propter quam, quaſi reductiue ad illam pertinet, ſicut reducitur etiam ea prædicatio, in qua de indiuiduo à ſe conſtituto enunciatur ad tertium prædicabile, nec oportuit expreſſam illius mentionem à Porphyrio effici, cũ indiuidua neque ad ſcientiam, neque ad artem ſyllogiſticam, ad quam prædicabilia ordinantur, per ſe ſpectant, neque adeò longè minus, prædicationes ex his confectæ ad ſcientiam pertinere valent.

Variæ ſententiæ circa proprietatem ſpecificam.

De proprietate tamen ſpecifica, non omnes vno modo ſentiunt, Magiſter Soto, in primis in expoſitione literæ cenſet ad præſentem diuiſionem, non pertinere, quem ſequuti ſunt poſtea, Mercatus, & Cantetus membra huius diuiſionis explicantes, & Doctor Toletus, notabili 2. in eandem, cum Boetio, quem refert, inclinare videtur, nam maximè eſſet in ſecundo membro, propriæ differentiæ comprehenſa, at Porphyrius de proprietatibus indiuiduorum dumtaxat loquitur, quibus indiuidua differunt accidenti inſeparabili, vt exempla eius vniuerſa indicant, & propoſitum argumentum in principio confirmat: nõ enim ſuſcipiunt magis, & minus ſimiles proprietates, quam tamen proprietatem proprijs differentijs conuenire docet, & rurſus in quarta diuiſione Porphyrius, differentias proprias, ſimul cum communibus vocat inſeparabiles per accidens, at propriæ paſſiones ſunt per ſe inſeparabiles, vt Ariſtoteles 1. poſt c. 4. docet, ſtatuens in ſecundo modo per ſe de ſubiecto enunciari, ergo nõ comprehenduntur à Porphyrio ſub proprijs differentijs. II Solutio Soti. 12. Ariſt.

Hic tamen modus dicendi minus probabilis videtur, nam ſi proprietates indiuiduales, idcirco ſub differentia propria conſtituuntur, quia indiuidua differre efficiunt inſeparabili accidenti, longè melius propriæ paſſiones id habent ſpecierum comparatione, ergo verè eis quadrat ratio differentiæ, qua propter ſi ſub nullo membro clauduntur, inſufficiens ſanè erit diuiſio, poſt quam membra diuidẽtia minus, quam diuiſum continent, & abſque dubio, vitio daretur Porphyrio, quòd potiſſimam, inter proprias differentias omiſerit, hac igitur excluſa ſententia. 13.

Alij ad differentiam propriiſſimam referendas eſſe proprias paſſiones tenent, id namque Porphyrius inſinuare videtur, nam differentias proprias appellat accidentia inſeparabilia, quæ à proprijs paſſionibus valde diuerſa oſtenduntur, cum illa ad quintum prædicabile pertinere ſtatuat, proprietates verò ſpe-

ſpecierum ad quartum, ergo ad diuerſa membra præſentis diuiſionis referenda ſunt, illa ad ſecundum, iſtæ vero ad tertium proprijſſimæ differentiæ. In quarta etiam diuiſione dum exempla differentiarum ſeparabilium per ſe (quas conſtat eſſe proprias) appoſuiſſet, ait, vt rationale, mortale, & ſuſceptiuum diſciplinæ, eſt autem illud eſſentialis differentia, hoc vero proprietas ſpecifica, cenſet igitur vtramque contineri ſub proprijſſima differentia. Vltimam demum definitionem differentiæ deſignans, ait: *Exactius autem quæ ad differentiam pertinent pertractantes, differentiam, inquiunt, non quoduis eorum quæ ſeparant ea, quæ ſub*
15. *eodem genere collocantur, ſed id, quod ad ſubſtantiam, rationemque confert, non enim aptum eſſe ad nauigandum, hominis eſt differentia, & ſi eius proprium ſit, &c.* Quibus verbis aperte Porphyrius docet vniuerſa de proprijſſima differentia in ſuperioribus tradita diuiſionibus, propriæ paſſioni poſſe accommodari, ſolam vltimā definitionem, eam à differentia ſpecifica ſeparare, fuit igitur ſub proprijſſima differentia in diuiſione prima comprehenſa, vt hęc ratio efficacior cōuincit, propria paſſio infert per euidentem conſecutionem differentiam ſpecificam, ergo verum eſt eſſentialiter differre, quæ propria paſſione differunt, vtraque igitur ad differentiam proprijſſimam refertur, nempe eſſentialis differentia, & ſpecifica proprietas, principalius, ac formalius illa, quaſi virtualiter, & conſecutiuè hæc.

Verior dicendi modus, & communis.

Vera ſentētia.

EGO verò cum communi ferè omnium interpretum Porphyrij ſententia teneo, ſub differentia propria eſſe ab eo colloca-
16. tam, ſic cenſent Albertus Magnus tractat. 5. capite 10. ad finem, Iauellus, tractat. 4. prædicabilium capit. 4. Caietanus in explicatione præſentis diuiſionis, Magiſter Oña, quæſtione 1. articulo 1. & moderni ferè omnes.

Albertus Magn. Iauell. Caietan. Ona.

Idque à ſufficienti diuiſione probo: notum eſt, proprietatem ſpecificam, non eſſe communem differentiam, ſed nec proprijſſima eſſe poteſt, erit igitur propria, minorem expreſſit Porphyrius in ſecunda diuiſione, his verbis: *Vniuerſaliter ergo omnis differentia addita alicui, alteratum facit, ſed hæc quidē, quæ communiter, & propriæ ſunt, alteratum faciunt, quæ vero proprijſſimæ, aliud.* Sed propria paſſio non facit aliud, cum nō pertineat ad ſubſtantiam, vel eſſentiā rei, ſed extra illam ſit, ergo non eſt differentia proprijſſima: & cum certiſſimè faciat alteratum, tanquam verum prædicatum accidentale, & ex alia parte ſit inſeparabilis, euidenter infertur eſſe differentiam propriam, ſtatim etiam Porphyrius, poſt recenſita verba, quæ ſequuntur, ſubiecit: *Quæ quidem igitur aliud faciunt, ſpecificæ vocantur:* & paucis interpoſitis, *ſecundum igitur aliud facientes differentias, diuiſiones generum fiunt in ſpecies, & definitiones* 17.
aſsignantur, quæ ſunt ex genere, & huiuſmodi differentijs. Hæc Porphyrius, quibus triplicem exprimit conditionem proprijſſimæ differentiæ, planè repugnantem propriæ paſſioni. Vna eſt, proprijſſimam differentiam ſpecificam eſſe, altera, ſecundum eam genus diuidi in ſpecies, poſtrema, definitionem quidditatiuam ex genere, & eiuſmodi differentia cōſtitui, cum tamen notum ſit proprietatem ſpecificam præſupponere diuiſionem generis in ſpecies, oppoſitis differentijs factam, ſpecies ipſas conſtitutas, à quibus naturaliter promanat, ac tandem conſtitutas definitiones. Pugnat igitur cum ſententia Porphyrij eſſe differentiam proprijſſimam, atque etiam cum aperta ratione: nam differentia proprijſſima, apicem differētiarum tenet, intima eſt ei, quod
componit, tertium conſtituit prædicabile, ne- 18.
mine diſſentiente: at propria paſſio non eſt ſuprema differentia, cum non ſit eſſentialis, non eſt intima, comparata ad ſpeciem, nec pertinet ad tertium prædicabile, cum non prædicetur in quale quid, igitur abſque fundamento rationis ponitur ſub differentia proprijſſima, ſed dubio procul ſub propria eſt collocanda, cum ſit accidens inſeparabile, quo ſpecies à ſe inuicem differunt.

Porphyr.

Notandum ad argumenta contraria ſoluenda.

ETENIM accidens inſeparabile, (vt hinc argumenta oppoſita ſoluere incipiamus) duplex eſt, vnum ex natura indiuidui, nempè ex tali diſpoſitione, vel complexione
ortum, aut certè conſuetudine, vel obduratio- 19.
ne nimis radicatum, & idcirco inſeparabile factum, talis eſt cicatrix, talis cæruleus oculorum color. Aliud eſt inſeparabile ex natura ipſius ſpeciei, à qua naturaliter oritur, & tales ſunt propriæ paſſiones, ſub propria autem differentia, vtrumque comprehendit Porphyrius, quia certe eundem modum habent

habent faciendi differre, hæc, ſpecies, illud, in-
diuidua, qua tamen poſtea in quarto, & quin-
to prædicabili per comparationem ad ſubie
ctum, ex qua diſtinctum modum prædicandi
ſortiuntur, diſtinguuntur, exempla autem pro
priæ differentiæ in proprietatibus dumtaxat
indiuidualibus poſuit, quia nobis ſunt notio-
20. res, vt potè proximiores ſenſitiuæ cognitioni,
ex quibus patet ſenſus primæ diuiſionis, in
qua Porphyrius non diſtinguit accidentia in-
ſeparabilia, à proprijs paſſionibus, ſed omnes
ad propriam differentiam pertinere ſentit.
quamuis alia ratione, iam explicata poſtea ab
ipſo diſtinguantur; ſuſceptiuum autem diſci-
plinæ, pro potentia, vel aptitudine ſumi po-
teſt, & ſic eſt propria paſſio hominis, vel certè
pro radice, vnde oritur, & ſic eſt eadem eſſen-
tialis differentia rationalitatis, alio modo,
aliaque voce deſignata, hoc igitur poſteriori
modo à Porphyrio accipitur in exemplo quar
tæ diuiſionis, vel ſi priori modo, loco propriæ
differentiæ hominis poſita eſt, quam & ſi Por-
phyrius poſuiſſet, ſic locutus: *vt rationale, mor-
tale, & ſuſceptiuum diſciplinæ*, vt tamen expli-
catior eſſet, paſſionem nobis notiorem addi-
dit. Poſtremam autem definitionem magis
Porphyr. exactam Porphyrius vocat, vt expendit Caie-
tanus, in eius explicatione, non quod priores
21. ſint diminutæ, ſed quia aliquo ſubintellecto
indigent, vt completæ ſint atque cum diffe-
rentia ſpecifica conuertantur, vt de trib' nem-
pè 1 3. & 4. conſtat, quas ſic oportet intelligi,
differentia eſt: *Quæ ſpecies primo abundat genere,
qua primo diuiduntur ea, quæ ſub eodem genere
ſunt, & qua primo differunt à ſe ſingula.* Vltima
vero per ſe, abſque aliquo ſubintellecto patet,
vnde explicatius oſtendit naturam proprijſſi-
mæ differentiæ, atque etiam intimius, cum
potiſſimum illius actum, vel officium indicet,
quapropter non bene infertur propriam paſ-
ſionem alijs eſſe comprehenſam definitioni-
bus, ſed ab vltima clarius excludi. Neque in-
fertur benè (vt argumento fiat ſatis) propriam
22. paſſionem eſſe differentiam eſſentialem ad-
huc virtualiter, quia per euidentē conſequen-
tiam conuincit eſſentiale ſpecierū diſcrimen,
aut etiam, quia quæcunque propria paſſione
differunt, proprijſſima differentia diſtincta
ſunt: eiuſmodi namque argumentum à poſte-
ri tenet, atque adeò ex eo accipitur, quod eſt
extra earundem ſpecierum eſſentiam, quem-
admodū igitur non bene ſequitur propria paſ-
ſio infert eſſentiam, ergo, pertinet ad illam,
pari ratione non tenet, infert ſpecificam diffe-
rentiam, vel in his dumtaxat reperitur, quæ eſ-
ſentiali differentia diſtinguuntur, ergo eſt dif-
ferentia ſpecifica, vel eſſentialis, ſatis eſt enim,
vt hæc præſtare poſſit propriam eſſe differen-
tiam, ex natura ſpeciei, naturali emanatione
prodeuntem, vt affirmat noſtra ſententia.

Argumentum autem primæ opinionis con-
tendens probare propriam paſſionem, non eſ-
ſe differentiam propriam, quia intenſionem, 23.
& remiſſionem non ſuſcipit, eam controuer-
ſiam agitandam poſtulabat: an proprijs paſſio-
nibus talis conueniat proprietas, atq; ex con-
ſequenti: an proprijſſimæ differentiæ magis
minuſue ſuſcipere poſſint; hæc tamen vna eſt
ex grauioribus controuerſijs ſtatim agitandis.
Quidquid autem circa eiuſmodi controuer-
ſiam tenendum ſit, ſic eſt ſoluendū argumen-
tum, quantū ad præſens pertinet inſtitutum,
propriam differentiam vniuerſali modo lo-
quendo, & vt aiunt à toto genere, intentionē,
& remiſſionem ſuſcipere poſſe, vt autem hoc
verum ſit, ſatis eſt pluribus competere poſſe, 24.
non tamen requiritur, vt omnibus in particu-
lari conueniat, vel vt Caietanus docet permiſ-
ſiue, eſſe accipiendam, hoc eſt, permiſſum eſ-
ſe, vt hoc pluribus conueniat, & ſi alijs re-
pugnet.

Soluitur autem ſecundum, ex his, quæ ex- Ad II.
plicantes Porphyrij textum, circa ſecundam
diuiſionem attingere cæpimus, videlicet par-
ticulam, per ſe, acceptam eſſe à Porphyrio, dū
affirmat differentiam proprijſſimā facere di-
uerſum, per ſe, in ſecunda diuiſione, & rurſus
eſſe per ſe inſeparabilem in quarta, nō quidem
in ea extenſione, qua accipitur ab Ariſtot. mo-
dos per ſe enumerante 1. poſt. capit. 4 ſed ſtri-
ctius, prout illud dumtaxat importat, quod ad
eſſentiam rei ſpectat. In quo ſenſu notum eſt
propriam paſſionem non facere diuerſum per 25.
ſe, ſed per accidens, nec facere aliud, ſed alte-
rum, neque eſſe per ſe inſeparabilem, ſed cum
ſit extra eſſentiam rei, verumq; illius accidens,
inſeparabilem etiam per accidens.

QVAESTIO SECVNDA.

Qualis nā ſit præfacta diuiſio, vniuoca, vel analoga.

ILlud tanquam certum præſupponit quæ- Certum in
ſtio, quod ab vniuerſis recipitur interpreti- hac re.

tibus

bus, membra huius diuiſionis non eſſe adeò diuerſa, quin quadam ratione conueniant, nō ſolum in ratione ſubſtantiæ, & accidentis, ſed etiam in quantum membra ſunt huius diuiſio-
26. nis, ſub ea ratione, qua differre faciunt vnum ab alio, vnde fit citra controuerſiam eſſe huiuſmodi diuiſionem, non eſſe æquiuocam, ſed vniuocam, vel analogam; vtra autem harũ ſit, tota controuerſia, in hoc poſita eſt.

Conſiſtit autem in duabus; primum eſt, quonam pacto accipiatur diuiſio, nempè primo intentionaliter, ſiue pro differẽtijs facientibus differre, hoc, aut illo modo, aut ſecundo intentionaliter, hoc eſt, pro ſecundis intentionibus denominantibus eaſdem differen-
27. tias, ſeu, quod idem eſt, pro eiſdem differentijs, vel fundamentis, vt denominatis à ſecundis intentionibus, ex modo enim accipiendi diuiſionem, qualitas eius dependere videtur, quæ, ſecundum eſt, ac præcipuè modo in controuerſia poſitum.

Refertur prima opinio.

I. Sententia Oña. Circa primum, Magiſter Oña, quatuor modis conſiderari poſſe diuiſionem ait: primo, vt tam diuiſum, quam membra accipiantur pro differentijs ſecundum actum, & officium faciendi differre, quod eſt primę intentionaliter conſiderari. Secundo, ita vt, membra ſimul cum diuiſo accipiantur, pro ſecundis intentionibus denominantibus, aut pro differentijs, vt ab eiſdem denominatis, quod eſt ſecundæ intentionaliter capi. Tertio ita vt diuiſum pro differentijs, membra vero pro ſecundis intentionibus, aut pro eiſdem differentijs, vt denominatis. Aut quarto ex oppoſito diuiſum ſecundæ intentionaliter, & membra, primæ intentionaliter, ex his autem modis tanquam magis inſtituto prædicabilium accommodatum, ipſe ſecundum eligit, in quo Caietanum videtur ſecutus, qui
Caietan. ſic accipi docet, vt penitus ſit impoſſibile, pro ipſis differentiis, aut primis intentionibus ſumi; quia ſequeretur, ait, membra coincidere, nec vllo modo diſtingui aliquando poſſe; cum contingat eandem rem eſſe propriiſ-
28. ſimam, propriam, atque communem differentiam reſpectu diuerſorum, vt differentia albedinis reſpectu ſui, propriiſſima eſt, propria reſpectu cigni, à quo inſeparabilis eſt albedo, & communis reſpectu hominis. Alijs etiam modernis placuit hic modus dicendi, qui hac ratione illum probant. Diuiſum huius diuiſionis, eſt differentia formaliter, & in communi accepta, & membra etiam ſunt differentiæ particulares, formaliter conſideratæ, ſed differentia formaliter eſt ens rationis, non ſecus ac genus, & ſpecies, & particulares differentiæ ſunt determinata entia rationis, ergo omni ex parte accipienda eſt ſecundę intentionaliter diuiſio; & iuxta hunc ſenſum diuiſionis decernunt, quid ſit tenendum circa ſecundum, de qualitate eius, nempè eſſe diuiſionem generis in ſuas ſpecies, ita vt differentia, in communi differre faciens, prout ſubſtat ſecundæ intentioni tertij prædicabilis, genus quoddam ſit diuiſum, in differentias communem, propriam, & propriiſſimam, vt ſubſtant ſecundis intentionibus, tanquam in ſpecies diuerſas. Et aſſentiunt præfati omnes authores, præter Caietanum, qui adhuc ſic ac- 29.
ceptam diuiſionem analogam eſſe docet, & præter modernos quoſdam, qui ſic ſentiunt eſſe diuiſionem generis in ſpecies, vt duobus dumtaxat membris, aut ſpeciebus conſtet, nempè differentia eſſentiali, & accidentali, ſub qua comprehendantur communis, & propria, & ſenſus ſit; differentia in communi vna eſt eſſentialis, accidentalis altera; id autem neceſſario dicendum eſſe arbitrantur, quoniam Inconueniens. ſi differentia communis, & propria, pro diuerſis membris accipiantur, nequeunt vllo modo diſtingui ſpecie, cum ſolum differant, ſicut ſeparabile, & inſeparabile accidens, de quibus conſtat non diſtingui ſpecie, ſed idemmet eſſe ſeparabile, & inſeparabile accidens, vt de albedine conſtat reſpectu cigni, & hominis. Probantque ex Porphyrio, qui ſtatim Ex Porphyrio probãt. poſt hanc diuiſionem poſuit alteram ſolo nomine diuerſam, nempè differentiam omnem diuerſum facere, ſed propriam, & communem, diuerſum in accidenti; at propriiſſimam, diuerſum in eſſentia: in qua diuiſione pro vno dumtaxat membro ponuntur communis, & propria, quia ſolum conſiderantur, in quantum faciunt differre accidentaliter, quod commune eſt eis: ergo eodem modo conſiderantur in diuiſione prima; ac propterea vnum tantum membrum efficient accidentalis differentiæ, vnamque ſpeciem diſtinctam à differẽtia propriiſſima, aut eſſen- 30.
tiali: nam quod ſeparabilis ſit vna, inſeparabilis altera (qua ratione diuerſæ cenſentur) non pertinet ad hanc diuiſionem, ſed ad aliam, qua diuiditur differentia in eam, quæ facit

differre

differre accidenti inſeparabili, & aliam quæ facit differre accidenti ſeparabili, in præſenti igitur diuiſione diuiditur differentia in communi, tanquam genus in duas tantum ſpecies, eſſentialis, & accidentalis differentiæ. Probant igitur, hanc eſſe diuiſionem generis in ſpecies omnes iſti authores. Primo ex Porphyrio, qui differentiam communem, propriam, ac proprijſſimam vocat in textu tres ſpecies differentiæ, ſentit igitur diuiſam eſſe

I. Ratio. differentiam in eas, tanquam genus in proprias ſpecies. Deinde ratione, quia ſi diuiſio hæc generica eſſe non poſſet, maximè quia non eſt vniuoca; cum differentia prius de proprijſſima, poſterius, ac per attributionem ad illam de communi, & propria dicatur, ac propterea analogice de omnibus, ſed hoc non eſt neceſſarium, quia & ſi primæ intentionaliter accipiendo differentias ita ſit, ſed vt ſubſtant ſecundæ intentioni, vniuoce conueniunt in ratione differentiæ denominatæ, à ſecunda intentione, quemadmodum genera, & ſpecies ſubſtantiæ, & accidentis, licet primæ inten-

31. tionaliter accepta, pro naturis ſubſtantialibus, & accidentalibus, non niſi analogice conueniant: at prout ſubſtant ſecundis intentionibus, communis eſt eis ratio generis, & ſpeciei, atque vniuoca, par ergo ratio erit de differen-

II. Ratio. tijs eſſentialibus, & accidentalib⁹ ſecundæ intentionaliter acceptis: Probant ſecundo. Quia licet accidens proprium, & commune diuerſum habeant modũ prædicandi, in quale proprium, & commune: abſtrahi nihilominus ab eis poteſt communis ratio prędicandi in quale accidentale, ſub qua vniuoce conueniunt, & tanquam ſpecies ſub genere: ergo ſimiliter erit abſtrahilis à differentia eſſentiali, & accidentali, communis ratio generica prædicandi in quale, quæ tanquam in ſpecies diuidatur in modis prædicandi, in quale quid, & in quale accidentale.

Refertur ſecunda opinio Louanienſium.

II. Opinio. Louanienſes vero, in ſua copulata, cum præfatis omnibus conueniunt circa primum, aſſerentes diuiſionem hanc, ſecundæ intentionaliter eſſe accipiendam, ſed diffe-

32. runt circa ſecundum, quia non genericam diuiſionem, ſed cuiuſdam accidentis in alia accidentia eſſe arbitrantur; i a vt differentia in concreto, prout ſubſtat ſecundæ intentioni,

diuidatur in tres alias peculiares, atque concretas, quæ reſpectu illius accidentia ſunt, & de communi, & propria res eſt manifeſta, cum ſint differentiæ accidentales, de proprijſſima vero, verum apparet, quia diuiſo accidit, nempè differentiæ in communi acceptæ.

Tertia ſententia præfertur duabus primis.

Poſtrema ſententia ex diametro opponitur primæ, & etiam à ſecunda diuerſa eſt; nam primo aſſerit diuiſionem tam ex parte diuiſi, quam membrorum primæ intentionaliter ſumi à Porphyrio, nempe pro differentia ſecundum actum, atque officium faciendi differre, hoc, aut illo modo, quæ ſunt membra diuidentia. Aſſerit ſecundo diuiſionem, nec eſſe generis in ſpecies, nec accidentis in accidentia, ſed cuiuſdam analogi, in propria analogata, nam facere differre ſimpliciter dicitur, de ſola proprijſſima, & ſecundũ quid de alijs; ſicut ea ſolum cenſentur ſimpliciter diuerſa, quæ eſſentiali differentia ſeparantur, quæ verò ſolum accidentali, ſiue propria illa ſit, vel communis, ſolum ſecundum quid, & quaſi per participationem, & attributionem ad proprijſſimam, ſeu eſſentialẽ differentiam. Et hæc ſententia videtur mihi duabus alijs præferenda: quia verbis, ac menti Porphyrij, naturæque eiuſdem diuiſionis magis eſt conſentanea, quam hiſce aſſertionibus explicandam cenſeo. I. Aſſertio. 33. II. Aſſertio.

Aſſertio prima, diuiſio hæc omni ex parte ſumitur à Porphyrio pro intentionibus primis, ita, vt diuiſum pro differentia ſecundum actum faciendi differre, & pariter membra accipiantur, & non pro ſecundis intentionibus, nec pro primis, vt ſubſtant ſecundis. Hanc tenent antiquiores interpretes, vt Auicenna, & Albertus Magnus, & præter hos Magiſter. Sot. in expoſitione textus Porphyrij, quos ex modernis ſequuntur non pauci, & probatur, quia verba Porphyrij, non poſſunt quadrare ſecundis intentionibus, nec primis, vt ſubſtant ſecundis, ſed rebus ipſis facientibus differre, ait enim: *Differentia, quæ alicui adiuncta, facit illud diuerſum ab alio, vna eſt communis, alia propria, proprijſſima altera.* Alicui autem coniungi, & illud facere diuerſum ab altero, patet, nec ſecundis intẽtionibus, nec primis, vt ſubſtant ſecundis conuenire, ſed actũ eſſe, atq; officiũ differentiæ, quod habet, non certe ab intellectu, ſed Auicen. Albert. Sot. Probatur. 34.

ſed à propria natura, & conditione, vt oſten-
dit albedo, quæ citra opus intellectus habet
vtrumque, & coniugi Petro, & eum facere di-
uerſum à Ioanne nigro. Exempla etiam à Por-
phyrio producta, rem efficient ſatis manife-
ſtam; quorum primum ſtatuit in pueritia, per
35. quam Sortes puer, à ſe ipſo iuuene differre ait;
poſtremum in obducta cicatrice, qua differt
ab altero, eam nō habente, conſtat autem pue-
ritiam, vel cicatricem non facere Sortem di-
uerſum ab homine altero, vt ſubſtant ſecundæ
intentioni tertij prædicabilis, ſed abſque du-
bio, vt ſunt commune, & proprium accidens
eorundem indiuiduorum. Nec aliena eſt con-
ſideratio differentiæ, ſecundum actus diuerſos
faciendi differre à Dialecticæ inſtituto, ſed
valde conformis, nam ſi per has diuiſiones nō
explicarentur officia differentiæ, impoſſibile
eſſet, in notitiam eius, vt à ſecunda intentio-
ne denominatur, & tertium prædicabile con-
ſtituit, deuenire; nec facile poterit varijs defi-
nitionibus explicari, vt explicata eſt à Porphy-
rio, quod peculiare eſt in differentia, cuius
actus, & officia difficilia ſunt, & niſi ex eis ca-
pi non poteſt propria eius ratio, ac proprius
modus prædicandi, per quem à cæteris prædi-
cabilibus ſeparatur, quæ minori negotio in-
telliguntur.

II. Aſſertio. Aſſertio ſecunda. Diuiſio hæc, ſiue accipia-
tur primæ intentionaliter, ſiue ſecundæ in-
tentionaliter, non poteſt eſſe generis in ſpe-
cies, ita ſentiunt interpretes omnes, pro aſſer-
tione præcedenti relati, & præter ipſos, etiam
36. Caietanus, qui & ſi teneat non poſſe accipi,
niſi ſecundæ intentionaliter, ſentit nihilomi-
nus non eſſe vniuocam, ſed analogam, & qui-
dem ſi primæ intentionaliter, pro differentijs
ſecundum actus, & officia faciendi differre ac-
cipiantur tam diuiſum, quā membra, admit-
tent etiam aduerſarij diuiſionem eſſe analo-
gam, quia quod eſt facere differre, ſolum con-
uenit proprijſſimæ ſimpliciter, quia hæc ſola
eſt quæ facit ſimpliciter diuerſum, communis
vero, & propria ſolum accidentaliter, ac ſe-
cundum quid, quare nequeunt in ratione com
muni faciendi differre vniuoce, ſed ſolū ana-
logice conuenire, ſolum ergo ſupereſt pro-
bandum, quod etiamſi accipiantur ſecundę in-
tentionaliter, pro eiſdem differentijs vt ſub-
ſtant ſecundis intentionibus, non ſit vniuoca,
ſed analoga diuiſio, probatur autem duplici
I. Ratio. argumento ſatis efficaci: primo. Quia diffe-
rentia communis, & propria duobus modis
ſpectari poſſunt, primo vt ſunt accidentia
quædam, ſeparabile, & inſeparabile, & in
quale proprium, & commune enunciantur
de ſubiectis, & ſic cōſiderata, notum eſt ad ter-
tium prædicabile non pertinere, ſed ad quar-
tum, & quintum: ſecundo cōſiderantur, vt dif-
ferentiæ, hoc eſt vt facientes differre vnum ab
altero, denominatæ quidem à ſecundis inten-
tionibus, quæ ſunt rationes faciendi differre,
hoc, vel illo modo, quo pacto pertinent ad 37.
tertium prædicabile, ſed ſub ratione faciendi
differre nequeunt vniuoce cum proprijſſima
conuenire, cum faciant differre ſimpliciter,
ſed ſecundum quid, ergo nec etiam ſecundæ
intentionaliter accepta diuiſio vniuoca eſſe
poteſt, ſed analoga. Accedit intentiones ſe-
cundas harum differentiarum non poſſe vni- Confirma.
uoce conuenire, cum vna ſit ratio faciendi dif
ferre accidenti communi, alia accidenti pro-
prio, & vtraque proinde ſit ratio faciendi dif-
ferre ſecundum quid; at ſecunda intentio de-
nominans differentiam proprijſſimam, eſt ra-
tio faciendi differre ſimpliciter, à quibus pa-
tet non eſſe abſtrahibilem rationem commu-
nem denominandi id, quod facit differre niſi
analogam.

Secundum argumentū conuincit (niſi ego II. Ratio.
fallor) duo vel tria prædicabilia differentiæ
ponenda eſſe, ſi diuiſio ſit generis in ſpecies,
atque adeò plura quam quinq; aduerſus Por-
phyrium, Ariſtotelem, & vniuerſam ſcholā;
probatur; nam ſi differentia eſſentialis, & ac-
cidentalis, quæ ſunt membra diuiſionis ſint
ſpecies differentiæ in communi, quæ vt pro-
prium genus earum diuiditur, cum habeant
diuerſum modum prædicandi in quale quid, 37.
& in quale accidentale diſtinguuntur ſpecie,
tanquam duo prædicabilia. Probatur hæc vl-
tima conſecutio, quia prędicabilia, iuxta com-
munem ſcholæ ſententiam per diuerſos mo-
dos prædicandi diſtinguuntur. At ſi dixeris di- 38.
ſtingui quidem in ratione prædicandi ſpecie
atoma, ſed conuenire, cum proprijſſima in ra-
tione communi prædicandi in quale, ab vtriſ-
que abſtracta tanquam in ſpecie ſubalterna,
aut in genere: ſicut prædicabile in quale pro-
prium, & commune conueniunt in ratione Solutio re-
communi prædicandi in quale: vnde idem erit iicitur.
prædicabile differētiæ vtrumq; complectens:
tanquam genus proprias ſpecies; hoc non tol-
lit vim argumenti, quod ita probo. Nam ma-
gis differunt in ratione prędicandi differentia
eſſentialis, & accidentalis, cum differant vt
prædi-

prædicabile in quale quid, & in quale accidentale, quam accidens proprium, & commune cum vtrumque prædicetur in quale, illud quidē in quale proprium, hoc vero in quale commune; ſed hæc minor differentia ſeparat quartum, & quintum prædicabile, quantumlibet conueniant in ratione communi, & generica prædicandi in quale accidentale, ergo maior differentia inter modum prædicandi in quale quid, & in quale accidentale, reperta inter proprijſſimā differentiam, propriam, & communem, ſeparabit à fortiori, duo prędicabilia differentiæ, quantumlibet conueniant in ratione communi, & generica prædicandi, in qua-
Confirma. 39. le. Quod in genere, & ſpecie non minus euidenter conuincitur; nam minus differunt, hęc duo prædicabilia ſub ratione communi prædicandi, in quid, ab vtroque abſtracta, quam differentia eſſentialis, & accidentalis ſub ratione communi prædicandi in quale, cū tam ſpecies, quam genus prędicentur in quid, licet, vnum complete, incomplete aliud, at differentia eſſentialis in quale eſſentiale, accidentalis in quale accidentale, & tamen genus, & ſpecies ſunt diſtincta prædicabilia, ergo diſtincta efficient proprijſſima differentia, propria, &
III. Ratio. communis. Probatur tertio, quia ſi differentia communis, & propria accipiantur ſecundę intentionaliter, prout prædicantur in quale accidentale, proprium, vel commune, ſequitur planè ad quartum, & quintū prædicabile ſpectare, quæ his modis prędicantur, non ergo ad prædicabile differentiæ, quare neque ſpecies eſſe poterunt differentiæ in communi conſti-
Vltim. tuentis tertium prædicabile. Probatur tandem, quia euidens eſt apud Porphyrium, hac prima diuiſione, in tria membra diuiſam eſſe differentiam, nempe in communem, propriam, atque proprijſſimam, & nō in duo tantum, vt volunt moderni illi; ſed duo membra quæ ſunt communis, & propria, nequeunt diſtingui ſpecie, ergo nec diuiſio hæc, vt à Porphyrio poſita poterit eſſe generis in ſpecies: maiorem huius diſcurſus euidentem faciunt
Porphyr. hæc verba Porphyrij poſt omnes diuiſiones prolata: *Cum igitur tres ſpecies differentiæ conſi-*
40. *derentur:* Quæ ad hanc primam diuiſionem plane refert, nec ad alteram referri poſſunt, cum ex quinque diuiſionibus deſignatis, hæc ſola trimembris ſit, cenſet igitur ſe differentiam diuiſiſſe in communem, propriam, & proprijſſimam, tanquam in tria membra; nec eſt minus euidens minor, quod communis, & propria nequeunt ſpecie differre, cum propria differentia non ſit proprium accidens ſpecificum, ſed vtrumque inſeparabile, abſtrahens ab inſeparabili per ſe, & per accidens, vt quarta diuiſio Porphyrij oſtendit; accidens vero inſeparabile, hoc modo ſumptum, non differt ſpecie ab accidenti ſeparabili, vt reſtantur albedo cigni, & hominis, ergo nec duo hæc membra ſpecie ſunt diuerſi, nec proinde diuiſio ipſa generica.

Aſſertio tertia. Diuiſio hæc minus poteſt eſſe accidentis in accidentia, vt Louanienſes ſentiunt, quam generis in ſpecies. Probatur hac ratione, quia nec diuiſum poteſt eſſe accidens reſpectu differentiæ proprijſſimæ, nec membrum hoc reſpectu diuiſi, cum ſit differentia eſſentialis, ac perfectiſſima. III. Aſſertio contra ſententiam Louanienſium.

Aſſertio poſtrema. Analoga cenſenda eſt, non ſecus, ac diuiſio entis in ſubſtantiam, & accidens; cum diuiſum ſit differentia ſecundum actum, vel officium faciendi differre, in eam, quæ facit differre eſſentialiter, ac ſimpliciter, & in alias, quæ non niſi accidentaliter, Vltima aſſertio.
& ſecundum quid. 41. Veritas huius aſſertionis ex tribus præcedentibus conſtat, nam ſi tam diuiſum, quam membra primæ intentionaliter capiuntur, nequeunt hæc plus quam analogam conuenientiam in eo habere, vt probatū eſt, & à cunctis opinantibus admiſſum; & rurſus ſi non ſunt ſpecies, nec accidentia reſpectu illius, nec generica erit diuiſio, nec accidentalis, ita vt nec differentia in communi, tanquam accidens in tria illa membra, vt in diuerſa accidentia diuidatur, nec tanquam ſubiectum.

Diluuntur argumenta primæ opinionis.

ARgumenta primæ opinionis duplicia ſunt, nam quiddam probare contendunt, diuiſionem hanc, nō primæ, ſed ſecundæ intētionaliter eſſe accipiendam, alia vero, non analogam, ſed vniuocam eſſe: & vt ab illis incipiamus, quæ duo ſunt.

Ad primum. Primum, quod Caietanus oppoſitit, difficultate caret, cum conſtet nō eſſe neceſſarium membra diuiſionis ſemper eſſe realiter diuer-
ſa, ſed ſatis eſſe, ſi aliquando diſtinctæ rationes in eadem re coincidant; 42. exemplo eſſe poteſt diuiſio boni communis, in honeſtum vtile, ac delectabile; quæ omnia in eadem virtute coincidere ſoleat, quanquam diſtinctas ha-

beant rationes formales, & idem cenſendum eſt de diuiſione hac differentiæ, cuius membra in eadem albedine reſpectu diuerſorum conſiderata coincidunt, in qua tamen diuerſas adhuc rationes formales retinent: communis, propriæ, & proprijſſimæ differentiæ.

Ad II. Secundum argumentum haud difficile ſoluitur, nam differentia, vt differentia geminam cōſiderationem habet: primam quidem ſecundum actum, & officium faciendi differre, poſtremam, vt à ſecunda intentione tertij prædicabilis denominatur, & ſub conſideratione priori diuiſum, & membra accipiuntur, non ſub poſteriori, quanquam nō parum conſideratio prior, ad poſteriorem capiendam referat; diſtinguenda igitur eſt minor argumenti, iuxta has duas conſiderationes, & ideo neganda, ſi iuxta poſteriorem dumtaxat accipiatur, cum vtraque ratio, formalis ſit differentiæ, vt differentia eſt.

Ad I. II. ordinis. 43. Primum argumentum ſecundi ordinis verbis Porphyrij vtitur, quibus ſpecies differentiæ vocat membra huius diuiſionis, cui dicimus ſpecies, hac in parte pro modis differentiarum ſumere, non pro veris ſpeciebus, ſicut ſolet Ariſtoteles prædicamenta appellare ſpecies entis.

Ad II. Secundum argumentum contendebat abſtrahibilem eſſe à differentia, eſſentiali, & accidentali rationem prędicandi in quale, communem proprijſſimæ differentiæ, propriæ, atque communi, quæ ſit generica, & rurſus diuidatur tanquam in ſpecies, in modum prædicandi in quale quid, & in quale accidentale, ſicut ab vniuerſis prædicabilibꝰ ſubſtantialibus, & accidentalibus abſtrahitur communis ratio vniuoca vniuerſalis, & prædicabilis: & à quarto, & quinto prædicabili abſtrahitur communis, & generica ratio prędicandi in quale accidentale.

I. Solutio. Cui reſpondeo primo, quod etiamſi hæc admittantur, nō ſequitur diuiſionem eſſe vniuocam, quia non diuiditur differentia in hac diuiſione ſecundæ intentionaliter, aut ſub ratione prædicabilis, ſed ſecundum proprium eius officium, aut formalem actū faciendi differre, ſub qua conſideratione repugnat abſtrahi rationem vniuocam, cū ſemper in eo, quod eſt facere differre magnum ſit diſcrimen, iam oſtenſum; ratione cuius analoga ſemper erit communis ratio faciendi differre.

II. Solutio. Secundo reſpondeo. Quod adhuc ſub ratione prędicabilis conſiderata differentia nequit habere rationem communē vniuocam prædicandi in quale reſpectu differentiarū eſſentialis, & accidentalis, nam prædicari in quale 44. ſimpliciter ſumptum, aut ſine addito pro accidentali ſupponit: quia differentia eſſentialis non prædicatur in quale abſolutè, ſed in quale quid, hoc eſt ſolum per ſimilitudinem, nō per proprietatem; nec refert poſſe abſtrahi rationem communem vniuerſalis, à cunctis prædicabilibus, quia in ratione hac vniuerſaliſſima nullum cernimus diſcrimen, vtpote abſtrahente, à modis ſpecialibus, & ratio prædicandi in quale ſpecialis eſt, & in qua cernimus diſcrimen maximū inter differentiam eſſentialem, & accidentalem; & analogicū quidem, vt expoſitū eſt; vnde ſicut à ſubſtantia, & accidenti non eſt abſtrahibilis ratio vniuoca, pariter neq; à modis prædicandi eſſentiali, & accidentali, vt talibus, bene tamen à modis prædicandi, in quale proprium, & commune, aut etiam in quid completum, aut incompletū, quia vterque illorum accidentalis eſt, & ideò ſimpliciter in quale, & vterq; iſtorum eſſentialis.

Reſpondeo tertio. Quod etiamſi talis ratio III. Solutio. abſtrahibilis admitteretur, non pertineret ad tertium prædicabile, ſed communis foret, tertio, quarto, & quinto; quare iam non eſſet diuiſum huius diuiſionis, quod cum ſit differentia, ad ſolum tertium prædicabile referri poteſt, nec membra diuiſionis pertinerent ad tertium prædicabile, præter primum, quod eſt differentia proprijſſima; cætera vero ad quartum, & quintum, cum prædicentur in quale accidentale proprium, & commune.

Vt autem vltimam manum huic quæſtioni Nota ad extremum. imponamus, illud animaduerſione dignū cenſeo, ex membris huius diuiſionis ſolam differentiam proprijſſimam pertinere propriè ad tertium prædicabile, quia illa ſola eſt ſimpliciter differentia; propria vero, atque communis, 45. non niſi ſecundum quid, hoc eſt, per quandam attributionem, & ſimilitudinem ad illam, neque à Porphyrio adducuntur, pro tertio prędicabili conſtituendo, ſed pro explicanda dumtaxat proprijſſima differentia; quæ ſolum conſtituit tertium prædicabile, ſicut ſola prædicatur in quale quid, vt ex contextu huius capitis planè colligitur. Neque vnquam Porphyrius, aut Ariſtoteles cognouerunt differentiam prædicabilem, pręter proprijſſimam, infimam quidem, vel ſubalternam; quę omnia euidenter ex eo probantur, quia ſi commu- Probatio. nem, & propriam differentiā ſub ratione prædicabilis conſideres, neceſſe eſt ad quartum, & quintum

quintum prædicabile eas referre, cum in qua- 46. le accidentale, proprium & commune prædicentur. Errant igitur toto cœlo moderni quidam, putantes ad tertium prædicabile pertinere, cum ſolum per quandã reductionem valde impropriam, ad illud pertinere poſſint, ratione cuiuſdã ſimilitudinis, quã cum differentia eſſentiali habent, propriè vero ſub quarto, & quinto prædicabili collocantur, vt cõuincit modus prædicandi earum: & eo ipſo, quod ad tertium prædicabile propriè pertinere admittatur, neceſſario ſeparanda ſunt duo, aut tria prædicabilia differentiæ, propter modũ prædicandi in quale eſſentiale, valde diuerſum, & quia nullum ex cæteris prædicabilibus continet; modos prædicandi diuerſos ſpecie, ſed omnes diſtinguuntur, tanquam ſpecies atomæ vniuerſales, ab vniuerſa ſchola, ergo tertium prædicabile etiam erit atoma ſpecies.

QVAESTIO TERTIA.

An differentiæ propriiſſimæ ſuſcipiant magis, vel minus.

Explicatio quæſtionis.

PArtim controuerſia hęc ad prædicamentum ſubſtantiæ, partim ad prædicamentum qualitatis ſpectat, quibus locis ſubſtantiam intenſionem, vel remiſſionem ſuſcipere negat Ariſtot. id vero qualitati concedit: magna etiam ex parte philoſophica eſt, cum 47. philoſopho ſit proprium, modum intenſionis remiſſioniſúe perſcribere, atque etiam quibus conueniat, decernere, dabimus tamẽ operam, vt difficiſſima cum ſit, in pauca conferatur, ea dumtaxat afferentes, quæ ad intelligendã naturam propriæ, ac propriiſſimę differentiæ, ex hac proprietate ſufficere poſſunt, & à Dialecticis capi.

Magnum eſt diſcrimen inter intenſionem, & extenſionem formarum, vt hinc exordium ſumamus, extenſio enim eſt noua productio eiuſdem formæ circa nouas, ac diſtinctas partes ſubiecti, vt dum calor in vna parte corporis inhærens virtute ignis, à quo producitur, ſerpit per alias, quas etiam denuo informat. Intenſio verò non verſatur circa diuerſas partes, ſed circa eadem, in qua forma, quæ præerat perficitur magis, vt ſi calida, vt vnum præerat, & duplici, iam caloris gradu afficitur; & quidem extenſio quantitati, & qualitati com- 48. munis eſt, licet diuerſa eis ratione cõueniat, vt ſuis propriis exponitur locis, intenſio vero in qualitatibus propriè reperitur, extenſio item maius, & minus in quantitate facit, intenſio verò magis & minus in qualitate. Ex quibus titulus quæſtionis intelligitur, idem namque eſt quærere, an propriiſſimæ differentiæ magis minuſúe ſuſcipiant, ac ſuſcipiant ne intenſionem, & remiſſionem; ex hoc enim poſtremo, tanquam ex cauſa oritur primum.

Nota. Cæterum cum differentia non ſit forma phyſica, neq; intenſio, vel remiſſio circa illam proximè verſantur, ſed ex conſequenti, in quantum fundamentum habent prædicata eſſentialia in eiſdẽ phyſicis formis, quæ proximè intenduntur, ac remittuntur, ex earũ igitur ſimilitudine accipienda eſt, ſi admittatur, & quidẽ differentiam præſertim ſubalternam maiorem, minoremúe perfectionem habere 49. in ſpeciebus eiuſdem generis, ad quas extenditur citra dubium eſt; nam quemadmodum ipſa generis natura plus perficitur ſecundum extenſionem, quo plures ſunt ſpecies, ad quas contrahitur, pari ratione differentia ſubalterna, quæ cum illa conuertitur: magis perficitur animal, quo plures extant ſpecies illius, cũ pluribus coniungatur differentijs, quarum quælibet nouum importat gradum eſſentialis perfectionis, eadem igitur erit ratio de differentia ei adæquata, vt de ſenſibili, vel alia, ſi quæ 50. eſt animalis differentia: nam maiorem perfectionem comparabit ex coniunctione, cum pluribus differentijs inferioribus. Cæterum an ratione ſui magis, vel minus perfecta ſit in eiſdem ſpeciebus, vel etiam differentia atoma in diuerſis indiuiduis, quemadmodũ albedo, vel calor magis perficiuntur in diuerſis ſubiectis, vel etiam in eodem diuerſis temporibus, in hoc eſt poſita tota controuerſia, nam ſi id contingere poſſe inueniamus, dicendum abſque dubio erit, intenſionem, vel remiſſionem ſuſcipere, negandum vero, ſi talem conditionem non habeat.

Sententia negans expenditur, & illius rationes adducuntur.

1. Sentent. negans.

NEgat expreſſe Porphyrius in quarta diuiſione, his verbis: *Quæ quidem igitur per ſe ſunt*, has enim vocat propriiſſimas differentias: *non ſuſcipiunt magis, & minus, quæ vero peraccidens, & inſeparabiles ſunt, intenſionem*

nem accipiunt, & remiſsionem. Quod duplici ratione corroborari poteſt, prima differentiæ ſunt quæ genus contrahentes complent naturam ſpecierum, ſed natura generis non ſuſci-
51. pit magis, & minus in ſpeciebus, vel indiuiduis, ergo neque differentia.

I. Ratio. Secundo, ea, quæ ſpectant ad eſſentialem ſpeciei definitionem, non prædicantur de ea ſecundū magis, & minus, ſed differentia propriiſſima eſt pars definitionis principalis, ergo repugnat prædicari de ſpecie ſecundum magis, & minus: quam ſententiam videor mihi euidenter colligere, ex duobus locis Ariſtot 8.
52. Metaphyſic. text. 10. vbi eſſentias rerum in indiuiſibili conſiſtere docet, ita, vt quouis addito, vel ſubſtracto ſoluantur, non ſecus ac numerus addita, vel ſubſtracta vnitate eſſe deſi-
Ariſtot. nit, in aliam ſpeciem tranſiens. verba Ariſtotelis ſunt; *Quemadmodum de numero ablato, aut addito aliquo ex quibus numerus eſt, non eſt amplius idem numerus, ſed diuerſus, etiamſi minimum auferatur, aut addatur, ita neq; definitio, neq; ipſum quid erat eſſe, erit amplius ablato aliquo aut addito.* Ex quibus tale argumentum conficio, differentiæ propriiſſimæ pertinent ad eſſentiam, & definitionem, tanquam partes illius principales, ergo in in diuiſibili etiã cõſiſtunt, carent igitur latitudine ad intenſionem, & remiſſionẽ apprimè neceſſaria, qua propter nec magis minuſcies ſuſcipere poſſunt.

Ariſtot. Secundus locus Ariſtotelis eſt, capite de ſubſtantia, vbi inter proprietates ſubſtantiæ eam enumerat, vt magis, & minus non ſuſcipiat,
53. idemque 8. Metaphyſic. textu eodem, ſimilitudinem numerorum proſequens his confirmat: *Quemadmodum nec numerus habet magis & minus, ita neque ſubſtantia, quæ ſecundum formam eſt, &c.* Sed differentiæ pertinent ad ſubſtantiam, & eſſentiam rei, tanquam formæ, cum genus, quod ſe habet vt materia, determinent, & maxima ex parte ad prædicamentum ſubſtantiæ, ergo intenſione carent, & remiſſione, & hæc eſt communis ferè omnium ſententia,
Albertus. quam ſequuti ſunt Albertus Magnus, tract. 5.
Iauellus. de differentia, cap. 2. Iauel. 8. Metaphyſic. quæ-
Caietan. ſtione 6. & 4. Phyſic. quæſt. 29 §. vltimo, Do-
Louanienſ. ctores Louanienſes, in expoſitione 4. diuiſio-
Soto. nis, Caietanus ibidem, Magiſter Soto, quæſtione vnica, ad 3.

Altera opinio affirmans proponitur: & confirmatur.

OPpoſitum tamen non innititur infirmioribus argumentis, in ſubſtantijs enim ſpiritualibus, ſiue in eadem ſpecie II. Sent.
ponamus plures, vel ſpecie cunctas diſtingui I. Probat.
ſentiamus, notum eſt, idque apud omnes in confeſſo, vnum angelum eſſe alio perfectio- 54.
rem, non ſolum accidentaliter, ſed ſubſtantialiter, atque eſſentialiter, ſi ſpecie omnes ſunt diſtincti, ergo differentia propriiſſima, quæ contrahit genus ſpiritualis ſubſtantiæ, perfectior eſt, in vna, quam in alia ſpecie: quare de eiſdem ſpeciebus enunciabitur, ſecundū magis, & minus, & dicemus Michaelem eſſe perfectiorem ſubſtantiam ſpiritualem Gabriele,
vel alio ex ordine, inferiori angelo. Sed in ſub- II. Probat.
ſtantijs corporeis; manifeſtiùs apparet: in hominibus namque ad eandem ſpeciem atomam pertinentibus, magis reperimus, & minus in eadem eſſentiali differentia, cum ratiocinandi vis perfectius, in vno, quam in alio 55.
reperiatur homine, quod vſque adeò verũ eſt, vt Ariſtot. 1. lib. politicorum cap. 1. homines quoſdam, ſic alios ratiocinandi virtute excellere doceat, vt ab ipſa natura tanquam aliorum domini ſint inſtituti, alios vero ſeruos eſſe eiuſdem naturæ præſcripto 7. item ethicorum ad Nicomachum cap. 1. lib. 3. Magnorũ Moral. cap. 7. & lib. problematum ſectione 10. problemate 44. affirmat exiguam adeo rationis ſcintillam, quibuſdam ineſſe hominibus, vt non longè à belluarum feritate diſtent. Negari igitur non poteſt magis minuſúe, ſuſcipere differentiam rationalis, intra eandem atomam ſpeciem, quam conſtituit, cum ſit
certum eiuſdem ſpeciei eſſe vniuerſos homi- 56.
nes. Manifeſtiſſimum denique, id eſt, in ſpeciebus qualitatis, cui imprimis illud docet eſſe proprium Ariſtot. in eo prædicamento, vt intenſionis & remiſſionis ſit ſuſceptiua, quam proprietatem, ſi ſpeciebus ipſis attribuit, earum differentijs erit neceſſario attribuenda. Idque vel ipſa experientia teſte cognoſcimus, cum albedo vna, ſecundum maiorem intenſionem, quam habet magis ſit diſgregatiua viſus, quam remiſſior alia; & ſi aliquis, velit non eſſe propriam albedinis differentiam diſgregare viſum, ſed effectum, attendat eandem eſſe rationem, de quacunque alia propria differentia; nam ſi albedo ipſa intenſior eſt, maiorem habet virtutem, quę non poteſt, niſi ab eſſentia eius perfectiori prodire: & probatur vltimo, quia albedo, vel calor non intenduntur ſecundū aliquam accidentalem rationem,

57. rationem, ſed abſque dubio ſecundum ſubſtan-
tiam, nam in eo ſubiecto, in quo intenſiores
reperiuntur, plus eſt de earum entitate, ſiue id
contingat ſecundum maiorem radicationem
in ſubiecto, ſiue ex graduum additione, de quo
non eſt nunc diſputandi locus: ſi ergo entitas,
& ſubſtantia harum qualitatum intenſior eſt,
euidenter inferre licebit, eſſentiam genere ac
differentia conſtitutam intenſionem ſuſcipe-
re, in ipſa enim rei entitate fundantur eſſenti-
Confir. ex D. Thom. alia prædicata, & D Thom. expreſſe docet in-
tenſionem qualitatis fieri, ſecundum eſſentiã,
nam cum de intenſione charitatis diſſereret ſe
cunda ſecundæ, quæſtione 24. art. 4 quæ qua-
litas quædam ſpiritualis eſt, quorundam ſen-
58. tentiam referens, qui non augeri ſecundum
eſſentiam, aiebant, in ſolutione ad tertium ſic
loquitur *Quidam dixerunt charitatem non augeri
ſecundum eſſentiam, ſed ſolum ſecundum radicatio-
nem in ſubiecto, vel ſecundum feruorem, ſed hi pro-
priam vocem ignorarunt, cum enim accidens ſit, e-
ius eſſe, eſt id eſſe, vnde nihil eſt aliud ipſam ſecun-
dum eſſentiam augeri, quam magis in eſſe ſubiecto,
ſimiliter ipſa eſſentialiter eſt virtus ordinata ad a-
ctum, vnde idem eſt ipſam augeri ſecundum eſſenti-
am, & habere efficaciam ad producendum feruen-
tiorem delectionis actum, augetur ergo eſſentiali-
ter.* Hæc Diu. Thom. quibus expreſsè docet
eſſentiam charitatis, & cuiuſuis alterius inten-
ſibilis qualitatis, perfectiorem eſſe in vno, quã
59. in altero ſubiecto per intẽſionem: vnde ſequi-
tur ipſum ſentire, magis, & minus ſuſcipere
earum differentias eſſentiales, & ita tenent, ex
modernis Porphyrij interpretibus nonnulli,
ſtatuentes proprijſſimam differentiam in ſub-
ſtantijs non ſuſcipere magis, & minus, bene
tamen in pluribus accidentium ſpeciebus,
quales ſunt intenſibiles, & remiſſibiles quali-
tates.

Reſoluitur quæſtio, & probatur prima ſententia, ſatisfitque alterius argumentis.

Vera ſent. EGO tamen, iuxta priorem ſententiã pro-
babilius longè iudico, cum natura pro-
prijſſimæ differentiæ pugnare intenſio-
nem, & remiſſionem, qua propter, neque in
60. ſubſtantijs, neque in accidentibus, magis mi-
nuſue, vlla ratione ſuſcipere poſſe, idque cor-
roboratum ſatis cenſeo, Ariſtotelis, Porphy-
rijq; auctoritatibus, ac rationibus.
I. Notab. Cæterum, vt capiatur melius, & argumen-
tis oppoſitis fiat ſatis, obſeruandum eſt, non ſe
cus accidentia, ac ſubſtantiam partes habere
duplices, eſſentiales, & integrantes, eſſentiales
ſubſtantiæ partes, ſi eam Phyſicè conſideres,
ſunt materia, & forma, ſi Metaphyſicè, genus,
& differentia: partes integrantes illius eiuſmo
di ſunt quas ratione quantitatis habet, vel etiã
in propria entitate, quæ homogeneæ ſunt, ali-
quando, hoc eſt conditionis eiuſdem, vt in a-
qua, igne, ac ſimilibus corporibus vitæ exper-
tibus, aliquando eterogeneæ, id eſt, conditio-
nis diuerſæ, vt in viuentibus ſunt pedes, ma-
nus, caput, vel quid ſimile, ſimiles ſunt in acci-
dentibus partes, cæterum eſſentiales non ha-
bent in conſideratione, Phyſica, vt benè Diu.
Thom. opuſculo 42. cap. 19. quia materia ca- 61.
rent, & forma, partes eorum Metaphyſicæ ſũt
genus, & differentia, vt albedinis genus eſt co-
lor, differẽtia verò illud nobis occultum, quod
per effectum diſgregandi, viſum ſignificamus:
partes habent, ex actuali inhæſione in ſubie-
cto, ſed eiuſmodi ſunt in duplici differẽtia, ex-
tenſionis quædam, & intenſionis aliæ, partes
extenſionis habent, in quantum ad diuerſas,
ſubiecti partes informandas ſe extendunt, quẽ
admodum alia pars integralis hominis eſt ca-
put, alia manus, pari ratione alia pars integra-
lis albedinis, vel coloris eſt, quæ manum affi- 62.
cit, pedem, & ſic de cæteris. Partes integrantes
intenſionis ſunt, quas habent, non in diuerſis
partibus ſubiecti, ſed in eadem, in quantum
magis, ac magis in ea perficiuntur, & hæc eſt
gradualis latitudo. Partes integrantes priores,
in quibuſuis corporalibus reperiuntur accidẽ-
tibus, cum vniuerſa extenſionem habeant, iux
ta corpus, cui inhærent: quæ extenſio ſolum
eſt in corporeis accidentibus, nam ſpiritualia,
quæ immediate inhærent animæ, modum ha
bent indiuiſibilem, & à corporali extenſione
alienum, quemadmodum anima ipſa, cuiu-
ſmodi ſunt intellectus, ac voluntas in natura-
libus, gratia & charitas in ordine ſupernatura-
li, partes vero intenſionis corporalibus, & ſpi-
ritualibus communes ſunt, ſed in eis ſolum v-
triuſq; ordinis, quæ habent gradualem latitu-
dinem, reperiuntur, eiuſmodi ſunt virtutum
habitus, & maiori ex parte, ex corporeis acci-
dentibus qualitates tertiæ ſpeciei, quæ vocan-
tur paſſibiles, vt in prędicamento qualitatis vi
debimus, eiuſmodi enim circa eãdem partem
ſubiecti perficiuntur, ſi corporales ſunt, in to-
to autem, atque indiuiſibili ſubiecto, ſi ſpiritu-

ales. Cæterum nec partes priores, nec poſteri-
ores pertinent ad huiuſmodi accidentium eſ-
ſentiam, cum notum ſit calorem, in vna dun-
taxat ſubiecti parte inhærentem, ſuam com-
pletam eſſentiam habere, ex genere, & diffe-
rentia compoſitam, non minus quam dum ad
vniuerſas eius partes extenditur, quemadmo-
dum quantitas, ſecundum quamlibet ſui par-
tem eſſentialiter eſt diuiſibilis, non minus quã
tota, & ſimili modo, non minus integra eſt
albedinis eſſentia, dum in gradu remiſſio in
64. ſubiecto reperitur, ac ſi perfectiſſimam ha-
beat intenſionem: in quo ſenſu vſurpatur
commune illud ſcholæ, proloquium, *magis
& minus non variat ſpeciem*: pertinent tamen
ad entitatem, vel ſubſtantiam eorundem, quia
ex eis integratur, non ſecus, ac partes ſubſtan-
tiæ integrantes, ad entitatem illius, quam in-
Axioma. tegraliter componunt, ſpectare cenſentur: ſine
65. aliqua, vel aliquibus partibus integralibus,
non ſubſiſtit naturaliter ſubſtantia. Nec diſ-
ſimili ratione accidentia, niſi aliquas partes
extenſionis, aut intenſionis habeant in ſub-
iecto, iuxta cuiuſque conditionem. Partes
autem eſſentiales (quales ſunt prædicata eſ-
ſentialia vniuerſa, à primo genere, vſque ad
vltimam differentiam) in eis ſaluantur, quo-
modocunque ſe habeant integrantes, hoc eſt,
ſiue plures ſint, ſiue pauciores, ſiue maiores
ſint, vel minores, ita vt quemadmodum,
non minus, neque ſecundum minorem per-
fectionem eſſentialem reperiuntur omnia præ
66. dicata eſſentialia, a genere ſubſtantiæ ſupre-
mo, vſque ad atomam differentiam rationa-
litatis in homine paruo, quam in eo, qui ma-
iorem habet magnitudinem, modo ſimili,
caloris, aut albedinis eſſentia, à primo genere
qualitatis, vſque ad vltimam differentiam
qualitatis paſſibilis talis ſpeciei non inuenitur,
ſecundum minorem perfectionem eſſentia-
lem in calore, & albedine remiſſis, quam ſi
ſub maxima ſint intenſione, vel ſi in vna dum
taxat ſubiecti parte extendantur, ac in vniuer-
ſis, ex quibus planè intelligitur, primo, inten-
ſionem, & extenſionem qualitatum circa in-
tegrantes partes vtriuſque generis verſari, non
circa eſſentiales, circa entitatem, vel ſubſtan-
tiam rei, in quantum ex eis integratur, non
circa eſſentiam, ac demum circa fundamen-
tum eſſentialium prædicatorum, non circa
ipſa prædicata eſſentialia: entitas enim, vel
ſubſtantia rei, quæ ex ijs partibus integratur,
67. fundamentum eſt prædicatorum eſſentiali-

um, quæ ab ea intellectus accipit, diuerſos eſ-
ſendi gradus conſiderans, in eadem namque
corpulenta hominis ſubſtantia reperiuntur,
plures eſſendi gradus, à quibus intellectus di-
uerſa accipit prædicata eſſentialia, circa illam
igitur, ac partes eius integrantes extenſio ver- 68.
ſatur, non circa gradus eſſendi, vel eſſentialia
prædicata: vtraque enim eadem ſunt, nec mi-
nus perfecta eſſentialiter, ſiue minores, vel
maiores ſint partes, & ſecundum ſimilitudi-
nem ſubſtantiæ accipienda res eſt in acciden-
tibus intelligitur, ſecundo extenſionem, & in-
tenſionem, vel remiſſionem non verſari, circa 69.
vltimas differentias, quæ inter prædicata eſ-
ſentialia principem locum tenent, & ex vtro-
que elicitur veriſſimam eſſe noſtram ſenten-
tiam, neque in ſubſtantijs, neque in accidenti-
bus propriiſſimam differentiam, magis mi-
nuſuè ſuſcipere.

Secundo obſeruandum eſt, intenſionem, II. notab.
& remiſſionem, circa eandem formam ſpeci-
ficam contingere, & tunc quidem quando in
diuerſis indiuiduis reperitur perfectior, vel
certè in eodem diuerſis temporibus, & hoc
ſecundum euidenter infertur ex primo: nam
ſi in diuerſis indiuiduis magis, & minus per-
fecta inuenitur forma, planè ſequitur eam ha-
bere latitudinem, quæ ad intenſionem requi-
ritur, & ſufficit, ratione cuius perfici in eo po-
terit, in quo imperfecta reperitur. Ruſus in- 70.
tenſio, & remiſſio non ſolum circa eandem
ſpecificam formam verſantur, ſed eo quidem
modo, vt ratione ſui perficiantur, & non ra-
tione alterius gradus perfectionis diuerſæ, v-
trumque in calore reperitur, qui cum ſit ſecũ-
dum atomam ſpeciem, imo ſecundum nume-
rum in eodem ſubiecto ratione ſui, hoc eſt
propter latitudinem, quam in ſe habet, à cauſa
ſui ordinis perficitur, videlicet ab igne, vel ab
alio perfectiori. Si igitur aliqua forma perfi-
ciatur, ex coniunctione, cum diuerſis alijs for-
mis, vel perfectionis gradibus, nec intendi e-
am dicimus, neque magis, minuſuè ſuſcipe-
re, ſed ad diuerſas ſpecies conſtituendas deter-
minari, quod in cunctis generibus reperitur,
dum per oppoſitas differentias contracta ad
varias ſpecies deſcendunt, vnde, nec natura ge-
nerica ratione ſui perficitur, ſed differentia- 71.
rum, quibus adiungitur, neque in eadem,
ſed in diuerſis ſpeciebus, & ſimilis eſt ratio de
natura ſpecifica, quantum ad primum, quæ eſt
coniunctione, cum diuerſis indiuidualibus
diffe-

differentijs perficitur in diuerſis indiuiduis.
Vtrumque igitur ad extenſionem pertinere
potius intelligendum eſt, quam ad intenſio-
nem, & dicendum eſt, genericam naturam ma
iorem perfectionem extenſiuam comparare,
dum ad plures ſpecies extenditur, quam ſi ad
pauciores, & ſuo modo de ſpecifica dum plu-
ribus communicatur indiuiduis, ſed ab hac re-
gula excipiuntur illæ ſpecies, quæ ex propria
conditione vniuerſam perfectionem in vno
conſequuntur indiuiduo, quales ſunt angeli-
cæ, & hæc doctrina ſoluit primum argumen-
tum de angelis, quorum generica natura non
cenſetur, magis minus vè ſuſcipere, ex eo, quod
in cunctis ſpeciebus reperiatur perfectior, vel
etiam in multis indiuiduis ſpecifica (ſi illa ha-
bet) id enim ad maiorem dumtaxat extenſiuã
perfectionem ſpectat, & commune eſt cunctis
generibus, & ſpeciebus.

Alia argumenta diluuntur.

Ad ſecund. SEcundo etiam argumento, de ſpecie huma
na, magis in vno, quam in alio indiuiduo
perfecta, fit ſatis, id namq; contingit pro-
pter coniunctionem ad indiuiduales differen-
73. tias, quæ cum modi ſint ſubſtantiales, eam de-
terminantes, & quidem magis, minus ve per-
fecti, magis etiam perfectam indiuidualiter
naturam ipſam conſtituunt. Et ex hoc prouc-
nire ex parte arbitror maiorem operationum
perfectionem, in vno, quam in alio homine,
propter quam aptior eſt ad regẽdum alios, qua
propter, neque in ſe, neque ratione ſui, id natu
ra aſſequitur, ſed ratione alterius, & in alijs, &
idcirco non propterea intendi, vel remitti di-
citur: in vno etiam homine melior eſt orga-
norum diſpoſitio, quare aptiores ſunt ad ope
randum ſenſitiuæ potentiæ, tam internæ, quã
externæ, organo, in quo recipiuntur, tãquam
in proprio ſubiecto melius diſpoſito, & cum
tantum pendeant animæ operationes pro ſta-
74. tu corporis præſenti, à ſenſuum miniſterio, fit
vt hac de cauſa perfectior ſit rationis vſus, &
idcirco maior quaſi innata prudentia in his,
quam in alijs hominibus, longè item melior
diſpoſitio ad comparandas virtutes, manſue-
tior denique vnus homo, ad conuiuendum a-
lijs, agreſtis alius, ac feræ ſimilis, ob prauam di
ſpoſitionem, atque adeò minorem aptitudi-
nem, non ſolum ad imperandum cæteris, ſed
ad ſe ipſum regendum habet, & illius condi-
tionis homines appellat merito Ariſtoteles,
natura dominos, hos verò natura ſeruos. Ne-
gandum igitur eſt (vt ad formam ſecundi ar-
gumenti reſpondeamus) propriiſſimam diffe-
rentiam, magis eſſe perfectam eſſentialiter in
ijs, quam in alijs hominibus, ſed ratione dum-
taxat indiuiduali, atque etiam propter extrin-
ſecam corporis diſpoſitionem, magis eſſe ad
vſum rationis accommodatam animam, quæ
abſq; dubio non ſufficiunt, vt magis, minus vè
eſſentialia ſuſcipere dicantur.

Poſtremum argumentum de qualitatum Ad poſtremum.
intenſione (quod maiorem certè difficultatem
habet) ſolutum eſt ex doctrina explicata ad en
titatem rei ſeu partes integrantes, earum intẽ-
ſionem pertinere, non ad eſſentiales, quæ cũ
in indiuiſibili conſiſtant, intendi, vel remitti, 75.
nequaquam poſſunt. Locus autem Diui Tho-
mæ, difficilis apparet, ſed ſi alium conſula-
mus, vbi copioſius de intenſione qualitatum,
& habituum ſermonem inſtituit, germanum
illius ſenſum eliciemus, nec ſententiæ noſtræ
contrarium, ſed valde conſentaneum. 1. 2.
quæſtione 52. articulo 1 intenſionem fieri ſe-
cundum eſſentiam qualitatis docet, ſed duo-
bus modis eſſe conſiderabilem, vel vt eſt in
ſe, aut vt ſubiecto inhæret, ab eoque participa-
tur, ſecundum capacitatem illius, ac virtutem
agentis, à quo producitur, & ſecundum ſe, ait,
in indiuiſibili conſiſtere, iuxta ſententiam A-
riſtotelis, à nobis in principio relatam, ideò
neque intenſionis, vel remiſſionis eſſe ſuſce-
ptiuam, quam conditionem habet, in quãtum
à ſubiecto participatur, quod ſi magis ſit diſpo
tum iuxta diſpoſitionis, & capacitatis menſu- 76.
ram, magis, vel minus, ab ea perficitur, actua-
lem autem participationem, vel inhæſionem
ſatis conſtat, non pertinere ad eſſentiam acci-
dentis, ſed eſſe entitatem illius, quam habet
extra cauſas, in qua prædicata eſſentialia fun-
dantur. Seruato enim naturæ ordine, non
eſt in rerum natura accidens, niſi ſubſtantiæ
inhæreat, cum eius eſſe ſit ineſſe. Et in hoc ſen
ſu accipienda ſunt, verba in argumento alla-
ta, dum aiunt, fieri intẽſionem, ſecundum eſ-
ſentiam charitatis, non quidem ſecundum ſe
acceptæ, ſed in quantum à ſubiecto participa- 77.
tur, quod non eſt aliud quam fieri ſecundum
eſſentiam, non eſſentialiter, ſed inhærentem
actualiter, vel certè, vt ſummatim hæc res ex- Senſus D.
plicetur, ſenſus Diui Thomæ hic eſt, intenſio- Thom.
nem qualitatis non fieri ſecundum eſſentiam
ſpecificã, quæ ex prædicatis cõſiſtit eſsẽtialib⁹,
ſed ſecundum eandem, vt indiuiduata eſt, per

actua-

actualem inhæſione, & participationem ſub-
iecti, conſtat enim accidentia vno, vel alio
modo ex actuali inhærētia in ſubiecto, ex mo-
do quo ab eo participantur indiuiduationem
accipere, tunc igitur intenſior erit qualitas,
quando magis de potentia ſubiecti deducta eſt
magis ſubiecto inhæret, perfectius ab ea ſecun-
dum eaſdem partes participatur, quæ omnia
eſſentiam eius indiuidualem concernunt, non
ſpecificam, vt ſic, hoc eſt hanc entitatem eius
extra cauſas exiſtentem ſubiectoque inhæren-
tem, de qua entitate plus abſque dubio per in-
tenſionem comparat, quanquam in prędicatis
eſſentialibus non creſcat. Quibus oſtendere
vult Diu. Thomas falſam eſſe eorum poſitio-
nem, qui aiebant intenſionem non attingere
ipſam qualitatem, ſed quandam eius rationem
extrinſecam.

Dubium appendix.

Dubium.

SEd ex definitis in tota hac quæſtione, du-
bium quoddam quaſi appendix inſurgit,
ſit ne idem cenſendum de proprijs paſſio-
nibus, quæ ab eſſentia oriuntur, apparet enim
78. diuerſam eſſe: cum Porphyrius negans pro-
prijſſimam differentiam magis, & minus ſuſci
pere, id conceſſerit propriæ, cui annumeran-
tur propriæ paſſiones, vt ex communi ſenten-
tia ſtatutum eſt, nec ſatisfacit præſenti dubio
illud, quod ſuperius aſſertum eſt, permiſſiue lo
quutum fuiſſe Porphyrium, talemque eſſe illi-
us ſenſum in vniuerſali quidem cōuenire dif-
ferentiæ propriæ, vt magis minuſuè ſuſcipiat,
79. cæterùm non eſſe in particulari neceſſarium,
vt quælibet propria differentia eam habeat cō
ditionem, ſed permitti, vt pluribus conueniat,
hæc enim ſolutio non determinat, quibus nā
conueniat, quibuſve repugnet, & an vniuerſis
ſpecificis proprietatibus negādum ſit, vel qui-
buſdam permittēdum, id autem eſt, quod nūc
inquirimus, & certè, cum accidentia ſint in
prædicamento qualitatis collocata, non erit,
ab earum conditione alienum intenſionem
ſuſcipere, præſertim cum de quibuſdam doce-
at experientia ipſa ſecundum magis, & minus
de illis prædicari, quibus cōueniunt, videmus
enim quoſdam homines aptiores eſſe ad diſci-
plinas capeſſendas, alios item facilius in ad-
mirationem rapi, plures demum magis eſſe ri-
ſibiles, vt frequentior eorum riſus oſtendit.
Cùm igitur tres iſtæ paſſiones propriæ ſint ho
mini, ex eius eſſentia prodeuntes, non erit vni-
uerſaliter negandum, proprias paſſiones ſuſci-
pere magis & minus.

Propter hæc Albertus Magnus tractatu de
Differentia capit. 2 tenet quibuſdam proprie-
tatibus ſpecificis eſſe concedendum, vt admi-
rationi, riſibilitati, & ſimilibus, ſed diſtinguen
dum cenſet de intenſione, quia duobus modis
conuenire poteſt qualitati, vel ratione ſui, hoc
eſt, quia circa ipſam motus intenſionis verſa-
tur, & quidem per contrarij expulſionem, vel
non ratione ſui, aut per motum circa ipſam 80.
proxime cauſatum, nec per contrarij abiectio-
nem, ſed quia ſubiectum vnde oritur, eam con
ditionem habet, vt cauſa ſit ſimilis mutatio-
nis circa propriam paſſionem, & modo priori
non intenduntur paſſiones, poſteriori vero,
non repugnat, ſed quibuſdam conuenire po-
teſt, exemplum autem his verbis deſignat, vt
melius eius ſententiam capiamus. *Taliter autē
formæ accidentales ſunt ea, quæ dicuntur propria,
& ab habitudinibus principiorum eſſentialium cau
ſantur, & ideo illis habitudinibus magis, & minus* 81.
*exiſtentibus neceſſe eſt etiam tales formas intendi,
vel remitti, propter quod habilior ad admirandum
riſibilior eſt, & minus ad admirandum aptus mi-
nus riſibilis.* Hæc Albertus. qui differentias pro
prijſſimas negauit, prorſus magis, & minus ſu-
ſcipere.

Sentētia Alberti de intenſione aliquarū paſſionum & remiſſione.

Locus Alb.

Mihi vero idem prorſus videtur neceſſario
tenendum de vtriſque, vnde cum definitum
ſit de proprijſſima differentia, magis minuſuè
non ſuſcipere, tantundem aſſerendum erit de
proprijs paſſionibus (nulla penitus excepta) mo-
ueor autem hac ratione, propriæ paſſiones o-
riuntur ab eſſentia ſpecifica, tanquam à cauſa 82.
adæquata, cum ad conuertentiam cum ea di-
cantur omnes, eo tamen oriuntur ordine, vt
quædam alijs mediantibus: ab intima homi
nis eſſentia proximè oritur capacitas diſcipli-
næ, & ea mediante admiratio, ac tandem ra-
tione vtriuſque riſibilitas, repugnat ergo, mu-
tationem contingere circa proprietates, ita vt
naturæ earum conueniat magis, minuſvè ſu-
ſcipere, immutata prorſus eſſentia, cui ſimilis
repugnat proprietas, neceſſe eſt ergo, etiā paſ-
ſionibus repugnare.

Sententia authoris.

Ratione probatur.

Et confirmatur, quia euidens eſt à poſterio
ri argumentum, Alberto ipſo concedente, ſic
homo eſt magis riſibilis, ergo magis admira-
tiuus, rurſus ergo, euidens erit, eſt magis admi-
ratiuus, ergo capacior diſciplinę, & ſi capacior
diſciplinæ, ex ipſa natura eſt, magis erit ratio-
nalis, paritas rationis euidenter probatur, quia
non minus rationalitas eſt cauſa adæquata, & 83.

Confirmatur.

proxima capacitatis diſciplinæ, quam admiratio riſibilitatis, ſi ergo perfectior riſibilitas infert admirationem perfectiorem, rationalitatem etiam perfectiorem inferre neceſſe eſt.

Duplex igitur eſt proprietas, vt ſenſum Porphyrij plane teneamus, & argumẽto fiat ſatis: Nota, & ſolutio dubij. vna, quæ ex principijs oritur ſpecificis, vt admiratio, & riſibilitas, alia ex indiuidualibus, vt cæſitas oculorum, & ſimitas naſi & quælibet ſequitur naturam eius principij, a quo oritur, vnde cum eſſentia ſpecifica in indiuiſibili conſiſtat, nec propriæ paſſiones intenſionis, & remiſſionis erunt capaces, indiuidua- 84. lis vero natura maiorem habere poteſt perfectionem, in vno quam in alio indiuiduo, ipſius indiuidualis differentiæ ratione, atque etiam earum diſpoſitionum, quæ illam comitantur, & ea propter magis, & minus ſuſcipiunt proprietates indiuiduales, in quibus verificantur verba Porphyrij, quæ differentiæ propriæ huiuſmodi proprietatem attribuunt, & cum non neceſſario cunctis differentijs cõueniat, iuxta communem ſenſum expoſitorum, nullis proprietatibus ſpecificis conuenit, quæ licet qualitates ſint, nec pertinet ad earum naturam intenſio, vel remiſſio, cum notum ſit in eo prædicamento non omnibus qualitatibus conuenire, quod vero habilior ſit vnus homo ad actum admirationis, capaciorque diſciplinæ, & frequentius in actum ridendi prorumpat, id non prouenit ex natura harum paſſionum, quemadmodum, neque ex conditione intrinſeca rationalitatis ortum habere aſſeruimus perfectiorem vſum rationis, ſed ex organorum diſpoſitione, cui ſi nunc cõ- Vnde proueniat aliquos magis ridere, &c.
85. iungamus particularem complexionem huius vel illius hominis, peculiares etiam diſpoſitiones corporis, inueniemus ſufficientem cauſam eſſe: vt perfectiores in illo ſint, ac perfectiores actus habeant prædictæ paſſiones, & idcirco non erit neceſſe intenſionem, & remiſſionem eis tribuere, propriæ naturæ aduerſam.

QVAESTIO QVARTA.

Quod nam ſit genus deſumi à materia, & à forma differentia, & an ſit verum.

QVæſtionem hanc in hunc locum diſtulimus, cum tamen cap. de genere agitari poſſet, tum quia maiorem horum Explicatio quęſtionis. prædicabilium notitiam petebat, tum etiam, quia cum differentia ſit principalior, conuenientius fuit in tertio hoc prædicabili eam agitari.

Quanquam antiquiores Philoſophi hunc modum loquendi *genus ſumitur à materia, differentia à forma*, vno, vel alio verbo inſinua- 86. uerint, primus tamen videtur fuiſſe Ariſt. qui eum in ſcholas inuexit, id enim expreſſe docet 5. metaphyſi. textu. 10 & 7 metaph. textu 43. & 8. metaphy. textu 9. vbi cum de definitione rei quidditatiua, quæ genere, ac differentia conſtat verba faceret ſic loquutus eſt. *Aliquid de aliquo ſignificat ratio definitiua, & oportet hoc quidem vt materiam, illud vero vt formam* Ariſt. *eſſe*, ac tandem lib. eodem textu. 15. cum quæſtionem propoſuiſſet, qua nam ratione cum eiuſdem rei definitio, diuerſis conceptibus de- 87. ſignetur, vna ſit, reſpondet, inde accipere vnitatem, quia conceptus generis ſe habet, vt materia, & potentia, differentia vero, vt actus, & forma, ex materia autem & forma vnum per ſe fit, placuit verba illius ſubiicere. *Quod ſi quẽadmodum dicimus, hoc quidem materia, hoc vero forma eſt, & hoc quidem potentia, hoc vero actu, profecto non videtur amplius dubitatio eſſe quod quæritur, &c.*

Hanc doctrinam Ariſtotel. recipiunt vniuerſi eius expoſitiores, ex quibus D. Tho. facile princeps egregie eam explicat, & confirmat opuſculo de ente, & eſſentia cap 9. & 7. prima parte quæſtione 85. articulo 5. ad 3 & 1. 2. quæſtione 67. articulo. 5. à cæteris autem ferè non attingitur: rem nihilominus dubiam faciunt huiuſmodi argumenta.

Obiecta, quæ hanc veritatem dubiam vertunt.

PRimum: Materia & forma ſunt partes rei eſſentiales in conſideratione phyſica, I. Argum. proptereaq; neutra per ſe de alia prædicatur, quia pars, cum non importet completam rationem totius, non eſt de eo prædicabilis, 88. vnde non eſt verum proferre hominem eſſe corpus, vel eſſe animam, ſi igitur à materia genus, à forma differentia accipitur, eodem pacto ſe habebunt ad completam ſpeciem, quàm in ordine metaphyſico componunt, neutra igitur per ſe ſumpta de ſpecie prædicabitur,

quod cum plane ſit falſum, non erit verum,
genus à materia, differentiam à forma accipi,
& eſto in ſubſtãtijs materialibus verum eſſet,
II. Argum. nequaquam in ſpiritualibus, nec enim angeli materiam habent, vel corpus, iuxta receptam iam in ſchola ſententiam, ſed puri ſunt
89. ſpiritus, ac formæ completæ in ordine ſpirituali, abeſt igitur materia, abeſt etiam forma, quæ altera pars totius compoſiti ſit, à quibus ratio generis & differentiæ in eis accipiatur: cum tamen compertum ſit, veram eſſe in eis compoſitionem generis, & differentiæ, vt pote in prædicamento ſubſtantiæ conſtitutis. Minus denique vera eſſe poteſt doctrina in accidentibus, quæ etiam in ſuo ordine, ac
III. Arg. gradu ſunt ſpecies, genera, ac differẽtiæ, à quibus componuntur, carent tamen materia, &
90. forma: & licet ſubiectum pro materia habeãt, ab eo tamen repugnat genus, vel differentiam accipi, cum extrinſecum ſit, alterius rationis, & prædicamenti.

Quæſtionis explicatio.

QVæſtio hæc non tam in controuerſia, atque diſceptatione diuerſarum opinionum poſita eſt, quam in explicanda veritate, quam nemine diſſentiente amplectũtur omnes, ex cuius explicatione propoſita argumenta ſoluentur.

Primum notabile. Illud igitur obſeruandum in primis erit, cõpoſitionem ſpeciei, vel definitionis ex genere, & differentia, non eſſe phyſicam ſed metaphyſicam, qua propter non ex rebus, ſed ex con-
91. ceptibus fit, obiectiuis quidem, non formalibus, quamuis his mediantibus habeantur, genus igitur, & differentia, non ſunt materia, neque forma, etiam in rebus materialibus, quia materia & forma, tanquam duæ res partiales tertiam componunt, at genus, & differentia non ſunt diuerſæ res, ſed conceptus diuerſi eiuſdem rei, & cum ſpeciem componant eſſentialiter in ſuo ordine, ex intimis gradibus eſſendi accipiuntur. Rurſus cum genus ex propria conditione ſit contrahibile per differentias, differentiæ vero genus ipſum contrahant, ac determinent ad conſtitutionem ſpeciei, conceptus eſt potentialis, atque imperfectus per alium perfectibilem, qua propter, ex
92. imperfecto gradu eſſendi perfectibili per vlteriorem accipitur: in rebus autem materialibus totius potentialitatis, & imperfectionis radix eſt materia, quæ ex ſe aliud non habet, quam eſſe receptaculum formæ, eſſe puram potentiam, à forma, tanquam à proprio actu perfectibilem, eſſe quandam entitatem ex ſe indeterminatam, aptam tamen à perfectiori alia determinari, vt ex vtraque, materia videlicet determinabili, & forma determinante, phyſica ſpecies conſtituatur, forma autem actus perficiens eſt, atque adeò prima radix totius actualitatis, & perfectionis ſpecificæ, merito ergo à materia genus, à forma differentiam in rebus materialibus deſumenda eſſe, docuit Ariſt.

Sed tamen aliud eſt valde obſeruandum diſcrimen, ex doctrina Diui Thomæ in prædi- II. notab.
ctis locis, inter materiam, & formam ex vna parte, genus, & differentiam ex alia, vt ad ſimilitudinem veniamus, materiam, & formam ſpeciem phyſicam componere, tanquam partes eius, vnde fit, vt neutra per ſe accepta, de ea 93
prædicetur, non eſt enim verum enunciare in ordine phyſico, hominem eſſe corpus, vel eſſe animam, genus autem, & differentia, ea quidem ratione, ſpeciem metaphyſicam componunt, vt tantundem quælibet importet, quãtum tota ſpecies, diuerſo licet modo, nam ſpecies genus, & differentiam continet, tanquam totum actuale, & perfectum, genus vero tanquam totum potentiale per differentiam contrahibile, differentia vero tanquam contrahens, ac determinans, itaque animal in quantum genus eſt, gradum naturæ ſenſitiuæ, & rationalis importat, ſed quia, vt perfectibile, per eundem gradum rationalis, actu quidem continet naturam ſenſitiuam, poteſtate dumtaxat rationalem quaſi de formali illam, de materiali hanc, differentia vero rationale, vtrumque item gradum claudit, actu quidem, 94
quia modum determinantis induit, cæterum gradum naturæ ſenſitiuæ, tanquam præſuppoſitum, ac determinatum, atque idcircò quaſi de materiali, gradum vero rationalitatis, tanquam determinantem, & ideò quaſi de formali: percipitur autem diſcrimen melius, ſi attendamus genus & differentiam in abſtracto ſignificata, nudum gradum ſuæ naturæ importare, & ea propter non prædicantur de ſpecie, tum quia prædicatum, tantundem, ac ſubiectum importare debet, licet modo diuerſo, cum prædicationis ſenſus id denotet, tum etiam quia gradus cuiuslibet naturæ, pars dumtaxat ſpeciei eſt, & eo modo per modum partis ſignificatur, non ſecus, ac forma & materia, cõ-

pertum

perium eſt autem, partem talem modum ha-
bentem, non prædicari de toto. ſi vero ſignifi-
centur in concreto (quod apprime neceſſari-
um eſt, vt vere de ſpecie enuncientur) modum
totius habent, potentialis genus, actualis dif-
ferentia, atque adeo totum, quod ſpecies ipſa,
quodlibet ipſorum complectitur in ſuo ordine
& gradu iam explicato.

3. notab. Cæterum obſeruare tertio oportet, vt præ-
95. dicta plenius capiantur, duo munera exercere
genus, & differentiam, comparatione ſpeciei,
nam & eam componunt, & inſuper de illa præ
dicantur, & cum diuerſa ſint munera, diuer-
ſam in eis rationem exigunt: compoſitio qui-
dem rationem partis, prædicatio vero mo-
dum totius. Conſiderandum igitur eſt, vnde
eis proueniat ratio totius, & an eam exercere
poſſint, dum in actualem compoſitionem ve-
niunt, nam ſi ita eſt, vtramque habere diuerſis
rationibus, non erit impoſſibile. Genus in pri-
mis modum totius potentialis ſortitur, in
quantum abſtractum ab ſpeciebus, & differen
tijs conſideratur, tanquam contrahibile, eiuſ-
que natura vt perfectibilis per vlteriores diffe-
rentiarum gradus, ſub qua conſideratione v-
96. niuerſale eſt, ac prædicabile de ſpeciebus, à
quibus abſtrahitur, differentia item in concre-
to ſignificata, abſtractaque ab ſpecie, vtram-
que eius partem ſignificat, cæterum quaſi de
materiali gradum generis, propriū vero, qua
ſi de formali, cuius ea eſt ratio. Quia quidquid
abſtrahitur à toto abſtractione vniuerſali, mo-
dum totius habere neceſſe eſt, & idcirco vni-
uerſalis hoc modo conſiderata differentia eſt,
de ſpecie, ac de indiuiduis prædicabilis, in cō-
poſitione vero actuali, dum vniuntur, actu
copulantur, genus actu contrahitur, coarcta-
turque ad talem ſpeciem, exuit igitur in tali of
97. ficio ambitum, & potentiam comparatione
aliarum ſpecierum, & differentiarum, quam
abſtractum habebat, & remanet in ſolo gradu
actuali genericæ naturæ, quæ altera pars actua
lis ſpeciei eſt, & rurſus, cū neceſſe ſit, cōtrahens
atq; illud, q̄ cōtrahitur, ſecundū actualē ratio-
nem eſſe cōdiſtincta, differentia coarctans ge-
nus, id præſtare debet: ſecundū præciſum, ac di
ſtinctū gradū, a gradu genericæ naturæ, quem
per actualē cōiunctionem determinat, & cū eo
ſpeciē actu cōponit, nā ratione illius, formali-
ter, à gradu generis diſtinguitur, ac modū to-
tius, quem, ex abſtractione ſortita erat, exuit,
remanēs in nudo gradu formali, genericū per-
ficiēte, cuius virtute ſpeciē, tanquam forma ſua
compoſuit. ecce modū ſimilitudinis inter gen⁹
& differentiam, ex vna parte, ac materiam, &
formam ex alia, ex ipſo diſcrimine ortum, e-
tenim licet in modo totius diuerſa ſint, cōſen-
tiunt tamen ſub partium ratione, in modo cō-
ponendi ſpeciem, dum genus per modum par
tis, ab alia determinatæ, atq; perfectæ, in ſpeci-
eque cōſtitutæ, differentia vero ſecundū mo-
dum partis actualis determinantis, ac perficiē-
tis, ſpeciemq; conferentis concurrunt, ſuo or-
dine Metaphyſico, nō ſecus, ac materia & for-
ma in ordine phyſico.

Quædam conſectaria ex prædictis.

EX his autem elicitur primo, diſtinctio I. Corollar.
quædam egregiè explicans prædictam
propoſitionem Ariſtot. genus accipitur
à materia, differentia vero à forma, cum enim
genus, & differentia, ſub proprijs rationibus,
totum quod eſt in ſpecie ſuo modo comple-
ctantur à tota ipſa natura ſpecifica accipiun-
tur, proximè, & formaliter, per modum qui-
dem determinabilis genus, hoc eſt, in quātum
imperfecte ſignificatur vnus gradus eius actu,
alter vero in potentia, differentia vero per
modum determinantis, in quantum genericū
gradum contractum, quaſi ſecundum rationē
materialem, differentialem contrahentem for
maliter importat, cæterum quia totius poten-
tialitatis, & imperfectionis radix eſt materia,
actualitatis vero, ac determinationis forma,
radicaliter quidem, & quaſi remota quadam
ratione, genus à materia in rebus materialibus
differentia vero à forma accipitur. Et ſic ſolu-
tum eſt primum argumentum, quod explica-
tionem huius veritatis poſtulabat.

Infertur ſecundo, in ſpeciebus cuiuſcunque
ordinis, ſiue illæ ſint corporeæ, vel ſpiritualis Ad I. Argu.
ſubſtantiæ, aut etiam accidentium, genus acci-
piendum eſſe ab eo quod potentiale eſt, & cō- 2. Corollar.
trahibile, differentiam vero, ab eo, quod actu-
ale, atque perfectum, & cum primum teneat
materiæ ſimilitudinem, poſtremum vero for-
mæ, merito etiam, eadem propoſitio ad ſpiri-
tuales ſubſtantias, & accidentia extenditur, in
quibus licet non ſit accipienda ſecundum pro- 99.
prietatem, vt in rebus materialibus expoſita
eſt, quia vera materia in his non inuenitur, ac-
cipitur tamen ſecundum ſimilitudinem, hoc
eſt ab eo, quod eſt materiæ ſimile genus, dif-
ferentia vero ab eo, quod eſt formæ
proportionabile.

(·)

Qua ratione in ſpiritualibus accipiatur genus, & differentia.

Vnde accipitur genus & differentia in rebus ſpiritualib'

CAeterùm ad ſpecialia deſcendere oportebit, vt diſtinctius intelligere poſſimus, quo nam modo, in ſpiritualibus ſubſtantijs accipienda ſint genus & differentia, in quibus cum non ſit materia, nec forma, ſed ipſæmet ſint formæ completæ ſubſiſtētes, non accipitur genus à materia, neq; differentia à forma, ſed vtrumque à tota ipſa ſubſtantia, ſecundum maiorem propinquitatem, vel
100 remotiorem, reſpectu vltimi actus eſſendi. Hoc modo, præter Deum, in quo nec genus, nec differentia eſſe poſſunt, idcirco, quia nihil in Deo potētiale, nihil imperfectum, nihil contrahibile accipere poſſumus, cum puriſſimum, & actualiſſimum eſſe in quocunq; eius prædicato intime claudatur, in creaturis etiam perfectiſſimis vltima perfectio eſſentiæ, vltima actualitas, vltimus terminus, qui extra illam cum ſit (ſi quidem eſſentia creata nō eſt, ſuum eſſe) ab ea tamen oritur, eamq; complet, ac demum eius ratione extra cauſas conſtituitur, eſt eſſe actualis exiſtentiæ re ipſa, vel ſola ratione ab eſſentia diſtinctū. Tanto igitur prædicata eius eſſentialia perfectiora ſunt, quo magis ad eiuſmodi actualitatem appropinquant, eo vero imperfectiora, quo magis ab ea elongantur: vnde cum genus ſit prædicatum potē-
101. tiale imperfectum, & contrahibile, accipiendum eſt, à tota ipſa rei eſſentia, prout magis ab eſſe diſtat, differentia vero ab eadem eſſentia, prout eidē eſſe propinquior eſt, & quo magis, ab eſſe remouetur genus, magis remotum cenſendum eſt, magis proximum, quo minus, & prædicatum illud, quod genus determinans, eſſentiam eo quidem modo complet, vt proxime aptam conſtituat actualis exiſtentiæ, vltima differentia cenſetur, quia vltra illam nul-
102. lus ſupereſt eſſentialis gradus perfectionis, ſed ſolum ſubſtantialis actus exiſtentiæ, eſſentiam quidem determinans, ac perficiens: exemplum imprimis in corporeis rebus accipiam', deinde ad ſpirituales ſermonem transferemus.

Exemplū.

Inquocunq; indiuiduo ſpeciei humanæ (vt in Petro. v.g.) poſſumus plura accipere prædicata, magis, vel minus remota ab actuali exiſtentia, & remotiſſimum eſt ſubſtantia, quia plura ſuperſunt intermedia prædicata, vſque ad
103. illud, quod capax eſt, & cuius ratione proxime recipitur, non enim intelligitur exiſtentiæ capax, quouſq; rationalis intelligatur, minus igitur remota ſunt corpus, viuens, & animal. A gradu igitur ſubſtantiæ, tanquam remotiſſimo, primum genus hominis accipitur, à gradu corporis, tanquàm minus remoto, ſecundum, tertium à gradu viuentis, proximum vero à gradu ſentiendi, quia vltra illud non ſupereſt aliud ab eſſe actualis exiſtentiæ diſtans. Differentia vero, cum ſit actuale prædicatum rei, atq; eſſentiæ completiuum, accipitur à tota ipſa eſſentia, in quantum exiſtentiæ proxime capax eſt, ita vt quo propinquior eſt ſub primo genere, eo ſit proximior, ac perfectior differētia: ac tandem illa, quę eſſentiam illo
modo cōplet, vt proxime exiſtentiæ capacem 104
efficiat, perfectiſſima ſit, quam atomam, vel infimam differentiam vocamus, vt in eodē exemplo, ſuprema differentia eſt, ſub genere ſubſtantiæ, corporeum, propinquior gradus viuētis, minus remota ſenſibile, ac tandem rationale, quæ hominem conſtituit proximè exiſtētiæ capacem, vltima differentia.

Quomodo in ſpiritualibus genus & differentia accipiantur.

In ſpiritualibus vero iam patet, quo nā modo genus, & differentia accipiantur, conueniunt etenim cum corporeis in gradu ſubſtantię à quo tanquam à remotiſſimo, primum angelorum genus accipimus, atque etiam ſub eo primam differentiam, ab eo gradu puriſſimæ ſubſtantiæ corporis expertis, non quod priuatio corporis, differentia eorum ſit, ſed perfectio illa, quam ignorantes priuationis nomine ſignificamus, vt ſi forte ſit ſpiritualis ratio,
vel quid ſimile: à gradu autem ſpirituali, vni- 105.
uerſis angelis communi, tanquam à minus remoto ſecūdum genus capimus, quorum differentiæ diuidentes, propriæ erunt ſingulorum angelorum, & ita eſſe ſpiritus erit proprium genus vniuerſorum, vel certe proximæ differentiæ: huius generis erunt illæ: in quibus Hierarchiæ ſingulæ communicant, ita, vt à ſingulis poſtea accipiendum ſit aliud proximum genus, quod per differentias ſingulorum ordinum diuidatur. Ac tandem à ſingulis ordinibus ſingula ſint deſumenda genera, proxima illa quidem, & quæ per differentias angelorū illius ordinis diuidantur, & iſtæ ſunt atomæ eorū differentiæ. Et ſi ita ſe res habet (non enim, tanquam certum hunc ordinem diuerſorum generum iuxta diuerſas Hierarchias, & ordines adducimus, ſed gratia commodioris intelligentiæ) diuiſio prima prædicamentalis erit ſubſtātiæ, in corpoream, & ſpiritualem, ea
autem omiſſa, ſpiritualis rurſus diuiditur in- 106.
tres

tres illas ſubalternas ſpecies, primam quidem Seraphinis, Cherubinis, & Thronis communem qui omnes ad primam pertinent Hierarchiam: ſecundam, dominationes, virtutes, & poteſtates comprehendentem, ex quibus, ſecunda conſtituitur; poſtremam, in qua communicant inferioris hierarchiæ, ſpiritus nem-
Variæ diuiſiones in angelis. pe, angeli, archangeli, & principatus. Tertia diuiſione, quodlibet horum generum in alias ſpecies ſubalternas ſecatur, quorum ſingulæ communes ſunt ſingulis ordinibus, & per eas ſpecie ſubalterna diſtinguuntur ordines ipſi. Ac tandem commune genus comparatione angelorum vnius ordinis,in ſingulos eiuſdem ordinis ſpiritus diuiditur,tanquam in atomas ſpecies, vt commune Seraphinorum genus in Seraphinos ſingulos, ac ſic de cæteris. Modus autem iſte accipiendi genus, & differentiam in ſpiritualibꝰ ſubſtantijs,ad corporeas extendi poteſt, vt ſignatum prius exemplum oſtendit.

In accidentibus, vnde ſumatur genus, & differentia.

Varia accidentium genera. TAmen oportet proprium modū in accidentibꝰ explicare, vt agnoſcamus vnde, vel à quo genus, & differentia ſint accipienda, etenim accidentia quædam perfecta ſunt, quæ ſicut à ſubſtantia vt effectus prodeunt, ſic eſſentia eorum ſecundum depen-
107. dentiam à ſubſtantia accipienda eſt, neque enim ſunt aliud,quam quędam ſubſtantiæ affectiones, repugnat ergo genus & differentiam eorum accipere, abſq; ordine ad ſubſtantiam,cum ita ſe res habeat in vera cognitione, ſicut in vero eſſe. Cæterum vniuerſali modo loquendo duplicia inueniuntur accidentia, abſoluta quædam, quæ ſubiectum abſque ordine ad aliud extrinſecum afficiunt, vt albedo, color,& ſimilia,alia vero relatiua,quæ vel ad prædicamentum ad aliquid referuntur, ſi relatiua omni ex parte ſint, vel ad cætera, ſi ex parte ſint abſoluta,vt ſuis locis conſtabit:& de his poſtremis modo non loquimur, cum ſit particularis eorum conditio, quæ in proprijs explicabitur prædicamentis,preſertim in prędicamento ad aliquid, vbi modus etiam accipiendi genus, & differentiam in eis oſtendi-
108. tur, abſoluta ergo ſuum genus accipiunt, ex modo eſſendi,quem ab ente participant,diuiditur enim vniuerſaliſſimus conceptus entis in decem rerum genera, ita tamen vt modus intrinſecus accidentium, attributionem ſemper ad ſubſtantiam intime claudat, quorum quodlibet ſuo modo intrinſeco conſtituitur, ac ſeparatur ab alijs, vt quantitas ſuo proprio modo extendendi ſubſtantiam,primo diuerſa eſt à qualitate, quæ alium habet longe diuerſum afficiendi ſubſtantiam, & ſic in cæteris.
Primum igitur quantitatis genus, ex hoc mo- Diuiſio quãtitatis.
do accipitur, rurſus diuiditur in ſpecies alias ſubalternas,ſecundum particulares modos extendendi ſubſtantiam, vt in continuam & diſ-
cretam, & rurſus harum quælibet in alias, vſ- 109.
que ad atomas ſpecies, differentia vero accipienda eſt ex comparatione ad propriũ principium à quo cauſatur, quod in proprijs accidentibus ſatis notũ eſt,vt in paſſionibus,communia autem accidentia, licet pluribus ac diuerſis inſint ſubiectis, ſemper tamen referuntur ad proprium principium,vel cauſam,à qua oriuntur, licet nobis occultam: vt exemplum in colore habemus,qui commune accidens cũ (Vnde accidẽtia communia ſumant differentiam.)
ſit, propriam habet cauſam,à qua differentia 110.
illius accipitur,& per quã ab Ariſt.definitur in lib.de ſenſu & ſenſibili hoc modo,color eſt extremitas perſpicui in corpore terminato, & vt
noſtro modo clarius definitionem profera- 111.
mus, color eſt qualitas cauſata ex admixtione lucis in perſpicuo terminato,hoc eſt in corpore ſolido, & non tranſparenti, tale enim corpus terminatum appellatur,quia videndi actũ terminat, non enim terminatur,vel finem accipit in corporibus diaphanis, perſpicuum vero, quia ex lucis propinquitate perſpici poteſt.

Cæterùm, dum audis per comparationem ad principium vnde oriuntur, quod ſemper ſubiectum eſt cui inhęrent;accidentium differentiam eſſe accipiendam,non intelligas propriam differentiam eſſe ſubiectum,vel principium; eſto, eo in definitione poſito definian- (Nota. Prima.)
tur ſemper, nam extrinſeca res eſt reſpectu ac- 112.
cidentis,cum vel ad prædicamentum ſubſtantiæ, vel ad aliud diſtinctum ſpectet, ſed differentiam conceptum eſſe proprium, atque intimum accidentis, claudentem tamen ordinem ad ſubiectum, vel principium, & hoc eſt ab eo deſumi.

Dum demũ audis accidentia definiri ſem- Nota. 2.
per ſubiecto, vel principio in definitione poſito, intellige verum, id eſt,ac neceſſarium ſpe- 113.
ctata eorum conditione eſſentiali; contingit tamen ſæpiſſime eiuſmodi nobis eſſe occultam,& tunc effectu aliquo eius accidentis proprio vtimur, ad eſſentiam explicandam, prin-

nem accipiunt, & remiſsionem. Quod duplici ratione corroborari poteſt, prima differentiæ ſunt quæ genus contrahentes complent naturam ſpecierum, ſed natura generis non ſuſci-
51. pit magis, & minus in ſpeciebus, vel indiuiduis, ergo neque differentia.

I. Ratio. Secundo, ea, quæ ſpectant ad eſſentialem ſpeciei definitionem, non prædicantur de ea ſecundū magis, & minus, ſed differentia proprijſſima eſt pars definitionis principalis, ergo repugnat prædicari de ſpecie ſecundum magis, & minus: quam ſententiam videor mihi euidenter colligere, ex duobus locis Ariſtot. 8.
52. Metaphyſic. text. 10. vbi eſſentias rerum in indiuiſibili conſiſtere docet, ita, vt quouis addito, vel ſubſtracto ſoluantur, non ſecus ac numerus addita, vel ſubſtracta vnitate eſſe deſi-
Ariſtot. nit, in aliam ſpeciem tranſiens. verba Ariſtotelis ſunt; *Quemadmodum de numero ablato, aut addito aliquo ex quibus numerus eſt, non eſt amplius idem numerus, ſed diuerſus, etiamſi minimum auferatur, aut addatur, ita neq; definitio, neq; ipſum quid erat eſſe, erit amplius ablato aliquo aut addito.* Ex quibus tale argumentum conficio, differentiæ proprijſſimæ pertinent ad eſſentiam, & definitionem, tanquam partes illius principales, ergo in indiuiſibili etiā cōſiſtunt, carent igitur latitudine ad intenſionem, & remiſſionē apprimè neceſſaria, qua propter nec magis minuſcies ſuſcipere poſſunt.

Ariſtot. Secundus locus Ariſtotelis eſt, capite de ſubſtantia, vbi inter proprietates ſubſtantiæ eam enumerat, vt magis, & minus non ſuſcipiat,
53. idemque 8. Metaphyſic. textu eodem, ſimilitudinem numerorum proſequens his confirmat: *Quemadmodum nec numerus habet magis & minus, ita neque ſubſtantia, quæ ſecundum formam eſt, &c.* Sed differentiæ pertinent ad ſubſtantiam, & eſſentiam rei, tanquam formæ, cum genus, quod ſe habet vt materia, determinent, & maxima ex parte ad prædicamentum ſubſtantiæ, ergo intenſione carent, & remiſſione, & hæc eſt communis ferè omnium ſententia,
Albertus. quam ſequuti ſunt Albertus Magnus, tract. 5.
Iauellus. de differentia, cap. 2. Iauel. 8. Metaphyſic. quæ-
Caietan. ſtione 6. & 4. Phyſic. quæſt. 29 §. vltimo, Do-
Louanienſ. ctores Louanienſes, in expoſitione 4. diuiſio-
Soto. nis, Caietanus ibidem, Magiſter Soto, quæſtione vnica, ad 3.

Altera opinio affirmans proponitur & confirmatur.

OPpoſitum tamen non innititur infir- I I. Sent.
mioribus argumentis, in ſubſtantijs enim ſpiritualibus, ſiue in eadem ſpecie
ponamus plures, vel ſpecie cunctas diſtingui I. Probat.
ſentiamus, notum eſt, idque apud omnes in
confeſſo, vnum angelum eſſe alio perfectio- 54.
rem, non ſolum accidentaliter, ſed ſubſtantialiter, atque eſſentialiter, ſi ſpecie omnes ſunt diſtincti. ergo differentia proprijſſima, quæ contrahit genus ſpiritualis ſubſtantiæ, perfectior eſt, in vna, quam in alia ſpecie: quare de eiſdem ſpeciebus enunciabitur, ſecundū magis, & minus, & dicemus Michaelem eſſe perfectiorem ſubſtantiam ſpiritualem Gabriele,
vel alio ex ordine, inferiori angelo. Sed in ſub- I I. Probat.
ſtantijs corporeis; manifeſtiùs apparet: in hominibus namque ad eandem ſpeciem atomam pertinentibus, magis reperimus, & minus in eadem eſſentiali differentia, cum ratio-
cinandi vis perfectius, in vno, quam in alio 55.
reperiatur homine, quod vſque adcò verū eſt, vt Ariſtot. 1. lib. politicorum cap. 1. homines quoſdam, ſic alios ratiocinandi virtute excellere doceat, vt ab ipſa natura tanquam aliorum domini ſint inſtituti, alios vero ſeruos eſſe eiuſdem naturæ præſcripto 7. item ethicorum ad Nicomachum cap. 1. lib. 3. Magnorū Moral. cap. 7. & lib. problematum ſectione 10. problemate 44. affirmat exiguam adeo rationis ſcintillam, quibuſdam ineſſe hominibus, vt non longè à belluarum feritate diſtent. Negari igitur non poteſt magis minuſúe, ſuſcipere differentiam rationalis, intra eandem atomam ſpeciem, quam conſtituit, cum ſit certum eiuſdem ſpeciei eſſe vniuerſos homi-
nes. Manifeſtiſſimum denique, id eſt, in ſpe- 56.
ciebus qualitatis, cui imprimis illud docet eſſe proprium Ariſtot. in eo prædicamento, vt intenſionis & remiſſionis ſit ſuſceptiua, quam proprietatem, ſi ſpeciebus ipſis attribuit, earum differentijs erit neceſſario attribuenda. Idque vel ipſa experientia teſte cognoſcimus, cum albedo vna, ſecundum maiorem intenſionem, quam habet magis ſit diſgregatiua viſus, quam remiſſior alia; & ſi aliquis, velit non eſſe propriam albedinis differentiam diſgregare viſum, ſed effectum, attendat eandem eſſe rationem, de quacunque alia propria differentia; nam ſi albedo ipſa intenſior eſt, maiorem habet virtutem, quę non poteſt, niſi ab eſſentia eius perfectiori prodire: & probatur vltimo, quia albedo, vel calor non intenduntur ſecundū aliquam accidentalem

rationem.

57. rationem, ſed abſque dubio ſecundum ſubſtan
tiam, nam in eo ſubiecto, in quo intenſiores
reperiuntur, plus eſt de earum entitate, ſiue id
contingat ſecundum maiorem radicationem
in ſubiecto, ſiue ex graduum additione, de quo
non eſt nunc diſputandi locus: ſi ergo entitas,
& ſubſtantia harum qualitatum intenſior eſt,
euidenter inferre licebit, eſſentiam genere ac
differentia conſtitutam intenſionem ſuſcipe-
re, in ipſa enim rei entitate fundantur eſſenti-
Confir. ex D. Thom. alia prædicata, & D Thom. expreſſe docet in-
tenſionem qualitatis fieri, ſecundum eſſentiã,
nam cum de intenſione charitatis diſſereret ſe
cunda ſecundæ, quæſtione 24. art. 4 quæ qua-
litas quædam ſpiritualis eſt, quorundam ſen-
tentiam referens, qui non augeri ſecundum
58. eſſentiam, aiebant, in ſolutione ad tertium ſic
loquitur. *Quidam dixerunt charitatem non augeri*
ſecundum eſſentiam, ſed ſolum ſecundum radicatio-
nem in ſubiecto, vel ſecundum feruorem, ſed hi pro-
priam vocem ignorarunt, cum enim accidens ſit, e-
ius eſſe, eſt id eſſe, vnde nihil eſt aliud ipſam ſecun-
dum eſſentiam augeri, quam magis in eſſe ſubiecto,
ſimiliter ipſa eſſentialiter eſt virtus ordinata ad a-
ctum, vnde idem eſt ipſam augeri ſecundum eſſenti-
am, & habere efficaciam ad producendum feruen-
tiorem delectionis actum, augetur ergo eſſentiali-
ter. Hæc Diu. Thom. quibus expreſsè docet
eſſentiam charitatis, & cuiuſuis alterius inten-
ſibilis qualitatis, perfectiorem eſſe in vno, quã
59. in altero ſubiecto per intẽſionem: vnde ſequi-
tur ipſum ſentire, magis, & minus ſuſcipere
earum differentias eſſentiales, & ita tenent, ex
modernis Porphyrij interpretibus nonnulli,
ſtatuentes propriiſſimam differentiam in ſub-
ſtantijs non ſuſcipere magis, & minus. bene
tamen in pluribus accidentium ſpeciebus,
quales ſunt intenſibiles, & remiſſibiles quali-
tates.

Reſoluitur quæſtio, & probatur prima ſententia, ſatisfitque alterius argumentis.

Vera ſent. EGO tamen, iuxta priorem ſententiã pro-
babilius longè iudico, cum natura pro-
priiſſimæ differentiæ pugnare intenſio-
nem, & remiſſionem, qua propter, neque in
60. ſubſtantijs, neque in accidentibus, magis mi-
nuſue, vlla ratione ſuſcipere poſſe, idque cor-
roboratum ſatis cenſeo, Ariſtotelis, Porphy-
rijq; auctoritatibus, ac rationibus.
I. Notab. Cæterum, vt capiatur melius, & argumen-
tis oppoſitis fiat ſatis, obſeruandum eſt, non ſe
cus accidentia, ac ſubſtantiam partes habere
duplices, eſſentiales, & integrantes, eſſentiales
ſubſtantiæ partes, ſi eam Phyſicè conſideres,
ſunt materia, & forma, ſi Metaphyſicè, genus,
& differentia: partes integrantes illius eiuſmo
di ſunt quas ratione quantitatis habet, vel etiã
in propria entitate, quæ homogeneæ ſunt, ali-
quando, hoc eſt conditionis ejuſdem, vt in a-
qua, igne, ac ſimilibus corporibus vitæ exper-
tibus, aliquando eterogeneæ, id eſt, conditio-
nis diuerſæ, vt in viuentibus ſunt pedes, ma-
nus, caput, vel quid ſimile, ſimiles ſunt in acci-
dentibus partes, cæterum eſſentiales non ha-
bent in conſideratione, Phyſica, vt benè Diu. 61.
Thom. opuſculo 42. cap. 19. quia materia ca-
rent, & forma, partes eorum Metaphyſicæ ſũt
genus, & differentia, vt albedinis genus eſt co-
lor, differẽtia verò illud nobis occultum, quod
per effectum diſgregandi, viſum ſignificamus:
partes habent, ex actuali inhæſione in ſubie-
cto, ſed eiuſmodi ſunt in duplici differẽtia, ex-
tenſionis quædam, & intenſionis aliæ, partes
extenſionis habent, in quantum ad diuerſas,
ſubiecti partes informandas ſe extendunt, quẽ
admodum alia pars integralis hominis eſt ca-
put, alia manus, pari ratione alia pars integra-
lis albedinis, vel coloris eſt, quæ manum affi- 62.
cit, pedem, & ſic de cæteris. Partes integrantes
intenſionis ſunt, quas habent, non in diuerſis
partibus ſubiecti, ſed in eadem, in quantum
magis, ac magis in ea perficiuntur, & hæc eſt
gradualis latitudo. Partes integrantes priores,
in quibuſuis corporalibus reperiuntur accidẽ-
tibus, cum vniuerſa extenſionem habeant, iux
ta corpus, cui inhærent: quæ extenſio ſolum
eſt in corporeis accidentibus, nam ſpiritualia,
quæ immediate inhærent animæ, modum ha
bent indiuiſibilem, & à corporali extenſione
alienum, quemadmodum anima ipſa, cuiu-
ſmodi ſunt intellectus, ac voluntas in natura-
libus, gratia & charitas in ordine ſupernatura-
li, partes vero intenſionis corporalibus, & ſpi-
ritualibus communes ſunt, ſed in eis ſolum v-
triuſq; ordinis, quæ habent gradualem latitu-
dinem, reperiuntur, eiuſmodi ſunt virtutum
habitus, & maiori ex parte, ex corporeis acci-
dentibus qualitates tertiæ ſpeciei, quæ vocan-
tur paſſibiles, vt in prędicamento qualitatis vi
debimus, eiuſmodi enim circa eãdem partem
ſubiecti perficiuntur, ſi corporales ſunt, in to-
to autem, atque indiuiſibili ſubiecto, ſi ſpiritu-
ales.

ales. Cæterum nec partes priores, nec poſteri-
ores pertinent ad huiuſmodi accidentium eſ-
ſentiam, cum notum ſit calorem, in vna dun-
taxat ſubiecti parte inhærentem, ſuam com-
pletam eſſentiam habere, ex genere, & diffe-
rentia compoſitam, non minus quam dum ad
vniuerſas eius partes extenditur, quemadmo-
dum quantitas, ſecundum quamlibet ſui par-
tem eſſentialiter eſt diuiſibilis, non minus quã
tota, & ſimili modo, non minus integra eſt
albedinis eſſentia, dum in gradu remiſſio in
64. ſubiecto reperitur, ac ſi perfectiſſimam ha-
beat intenſionem: in quo ſenſu vſurpatur
commune illud ſcholæ, proloquium, *magis
& minus non variat ſpeciem*: pertinent tamen
ad entitatem, vel ſubſtantiam eorundem, quia
ex eis integratur, non ſecus, ac partes ſubſtan-
tiæ integrantes, ad entitatem illius, quam in-
Axioma. tegraliter componunt, ſpectare cenſentur: ſine
65. aliqua, vel aliquibus partibus integralibus,
non ſubſiſtit naturaliter ſubſtantia. Nec diſ-
ſimili ratione accidentia, niſi aliquas partes
extenſionis, aut intenſionis habeant in ſub-
iecto, iuxta cuiuſque conditionem. Partes
autem eſſentiales (quales ſunt prædicata eſ-
ſentialia vniuerſa, à primo genere, vſque ad
vltimam differentiam) in eis ſaluantur, quo-
modocunque ſe habeant integrantes, hoc eſt,
ſiue plures ſint, ſiue pauciores, ſiue maiores
ſint, vel minores, ita vt quemadmodum,
non minus, neque ſecundum minorem per-
fectionem eſſentialem reperiuntur omnia prę
66. dicata eſſentialia, a genere ſubſtantiæ ſupre-
mo, vſque ad atomam differentiam rationa-
litatis in homine paruo, quam in eo, qui ma-
iorem habet magnitudinem, modo ſimili,
caloris, aut albedinis eſſentia, à primo genere
qualitatis, vſque ad vltimam differentiam
qualitatis paſſibilis talis ſpeciei non inuenitur,
ſecundum minorem perfectionem eſſentia-
lem in calore, & albedine remiſſis, quam ſi
ſub maxima ſint intenſione, vel ſi in vna dum
taxat ſubiecti parte extendantur, ac in vniuer-
ſis, ex quibus planè intelligitur, primo, inten-
ſionem, & extenſionem qualitatum circa in-
tegrantes partes vtriuſque generis verſari, non
circa eſſentiales, circa entitatem, vel ſubſtan-
tiam rei, in quantum ex eis integratur, non
circa eſſentiam, ac demum circa fundamen-
tum eſſentialium prædicatorum, non circa
ipſa prædicata eſſentialia: entitas enim, vel
ſubſtantia rei, quæ ex ijs partibus integratur,
67. fundamentum eſt prædicatorum eſſentiali-
um, quæ ab ea intellectus accipit, diuerſos eſ-
ſendi gradus conſiderans, in eadem namque
corpulenta hominis ſubſtantia reperiuntur,
plures eſſendi gradus, à quibus intellectus di-
uerſa accipit prædicata eſſentialia, circa illam
igitur, ac partes eius integrantes extenſio ver- 68.
ſatur, non circa gradus eſſendi, vel eſſentialia
prædicata: vtraque enim eadem ſunt, nec mi-
nus perfecta eſſentialiter, ſiue minores, vel
maiores ſint partes, & ſecundum ſimilitudi-
nem ſubſtantiæ accipienda res eſt in acciden-
tibus intelligitur, ſecundo extenſionem, & in-
tenſionem, vel remiſſionem non verſari, circa 69.
vltimas differentias, quæ inter prædicata eſ-
ſentialia principem locum tenent, & ex vtro-
que elicitur veriſſimam eſſe noſtram ſenten-
tiam, neque in ſubſtantijs, neque in accidenti-
bus propriiſſimam differentiam, magis mi-
núſuè ſuſcipere.

Secundo obſeruandum eſt, intenſionem, II. notab.
& remiſſionem, circa eandem formam ſpeci-
ficam contingere, & tunc quidem quando in
diuerſis indiuiduis reperitur perfectior, vel
certè in eodem diuerſis temporibus, & hoc
ſecundum euidenter infertur ex primo: nam
ſi in diuerſis indiuiduis magis, & minus per-
fecta inuenitur forma, planè ſequitur eam ha-
bere latitudinem, quæ ad intenſionem requi-
ritur, & ſufficit, ratione cuius perfici in eo po-
terit, in quo imperfecta reperitur. Rurſus in- 70.
tenſio, & remiſſio non ſolum circa eandem
ſpecificam formam verſantur, ſed eo quidem
modo, vt ratione ſui perficiantur, & non ra-
tione alterius gradus perfectionis diuerſæ, v-
trumque in calore reperitur, qui cum ſit ſecũ-
dum atomam ſpeciem, imo ſecundum nume-
rum in eodem ſubiecto ratione ſui, hoc eſt
propter latitudinem, quam in ſe habet, à cauſa
ſui ordinis perficitur, videlicet ab igne, vel ab
alio perfectiori. Si igitur aliqua forma perfi-
ciatur, ex coniunctione, cum diuerſis alijs for-
mis, vel perfectionis gradibus, nec intendi e-
am dicimus, neque magis, minusuè ſuſcipe-
re, ſed ad diuerſas ſpecies conſtituendas deter-
minari, quod in cunctis generibus reperitur,
dum per oppoſitas differentias contracta ad
varias ſpecies deſcendunt, vnde, nec natura ge
nerica ratione ſui perficitur, ſed differentia- 71.
rum, quibus adiungitur, neque in eadem,
ſed in diuerſis ſpeciebus, & ſimilis eſt ratio de
natura ſpecifica, quantum ad primum, quæ ex
coniunctione, cum diuerſis indiuiduali bus
diffo-

differentijs perficitur in diuerſis indiuiduis. Vtrumque igitur ad extenſionem pertinere potius intelligendum eſt, quam ad intenſionem, & dicendum eſt, genericam naturam maiorem perfectionem extenſiuam comparare, dum ad plures ſpecies extenditur, quam ſi ad pauciores, & ſuo modo de ſpecifica dum pluribus communicatur indiuiduis, ſed ab hac regula excipiuntur illæ ſpecies, quæ ex propria conditione vniuerſam perfectionem in vno conſequuntur indiuiduo, quales ſunt angelicæ, & hæc doctrina ſoluit primum argumentum de angelis, quorum generica natura non cenſetur, magis minusvè ſuſcipere, ex eo, quod in cunctis ſpeciebus reperiatur perfectior, vel etiam in multis indiuiduis ſpecifica (ſi illa habet) id enim ad maiorem dumtaxat extenſiuã perfectionem ſpectat, & commune eſt cunctis generibus, & ſpeciebus.

Alia argumenta diluuntur.

Ad ſecund. SEcundo etiam argumento, de ſpecie humana, magis in vno, quam in alio indiuiduo perfecta, fit ſatis, id namq; contingit propter coniunctionem ad indiuiduales differen-
73. tias, quæ cum modi ſint ſubſtantiales, eam determinantes, & quidem magis, minus ve perfecti, magis etiam perfectam indiuidualiter naturam ipſam conſtituunt. Et ex hoc prouenire ex parte arbitror maiorem operationum perfectionem, in vno, quam in alio homine, propter quam aptior eſt ad regẽdum alios, qua propter, neque in ſe, neque ratione ſui, id natura aſſequitur, ſed ratione alterius, & in alijs, & idcirco non propterea intendi, vel remitti dicitur: in vno etiam homine melior eſt organorum diſpoſitio, quare aptiores ſunt ad operandum ſenſitiuæ potentiæ, tam internæ, quã externæ, organo, in quo recipiuntur, tãquam in proprio ſubiecto melius diſpoſito, & cum tantum pendeant animæ operationes pro ſta-
74. tu corporis præſenti, à ſenſuum miniſterio, fit vt hac de cauſa perfectior ſit rationis vſus, & idcirco maior quaſi innata prudentia in his, quam in alijs hominibus, longè item melior diſpoſitio ad comparandas virtutes, manſuetior denique vnus homo, ad conuiuendum alijs, agreſtis alius, ac feræ ſimilis, ob prauam diſpoſitionem, atque adeò minorem aptitudinem, non ſolum ad imperandum cæteris, ſed ad ſe ipſum regendum habet, & illius conditionis homines appellat merito Ariſtoteles, natura dominos, hos verò natura ſeruos. Negandum igitur eſt (vt ad formam ſecundi argumenti reſpondeamus) proprijſſimam differentiam, magis eſſe perfectam eſſentialiter in ijs, quam in alijs hominibus, ſed ratione dumtaxat indiuiduali, atque etiam propter extrinſecam corporis diſpoſitionem, magis eſſe ad vſum rationis accommodatam animam, quæ abſq; dubio non ſufficiunt, vt magis, minus vè eſſentialia ſuſcipere dicantur.

Poſtremum argumentum de qualitatum intenſione (quod maiorem certè difficultatem habet) ſolutum eſt ex doctrina explicata ad entitatem rei ſeu partes integrantes, earum intẽſionem pertinere, non ad eſſentiales, quæ cũ in indiuiſibili conſiſtant, intendi, vel remitti, nequaquam poſſunt. Locus autem Diui Thomæ, difficilis apparet, ſed ſi alium conſulamus, vbi copioſius de intenſione qualitatum, & habituum ſermonem inſtituit, germanum illius ſenſum eliciemus, nec ſententiæ noſtræ contrarium, ſed valde conſentaneum. 1. 2. quæſtione 52. articulo 1 intenſionem fieri ſecundum eſſentiam qualitatis docet, ſed duobus modis eſſe conſiderabilem, vel vt eſt in ſe, aut vt ſubiecto inhæret, ab eoque participatur, ſecundum capacitatem illius, ac virtutem agentis, à quo producitur, & ſecundum ſe, ait, in indiuiſibili conſiſtere, iuxta ſententiam Ariſtotelis, à nobis in principio relatam, ideò neque intenſionis, vel remiſſionis eſſe ſuſceptiuam, quam conditionem habet, in quãtum à ſubiecto participatur, quod ſi magis ſit diſpoſitum iuxta diſpoſitionis, & capacitatis menſuram, magis, vel minus, ab ea perficitur, actualem autem participationem, vel inhæſionem ſatis conſtat, non pertinere ad eſſentiam accidentis, ſed eſſe entitatem illius, quam habet extra cauſas, in qua prædicata eſſentialia fundantur. Seruato enim naturæ ordine, non eſt in rerum natura accidens, niſi ſubſtantiæ inhæreat, cum eius eſſe ſit ineſſe. Et in hoc ſenſu accipienda ſunt, verba in argumento allata, dum aiunt, fieri intẽſionem, ſecundum eſſentiam charitatis, non quidem ſecundum ſe acceptæ, ſed in quantum à ſubiecto participatur, quod non eſt aliud quam fieri ſecundum eſſentiam, non eſſentialiter, ſed inhærentem actualiter, vel certè, vt ſummatim hæc res explicetur, ſenſus Diui Thomæ hic eſt, intenſionem qualitatis non fieri ſecundum eſſentiam ſpecificã, quæ ex prædicatis cõſiſtit eſſẽtialib', ſed ſecundum eandem, vt indiuiduata eſt, per

Ad poſtremum. 75. 76. 77. Senſus D. Thom.

actua-

actualem inhæſione, & participationem ſubiecti, conſtat enim accidentia vno, vel alio modo ex actuali inhærẽtia in ſubiecto, ex modo quo ab eo participantur indiuiduationem accipere, tunc igitur intenſior erit qualitas, quando magis de potentia ſubiecti deducta eſt magis ſubiecto inhæret, perfectius ab ea ſecundum eaſdem partes participatur, quæ omnia eſſentiam eius indiuidualem concernunt, non ſpecificam, vt ſic, hoc eſt hanc entitatem eius extra cauſas exiſtentem ſubiectoque inhærentem, de qua entitate plus abſque dubio per intenſionem comparat, quanquam in prędicatis eſſentialibus non creſcat. Quibus oſtendere vult Diu. Thomas falſam eſſe eorum poſitionem, qui aiebant intenſionem non attingere ipſam qualitatem, ſed quandam eius rationem extrinſecam.

Dubium appendix.

Dubium. SEd ex definitis in tota hac quæſtione, dubium quoddam quaſi appendix inſurgit, ſit ne idem cenſendum de proprijs paſſionibus, quæ ab eſſentia oriuntur, apparet enim

78. diuerſam eſſe: cum Porphyrius negans propriiſſimam differentiam magis, & minus ſuſcipere, id conceſſerit propriæ, cui annumerantur propriæ paſſiones, vt ex communi ſententia ſtatutum eſt, nec ſatisfacit præſenti dubio illud, quod ſuperius aſſertum eſt, permiſſiue loquutum fuiſſe Porphyrium, talemque eſſe illius ſenſum in vniuerſali quidem cõuenire differentiæ propriæ, vt magis minuſuè ſuſcipiat,

79. cæterum non eſſe in particulari neceſſarium, vt quælibet propria differentia eam habeat cõditionem, ſed permitti, vt pluribus conueniat, hæc enim ſolutio non determinat, quibus nã conueniat, quibuſve repugnet, & an vniuerſis ſpecificis proprietatibus negãdum ſit, vel quibuſdam permittẽdum, id autem eſt, quod nũc inquirimus, & certè, cum accidentia ſint in prædicamento qualitatis collocata, non erit, ab earum conditione alienum intenſionem ſuſcipere, præſertim cum de quibuſdam doceat experientia ipſa ſecundum magis, & minus de illis prædicari, quibus cõueniunt, videmus enim quoſdam homines aptiores eſſe ad diſciplinas capeſſendas, alios item facilius in admirationem rapi, plures demum magis eſſe riſibiles, vt frequentior eorum riſus oſtendit. Cùm igitur tres iſtæ paſſiones propriæ ſint homini, ex eius eſſentia prodeuntes, non erit vniuerſaliter negandum, proprias paſſiones ſuſcipere magis & minus.

Propter hæc Albertus Magnus tractatu de Differentia capit. 2 tenet quibuſdam proprietatibus ſpecificis eſſe concedendum, vt admirationi, riſibilitati, & ſimilibus, ſed diſtinguendum cenſet de intenſione, quia duobus modis conuenire poteſt qualitati, vel ratione ſui, hoc eſt, quia circa ipſam motus intenſionis verſatur, & quidem per contrarij expulſionem, vel non ratione ſui, aut per motum circa ipſam proxime cauſatum, nec per contrarij abiectionem, ſed quia ſubiectum vnde oritur, eam conditionem habet, vt cauſa ſit ſimilis mutationis circa propriam paſſionem, & modo priori non intenduntur paſſiones, poſteriori vero, non repugnat, ſed quibuſdam conuenire poteſt, exemplum autem his verbis deſignat, vt melius eius ſententiam capiamus. *Taliter autẽ formæ accidentales ſunt ea, quæ dicuntur propria, & ab habitudinibus principiorum eſſentialium cauſantur, & ideo illis habitudinibus magis, & minus exiſtentibus neceſſe eſt etiam tales formas intendi, vel remitti, propter quod habilior ad admirandum riſibilior eſt, & minus ad admirandum aptus minus riſibilis.* Hæc Albertus. qui differentias propriiſſimas negauit, prorſus magis, & minus ſuſcipere.

Sentẽtia Alberti de intenſione aliquarũ paſſionum & remiſſione.

80.

Locus Alb.

81.

Mihi vero idem prorſus videtur neceſſario tenendum de vtriſque, vnde cum definitum ſit de propriiſſima differentia, magis minuſuè non ſuſcipere, tantundem aſſerendum erit de proprijs paſſionibus (nulla penitꝰ excepta) moueor autem hac ratione, propriæ paſſiones oriuntur ab eſſentia ſpecifica, tanquam à cauſa adæquata, cum ad conuertentiam cum ea dicantur omnes, eo tamen oriuntur ordine, vt quædam alijs mediantibus: ab intima hominis eſſentia proximè oritur capacitas diſciplinæ, & ea mediante admiratio, ac tandem ratione vtriuſque riſibilitas, repugnat ergo, mutationem contingere circa proprietates, ita vt naturæ earum conueniat magis, minuſvè ſuſcipere, immutata prorſus eſſentia, cui ſimilis repugnat proprietas, neceſſe eſt ergo, etiã paſſionibus repugnare.

Sententia authoris.

82.

Ratione probatur.

Et confirmatur, quia euidens eſt à poſteriori argumentum, Alberto ipſo concedente, ſi homo eſt magis riſibilis, ergo magis admiratiuus, rurſus ergo, euidens erit, eſt magis admiratiuus, ergo capacior diſciplinę, & ſi capacior diſciplinæ, ex ipſa natura eſt, magis erit rationalis, paritas rationis euidenter probatur, quia non minus rationalitas eſt cauſa adæquata, & pro-

Confirmatur.

83.

proxima capacitatis diſciplinæ, quam admiratio riſibilitatis, ſi ergo perfectior riſibilitas infert admirationem perfectiorem, rationalitatem etiam perfectiorem inferre neceſſe eſt.

Nota, & ſolutio dubij. Duplex igitur eſt proprietas, vt ſenſum Porphyrij plane teneamus, & argumento fiat ſatis: vna, quæ ex principijs oritur ſpecificis, vt admiratio, & riſibilitas, alia ex indiuidualibus, vt cæſitas oculorum, & ſimitas naſi & quælibet ſequitur naturam eius principij, a quo oritur, vnde cum eſſentia ſpecifica in indiuiſibili conſiſtat, nec propriæ paſſiones intenſionis, & remiſſionis erunt capaces, indiuidualis vero natura maiorem habere poteſt perfectionem, in vno quam in alio indiuiduo, ipſius indiuidualis differentiæ ratione, atque etiam earum diſpoſitionum, quæ illam comitantur, & ea propter magis, & minus ſuſcipiunt proprietates indiuiduales, in quibus verificantur verba Porphyrij, quæ differentiæ propriæ huiuſmodi proprietatem attribuunt, & cum non neceſſario cunctis differentijs cõueniat, iuxta communem ſenſum expoſitorum, nullis proprietatibus ſpecificis conuenit, quæ licet qualitates ſint, nec pertinet ad earum naturam intenſio, vel remiſſio, cum notum ſit in eo prædicamento non omnibus qualitatibus conuenire, quod vero habilior ſit vnus homo ad actum admirationis, capaciorque diſciplinæ, & frequentius in actum ridendi prorumpat, id non prouenit ex natura harum paſſionum, quemadmodum, neque ex conditione intrinſeca rationalitatis ortum habere aſſeruimus perfectiorem vſum rationis, ſed ex organorum diſpoſitione, cui ſi nunc cõiungamus particularem complexionem huius vel illius hominis, peculiares etiam diſpoſitiones corporis, inueniemus ſufficientem cauſam eſſe: vt perfectiores in illo ſint, ac perfectiores actus habeant prædictæ paſſiones, & idcirco non erit neceſſe intenſionem, & remiſſionem eis tribuere, propriæ naturæ aduerſam.

84.

Vnde proueniat aliquos magis ridere, &c.

85.

QVAESTIO QVARTA.

Quod nam ſit genus deſumi à materia, & à forma differentia, & an ſit verum.

Explicatio quæſtionis. QVæſtionem hanc in hunc locum diſtulimus, cum tamen cap. de genere agitari poſſet, tum quia maiorem horum prædicabilium notitiam petebat, tum etiam, quia cum differentia ſit principalior, conuenientius fuit in tertio hoc prædicabili eam agitari.

86. Quanquam antiquiores Philoſophi hunc modum loquendi *genus ſumitur à materia, differentia à forma*, vno, vel alio verbo inſinuauerint, primus tamen videtur fuiſſe Ariſt. qui eum in ſcholas inuexit, id enim expreſſe docet 5. metaphyſi. textu. 10 & 7 metaph. textu 43. & 8. metaphy. textu 9. vbi cum de definitione rei quidditatiua, quæ genere, ac differentia conſtat verba faceret ſic loquutus eſt. *Aliquid de aliquo ſignificat ratio definitiua, & oportet hoc quidem vt materiam, illud vero vt formam eſſe*, ac tandem lib. eodem textu. 15. cum quæſtionem propoſuiſſet, qua nam ratione cum eiuſdem rei definitio, diuerſis conceptibus deſignetur, vna ſit, reſpondet, inde accipere vnitatem, quia conceptus generis ſe habet, vt materia, & potentia, differentia vero, vt actus, & forma, ex materia autem & forma vnum per ſe fit, placuit verba illius ſubiicere. *Quod ſi quemadmodum dicimus, hoc quidem materia, hoc vero forma eſt, & hoc quidem potentia, hoc vero actu, profecto non videtur amplius dubitatio eſſe quod quæritur, &c.* Ariſt. 87.

Hanc doctrinam Ariſtotel. recipiunt vniuerſi eius expoſitiores, ex quibus D. Tho. facile princeps egregie eam explicat, & confirmat opuſculo de ente, & eſſentia cap 9. & 7. prima parte quæſtione 85. articulo 5. ad 3 & 1.2. quæſtione 67. articulo. 5. à cæteris autem ferè non attingitur: rem nihilominus dubiam faciunt huiuſmodi argumenta.

Obiecta, quæ hanc veritatem dubiam vertunt.

PRimum: Materia & forma ſunt partes rei eſſentiales in conſideratione phyſica, I. Argum. propterea que neutra per ſe de alia prædicatur, quia pars, cum non importet completam rationem totius, non eſt de eo prædicabilis, 88. vnde non eſt verum proferre hominem eſſe corpus, vel eſſe animam, ſi igitur à materia genus, à forma differentia accipiiur, eodem pacto ſe habebunt ad completam ſpeciem, quàm in ordine metaphyſico componunt, neutra igitur per ſe ſumpta de ſpecie prædicabitur,

quod cum plane ſit falſum, non erit verum, genus à materia, differentiam à forma accipi, & eſto in ſubſtãtijs materialibus verum eſſet,
II. Argum. nequaquam in ſpiritualibus, nec enim angeli materiam habent, vel corpus, iuxta receptam iam in ſchola ſententiam, ſed puri ſunt
89. ſpiritus, ac formæ completæ in ordine ſpirituali, abeſt igitur materia, abeſt etiam forma, quæ altera pars totius compoſiti ſit, à quibus ratio generis & differentiæ in eis accipiatur: cum tamen compertum ſit, veram eſſe in eis compoſitionem generis, & differentiæ, vt pote in prædicamento ſubſtantiæ conſtitutis. Minus denique vera eſſe poteſt doctrina in accidentibus, quæ etiam in ſuo ordine, ac
III. Arg. gradu ſunt ſpecies, genera, ac differẽtiæ, à quibus componuntur, carent tamen materia, &
90. forma: & licet ſubiectum pro materia habeãt, ab eo tamen repugnat genus, vel differentiam accipi, cum extrinſecum ſit, alterius rationis, & prædicamenti.

Quæſtionis explicatio.

QVæſtio hæc non tam in controuerſia, atque diſceptatione diuerſarum opinionum poſita eſt, quam in explicanda veritate, quam nemine diſſentiente amplectũtur omnes, ex cuius explicatione propoſita argumenta ſoluentur.

Primum notabile. Illud igitur obſeruandum in primis erit, cõpoſitionem ſpeciei, vel definitionis ex genere, & differentia, non eſſe phyſicam ſed metaphyſicam, qua propter non ex rebus, ſed ex con-
91. ceptibus fit, obiectiuis quidem, non formalibus, quamuis his mediantibus habeantur, genus igitur, & differentia, non ſunt materia, neque forma, etiam in rebus materialibus, quia materia & forma, tanquam duæ res partiales tertiam componunt, at genus, & differentia non ſunt diuerſæ res, ſed conceptus diuerſi eiuſdem rei, & cum ſpeciem componant eſſentialiter in ſuo ordine, ex intimis gradibus eſſendi accipiuntur. Rurſus cum genus ex propria conditione ſit contrahibile per differentias, differentiæ vero genus ipſum contrahant, ac determinent ad conſtitutionem ſpeciei, conceptus eſt potentialis, atque imperfectus per alium perfectibilem, qua propter, ex
92. imperfecto gradu eſſendi perfectibili per vlteriorem accipitur: in rebus autem materialibus totius potentialitatis, & imperfectionis radix eſt materia, quæ ex ſe aliud non habet, quam eſſe receptaculum formæ, eſſe puram potentiam, à forma, tanquam à proprio actu perfectibilem, eſſe quandam entitatem ex ſe indeterminatam, aptam tamen à perfectiori alia determinari, vt ex vtraque, materia videlicet determinabili, & forma determinante, phyſica ſpecies conſtituatur, forma autem actus perficiens eſt, atque adeò prima radix totius actualitatis, & perfectionis ſpecificæ, merito ergo à materia genus, à forma differentiam in rebus materialibus deſumenda eſſe, docuit Ariſt.

Sed tamen aliud eſt valde obſeruandum diſcrimen, ex doctrina Diui Thomæ in prædictis locis, inter materiam, & formam ex vna parte, genus, & differentiam ex alia, vt ad ſimilitudinem veniamus, materiam, & formam ſpeciem phyſicam componere, tanquam partes eius, vnde fit, vt neutra per ſe accepta, de ea prædicetur, non eſt enim verum enunciare in ordine phyſico, hominem eſſe corpus, vel eſſe animam, genus autem, & differentia, ea quidem ratione, ſpeciem metaphyſicam componunt, vt tantundem quælibet importet, quãtum tota ſpecies, diuerſo licet modo, nam ſpecies genus, & differentiam continet, tanquam totum actuale, & perfectum, genus vero tanquam totum potentiale per differentiam contrahibile, differentia vero tanquam contrahens, ac determinans, itaque animal in quantum genus eſt, gradum naturæ ſenſitiuæ, & rationalis importat, ſed quia, vt perfectibile, per eundem gradum rationalis, actu quidem continet naturam ſenſitiuam, poteſtate dumtaxat rationalem quaſi de formali illam, de materiali hanc, differentia vero rationale, vtrumque item gradum claudit, actu quidem, quia modum determinantis induit, cæterum gradum naturæ ſenſitiuæ, tanquam præſuppoſitum, ac determinatum, atque idcircò quaſi de materiali, gradum vero rationalitatis, tanquam determinantem, & ideò quaſi de formali: percipitur autem diſcrimen melius, ſi attendamus genus & differentiam in abſtracto ſignificata, nudum gradum ſuæ naturæ importare, & ea propter non prædicantur de ſpecie, tum quia prædicatum, tantundem, ac ſubiectum importare debet, licet modo diuerſo, cum prædicationis ſenſus id denotet, tum etiam quia gradus cuiuslibet naturæ, pars dumtaxat ſpeciei eſt, & eo modo per modum partis ſignificatur, non ſecus, ac forma & materia, cõ-

II. notab. 93. 94.

pertum

pertum eſt autem, partem talem modum habentem, non prædicari de toto, ſi vero ſignificentur in concreto (quod apprime neceſſarium eſt, vt vere de ſpecie enuncientur) modum totius habent, potentialis genus, actualis differentia, atque adeo totum, quod ſpecies ipſa, quodlibet ipſorum complectitur in ſuo ordine & gradu iam explicato.

3. notab. Cæterum obſeruare tertio oportet, vt prædicta plenius capiantur, duo munera exercere
95. genus, & differentiam, comparatione ſpeciei, nam & eam componunt, & inſuper de illa prædicantur, & cum diuerſa ſint munera, diuerſam in eis rationem exigunt: compoſitio quidem rationem partis, prædicatio vero modum totius. Conſiderandum igitur eſt, vnde eis proueniat ratio totius, & an eam exercere poſſint, dum in actualem compoſitionem veniunt, nam ſi ita eſt, vtramque habere diuerſis rationibus, non erit impoſſibile. Genus in primis modum totius potentialis ſortitur, in quantum abſtractum ab ſpeciebus, & differentijs conſideratur, tanquam contrahibile, eiuſque natura vt perfectibilis per vlteriores differentiarum gradus, ſub qua conſideratione v-
96. niuerſale eſt, ac prædicabile de ſpeciebus, à quibus abſtrahitur, differentia item in concreto ſignificata, abſtractaque ab ſpecie, vtramque eius partem ſignificat, cæterum quaſi de materiali gradum generis, propriũ vero, qua ſi de formali, cuius ea eſt ratio. Quia quidquid abſtrahitur à toto abſtractione vniuerſali, modum totius habere neceſſe eſt, & idcirco vniuerſalis hoc modo conſiderata differentia eſt, de ſpecie, ac de indiuiduis prædicabilis, in cõpoſitione vero actuali, dum vniuntur, actu copulantur, genus actu contrahitur, coarctaturque ad talem ſpeciem, exuit igitur in tali of
97. ficio ambitum, & potentiam comparatione aliarum ſpecierum, & differentiarum, quam abſtractum habebat, & remanet in ſolo gradu actuali genericæ naturæ, quæ altera pars actualis ſpeciei eſt, & ruſus, cũ neceſſe ſit, cõtrahens atq; illud, quod cõtrahitur, ſecundũ actualẽ rationem eſſe cõdiſtincta, differentia coarctans genus, id præſtare debet: ſecundũ præciſum, ac diſtinctũ gradũ, à gradu genericæ naturæ, quem per actualẽ cõiunctionem determinat, & cũ eo ſpeciẽ actu cõponit, nã ratione illius, formaliter, à gradu generis diſtinguitur, ac modũ totius, quem, ex abſtractione ſortita erat, exuit, remanẽs in nudo gradu formali, genericũ perficiẽte, cuius virtute ſpeciẽ, tanquam forma, compoſuit. ecce modũ ſimilitudinis inter genus & differentiam, ex vna parte, ac materiam, & formam ex alia, ex ipſo diſcrimine ortum, etenim licet in modo totius diuerſa ſint, cõſentiunt tamen ſub partium ratione, in modo cõponendi ſpeciem, dum genus per modum partis, ab alia determinatæ, atq; perfectæ, in ſpecieque cõſtitutæ, differentia vero ſecundũ modum partis actualis determinantis, ac perficiẽtis, ſpeciemq; conſerentis concurrunt, ſuo ordine Metaphyſico, nõ ſecus, ac materia & forma in ordine phyſico.

Quædam conſectaria ex prædictis.

EX his autem elicitur primo, diſtinctio quædam egregiè explicans prædictam propoſitionem Ariſtot. genus accipitur à materia, differentia vero à forma, cum enim genus, & differentia, ſub proprijs rationibus, totum quod eſt in ſpecie ſuo modo complectantur à tota ipſa natura ſpecifica accipiuntur, proximè, & formaliter, per modum quidẽ determinabilis genus, hoc eſt, in quãtum imperfecte ſignificatur vnus gradus eius actu, alter vero in potentia, differentia vero per modum determinantis, in quantum genericũ gradum contractum, quaſi ſecundum rationẽ materialem, differentialem contrahentem formaliter importat, cæterum quia totius potentialitatis, & imperfectionis radix eſt materia, actualitatis vero, ac determinationis forma, radicaliter quidem, & quaſi remota quadam ratione, genus à materia in rebus materialibus differentia vero à forma accipitur. Et ſic ſolutum eſt primum argumentum, quod explicationem huius veritatis poſtulabat. I. Corollar.

Infertur ſecundo, in ſpeciebus cuiuſcunque ordinis, ſiue illæ ſint corporeæ, vel ſpiritualis Ad I. Argu.
ſubſtantiæ, aut etiam accidentium, genus accipiendum eſſe ab eo quod potentiale eſt, & cõ- 2. Corollar.
trahibile, differentiam vero, ab eo, quod actuale, atque perfectum, & cum primum teneat materiæ ſimilitudinem, poſtremum vero formæ, merito etiam, eadem propoſitio ad ſpirituales ſubſtantias, & accidentia extenditur, in quibus licet non ſit accipienda ſecundum pro- 98.
prietatem, vt in rebus materialibus expoſita eſt, quia vera materia in his non inuenitur, accipitur tamen ſecundum ſimilitudinem, hoc eſt ab eo, quod eſt materię ſimile genus, differentia vero ab eo, quod eſt formæ proportionabile.

(·)

Qua ratione in ſpiritualibus accipiatur genus, & differentia.

Vnde accipitur genus & differentia in rebus ſpiritualibꝰ

CAeterùm ad ſpecialia deſcendere oportebit, vt diſtinctius intelligere poſſimus, quo nam modo, in ſpiritualibus ſubſtantijs accipienda ſint genus & differentia, in quibus cum non ſit materia, nec forma, ſed ipſæmet ſint formæ completæ ſubſiſtẽtes, non accipitur genus à materia, neq; differentia à forma, ſed vtrumque à tota ipſa ſubſtantia, ſecundum maiorem propinquitatem, vel

100 remotiorem, reſpectu vltimi actus eſſendi. Hoc modo, præter Deum, in quo nec genus, nec differentia eſſe poſſunt, idcirco, quia nihil in Deo potẽtiale, nihil imperfectum, nihil contrahibile accipere poſſumus, cum puriſſimum, & actualiſſimum eſſe in quocunq; eius prædicato intime claudatur, in creaturis etiam perfectiſſimis vltima perfectio eſſentiæ, vltima actualitas, vltimus terminus, qui extra illam cum ſit (ſi quidem eſſentia creata nõ eſt, ſuum eſſe) ab ea tamen oritur, eamq; complet, ac demum eius ratione extra cauſas conſtituitur, eſt eſſe actualis exiſtentiæ re ipſa, vel ſola ratione ab eſſentia diſtinctũ. Tanto igitur prædicata eius eſſentialia perfectiora ſunt, quo magis ad eiuſmodi actualitatem appropinquant, eo vero imperfectiora, quo magis ab ea elongantur: vnde cum genus ſit prædicatum potẽtiale imperfectum, & contrahibile, accipiendum

101. eſt, à tota ipſa rei eſſentia, prout magis ab eſſe diſtat, differentia vero ab eadem eſſentia, prout eidẽ eſſe propinquior eſt, & quo magis, ab eſſe remouetur genus, magis remotum cenſendum eſt, magis proximum, quo minus, & prædicatum illud, quod genus determinans, eſſentiam eo quidem modo complet, vt proxime aptam conſtituat actualis exiſtentiæ, vltima differentia cenſetur, quia vltra illam nul-

102. lus ſupereſt eſſentialis gradus perfectionis, ſed ſolum ſubſtantialis actus exiſtentiæ, eſſentiam quidem determinans, ac perficiens: exemplum imprimis in corporeis rebus accipiamꝰ,

Exemplũ. deinde ad ſpirituales ſermonem transferemus. In quocunq; indiuiduo ſpeciei humanæ (vt in Petro v.g.) poſſumus plura accipere prædicata, magis, vel minus remota ab actuali exiſtentia, & remotiſſimum eſt ſubſtantia, quia plura ſuperſunt intermedia prædicata, vſque ad

103. illud, quod capax eſt, & cuius ratione proxime recipitur, non enim intelligitur exiſtentiæ

capax, quouſq; rationalis intelligatur, minus igitur remota ſunt corpus, viuens, & animal. A gradu igitur ſubſtantiæ, tanquam remotiſſimo, primum genus hominis accipitur, à gradu corporis, tanquàm minus remoto, ſecundum, tertium à gradu viuentis, proximum vero à gradu ſentiendi, quia vltra illud non ſupereſt aliud ab eſſe actualis exiſtentiæ diſtans. Differentia vero, cum ſit actuale prædicatum rei, atq; eſſentiæ completiuum, accipitur à tota ipſa eſſentia, in quantum exiſtentiæ proxime capax eſt, ita vt quo propinquior eſt ſub primo genere, eo ſit proximior, ac perfectior differẽtia: ac tandem illa, quę eſſentiam illo modo cõplet, vt proxime exiſtentiæ capacem efficiat, perfectiſſima ſit, quam atomam, vel in- 104
fimam differentiam vocamus, vt in eodẽ exemplo, ſuprema differentia eſt, ſub genere ſubſtantiæ, corporeum, propinquior gradus viuẽtis, minus remota ſenſibile, ac tandem rationale, quæ hominem conſtituit proximè exiſtẽtiæ capacem, vltima differentia.

Quomodo in ſpiritualibus genus & differentia accipiantur.

In ſpiritualibus vero iam patet, quo nã modo genus, & differentia accipiantur, conueniunt etenim cum corporeis in gradu ſubſtantię à quo tanquam à remotiſſimo, primum angelorum genus accipimus, atque etiam ſub eo primam differentiam, ab eo gradu puriſſimæ ſubſtantiæ corporis expertis, non quod priuatio corporis, differentia eorum ſit, ſed perfectio illa, quam ignorantes priuationis nomine ſignificamus, vt ſi forte ſit ſpiritualis ratio, 105.
vel quid ſimile: à gradu autem ſpirituali, vniuerſis angelis communi, tanquam à minus remoto ſecũdum genus capimus, quorum differentiæ diuidentes, propriæ erunt ſingulorum angelorum, & ita eſſe ſpiritus erit proprium genus vniuerſorum, vel certe proximæ differentiæ: huius generis erunt illæ: in quibus Hierarchiæ ſingulæ communicant, ita, vt à ſin[illegible]
lis poſtea accipiendum ſit aliud proxim[illegible]
nus, quod per differentias ſingul[illegible]
dinum diuidatur. Ac tandem [illegible]
dinibus ſingula ſ[illegible]
ma illa quid[illegible]
lorũ illi[illegible]
mæ [illegible]
c[illegible]

tres illas ſubalternas ſpecies, primam quidem Seraphinis, Cherubinis, & Thronis communem qui omnes ad primam pertinent Hierarchiam: ſecundam, dominationes, virtutes, & poteſtates comprehendentem, ex quibus, ſecunda conſtituitur; poſtremam, in qua communicant inferioris hierarchiæ, ſpiritus nem-
Variæ diuiſiones in angelis. pe, angeli, archangeli, & principatus. Tertia diuiſione, quodlibet horum generum in alias ſpecies ſubalternas ſecatur, quorum ſingulæ communes ſunt ſingulis ordinibus, & per eas ſpecie ſubalterna diſtinguuntur ordines ipſi. Ac tandem commune genus comparatione angelorum vnius ordinis, in ſingulos eiuſdem ordinis ſpiritus diuiditur, tanquam in atomas ſpecies, vt commune Seraphinorum genus in Seraphinos ſingulos, ac ſic de cæteris. Modus autem iſte accipiendi genus, & differentiam in ſpiritualib⁹ ſubſtantijs, ad corporeas extendi poteſt, vt ſignatum prius exemplum oſtendit.

In accidentibus, vnde ſumatur genus, & differentia.

Varia accidentium genera. TAmen oportet proprium modũ in accidentib⁹ explicare, vt agnoſcamus vnde, vel à quo genus, & differentia ſint accipienda, etenim accidentia quædam perfecta ſunt, quæ ſicut à ſubſtantia vt effectus prodeunt, ſic eſſentia eorum ſecundum dependentiam à ſubſtantia accipienda eſt, neque
107. enim ſunt aliud, quam quędam ſubſtantiæ affectiones, repugnat ergo genus & differentiam eorum accipere, abſq; ordine ad ſubſtantiam, cum ita ſe res habeat in vera cognitione, ſicut in vero eſſe. [illegible] vniuerſali modo [illegible]uendo dupl[illegible]tur accide[illegible] [illegible]luta quæd[illegible]ctum ab[illegible] [illegible] ad ali[illegible]fficiunt [illegible] color, [illegible] relati[illegible] [illegible] prædic[illegible] quid r[illegible] relatiua[illegible], vel ad [illegible] parte ſi[illegible] locis [illegible] his po[illegible] loqu[illegible] parti[illegible]ditio[illegible] exp[illegible]enti[illegible] di[illegible], vb[illegible] p[illegible]ere[illegible] [illegible] [illegible]uu[illegible] ex [illegible] a[illegible] [illegible]ui- [illegible] entis [illegible] modus

intrinſecus accidentium, attributionem ſemper ad ſubſtantiam intime claudat, quorum quodlibet ſuo modo intrinſeco conſtituitur, ac ſeparatur ab alijs, vt quantitas ſuo proprio modo extendendi ſubſtantiam, primo diuerſa eſt à qualitate, quæ alium habet longe diuerſum afficiendi ſubſtantiam, & ſic in cæteris.
Primum igitur quantitatis genus, ex hoc mo- Diuiſio quãtitatis.
do accipitur, rurſus diuiditur in ſpecies alias ſubalternas, ſecundum particulares modos extendendi ſubſtantiam, vt in continuam & diſcretam, & rurſus harum quælibet in alias, vſ- 109.
que ad atomas ſpecies, differentia vero accipienda eſt ex comparatione ad propriũ principium à quo cauſatur, quod in proprijs accidentibus ſatis notũ eſt, vt in paſſionibus, communia autem accidentia, licet pluribus ac di- Vnde accidẽtia communia ſumant differentiam.
uerſis inſint ſubiectis, ſemper tamen referuntur ad proprium principium, vel cauſam, à qua oriuntur, licet nobis occultam: vt exemplum in colore habemus, qui commune accidens cũ ſit, propriam habet cauſam, à qua differentia 110.
illius accipitur, & per quã ab Ariſt. definitur in lib. de ſenſu & ſenſibili hoc modo, color eſt extremitas perſpicui in corpore terminato, & vt noſtro modo clarius definitionem proferamus, color eſt qualitas cauſata ex admixtione 111.
lucis in perſpicuo terminato, hoc eſt in corpore ſolido, & non tranſparenti, tale enim corpus terminatum appellatur, quia videndi actũ terminat, non enim terminatur, vel finem accipit in corporibus diaphanis, perſpicuum vero, quia ex lucis propinquitate perſpici poteſt.

Nota. Prima. Cæterùm, dum audis per comparationem ad principium vnde oriuntur, quod ſemper ſubiectum eſt cui inhęrent, accidentium differentiam eſſe accipiendam, non intelligas proprium differentiam eſſe ſubiectum, vel principium; eſto, eo in definitione poſito definiantur ſemper, nam extrinſeca res eſt reſpectu ac- 112.
cidentis, cum vel ad prædicamentum ſubſtantiæ, vel ad aliud diſtinctum ſpectet, ſed differentiam conceptum eſſe proprium, atque intimum accidentis, claudentem tamen ordinem ad ſubiectum, vel principium, & hoc eſt ab eo deſumi.

Nota. 2. Dum demũ audis accidentia definiri ſem-
113. per ſubiecto, vel principio in definitione poſito, intellige verum, id eſt, ac neceſſarium ſpectata eorum conditione eſſentiali; contingit tamen ſæpiſſime eiuſmodi nobis eſſe occultam, & tunc effectu aliquo eius accidentis proprio vtimur, ad eſſentiam explicandam, principij

cipij, vel ſubiecti defectu, vt dum albedinem definientes dicimus, colorem eſſe diſgregatiuum viſus.

Ad 2. & 3. argum. Ex his autem duobus ſoluuntur duo poſtrema, quæ ſupererant argumenta, illud namque aſſertum Ariſt. genus accipitur à materia, differentia à forma, ſi de materia, ac forma phyſica intelligatur in ſolis ſubſtantijs materia affectis veritatem habet, iuxta explicationē adhibitam, ſi vero materia, & forma careant, nō
115. proprie, ſed ſecundum ſimilitudinem accipiuntur, pro gradu videlicet eſſendi imperfecto, ac potentiali, atque adeò per gradum perfectiorem contrahibili, & pro gradu perficienti, vt conſtat ex adnotatis in quibuſuis ſubſtantijs, imo etiam in accidentibus verum eſt, quæ cum res quædam maximæ imperfectionis ſint, per comparationem ad extrinſecum, genus, & differentiam accipiunt, & id-
116. circo non niſi eo in definitione poſito definiuntur, & hoc eſt, quod Ariſt. plane docuit
Ariſt. 7. met. text. 17. & 18 accidentia non eſſe, niſi per additamentū definibilia, additamentum autem ſubiectum vocat: quod cum extra eſſentiam ſit accidentis, eius tamen definitioni additur, vt genus & differentia explicari, intelligique poſſint, maxima ex parte accepta eſt doctrina huius quæſtionis, ex D. Thom. locis deſignatis, opuſculo præſertim de ente, & eſſentia cap. 6. & 7. ex Caiet. in commentarijs illius, ac etiam ex Paulo Soncinate 7. metaph. quæſt. 6.

QVAESTIO QVINTA.

Dentur ne ſimplices Differentiæ infimæ ſpeciei conſtitutiuæ, vel omnes ſint complexæ, ſeu compoſitæ.

Prima opinio conſtituens omnes differentias eſſe compoſitas.

Quid præſupponatur. TAnquàm certum præſupponit controuerſia hæc, plures eſſe differentias ſimplices ſpeciei conſtitutiuas, quas ſubalternas appellamus, vt gradus ipſi eſſendi, à
117. quibus accipiuntur oſtendunt; vnus eſt enim, ac ſimplex gradus corporis, atque etiam vitæ, ex quibus differentias conſtituentes duas has ſpecies ſubalternas, corpus ac viuens ſumimus & ſimilis eſt ratio de alijs: res igitur ſolum poteſt eſſe dubia in ſpeciebus atomis, an differentiæ earum conſtitutiuæ ſimplices ſint, tales autem appellantur, ſi quælibet vnus conceptus ſit, ſi vero ex duobus, aut pluribus coaleſcat compoſita dicetur. Compoſitas autem eſſe omnes docuiſſe videtur plane Ariſtot. 2. poſt. cap. 8. text. 17. vbi ad inueniendam propriam differentiam eius rei, quā quiſpiam definire vult, ait, vtendum eſſe pluribus, quarum quælibet per ſe in plus ſit quam definitum, id eſt, ei ſimul, ac cæteris intra ambitū eiuſdem generis conueniat, omnes tamen ſimul coniunctæ ſoli definito, genere igitur, eiſdemq; in definitione poſitis adæquata, ac propria illius conſtituitur, vt ſi quis velit ternarium definire, præſuppoſito proprio genere, quod eſt numerus, dicet eſſe numerum primū imparem: eſſe enim imparem quinario cōuenit, eſſe primum, hoc eſt, neque ex alijs numeris compoſitum, neque alio numero menſuratum binario, conſtitutio vero vtriuſq; ternario ſoli, hæc igitur erit propria eius differentia, ex pluribus compoſita partialibus. Secunda ſententia tenens eſſe cōpoſitas. 118.

Et par erit de alijs atomis ſpeciebus ratio, nullam igitur ſimplicem ponit Ariſt. vt etiam Ariſt.
ex alijs ſuæ doctrinæ locis plane colligitur, nā 1. Topicorum. cap. 3. de eſſentiali differentia loquens, ait, differentia generalis cum ſit, cum genere eſt connumeranda 6. etiam Topicorum. cap. 3. & 4. de pluribus affirmat differentiam prædicari quam ſpeciem, de pluribus autem, vel certe æqualibus, ac genus 4. Topicorum cap. 6. & 6. Top. cap. 2. quæ ſi ita ſe habeant, conuincitur apud Ariſt. nullam eſſe differentiam, quæ cū atoma ſpecie conuertatur; ſed ex pluribus eſſe conſtituendam, vt talis ſit. 119.
Et huc pertinet quod 7. metaph. textu 43. colligit ex ſimili doctrina ibi explicata, definitionē eſſe ex differentijs rationem vt intelligamus non conſtare ſpeciei atomæ definitionem niſi pluribus in ea differentijs poſitis, quæ ſimul coniunctæ vnam definitionem adæquatā efficiant. Porphyrius item in eadem eſt ſententia, ſentiens hominis differentiam ex duplici parte eſſe compoſitam, nempe ex rationali, & mortali, ita vt priori, cū Dijs conueniat, à brutis differat, poſteriori vero, à Dijs ſeparetur, qui rationis cum ſint participes, immortales reputantur: cum ergo perfectiſſima ſit ſpecies homo, ſub genere animalis, elicitur eandem fore rationem apud Porphyrium de atomis differentijs cæterarum ſpecierum, & idcirco Ex Porphyrio probatur. Confirmatur.

poſitas

120. poſitas eſſe omnes: idemque confirmare videtur in cap. præſenti, vbi nulla penitus mentione de atomis differentijs facta, ſubalternas definit ſecunda definitione, iuxta communem fere omnium interpretum ſententiam, & cap. vltimo cum differentiæ, ac generi communia explicaret, ait, differentiam ſicut genus, ſpecies continere, ac de illis eſſe enunciabilem, cenſet igitur nullam eſſe atomã differentiam ſimplicem, ſed compoſitas omnes, nam ſi ſimplices crederet, definiret vtique, atq; cum

121. ſubalternis connumeraret, & hanc partem, penitus negantē vllam eſſe differentiam atomam ſimplicem retulit Albertus Magnus tract. 5. prædicab. cap. 6. pro ea item referuntur Themiſtius. 1. lib. poſteriorum cap. 8 text. 7. Philopon. 2. poſt. text. 23. & 1. Top cap. 1.

Secunda ſententia media.

Secunda ſententia media. SEcunda ſententia, ex parte à præcedenti diſtincta eſt, atque etiam ex parte cum ea conuenit, & idcirco duabus aſſertionibus continetur. Prior non omnes differentias atomas eſſe compoſitas, ſed quarundam ſpecierum dari ſimplices, id oſtendit in homine, qui iuxta philoſophiæ veritatem ſimplici gradu intelligendi cum diſcurſu conſiſtit, à quo ſimplex differentia rationalis accipitur, & eodem modo in angelis, ait, ſentiendum eſſe, qui

Prima aſſertio.

122. ſub communi genere ſimplicis intelligentiæ, hoc eſt ſubſtantiæ ſine diſcurſu intelligentis, ſimplices quoque differentias habent, atomas ſpecies conſtituentes.

II. Aſſert. Secunda aſſertio huius ſententiæ eſt, nec certo oſtendi poſſe, neque eſſe neceſſarium omnes differentias atomas, eſſe ſimplices, ſed poſſibile, compoſitas differentias ex multis partibus coniunctis ſpecies atomas conſtituere, & diſtinguere, à quibuſuis alijs non minus quam ſimplices, id probat triplici ratione. Prima, ſcientia huius concluſionis, exempli gratia, A. eſt B. quantum ad euidentiam, & claritatem conueniat cum alijs ſcientijs, & ab opinione diſtinguitur, quæ neque eſt certa, neque euidens Cæterùm ſi principia, quibus eadem concluſio demonſtrabilis eſt, non plane capiantur, nec certa exiſtimentur, opinio erit aſſenſus illius, à ſciẽtia diſtinctus. Ecce vbi eadē concluſio cum ſcientia ex vna parte conuenit, & ab opinione diſtinguitur, ex altera, è diuerſo cum opinione communicans diſtinguitur à ſcientia; vnde ſequitur non eſſe ſimplicem

Probatur primo.

123.

eius differentiam, ſed ex duplici partiali compoſitam, vt diſtingui à diuerſis poſſit cum eiſque conuenire.

Secunda, voluntas, in quantùm eſt appetitus quidam boni, conuenit cùm appetitu ſenſitiuo, vt autem potentia ſpiritualis eſt, cùm intellectu, & ab eodem appetitu diuerſa eſt, repugnat ergo vtrumq; habere, ratione eiuſdem ſimplicis differentiæ, ſed ex duplici parte compoſitam habet, vt virtute vnius ab appetitu diſtinguatur, cum quo alterius partis ratione conuenit, atque etiam vt poſſit, diſtingui ab intellectu. Probatur ſecundo. 124.

Poſtrema, collectio indiuidualium proprietatum valet conſtituere indiuiduum & diſtinguere ab alijs, iuxta definitionem Porphyrij cap. de ſpecie allatam, idcirco quia licet quælibet per ſe ſumpta alijs conueniat, & plures etiam ſimul acceptæ: vniuerſarum tamen collectio propria eſt vni, neq; alijs conuenire poteſt; itaque quodlibet ſufficienter conſtituitur, & diſtinguitur, à reliquis ſua particulari proprietatum aggregatione, adunatio igitur particularium differentiarum eſſentialium, conſtituere valebit ſpeciem atomam, eamque ab alijs diſtinguere, vnde ſequitur, non eſſe vſque quaque neceſſarium, ſimplices eſſe omnes differentias atomas, quin plures poſſint eſſe compoſitæ. Probatur tertio. 125.

Propria ſententia ſtatuitur, & iuxta eam controuerſia reſoluitur.

NOſtra ſententia eſt, non minus eſſe ſimplices omnes differẽtias atomas, quàm ſubalternas, nec minus eſſe ex earum conditione neceſſarium, vt vtraque ſententia excludatur. Hęc eſt expreſſa mens Ariſt. 7 Metaph. text. 43. vbi methodum conſtituendi definitionem rei cuiuſquam præſcribens, ait, diuiſionibus vtendum eſſe, à primo genere, vſque ad vltimam differentiam, per genera, ac differentias intermedias. Cæterùm hoc duobus modis fieri poſſe, primo quidem, vt ſi quis genera diuidat in accidentales differentias, & tunc, nec poſſibile erit, ad vltimam differentiam peruenire, neque ex differentijs per ſe definitio conſtituetur, nec ex conſequenti talis, quæ rei eſſentiam explicet, vt ſi quis velit differentiam hominis perquirere, & vſque ad genus animalis peruentum ſit, per diuiſionem ſuperiorum generum in eſſentiales differentias, tunc verò animal rurſus diui- Sententia vera. 126. Methodus conſtituendi definit. ex Ariſt. 127.

ſus diuidens in illud, quod pedes habet, & caret eis, bipedem iterũ diuidat in plumiferum, atque implume, hac enim via nunquàm perueniet ad vltimam differentiam, & cùm iſtæ ſint accidentales, non definiet per eſſentialia prædicata, ac demum vnam definitionem nõ valebit conſtituere, ſed tot erunt ſpecies, ac definitiones, quot differentiæ; cuius ea eſt ratio, quia cum non ſint per ſe ſubordinatæ, ſecundum rationem ſuperioris, & inferioris accidentales differentiæ, vltima non continet primas, neque intermedias, & ita non poteſt pro illis ſtare, vnitatemque definitioni conferre.

Tot ſpecies quot differentiæ.

128. Sic igitur erit procedendum, vt ſupremum genus diuidamus in differentias proprias, vſque ad proximum, & eo diuiſo in differentias per ſe, ſtatim ad vltimam perueniamus, quæ vna cùm ſit, ſuperiores omnes claudit, atque idcirco vnam per ſe, atque eſſentialem conſtituit definitionem, non minus, quam ſi omnes ſuperiores ſimul cùm ea in definitione collocarentur, nam in his, quæ ſunt per ſe, nihil refert, ſiue plures, aut etiam omnes differentiæ aſſignentur, vel vna tãntum, quæ ſit vltima, vt ſi quis, ait, animal diuidat in illud, quod duos pedes habet, & pedibus caret, & rurſus illud, quod bipes eſt, in animal ſciſſos pedes habens, & non ſciſſos, & ſic procedat, vſque ad propriam hominis differentiam, quàm cito inueniet, diuiſionibus per ſe vtens, bipes namq; per ſe in ſciſſos, & non ſciſſos habens pedes diuiditur: vtitur autem Ariſt. his accidentibus loco differentiarum per ſe, poſſumus verò nos hoc exemplo vniuerſam eius doctrinam illuſtrare: ſi quis velit hominis definitionem inuenire, ſic procedet, vt ſubſtantiam diuidat in proprias differentias, corpoream, & incorpoream, corpus deinde, in vita præditum, eaq; carens, viuens in ſentire aptum, atque inſenſibile, animal demùm in rationale, & irrationale, ſuppoſito quòd non ſit aliud inter medium genus, ſed animal hominis proximum, de quo non eſt modo diſputandi locus: ecce ex animali, & rationali propria hominis conflata definitio, quæ vna eſt, & ſufficiens, quia vna cùm ſit vltima differentia rationalis, vniuerſas claudit ſuperiores differentias, nec minorem habebit vnitatem, ſi deſignẽtur omnes hoc modo, homo eſt ſubſtantia, corporea, animata, ſenſibilis, rationalis; nam licèt plures ſint differentiæ per ſe tamen ſubordinatæ, atque adeò ſuperiores in inferioribus clauſæ, & omnes in vltima, ideò quaſi vnius dumtaxat completæ differentiæ rationem habent, & hanc docet Ariſtot. eſſe methodum vniuerſaliter obſeruandam in proprijs definitionibus inueniendis, & conſtituendis; ex quibus plane intelligitur ipſum ſentire, non minus atomam differentiam ſimplicem eſſe ex propria conditione, quàm ſubalternas, quod his verbis illius textus perſpicuè docet. *Quare nec per pauca, aut per duo, duorum ergo hoc quidem differentia, illud verò genus. vt eius, quod animal bipes, animal quidem genus, differentiæ autem alterum, &c.* Et paucis interpoſitis ſic ſemper procedi vult, donec ad differentiam deueniatur. *Tunc autem tot pedis ſpecies erunt, quot differentiæ, & pedes habentia animalia æqualia differentijs.* Ad extremum autem ſic loquitur. *Si igitur hæc ſic ſe habent, manifeſtum eſt, quia vltima differentia rei ſubſtantia erit, & definitio.* Vnde egregie Boetius hanc ſententiam Ariſt. explicans, & confirmans in lib. de diuiſionibus, dicebat, quòd, niſi eſſet penuria nominum, nulla definitio haberet plures, quàm duos terminos, nempe genus, & differentiam conuertibilem cùm ſpecie. Eandem ſententiam tanquàm Ariſt. propriam tenuit Doctor noſter Fonſeca 5. meta. cap. 28. q. 17. ſect. 2. & ex antiquioribus Albertus Magnus tract. 5. prædicab. cap. 6. referens pro eadem commentatorem, & Alfarabium. refertur etiã Simplicius cap. 3. ante prædicamentorum. Alex. 4. top. c. 2. & 7. met. text. 37. Auicenna cap. 11. ſuç dialecticæ, Scot. 2. poſt. q. 58. ſed D. Thom. præ omnibus, tanquàm fidelis Ariſt. interpres, eiuſque doctrinæ ſectator, 2. poſt. lect. 13. & 7. meth. lect. 12. eandẽ tuetur ſententiam, eiuſmodique efficaci ratione confirmat. Differentia in rebus materialibus accipitur radicaliter à forma, quemadmodum à materia genus, ſed vna eſt forma ſimplex, à qua accipiuntur differentiæ ſubalternæ, & atomæ, ſi ergo ſimplices ſunt illæ (nemine diſſentiente) ſequitur planè, & atomas ſimplices eſſe, vt in homine vna eademque eſt rationalis anima, à qua omnes differentiæ à prima vſque ad vltimam accipiuntur. Hane autem rationem D. Thom. ſic ego explico & confirmo, non ſolũ [illegible] eſt forma ſubſtantialis ſimplex, à qua accipiuntur differentiæ omnes, ſed etiam gradus eſſendi vltimus illius, quem corpori confert, & à quo vltima deſumitur differentia, ſimplex eſt, non ſecus, ac ſuperiores, à quibus ſuperiores, & intermediæ accipiuntur: gradus etenim rationalitatis vnus eſt, ac ſimplex, à quo intellectus

Exemplo probatur. 129.

Ariſt. 130. Boetius. Fonſeca. Albertus. comment. Alfarabius. Simplicius. Alexand. Auicen. Scotus. Ex D. Tho. confir. 131.

lectus vltimam hominis haurit differentiam,
ergo ſimplex eſt non minus quàm ſubalternæ;
& quod in homine intuemur, perſpicuũ eſt in
quibuſuis alijs ſubſtantiæ corporeæ ſpeciebus,
cũ vna ſit forma ſubſtantialis ſimplex omnes
gradus eſſendi, vſque ad vltimum corpori tri-
buens, à quibus, & omnes differentiæ, vſq; ad
132. vltimam accipiuntur. Etenim ſi ſpecies Phyſi-
cæ in ſuis vltimis rationibus tali compoſitio-
ne carent, qua nam ratione eã habere debent
metaphyſicæ. Et longè ſimpliciores ſunt vlti-
mæ differentiæ ſubſtantiarum ſpiritualium,
cùm ſint formæ ſimplices, à quibus ſecundum
diuerſos gradus eſſendi ſimplices, quos ha-
bent, accipimus atomas earum differentias.

II. Probat. Secundò probatur, iuxta modum eſſendi, eſt
modus vnitatis, & ſimplicitatis, cum vnitas,
& ſimplicitas ſint quaſi proprietates, & condi-
tiones conſequentes entitatem, ſed notum eſt,
atomam differentiam ex propria conditione
perfectiorem eſſe ſubalternis: cùm ſit vltima
perfectio ſpeciem complens, neq; in alias dif-
133. ferentias formales diuiſibilis, vt differentia
rationalis oſtendit: ergo maiorem petit vnita
tem & ſimplicitatem, quàm ſuperiores, atque
adeò magis pugnat cùm propria eius natura
compoſitio quæcumque, ſed ſuperiores diffe-
rentias nemo vnquam compoſitas aſſeruit,
ergo neque de atomis vllo modo admitten-
dum eſt.

III. Prob. Quibus accedit poſtrema ratio: nam pro-
priæ paſſiones vltimæ ſpeciei, cùm ea conuer-
tibiles, ſunt ſimplices, vt capacitas diſciplinæ,
admiratio, & riſibilitas indicant, eiuſmodi au-
tẽ oriuntur ex vltima differentia, tanquàm ex
propria radice, vt prędictæ ex rationalitate, er-
go nõ erit deterioris cõditionis cauſa adęqua-
Duplex ſolutio Oña. ta, ſi cum effectibus conferatur, ſed magis à
compoſitione aliena. Duplicem ſolutionem
argumento adhibet Magiſt. Oña Negat in pri-
mis propriam paſſionem atomæ ſpeciei cum
ea conuerti, quod ſe oſtenſurum promittit, li-
cèt paradoxum videatur, & expreſſe contra-
rium ſit Ariſt. Porphyrio, & rationi. Ariſtot.
1. topicorum cap. 4. proprium his verbis de-
finit. *Proprium eſt, quod non indicat quid eſt eſſe*
rei, ſoli autem ineſt, & conuerſim prædicatur de
134. *re.* Exemplumq; in propria hominis paſſione
deſignans ait. *Proprium eſt hominis grammatices*
eſſe ſuſceptiuum, nemo enim proprium dicit, quod
contingit alijs ineſſe. Hæc Ariſt. Porphyrius ve-
rò capite ſequenti poſtquam tres alias proprij
acceptiones protulit, quæ communibus con-
ueniunt accidentibus, proprium quarto mo-
do ſic explicat. *Quartum autem id, in quo cõuene-*
runt, & ſoli, & omni, & ſemper, quemadmodum
homini eſſe riſibilem. Et paucis interpoſitis. *Hæc*
autem, & proprie propria dicuntur, quoniam etiam
conuertuntur. Et certè ſi ſententiam huius Do-
ctoris admittamus, nec propria paſſio omni,
ac ſoli, ac ſemper conuenire poteſt ſubiecto,
neq; vlla ſupererit ratio, diſtinguendi quartũ
& quintum prædicabile, nam ſi paſſio atomæ
ſpeciei, cùm ea non conuertitur, ſed alijs con-
uenit, nõ erit ei propria ſed cũ cæteris com- 135.
munis. Qua propter prædicabitur quidem in
quale, non proprium, ſed commune, quod eſt
ratio quinti prædicabilis, confunduntur ergo
duo poſtrema prędicabilia: deniq; riſibilitas, &
quæcunque alia infimæ ſpeciei propria paſſio
oritur ab eius eſſentia, tanquàm à cauſa adæ-
quata, à quo enim niſi ab eſſentia hominis
prodire poteſt; ergo erit adæquatus illius effe-
ctus, ſed effectus adęquatus nõ poteſt de alijs,
quàm de propria cauſa enunciari, pugnat igi-
tur cum natura propriæ paſſionis, conuenire
alijs: & hoc eſt conuerſim prædicari de pro-
pria ſpecie.

Secunda ſolutio. Secunda eius ſolutio eſt, non eſſe neceſſa-
rium ſimplicẽ eſſe differentiam, etiam ſi ſim-
plex paſſio cùm ea ſit cõuertibilis, nam color
paſſio eſt conſequens mixtionem quatuor pri-
marum qualitatum, quę tamen non ſunt quid
ſimplex, ſed quaſi aggregatum ex pluribus, &
quidẽ re ipſa diſtinctis. Eiuſmodi tamen exem-
plum ſimilitudine caret, & ideò argumentum
nõ ſoluit, neq; enim color ſequitur ex mixtio-
ne primarũ qualitatum, per modũ proprię paſ- 136.
ſionis, cùm nõ ſit proprietas ſpecialis, ſed com-
munis quædã ratio abſtracta à diuerſis coloris
ſpeciebus, quæ ex diuerſo mixtionis genere
conſequuntur; nã ex tali mixtione, ſimul cùm
cæteris diſpoſitionibus, & cauſis concurrenti-
bus ſequitur albedo, nigredo ex alia diuerſa, &
ſic de cæteris coloribus, qui cùm ſint ſecundæ
qualitates ex primarum mixtione fiunt in cor-
poribus mixtis, itaque non eſt ſpecies aliqua,
quam conſequatur color, aut cum qua dicatur
ad conuertentiam, neque ſpecies coloris vlla,
quæ ex natura ſubſtantiali, tanquàm ex cauſa
adæquata oriatur, etiam primarũ qualitatum
mixtione mediante, ſed color, qui ſequitur ex
tali mixtione variari poteſt, ex ratione alicu-
ius cauſæ extrinſecæ, etiam in indiuiduis eiuſ-
dem ſpeciei, vt de albedine conſtat, & nigre- 137.
dine. Vnde fit, vt inter communia accidentia

mixtorum corporum enunciententur, at propriè paſſiones prodeunt, tanquàm ex adæquata cauſa ab eſſentia ſpecifica, & quidem, tanquā principia quædam ſuarum operationum propria, vt in paſſionibus hominis, nuper enumeratis liquet, vnde elicitur, à ſimplici differentia conſtituente ſpeciem prodire.

Argumentis vtriuſq; ſententiæ reſpondetur.

Ad I. arg. reſpond. SVpereſt ergo argumenta vtriuſq; ſententiæ ſoluamus, & prior quidem diuerſis in primis Ariſt. teſtimonijs innititur, in quibus duo continentur, alterum differentiam de pluribus, quàm ſpeciem, vel de ſpeciebus, quemadmodum genus enunciari, vnde cùm genere eſſe connumerandam, quæ quidem veriſſima ſunt de differentia ſubalterna, de qua
138. Ariſtotelem ſermonē inſtituiſſe, ſub dubium cadere non poteſt, vt ex eorundem locorum contextu euidenter colligitur, de qua frequentius loquitur, tanquā de re magis nota, & eius eſt vſus frequentior.

Difficilius eſt ſecundum, quod 2. poſt. lib. & textu in argumento indicato docet, nempè communibus differentijs vtendū eſſe, ad propriam cuiuſque rei definitionem conſtituendam, quarum quælibet in plus ſit quàm definitum, omnes tamen coniunctæ, cùm eo conuertantur Eiuſmodi autē locum exponit egregiè D. Thom in commentarijs illius, ſtatuens duobus modis procedendum eſſe, in inueſtiganda propria rei definitione iuxta ſententiam Ariſt. nam, vel exploratæ nobis ſunt eſſentiales illius differentiæ, à prima, vſq; ad vltimam, vel ſaltem proprietates, aut conditiones adæquatæ, quibus differentiarum loco vti poſſu-
139. mus; & tunc à diuiſione generis ind. fferētias, vel proprietates eiuſmodi oppoſitas procedere, quouſque ad vltimam perueniamus, ex qua ſimul cùm genere, vel etiam cùm ſuperioribus differentijs, vel proprietatibus, optimè conſtituta definitio erit, genere, & vnica differentia atoma, vel proprietate loco illius adæquata.

Si vero, nec differentias eſſentiales cognoſcamus, nec proprietates, vel conditiones adæquatas, pluribus vtendum erit, communibus quidem, ſed quæ ſimul coniunctæ, cùm re ipſa definita conuertantur Primum modum procedendi, qui magis eſt ſcientificus, ac per ſe, expoſuit. 7 metaph text. 43. vbi planè docuit ſimplices eſſe vltimas differentias. Poſtremum verò, ait, D Thom. continet teſtimonium aliud ex poſterioriſtica parte logicæ allatum, quod nunc exponimus, id autem verum eſſe, non obſcurè indicat exemplum ab Ariſt. deſignatum de numero ternario, cui nulla earum conditionum, ex quibus differentia integratur, tanquàm partialis adhuc differentia conuenire poteſt, ſed neq; adæquata proprietas illius eſt, cōmunes dumtaxat conditiones ſunt, quæ pluribus illius generis ſpeciebus accommodantur, omnes tamen ſimul cum eo conuertuntur, & loco differentiæ nobis occultæ ponuntur. Ex quo inferre non licet veram ternarij differentiam eſſe ex pluribus compoſitam: itaque D. Thomas vnum locum ex alio, in quo clarius Ariſt. loquitur, explicat, quod optimū eſt interpretandi genus. Illud autem, quod Ariſt colligit definitionem eſſe ex differentijs rationem, benè a D. Thom. exponitur, differentiam in concreto ſignificatam, & gradum genericū quaſi materialiter, & proprium quaſi formaliter continere. Vnde elicitur differentijs ſuperioribus, vſq; ad vltimam in definitione poſitis, etiamſi nō ponatur genus, eſſentiam definiti explicatam eſſe: meritò ergo appellabitur definitio ex differentijs ratio. 140.

Porphyrius verò de ſolis ſubalternis loquitur differentijs, quarum vſus frequentior eſt; ſed quanam de cauſa, eas dumtaxat definierit, ſecunda definitione, præter iſtis vltimis, in dubium reuocatur quæſtione vltima. Atomas autem differentias, & quidem ſimplices poſuiſſe, oſtendunt verba illius expreſſa, capit. vltimo huius libri, vbi cùm ea, quæ propria ſunt differentiæ, deſignaſſet, ait, differentiæ proprium eſſe, vt de pluribus ſpeciebus ſæpè enuncietur, non igitur ſemper, ſed quandoque de vna dumtaxat eiuſq; indiuiduis. Differentiam autem hominis compoſitam credidit, ex rationali, & mortali, errore deceptus, vt cap. de ſpecie adnotauimus. Ad Porphyrij verba reſp. 141.

Argumenta ſecundæ opinionis difficultate carent, nā aſſenſus illius propoſitionis ſcientificæ, A. eſt B. dum certus eſt, & euidens, per comparationem ad formale obiectum, nempè ad principia, quibus innititur, ſimplicem habet differentiam, qua ab alijs ſcientificis concluſionibus, cùm quibus in claritate, & euidentia conuenit, ſeparatur: itaque euidentia, & claritas, in communi accepta differentia eſt eius ſubalterna, & per hanc ſimul cum alijs ſcientijs, ab opinione diſcernitur, non ſecus, ac ſeparatur homo per ſenſibilitatem, in qua cùm Ad primū ſecundæ opin. 142.

cæteris conuenit animalibus, a planta. Differunt enim, vt vno verbo dicamus; ſcientificus aſſenſus, & opinio, non ſpecie atoma, ſed genere proximo, & ſub remoto cognitionis conueniunt, ſi verò contingat, non certò teneri principia, quibus demonſtratur, aſſenſus opinionis erit, vndè nō ſolùm ad aliam ſpeciem, ſed ad aliud proximum tranſit genus, quanquàm materiali ratione, ex eiſdem terminis compoſitus idē perſeueret, quapropter aliam habet differentiam ſubalternam incertæ notitiæ, aliam item atomam, ex ordine ad obiectum proprium, circa quod verſatur deſumptam: & per priorem à ſcientia diſtinguitur, per poſteriorem, à cæteris opinionibus: quocumque igitur modo conſideres prædictum aſſenſum, ſimplicem habet differentiam atomam.

Ad II. reſpond. Secundum, ſimili ferè modo ſoluitur, nam voluntas, quaſi genere diſtinguitur ab intellectu, cùm appetitiuæ potentiæ, & apprehenſiuæ, propter diuerſum modū operandi, videlicet per modū inclinationis in obiectum, qui appetitiuis conuenit, & per modum attrahentis illud ad ſe in diuerſis generibus potentiarum conſtituantur, ſub communi genere qualitatis, & ſubalterno naturalis potentiæ ad operandum: differentia igitur ſubalterna, ex proprio operandi modo deſumpta, ab intellectu ſeparatur voluntas, ab appetitu verò, cùm quo in eodem modo operandi communicat, per ordinem ad diuerſum obiectum, nempè ad bonum, ratione, vel intellectu apprehenſum, cùm tamē appetitus ſenſitiuus, circa bonum ſenſibus cognitū verſetur, ex quo etiam diſcrimine prodit aliud, quia voluntas circa vniuerſalem rationem boni, appetitus verò circa particularem, ac determinatā boni ſenſibilis verſatur. Ecce quomodo ab intellectu differt ſubalterna differentia, atoma vero, ab appetitu, ſed vtraque ſimplici. Aliena ſunt hæc, à præſenti inſtituto, & quę dialecticorū captum ſuperant, neceſſitate tamen compulſi, vt argumenta ſolueremus, ea attulimus?

Ad poſtr. Poſtremum argumentum dialecticum eſt, hoc autem modo diluendum: definitur quidem indiuiduum, à Porphyrio per collectionem proprietatum, non quidem, tanquàm per propriam differentiam indiuidualem, nam cùm vnum per ſe ſit quodlibet determinatum ſingulare, ſimplex item eſt illius ſingularitas, vel indiuidualis differentia, & quidem ſubſtantialis modus ſuæ naturæ; cæterum cùm eiuſmodi ſit ſæpè nobis occulta, vtitur Porphyrius ſingularium proprietatum congregatione, quæ cùm indiuiduo communi conuertitur, & quælibet determinata collectio, cùm determinato indiuiduo, cuius eſt, præceptum illud poſtremum ab Ariſt. traditum 2. lib. poſteriorum reſolutionum cap. 8. & à nobis nuper expoſitum obſeruans: locum igitur tenent vnius ſimplicis differentiæ indiuidualis proprietates coniunctæ, per quas explicat indiuiduum; hoc igitur veram differentiam compoſitam non efficit, poſſibile ergo erit, ſpeciem definiri pluribus proprietatibus, aut etiam communibus accidentibus, quorum congregatio, cum ea conuertatur, & locū teneat propriæ differentiæ nobis occultæ, quam compoſitam eſſe impoſſibile reputamus.

QVAESTIO SEXTA.

Realis ne, vel ſolius rationis ſit compoſitio ſpeciei, ex genere, & differentia?

Notanda, vt ad ſtatum controuerſia perueniatur.

Tituli explicatio. De natura ſpecifica reali in primis intelligit titulus quęſtionis, dum ſciſcitatur, an eius compoſitio ex genere, & differentia ſit realis, vel rationis? Non de his ſpeciebus, quæ in entibus rationis excogitantur, in quibus, ſicut non reperitur aliqua entitas realis, nec locum habet realis compoſitio; ſed quemadmodum eiuſmodi entia, à ſolo intellectu excogitata ſunt, ſic genus, ac differentia earum, quare nec realis compoſitio, ex eis effici poteſt, de ſpeciebus ergo naturæ realis procedit controuerſia. 146.

Duo requiſita ad compoſitionem realem. Sed compoſitio realis, de qua loquimur, duo poſtulat, requiſita quidem, & ſufficientia; primum eſt, quod componentia ſint realia, nā ex his, quæ talia non ſunt, nihil reale reſultare poteſt media compoſitione, quare nec realis eſſe poteſt compoſitio. Aliud, quòd realiter, 147. aut ex natura rei ſint diſtincta, nam ſi ſolum per intellectum diſtinguantur, non realem, ſed rationis duntaxat compoſitionem efficient; etenim cum compoſitio ſit, quaſi multorum vnio, ex qua vnum quid reſultat, eo modo, quo componentia plura fuerint, compoſitionem

quod cum plane ſit falſum, non erit verum,
genus à materia, differentiam à forma accipi,
& eſto in ſubſtãtijs materialibus verum eſſet,
II. Argum. nequaquam in ſpiritualibus, nec enim ange-
li materiam habent, vel corpus, iuxta rece-
ptam iam in ſchola ſententiam, ſed puri ſunt
89. ſpiritus, ac formæ completæ in ordine ſpiri-
tuali, abeſt igitur materia, abeſt etiam forma,
quæ altera pars totius compoſiti ſit, à quibus
ratio generis & differentiæ in eis accipi-
atur: cum tamen compertum ſit, veram eſſe
in eis compoſitionem generis, & differentiæ,
vt pote in prædicamento ſubſtantiæ conſtitu-
tis. Minus denique vera eſſe poteſt doctrina
in accidentibus, quæ etiam in ſuo ordine, ac
III. Arg. gradu ſunt ſpecies, genera, ac differẽtiæ, à qui-
bus componuntur, carent tamen materia, &
90. forma: & licet ſubiectum pro materia habeãt,
ab eo tamen repugnat genus, vel differentiam
accipi, cum extrinſecum ſit, alterius rationis,
& prædicamenti.

Queſtionis explicatio.

QVæſtio hæc non tam in controuerſia,
atque diſceptatione diuerſarum opinio
num poſita eſt, quam in explicanda ve
ritate, quam nemine diſſentiente amplectũtur
omnes, ex cuius explicatione propoſita argu-
menta ſoluentur.

Primum notabile. Illud igitur obſeruandum in primis erit, cõ
poſitionem ſpeciei, vel definitionis ex genere,
& differentia, non eſſe phyſicam ſed metaphy
ſicam, qua propter non ex rebus, ſed ex con-
91. ceptibus fit, obiectiuis quidem, non formali-
bus, quamuis his mediantibus habeantur, ge-
nus igitur, & differentia, non ſunt materia,
neque forma, etiam in rebus materialibus,
quia materia & forma, tanquam duæ res par-
tiales tertiam componunt, at genus, & diffe-
rentia non ſunt diuerſæ res, ſed conceptus di-
uerſi eiuſdem rei, & cum ſpeciem componant
eſſentialiter in ſuo ordine, ex intimis gradi-
bus eſſendi accipiuntur. Rurſus cum genus ex
propria conditione ſit contrahibile per diffe-
rentias, differentiæ vero genus ipſum con-
trahant, ac determinent ad conſtitutionem
ſpeciei, conceptus eſt potentialis, atque imper-
fectus per alium perfectibilem, qua propter, ex
92. imperfecto gradu eſſendi perfectibili per vlte-
riorem accipitur: in rebus autem materiali-
bus totius potentialitatis, & imperfectionis
radix eſt materia, quæ ex ſe aliud non habet,

quam eſſe receptaculum formæ, eſſe puram po
tentiam, à forma, tanquam à proprio actu
perfectibilem, eſſe quandam entitatem ex ſe
indeterminatam, aptam tamen à perfectiori
alia determinari, vt ex vtraque, materia vi-
delicet determinabili, & forma determinante,
phyſica ſpecies conſtituatur, forma autem a-
ctus perficiens eſt, atque adeò prima radix to-
tius actualitatis, & perfectionis ſpecificæ, me-
rito ergo à materia genus, à forma differenti-
am in rebus materialibus deſumenda eſſe, do-
cuit Ariſt.

Sed tamen aliud eſt valde obſeruandum di- II. notab.
ſcrimen, ex doctrina Diui Thomæ in prædi-
ctis locis, inter materiam, & formam ex vna
parte, genus, & differentiam ex alia, vt ad ſi-
militudinem veniamus, materiam, & formam
ſpeciem phyſicam componere, tanquam par-
tes eius, vnde fit, vt neutra per ſe accepta, de ea 93
prædicetur, non eſt enim verum enunciare
in ordine phyſico, hominem eſſe corpus, vel
eſſe animam, genus autem, & differentia, ea
quidem ratione, ſpeciem metaphyſicam com-
ponunt, vt tantundem quælibet importet,
quãtum tota ſpecies, diuerſo licet modo, nam
ſpecies genus, & differentiam continet, tan-
quam totum actuale, & perfectum, genus ve-
ro tanquam totum potentiale per differenti-
am contrahibile, differentia vero tanquam
contrahens, ac determinans, itaque animal in
quantum genus eſt, gradum naturæ ſenſitiuæ,
& rationalis importat, ſed quia, vt perfecti-
bile, per eundem gradum rationalis, actu qui-
dem continet naturam ſenſitiuam, poteſtate
dumtaxat rationalem quaſi de formali illam,
de materiali hanc, differentia vero rationale,
vtrumque item gradum claudit, actu quidem,
quia modum determinantis induit, cæterum 94
gradum naturæ ſenſitiuæ, tanquam præſuppo-
ſitum, ac determinatum, atque idcirco quaſi
de materiali, gradum vero rationalitatis, tan-
quam determinantem, & ideò quaſi de forma-
li: percipitur autem diſcrimen melius, ſi atten-
damus genus & differentiam in abſtracto ſi-
gnificata, nudum gradum ſuæ naturæ importare,
& ea propter non prædicantur de ſpecie,
tum quia prædicatum, tantundem, ac ſubie-
ctum importare debet, licet modo diuerſo,
cum prædicationis ſenſus id denotet, tum et-
iam quia gradus cuiuslibet naturæ, pars dumta
xat ſpeciei eſt, & eo modo per modum partis
ſignificatur, non ſecus, ac forma & materia, cõ
pertum

pertum eſt autem, partem talem modum habentem, non prædicari de toto, ſi vero ſignificentur in concreto (quod apprime neceſſarium eſt, vt vere de ſpecie enuncientur) modum totius habent, potentialis genus, actualis differentia, atque adeo totum, quod ſpecies ipſa, quodlibet ipſorum complectitur in ſuo ordine & gradu iam explicato.

3. notab. Cæterum obſeruare tertio oportet, vt prædicta plenius capiantur, duo munera exercere
95. genus, & differentiam, comparatione ſpeciei, nam & eam componunt, & inſuper de illa prædicantur, & cum diuerſa ſint munera, diuerſam in eis rationem exigunt: compoſitio quidem rationem partis, prædicatio vero modum totius. Conſiderandum igitur eſt, vnde eis proueniat ratio totius, & an eam exercere poſſint, dum in actualem compoſitionem veniunt, nam ſi ita eſt, vtramque habere diuerſis rationibus, non erit impoſſibile. Genus in primis modum totius potentialis ſortitur, in quantum abſtractum ab ſpeciebus, & differentijs conſideratur, tanquam contrahibile, eiuſque natura vt perfectibilis per vlteriores differentiarum gradus, ſub qua conſideratione v-
96. niuerſale eſt, ac prædicabile de ſpeciebus, à quibus abſtrahitur, differentia item in concreto ſignificata, abſtractaque ab ſpecie, vtramque eius partem ſignificat, cætcrum quaſi de materiali gradum generis, propriũ vero, quaſi de formali, cuius ea eſt ratio. Quia quidquid abſtrahitur à toto abſtractione vniuerſali, modum totius habere neceſſe eſt, & idcirco vniuerſalis hoc modo conſiderata differentia eſt, de ſpecie, ac de indiuiduis prædicabilis, in cõpoſitione vero actuali, dum vniuntur, actu copulantur, genus actu contrahitur, coarctaturque ad talem ſpeciem, exuit igitur in tali of-
97. ficio ambitum, & potentiam comparatione aliarum ſpecierum, & differentiarum, quam abſtractum habebat, & remanet in ſolo gradu actuali genericæ naturæ, quæ altera pars actualis ſpeciei eſt, & ruſſus, cũ neceſſe ſit, cõtrahens atq; illud, quod cõtrahitur, ſecundũ actualẽ rationem eſſe cõdiſtincta, differentia coarctans genus, id præſtare debet ſecundũ præciſum, ac diſtinctũ gradũ, a gradu genericæ naturæ, quem per actualẽ cõiunctionem determinat, & cũ eo ſpeciẽ actu cõponit, nã ratione illius, formaliter, à gradu generis diſtinguitur, ac modũ totius, quem, ex abſtractione ſortita erat, exuit, remanẽs in nudo gradu formali, genericũ perficiẽte, cuius virtute ſpeciẽ, tanquam formalis compoſit. ecce modũ ſimilitudinis inter genus & differentiam, ex vna parte, ac materiam, & formam ex alia, ex ipſo diſcrimine ortum, etenim licet in modo totius diuerſa ſint, cõſentiunt tamen ſub partium ratione, in modo cõponendi ſpeciem, dum genus per modum partis, ab alia determinatæ, atq; perfectæ, in ſpecieque cõſtitutæ, differentia vero ſecundũ modum partis actualis determinantis, ac perficiẽtis, ſpeciemq; conferentis concurrunt, ſuo ordine Metaphyſico, nõ ſecus, ac materia & forma in ordine phyſico.

Quædam conſectaria ex prædictis.

Ex his autem elicitur primo, diſtinctio quædam egregiè explicans prædictam propoſitionem Ariſtot. genus accipitur I. Corollar.
à materia, differentia vero à forma, cum enim genus, & differentia, ſub proprijs rationibus, totum quod eſt in ſpecie ſuo modo complectantur à tota ipſa natura ſpecifica accipiuntur, proximè, & formaliter, per modum quidem determinabilis genus, hoc eſt, in quãtum imperfecte ſignificatur vnus gradus eius actu, alter vero in potentia, differentia vero per modum determinantis, in quantum genericũ gradum contractum, quaſi ſecundum rationẽ materialem, differentialem contrahentem formaliter importat, cæterum quia totius potentialitatis, & imperfectionis radix eſt materia, actualitatis vero, ac determinationis forma, radicaliter quidem, & quaſi remota quadam ratione, genus à materia in rebus materialibus differentia vero à forma accipitur. Et ſic ſolutum eſt primum argumentum, quod explicationem huius veritatis poſtulabat.

Infertur ſecundo, in ſpeciebus cuiuſcunque ordinis, ſiue illæ ſint corporeæ, vel ſpiritualis Ad I. Argu.
ſubſtantiæ, aut etiam accidentium, genus accipiendum eſſe ab eo quod potentiale eſt, & cõ- 2. Corollar.
trahibile, differentiam vero, ab eo, quod actuale, atque perfectum, & cum primum teneat materiæ ſimilitudinem, poſtremum vero formæ, merito etiam, eadem propoſitio ad ſpirituales ſubſtantias, & accidentia extenditur, in quibus licet non ſit accipienda ſecundum pro- 99.
prietatem, vt in rebus materialibus expoſita eſt, quia vera materia in his non inuenitur, accipitur tamen ſecundum ſimilitudinem, hoc eſt ab eo, quod eſt materię ſimile genus, differentia vero ab eo, quod eſt formæ proportionabile.

(·)

Qua ratione in ſpiritualibus accipiatur genus, & differentia.

Vnde accipitur genus & differentia in rebus ſpiritualib'

CAeterùm ad ſpecialia deſcendere oportebit, vt diſtinctius intelligere poſſimus, quo nam modo, in ſpiritualibus ſubſtantijs accipienda ſint genus & differentia, in quibus cum non ſit materia, nec forma, ſed ipſæmet ſint formæ completæ ſubſiſtẽtes, non accipitur genus à materia, neq; differentia à forma, ſed vtrumque à tota ipſa ſubſtan-
100 tia, ſecundum maiorem propinquitatem, vel remotiorem, reſpectu vltimi actus eſſendi. Hoc modo, præter Deum, in quo nec genus, nec differentia eſſe poſſunt, idcirco, quia nihil in Deo potẽtiale, nihil imperfectum, nihil contrahibile accipere poſſumus, cum puriſſimum, & actualiſſimum eſſe in quocunq; eius prædicato intime claudatur, in creaturis etiam perfectiſſimis vltima perfectio eſſentiæ, vltima actualitas, vltimus terminus, qui extra illam cum ſit (ſi quidem eſſentia creata nõ eſt, ſuum eſſe) ab ea tamen oritur, eamq; complet, ac demum eius ratione extra cauſas conſtituitur, eſt eſſe actualis exiſtentiæ re ipſa, vel ſola ratione ab eſſentia diſtinctũ. Tanto igitur prædicata eius eſſentialia perfectiora ſunt, quo magis ad eiuſmodi actualitatem appropinquant, eo vero imperfectiora, quo magis ab ea elongantur: vnde cum genus ſit prædicatum potẽ-
101. tiale imperfectum, & contrahibile, accipiendum eſt, à tota ipſa rei eſſentia, prout magis ab eſſe diſtat, differentia vero ab eadem eſſentia, prout eidẽ eſſe propinquior eſt, & quo magis, ab eſſe remouetur genus, magis remotum cenſendum eſt, magis proximum, quo minus, & prædicatum illud, quod genus determinans, eſſentiam eo quidem modo complet, vt proxime aptam conſtituat actualis exiſtentiæ, vltima differentia cenſetur, quia vltra illam nul-
102. lus ſupereſt eſſentialis gradus perfectionis, ſed ſolum ſubſtantialis actus exiſtentiæ, eſſentiam quidem determinans, ac perficiens: exemplum imprimis in corporeis rebus accipiam9,
Exemplũ. deinde ad ſpirituales ſermonem transferemus. Inquocunq; indiuiduo ſpeciei humanæ (vt in Petro v.g.) poſſumus plura accipere prædicata, magis, vel minus remota ab actuali exiſtentia, & remotiſſimum eſt ſubſtantia, quia plura ſuperſunt intermedia prædicata, vſque ad
103. illud, quod capax eſt, & cuius ratione proxime recipitur, non enim intelligitur exiſtentiæ capax, quouſq; rationalis intelligatur, minus igitur remota ſunt corpus, viuens, & animal. A gradu igitur ſubſtantiæ, tanquam remotiſſimo, primum genus hominis accipitur, à gradu corporis, tanquàm minus remoto, ſecundum, tertium à gradu viuentis, proximum vero à gradu ſentiendi, quia vltra illud non ſupereſt aliud ab eſſe actualis exiſtentiæ diſtans. Differentia vero, cum ſit actuale prædicatum rei, atq; eſſentiæ completiuum, accipitur à tota ipſa eſſentia, in quantum exiſtentiæ proxime capax eſt, ita vt quo propinquior eſt ſub primo genere, eo ſit proximior, ac perfectior differẽtia: ac tandem illa, quę eſſentiam illo modo cõplet, vt proxime exiſtentiæ capacem 104
efficiat, perfectiſſima ſit, quam atomam, vel infimam differentiam vocamus, vt in eodẽ exemplo, ſuprema differentia eſt, ſub genere ſubſtantiæ, corporeum, propinquior gradus viuẽtis, minus remota ſenſibile, ac tandem rationale, quæ hominem conſtituit proximè exiſtẽtiæ capacem, vltima differentia.

Quomodo in ſpiritualibus genus & differentia accipiantur.

In ſpiritualibus vero iam patet, quo nã modo genus, & differentia accipiantur, conueniunt etenim cum corporeis in gradu ſubſtantię à quo tanquam à remotiſſimo, primum angelorum genus accipimus, atque etiam ſub eo primam differentiam, ab eo gradu puriſſimæ ſubſtantiæ corporis expertis, non quod priuatio corporis, differentia eorum ſit, ſed perfectio illa, quam ignorantes priuationis nomine ſignificamus, vt ſi forte ſit ſpiritualis ratio,
vel quid ſimile: à gradu autem ſpirituali, vni- 105.
uerſis angelis communi, tanquam à minus remoto ſecũdum genus capimus, quorum differentiæ diuidentes, propriæ erunt ſingulorum angelorum, & ita eſſe ſpiritus erit proprium genus vniuerſorum, vel certe proximæ differentiæ: huius generis erunt illæ: in quibus Hierarchiæ ſingulæ communicant, ita, vt à ſingulis poſtea accipiendum ſit aliud proximum genus, quod per differentias ſingulorum ordinum diuidatur. Ac tandem à ſingulis ordinibus ſingula ſint deſumenda genera, proxima illa quidem, & quæ per differentias angelorũ illius ordinis diuidantur, & iſtæ ſunt atomæ eorũ differentiæ. Et ſi ita ſe res habet (non enim, tanquam certum hunc ordinem diuerſorum generum iuxta diuerſas Hierarchias, & ordines adducimus, ſed gratia commodioris intelligentiæ) diuiſio prima prædicamentalis erit ſubſtãtiæ, in corpoream, & ſpiritualem, ea
autem omiſſa, ſpiritualis rurſus diuiditur in- 106.

ter

tres illas ſubalternas ſpecies, primam quidem Seraphinis, Cherubinis, & Thronis communem qui omnes ad primam pertinent Hierarchiam: ſecundam, dominationes, virtutes, & poteſtates comprehendentem, ex quibus, ſecunda conſtituitur; poſtremam, in qua communicant inferioris hierarchiæ, ſpiritus nempe, angeli, archangeli, & principatus. Tertia diuiſione, quodlibet horum generum in alias ſpecies ſubalternas ſecatur, quorum ſingulæ communes ſunt ſingulis ordinibus, & per eas ſpecie ſubalterna diſtinguuntur ordines ipſi. Ac tandem commune genus comparatione angelorum vnius ordinis, in ſingulos eiuſdem ordinis ſpiritus diuiditur, tanquam in atomas ſpecies, vt commune Seraphinorum genus in Seraphinos ſingulos, ac ſic de cæteris. Modus autem iſte accipiendi genus, & differentiam in ſpiritualib⁹ ſubſtantijs, ad corporeas extendi poteſt, vt ſignatum prius exemplum oſtendit.

Variæ diuiſiones in angelis.

In accidentibus, vnde ſumatur genus, & differentia.

Varia accidentium genera.

TAmen oportet proprium modũ in accidentib⁹ explicare, vt agnoſcamus vnde, vel à quo genus, & differentia ſint accipienda, etenim accidentia quædam perfecta ſunt, quæ ſicut à ſubſtantia vt effectus prodeunt, ſic eſſentia eorum ſecundum
107 dependentiam à ſubſtantia accipienda eſt, neque enim ſunt aliud, quam quędam ſubſtantiæ affectiones, repugnat ergo genus & differentiam eorum accipere, abſq; ordine ad ſubſtantiam, cum ita ſe res habeat in vera cognitione, ſicut in vero eſſe. Cæterum vniuerſali modo loquendo duplicia inueniuntur accidentia, abſoluta quædam, quæ ſubiectum abſque ordine ad aliud extrinſecum afficiunt, vt albedo, color, & ſimilia, alia vero relatiua, quæ vel ad prædicamentum ad aliquid referuntur, ſi relatiua omni ex parte ſint, vel ad cætera, ſi ex parte ſint abſoluta, vt ſuis locis conſtabit: & de his poſtremis modo non loquimur, cum ſit particularis eorum conditio, quæ in proprijs explicabitur prædicamentis, preſertim in prędicamento ad aliquid, vbi modus etiam accipiendi genus, & differentiam in eis oſtendi-
108 tur, abſoluta ergo ſuum genus accipiunt, ex modo eſſendi, quem ab ente participant, diuiditur enim vniuerſaliſſimus conceptus entis in decem rerum genera, ita tamen vt modus intrinſecus accidentium, attributionem ſemper ad ſubſtantiam intime claudat, quorum quodlibet ſuo modo intrinſeco conſtituitur, ac ſeparatur ab alijs, vt quantitas ſuo proprio modo extendendi ſubſtantiam, primo diuerſa eſt à qualitate, quæ alium habet longe diuerſum afficiendi ſubſtantiam, & ſic in cæteris.

Diuiſio quãtitatis.

Primum igitur quantitatis genus, ex hoc modo accipitur, rurſus diuiditur in ſpecies alias ſubalternas, ſecundum particulares modos extendendi ſubſtantiam, vt in continuam & diſcretam, & rurſus harum quælibet in alias, vſ-
que ad atomas ſpecies, differentia vero accipienda eſt ex comparatione ad propriũ principium à quo cauſatur, quod in proprijs accidentibus ſatis notũ eſt, vt in paſſionibus, communia autem accidentia, licet pluribus ac diuerſis inſint ſubiectis, ſemper tamen referuntur ad proprium principium, vel cauſam, à qua oriuntur, licet nobis occultam: vt exemplum in colore habemus, qui commune accidens cũ ſit, propriam habet cauſam, à qua differentia 109
illius accipitur, & per quã ab Ariſt. definitur in lib. de ſenſu & ſenſibili hoc modo, color eſt extremitas perſpicui in corpore terminato, & vt noſtro modo clarius definitionem proferamus, color eſt qualitas cauſata ex admixtione lucis in perſpicuo terminato, hoc eſt in corpore ſolido, & non tranſparenti, tale enim corpus terminatum appellatur, quia videndi actũ terminat, non enim terminatur, vel finem accipit in corporibus diaphanis, perſpicuum vero, quia ex lucis propinquitate perſpici poteſt. 110
mus, color eſt qualitas cauſata ex admixtione 111

Vnde accidẽtia communia ſumant differentiam.

Nota. Prima.

Cæterùm, dum audis per comparationem ad principium vnde oriuntur, quod ſemper ſubiectum eſt cui inhęrent; accidentium differentiam eſſe accipiendam, non intelligas propriam differentiam eſſe ſubiectum, vel principium; eſto, eo in definitione poſito definiantur ſemper, nam extrinſeca res eſt reſpectu accidentis, cum vel ad prædicamentum ſubſtantiæ, vel ad aliud diſtinctum ſpectet, ſed differentiam conceptum eſſe proprium, atque intimum accidentis, claudentem tamen ordinem ad ſubiectum, vel principium, & hoc eſt ab eo deſumi. 112

Nota. 2. 113.

Dum demũ audis accidentia definiri ſemper ſubiecto, vel principio in definitione poſito, intellige verum, id eſt, ac neceſſarium ſpectata eorum conditione eſſentiali; contingit tamen ſæpiſſime eiuſmodi nobis eſſe occultam, & tunc effectu aliquo eius accidentis proprio vtimur, ad eſſentiam explicandam, prin-

cipij, vel ſubiecti defectu, vt dum albedinem definientes dicimus, colorem eſſe diſgregatiuum viſus.

Ad 2. & 3. argum. Ex his autem duobus ſoluuntur duo poſtrema, quæ ſupererant argumenta, illud namque aſſertum Ariſt. genus accipitur à materia, differentia à forma, ſi de materia, ac forma phyſica intelligatur in ſolis ſubſtantijs materia affectis veritatem habet, iuxta explicationẽ adhibitam, 115. ſi vero materia, & forma careant, nõ proprie, ſed ſecundum ſimilitudinem accipiuntur, pro gradu videlicet eſſendi imperfecto, ac potentiali, atque adeò per gradum perfectiorem contrahibili, & pro gradu perficienti, vt conſtat ex adnotatis in quibuſuis ſubſtantijs, imo etiam in accidentibus verum eſt, quæ cum res quædam maximæ imperfectionis ſint, per comparationem ad extrinſecum, genus, & differentiam accipiunt, & id-
116. circo non niſi eo in definitione poſito definiuntur, & hoc eſt, quod Ariſt. plane docuit
Ariſt. 7. met. text. 17. & 18 accidentia non eſſe, niſi per additamentũ definibilia, additamentum autem ſubiectum vocat: quod cum extra eſſentiam ſit accidentis, eius tamen definitioni additur, vt genus & differentia explicari, intelligique poſſint, maxima ex parte accepta eſt doctrina huius quæſtionis, ex D. Thom. locis deſignatis, opuſculo præſertim de ente, & eſſentia cap. 6. & 7. ex Caiet. in commentarijs illius, ac etiam ex Paulo Soncinate 7. metaph. quæſt. 6.

QVAESTIO QVINTA.

Dentur ne ſimplices Differentiæ infimæ ſpeciei conſtitutiuæ, vel omnes ſint complexæ, ſeu compoſitæ.

Prima opinio conſtituens omnes differentias eſſe compoſitas.

Quid præſupponatur. TAnquàm certum præſupponit controuerſia hæc, plures eſſe differentias ſimplices ſpeciei conſtitutiuas, quas ſubalternas appellamus, vt gradus ipſi eſſendi, à quibus accipiuntur oſtendunt; vnus eſt enim,
117. ac ſimplex gradus corporis, atque etiam vitæ, ex quibus differentias conſtituentes duas has ſpecies ſubalternas, corpus ac viuens ſumimus & ſimilis eſt ratio de alijs: res igitur ſolum poteſt eſſe dubia in ſpeciebus atomis, an differentiæ earum conſtitutiuæ ſimplices ſint, tales autem appellantur, ſi quælibet vnus conceptus ſit, ſi vero ex duobus, aut pluribus coaleſcat compoſita dicetur. Compoſitas autem Secunda ſententia tenens eſſe cõpoſitas. eſſe omnes docuiſſe videtur plane Ariſtot. 2. poſt. cap. 8. text. 17. vbi ad inueniendam propriam differentiam eius rei, quã quiſpiam definire vult, ait, vtendum eſſe pluribus, quarum quælibet per ſe in plus ſit quam definitum, id eſt ei ſimul, ac cæteris intra ambitũ eiuſdem generis conueniat, omnes tamen ſimul coniunctæ ſoli definito, genere igitur, eiſdemq; in definitione poſitis adæquata, ac propria illius conſtituitur, vt ſi quis velit ternarium definire, præſuppoſito proprio genere, quod eſt nu- 118.
merus, dicet eſſe numerum primũ imparem: eſſe enim imparem quinario cõuenit, eſſe primum, hoc eſt, neque ex alijs numeris compoſitum, neque alio numero menſuratum binario, conſtitutio vero vtrinſq; ternario ſoli, hæc igitur erit propria eius differentia, ex pluribus compoſita partialibus.

Et par erit de alijs atomis ſpeciebus ratio, nullam igitur ſimplicem ponit Ariſt. vt etiam Ariſt. ex alijs ſuæ doctrinæ locis plane colligitur, nã 1. Topicorum. cap. 3. de eſſentiali differentia loquens, ait, differentia generalis cum ſit, cum genere eſt connumeranda 6. etiam Topicorum. cap. 3. & 4. de pluribus affirmat differentiam prædicari quam ſpeciem, de pluribus autem, vel certe æqualibus, ac genus 4. Topico-
rum cap. 6. & 6. Top. cap. 2. quæ ſi ita ſe ha- 119.
beant, conuincitur apud Ariſt. nullam eſſe differentiam, quæ cũ atoma ſpecie conuertatur; ſed ex pluribus eſſe conſtituendam, vt talis ſit. Et huc pertinet quod 7. metaph. textu 43. colligit ex ſimili doctrina ibi explicata, definitionẽ eſſe ex differentijs rationem vt intelligamus non conſtare ſpeciei atomæ definitionem niſi pluribus in ea differentijs poſitis, quæ ſimul coniunctæ vnam definitionem adæquatã efficiant. Porphyrius item in eadem eſt ſententia, Ex Porphyrio probatur. ſentiens hominis differentiam ex duplici parte eſſe compoſitam, nempe ex rationali, & mortali, ita vt priori, cũ Dijs conueniat, à brutis differat, Confir. poſteriori vero, à Dijs ſeparetur, qui rationis cum ſint participes, immortales reputantur: cum ergo perfectiſſima ſit ſpecies homo, ſub genere animalis, elicitur eandem fore rationem apud Porphyrium de atomis differentijs cæterarum ſpecierum, & idcirco poſitas

120. poſitas eſſe omnes: idemque confirmare videtur in cap. præſenti, vbi nulla penitus mentione de atomis differentijs facta, ſubalternas definit ſecunda definitione, iuxta communem fere omnium interpretum ſententiam, & cap. vltimo cum differentiæ, ac generi communia explicaret, ait, differentiam ſicut genus, ſpecies continere, ac de illis eſſe enunciabilem, cenſet igitur nullam eſſe atomã differentiam ſimplicem, ſed compoſitas omnes, nam ſi ſim-
121. plices crederet, definiret vtique, atq; cum ſubalternis connumeraret, & hanc partem, penitus negante vllam eſſe differentiam atomam ſimplicem retulit Albertus Magnus tract. 5. prædicab. cap. 6. pro ea item referuntur Themiſtius. 1. lib. poſteriorum cap. 8 text. 7. Philopon. 2. poſt. text. 23. & 1. Top cap. 1.

Secunda ſententia media.

Secunda ſententia media.

SEcunda ſententia, ex parte à præcedenti diſtincta eſt, atque etiam ex parte cum ea conuenit, & idcirco duabus aſſertionibus continetur. Prior non omnes differentias atomas eſſe compoſitas, ſed quarundam ſpecierum dari ſimplices, id oſtendit in homine, qui iuxta philoſophiæ veritatem ſimplici gradu intelligendi cum diſcurſu conſiſtit, à quo ſimplex differentia rationalis accipitur, & eo-
122. dem modo in angelis, ait, ſentiendum eſſe, qui ſub communi genere ſimplicis intelligentiæ, hoc eſt ſubſtantiæ ſine diſcurſu intelligentis, ſimplices quoque differentias habent, atomas ſpecies conſtituentes.

Prima aſſertio.

II. Aſſert.

Secunda aſſertio huius ſententiæ eſt, nec certo oſtendi poſſe, neque eſſe neceſſarium omnes differentias atomas, eſſe ſimplices, ſed poſſibile, compoſitas differentias ex multis partibus coniunctis ſpecies atomas conſtituere, & diſtinguere, à quibuſuis alijs non minus quam ſimplices, id probat triplici ratione. Prima, ſcientia huius concluſionis, exempli gratia, A. eſt B. quantum ad euidentiam, & claritatem conueniat cum alijs ſcientijs, & ab opinione diſtinguitur, quæ neque eſt certa, neque euidens. Cæterùm ſi principia, quibus eadem concluſio demonſtrabilis eſt, non plane ca-
123. piantur, nec certa exiſtimentur, opinio erit aſſenſus illius, à ſcientiã diſtinctus. Ecce vbi eadẽ concluſio cum ſcientia ex vna parte conuenit, & ab opinione diſtinguitur, ex altera, è diuerſo cum opinione communicans diſtinguitur à ſcientia; vnde ſequitur non eſſe ſimplicem eius differentiam, ſed ex duplici partiali compoſitam, vt diſtingui à diuerſis poſſit cum eiſque conuenire.

Probatur primo.

Probatur ſecundo.

Secunda, voluntas, in quantùm eſt appetitus quidam boni, conuenit cùm appetitu ſenſitiuo, vt autem potentia ſpiritualis eſt, cùm intellectu, & ab eodem appetitu diuerſa eſt, repugnat ergo vtrumq; habere, ratione eiuſdem ſimplicis differentiæ, ſed ex duplici parte compoſitam habet, vt virtute vnius ab appeti- 124.
tu diſtinguatur, cum quo alterius partis ratione conuenit, atque etiam vt poſſit, diſtingui ab intellectu.

Probatur tertio.

Poſtrema, collectio indiuidualium proprietatum valet conſtituere indiuiduum & diſtinguere ab alijs, iuxta definitionem Porphyrij cap. de ſpecie allatam, idcirco quia licet quælibet per ſe ſumpta alijs conueniat, & plures etiam ſimul acceptæ: vniuerſarum tamen collectio propria eſt vni, neq; alijs conuenire poteſt; itaque quodlibet ſufficienter conſtituitur, & diſtinguitur, à reliquis ſua particulari proprietatum aggregatione, adunatio igitur particularium differentiarum eſſentialium, conſtituere valebit ſpeciem atomam, eamque 125.
ab alijs diſtinguere, vnde ſequitur, non eſſe vſque quaque neceſſarium, ſimplices eſſe omnes differentias atomas, quin plures poſſint eſſe compoſitæ.

Propria ſententia ſtatuitur, & iuxta eam controuerſia reſoluitur.

Sententia vera.

NOſtra ſententia eſt, non minus eſſe ſimplices omnes differẽtias atomas, quàm ſubalternas, nec minus eſſe ex earum conditione neceſſarium, vt vtraque ſententia 126.
excludatur. Hęc eſt expreſſa mens Ariſt. 7 Metaph. text. 43. vbi methodum conſtituendi definitionem rei cuiuſquam præſcribens, ait, diuiſionibus vtendum eſſe, à primo genere, vſque ad vltimam differentiam, per genera, ac differentias intermedias. Cæterùm hoc duobus modis fieri poſſe, primo quidem, vt ſi quis genera diuidat in accidentales differentias, & tunc, nec poſſibile erit, ad vltimam differentiam peruenire, neque ex differentijs per ſe definitio conſtituetur, nec ex conſequenti talis, quæ rei eſſentiam explicet, vt ſi quis velit differentiam hominis perqui- 127.
rere, & vſque ad genus animalis peruentum ſit, per diuiſionem ſuperiorum generum in eſſentiales differentias, tunc verò animal rurſus diui-

Methodus conſtituendi definit. ex Ariſt.

ſus diuidens in illud, quod pedes h bet, & caret eis, bipedem iterũ diuidat in plumiferum, atque implume, hac enim via nunquàm perueniet ad vltimam d fferentiam, & cùm iſtæ ſint accidentales, non definiet per eſſentialia prædicata, ac demum vnam definitionem nõ valebit conſtituere, ſed tot erunt ſpecies, ac definitiones, quot d.fferentiæ; cuius ea eſt ratio, quia cum non ſint per ſe ſubordinatæ, ſecundum rationem ſuperioris, & inferioris accidentales differentiæ, vltima non continet primas, neque intermedias, & ita non poteſt pro illis ſtare, vnitatemque definitioni conferre. Sic igitur erit procedendum, vt ſupremum genus diuidamus in differentias proprias, vſque ad proximum, & eo diuiſo in d fferentias per ſe, ſtatim ad vltimam perueniamus, quæ vna cùm ſit, ſuperiores omnes claudit, atque idcirco vnam per ſe, atque eſſentialem conſtituit definitionem, non minus, quam ſi omnes ſuperiores ſimul cùm ea in definitione collocarentur, nam in his, quæ ſunt per ſe, nihil refert, ſiue plures, aut etiam omnes differentiæ aſſignentur, vel vna tãntum, quæ ſit vltima, vt ſi quis, ait, animal diuidat in illud, quod duos pedes habet, & pedibus caret, & rurſus illud, quod bipes eſt, in animal ſciſſos pedes habens, & non ſciſſos, & ſic procedat, vſque ad propriam hominis differentiam, quàm cito inueniet, diuiſionibus per ſe vtens, bipes namq; per ſe in ſciſſos, & non ſciſſos habens pedes diuiditur: vtitur autem Ariſt. his accidentibus loco differentiarum per ſe, poſſumus verò nos hoc exemplo vniuerſam eius doctrinam illuſtrare: ſi quis velit hominis definitionem inuenire, ſic procedet, vt ſubſtantiam diuidat in proprias differentias, corpoream, & incorpoream, corpus deinde, in vita prædi tum, eaq; carens, viuens in ſentire aptum, atque inſenſibile, animal demùm in rationale, & irrationale, ſuppoſito quòd non ſit aliud inter medium genus, ſed animal hominis proximum, de quo non eſt modo diſputandi locus: ecce ex animali, & rationali propria hominis conflata definitio, quæ vna eſt, & ſufficiens, quia vna cùm ſit vltima differentia rationalis, vniuerſas claudit ſuperiores differentias, nec minorem habebit vnitatem, ſi deſignẽtur omnes hoc modo, homo eſt ſubſtantia, corporea, animata, ſenſibilis, rationalis; nam licèt plures ſint d fferentiæ per ſe tamen ſubordinatæ, atque adeò ſuperiores in inferioribus clauſæ, & omnes in vltima, ideò quaſi vnius dumtaxat

Tot ſpecies quot differentiæ.

128.

Exemplo probatur.

129.

completæ differentiæ rationem habent, & hanc docet Ariſtot. eſſe me h dum vniuerſaliter obſeruandam in proprijs definitionibus inueniend s, & conſtituendis; ex quibus plane intelligitur ipſum ſentire, non minus atomam d fferentiam ſimplicem eſſe ex propria conditione, quàm ſubalternas, quod his verbis illius textus perſpicuè docet *Quare nec per pauca, aut per duo, duorum ergo hoc quidem differentia, illud verò genus, vt eius, quod animal bipes, animal quidem genus, differentiæ autem alterum, &c.* Et paucis interpoſitis ſic ſemper procedi vult, donec ad d fferentiam deueniatur. *Tunc autem tot pedis ſpecies erunt, quot differentiæ, & pedes habentia animalia æqualia differentijs.* Ad extremum autem ſic loquitur. *Si igitur hæc ſic ſe habent, manifeſtum eſt, quia vltima differentia rei ſubſtantia erit, & definitio.* Vnde egregie Boetius hanc ſententiam Ariſt. explicans, & confirmans in lib. de diuiſionibus, dicebat, quòd, niſi eſſet penuria nominum, nulla definitio haberet plures, quàm duos terminos, nempe genus, & d fferentiam conuertibilem cùm ſpecie. Eandem ſententiam tanquàm Ariſt. propriam tenuit Doctor noſter Fonſeca 5. meta. cap 28. q. 17. ſect. 2. & ex antiquioribus Albertus Magnus tract. 5. prædicab. cap. 6. referens pro eadem commentatorem, & Alfarabium. refertur etiã Simplicius cap. 3. ante prædicamentorum. Alex. 4. top. c. 2. & 7. met. text. 37. Auicenna cap. 11. ſuę dialecticæ, Scot. 2. poſt. q. 58. ſed D. Thom. præ omnibus, tanquàm fidelis Ariſt. interpres, eiuſque doctrinæ ſectator. 2. poſt. lect 13. & 7. meth. lect. 12. eandẽ tuetur ſententiam, eiuſmodique efficaci ratione confirmat. Differentia in rebus materialibus accipitur radicaliter à forma, quemadmodum à materia genus, ſed vna eſt forma ſimplex, à qua accipiuntur differentiæ ſubalternæ, & atomæ, ſi ergo ſimplices ſunt illæ (nemine d ſſentiente) ſequitur planè, & atomas ſimplices eſſe, vt in homine vna eademque eſt rationalis anima, à qua omnes differentiæ à prima vſque ad vltimam accipiuntur. Hanc autem rationem D Thom. ſic ego explico & confirmo, non ſolù m eſt forma ſubſtantialis ſimplex, à qua a[illegible] piuntur differentiæ omnes, ſed etiam gradus eſſendi vltimus illius, quem corpori confert, & à quo vltima deſumitur differentia, ſimplex eſt, non ſecus, ac ſuperiores, à quibus ſuperiores, & intermediæ accipiuntur: gradus etenim rationalitatis vnus eſt, ac ſimplex, à quo intel-lectus

Ariſt.

130.

Boetius.

Fonſeca. Albertus. comment. Alfarabius. Simplicius. Alexand. Auicen. Scotus.

Ex D. Tho. confir.

131.

lectus vltimam hominis haurit differentiam, ergo ſimplex eſt non minus quàm ſubalternæ; & quod in homine intuemur, perſpicuũ eſt in quibuſuis alijs ſubſtantiæ corporeæ ſpeciebus. cũ vna ſit forma ſubſtantialis ſimplex omnes gradus eſſendi, vſque ad vltimum corpori tribuens, à quibus, & omnes differentiæ, vſq; ad
132. vltimam accipiuntur. Etenim ſi ſpecies Phyſicæ in ſuis vltimis rationibus tali compoſitione carent, qua nam ratione eã habere debent metaphyſicæ. Et longè ſimpliciores ſunt vltimæ differentiæ ſubſtantiarum ſpiritualium, cùm ſint formæ ſimplices, à quibus ſecundum diuerſos gradus eſſendi ſimplices, quos habent, accipimus atomas earum differentias.

II. Probat. Secundò probatur, iuxta modum eſſendi, eſt modus vnitatis, & ſimplicitatis, cum vnitas, & ſimplicitas ſint quaſi proprietates, & conditiones conſequentes entitatem, ſed notum eſt, atomam differentiam ex propria conditione perfectiorem eſſe ſubalternis: cùm ſit vltima perfectio ſpeciem complens, neq; in alias differentias formales diuiſibilis, vt differentia
133. rationalis oſtendit: ergo maiorem petit vnitatem & ſimplicitatem, quàm ſuperiores, atque adeò magis pugnat cùm propria eius natura compoſitio quæcumque, ſed ſuperiores differentias nemo vnquam compoſitas aſſeruit, ergo neque de atomis vllo modo admittendum eſt.

III. Prob. Quibus accedit poſtrema ratio: nam propriæ paſſiones vltimæ ſpeciei, cùm ea conuertibiles, ſunt ſimplices, vt capacitas diſciplinæ, admiratio, & riſibilitas indicant, eiuſmodi autẽ oriuntur ex vltima differentia, tanquàm ex propria radice, vt prędictæ ex rationalitate, ergo nõ erit deterioris cõditionis cauſa adęquata, ſi cum effectibus conferatur, ſed magis à compoſitione aliena.

Duplex ſolutio Oña. Duplicem ſolutionem argumento adhibet Magiſt. Oña Negat in primis propriam paſſionem atomæ ſpeciei cùm ea conuerti, quod ſe oſtenſurum promittit, licèt paradoxum videatur, & expreſſe contrarium ſit Ariſt. Porphyrio, & rationi. Ariſtot. 1. topicorum cap. 4. proprium his verbis definit. *Proprium eſt, quod non indicat quid eſt eſſe rei, ſoli autem ineſt, & conuerſim prædicatur de*
134. *re.* Exemplumq; in propria hominis paſſione deſignans ait. *Proprium eſt hominis grammatices eſſe ſuſceptiuum, nemo enim proprium dicit, quod contingit alijs ineſſe.* Hæc Ariſt. Porphyrius verò capite ſequenti poſtquam tres alias proprij acceptiones protulit, quæ communibus conueniunt accidentibus, proprium quarto modo ſic explicat. *Quartum autem id, in quo cõuenerunt, & ſoli, & omni, & ſemper, quemadmodum homini eſſe riſibilem.* Et paucis interpoſitis. *Hæc autem, & proprie propria dicuntur, quoniam etiam conuertuntur.* Et certè ſi ſententiam huius Doctoris admittamus, nec propria paſſio omni, ac ſoli, ac ſemper conuenire poteſt ſubiecto, neq; vlla ſupererit ratio, diſtinguendi quartũ & quintum prædicabile, nam ſi paſſio atomæ ſpeciei, cùm ea non conuertitur, ſed alijs conuenit, nõ erit ei propria ſed cùm cæteris com- 135.
munis. Qua propter prædicabitur quidem in quale, non proprium, ſed commune, quod eſt ratio quinti prædicabilis, confunduntur ergo duo poſtrema prędicabilia: deniq; riſibilitas, & quæcunque alia infimæ ſpeciei propria paſſio oritur ab eius eſſentia, tanquàm à cauſa adæquata, à quo enim niſi ab eſſentia hominis prodire poteſt; ergo erit adæquatus illius effectus, ſed effectus adequatus nõ poteſt de alijs, quàm de propria cauſa enunciari, pugnat igitur cum natura propriæ paſſionis, conuenire alijs: & hoc eſt conuerſim prædicari de propria ſpecie.

Secunda ſolutio. Secunda eius ſolutio eſt, non eſſe neceſſarium ſimplicẽ eſſe differentiam, etiam ſi ſimplex paſſio cùm ea ſit cõuertibilis, nam color paſſio eſt conſequens mixtionem quatuor primarum qualitatum, quę tamen non ſunt quid ſimplex, ſed quaſi aggregatum ex pluribus, & quidẽ re ipſa diſtinctis. Eiuſmodi tamen exemplum ſimilitudine caret, & ideò argumentum nõ ſoluit, neq; enim color ſequitur ex mixtione primarũ qualitatum, per modũ proprię paſ- 136.
ſionis, cùm nõ ſit proprietas ſpecialis, ſed communis quædã ratio abſtracta à diuerſis coloris ſpeciebus, quæ ex diuerſo mixtionis genere conſequuntur; nã ex tali mixtione, ſimul cùm cæteris diſpoſitionibus, & cauſis concurrentibus ſequitur albedo, nigredo ex alia diuerſa, & ſic de cæteris coloribus, qui cùm ſint ſecundæ qualitates ex primarum mixtione fiunt in corporibus mixtis, itaque non eſt ſpecies aliqua, quam conſequatur color, aut cum qua dicatur ad conuertentiam, neque ſpecies coloris vlla, quæ ex natura ſubſtantiali, tanquàm ex cauſa adæquata oriatur, etiam primarũ qualitatum mixtione mediante, ſed color, qui ſequitur ex tali mixtione variari poteſt, ex ratione alicuius cauſæ extrinſecæ, etiam in indiuiduis eiuſ- 137.
dem ſpeciei, vt de albedine conſtat, & nigredine. Vnde fit, vt inter communia accidentia

mixtorum corporum enuncientur, at propriè
paſſiones prodeunt, tanquàm ex adæquata
cauſa ab eſſentia ſpecifica, & quidem, tanquã
principia quædam ſuarum operationum pro-
pria, vt in paſſionibus hominis, nuper enume-
ratis liquet, vnde elicitur, à ſimplici differen-
tia conſtituente ſpeciem prodire.

Argumentis vtriuſq; ſententiæ reſpondetur.

Ad I. arg. reſpond.

SVpereſt ergo argumenta vtriuſq; ſenten-
tiæ ſoluamus, & prior quidem diuerſis in
primis Ariſt. teſtimonijs innititur, in qui-
bus duo continentur, alterum differentiam de
pluribus, quàm ſpeciem, vel de ſpeciebus,
quemadmodum genus enunciari, vnde cùm
genere eſſe connumerandam, quæ quidem ve-
riſſima ſunt de differentia ſubalterna, de qua
138. Ariſtotelem ſermonẽ inſtituiſſe, ſub dubium
cadere non poteſt, vt ex eorundem locorum
contextu euidenter colligitur, de qua frequen-
tius loquitur, tanquã de re magis nota, & eius
eſt vſus frequentior.

Difficilius eſt ſecundum, quod 2. poſt. lib.
& textu in argumento indicato docet, nempè
communibus differentijs vtendũ eſſe, ad pro-
priam cuiuſque rei definitionem conſtituen-
dam, quarum quælibet in plus ſit quàm defi-
nitum, omnes tamen coniunctæ, cùm eo con-
uertantur. Eiuſmodi autẽ locum exponit egre-
giè D. Thom in commentarijs illius, ſtatuens
duobus modis procedendum eſſe, in inueſti-
ganda propria rei definitione iuxta ſententiam
Ariſt. nam, vel exploratæ nobis ſunt eſſentia-
les illius differentiæ, à prima, vſq; ad vltimam,
vel ſaltem proprietates, aut conditiones adæ-
quatæ, quibus differentiarum loco vti poſſu-
139. mus; & tunc à diuiſione generis indifferentias,
vel proprietates eiuſmodi oppoſitas procede-
re, quouſque ad vltimam perueniamus, ex qua
ſimul cùm genere, vel etiam cùm ſuperioribus
differentijs, vel proprietatibus, optimè conſti-
tuta definitio erit, genere, & vnica differentia
atoma, vel proprietate loco illius adæquata.

Si vero, nec differentias eſſentiales cognoſ-
camus, nec proprietates, vel conditiones adæ-
quatas, pluribus vtendum erit, communibus
quidem, ſed quæ ſimul coniunctæ, cùm re ipſa
definita conuertantur. Primum modum pro-
cedendi, qui magis eſt ſcientificus, ac per ſe,
expoſuit. 7 metaph text. 43. vbi planè docuit
ſimplices eſſe vltimas differentias. Poſtremum
verò, ait, D Thom. continet teſtimonium
aliud ex poſterioriſtica parte logicæ allatum,
quod nunc exponimus, id autem verum eſſe,
non obſcurè indicat exemplum ab Ariſt. deſi-
gnatum de numero ternario, cui nulla earum
conditionum, ex quibus differentia integra- 140.
tur, tanquàm partialis adhuc differentia con-
uenire poteſt, ſed neq; adæquata proprietas il-
lius eſt, cõmunes dumtaxat conditiones ſunt,
quæ pluribus illius generis ſpeciebus accom-
modantur, omnes tamen ſimul cum eo con-
uertuntur, & loco differentiæ nobis occultæ
ponuntur. Ex quo inferre non licet veram ter-
narij differentiam eſſe ex pluribus compoſi-
tam: itaque D. Thomas vnum locum ex alio,
in quo clarius Ariſt. loquitur, explicat, quod
optimũ eſt interpretandi genus. Illud autem,
quod Ariſt colligit definitionem eſſe ex diffe-
rentijs rationem, benè a D. Thom. exponitur,
differentiam in concreto ſignificatam, & gra-
dum genericũ quaſi materialiter, & proprium
quaſi formaliter continere. Vnde elicitur dif-
ferentijs ſuperioribus, vſq; ad vltimam in de-
finitione poſitis, etiamſi nõ ponatur genus, eſ-
ſentiam definiti explicatam eſſe: meritò ergo
appellabitur definitio ex differentijs ratio.

Ad Porphyrij verba reſp.

Porphyrius verò de ſolis ſubalternis loqui-
tur differentijs, quarum vſus frequentior eſt;
ſed quanam de cauſa, eas dumtaxat definie-
rit, ſecunda definitione, prætermiſſis vltimis,
in dubium reuocatur quæſtione vltima. Ato-
mas autem differentias, & quidem ſimplices
poſuiſſe, oſtendunt verba illius expreſſa, capit.
vltimo huius libri, vbi cùm ea, quæ propria 141.
ſunt differentiæ, deſignaſſet, ait, differentiæ
proprium eſſe, vt de pluribus ſpeciebus ſæpè
enuncietur, non igitur ſemper, ſed quandoque
de vna dumtaxat eiuſq; indiuiduis. Differen-
tiam autem hominis compoſitam credidit, ex
rationali, & mortali, errore deceptus, vt cap.
de ſpecie adnotauimus.

Ad primũ ſecundæ opin.

Argumenta ſecundæ opinionis difficultate
carent, nã aſſenſus illius propoſitionis ſcienti-
ficæ, A. eſt B. dum certius eſt, & euidens, per
comparationem ad formale obiectum, nempè
ad principia, quibus innititur, ſimplicem ha-
bet differentiam, qua ab alijs ſcientificis con-
cluſionibus, cùm quibus in claritate, & eui-
dentia conuenit, ſeparatur: itaque euidentia,
& claritas, in communi accepta differentia
eſt eius ſubalterna, & per hanc ſimul cum alijs 142.
ſcientijs, ab opinione diſcernitur, non ſecus, ac
ſeparatur homo per ſenſibilitatem, in qua cùm

cæteris

cæteris conuenit animalibus, a planta. Differunt enim, vt vno verbo dicamus, ſcientificus aſſenſus, & opinio, non ſpecie atoma, ſed genere proximo, & ſub remoto cognitionis conueniunt, ſi verò contingat, non certò teneri principia, quibus demonſtratur, aſſenſus opinionis erit, vndè nō ſolùm ad aliam ſpeciem, ſed ad aliud proximum tranſit genus, quanquàm materiali ratione, ex eiſdem terminis compoſitus idē perſeueret, quapropter aliam habet differentiam ſubalternam incertæ notitiæ, aliam item atomam, ex ordine ad obiectum proprium, circa quod verſatur deſumptam: & per priorem à ſcientia diſtinguitur, per poſteriorem, à cæteris opinionibus: quocumque igitur modo conſideres prædictum aſſenſum, ſimplicem habet differentiam atomam.

Ad II. reſpond. Secundum, ſimili ferè modo ſoluitur, nam voluntas, quaſi genere diſtinguitur ab intellectu, cùm appetitiuæ potentiæ, & apprehenſiuæ, propter diuerſum modū operandi, videlicet per modū inclinationis in obiectum, qui appetitiuis conuenit, & per modum attrahentis illud ad ſe in diuerſis generibus potentiarum conſtituantur, ſub communi genere qualitatis, & ſubalterno naturalis potentiæ ad operandum: differentia igitur ſubalterna, ex proprio operandi modo deſumpta, ab intellectu ſeparatur voluntas, ab appetitu verò, cùm quo in eodem modo operandi communicat, per ordinem ad diuerſum obiectum, nempè ad bonum, ratione, vel intellectu apprehenſum, cùm tamē appetitus ſenſitiuus, circa bonum ſenſibus cognitū verſetur, ex quo etiam diſcrimine prodit aliud, quia voluntas circa vniuerſalem rationem boni, appetitus verò circa particularem, ac determinatā boni ſenſibilis verſatur. Ecce quomodo ab intellectu differt ſubalterna differentia, atoma vero, ab appetitu, ſed vtraque ſimplici. Aliena ſunt hæc, à præſenti inſtituto, & quę dialecticorū captum ſuperant, neceſſitate tamen compulſi, vt argumenta ſolueremus, ea attulimus.

Ad poſtr. Poſtremum argumentum dialecticum eſt, hoc autem modo diluendum: definitur quidem indiuiduum, à Porphyrio per collectionem proprietatum, non quidem, tanquàm per propriam differentiam indiuidualem, nam cùm vnum per ſe ſit quodlibet determinatum ſingulare, ſimplex item eſt illius ſingularitas, vel indiuidualis differentia, & quidem ſubſtantialis modus ſuæ naturæ; cæterum cùm eiuſmodi ſit ſæpè nobis occulta, vtitur Porphyrius ſingularium proprietatum congregatione, quæ cùm indiuiduo communi conuertitur, & quælibet determinata collectio, cùm determinato indiuiduo, cuius eſt, præceptum illud poſtremum ab Ariſt. traditum 2. lib. poſteriorum reſolutionum cap. 8. & à nobis nuper expoſitum obſeruans: locum igitur tenent vnius ſimplicis differentiæ indiuidualis proprietates coniunctæ, per quas explicat indiuiduum; hoc igitur veram differentiam compoſitam non efficit, poſſibile ergo erit, ſpeciem definiri pluribus proprietatibus, aut etiam communibus accidentibus, quorum congregatio, cum ea conuertatur, & locū teneat propriæ differentiæ nobis occultæ, quam compoſitam eſſe impoſſibile reputamus.

QVAESTIO SEXTA.

Realis ne, vel ſolius rationis ſit compoſitio ſpeciei, ex genere, & differentia?

Notanda, vt ad ſtatum controuerſiæ perueniatur.

DE natura ſpecifica reali in primis intelligit titulus quęſtionis, dum ſciſcitatur, an eius compoſitio ex genere, & differentia ſit realis, vel rationis: Non de his ſpeciebus, quæ in entibus rationis excogitantur, in quibus, ſicut non reperitur aliqua entitas realis, nec locum habet realis compoſitio; ſed quemadmodum eiuſmodi entia, à ſolo intellectu excogitata ſunt, ſic genus, ac differentia earum, quare nec realis compoſitio, ex eis effici poteſt, de ſpeciebus ergo naturæ realis procedit controuerſia. Tituli explicatio. 146.

Sed compoſitio realis, de qua loquimur, duo poſtulat, requiſita quidem, & ſufficientia; primum eſt, quod componentia ſint realia, nā ex his, quæ talia non ſunt, nihil reale reſultare poteſt media compoſitione, quare nec realis eſſe poteſt compoſitio. Aliud, quòd realiter, aut ex natura rei ſint diſtincta, nam ſi ſolum per intellectum diſtinguantur, non realem, ſed rationis duntaxat compoſitionem efficient; etenim cum compoſitio ſit, quaſi multorum vnio, ex qua vnum quid reſultat, eo modo, quo componentia plura fuerint, compoſitionem Duo requiſita ad compoſitionem realem. 147.

nem efficere dicentur; ſi ergo ex natura rei nō ſunt plura, ſed vnum, nec erunt componentia, quare nec realis compoſitio, ſed rationis dumtaxat, ſi ſolum ab intellectu diſtinguantur: nam ſolum erunt plura ſecundum rationem, & hoc ſolum modo componentia, ex his autem duobus ad realem compoſitionem requiſitis, certum eſt primū concurrere in compoſitione ſpeciei ex genere, & differentia, cum certum ſit reales eſſe gradus naturæ per genus, & differentiam importatos, vt ſi de homine ſit ſermo, euidens eſt, reales eſſe gradus naturæ ſenſitiuæ, & rationalis, quos genus, & differentia eius important, vnde ex hac parte ſub dubium cadere non poteſt, quin realis ſit talis compoſitio. Ad ſecundā igitur conditionem reuocatur controuerſia, an videlicet gradus iſti realiter, aut ex natura rei ſint diſtincti, nā qualis fuerit diſtinctio eorum, talis erit compoſitio, hęc autem triplex eſſe dicitur, vna, qua diſtinguuntur aliqua, tanquàm vna res ab altera, vt Petrus à Ioanne: & hanc vocant realem ſimpliciter, altera qua diſtinguuntur res, & modus, qui nequit ſine re ipſa conſiſtere, eo ipſo quòd modus eius eſt, vel (vt Scoto, & alijs placet) qua diſtinguuntur duo aliqua, non in entitate, ſed in eſſentia, aut ratione formali, citra opus intellectus; quo pacto actionem, & paſſionē ſolent diſtinguere ante operationem quidem intellectus, ſed non tanquā duas entitates, ſi tanquā rationales formales, ex natura rei diuerſas; & propterea hanc vocant diſtinctionem ex natura rei potius, quàm realem. Tertia diſtinctio eſt, quàm rationis vocant quia non extat ante opus intellectus, aut rationis, ſed ab hac fit, inter ea, quæ ex ſe non ſunt diſtincta, qua diſtinctione ſeparare ſolent naturam vniuerſalem, à ſingularibus, aut quid ſimile.

Status controuerſię. 148.

Triplex diſtinctio.

Refertur prima ſententia diſtinctionem realem ponens.

Prima ſententia. 149.

IVxta hanc igitur triplicem diſtinctionem, tres quoque ſententias diuerſas reperio inter Doctores, prima tenet diſtingui realiter gradum naturæ genericæ à differentiali, eaſ[illegible]em diſtinctione qua partes diſtingui poſſunt, ita vt ſicut in genere phyſico diſtinguitur materia à forma, pariter in metaphyſico genus, & differentia, & ita videtur has partes diſtinguere Ariſt. 7. lib. Metaph cap. 10. text 33. hiſce verbis: *Sicut ſe habet definitio ad totā rem, ita partes definitionis ad partes rei*, & cap. 12. eiuſdem libri text. 42. genus, ait, comparari ad differentiam, ſicut potentiam ad actum eſſentialem, & ex vtroque teſtimonio deſumi poteſt primum argumentum pro hac ſententia. Species realis cuiuſlibet generis in ordine Metaphyſico, eſt natura realis, & non ſimplex, ſed compoſita, ergo eſt realiter compoſita, atque adeò reali compoſitione, quæ partes reipſa diſtinctas importat.

Secundò ſic arguo, ſi in compoſito phyſico, tot eſſent formæ, quot ſunt gradus ſpecifici, dubium nō eſt, quin iſti eſſent realiter diuerſi, ac illæ, nempe rationalitas ab animalitate, ſicut anima rationalis, ab anima ſenſitiua, nam quilibet gradus à diſtincta forma ſumeretur, ergo eſſet entitas diſtincta, diſtinctione ſaltem partiali, ſicut ipſæmet formæ, at opinio de pluralitate formarū in eodem compoſito probabilis eſt, ergo non minus probabile eſt, quod gradus iſti ſint re diſtincti; & eſto probabilis non foret, ſed ab eadem forma deſumantur, diſtingui nihilominus debent, ſicut operationes ab eis procedentes realiter diſtinguuntur, vt vegetatio, ſenſatio, & ratiocinatio, neque enim poſſibile eſt ab eadem entitate reali, ac ſimplici tam diuerſas operationes procedere, ſpirituales, & corporeas, ſenſitiuas, & his inferiores, perfectas demum, atque imperfectas.

II. Arg. 150.

Probatur tandem ex ſeparatione, nam quælibet differentia cuiuſlibet ſpeciei, abeſſe poteſt à genere, ſalua eius natura, & eſſentia, vt ab animali abeſſe poteſt rationale, ergo gradus huius differentiæ erit res diſtincta, à gradu generico. Quod hunc in modū corroborari poteſt: nam dū rationale coniungitur animali ad compoſitionem humanæ ſpeciei, aliquid reale denuo ei aduenit, quod ei prius non fuerat realiter coniunctum, vel nihil; & deſinente hac ſpecie, aliquid reale ei deeſſet, quod prius habebat, vel nihil, hoc ſecundum admitti non poteſt, cum ex aduentu eius ſpecies realis conſtituatur, quæ prius non erat, & per receſſum realis quoque ſpecies deſinat, quare neceſſarium eſt concedere primum: noua ergo entitas eſt differentialis gradus, & à gradu generico diſtincta. Hæc opinio attribui ſolet Ianduno 2. Metaph. q. 9. & iure attribuitur his, qui diſtinctas formas ſubſtantiales eidem compoſito concedunt, vt homini formam corporis, animam vegetatiuam, ſenſitiuam, & rationalem.

III. Arg. 151.

152.

Secunda.

Secunda opinio tenens hos gradus ſaltem ex natura rei eſſe diſtinctos.

SCotus vero in 2.d.3 q.1. & 7. Metaph. qu.
16 affirmat hos gradus ex natura rei eſſe
Secunda ſententia Scoti. diſtinctos, ſed neſcio an facile concedet
compoſitionem, ex natura rei efficere genus,
& differentiam in ſpecie, quia diuina attribu-
ta, vt bonitatem, & ſapientiam ponit, ex natu-
ra rei diſtingui in Deo, in quo non audet com
poſitionem ex natura rei admittere, propter
ſummam eius ſimplicitatem, ſed euidẽter (ni-
ſi ego fallor) ſequitur talem eſſe compoſitio-
153. nem ex conſequenti admittendam, quia duo
aliqua ex natura rei diſtincta nequeunt in vno
aliquo coniungi, niſi per compoſitionẽ, quid-
quid autem de compoſitione ex natura rei aſ-
ſerendum ſit apud Scotum, ſententiam eius de
diſtinctione gradus generici à differentiali ex
natura rei, ſequuntur Antonius Andreas in e-
odem lib. Metaphyſi. Ferrarienſis 1. lib. contra
gentes c.24. & 42. & noſter Fonſeca 2 lib Me-
taph. c.2. tex.11. libro etiam 4.c.2.q.4 ſect.3 &
l 3.c.7.q 3. ſect.3. ad ſecundũ, & probari poteſt
Probatur primo. primo, quia definitio realis ſpeciei, realis quo-
que cenſenda eſt, & cum contineat gradum rei
eſſentialem, neceſſe eſt diuerſas definitiones,
gradus quoque eſſentiales, atq; reales contine-
re, ſed gradus genericus habet diuerſam defi-
nitionem à differentiali, vt ſenſitiuus à ra-
tionali, ergo erit ex natura rei, ab eo diſtin-
ctus.

II. Secundò, quia gradus differentialis contra
hit, determinat, atque perficit genericum, non
quidem per intellectum, quia talis perfectio
non eſſet in re, ſed ſolum per intellectum, &
154. ens rationis, vnde etiam humana ſpecies com-
poſita ex differentia, & genere ens rationis eſ-
ſet, quæ non ſolum falſa, ſed abſurda ſunt: con
tractio igitur atq; perfectio, actus ſunt differẽ-
tiales, ex natura rei differentiæ conuenientes,
quod ſtare non poteſt, ſine diſtinctione eius
ex natura rei à gradu generico, cum idem ne-
queat ſeipſum eſſentialiter perficere, aut con-
trahere. Ad hæc, genus eſt extra rationẽ diffe-
rentiarum, quas neq; ipſum participat, neque
ab eis participatur, vt docuit expreſſe Ariſt 3.
Confirma. lib. Metaph. tex.10. & 6. lib. Topic. c. 3. extra-
neũ eſt igitur à differentijs, ſed vnũ eſſe extra-
neum ab altero, vt minimum importat diſtin
ctionem ex natura rei, ergo hoc ſaltem modò
155. diſtinguuntur genus, & differentia, ſi non
realiter.

Ad extremum Si rationale non eſſet diſtin- Probatur. III.
ctum ex natura rei ab animali, ergo neq; eſſet
diſtinctum ex natura rei ab equo, probatur
conſecutio, quia quo pacto aliqua ſunt idem
vni tertio, ſunt idem inter ſe, at rationale ex
natura rei eſt idem cum animali, & ex conſe-
quenti, hinnibile, cum eodem animali, ergo e-
runt idem ex natura rei inter ſe ſe, & ex conſe
quenti homo, & equus, ab eadem differentia
conſtituti.

Extrema ſententia, ſola ratione diſtinguens gradum genericum, & differentialem explicatur, ac præfertur cæteris.

EXtrema ſententia, nec diſtinguit hos gra-
dus, tanquàm duas res, vt prima, nec ex Tertia ſententia verior
natura rei, vt ſecunda, ſed ſolum benefi-
cio intellectus, &, vt aiũt, diſtinctione rationis 156
quàm tenet expreſſe D. Thom. in opuſculo de
ente, & eſſentia cap. 4. 7. Metaph. lect. 4. & 1.
part. quæſt 50 artic. 4 ad primum, & quæſt.
76. artic. 3 ad quartum, quem ſequuntur Her-
uęus quodlib. 1. q. 9 Greg. in 1. diſtinct. 38 & i-
bidem Gabr. cum reliqua turba nominalium,
Capreolus in 1. diſt 8. quæſt. 2. art. 3. Caiet. de
ente & eſſentia cap. 4. q 6 §. ad ſecundum du-
bium accidentium. Soncinas 7. lib. Metaph. q.
36 Iauellus ibidem q. 18. Niphus in elucida-
rio lib. 7. diſp. 15 ca 3. & 4. & diſp 17 c 3 Sotus
q. 1 vniuerſalium concl. 3. & q 3 art. 2. P. Tolet.
q 3 vniuerſalium fundam 2 & ex antiquiori-
bus ſcholaſticis Alex. Alenſis lib. 7. Metaph.
tit. 11. & tit. 43. & lib. 5. tit. 10. Durandus in 2.
diſtinct. 3. quæſt 2. num. 14. & eſt iam commu-
nis in ſchola, cæteriſq; longe probabilior, quã
propterea amplectimur.

Sed prius eam explicare oportet, deinde ra-
tionibus confirmare. Adnotandum igitur eſt
tribus modis accipi poſſe genus, & differenti- Nota ad explicationẽ.
am, primo vt ſunt in diuerſis ſpeciebus, atque
indiuiduis, vt animal in leone, & rationali, in 1.
homine, aut etiam in hoc leone, & in hoc ho- 157.
mine, qui hiſce ſpeciebus participant, quo pa-
cto ſub dubium cadere non poteſt, quin non
ſolum ex natura rei, ſed realiter diſtinguãtur,
nam aliam habet animal eſſentiam ſpecificam
in leone, ac in homine per coniunctionem cũ
diuerſis differentijs harum ſpecierum, per ra-
tionale enim diſtinguitur animal, quod eſt in

hominе, ab animali, quod eſt in æquo, aut leone, quod alterius eſt ſpeciei, propter has differentias diuerſas, quibus coniunctum eaſdem conſtituit ſpecies.

Nec ſolum diuerſam habet ſpeciem, ſed diſtinctam entitatem realē, ſicut ſpecies ipſæ in diuerſis indiuiduis exiſtentibus, atque etiam diuerſa earum indiuidua, diſtinctam habent entitatem realē, quare animal in vtriſque ex-
158. iſtens, diuerſum quoque realiter eſt.

Secundo modo ſumuntur, prout in eadem, ſpecie, aut in eodem indiuiduo ſunt, vt in homine, animal & rationale, aut in Petro, hoc animal & hoc rationale

Tertio, prout genus, non vt contractum in ſpecie, aut indiuiduo accipitur, ſed in co mmuni etſi pro vt extra rationem differentiarum eſſe dicitur & extra rationem quoque eius differentiæ, per quas contrahibile, eſt, & vtraque hæc conſideratio generis, ac differentiæ, metaphyſica eſt, ſub qua controuerſia procedit, an gradus naturæ genericę, quem importat, realiter, vel ex natura rei ſit diſtinctus, à gradu per differentiam importato, & ita realem cum eo compoſitionem efficiat ſpeciei, vel ſolum ſit ratione diſtinctus ab eo, nec realem compoſitionem efficiant, ſed ſolum per intellectum, vtrumque diſtinguentem, & ex vtroque ſic diſtincto ſpeciem componentem, & iſte eſt ſtatus quæſtionis, circa quam vidimus, quid diuerſi opinantes ſentiant, nam duæ priores ſententiæ diſtingui putant realiter, aut ex natura rei, tertia vero ſolum beneficio intellectus.

Obſeruat. II. 159. Aduertendum ſecundò eſt, diſtinctionem hanc, quā opiniones iſtæ ponunt, non eſſe phyſicam, ſed metaphyſicam, ſicut compoſitio ipſa ex genere, & differentia, non phyſica, ſed metaphyſica eſt, etenim apud phyſicum, aut naturalem philoſophum compoſitio ſpeciei ex materia, & forma ſubſtantiali, de eius potentia educta, per actionem naturalis agentis, fit, vt equus ex corpore, & anima ſenſitiua componitur, eiuſmodi autem partes phyſicæ compoſitionis, realiter eſſe diſtinctas citra dubium eſt, vnde & realem compoſitionem efficere, & compoſitio eiuſdem ſpeciei ex genere, & differentia, ſeu ex gradibus naturæ per genus, & differentiam importatis, non Phyſica, ſed metaphyſica eſt, & in phyſica fundatur in rebus materialibus, iuxta ordinem, ergo metaphyſicum, diſtinctio quærenda eſt, atq; etiā compoſitionis modus, & vtriuſq; notitia valde vtilis eſt, ad capiendam rationem generis, differentiæ, atq; ſpeciei in Logica, cū in eiſdem naturis vel naturarum gradibus, vt ab intellectu conſideratis, in ordine ad prædicationes fundentur ſecundæ intentiones prædicabilium: & ex earum diſtinctione per quam diuerſa prædicata diſtinguuntur, ordinationes prædicamentales fiant.

Obſeruandum eſt tertio, quod licet in Philoſophia non ſit euidens, imo neque apud o- Obſeruat. III.
mnes certum, vt in vno, eodemque compoſito phyſico, ſint plures formæ ſubſtantiales, quia & Scotus totales eas poſuit, vt in homine formam corporeitatis, & animam rationalem, & alij partiales ſaltem poſuerunt diſtinctas, pro diuerſis partibus, viuentis corporis, vt pro 160.
capite vna, pro manu altera, ſicque de reliquis: communis tamen ſententia vnam duntaxat in vno compoſito ponit, ita vt nec totales, nec partiales diſtinguat, vt in Petro ſolam animā rationalem, quam omnes gradus ſubſtantiales conferre docet, videlicet ſubſtantiæ, corporeæ, viuentis, ſenſibilis, & rationalis, quod ita receptum eſt, vt nemo ſit iam qui multiplicitatem formarum defendat, & quanquam non ſit logici munus id probare, tamen hac breui ratione id oſtendere libet: in homine (gratia exempli nam eadem ratio eſt in cæteris rebus) anima rationalis eſt forma ſubſtantialis, ergo confert corpori eſſe ſubſtantiale, ſed eſſe ſubſtantiale nullum eſt à parte rei, quod non ſit corporeum, aut incorporeum, ergo cum eſſe ſubſtantiale, quod anima tribuit corpori, in- 161
corporeum non ſit, quia non eſt angelicum, neceſſe eſt eſſe corporeum, corporeum autem eſſe non datur in rebus, niſi viuens, vel expers vitæ, at eſſe ab anima tributum expers vitæ eſſe nequit, cum anima ex ſe ſit forma viuentis, ergo erit eſſe viuentis, quod certum eſt in rebus non extare, niſi ſenſu ſit præditum vel ſenſu carens, vnde cum eſſe viuentis ab anima rationali collatum corpori, inſenſibile eſſe nequeat, erit neceſſario ſenſibile, quod non datur, niſi rationale, aut rationis expers, nec ſenſibile, quod tribuit anima rationalis, irrationale eſſe poteſt, fatendum eſt ergo eſſe rationale, vnde ſequitur apertè animam rationalē Petri tribuere corpori eius omnes hos grad⁹ videlicet ſubſtantiæ, corporeæ, viuentis, ſenſibilis, & rationalis, quare non eſt neceſſaria alia forma ſubſtantialis pro eis, vel aliquo horum conferendo, & ſi neceſſaria non eſt, ponenda non erit, cum nihil natura ſuperuaca-

neum efficiat, ab eadem igitur ſubſtantiali for-
ma prouenient omnes gradus generici, & ſpe-
cifici, vſque ad indiuidualem in quolibet com
poſito, aut indiuiduo Phyſicè conſtituto ex
materia & forma.

Probatur communis, & vera ſententia.

Probatur vera ſententia.
QVibus prælibatis, probanda eſt commu-
nis ſententia hoc modo, gradum gene
ricum diſtingui realiter, aut ex natura
162 rei ab ſpecifico, duobus modis intelligi po-
teſt, aut tanquam vniuerſale à particulari, vt
animal in communi ab homine, aut leone,
qui ſunt animalia in particulari, & iſte modus
diſtinctionis abſtraheret ab indiuiduis, & ab
exiſtentia, vel diſtinguerentur, vt duo gradus
indiuiduales, atq; exiſtentes, licet in eodem in-
diuiduo, vt in Petro hoc animal, & hoc ratio-
nale, ſed neutro modo diſtingui poſſunt, er-
go ſolum ab intellectu diſtinguuntur: proba-
tur minor, primo, quod non diſtinguantur re-
aliter, aut ex natura rei, tanquam vniuerſale à
particulari, propter duo. primum, quia non
163. datur vniuerſale ante opus intellectus ſed ab
eo fit, ex quo euidenter ſequitur, nihil diſtin-
gui ab altero, tanquam vniuerſale à particula-
ri citra opus intellectus, quare nec realiter, ne-
que ex natura rei, ſed ſola ratione diſtinctum
erit genus à differentia, ſi tanquam vniuerſale
à particulari diſtingui debet. Poſtremum, quia
vniuerſale non diſtinguitur ab indiuiduis, aut
ſpeciebus, in quibus eſt, niſi ſola ratione, vt ſu-
perius efficaciter oſtendimus, genus igitur, neq;
ab ſpeciebus, nec à differentijs ex natura rei
diſtingui poteſt, tanquam vniuerſale à parti-
culari, abſtrahens à particularibus, atq; etiam
ab exiſtentia.

Probatur alia pars.
Nunc autem probandum eſt, quod nec di-
ſtinguatur realiter, aut ex natura rei tanquã a-
164. liquid ſingulare, & actu exiſtens, à ſingulari a-
lio, & actu exiſtenti, vt in Petro hoc animal, &
hoc rationale, & probatur primo: quia in vno
indiuiduo non datur niſi vna differentia indi-
uidualis, contrahens omnes gradus genericos,
ac differentiales, vſq; ad vltimam ſpeciem, ergo
neq; ieunt gradus ipſi contracti plus inter ſe di
ſtingui, quam quilibet eorum a differentia in-
diuiduali per quã cõtrahitur, ab hac autem di-
ſtingui realiter, aut ex natura rei repugnat, ſi-
cut repugnat diſtingui ſpeciem ab indiuiduis,
ergo nec inter ſe ſe diſtinguũtur, probatur pri-
mum antecedens: nã genus non deſcendit ad
indiuidua, niſi medijs ſpeciebus, vt animal
non deſcendit tanquam genus ad Petrum, &
Ioannem, niſi medio homine, cuius duplex
eſt ratio: prior, quia genus, vt genus proximè
eſt in potentia eſſentiali, vt per differentias eſ-
ſentiales perficiatur, atque compleatur, quas 165.
abſque dubio reſpicit tanquam primos actus,
ergo non eſt capax indiuiduationis, niſi prius
per has differentias determinatum, ſed deter-
minatio eius eſt conſtitutio ſpecierum, ergo
prius quam ad indiuidua deſcendit, determi-
natur ad ſpecies, quibus proinde medijs in-
diuidua reſpicit, à ſola ergo indiuiduali dif-
ferentia contrahente ſpeciem atomam, contra
huntur gradus omnes generici, ac differentia-
les, & ſingulares fiunt, à qua non poſſunt reali-
ter, nec ex natura rei diſtingui, ſicut nec diſtin
guitur ſpecies atoma, quã proximè contrahit.
erunt ergo idem realiter inter ſe ſe, atq; etiam
ex natura rei cũ ſint eidem realiter cũ aliquo
tertio, nẽpè cũ indiuiduali differẽtia. Probatur
rurſus idẽ antecedens, quia ſicut ſpecies atoma
ordinatur cum differentia indiuiduali, vt ho-
mo cum ſingularitate Petri, pari ratione ſupe-
riores gradus generici, ac differentiales, ita vt,
ſicut homo non eſt determinabilis, niſi per il-
lam, pari ratione, nec ſuperiores gradus ad e-
andem ſpeciem atomam, & indiuidua deſcen-
dere poſſunt, niſi per intermedios, vt ſubſtan-
tia non deſcendit ad viuens, niſi per corpus, & 166
hoc non ad ſẽſibile, niſi medio viuenti, nec a-
nimal, ad Petrum niſi per hominem, & de pri-
mo ad vltimum omnes fiunt indiuidui media
ſpecie atoma: ex quo planè ſequitur, à ſola eius
differentia indiuiduali contrahi omnes, nec
ponendas eſſe ſingulas differentias indiuidua
les pro ſingulis gradibus, aut differentijs, ſed
eandẽ ſufficere ad determinandũ omnes, à qua
cum non ſit reipſa, aut ex natura rei diſtincti,
neq; inter ſe diſtinguuntur.

Secunda ratio probans eandẽ ſententiam
eſt, quia omnes gradus generici, ac differentia
les ſumuntur, ab eadem entitate rei, & in ea-
dem entitate fundantur, imo ab eadem eſſen-
tia, citra opus intellectus indiſtincta, ergo &
ipſi eadem entitas ſunt, nec poſſunt diſtingui 167
eſſentialiter, aut citra opus intellectus: antece-
dens notum eſt, nam ſpecifica natura, & quod-
libet eius indiuiduum, vt homo, Petrus, aut Io
annes, eadem entitas realis, ac phyſica ſunt.
ex materia, & forma compoſita, nec plures ha
bens formas, per quas conſtituantur, & à qui-
bus

bus poſſit deſumi diſtinctio ex natura rei eorundem generum, ac differentiarum, ſed ab vna, eademque forma omnes recipit, ergo nō eſt à quo diſtinguantur per diuerſas entitates, aut eſſentias ex natura rei, cum à fundamento phyſico habeant, quidquid entitatis, & eſſentiæ habent.
III. ratio. Probatur tandem ex anima rationali, & quacunque alia ſubſtantiali forma, in qua reperimus hos gradus genericos, & differentiales, ſub vnitate eiuſdem entitatis, & eſſentiæ: nam in anima rationali Petri reperim⁹ gradum genericum ſubſtantiæ, corporis, vitæ, ac ſenſus, cum tamen ipſa eadem entitas ſit ſimpliciſſima, & eandem eſſentiam ſpecificam & indiuidualem habeat, vnde ſolus intellectus eoſdem gradus diſtinctos efficit, ergo in ſpeciebus, atq; indiuiduis pariter ſunt eadem entitas, eadem eſſentia Metaph. ita vt non habeant, à quo diſtinguantur citra opus intellectus eos ſeparantis.

Qualis nam ſit diſtinctio rationis, qua diſtinguitur genus à differentia.

168. SEd ſi ita eſt, vt communis tenet ſententia, quam ſequimur, quod genus, & differentia, aut gradus naturæ quos importāt, nec re ipſa, nec ex natura rei diſtincti ſunt, ſed à ſolo intellectu diſtinguuntur, neceſſe eſt explicare qualis ſit diſtinctio rationis, per quam diſtinguuntur, vel quonam modo ab eo ſeparantur.

Duplex diſtinctio Prior. Duplex ſolet diſtinctio rationis deſignari, in ſchola præſertim D. Thom. vna eſt, quam intellectus quaſi ex officio efficit, eam nō exigente natura rei, ſed cum ſit penitus eadem, duplicem conceptum eius format, & iuxta illos diuerſas ei denominationes attribuit, quāuis nullam entitatem, nullum vè naturæ gradum, vnus conceptus contineat, quem non cōtineat alter: gratia exempli, Petrum concipit duplici conceptu, & vnum attribuit alteri, vel potius eundem Petrum, per vnum conceptum à ſe intellectum ſibimet concepto per alterum attribuit, conferens eiſdem conceptibus denominationes prædicati, ac ſubiecti, &
Exemplū. propoſitionem ex eis conſtituens (quam identicam vocant) vt Petrus eſt Petrus, per quam declarat non diſtingui à ſe ipſo, & hęc diſtinctio appellari ſolet rationis ratiocinantis, vt ſignificetur, præter officium rationis diſtinguentis nullam aliam cauſam, aut fundamentum in ea efficienda reperiri.

Poſterior. 169. Alia eſt diſtinctio rationis quaſi ad petitionem partis facta, ab intellectu, hoc eſt, re ipſa circa quam fit quaſi exigente, aut poſtulante, quæ licet ſit vna, & indiſtincta formali diſtinctione, quaſi virtute cenſetur diſtincta, in quantum plures continet rationes, plures vè gradus ſub eadem entitate, aut eſſentia, quæ vt cognoſci à nobis valeat, partitione, aut diſtinctione intellectus indiget in diuerſos gradus, aut diuerſa prædicata, & propterea diſtinctio hæc rationis ratiocinatæ vocatur, vt explicetur, non ex ſolo officio intellectus fieri, ſed
Exemplum circa fundamentum eam poſtulans. quod proinde ratio aſſumit, vt circa ipſum diuerſa ſeparans ratiocinetur, vnde habet, vt fundamentū quaſi ratiocinatum, ſeu officio intellectus diſtinctum appelletur,
170 gratia exempli, actio & paſſio idem motus ſunt, non ſolum ſpecie, ſed etiam numero, qui tamen ab agenti egreditur, & in paſſo recipitur, vnde vtramq; rationem egreſſionis, & receptionis habet, ſub vnitate tamen, & indiſtinctione ex natura rei, ſed ſolū virtuali quadam ratione diſtinctam, ſed vt natura eius melius à nobis capiatur, petit, vt quaſi in plures conceptus diuidatur quorum vnus eundem motum, vt egreſſum, ab agenti contineat, non vt receptum in paſſo, ſed ſub hac ratione formali receptionis, ab altero repræſentetur, & ecce diſtincta duo prædicamenta actionis, & paſſionis, non ex natura rei, ſed diſtinctione ſolius rationis, non tamen ſolum ratiocinantis, ſed ratiocinatæ, hoc eſt, ratiocinantis ſupra rem, in qua fundamentum eſt talis diſtinctionis, quia ſua virtute continet vtramque rationem, non tamen actu, ſeu formaliter diſtinctam, ſed (vt ſic loquantur) diſtinguibilem ab intellectu, quod eſt quadam ratione virtuali, ante opus eius diſtingui, formaliter tamen officio eiuſdem intellectus: & talis eſt diſtinctio, qua diſtinguuntur genus, & differentia, ſeu gradus naturæ, quos important, nam in qualibet ſpecie, & in quolibet eius indiuiduo continentur, ſub vnitate eiuſdem entitatis, atq; eſſentiæ, quam vt definire, ac per definitionem capere poſſimus poſtulat in plures conceptus, quaſi partiales diuidi, ita vt per vnum repræſentetur gradus communis, aut genericus, & per alterum ſpecialis, aut differentialis, & ex vtroque ſic diſtincto, componit intellectus definitionem, atq; ſpeciem, 171
vt in eadem entitate, & natura Petri, reperitur natura ſenſitiua, & rationalis ſub eadem entitate, & eſſentia, quam vt explicemus, & intel-

liga-

ligamus, quaſi poſtulat ipſa partitionem, ac diſtinctionem plurium conceptuum, ſe repræſentantium ſecundum diuerſos gradus, ita vt per vnum repræſentetur, vt ſenſitiua perfectibilis per rationalem, & per alterum, vt rationalis, ſe vt ſenſitiuam perficiens, & ecce tibi gradus in genericum & differentialem diſtinctos ab intellectu, non ex ſolo eius officio, ſed quaſi ad petitionem partis, hoc eſt, talem diſtinctionē poſcente re ipſa, vt explicari à nobis, & intelligi poſſit.

Explicatur qualis ſit compoſitio ſpeciei ex genere & differentia.

Explicatur cōpoſitio generis & differentiæ.
172 SI verum eſt, ac neceſſarium, vt in principio huius controuerſiæ oſtendimus, & à cūctis admiſſum, compoſitionem realem non eſſe poſſibilem inter ea, quæ nec realiter, nec ex natura rei ſunt diſtincta, euidenter ſequitur, quod ſi genus, & differentia, aut gradꝰ naturæ, nō diſtinguūtur vllo ex his modis, vt iam probauimus, efficere non poſſe realem cōpoſitionem, ſed quemadmodum diſtinguūtur ſola ratione, ſic etiam ſola compoſitio rationis, ac diuerſorum conceptuum eiuſdem rei ab intellectu formatorum conſtitui, ex eis poterit, ita vt idem intellectus, qui diſtinguit conceptum generis, vt naturæ perfectibilis, & conceptum differentiæ, vt perficere potentis ſub eiſdem rationibus, eos in vnū cōiungat, & cōpoſitionem efficiat ei per ſimilē, quæ fieret ex eiſdem gradibus, ſi realiter, aut ex natura rei diſtincti forent, vnde ſicut diſtinctio generis, & differentiæ, rationis eſt, habentis tamen in re ipſa fundamentum, ita cōpoſitio rationis ſit, habens in re fundamentum. Cæterū, quia conceptus intellectus duplex eſt, formalis vnus, qui non eſt aliud, quā qualitas quædam ab intellectu formata gradū genericū, vel differentialē repræſentans, & obiectiuus alter, qui eſt ipſemet gradus, ſeu ratio repræſentata per formalem, explicare oportet ex quibus nam intellectus talem efficiat compoſitionem ſpeciei, tanquam ex genere, & differentia, ex formalibus, an ex obiectiuis? Et certum eſt apud omnes, ex formalibus non fieri, cū iſti ſint qualitates, & accidentia, non ſolum ad aliā ſpeciē, ſed ad aliud ſæpe prædicamentū pertinētes, valde diuerſum ab ſpecie, & à prædicamento eius, nam ſæpe compoſita ſpecies ſubſtantia eſt, & aliquando accidens, valde diuerſum. Sunt præterea formalis conceptus diuerſæ entitates, & non habentes ordinem potentiæ, & actus, vt in compoſitionem alicuius entis per ſe venire poſſint, quare ex eis, nequit compoſitio ſpeciei quæ vnum per ſe eſt fieri, qua propter ex ſolis obiectiuis fit, qui ſunt gradus naturæ per conceptus formales repræſentati, vt contrahibiles, & contrahentes, ſeu per modum actus, & potētiæ, vt ſic compoſitio ex eis facta, ſit per ſe, & ſpecies cōpoſita per ſe vnum, ex eo ꝙ ſe habet vt eſſentialis potentia, & vt eſſentialis actus, ex quibus ſequitur, hāc compoſitionē ſpeciei ex genere, & differentia, nihil reale, aut intrinſecum in naturis rerum ponere, vt in homine, aut leone, ſed ſicut, a ſola ratione, & intellectu fit, qui nihil reale, aut intrinſecum in rebus ponere poteſt, ex eo quod eas ſic, vel aliter intelligit, ſic ordinat, vel componit, ita ſolam denominationē extrinſecam in eiſdem naturis ponit.

Duplex intellectus concept.

173.

Obiectio.
174 Sed ſi ita eſt, dicet aliquis, quod compoſitio Metaphyſica ex genere, & differentia realis nō eſt, ſed rationis, nec reale aliquid vel intrinſecum in naturis rerum, circa quas fit, ponere poteſt, ſequitur planè, reperiri poſſe in Deo, abſq; præiudicio ſummæ ſimplicitatis, & immutabilitatis, quod cum planè falſum ſit, quia nullus ferme in ſchola reperitur, qui eam Deo attribuere audeat, falſum quoque erit, quod non ſit realis, vel certè trepidantes, vbi non eſt timor, negant omnes in Deo, nō eſſe ſimilem compoſitionem, & abſq; vllo fundamento eam à Deo excludunt. Reſpondeo, quod licet verum ſit compoſitionem tantum rationis eſſe, & nihil reale in naturis rerum ponere, merito eam in Deo ponere non audent, ſed Deum incapacem prorſus talis compoſitionis, atque imperfectionis iudicant, huius autem incapacitatis, duplex eſt ratio ſatis efficax (vt interim alias minoris momenti omittā) prior eſt, quia genus, & differentia, ex propria natura imperfectionem important, vt non ſolum limitatum naturæ gradum deſignent, ſed non includentem alterum, nam vt Ariſtoteles, & omnes tenent, genus extra rationem differentiarum eſt, repugnat autē in Deo reperiri gradum naturæ, quem non ſolum, vt limitatum, ſed vt extra rationem concipiamus aliorum, quæ ſunt in natura diuina, immenſitate eius id nō permittente, ergo repugnabit, quòd conceptum generis, ac differentiæ poſſimus in Deo concipere.

Vltima ratio.
Ratio poſterior (niſi ego fallor) efficacior eſt, quia conceptus genericus, duo habet ſibi intrin-

intrinſeca, primum, quod multis ſpeciebus ſit communis, ſecúdum, quod eiſdē ſit vniuocus, ſed non eſt poſſibile formare in Deo talē conceptum, ergo nec genus, & differentiam reperire, ex quibus componatur, probatur minor, conceptus de Deo formatus nequit eſſe communis pluribus ſpeciebus, quæ ſint Dij, cum conſtet euidenter plures, Deos repugnare, ſolum ergo poterit eſſe communis pluribus ſpecie diuerſis, hoc eſt Deo, & creaturis, ſed etiam repugnat, reſpectu horum eſſe vniuocum, ergo pariter repugnabit eſſe genus, minorem veram eſſe profitentur omnes, ſed probatur efficaciter. Deus ab intrinſeco eſt ens vel ſubſtantia habēs eſſe à ſe, creatura verò nō à ſe, ſed ab alio, ille habet eſſe per eſſentiam, hæc per participationem, & attributionem ad Deum, quibus proinde repugnat omnis conuenientia vniuoca, ergo, & conceptus communis, qui ſit eorum genus.

Diluuntur argumenta prioris ſententiæ.

Ad I prioris ſentētiæ 176 AD primum argumentum, ex vtroque teſtimonio Ariſt. deſumpto reſpondeo genus, & differentiam ad ſimilitudinē materiæ, & formæ diſtingui, non ex natura rei ſed per intellectum, & rurſus ad ſimilitudinē earum concurrere ad compoſitionem ſpeciei Metaphyſicæ, ab intellectu factam: ſimilitudo autem in eo conſiſtit, quod ſicut materia eſt potentia realis per formam tanquam per actum, determinata ad compoſitionem realem ſpeciei Phyſicæ, ita genus eſt gradus quidam naturæ realis ab intellectu conceptus, per modum determinabilis, ac perfectibilis per gradum differentialem, quem, ſicut actum determinantem concipit, vnde ſicut materiam concipit genus, & differentiam ſicut formam ſic autem concepta, ac diſtincta coniungit eo modo, ac materia coniungitur formæ, per actionem naturalis agentis, & ſicut ex harum coniunctione fit realis compoſitio Phyſica, pariter ex coniunctione generis, cum differentia, fit compoſitio Metaphyſica, non tamen realis, ſed rationis, probat, itaque argumentū, ex vtroque teſtimonio ſimilitudinem generis & differentiæ, cum partibus rei Phyſicis, ſimilitudinem quoq; vtriuſque partis Metaphyſicæ ad ſpeciem comparatæ, cum partibus Phyſicis comparatis ad rem Phyſicam, quam componunt, ſed diſtinctionē realem, aut ex natura rei non probat: vnde ſimilitudines explicatæ conueniunt generi, ac differentiæ, vt ratione ſolum diſtinctis, quare ſolam compoſitionē rationis efficiunt. Et dum dicitur ſpeciē Metaphyſicam eſſe naturā realē, diſtinguendum eſt, nā ſi pro fundamento accipiatur, verū eſt, ſi autem prout ex cōpoſitione generis, ac differentiæ reſultat, non eſt quid reale, ſed rationis reperto fundamento in re, itaq; reales ſunt cōceptus animalis, & rationalis, ſed non ſunt diſtincti, niſi per intellectum, ac propterea non componunt realiter ſed ſecundum rationem, & ideo ſpecies Metaphyſica, vt ex eorum compoſitione reſultat, non eſt reale quid, ſed a ratione fabricata.

Secundum argumentum procedit ſuppoſita illa ſententia de pluralitate formarum in eodem compoſito, quam nec, admittimus, nec vllo modò probabilē eſſe, ſuo loco oſtendem⁹, ſuppoſito autem quod vna tantum ſit forma, negandum eſt diuerſas operationes vitæ, ſenſus, & intellectus nō poſſe ab eadē anima ſimpliciſſima procedere, nam licet vna ſit, eminētem tamen virtutem habet eliciendi omnes illas operationes, medijs potentijs diuerſis, non ſecus ac forma ſolis virtutem habet eminentem producendi qualitates diuerſas ſpecie, licet ipſa ſimplex ſit & ratio vtriuſque eſt, quia in rebus ſuperioribus, ac perfectioribus vnitæ ſunt virtutes, quæ in rebus inferioribus, atque imperfectioribus reperiuntur diſperſæ, & ideò ab vna, eademq; forma prodire poſſunt effectus omnes, qui a diuerſis inferioribus procedūt. Nec refert ex his operationibus, quaſdam eſſe ſpirituales, & quaſdam corporeas, quia & anima rationalis ſub eminentiori gradu habet eſſe formaliter ſpiritualem, atque etiam formam corporis, quæ tribuit ei eſſe corporeum, cum cæteris gradibus, vſque ad atomam ſpeciem, quos intellectus, ſicut in ea, ſic in compoſito, ab ea cōſtituto ratione diſtinguit. Ad II. 177

Tertium argumentum ſolam habet apparentiam, quia cum genus, non ſit ſeparatum à differentijs, nec diſtinctum, vt vniuerſale à particularibus, ex natura rei, ſed ſolum per conſiderationē intellectus, illud conſiderantis, non conſideratis differentijs, vnde ſolum per intellectum cenſetur illi coniungi differentiæ, ac de nouo aduenire, aut ab eo ſeparari, & non ex natura rei, ideòque talis aduentus, ac ſeparatio non arguit diſtinctionem realem, aut ex natura rei, ſed ſolius rationis, ſecus foret, ſi abſque interuentu rationis, id contingeret. Ad III. 178

Argu-

Argumentis poſterioris ſententiæ occurritur.

Ad I. poſterioris ſententiæ.

179 PRimum argumentum, hac diſtinctione diluitur, eſſentia rei bifariam ſumi poteſt aut pro entitate reali, in qua fundãtur diuerſa prædicata eſſentialia, quæ in eadem re diſtinguit intellectus, & in qua fundatur Metaphyſica compoſitio generis, & differentiç, quã ex eiſdem conceptibus efficit: aut pro definitione, ſeu re compoſita ab intellectu ex genere, & differentia, quam vocamus ſpeciem Metaphyſicam, & ſub acceptione priori realis ẽſt ſub poſteriori vero ab intellectu fabricata, ſuppoſito fundamento reali, quare ſolum probatur virtualis diſtinctio ex natura rei, quæ fundamentum eſt formalis diſtinctionis, & conſtitutionis, eiuſdem eſſentiæ Metaphyſicç quam, eodem fundamẽto ſuppoſito, efficit intellectus: negandum igitur eſt definitionem dari ante operationem intellectus, aut eſſentiam Metaphyſicam, ex genere, & differentia compoſitam, cum definitionis compoſitio opus ſit intellectus, à quo ſolo partes definitionis, & ſpeciei Metaphyſicæ diſtinguũtur, & cùm hæc ita ſe habeant, dicendum eſt, ante opus intellectus eandem habere eſſentiam gen⁹, differentiam, & ſpeciem, cùm non niſi in indiuiduis, atq; in diſtincta reperiantur, eùm fundamento tamen diſtinctionis, & ex conſequẽti negandum eſt, diuerſas habere eſſentias ex natura rei, vt contendit argumentum, niſi forte accipiantur, in indiuiduis diuerſæ ſpeciei, in quibus, nec genus datur, nec differentia ante intellectum, ſed diuerſa eſt natura generica in eis, per differentias indiuiduales, & realiter diſtincta, vt iam vidimus, diſtinguitur que, tanquam diuerſa entitas, quæ fundamentum eſt diuerſorum prædicatorum, & differentiarum, quæ ab intellectu diſtingui poſſunt.

Ad II. rio.

Secundum argumentum contendit, genus ex natura rei perfici per differentiam, & per eandem contrahi, quia ſi ſolum per intellectum hæc contingerent, non verè contraheretur, nec perficeretur, ſed totum hoc eſſet eius rationis. Cui reſpondeo, quod cum non ſint ex natura rei diſtincta genus, & differentia, ſed ſolum per intellectum, non determinatur, non contrahitur, non perficitur genus, per differentiam, niſi ſecundum rationem: neque mirum eſt, ſi concedamus hanc contractionem, & perfectionem nihil in natura ipſa intrinſecum ponere, ſed ſolam denominationem extrinſecam: nam Metaphyſica ſpecies, præter fundamentum realis entitatis, nihil aliud reale importat, ſed ſicut ab intellectu componitur, ita dicitur ab eo fabricata, quæ non ſolum abſurda non ſunt, ſed vera, ac neceſſaria potius, ſi compoſitio Metaphyſica intelligatur, iuxta quam concedendum eſt, genus, & differentiã, non ſolum pro ſecundis intentionibus, ſed etiam pro realibus conceptibus, vt inter ſe diſtinctis, quid rationis eſſe, ſicut diſtinctio ipſa à ratione eſt, qua ſublata, nec genus, nec differentiam reperies, ſed quandam ſimplicem entitatem, quæ fundamentum eorum eſſe poteſt & ſi ab intellectu ſolum diſtinguuntur, nõ niſi per intellectum dicetur, vnum eſſe extra rationem alterius, quia quę diſtincta non ſunt nec ſe excludere, neque includere poſſunt, niſi prius diſtinguantur, & iuxta modum diſtinctionis iudicandum eſt de modo incluſionis aut excluſionis.

Extremum argumentum ex eadem doctrina ſoluitur, gen⁹ enim, vt animal nõ eſt, quid tertium, reſpectu rationalis, & irrationalis, niſi per intellectum, hoc eſt, vt abſtractum, & conſideratum, vt præciſum ab eis, cum ex natura rei ſit realiter diſtinctũ in qualibet ſpecie, & in diuiduo, ſicut realiter eſt contractum, vnde non ſequitur rationale, & irrationale, eſſe idẽ inter ſe, ex eo quod non ſit quælibet diſtincta à genere in communi conſiderato, quo pacto ſola ratione ab vtroque diſtinguitur, bene enim ſtat, duo aliqua realiter diſtingui inter ſe ſe, quæ idem ſunt ſecundum rationem, cum tertio, ſolum ab eis ratione diſtincto, vt Petrus & Ioannes diſtinguũtur realiter, & tamen sũt idem cum homine in communi conſiderato, quia non eſt quid tertium reale, ſed ſolum ſecundum rationẽm.

QVAESTIO SEPTIMA.

Vtrùm ſuperior differentia in inferiori claudatur, ac de illa enuncietur?

Differentiæ acceptiones traduntur.

QVAESTIONIS titulus cogit, diuerſas differentię acceptiones prius explicare,

quam ad controuerſiam deueniamus, ex quarum explicatione conſtabit etiam, in quo nā ſit ponenda. Duobus modis differentia accipitur, materiali, & formali: materialis eius conſideratio eſt, vt non minus quam ſpecies ipſa, quam conſtituit, importat, hoc eſt genericum, & differentialem gradum, vt rationale, prout contractam à ſe animalis naturam, & ratiocinandi principium, & iuxta hanc acceptionem citra controuerſiam eſſe apud Ariſtotel. Diu. Thomam, & omnes, conſtitutum relinquimus, non ſecus differentiam genus actu claudere, ac genus ipſum ſua poteſtate differentias omnes, & cum generica natura gradus omnes ſuperiores complectatur, vt animal ſentiendi, viuendi, corporeitatiſque gradus, planè colligitur, inferiorem differentiam cunctas ſuperiores includere, materialis tamen incluſio hæc eſt, cum ſit ratione materialis ſignificati Formalis acceptio differentiæ eſt, pro eo dumtaxat gradu, cuius ratione genus cōtrahit, & vna cum illo ſpeciem conſtituit, vt ſi rationale pro ſolo ratiocinandi principio accipiamus, quod formale eius ſignificatum eſt, cuius virtute genus determinat, eique, tanquā formalis ſpeciei pars copulatum, eam componit, non ſecus, ac diſtinguimus album, dicentes, corpus quidem, & albedinem importare, tanquam ſubſtratum, & connotatum illud, hanc verò tāquàm formam, cæterùm ſi formaliter accipiatur, ſolam albedinem, in quo ſenſu Ariſt. cap. de ſubſtantia propoſitionem illā ſatis notam protulit, album ſolam qualitatem ſignificat, cæterum quamuis ita explicanda ſit formalis acceptio differentiæ, non eſt idem, vt plerique Dialecticorum putant, differentiā formaliter accipere, & in abſtracto eam ſignificare, ita vt materialiter accipiatur ſemper in cōcreto ſignificata, dùm rationale dicimus eſſe hominis differentiam, formaliter verò ſub nomine abſtracto rationalitatis, vnde quæſtionem eo eſſe referendā arbitrantur: vtrùm differentia inferior in abſtracto ſignificata claudat abſtractas, etiam ſuperiores, de illaque enūcientur vere, dum dicimus rationalitas eſt ſenſibilitas: plura enim concreto formaliter ſumpto, abſq; dubio conueniunt, quæ repugnant formę illius in abſtracto ſignificatæ: album enim formaliter ſumptum imprimit ſpeciem ſui in oculo, non albedo, calidum formaliter calefacit, non calor, itaque album ſolam albedinem de formali ſignificat, ſed in concreto, aut per modum inhærentis: rationale formali modo

Dupliciter vſurpatur differētia.

2.

3.

ſumptum officium differentiæ exercere valet, genus diuidere, ſpeciemque conſtituere, differre facere, illudque eſſe, quo ſpecies genus excedit, quæ ei repugnant in abſtracto ſignificatæ, in concreto igitur accipienda eſt, nā de abſtractis minor longè difficultas foret, ſed præcisè, vt principium dumtaxat ratiocinandi importat, atque ita ſe habet, ac ſi nihil aliud clauderet, & eo modo eam accipit titulus quęſtionis, in eoque controuerſiam ſitam eſſe oſtēdit, an ſuperiores ſub eiuſmodi formali præciſione claudere in ſuo conceptu valeat, ita vt de illa enuncientur: dum exempli gratia, ſic loquimur, rationale formaliter eſt ſenſibile, ſenſibile eſt corporeum, &c.

Quæ dubiam quæſtionem faciunt, & prima ſententia conſtituitur.

Vtramque controuerſię partem dubiam ſatis reddit Ariſtoteles, diuerſis ſuæ doctrinæ locis, quibus modo vni, modo alteri fauere videtur, affirmatiuæ quidē 7 Met. text. 43 vbi docēs, modum inueniendi propriam cuiuſque rei definitionem, tria aſſerit. Primum atomam differentiam ſuperiores claudere, atque idcirco nihil referre, ſiue ponātur omnes in definitione, vel ipſa ſola. Secundū eā eſſe totam rei ſubſtantiā, qua propter poſita in definitione, non licere ſuperiorum aliquā adiungere abſq; nugatione, qualis procul dubio cōmitteretur, ſi ſic hominē definiamus, homo eſt animal rationale ſēſibile. Poſtremū, ad inueniendā propriam, vltimamq; differentiam, diuidendā eſſe ſuperiorem per duas oppoſitas & per ſe differētias inferiores, vt bipedem per fiſſos, & non fiſſos pedes habentem, nam fiſſos habere pedes, ait, Ariſtoteles, bipedis per ſe differentia eſt inferior, cum fiſſio pedis, ſit quædam pedalitas. Ex quocūque horum trium efficaciter ſequitur, differentiam inferiorē ſumptam formaliter ſuperiores claudere, ex primo quidē, quia dum differētia in definitione collocatur, formaliter accipitur, ſic autem collocata ſuperiorum vices gerit, pro eis definitionem ſimul cum genere complēs, ergo formaliter eas importat. Ex ſecundo etiam idem infertur, nam ſi ſuperiores non clauderet, quo nam modo tota rei ſubſtātia eſſe poſſet. Sed ex poſtremo efficacius: nam ſi ſuperior differentia in duas oppoſitas diuiditur inferiores per ſe, ſequitur euidenter de vtraque formaliter prędicari, nam in diuiſione formali ſuperioris in inferiora, diuiſum formaliter continetur, in quo-

Ratio dubitandi ex Ariſt.

5.

quolibet membro diuidenti, ac de illo prædi-
catur, vt ſi ſubſtantiam diuidis in corpus, &
ſpiritum, verum eſt, corpus formaliter eſſe ſub-
ſtantiam, atq; etiam ſpiritum, ita igitur faten-
dum erit ſenſibile diuiſo in rationale, & irra-
tionale, rationale formaliter eſſe ſenſibile, at-
que etiam irrationale: quod vſque adeò verũ
eſt, vt in abſtracto affirmet Ariſtoteles, ſuperi-
orem de inferiori enunciari differentia, in
ea propoſitione, fiſſio pedis eſt pedalitas, fiſſio
6. enim pedis inferior differentia eſt, pedalitas,
vel peditas, quæ abſtracta ſunt bipedis, diffe-
rentia ſuperior, tantundẽ igitur cenſendũ erit
de hac propoſitione, rationalitas eſt ſenſibili
tas & ſimilibus, neq; aliter nugatio cõmittere-
tur in definitione, addita ſuperiori differentia
poſt inferiorem, vt contendit Ariſtoteles, niſi
quia in inferiori formaliter includitur.

I. Probat. Sed efficax ratio, eãdem partem corroborat,
nam rationale formaliter ſumptum eſt ſubſtã-
tia, erit igitur corporea, cum nõ ſit ſpiritualis,
viuens etiam ac ſenſitiua, quapropter claudet
eiuſmodi omnes quæ ſunt ſuperiores eius dif-
ferentiæ, idque euidenti hoc ſyllogiſmo infer-
tur, omnis homo formaliter, & per ſe eſt ſenſi-
bilis, & omnis homo per ſe, & formaliter eſt,
rationalis, ergo per ſe, & formaliter rationale
eſt ſenſibile, vtraque pars antecedentis vera eſt
verum igitur erit conſequens quod differentiã
7. ſuperiorem de inferiori per ſe, & formaliter
enunciat.

II. Probat. Secundo, differentia non eſt conceptus ſim-
plicior genere ſupremo, quod ex alijs non eſt
compoſitum, ſed ſimplex cum ſit, diuiditur in
differentias, atq; in conceptus earum reſolui-
tur, ergo non repugnat ſimplicitati differen-
tiæ inferioris, vt in conceptum ſuperiorum,
ac proprium reſoluatur, quod eſt, eas claudere
formaliter. Et certè ſi id verum non eſſet, fie-
ret, differentiam eſſe conceptum ſimpliciter
ſimplicem, atque in plures conceptus irreſolu-
bilem; quod eſt eſſe actum purum, non admix
tum potentiæ, ſoli naturę diuinę conueniens;
infertur item eſſe vnum de primis, vt aiunt,
prædicatis, quæ nullũ ſe ſuperius habent vni-
uocum, qualia ſunt decem ſuprema genera,
nam ſi ſuperiorem differentiam non claudit,
haud dubium, quin nec ſuperiora genera, qua
propter nullũ de ea ſuperius prædicatũ enun-
ciabitur.

8. Pro hac ſententia referuntur in primis, ex
antiquioribus, Albertus, & Boetius, atq; etiam
Themiſtius. 1. poſt, cap. 12. refertur etiam no-
minalium turba, qui non minus conſtituunt
rectam lineam differentiarum, quã generum,
& ſpecierum, nec minus formalem prædica-
tionem ſuperiorum differentiarum, de infe-
rioribus, quam generũ de ſpeciebus. Soncin.
7. Metaphyſic. quæſt 37. eam, ait, ſe exercitij
gratia defendere, quanquam oppoſita ei ma-
gis placeat. Doctor Canterus, in expoſitione
huius capitis tanquam antiquorum commu-
nem ex profeſſo tuetur, Magiſter Soto, nõ lon-
gè eſt ab hac ſententia, cap. de genere, quęſtio-
ne vnica ad 3. vbi ſuperiores differentias de in-
ferioribus, prædicari, ait, eſſentialiter media-
te, hoc eſt ſenſibile, de rationali mediante ho-
mine.

Pars negatiua præfertur.

VT autem intelligamus, quantum Ariſt. 9.
faueat negatiuæ ſententiæ, quæ tenet
inferiorem differentiam non claudere
formaliter ſuperiores, illud tanquam certum
fundamentum, cui innititur ſtatuere oportet,
eandem eſſe controuerſiæ rationem de gene-
re, ac ſuperiori differentia, an in inferiori in-
cludatur, vel non, nam differentia ſuperior,
ad eſſentiam generis pertinet, cum genera in-
termedia ſpecies ſint ſubalternæ, ijs differen-
tijs conſtitutæ, gratia exempli: corporeum
formaliter pertinet ad eſſentiam illius ſpeciei
ſubalternæ, quam poſt generaliſſimum ſub-
ſtantiæ corpus appellamus, item differentia
viuentis formalis ratio conſtitutiua eſt ſecun-
dæ ſpeciei ſubalternæ, quæ viuens appellatur,
ſimul autem, cum viuenti ſpeciem ſubalternã
animalis differentia ſenſibilis conſtituit, cum
ergo ſpecies iſtæ ſubalternæ, genera ſint ad in-
feriora comparatæ, ſequitur, ſuperiores diffe-
rentias, ad vltimam eſſentiam eorum ſpecta-
re, vnde ſequitur euidenter, in quocunq; cor-
poreum clauditur, formaliter corpus ipſum
(quod genus eſt) claudi, in quocunque ſenſibi-
le, etiam animal; quemadmodũ citra dubium
eſt, de quocunque prædicatur formaliter ra-
tionale, prędicari etiam formaliter hominem,
cuius differentia cõſtitutiua eſt. Ex quibus pla-
nè colligitur, ſi verum eſt, ſuperiorem diffe-
rentiam, de inferiori formali prædicatione
enunciari, verum eſſe per euidentem conſe-
quentiam, genus ipſum eodem pacto ſe habe-
re, quapropter ſi verum eſt, rationale formali-
ter eſſe ſenſibile, veriſſimum eſt, eſſe formali-
ter animal.

Quibus ſic ſtatutis expreſsè docet Ariſt. ge-

nus neque in conceptu differentiarum inferio-
rum, per quas diuiditur, atque ad conſtitutio-
nem ſpeciei trahitur, claudi, neque de illis per
ſe, & formaliter prædicari, ſed extra earum ra-
tionem eſſe; ac vice verſa differentias ipſas, ex-
tra rationem generis, ergo à fortiori intelli-
gendum eſt, idem de ſuperioribus differentijs
ſentire, cum inferioribus compararis, vtrumq;
oſtendunt verba illa. 4. topicorum. cap. 2. lo
co 18. ſcripta, quæ ſic habent: *Omne, quod parti-
cipat genus, vel ſpecies, vel indiuiduum eſt, diffe-
rentia autem, neque indiuiduum, neq; ſpecies, ma-
feſtum igitur, quoniam non participat genus diffe-
rentia, quare neq; impar ſpecies erit, ſed differen-
tia, quoniam non participat genus.* Et loco. 22. nõ
longè à fine eiuſdem capitis, his verbis docet
ſecundum: *de pluribus enim genus quam differen-
tiam opportet dici, & non participare differen-
tiam.* Tertio etiam Metaphyſic. text. 10. hæc
habentur non minus expreſſa verba: *Non eſt
autem poſsibile, neque ipſum vnum, entium eſſe ge-
nus, neq; ipſum ens, neceſſe etenim eſt, vniuſcuiuſq;
generis differentias, & eſſe, & vnam quamque
vnam eſſe, impoſsibile vero eſt, aut ſpecies generis
de proprijs differentijs prædicari, aut genus abſque
ſuis ſpeciebus, quare ſi vnum, vel ens genus eſt, nul-
la differentia, neque vnum, neque ens erit.* Hæc
Ariſt. in quorũ expoſitione egregie, D. Thom.
idem fundamentum confirmat lectione. 8.
eiuſdem libri hiſce verbis: *Genus per ſe ſumptum
non poteſt prædicari de differentia, prædicatione
per ſe, quia differentia non participat genus, vt di-
citur in 4. topicorum, neque etiam differentia per-
tinet ad rationem generis, ergo nullo modo per ſe
genus prædicatur de differentia.* Eandem men-
tem Ariſtotelis explicans D. Thomas, opuſcu-
lo. 42. capit. 1. eadem fere verba repetit: *Dif-
ferentia non participat genus, quia, cum dico ratio-
nale, ſignifico aliquid, quod habet rationem, neque
eſt de intellectu rationalis, quod ſit animal, &c.*
Conuincit eandem veritatem, euidens ratio,
11. quia genus, & differentia ſecundum forma-
lem rationem accepta, ſe habent tanquam
contrahens, & contrahibile, tanquam actus,
& potentia in ordine Metaphyſico, ſed extra
rationem actus, vt ſic eſt potentia, atque vice
verſa extra rationem formalem contrahentis
eſt contrahibile, igitur non ſe includunt: nam
ſi in ratione illius formali eſſet, contractum
per ipſum, & nõ contrahibile diceretur, & bis
poneretur genus in definitione ſpeciei, per ſe
quidem ſemel, iterumque in conceptu diffe-
rentiæ clauſum, quod abſque nugationis vitio
non eſſet. Ex hoc ergo fundamento, planè
elicitur, inferiorem differentiam acceptam
formaliter non claudere ſuperiorem, vt ratio-
cinatio eiuſmodi conuincit: illud, quod non
eſt formaliter homo, non eſt formaliter ra-
tionale, ergo id quod non eſt formaliter ani-
mal, non eſt formaliter ſenſibile, ſed rationa-
le non eſt formaliter animal, ergo neque for-
maliter ſenſibile, vel ſenſitiuum, & ſic de cæ-
teris ſuperioribus differentijs. Fundamentum
hoc attingunt explicant & confirmant Aui-
cen. 5. Metaph. cap 5 circa medium, Ferrar. 1.
contragent. cap. 17. §. conſiderandum, Iauel-
lus. 3 Metaphyſic. quæſt. 2. Niphus lib. eodem
diſputat. 2. Scot. 1 poſt. quæſt 23. Sonc. 4 Me-
taphyſic. quæſt. 20. & eſt communi conſenſu
ſcholæ receptum, nec ſolum eo, licet validiſ-
ſimo negatiua corroboratur pars, ſed pluribus
alijs, ex quibus duo ſunt præcipua: primum
differentiæ ſunt primo diuerſæ, non ſecus ac 12.
ſuprema genera, hoc eſt ſe ipſis, & non per
alias differentias, niſi quis vellet, in proceſſum
infinitum incurrere, oppoſitum autem ſequi-
tur, ſi inferior differentia clauderet formali-
ter ſuperiorem, ergo falſum id reputandum
eſt. Etenim ſi ſuperiores differentiæ, in infe-
rioribus eſſent formaliter incluſæ, conueni-
rent rationale, & irrationale ſub conceptu ſu-
periori, quidditatiuo ſenſibilis, alijs igitur
oporteret differentijs ab ea cõuenientia eſſen-
tiali ſeparari, & non ſe ipſis, cum repugnet ra-
tione eiuſdem conuenire vniuoce, ac differre;
formali item ratione compoſita eſſet, quæli-
bet vltima differentia, ex conceptu ſuperiori,
& proprio. Ad extremum differentia inferior,
& ſuperior ſunt conceptus diuerſi, ex diuerſis
perfectionis gradibus eiuſdem formæ deſum-
pti, vt rationale, & ſenſitiuum ab eadem ani-
ma, vt ſenſitiua eſt, & vt rationalis accipiun-
tur: ſed anima in quantum rationalis non eſt
ſenſitiua, licet re ipſa vtrumque gradum im-
portet, ergo, & ſi re ipſa rationale ſit ſenſiti-
uum, nequaquam tamen ſecundũ conceptum
rationalis præciſum. Pro hac ſententia ſtare,
in primis videntur vniuerſi auctores nuper re-
lati, tenentes differentiam non claudere for-
maliter genus cum Ariſt. & D. Thom. ſed eam
expreſsè profitentur Scotus, in 4. diſtinction.
11. quæſt 3. §. ad rationes. Capreolus in 1. di-
ſtinctione. 8. quæſt. 2. in ſolutione tertiæ pro-
bationis. 5. argumenti Scoti, Cardinalis To-
let. cap. de ſubſtantia, quæſt. 1. dub. 2 Merca- 13.
tus 1. poſt. capit. 4. quæſt. 2. in ſolutione ad 3.

Doctor

Doctor Fonſeca. 5 Metaph. cap. 28. quæſt. 18. ſect. 1 quam ego non ſolam, vt alteram probabiliorem, ſed vt veram amplector, eamque efficaciter ſatis corroboratam cenſeo. Quapropter ad ſoluenda argumenta oppoſita procedendum erit.

Ad teſtimonium Ariſtot.

Teſtimonium inprimis Ariſtot. egregiè exponunt D. Thomas, in commentarijs illius, & Scotus, loco nuper indicato, vbi illud etiam à ſe fuiſſe expoſitum teſtatur in commentarijs Metaphyſicæ, (quæ idcirco dubium eſſe non poteſt edita ab eo fuiſſe) mentem igitur Ariſt. ſic exponunt, quaſi ex compoſito grauiſſimi Doctores, vt duobus modis rem quampiam definire docuerit, vel ſupremo genere cunctiſque, vſque ad vltimam differentiam in definitione poſitis, vel ſolo genere proximo, cùm atoma differentia, cuius ea fuit fundamentalis ratio, quia cum differentiæ ſint vltimi gradus, ſubalternas ſpecies (quæ genera ſunt intermedia) complentes, ſimul cum ſupremo genere ſufficienter exprimunt profectò intermediorum rationem, atque adeò completam definitionem, & cum in proximo genere intermedia, cum ſuis differentijs claudantur, tantundem efficit, cum ſola vltima differentia, ac ſi deſignarentur omnes; & hæc eſt cauſa, ob quam, ſi poſt vltimam differentiam, aliqua ex intermedijs deſignetur, inutilis ſit repetitio, vt ſi dicas hominē eſſe animal, rationale, ſenſitiuum, ſufficienter enim clauduntur ſuperiora genera, atq; intermediæ differentiæ in proximo genere, atq; ea propter, abſque nugationis vitio nō repetuntur, & hoc eſt ait, Scotus, quod Ariſt. innuere voluit, dum protulit vltimam differentiam eſſe rei ſubſtantiam, vel definitionem, non quod ipſa, ſine genere definiti eſſentiam explicare valeat, nam ſi ita eſſet redundaret genus, & rurſus, abſq; nugationis vitio in definitione, nō liceret illud apponere, etenim ſi ſola differentia atoma ſpeciei eſſentiam explicaret ſufficienter, gradū generis ſimul, cum proprio exprimens, vtrumque illarum euidenter eſſet admittendum, quod cum perſpicue ſatis conſtet eſſe falſum: liquet eum nō eſſe ſenſum Ariſt. Præterquam, quod ſibi plane contrarius foret, cum in eodem capitis contextu doceat, apertè neceſſarium eſſe genus in definitione collocari, vel ſupremum, cum differentijs vniuerſis, vel cum ſola atoma proximum. Germanus igitur ſenſus illius eſt, differentiā eſſe ſubſtantiam rei, vel eſſentiam completiue, hoc eſt, genere preſuppoſito, quod contrahit ipſa, completā definitionem claudere. Et iuxta hunc ſenſum facile intelligitur, quid ſibi voluerit Ariſt. dum rurſus aſſeruit definitionē eſſe ex differentijs rationem, hoc eſt formale complementū ei eſſe à differentijs collatū, vna quidem, vel pluribus, nihil enim refert plures, vel vltimā ſolam deſignare, dūmodo ſimul cum primo, vel proximo deſignētur genere: & cū à formali, ac præcipuo denominatio ſit accipienda, iure optimo appellatur definitio ex differentijs ratio.

Vt autem plenius capiantur hæc, obſeruare iterum oportebit, genus, & differentiam, vt ſuperius attingimus, partem dumtaxat ſpeciei de formali importare, vt gradum naturæ ſenſitiuę genus animalis, gradum vero naturæ rationalis differentiam hominis; cæterum quia à tota rei ſubſtantia accipiuntur, inconcreto, ac per modū habentis ſignificantur, vt etiam de ſpecie enunciari valeant; itaque vtramque ſpeciei partem, vtrumque continet, diuerſa tamen ratione, genus quidem tanquam totum potentiale, ac ſecundum modum ſubſiſtentis, vt ſubſtantiua illius prædicatio indicat, differentia vero per modum, veluti alteri adiacentis, cum adiectiuo ſignificetur nomine. Ex quibus primo intelligitur, nec genus per ſe, ſed neque differentiam, vtramque ſpeciei partem ſufficienter claudere, vt oportet ad definitionem conſtituendam, & idcirco neutrum ſine alio definire ſpeciem poſſe, ſed neceſſarium eſſe, vtrumque ſimul deſignare. Secundo intelligitur vltimam differentiam non eſſe totā rei ſubſtantiam, vel definitionem, niſi completiuè, hoc eſt, genere ſuppoſito, definitionem, & ſubſtantiam complentem, vt bene Scotus explicauit. Tertio intelligitur abſque nugationis, vel inutilis repetitionis vitio, vtrumque ſimul in definitione collocari, quia abſque dubio gradum alterius neutrum continet diſtinctè, & formaliter, vti neceſſarium exiſtimatur ad complementum definitionis. Infertur quarto, quamlibet aliam differentiam intermediam, poſt atomā adhibitam, vitioſam, & nugatoriam definitionem reddere, vt bene adnotauit Ariſtot. in eadem hominis definitione proferens exemplum, in qua ſimile committeret vitium: qui poſt quam aſſeruit, eſſe animal fiſſos habens pedes, bipedem ſuper adderet, quæ intermediæ differentiæ locum habet, cum fiſſos pedes habere, ſatis exprimat, cum eſſe bipedem.

Notab. I.

14.

15.

16.

Poſtremò obſeruare oportet; duplex Notab. II.

eſſe

eſſe diſcrimen nō paruum, inter differentiam,
concreto, vel abſtracto nomine ſignificatam,
vt nomine rationalis, vel rationalitatis (exem-
pli gratia) primo quidem, nam in concreto
vera differentia eſt, quæ licet partem dumta-
xat importet, ex modo tamen ſignificandi,
quandam habet rationem totius, quod adeò
neceſſarium eſt, vt nec definire ſpeciem, nec
de ea enunciari poſſet, niſi eo modo ſignifica-
ta: quapropter dum abſtracto ſignificatur no-
mine, nō eſt differentia, ſed differentiæ prin-
cipium, ſpeciem non definit, nec de ea verè
enunciatur, nec enim verè diceretur, hominē
eſſe rationalitatem, vel animalitatem, nec ve-
17. rum eſt, ſic de homine enunciare, homo eſt
rationalitas: quidquid enim modum habet
partis, vel principij, nunquam de re integra,
atque completa, enunciatur.

Diſcrimen ſecundum ex primo oritur, dif-
ferentiam propter modum ſignificandi con-
cretum, vtramque ſpeciei partem ſuo modo
ſignificare, ſi vero abſtractū habeat modum,
præciſum gradum vltimum, & eum quidem
nō tanquam differentialem, ſed tanquam dif-
ferentiæ principium; eiuſmodi autē ſatis per-
ſpicue in primis indicant, differentiam infe-
riorem in abſtracto ſignificatam ſuperiorem
nō claudere, nec veras eſſe ſimiles enunciatio-
nes, rationalitas eſt ſenſibilitas, eſt corporei-
tas: nam principium differentiæ formaliter
diſtinctum eſt à principio generis, ergo illud
non claudit formaliter, ſed vbi principium ge-
neris non continetur, repugnat principium
intermediæ differentiæ contineri, à qua con-
18. ſtituitur: nam vbi principium ſentiendi non
eſt, nec ſenſibilitas eſſe poteſt. Nomine igitur
abſtracto ſignificatis differentijs, cùm ratione
ipſa ſignificandi pugnat, vt ſuperior in infe-
riori claudatur, vel de ea enuncietur, atque
ex his etiam elicitur germanus ſenſus illius
Ariſtotelicæ propoſitionis, fiſſio pedis eſt quę-
dam pedalitas, in qua videtur abſtractam dif-
ferentiam ſuperiorem, de inferiori enunciaſſe,
ſi nuda verba inſpiciamus, cùm longè diuerſa
ſit illius mens, vt bene D. Thomas, & Scotus,
vbi ſupra, qui vnanimi conſenſu docent, non
efficere formalis prædicationis ſenſum, ſed eo
verbo voluiſſe Ariſtotelem oſtendere, fiſſos
habere pedes eſſe differentiam inferiorem per
ſe diuiſiuam pedalitatis, & non per accidens,
quemadmodum implume, vel alatum, vt abſ-
tracta nomina oſtendunt, atque idcirco iuxta
hunc modum diuidendi differentiam ſuperio-
rem in oppoſitas, & per ſe inferiores, proce-
dendum eſſe, in inueſtigand , & inuenienda
quidditatiua cuiuſque rei definitione. Nec ta-
men differentiæ ſuperiores, ratione ſui in in-
feriores diuiduntur, ſed virtute generis, quod
tanquam ſpeciem ſubalternam conſtituunt,
ſed neq; adhuc genus, ſi propriè loquendū eſt,
in differentias diuiditur, ſed per differentias in
ſpecies, vnde non ſequitur de differentijs, tan-
quam de membris diuidentibus enunciari,
ſed de ſolis ſpeciebus, ergo ex vi huius diuiſio-
nis, non eſt neceſſarium, ſuperiores differen-
tias, vel genera de differentijs inferioribus
enunciari.

Ad extremum, adnotata omnia planè infe-
runt, veriſſimam eſſe noſtram ſententiam,
nempè inferiorem differentiam formaliter
conſideratam, non claudere in ſuo præciſo
conceptu ſuperiorem: nam etiamſi in concre-
to ſignificaretur, præciſum gradum, ſpeciem
ſimul cum generico componentem, ac defi-
nientem, de formali importat, qui cum ſit ab
eodem generico diſtinctus, eum non claudit,
atque adeò, neque ſuperiorem differentiam,
quæ ad formalem conſtitutionem illius ſpe-
ctat; & vt rem, hoc verbo complectamur, præ-
ter argumenta in confirmationem illius pro-
ducta, hoc eſt, efficaciſſimum ducens euiden-
ter ad impoſſibile. Superiores differentiæ im-
portantur formaliter in proximo genere, cùm Efficaci argumento probatur.
animal ſit formaliter ſenſitiuū, & corporeum,
ſi igitur continentur formaliter in differentia
inferiori, ſequitur nugatoriam eſſe definitio-
nem, ex proximo genere, & vltima differen-
tia conſtructam, cùm bis repetantur, videlicet 19.
in genere ipſo, ac differentia inferiori; propter
ea oppoſita ſententia, & à doctrina Ariſt. bene
intellecta & à veritate aliena eſt.

Oppoſita argumenta ſic erunt ſoluenda.

Primum argumentum facilem habet ſo- Solutio primi argumenti.
lutionem, ſi intelligamus, ſubſtantiam
geminam acceptionem habere; nam vel
accipitur ſecundùm totum ambitum, vt ab ac-
cidēti condiſtinguitur, in qua acceptione par-
tes, & quamlibet incompletam ſubſtantiam
comprehēdit, vel ſtrictius pro completa dum-
taxat; tunc igitur rationale, & quælibet alia
differentia ſubſtantialis, verè eſt ſubſtantia,
ſub latiori illa ſignificatione deſumpta, nō ta-
men prædicamentalis, quæ genus eſt ſupremū
eius prædicamenti, vnde cum hæc ſit, quæ per
oppoſi-

oppoſitas differentias corpoream, & incorpoream diuiditur, non colligitur, claudi eas in conceptu inferioris differentiæ.

Syllogiſmus autem conſtitutus, formam quidem, & figuram habet, & euidenter infert
20. concluſionem in veritate ſtare, cùm præmiſſis, non tamen in modo per ſe, cuius ea eſt ratio, quia ex virtute formæ ſyllogiſticæ, ſolùm habetur extremitates viciſſim de ſe prædicari, ſi prædicantur de medio, propter euidens illud principium, quæcunque ſunt eadem vni tertio, ſunt idem inter ſeſe: cæterũ eundem continere prædicationis modum concluſionem, cum præmiſſis, non eſt neceſſarium, in ſecunda præſertim figura, ad quam prædictus ſpectat ſyllogiſmus, vt hoc exemplo oſtenditur, omne animal rationale eſt ſubſtantia, omne animal rationale eſt riſibile: ergo riſibile eſt ſubſtantia. Ecce vbi præmiſſæ ſunt propoſitiones per ſe in primo modo, concluſio verò, nec formalis eſt, nec per ſe, ſed materialis eſt, & quaſi per accidens: nam riſibile niſi pro ſubſtrato accipiatur, non eſt ſubſtantia, ſed ſub naturali potentia, in ſecunda ſpecie qualitatis: vnde ſequitur, in prædicto ſyllogiſmo non eſſe addendam particulam per ſe, alioquin continget, antecedens eſſe verùm pro vtraq; parte, conſequens verò planè falſum, aduerſus bonæ argumentationis leges. Ad formam igitur argumenti dicimus, ex vi illius ſyllogiſmi colligi prædicationem ſuperioris differentiæ de inferiori, non eſſe formalem, & per ſe, ſed quaſi materialem, & per accidens, qualis eſt ea, in qua de eadem differentia enunciatur genus: accidentalis namque prædicatio, vt ſuperius attigimus, duplex eſt, vna, in qua prædicatum accidens eſt, ſubiecto inhærens, vt ſi dicas hominem eſſe album, altera, in qua licet ſubſtantia ſit, nõ minus, quàm ſubiectum, extra eſſentiam tamen, vel conceptum illius, quapropter in modo ſe habẽdi comparatione illius, accidenti valde ſimile eſt: prędicatio igitur generis de differẽtia inferiori, vel differentiæ ſuperioris de eadem, ſi formaliter accipiatur falſa eſt, ac diſparata, ſi materialiter vera quidem, modum tamen accidentalem ſortitur, & ad prædicabile quintum refertur, vtriuſque exemplum habes, in ijs enunciationibus, rationale eſt animal, rationale eſt ſenſibile.

21. Ad poſtremum. Poſtremum argumentum conuincit, differentiam formaliter conſideratam eſſe conceptum ſimplicem, eo modo, quo in creaturis ſimplex inueniri poteſt, carentem videlicet, compoſitione ſimili, multũ tamen potentiæ, & imperfectionis habentem ex conditione intima creaturæ, ex ratione item partis componentis, atq; ex comparatione etiam, ad actum exiſtentiæ, qui cum extra eſſentiam creatam ſit, intrinſecam potentiam ſibi correſpondentem in eadem eſſentia poſtulat, his igitur de cauſis differentialis conceptus, ab actu puro longiſſimè diſtat. Confirmatio deniq; ſic ſoluitur. Eſſe primum prædicatum, duo importare, poſitiuum vnum, nempè ſupremum eſſe, ſcilicet de vniuerſis prædicamenti ſui in recta linea prædicamentali poſitis enunciabile, negatiuum alterum hoc eſt, non habere ſuperius ſe prędicatum vniuocum, conceptus igitur inferioris differentiæ præciſus, licet nullum ſuperius prædicatum habeat, caret conditione poſitiua, cùm non ſit ſuperior vniuerſis alijs 22.
prædicatis, eo autem deficiente, repugnat eſſe vnum de primis prædicatis.

QVAESTIO OCTAVA.

Sit ne in vniuerſum perfectior differentia genere, quod determinat.

Tituli explicans.

1. GEnus prędicamentale per oppoſitas differentias diuiſum, ad ſpecies conſtituendas diuerſę perfectionis deſcendit, cum inæqualis ſint nobilitatis differentiæ ipſæ conſtituentes, ex generibus autem intermedijs, quæ ſpecies ſubalternæ vocantur, per differentias oppoſitas conſtitutæ, notum eſt vnam eſſe altera nobiliorem, vt ſpecies viuentis, non viuente, ac viuentis ſenſibilis plantis nobilior eſt, vndè ſi differentiæ nobilioris generis, cùm minus nobili genere conferantur, citra dubium eſt nobiliores eſſe, eiuſmodi ſunt differentiæ viuentis, ad genus non viuentium comparatæ, ſenſibilis item, ad genus inſenſibilium, atq; idcirco id in controuerſiam non vocamus, ſed titulus quæſtionis, differentias vnum, atque idem genus diuidentes, cum eodem genere conferens ſciſcitatur, an neceſſarium ſit illud perfectione ſuperare, vel contingere poſſit, quaſdam adeò eſſe imperfectas, vt perfectionem proprij generis non pertingant.

Opinio negans quamcunq; differentiam eleuare genus.

Sententia Oñæ. MOderni quidam, de quorum numero eſt Magiſter Oñ1, cap. præſenti, quæſt. 1. art. 5 cùm alijs, qui eum ſequuntur, quadā diſtinctione præmiſſa reſpondent, inter d fferentias eiuſdem generis, aliæ
2. ſunt, illud ad altiorem gradum naturę eleuantes, vt differentia rationalis, genus animalis eleuans ad gradū naturæ rationalis, quæ longè ſuperat ſenſibilem, cætera alia, ſic genus determinant, vt non ad altiorem gradum eleuent, ſed intra eundem, ſpecies ſub eo conſtituant, huius conditionis ſunt differentiæ omnes ſenſibiles ſub genere animalis, atque etiam differentiæ angelorum, in quibus non eſt vlla differentia, gradum ſpiritualis, aut intellectualis naturæ eleuans ad altiorem alium, ſed perfectiſſimus, cum ſit in tali ordine per differentias minoris perfectionis determinatur ad conſtitutionem ſpecierum.

Fulcitur autem hæc ſententia duplici argumento 1. quidem: nam perfectior gradus naturæ, radix eſt perfectioris operationis; ergo
3. differentia illa, quæ ad perfectiorem operationem, vel modum ſaltem operandi, genus non eleuat, illud ad perfectius eſſe non eleuare certiſſimum eſt, ſed multæ ſunt differentiæ, huius conditionis, vt ſenſibiles omnes, atque angelicæ: ergo eiuſmodi non ſunt genere ipſo nobiliores, nec enim aliam operationem ſenſitiua nobiliorem habent irrationalia, neque angeli ab ea, quæ eſt ſine diſcurſu intelligere in genere ipſo importata; ergo differentiæ iſtæ, minus nobiles ſunt.

Secundo, experientia teſte didicimus, quædam eſſe animalia, & non pauca, adeò imperfecta, vt pluribus ſenſibus ſint ab ipſa natura deſtituta, vt de talpis, oſtreis, ac ſanguiſugis conſtat, quæ vix vno, aut altero ſenſu vtuntur, in quibus minus perfectum reperiri gradum ſentiendi genericum, nemini poteſt eſſe dubium; ergo nec dubitare licet plures eſſe differentias, ſicut in genere animalis, ita in cæteris, genere ipſo ignobiliores.

Poſtremo confirmari poteſt eadem ſententia, quia nobilior eſt modus prædicandi naturæ genericæ, quam differentialis, ergo nobilior eſt etiam modus eſſendi, quem prædi-
4. catio ſequitur, in quid enim enūciatur genus, in quale differentia, & modus ille ſubſtantialis eſt, hic verò accidentibus valde ſimilis, natura ergo generica, quæ fundamentum eſt nobilioris prædicationis, nobilior erit per ſe loquendo differentiali, quaſi per accidens autem
5. continget oppoſitum, in differentijs genus ad nouum aliquem, atque altiorem gradum eleuantibus, qualis ſola videtur eſſe differentia rationalis; nam huius generis reliquæ, & aliorum omnes intra eundem naturæ gradum genus contrahunt.

Improbatur præcedens ſententia, & oppoſita, vt Ariſtotelis, & D. Thom. probatur.

HAEc tamen poſitio noua eſt, & ſingularis, nunquam in ſcholis audita, principijs Ariſtotelis, doctrinæ D. Thomæ, & veritati planè aduerſa: principium eſt enim apud Ariſt per ſe notum. 8. Metaph. c. 5. text. 10. ſpecies rerum eſſe ſicut numeros, qui per additionem vnitatis ſupra rationē genericam conſtituuntur. Verba Ariſt. ſunt: *Nam, & definitio numerus quidam eſt diuiſibilis, & quemadmodū de numero ablato, aut addito aliquo, ex quibus numerus eſt, non eſt amplius idem numerus, ſed diuerſus, etiam ſi minimum auferatur, aut addatur, ita nec definitio erit amplius, ablato aliquo aut addito, &c.* In numeris autem iuxta hanc ſimilitudinem id reperimus, quod à nemine negatur, nempè vltimam vnitatem numerum perficere, quanquàm in opinione adhuc ſit poſitum, accipiatur nè ab ea ſola ſpecies, vel forma numeri, vel ab vniuerſis, etenim ſecunda primæ addita binarium efficit, tertiā ſi addideris, ternarium cōſtitues, & ſic de reliquis: ſed differentia quælibet addita generi ſimilitudinem habet, cùm vltima vnitate in omnibus, hæc eſt enim, quę ſpeciem primo perficit, hæc etiam, quæ ſpeciem ſoluit ſi varietur, hæc demum, quæ genus ipſum determinat, quemadmodum vltima vnitas determinat præcedentes, ergo ex propria conditione perfectior eſt gradu generis, ſecundum mentem Ariſt. & certè ſi perfectiſſimum, quòd eſt in ſpeciebus, gradus eſſet genericus, nō erit vna ſpecies eiuſdem generis nobilior altera, cum verum ſit, quòd abſolutiſſimum eſt, cunctis eſſe commune, & in minus perfecto diſtinguantur, quemadmodum in aperto eſt, vnum hominem non eſſe in eſſentialibus cæteris nobiliorem, licet ex parte corporis maiorem habeat nobilitatem, quia anima corpore perfectior, cunctis eſt ſecundùm ſpeciem communis, ceſſat igitur numerorum ſimilitudo ab Ariſt. intenta, ſi quidem

Reijcitur prædicta ſententia.
6. Ariſtot.
7.

ſi quidem ſpecies numeri vna, propter additionem vnitatis, alia eſt nobilior.

Quòd planè D. Thom. docet in 2. diſtinctione. 13 quæſt. 1. art. 6. ad 1. quæſt vnica de ſpiritualibus creaturis, articul. 8 ad 9. 1. part.
9. quæſt 50 art. 4. ad 1 & quæſtion. 75. art. 7. ad 2. quibus locis conſtanter affirmat differentiam ex ſe, genere eſſe nobiliorem, quòd ſatis eſſet, vt in cunctis generibus intelligeretur, id eſſe verum de mẽte illius, cùm id, quod per ſe conuenit, in cunctis reperiatur, ſed in primo, ac vltimo loco expreſſit maiorẽ hanc nobilitatem etiam retinere, in illis adhuc, quæ ad altiorem naturæ gradum genus non eleuant, ſed intra eundem determinant, ad conſtitutionem ſpecierum. Vt conſtet falſitas præfatæ poſitionis, verba primi loci eiuſmodi ſunt: *Differentia non eſt nobilior genere, ſicut natura vna eſt nobilior altera, vel ſicut forma vna nobilior eſt alia, quia dif-*
10. *ferentia nullam formam dicit, quæ implicite in natura generis nõ contineatur, ſed dicitur genere nobilior, ſicut determinatum in determinato, & per hunc modũ habere intellectũ ſic, eſt nobilius, quàm habere intellectũ ſimpliciter, & habere ſenſum ſic, quam habere ſenſum ſimpliciter, &c.* Locus autẽ poſtremus de angelis loquens, hæc verba continet. *Differentia ſpecifica vltima eſt nobiliſſima, in quantum eſt maximè determinata, per modum, quo actus eſt nobilior potentia. ſic autẽ intellectuale non eſt nobiliſſimũ, quia eſt indeterminatũ & commune ad multos intellectualitatis gradus, ſicut ſenſibile ad multos gradus in eſſe ſenſibili. &c.*

I. Ratio. Triplicem rationem ex verbis D. Thomæ,
11. colligo, quæ prædictam poſitionem falſitatis conuincunt, prima eſt, differentia, vel ad perfectiorem gradum naturæ genus eleuat, vel intra eundem contrahit, prioris exemplum continet rationale, genus animalis ad ſuperiorem gradum eleuans, & de ijs differentijs apertum eſt (ipſis adhuc aduerſarijs concedentibus) gradu ſui generis eſſe nobiliores, quia altiorem naturæ gradum continent; ſed idem cenſendum eſſe de poſterioribus ſic oſtendo: quia determinatum perfectionis gradum, intra eiuſdem naturæ genericæ ambitum important, vt differentiæ equi, leonis, atq; elephantis, idcirco diuerſæ ſunt intra ambitum naturæ ſenſitiuæ, quia quælibet importat gradum ſentiendi ſpecificum, ab alijs diuerſum, ratione cuius, ſpecie in eis diſtinguitur natura ſenſitiua. Et modo perſimili in angelis differentia Gabrielis, & Michaelis ſpecialem continent gradum naturæ intellectualis, hoc eſt ſi-

ne diſcurſu intelligentis. Hic eſt enim gradus 12.
genericæ naturæ per differentias ſingulorum, ad diuerſarum ſpecierum conſtitutionem determinatus; & eiuſmodi differentiales gradus, licet, intra latitudinem eiuſdem genericæ naturæ contenti, perfectiores ſunt gradu generis, in hoc igitur auctores ſententiæ prioris deceptos inuenio, quod duos modos perfectionis, quibus differentia genus excedere poteſt, non ſeparant: vnum quidem altioris naturæ gradum continentem, ad illudque genus ipſum eleuantem: alterũ intra ambitum eiuſdem, nobiliorem quidem, in quantũ quælibet natura generica ſua poteſtate continet plures, ac diuerſos eſſentiales gradus, per quos ad ſpecies diuerſæ perfectionis eſſentialis deſcendit, qui idcirco generico nobiliores ſunt, quia ſpeciales, determinati, & per modum actus, &
formæ eſſentialis gradũ generis determinant; 13.
ſed arbitrati ſunt genericam naturam, nõ eleuatam ad altiorem gradum, modũ habere perfectiſſimum, id eſt, per differentias non perfectibilem, quo nihil magis eſſe poteſt conditioni generis oppoſitum.

Secunda ratio, genus ex propria conditione II. Ratio.
ſe habet in compoſitione ſpeciei, vt quid indeterminatum, atque confuſum, differentia verò, gradum eiuſdem naturæ continet determinatum, atq; diſtinctum, ex modo igitur eſſendi nobiliori, longè nobilior eſt, alioquin nõ eſſet nobilior genere, quæcumq; ſpecies ſub eo conſtituta, quod conſtat eſſe falſum.

Ratio poſtrema, genus in compoſitione III. Ratio.
Metaphyſica, ſimile eſt materiæ primæ, vnde tanquam potentia ſe habet, differentia aſſimilatur formæ, officium actus gerentis, ſed nulla eſt forma, quę materiam non eleuat, ad perfectiorem modũ eſſendi, eamq; ſimpliciter non perficiat, ergo neq; vlla erit differentia, genus non eleuans ad altiorẽ eſſendi modum, ipſumque non perficiens, nec ſatisfacit argumento illud, quod ab aduerſarijs inſinuatur, nempè accidentali quadam conſideratione nobiliorem eſſe differentiam ſpectata quidem ratione actus, & formæ, at ſecundum ſubſtantiam, atque adeò ſimpliciter minus perfectam, quemadmodum albedo, & quæuis alia acci-
dentalis forma nobilior eſt ſubiecto, in quo 14.
inhæret, propter formę, actusq; conditionem, & quidem non ſimpliciter, cum ſubiectum ſubſtantia ſit, ſed ſecundùm quid, ſubiecto, vt ſuſceptiuo, & quaſi in potentia conſiderato; hac, inquam, ſolutione non fit ſatis argu-

mento,

mento, quia differentia actus ſubſtantialis eſt: ergo genus ſubſtantialiter perficit, non ſolum propter modũ actus, aut formæ, ſed quia gradum eſſentialem generi ſuperadditum importat, quanquam intra ambitum eiuſdem naturæ contentum & ſub generis poteſtate incluſum.

Fundamentis alterius ſententiæ ſit ſatis.

NEque argumenta in fauorem eiuſdem ſententiæ obiecta oppoſitum probant, nam primum tantum conuincit differentiam non ſemper eſſe nobiliorem genere, tanquam aliam naturam, vel alterius naturæ gradum, ad quem non poſſe eleuare genus fa-
15. temur, niſi eleuet ad operationem magis perfectam. Cæterum intra ambitum eiuſdem naturæ genericæ continentur diuerſi gradus eiuſdem, per differentias importati, qui ex modo ſe habendi, genere ſunt perfectiores: illudque ſi non ad altiorem operationem, ad eandem tamen perfectiori modo habendam eleuant. Genus namque animalis operationis ſenſitiuæ in communi, atque inconfuſo radix eſt, quàm tamen in particulari elicit ſpecies, non virtute alterius, quam differentiæ illud determinantis, ſpeciemque ipſam conſtituentis, id igitur ſufficiens indicium eſt maioris perfectionis differentialis: quam doctrinam ſi ſpeciebus angelorum accommodaueris, inuenies Michaelem, Gabrielem, cæterosque angelos
16. ſingulas ſpecies conſtituentes, & ſi aliam operationem non habeant, ab ea, quæ eſt ſine diſcurſu intelligere, eandem tamen habent determinato, ac perfectiori modo, ac per genus ſignificatur: quod argumento eſt, quid aliud in ſingulis eſſe longè perfectius gradu genericæ naturæ, vt bene D. Thomas, vnde planè falſum eſt perfectiſſimum, quid eſſe in angelis communem rationẽ intelligendi ſine diſcurſu: quemadmodum apertè falſum eſt perfectiſſimam rationem in ſpeciebus animalis (homine excepto) eſſe communem ſentiendi.

Ad II. Argumento ſecundo damus plura eſſe animalia, pluribus item deſtituta ſenſibus, in quibus adhuc eſt in aperto, perfectiorem eſſe differentiam gradu generico, cùm ſit principium alicuius ſenſitiuæ operationis determinatæ, ac in ſua ſpecie perfectæ, vt viſionis, aut auditionis, multo enim nobilius eſt, ſic habere ſenſum, quam ſolum in communi, vt verbis D. Thomæ vtamur, in quo planè etiam depre- 17.
henditur falſitas oppoſitæ ſententiæ: genus enim in communi radix eſt operationis ſub confuſa quadam, ac indeterminata cõſideratione, quòd infimæ conditionis eſt.

Poſtremum igitur argumentum, eiuſmodi diſtinctione adhibita ſoluitur: duobus modis res aliqua accipitur. Primo quidem, vt in ſe eſt; Secundo, vt tali modo concipitur, ac ſignificatur, & quidem quantum ad eſſe, perfe- Ad III.
ctior eſt gradus differẽtialis generico, vt oſten- 18.
dimus, cum ſit formalis ſpeciei pars, materialis genus. In modo tamen concipiendi, ac ſignificandi aſſimilatur accidentali formæ ſubiectum qualificanti, genus vero ſubſtantiæ per ſe ſubſiſtenti, ideò differentiæ debetur modus prædicandi minus nobilis, cuius ea eſt ratio, quia modum prædicandi ſortiuntur gradus iſti, non vt in ſe ſunt; ſed vt, tali modo ſignificantur, ex ſignificatione autem contrahit differentia ſimilitudinem accidentalis formæ, cùm tamen verè ſit eſſentialis, in conſtitutione ſpeciei, & ex ratione eſſentialis formæ longè nobilior genere: illa ergo conſideratio qualitatis ad modum concipiendi, & prædicandi ſolum pertinens, non tollit modum eſſendi nobiliorẽ differentiæ, quem in præſenti controuerſia attendimus, vt nobiliorem ſemper differentialem gradum generico cenſeamus, per eumque eleuatum ſemper eſſe genericum, ad perfectiorem modum eſſendi, quem abſq; dubio conſequitur in ſpecie, non niſi ratione differentiæ.

QVAESTIO NONA.

Poſſitne ſecunda definitio differentiæ atomis differentijs accommodari?

QVatuor differentia eſſentialis præſtat, ſecundum conſiderationem Metaphyſicam, ſiue ea officia illius, vel actus appellare velis, genus in primis diuidit, ad ſpeciem determinatam conſtituendam trahit, perfectiorem longè ſpeciem genere effi- 19.
cit, eamque ab alijs eſſentialiter diſtinguit, tanquam extrema eius pars, atque idcirco perfectiſſima. Eiuſmodi autem cunctis differentijs ſiue illæ ſubalternæ ſint, vel atomæ, communia eſſe, ſub dubium cadere nõ poteſt,

neque

neque enim minus rationale diuidit genus animalis, ſpeciē hominis conſtituit, diſtinguit à cæteris, illudque perfectione eſſentiali ſuperare facit, quam ſenſibile, corporeum, vel quælibet alia differentia ſubalterna in ſuo ordine. Vndè cùm eiuſmodi quatuor differentiæ munera, totidē ſint definitionibus explicata, haud dubium quin vniuerſæ definitiones, ſecunda excepta, vniuerſis etiam differentijs accommo-
20. dari valeant. De ſecunda dumtaxat dubium incidere poteſt, per quam differentia explicatur ſub conditione ſecundæ intentionis, vt tertium prædicabile, qua nam ratione, ab ea atomas differentias excludere voluerit Porphyrius, etenim ſi cùm ſpecie à ſe compoſita reciprocatur differentia quælibet, ſequitur euidenter de ea tantùm, eiuſque indiuiduis enunciari atque adeò, ſi atoma fuerit, nō de pluribus differentibus, ſpecie in quale quid, vt exprimit definitio, quæ à vitio nequaquàm excuſabitur, poſtquam pluribus non conuenit, quæ ſub definito comprehenduntur.

Proponitur communis ſententia, & varij modi, eam defendendi excluduntur.

COmmunis eſt omnium ferè interpretū conſenſus, præſenti definitione ſubalternas dumtaxat differentias explicaſſe Porphyrium. Ita ſentiunt ex antiquioribus cōmentator Auicena, & Alfarabius, quos refert, & ſequitur Albertus Magnus, tractatu 5. de differētia. c. 6 ex modernis verò Iauellus, Doctores Louanienſes, Magiſt. Soto Canterus, Mercatus, Villalpandeus, Cardinal. Toletus, Doctor Fonſeca, & Mag. Oña, cap præſenti in explicatione eiuſdem definitionis, & ſi ita ſe res habet, cum definito conuertetur definitio vitioque carebit.

Cauſa autem ob quam atomas differentias
21 non explicuerit Porphyrius communem definitionem ſtatuens, ſub qua omnes comprehēderet, non eadem ab omnibus aſſignatur. Plures in primis refert Albertus Magnus, vbi ſupra, ſed tres ſunt, quæ alicuius momenti eſſe videntur.

Prima, Porphyrium eas non cognouiſſe, quare neque earum naturam explicare potuiſ-
22. ſe, hæc tamen inſufficientiæ arguitur, quia dupliciter contingere poteſt eas ignoraſſe, vel in communi, ita vt nō agnouerit talem differentiarum conditionem, vel in particulari, ita vt eas cognoſcens, nullius ſpecies atomæ differētiam conſtitutiuam exploratam habuerit, & primo modo eas non ignoraſſe probant expreſsè illius verba cap. de ſpecie, vbi hominem ſpeciem atomam animalis ponit, cuius atomam differentiam non ſolum eo capite, ſed præſenti, atque vltimo rationale mortale poſuit, in ordinatione item prædicamentali, quidquid proximè ante indiuidua collocatur, ſic eſſe ſpeciem, vt non ſit genus docuit, quod non eſt aliud, ac eſſe atomam ſpeciem, quam ſupremo generi opponens, eam ſpecialiſſimam, atq; vltimam vocat, exploratum igitur habuit atomas eſſe differentias, tales ſpecies componentes, deſignataſq; differentias atomas poſuit, hominis quidem rationale mortale, Deorum vero rationale immortale, de quibus non conſtat apud ipſum ſpecie diſtinctos eſſe, & ſi quis velit eiuſmodi pro veris differentijs non habuiſſe, adhuc conuincitur intentū, nam ſi nouit, quid ſit earum loco ſubſtituen- 23
dum, earum conditionem exploratam habuiſſe neceſſe eſt, quod abunde ſufficere potuit, vt eas definire noſſet. Etenim qui ſpeciem atomā docuit de pluribus numero differentibus prædicari, eius differentiam de eiſdem eſſe prędicabilem nouit, ſicut perſpectum habuit differentiam ſubalternam, cum ſpecie à ſe compoſita ad conuertentiam dici, ac de eiſdem prædicari, & longè minus ignorare potuit modū prædicandi ipſius atomæ differētiæ in quale quid, ſi quidem ex propria conditione differētiæ ſic docuit, ſubalternam prædicari. Ex quibus euidenter infero ignorantiam non obſtitiſſe, quo minus eam ſimul cum ſubalterna definiret. Cognouiſſe igitur eas cenſentes alij, non definiſſe ſtatuerunt, quod compoſitas eſſe credide- II. Cauſa.
rit, vt quæſt 5. attigimus, ea quidem ratione, vt ex multis partibus conſtituatur quælibet, quarum ſingulæ alijs etiam ſpeciebus ſint commu- 24.
nes, coniunctim tamen cùm propria ſpecie cōuertantur, & ita totum illud coniunctum vnius atomæ differentiæ rationem habeat. Quibus ſi illud cōiugamus, quod ſuperius ex communi omnium conſenſu conſtitutum eſt, ſimplex, atque incomplexum eſſe oportere, quod inter vniuerſalia, ac prædicabilia enumerandū eſt, cum id ſibi velit particula vnum in definitione vniuerſalis, videbimus atomam differentiam non eſſe inter vniuerſalia, & prędicabilia referēdam, & idcirco licet alios differentiæ actus habeat, eiq; definitiones reliquæ adaptari poſſint, nequaquam ſecunda, quæ differentiā,

tanquàm vnum ex prædicabilibus explicat, iure igitur optimo in ea definitione non fuit à
25. Porphyrio comprehenſa, ſed ſolas ſubalternas definire potuit, quas ſolas ſimplices credidit, idque ex contextu omnium prędicabilium facile elicere poſſumus. Etenim capite de ſpecie, dum prædicamentum ordinaret, ad atomas ſpecies deſcendens, in humanaque exemplum producens, differentiam eius compoſitam eſſe teſtatur, cap. etiam poſtremo non ſolùm eandem, ſed Deorum ex conſequenti dif-
26 ferentiã compoſitam arbitratur, & quoties de differentia loquitur in præſenti capite eandẽ definiens, & cum genere conferens, toties de pluribus ſpeciebus prædicabilẽ oſtendit: ſignificans, eam quæ tanquàm ſimplex, prædicabilis dignitatẽ ſibi vendicat ſubalternam eſſe, nõ atomã Ariſtot. ſequutus, qui omnibus ſuæ doctrinæ locis, quibus mentionem aliquã differentiæ fecit, pluribus teſtatur eſſe cõmunem.

Hic modus dicendi ſufficienter Porphyrium excuſaret, niſi ex verbis ipſius tam aperte eliceretur, aliquas etiam atomas differentias poſuiſſe, capite enim vltimo differẽtiam cum ſpecie conferens, hæc ſcripſit verba. *Differentia quidem in pluribus ſæpe ſpeciebus conſideratur, ſpecies verò in ſolis ijs, quæ ſub ſpecie ſunt indiuiduis eſt*. Quod ſi ſæpè in pluribus ſpeciebus non ſemper, aliquando ergo in vna tantum quod eſt eſſe ſimplicem, nam compoſita in diuerſis ſpeciebus ſecundum diuerſas partes reperitur, & rurſus eadem à proprio ſeparans, tanquam prædicabile ab ea diſtinctum, ait. *Proprium autem differentiæ eſt quod hæc quidem de pluribus*
27. *ſpeciebus dicitur ſæpe, vt rationale de Deo, & homine proprium vero dicitur de vna ſpecie ſola cuius eſt proprium*. Si ergo ſæpè, non ſemper, ergo nec ſemper cenſuit eſſe compoſitam. Sed eſto vniuerſas compoſitas eſſe crederet, non eſſet ſufficiens ratio omittendi definitionem earũ, vel excludẽdi eas, à communi definitione huius prædicabilis, quam abſque dubio participarent, forent namq; prædicabiles de multis in quale quid.

Ariſt. autem differentias etiam atomas poſuiſſe ſimplices, quæſtione ſecunda meridiana luce clarius eſſe conſpeximus, pluribus autem vtendũ eſſe, quæ coniunctim cũ ſpecie cõuertantur in definitionibus deſignãdis, cẽſuit, vbi propriæ differẽtiæ ignorantur, nec ſimplex aliqua proprietas agnoſcitur, quę earum vice in definitionibus fungatur, qua autem ratione ductus Philoſophus vterq; ferè ſemper de ſubalternis duntaxat differentijs verba faciat, in calce quæſtionis proferam.

Hoc igitur modo depulſo, tertium attulit Albertus Magnus, quem ipſe amplectitur tanquàm veram antiquorum expoſitorum ſentẽ-
tiam, commẽtatoris, Auicennæ, & Alfarabij, 28
& eſt huiuſmodi: cum potiſſimum differentię officium ſit ſeparare, vel diuidere, primus actus illius eſt ſimplicem eſſe, ac diuiſiuam generis, ab eo tamen ſecundus oritur, qui eſt conſtituere ſpeciem, cuius rei gratia genus diuidit, & iſti duo actus propriſſimi ſunt, à quibus ſimplicẽ, & propriam differentiæ rationem habet, quibus addit atoma differentia determinationem generis vltimam ad talem naturam, non amplius per eſſentiales differentias diuiſibilem, qualis eſt atoma ſpecies, ex hoc enim, & differentia ipſa atoma nũcupatur, & duplicem conditionem cæteris differentijs addit, vnã eſſe generis vltimo determinatiuam ad certã, & quaſi definitam ſpeciem, vltra quam non eſt alia: alteram non eſſe ſimplicis virtutis, ſed quaſi compoſitæ, nam cùm in natura ipſa, vel defini-
ta ſpecie, à ſe compoſita claudantur ſuperiora 29
omnia, vt in homine ſenſitiuum, & corporeum, quaſi eorum omnium virtus eſt, cùm pro vniuerſis in definitione cum proximo genere ponatur, eiuſmodi autem conditiones non ſolum extraneæ ſunt à ratione differentiæ, quandoquidẽ in cæteris differentijs non reperiuntur, ſed ei oppoſitæ, qua propter atomam differentiam, à vera ratione differentiæ, non modo extrahunt, ſed alienam efficiunt, ita vt veræ differentiæ nomen haud quaquam mereatur, ſed id tantum ſit, quo aliquid alteri comparatum, vt cumq; ab eo differre poteſt, non tamen verè, & propriè, quia non tãquam per ſimplicem virtutem, ſimpliciter diuiſiuam generis, & conſtitutiuam ſpeciei præciſe.

Reijcitur II. Cauſa.

Hunc modum dicendi (Pace tantorum virorũ) alienum penitus à ratione iudico, admiſſis namque illis duabus conditionibus ſimplicis virtutis generis diuiſiuæ: atq; ſpeciei conſtitutiuæ, tanquàm differentiæ proprijs, euidenter oſtẽdo, nihil ab eis alienum eſſe in atoma differentia, vt idcirco veram rationem admittere intelligatur. Imprimis, quod ad ſimplicitatem attinet, ſtabilitum eſt quæſtione quinta huius capitis, nec ſuperiora genera, nec differentias formaliter claudere, ergo propter ſimilem incluſionem compoſita non appellatur, & etiam ſi eas cõtineret, vt Albertus cõtendit,

non

non eſſet propterea, à vera ratione excludenda apud ipſum, qui expreſſis verbis admittit, quamlibet inferiorem differentiam ſuperiorem claudere, ſic enim loquitur. *Semper prior differentia eſt in conſequenti, ſicut corporeum in animato, & animatum in ſenſibili, & ſenſibile in rationali.* vel ergo hac de cauſa non eſt excludenda differentia atoma, vel certè intermedias omnes oportebit excludere. Neque vllus eſt ex his, qui inferiorem differentiam ſuperiorem claudere tenuerunt, qui propterea illam à vera differentiæ conditione excludat.

Differentia atoma eſt perfectiſſima.

Secunda autem conditio determinandi genus ad vltimam ſpeciem, tantum abeſt, vt diminuens ſit, quòd eandē differentię rationem perficit, nā ſi ſpeciē cōſtituere proprius eſt differentię actus, ſequitur planè perfectiorem eſſe differentiā, quæ perfectius cōſtituit, ſed atoma differentia, in quantum talis perfectiſſimā cōſtituit ſpeciem. erit igitur ex tali conditione perfectiſſima differentia. Adde proprium eſſe differentiæ actum, genus perficere, nam ſe habet ad genus cōparata, quaſi forma comparatione materiæ, ſed atoma differentia excellentius perficit genus, illud ad vltimam perfectionem ſui ordinis deducens, ergo excellentior erit differentia.

Aliorum opinio. 32.

Quidam alij videntes fortaſſe eiuſmodi rationes excuſandi Porphyrium non ſatisfacere, contendant definitionem vltimis differentijs accommodari poſſe, quorum primi ſunt, quos Auicēna attulit capite de differentia referente Alberto Magno, vbi ſupra, ſic definitionem exponentes, differentia prædicatur de pluribus, in quale quid, hoc eſt, de ijs, quæ ratione ipſius differentiæ, vel inter ſe ſpecie differunt, vel ab alijs Etenim, per differētiam eſſentialē quæcunq; illam participant, vel inter ſe ſe, vel ab alijs ſpecie diſtinguūtur, homo differentia rationalis conſtitutus ab equo, & leone, Petrus & Ioannes, quibus eadem differentia cōmunis eſt, ſpecie etiam ab indiuiduis earum ſpecierū, ſiue ergo ad ſpeciem, vel ad indiuidua, de quibus enunciatur differētiam atomam, cōpares, verum eſt de ijs prædicari, quæ vno, vel alio modo ſpecie diuerſa ſunt. Itaque nō eſt exiſtimandum ſemper de pluribus ſpecie inter ſe diuerſis enūciari differentiā, ſed vel inter ſe ſe, quod ſubalternis conuenit, vel ab alijs, quod cōuenit atomis: & cū differentia in cōmuni ab vtraq; abſtrahens definiatur, ſatis eſt, vt de differentibus ſpecie modo etiam communi enūcietur.

Reijcitur opinio. 33

Extortam tamen expoſitionem eſſe, & à ſenſu, ac mente Porphyrij alienā, atq; ea propter planè falſam viderunt Auicēna ipſe, & Albertus: etenim præſens differentiæ definitio, in qua tanquam vnum ex prædicabilibus explicatur, non habet diuerſum ſenſum à cæteris definitionibus prædicabilium, ſed eadem particula de differentibus ſpecie, vel numero in eis poſita, à cunctis in eo ſenſu accipitur, vt inter ſe ſe, tali modo ſint diuerſa, quem ſenſum, productis exemplis expreſſit Porphyrius, ergo eo modo in præſenti definitione accipiēda eſt, &, ſi talem ſenſum paterentur definitionis verba, euidenter ſequitur ſpeciei poſſe conuenire definitionem generis, cum prædicetur de pluribus ſpecie differentibus aliorum comparatione, non ſecus, ac differentia atoma dum de indiuiduis prędicatur, humanitate namque Petrus, & Ioannes ſpecie diſtinguuntur, ab indiuiduis aliarum ſpecierum, quemadmodum rationalitate.

Alius dicendi modus Caietani improbatur.

Opinio Caietan. 34

AD extremum Caiet. dubio vnico circa expoſitionem pręſētis definitionis excitato, duplicem conſiderationem habere differētiam, ait, alteram, cōmunem nempe eſſe differentiā, vt ſic, ſpecialē aliā quæ quaſi materialis eſt, videlicet eſſe differentiā ſubalternā vel atomam, & iuxta priorem eſſe à Porphyrio definitā luce clari⁹ eſt, cū differētia ſub tali conditione ſit fundamentū ſecūdæ intentionis huius prędicabilis, non in quantum ſubalternam, vel atomam ſpeciem cōponit, quēadmodum genus à ſecunda intentione primi prædicabilis denominationem ſumit, in quātum genus eſt, hoc eſt, ſpecies ſub ſe habens, ſiue illæ ſint ſubalternæ, vel atomæ, rurſus verba definitionis alicuius duobus modis ſolent definito applicari, poſitiue, vel negatiue, id eſt per non repugnantiam. & vtroque modo applicatur differentijs definitio præsēs, 35
ſubalternis quidem poſitiuè, cū de pluribus ſpeciebus verè enuncientur, atomis verò negatiuè, hoc eſt per non repugnātiam, eiuſmodi autem non repugnātia, non cōuenit eis, vt atomæ differentiæ ſunt, ſed ſub communi cōceptu differētiæ, conſideratæ, vt .n. verū eſt differentię vt differentia eſt, non repugnare, quod de ſpecie differentibus enuncietur, cum plures ſint id habentes: pari ratione non repugnabit, quod ato-

atoma, in quantum differentia eſt de eiſdem enuncietur. Nam communis ratio differentiæ ei non ſecus, ac ſubalternis conueniens, ad prædicationem de ſpecie diuerſis extenditur. Ei igitur ſub eodem conceptu communi conſideratæ non repugnabit extenſio eadem. Alioqui ſi repugnare dixeris, concedere teneris quibuſlibet differentijs, etiam ſubalternis repugnare. Nam quod repugnat homini, vt homo eſt, nulli homini poteſt conuenire. Vniuerſis igitur adaptari poteſt differentijs, quibuſdam negatiue, poſitiuè alijs.

Hunc autem modum accipiendi definitiones aſſuetum eſſe, vno exemplo ſatis in philoſophicis noto oſtendit Caiet. Ariſt. 5 Metap. in prædicamento quantitatis, hoc modo quantitatem, vel quantum in concreto definit, quātum eſt diuiſibile in ea, quæ inſunt quorum vtrunq;, vel vnumquodque vnumquid aptum eſt eſſe, hoc eſt in partes, quæ ab alijs diuiſæ totius rationem habere poſſunt. Hæc pluribus quantis cōuenit poſitiuè, quæ verè diuidi poſſunt ſub quacumque conſideratione, alijs vero negatiue dumtaxat, ac per non repugnantiam, & id quidem, non ſub ſpeciali ratione acceptis, ſed ſub communi quanti, vt corporibus incorruptibilibus, quibus diuidi ex propria cōditione repugnat, non minus quàm corrumpi
36. cùm via ſit ad corruptionem corporis diuiſio: cœlum itaq;, prout tale corpus incorruptibile eſt, non poteſt diuidi, ſatis eſt ergo, vt prædicta definitio ei accommodetur, diuiſionem ei nō repugnare ſub cōmuni ratione quanti conſiderato, quod idem eſt, ac negatiue conuenire, quemadmodum de vltimis differentijs expoſitum eſt. ego verò aliud exemplū addere
Exemplū. volui ex doctrina D. Tho. petitum, in commentarijs primi libri Phyſicorum lectione 9. vbi ſententiam Ariſt. explicans, qua docet viuentia certam poſcere quantitatem verſus minimum, ita vt tam minima poſſit eſſe caro, quæ minor eſſe non valeat, tale argumentum aduerſus eam obijcit, minima illa caro, ſi daretur
37. eſſet diuiſibilis, cum habeat quantitatē, ſi autē diuidatur minor fiet, dabitur ergo minor minima, in qua quantitate perſeuerare poterit, quod incommodum eſt. Soluit autem argumentum dicens corrumpi neceſſe eſſet minimam carnem, ſi diuideretur, qua propter duobus modis conſiderabilis eſt, vel ſub formali, atq; communi ratione corporis quāti, vel ſub ratione carnis minimæ, & quidem ſub conſideratione priori non repugnat ei diuiſio, ſed ſub poſteriori, quia per illam forma viuentis eſſe definit. Tunc igitur applicata ſimilitudine Argum.
vrget argumentum. Quanto illi minimo adaptatur definitio. Ex eo dumtaxat, quod ei nō repugnat diuiſio ſub communi ratione quanti, licet non poſſit ei conuenire ſub ſpeciali ratione minimæ carnis, ergo ſatis erit atomæ differentiæ, non repugnare prædicationem de ſpeciebus, in quantum differentia eſt, etiam ſi, vt atoma differentia eſt, ei repugnet, vt ſimpliciter pronunciandum ſit, per eam explicari. Huius ſententiæ ſubſcripſit Magiſter Soto quæſtione vnica præſentis capitis ad ſextum, pro qua etiam referuntur Iamblicus cap. de Differentia, & Auicena capite prædicabilium poſtremo, de ijs, quæ vniuerſis communia ſunt, & propria, eam, licet præter Porphyrij mentē, tanquàm probabilem retulit Cardinalis Toletus q. vnica.

Sed miror profectò quo pacto ſententia hæc Reijcitur doctis viris probari potuerit, cum de his ſit, ſententia quarum falſitas celebris in ſcholis fuit. Et in Caiet. primis aduerſus eam oſtendo, non ſatis eſſe definitionem negatiue conuenire atomæ differentiæ, vt ſub ea comprehendi cenſeatur, vt gradatim eius impugnationem proſequamur. Definitio, vel eſſentiam ſpecificam continet cuiuſcumque rei definitæ, ſi eſſentialis ſit, vel certè proprietatem aliquam, ſecundùm quam explicatur, ſi ſit deſcriptio, ſed eſſentia, vel proprietas aliquid eſt poſitiuum, ergò poſitiuè oportet definitio conueniat, & non ſatis eſt purè negatiue, propter ſolam non repugnantiā. 36.
Ex eo enim, quòd dicatur homini aliquid non repugnare, eius eſſentia, vel proprietas non explicatur, ſed incognita permanet, cùm ergo ita ſit, Porphyrium præſenti definitione voluiſſe differentiā explicare iuxta prædicabilis proprietatem, quæ poſitiua eſt, non ſatis definita cenſebitur differentia vltima, ex ſola, non 40.
repugnantia, niſi explicetur poſitiue. 11.

Secundò probatur, quia non ſatis eſt, vt res aliqua definita cenſeatur ſolam rationem genericam illius explicari, vel aliquid ratione illius conueniens, etiam ſi poſitiuè ei conueniat quanto minus, ſi ſolum negatiue per non repugnātiam, diminuta eſſet definitio hominis, ſi ſolùm dicatur eſſe viuens ſenſibile, quæ ei conueniunt ſub communi ratione animalis, vel ſenſibus præditi, ſed abſque dubio neceſſarium omnino eſt, vt definitio ſpecialem eius rationem explicet ex quo diſtincta illius notitia pendet, at præſens definitio ſolum conue-

nia

nit vltimæ differentiæ ſub communi ratione differentiæ iuxta ſententiam Caietani, repugnat vero ratio propriæ, ergo etiam ſi poſitiuè poſſet ei adaptari, non cenſeretur bene definita.

III. Tertiò, planè falſum eſſe conuincitur, definitionem conuenire poſſe differentijs ſub cõmuni conceptu differentiæ, quod potiſſimum
41. Caiet. fundamentum eſt, nã differentia, in quã tum differentia non eſt prædicabilis de ſpeciebus, quia ſi eſſet, atomis etiam conueniret, & quidem poſitiuè, nam poſitiuæ, cùm ſint, ſecundum rationem poſitiuam differentiæ definiuntur, ergo abſq; dubio, in quantum differentiæ ſubalternæ ſunt, nam ſpecialis hæc ratio eas conſtituit de pluribus ſpecie differentibus prædicabiles, & nõ communis, ſed atomis differentijs omnibus modis repugnat eſſe ſubalternas, ergo earum definitio. Probatur tandem argumento ducente ad impoſſibile, quia ſi ſatis eſt, non repugnare atomis differentijs, vt ſub communi conceptu differentiæ conſiderantur, prædicari de differentibus ſpecie, vt eis cenſeatur definitio præſens conuenire, ſequitur manifeſtè definitionem hominis conuenire leoni, & vniuerſaliter definitionẽ cuiuslibet ſpeciei, cæteris ſpeciebus diſparatis eiuſdem generis conuenire. Probatur apertè conſecutio, quia nec leoni repugnat eſſe rationalẽ, in quantum animal eſt, neque vlli ſpeciei repugnat differentia cuiuſcunque alterius ſui generis, in quantum ſub generico conceptu accipitur, ſicut neq; eidem conceptui generico repugnat.

Vera quæſtionis explicatio, & ſolutio argumenti Caiet.

Vera ſententia.

Noſtra igitur ſententia eſt ſolas differentias ſubalternas definijſſe Porphyrium, ea quidem ratione, quia eorum vſus in
42. diuiſionibus, definitionibus, ac diſputationibus frequentior eſt, frequentius enim de rebus, ſecundum prædicata vniuerſalia ſermonem inſtituimus, & idcirco communioribus differentijs facilius vtimur, iuuat etiam notiores eſſe ad confuſam, atq; imperfectam cognitionem noſtram comparatas. Confirmat hanc rationem illud, quod Porphyrius (vt cap. ſequenti videbimus) fecit, nam cum duplex ſit proprium, ſubalternum, & infimum, & vtrumque ad quartum prædicabile ſpectet, ex oppoſito infimum dumtaxat definiuit, nulla penitus de ſubalterno mentione facta, quia ijs ſpecificis proprietatibus frequentius, quam ſubalternis vtimur: fecit vtrumq; Ariſtotelem imitatus qui cùm differentias atomas cognouerit vt teſtatur 4. Topicorum cap. 2. & 7. met. tex. 43. vbi tamen ex profeſſo de differentiarum natura loquitur in ordine ad demonſtrationem conficiendam, vel ad eruendorum argumentorum probabilium explicanda loca, inquibus vſus illius conſiſtit, ſubalternæ tantùm mentionem facit, vt conſtat 2. poſt. c. 14. 15 16. & 27 1. lib. topic. c. 3 lib. 4. c. 2. loco 20. & lib. 6 ca. 2. loco 29. 31. 38. 40. & 41. & rurſus proprium definiens, tanquàm vnum ex problematum prædicatis 1. Topic. c. 4. infimum dumtaxat explicauit dicens: proprium eſt quod non indicat quid eſt eſſe rei, ſoli autem ineſt, & conuerſim prædicatur, qua propter nec vitio vertendum eſt Porphyrio, quòd ſolas definierit ſubalternas differentias, nec definitio illius, tanquã diminuta explodenda eſt, quia atomis non cõueniat, ſufficit namq; eam definitionem deſignare, ex qua, modum prædicandi differentiæ vtriſque communem agnoſcimus, eo autem co-
gnito, non eſt difficile definitionẽ pro atomis 44
differentijs ſtatuere, atque etiam communem pro vtriſq;, tam infimis, quam ſubalternis. Nã ſi differentia ſubalterna, quia talem ſpeciem conſtituit, quæ genus cum ſit inferiorum comparatione, de pluribus ſpecie differentibus enunciatur, de multis etiam ipſa ſpeciebus prædicabilis cenſetur, facile intelligitur differentiam atomam ſpeciem conſtituentem, de indiuiduis dumtaxat prædicabilem, cum qua ad conuertentiam dicitur, de eadem ſola ſpecie eiuſq; indiuiduis eſſe enunciabilem. Modus item prædicandi in quale quid communis intelligitur, cùm ratio formæ, & partis ſit eadem vnde intelligimus quaſi materiale eſſe diſcrimen, de pluribus illam ſpeciebus, de vna tantũ hanc enunciari, ſi quidem ex modo prædicandi deſumitur, quemadmodum prædicationũ,
ſic etiam prædicabilium ſpecies, qua propter 45
ſub ratione prædicabilis eiuſdem erunt atomę ſpeciei ſubalterna differentia, & vltima, atque adeò vnum idemq; tertium prædicabile, & nõ diuerſa conficient, vt quæſtione vniuerſalium poſtrema, in qua de numero prædicabilium diſſertum à nobis eſt, copioſius oſtendimus. Docemur ergo talem definitionem, pro vtriſq; deſignare, differentia eſt, quæ prædicatur de pluribus in quale quid materiali dumtaxat, non formali ratione ab ea diuerſam, quam at-

tulit Porphyrius.

Argumentum Caietani, cuius ſolutionem huculque diſtulimus, apparët iam quidem difficultatem habet, ſi verò exemplum illius paulò diligentius expendatur, penitus nullam. Eſt enim valde diſſimile, ſi quidem cœlū, & quod- (Ad Caiet.)
46 cumq; aliud corpus viuum, duplicem habet poſitiuam formam, ſubſtantialem in primis, cuius virtute, incorruptibilitate, aut vita præditum eſt, & ruiſus quantitatem, propter quā definitio quanti ab Ariſt. deſignata ei cōuenit, non quidem negatiuè, ſeu per non repugnantiam, ſed verè poſitiuè, quia poſitiuè diuiſibilis eſt, quinimo actualis ipſa diuiſio, abſoluta loquutione impoſſibilis non eſt, ſed impeditur per accidens, ſecundùm naturæ ordinē, quod nihil officit eſſentię, vel diuiſibilitati eiuſdem at differentiæ atomæ, etiam in quantum differentia eſt, non conuenit poſitiuè definitio, aſſerente Caietano, ſed negatiue, quòd profecto non ſufficit, vt per eam explicata cēſeatur. Et ex hoc diſcrimine intelligitur facile, tantundem cenſendum eſſe, de ſecundo exemplo minimæ carnis: Atque hæc de tertio prædicabili differentiæ dicta ſint ſatis.

CAPVT QVINTVM, De Proprio.

TEXTVS PORPHYRII.

PRoprium verò quadrifariam diuidunt, nam & id, quod ſoli alicui ſpeciei accidit, & ſi non omni, propriū dicitur, &c.

EXPOSITIO TEXTVS.

(Diuiſio ca.) *EX quinque prædicabilibus quidditatiue, aut eſſentialiter enunciantur genus, ſpecies, & differentia, duo alia, cum extra eſſentiam inueniantur, accidentalia ſunt prædicata, & quidem, quemadmodum dignitate priora ſunt illa, ita iuxta naturæ ordinem merito conſideratione præcedunt. Ex poſterioribus vero præſtantius proprium cenſetur, quod ſubſtantiæ, vel eſſentiæ affine eſt, ab eaq; proxime emanat, cōmune autē accidēs procul eſt ab eſſentia, ex aliis extrinſecis cauſis procedens, iure igitur Porphyrius ſtatim poſt eſſentialia quartum locum proprio conceſſit, poſtremum verò communi accidenti, quemadmodum infimum tenet ſecundum ordinem dignitatis.*

Breuiſſimum eſt caput hoc, vnica diuiſione comprehenſum, qua media proprii naturam exponit Porphyrius. Hoc ſibi vult proprium accidens quod non omnibus commune, commune autem non eſſe quatuor contingit modis, & primus eſt quando ad aliquam dumtaxat ſpeciem pertinet, cunctis tamen eius indiuiduis non cōpetit, vt eſſe Medicū, vel Philoſophum proprium eſt humanæ ſpeciei, licet non omnibus inſit. Secundus oppoſito ſe habet modo, dum vniuerſis indiuiduis alicuius ſpeciei attribuitur, non tamen ſolis, ſed quibuſdam aliis alterius naturæ, vt duos pedes cuncti homines habent, atque etiam quædam alia ex animalibus: contingit tertio aliquid eſſe attributum vni ſpeciei, cunctiſque eius indiuiduis, non ea ratione, vt omni tempore, ſed ſtatuto, ac determinato eis conueniat, vt canities, quæ non niſi ſenectutis tempore cuicumque homini contingit. Extat præter hos tres modos, ille alius, qui nullam ex prædictis exceptionem permittit, ſed vni dumtaxat ſpeciei, vniuerſis eius indiuiduis, & abſque vlla temporis limitatione proprietas conuenit, vt ſuſceptiuum eſſe diſciplinæ, hominis comparatione, & eiuſmodi eſt, quod propriū quarto modo appellatur, quia tres prædictos modos, ſimul cum extrema temporis conditione claudit, & idcirco ad conuertentiam cum ſpecie ipſa dicitur, cuius ea eſt fundamētalis ratio, quia ex principiis eius eſſentialibus naturali modo prodit: hoc demum propriū eſt in hoc genere abſolutiſſimum, & quod quartum conſtituit prædicabile.

Duo tamen conſideranda eſſe in proprietatibus huius generis docet Porphyrius, proprietatem ipſam, actumq; illius: proprietas aptitudo appellatur, ex qua actus procedit, vt diſciplinæ ſuſceptiuum, vel riſibile, aptitudinem ad capeſſendas diſciplinas, vel ad ridendum importat, earum actus ſunt actualis ipſa diſciplinæ ſuſceptio, vt dum quiſpiā, vel à magiſtro edoctus, vel proprio labore aliquam (Duo conſideranda.)

quam

quam addiſcit ſcientiā, vel diſci linā, eamvè
4 acquiſitam exercet, aut etiam actu ridet, id igitur, quod propriū quarto modo vocatur, non eſt actus, cùm notum ſit ſolo tempore ineſſe, quo exercetur, ſed aptitudo, quæ omni, ſoli & ſemper ineſt, cum ſpecieq; conuertitur actus vero communia ſunt accidētia, quæ ex potentiarum exercitio proueniunt.

NOTATV DIGNA CIRCA explicatum textum.

PRIMVM NOTABILE.

PRincipio illud eſt cōſideratione dignum præſentem doctrinam accepiſſe Porphyrium ex Ariſtotel. 1. Topic. cap. 4. vbi proprium inter prædicata, ex quibus problemata exſtruuntur enumerans, totidem acceptiones illius poſuit, quamuis verbis non nihil diuerſis, nam proprium iuxta pri-
5 mam, & ſecundam acceptionem vocat proprium ad aliquid, quia proprium ſecundæ acceptionis non conuenit ſoli alicui ſpeciei, niſi alterius, aut aliarum comparatione, vt eſſe bipedem non cenſetur hominis proprium niſi equi & leonis reſpectu, cæterorumque quadrupedum, cùm non alia ratione omni, & ſoli homini appropriatum ſit, niſi quia prædictis non conuenit, neque etiam conuenit ſoli, & non omni iuxta acceptionem primam, niſi reſpectiuè, proprium eſt enim homini eſſe medicum, vel geometram certis indiuiduis appropriatum, non niſi comparatione aliorum, quibus non conuenit, vnde ſub vno modo comprehendit Ariſtotel. primum & ſecundum Porphyrij, vt bene annotat Albertus Magn. tract. de
6 proprio, capite 1. Proprium item, iuxta acceptionem tertiam vocat Ariſtoteles proprium, quando quaſi temporale ſit, pro determinata temporis periodo cunctis, ſpeciei, ac ſolis indiuiduis attributum: proprium item iuxta acceptionem vltimam deſcripſit dicens, proprium eſt, quod non indicat quid eſt eſſe rei, ſoli autem ineſt, & conuerſim prædicatur: conuerſim namque de ſpecie cuius eſt proprium enunciari, idem eſt, ac omni indiuiduo eius conuenire, ſoli etiam, ac ſemper. Etenim ſi ſoli, & omni in eſſe proprium neceſſe eſt, vt tale ſit abſoluta locutione, plane ſequitur, aliquem eſſe modum proprietatis omni, & non ſoli conuenientis:

NOTABILE SECVNDVM.

AD notandum ſecundo eſt, diuiſionem proprij in hos quatuor modos, vel acceptiones analogam eſſe, vt ex Ariſt. loco indicato, atque ex Porphyrio elicitur, qui ſolum iuxta acceptionem quartam abſoluta loquutione proprium appellandam eſſe affirmant: itaque principale analogatum, hoc eſt, cæteri autem modi per comparationem ad ipſum propria appellantur, vndè quanto propinquiora ſunt, eo minus impropriè denominatio eis conuenit: plus enim proprietatis tertius modus habet, minus ſecundus, infimum tenet locum primus, vt ex eorū explicationibus à Porphyrio allatis, compertum eſt. Duplicem tamē conſiderationem habere poſſunt, primam quidem abſolutam, in quantum ſunt quædam accidentia, iuxta quam ad quintum prædicabile ſpectare videbimus, cum ſint abſoluta loquutione accidētia communia, quæ adeſſe, & abeſſe à ſubiecto poſſunt præter eius corruptionem. Alia eſt conſideratio eorum reſpectiua, in quātum aliqualem cum proprio quarto modo ſimilitudinem habent, ſed hæc eſt ſecundum quid (vt aiunt) ſub qua ad quartum prædicabile quadam ratione referuntur, quemadmodum de differentia cōmuni, & propria c. præcedenti adnotauimus: ex quibus intelligitur huius rei gratia connumerata eſſe capite præſenti à Porphyrio, vt ex eorū analogia, ac ſimilitudine impropriaque denominatione, propriam eius, quod quarto modo proprium appellatur, & quartum prædicabile conſtituit, explicaret. Eiuſmodi autem diuiſio proprij in has quatuor acceptiones, primè intentionaliter accipiēda eſt, vt verba ipſa, explicationeſq; ſingulorū mēbrorū perſpicuè ſatis indi-

Diuiſio proprij analoga.

7 8

indicant, quidquid Magiſter Soto velit, ſecunde intentionaliter eam accipere, propter vniuerſalem dumtaxat rationem logicæ conſiderationis, fallit tamen ratio, cùm ſatis ſit, primam intentionem explicare, vt conſtet quonammodo poſſit eſſe fundamentũ ſecundæ, vt logica ſit definitio, vel diuiſio, & ita ſit in præſenti, cùm tamen, vt ſecunde intentionaliter accipienda ſit, oporteat, per terminos ſecundæ intentionis eſſe deſignatam.

TERTIVM NOTABILE.

Nota.

TErtio obſeruandum eſt, Porphyrium diuiſo proprio in illa quatuor membra illud, quod potiſsimum eſt, non definiſ-
9. ſe, cum tamen proprias aliorum prædicabilium definitiones attulerit, id autem breuitatis ſtudio fecit, intelligens ex ſingularum acceptionum explicationibus à ſe traditis, nullo ferè negotio elici poſſe deſideratam definitionem: in quibus aperte inſinuauit proprium iuxta acceptiones ſingulas, ſubiecto cui tribuitur accidere, id eſt extra eſſentiam illius eſſe, docuit præterea illud, quod quarto modo tale appellatur omni, ſoli, ſemperquè conuenire, atque etiam ad conuertentiam eum ſubiecto dici, ex quibus talis definitio integratur. proprium eſt quod extra eſſentiam rei cum ſit, ſoli ineſt, & conuerſim prædicatur, & eſt eadem cum ea, quam Ariſt. attulit. 1. libro topicorum c. 4. nuper à nobis relata, quæ cùm termino prædicationis conſtet, qui ſecundam intentionem huius prædicabilis denotat, iuxta ordinem ſecundæ intentionis accipienda eſt, ita vt formale ſit definitũ ſecunda intentio denominans proprium ipſum reale, quod tanquàm ſubſtratum ſeu tãquàm, quod, (vt aiunt) definitur. Separatur
10. autem ſingulis eius definitionis particulis, & à prædicabilibus cæteris, & ab alijs tribus acceptionibus propij, dum enim dicitur extra entiam eſſe, ſeu non indicare quid eſt eſſe rei, ſeparatur à tribus prædicabilibus primis, ac definitione, quæ cum ſint quidditatiua & eſſentialia, intimam rei eſſentiam, aut partes eius continent, ſoli autem in eſſe, conuerſimquè prædicari, ipſum ſeparat à quinto prædicabili, alijſquè proprijs trium modorum, quæ vel ſoli non conueniunt, vel non omni, aut non ſemper, & idcirco neque cum ſubiecto reciprocantur. Si autem quiſpiam deſideret aliam definitionem formaliter explicantem proprium vt quartum prædicabile, eodem tenore verborum quo cætera prædicabilia explicantur, talem accipiat: proprium eſt, quod prædicatur de ſpecie, cuius eſſentiam conſequitur, ac de inferioribus eius in quale proprium.

NOTABILE QVARTVM.

Circa acceptiones Porphyrij nota.

VT ſingulas percurramus proprij acceptiones adnotare circa primam oportet, exemplum eius à Porphyrio deſignatum, videlicet eſſe medicum, vel geometram, tribus modis cõſiderabile eſſe, nam vel pro vniuerſali, aut abſoluta aptitudine ad capeſſendas has diſciplinas, non ſecus, ac cæteras, quæ ex rationali hominis natura oritur, cũctiſq; hominibus ineſt, capitur, vel pro 11.
particulari inclinatione ad eas potius, quam ad alias, docet enim Ariſt. in prædicamento qualitatis, ſecundam eius ſpeciem declarans, quoſdã eſſe homines inclinatos potius ad talem artem addiſcendam, vel exercendam, quã aliam, vt ad luctam, vel pugilatoriam, &c. Hãc autem determinationem certũ eſt, ab eſſentia ſpecifica non emanare, cùm non reperiatur in vniuerſis hominibus, ſed ex particulari diſpoſitione, vel complexione indiuiduali. Poſtremo capitur pro actuali ſcientia, aut arte, vel exercitio illius. Si 1. modo accipiatur 4. modo proprium eſt, ſi quidem omni ſoli, & ſemper competit, idq; expreſſe docet Ariſt. 1. top. cap. 4. exemplum quartæ acceptionis proprii in aptitudine ad grãmaticam addiſcendam producens. Hoc igitur modo certum eſt, non eſſe exemplũ à Porphyrio acceptũ, ſed vno ex poſterioribus, nã vtroque pertinet ad primã acceptionem, cum ſoli homini cõueniat particularis inclinatio ad e- 12.
iuſmodi diſciplinas, potius quàm ad alias, actu etiã illas habere, aut exercitio earum incumbere, nequaquam vero omnibus.

QVIN-

QVINTVM NOTABILE.

OCcaſione accepta ex ſecunda acceptione proprij, obſeruandum eſt circa omnes, in explicatione cuiuſlibet ſub intelligendũ eſſe verbum, accidit, ita vt ſenſus ſit, proprium in prima acceptione eſſe illud, quod accidit ſoli, & non omni, in ſecunda, quod accidit omni, & non ſoli, in tertia quod accidit omni & ſoli, non tamen ſemper, atq; in quarta, quod omni ſoli, & ſemper accidit, & ratio huius eſt, quia proprium ex ſe habet quod prædicatum ſit accidentale, & certe niſi hæc, aut ſimilis particula ſub intelligatur, vitioſa qualibet deprehendetur, ſecunda præſertim, & quarta, ſecunda quidẽ, quia eſſe animal, eſſe corpus, vel ſubſtantiam conuenit omni homini, & non ſoli, ſed equo, & leoni, & tamen non ſunt vllo modo propria, ſed eſſentiali prædicata, iuxta quartam etiam acceptionem, differentia, & definitio conueniunt omni ſoli, ac ſemper, cùm tamen ad eundem modum non pertineant. Vtraq; autem prædicata, & ſimilia ab eius acceptionibus per ſubintellectā particulam ſeparantur, cùm non cenſeantur accidere rerum eſſentijs, ſed eas conſtituere, vnde in eadem acceptione ſecunda, nõ oportet accipere exemplum Porphyrij nempe eſſe bipedẽ pro ipſis hominum, vel cæterorum animalium pedibus ſubſtantialiter, nã cùm ſint partes ſubſtantiales, non propriè dicuntur accidere, ſed pro numero duorũ pedum, in quantum talem diſpoſitionem ad ambulandum, cæteraſq; operationes exercendas conferunt: hoc namq; modo, proprietas eſt animalium talium ſpecierum in ſecunda acceptione.

SEXTVM NOTABILE.

Exemplum Caniciei quomodo intelligatur.

EXemplum Caniciei in tertio modo productum à Porphyrio cum duplici moderamine accipere oportet, intelligetur vtrumq;, ſi cauſam huius accidetis, vel paſſionis explicemus breuiter, Ariſt. lib. 5. de generatione animalium cap. 4. Caniciei cauſam eſſe docet debilitatem, aut tenuitatem caloris naturalis, non potentis humidũ conſumere, capillos enim, non ſecus, atq; vngues ex ſuperfluis corporis, quæ excrementa appellantur, gigni notum eſt, non quidem ex omnibus, quemadmodum neq; in quacunq; corporis parte, ſed ex his, in quibus maximè humiditas prædominatur: contingit autem, calorẽ extenuari adeò, aut debilitari, vt nõ valeat eiuſmodi humidum conſumere, corrumpitur, ergo, & ex eius corruptione alterationem illam capilli ſuſcipiunt, & eorum color mutatur. verba Ariſt. ſunt, quibus igitur hominibus natura pilorum parũ calida eſt, pluſque humoris ſubit calor proprius nequit conquoquere, atque ita humor putreſcit, itaque in pilis quoq; alimentum tale cum non conquoquitur putreſcit, atque ita efficitur ea, quæ canicies appellatur, quæ alba propterea eſt, quod & ſitus vnus cauſiorum fere albus eſt, in ſenectute autem ob caloris debilitatem fieri docet eodem cap. his verbis: ætatis verò illa canities inopia, & exilitate caloris contrahitur, omnis enim ætas, labitur in frigiditatem, cùm iã corpus inclinatur, & conſeneſcit, in capite autem, & non in alia corporis parte oſtendi cap. 5. eiuſdem libri. Sic docet, cum igitur præ tenuitate oſsis affluat humor, & per ætatem calor deficiat, pili iſti caneſcunt, &c. prius autem tempora caneſcere inter alias capitis partes, & qua de cauſa cap. 4 nuper indicato in hæc verba oſtendit. Tempora autem primo caneſcunt, quòd occiput vacat humore, cum non contineat cerebrum, ſinciput verò habet multum humoris, quod autem multum eſt, difficile id putreſcit, at in temporum pilis, nec tàm parum humoris eſt, vt conquoqui poſsit, nec tam multũ vt putreſcere nequeat, cum enim is locus medius inter vtroſque ſit, extra vtrumque affectum eſſe poteſt, &c. Docet præterea Ariſt. nõ hac ſola cauſa, neq; hoc ſolo tempore contingere, ſed ex infirmitate etiam, aut vitio corporis alia quacunq; ætate contingente, ex ea præſertim, quæ vitiligo appellatur, vulgo lepra alba, quæ cutem corporis corrumpit, & ex

(right-column margin: 14. at "caloris naturalis…"; Ariſt. at "color mutatur…"; 15. at "putreſcit, atque ita…"; 16. at "tàm parum humoris eſt…")

conſequenti immutantur capilli, loquitur autem Ariſt. cap. illo. 4. in principio in hunc modum. Hominibus, nihil cauſæ cutis affert, niſi ad canitiem, videlicet eam, quæ morbo, non quæ ſenio accidat, nam eo vitio corporis, quod viciligo vocatur, pili efficiuntur albi, cuius rei cauſa eſt, quòd pili acutè exeunt: itaque ſi cutis ægrotat, extenuataque eſt, pilus quoque ægreſcit, ægritudo autem pili canities eſt. *Cui addere aliam cauſam poſſumus, cum experientia compertum ſit, ex longa, atque intenſa animi triſtitia, ex diuerſis rebus, vel certe humore prædominante orta, hominem longè ante ſenectutis tempus caneſcere, quod Boetius primo libro de conſolatione, metro primo, eleganter indicauit dicens,* intempeſtiuo fundantur tempore cani.

Nota. *Videtur tamen Ariſt. affirmare non ſolum hominibus contingere, ſed alijs etiam animalibus, equis præſertim, libro tertio de hiſtoria animalium capit. 11. paulo poſt princi-*
17. *pium, vbi hac ſcribit verba.* Mutatur color pilorum in ſenectute, candidiq; pili efficiuntur in hominibus, quod vel cæteris animalibus accidit, ſed non ſatis aperte, præterquam in equo, *& libro quarto de generatione animali. cap. 5. in principio vbi equus,* ait maximè omnium, quæ nouerimus, animalium canities innoteſcit. *Cæterùm cap. eodem non longe à fine ex cute, vel alia cauſa ab ipſa natura, vel particulari complexione animalium, capillorum albedinem prouenire docet, quæ eſſe poteſt in digeſtorum humorũ copia, qui per totũ cor-*
18. *pus reſperſi, atq; corrupti, capillos immutãt, atq; idcirco non paſſionem, vel alterationem eſſe, quemadmodum in hominibus, ſic enim loquitur.* Cauſa autem colorum in cæteris eſt, alborũ enim alba eſt cutis, nigrorum nigra, variorum, permixtorumque partim nigra eſſe conſpicitur, cæteris animalibus, quibus pili albi gignuntur natura, non affectu, id euenit. *Ex hoc autẽ cauſarum diſcrimine ortũ habuit communis modus loquendi, & ſentiendi, quo ſola eiuſmodi capillorũ hominis alteratio proprie canities appellatur, nequaquàm color ſimilis,*

qui in capillis cæterorum animalium apparet. Ex ſenſu etiam huius loci explicantur cætera, in quibus animalia caneſcere indicat Ariſtot. & conſonant omnia communi modo loquendi, quem ſequutus Porphyrius propriũ eſſe homini in tertia acceptione in ſenectute caneſcere docet.

Conſtat autem ex prædictis intelligendum in primis eſſe, ſecundum communem naturæ ordinem, frequenter ex cauſa illius ætatis propria euenire, cui non obſtat ex cauſa extrinſeca ægritudinis, vel alia incidente, raro alijs temporibus contingere, & rurſus vniuerſis hominibus in ſenectute conſtitutis reuera accidit, vt plurimum quidem. nam contingere raro poteſt, aliquem ob robuſtiſſimũ calorem, vel ſubtiliſſimum humidum, quod ideò facilè à calore conſumitur, vel nunquàm caneſcere, vel certè, non ætate conſueta, vt benè notauit Albertus Magnus in prædicab. tract. de proprio cap. 2. hæc leuis qui-
dem data occaſione. fuſius quàm par eſſet 19.
proſequuti ſumus, vt ſemel ex ſuis principijs extracta, quiuis percalleat.

MINORA DVBIA CIRCA Definitionem Proprij exorta.

DVBIVM PRIMVM.

Circa definitionem proprij ab Ariſt. ac ſuo modo à Porphyrio conſtitutam, proprium eſt, quod non indicat, quod eſt, eſſe rei ſoli autem ineſt, & conuerſim prædicatur, *illud dubitandũ in primis ſeſe offert, quia definitio deſignanda eſt,*
verbis poſitiuis, non negationibus, vt exacta 20.
cenſeatur, ſed principalis eius definitionis particula negatiua eſt, videlicet, non indicat quid eſt eſſe rei, ergo minus bonam definitionem conſtituet. Quod præſertim neceſſarium eſſe confirmatur. Nam differentia, per quàm res definita, à cæteris ſeparatur, poſitiuum quid eſſe oportet, cum ſit potiſſima eſſentiæ pars, ſed ea particula ſeparatur proprium à definitione, ab ſpecie, genere, ac differentia, ergo poſitiuum aliquid apponi debuiſſet, & non verbum negationis.

Circa definitionem proprij.

Ratio dubitandi.

Pro

Nota pro ſolutione. Pro ſolutione, illud oportet adnotare, prædictum definitionis verbum, duplicem ſenſum reddere poſſe, alterum pure negatiuum, qui extraneis etiam conuenit accidentibus, imo, & quibuſcumq; negationibus, & in hoc abſq; dubio non accipitur ab Ariſt. cùm conſtet puram negationē nihil eſſe, atq; ea propter, neq; ad eſſentiam poſitiuam rei ſpectare, vt argumenta obiecta cōuincunt. Secundus ſenſus eſt,
21. ſi iuxta ſubiectam materiam accipiatur, nempe in quantum ad explicandam proprij naturam ſimul cum cæteris particulis ponitur, quo pacto poſitiuum aliquid ſimul cum negatione claudit, illud autem eſt, quidpiam ab eſſentia rei procedens, nam vt bene adnotat D. Thom. 1. p. q. 79. art. 6. ad tertium, & ibidem Caiet. proprium adeò eſt rei eſſentiæ affine, vt nihil ſit inter vtrumq; medium. Et iuxta hanc doctrinam, iſte eſt germanus ſenſus definitionis. Proprium eſt, quod cum ſit aliquid eſſentiæ affine, non indi-
22. cat quid eſt eſſe eius, vt excludantur illa, quæ intima ſunt, & idcirco eſſentiam, ſeu quidditatē rei, vere indicant, ex quibus ſoluuntur argumenta.

DVBIVM SECVNDVM.

PRima definitionis particula explicata, oritur dubium circa ſecundam, qua dicitur proprium ſoli rei ineſſe, cuius eſſentiam conſequitur. apparet enim ſuperflua, cum in ſequenti dicatur, conuerſim de
Ratio dubitandi. re ipſa prædicari, euidenter enim ſequitur, proprium prædicatur de re conuerſim, ergo ſoli ineſt, nam ſi alijs ineſſe contingeret, non poſſet cum ea reciprocari, ſed abſq; dubio in plus eſſet: ſuffeciſſet ergo, ea dempta, ſic dicere, proprium eſt, quod non indicat quid eſt eſſe rei, & conuerſim prædicatur. Cui accedit, vltimam particulam ſufficienter ſepara-
23. re proprium, & à tribus modis prioribus, & à quinto prædicabili, de quibus notū eſt, non reciprocari cum ſubiecto, cui inhærent, vnde infertur, neq; ad diſtinguendū proprium, ab aliquo alio neceſſarium eſſe eā particulam, ac demum, vt vltima particula explicetur melius, hoc argumento impugnatur, non prædicatur conuerſim proprium, quodcumq; ergo inſufficienter explicat proprij conditionē, euidens conſequentia apparet, nā proprium ſpeciei, nō ſolum ei, ſed indiuiduis competit, de quibus enunciatur, & tamen non dicitur cum illis ad conuertentiam.

Sufficeret quidem poſtrema particula, quæ Solutio dubij. & ſecundam infert, & ab vniuerſis prædicatis accidentalibus diſtinguit proprium, & ideò non eſſet ſecunda ſimpliciter neceſſaria, id tamē habet, quod explicatius ſeparat pro- 24.
prium ab accidenti communi: quod tamen poſtrema particula, nō niſi generali quadam ratione præſtat, quapropter, vt diſtinctius explicaretur eiuſdē proprij natura, commodè ſatis appoſita eſt. Poſtrema etiā ſufficienter comprehendit proprium quodcumq;.

Conſiderandum tamen eſt, proprium ſpecificum, tanquàm à cauſa adæquata ab eſſentia profluere, indiuiduis verò ſolum conuenire in quantū eam participant, quapropter completa ipſa definitio ad ſpeciem, tanquàm ad proprium ſubiectum, & adæquatū comparanda eſt, ad indiuidua verò inadæquatè, non ſecus ac proprium ipſum, quod definitur, idq; definitionis verba planè indicant, quæ ad vnum quidpiam adæquatū referuntur, non ad multa, vnde intelligitur, nō eſſe neceſſarium prædicari proprium conuerſim, 25.
niſi de adæquato ſubiecto, cuius ſimpliciter, & adæquate proprium eſt, argumento igitur concedimus, nō prædicari conuerſim de indiuiduis, quemadmodum, neq; proprium ipſorum eſt adæquate, & ſimpliciter.

DVBIVM TERTIVM atque poſtremum.

DVbijs circa partes definitionis ſingu- Ratio dubitandi.
las abſolutis, integra ipſa definitio aliud excitat, quia neq; cùm definitio Probat. I.
cohærere videtur, neq; cùm vniuerſis ſub ipſo contentis: probatur primum: proprium indicat quid eſſe rei. ergo definitio naturæ eius non eſt conſentanea: elicitur planè antecedens ex his, quæ de accidentibus adhuc communibus docet Ariſt. 1. de anima text. 11. magnam partē conferre ad cognoſcendum,

quid

quod quid eſt ipſius ſubſtantiæ, hoc eſt, quidditatiuam definitionem, indicant igitur eſſentiam, licet extra illam ſint, longè igitur
26. *melius eam propriæ paſsiones indicabunt, tanquàm ei proximiores.*

Probat. II. *Secundò etiam id oſtenditur, nam vt idẽ Ariſtot. ſtatuit 1. poſt. cap. 10. duplex eſt demonſtrationis genus, à priori, vnum paſsionem, vel effectum, propriam cauſam oſtendens, à poſteriori aliud cauſam per proprietatem, vel effectum, vt in hac demonſtratione conſpicitur, quidquid eſt ſuſceptiuum diſciplinæ eſt rationale, omnis homo eſt ſuſceptiuus diſciplinæ, ergo omnis homo eſt animal rationale. ecce quaſi digito à poſteriori oſtendit eſſentiam propria paſsio, indicat igitur quid eſt eſſe rei, cuius oppoſitum definitio continet. Et rurſus nonnulla ſunt, quæ omni, ſoli, & ſemper conueniunt, cum extra eſſentiam rei ſint, non indicant, quid eſt eſſe rei, ſoli inſunt, atq; conuerſim prædicantur, eiuſmodi ſunt quantitas continua, reſpectu corporis de prædicamento ſubſtantiæ, & color reſpectu corporis mixti, oriuntur enim colores ex quatuor qualitatum commixtione,*
27. *eiuſmodi autem non ſunt proprietates, aut paſsiones, ex vtroq; igitur probatur inſufficientia definitionis.*

Nota pro ſolutione. *Vt intelligamus completum definitionis ſenſum, explicare oportebit, quid ſibi velit Ariſt. illis verbis.* Non indicat quid eſt eſſe rei, *id namq; duobus modis contingit, vel intrinſecè, quod non eſt aliud, quàm naturam rei, aut eius aliquam partem continere, per quam intrinſecè cognoſcitur, quid res ipſa ſit, quam conditionem habent definitio, genus, & differentia, extrinſecè verò tanquã ſigna, vel effectus in eſſentiæ cognitionẽ ducunt accidentia, ſuo tamẽ ordine, & gradu: nam propriè paſsiones proximè quidem, tanquàm virtutes, quæ ab ipſis eſſentiæ principijs prodeunt, accidentia communia minus*
28. *propriè, tanquàm magis ab eadem eſſentia elongata, & quæ ex alijs extraneis cauſis procedunt. Ariſt. igitur in ſenſu priori accepit definitionem, intelligens proprium nõ in-*
Ad primũ. *dicare intrinſecè eſſentiam rei, cùm tamen teſtimonium obiectum in poſteriori ab vniuerſis interpretibus exponatur; conuincit autem argumentum primũ intentum, nempe à poſteriori proprium eſſentiam indicare; cæterùm id definitioni iam explicatæ non officit.*

Neq; etiam argumentum ſecundum, nam Ad ſecundum.
de quantitate admittendum eſt proprium paſsionem eſſe corporis, vel corporeæ ſubſtantiæ, à qua ſecundum ordinem naturalem, nõ
eſt ſeparabilis. Cæterùm cùm ſit res ab ea- 29.
dem ſubſtantia corporea, à qua procedit diuerſa. ſeparatur virtute diuina ſupernaturali in ſacramento Euchariſtiæ, vbi ſine ſubſtantia panis, quæ conſecrationis vi eſſe deſinit perſeuerat. De colore vero ad corpus mixtũ comparato videbitur alicui eſſe propriam paſsionem illius cũ omni, ſoli, & ſemper conueniat, ſed longè diuerſo modo res ſe habet: ſi attentius conſideretur colorem non eſſe aliquam proprietatem ex mixtione prodeuntem, ſed rationẽ dumtaxat genericam vniuerſalem, à coloribus ex mixtione procedentibus abſtractam, ex quibus nullus eſt, qui cùm corpore mixto conuertatur, quapropter color ipſe, non eſt propria paſsio, quæ ab aliqua oriatur eſſentia, ſed ratio accidentalis, quæ ad conuertentiã cùm corpore mixto, ea propter dicitur: quia mixtum corpus nõ poteſt eſſe naturaliter abſq; vno, vel alio colore, non ergo conuenit omni, ſoli, & ſemper, tamquàm verum accidens inhærens: ſed tanquàm abſtracta ratio eorum, quæ inhærent accidentium; in definitione autẽ dicitur ſoli ineſſe proprium, conuerſimq; tamquàm à re emanans prædicari. Grauiores controuerſiæ circa expoſitum Porphyrij textum agitandæ.

QVAESTIO PRIMA.

An proprium dumtaxat quarto modo, quod, cum ſpecie ad conuertentiam dicitur, conſtituat quartum prædicabile, vel etiam propria aliarum acceptionum.

TAmquam certum præſupponit cõtrouer- 30
ſia hæc,

ſia hæc, proprium quodcumque omni, ſoli, & ſemper conueniens ad quartum prædicabile ſpectare, ſiue illud ſpeciale ſit ex ſpeciei atomæ principijs promanans, ſiue generale ab ſpecie ſubalterna, vel ſupremo genere, habent enim proculdubio proprietates ſuas ſuprema genera, vt in prædicamentis ſingulis adnotat Ariſt. etiam ſi accidentia ſint, & quæ ad conuertentiam dicuntur cum eis, vt ſubſtantia aptam eſſe ſubſtare accidentibus, quantitas, vt ſecundum eam æqualia vel inæqualia corpora ſint, ſimilia ſecundum qualitatem, relatio vero vt ſimul natura, & cognitione, rem, quæ dicitur ad aliquid conſtituat, eiuſmodi omnes de ſuis ſubiectis enunciantur prædicatione quarti prædicabilis.

Ab hac autem regula paſſiones entis excipio, quæ licet ex intimo illius conceptu proficiſcantur, de ipſoq; reciproca prædicatione enuncientur; cæterum quia non ſunt alicuius determinati generis prædicata, ſed omnia genera tranſcendunt, nec propriè pertinent ad determinatum prædicabile, nam cum prædicabilia intrinſece ordinentur ad prædicamenta, quæ prædicamentorum ordinem non ingrediuntur, extra ordinem etiam prædicabilium cenſendum eſt eſſe, quidquid aliqui velint (Sententia Alberti) ſimiles prædicationes ad quartum prædicabile referentes, quas tamen excludunt interpretes vniuerſi.

Status controuerſiæ indicatur, & prima opinio refertur.

2. DE cæteris igitur proprietatibus, quæ tribus modis primis conueniunt, diſſenſio eſſe poteſt, eiuſmodi namque, à communibus ſeparantur accidentibus, quæ nulli ſunt propria, atq; ea propter ad quartum prædicabile pertinebunt, de quib⁹ ſic videtur ſentire Albertus Magnus tract. 6. de proprio cap. 1. & tract. 7. de accidenti cap. etiam. 1 & poſt ipſum doctores Louanienſes in commentarijs huius capitis, quibus fauet in primis Ariſt. 5. libro de generatione animalium 6. capite, cuius titulus eſt de coloribus animantium, in principio, vbi fuluum colorem proprietatem ponit, à leonum ſpecie emanantem his verbis. Probatur ex Ariſt. *Animalium vero, alia vnicolora ſunt, quorum genus totum, vnum habet colorem, quomodo leones fului ſunt omnes, &c.* Cùm tamen notum ſit, non ſolum leonibus ſimilem colorem ineſſe, ſed multis alijs animalibus, id igitur non obſtat, quo minus prædicatione quarti prædicabilis de eiſdem enuncietur.

Fauet item Porphyrius cap. vltimo, dū ea, in Ex Porphyrio. quibus genus ab accidentibus ſeparatur enumerans, ex natura accidentis eſſe ſtatuit, vt indiuiduis per ſe primo conueniat, ſpeciei autem propter indiuidua, nam idcirco albus eſt homo, quia Petrus, & Ioannes albedine afficiuntur. 3. Ecce Porphyrii verba. *Et accidentia quidem in indiuiduis principaliter ſubſiſtunt. Genera verò, & ſpecies naturaliter priora ſunt indiuiduis ſubſtantijs, &c.* de proprio vero conſtat, primo ſpeciei ineſſe, cū ab eius principijs oriatur, poſterius indiuiduis propter illius participationem, ea quidem conditione, vt riſibiles ſint Petrus, & Ioānes, quia talis eſt homo, quibus præmiſſis argumentum ſic procedit.

Proprium in quocumque ſit trium modorum conuenit ſpeciei primo, & propter ſpeciem indiuiduis, calor namq; indiuiduis ſpeciei ignis, albedo indiuiduis niuis vel cigni, & canities ſingularib⁹ hominibus, propter ipſam ſpeciem conueniunt, cum tamē ad aliarū ſpecierum indiuidua, quibus inſunt comparata, 4. eiſdem per ſe primo attribuantur, hoc igitur diſcrimen infert plane, comparatione ignis, niuis, & cigni ſub quarto prædicabili eſſe connumeranda, eſto aliarum reſpectu conſtituantur ſub quinto: conuincit præterea intentum principale huius ſententiæ, videlicet, proprietates ſecundæ, & tertiæ acceptionis (tales enim ſunt prædictæ) ad quartum prædicabile pertinere, fauet demùm D. Thom. 4 libro contra gentes. cap. 14. vbi hanc protulit vniuerſalem propoſitionem. *Omnia accidentia ſunt proprietates quædam ſubſtantiæ ſuperadditæ & à principijs ſubſtantiæ cauſatæ.* 5. Omnia igitur cēſentur ſubſtantiæ proprietates etiam ſi non inſint ſoli, vel ſemper, atque adeò de illo ſubiecto, à quo emanant prædicatione quarti prædicabilis enunciabuntur: eſto aliorum, quibus promiſcuè conueniunt comparatione, ſub quinto ſint prædicabili collocanda.

Idemq; ratio ipſa conuincere videtur, nam quælibet proprietas trium modorum habet propriam definitionem, & quidem per ſubiectum proprium deſignatā, quælibet igitur habet proprium ſubiectū à quo oritur, enunciabitur ergo de illo in quale proprium, & non commune, atque adeò prædicatione quarti prædicabilis. Hanc partem tuetur doctor Cāterus in expoſitione breui huius capitis circa finem, vbi omnes acceptiones proprij, ſi pro aptitudine, aut potentia, & non pro actu accipiantur, ad quartum prædicabile ſpectare ſe oſten-

oſtenſurum in libris de anima pollicetur.

Alia media ſententia refertur.

QVoſdam alios interpretes Ariſtot. medium tenuiſſe inuenio; ita vt neque proprium quarto modo dumtaxat in quarto prædicabili eſſe conſtituendum cenſeant, nec tamen tres alias acceptiones in vniuerſum, ſed diſtinctione vtendum eſſe, nam quædam ſunt earum acceptionum propria, quæ ab eſſentia ſpecifica effluunt, qualia ſunt tribus illis exemplis de calore, & albedine reſpectu ignis, niuis, ac cigni numerata, alia verò, quæ non niſi ab indiuiduali, hoc eſt ex materiæ diſpoſitione ſeu indiuidui particulari cōplexione, & illa quidē ſub quarto prædicabili conſtituere oportet, hæc verò ſub quinto, & eiuſmodi diſtinctio adæquate ſeparat quartum, & quintum prædicabile, vniuerſa accidentia, quæ à principijs ſpecificis prodeunt, quarto aſſignans, in quacumque ſint acceptione, cætera verò ad quintum referens: ad concordiam item reuocat extremas ſententias, primā quidem à nobis relatam omnes quatuor acceptiones indiſcriminatim collocantem ſub prædicabili quarto, atque etiam oppoſitam tres priores excludentem prorſus: interpretes alij ex parte hanc, ex parte illam opinionem defendentes, duabus de cauſis definitionem Porphyrij, (quę explicatio eſt quartę acceptionis) reprehendunt, vnà quidē, quia proprium dumtaxat ſpeciale explicat, generali, vel ſubalterno prætermiſſo, & rurſus ſpeciale, non quodcumque, ſed illud dumtaxat, quod cùm ſpecie reciprocatur, cùm tamē plures ſint proprietates præſertim tertiæ acceptionis, quæ cum nullo reciprocantur, de multis tamen enunciantur prædicatione quarti prædicabilis, vt aptum eſſe ad intelligendum, aptum eſſe ad volandum, greſſibile, bipes & capitatum: ſic igitur debuiſſet Porphyrius (aiunt) proprium definire, vt vniuerſa, quę quartum prædicabile conſtituere valent, comprehenderet, nempe proprium eſt, quod de pluribus in quęſtione quale eſt, accidentaria & neceſſaria prędicatione dicitur, vt per primam particulam excludantur ea, quæ non ſunt vniuerſalia, per ſecundam genus & ſpecies, differentia per tertiam, accidens denique, quod eſt quintum prędicabile per quartam, quod contingenti prædicatione in quale enunciatur, ac per eandem proprietates illæ talium acceptionū, quæ contingenter enunciantur, cum apertum ſit ad quintum prædicabile referendas eſſe.

6.

7.

8.

Argumentum horum autorum vnicum eſt, propria cōditio quarti prædicabilis in eo poſita eſt, vt proprietas ab eſſentia orta enunciabilis ſit de ſubiecto in quale & neceſſario; quòd verò ab ea, tanquàm à cauſa adęquata oriatur, vel quarto modo cōueniat, nihil refert, ſi quidem non variat modum prædicandi, à quo prædicabilia conſtituuntur, ac diſtinguuntur: conuincitur ergo tales proprietates, tertię præſertim acceptionis ad quartū prædicabile proprie pertinere. Probatur hæc ſententia. 9.

Communis, & vera ſententia proponitur, præfertur cæteris, & corroboratur.

EGo vero omnes & ſolas proprietates quarto modo enunciabiles de ſubiectis, à quibus promanant, ad quartum prædicabile ſpectare ſentio, cæteras vero cuiuſcumque ſint acceptionis ad quintum refero. Communis eſt ſententia antiquorum & modernorum interpretum Porphyrij, eam cum primis tenet D. Thomas expreſſe, opuſculo. 48. cuius titulus eſt de totius logicæ Ariſt. ſumma. cap. 7. vbi egregie exponit definitionem Porphyrij, Iauel. tractat. 4. prædicab. cap. 5 de proprio. Caiet. Magiſt. Soto in expoſitione huius capitis. P. Tol. circa finem eiuſdem, quam plane docuit Ariſt. 1. libro topicorum cap. 4. vbi eam attulit definitionem. *Proprium eſt quod nō indicat quid eſt eſſe rei, ſoli autem ineſt, & conuerſim prædicatur.* Solas proprietates quartæ acceptionis explicantem, cæterū vt tres primas à quarto prędicabili expreſſius depelleret, eiuſmodi ſubiungit verba. *Nemo enim proprium dicet, quod contingit alij in eſſe, neque ſi forſitan per aliquod tempus ineſt ſoli, &c.* ſub proprijs item nominibus, cùm communi accidenti coincidere docet propria aliarum acceptionum, ad illudque ſpectare, ad finem capitis eiuſdem hiſce verbis. *Manifeſtū eſt autem ex his, quoniam accidens nihil prohibet, & quando, & ad aliquid proprium fieri, ſimpliciter autem proprium nō erit.* Adnotauimus autem nos literam Porphyrij exponentes, tres priores acceptiones, ſub nominibus proprij ad aliquid & quando Ariſt. comprehendiſſe 5 lib. topicorum. cap. 2. locis præſertim 44. & 48. Sententia vera. 10. 11.

Nec minus expreſſa eſt ſententia Porphyrij cap. præſertim vltimo, vbi quæ communia ſunt

ſus, & propria, quarto, & quintū prædicabi-li enumerans, docet tria eſſe quibus principaliter ſeparantur, primum quidem, quia proprium vni dumtaxat ſpeciei, cuius eſſentiam ſequitur conuenit, eiusque indiuiduis, commune verò accidens pluribus: ſecundum, nam proprium conuerſim prædicatur, nequaquā commune accidens, poſtremum, proprium magis minusue non ſuſcipit, quemadmodum accidentia: de proprio autem, & communi accidenti Porphyrium loqui in quantū ſunt prædicabilia, nō licet ambigere, cùm exploratum
13. ſit, in eo capite omnium prædicabilium propria, atque communia deſignare. Idemque de Ariſt. neceſſarium eſt ſentire, ſi quidem in eodem capite genus, atque ſpeciem ſimul cum proprio, definitionibus prædicabilium proprijs explicat, quas Porphyrius, & ſchola dialecticorum vniuerſa immutatas prorſus, & accepit, & retinuit.

Probatur ratione. Idemq; efficax ratio confirmat, nam quartum prædicabile idcirco appellatur proprium accidens, quia ſoli conuenit ei, à cuius eſſentia effluit, neq; enim iuxta ſermonis proprietatem, vt aſſeruit Ariſt. proprium appellari poteſt, quod cæteris eſt commune, quanquàm ab eſſentia oriri cenſeatur, vtrumq; igitur ſimul concurrere in accidenti oportet, vt proprium ſimpliciter ſit, atque ad quartum prædicabile referatur, & vt vno verbo rem attingamus, omne illud, & ſolum accidens proprium appellabitur, quod fluit ab eſſentia alicuius, tanquàm à cauſa adæquata, hęc eſt enim cauſa propria, vt à communi ſecernitur, quæ aliarum communicationem admittit. Hoc ſibi voluerunt Ariſtot. & Porphyrius ſtatuentes reciprocam prædicationem, intrinſecam eſſe conditionem proprij, per quam à quinto prędicabili diſtinguitur, qua notū eſt carere aliarum acceptionum propria; vnde nec ſimpliciter appellantur talia, nec proprie conſtituuntur in 4. prædicabili, vt Porphyrius poſtremis huius cap. verbis non obſcure docuit, de proprijs ſolius quartæ acceptionis ſic loquens. *Hæc autē proprie propria dicuntur quoniam etiam conuertuntur, ſi quid enim equus hinnibile eſt, & ſi quid hinnibile eſt equus eſt,*

Secundò in eum finem inſtitutum eſt quartum prædicabile, vt ex illo efficiantur propoſitiones per ſe demonſtrationi deſeruientes,
14. quæ ab Ariſtot. in 2. modo perſeitatis collocantur, vt. 1. lib. poſteriorum. cap. 4 conſpicimus, ex quinto namq; prædicabili, non efficitur propoſitio vlla per ſe, ſed cunctæ illius appellantur per accidens, ac propterea à demonſtratiuo ordine excluduntur, ſed ex tribus primis acceptionibus nō conſtituitur aliqua propoſitio per ſe, ergo neq; ad quartū prædicabile referuntur, minorē nunc duabus vijs oſtendo, quæ in libris poſteriorum notior erit.

Prima eſt, propoſitiones per ſe in ſecundo modo eiuſmodi eſſe oportet, vt viciſſim ex propoſitionibus modi prioris ſequantur, easque à poſteriori inferant, ſed proprietas, quæ non oritur ab eſſentia, tamquam à cauſa adæquata, eam ex neceſſitate non infert, neq; enim ſequitur hominem eſſe, qui duos habet pedes, vel à priori canos habere, ſi eſt homo, & ſic de ſingulis huiuſcemodi proprietatibus, ergo nec efficiunt propoſitiones per ſe, neque ad quartum prædicabile referuntur. I. Via probandi minorem.

Secunda via talis eſt, ex proprietatibus aliorum modorum non efficiuntur propoſitiones per ſe in ſecundo, neque in quarto modo per ſeitatis, omnes igitur ſunt per accidens, atque adeò ſub quinto prædicabili collocantur, euidens vtraque conſequutio eſt, quia propoſitiones primi modi per ſe ſunt eſſentiales, tertius modus non eſt prædicandi, ſed eſſendi, in quo ſola ſubſtantia, quæ eſt ens per ſe, ponitur; antecedens autem probatur efficaciter, nam ſecundus modus propoſitionum per ſe eſt, in quo ſubiectū pertinet ad definitionem prædicati, quartus verò, in quo effectus prædicatur de adęquata ſeu propria cauſa, ſed proprium aliorum modorum à quarto non bene definitur per ſubiectū, nec enim bona erit aſſignatio, ſi dicamus, bipes eſt homo duos habens pedes, cū poſſit eſſe aliud animal, minus etiā bona erit: ſi quiſpiam dicat, bipes eſt animal habens duos pedes, reſpectu hominis, cuius eſt proprietas ſecundæ acceptionis, cum æque conueniat multis animalibus, igitur reſpectu hominis non poteſt efficere propoſitionem per ſe in ſecundo modo, imo nec reſpectu alterius cuiuſlibet animalis, cuius proprium eſt ſecundæ acceptionis, quod vero nō efficiat propoſitionem per ſe in quarto modo, notiſſimum eſt. Cum nō ſit proprius effectus, ſeu adæquatus ſubiecti alicuius; eiuſmodi ergo non ſunt appellanda propria, niſi quadam ratione analoga, non ſecus, ac differentia communis, & propria, appellantur differentiæ, atque ea propter quemadmodum ſola differentia propriiſſima conſtituit tertium prędicabile, cæteris differentijs ad quintum rela- II. Via. 15. 16. 17.

tis,

tis, pari ratione ſolum proprium quarto modo conſtitutum, quartum, quia illud ſolum propriè proprium eſt, vt Porphyrius docuit, cætera vero impropriè, & ſecundum quid, & ad quintum prædicabile referenda erunt.

Ad argumentorum ſolutionem notanda.

Notabile pro argumentis ſoluendis. CAEterum, vt argumentis fiat ſatis obſeruare illud oportet, accidens in duplici ſenſu appellari proprium: vel in quantũ ab extraneo diſtinguitur, vel a communi, extraneum illud eſt quod ex parte ſaltem procedit à cauſis extrinſecis, qualia eſſe dicemus inferius ea, quæ indiuidualem ſequuntur complexionem; commune verò, quod non vni

18. tantum, ſed pluribus conuenit, vt albedo, & nigredo: idem namque ſibi vult proprium eſſe alicuius, quod ei ſoli conueniens, vt ex Ariſt. 1 Topic. cap. 4. attulimus, vtramq; autem concutere conditionem oppoſitam neceſſe eſt, vt accidens dicatur proprium ſimpliciter, poſtquam ex vtraq; perfecta ratio proprietatis conſurgit, & ex defectu cuiuſque, commune appellatur accidens ſimpliciter: proprium verò ſe-

19. cundum quid: vtramque item vt per ſe, & ſimpliciter conſtituatur in quarto prædicabili requirere cenſendum eſt, quod ex definitione Ariſt. euidenter elicitur, in qua duo continentur, & ab intrinſecis principijs ortum eſſe, dũ dicitur quod non indicat quid eſt eſſe rei, & ſoli conuenire, conuerſimque prædicari, quibus verbis prohibetur planè alijs ineſſe, vel de

Illatum. eis prædicari, ex quibus illud infero non ſatis eſſe, vt accidens ſit proprium quarti prædicabilis, ab eſſentia quacunque ratione prodire, ſed inſuper requiſitum eſſe, vt tanquam à cauſa adæquata prodeat. hoc eſt enim per ſe prodire, licet enim ab eſſentia alicuius, accidens ſic procedat, vt propter ſimilitudinem cum alijs, ab eis etiam oriatur, non dicetur proprium illius ſimpliciter, vt expoſitum eſt, ſed vtriſque commune, calor igitur reſpectu ignis ſiue ſecundum ſubſtantiam accipiatur, ſiue vt in ſummo gradu ei conueniens nõ eſt proprium eius accidens abſoluta loquutione, nec de illo prædicabitur prædicatione quarti prædicabilis, ſed commune cenſendum eſt, atque

20. ad quintum prædicabile referendum, & ſimilis eſt ratio de cæteris elementorum qualitatibus eis in ſummo gradu attributis. Idque ef-

Probatio. ficaci ratione oſtendo, nam, ſi in ſummo gradu calorem conſideres, non ſemper igni 21.

conuenit, vt in prima eius generatione, atque etiam in actione, & reactione exploratum eſt, ſecùm enim hoc tempore non nihil frigiditatis recipit, vnde etiam colligitur magis, minuſue ſuſcipere, quod cùm natura propriæ paſſionis pugnat, vt docet expreſſe Porphyrius cap. vltimo circa finem his verbis. *Et propriorum quidem æqualis eſt participatio, accidentium vero, vel magis, vel minus, &c.* Ac illud eſſe diſcrimen ab vniuerſis obſeruatum, & à Porphyrio, capit. ſequenti expreſſum, ſic ſe Nota. habere commune accidens, etiam ſi inſeparabile ſit à ſubiecto, cui inhæret, vt non ſolum ſubiectum ſine illo, ſed etiam cum oppoſito intelligi poſſit, vt cum nigredine cignus, coruus cùm albedine, quanquam re ipſa numquã fere contingat ſimilia accidentia à ſubiecto ſeparari, at propria paſſio intime ſubiecto vnitur, atque adeò, licet apprehendi ſine illa poſſit, non tamen cum oppoſito, neq; enim hinnibilis homo, nec riſibilis equus intelligi poſſunt: ſed ita eſt, quod elementa non ſolum ſine his qualitatibus apprehendi poſſunt, ſed 22.

cum oppoſitis, vt in igne oſtẽdimus, deficiunt igitur a ratione proprij accidentis, & communia appellari abſoluta loquutione debent, & etiam ſi eſſentiam conſequantur inadæquata tamen ratione, vnde, & proprietates ſolum inadæquate, atq; adeò ſecundum quid dicuntur, quæ propter quandam analogiam, & ſimilitudinem cum proprio quarto modo, ad quartum prædicabile reductiuè ſpectare poſſunt, non ſecus ac differentia communis, & propria ad tertium, & par eſt ratio de accidentibus cæteris his ſimilibus.

Secundò obſeruandum eſt, accidens proprium completum eſſe prædicatum, quod eſ- Notabile ſecundum.

ſentiam præſupponit completam ſiue illa ſubſtantia ſit corporea, vel ſpiritualis, aut etiam accidens, notum eſt enim, non ſolum ſubſtantias, ſuas habere proprietates, ſed etiam ſuo modo accidentia, vt in principio quæſtionis multis exemplis oſtendimus, aliud tamen eſt 23.

propriũ proximè, & adæquate ex ſubiecto ortum ratione formæ, aliud ratione materiæ. Exemplũ primi accipere poſſumus in admiratione, & capacitate diſciplinæ, quæ ab eſſentia hominis, tanquã à cauſa propinqua adæquataque prodeunt, & ab excellentia propria animæ rationalis, tanquàm à prima radice: exemplũ poſtremi poteſt eſſe quantitas, quæ à ſubſtantia ſub gradu corporis conſtituta procedit ad-

dir adæquate, ratione quidem materię tanquã primæ radicis, eo enim ipſo quod materiæ cõiungitur ſubſtantialis forma, reſultat ex tali vnione ſubſtantia trinæ dimenſionis capax, quam naturali ſequela quantitas ſequitur, iuxta eaſdem dimenſiones eam extendens, omni, ſoli, ac ſemper conueniens, eiuſmodi autem proprietates ſunt, quæ conſequuntur eſſentiam, in aliquo gradu generico, vel ſpecifico ſubalternæ, vel atomæ ſpeciei conſtitutam.

Indiuiduales differētiæ. Sunt tamen aliæ, quæ appellantur indiuiduales, quia indiuidualem naturam, vel complexionem conſequuntur, quales ſunt ſecundę qualitates ex tali mixtione primarum procedentes tali loco, & tempore: in quibus generãtur mixta, cæteriſq; extrinſecis cauſis non parum iuuãtibus earum productionem, eiuſmodi eſſe exiſtimo, corui nigredinem, albedinem cigni, compertum namque eſt, certas quaſdã
24. regiones Aethiopes ſemper producere, propter nimium ſolis ardorem, aliaſq; qualitates, aut diſpoſitiones ibidem vigentes: quod vſque adeò, verum eſt, vt propter eiuſdem cibi vſum vnius coloris ſint apes, diuerſi coloris vero quædã alia auium genera, quę diuerſo vtuntur cibo, docuit hoc plane, Ariſt. 5. lib. de generatione animalium. cap. 6. circa finem hiſce verbis. *Varia etiam magis ſunt, quæ vario magis cibo vtuntur, idque recta ratione, vt apes vnicolores ſunt, magis quam crabrones, aut veſpæ, nam ſi cibi cauſa ſunt mutationis, merito ciborum varietas facit, vt magis euarient motus; & alimenti excrementa, ex quibus, & pili, & pennæ, & cutis gignuntur.*

25. Hæc Ariſt. vt intelligamus non ſatis eſſe idem accidens vniuerſis alicuius ſpeciei ineſſe indiuiduis, vt proprietas emanans ab eſſentia ſpecifica cenſeatur, id. n. & ſimilitudo indiuidualis complexionis, & ſimiles cauſæ extrinſecæ iuuantes operantur: ſic igitur diſcernere debemus proprietates, vt illæ cēſeantur ab eſſentia prodire, quæ proxime, & abſque cauſarũ externarum interuentu, ab ea procedunt, & ſi quidem adæquate prodeunt, proprietates abſoluta loquutione appellantur, quartum prædicabile conſtituentes, ſin verò inadæquata ratione, quia ab alijs etiam procedere poſſunt, non ſunt propria appellanda, niſi ſecundum quid, & abſoluta loquutione communia accidentia, ſi autem medijs cauſis extrinſecis vel diſpoſitionibus materiæ ſignatæ, indiuiduales proprietates ſunt, idcoque communia accidentia.

Ex quibus elicitur non ſolum germanus ſēſus diuerſorum locorum D. Thomæ, ſed eorundem (cum pugnantia primo aſpectu appareant) conſenſus, dum enim illis verbis pro ſētentia prima obiectis aſſerit, accidētia formas eſſe ſubſtantiæ ſuperadditas, atque à principijs eiuſdem ſubſtantiæ cauſatas, cum generalis ſit ſermo, iuxta cuiuſuis accidentis conditionem accipitur, etenim ſi proprium accidens proximè, & tanquam à cauſa adæquata à ſubſtantia oritur, quibuſcumq; cauſis extrinſecis excluſis, cætera vero inadæquate ab ea procedunt, vel certe cauſis extrinſecis iuuantibus, idcirco communia ſimplici appellatione vocantur. Vnde non infertur ex D Thom. verbis cuncta accidentia eſſe propria. Opuſculo etiã de ente & eſſentia cap. 7. docet accidentia, quæ conſequuntur formas, eſſe proprias paſſiones generis, vel ſpeciei, quæ conſequuntur materiam eſſe accidentia indiuidui, ex oppoſito vero, quæſtione de ſpiritualibus creaturis vnica articulo 3. ad 12. ſentit quantitatem, quæ ratione materiæ conuenit corporeæ ſubſtãtię, propriam eſſe illius paſſionem, & ita ſentiendum eſt cum quarto modo conueniat. Ad teſtim. D. Thom. 26.

Conſentire autem, vtriuſque partis verba inueniemus, ſi adnotatam doctrinam expendamus, dùm enim accidentia materiam conſequentia, indiuidualia, atque adeò communia eſſe affirmat, de materia indiuiduali, cui diſpoſitiones, atque cauſæ extrinſecæ adiunguntur, ex quibus omnibus indiuidualis complexio coaleſcit, verba accipit. Quãtitas autem communem materiam ſequitur, ex qua ſubſtantia ſub gradu ſpecifico corporis ſimul cum forma conſtituitur, vnde proxime, & adæquate ex tali gradu ſubſtantiæ oritur, cum eoque reciprocatur, & ad quartum prædicabile idcirco refertur. Nota. 27.

Ex eadem etiam doctrina intelligitur ſenſus verborum Ariſtot. de fuluo leonum colore, qui indiuidualem eorum complexionem ſequitur, in cunctis valde ſimilem, quapropter non ad ſpecificas proprietates refertur, quæ quartum prædicabile cõſtituunt, ſed ad indiuiduales ad quintum ſpectantes. Ad teſtim. Ariſtot. 28.

Porphyrij autem ſententia ſic eſt accipienda dum aſſerit, communia accidentia per ſe primo conuenire indiuiduis, propria vero ſpeciei primo, quemadmodum accipiendam eſſe diximus cap. de differentia ex ſententia Caiet. conditionem illam differentiæ communis, & propriæ, quas magis, & minus ſuſcipere teſta- Ad teſtim. Porphyr.

 tur,

cationis de proximo, ac remoto ſubiecto enun ciet̃ur, prædicatione igitur proprij prædicatur
40 proprium generale de ſpecie ſubalterna, & eadem de inferioribus ſpeciebus, & prædicatione eadem ſecundum ſpeciem quarti prædicabilis prędicatur riſibile de homine, ac de Petro & Paulo.

Illatum. Ex quibus inferre licet, minus bene à quibuſdam dubitatum eſſe, an eadem relatione ſecundum ſpeciem referatur proprium ad ſpeciem, & indiuidua, vel diuerſa, cum eadem ſit ratio de differentia, & à nemine ſit vnquam dubitatum, reſpiciat ne eadem relatione hominem, & eius indiuidua differentia rationalis, cuius ea eſt oſtenſiua ratio, quia vbi eadem ratione reſpiciuntur termini, licet diuerſi materialiter, eadem eſt relatio ſecundum ſpeciem, ſed riſibile reſpicit hominem ſecundum principia eſſentialia, à quibus procedit, & eorundẽ ratione indiuidua, quæ illam participant, propterea enim riſibiles ſunt Petrus, & Paulus,
41 quia ſunt homines, ergo eadem eſt relatio ſecundum ſpeciem, proprietatis ad ſpeciem, & indiuidua, quod vero indiuidua ſint plura, ſpecies vero vnum, & ideò relatio ad indiuidua ſit vniuerſalis, ſecus verò ad ſpeciem, nihil refert, nam cum eadem ſit ratio formalis prædicandi in quale proprium extenſionem potius quam modum prædicãdi, illud variat, præter quam quod in hoc verſatur controuerſia, an vniuerſale ſit proprium comparatione ſpeciei, vel indiuiduorum dumtaxat.

Prima ſententia refertur, & corroboratur.

CVius negantem partem ſecuti ſunt Scotus in ſua Logica, q. 1. de proprio, Louanienſes capit præſenti, Oña, quæſt. vnica, art. 2. Fonſ. 5. Meth cap. 28 quæſt. 19. & 20. aſſerentes proprium, non eſſe vniuerſale reſpectu ſpeciei, ſed ſolum cõparatione indiuiduo-
42. rum, probant primo, quia vniuerſale eſſentialiter nihil aliud eſt, quam aptum eſſe in multis ſubijcibilibus, vt eius definitio oſtendit, nihil ergo erit vniuerſale reſpectu alicuius, niſi illud tale adiunctum alijs ſubijcibilibus efficiat multa, ſed humana natura, exempli gratia, non ponit in numerum cum ſuis indiuiduis, cum notum ſit, non eſſe plures homines, quam duos, Petrum, & Ioannem, natura humana eis adiuncta, neque in ſuper plura riſibilia, quã duo, ſed nec homo ipſe plura eſt, ſed vnum tantum ergo nec reſpectu hominis erit riſibile vniuerſale, ſed ſolum reſpectu indiuiduorũ, quæ plura ſunt.

Prob. II. Secundo vniuerſale comparatur ad ſubijcibile, hoc eſt, ad illud, quod ſub ſe continetur, ergo vniuerſale ex propria ratione latius patet quam illud reſpectu cuius tale dicitur, & ſuperius illo eſt, ſed proprietas ſpecifica reciprocatur, cum ſpecie veluti ei æqualis, ergo comparatione ſpeciei nõ eſt vniuerſalis, ſed reſpectu indiuiduorum, nam ad quodlibet eorũ comparatum ſuperius prædicatum eſt.

Quibus accedit, quod eſſe proprium & vniuerſale reſpectu eiuſdem, rationes ſunt ex diametro pugnãtes, cum vniuerſale ſit illud, quod multis conuenit, proprium, quod vni tantum, hoc eſt n. quod Ariſt. in definitione protulit, proprium eſt, quod non indicat, quid eſt eſſe rei, ſoli autem ineſt, & conuerſim prædicatur, & Porphyrius proprium quarto modo eſt, quod omni, ſoli ac ſemper conuenit, ſed proprium per ſe primo dicitur tale ad ſpeciem cõparatum, ergo reſpectu illius vniuerſale eſſe non poteſt.

Opinio ſecunda affirmans proprium eſſe vniuerſale reſpectu ſpeciei.

Contraria ſententia. OPpoſita ſententia profitetur proprium, ſiue generale ſit, ſiue ſpeciale, vniuerſale eſſe, non ſolum comparatum, ad inferiores ſpecies, ſeu indiuidua, ſed etiam ad ſpeciem, ex cuius principijs proximè oritur, & de qua propinquè enunciatur, eã egregiè explicat, ac defendit Albertus Magnus, tractat. 5. 43.
de proprio c. 1. circa finem, quem ſequuntur, Caiet. & Mag. Sot. qu. 1 huius c. P. Tol. in fine eiuſdem c. & plures moderni, & fundatur in definitione Ariſtotelis, quæ non cõuenit proprio, niſi comparatione ſpeciei, ex cuius principijs oritur, cui ſoli ineſt, & cum qua reciprocatur, cum indiuiduis vero non conuertitur, neque alicui eorum ineſt ſoli, & tantundem cenſendum eſt de Porphyrio, qui explicans quartam acceptionẽ reſpectu ſpeciei affirmat omni, ſoli, & ſemper conuenire, capite item vltimo communia, & propria huius prædicabilis enumerans, ſæpè repetit eſſe prædicabile 44
de ſpecie, quam ſequitur, cenſet igitur reſpectu illius eſſe vniuerſale. Idque efficax ratio videtur conuincere, nam proprium ſiue generale ſit, ſiue ſpeciale per ſe primo, adæquate, ac tanquam proprio ſubiecto conuenit ſpeciei, à cuius eſſentia prodit, indiuiduis verò ſecundario,

rio, ac ratione quadã remota, participatione ſpeciei, ergo in ordine ad ſpeciem conſtituitur in ratione proprij, atque adeo in ratione vniuerſalis, nam ratio ipſa adæquatæ proprietatis eſt, quæ intentionem vniuerſalis fundat.

Secundo, relatio quæcunq; habet ſpeciem ex termino primario, per ſe, & proximo, ad quem ordinatur, ſed relatio proprij, primo & per ſe reſpicit ſpeciem, virtute illius indiuidua ergo ab ea accipit ſpeciem, relatio autem proprij eſt vniuerſalis, non ſecus ac aliorum prædicabilium, ergo conditionem vniuerſalis ab ſpecie ſortitur, ratione autem illius ad indiuidua ſe extendit.

Poſtremo, propoſitiones ſecũdi modi perſeitatis, demonſtrationi deſeruientes per ſe pertinent ad prædicabilia, nec ad aliud niſi ad
45 quartum, ſed tales non conficiuntur comparatione indiuiduorum, quia ſingulares propoſitiones demonſtrationi non deſeruiunt, vt in libris poſteriorũ manifeſtum erit, ſed ex proprietatibus, ac ſpeciebus: cuiuſmodi ſunt propriiſſimæ huius prædicabilis, neceſſe eſt ergo eſſe vniuerſales.

Reſolutio quæſtionis iuxta propriam ſententiam.

Nota I. PRo huius controuerſiæ deciſione obſeruandum eſt, tria poſſe conſiderari in propria paſſione, primum eſt emanatio eius à ſubiecto: ſecundum connexio naturalis, & neceſſaria cum eo, ratione cuius de eodem enunciatur in ſecundo modo perſeitatis, & propoſitione perpetuæ veritatis: tertio conſideramus proprium, ſecundum actualem inhæſionem in ſubiecto, quæ exiſtentiam eius extra cauſas reſpicit, aut præſupponit, & ſub conſideratione prima, atque ſecunda proximè, &
46 tanquam proprium, adæquatumque ſubiectũ ſolam ſpeciem reſpicit, indiuidua vero nõ proximè, ſed media ſpecie, ſub tertia verò conſideratione ex oppoſito, prius reſpicit indiuidua, & his medijs ſpeciem, & quanquam vtrũque ſit manifeſtum, probatur nihilominus primum, quia proprietates ab eſſentia rei emanant, ſi igitur ſint ſpecificæ, hoc eſt ſpeciei ſub
I. probat. alternæ, aut infimę (eiuſmodi enim dumtaxat ad tertiũ prędicabile pertinent) ab eſſentia ſpecifica proximè, & adæquate emanabunt, vt riſibilitas ab homine, ſenſibilitas ab animali, vnde cum eis dumtaxat reciprocantur, & non cũ aliquo indiuiduo, & cum emanent tanquam à proxima cauſa adæquata, ac per ſe, enunciabuntur de illa, in ſecundo modo per ſe, ac tandem cum per ſe connectantur illi, & veritas enunciationis non dependeat ab exiſtentia extremorum actuali in natura rerum, prędicabitur propria paſſio de ſpecie prædicatione perpetuę veritatis, vt indicant propoſitiones iſtę, & ſimiles, animal eſt ſenſibile, homo eſt capax diſciplinæ, admiratiuus, vel riſibilis.

Quòd verò ſecundum actualem inhærentiam, aut exiſtentiam extra cauſas ſumpta proprietas, primò conueniat indiuiduis, ſpeciei vero non niſi his medijs, probatur aperte ex ſententia Ariſt. cap. de ſubſtantia, vbi ſubſtare accidentibus, hoc eſt, ea ſuſtentare primo, ac per ſe ait conuenire primis ſubſtantijs, ſecundis vero non niſi earum ratione, & idcirco proprie illis, & quaſi remote his, ſed ſuſtentare accidentia à primis ſubſtantijs fit per actualem inhęrentiam in eis, ergo primo atque proxime eis inſunt, ſed primę ſubſtãtiæ ſunt indiuidua, & ſecundæ ſubſtantiæ ſunt ſpecies, & genera vt docet ibidem Ariſt. ergo his, non niſi ſecundario conueniunt, primario, atque proxime indiuiduis, quod etiam conuincit ratio, nam actualis inhærentia in ſubiecto, actualem quoque exiſtentiam vtriuſq; neceſſario pręſupponit, ſed exiſtentia actualis, primò conuenit indiuiduis, generibus verò, & ſpeciebus, non niſi in quantum in eis ſunt, ergo ſecundum actualem inhęrentiam ſumpta proprietas, primo conuenit indiuiduis, & eorum ratione naturis genericis, & ſpecificis. II. probat. 47 Ratio. 48.

Secũdo obſeruandum eſt, in proprio, quod eſt quartum prædicabile, duo eſſe conſideranda, & rationem vniuerſalis abſtractam, in qua cum cæteris prædicabilibus conuenit, & rationem ſpecialem talis vniuerſalis, & prędicabilis per quam ab eis ſeparatur, ſecundum quam vocatur vniuerſale proprium, aut prædicabile quartũ, quod in quale propriũ prędicatur, ſicut ſpecies, vt tale vniuerſale ſpecies dicitur, & ſecũdum prædicabile, & vniuerſalitatem primo modo conſideratam habet propriũ in ordine ad indiuidua, ſimpliciter, & propriè loquendo, & non in ordine ad ſpeciem ſolam, quæ vnum tantum eſt ſimpliciter, & non plura: vniuerſalitatem vero ſpecialem, & propriam, nec à ſola ſpecie, nec à ſolis indiuiduis, ſed ab vtriſque ſimul, probatur apertè, quia ſpecialis ratio vniuerſalitatis, in ordine ad ſpecialẽ modũ prædicandi accipitur, vt diſtinguentes prędica- Nota. II. 49. Ratio.

tur, quod tamen negat de proprijſſima, nempe à toto, vt aiunt genere, ad naturam communis accidentis ſpectare, vt primo indiuiduis conueniat, quia maiori ex parte complexionem indiuidualem ſequitur, vel certe ab extrinſeco procedit, cui tamen non obſtat, quin in quibuſdam particularibus proprietatibus, quarti prædicabilis ſimilibus oppoſitum contingat: nam quemadmodum ſimiles ſunt in eo, quod ab eſſentia oriuntur proxime, licet inadæquate, ſic etiam in eo aſſimilantur quod primo ſpeciei conueniunt, & ratione illius indiuiduis, & ita ſe res habet in aliquibus proprietatibus in argumento propoſitis, in alijs vero vt ſunt albedo cigni, vel nigredo corui, & Aethyopis, atque etiam canities hominis, negandũ eſt omnino, primo conuenire ſpeciei, nam cum ſint indiuiduales proprietates per ſe primo, indiuiduis ſimiles reperiuntur propter maximam eorum ſimilitudinem, atque etiam propter ſimiles cauſas extrinſecas ad eorum productionem, & conſeruationem concurrentes.

II. Solutio. Vel etiam ſecundo reſpõdeo, conditionem illam non diſtinguere ſufficienter proprium, & commune accidens, niſi hoc modo accipia-
30 tur, nempe proprium primo conuenire ſpeciei, tanquam ſubiecto, & cauſæ adæquatæ, & eius participatione indiuiduis, commune vero accidens primo indiuiduis, vel ſi aliquando primo ſpeciei conueniat, non ſimpliciter, ſed cum addito inadæquatæ cauſæ, quod non extrahit illud à ratione communis accidentis, nam eo ipſo, quod ab eſſentia, tanquam à cauſa inadæquata oritur, non ſoli cõuenit, ſed pluribus communicatur, amittitque rationem proprij accidẽtis, variat enim abſq; dubio prędicationis modum, & ſpeciem prædicari de ſubiecto, tãquam de adæquata cauſa, cùm vna ſit reciproca prędicatio, ſecus alia, vna in quale proprium, alia in quale cõmune, in quo diſcrimen quarti, & quinti prædicabilis poſitũ eſt, idque ſimile quoddam exemplum ex do-
31 ctrina Ariſt petitum oſtendit, nam primo lib. Poſteriorum cap. 4. inter propoſitiones per ſe enumerat eam, in qua effectus per ſe de ſua cauſa enunciatur, non quacumque, ſed adæquata, & propria, cuiuſmodi ſunt prædicationes iſtæ, iugulatus interijt, ædificator ædificat, cum tamen ex inadæquata cauſa non fiant tales propoſitiones per ſe, non ergo mirum eſt, ſi ad rationem quarti prædicabilis exigamus, vt proprium ſit ex principijs eſſentialibus, tanquam ex adæquata cauſa ortum, ſi quidem 32
propoſitiones huius prædicabilis, ad ſecundũ, & quartum perſeitatis modum referuntur, & quę à modis perſeitatis deficiunt, per accidens cenſentur ad quintum, & prædicabile ſpectare.

Solutiones aliorum argumentorum.

ARGVMENTO eiuſdem opinionis occurrimus negantes omnino quodlibet accidens, proprium ſibi vendicare ſub- Ad argum. Alberti.
iectũ, ſolius enim accidẽtis proprij quarti prædicabilis conditio eſt hæc, cætera vero quanquàm determinatam cauſam habeant, à qua producantur, vt qualitates ſecundæ ex certa mixtione primarum, in pluribus tamen ſubiectis ſimilis cauſa reperitur, & ideò ſimile ſe-
quitur accidens, atque idcirco commune plu- 33
ribus, non vni ſubiecto proprium, communi autem ſubiecto in ſingulis definitionibus poſito ſufficienter explicari poſſunt, vt dum album definimus dicentes eſſe corpus diſgregatiuum viſus, proprio namque effectu ſeparatur à cæteris, cum quibus in ſubiecto communicare poteſt, eiuſq; ſpecialis inhærentiæ modus deſignatur.

Circa ſecundam ſententiam illud in primis conſideratione dignum eſt, quod Porphyrij reprehenſio Ariſtotelem ex directo tangit, cùm ab eo modum explicandi quartam acceptionem acceperit, imò definitio ipſa Ariſt. carpitur, quàm proprijs trium modorum conſtat non conuenire, & licet Ariſt. & Porphyrius proprium dũtaxat ſpeciale, hoc eſt, atomę ſpeciei conueniens per illam explicare intenderint, vt eorum exempla, atque etiam ſubiuncta verba declarant, idcirco, quia notius nobis eſt, illiuſq; frequentior vſus, ſi tamen bene in-
telligatur ſubalternis accommodari poteſt, 34
ſenſibile namque animali comparatum, ex cuius eſſentia procedit, non indicat, quid eſt eſſe rei, ſoli autem ineſt, & conuerſim prædicatur, & ſic in ſingulis definitio explicari poteſt, vtriuſque igitur philoſophi doctrina veriſſima eſt, ſatiſque commode naturam quarti prædicabilis exponit, vt quæſtione ſequenti oſtendemus, vbi etiam referenda eſt definitio ab autoribus eiuſdem ſententiæ deſignata, probandumq; accidentibus inſeparabilibus conuenire, quæ in quinto prædicabili collocantur.

Circa 2. ſententiam nota.

Argumentum autem in fauorem illius oppoſi-

poſi-

Ad argum. Foaſecæ. Poſitum ſic ſoluendum eſt. Cōditionem quarti prædicabilis non eſſe in eo dumtaxat poſitam, vt proprietas ab eſſentia oriatur, de eaque in quale, ac neceſſario ſit enunciabilis, ſed mul-
15 tum referre, vt ab ea tanquam à cauſa adæquata oriatur, alioqui non erit proprietas ſimpliciter, ſed commune accidens, vt oſtenſum eſt, nec conuerſim de proprio ſubiecto enunciabitur, quam conditionem apprimè neceſſariam poſuerūt Ariſtot. & Porphyrius pro conſtitutione quarti prædicabilis, modum item prædicandi variat reciproca prædicatio, vt vidimus, & quartum prædicabile à quinto ſecernit: ex his verò proprietatibus, quæ obijciuntur, vna vel altera pro aptitudine accepta, poteſt ad quartum prædicabile referri, vt aptitudo ad intelligendum, quæ quarto modo conuenit gradui ſubſtantiæ intellectualis Angelis, & hominibus communi, reliquæ vero, quæ quarto modo non adaptantur, ad quintū prædicabile referendæ ſunt.

QVAESTIO SECVNDA.

An proprium ſit vniuerſale, vel quartum prædicabile comparatum ad ſpeciem, vel indiuidua?

Controuerſia ſtatus aperitur.

Nota. GEMINAM eſſe proprietatem ab eſſētia adæquate prodeūtem innuere cæpimus
16 quæſtione præcedenti, generalis eſt vna quæ ex principijs naturæ genericæ oritur, ſiue illa ſit ſupremi generis, vel intermedij, quod ſubalterna ſpecies vocatur, vt ſuſceptiuum eſſe cōtrariorum proprietas eſt ſupremi generis ſubſtantiæ, & ſubſtantialis corporis moueri aptum. Alia eſt ſpecialis proprietas ab eſſentia ſpecifica, ſeu atoma ſpecie procedens, vt capacitas diſciplinæ homini proprium eſt: vtrumque proprium ad quartū prædicabile ſpectare nemo ambigit, cum quarto modo conueniat ſpeciei, vel generi, ex cuius principijs tanquam ex adæquata cauſa oritur: vnde vtrumque prædicatur conuerſim de re, cuius eſt proprium. Specificum autem dumtaxat definire voluiſſe Ariſtotelem, atque explicaſſe Porphyrium in quarta acceptione, oſtendunt expreſſe vtriuſq; verba atq; exempla, Ariſt. qui dem 1. lib. topicorum, cap. 4. & lib. 5. ca. 1. Por- 17
phyr. vero cap. præſenti, & clarius cap vltimo de his, quæ communia ſunt, & propria ſingulis, atque vniuerſis prædicabilibus, vbi inter alia, hæc habentur verba non longè à fine: *Genus quidem de pluribus ſpeciebus prædicatur, proprium vero de vna ſola ſpecie. &c.* Vterque autē philoſophus proprium ſubalternum ſuppreſſit, quia rarior eſt vſus illius, frequentius vero in diſputationibus infimo vtimur: & ſicut certum eſt intentum eorum ſolum fuiſſe explanare infimum, vel ſpecificum, ita etiam non eſt dubitandum definitionem Ariſt. atque explicationem quartæ acceptionis Porphyrianæ vtrumque comprehendere, vt quæſtione præcedenti oſtendimus, ſed notum eſt etiam tertio, vt propius ad controuerſiam accedamus, proprium ſubalternum de pluribus ſpecie differentibus enunciari, vt ſenſibile de homine, equo, & leone, ſpecificum vero de pluribus differentibus numero, vt capax diſciplinæ de Petro, & Ioanne, vnde non poteſt eſſe diſſidium de vtroque, an ſit vniuerſale cōparatione plurium, quæ media ſpecie, vel genere reſpicit, ſi 18
regulam antepræedicamentalem tractatu 1. prædicamentorum capite 3. ab Ariſtot. poſitam his verbis conſideremus: *Quando alterum de altero prædicatur, vt de ſubiecto, quæcumque de eo, quod prædicatur, dicuntur, omnia etiā de ſubiecto dicentur, vt homo de homine quodam prædicatur, animal vero de homine, ergo & de quodam homine animal prædicabitur.* Si ergo ita eſt, quod proprium generale enunciatur de ſupremo genere, vel intermedio, ſpeciale verò de atoma ſpecie, euidenter colligitur, illud de pluribus ſpeciebus, de quibus genera enunciantur, præ- 19
dicari, hoc verò de pluribus indiuiduis, de quibus enunciatur ſpecies. Et abſq; dubio eodem genere prædicationis, vt vniuerſi interpretes Ariſt. intelligunt recenſitam explicantes regulam, & exemplum ipſius Ariſtotelis conuincit animal namque de homine dicitur prædicatione generis, atque etiam de illius indiuiduis eodem prædicationis modo enunciatur, & ſimilis eſt ratio de differentijs, nam ſubalternæ eodem genere prædicationis, quo prædicantur de ſpeciebus ſubalternis, quas proximè conſtituunt, prædicantur de ſpeciebus inferioribus: vtraque enim hæc prædicatio ad tertium prædicabile ſpectat, Angelus eſt incorporeus, & Michael eſt incorporeus, neque vllum penitus exemplum reperies, in quo ſuperius prædicatum diuerſo genere prædicationis

tur, quod tamen negat de proprijſſima, nempe à toto, vt aiunt genere, ad naturam communis accidentis ſpectare, vt primo indiuiduis conueniat, quia maiori ex parte complexionem indiuidualem ſequitur, vel certe ab extrinſeco procedit, cui tamen non obſtat, quin in quibuſdam particularibus proprietatibus, quarti prædicabilis ſimilibus oppoſitum contingat: nam quemadmodum ſimiles ſunt in eo, quod ab eſſentia oriuntur proxime, licet inadæquate, ſic etiam in eo aſſimilantur quod primo ſpeciei conueniunt, & ratione illius indiuiduis, & ita ſe res habet in aliquibus proprietatibus in argumento propoſitis, in alijs vero vt ſunt albedo cigni, vel nigredo corui, & Aethyopis, atque etiam canities hominis, negandū eſt omnino, primo conuenire ſpeciei, nam cum ſint indiuiduales proprietates per ſe primo, indiuiduis ſimiles reperiuntur propter maximam eorum ſimilitudinem, atque etiam propter ſimiles cauſas extrinſecas ad eorum productionem, & conſeruationem concurrentes.

II. Solutio.

Vel etiam ſecundo reſpōdeo, conditionem illam non diſtinguere ſufficienter proprium, & commune accidens, niſi hoc modo accipia-
30 tur, nempe proprium primo conuenire ſpeciei, tanquam ſubiecto, & cauſæ adæquatæ, & eius participatione indiuiduis, commune vero accidens primo indiuiduis, vel ſi aliquando primo ſpeciei conueniat, non ſimpliciter, ſed cum addito inadæquatæ cauſæ, quod non extrahit illud à ratione communis accidentis, nam eo ipſo, quod ab eſſentia, tanquam à cauſa inadæquata oritur, non ſoli cōuenit, ſed pluribus communicatur, amittitque rationem proprij accidētis, variat enim abſq; dubio prędicationis modum, & ſpeciem prædicari de ſubiecto, tāquam de adæquata cauſa, cùm vna ſit reciproca prędicatio, ſecus alia, vna in quale proprium, alia in quale cōmune, in quo diſcrimen quarti, & quinti prædicabilis poſitū eſt, idque ſimile quoddam exemplum ex do-
31 ctrina Ariſt petitum oſtendit, nam primo lib. Poſteriorum cap. 4. inter propoſitiones per ſe enumerat eam, in qua effectus per ſe de ſua cauſa enunciatur, non quacumque, ſed adæquata, & propria, cuiuſmodi ſunt prædicationes iſtæ, iugulatus interijt, ædificator ædificat, cum tamen ex inadæquata cauſa non fiant tales propoſitiones per ſe, non ergo mirum eſt, ſi ad rationem quarti prædicabilis exigamus, vt proprium ſit ex principijs eſſentialibus, tan-
quam ex adæquata cauſa ortum, ſi quidem 32
propoſitiones huius prædicabilis, ad ſecundū, & quartum perſeitatis modum referuntur, & quę à modis perſeitatis deficiunt, per accidens cenſentur ad quintum, & prædicabile ſpectare.

Solutiones aliorum argumentorum.

Ad argum. Alberti.

ARGVMENTO eiuſdem opinionis occurrimus negantes omnino quodlibet accidens, proprium ſibi vendicare ſubiectū, ſolius enim accidētis proprij quarti prædicabilis conditio eſt hæc, cætera vero quanquàm determinatam cauſam habeant, à qua producantur, vt qualitates ſecundæ ex certa mixtione primarum, in pluribus tamen ſubiectis ſimilis cauſa reperitur, & ideò ſimile ſe-
quitur accidens, atque idcirco commune plu- 33
ribus, non vni ſubiecto proprium, communi autem ſubiecto in ſingulis definitionibus poſito ſufficienter explicari poſſunt, vt dum album definimus dicentes eſſe corpus diſgregatiuum viſus, proprio namque effectu ſeparatur à cæteris, cum quibus in ſubiecto communicare poteſt, eiuſq; ſpecialis inhærentiæ modus deſignatur.

Circa 2. ſententiam nota.

Circa ſecundam ſententiam illud in primis conſideratione dignum eſt, quod Porphyrij reprehenſio Ariſtotelem ex directo tangit, cùm ab eo modum explicandi quartam acceptionem acceperit, imò definitio ipſa Ariſt. carpitur, quàm proprijs trium modorum conſtat non conuenire, & licet Ariſt. & Porphyrius proprium dūtaxat ſpeciale, hoc eſt, atomę ſpeciei conueniens per illam explicare intenderint, vt eorum exempla, atque etiam ſubiuncta verba declarant, idcirco, quia notius nobis eſt, illiuſq; frequentior vſus, ſi tamen bene in-
telligatur ſubalternis accommodari poteſt, 34
ſenſibile namque animali comparatum, ex cuius eſſentia procedit, non indicat, quid eſt eſſe rei, ſoli autem ineſt, & conuerſim prædicatur, & ſic in ſingulis definitio explicari poteſt, vtriuſque igitur philoſophi doctrina veriſſima eſt, ſatiſque commode naturam quarti prædicabilis exponit, vt quæſtione ſequenti oſtendemus, vbi etiam referenda eſt definitio ab autoribus eiuſdem ſententiæ deſignata, probandumq; accidentibus inſeparabilibus conuenire, quæ in quinto prædicabili collocantur.

Argumentum autem in fauorem illius oppo-

Ad argum. Fonſecæ.

poſitum ſic ſoluendum eſt. Cōditionem quarti prædicabilis non eſſe in eo dumtaxat poſitam, vt proprietas ab eſſentia oriatur, de eaque in quale, ac neceſſario ſit enunciabilis, ſed 35 multum referre, vt ab ea tanquam à cauſa adæquata oriatur, alioqui non erit proprietas ſimpliciter, ſed commune accidens, vt oſtenſum eſt, nec conuerſim de proprio ſubiecto enunciabitur, quam conditionem apprimè neceſſariam poſuerūt Ariſtot. & Porphyrius pro conſtitutione quarti prædicabilis, modum item prædicandi variat reciproca prædicatio, vt vidimus, & quartum prædicabile à quinto ſecernit: ex his verò proprietatibus, quæ obijciuntur, vna vel altera pro aptitudine accepta, poteſt ad quartum prædicabile referri, vt aptitudo ad intelligendum, quæ quarto modo conuenit gradui ſubſtantiæ intellectualis Angelis, & hominibus communi, reliquæ vero, quæ quarto modo non adaptantur, ad quintū prædicabile referendæ ſunt.

QVAESTIO SECVNDA.

An proprium ſit vniuerſale, vel quartum prædicabile comparatum ad ſpeciem, vel indiuidua?

Controuerſia ſtatus aperitur.

Nota.

GEMINAM eſſe proprietatem ab eſſētia adæquate prodeūtem innuere cæpimus quæſtione præcedenti, generalis eſt vna 36 quæ ex principijs naturæ genericæ oritur, ſiue illa ſit ſupremi generis, vel intermedij, quod ſubalterna ſpecies vocatur, vt ſuſceptiuum eſſe cōtrariorum proprietas eſt ſupremi generis ſubſtantiæ, & ſubſtantialis corporis moueri aptum. Alia eſt ſpecialis proprietas ab eſſentia ſpecifica, ſeu atoma ſpecie procedens, vt capacitas diſciplinæ homini proprium eſt: vtrumque proprium ad quartū prædicabile ſpectare nemo ambigit, cum quarto modo conueniat ſpeciei, vel generi, ex cuius principijs tanquam ex adæquata cauſa oritur: vnde vtrumque prædicatur conuerſim de re, cuius eſt proprium. Specificum autem dumtaxat definire voluiſſe Ariſtotelem, atque explicaſſe Porphyrium in quarta acceptione, oſtendunt expreſſe vtriuſq; verba atq; exempla, Ariſt. qui dem 1. lib. topicorum, cap. 4. & lib. 5. ca. 1. Porphyr. 37 vero cap. præſenti, & clarius cap vltimo de his, quæ communia ſunt, & propria ſingulis, atque vniuerſis prædicabilibus, vbi inter alia, hæc habentur verba non longè à fine: *Genus quidem de pluribus ſpeciebus prædicatur, proprium vero de vna ſola ſpecie. &c.* Vterque autē philoſophus proprium ſubalternum ſuppreſſit, quia rarior eſt vſus illius, frequentius vero in diſputationibus infimo vtimur: & ſicut certum eſt intentum eorum ſolum fuiſſe explanare infimum, vel ſpecificum, ita etiam non eſt dubitandum definitionem Ariſt. atque explicationem quartæ acceptionis Porphyrianæ vtrumque comprehendere, vt quæſtione præcedenti oſtendimus, ſed notum eſt etiam tertio, vt propius ad controuerſiam accedamus, proprium ſubalternum de pluribus ſpecie differentibus enunciari, vt ſenſibile de homine, equo, & leone, ſpecificum vero de pluribus differentibus numero, vt capax diſciplinæ de Petro, & Ioanne, vnde non poteſt eſſe diſſidium de vtroque, an ſit vniuerſale cōparatione plurium, quæ media ſpecie, vel genere reſpicit, ſi 38 regulam antepraedicamentalem tractatu 1. prædicamentorum capite 3. ab Ariſtot. poſitam his verbis conſideremus: *Quando alterum de altero prædicatur, vt de ſubiecto, quæcumque de eo, quod prædicatur, dicuntur, omnia etiā de ſubiecto dicentur, vt homo de homine quodam prædicatur, animal vero de homine, ergo & de quodam homine animal prædicabitur.* Si ergo ita eſt, quod proprium generale enunciatur de ſupremo genere, vel intermedio, ſpeciale verò de atoma ſpecie, euidenter colligitur, illud de pluribus ſpeciebus, de quibus genera enunciantur, præ- 39 dicari, hoc verò de pluribus indiuiduis, de quibus enunciatur ſpecies. Et abſq; dubio eodem genere prædicationis, vt vniuerſi interpretes Ariſt. intelligunt recenſitam explicantes regulam, & exemplum ipſius Ariſtotelis conuincit animal namque de homine dicitur prædicatione generis, atque etiam de illius indiuiduis eodem prædicationis modo enunciatur, & ſimilis eſt ratio de differentijs, nam ſubalternæ eodem genere prædicationis, quo prædicantur de ſpeciebus ſubalternis, quas proximè conſtituunt, prædicantur de ſpeciebus inferioribus: vtraque enim hæc prædicatio ad tertium prædicabile ſpectat, Angelus eſt incorporeus, & Michael eſt incorporeus, neque vllum penitus exemplum reperies, in quo ſuperius prædicatum diuerſo genere prædicationis

tur, quod tamen negat de proprijſſima, nempe à toto, vt aiunt genere, ad naturam communis accidentis ſpectare, vt primo indiuiduis conueniat, quia maiori ex parte complexionem indiuidualem ſequitur, vel certe ab extrinſeco procedit, cui tamen non obſtat, quin in quibuſdam particularibus proprietatibus, quarti prædicabilis ſimilibus oppoſitum contingat: nam quemadmodum ſimiles ſunt in eo, quod ab eſſentia oriuntur proxime, licet inadæquate, ſic etiam in eo aſſimilantur quod primo ſpeciei conueniunt, & ratione illius indiuiduis, & ita ſe res habet in aliquibus proprietatibus in argumento propoſitis, in alijs vero vt ſunt albedo cigni, vel nigredo corui, & Aethyopis, atque etiam canities hominis, negandũ eſt omnino, primo conuenire ſpeciei, nam cum ſint indiuiduales proprietates per ſe primo, indiuiduis ſimiles reperiuntur propter maximam eorum ſimilitudinem, atque etiam propter ſimiles cauſas extrinſecas ad eorum productionem, & conſeruationem concurrentes.

II. Solutio. Vel etiam ſecundo reſpõdeo, conditionem illam non diſtinguere ſufficienter proprium, & commune accidens, niſi hoc modo accipia-
30. tur, nempe proprium primo conuenire ſpeciei, tanquam ſubiecto, & cauſæ adæquatæ, & eius participatione indiuiduis, commune vero accidens primo indiuiduis, vel ſi aliquando primo ſpeciei conueniat, non ſimpliciter, ſed cum addito inadæquatæ cauſæ, quod non extrahit illud à ratione communis accidentis, nam eo ipſo, quod ab eſſentia, tanquam à cauſa inadæquata oritur, non ſoli cõuenit, ſed pluribus communicatur, amittitque rationem proprij accidẽtis, variat enim abſq; dubio prędicationis modum, & ſpeciem prædicari de ſubiecto, tãquam de adæquata cauſa, cùm vna ſit reciproca prędicatio, ſecus alia, vna in quale proprium, alia in quale cõmune, in quo diſcrimen quarti, & quinti prædicabilis poſitũ eſt, idque ſimile quoddam exemplum ex do-
31. ctrina Ariſt petitum oſtendit, nam primo lib. Poſteriorum cap. 4. inter propoſitiones per ſe enumerat eam, in qua effectus per ſe de ſua cauſa enunciatur, non quacumque, ſed adæquata, & propria, cuiuſmodi ſunt prædicationes iſtæ, iugulatus interijt, ædificator ædificat, cum tamen ex inadæquata cauſa non fiant tales propoſitiones per ſe, non ergo mirum eſt, ſi ad rationem quarti prædicabilis exigamus, vt proprium ſit ex principijs eſſentialibus, tanquam ex adæquata cauſa ortum, ſi quidem 32.
propoſitiones huius prædicabilis, ad ſecundũ, & quartum perſeitatis modum referuntur, & quę à modis perſeitatis deficiunt, per accidens cenſentur ad quintum, & prædicabile ſpectare.

Solutiones aliorum argumentorum.

ARGVMENTO eiuſdem opinionis occurrimus negantes omnino quodlibet Ad argum. Alberti.
accidens, proprium ſibi vendicare ſubiectũ, ſolius enim accidẽtis proprij quarti prædicabilis conditio eſt hæc, cætera vero quanquàm determinatam cauſam habeant, à qua producantur, vt qualitates ſecundæ ex certa mixtione primarum, in pluribus tamen ſubiectis ſimilis cauſa reperitur, & ideò ſimile ſe- 33
quitur accidens, atque idcirco commune pluribus, non vni ſubiecto proprium, communi autem ſubiecto in ſingulis definitionibus poſito ſufficienter explicari poſſunt, vt dum album definimus dicentes eſſe corpus diſgregatiuum viſus, proprio namque effectu ſeparatur à cæteris, cum quibus in ſubiecto communicare poteſt, eiuſq; ſpecialis inhærentiæ modus deſignatur.

Circa ſecundam ſententiam illud in primis Circa 2. ſententiam nota.
conſideratione dignum eſt, quod Porphyrij reprehenſio Ariſtotelem ex directo tangit, cùm ab eo modum explicandi quartam acceptionem acceperit, imò definitio ipſa Ariſt. carpitur, quàm proprijs trium modorum conſtat non conuenire, & licet Ariſt. & Porphyrius proprium dũtaxat ſpeciale, hoc eſt, atomę ſpeciei conueniens per illam explicare intenderint, vt eorum exempla, atque etiam ſubiuncta verba declarant, idcirco, quia notius nobis eſt, illiuſq; frequentior vſus, ſi tamen bene intelligatur ſubalternis accommodari poteſt, 34.
ſenſibile namque animali comparatum, ex cuius eſſentia procedit, non indicat, quid eſt eſſe rei, ſoli autem ineſt, & conuerſim prædicatur, & ſic in ſingulis definitio explicari poteſt, vtriuſque igitur philoſophi doctrina veriſſima eſt, ſatiſque commode naturam quarti prædicabilis exponit, vt quæſtione ſequenti oſtendemus, vbi etiam referenda eſt definitio ab autoribus eiuſdem ſententiæ deſignata, probandumq; accidentibus inſeparabilibus conuenire, quæ in quinto prædicabili collocantur.

Argumentum autem in fauorem illius oppoſi-

Ad argum. Fonſecæ. poſitum ſic ſoluendum eſt. Cōditionem quarti prædicabilis non eſſe in eo dumtaxat poſitam, vt proprietas ab eſſentia oriatur, de eaque in quale, ac neceſſario ſit enunciabilis, ſed mul
35 tum referre, vt ab ea tanquam à cauſa adæquata oriatur, alioqui non erit proprietas ſimpliciter, ſed commune accidens, vt oſtenſum eſt, nec conuerſim de proprio ſubiecto enunciabitur, quam conditionem apprimè neceſſariam poſuerūt Ariſtot. & Porphyrius pro conſtitutione quarti prædicabilis, modum item prædicandi variat reciproca prædicatio, vt vidimus, & quartum prædicabile à quinto ſecernit: ex his verò proprietatibus, quæ obijciuntur, vna vel altera pro aptitudine accepta, poteſt ad quartum prædicabile referri, vt aptitudo ad intelligendum, quæ quarto modo conuenit gradui ſubſtantiæ intellectualis Angelis, & hominibus communi, reliquæ vero, quæ quarto modo non adaptantur, ad quintū prædicabile referendæ ſunt.

QVAESTIO SECVNDA.

An proprium ſit vniuerſale, vel quartum prædicabile comparatum ad ſpeciem, vel indiuidua?

Controuerſia ſtatus aperitur.

Nota. GEMINAM eſſe proprietatem ab eſsētia adæquate prodeūtem innuere cæpimus
36 quæſtione præcedenti, generalis eſt vna quæ ex principijs naturæ genericæ oritur, ſiue illa ſit ſupremi generis, vel intermedij, quod ſubalterna ſpecies vocatur, vt ſuſceptiuum eſſe cōtrariorum proprietas eſt ſupremi generis ſubſtantiæ, & ſubſtantialis corporis moueri aptum. Alia eſt ſpecialis proprietas ab eſſentia ſpecifica, ſeu atoma ſpecie procedens, vt capacitas diſciplinæ homini proprium eſt: vtrumque proprium ad quartū prædicabile ſpectare nemo ambigit, cum quarto modo conueniat ſpeciei, vel generi, ex cuius principijs tanquam ex adæquata cauſa oritur: vndè vtrumque prædicatur conuerſim de re, cuius eſt proprium. Specificum autem dumtaxat definire voluiſſe Ariſtotelem, atque explicaſſe Porphyrium in quarta acceptione, oſtendunt expreſſe vtriuſq; verba atq; exempla, Ariſt. qui dem 1. lib. topicorum, cap. 4. & lib. 5. ca. 1. Porphyr. vero cap. præſenti, & clarius cap vltimo 37.
de his, quæ communia ſunt, & propria ſingulis, atque vniuerſis prædicabilibus, vbi inter alia, hæc habentur verba non longè à fine: *Genus quidem de pluribus ſpeciebus prædicatur, proprium vero de vna ſola ſpecie. &c.* Vterque autē philoſophus proprium ſubalternum ſuppreſſit, quia rarior eſt vſus illius, frequentius vero in diſputationibus infimo vtimur: & ſicut certum eſt intentum eorum ſolum fuiſſe explanare infimum, vel ſpecificum, ita etiam non eſt dubitandum definitionem Ariſt. atque explicationem quartæ acceptionis Porphyrianæ vtrumque comprehendere, vt quæſtione præcedenti oſtendimus, ſed notum eſt etiam tertio, vt propius ad controuerſiam accedamus, proprium ſubalternum de pluribus ſpecie differentibus enunciari, vt ſenſibile de homine, equo, & leone, ſpecificum vero de pluribus differentibus numero, vt capax diſciplinæ de Petro, & Ioanne, vnde non poteſt eſſe diſſidium de vtroque, an ſit vniuerſale cōparatione plurium, quæ media ſpecie, vel genere reſpicit, ſi
regulam antepprædicamentalem tractatu 1. prædicamentorum capite 3. ab Ariſtot. poſitam his verbis conſideremus: *Quando alterum de altero prædicatur, vt de ſubiecto, quæcumque de eo, quod prædicatur, dicuntur, omnia etiā de ſubiecto dicentur, vt homo de homine quodam prædicatur, animal vero de homine, ergo & de quodam homine animal prædicabitur.* Si ergo ita eſt, quod proprium generale enunciatur de ſupremo genere, vel intermedio, ſpeciale verò de atoma ſpecie, euidenter colligitur, illud de pluribus ſpeciebus, de quibus genera enunciantur, præ- 38.
dicari, hoc verò de pluribus indiuiduis, de quibus enunciatur ſpecies. Et abſq; dubio eodem genere prædicationis, vt vniuerſi interpretes Ariſt. intelligunt recenſitam explicantes regulam, & exemplum ipſius Ariſtotelis conuincit animal namque de homine dicitur prædicatione generis, atque etiam de illius indiuiduis eodem prædicationis modo enunciatur, & ſimilis eſt ratio de differentijs, nam ſubalternæ eodem genere prædicationis, quo prædicantur de ſpeciebus ſubalternis, quas proximè conſtituunt, prædicantur de ſpeciebus inferioribus: vtraque enim hæc prædicatio ad tertium prædicabile ſpectat, Angelus eſt incorporeus, & Michael eſt incorporeus, neque vllum penitus exemplum reperies, in quo ſuperius prædicatum diuerſo genere prædi- 39.
cationis

tis, pari ratione ſolum proprium quarto modo conſtitui, quartum, quia illud ſolum propriè proprium eſt, vt Porphyrius docuit, cætera verò impropriè, & ſecundum quid, & ad quintum prædicabile referenda erunt.

Ad argumentorum ſolutionem notanda.

Notabile pro argumentis ſoluendis. CAEterum, vt argumentis fiat ſatis obſeruare illud oportet, accidens in duplici ſenſu appellari proprium: vel in quantũ ab extraneo diſtinguitur, vel a communi, extraneum illud eſt quod ex parte ſaltem procedit à cauſis extrinſecis, qualia eſſe dicemus inferius ea, quæ indiuidualem ſequuntur complexionem; commune verò, quod non vni 18. tantum, ſed pluribus conuenit, vt albedo, & nigredo: idem namque ſibi vult proprium eſſe alicuius, quod ei ſoli conueniens, vt ex Ariſt. 1 Topic. cap. 4. attulimus, vtramq; autem concurrere conditionem oppoſitam neceſſe eſt, vt accidens dicatur proprium ſimpliciter, poſtquam ex vtraq; perfecta ratio proprietatis con ſurgit, & ex defectu cuiuſque, commune appellatur accidens ſimpliciter: proprium verò ſe- 19. cundum quid: vtramque item vt per ſe, & ſimpliciter conſtituatur in quarto prædicabili requirere cenſendum eſt, quod ex definitione Ariſt. euidenter elicitur, in qua duo continentur, & ab intrinſecis principijs ortum eſſe, dũ dicitur quod non indicat quid eſt eſſe rei, & ſoli conuenire, conuerſimque prædicari, quibus verbis prohibetur planè alijs ineſſe, vel de Illatum. eis prædicari, ex quibus illud infero non ſatis eſſe, vt accidens ſit proprium quarti prædicabilis, ab eſſentia quacunque ratione prodire, ſed inſuper requiſitum eſſe, vt tanquam à cauſa adæquata prodeat, hoc eſt enim per ſe prodire, licet enim ab eſſentia alicuius, accidens ſic procedat, vt propter ſimilitudinem cum alijs, ab eis etiam oriatur, non dicetur proprium illius ſimpliciter, vt expoſitum eſt, ſed vtriſque commune, calor igitur reſpectu ignis ſiue ſecundum ſubſtantiam accipiatur, ſiue vt in ſummo gradu ei conueniens nõ eſt proprium eius accidens abſoluta loquutione, nec de illo prædicabitur prædicatione quarti prædicabilis, ſed commune cenſendum eſt, atque 20. ad quintum prædicabile referendum, & ſimilis eſt ratio de cæteris elementorum qualitatibus eis in ſummo gradu attributis. Idque ef-Probatio. ficaci ratione oſtendo, nam, ſi in ſummo

gradu calorem conſideres, non ſemper igni 21. conuenit, vt in prima eius generatione, atque etiam in actione, & reactione exploratum eſt, ſecùm enim hoc tempore non nihil frigiditatis recipit, vnde etiam colligitur magis, minusúe ſuſcipere, quod cùm natura propriæ paſſionis pugnat, vt docet expreſſe Porphyrius cap. vltimo circa finem his verbis. *Et propriorum quidem æqualis eſt participatio, accidentium vero, vel magis, vel minus, &c.* Ac illud eſſe diſcrimen ab vniuerſis obſeruatum, & à Porphyrio, capit. ſequenti expreſſum, ſic ſe Nota. habere commune accidens, etiam ſi inſeparabile ſit à ſubiecto, cui inhæret, vt non ſolum ſubiectum ſine illo, ſed etiam cum oppoſito intelligi poſſit, vt cum nigredine cignus, coruus cùm albedine, quanquam re ipſa numquã fere contingat ſimilia accidentia à ſubiecto ſeparari, at propria paſſio intimè ſubiecto vnitur, atque adeò, licet apprehendi ſine illa poſſit, non tamen cum oppoſito, neq; enim hinnibilis homo, nec riſibilis equus intelligi poſſunt: ſed ita eſt, quod elementa non ſolum ſine his qualitatibus apprehendi poſſunt, ſed 22. cum oppoſitis, vt in igne oſtẽdimus, deficiunt igitur a ratiõne proprij accidentis, & communia appellari abſoluta loquutione debent, & etiam ſi eſſentiam conſequantur inadæquata tamen ratione, vnde, & proprietates ſolum inadæquate, atq; adeò ſecundum quid dicuntur, quæ propter quandam analogiam, & ſimilitudinem cum proprio quarto modo, ad quartum prædicabile reductiuè ſpectare poſſunt, non ſecus ac differentia communis, & propria ad tertium, & par eſt ratio de accidentibus cæteris his ſimilibus.

Secundò obſeruandum eſt, accidens pro- Notabile ſecundum. prium completum eſſe prædicatum, quod eſſentiam præſupponit completam ſiue illa ſubſtantia ſit corporea, vel ſpiritualis, aut etiam accidens, notum eſt enim, non ſolum ſubſtantias, ſuas habere proprietates, ſed etiam ſuo modo accidentia, vt in principio quæſtionis multis exemplis oſtendimus, aliud tamen eſt 23. propriũ proximè, & adæquatè ex ſubiecto ortum ratione formæ, aliud ratione materiæ, Exemplũ primi accipere poſſumus in admiratione, & capacitate diſciplinæ, quæ ab eſſentia hominis, tanquã à cauſa propinqua adæquataque prodeunt, & ab excellentia propria animæ rationalis, tanquàm à prima radice: exemplũ poſtremi poteſt eſſe quantitas, quæ à ſubſtantia ſub gradu corporis conſtituta procedit ad-

dir adæquate, ratione quidem materię tanquã primæ radicis, eo enim ipſo quod materiæ cõiungitur ſubſtantialis forma, reſultat ex tali vnione ſubſtantia trinæ dimenſionis capax, quam naturali ſequela quantitas ſequitur, iuxta eaſdem dimenſiones eam extendens, omni, ſoli, ac ſemper conueniens, eiuſmodi autem proprietates ſunt, quæ conſequuntur eſſentiam, in aliquo gradu generico, vel ſpecifico ſub alternæ, vel atomæ ſpeciei conſtitutam.

Indiuiduales differẽtiæ.

Sunt tamen aliæ, quæ appellantur indiuiduales, quia indiuidualem naturam, vel complexionem conſequuntur, quales ſunt ſecundę qualitates ex tali mixtione primarum procedentes tali loco, & tempore: in quibus generãtur mixta, cæteriſq; extrinſecis cauſis non parum iuuãtibus earum productionem, eiuſmodi eſſe exiſtimo, corui nigredinem, albedinem
24. cigni, compertum namque eſt, certas quaſdã regiones Aethiopes ſemper producere, propter nimium ſolis ardorem, aliaſq; qualitates, aut diſpoſitiones ibidem vigentes: quod vſque adeò, verum eſt, vt propter eiuſdem cibi vſum vnius coloris ſint apes, diuerſi coloris vero quædã alia auium genera, quę diuerſo vtuntur cibo, docuit hoc plane, Ariſt. 5. lib. de generatione animalium. cap. 6. circa finem hiſce verbis. *Varia etiam magis ſunt, quæ vario magis cibo vtuntur, idque recta ratione, vt apes vnicolores ſunt, magis quam crabrones, aut veſpæ, nam ſi cibi cauſa ſunt mutationis, merito ciborum varietas facit, vt magis euarient motus, & alimenti excrementa, ex quibus, & pili, & pennæ, & cutis gignuntur.*

Hæc Ariſt. vt intelligamus non ſatis eſſe i-
25. dem accidens vniuerſis alicuius ſpeciei ineſſe indiuiduis, vt proprietas emanans ab eſſentia ſpecifica cenſeatur, id. n. & ſimilitudo indiuidualis complexionis, & ſimiles cauſæ extrinſecæ iuuantes operantur: ſic igitur diſcernere debemus proprietates, vt illæ cẽſeantur ab eſſentia prodire, quæ proxime, & abſque cauſarũ externarum interuentu, ab ea procedunt, & ſi quidem adæquate prodeunt, proprietates abſoluta loquutione appellantur, quartum prædicabile conſtituentes, ſin verò inadæquata ratione, quia ab alijs etiam procedere poſſunt, non ſunt propria appellanda, niſi ſecundum quid, & abſoluta loquutione communia accidentia, ſi autem medijs cauſis extrinſecis vel diſpoſitionibus materiæ ſignatæ, indiuiduales proprietates ſunt, ideoque communia accidentia.

Ad teſtim. D.Thom.

Ex quibus elicitur non ſolum germanus ſẽſus diuerſorum locorum D. Thomæ, ſed eorundem (cum pugnantia primo aſpectu appareant) conſenſus, dum enim illis verbis pro ſẽtentia prima obiectis aſſerit, accidẽtia formas
eſſe ſubſtantiæ ſuperadditas, atque à principijs 26.
eiuſdem ſubſtantiæ cauſatas, cum generalis ſit ſermo, iuxta cuiuſuis accidentis conditionem accipitur, etenim ſi proprium accidens proxime, & tanquam à cauſa adæquata à ſubſtantia oritur, quibuſcumq; cauſis extrinſecis excluſis, cætera vero inadæquate ab ea procedunt, vel certe cauſis extrinſecis iuuantibus, idcirco communia ſimplici appellatione vocantur. Vnde non infertur ex D Thom. verbis cuncta accidentia eſſe propria. Opuſculo etiã de ente & eſſentia cap 7. docet accidentia, quæ conſequuntur formas, eſſe proprias paſſiones generis, vel ſpeciei, quæ conſequuntur materiam eſſe accidentia indiuidui, ex oppoſito vero, quæſtione de ſpiritualibus creaturis vnica articulo 3. ad 12. ſentit quantitatem, quæ ratione materiæ conuenit corporeæ ſubſtãtię, propriam eſſe illius paſſionem, & ita ſentiendum eſt cum quarto modo conueniat.

Nota.

Conſentire autem vtriuſque partis verba inueniemus, ſi adnotatam doctrinam expendamus, dùm enim accidentia materiam conſequentia, indiuidualia, atque adeò communia eſſe affirmat, de materia indiuiduali, cui diſpoſitiones, atque cauſæ extrinſecæ adiunguntur, ex quibus omnibus indiuidualis com-
plexio coaleſcit, verba accipit. Quãtitas autem 27.
communem materiam ſequitur, ex qua ſubſtantia ſub gradu ſpecifico corporis ſimul cum forma conſtituitur, vnde proxime, & adæquate ex tali gradu ſubſtantiæ oritur, cum eoque reciprocatur, & ad quartum prædicabile idcirco refertur.

Ad teſtim. Ariſtot.

Ex eadem etiam doctrina intelligitur ſenſus verborum Ariſtot. de fuluo leonum colore, qui indiuidualem eorum complexionem ſequitur, in cunctis valde ſimilem, quapropter non ad ſpecificas proprietates refertur, quæ
quartum prædicabile cõſtituunt, ſed ad indi- 28.
uiduales ad quintum ſpectantes.

Ad teſtim. Porphyr.

Porphyrij autem ſententia ſic eſt accipienda dum aſſerit, communia accidentia per ſe primo conuenire indiuiduis, propria vero ſpeciei primo, quemadmodum accipiendam eſſe diximus cap. de differentia ex ſententia Caiet. conditionem illam differentiæ communis, & propriæ, quas magis, & minus ſuſcipere teſta-

tur, quod tamen negat de proprijſſima, nempe
à toto, vt aiunt genere, ad naturam communis
accidentis ſpectare, vt primo indiuiduis con-
ueniat, quia maiori ex parte complexionem
indiuidualem ſequitur, vel certe ab extrinſeco
procedit, cui tamen non obſtat, quin in qui-
buſdam particularibus proprietatibus, quarti
prædicabilis ſimilibus oppoſitum contingat:
nam quemadmodum ſimiles ſunt in eo, quod
ab eſſentia oriuntur proxime, licet inadæqua-
te, ſic etiam in eo aſſimilantur quod primo
ſpeciei conueniunt, & ratione illius indiuidu
is, & ita ſe res habet in aliquibus proprietati-
bus in argumento propoſitis, in alijs vero vt
ſunt albedo cigni, vel nigredo corui, & Aethy-
opis, atque etiam canities hominis, negandũ
eſt omnino, primo conuenire ſpeciei, nam
cum ſint indiuiduales proprietates per ſe pri-
mo, indiuiduis ſimiles reperiuntur propter
maximam eorum ſimilitudinem, atque etiam
propter ſimiles cauſas extrinſecas ad eorum
productionem, & conſeruationem concur-
rentes.

II. Solutio. Vel etiam ſecundo reſpõdeo, conditionem
illam non diſtinguere ſufficienter proprium,
& commune accidens, niſi hoc modo accipia-
30. tur, nempe proprium primo conuenire ſpeci-
ei, tanquam ſubiecto, & cauſæ adæquatæ, &
eius participatione indiuiduis, commune ve-
ro accidens primo indiuiduis, vel ſi aliquando
primo ſpeciei conueniat, non ſimpliciter, ſed
cum addito inadæquatæ cauſæ, quod non ex-
trahit illud à ratione communis accidentis,
nam eo ipſo, quod ab eſſentia, tanquam à cau-
ſa inadæquata oritur, non ſoli cõuenit, ſed plu
ribus communicatur, amittitque rationem
proprij accidẽtis, variat enim abſq; dubio prę-
dicationis modum, & ſpeciem prædicari de
ſubiecto, tãquam de adæquata cauſa, cùm vna
ſit reciproca prędicatio, ſecus alia, vna in qua-
le proprium, alia in quale cõmune, in quo di-
ſcrimen quarti, & quinti prædicabilis poſitũ
eſt, idque ſimile quoddam exemplum ex do-
31 ctrina Ariſt. peritum oſtendit, nam primo lib.
Poſteriorum cap. 4. inter propoſitiones per ſe
enumerat eam, in qua effectus per ſe de ſua cau
ſa enunciatur, non quacumque, ſed adæqua-
ta, & propria, cuiuſmodi ſunt prædicationes i-
ſtæ, iugulatus interijt, ædificator ædificat, cum
tamen ex inadæquata cauſa non fiant tales
propoſitiones per ſe, non ergo mirum eſt, ſi
ad rationem quarti prædicabilis exigamus, vt
proprium ſit ex principijs eſſentialibus, tan-

quam ex adæquata cauſa ortum, ſi quidem 32
propoſitiones huius prædicabilis, ad ſecundũ,
& quartum perſeitatis modum referuntur, &
quę à modis perſeitatis deficiunt, per accidens
cenſentur ad quintum, & prædicabile ſpe-
ctare.

Solutiones aliorum argumentorum.

ARGVMENTO eiuſdem opinionis oc-
currimus negantes omnino quodlibet *Ad argum.*
accidens, proprium ſibi vendicare ſub- *Alberti.*
iectũ, ſolius enim accidẽtis proprij quarti præ-
dicabilis conditio eſt hæc, cætera vero quan-
quàm determinatam cauſam habeant, à qua
producantur, vt qualitates ſecundæ ex certa
mixtione primarum, in pluribus tamen ſubie-
ctis ſimilis cauſa reperitur, & ideò ſimile ſe-
quitur accidens, atque idcirco commune plu- 33
ribus, non vni ſubiecto proprium, communi
autem ſubiecto in ſingulis definitionibus po-
ſito ſufficienter explicari poſſunt, vt dum al-
bum definimus dicentes eſſe corpus diſgrega-
tiuum viſus, proprio namque effectu ſepara-
tur à cæteris, cum quibus in ſubiecto commu-
nicare poteſt, eiuſq; ſpecialis inhærentiæ mo-
dus deſignatur.

Circa ſecundam ſententiam illud in primis *Circa 2. ſen-*
conſideratione dignum eſt, quod Porphyrij re- *tentiam no-*
prehenſio Ariſtotelem ex directo tangit, cùm *ta.*
ab eo modum explicandi quartam acceptio-
nem acceperit, imò definitio ipſa Ariſt. carpi-
tur, quàm proprijs trium modorum conſtat
non conuenire, & licet Ariſt. & Porphyrius
proprium dũtaxat ſpeciale, hoc eſt, atomę ſpe-
ciei conueniens per illam explicare intende-
rint, vt eorum exempla, atque etiam ſubiun-
cta verba declarant, idcirco, quia notius nobis
eſt, illiuſq; frequentior vſus, ſi tamen bene in-
telligatur ſubalternis accommodari poteſt,
ſenſibile namque animali comparatum, ex cu- 34
ius eſſentia procedit, non indicat, quid eſt eſſe
rei, ſoli autem ineſt, & conuerſim prædicatur,
& ſic in ſingulis definitio explicari poteſt, v-
triuſque igitur philoſophi doctrina veriſſima
eſt, ſatiſque commode naturam quarti prædi-
cabilis exponit, vt quæſtione ſequenti oſten-
demus, vbi etiam referenda eſt definitio ab
autoribus eiuſdem ſententiæ deſignata, pro-
bandumq; accidentibus inſeparabilibus con-
uenire, quæ in quinto prædicabili collocan-
tur.

Argumentum autem in fauorem illius op-
poſi-

Ad argum. poſitum ſic ſoluendum eſt. Cõditionem quar-
Fonſecæ. ti prædicabilis non eſſe in eo dumtaxat poſi-
tam, vt proprietas ab eſſentia oriatur, de eaque
in quale, ac neceſſario ſit enunciabilis, ſed mul
35 tum referre, vt ab ea tanquam à cauſa adæqua-
ta oriatur, alioqui non erit proprietas ſimpli-
citer, ſed commune accidens, vt oſtenſum
eſt, nec conuerſim de proprio ſubiecto enun-
ciabitur, quam conditionem apprimè ne-
ceſſariam poſuerũt Ariſtot. & Porphyrius pro
conſtitutione quarti prædicabilis, modum i-
tem prædicandi variat reciproca prædicatio,
vt vidimus, & quartum prædicabile à quinto
ſecernit: ex his verò proprietatibus, quæ obij-
ciuntur, vna vel altera pro aptitudine accepta,
poteſt ad quartum prædicabile referri, vt apti-
tudo ad intelligendum, quæ quarto modo
conuenit gradui ſubſtantiæ intellectualis An-
gelis, & hominibus communi, reliquæ vero,
quæ quarto modo non adaptantur, ad quintũ
prædicabile referendæ ſunt.

QVAESTIO SECVNDA.

An proprium ſit vniuerſale, vel quartum prædicabile comparatum ad ſpeciem, vel indiuidua?

Controuerſia ſtatus aperitur.

Nota. GEMINAM eſſe proprietatem ab eſsẽtia
adæquate prodeũtem innuere cæpimus
quæſtione præcedenti, generalis eſt vna
36 quæ ex principijs naturæ genericæ oritur, ſiue
illa ſit ſupremi generis, vel intermedij, quod
ſubalterna ſpecies vocatur, vt ſuſceptiuum eſ-
ſe cõtrariorum proprietas eſt ſupremi generis
ſubſtantiæ, & ſubſtantialis corporis moueri
aptum. Alia eſt ſpecialis proprietas ab eſſen-
tia ſpecifica, ſeu atoma ſpecie procedens, vt
capacitas diſciplinæ homini proprium eſt: v-
trumque proprium ad quartũ prædicabile ſpe-
ctare nemo ambigit, cum quarto modo conue
niat ſpeciei, vel generi, ex cuius principijs tan-
quam ex adæquata cauſa oritur: vndè vtrum-
que prædicatur conuerſim de re, cuius eſt
proprium. Specificum autem dumtaxat de-
ſiniſſe voluiſſe Ariſtotelem, atque explicaſſe
Porphyrium in quarta acceptione, oſtendunt
expreſſe vtriuſq; verba atq; exempla, Ariſt. qui
dem 1. lib. topicorum, cap. 4. & lib. 5. ca. 1. Por- 37
phyr. vero cap. præſenti, & clarius cap vltimo
de his, quæ communia ſunt, & propria ſingu-
lis, atque vniuerſis prædicabilibus, vbi inter a-
lia, hæc habentur verba non longè à fine: *Ge-
nus quidem de pluribus ſpeciebus prædicatur, pro-
prium vero de vna ſola ſpecie. &c.* Vterque autẽ
philoſophus proprium ſubalternum ſuppreſ-
ſit, quia rarior eſt vſus illius, frequentius vero
in diſputationibus infimo vtimur: & ſicut cer-
tum eſt intentum eorum ſolum fuiſſe explana-
re infimum, vel ſpecificum, ita etiam non eſt
dubitandum definitionem Ariſt. atque expli-
cationem quartæ acceptionis Porphyrianæ
vtrumque comprehendere, vt quæſtione præ-
cedenti oſtendimus, ſed notum eſt etiam ter-
tio, vt propius ad controuerſiam accedamus,
proprium ſubalternum de pluribus ſpecie dif-
ferentibus enunciari, vt ſenſibile de homine, e-
quo, & leone, ſpecificum vero de pluribus dif-
ferentibus numero, vt capax diſciplinæ de Pe-
tro, & Ioanne, vnde non poteſt eſſe diſſidium
de vtroque, an ſit vniuerſale cõparatione plu-
rium, quæ media ſpecie, vel genere reſpicit, ſi
regulam antepræ dicamentalem tractatu 1. 38
prædicamentorum capite 3. ab Ariſtot. poſi-
tam his verbis conſideremus: *Quando alterum
de altero prædicatur, vt de ſubiecto, quæcumque
de eo, quod prædicatur, dicuntur, omnia etiã de ſub-
iecto dicentur, vt homo de homine quodam prædica-
tur, animal vero de homine, ergo & de quodam ho-
mine animal prædicabitur.* Si ergo ita eſt, quod
proprium generale enunciatur de ſupremo ge
nere, vel intermedio, ſpeciale verò de atoma
ſpecie, euidenter colligitur, illud de pluribus
ſpeciebus, de quibus genera enunciantur, præ- 39
dicari, hoc verò de pluribus indiuiduis, de qui-
bus enunciatur ſpecies. Et abſq; dubio eodem
genere prædicationis, vt vniuerſi interpretes
Ariſt. intelligunt recenſitam explicantes regu
lam, & exemplum ipſius Ariſtotelis conuincit
animal namque de homine dicitur prædicati-
one generis, atque etiam de illius indiuiduis
eodem prædicationis modo enunciatur, & ſi-
milis eſt ratio de differentijs, nam ſubalternæ
eodem genere prædicationis, quo prædican-
tur de ſpeciebus ſubalternis, quas proximè
conſtituunt, prædicantur de ſpeciebus inferi-
oribus: vtraque enim hæc prædicatio ad terti-
um prædicabile ſpectat, Angelus eſt incorpo-
reus, & Michael eſt incorporeus, neque vl-
lum penitus exemplum reperies, in quo ſu-
perius prædicatum diuerſo genere prædi-
cationis

cationis de proximo, ac remoto ſubiecto enunciretur, prædicatione igitur proprij prædicatur
40 proprium generale de ſpecie ſubalterna, & eadem de inferioribus ſpeciebus, & prædicatione eadem ſecundum ſpeciem quarti prædicabilis prędicatur riſibile de homine, ac de Petro & Paulo.

Illatum. Ex quibus inferre licet, minus bene à quibuſdam dubitatum eſſe, an eadem relatione ſecundum ſpeciem referatur proprium ad ſpeciem, & indiuidua, vel diuerſa, cum eadem ſit ratio de differentia, & à nemine ſit vnquam dubitatum, reſpiciat ne eadem relatione hominem, & eius indiuidua differentia rationalis, cuius ea eſt oſtenſiua ratio, quia vbi eadem ratione reſpiciuntur termini, licet diuerſi materialiter, eadem eſt relatio ſecundum ſpeciem, ſed riſibile reſpicit hominem ſecundum principia eſſentialia, à quibus procedit, & eorundē ratione indiuidua, quæ illam participant, propterea enim riſibiles ſunt Petrus, & Paulus,
41 quia ſunt homines, ergo eadem eſt relatio ſecundum ſpeciem, proprietatis ad ſpeciem, & indiuidua, quod vero indiuidua ſint plura, ſpecies vero vnum, & ideò relatio ad indiuidua ſit vniuerſalis, ſecus verò ad ſpeciem, nihil refert, nam cum eadem ſit ratio formalis prædicandi in quale proprium extenſionem potius quam modum prædicādi, illud variat, præter quam quod in hoc verſatur controuerſia, an vniuerſale ſit proprium comparatione ſpeciei, vel indiuiduorum dumtaxat.

Prima ſententia refertur, & corroboratur.

Cuius negantem partem ſecuti ſunt Scotus in ſua Logica, q. 1. de proprio, Louanienſes capit præſenti, Oña, quæſt. vnica, art. 2. Fonſ 5. Meth cap. 28 quæſt. 19. & 20. aſſerentes proprium, non eſſe vniuerſale reſpectu ſpeciei, ſed ſolum cōparatione indiuiduo-
42. rum, probant primo, quia vniuerſale eſſentialiter nihil aliud eſt, quam aptum eſſe in multis ſubijcibilibus, vt eius definitio oſtendit, nihil ergo erit vniuerſale reſpectu alicuius, niſi illud tale adiunctum alijs ſubijcibilibus efficiat multa, ſed humana natura, exempli gratia, non ponit in numerum cum ſuis indiuiduis, cum notum ſit, non eſſe plures homines, quam duos, Petrum, & Ioannem, natura humana eis adiuncta, neque in ſuper plura riſibilia, quā duo, ſed nec homo ipſe plura eſt, ſed vnum tantum ergo nec reſpectu hominis erit riſibile vniuerſale, ſed ſolum reſpectu indiuiduorū, quæ plura ſunt.

Prob. II. Secundo vniuerſale comparatur ad ſubijcibile, hoc eſt, ad illud, quod ſub ſe continetur, ergo vniuerſale ex propria ratione latius patet quam illud reſpectu cuius tale dicitur, & ſuperius illo eſt, ſed proprietas ſpecifica reciprocatur, cum ſpecie veluti ei æqualis, ergo comparatione ſpeciei nō eſt vniuerſalis, ſed reſpectu indiuiduorum, nam ad quodlibet eorū comparatum ſuperius prædicatum eſt.

Quibus accedit, quod eſſe proprium & vniuerſale reſpectu eiuſdem, rationes ſunt ex diametro pugnātes, cum vniuerſale ſit illud, quod multis conuenit, proprium, quod vni tantum, hoc eſt. n. quod Ariſt in definitione protulit, proprium eſt, quod non indicāt, quid eſt eſſe rei, ſoli autem ineſt, & conuerſim prædicatur, & Porphyrius: proprium quarto modo eſt, quod omni, ſoli ac ſemper conuenit, ſed proprium per ſe primo dicitur tale ad ſpeciem cōparatum, ergo reſpectu illius vniuerſale eſſe non poteſt.

Opinio ſecunda affirmans proprium eſſe vniuerſale reſpectu ſpeciei.

Contraria ſententia. Oppoſita ſententia profitetur proprium, ſiue generale ſit, ſiue ſpeciale, vniuerſale eſſe, non ſolum comparatum, ad inferiores ſpecies, ſeu indiuidua, ſed etiam ad ſpeciem, ex cuius principijs proximè oritur, & de qua propinquè enunciatur, eā egregiè explicat, ac defendit Albertus Magnus, tractat. 5. 43. de proprio c. 1. circa finem, quem ſequuntur, Caiet. & Mag. Sot. qu 1 huius c. P. Tol. in fine eiuſdem c. & plures moderni, & fundatur in definitione Ariſtotelis, quæ non cōuenit proprio, niſi comparatione ſpeciei, ex cuius principijs oritur, cui ſoli ineſt, & cum qua reciprocatur, cum indiuiduis vero non conuertitūr, neque alicui eorum ineſt ſoli, & tantundem cenſendum eſt de Porphyrio, qui explicans quartam acceptionē reſpectu ſpeciei affirmat omni, ſoli, & ſemper conuenire, capite item vltimo communia, & propria huius prædicabilis enumerans, ſæpè repetit eſſe prædicabile 44 de ſpecie, quam ſequitur, cenſet igitur reſpectu illius eſſe vniuerſale. Idque efficax ratio videtur conuincere, nam proprium ſiue generale ſit, ſiue ſpeciale per ſe primo, adæquate, ac tanquam proprio ſubiecto conuenit ſpeciei, à cuius eſſentia prodit, indiuiduis verò ſecunda-

rio,ac ratione quadã remota, participatione ſpeciei,ergo in ordine ad ſpeciem conſtituitur in ratione proprij,atque adeo in ratione vniuerſalis,nam ratio ipſa adæquatæ proprietatis eſt,quæ intentionem vniuerſalis fundat.

Secundo, relatio quæcunq; habet ſpeciem ex termino primario, per ſe,& proximo, ad quem ordinatur, ſed relatio proprij, primo & per ſe reſpicit ſpeciem,virtute illius indiuidua ergo ab ea accipit ſpeciem,relatio autem proprij eſt vniuerſalis,non ſecus ac aliorum prædicabilium, ergo conditionem vniuerſalis ab ſpecie ſortitur, ratione autem illius ad indiuidua ſe extendit.

Poſtremo, propoſitiones ſecũdi modi perſeitatis, demonſtrationi deſeruientes per ſe
45 pertinent ad prædicabilia,nec ad aliud niſi ad quartum, ſed tales non conficiuntur comparatione indiuiduorum,quia ſingulares propoſitiones demonſtrationi non deſeruiunt, vt in libris poſteriorũ manifeſtum erit, ſed ex proprietatibus,ac ſpeciebus:cuiuſmodi ſunt proprijſſimæ huius prædicabilis, neceſſe eſt ergo eſſe vniuerſales.

Reſolutio quæſtionis iuxta propriam ſententiam.

Nota I. PRo huius controuerſiæ deciſione obſeruandum eſt,tria poſſe conſiderari in propria paſſione, primum eſt emanatio eius à ſubiecto: ſecundum connexio naturalis, & neceſſaria cum eo, ratione cuius de eodem enunciatur in ſecundo modo perſeitatis, & propoſitione perpetuæ veritatis: tertio conſideramus proprium, ſecundum actualem inhæſionem in ſubiecto, quæ exiſtentiam eius extra cauſas reſpicit,aut præſupponit, & ſub conſideratione prima, atque ſecunda proximè, &
46 tanquam proprium, adæquatumque ſubiectũ ſolam ſpeciem reſpicit, indiuidua vero nõ proximè, ſed media ſpecie, ſub tertia verò conſideratione ex oppoſito, prius reſpicit indiuidua,& his medijs ſpeciem,& quanquam vtrũque ſit manifeſtum,probatur nihilominus primum, quia proprietates ab eſſentia rei emanant,ſi igitur ſint ſpecificæ,hoc eſt ſpeciei ſub
I. probat. alternæ,aut infimę (eiuſmodi enim duntaxat ad tertiũ prędicabile pertinent) ab eſſentia ſpecifica proximè,& adæquate emanabunt,vt riſibilitas ab homine,ſenſibilitas ab animali,vnde cum eis duntaxat reciprocantur,& non cũ aliquo indiuiduo, & cum emanent tanquam à proxima cauſa adæquata, ac per ſe,enunciabuntur de illa,in ſecundo modo per ſe, ac tandem cum per ſe connectantur illi, & veritas enunciationis non dependeat ab exiſtentia extremorum actuali in natura rerum, prędicabitur propria paſſio de ſpecie prædicatione perpetuę veritatis, vt indicant propoſitiones iſtę, & ſimiles,animal eſt ſenſibile,homo eſt capax diſciplinæ,admiratiuus,vel riſibilis.

Quòd verò ſecundum actualem inhærentiam,aut exiſtentiam extra cauſas ſumpta pro- II. probat.
47 prietas, primò conueniat indiuiduis, ſpeciei vero non niſi his medijs,probatur aperte ex ſententia Ariſt.cap.de ſubſtantia,vbi ſubſtare accidentibus, hoc eſt, ea ſuſtentare primo,ac per ſe ait conuenire primis ſubſtantijs, ſecundis vero non niſi earum ratione,& idcirco proprie illis,& quaſi remote his,ſed ſuſtentare accidentia à primis ſubſtantijs fit per actualem inhęrentiam in eis,ergo primo atque proxime eis inſunt,ſed primę ſubſtãtiæ ſunt indiuidua, & ſecundæ ſubſtantiæ ſunt ſpecies, & genera vt docet ibidem Ariſt.ergo his, non niſi ſecun
dario conueniunt, primario,atque proxime in Ratio.
diuiduis, quod etiam conuincit ratio, nam actualis inhærentia in ſubiecto, actualem quoque exiſtentiam vtriuſq; neceſſario prǽſupponit,ſed exiſtentia actualis, primò conuenit
indiuiduis, generibus verò,& ſpeciebus, non 48
niſi in quantum in eis ſunt, ergo ſecundum actualem inhęrentiam ſumpta proprietas,primo conuenit indiuiduis, & eorum ratione naturis genericis,& ſpecificis.

Secũdo obſeruandum eſt, in proprio,quod Nota. II.
eſt quartum prædicabile, duo eſſe conſideranda,& rationem vniuerſalis abſtractam, in qua cum cæteris prædicabilibus conuenit,& rationem ſpecialem talis vniuerſalis,& prędicabilis
per quam ab eis ſeparatur,ſecundum quam vo 49
catur vniuerſale proprium, aut prædicabile quartũ,quod in quale propriũ prędicatur,ſicut ſpecies,vt tale vniuerſale ſpecies dicitur, & ſecũdum prædicabile, & vniuerſalitatem primo modo conſideratam habet propriũ in ordine ad indiuidua,ſimpliciter,&propriè loquendo, & non in ordine ad ſpeciem ſolam , quæ vnum tantum eſt ſimpliciter,& non plura:vniuerſalitatem vero ſpecialem,& propriam, nec à ſola ſpecie,nec à ſolis indiuiduis , ſed ab v
triſque ſimul,probatur apertè, quia ſpecialis Ratio.
ratio vniuerſalitatis, in ordine ad ſpecialẽ modũ prædicandi accipitur,vt diſtinguentes prędica-

dicabilia vidimus, ſed ſpecialis ratio, prædican
50 di quarti prædicabilis, per quam ſeparatur à cę
teris eſt prædicari in quale proprium, hanc au
tem accipi primo ab ſpecie, cuius per ſe pri-
mo proprium eſt, ob proximam emanationẽ,
ergo licet plura exigat indiuidua, ſpeciem quo
que exigit neceſſario, & idcirco in ordine ad
illam, ſimul & indiuidua accipienda eſt, ab his
quidem, vt à multis, ab illa, vt à proprio ſub-
iecto, cũ quo per ſe primo reciprocatur, quod
eſt conuerſim prædicari.

Vera ſẽtentia. Noſtra igitur ſententia quaſi medium te-
net inter primam, & ſecundam, licet magis
51 declinet ad primam, explicaturq́ue his duabus
aſſertionibus, ex adnotata doctrina inferen-
dis.

I. Aſſertio. Aſſertio prior eſt, proprium non eſt vni-
uerſale ſimpliciter reſpectu ſpeciei, ſed indiui-
duorum, quam conuincunt planè argumenta
primæ opinionis, & definitio vniuerſalis,
quod eſt: *vnum in multis*, ſed ſpecies non eſt
multa formaliter, & ſimpliciter, ſed vnum tan
tum, ergo nec reſpectu illius dicetur propriũ,
ſimpliciter vniuerſale, quod vero ſit virtuali-
ter multa non ſufficit, cum hoc nõ ſit eſſe mul
ta ſimpliciter, ſed ſolum ſecundum quid, & ra-
tio vniuerſalis reſpectu multorum ſit ſimplici-
ter deſumenda, vt nomen ipſum denotat.

Aſſertio poſterior, eſſe tale vniuerſale, hoc
II. Aſſertio eſt quartum, à reliquis diſtinctum non habet
proprium reſpectu indiuiduorum dumtaxat,
52. nec ſolius ſpeciei, ſed in ordine ad indiuidua,
ſimul cum ſpecie accepta, quam non minus ef-
ficaciter conuincit ratio, nam indiuidua ſunt
quidem plura, in quibus proprium ineſt, ac de
quibus prædicari poteſt, ſed non ineſt eis vt
proprium, niſi in quantum emanat ab ſpecie,
ergo nec eſt prædicabile de eis in quale propri-
um, niſi ratione ſpeciei, quam participant, de
qua ſola prædicatur conuerſim, reſpicit ergo
intrinſece, & per ſe ſpeciem præter indiuidua,
vt ſit tale vniuerſale, diſtinctum habens modũ
prædicandi à cæteris.

Diluuntur argumenta vtriuſque opinionis.

Quid probět argum. primæ ſent. NEC magnum exhibent negotium ar-
gumenta vtriuſque ſententiæ, nam quę
in fauorem primæ opponuntur, ſolum
probant, vniuerſalitatem in communi conſi-
deratam non conuenire proprio reſpectu ſpe-
ciei, quæ vnum tantum eſt formaliter atq; ſim
pliciter, ſed reſpectu indiuiduorum, quæ plura 53.
ſunt, quod libenter admittit prior aſſertio no-
ſtra, quòd vero ſit tale vniuerſale, à cæteris qua
tuor diſtinctum, magna ex parte habet in or-
dine ad ſpeciem, cuius ratione communica-
tur indiuiduis, quorum pluralitas, etiam repu-
tatur neceſſaria, licet non ſufficiens, cum ta-
men ſufficiat conſtituere proprium, vniuerſa-
le, vt ſic. Argumenta etiam poſterioris ſenten-
tię conuincunt quidem, non ſic eſſe proprium
tale vniuerſale reſpectu indiuiduorum, vt ex-
cludenda ſit ſpecies, ſed illa multitudinem præ
bere neceſſario requiſitam, non ſolum ad cõ- 54.
munem rationem vniuerſalis, ſed etiã ad pro-
priam talis vniuerſalis, ſpeciem verò rationẽ
propriam prædicandi in quale proprium, quã
non habet reſpectu indiuiduorum, niſi ex par-
ticipatione ſpeciei, cuius per ſe primo dicitur
proprium, & de qua conuerſim prædicatur,
non de aliquo indiuiduo, vt intuenti patet. Et
quod dicitur, prædicationem proprij de ſpe- Nota.
cie eſſe per ſe in ſecundo modo, aptamq́ue ad
extruendam demonſtrationem, quod non ha-
bent propoſitiones, in quibus prædicatur de
indiuiduis, veriſſimum eſt, ſed dum ex eo in-
fertur, illam primo, ac principalius pertinere,
ad quartum prædicabile, diſtinguendum eſt:
nam ſi modum prędicandi in quale, proprium 55.
quarti prædicabilis conſideremus, ita verum
eſt, ſi autem rationem vniuerſalis, quaſi gene-
ricam, & ideò neceſſario, atque intrinſece
præſuppoſitam ad conſtitutionem talis præ-
dicabilis, primo pertinebũt prædicationes in-
diuiduorum, ad quartum prædicabile.

Et ſi opponas proprium prius de ſpecie, &
ratione illius de indiuiduis prædicari Reſpon- 56.
deo ita eſſe, ſi ſolam connexionem prædica-
torum conſideremus, at ſecundum actualem
inhærentiam, vel exiſtentiam extremorum
prius conuenit indiuiduis, & quaſi ſecundario
ſpeciei in eis exiſtenti, & quia vniuerſale ſim-
pliciter ſumptum, in rebus eſſe dicitur, ratione
ſingularium in quibus exiſtit, prius dicitur pro
prium vniuerſale reſpectu indiuiduorum, in
quibus exiſtit, quam reſpectu ſpeciei, in qua,
non niſi ſecundario inhæret.

Et ſi tandem obijcias: vniuerſalia abſtrahe- Obiectio
re ab exiſtentia, & ideo dici perpetua, & incor
ruptibilis, quo pacto proprium indiuidua non
reſpicit, ſed ſolam ſpeciem: reſpondeo, vniuer- 57.
ſalia ſimpliciter ſumpta in rebus eſſe, atque a-
deò in ſingularibus exiſtere, & quando non
exiſtunt.

exiſtunt, non dicuntur vniuerſalia vere, ac re-
Reſpōſum. aliter, ſed ſolum ſecundum eſſentialem connexionem prædicatorum, quo pacto nihil in rebus ſunt. Nec proinde talia ſimpliciter, ſed ſolum ſecundum quid, & quidem reſpectu multorum, quare neque hoc modo vniuerſale erit proprium reſpectu ſolius ſpeciei, quæ vnum tantum eſt, non plura, ſed reſpectu indiuiduorum, in quibus realiter exiſtit, ſimpliciter eſt vniuerſale. Et quæ de proprio definita ſunt in præſenti quæſtione, ad differentiam ſunt accommodanda, quæ ſi ſit ſubalterna, vniuerſalis eſt, non reſpectu ſpeciei, quam conſtituit, ſed inferiorum, vt ſenſibile, non eſt vniuerſa-
Nota. le reſpectu animalis, ſed hominis, equi, ac leonis, & ſi ſit infima, vt rationalis, non eſt vniuerſalis reſpectu hominis, niſi reſpectu indiui-
58. duorum eius, ſed tale vniuerſale nempè tertium à cæteris diſtinctum, non eſt differentia reſpectu inferiorum ſpecierum, vel indiuiduorum dumtaxat, ſed primo, & per ſe reſpectu ſpeciei quam cōſtituit, in ordine, ad quam per ſe primo accipit modum prædicandi in quale quid, neceſſario tamen requiruntur plura inferiora, quia eſſe tale vniuerſale, talia quoque plura poſtulat, de quibus enunciabile
59. ſit, ab his igitur ſimul cum ſpecie rationem propriam talis vniuerſalis accipit differentia, ſicut de proprio oſtenſum eſt. Controuerſiam vero hanc ad quartum prædicabile referendā duximus, quia commodius, hoc loco diſſeritur, & in tertio prætermittendam, ne opiniones, & earum fundamenta iterum repetenda forent.

Capite præſenti diſputare ſolent moderni, an proprium quod eſt quartum prædicabile, realiter à ſubiecto cuius naturam ſequitur diſtinctum ſit, vel ſola ratione, hæc tamen controuerſia ad naturam huius prædicabilis perueſtigandam, & percallendam prorſus eſt impertinens, quia ſiue realiter diſtinctum ſit, vt de quibuſdam tenendum eſt. De illis inquam, quæ ſunt reales potentiæ, pro aliqua operatione elicienda ſubſtantiæ ſuperadditæ ab ipſa natura, vt riſibilitas homini ad actum ridendi conceſſa, ſiue ſola ratione, vt conſtat de alijs rationibus conſequentibus alia ſubiecta, omnia conueniunt ſubiecto quarto modo, cum eo reciprocantur, & in quale proprium prædicantur, nihil ergo refert, hoc, vel illo modo ab eo diſtingui, quare, nec ad rem præſentem talis diſputatio, præter quam quod philoſophica eſt, ad libros de anima ſpectans, vbi de diſtinctione potētiarum ab eadem anima diſſeritur, quare in eum locum referenda eſt.

CAPVT SEXTVM.
De Accidenti.

TEXTVS PORPHYRII.

ACcidens autem eſt, quod adeſt, & abeſt præter ſubiecti corruptionem, &c.

EXPOSITIO TEXTVS.

LICEBIT nonnihil Porphyrij ordinem inuertere, vt clarius caput ipſum diuidamus, mentemquè illius explicemus. Continetur ergo duobus membris diuiſio, nam triplicem in parte priori definitionem accidentis affert, vnicam diuiſionem in poſteriori. Definitio prima eſt: accidens eſt, quod adeſt, & abeſt præter ſubiecti corruptionem, albedo etenim à pariete abeſſe poteſt eo permanēte, & nigredo ſi adſit, eum non corrumpet, ſecunda definitio fere ſolis verbis à prima diuerſa eſt, ſed cum paucioribus cōtineatur, explicatius indicat accidentis naturam. Accidens eſt, quod cōtingit eidem ineſſe, & non ineſſe eſt namq́, ſecūdum Logicam conſiderationem contingens prædicatum accidens, non neceſſarium, & idcirco cōmodius explicatur, per contingentem inhærentiam. 1. 2.

Poſtrema definitio, per negationem aliorum prædicabilium deſignatur, accidens eſt, quod neq́, genus eſt, neque differentia, neq́, ſpecies, neque proprium, ſemper autem ineſt ſubiecto, vt enim in ſuperioribus conſtitutū eſt, ex diuerſo modo ſe habendi in ordine, ad ſubiectum prædicabilia diſtinguuntur, bene igitur Porphyrius, per negationem aliorum prædicabiliū naturam accidentis explicat, vt excluſis eorum modis proprioquè inhærendi ſubiecto appoſito clarius innoteſcat.

In duo tamen membra explicatum accidens

cidens diuidit Porphyrius, ſeparabile, ait, v-
3. num eſt, vt dormire, vel ſedere, inſeparabile aliud, quod ſemper ineſt, vt nigredo reſpectu corui vel Aethyopis, quæ nūquam ab eis ſeparari contingit, & vtrumque membrum comprehenſum eſt ſingulis definitionibus.

Sed inſurgit ſtatim dubium, quia non videtur cohærere diuiſio, cum prima definitione, quæ aſſerit accidens adeſſe, & abeſſe poſſe, id namque accidenti inſeparabili conuenire non poteſt, cū nunquam abſit: diminuta igitur definitio erit, vt pote omni accidenti non conueniens. Hanc obiectionem non expreſſit Porphyrius, ſed tacite reſpondit, tacita quadam diſtinctione, ſeparari etenim à ſubiecto bifariam contingit, re quidem, vel conſideratione intellectus, accidens igitur inſeparabile re ipſa abeſt nunquam, ſed cogitatione abeſſe poteſt, ſi quidem ſalua corui eſſentia, albus poteſt intelligi, atque Aetyops colorem mutaſſe, nam extranea cum ſint, & quaſi aduentitia huiuſmodi accidentia, nec
4. à principijs ſubiecti eſſentialibus orta, nihil ſubiecto repugnans intelligemus, ſi abſque illis, vel etiam cum oppoſitis, illud apprehendamus, atque ijs ſatis explanatur littera Porphyrij.

CIRCA EXPLICATVM, Textum notabilia.

PRIMVM NOTABILE.

Accidens, quod cum ſit extrinſecum prædicatum, & magis quidem quam proprium, merito inter prædicabilia poſtremum tenet locum, & quanquam accidentales ſint vniuerſa eius prædicationes,
5. & idcirco à demonſtratiua arte, ſcientificoque ordine excludantur, refert tamen multum, illud agnoſcere, vt diſcrimen inter propoſitiones per ſe, & per accidēs percipiamus, conditioneſque prioris perſpectas habeamus: eſt enim oppoſitum vnū via ad alterius notitiam comparandam: & rurſus, quanquam à ſcientifico ordine propoſitiones huius prædicabilis depellantur, ſunt tamen in eiſdem ſcientiis opiniones plures, vtrinq; probabiles, ea quidem de cauſa, quia imperfecta noſtra cognitio, pro hoc ſtatu, non ſemper demonſtrationem veritatis attingere valet, ad aſſenſum autem talium propoſitionum comparandum plerumque iuuatur intellectus his propoſitionibus contingentibus, vtile demum videtur quintum prædicabile ad notitiam prædicamentorum; nam cùm nouem prædicamenta de ſubſtantia enuncientur prædicatione accidentali, notitia illius viam aperit ad modos, quibus accidentia ſe habent, comparatione ſubſtantiæ percipiendos.

His igitur aliiſque rationibus, intelligitur neceſſarium extitiſſe quatuor primis prædicabilibus, ex quibus propoſitiones per ſe, ac ſcientificæ conſtituuntur, quintum addere, ad quod contingentes referantur.

NOTABILE SECVNDVM.

Obſeruare item oportet, ex tribus accidentis definitionibus, quas Porphyrius Nota.
aſſert, poſteriores duas accepiſſe ab Ariſtot. 1. topic. c. 4. vbi hiſce verbis, vtraq;
habetur, poſtrema quidem: Accidens autē, 6
quod nihil horū eſt, neq; definitio, neque proprium, neq; genus, ineſt autem rei: *Eā tamen Porphyrius paucis verbis additis illuſtriorem fecit. Secunda vero:* Quod contingit ineſſe cuiuis vni, & idem non ineſſe: *Ab hac autem ſolis verbis primam, quā Porphyrius, vt propriam addidit differre exiſtimandum eſt: nam verba illa, præter ſubiecti corruptionem contingentem inhærētiam explicant: nā ſi ſalua eſſentia ſeparari ab illo vel abeſſe accidens poteſt, cōtingenter ei inhæret, pro eadem igitur reputātur prima, & ſecunda apud Porphyrium, quam exactiorē eſſe ad negatiuā comparatā docet Ariſt. propterea quod ad cognoſcendam accidentis naturā ex ea, oportebit rationē, ac definitionē*
cæterorum prædicabiliū tenere, poſitiua ve- 8.
ro ex eorū notitia nequaquā pendet. Cui etiam aliam rationē adiungere poſſumus, negatiuā, potius quid non ſit accidens, quam propriam eius naturam oſtendere, cum tamen

poſiti-

poſitiuā rationem, poſtrema contineat. Nec tamen exiſtimandum eſt, puram, vel ſolam negationem accidentis continere, nam, cum rei eſſentia non ſolum in negatione cæterorū poſita ſit, ſed in conceptu etiam poſitiuo, inſufficiens profecto eſſet naturam rei, non ſatis explicans: præter negationes igitur aliorum prædicabilium, à quibus accidens ſeparatur, poſitiua particula integratur, ineſt autem rei, *quæ poſitiuam illius inhærentiam maximè ad eſſentiam ſpectantem indicat, nec tamen idcirco, in prima definitione Porphyrij redundare exiſtimandum eſt, cum ad maiorem explicationem, ac notitiam accidentis conferat plurimum.*

NOTABILE TERTIVM.

CAEterum, vt definitiones intelligātur melius, ac modi diuerſi, quibus à diuerſis expoſitoribus explicantur, noſſe
8. *oportebit duobus modis accipi poſſe eas particulas, adeſſe & abeſſe, nam vel ſignificant realem inhærentiam accidentis in ſubiecto, quam habent citra intellectus operationem, vel certè affirmationem, & negationem, quæ virtute intellectus fit, in eadem tamen inhærentia reali fundatur, ex eo enim quod talis eſt natura accidentis, vt ineſſe ſubiecto poſſit, ab eoq́; ſeparari, vt ambulare, ſedere, album eſſe, vel nigrum, intellectus illud apprehendit ad ſubiectumq́; comparat, iudicans enunciari de illo poſſe, dum adeſt, atq; etiam negari dum re ipſa ſeparatur, ſpectataq́; illius natura negari, adhuc poſſe, etiamſi nunquam ſeparetur, quia ſeparari nunquam repugnat.*

Acceptio prior realis eſt, ad primam intentionē pertinens, poſterior vero ad ſecundam intentionem. Vtra autem germanum poſitiuæ definitionis ſenſum explicet, examinandum erit inferius.

NOTABILE QVARTVM.

SEd, licet oppoſita ſint quocunq; accipiantur modo, adeſſe, & abeſſe, & definitio non ſit per partes oppoſitas deſignanda, 9.
nullum tamen vitium ex hoc poſitiuæ definitio vtramq; continens particulam contrahit, oppoſita quidem ſunt ineſſe, & non ineſſe, & quæ pro eodē tempore accidenti conuenire repugnat, quapropter non ſic in definitione accipiuntur, ſed pro diuerſo tempore oppoſita non ſunt, neq; inter ſe pugnantia, ſic igitur accepta, vitioſam definitionem nō efficiunt, vtramq; autem ponere oportuit, vt planè indicaretur, accidens prædicatum eſſe contingens, quod ſimplici alia voce non ita commode fieret: id autem tulit imperfecta accidentis natura, quæ non potuit exacta adeò definitione explicari: quapropter, rudes quadā cum ſint explanationes iſtæ, pluribus verbis, & quodam modo oppoſitis deſignari potuerunt, cum tamen exactæ omnino definitiones ſimplicibus generis, & differentiæ verbis tradantur ſemper.

NOTABILE QVINTVM, atque extremum.

SCire tandem oportet, vt propriam con- 10.
ditionem quinti prædicabilis perſpectam habeamus, accidens duobus modis eſſe conſiderabile in ratione prædicabilis, nā vel ad inferiora comparatur, de quibus non minus quidditatiue enunciabile eſt, quam ſubſtantia de proprijs, vt ſi colorem, ad albedinem, & nigredinem comparemus, albedinem ad vnam, vel ad alteram, aut etiam ad propriam differentiam eam conſtituentem in determinata ſpecie, in qua acceptione verum eſt, quintum prædicabile nō eſſe, ſed primum, ſecundum, vel tertium, vt deſignata exempla oſtendunt, vel certè ſi comparetur ad ſuas proprietates, quartum.

Secundo modo confertur cum ſubiecto, cui aduenit, quod circumſtat, cui inhæret, ac de quo enunciatur accidentali prædicatione, & hæc eſt propria acceptio huius prædicabilis, vt definitiones Porphyrij, & Ariſt. oſtendunt, illud explicantes, per comparationem ad ſubiectum, cui ineſſe contingit.

QVAESTIO PRIMA.

Sit ne bona diuiſio accidentis in accidens ſeparabile, & inſeparabile.

Diuiſio accidentis ſeparabilis, & inſeparabilis.

PRimum dubium offert diuiſio accidentis ſeparabilis, atque inſeparabilis, adiuncta pręſertim explicatione ſecundi membri à Porphyrio adhibita, videtur enim ex ea fieri, vt quartum & quintū prædicabile coincidant. Etenim inſeparabile accidens tale eſt,
1. vt quamquam re ipſa ſeparari à ſubiecto non contingat, cogitatione tamen poſſibile eſt ſeparari, cum intelligamus, non repugnare eſſentiæ ſubiecti ſine illo eſſe, vel intelligi, tantundem habet prædicabile quartum, quod cū ſit extra eſſentiam, poterit ſubiectum ſimili modo abſque illo intelligi, qua propter comprehenſum erit ſub membro huius diuiſionis poſtremo, atque adeò ſub quinto prædicabili, quod eſt eius diuiſum.

Status controuerſiæ indicatur.

Nota.

PEtit controuerſia adæquatum diſcrimen inter hæc duo prædicabilia, quod non in vno, vel altero, ſed in pluribus conſiſtit, vt elicitur ex Ariſt. cap. de ſubſtantia, atq; etiam 5 lib. topic. capit. 3. ex Porphyrio. cap.
2. vltimo, huius operis, & ex vtriuſque philoſophi interpretibus, præſertim Alberto Magno, tract. 7. de accidenti. cap. 2. & 3 Caietan. & Mag. Soto, in commentarijs huius cap. ſeparantur in primis, quia accidens proprium oritur ex principijs eſſentiæ ſpecificæ, commune vero, ex indiuiduali, vel certè ab extrinſecis prouenit cauſis. Secundo proprium primo ſpeciei, ex participatione illius indiuiduis conuenit, ex oppoſito verò commune accidens, primo indiuiduis & eorū ratione ſpeciei. Tertio proprium enunciatur per ſe, & neceſſario de ſubiecto, quintū prædicabile per accidens, & contingenter. Quarto illud, ad conuertentiam cū ſubiecto dicitur, hoc vero alijs etiam conuenit, ac tandem in modo ſeparationis, de quo ex directo procedit dubium propoſitum, diſtinguuntur.

Quæſtionis reſolutio iuxta mentem D. Thomæ.

EIuſmodi autem diſcrimen egregiè conſtitutum eſt à D. Thoma, quæſtione vnica de ſpiritualibus creaturis, articulo vltimo, ad 7. & opuſculo 48. tract. 1. de prædicabilibus cap. vltimo de accidenti, vbi geminam operationem intellectus diſtinguit, per quam vnum ab alio ſeparat cognitio, ſimplicem vnam, vel primam, quæ vnum ſine altero intelligit, abſque affirmatione, vel negatione, vt ſi parietem, non intellecta albedine in eo exiſtente, intelligamus, vel ex oppoſito abſq; pariete albedinem, nihil affirmantes, aut negantes. Alteram compoſitam, ſeu negatiuam, quæ non ſolum vnum, ſine alio intelligit, ſed negat illud eſſe, vel illi ineſſe: vt ſi in eodem exemplo perſiſtentes, parietemque apprehendentes, non apprehenſa albedine, ſic enunciemus, paries nō eſt albus, & quidē quan tum ad primū abſtractionis modum conſentiunt proprium, & commune accidens, nam cum vtrumque ſit extra eſſentiam ſubiecti; eo nō intellecto apprehēdere ſubiectū poſſumus, vt hominem, nō apprehenſa riſibilitate, diſcrimen autē poſitū eſt in poſtrema ſeparatione, nam ſubiectū communis accidentis; etiam inſeparabilis, abſq; illo intelligere poſſumus, negatiua abſtractione, non tamen abſq; proprietate eius ſubiectum. Exemplis, vtrumq; oſtenditur, cignum abſque albedine intelligimus, ſalua eius eſſentia negantes eſſe album, hominem abſque riſibilitate nequaquam, neque enim verum erit enunciare, hominem nō eſſe riſibilem.

D. Thomæ ſententia. 3. 4.

Hæc D. Thomas, cuius diſcriminis eam rationem attulit, quia ab eſſentia rei proprietates dependent, cùm ab ea oriantur, ſecus verò commune accidens, quod aduentitium reputatur, recipitur eiuſmodi doctrina, D. Thomæ, communi totius ſcholæ conſenſu, ſed aduerſus eam, ego hunc in modum obijcio. Si de reali ſeparatione ſit ſermo, conſentiunt proprium, & inſeparabile accidens, cùm neutrum poſſit ſecundùm communē naturæ ordinem à ſubiecto ſeparari, & vtrumq; ſeparabile ſit per potentiam Dei (quam vocant abſolutam) tenet enim communis ſententia, proprietatem poſſe ſic à à ſubiecto ſeparari, idque in eucha- 5.
riſtia effectum eſt, vbi quantitas, quæ propria paſſio eſt corporeæ ſubſtantiæ, ab ea inuenitur ſeparata. Si vero de abſtractione ſimplici, nullum eſt interea diſcrimen, nec demum de compoſita, nam quemadmodum facta ſeparatione reali, vtriuſque à ſubiecto, verum eſt,

cignum eſſe album, vel AEthyopem non eſſe nigrum, pari ratione hominem non eſſe riſibilem, cum vtrumque ſubiectum ſine ſuo inueniatur accidenti, ac demum ſi cogitatione dumtaxat ſeparatio fiat, vtroque re ipſa in ſubiecto permanenti, falſa eſt vtraque enunciatio, nimirum cignum non eſſe album, non ſecus, ac hominem non eſſe riſibilem, cum ex
6. oppoſito ſe res habeat: dependentia denique proprietatis à ſubiecto, nullum penitus diſcrimen in abſtractione conſtituit, nã quantumuis ab eo dependeat, æqualis eſt ratio vtriuſq; accidentis quantum ad actualem exiſtentiam, vel ſeparationẽ à ſubiecto, ex qua ſolum pendet talis modus abſtractionis.

Reſpond. obiect. Reſpondetur, maximum adhuc ſuper eſſe diſcrimen inter proprietatem, & inſeparabile accidens, quantum ad negatiuam abſtractionem, quæ duobus modis intelligi poteſt, primo quidem, quantum ad actualem inhærentiam vtriuſque in ſubiecto, ita vt illi ineſſe negemus, dum dicimus, hominem non eſſe riſibilem, vel cignum non eſſe album, & modus iſte impoſſibilis eſt, cum pari ratione, vtraque enunciatio ſit falſa, vt argumentum concludit.
7. Alio modò intelligitur, vt ſenſus negationis ſit ſecundum conditionẽ accidentis vtriuſque ad ſubiectum comparati, vt ſi ita enunciemus, quantum eſt ex parte eſſentiæ hominis, non repugnat riſibilitatem de eo negari, & in hoc valde ſunt diuerſa, proprium, accidens, atque inſeparabile, nam de hoc vera eſt ſimilis enunciatio negatiua, quantũ eſt ex parte cigni, non repugnat eſſentiæ illius non eſſe album, falſa autem de proprietate.

Et ratio totius diſcriminis eſt, eam ex principijs eſſentialibus ſubiecti ortum habere, minime verò inſeparabile accidens. Hinc eſt enim naturaliter non poſſe negari propriam paſſionem de ſubiecto, abſque præiudicio propriæ eſſentiæ, bene tamen inſeparabile acci-
8. dens, quod licet, naturaliter à ſubiecto non remoueatur poſſet tamen abſque vllo eſſentiæ præiudicio remoueri, cũ ab eius principijs non dependeat, vel oriatur, minime tamẽ proprietas. Vnde aliud etiam diſcrimen non paruum oritur, ex quo valde illuſtratur primum, videlicet non ſolum inſeparabile accidens negari poſſe de ſubiecto, ſalua omnino eius eſſentia, ſed cum oppoſito ſibi accidenti intelligi poſſe, neque enim eſſentia cigni læditur, ſi intelligamus eſſe nigrum, vel reipſa niger ſit, at ſubiectum propriæ paſſionis intelligi cum oppoſita proprietate repugnat, nam cum ab eſſentia oriatur, contradictionem implicat ab eſſentia hominis hinnibilitatem emanare, repugnabit igitur, cum illa intelligi: atque ex hac doctrina propoſitum argumentum, omni ex parte ſolutum eſt.

Ex qua alia oritur ſolutio non contemnenda, nempe proprium quarti prædicabilis, in
ſeparabile accidens eſſe ab intrinſeco, hoc eſt, 9.
ex natura, atque eſſentia ſuæ cauſæ, à qua oritur, accidens verò inſeparabile quinti prædicabilis non eſt tale niſi ab extrinſeco; qua propter inſeparabilitatis conditio nec variat naturam eius, neque ad quartum prædicabile ſpectare facit, ſed ſub quinto prædicabili manere permittit, non minus quam accidens ſeparabile, ſi quidem per ſe loquendo ſeparabile eſt vtrumque, adeſſeque, & abeſſe poteſt ſubiecto, præter eius corruptionem; ea autem, quæ per ſe ſunt, in conſtitutione prædicabiliũ conſiderantur, quæ vero per accidens, vel ab extrinſeco in conſiderationem non veniunt.

QVAESTIO SECVNDA.

An definitiones accidentis primæ, vel ſecundæ intentionaliter à Porphyrio accipiantur.

HOc eſt, an definitio accidentis prima, & ſecunda, quibus accidens eſſe indicatur, quod ſubiecto adeſſe, & abeſſe poteſt abſq; illius corruptione: vel quod eidem ineſſe, & non ineſſe contingit, realem ſenſum contineant, hoc eſt de reali inhærentia in ſubiecto accipiantur, aut de ſecundis potius intentionibus affirmationis, & negationis, vt ineſſe, & non ineſſe idem valeat, ac de ſubiecto affirmari, vel negari poſſe.

Et apparet hoc ſecundum neceſſarium, quia I. Sentent.
accidens, non pertinet ad ſecundam conſiderationem, neq; inter prædicabilia numeratur, ſecundum realem inhærentiam, ſed vt prædicatum eſt accidentale, vt tale igitur ab Ariſt. & Porphyrio definitur; ſenſus igitur definitionum de affirmatione, & negatione prædicationis erit, non de reali inhærentia: idque ex definitionibus aliorum prædicabilium, non inefficaciter oſtenditur, quæ per prædicationem dantur. Porphyrius etiã, vt diuiſionem, cum

prima

prima definitione cohærere poſſe explicaret, inſeparabile accidens, licet re ipſa nunquam à ſubiecto ſeparetur, cogitatione tamen ſeparari poſſe docuit, niſi autem definitio de affirmatione, & negatione, quæ intellectu, & cogitatione fiunt, accipiatur, nequaquam con-
3. cordiam ſimilem admittit, ſed diſſentire ſemper, à diuiſione inuenitur, cùm inſeparabile accidens, ſecundũ realem inhærentiam, nunquam à ſubiecto abſit, ex mente igitur Porphyrij, abſque dubio erit, accipiendam eſſe ſecundæ intentionaliter, & certè ſecundum realem abſentiam abeſſe, non poteſt contingere, niſi pereunte ſubiecto, cuius conſeruatio ab accidenti inſeparabili pendet; ac demum, cùm entia rationis, in quibus accidentalia ſuo modo inueniuntur prædicata, reali inhærentia deſtituantur, vtpote, quorum eſſe, non ſit ineſſe, ſed ſolum ab intellectu cognoſci, his definitionibus non erunt comprehenſa, quod tamen à veritate alienum eſt, cum alijs prædicabilium definitionibus explicentur.

Hanc ſententiam tuetur Caiet. dubio. 1. Iauel. item tract. 4. de quinque prædicabilibus. cap. 6 de accidenti. Magiſt. Sot. in expoſitione text. Oña, quæſt. vnica, huius prædicabilis, art. 1. eam tanquam probabilem acceptat. Cardin. Tol. dub. 3.

Communis ſententia præfertur, atq; explicatur.

Oppoſita ſententia.

OPpoſitam tamen, & magis menti Porphyrij conſonam ſequitur, quę ſenſum realem definitioni tribuit, vt verba ipſa ſonant. Eodem modo, vtramque definitionem accepiſſe inuenio antiquiores interpretes. D. Thom. præſertim opuſculo. 48. tract.
4. 1. de prædicabilibus cap. finali de accidenti. Magnum item Albertum tract. 7. de accidenti, cap. 2 & 3. quos moderni maioris momenti ſequuntur.

Idq́ue definitio prima efficaciter oſtendit, nam cum dicitur adeſſe, & abeſſe accidens ſine corruptione ſubiecti, exploratum eſt de reali corruptione eſſe ſermonem, cùm non ſit alia, per quam corrumpi poſſit ſubiectum, de abſentia igitur, vel de inhærentia reali accipiuntur verba: hæ namq́ue ſunt, quæ deſtruere ſubiectum valent, exempla item Ariſtot. & Porphyrij ſatis efficaciter eandẽ partem confirmant, cum de accidentibus ſint adhibita ſe-
5. cundum realem inhærentiam, vt dormire, ait, Porphyrius ſeparabile accidens eſt, nigrum vero eſſe inſeparabiliter coruo, & AEthyopi accidit.

Idem etiam diuiſio probat, etenim ſeparabile eſſe accidens, vel inſeparabile à ſubiecto, rebus ipſis conuenit, non intentionibus, & vt verba Porphyrij clarè indicant, pro rebus accipiuntur; nam diuiſione poſita, cum vidiſſet accidens inſeparabile, non abeſſe realiter, ad cognitionem recurrit, vt diuiſionem, cùm definitione componeret. Eſſet autem minime neceſſarium hoc, ſi de affirmatione, & negatione ſermo acciperetur, ergo definitio etiam ſenſum habet realem, niſi velis in eodem verborum contextu æquiuocatione vſum Porphyrium, nullo enim interpoſito verbo adeſ-
ſe, & abeſſe in definitione acciperet pro in- 6.
tentionibus affirmationis, & negationis, in diuiſione vero pro reali inhærentia, vel ſeparatione; quod licet Caiet. admittat de diuiſione realiter accepta conuictus, affirmans neceſſitate compulſum feciſſe Porphyrium, falſitatis tamẽ conuincitur, hoc argumento, idem quod definierat Porphyrius continuatis verbis diuiſit, vnde idem eſt definitum definitionis, quod diuiſum diuiſionis, hoc eſt accidens ad quintum prædicabile ſpectans, ſed verba, atque ſenſus Porphyrij, conuincit, ſermonem eſſe in diuiſione de rebus primo, de eiſdem igitur erit definitio accipienda: & certè nõ minus logicæ conſiderationis eſt diuiſio, ac definitio: ſi ergo realis, cum ſit hæc, logicæ conſiderationis eſſe poteſt, cum reale explicet ſecundæ intentionis fundamentum, realẽ item eſſe definitionem non repugnabit.

Cæterum, vt hanc ſententiam illuſtriorem Notabil.
reddamus, obſeruare illud oportet, prædicabile quodcunque duobus conſtare, fundamento
videlicet, & ſecunda intentione, illud prima 7.
intentio vocatur, & realis natura plerumque eſt intentio ſecunda forma denominans, modus autẽ denominationis pendet quidẽ ex natura fundamenti, cum iuxta conditionem illius futura ſit denominatio: & quamquam nõ denominetur tale fundamentum à ſecunda intentione, niſi ab intellectu cognoſcatur, ad inferioraque comparetur, oportet tamen realem eius conditionẽ perſpectam habere Dialecticum, à qua modus cognoſcendi, & comparandi dependent, exempli gratia, vt cognoſcamus riſibile pertinere ad quartum prędicabile, inueſtigare oportet, an ſit proprietas à
principijs eſſentialibus promanans: & quidem 8.
tanquam

tanquam, ex adæquata cauſa, vt conuerſim prædicabile ſit de ſpecie, ſed duplex eſt conſideratio realis naturæ, vel in entitate, atque eſſentia illius ſiſtens, & talis phyſica erit, ſi ex materialibus principijs accipiatur, ad motumque ordinetur, Metaphyſica verò ſi ex formalibus generis, & differentiæ, vel certè, ſi in eum finem dirigatur, vt perſpecta conditione reali intelligatur modus, quo à ſecunda intentione denominabilis ſit, ad Dialecticam pertinebit. Pleraque ſunt huius rei exempla ex doctrina Ariſt. & Porphyrij petita, differentiam, quæ tertium prædicabile eſt, non ſolum per prædicationem definit Porphyrius, ſed per reales actus illius, dum ait, differentia eſt, quæ ſeparat ea, quæ ſub eodem genere ſunt, & rurſus differentia eſt, quæ conducit ad eſſe rei, & eſt
9. pars illius eſſe. Ecce reales ſunt eiuſmodi actus, neque in his definitionibus prędicationis verbum ponitur, vel aliqua illius mentio fit, ordine tamen ad prædicationis finem non carent, cum eo tendat explicatio differentialis actus, vt intelligatur modus, quo à ſecunda intentione denominatur differentia.

Notabil. Illud ſecundo ſummopere ad notandū eſt, quod in ſuperioribus attingere cæpimus, duobus modis fundamentum ſecundæ intentionis eſſe conſiderabile, vel ſub conditione reduplicatiua, in quantum fundamentum eſt, videlicet, nullo alio conſiderato ad illius naturam ſpectante, vel certè conſiderata propria conditione naturæ, eo fine, vt qua nam ratione fundamentum eſſe poſſit, percipiatur, & poſterior conſideratio priorē præcedere opor-
10. tebit, cum non ſit denominatio formaliter intelligibilis, niſi natura ipſius fundamenti, quæ eam accipere debet, perſpecta habeatur, nam quo pacto poterit intellectus denominationem quarti prædicabilis alicui attribuere, niſi ei perſpectum fuerit, proprietatem eſſe à principijs eſſentialibus emanantem, ambæ tamen
11. conſiderationes, logicæ appellantur, prior quidem ex forma, ſecunda verò ex fine. Et in diuerſis definitionibus Dialecticis apparet vterque modus, nam vbi per verba ſecundæ intentionis definitio deſignatur, reduplicatiua conſideratio eſt realis fundamenti, vbi verò, per terminos primæ intentionis, quaſi ſpecificatiua, hoc eſt realis naturæ ipſius fundamenti; eo tamen fine, vt ex illius cognitione intelligamus modum eiuſdem formalis denominationis.

Quibus prælibatis noſtra ſententia eſt, primam, & ſecundam accidentis definitionem, ſenſum realem habere: hoc eſt, de reali inhærentia accidentis accipiendas eſſe, vt verba ſonant, non tamen vt ibi conſideratio ſiſtat, ſed vt perſpecta conditione reali accidentis intelligatur affirmari, & negari de ſubiecto poſſe, 12.
abſque illius corruptione; id enim abſque dubio vim habet in reali natura accidentis, quod cum aduentitium ſit comparatione ſubiecti, ſicut ſeparari realiter poteſt, ſalua eius eſſentia, ita etiam affirmari, atq; negari in propoſitione; & hoc modo intelligunt poſteriorem ſententiam autores illius, D. Thomas præſertim, vt ipſum conſulenti facile cōſtare poterit, nec aliter definitiones interpretari poſſunt, niſi verbis Ariſtotelis, & Porphyrij vis inferatur, & ſenſus valde ab eorū mente alienus tribuatur, eam igitur nos ſic explicatam libenter, vt probabiliorem amplectimur. (Sententia authoris.)

Diluuntur argumenta.

Ad I. argumentum.

Argumentis autem hoc modo obuiam itur, vt dum primo dicitur accidens ſecundum realem inhærentiam non ſpectare ad conſiderationem logicam, diſtinguendum ſit, etenim ſi in eius eſſentia, realis 13.
conſideratio ſiſtat, ita eſt, ſi vero eiuſmodi conſideretur, eiuſmodiue definiatur, eo fine, vt quale ſit fundamentum intentionis quinti prædicabilis pateat, non erit talis definitio, vel conſideratio à Dialectico inſtituto aliena. Oſtendimus enim ſupra Porphyrium, quatuor omnes acceptiones proprij, per realem ex poſuiſſe inhærentiam: patietur ergo illud idē in accidenti Dialectica conſideratio, & verba Porphyrij, quibus alterum membrum diuiſionis explicat, vt definitioni ſit conſonum: eundem ſenſum realem non obſcurè indicant: ait namque accidens inſeparabile, poſſe cogita- 14.
tione ſeparari à ſubiecto, licet reipſa non ſeparetur, ac ſi dicat, poſſe nos cogitatione comprehendere ſeparabile eſſe à ſubiecto reipſa, non ea ratione, vt realiter ſeparari affirmemus, eſſet enim falſa ſimilis affirmatio, cūm eius veritas à reipſa pendeat, neque aliquando verè ſeparetur, ſed ſenſus illius eſt, quod quamuis à parte rei ſemper ſubiecto inhæreat, propriam tamen conditionem illius, talem eſſe mente concipimus, vt nihil eſſentiæ repugnet realiter ſeparari, in quo ſenſu (propriiſſimo quidem) verè dicimus accidens eſſe realiter inſeparabile, atque etiam ſeparabile realiter,

illud de actuali inhærentia accipientes, hoc verò de aptitudine, conditione eius inſpecta, atque ad ſubiecti eſſentiam comparata, & ſenſus iſte germanus Porphyrij ad concordiam redigit diuiſionem, ac definitionem, vt tantundem definitio explicet, ac diuiſio diuidat, ſecundum eundem ſenſum realem ab æquiuocatione immunem.

Ad argumentum. 15. Entia autem rationis, quanquam inhærentia reali deſtituantur, maximam tamen ſimilitudinem habent cum ea, neque enim ſunt extrinſecæ denominationes, vt in initio huius operis aduerſus plures oſtendimus, ſed quamuis verè non inhæreant, modum habent inhærentis, quia ſic ab intellectu concipiuntur, ac ſi rebus ipſis, quas denominant, inhærerent, eadem namq; ſimilitudine appellatur genus natura realis à ſecunda intentione, qua appellatur homo albus ab albedine, & qua appellaretur genus eadem natura, ſi realis eſſet forma denominans, idq; denominationes ipſę oſtendunt in communi modo loquendi, dicimus namq; naturam denominatam à ſecunda intentione eſſe vniuerſalem formaliter, genus, ſpeciem, vel differentiam, qui modi loquendi vſurparētur minimè, niſi talis eſſet concipiendi modus, ex ſimilitudine accidentium denominantium formaliter deſumptus.

QVAESTIO TERTIA.

An exacta ſit prior definitio accidentis.

Obijcitur aduerſus definitionem.

16. Minus bona apparet, definitio accidentis, quod adeſt, & abeſt ſubiecto præter corruptionem illius, pleraque enim accidentia ſunt, quæ ſubiectum, & inficiunt, & corrumpunt, vt lethalis morbus, alia, quæ illud iam corruptum præſupponunt, vt combuſtio domus, mors item hominis, vel alterius animalis, atq; etiam eadem ipſa corruptio, & id genus alia, quibus notum eſt definitionem non quadrare, cum ſubiectis inſint quidem, nec tamen abſque illorum corruptione, conſulto igitur Ariſtoteles, eiuſmodi particulam definitioni non appoſuit, alijs particulis contentus, nempè quod eidem in eſſe, & non in eſſe contingat, vitioſam igitur, ac diminutam definitionē efficit Porphyrius eam addens.

Variæ ſententiæ referuntur.

Circa ſolutionem huius controuerſiæ, de illo genere accidentium, non conſentiunt Doctores, & in primis circa veritatem illarum propoſitionum, homo eſt mortuus, domus eſt combuſta, quidam falſas eſſe aiunt, atque diſparatas, & in materia remota, poſt quam prædicatū repugnat ſubiecto, nam ſi homo eſt, vita non poteſt eſſe priuatus, & dū verum eſt vita carere, iam homo non appellatur, & ſimiliter domus dum combuſta dicitur, non permanet, nec domus vocari poteſt, & vt proprietatē ſummulatū, vno verbo explicem, conſueuerunt dicere, affirmatiuas eſſe de ſubiecto non ſupponente, & idcirco falſas. Circa primam partem dubij variæ ſolutiones. I. Solutio. 17.

II. Solutio. Alij vero propter ampliationem illius participij, veritatem habere poſſe defendunt, cum talem ſenſum exhibeant, homo, qui eſt, vel fuit, mortuus eſt, domus, quæ eſt, vel fuit, eſt combuſta; hunc modū dicendi ſuſtinet Caiet. inter exponendā præſentem definitionem, ac Mag. Sot. quæſt. vnica in ſolutione confirmationis argumēti tertij, vocabulum illud mortuum, diſtinguendū cenſet, nam vel tanquam participium verbi accipitur, & tunc talem ſenſum efficit, homo vixit, & poſtmodū vita priuatus eſt, ſiue viuat modo, vel non, vel certè, vt adiectiuū nomen, quo pacto, alium ſenſum nonnihil diuerſum reddit, nempè homo vixit, & modo non viuit, & vtroque modo accepto vocabulo, veram eſſe propoſitionē tenet, pro aliqua ſaltem temporis differentia.

Verumtamen, quod ad veritatem attinet propoſitionum, non eſt præſentis conſiderationis, ſed ad ſummulatū materiam reijciendum eſt, ſi tamen cōmunis modus concipiendi, & loquēdi aliquid valet (valet autem plurimum) veras eſſe ſimiles propoſitiones credendum eſt, cum ab vniuerſis tanquam veræ proferantur.

III. Solutio. Ad rem igitur deueniendum eſt, ac videndum, ſint ne accidentia eiuſmodi, vel non, & quidam accidentia eſſe negant, ſed potius ſubſtantiæ deſtructiones, quorum ratio (mea quidem ſententia) nullius eſt momenti, nam de febri notū eſt eſſe accidens corporis, illius tamen deſtructiuū, qua propter Albertus Magn. tract. 7. de accidenti cap. 2. prædicata potius eſſe ſubſtantialia affirmat, nam cum mors, vel 18.

corruptio

corruptio ſit diſſolutio quędam principiorum vitæ, quemadmodum vita ipſa ad ſubſtantiam hominis poſitiuè ſpectat, ſic etiam mors prædicatum ſubſtantiale priuatiuum eſt. Verum autem tenere videtur ſententia hæc, quia priuatio ad ſpeciem refertur illius poſitiui, quod priuat.

Reijcitur. Adhuc tamen nō videtur veritati ſatis conſona, mors namque pro duobus accipi poteſt, nempè pro corruptione ipſa ſubſtantiæ in fieri, quæ per modum actionis priuatiuæ ſignificatur generationi oppoſitæ, vel pro ipſa priuatione vitæ, quam inducit, tanquam propriam terminum. Vtroque modo ſubiectum habet, quodcunque illud ſit, cui notum eſt adeſſe, & abeſſe ſalua illius eſſentia, ergo aut vere eſt accidens, vel etiamſi ſubſtantiale ſit prædicatum priuatiuum, habet tamen modum accidentis, quapropter definitio ei abſque dubio ſuo modo conuenit, vt de ſimilibus dicendum erit, circa finem huius dubij, quapropter prædicta ſolutio argumento non ſatisfacit.

Ex propria ſententia diſſoluitur controuerſia.

Notabil. vnicum. VNum ergo obſeruandum eſt ex philoſophia peritum, vt controuerſia diſſoluatur, mortem pro vno ex duobus prę dictis accipiendam eſſe, videlicet pro priuatione vitæ in fieri, quæ aliud non eſt, quam corruptio totius compoſiti generationi oppoſita, & per modum priuatiuæ actionis ſignificata; vel pro termino illius, qui eſt etiam priuatio vitæ ſubſtantialis, & ſignificatur in facto eſſe, vel vt factum quid, & huiuſmodi appellatur corruptum eſſe, vel vita eſſe priuatum: nam quæ fiunt, in concreto ſignificantur, ſiue ergo modo priori, vel poſteriori accipiatur, abſque dubio habet modum accidentis, & modo noſtro intelligendi ſubiectum, ſed duplex eſt illius ſubiectū, inhæſionis vnum, denominationis alterum, quemadmodum generationis etiam duplex eſt, denominationis res facta, vel genita, inhæſionis, materia prima, quæ cum ab vna in alteram mutetur formam, verè ac propriè generationis, & corruptionis ſubiectum inhæſionis eſt, vt 1. lib. de generatione text. 24. docet Ariſtot. & nos diuino fauente numine oſtendemus, in eius loci commentarijs. Quemadmodum, ergo generatio, pro actione, vel termino materiæ primæ inhærens, genitum hominem denominat, in termino ad quem, hoc eſt tanquam quid per generationem factum, iſte enim genitus dicitur, non materia, ſed mutata per generationem, pari ratione de morte, pro corruptione, vel termino illius ſentiendū eſt, materię primæ in eſſe ſuo modo, ac ſi eſſet accidens poſitiuum, quia ab ea abijcitur anima, quæ eſt vitæ principium, hominem tamen denominat, quaſi in termino à quo, priuatum vita, hoc eſt vt iam non exiſtentem, qui tamen in termino à quo, extitit, modum igitur accidentis cum habeat comparatione materiæ, quæ re ipſa ſubiectum illius eſt, accommodari ei poteſt definitio accidentis, cum adſit, atque abſit ei præter corruptionem illius: perſeuerat enim materia prima eadem ſub forma viuentis, nec non ſub priuatione illius, perſeuerat eadem ſub generatione, & corruptione, iuxta regulam Ariſt. 5. phyſicorum text. 3 ſtatutam, mutationis ſubiectum idem ſub vtroque termino à quo, & ad quem permanet, vera eſt igitur prædicatio, homo eſt mortuus, & mors modum habet accidentis priuatiui, quod materiæ inhæret tanquam ſubiecto, ab illaque abeſſe, & illi ineſſe poteſt præter eius corruptionem, hominem autem ipſum denominat, ſed ei non inhæret: idcirco definitio accidentis conuenit ei reſpectu materiæ, non hominis, idemque de combuſtione domus cenſendum eſt reſpectu materiæ artificialis. De morbo verò quantumcunq; letali exploratum eſt ſubiecto ſemper inhærere, nam licet illud ad corruptionem diſponat, integrum tamen perſeuerat, quamdiu durat morbus, dum autem corrumpitur, morbus etiam perit.

QVAESTIO QVARTA.

An bona ſit poſterior definitio accidentis.

FInalis definitio accidentis apud Porphyrium ea eſt, quę per negationem aliorum prædicabilium deſignatur, quamquam apud Ariſtotelem 1. topicorum cap. 4. primum locum obtineat, diuerſis autem verbis apud vtrumq; philoſophum continetur: Ariſt. namque negata ſolum definitione, genere, ac proprio, Porphyrius verò per negationem omnium prædicabilium eam tradit, in quo nullū diſcrimen reperio, cum definitio idem De vltima definitione.

ſit cum ſpecie ſecundum ſubſtantiam, differentiamque, tanquam alteram partem comprehendat. Vnde intelligitur cuncta etiam prædicabilia excluſiſſe Ariſtotelem à ratione accidentis. Cæterum in vltimis verbis eiuſdē definitionis diſſiderari videntur, quoniam Ariſt. his verbis definitionem clauſit: *ineſt autem rei*, Porphyrius verò longè diuerſis, videlicet ſemper autē ineſt in ſubiecto ſubſiſtens:
20. ecce vbi verba Ariſt. ſimpliciora ſunt, & ſimplicis accidentis inhærentiam explicant, idcirco nullam dubitandi occaſionē afferunt, maximam vero verba Porphyrij, & in primis, verbum ſubſiſtere accidenti non congruit, cū notum ſit ſubſiſtere idem eſſe ac per ſe ſtare, perfectiſſimū igitur importat ſubſtantiæ modum, cuius vltimus terminus, ſeu actualitas ſubſiſtentia eſt, à quo aliena eſt natura accidentis, quæ alteri ſemper inhæret; bene igitur Ariſtot. proprietatem verborum attendens, non ſubſiſtere, ſed ineſſe protulit.

Ratione dubitandi. Sed maiorem dubitandi rationem ingerunt verba Porphyrij ſimul accepta, ſemper autem
21. in ſubiecto ſubſiſtit, quæ accidenti dumtaxat inſeparabili conueniunt. Etenim ſedere, dormire, &c. accidentia ſunt, quæ non ſemper, ſed determinato tempore ſubiecto adhærent, vitioſam igitur reddidere definitionem verba illa, præter Ariſt. ſenſum ſuperaddita.

Eundem ſenſum tenuiſſe Porphyrium, & Ariſtotelem circa hanc definitionem.

Solutio dubij. Nihilominus, ſi proprium eorū ſenſum perpendamus, inueniemus, nō eſſe diuerſum, quamuis verba nonnihil diuerſitatis habeant, verū eſt enim, quod de ſubſiſtentia obijcitur, ſi abſoluta conſideratione accipiatur, neque enim accidenti attribui poteſt. Porphyrius verò nō niſi cùm addito, eam in definitione accidentis poſuit, videlicet ſubſiſtit in ſubiecto, & eo ipſo pro exiſtētia in alio eam accipit, quam inexiſtentiam appellamus, ſenſus igitur illius eſt, ſemper autem inexiſtit ſubiecto, vel in ſubiecto, quod proprium modum inhærendi importat ab Ariſt. illis verbis
22. explicatum, ineſt autem rei. Eiuſmodi autem inhærentia duplex eſt, actualis vna, quam habere cenſetur accidens, dum ſubiectum afficit, quaſi potentialis alia, quam aptitudinalem vocant, quia non eſt aliud, quàm aptum natum eſſe accidens, vt ſubiecto inhæreat, vnde ſemper accidenti conuenit, etiam ſi à ſubiecto ſit re ipſa ſeparatum. Etenim quantitas panis, quæ à ſubſtantia illius ſeparata eſt in ſacramento Euchariſtiæ, aptitudinem ſemper retinet inhærendi, & ſi actu nullum afficiat ſubiectum. Ariſtoteles igitur, & Porphyrius, explicata inhærentia actuali in prima definitione, 24. aptitudinalem etiam indicare voluerunt in præſenti, quæ ex æquo cunctis accidentibus conuenit, eſtque illis eſſentialis. Sed Porphyrius expreſſius addita illa particula, ſemper, cū tamen actualis inhærentia extra illorū eſſentiam ſit. Ex quibus intelligitur verba Porphyrij nullū excludere accidentis genus, ſed cunctis eſſe communia, quia dū ait ſemper autem in ſubiecto ineſt, ſenſum non de actuali inhærentia, ſed de aptitudinali tenet, quaſi dicat, ſemper autem in ſubiecto ſubſiſtere aptū eſt, non eſt autem præſentis inſtituti controuerſia illa, an ad eſſentiam accidentis ſpectet aptitudinalis inhærentia, quam in Metaphyſica (aſſlante diuino numine) ex profeſſo diſcutiemus parti affirmatiuæ adhærentes.

QVAESTIO QVINTA.

Quod nam ſit adæquatum concretum, vel ſubſtratum, quintum prædicabile denominatum.

Rationes dubij proponuntur.

Multa ſunt, quæ occaſionem præbent huiuſmodi controuerſiæ, primū quidem quia prædicamenta nouem accidentium, ad ſubſtantiam comparata ſub quinto prædicabili comprehēduntur & indifferenter continent proprium, & cōmune accidens, imo & prædicabilia vniuerſa in eodē prædicamento ſuo modo reperiri affirmat Ariſt. 1. lib. topic. cap. 7. his verbis: *ſemper enim accidens, & genus, proprium, & definitio in vno prædicamentorum horum erit.* Vnde elicitur ad quintum prædicabile ſpectare, nō ſolum commune accidens, ſed etiam proprium, illudq; concretū eſſe adæquatum, quòd vtrumque comprehendit, cum vtrumque verè ſit accidens, qua propter nō erit ſufficiens ratio diſtinguendi quartum, & quintum prædicabile. I. Ratio dubitandi.

Vt etiā hoc argumentū confirmat, ex modo eſſendi venamur modū prędicandi, ſed eundē modum II. Ratio.

modum eſſendi habent proprium, & commune accidens, ergo eundem modum prædicandi habere neceſſe eſt, ſi ergo modi prædicandi conſtituunt, ac ſeparant prædicabilia, ſequitur planè, ad idem prædicabile vtrumq; ſpectare, minorem illam ſic oſtendo, prædicamenta nouem accidentium diſtinguũtur iuxta diuerſos modos eſſendi in ſubſtantia, quæ igitur in eodem ſunt prædicamento, eundem modum eſſendi habebunt, in eodem autem prædicamento qualitatis collocãtur propriæ paſſiones ſub genere naturalis potentiæ, & ſub cęteris generibus eiuſdem prædicamenti, multa accidentia communia, in modo igitur eſſendi non diſtinguuntur, atque adeò, neque in modo prædicandi, nec demum in diuerſo erunt prædicabili conſtituenda.

Confirm. Et confirmatur, quia proprij actus cuiuſuis propriæ paſſionis pertinet ad quintum prædicabile, vt actus ridendi, & ſimiles, cum verum ſit, adeſſe & abeſſe ſubiecto ſalua eius eſſentia, neq; enim ſemper ridet homo, vel admiratur, ergo propriæ ipſæ paſſiones, quæ ab eiſdem actibus ſpeciem capiunt, ad idem prædicabile referuntur.

III. Ratio. Secundo, plerumque contingit formam vel materiam naturalem, vel artificialem enunciari de ſubiecto, ita vt prædicatum adeſſe, & abeſſe ſubiecto poſſit citra eius corruptionem, vt dum dicimus, annulum eſſe aureum, vel argenteum, hominem eſſe materialem, &c. Ergo & prędicationes ſimilis collocabũtur in quinto prædicabilia: ac tandem differentia eſſentialis diuiſiua enunciatur de genere contingenter, cum ſalua eſſentia illius poſſit de eodem negari, cuius exemplum eiuſmodi prędicationes, ac ſimiles præbent, animal eſt rationale, animal eſt hinnibile, quas referre ad idē prædicabile neceſſe erit, cũ tamen ſubſtantiales ſint differentiæ, quæ prædicantur, non accidentia, vndę non ſolum vera accidentia comprehendet concretum huius prædicabilis, ſed etiam ſubſtantiam.

Prior ſententia proponitur.

Sentent. P. Tolet. PRopter hæc, & ſimilia argumēta Cardin. Tol. in controuerſijs huius prædicabilis, quem ex parte videntur ſequuti, Magiſt. Oña. qu. vnica art 6. & quidam alij ex modernioribus, ſentire videtur adæquatum huius prædicabilis concretum, nec eſſe accidens ſecundum eam extenſionem, quam importat, quidquid eſt extra rationem alterius, ſiue ſubſtantia illud ſit, vel accidens, quia ſi ita eſſet prædicationes indirectæ pertinerent ad prædicabile quintum, quales ſunt, animal eſt homo, animal eſt equus, ſed neq; eſt accidens vt diſtinguitur contra ſubſtantiam, nam ſic proprium comprehenderet, quod extra eſſentiam, & ſubſtantiam rei conſtituitur, ſed eſt, ait, verum accidens commune, quod non fluit ex principijs eſſentialibus ſubiecti, de quo prædicatur.

Opinio D. Thom. vt vera eſt ſequenda.

AT D. Thomas maiorem tribuit extenſionem quinto prædicabili, docens adæquatum concretum illius eſſe prædicatum quodcumq; accidentalem, vel contingentem habitudinem habēs in ordine ad ſubiectum. Id tenet quæſtione vnica de ſpiritualibus creaturis art. 11. in corpore, vbi hæc habentur verba. *Alio modo accipitur accidens ſecundum quod ponitur ab Ariſtot. vnum de quatuor prædicatis 1. Topicorum cap. 4. & ſecundum quod à Porphyrio ponitur vnum quinque vniuerſalium, ſic enim accidens non ſignificat id, quod commune eſt nouem generibus, ſed habitudinem accidentalem prædicati, ad ſubiectum, vel communis ad ea, quæ ſub communi continentur*. Quam ſententiam hauſit ex doctrina Ariſt. 5. Met. textu. 35 & 11. Metaph. c. 2. ſed expreſſius 1. lib poſt. text. 9. vbi de accidenti loquens in ordine ad prædicationes condiſtinguit illud à prædicatis per ſe, affirmans quintum prædicabile eſſe id omne prædicatum, quod non eſt per ſe, ſic enim loquitur poſtquam primum & ſecundum perſeitatis modum expoluit. *Quæcunque autem neutro modo inſunt, accidentia, vt muſicum, aut album animali, &c.*

Quàm autem vera ſit hæc doctrina intelligemus, ſi diſcrimen inter prædicamentorum, & prædicabilium conſtitutionem paulò altius conſideremus, etenim prædicamentum non ex alio conſtituitur, quàm ex ordinatione prędicatorum ſuperiorum, atq; inferiorum in tali gradu eſſendi, vt prædicamentum ſubſtantię conſtituit coordinatio, à ſupremo genere ſubſtantiæ per differentias eſſentiales diuiſo, vſq; ad atomas ſpecies hominis, leonis &c. intra gradum eſſendi per ſe: prædicamentum quãtitatis coordinatio prædicatorum, à ſupremo genere quantitatis, vſq; ad atomas ſpecies continuæ, ac diſcretæ in gradu eſſendi extenſiuo ſubſtantiæ, & ſic in prędicamentis accidentium reliquis.

Digitized by Google

Cuius ea eſt fundamentalis ratio, quia ens diuiditur in decem modos eſſendi, quorum primus eſt per ſe, cæteri vero determinatas rationes eſſendi in alio continent, ille ſubſtantiam conſtituit, quæ primum prædicamentũ eſt, reliqui verò ex diuerſo modo afficiendi ſubſtantiam, propriam ſortiuntur diſtinctionem, vel potius prædicamenta primo diuerſa conſtituuntur, prædicabilia verò non ex modo eſſendi, ſed ex modo ſe habendi ad ſubiectum, propriam rationem, ac diſtinctionem accipiunt, non eſt enim aliud, Prædicabile, quàm ſimplex quoddam vniuerſale, vel prædicatum tali modo reſpiciens ſubiectum, hoc eſt, tanquàm pars quidditatis eius per modum formæ, vel materiæ, & eiuſmodi ſunt prædicabilia genus, & differentia, vel tanquàm completa eius quidditas, & eſt prædicabile ſpeciei. Aut certè, tanquam ab eſſentia proximè & adæquatè emanans, quod cùm ſubiecto proinde reciprocatur, & eſt proprium quartum prædicabile, vel demum, tanquam aduentitium ex cauſis extrinſecis, hoc eſt ab eſſentia ſpecifica extraneis procedens, & eſt quintum prædicabile, itaq; prædicabilia, non tam ex gradu ipſo, vel modo eſſendi diſtinguenda ſunt, quàm ex modo ſe habendi ad ſubiectum, & hoc ſibi vult nomen ipſum prædicabilis, quod prædicatum reſpiciens ſubiectum, de quo tali modo enunciabile eſt.

Ratione probatur hæc ſent.

Idque efficaciter oſtenditur, nam etiam ſi prædicatum accidens ſit, eſſentialem, vel quidditatiuam prædicationem efficit propter modum ſe habendi quidditatiuum, vel eſſentialem comparatione ſubiecti, vt color reſpectu albedinis, albedo ipſa reſpectu ſingularis albedinis, prædicationes primi, & ſecundi prædicabilis efficiunt, comparatione tamen ſubiecti non niſi accidentalem, ſub quinto prædicabili propter habitudinem contingentem ad illud. Vnde efficaciter ſequitur, quod etiam ſi prædicatum ſit ſubſtantia, accidentalem, vel contingentem habitudinem habens ad ſubiectum, prædicationem, accidentalem ſub quinto prædicabili collocandam cõſtituet: talis eſt illa, in qua differentia ſubſtantialis enũciatur de genere, dum dicimus, animal eſt rationale.

II. Probat.

Probatur deniq; noſtra ſentẽtia, quia ex diuerſo modo, quo prædicatum, ſiue ſubſtantia ſit, vel accidens, reſpicit ſubiectũ, variatur modus eſſentialis ipſius prædicationis, vt proprium, & commune accidens oſtẽdunt, nam quia illud oritur ex principijs eſſentialibus, neceſſario reſpicit ſubiectum, & idcirco propoſitionẽ per ſe conſtituit demonſtrationi, ac ſcientiæ aptã, cõmune autẽ accidens, tanquam aduentitium contingentẽ habitudinem habet ad ſubiectũ, & ea propter nõ conſtituit propoſitionẽ per ſe, ſed per accidens, à ſcientifico ordine demonſtratiuaque arte excludendam, idemq; in prædicatis ſubſtantialibus conſpicimus, nam differentia eſſentialis eadẽ cõparata ad ſpeciẽ conſtituit prædicationẽ per ſe, & quidditatiuã comparata ad genus nõ niſi per accidẽs, vt duę iſtæ prædicationes teſtantur, homo eſt rationalis, animal eſt rationale. Et, vt hoc ſolo verbo rem explicemus, quemadmodum accidens induens modum ſubſtantię, hoc eſt ſecundum eandem habitudinẽ reſpiciens inferiora, ſimilem conſtituit prædicationem, cum ipſa ſubſtantia, ſub eodem prædicabili collocandam, 24
pari ratione ſubſtantia induens modum accidentis in ordine ad ſubiectum, ſimilem conſtituet propoſitionem accidentalem ad quintum prædicabile ſpectantem. Adęquatum igitur cõcretum, vel ſubſtratum quinti prædicabilis, à ſecunda intentione accidentis denominatum eſt prædicatum, contingentem habitudinem habens ad ſubiectum, & hoc vocatur accidens quintum prædicabile, eſtq; adæquatum definitum omnium definitionũ, quæ ab Ariſtot. & Porphyrio aſſignantur, cùm ex modo ſe habẽdi ad ſubiectũ adeſſe, & abeſſe ei poſſit præter corruptionem illius, eidemq; ineſſe, & non ineſſe contingat, ac deniq;, neq; ſit ſpecies, genus differentia, vel proprium, ſemper autem rei, vel ſubiecto inſit, id eſt modo accidẽti proprio illud reſpiciat.

Rationibus in principio poſitis occurritur.

Ad primũ.

PRimum argumentum ſoluimus dicẽtes, modum prædicandi non eſſe accipiendum ex modo eſſendi nudè conſiderato, ſed in quantum concipitur in ordine ad ſubiectum, ad quod proprium accidens comparatur 25
ſecũdum habitudinem neceſſariam, & per ſe, commune verò ſecundùm contingentem, atque accidentalem, quod ſufficiens diſcrimen eſt, vt diſtincta poſſint prędicabilia conſtituere quanquàm in eodem ſint prædicamento (quod fatemur) etenim prædicamenta ex modo eſſendi in ſubſtantia diſtinctionem ſortiuntur, qui idem eſt in vtroq; v. g. qualificandi ſubſtantiam. Et ex eodem diſcrimine ortũ habuit celebris illa diſtinctio accidens in acci-

den-

dentis prædicabile, & prædicamentale, quam
26 D. Thom. citato ſuperius loco indicat, illud
namque omne, & ſolùm verum accidens ſub-
ſtantiæ inhærens comprehendit, accidens ve-
rò prædicabile, neque id omne, quod inhæ-
ret ſubſtantiæ neq; ſolùm, quæ contingenter
inſunt, ſed quæcumque habitudinem contin-
gentem ad ſubiectũ habent, ſiue accidentia ſint
vel ſubſtãtiæ, imò ſiue etiam ſubiectum, quod
ſic reſpiciunt ſubſtantia ſit, vel accidens, vnũ
namque accidens propter modum ſe habendi
contingentem alteri accidere dicitur. Hinc et-
iam oritur noua alia, ſed neceſſaria diſtinctio
prædicationum, in eam, quæ accidentalis eſt
ab accidenti prædicamentali, & prædicabili.
Etenim ſi prædicatum re ipſa ſubſtantia ſit,
quomodocumq; ſe habeat ad ſubiectum præ-
dicatio non eſt accidentalis ab accidenti præ-
27. dicamentali, cùm tamen eſſe poſſit accidenta-
lis ab accidenti prædicabili, hoc eſt, verè perti-
nens ad quintum prædicabile, & talis eſt eiuſ-
modi, animal eſt rationale, & ſimiles in qui-
bus differentia ſubſtantialis enunciatur de ge-
nere, ſi verò prædicatum ſit accidens, quomo-
documque ſe habeat ad ſubiectum, erit prædi-
catio accidentalis, ab accidenti prædicamen-
tali, & tamen ſtare poteſt, vt non ſit talis ab
accidenti prędicabili, ſed quidditatiua, & eſſen
tialis generis, ſpeciei, vel differentiæ, tales eiu-
ſmodi ſunt albedo eſt color, hæc albedo eſt al-
bedo, & aliæ ſimiles. Itaq; coincidere poſſunt
duo iſti modi, vt eadem ſit prædicatio acciden
28 talis vtraque ratione, ſi & prædicatum re ipſa
accidens ſit, & habitudinem habeat accidenta
lem ad ſubiectum, vt in hac prædicatione con
ſpicimus, homo eſt albus, poſſunt item longe
differre, ita vt prædicatio accidentalis ab acci-
denti prædicamentali, accidentalis non ſit ab
accidenti prædicabili, neq; è diuerſo, vt prædi-
cta exempla teſtantur.

Ad confirmationem. Ad confirmationem dicimus, proprias paſ-
ſiones, earumq; actus diuerſam habere habitu-
dinem ad ſubiectum, nam illę per ſe illud reſpi
ciunt, & neceſſario, cum à principijs eſſentiali
bus emanent, vnde prædicatione per ſe, atque
adeò in quarto prædicabili conſtituenda de eo
enunciantur, earum verò actus accidentalem
habent habitudinem, cùm non ſemper elician
tur, ſed determinatis temporibus, & maiori ex
parte liberè, & ſi aliquando neceſſitate natu-
ræ, adhuc ex propria conditione habent, vt ad-
eſſe, & abeſſe poſſint, ſalua potentiarum, ac
ſubiectorum eſſentia, nam etiam ſi ceſſarent

ab actu, non corrumperentur, enunciantur er-
go de ſubiectis prædicatione accidentali quin-
ti prædicabilis.

Circa ſolutionem ſecundi argumenti Mag. Solutio 2.
Oña cenſet prædicationes illas, & ſimiles, an- ex M. Oña.
nulus eſt aureus, triangulus eſt ligneus, nulli- 29.
us prædicabilis eſſe, quoniam pars materialis
enunciatur, & ideò ſunt incompletæ, & rurſus
materia de forma, ratione cuius ſunt indire-
ctæ, & ex defectu vtriuſq; à prædicabilium or-
dine excludendas eſſe, in quibus completæ tã-
tùm prædicationes, & directæ collocantur,
quemadmodum excluditur illa, homo eſt ma 30.
terialis, ſi vero ſub hac forma proferantur an-
nulus eſt deauratus, vel deargentatus, ad
quintum prædicabile referendas exiſtimat,
quia iam accidens completum de ſubiecto e-
nunciatur.

Mihi tamen oppoſitum videtur magis cũ Reijcitur.
ratione coniunctum, nam licet materia artifi-
cialis prædicatum ſit, per modum tamen toti
concreto nomine ſignificata, vt in prædicati-
one generis, & differentiæ, quæ, licet partem
duntaxat enuncient, ſub forma tamen totius,
ex vi nominis concreti, quo ſignificantur, alio
qui, ſi ſub forma partis ſignificata prædicaren-
tur, falſa eſſet quæcunque talis prædicatio, vt ſi 31
diceres, homo eſt animalitas, homo eſt ratio-
nalitas, & ſimili modo, falſæ eſſent prædictæ
prædicationes, niſi per modum totius ſignifi-
cata materia, & rurſus, quia aſſignatur nomine
adiectiuo, modum habet accidentalis formæ,
licet re ipſa materia ſit, eſt enim ſenſus, triangu
lus eſt ligneus, hoc eſt, in materia ligni fabrica
tus, annulus eſt aureus, hoc eſt in materia auri
fabricatus, eſſe autem fabricatum in tali mate-
ria accidentalis eſt ratio vtriuſque, & per mo-
dum formæ accidentalis ſignificata, quanquã
ex materia re ipſa deſumpta, & ſimilis eſt ratio
de illa, homo eſt materialis. pertinent igitur o-
mnes ad quintum prædicabile, cuius conditio
vt copioſius explicetur, tanquam generalis
regula accipienda eſt, oportere quidem com-
pletum eſſe prædicatum, & ſubiectum præ-
dicationis accidentalis, vt ad quintum prædi-
cabile referenda ſit propriè, & ſimpliciter, ſi
vero alterum ſit completum, vel vtrumq; re-
ductiue ad idem prædicabile referenda erit,
tales ſunt prædicationes, in quibus potentię
enunciantur de anima rationali, & actus e-
tiam potentiarũ reducuntur enim illę ad quar-
tum, iſtę vero ad quintum prędicabile, iuxta
expoſitam doctrinam, nam quantum ad i-
ſtam.

ſtam conditionem ſimilia ſunt, quartum &
quintum, imo, & prædicabilia vniuerſa.

Ad III. Extremum argumentum ſolutum eſt, con-
uincit namq; maiorem ambitum habere con-
cretum huius prædicabilis, quam ab auctori-
bus oppoſitæ ſententiæ exiſtimatur, nam cùm
ſimiles prædicationes ſub quinto prædicabili
ponantur propter modum ſe habendi contin-
gentem, & accidentalem illius prędicati, quod
vere ſubſtantiale eſt ad ſubiectum, efficaciter
infertur adæquatum ſubſtratum huius prædi-
cabilis eſſe prædicatum, habitudinē contingen
tem habens ad ſubiectum, ſiue ſubſtantia ſit,
vel accidens, ſub forma tamen directæ prędi-
cationis, cùm indirectæ ab arte penitus ex-
33 cludantur, vt argumentum doct. Toleti ſol-
uatur.

QVAESTIO POSTREMA.

An accidens ſit quintum prædicabile comparatione indiuiduorum dumtaxat, vel etiam generum, atque ſpecierum, de quibus, vt tale enunciatur?

Expoſitio tituli. PRoprium, & cōmune accidens non ſunt
a Porphyrio explicata proprijs definitio-
34 nibus prædicabilium, quemadmodum
ſpecies, genus, ac differentia, cuius ea, (ni fal-
lor,) ratio extitit, quod tota ferè eorum noti-
tia, à fundamentis pendet, idq; licet etiam ve-
rum ſit in cęteris prędicabilibus, eorum ta-
men fundamenta, generis prężertim, & ſpeciei
notiſſima ſunt, & idcirco non fuit neceſſaria
peculiaris eorum expoſitio, ſed ad ſecundas in-
tentiones ſermonem transferre oportuit, ex
oppoſito verò horum duorum prædicabilium
difficultas omni ferè ex parte in explicanda
fundamentorum natura poſita eſt, vt ex prin-
cipalioribus controuerſijs circa eam agitatis
facile conſtare poteſt, qua explorata, non eſt
admodum difficile definitiones eorum elicere
quibus tanquàm prædicabilia explicentur.

Nota. Declarata autem iam concreti huius prędi-
cabilis adęquata ratione, non nihil difficulta-
tis ſupereſt, in explicanda ſecunda intentione
illud denominante. Etenim ſub fundamento
35 continentur accidentia, quę de generibus, at-
que ſpeciebus, & indiuiduis enunciabilia ſunt,
vt de colore, albedine, & alijs exploratum eſt,
quę de ſubſtantia, vſque ad Petrum, & Ioan-
nem prędicantur. Extant etiam alia, & quidem
non pauca, vt ſunt actus omnium proprietatū,
quę ſpecificas naturas ſequuntur, videlicet a-
ctus ridendi, intelligendi, & ſimiles, qui de ſo-
lis indiuiduis ſpecieq; eorum dicuntur, vndè
infertur, accidens de generibus ſpeciebus, &
indiuiduis enunciabile eſſe propria prędicati- I. Ratio dubij.
one quinti prædicabilis, id igitur occaſionem
dubitandi prębet, an accidens per reſpectum
ad indiuidua conſtituatur in ratione prędica-
bilis, vel comparationem ad ſpecies. Illud au-
tem difficultatem auget, quod huic prædicabi-
li proprium eſt, videlicet, vt primo, ac per ſe in
diuiduis conueniat, ſpeciebus, ac generibus ra-
tione indiuiduorum, vt ex Porphyrio capit. de 36
his, quę communia ſunt, & propria, atque ex
Ariſtot. capit. de ſubſtantia, plane colligitur,
apparet igitur ſpecialem eſſe in eo rationem,
vt indiuiduorum comparatione ſit vniuerſale,
& quintum conſtituat prędicabile.

Ex alia vero parte extat Porphyrij ſententia, II. Ratio.
qui vbicumque de quinto prędicabili loquitur
de pluribus differentibus ſpecie illud prædica-
ri affirmat, capit. in primis de genere, commu
ne accidens cum genere conuenire ait, in eo
quod vtrumque enunciatur de pluribus ſpecie
differentibus, ſed ab eo ſeparari, quia genus in
quid, accidens in quale: cap. deinde vltimo in
principio, poſt medium, atq; in fine, commu-
nia aliorum prædicabilium cum accidenti, at-
que etiam propria, in quibus ab eo diſtinguun 37
tur enumerans, conſtanter docet de pluribus
ſpecie differentibus enunciabile eſſe, cenſet i-
gitur per talem prædicationem de ſpeciebus
conſtitui, ac per eandem eſſe definiendum, ſi
tanquàm quintum vniuerſale definiatur.

Eandem partem confirmare videtur efficax
ratio, nam ſingulares propoſitiones, ratione III. Ratio.
ſingularitatis ab arte ferè reijciuntur, quod ſin
gularia ſint in continuo motu, & fluxu, & id-
circo nulla ſtabilis notitia euidens, vel proba-
bilis de illis haberi poteſt, cùm tamen de ſpe-
ciebus, vel generibus oppoſitum conſtet, nam
cum rerum eſſentiæ in illis contineantur, per-
manens notitia de illis habetur pereuntibus et-
iam ſingularibus. Eſto igitur ſingularia ſint, de
quibus proximè, ac per ſe primo enunciatur
quintum prædicabile, ſpecies erit principalis
eius terminus, ita vt comparatione illius ad
problemata conſtituenda, ad probabilia argu-
menta, quæ demonſtrationem iuuare ſolent, 38
ad cor-

ad corroborandas demum opiniones deſeruire poſſit, per plures igitur ſpecies conſtituetur, ac definiendum erit potius, quam per indiuidua. Hanc partem tenet Magiſter Oña quæſt. vnica art. 5.

Enodatur difficultas, & ſoluuntur argumenta.

Vera ſent. EGo vero auditis vtriuſq; partis argumentis, nec per plures ſpecies conſtituendum, vel definiendum cenſeo, neq; per indiuidua, ſed per adæquatum terminum ſuæ relationis, ſub quo vniuerſæ prædicationes ad quintum prædicabile ſpectantes comprehenduntur, talis igitur definitio illius deſignanda eſt, cæteris prædicabilium definitionibus conſentanea. Accidens eſt, quod prędicatur de plu-
39. ribus in quale commune. Etenim ſi per ſolas ſpecies illud definias, illa accidentia à definitione excludis, quæ de pluribus differentibus ſpecie non enunciantur, ſed de pluribus dumtaxat indiuiduis, qualia ſunt actus propriarum paſſionum, vt ſi dicas, homo admiratur, homo ridet, inſufficiens igitur talis definitio erit, & inadæquata ratio conſtituendi quintum prædicabile. Nec ſatisfacit illud, quod Magiſt. Oña reſpondet, pauca admodum eſſe eiuſmodi accidentia, & maiori ex parte de ſpeciebus cuncta prædicari: nam definitio cunctis conuenire debet, ſi exacta futura eſt, & ſatis eam vitioſam reddit vnum, vel alterum ſub definito comprehenſum, in definitione tamen non explicatum, præter quàm, quòd ſingulares actus omnium paſſionum, quæ ſpeciebus atomis conueniunt, non ſunt in exiguo numero.

Adde etiam ſi placet indifferẽter, de ſupremis generibus enunciari, quæcumque accidentia conueniunt ſpeciebus, & indiuiduis, ergo adhuc, ex hac parte non erit adæquatus terminus ſpecies.

Et vt argumentis ſatisfaciamus, proximum terminum eſſe indiuidua fatemur, principalem tamen ſpeciem propter rationem pro ſecunda parte allatam: oportet ergo adæquatũ deſignare, ſub quo comprehendatur vtrumq;. Porphyrius vero de ſpeciebus dumtaxat loqui- Rationibus dubitandi ſatisfit.
tur, quia in eo cùm genere, & differentia conuenit accidens, quod de plutibus ſpeciebus enunciatur, à quibus illud ſeparat per modum prædicandi in quale, igitur non fuit neceſſe explicaret omnia, de quibus enunciatur, dum definitionem illius non conſtituebat, ſed diſcrimen quoddam deſignabat. Si tamen exacta definitio illius conſtituenda ſit, talis in ea ponendus eſt terminus ſuæ relationis, qui adæquatè omnes alios comprehendat. 40

Ex vniuerſis, quæ in præſenti capite adnotata ſunt, expoſita manet Porphyrij mens doctrinæ Ariſt. veritati, naturæque accidentis in quantùm vniuerſale eſt, & prędicabile conſentanea: eliciturq; quam vana ſit, & abſq; fundamento rationis reprehenſio Auicennæ, & Arabum, (vt Albertus Magnus retulit tractatu 7. de accidenti cap. 1. & 2.) vniuerſa, quæ Porphyrius attulit in præſenti cap. definitiones præſertim accidentis, tanquàm cùm natura illius pugnantes reijciunt. Et hæc de omnibus prædicabilibus dixiſſe ſatis ſit, iam igitur Deo auſpice ad prædicamenta properemus. Concluſio. 41.

R. PATRIS ANTONII RVBII RODENSIS THEOLOGI E SOCIETATE IESV, THEOLOGIAEQVE PROFESSORIS.

COMMENTARII IN LIBRVM CATEGORIARVM Ariſtotelis Stagiritæ, quæ prædicamenta appellari conſueuerunt, vna cum Dubijs, & Quæſtionibus hac tempeſtate agitari ſolitis.

PROOEMIVM, VNIVERSA, QVAE IN HVIVS operis initio notatu digna cenſentur, ſummatim complectens.

Intentum.

ABSOLVTIS Porphyrianæ Iſageges commentarijs, quibus ad doctrinam Ariſt. capeſſendam via aperitur, categoriarum expoſitionem aggredimur, vt prima intellectus operatione, quæ in ſimplici cognitione poſita eſt, arte perfecta, ad ſecundam, atque poſtremam, in quibus perficiendis totius dialecticę reſiduum verſatur, gradum faciamus, proprium etenim huius ſcientiæ munus eſt, rationis opera ordinando, ac dirigendo perficere. In prima autem operatione perficienda admiſcentur duo, & ordinata cognitio, & eorundem cognitorum debita ordinatio, vt Magn. Albert. bene adnotat tractat. 1. de antecedentibus ad ſcientiam, prædicamentorum in principio, & quidem artem ordinate cognoſcendi ſimplicia, vt cumque præſtitit Ariſt. 1. Topicorum libro, de prædicatis ſimplicibus ad problemata conſtituenda neceſſarijs differens, vbi quid genus, quid definitio, quid proprium, & accidens ſit, deſignauit, atque in breuem quandã ſummam categorias redegit eiuſdem lib. c. 7. ex quibus Porphyrius inſignis, & diſcipulus, & interpres prædicabilium opus confecit, vt ſimplicia vniuerſa ſecundum modum prædicati, & ſubiecti ad quinq; illa capita referret. Explicatiſque ſingulorum prædicandi modis, eandem artem cognoſcendi cuncta prædicata, ac ſubiecta traderet, vbi Magnum quoddã diſcrimẽ aperitur, inter primam operationem intellectus ex vna parte, ſecundam, & tertiam ex altera, nam illa, quantum ad ſimplicium cognitionem attinet, nõ eſt per ſcientiã, vel artẽ perfectibilis, cum tamen duæ aliæ perfici his poſſint, naturale eſt enim, ſimplicia apprehendere per intellectum, non ſecus, ac per viſum, vel quemlibet alium ſenſum ſenſibilia, vnde ſicut non eſt ſcientia, vel ars docens modum videndi, vel audiendi, ſed cum mere ſint hæc naturalia modo etiam naturali fiunt, pari ratione non poteſt per artem doceri modus apprehendendi ſimplicia, cum tamen compoſitio, diuiſio, ac diſcurſus non ſint adeò naturalia, quin modum in eis ars, vel ſcientia ponere valeat. Cæterùm quamuis ita ſe res habeat, ex parte obiecti dirigi in cognitione ſimplicium intellectus poteſt, eſt namque obiectum eius ampliſſimum, quod niſi in aliquem redigatur ordinem, difficile admodum, ac ferè impoſſibile erit quidditatem alicuius rei inueſtigare, proprium genus, & differentiam inuenire, quibus definitio eius conſtrui poſſit, præ- 31.
ſertim quia in vna eademque re multa, ac diuerſa adunantur, vt quantitas, qualitas, relatio, &c. quæ ſeparare, & diſtinguere inter ſe oportet, vt quæ ſint extra eius eſſentiam cognoſcamus, & ex eorum ſeparatione prædicata eſſentialia diſcernere valeamus, ad propriumque conceptum eiuſdem peruenire. In hunc finem inuenit intellectus mirabilem quendam modum referendi rem quamlibet in ſuum ordinem,

4. nem, ita vt certis quibuſdam rerum claſſibus conſtitutis: ſub quibus comprehendantur omnes, ad vnam, vel alteram recurrendum ſit, in qua proprium genus, & per diuiſionem illius propria differentia inueniatur, eiuſmodi eſt categoriarum ars, quæ in decem claſſes vniuerſas res mundi referre docet, iuxta vnius cuiuſque conditionem, & naturam, & hoc eſt ſimplicia inter ſe ordinare, primamque operationem intellectus, in quantum eorum notitiam importat, quaſi obiectiue perficere, prędicabilium, & prædicamentorum, artibus diſponente illa, hac verò perficiente.

Exponitur libri inſcriptio.

De inſcriptione libri.

ET talis eſt huius operis inſcriptio, vt ab ea exordium ſumamus, categoria namque græcum vocabulum idem, quod latinè enunciatio, vel prædicatio ſignificat, ex prime ua impoſitione, vel fortaſſis, vt voluerunt aliqui
5. translatione ab accuſatione ducta, quam proprie ſignificare ſolitum erat, alicui namque accuſatione attribuuntur plura, cui enũciatio, in qua aliquid de aliquo dicitur, eiue attribuitur, perſimilis eſt, vſu tamen apud latinos effectum eſt, vt pro principali ipſius enunciationis parte vſurpetur, quæ prædicatũ appellatur, eſtque quaſi caput totius enunciationis, in quo ſenſu D. Auguſt. lib. de decem categorijs, qui habetur in primo tomo cap. ſtatim primo, animal vocat categoriam ſubſtantiæ, ſcientiam, vel diſciplinam categoriam qualitatis, & D. Damaſcenus lib. de dialectica cap. 38 categorias ab eo nũcupatas docet, quod de aliquo dicantur, & Cicero. 4. lib. tuſculanarum quæſtionum id eſſe affirmat, quod de aliquo, vel aliquibus dicitur. In hac eadem ſignificatione accipitur apud latinos prædicamenti vocabulum, non quidem pro ipſa prædicatione, ſed pro capite illius, & quoniam ea quæ de alijs prædicantur, in decem claſſes à Philoſophis ſunt diſtributa, comparatione primæ ſubſtantiæ, quæ cunctorum prędicatorum fundamentum eſt, & in qua quaſi copulata reperiuntur, ſupremum cuiuſque claſſis prædicatum, quod de cunctis ad illam pertinentibus enunciatur prædicamentum eſt appellatum, & extenſo rurſus vocabulo, totam ipſam prædicatorum ſeriem ſub eo diſpoſitam, atque ordinatam prædicamenti nomine vſus voluit comprehendi, itaque, & græca categoriæ vox & latina prædicamenti: pro integra iam prædicatorum claſſe, à ſupremo genere vſque ad atomas ſpecies, & indiuidua, communi dialecticorum, & philoſophorum conſenſu vſurpatur, cuius ſignificationis teſtes Porphyrium, & Ariſt. pro vniuerſis afferre placet, ille enim cap. de ſpecie ſic loquitur. *In vno quoq; prædicamento, ſunt quædam generaliſſima, & rurſus alia ſpecialiſſima, & intergeneraliſſima, & ſpecialiſſimæ ſunt alia quæ genera, & ſpecies dicuntur eadẽ.* Ariſtot. vero cap. 6. & vltimo prædicamentorum, poſt ſingulorum explicationem hæc verba ſubiungit. *Igitur de omnibus generibus, quæ propoſuimus ſufficiant, quæ dicta ſunt.* Generis autem appellatione, completam prædicatorum ſeriem ſub eo diſpoſitam intelligit, cum de omnibus, ac ſingulis, in ſingulis etiam capitibus differuerit. Prædicamentum igitur ſeu categoriam, ſic poſſumus deſcribere, vt diſcamus eſſe, diſpoſitionem quandam prædicatorum eſſentialium, ſuperiorum, atq; inferiorum ſub vno quodã ſupremo genere, quod nulli eſt inferius vſq; ad indiuiduum, cui nihil eſt inferius & huius deſcriptionis exemplum in categoria ſubſtantiæ afferre poſſumus, in qua ſupremũ genus ſubſtantia eſt per intermedia prædicata procedens, nempe corpus, viuens, animal & hominem, vſque ad Petrum, aut Ioannem, vltra quos deſcenſus non procedit.

Quis nam fuerit artis prædicamentorum inuentor, explicatur.

DE primo autem huiuſce artis inuentore non conſentiunt antiquiores Philoſophi, Iamblicus enim (vt Boetius refert in commẽto prædicamẽtorum,) Architæ Tarentino inſigni Philoſopho id honoris detulit Commẽtatori verò, Themiſtio, ac cæteris in eodem procemio placuit, primam fuiſſe Ariſtotelem, qui categoriarum ordinem inuenit, quorum placitum, abſque vllo cõtrouerſiæ genere communis ſchola, nunc iam temporis ſequitur, & quanquam non eſſet, ad vſque quaque certum, nemini (mea quidem ſentẽtia) dubitare licet huius operis, quod præ manibus habemus authorem fuiſſe Ariſt. tum quia Porphyrius expreſſis teſtatur verbis in procemio prædicabilium *Cum ſit neceſſarium Chriſaori, & ad eam, quæ eſt apud Ariſt. prædicamentorũ doctrinam, &c.* Tum etiam, quia D. Aug. in lib. de decẽ categorijs, qui habetur in 1. tom. illud ſub 8.
Ariſt. nomine, ac titulo ſuis cõmentarijs illuſtrauit. Tantundemq; fecerunt Aug. poſteriores, à

Ariſt. huius artis inuentor.

res, à D. Thom opuſculo 48. tract. 2. ad noſtra vſque tempora, & qui quintum metaphyſicæ librum, (quem ex officina Ariſt. prodijſſe ambigit nemo) perlegerit, negare id nullo modo poterit, videbit namque, eadem prædicamenta, methodo eadem, ſtilo non diſſimili, verborum contextu non alio, ab eo eſſe conſcripta, atque apud ſe ſtatuet in hanc dialecticæ locum eſſe translata, vt in proœmio totius dialecticæ, ab auctore illius, dum ad huius operis cenſuram peruenium eſſet, his verbis dicitur opus hoc deſumptum eſt ex prima philoſophia, &c.

De fine operis.

Finis huius operis. 9. Finis autem, à quo vniuerſa operis ratio pendet, ex completo totius dialecticæ fine coniectandus eſt, vt bene Caietanus in præfatione prædicamentorum, cuius propriũ inſtitutum eſſe cõſtat opera rationis dirigere, ac dirigendo perficere, ſingulis autem partibus ſingula item rationis opera dirigit, priorũ quidem, poſteriorum, topicorum, atque elenchorum operibus diſcurſum, vel ratiocinationem, compoſitionem, ac diuiſionem ea parte, quæ de interpretatione appellatur, ſupereſt igitur vt prædicamẽtorum arte, quæ de ſimplicibus eſt, ſimpliciũ cognitionem perficere intendat Ariſt. tanquã ipſius dialecticæ parens, ergo, & eiuſmodi erit huius operis finis, quaſi proximus, vt in initio nos admonere cæpim⁹, qui rurſus in vlteriorẽ, altioremq; ordinatur, nempe, vt prædicatorum copia præ manibus
10. habita, ex ipſa prædicamentorum ſerie, enunciationes conſtituentes, ſyllogiſmorum artẽ (quæ totius dialecticæ ſcopus eſt) perficiamus.

De rebus ne, an de conceptibus, ſeu vocibus prædicamenta differant.

An de reb⁹ prędicamẽta d.fferãt. Circa obiectum, illud in primis definire oportebit de rebus ne, conceptibus, vel externis vocibus opus hoc d.fferat, ſunt namq; de hac re tot fere ſententiæ, quot capita, vt qui Ariſt. interpretes in proœmio eiuſdẽ legerit, inſpicere poterit. Commentatori, Euſtratio, & quibuſdam alijs placuit de rebus eſſe ſermonem, vt Ariſt. ipſe indicat cap. ſtatim. 2. quę in prędicamentis diſponuntur; diuidẽs his verbis *Eorum, quæ ſunt alia de ſubiecto aliquo dicuntur, &c.* De rebus igitur in prædicamentis & actutum promittit: de conceptibus autẽ principalius in hoc libro Ariſt. differere, videtur inſinuare Porphyrius in proœmio prędicabiliũ, genera, & ſpecies, ex quibus prædicamentum conflatur, in conceptibus ponenda eſſe indicãs, & finis ipſius operis, quem ponimus eſſe directionem ſimplicis notitiæ, conceptibus item ſimplicibus medijs factam confirmat.

Sententia nominalium.

Nominales ad voces omnia referunt, quorum ſententiam iam in ſcholis ſepultã, quaſi ab orco reuocare videntur moderni quidã, principalẽ conſideratiorẽ huius operis de vocibus eſſe affirmantes, minus principalem de rebus, & pro ſe referũt magnã antiquorum philoſophorum turbam, Porphyrium, Ammonium, Simplicium, Dexippũ Iãblichum, Alexandrum, Herminiũ, Egeum, Syrianum, Boetium, Albertum Magnum, quos omnes in huius lib. initio eam profiteri aiunt, & quod plus eſt D. Tho. idem ſentire videtur in proœmio librorũ de interpretatione, quem ego cõſulens inueni eius modi ſcripſiſſe verba lect. 2. *Sed Logica ordinatur ad cognitionẽ de rebus ſumendam, ſignificatio vocum, quæ eſt immediata ipſis cõceptibus intellectus pertinet ad principalem conſiderationem ipſius,* &c. vt autem ſententiam confirment, ſtatuunt prędicamenta rebus quidem principaliter conſtitui, ſiue à Metaphyſico vel Logico conſiderentur, cæterum ille ad res principaliter attẽdit, cum proprium illius ſit modos eſſendi cõſiderare, at dialecticus nõ niſi principaliter ad voces, præcipuum namq; dialecticæ munus eſt, docere modum differendi de omnibus, prima autem differendi principia, & quaſi elementa ſunt voces, ſpectabunt igitur ad principalẽ eius conſiderationẽ. Acce- 12.
dit (inquiunt) dialecticam peculiari ratione ſermocionalem, & rationalem appellari, non quidem alia de cauſa, niſi quia ad ſermonem internum pręcipue attendit, quod ſi aliquando de rebus ſermo incidit, id totum cõfert ad verborum vſum in differendo. Corroborari etiam poteſt ex doctrina Ariſtot. qui 1. & 5 cap. huius operis de ęquiuocis, vniuocis, ac denominatiuis, de complexis item, ac incomplexis nominibus ex profeſſo agit, ea definiens, vt viam certe ad prędicamentorum rationem aperiat, ergo de nominibus ſe principaliter in prędicamentis ſermonem inſtituere plane indicat.

Sententia nomin. 11.

Reijci-

Reijcitur hæc ſententia, & vera ſtatuitur.

Reijcitur. CAEterùm hæc ſententia à nemine iam ſuſtinetur, cùm & contextui Ariſtotelicæ doctrinæ, & veritati ſit oppoſita, voces namque & conceptus, qui ab Ariſt in hoc libro, atque in tota dialectica conſiderantur, ad rerum ſignificatarũ conſiderationem, tamquàm ad finem principaliter attendendũ ordinantur. Itaque rerum naturæ, vt ſub ſecundis conſiſtunt intentionibus, ſunt id, ad quod principaliter dialecticus attendit, inſtrumenta, quibus mediantibus eas in prædicamentis ordinat, in prædicationibus collocat, in ſyllogiſmis diſponit, ſunt voces, & conceptus; illæ quidem minus principale, cùm tanquàm externa ſigna ad explicandum alijs deſeruiant, vnde vulgatum illud Ariſtot. emanauit, quia res non poſſumus ad ſcholas, dum diſputamus 13. afferre, vocibus vtimur loco earum, conceptus verò in mente formatus, cuius ſigna ſunt voces, inſtrumentum principalius eſt, vtpote, proximum reſpectu rei ſignificatæ, & principalius ad dialecticam conſiderationem pertinens, quæ in perficiendis operationibus intellectus, ad quas proximè conceptus ſpectat verſatur. Hunc ordinẽ conſtituit Ariſt. inter ſcripturam, vocem, conceptum, & rem ſignificatam reſpectu dialecticæ conſiderationis 1. lib. de interpret. cap. 1 nõ procul à principio dum ita ait. *Sunt ergo ea, quæ ſunt in voce, earum, quæ ſunt in anima paſſionum notæ, & ea, quæ ſcribuntur eorum, quæ ſunt in voce, & quemadmodum, nec literæ omnibus eædem, ſic nec eædem voces, quarũ tamen hæ primum notæ ſunt, eædem omnibus paſſiones animæ ſunt, & quarum hæ ſimilitudines, res etiam eædem, &c.* & capit 5. eiuſdem libri cùm vellet enunciationes ordinare ſecundum varia oppoſitionum genera, vniuerſalũ rerum, ex quibus enunciationes fiunt, & à quibus eaa- 14. rum ratio accipienda eſt, diuiſionem his verbis præmittit. Ariſtot. *Quoniam autem ſunt hæ quidem rerum vniuerſales, illæ verò ſingulares, &c.* re autem vniuerſali, ac ſingulari definitis, ſubijcit. *Si ergo in vniuerſali vniuerſaliter enunciet quis, quod eſt, aut non eſt, contrariæ enunciationes erunt, &c.* vt planè ſignificet ad res ipſas ſignificatas, rationem, & ordinem enunciationum, atque earundem oppoſitionem tendere, atque adeò propter res ipſas ſignificatas, voces, ex quibus fiunt, in dialectica conſiderari. In ipſis item prædicamentis res diſpoſitas, atque ordinatas medijs conceptibus definit Ariſt. quarum etiam proprietates affert, vt in prædicamento ſubſtantiæ primam, & ſecundam ſubſtantiam, nulla de vocibus mentione facta, vt intelligatur, non niſi, vt inſtrumenta conſide- 15. rari.

Ac demum 4. Metaph. text. 5. ambitum Metaph. explicans. Eam cum dialectica confert, affirmatque æquales eſſe ex parte obiecti, quia ſub diuerſis conſiderationibus circa totam entis latitudinem, tamquàm circa proprium obiectum verſatur vtraque, illa quidem ſecundum modum eſſendi realem, dialectica vero in quantum ſub intentionibus, ac modis differendi cadit, verba Ariſt ſunt. *Signum autem eſt, quod dialectici, & ſophiſtæ eandem quidem quam Philoſophus ſubeunt figuram, &c.* Loquitur autẽ de primo Philoſopho, qui eſt metaphyſicus, & figuræ nomine genus obiecti, vel latitudinẽ eius intelligit, vt verba ſequentia indicant, ait namque *Dialectici quoque de omnibus diſputant ens enim commune omnibus eſt, circa idem enim genus dialectica verſatur, cũ Philoſophia, dialectica autem eſt tentatiua, de quibus philoſophia eſt cognitiua, &c.* Tentatiuam autem dialecticam appellat, quia ex proprio inſtituto, de vniuerſis diſputare tentat. Ex quibus euidenter infero, circa res ipſas principaliter dialecticam verſari, tanquam circa proprium obiectum, alioqui non poteſt eundẽ cum me- 16. taphyſica habere ambitum, voces namq; tantam extenſionem habere nõ poſſunt, niſi fortè velis in ordine ad res ſignificatas conſiderari, & tunc principalis erit de rebus conſideratio: & rurſus de omni ente differere vtramque affirmat Ariſt. ens autem non vocem, ſed rem ſignificat. Hæc eſt igitur principaliter in dialectica conſiderata, vt eiuſmodi ratio conuincit, ſi prædicationes in vocibus principaliter exerceantur, & ſyllogiſmi ex vocibus fiunt, vel ergo vox, de voce enunciatur, tamquàm prædicatum de ſubiecto, vel ſolùm, vt inſtrumentum ordinatum ad res ipſas, quæ principaliter enunciantur; ſi primum teneas, ſequitur planè cunctas prædicationes eſſe diſparatas, cùm vox, quæ prædicatur, valde ſit diuerſa ab ea, quæ ſubiecti locum habet, vt propoſitio hæc oſtendit, homo eſt animal, neque enim vox animal, ratione identitatis eſt vox homo, ſed neque ratione incluſionis, ſi quidem notum eſt in ea nõ eſſe incluſam, nec ſupereſt modus alius, iuxta quem verè de illa enunciari poſſit: ergo apertè falſum eſt voces principaliter

enunciari, vel in ſyllogiſmis poni, in quibus nihil de vocibus infertur, ſed de rebus ſignificatis. Si verò ſecundum affirmes: ſequitur plane intentũ, nempe voces in propoſitione collocari, tanquàm rerum ſigna, vnde quia res ipſæ veræ inter ſeſe prædicantur, vna vox de
17. alia, tanquam ſignum rei enunciabitur, vt ſenſus prædictæ propoſitionis ſit, res quæ eſt animal voce prædicati ſignificata, clauditur in homine, & vox ipſa animalis ſignũ eſt rei incluſæ in ſignificato hominis. Eadem proportione accipiendæ ſunt voces in ſyllogiſmo, cęterisq; dialecticis inſtrumentis, vt bene Albertus Magnus in proœmio prædicamentorum, qui abſque dubio noſtram tenet ſententiam, quam eruditè exponit Caietanus in eodem proœmio ex Auicenæ placito initio ſuæ logi-
18. cæ, vbi dialecticum, ait, voces ex intentione non conſiderare, ſed neceſſitate compulſum, quoniam res tali modo conceptas non poteſt, niſi verbis exprimere, docere, atque ordinare: quod ſi alijs poſſet præſtare ſignis, vocibus nõ indigeret: idem profitentur Magiſt. Soto, & Cardinalis Toletus in proœmijs. Doctor Canterus in proœmio, atque in expoſitione primi capitis.

In hoc ſenſu loquuntur Philoſophi omnes, quos pro ſe affert oppoſita ſententia, vt argumẽta ſoluere incipiamus, quod ex verbis ipſorum facile intelligitur. Nec D. Thomas oppoſitum ſentit, ſed voces ad principalem dialecticæ conſiderationem ſpectare, ait, quod veriſſimum eſt in eo ſenſu, ſpectant enim ad res ſignificatas, quæ principaliter conſiderantur, & id quidem conceptibus medijs, ita vt tam externa, quam interna vox, quàm conceptum appellamus, inſtrumenta ſint ad principalem rerum conſiderationem ordinata, & hac de cauſa, de vniuocis, æquiuocis, denominatiuis, complexis, & incomplexis agit Ariſt. quia rerum conſideratio, ex modo, quo ſignificantur per voces maximè pendet. Vel ſecundo, & magis ad mentem Ariſt. ac in fauorem noſtræ ſententiæ, in definitionibus æquiuocorum, & vniuocorũ planè res definiri, verba ipſa oſtendunt, æquiuoca, vel vniuoca ſunt, quorũ nomen eſt commune; quæ enim commune nomen habent, quo ſignificantur res ipſæ ſunt,
19. non voces, cùm idem ſit penitus nomen, & vox in hac parte, res ergo definiuntur principaliter ſecundum mentem Ariſt. dialectica vero modos diſſerendi docet, quorum inſtrumenta voces eſſe non negamus, & ideò rerum

Explicatur D. Thom.

ſignificatarum gratia conſiderantur, non propter ſe. Sermotionalis vero dialectica vocatur ſecundum latam illam ſignificationem, qua grammaticam comprehendit, & rhetoricam, quarum munus eſt ſermonem perficere: ſtricta vero ſignificatione, & propria, rationalis potius, quam ſermocionalis dicitur, quia in dirigendo rationis operibus verſatur, niſi forte velis propter conceptus, qui ad internum ſermonem pertinent, & tanquam principale inſtrumentum rerũ conſiderantur, talem vocari vt oppoſita ſententia admittit, vel deniq;
quia ſpeciali quadam ratione ſermonem con- 20.
ſiderat, in quantum de rebus non agit, niſi ab intellectu tali modo conceptis, vocibusque ſignificatis.

Circa obiectum varij dicendi modi aſſignantur.

Conſtituto iam de rebus eſſe in prædicamentis ſermonem, vt ſignis internis concipiuntur, vt vocibus externis ſignificantur, definire oportebit, quæ nam res proprium ſit huius operis obiectum, vbi certum eſt ſimplex eſſe debere, non compoſitam, nam vt Ariſt. cap. 5. conſtituit, complexa multis ſimplicibus compoſita ad prædicamentum non ſunt reuocanda. Albertus Magnus vbi ſupra tenet obiectum huius operis eſſe rem ſimplicem vt ordinabilem in ratione prędicabilis, vel ſubijcibilis, cui conſentit Cardinalis Tolet. ad finem Proœmij. Caietanus vero tale obiectum excludit quia ad ſecundam potius operationem intellectus res ſimplices pertinere arbitratur, ſi in ordine ſubiecti, ac prædicati ſpectentur, cum eiuſmodi ſint partes enunciationis, ideò obiectum potius eſſe
ait ens proponibile primæ operationi intellec- 21.
ctus, per hanc enim in prædicamento ordinatur (verba illius refero) Magiſter Sotus, quem ex modernis ſequuntur plures, prædicamentum iuxta libri inſcriptionem obiectum ponit. Magiſt. Oĩa quæſtionem inquit eſſe de nomine, an hoc, vel illud ſit, dummodo res ſimplex obiectum eſſe conſtituatur, cum hæc ſit, quæ in prædicamentis diſponitur.

Obiectum operis decernitur.

Caietani ſententia.

Verus modus dicendi exponitur.

Ego vero prædicamentum, vt à ſingulis abſtractum, & vniuerſis commune, obiectũ conſtituendũ cenſeo potius, quam rem aliam, hac ratione ductus, obiectum operis du-

Vera ſententia. ris duplicem conditionem (vt alias interim omittam) habere debet, vna eſt, vt rationem proximè, & principaliter in ſcientia conſideratam contineat: altera vt proximè item, & adæquate vniuerſis conueniat, quæ ad illam referuntur: hoc eſt autem diſcrimen inter rem ſimplicem in prædicamento ordinabilem, vel primæ operationi intellectus proponibilem, ex vna parte, & prædicamentum ex alia, quòd ſimplicia partes ſunt, ex quibus prædicamentum conflatur, & in ordine ad prædicamen-
22. tum conſtituendum attenduntur, at prædicamentum res eſt ex eis conſtituta, & quæ proximè, principaliter, & ſecundum ſe in hoc opere conſideratur, ſimplicia igitur, quaſi remota illius participatione, prædicamentum item de omnibus adæquatè enunciatur, ſimplicia verò non niſi, tanquàm partes, ex quo etiā quaſi remote ad præſentem tractatum pertinent. Prædicamentum ergo potius obiectum eſt,
23. quā ſimplicia, vt ſubiecta exempla oſtendunt, ad domificatoriam artem pertinet conſtruenda domus, lapides etiàm, & ligna vt tali modo diſponenda, tanquàm illius partes nemo tamen adæquatum, vel proximum artis obiectum eiuſmodi ponit, ſed domum ipſam, ad quam artis intentio terminatur. Ad poſterioriſticam item artem ſimplicia, & enunciationes pertinent, vt tali modo diſponendæ pro conſtructione demonſtrationis, nec tamen vllus vnquam enunciationes etiàm, ſic conſideratas obiectum illius operis poſuit, ſed demonſtrationem conſtitutam, in quam artis tendit intentio. Ita ergo in propoſito cenſendum eſt, prædicamentum eſſe adæquatum huius operis obiectum, cum in ipſum conſtituendum eius intentio dirigatur, medijs tamen ſimplicibus, vt tali modo diſponendis.

Quis modus procedendi ſeruetur.

De modo procedēdi MOdus procedendi, quem viam doctrinæ appellare conſueuerunt, non eſt per demonſtrationem, cum liber iſte, non ſolum artem ſyllogiſticam, ſed compoſitionem, vel enunciationem præcedat, ſimplex igitur eſt per diuiſionem, ac definitionem, ac
24. propterea diſciplinæ nuncupatus. Proportio huius libri ad vniuerſam dialecticam eadem eſt quam partes habent ad totum, quod ex eis integratur, prædicamenta enim ſunt pars quędam totius dialecticæ, non ſecus ac libri priorum, ac poſteriorum.

Ordo item, ſi cum alijs dialecticæ partibus prædicamenta conferantur, talis eſt, vt meritò in primo loco fuerint ab Ariſt. collocata, cum ſint quaſi ianua, per quam ad reliquas, totamque ſcientiam patet aditus, prius eſt enim ſecundum naturæ ordinē ſimplicia cognoſcere, quam ad compoſitionem procedatur, & diſcurſum, in quibus totius ſcientiæ reſiduū verſatur, ſed non aſſentior Caietano, qui in procemio prædicamentorum adhuc eſſe prædicabilibus Porphyrij anteponenda arbitratur, quia in eis definiendo genus, ſpeciem, ac differentiam, Porphyrius procedit, ars autem definitiua, vtpote ex ſimplicium cognitione, & compoſitione per mixta prædicamentis poſterior eſt, quæ ex ſolis ſimplicibus conſtituuntur, aliud eſt enim quibuſdam definitionibus res ſimplices, de quibus agitur declarare, aliud artem definiendi tradere, nam primum in quibuſcunque ſimplicibus explicandis neceſſarium eſt, idque Ariſt. in hoc opere præſtat, vtitur namque definitionibus vniuocorum, & æquiuocorum, definitionibus explicat primam, & ſecundam ſubſtantiam, qualitatem, & relationem, non tamen propterea mixtam conſtituit artem, nec igitur prædicabilium opus idcirco commixtum erit cenſendum, & cum ex alia parte generū, ſpecierum, ac differentiarum notitiam præbeat, ex quibus prædicamenta conficiuntur, prædicamentis præmittendum fuit, vt Porphyrius ipſe in procemio admonet illis verbis. *Cum neceſſariū ſit chryſaori, & ad eam, quæ eſt apud Ariſt prædicamentorum doctrinam noſſe, quid ſit genus, quid differentia, &c.* Ariſt. vero breuitatis amator, opus prædicabilium non compoſuit, aliqualem eorum notitiam in libris Topicorum tradit, vnde deſumi facile poſſet, ad aliqualiter etiam auditorem inſtruendum, id enim efficiens Porphyrius opus prędicabilium compoſuit, quod non ſolum neceſſariam ſed copioſam ad prædicamentorum notitiam excipiendam auditori viam aperuit.

Quem locū ſibi in dialectica vendicent.

25.

26.

Diuiſio denique trimembris eſt, cum tria in toto opere Ariſtoteles præſtet, præmittit enim documenta quædam vniuerſalia, certas item vniuerſales regulas ad doctrinam prædicamentorum capeſſendam, valde neceſſarias, quæ idcirco ante prędicamenta vocantur. Decem deinde prædicamenta proponit, & explicat, ac tandem nonnulla multis prædicamentis communia, vt modos prioris, modos ſimul, motum, atque oppoſitionem, quæ dicuntur Operis diuiſio explicatur.

cuntur

27. cuntur poſt prædicamenta tradit.

Cuius ſit artificis proprium munus de prædicamentis diſſerere.

His prælibatis, quæ ad cæteras proœmij partes vnum ſuper eſt in calce huius proœmij expediendum, ſpectet ne ad dialecticum, metaphyſicumue, ſeu quempiam alium artificem de prædicamentis diſſerere, cuius proprium munus eſſe dicatur. Apparet enim ad omnes, & ſingulas pertinere ſcientias, ita vt quælibet pro parte ſaltem prædicamentorum notitia indigens, prædicamentorum notitiam tradere teneatur, ſi quidem ad prædicamenta ſpectare ea, de quibus agit notum eſt, neque ea poſſet ordinate cognoſcere, niſi in prædicamentis diſpoſita, vnde elicitur, nulli eſſe proprium, quod conſtat cunctis eſſe commune, & rurſus quòd non ſit dialectici proprium, res ipſa docet, eiuſmodi enim ſcientia de ente rationis, tanquàm de proprio obiecto differit, prædicamenta autem ex diuerſis modis entis realis fiunt, à quibus proinde ſecundæ intentiones, vel relationes rationis ablegantur, extra obiectum ergo dialecticæ, categoriç vagantur, quapropter, & eorum conſideratio à dialectica ipſa penitus aliena cenſebitur, in alijs autem ſcientijs locum non habet ratio hæc, cum quælibet de ente reali, ne prædicamentali differat, & certe ſi alicuius ſcientiæ proprius ſit prædicamentorum tractatus, ſolius metaphyſicç, cuius eſt vniuerſales modos entis realis, veluti proprij obiecti conſiderare.

Ratio dubitandi.

Duæ ſententiæ referuntur.

I. Sententia.

Non deſunt, qui credant ad nullã ſcientiam determinatam pertinere prędicamentorum artem, ſed ad intellectum naturali omnium ſcientiarũ lumine illuſtratum, qui cuncta ſuis ſedibus locare nouit; ſicq; vniuerſa entia creata, ad prædicamenta reducere, nec ergo ad metaphyſicam, quæ (vt falſo à quibuſdam dictitatur paſſim) ens in decem genera diuidit, neque etiam ad dialecticam ſpectat prædicamenta ordinare, ſed metaphyſicus præſtare id poteſt, non ſolum habitu eius ſcientiæ inſtructus, ſed ſcientiarum omnium, quarum obiecta in decem categorijs diſponuntur, etenim cũ metaphyſicus non differat de entibus in particulari, ſed de communi tantum ratione entis, non videtur muneris ipſius eſſe prædicata entium in particu-
28. lari in certis generibus diſponere. Alij vero metaphyſico attribuunt cõſideratione huiuſce artis prædicamentalis, cuius eſt de ſupremis generibus in communi diſſerere, quæ ſimul cum ſuis inferioribus prædicatis in categorijs diſpoſita capiuntur melius: in principio autẽ logicæ exponi aiunt, quia prima eſt omnium ſcientiarum, atque in materijs earum modos differendi exercere docet, ita tenet Magiſter Oña in proœmio prædicamentorum.

II. Sententia.

Alij diſtinctione vtuntur, nam exactam prædicamentorum notitiam, proprium metaphyſicæ negocium eſſe aiunt, rudem, & imperfectam ad quamlibet ſcientiam pertinere, vt agnoſcere poſſit ea, quæ ad proprij obiecti naturam, & proprietates ſpectant, alij denique *Aliorum.* prædicamentorum tractatum, ſiue abſolutum, vel inchoatum ſoli metaphyſico eſſe tribuendum putant, proprium namque illius eſt modos entis inueſtigare, atque adeò res ipſum in
decem prima genera diſtribuere, quorum ſin- 29.
gula, ſingulos modos entis continent, ſuntque quaſi entis ſpecies, & prędicamentorum capita, quorum exacta notitia ex generibus, atque ſpeciebus in prædicamento diſpoſitis comparatur. Ad complementum verò dialecticæ ex metaphyſica deſumptum, trahi opus hoc cenſent, ſed immerito huic ſcientiæ præponi, quæ ex libris de interpretatione inchoari debet, & propria prædicamentorum ſedes fere inter logicam cæteraſque facultates logicæ poſteriores.

Reſoluitur quæſtio.

Vera ſententia.

Nos autem ad metaphyſicam in primis pertinere prædicamenta tenemus, vt ratio poſterioris ſententiæ conuincit, & confirmat ſequens prędicamentorum ordi-
natio, ac diſpoſitio, quæ cum artificioſa ſit, 30.
non poteſt ſine arte fieri, & cum ſit quædam res determinata, neceſſe eſt ab aliqua determinata arte fieri, ſed nulla eſt, ad quam propius pertinere poſſit, imo, & inter ſcientias reales nulla, ad quam adæquate pertineat, niſi ſola metaphyſica, ad hanc igitur ſcientiam propriè referenda eſt, minorem oſtendo, quia meta-
phyſica reſpicit totam entis latitudinem, vt 31.
nuper ex doctrina Ariſt. 4. metaph. text. 5. attulimus, exacta autem entis notitia, ex modis illius comparanda eſt, modos entis exacte cognoſcere, niſi ſinguli, tanquam ſuprema genera in ſpecies per differentias diuiſi in prædicamentis diſponantur, impoſſibile eſt, ergo prædicamenta diſponere proprium eſt metaphyſicæ munus. Quæ etiam ſi de ſingulorum entium

entium natura in particulari non differat, niſi in quantum à materiali modo abſtrahere poſſunt, communia tamen omnium prædicata, ex quibus categoriæ inſtituuntur conſiderare poteſt, ac debet, quia talis diſpoſitio à modis materialibus abſtrahit: nec tamen eſt neceſſe ad prædicamenta ordinanda, naturas rerum in particulari cũ ſuis proprietatibus cognoſcere, ſed conſtitutis prædicamentis ex generibus, ſpeciebus, ac differentijs, particularis cuiuſque rei natura, ac proprietas, ſingulis ſcientijs relinquitur conſideranda. Quod vero cæteris ſcientijs realibus non conueniat prædicamenta ordinare, notum eſt, cum non ſit vlla, quæ circa totam entis latitudinem verſetur, ſed rem quandam determinatam pro obiecto ſibi vendicant, cuius natura ex aliquali notitia prædicamentorũ à metaphyſica, vel alia ſcientia mutuata, ſimul cum proprijs principijs cognoſci, ſufficienter poteſt.

31. Secundò dicimus ad dialecticam propriè ſpectare prædicamentorum artem, diuerſa tamen ratione, ac ad metaphyſicam, vtraque enim hæc ſcientia vniuerſalis eſt, & circa totam entis latitudinẽ verſatur, vt docuit Ariſt.
32. ideò vtraque modos entis explicatos habeat neceſſe eſt, quamquam ſub diuerſa conſideratione, illa quidem, quia ad naturam proprij obiecti ſpectant, dialectica vero, quia modos differẽdi circa res vniuerſas tradit, inſtrumenta omnibus ſcientijs neceſſaria conficit, quod abſque cognitione ſupremorum generum, eorundemque in ſpecies diuiſione per proprias differentias, preſtare minime poteſt, nam quo pacto poterit dialectica operationes intellectus dirigere, ac dirigendo perficere, niſi horum diſpoſitionem nouerit, quo pacto demonſtrationem conficere docebit, niſi propoſitiones per ſe quibus conſtat, diſcernat à contingentibus, quo demum pacto propoſitionem per ſe intelliget, niſi prædicatum ad eſſentiam, tanquam genus, vel differentiam ſpectare iudicet, vel certe, tanquam integram definitionem ex vtroq; conſtitutam. Vniuerſa igitur hæc, prædicamentorum notitiam poſtulant, quare dialecticæ inſerenda eſt ars prædicamentalis, tanquam altera eius pars, id na-
33. tura eius exigente, à qua eam deſumere oportebit, quamlibet aliam facultatem vel ſcientiam (vna excepta metaphyſica) non ſecus, ac differendi modos: ad has autem duas vniuerſales ſcientias prædicamenta ſpectare, docuit plane Ariſt. ea in principio dialecticæ collocans, & quaſi in ipſo metaphyſicæ centro, nempe in 5. libro, verum quidem eſt principalius eſſe ad metaphyſicam referenda, tanquam intra intimam obiecti rationem clauſa, poſt metaphyſicam vero dialecticæ adſcribenda ſunt, & ex confirmatione noſtræ ſententiæ, quam ſequitur Doctor noſter Fonſeca. 5. metaphyſicæ. cap. 7. quæſt. 1. à ſectione. 3. vſque ad quintam, ſufficienter ſatisfactum credo rationibus aliarum,

In principio poſitis dubijs ſit ſatis.

CAEteris tamen in principio à nobis propoſitis, pro ratione dubitandi ſatisfacere oportet, ex quibus ſolutum eſt iam ex adnotatis primum, pro ſecundi verò ſolutione illud adnotamus, Ariſtotelem. 5. metaph. cap. 7. text. 14. ens reale per ſe, (ſeparatis prius ente rationis, atq; etiam ente reali per accidens) in decem prædicamenta diuidere, vnde quemadmodum à diuiſo huius diuiſionis ens rationis excluditur, pari ratione à membris diuidentibus, ita vt ſecundæ intentiones, vel relationes rationis in aliquo decem prædicamentorum minime collocentur, ſed ſuum habeant ſeparatum prædicamentum relationis, in quantum conſiderationis ſunt dialecticæ, quod in tractatu de ente rationis diſpoſitum, atque ordinatum oculis ſubiecimus. Ex entibus igitur realibus dumtaxat efficiuntur prędicamenta. In communi tamẽ ab intellectu conſideratis, hoc eſt ab inferioribus abſtractis, vt denominationes generis, ſpeciei, ac differentiæ ſint ſuſceptiua, quapropter licet intentiones ſecundæ in prædicamentis non ponantur, conditiones tamen ſunt ad prædicamentalem conſtitutionem neceſſariæ, alio tamen modo ad prædicabilia, alio ad prædicamenta, pertinent, quod apprime obſeruandum eſt, ad prædicabilia quidem, tanquam formæ illorum intrinſecæ, ad prædicamenta non vt formæ, ſed vt conditiones, id namque, quod intrinſecæ genus eſt, ſpecies, & differentia, ſola eſt ſecunda intentio, à qua quæcumque reales naturæ accidentali denominatione dicuntur tales: ipſa eſt ergo, quæ prædicabilia conſtituit eſſentialiter, minimè vero prædicamenta, ſed reales naturæ ſecundum realem eſſentiam in prædicamentis diſponuntur, in quantum per differentias eſſentiales diuiduntur genera in ſuas ſpecies: itaque reales conceptus obiectiui (vt ad rem proprius accedamus) ſubſtantiæ,

34. Notab. pro ſolutione ſecundi argumenti.

35.

36.

37. corporis, viuentis, animalis, & hominis, cæterarumque ſpecierum ordinationem prædicamentalem primi prædicamenti efficiunt, cuius formæ intrinſecæ ſunt reales ipſæ eſſentiæ, quæ his conceptibus continentur, conditio tamē requiſita talis coordinationis eſt, genera, ſpecies, ac differentias denominari, quia modum ea in communi concipiendi talis denominatio ſequitur, genera igitur, ſpecies, ac differentiæ duobus concipiuntur modis, vel metaphyſice, in quantū contrahibilis eſt natura generica realis, in communi concepta,
38. per reales differentias, & ſpecies ab intellectu ex conceptibus generis, & differentiæ componitur, & ex eis ſic conſideratis prędicamentalis coordinatio completa eſt, quanquam nulla conſequeretur denominatio ſecundę intentionis, & certè abſque illa in metaphyſica prædicamenta conſtituuntur, ac conſiderantur, in dialectica vero eadem eſt conſtitutio, ſed conſideratur etiā denominatio, quia reales eædē naturæ ad prædicationes, ſyllogiſmos, ac demonſtrationes referuntur, & hoc modo intelligenda eſt definitio prædicamenti, dum ab vniuerſis ſic deſignatur, prædicamentum eſt prædicabilium coordinatio, vt metaphyſice prædicabilia accipiantur, pro realibus naturarum conceptibus obiectiuis, quos tamen in dialectica denominatio ſecundarum intentionum conſequitur, vt ſub obiecto illius cadere poſſint. Ex quo etiam conſiderationis diſcrimine conſtat, qualiter ad vtramq; ſcientiam prædicamenta referenda ſint, atque etiam qualiter in dialectica conſiderari poſſint, etiam ſi entia rationis, vel ſecundas intentiones prædicamenta ipſa non ingrediantur, in qua conſiſtit formalis ſolutio propoſiti argumenti.

Ad vltimū. Ad vltimum dicendum eſt, eo quidem titulo ad ſolam metaphyſicam pertinere artem prædicamentalem, alio tamen longe diuerſo ad dialecticam, quæ ſuprema eadē genera, vel modos entis vniuerſos cōſiderat, in ordine ad inſtrumenta ſcientiarū conficienda, harū igi-
39. tur facultatum quælibet, potuit, ac debuit categorias conſtituere, vt intra ambitum proprij obiecti, eſſet abſoluta, atque perfecta.

CAPVT PRIMVM.

De æquiuocis, vniuocis, ac denominatiuis.

Æquiuoca dicuntur, quorum nomen ſolum commune eſt, ſecundū vero nomen ſubſtantiæ ratio diuerſa, &c.

TEXTVS EXPLICATIO.

Ratio eorum, quæ in prædicamentis diſponuntur, ex vocum ſignificatione maximè pendet, ideo tria oportuit, quantum ad voces præmittere, vt perſpicua fiat prædicamentorum tractatio: primum à prædicamentis excludere, quæ excludenda ſunt, ſecundum, quam conditionem habitura ſint in prædicamentis collocanda, vocum comparatione explicare, ac tertium, quo nā pacto res vnius prædicamēti de altero enunciari valeant, tria hæc præſtat Ariſt. cap. præſenti, tribus etiam definitionibus æquiuocorum, vniuocorum, ac denominatiuorū propoſitis, ex quibus plane oſtendit, æquiuocorū naturā cum ordine prædicamentali pugnare, vniuoca eſſe, quæ in prædicamentis diſponuntur, denominatiua cum ſint vnius prædicamenti, de alio enunciari poſſe. Quod præſertim verum tenet in nouem prædicamentis accidentium reſpectu ſubſtantiæ, licet etiam aliquando contingat, vnū prædicamentum de alio in accidentibus enunciari, vt relationem de quantitate, & qualitate. Ab æquiuocis vero incipit, quia ordine naturæ prius eſt oppoſitam diſpoſitionem, à ſubiecto expellere, quam propriam formam inducere. (Tria præmittenda ſunt.)

Ordinem igitur Ariſtot. ſequuti, definitionē æquiuocorū explanare incipimus, quæ ſic habet, æquiuoca dicuntur, quorū nomen commune eſt, ratio vero ſubſtantiæ nomini accommodata diuerſa. *Duabus primis particulis innuitur diſtincta eſſe æquiuoca à vocibus, quibus ſignificantur, nam ſi ea dicuntur æquiuoca, quorū nomen commune eſt, diſtincta ab ipſo nomine erunt, eiuſmodi autem ſunt res nomine ipſo ſignificata. Gratia exempli, latrabilis canis, cæleſte ſydus, ac piſcis marinus nomine canis ſignificātur, hæc igitur æquiuoca dicuntur eodem illo ſignata nomine & hoc ſibi vult Ariſt dicens, æquiuoca ſunt quorum nomen eſt commune. Ad-* (Æquiuocorum definitio explanatur.)

monu.ti.us

omnimodam vocis identitatem, mulier grammatica perita, non eſt denominatiuum à grāmatica veniens, vt Boetio placuit in expoſitione huius definitionis, mihi tamen videtur vere denominatiuum poſſe appellari, quia licet omnimoda vocis identitas appareat, verè tamen caſu differunt, cùm in auferendi caſu ars ipſa conſtituatur, non ſecus ac dum dicimus album ab albedine denominari, concurſus autem eiuſdem terminationis non tollit caſus diſtinctionem defectu vltimæ conditionis, ſtudioſus non dicitur denominatiuū virtutis, licet re ipſa à virtute talis conſtituatur, quia non diſtinguuntur ſolo caſu, ſed integro ipſo nomine.

DVBIVM VNICVM.

Definitio vniuocorū denominatiuis cōuenire videtur.

13 *DEfinitio vniuocorū denominatiuis conuenire videtur cōparatione denominatarum rerū, de quibus enunciantur vt albo reſpectu hominis, & equi, riſibili in ordine ad Petrum, & Ioannem, nomen namque in his enunciationibus conſtat eſſe commune, ratio item nomini accommodata eadem, cùm albedo in vtroque eadem ſecundū ſpeciem inſit, riſibilitas quoque in Petro, & Ioanne, vitioſa igitur erit, vt pote alijs à definito competens.*

Propter argumentum hoc Magiſt. Soto qu. vnica huius capitis in ſolutione ad ſecundum, admittit denominatiua eſſe vniuoca ſimul, diuerſa tamen ratione, nā in quantum ab alio appellationem habent denominatiua dicuntur: cæterum ſi illa ad res denominatas compares, de quibus enunciantur, vere ſunt vniuoca, vt album denominatiuum eſt ab albedine, vniuocum tamē dum de corpore hoc, & illo enunciatur. Caiet. in expoſitione denominatiuorum probabilem reputat hunc modum dicendi, eumq; vt magis videatur probare, Ariſtot. dignum eſſe, ait, quaſi de mēte illius ſit, quanquam oppoſitum, vt probabilius ſequatur. Confirmari autem poteſt hæc ratio, quia quartum, & quintum prædicabile ex propria ratione vniuerſalis prædicari debent vniuoce, cum neceſſe ſit, vniuerſale eſſe vnum in multis, hoc eſt eorum comparatione vniuocum, & tamen vere ſunt denominatiua, vt riſibile dum de homine, albū dum de corpore enunciatur, & certe cum neq; æquiuocè enuncientur, neq; analogice, neceſſe eſt vniuoce prædicari de ſubiectis, quanquam in ordine ad formas, à quibus talia dicuntur, denominatiua ſint appellanda.

Oppoſitam ſententiam, nempe denominatiua non eſſe vniuoca, expreſſam inuenio apud Ariſt. in prædicamento ſubſtātiæ, vbi hæc habentur verba. 14. Eorum verò, quæ in ſubiectis ſunt, in plurimis quidem, neque nomen, neq; ratio prædicabitur de ſubiecto, in aliquibus autem nomen quidem nihil prohibet de ſubiecto prædicari interdum, rationem verò eſt impoſſibile, vt album prędicatur de ſubiecto, dicitur enim corpus album, ratio verò albi de corpore nunquam prædicabitur, *ſentit ergo Ariſt. album non dici de corpore, neq; vllum denominatiuum de re denominata nomine & ratione, atq; adeò, neq; vniuoce, cū illud ſit in æquiuocorum definitione, in qua id ſibi vult ratio ſubſtātiæ nomini accōmodata, quod definitio quidditatiua, vel quidditatiuus conceptus in definitione carentibus, qualia ſunt ſuprema genera, ſed forma ſignificata denominatiuis nominibus non eſt quidditatiua reſpectu ſubiectorum, de quibus enunciatur, ſed accidentalis, vt riſibilitas, vel albedo in præfatis definitionibus ergo non ſunt vniuoca, ſed denominatiua, optime ergo hāc ſententiam tanquam à veritate alienam excluſit Cardinalis Toletus.*

Additur difficultas.

Sed difficile eſt quod ab eo in explicatione definitionis vniuocorum additur, nempe verbum illud: ratio ſubſtantiæ nomini accōmodata, definitionem importare quidditatiuā, vel etiam deſcriptiuam, quæ eadem eſſe debet in vniuocatis, nō enim deſcriptiua ſufficit (mea quidem ſententia) niſi in modū dicēdi refutatum incidere volumus, deſcriptiua enim definitio continet proprietatē rei, vt ſi hominē deſcribere velis, dices, eſſe animal aptum ad ridendum, ſed proprietas non eſt ratio ſubſtātiæ, ſed forma, a qua accidetaliter denominatur, 15. *ſi ergo ſufficit eandem eſſe definitionem*

37. corporis, viuentis, animalis, & hominis, cæterarumque ſpecierum ordinationem prædicamentalem primi prædicamenti efficiunt, cuius formæ intrinſecæ ſunt reales ipſæ eſſentiæ, quæ his conceptibus continentur, conditio tamẽ requiſita talis coordinationis eſt, genera, ſpecies, ac differentias denominari, quia modum ea in communi concipiendi talis denominatio ſequitur, genera igitur, ſpecies, ac differentiæ duobus concipiuntur modis, vel metaphyſice, in quantũ contrahibilis eſt na-
38. tura generica realis, in communi concepta, per reales differentias, & ſpecies ab intellectu ex conceptibus generis, & differentiæ componitur, & ex eis ſic conſideratis prędicamentalis coordinatio completa eſt, quanquam nulla conſequeretur denominatio ſecundę intentionis, & certè abſque illa in metaphyſica prædicamenta conſtituuntur, ac conſiderantur, in dialectica vero eadem eſt conſtitutio, ſed conſideratur etiã denominatio, quia reales eædẽ naturæ ad prædicationes, ſyllogiſmos, ac demonſtrationes referuntur, & hoc modo intelligenda eſt definitio prædicamenti, dum ab vniuerſis ſic deſignatur, prædicamentum eſt prædicabilium coordinatio, vt metaphyſice prædicabilia accipiantur, pro realibus naturarum conceptibus obiectiuis, quos tamen in dialectica denominatio ſecundarum intentionum conſequitur, vt ſub obiecto illius cadere poſſint. Ex quo etiam conſiderationis diſcrimine conſtat, qualiter ad vtramq; ſcientiam prædicamenta referenda ſint, atque etiam qualiter in dialectica conſiderari poſſint, etiam ſi entia rationis, vel ſecundas intentiones prædicamenta ipſa non ingrediantur, in qua conſiſtit formalis ſolutio propoſiti argumenti.

Ad vltimũ. Ad vltimum dicendum eſt, eo quidem titulo ad ſolam metaphyſicam pertinere artem prædicamentalem, alio tamen longe diuerſo ad dialecticam, quæ ſuprema eadẽ genera, vel modos entis vniuerſos cõſiderat, in ordine ad inſtrumenta ſcientiarũ conficienda, harũ igi-
39. tur facultatum quælibet, potuit, ac debuit categorias conſtituere, vt intra ambitum proprij obiecti, eſſet abſoluta, atque perfecta.

CAPVT PRIMVM.

De æquiuocis, vniuocis, ac denominatiuis.

AEquiuoca dicuntur, quorum nomen ſolum commune eſt, ſecundũ vero nomen ſubſtantiæ ratio diuerſa, &c.

TEXTVS EXPLICATIO.

Ratio eorum, quæ in prædicamentis diſponuntur, ex vocum ſignificatione maximè pendet, ideo tria oportuit, a *quantum ad voces præmittere, vt perſpicua ſiat prædicamentorum tractatio: primum à prædicamentis excludere, quæ excludenda ſunt, ſecundum, quam conditionem habitura ſint in prædicamentis collocanda, vocum comparatione explicare, ac tertium, quo nã pacto res vnius prædicamẽti de altero enunciari valeant, tria hæc præſtat Ariſt. cap. præſenti, tribus etiam definitionibus æquiuocorum, vniuocorum, ac denominatiuorũ propoſitis, ex quibus plane oſtendit, æquiuocorũ naturã cum ordine prædicamentali pugnare, vniuoca eſſe, quæ in prædicamentis diſponuntur, denominatiua cum ſint vnius prædicamenti, de alio enunciari poſſe. Quod præſertim verum tenet in nouem prædicamentis accidentium reſpectu ſubſtantiæ, licet etiam aliquando contingat, vnũ prædicamentum de alio in accidentibus enunciari, vt relationem de quantitate, & qualitate. Ab æquiuocis vero incipit, quia ordine natura prius eſt oppoſitam diſpoſitionem, à ſubiecto expellere, quam propriam formam inducere.*

Tria præmittenda ſunt.

Ordinem igitur Ariſtot. ſequuti, definitionẽ æquiuocorũ explanare incipimus, quæ ſic habet, æquiuoca dicuntur, quorũ nomen commune eſt, ratio vero ſubſtantiæ nomini accommodata diuerſa. *Duabus primis particulis innuitur diſtincta eſſe æquiuoca à vocibus, quibus ſignificantur, nam ſi ea dicuntur æquiuoca, quorũ nomen commune eſt, diſtincta ab ipſo nomine erunt, eiuſmodi autem ſunt res nomine ipſo ſignificatæ. Gratia exempli, latrabilis canis, cæleſte ſydus, ac piſcis marinus nomine canis ſignificãtur, hæc igitur æquiuoca dicuntur eodem illo ſignata nomine, & hoc ſibi vult Ariſt. dicens, æquiuoca ſunt quorum nomen eſt commune. Ad-*

AEquiuocorum definitio explanatur.

monuimus

omnimodam vocis identitatem, mulier grammatica perita, non eſt denominatiuum à grãmatica veniens, vt Boetio placuit in expoſitione huius definitionis, mihi tamen videtur vere denominatiuum poſſe appellari, quia licet omnimoda vocis identitas appareat, verè tamen caſu differunt, cùm in auferendi caſu ars ipſa conſtituatur, non ſecus ac dum dicimus album ab albedine denominari, concurſus autem eiuſdem terminationis non tollit caſus diſtinctionem defectu vltimæ conditionis, ſtudioſus non dicitur denominatiuū virtutis, licet re ipſa à virtute talis conſtituatur, quia non diſtinguuntur ſolo caſu, ſed integro ipſo nomine.

DVBIVM VNICVM.

Definitio vniuocorū denominatiuis cõuenire videtur.

13 *DEfinitio vniuocorū denominatiuis conuenire videtur cõparatione denominatarum rerū, de quibus enunciantur vt albo reſpectu hominis, & equi, riſibili in ordine ad Petrum, & Ioannem, nomen namque in his enunciationibus conſtat eſſe commune, ratio item nomini accommodata eadem, cùm albedo in vtroque eadem ſecundū ſpeciem inſit, riſibilitas quoque in Petro, & Ioanne, vitioſa igitur erit, vt pote alijs à definito competens.*

Propter argumentum hoc Magiſt. Soto qu. vnica huius capitis in ſolutione ad ſecundum, admittit denominatiua eſſe vniuoca ſimul, diuerſa tamen ratione, nã in quantum ab alio appellationem habent denominatiua dicuntur: cæterum ſi illa ad res denominatas compares, de quibus enunciantur, vere ſunt vniuoca, vt album denominatiuum eſt ab albedine, vniuocum tamē dum de corpore hoc, & illo enunciatur. Caiet. in expoſitione denominatiuorum probabilem reputat hunc modum dicendi, eumq; vt magis videatur probare, Ariſtot. dignum eſſe, ait, quaſi de mēte illius ſit, quanquam oppoſitum, vt probabilius ſequatur. Confirmari autem poteſt hæc ratio, quia quartum, & quintum prædicabile ex propria ratione vniuerſalis prædicari debent vniuoce, cum neceſſe ſit, vniuerſale eſſe vnum in multis, hoc eſt eorum comparatione vniuocum, & tamen vere ſunt denominatiua, vt riſibile dum de homine, albū dum de corpore enunciatur, & certe cum neq; æquiuocè enuncientur, neq; analogice, neceſſe eſt vniuoce prædicari de ſubiectis, quanquam in ordine ad formas, à quibus talia dicuntur, denominatiua ſint appellanda.

Oppoſitam ſententiam, nempe denominatiua non eſſe vniuoca, expreſſam inuenio a- 14.
pud Ariſt. in prædicamento ſubſtãtiæ, vbi hæc habentur verba. Eorum verò, quæ in ſubiectis ſunt, in plurimis quidem, neque nomen, neq; ratio prædicabitur de ſubiecto, in aliquibus autem nomen quidem nihil prohibet de ſubiecto prædicari interdum, rationem verò eſt impoſſibile, vt album prędicatur de ſubiecto, dicitur enim corpus album, ratio verò albi de corpore nunquam prædicabitur, *ſentit ergo Ariſt. album non dici de corpore, neq; vllum denominatiuum de re denominata nomine & ratione, atq; adeò, neq; vniuoce, cū illud ſit in æquiuocorum definitione, in qua id ſibi vult ratio ſubſtãtiæ nomini accõmodata, quod definitio quidditatiua, vel quidditatiuus conceptus in definitione carentibus, qualia ſunt ſuprema genera, ſed forma ſignificata denominatiuis nominibus non eſt quidditatiua reſpectu ſubiectorum, de quibus enunciatur, ſed accidentalis, vt riſibilitas, vel albedo in præfatis definitionibus ergo non ſunt vniuoca, ſed denominatiua, optime ergo hãc ſententiam tanquam à veritate alienam excluſit Cardinalis Toletus.*

Sed difficile eſt quod ab eo in explicatione definitionis vniuocorum additur, nempe verbum illud: ratio ſubſtantiæ nomini accõmodata, definitionem importare quidditatiuã, vel etiam deſcriptiuam, quæ eadem eſſe debet in vniuocatis, nõ enim deſcriptiua ſufficit (mea quidem ſententia) niſi in modū dicẽdi refutatum incidere volumus, deſcriptiua enim definitio continet proprietatē rei, vt ſi hominē deſcribere velis, dices, eſſe animal aptum ad ridendum, ſed proprietas non eſt ratio ſubſtãtiæ, ſed forma, à qua accidetaliter denomina- 15.
tur, ſi ergo ſufficit eandem eſſe definitionem

Additur difficultas.

 deſcri-

37. corporis, viuentis, animalis, & hominis, cæterarumque ſpecierum ordinationem prædicamentalem primi prædicamenti efficiunt, cuius formæ intrinſecæ ſunt reales ipſæ eſſentiæ, quæ his conceptibus continentur, conditio tamē requiſita talis coordinationis eſt, genera, ſpecies, ac differentias denominari, quia modum ea in communi concipiendi talis denominatio ſequitur, genera igitur, ſpecies, ac differentiæ duobus concipiuntur modis, vel metaphyſice, in quantū contrahibilis eſt na-
38. tura generica realis, in communi concepta, per reales differentias, & ſpecies ab intellectu ex conceptibus generis, & differentiæ componitur, & ex eis ſic conſideratis prędicamentalis coordinatio completa eſt, quanquam nulla conſequeretur denominatio ſecundę intentionis, & certè abſque illa in metaphyſica prædicamenta conſtituuntur, ac conſiderantur, in dialectica vero eadem eſt conſtitutio, ſed conſideratur etiā denominatio, quia reales eædē naturæ ad prædicationes, ſyllogiſmos, ac demonſtrationes referuntur, & hoc modo intelligenda eſt definitio prædicamenti, dum ab vniuerſis ſic deſignatur, prædicamentum eſt prædicabilium coordinatio, vt metaphyſice prædicabilia accipiantur, pro realibus naturarum conceptibus obiectiuis, quos tamen in dialectica denominatio ſecundarum intentionum conſequitur, vt ſub obiecto illius cadere poſſint. Ex quo etiam conſiderationis diſcrimine conſtat, qualiter ad vtramq; ſcientiam prædicamenta referenda ſint, atque etiam qualiter in dialectica conſiderari poſſint, etiam ſi entia rationis, vel ſecundas intentiones prædicamenta ipſa non ingrediantur, in qua conſiſtit formalis ſolutio propoſiti argumenti.

Ad vltimū. Ad vltimum dicendum eſt, eo quidem titulo ad ſolam metaphyſicam pertinere artem prædicamentalem, alio tamen longe diuerſo ad dialecticam, quæ ſuprema eadē genera, vel modos entis vniuerſos cōſiderat, in ordine ad inſtrumenta ſcientiarū conficienda, harū igi-
39. tur facultatum quælibet, potuit, ac debuit categorias conſtituere, vt intra ambitum proprij obiecti, eſſet abſoluta, atque perfecta.

CAPVT PRIMVM.

De æquiuocis, vniuocis, ac denominatiuis.

AEquiuoca dicuntur, quorum nomen ſolum commune eſt, ſecundū vero nomen ſubſtantiæ ratio diuerſa, &c.

TEXTVS EXPLICATIO.

Ratio eorum, quæ in prædicamentis diſponuntur, ex vocum ſignificatione maximè pendet, ideo tria oportuit, quantum ad voces præmittere, vt perſpicua fiat prædicamentorum tractatio: primum à prædicamentis excludere, quæ excludenda ſunt, ſecundum, quam conditionem habitura ſint in prædicamentis collocanda, vocum comparatione explicare, ac tertium, quo nā pacto res vnius prædicamēti de altero enunciari valeant, tria hæc præſtat Ariſt. cap. præſenti, tribus etiam definitionibus æquiuocorum, vniuocorum, ac denominatiuorū propoſitis, ex quibus plane oſtendit, æquiuocorū naturā cum ordine prædicamentali pugnare, vniuoca eſſe, quæ in prædicamentis diſponuntur, denominatiua cum ſint vnius prædicamenti, de alio enunciari poſſe. Quod præſertim verum tenet in nouem prædicamentis accidentium reſpectu ſubſtantiæ, licet etiam aliquando contingat, vnū prædicamentum de alio in accidentibus enunciari, vt relationem de quantitate, & qualitate. Ab æquiuocis vero incipit, quia ordine natura prius eſt oppoſitam diſpoſitionem, à ſubiecto expellere, quam propriam formam inducere.

Tria præmittenda ſunt.

Ordinem igitur Ariſtot. ſequuti, definitionē æquiuocorū explanare incipimus, quæ ſic habet, æquiuoca dicuntur, quorū nomen commune eſt, ratio vero ſubſtantiæ nomini accommodata diuerſa. *Duabus primis particulis innuitur diſtincta eſſe æquiuoca à vocibus, quibus ſignificantur, nam ſi ea dicuntur æquiuoca, quorū nomen commune eſt, diſtincta ab ipſo nomine erunt, eiuſmodi autem ſunt res nomine ipſo ſignificatæ. Gratia exempli, latrabilis canis, cæleſte ſydus, ac piſcis marinus nomine canis ſignificātur, hæc igitur æquiuoca dicuntur eodem illo ſignata nomine & hoc ſibi vult Ariſt dicens, æquiuoca ſunt quorum nomen eſt commune. Ad-*

AEquiuocorum definitio explanatur.

monuimus

omnimodam vocis identitatem, mulier gam
matica perita, non eſt denominatiuum à grã-
matica veniens, vt Boetio placuit in expoſi-
tione huius definitionis, mihi tamen videtur
vere denominatiuum poſſe appellari, quia li-
cet omnimoda vocis identitas appareat, ve-
rè tamen caſu differunt, cùm in auferendi ca
ſu ars ipſa conſtituatur, non ſecus ac dum di-
cimus album ab albedine denominari, con-
curſus autem eiuſdem terminationis non tol
lit caſus diſtinctionem defectu vltimæ con-
ditionis, ſtudioſus non dicitur denominatiuũ
virtutis, licet re ipſa à virtute talis conſti-
tuatur, quia non diſtinguuntur ſolo caſu, ſed
integro ipſo nomine.

DVBIVM VNICVM.

Definitio vniuocorũ denominatiuis cõuenire videtur.

DEfinitio vniuocorũ denominatiuis con
uenire videtur cõparatione denomi-
natarum rerũ, de quibus enunciantur
vt albo reſpectu hominis, & equi, riſibili in
ordine ad Petrum, & Ioannem, nomen nam-
que in his enunciationibus conſtat eſſe com-
mune, ratio item nomini accommodata ea-
13 *dem, cùm albedo in vtroque eadem ſecundũ*
ſpeciem inſit, riſibilitas quoque in Petro, &
Ioanne, vitioſa igitur erit, vt pote alijs à de-
finito competens.
Propter argumentum hoc Magiſt. Soto
qu. vnica huius capitis in ſolutione ad ſecun-
dum, admittit denominatiua eſſe vniuoca ſi-
mul, diuerſa tamen ratione, nã in quantum
ab alio appellationem habent denominatiua
dicuntur: cæterum ſi illa ad res denominatas
compares, de quibus enunciantur, vere ſunt
vniuoca, vt album denominatiuum eſt ab al
bedine, vniuocum tamẽ dum de corpore hoc,
& illo enunciatur. Caiet. in expoſitione de
nominatiuorum probabilem reputat hunc
modum dicendi, eumq; vt magis videatur
probare, Ariſtot. dignum eſſe, ait, quaſi de mẽ
te illius ſit, quanquam oppoſitum, vt proba-
bilius ſequatur. Confirmari autem poteſt
hæc ratio, quia quartum, & quintum prædi-
cabile ex propria ratione vniuerſalis prædi-
cari debent vniuoce, cum neceſſe ſit, vniuer-
ſale eſſe vnum in multis, hoc eſt eorum com-
paratione vniuocum, & tamen vere ſunt de
nominatiua, vt riſibile dum de homine, albũ
dum de corpore enunciatur, & certe cum
neq; æquiuocè enuncientur, neq; analogice,
neceſſe eſt vniuoce prædicari de ſubiectis,
quanquam in ordine ad formas, à quibus ta-
lia dicuntur, denominatiua ſint appellan-
da.
Oppoſitam ſententiam, nempe denomina-
tiua non eſſe vniuoca, expreſſam inuenio a- 14.
pud Ariſt. in prædicamento ſubſtãtiæ, vbi hæc
habentur verba. Eorum verò, quæ in ſub-
iectis ſunt, in plurimis quidem, neque
nomen, neq; ratio prædicabitur de ſubie
cto, in aliquibus autem nomen quidem
nihil prohibet de ſubiecto prædicari in-
terdum, rationem verò eſt impoſſibile,
vt album prędicatur de ſubiecto, dicitur
enim corpus album, ratio verò albi de
corpore nunquam prædicabitur, *ſentit*
ergo Ariſt. album non dici de corpore, neq; vl
lum denominatiuum de re denominata no-
mine & ratione, atq; adeò, neq; vniuoce, cũ
illud ſit in æquiuocorum definitione, in qua id
ſibi vult ratio ſubſtãtiæ nomini accõmodata,
quod definitio quidditatiua, vel quidditati-
uus conceptus in definitione carentibus, qua-
lia ſunt ſuprema genera, ſed forma ſignifica-
ta denominatiuis nominibus non eſt quiddi-
tatiua reſpectu ſubiectorum, de quibus enun-
ciatur, ſed accidentalis, vt riſibilitas, vel al-
bedo in præfatis definitionibus ergo non ſunt
vniuoca, ſed denominatiua, optime ergo hãc
ſententiam tanquam à veritate alienam ex
cluſit Cardinalis Toletus.

Additur difficultas.

Sed difficile eſt quod ab eo in explicatione
definitionis vniuocorum additur, nempe ver
bum illud: ratio ſubſtantiæ nomini accõmoda
ta, definitionem importare quidditatiuã, vel
etiam deſcriptiuam, quæ eadem eſſe debet in
vniuocatis, nõ enim deſcriptiua ſufficit (mea
quidem ſententia) niſi in modũ dicẽdi refuta
tum incidere volumus, deſcriptiua enim de-
finitio continet proprietatẽ rei, vt ſi hominẽ
deſcribere velis, dices, eſſe animal aptum ad
ridendum, ſed proprietas non eſt ratio ſubſtã
tiæ, ſed forma, a qua accidet aliter denomina 15.
tur, ſi ergo ſufficit eandem eſſe definitionem

37. corporis, viuentis, animalis, & hominis, cæterarumque ſpecierum ordinationem prædicamentalem primi prædicamenti efficiunt, cuius formæ intrinſecæ ſunt reales ipſæ eſſentiæ, quæ his conceptibus continentur, conditio tamẽ requiſita talis coordinationis eſt, genera, ſpecies, ac differentias denominari, quia modum ea in communi concipiendi talis denominatio ſequitur, genera igitur, ſpecies, ac differentiæ duobus concipiuntur modis, vel metaphyſice, in quantũ contrahibilis eſt natura generica realis, in communi concepta,
38. per reales differentias, & ſpecies ab intellectu ex conceptibus generis, & differentiæ componitur, & ex eis ſic conſideratis prędicamentalis coordinatio completa eſt, quanquam nulla conſequeretur denominatio ſecundę intentionis, & certè abſque illa in metaphyſica prædicamenta conſtituuntur, ac conſiderantur, in dialectica vero eadem eſt conſtitutio, ſed conſideratur etiã denominatio, quia reales eædẽ naturæ ad prædicationes, ſyllogiſmos, ac demonſtrationes referuntur, & hoc modo intelligenda eſt definitio prædicamenti, dum ab vniuerſis ſic deſignatur, prædicamentum eſt prædicabilium coordinatio, vt metaphyſice prædicabilia accipiantur, pro realibus naturarum conceptibus obiectiuis, quos tamen in dialectica denominatio ſecundarum intentionum conſequitur, vt ſub obiecto illius cadere poſſint. Ex quo etiam conſiderationis diſcrimine conſtat, qualiter ad vtramq; ſcientiam prædicamenta referenda ſint, atque etiam qualiter in dialectica conſiderari poſſint, etiam ſi entia rationis, vel ſecundas intentiones prædicamenta ipſa non ingrediantur, in qua conſiſtit formalis ſolutio propoſiti argumenti.

Ad vltimũ. Ad vltimum dicendum eſt, eo quidem titulo ad ſolam metaphyſicam pertinere artem prædicamentalem, alio tamen longe diuerſo ad dialecticam, quæ ſuprema eadẽ genera, vel modos entis vniuerſos cõſiderat, in ordine ad inſtrumenta ſcientiarũ conficienda, harũ igi-
39. tur facultatum quælibet, potuit, ac debuit categorias conſtituere, vt intra ambitum proprij obiecti, eſſet abſoluta, atque perfecta.

CAPVT PRIMVM.

De æquiuocis, vniuocis, ac denominatiuis.

AEquiuoca dicuntur, quorum nomen ſolum commune eſt, ſecundũ vero nomen ſubſtantiæ ratio diuerſa, &c.

TEXTVS EXPLICATIO.

Ratio eorum, quæ in prædicamentis diſponuntur, ex vocum ſignificatione maximè pendet, ideo tria oportuit, quantum ad voces præmittere, vt perſpicua fiat prædicamentorum tractatio: primum à prædicamentis excludere, quæ excludenda ſunt, ſecundum, quam conditionem habitura ſint in prædicamentis collocanda, vocum comparatione explicare, ac tertium, quo nã pacto res vnius prædicamẽti de altero enunciari valeant, tria hæc præſtat Ariſt. cap. præſenti, tribus etiam definitionibus æquiuocorum, vniuocorum, ac denominatiuorũ propoſitis, ex quibus plane oſtendit, æquiuocorũ naturã cum ordine prædicamentali pugnare, vniuoca eſſe, quæ in prædicamentis diſponuntur, denominatiua cum ſint vnius prædicamenti, de alio enunciari poſſe. Quod præſertim verum tenet in nouem prædicamentis accidentium reſpectu ſubſtantiæ, licet etiam aliquando contingat, vnũ prædicamentum de alio in accidentibus enunciari, vt relationem de quantitate, & qualitate. Ab æquiuocis vero incipit, quia ordine naturæ prius eſt oppoſitam diſpoſitionem, à ſubiecto expellere, quam propriam formam inducere. a Tria præmittenda ſunt. b

Ordinem igitur Ariſtot. ſequuti, definitionẽ æquiuocorũ explanare incipimus, quæ ſic habet, æquiuoca dicuntur, quorũ nomen commune eſt, ratio vero ſubſtantiæ nomini accommodata diuerſa. *Duabus primis particulis innuitur diſtincta eſſe æquiuoca à vocibus, quibus ſignificantur, nam ſi ea dicuntur æquiuoca, quorũ nomen commune eſt, diſtincta ab ipſo nomine erunt, eiuſmodi autem ſunt res nomine ipſo ſignificatæ. Gratia exempli, latrabilis canis, cæleſte ſydus, ac piſcis marinus nomine canis ſignificatur, hæc igitur æquiuoca dicuntur eodem illo ſignata nomine. & hoc ſibi vult Ariſt. dicens, æquiuoca ſunt quorum nomen eſt commune. Ad-* AEquiuocorum definitio explanatur.

monuimus

omnimodam vocis identitatem, mulier grammatica perita, non eſt denominatiuum à grãmatica veniens, vt Boetio placuit in expoſitione huius definitionis, mihi tamen videtur vere denominatiuum poſſe appellari, quia licet omnimoda vocis identitas appareat, verè tamen caſu differunt, cùm in auferendi caſu ars ipſa conſtituatur, non ſecus ac dum dicimus album ab albedine denominari, concurſus autem eiuſdem terminationis non tollit caſus diſtinctionem defectu vltima conditionis, ſtudioſus non dicitur denominatiuũ virtutis, licet re ipſa à virtute talis conſtituatur, quia non diſtinguuntur ſolo caſu, ſed integro ipſo nomine.

DVBIVM VNICVM.

Definitio vniuocorũ denominatiuis cõuenire videtur.

13 *Definitio vniuocorũ denominatiuis conuenire videtur cõparatione denominatarum rerũ, de quibus enunciantur vt albo reſpectu hominis, & equi, riſibili in ordine ad Petrum, & Ioannem, nomen namque in his enunciationibus conſtat eſſe commune, ratio item nomini accommodata eadem, cùm albedo in vtroque eadem ſecundũ ſpeciem inſit, riſibilitas quoque in Petro, & Ioanne, vitioſa igitur erit, vt pote alijs à definito competens.*

Propter argumentum hoc Magiſt. Soto qu. vnica huius capitis in ſolutione ad ſecundum, admittit denominatiua eſſe vniuoca ſimul, diuerſa tamen ratione, nã in quantum ab alio appellationem habent denominatiua dicuntur: cæterum ſi illa ad res denominatas compares, de quibus enunciantur, vere ſunt vniuoca, vt album denominatiuum eſt ab albedine, vniuocum tamẽ dum de corpore hoc, & illo enunciatur. Caiet. in expoſitione denominatiuorum probabilem reputat hunc modum dicendi, eumq; vt magis videatur probare, Ariſtot. dignum eſſe, ait, quaſi de mẽte illius ſit, quanquam oppoſitum, vt probabilius ſequatur. Confirmari autem poteſt hæc ratio, quia quartum, & quintum prædicabile ex propria ratione vniuerſalis prædicari debent vniuoce, cum neceſſe ſit, vniuerſale eſſe vnum in multis, hoc eſt eorum comparatione vniuocum, & tamen vere ſunt denominatiua, vt riſibile dum de homine, albũ dum de corpore enunciatur, & certe cum neq; æquiuocè enuncientur, neq; analogice, neceſſe eſt vniuoce prædicari de ſubiectis, quanquàm in ordine ad formas, à quibus talia dicuntur, denominatiua ſint appellanda.

Oppoſitam ſententiam, nempe denominatiua non eſſe vniuoca, expreſſam inuenio apud Ariſt. in prædicamento ſubſtãtiæ, vbi hæc habentur verba. Eorum verò, quæ in ſubiectis ſunt, in plurimis quidem, neque nomen, neq; ratio prædicabitur de ſubiecto, in aliquibus autem nomen quidem nihil prohibet de ſubiecto prædicari interdum, rationem verò eſt impoſſibile, vt album prędicatur de ſubiecto, dicitur enim corpus album, ratio verò albi de corpore nunquam prædicabitur, *ſentit ergo Ariſt. album non dici de corpore, neq; vllum denominatiuum de re denominata nomine & ratione, atq; adeò, neq; vniuoce, cũ illud ſit in æquiuocorum definitione, in qua id ſibi vult ratio ſubſtãtiæ nomini accõmodata, quod definitio quidditatiua, vel quidditatiuus conceptus in definitione carentibus, qualia ſunt ſuprema genera, ſed forma ſignificata denominatiuis nominibus non eſt quidditatiua reſpectu ſubiectorum, de quibus enunciatur, ſed accidentalis, vt riſibilitas, vel albedo in præfatis definitionibus ergo non ſunt vniuoca, ſed denominatiua, optime ergo hãc ſententiam tanquam à veritate alienam excluſit Cardinalis Toletus.* 14.

Sed difficile eſt quod ab eo in explicatione definitionis vniuocorum additur, nempe verbum illud: ratio ſubſtantiæ nomini accõmodata, definitionem importare quidditatiuã, vel etiam deſcriptiuam, quæ eadem eſſe debet in vniuocatis, nõ enim deſcriptiua ſufficit (mea quidem ſententia) niſi in modũ dicẽdi refutatum incidere volumus, deſcriptiua enim definitio continet proprietatẽ rei, vt ſi hominẽ deſcribere velis, dices, eſſe animal aptum ad ridendum, ſed proprietas non eſt ratio ſubſtãtiæ, ſed forma, a qua accidetaliter denominatur, ſi ergo ſufficit eandem eſſe definitionem 15.

Additur difficultas.

 deſcri-

27. cuntur poſt prædicamenta tradi.

Cuius ſit artificis proprium munus de prædicamentis diſſerere.

His prælibatis, quæ ad cæteras procemij partes vnum ſuper eſt in calce huius procemij expediendum, ſpectet ne ad dialecticum, metaphyſicumúe, ſeu quempiam alium artificem de prædicamentis differere, cuius proprium munus eſſe dicatur. Apparet enim ad omnes, & ſingulas pertinere ſcientias, ita vt quælibet pro parte ſaltem prædicamentorum notitia indigens, prædicamentorum notitiam tradere teneatur, ſiquidem ad prædicamenta ſpectare ea, de quibus agit notum eſt, neque ea poſſet ordinate cognoſcere, niſi in prædicamentis diſpoſita, vnde elicitur, nulli eſſe proprium, quod conſtat cunctis eſſe commune, & rurſus quòd non ſit dialectici proprium, res ipſa docet, eiuſmodi enim ſcientia de ente rationis, tanquàm de proprio obiecto differit, prædicamenta autem ex diuerſis modis entis realis fiunt, à quibus proinde ſecundæ intentiones, vel relationes rationis ablegantur, extra obiectum ergo dialecticæ, categoriç vagantur, quapropter, & eorum conſideratio à dialectica ipſa penitus aliena cenſebitur, in alijs autem ſcientijs locum non habet ratio hæc, cum quælibet de ente reali, ac prædicamentali differat, & certe ſi alicuius ſcientiæ proprius ſit prædicamentorum tractatus, ſolius metaphyſicç, cuius eſt vniuerſales modos entis realis, veluti proprij obiecti conſiderare.

Ratio dubitandi.

Duæ ſententiæ referuntur.

I. Sententia.

NOn deſunt, qui credant ad nullā ſcientiam determinatam pertinere prędicamentorum artem, ſed ad intellectum naturali omnium ſcientiarū lumine illuſtratum, qui cuncta ſuis ſedibus locare nouit; ſicq; vniuerſa entia creata, ad prædicamenta reducere, nec ergo ad metaphyſicam, quæ (vt falſo à quibuſdam dictitatur paſſim) ens in decem genera diuidit, neque etiam ad dialecticam ſpectat prædicamenta ordinare, ſed metaphyſicus præſtare id poteſt, non ſolum habitu eius ſcientiæ inſtructus, ſed ſcientiarum omnium, quarum obiecta in decem categorijs diſponuntur, etenim cū metaphyſicus non differat de entibus in particulari, ſed de communi tantum ratione entis, non videtur muneris ipſius eſſe prædicata entium in particulari in certis generibus diſponere. Alij vero

28. metaphyſico attribuunt cōſideratione huiuſce artis prædicamentalis, cuius eſt de ſupremis generibus in communi differere, quæ ſimul cum ſuis inferioribus prædicatis in categorijs diſpoſita capiuntur melius: in principio autē logicæ exponi aiunt, quia prima eſt omnium ſcientiarum, atque in materijs earum modos differendi exercere docet, ita tenet Magiſter Oña in procemio prædicamentorum.

Alij diſtinctione vtuntur, nam exactam prædicamentorum notitiam, proprium metaphyſicæ negocium eſſe aiunt, rudem, & imperfectam ad quamlibet ſcientiam pertinere, vt agnoſcere poſſit ea, quæ ad proprij obiecti naturam, & proprietates ſpectant, alij denique prædicamentorum tractatum, ſiue abſolutum, vel inchoatum ſoli metaphyſico eſſe tribuendum putant, proprium namque illius eſt modos entis inueſtigare, atque adeò res ipſum in decem prima genera diſtribuere, quorum ſingula, ſingulos modos entis continent, ſuntque quaſi entis ſpecies, & prędicamentorum capita, quorum exacta notitia ex generibus, atque ſpeciebus in prædicamento diſpoſitis comparatur. Ad complementum verò dialecticæ ex metaphyſica deſumptum, trahi opus hoc cenſent, ſed immerito huic ſcientiæ præponi, quæ ex libris de interpretatione inchoari debet, & propria prædicamentorum ſedes fere inter logicam cæteraſque facultates logicæ poſteriores.

II. Sententia.

Aliorum.

29.

Reſoluitur quæſtio.

Vera ſententia.

NOs autem ad metaphyſicam in primis pertinere prædicamenta tenemus, vt ratio poſterioris ſententiæ conuincit, & confirmat ſequens prędicamentorum ordinatio, ac diſpoſitio, quæ cum artificioſa ſit, non poteſt ſine arte fieri, & cum ſit quædam res determinata, neceſſe eſt ab aliqua determinata arte fieri, ſed nulla eſt, ad quam propius pertinere poſſit, imo, & inter ſcientias reales nulla, ad quam adæquate pertineat, niſi ſola metaphyſica, ad hanc igitur ſcientiam propriè referenda eſt, minorem oſtendo, quia metaphyſica reſpicit totam entis latitudinem, vt nuper ex doctrina Ariſt, 4. metaph. text. 5. attulimus, exacta autem entis notitia, ex modis illius comparanda eſt, modos entis exacte cognoſcere, niſi ſinguli, tanquam ſuprema genera in ſpecies per differentias diuiſi in prædicamentis diſponantur, impoſſibile eſt, ergo prædicamenta diſponere proprium eſt metaphyſicæ munus. Quæ etiam ſi de ſingulorum entium

30.

31.

entium natura in particulari non differat, niſi in quantum à materiali modo abſtrahere poſſunt, communia tamen omnium prædicata, ex quibus categoriæ inſtituuntur conſiderare poteſt, ac debet, quia talis diſpoſitio à modis materialibus abſtrahit: nec tamen eſt neceſſe ad prædicamenta ordinanda, naturas rerum in particulari cũ ſuis proprietatibus cognoſcere, ſed conſtitutis prædicamentis ex generibus, ſpeciebus, ac differentijs, particularis cuiuſque rei natura, ac proprietas, ſingulis ſcientijs relinquitur conſideranda. Quod vero cæteris ſcientijs realibus non conueniat prædicamenta ordinare, notum eſt, cum non ſit vlla, quæ circa totam entis latitudinem verſetur, ſed rem quandam determinatam pro obiecto ſibi vendicant, cuius natura ex aliquali notitia prædicamentorũ à metaphyſica, vel alia ſcientia mutuata, ſimul cum proprijs principijs cognoſci, ſufficienter poteſt.

II. Secundò dicimus ad dialecticam propriè ſpectare prædicamentorum artem, diuerſa tamen ratione, ac ad metaphyſicam, vtraque enim hæc ſcientia vniuerſalis eſt, & circa totam entis latitudinẽ verſatur, vt docuit Ariſt.
32. ideò vtraque modos entis explicatos habeat neceſſe eſt, quamquam ſub diuerſa conſideratione, illa quidem, quia ad naturam proprij obiecti ſpectant, dialectica vero, quia modos differẽdi circa res vniuerſas tradit, inſtrumenta omnibus ſcientijs neceſſaria conficit, quod abſque cognitione ſupremorum generum, eorundemque in ſpecies diuiſione per proprias differentias, prȩſtare minime poteſt, nam quo pacto poterit dialectica operationes intellectus dirigere, ac dirigendo perficere, niſi horum diſpoſitionem nouerit, quo pacto demonſtrationem conficere docebit, niſi propoſitiones per ſe quibus conſtat, diſcernat à contingentibus, quo demum pacto propoſitionem per ſe intelliget, niſi prædicatum ad eſſentiam, tanquam genus, vel differentiam ſpectare iudicet, vel certe, tanquam integram definitionem ex vtroq; conſtitutam. Vniuerſa igitur hæc, prædicamentorum notitiam poſtulant, quare dialecticæ inſerenda eſt ars prædicamentalis, tanquam altera eius pars, id natura eius exigente, à qua eam deſumere oportebit, quamlibet aliam facultatem vel ſcientiam (vna excepta metaphyſica) non ſecus, ac
33. differendi modos: ad has autem duas vniuerſales ſcientias prædicamenta ſpectare, docuit plane Ariſt. ea in principio dialecticæ collocans, & quaſi in ipſo metaphyſicæ centro, nempe in 5. libro, verum quidem eſt principalius eſſe ad metaphyſicam referenda, tanquam intra intimam obiecti rationem clauſa, poſt metaphyſicam vero dialecticæ adſcribenda ſunt, & ex confirmatione noſtræ ſententiæ, quam ſequitur Doctor noſter Fonſeca. 5. metaphyſicæ. cap. 7. quæſt. 1. à ſectione. 3. vſque ad quintam, ſufficienter ſatisfactum credo rationibus aliarum,

In principio poſitis dubijs fit ſatis.

CAEteris tamen in principio à nobis propoſitis, pro ratione dubitandi ſatisfacere oportet, ex quibus ſolutum eſt iam ex adnotatis primum, pro ſecundi verò ſolutione illud adnotamus, Ariſtotelem. 5. metaph. cap. 7. text. 14. ens reale per ſe, (ſeparatis prius ente rationis, atq; etiam ente reali per accidens) in decem prædicamenta diuidere, vnde quemadmodum à diuiſo huius diuiſionis ens rationis excluditur, pari ratione à membris diuidentibus, ita vt ſecundæ intentiones, vel relationes rationis in aliquo decem prædicamentorum minime collocentur, ſed ſuum habeant ſeparatum prædicamentum relationis, in quantum conſiderationis ſunt dialecticæ, quod in tractatu de ente rationis diſpoſitum, atque ordinatum oculis ſubiecimus. Ex entibus igitur realibus dumtaxat efficiuntur prȩdicamenta. In communi tamẽ ab intellectu conſideratis, hoc eſt ab inferioribus abſtractis, vt denominationes generis, ſpeciei, ac differentiæ ſint ſuſceptiua, quapropter licet intentiones ſecundæ in prædicamentis non ponantur, conditiones tamen ſunt ad prædicamentalem conſtitutionem neceſſariæ, alio tamen modo ad prædicabilia, alio ad prædicamenta, pertinent, quod apprime obſeruandum eſt, ad prædicabilia quidem, tanquam formæ illorum intrinſecæ, ad prædicamenta non vt formæ, ſed vt conditiones, id namque, quod intrinſecæ genus eſt, ſpecies, & differentia, ſola eſt ſecunda intentio, à qua quæcumque reales naturæ accidentali denominatione dicuntur tales: ipſa eſt ergo, quæ prædicabilia conſtituit eſſentialiter, minimè vero prædicamenta, ſed reales naturæ ſecundum realem eſſentiam in prædicamentis diſponuntur, in quantum per differentias eſſentiales diuiduntur genera in ſuas ſpecies: itaque reales conceptus obiectiui (vt ad rem proprius accedamus) ſubſtantiæ, corpo-

34. Notab. pro ſolutione ſecundi argumenti.

35.

36.

omnimodam vocis identitatem, mulier gram-
matica perita, non eſt denominatiuum à grã-
matica veniens, vt Boetio placuit in expoſi-
tione huius definitionis, mihi tamen videtur
vere denominatiuum poſſe appellari, quia li-
cet omnimoda vocis identitas appareat, ve-
rè tamen caſu differunt, cùm in auferendi ca-
ſu ars ipſa conſtituatur, non ſecus ac dum di-
cimus album ab albedine denominari, con-
curſus autem eiuſdem terminationis non tol-
lit caſus diſtinctionem defectu vltimæ con-
ditionis, ſtudioſus non dicitur denominatiuũ
virtutis, licet re ipſa à virtute talis conſti-
tuatur, quia non diſtinguuntur ſolo caſu, ſed
integro ipſo nomine.

DVBIVM VNICVM.

Definitio vniuocorũ denominatiuis cõuenire videtur.

Definitio vniuocorũ denominatiuis con-
uenire videtur cõparatione denomi-
natarum rerũ, de quibus enunciantur
vt albo reſpectu hominis, & equi, riſibili in
ordine ad Petrum, & Ioannem, nomen nam-
que in his enunciationibus conſtat eſſe com-
mune, ratio item nomini accommodata ea-
13 *dem, cùm albedo in vtroque eadem ſecundũ*
ſpeciem inſit, riſibilitas quoque in Petro, &
Ioanne, vitioſa igitur erit, vt pote alijs à de-
finito competens.

Propter argumentum hoc Magiſt. Soto
qu. vnica huius capitis in ſolutione ad ſecun-
dum, admittit denominatiua eſſe vniuoca ſi-
mul, diuerſa tamen ratione, nã in quantum
ab alio appellationem habent denominatiua
dicuntur: cæterum ſi illa ad res denominatas
compares, de quibus enunciantur, vere ſunt
vniuoca, vt album denominatiuum eſt ab al-
bedine, vniuocum tamẽ dum de corpore hoc,
& illo enunciatur. Caiet. in expoſitione de-
nominatiuorum probabilem reputat hunc
modum dicendi, eumq; vt magis videatur
probare, Ariſtot. dignum eſſe, ait, quaſi de mẽ-
te illius ſit, quanquam oppoſitum, vt proba-
bilius ſequatur. Confirmari autem poteſt
hæc ratio, quia quartum, & quintum prædi-
cabile ex propria ratione vniuerſalis prædi-
cari debent vniuoce, cum neceſſe ſit, vniuer-
ſale eſſe vnum in multis, hoc eſt eorum com-
paratione vniuocum, & tamen vere ſunt de-
nominatiua, vt riſibile dum de homine, albũ
dum de corpore enunciatur, & certe cum
neq; æquiuocè enuncientur, neq; analogice,
neceſſe eſt vniuoce prædicari de ſubiectis,
quanquam in ordine ad formas, à quibus ta-
lia dicuntur, denominatiua ſint appellan-
da.

Oppoſitam ſententiam, nempe denomina-
tiua non eſſe vniuoca, expreſſam inuenio a- 14.
pud Ariſt. in prædicamento ſubſtãtiæ, vbi hæc
habentur verba. Eorum verò, quæ in ſub-
iectis ſunt, in plurimis quidem, neque
nomen, neq; ratio prædicabitur de ſubie-
cto, in aliquibus autem nomen quidem
nihil prohibet de ſubiecto prædicari in-
terdum, rationem verò eſt impoſſibile,
vt album prędicatur de ſubiecto, dicitur
enim corpus album, ratio verò albi de
corpore nunquam prædicabitur, *ſentit*
ergo Ariſt. album non dici de corpore, neq; vl-
lum denominatiuum de re denominata no-
mine & ratione, atq; adeò, neq; vniuoce, cũ
illud ſit in æquiuocorum definitione, in qua id
ſibi vult ratio ſubſtãtiæ nomini accõmodata,
quod definitio quidditatiua, vel quidditati-
uus conceptus in definitione carentibus, qua-
lia ſunt ſuprema genera, ſed forma ſignifica-
ta denominatiuis nominibus non eſt quiddi-
tatiua reſpectu ſubiectorum, de quibus enun-
ciatur, ſed accidentalis, vt riſibilitas, vel al-
bedo in præfatis definitionibus ergo non ſunt
vniuoca, ſed denominatiua, optime ergo hãc
ſententiam tanquam à veritate alienam ex-
cluſit Cardinalis Toletus.

Additur difficultas.

Sed difficile eſt quod ab eo in explicatione
definitionis vniuocorum additur, nempe ver-
bum illud: ratio ſubſtantiæ nomini accõmoda-
ta, definitionem importare quidditatiuã, vel
etiam deſcriptiuam, quæ eadem eſſe debet in
vniuocatis, nõ enim deſcriptiua ſufficit (mea
quidem ſententia) niſi in modũ dicẽdi refuta-
tum incidere volumus, deſcriptiua enim de-
finitio continet proprietatẽ rei, vt ſi hominẽ
deſcribere velis, dices, eſſe animal aptum ad
ridendum, ſed proprietas non eſt ratio ſubſtã-
tiæ, ſed forma, à qua accidẽtaliter denomina- 15.
tur, ſi ergo ſufficit eandem eſſe definitionem

deſcriptiuam, ſenſibile erit vniuocum comparatione hominis & leonis, riſibile item comparatione Petri & Pauli, poſtquam nomen commune eſt, & ratio eadem pro deſcriptiua definitione, talis igitur definitio non eſt ſufficiens, ſed vere quidditatiua requiritur in habentibus quidditatiuam definitionem, vel conceptus quidditatiuus in his, quæ definitione carent.

Difficultati prioris argumenti ſit ſatis, *Difficultas autem argumenti prioris pro oppoſita ſententia propoſiti ceſſat minore negata, non eſt enim ratio ſubſtantiæ nomini accommodata eadem in denominatiuis, dum de ſubiectis enunciantur, cum riſibilitas, vel albedo ſignificata ad eorũ ſubſtantiã non ſpectet, ſed vere accidens ſit, ideo non poteſt eis adaptari definitio vniuocorum, ſed propriũ modum prædicãdi denominatiuum habent, valde ab vniuocis diuerſum, & quaſi mediũ inter vniuoca, & æquiuoca, ſi quidem nomen commune eſt, & licet ratio ſubſtantiæ non ſit eadem, & idcirco vniuocorum dignitatem non attingant, in accidentali tamen conueniunt, quod ſatis eſt, vt ab æquiuocis ſeparẽtur, præterea idem fere nomen cum forma denominante habent ſolo caſu diuerſum, & eadẽ forma ab vtroq; ſignificatur, licet modo quodam diuerſo, cum à denominatiuo in concreto, à denominante in abſtracto, vt album, & albedo exemplo eſſe poſſunt.*

Soluitur ſecundum argumẽtum. *Argumentum poſterius diſtinctionem illam, quam cap. de accidenti in prædicabilibus inſinuare cæpimus poſtulat, quæ talis eſt, vniuoca ſunt in duplici differentia, quædam stricte accepta, & quæ propriiſſime vocantur talia, in quibus nomen commune & quidditatiua ratio eadem eſſe debet, alia minus proprie, magisq; extenſo vocabulo, quæ & commune nomen, & rationem eandem ſubſtantialem, vel accidentalem ſortiuntur. Priora ſunt ab Ariſt. in præſentiarum definita, & à quibus denominatiua excluduntur, cum tamen ſub poſterioribus comprehendantur, ad rationem autem vniuerſalis, & prædicabilis extenſior hæc vniuoca ratio ſufficit, vt ibidem ſtatutum reliquimus.*

(∴)

CAPVT SECVNDVM.

De diuiſione eorum, quæ dicuntur, & ſunt.

TEXTVS ARISTOT.

EOrum quæ ſunt, alia de ſubiecto aliquo dicuntur, in ſubiecto vero nullo ſunt, &c.

EXPOSITIO TEXTVS.

AQuibuſdam caput hoc in duo ſecatur, ita vt in vno de his, quæ dicuntur, ſermo ſit ab Ariſt. inſtitutus, in alio de his quæ ſunt. Communis tamen interpretum diuiſio ſub vno, eodemq; cap. concludit vtrumque, iuxta quã alia diuiſione non eget caput hoc, quam quod duplicem diuiſionem complectitur, eorum, quæ dicuntur prior eſt, eorum quæ ſunt poſterior: duplicia igitur ſunt quæ dicuntur: cum complexione quadam, ſine cõplexione alia, hoc eſt, quædam complexa vel compoſita, alia incomplexa vel ſimplicia, exemplum illorum eſt, homo currit, horum vero, equus, vel leo.

Diuiſio poſterior quadrimembris eſt, eorũ quæ ſunt quædam de ſubiecto dicũtur, in ſubiecto tamen non ſunt, vt homo, qui de Petro quidem enunciatur & Ioanne, ſed in aliquo ſubiecto non inhæret, eſt quidem in ipſis, cum neceſſe ſit id quod de aliquo enunciatur, in eo etiam eſſe, ab eo enim, quod res eſt, vel nõ eſt vera, vel falſa enunciatio dicitur. Cæterum nõ eſt in illis per inhæſionem, ſed tanquã quidditatiuum prædicatum, & idcirco non tanquam in ſubiecto. Alia in ſubiecto ſunt, de nullo vero ſubiecto enunciantur, qualia ſunt accidentia ſingularia, vt quædam Grammatica in anima inhærens, tanquam in ſubiecto in ea eſſe dicitur, & id genus alia, cæterum de nullo quidditatiue inferiori, aut æquali enunciatur, quemadmodum de homine in primo membro explicatum eſt, de ſingularibus enunciari hominibus, in ſubiecto autem eſſe Diuiſio poſterior.

monuimus enim in proœmio, de rebus in præ-
ſentiarum, Ariſtotelem agere, vt tali modo
ſignificantur per voces, ex quo etiam intel-
ligitur bene Ariſtotelem protuliſſe, æquiuoca
dici, nō eſſe, quia res non ſunt æquiuocæ, vel
vniuocæ ex propria cōditione, niſi ad voces,
quibus ſignificantur comparata, dicuntur er-
go vocum comparatione æquiuocæ, cum ta-
men, ſi ab ea abſoluantur non ſint tales. Ex
hac autem doctrina prodijt communis illa
4 diſtinctio æquiuocorum, in æquiuoca æquiuo-
cata, & æquiuocantia, ita vt ſub mēbro prio-
ri deſignentur res, quæ ſub eiuſdem vocis ſi-
gnificatione æquiuocantur, ſub poſteriori
vero voces ipſæ, quæ ex tali modo ſignifican-
di, eaſdem res æquiuocas efficiunt, in plurali
etiam æquiuoca dicuntur, & non in ſingula-
ri æquiuocum, quia res vna, ſub ratione v-
nius non appellatur æquiuoca, cum non ha-
beat diuerſas rationes, vel definitiones ſub
eodem nomine: ſub ratione vnius dixi, nam
contingere poteſt, eandem rem diuerſas ra-
tiones formales & iuxta eas, diuerſas de-
finitiones habere ſub diuerſo nomine, vt ſpe-
cies eadem ſubijcibilis eſt, ac prædicabilis di-
uerſa ratione formali, & idcirco æquiuocū
nomē eſſe, capite de ſpecie adnotauimus, ſed
tunc licet re vna ſit, formali ratione multi-
plex, merito ergo dicimus ſub ratione vnius
non eſſe vllā rem æquiuocam. Solum autem
nomen commune habere dicuntur, ad exclu-
dendum quodcumq; aliud, & bene quidem,
nam vt ex particulis ſequentibus notum erit
ex parte rei ſignificatæ nihil commune illis eſ-
ſe poteſt. Ratio autem tantundem, ac defini-
tio, vel conceptus ſignificat, neq; enim ſigni-
ficata nominis æquiuoci, veram ſemper defi-
nitionem habere poſſunt, ſed conceptus loco
definitionis accipitur. Subſtantiæ vero addi-
tur, vt denotetur in conceptu quidditatiuo,
5 vel eſſentiali definitione (ſi eam habent) non
conuenire æquiuoca; vnde nō deſumitur hæc
in parte ſubſtantia pro primo prædicamen-
to, alioqui in accidentibus locum æquiuoca-
tio non haberet, ſed pro quidditate, vel eſ-
ſentia, quam rei ſubſtantiam appellare con-
ſueuimus, etiam ſi illa ſit accidens.
Cæterum non eſt abſoluta locutione verū
ſignificata nominis æquiuoci diuerſum omni-
no conceptum, vel quidditatiuam definitio-
nem habere, cum exploratum ſit in præfato
exemplo canem latrabilem, ſydus, ac piſcem
eundem conceptum quidditatiuum ſubſtan-
tiæ, vel corporis habere; quapropter notan-
ter Ariſt. addidit, nomini accommodata, vt
indicet non prohiberi, quin ſub alijs nomini-
bus commune quidpiam eſſe poſſit æquiuo-
cis, ſed id tantum vult, vt ſub tali nomine
ſignificatis nihil penitus ſit (nomine excepto)
commune.

Vniuocorum definitio.

Vniuocorum definitio ita habet, vniuoca
dicuntur, quorum & nomen commune eſt,
& ſecundum nomen eadem ſubſtantiæ ra-
tio, quæ in duabus duntaxat particulis di-
uerſa eſt à præcedenti, nec enim ſolum nomē
eis eſſe commune dicitur, nec rationē diuer-
ſam, ſed eandem habere perhibentur, & ex
poſteriori ſequitur prius: nam ſi ratio nomi-
ni accommodata eadē eſt, non in ſolo nomine
conueniunt. Cæterùm ſic accipienda eſt par-
ticula eadem, vt quemadmodū in æquiuocis
adeò eſt ratio diuerſa, vt non ſit vllo modo
eadem, ita ex oppoſito ſic eadem ſit in vniuo-
cis, vt nullo modo ſit diuerſa, periret namq; 6
vniuocatio, ſi in aliquo differrent ſub eo no-
mine: neq; tamen propterea tollitur, vt ſub
alijs nominibus quidpiā diuerſum habeant,
vel etiam æquiuoca ſint, vt ſecundū propor-
tionem in æquiuocis admonuimus.

Explicatio denominatiuorum.

Poſtremum tenet locum denominatiuorū
explicatio, quæ talis eſt. Denominatiua di-
cuntur quæcumq; ab aliquo, ſolo diffe-
rentia caſu, ſecundum nomen habent ap-
pellationem, vt à fortitudine fortis, &c.
In qua tria continentur, duo quidem expreſ-
ſe, tertium vero neceſſario ſubintelligendū,
quemadmodum in denominatione tria ſunt,
forma denominans, res denominata, ac ipsū
denominatiuum, tali ordine accipienda, res
denominata dicitur talis à denominatiuo,
hoc vero à forma, ac de primo ad vltimum
forma totius denominationis, quaſi fons eſt, 7
& origo, vt in eodem exemplo Ariſt. conſpi-
cimus, Petrus, vel Ioannes res eſt denomina-
ta, de quo denominatiuū enunciamus, dū di-
cimus Petrū, vel Ioannē eſſe fortem, ſed for-

ait Ariſt. idquè vt oſtendat, obiter explicat, quid nam ſit eſſe in ſubiecto, nempe eſſe in alio, non vt partem, ſed vt completam naturā quæ tamen ſine ſubiecto eſſe nequit, quo verbo propriam inhærentiæ rationem indicat, vt in annotationibus explicatius oſtēdemus: alia de ſubiecto dicuntur, atque etiam ſunt in ſubiecto, nam in quibuſdam inhærent, ſimulq; habēt alia, de quibus quidditatiue prædicantur, vt accidentia eadem in vniuerſali accepta, hoc eſt ab inferioribus abſtracta, eiuſmodi eſt ſcientia, quæ ad animam comparata, tanquam in ſubiecto inhæret, & de particularibus ſcientijs quidditatiue enunciabilis eſt.

Postremū membrū.

Poſtremum mēbrum eorum eſt, à quibus vtrumq; negatur, nam neq; inſunt alicui neque habere poſſunt de quibus quidditatiuè enuncientur, de quorum numero ſunt ſingulares ſubſtantiæ vt quidam homo, quidam equus, atq; ex ſingularibus ſimpliciter, hoc eſt determinatis, Petrus, & Ioannes, ſingularis albedo, vel grāmatica, huius enim conditionis ſunt omnia hæc, vt de ſubiecto nullo enūcientur, ſi vero ſubſtantiæ ſint, vtroq; carēt, & ſi accidentia, cum de ſubiecto non dicantur, in ſubiecto tamen eſſe poſſunt: rem perſpicuam faciunt prædicta exempla, & his vtraque diuiſio expoſita eſt, integrumquè caput.

CAPVT TERTIVM.

De regulis prædicatorum eſſentialium.

TEXTVS ARIST.

QVando alterum de altero prædicatur, vt de ſubiecto, quæcumque de eo, quod prædicatur dicuntur, omnia etiam de ſubiecto dicentur, &c.

TEXTVS EXPOSITIO.

DVobus præcedentibus capitibus generali quadam ratione nonnulla tetigit Ariſt. quæ ad ordinem prædicamētalem percipiendum viſa ſunt oportuna, æquiuoca, atque ex conſequenti analoga ab eo excluſit: cōplexa deinde, ſimplicia dūtaxat prædicata futura eſſe ſtatuens, ex quibus conſtituere illum oportet, & rurſus eiuſmodi eam conditionem habitura eſſe, vt ſuperiora de inferioribus tanquā de ſubiectis enuncientur, hoc eſt tanquā de quidditatiue inferioribus, quod eſt vniuoce de illis prædicari, cum ſtatutum etiam ſit vniuoca eſſe debere, quib. prædicamentalis dignitas obuenire poteſt: præſenti autem capite propius ad rem accedens geminam adhibet regulam, modū, quē ſimplicia prædicata ſeruare debēt in conſtitutione eiuſdem, ac diuerſorum prædicamentorum præſcribens: & hæc eſt totius capitis ſūma, quod, & ſi in duos codices quidā diuidāt pro ſingulis ſingula capita diſtinguētes, cōmunis tamen interpretū conſenſus ſub capite vno vtramq; cōprehendit, noſq; ab eo nō recedentes primam regulam exponemus, vt ad ſecundam gradum mox faciamus.

Continet igitur regula prior ordinē, quē ſeruare debent inter ſe prædicata in eadem prædicamentali linea diſponēda, qui talis eſt, vt ſi vnū prædicatur de altero tanquā de ſubiecto, hoc eſt quidditatiue inferiori, quæcūq; de prædicato enūciantur, de ſubiecto enunciari neceſſe ſit, dicitur homo de Petro, tāquam de ſubiecto, de homine vero animal, modo ſimili oportet de eodem Petro enuncietur animal, & ſic ſe habere debēt quæcumq; in eadē categoria diſponuntur, imo ex tali modo ſe habēdi categoria ipſa cōſtituitur, nam quaſi extenditur eius linea ex prædicatis ſecundā talem modum inferioribus, ac ſuperioribus, cuius latera differentiæ item ſuperiores, atque inferiores cingunt, quæ de æqualibus, ac ſe inferioribus generibus, & ſpeciebus enunciatur. Prior regul.

Secunda regula non eſt ita facilis, ac prima, ſed obſcurior longe, quā his verbis tranſtulit Boetius. Diuerſorum generū, & non ſubalternatim poſitorum, diuerſæ ſunt ſpecie differentiæ, vt animalis, & ſciētię, ſi vero ſubalternatim ponantur, eaſdem differentias habere poſſunt *Poſtquā ex regula ſuperiori habemus ſuperiora in linea prædicamētali de inferioribus enūciari: priorum differētias diuerſas eſſe, exempla docēt,*

quæ ſequuntur, animalis differentia ſunt greſsibile, bipes, volatile, & aquatile, ſcientia vero nullam ex his habet, ſed per comparationem ad obiecta diuerſa accipiuntur eius differentiæ, quibus ſub hoc genere diſtinguuntur dialectica, phyſica, & metaphyſica.

QVAESTIO VNICA.

An genera non ſubalternatim poſita differentiam aliquam communem habere poſſint.

Prima opinio cum fundamentis.

I. Sententia Difficilis huius regulæ ſenſus interpretes Ariſt. in diuerſas ſententias diſtraxit, quia in triplici ſunt differentia, nam quidam genera non ſubalternatim poſita non ſolum eſſe arbitrantur ea quæ diuerſorum prædicamentorum ſunt, ſed quæ eiuſdem dummodo vnum nō ſit ſub altero, ſed vtrumque ſub tertio, priorum exemplum præbet animal, & ſcientia, poſteriorum ſubſtantia ſpiritualis, & corporea, quo præſuppoſito prorſus negant communem aliquam differentiam habere poſſe, huius ſententiæ fuit magiſter Soto in expoſitione huius regulæ, quam in eodem textu Ariſt. fundare nititur, ſic enim habet in tranſlatione Argyropili à ſe expoſita. *Eorum, quæ ſunt diuerſa genere, & non ita ſe habent, vt alterum ſub altero collocetur, diuerſæ ſunt ſpecie differentiæ & rurſus, eorum vero generum, quorum alterum ſub altero collocatur, eaſdem eſſe differentias nihil obſtat, &c.*

Confirmatur hæc ſententia. Confirmari poteſt hæc ſententia duobus alijs Ariſt. locis 1. enim topicorum c.13 circa finem ſtatuit, generum non ſubalternatim poſitorum diuerſas eſſe differentias, adeò, vt ſi aliquando eaſdem eſſe appareat non re ipſa, ſed ſolo nomine verum ſit, verba Ariſt ſunt *Conſiderandum, ſi quæ ſub eodem ſunt nomine diuerſorū generum, & non ſubalternatorum diuerſæ differentiæ ſint, vt acutum vocis, & magnitudinis, differt enim vox à voce, eo quod acuta ſit, ſimiliter, & magnitudo à magnitudine, quare æquiuocum acutum, &c.* Ecce Ariſtotelem plane docentem idem
2. eſſe genera ſubalterna, & ſubalternatim poſita, ſed ſubalterna non ſunt niſi ea, quorum vnum ſub altero collocatur, vt nomē ipſum indicat, ergo, & ſubalternatim poſita ea dumtaxat erunt: quapropter non ſubalternatim poſita idem erit, ac non ſubalterna, nempe quorum vnum ſub altero nō ponitur, etiam ſi ambo ſint ſub vno tertio de quibus decernit eiſdē verbis Ariſt. non poſſe in aliqua differentia cōuenire, niſi ſolo nomine, vel æquiuocè, 4. denique Topicorum lib. c. 2. loco 11. affirmat vnā ſpeciem non eſſe ſub duplici genere niſi vnum ſit ſub altero poſitum, his verbis. *Videtur enim quando ſpecies vna ſub duobus generibus eſt, alterum ab altero contineri,* à contrario igitur ſenſu, ſi non ſe contineant non poterūt differentiam aliquam habere communem de quibus præſentem proinde regulam accipere neceſſe eſt, ſi vera eſſe debet.

Et confirmatur ſecundo, quia ſi per genera non ſubalternatim poſita non ſolum intelligēda veniunt ea, quorum vnum ſub altero non collocatur, ſed etiam quæ ſub tertio non continentur, ſequitur pro generibus dumtaxat diuerſorum prædicamentorum poſitam eſſe, nam vniuerſa eiuſdem prædicamenti genera, vel ſub alijs collocantur, vel certe duo non inuenies ſub aliquo tertio non conſtituta, vt inductione poteſt manifeſtum fieri, & ſi ita ſe res habet, facilis adeò regula erit, ac ſi quiſpiam ſtatuat diuerſa prædicamenta non habere eaſdem differentias, quemadmodum notum eſt, neque eadem genera, vel ſpecies habere. Nam qui fieri poterit, vt ſubſtantia, & qualitas, vel relatio, ſpecies, vel differentias communes habeant, poſtquam in modis eſſendi primo diuerſis conſtituuntur, de quo nullus relinquitur dubitandi locus, cum tamen de ſenſu illius, ac veritate non leuis fuerit inter Ariſt. interpretes excitata controuerſia, quare ſequitur quidpiam aliud maioris difficultatis cōtinere, quod aliud eſſe non poteſt, niſi an eiuſdem prædicamenti genera quorum alterum non eſt ſub altero poſitum communem aliquam differentiā habere valeāt? ad huiuſmodi igitur genera nō ſubalternatim poſita iuxta vocabuli proprietatem reſtringenda erunt, quo ſuppoſito locum habet quæſtio propoſita.

Confirmatur 2.

3.

4

Secunda ſententia refertur.

Alij vero ex modernis interpretibus admittunt vtramque conditionem habere genera non ſubalternatim poſita, nempe vt neque vnum ſit ſub alio, neque ambo ſub Sententia quorūdam 5.

bo ſub

bo ſub vno tertio, de quibus prior pars Ariſto. regulæ intelligitur, vt non poſſint aliquam differentiam habere communem, ſed addunt, ſecundā partem admittentē ſub alternatim poſitorū eaſdē differētias eſſe poſſe, verū in eis ſolis eſſe, quorum vnū ſub alio collocatur, nullo modo in his, quæ collocantur ſub tertio, quibus licet aliqua videatur eſſe communis, voce quidē, & non rē ipſa verū erit, loquuntur autē de differentijs diuiſiuis, idq; confirmant validis (vt aiunt) argumentis.

6 Ariſtot. modo primo id aſſerere credunt 4. lib. top. c. 2. loco 22. dum conſtituit genus de pluribus, quā differentiam, enunciabile eſſe & 1. de partibus animaliū c. 3. tot eſſe āit differentias, quot ſunt ſpecies, vtrūq; autē falſum erit, ſi eadē differentia diuiſiua generi ad duo alia inferiora genera poſſit ſe extendere, nam de tot prædicabitur, ac genus à ſe diuiſū, & in minori numero differentiæ erunt, quam ſpecies, ſiquidem vna, eademq; pro duobus, quibus cō munis eſt numerabitur.

Et argumentum hoc id cōuincit, quia cum aperta ratione pugnat vnum indiuiduum formaliter contineri ſub duplici ſpecie, non ſecus ac duplicem habere eſſentiam, ac ſimili ratione eandem ſpeciem contineri ſub duplici diuerſo genere, cum vnico genere, vnicaq; differentia conſtituatur, hoc autem poſtremum ſequitur euidenter, ſi eadem differentia diuiſi
7. ua duobus ſit generibus communis, ergo nullo pacto admittendum eſt: minor oſtenditur, nam ſub illo genere conſtituitur ſpecies, quod differentia eam conſtituens diuidit, vt ſub animali homo, à cuius differentia rationali diuiditur, ſi ergo eadem eſt differentia diuiſiua diuerſorum generū, ſpecies inferior per eam conſtituta ſub vtroque poſita erit & confirmatur, quia differentia aſſimilatur phyſicæ formæ ſed contradictionem inuoluit eādem formam phyſicam duplicem componere ſpeciē phyſicam, ergo & eandem differentiam conſtituere duas ſpecies, id autem elicitur plane, ſi differentiam diuiſiuam communem habeant cū notum ſit, eandem differentiam diuidentem genus conſtituere ſpeciem.

Vtraque ſententia vtpote Ariſtoteli contraria refellitur.

Refutantur authores

MIror profectò viros in doctrina Ariſt. verſatos non vidiſſe oppoſitam ex diametro ſententiam expreſſe ab eo

fuiſſe alijs locis definitam, duobus præſertim, quos referre libet, vt aperte id conſtet: quarto libro Topicorum c. 2. loco 11. hanc eandem regulam magis explicatam tradens ita ait. *Videtur quibuſdam prudentia, & virtus, & ſcientia eſſe, & neutrum genus à neutro contineri, non tamen ab omnibus conceditur prudentiam ſcientiam eſſe, ſi igitur quis admittat, quod dictum eſt, verum eſſe, attamen ſub alterna, vel ſub eodem ambo fieri,*
8. *quæ eiuſdem ſunt genera, neceſſarium videbitur eſſe, quemadmodum, & in virtute, & in ſcientia accidit, vtraque enim ſub eodem genere ſunt, nam vtrumque horum habitus, & diſpoſitio eſt, conſiderandum igitur, ſi neutrum eſt in aſſignato genere, ſi enim neque ſub alterna ſunt genera, neque ſub eodem ambo, non erit quod aſſignatum eſt genus.* Et 6. lib. c. 2. loco 41. eandem controuerſiam, in qua verſamur his verbis proponit. *Nam non videtur eadem differentia duorum generum eſſe non continentium ſe inuicem, ſi autem non accidit ſpeciem eandem in duobus generibus eſſe non continentibus ſe inuicem, infert enim vnaquæque differentiarum proprium genus, vt greſſibile, & bipes animal conferunt. Quare ſi de quo differentia, & generum, vtrumque manifeſtum vtique quoniam ſpecies in duobus erat generibus, non continentibus ſe inuicem.* Soluit autem verbis ſequentibus. *An non impoſſibile eandem differentiam duorum generum eſſe non continentium ſe inuicem, ſed addendum, neque vtroque ſub eodem exiſtente, nam greſſibile animal, & volatile animal genera ſūt non continentia ſe inuicem, & vtriuſque eorum bipes differentia, quare addendum eſt, neque ſub eodē vtroque exiſtente, nam hæc ambo ſub animali ſunt, manifeſtum etiam quoniam non neceſſe eſt differentiam omnem proprium genus inferre. eo quod contingit, eandem duorum generum eſſe non continentium ſe inuicem ſed alterum tantum neceſſe eſt inferre, & ſuperiora omnia, vt bipes, greſſibile, vel volatile infert animal, &c.* Ecce duo expreſſe ab Ariſtot. aſſerta hoc præſertim vltimo loco, primum genera ſubalterna non ea ſolum appellari, quæ ad inuicem ſe continent, ſed etiam, quæ ſub vno tertio continentur, euidēs igitur apud ipſum eſt, genera non ſubalternatim poſita, quibus communis differentia negatur, vtrumque item negare, & vnum ſub alio poni, & vtrumq; ſub tertio, atq; adeò ad ſola genera diuerſorum prædicamentorū reſtringenda eſſe, quod communis loquendi modus in ſchola vſurpatus etiam conuincit, nam ſi genus ſubalternum appellatur, quod ſub alio ponitur, ſub alio collocatum ſubalternum erit,

contrariæ opinionis.

& ſi duo ſint ſub tertio, vtrumque appellabitur ſubalternum, & in plurali ſubalternatim poſita dicentur: verbum igitur non ſubalternatim poſitorum in regula præſẽti vtrũq; negare neceſſe eſt aduerſus primam ſententiam. Secũdo
II. Ariſt. teſtimoniũ affirmat Ariſt. poſſibile eſſe, vt eadẽ ſit differẽtia duorũ generũ, quorũ vtrũq; ſub tertio ponitur, vt greſſibile, & volatile, quæ diuerſa ſunt genera animalis communem habent differentiam bipedis, nam ſub vtroq; genere animalia reperiuntur duos pedes habentia, vt autẽ regulam exponentes admonuimus, licet greſſibile, & volatile accidentia ſint, locum differentiarum eſſentialiter diuidẽtium animal, & diuerſas ſpecies ſubalternas conſtituentiũ, quas ignoramus, tenẽt, atq; etiam bipes pro eſſentiali differentia incognita ponitur ab Ariſt. doctrinæ igitur illius expreſſe aduerſatur ſecunda ſẽtentia quantum ad poſteriorem eius partem, atque etiam prima ex parte, euidentiq; ratione quæ in his tribus exemplis conſpicitur.

Quantitas diuiditur in ſucceſſiuam, & permanentem, tanquam in duo genera diuerſa, vtrique autem communis eſt differentia con-
12 tinui, atque etiam diſcreti, quæ diuiſiuæ ſunt eiuſdem ſupremi generis, nam ſub vtroque genere reperiuntur diſcreta quantitas, & continua, imo, & continua quantitas, atque diſcreta genera cum ſint diuerſa, habent communem differentiam ſucceſſiuam, & etiam permanentem: potentia item diuiditur in appetitiuam, & apprehenſiuam, tanquam in duo genera diuerſa, quibus tamen ſpiritualis, & corporalis differentiæ communes ſunt, ſi quidem in vtroque genere potentiarum vtraque differentia inuenitur: habitus demum intellectualis diuiditur ab Ariſt. in ſcientiam, artem, & prudentiam, & rurſus ſcientiam in practicam, & ſpeculatiuam, eſt igitur practicum communis differentia illorum trium generum, nam de arte, & prudentia apertum eſt
13 in practicis perfectiſſimè numerari, & tamen neutrum ſub altero collocatum eſt, ſed ſub tertio, omnia nempe habitu intellectuali.

Tribus aſſertionibus deciditur quæſtio.

I. Aſſertio veræ ſentẽtiæ. NOſtra igitur ſententia tribus aſſertionibus aperitur, quibus explicatius refelluntur præfatæ ſententiæ, quarum prima eſt, genera non ſubalternatim poſita in præſenti regula appellantur ea, quæ nec ſe cõtinent, nec ſub tertio continentur, atque adeò ea dumtaxat, quæ in diuerſis ſunt prædicamentis, de quibus tenendum eſt nullam poſſe differentiam diuiſiuam, vel conſtitutiuam habere communem: corroborata ſatis eſt prima pars, poſtremam vero præter autoritatem Ariſt. euidenter probat hæc ratio, diuerſa prædicamenta cõſtituuntur in modis eſſendi primo diuerſis, qui tales idcirco appellantur, quia nihil commune vniuocum habere poſſunt, quemadmodum ergo non poteſt genus eis eſſe commune, pari ratione, nec differentia vlla conſtitutiua, vel diuiſiua.

Secunda aſſertio. Genera ſubalternatim poſita ſe ſe continentia communes habent om II. Aſſertio
nes differentias ſuperiorum generum conſti- 14.
tutiuas, diuiſiuas vero aliquot, non tamen omnes. Hanc expreſſit Ariſt. vltimis verbis huius cap. quæ ita habent. *Subalternatorum verò generum nihil prohibet eaſdem eſſe differentias, ſuperiora enim de his, quæ ſub ipſis ſunt generibus prædicantur, quare quotcumq; differentiæ prædicati fuerint, totidem, & ſubiecti erunt, &c.*

Fit autem manifeſta hoc exemplo, animal Exemplũ.
claudit differentias conſtitutiuas à modo intrinſeco ſubſtantiæ vſque ad propriam ſenſibilis, qua conſtituitur claudit corporeum conſtitutiuum corporis, item differentiam viuentis, quæ ſunt quaſi intermediæ, diuiſiuas vero non omnes, ſed cuiuslibet ſuperioris generis vnam, nam, cum ſint oppoſitæ, repugnat vtrãque claudere, ſed ex diuiſiuis ſubſtantiæ corporeum, ex diuiſiuis corporis differentiam vi-
uentis, ex diuiſiuis demum viuentis ſolum ſen 15
ſibile, vnde elicitur ex generibus quorum vnũ ſub altero ponitur illud, quod inferius eſt, tot differentias, quot ſuperius, continere, & inſuper vnam aliam, quæ in ſuperiori non clauditur, ſed cum ſit diuiſiua illius, & inferioris conſtitutiua, actu in inferiori continetur, in ſuperiori vero ſolum potentia, ſenſibile namq; in potentia ſub viuenti clauditur, actu vero in animali.

Poſtrema aſſertio. Subalterna genera, quorum ambo ſub tertio ponuntur, neutrum tamen eſt ſub alio, eaſdem differentias conſtitutiuas, & diuiſiuas ſuperiorum generum cõmunes habent, ac præfata genera ſe ſe cõtinẽtia, ſed vltra illas in vna, vel altera ex diuiſiuis proximi generis communicare poſſunt & hæc eſt ſententia Ariſtot. expreſſa, vt vidimus, qui primus hanc veritatem inuenit, quam plures eius interpretes non fuerũt aſſequuti, alij vero minus. III. Aſſertio.

minus, quã par eſſet, eã explicarũt, quapropter
16. neque ſatis eſt ab auditoribus percepta, eam
continent expreſſe duo illa loca ex topicis à
nobis relata, eam item efficaciter confirmant
rationes, atque exempla ex verbis Ariſt petita,
quæ ad confutandas aliorum ſententias nuper
attulimus, & quidem quantum ad generales
ſuperiorum differentias conſtitutiuas, & diui-
ſiuas noua explicatione non indigent, quem-
17 admodum à nemine negatur, cum conſtet a-
nimal, & plantam differentias omnes conſti-
tutiuas corporis, & viuentis claudere, & inſu
per ſingulas diuiſiuas eiuſdem viuentis, quod
proximum eorum genus eſt, vltra quam nul-
lam aliam communem participant, vt intelli-
gatur quid ſibi Ariſtot. voluerit dum aſſeruit
non prohiberi, quin genera non ſubalterna-
18. tim poſita, quorum neutrum poſitum eſt ſub
alio, ſed ambo ſub tertio, aliquam differenti-
am communem habeant, etenim in primo nõ
eſt accipiendum de vniuerſalibus ſuperiorum
differentijs diuiſiuis, & conſtitutiuis, cũ con-
ſtet iam non minus eſſe certum eas claudere,
quam ſi vnum ſub altero eſſet poſitum, ſed de
particularibus aliorum generum, cum qui-
bus proxime ſub tertio collocantur, in quo di-
ſtinguuntur ab alijs ſubalternis generibus ſe ſe
continentibus.

Ariſt. exemplo cõfirm.

Perſpicua res fiet, ſi exemplo Ariſt vtamur:
ſub genere animalis continentur ſubalterna
hæc, animal greſſibile, animal volatile, & a-
nimal duobus pedibus præditum, ita vt præter
vniuerſales ſuperiorum differentias conſtitu-
tiuas, communis ſit alijs duobus differentia
bipedis, tam in volatilibus, quam in terreſtri-
bus clauſa: hæc autem differentia particularis
19 eſt, & licet conſtitutiua ſui generis, vel ſubal-
ternæ ſpeciei nempe, animalis, duos pedes ha-
bentis iuxta regulam vniuerſaliter veram ſta-
tuentem nullam eſſe differentiam diuiſiuam
vnius generis, quæ non ſit alterius ſpeciei con
ſtitutiua, ſimpliciter tamen diuiſiua appellatur
quia ſimul cum differentijs illorum generum
particularium, in quibus clauditur vniuerſale
genus animalis, proximè diuidit. Deinde non
eſt accipiendum quaſi in cunctis generibus
hoc modo ſubalternatim poſitis neceſſarium,
non enim conuenit vniuerſis, cum notum ſit
animal, & plantam præter ſuperiorum diffe-
rentias nullam particularem habere commu-
nem, atque etiam de alijs ſimilibus generibus:
qua propter notanter Ariſt. non dixit genera
eiuſmodi communes habere differentias, ſed

non prohiberi, quin communem differenti-
am habeant, vt indicaret quibuſdam tantum
id eſſe permiſſum.

Occurritur cuidam obiectioni.

SEd qui fieri poteſt, dicet aliquis, vt cũ eſſen
tiales ſint differentiæ, omnes eiuſdem præ Obiectio.
dicamenti non ſe habere eodem modo in
cunctis generibus ſic diſpoſitis, ſed quædam eſ- 20
ſe, quibus aliqua differentia particularis di-
uiſiua eiuſdem generis proximi communis eſt
cum tamẽ alijs nulla talis communicetur, hoc
opus, hic labor eſt.

Obiectioni reſpõdetur.

Reſpondetur tamẽ rationem eſſe, quia quo
inferiora ſunt genera, plures differentias ha
bent diuiſiuas, propterea quod diſperſa ſunt in
inferioribus, quæ in ſuperioribus vniuntur, ex
generibus autem intra eandem naturam con-
tentis quædam huiuſmodi ſunt, vt nonnullas
habeant inferiores ſpecies ſubalternas, non
nihil vniuerſaliores alijs, quarum differentiæ
idcircò pluribus ſpeciebus ſui ordinis poſ-
ſunt eſſe communes: huius conditionis eſt
animal, quod diuiditur per differentias op- 21.
poſitas rationalis, & irrationalis, & hæc dif-
ferentia priuatiua plurium poſitiuarum lo-
cum habet, omnium quidem animalium,
quæ ratione non vtuntur, ex quibus ſunt vo-
latile, greſſibile, aquatile, bipes, quadrupes, bi-
pes autem primis duabus vniuerſalior eſt, id-
circo in generibus ab eis conſtitutis clauditur,
neque videtur alia ratio excogitabilis, ſed
cum naturales ſint differentiæ, ex propria na-
tura earum, & non aliunde deſumenda eſt.
nec tamen genus ab hac vniuerſaliori diffe-
rentia conſtitutum (quod abſque dubio in
alijs includitur) non ſecus ac propria diffe-
rentia adæquate per eaſdem differentias mi-
nus vniuerſales diuiditur, ſed quadam ratio-
ne inadæquata, non enim eſt adæquata diui-
ſio bipedis animalis per volatile, & greſſibile,
cum plura ſint ſub his generibus animalia plu-
ribus pedibus prædita, & vt vno verbo rem
totam aperiamus, talis conditionis ſunt eiuſ-
modi genera, vt illud idem, quod in duobus
alijs clauditur, vtrumque etiam inadæquatè
includat, animal enim bipes in duobus alijs
clauſum generibus vtrumque etiam continet,
cum notum ſit inter animalia duos pedes ha- 22
bentia, quædam eſſe greſſibilia, volatilia,
alia, ergo eiuſmodi differentiæ ſe ſe inuicem

includunt cum ſuis generibus, ac diuerſa conſideratione magis, & minus ſunt vniuerſalia: loquimur autem de duobus prædictis cum tertio vtrique communi collatis, nam inter ſe non ſe includunt, & quod in exemplo iſto ab Ariſt. appoſito dicimus, in cæteris quæ nos attulimus ſimili modo eſt accipiendum.

Ad argumenta vtriuſque partis reſpondetur.

Notandum pro ſolutione argumẽtorum.

EX quibus illud elicitur apprimè obſeruandum pro argumentorum ſolutionibus, differentiam communem his generibus ſic ſubalternatim poſitis neutrius eſſe vltimatè conſtitutiuam, nam differentia, quæ vltimatè conſtituit aliquam ſpeciem, diſtinguere illam debet à cæteris eiuſdem præſertim generis, ſed eo ipſo quòd communis eſt
23. illa differentia duobus, neutrum ab alio ſeparat, ergo non eſt differentia ſic cõſtituriua, itaque neque volatile animal, neq; greſſibile con
24. ſtituuntur per differentiam bipedis, ſed proprijs differentijs, quibus & ab alijs, & inter ſe ſpecie ſunt diſtincta.

Primus locus Ariſt. explicatur.

Ad primum locum Ariſt. quem pro ſe attulit Magiſt. Soto, quanquã ſic habeatur in tranſlatione Argiropyli, non cogit genera non ſubalternatim poſita ad illa extendere, quæ in eodem prædicamento non ſe continent, ſed ſub tertio continentur, nam & ſi vnum tantummodum ſubalternationis negent expreſſe, aliud tamen ab eadem negatione non excludunt, vt exempla ab eodem Ariſtot. producta in ſolis generibus diuerſorum prædicamentorum confirmant, præſertim cùm à nobis fuerit oſtenſum ſub eadem vocabuli proprietate non minus ſubalterna eſſe appellanda, quæ ſub tertio genere continentur, quàm quæ ſe ſe continent: ſed illud difficultatem prorſus tollit, quod Ariſtot. duobus alijs locis, quos ex topicis attulimus hanc eandem regulam explicatius repetens expreſſe docet, ita eſſe accipiendam. Verba igitur huius capitis ab Argiropylo tranſlata ex eiſdem locis explicanda ſunt, vt iuxta optimum interpretandi genus, ſenſũ vnius loci ex alio hauriamus, ad Boetij itaque tranſlationem, quæ verum ſenſum continet referenda ſunt.

25 In primis locus Ariſtot. ex topicis deſumptus ex adnotatis exponitur facile, verum eſt enim apud Ariſt. idem penitus eſſe genera non ſubalterna, & non ſubalternatim poſita, negandum tamen eſt in ſub alternis non connumerari ea, quorum vtrumque ſub tertio poſitum eſt, eiuſmodi enim ſimul cùm his, quæ ſe ſe continent, ſub alternorum nomine comprehenduntur, atq; adeò vtraq; excluduntur à generibus non ſubalternatim poſitis, de quibus ſolùm negat Ariſt. communem differentiam re ipſa habere, admonens æquiuocam eſſe eã, quæ aliquando communis apparet, vt de acuto vocis, & magnitudinis exploratum eſt.

Pro ſecundi teſtimonij expoſitione adnotandum eſt genera eſſe, in duplici differentia; quædam ſunt vniuerſalia per duas differentias oppoſitas diuiſa, quæ totam prædicamenti lineam comprehendunt, totam, inquam, ſui ordinis, non oppoſiti, conſtat enim prædicamentum duplici linea ex generibus duplicis ordinis, quæ per oppoſitas differentias diuiduntur, & conſtituuntur, vt ſi in prædicamento ſubſtantiæ exemplum deſignare volumus, vnam lineam conſtituit ſupremum genus ſubſtantiæ, ſi ſimul cum ſubſtantia incorporeà, cæteriſque ipſius generibus, vſque ad atomas Angelorum ſpecies, aliam idemmet ſupremũ genus cùm corpore, viuenti, animali, eiuſq; generibus, & ſpeciebus, vſque ad atomas ſpecies, & indiuidua: & quoniã notiora nobis ſunt poſtremi ordinis genera, vt pote ſenſibus ſubdita & magis quoad nos eorum linea protenditur idcirco in ea exemplum prædicamenti ſubſtãtiæ nobis præponitur. II. Locus Ariſt. explicatur. 26

Genera itaque in vtraque linea diſpoſita vniuerſalia appellamus, quia quodlibet diuiditur per oppoſitas differentias propriam lineam comprehendentes, & quælibet duo differentijs ex æquo oppoſitis conſtituta, vtramque lineam prædicamenti exhauriunt, atque adeò totum ipſum prædicamentum ex ea parte, in qua ponuntur, talia ſunt viuens, & animal ad propriam lineam comparata, talia corporea, & ſpiritualis ſubſtantia ad integrum prædicamentum, & quidem ſub duobus ex his vniuerſalibus generibus repugnat eandem ſpeciem contineri, niſi ipſa genera ſe ſe contineant, qualia ſunt priora, nempe, viuens, & animal, ac de ijs plane accipiuntur verba huius teſtimonij. I. acceptio. 27

Alia ſunt genera particularia ſub his contenta per diuerſas quidem differentias conſtituta, non ſic ex directo oppoſitas, ſed ad aliquam ex vniuerſalibus differentijs genera vniuerſalia ex æquo diuidentibus referendas, II. acceptio generum.

talia

talia ſunt: diuerſa genera plantarum ſub planta comprehenſa, ac tandem ad genus viuentis inſenſibilis relata, talia item ſunt diuerſa genera animaliū volatilium, & terreſtrium, talia item, quæ per differentiam bipedis, quadrupedisúe conſtituuntur, & huiuſmodi cùm particularia ſint genera, & ſub eodem vniuer-
28. ſali genere contenta, non ſic habent differentias oppoſitas, quin aliquando contingere poſſit vnam, vel alteram in alijs eiuſdem naturæ generibus claudi, vt eodem libro, & cap. fatetur Ariſt. & expreſſius 6. Topicorum loco iam indicato; ſub duobus igitur ex his generibus eandem ſpeciem inueniri non repugnat, quemadmodum nec ſub eodem ſpeciem duplicem; vtrumque verum eſſe comprobatur exemplo Ariſt. nam cum bipes ſit communis differentia greſſibilis, & volatilis, ſub vtroque reperitur genus ab ea conſtitutum, & vtrumque item ſub bipedis genere: inadæquata tamen eſt vna, & alia continentia, ſub ſolo enim animali, tamquàm ſub proximo, & vniuerſali genere ponuntur adæquatè eiuſmodi omnia genera, vt expoſitum eſt.

Ad ſolutionem ſecundæ confirmationis.

Ad confirmationem ſecundam dicimus ita eſſe regulam accipiendam, vt prima eius pars de ſolis generibus diuerſorum prædicamentorum ſtatuta ſit ab Ariſtot. controuerſia autem ex hac parte ceſſaret quidem, ſi oppoſitæ ſententiæ Patroni attente voluiſſent Ariſtotelem prædictis locis conſulere, quæ adeò ſunt expreſſa, vt omnem controuerſiam dirimant; & ſimilis eſſet ratio de alia controuerſiæ parte, quam non minus expreſſe componit Ariſtot. verum quidem eſt rem eſſe adeò intellectu diſ-
29. ficilem, vt ſolus Ariſt. eam aſſequi potuerit, quàm adhuc ab eo expreſſam plures interpretes non infimæ notæ impoſſibilem reputantes, teſtimonia eius ad alium ſenſum longè diuerſum detorquent.

Alia duo Ariſt. teſtimonia ſoluuntur.

Duo alia Ariſt. teſtimonia, quæ pro ſe attulit ſecunda ſententia, difficultate carent, ſi ſemel adnotata à nobis percipiantur, nam & ſi communis ſit aliqua differentia duobus generibus ſub tertio poſitis, non ſit, vt de tot enunciet ur differentia, quot genus, nam regula hæc abſque dubio de differentia conſtitutiua eiuſdem generis non loquitur, cùm apertum ſit de tot prædicari corporeum, ac genus corporis à ſe conſtitutum, de tot ſenſibile, ac enunciatur animal; ſed diuiſiua, & tunc veriſſima eſt in his adhuc generibus, quæ ſub tertio poſitis in aliqua differentia cōmunicant, nam quamuis duobus his generibus communis ſit aliqua differentia, de pluribus tamen alijs genus à ſe 30.
diuiſum enunciabile eſt, exempli gratia: ſpirituale communis eſt differentia potentijs apprehenſiuis & appetitiuis, de quibus à fortiori enunciatur, ſed commune genus potentiæ, quod diuidit ſimul cùm oppoſita differentia corporea, de alijs multis potentijs dicitur, & in primis de vtroque genere apprehenſiuæ, & appetitiuæ potentiæ, cùm tamen quælibet harum differentiarū per ſe ſumpta de vno dumtaxat enuncietur; & rurſus de alijs potētiarum generibus ſub ſe adæquatè comprehenſis, de quibus non enunciantur ſingulæ differentiæ, 31.
ſed de vno, vel altero; conſtare etiam id facile poterit in exemplis ab Ariſt. allatis, atque in his, quæ nos attulimus; demum cùm differentiæ iſtæ non ſint vltimatè conſtitutiuæ earum ſpecierum, quibus communicantur, ſed propriam vltimo conſtituant (vt adnotauimus) ſit vt noſtra ſententia minorem numerū ſpecierum, quàm differentiarum non ponat. 32.

Rationi reſpondetur.

Ad rationem dicendum eſt, ſub duobus generibus vniuerſalibus differentijs ex æquo oppoſitis conſtitutis, non poſſe eandem ſpeciem contineri, ſub particularibus tamen eiuſdem naturæ, vel ordinis, & quidem continentia quadam inadæquata nullū eſt inconueniens, vt poſtremum teſtimonium pro ſententia prima allatū explicantes copioſè adnotauimus. 33.

Ad confirmationem.

Confirmatio autem ſoluitur cùm animaduerſum à nobis ſit, talem differentiam communem eo ipſo quod communis eſt, nō eſſe conſtitutiuam illorum generum, phyſicæ autem formæ omnes ſunt conſtitutiuæ, quapropter vna non poteſt eſſe duplici ſpeciei communis, eſt autem ratio diſcriminis, quia differentiæ non ſunt res, ſed conceptus à rebus deſumpti, atq; ab ſpeciebus, vel indiuiduis abſtracti: vnde elicitur pluribus eſſe commune cùm natura phyſicæ formæ pugnare, ſecus verò cùm natura differentiæ: quando autem dicitur genera diuerſorum prædicamentorum nō habere ali- 34.
quam differentiam communem, loco differentiæ modus intrinſecus accipitur, qui pro differentia eſt in his, quæ ea carent, qualia ſunt ſuprema genera, vel certè de ſupremis generibus, non pro ſe proxime acceptis, ſed pro inferioribus ſub eis contentis, ſermo eſt.

* * *

CAPVT QVARTVM.

Incomplexorum in decem prædicamenta diuiſionem continens.

TEXTVS ARIST.

EOrum, quæ ſecundum nullam complexionem dicuntur, vnum quod, aut ſubſtantiam ſignificat, aut quantum, &c.

TEXTVS EXPOSITIO.

Diuiſio capitis huius. *BReuiſſimum eſt præſens caput, bimembriſq; eius diuiſio iuxta duo ab Ariſtot. præſtita, diuidit ens incomplexum, vel ſimplex, in categorias decem, nempe in ſubſtantiam, quantitatem, qualitatem, relatio-*
1. *nem, vbi quando, ſitum habere, agere, & pati, quorum exempla in textu patent, & ſequenti carmine incluſa cernuntur.*

Arbor, ſex, pueros, frigus, refrigerat vſtos,
Ruri, cras ſtabo, nec tunicatus ero.

Subſtantiam arbor ſignificat, ſenarius numerus quantitatem, cuius ſpecies eſt, pueri relationem, qua ad Patrem referuntur, qualitatem frigus refrigerat, actionem, à paſſione vero vſti denominantur, quos ignis com-
2. *burit: rus locũ in quo, vel à quo aliquis continetur, importat, quem, prædicamentũ vbi appellamus, nõ quidem locum ipſum, qui ad prædicamentũ quantitatis ſpectat, ſed in eo eſſe: cras tempus nominat, quod licet ſpecies etiam ſit quantitatis, in tempore tamen eſſe prædicamentum ſpeciale conſtituit,* quando *appellatum ſtare autem, ſitum ſignificat; ac demum tunicatum eſſe idem, quod tunicam poſſidere, vnico verbo prædicamentum* habitus, *vel* habere *nuncupatum.*

Non eſſe affirmationes, vel negationes, quæ diſponuntur in prædicament. *Oſtendit deinde Ariſtot. eiuſmodi omnia, quæ in prædicamentis diſponuntur non eſſe affirmationes, vel negationes, ſed talia, ex quibus affirmatio, atq; negatio conficiuntur; ratio eius talis eſt, in affirmatione, & negatione inuenitur veritas, vel falſitas, in his autem nihil tale reperitur, cùm ſimplicia quædam ſint, ergo nõ ſunt affirmationes, vel negationes.* 1.

QVAESTIO PRIMA.

An ratio formalis prædicamenti, realis ſit, vel rationis, & ex quibuſnam rebus per ſe componatur.

Prior controuerſiæ pars.

PRæſupponit controuerſia hæc definitio-
nem prædicamenti, quam in prooemio 4.
huiuſce operis deſignauimus, & ea præſuppoſita, quærit duo, primum, an prædicamentum formaliter ſit ens rationis, vel reale, duo etenim ad prædicamentum concurrunt, & prædicata ipſa, ex quorum ordinatione ſeries prædicamentalis coaleſcit, quæ quaſi fundamenta cenſentur, & ordinatio eorundem prędicatorum ſuperiorum, & inferiorum, quę eſt quaſi formalis ratio prædicamenti, nam vnitas prædicamenti ex ſola ordinatione accipi poteſt, cum ea, ex quibus prædicamentum fit, tam multa, ac diuerſa eſſe conſtet, & de fundamento quidem citra dubium eſt, eſſe reale, propter duo, primum, quia ens reale diuiditur in categorias decem, ergo categoriæ ipſæ reales ſunt, ſi fundamenta eorum reſpicias, reale quid ſubſtantia eſt, quantitas quoq; & qualitas, ſicque de cæteris. Secundum, quia prædicata omnia, ex quibus integratur, conceptus quidam obiectiui ſunt reales, quos ex diuerſis naturarum realium gradibus intellectus format. Realis conceptus eſt ſubſtantia, cum ſit ens per ſe, realis conceptus eſt corpus, pariterq; de cæteris notum eſt, de ordinatione vero eorundem prædicatorũ dubium eſſe poteſt, an realis ſit, vel rationis, & ſi realem eſſe inueniamus, dicemus prædicamentũ pro formali eſſe reale, ſi vero non ſit, niſi rationis, neceſſe erit prædicamentum formaliter ens rationis appellare. Ordinatio autem præſupponit diſtinctionem eorundem prædicatorum, quia ordinari nequaquam poſſunt, niſi plura ſint, & quo pacto ſint plura, eodẽ dicentur ordinari, pendet igitur deciſio huius controuerſiæ, quantũ ad hanc partẽ ex diſtinctione prædicatorũ prædicamentorum, vnde qui tenent

ex na-

ex natura rei diſtingui, conſequenter aſſerunt ex natura rei eſſe ordinata in prædicamenti formam, vt Scotus, quem quæſt. 6. de differentia retulimus, & eandem ſententiam ſequitur Fonſec. 5 metaphyſicæ cap. 7. quæſt 1. ſect. 2. vbi rationem formalem prædicamenti docet eſſe realem, cuius ſententiæ argumenta retulimus, ac propterea ſuperuacaneum erit eandem hac in parte repetere, hoc ſolum addere poſſumus, quod prædicamenta per ſe ſunt metaphyſicæ conſiderationis, nõ ſolum pro fundamentis, ſed pro formali ordinatione, at metaphyſica entia realia per ſe conſiderat, cũ proprium eius obiectum ens reale ſit, ergo prædicamentum erit reale formaliter.

Nos vero ſicut de compoſitione metaphyſica ſpeciei ex genere, & differentia locuti ſumus, pariter de prædicamento ſentire debemus, eſt enim eadem prorſus ratio vtriuſque, quam vt melius intelligamus adnotandũ eſt, quod ſicut propoſitio, & ſyllogiſmus ſunt quædam compoſita arte facta, hoc eſt ab intellectu fabricata per certã quandam ordinationem prædicatorum, & ſubiectorum, atque etiam propoſitionum, pari ratione prędicamentum eſt compoſitum quoddam arte rationis fabricatum ab intellectu, qui plura prædicata in eadem re diſtinguens, præſuppoſito in ea fundamento, inter ſe ſe ordinat, atque diſponit, & talis diſpoſitio ſeries prædicamentalis appellatur: quod autem eiuſmodi prædicata ſic ordinata ab intellectu, non realiter, nec ex natura rei ſint diſtincta, fortiſſimis argumentis probauimus capite de differentia, conſtat vero per talem ordinationem intellectus, ſicut per talem diſtinctionem prædicamentorum nihil reale, vel intrinſecum in rebus ipſis, quibus conueniunt, poni, ergo prædicamentum ex ea coaleſcens nihil reale præter fundamentum habebit: vnde ſicut propoſitio, & ſyllogiſmus formaliter ſunt entia rationis, pariter prædicamentum: hæc eſt communis ſententia quam profitentur D. Thom. opuſc. 48. titulo de prædicamentis cap. 1. Soncinas 4. Metaphyſic. quæſt. 4. ad 2. & lib. 5 quæſt. 13 Nimphus 5. Metaph. diſput. 7. cap. 2. Sot. in procemio prædicamentorum, imo, & Scot. ipſe qui genus, & differentiam ex natura rei diſtinguit, & ex conſequenti prædicata ſuperiora, & inferiora, videtur tenere prædicamentum formaliter eſſe ens rationis.

Nec probat contrarium argumentum à nobis additum, quia etſi verum ſit Metaphyſicum entia realia conſiderare, non tamen ſemper realiter diſtincta, ſed aliquando ſola ratione, vnde cum prædicamentum ordinatio ſit realium prædicatorũ, licet ſola ratione diſtinctorum, per ſe poteſt ad conſiderationem metaphyſicam ſpectare, non ſolum ratione fundamenti, ſed ratione ordinationis, quæ licet ens rationis ſit, ab eo etiam conſideratur, in quantum à proprio obiecto reali degenerat, & vt per quod idem ens reale melius intelligitur, adde etiam in quantum per diſtinctionem prædicatorum eſſentialium, rerum eſſentias efficit manifeſtas.

Pars controuerſiæ poſterior.

Poſterior controuerſiæ pars poſtulabat, ex quibuſnam prædicamentum ſit conſtituendum, vbi illud eſt iam fere apud omnes certum, ex entibus rationis non conſtitui, tum quia expreſſa eſt ſententia Ariſt. vbicumq; de hac re differit ens reale diuidi in hæc decem prædicamenta, præſertim 5. lib. Metaphyſic. cap. 7. text. 14. vbi entia per ſe in decem prædicamenta diuidi docet, ens autem per ſe, & ens reale idem ſunt. Nam entia rationis nõ ſunt entia, vnde nec per ſe, nec per accidens, ſed ad ſimilitudinem entium fabricata ab intellectu, quare ad prædicamenta nõ pertinent. Tum etiam quia ſi per ſingula prædicamenta diſcurramus, inueniemus quodlibet habere ſuam entitatem realẽ intrinſecam, vel extrinſecam, quodlibet dari in rebus citra opus intellectus, quanquam non omnia ſint à parte rei diſtincta, cum tamen ens rationis per opus intellectus fiat, & ante illud non extet. Vnde, & nos in tractatu de natura entis rationis extra prędicamenta realia ordinari poſſe relationes rationis, aut ſecundas intentiones oſtendimus, & ſic ordinata prædicamentum quoddam conſtituere, non quidem rerum, cum neque vera entia ſint, ſed quaſi prędicamenti effigiem, vera igitur prędicamenta ex ſolis entibus realibus fiunt; vt benè D. Thom. 5. lib Metaph. lectione. 9. & quæſt. 7. de potentia, articul. 9. quem ſequuntur. Capre. in 1. diſt. 8. quęſt. 2. & diſt. 29. quęſt. vnica ad 5. Sotus cap. 4. antepręedicamentorum quęſt. 2. ad 4. Fonſec. 5. Metaph. cap. 7. quęſt. 6. ſect. 1. Oña cap. pręſenti quęſt. 2. art. 1. ad vlt.

Ens rationis à prædicamentis relegatur.

Etſi quiſpiam oppoſuerit prędicamenta ex generibus, ſpeciebus, atq; differentijs cõſtitui, & omnino ex prędicatis vniuerſalibus, ergo

Prędicamẽtũ ex ſolis entibus realibus ſit.

cum

Obiectio. Solutio. cum genera, & ſpecies, atque vniuerſalia ſint entia rationis ſpectabunt hæc ad prędicamenta? Reſpondeo prædicamentum, cum ſit ſeries quædã prædicatorum, quæ intellectus diſtinguit, & ordinat inuoluere quidem entia rationis, cum hæc non ſint, niſi relationes ipſæ, quibus prædicata diſtinguuntur, ac denominationes ea vt ſic diſtincta conſequentes, cæterum ipſamet prædicata, ex quibus prædicamentum coaleſcit, realia ſunt, vnde ſola entia realia poſſunt eſſe materia ex qua intellectus prædicamentum extruit, & cum dicimus aliquid ad prædicamentum pertinere, vel ab eo excludi, de ſerie ipſa reali prędicatorum ſermo eſt, nõ de formali ordinatione, aut diſtinctione prædicatorum, quaſi ſenſus ſit ſub aliquo genere, & ſpecie prædicamentali claudi, vel non, & cum notum ſit nullum ens rationis contineri ſub prædicatis realibus, aut ſub generibus, & ſpeciebus, ex quibus prædicamentum integratur, merito à prædicamentis excluſa cenſentur, valeant ergo Buridanus ad finem libri prædicamentorum, & Gandauenſis 6. Metaph. quæſt. 9. qui relationes rationis in prædicamento ad aliquid collocantes tenere videntur, non ex ſolis entibus realibus, ſed etiam ex entibus rationis conſtitui.

Ex tripliciente prædicamentũ conſtituitur. Entia autem realia, ex quibus ſolis prædicamentum integratur, triplicia eſſe poſſunt, nam vel complexa ſunt, vel incomplexa, completa, aut incompleta, finita, aut infinita, & de omnibus poteſt eſſe difficultas, de primis quidem, an ex ſolis incomplexis prędicamentum fiat, vel complexa quoque ad ipſum ſpectent incompleta ſunt, ſubſtantia, viuens, animal, complexa, ens per ſe, viuens ſenſibile, ac ſimilia, finita ſunt entia creaturæ, infinitum ens eſt Deus, & quodammodo forent infinita entia creaturæ, quas Deus infinitas actu conderet (ſi hoc poſſibile reputabitur) vt infinitum corpus, infinita linea, aut albedo infinite intenſa, completum eſt totum, incompletum partes.

An complexa ponantur per ſe in prædicamento, vt talia ſunt.

ET de complexis quidem diſtinguendum putant moderni quidam, nam vel rem vere vnam, atque incomplexam ſignificant, & termino alicui incomplexo, eam ſignificanti æquiualent, vel plures, ac diuerſas important: primi generis ſunt definitiones ſub- 6.

ſtantiarum, vt animal rationale, viuens ſenſibile: ſecundi vero definitiones accidentium, præſertim in abſtracto, in quibus præter intrinſeca accidentis clauditur ſubiectum ſine quo in definitione poſito explicari nequit intrinſecus ordo eiuſdem accidentis ad ipſum, 5. vt definitio riſibilitatis eſt aptitudo hominis ad ridendum. De complexis igitur primi ordinis aiunt, in prædicamento collocari, non ſecus, atque incomplexa, vt animal rationale, non ſecus, atque homo, alia vero, cum extrinſecum quid importent, & à proprio prædicamento alienum, non poſſunt in eo collocari: hanc arbitrantur fuiſſe ſententiam Porphyrij cap. de ſpecie vbi prædicamentum ſubſtantiæ ordinans, loco viuentis poſuit corpus animatum, & animal rationale pro quodam genere in quo arbitratus eſt homines cũ dæmonibus conuenire, cenſuit igitur complexa huius conditionis in prædicamento collocari, quod etiam ſuadet ratio: nam vbique licet loco definiti propriam definitionẽ nihil extrinſecum claudentem ponere, vt loco hominis animal rationale, quia eidem rei ſimplici, aut incom- 7. plexæ æquiualet, ergo licebit in recta linea prædicamentali tantundem efficere, quare ex hiſce complexis non ſecus, atque ex incomplexis efficietur prædicamentum.

Nihil complexum in prædicamentis collocatur, ſed ex ſolu incomplexu ſit.

COmmunis tamen conſenſus omnium interpretum Ariſtotelis capite præſenti complexa omnia à prædicamento excludit, quos propterea non eſt neceſſario referre, nec mirum, quia Ariſtoteles ipſe perſpicuis verbis ea excluſit, ſic caput quartũ inchoans. *Eorum, quæ ſecundum nullam complexionem dicuntur, vnumquodque, aut ſubſtantiam ſignificat, aut quantum, aut quale, aut ad aliquid, aut vbi, aut quando, aut ſitum eſſe, aut habere, aut agere, aut pati*, ergo non ſunt in prædicamento collocanda: viderunt moderni interpretes quam apertum ſit hoc, ſed nihil referre putant: viderunt quoque verba Ariſt. quæ intelligenda eſſe aiunt, non de omnibus complexis, ſed de his tantum, quæ aliquid extrinſecum important, vel certe de cunctis complexis, etiam primi ordinis ad ſecundam operationem intellectus pertinentibus, & ideò affirmationem, aut negationem claudentibus, verumque aut falſum

8. Sententia communis vera.

ſum ſignificantibus, qualia ſunt, homo eſt animal rationale, animal eſt viuens ſenſibile: eiuſmodi enim, nec incomplexa eſſe poſſunt, nec eis æquiualent Hæc tamen expoſitio quam ſit extorta, quis non videat: nouerat enim Ariſt. quid complexum ſit, quid incomplexum, & vnum ab altero diſtinguens non potuit alio verbo vti, quo vniuerſalius excluderet complexa omnia, ſiue definitiones ſint, nihil extrinſecum continentes, ſiue enunciationes deſignantes verum, vel falſum quam dicens, eorum quæ ſecundũ nullam complexionem dicuntur, ergo tam expreſſe aduerſatur menti illius, quam expreſſa ſunt verba, quibus id docuit.

Nec ſine maximo fundamento rationis excluſa ſunt ab Ariſtot. & omnibus complexa à prædicamento, quia cum non ſit aliud prædicamentum, quam prædicabilium ordinatio, ſub vno ſupremo genere, & prædicabilia, vt quæſt vltima vniuerſalium oſtendimus, non ſint quæcumque prædicata, ſed ſimplicia, ſequitur planè ex ſolis ſimplicibus prędicamentum eſſe extruendum.

Secundò. Recta linea prædicamentalis ſolis generibus, atque ſpeciebus fit, ſed complexa, etiam ſi ſint definitiones ſubſtantiarum, non ſunt genera, nec ſunt ſpecies, ergo nõ poteſt ex eis prædicamentum conſtitui, quod nõ ſint genera patet, cum differentiam actu contineant, genus vero ſolum in potentia, ſed nec ſunt ſpecies; nam ſpecies implicitè tantũ continet genus, & differentiam, definitio vero exprimit vtrumque: præterea, definitio vt ratione diſtincta ab ſpecie, explicatio eius eſt, non ergo ſpecies ipſa, quæ definitum potius vocatur reſpectu definitionis: ad hæc, nec quidquam valet, quod ab his modernis dicitur, definitionem æquiualere definito, & loco illius deſignari poſſe: nam licet, hoc quantum pertinet ad veritatem propoſitionum, quæ ex vno aut altero componuntur, admitti poſſit, atque etiam quantum ad extructionem definitionis, non tamen quantum ad conſtitutionem prædicamentorum, quæ non ex quibuſcunq; etiam idem ſignificantibus extrui poteſt niſi tali modo concipiantur, hoc eſt per modũ ſimpliciũ, per modũ generũ per differentias diuiſorũ ex diuiſione namq; generis per differẽtiam ſeparantur prædicata, ac multiplicantur, vt ſeriem prædicamentalem conſtituere valeant, & ex hoc intelligitur complexa eiuſdem etiam ſignificationis, non pertinere vt talia ad prædicamentum, & quod æquiualentia non ſufficiat, probatur planè hoc exemplo. Definitio, vt ipſi aſſerunt æquiualet definito, & loco illius poni poteſt, & nihilominus definitum eſt obiectum ſcientiæ, & non definitio, ſed medium probandi paſſiones de illo in eadem ſcientia, quia obiectum ſcientiæ modum incomplexi habere debet, pariter ergo non ſufficiet æquiualentia, vt ad prædicamentum pertineat definitio, quia prædicamentum ex ſolis generibus, & ſpeciebus fieri debet, quæ per modum ſimplicium apprehenduntur, non ex complexis, quæ nec genera ſunt, neque ſpecies, quantumlibet cum ſpeciebus conuertantur.

Definitio non pertinet ad prædicamentum.

9.

Complexa non ſunt in prædicamentis.

An, & quomodo partes ad prædicamentum ſpectent.

AD prædicamentum ſubſtantiæ præcipue pertinet dubium hoc, quia in eo ſolo omnes differentiæ partium reperiuntur, phyſicæ videlicet, atque metaphyſicæ: nam accidentia materia, & forma carent, ex quibus componantur, vt ſuis locis oſtenditur, nihilominus, cum integrantes habeant, atque etiam metaphyſicas, quantum ad has pertinet, eis etiam accommodabitur, quod de partibus ſubſtantiæ definietur, partes igitur ſubſtantiæ quædam ſunt phyſicæ, metaphyſicæ aliæ, phyſicas vocant materiam, & formam, atque etiam eſſentiales in eodem ordine phyſico, metaphyſicas, genus, & differentiam, præter has verò integrantes enumerant, quæ ad phyſicas etiam quodammodo reuocantur, ex ea parte, qua reales ſunt, & citra opus intellectus reb⁹ conueniunt, & quaſi materiales, atque ex parte quantitatiuæ in rebus corporeis, ac propterea non eſſentiales, ſed ex parte ſubſtantiales, & accidentales ex parte, vt in homine caput, manus, & pedes: quod vero etereogeneæ ſint, hoc eſt diuerſæ rationis, vt in aſſignato exemplo conſtat, vel homogeneę, hoc eſt eiuſdem rationis, vt partes aquæ, nihil ad præſentem conſiderationem refert, quia cum omnes ſint incompletæ, eodem modo pertinebunt ad prædicamentum, vel ab eo excludentur.

De phyſicis ergo, tanquam de fundamento aliarum prius loquendum eſt, definiendumque, an per ſe, & directè pertineant ad prædicamentum; ſed prius pro cunctis explicare oportet, quid ſit per ſe & directè pertinere ad

prædicamentum. Duo ſunt in qualibet coordinatione prædicamentali, & eſt ſeries ipſa prædicatorum eſſentialium ſuperiorum, atque inferiorum, quæ genera, & ſpecies vocantur, à ſupremo genere, quod eſt ſubſtantia (vt de hoc ſpeciali prædicamento loquamur) vſque ad indiuiduum, vt Petrum, vel Ioannē, quod omnium prædicatorum fundamentum eſt:,
10. & ſeries hæc appellatur recta linea prædicamentalis, pro qua ſupponit prædicamentum, in communi modo loquendi: extra rectam lineam ſuo ordine collocantur differentiæ diuiſiuæ generū, & conſtitutiuæ ſpecierum eam hinc inde quaſi cingentes, & propterea duo iſti ordines oppoſitarum differentiarum vocantur latera eiuſdem prædicamenti: nunc ergo, cum ſola recta linea prædicamentum ſimpliciter ſit, ea ſolum dicuntur directe, & per ſe ad prędicamentum pertinere, quæ in ea collocantur, idem eſt ergo quærere, an partes, & quælibet entia incompleta, in prædicamento per ſe, & directè ponantur, ac ſi quæratur an ponantur in recta linea prædicamentali.

Non deſunt, qui affirmantem partem teneant, partes phyſicas in ea collocantes, quorum fundamentū duplex eſſe poteſt; primum, quod ex his eſſentialiter componatur, vel integretur completa ſubſtantia, in qua genus, ſpeciem, ac differentiam intelligimus, vt ex corpore, & anima rationali homo, quapropter ſi compoſita ſubſtantia in recta linea collocatur, nō videntur excludi poſſe partes, alioqui his excluſis, completa ſubſtantia, quæ ſine illis non conſtat, excluſa cenſebitur; quod maiori ratione verū eſt de partibus homogeneis, quæ cum ſint eiuſdē rationis cum toto, quod componunt, nec neceſſario ab eo dependeant, ſed ſeparatæ conſiſtere in eadem eſſentia poſſint, vt partes aquæ, quarum quælibet etiam ſeparata à toto conſiſtere in eadem natura aquæ poteſt, atque adeò, non videtur minus in recta linea prædicamentali collocanda, quam totum quod conſtituit. Secundum, quia etiam in partibus ſubſtantiæ intelligimus genera, ſpecies, atque differentias, & partem ſubſtantiæ diuidimus in corpoream, & incorpoream, ſicque de cæteris generibus atque ſpeciebus, ergo ſuo etiam modo poſſumus prædicamentalem coordinationem ex his conſtituere, ideoque non debent à prædicamento excludi.

Propterea in hanc ſententiam inclinaſſe videntur quidam ex antiquioribus interpretibus Ariſtotelis: vt Simplicius, & Boetius in expoſitionibus ad caput, de ſubſtantia, quos ſecuti ſunt ex modernis Villalpandus, Louanienſes, & alij ibidem.

Opinio excludens partes phyſicas eſſentiales & integrantes à prædicamento, tanquam communis, & vera præfertur.

VTraſque partes excludit à recta linea cuiuſlibet prædicamenti vera ſententia, quam tenuit in primis D. Thomas. 1. part. quæſt. 29. art. 4. ad 5. & quæſt. 76. art. 3. ad 2. de veritate, q. 27. art. 1. ad 8. Scotus, quæſt. 15. prædicamentorū, AEgidius Romanus 1. d. 2. quæſt. 3. & moderni ferè omnes Caietan. & Sotus in expoſitionibus capitis de ſubſtantia, Toletus, quæſt. 5. eiuſdem prædicamenti, Fonſeca. 5. Metaph. cap. 7. quæſt. 7. ſectione 2. & cap. 8. quæſt. 3. per totam, & probatur planè ex ipſamet natura prædicamentalis ordinationis, quæ ex diuiſione generum per differentias ad conſtitutionē ſpecierum coaleſcit. Ita vt ſubordinatio inferiorum, & ſuperiorum prædicatorum quidditatiua, quaſi rectam quandā lineam, à ſupremo genere (quod 11.
caput prędicamenti eſt) vſque ad indiuiduum, quod pro fundamento eſt, conſtituat, ſed genera, & ſpecies completam rationem prædicatorum important, ergo cum partes phyſicæ, atque integrantes incompleta entia ſint, rectā lineam prædicamenti attingere non valent, quam ex partibus phyſicis fieri repugnat, vt probat ſecundum argumentum.

Secundo probatur, quia ſubſtantiæ com- II. Ratio
pletæ, atque incompletæ non datur ratio vniuoca, cum incompleta intrinſecam dependentiam habeat à completa, & per ordinem, & attributionem ad eam dicatur ſemper, ergo nec dabitur eis commune genus ſub quo in prædicamenti linea collocari valeant, quā completæ dumtaxat ſubſtantiæ habere poſſunt, & idcirco ex eis ſolis prædicamentum per ſe conſtituetur, ad quod partes indirectè, & quaſi reductiuè pertinent, quia vbi totum eſt, partes quoque eius eſſe debent, ex quibus conſtituitur, quare aliquo modo, ad eandem prædicamentalem lineam referendæ ſunt & hoc ſolū eſt, quod primum argumentū conuincit, nec enim ſat eſt eandem entitatem componere, quæ in recta linea ponitur, vt ipſæ quoque ad eam pertinere dicantur, quia non tam ſecundum

dum entitatem, quam ſecundum modum eſſendi, quo concipiuntur, ab intellectu conſtituunt prędicamentum, modus autem eſſendi partium, ſub quo ab intellectu concipiuntur incompletus eſt, ineptusque ad genericam, & ſpecificā rationē apprimè neceſſariam ad conſtitutionē prædicamentalem, & propterea nō per ſe ad illam pertinent, ſed præciſe ratione entitatis completæ, quam componunt.

Partes homogeneæ. De partibus vero homogeneis, quas idem argumentū tetigit, aſſerunt moderni quidam, qui ſententiam noſtram ſequuntur, non eſſe eandem rationem, ac de eſſentialibus phyſicis, & heterogeneis integrātibus, ſed eas directè, & per ſe pertinere ad prædicamentum, quia eadem ratio totius eis conuenit, & ab eo non habent neceſſariam dependentiam, cum poſſint ſeparatæ conſiſtere, vt conuincit argumentum. Nihilominus ſi ſub ratione partium accipiantur, quam abſq; dubio retinent, dum ſunt in toto, ſpectare per ſe ad prædicamentū nequaquam poſſunt, cum notum ſit habere eſſe incompletum, & dependens à toto: quod
12. vero ratio totius eis congruat, duobus modis verum eſt, primo ſecundum denominationem, quę non tollit dependentiā à toto quamdiu in eo ſunt, ſed pars aquæ non niſi cum eo addito aqua dicitur, dependens à tota in qua eſt, alio modo propter potentiam, quæ in eiſdem eſt conſiſtendi per ſe, ex qua ſolum colligi poteſt, habere potentiam cōſiſtendi in prædicamento per ſe, & in eadem ſpecie, ad quam tota ipſa aqua pertinet, quia per ſeparationem poſſunt eſſe indiuidua ab ea diſtincta, & in hoc abſq; dubio differunt à partibus hetereogeneis, quæ non poſſunt ſeparatæ conſiſtere, ſed eo ipſo quod ſeparantur, amittunt eſſe, quod ab anima accipiebant, & adhuc nec eſſe completum cadaueris habere poſſunt ſeparatæ, cum forma cadaueris ſuo etiā modo heterogenea ſit, & quæ non conſeruatur complete in partibus ſeparatis: itaque quantum ad eſſe actuale eadem eſt ratio partium homogenearum, & heterogenearum, quia omnes habent eſſe incompletum, & dependens à toto, & propterea nequeunt per ſe, & directè in prædicamento collocari, diſcrimen vero eſt quantum ad potentiam, quia homogeneæ poſſunt in eodem prædicamento, & in eadem ſpecie, cū toto collocari, ſi ab eo ſeparentur, quia poſſunt habere modum entis completi, quem certum eſt eas conſequi dum ſeparantur, quod non habent heterogeneæ, vnde nec ſecundum actum, nec ſecundum potentiam collocantur per ſe in prædicamento.

An ex partibus phyſicis eſſentialibus fieri poſſint alia prædicamenta ab Ariſtotelicis diuerſa.

Circa ſolutionem ſecundi argumenti aſſerunt etiam idem moderni ex partibus phyſicis eſſentialibus effici poſſe alia prædicamenta diſtincta ab his, & æque perfecta formaliter, in quibus directè, & per ſe reponantur: oſtendunt primum, quia in his entibus incompletis reperitur vera ratio vniuerſalis, & ſubijcibilis, & ex conſequenti vera ratio generum, atq; ſpecierum, vt forma verum genus eſt ad formam ſubſtantialem, corpoream, & corporis expertem, & ad formam viuentis, & vitæ expertem; & rurſus anima, ad vegetatiuam, ſenſitiuam, & rationalem: & pariter de corpore ad corpora ſpecie diuerſa cenſendum eſt, quod vero æquè perfecta ſint formaliter prædicamenta horum entium incompletorum, ac prædicamenta Ariſtotelica, probant, quia ordinatio prædicatorum ſuperiorum, & inferiorum, in qua formalis ratio prędicamenti poſita eſt, æquè perfecta eſſe poteſt in entibus completis, atque incompletis, 13.
vt relatio ſimilitudinis, & æqualitatis eiuſdem perfectionis formalis eſt in partib' quantitatis, & qualitatis, ac in quantitate, & qualitate integra, erit igitur æqualis perfectionis formalis prædicamentalis ratio in incompletis, atque completis entibus. Cæterùm materialis ratio prædicatorum imperfectior erit, cum ſit incompleta, & ex hac parte minus longè perfecta erunt prædicamenta ex partibus phyſicis conflata, quàm ex entibus totalibus, atque completis. Hæc tamen ſententia ſingularis, & falſa mihi videtur in duobus, quæ aſſerit, nempe ex partibus phyſicis fieri verum prædicamentum, & tale prædicamentum non eſſe minus verum, nec minus perfectum, quam alia ex entibus completis conſtructa; ſingularem in primis eſſe affirmo, quia nullum reperies autorem communem ſententiam (quam iſti ſequuntur) tenentem, qui eaſdem partes à prædicamento non reijciat propter rationem incompletam, quam ineptam prorſus, ad rationem prædicamentalem eſſe teſtantur, nemo igitur prędicamentum ex eis, præſertim æquè perfectum, formaliter confici poſſe arbitratur.

Probatur falſitas eius. Sed iam probo eſſe falſum, quia ſpecies completam rationem totius actualis importat, & genus completam totius potentialis (at in partibus phyſicis, vt tales ſunt, nequit completa ratio reperiri, vel ipſis aduerſarijs concedentibus, qui propterea eas excludunt à prædicamentis Ariſtotelicis) ergo nec reperietur vera ratio ſpeciei, & generis, ex quibus conſtat prædicamentum extrui. Probatur minor, in qua conſiſtit difficultas: completa ratio independens eſt ab alio, & vt talis concipi, ac ſignificari debet, vt completa cenſeatur, ſed partes phyſicæ, vt tales, intrinſecam habent dependentiam à toto, ſub qua concipiuntur ſemper, alioqui eo ipſo, quod ſine dependentia conciperentur, & idcirco ſub ratione totius completi, ad hæc noſtra prædicamenta per ſe forent referenda (quod negant ipſi) ergo pertingere nequeunt completam rationem entis, nec ſub ea concipi, nec propterea veram rationem ſpeciei, & generis, ex quibus verum prædicamentum conſtare oportet: & hinc ſequitur magis falſum eſſe ſecundum, quod aſſerunt, tale prædicamentum ex his partibus conflatum æquè perfectum eſſe formaliter, ac noſtra, quia ſicut eiuſmodi partes concipiuntur ſemper tanquam incompleta, ſic tanquam à ratione ſpecifica, ac generica per ſe completis excluſa ſimpliciter, ergo nec intellectus tribuit eis rationem vniuerſalis ſimpliciter, aut ſubijcibilis, nec ordinationem talium prædicatorum efficit, quæ prædicamentalis ſimpliciter poſſit appellari, nec ex conſequenti categoria ex eis æquè perfecta extrui poteſt, ac ex entibus completis. Nam ordinatio prædicatorum talis eſt, qualia ſunt prædicata, vt concepta ab intellectu, ex quibus fiunt: hinc eſt enim, quod ex partibus integrantibus eterogeneis non poteſt prædicamentum extrui, quia licet in vniuerſali poſſint concipi, & ideò per modum generis, & ſpeciei, nunquam tamen vt vniuerſalia genera, & ſpecies, ſimpliciter talia: idque non alia de cauſa, niſi quia, vt incompleta accipiuntur; ſed partes Phyſicæ eſſentiales ſemper accipiuntur ab intellectu vt partes, ſemperque vt incompletæ, ergo nunquam vt vniuerſalia ſimpliciter, nec vt genera, & ſpecies, niſi ſecundum quandam ſimilitudinem, & analogiam: quare non perfectè, non ſimpliciter, ſed ſecundum analogiam, & ſimilitudinem prædicamentum ex eis confici poſſe cenſendum eſt: & hoc ſolum probat ſecundum argumentum, circa cuius ſolutionem excitatum fuit dubium.

Incompleta non ſunt genera.

14.

An partes metaphyſicæ, quæ ſunt differentiæ, ponantur per ſe, & directè in prædicamento.

PArtes Metaphyſicæ ſuperſunt (quas vocant differentias) de quibus ſciſcitamur, an in recta linea prædicamentali ponantur, de quibus tenuerunt nonnulli, quod ad prædicamentum qualitatis per ſe pertineant omnes, quorum ſententiam merito vt plane falſam refert, ac reijcit Fonſeca 5. lib. Metaphyſic. cap. 8. quæſt. 2. nam cum differentiæ diuerſorum prædicamentorum adeò ſint diuerſæ conditionis, pugnat cum earum diuerſitate ad idem prædicamentum pertinere, nec refert modum prædicandi earum in quale quid, ſimilem eſſe modo prædicandi qualitatis: nam licet aliqua ex parte ſimile ſit, diſſimile ſimpliciter cenſetur, cum non ſint accidentia, ſed eſſentialia prædicata, vnde, quæ vnius ſunt eſſentiæ ad vnum prædicamentum, quæ alterius, ad aliud diuerſum pertinere neceſſe eſt, ſicut de generibus eſt manifeſtum: & rurſus, cum conſtituant ſpecies diuerſorum prædicamentorum, repugnat in diuerſo alio prædicamento collocari.

Hac igitur exploſa ſententia, tenuit Ammonius in commentarijs prędicamenti ſubſtantiæ quaſlibet differentias directè, & per ſe collocari in ſuo prædicamento, vt differentias ſubſtantiarum in prædicamento ſubſtantiæ, differentias quantitatum in eodem prædicamento, ſicq; de reliquis, cuius fundamentum vnum eſt, nam vel differentię excluduntur à recta linea prędicamenti, quia ſimplices, vel quia incompletę, cum ſint partes actuales ſpeciei, ſed vtraq; ratio concurrit in generibus, ergo vel illa excludenda ſunt, vel ſi admittuntur (vt neceſſariũ à cunctis iudicatur) neceſſe erit differentias in eadẽ recta linea admittere. Probatur minor, quia conceptus genericus, vt talis, non eſt compoſitus, licet contingat, vt ſpeciem ex genere, & differentia componi, incompletus tamen eſt, & vera pars ſpeciei, ſed tantundem habere genus ambigit nemo, cum componat ſimul cum eadem differentia ſpeciem; nec ſit ſatis, ſi dicatur genus vt partem deſignatum non pertinere per ſe ad prędicamentum, ſed reduci ad prędicata ſpecifica; at vt totum poteſtatiuum, continens quid- 15.

Ammonij ſententia.

quid

quid eſt in ſpecie actu ſimul, & potentia, prædicatum eſt completum, ex quo per ſe conficitur recta linea prædicamenti. Hoc inquam nō ſatisfacit, quia etiam differentia vt prædicatur de ſpecie, ſignificatur per modum totius actualis continentis quidquid eſt in ſpecie, alioqui non poſſet per modum partis verè prædicari de illa, ergo non minuſquam genus collocabitur in recta linea prædicamentali.

Communis, & vera ſententia differentias non per ſe collocans in recta linea, ſed ad latus prædicamenti.

NVLLVM ex interpretibus Ariſtotelis reperio, qui differentias non excludat à recta linea prædicamenti, eiſq; ſolùm ad latera eius locum concedat, vt in commentarijs huius capitis, & ſequentis inſpicere poteſt quiſquis eos conſuluerit, propterea nullum nominatim refero, nec particulares rationes ob quas vnus, vel alter eas expellit, ſed duas ſolum, in quibus omnes, vel plures ſaltē conueniunt, & quæ rem conficere videntur: prior eſt ratio partis incompleta, ob quam phyſicas partes excludendas eſſe oſtendimus, etenim differentia formaliter ſumpta ſolam partem ſpeciei importat, ſolùm gradum ſuper additum generi, per quem illud contrahit, determinat, & ad ſpeciem conſtituendam trahit, ergo ex propria conditione incompletam rationem habet, cui nulla ſedes in recta linea prædicamenti (ex ſolis entibus completis extructa) concedi poteſt: nec ſatis eſt differentiam in cōcreto deſumptam genus etiam claudere, & ideò totum quod eſt in ſpecie: nam incluſio hæc non eſt formalis, ſed materialis, & prorſus ſimilis in modo ſe habendi incluſioni concreti accidentalis, ſubiectum nō formaliter, ſed materiali quadam ratione per modum connotati claudentis, etenim rationale ſolùm importat formaliter gradum ratiocinandi ſpecificum, genericum vero animalis quaſi per modum ſubiecti, ſeu connotati, & abſq; dubio tanquā id cui forma rationalis adiacet, nam etſi verè ſit forma ſubſtantialis hominis, cùm gradu tamen generico comparata extra rationem illius eſt, vnde ex modo ſe habendi ad illum quaſi adiacens reputatur ex quo ab omnibus conceditur, non prædicari per ſe differentiam de genere, ſed quaſi per accidens, ſi non ab accidenti prædicamentali, ſaltem ab accidenti prædicabili, nam ad quintum prædicabile referuntur omnes ſimiles prædicationes, in quibus de genere prædicatur differentia, ergo cum incluſio generis per accidens ſe habeat reſpectu differentiæ, & nimis materialis ſit, nequit eius ratione cōpletum quid per ſe differentiam efficere, ſed in ratione incompleti per ſe, & formaliter permanet ſemper, & idcirco, nec rationem totius per ſe habet, ob quam in recta linea prædicamenti ſedem habere poſſit, ſed ad latus eius collocanda eſt. At genus totius potentialis conditionem habet non per accidens, ſed per ſe, potentialitate abſque dubio in ratione generis intrinſeca, & formali clauſa, & cum ratione huius poteſtatis differētias complectatur per ſe, & formaliter, ſequitur vtramque partem ſpeciei per ſe, & formaliter claudere, & ideo totum quod eſt in ſpecie, vnam actu, poteſtate alteram formaliter, & per ſe vtramque: ex quo habet, vt per ſe ſit totum, & completum quid, cui propria ſedes in recta linea prædicamenti debetur, imo & prima, cum primum, ac ſupremum prędicatum, quod caput prædicamenti eſt, ſit genus: & diſcrimen hoc inter genus, & differentiam valde hac in parte commendandum eſt, quia non ſolum veritatem ex ſuo extractam principio demonſtrat, ſed deceptionem oppoſitæ ſententiæ, & quorundam modernorum quaſi digito oſtendit, contendentium non eſſe differentias à recta linea excludendas ob rationem incompletam (quam putant reperiri in genere) ſed alias ob cauſas; cum tamen allatum diſcrimen ex formali, & vltima ratione generis, & differentiæ, hac ratione eas excludat.

Vera ſententia.

16.

Ratio poſterior.

Ratio poſterior talis eſt. Recta linea prædicamenti extruitur ex prædicatis eſſentialiter, & per ſe ordinatis ſecundum rationem ſuperiorum, & inferiorum, vt eam intuenti ſtatim patebit, ſed differentię non ſubordinantur per ſe tanquam ſuperiora, vel inferiora prædicata cum generibus, quia nec genera per ſe includunt, vt probauimus, nec eis proinde per ſe ſubijciuntur, ergo nequeunt lineam prędicamenti cum generibus per ſe efficere, nec ad eam per ſe pertinere, ſed cum ſint per ſe eorundem generum diuiſiuæ, latera quædam prædicamēti efficiunt, & propterea ad eiuſmodi prædicamenti latera ſolum pertinebunt, & ex his ſolutum eſt argumentum oppoſitæ ſententiæ.

An, & quomodo indiuidua in prædicamento ſint collocanda.

NOn defuerunt, qui indiuidua ſic à prædicamento excluderent, vt directe ſal-

tem, & per ſe in eo collocanda non eſſe cenſeant, ſed ad ſummum per quandam reductionem, vt Iauellus in ſua Logica titul. 5. capit. 1. quod viſus eſt ſentire Porphyrius cap. de ſpecie, vbi pro terminis prædicamentalis lineæ ponit ſupremum genus, & atomam ſpeciem, ita vt ſicut vltra illud non licet aſcendere, ita infra iſtam deſcendere non liceat: cui addit talem deſcenſum ad indiuidua prohibuiſſe Platonem ob infinitam eorum multitudinem, atque etiam quia indiuidua ad ſcientiam non pertinent, ergo neque ad ordinationem prædicamentalem, ad demonſtrationem, & ſcientiam ordinatam, & Ariſtoteles capit. 1. antepredicamentorum vniuoca definit intendens talia eſſe oportere, quæ in prædicamentis collocanda ſunt, at indiuiduum vniuocum non eſt, cum nec nomen commune habeat, nec ratio ſubſtantiæ nomini accommodata ſit eadē in multis, ergo indiuiduum ex mente Ariſtotelis non pertinet per ſe ad prædicamentum.

17 Nihilominus antiquiores, ac moderni interpretes, vt bene adnotant Fonſeca 5. Metaphyſic. cap. 7. quæſtion. 7. ſectione 2 & quæ. 8 ſectione 3. & Pater Franciſcus Suarez, indiuiduum tanquam baſim, & fundamentum totius ordinationis prædicamentalis in recta linea collocandum cenſent, & merito, quia ens completum eſt, in ſe claudens vniuerſa prædicata à ſupremo genere vſque ad atomā ſpeciem, in quo ſubſiſtunt, & quaſi ſuſtentantur omnia, ergo nihil ei deficere exiſtimandum eſt, vt propria ei ſedes, & quaſi fundamētalis in recta linea prædicamenti debeatur. Secundo, quia indiuiduum directe, quidditatiue, & per ſe ſubijcitur ſpeciebus, & generibus prędicamenti, quæ de eo etiam per ſe prædicantur, quod vt Ariſtotelis ſe ita ſentire oſtenderet, ſtatim ac de prædicamento ſubſtantiæ agere cœpit, primam ſubſtantiam tanquā totius fundamentum deſcripſit, atque ex profeſſo explicuit, prima autem ſubſtantia indiuiduum eſt, ergo directè, & per ſe ad prædicamentum pertinet, ex quibus intelligitur cum eiſdem generibus, & ſpeciebus eſſe per ſe ordinabile.

Nec Porphyrius cogitauit illud excludere, ſed extrema prædicamenti poſuit ſupremum genus, & infimam ſpeciem ex prædicatis eſſentialibus, præſupponens indiuiduum eſſe vltimum extremum ſimpliciter verſus partem inferiorem prædicamenti. Ariſtoteles etiam vniuoca definit, vt intelligamus talia eſſe debere quæcumque prædicata vniuerſalia ad prædicamentum per ſe expectantia: indiuiduum vero non pertinere ad prædicamenti lineam, vt prædicatum, ſed potius vt primum ſubiectum, & fundamentum, cui inniūtur cūcta prædicata, ex quibus extruenda eſt.

De entitatibus tandem infinitis, an, & quo modo ad prædicamēta ſpectent, hoc verbo res abſoluenda eſt. Nam vel infinitum eſt ſecundū eſſentiam, vt Deus, vel finitum ſecundum eſſentiam, infinitum vero ſecundum aliquam rationem accidentalem extenſionis, aut intenſionis, 18. quæ in quantitate, & qualitate excogitantur, & forſan in quibuſdam horum prædicamentorum rebus erunt poſſibiles per potentiam Dei abſolutam: & quidem de infinito ſecundum eſſentiam oſtendetur non pertinere ad prædicamenta capite ſequēti, de cæteris vero in categoria quantitatis, quod vere in prædicamentis collocarentur, ſi per poſſibile, vel impoſſibile in natura rerum conſiſterent.

QVAESTIO SECVNDA.

An prædicamenta ſub nominibus abſtractis, vel concretis conſtituenda ſint?

Status controuerſiæ oſtenditur.

1. DE concretis, & abſtractis ſubſtantiarum dubitat nemo, vtrum hæc, vel illa ſint per ſe in prædicamento collocanda, cum notum ſit abſtracta per modum partis deſignari, vt humanitas, animalitas, &c. atque adeò per modum cuiuſdam incompleti minimè ad prædicamentum per ſe pertinentis, 2 ſiquidem entia complēta eſſe oportet, ex quibus prædicamenta conſtituuntur, vt quæſtione prima ſtatutum eſt, ſola igitur concreta ſubſtantiarum, vt homo, & animal completam naturam continent, & propterea eis dumtaxat conuenit ratio generis, atque ſpeciei, ex quorum ordinatione recta linea prædicamenti coaleſcit, itaque per ſe hæc, reductiuè abſtracta in prædicamento collocantur, ad prædicamenta igitur accidentium reuocatur controuerſia, cuius ſtatus eſt, an ex concretis, vel abſtractis eorum conficiantur, hoc eſt.

An

An album, vel albedo, calor vel calidum
per ſe ad prædicamentum qualitatis ſpectet? pa
riterque de reliquis accidentibus aliorum ge-
nerum, & inprimis Ariſt. vtriq; parti fauere vi
Ariſt. vtri-que parti fauet. detur: nam 3. lib. top cap. 1 loco 4. concreta vi-
detur à prædicamento excludere hiſce verbis:
Eſt autem ſimpliciter quidem melius, ac eligibilius
quod ſecundum meliorem diſciplinam, alicui autẽ,
quod ſecundum propriam, deinde, quod id ipſum,
3 *quod eſt eo quod non in genere eſt, vt iuſtitia iuſto,*
nam illa quidem in genere bono, hæc autem nõ, &c.
Idem eſt autem rem eſſe in genere, & in præ-
dicamento, ergo idem erit à genere excludere
concretum iuſtitiæ, quod eſt iuſtum, & à præ-
dicamento: ex oppoſito vero 7. Metap. text. 3.
dubitans an accidentia in concreto ſignificata
vel in abſtracto ſint entia: reſpondet in concre
4. to quidem eſſe, minime in abſtracto, cuius ra-
tionem reddit, quia accidẽtia nõ ſunt entia, ni-
ſi vt inhærent ſubſtãtiæ, cuius aliquid ſũt, ſed
in concreto ſignificãtur per modũ inhærentis,
in abſtracto verò, quaſi per ſe ſint, ergo hoc
modo ſignificata vere non ſunt entia verba A-
riſt. ſic ſe habent. *Nihil enim horum eſt per ſe na-*
tura aptum, neque poſſibile à ſubſtantia ſeparari, ſed
magis, ſi quidem ambulans entium aliquid, & ſe-
dens, & ſanum, hæc autem magis entia apparent,
quoniam ſubiectum in eis determinatum eſt, &c.
ſic igitur abſtracta non ſunt entia, neq; in præ-
dicamento collocabuntur, ſed ſolum concreta

Sententia Caietani proponitur, & excluditur.

Caiet. ſententia. VTriſque teſtimonijs Ariſt. conſentanea
videtur ſententia Caietani, opuſculo de
ente, & eſſentia cap 7 diſtinguentis præ
dicamenta in Logica, & Metaphyſica, aſſeren-
tiſque in prædicamentis metaphyſicis concre-
ta accidentium per ſe collocari, in logicis ve-
ro abſtracta potius, quæ præcipue ſubſtant in-
tentionibus generis, & ſpeciei, & in quibus
5. prædicamentis potius exercentur: ordinan-
tur namque prædicamenta logica ad ſecundas
intentiones, & prædicationum exercitium.

Hæc tamen ſententia à cunctis reijcitur hoc
loco, & merito, quia prædicamenta logica, &
metaphyſica, eadem prorſus ſunt, ex eiſdem i-
gitur prædicatis, & eodem modo conceptis cõ
ſtituuntur, quia conſtitutio non variatur, li-
cet finis, in quem conſideratio Metaphyſica,
& Logica ordinatur, diuerſus ſit, ergo ſi concre
ta, vel abſtracta in metaphyſica ponuntur, pa-
riter in logica, atque è conuerſo, teſtimonia ve
ro allata non compellunt hanc diuerſitatem
logici, & metaphyſici prædicamenti abſque
fundamento rationis excogitare.

Secunda opinio, ſola concreta in prædicamentis accidentium collocans.

HAC igitur excluſa ſententia, quod ab- II. Sentent.
ſtracta accidentium nullo modo po-
nantur in prædicamentis, ſed ſola con-
creta, tenuerunt Niphus 5. Metaph. qu 7. & 3.
Toletus quæſtione 2 poſt prædicamentorum, 6.
quos ſequuti ſunt recentiores nonnulli, id in
primis oſtendentes ex Ariſtotel. capit. præ-
ſenti, vbi prædicamenta in concreto enume-
rauit in tranſlatione Boetij, quamquam ea in
abſtracto Argyropolus tranſtulerit, & cap. de
quantitate ſupremum genus in concreto po-
ſuit apud Argyropolum, quamquam illud in
abſtracto expreſſerit Boetius, ſed concretum
magis videtur græco originali conſonum, & 1. Probatur vtraq; pars.
lib. top. ca 7. iterum decem genera in concre-
to enumerauit iuxta vtramque tranſlationem
4. demum lib. topic. cap. 1. loco 4. cum dixiſ-
ſet in eadem linea prædicamenti debere eſſe
genus, & ſpeciem, exemplum deſignat in albo, 7
quod ſub quali eſſe affirmat, tanquam ſub
genere ſupremo. Sed probant deinde ratione
vtrumque: primum quidem, quod abſtracta
accidentium non ponantur in prædicamento
per ſe, deinde quod per ſe ponantur concreta,
& ratio primi eſt, quia perfectior eſt natura
ſubſtantialis, quam accidentalis, ſed abſtracta
illius vt humanitas, & animalitas non collo-
cantur per ſe in prædicamento, quia ſignifi-
cant naturas per modum incompleti, hoc eſt
non completas per ſubſiſtentiam, ergo nec col
locabuntur abſtracta accidentium, cum ſigni-
ficent naturas non completas per actualem in- 8.
hærentiã ſe habentem ad illas, ſicut ſubſiſtẽtia
ad ſubſtantiales, quod vero concreta ponan-
tur, probant: quia ſi excludenda forent, maxi-
mè quia ſunt entia per accidens, vt pote ex
ſubiecto, & forma accidentali, quæ ſunt res
diuerſorum predicamentorum compoſita, ſed
hoc non eſt verum, quia ex potentia, & actu
fit per ſe vnum, vt docet Ariſto. 2. lib. de Ani
ma text. 2. ſed in compoſitione concreti acci-
dentalis ſubiectum ſe habet vt potentia, acci-
den-

dentalis forma vt actus, ergo id quod ex reali
9 vtriuſq; coniunctione coaleſcit, erit per ſe vnũ
vt album ex corpore vt potentia, & albedine
vt actu.

Secundò, in concretis accidentalibus ſunt
Probat. II. genera, & ſpecies, ergo ex eis confici poterit re
cta linea prædicamentalis: probatur antece-
dens, quia hæc eſt prædicatio generis, album
eſt coloratum, ſicque de cæteris concretis in a-
petto eſt, cum ad aliud prædicabile pertinere
repugnet, ergo vera in his ſunt genera, atque
ſpecies, ex quibus prædicamentum per ſe con
ficitur, ad quod proinde per ſe pertinebunt.
Probari demum poteſt hæc ſententia, quia no-
Vltim. uem prædicamenta accidentium conſtituun-
tur, ac diſtinguuntur per diuerſos modos in-
hærendi, & prædicandi ſola concreta ſignifi-
cant, non abſtracta, cum per illa ſignificentur
formæ accidentales vt inhærentes ſubſtantiæ,
per hæc verò non vt inhærentes, ſed vt per ſe
ſtantes ad modum ſubſtantiarum, ergo non
hæ, ſed illa diſponuntur per ſe in prædicamen
tis.

Tertia ſententia concreta prorſus à prædicamento relegat, & ex ſolis abſtractis confici, ſtatuit.

III. Sent. Sola nihilominus accidentium abſtracta
in prædicamentis collocant grauiſſimi in-
terpretes Ariſt. & in primis Diu. Thom.
opuſc. 42. cap. 19. & opuſculo de ente, & eſſen-
tia, cap. 7. prope finem, Scotus quæſt. vniuerſa-
lium 5 & quæſt. 11. prædicamentorum, & vtro-
que antiquior Auicen. lib. 3 ſuæ Metap. cap. 3.
Iauellus 5 Metaphy. quæſt. 16 Magiſt. Sotus ca.
de quantitate quæſt. 1. Paulus Venetus 4. cap.
antepraedicamentorum. Villalpandeus cap.
11. de genere qu. 4. Oña cap. 4. antepraedicamen
torum qu. 3 art. 4. in eandem ſententiam no
uiſſime inclinat P. Fonſeca 5. Metaph. cap. 7.
quæſt. 5. ſect. quoque 5. qui etiam ſi concreta
per ſe in prædicamentis collocat, ſed abſtracta
præcipue.

Pobatur I. Hanc partem confirmant magni ponderis
argumenta, nam concreta accidentium, vt al-
12 bum, & muſicum ſunt entia per accidens, vt
hic e verbis teſtatur Ariſt. 7 Metaph text. 25.
Quod autem ſecundum accidens dicitur, vt muſicũ, aut album propterea quod duplex ſignificat, non eſt verum dicere quòd quid erat eſſe, & ipſum, &c.
Quibus eſſicacem ſimul reddit rationem,
nempe quia cum ſignificant res diuerſorum
prædicamentorum, non ſunt vnius quiddita-
tis, vel eſſentiæ, & idcirco vnum per ſe haud
quaquam efficiunt, quod ſi ita ſe res habet, fa-
cile conuincitur ad prædicamentum non per-
tinere, quod ex entibus per ſe coaleſcit: cui ac-
cedit, quod ſi non ſunt vnius quidditatis, vel
eſſentiæ, vt vult Ariſt. ergo non poſſunt habe-
re rationem vnius generis, vel ſpeciei, nec pro-
inde in recta linea prædicamenti conſtitui. I- 13.
dem etiam Ariſt 3 lib. Topicorum cap 1. loco
3 & 4. docet. *Iuſtitiam eſſe in genere non iuſtum*,
& lib. 2. capit. 2. loco 1. videtur dicere coloratũ
non eſſe genus albi, atq; adeò plane ſentire in
concretis accidentium non eſſe per ſe genera,
& ſpecies, neque ex eis prædicamenta confici,
ſed ex abſtractis. Quod ſecundo videtur con- Probatur II
uinci, nam prędicationes generis de ſpeciebus
non ſolum veras, ſed proprias admittunt om-
nes, vt dum colorem prædicamus de albedine,
aut quantitatem de linea, pro certo igitur du-
cunt in eiſdem verè, & propriè eſſe genera, &
ſpecies, atque adeò per ſe prædicamenta con-
ficere.

Tertium argumentum ſumitur ex diſcri- Probat. III.
mine inter concreta, & abſtracta eorundem ac
cidentium, nam ab illis non videtur poſſe ex-
cludi ſubiectum, quod cum ſit ſubſtantia, res
eſt alterius prædicamenti, ab albedine, aut for-
ma quacumque accidentali ſignificata eodem 14
nomine, ergo neceſſe eſt ſignificatum concre-
ti permixtum eſſe ex rebus diuerſorum prædi-
camentorum, & proinde ad vnum, idemque
ſpectare minime poſſe, & abſtractum ſolam na
turam accidẽtalem, quaſi impermixtam ſigni-
ficat, & ideò quaſi puram, ac ſimplicem, hoc
eſt à compoſitione cum re alterius prædica-
menti liberam, in qua cum ſit verum genus, ve
raque ſpecies, vnum determinatum prædica-
mentum conſtituere valet, quod ex conſe-
quentis ex ſolis abſtractis, & non ex concretis
conſtituitur.

Ratio concreti, & abſtracti expenduntur, & quo nam modo ex vtraque prædicamentum cõſtituendum ſit, declaratur.

Deciſio huius controuerſiæ explicatio- Deciditur
nem poſtulat concreti, & abſtracti, & vt quæſtio.
ab illo exordium ſumamus, ad notandũ 15.
eſt, quod quemadmodum natura ſubſtantia-
lis propria exiſtentia, atque ſubſiſtentia com-
pletur, ac perficitur, ſic ſuo modo natura acci-
den-

dentalis, habet quidem humana natura exiſtē-
tiam, per quam eſt extra cauſas, & vltra hanc
habet ſubſiſtentiam, per quam vltimo termi-
natur, & in ſuppoſito conſtituitur, ſuppo-
ſitum vero propriè concretum eſt, aut ſingu-
16 lare, vt Petrus, vel Paulus, aut commune, vt
homo, quia naturam completam, atque per-
fectam in ſuo genere, ac prædicamento im-
portat, exiſtentia verò, & ſubſiſtentia, per quas
in concreto conſtituitur natura, actus quidem
ſunt, & modi ſubſtantiales eius, primus ille,
ab eadem natura non diſtinctus, niſi ſola ra-
tione, vltimus vero ſubſiſtentia, quæ ex na-
tura rei ab ea diſtincta cenſetur, & vtrumque
actum ſiue modum habet forma accidentalis

Per ſuo modo idem dicitur de accidenti, ac de ſubſtantia.

quanquam imperfectum. Habet in primis
imperfectam exiſtentiam ſola ratione diſtin-
ctam, per quam dicatur eſſe extra cauſas, ha-
bet etiam actualem inhærentiam correſpon-
dentem ſubſiſtentiæ ſubſtantiali, per quam in
ſuo eſſe accidentali completur, & vtroque actu
completa in concreto conſtituitur, itaque ſi-
cut concretum ſubſtantiæ fit ex natura, & ſub-
ſiſtentia, pari ratione concretum accidentis
fit ex natura accidentali completa per propri-
um modum actualis inhærentiæ, & ſicut con-
cretum illud, eſt per ſe vnum, ſic etiam con-
cretum hoc per ſe vnum eſt, cum importet ſo-
lam naturam ſuo proprio, atque vltimo ter-
mino completam, quanquam imperfectum,
ob imperfectum modum accidentis, & rurſus,
17 cum vltimus terminus per quem completur
non ſit ſubſiſtentia, ſed modus imperfectus
actualis inhærentiæ in ſubiecto, non valentis
conſtituere naturam per ſe, & independenter
ab alio exiſtentem, ſed vere in alio inhæren-
tem, eiuſque adminiculo ſuſtentatam, con-
cretum per ſe accidentale ſubiectum extrinſe-
cè connotat, in quo natura accidentalis per
proprium modum completa inhæret, ac na-
turaliter ſuſtentatur: extrinſecè ſubiectum cō-
notare aſſero, quia ſubiectum non ſolum ex-
tra eſſentiam eius eſt, ſed etiam extra propri-
um modum, quo completur, & in concreto
conſtituitur, neceſſario tamen, quia adhuc ita
completa ſuſtentari nequit, niſi in eo inhære-
at, vnde connotare ſubiectum non eſt aliud,
quam ſimul denotare, quod ei quaſi affixa ſit
natura accidentalis completa, quam per ſe,
& adæquatè ſignificat concretum accidentale
ex quo ſatis clare intelligitur concretum per ſe
accidentale non ſignificare ſubiectum, ſed
adæquatum eius ſignificatum eſſe naturam
proprio modo terminatam, ſimul tamen de-
notare ſubiectum, cum ſignificetur, tanquam
ei affixa per inhærentiam, à quo (vt ſic loqui
liceat) quaſi extrinſecè terminatur, concre-
tum autem accidentis ſic explicatum voca-
mus per ſe, quia alio modo accipi poteſt, vt
ſignificat quippiam compoſitum ex forma ac-
cidentali, & ſubiecto, cui actu inhæret, quam

Quomodo concretum accidentale denotet ſubiectum.

compoſitionem ſubiectum ingreditur tan-
quam vera pars materialis per potentiam ſeu 18
capacitatem receptiuam eius, accidens, verò,
tanquam forma, & actus. Cæterum, quia ſub-
iectum & forma accidentalis diuerſi generis,
ac prædicamenti ſunt, nequit ex vtroque tan
quam componenti vnum per ſe coaleſcere,
ſed plane per accidens. Concretum etiam

Quomodo ſit ens per ſe.

hoc modo ſumptum differt à concreto acce-
pto primo modo, quia compoſitio illius ex ſo-
la natura, & modo, quo vltimo termina-
tur, atque completur fit, ſubiectum vero non
ingreditur compoſitionem, ſed extra illam eſt,
tanquam id cui inhæret completa natura per
ſe conſtituens concretum, at concretum po-

Ex ſubiecto & forma accidentali non fit vnū per ſe.

ſteriori modo conſideratum non ex ſola na- 19
tura componitur, ſed ex ſubiecto. Quod pro-
pterea compoſitionem per ſe ingreditur, tan-
quam altera pars componens, & hinc eſt,
quod concretum hoc modo ſumptum non cō-
notat ſubiectum, ſed per ſe ſignificat, ſum-
ptum vero illo modo non ſignificat, ſed con-
notat, hinc eſt etiam, quod concretum ſum-
ptum modo priori non componitur ex rebus
diuerſorum prædicamentorum, ſed vnius tā- 20
tum, nempe ex natura accidentali pertinente
ad prædicamentum accidentis, & ex modo e-
am terminante, atque complente, ſumptum
vero modo poſteriori ex rebus diuerſorum
prædicamentorum componitur, nempe ex
ſubiecto, quod eſt ſubſtantia, & ex natura ac-
cidentali. Hinc denique fit, vt illo modo ſum-
ptum dicatur concretum per ſe, quia per ſe
vnum eſt, hoc autem modo non niſi concre- 21
tum per accidens, quia non niſi vnum per ac-
cidens eſt.

Infertur vltimo.

Circa naturam vero abſtractorum acciden-
tium aliud obſeruare oportet, nempe, quod
formam accidentalem abſtractam à ſubiecto
importet abſtractione phyſica, & non natu-
ram abſtractam à genere, aut ſpecie abſtractio-
ne metaphyſica: quo fit, vt licet forma acci-
dentalis nomine abſtracto ſignificata vere in-
hæreat ſubiecto, non tamen ſignificetur per

Obſerua circa abſtracta accidentium.

22. modum inhærentis, ſed quaſi per ſe ſtantis ad
ſimilitudinem ſubſtantiarum à materia ſepa-
ratatum,quæ quidem licet materia careant,&
ex ea non componantur,completæ tamen ſub
ſtantiæ ſunt,vt Angeli,ad quorum ſimilitudi-
nem ſignificatur natura accidentalis nomine
abſtracto, licet in ſe ſit imperfecta,ac ſubiecto
inhærens: quare ex modo ſignificandi com-
pleta natura eſt,in qua per ſe, & proprie repe-
riuntur genera,& ſpecies, quamuis in abſtra-
ctis ſubſtantiarum, quia Metaphyſice abſtra-
huntur à generibus, & ſpeciebus,& per modũ
incompleti ſignificantur,genera,& ſpecies nõ
ſunt,ſed earum dumtaxat principia.

Quid ſit reſpondendum ad Quæſtionem.

EX his iam patet quid ſit reſpondendum
23 ad propoſitam controuerſiam, quàm his
tribus aſſertionibus abſoluimus. Prima:
concretum accidentale ex ſola accidentali for-
ma completa per proprium modum actualis
inhærentiæ conſtans,& ſubiectum non ſigni-
I. Aſſertio ficans, ſed ſolum connotans, per ſe conſtitui-
tur in prædicamento, vt album, coloratum,
& ſimilia: probatur hæc ex adnotata doctri-
na,quia ex duobus per ſe concurrentibus per
Probatur. modum potentiæ, & actus componitur, nem-
pe ex natura accidentali, & actuali inhærentia
24. in ſubiecto, eam vltimo, atque intrinſecè ter-
minante,& complete, nam ſubiectum extrin-
ſecè ſe habet ad hanc compoſitionem, ergo eſt
vnum per ſe, & ex conſequenti pertinet ad prę
dicamentum.

Secunda aſſertio, concretum per accidens
pro compoſito ex natura accidentali, & ſubie-
cto non collocatur per ſe in prædicamentis,
II. Aſſertio probatur hac potiſſimum ratione,quia in præ-
dicamentis ſolum diſponuntur entia per ſe,
25 qualia eſſe omnino oportet, vt genera ſint,&
ſpecies,at concretum hoc modo ſumptum nõ
Probatur. eſt per ſe vnum,ſed per accidens, ergo non col
locatur per ſe in prædicamento, euidens eſt
argumentum cum maiori præmiſſa:quare ſo-
lum eſt probanda minor, quam biſce in pri-
mis verbis profitetur Ariſtotel. 7. Metaphy.
capit. 5 textu 21. *Quod autem ſecundum accidens
dicatur, vt muſicum, aut album, propterea quod
duplex ſignificat,non eſt verum dicere, quod idem
ſit, quod quid erat eſſe, & ipſum,* quibus non ſo-
lum vnum per accidens eſſe docet,ſed rationẽ
eius reddit, quia cum multa ſignificet diuer-
ſorum prædicamentorum, non habet vnam
quidditatem, neque vna poteſt definitione 26.
explicari, nam vna definitio, & vna quiddi-
tas ex vno genere, & vna differentia conſtat,
ſed tale concretum non eſt vnius generis, ſed
diuerſorum,ſubſtantię quidem ex parte ſubie-
cti,& accidentis ex parte formę,ergo neque v-
nam quidditatem, neque vnam definitionem
habere poteſt,quare neque vnum genus, & v-
nam differentiam, vt in vno prædicamento
collocetur: neque expoſitionem aliquam ad-
mittere poſſunt verba Ariſt. ex duabus, quas 27
oppoſitæ ſententiæ patroni afferunt, dicen-
tes primo loqui Ariſtot. de ente per accidens,
quod ex multorum congregatione ſine ordi-
ne reſultat, vt de cumulo,vel aceruo, quod pa- I. Solutio circa Ariſt.
tet eſſe falſum,cum exempla in albo, & muſi-
co proferat, quæ non fiunt ex multis ſine or-
dine concurrentibus,imo neque ex multis ſo-
lum ordinatis vna,ac reali vnione coniunctis,
nempe corpore,& albedine, muſica, & homi-
ne. Quod cernentes alij aſſerunt de his plane
loqui, non tamen velle eos excludere ab en-
tibus per ſe abſolutè, ſed ſolum comparatio- II. Solutio
ne ſubſtantiæ,quaſi dicat non habere tantam
vnitatem, quantam illud,quod ex materia, &
forma ſubſtantialibus fit, & ideò poſſe compa
ratione eiuſdem vocari vnum per accidens,
nihilominus eſſe in ſuo genere vnum per ſe,
hanc tamen ſolutionem excludit plane ratio
ab Ariſt. allata, qua probat non eſſe per ſe v- 28.
num,quia multa diuerſi generis,ex quibus cõ-
ponitur,ſignificat, & idcirco non habet vnam
quidditatem, nec definitionem, vnde infer-
tur neceſſario non eſſe vnum per ſe in aliquo
genere, nec poſſe in prædicamento vllo col-
locari.

Sed probatur iam eadem minor ratione, Probatur min. ratio.
primo, quia ex quibuſcumque componẽtibus I.
reſultat totum, quod eſt tertium quid, re, vel
ſaltem ratione ab vtroque diſtinctum, ergo ex
vnione reali accidentis cum ſubiecto reſulta-
bit tertium quid ab vtroque diſtinctum, ſal-
tem ratione, de hoc igitur tertio contẽdimus,
an ſit per ſe vnum, vel per accidens: & quod
non ſit per ſe vnum ita probo, quia ſi per ſe
vnum eſt, aut eſt pura ſubſtantia, vel purum
accidens, vel mixtum ex ſubſtantia, & acci-
denti, non pura ſubſtantia, cum includat na-
turam accidentalem: non purum accidens, cũ
includat ſubiectum tanquam intrinſecum cõ-
ponens, quod eſt ſubſtantia, erit ergo mixtum 29.
ex ſubſtantia, & accidenti, ad diuerſaque præ-
dica-

dicamenta ſpectabit, quare nec habebit vnum genus, nec vnam differentiam, neq; erit vna ſpecies ex vtroq; compoſita, neq; ad vnum aliquod prædicamentum pertinebit.

Secundo. Quidquid aduenit enti iam in actu completo conſtituto, aduenit ei per accidens, & propterea ex coniunctione cum eo nequit vnum per ſe, ſed per accidens conſtitue-
Prob. 2. re, ſed accidens aduenit ſubiecto iam completo, in proprio genere ſubſtantiæ, ergo ex coniunctione cum eo efficietur vnum per acci-
30 dens, imo & ſubiectum eſt extra rationem accidentis præſupponens naturam eius completam, quam adhuc intrinſece non terminat: ergo omni ex parte coniunguntur per accidens. At dices vtrumque aduenire alteri iam completo in proprio genere, nihilominus ſubiectũ adhuc eſſe in potentia ad recipiendam formã accidentalem, & hanc ad ipſum tanquam actum ordinari, & ideo fieri ex coniunctione vtriuſque vnum per ſe, ſicut in quibuſcumque alijs ex potentia, & actu. Hoc tamen non remittit vim argumenti, quin potius oſtendit planè deceptionem modernorum, qui oppoſitam ſententiam ſequuntur, huic præcipuè fundamento innixi, quod fallax eſſe oſtendi-
31. tur: quia licet ſubiectũ ſit in potentia ad recipiendum formam accidentalem, hæc tamen potentia accidentalis eſt, vt oſtendit euidenter actus accidentalis, ad quem ordinatur, & probat ratio, cum ſit ad conſtituendum aliquid extra propriũ genus, & prædicamentum, non ergo reſpicit, per ſe actum accidentalem, ſed per accidens: probatur euidenter conſecutio, quia ſicut accidens non prædicatur per ſe de ſubiecto ſic non per ſe ab eo reſpicitur, imo nec ipſum ſecundum actualem inhærentiam per ſe reſpicit accidens, nequeunt ergo per ſe coniungi, ſed per accidens, atq; adeò, nec vnum per ſe, ſed per accidens conſtituere.

Aſſertio poſtrema.

NOn ſolum concretum per ſe ſumptum collocatur per ſe in prædicamento, ſed
III. aſſert. etiam abſtractum accidentium, vt albedo, color, & ſimilia. Probatur hoc ex varijs locis Ariſtotelicæ doctrinæ, in quibus in abſtracto enumerat prædicamenta, præſertim in prædicamento qualitatis, vbi qualitatem tanquam ſupremum genus definit dicens: *Qualitas eſt, qua quales eſſe dicimur*, probatur præte-
32. rea rationibus ſecundæ opinionis iam fere in ſchola communis: quibus hanc adijcimus, quia licet natura accidentalis non ſit omnino completa ſub ratione accidentis, niſi actu in- Probatur
hæreat ſubiecto, cum per modum actualis in- rationibus.
hærentiæ vltimo terminetur, atque compleatur, & nomine abſtracto non ſignificetur vt actu inhærens, ſi tamen modum ſignificãdi reſpiciamus, vt præcipue in hac materia reſpici debet, eo ipſo, quod nõ ſignificatur per modũ inhærẽtis, ſed per ſe ſtãtis, habet modum ſubſtantiæ completæ, qui modus per ſe eſt prædicamentalis, quare per ſe collocatur in prædicamento.

Has tres aſſertiones, quibus propriã ſententiam explicui, reperi apud Doctorẽ Frãciſcum
Suarez tom. 1. ſuæ Metaph. diſputat. 4. ſect. 3. 33
num. 13. & diſputat. 16. ſect. 1. num. 12. & tom. 2. diſput. 39. ſection. 1. num. 10.

Diluuntur argumenta oppoſitæ ſententiæ.

EX quibus conſtat in primis ſenſus, quem Ariſtot. tenuit in illis locis, quos oppoſita ſententia pro ſe attulit, in quibus prædicamenta in concreto poſuit, cõcretum per ſe accipiens iuxta primam aſſertionem noſtrã,
quod ſicut eſt per ſe vnum, ſic per ſe ad præ- Ad teſtim.
dicamentum pertinet: conſtat etiam ſenſus, Ariſto.
quem tenuit alijs locis, in quibus eadem ſub nominibus abſtractis recenſuit, quia abſtracta quoque per ſe collocantur in prædicamentis propter modum, quo natura accidentalis ſignificatur, qui licet minus ſit naturalis, longè tamen perfectior, ac propterea per ſe prædicamentalis, quãquam natura ſubſtantialis nomine abſtracto ſignificata non per ſe ponatur in
prædicamento, ſed ſolum vt principium con- 34
creti, quod diſcrimen conſtituit diuerſus modus abſtractionis phyſicæ, ac Metaphyſicæ copioſe à nobis expoſitus.

Ex quo ſoluitur primum argumentum op-
poſitæ ſentẽtiæ, cui damus libenter duo, quæ Ad I. argu.
aſſumit: primum, perfectiorem eſſe naturam ſubſtantialem in abſtracto ſignificatam, & nõ per ſe poni in prædicamento, quia nõ ſignifi-
catur modo completo, ſed vt principium ge- 35
neris, vel ſpeciei, negamus tamen eandem eſſe rationem de natura accidentali in abſtracto ſignificata, quia cũ nõ ſignificetur vt abſtracta Metaphyſica abſtractione à genere, aut ſpecie, ſed Phyſica, tãquam forma à ſubiecto, ſignificatur planè tãquam per ſe ſubſiſtens, atque adeò tanquam completa, & prædicamentalis, vnde quo perfectior eſt ſecundum ſe natura ſubſtãtialis nomine abſtracto ſignificata, eo eſt imperfe-

perfectior ex modo, quo ſignificatur.

Ad II. Secundo argumento damus etiam concre-
36. tum, vt ex forma, & ſubiecto compoſitum, pro pterea à prædicamento excludi, quia eſt vnum per accidens, & dum dicitur ex potentia, & actu vnum per ſe effici, diſtinguendum eſt, nam ſi potentia, & actus ſint per ſe ordinata, efficiunt quidem vnum per ſe, vt conſtat de potẽtia, & actu ſubſtantialibus, quales ſunt materia & forma, corpus, & anima, ſi vero nõ ſint per ſe ordinata, vt potentia ſubiecti ad formam accidentalem, & forma eadem, non efficiunt per ſe vnum, ſed per accidens, ſicut per-
Ariſt. ſchol. accidens ordinantur. Ariſt. vero de potentia, & actu ſubſtantialibus, ac per ſe ordinatis loquebatur, non de accidentalibus, vt oſtẽdit inſtitutum illius capitis, quod non erat aliud, ac
37 probare, quod ex corpore, & anima vnum per ſe fiat, conſtat autem hæc ſe habere tanquam actum, & potentiam ſubſtantialem, ac per ſe ordinatam.

Ad vltimũ reſp. Extremum argumentum haud difficile ſoluitur: nam ſi concreta accidentalia accipiantur, vt ex compoſitione accidentis cum ſubiecto reſultant, negandum eſt in eis eſſe genera, & ſpecies, licet nomine tenus eſſe appareant, quia cum ſint entia per accidẽs, neque genera nec ſpecies veras cõſtituunt, & certè ſi eodem modo accipiantur album, & coloratum, dum hoc enunciatur de illo, non eſt vera prædicatio generis, licet talis appareat, quia entia per-accidens intentiones generis & ſpeciei non fundant, ſi vero concreta eadem accipiantur per ſe, hoc eſt, vt ſubiectum nõ ſignificant, ſed extrinſecè connotant, genera ſunt, & ſpecies, ex quibus per ſe efficitur prædicamentum, atque etiam ex abſtractis: ex illis quidem connaturalius, ex his vero purius, quia naturam accidentalis ſignificãt omnino à permixtione ſub iecti deputatam.

Obiectio. Etſi tandem quis oppoſuerit per actiones phyſicas non fieri per ſe abſtracta imo nec cõcreta, niſi vt ſignificant ſubiectum, quare hæc tantũ videtur per ſe accidẽtia, quia actio ad v-
38 nũ per ſe tendit: reſpõdetur per actionem ſolũ intendere naturam imprimere formam accidentalem ſubiecto, circa quod operatur, quod
Solutio. vero vnum per ſe, vel per accidẽs ex tali coniũctione efficiatur, non curat, quare nec ex actione deſumi poteſt argumentum ad probandum vnum per ſe effici ex phyſica coniunctione formæ accidentalis cum ſubiecto, ſed nec ad probandum, quod abſtractum non ſit per ſe vnum, quod abſq; dubio magis ex modo ſignificandi, quam ex productione iudicandum eſt, 39
alio namque, ac diuerſo modo ſignificatur natura, ac per actionem phyſicam producitur.

QVAESTIO TERTIA.

An neceſſe ſit prædicamenta ſeparari reali diſtinctione, vel ſufficiat formali, aut rationis.

Variæ ſententiæ referuntur.

VArius modus loquendi de diſtinctione prædicamentorum rem fecit non ſolũ ambiguam, ſed valdè confuſam: quidam enim prædicamenta ſe ipſis primo ſeparata eſſe aiunt, vel per diuerſos modos eſſendi quod idem eſt, vt Iauellus 5. Metaphyſ. quæſt. 16.

Alij diuerſis modis non eſſendi, ſed prædicandi: & quoniam modus prædicandi pendet ab intellectu, etiam per diuerſos modos intelligendi, vt Paulus Sonzi.5. Metaphyſic. quæſt. 13. & vterque modus loquendi occaſionem accepit ex Ariſtot. & Diu. Thom. qui diuerſis ſuæ doctrinæ locis eis vtuntur, Ariſtoteles quidem. 8. lib. Metaph. text. 16. ſe ipſis, & non alio eſſe diuerſa profitetur, at. 5. Metaphyſ. text. 18. diuerſis modis eſſendi, diuerſiſque prædicationum figuris: & Diu. Thom. in commentarijs huius loci, & 3 lib. Phyſi. lect. 5. vtroque modo prædicamenta ſeparat, & eſſendi, & prædicandi: vnde, & ſufficientiam prædicamentorum accidentium accipit, vt quæſtione ſequenti videbimus, ex diuerſis modis, quo 41
inhærent ſubſtantiæ, de eaque enunciantur: ſed in ratione ipſa maximum habuere fundamentum hi modi loquendi, nam prædicamenta ſunt ſuprema genera, ergo nihil habent ſuperius, in quo vniuocè communicare poſſint, ſed in vniuerſaliſſimo dumtaxat conceptu entis analogo, qua propter neque aliquo diſtinguuntur, vel ſeparantur, ſed ſe ipſis, cum ſeparatio ab aliquo ſit ſuperiori conuenientia vniuoca: ſeparantur homo, & leo proprijs differentijs ab ea, quam habent conuenientiam genericam in natura animalis, ſed iam quod aliquo ſeparata ſint, vel diſtincta prædicamenta, non

ta, non alio profectò, quam modo eſſendi, prædicandi, & intelligendi: diuiditur enim vniuerſaliſſimum ens in eiuſmodi decem genera, tanquam in diuerſos modos entitatis & rurſus nouem genera accidentium, cum aliquid ſint ſubſtantiæ, cui inſunt, ex diuerſis inhærendi modis cenſentur diuerſa: item prædicamentum eſt predicatorum ordinatio ſecundum debitam ſubiectionem, & prædicationem inferiorum de ſuperioribus, ergo diuerſa prædicamenta erunt diuerſæ ordinationes diuerſo modo prædicandi diſtinctæ: ac demum cùm prædicata ſint cōceptus ab intellectu formati, de eiſdem modis eſſendi diſtincta erunt ex modo, quo ab intellectu concipiuntur: colligitur ergo ex huiuſmodi diſcurſu non abs re diuerſo modo locutos eſſe interpretes Ariſtotelis de modo diſtinguendi prædicamenta.

42.

I. Opinio. Sed circa realem diſtinctionem, quam ex directo inquirit præſens controuerſia, diuerſa ſunt eorundem placita: nam quidam arbitrantur prędicamenta omnia diſtingui realiter inter ſe ſe, cū ſint membra realis diuiſionis vniuerſaliſſimi entis: diuiditur animal in diuerſa animalia, color in diuerſos colores, quantitas in diuerſas quantitates, ergo ens in entia diuerſa, atque adeò in res diſtinctas, cum res ſit quædam paſſio entis, & certè ſi ſunt primo diuerſa, vt ex Ariſtotele in principio attulimus, non communicabunt in entitate, ita vt multorum vna, eademque ſit, ſed entitates primo diuerſas habere oportebit, alioqui eadem res ad plura, ac diuerſa ſpectabit prædicamenta, quod magnam pariet confuſionem. Ita ſentiunt Paulus Venetus. lib. 3 ſuæ Metaph. cap. 31. Nymphus. 4 Metaph. quæſt. 4. & lib. 5. q. 12 quos videtur ſecutus Caietan. 1. p. quæſt. 28. articul. 1. vbi ex eo, quod relatio eſt in vno genere, & ſubſtantia in alio, intulit realem vtriuſque diſtinctionem, & vniuerſaliter quoties aliquid determinatur ad vnum genus, & excluditur ab alio, realiter eſſe diſtinctum ab his, quæ ſub eo clauduntur: & idem tenere videtur. q. 54. art. 2. agens de diſtinctione reali inter eſſe angeli, & eius intellectionem.

Alij verò non ſemper eſſe neceſſariam realem, ſed ſufficere inter nonnulla formalem opinantur, per formalem diſtinctionem intelligentes diuerſas eſſentias, ſiue formalitates ex natura rei ſecluſa operatione intellectus, quam requiſitam eſſe aiunt, & ſufficientem inter prædicamentum actionis, & paſſionis, poſtquam Ariſtoteles. 3. lib. phyſic. text. 19. expreſsè docuit non eſſe re diſtinctas, & ex alia parte, cap. antepræ dicam. 3. & 1. topic. 13. vniuerſalem regulam ſtatuit de generibus non ſubalternatim poſitis (qualia ſunt, quæ in diuerſis prædicamentis ponuntur) diuerſas habere ſpecies, & differentias, quod eſt diuerſas habere eſſentias, & formalitates ex natura rei diſtinctas: hunc modum dicendi retulit. D. Fonſeca. 5 Metaphyſic. cap. 7. quæſt. 3. ſect. 1. pro eoq; Ioannem Gandenſem. 3. lib. phyſic. quæſt 5. ad 6. quem tamen excludere videtur. ſect. 2. concl. etiam 2. quę ita habet, non eſt neceſſe, vt prædicamenta diſtinguantur formaliter: ad ſect. 3 q. in fine expreſsè affirmat prædicamentorū diſtinctionem non pendere ab intellectu, ſed ante operationem eius cuncta diſtingui: idque multis exemplis corroborat, nā motus alium modū habet in mouente, alium in re, quæ mouetur; vbi, alium modum habet à loco diuerſum, neque oportet ſpectare operationem intellectus tales modos diſtinguentem, cum nulla ſit in eis confuſio, ſed ex propria ſint ratione diſtincti, non tamen reali diſtinctione. Ecce attulimus vniuerſa, quæ à diuerſis ſtatuuntur tam circa modos diſtinguendi prædicamenta, quam circa diſtinctionem interea ponendam, vtrumque enim petit propoſita quæſtio. 43.

Vera ſententia tenenda.

Noſtra autem ſententia duabus continetur aſſertionibus. Prior modū diſtinguendi prædicamenta docet, & eſt talis: prædicamenta diſtinguuntur, primo per modos eſſendi primo diuerſos, & conſequenter per diuerſos modos prædicandi, & intelligendi, & eſt expreſſa apud Ariſtotelem, & D. Thom. locis nuper memoratis, quam ſequuntur, etiam Sonzinas, & Iauellus, vt vidimus, & egregie Durandus in 1. diſtinct. 30. quæſt. 2. ad 1. ſic autem eſt explicanda, vt veritas eius intelligatur; vniuerſaliſſimum ens continet omnia prædicamenta non tanquam genus, vel vniuocum, ſed analogum, & tranſcendens, quapropter non deſcendit ad prædicamenta per differentias diuerſos gradus perfectionis deſignantes, ſed per quoſdam modos intrinſecos, quibus modificatum diuerſa conſtituit, per modum quidem per ſe ad ſubſtantiam, & per modum inhærendi ad accidens, quod rurſus diuerſis modis inhęrendi in ſubſtantia determinatur ad diuerſa prædicamenta conſtituenda,

I. Concl. (margin beside first line); 44.; Explicat.; 45.

ſuenda, vt per modũ extendendi ſubſtantiam ad quantitatem, per modum qualificandi ad qualitatem, ſicque de cæteris: ecce tibi prædicamenta diuerſis modis conſtituta, quibus etiam inter ſe ſe ſeparantur.

Explicat. magis. Cæterum quia modi iſti non continent diuerſos perfectionis gradus, vt differentię, non dicuntur ens contrahere, ſed modificare, nec prædicamenta aliquo alio differre, ſed eſſe primo diuerſa, vel ſe ipſis diuerſa, hoc eſt nõ alijs perfectionis gradibus, nam idcirco ſpecies ſub eodem genere non dicuntur ſe ipſis diſtingui, ſed per differentias, quia differentiæ gradum perfectionis à generico diuerſum important,
46. ideò, aliud quidpiam ſunt à genere, at modi intrinſeci non ſunt ab ente vniuerſaliſſimo, ab eiſdemue generibus ſecundùm perfectionem eſſentialem diſtincti, ac propterea cum diſtinctio prædicamentorum eſſentialis ſit, idem eſt, his modis eſſe diuerſa, ac ſe ipſis: quod attẽdens Ariſtoteles docuit ſe ipſis ſeparari, & rurſus, cum his modis conſtituantur, & ſeparentur, verè, & proprie dicitur in hac noſtra aſſertione diuerſis eſſendi modis ſeparari.

Ex modo autem eſſendi accipitur modus prædicandi, nam quemadmodum veritas propoſitionis fundatur in ipſa veritate rei, iuxta illud Ariſtotelis, cap. de ſubſtantia, ab eo quod
47. res eſt, enunciatio dicitur vera, vel falſa, pari ratione modus prædicandi fundatur in modo eſſendi; iudicans enim intellectus quantitatem inhærere ſubſtantiæ, eam verè de ſubſtantia prædicat dicens, ſubſtantia eſt quanta, & iudicans talem modum inhærendi habere, vt partes eius extendat, ſupremum quoddam genus concipit cunctis quantitatibus commune, ſub quo diuerſa intermedia, atomaſque ſpecies vſque ad indiuidua ordinans, categoriam efficit quantitatis, modum etiam qualitatis proprium concipiens, ac ſub eo intermedia, & ſpecies atomas, efficit prædicamentum qualitatis, ſicque de cæteris: etenim vt benè adnotauit Durandus vbi ſupra, quanquam prædicamenta ſint entia realia, conſtitutio tamen prædicamentalis opus eſt intellectus diſtinguentis genera, & ſpecies per differentias, inferioraque ſub ſuperioribus ordinantis, ſic
48. enim à cunctis deſcribitur, prædicamentum eſt prædicabilium, vel prædicatorum ordinatio; prædicata autem conſtituere, eaque ordinare, quis niſi intellectus poteſt? & cum intelligendo id faciat, benè dicitur prædicamenta ſeparari per diuerſos modos intelligendi, ex quibus intelligitur neceſſariam eſſe conſecutionem inter modum eſſendi, intelligendi, & prædicandi in ordine ad conſtitutionem prædicamentorum, ita tamen vt modus eſſendi, ſit aliorũ fundamentum, qui ergo dicit diſtingui prædicamenta per diuerſos modos intelligendi, vel prædicandi, negare non debet ſeparari per modos eſſendi, niſi velit abſque fundamẽto loqui, ſed ſic rem ſe habere intelligat, vt primo per modos eſſendi, ſed in quantum ſtant ſub modo intelligendi, & prædicandi, conſtituantur, & ſeparentur, ſubſtantia quidem per modum eſſendi per ſe, & prædicandi; accidentia per diuerſos modos afficiendi ſubſtantiam, & prædicandi de eadem.

Duo tamen aduerſus hanc noſtram aſſertionem obijci poſſunt, primum eſt prædicamenta eſſe entia completa, ergo nõ conſtituuntur, I. Obiectio. 49.
vel ſeparantur per diuerſos modos eſſendi, niſi velis modaliter dumtaxat diſtingui, & quaſi modalia eſſe, non completa.

Secundo abſtractum, & concretum in quocunq; genere, & ſpecie habent diuerſum modũ eſſendi, præſertim in accidentibus, quæ in II. Obiect.
concreto ſignificata habent modũ actualis inhæſionis in ſubiecto, in abſtracto verò ab eo abſtrahunt, vnde modũ potius ſubſtantiæ imitantur, atq; ex hoc diſcrimine in modo eſſendi, oritur aliud in modo prędicãdi, ſi quidem concretum de ſubiecto prędicatur, abſtractum minimè, non eſt enim verũ ſic enunciare, Petrus eſt albedo. Ex quibus infero ad diuerſa prædicamẽta pertinere abſtractum, & concretum, ſi prædicamenta per diuerſos modos eſſendi, & prædicandi de ſubſtantia ſeparantur, quod cum ſit planè falſum, erit etiam falſa concluſio.

Ad primum nihilominus dicendũ eſt, prædicamentorũ diſtinctionem eſſe primam, atq; Ad 1. reſp.
adeò maximam, ac propterea nõ poſſe per differentias fieri, quæ iam præſupponunt conue- 50.
nientiam genericam eorum, quæ diſtinguuntur in eodẽ gradu eſſendi; ſunt etiam ſuprema genera entia completa, nõ tanquã ſpecies, ſed vniuerſaliſſimi cõceptus à ſpeciebus abſtracti, & ob vtramq; cauſam non conſtituuntur, nec ſeparãtur niſi modis intrinſecis eſſendi, qui ſic modificant vniuerſaliſſimũ ens, vt ei adiuncti ſingula prædicamenta efficiant primo diuerſa ab alijs, quia in entitate, quæ primus gradus eſt, diuerſa cenſentur: ſi autẽ propterea velis ea
appellare modalia, refert parum, cũ id non ex- 51.
cludat

cludat completam rationem ſupremorum generum, licet excludat completam ſpecierum.

De abſtractis verò, & concretis dicendū eſt, non importare diuerſum gradum eſſendi vniuerſalem, ſed particularem, in quantū diuerſo modo, rem determinatā ad certū genus ſignificant, vt de albedine, & albo, colorato, & colore exploratū eſt, quæ diuerſo modo ſignificant genus, vel ſpeciem qualitatis, vndè ad idē referuntur prędicamentū, vt quæſtione pręcedente adnotauimus: prædicamenta verò ſeparantur per modos eſſendi vniuerſaliſſimos, & per modos prædicandi de ſubſtantia, ſiue in concreto, ſiue in abſtracto ſignificentur.

Cæterum: an modi eſſendi, & prędicandi re ipſa diſtinguantur, & conſequenter prædicamenta ipſa, definit aſſertio noſtra 2. quę ſic ha-
52. bet: quanquam modi intrinſeci quorundam prędicamentorū re ipſa ſeparentur, non eſt tamen neceſſario ponenda diſtinctio realis inter omnes, nec formalis ante operationem intellectus, ſed ſufficit diſtinctio rationis pręſupponens fundamentum in re ipſa.

Primam partē communis iam totius ſcholæ conſenſus recipit de ſubſtantia, quantitate, & qualitate: ſecundā verò tenet expreſſe D. Tho. 11. Metaph. lect. 9 q. 2. ad 18. Mag. Sotus. q. 1. de quantitate, D. Tolet. q. 5 ex cōmunibus cunctis prædicamentis. D. Fonſec. 5. Metaph. cap. 7. q. 3. ſect. 2. con. 1. Magiſt. Oſſa. cap. antepræedic. 4. q. 3. art. 5. & eſt etiam communis in ſchola, quam euidenter deducimus ex his, quæ docet Ariſt. 3. lib. Phyſic. text. 19. de actione, & paſſione, eſſe eundē motum realem, & diſtingui ſola ratione formali, nā in quantū motus ab agente egreditur, actio eſt formaliter, paſſio verò,
53. vt in paſſo recipitur; egreſſio itaq; , & receptio, quæ ſunt modi intrinſeci conſtituentes, & ſeparantes duo hæc prędicamenta, non ſunt res diuerſæ, ſed diuerſæ rationes formales eiuſdē motus, ſufficit autē de actione, & paſſione probaſſe non diſtingui realiter apud Ariſtotelem, vt pars ſecunda noſtræ concluſionis, tenens, non eſſe neceſſario ponendam realem diſtinctionem inter omnia prædicamenta, de mente illius cenſeatur: fauet etiam huic parti ratio, quia prædicamenta ſeparantur per diuerſos modos eſſendi, qui in eadem entitate reali inueniri poſſunt, & inueniuntur in actione, & paſſione quæ ſunt idem motus.

Vltima pars noſtræ aſſertionis affirmat, nō eſſe neceſſariam formalem diſtinctionem ante operationem intellectus inter omnes modos eſſendi prædicamentalis, vel quod idem
eſt, inter omnia prædicamenta, ſed ſatis eſſe 54.
eam, quæ fit ab intellectu præſuppoſito in re ipſa fundamento. Pars hęc valde conſentanea eſt doctrinæ D. Thomæ, qui talem diſtinctionem nunquā poſuit, ſed pręter realem diuerſarum entitatum realium, ſolum diſtinctionem rationis; duplicem tamen, vnam ab intellectu factam abſque aliquo fundamento in re, ſed ex eo ſolum, quòd ſub diuerſis quibuſdam conceptibus eandem rem concipit, diuerſaſque ei denominationes, vel intentiones attribuit; ſic diſtinguit Petrum à ſe ipſo diuerſis conceptibus eum concipiens, & ſub vno ſubiectum, ſub alio prædicatum denominans huius identicæ propoſitionis, Petrus eſt Petrus, & hæc appellatur in ſchola D. Tho. diſtinctio rationis ratiocinantis, quaſi ex ſolo officio rationis, vel intellectus facta, non in re ipſa fundata: alia eſt diſtinctio rationis fun-
damentum habens, quam facit quidem intel- 55.
lectus, natura tamen eiuſdem rei poſtulante, quæ, & ſi vna ſit entitas, & vnum habeat modum eſſendi realem, in duos conceptus eſt diuiſibilis, quorum quilibet diſtinctam rationem formalem ab alio continet, exempli gratia, actio, & paſſio ſunt idem motus realis ante operationem intellectus, in quo tamen reperimus egreſſionem ab agente, & receptionem in paſſo, & hoc eſt fundamentum diſtinguendi actionem à paſſione, nam in quantum intellectus motū concipit vt à principio egredientem, nō conſiderata receptione in paſſo, proprium conceptum actionis format, & rur-
ſus concipiens motum vt in paſſo receptum, 56.
non conſiderata egreſſione, proprium conceptum format paſſionis, & quilibet horū conceptuum modum eſſendi ab alio diſtinctum continet, rationem item formalem, & eſſentialem diſtinctione à ſolo intellectu facta, præſuppoſito fundamento, nempè motu eodem egrediente, & recepto.

QVAESTIO QVARTA.

Sit ne vniuocum ens reſpectu prædicamentorum, vel analogum.

MOdo diſtinctionis prędicamentorum diſcuſſo, ſupereſt tandem modus vnitatis diſcutiendus, an videlicet aliqua detur conuenientia vniuoca his decem

generib-

generibus, quę breuiſsimè examinanda eſt hac in parte pro dialecticorū captu, copioſam huiuſce rei controuerſiam (Metaphyſicis propriam) eis relinquentes, & vt difficultas eius aperiatur, memoria repetere oportet, quid vniuoca, quid etiam analoga ſint. Vniuoca ſunt, quæ cōmune nomen habent, quo ſignificantur omnia, & pręterea rationem eiuſdem nominis etiam communem, & ex æquo ab eiſdem participabilem: analoga vero excepto communi nomine non habent quippiam ab eo ſignificatum, quod ita ſit eis commune, vt æque à cunctis participetur, ſed vel in vno ſolo analogato formaliter repetitur, in cæteris vero quadam extrinſeca denominatione per ſimilitudinem, aut attributionem ad illud deſumpta, vel certe ſi in cunctis formaliter reperta, adhuc cum quadam dependentia, ſeu attributione ad præcipuum: primi generis analogum eſt ſanum reſpectu animalis, vrinæ, ac medicinæ, poſtremi vero exemplum in alijs ſolet deſignari. Quærimus ergo, an decem hęc genera ſub nomine aliquo ita conueniant, vt rationem ab eo ſignificatam formaliter, & ex æquo participent, vel ſi commune nomen habent, analogum potius eorum comparatione ſit, & quia ſtatim occurrit ens, à quo ſignificantur omnia, & ſub quo etiam in entitate ab eo ſignificata conueniunt, huc reducitur controuerſia, an ens vniuocū ſit ad omnia decem genera, aut non niſi analogum.

Prior ſententia adſtruens vniuocum eſſe ens ad omnia prædicamenta.

ET fuit opinio Scoti ſatis celebris in ſchola, quod vniuocum ſit ens reſpectu horū prædicamentorum, quam profitetur in primo d. 3 quæſt. 1. & in 3. d. 8. quæſt. 2. cum eo tota eius familia, & Nominalium turba, vt Gabriel teſtatur in primo, d. 2. quæſt. 4 cuius potiſſimum fundamentum eſt, vniuocorum definitionem ei conuenire, cum, & nomen entis commune ſit, & conceptus tam formalis, quam obiectiuus entitatis vnus, & idem à cunctis prædicamentis participatus: & hoc vltimum ſic probat (nam primum ſatis notum eſt) primo, quia contingit nos eſſe certos de re aliqua quod ſit ens, & poſtmodum dubitare, atque inquirere, ſit ne ſubſtantia, vel accidens, ergo cōceptus prior diſtinctus eſt ab vtroque, eiſque communis, atque vniuocus: ſecundo, quia accidentia magnam partem conferunt ad cognoſcendum quod quid eſt, hoc eſt ſubſtantiam, vt ſæpè ex Ariſtotele attulimus, & nos quotidiè experimur per effectus, & operationes, rerum entitates perueſtigantes; quod non eſſet poſſibile, niſi in entitate ſimilia valdè forent, poteſt igitur intellectus cōmunem conceptum entitatis, ſubſtantiæ, & accidentibus communem abſtrahere, in quo neceſſe erit vniuoce conuenire: tertio, quia nō ſolum vera eſt vtraque hæc prædicatio, ſubſtantia eſt ens, accidens eſt ens, ſed formalis, & intrinſeca, cum non minus accidens ſuam habeat entitatem realem, per quam formaliter ſit ens, quam ſubſtantia, ergo prędicatum ens vtrique ſubiecto cōuenit formaliter, ac propterea ſub eadem vniuoca ratione. Etſi fortè dixeris, conuenire quidem vtrique formaliter, ſed perfectius ſubſtantiæ, cum ſit ens per ſe, accidenti verò ſolum ſecundum quid, in quantū eſt aliquid ſubſtantiæ, & ex conſequenti non vniuoca ratione, ſed analogicè; non tollitur difficultas argumenti, quia eiuſmodi inæqualitas perfectionis non ex communi conceptu entitatis accideret, ſed ex particularibus rationibus contrahentibus, quæ ſunt per ſe & in alio, à quibus, cum abſtrahat ille, non tollitur, quin æqualiter eis conueniat, atque adeò vniuoca ratione, quemadmodum genus animalis non æque participatur ab ſpeciebus, ſed perfectius quidem ab homine, quæ tamē perfectior participatio, cum non eueniat ex parte naturæ genericæ, ſed ſolius differentiæ perfectioris, non tollit, quin vniuoca ſit eadem generica natura.

His rationibus aliam addere poſſumus nam ſic ſe habet ens reſpectu decem prædicamentorum, ſicut accidens reſpectu nouem accidentium, ſed hoc eſt vniuocum, ergo & illud: probatur minor, quia ratio accidentis eſt ineſſe ſubiecto, ſed inhærentia conuenit cunctis accidentibus non ſolum formaliter, ſed prorſus æqualiter, cum nullum inhæreat ſubſtantiæ per attributionem ad aliud, ergo vniuocum erit accidens reſpectu nouem prædicamentorum, & ex conſequenti ens reſpectu decem.

Sententia poſterior, neq; ens, neq; quidpiam aliud vniuocum admittens reſpectu omnium prædicamentorum, præfertur priori.

ARiſtoteles de hac re loquens 4. lib. Metaphyſic. cap 2. & lib. 7. cap. 1. & 4. & 1 lib. ethico-

ethicorum, cap. 6. & ſæpè alibi, expreſſis verbis docet, ens analogum eſſe reſpectu ſubſtantiæ, & accidentis, quibus locis antiquiores, ac moderni interpretes eandem ſententiam ſequuntur: præſertim Auerroes, Alexander, & D. Thom. qui pluribus alijs locis idem ſentit, & cū eo omnes eius diſcipuli. Porphyrius quoque cap. de ſpecie, & ibidem Albertus, Ammonius, & plures alij, eſtque communis ſcholæ ſententia, & tanquā vera acceptanda: ſed multis rationibus probari ſolet, neſcio an rem conficientibus: probari ſolet primo, quia ens eſſet vniuocū, eſſet genus omniū prędicamentorū, vnde & pro vno prædicamento entis connumerarentur omnia, quod nemo admiſit. Sed profecto ratio hæc nō conuincit, quia plus poſtulat ratio generis, quam ratio vniuoci, nempe eſſe præciſum à differentijs, ita vt in eis nō includatur, at ens quantumlibet vniuocum foret, in quibuſcunque differentijs includeretur, ergo extra rationem earum nō eſſet, nec proinde genus: quod autem intrinſecum ſit generi, ſic eſſe à differentijs præciſum, atq; extraneum, præterquam quod Ariſtoteles id expreſſe docet 4 lib. topicorum cap. 6. loco. 64. & 71. vt cap. de differentia oſtendimus, probatur ratione ſatis efficaci: quia ſi non ſit extra rationem differentiarum, nequibit profecto ſpeciem cum illis componere, cū neceſſarium ſit partes cuiuſlibet compoſitionis, vt ad eam concurrunt condiſtinctas eſſe, ita vt vna non ſit alia, alioqui ſi vna includat alteram, non erit diſtinctum componens ab ea, nec vlla fiet compoſitio ceſſante partium diſtinctione.

Et ſi forte dixeris vera hęc eſſe de ente in toto ſuo ambitu, prout tranſcendit quamcunq; entitatem completam, & incompletam, ex eo enim in quibuſcunque differentijs, ac modis clauditur cęterum ſi pro ſola entitate completa accipiatur, ſicut ſubſtantiam accipi videmus, dum ſupremum genus eſt prædicamenti ſubſtantiæ, non includetur in differentijs, quę incompletæ quædā entitates ſunt, quare poterit per eas contrahi; & erit verum genus, quod eſt inconueniens. Reſpondeo iam extrahi ens à ſuo proprio modo ſignificandi vniuerſaliſſimo, ac tranſcendēte, quo pacto probatū eſt genus eſſe non poſſe, etiamſi ſit vniuocum; & ſecundo, etiamſi ita extraheretur, alijs rationibus probatur: non poſſe eſſe vniuocū vt intelligatur adhuc non habere locum Scoti ſententiam.

Alij vero ens non eſſe vniuocum contendunt, quia non importat vnicum conceptum omnibus prædicamentis communem, quod omnino neceſſarium eſt ad vniuocationem, videlicet vt ratio nominis vniuoci, hoc eſt conceptus, quo medio multa ſignificat, eadem in omnibus ſit, ſed aiunt plures conceptus importare, tot nempe, quot ſunt prædicamenta ſignificata, & diuerſos quidem ſimpliciter, quamuis ſimiles, quemadmodum accidentia diuerſa ſunt inter ſe ſe, ex diuerſis modis afficiendi ſubſtantiam. Sed hæc etiam ratio non probat efficaciter intentum, quia adhuc eſt in opinione poſitū inter eos, qui ens eſſe analogū ſentiunt, an conceptus entitatis, quem importat, vnus ſit ſimpliciter, vel multiplex; vel vt clarius loquamur, an præſcindi poſſit à prædicamentis conceptus entitatis, ita vt nec ea, nec modos eorum intrinſecos, quibus primo diuerſa cenſentur, actu claudat, & ita nō ſignificet prædicamenta immediate, ſed eundem conceptum eis communem, quo medio ad illa per varios modos deſcendat, & eadem ipſa prædicamenta quaſi remote ſignificentur, nec minus probabile eſt hoc poſtremum, quā primum, iuxta quod proxima ſignificata cenſentur prædicamenta, ad quæ abſque vllo medio conceptu abſtracto, aut præciſo deſcendit, ſed difficile profecto eſt iuxta hunc modum dicendi, verum, ac proprium ſenſum tribuere his prędicationibus, in quibus de ſingulis prædicamentis enunciatur ens, ſi nullum conceptum ſimpliciter communem, ac pręciſum ab eis importat, quales ſunt, ſubſtantia eſt ens, quantitas eſt ens, & ſimiles: nam vel ſenſus eſt, ſubſtantia habet entitatem, & quantitas habet entitatē, & tunc cōmunis erit cōceptus entitatis reſpectu omniū, & idcirco ab eis abſtrahibilis, cū cōmune ſit prædicatū vtriuſq; enunciationis, & nō ſolo nomine, alioqui eſſent prædicationes æquiuocæ; quod vero Sonzinas. 4. Metaphyſic. quæſt. 2. arbitratur, conceptū entis in his prædicationibus non eſſe ſimplicem, ſed quaſi compoſitum ex ſubſtantia, & accidenti, ſub diſiuncto quodam deſignatis, ita vt ſit ſenſus, ſubſtantia eſt ſubſtantia, vel accidens; quantitas eſt quantitas, vel cætera prædicamenta, friuolum eſſe Deo fauente oſtendemus in principio Metaphyſicæ.

Ratio igitur, qua probatur efficaciter ens non eſſe vniuocum, ſed analogum, eſt, quia entitas, quam ſignificat, ſiue præſcindi poſſit à prædicamentis ſimpliciter, ſiue ſolum ſecundum

 dum

dum quid, ſiue nullo modo, ex propria natura eſt diuerſo modo participabilis; primo quidem, ac præcipuè ab vno, nempè ſubſtantia, ab alijs vero nempè accidentibus per ſimilitudinem, dependentiam, & attributionem ad illam: ex ſe dicimus, id eſt, non ratione modorum, ac differentiarum; nam entitas accidentis ex propria ratione dependet à ſubſtantia, & propterea nõ eſt ens per ſe, ſed in alio, quod in vniuocis, & generibus non reperimus, ſed communis eorum conceptus, quem proximè important, æque participabilis ex ſe eſt à cunctis ſignificatis, & ſolum ex parte differentiarum, in quibus non clauditur, diuerſus, aut inæqualis in inferioribus fit.

Satisfit argumentis oppoſitæ ſententiæ.

ARgumentum Scoti conuincit quidem conceptum entis communem eſſe ſubſtantiæ, & accidenti, & aliquo modo diſtinctum à particularibus conceptibus prædicamentorum, nõ tamen probat eſſe vniuocum, cum communis, atque diſtinctus ſecundum rationem eſſe poſſit, & non vniuocus: ſed hoc duobus modus explicatur à diuerſis noſtram ſententiam tenentibus, à quibuſdam quidem communis, ac diſtinctus ponitur non ſimpliciter, ſed ſecundũ quid, ita vt plures ſint conceptus ſimpliciter diuerſi, ſimilitudine autem, proportione, & attributione conueniant, & cum cõuenientia efficiat vnitatem, aliqualem vnitatem habent omnes, quę cum non ſit ſecundũ entitatem, in qua ſimpliciter, & quaſi primo diuerſi per modos intrinſecos cenſentur, & ſolum ratione ſimilitudinis, & proportionis in eadem entitate habere vnitatem plures vocãtur ſimpliciter, & vnus ſecundũ quid, ſed non ſignificantur diſtinctè nomine entis particulares iſti conceptus, niſi ratione ſimilitudinis: at ſecundũ proprios modos per quos diuerſi ſunt, confuſa quadam ratione: & ecce quo pacto licet conuincat argumentum Scoti, diſtinctum eſſe aliquo modo conceptum entis à particularibus prędicamentorum, qua ratione certus poteſt eſſe intellectus de aliquo, quod ſit ens, dubius vero, an ſit ſubſtantia, vel accidens, non conuincit eſſe vniuocũ, quia conceptus communis entis, de quo certus eſt intellectus, poteſt diuerſa ratione conuenire ſubſtantiæ, & accidenti, & huic per attributionẽ ad illam, & ita eſſe analogum, & non vniuocum.

Alio modo explicatur ab alijs, qui conceptũ entis non vtcunq; communem, & abſtractum à prædicamentis ponunt, ſed vnũ ſimpliciter, & abſtractũ ſimpliciter, nõ tamen ſubinde vniuocum, ſed analogum, quia ex propria natura diuerſo modo participabilis eſt à ſubſtantia, & accidenti, per attributionẽ huius ad illam, in qua poſita eſt ratio analogiæ: & hæc ſententia ſatis probabilis eſt, & facilius argumentum Scoti diluit, nam ſi conceptus entis diſtinctus ratione eſt, præciſuſque, atq; vnus ſimpliciter reſpectu prædicamentorum, benè poteſt intellectus eſſe certus de aliquo, ratione huius conceptus communis, ac præciſæ entitatis quod ſit ens, dubius vero de conceptu particulari eius, an ſit ſubſtantiæ, vel accidentis, quia conceptus ſubſtantiæ, & accidentis non includuntur in eo, actu, ſed ſolũ potentia, quemadmodum certus eſſe quiſpiam poteſt de aliquo, quod ſit animal, & dubius, an ſit equus, vel leo, quia conceptus animalis diſtinctus, & abſtractus eſt à conceptibus equi, & leonis, nec eos actu, aut diſtinctè claudit, ſed confuſe ſolum, & in potentia: in hoc ſolo diſcrimen conſiſtit inter conceptum animalis, & entis, quod ille ſecundum ſe ex æquo participabilis eſt ab equo, & leone, cæteriſque ſpeciebus, at conceptus entis ex ſe eſt diuerſo modo participabilis à ſubſtantia, & accidente, & propterea vniuocus ille eſt, iſte analogus, ſed diſcrimen hoc nihil refert ad ſolutionem Scotici argumenti, quo ſolum probatur communem eſſe abſtractum, atque diſtinctum à conceptibus inferiorum, non vero quod eodem modo, vel diuerſo ab eis participetur, in quo conſiſtit ratio analogiæ, vel vniuocationis.

Sit ne accidens vniuocum, vel analogum reſpectu nouem prædicamentorum accidentium.

POſtremum argumentum difficilem hanc controuerſiam tangit, an vniuocum, vel analogum ſit accidens reſpectu nouem prædicamentorum, quam non eſt noſtrum diſcutere, ſed Metaphyſici intereſt, quare ei relinquenda eſt. Sed vt paucis argumentum diluamus, diuerſas verſari de hac re ſententias dicimus, nam quidã ſentiunt eſſe vniuocum, & negant eſſe genus, quia tranſcendens eſt, & idcirco in vltimis quibuſcunq; differentijs, ac modis clauſum, vel alijs de cauſis: ita ſentit Sotus cap. præſenti quæſt. 2. ad primum.

At

At cæteri omnes, qui de ente negant eſſe vniuocum ad decem genera, pariter de accidenti ad nouem negandũ eſſe cenſent, & hæc eſt communis ſententia ſcholæ, quam nos vt probabiliorem ſequimur, ſed ſuppoſito, quod non ſit vniuocum, ſed analogum, difficile explicatu eſt, in quonam analogia ſit ponenda. Etenim cum accidens æque de cunctis dici videatur, & de nullo per attributionẽ ad aliud, non apparet quo nam modo locum in eo poſſit habere analogia: conſtat illud, quia ratio nomine accidẽtis ſignificata eſt inhærere ſubiecto, actu quidem, vel aptitudine, eiuſmodi autem inhærentia æque in cunctis reperitur, ergo vniuocè cunctis attribuenda erit; quod enim quidam ſufficere arbitrantur ad analogiam accidentia omnia per attributionem dici talia, nõ inter ſe ſe, ſed in ordine ad tertium nempè ad ſubſtantiam, friuolũ eſt, nam attributio, vt analogiam conſtituat, inter analogata ipſa, vt tali nomine ſignificantur, reperiri debet, non ſecus atq; ratio eadem, vel diuerſa prorſus, inter ſignificata vniuoci, vel æquiuoci nominis ponenda eſt, vt ſub ea vniuocè, aut æquiuocè dicantur, quod vero vno, aut alio modo dicantur in ordine ad tertium alio nomine ſignificatum, refert nihil, ergo nec accidentia analoga inter ſe ſe faciet, vt ſignificantur nomine accidentis, quo non ſignificatur ſubſtantia, ſed ſolũ in ordine ad ens, quo ſignificantur ſimul cũ ea; par ergo ratio eſt de analogia. Adde, attributionem ad ſubſtantiam æqualiter cunctis accidentibus cõuenire, ſi inhærentia æqualiter cõuenit, ergo licet talis attributio ſit eis communis, tanquã in omnium rationibus clauſa, vniuoca ſub ea erunt.

Alij verò prius de quantitate dici arbitrantur, de cæteris verò cum ordine, ac dependentia ab ea, tanquam à ſubiecto communi omnium, quo medio inhærent ſubſtantiæ: ſed hunc
50. etiam modum inſufficientiæ conuincunt accidẽtia ſpiritualia longè nobiliora corporeis, quę nullam attributionem ad quantitatem dicere poſſunt, cum ergo omnia deſignentur accidentis nomine, non erit reſpectu omnium hac ratione analogum.

Dicendum igitur eſt inter accidentia, quædam eſſe intrinſeca, alia extrinſeca, illa formaliter inhærent ſubſtantiæ, hæc non, ſed ſimilitudinem inhærentium habent, in ratione eorũ clauſa; & propterea quandã attributionem reſpectu inhærentium habent: præterea alia ſunt, quæ veram naturam, & entitatẽ habent, & prorſus appellantur completa; alia verò modi earum dumtaxat, à quibus proinde ex ſe dependent, & dependentia hæc intrinſeca, quaſi attributio eſt; qua reſpectu omnium ſufficit analogiam conſtituere.

Et ſi forte dicatur conſtituere hanc analogiam in accidente ſecundum ſuum ambitum conſiderato, hoc eſt, vt tam completa, quam incompleta accidentia ſignificat, tam intrinſeca, quam extrinſeca; cæterũ ſi pro ſolis completis, atque intrinſecis deſumatur, non videtur poſſe ab vniuocatione excludi. Reſpondeo non poſſe vllo modo accidens ſub tali abſtractione ſumi, tunc propter vniuerſaliſſimã eius rationem ex propria natura tranſcendentem quamcunque rem inhærentem, ſiue completa ſit, ſiue incompleta: tũ etiam, quod valde notandũ eſt, quia ratio accidentis de ſe ſolũ importat eſſe in alio, quod imperfectionis eſt, ac dependẽtiæ, ergo propter maiorẽ imperfectionem, ac dependentiam excludi nequeunt imperfecta, atq; incompleta accidẽtia à communi conceptu accidentis: nec ideò accidens pro ſolis completis, atque intrinſecis accipi.

Quod ſi adhuc ita abſtrahi poſſe admittimus, reſpondetur ſecundo: non poſſe eſſe vniuocum cunctis generibus accidentium completorũ, ac formaliter inhærentium, quod ita probo, accidentia ſunt completa per proprios modos intrinſecos, ſed per eoſdẽ modos ſunt primo diuerſa, ergo nequeunt vt tali modo completa aliquid habere cõmune vniuocum, quod ſi abſtrahatur conceptus communis à ratione completa; ſequitur talem conceptum ſolum importare rationem accidentis, vel adiacentis vt ſic, quam conſtat conuenire quibuſlibet accidentibus completis, aut incompletis, formaliter inhærentibus, aut extrinſece adiacentibus, ſub qua vniuerſalitate, non erit vniuocum, ſed analogum, vt vidimus, nec etiam poterit eſſe genus verè accidentium completorum, atque inhærentium. Cætera, quæ ad conceptum analogum entis, & accidentis pertinent, aliorumque analogorũ, conſultô prætereo, quia iuuenum captum valde ſuperant, & experientia compertum eſt, nunquam ab eis percipi, ſed confundi potius intellectũ eorum; ad principium igitur Metaphyſicæ, vbi copioſius ex inſtituto ea diſcuſſa tradere promittimus, referenda cenſemus.

 QVAESTIO

QVAESTIO QVINTA.

An prædicamenta ſint decem, ita vt nec plura, nec pauciora?

Prima opinio plura quam decem prædicamenta inducens.

I. Opinio. DIuerſi opinantes circa numerum prędicamentorum ad tres claſſes referuntur, prima eſt eorum, qui plura, quam de-
51. cem poſuere, quos Simplicius retulit in commento prædicamentorum, ex quibus non defuiſſe, qui ſuprema genera entium vſq; ad infinita multiplicauerint teſtatur Plotinus, lib. 1. AEneadc. 6. cap. 19. & 25. & quanquam horũ poſitio veritati ſit planè oppoſita, cum in numero, pondere, & menſura vniuerſa condiderit, ac diſpoſuerit ſupremus artifex, quod de rerum generibus, atq; ſpeciebus in primis certiſſimum eſt: plura tamen ponenda eſſe, quam decem his argumentis videtur conuinci.

I. Argum. Pro cauſa efficienti ponitur prædicamentum actionis, & pro materiali prædicamentũ paſſionis, ſi quidem pati, vel recipere genus cauſæ materialis denotat, ergo pro alijs duobus cauſatũ generibus formali, & finali, duo alia erunt multiplicanda.

II. Argum. Secundo, ſubſtantiæ ſeparatæ à materia, nõ minus dicuntur eſſe, aut viuere in menſura durationis ſibi propria, nempè in æuo, quam corporeæ in tempore: dicuntur etiã eſſe in loco, vel habere vbi, ergo erunt pro eis deſignanda alia duo prædicamenta, quando, & vbi.

Poſtremum argum. Poſtremo. Prædicamentũ habitus importat quippiam medium inter veſtes, & veſtitũ; vt docet Ariſt. 5. Metaph. cap 20. text. 25. non
52. ſecus, ac motus medium quoddam eſt inter agens, & paſſum; quemadmodum ergo motus vt actio efficit vnum prædicamentum, & motus vt paſſio aliud, pari ratione veſtes, in quantum hominem quaſi actiuè induunt, vnũ efficient prædicamentum induentis, & veſtitum eſſe, paſſiuè aliud: eademque ſimilitudine locus, vt continens, vnum erit prædicamentum locantis, vel continentis, aliud contenti, vel locati: ſic etiam tempus, vt menſurans vnum, res menſurata aliud, ac demum ex ſitu duo alia ſecundũ eandem proportionem, loci videlicet, vt ſituantis, & reſituatæ.

Secunda opinio pauciora quam decem prædicamenta conſtituens.

SEcundæ claſſis ſunt, qui ex oppoſito pauciora quã decem efficiunt, ex quibus primus fuit Plato in duobus dialogis de ente & vno, qui alijs nominibus vocantur, Sophiſta, & Parmenides, in quibus vnum tantum prædicamentum ponendum eſſe ſtatuit, videlicet vniuerſaliſſimum entis, quod ſupremum omnium generum eſſe arbitratur. II. Opinio. Plato. 53.

Fauet huic ſententiæ vnica ratio, ſi ens non eſt commune omnium genus, maximè propter tranſcendentiam, ratione cuius in vltimis differentijs imbibitur, aduerſum intimã generis conditionem, quod extra rationẽ differentiarum eſſe oportet, ſed hæc ratio non tollit, quin verum ſit genus, ergo vnum tantum prędicamentum cunctorum entium conſtituendum erit: minorem oſtendo, quia quibuſlibet entibus completis, vel incompletis commune eſt, ſed ſi pro ſolis completis accipiatur, ſub hac determinata acceptione non claudetur in vltimis differentijs, ſed neque in modis intrinſecis prædicamentorum, eritque proinde verum omnium genus. Ratio vnica.

Sed eſto de ente ſuſtineri poſſit, non eſſe genus cunctorum entium, negari tamen nõ poterit de accidenti, vnde ſi plura prædicamenta ponenda ſint, non tamen plura, quam duo, vnũ ſubſtantiæ, aliud accidentis quod ſupremum ſit vniuerſorũ genus: 54. hæc enim fuit poſitio Zenocratis, & Andronici, vt retulit Simplicius vbi ſupra; nam argumentum de ente conſtitutũ efficacius videtur probare de accidenti: habent enim omnia modum eſſendi in alio communem, quanquã peculiaris cuiuſq; vnũ ſeparet ab alio, erit igitur à cunctis abſtrahibilis cõmunis conceptus inhærendi æqualiter omnibus conueniens, atque adeò vniuocè quod ſi vniuocum eſt, erit ex conſequenti genus omnium accidentium ſupremum. Inſtat ratio.

Alij verò ex antiquioribus philoſophis, quos retulit Plotinus l.b. 1. AEneade. 6. cap. 29. poſuerunt quatuor, nempe ſubſtantiam, qualitatem, relationem, atq; modũ rei. Et hic modus dicendi maximum 55. videtur habere fundamentum in doctrina, quam poſtea tradidit Ariſtot. 1. lib. top. c. 7. vbi poſt prædicata dialectica recenſet prædicamẽnta, ex his conſtituta; nõ eſt enim aliud prædicamentum, quam prædicatorum ordinatio, ſed eius modi prædicata ſunt Aliorum opinio.

ſunt quatuor, ergo quaternarius etiam erit prædicamentorum numerus l. ſi ex prædicatis quibuslibet velis prædicamenta confici, non decem, ſed pene infinita erunt cum prædicata accidentalia poſitiua, & priuatiua innumera pene ſint. Plotinus ipſe, lib. 2. AEneade. 6. cap. 13 quinque, nempe motum, quietem, identitatem, diuerſitatem, & ens poſuit. Quidam demum, vt Scaliger exercitatione 65. & alij, nouem tantum prædicamenta nam, vel vbi ad quantitatem referunt. l. prædicamentum, quã do, ad quantitatem, & certè pro ſitu, & habitu
56 non videntur neceſſario addenda duo prædicamẽta: etenim veſtes, & arma ad prædicamẽtum ſubſtantiæ, & qualitatis pertinent propter talem duritiem, mollitiem, & figuram, quàm præter ſubſtantiam addunt, ergo habent rationem vnius entis per accidens, quòd maiori ratione efficient veſtito, l. armato adiunctæ. Vbi verò importat eſſe in loco, ſitus tali modo ſe habere in loco, iſtæ autem rationes non ſunt diuerſæ, ſed vnam efficiunt tali modo ſe habentem, qua propter non diſtinguunt prædicamenta, quemadmodum qualitas, & modus eius intenſionis, l. extenſionis ad idem referuntur prædicamentum. Iſtæ ſunt celebriores opiniones de numero prædicamentorum l. maiori, l. minori decennario.

Tertia ſententia Ariſtotelis profertur, & probatur.

TErtiæ nihilominus opinantium claſſi mediæ inter duas extremas principium dedit Architas Tarentinus ſapientiſſimus Pythagoræ diſcipulus: cuius viam ſecutus Ariſt. decẽnarium prædicamentorum numerum in ſcholam inuexit: pro cuius ſenten-
57 tia non oportet quenquam referre alium, cum omnes poſt D. Auguſt. lib 10. categoriarum c. præſertim 8 & D. Thom. 3. phyſ. lect. 9. & 5. metap. lect 5. eundem numerum tueantur. Cuius ſufficientiam diuerſo modo accipiunt diuerſi, placuit tamen vniuerſis ea, quàm D. Thom. eiuſdem locis attulit, ſic procedens.

Prima ſubſtantia eſt omnium prædicamentorum fundamentum, idcirco ſecundum diuerſos modos eſſendi, & prędicandi de illa numerum prædicamentorum oportet inueſtigare: vno autem ex tribus modis ſe habet prædicatum reſpectu primæ ſubſtantiæ, nam vel pertinet ad quidditatem eius, vel extra illam eſt, ſed deſumptum ab aliquo, ei formaliter inhærente, vel certè ab extrinſeco adiacente: ex primo modo accipitur prædicamentum ſubſtantiæ, ex 2. accipiuntur tria alia, ex poſtremo
ſex. etenim prædicatum ab aliquo inhærente 58
deſumptum, vel conuenit primæ ſubſtantiæ modo abſoluto, vel cum reſpectu ad aliud, & ſi quidem abſolutè conueniat, vel ratione materiæ, vel formę, illud eſt quantitas, hoc qualitas, dicitur autem ratione materiæ conuenire quantitas, & ratione formę qualitas, non quod ſoli materiæ illa inhæreat, aut ex ſola materia profluat, hæc vero ex ſola forma, ſed quia toti ſubſtantiæ primæ conuenit, quia materialis eſt, vel corporea, qualitas ve-
rò quia formam habet, vel certè forma eſt à 59
materia ſeparata, ſi vero non inhæreat primæ ſubſtantiæ prædicatum abſolute, ſed reſpectu alterius, conſtituit prędicamentum ad aliquid: prædicata verò, quæ ab aliquo extrinſeco accipiuntur, vel ab eo, quod eſt menſura extrinſeca permanens, cuiuſmodi eſt locus, & efficitur prædicamentum vbi, cuius propria ratio eſt eſſe in loco, vel ab eo, quod eſt mẽſura extrinſeca ſucceſſiua, quale eſt tempus, & eſt prædicamentum quãdo, quod nõ eſt aliud, quam tempori accommodari, ab eoq; menſurari, ſi autem prædicatum accipiatur ab eo quidẽ, quod non eſt menſura, ſed propriè dicitur habere, vt veſtem habere, aut arma, quod eſt veſtitum, vel armatum eſſe, efficit prædicamentum habitus. Si vero accipiatur ab extrinſeco, tanquã à principio, à quo effluit, eſt actio. & ſi tãquam ab eo, cui ab alio imprimitur, eſt paſſio ex quibus efficitur denarius prædicamentorum nu-
merus. 60

Quem & ſi euidens ratio non conuincat, valde tamen probabilis, nam ad eiuſmodi decẽ capita referri poſſunt vniuerſa entia realia creata: ergo decem ſunt prædicamenta, ita vt, nec plura, nec pauciora, nec enim Deus, vt in prædicamento ſubſtantiæ definietur ſub prædicamento clauditur, neq; ens rationis, quod eſt ab intellectu fabricatum, dignitatem prædicamentalem attingit: accedit communis totius ſcholæ conſenſus, à quo nullo modo recedere iam licet.

Soluuntur argumenta priorum ſententiarum.

SVpereſt propoſita argumenta in fauorem vtriuſq; extremi præiacta diſſoluere: nam in hoc tota huius controuerſiæ difficultas poſita eſt: primum eorum, quæ plura eſ-

ſe,quam decem prędicamenta contendunt,ex diuerſis cauſarum generibus procedit, cui reſpondet D.Thom.3.lib. phyſic.lect.5. poſt medium, ex quatuor cauſis materialem in primis,
61 & formalem partes eſſe ſubſtantiæ eſſentiales,vnde non conſtituunt aliud prædicamētum diſtinctum ab ea,ſed ad illud idē reuocantur:itaque propter rationem partium incōpletam non pertinēt per ſe,& directè ad prædicamentū: & iam quod pertinerent non ad aliud quam ad primum propter ſubſtātialem. Quod ſi ſubſtantia completa modum habēs materialis cauſæ,in quantum actionē recipit ab agente impreſſam,ſpeciale prędicamentum conſtituit,ideò eſt,quia id, quod eſt recipere realem actionem ab alio,modum realē eſſendi diſtinctū à cæteris prædicamētis importat, quod de cauſa finali non eſt verum,cū nō ſit agens, vel recipiēs,ſed mouēs obiectiuè cauſam efficientē ad agendū,cuius effectū finaliza (vt ſic liceat loqui ad propriam eius cauſalitatem cōmodius explicandā) vndè non agit quando eſt,vel quando obtenta eſt, ſed dum apprehenditur poſſibilis apprehenſione ſe habente tanquam conditione cauſandi,vnde nō importat rationem prędicamentalē,vt pro ea,quemadmodū
62 pro cauſa agente ſpeciale ſit prædicamentum conſtituendum,à qua verè,& realiter dicimus effectum profluere.

Ad ſolutionem 2.arg. Circa ſolutionē ſecundi argumenti illud puto obſeruatione dignū,antiquos videlicet Philoſophos,qui categoriarum numerū cōſtituerunt,nullā ſeparatarū ſubſtantiarū habuiſſe rationem,nam vel eas, Deos fecerunt, vel certè modum, quo à primo principio procederent, penitus ignorauerunt,vel (quod magis crediderim) cuiuſdam ordinis ſuperioris eſſe arbitrati ſunt, longè à rebus corporeis diuerſi, ac proptereà non eſſe ſub prædicamento includendas, ſed ex ſolis ſubſtantijs materialibus, accidentibuſque eas afficientibus prædicamē-
63 talem ordinem conſtituiſſe, nec leui ducor coniectura ad id aſſerendum, cum Ariſtot. de ſeparatis ſubſtantijs protulerit, nec in tempore eſſe, nec ſua natura poſſe exiſtere in loco 1. libro de cœlo, & mundo textu 99. hiſce ver-
64 bis. *Extra cœlum autem, quod nec eſt, neque contingit eſſe corpus, oſtenſum eſt, manifeſtum igitur eſt quod neq; locus, neq; vacuum, neque tempus eſt extrinſecus, qua propter neq; quæ illic ſunt, nata ſunt in loco eſſe, neque tempus ipſa facit ſeneſcere, neque vlla transmutatio vllius eorum eſt, quæ ſuper extremã diſpoſita ſunt latione, ſed inalterabilia, & impaſſibilia optimam habentia vitam, & per ſe ſufficientiſſimam, perſeuerant toto æuo.* Vnde fit, vt propria ratio prędicamenti vbi,ſit eſſe in loco non quomodocunque, ſed cum dependentia ab eo,ita vt res locata à loco ipſo contineatur, & quando,eſt eſſe tempori ſubditum,ac variationem eius,mutabilitatemue pati: ad hæc igitur prędicamenta non propriè pertinent ſubſtantiæ ſeparatæ,cū non ſint hoc modo in loco,neq; in tempore,ſed ſuprà locum, & temp⁹ ſed neq; in propria menſura æui cū his imperfectionibus, ac dependentijs, nos vero eas in loco ponimus, quanquam modo quodā ſuperiori,& vbi habere cēſemus,quare ad prædicamentū vbi eas reuocamus,& quia vniuoce cōueniunt in genere cū ſubſtantia corporea,dici- 65
mus ſub ea propriè eſſe collocandas:& quia in naturali potentia,in habitibus,atq; actionibus immanentibus cū corporibus, horū etiam accidentium ratione in prædicamento qualitatis,actionis,& paſſionis eas collocamus.

Poſtremum argumētum difficultate caret, nam etſi habere veſtē, medium ſit inter veſtē, & veſtitum hominem,non eodē modo ac mo- Ad vltim.
tus inter agēs,& paſſū,ſed lōgè diuerſo,nā motus verè fluit ab agēte, vereq; in paſſo per realem inhæſionem recipitur, modus autem eſſendi realis egreſſionis ab vno, & realis receptionis in alio,circa quod fit operatio, diuerſa conſtituunt prædicamenta: veſtis autem vt induens hominem nihil tale habet,ſed ſimplicem quandā denominationem extrinſecā con- 66
fert, per ſe non valentem prædicamentū efficere: efficitur autem prædicamentum habitus ex modo,quo homo adaptatur veſtibus,vel armis, ſimul cum extrinſeca ab eis denominatione: ex vtroque igitur non duo, ſed vnum prædicamentum coaleſcere poteſt,nēpe ex veſte vt induente,& homine vt ei coaptato, vel veſtito,& pari ratione de tempore,& quando, de loco,& vbi iudicandum eſt.

Circa ſolutionem argumentorum, quę pauciora eſſe prædicamenta contendunt, differendū eſſet de ente,& accidenti, an illud reſpectu omnium entiū,& hoc reſpectu omniū accidētium vniuocum ſit,vel analogum,& ſi vniuo- 67
cum ſit accidens, an eo ipſo ſit genus,& ideò duo ſint ponenda prædicamenta? cæterùm cū tractatum de analogia vniuerſalem, & ſpecialem de analogia entis,& accidentis,ad principium Metaphyſicæ,tanquam ad propriam retulerimus ſedem, nec verbum in præſentiarum de his à nobis proferendum eſt: ſed ad

ſor-

formā vtriuſq; reſpondendum, vtrumque eſſe analogum, ſiue ab entibus, vel accidentibus cō pletis abſtractum pro ſolis completis accipiatur, ſiue pro vniuerſaliſſimis conceptibus cunctis communibus: vt ex analogorum definitione facile intelligi poteſt: analoga enim ſunt, quorum nomen commune eſt, ratio verò nomini accommodata, partim eadem, partim diuerſa, ſic autem ſe habet ens reſpectu omnium prædicamentorum, ſi quidem, & diuerſum eſſendi modum continent, & ſimilem: ſic etiam accidens reſpectu nouem, cum modum tantopere diuerſum inhærendi in ſubſtantia habeant, nec tamen omnino diſſimilē: itaq; diuerſis modis vtrumq; à diuerſis entibus, & accidentibus natū eſt ex propria conditione participari: vndè omnium cōparatione nō eſt vniuocum, ſed analogū, atq; adeo nec genus eſſe poteſt, ſed quodlibet ſuum genus habet ſupremum primo diuerſum ab alijs, & propterea denarium numerum conſtituunt.

Alia ſolutio valde probabilis.

Huic ſolutioni adiungi poteſt alia probabilis, negans eiuſmodi conceptus vniuerſaliſſimos abſtrahibiles eſſe ab incompletis entibus, vel accidentibus, quia ens ex propria conditione vniuerſalem tranſcendentiam importat,
69 cum ſit prima omnium ratio, à qua ſiue paruū vel magnum, aut etiam minimum, totale, vel partiale abſolui non poteſt, nec intelligi, quin ab eo participetur, vnde ab aliqua etiam parte, vel differentia, aut modo, velle illud abſtrahere, non eſt aliud, quàm à propria natura, vel ſignificatione vocis illud extrahere, tantundemque de accidenti cenſendum eſt reſpectu nouē prædicamentorum, & hoc eſt etiam maximū fundamentum analogiæ: eſt autem longè diuerſa ratio de ſubſtantia, vel accidenti particulari, nam cùm ſint determinatæ naturæ ſub v-
70 niuerſaliſſimis iam conceptibus prædictis habentes determinatum modū eſſendi, determinatam etiam conſiderationē habere poſſunt, magis vel minus ab inferioribus abſtrahentē, & ſic pro completis dumtaxat rebus ſui ordinis accipi, vel vniuerſaliter pro cunctis, & ſub conſideratione prima vniuocam, atq; adeò genericam habebunt rationē, ſub ſecunda analogam.

Ad aliud argum.

Argumentum pro ea ſententia præiactum, quæ quatuor tantum prædicamenta ponit, ſoluimus dicentes numerum prædicamentorum non coarctari ad numerum prædicatorum dialecticorū, nam nec definitio, quæ vnū eſt eorum, in prædicamēto collocatur, nec accidens ſub vniuerſaliſſimo conceptu prædicamentum conſtituere valet, cum ſit analogum: maiorem igitur extenſionem habet ens 71.
ad omnes videlicet modos eſſendi per ſe, & in alio, qui cum ſint nouem præter ſubſtantiam, denarium numerum efficiunt, prædicata autem dialectica ex modo ſe habendi ad peculiare ſubiectum, videlicet ad ſpeciem, accipiuntur, & ideo minor eſt eorum numerus: nec tamen idcirco exiſtimandum eſt prædicamentum ex quibuslibet prædicatis confici, vt vltima pars argumenti contendebat, ſed ex cunctis, & ſolis his, in quibus ſequentes conditiones reperiuntur, nempe vt ſint entia realia, finita, completa, vniuoca, & incomplexa, cætera vero, quæ ab his conditionibus deficiunt, ad prædicamenta ex eiſdem conſtituta, per quandam reductionem pertinent, & idcirco prædicamenta non multiplicant, & ſi pene infinita ſint.

Conditiones requiſitę ad rationem prędicamentalē.

Ad vlt. Opinio Fonſecę.

Propter vltimum tenuerunt quidam habitum, vel habere inter prædicamenta connumerari iuxta popularem ſenſum, vel loquendi modum, at ſecundum rigorem philoſophicum non eſſe verum prædicamentum.

Ratio.

Quorum ea eſt ratio quia veſtes, vel arma, quæ illud efficiunt, ſunt entia per accidens, vt pote ex rebus diuerſorum prædicamentorum fabricata ex ſubſtantia nimirum ac certe duritie, vel mollitie, certa, item, ac determinata figura: cui addunt hæc ab arte eſſe inuenta non ſolum ad ornandas partes ſubſtātiæ, ſed etiā figuras earum. Situm etiam populari sēſu diſtinctum eſſe à cæteris prædicamentis docent, ſi tamen res, aiunt, ad Philoſophorum normam reuocetur, non eſt re vera diſtinctum à prædicamento vbi, quia ſi vnū eſſe non eſt aliud, quā hoc, vel illo modo eſſe in loco, atque adeò eſſe hoc vel illo modo in prædicamento vbi, eſſe autem hoc, vel illo modo in prædicamento 72
non eſt diſtinctum prædicamentum efficere: duo igitur auferunt prædicamenta à numero denario communi, habitum videlicet, & ſitum, ſi propria rerū conditio ſit ſpectanda, illū de medio tollentes, hunc vero cum prædicamento vbi confundentes.

Nos verò omnino diſcedēdum eſſe ab hoc modo dicendi putamus, tanquàm à ſingulari, ac doctrinæ Ariſtotelis, & communi ſcholæ ſententiæ oppoſito, quæ denarium prædicamentorū numerū iam diu conſtitutum complexa eſt: & merito quidem, cùm non minus duo hęc, quam cętera modum eſſendi, ac prędi

candi

Quid de habitu. candi de ſubſtantia primo diuerſum importet
& quidem de habitu oſtẽdemus ſuo loco pro-
priam rationem eius eſſe dicentes, modum hu
mani corporis in quantum veſtibus, & armis,
ex propria conditione ſe ſe accommodat, quę
non habent alia corpora ab ipſamet natura,
74. proprijs, ac quaſi intrinſecis veſtibus, vel ar-
mis induta, ad artem quidem pertinet, quod
talibus armis, aut veſtibus induatur, ad na-
turam verò, quòd veſtibus, vel armis accom-
modatum ſit: ergo modus iſte naturalis ſe ha
bendi inuariabilis eſt, determinatumque pro-
inde prædicamentum conſtituit, cum ſit realis
& accidentalis, quanquàm veſtes, vel arma va
rientur per artem, negandum eſt igitur veſtes,
aut arma conſtituere prædicamentum habitus
ſed ad illud ea ſolùm ratione reducenda eſſe,
quia extrinſecè denominant hominem veſti-
tum, vel armatum, ratio verò formalis huius
Illius formalis ratio prædicamenti eſt coaptatio, vel accommoda-
tio hominis ad illa, claudens quidem ex conſe
quenti talem denominationem extrinſecam:
vnde extrinſecum vocatur prædicamentum
hoc, quemadmodum alia quinque, non quod
ſit pura denominatio extrinſeca, quam oſten-
demus non conſtituere per ſe prædicamentũ,
ſed quia modus eſſendi intrinſecus ab his re-
bus extrinſecis deſumitur, earumque denomi-
75. nationem claudit Ex quibus intelligitur nihil
referre ad huius prædicamenti conſtitutionẽ,
quod veſtes, & arma ſint entia per accidens, l.
ſecus, ad aliavè prædicamẽta ſpectare poſſint,
ſi quidem modus eſſendi illud conſtituens val
de ab eis diuerſus eſt. De ſitu etiam ſtatuimus
De ſitu. diuerſum modum formalem eſſendi importa-
re à prædicamento vbi, nempè determinatam
diſpoſitionem partium in loco, quam ex natu
ra, l. generatione poſtulant ſecundum deter-
76. minatam correſpondentiam, ita vt quemad-
modum quædam pars corporis ſurſum eſt, vel
deorſum aliorum comparatione dextra, vel ſi-
niſtra, ita ei pars loci correſpondeat, & modus
iſte neq; clauditur in prædicamento vbi, neq;
accidens eius eſt: cuius illud eſt euidenti argu-
mento, ſæpe variari vbi, corpore in eodem ſi-
tu permanente, vt ſi iacens, vel ſedens defera-
tur, mutat vbi in eodem ſitu. Decipi autem,
qui hæc duo prædicamenta confundũt, in hoc
exiſtimo, quod cum ſitus quaſi pro materiali,
ac fundamento præſupponat vbi, putant for-
maliter illud claudere.

Ad argum. formam. Vndè ad formam argumenti dicimus ſitũ
importare talem modum ſe habendi in loco,
nõ ita vt eſſe in loco ad rationem formalem
eius ſpectet, ſed vt ſit quaſi materialiter præ-
ſuppoſitum: formalis autem ratio ſitus ſit diſ-
poſitio partium in loco, quam vel ex natura, 77
vel generatione exigunt, vel ex libera volun-
tate comparant, valde à ratione formali, vbi,
diuerſa: & hæc de ante prędicamentis dicta
ſufficiant.

CAPVT QVINTVM.

PRAEDICAMENTVM ſubſtantiæ continens.

TEXTVS ARIST.

Subſtantia autem eſt, quæ proprie, & principaliter, & maximè dicitur, quę neque in ſubiecto aliquo eſt, neq; de ſubiecto aliquo dicitur.

TEXTVS EXPLANATIO.

Post communia, à nobiſq; explicata theoremata, categorias ipſas tradit Ariſt. incipiens à ſubſtantia, de qua præſiat quatuor capi. præſenti. 1. tacita quadam ipſius ſubſtantiæ diuiſione præmiſſa in primã & ſecũdam, vtrumque membrum propria explicatione declarat, ſecundum vtriuſq; membri rationem deſignans oſtendit, qua de cauſa ſubſtantia prima, atque etiam ſecunda appellantur tales Tertium, eadem inter ſe conferens docet primam ſubſtantiã præſtare ſecundæ, quanquam inter primas, & ſecũdas interſe collatas, eiuſmodi gradualis differentia non inueniatur. Poſtremo proprietates enumerat ſubſtantiæ. Explicatio primæ ſubſtantiæ his verbis continetur. Subſtantia, quæ proprie, & principaliter, & maxime dicitur, eſt quæ neque de ſubiecto aliquo dic tur, neque in ſubiecto aliquo eſt: *Ex quiqus priora illa encomia potius definiti eius dignitatem oſtendentia cenſentur, quam partes definitionis, ſunt autem tria, nempe proprie, principaliter & maxime iuxta tres excellentias primæ ſubſtan-*

tiæ.

tia. Accipitur ſubſtantia communi quadam
ratione pro eo, quod ad cuiusque rei eſſenti-
am pertinet, ſiue ſubſtantia ſit, vel accidens,
quemadmodum dicimus animal ſpectare ad
eſſentiam hominis: in qua ſignificatione vo-
cabulo ſubſtantia vſus eſt Ariſtot. cap. præ-
2. cedenti, dum vniuoca definiens ait eſſe: quo-
rum nomen eſt commune, ſubſtãtiæ vero
ratio eadem: eſt autem apertum non ſolũ in
prædicamento ſubſtantiæ, ſed in nouem acci-
dentium vniuoca eſſe prædicata. Secundo, ca
pitur ſubſtãtia pro re ſtante per ſe, cæteraq;
ſuſtinente, & eiuſmodi eſt propria acceptio
ſubſtãtiæ primũ prædicamentũ conſtituentis,
atq; etiam propria ſignificatio verbi prioris
(nempè, propriè) itaq; prima ſubſtantia pro-
prie ſubſtantia appellatur, vt à cõmuni acce
ptione ſeparetur accidentia cõprehendente.
Ea eſt rurſus primæ ſubſtãtiæ dignitas, vt ex
propria conditione accidentibus ſupponatur,
eaq; ſuſtetet abſq; alterius adminiculo, cum
tamen ſi ſecundæ ſubſtant, nõ id propria vir-
tute habeant, ſed eiuſdẽ primæ ſubſtantiæ, cu
ius ea eſt ratio, quia illud per ſe ſuſtetat alia,
quod per ſe, hoc eſt à nemine ſuſtentatur, ſed
ſola prima ſubſtantia ſuſtentatur à nemine,
3. cum tamen ſubſtantias ſecundas ſuſtentet, ip
ſa ergo ſola eſt, quæ propria virtute accidẽti-
bus ſubſtat: minor oſtenditur, quia ſola pri-
ma ſubſtantia per ſe ſubſiſtit, ſecũdæ vero in
ea ſuſtentantur, cum notum ex ſuperioribus
ſit, vniuerſalia nõ eſſe à ſingularibus ſepara-
ta, ſed in ipſis ſubſiſtẽtia: id ergo ſibi vult par
ticula principaliter, vel in primis, quod ſui ra
tione, aut virtute, vt primam ſubſtantiam à
ſecundis ſeparet, ex quibus poſtrema eius ex
cellentia infertur, nempe in ratione ſubſtãdi
ſupremũ tenere locum eo, quod vniuerſis ſub
ſtare intelligatur, nempe accidentibus, alijſq;
ſubſtantiis, idq; explicari intelligimus, dũ ma
ximè ſubſtantia vocatur. hucusq; igitur ex-
I. Proprietas ſubſtantiæ. ponitur res definita: Sequitur modo definitio
conditionem illius exprimens poſtremus dua-
bus particulis, quæ neq; de ſubiecto aliquo
dicitur, neq; in ſubiecto aliquo eſt, quarũ
4. propriã intelligem⁹ ſignificationẽ ex his, quæ
nos docuit Ari. ca. 2. nuper à nobis explicato,
vbi in quatuor mẽbra diuidens ea, quæ ſunt,
poſtremum eſſe inquiens eorum, quæ neq; in
ſubiecto ſũt neq; de ſubiecto dicũtur ſub quo
ſingulares ſubſtantias cõprehenſas eſſe volu-
it: declarans autem ibidem quid ſignificet in
ſubiecto eſſe, ait, non aliud, quã in aliquo eſſe
non vt partem, atq; ea cõditione vt ſeorſim
ab eo eſſe non poſsit, quibus verbis propriã ac-
cidentis inhærentiam indicat, & ſi ita eſt, pa
tebit certè, quid ſibi velit poſtremũ huius de-
finitionis verbum nẽpe in ſubiecto nõ eſſe, 5.
id namq; importat, quod eſt in nullo inhærere
ſubiecto. C 1. rurſus. 3. regulam primam ante
prædicamẽtalem tradẽs, quid ſit de ſubiecto
dici oſtendit nempe de quidditatiue inferio-
ri prædicari. Id igitur erit non dici de ſubie-
cto, ac de nullo ſe inferiori quidditatiue enũ-
ciari & hoc eſt certè, quod prima particula
deſignat aſſerens, primã ſubſtantiã de nullo
inferiori eſſe prædicabilem, quod explicatius
tradens Ari. c. præſenti, ait, à prima ſubſtãtia
nullã eſſe prædicationem, hoc eſt, nihil eſſe, de
quo ipſa amplius enuncietur, cum tamen cæ-
tera enũcientur de illa. ex quibus talem ſen-
ſum totius definitionis haurire poſſumus, ſub-
ſtantia per ſe ſubſiſtẽs, cunctaq; propria, vir-
tute ſuſtentans eſt, quæ neq; de aliquo quiddi
tatiue inferiori prædicabilis eſt, neq; in ali- 6.
quo ſubiecto inhæret. Secundas ſubſtãtias in
hũc modum deſcribit, ſunt ſpecies, & genera
in quibus primæ inſunt: ſunt quidem ſecundæ
ſubſtantiæ in primis, primæ etiam in ſecũdis,
modo tamẽ diuerſo, tanquã formæ vniuerſa
les, illa, prædicataq; eſſentialia, & idcirco ſe-
cundũ actum, primæ vero eo modo, quo ſubie
ctum continetur ſub prædicato, ideo non ſecũ
dum actum, ſed ſecundum potentiam, nec tã-
quam partes eius actuales, ſed poteſtatiuæ:
homo, & animal ſunt in Petro, & Ioanne (vt
exemplum primi deſignemus) tanquã prædi-
cata vniuerſalia, ac ſuperiora ad eorũ eſſen- 7
tiã pertinentia. ita vt homo cõpletam eſſen-
tiam, animal vero partẽ importet, quæ pro-
pter ſecundum actualẽ continentiã in eis eſſe
dicuntur: è diuerſo autẽ Petrus, & Ioannes
ſunt in animali, & homine, nõ tanquã prædi-
cata, ſed ſubiecta, & cũ ſubiectum in propoſi-
tionibus directis quibuſcunq; extra eſſentiã
prædicati ſit, non continentur in ſecundis ſub

ſtantijs ſecundum modum actualem, ſed po-
tentialem, in quantū determinabiles ſunt il-
læ ad primarū ſubſtantiarum cōſtitutionem,
quando ergo in definitione dicitur ſecundas
8. ſubſtantias eſſe, in quibus primæ inſunt, de po
teſtatiua continentia, non actuali accipiendū
eſt. Ita vt ſit ſenſus, ſecundæ ſubſtantiæ ſunt
genera, & ſpecies, ſub quarum poteſtate ſin-
Nota. gulares ſubſtantiæ continentur, vt deſignatis
exēplis ſit manifeſtū. Traditis definitionibus
primæ & ſecūdæ ſubſtātiæ, de vtraq; oſtende
re nititur talē eſſe, ac prius de prima ſubſtan-
tia, verba autem, quibus id cōuincit obſcura
sūt, hoc vero modo exponēda, vt percipiatur
quo modo cū præcedentibus cohæreāt, ex c. 2.
conſtat ea, quæ ſunt (excepta prima ſubſtātia
quæ neq; eſt in ſubiecto, neq; de ſubiecto enun
ciatur quadā eſſe, quæ nomine, & ratione de
illa prædicantur, vt prædicata ſibi eſſentialia
alia quæ ſolo nomine, ratione vero minimè,
[eiuſmodi ſunt accidentia in cōcreto, vt albū
horū enim ratio cum ſit accidentalis, alia eſt
ab eſſentia primarum ſubſtantiarum: alia de
Corollariū ex dictis. mum, quæ neq; nomine neq; ratione, vt acci-
dentia eadem in abſtracto ſignificata. Ex qui
bus inferre licet ſecundas ſubſtantias in pri-
mis ſubſiſtere, tanquā vniuerſalia prædicata
in ſubiectis, accidētia vero in eiſdē inhærere,
ac ſuſtentari, atq; ex conſequenti dependere
tanquā à ſuſtentantibus, primā vero ſubſtan
tiam nullo, hoc eſt autem eam eſſe principali-
ter, & maximè ſubſtantiam, vt aſſertum eſt
in principio. Oſtendit præterea de generibus,
ac ſpeciebus in quibus primæ ſubſtantiæ ſunt,
merito ſecundas ſubſtantias appellari. Sed
9. probationem hanc cōparationibus primarū,
ac ſecundarū ſubſtantiarū ad tertiā capitis
parte ſpectantibus inſeruit: cuius tamen pro-
pria ſedes hæc eſt, & ſenſus talis. Secundæ ſub
ſtantiæ ſunt illæ, quæ de primis enunciantur
tanquam prædicata quidditatiua, ſed gene-
ra, & ſpecies, ſub quibus prima ſubſtantia po
nitur, quidditatem eius enunciant, nam qui
vult huius ſubſtantiæ ſingularis quidditatem
deſignare, dicet Petrū hominem eſſe, vel ani-
mal rationale. Hæc ergo vniuerſalia prædica
ta appellātur merito ſecundæ ſubſtantiæ qua-
ſi dignitatem ſubſtantiæ poſt primā ſubſtan-
tiam attingant, ex definitione autē vtriuſq;
ſubſtantiæ conſtat tacita quadam ratione
Ari. diuiſiſſe ſubſtantiā in primā, & ſecūdam

Et ex tota hac doctrina habetur, vt ad cō-
parationem vtriuſq; ſubſtantiæ, & ad ſecun
dam partem capitis veniamus facta collatio
ne inter vtramq;, magis eſſe ſubſtantiam pri
mam, quam ſecundam, poſtquam ex ſui ra-
tione, & vniuerſis ſubſtat, hoc eſt ſecundis
ſubſtantijs, & accidētibus, ſecunda verò ſub- 10. Illatio ex
ſtantia, non omnibus ſubſtāt, neq; propria ſed adnotatis.
eiuſdem primæ virtute.

Cōparatio vero inter ſecundas ſubſtātias
de qua expreſſius in hac parte loquitur Ariſt.
duobus modis fieri poteſt, nam vel genus cum
ſpecie cònfertur, vel ſpecies vna cum altera;
& quidem in prima comparatione præſtan-
tior eſt ſpecies genere, quod duplici ratione
confirmat Ariſt. Prior eſt, illud eſt perfectius
in quocumq; ordine rerum, quod propius ac-
cedit ad abſolutiſſimū eiuſdē ordinis, ſed ſpe-
cies propinquior eſt primæ ſubſtantiæ, quæ in
hoc genere ſupremum locum perfectionis te-
net, à qua magis eſt remotū genus, perfectius
igitur ſpecies dignitatem primæ ſubſtantiæ
participabit, eritq; magis ſubſtantia, quam
genus, minorem hoc modo oſtendit, ſi quiſpi-
am velit quidditatem primæ ſubſtantiæ in-
dicare, diſtinctius magisq; ex proprijs illius id
præſtabit ſpecie deſignata, quàm genere. Tūc
vltra, quæ magis ſunt propria, sūt magis pro 11.
pinqua, quā magis cōmunia, ergo homo pro-
pinquius ad primæ ſubſtantiæ dignitatem ac-
cedit, quā animal, & vniuerſaliter ſpecies;
quàm genus.

Ratio poſterior talis eſt. Ideo prima ſub-
ſtātia abſolutiſſima eſt, quia vniuerſis ſubſtat
ergo inter ſecundas illa erit potior, quæ pluri
bus ſubſtat, ſed ſpecies pluribus ſubſtat, quā
genus, ergo. Minor oſtenditur, quia ita ſe ha-
bet ſpecies atoma ad cæteras ſubſtantias ſe-
cundas, quemadmodū prima ad omnes, ſub-
ſtat enim cunctis hæc, & ſpecies cunctis alijs
à ſe, & vt hoc verbo totius probationis vis
exprimatur, ſpecies cunctis, quibus genus,
ſubſtat, atq; etiam ipſimet generi, cùm tamē
genus non ſubſtet ſpeciei, ſi quidem ad con-
uertentiam non dicuntur, exemplum in ho-

mine,

mine, animali, & quodam ſingulari homine appoſuit Ariſt. in quibus manifeſta ſunt omnia, nam Petrus homini, animali, cæteriſq; generibus, ac ſpeciebus ſubſtat, nec non cunctis accidentibus, homo vero ſibi ſoli non ſubſtat,
12. bene tamen cæteris, ac demum animal cæteris præter ſe, & hominem, pluribus ergo homo, & ſpecies quæcumq; quā genus propriū. In ſecunda verò comparatione vnius ſpeciei cum alia ſimilis exceſſus non reperitur, ſed æqualē rationē ſubſtantiæ participant, eiuſdē generis omnes ſpecies, idemq; iudiciū faciendum eſſe docet Ari. de primis ſubſtantijs inter ſe ſe comparatis, non eſt enim vna magis ſubſtātia quam alia, vtrumq; autem ſola inductione confirmat, quia non minus ſubſtantia eſt equus, quam leo, vel homo, cum æquè propinquum prædicatum ſit equus reſpectu ſingularis equi, ac reſpectu Petri homo: cæterum ex doctrina ſuperiori ab eodem Ari. tradita talem rationē id cōuincentem formare poſſumus, illa eſt abſolutiſſima ſubſtātia, quæ
13. maxime, hoc eſt vniuerſis ſubſtat, inter cæteras vero maiorē dignitatē pertingit, quæ pluribus ſubſtat, æqualis igitur perfectionis ſubſtantialis erunt illæ, quæ eiſdem ſubſtant, at inter ſpecies eiuſdem generis non pluribus vna, quam altera ſubſtat: ergo in ratione ſubſtantiæ non ſe excedunt: ſubſtant enim homo & leo eiſdem ſuperioribus prædicatis, & tamen neuter ſubſtat alteri: & ſimilis eſt ratio de primis ſubſtantijs, nam cum quælibet ſubſtet vniuerſis, ſupremum locū omnes tenēt.
14. Quod vero de ſpeciebus, ſingularibuſq; ſubſtantiis affirmat Ariſt. de generibus in eodem gradu conſiſtentibus (mea quidem ſententia) accipiendum eſt, cū eiſdem ſuperioribus prædicatis ſubſtēt, atq; etiā neutrum alteri.

Prima proprietas ſubſtantiæ. Explicata ratione ſubſtātiæ enumerat Ari. ſex illius proprietates in extrema parte capitis, quarū primā eſſe ait, vt in ſubiecto non ſit: primæ autem ſubſtantiæ id conuenire ex eius definitione probat, quæ nec de ſubiecto dicitur, neq; in ſubiecto aliquo eſt: de ſecundis vero nō eſt adeò manifeſtum, nā cum in primis, de quibus enūciantur, ſubſiſtant, apparet in eis tanquā in ſubiectis eſſe, quapropter pluribus id oſtēdere nititur, duobus in primis exemplis hominis, & animalis, quæ & ſi de Petro dicantur in eo tamen non ſunt tanq. ā in ſubiecto, duabus deinde rationibus ex cap. ante prædicamētorum ſecundo deprompti[illegible], vbi diuidens ea, quæ ſunt, in quatuor membra primū ſtatuit eſſe eorum, quæ de ſubiecto quidem dicūtur in nullo tamen ſubiecto eſſe conſtat: etenim cū dici de ſubiecto idē ſit quod de quidditatiue inferiori, apertum eſt in eo non eſſe tanquam in ſubiecto, de quo aliquid tanquā de ſubiecto enunciatur, ſiue in ſubſtātiis, vel accidentibus accipiatur, neq; enim homo in Petro tanquam in ſubiecto eſſe poteſt, neq; color in albedine, vel albedo in aliquo ſingulari, poſtquam de his tanquam de ſubiectis enunciantur, ſed ſecundæ ſubſtantiæ prædicantur de primis tanquam de quidditatiue inferioribus, atque adeo tāquam de ſubiectis, vt 15.
homo, & animal de Petro, ac Ioanne, ergo in eiſdem tanquam in ſubiectis eſſe repugnat. Præterea in ſecundo eiuſdem diuiſionis membro conſtitutum eſt, quæ in aliquo ſunt tanquā in ſubiecto, nomine quidem de eo enunciari poſſe, nequaquam vero ratione. cū alia ſit eorum ratio à quidditate ſubiecti valde diuerſa, vt in albo, & homine intuemur, nā formam albedinis illud importat ab hominis natura alienam, ſed ſecundæ ſubſtantiæ prædicantur de primis non ſolo nomine, ſed etiam ratione, cum vniuoce de eis enuncietur, vt de Petro, & Ioanne animal, & homo: pugnat igitur cum earum conditione in eiſdem eſſe quaſi in ſubiectis. ſubdit autem Ariſtot. 16.
hanc proprietatem non ſolū primis, & ſecundis ſubſtantijs conuenire, ſed etiam differentijs earum, vt eiſdem fermè rationibus oſtēdi facile poteſt, nam differentiæ de primis ſubſtantijs tanquam de ſubiectis prædicantur, nec ſolo proinde nomine, ſed etiam ratione, etenim de quibuſcunq; enunciatur homo, ex conſequenti rationale, & cum eadē ſit vtriuſq; ratio, de eiſdem enunciabitur differentia nomine, & ratione, de quibus ſpecies ſi igitur ſpeciei repugnat in indiuiduo eſſe tanquam in ſubiecto, non minus differentiæ repugnare neceſſe erit. Nec ſolum differentijs 17.
conſentaneam eſſe, ſed partibus ſubſtantiæ integrantibus docet, vt capiti, & bra-

chio, & quæ & ſi plures conturbauerint putãtes in toto eſſe tanquã in ſubiecto, re tamẽ melius perſpecta, inueniuntur in ſubiecto non eſſe, vt ex cap. eodem ante prædicamẽtorum ſecundo non obſcure elicitur, vbi definitum eſt, quid ſit in ſubiecto eſſe, nempe in aliquo eſſe non vt partem, ſed vt cõpletam naturã, ſic tamen à ſubiecto pendentem, vt ſeparata ab eo nequaquã poſſit ſubſiſtere, excludũtur ergo ſubſtantiarum partes à proprio modo eſſendi in ſubiecto. Eiuſmodi itaq; primæ ſubſtantiæ proprietas non modo cõpletis ſubſtantiis, ſed incompletis, & partialibus adaptatur & huius rei gratia non dixit Ariſt. propriũ eſſe ſubſtantiæ. ſed omni ſubſtãtiæ in communi, in ſubiecto non eſſe, vt omnes comprehenderet.

II. Proprietas. Secunda proprietas ſubſtantiæ eſt vniuocè prædicari, his verbis ab Ari. explicata: Ineſt autẽ ſubſtantijs, differentijſq; oĩs vniuocè vt prædicentur: Caiet. innumera penè verba, ac notabilia congerit ad hanc proprietatem explicandã in ſingulis ipſius text° particulis myſteriũ inueniens, quibus obſcuriſſimam eam reddidit, cum tamen non ſit adeò difficile ſenſũ Ari. haurire, cui nonnihil difficultatis verba ab eo minus ordinate poſi-
18. ta attulerunt, continet namq; ſyllogiſmum quendam, cuius maior propoſitio ſimul cum concluſione in fine textus collocantur, minor vero probata, & expoſita in medio ac principio: inuerſo igitur tantiſper ordine literæ, formare illum hoc pacto oportebit, vt melius ſenſum teneamus. Vniuoca ſunt, quorum nomen commune eſt, ratio vero ſubſtantiæ nomini accõmodata eadem, ſed vniuerſa prædicata tam à ſecundis ſubſtantijs, quam à differentijs deſumpta, enunciantur de prima ſubſtantia ſecundum nomen, & rationem, ergo vniuocè: minorem hoc modo explicat, & probat, nam maior definitio eſt vniuocorum ſu-
19. perius aſſignata, prædicata quæcunq; ait, à ſecundis ſubſtantijs, & differentiis deſumpta prædicantur de ſpeciebus, vel de indiuiduis, nam vltra primam ſubſtantiam prædicationes non procedunt, ſi quidem inferiora ſub ſe nulla habet, de quibus enunciari poſſit, ſed primum ſubiectum, & fundamentum totius prædicationis ipſa eſt, ita vt merito dicere poſſimus à prima ſubſtantia nullam penitus eſſe prædicationem, ſed ita eſt quod genus, & differentia prædicantur nomine, & ratione de ſpecie, hæc autem ſimili modo de indiuiduo, ac de primo ad vltimum de eodem genus, ac differentia (loquitur enim Ariſt. de ſolis ſubalternis) ergo eiuſmodi omnia prædicata vniuoca ſunt comparatione primæ ſubſtantiæ, vt ſequens exemplum oſtendit, homo, animal, & ſenſibile ſunt genus, ſpecies, ac differentia, quæ de Petro enunciantur, proximè quidem homo, animal, & ſenſibile, eo mediante, virtute illius regulæ antepradicamẽtalis, cum quidpiam de quopiam prædicatur vt de ſubiecto, quæcunque de prædicato dicũtur de ſubiecto etiam enunciantur, ſi ergo animal, & ſenſibile enunciantur de homine, vt de ſubiecto, cum ſit quidditatiue, aut eſſentialiter inferior vtriuſque comparatione enunciabuntur quidem de Petro, de quo homo ipſe tanquam de ſubiecto prædicatur, & quidem non ſolo nomine, ſed etiã ratione, cũ proprius conceptus animalis, & ſenſibilis intra 20.
eſſentiam vtriuſq; ſit.

III. proprietas. Proprietas tertia ſubſtãtiæ eſt, hoc aliquid ſignificare, ꝙ euidẽs eſſe ait, in primis ſubſtãtijs, apparens vero in ſecundis ꝓpter appellationis figurã, cæterũ re vera non hoc aliquid, ſed quale quid ſignificare, nõ veluti accidentalia concreta, quorũ exemplũ eſt albũ, qualitatem dumtaxat importãs, ſed quale circa ſubſtantiã, idcirco integram eius ſignificationem appellamus, quale quid, in genere tamẽ amplior eſt, quam in ſpecie ſignificatio.

Nota. Vt hæc proprietas intelligatur, quid ſibi velit vox hoc aliquid, explicare in primis o- 21.
portebit, ac deinde intentum Ariſtot. in hac proprietate deſignanda. Aliquid ſubſtantiã denotat, hoc vero ſingularitatem, vnde hoc aliquid ſubſtantiam ſingularem per ſe ſubſiſtentẽ, à quocunq; alio ſeparatam, atq; adeo vnã numero, vnde elicitur idẽ eſſe ſubſtantiã hoc aliquid ſignificare, ꝙ ſingularẽ, & per ſe ſubſiſtentem ſubſtantiam Ariſt. autem pluribus ſuæ doctrinæ locis, 7. præſertim meta. ca. 8. text. 38. ſtatuere aduerſus Platonem intendit præter ſingulares ſubſtantias, quas primas hoc loco appellat, nullam eſſe vni-

vniuerſalem ſubſtantiam per ſe ſubſiſtentem, ab eiſq; ſeparatam, hac ratione confirmans. Quidquid factum eſt, determinatum eſt, & ſingulare quod hoc aliquid vocatur, ſed vniuerſalis ſubſtantia extra cauſas producta eſt, ergo ſi à ſingularibus ſeparata producitur, ac per ſe ſubſiſtens ſingularis erit, & vna numero, atq; hoc aliquid appellabitur,
22. ſed pugnat cum ratione vniuerſalis eſſe hoc aliquid, & vnum numero, ergo etiam pugnabit eſſe per ſe ſubſiſtens, & à ſingularibus ſeparatum. Idem ferè eſt intentum huius proprietatis, nempe ſolam primam ſubſtantiam eſſe, hoc aliquid, hoc eſt ſingularem, & per ſe ſubſiſtentē ſubſtantiam, nequaquā vero ſecundas, quæ licet videantur hoc aliquid ſignificare propter figuram appellationis, quia dū hominem, vel animal dicimus, videmur ſuppoſitum ſignificare, atq; adeo aliquid ſingulare per ſe ſubſiſtens, vere tamen vniuerſale quid, atq; indeterminatum important, neq; per ſe, ſed in primis ſubſtantijs ſubſiſtens, quod eſſe hoc aliquid repugnat, quapropter ſoli primæ ſubſtantiæ proprium eſt hoc aliquid ſignificare, ſecundæ vero potius, quale, important, non purū de prædicamēto qualitatis, vt album, ſed circa ſubſtantiā, quod idcirco quale quid appellatur.

IIII. Proprietas.

Quartum inter ſubſtantiæ proprietates locum tenet, nullum habere contrarium, quod ſubſtantiæ conuenire exemplis dumtaxat docet Ariſtot. quid enim, ait, cuidam homini, Petro v. g. vel Ioanni contrarium eſſe poteſt? quid homini, vel animali? profecto nihil, euiſmodi autem facili admodum probatione cōtentus fuit Ariſt. quia contrarietatis natura, ex qua efficacius poſ-
23. ſet oſtendi, non ad dialecticum, ſed ad philoſophum pertinet: ſubiungit tamen hanc proprietatem non conuenire ſubſtantiæ quarto modo, quemadmodum præcedentes, ſed ſibi eſſe cum pluribus alijs cōmunem, nam quantitas contrario etiam caret, nihil enim bicubito, vel tricubito lineæ, ſuperficiei, vel corpori contrarium eſſe poteſt, ſed neq; magnū paruo opponitur, neq; multū pauco, licet oppoſita primo aſpectu appareant, vt in prædicamento quantitatis explorabitur.

V. Proprietas.

Conſentaneum eſſe etiam dignitati ſubſtantiæ vt gradus non ſuſcipiat, docet Ariſt. quod communibus ſcholæ verbis dicitur, non ſuſcipere magis, & minus, idq; tam primis, quam ſecundis ſubſtantijs quadrat, nec enim 24.
Petrus magis, quam Ioannes, neq; homo magis, quam leo ſubſtantia eſt, quemadmodum album, vel calidum maiorem, vel minorem qualitatis perfectionē gradualem in diuerſis indiuiduis habere conſpicimus, iuxta maiorem, vel minorem intenſionem, quam ſuſcipiunt. Proprietatem hanc ſola inductione probatam ab Ariſt. euidenti ratione colligere nos poſſumus ex præcedenti, nam ſuſcipere magis, & minus, ex maiori, vel minori admixtione contrarietatis profectum eſt, vt in philoſophicis erit manifeſtum: etenim calor eo maiorem, vel minorem intenſionem ſortitur, quo minorem ſecum admixtionem oppoſitæ frigiditatis habet, ſed ſubſtantia contrarietate caret, ergo magis, & minus non admittit.

Vltima proprietas.

Vltima proprietas ſubſtantiæ ponitur ab Ariſtot. vt vna numero perſeuerans ſuſceptiua contrariorum ſit, quā alijs à ſubſtantia repugnare docet, colorē namq; eundem album fieri, & nigrum, negotiumq; idē bonum fieri, & malum etiam ſucceſſiua mutatione impoſſibile eſt, ſed eſſe deſinunt hæc, & ſimilia, dum in contraria mutantur: at ſubſtantia eadē numero permanens vtrumque contrariorum in ſe ſuſcipit diuerſis mutationibus, diuerſis item temporibus, vt in 25.
homine contingere videmus, qui idem numero permanens calore modo frigiditate deinde afficitur, vitioſus præterea, vel ſtudioſus fit. Vnum autem eſt accidens ait Ariſtot. de quo poſſet quiſpiam ſuſpicari, quod idem perſeuerans contrariorum ſit ſuſceptiuum, nempe oratio, vel opinio, videmus namq; orationem eandem enunciatiuam (de hac enim Ariſtot. loquitur, quæ ſola veritatis aut falſitatis capax eſt) modo eſſe veram, poſtea 26.
vero falſam, vt Petrum ſedere verum eſt ſi ſedeat, quo tamen ſurgente falſa redditur propoſitio, tantundemq; de opinione, quæ circa idem obiectum verſari poteſt, dicendum eſt. Sunt autem verum, & falſum contraria, ei igitur contraria ſuſcipere, nō ſoli ſub-

ſtantiæ conuenit. Duplicem adhibet Ariſt. ſolutionem huic obiectioni non multum diuerſam, quanquã valde diuerſæ appareant. Prior eſt duobus modis cõtingere poſſe quidpiam contraria ſuſcipere, primo quidem per ſui mutationem, ita vt ſub vtroq; idem eſſe diuerſis temporibus contingat, alteratum tamen ac mutatũ per inhærentem vtriuſq; receptionẽ, & in hoc ſenſu conuenit ſubſtantiæ: ſecundo modo penitus ab extrinſeco per ſolam mutationem alterius, non propriam, & ſic contingit orationem veram fieri, & falſam ex ſola rei ſignificatæ mutatione. Vera eſt enim propoſitio, Petrus ſedet eo ſedente, ſi vero ſ.et, falſa, variatio autem contingit ex diuerſa diſpoſitione rei, nam ab eo, quod
27. *res eſt, vel non eſt, ait Ariſt. oratio, vel opinio vera, vel falſa dicitur, vera ſi eſt, vt per eam enunciatur, falſa, ſi ita non ſit, ergo dũ dicitur proprium eſſe ſubſtantiæ contrariorum eſſe ſuſceptiuam, per realẽ inhæſionem, ſuiq; mutationem intelligendum eſt, quo pacto ei ſoli conuenire poteſt.*

Secunda ſolutio negat vllo modo enunciationem ſuſcipere contraria, nam contraria ſuſcipere id importat, quod eſt ab vno in aliud oppoſitum moueri ſubiectum, vnumq; amittere, aliud de nouo acquirere, at oratio cum falſa ſit ex vera, nõ mouetur à vero in falſam, ſed propter ſolam extrinſeci mutationem talis fit: nihil præterea de nouo recipit, nihil amittit, ex eo igitur, quod modo ſit falſa, cum vera eſſet antea, non dicitur contraria ſuſcipere.

QVAESTIO PRIMA.

An aliquod ſit supremũ genus prædicamenti ſubſtantiæ, & quod nam illud ſit.

Rationes dubitandi proponuntur.

Rationes dubij.

SVpremum genus, quod generaliſſimũ vocant, caput eſt totius prædicamenti, ideò an aliquod ſit huius prędicamenti, & quid
1. nam ſit illud, principio inueſtigare oportet, vt prædicamentum ipſum ſtatuamus; nullum autem eſſe ſupremum genus ſubſtantiæ hoc argumento videtur conuinci.

Si aliquod eſſet ſupremũ genus huius prædicamenti, illud eſſet ſubſtantia ſub vniuerſali ratione concepta, ſed ei repugnat ratio generis, ergo nullum tale reperitur: minor ſic probatur. Ens diuiditur in ſubſtantiam, & accidens, tanquam in duo membra ex ęquo diſtincta, & ſuæ vniuerſalitati adæquata, ſed acci- 2.
dens non conſtituit vnum aliquod prædicamentum, ergo neque ſubſtantia. Si reſpondeas diuerſam eſſe rationẽ de accidenti, quod propter tranſcendentiã non poteſt eſſe genus, nec determinatũ prædicamentum conſtituere, ſed
nouem prædicamentis eſſe commune, cũ notum ſit quodlibet prædicamentũ determinatũ 3.
modũ eſſendi importare. Tunc oppono eandẽ eſſe rationem de ſubſtantia, nam tranſcendentia accidentis in eo poſita eſt, quod in quibuſ- Solutio.
cunq; accidentibus clauditur intrinſece, ſed ſub- 4.
ſtantia ſub ratione vniuerſali concepta clauditur intrinſecè in quibuſcunq; ſubſtãtijs, ſi quidem verũ eſt de qualibet enunciari, quod ſubſtantia ſit, ergo nõ conſtituit vnũ aliquod genus, cum intrinſecè ſit in differentijs clauſa,
quemadmodũ accidens; quod cũ ratione gene- 5.
ris pugnat. Etſi iterũ dicas non eſſe vniuocum, II. Obiect.
ſed analogum accidens, & ideò nõ eſſe genus. Iterũ oppono ſubſtantiam etiã eſſe analogum,
poſtquam vniuerſaliter accepta communis eſt Solutio.
completis, & partialibus ſubſtantijs, de quibus vniuocè prędicari impoſſibile eſt, ſi quidẽ partes non ſunt ſubſtantia ſimpliciter, ſed ſecundum quid. Et ſi demum dicatur abſtrahibilem III. Obiect.
eſſe communem rationẽ ſubſtantiæ completæ, à qua excludantur partes, & differentiæ, eamq; genus prædicamenti ſupremũ eſſe poſ-
ſe. Oppono etiam eandẽ rationem accidentis Solutio.
completã abſtrahibilem eſſe, à qua incompleta, partialia, atque adeò differentiæ excludantur, quæ non erit tranſcendens, neque in differentijs incluſa, neq; analoga, ſed vnum quod-
dam ſupremũ genus, ſub quo cuncta acciden- 6.
tia diſponantur; & tunc vnũ erit prædicamentum pro accidentibus, ſi vnũ ponitur pro ſubſtantijs, hoc autẽ doctrinæ Ariſt. nouem prædicamenta accidentium diſtinguentis, aduerſatur, ergo non videtur poſſibile vnũ aliquod ſupremum genus ſubſtantiæ, à quo prædicamentum trahere poſſit originem.

* *

Quædam ſubſtantiæ acceptiones notantur.

PRo huius quæſtionis ſolutione omnes ſubſtantiæ acceptiones enumerari oportet, vt eam, in qua proprium, ac peculiare prædicamentum efficit, eiusq; ſupremum genus capere poſſimus; quas in præſentiarum Ariſt. non recenſuit, quia ad rem potius Metaph. ſpectare ſibi viſum eſt, & idcirco, vt quidpiam difficile eas pętermiſit, illas vero, quę ad præſens inſtitutũ ſunt accõmodatæ, alijs prætermiſſis, ſummatim colligere poſſumus ex
7. his, quæ cap. præſenti, & 5 Metaph. cap. 8. text. 15. docui, atq; etiam ex doctrina D. Thom. in eius loci cõmentarijs, & de potentia. quæſt. 9. art. 1 ad 4. & 5. accipitur 1. ſubſtantia pro rei eſſentia; quę acceptio communis eſt ſubſtantiæ, & accidẽtibus, ſi quidẽ ſuo etiam modo in eis reperitur eſſentia, & ideò nõ eſt propria, neq; vniuoca, ſed analoga, quia nihil reale commune eſt ſubſtantiæ, & accidentibus; ſed in ſola ſubſtantia inuenitur eſſentia ſimpliciter, in accidentibus vero per comparationem ad ſubſtantiam, & idcirco ſecundum quid.

Sequuntur acceptiones ſubſtantiæ.

I. Acceptio ſubſtantiæ.

Secunda acceptio ſubſtantiæ eſt pro ente per ſe, vbi duo clauduntur, negatiuum videlicet, & poſitiuum: negatiuum eſt non eſſe in alio,
8. poſitiuum eſſe entitatem adeò perfectam, cui debeatur exiſtentia, ac ſubſiſtentia per ſe, qua ſuſtentatur abſque alterius adminiculo, vnde acceptio hæc duas claudit, priorem quidem, & quæ erit in ordine ſecunda, prout dicit ens nõ inhærens alteri, quæ alijs verbis explicari ſolet, prout diſtinguitur contra accidens, ſub qua conſequenter comprehenditur quidquid non eſt accidens, & propterea communis eſt nõ ſolum ſubſtantijs completis, ſed incompletis, & partialibus: & cum notum ſit completam ſubſtantiam talem eſſe ſimpliciter, partialem verò ſecundum quid, cum non in ſe, ſed in totali ſuſtentetur, quamuis non per inhærentiam ſicut accidens; ſed per dependentiam intrinſecam, infertur, ſubſtantiam iuxta hanc ſecundã ſignificationem modo ſimili eſſe analogam, atque adeò non eſſe genus huius prędicamenti, in quo non ponuntur per ſe, & directè par-
9. tiales ſubſtantiæ. Acceptio igitur tertia in eadem ſecunda clauſa, contractior eſt, pro ſubſtantia completa, cui exiſtentia ac ſubſiſtentia per ſe debetur: hæc tamen adhuc ſecundũ totũ ſuum ambitum analogum quoddam eſt ad infinitam, & limitatam ſubſtantiam, illa enim à ſe habet vt per ſe ſit, atque eſſe per eſſentiam, limitata verò ſubſtantia habet eſſe per participationem, conſtabit autem quęſtione ſequenti Deum, cuius eſſentia illimitata eſt, & ſimpliciſſima, extra ordinem prædicamentalem eſſe, vtpote à compoſitione generis, & differentiæ immunem, quapropter ſubſtantia ſub communi hac ſignificatione non erit ſupremũ genus huius prædicamenti, ſed quarto modo ac- 10.
cepta pro ſubſtantia completa, & finita, abſtracta tamen ab inferioribus prædicatis, nam ſupremum genus vniuerſaliſſimũ eſſe oportebit; ſubſtantia igitur finita, & completa, tanquam primũ genus diuiditur per corpoream, & incorpoream, tanquã per primas differentias: corporea per viuentem, ac vitę expertem, & viuens per ſenſibilem, & inſenſibilem, ac demum ſenſibilis per rationalem, & irrationalem, quibus differentijs atomæ ſpecies conſtituuntur, ſub eisq; ſingulares ſubſtantiæ collocantur tanquã fundamenta totius prędicamen- 11.
ti, hisq; prędicamentalis ordinatio ſubſtantiæ coaleſcit: & quemadmodũ à ſupremo genere excluduntur partes ſubſtantię phyſicæ, & integrales, atq; etiam metaphyſicæ, pari ratione à cæteris generibus & ſpeciebus rectam lineam componentibus, atq; adeò ab ipſa linea prædicamentali; quapropter non pertinent per ſe, & directè ad prædicamentum, ſed reductiuè, aut indirectè, reductiue quidem partes phyſicæ, vt materia, & forma, atque etiam integrantes, vt caput, brachium, & manus, quia aliquid ſunt eorum, quæ per ſe prædicamentum conſtituunt, ſub qua etiam conſideratione differentia in prædicamento reductiuè tantum collocatur, quia pars eſt ſpeciei, ſed pertinet etiam indirectè, in quantum diuidit genus, ex quo habet, vt latera prædicamenti conſtituat, quæ ſunt quaſi rectã lineam circunſtantia. Poſtrema acceptio ſubſtantiæ eſt iuxta quandã eius proprietatem, quæ eſt ſubſtare accidentibus, & hoc modo acceptam ſubſtantiam, finitam, & completam partitus eſt Ariſtoteles in eam, quæ propria virtute ſubſtat accidentibus, ac prædicatis vniuerſalibus, quam idcirco primam vocabit, & in eam, quæ ſubſtat quidem, ſed virtute primæ, & propterea vocatur ſecunda, quaſi ſecundo ſubſtans, ſub qua acceptione conſtans eſt, non eſſe ſubſtantiam ſupremũ 12.
genus huius prædicamenti: cum vniuerſalior ſit, vtpote, genera, ſpecies, atque indiuidua comprehendens.

Poſtrema acceptio.

Reſolu-

Reſolutio quæſtionis.

EX quibus colligitur concluſio reſponſiua quæſtioni: vnũ quoddam ſupremum genus datur, quod ſit caput prędicamenti ſubſtantiæ, & illud eſt ſubſtantia completa, & finita, iuxta tertiam acceptionem explicata, à qua quaſi deriuantur per eſſentiales diuiſio-
Vera ſententia. nes cætera prædicata generum, & ſpecierum rectam prędicamentalem lineam cum ea conſtituentium, & hæc fuit mens Ariſt. vt ordinatio ipſa prędicamentalis ab eo ſtatuta oſten-
13. dit: hæc item communis ſententia philoſophorum omnium, qui poſt ipſum ſecuti ſunt; quam non probamus alia ratione, niſi à ſufficienti quadam diuiſione: nam cum determinatum modum eſſendi habeat ſubſtantia ſub ente vniuerſaliſſimo, determinatum prædicamentum conſtituendum eſt, ad quod referantur omnes ſubſtantiæ ſuis generibus, & ſpeciebus diſtinctæ, & ita fiat, vt agnoſcere
Probatur à ſufficienti diuiſione. facile poſſumus cuius generis, atque ſpeciei quæque ſubſtantia ſit, atque adeò cuius naturę & eſſentiæ. Vlterius, genus & differentiam, atq; adeò eſſentiam ex his compoſitam ſolum habet ſubſtantia completa, atque finita, ad quam reducuntur partes eam componentes, ergo ſupremum genus completam, atque finitam ſubſtantiam continere debet, & cum vniuerſaliſſimum eſſe oporteat, non poteſt eſſe aliud, niſi ſubſtantia completa, & finita ſub vniuerſali ratione conſiderata; corroborabitur etiam eadẽ concluſio ſolutione argumenti propoſiti: cæterum vt eius ſolutio expeditior fiat.

II. Notab. Obſeruandum eſt diſcrimen inter ſubſtantiam, & accidens quantùm ad modum abſtractionis in duobus conſiſtens, vnum eſt accidens eſſe analogum etiam ad completa accidentia (vt in principio Metaphyſicæ Deo dante videbimus) analogum autem ab vniuerſis analogatis non eſt abſtrahibile ſimpliciter, ita vt vnus ſit eius conceptus, in quo analoga ipſa non claudantur, vt in ente apparet, vel certè ſi ab eis præſcindi poteſt, non conceptu vniuoco æqualiter participabili, ſed analogico, cuius analogia in eo ponenda eſt, quòd ex propria natura diuerſis modis participabilis eſt. Primo quidẽ ab vno, & per attributionem ad ipſum ab alijs, &c. Vnde fit, vt non ſit conſi-
17. derabilis vnus aliquis conceptus communis accidentis, qui poſſit eſſe genus. Alterum eſt, iam quòd vniuocum ponatur accidens ad nouem accidentia completa, quæ in prædicamento collocãtur, à partibus tamen, differentijs accidentibusúe incompletis excludi minime poteſt, ſed in cunctis clauditur tranſcendentaliter; cuius ratio ex ſimilitudine entis accipitur, nõ eſt enim abſtrahibilis vnus aliquis conceptus completæ entitatis, à quo incompleta excludantur propter maximam eius vniuerſalitatem, in minimis etiam entitatibus clauſam: nam cùm eſſe ſit primum, quòd in
quolibet inuenimus, in quo modus quiſque 18.
particulariter eſſendi fundatur, eo ipſo quòd vniuerſaliſſimam rationem entis non claudat, in nihilum cedit, benè igitur communis tenet Doctorum ſententia in modis intrinſecis prædicamentorum, incunctiſque differentijs intrinſece claudi, & ideò non eſſe omnium genus. Ita etiam de accidenti ſentiendũ eſt, quod vniuerſaliſſimum eſt confuſè continens id omne, quod alteri quoquo modo inhæret ſiue completum ſit, vel incompletum, non determinans modum aliquem particularem eſſendi in alio, ſed plures, valdeq́ue diuerſos complectens; ex proprio igitur modo ſuæ ſignifi ficationis indiſcriminatim clauditur, & in modis intrinſecis quantitatis, qualitatis, cæterorumq́ue generum, atque etiam in cunctis differentijs, vnde abſtrahibilis non eſt conceptus completorũ accidentium, à quo incompleta excludantur, ſi quidem talis abſtractionis modus, cum vniuerſalitate eius pugnat: & cum ad rationem generis tria ſpectent, nempè determinatum eſſendi modum importare, eſſeque vtrumque ab ſpeciebus abſtractum, & in differentijs non incluſum, vt in commentarijs prędicabilium ex Ariſtotele. & Porphyrio
attulimus, fit, vt non poſſit vllo modo eſſe ge- 19.
nus, ſed vniuerſa completa, atque incompleta tranſcendens, non ſecus, ac ens vniuerſa entia; at in ſubſtantia nihil iſtorum reperitur; nõ primum, cum notum ſit modum eſſendi determinatum, ac peculiarem importare, & eo minus indeterminatum quo magis perfectum: Videlicet entitatem perfectam, cui debetur exiſtentia per ſe, hoc eſt, independens ab ex-
trinſeco, ſub quo eſſendi modo ſatis conſtat, 20.
non claudi plures: & rurſus licet ad completam, & partes eius, ſit analoga, ad ſolas completas ſubſtantias verè vniuoca, quapropter ab eis abſtracta verè genus eſſe poterit, ex quibus patet argumentum eſſe ſolutum.

(·.·)

QVAESTIO

QVAESTIO SECVNDA.

An Deus Optimus Maximus in prædicamento ſubſtantiæ collocetur.

Notab. SCriptorum, atque interpretum, vſus nè dicam abuſus, cogit nos in hoc prædicamento cōtrouerſias Metaphyſicæ, & ali-
21. qua ex parte Theologiæ proprias diſputare, & talis eſt, quam modo proponimus diſcutiendam, multa de excellentia diuinæ naturæ, non pauca de Deo Incarnato tangens, dabimus tamen operam, vt quæ de his afferenda ſunt, ab auditoribus percipiantur iam, quod ab eis abſtinere non poſſumus.

Sententia affirmatiua refertur, & probatur.

I. Sentent. ELiceretur facile ex definitis in ſuperioribus Deum Optimum, & Maximum prędicamenti limitibus non claudi, poſtquam ſubſtantiam finitam ſtatuimus eſſe genus ſupremum prędicamenti ſubſtantiæ, nam
22. de prædicamētis accidentiū clarius longè conſtat locū in Deo non habere, vt in calce huius quæſtionis vno verbo oſtendemus. Plura tamen ſunt in doctrina ſanctorum Patrum, quæ leuiter ſaltem attingere neceſſe eſt, & apparentes rationes non deſunt, quibus plus quam par eſſet probabilitatis tribuentes nonnulli, arbitrati ſunt Deum non eſſe ſaltem à prędicamento ſubſtantiæ excludendum, cum quibus manus conſerere oportebit, vt veritatem ab eorū calumnijs vindicemus, & hac oblata occaſione eam illuſtriorem reddamus.

Tenuerunt igitur hanc affirmantem partem in primo ſententiarum, vbi controuerſia agitari ſolita eſt, Gregorius Ariminenſis, & Gabriel diſtinctione. 8. quæſt. 3 Holcoth quæſt. 6 & Ioannes Baconius, diſtinctione 9. quæſt. 1. quibus fauere videtur Occam. in 1. diſtinctione 8. quæſt. 1. fulcitur autem ſententia hęc teſtimonijs Ariſtot. ſanctorum Patrum, & rationibus, Ariſt id in primis docere videtur 1. ethicorum lib ad Nicomachum. cap. 6. hiſce
23. verbis: *Cum bonum tot idem modis dicatur, quot illud, quod eſt, nam & in ſubſtantia dicitur, vt Deus, & mens, &c.* Præterea in dialecticis 4. lib. topicorum cap. 2. loco 17. Deum docet eſſe in prædicamento ſubſtantiæ ſub genere animalis, ſeparari autē ab homine per propriam differentiam immortale. verba eius ſunt: *Si differentiam vt genus aſſignauit, vt ſi immortale genus Dei, nam differentia eſt animalis immortale, & loco 2. eiuſdem capitis, ſi differentiam in ſpecie poſuit, vt immortale id ipſum, quod eſt Deum, &c.* Et 12. Metaph. cap. 3. text. 50 ſentit Deos verè appellari primas ſubſtantias ſic loquens: *Si quis ipſum ſolum primum ſeparando accipiat, quod Deos arbitrabantur primas ſubſtantias eſſe, diuine profecto dictum putabit.* 10. denique Metaph. cap. 3. 24.
text. 4. vniuerſale principium ſtatuit in quolibet genere vnū aliquod eſſe ponendum, quod ſit cæterorū eius generis menſura, & quidē in eodem genere clauſum: compertum eſt autem Deum eſſe omnium ſubſtantiarū menſuram, ergo clauditur ſub genere ſubſtātię, vnde commentator Auerroes in commētarijs huius loci, illud vnum, quod eſt cæterorum menſura apud Ariſtotelem, ait, eſſe primum motorem: huic Ariſtotelicæ doctrinæ, & ſententiæ ſubſcripſit Porphyrius cap. de ſpecie, ac de differentia, vbi Deos collocat ſub genere animalis rationalis in prædicamento ſubſtantiæ, eos ab 25.
hominibus ſeparans per differentiam immortalem.

D. Auguſtinus inter ſanctos Patres perſpicuis verbis Deum in prædicamento collocat, nam cum decem prædicamenta proprijs nominibus recenſuiſſet, ſubſtantiam, relationem, & actionem propriè de Deo enunciari ait, cætera prædicamenta abuſiuè, & per metaphoram, ſermone 3. in 8. Epiphaniæ, & 5. lib. de Trinitate. cap. 8. in eadem eſt ſententia de ſubſtantia, & relatione Boetius 1. lib. de Trinitate cap. 12. quibus videtur planè conſentire Damaſcenus. 3. lib. fidei orthod. cap. 4. in principio, vbi ſpeciem in Deo ponit, & indiuiduum his verbis: *Sæpenumero à nobis dictū eſt, quod eſſentia communem ſpeciem, ac perſonas eiuſdem ſpeciei complectentem ſignificet, vt Deus vt homo, hypoſtaſis autem indiuiduum declaret, &c.* Et D. Thomas, quamuis Deum eſſe directè, & per ſe in prędicamento neget, reductiue tamen eum ponit in prædicamento ſubſtantiæ, de potentia quæſt. 7. artic. 3. ad vltimum, & in 1. diſtinct. 7. quæſt. 4. artic. 2. ad vltimum. 26.

Rationibus demum corroboratur: primo, Probatur rationibus.
ſubſtantia denotat ens per ſe, cui debetur per ſe exiſtentia, & ſubſiſtentia, eiuſmodi autem nullam imperfectionem deſignat, ergo propriiſſimè de Deo enunciatur ſubſtantia, atque

adeò vniuocè de Deo, & creatura, à quibus abſtrahibilis erit conceptus, qui ſit genus ſupremum prędicamenti ſubſtantiæ, ſpiritus etiam, qui genus eſt proximè ſub ſubſtantia collocatum, non minus propriè Deo, quam Angelis
27. conuenit, vnde Ioannis quarto dicitur, *Spiritus eſt Deus*, ergo ſub eo etiam ſubalterno genere cum illis collocabitur.

II. Proba. Secundo, ſi quid obſtaret quo minus Deus verè eſſet in prædicamento ſubſtantiæ, eſſet eius immenſitas, vel ſimplicitas, ſed illa non obſtat, tū quia ex infinitate non habetur aliud, quam proprius ei, quam creaturæ conuenire rationem prædicamentalem: tum quia ſi in creaturis eſſet infinitas, ea à prædicamento nō excluderetur, vt ſi imaginemur albedinem infinite perfectam ſecundùm intenſionem, vel lineam ſecundùm extenſionem, citra dubium eſt in prædicamētis qualitatis & quantitatis collocari, infinita igitur perfectio diuina non obſtat, quo minus in genere ſubſtantiæ Deus ſit, quemadmodum creatura. Sed minus obſtat ſimplicitas, nam vt aliquid ſit in prædicamento, non requiritur compoſitio realis ex materia, & forma, quam non ponimus in an-
28. gelis, neque ex ſubiecto, & accidenti, quia ex ea vnum per accidens reſultat à prædicamento excludendum; ſed ſufficit compoſitio ex genere & differentia, quam ex rebus nō eſſe, ſed ex conceptibus, admittunt omnes; quod autem res ex his conſideretur compoſita, nullam in ea imperfectionem ponit, cùm non ponat compoſitionem veram, & realem, ſed intellectualem; vnde ſequitur nō contrahere Deum vllam imperfectionem, etiamſi in genere ſubſtantiæ ponatur, ex eo, ac differentia compoſitum; quod ſatis eſt, vt in prædicamento ſit cū creatura collocandus.

Poſtremo probatur. Poſtremo. Chriſtus eſt verus homo, & vniuocè nobiſcum, ex genere animalis, ac differentia rationalis compoſitus, ergo ratione naturæ humanæ eſt ſub genere, & ſpecie, pertinetque ad prædicamentum ſubſtantiæ. Tunc vltra, virtute vnionis hypoſtaticæ verbi diuini cum humana natura habetur, vt abſolutè enuncientur de filio Dei prædicata vtriuſque naturæ, diuinæ, & humanæ, hæc eſt enim, quā Theologi vocant idiomatum communicationem, ratione cuius non minus eſt verum, Deum eſſe paſſum, crucifixum & mortuum, quam eſſe omnipotentem, ſapientem, atq; infinite bonū; ſed ratione humanæ naturæ conuenit Chriſto eſſe compoſitum ex genere, & differentia, eſſe in prædicamento ſubſtantiæ, ergo abſolutè hæc de Deo enunciantur; qua- 29.
propter, licet ante Incarnationem Deo repugnaret eſſe in prædicamento; poſt Incarnationem non ſolum non repugnat, ſed neceſſario concedendū eſt. Cui accedit, quod de Chriſto verum eſt ratione humanę naturæ eſſe indiuiduum ſpeciei humanę, eſſe hypoſtaſim, ac perſonam humanæ naturæ, ergo conuenit illi eſſe primam ſubſtantiam, atq; ex conſequenti abſolutè eadem conueniunt Deo, ſed prima ſubſtantia abſolutè eſt in prædicamento, ergo ad- 30.
mittendum eſt abſque aliqua additione poſita, Deum eſſe in prædicamento ſubſtantiæ.

Veritas huius rei proponitur, & explicatur.

Veritas nihilominus ipſa profitetur Deū optimum, vt Deus eſt, ſub prædicamento aliquo non comprehendi, non ſolum per ſe, & directè, ſed neque reductiue: id in primis eſt communis conſenſus Peripateticorum, vt refert Picus Mirandulanus de ente, & vno, quamuis apud Ariſt. nullus inue- 31.
niatur locus, vbi de hac re loquatur, expreſſe tamen hanc veritatē profitetur Mercurius Triſmegiſtus antiquiſſimus Philoſophus, in Pimandro cap. 1. cōmentator Auerroes in diſputationibus aduerſus Algazelem, diſputatione. 32.
7. cap. vltim. Auicenna. 8. metaph. cap. 4. non procul à fine, & interpretes Ariſt. vniuerſi. (Dubij concluſio.)

Ex ſanctis Patribus, nullus eſt de diuina ſubſtantia ſermonem inſtituens, qui eam à modo, & ordine creaturarum non excipiat, ſed de prædicamentali ordinatione expreſſe lo- 33.
quentes eum à prædicamēto planè excludunt. Auguſt. pluribus ſuæ doctrinæ locis, præſertim libro de cognitione veræ vitæ cap. 3. ſub his verbis *Nomine, & verbo cuncta exprimuntur, quæ ſub decem prædicamentis, humano corde concipiuntur, ſed quod ex his nullum propriè Deo conueniat, manifeſte ratio probat, nam ſi dixerimus quod Deus ſubſtātia ſit, quæ omnibus ſubſiſtere tribuat, & per quàm omnes res eſſe habeant, mox vniuerſalia, & indiuidua, de quibus ſubſtātia prædicatur, genera, & ſpecies, in quibus verſatur, ſimul, & nouem accidentia, quæ ei neceſſario inhærent, animo occurrunt, quæ cuncta liquem, quia minime in Deum concurrunt.* Anſelmus in Mono- 34.
logio, cap 26 *Quomodo quis ſummam naturam in aliarū ſubſtantiarum tractatu contineri intelligit, quæ neque in partes ſubſtantias ſe diuidit, neque in*

vnum

vnam cùm aliqua aliis per eſſentiæ communicatio-nē ſe colligit. His patribus annumeto Boetium 1. lib. de Trinitate, cap 5 & 6. vbi ita loquitur. *Decem omnino traduntur prædicamenta, quæ de rebus omnibus prædicantur, ſubſtantia, quantitas, &c. At hæc cùm quis in diuinā vertit prædicationem, cuncta mutantur quæ prædicari poſſunt.*

Scholaſtici omnes. Scholaſtici verò nemine excepto eandem veritatem amplectuntur cùm Magiſtro in 1. diſt. 8. & in primis D. Thom. quæſt 4. art 2. quæſt. 7. de pot. art. 7 1 lib. aduerſus gentes cap. 24. & 25. & ibidem Ferrar. 1. part. quæſt. 3. artic. 5. & ibidē Caietanus, Albertus Magnus, Scotus, Bonauent. Ricardus, Durandus, AEgidius Romanus, cùm cæteris in controuerſijs euſdē octauæ diſtinctionis, Alexand. Alenſ. 1. part. quæſt. 48. membro. 5 artic. 2. & 3 plures demum afferunt rationes in confirmationem eius, ex communibus quidem procedentes, ideò non omnes conuincunt, Placuit duas, vel
35. tres ſeligere ex tribus diuinis perfectionibus deſumptas, quibus efficaciter oſtendatur.

I. Probat. Et erit prima ex infinitate Dei. Prædicamentā ſunt quidā modi eſſendi determinati, vniuerſam latitudinem entis diuidentes, quorum quilibet eſt primo diuerſus ab alio, nam per eſſe per ſe deſcendit ens ad ſubſtantiam, per eſſe extenſiuum ſubſtantiæ ad quantitatem, per eſſe ad aliud ad relationem, quilibet ergo determinatam continet perfectionem, à
36. qua excluduntur cæteri, & ex hoc ſequitur euidenter ad certum gradum eſſe limitata, vnde fit, vt ſi res aliqua perfectionem plurium prædicamentorum complectatur, quanquàm ſub communi ratione, ita vt de illis enuncietur, eo ipſo extra omnia prædicamenta eſſe cenſeatur, & quaſi prædicatum tranſcendens reputetur: notum id eſt, in ente, & accidente, quæ idcirco ad nullum prædicamentum pertinent; ſed Deus eſt infinite perfectus non ſolum duorum, triumúe prædicamentorum perfectionem continens, ſed vniuerſorum, nec tanquàm vniuerſale prædicatum, vt ens, & accidens, ſed perfectiori longè ratione tanquam aliquid determinatum, ſingulare, & per ſe ſubſiſtens, ergo non limitatur ad vnum aliquem modum eſſendi prædicamentalem, ſed tranſcendit omnes, non prædicatione, ſed nobiliſſimo modo eſſendi, quapropter neque in vno aliquo, neque in omnibus, ſed extra omnia prædicamenta conſtituitur.

II. Probat. Secunda ratio ex diuina ſimplicitate ortum habet. Prædicamentum coaleſcit ex ſupremo 37.
genere, differentijs illud diuidentibus, ac ſpeciebus ex genere, & differentia conſtitutis; quidquid ergo in prædicamento collocatur ex genere, & differentia, vt minimum, oportet eſſe compoſitum; eiuſmodi autem compoſitio, quanquàm ex diuerſis rebus non fiat, ſed ex diuerſis conceptibus, quorum alter potentialis eſt, ac determinabilis, actualis, & determinans alius, neceſſario tamen fundatur in reali compoſitione, vel ex materia, & forma in rebus materialibus, vel ex actu, & potentia in ſpiritualibus, vt capite de differentia in prę- 38.
dicabilibus oſtendere cœpimus: niſi enim in re ipſa, à qua intellectus accipit gradum eſſendi genericum, & differentialem, vere ſit aliquid ſe habens, vt potentia, & aliquid etiam vt actus, in quo fundentur; fictitia penitus vtpote abſque fundamento, cenſenda erit ſimilis compoſitio, quæ tamen cùm metaphyſica ſit realium conceptuum, reales proinde gradus eiuſdem naturæ continens, vtrumque habet, & veritatem, & fundamentū alterius realis compoſitionis ex eſſe, & eſſentia: diuina autem eſſentia nullam penitus admittit realem compoſitionem, ergo contradictionem implicat in ea eſſe compoſitionē generis, & differentiæ, ſine qua ad prædicamentum ſpectare vllam rem impoſſibile eſt. In hoc igitur planè deceptos inuenio priores ſententiæ patro- 39.
nos, quòd crediderint compoſitionem generis, & differentiæ ſummæ ſimplicitati nō repugnare, intrinſecam conditionem eius ignorantes, quæ realem aliam compoſitionem pro fundamento poſtulat.

Atque hinc deducitur tertia ratio ex modo Vlt. prob.
eſſendi diuino perfectiſſimo, cum in infinitū eleuans à quocunq; eſſe creato, quod receptū eſt, atq; participatum; ex quo habetur, vt tam eſſentiale ſit Deo ſuum eſſe, ac ſua eſſentia, quæ idem penitus ſunt, in creaturis verò non eſt eſſentiale prædicatum, ſed eſſentiam integram concipere poſſumus eſſe recipientem à Deo communicatum, ad quod tanquàm potentia comparatur per illudque completur, atque perficitur; & hinc eſt quod in qualibet creatura poſſimus concipere quidpiam per aliud determinabile, compoſitionemq; ex deter- 40.
minabili, & determinante efficere iuxta eiuſdem rei conditionem; in Deo autem, ſi ſecundum propriam conditionem intelligatur, repugnat eſſentiam concipere per modum potentiæ per actum determinabilis, cùm ſit

 ipſum ineſ

ipſummet eſſe, atq; adeò vltimus, ac proprius actus; pugnat igitur cùm perfectiſſimo modo eſſendi eius compoſitio, conceptus determinabilis, ac determinantis, atq; ex conſequenti generis, ac differentiæ, quapropter nec ſub genere, vel predicamento concipi poteſt, tanquã prima ſubſtantia, vel ſecunda; cui accedit alienũ eſſe ab eodem modo eſſendi puri, ac perfectiſſimi actus accidentibus ſubſtare; quod 41. proprietas eſt prædicamentalis ſubſtantiæ, aliquẽ modum realis potentiæ claudens. Duplicem hanc rationem hauſi ex doctrina D. Thomæ opuſculo de ente, & eſſentia cap. 6 primam verò ex alijs locis nuper commemoratis: quælibet autem per ſe, atque omnes ſimul efficaciter probant, Deum non eſſe per ſe, & directe in prædicamento ſubſtantiæ, nec in alio quocumque. His rationibus, vltimam adjcio, quæ eiuſmodi eſt; repugnat Deo eſſe ſub genere, ergo & collocari in prædicamento; probatur antecedens: genus oportet eſſe vniuocum, & de multis ſpecie differentibus prædicabile, ſed nihil tale datur reſpectu plurium deorum ſpecie differentium, quos conſtat euidenter non eſſe poſſibiles; nec reſpectu Dei, & creaturarum, quibus nihil commune vniuocum dari poteſt, cum Deus habeat eſſe, & ſit ſubſtantia per eſſentiam, creatura per participationem, & attributionem ad ipſum, ergo nequit vllo modo Deus eſſe ſub genere, neq; in prædicamento collocari.

Secunda ratio deſumpta ex D. Thom.

Quidam dicendi modus non probatur.

Refutatur P. Fonſeca.

NOn aſſentior modo loquendi, quo Doctor Fonſeca vtitur 5. Metaphyſicor. cap. 15. quæſt. 9. ſectio. 7. vbi quamuis ex vna parte excludere videatur Deum ab vni- 42. uerſis prædicamentis, ex alia verò in prædicamentis eum ponere videtur, quæ extrinſecam denominationem continent; vt in prædicamento actionis, vbi, & quando: verba illius referam, quæ ſic habet. *Nec quatenus Deus excludendus eſt ab omnibus prædicamẽtis extrinſecus denominantibus, dici enim poteſt agere tranſeunte actione ad prædicamentum actionis pertinente, vt mouere aliquid, ac perficere; & induere etiam perſonam Regis, aut paſtoris, quod pertinet ad prædicamentum habitus, ſi dignetur ipſe per ſe ornatum regum; aut paſtoris habitum ſuſtinere; ſic ergo nullum eſt incommodum ſi dicatur eſſe in templo, aut loco alio, à quo, & ſi non circumſcribitur, nec definitur, denominatur tamen accidentaria quadam, & extrinſeca denominatione, &c.* Hæc ille. Quibus ſi velit ſimiles denominationes 43. extrinſecas Deum in his prædicamentis ponere, planè falſum exiſtimamus, non quidem denominationes extrinſecas negantes, ſed non ſufficere intelligentes, vt earũ ratione in prædicamento ponatur Deus: nam, & ſi ſolam denominationem extrinſecam eiuſmodi prædicamenta importent, (quod modo nõ diſputamus ſuis locis diſputatur) abſque dubio reſpectu rerum eiuſdem ordinis, cùm quibus aliquam commenſurationem habent, vt prædicamentales cenſeantur, eſſe debent; ita vt ſi talem non habeant conditionem, non ſufficiant res extrinſece denominatas ad propria prædicamenta referre. At reſpectu Dei, qui al- 44. terius longè ordinis eſt, nullam habent commenſurationem, nullam correſpondentiam, vnde non proprie, ſed abuſiue ei conueniunt; ita enim ad extra operatur, vt non propterea agens prædicamentale dicendus ſit; ſic eſt vbique, vt non propterea prædicamentalis ſit ei vbicatio tribuenda, vt ita loquar; quid enim proprius videbitur Deo conuenire, quam eſſe ſubſtantiam; hanc tamen appellationem non propriè Deo tribuere debemus, ſi de ſubſtantia prædicamentali ſit ſermo, ſed abuſiue, vt perſpicuis verbis docet Auguſt. 7. lib. de Trinitate. capit. 5. ſic loquens. *Nefas autem eſt dicere, vt ſubſiſtat, & ſubſit Deus bonitati ſuæ, atque illa bonitas non ſubſtantia ſit, vel potius eſſentia, neque ipſe Deus ſit bonitas ſua, ſed in illo ſit tanquàm in ſubiecto.* Vnde manifeſtum eſt Deum abuſiue ſubſtantiam vocari, vt nomine vſitatiori intelligatur eſſentia, quod verè, ac propriè dicitur; ita vt fortaſſe ſolum Deum di- 45. ci oporteat eſſentiam; ita ergo de alijs prædicamentalibus denominationibus cenſendum abuſiue Deo conuenire, vt hiſce verbis concludit idem D. Auguſt. 5 de Trinitate. cap. 1. *Sic intelligamus Deum (ſi poſſumus) ſine qualitate bonum, ſine quantitate magnum, ſine intelligentia creatorem, ſine ſitu præſentem, ſine habitu omnia continentem, ſine loco vbiq; totũ, ſine tempore ſempiternum, ſine vlla ſui mutatione mirabilia facientem, nihilq; patientem, &c.* Nõ quidem propter defectum proprietatis ex parte ipſius, ſed propter eminentem eius conditionem, nam ea, quàm nos proprietatem prædicamentalem vocamus, intrinſecam limitationem, & commenſurationem cùm creatura claudit, quæ à diuina immenſitate aliena eſt; vnde commu- 46. nis con-

D. Auguſt.

nis cõſenſus ethnicorum philoſophorum, ſanctorum Patrum, qui de hac re loquuntur, & ſcholaſticorum omnium, quos retulimus, ſic Deum à prædicamento remouet, vt in nullo penitus per ſe, & directe collocandum admittat: & ſic nobis, & loquendum, & ſentiendum eſt.

Ex adnotatis infertur. Ex quibus etiam infertur neq; reductiue in prædicamento collocari, vt poſterior pars noſtræ concluſionis docet, quod efficaciter conuincit Richardus, in 1 diſtinctione 8. art. 4 quęſtione 1 tali ratione Res illa pertinet ad prædicamentum reductiue, quæ à ratione eius prædicamenti perfecta, atq; completa deficit, ſicut

47. punctum, quod reducitur ad prædicamentum quantitatis, quia rationem quantitatis non attingit formaliter, ſed vt initium dumtaxat, materia, & forma ad prædicamentum ſubſtantiæ tanquam partes, priuatio ad prædicamentum formæ, non quam dicit, ſed qua priuat. At Deus optimus non deſinit eſſe in prædicamento verè, & proprie, quia rationem prędicamentalem non attingat, ſed quia in immenſum illã excedit, ergo ſi non pertinet directè, & per ſe, vt oſtẽſum eſt, ſequitur planè neq; directe, vel reductiue pertinere poſſe. Quam rationem altius D. Thom. expẽdens in eo loco primæ partis à nobis commemorato, docuit Deum per ſe ad prædicamentum non ſpectare, exprimẽs neque etiam reductiue pertinere, eam ſententiam retractans, quàm in duobus locis diſputatarum quæſtionum, & ſentẽtiarum quondam tenuerat.

Diluuntur oppoſitæ ſententiæ argumentum.

Argum. ſit ſatis. SVpereſt argumenta propoſita ſoluere, & quantum ad loca Ariſt. attinet, in primo, vbi de Deo vero loqui videtur, verè eſſe ſubſtantiam affirmans, vniuerſaliter ſubſtantiam accipit, ſub qua acceptione nõ ſolùm veram ſubſtantiam eſſe admittimus, ſed perfectiſſimam, ideoque non prædicamentalem,

48. quæ plures imperfectiones continet. In alijs verò locis non de Deo vero ſermonem facit, cum in plurali numero loquatur, notum autẽ ſit vnum eſſe ex mente ipſius, ſed de illis ſubſtantijs ſuperioribus, corporeis quidem, ſed ſubtiliſſimo corpore præditis, quas quidem rationales eſſe poſuerunt, longe tamen homine perfectiores, quia immortales, & perpetuas ſub

49. genere animalis per differentiam, immortale, ab eo ſeparatas. Has ergo Philoſophi Deos appellarunt, vel propter excellentiam, vel certè errore decepti, plures eſſe ponendos Deos putauerunt, quanquàm, & error etiam ſit ſimiles ſubſtantias fingere, aut igitur ex horum Philoſophorum ſententia, in qua planè videtur eſſe Porphyrius, loquitur Ariſt. vel certè Deorum nomine Dæmones, aut cœleſtia corpora, ſeu intelligentias, vel mentes intelligit, de quibus quæſtione ſequenti diſputandum eſt, an verè in prædicamento ſubſtantiæ collocentur.

Pro ſolutione verò aliorum argumentorũ duo ſunt in hac materia apprime obſeruanda, vnum eſt, tanquam firmum fundamentum tenendum eſſe, non ſolùm ſubſtantiam, ſed neq; ſcientiam, vel ſapientiam, vel quidpiam ſimile vniuoce de Deo, & creaturis enunciari, cuius ea eſt pulchra ratio, quia quęcunque Deo, 50 & creaturis communia ſunt, Deo quidem conueniunt per eſſentiam, creaturis verò per participationem, vnde ſi in rigore ſermonis loquendum eſt, entitas, ſubſtantia, ſapientia, & quodcumq; aliud de ſolo Deo ſimpliciter enũciatur, vt Deus ipſe in Exodo cum Moyſe loquens plane ſignificat illis verbis. *Ego ſum qui ſum, ſic dicẽs filijs Iſrael, qui eſt, miſit me ad vos,* quemadmodum enim ſolus Deus dicitur eſſe ſimpliciter, ita etiam eſſe ſubſtantiam: vnde colligitur illud, quod quæſtione præcedenti attingere cæpimus, & in principio Metaphyſicæ (diuino fauente numine) perficiemus, nempe analogum eſſe nomen ſubſtantiæ Deo, & creaturis, & propterea ſub vniuerſali hac ſignifica- 51. tione, qua ſubſtantiam creatam, & increatam comprehendit, non eſſe ſupremum genus prędicamenti ſubſtantiæ, ſed in quantum contractiorem ſignificationem habet ad ſubſtãtiam finitam, & creatam, completam tamen dumtaxat extenſam, & ſub hac limitata acceptione ſimpliciter de creaturis enunciatur, minime ſub priori illa vniuerſaliori: & iuxta diuerſitatem harum acceptionum ſubſtantiæ, accipienda eſt illa eius deſcriptio, qua dicitur eſſe ens per ſe, nam iuxta primam acceptionem ſoli Deo definitio conuenit, cùm ſolus ipſe habeat per ſe entitatem, hoc eſt, independẽtem à quacumque alia, creatura verò non abſolutè à ſe, ſed ab alio acceptam, ac dependentem. Si verò iuxta poſtremam acceptionem, vt in communi modo loquendi vſurpatur pro ſubſtantia finita, & prædicamentali, verè ſub ea non comprehenditur Deus, quemadmodum prædicamenti

Pro ſolutione adhuc nota.

 menti

menti ipſius terminis non clauditur.

Secundò obſeruandum eſt illud, quod egre-
II. Nota. gię adnotat Alexander Alenſis loco ſupra ci-
tato, ex decem generibus tria eſſe, quorum
rationes geminam acceptionem habere poſ-
ſunt, ſubſtantiam, relationem, & actionem,
nam vel accipiuntur ſub proprijs rationibus
his nominibus ſignificatis, nempè prout ſub-
ſtantia importat perfectiſſimam entitatem,
relatio ordinem vnius ad aliud (quam defini
ens in concreto Ariſtotel. in prædicamento
ad aliquid id eſſe docuit, *Cuius totum eſſe eſt ad*
53. *aliud ſe habere*, actio verò, *emanationem, ſecun
dum quam quidpiam ab alio procedit*. Vel ſub de-
terminatione prædicamentalis ſubſtantiæ, re-
lationis, & actionis, quæ accidentales ratio-
nes denotant, nam relatio prædicamentalis
accidentalis eſt, & prædicamentalis actio me
dium quoddam accidens inter effectum pro-
cedentem, & agens à quo procedit. Et qui
dem ſub priori ſignificatione vniuerſali pro-
priè dicuntur de Deo, ſub poſteriori verò nul
lo modo, & de ſubſtantia notum eſt ex præ-
cedenti notabili, de relatione verò, & actione
exemplis fit manifeſtum. relatio realis, qua Pa
ter æternus refertur ad Filium, verè, & propriè
relatio eſt, cùm totum eſſe Patris ſub formali
ratione Patris, ſit eſſe ad Filium, idemq; de re
latione Patris, & Filij ad Spiritum ſanctum ſen
tiendum eſt, neq; enim veritati relationis ob-
ſtat eſſe ſubſiſtentes, & ſubſtantiales, quia ra-
tio vniuerſalis relationis abſtrahit à ſubſtan-
54. tia, & accidenti. Imo ab accidenti reali, & ra
tionis, ſi quidem in entibus rationis proprie
reperitur, cùm verè genus relatiue dicatur ad
ſpeciem, totumq; eſſe illius ſit ad illam ſe habe
re, ſed prædicamentales relationes non ſunt,
quia prædicamentum relationis realem, & ac-
cidentalem rationem determinat, quæ longè
abeſt à diuinis relationibus. Modo etiam ſimi
li proceſſio diuina, qua Filius emanat à Patre
vera actio eſt ſub vniuerſali ratione ab imper-
fectionibus abſtrahenti, non tamen eſt actio
prædicamentalis, quia hæc non ſolum accidē-
talem rationem, ſed dependentiam importat
effectus à ſua cauſa Et rationes tantum horum
trium, geminam acceptionem, vniuerſalem,
& particularem habent, cum tamen rationes
aliorum prædicamentorum ab imperfectioni-
bus non ſint abſtrahibiles, neque enim *qualita
tatis* ratio, *vbi*, *ſitus*, vel *quando*, conſiderabiles
ſint abſque accidentali imperfectione, alijſq;
dependentijs, & commenſurationibus, quas ex
proprijs rationibus importent: & hoc ſibi vo-
luerunt D. Aug. & Boetius ſtatuentes tria dum 55.
taxat prædicamēta de Deo enunciari proprie,
cætera verò non niſi abuſiue, vel per metapho
ram, quia rationes eorum ſub vniuerſali conſi-
deratione ab imperfectionibus abſtrahūt, quo
pacto verè, & propriè Deo conueniunt, quan
quam, vt prædicamentales ſint, vt potè imper-
fectionem concernentes, repugnent, quæ ta-
men diſtinctio in cæteris prædicamentis lo-
cum non habet, cum tamen nō ignoremus v-
nam, vel alterā ſpeciem prędicamenti qualita-
tis, vt ſcientiæ, & ſapientiæ, ſub tali abſtractio-
ne eſſe conſiderabilem, vereque ac proprie de
Deo enunciari, eſto ſub prædicamentali deter
minatione ei repugnet.

Eiuſmodi ad notata doctrina facile ſoluit Ex adnota
propoſita argumenta. Primum quidem, quia ſi doc. ſolutio
ſubſtantia conſideretur ſub ea vniuerſali ratio arg. ad 1.
ne abſtrahente ab imperfectionibus prædica-
mentalibus, non ſolū *Deo* propriſſime cōue-
nit, ſed ei ſoli ſimpliciter, tanquam principali
analogato, minime verò prædicamētali ſubſtā
tiæ imperfectionem limitationis, & compoſi- 56.
tionis importanti, vnde nec definitio primæ
ſubſtantiæ Deo adaptari poteſt, in qua loco ge
neris ſubintelligitur finita ſubſtantia cum ex-
cludens.

Ad ſecundum verò dicimus, & ratione in-
finitatis, & ſimplicitatis, Deo repugnare eſſe
in prædicamēto ſubſtantiæ, infinitas namque
nō efficit, vt Deo præſtantius conueniat præ-
dicamentalis ſubſtantia, ſed vt prorſus repu-
gnet, cùm ſupremum genus illius ſit limitata
ſubſtantia, ſub qua DEVM collocari impoſſi-
bile eſt, de linea verò, & albedine infinitis, ſi
darentur, admittimus in prædicamento quan-
titatis, & qualitatis fore collocandas, propte-
reà quòd extenſione duntaxat, & intenſione 57.
eſſent infinitæ, at ſecundum eſſentiam non
minus ad certum genus, & ſpeciem limitaren-
tur, ac modo determinatam intenſionem, &
extenſionem habentes, nam affectiones iſtæ
accidentales ſunt, non mutantes earum eſſen-
tiam, Deus autem optimus non eſt ab aliqua
ratione accidētali infinitus, ſed ex propria eſ-
ſentia, ratione cuius res ad prædicamētum ſpe-
ctant, & ideo ſub genere non includitur. Nec
minus obſtat ſimplicitas, cui repugnat omnis
cōpoſitio, non ſolum illa, quæ eſt ex materia,
& forma, ſed ex genere, & differētia, tum quia
ſi vera eſt, cōpoſitionem realem ex actu, & po- 58.
tentia tanquam fundamentum præſupponit,

qua propter negandum eſt in ſolo intellectu
eam eſſe, ita vt nihil compoſitionis in re ipſa
ponat, nam cum ſit obiectiuorum conceptuũ
realium diuerſos gradus naturæ importantiũ,
neceſſe eſt in tali reperiatur natura, quæ fun-
damentum habeat potentiæ, & actus realis, à
quibus vnus, & alius conceptus accipiatur, tum
etiam quia ipſamet compoſitio generis, & dif-
ferentiæ multiplicitatem rationum formali-
um, quarum vna eſt extra aliam, quarum alte-
ra vniuerſalis eſt, particularis alia, determina-
bilis vna, determinans altera, cõtinet, diuinæ
ſimplicitati repugnantem.

Appendix: Dubium de Chriſto Domino.

VT autẽ quid de Chriſto Domino quã-
59 tum ad rationem prædicamentalem
ſentiendum ſit definiamus, propoſitũ-
que argumentum vltimo loco diluamus duas
poſitiones falſas omittendas cenſeo, quæ de
hæc propoſitione, Chriſtus eſt homo, in ſcho
la verſantur, tanquàm à præſenti inſtituto alie
nas, vnam Scoti in 3 diſt 7. q 1. & diſt 22. qu. 1.
cui cõſentiunt in eiſdem locis ſuę factionis vi-
ri, Baſolius, & Lichetus, atq; etiam Durand. &
Ocham in 3 qu. 9. ponentem nõ neceſſariam,
ſed contingentem eſſe, atq; adeò nõ ſpeciei de
ſuo indiuiduo, ſed quaſi accidentis de ſubiecto
ea ratione: quia Chriſtus, vt eſt hic homo, in-
cludit naturam diuinam, cui humana accidit,
& ex conſequenti accidit huic homini, qui eſt
diuinum ſuppoſitum, & perſona; Poſitio alte-
ra tenet accidentaliter prædicari hominem de
Verbo Diuino, quæ alia ratione ducitur: ex-
iſtimat enim nomen Chriſtus ea tãtum ſigni-
ficare, quæ ſunt naturæ noſtræ in concreto,
connotare tamen Verbum Diuinum, cui vni-
ta ſunt, non ſecus atq; album, quod albedinem
ſignificat in concreto cõnotando corpus, cui
vnitur, vel in quo inhæret, enunciatur ergo
homo de Chriſto, tanquam ſpecies de indiui-
duo, eo prorſus modo, quo de Petro, ac Ioan-
60 ne, ſed de Diuino Verbo connotatiue, vt al-
bum de corpore, vnde accidentalis erit prædi-
catio, Verbum Diuinum eſt homo, ſicut acci-
dẽtalis eſt, homo eſt albus, hanc inſinuat ſentẽ
tiam Gabriel in 3 diſt 7 quæ. vnica, & clarius
profitetur Almain. diſt 4 quęſtio vnica: etſi v-
traq; hæc ſentẽtia vera eſſet, ceſſaret penitus
difficultas propoſiti argumẽti de Chriſto, nam
61 iuxta Scotum Chriſtus nõ erit per ſe in prædi-
camento ſubſtãtię, quia diuinam naturam per
ſe importat, humanam, ratione cuius ad prędi-
camentum ſpectare poſſet, quaſi per accidens.
iuxta ſecundam vero eſſet quidam per ſe in
prædicamento ſubſtantiæ Chriſtus, quia fini-
tam duntaxat eſſentiam ſignificat, infinitam
vero perſonam non ſignificat, ſed connotat,
connotatum autem non eſt per ſe in prædica-
mento rei ſignificatę, ſed omnino per accidẽs,
vt corpus in prædicamento albedinis, quaprop
ter non infertur Deum eſſe in prædicamento.

Cæterum falſæ ſunt ambæ quia denotant 62.
accidentalem eſſe vnionem Verbi Diuini cum
humana natura, quam fides Catholica vere ſub
ſtantialem confitetur.

Vera igitur ſententia eſt, quam tenet D. Veram eſſe
Thomas 3 part quæſt. 16. art. 1. in corpore, & ad ſententiam
primum, hanc propoſitionẽ, Chriſtus eſt ho- D. Thom.
mo, neceſſariam eſſe, & per ſe, atque in materi-
a naturali, vt pote in qua ſpecies de ſua hy-
poſtaſi, vel perſona enunciatur: nam ex myſte-
rio Incarnationis infertur Filium Dei eſſe hy-
poſtaſim humanæ naturæ, ergo natura huma-
na in concreto ſignificata nomine hominis e-
nunciatur de Chriſto, vt de propria hypoſtaſi,
quæ talis eſt propter naturam aſſumptam.

Iuxta hanc ſententiam videtur conuincere
argumentum propoſitum Chriſtum eſſe in
prædicamento ſubſtantię, cum ſit ſub humana
ſpecie tanquam eius indiuiduum, & ex conſe-
quenti ſub genere animalis, viuentis, corporis,
atque ſubſtantiæ: tenet id quidem Diu. Tho-
mas 3 part q. 2. art. 3 ad 3. & neceſſario tenen-
dum eſt, poſtquam fides Catholica docet verũ
eſſe hominem, vnde ſequuntur cætera: & ſi ve-
ra eſt ſententia Diu. Thomæ explicata, etiam
erit admittendum Verbum Diuinum ratione
humanæ naturæ aſſumptæ, cuius perſona, &
hypoſtaſis eſt, in prædicamento collocari: ex
quibus quis nõ videat euidenter inferri Deum
eſſe in prædicamento ſubſtantiæ ratione eiuſ-
dem humanæ naturæ, cùm Verbum Diuinum
verè, & propriè ſit Deus. Ita certè ſentiẽdum,
ita loquendum eſt Nec mirum id videri debet
cum Deo ſint poſt Incarnationẽ attribuenda
innumera prædicata, quæ antea deneganda
erant, & modo ſecundum ſe repugnant, Deum
eſſe paſſibilem, mortalem, iniuriæ, & dolo- Notatu di-
ris capacem, quis auderet anteà concedere? gna.
nũc autem propter naturam noſtram aſſum-
ptam ad vnionem perſonalem, veriſſimè, ac
proprijſſimè, & abſque vllo addito, Deo attri-
buuntur, quid ergo mirum eſt, ſi eum propter
eãdem cauſam ſimpliciter ſub ſpecie, ſub gene.

re, ſub.

re,ſub prædicamento ſubſtantiæ collocatum eſſe exiſtimemus. Quis enim Catholicus negare audeat Deum hominem factum verum habere corpus, & iuxta illud veram quantitatem ſecundum quam verè, & proprie agebat, & patiebatur, in loco erat, ſitum habuit, veſtitus fuit, &c. ex quibus euidenter infertur, cœpiſſe poſt incarnationem ad hæc omnia prædicamenta ſpectare, ſpectabit igitur ad prædicamẽtum ſubſtantiæ ratione humanæ naturæ, propter quam ei attribuuntur.

Argumentũ ſoluitur. Argumenti autem difficultatem penitus tollit id, quod D. Thom. adnotat loco nuper indicato, rem quamlibet non collocari in ſpecie in genere, & prędicamento ratione ſubſtantiæ perſonalitatis, vel indiuiduationis, ſed ratione naturæ, in qua eſt compoſitio generis, & diffe-
69 rentiæ, propter hanc enim per ſe in prædicamento collocatur ſpecies, eiuſque indiuidua, non e diuerſo natura ipſa propter perſonam, vel indiuiduum, aut primam ſubſtantiam: quę ſi vera ſunt, Chriſtus Dominus non ratione ſuppoſiti diuini, ſed ſolius humanæ naturæ erit in prędicamento, atque adeò diuinum verbum, & Deus ipſe poſt incarnationem, non ratione ſui, ſed humanæ naturæ aſſumptæ ad prædicamẽtum ſpectabit. Nihil ergo infertur aduerſus noſtram concluſionem principalem xe his; cùm duo hæc ſimul ſtent in veritate, Deus vt Deus eſt, hoc eſt ratione diuinæ naturæ, vel perſonarum, nullo modo continetur in prædicamento: atq; etiam idem Deus, vel Dei Filius ratione humanæ naturæ aſſumptæ in prædicamento collocatur.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrũm Angeli, & corpora cæleſtia verè ſint in prædicamento ſubſtantiæ?

Prima ſententia omnino negans adducitur.

I. ſentent. 70 Diuerſa loca Ariſt. magnam occaſionem exhibuerunt multis, diuerſo modo opinandi circa incorruptibilia corpora, ſubſtantiaſque purè ſpirituales, quas Philoſophorum antiquitas intelligentias appellauit: tùm quia puræ intellectuales ſubſtantiæ ſunt à ſenſibilibus abſtractæ, tùm quia intellectu operantur abſque inſtrumentorum corporalium adminiculo. Nos verò fide Catholica initiati ex ſacra pagina didicimus Angelos vocari, quod, vt ſapienter D. Gregorius adnotat homilia 34. in Euangelia, non eſt naturę nomen, ſed officij, id namque ſibi vult Angelus, quòd miſſus, vnde Angeli vocantur, quia à Deo optimo maximo pro diuerſis officijs, ac functionibus circa animarum ſalutem in terra exercendis mittuntur, de quibus licet ab antiquioribus, non ſolùm Philoſophis, ſed ſanctis Patribus dubitatum ſit, corporibus ne prædìti ſint, vel eorundem expertes, & plures, licet à corporea terreſtrique mole eos liberauerint, ſubtiliſſimis tamen, atque à corruptione liberis corporibus eſſe à natura circundatos, non ſecus atque animas rationales terreſtribus, ac corruptibilibus arbitrati ſunt, & inter vtroſque nõ defuerunt, qui conſiderata harum ſubſtantiarum cõditione eas effecerint ſimplices, & ab omni compoſitione alienas eſſe duxerint, & cùm notum apud omnes ſemper fuerit ſub prædica- 71
mentali ordine non claudi niſi compoſita, poſt primum principium ab eo excludendas eſſe voluerunt, nonnulli quidem ſimul cum corporibus cęleſtibus occaſione accepta ex 10. Metaph. cap. poſtremo, vbi genere diuerſas eſſe res corruptibiles à perpetuis his verbis docet Ariſt. *Cùm vero contraria ſpecie diuerſa ſint, corruptibile autem, & incorruptibile contraria ſint neceſſe eſt diuerſum genere eſſe corruptibile*, & paulò inferius. *Corruptibile vero, & incorruptibile oppoſitionem habent, quare neceſſe eſt genere diuerſa eſſe*. At quæ genere differunt, in eodem prædicamẽto includi nequeunt nam cum prędicamenta ſint diuerſa entis genera, idem eſt genere aliqua eſſe diuerſa, & prædicamento, conſtat autem corruptibiles ſubſtantias pertinere ad prædicamentum ſubſtantię, ergo extra illud conſtituuntur intelligentiæ ſimul cùm corporibus cœleſtibus incorruptibilibus, in alio autem prædicamento accidentium collocari impoſſibile eſt, cùm ſint ſubſtantiæ, ergo à prædicamento prorſus excluduntur. Ita de vtriuſque ſentit Auerroes 10. Metaphyſic. in commentarijs prædicabilium cap. de ſpecie, & 10. Metaphyſic. cap. vltimo commẽto 16. quẽ ſequuntur Ioãnes Gandauenſis 10. Metaphy. quæſt. 22. Niphus 10. Metaphy. quæſt 9. & iuxta hanc ſententiam ſupremum genus prædicamenti ſubſtantiæ eſt ſubſtantia, non ſolùm compoſita, ſed corporea, & corruptibilis, quam Themiſtius ſequi videtur hoc modo

præ-

prædicta verba Ariſt. exponens, corruptibile, & incorruptibile non conueniunt in aliquo vniuoco.

Secunda ſententia collocans corpora cæleſtia in prædicamento, & excludens Angelos.

I. Sentent. ALij vero corpora cæleſtia in prædicamento ſubſtantiæ collocantes ab eo remouent intelligentias, vt Plotinus æneadis 6 lib. 1. Egidius Romanus in commentarijs huius prædicamenti, & quod lib. 1. qu. 8. Albertus Magnus in prædicamentis tractatu de ſubſtantia cap. 12. vbi cum corpora cœleſtia in prædicamento eſſe ſtatuat, de intelligentijs tamen his verbis negat. *Sic intelligentia*
73 *eſt agens intellectus, quod eſt eſſentia potius quã ſubſtantia, & non habet compoſitionem niſi eam, quæ eſt eſſe, & quod eſt, & non eſt in genere vniuocè cũ alijs, quæ ſunt in genere, ſed reducitur ad genus, & ſuſcipit nomen generis ſecundum analogiam, & proportionem, ſicut cauſa prima: & hæc ſolutio eſt ſecundum intentionem Philoſophiæ Peripateticorũ, qui de intelligentijs bene locuti ſunt.* Hæc Albertus, quæ in doctrina Ariſt. non leue fundamẽtum habent, nam 10. Metaphyſicæ text. 30. ſimul cùm primo principio quaſdam alias ſubſtantias ponendas eſſe arbitratur, quibus medijs perpetuum efficiat ſuperiorum corporum motum, in quem finem neceſſe ſit non ſolum à tempore, ſed à potentia eſſe abſtractas, eſſeq; actus puros primo principio ſimiles, verba Ariſt. ſic habent. *Oportet igitur eſſe tale principium cuius ſubſtantia actus ſit, item has oportet eſſe ſubſtantias abſque materia, ſempiternas enim eſſe oportet, ſi aliquid quidem æternum eſt, actus igitur ſunt &c.* Materiæ autem nomine potentiam quãlibet poſitiuam intelligit, vt bene Alexander in eiuſdem loci commentarijs, & Iauelius 12. metaph. quæſt. 12. quod etiam ex contextu illius capitis plane colligitur, vbi Ariſtot. tanquam certam rem ſtatuit illud, quod aliquo modo eſt in potentia non poſſe eſſe motorem perpetuum; cum potentia radix deficiendi ſit.
74 Et rurſus eiuſmodi ſeparatas ſubſtantias proximos eſſe cœlorũ motores, quibus medijs motor primus ſempiternum eorum motum perficit, vnde plane concludit eſſe ab omni paſſiua potentia liberas, atq; adeò eſſe puros actus ſola potentia actiua præditos, & purè ſimplices, omni compoſitione carentes, quod ſi ita eſt, euidenter ſequitur apud Ariſt. non eſſe in genere, cum compoſitum eſſe oporteat, quid-
quid in genere collocatur. Vtramque perfe- 75
ctionem ſimplicitatis, ac puri actus tribuit expreſſius Ariſt. eiſdem ſubſtantijs. 9. metaph. text. 22. in hæc verba. *Non eſt enim decipi circa quod quid eſt, niſi ſecundum accidens ſimiliter autem eſt circa non compoſitas ſubſtantias: non enim*
eſt decipi, & cuncta ſunt actu, non potentia. Et pau- 76
cis interpoſitis de eiſdem loquens, *quæcumque itaq; ſunt verum ipſum eſſe quid, & actu circa hæc non eſt decipi, ſed aut intelligere, aut non, &c.* Ecce Ariſt. non compoſitas, ſed ſimplices ſubſtantias vocat eas, idemq; confirmat ex modo eas intelligendi, nam ſimplicia cum partibus componentibus careant, non per partes intelliguntur, ſed modo quodã indiuiſibili naturæ earũ conſentaneo; ita vt tota earum eſſentia capiatur, vel nihil omnino eius percipiatur, ac tandem non eſſe in eis aliquã potentiam affirmat, ſed ſolo ac puro actu conſtare, ex quibus habetur, quod quemadmodum Deum quæſtione ſuperiori à prædicamento excluſimus, propter ſummam eius ſimplicitatem, & puritatem actus, ita apud Ariſt. excludere intelligentias oporteat. Accedit illud, quod ſæpenumerò in
prædicabilibus à nobis ex doctrina illius rela- 77
tum eſt, genus à materia eſſe deſumẽdum, differentiam verò à forma, quibus cum intelligẽtiæ careant, ſequitur compoſitionis generis, & differentiæ eſſe expertes, ſine qua in prædicamento collocari repugnat, quapropter ſupremum genus prædicamenti ſubſtantiæ iuxta hanc ſententiã erit ſubſtantia corporea.

Idq; ratio ipſa admonet, quia non apparet qualis poſſit eſſe potentia in ſubſtantia intelligentiarũ: etenim vt actiuam potentiã miſſam faciamus, quæ cõpoſitionem non inducit, neque imperfectionem, cũ vere ponatur in Deo, paſſiua non videtur in eis ponenda, quæ ad aliquid recipiendum ordinatur, receptio autem alicuius in aliquo præſupponit iam illud eſſe, nam quod nondum eſt, quam potentiam habere poteſt? fiunt quidem eiuſmodi ſubſtãtiæ à Deo ex nihilo per creationem, id vtroq; lumine naturali intellectus, & ſupernaturali fidei oſtendente, in potentia autem ad recipiendum eſſe ex nihilo nõ poſſunt conſiderari, niſi ante quàm ſint, nam dum ſunt, illud actu habent, at antè quã ſint, non dicentur eſſe in potentia ad eſſendum, tùm quia cum nihil ſint, non eſt maior ratio potentiæ in his, quę fiunt, quàm in his, quæ nunquam ſunt futuræ: tum
etiam, quia res per creationem non produci- 79
tur

Probatur ratione.

tur ex aliqua potentia paſſiua, ſed ex ſola actiua Dei in qua continetur. Infertur ergo primo non eſſe aliquam potentiam paſſiuam in ſubſtantia intelligentiarum, ex qua ſimul cum

I. Illatum. actu componantur, ſed ſunt formæ completæ per ſe ſubſiſtentes, & quaſi quidam actus ſimces, compoſitionis realis expertes. Vnde infertur ſecundo compoſitas non eſſe ex genere, & differentia, nam vt ſuperius ſtatutum reliquimus, compoſitio hæc diuerſorum conceptuũ, determinabilis, & determinantis, in reali compoſitione actus, & potentiæ fundatur, & ſi ita eſt, infertur poſtremò nõ eſſe ſub ſpecie, vel genere, atque adeo neque in prædicamento collocari.

Sententia Durandi, & Marſilij.

Sent. 2.

80. TAnti ponderis fuit ratio hæc apud Durandum vt licet in prædicamento ſubſtantiæ Angelos collocauerit, compoſitionem tamen generis adhuc, & differentiæ, quæ minima videtur omnium eſſe ab eis excluſerit, in 2. d 3. quæſtione prima, num. 12.

I. Ratio. quem in hac re ſecutus eſt Marſilius in.1. q.2. quod probare contendit his rationibus: differentia, vt teſtis eſt Prophyrius in.3. prædicabili. enunciatur de ſpecie in quale quid, ergo partẽ eius duntaxat prædicat, nam ſi integrã eſſentiam, non in quale, ſed in quid eſſet prædicabilis, in Angelis autem non ſunt partes, cum ſint ſimplices formæ, ergo non ſunt in eis differentiæ, ex qua ſimul cum genere componantur. 2.

II. Ratio. in rebus compoſitis aliud eſt, quod diſtinguitur, aliud ratio diſtinguens, aliud quo conſtituitur, aliud conſtitutum, ſimplicia verò ſe ipſis conſtituuntur, & diſtinguuntur,

81. ſed differentia eſt, quo aliquid conſtituitur in ſpecie ſub aliquo genere, atq; etiam, quo ab alijs ſpeciebus ſeparatur, ergo in compoſitis, nõ in ſimplicibus locum habet, quapropter intelligentiæ, vt pote formæ ſimplices, differentijs carent, in cuius ſignum (ait Durandus) nullus vnquam deſignauit differentias accidentium, nec definitionem eorum genere, & differentia compoſitam, quia ſimplices formæ ſunt, ſed cõpoſitarum dumtaxat ſubſtãtiarum, ſic ergo concludit Durandus, vt verba illius referamus. *Ex hoc apparet propoſitum. Scilicet, quod Angelus licet ſit in genere, quia limitatus eſt re, & ratione, tamen non proprie cõpoſitus ex genere, & differentia, cùm ſit ſubſtantia ſimplex.*

Declaratur præſens controuerſia tribus aſſertionibus.

TRia nihilominus inuenio in Angelis neceſſario ponẽda aduerſus prædictas ſententias, & ideò triplici aſſertione explicatur noſtra ſententia. Vera ſent. 82.

Aſſertio prima. In Angelis eſt vera, atque realis compoſitio ex actu, & potentia, ſiue ex eſſe, & eſſentia. 1. Conc.

Aſſertio ſecũda. In Angelis verè, & proprie ponenda ſunt genus, & differentia, ex quibus eorum ſpecies componuntur. 2. Conc.

Poſtrema aſſertio. Angeli in prædicamento ſubſtantiæ collocantur, primo quidem ſub genere ſupremo ſubſtantiæ, proxime verò ſub genere ſubalterno ſubſtantiæ ſpiritualis. 3. Conc.

In his tribus aſſertionibus conueniunt Scholaſtici omnes præter Durandum, & Marſilium, in 1. d. 8. & in 2. d. 2. quibus locis Magiſter compoſitas eſſe, ac verè in prædicamento collocari profitetur: omnes item interpretes Ariſtot. in hoc prædicamento eas recipiunt, 83.

tamquàm doctrinæ illius valdè conſentaneas, 84. & quamquam Ariſtotel. de intelligentijs expreſſe non loquatur, coordinatio tamen prædicamentalis ab ipſo ſtatuta ſtare nullo modo poteſt, quin Angelos comprehendat, & verè ex genere, & differentia compoſitos eſſe inferat: nam ſupremum genus huius prædicamenti ponit ſubſtantiam, incorpoream, & in incorpoream tamquàm in proximas differentias diuiſam, ſi verò Angeli non ſunt in hoc prædicamento, nulla ſubſtantia ſpiritualis, in eo collocabitur, nam, & ſi homo anima rationali conſtet, quæ ſpiritualis eſt ſubſtantia, ex ea tamen, & corpore, quod informat, non ſpiritualis, ſed corporea ſubſtantia coaleſcit, vndè fit, vt tanquàm primum genus prædicamẽti ponẽda ſit ſubſtantia corporea, nõ eſt enim aliud membrum, cui ſubſtantia vniuerſalis cõmunis ſit, neq; in corpoream, & ſpiritualem diuiſibilis erit, ſed corpus tanquàm ſupremum genus diuidetur in viuentem, & non viuẽtem ſubſtantiam, & rurſus, ſi incorporea ſubſtantia vnum eſt ex primis generibus ſubalternis ex ſententia Ariſtot. non ſunt aliæ ſpecies ſub eo poſitæ præter intelligentias materia carentes. Verè igitur in eo genere collocandas, verè item ex eo, proprijſque differentijs, quib' ſeparãtur, cẽſet eſſe compoſitas, idq; cõfirmare videtur

detur, 5. metap. text 15. & 7 meta tex. 8. & & 5.
85. met tex. 1 quibus locis dæmonia enumerat inter compoſitas ſubſtantias, ea quæ Porphyrius vt quæſtione præcedenti retulimus, ex genere, & differentia componi docet, qui etiam cap. de ſpecie tanquàm primum prædicamenti genus poſuit ſubſtantiam, & ſub eo ſubſtantiam corpoream, quod ſtare non poſſe notum eſt, niſi ſubſtantias ſpirituales in prædicamento ſubſtantiæ collocari cenſuerit. Præter Ariſt. & Porphyrium extat D. Thom. tres omnes cōcluſiones expreſſis verbis recipiens pluribus ſuæ doctrinæ locis, præſertim his quatuor ſequentibus opuſcul. 42. cap. 5. in 1. diſt. 3. quæſt. 1. art 5. 1. p. quæſt. 50. ar. 2. ad 1. & 3 & quæſt. 88. art. 2. ad 4.

Probatur efficaci ratione. Ex quibus hanc in primis elicio rationem ſatis efficacem pro aſſertione prima confirmāda. In rebus materialibus, ait D. Thom. duplex reperitur compoſitio, formæ, & materiæ, ex
86. quibus earum natura conſtituitur, ſic autem conſtituta natura comparatur ad ſuum eſſe, tanquàm potentia ad proprium actum. Ecce tibi duplicem compoſitionem, ex quibus, etiam ſi primam auferas, naturam materialem cōſiderans, ea non conſiderata, adhùc ſtabit ſecunda, ſiquidem adhùc comparabitur natura ad ſuum eſſe tāquàm potentia ad actum. Ita eſt ergo, quod in ſpirituali natura non reperitur compoſitio prima ex materia, & forma ſed neceſſe eſt reperiri ſecundam, à qua Angelus non poteſt vllo modo liberari, quod adhùc probandum ſuper eſt, vt ſolida ſit omni ex parte ratio. In hoc differt eſſe creatum à diuino, quòd hoc non eſt ab alio receptum, ſed ex proprijs eſſentiæ ipſius habetur, & idcirco prædicatum eſt Deo eſſentiale, non ſecus ac
87. eſſe Deum, eſſe bonum, ſapientem, & potentem, eſſe autem creatum ab alio receptum eſt, non ex proprijs eſſentiæ habitum, nec proinde eſſentiale prædicatum, ſed extra eſſentiam, ei quidem à Deo communicatum, vnde eſſentia creata intelligitur quaſi potens eſſe, & verè eſt in potentia reali, vt per eſſe compleatur. Ecce tibi eſſentiam ex ſe in potentia ad eſſe, & actū eam potentiam perficientem, ergo intra Angeli ſubſtantiam inuenimus potentiam realē, & actum, ex quibus compoſita eſt. Nam vbi plura ſunt, ex quibus vnū quidpiam coaleſcit, ibi eſt vera compoſitio.

2. Ratio. Accedit ſecunda ratio ducens planè ad impoſſibile, nam ſi in Angelis nō ſit compoſitio actus, & potentiæ, cum nulla ſit alia intra corum ſubſtantiam, ſequitur euidenter eſſe purè ſimplices, puros actus habentes eſſe per eſ- 93.
ſentiam, quæ omnia tāquàm propriiſſima Dei attributa, & tanquam intrinſecæ perfectiones eius creaturæ repugnant, non ſecus ac omnipotentia.

Vnde elicitur prima ratio ſecundam aſſertionem confirmans, nam compoſitio realis ex actu, & potentia fundat compoſitionem ex genere, & differentia, hoc modo ab actu, & potentia deſumendis. etenim ex eo, quod eſſen-
tia ex ſe non eſt perfecta per proprium actum 94.
ſubſtantialem, ſed habet rationem perfectibilis per actum extra ſe exiſtentem, procedit, vt poſſit intellectus conſiderare in ea conceptum perfectibilem, ac determinabilem per alium, & conceptum determinantem: nam in quantum eadem eſſentia concipitur, vt ab eſſe actuali remota, conſideratur vt perfectibilis, hoc eſt quaſi approximabilis vt ſic loquamur ad eſſe. Et rurſus in quantū concipitur, vt actui eſſendi propinqua, hoc eſt, ita determinata vt proxime ex ea eſſe actuale procedat, cōſidera-
tur vt perfecta eſſentialiter. Et quia concep- 95.
tus prior eſt communis, in quo conueniunt ſpirituales naturæ, genericus eſt, poſterior vero, in quo ſeparantur, differentialis, ſed per diuerſum gradum quo ad eſſe appopinquant, ſeparantur, vt ſi priorem cōceptum ponamus eſſe cōmunem rationē ſpiritus, ſub quo adhùc procul diſtant ab eſſe actuali, poſteriorem vero Gabrielis, vel Michaelis, à quo actuale eſſe proximè dimanat. itaque genus accipitur à potentia intra eſſentiam clauſa, differentia vero ab actu, non quidem ſubſiſtentiæ, quia extra eſſentiam conſtituitur, ſed ab eadem eſſentia in quantum ei proxima ſic eſt, vt ab ea tanquā à proximo principio oriatur, ita enim conſiderata quaſi in actu eſt reſpectu ſui ipſius, in quantum, vt magis remota ab eodem eſſe accipitur.

Probatur 2. eadē prop. cont. Duran. Probatur ſecundo eadem propoſitio argumento ad hominem aduerſus Durādum, nam ſi Angeli ponuntur in prædicamento, euidenter ſequitur primo eſſe ſub genere ſubſtantiæ, & proxime ſub genere ſubſtantiæ ſpiritualis, genus autem pertinet ad quidditatem eius, quod ſub do collocatur, ergo intra eſſentiam
Angeli datur genus, quæ autem in genere con- 96.
ueniunt, diſtinguūtur ſpecie ſub eo, ergo habent etiam eſſentiales differentias, quibus ſeparantur, ex quibus ſimul componi cum genere neceſſe eſt. Vnde intelligitur ſententiam

Durandi duo continere inter ſe pugnantia, nam ex vna parte ponit Angelum in prædicamento per ſe, ex alia negat eſſe compoſitum ex genere, & differentia, idem namque eſt in prædicamento eſſe, & eſſe in genere, cùm caput prædicamenti ſit genus ſupremum, eſſe autem in genere idem eſt, quod genus habere, ſub quo colloctur, ex quo non componi repugnat.

qua[illegible] [illegible] [illegible]us aſſertionibus roboratis. Ex duabus autẽ aſſertionibus iã corroboratis planè ſequitur veram eſſe poſtremã, quòd Angeli ſint per ſe in prædicamento ſubſtantię ſub quo notum eſt vniuerſas ſubſtantias compoſitas contineri, ipſis etiam aduerſarijs concedentibus, ſed efficaciter probatum eſt duplicem eſſe in Angelis compoſitionem, ex actu
97. videlicet, & potentia, atque ex genere, & differentia, ergo neceſſario admittendum eſt eos in prædicamento ſubſtantiæ collocari. Eiſdemque rationibus conuincitur aduerſus primam ſententiam cœleſtia corpora in predicamento includi, de quibus planè Ariſt docet compoſitas eſſe ſubſtantias ex partibus etiam integrantibus 5. metaph. text. 15. & 7. metaph. text. 5 & 8. metaph. tex 1. Nec teſtimonium eius pro prima ſententia oppoſitum conuincit contrarium, illud enim hoc modo exponit D. Thom. in commentarijs illius, & 1 parte quæſt. 66 art. 2. ad 2. & quæſt. 88. art. 2. ad 4. duplex eſſe genus, Phyſicum quidem, quod eſt materia, in qua primo inuenitur potentia realis fundans rationem genericam in rebus materialibus, aliud eſt genus logicum, nempè commune prędicatum, vt ſubſtantia à corporea, & incorporea, atq; etiam corpus à diuerſis corporum ſpe-
98. ciebus. Dum ergo Ariſtot. corruptibile, & incorruptibile genere differre docet, de phyſico intelligit, nam cùm corpora incorruptibilia materiam ſibi vendicent à priuatione aliarum formarum liberam, corruptibilia verò materiam habeãt priuationibus obnoxiam, ſic ſunt diuerſa ſub cõſideratione phyſica, vt communem materiam habere repugnet. Eſt autem huiuſmodi differentia ex parte materiæ principium totius contrarietatis, vt ait, D. Thom. cum primam oppoſitionem priuatiuam contineat, merito ergo genericam differentiam in hoc ordine conſtituere dicitur inter corpo-
99. ra priuationi ſubdita, & ab ea libera, quæ tamen in genere logice ſumpto conuenire vniuoce poſſunt, cùm vna ſit ratio corporis ab vtriſq; abſtrahibilis.

Scio hanc ſolutionem non eſſe receptam à patre Fonſeca 5 metaph. ca. 8 quæſt. 4. ſect. 1. 2. & 3. ſed nullum aduerſus eam video efficax argumentum. Praſtat igitur auctoritas D. Tho. quem in hac parte vniuerſa ferme ſchola complectitur. Adhibetur nihilominus alia ſolutio ei non oppoſita. Loqui Ariſtotelem de genere ſub logica etiam, & metaphyſica conſiderati- 100
one, genus autem prædicamentale duplex eſſe ſupremum, & intermedium ſupremum eſt ſubſtantia intermedia ſint corpus, & ſpiritus corpus corruptibile, & incorruptibile, De intermedio igitur intelligit Ariſt. dũ ait genere diuerſa eſſe in prædicamento ſubſtãtiæ, corruptibile, & incorrupribile, cũ quo ſtare poteſt, vt ſub eodem ſupremo genere ſubſtantiæ collocẽtur. Conſentanea videtur hęc ſolutio verbis Ariſt. cum ſpecie, & genere diuerſa eſſe affirmet corruptibile, & incorruptibile.

Argumenta vtriuſq; oppoſitæ ſententiæ diluuntur.

Loca autem Ariſt. vt iam propoſita argumenta ſoluamus, difficilia ſunt, ſed ſi attenta conſideratione expendantur, nihil aduerſus ſententiam noſtram continent, etenim in 1 loco, vt verborum cõtextus non ob- Soluuntur loca Ariſt.
ſcure indicat, id docere de ſpiritualibus ſubſtã- 101.
tijs intendit, quòd perpetuæ ſint, ſi motus aliquis cœlorum ſempiternus eſt, nam cùm cœleſtia corpora à primo ente, vel motore moueantur, qui opera, ac aſſiſtentia intelligẽtiarum vtitur ad motum perficiendum, neceſſe eſt eas eſſe perpetuas, quòd ſi perpetuæ ſunt ingenerabiles eſſe, & incorruptibiles neceſſe eſt, nam generabilia, & corruptibilia, vt experimur, aliquando oriuntur, aliquando intereunt, &
quia principium generationis, & corruptionis 102.
eſt materia, ab ea in primis immunes ſerunt, nec ſolùm à materia, ſed etiam à potentia nõ eſſendi, quæ in principijs earum inſit, nam ſi vno, vel alio modo principium, vel potentiam non eſſendi haberent, abſolute pronunciandum eſſet ex propria cõditione non fore perpetuas, atque adeo neque ipſum motum ab eis depẽdentem, & hunc eſſe germanum ſenſum Ariſt præter verborum teſtimonium docet D. Thom. in expoſitione ſecundi loci, vt videbimus, quem ſenſum tenere ait Ariſtote-
lem dùm de hiſce ſubſtantijs profert eſſe entia 103
omnino in actu, & nullo modo in potentia, quod certè verũ eſt, nã cùm ſint purè ſpirituales,

les, nullum eſt in eis naturale principium deficiendi, & idcirco à natura habent ſemper eſſe in actu, & non aliquando in actu, aliquando in potentia, quemadmodum generabilia, & corruptibilia: hæc tamen vera ſunt, quanquàm intra ſubſtantiam earum ſit compoſitio actus, & potentiæ explicata. Et eſto à primo principio dependeant in eſſe, fieri, & conſeruari, (quod nuſquã negare intendit Ariſt.) hoc tantum inducit potentiam non eſſendi obedientialem, ſi dependentia à primo principio potentia non eſſendi appellanda eſt. Nec minus difficilis eſt locus poſterior, propterea quod intentum Ariſt. longè diuerſum eſt ab eo, quod verba primo aſpectu ſonare videntur, vt D. Thom. cuius explicationem ſequimur, in commentarijs illius docet; intendit Ariſt. oſtendere quodammodo circa quidditatem rei intelligendam ſe habeat intellectus, & ſtatuit circa illam decipi non poſſe, vel errare, ſed vel eam attingere ſicut eſt intelligendo, vel potius non attingere, quod ignorantia potius, quàm error appellatur. Id vt explicet, tanquàm certum præmittit, in intelligendis ſimplicibus non eſſe veritatem, aut falſitatem, ſed ſolum in compoſitione, & diuiſione vt 1. de inter-
104. pretatione libro videbimus, quia ſimplicia veritate ſimplici non complexa, vera eſſe dicuntur, ſed quidditas rei cuiuſlibet ſimplex eſt, hoc eſt nõ complexa, quamquàm ex partibus eſſentialibus componatur, ergo circa illam intelligendam nõ contingit error, vel deceptio,
105. ſed ſi non intelligantur, vt verè ſunt, penitus non attinguntur, & neſciri, vel ignorari dicuntur ab intellectu potius, quàm intellectus ipſe errare, vel decipi in eis attingendis dicatur, quia nec diuidit, nec componit, ſed ſimplici intuitu in eas fertur, quemadmodum ſenſus circa ſenſibilia, vt expreſſè docuit Ariſt. 3. lib. de anima text 26 his verbis. *intellectus autem non omnis, ſed qui eſt ipſius quid eſt ſecundũ ipſum quòd erat eſſe, verus eſt, & non aliquid de aliquo, ſed vt viſio proprij vera eſt, ſi autem album homo, aut non, non verum ſemper eſt, ſic ſe habent quæcumq; ſine materia ſunt, &c.* Et quamquàm verum hoc ſit, D. Thom. non ſolum circa quidditatem rerũ ſimplicium, ſed compoſitarum,
106. quia quidditas in vtriſque conſiſtit in indiuiſibili, hoc eſt in determinato prædicatorũ numero, à quo ſi deficiat aliquod, vel ei ſuperaddatur, non conſtabit eſſentia; in ſpiritualibus tamen ſpeciali quodam titulo verum eſt, quia ſemper eodem modo ſe habent in actu exiſtentes, cùm tamen materialia varientur ſæpè. Hæc autem per ſe loquendo vera ſunt; ſed per accidens contingere poteſt error, vel deceptio circa quidditatem rei, ſi ei aliquid attribuatur ab intellectu, quòd verè non conuenit, idq; non ſolum circa quidditatem rerum
materialium, ſed etiam ſpiritualium, vt ſi ſub- 107.
ſtantiæ ſpirituali attribuatur eſſe corpoream, vel ex materia, & forma compoſitam, cùm verè ſit ſpiritualis, talique compoſitione careat; adhuc tamen eiuſmodi deceptio per accidens, minus contingit circa ſpiritales, quàm corporeas ſubſtantias, quia iſtæ quidditatem habent ex pluribus rebus compoſitam, vnde in compoſitione earum percipienda deceptio contingere poteſt; minime verò in ſpiritualibus, quæ ex multis rebus non componuntur, ſed eadem res eſt in eis quidditas, & ſuppoſitum vel quod eſt, & id, quo eſt; quanquàm enim Angelus ex eſſe, & eſſentia ſit compoſitus, vel ex actu, & potentia, non tamen tanquàm ex multis rebus, ſed tanquàm ex re, & modo
eius ſubſtantiali, tanquàm ex natura, in qua 108.
eſt potentia, & proprio eius termino, qui eſt actus ſubſtantialis; in quo ſenſu ſimplices, vel non compoſitæ quidditates appellantur ab Ariſt. intelligentiæ, non abſolute, ſed rerum materialium, & corruptibilium comparatione; & quo plures ſunt compoſitiones, magiſque componentia diuerſa, pluribus modis errare contingit in coaptandis componentibus, vt debito modo facta intelligatur compoſitio. Merito ergo Ariſtot. minorem eſſe deceptionem adhuc per accidens in ſimplicibus, quàm in compoſitis vult; & ita conſtat germanus li-
teræ ſenſus, non omnem compoſitionem, ne- 109.
que omnem potentiam ab intelligentiarum ſubſtantia remouens. Illud autem, quod ex ſententia Ariſt. demum obijcitur, de genere, & differentia à materia, & forma accipiendis, iam à nobis expoſitum ſuperius eſt, ſic eſſe accipiendum, vt à materia, vel à potentia ſimilitudinem materiæ tenente ſumi dicantur, neque enim minus potentia fundat rationẽ contrahibilis in conceptu generico, quàm phyſica materia.

Occurritur ſolutioni.

Sed neque argumentum in fauorem oppoſitæ ſententiæ propoſitum eam tollit. E enim dum potentiam intra ſubſtantia intelligentiarum ponimus, non loquimur de actiua (vt benè argumentum præſupponit) ſed de paſſiua, vel certe ei ſimili; non quidem præſuppo-
ſita ipſi ſubſtantiæ ex nihilo producendæ, ſed 110.

contenta in eadem ſubſtantia iam producta,
cuius productionis terminus completus,& to-
talis,neque eſt eſſentia, vel natura, nec; etiam
eſſe actuale, ſed ſuppoſitum vtroque conſtans;
ita tamen vt realis ipſa eſſentia, vel natura, à
qua eſſe actuale prodijt tanquam ſubſtantialis
effectus, ſit in potẽtia,vt eo tanquàm ſubſtan-
111. tiali actu perficiatur, atque ex vtroq; ſubſtan-
tia ipſa ſpiritualis ſubſiſtens reſultet, quæ ſit
terminus totalis productionis, itaque non eſt
potentia ex qua ſpiritualis ſubſtantia produci-
tur: nam hæc ſolum in rebus materialibus ge-
nerationi, & corruptioni ſubditis ponitur,ſed
in ipſa ſubſtantia conſiſtens, & idcirco in re-
bus adhuc ex nihilo conditis locũ habens. Et
ita ruit ſecundum argumentum de compoſi-
tione generis, & differentiæ procedens.

Argumentis Durandi occurritur.

Ad 1. Durand. reſpondetur.

AD primum Durandi reſpondetur, in
compoſitione reali Angelicæ ſubſtan-
tiæ componentia non habere modum
partium; nam etſi vt actus, & potentia ſe ha-
beant, diuerſa longè ratione, ac ſe habent ma-
teria, & forma in compoſitione phyſica, ha-
bent quidem iſtæ conditionem potentiæ, &
actus recipientis, & informantis, quia mate-
ria potentia eſt recipiens in ſe formam ad mo-
dum ſubiecti, & forma in materia recipitur
per modum informantis: non ſic autem res ſe
habet in potentia, & actu naturæ ſpiritualis:
natura quidem ipſa potentia eſt non per mo-
dum recipientis ſubiecti, ſed cùm omnino
112. completa ſit ſubſtantialiter, per eſſe actuale
completur,quod tamen nõ complet rationem
eius per modum informantis,ſed ſubſtantiali-
ter terminantis; habet enim iam natura eſſe
eſſentiale ſimplex, cui ſimile complementum
deficit, eoque tanquàm termino ſubſtantiali
perficitur: eiuſmodi autem compoſitio licet
non ſit ex partibus proprie, eſt tamẽ ſufficiens
fundamentum alterius compoſitionis meta-
phyſicæ, generis nempè, & differentiæ, quæ
verè ſunt partes ſpeciei, non vt materia,& for-
113. ma, quæ diuerſæ ſunt res, ſed iuxta metaphy-
ſicum modum,& ordinem,qui cùm à materia
abſtrahat,materiales etiam res conſiderans,ex
earundem rerũ conceptibus tanquàm ex par-
tibus ſpeciem componit, vnde ſequitur, vt ge-
nus,atque differentia in Angelis partem dun-
taxat enuncient, ſed genus per modum totius
potentialis ſubſiſtentis, differentia verò per

modum adiacentis formæ, ac propterea illud
in quid, hæc in quale de ſpecie prædicantur:
admittendum igitur eſt ad formam argumen-
ti, in Angelis non eſſe partes phyſicas, negan-
dum tamen omnino non eſſe partes metaphy-
ſicas.

Ad ſecundum argumentum dicimus ſimpli- Ad 2. arg.
cia ſe ipſis conſtitui, atq; diſtingui,in hoc ſen-
ſu, quòd non conſtituuntur, ac diſtinguuntur
rebus alijs à ſe diuerſis: nam vt in corpore
quæſtionis admonuimus, non eſt in eis ſup-
poſitum res diuerſa à natura, à qua tamen di-
ſtinguitur diſtinctione reali includentis,& in- 114.
cluſi, cùm claudat ſuppoſitum eſſe actuale rea-
liter à natura diſtinctum, non vt rem aliam,
ſed vt modum, ac terminum ſubſtantialem;ſi
verò ſic intelligatur ſe ipſis conſtitui,ac diſtin-
gui, vt non conſtituantur, ac diſtinguantur
aliquo reali intra ſubſtantiam contento, non
ſolùm eſt falſum, ſed abſurdum ſatis,cùm no-
tum ſit in aliquo cõuenire, & differre in alio,
vt explicuimus: & ſi in ordine metaphyſico
loquendum eſt, abſolute negamus Angelos ſe 115.
ipſis diſtingui, ſi talis ſit ſenſus, quòd non di-
ſtinguantur differentijs eſſentialibus: nam
cùm in ſubſtantia ſpirituali, vel in genere ſpi-
ritus communicent, neceſſe eſt proprijs diffe-
rentijs ſeparari. Nec dicuntur ſimplices ſub-
ſtantiæ quòd omni prorſus compoſitione ca-
reant, ſed quia carent compoſitione realium
partium, quæ maiorem inducit imperfectio-
nem. Illud verò, quod Durandus de acciden-
tibus addit, neminem genera, differentias, ac
definitionem eorum deſignaſſe quidditati-
uam, planè falſum eſt, cùm conſtet Ariſtote-
lem,& poſt ipſum omnes coordinationes præ-
dicamentales accidentium poſuiſſe ex ſummis
generibus, atomis ſpeciebus, ac intermedijs
conſtantes, & quæ diuiſionibus generum per
oppoſitas differentias coaleſcunt; definitio- 116.
nes item quidditatiuas ex eiſdem generibus,
ac differentijs compoſitas, licet perfectionem
ſubſtantiæ minimè pertingentes,quia non ni-
ſi per additamentum, hoc eſt, ſubiecto in eis
ſuperaddito deſignabiles ſunt, id accidentium
imperfecta conditione poſtulante. Et ſi ali-
quando appellantur ſimplices formæ, in eo
tantum ſenſu verum eſſe poteſt,quòd phyſica
compoſitione materiæ, & formæ careant,
vt in materia prædicabilium ſta-
tutum reliqui-
mus.

QVAESTIO

QVAESTIO QVARTA.

Qualis nam ſit diuiſio ſubſtantiæ in primam, & ſecundam?

Obijciuntur aliqua contra diuiſionem.

I. Impugnatur. VT quæſtionis difficultatem aperiamus, libet diuiſionem his argumentis impugnare. Subſtantia prædicamentalis in communi eſt genus ſupremum huius prædicamenti, ergo nullum eſt vniuerſalius prædicatum completæ ſubſtantiæ eo ſuperius, ſed di- 135. uiſum huius diuiſionis debet eſſe ſubſtantia completa, non ſecus, ac membra diuidentia, & quidem ſuperius comparatione ſupremi generis, quod eſt ſecunda ſubſtantia; cùm ergo tale prædicatum non detur, nec dabitur diuiſum huius diuiſionis, & ſic erit penitus impoſſibile.

II. Impugnatur. Secundo. Quia diuiſum huius diuiſionis ex vna parte debet eſſe ſubſtantia ponibilis in prædicamento, cum ſit ſubſtantia completa, ex alia verò poni in prædicamento repu- 136. gnat, ergo repugnantiam continet ſubſtantiam completam ſecari in primam, & ſecundam. Probatur hoc ſecundum; quia quidquid in prædicamento ponitur per ſe, & directè, vel eſt genus, vel ſpecies, quæ ſunt ſecundæ ſubſtantiæ, vel indiuiduum, quod eſt prima; ſed diuiſum non poteſt eſſe genus, neque ſpecies, quia diceretur ad conuertentiam cùm vno membro, nempè cum ſecunda ſubſtantia: neque indiuiduum, quia tunc eſſet alterũ membrum, quod eſt prima, ergo neque in prædica- 137. mento collocari? Tertio Membra bonæ diuiſionis nõ ſolũ diſtincta, ſed oppoſita eſſe oportet, at prima ſubſtantia, & ſecunda, nec diſtinctæ ſunt, neq; oppoſitæ, quin potius vna pertinet ad eſſentiam alterius, in eaq; proinde clauditur, nempe ſecunda ſubſtantia in prima, de qua vniuocè prædicatur, vt docet Ariſtoteles cap. præſenti: ergo minus bona erit diuiſio.

Poſtremo impugnatur. Poſtremo: nec diuiſum eſt poſſibile, nec membra adaptari poſſunt bonæ diuiſioni, ergo omni ex parte vitioſa erit; oſtendo primũ: quia vel diuiſum eſt aliquid reale, vel rationis; non reale, quia vel eſt ſingularis natura, & ſic pugnat cùm ſecundo membro, nempe cùm ſe- 138. cunda ſubſtantia; vel vniuerſalis, & pugnabit cùm primo, ſed neque eſt ens rationis, vel ſecunda intentio, nam hic diuiditur ſubſtantia completa, & prædicamentalis, quæ ens reale eſt, & quemadmodum propter realem entitatem pertinet ad prædicamentum, & non ratione ſecundæ intentionis, ſic etiam propter eandem eſt diuiſum huius diuiſionis: vnde nec ſecunda intentio diuiſum eſt, nec prima vt ſubſtat ſecundæ.

Explicatur præſens diuiſio.

PErunt propoſita argumenta explicationem præſentis diuiſionis, vt intelligamus quodnam ſit diuiſum, quo etiam modo membra diuidentia ſint accipienda, vt cohærere cùm eo poſſint priuſquam varias expoſitorum ſententias circa qualitatem eiuſdem di- 139. uiſionis (in qua deſignanda tota controuerſia poſita eſt) referamus: nam ex varijs modis accipiendi diuiſum, & membra, abſque dubio orta eſt diuerſitas opinandi. Adnotandum eſt, Varijs modis accipitur tam diuiſum quã membra diuidentia. quatuor modis accipi poſſe tam diuiſum, quã membra. Primo quidem, vt diuiſum ſit reale, membra verò rationis; vel, vt aiunt, diuiſum ſit prima intentio, membra ſecundæ: & ita eiuſmodi ſit diuiſio, ſubſtantia realis, alia eſt vniuerſalis alia particularis: vel alia primum ſubiectum, alia ſecundum: & tunc duobus adhuc modis reale diuiſum conſiderabile eſt, vel pro ſubſtantia ſecundum eſſentiam, I. Modo. vel ſecundum proprietatem ſubſtandi; & ſi primo modo conſideretur, diuiſio eſt ſubiecti in diuerſa accidentia rationis. Si verò ſecundo, diuiſio eſt accidentis in accidentia, rea- II. Modo. lis tamen in diuerſa accidentia rationis; & iuxta primum ſenſum idem eſt, ac ſi diuida- 140. tur ſubſtantia realis in ſubiectum, & prædicatum, in vniuerſalem, & particularem: accidit enim naturæ reali vniuerſalem eſſe, vel ſingularem; iuxta poſteriorem verò eiuſmodi eſt 141. diuiſio, ſubſtantia realiter ſubſtans, alia eſt primũ ſubiectum in propoſitione, alia ſecundum. Secundo modo, vt ex oppoſito diuiſum ſit ens rationis, membra verò realia; nempe prima, & ſecunda ſubſtantia ſecundum realem entitatem acceptæ, & tunc erit quaſi diuiſio accidentis rationis in diuerſa ſubiecta realia.

Tertio, vt tam diuiſum quàm membra ſint III. Modo. entia rationis, ſitque diuiſionis ſenſus, ſubiectum propoſitionis, quod ſub prædicatis collocatur, aliud eſt primum, hoc eſt ſingulare, aliud ſecundum, nempe vniuerſale; & cùm eſſe hoc,

hoc, vel illo modo ſubiectum diuerſa ſint en-
142. tia rationis ad communem rationem ſubiecti,
tanquam ſpecies ad ſuum genus, comparata,
4. Modo. erit diuiſio generis in ſpecies. Poſtremo accipi
poſſunt tam diuiſum, quàm membra in eſſe
reali ſubſtandi, & tunc erit ſenſus: ſubſtantia
realiter ſubſtans alia eſt prima, quæ propria
ratione ſubſtat ſe ſecundis ſubſtantijs, & acci-
dentibus, alia ſecunda, quę ſubſtat ratione pri-
mæ; & in præſentia modum ſecundũ miſſum
facimus, quem ſequitur nemo, quia imperti-
nens eſt ad præſens inſtitutũ, & omnino præ-
ter mentem Ariſt. nam, ſi membra realiter ac-
cipiuntur, impertinens eſt diuiſum pro ſecun-
da intentione accipere, quod ad membrorum
explicationem, atq; cognitionem ordinatur.

Referuntur variæ ſententiæ.

I. Sent. IVxta rationem trium modorum ponitur
à diuerſis interpretibus Ariſtotelis quali-
143. tas huius diuiſionis; nam, qui primũ mo-
dum, & primum eius ſenſum tenent, ponunt
eſſe diuiſionem cuiuſdam ſubiecti in diuerſa
accidentia, non ſecus, ac ſi diuidas naturam
realem in particularem, ac vniuerſalem, vel
corpus in album, & nigrum: hanc ſententiam
tenet Doctor Canterus in huius capitis princi-
pio, quàm primo probat teſtimonijs Ariſto-
telis capite prędicamentorum ſecundo, & prę-
ſenti, eiuſmodi namque diuiſio ſubſtantiæ in
primam, & ſecundam pars eſt illius diuiſionis,
eorum, quæ ſunt, &c. poſitæ ab Ariſtotele eo
capite, cuius primum, & tertium membrũ ſic
habent; quædam de ſubiecto dicuntur, in nul-
lo verò ſunt prorſus ſubiecto, vt homo; alia
144. neque in ſubiecto ſunt, neque de ſubiecto
dicuntur, vt quidam homo. Ecce primum
membrum continet ſecundas ſubſtantias, ter-
tium primas; ſenſus autem vtriuſque, quantũ
ex verborũ contextu elicitur, non poteſt eſſe a-
lius, quã ſubſtantiam vnã eſſe vniuerſalem, ſin
gularem aliam, & idem eſt ſenſus prę̨ſentis di-
uiſionis, nã eſſe vniuerſalem eſt eſſe ſecundam
ſubſtantiam, eſſe ſingularem, primam; ergo
quemadmodũ vniuerſalem eſſe, vel particula-
rem ſunt accidentia naturæ ſubſtantialis, quæ
diuiditur, pari ratione eſſe primã, vel ſecundã
ſubſtantiam; cenſet ergo Ariſtoteles diuidi tan
quàm ſubiectũ in diuerſa accidentia rationis.
Idemque capite præſenti planè docet, vbi pri-
mam, & ſecundam ſubſtantiam ea ſola ratione
145. ſeparat, quod prima de ſubiecto non dicatur,
ſecundæ ſunt genera, & ſpecies, in quibus ſunt
primæ ſubſtantiæ, quod eſt de ſubiecto prædi-
cari; dici autem de ſubiecto, & non dici, ſub
ſtantiæ in cõmuni accidit, diuiditur ergo ſub
iectum in ea, quæ ſibi accidunt. Probat ſecun- Probatur
do à ſufficienti partiũ enumeratione; etenim ſecundo
diuiſio hæc non eſt ſolius vocis in diuerſa eius rat.
ſignificata, vt poſſet aliquis exiſtimare, cum
non ſola vox ſubſtantiæ primæ, & ſecundæ
communis ſit, ſed etiã res ſignificata, cui con- 146.
ueniunt diuerſa hæc accidentia vniuerſalis, &
particularis, non ſecus atque homini albũ eſ-
ſe, aut nigrum: ſed neque eſt enumeratio par-
tium duntaxat, propter duo. Tum quia vna 147.
pars earum, in quas totum ſecatur, dũ dicimus
partium hominis alia eſt caput, alia manus,
&c. non continet aliam, prima verò ſubſtan-
tia ſecundam continet; Tum etiam, quia to-
tum, quod diuiditur, non prædicatur de ſingu-
lis partibus; falſum eſt enim enunciare caput,
vel manũ eſſe hominem: at ſubſtantia in præ-
ſentiarum diuiſa benè de prima, & ſecunda
prædicatur.

Nec tertiò, eſſe poteſt diuiſio generis in
ſuas ſpecies, quia & vna ſpecies clauderet aliã,
ſiquidem prima ſubſtantia claudit ſecundam,
quæ de ea enunciatur, & rurſus genus aliquod
ſubſtantiæ daretur ſuperius generaliſſimo hu-
ius prædicamenti, quod, cum ſit ſubſtantia ſe-
cunda, inferius eſt diuiſo huius diuiſionis, &
cùm altero membro conuertitur. Nec demum 148.
analoga diuiſio appellari poteſt, ita vt ſubſtan-
tia diuiſa ſit in eam, quæ primo, & principali-
ter dicitur ſubſtare, quæ eſt prima, & in eam,
quæ minus principaliter, & ratione alterius,
quæ dicitur ſecunda: nam, ſi talis eſſet diuiſio,
non eſſet ſubſtantiæ, ſed cuiuſdam affectionis
eius, ſiquidem ſubſtare affectio, vel proprietas 149.
eius eſt, non ipſamet ſubſtantia, quod ſatis ab-
ſurdum eſt, & menti Ariſtotelis repugnans,
qui inter proprietates ſubſtantiæ enumerauit
non poſſe ſuſcipere magis, & minus. At, ſi
ſubſtantia in principaliter, & minus principa-
liter ſubſtantem diuiſa eſſet ab Ariſtotele, ea-
dem diuiſione profiteretur magis, & minus
ſuſcipere, eſſetque ſibi planè contrarius.

Secundò: pugnaret profectò diuiſio, ſi ſic
analoga eſſet, cùm definitione ſecundarũ ſub-
ſtantiarum, quæ ſic definiuntur: ſunt genera, &
ſpecies, quibus primæ ſubſtantiæ inſunt, præ-
dicantur ergo ex propria ratione, non ſubij-
ciuntur. Ergo etiam ergo diuiſio eis non con-
uenit, qua dicitur ſubſtantiam aliam eſſe, quæ

primo

primo ſubſtat, aliam, quæ ſecundo: ſubſtare autem non eſt eſſe prædicatum, ſed ſubiectum.

Aliæ ſent. Sunt alij, qui eundem modum accipiendi diuiſum, & membra tenent, nempe diuiſum pro ſubſtantia reali, pro ſecundis verò inten-
150. tionibus membra, alium tamē ſequuntur ſenſum quantum ad diuiſum, non pro ſubſtantia ſecundum eſſentiam, ſed vt ſtat ſub proprietate ſubſtandi illud accipientes, atque etiam affirmant diuiſionem eſſe accidentis cuiuſdam in alia accidentia diuerſa, quia ſubſtare proprietas eſt ſubſtantiæ, accidensque proinde illius, diuiſa igitur ſubſtantia, vt ſubſtat, tantundem erit, ac ſi diuidatur formaliter ſubſtare, vel ipſa ſubſtantia, vt ſtat ſub tali accidenti: & cùm membra ſint vniuerſalis, & ſingularis
151. ſubſtantia, quæ verè accidunt ſubſtantiæ, vt ſic, atque etiam vere ſunt accidentia rationis, ſequitur planè quoddam accidens ſubſtantiæ diuiſum eſſe formaliter in alia accidentia, nō ſecus, ac ſi album ſic diuidas; alborū aliud dulcę, aliud amarum. Pro hac ſentētia referuntur Louanienſes Pater Tolet. quæſt. 1 & M. Oña. quæſt. 1. art. 1 quos ego, qua potui diligentia conſulens, id aſſerentes non inueni.

3. Diuiſionis ſenſus. In tertio loco extant tertium diuiſionis ſenſum tenentes: videlicet tam diuiſum, quam membra eſſe ſecundas intentiones, qui ex conſequenti aſſerunt diuiſionē eſſe generis in ſuas ſpecies, eiuſmodi ſunt ex modernis Ariſtotelis interpretibus nonnulli, quorum ſententiam non ſolum approbat idem Magiſt. Oña,

Ratione confirmat Oña. ſed confirmat hac ratione: ſumpto diuiſo, & membris pro intentionibus ſubiecti in communi, & in particulari: nempè primi, & ſe-
152. cundi: non pendet ſecunda ſubſtantia à prima in eo, quod eſt eſſe ſubiectum propoſitionis, nam quando copula propoſitionis abſoluitur à tempore, vt in hac: homo eſt riſibilis, nō eſt homo ſubiectum propter primam ſubſtantiam, ſed ratione ſui ei inhærent paſſiones; nec rurſus prima in propoſitionibus contingentibus à ſecunda pendet, dum dicimus Petrum, vel Paulum eſſe album, ergo ratio ſubiecti in communi, quæ diuiditur, parti-
154. cipatur à membris diuidentibus abſque dependentia vnius ab alio, quod eſt æqualiter partic.pari, vt genus à ſuis ſpeciebus, quibus ratione differentiarum permittitur vnam eſſe alia nobiliorem, vt hominem equo: ita ergo cenſendum eſt rationem ſubiecti genericam æqualem eſſe in prima, & ſecunda ſubſtantia, licet ratione differentiæ, hoc eſt particularis modi, perfectius à prima participetur.

Quarta ſententia diuersè à diuerſis explicatur.

Quarta ſententia profitetur diuiſionem eſſe analogam, ſed patroni illius non in eodem ſenſu eam accipiunt, ſed quidam iuxta primum modum, diuiſum nempè pro reali ſubſtantia, membra pro ſecundis intentionibus. Sic ſentit Magiſter Sotus quæſt. 155.
IIII. Sententia.
1. inter ſoluendum argumentum primum, de cuius mente ſubſtantia realis diuiditur in quantum ſubſtat diuerſis ſecundis intentionibus denominantibus primam, & ſecundam ſubſtantiam, Caietanus item, quanquā modum realem poſſe etiam membris adaptari teneat, ſed magis eſſe logici inſtituti, vt pro ſecundis intentionibus accipiantur, ita vt iſte ſit ſenſus: ſubſtantia alia eſt modo particulari, alia modo vniuerſali concepta.

Propria ſententia ſtabilitur.

Sed D. Thomas analogam diuiſionem eſſe ſtatuit in ſenſu reali tam diuiſum, quam membra accipiens, quæſtione 9 de potentia, articulo 1. ad 6. cuius hæc ſunt verba: *Cum diuiditur ſubſtantia in primam, & ſecundam, non eſt diuiſio generis in ſpecies, cum nihil contineatur ſub ſecunda ſubſtantia, quod non ſit in prima, ſed eſt diuiſio ſecundum diuerſos modos eſſendi, nam ſecunda ſubſtantia ſignificat naturam generis ſecundum ſe abſolutè, prima vero ſubſtantia ſignificat eam, vt indiuidualiter ſubſiſtentem. Vnde magis eſt diuiſio analogi quam generis:* Eodem modo ſentiunt Albertus M gnus in præd camentis, tract. 2. de ſubſtantia, capite 1. I bellus 5 Metaphyſic. quæſtion. 17. Pat. Toletus, quæſtione 1. & hæc mihi videtur propius ad mentem Ariſtotelis, & veritatem accedere. Sed prius explicanda erit, poſtea confirmanda. 157.
Vera ſententia. 156.

Nota. Adnotandum eſt ergo prædicamentalem ſubſtantiam tribus modis conſiderabilem eſſe, vel ſecundum eſſentiam, vel ſecundum vltimum eius actum, qui eſt ſubſiſtentia, vel ſecundum proprietatem ſubſtandi accidentibus, eſſentia ſubſtantię eſt gradus quidam realis eſſentiæ perfectæ, hoc eſt, independentis ab alio, quæ quamuis realis eſſe non poſſit, 158.

niſi extra cauſas exiſtens, abſtrahit tamen ab
exiſtentia, quia ad eſſentiam ſubſtantiæ crea-
tæ non pertinet exiſtentia, ſed nec ſubſiſten-
tia, quæ eſt vltimus actus naturæ, per quem
conſtituitur in ſuppoſito, vel perſona: & qua
perficitur ſubſtantialiter, vt ſubſtare ſecundis
ſubſtantijs, & accidentibus valeat: & hæc eſt
ſecunda conſideratio ſubſtantiæ. Subſtare ve-
rò eſt alia in ſe ſuſtentare, qua ratione Petrus,
qui ſubſtantia per ſe ſubſiſtens eſt, albedinem,
cæteraque accidentia ſibi inhærentia ſuſten-
tat, hæc autem tria ita ſe habent, vt eſſentia
ſubſtantiæ ſit primum, à quo duo alia oriun-
tur, tali quidem ordine, vt ſubſiſtentia proxi-
mè, quaſi remote vero ea mediante ſubſtare:
159. gradus enim realis eſſentiæ perfectæ ad ſub-
ſtantiæ quidditatem pertinens, talis eſt, vt ei
debeatur ſubſiſtentia, quapropter, & ſi eſſen-
tiam non ingrediatur, non eſt tamen ſic extra
illam, vt accidens ſit, vel propria eius paſſio,
ſed medium tenet inter accidentalia, & eſſen-
tialia prædicata, & propriè loquendo termi-
nus eſt ſubſtantialis naturæ, & quaſi vltimum
160. eius complementum ſubſtantiale, ab eſſentia
autem per ſubſiſtentiam completa oritur ſub-
ſtare, quod alius actus ſubſtantialis eſt eiuſdē
ſubſtantiæ, non enim ſubſtat, vel ſuſtentat alia
medio aliquo accidenti, ſed virtute, & excel-
lentia propriæ ſubſiſtentiæ: conſtituitur au-
tem in prædicamento ſubſtantia ſecundum
eſſentiam, non ſecus, atque accidentia cætera
prædicamentalia. Cæterùm, cum lateat nos
eſſentia eius, noluit Ariſtoteles eam oſtende-
re per actum, aut proprietatem ſubſtandi no-
bis notiorem, quæ ei conuenit in communi
conſideratæ, hoc eſt abſtrahendo à prima, &
ſecunda, ſed primo, & per ſe in ſingulari, qua
ſi ſecundario, dum conſideratur in vniuerſa-
li, & hac de cauſa noluit eam diuidere, nec de-
finire per eſſentialia, ſed per actum ſubſtandi,
& quia actus iſte manifeſtatur particularibus
ſubſtantiæ conſiderationibus, nempe ſingula-
161. ri, & vniuerſali, idcirco diuiſit ſubſtantiam,
& in quantum in ſe ſubſiſtens eſt, & ratione
huius excellentiæ ſuſtentat cætera. Vnde ſen-
ſus diuiſionis eſt: ſubſtantia, quæ eſt ens com-
pletum, atq; perfectum, cui debetur ſubſiſten-
tia, & quæ eius ratione quaſi ſuſtentatiua eſt
aliorum, alia eſt prima, alia ſecunda, hoc eſt
primo, & per ſe, & principaliter id habet in
ſingulari, quaſi ſecundario in vniuerſali.

Intelligitur plane vtri
Et iuxta hunc ſenſum diuiſionis intelligitur
ſane vtriuſque membri definitio: ſubſtantia,
quæ propriè, principaliter, & maximè dicitur uſq; membri definitio.
eſt, quæ neque de ſubiecto aliquo dicitur, ne
que in ſubiecto aliquo eſt, ac ſi dicatur: ſub-
ſtantia ſingularis, cui primo conueniunt ſub-
ſiſtentia, & ſubſtare, non eſt in alio, ſed per ſe
primo habet eſſe, & independenter ab alio, &
cum id, quod non eſt in alio, non ſit de alio
enunciabile, neque in ſubiecto eſſe dicitur. Se-
cundæ autem ſubſtantiæ ſunt genera, & ſpe-
cies, hoc eſt, reales ſubſtantiæ in vniuerſali
conſideratæ, quibus inſunt primæ, ac ſi dica-
tur, quæ cum in ipſis ſingularibus actu ſubſi-
ſtant, ſingularia eadem quaſi ſub earū poten- 162.
tia continentur. Hunc ſenſum diuiſionis ex-
plicuit D. Thom. dicens ſubſtantiam diuidi in
primam, & ſecundam, quaſi in diuerſos mo-
dos eſſendi, hoc eſt ſubſiſtendi, & ſubſtandi
per ſe primo, qui proprius eſt eſſendi modus
primarum ſubſtantiarum; ſubſiſtendi ac ſub-
ſtandi quaſi ſecundario, qui ſecundis ſubſtan- 163.
tijs conuenit, & cum actus iſti ſubſtantiales,
ſub quorum conſideratione diuiditur ſubſtan-
tia in communi, & definitur, vtrumque mem-
brum prius, ac principalius ratione ſubſtantiæ
primæ ei conueniat, concludit D. Thom. ma-
gis eſſe analogam, quam genericam diuiſio-
nem. Quod hoc argumento efficaciter proba-
tur: nam actus ſubſiſtendi, & ſubſtandi, ſub
quibus diuiditur in præſentiarum ſubſtantia,
per ſe primo, & non per participationem ab
altero conueniunt primæ ſubſtantiæ: Secun-
dis verò non à ſe, ſed ex participatione primæ, 164.
ergo vtrique membro analogice conuenit di-
uiſum. Notum eſt antecedens, cum ſubſiſten-
tia, ratione cuius ſubſtare conuenit, à natura
ſingulari oriatur, eamque tanquam vltimus
eius actus terminet, ſecundis vero non conue-
nit, niſi in quantum à primis abſtractæ ſunt, &
in eiſdē ſubſiſtunt, propter ſubſiſtentiam igi-
tur primarum ſubſtant, & nō per propriam, &
hoc eſt plane per participationem earū ſubſta-
re: eſſe autem de mente Ariſtotelis tam mo-
dum accipiendi realem diuiſionem, quā eius
qualitatem, probatur manifeſte.

Quia Ariſtoteles eiuſmodi diuiſionem ex-
preſsè non deſignauit, ſed tacitè eo ipſo, quod
vtrumq; membrum deſcripſit, ergo definitio-
nes ipſæ inſerunt diuiſionem: eodē igitur mo-
do, quod definiuntur, ſunt membra diuiſionis:
ſed realiter eſſe definitas oſtēdunt verba Ariſt.
initio capitis expreſſa, quibus prima ſubſtan-
tia explicatur, videlicet: *Subſtantia, quæ primo,
principaliter, & maximè dicitur, &c.* Eiuſmodi 165.
namque

namque excellentiæ non propter ſecundam intentionem, ſed propter proprium modum eſſendi realem, ei attribuuntur; nempè quia per ſe ſubſiſtit, & propria virtute cuncta ſuſtentat, vt ex communi omnium Doctorum ſententia literam Ariſtotelis exponentium attulimus, ergo ſecundum eſſe reale definitur, & ex conſequenti eodem pacto eſt membrum diuiſionis, quod etiam denotant duæ negationes eam definientes: non eſſe in ſubiecto, nec dici de ſubiecto, quibus poſitiuus modus eſſendi quaſi à poſteriori manifeſtatur, nempè vt per ſe, propriaque virtute ſubſiſtat, atque adeò independenter ab alio, accidentia enim à quibus per primam negationem ſeparatur,
166. non per ſe, ſed in alio tanquam in ſubiecto exiſtunt, ideoque exiſtentia eorum inexiſtentia potius, quam exiſtentia per ſe vocatur, & ſecundæ ſubſtantiæ, cum de ſubiecto dicantur, hoc eſt de quidditatiue inferiori, in eo ſubſiſtant neceſſe eſt, & ex conſequenti eius virtute, & non propria: latet igitur ſub his negationibus perfectiſſimus modus eſſendi primæ ſubſtantiæ, ſub quibus definitur, & alterum membrum diuiſionis eſt. Nec minus notum eſt ſenſum realem continere definitionem ſecundarum ſubſtantiarum, de quibus conſtat ſic definiri, quemadmodum in prædicamento
167. collocantur, in eo autem collocari ſecundum realem naturã in communi conceptam, & non ratione ſecundæ intentionis, ſuperius oſtendimus luce clarius, ergo de reali fundamẽto generis, & ſpeciei verba definitionis accipiuntur, non de ſecundis intentionibus, ita vt ſenſus ſit, ſecundæ ſubſtantiæ ſunt naturæ reales genericæ, atq; ſpecificæ in communi con-
168. ceptæ, atque adeò vt determinabiles per differentias ſpecificas, atque indiuiduales, ſub quarum proinde ambitu, poteſtateque contrahibili continentur primæ ſubſtantiæ reales, realem item earum eſſentiam participantes: vnde fit, vt actu in eiſdem primis ſubſtantijs, ac virtute earum ſubſiſtant, accidentibusque ſubſtare valeant: elicitur ergo ex mente Ariſtotelis ſecundum eundem eſſendi modum realem eſſe membrum diuiſionis. Comparans etiam Ariſtoteles primas, & ſecundas ſubſtantias inter ſe ſe, ſtatuit primas eſſe maximè ſubſtantias, quia omnibus, inquit, ſubijciuntur, ac cætera de ipſis prædicantur, vel in eis ſunt, primum ad accidentia referens, quaſi dicat
169 cunctis accidentibus ſubſtare, poſtremum ad ſecundas ſubſtantias indicans in primis ſubſiſtere, vnde de vtriſque agens ſecundum actus reales ſubſtandi, & ſubſiſtendi, quod vt oſtendat clarius, concludit dicens, deſinentibus primis ſubſtantijs impoſſibile eſſe aliquid aliorum permanere, hoc eſt neque accidentia, neque ſecundas ſubſtantias, quæ in primis ſubſiſtunt, ab eiſque ſuſtentantur. Accedit Ariſtotelem proprietates ſubſtantiæ in primam, & ſecundam à ſe diuiſæ in principio capitis, attuliſſe in poſtrema, ſed proprietates ſunt reales nõ congruentes ei, vt ſubſtat ſecundis intentionibus, ſed ſecundum eſſe reale entis per ſe, ergo realis eſt diuiſio, & non intentionalis ex mente Ariſtotelis.

Rationibus probatur, & alia ſententia impugnantur.

Sed rationibus conuincitur eadem veritas, nam diuiſum huius diuiſionis eſt ſubſtantia completa ponibilis in prædicamento, ſed non ponitur in prædicamento ratione ſecundæ intentionis, quin potius propter realem entitatem, ergo ſecundum modum eſſendi realem diuiditur: & membra diuidentia, quæ propter eundem, rectam lineam conſtituunt, tanquam ſubiecta, & prædicata realia eodem pacto vſurpantur. Probatur rationibus. I. Ratio. 170.

Niſi velis prædicamenti lineam ex ſecundis intentionib⁹ formaliter coaleſcere, quemadmodum de prædicabilibus ſuperius conſtitutum eſt. Qua propter audiendi non ſunt in hac parte Magiſter Sotus, & Caietanus, qui membra vſurpari aiunt pro eo, quod eſt in propoſitione ſubijci primaria, ac ſecundaria ratione, nã intentio ſubiecti, & prædicati non ſunt formæ prædicati, & ſubiecti, vt in prædicamento diſponuntur, ſed realis vtriuſq; natura, nec magis ſubſtantiam, quam accidentia denominant, ſi quidem non minus accidentia in propoſitionibus ſubijciuntur, & prædicantur, quam ſubſtantiæ, quemadmodum æquali ratione eis conueniunt intentiones generis, & ſpeciei, cæterorumq; prædicabilium. 171.

Secundo pugnat aperte cum ratione diuiſum, & membra pro ſecundis intentionibus vſurpari, vt cæteræ ponunt ſententiæ, ergo omnes ſunt falſæ: probatur efficaciter antecedens de diuiſo aduerſus ſecundam, & quartam ſententiam: membra diuidentia ſunt intentiones ſubiecti, & prædicati, cum ſecundæ ſubſtantiæ apud Ariſtotelem ſint genera, & ſpecies, in quibus primæ inſunt, primæ vero de ſub- II. Ratio. 172.

de ſubiecto non dicantur, ſed potius ſubijciantur cæteris, ſed nulla datur intentio communis ſubiecto, & prædicato, niſi forte vniuerſalis ratio entis rationis, ergo diuiſum non accipitur pro ſecund. intentione, niſi velis ſenſum diuiſionis eſſe ens rationis aliud eſſe ſubiectū, aliud prædicatum, quod ſatis abſurdum eſt.

Confirm. Rurſus diuiſum eſt ſubſtantia, ſed ens rationis præterquam quod nihil denominat, vt ſic abſtractum à ratione ſubiecti, & prædicati, nō magis denominare poſſet ſubſtantiam, quam accidentia, & etiam ſi dicatur communem intentionem ſubiecti eſſe formale diuiſum, hæc proculdubio, vt talis eſt, denominat quidem ſubiectum, ſed abſtrahendo à ſubſtantia, & accidenti, poſtquam ſubiectum ſecundæ intentionaliter ſumptum non magis illam, quam hoc determinat, quemadmodū nec prędicabile, nec prædicatū, repugnat ergo ſubſtantiam eſſe diuiſum, ſub formali ratione ſubiecti, ei cum accidentibus ex æquo communi.

Probatur II idē antecedens. Probatur ſecundo de membris aduerſus opinionem primam, quę ſic diuiſionem exponit, ſubſtantia alia eſt vniuerſalis, alia particularis, ac ſi dicatur, alia eſt ſubiectum, alia prædicatum, &c. Si ſubiectum, & prædicatum formaliter conferamus, hoc eſt pro ipſis intentioni-
174 bus accipientes, vel pro fundamentis, vt ſubſtant intentionibus, præſtat longè prædicatum tanquā propoſitionis caput, & tanquam ſubiecti forma, ergo membris hoc modo acceptis fatendum eſt potiorem eſſe ſecundam, quàm primā ſubſtantiam, quod planè aduerſatur verbis Ariſtotelis, qui ſæpè in hoc prædi-
175 camento oppoſitū docet. Vidit Doctor Canterus argumentum hoc, ſed friuolam profecto adhibuit ſolutionem, dicens; dum Ariſtoteles ait, magis eſſe ſubſtantiam primam, quam ſecundam, non agere de diuiſione ſubſtantiæ, ſed de quadam eius proprietate: id autē friuolum eſſe patet, nam prius, quam proprietatem vllam recenſeret, primam ſubſtantiam cum ſecundis contulit, diſcernens, & probans potiorem eſſe primam: & à principio huius prædicamenti adhuc ante quam vtramq; definiret, primam ſubſtantiam illis verbis compellare cœpit: *Subſtantia, quæ propriè, principaliter, & maximè dicitur.*

Aduerſus hanc etiam ſententiam, & duas alias refutatas militant teſtimonia Ariſtotelis,
176 & argumenta pro confirmatione noſtræ ſententiæ producta.

In calce vero huius controuerſiæ extra or-
dinem aliatū referend: eſt ſingularis illa ſententia tenens enumerationem quandam partium potius, quam diuiſionem eſſe eiuſmodi, 177
de qua loquimur, nō ſecus, ac ſi quiſpiam partes, quibus oratio componitur, enumeraret dicens, primas eſſe literas, ſecundas ſyllabas, dictiones verò poſtremas, cuius autor fuit Ammonius in prologo prędicamentorum, eumq; ſecutus eſt Doctor Villalpandeus in commentarijs huius prædicamenti, quæ præter efficax Canteri argumentum à nobis commemoratum, alio non minus efficaci à nobis explodenda eſt: ſi ſubſtantia partium potius enumeratione, quam vera diuiſione diſtribuitur ab Ariſtotele in primam, & ſecundam, ſequitur membra eſſe partes comparatione diuiſi: vel
ergo integrantes, veluti caput, manus, &c. Aut 178
ſicut partes aquæ homogeneæ, quod non eſt poſſibile, nam totum in has partes diuiſum nō poteſt ab eis abſtrahi, cum verè ex illis actu ſit compoſitum, nec de eis enunciatur: eademq; ratione conuincitur non eſſe partes actuales Phyſicas, quales ſunt materia, & forma, nec Metaphyſicas, quales ſunt genus, & differentia, præterquam quod prima, & ſecunda ſubſtantia completam rationem ſubſtantiæ continent, non ſolum ex parte rei ſignificatæ ſed modi ſignificandi, quod cum vtroq; partium genere pugnat, ſupereſt igitur, vt ſint partes ſubiectiuæ, quem modum ſpecies tenent ad genus comparatæ, prima autem, & ſecunda ſubſtantia non ſunt ſpecies ſubſtantiæ: quæ diuiditur, & ſi eſſent, vera eſſet diuiſio, & nō nu-
da partium enumeratio, & ita abſque dubio 179
cenſendum eſt, nam cum non deſint illi conditiones diuiſionis, ad vnum, vel alium conſuetum diuidendi modum referenda eſt, vt communis tenet ſcholæ ſententia.

Argumentis primæ ſententiæ occurritur.

Soluuntur argumenta primæ ſententiæ.

SOlum reſtat argumenta ſoluere: primo quidem, quæ à Doctore Cantero aduerſus noſtram ſententiam obiecta ſunt, deinde quæ in principio quæſtionis propoſitæ diui-
ſionem ipſam labefactare contendunt, & di- 180
cendum eſt ad primum: ſubſtare accidentibus, & ſecundis ſubſtantijs, non eſſe affectionem ſubſtantiæ, niſi affectionis nomine ſubſtantialē eius actū ex propria ſubſiſtentia ortū intelligat, vt ergo notior nobis fieret ſubſtātia, diuiſa eſt ab Ariſtotele, vt ſub his actib' conſideratur,

ſideratur, qui cum per ſe primo ei conueniant
181. in primis ſubſtantijs, ſecundario in generibus,
& ſpeciebus, idcirco analoga diuiſio eſt. Nec
tamen hinc elicitur, vt ſecundum argumētum
contendit, ſubſtantiam magis, & minus ſuſci-
pere, cum id non contingat per intenſionem,
vel remiſſionem, aut alicuius contrarij admix
tionem, ſed quia modus ſubſtandi, & ſubſiſten
di ex ipſa rei natura primo & per ſe conuenit
ſubſtantiæ ſingulari, & ex eius participatione
vniuerſali, quemadmodum ex oppoſito pro-
priæ paſſiones primo & per ſe conueniunt
ſpeciei, à qua prodeunt, & ex eius participa-
tione indiuiduis, abſque intenſione, & remiſ-
ſione.

Ad vltimum argumentum dicendum eſt
ſubſiſtere, & ſubſtare non ſolum in propoſiti-
one, ſed extra illam conuenire ſubſtantiæ, quã
uis propoſitio, in qua vnum ſubijcitur, ac de
182 ipſo enunciatur aliud, eiuſmodi reales actus
præſupponat tanquam fundamentum prædi-
cationis, definiuntur autem ſecundæ ſub-
ſtantiæ per poteſtatiuam continentiam pri-
marum, & proprietatem earum eſſe, vt de pri-
mis enuncientur, aſſeritur, vt oſtendatur a-
ctu in primis ſubſtantiis ſubſiſtere, nam cum
prædicatum realiter eſſe in ſubiecto neceſſari-
um ſit, in eo, quod dicitur ſecundas ſubſtan-
tias de primis enunciari, continetur realis mo
dus in eis ſubſiſtendi, quapropter noſtra ſen-
183 tentia non modo cum definitione ſecundarũ
ſubſtantiarum, earundemque proprietate non
pugnat, ſed miro quodam modo conſentit.
Reſolutio itaque præſentis controuerſiæ eſt
ſubſtantiam pro actu reali ſubſtandi diuiſam
eſſe ab Ariſtotele in primam, & ſecundam,
hoc eſt in ſubſtantem ex ſe, & à ſe & in ſub-
ſtantem nec ex ſe, nec à ſe, ſed virtute alte-
rius, hoc eſt ſubſtantiæ primæ per ſe ſubſiſten
tis, atque ſubſtantis, ita vt diuiſum huius di-
uiſionis ſuperius ſit ſupremo generi prædica-
menti, quod conſtat eſſe ſecundam ſubſtan-
tiam, ſuperius item ſpeciebus, atque indiui-
duis, & ſuperius quidem non vniuocum, nec
propterea tanquam genus, cum repugnet pla-
nè, ſupremum genus habere, ſed analogum, vt
copioſè expoſitum eſt.

Obiecta in principio poſita diluuntur.

PRO ſolutione argumentorum primi or-
dinis aduertendum eſt completam ſubſtã
tiam duobus modis eſſe conſiderabilem:
vno quidem, in quantum contrahibilis eſt per
oppoſitas differentias ad conſtitutionem di- 184
uerſarum ſpecierum, & ſub hac acceptione eſt
ſupremum genus prædicamenti, & vocatur ſe-
cunda ſubſtantia, alia eſt vniuerſalior conſide
ratio ſubſtantiæ completæ abſtrahentis à pri-
ma, & ſecunda, ac de vtraque prædicabilis, quę
nec vniuoca eſſe poteſt reſpectu primæ, & ſe-
cundæ ſubſtantiæ, nec etiam genus: probitur,
nam ſiue pro eo cui in ſe, & à ſe ſuſtentatur,
aut cui debetur ſubſiſtentia per ſe, ſeu pro eo,
quod ſuſtentatiuum eſt aliorum, eam accepe-
ris, aut etiam pro vt non ſuſtentatur in alio,
vt accidentia, omnes iſtæ rationes per ſe pri-
mo, & ratione ſui conueniunt ſubſtantiæ vt
ſingulari, atq; etiam ratione ſingularis conue-
niunt ſecundis ſubſtantijs, quia natura nec per
ſe ſubſiſtit, nec in ſe, & non in alio ſuſtentari
ei conuenit, niſi vt ſingulari, à qua promanat
ſubſiſtentia, vt ſic etiam eſt aliorum ſuſtenta-
tiua, in vniuerſali vero conſiderata, quo pacto
eſt ſecũda ſubſtantia, nihil horum habet, niſi
ratione primæ, in qua habere illa neceſſe eſt, 185
ergo analogum erit ſubſtantia, vt communis
ad primam, & ſecundam ſub quibuſcunque cõ
ſiderationibus: quod vero non ſit genus ea-
tione conuincitur, & ex conſequenti quod a-
naloga diuiſione ſit diuiſa ab Ariſtotele, vt
cõmunis ſentẽtia quam ſequimur profitetur.
Vnde ad formam primi argumenti dicimus
non eſſe impoſſibile aliud prædicatum genere
ſupremo vniuerſalius, quod ſit diuiſum huius
diuiſionis abſtrahens à prima, & ſecunda ſub-
ſtantia, quod proinde nec genus eſt, cum
non ſit ſecunda ſubſtantia, nec generaliſ-
ſimo ſuperius tanquam genus, ſed vt analo-
gum, nec mirum id eſt, cum aliud prædicatum
vtroque ſuperius extet, nempè ſubſtantia, vt à
completa, & incompleta, totali, & partiali ab-
ſtrahit, in ſubſtantiam completam, & incom-
pletam analogice diuiſibilem, ſub cuius diui-
ſionis primo membro genus ipſum ſupremũ,
omnes item ſpecies, & indiuidua, diuiſum prę
terea præſentis diuiſionis, de qua loquimur,
comprehendũtur. Supremum ergo genus præ- 186.
dicamenti diuiditur per corporeum, & incor-
poreum tanquam per oppoſitas differentias,
ſubſtantia vero completa vniuerſalior per pri-
mam, & ſecundam tanquam per diuerſos mo-
dos ſubſtantiales.

Secundum argumentum ſic ſoluendum Ad II.
eſt, ponibile in prædicamento duobus modis
vſurpatur, vel pro eo, quod ponitur, vel pro ra-
tione

tione abſtracta ab his, quę ponuntur formaliter conſideratis, diuiſum huius diuiſionis eſt ſubſtantia ponibilis in prædicamento, vt ratio communis, non vt id, quod in prædicamento ponitur, quemadmodum in definitione primæ ſubſtantiæ dicemus, definitum formale eſ-
187 ſe primam ſubſtantiam pro ratione communi à cunctis primis ſubſtantijs abſtracta, quæ tamen communis eſt, non ſingularis, talis eſt ergo ſubſtantia, quæ hic diuiditur, ponibilis quidem in prędicamento non vt quod, ſed vt quo quod non eſt aliud, ac eſſe rationem abſtractã ab his, quæ in prædicamento ponuntur, quæ diſtinctio alijs ſolet explicari verbis: in actu exercito, vel in actu ſignato, & in actu exercito poni in prædicamento dicitur illud, quod actu exercet ipſam prædicamentalem ordina-
188 tionem, actu vero ſignato, quod concipitur eis, qui actum exercent, conuenire, & hoc modo diuiſum huius diuiſionis in prædicamento ponitur, & non alio. Vel ſecundo reſponderi poteſt diuiſum huius diuiſionis eſſe ſubſtantiã completam, ſed analogice conſideratam, & ideò non dicitur ponibilis in prædicamẽto, vel prædicamentalis, niſi ratione membrorum, in quæ diuiditur.

Ad vltimũ reſpõdetur.

Ad vltimum reſpondetur diuiſum huius diuiſionis reale eſſe, cum neutro tamen membro pugnat, ſed cum ſit communis ratio ſubſtantiæ completæ vt ſubſiſtentis, & ſubſtantis de vtroq; enunciatur, nam verum eſt primam
189 ſubſtantiam eſſe ſubſiſtentem, & ſuſtentatiuam aliorum, atque etiam ſecundam, neque ergo eſt ſingularis natura, neque vniuerſalis, vt ſecunda ſubſtantia, ſed vtraque vniuerſalior, atque vtramque continens eo modo, quo analogum continet ſua analogata.

QVAESTIO QVINTA.

Quod nam ſit formale definitũ definitionis primæ ſubſtantiæ.

Explicatur ſubſtantiæ primæ definitio, & ratio dubij proponitur.

Definitio primæ ſubſtantiæ.

HISCE verbis continetur definitio prima ſubſtantiæ. *ſubſtãtia, quæ proprie, principaliter, & maxime dicitur, eſt quæ neque de ſubiecto aliquo dicitur, neq; in ſubiecto aliquo eſt*
190 ex quibus, vt in eorum expoſitione admonere cœpimus, tria illa aduerbia, *proprie, principaliter & maxime*, iuxta communem interpretum ſẽtentiam ad definitionem nõ pertinent, ſed excellentiam definiti exprimunt, quare ſingularis eſt Iauellus in expoſitione huius capitis cõtendens vnam quandam definitionem integrare, aliam vero verba ſtatim ſequentia, atque

Sententia Iauelli.

ita duplici definitione explicatam eſſe ab Ari- 191
ſtotele primam ſubſtantiam. Vnica eſt ergo definitio his verbis contenta: *Quæ nec de ſubiecto aliquo dicitur, nec in ſubiecto aliquo eſt*, in qua quidpiam loco generis ſubintelligunt omnes, nempè ſubſtantiam completam, vel prædicamentalem, vt excludantur partes ſubſtantiæ, nam de differentijs notum eſt per eam particulam expelli: *quæ nec de ſubiecto aliquo dicitur*, cum commune ſit ſecundis ſubſtantijs, & differentijs de inferioribus tanquam de ſubiectis enunciari. Definitionem hanc ita explicatam vniuerſis primis ſubſtantijs eſſe communem, atque ex æquo conuenire communis eſt omnium ſentẽtia, vt bene in eius expoſitione adno-
tat Caietanus, nec enim ſingulare, vt ab alijs 192
diſtinctum, definibile eſt, ſed vt commune aliquid cum cæteris habere poteſt Illud igitur, ꝙ per hanc definitionem explicatur, commune eſſe oportebit, & tunc vel reale aliquid eſt, vel ſecunda intentio, difficile eſt primum, nam cũ ſingularia ſint primo diuerſa in quantum talia, non videtur quidpiam reale habere poſſe, in quo conueniãt, ſed quemadmodum homo iſte ſingularis, qui Petrus nuncupatur, & homo ille ſingularis, cui idem nomẽ impoſitum eſt, ſola voce conueniunt, & propterea æquiuoce ſub tali appellatione, pari ratione ijdem ſingulares homines æquiuoce cõueniunt ſub nomine ſingularis, vel primæ ſubſtantiæ. Vnde nihil reale præter ſolam vocem commune eis eſſe poterit, quod in definitione primæ ſubſtãtiæ explicetur: ſed non minus difficile eſt intẽtionem ſecundam eſſe definitum, nam licet ita ſe res habeat, quod omnes ſubſtantiæ ſingulares denominentur à ſecunda intentione primæ ſubſtantiæ, quemadmodum genera ſupre-
ma à ſecũda intentione generis, & vltimæ dif- 193
ferentiæ à ſecunda intentione differentiæ, & idcirco communis ſit omnibus ſecunda intentio, cęterum in ordine ad prædicamẽtalem diſpoſitionem nõ ſecundæ intentiones, ſed naturæ ipſæ reales cõſiderantur, non quidem vt ſubſtant ſecundis intentionibus, ſed ſecũdum proprias eſſentias metaphyſicas rea-

Ratio dubitandi.

libus conceptibus compoſitas, alioqui non cō ſtituerentur diuerſa prædicamenta, ſi quidem ſub denominatione ſecundarum intētionum nō diſtinguuntur genera nec ſpecies ſubſtantiæ, atque accidentis, ſed vniuoce ad primum, & ſecundum prædicabile referuntur, vt ſuis
194. proprijs locis adnotauimus: itaque quamuis conditio ſit neceſſaria, vt à ſecundis intentionibus denominētur res in prædicamentis diſpoſitæ, ordinatio tamen prædicamentalis ex naturis realibus abſque dubio fit, vndeq; inferatur primam, & ſecundam ſubſtantiam pro natura ipſa reali explicari hiſce definitionibus, atque adeò reale eſſe definitum, non rationis.

Prima ſententia cum argumentis.

I. Sent. RAtio hæc dubitandi ambiguam fecit vtramque partem, & in varias ſētētias dialecticos diſtraxit. Etenim Magiſt. Sotus quæſtio. vnica præſentis capitis art. 1 ad 4. quem ſequitur Oña qu. 1. art. 2. cōcluſione. 1. aſſeuerãter tenet materiale definitum rea-
195. le eſſe nempè ſingularem ſubſtantiam, formale vero ſecundam intentionem talem denominationem ei tribuentem, itaq; cenſet vniuerſis primis ſubſtantijs definitionem quadrare, non vt in aliquo reali conueniūt, ſed vt ſunt ſub ſecunda intentione, non ſecus ac in definitionibus prædicabilium ſtabilitum fuit pro ſubſtrato explicari naturam realem, pro formali vero ſecundam intentionem, à qua vnitatem accipiunt, vt eadem poſſint explicatione comprehendi: huius ſententiæ triplex argumentum eſſe poteſt.

I. Argum. Primum eſt ex verbis ipſius definitionis acceptum, etenim de ſubiecto non dici prędicationem negat, & in ſubiecto non eſſe prædicationis fundamentum: nam vt Ariſtoteles circa
196 finem huius capitis teſtatur, ab eo, quod res eſt vel nō eſt, vera enunciatio, vel falſa ſtatuitur, ergo vtrumq; verbum ſecundam intētionem denotat potius, quam realem naturam, & illa erit formale definitum.

II. Argum. Secundum, primæ ſubſtantiæ ſunt ſingularia naturæ ſubſtantialis, vt Petrus, & Ioannes, non quidem vt homines ſunt, ſed vt ſingulares homines, ſed ratione ſingularitatis non conueniunt, cum differētiæ indiuiduales ſint primo diuerſæ, ergo nihil reale cō̄mune habēt, quod
197 explicari in definitione poſſit, niſi velis infinitum quendam proceſſum admittere: nam ſi à differentijs indiuidualibus communem rationem abſtrahas, in qua cōuenire Petrum & Paulum affirmas, ſtatim ſequitur alijs differentijs differre, à quibus ſimilis erit alia ratio abſtrahibilis vſque in infinitum.

Poſtremum. Definitio primæ ſubſtantiæ alicui reali communi conuenire nequit, etenim ſi commune eſt, de primis ſubſtantijs in particulari enunciabitur, & cum ſit realis conceptus, abſq; dubio tanquam de ſubiectis, vt ſimiles prædicationes teſtantur: Petrus eſt prima ſubſtantia, Ioannes eſt prima ſubſtantia, quare iam de ſubiecto enunciabitur, & in illo erit, cuius oppoſitum profitetur definitio, ſicq; cum definito non cohærebit. Quod rurſus corroborari poteſt, ſi rem communem, atque realem deſignat prima ſubſtantia, ſtatim ſequitur non eſſe primam ſubſtantiam, ſed ſecundam, cum prima ſubſtantia ſingularis ſit, non communis. III. Argu. 198

Secunda ſententia oppoſita verior.

EX oppoſita vero parte extat Caietanus, qui inter explicādam definitionem, quid piam reale eſſe definitum non ſolum pro ſubſtrato, ſed pro ratione formali affirmat, bifariam itaque conſiderabiles eſſe ait ſingulares ſubſtantias Petri, & Ioannis, nempè ſecundum humanam naturam, quam participant, & rurſus ſecundum modum particularem ſubſiſtendi, qui eſt indiuidualis differentia, eos diſtinguens, & ſub vtraque conſideratione vniuocam habent conuenietiam, ſpecificam quidem ſub priori, ſub poſteriori vero modalem, nam cum vterque talem modum ſubſiſtendi ſortiatur, abſtrahibilis eſt ab eis ratio communis particulariter ſubſiſtendi, & cum hæc cadē ſit ratio primę ſubſtantiæ conceptū cōmunem abſtrahimus, quem nomine primæ ſubſtantię in cōmuni ſignificamus. Duplex igitur eſt definitum pręſentis definitionis, materiale, & formale: ſingulares omnes ſubſtantiæ pro ſubſtrato definiuntur: eis ſiquidē definitio conuenit, vt Petro, & Ioāni, formalis autē ratio, ſub qua explicantur, eſt ſingularitas ipſa ſubſtantialis, in qua conueniunt, & à qua appellantur hoc aliquid (vt verbis Ariſtotelis vtamur) atque ex vtroque vnum totale, & completum definitum conflatur, quod appellamus primam ſubſtantiam in communi. II. Sent. Caietani. 199. 200. Duplex definitum.

Prædi-

Prædicta ſententia approbatur, & confirmatur.

HAnc ſententiam, tanquam expreſſam
201 Diu. Thomæ, doctrinæ Ariſtotelis, &
veritati magis conſentaneam, ſemper
ſecutus ſum, etenim Diu. Thomas 1. p. quæſt.
29 articul 1. ad 1. hiſce verbis illam profitetur.
*Licet hoc ſingulare, vel illud definiri non poſſit, ta-
men id, quod pertinet ad communem rationem ſin-
gularitatis, definiri poteſt, & ſic Phyloſophus defi-
nit ſubſtantiam primã, & hoc modo definit Boetius
perſonam*: & quæſt. 3 0. articul. 4. ad 2. de perſo-
na, quæ idem eſt ac prima ſubſtantia, ita loqui
tur. *Licet perſona ſit incommunicabilis, tamen ipſe
Probat ex doctrina Ariſt. *modus exiſtendi incommunicabiliter poteſt eſſe plu
ribus communis.* Elicitur etiam ſatis efficaciter
ex doctrina Ariſtotelis, cap. enim 2. huius li-
bri, diuidens ea, quæ ſunt, in quatuor membra
collocat primam ſubſtantiam in poſtremo ſic
inquiens: *Eorum, quæ ſunt, alia neque in ſubie-
cto ſunt, neque de ſubiecto aliquo dicuntur, vt qui-*
202 *dam homo, & quidam equus.* Ecce diuiſum huius
diuiſionis reale eſt, membra item diuidentia
ſecundum varios eſſendi modos explicantur,
inter quæ prima ſubſtantia eiſdem verbis con
numeratur cæteris, quibus capite præſenti de-
finitur, ergo ſecũdum proprium eſſe reale mẽ-
brum eſt illius diuiſionis, & huius definitionis
definitum, vt verba Ariſtotelis, hic expreſſa o-
ſtendunt, *ſubſtantia*, ait, *quæ proprie, principali-
ter, & maxime dicitur*, his enim iuxta omnium
fere interpretum ſententiam explicatur prima
ſubſtantia in quantum definita res eſt, dubita-
re autem nemo poteſt tria illa verba reales cõ
203 ditiones exprimere, ergo ſecundum eas defini-
tur, non vt ſubſtat ſecundæ intentioni, vt ra-
tiones iſtæ conuincunt.

Probat ratione I. Prima ſubſtantia, definitur, vt in prædica-
mento collocatur, tanquam totius prædica-
menti fundamentum, ſed ad prædicamentum
ſpectat in quantum realem habet naturam,
completam, atque per ſe ſubſiſtentem, non vt
intentioni ſubſtat, cum hæc non ſit realis con-
ſideratio, ſed rationis (neceſſaria quidem ad
prædicamentalem ordinationem, vt requiſita
cõditio, minime vt formalis ratio eorum, quæ
in prædicamento collocantur, eiuſmodi enim
realis eſt cuiuſque eſſentia) ergo iuxta realem
definitur prima ſubſtantia, vt confirmat ſecun
da ratio.

II. Ratio. Ens diuiditur in decem prædicamenta per
modos intrinſecos reales, ergo trahitur ad
conſtituendum prædicamentum ſubſtantiæ
modo reali, per ſe modificatum, ſed prima ſub- 204
ſtantia definitur, vt res prædicamentalis, ergo
vt ens per ſe completum, quod abſque dubio
naturam realem pro materali, & formali im-
portat.

III. Ratio. Poſtremo: prima ſubſtantia idem eſt cum
hypoſtaſi, & perſona, vt aduerſarij, cum cæte-
ris dialecticis admittunt, eo duntaxat ab ea di-
ſtincta, quod prima ſubſtantia ad quamlibet
naturam ſubſtantialem ſe extendit, perſona 205
vero ſolum ad intellectualem, ſed perſona de-
finitur ſecundùm eſſe reale à Boetio vniuerſa
ſchola approbante libro de duabus naturis in
principio illis verbis: *Rationalis naturæ indiui-
dua ſubſtantia*: ergo eodem definibilis erit pri-
ma ſubſtantia, quapropter neceſſarium non
eſt ad ſecundam intentionem recurrere, vt
aduerſarij arbitrantur, in hoc proculdubio de-
cepti (mea quidem ſententia) quod primam
ſubſtantiam definiri credunt tanquam primũ
ſubiectum cæterorum, eſſe autem primum 206
ſubiectum à ſecunda intentione habeat, cum
tamen veritas ſit ſubiectum geminam accep-
tionem habere: realem vnam rationis alterã,
prima quidem ſubſtãtia ſubiectum primũ rea-
le eſt, in quantum propria virtute ſubſiſtẽs, ac
ſua reali ſubſiſtẽtia prædicata realia ſuperiora,
accidentiaq; ſuſtẽtat, hoc eſt enim, vt ſuperius
attingere cæpimus, propriè, principaliter, &
maximè ſubſtare. Quis enim dubitet ſubſtare
actum realem ſubſtantiæ eſſe, ac primæ ſub-
ſtantiæ, cui primo conuenit ſubſiſtentia, prin-
cipaliter conuenire, ſecundis verò in quan-
tum in ea ſuſtentantur, etenim vocabulum ſe- 207
cundæ ſubſtantiæ primo ab Ariſtotele fuit in-
uentum, vt errorem Platonis refelleret, qui
vniuerſalia putabat propriam habere ſubſiſten
tiam ratione cuius à ſingularibus ſeparata ſub-
ſiſterent, nec ſecus, atque illa, hoc aliquid poſ-
ſent appellari, cum tamen veritas ipſa hunc
modum ſubſiſtendi ſolis ſubſtantijs ſingulari-
bus conuenire poſſe oſtendat, quia ſubſiſten-
tia propriiſſimus modus eſt naturæ ſingularis,
à qua tanquam à proxima cauſa oritur, vni-
uerſalia vero ſolum eſſe realia quædam præ-
dicata ab eiſdem ſingularibus officio intelle-
ctus abſtracta, quæ cum in eiſdem ſint ſingu-
laribus, eorum virtute ſubſiſtunt, & hæc fuit
potiſſima ratio appellandi ſubſtantias ſingu-
lares primas, quaſi primo ſubſiſtẽtes, & propria
vittu-

208 virtute cætera ſuſtentantes: vniuerſalia vero
ſecundas, quaſi ſecundario ſubſiſtentes ex par-
ticipatione primarum, atque ex eadem ſupe-
rioribus prædicatis, accidentibuſque ſubſtan-
tes, hoc eſt ergo primam ſubſtantiam eſſe pri-
mum ſubiectum reale, hoc item modo in di-
uiſione ſubſtantiæ in primam, & ſecundam,
nec non in propria definitione conſideratum,
& in vniuerſa diſpoſitione prædicamentali, à
ſecunda autem intentione denominatur ſub-
iectum, in quantum ea vtitur intellectus in
prædicationibus, cuius in præſenti opere non
alia ratio habetur, niſi in quantum realis præ-
209 dicamentorum ordinatio ad conſtituendas e-
nunciationes refertur, itaque in prædicabili-
bus formalis eſt ratio conſtitutionis: & con-
ſiderationis ſecunda intentio, in prædicamen
tis non niſi conditio, quia neceſſe eſt res in
prædicamentis diſponendas ſub vniuerſalibus
conceptibus, realibus quidem conſiderare, ge-
nera per differentias diuidere in ſuas ſpecies,
vſque ad primam ſubſtantiam, in qua ſicut
ſubſiſtunt omnia, ſic in eadem fundantur,
210. nam cum metaphyſica ſit principaliter con-
ſtitutio prædicamentorum, genera, ſpecies,
& differentia reales ſunt conceptus reſpectu
illius, & (vt vulgo dicitur) vniuerſalia meta-
phyſica, ad logicam tamen conſiderationem
referuntur tanquam fundamenta, ex quibus
enunciationes, & ſyllogiſmi cõſtituendi ſunt.
Oſtendit igitur doctrina hæc, quam vera ſit
noſtra ſententia affirmans primam ſubſtanti-
am, tanquam per ſe ſubſiſtentem, realiterque
vniuerſis ſubſtantem in præſentiarum eſſe cõ-
ſideratam, ac definitam, & hac de cauſa primũ
ſubiectum appellari, nam per ſubſiſtentiam, &
actum ſubſtandi accidentibus, & ſuperioribus
prædicatis denominationem ſubiecti conſe-
quitur, & primi ſubiecti, ſicut ipſa eſt, quæ pri-
mo ſubſtat.

Argumenta alterius partis ſol-uuntur.

Ad I. argu. reſpondet.

VERBA autem definitionis (vt argu-
menta ſoluere incipiamus) realia qui-
dem ſunt, nam eſſe in ſubiecto realem
denotat inhærentiam, negatio ergo illius rea-
211. lis eſt, dici etiam de ſubiecto pro fundamento
reali in hac parte accipitur, quod tali modo
ab intellectu conceptum de inferiori quid-
ditatiue enunciari poteſt, vnde negatio e-
ius, quæ primæ ſubſtantiæ in definitione attri-

Pro ſolutione I. notandum.

buitur, non ſecus atque prior alia realis eſt, id
ſignificans, quod eſt ſingulari ſubſtantiæ pro- 212
pter particularem modum ſubſiſtendi repu-
gnare, vt in communi concipiatur, vel funda-
mentum ſit, quod de aliquo inferiori poſſit in
prædicatione enunciari.

Vt ſecundo argumento fiat ſatis, adnotare
oportet duo eſſe in prima ſubſtantia, & hanc
naturam, & hunc modum particularem ſubſi-
ſtendi, vel hanc ſubſiſtentiam, vt in Petro hanc
naturam humanam, & hanc ſingularitatem,
vel ſubſiſtentiam, & quemadmodum ab hac
natura humana abſtrahibilis eſt communis
conceptus hominis humanitate conſiderata
abſque conſideratione indiuidualium condi-
tionum, pariter à ſingularitate ipſa, vel modo
particulari ſubſiſtẽdi abſtrahibilis eſt commu
nis ratio ſingularis, vel per ſe ſubſiſtentis: cuius
ea eſt ratio, quia quemadmodum per hanc na
turam humanam Petrus eſt homo, & ſingula-
ris homo, ita etiam per hanc ſingularitatem eſt 213
ſingulare humanæ naturæ, & tale etiam à cæ-
teris diſtinctum, nomine igitur *homo* conſide-
ratur eius humanitas non conſiderata ſingu-
laritate, & idcirco conuenit cum cæteris, no-
mine autem huius hominis, vel Petri ſignifica
tur, vt à cæteris ſuæ ſpeciei hominibus diſtin-
ctus, & ſimili modo nomine ſingularis, vel pri
mæ ſubſtantiæ conſideratur, vt particulariter
ſubſiſtens, in quo cum cæteris conuenit ſingu-
laritate, vel ſubſiſtentia illius, vt ſingularis eſt
ſubſiſtentia concepta, non conſiderata vltima
determinatione particulari: nomine autem Pe
tri, vt tali determinato modo à cæteris diſtin-
ctus conſideratur. Itaq; duplex eſt cõſideratio
particularis ſubſtantiæ, vt particularis eſt, & vt
talis particularis, (vt ita loquamur.) Non eſt
ita facilis, ac duplex alia conſideratio humanæ
naturæ communis, & particularis, ſed non mi- 214
nus vera, nec infertur bene in eodem argumẽ-
to proceſſus aliquis infinitus ex tali primarum
ſubſtantiarum cõuenientia, cum neceſſarium
nõ ſit alijs differentijs indiuidualibus ab ea ſe
parari, ſed eiſdem ſub vltima determinatione
conſideratis.

Ad vltimũ reſpondet.

Ad vltimum argumentum reſpondendum
eſt communem rationem primæ ſubſtãtiæ ab
vniuerſis abſtractam non eſſe illud, cui defini-
tio conueniat, vel de quo prædicatur, ſed ratio
nem tantum, ſub qua primæ ſubſtantiæ defi ni
untur, quemadmodum in obiecto viſus colo- 215.
res ſingulares ſunt, qui videntur, viſibilitas v-
niuerſis communis non videtur, ſed eſt ratio

ſub qua ad viſum pertinent: itaque Petrus, & Ioannes ſunt, quibus definitio primæ ſubſtantiæ conuenit, communis ratio primæ ſubſtantiæ, in qua conueniunt, ratio ſub qua definiuntur, quæ & ſi multis ſit communis, non eſt tamen ſecunda ſubſtantia, quia non importat naturam communem, vt genera, atq; ſpecies. ſed naturæ ſingularis modũ, quem de primis ſubſtantijs prædicat, dum ſic enunciamus: Petrus eſt prima ſubſtantia, Ioannes eſt prima ſubſtantia, ſufficit ergo ſit primarum ſubſtantiarum ratio, vt ei definitio tanquam quo, (vt aiunt,) adaptari poſſit.

Ratio dubitandi diluitur.

Ad rationẽ dubitandi. AD eam partem rationis dubitandi, quę noſtræ ſententiæ aduerſatur, dicimus, diuerſam eſſe rationem de Petro, vel
216. Ioanne comparatione plurium ſingularium eiuſdem appellationis, ac de prima ſubſtantia reſpectu multarum, nam nomen *Petrus* multis hominibus imponitur ſecundum vltimam rationem ſingularitatis conſideratis, vnuſquiſque enim, vt talis eſt, ſignificatur, ac ſi ſolus ſignificaretur, cum caſu contingat pluribus idem nomen eſſe attributum, nomen autem primæ ſubſtantiæ, hypoſtaſis vel perſonæ, vt pote commune, communem etiam rationem abſtractam à ſingularibus, vel ſubſiſtentijs importat, ac propterea non in ſola voce, ſed in re
217. ſignificata ſub ea conueniunt plura ſingularia & propter talem conuenientiam explicari eadem definitione poſſunt. Appellantur autem indiuiduales differentiæ primo diuerſæ, non quia omnino ſunt ſicut prima genera, ſed ea ſolum ratione, quia ſecundum vltimam determi
218 nationem ſingularia conſtituunt, ac diſtinguunt, ita vt vltra illas non ſint aliæ poſſibiles cui tamen non obſtat, vt in eiſdem communem, & particularem rationem poſſumus conſiderare.

QVAESTIO SEXTA.

Verum ne ſit magis eſſe ſubſtantiam primam, quam ſecundam.

Quædam in fauorem negatiuæ partis opponuntur.

PRIMA, & ſecunda ſubſtantia definitis, cõparat eas Ariſtot. inter ſe, decernitque magis eſſe ſubſtantiam primam quam ſecundam, in quo non videtur ſibi conſtare, cum ſtatim capite præſenti proprietates ſubſtantiæ enumerans, vnam eſſe affirmet magis minusve non ſuſcipere & 8 Metaphyſic. textu 2. oppoſitum ex profeſſo doceat, nempè genus magis eſſe ſubſtãtiam, quam ſpeciem, ſpeciem, quam ſingularia his verbis: *Alias vero accidit ex rationibus ſubſtantias eſſe quod quid erat eſſe, & ſubiectũ item, aliter genus magis, quam ſpecies, & vniuerſale, quam ſingularia, vniuerſale vero, & generi ideæ quoque copulantur.* Comparat. ſubſtantiæ cum ſecunda.

Pugnat præterea cum ratione primo: quia perfectius eſt illud, quod natura eſt prius, magiſque ab ipſa natura intentum, at ſecundum vtramque cõditionem eminet ſecunda ſubſtãtia, ergo magis eſt ſubſtantia, quam prima. Oſtendo vltimum ex his, quæ Porphyrius capite de ſpecie docet, nempè certo numero comprehendi ſpecies, indiuidua vero in infinitũ multiplicari. Cuius ea eſt ratio, quia per ſe intenduntur à natura ſpecies, indiuidua vero quaſi per accidens, & quanquam per ſe etiam intendi admittamus, haud dubium quin propter ſpecierum conſeruationem, præcipuè igitur intenduntur ſpecies: primum vero probatur ex doctrina Ariſtotelis in poſtprædicamentis cap. de priori: vbi illud eſſe prius altero ſcribit à quo non valet ſubſiſtendi conſequentia. vt animal prius eſt homine, quia non bene infertur, non eſt homo, ergo non eſt animal, abſoluitur enim animal ab homine, cum ab illo nõ pendeat, è diuerſo vero homo pendet eſſentialiter ab animali, & inferius quodcumque à ſuperiori, cum ex eo intrinſece componatur. Vnde periret homo pereunte animali, cum ergo ſecundæ ſubſtantiæ ſint ſuperiora prædicata, à quibus primæ eſſẽtialiter pendent, ſequitur planè priora illa eſſe ſecũdum naturam, atque adeò perfectiora, magiſq; proinde ſubſtantias, quam ſingularia. 219. 220.

Secundo ſubſtantiæ ſecundæ continent rerum eſſentias, vt de homine, & animali conſtans eſt, ſingulares vero ſubſtantiæ actualem exiſtentiam, vnde oritur, vt perpetuæ ſint illæ, in continuo autem motu primæ ſubſtantiæ, ex quibus paſſim quædam de nouo oriuntur alijs pereuntibus, vtrumque horum nobiliorem teſtatur eſſe ſecundarum ſubſtantiarum conditionem. Poſtremò, non ſolùm id verum eſſe comprobatur ex parte eſſentiæ, ſed etiam in ratione exiſtendi, ac ſubſtandi accidẽtibus: II. Argument. 221.

e enim ſubſiſtentia ab eſſentia oritur tanquã 222 proprius terminus, à quo completur, igitur ſe habet ad eſſentiam tanquam effectus ad ſuam cauſam, ſed cauſa nobilior eſt effectu, ergo eſſentia ſuperat dignitate ſubſiſtentiam, adhuc igitur conſiderata prima ſubſtantia ex parte ſubſiſtentiæ minus nobilis quam ſecunda inuenitur, à qua ſubſiſtẽtia eius procedit. Quod autem idem ſit cenſendum de ratione ſubſtandi probo, nam ſecundæ ſubſtantiæ ſuſtentant nobiliora accidẽtia, quibus primæ ſubſtant earum virtute, ergo in ratione ſubſtandi ſunt nobiliores.

Vtramque antecedentis partem certam eſſe teſtantur propriæ paſſiones ab eſſentia ſpeci- 223 fica, vel generica procedentes tanquam à propria cauſa, vt ſenſibile ab eſſentia animalis, capacitas diſciplinæ ab eſſentia hominis, de quibus apertum eſt proximè prædicari de ſecundis ſubſtantijs, eiſque mediantibus de primis: nempè Petro & Ioanne. Vera enim eſt cauſalis illatio: quia animal eſt ſenſibile, hoc animal eſt ſenſibile, & quia homo eſt diſciplinæ capax, Petrus habet eandem proprietatem, ſubſtant igitur his perfectiſſimis accidentibus ſecũdæ ſubſtantiæ propria virtute, primæ vero eadem virtute ſibi communicata, adhuc igitur in ratione ſubſtãdi perfectiores deprehenduntur ſecundę ſubſtantię.

Duæ ſententiæ referuntur.

Sẽtentiæ Ammonij & Villalpand.

PRopter hæc Ammonius & Villalpandus in expoſitione huius literæ tenent Ariſtotel. non ad veritatem rei attendiſſe, dum protulit primam ſubſtantiam magis eſſe 224 ſubſtantiam, quam ſecundam, ſed vulgari modo fuiſſe locutum, in metaphyſica verò, vbi rerum dignitatẽ ad amuſſim perpẽdit oppoſitum ſẽſiſſe, nec tamen ideò credẽdum eſt ſententiam mutaſſe, ſed loquendi modum.

III. Sent.

Quidam alij ſubſtãtiam tribus modis conſiderandam cenſent, primo ſecundum eſſentiam, ſecundo in quantum realiter ſubſtat ac- 225 cidentibus, poſtremo in quantum ſecundæ intentionaliter ſubſtat prædicatis in propoſitione, id eſt, ſubiectum eorum eſt, & primo modo aiunt propriè loquendo neutram eſſe magis ſubſtantiam, quam alteram, quia ſubſtãtia non ſuſcipit magis & minus. Iuxta ſecundum modum aiunt primam eſſe magis ſubſtantiam, quia per ſe ſubſtat, ſecunda vero ratione primæ, ſed impropriè loquẽdum eſſe de his aduerbijs magis, & minus, nam ſecundum propriam ſignificationem non cõueniunt ſubſtantiæ: in poſtrema acceptione alia diſtinctione vtendum eſſe, nam extenſiue magis ſubſtantia eſt ſpecies, quam indiuiduum, ſi quidẽ 226 pluribus prædicatis in propoſitione ſubſtat, cum non ſolum prædicata vnius indiuidui, ſed omnium de illa dicantur, intenſiue vero magis ſubſtantia eſt prima, quæ ex propria virtute habet, vt ſit ſubiectum propoſitionis.

Reſolutio quæſtionis.

PRo ſolutione huius quæſtionis adnotandum eſt, quod vbi agitur de comparatione ſecũdarum ſubſtantiarum, cum primis, in aperto eſt ſermonem de eis eſſe in rerum natura exiſtentibus, nam primæ ſubſtantiæ ſubſiſtentiam per ſe important, ab ea abſtrahere nequeunt, vel ſine illa intelligi, ſi ſecundum completam, atque integram rationẽ accipiantur, in eiſdem autem primis ſubſtantijs ſubſiſtunt ſecundæ, vt in Petro homo, & animal: itaque quamuis ſecũdæ ſubſtantiæ abſtrahant à primis, atque adeò ab actuali ſubſiſtẽtia, vere in eis ſubſiſtunt, quod neceſſarium 227 eſt, vt de eiſdem enuncientur, atque etiam vt cum illis conferantur.

Notā

Duob' modis conſiderabiles sũt ſecundę ſubſtantiæ

De ſecundis igitur ſubſtantijs ſic loquentes duobus modis conſiderabiles eſſe cenſemus, vel ſecundum eſſentiam, non conſiderata ſubſiſtentia, quam re vera habent in primis, vel vt ſubſiſtentes ſunt, ita vt in ordine ad eiuſmodi actum ſubſtantialem accipiãtur, atque eiſdem modis poſſe primas ſubſtantias conſiderari no- 228 tum eſt, vel conſiderata eſſentia hac indiuiduali, non conſiderata ſubſiſtentia: vel certè eam accipiendo vt ſubſiſtentem per ſe. Et quidem ſub prima conſideratione diſponuntur in prædicamentis, tam ſecundæ ſubſtantiæ, quam primæ: quia prædicamẽtalis ordinatio rerum eſſentias attendit, ſecunda vero conſideratio non eſt eſſentialis, ſed ad quendam actum ſubſtantialem refertur, pertinentem quidem ad ſubſtantiale complemẽtum ſubſtantiæ, minimè ad eſſentiam eius.

I. Concl.

Quibus expoſitis duabus his aſſertionibus noſtra ſententia proponenda eſt: prima: facta comparatione ſecundarum ſubſtantiarum cũ primis, ſecundum eſſentiam vtriſque conſide- 229 ratis, nobiliores ſunt ſecundæ, hanc concluſionem efficaciter probant omnia ferme argu-

menta in principio quæſtionis propoſita.

II. Concl. Secunda concluſio, conſideratis in ordine ad ſubſiſtentiam, perfectiores ſunt primæ ſubſtantiæ, quibus per ſe primo competit ſubſiſtere, & cum ſubſtare conueniat ſubſtantiæ ratione ſubſiſtentiæ: nobiliores ex conſequenti erunt in ratione ſubſtandi, ſub qua abſque
I. Ratio. dubio conſiderantur, & comparantur ab Ariſtotele, etenim ſubſiſtentia actus quidam ſubſtantialis eſt ab eſſentia emanans, nō quidem in communi conſiderata, hoc eſt ſub ſpeciei, vel generis conditione, ſed iam indiuiduata, vt ſi de humana ſubſiſtentia ſermo procedat, non oritur ab humanitate vt ſic, ſed ab eadem per hanc materiam, & hanc formam indiuiduatam: quod eſt dicere ab hac humanitate ſingulari prodire, quam abſque dubio prius indiuiduatam, quam ſubſiſtentem intelligimus:
230 prodeunte autem ab hac humanitate ſubſiſtentia, per eam completur ſubſtantia, conſtituiturque in eſſe ſuppoſiti, & perſonæ, ac primæ ſubſtantiæ, & hæc eſt fundamētalis ratio, propter quam primæ ſubſtantiæ per ſe primo conuenit ſubſiſtere, ſecūdis verò eius ratione, quia eo ipſo, quod hæc humanitas ſubſiſtens eſt, ſpecifica ratio humanitatis, quam ab ea abſtrahimus, ſubſiſtere in ea dicitur. Merito ergo ſub ratione ſubſiſtentię vtriſque ſubſtantijs conſideratis ſtatuimus in ſecunda concluſione nobiliores eſſe primas.

II. Ratio. Sed hæc ratio infert aliam non minus efficacem pro confirmatione prioris concluſionis, propterea primæ ſubſtantiæ ſub ratione
231. ſubſiſtentium nobiliores ſunt, quia ſubſiſtentia primo, & per ſe eis conuenit, ſecundis vero non niſi eſt earum participatione, ſed ita eſt, quod eſſentia conuenit ſecundis ſubſtātijs primo, & per ſe, cum ex prædicatis eſſentialibus conſtituātur: & ex participione earum cō uenit primis, ergo ſub eſſentiali cōſideratione à ſecūdis ſuperātur. Minor certiſſima eſt, quia ex participatione ſpeciei multiplicantur vniuerſa indiuidua, & eiuſdem ſpeciei appellantur, quia eandem eſſentiam ſpecificam participant, diuerſæ vero, ſi diuerſam, & hinc ortū habuit commune illud Porphyrij axioma capite de ſpecie, ab vniuerſa ſchola receptum. *Participatione ſpeciei plures homines ſunt vnus homo.* Hinc etiam proceſſit illa veritas, defini-
232. tio per ſe primo conuenit ſpeciei, quia illa eſt, quæ primo, & adæquate componitur ex genere, & differentia, quæ ſunt partes definitionis, indiuiduis vero quaſi ſecūdario conuenit propter eiuſdem eſſentiæ participationem, itaque non minorem certitudinem habet concluſio prior, quam poſterior.

Adhuc explicatur eadem veritas.

CAEterum, vt melius vtriuſque veritas intelligatur, obſeruare oportet in ſecundis ſubſtantijs duo eſſe conſideranda, & earum entitatem, in qua fundantur eſſentialia prædicata, & ſolam prædicatorum connexionem. Duo conſideranda in ſecundis ſubſtātijs.

233 1. Conſideratio. Prima conſideratio ſolùm eis conuenit, dum in rerum natura ſunt in primis ſubſiſtentes, poſterior vero etiamſi nulla ſit in rerum natura prima ſubſtantia: verum eſt enim cunctis pereuntibus hominibus hominem eſſe animal, viuens, corpus & ſubſtantiam, eiuſmodi tamen prædicatorum connexio ex ſe nō eſt aliquid in rerum natura, ſed ſolum obiectiue in intellectu hanc veritatem continēte, quod homini eiuſmodi prædicata debētur: & ſi extra cauſas fiat, vel ſit, talis eſſe debet, cui eſſentialiter cōueniant: fundātur quidem in potentia diuina, tanquam in eminentiſſima cauſa, in qua idæa hominis reperitur eum repræſentans ſecundum eſſe poſſibile ſub eiſdem eſſentialibus prædicatis, vnde ſecundum æternā ſuæ cauſæ cōditionem æterna eſt etiam hæc prædicatorum cōnexio, & propoſitiones ex ea factibiles, atque etiam obiectiue in intellectu 234
exiſtentes, æternæ ſunt veritatis, in quibus copula nullum tempus determinans, ſolam connexionem extremorum importat, ſecundum naturalem conditionem ea coniungēs. Ac demum, ſi genera, & ſpecies iuxta eam dumtaxat conſiderentur, non ſunt ſecundæ ſubſtantiæ abſoluta locutione, niſi forte ſecundum quid in quantum eis conuenire neceſſe eſt, dum in rerum natura fuerint: ſolùm ergo dicentur ſe- 235
cundæ ſubſtantiæ entitatem realem extra cau- Nota.
ſas habentes, atque in primis ſubſtantijs ſubſiſtentes, vt planè ex definitione Ariſtotelis colligitur: *Secundæ ſubſtantiæ ſunt genera, & ſpecies, in quibus primæ ſubſtantiæ inſunt*: ineſſe autem in eis primas ſubſtātias, præſupponit in rerum natura eſſe in eiſdem ſubſiſtentes, eiſque eſſentiam conferentes: & conuincit euidens ratio, nam ſubſtantia entitatem realem importat, in qua fundantur eſſentialia prædicata in prædicamento diſpoſita, & idcirco ſingularis ſubſtantia, in qua cuncta reperiuntur, in eo collocatur, tanquam omnium fundamētum, in quo

236. In quo entitatem realem habere dicuntur, ex ſola ergo connexione prædicatorum erit quidem prædicamentalis ordinatio obiectiue in intellectu, ſed nihil in rebus, nec proinde prædicamentum reale ſubſtantiæ, ſed veluti quoddam exemplar illius, vt tale futurum eſſe intelligatur, ſi ſubſtantiæ extra cauſas futuræ
Exemplū. ſint. Non ſecus ac fabricata domus in mente artificis, ante quam extra exædificetur, quæ non dicitur domus ſimpliciter, ſed exemplar eius, quouſque exterius fiat. Ita etiam nec prædicamentum, nec ſecundæ ſubſtantiæ appellari poſſunt ſimpliciter, quouſque entitatem
237. realem extra cauſas habeant, ſed quaſi ſecundarum ſubſtantiarum exemplar, talis prædicatorum connexio vocatur. Bene igitur pronunciauit de illis Ariſtoteles in hac eadē comparatione: *Destructis primis ſubſtantijs impoſſibile eſt aliquid aliorum permanere*, cuius eum eſſe ſenſum admonere cœpimus, vt ſecundū rea-
238. lem exiſtentiam ſecundæ ſubſtantiæ non permaneant, & cum entitatem realem nullam habeant niſi in primis ſubſtantijs, ſequitur euidenter, nihil eſſe in rerum natura, ſed ſolum ſecundum prædicatorū connexionem eis debitam, quandocunque in eiſdem primis ſubſtantijs extra cauſas ſint futuræ, & cùm ſubſtantia entitatem realem importet, in qua fundatur talis prædicatorum connexio, ſimpliciter vera erit propoſitio Ariſtotelis non ſolum
239. de ſecundis ſubſtantijs quantū ad exiſtentiam, ſed ex conſequenti etiam quantum ad eſſe ſubſtantiale, ita vt verum ſit deſinentibus primis ſubſtantijs ſimpliciter loquendo, nec ſecundas permanere, quamuis ſecundum quid eſſe dicantur, hoc eſt obiectiue in intellectu, vbi eſt prædicatorum connexio eiſdem eſſentialiter debita.

Satisfit obiectis in principio poſitis.

PRopoſita autem argumenta omnia ferè confirmant noſtram primā aſſertionem, vnum tamen, vel alterum ſolutione indiget, quod ei aduerſatur, vel etiam concluſioni ſecundæ. Et in primis proprietas ſubſtantiæ non ſuſcipiendi magis, & minus non tollit, quin vna ſit alia perfectior inter primam, &
240. ſecundam ſubſtantiam, quia id non procedit ex latitudine graduali ſecundum quam fit intenſio, vel remiſſio. Quod apprime eſt neceſſarium, vt magis, & minus ſuſcipere forma dicatur, vt ſuperius eam proprietatē ſubſtantiæ examinantes copioſius explicuimus, ſed ex propria rei natura, & conditione. Quo pacto verum eſt inter ſpecies animalis, imo & neceſſarium, hominē eſſe leone perfectiorem, ſed non propterea magis ſubſtantiam, vel magis animal, quia maior illa perfectio non procedit ex graduali latitudine, ſeu intenſione, ſed ex propria natura habetur, cuius veritatis illud eſt euidens ſignum, quod nunquam variatur, par ergo eſt ratio de ſecundis, ac primis ſubſtantijs, quæ viciſſim ſe excedunt ſecundū diuerſas conſiderationes, nō quidem propter gradualem latitudinem, vel intenſionem, ſed ob maiorem, vel minorem perfectionem ex propria natura habitam, atque inuariabilem, ex quo intelligitur nō ſufficere, vt magis, minusúe propter illam ſuſcipere dicatur ſubſtantia.

Locus Metaphyſicæ explicatione non indiget, cum plane in eo oſtendat Ariſtoteles ſe ex propria ſententia non loqui, ſed Platonis, qui vniuerſalia forſam ponens à ſingularibus ſeparata, & per ſe exiſtentia, conſequenter perfectiora eſſe ſingularibus aſſerebat, ita admonet D. Thom. in eiuſdem loci commentarijs lectione prima.

Ad duo vltima argumenta.

Duo argumenta poſtrema probare intendunt ſecundam ſubſtantiam nobiliorem ad huc eſſe in ratione ſubſiſtendi, & ſubſtandi aduerſus poſteriorem concluſionem: ideò ad primum ex adnotatis reſpondendum eſt ſubſiſtentiam nō prodire ab eſſentia ſecundarum ſubſtantiarum, ſed primarum, quę licet eadem 241.
ſit, in vniuerſali tamen conſiderata ſecundis ſubſtantijs attribuitur, indiuiduata verò primis, à quibus procedit tanquàm à cauſa proxima, & propterea nobiliori modo primis, quàm ſecundis ſubſtantijs conuenit, atq; hac de cauſa, tanquam per ſe primo ſubſiſtens nobilior merito appellatur prima ſubſtantia non ſecundum eſſentiam, ſed in ratione ſubſiſtendi, atque ſubſtandi.

Ad vltimum reſp.

Vltimum argumentum ſoluimus negantes omnino, alicui accidenti ſubſtare ſecundas ſubſtantias propria virtute, oriuntur quidem propriæ paſſiones ſecundum eſſentialem ordinem cauſalitatis ab eſſentia ſpecifica, vel ſecunda ſubſtantia, ſed ſuſtentantur in primis,
in quibus proximè inhærent, cuius ea ratio 242.
eſt, quia actu inhærere, & ſuſtentari poſtulat exiſtentiam, quæ primo, ac per ſe conuenit primis ſubſtātijs: ergo illæ ſunt, quæ eiuſmodi adhuc proprijs accidētibus proximè ſubſtant, ſecun-

ſecundæ vero ſubſtantiæ non niſi earum virtute: veruntamen, quia in his prædicationibus, in quibus paſſiones enunciantur de ſubiectis, dum dicimus hominẽ eſſe admiratiuum vel riſibilem, ordo emanationis importatur, non actualis inhærentiæ in ſubiecto, proximè verificãtur de illis, remote vero de primis ſubſtantijs: ex oppoſito tamen res ſe habebit, ſi eædem propoſitiones denotent actualem in-
243. hærentiam, ſeu exiſtentiam in ſubiecto, nam tunc proximè prædicantur de primis ſubſtantijs, remote de ſecundis, vt ſi hoc modo enunciemus, homo exiſtit admiratiuus, vel riſibilis, liquet ergo in ratione ſubſtandi ſemper eſſe nobiliorem primam ſubſtantiam.

Dubium incidens de alijs comparationibus ſubſtantiarum.

SVpereſt Appendix, quoddam dubium, vt cõparationes vniuerſæ examinẽtur, quas Ariſtoteles non modo inter primam, & ſecundam ſubſtantiam conſtituit, ſed etiam inter ipſaſmet ſubſtantias ſecundas, atque etiam primas. Sunt autem tres, prima inter genus, & ſpeciem, ait, ſpecies eſt magis ſubſtantia, quàm genus, & inter ſpecies ipſas neutra
244. eſt magis ſubſtantia, quàm alia, ſed nec inter primas ſubſtantias. Hæc autem oritur ratio dubitandi. Prima ſubſtantia apud Ariſtotelem potior eſt, quam ſecunda, idcirco quia pluribus ſubſtat, ſed inter ſpecies vna ſubſtat pluribus prædicatis eſſentialibus, pluribuſque accidentibus, quam alia, erit ergo potior ſubſtantia, minorem efficaciter confirmant duo exempla: coruus ſubſtat cunctis prædicatis
Duo exempla. quibus homo, & inſuper duobus alijs, nempè bruto, & aui, tanquam proximis generibus ſub animali, quibus homo non ſubſtat, homo item ſubſtat animali, viuenti, & corpori, quibus ſpecies angelorum non ſubſtant, niſi pro-
245. ximis generibus ſub ſubſtantia. Homo denique ſubſtat corporeis accidentibus, & ſpiritualibus, vt quantitati, colori, intellectui, & voluntati, angeli verò ſolis ſpiritualibus, ergo coruus erit magis ſubſtantia, quam homo, & homo quam angelus, quod abſurdum valde eſt. Et inſuper falſa erit regula Ariſtotelis omnimodam ponens æqualitatem inter atomas ſpecies: vel ſi argumentum conſtitutum ad eiuſmodi impoſſibilia non deducit, infir-
246. ma erit ratio Ariſtotelis, qua probauit primam ſubſtantiam potiorem eſſe ſecunda, quia pluribus ſubſtat: idemque conuincitur de primis ſubſtantijs inter ſe ſe comparatis: nám coruus iſte pluribus ſubſtat, quam Petrus, vnde efficitur potiorem eſſe primam ſubſtantiam: & Petrus modo ſimili erit Michaele nobilior, vel corruet fundamentum Ariſtotelis.

Diſtinctione opus eſt, vt dubium ſoluatur, Subſtare duobus modis accipitur.
nam ſubſtare duobus accipitur modis, intenſiue, & extenſiue. Intenſiue illud magis ſubſtare dicitur, quod propria virtute ſubſtat, vt prima ſubſtantia comparatione ſecundę, dicitur magis ſubſtare intenſiue, quia ex ſe, atque independenter à ſecunda, & alijs quibuſcun- 247.
que: ſecunda verò non niſi virtute primæ. Præterea illud dicitur magis ſubſtare intenſiue, quod propinquius accedit ad illud, quod propria virtute ſubſtat, nempe ad primã ſubſtantiam, illud enim in quocunque rerum genere perfectius eſt, quod ad primum illius generis, per ſe appellatum tale propinquius accedit, vt inter ſpecies animalis ea eſt perfectior, quæ magis homini aſſimilatur, ſed in toto genere ſubſtantiæ, illud quod in ratione 248.
ſubſtantiæ per ſe tale dicitur, eſt prima ſubſtantia, ergo perfectius intenſiuè ſubſtare intelligetur illud, quod propinquius ad illam ſe habebit, magis autem ſubſtare extenſiuè intelligenda eſt illa ſubſtantia prima, vel ſecunda, quæ vel pluribus ſubſtat prędicatis ſubſtantialibus, vel certè pluribus accidentibus.

Ex hac diſtinctione intelligitur veritati eſſe I. Infert.
conſentaneas tres illas comparationes Ariſtotelicas, & argumentum oppoſitum ſoluitur. Sequitur enim primò, inter genus, & ſpeciem hanc eſſe potiorem ſubſtantiam, quia magis intenſiuè, & extenſiuè ſubſtat, intenſiuè quidem, quia primæ ſubſtantiæ propinquior eſt, 249.
vnde magis aſſimilatur ei, quæ propria virtute ſubſtat, extenſiue vero, quia pluribus prædicatis ſubſtat, nempè generi ipſi, ac cæteris ſuperioribus prædicatis, cum tamen genus nec ſibi, nec ſpeciei ſubſtet.

Sequitur ſecundo inter ſpecies neutram ma II. Infert.
gis intenſiuè ſubſtare, quia quęlibet æque proximè ſe habet ad ſua ſingularia, quę ſunt primę ſubſtantiæ per ſe primo ſubſtantes.

Poſtremò, Comparatio primarum ſubſtan- 250.
tiarum veriſſima eſt, nam cum quælibet pro- Vltimo infert.
pria ſubſtet virtute, neutra erit perfectior in ratione intenſiua ſubſtandi, & cum maior, vel minor perfectio ſubſtantię in ratione ſubſtandi ab intenſione potius, quàm ab extenſione

fit acci-

ſit accipienda, veriſſimum eſt inter ſpecies neutram eſſe altera nobiliorem, neque etiam
27. inter primas ſubſtantias, quod in ratione dumtaxat ſubſtandi intelligendum eſt, nam ex proprio genere, & differentia, aliiſque proprietatibus vna ſpecies longè poterit aliam ſuperare, & vna prima ſubſtantia ex conſequenti aliam.

Soluitur argumentũ.

Argumentum igitur ſolum poteſt conuincere magis extenſiuè ſubſtare vnam ſpeciem, vel vnam primam ſubſtantiam: quia pluribus prædicatis, vel accidentibus ſubſtat, vnde ſolum infertur eſſe magis ſubſtantiam quadam ratione extrinſeca, vt exemplis adductis in argumento deſumptis notum eſt, quia pauciora prædicata, vel accidentia, quibus vna ſpecies, vel prima ſubſtantia ſubſtat, pluribus æquiualent, quibus ſubſtat alia, cum ſint perfectiora, & quæ eminenter continent minus perfecta: apertum eſt id in angelis, qui licet paucioribus ſubſtent prædicatis, & accidentibus, perfectiſſimis tamen, & eminenter continentibus quæcunque ab homine, vel ab alia ſpecie corporea ſuſtinentur: prædicata etiam, quibus ſubſtat homo, licet in genere accepta, eadem
28. ſint, longè tamen perfectiora his, quibus ſubſtat coruus, æquiualent ergo eis. Et longè maiori ratione in primis ſubſtantijs deprehenditur, nam Petrus ſubſtat homini, quia ſua virtute, & eminentia continet quæcunque alia, quibus ſubſtat coruus aliquis ſingularis.

Vnde habetur, neque adhuc extenſiue pluribus ſubſtare vnam ſpeciem, quam aliam, vel vnam primam ſubſtantiam; nec proinde eſſe magis ſubſtantiam adhuc extrinſeca, vel accidentali conſideratione, vt omni ex parte, & in quocunque ſenſu vera ſit ſententia Ariſtotelis.

QVAESTIO SEPTIMA.

An & quomodo verũ ſit pronunciatum Ariſtotelis, non exiſtentibus primis ſubſtantijs impoſſibile eſt aliquid aliorum eſſe.

1. Quæſtionis partitio.

DVplicem habebit partem controuerſia hæc, prior circa veritatem propoſiti theorematis verſabitur, poſterior in expendenda duplici argumentatione, qua illud verũ eſſe probauit Ariſtoteles: circa priorem adnoto, haberi theorema hoc eiſdem verbis in vtraque tranſlatione Boetij, & Argyropoli, quod propterea videtur difficile, quia expreſſe docuit Porphyrius capite vltimo prædicabilium, deſtructis ſingularibus permanere prædicata eſſentialia generis, & ſpeciei. Præterea, quia ſecundæ ſubſtantiæ quantum ad eſſentiam non pendent ex primis, ergo eis adhuc deſtructis permanere poterunt. Item deſtructis quibuslibet ſingularibus materia prima ſaltem durat, quæ incorruptibilis eſt, & in hominibus non ſolum materia, ſed anima rationalis ſalua permanet mortuo Petro, vel Ioanne, falſa eſt ergo vniuerſalis propoſitio Ariſtot. qua nihil permanere docet.

Louanienſes in annotationibus ad primam partem huius capitis circa finem reſpondent, Ariſtotelem ſenſiſſe animam rationalem vti cæteras formas cum corpore interire, vel ſi immortalem poſuit, hunc ſenſum prædictis verbis tenuiſſe, deſtructis primis ſubſtantijs omni ex parte: quod de homine verum non poteſt eſſe niſi per annihilationem, nihil eius permanere: & ſi ſolutio hæc tanquam probabilis tenenda ſit, de materia dicere poſſet aliquis non permanere eandem numero, ſed aduentu nouæ formæ aliam fieri, de ſecundis autem ſubſtantijs, neſcio quid Louanienſes reſponderent.

Moderni vero quidam arbitrantur Ariſtotelem locutum fuiſſe, non conſideratis rerum eſſentijs, ſed exiſtentijs duntaxat, & ideò ſenſum illius eſſe, deſtructis primis ſubſtantijs nihil aliorum permanet quantũ ad exiſtentiam, nihil tamen prohibet ſecundas ſubſtantias 2.
quantum ad eſſentias perſeuerare.

Quid ſenſerit Ariſt.

Ego vero verba Ariſt. attendens non video eum de partibus earundem ſecundarum ſubſtantiarum negare, quin ſaluæ eſſe poſſint eiſdem pereuntibus; ita enim habent. *Non exiſtentibus primis ſubſtantijs impoſſibile eſt aliquid aliorum eſſe.* Hoc eſt ſecundarum ſubſtantiarum, & accidentium, quæ in illis ſuſtentabantur, nihil permanere poſſe: neque ad intentum Ariſt. referebat aliquid, an deſtructis primis ſubſtantijs aliqua pars earum ſaluari poſſet, id namque intendebat, dum prædictam propoſitionẽ protulit, à prima ſubſtantia dependere ſecundas, atque etiam accidentia, cuius virtute ſuſtentantur, id igitur ſibi voluit, quod vellet, ſi diceret, corruente fundamento vniuerſum

uerſum ædificium in fundatum corruere neceſſe eſt, ſed prima ſubſtantia propria virtute ſecundis ſubſtantijs, accidentibusq; ſubſtans, eſt quaſi fundamentum, cui innituntur, ea igitur deſtructa, cętera, quę in ea fundantur, perire neceſſe eſt. Hæc autem veritas firmat ſtat, ſiue aliqua pars primæ ſubſtantiæ ea deſtructa duret, vel omnes intereant: vera igitur eſt propoſitio Ariſt. vt iacet, & in proprio ſenſu verborum præſenti inſtituto deſeruit: quapropter neceſſarium nō eſt eam ad proprias partes extendere: & ita ſatisfactum eſt argumentis de materia prima, & anima rationali procedentibus, de ſecundis autem ſubſtantijs dicimus, verum eſſe abſoluta locutione nō permanere, poſtquàm nihil entitatis earum permanet, ſolum virtuali quadam ratione in potentia ſuæ cauſæ erunt. Quod autem connexio prædicatorum eſſentialium ſemper ſit neceſſaria, hoc ideo eſt, quia obiectiue in intellectu durat, quod eſt dicere talia eſſe prædicata debita eſſentiæ, ſi in rerum natura futura aliquando ſit, hoc autem nihil in rebus ponere, vel nihil eſſe in rerum natura notiſſimum eſt vt in quarta quæſt. huius capitis copioſius dicetur, in quo ſenſu Porphyrij verba dubio ſeq. exponemus.

Poſterior controuerſiæ pars.

EXplicato theoremate Ariſtotelico vniuerſali, expendere oportebit duplicem argumentationem, ex qua tanquàm conclusionem illud intulit, prior eſt eiuſmodi. *Animal de homine prædicatur, ergo & de quodam homine animal prædicabitur, nam ſi de nullo quorundam hominum, neq; omnino de homine.* Poſterior. *Color in corpore eſt, ergo & in quodā corpore, nam ſi non in aliquo eſſet ſingulorum, neque omnino in corpore.* Vnde ſequitur, ait Ariſt. alia omnia, aut de ſubiectis primis dici ſubſtantijs, aut in ſubiectis eis eſſe; non ergo exiſtentibus primis ſubſtantijs impoſſibile eſt aliquid aliorum eſſe, &c. vtrumque autem argumentandi genus vitioſum apparet. Primum quidem aduerſatur Porphyrio cap. 6 de communitatibus, vbi de his, in quibus differentiæ à genere diſtinguuntur agens, vnum eſſe affirmat, quod perempto genere perimuntur differentiæ, peremptis verò omnibus differentijs permanet genus: verba Porphyrij ſunt hæc. *Genera quidem priora ſunt his, quæ ſunt ſub ſe poſitæ, differentijs, propter quod ſimul quidem eas auferunt, nō autem ſimul auferuntur ab eis, ſublato enim animali aufertur rationale, & irrationale. differentiæ verò non amplius ſimul auferunt genus, nam, & ſi omnes interimantur, tamen ſubſtantia animata ſenſitiua intelligitur, quæ eſt animal.* Hæc Porphyrius, quæ ſi vera ſunt, valde infirmam reddunt primam conſecutionem, nam ſi genus permanet cunctis eius differentijs pereuntibus, ſpecies permanere conſequenter poterunt pereuntibus indiuiduis, cum magis genus ab ſpeciebus, & differentijs pendeat, in quas eſſentialiter diuiditur, quam ſpecies ab indiuiduis, eorum indiuidualibus differentijs extra eſſentiam ſpeciei poſitis, & ſi hoc vltimum admittatur, poſſibile erit animal de homine prædicari, & tamē de nullo homine particulari, deſtrueturque conſecutio prima, quam ratio ipſa inualidam oſtendit: nam deſtructis ſingularibus permanet eſſentialis prædicatorum connexio, vt deſtructis hominibus hominem eſſe animal, viuens, & ſubſtantiam; enunciabitur ergo in caſu animal de homine per locum ab intrinſeco, quamquàm de nullo homine particulari. Et certè, ſi rectè expendatur talis argumentandi modus, videbitur ab inferioribus ad ſuperiora negatiue conſtitutus, idem eſt enim, ac ſi dicamus, animal non prædicatur de Petro, & de Ioanne cæteriſue ſingularibus, ergo neque de homine ipſo prædicabitur: quam autem ſit infirmus, ſummularum regulæ planè docent, vnde ſequitur minus bonam eſſe argumentationem ſecundam ſub eadem forma in accidentibus conſtitutam, nam ſi in eſſentialibus prædicatis non tenet argumentum à ſingularibus ad ſpeciem negatiue, multo minus in accidentibus tenebit.

Tribus modis dubium hoc ſolutum à diuerſis inuenio: primam ſolutionem adhibet Sco- Abſolutio
tus quæſt 13 prædicamentorum paulo ante ſo- dub. j.
lutionem argumentorum, quę talis eſt, prima, 8.
& ſecunda ſubſtantia logice, hoc eſt formaliter pro ſecundis intentionibus, à quibus denominatur, acceptæ relatiuæ dicuntur, prima reſpectu ſecundæ, & è diuerſo ſecunda reſpectu primæ, ſed relatiua poſita ſe ponunt, & ablata ſe auferunt, ergo primis ſubſtantijs ablatis ſecundæ penitus auferuntur, ablatis igitur ſingularibus hominibus neque permanet homo, neque animal, poſitis verò ponuntur. Ex hac Ex hac re-
autem regula infertur primo, concluſionem gula infer-
illam Ariſt. veram eſſe, non exiſtentibus pri- tur 1.
mis ſubſtantijs impoſſibile eſt eſſe ſecundas,
nam pereunte vno relatiuo ſtatim perit reli- 9.
quum. Secundo infertur, bonum eſſe vtrumque ar-

que argumentandi genus, primum quidem, quia nõ ex ſtentibus primis ſubſtantijs nec ſecundæ erunt, ergo ſi animal de homine enunciatur, ergo & de quodam homine, quia ſi homo, & animal, quæ ſunt ſecundæ ſubſtantiæ, extant, prima aliqua erit, ad quã referantur, & ſi nulla ſit prima, hoc eſt nullus homo, de quo enuncietur animal, neq; de homine enunciabitur, quia nõ exiſtente aliqua prima eius ſubſtantia, neque erit homo ipſe, qui eſt ſecunda. Ruiſus argumentatio ſecunda tenet, quia deſtructis primis ſubſtantijs, in quibus accidentia inhærent, deſtruitur ſubiectum, quo deficiente neceſſe eſt cuncta eius accidentia perire, tanquàm ad ſubiectum relata.

Refutatur hęc ſolutio. Quid Ariſt. intendat his argumentis oſtendere. Hic modus dicendi propterea non placet, quia à mente Ariſt. veroque ſenſu illius, atque inſtituto penitus eſt alienus, intendit namque Ariſt. vt contextus verborũ oſtendit, his argumentis oſtendere, tam ſecundas ſubſtantias, quã accidentia in primis ſuſtentari, ideoq; his pereuntibus nihil eorũ permanere poſſe, accipit ergo ſecundas ſubſtantias, & accidentia ſecundum realem exiſtentiam, vel inhærentiam in primis, quod eſt pro fundamentis realibus, & non pro intentionibus ea accipere, & certe agens de dignitate primæ ſubſtantiæ cum ſe-
10. cundis comparatæ, vanum eſſet pro ſecundis intentionibus eas accipere, ex quibus dignitatem nõ capiunt, ſed ex reali fundamento, proprietateque reali ſubſtandi.

II. Solut. Louanienſes in annotationibus circa ſecundam partem capitis pro fundamentis realibus primam, & ſecundam ſubſtantiam accipientes, dubium ſoluere conantur dicentes, primã argumentationem tenere virtute illius regulæ anteprædicamentalis, cum quidpiam de quopiam prædicatur tanquam de ſubiecto: ex qua deducitur prædicari animal de quodam homine ſingulari, eo ipſo quod de homine enuncietur, cum homo prædicatum ſit ſingularis hominis, valet enim, Petrus eſt homo, & homo eſt animal, ergo Petrus eſt animal. Ecce vbi animal de homine enunciatum, de Petro quoque enunciari debet. Secundam verò argumentationem vim ſuam habere aiunt in hac vniuerſali propoſitione: quidquid eſt
11. in ſuperiori vt in ſubiecto, eſt etiam in aliquo inferiori, atque etiam ex oppoſito, quod in aliquo inferiorum eſt accidens, in ſuperiori erit.

Refutatio ſolutionis. Cæterum neque ſolutio hæc dubio propoſito ſatisfacere poteſt, ex illa enim regula anteprædicamentali affirmatiua ſolum deduci poteſt, de ſubiecto enunciari quidquid de prædicato dicitur, vt quod de Petro, vel Ioanne, etiam de homine, negatiua verò minimè, quod non dicitur de Petro, vel Ioanne, aut aliquo alio ſingulari homine, neque de homine prædicari poſſe. Et hoc vltimum continet prima argumentatio Ariſtotelica, de qua eſt controuerſia, vt ex recenſitis verbis eiuſdem Ariſtot. liquet, non ergo ſit ſatis ex regula an- 12.
teprædicamentali, neque affertur ratio ſufficiens, cui innitatur argumentatio poſterior, cum non probetur neceſſarium eſſe in aliquo inferiorum inhærere accidens, quod in ſuperiori inhæret.

Vltima, & vera ſolutio. Poſtrema ſolutio eſt Caiet. in expoſitione harum argumentationũ diſtinguentis in duo membra illud, quod eſt prædicatum de ſubiecto enunciari, vno enim modo accipitur ſecundum eſſentialem connexionem, quam vocat intellectualem, quæ cum naturalis ſit, atq; intrinſeca, inuariabilis eſt, & eodem pacto ſe habet ſemper, ſiue ſingularia exiſtant, vel ſecus, alio modo ſecundum entitatem realem, vel exiſtentiam in rebus, & hunc ſenſum potius, quam priorem tenet Ariſt. in vtraq; argumentatione, benè enim infertur, animal prædicatur de homine ſecundum entitatem realem vtriuſque prędicari, ergo de aliquo homine, quia impoſſibile eſt entitatem realem habere vniuerſalem naturam extra cauſas, niſi in ſingularibus ſubſiſtat, cum nõ poſſit eſſe in rerum natura ab eis ſeparata, & rurſus neceſſarium eſt in eodem ſenſu de homine non prædicari, ſi de nullo ſingulari homine dicitur, 13.
quia nõ exiſtentibus ſingularibus hominibus, non eſt in rerum natura homo, de quo enuncietur, imo neque animal ipſum erit. Alia eſt ratio de eiſdem prædicatis ſecundum eſſentialem connexionem obiectiue in intellectu permanentem, quia non exiſtentibus ſingularibus, adhuc enunciabitur animal de homine ſecundùm illam, in quo ſenſu loquutus eſt Porphyrius, dum protulit genericum prædicatum permanere vniuerſis differentijs peremptis, permanere autem intelligit, non vt ſit aliquid in rerum natura, ſed obiectiue in intellectu, qui connexionem horũ prædicatorum eſſentialium ab entitate reali, vel exiſtentia abſtrahentem intelligit. Argumentum autem Ariſt. vtrumque, procedit à ſingularibus ſufficienter enumeratis ad vniuerſale, quod ſecundùm exiſtentiam non ſolum affirmatiue, ſed nega-

Hunc ſenſum tenet Ariſt.

Porphyrius explicatur.

14. tiue etiam eſt neceſſarium, nam ſi homo non poteſt eſſe in rerum natura, niſi in aliquo homine ſingulari ſubſiſtens, euidenter ſequitur, nullus homo ſingularis eſt in rerum natura, ergo nec homo vniuerſalis erit, benè igitur argumentatur Ariſt. animal dicitur de homine, ergo de aliquo ſingulari, nam ſi de nullo dicatur, nec de homine dicetur, & ſi eundem teneamus ſenſum, legitima inuenitur poſterior illatio in accidentibus, color eſt in corpore ſecundùm realem inhærentiam, ergo in quodam corpore, nam ſi in nullo corpore ſingulari realiter inhæret, neq; in corpore inhærere poterit.

His autem argumentis ſic acceptis euidenter conuincitur concluſio vniuerſalis intenta, nempè nō exiſtentibus primis ſubſtantijs impoſſibile eſt aliquid aliorum eſſe, hoc eſt, ſecundarū ſubſtantiarum, vel accidentium permanere: & hic modus dicendi ſic à nobis explicatus planè ſoluit dubium propoſitum, & argumentis facit ſatis.

QVAESTIO OCTAVA.

Circa tertiam proprietatē ſubſtantiæ: Verum ne ſit, & in quo ſenſu, ſecundas ſubſtantias ſignificare quale quid.

Nota. TErtiam proprietatem poſuit Ariſt. *Hoc aliquid ſignificare*, quod ſolis primis ſubſtantijs conuenire adnotauimus, cùm

254. idem valeat, ac ſubſtantiam ſingularem denotare: ſeparans autem ſecundas ſubſtantias à primis quantum ad hanc proprietatem, ait, propter appellationem iudicari poſſe ſecundis etiam ſubſtantiis conuenire, nam vnam aliquam rem ſignificare videntur, & quidem per ſe ſubſiſtentem, cū ſubſtantialis ſit, vt homo, & animal, re tamen vera nō hoc aliquid, ſed quale quid important.

I. Arg contrarium. Apparet autem id falſum primo, quia ſignificare quale quid nō eſt aliud, quam ſignificare aliquid per modū qualitatis, ſed apertum eſt ſecundas ſubſtantias rem ſignificare ſubſtantialem, & modū ſignificandi earū ſubſtantialem eſſe, vt ſubſtantiua nomina hominis, & leonis denotant, ergo nulla ex parte æquiparantur qualitati, vel formæ accidentali, vt proptere a dicendum ſit, quale quid ſignificare.

Secundo, quia ſecundæ ſubſtantiæ ſunt genera & ſpecies, in quibus primæ ſubſtantiæ inſunt, ſed genera, & ſpecies (vt primum, & ſecundū prædicabile explicantes vidimus) non prædicantur in quale, ſed in quid, ergo nec ſecundę ſubſtantiæ, & certe ſi quale quid ſignificarent, in quale quid prædicarentur, quandoquidem ex modo ſignificandi deſumitur modus prædicandi, ſed non prædicantur in quale quid, cum differentiæ ſit proprius talis modus prædicandi, vt in tertio prędicabili docet Porphyrius, ergo nec important quale quid. II. Arg. 256.

Ac poſtremo, eodem modo ſe habent genera, & ſpecies accidentium ſuorum inferiorum comparatione, ac genera, & ſpecies ſubſtantiæ quantum ad modum prædicandi, cùm in eiſdē prædicabilibus generis, & ſpeciei collocentur, coloratū reſpectu albi, album reſpectu albi ſingularis, atque animal reſpectu hominis, & homo reſpectu Petri, eundem igitur modum ſignificandi habebunt, ſed genera, & ſpecies accidentium, nō important quale quid ſuorū inferiorum, niſi velis in eadem proprietate cum ſubſtantijs conuenire, ergo neq; genera, & ſpecies ſubſtantiæ quale quid ſignificabunt, vt docet Ariſtoteles. III. Arg. n. 256.

Communis ſententia traditur, & quidam dicendi modus circa illam expleditur.

COmmunis nihilominus interpretū ſententia cùm Ariſtotele tenet ſecundas ſubſtantias, *quale quid*, ſignificare. Cōmunis ſentent.

Sed circa ſenſum, in quo accipiendum ſit, vt verū teneat, valde diſſentiunt, nam Auicenna, quem refert, & ſequitur Albert. Mag. tract. 7 prædicamentorum. cap. 8. ait genera, & ſpecies, quæ ſunt ſecundæ ſubſtantiæ, quid ſignificare ob naturam genericam, quale verò ob differentialem, quas continent, ſpecies quidem vtramque ſecundum actum, genus verò priorem actu, poſteriorem potentia, & ratione vtriuſque quale quid. Auic. & Albert. ſentent.

Diſplicuit hæc ſententia Caietano in commentarijs huius capitis, & merito, propter duo. Primo, quia genera, & ſpecies aliorum prædicamentorum ſignificabunt quale quid ſuorum inferiorum, poſtquam naturam genericam, & differentialem claudunt ad eorum eſſentiam ſpectantes. Impugn. 1. 275.

Poſtremo, quia prima etiam ſubſtantia claudit idem genus, eandemque differentiam, quā genus, Impugn 2.

genus, & ſpecies, ſi ergo ratione vtriuſque important quale quid, eandem habebit ſignificationem prima ſubſtantia aduerſus mentem Ariſtotelis, quantum ad hoc ſecundas ſubſtantias à primis ſeparantis.

[illegible] per fort[illegible] argument. Soluit vtcunque Caiet. hæc duo argumenta: idcirco fortioribus alijs libet eundem modum dicendi confutare. Non ignorabat Porphyrius ſpeciem actu claudere naturam generis, & differentiæ, genus verò illam actu, hanc poten-
258. tia, & tamen expreſſe docuit vtrumque prædicari in quid, differentiam verò in quale quid, quo tanquam modo ſibi proprio prædicandi ab eis ſeparatur, at ſi verum ſit in quale quid propterea illa prędicari, quia genericam, & differentialem naturam complectuntur, ſequitur non diſtingui in modo prædicandi à differentia, ſiquidem ratione eiuſdem gradus differentialis in quale ſubſtantiale enunciantur. Nec ſatisfit, ſi dicatur, genus, & ſpeciem habere modum totius, partis verò differentiam, quia non prædicantur in quale ratione totius, ſed partis, & eiuſdem quidem, cum eadem ſit differentia in vtroque clauſa.

Secundo, genus prędicatur de ſpecie, ea quidem ratione, vt licet per modum totius potentialis, partē tamen ſpeciei dumtaxat actu enunciet, ex forma autem, quam importat actu prędicatum, accipitur modus prædicandi, non ex his, quæ importat ſecundū potentiam, ergo ab vna forma vnū tantum oritur, modus prædi-
259. candi, & in quid, non in quale, cū ſubſtantialis illa ſit, & per modū ſubſiſtentis importata. De ſpecie autem non minus efficaciter oſtenditur quia licet genus, ac differentiam contineat, vnum tamen eſt actuale, & completum, quod ſicut modū eſſendi totius actualis habet à modo eſſendi partium diſtinctum, ita etiam modū prædicandi, modus autem prædicandi in quale propter differentiam eſt modus partis, ergo illum retinere non poteſt: vnde male dicitur prædicari in quale ratione illius: nec enim ſpecies retinet modū prædicandi in quid generi proprium, quia nō prædicatur in quid contrahibile, ſed in quid completum, atq; perfectum, cui modus partis repugnat: & ſi verum ſit, quia vtrumque ſpecies continet, modum ſignificandi, & prædicandi vtriuſque habere,
260. ſequitur euidenter prædicari in quid per modum materiæ, & in quale per modum formæ, quod eſt abſurdum. Sed veritas huius rei eſt, ſpeciem nec modum ſignificandi, nec prædicandi generis, vel differentiæ retinere, ſed vnum tertium incomplexum, & quaſi ſimplex eſſe in hoc ordine, qui cùm ſit vnius rei ſubſiſtentis, & nomine ſubſtantiuo ſignificatæ, in quid eſt, & non in quale ratione differentiæ, quæ ſimul cum genere vnum actuale, & completum conſtituens, amittit propriam rationem ſignificandi, & prædicandi, vti genus, & tranſit in tertiam quandam ſubſtantiuam, & completam.

Alius dicendi modus reijcitur.

Hoc modo dicendi excluſo alium affert Caiet. quem ſic declarat, ſecunda ſubſtantia duo importat, & naturam realem, & ſecundam intentionem, à qua talis denominatur, illam vt fundamentum, hanc vt formam: ratione illius ſubſtantia eſt, intentio 261. verò accidentalis forma, modum qualitatis in denominando ſeruans, nā eo modo denominat hominem, vel animal, ac albedo, vel color ſubiectum, in quo eſt: propter fundamentū igitur ſecunda ſubſtantia ſignificat quid, propter intentionem verò quale, & propter vtramque quale quid, hoc eſt quale intentionis denominantis circa ſubſtantiam denominatam. Caiet. ſenſus reijcit.

Hæc ſententia videtur expreſſa apud D. Thom. opuſc. 42. de natura generis. cap 7. circa finem, vbi ſic loquitur. *Secundæ ſubſtantiæ ſecundum rei veritatem magis ſignificant quale quid, in quantum per actum rationis tranſeunt in ſimilitudinem accidentis, non amittendo ſubſtantiam propriam in rerum natura, ſed accipiendo rationem vniformitatis in anima, & ideò dicit Ariſtoteles illa ſignificare quale quid, quia qualitatem, id eſt vniformitatem, per quam fiunt vniuerſalia, per actum rationis circa ſubſtantias quaſdam, res ſcilicet particulares determinant, quæ propriè ſunt quid, &c.*

Hæc tamen ſententia nec verbis, nec ſenſui Impugnat.
Ariſtot. conſonat, qui ſecundas ſubſtantias 262.
quale ſignificare docet, non accidentale ſicuti album, ſed ſubſtantiale: ſi vero ratione ſecundæ intentionis quale ſignificant, cùm intentio ſit accidentalis forma, ſignificabunt quale accidentale, non ſubſtantiale, quod importatur per quale quid, prædicabuntur ergo de primis prædicatione quinti prædicabilis, quod patet eſſe abſurdum. Nec fit ſatis argumento, ſi pro Caietan. dicatur ſignificare quale accidentale, ſed circa ſubſtantiam, quam intentio ipſa denominat, & ideò quale quid, quia tantundem dicere de albo poſſumus, &

de quocunque accidentali concreto, ſi quidem formam accidentalem importat denominantem ſubſtantiam, atque ex conſequenti dicit quale circa ſubſtantiam, quod eſt ſignificare
263. quale quid, quod planè aduerſatur menti Ariſt. & veritati. Nec enim ſatis eſt quale ſignificate circa ſubſtantiam, vt quale quid appelletur, ſed quale verè ſubſtantiale, vt de differentia docuit planè Porphyrius in 3. prædicabili: Ariſtot. etiam in eadem ſignificatione vtitur nomine ſecundarum ſubſtantiarum, ac nomine primæ ſubſtantiæ, & vtramque talem appellat à proprietate reali ſubſtandi, vt ex definitione primæ ſubſtantiæ, & ex comparatione vtriuſque liquet: ſed primam ſubſtantiam vocat Ariſt. ſubſtantiam ſingularem, quia ratione ſui ſubſtat, ergo ſecundam ſubſtantiam talem appellat, quia ſecundo ſubſtat, hoc eſt ſtatim poſt primam, eiuſque virtute, non propter ſecundam intentionem.

Vera ſententia cum vero dicendi modo aſſertur, & probatur.

Vera ſent. NOſtra igitur ſententia eſt ſecundā ſubſtātiam ſignificare, *quale quid*, ſed duobus modis accipitur quale quid, proprio quidem, & communi: modus proprius ſignificandi quale quid, eſt formę habentis modū ac-
264. cidentalem rem ipſam circumſtantem, cuius eſt forma, ſed verè ſubſtātialis eiuſdem: & iſte eſt modus ſignificandi, & prædicandi differentiæ: quam ideo Porphyrius docuit non in quid, ſed in quale quid prædicari: alius eſt modus ſignificandi quale quid, communis, qui ſubſtantiæ attribuitur, non propter modum formæ accidentalis proprium, ſed cōmunem: enim accidentalis forma duo habet, & ſub-
Accidentalis forma duo habet. iecto inhæret, ipſumque circunſtat, à quo abeſſe poteſt, tanquam extra eſſentiam eius poſita: & hoc eſt ei proprium, cui aſſimilatur differentia comparata ad genus, tanquam ad potentiam extra eius rationem conſtituta, cui
265. adeſſe poteſt, ab eodemque abeſſe, ideò genus determinans ad conſtitutionem ſpeciei per modum adiacentis adiectiuo nomine ſignificata enunciatur de ſpecie: habet rurſus accidentalis forma, vt à ſubiecto determinetur, quantū ad exiſtentiam, & indiuiduationem: fit enim hæc ab hoc ſubiecto, in quo recipitur, & à quo ſuſtentatur: ſed hæc ratio non eſt ita propria, ſed in ea cum ſecundis ſubſtantijs communicat, quę licet rem ſubſtantialem importent, ſub communi tamen conceptu apprehenſam, hoc eſt non conſideratis ſingularibus conditionibus, & idcirco indetermina- 266.
tam, quantum ad indiuiduationem, & ſubſiſtentiam, determinantur verò, & indiuiduantur à primis ſubſtantijs, in quibus ſubſiſtunt, à quibus etiam accipiunt ſubſiſtentiam, & propter hanc ſimilitudinem docuit Ariſt. non ſignificare hoc aliquid, ſed quale quid aduerſus Platonem, qui cum eas poneret à ſingularibus ſeparatas, ac per ſe ſubſiſtentes, habentesque proinde omnimodam determinationem, hoc aliquid apud ipſum ſignificabant: ſed cum veritas ſit ſola operatione intellectus à ſingularibus abſtrahi, in quibus re ipſa ſubſiſtunt, fit vt propter indeterminationem, alienamque ſubſiſtentiam, quandam ſimilitudinem cùm forma accidentali contrahant, & cùm ex alia parte verè ſint res ſubſtantiales, vt potè eſſentiam primarum ſubſtantiarum continentes, quale ſubſtantiale ſignificant, & propterea quale quid: cæterum, quia res eſſe ſubſtantiales proprium eſt eis, ſimpliciterque conueniens, quale verò ex communi quadā ſimilitudine, nominibus ſubſtantiuis ſignificantur, prædicata quidditatiua appellantur, & in quid, nō in quale prædicari dicuntur à Porphyrio, modo quidem valdè à differentiali diuerſo, qui ob propriam cùm forma accidentali ſimilitudinem merito quale quid appellatur. Hinc autē ſenſum germanum eſſe Ariſt. quæ ſequuntur verba ſatis apertè indicant: *Plus autem in genere, quam in ſpecie determinatio fit.*

Vt autem res explicatius tradatur, adnotandum eſt ſecundo, primas ſubſtantias determi- Nota.
nate ſecundas, & viciſſim ab eis determinari, diuerſa ratione, atque in diuerſo genere cauſæ: determinant quidem quantum ad indiui- 267.
duationem, & ſubſiſtentiam, quia natura generica, & ſpecifica fiunt indiuiduales per principium indiuiduationis, vt in Petro fit natura humana hæc, per principium indiuiduationis, nempè per hanc materiam, & hanc formā, naturā autem indiuiduatam cōſequitur naturaliter determinata ſubſiſtentia, per quā completur, & prima ſubſtantia, ſuppoſitum, & perſona conſtituitur, eiuſmodi autē indiuidualis determinatio, genus cauſæ materialis importat, propter materiam, à qua fit determinatio, aut eius ſimilitudinem. At ſecundæ ſubſtantiæ primas determinant quantum ad eſſentiam, eius namque eſſentiæ eſt ſingularis ſubſtantia, quam eſſentialia prædicata conſtituunt:

quæ

268 quæ quidem primo conueniunt ſecundæ ſub-
ſtantiæ,& ex eius participatione primis, ita vt
verum ſit Petrum ab his prædicatis eſſentiali-
bus,homo,animal,&ſubſtantia,quaſi trahi ad
eſſentiam hominis, nam eorum ratione huius
eſt ſpeciei,& non alterius: determinatio autē
eſſentialis ad genus cauſæ formalis pertinet,
ſi quidem forma eſt, quæ eſſentiam cuiuſque
rei tribuit, ac determinat: quapropter primæ
ſubſtantiæ determinantur à ſecundis in gene-
re cauſæ formalis. Vnde oritur alia earum ſi-
militudo cùm qualitate, cæteriſque accidenti-
bus,quæ eo modo comparantur ad ſubiectum
vt quantum ad indiuiduationem, & exiſten-
tiam determinentur ab eo, ſed ipſum quantū
ad ſpeciem accidentalem determinent ad pro-
priam ſpeciem referentes. Suſtentatur albedo
à pariete,fit ex modo afficiendi illum indiui-
dua,ſed eundem trahit ad ſuam ſpeciem diſgre
gandi viſum, & determinatio prior continet
genus cauſæ materialis, poſterior verò ad for-
malem cauſam reducitur,& hinc fit, vt ſecun-
dæ ſubſtantiæ non ſolum in quātum determi-
nantur à primis,ſed etiam in quantum eas de-
terminant, quandam ſimilitudinem qualita-
tis contrahant: cæterum quia ſimilitudo rebus
269 verè ſubſtantialibus conuenit,non tribuit de-
nominationem qualitatis ſimpliciter,ſed ſecū
dum quid,à qua etiam procedit, vt quale quid
ſignificare dicantur.

Vlt. Nota. Poſtremo obſeruandum eſt, ſecundas ſub-
ſtantias nec à primis diſtingui, nec ſecūdas ap-
pellari, niſi operatione intellectus interueni-
ente,per quam ab eis abſtrahuntur eorum con
ditionibus non conſideratis: nihilominus ſic
conceptæ reales naturæ ſunt in eiſdem primis
ſubſtantijs ſubſiſtentes,vnde prouenit,vt ſecū-
270 dæ ſubſtantiæ denominentur. Præterea, quia
ſub communi conceptu conſiderantur, deter-
minari poſſunt à primis ſubſtantijs,& viciſſim
eas determinare(vt expoſitum eſt) vnde etiam
procedit,vt non hoc aliquid,ſed quale quid ſi-
gnificent:itaque neceſſaria eſt operatio intel-
lectus,vt ſecundæ ſubſtantiæ ſint, vel à primis
diſtinguantur, vt quale quid ſignificent: cæ-
terum neque operatio intellectus, neque ſecū-
da intentio ſunt rationes formales ſecundarū
ſubſtantiarum, quæ abſque dubio ſunt reales
conceptus obiectiui, quibus eſſentialia conue-
niunt prædicata, ſed ſolum conditio ſine qua
271 non prædictas rationes habere poſſent. Aliud
enim iudicium ferēdum eſt de nominibus ge-
neris,ſpeciei, ac ſecundarum ſubſtantiarum in
hac parte, vt in materia prædicabilium attuli-
mus,vbi pro formali ſecundas intētiones im-
portant,de materiali fundamenta à ſubſtantijs
accidentibuſque abſtrahentia. At in hac parte
realem ſubſtantiam determinant, & iuxta ra-
tionem eius formalem in prædicamentis con-
ſtituuntur: Secundis intentionibus ſolum de-
ſeruientibus vt conditionibus ſine quibus or-
dinatio prædicamentalis non cōſtituitur, nec
prædicata magis, minuſvè communia diſtin-
gui poterunt,nam ſi pro ratione formali intē-
tiones ſecundas importarent,euidenter ſeque-
retur non ſecus prædicamenta ex ſecundis in-
tētionibus formaliter cōſtitui,ac prædicabilia
quod valde abſurdum eſt Hoc eſt igitur, quod
egregie docet D.Thom. neceſſarium eſſe ad ra
tionem,& ſignificationem ſecūdarum ſubſtā-
tiarum vniuerſalibus conceptibus ab intelle-
ctu conſiderari, non tamen, vt Caietan. vult,
propter intentionem ſecundā,vt rationem for
malem quale quid ſignificare, quin potius id
habent ex natura reali in communi concepta,
quam conſequitur talis modus ſubſtādi, quaſi
ſecundaria ratione.

Nomina itaque primæ, & ſecundæ ſubſtan
tiæ,vt magis rem aperiamus, bifariam accipi- Not. Nomi
untur,& in quantum à proprietate reali ſub- na.1.& 2.
ſtandi denominatur, & in quantum ab offi- ſubſtātiæ
cio,quod in propoſitionibus exercere poſſunt bifariā ac-
dum actu ſubijciuntur prædicatis, vel actu de cipi.
ſubiectis dicuntur: & in prima conſideratione
in præſentiarum ea accipit abſque dubio Ari- 272
ſtoteles, cum prædicamentalis conſtitutio, &
conſideratio etiam in dialectica realis ſit:eādē
tamen accepturus in poſterioribus libris,enun
ciationum, & ſyllogiſmorum ſecundum po-
ſteriorem conſiderationem ad quam perficien
dam prius oportuit noſſe fundamētorum na-
turam realem,ac proprietates eorum,vt prædi-
catorum, & ſubiectorum vſus conuenientior
foret,ad quem prædicamenta tanquam altera
ex præcipuis dialecticæ partibus ordinantur,
vt in ſuperioribus ſtabilitum eſt, & hæc do-
ctrina planè inſinuatur à D. Thom. quæſt.42.
art.3.

Obiectiones ſoluuntur.

EX qua non eſt difficile argumenta ſolue-
re, ad primum namq; dicimus ſecundas Soluitur 1.
ſubſtantias ex vtroque deſignare rem ſub argum.
ſtantialem, nempe ex parte rei ſignificatæ,&
modi ſignificandi, cuius rei illud eſt ſufficiens 273

argumentum, quod nominibus ſubſtantiuis ſignificantur, ſed ex vtraque etiam parte non nullam important cum accidentibus ſimilitudinem, ac præſertim cum qualitatibus, vt oſtẽdimus, ob quã dicuntur ſignificare quale quid. Verum tamen quia non eſt adeò propria ſimilitudo, ac illa quam præ ſe fert differentia, nõ prædicantur in quale quid, ſed ſolum in quid, conſiderato modo principali ſignificandi ſubſtantiuo, ſimul cùm re ſignificata ſubſtantiali, ex quibus ſolutum eſt etiam argumentum ſecundum.

Ad II.

Poſtremum ſoluimus diſtinguentes inter genera, & ſpecies ſubſtantiæ, & accidentium, in vno namque communicãt, in alio ſeparantur, modum ſignificandi ſubſtãtiuum vtraque habẽt, & ideò de ſuis inferioribus in quid prædicantur, res tamẽ ſignificata valdè diuerſa eſt, nam genera, & ſpecies ſubſtantiæ rem ſignificant, quæ verè ſubſtantia eſt, in hoc prædicamẽto collocata. Genera, & ſpecies accidentiũ rem, quæ verè eſt accidẽs ad vnum ex nouem prædicamentis referenda. vnde elicitur ſignificatum ſecundarum ſubſtãtiarum eſſe quid proprium, ac tale ſimpliciter, ſignificatum verò generum, ac ſpecierum accidẽtium, quid commune, & ſecundum quid. Particula enim quid abſque dubio ſubſtantiam importat, quam duplicem inter cæteras acceptionem habere diximus communem pro eſſentia cuiuſque rei, ſiue prædicamenti ſit ſubſtantiæ, vel accidentium. Et propriam pro quidditate entis per ſe, quod verè ſubſtãtia eſt, *quid* igitur à ſecũdis ſubſtantijs ſignificatum ſimpliciter, & propriè appellatur tale, quia ſecũdum propriam acceptionem ſubſtantiæ, ab accidentibus verò tantum ſecũdum quid: quia iuxta communem, & impropriam: ideò ſecũdæ ſubſtãtiæ propriè prædicantur in quale quid, genera, verò, & ſpecies accidentium minime, niſi fortè impropriè, & ſecundum quid: verum tamen, quia in prædicabilib⁹ ſolum habetur ratio quidditatis, abſtrahendo à ſubſtantia, vel accidentibus: abſq; diſtinctione dicuntur prędicari in quid genera & ſpecies cuiuſcunq; ſint prædicamẽti: ac proptereà vniuocè ſpectare ad primum, & ſecundum prædicabile.

Ad vlti. 274.

275

Circa quædam Ariſtotelis verba dubium: Appendix.

Dubium. 276

SVpereſt tamẽ appẽdix, quoddam dubium ex eodem cõtextu verborum, (quibus hãc proprietatem explicat Ariſt.) ortum: etenim cum dixiſſet ſecundas ſubſtantias nõ hoc aliquid ſignificare, ſed quale quid, hæc verba ſubiecit. *Non autem ſimpliciter quale quid ſignificant quemadmodum album, nihil enim aliud album ſignificat, quam qualitatem, &c.* De quorum ſenſu merito dubitamus, nam ſi vt ſonant accipiantur, falſam cõtinent ſententiam, cum notũ ſit album nõ ſolam qualitatem ſignificare, ſed etiam connotare ſubiectum, pro quo in propoſitione ſupponit. Ratio

Qua propter non deſunt, qui vt argumentum eludant, aſſerant formalem eſſe ſenſum Ariſtotelis, ac ſi dicat album de formali ſolam qualitatem ſignificare, quod eſt veriſſimum, ſi quidem ſubiectum cõnotatum dicitur, quaſi de materiali ſignificatum, in quorum ſententiam deſcendi ego aliquando verba Ariſtotelis obiter, & perfunctoriè percurrens, quibus tamen attentius (vt par eſt) perpenſis video eum ſenſum, licet verum, mentem illius nequaquam pertingere. Quorũdam ſenſus.

Quid enim referebat album ſolam qualitatem de formali ſignificare, vel etiam quidpiã aliud, vt Ariſtotel. non ſic ſe habere ſecundas ſubſtantias aſſeueraret, profectò nihil, cum ex alio diuerſas eſſe oſtenderit, quia quale circa ſubſtãtiam, hoc eſt quale ſubſtãtiale importãt, à quibus cõſtat albũ diuerſum eſſe, etiam ſi aliud præter qualitatem ſignificet, cum qualitas ſignificata accidentalis ſit, nõ ſubſtantialis. Refutatur. 277

Poſſet etiam dici ſecũdo, album ſolam qualitatem ſignificare, nam ſubiectũ iuxta ſummularum regulas non ſignificatur nomine concreto accidẽtis, ſed cõnotatur, hoc eſt ſimul denotatur tãquàm id, in quo ſignificata qualitas inhæret, ideò verba Ariſt. abſq; vlla expoſitione verum continent. 2. Senſus.

Cæterum nõ minus ſolutio hæc impertinens eſt, cùm nihil ad intentum Ariſt. conferat, quid enim diſcriminis ex hoc ſtatuitur inter ſecundas ſubſtantias, & accidentia, vt proptereà dicẽdum ſit eas non quale vt album, ſed quale quid ſignificare. Refutatur. 278

Quapropter longè diuerſum eſſe ſenſum Ariſtotelis pro cõſtanti teneo, nempe album puram qualitatem ſignificare, quæ verè, & ſimpliciter ſit qualitas ad prædicamentum qualitatis referenda, at ſecundas ſubſtantias, non veram, vel puram qualitatem, ſed ſimilitudine talem, quæ cum verè ſubſtantia ſit, ex modo tamen, quo ſignificatur, quandam cum vera qualitate contrahit ſimilitudinem: verba, quæ Verus ſenſus.

poſt,

poſt prædicta ſequũtur in text. Ariſtotel. luce clarius oſtendũt hunc ſenſum in præcedẽtibus, nam ita habent, *Genus autem, & ſpecies circa ſubſtantias qualitatem determinant, qualem enim quandam ſubſtantiam ſignificant, &c.* Quaſi dicat nō puram, nec veram qualitatem, ſed ſimilitudine talem, cùm verè ſubſtantia ſit.

QVAESTIO NONA.

Circa quartam proprietatem ſubſtantiæ, an verum ſit ſubſtantiã non habere contrarium.

Obijcitur aduerſus hanc proprietatem.

16 ARiſtot. 1. lib. Phyſic. text. 50. de principijs, ex quibus res naturalis cōponitur, loquẽs ſtatuit eſſe contraria, res autem naturalis eſt ſubſtantia compoſita ex materia & forma, vnde ſequitur ſentire ipſum contrarietatem in ſubſtantia reperiri. Sed clarius ibidem de prædicamentis ait, in vno quoque vnam eſſe contrarietatem, & primam in prædicamento ſubſtantiæ tanquam omnium primo: verba illius ſunt. *Et vna contrarietas in omni genere vno, ſubſtantia autem vnum quoddam genus,* & text. 56. eãdem repetens ſentẽtiam, 17 *Impoſſibile eſt eſſe plures contrarietates primas, ſubſtantia enim vnum quoddam genus eſt entis.* Quaſi dicat vniuerſas contrarietates aliorum prædicamẽtorum ad potiſſimam, quæ in ſubſtãtia ponitur, referẽdas eſſe, idq; oſtendit clarius ordinatio ipſa prædicamẽtalis diuiſione generis in contrarias differentias vſque ad atomas ſpecies & induidua, conſtãs, ſubſtãtia enim in corpoream, & incorporeã, corporea in viuentem, 18 & vita expertem, viuẽs in ſenſibilem, & in inſenſibilem, illa demum in rationalem, & irrationalem diuiduntur, quarum contrarietas, vel ex ipſis nominibus ſtatim intelligitur, ergo in genere ſubſtãtiæ verè reperiũtur contraria. Et idem Ariſt. 10. lib. metaph. tex. 24. differẽtias ſpecificas quarumcũq; ſpecierũ ſubſtãtiæ contrarias eſſe docet, atq; etiã in primis corporibus, quæ ſunt elemẽta, ex quibus vniuerſum integratur, cōtrarietas reperitur, ignis enim, & aqua, aer, & terra contraria ſunt, vt idem Ariſt. 2. lib. de ortu, & interitu ferè per totum docet. Cōmunis ſolutio nequaquam ſatisfacere videtur, quæ cōtraria eſſe elementa vult, non ſecundum ſubſtãtiam, ſed ex parte primarum qualitatum, quæ in eis ſunt, caloris videlicet, frigiditatis, humiditatis, & ſiccitatis, nam & ſi negare non poſſimus contrarias eſſe eiuſmodi qualitates, cùm tamen ab ipſa ſubſtantia elementari oriantur tanquam quædam proprietates, elicitur profectò vt ſicut qualitates ipſæ continentur in ipſa ſubſtantia, pariter contrarietas pertinet ad earum naturam. 19 Radix igitur prima totius contrarietatis ſubſtantia eſt, qua propter in ipſa erit per ſe primo contrarietas ponenda.

Videtur ſubſtantiæ eſſe contrariū.

Refellitur communis ſolutio.

Veritas huius rei tenenda ſtabilitur.

A Natura autem ſubſtantiæ alienam eſſe contrarietatem docet planè Ariſto. nō ſolum hoc loco, ſed 5. phyſic. text. 10. hiſce verbis. *Secundum ſubſtantiam autem non eſt motus, propterea quod nullum eſt entium ſubſtantiæ contrarium.* Et ſi oppoſitorum conditionem conſideremus, quam ex profeſſo tradidit Ariſtot. infra capite de oppoſitis, & 5. metaph. cap. 10. inueniemus ex vniuerſis oppoſitionũ generibus hoc ſolũm à ſubſtantia abeſſe, quatuor namque dumtaxat ſunt oppoſitionum genera, nempe priuatiuum, contrarium, contradictorium, & relatiuum, de priuatione, & habitu notum eſt in ſubſtantia reperiri, ſi quidem omnis ſubſtantia generabilis fit ex priuatione ſui, 20 homo ex priuatione animæ rationalis, quæ eſt in materia prima, atque ita de cæteris, contradictoria autem oppoſitio, licet in ſola affirmatione, & negatione reperiatur, vt eiſdem locis ſtatuit Ariſt. ea tamen ratione, qua in ſimplicibus inuenitur dubio procul in ſubſtantia eſt, in qua ſunt homo, non homo, equus, non equus, &c. Eadem autem ſubſtantia relatiue dicitur ad aliam, nam idem, & diuerſum ſpecie non minus, quàm in cæteris prædicamentis in ea reperies, ſola oppoſitio contraria ei repugnat, vt ex contrariorum definitione, & legibus plane deducitur ab Ariſt. traditis cap. de oppoſitis in poſtprædicamentis, & 5. Metaphy. capit. 10. & 10. Metap. cap 2. text. 14. quæ his tribus ſummatim comprehenduntur, contraria ſunt, quæ ſub eodem genere poſita maximè diſtant, & cùm circa idem ſuſceptiuũ dicantur, mutuo circa illud repugnant, ab eoque ſeſe expellunt. Vnde ſequitur cōtraria poſitiuas formas repugnantes importare, actiue quidem, & paſſiuè circa idem ſubiectum, nam expulſio non fit niſi actione, & paſſione

Subſtantiæ nihil eſſe cōtrarium probatur.

medi

medijs: ſubſtantia autem, cùm in ſubiecto nõ ſit, nõ reſpicit idem ſuſceptiuum ſimul cum alia ſubſtantia Plures quidem formæ ſubſtantiales in eadem materia prima recipi ſucceſſiuè poſſunt, cæterum actiuæ nõ ſunt, quia ſubſtãtia immediate per ſe non agit, vel patitur, niſi medijs qualitatibus, vel inſtrumentis, tanquã accidentibus ſuperadditis: ergo quamuis ab eodem ſubiecto expelli contingat, non tamen à ſe ipſis, ſed à qualitatibus eandem materiam pro illarum receptione diſponentibus, quæ ſi tali modo ſit diſpoſita, vna introducitur, expellitur altera, cùm ſimul in eadem materia permanere repugnet. Forma item ſubſtantialis, quæ modo introducitur, priuationi opponitur in materia præexiſtenti, vt quando ignis producitur in materia prima, forma eiuſdem priuata, ſed hæc oppoſitio contraria non eſt, ſed priuatiua, cùm alterum dumtaxat extremũ poſitiuum ſit, priuatio aliud, qua propter apprimè neceſſarium eſt ad cõtrariam oppoſitionẽ poſitiuas eſſe formas, ſuſceptiuumque reſpicere, quod non ſit ſola materia, ſed totum compoſitum, atque adeò accidentia eſſe: nam quidquid enti iam compoſito aduenit, vel circa il-

22. lud verſatur, accidens debet eſſe: oportet item actiuas eſſe, & paſſiuas circa illud idem ſubiectum, quod in alijs præter qualitates non reperitur, vt exploratum eſſe poterit, ſi ſingula prædicamenta percurramus. Vnde Ariſt. in præfatis locis, vbi de oppoſitionum generibus differit, planè docet oppoſitionem contrariã, ſi vera ſit, in ſolo prædicamẽto qualitatis reperiri, neque in cunctis eius generibus, ſed certis, ac determinatis: liquet ergo ex his legitimã eſſe proprietatem ſubſtantiæ contrario carere quę alijs etiam accidentibus conuenit, vt quãtitati, relationi, ac cæteris, & idcirco nõ con-

23. uenit quarto modo ſubſtantiæ, vt idem Ariſt. in præſentiarum teſtatur, ſed in primo. Omni quidem & non ſoli inhærens.

Pro ſolutione argumẽtorum notandum.

Pro ſolutione verò argumẽtorum obſeruãdum eſt contrarietatem geminam habere acceptionem in doctrina Ariſt & communi modo loquendi, communem alteram atque adeò impropriam pro quacumque oppoſitione, qua ea, quæ inter ſe hoc, vel illo modo pugnant, cõtraria appellamus. Aliam verò propriam pro eo oppoſitionis genere, cuius conditiones ſuper tradidimus. Rurſus in quocumq; prædicamẽto reperiuntur oppoſitæ differentiæ, quarũ vna eſt perfectior altera, & quæ imperfectior eſt, quaſi priuatio perfectionis alterius appellatur. Sæpè etiam differentia aliqua priuatiua innumeras pene comprehendente deſignantur imperfectæ omnes, vt in genere animalis voce illa priuatiua, irrationale, denotamus omnes differentias animalis quaſi perfectione rationalitatis carentes. Itaque in quocumque genere reperitur eiuſmodi priuatiua oppoſitio quam extenſo vocabulo appellat Ariſt. contrarietatem, ſed in genere ſubſtãtiæ maxima eſt, & prima, ſi quidem ex ea deriuantur omnes, etenim ex virtute ſubſtantiæ pullulant cuncta accidentia, quæ aliud non ſunt, niſi quædam eius affectiones: at ſubſtantia ex propria radice, atque origine continet priuatiuam oppoſitionem, fit namque, vt nuper dicebam, & docet Ariſt. 1. phyſicorum loco memorato, quæcumque ſubſtantia ex ſui priuatione, vt homo ex non homine, hoc eſt ex materia apta quidẽ atque diſpoſita ad recipiendam eius formam, ſed ea carẽte, à qua carentia tãquam à termino à quo generatio incipit, & in formam, totumque hominem ex forma, & materia conſtitutum terminatur, ſicq; de cæteris ſubſtãtijs. Ad ſimilitudinem autem ſubſtantiæ producuntur accidentia, vnũquodq; ex ſui priuatione, vt album ex non albo, calidum ex non calido, vel certe ex nigro, & frigido, quę licet poſitiua ſint priuationem tamen perfecti contrarij important. Et hinc eſt vt prima oppoſitio, & quaſi originalis, à qua oriuntur cæteræ, ſit priuatiua, de qua loquebatur Ariſtotel. præfatis locis in contrarium oppoſitis, in quibus, vel in genere ſubſtantiæ, vel in differentijs illius contrarietatem poni, vt docet planè ipſe eadem loca explicans. 10. metaphyſi. capit. text. 15. in principio his verbis. *Prima verò contrarietas habitus, & priuatio eſt.* Ab hac autem oppoſitione ea oritur, quæ in elementis reperitur, non quidem ratione ſubſtantiæ, ſed qualitatũ, virtute quidem in oppoſitione ſubſtantię contenta, non contraria, ſed priuatiua, vt expoſitum eſt. 21

Quid appellet Ariſt. cõtrarietatẽ.

QVAESTIO VLTIMA.

Circa extremam ſubſtãtiæ proprietatem, an ſolis primis ſubſtantijs conueniat eſſe contrariorum ſuſceptiuas, vel etiam ſecundis.

Argui-

Arguitur, neque ſolam, neque omnem ſubſtantiam ſuſceptiuam eſſe contrariorum.

HAnc ſolam proprietatem notanter deſignauit Ariſtoteles illis verbis: *Maximè proprium ſubſtantiæ eſt, vna numero cũ ſit, eſſe contrariorum ſuſceptiuam.* Planè indicantibus per quandam excellentiam ei conuenire
279 cuius oppoſitum conſtare facile poterit, ſi probauerimus, neq; omni, neq; ſoli ſubſtantiæ ineſſe, ita enim fiet, vt non modo maximè proprium ſit, ſed nec vllo modo proprium.

I. Argum. conuincẽs non omni ſubſtantiæ conuenire hanc proprietatem

Conuincitur primum ex verbis eiuſdem Ariſtotelis, nam ſi ei conuenit contraria ſuſcipere, vna numero cùm ſit, euidenter ſequitur nõ ineſſe ſecundis ſubſtantijs, de quibus liquido conſtat non habere vnitatem numericam, ſed genericam, vel ſpecificam.

2. probatur idem.

Secundum verò his oſtenditur. Cœlum in corporeis ſubſtantijs numeratum, Angeli in ſpiritualibus (vt Deum, cui contraria ineſſe nõ poſſunt interim omittamus) non ſuſcipiunt vllo modo contraria, cum ſint penitus incor-
280 ruptibiles ſubſtantiæ, non enim cœlum caloris, vel frigiditatis, aliarumúe oppoſitarum qualitatum capax eſt, & longè minus Angeli, ergo non omnis ſubſtantia, vna numero cum ſit, eſt ſuſceptiua contrariorum.

Argu. probans alijs à ſubſtantia conuenire dictam proprietatem.

Alia verò à ſubſtãtia eandem habere conditionem oſtendit exemplum Ariſt. de propoſitione, quæ eadem permanens de vera in falsã mutatur, re ipſa, quam enunciat, mutata: vt ſi Petrum ſedere enuncies, eo ſedente verum eſt, ſurgente verò iam falſum.

I. Solutio.

Cui argumento, & ſi geminam ſolutionem adhibuerit Ariſtoteles, vtraque tamen falſa deprehenditur: aſſerit enim prior propoſitionem tranſire de vera in falſam, quod etiam ſi admittatur eſſe contraria ſuſcipere: hoc ta-
281 men intelligendum eſt, non per ſui, ſed rei ſignificatæ mutationem: ſolus eſt enim Petrus, qui mutatur de ſedente in ſtantem, ex qua ſola mutatione cõtingit propoſitionem de vera in falſam tranſire, at ſubſtantia per mutationem propriam contraria ſuſcipit, vt calorem, & frigiditatem, vnde tali modo contraria ſuſcipere ſoli ſubſtantiæ conuenit, hoc eſt per ſui mutationem.

II. Solutio eiuſdem.

Secunda ſolutio negat omnino propoſitionem ſuſcipere contraria, etiam ſi modo vera ſit, modo falſa, nam ſuſcipere contraria eſt mutari ab vno cõtrario in aliud: mutatio autem, vel mot⁹ in mobili recipitur, ergo illud, quod à contrario in contrarium mutatur, oportet, vt recipiat in ſe contraria per veram mutationem, ſed nihil in ſe recipiens, atque immutata prorſus propoſitio ſucceſſiue fit vera, vel falſa per ſolam rei extrinſecæ mutationem, ergo abſoluta loquutione non eſt verum contraria ſuſcipere.

Vtraq; impugnat.

Neutra tamen argumento ſatisfactum eſſe probatur, quia veritas, & falſitas potius in propoſitione, quam in re ſignificata conſiſtunt: dum enim intellectus aliquid affirmat, vel negat (vt in libris de interpretatione dicemus) veritas ipſa (quam complexam vocant) non eſt in re ſignificata niſi tanquam in cauſa, quaſi 282
eam obiectiue in propoſitione, & intellectu efficienti, & hoc ſibi voluit Ariſt. cap præſenti dicens: *Ab eo quod res eſt, vel non eſt vera enunciatio dicitur:* Formaliter verò in intellectu enunciante, in ipſa verò enunciatione tãquam in ſigno eiuſdem veritatis in intellectu exiſtẽtis: eo igitur modo, quo propoſitio veritatis, vel falſitatis capax eſt, eam in ſe recipit, ac per talem receptionem mutatur, & cùm cõtraria ſint accidẽtia verum, & falſum: verè dicetur cõtrariorum ſuſceptiua per ſui mutationem, & 283
nõ ſolum per mutationem rei ſignificatæ, & ſi ita ſe res habet, proprie cõtraria ſuſcipiet, non ſecus atq; ipſa ſubſtantia.

2. Argu.

Vnde aliud elicitur non leue argumentum conuincens, quid aliud à ſubſtantia eſſe contrariorum ſuſceptiuum, nam intellectus verè in ſe recipit propoſitionem mentalem tranſeuntem de vera in falſam, verè item, & formaliter verus ipſe dicitur, & falſus ſucceſſiue, veritate ſibi inhærente, & falſitate, ergo recipit cõtraria per ſui mutationem, cùm tamen non ſit ſubſtantia, ſed accidens animæ, & ipſius hominis. Imo & propoſitio mentalis, qua media verus, aut falſus dicitur formaliter intellectus, vera, aut falſa formaliter erit. Alioquin neque intellectus verus erit formaliter, cùm non niſi media propoſitione talis ſit, Mutabitur ergo propoſitio mentalis de vera formaliter in falſam formaliter, quod eſſe non poteſt niſi per formalem ſui mutationem.

Vlt. Argu.

Poſtremo: quantitas eſt ſubiectum, quo mediante contraria recipiuntur in ſubſtantia, erit igitur & ipſa ex propria conditione ſuſceptiua contrariorum, & diuina virtute id operante in ſacramento Euchariſtiæ per ſe ſubſiſtens contraria ſuſcipit abſque ſubſtantiæ admini-

mſniculo, dum hoſtia cõſetrata calefac, ac frigeſit, atque etiam per ſui mutationem, cum in ſe recipiat eiuſmodi qualitates, ergo communicatur ei proprietas ſubſtantiæ.

Confirm. Et confirmat argumentum actus moralis, qui ſucceſſiue eſt malus, & bonus, vt ſi quiſ-
284 piam carnes edẽs die Iouis vſque ad duodecimam noctis horam, eundem protrahat actũ, malus eſſe incipit poſt duodecimam idem, qui ante illam fortaſſis erat ſtudioſus, ergo contraria ſuſcipit, nempè bonitatem, & malitiam moralem.

Replica cõtra Ariſt. ſolut. Nec ſoluit argumẽtum illud, quod Ariſt. reſpondere videtur, nempe alium eſſe iã actum, dũ malus eſſe incipit, ſiquidẽ bon⁹, & malus actus in genere moris plus quã ſpecie diſtinguuntur: quia ſubiectũ bonitatis, & malitiæ moralis non eſt actus in genere moris acceptus, ſed in eſſe naturæ. vt.n. moralitas actus in actione naturali ſubiectatur, ſic bonitas, & malitia illius: quemadmodũ lignum non eſt ſubiectũ artificialis formæ, vt iam figuratum, ſed ſecundũ eſſe naturale, ſi vero in eſſe naturę accipiatur actus comedendi, citra dubiũ eſt eundem numero perſeuerare ſub bonitate, & malitia, ergo vere ſuſcipit contraria, & quidquid
285. de hoc ſit. illud eſt certum, actum bonum & malum ſucceſſiue recipi in appetitu ſenſitiuo, vel etiam in voluntate Ergo appetitus, vel voluntas vna numero cũ ſit potentia, contrariorum actuum, & habituum ſuſceptiua erit.

Reſolutio quæſtionis, & dilutio argumentorum.

VT quæſtio hæc commodius ſoluatur, decernendum eſt in primis, quibus ſubſtantijs conueniat hæc proprietas, & an quarto modo: vt hinc ad ſingula argumenta ſoluenda facilius procedamus.

Conclu. Elicitur vtrumque (mea quidem ſententia) ex verbis Ariſtotelis, quibus eam deſignat: *Maxime proprium,* ait, *ſubſtantiæ eſt, vna numero cum ſit ſuſceptiuam eſſe contrariorum.* Certe ſi vna numero futura eſt ſubſtantia, vt eiuſmodi proprietas ei attribuatur, cum vnum numero ab-
286 ſoluta locutione non ſit niſi illud, quod totum eſt, perfectum, atque completum, ſequitur per ſubſtantiam, vnam numero totalem, atq; completam eſſe accipiendam: nihil ergo de partibus quantum ad hanc proprietatem curãdum, eſt, ſuſcipiant nè contraria, vel ſecus, & rurſus ex terminis huius proprietatis intelligimus nõ cõuenire Deo, cui propter ſummam perfectionem repugnat contraria vlla in ſe ſuſcipere: ſēſus igitur eſt maximè proprium eſſe ſubſtantię completæ, & prædicamentali contrariorum eſſe ſuſceptiuam.

Cæterum, an omni ſubſtantiæ completæ conueniat, hoc eſt, non ſolum primæ, ſed etiã ſecundis, nõ ita facile definitur, nã ex vna parte nõ videtur eſſe poſſe maximè proprium ſubſtantiæ, niſi ei quarto modo cõueniat, conuenire autem quarto modo non eſt poſſibile, An omni ſubſtantiæ conueniat.
niſi conueniat cunctis ſubſtantijs, cùm proprium quarto modo ſit quod conuenit omni, ſoli, ac ſemper: ex alia verò parte dicitur maximè proprium eſſe ſubſtantię, vna numero cum ſit, eſſe ſuſceptiuam contrariorum: quibus verbis ſecundæ ſubſtantiæ excluduntur, cùm ſola Ratio dub. 287.
prima ſit vna numero. Propterea Caiet. hanc I. Opinio.
particulam (vnam numero) diſtinguendam cenſet, nam vel à parte ſubiecti ponitur, vel à parte prædicati, primo modo poſita talem ſenſum efficit, proprium eſt ſubſtantiæ, quæ eſt 288.
vna numero, eſſe contrariorum ſuſceptiuam, in quo ſenſu apertum eſt ſolam primam ſubſtãtiam comprehendi, ſiquidem ſola eſt vna numero, ſi verò ponatur à parte prædicati, hoc modo explicatur proprietas, proprium eſt omni ſubſtantiæ, vt ſeruata vnitate numerali, cõtraria poſſit ſuſcipere: conuenire autem in hoc ſenſu primis, & ſecundis ſubſtantijs compertum eſt: nam homo, & animal ſeruata vnitate numerali, quam habent in Sorte, calorem, & frigiditatem ſuſcipiunt, quod non conuenit colorato, quia ſeruata vnitate numerali, quam in hoc albo habet, non poteſt eſſe nigrum, licet poſſit in generali conſideratum: verbum igitur Ariſtotelis hoc ſecundo modo accipiendum eſt, alioqui non erit ſubſtantiæ maximè proprium. Et in eodem ferè ſenſu ſumitur ab alijs interpretibus, Simplicio Villalpãdo, Alberto Magno, quos Mag. Oña ſequitur, maximè proprium eſſe omni ſubſtantiæ, quod ſit contrariorum ſuſceptiua, ita vt aptitudo ſuſcipiendi ſecundis etiam ſubſtantijs conueniat ſecundum ſe acceptis: exercitium vero, vel actus ſuſcipiendi, non vt in ſe conſiderantur à primis abſtractæ, ſed vt in eis ſubſiſtẽtes, & hæc
eſt ſecunda ſentẽtia. Quæ ab alijs iudicatur à 2. Sentent.
mente Ariſtotelis aliena, nam ſi maximè proprium eſt ſubſtantiæ, vt vna numero cùm ſit, cõtraria poſſit ſuſcipere, non habet locũ diſtin-
ctio Caiet. nec aliorum interpretum ſenſus, 289

nec

Refutatur ſent. Caiet. & aliorum.

nec ſecundis ſubſtantijs adaptari vllo modo poteſt Cum notum ſit vnum numero cum prima ſubſtantia conuerti: ei igitur ſoli conuenire arbitratur Ammonius, quem D. Canterus ſequitur inter exponendam hanc proprietatẽ. Nec maximè proprium eſſe ſubſtantiæ docuiſſe Ariſtotelem, quia omnibus ſubſtantijs inſit ſed duabus de cauſis. Prima, quia primę ſubſtãtiæ ob ſingularem modum eſſendi, & ſubſtandi propria virtute conuenit, & rurſus, quia ei ſoli, & nulli accidenti, quemadmodum de alijs proprietatibus adnotatum eſt, quaſdam eſſe accidentibus communes.

Statuitur propria ſententia, efficaciterq; corroboratur.

290 Diſtinctione opus eſſe cenſeo, vt quid in hac re magis ſit veritati conſonum ſtatuamus. Nam de hac proprietate ſubſtãtiæ, quæ eſt cõ rariorum eſſe ſuſceptiuam, dupliciter loqui poſſumus. Primum ſecũdum ſe, hoc eſt ſine vlla limitatione. Et hoc modo abſque dubio communis eſt omni ſubſtantiæ, non ſecus, ac commune eſſe diximus id, quod eſt ſubſtare accidẽtibus: communem dicimus analogice cum per ſe primo, propriaque virtute conueniat primæ ſubſtantiæ, per participationem verò ſecundis, cum notum ſit, non poſſe contraria ſuſcipere, ſicut neque ſubſtare, niſi in quantum in prima ſubſiſtunt. Si verò proprietatem hanc cum ea limitatione accipiamus, cùm qua ab Ariſtot. profertur, nempè, vt vna numero cùm ſit, contrariorum ſit ſuſceptiua, pro certo teneo non ſolum nõ quadrare accidentibus, ſed nec ſecundis ſubſtantijs: probatur primum membrum diſtinctionis, quia certum eſt ſecundas ſubſtantias eiſdem accidentibus ſubſtare virtute primarum: cùm de quolibet accidente denominante Petrum neceſſario dicendum ſit denominare hominem. Sicq; de cæteris: atq; adeò in eſſe, at inter accidentia, quibus illa, & hæc ſubſtãtia ſubſtare poſſunt, reperiuntur contraria. ergo ſicut contrarijs ſubſtare valet ſecunda ſubſtantia ratione primæ, pariter erit contrariorum ſuſce-
291. ptiua eiuſdem virtute. Quod vero cum Ariſtotelica limitatione non ſecundis, ſed primis duntaxat ſubſtantijs conueniat, vt affirmat vltima ſententia, probatur duobus argumentis, quibus efficaciter impugnatur prima ſent. 1 eſt, ſiue à parte ſubiecti, vel prædicati accipiatur verbum Ariſtotelis: *Vna numero cũ ſit*, eum efficit ſenſum, vt ſubſtantiæ, conueniat hæc proprietas, quæ, vel vna numero eſt in ſe,
vel vnitatem habet numeralem in primis ſub 292
ſtantijs, ſed ſecundæ ſubſtantiæ (vt tales ſunt) nec habent in ſe vnitatem numericam, nec in primis ſubſtantijs, ergo vterque ſenſus eis repugnat, primum patet, quia ſola prima ſubſtãtia in ſe eſt vna numero, ſed probatur ſecundum, nam ſi ſecundas ſubſtantias conſideres, vt in primis habent vnitatem numericam, nõ iam ſecũdæ ſunt, ſed primæ: homo enim vel animal, vnum numero, nõ eſt aliud ſecũdum rem, & ſecundum rationem niſi Petrus, vel Ioannes, aliavè ſubſtãtia ſingularis, ergo erit pri-
ma ſubſtantia. Qua propter non eſt aliud dice- 292
re, ſecundas ſubſtantias contraria ſuſcipere in quantum vnitatem numericam habentes in primis, quam primas ſubſtantias eandem habere proprietatẽ, vel certe ſecũdas, in quãtum induunt primarum rationem, quod eſt ſolis primis hanc proprietatem conuenire.

Secundo, ſubſtantiæ ſecundæ ſunt genera, 2. Argu.
& ſpecies, quibus inſunt primæ, vt definitione Ariſtotelis vtamur, ſunt igitur vniuerſales ſubſtantiæ à primis abſtractæ, ſed genus vt vniuerſale, & vt abſtractum à ſingularibus, nõ habet numericam vnitatem, ergo ſecunda ſubſtantia formali ratione ſumpta, nõ eſt vna numero, qua propter nõ bene ei adaptãtur verba huius proprietatis, *vna numero cum ſit*.

Nec ſit ſatis, ſi dicatur, vt ſic abſtractam, vel conſideratam non habere numericam v-
nitatem, quia vniuerſalia non ſubſiſtunt à 293
ſingularibus ſeparata, benè tamen, vt eſt in primis ſubſtantijs, de quibus enunciatur, & in quibus proinde ſubſiſtit: nam in quantum eſt vna numero in primis ſubſtantijs, non iam ſecunda, ſed prima ſubſtantia eſt, exempli gratia homo, in quantum à petro abſtractus ſecunda ſubſtantia eſt, cæterũ vt iam eſt ſingularizatus in Petro (vt ita loquar) Petrus ipſe eſt, cum nõ ſit aliud petrus, quã hæc humanitas ſingularis, propria ſubſiſtentia terminata: his enim conſtat ſuppoſitum, atq; hypoſtaſis, & perſona, ergo eſt prima ſubſtantia.

Et confirmatur, quia prima, & ſecunda ſub- Confirm.
ſtantia, ſi formaliter accipiantur, ratione ſaltẽ diſtinguuntur, alioqui non valent conſtituere diuerſa membra illius diuiſionis, qua diuiditur ſubſtantia in primam, & ſecundam, ſed ſecunda ſubſtantia non diſtinguitur à prima,

294 niſi in quantum ab ea conſideratur abſtracta, abſtractione enim ceſſante, vel ante illam, abſoluta loquutione non conceduntur genera, & ſpecies in rerum natura, (vt quæſtione vniuerſalium tertia ſtatutum eſt) ergo nec ſecundæ ſubſtãtiæ: vnde ſequitur in quantum vnitatem habent numeralem cum prima, idem penitus eſſe cum illa, & idcirco non ſecũdas, ſed primas appellari. Contradictionem igitur inuoluit ponere ex vna parte ſecundis ſubſtantijs nõ conuenire hanc proprietatem, niſi in quantum vnitatem habent numeralem in primis, & ex alia conuenire ſecundis ſubſtantijs, vt talibus, cùm ſecunda ſubſtantia in quantum eſt vna numero, omnibus modis ſit ſingularis, & prima ſubſtantia. Et eiſdem rationibus impugnatur ſecunda ſententia, quæ eadem prorſus eſt cum prima, nam ſi, vt in primis ſubſtantijs habent vnitatem numericam, nõ ſunt ſecundæ ſubſtãtiæ, ſed primæ, ſequitur actum ſuſcipiendi contraria ſolis primis ſubſtantijs conuenire, ergo eis ſolis aptitudo, vel potentia conuenit: nam cui repugnat actus, non poteſt aptitudo, vel potentia ineſſe.

Obiectio. Si autem aduerſus noſtram ſententiã inſtes ſecundæ ſubſtantiæ enunciantur de primis, ergo in eis ſubſiſtunt, cùm nõ poſſit prædicatum enunciari de ſubiecto, niſi in eo ſit; ergo adhuc (in primis ſubſiſtentes) appellantur ſecundæ
295 ſubſtantiȩ: tunc autem ſunt contrariorum ſuſceptiuæ, cùm in eis habeant vnitatem numeralem, ergo ſub ea conſideratione illis cõuenit proprietas.

2. Pars obiectionis. Et rurſus proprietas ſubſtandi prædicatis ſuperioribus, atque accidentibus, non niſi ratione primarum, hoc eſt, in quãtum in eiſdem ſubſiſtunt, conuenit, ſed in quantum ſubſiſtũt in primis habent vnitatem numericam in eis, ergo conuenit illis ſubſtare accidentibus eadem ratione: quid igitur repugnantiæ continet, vt ſimili ratione ponantur contraria ſuſcipere, vt vnitatem numericam in primis ſubſtantijs habentes? profectò nihil: qua propter non ſunt ab vltima proprietate excludendæ, quemadmodum neq; à communi proprietate ſubſtandi.

Solutio 1. partis obiectionis. Reſpondetur ſecundas ſubſtãtias in primis ſubſiſtere, quia ad earum pertinent eſſentiam, & ideò re ipſa idem cùm eis ſunt, ſecũdarum autem rationem non habent ex eo, quod in primis ſubſiſtũt, ſed ex eo, quod ab eis abſtrahunt
296 ſic enim genera ſunt, & ſpecies, quibus primæ inſunt, ſi itaq; accipiãtur, vt idem cùm primis ſunt, vnitatem numericam in eis habentes, non ſunt ſecundæ, ſed primæ: prima enim ſubſtantia eſt hic homo, hoc animal, hoc viuens, hoc corpus, & hæc ſubſtãtia, eſt autem neceſſaria eiuſmodi identitas cùm primis, vt de illis enuncientur, ſed ſi ſub ea accipiantur, non ſunt ſecũdæ, ſed primæ: & quia proprietas ſuſcipiendi cõtraria determinat eiuſmodi vnitatem numericam, nõ cõueniet in eis ſub cõditione ſecũdarum ſubſtãtiarum, ſed vt primæ ſubſtãtiæ conditionem induunt, qua propter ſolis primis ſubſtantijs formaliter. Idque breue hoc argumentum conuincere videtur, ſecũdæ ſubſtãtiæ (vt reales ſunt) habent vnitatem genericam, vel ſpecificam, primæ verò numeralem, atq; ex hac vnitatum diuerſitate diſtinguũtur, ab ea enim procedit, vt primæ ſubſtan- 297
tiæ ſignificẽt hoc aliquid, ſecundȩ verò nõ niſi quale quid, ergo ſi ſecũdas ſubſtantias accipias ſecundum vnitatem numeralẽ, quam habent in primis, iam deſinunt eſſe ſecundæ, & cùm ſint hoc aliquid, ſub tali conſideratione fiunt primæ, & ita eis conueniet eſſe contrariorum ſuſceptiuas, atque adeò ſolis primis formaliter.

Ad ſecundam partem argumenti dicẽdum eſt has duas proprietates, nempè ſubſtare, & contraria ſuſcipere, eiuſdem ferme conditionis eſſe. Vnde ſicut communis eſt illa primis, ac ſecundis ſubſtantijs, pariter hȩc communis eſſe poſſet, ſi abſq; limitatione, ſicut & illa acciperetur, ac proponeretur ab Ariſt. Cæterum 298 Solutio 2. partis.
ſub illa limitatione, videlicet, vt vna numero cum ſit, cõtrariorum ſit ſuſceptiua, minorem certe ambitum habet, & ad primam ſubſtantiã coarctatur, quia illa ſola eſt vna numero. Limitationem verò forſan adiecit Ariſtot. vt accidentia penitus excluderet.

Sed, an vniuerſis ſubſtantijs primis inſit proprietas hæc, non eſt apud omnes certum.

Nam Porphyrius, & Ammonius in eius explicatione coarctandam eſſe arbitrantur ad ſolas ſubſtãtias corporeas, atq; corruptibiles, propter argumentum à nobis propoſitum de Angelis, & cœlis, quorum ſententia ſingularis eſt & à veritate aliena. Quidam negãt. Porph. Amon.

Nam communis aliorum interpretum in 299
præſẽti tenet, cunctis primis ſubſtantijs prędicamentalibus conuenire, & ita tenendum eſt: non eſt enim neceſſarium ad rationem huius proprietatis, vt ſubſtantia, cui attribuitur, vniuerſa poſſit contraria ſuſcipere, ſed quædam poſſe

poſſe ſatis eſt, & ita licet eiuſmodi ſubſtantiæ
contraria, quibus ad corruptionem diſponan-
tur, non ſuſcipiant, aliorum tamen ſubiectum
eſſe valent: recipiunt corpora cœleſtia motus
contrarios ab orienti in occidens, atq; ex op-
poſito, ab occidenti in oriens: contrarias item
Soluit. 2. argum. 1. partis. diſpoſitiones vbicationum, atque etiam con-
trarias poſitionũ differentias dextri, & ſiniſtri
ſecundum diuerſas partes: ſuſcipit item luna
augmenti, ac decrementi motus quantum ad
300. lucem; & ſi quæ ſunt alia corpora cœleſtia his
contrarijs minimè ſubdita poterunt alia ſuæ
naturæ conſentanea recipere, à nobis quidem
incognita, quemadmodum eorundem corpo-
rum conditio incognita eſt.

Soluit. 1. Angeli etiam erroris, & veritatis capaces
ſunt ſecundum intellectum, nec non contra-
rias volitiones habere poſſunt.

Soluit. 1. 2. partis. Alijs autem à primis ſubſtantijs impoſſibi-
le eſt hanc proprietatem cõuenire, quod enim
de propoſitione obijcitur ad labefactandas ſo
luriones Ariſtotelis, magis veritatem earum
oſtendit: admittimus quidem veritatem com-
plexam ſolum eſſe in re ſignificata, tanquàm
in cauſa, & ideò denominatione ſolùm extrin
ſeca, in propoſitione verò tanquàm in ſigno:
& modus etiam iſte ſolam denominationem
continet extrinſecam, cùm res ſignificata non
ſit formaliter in ſigno, ſed extra illud, vnde eli-
citur propoſitionẽ tranſire de vera in falſam
abſque mutatione propria, quandoquidem ni-
hil in ſe recipit: atque ex conſequenti id non
eſt recipere contraria, ſed eſſe contrariorum
alibi receptorum ſignum per extrinſecam de-
nominationem.

Soluit. 2. In propoſitione verò mentali, atque etiam
in intellectu non poſſumus negare formalem
veritatem eſſe, & aliquando de vero in falſum
301. tranſire, ſed neq; ex eo infertur ſuſcipere con-
traria, ſed animam potius, vel hominem, cu-
ius potentia eſt: quædam enim ſunt acciden-
tia, quæ non ſunt nata recipi proximè in ſub
ſtantia, ſed alijs mediantibus, proximè qui-
dem in ea receptis, & huius conditionis ſunt
accidentia in primis corporea, (quantitate ex-
cepta) quæ ea media in ſubſtantia corporea re-
cipiuntur, ſpiritualia deinde vt actus, & habi-
tus medijs potentijs in ſubſtantia receptis: quę
igitur ex his alia recipere videntur, media po
tius ſunt, quibus in ſubſtantia recipiuntur,
quàm ſubiecta recipientia, id namque ſoli ſub-
ſtantiæ conuenit, & ideò intellectus, quanti-
tas, voluntas, ac cæteræ potentiæ contraria
non recipiunt tanquàm ſubiecta præcipua, ſed
media ſunt, quibus in ſubſtantia tanquàm in
ſubiecto præcipuo recipiuntur, & hoc eſt con-
traria ſuſcipere, minime verò illud. Quod ve-
rum eſſe conſtare poterit, ſi attendamus vnde
oriatur hæc proprietas ſubſtantiæ, vt ſit con-
trariorum ſuſceptiua, oritur proculdubio ex 302.
eo, quod hoc aliquid eſt, primumq; omnium
accidentium ſubiectum: ex primo namq; eue-
uenit, vt ſub diuerſis accidentibus eadem nu-
mero perſeueret: ex poſtremo verò, vt cum
plura extent accidentia inter ſe ſe, contraria
contrariorum ſit ſuſceptiua, & ex his duobus
integra conſtat proprietas, vt vna numero
cum ſit cõtraria ſuſcipere poſſit: carent autem
his conditionibus accidentia, & ideò non ſunt
contrariorum ſuſceptiua.

Soluuntur ergo ex his cætera argumenta de Soluit. 3.
quantitate, ac de actibus moralibus, bonis, &
malis, quorũ bonitas, & malitia in anima, at-
que in homine ipſo recipiuntur, actibus, atque 303.
potentijs medijs, & ideò ſolus homo eſt, qui
contraria tanquàm ſubiectũ recipit, nõ actus,
vel habitus, nec potentia: illud autem, quod
de quantitate per miraculum ſine ſubſtantia
exiſtente in Sacramento obijcitur, difficultate
caret, nam ſi contraria in caſu ſuſcipit quanti-
tas, nõ propria virtute, neque ex proprio mo-
do eſſendi id habet, ſed in quantum vicem ge-
rit ſubſtantiæ reſpectu aliorum accidentium,
modumque eſſendi illius retinet diuina virtu-
te communicatum, vndè non niſi tanquàm
ſubſtantia contrariorum eſt ſuſceptiua.

Et ex his omnibus infertur, quod quanquã Illatum.
hæc vltima proprietas non conueniat omni-
bus ſubſtantijs, hoc eſt nec partibus, nec ſecun- 304.
dis, primis tamẽ quarto modo conuenit, cùm
conueniat cunctis, ſolis, & ſemper.

Si autem aliquis vellet idem potuiſſe Ariſto- Nota.
telem de propoſitione reſpondere, ceſſaretque
facile argumentum ab eo propoſitum; conſi-
deret illud, quod benè aduertit Caiet. ſpecia-
lem eſſe difficultatem de propoſitione, quæ
cùm in exterioribus ſignis conſiſtat (loqui-
mur enim de vocali, & ſcripta, nam mentalis
cùm ſit in intellectu, doctrina tradita compre-
henditur) non recipitur in intellectu, neque in
anima, ſed extra manet: vndè ſi verum eſſet
per ſui mutationem contraria ſuſcipere, abſq;
dubio ei communicaretur proprietas ſubſtan-
tiæ: oportuit ergo ſpecialem adhibere ſo-
lutionem, vt argumentum
elideretur.

CAPVT SEXTVM.

Continens prædicamentum Quantitatis.

TEXTVS ARIST.

QVanti autem aliud quidem eſt diſcretum, aliud autem continuum, & aliud quidem ex habentibus poſitionem ad ſe inuicem in ipſis partibus conſtat, aliud autem ex non habentibus poſitionem, &c.

EXPOSITIO TEXTVS.

Diuiſio capit. *PRimum locum poſt prædicamentũ ſubſtantiæ concidit Ariſtoteles quantitati, cuius naturã tribus præſtitis explanat: vtitur in primis triplici diuiſione, vt quibus* 1. *ſit generibus, ſpeciebuſq; quantitatis prædicamentum ſtatuendum oſtendat. Sigillatim deinde genera eadem cum ſuis ſpeciebus enumerat, ſingularum rationem perſpicuam faciens. Ac tandẽ tribus proprietatibus quantitatis deſignatis, atq; diſcuſſis vltimam manum capiti imponit, vt ſic trimembris cenſenda ſit eius diuiſio.*

I. Diuiſio quantitatis. *Prima diuiſio quantitatis eſt in quantitatem per ſe, & per accidens, quam in capitis principio nõ exprimit, ſed inſinuat, principale eius membrum, quod ex cunctis ſpeciebus quantitatis integratur, exponens, & poſt explanationem eius alterum ſubiungens.*

Quantum per ſe, vel per accidens. *Quantum per ſe, vt ex contextu totius capitis colligi poteſt, eſt illud, quod propriam habet extenſionem, propriamq; menſuram: quantum per accidens, quod ab alio extenditur, atq; menſuratur Corpus, exempli,* Quantum per ſe. *gratia, eſt quantum per ſe, quia partibus intrinſecis conſtituitur, & menſuratur, cuius illud eſt euidens ſignum, quod etiamſi à quocunq; alio abſtrahatur ſubiecto, ſuis nihilominus partibus continuis conſtabit, longitudinis, latitudinis, & profunditatis, notum eſt id in mathematicis diſciplinis quantitatem*

conſiderantibus à materia ſenſibili abſtractam, cum ſuis tamen eſſentialibus dimenſionibus, vnde elicitur à ſe, & per ſe ſuam habere extenſionem. 2.

Quantum per accidens eſt, quod ab alio extenditur, ab alio menſuratur, talis eſt albedo non à ſe extenſa, ſed extenſione ſuperficiei, qua media in corpore extenditur, talis eſt motus, quem tantum eſſe dicimus, quanta eſt duratio temporis in eo conſumpta. Quantũ per accidens.

Diuiſio ſecunda eſt (licet nonnihil Ariſtotelicum inuertamus ordinem, vt diuiſiones, ac membra earum commodius explicentur) quantum per ſe, aliud continuum, aliud diſcretum. II. Diuiſio.

Diſcreta quantitas eſt, cuius partes ſic re ipſa ſunt ſeiunctæ, atq; ſeparatæ, vt nullo termino communi copulentur, vt ſi numerũ accipiamus, inueniemus tres, vel quatuor eius vnitates non eſſe aliquo communi termino copulatas, quas idcirco appellamus diſcretas, atq; etiam diſcretam quantitatẽ numerum ex ipſis compoſitum. Quantum diſcretum.

Diſcretæ autem quantitatis duæ ſunt ſpecies, numerus, & oratio. Duæ ſpecies.

Quantitas vero continua eſt ea, cuius partes communi termino copulantur, vt partes lineæ copulantur punctis. Punctum autem propterea appellatur cõmunis terminus, quia coniungit duas partes quantitatis ſibi proximas, ita vt initium ſit vnius, & finis alterius, atq; adeo eo ſic copulatæ, vnam, eandemq; quantitatem continuam efficiunt. Quantum cõtinuum.

Species quantitatis continuæ quinq; ſunt, linea, ſuperficies, & corpus, tempus inſuper, & locus. Species eius quinque.

Recenſitis ſingulorum membrorum ſpeciebus oſtendere nititur Ariſtoteles propriam cuiuſq; rationem, de quibuſdã quidem probans eſſe quantitates, & rurſus eſſe diſcretas, vel continuas, de alijs vero poſtremum duntaxat: cuius ea fuit diſcriminis ratio, quia de nonnullis notum eſt eſſe quantitatem, ignotum vero eſſe vnius, aut alterius generis, de alijs vero neutrum eſt exploratum, quapropter probatione vtrumq; indigebat. Sufficientia harum ſpecierum conſtat ex Ariſtot. 3.

De numero igitur non probat eſſe quantitatem, quod ſatis eſſet per ſe notum, ſed probat Numerum eſſe diſcr.

[tum] probat Ariſtot. bat eſſe quantitatem diſcretam, ex definitione quantitatis diſcretæ iam deſignata: quantitas diſcreta eſt, cuius partes non copulantur termino communi, ſed partes numeri nullum habent communem terminum, quo copulatæ cenſeantur, ergo erit numerus diſcreta quantitas: minorem exemplis duntaxat confirmat, nam in numero denario præter vnitates decem, quæ ſunt partes illius, nõ eſt aſſignare aliam, in qua communicent, ſed omnes ſunt adinuicem ſeparatæ.

Probatur orationem eſſe quantitatem. De oratione vero non ſatis conſtat eſſe quantitatem, & idcirco vtrunq; probat, primũ quidem hunc in modum, longum, & breue ſunt proprietates quantitatis, cum ſola quantitas, longa, vel breuis appelletur, ſed oratio, menſuratur ſyllaba longa, & breui, ergo eſt quãtitas, eſt enim ſermo de ſola oratione vocali (vt admonet Ariſtoteles,) quæ propriè habet corpulentiam, & propterea ea ſola ponitur ſpecies quantitatis.

Probatur eſſe diſcretam. Eſſe autem quantitatem diſcretam eadem prorſus ratione probat, ac de numero: nam quemadmodum vnitates numeri ſeparatæ ſunt inter ſe ſe omnes, nullam habentes communem, qua coniungantur, pari ratione ſyllabæ, quibus oratio integratur, ſic ſunt in ipſa prolatione, quæ fiunt ſeparatæ, vt nulla ſit communis, qua coniungantur: erit ergo non ſecus, ac numerus diſcreta quantitatis ſpecies.

De linea, ſuperficie, & corpore probatur eſſe ſpecies quantitatis continuæ. Progreditur Ariſtoteles tantundem oſtendere, de quantitatibus continuis, & quidem de tribus primis ſpeciebus; linea, ſuperficie, & corpore, tanquam manifeſtum præſupponit eſſe quantitates: Probat autem eſſe continuas ratione ſic formanda, continuum eſt, cuius partes copulantur termino communi, ſed horum trium partes ita ſe habent, abſq; dubio, nam linea copulatur communi termino qui eſt punctus, ſuperficies lineis, corpus vero ſuperficiebus, & lineis, ita enim ſe habent iſtæ tres ſpecies, vt linea ſit longa ſine latitudine, ſuperficies lõga, & lata, ſine profunditate; corpus longum, & latum, ac inſuper profundum: & propterea linea indiuiſibili puncto copulatur, & ex ea parte, qua ipſa latitudine indiuiſibilis eſt, cõiungit partes ſuperficiei: & hæc in quantum profunditate carens partes corporis, & ſic qualibet ſpecies partibus conſtans, certis indiuiſibilibus copulatis quantitas continua iure appellatur.

De tempore deniq; & loco oſtendit eſſe ſpecies quantitatis continuæ, præſupponens de vtroq; eſſe quantum. Tempus, ait Ariſtoteles copulatur ad præſens. præteritum, & futurum: eiuſmodi enim ſunt partes eius, indiuiſibile vero eas coniungens, & quaſi vnum faciens, inſtans eſt: nam idem tempus vocatur pars præterita cum parte nondum extante quæ appellatur tempus futurũ, quia cõiunguntur inſtanti præſenti, quod propter officium vtrumq; tempus coniungendi, tempus nuncupatur præſens. Probatur idẽ de tempore, & loco.

Locum deniq; quantitatem eſſe probatione non eget, nam cum corpus locatum contineat vere quantum, atq; extenſum, neceſſe eſt ipſum ſimiliter, & extenſum eſſe: ſiquidem proprietas eius eſt (vt in philoſophicis dicetur) eſſe æqualem corpori contento, quod locatum appellatur: ſolum igitur probat eſſe quantitatem continuam hoc argumento, locus ſic continet locatum, vt partibus locati correſpondeant partes loci, continet enim ſuo modo qualibet pars loci partem locati, quemadmodum integer locus locatum integrum, ſed partes locati corporis partibus loci contentæ copulantur termino communi (vt iam vidimus) ergo & partes loci copulabuntur cõmuni termino, quod eſt eſſe continuas.

Tertia, ac poſtrema diuiſio quantitatis eſt in eam, quæ habet poſitionem partium in continuo, & in eam, quæ ſimili poſitione caret. III. Diuiſio.

Quam vt percipiamus melius, explicandum eſt, quid nam ſit poſitio partium, eſt autem duplex, vna quam habent partes quantitatis in ordine ad locum, ratione cuius dicitur aliquid iacere, ſedere, vel ſtare, & hæc non pertinet ad prædicamentum quantitatis, ſed ſitus, de quo proinde in eo prædicamento dicetur. Quid ſit poſitio partiũ duplex eſt. 1.

Alia quam habent inter ſe ſe, ac circunſcripto quocunq; ordine ad locum, & hæc eſt propria huius prædicamẽti quantitati, tribuens, Alia.

6 *buens, vt in ea aſsignabilis ſit pars anterior, & poſterior, dextra item, & ſiniſtra, ſurſum, ac deorſum: de quibus Ariſt. 1. lib. de cælo, & mundo, text. 12. compertum eſt enim abſq; vllo ordine ad locum quantitati conuenire ſimiles poſitionum differentias.*

Requiſita ad partium poſitionẽ.

Cæterum, vt partes quantitatis poſitionem habeant in continuo, duo ſunt neceſſaria, vt continuæ ſint, & permanentes, quibus adijciunt alij tertium, nempe vt ſituationem habeant, hoc eſt, vt poſsimus oſtendere vbi ſit vna pars, & vbi ſit alia, ita Caiet. quod videtur inſinuare Ariſt. hiſce verbis eiuſdem diuiſionis. Singulæ namque earũ ſitæ ſunt alicubi, & habeas, vbi diſtinctè ſumas, & aſsignes vbi ſingulæ ſitæ ſint in plano, & ad quam partem reliquarum copulantur, &c. *Alijs vero talem ſituationem non eſſe addendendã cenſent, ſed tertiam aliam conditionem valde à ſituatione diuerſam poſtulare aiunt, nempe, vt partes habentes*
7. *poſitionem, ſint in aliquo continuo, tanquam in loco, hoc eſt enim apud Ariſtotelem alicubi eſſe, ſic explicat D. Toletus, Albert. Magnum ſecutus titul. 8. prædicamentorum. cap. 6.*

Placet nihilominus Magiſter Sotus, qui duas conditiones deſignatas ſufficere tenet, quibus concurrentibus, & partes ſunt in continuo, & ſituationem habent, etenim ſi ratio formalis ſituationis probe teneatur, potius eſt ipſamet partium poſitio, quã requiſita conditio, nam vt poſitionem habeant continui partes, neceſſe non eſt ordinem ad locum importent, cum ſimilis poſitio in ordine ad locum ſit prædicamentum ſitus, ergo non eſt intelligenda ſituatio comparatione loci, ſed inter partes ipſas, ita vt deſignabilis ſit vna pars anterior, poſterior alia, dextra vna, alia ſiniſtra, & hoc eſt alicubi eſſe ſita, hoc eſt, ſic extra aliam, vt talẽ habeat diſpoſitionem, & ordinem cum illa, hoc demum, quod Ariſtoteles recenſitis verbis voluit potius, quam tertiam conditionem addere, vt autem res notior fiat exemplũ ſubijcere placuit, eiuſmodi poſitio, quam partes quantitatis habent, in viuentibus quidẽ ſubſtantijs ab intrinſeco deſignatur, in quibus caput ſurſum, pedes deorſum, brachium vnum, in quo eminet virtus motiua, dextrũ, ſiniſtrum alterum appellatur, ſicq; de cæteris partibus, at in non viuentibus per comparationem ad viuentia, vt ſit dextra, vel læua, quæ ad partem animalis dextram, aut læuam ordinem habet: à quantitate autem in vtriſq; prouenit, vt tali modo partes ſint deſignabiles, quod eſt poſitionem habere: quem ſenſum inſinuat Ariſtoteles hiſce verbis ſtatim poſt præfata poſitis: Similiter autem, & partes plani poſitionem habent aliquam, ſimi- 8.
liter namque aſsignaretur vnaquæque vbi iacet, &c. *Ex his duabus conditionibus requiſitis, & ſufficientibus elicitur, quot nã, & quales ſint quantitatis ſpecies poſitionem partium habentes, quot item, & quales ea careant.*

A numero excludit partiũ poſitionem.

Et vt à poſterioribus incipiamus, prior conditio excludit numerum, cuius partes (cum ſit diſcreta quantitas) poſitione ſimili carent, eius tamen loco ordinem prioris, & poſterioris habens, in quantum vna eſt poſt aliam numerabilis, ſecunda poſt primam in binario, tertia poſt duas in ternario, & ſic de cæteris.

Excludit etiam à tempore.

Conditio poſterior excludit tempus, quod & ſi partes habeat continuas, minime tamẽ permanentes, ſed in continuo fluxu, non ſecus ac motus, cuius duratio eſt, quapropter non poſitionem, ſed ſimplicem ordinem prioris, & poſterioris ſortiuntur, nonnihil tamen diuerſum ab eo, quem inter partes numeri ponimus, nam & re ipſa continuæ ſunt partes temporis, & ratione ſucceſsionis præteritum, præſens, & futurũ tempus vocantur, conueniunt tamen cum numero, in quantum numerabiles ſunt ordine prioris, & poſterioris, & hac de cauſa appellatur ab Ariſtotele tempus 4. phyſic. text. 108. numerus motus ſecundum prius, & poſterius.

Oratio non habet partium poſitionem.

Oratio verò vtriuſq; conditionis defectu excluſa cenſetur, cum notum ſit ſyllabas, quæ ſunt eius partes, neq; eſſe continuas, nec permanentes, ſed ſeparatim, curſimq; proferri: ideo diſcretas eſſe, & ſucceſsiuas, habentes tamen quendam prolationis ordinem ſimilem ei, quem partes numeri ſeruant.

Super-

Superficies, corpus, & locus poſitionem habent in continuo.

Superſunt igitur linea, ſuperficies, & corpus, in quibus ambæ conditiones concurrunt, quapropter poſitionem partium habere dicuntur, quibus adiungitur locus, nam cum ſit quædam ſuperficies, continua quantitas eſt, & permanens, & cum corpus locatum, quod vere habet partium poſitionem contineat, non poteſt ea carere, vnde fit, vt ex ſeptem ſpeciebus quantitatis per ſe, quatuor ſint poſitionem habentes, linea, ſuperficies, corpus, & locus, tres vero eadem deſtituantur, numerus videlicet, & oratio cum tempore.

a Proprietas quantitatis.

Poſtrema pars huius capitis continet tres proprietates quantitatis, quarum prima eſt, quantitas non habet contrarium: id autem quantitati commune eſſe cum ſubſtantia docuerat expreſſe Ariſtoteles cap. præcedenti, eandem proprietatem ſubſtantiæ attribuens, vbi ſic legimus: Non eſt autem ſubſtantiæ proprium, ſed etiam multorũ aliorum, vt quantitati, bicubito enim, & tricubito nihil eſt contrarium, &c.

a Obiectio.

Duo autem opponit Ariſtoteles probare contendens quidpiam eſſe contrarium quantitati: primum eſt, magnum, & paruum opponuntur in cõtinuis quantitatibus: multum, & paucum in diſcretis, ergo nõ deſunt quantitates contrarium habentes, cui duplicem adhibet ſolutionem.

a Solutio.

Prior admittere videtur prædicta eſſe contraria non quidem abſolute, ſed conditionaliter, quaſi dicat Ariſtoteles, eſto contraria eſſe admittamus, relationem potius, quam
10. *quantitatem important, vnde ſolum fiet, vt prædicamento ad aliquid quidpiam ſit contrarium, non quantitati.*

Confirmat ſolutionẽ ratione duplici, priori quidem ex rebus his nominibus ſignificatis, nempe magno, & paruo, multo, & pauco, deſumpta, quibus non conuenit talis appellatio niſi aliorum comparatione, ergo nõ vt quantitatibus, ſed vt relationibus, ſequellam probat, quia ſubſtantia, quantitas, & qualitas in prædicamentis abſolutis numerantur, prædicamentum ad aliquid reſpectiuum eſt, vnde fit, vt quæcumq; talia comparatione aliorum dicuntur, ad prædicamentũ ad aliquid ſpectare cenſeantur: antecedens vero certũ eſſe exemplis confirmat, quia mons dicitur paruus, milium magnum: cum tamen ſi abſoluta cõſideratione expendantur, mons quilibet magnus ſit granum milij paruum: oppoſitam nihilominus denominationem ſubeunt reſpectiue, nã & mons paruus comparatione maioris, & milium magnum reſpectu alterius eiuſdẽ ſpeciei grani minoris vocatur. Mille etiam homines multi ſunt, ſi abſolute conſiderentur, pauci vero ad ciuitatem conſtituendam, & valde multi reſpectu vnius.

II. Ratio.

Secunda ratio ex nominum ſignificatione procedit. Quantitas eſt accidens abſolutum, ergo nomine abſoluto ſignificatur: ſed magnum, & paruum, multum, & paucum ſunt reſpectiua nomina relationem ſignificantia,
ergo non quantitatem: minorem exemplis 11.
confirmat ſimul, & explicat, cum cætera ſint nota, bicubitum, & tricubitum abſoluta ſunt nomina, idcirco quantitatẽ important: magnum vero, & paruum aliquid potius circa quantitatem, nempè exceſſum, vel defectũ, quem non habet vna quantitas niſi alterius comparatione, vnde ſequitur relationem potius, quam quantitatem importare.

Solutio poſterior

Solutio poſterior negat omnino contraria eſſe magnum, & paruum, ſiue quantitatem, vel relationem ſignificare dicantur.

I. Ratio.

Idq; triplici argumento confirmat Ariſtoteles, primo quidem, nam contraria abſolutam naturam important, non ad aliud relatam, vt de calido, & frigido, albo, & nigro perſpicuum eſt, ſed magnũ, & paruum, multum, & paucum non ſunt abſoluta, neq; in ſe dicuntur talia, ſed ad quædam alia comparata, ergo contraria eſſe non poſſunt.

II. Ratio.

Secundo. Contrariorum conditioni repugnat, vt ſimul in eodẽ reperiantur, ſed eiuſmodi ſimul inueniuntur in eodem, ergo contrarietate carent: maiorem probat exemplo ſubſtantiæ, quæ cum ſit contrariorũ ſuſceptiua, contraria tamen non ſimul, ſed ſucceſsiue recipit, non eſt enim ſimul æger, & ſanus homo, nec lignum calidum, & frigidum: minorem vero, quia magnum, & paruum in eodẽ ſunt, ſi quidem idem mons magnus appellatur, & paruus diuerſorum comparatione.

Tertio, quia pugnat cum ratione eandem rem

rem ſibimet eſſe oppoſitam, vel contrariam, cum contrarietas diuerſitatē extremorum, ac naturarū præſeferat, ſed id ſequitur euidenter,
12. *ſi magnum, & paruum ſint contraria, cum mons idē magnus ſit, & paruus (vt oſtenſum eſt, ergo non eſt in prædictis ponenda contrarietas, ſic vt nec in quantitate.*

II. Obiectio. *Opponit ſecundo Ariſtoteles. Locum, vnā ex ſpeciebus quantitatis eſſe, cui alius locus opponitur, dicimus namq; loco deorſum contrarium eſſe locum ſurſum ob maximam diſtantiam, quæ inter vtrumq; extremū verſatur, quod vſq; adeo verum eſt, vt ex locorum contrarietate originem traxiſſe videatur propria definitio omnium cōtrariorum, quæ talis aſſeritur (vt vidimus capite præcedenti) contraria ſunt:* quæ ſub eodem genere poſita maximè diſtant: *diſtantia autem pro locali propriè ſupponit, ac propterea maxima diſtantia ab extremis locis accipitur, quare non quæcunq; contrarietas in eis erit ponenda, ſed propriiſſima.*

Nota. *Huic obiectioni nihil reſpondet Ariſtoteles, ſolutionē fortaſſe illius ad philoſophiam referens, ad quam pertinet loci naturalis conſideratio, nam de loco pro ſola ſuperficie continente, quo pacto ſpecies eſt quantitatis, notum eſt contrario carere, nihil ergo probat aduerſus hanc proprietatem quantitatis, ſed procedit de locis naturalibus maximè diſtantibus, vel certè de eiſdē pro prædicamento vbi: & ſub qualibet harum conſiderationem contrarium habere explicabitur in proprijs locis, nempe in prædicamento vbi, & in philoſophia, ſed ad aliarum proprietatum explicationem ſermonem transfert.*

II. Proprietas. *Et eſt ſecunda, quantitatem non ſuſcipere gradus intenſionis, vel remiſſionis, ita vt vna quantitas magis, vel minus in gradibus perfecta dicatur, quam alia: exemplis*
13. *rem manifeſtam facit, non enim quinarius numerus perfectiorem gradum numeri habere dicitur, quam ternarius, eſto plures extenſiue vnitates habeat, neq; tempus vnum perfectiorem gradum continuæ quantitatis habet, quam aliud, & ſi extenſiorem durationem complectatur. Natura huius gradualis intenſionis ex profeſſo à nobis explicata fuit, in tertio prædicabili, & cap. de ſubſtantia, quantum dialectica conſideratio patitur, & ex eius explicatione ſatis conſtat quantitati non conuenire, ſicut nec ſubſtantiæ.*

Extrema proprietas quantitatis eſt, vt III. Proprietas. *æqualis, vel inæqualis ipſa dicatur, & quæcunq; æqualia dicuntur, vel inæqualia, eius ratione talem habent denominationem: id namq; experientia didicimus, vt quemadmodum albedo ſimilia efficit, vel diſſimilia, ita etiam quantitas æqualia vel inæqualia: talis ipſa eſt propter intrinſecas partes, talem ſubſtantiam efficit ei tribuens partes extenſionis.*

QVAESTIO PRIMA.

In quonam ſit ponenda eſſentialis ratio quantitatis.

Aperitur ratio diuerſo modo opinandi, & proponitur prima ſententia.

MVlta ſunt quæ ab Ariſtotele, eiuſque interpretibus paſſim attribuuntur 1.
quantitati tanquā ſibi propria, vt partium extenſio, diuiſibilitas, menſura, atque his ſimilia, & eiuſmodi attributorum diuerſitas, occaſionem præbuit eiſdem variè opinandi circa eius eſſentiam, quibuſdam in vno eorum, alijs in altero eam collocantibus. Tenuit autem prima ſententia, quam viſus eſt ſtatuere D. Thomas opuſculo 53. de natura loci in fine, menſurā eſſe quantitatis eſſentiam, ita enim loquitur: *Dicendum eſt quòd propria ratio quantitatis, quæ competit quantitati, vt quantitas eſt, ratio eſt menſuræ, &c.*

Neque defuit huic opinioni fundamentum in doctrina Ariſtotelis, nam 5. libro metaphyſicæ capite 13. textu 18. de magnitudine, & multitudine, quę ſunt duo genera quantitatis hæc verba ſcripſit: *Multitudo igitur quantum quid, ſi numerabilis eſt, magnitudo verò ſi menſurabilis, &c.* Menſura igitur apud ipſum conſtituit vtrunque genus. 10. item libro metaphyſicæ, cap. 2. ait: *Cognoſcitur autem quantum, vt quantū, aut vno, aut numero:* Hoc eſt applicatione, vel repetitione eiuſdem quantitatis, aut vnitatis,

I. Sentent. menſuram eſſe eſſentiam quantitatis Ar.

vnitatis, quam loco indiuiſibilis accipit intellectus, vt certus de alterius rei quantitate continuæ, vel diſcretæ reddatur, capite demum præſenti oratione eſſe ſpeciem diſcretæ quantitatis probauit, quia menſuratur ſyllaba longa, & breui.

I. Ratio. Fauet etiam ratio huic ſententiæ, nam prædicamenta nō ſunt aliud quam modi quidam diuerſi afficiendi ſubſtantiam: ſed quantitas potius reſpicit ſubſtantiam, vt menſura eius, quam ſecundum extenſionem, aut diuiſibilitatem, cum duo hæc, non niſi in ordine ad proprias partes, quas habet extenſas, & in
2. quas cenſetur diuiſibilis, ei conueniant: ergo menſura erit modus quantitatis intrinſecus, per quem in proprio prædicamento à reliquis diſtincto conſtituetur, potiùs quàm extenſio, aut diuiſibilitas.

II. Ratio. Secundo, quia ſpecies quantitatis ſeparantur per differentias eſſentiales ſub eodem genere continuæ, aut diſcretæ, conſtat autem, quaſdam ſpecies vix, aut nullo modo ſeparari poſſe, niſi ratione menſuræ: ergo hæc erit intima eſſentia quantitatis: minorem oſtendunt in primis, locus, & ſuperficies, quas non ſeparabis, niſi quia intrinſeca menſura ſubſtantiæ hæc eſt, extrinſeca verò locati locus: ratio namque diuiſibilitatis ſecundum longi-
Confirm. tudinem, & latitudinem communis eſt vtrique, oſtendit deinde tempus, quod non ſeparabis à motu, niſi diuerſam rationem menſuræ in vtroque conſideres, cùm partibus eiuſdem rationis conſtent, priori, ac poſteriori diſtinctis, nihilominus tempus menſura extrinſeca eſt, non ſolum ſubſtantiarum, aliarumque rerum, quæ ſub eo militant, ſed eiuſdem motus: ex quo ſatis conſtat eſſe ab eo diſtinctum: menſuram igitur oportebit pro eſſentia quantitatis deſignare.

Refellitur prædicta ſent. 1. Retulit hanc ſententiam Scotus in ſua logica quæſt. 17. prædicamentorum, quam tamen nō probauit, neque nobis probari poteſt, quia neque doctrinæ Ariſtotelis, aut D. Thomæ conſentanea eſt, neque naturæ eiuſdem quantitatis: & primum quidem in quæſtionis decurſu patebit.

Secundum verò conuincitur primo, nam menſura ſiue actiua, ſiue paſſiua cōuenit quantitati ratione extenſionis partium, ergo non eſt proxima ratio eius, neque proinde eſſen-
3. tialis: probatur antecedens, quia quælibet quantitas menſurabilis eſt per alteram, atque etiam menſura alterius eſſe poteſt, quia extenſa eſt, ac diuiſibilis, ergo menſura ab extenſione oritur, ad ſummumque attributum, ſeu proprietas quantitatis eſſe poteſt, eſſentia vero nullo modo, cum exploratum ſit eſſentiam eſſe primum, quod vnicuique conuenit,
& propter hanc cætera. Probatur deinde, quia II.
ſi menſura actiua, aut paſſiua pro actuali ſumatur, certum eſt extra eſſentiam quantitatis eſſe, quia etiam ſi nunquàm menſuretur quantitas, alteriusúe mēſura ſit actualis, veram habebit eſſentiam, ſed nec pro aptitudine accepta eſſentialis eſſe poteſt, quia ex eo apta eſt, vt menſuretur, vel vt menſuret alteram, quia molem habet, aut extenſionem, quapropter extentio cauſa eſt, vel ratio ſaltem talis aptitudinis, & hæc proinde poſterior illa, quod ſatis eſt, vt extra eſſentiam eſſe cenſeatur. Quam autem neceſſaria ſint hæc, conſtabit ex his, quæ de menſura mox afferemus, quare ad ſecundam opinionem referendam properamus.

Refertur, & corroboratur ſecunda ſententia.

SCotus, cui exploſa ſententia non placuit, diuiſibilitatem in partes eiuſdem rationis poſuit pro eſſentia quantitatis, non ſolum quæſtione illa 17. prædicamentorum ſuæ logicæ, ſed quinto libro metaphyſicæ quæſt. 9. (vt obiter animaduerſum cenſeatur, II. Sentent. diuiſibilitatem eſſe eſſentiam quantitatis.
minus benè à quibuſdam modernis referri 4.
pro aliorum ſententia, qui in extenſione partium eam poſuere) Scoto in primis ſubſcripſit ſectator eius Antonius Andreas quæſtione 10. eiuſdem quinti libri, deinde ex familia D. Thomæ Capreolus in ſecundo diſtinctione tertia, quæſtione prima, Soncinas 5. libro metaphyſicæ quæſtione 21. Iauellus quæſtione 20. imo Doctor ipſe ſanctus videtur eandem ſententiam tenuiſſe priùs opuſculo 42. capite 20. quinto libro metaphyſicæ lectione 15. atque etiam in 1. diſtinctione 19. quæſtione, prima articulo primo ad primum, vbi hæc verba ſcripſit: *æqualitas conſequitur rationem quantitatis in communi, quæ conſiſtit in quadam diuiſibilitate, vnde ratio quantitatis inuenitur propriè in illis, quæ ſecundum ſe diuiduntur, &c.*

Probat hanc ſententiam Scotus triplici ratione, & primam accipit ex definitione I. Ratio.
quantitatis ab Ariſtotele deſignata quinto libro metaphyſicæ capite decimo tertio ſub his verbis: *quantum eſt diuiſibile in ea, quæ inſunt,*

5. *inſunt, quorum vtrunque, vel vnumquodque vnũ quid aptum eſt eſſe:* quæ nil aliud præter rationẽ diuiſibilitatis continet, ergo hanc exiſtimauit Ariſtoteles eſſe quantitatis eſſentiam.

II. Secundam verò ab ſpeciebus eiuſdem quantitatis: quarum ſufficientiam à diuiſibilitate accipiunt omnes fermè interpretes in commentarijs eiuſdem capitis, dum aſſerunt diuiſibile in non continua ſecundũ vnam dimenſionem eſſe lineam, ſecundum duas ſuperficiem, ſecundum triplicem corpus, & ſecundũ alias differentias diuiſibilitatis poſſunt ſumi tempus, & locus: conſtat autem ſpecierum diſtinctionẽ ex differentijs eſſentialibus eiuſdem generis accipiendam eſſe, ergo eſſentialis ratio quantitatis erit diuiſibilitas.

III. Poſtremam ex definitionibus continuæ, ac diſcretæ quantitatis ab eodem Ariſtotele capite præſenti ita conſtitutis: *Continuum eſt,*
6. *cuius partes copulantur termino communi:* diſcretum, *cuius partes non copulantur termino communi:* copulari autem, aut non copulari ad diuiſibilitatem potius, quàm ad menſuram pertinet: ergo in illa potius quam in hac ponenda eſt eſſentia quantitatis. Et corroborari poteſt argumentum hoc, quia eſſe diuiſibilem in partes eiuſdem rationis conuenit per ſe primò quantitati, ſubſtantiæ verò, & vniuerſis accidentibus corporeis per participationem eius: quæ autem per ſe primò attribuuntur alicui, & ab ipſo deriuantur in alia, cenſentur eſſentialia: ergo diuiſibilitas erit eſſentialis ratio quantitatis: quid autem ſentiendum de hac opinione ſit, conſtabit ex quæſtionis deciſione.

Tertia opinio aliorum eſſentiam quantitatis conſtituens in eo, quod eſt eſſe radicem impenetrabilitatis.

III. Sent. eſſentiam quantitatis eſſe radicẽ impenetrabilitatis. Fundamentum.

QVidam alij interpretes Ariſtotelis, ac D. Thomæ, nouum quendam dicendi modũ inuenerunt, aſſerentes intimam rationem quantitatis, neque menſuram eſſe, neque diuiſibilitatem, imo neque partium extenſionem, vtcunque acceptam, ſed in quantum ſitualis eſt, aut radix impenetrabilitatis, quem modum vt explicent, præſupponunt ſubſtantiam, & qualitates, & ſi quæ ſunt accidentia alia corporea intrinſeca, proprias partes habere integrantes, propriaque indiuiſibi-
8. lia, ſeu puncta, quibus copulantur, ita vt nihil horum à quantitate recipiant, & quod amplius eſt, propriam extenſionem, ac diuiſibilitatem ſecundum eaſdem partes. Materia itaque, & completa ſubſtantia corporea, ex ipſa, ac forma compoſita habent partes ſubſtantiales integrantes, punctis quoque ſubſtantialibus copulatas, & iuxta eas ſubſtantialem extenſionem, ac diuiſibilitatem, & pari ratione albedo, aut calor partes integrantes intenſionis, puncta quoque quibus copulantur: & ſecundum eas propriam extenſionem, ac diuiſibilitatem entitatiuam, quam non accipiunt à quantitate, ſicut neq; partes ipſas, quas proinde entitatiuas, aut ſubſtantiales vocant, eaſque retinere aiunt, ſi forte ab eis quantitas per diuinam potentiam auferatur, & ſubſtantiam, talem diſpoſitionem habituram, ſi quantitate priuetur, vt præſens quidem ſit tota toti ſpatio, aut loco, & ſingulæ eius partes ſingulis etiam eiuſdem ſpatij partibus, rationes autem, quibus hoc fundamentum probant, in primum phyſicorum librum refero, vbi controuerſiam illam ſatis iam celebrem in ſchola diſcutio, an materia prima, ſeu corporea ſubſtantia ex ea compoſita, habeat ex ſe partes integrantes, vel non niſi à quantitate eas recipiat.

Illatum notatu dignũ.

Ex fundamento autem præiacto inferunt partes integrantes, indiuiſibilia puncta, extenſionem quoque, ac diuiſibilitatem bifariam ſumi, primo pro entitatiuis, aut ſubſtantialibus, deinde pro quantitatiuis, & vtraſque habere ſubſtantiam, & qualitates, priores quidem ex ſe, poſteriores verò à quantitate: extenſionem itaq; ſubſtantialem, & entitatiuam, vt ad rem propius accedamus, non pertinere ad quantitatem, neque ab ea proficiſci ſentiunt, benè tamen extenſionem quantitatiuam, in qua eſſentiam eius conſtituunt. 9.

Tria diſtinguunt in quantitate.

Cæterum, vt eam à priori ſeparent, appellandam cenſent ſitualem, non quòd actu extendatur in loco, ſed quòd apta ſit in loco extendi, ita vt tota totum locum occupet, & ſingulæ partes locum partialem diſtinctum. Tria ergo diſtinguunt in quantitate, nempe actualem loci occupationem, aptitudinẽ occupandi locum, & radicem huius aptitudinis, quam propriè vocant extenſionem ſitualem: & primum, accidentalem actum quantitatis eſſe affirmant ab ea ſeparabilem, imo actu ſeparatũ in quantitate corporis Chriſti, in ſacra Euchariſtia contenti: ſecundum verò, proprietatem quantitatis: tertium autem, intimam eius eſ- 10.
ſentiam,

ſentiam, ſeu primarium effectum formalem, quem ſubſtantijæ, & qualitatibus tribuit, dum eis inhæret: eandem verò extenſionem ſitualem radicem impenetrabilitatis vocant, ſic eam declarantes, vt eadem prorſus ratione, qua debetur quantitati extenſio in loco, debeatur etiam diſtinctus locus ab altera, quam nata eſt ab eodem expellere in genere cauſæ formalis, cum penetratio duarum quantitatum, quæ nõ eſt aliud quam eſſe ſimul in eodem loco, naturaliter ſit impoſſibilis, & pari ratione ſingulis partibus debeatur diſtinctus locus partialis ab alia, quia eſſe ſimul in eodẽ loco partiali cum ea nequit ſicut nec ſe penetrare cum ea.

Tribus modis impenetrabilitatẽ accipiunt.

Quare tribus modis impenetrabilitatem accipiunt, primo pro actu, quem habet quantitas, dum actu occupat locum, non enim ſe penetrat cum altera, nec partes eius inter ſe ſe. Secundo pro aptitudine, qua nata eſt replere locum, & conſequenter reijcere alteram à proprio loco. Tertio pro radice huius aptitudinis,
11. & primo modo ſumptam dicunt eſſe actum accidentalem quo priuari poteſt quantitas. Secundo modo proprietatem Tertio eſſentiam, ita vt extenſio partium intima quantitati radix ſit huius impenetrabilitatis, quo ſeparatur ab extenſione ſubſtãtiali, aut entitatiua, quam ſubſtantia, & corporea accidentia ex ſe habent & non à quantitate, cui proinde, nec vllo modo debetur extenſio in loco, neque repugnat ſimul eſſe in eodem loco cum altera ſimili, quam proinde non eſt nata expellere ab eo, quæ omnia intrinſeca ſunt quantitatiuæ extẽſioni, quæ iure ponitur eſſentialis quantitati.

Antiquior ſcholæ ſententia in abſoluta extenſione partium eſſentiam quãtitatis cõſtituens approbatur, & explicatur.

Vera ſent. ſtatuitur.

Eſſentia quantitatis, ſimulq́ue proprietates ab ea prodeuntes, ex definitione eius ab Ariſt. aſſignata 5 lib. metap. cap. 13. elici
12. debent potius, quam ex huius, aut illius autoris ſenſu. Ariſtotelicæ autem definitioni præmittenda eſt diſtin. illa quãtitatis, quã attulit D. Tho. 1. p. quæ. 42. art. 1 ad 1. acceptam ex D. Aug 6. lib. de Trinit. c. 8 circa medium: quantitatis nempe in eam, quæ appellatur molis, & virtutis: quantitas molis ea eſt, quæ in ſubſtan-
13. tia corporea inhærens partes eius extendit, diuiſibilemq́ue in eaſdem facit, ratione cuius magna, vel parua ſunt corpora in lõgum, latũ, & profundum producta. Quantitas virtutis eſt, quæ attenditur ſecundum perfectionem alicuius naturæ, vel formæ, ſeu operationis eius ſecundum quam magna, vel parua res dicitur, ſiue corporea, ſiue ſpiritualis ſit, quæ in maiori, vel minori gradu perfectionis conſtituitur, & eiuſmodi quantitas etiam in Deo Opt. Max. reperitur, à qua diuinæ perſonæ dicuntur æquales, quia eſſentia diuina, eiuſq; attributa, ac perfectiones omnibus ſunt communes, & ideo eiuſdem quantitatis, ſeu magnitudinis virtualis dicuntur, nõ ſecus ac duo corpora eiuſdem molis æqualia. De hac demum quantitate virtutis, ait Aug. loco nuper citato, quòd in his, quæ non mole magna ſunt, *hoc eſt maius eſſe, quod melius eſſe*: nos verò de eadem ſtatuimus, quod ad prædicamentũ quantitatis non pertinet, ſed ſola quantitas molis illud conſtituit, quàm Ariſt. 5. lib. metaph. cap. 13 hiſce verbis 14.
deſcripſit. *Quantum dicitur, quod eſt in ea, quæ inſunt diuiſibile, quorum, aut ſingulum, vnum quid, & quod quid aptum eſt eſſe.* Quam definitionem non deſignauit Ariſt. c. præſenti, quia dialecticæ munus non eſt rerum prædicamentalium naturas exactè perquirere, ſed coordinationẽ earum exploratã habere, quantum ſatis ſit ad conſtitutionem enunciationum, ac ſyllogiſmorum, quod facilius diuiſionibus quãtitatis, quàm definitione aſſequimur.

Quantitas molis, & virtutis.

Explicatur definitio quãtitatis.

Cæterum, quia conſuetudo modernorum in ſcholis introducta compellit nos, non ſolum dialecticos agere, ſed magna ex parte metaphyſicos in huiuſcemodi prædicamentorum commentationibus, eſſentiamq́ue proinde, & proprietates exquirere, ſicut & aliorum prædi-
camentorum: propterea definitionem hanc 16.
ex metaphyſica in dialecticam trãsferre oportuit, eamq́ue explicare, vt ex eius explicatione vtrumque hauriamus. Diuiſibile igitur appellatur in primis, *quantum*, vt indiuiſibilia excludantur, qualia ſunt puncta lineæ, & inſtantia temporis, quæ partibus carent, in quas diuidi poſſint: vnde nec appellantur quanta, ſed quãti potius continuatiua: *in ea, quæ inſunt, diuiſibile dicitur*, hoc eſt, in partes formaliter in eo exiſtentes, & non virtute tantum, ſicut elemẽta dicuntur eſſe in miſto, ex eo ſolùm quia virtutes eorum (quas elemẽtares qualitates vocant) formaliter continet, vt calorem, frigus, humiditatem, & ſiccitatem. *Quorum vtrumque*, ſi duas partes habeat, vel certe medietates duas

in quas diuidi ſolet continuũ: *Vel vnumquodq;* ſi plures, ita quidem, vt quælibet potẽs ſit per ſe conſiſtere, hoc eſt, à toto ipſo, quod in eam diuiditur, ſeparata, gratia exempli, ſi pedale lignum in duas diuiſeris medietates, quælibet
Exemplũ. earum talis eſt conditionis, vt diuiſa ab eo poſſit conſiſtere abſq; actuali dependentia, quam habebat à toto, dum ei erat coniuncta: per quæ excluduntur partes eſſentiales, ſiue phyſicæ illæ ſint, ſiue metaphyſicæ, iſtæ quidem, quia nõ ſunt diſtinctæ ex natura rei, partes autem quanti realiter diſtingui debent, alioqui nequibunt ſeparatæ à toto conſiſtere, metaphyſicæ verò ſolum per intellectum à ſuo toto ſeparari poſſunt: at phyſicæ partes, eſto realiter diſtinguantur, ſeparari tamẽ à toto nequeunt, quãto minus ſeparatæ conſiſtere, naturaliter intellige, quo pacto ſeparationem, & cõſiſtentiam in præſenti definitione accipit Ariſt. nã per abſolutã Dei potentiam cõtrouerſum eſt in Philoſophia, an materia poſſit à cõpoſito, & forma ſeparari, & ſeparata cõſiſtere? De integrãtibus igitur dumtaxat accipiũtur hæc verba definitionis, ita vt ſenſus eius ſit, quãtum eſt diuiſibile in partes integrãtes, quarũ quælibet poteſt ſeparata ab eo conſiſtere.

Nota duplex genus partium integrantium 17. Sed vt tota definitio melius intelligatur, obſeruandum eſt duplices partes integrantes eſſe excogitabiles, & à multis excogitari, nempe entitatis, & extẽſionis, partes entitatis vocantur, quia diſtinctas entitates habent, vt ſi à corporea ſubſtantia quantitatem ſeparari excogitemus (quod ſine dubio poſſibile eſt) tunc affirmant plures (& probabiliter ſatis) proprias partes entitatiuas retinere, quia non videtur poſſe negari diſtinctam partem eſſe brachium à capite in homine, diſtinctio verò non per ſolam quantitatẽ ſit, ſicut nec ſola quantitate cõſtant, ſed per veram entitatem, & ſubſtantiam quam habet quælibet diſtinctam ab entitate, & ſubſtantia alterius, cum ſit certum, partem materiæ, & formæ habere, vbi forma eſt diuiſibilis: vnde neceſſe eſt diſtinctam quoque habere entitatem, atque ſubſtantiam, & ita præter partes quantitatis integrantes dantur entitatiuæ, & ſubſtãtiales, quas retinebit ſub-
18. ſtantia, ſi quantitas per diuinam potẽtiam ab ea ſeparetur, & par erit ratio de qualitatibus ac reliquis accidentibus corporeis.

Aliæ ſunt partes extenſionis, quæ nõ ſolùm diſtinctam entitatem habent, ſed molem quoque diſtinctam, imo potius entitas ipſa, quam habent, moles, & quaſi corpulentia eſt: hac ergo mole diſtingui intelligimus, quia quælibet nata eſt diſtinctam partem loci, ſeu ſpacij occupare ab alia: & aſſerere poſſumus ex propria natura ſuæ extenſionis deberi eis diſtin- 19.
ctas partes loci. Ex quibus etiam patet, quod ſicut partes integrantes his duobus modis excogitamus diſtinctas, nempe extenſiue, & entitatiue, pari ratione duobus modis excogitare poſſumus vnam eſſe extra alteram, nempe ſecundum entitatem, quam habet ab ea diſtinctam, aut ſecundum extenſionem, aut molem. Itaq; partes entitatis excogitamus in ſubſtantia corporea corporeiſq; accidentibus, quas ex ſe, & à ſe habent, & non acceptas à quantitate vnde etiam quantitate ſeparata eas retinebũt, ſed partes extẽſionis, ac molis in ſola quãtitate. An verò ita ſe res habeat, vel non, ſed à quãtitate accipiãt quaslibet partes integrantes, & ex ſe nullas habeant, philoſophica cõtrouerſia eſt à nobis diſcutienda 1. lib. Phyſico. ſiue autẽ vna, vel alia pars definiatur, illud tanquam certum in hac re tenẽdum cenſeo, quòd partes extenſionis, aut molis ſola quantitas habeat, & ab ea tam ſubſtantia quàm accidẽtia corporea eas recipiant; ita vt ſicut verum eſt effectum formalem albedinis eſſe facere ſubſtantiam, & ſubiectum album, pari ratione effectus formalis quantitatis ſit ſubſtantiæ, & cæteris accidẽtibus corporeis præſtare, vt habeant partes extenſionis, ac molis, quibus diuerſæ partes loci debeantur.

Quare falſum plane reputo quod à quibuſdam modernis dicitur, ſubſtantiam, & quodlibet corporeum accidens propriam habere extenſionem à ſe, & non à quantitate acceptam, & illam retinere ſeparata etiam quantitate, etenim ſi extenſio proprius modus, atq; intrin- 20.
ſecus quãtitatis eſt, nequit alijs niſi ex eius participatione conuenire: & eo ipſo, quòd extenſiones multiplicantur, neceſſe eſt multiplicari quantitates, ita vt vna ſit ſubſtantialis, altera qualitatiua, ſicque de cæteris: quod erit prædicamenta confundere, & proprias eorum rationes, non ſecus ac ſi quiſpiam aſſerat, aliquam eſſe albedinem ſubſtantialem, qualitatiuam aliam, alteram quantitatiuam, quod eſt abſurdũ: neq; enim minus intrinſecus effectus quantitatis eſt, & proprius facere extenſum, quàm albedinis facere album.

Vna tãtum datur extenſio.

Vnde neque aſſentior alijs recentioribus aſſerentibus ſeparata quantitate à ſubſtantia corporea in ea diſpoſitione permanſuram, vt

Materia ſine quantitate non po

ſicut,

teſt eſſe ex tenſa. ſicut, dum habebat quantitatem partes eius
correſpondebat diuerſis partibus loci, ita et-
21 iam poſtquam ſpoliata eſt quantitate. Sed ar-
bitror ſeparata quantitate non habere ſub-
ſtantiam partes extenſas vllo modo, nec loci
occupatiuas, ſed reduci ad modum indiuiſi
bilem in ordine ad locum, ita vt nullum pror-
ſus locum occupet, neque partibus loci par-
tes eius correſpondeant, ſed ita ſe habeat con-
paratione loci, ſicut ſe habet punctum indi-
uiſibile. Et hunc ſenſum tenuerunt antiquio-
res Phyloſophi, dum protulerunt ſubſtantiam
ab ea ſeparata quantitate fluere ad punctum,
id eſt, reduci ad modum indiuiſibilem compa-
ratione loci, quod veriſſimum arbitror.

Prima illatio. Ex quibus infero, in quo ſenſu accipienda
ſit communis ſententia, quæ affirmat eſſentiã
quantitatis in extenſione cõſiſtere, vel in eo, ꝙ
eſt habere partem extra partẽ, vt excludantur
opiniones: videlicet vt habeat partes integran-
tes diſtinctas ſecundum extenſionem, & mo-
lem id eſt, loci occupatiuas, quibus proinde di-
22 ſtinctæ partes loci debeantur, quo pacto ſoli
quantitati conuenit habere partes integrãtes,
& quibuſcunque alijs per participationem ab
ea: quamuis entitatiuas à quantitate habere nõ
cenſeantur, ſed ſine illa habere poſſint. Et in
hoc eodem ſenſu accipitur ab Ariſt. definitio
tradita, *Quantum eſt diuiſibile in ea, quæ inſunt, &*
c. hoc eſt, in partes extenſionis, & molis forma
liter in ea exiſtentes, vt excludantur tam ſub-
ſtantia, quam reliqua accidentia corporea ali-
orum prædicamentorum eiuſmodi partes nõ
habentia niſi à quantitate.

II. Illatio. Quo ordine oriãtur paſsiones quantitatis

Secundo infero, primum quod in quantita-
te reperitur, ac proinde in quo conſiſtit eius
eſſentia, eſſe, habere partem extra partem ſecũ
dum extenſionem, & molem: ex qua eſſentia
oriuntur proprietates hoc ordine, vt prima ſit
diuiſibilitas in eaſdem partes; nam ſtatim, ac
intelligimus habere partes occurrit nobis eſſe
in ſe diuiſibilem ſecundum eas, quemadmo-
dum ex eiſdem integratur. Secunda proprietas
eſt menſura, ſcilicet vt menſurabilis ſit quanti-
23. tas. Tertia finitum, vel infinitum. Quarta vt ſit
fundamentum æqualitatis.

Et omnes fere eiuſmodi proprietates ipſi-
met quantitati conueniunt, vt in ſe eſt, nec ac-
cipiũtur in ordine ad extrinſecum, ac propter-
ea priores ſunt tribus alijs in ordine ad extrin-
ſecum acceptis, hoc eſt, in ordine ad locum:
quarũ prima eſt extenſio in ordine ad locum,
ita vt extẽſa ſit in loco quantitas, eumq; ſic re-
pleat, vt ſingulis eius partibus ſingulæ etiam, Extẽſio in ordine ad locũ quid?
ac diuerſæ partes loci correſpondeant. Quam
vt intelligamus, ac ſeparemus ab extẽſione eſ-
ſentiali eiuſdem quantitatis, obſeruandum eſt
aliud eſſe quod partes ſint inter ſe ſe extenſæ,
aliud in ordine ad locum, eſſe inter ſe extenſas
non eſt aliud, quàm habere diſtinctam magni-
tudinem ac molem, quàm à poſteriori expli-
camus per id, quod eſt eis deberi diſtinctas par
tes loci, eſſe verò extenſas in ordine ad locum
eſt totam quantitatem totum locum replere,
vel in eo extendi, & ſingulas partes quantitatis
occupare ſingulas partes loci, quod valde di-
uerſum eſt à primo: nam etiam ſi quantitas lo-
cum non occupet, nec in eo extendantur eius
partes ſingulas partes loci occupantes, erit ni-
hilominus in ſe extenſa, & eius partes diſtin-
ctam molem, ac magnitudinem habebunt e-
rit etiam loci occupatiua, licet eum actu non
occupet.

Vnde intelligitur extenſionem partiũ quã- 24.
titatis inter ſeſe, quaſi radicem eſſe extenſionis
in ordine ad locum. Idemque probare poſſu-
mus in corpore Chriſti in Sacra Euchariſtia ex- Explicatur exemplo Chriſti in Euchariſtia
iſtente, non ſolum veram habente quãtitatem
& eandem numero, quam habet in cœlo, ſed
habente partes inter ſeſe extenſas, hoc eſt, ha-
bentes diſtinctam molem, & magnitudinem,
& quibus ab intrinſeco debentur diſtinctæ par
tes loci, nihilominus tamen nullum locum,
neque aliquam partem illius occupant, ſed mo
dum habent indiuiſibilem. Quo ſuppoſito nõ
ſolum eſt verum, ſed omnino neceſſarium, to-
tum Chriſtum in tota hoſtia, & totum in qua-
libet eius parte eſſe, eadem ſimilitudine, qua
anima rationalis eſt in toto corpore, & in
qualibet parte eius. Ecce igitur corpus Chri-
ſti habens quantitatem ſecundum eſſentialem
extenſionem, cum nullum prorſus locum oc-
cupet, neque in eo extendatur: diſtincta igi-
tur eſt extenſio partium quantitatis inter ſe-
ſe, ab extenſione earundem in ordine ad lo-
cum.

Alia proprietas quantitatis in ordine ad ex- Quid ſit impenetrabilitas.
trinſecum eſt, quod nequeat ſe penetrare cum
alia, & hæc quaſi ex præcedenti oritur, nam pe-
netratio in ordine ad locum deſumitur. Siqui-
dem illa corpora ſe penetrare dicuntur, quæ 25.
in eodem loco ſunt: & pari ratione illæ partes
ſe penetrabunt, quibus eadem pars loci corre-
ſpondet. Impoſſibilis quidem naturaliter
eſt penetratio, ſed hæc eſt propria ratio e-
ius, quam experientia agnoſceremus ſi DEVS

(vt ab-

(vt abſque dubio poteſt) duo corpora in eodẽ loco includeret: vnde (vt vno verbo hanc proprietatem quantitatis deſignemus (impenetrabilitatem formalem eam vocare poſſumus.

Ecce quantitatis proprietates, quę ei quarto modo conueniunt, & cum ea reciprocantur: nam duæ aliæ ab Ariſt. deſignatæ, nempè cõtrarium non habere, nec magis, minus vè ſuſcipere, non ſunt proprietates eius ſimpliciter, ſed ſecundum quid, cum non conueniant ei quarto modo, ſed communes ſint ſubſtantiæ, & multis alijs accidentibus.

Cur Ariſt. deſcripſerit quantitatem.

Ariſt. autem quantitatem per primam proprietatem explicuit præſenti definitione, videlicet per diuiſibilitatem in partes extenſionis, quas habet formaliter, & ſine ordine ad extrinſecum, & non per eſſentiam, quia nobis notior erat proprietas hæc, & ideò facilius per eã, eſſentiam quantitatis poſſemus intelligere: quare deſcriptio potius cenſenda eſt, quã quidditatiua definitio: taliſq; ac ſi quiſpiam hominem deſcriberet his verbis, homo eſt animal diſciplinæ capax.

Reijcitur radicẽ impenetrabilitatis eſſe eſsẽtiam quantitatis.

Moderni verò tertiam ſententiam quaſi nouam inuenerunt aſſerentes eſſentiam quantitatis in eo eſſe ponendam, quod radix ſit impenetrabilitatis: nobis vero propterea non probatur, quia licet verum ſit eſſentiam quantitatis eſſe radicem impenetrabilitatis, ſicut eſt etiam radix diuiſibilitatis, & aliarum proprietatum, tamen hæc ratio nimis generalis eſt, & ſatis confuſa, cum ergo per diſtinctam rationẽ explicanda ſit rei eſſentia, vt nobis innoteſcat,
27. non benè per confuſam deſignatur quantumlibet intrinſecam, quod hoc exemplo conuincitur. Si quiſpiam à te quæreret, quæ nam ſit hominis eſſentia, aut in quonam ponenda? non bene ei reſponderes eſſentiam eius eſſe radicem riſibilitatis, vel admirationis, vel in eo eſſentiam eius conſiſtere, quòd harum proprietatum, vel alicuius earum radix ſit, cum generalis ſit, atq; confuſa hæc ratio quantumlibet intrinſeca, & adhuc ea deſignata non minus ignota ſit eſſentia, quàm prius: ſed reſpondendum eſſet eſſentiam hominis conſiſtere in eo quòd ſit animal rationale: hæc enim ratio particularis eſt, ac diſtincta.

Stabilitur communis, & vera ſententia.

Communis ſentẽtia approbatur.

MElius ergo antiqua ſcholæ ſententia ponit eſſentiam quantitatis in extenſione, aut in eo, quod eſt habere partem extra partem ſecũdum extenſionem, & molem: hęc eſt enim prima, propria, intima, ac diſtincta ratio quantitatis, à qua prodeunt proprietates ſuo ordine, vt à nobis expoſitæ ſunt. Hanc ſententiam ſic explicatam ſequuntur Dur. in 1 d. 31. quæſt. 1. num. 26. Nimph 5. metaph quæſt. 9. Mag. Sot. & P Tol. quæſt 1. huius prædicamenti. Canter. in commẽtarijs eiuſdem inter exponendum eandem quantitatis deſcriptionem P. Fonſ. 5 metap. c. 13. quæ. 1. ſect. 3. & maior modernorum pars: eſtque valde conſentanea doctrinæ Ariſt. qui non obſcure indicauit 28.
extenſionem partium eſſe quantitatis eſſentiã, dum eam per diuiſibilitatem in eaſdem partes deſcripſit. Etenim ſi, *quantum*, eſt diuiſibile in partes extenſionis, neceſſe eſt ex eis eſſe cõpoſitum, & prius quidem talem compoſitionem in eo intelligimus, atque adeò tanquam eſſentialem, à qua eadem ipſa diuiſibilitas oritur.

Probatur duplici ratione ſatis efficaci. Prior eſt, quia eſſentia cuiuſlibet accidentis ex proprio modo intrinſeco afficiendi ſubſtantiam accipitur, vt eſſentia relationis ex eo, quod nata eſt eam ordinare ad aliud, eſſentia qualitatis ex eo, quòd eam modificãdo tali modo determinat, &c. ſed proprius modus quantitatis eſt natam eſſe afficere ſubſtantiam ſecundum extenſionem, & molem partium, ergo in hac extenſione ponenda eſt eſſentia eius. I. Ratio.

Poſterior ratio eſt: quia eſſentia rei cõſiſtit in eo, quod primum in ea concipit benè eam intelligens, ex quo oriuntur cætera, ſed primũ, quod concipit in quantitate bene eam intelligens, eſt extenſio partium, vel habere vnam partem extra aliam ſecundum extenſionem, & molem, & ex hac ſequuntur cætera, quæ ei attribuuntur, vt quòd ſit diuiſibilis, menſurabilis, quod ſit fundamẽtum æqualitatis, quòd extenſa in ordine ad locum, quòd impenetrabilis cum alia: nec ſolum proprietates iſtæ ſequuntur extenſionem, ſed adhuc prius intelligitur in quantitate, quam quod radix ſit earũ, ex eo enim intelligimus quantitatem eſſe radicem diuiſibilitatis, æqualitatis, localis extenſionis, & impenetrabilitatis, quia in ſe eſt extenſa ſecundum partes molis, hæc igitur extenſio tanquam prima eſt eſſentialis eius ratio. 2. Ratio.

Confirm.

Ad

Ad concordiam reuocantur omnes ſententiæ.

Conciliantur opiniones. QVod ſi duæ priores ſententiæ velint eſſentiam quantitatis eſſe diuiſibilitatem, vel menſuram, non pro ratione formali vtriuſque (nam ſi acceptas conſtat ex ſuperiori doctrina eſſe proprietates ab extenſione emanantes, eaque poſteriores, veluti effectus poſteriores ſunt ſuis cauſis) ſed pro radice, à qua emanant, non ſecus, ac diſciplinæ capacitas, admiratio, & riſibilitas ab eſſentia hominis, cum eiuſmodi radix ſit extenſio partium iam à nobis explicata, non diſſentiunt à communi ſentētia. Et certe probabile mihi eſt hūc ſenſum tenuiſſe earum patronos volentes veram quātitatis eſſentiam per has proprietates nobis notiores oſtendere: quemadmodum Ariſtot. ipſum, cum per proprietatem diuiſibilitatis quantitatem deſcripſit, feciſſe arbitramur.

29

In quo differat modernorum ſententia à cōmuni. Poſtrema verò modernorum ſententia idem fere nobiſcum ſentit, & ſolum in modo explicandi eſſentiam quantitatis differt, eam non per diſtinctam, ac peculiarem rationem deſignans, ſed quaſi per communem, atq; confuſam (vt vidimus) vere tamen quantitati intrinſecam.

Diluuntur argumenta primæ, ac ſecundæ opinionis.

Ad 1. I. Sent. SOLVM ſupereſt argumenta primæ opinionis percurrere, & primum quidem aſſumpſit falſum: quod quantitas prius afficiat ſubſtantiam ſub ratione menſuræ, quàm extenſionis, aut diuiſibilitatis, vt enim quantitas prius intelligitur in ſe extenſa, quàm mēſurabilis ab altera, aut alterius menſuratiua: ex illo namque habet hoc, pari ratione prius confert ſubſtantiæ extenſionem, quam eam conſtituant menſurabilem.

Ad 2. Secundum argumentum ſolum probat notiorem nobis eſſe rationem menſuræ diuiſibilitate, aut extenſione, ac propterea facilius quo ad nos diſtingui nonnullas ſpecies quantitatis per illam, quas tamen à priori ſeparat diuerſa ratio extenſionis, vt ſuis locis oſtenditur, & in

30

Explicant. Ariſt. & D. Thom. hoc ſenſu accipiuntur verba Ariſtotelis, ac Diui Thomæ in fauorem eiuſdem ſententiæ allata, præſertim cùm ex aliis expreſſionibus verbis conſtet, non in menſura, ſed in extenſione aut diuiſibilitate iam à nobis explicatis, rationem quantitatis eos colloca...ſſe: per hanc enim deſcripſit eam Ariſtoteles quinto metaphyſic. capite decimo quinto, & D. Thomas ibidem lectione decima quinta ſufficientiam ſpecierum huius prædicamenti deſumpſit.

Ad argumenta ſecundæ ſententiæ reſpondetur.

ARgumenta vero ſecundæ opinionis longè minorem efficacitatem habent aduerſus ſententiam noſtram, nam cùm diuiſibilitas ſit prima paſſio quantitatis, per eam deſcripſit Ariſtoteles quantitatem, vt pote nobis notiorem, per quam facilius in notitiam extenſionis (quæ vera eſſentia eius eſt) poſſemus deuenire, rationem verò continuæ, ac diſcretæ quantitatis per partes copulatas termino communi, vel non copulatas probauit, quæ indifferēter accommodari poſſunt diuiſibilitati, & extenſioni, huic tanquam eſſentiæ, illi vero vt proprietati, menſuræ vero non accommodantur, quod vero ſufficientia ſpecierum quantitatis ex diuiſibilitate accipiatur, non probat eſſe eſſentiam, ſed ſatis eſt eſſe proprietatem nobis notiorem ex qua ſicut deſumpta eſt, vt nobis notior fiat eſſentia poſſet ab extenſione accipi, niſi à notioribus nobis, quantum fieri poſſet, procedendum eſſet.

QVAESTIO SECVNDA.

Conſideretur ne quantitas capite præſenti ſub ratione extenſionis eſſentiali, vel ſub ratione menſuræ.

Refertur ſententia affirmans conſiderari quantitatem in prædicamentis ſub ratione menſuræ.

QVanquam ad concordiam reuocari potuerint diuerſa Doctorum placita circa eſſentiam quantitatis, diſſident tamen I. Sentent.

 31.

circa modum, quo in præſentiarum conſideratur ab Ariſtotele, nonnullis affirmantibus diuerſum eſſe modum conſiderandi in Logica, & in metaphyſica, ita vt eo loco propria eſſentia extenſionis conſideretur, in præſentiarum verò ratio menſuræ. Alij verò, quemadmodum eſſentialem rationem eandem eſſe cernunt, ſic etiam modum conſiderationis eundem eſſe arbitrantur, extenſio partium inquiunt, in metaphyſica oſtenditur, & eadem in dialectica conſideratur.

Varij opinandi modi.

Primus modus. Præbuit autem prioribus non leuem occaſionem ita opinandi Ariſtoteles, quatuor dumtaxat ſpecies quantitatis per ſe enumerans, videlicet lineam, ſuperficiem, & corpus ex continuis, & ſolum numerum ex diſcretis, locum autem, & tempus recenſens quidem, ſed
32. inter quanta per accidens, non ſecus, ac motum, orationem verò prætermittens: conſtat autem id quinto metaphyſicæ capite 13. de quantitate. At capite præſenti ſeptem ſpecies recenſuit, quatuor prædictis adiungens locum tempus, & orationem. Sibi ergo contrarius erit Ariſtoteles, niſi eum à contradictione liberet diuerſus modus conſiderandi quantitatem, in metaphyſica quidem ſub extenſione, & diuiſibilitate, in dialectica ſub ratione menſuræ.

Ex Ariſt.

Idque valde conſentaneum eſt naturæ harum quantitatum, nam locus non habet aliam extenſionem partium à ſuperficie: ſed ad duas duntaxat dimenſiones longitudinis, & latitudinis partes eius extendũtur, ideo ſub ratione eſſentiali quantitatis non eſt diſtincta ab ea ſpecies: menſura verò eas diſtinguit, ſiquidem locus eſt menſura extrinſeca locati, ſuperficies verò intrinſeca ſui corporis, quod terminat: tẽpus item non habet aliam à motu extenſionem, ſed ex fluxu illius per ſpatium reſultat duratio ei propria. Vnde quemadmodum motus extenſionem ab ſpatio participat, ita etiam à motu tempus, & de primo ad vltimũ ab eodem ſpatio, ac propterea vtrumque eſt
33. quantum per accidens: at ſi ſpectes menſuram, propriam in tempore inuenies, minime in motu: qui duratione temporis menſuratur, tantus eſt enim, quantam durationem conſumit, merito ergo rationem menſuræ attendẽs Philoſophus, locum à ſuperficie ſpeciem diſtinctam fecit, tempus inter quanta per ſe numerauit, orationem denique per menſuram à numero diſtinxit, cum ratio diſcreti eadem ſit in vtroque, vel quod vero ſimilius eſt, orationem cenſuit Ariſtoteles eſſe quantum per accidens, ſi extenſionem conſideremus, cùm nõ ſit aliud, quam prolationis modus, vidit autem propriam habere menſuram, & idcirco ſpeciem eſſe docuit diſcretæ quantitatis, id ex eadem menſura probans, quia menſuratur, inquit, ſyllaba longa, & breui: conſentiunt igitur diuerſa loca Ariſtotelis poſita diuerſa conſideratione quantitatis, quæ planè ſunt oppoſita, ſi eodem modo vtrobique conſideretur.

A ſimili.

Probatur ſecundo, ex diuerſis metaphyſicæ, ac dialecticæ inſtitutis: etenim cùm metaphyſicæ obiectum ſit ens reale ad ipſam pertinet conſiderare res in quantum ſunt partes, vel modi entis realis, atque adeo ſecundum propriam entitatem, & eſſentiam, dialecticæ vero officium eſt ex notioribus nobis res ſpectare, in quantum plura ex eis prædicata multiplicari poſſunt, vt maiorem habeat prædicatorum copiam ad enunciationes, & ſyllogiſmos cõponendos, ſed ita ſe res habet, quòd menſura notior eſt nobis diuiſibilitate, vel extenſione, & ſecundum eam plures multiplicantur ſpecies quantitatis (vt vidimus) ergo valde fuit dialectico proprium quantitatem ſub ratione menſuræ ſpectare: & non minus ad metaphyſicum munus pertinebit conſideratio extenſionis. 2. Ratio. 34.

Propter hæc tenuerunt D. Thomas hanc partem 5. metaphyſicæ lectione 15 & opuſculo 42 capit. 2. & cum ipſo Iauellus 5. metaphyſicis, quæſtione 20. Caietanus in commentarijs huius capitis, & magiſter Sotus quæſtione 1. quam ſequutus etiam videtur Albertus Magnus, tractatu 8. capite 1. vbi reddens cauſam, ob quam Ariſtoteles capite præſenti quantitatem in communi non definierit, ait, quia ſi definienda eſſet, non niſi per menſuram poſſet explicari.

Secunda ſententia aſſerens conſiderari quantitatem ſub ratione extenſionis.

MODERNIS vero interpretibus Ariſtotelis non placet hæc ſententia. Sed eandem eſſe vtrobique conſiderationem tenent, quemadmodum eadem ſemper eſt ratio prædicamentalis quantitatis, Huius ſententiæ inter alios fuit Doctor Toletus, quæſtione 2. huius capitis ad 4. 2. Sent. 35.

Eam-

Fundamentum. Eamque hac ratione (procul dubio efficaci) confirmat, menſura eſt propria paſſio quãtitatis (oppoſitæ adhuc ſententiæ patronis admittentibus) ergo repugnat paucioribus conuenire, quam eſſentiam quantitatis: vnde ſequitur euidenter, non eſſe plures ſpecies quãtitatis ſub ratione menſuræ, quam extenſionis, vel diuiſibilitatis, nam tunc fieret pluribus propriam paſſionem conuenire, quam eſſentiam; nempe orationi, & loco & tempori. quod ſi de proprietatibus quarto modo ſit ſermo (de quorum numero apud omnes eſt menſura) manifeſtam contradictionem implicat; & vt vno verbo argumentum conſtituamus, ſequeretur plane alicui conuenire propriam paſſionem, cui non conuenit eſſentia, quod maius abſurdum eſt.

Vera ſententia proponitur, & priores ad cõcordiam reuocantur.

Vera ſent. LITEM hanc non ſecus ac præcedentem componere poſſumus eiuſmodi vtentes diſtinctione: *Diuerſo modo conſideratam eſſe*
36. *eſſe quantitatem ab Ariſtotele his duobus locis:* duplicem ſenſum efficere poteſt; priorem quidem talem, vt genera, ſpecies, ac integrum prædicamentum quantitatis à ſupremo genere ad atomas vſque ſpecies, & indiuidua, extenſio, vel diuiſibilitas conſtituat in metaphyſica cõſideratione, in conſideratione vero Logica mẽſura; quod adeo abſurdum eſt, vt nec ſomniaſſe D. Thom. & cæteros prioris ſententiæ patronos credere poſſim; id enim non aliud eſſet, quam duo ſuprema genera quantitatis ratione formali diuerſa ponere, quorum vnum extenſio partium, vel diuiſibilitas ſit; alterum menſura, geminas item ſpecies ſubalternas & atomas, ex quibus, cum recta linea prædicamenti conſtituatur, duo eſſent prædicamenta quantitatis ponenda præter communem Ariſtotelis, & totius ſcholæ ſententiam, & contra rationem ipſam; quæ pro eſſentia, & proprietatibus non eſſe prædicamenta intra eundem modum eſſendi multiplicanda docet; ſed referẽdas eſſe ex directo ad aliud prædicamentum diuerſum ab eo, quod eſſentiam conſtituit, vt in paſſionibus hominis notum eſt: vel certe in eodem eſſentiæ prædicamento reductiue eſſe collocandas: quibus accedit rem quamlibet ſecundum eſſentiam in prædicamento collocari non ſecundum proprietatem, cum ex rerum eſſentijs prædicamenta conſtituantur, ergo conſideratio menſuræ non valet prædicamentum quantitatis vllo modo conſtituere.

Suppoſito igitur prædicamentum ex diuer- 2. Senſus.
ſa conſideratione non variari, ſecundus ſenſus eſſe poteſt, quantitatem conſiderari diuerſa ratione in quantum vno, vel alio modo ea vti-
tur Ariſtotel. ad colligendas, probandas, ſiue 37.
etiam explicandas ſpecies quantitatis, in quo ſenſu verum eſt habitam eſſe in præſenti loco ſpecialem quandam rationem menſuræ, tanquam nobis notioris, per quam facilius percipimus quantitatem orationis, diſtinctionem loci à ſuperficie, & temporis à motu in ratione quantitatis per ſe, nam & ſi negandum non ſit orationem, & tempus eſſe quanta per ſe (vt mox oſtendemus) non ſolum in ratione menſuræ, ſed extenſionis, & locum ſub eadem conſideratione quoſdam diſtinguere à ſuperficie, ſed non adeò manifeſta hæc ſunt ex conſideratione eſſentiæ, quam proprietatis eiuſmodi magis à nobis exploratæ: nec nouum eſt, ſed antiquum apud Ariſtotelem rerum eſſentias à poſteriori per proprietates perſpicuas facere: extenſionem igitur, diſtinctionem ſpecierum, rationem demum, qua à tẽpore, & oratione participatur, aperuit Ariſtoteles per menſuram, licet aliquando etiam vſus fuerit rationibus ex diuiſibilitate, & extenſione petitis ad probandum vnum, vel alterum de ſpeciebus quãtitatis notiſſimis, vt de linea, ſuperficie, corpore, & numero probauit eſſe continuas, vel diſcretas quantitates, quia partibus conſtant communi termino copulatis, vel non copulatis, in quo ſenſu accipienda eſt abſque dubio ſententia Diu. Thomæ, & aliorum. Et quod Diuus Thomas docere videtur ſub ratione diuiſibilitatis nõ diſtingui locum à ſuperficie, neque tempus eſſe quãtum per ſe, ſic intelligunt multi, vt nõ facile innoteſcat illorum diſtinctio niſi ſub ratione menſuræ cõſiderentur, & cum extenſio, & diuiſibilitas temporis, propter intimã cum motu cõiunctionẽ maxime ab eo depẽdeat, difficile eſſet ſic diſcernere inter vnum, & alterum, vt tempus reputa-
retur quantũ per ſe, cũ motus inter quanta per 38.
accidens connumeretur: itaq; niſi quiſpiam in hiſce rebus perquã verſatus eſſet, neſciret profecto locũ à ſuperficie ſeparare, vel tẽpus quantum per ſe iudicare niſi interueniente mẽſura, cuius conſideratio perſpicuum vtrunq; facit.

Et hoc ſolum probare poſſunt duo argumẽta prio-

Soluuntur argumenta primæ ſent. ta prioris ſententiæ: nam quo pacto, & tempus inter quanta per ſe ſit recenſendum, & an locus à ſuperficie diſtinguẽdus ab ratione diuiſibilitatis, ſuis locis oſtendetur, atque etiam orationem non ſolum propter menſuram, ſed
39 propter extenſionem propriam eſſe ſpeciem quantitatis.

Secunda ſententia explicatur. Sententiam item ſecundam non erit difficile ad hunc ſenſum accommodare, nam argumentum eius ſolum conuincit non eſſe quantitatem diuerſo modo conſideratam iuxta ſenſum priorem, ita vt conſtitutio ipſa prædicamentalis diuerſa ſit admiſſo igitur eandem eſſe ex hac parte conſiderationem, libenter etiam admitto ſpeciali quadam ratione eſſe in præſentiarum conſideratam menſuram, tãquã proprietatẽ quantitatis nobis notiſſimam, per quam eſſentia quantitatis ex diſtinctione ſpecierum, ac modus, quo ab vniuerſis participetur facilius percipiuntur.

Ariſtotelis loca exponuntur. Supereſt tamen Ariſtotelem à contradictione liberare poſtquam orationis, & loci nullam mentionem feciſſe in metaph. conſtet, & tempus inter quanta per accidens retuliſſe (vt argumentis prioris ſentẽtiæ ex hac parte fiat ſatis) Non pauci ſunt, qui dicant Ariſtotelem in metaphyſica eas ſolum numerare ſpecies quantitatis, in quibus vera eſſentia quan-
40 titatis reperitur, atque etiam, quæ vere ſunt diſtinctæ, in dialectica vero non eas ſolum: ſed plures alias, vt locum, orationem, & tempus, quæ in ore vulgi tanquam ſpecies quantitatis paſſim circumferebantur, etiam ſi iuxta veritatem rei, vel non ſint ſpecies quantitatis per ſe, vel certe non ſint diſtinctæ ab eis, quas in metaphyſica recenſuit: ſic videtur ſentire Caietanus in commentarijs huius capitis, & Louanienſes in ſcholijs.

Reijcitur prædicta ſolutio. Sed quam friuola ſit hęc ſolutio, vel ex ipſo modo loquendi Ariſtotelis facile intelligitur, qui non ſolum aſſerit, ſed ex profeſſo probat has omnes eſſe ſpecies quantitatis per ſe, à quãtis per accidens diſtinctas: conſtabit etiam clarius, cum ſuis locis diſcuſſum à nobis fuerit, verum ne & intrinſecam habeant extenſionem formaliter ſaltem diſtinctam, quæ diſtinctio ad ſpecificam differentiam conſtituẽdam ſufficit.

Vera ſolutio. Vera ſolutio eſt Ariſtotelem in metaphyſica genera dumtaxat diuerſa quantitatis enumeraſſe, nec ſub eis vniuerſas ſpecies, quod & fecit in prædicamento ſubſtantiæ, ac cæteris, quæ poſt quãtitatem ſequuntur, pluribus quidem ſpeciebus ſubalternis prætermiſſis: neq; 41
enim neceſſe fuit ſigillatim recenſere omnes, quas tamen ex vniuerſalium ratione explicata facile deducere poſſumus, ſub multitudine igitur non ſolum numerum, ſed etiam orationem comprehendit, quamquam ſolum in numero omnibus notiſſimo exempla produxerit, ſub ſuperficie etiam in genere nominata ſpeciales modos illius comprehendiſſe voluerunt nonnulli, nempe quem habet in quantum ſecundum abſolutam longitudinem & latitudinem diuiſibilis eſt atque etiam in quantum locatum ambit, ita vt in communi accepta genus ſit reſpectu loci, & ſuperficiei quæ eſt ſecunda ſpecies quantitatis, ſed quid in hac re dicendum ſit quæſtione ſexta conſtabit reſpectu loci.

De tempore autem ita dicendum cẽſeo, inter quanta per accidens relatum eſſe ab Ariſtotele, quia quantum per ſe duplex eſt, vnum ſtricta ſignificatione, quod neque ab alio extẽditur, neque in ordine ad aliud, nec ratione alienæ diuiſibilitatis diuiditur, neque ad diuiſionem alterius vllo modo. Secundo, quantum per ſe dicitur vocabulo tantiſper extenſo illud quod licet intrinſecam extenſionem habeat, non tamen vſquequaque abſolutam, ſed in ordine ad aliud deſumptam, & eiuſmodi eſt tempus, quod licet extenſionem propriæ durationis habeat, & ſecundum eam præſens, præteritum, & futurum, in quas differentias tanquam in partes intrinſecas diuiditur, non tamen ſine ordine ad motum, ex cuius continuo fluxu cauſatur, excluditur ergo à ratione quantitatis per ſe iuxta primam illam, ſtrictamque ſignificationem, & appellatur merito quantum per accidens, eadẽ ratione, in quantũ per accidens dicitur omne illud, quod non eſt eo modo per ſe. Cæterum ſi quantum per ſe in communi accipiatur, prout abſtrahit ab vno, vel alio modo perſeitatis, vere appellatur quantum per ſe, vt ab albedine, motu, ac cæteris diſtinguitur, quæ non niſi aliena extenſione quanta ſunt, ideo omnino per accidens. Quid dicendum de tẽpore ſecundũ Ariſt. 42

In Metaphyſica ergo ſtrictius loquitur Ariſtoteles, de quantitate per ſe, vt Metaphyſicum decebat, præciſas, ac formaliſſimas rationes entium contemplãtem, ideo tempus inter quanta per accidens retulit, at in dialectica abſtractius quantum per ſe ſumit, atque vt plures modos perſeitatis complectitur, iuxta quos in plures etiam diuiditur ſpecies, ſub 43

eoque tempus comprehenditur, & ita oportuit quantũ per ſe conſiderare, vt omnes modos illius, vniuerſaſq; eius ſpecies agnoſcens dialecticus maiorem prædicatorum copiam conſequi poſſet, ad enunciationes, & ſyllogiſmos conſtituendos. Hac igitur de cauſa tempus hic quantum per ſe voluit appellare, quia abſoluta locutione tale eſt: in Metaphyſica vero quantum per accidens, quaſi non per ſe ſtricto modo perſeitatis. Hanc ſolutionem non obſcure inſinuat D. Thomas 5 Metaphyſicæ lectione 15. §. vltimo: eam plane ſequitur Soncinas 5 metaphyſicæ quæſt. 24. ad quintum.

QVAESTIO TERTIA.

Habeat ne quantitas alias proprietates præter tres ab Ariſtotele enumeratas, & quæ nam illæ ſint.

Rationes, quibus proprietates Quantitatis male eſſe deſignatas oſtenditur proponuntur.

QVæſtione prima huius capitis eſſentiam quantitatis explicantes, proprietates eius enumerauimus, ſimul oſtendentes quo ordine ab ea oriantur, quæue ei conueniant quarto modo, & cum ea ad conuertentiam dicantur, nunc vero percurrere eas oportebit, ad vnguemq; examinare, an omnes ſint
44. veræ proprietates, menſura præſertim, & eſſe fundamentum æqualitatis, in quibus ſpecialis eſt difficultas. Et primo de menſura, nam vt Ariſtoteles docet 10 Metaphyſicæ capit. 1. & 2. omnis menſura refertur ad vnitatem, qua repetita certi reddimur de Quantitate cuiuſque rei, de diſcreta quidem, quam per vnitatem numeramus, de continua quoque, nam ſic pede, palmo, vlna, vel alia menſura continua vtimur ad eandem menſurandam, vt in tempore, anno, die, & ſimilibus. Eiuſmodi omnes menſuræ in tantum certos nos efficiunt de quantitate continua, in quantum per repetitionem adæquare eam poſſunt, atque adeò in quantum loco vnitatis accipiuntur, vnde ſequitur ſoli vnitati conuenire, quæ cum non ſit quantitas, ſed quantitatis principium, fiet vt principio duntaxat, non quantitati inſit, neq; eius proinde poſſit eſſe proprietas, & etiam ſi quantitati conueniret, ſoli diſcretæ cuius principiũ eſt vnitas: ac demum ſi continuæ, & diſcretæ, non vniuoce, ſed analogicè, nam per ſe primo diſcretæ, continuæ vero per participationem, & ſimilitudinem cum vnitate: ex quibus etiam elicitur, non eſſe paſſionem quantitatis, quia eodem modo conuenit alicui proprietas, ac eſſentia, à qua effluit, ſed eſſentia quantitatis conuenit vniuocè continuæ, & diſcretæ, cum ſit earum genus, ergo ſic deberet conuenire menſura eis, ſi eſſet proprietas quantitatis: cum ergo analogicè de vtraque dicatur, vtpote per ſe primo de diſcreta, quaſi ſecundario de continua, fit vt non ſit eius proprietas. 45.

Prima ratio dubitandi de menſura.

Secundo: menſura debet eſſe homogenea, hoc eſt eiuſdẽ generis cum menſurato, vt teſtatur Ariſtoteles 10. Metaphyſicę capite primo, & ſecundo, ſed continua, & diſcreta quantitas ſunt genere diuerſa, ergo correſpondent eis diuerſa genera menſuræ, quæ ſi ſit propria paſſio quantitatis, non erit vna ſed multiplex. 46.

II. Ratio.

Poſtremo, licet quantitas continua, vel diſcreta non poſſit dari actu infinita (de quo non diſputamus) illud tamen notum eſt apud Ariſtotelem, & omnes, non repugnare ratiõne quantitatis infinitatem, licet aliunde forte repugnet eſſe actu infinitam in rerum natura: vnde Ariſtot. 6 topicorum cap. 3. loco 78. de linea infinita docuit vniuocam habere rationem cum finita, licet terminis careat: vniuocè igitur communis eſt ratio quantitatis ad finitam, & infinitam, ſed menſura non conuenit infinitis quantitatibus, quibus repugnat vnitate, vel quauis alia menſura comprehendi, ergo non eſt proprietas quantitatis.

III. Ratio.

Neque refert aliquid, ſi dicatur poſſe ſecundum partes menſurari, quia cũ verę ſint quantitates ratione totius, eandem oportebit eis propriam paſſionem quantitatis conuenire.

Reijcitur ſolutio.

De finito, & infinito probatur ſecundo nõ eſſe paſſiones quantitatis, quia valde probabile eſt contradictionem implicare, quòd quantitas ſit actu infinita, ſiue illa continua ſit, vel diſcreta, ergo alterum membrum repugnat quantitati, imo ſimpliciter eſt impoſſibile, ſi contradictionem continet, eſſe quantitatem actu infinitam: quod autem contradictionem claudit, nihil eſt, ergo infinitum nõ poteſt eſſe quantitati proprium, & quamuis poſſibile eſſet complexum quoddam, *eſt finitum, vel infinitum*, paſſio vero ſimplex, vel incomplexa eſſe debet. 47.

Probatur finitum, & infinitum nõ eſſe paſſiones quantitatis.

De æquali demum, & inæquali non minus efficaci-

Idem probatur 1. de æquali, & inæquali.

efficaciter oſtendi poteſt ad proprietates quantitatis non pertinere: in primis enim vniuerſis quantitatibus non quadrat, minus namque quàm inter duo, æqualitas non reperitur: cui enim vnum æquale erit, ſi ſolum exiſtat? vt vna linea, vel vnum corpus, & de tempore compertum eſt vnum eſſe, nulli igitur erit æquale.

Probatur ſecundo.

Secundo, pluribus conuenit æqualitas, quæ non ſunt quantitates, vt ponderibus, in quibus verè reperitur, libra enim vna alteri dicitur æqualis, & etiã ſi ingens ſit pondus vnius
48. corporis, vt plumbi exempli gratia, æquale eſſe poterit cum lapideo addita maiori magnitudine ſecundum proportionem: at pondus ad genus qualitatis potius, quam ad quantitatem ſpectare videtur, ergo eſſe æqualem, vel inæqualem non eſt proprietas quantitatis.

Varijs Ariſtotelis teſtimonijs probantur proprietates quantitatis.

Decernitur vera ſententia. Probatur ex Ariſt.

DE ſingulis tamẽ his proprietatibus euidens eſt apud Ariſtotelem quantitati conuenire: diuiſibilitatis in primis, atque menſuræ mentionem expreſſam ſæpe numero fecit Ariſtoteles capite pręſenti, & 5. metaphyſicæ cap. 13. de finito, & infinito his verbis docet eſſe paſſionem quantitatis 5. phyſicorum text. 15. *Subſtantiam autem infinitam, aut*
49. *qualitatem, aut paſsionem eſſe non contingit, niſi ſecundum accidens, ſi ſimul, & quantitates ſunt, infiniti enim ratio quantitati congruit, &c.* De aptitudine autem occupandi locum ſatis expreſſe docet Ariſtoteles ſolis corporibus conuenire in prædicamento vbi, & ſitus: ac demum de æquali, & inæquali docet maximè proprium eſſe quantitatem ad calcem præſentis capitis, & pariter de impenetrabilitate, quæ ab ea oritur, & de eo, quod eſt non habere contrarium, nec magis, minuſúe ſuſcipere, quanquam iſtæ non ſint proprietates quantitatis ſimpliciter, ſed ei cum ſubſtantia, multiſque accidentibus communes, vt quæſt. 1. adnotauimus: & cum omnes ſint ex communi conſenſu totius ſcholæ receptæ, non oportet rationibus oſtendere, quod quantitati cõueniant, ſatis eſt enim manifeſtum.

Sententia Soti.

Sed propter argumenta contra menſuram poſita tenet Magiſter Sotus, quæſtione prima, circa ſolutionem primi argumenti, conuenire quidem omni quantitati, cæterum non vniuoce, ſed analogice, ita vt per ſe primo inſit diſcretæ, & ratione illius continuæ: & quia vtrumque genus quantitatis non conuenit in vna ratione menſuræ, propterea, inquit, Ariſtoteles agens de quantitate ſub ratione menſuræ præſenti loco, eam in generali non definiuit, ſed diuiſit, quemadmodum in prædicamento ſubſtantiæ à diuiſione ſubſtantiæ in primam, & ſecundam cæpit, cuius definitum, cum eſſet analogum, non potuit definiri, niſi 50.
prius diuideretur, ſed quomodo ſtare poſſint hæc duo, nempe ex vna parte menſuram eſſe proprietatem quantitatis, & ex alia non vniuoce conuenire his, quibus vniuoca eſt eſſentia, explicare debuiſſet Magiſter Sotus, ne eius ſententia contradictionis, vel falſitatis argueretur.

Reijcitur.

Nota.

Pro ſolutione huius difficultatis, quidnam menſura ſit, ſtatuere oportet, deinde multiplex eius ſignificatio erit diſtinguenda, ex his, quæ Ariſtoteles, & D. Thomas locis mox referendis de ea docent, vt eliciamus, quonam pacto ſit proprietas quantitatis. Vniuerſalem menſuram definit Ariſtoteles 10. Metaphyſicæ capite 2. textu 2. hiſce verbis: *Illud dicitur menſura, quo primo vnumquodque cognoſcitur.* Menſuram vero quantitatiuam, in qua explicanda ſermo noſter verſatur, ſic eodem loco explicat, *Menſura, id eſt, quo quantum cognoſcitur, &c.*

Variæ, ac diuerſæ menſuræ acceptiones proponuntur.

Menſuræ variæ acceptiones.

MEnſura vniuerſalis duplex eſt quemadmodum quantitas, virtutis, & molis, aut extenſionis. Menſura virtutis ex ipſa rei, vel operationis perfectione accipienda eſt: ſed adhuc eſt duplex, prima vna, proxima altera, prima menſura virtutis eſt Deus Optimus Maximus, cuius ſubſtantia, & 51.
operatio propter infinitam perfectionem, omnium creaturarum menſura eſt, ita vt eo ſit perfectior ſubſtantia creata, eiuſque operatio, quo magis Deo appropinquat, quamuis enim creatura diſtet in infinitum à Deo, & ex hac parte non magis vna, quam alia dicatur diſtare, negatiuè vero intelligere poſſumus, & quaſi à poſteriori, eo minus diſtare à Deo, quo magis elongatur ab imperfectionibus, à quibus diuinum eſſe remotiſſimum eſt. Proxima menſura appellatur ea, quæ eiuſdem ordinis eſt cum re menſurata, vt ſi ſupremum angelum dicamus eſſe menſuram proximam creaturarum

ſuratum omnium, cum primum teneat locum naturalis perfectionis: & de hac menſura proxima accipiendum eſt vulgatum illud in ſchola vſurpatum: *Menſura debet eſſe homogenea*, hoc eſt, eiuſdem generis, cum re menſurata, fuit autem deſumptum ex Ariſtotele 10. Metaphyſicæ cap. 3. text. 4. vbi ita ait: *Semper autem menſura eiuſdem generis eſt*: quod de proxima intelligi docent verba, quæ poſt prædi-
52. cta ſubiungit: *Magnitudinum namque magnitudo ſecundum vnumquodque, longitudinis longitudo, latitudinis latitudo, vocum vox, grauitatis grauitas, vnitas vnitatum, &c.*

Nam menſura prima alterius ordinis eſt. Rurſus menſura prima, vna tantũ eſſe poteſt, cùm non niſi res vna in culmine perfectionis poſita ſit, nempè Deus Opt. Max. qui cum ſit infinite perfectus, vtpote independens ab alio, & rerũ omnium perfectiones in ſe continens, prima perfectionis menſura merito appellatur. Proxima verò multiplex eſt, vt docet Ariſtot 10. metaph. cap. 2. text. 4. nam in quocunque rerũ genere vna eſt mẽſura illius ordinis, vt in motibus cœleſtis tanquam velociſſimus, & regularis menſura ponitur: in durationibus duratio eiuſdem, in vocibus elementum, vel litera: & in numeris vnitas: de qua vniuerſali-
53. ter verum eſt, primum in vno quoque genere, hoc eſt perfectiſſimum illius generis, menſuram eſſe cęterorum, vt in ſubſtantijs perfectiſſima ſubſtantia ſpiritualis: inter corporeas homo: inter colores albedo, & ſic de cæteris. Docet id expreſſe Ariſtoteles Metaphyſic. cap. 2. text. 3. ſic autem accipiendum eſſe adnotat egregiè D. Thomas, prima parte, quæſt. 10. artic. 6. ad quartum, vt non ſit neceſſarium primum illud eſſe cæterorum illius generis cauſam, ſed ſatis eſſe, vt ſit omnium ſimpliciſſimum, id namque requiritur, & ſufficit, vt in ratione menſuræ quantitatiuæ, vel virtualis, ſit quaſi eorum regula, & exemplar, ſola autem menſura molis, vel extenſionis in quantitate reperta propria eſt, ad cuius ſimilitudinem talis dicitur virtualis menſura, & quæcunque hoc nomine nuncupatur.

Menſura molis eſt duplex.

Eiuſmodi autem menſura molis duplex eſt, actiua vna, paſſiua alia, menſura actiua eſt, per quam aliud menſuramus: paſſiua vero eſt ipſa rei menſurabilitas, vel rem eſſe menſurabilem. Vnde quemadmodũ contingit duobus modis rem eſſe menſurabilem, vno quidem,
54. primo per ſe, & intrinſece, alio per participationem, & quaſi per accidens. Sic etiam menſura paſſiua duplex eſt, vna per ſe, & intrinſeca, alia per accidens, & quaſi ab extrinſeco, primo & per ſe ſola quantitas eſt menſurabilis, quia à ſe habet extenſionem, per quam menſurabilis ab altera redditur, & eiuſmodi menſura paſſiua, quaſi intrinſeca eſt ſubſtantiæ, albedini, ac cæteris rebus corporeis, quæ ſicut partes extenſionis non à ſe, ſed à quantitate habent, ita ab eadem menſurabilitatem accipere dicuntur, in quantum eius ratione ab alio poſſunt menſurari: menſura autem actiua extrinſeca eſt, vt locus dicitur menſura actiua locati, & motus cœli cæterorum omnium actiua eſt, atque etiam extrinſeca menſura.

Menſura actiua extrinſeca duplex.

Eſt autem duplex, vna principalis, & hæc eſt intellectus cuncta menſurans, alia inſtrumentalis, quę non eſt aliud, quàm id, quo vtitur intellectus ad menſurandã quamlibet quantitatem, vt vlna, palmus, & eiuſmodi, & hæc eſt, quæ quantitati attribuitur, non prima: inſtrumentalis etiam menſura eſt, quam ad vnitatem reduci docuit Ariſtoteles: cæterum vni-
tatis nomine nõ ſolum eam, quæ principium 55.
numeri eſt intelligimus, ſed quodcunque initium diſcretæ quantitatis, vt in oratione ſyllabam, vel elementum, atque etiam in quantitate continua quod vnitati proportionabile menſuræ rationem habet, vt vlnam, palmum, &c. Vnumquodque enim iſtorum modum habet indiuiſibilis, vel tale eſt in noſtra apprehenſione, quòd ad indiuiſibile reduci poteſt, ac propterea eo vtimur ad cognoſcendum quanta ſit magnitudo, vel quælibet alia quantitas continua: licet enim verũ ſit quamlibet continuorum menſuram eſſe in ſe diuiſibilem, cum ſit quantitas, quoad nos tamen in vno quoque continuorum genere datur vnum aliquid, quod non amplius diuidi-
mus ad menſurandum, ſed per repetitionem 56.
illius, certi de quantitate reddimur, vt in tempore minutum, & in menſuris longitudinis vtimur vlnis, palmis, digitis, ac demum granis, & ſic de cæteris, ita vt in quolibet ordine perueniamus ad vnum apud nos indiuiſibile, quod locum habet, & ſimilitudinem vnitatis, nam quemadmodum repetita vnitate menſuramus quantitatem diſcretam, pari ratione his indiuiſibilibus repetitis metimur continuam, & modus ipſe menſurandi diſcretus eſt, in noſtro ſaltem intellectu, cum dicamus pannum tribus, vel quatuor menſurari vlnis, tempus tot horis, vel minutis, &c. Ecce menſuram

ſuram quamlibet ad vnitatem reductam formaliter, quia cuiuſque menſuræ principium vnitas eſt, vel aliquid, modum ac ſimilitudinem vnitatis habens.

Menſura denique actiua inſtrumentalis, vna eſt naturalis, alia artificialis, naturalis eſt ea, quæ ex propria natura, & conditio-
57. ne habet alia menſurare, talis eſt vnitas reſpectu numerorum, talis ſyllaba reſpectu orationis, talis locus reſpectu locati, tempus reſpectu motus, artificialis vero ea dicitur, quæ ab arte inuenta eſt, & etiam ex hominum placito conſtituta, tales ſunt omnes illæ, quibus ad quantitatem continuam menſurandam vtimur, artificialis menſura eſt annus, menſis, dies, hora, & minutum, vlna ſimiliter, modium, paſſus, pes, &c. Vnde pro regionũ varietate mutari contingit, vt docet D. Thomas, opuſculo 20. cap. 14. à quo prædictas menſurarum diſtinctiones accepimus, eas enim diuerſis ſuæ doctrinæ locis tangit, his pręſertim, quæ ſequuntur 5 Metaphyſicæ, lectione 8. in primo, diſtinctione 8. quæſt 4 artic. 2. ad 3. in 2. diſt. 2. quæſt. 1. artic 2. ad quintum. De potentia quæſt 3 artic. 13 ad 24. de veritate quæſt. 1. artic. 4. ad ſecundum, & quæſt. 9. artic. 1.

Decernitur quonam pacto menſura ſit proprietas quantitatis.

I. Aſſert. EX his ſequitur quid de menſura ſtatuendum ſit in ordine ad quantitatem in tribus aſſertionibus conſiſtens, quarum prima eſt. Menſura paſſiua intrinſeca, quæ voca-
58. ri ſolet mẽſurabilitas, verè eſt proprietas quantitatis quarto modo ei conueniens, & vniuoce continuæ, ac diſcretæ quantitati.

Duo claudit aſſertio hæc; primum eſſe paſſionem quantitatis, à quo non diſſidet Mag. Sotus, cum præter authoritatem Ariſtotelis hac ratione conuincatur. Eſſe menſurabilem conuenit omni quantitati, eo ipſo quod partes habet extenſas, ſoli autem conuenire compertum eſt, nám non eſt aliud habens intrinſecas partes extenſionis pręter quantitatẽ, & ſi cætera paſſiuè menſurabilia ſint, ex eius participatione id habent, quemadmodum partes extenſionis, neque dubium eſſe poteſt, quin ſemper quantitati conueniat, etiamſi nullus ſit actiue menſurans.

Affirmat ſecundo aſſertio eadem vniuoce conuenire cunctis quantitatibus continuis, atque diſcretis contra Sotum. Quod non minus euidenter oſtendo, nam propria paſſio naturaliter ab eſſentia effluit, ergo cunctis, quibus 59.
eſſentia vniuoce conuenit, vniuoce attribui neceſſe eſt, niſi velis alicui conuenire ſimpliciter eſſentiam, cui non ſimpliciter, ſed ſecundum quid conueniat propria paſſio: quod, quàm ſit abſurdum, quis non videat? Et certè ſi habere partes extenſionis intrinſecas vniuoce conuenit continuæ, ac diſcretæ quantitati (vt exploratum eſt) cum ratione harum partium conueniat ei eſſe menſurabilem, neceſſe erit vniuoce conuenire, vnde fiet non ſolum falſam, ſed ſibi repugnantẽ eſſe ſententiam Magiſtri Soti: cum primum concedens, neget poſtremum.

Secunda aſſertio, menſura actiua non eſt proprietas quantitatis, neque quantitati per ſe conuenit, ſed vnitati, vel alicui ei proportionabili. Veritatem huius aſſertionis oſtendunt teſtimonia Ariſtotelis, & D. Thomæ allata: quibus profitentur menſuram actiuam, qua certi de quantitatibus reddimur, ad indiuiſibilia eſſe referẽdam, quæ vnitatis nomine ſignificantur. Verba Ariſtotelis loco ſuperius memorata hæc ſunt. *Menſura, id eſt, quo quantum cognoſcitur, cognoſcitur autem quantum vt quantum, aut vno, aut numero, omnis vero numerus vno, &c.* II. Aſſert. 60.

Et ratio idem docet, nam menſura actiua ea eſt, qua aliud menſuramus, ſed ad menſurandam quamlibet quantitatẽ diſcretam vtimur tanquam inſtrumento aliquo indiuiſibili, per cuius repetitionem eam cognoſcimus, ergo non in ipſa quantitate continua, vel diſcreta ſed in indiuiſibili modum vnitatis habente reſidet per ſe primo menſuræ ratio, vnde nõ eſt proprietas quantitatis, ſed cuiuſdam principij ipſius. Ratione probatur.

Poſtrema aſſertio. Tam illud, cui per ſe primo conuenit menſura actiua, quam ipſa menſura, non pertinent directe, & per ſe ad prædicamentum quantitatis, ſed reductiue. III. Aſſert.

Quæ ſic probatur. Illud, quod per ſe in prædicamento aliquo collocatur, eſt genus, vel ſpecies, nam ex his duobus recta linea prædicamenti integratur: ſed vnitas non eſt genus, vel ſpecies quantitatis, ſi pro vera vnitate, vel proportionali accipiatur, ſed principium, vel pars quædam illius, ergo per reductionem ad prædicamentum refertur, non directe, & per ſe. Hæc eſt etiam contra Magiſtrum Sotum, qui eſſe ſpecies quantitatis affirmat ſub ratione menſuræ vlnam, pedem, palmum, granum: & in tem- Probatur. 61.

in tempore diem, horam, minutum: atque etiam in ponderibus libram, vnciam, ſcrupulum.

Sentent. Soti reijcitur I Quod duplici ratione probatur falſum. Prima, quia eiuſmodi non ſunt quantitates completæ, ſed partes, vel indiuiſibilia, neque eis vtimur niſi tanquam indiuiſibilibus ad menſurandum, ergo non poſſunt eſſe ſpecies quantitatis: neque ſub conſideratione menſuræ, quæ eis etiam, vt indiuiſibilibus conuenit, vt principijs, atque inſtrumentis, non vt rebus completis.

Et ſecundo, quia quomodolibet eis conueniret menſura actiua, non eſt paſſio quantitatis, vt oſtendimus: neque ad prædicamentum per ſe pertinens, ergo nec poteſt ſpeciem quantitatis conſtituere.

Vnde infero illatum falſum eſſe, quod rurſus aſſerit lineam, ſuperficiem, & corpus, atq;
62. etiam tempus ſub ratione abſoluta quantitatis eſſe ſpecies atomas quantitatis continuæ, cæterũ in ratione menſuræ ſubalternas, habentes ſub ſe prædictas menſuras, tanquam ſpecies atomas eiuſdem quantitatis, quod præter duplicem rationem præfatam altera non minus efficaci probatur falſum.

Eiuſmodi non habent naturalem, neque intrinſecam rationem menſuræ, ſed ſolius artificialis, ergo conſtituere nequeunt ſpeciem prædicamentalem quantitatis: probatur planè antecedens, nam in tantum eis conuenit, in quantum ex hominum inſtituto eis vtimur ad menſurandum: vnde & pro nationum, ac regionũ varietate variantur, quapropter menſura in his ſola denominatio extrinſeca erit, friuolũ igitur eſt, & abſq; fundamento rationis illa propterea ſpecies quantitatis efficere, quibus accedit noua quædam, & manifeſta re-
63. pugnantia, vt ſub ratione quantitatis aliqua ſpecies, ſit atoma, & ſub ratione menſuræ ſubalterna, nam ſi menſura (Soto etiam concedente) eſt propria paſſio quantitatis, oritur ergo ab eius eſſentia: & ſecundum variationem eſſentiæ variatur, quo igitur pacto eſſe poterit generica, vbi ratio quantitatis eſt atoma? quo etiam pacto ſpecialis, hoc eſt ſpecies atomas conſtituens, vbi ratio eſſentialis quantitatis eſt indiuidualis? Tunc enim non orietur à ratione ipſa ſpecifica propria paſſio, ſed indiuiduali.

Rationibus in contrarium adductis ſatisfit.

ET ex adnotata doctrina ſoluuntur tria argumenta de menſura propoſita, nam primo argumento damus libenter quidquid intendit probare, nempè menſuram actiuam ad vnitatem eſſe referendam, neque quantita- 64.
ti per ſe primo conuenire, ſed principio, vel parti eius, atque ex conſequenti non eſſe paſſionem quantitatis, & vt benè argumentum probat, non vniuocè, ſed analogice conuenit continuæ, ac diſcretæ quantitati: quia continuæ non conuenit, niſi per reſpectũ ad diſcretam: cuius principium eſt vnitas: huic ergo ſoli per ſe conuenit, cæteris verò, ſiue quantitates ſint, ſiue partes, quibus tanquam indiuiſibilibus vtimur ad menſurandum, ex eius ſimilitudine, vel participatione: menſura autem paſſiua intrinſeca propria paſſio quantitatis eſt vniuocè cunctis ſpeciebus attributa. *Rationibus contrarijs ſatisfit.*

Secundo argumento fiet ſatis, ſi conſideremus menſuram eſſe propriam paſſionẽ quantitatis vniuerſalem, & quaſi genericã quem- 65.
admodum diuiſibilitatem, determinatur autem ad particulares ſpecies iuxta propriam cuiuſque rationem; ita vt ſicut quantitas per differentiam continuam, vel diſcretam conſtituit diuerſa genera, vel ſpecies ſubalternas quantitatis, pari ratione menſura paſſiua diuerſa ſit in continuis, ac diſcretis quantitatibus, ſed communis ratio abſtracta ab vtraque vniuocè de illis prædicatur, menſura ergo vna eſt in genere, multiplex in ſpecie, vt de diuiſibilitate notum eſt.

Ad vltimum reſpondetur, quantitatibus infinitis non conuenire rationem menſuræ actiuæ, quæ incipit ab vnitate, per cuius repetitionem cognoſcitur quantitas, vel de ea certi reddimur, nam huiuſmodi menſura ex pro- 66.
pria conditione finita eſt: eſſent nihilominus tales quantitates quantumlibet infinitaę per alias ſimiles menſurabiles, nam infinitũ partibus infinitis adæquatur, & quaſi comprehenditur, & hæc menſura paſſiua, & intrinſeca, tanquam propria paſſio quantitatis eis conueniret, quæ à finita, vel infinita abſtrahit, quemadmodum ipſamet quantitas: certum namq́ue eſt abſque aliqua vnitatis repetitione Deum cognoſcere, quanta ſit quælibet magnitudo, & quantus etiam ſit numerus. Vnde etiam ſi actu infinitæ darentur eiuſmodi quantitates, vt menſurabiles per alias actu infinitas, à Deo cognoſcerentur: & hoc eſt propria menſura paſſiua cognoſci.

Ad argumentũ de finito, & infinito reſpon- Ad argu-

 detur,

mentum de finito, & infinito.

detur, quod etiam ſi contradictionem impliцет dari actu infinitum in magnitudine, vel multitudine (quod modo non definimus) nihilominus paſſiones dicuntur quantitatis in hoc ſenſu, vt vnum membrum poſitiue accipiendũ ſit, nempe finitum, negatiue alterum:
67. nam quantitati ſemper conuenit eſſe actu finitam, & quanquam non ſit dabilis actu infinita, expectata tamẽ propria conditione quantitatis, ſi infinitum daretur abſque dubio eſſet quantum, hanc ſolutionem inſinuat Caiet. 1. parte quæſt. 7. art. 3. quam vno verbo explicantes dicimus, primum membrum poſitiuè conuenire quantitati, poſtremum non repugnare ratione illius, nam ſi infinitum repugnat non tam propter rationem quanti, quàm alijs de cauſis repugnare intelligendum eſt, vt 3. lib. Phyſicor. conſtabit.

Niſi aliquis vellet infinitum non actu, ſed in potentia eſſe accipiendum, dum dicitur paſſio quantitatis, quo pacto poſitiue conuenit quantitati: ſed priori ſolutioni ſtandum eſt.

Occurritur ſolutioni.

Quando autem dicitur quid complexum eſſe finitum, vel infinitum, reſpondendum eſt, ſic eſſe paſſionem quantitatis finitum, & infinitum quantũ pertinet ad rationem complexam, quemadmodum par, vel impar dicuntur
68. paſſiones numeri, & in vtriſq; ſic eſt accipienda, vt vtrunque membrum non conueniat ſingulis quãtitatibus, vel numeris, ſed vni vnum, alteri aliud, iuxta propriam conditionem adaptandum eſt, neque tanta proprietatũ ſimplicitas in his accidentib' exigenda eſt, ac in ſubſtantijs, ſed quemadmodum eſſentiæ ſunt imperfectæ, ſic etiam modum imperfectum habent proprietates ei attributæ.

Ad illud de æqualitate, vel inæqualitate.

AEqualitas autem ſi propriè accipiatur, hoc eſt vt in quantitate molis, vel extenſionis inuenitur, omni, ſoli, & ſemper quantitati conuenit, non quidem æqualem eſſe actu, & formaliter, cum æqualitas, & inæqualitas, ſi formaliter accipiantur, relationes ſint ad prædicamentum ad aliquid ſpectantes, ſed fundamentaliter, & quaſi in potentia proxima, hoc eſt talis cõditionis eſſe quantitatem, vt fundamentũ ſufficiens eſſe valeat ęqualitatis, vel inæqualitatis, ea quidẽ ratione, vt poſito alio extremo eiuſdem, vel diuerſæ extẽſionis mox relatio ipſa æqualitatis, vel inęqualitatis inter illa conſurgat: nec ſolũ quantitas fundamentũ eſt æqualitatis, vel inæqualitatis circa ſeipſam exercendæ, ſed vt in quibuſuis alijs rebus per ipſam extenſis reperiatur, itaq; proprietas hæc ſic explicanda eſt. Proprium eſt quantitati, vt ipſa ſit fundamentum æqualitatis, vel inæqualitatis circa ſeipſam, cæteraque corpora eiuſdem relationis fundamenta conſtituat.

Satisfit primo argum.

Ex quibus ſoluitur primum argumentum, cum apertum iam ſit, fundamentũ ſufficiens eſſe æqualitatis, vel inæqualitatis vnum corpus, etiamſi ſolum exiſtat: aptum eſt enim æquale denominari ſuperueniẽte alio extremo, quamquam non dicatur formaliter æquale, quouſq; cum eo iam exiſtente comparetur, de tempore item notũ eſt æquale eſſe poſſe ſecundũ ſe totũ alteri, ſi eſſet, & ſecundum partes etiam poteſt dici fundamentũ æqualitatis, vel inæqualitatis inter eaſdẽ partes exercẽdæ.

Dubium incidens, ſit ne pondus in prædicamento quantitatis collocandum.

Sit ne pondus quantitas.

VLtimum argumentũ probare contendit æqualitatẽ in ponderibus inueniri, quod ſi admittamus, ſtatim ſequitur ad prædicamentum quantitatis referenda eſſe.

70.

Ratio dubitandi pro parte affirmatiua.

Et videtur ita eſſe, quia pondus determinat quantitatem rei, cum in communi hominum vſu diuerſis ponderibus decernatur, quanta ſit rei magnitudo: præſertim in metallis, quorum non ſolum quantitas, ſed valor decernitur talento, vntia, libra, &c. & iuxta hanc diſcretionem æqualia eſſe duo talenta eiuſdem metalli, inæqualia verò diuerſorum iudicamus, & in diuerſis rebus pondus æquale determinat earum quantitatem debere eſſe inæqualem, ergo negandum non eſt eſſe ſpeciem quantitatis.

Confirmat ex Ariſt.

Idque Ariſtoteles ipſe videtur docere 5. Metaphyſicæ cap. 3. graue, & leue referens inter proprias quantitatis affectiones hiſce verbis: *Quædam paſſiones, & habitus huiuſcemodi ſubſtantiæ ſunt, vt multum, & paucum, longum, & breue, latum, & profundum, & humile, graue, & leue, &c.* Compertum eſt autem grauitatem non eſſe aliud, quam pondus ipſius rei grauis, nam graue appellatur res magni ponderis.

Simplicij ſententia.

Propter hæc poſuit Simplicius in commentarijs huius capitis Architæ Tarentini antiquiſſimi Philoſophi, & aliorum ſententiam ſequens, pondus inter ſpecies quantitatis, ita vt genus aliud ſit diſtinctum à quantitate continua, & diſcreta, ſub quo ponantur diuerſa pondera tanquam ſpecies.

Cui ſententiæ fere ſubſcripſiſſe videtur Magiſter

giſter Sotus, quæſtione prima huius capitis in
71. ſolutione ad quintum, vbi talentum, vnciam, libram, aliaque ſimilia rerum pondera collocat inter ſpecies continuæ quantitatis ſub linea, quam in ratione extenſionis vult eſſe ſpeciem atomam, at in ratione menſuræ ſubalternam, ſub ſe continentem vniuerſa, quæ important menſuram, tanquam ſpecies atomas: quarum exempla in ponderibus, alijsq; menſuris producit.

eiicitur ædicta ſententia, & probatur eſſe qualitatem ex Ariſt.

Hæc tamen ſententia doctrinæ Ariſtotelis, & D. Thomæ, atque etiam veritati planè aduerſatur, inſignis eſt locus Ariſtotelis expreſſe docens grauitatem, & leuitatem eſſe naturales potentias actiuas inclinantes, atq; efficientes motum ſurſum, & deorſum, primo libro de cœlo, & mundo text. 17 vbi ſic legimus: *Graue igitur ſit, quod ferri natum eſt ad medium, leue autem, quod à medio, grauiſſimum autem, quod omnibus ſubſtat, quæ deorſum feruntur*: Sed potentias naturales non ad quantitatem, ſed ad ſecundam ſpeciem qualitatis retulit idē Ariſt. capite de qualitate: ibidem ergo pondus erit collocandum. Cui accedit, quod quantitas nō eſt forma actiua, quo igitur pacto quantitates erunt actiuæ iſtæ qualitates motum efficientes? Graue etiam, & leue inter qualitates refert quinto Metaphyſicæ capite de qualitate, 14. text. 19. his verbis *Item quæcunque ſubſtantia-*
72. *rum, quæ mouentur paſſiones, vt caliditas, & frigiditas, albedo, & nigredo, grauitas, & leuitas, &c.* Paſſionum etenim nomine qualitates deſignat. Præterea cœlum tanquam lucis, & motus localis capax notum eſt habere magnitudinem, & molem, quod tamen docet Ariſtoteles ponderis, alicuius grauitatis, & leuitatis, expers omnino eſſe: primo libro de cœlo, & mundo text. 28. ſic inquiens. *Corpus igitur, quod circulariter fertur, impoſsibile eſt habere grauitatem, & leuitatem, &c.* Et 2. libro, text. 3 fabuloſam illam opinionem antiquorū refellens, qui cœlum ab Athlante quodam ſuſtineri, ne in terram decideret, vana diuinantes poſuerunt, ſic loquitur: *Qui dicunt Athlante quodam ipſi opus eſſe ad ſalutem, videntur eam habere opinionem, quam poſteri, nam quaſi grauitatem haberent, terreaq; eſſent omnia, quæ ſurſum ſunt corpora, ſubſtituerunt.* Ex quibus elicitur pondus nō eſſe ſpeciem quantitatis, nec grauitatem, vel leuitatem affectiones illius, nam ſi talia eſſent eiuſmodi, in rebus tantæ molis neceſſario eſſent reperta.

Confirm. ex D.Tho.

Eandem veritatem profitetur D. Thom. 5. Metaphyſicæ lect. 15. vbi ita ait: *Secundum veritatem graue, & leue non pertinent ad quantitatem, ſed ad qualitatem.* Et ſi ponderis, ac grauitatis naturam conſideremus, inueniemus planè ita eſſe neceſſario ſentiendum: compertum eſt enim in rebus maioris magnitudinis minus pondus, atque etiam grauitatem minorem inueniri, & è conuerſio: vt in plumbo, & lana experientia teſtatur. Idque propter maiorem, vel minorem materiæ denſitatem, ac propter maiorem multitudinem formæ, concurrit vtrumque in plumbo: ideò ingenti pondere præditū eſt, minimum habet lana ob denſitatis, & aliarum defectum, quapropter ex denſitate potius materiæ, ex conditione formæ ſubſtantialis, ex primarum qualitatū admixtione, alijsq; requiſitis diſpoſitionib⁹ procedit, vel gignitur in reb⁹ pondus, modo in maiori, vel minori ſint magnitudine, vnde ſequitur qualitatē eſſe, nō quantitatē. 73.

Cauſa igitur deceptionis fuit oppoſitū opinantibus metaphorica illa æqualitas, vel inæqualitas ponderis inter res eiuſdem grauitatis, vel diuerſæ reperta, quæ cum ſit coniuncta cū magna, vel parua earum mole, aut magnitu- 74.
dine, ad ipſam molem, vel magnitudinē pertinere decepti crediderunt: & rurſus cum cæteris quibuſdam ponderibus pro menſuris vtamur, non quidem vt de rei magnitudine reddamur certi, cum notum ſit pondus non eſſe magnitudini rerum proportionatum, nec etiam multitudini (vt planè oſtendimus) ſed de valore, vel æſtimatione, arbitrati ſunt tales menſuras quantitatiuas eſſe: cum tamen non conueniant ratione quantitatis, ſed qualitatis, non ſecus ac certa menſura albedinis, vel coloris conuenit determinatis corporibus iuxta ſuarum formarum conditionem, & talem admixtionem primarum qualitatum.

Similitudo.

Vnde quemadmodum pondus extenditur per accidens in ſubiecto ratione quantitatis, vti albedo, & color, ſic etiam æqualitas inter pondera metaphorica eſt, ac inter albedines, vel colores, quanquam coniunctio cum quan- 75.
titate, nomenque ipſum valde ſimilem propriæ æqualitati eam efficiant.

Ad arg. reſpond.

Ad argumentum igitur in oppoſitum negamus certa pondera determinare certam quantitatem, cum in rebus magnæ molis minor ſæpè numero ſit grauitas, maior verò in paruis, quoad nos verò eis vtimur ad rerum pretia taxanda, & valorem æſtimandum: menſura igitur in his reperta gradualis eſt, quemadmodū

 in cæ-

in cæteris qualitatibus, atque adeò metaphorica per ſimilitudinē ad quantitatiuam deſumpta: metaphorica item eſt æqualitas vti in ſubſtantia, ac reliquis corporeis rebus per quantitatem extenſis: quapropter nec menſura, nec æqualitas ponderū ad quantitatem pertinent, niſi per quandam ſimilitudinem, & participationem, & id quidem nimis impropriè, quemadmodum quanta per accidens: locum autem Ariſt. de grauitate inter affectiones quantitatis numerata explicat benè D. Thom. in com. illius lect. 51 ſtatuens grauitatem, & leuitatem numerari ab Ariſt. inter ſpecies quātitatis, nō ex propria ſententia, ſed eorum, qui dicebant multitudinē ſuperficierum, aut atomorū, eſſe cauſam grauitatis corporum, horū autē paucitatē cauſam leuitatis: ex aliena autē ſententia locutū eſſe Ariſt. illud eſt euidenti argumento, ait D. Thom. quod cap. de qualitate (vbi notū eſt ex propria loqui) inter qualitates enumerat eaſdem affectiones corporum: tenendum igitur eſt pondus, vel grauitatem in ſecunda ſpecie naturalis potentiæ collocari.

Ariſt. exponitur à D. Thom.

76.

QVAESTIO QVARTA.

An linea, ſuperficies, & corpus ſint tres ſpecies diſtinctæ continuæ quantitatis.

Partis negatiuæ rationes adducuntur.

GEminam ſortiuntur rationem linea, ſuperficies, & corpus, de quibus præſens eſt controuerſia: primam quidem, ac præcipuam, in quantum ſunt dimenſiones quædam continuæ quantitatis. Aliam, vt ſunt indiuiſibiles, linea ſecundum latitudinem, ſuperficies ſecundum profunditatem, quo pacto illa eſt continuatiua, ac terminatiua ſuperficiei, hæc vero corporis.

Et iuxta vtramq; duplex poteſt agitari controuerſia, iuxta priorem vna, an ſint diuerſæ ſpecies quantitatis, altera, an ſint realiter diſtinctæ linea, & ſuperficies, & vtraque à corpore: & quidem poſterior communis eſt de cunctis indiuiſibilibus agitari ſolita. 6. lib. phyſic. an punctum à linea, hæc à ſuperficie, & vtraque à corpore realiter diſtinguantur tanquam vera entia realia poſitiua, vel ſolum ſint quędam negationes diuiſibilitatis, hanc igitur in propriam ſedem referendā eſſe cenſemus: priorem verò tanquam huius prædicamenti propriam agitandam proponimus, efficiunt namque rem valde dubiam, atque difficilem, argumenta, quæ ſequentur.

Nam licet de corpore notum ſit ſpeciem quantitatis eſſe propter trinam dimenſionem longitudinis, latitudinis, & profunditatis, ſecundum quam diuiſibile eſt, hoc tamen ipſum conuincere videtur lineam, & ſuperficiem nō habere quantitatem, vel diuiſibilitatem, à qua conſtituantur ſpecies quantitatis, nam ſi aliquam, maximè longitudinem haberet linea, longitudinem, & latitudinem ſuperficies, ſed vtraque hæc dimenſio pertinet ad eſſentiam corporis, ergo non poteſt alias ſpecies conſtituere: probatur minor: quia in definitione corporis tanquam differentia deſignantur, dū dicimus corpus eſſe quantitatem continuam diuiſibilem, vel extenſam ſecundū trinam dimenſionem. Nec ſatisfit, ſi dicatur, materialiter quidem longitudinem, & latitudinem eſſe in definitione corporis, non ſecus ac duas vnitates in definitione ternarij, quo tamen nō obſtante, ſi formaliter accipiantur, quandā ſpeciem per ſe conſtituunt diſtinctam à ternario, nempè binarium: accipi autem formaliter in eo conſiſtit, quod eſt ſolas ordinari, ita vt ſecunda poſt primam, tanquam vltima accipiatur, vel ſimul cum tertia, in priori namque caſu formaliter cōſtituunt binarium, in poſteriori vero per ſe non conſtituunt ſpeciem, ſed quaſi materia ternarij ſe habent, quarta tanquam vltima quaſi informante: hoc inquam argumenti difficultatem non tollit, nam corpus non componitur ex tribus dimenſionibus, ſicut numerus ex tribus vnitatibus, ita vt longitudo, & latitudo ſint quaſi materia profunditatis, ſed formaliter ex omnibus conſtat: nec diuiſibile eſt in partes, niſi ſecundum trinam dimenſionem, nec minus formaliter longum eſt, & latum, quam profundum, quapropter non ſupereſt ratio diſtinguendi alias ſpecies propter dimenſiones longitudinis, & latitudinis, quemadmodum in numero, præſertim quia duæ vnitates ſic in ternario clauduntur, vt ſeparatæ ab eo poſſint per ſe ordinari in binario, at longitudo, & latitudo non poſſunt à corpore ſeparari, nec proindè per ſe conſtituere ſpecies lineæ, & ſuperficiei, ergo alia eſt in numeris longè diuerſa ratio.

I. Argum.

176.

Secundo. Differentia ſpecifica conſtituens atque diſtinguens ſpeciem, debet eſſe poſitiua, cum

II. Argum.

177 ua, cum ſit quaſi forma ſpeciei ſimul cum ge-
nere, tanquam materia eam componens, ſed
non eſt imaginabilis aliqua differentia poſiti-
ua diſtinguens ex tribus dimenſionibus tres
ſpecies continuas, ergo vna duntaxat corporis
erit ponenda: minorem oſtendo, nam modus
ille, quo diſtingui ſolent, vt videlicet linea ſit
longitudo ſine latitudine, ſuperficies longitu-
do, & latitudo ſine profunditate, corpus lon-
gitudo, & latitudo ſimul cum profunditate, ſo-
la ac pura negatio eſt, ergo non vera differen-
tia poſitiua.
Opinio. Poſtremo, accidentia realia habent ſubie-
ctum inhæſionis ſibi adæquatum, in quo in-
178 hærent, ſed linea, & ſuperficies non habēt ſub-
iectum inhæſionis, nam ſuperficies copulans
partes corporis media eſt inter partes eius, ſed
inter partes ſubſtantiales corporis nullum eſt
medium diuiſibile, vel indiuiſibile, ſed ſine
medio coniunguntur, ergo nullum eſt ſub-
iectum ſuperficiei, idemq́ue negandum erit in
lineis.
Propter duo argumenta poſtrema tenuit
Dur. lineam, & ſuperficiem non eſſe varias ſpe
cies quantitatis, ſed negationes potius dimen-
ſionum in 2 d. 2 q. 4.
Propter primum verò non eſſe à corpore
diſtinctas probabile reputat, Magiſter Oña. q.
2. art 4.

Pars affirmatiua explicatur, & præfertur.

Sent. vera. HAs tamen ſpecies neceſſe eſt diſtingue-
re, quamuis realiter non ſeparentur,
quia non ſolum Ariſt cap. præſenti, &
13. quinti libri metaphyſices eas tanquam ſpe-
cies diuerſas reales quantitatis enumerat, ſed
cuncti philoſophi, & interpretes illius eas ſem
per ſepararunt, ſolus Duran, & cum eo Ocha-
mus, & Gregor. qui vel nil eſſe in corpore pu-
tant vel certè nil poſitiuum formaliter, ſed per
modum negationis ab eo cōnotari, eas in hoc
prædicamento tanquā veras ſpecies collocare
non poſſunt: vt lib. 6. phyſic. videbimus, & vt
D. Tho. egregiè oſtendit. opuſc. 48. tract 3 ca.
5. multa demonſtrantur in mathematicis de
his quantitatibus tanquam de ſpeciebus diſtin
ctis, videlicet de lineis ſine latitudine lon-
gis, de ſuperficiebus ſine profunditate lon-
gis, & latis, ac de corpore longo, lato, atque
profundo. Geometra enim de linea tanquam
de proprio obiecto diſſerit. Perſpectiuus vero
eandem in determinato ſubiecto conſiderans
de linea viſuali, nihil de latitudine, & profun-
ditate conſiderantes: vnde fit, vt ſpeciem per ſe
conſtituat linea à ſuperficie, & corpore diſtin-
ctam, tantundemq; de ſuperficie cenſendum
ſit, cum poſſit ſecundum latitudinem conſide-
rari non conſiderata profunditate: quod præ-
terea duplici ratione oſtēdere poſſumus: prio-
ri, quia extenſio partium intrinſeca ratio quan
titatis eſt, & diuiſibilitas intima proprietas,
ſed vtraque ratio conuenit lineæ, & ſuperficiei
ab intrinſeco, nam illa partes extenſas longi-
tudinis habet, hæc latitudinis, in quas diuidi
poſſunt, erūt igitur ſpecies huius prædicamēti
Poſterior ratio eſt, quia corpus pro ſpecie po-
nunt vniuerſi, eo quod diuiſibile ſit ſecundū
profunditatem, efficiet ergo ſpecies diuerſas ab
eo lineam, & ſuperficiem propria diuiſibilitas
ſecundum longitudinem, & latitudinem: Vt
quantitas harū ſpecierum percipiatur adnotan
dum, eſt ex doctrina D. Tho. c. 3. eiuſdem tract. I. Notādum
quod & ſi reuera, nec punctū à linea, nec linea ex D. Tho.
à ſuperficie ſeparetur, imaginatione tamen ap-
prehendere poſſumus punctum, quod prorſus 179
eſt indiuiſibile, & partium lineæ copulatiuum
à linea ſeparatum, & tunc ſi per planum dedu-
catur, veſtigium ex motu illius ſupererit longū
quidem, ſed nō latum, neq; profundum. Quod
ſi veſtigium idem verſus latus protrahatur, re-
ſiduum erit ex tali motu aliud non ſolum lon- 180.
gum, ſed etiam latum, minimè tamen profun-
dum, cum groſſitiem (vt ita loquar) nullam ha-
beat, quod demum, ſi deprimatur, longum, la-
tum atque profundum efficietur: vniuſcuiuſq;
autem natura talis eſt, quale eſt illud ex cuius
motu reſultare intelligitur: primum quidem,
quia ex ductu puncti, quantitas eſt diuiſibilis
ſecundum longitudinem punctis continuata,
atque adeò ſpecies lineæ, quæ ſi finita ſit, & re 181.
cta, duobus punctis tāquam terminis erit clau-
ſa: ſi finita ſit, dicimus, propter lineam infini-
tam, quæ non clauderetur punctis, ſi daretur,
& ſi ſit recta, propter circularem, quæ punctis
non terminatur, cum principio, & fine careat
etiamſi verè finita ſit finitum ambitum habēs
& quanquam ſola imaginatione eiuſmodi ſic
explicata comprehendi poſſint quantum ad ſe
parationem harum dimenſionum, quia re ip-
ſa vera non ſunt ſeparabiles, modus tamen di-
ſtinctæ diuiſibilitatis, & continuationis verè
in eis (licet ſimul exiſtentibus) inuenitur, & 182.
propterea veram habent, atque diſtinctam ra-
tionem formalem diuiſibilitatis ſufficientem
in eis diſtinctionem conſtituere, nec realis ſe-
paratio quidquam refert cum actio, & paſſio,

nec ſeparabiles ſint, nec re diſtinctæ, & prædicamenta diuerſa conſtituant. Adnotandum eſt ſecundo, lineam, & ſuperficiē duobus mod s eſſe conſiderabiles, vno, ex ea parte qua indiuiſibiles ſunt, illa ſecundum latitudinem, hæc ſecundum profunditatem, quo pacto non ſunt quantitates, ſed extrema, vel continuatiua eius, nec proinde ponuntur in prædicamento directe, ſed quaſi reductiue cum ea ſpecie, quā terminant, vel cuius partes coniūgunt, linea quidem cum ſuperficie, & hæc cum corpore: e-
183. tenim corpus diuiſibile ſit ſecundum profunditatem continuatiua, & terminatiua petit ſecūdum eandem dimenſionem indiuiſibilia, qua-
184 les ſunt ſuperficies: & ſuperficies diuiſibilis ſecundum latitudinem, continuatiua, & terminatiua habitura eſt ex hac parte indiuiſibilia, quales ſunt lineæ, iſtæ vero ſecundum ſolam longitudinem diuiſibiles, continuatiua, & terminatiua habeant neceſſe eſt, ſecundum omnē dimenſionem indiuiſibilia, cuius modi ſunt puncta. Alio modo accipiuntur, vt diuiſibiles ſunt in partes his terminis communibus copulatas, ſicque ſpecies ſut quantitatis diuerſe, &
185. per ſe, & directe in prædicamento collocantur ſub genere quantitatis continuæ.

III adno. D.Thom. Tertio adnotandum eſt ex doctrina eiuſdē D.Tho. vbi ſupra, ſic ſe habere ex his tribus ſpeciebus ſuperficiem, & corpus, vt quælibet vnam dimenſionem quaſi de materiali, præſupponens, ſuperficies quidem de formali importat latitudinem, quaſi materialiter præſupponens longitudinem, corpus profunditatem formaliter, longitudinem, & latitudinem materialiter, linea vero nullam præſupponit, ſed ſolam longitudinem de formali dicit, vnde infert D.Tho. ſpeciem corporis profunditate cōſtitui non ſecus ac rationalitate hominem, ſuperficiem latitudine, & lineam lōgitudine, cuius ea eſt ratio, quia tres iſtæ dimenſiones ſic ordinantur in quantitate cōtinua, ſicut indiſcreta vnitates numerum conſtituentes, quaternarius enim præſupponit tres vnitates, quibus adiuncta quarta tanquam vltima conſtituitur: ternarius præſupponit duas vnitates, quibus ad
186. dita tertia coaleſcit eius ſpecies: binarius vero non præſupponit numerum, ſed ſolam vnitatem, quæ principium numeri eſt, binariumq; conſtituit addita ſecunda vnitate tanquam vltima: notanter autem dicimus quaternarium tres vnitates, & non ternarium præſupponere, nam tres vnitates non conſtituūt ternarium, niſi ea lege, vt tertia ſit vltima, & cum in quaternario tertia non ſit vlima, non conſtituunt ternarium, ideo non ternarius, ſed tres vnitates præſupponuntur, & modo ſimili in ternario duæ vnitates præſupponuntur non binarius, iuxta hanc ſimilitudinem intelligendum eſt corpus profunditatem de formali importare, latitudinem, & longitudinem præſupponere, non tamen ſuperficiem, & lineam, quia nec longitudo conſtituit lineam, niſi vbi vltima dimenſio eſt, nec latitudo ſuperficiem? ac propterea ſuperficies formaliter dicit latitudinem, præſupponit longitudinem, non lineam vndè fit, vt duobus modis conſiderentur longitudo, & latitudo: vno quidem, vt vtraque clauditur in corpore, & in ſuperficie longitudo, & ſic non conſtituunt illæ ſuperficiem, nec iſta lineam: alio vt per ſe accipiuntur, hoc eſt abſque coniunctione cum alia: nempe longitudo, & latitudo abſq; ordine ad profunditatem, & longitudo abſq; coniunctione cum latitudine, & hoc modo efficiūt ſpecies diſtinctas quātitatis, licet enim ſpecies iſtæ realiter non ſint ſeparabiles, nihil ad earum diſtinctionem eſſentialē refert, ſatis eſt enim eſſe realiter diſtinctas, vt verè ſunt, non ſecus ac diſtinguūtur realiter linea, & punctus, quo continuantur, & operatione intellectus in re ipſa fundata concipi, quæ propria ſunt vnius ſpeciei abſq; conſideratione aliarum, vt ſpecies diſtinctę cenſeātur, quod enim non ſint realiter ſeparabiles, inde prouenit, quia non eſt dabilis ſubſtantia, cui quantitas inhærere poſſit præter corpoream, non pauciores, quā tres dimenſiones ſuſcipere aptam.

Cæterum pro maiori huius diſtinctionis luce, & argumentorum ſolutione erit poſtremò obſeruandum, in his ſpeciebus hoc modo Vlt. nota.
eſſe accipiendum genus, & differentiam, atque adeo ſingularum definitiones conſtituendas vt commune, & proximum genus ſit quantitas 187.
continua, ſub quo collocantur, differentia autem accipienda ſit in ordine ad proprias dimēſiones: erit igitur talis definitio, atq; eſſentialis conſtitutio lineæ, linea eſt quantitas continua diuiſibilis ſecundum dimēſionem formalem longitudinis: ſuperficies quantitas continua diuiſibilis ſecūdum dimenſionem formalem latitudinis præſupponentem quaſi de materiali aliam longitudinis: corpus quantitas cōtinua diuiſibilis ſecundum dimenſionem formalem profunditatis præſupponentem quaſi de materiali duas alias longitudinis, & latitudinis. Definitiones lineæ, ſuperficiei, & corporis

Satis-

Satis ſit argumentis oppoſitæ partis.

Ad I. reſp. HIS adnotatis ad primum argumentum duobus modis reſpondendum cenſeo, Primo, diſtinguendo duplicem rationem lineæ, & ſuperficiei, quarum præcipua eſt eſſe in ſe diuiſibiles ſecundum proprias dimenſiones: lineam quidem ſecundum longitudinem ſine latitudine, & ſuperficiem ſecundum latitudinem abſque profunditate. Altera, eſſe terminum alterius dimenſionis, vt longitudinem non latam terminum latitudinis, & latitudinem non profundam terminum profunditatis: & illa formalis eſt, & completa, hæc vero quaſi materialis, & incompleta, nam eſſe terminum potius lineæ cõuenit, vt non latæ, quàm ratione longitudinis, cum ratio terminandi indiuiſibilis ſit, & pariter ratio continuandi, ratio autem longitudinis completam extenſionem importat, ac propterea propriam ſpeciem conſtituit. Et ecce quo pacto incompleta ratio terminandi non tollit completam propriæ extẽſionis à linea, & ſuperficie, à qua habent quod proprias ſpecies conſtituant.

Secundo reſpondeo, in his accidentibus imperfectis non repugnare, quod vna ſpecies ſit quaſi materia alterius, & ad compoſitionem eius quadam ratione materiali cõcurrat, ſicut numerus prior, eſt quaſi materia poſterioris, eumque componere dicitur ſub quadam ratione materiali, vt binarius ternarium. Ita ergo linea, & ſuperficies quaſi materia corporis ſunt, & ſub quadam ratione materiali ipſum componunt, vt mox videbimus, præſupponuntur namque latitudo ſuperficiei, & longitudo lineæ profunditati corporis, à qua ſicut à ratione formali corpori propria determinantur, & hæc vltima dimenſio illas duas determinans conſtituit tertiam ſpeciem, ab vtraque ſecundum ſe ſumpta diuerſam, eiuſmodi ergo concurrentia materialis lineæ, & ſuperficiei ad conſtitutionẽ corporis, non tollit, quin completa ſit propria ratio cuiuſq; in extenſione partium ſecundum peculiarem dimenſionem poſita. Quare nec tollit quin proprias, ac diſtinctas ſpecies conſtituant: & quæ de linea, ac ſuperficie dicuntur reſpectu corporis, lineæ reſpectu ſuperficiei accommodari debẽt & iuxta vtramque ſolutionem negandum eſt ſuperficiem eſſe formaliter longam, aut corpus formaliter longum, & latum, ſed illa formaliter eſt lata, & quaſi præſuppoſitiue, ac materialiter longa, & corpus profundum formaliter, & ratione materiali lõgum & latum. Sed vtriq; ſolutioni obſtare videtur, quod ſicut linea formaliter eſt diuiſibilis ſecundum longitudinem, pariter ſuperficies ſecũdum longitudinem, & latitudinem, & corpus ſecundum lõgitudinem, latitudinem, & profunditatem, vt docet Ariſt. 5. lib. Metaph. cap 13. lineam definiens, quod ſit continua ad vnum, id eſt, ſecũdum dimenſionem longitudinis, ſuperficiem ad duo, hoc eſt, ſecundum duplicem dimenſionem, & corpus ad tria, hoc eſt, ſecundum dimenſionem triplicem longitudinis, latitudinis, & profunditatis. Et 1. lib. de cœlo & mũdo cap. 1. corpus aſſerit eſſe vndiquaq; diuiſibile, hoc eſt, ſecundum omnem dimenſionem, & ſi ita ſe res habet, euidenter ſequitur ſuperficiem formaliter claudere lineam, vt diuiſibilem ſecũdum longitudinem, & corpus vtramque ſecundum propriam dimenſionem.

Probatur conſecutio, quia ſuperficies non eſt longa, niſi quia claudit lineam, ergo ſequitur, quod ſi hæc formaliter eſt extenſa ſecundum longitudinem claudit formaliter lineam & corpus lineam, & ſuperficiem formaliter, ſi longum, & latum formaliter ſit. Non deſunt, qui teneant ſuperficiem vtramq; dimẽſionem claudere formaliter, & corpus triplicẽ, hoc vero facile poteſt falſitatis conuinci, nam vel longitudo, quã ſuperficies claudit formaliter eſt eadem cum longitudine lineæ, vel altera, & lõgitudo, ac latitudo quam claudit corpus, eadem lõgitudo, & latitudo ſuperficiei, ac lineę, aut diſtincta, ſi eandem eſſe dixeris, ſequitur non diſtingui has ſpecies, quia formalem rationem vnius claudit altera, ſi vero ſit alia lõgitudo, & latitudo, ſequitur quod cum in ſuperficie claudatur linea copulans partes eius, duplicem habebit longitudinem, & corpus triplicem cum duplici latitudine. Sequitur pretereatriplicem habere ordinem punctorum corpus, & ſuperficiem duplicem: quia cum longitudo punctis terminetur, quod ſunt longitudines diuerſæ, tot oportebit eſſe diuerſos punctorum ordines, quæ abſurda ſunt.

At dices eandem longitudinem claudere omnes, eandemque latitudinem corpus, & ſuperficiem re ipſa ſed diſtincta formaliter, quia linea eam ſimul cum indiuiſibilitate vlterioris dimenſionis importat, reliquæ vero duæ ſpecies ſimul cum vlteriori dimenſione & pariter de latitudine modo priori in ſuperficie clauſa, poſteriori vero in corpore, idque ſufficere.

Et

vt diuerſo modo ſumptæ claudi poſſint formaliter in diuerſis ſpeciebus. Hoc tamen falſum eſſe ſic probo, quia indiuiſibilia non pertinent ad eſſentiam quantitatis, quare nec earum ratione dimenſio vna pertinebit ad eſſentiam diuerſarum ſpecierum, ex eo quod his, aut illis indiuiſibilibus coniuncta ſit.

Dicendum igitur eſt ad argumẽtum, ſuperficiem re ipſa claudere longitudinem ſimul cũ latitudine, & corpus vtramq; cum profunditate, ſed quamlibet ſpeciem vnam formaliter dumtaxat, nimirum lineam ſolam longitudinem, ſuperficiem ſolam latitudinem, & corpus ſolam profunditatem, cæteras vero quadã ratione materiali, corpus quidem in quantum ſuperficiem pro termino ſuæ profunditatis habet, vt indiuiſibilem ſecũdum profunditatem, quia eiuſmodi indiuiſibilitas realis, re ipſa nõ inuenitur, niſi cum his dimenſionibus coniuncta, & ſuperficies, quia terminum ſuæ latitudinis poſtulat indiuiſibilem ſecundum latitudinem, quæ indiuiſibilitas realis, non niſi coniuncta cum dimenſione longitudinis reperi-
188. tur. Ergo includunt per ſe, & quaſi formaliter rationem indiuiſibilem, & ſolum materialiter dimenſionem, ac propterea talis incluſio non tollit diſtinctionem ſpecificam: & ad hũc ſenſum referenda ſunt teſtimonia Ariſtotel. in definitione harum ſpecierum, idcirco materiales etiam dimenſiones collocantis, vt continuationem earum, ſine qua intelligi nequeunt, exponeret, continuatio autem eiſdem fit, vt indiuiſibilitatem vlterioris dimenſionis annexam habent, nam ſuperficies copulatur lineis, vt indiuiſibilibus ſecundum latitudinem, & corpus ſuperficiebus, vt indiuiſibilibus ſecundum profunditatem, quare neceſſe eſt, vtramque dimenſionem inferiorem claudere corpus vt continuatum ſuperficiebus, & ſuperficiem latitudinem copulatam lineis Sed cum audis indiuiſibilitatem ſuperficierum, & linearum ſecũdum vlteriorem dimenſionem, non concipias puram negationem, ſed poſitiuam rem, quam per negationem explicamus, ſicut punctum quid poſitiuum eſt realiter, & poſitiuè copulans partes lineæ: explicatur tamen à nobis ſicut & intelligitur per negationẽ diuiſionis.

Ad II. reſpond. 189 Ad ſecundum negandum eſt etiam ſola negatione ſeparari eiuſmodi ſpecies, & non differentia poſitiua, cum poſitiua ſit ratio diuiſibilitatis in ordine ad formalem dimenſionem diuerſam, à qua ſpecifica earum diſtinctio deſumenda eſt: at in quantum indiuiſibiles ſunt, poſitiuam entitatem important, per quam terminare, & copulare partes corporis valent, quã tamen nec intelligere, nec explicare poſſumus, niſi per negationem vlterioris dimenſionis.

Ad III. reſpondet. Ad tertium reſpondetur, lineam, & ſuperficiem ſub vtraque conſideratione, ſpecierum nempè, & indiuiſibilium in ſubſtantia eſſe tanquam in ſubiecto, inadæquatè quidem, cuius ea eſt ratio, quia ſiue vno, vel alio modo accipiantur, non ſunt à corpore re ipſa ſeparabiles, 190.
ſed ſub ratione dimenſionum, quaſi materialiter illud componunt, ideoque in eadem ſubſtantia ſecundum trinam dimenſionem extenſa ſimul cum eo inhærent, pro indiuiſibilibus verò continuantibus, vel terminantibus ſumptæ, licet corpus non componant, aliquid tamen eius ſunt, ideò ex conſequenti in eodem ſubiecto inhærent quadam ratione inadæquata.

QVAESTIO QVINTA.

Sit ne tempus vera ſpecies quantitatis continuæ.

Pars negatiua ſuadetur.

Maiorem præbuit dubitandi occaſionem Ariſtoteles de tempore, an verè inter ſpecies quantitatis recẽſendum ſit, nam & ſi capite præſenti quantum per ſe illud effecerit, 5. tamen Metaphy. capit. 13 inter quanta per accidens his verbis retulit: *Eorum autem, quæ ſecundum accidens dicuntur, quanta quædam, vt motus, & tempus. & hæc enim quãta quædam, & continua dicuntur, ideò quod illa diuiſibilia ſunt, quorum hæc ſunt paſsiones, dico autem non quod mouetur, ſed quo motum eſt, etenim quoniam illud quantum eſt, & motio eſt quanta, tempus autem propter illam. &c.* Qu bus etiam 2.
rationem addit, ob quam commune eſt tempori cum motu, non per ſe, ſed per accidens eſ- I. Ratio.
ſe diuiſibile, quia magnitudo, ſiue ſpatium, per quod fit, diuiſibile eſt, tempus autem propter diuiſibilitatem motus, vnde ſequitur talem eſſe diuiſibilitatem temporis, qualis eſt diuiſibili-

bilitas motus: cum ergo hæc ſit mendicata à magnitudine ſpacij, & ideò accidentalis, ſequitur planè diuiſibilitatem temporis accidentalem eſſe: verè enim de primo (vt aiunt) ad vltimum ſequitur, tempus eſſe diuiſibile propter ſpacium, ſi quidem diuiſibilitas motus, à qua tempus ſuam accipit, à ſpacio ſumitur.

Confirm. Et rurſus tempus vocat Ariſtot. paſſionem motus, vndè inſurgit non efficax confirmatio eiuſdem argumenti: propria paſſio, vtpotè à

3. ſubiecto fluens, non poteſt illud nobilitate ſuperare, ſed motus eſt quantum per accidens, ergo tempus non poteſt eſſe quantum per ſe, alioqui nobilius eſſet motu, cuius eſt paſſio.

II. Ratio. Secundo, tempus non habet diſtinctam entitatem à motu, ergo non habet diſtinctam ſucceſſionem, continuationem, vel quantitatem, in his enim entitas motus poſita eſt, ſed entitas motus quanta per accidens eſt, ergo etiã, erit quantum per accidens tempus.

Tertiò, tempus eſt numerus motus ſecundum prius, & poſterius, vt definit Ariſtotel. 4. Phyſic. cap. 11. text. 100. & 101. ſed non eſt numerus realiter diſcretus, cùm verè ſit continuum, vt verbis nuper relatis docuit, ergo erit numerus ſolum per operationem intellectus partes eius deſignantis, vel diſtinguentis ſecundũ ordinem prioris, & poſterioris, & ita non erit numerus realis, ſed rationis: niſi velis ſimul eſſe quantitatem continuam, & diſcretam realiter, quod repugnat, atq; adeò non erit ens reale, ſed rationis, vt eodem 4. lib. phyſic. cap. 14. text. 131. non obſcure docet Ariſt. ſtatuens tempus non eſſe, ſi non ſit anima numerans partes motus, vt ſuperius qu. 4. attulimus.

His accedit commune argumentum, tempus non eſt ens reale, ergo nõ erit collocandũ in prædicamento: probatur antecedens, quia ens reale, ſi totum eſt, reales partes habere debet, at partes temporis reales non ſunt, quia præteritum iam non eſt futurum nondum eſt: præſens vero non eſt niſi inſtans, quod cum ſit indiuiſibile non poteſt eſſe tempus. Cum ergo his ſolum tempus conſtet, non erit ens verum, aut reale, ſed fictum, aut ens rationis. Caiet. in huius capit. expoſitionibus in hãc partem inclinare videtur, nempe quod tempus nõn ſit quantum per ſe, nec inter ſpecies quantitatis enumerandum: quam ſententiam amplectuntur moderni plures aſſerentes Ariſt. declaraſſe, vel correxiſſe in Metaphyſica ſententiam, quam hoc loco tenuit: nam in dialectica vbi non exactè rerum naturas perueſtigabat plures ſpecies quantitatis numerauit iuxta vulgarem loquendi modum, quæ verè, & eſſentia inter ſpecies non ſunt.

Ex oppoſita verò parte, quod tempus ſit ſpecies quantitatis extat Ariſtotel. capite præſenti, illud inter quanta per ſe referens, & hoc eſt, quod interpretes eius in varias ſententias diſtraxit. Mens Ariſtotelis.

Sonzinas enim 5. Metaph. qu. 8. diſtinguendum putat, nam ſi tempus in ratione diuiſibilitatis accipiatur, conuincunt, ait, præiacta fũdamenta quantum per accidens eſſe, non ſecus ac motum, veruntamen quia ſpecialem rationem mẽſuræ habet, extrinſecè menſurans motum, ſub ratione menſuræ inter ſpecies quantitatis numerandum eſt, nequaquam verò motus, quia nullius eſt menſura, æquiparantur ergo tempus, & motus, ſi eſſentiam quantitatis attendas, ſi verò mẽſuram, valde diuerſa ſunt, & hinc eſt motum omnibus modis eſſe quantum per accidens, tempus verò ſub ratione ſaltem menſuræ, quantum per ſe. Hinc etiam eſt, quod Ariſtot. conſiderans entitatem, atque eſſentiam quantitatis in Metaphyſica vtrumq; à quantis per ſe depulit, in Logica verò, vbi non eſſentiam quantitatis, ſed menſuram contemplatur, tempore inter quantitatis ſpecies numerato nullam penitus fecit mentionem de motu eundem ſenſum tenuiſſe videtur D. Tho opuſ. 42. cap. 20. & 5. Metaph. lect. 15. 5.

Vera ſententia affirmatiua, & ſenſus D. Tho. explicatur.

PRO ſolutione huius quæſtionis adnotandum eſt ex doctrina Diu. Tho. quæſt. 9. de potentia art. 7. & in 2. d. 2. quæſtio. 1. art. 2. omnes ſpecies quantitatis præter tempus locum, & orationem, eſſe Mathematica quædam entia, quæ ab omni materia, vel ſubiecto ſenſibili abſtracta conſiderari poſſunt, vt ſunt linea, ſuperficies, corpus, & numerus, de quibus notum eſt eſſe quaſdã quantitates nõ reſpicientes materiam ſenſibilem, ſed abſtrahentes ab his, vel illis ſubiectis, & idcircò abſque illis eas conſideramus, numerum enim in tribus quantitatibus conſideramus non attendẽtes ad tales ſubſtantias in quibus reperiuntur: oratio verò, locus, atque tempus non ſunt mathematica, ſed naturalia accidentia, atque idcircò non poſſunt niſi in materia ſenſibili conſidera-

ſiderari: oratio cum motu prolationis ſenſibili, ſono, cæteriſque naturalibus accidentibus ſic eſt cōiuncta, vt abſtrahibilis ab eis non ſit, nec tempus à motu, cuius eſt propria duratio, atque menſura? nec locus à corpore naturali, ad quod intrinſecum ordinem importat: vnde fit præcipuam harum trium ſpecierum conſiderationem philoſophicam eſſe, oratio enim ad muſicam, quæ mixta quædam ſcientia eſt ex mathematica, & philoſophica Locus, & tempus ad philoſophicam pertinent, vnde nec definitionem loci, nec temporis ex profeſſo expēdere præſentis inſtituti eſt, nec an tempus partes habeat actu exiſtentes, an vnum ſit, vel di-
7. uerſum *nunc* per totū tēpus, an vnum tempus ſit, vel plura, an demum à motu ſe ipſa, vel ſola conſideratione diſtinguatur, diſcutere, vnū eſt in his tribus à dialectica conſideratione nō alienum, in quo cum cæteris ſpeciebus communicare poteſt, videlicet ratio continuæ, vel diſcretæ quantitatis, & propterea de ſingulis illud duntaxat tanquam huius prædicamenti proprium diſputamus, ſint ne vere & propriè quanta per ſe, vt omnes ſpecies quantitatis agnoſcamus, ex quarum cognitione ipſius prædicamenti notitia pendet, cæteris in proprias philoſophis ſedes remiſſis & quidem de loco, & tempore 4. lib. phyſicor. fusè ſatis diſſerit Ariſtoteles.

Noſtra ſententia. Circa propoſitam igitur quæſtionem noſtra ſententia eſt, tempus non ſolum ſub ratione menſuræ, ſed extenſionis, vel diuiſibilitatis eſſe quantum per ſe, & inter ſpecies quantitatis
8. numerandum Hanc ſequuntur Doctores noſtri, Tolet. q. 2. huius prædicamenti, & Fonſec. 5. Metaph. c. 13 q 10.

Probatur impugnādo ſolutionē teſtimonij Ariſt. Quam ſatis probabilem reddit teſtimonium Ariſtotelis cap præſenti, cui nequaquam ſatis facit ſolutio ab alijs interpretibus adhibita, id quidem verum eſſe ſub ratione menſuræ, nequaquā ſub ratione diuiſibilitatis: nam ſi mēſura paſſio quantitatis eſt (vt fatentur) quanam ratione poſſibile erit propriam paſſionē ei conuenire, cui non conuenit eſſentia?

Solutio aliquorum. Aliam ſolutionem adhibent alij diſtinguētes tempus in illud, quod durationem motus abſolute importat, quod appellant quantū per ſe, & aliud, quod non abſolutam durationem, ſed à nobis definitam, & limitatam, vt eſt hora, dies menſis, & annus, de quo docent eſſe ens rationis, & non ſpeciem quantitatis: ab Ariſtotele autem tanquam vulgatiſſimum 4. lib phyſic. conſiderari, atq; etiam cap præſenti, vt oſtendunt verba illius, quæ ſic habent *Si quis doceat, quanta ſit actio, tempore ſane eam definiet, annuam videlicet*, 5 autem Metaphyſic agit de tempore abſolutè conſiderato, quod appellat quātum per accidens, quaſi per aliud, tempus enim vulgatiſſimum dialecticis explicari debuit, propriū verò metaphyſicis.

Impugnatur. Singularis tamen eſt, & à veritate remotus hic modus dicendi, nam ſi verum eſt poſtremū tempus non eſſe ens reale, ſed rationis, & ideò non eſſe veram ſpeciem quantitatis, quanam ratione ductus Ariſtóteles illud inter quanta per ſe retulit, ſciens reale eſſe prædicamentum quantitatis etiam in opinione vulgi, quæ nūquā entia rationis in prædicamento collocare conſueuit.

Refutatur adhuc. Prætereà, dies, hora, menſis, & cætera numerata geminam conſiderationem habent, vnā quidem, in quantum ſunt partes continuæ durationis cęleſtis motus, ſub qua conſideratione euidens eſt conditionem totius temporis induere, nā ſicut quælibet pars motus vere eſt mot⁹ ita quęlibet pars durationis realis, vel temporis, eſt realis duratio, l. tempus: vnde ex hac parte verum tempus pro duratione erit in præſentiarum conſideratum, alia eſt horum conſideratio, in quantum à nobis determinata ſunt ac præfinita certis quibuſdam ſignis, vt horologijs, l. alijs inſtrumentis, & cum hoc non ſit à natura, ſed ab arte conſtitutum, appellatur merito communi totius ſcholæ voce tempus artificiale, nihil ſupra naturalis durationis partem addens, niſi extrinſecam denominationē artificialis præfinitionis, ſeu menſuræ ratione cuius nec cadere in intellectum Ariſtotelis potuit eſſe ſpeciem quantitatis, & longe minus ad naturalis philoſophiæ conſiderationē per ſe ſpectare poteſt illud, quod non habet eſſe naturale, ſed artificiale: & tale quidem, ratione cuius non eſt ens reale, ſed rationis. Verba autem Ariſtotelis obiecta de annuo tempore loquuntur, non vt artificiali, ſed vt parte naturalis durationis, quę idcirco tanquam determinata quoadnos accipitur, vt determinatæ actionis, vel motus mēſura ſit, poſſet enim Ariſtoteles dicere tantam eſſe actionem, quātū eſt tempus, vel duratio in eo conſūpta, ſed non eſſet exemplum ita nobis notum propter indeterminationem.

Probatur concluſio ex D. Tho. Probatur deinde noſtra concluſio altera ratione à Diuo Thoma inſinuata opuſc 24 capit. 2. tempus quidem ſine motu eſſe non poteſt, ſed diſtinctam extenſionem habet ab eo per ſe

per ſe ei conuenientē, vt verū ſi per ſe eſſe cō-tinuum, & non ratione motus, ergo per ſe erit quantum, & ſi motus non ſit niſi quantum per accidens: antecedens probatur, nam videmus paruam eſſe extenſionem, atque continuitatē temporis cum magna eſt extenſio motus, vt ſi motus celer ſit, contra vero cernimus magnam temporis, cum parua eſt motus, vt ſi motus ſit tardus: vnde efficaciter elicitur eam à motu non accipere, ſed ex propria conditione, atque adeò intrinſecam habere.

Replica. Et ſi coneris argumentum ſoluere dicens, verum quidem eſſe de tempore comparato ad hos inferiores motus, quos extrinſece
12. prorſus mēſurat, & à quibus non ſolum eſſentialiter, ſed re ipſa diſtinguitur, ſecus vero ſi ad motum cœli comparetur, in quo eſt tanquam propria paſſio eius, tunc enim tanta, & non maior eſt extenſio, vel cōtinuitas tēporis, quāta, & ipſius motus, quod magno erit argumēto non à ſe, ſed ratione motus extenſum eſſe, atque continuum, ac proinde per accidens: ſolutio hæc vires argumento non adimit, nam in motu etiam cœli propria temporis extēſio, atque continuitas cernitur, qui etiam ſi celer eſſet, vel tardus, nihilominus duratio eodem modo ſe haberet, maior enim eſſet, magiſque proinde extenſa, quæ menſuraret tardum, quā velocem motum: & licet re vera non eſſet alia
13. à motu illo irregulari, cæterum ex defectu vniformitatis duratio eius non propriè eſſet tempus, ſed alia daretur, qualis modo eſt duratio motus cæleſtis, eodem modo ſe habēs, motumque in caſu irregularem menſurans: & quanquam nulla talis daretur, à poſteriori ex his motibus colligitur vniformem eſſe naturam durationis, vnde ſi irregularis tunc eſſet, non ratione ſui, ſed irregularis motus, atque adeò non per ſe, ſed per accidens: huius autem veritatis ſignum eſſe ait D. Thom. quod celeritas, & tarditas ſunt paſſiones motus, non temporis, nec vllo modo ei conueniunt, ſi ſecundum propriam temporis rationem conſideretur: nam celeritas, & tarditas ſecundum ſe tēpore determinantur, cum tamen tempus tēpore nō determinetur. Ex quibus non in efficaciter colligitur diſtinctam eſſe extenſionem, & continuitatem temporis ab extenſione, & continuitate motus: & cum hæc ſit à magnitudine, vel ſpacio mendicata, quantum per accidens motum denominare, extenſionem verò temporis tanquam propriam, nec à motu mendicatam quantum ipſum efficere per ſe probatur. Secundo quia præteritum, & futurum copulata inſtanti præſenti efficiunt vnam quandam entitatem per ſe ſucceſſiuam, ac per ſe continuam, quam appellamus durationem, per ſe quidem ſucceſſiuam, atque continuam, hoc eſt non à termino, ſpacio, vel ſubiecto, vt de ſucceſſione, & continuitate motus dicemus ergo tempus per ſe eſt ſucceſſiua, atque continua duratio, per ſe igitur erit extenſa, per ſe habebit vnam partem extra aliam, nempè præteritam extra futuram, per ſe etiam continua, & conſequenter per ſe quanta, & vna ex ſpeciebus continuæ quantitatis: conſecutio neceſſaria eſt, antecedens ſic probatur. Quomodocunque ſe habeat motus, hoc eſt, ſiue ſit per ſe, ſiue per accidens continuus, atque ſucceſſiuus, eo ipſo quod in natura rerum eſt, per ſe conuenit ei duratio, & continua, atque ſucceſſiua duratio, ergo duratio eius, quæ tempus eſt, per ſe eſt ſucceſſiua, atque continua, per ſe extenſa, & quanta, vt videtur conuincere exemplum hoc: licet album ſit vnum per accidens, per ſe conuenit ei duratio, quandiu eſt in natura rerum, eiuſque proinde duratio non eſt minus per ſe vna in ratione ſucceſſiua, aut inſtantanea, quam alterius rei, quæ ſit per ſe vna elicio ergo nihil lædere extenſionem temporis, neque efficere eam talem per accidēs, quod extenſio, ſeu ſucceſſio, vel continuitas motus ſit talis per accidens: ſed hoc non obſtante erit talis per ſe, & ſpecies quantitatis.

Ad ſolutionem argumentorum notabilia.

PRo ſolutione argumentorum obſeruandum eſt, tempus idcirco paſſionem motus appellari ab Ariſtotele, quia medio Nota.
motu cauſatur à mobili tanquam à cauſa adæ- 14.
quata, & proxima, ſemperque motum comitatur: repugnat enim regularem motum, & primum dari in rerum natura, quin detur duratio illius, à qua & motus ipſe, & cætera menſurentur, ex quo intelligitur diſtinctam entitatem, vel rationem ſaltem formalem habere à motu, & completam quidem, cum tamen motus quid incompletum ſit quia per modū fluxus ſe habet, tempus vero durationem importat, & idcirco modum entis completi habet, & ex conſequenti diſtinctam extenſionem ac per ſe.

Secundo obſeruandum eſt, motum idcirco II Nota
ad prædicamentum per ſe non pertinere, quia entitas quædam imperfecta eſt, & quaſi

res in fieri, non facta, & idcirco non completa ſed à prædicamento quantitatis alia de cauſſa excluditur, (vt quæſtione ſequenti fiet manifeſtum) quia non habet propriam extenſionem: ſed ideò continuum eſt, atque extēſum, quia magnitudo per quam fit extenſa eſt, & cō tinua. Cauſa autem temporis eſt quaſi efficiēs, vel certè cauſatio, qua media à mobili ipſo producitur, quo fit, vt longe diuerſo modo accipiat tempus extenſionem à motu, atque motus ipſe à magnitudine, vel ſpacio, ab his enim accipit motus extenſionem tāquam ab intrinſeco ſibi: tempus vero tanquam ab aliquo extrinſeco: nam quod ex parte efficientis ſe tenet, vt motus in præſentiarum reſpectu temporis, extrinſecum eſt effectui, ex quo diſcrimine ij fertur tēpus poſſe eſſe per ſe quantum, licet motus ſit quantus per accidens: quia quam uis tempus extenſionem accipiat à motu tanquam ab extrinſeco, tamen, vt ab intrinſeco à nullo accipit: ſequitur ergo à ſe habere illam, quod eſt eſſe per ſe quantum.

Senſus verborum. Et iuxta ſenſum huius diſtinctionis docuit Ariſto. motum eſſe quantum ratione magnitudinis, & tempus à motu cauſatam habere diuiſibilitatem, nec enim de eodem cauſalitatis
15. genere verba accipienda ſunt, ſed de ſingulis ſecundum propriam conditionem.

Aduerſariorum argumentis reſpondetur.

Ad V. reſp. VNde ad formam primi argumenti reſpondentes admittimus tempus præfato modo eſſe extenſum, & continuum à motu, longe tamen diuerſo, ac motus continuus eſt, & extenſus à magnitudine, vnde argumentum de primo ad vltimum non tenet, propter diuerſum modum accipiendi ab alio extenſionem, ſi quidem diuerſus longe eſt in vtroque: quaſi formalis, & intrinſecus in motu reſpectu magnitudinis, vel ſpacij, extrinſecus vero in tempore reſpectu motus, quia ad modum efficientis & eiuſmodi diſcrimen efficit, vt non ſit bona conſequutio, motus eſt per accidens extenſus, atque continuus, ergo etiā tempus: ſecunda item conſequutio eiuſdem argumenti teneret, ſi motus ex propria virtute inferret, & quaſi produceret tempus, tunc enim non poſſet nobiliorem cōditionem quāti habere, ac ipſe motus, ſed cum virtute nobilioris id efficiat, poteſt bene nobiliorem effectum in ratione quantitatis inferre.

Ad II. reſp. Secundo argumento damus tēpus non eſſe diſtinctam entitatem à motu (quanquam modo id nec diſcutiamus, nec definiamus) ſatis tamen eſt formalis, vel eſſentialis diſtinctio, vt tempus ſit extenſum, & continuum per ſe, etiam ſi motus per accidens extendatur, expectata igitur identitate reali, quanta per accidēs appellari poſſet entitas temporis: ſed quia rerum eſſentias quærimus, quarum ratione in prædicamento collocantur: abſolute pronuntiandum cenſemus tempus eſſe inter quāta per ſe referendum, etiam ſi motus ab eis excludatur.

Ad tertium argumentum (abſolutam eius ſolutionem ad quartū librum phyſicorum referentes) breuiſſime dicimus, tempus eſſe numerum, non re ipſa diſcretum, nec tamen ſolum per actualem intellectus conſiderationem ſed per aptitudinem realem partium motus ad intellectum, à quo numerabiles ſunt ſecūdum prius, & poſterius, quare numerus realis eſt, non tamen numerus ſimpliciter, cum non ſit realiter diſcretus, ſed ſecundum quid quaſi diſcreta ratione numerabilis, cum tamen re ipſa ſit continuus: vnde fit, vt licet eiuſmodi ratio numeri formaliſſima ſit in tempore, tempus tamen re ipſa continuum, in continuis quantis numeretur ſimpliciter, in diſcretis non niſi ſecundum quid: quod vt cunctis ſit notum, appellatur in definitione, numerus motus ſecundum prius, & poſterius, hoc eſt numerus partium cuiuſdam ſucceſſiui, atque continui, cui repugnat eſſe re ipſa diſcretum. Ad III. reſpond. 16.

Verba autem Ariſtotelis in eodem argumēto oppoſita non probant tempus eſſe ens rationis, vt quæſtione 4. oſtendimus germanum ſenſum eorum tradentes 5. autem Metaphyſi. lib cap. 13. inter quanta per accidens tempus retulit, quia nō eſt ita per ſe quantum, ſicut reliquæ quatuor ſpecies ibidem numeratæ, ſed dependenter à motu; & non niſi cū ordine ad illum: vnde quaſi medium tenet inter ea, quæ quāta per ſe perfectiſſimo modo dicuntur, & inter quāta per accidēs, & propterea quantum per accidens, & non per ſe dicitur vocabulo per ſe ſtricte accepto, & in hoc ſenſu loquitur Ariſt. tanquam primus philoſophus abſolutiſſimam prędicamētorum, generum, atq; ſpecierum rationē conſiderans: in dialectica verò latiori vſus ſignificatione eiuſdem vocis omnia per ſe quanta appellat, quæ talem merētur appellationē abſolutā, & ſi nō perfectiſſimam, vt vniuerſas ſpecies quantitatis explicet, vt fini eiuſdem dialecticæ congruebat. Soluitur Ariſt. teſtimonium. 17.

Vlti-

Ad vltim. Vltimum argumentum propterea difficile apparet, quia difficilis cognitu eſt natura ſucceſſiuorum. Hac tamen diſtinctione diluitur: entia realia duplicia ſunt, permanentia videlicet, & ſucceſſiua: permanentia vocantur illa, quæ ſuum eſſe ſimul habent in natura rerum, vt homo, ſucceſſiua verò dicuntur, quæ nõ ſimul, ſed ſucceſſiue habent propriam entitatẽ in rebus, cuiuſmodi ſunt motus, & tempus. Et quemadmodum entitatem illa ſimul habent, hæc vero non niſi ſucceſſiue: pari ratione ſi rationem totius habent, partes quoque ſimul habebunt permanentia: at ſucceſſiua non niſi vnam poſt alteram, vt in partibus motus notũ eſt, quæ termino communi copulantur, nempè mutato eſſe indiuiſibili, quod non eſt aliud, quam mobile perueniſſe ad hoc, vel illud vbi, ad hanc, vel illam diſtantiam; efficiunt itaque vnum continuum, reale, atque ſucceſſiuum: & eodẽ modo ſe habent partes temporis, præteritum ſcilicet, atque futurum, quæ inſtanti præſenti copulatæ vnũ tempus efficiunt continuum, ſucceſſiuum, atque reale. Difficultas autem intelligendi naturam ſucceſſiuorum ex conſuetudine intelligendi permanentia prouenit, ex qua nihil eſſe reale arbitrantur plures, niſi quod eſſe permanens, & totum ſimul habet, nec reales partes, niſi quę nunc ſunt nobis præſentes. Cum tamen ea, quæ fluunt, ita conſiderata, realia non ſint: nihilominus fluxus eorum realis cenſendus eſt, ſi partes fluentes reali termino copulentur, ex tali enim copulatione fit, vt futurum quod nondum eſt, & præteritum quod iam non eſt, vnum continuum fluxum realem faciant, quia realiter fluunt, & communi illo, ac reali termino copulantur. Quæ habere non poſſent, ſi nihil eſſent, aut entia rationis. Multi igitur argumento hoc vltimo conuicti, negarunt tempus eſſe ens reale, cuius partes nunquam videntur extare in natura rerum: quaſi non ſit eadem difficultas de motu, & partibus eius, quem nullus ferme philoſophorũ negauit eſſe realem. Nos verò natura ſucceſſiuorum perſpecta ad formam argumenti, dum dicitur partes temporis non eſſe reales, quia nunquam extant, reſpondemus, nec in rebus eſſe, nec reales eſſe modo partium rei permanentis, quæ ſimul ſunt: bene tamen modo ſucceſſiuo, hoc eſt, influxu copulatas termino communi, ac reali, ratione cuius vnum fluxum, vnumque continuum fluens conſtituunt, non ſecus ac vnum permanens efficiunt partes ſimul exiſtentes communi termino copulatæ. Illud tamen admonitum eſſe velim, nos de tempore pro continua duratione abſolutè conſiderata in tota hac quæſtione loqui: vt Ariſt. non ſolum in hoc prædicamento, ſed quarto phyſic. nam pro determinatis à nobis partibus eius, nominibus (hora, dies, menſis, & annus) deſignatis non eſt quid naturale, vel reale, ſi formaliter accipiatur: ſed quaſi artificiale tempus vocatur, & ens rationis eſt.

QVAESTIO SEXTA.

Sit ne locus vera ſpecies quantitatis continua à ſuperficie diſtincta.

Tres ſententiæ referuntur & negatiua Scoti probatur.

Antiquorũ opinio. CIrca naturam, ac rationem loci corporei (de quo intellitur tit. quæſt.) ferebatur priſcis temporibus opinio Stoicorũ, & Academicorum aientium locum non eſſe aliud, quam ſpatium illud, ſeu interuallum, quod corpus ſua quantitate replet, & occupat, vt illud, quod concipimus intra parietes cubiculi, de quo dicebant eſſe dimenſiones quaſdam à cunctis corporibus ſeparatas: huius poſitionis meminit Philopponus in digreſſione de loco, à qua non omnino videtur diſſentire: prius tamen eam & retulit, & euidentibus rationibus refutauit Ariſt. 4. lib. phyſic. text. 36. quia vel dimenſiones illæ ſunt ſubſtantiæ, vel accidentia, ſi dicatur eſſe ſubſtantiam, locati potius, quam loci habebunt rationem, cum exploratum ſit euicunque corporeæ ſubſtantiæ locum deberi: ſi verò ſunt accidentia corporea, vel in ſubſtantia inhærent, vel ab ea omnino ſeparantur, ſi inhærere concedatur, etiam ipſæ erunt in loco cum ſubſtantia, nam idem locus ſubſtantiæ, & accidentibus eius debetur, atque adeò non erunt locus, ſed locatum, ſeparata autem accidentia eſſe ab omni ſubſtantia planè repugnat, impoſſibilis ergo reputatur talis locus, præterquam quod etiamſi admitteretur, vel impediret locati ingreſſum, vel ſe ſe cum eo penetraret, & ex priori fieret non poſſe continere locatum, ex poſteriori verò admittendam eſſe duorũ corporum penetrationem naturaliter impoſſibilem, de tali igitur loco omnino impoſſibili, non procedit 192.

cedit præſens controuerſia, ſed de eo, quem poſuit Ariſt. vbi ſupra, & vltimã ſuperficiem corporis continentis immobilem appellauit, ab vniuerſa Peripateticorũ ſchola receptum, itaque dum corpus aliquod ab aere, vel aqua circumſcribitur, non dicitur locus eius totum ipſum aereum, vel aqueum corpus, quia non proximè circumſcribit illud per trinam dimenſionem, quã in ſe habet, ſed per vltimã ſuperficiem cõuexam, per quam illud proximè tangit, vnde locus formaliter non eſt corpus, ſed vltima ſuperficies, non quidem à corpore ſeparata, quia hæc non datur, neque in corpore locato, aut contento inhærens, ſed in cõtinente, per quam proximè attingit, circundat, & continet aliud corpus, ac ideò propriiſſimè locutus eſt Ariſt. dicens locum eſſe vltimam ſuperficiem corporis continentis immobilem: hanc autem definitionẽ elucidare, & vltimam eius particulam loci immobilitatẽ continentem, alienum eſt à præſenti inſtituto, & ad quartum Phyſicor. lib. vt ad proprium locum referendum.

Illud tamen prætermittendum nõ eſt, quod adnotauit Albert. Magn. tract. 8. prædicament. geminam eſſe conſiderationem loci, phyſic. & mathematicam, à Mathematico namque ſpectatur, in quantum eſt ſuperficies ambiens locatum, cui ſecundum partes, &
193 puncta correſpondet: nam & ſi locus ſit ſuperficies diuiſibilis ſecundũ longitudinem, & latitudinem dumtaxat, locatũ verò, cum ſit corpus, trinam dimenſionẽ habeat, & ideò appareat nõ poſſe illud vndequaq; circumſcribere, tangens nihilominus, ac circumſcribens vltimã eius ſuperficiem cõuexam ei inhærentem, & magnitudinem eius determinantem: totũ ipſum corpus terminatũ ambire, & continere propriè dicitur, cũ nihil eius extra locũ ſit: naturalis autẽ conſideratio loci eſt ſecundũ con-
194 ditionẽ immobilitatis, ſub qua conſideratione non eſt præſentis inſtituti de eo diſſerere, quia ad quantitatem non pertinet, ſed philoſophis relinquitur conſiderandus.

At ſub priori, controuerſiæ locum habet, quam Sotus in ſua logica cap. de quantitate. quæſt. 2 proponens, ſolum. quæſt. 11. determinans negatiuam partem, videlicet locum nõ eſſe veram ſpeciem quantitatis: ſed connumeratum eſſe in præſentiarum ab Ariſtoteles inter ſpecies continuas, nõ ſecundum propriam mentem, ſed Stoicorum, & Academicorum, quæ ſuo tempore in ſcholis circumferebatur, ponentium (vt vidimus) locum eſſe ſpacium trinæ dimenſionis, quod corpus locatum occupat.

Quam & ſi grauiſſimis rationibus eam depulerit. 4 lib. phyſic. decernens ſolum vltimam ſuperficiem corporis continẽtis eſſe locum, cæterum hac in parte vbi curſim loci naturam explicabat, ex mente aliorum locutus enumerauit eum inter ſpecies quantitatis: ac in metaphyſica præſupponens iam philoſophicam tractationem, & præfatã ſententiam refutatam, ex propria locutus nullã loci mentionem fecit, ſed enumerata ſuperficie, à qua non diſtinguitur ſub ratione quanti, eum prætermittendũ iudicauit. Hanc ſententiam tanquam Auerrois propriam ſequitur P. Pererius lib. 2. de cœlo. cap. 8. eundem ſequuntur Sonzinus 5. metaphyſic. quæſt. 40. Albert. de Saxon. 4. lib. phyſic. quæſt. 1. Valleſius controuerſia. 23. ad Tyrones. D. Fonſec. 5. metaphyſic. cap. 13. quæſt. 3. per totam. Paul. Venetus. cap. præſenti, & nouiſſimè P. Franc. Suar. tomo 2. ſuæ metaphyſic. diſp. 51. ſect. 2. num. 9. multiſq; argumentis cõfirmant, ex quibus hæc ſeligere placuit, quæ alicuius momẽti videntur.

Eſtque primum, vltima ſuperficies corporis continentis, quam appellamus locum, duobus conſideratur, modis 1. ſecundũ aptitudinem, quã habet circumſcribendi locatum, quæ licet non ſeparetur ab actuali circumſcriptione, poteſt ſaltem per intellectum ſeparari, ſi conſideremus vacuum, quod ſic deſcribitur ab Ariſt. 4. lib. phyſic. vacuum eſt locus non repletus corpore, aptus tamẽ repleri: vel ſi imaginemur per diuinam potentiam dari in natura, & quidem locus ſub tali aptitudine conſideratus nihil addit ſupra ſuperficiem, niſi quandam proprietatem ſola ratione ab ea diſtinctam, nullam tamen extenſionem importantem, quemadmodum aptitudo eiuſdem ſuperficiei ad recipiendam albedinem nullam ei extenſionem addit, quemadmodũ etiam in veſte eſt aptitudo circumdandi hominem, vel aliud corpus,
quæ nullam ei extenſionem addit, ſed aptitu- 195
dinem denominandi extrinſecè hominẽ veſtitum, & talem figurã circumſcriptioni accommodatam: pari ergo ratione cenſendũ eſt aptitudinem circumſcribendi nihil ſuperficiei addere præter potentiam denominandi extrinſece circumſcriptum, aut locatũ corpus, & talem figuram concauam circumſcriptioni accommodatam, & nihil pertinens ad prædicamentum quantitatis: ſi verò accipiatur locus

pro

pro vltima ſuperficie actu circumſcribente, longè minus pertinebit ad quantitatem, nam vel importat quantitatē pertinētem ad corpus continens, cū inhęret, vel ad corpus cōtentum, ſeu locatum, nō primum, quia ex eo quod locatū circumſcribit, nihil additur corpori locanti præter extrinſecam denominationem locantis, aut continentis, ergo locus non importat nouam extenſionem talis corporis pręter eam, quam ei tribuit ſuperficies, in quantū eſt longitudo, & latitudo, ſecundam ſpeciem continuæ quantitatis conſtituens, ſed nec importat quantitatem, ſeu extenſionē locati, cui certum eſt nō inhærere, ſed ſolum extrinſecè
197. ipſum denominare, quare nullum ei effectum quantitati proprium poteſt conferre, & certè, ſi ſuperficies vt circumſcribere apta, ſeu vt circumſcribens actu (quam circumſcriptionem actiuam vocamus) eſſet ſpecies quantitatis diſtincta, ponenda eſſet altera ſpecies pro circumſcriptione paſſiua, pro eo videlicet, quod eſt locatum circumſcribi, ſed pro hac circumſcriptione non ponitur ſpecies diſtincta à corpore circumſcripto, quia nullam extenſionem addit corpori; ſed ſolum denominationem extrinſecam, ergo nec pro actiua ponenda erit.

II. Argum. Secundo, locus ſolum addit ſuperficiei ordinem continentiæ extrinſecæ ad locatum, ſed ordo eſt relatio, ergo ſolum ab ea diſtinguitur per relationem, ſed relatio non eſt diffe-
198. rentia ſpecierum quantitatis, ergo non diſtinguit ſpecies eius: probatur minor, differentia ſpecierum quantitatis debet rationem extenſionis continere, vel ſaltem aliquem modum eius, ſed relatio non continet vllam extenſionem, vel extenſionis modum, ergo non eſt differentia ſeparans vnam ſpeciem quantitatis ab altera, quare nec locum valebit à ſuperficie diſtinguere tanquā alteram ſpeciem.

III. Arg. Probatur tandem ex definitione Ariſtot. locus eſt ſuperficies corporis continentis immobilis, in qua ſuperficies pro genere ponitur, ſed genus definitionis prædicatur formaliter de definito, ergo hæc erit formalis prædicatio, locus eſt ſuperficies: tunc vltra, vna ſpecies non prædicatur de altera formaliter, ergo locus, & ſuperficies non ſunt diuerſæ ſpecies.

II. Opinio. Secunda opinio ne videatur doctrinæ Ariſt. ex directo contraria, duplicem rationē quantitatis diſtinguit, extenſionis, & menſuræ, & tunc locum cenſet nō eſſe ſpeciem à ſuperficie diſtinctam ſub ratione extenſionis, quam nō addit ſupra illam, bene tamē ſub ratione men- 199.
ſuræ, quam habet à ſuperficie diſtinctam, hæc namque intrinſeca menſura eſt corporis locantis, locus verò menſura extrinſeca locati, hæc autem eſt duplex ratio menſuræ diuerſa, ergo diuerſam quoque ſpeciem conſtituit à ſuperficie. Et hæc diſtinctio in concordiam redigit diuerſa loca Ariſt. nam cap. pręſenti dialecticum agens, non tam rerum eſſentias perſcrutatur, quam extenſionem prædicatorum in ordine ad enunciationes, & ſyllogiſmos, & quia ſuperficiei duplex conuenit prædicatum menſuræ, extenſionis verò non niſi vnum, propterea eam vt ſuperficiem, & locum recenſuit, tanquam diuerſas ſpecies: in metaph. vero, vbi rerum eſſentias ad vnguem examinare oportebat, & quantitatem ſecundū propriam extenſionis naturam conſiderare, non ſeparauit locum à ſuperficie, ſed pro eadem ſpecie vtrumq; poſuit. Ita videtur ſentire D. Thom. opuſc. 42 cap. 20. & opuſc. 52. cap. 7. & ita ſentiunt Sot. c. præſenti, & Maſius diſp. de quant. ſect. 3. quæſt. 4 Alij demum volentes adhuc in III. Opin.
ratione extenſionis has ſpecies ſeparare, eam diſtinguunt in intrinſecam, & extrinſecam, dicentes ſuperficiem continere extenſionem intrinſecam, cum inhæreat corpori locanti, at extrinſecam ſolum, cum corpus locatum extrinſece circumſcribat.

Poſtrema ſententia locū ſpeciem diſtinctam à ſuperficie conſtituens, etiam in ratione extenſionis & diuiſibilitatis.

SVpereſt extrema ſententia non ſolum locum per ſe quantum conſtituens, ſed eum à ſuperficie diſtinguens per extenſionem, ac diuiſibilitatem intrinſecam, nō realiter, ſed ſola ratione formaliter diſtinctam ab extēſione ſuperficiei: Hanc profitetur Magn. Albert. tract. 8. præd. cap. 5 Iauell tract. 5. eorundem prædic. part 5. cap. 3 Doct Canterus in expoſitione textus, & in annotatiunculis ad finem, cap. ſubiectis. Car. Tolet. quæſt. 2. huius præd. & videtur doctrinæ Ariſt. valde conſona, qui locū cap. pręſenti nō ſolum aſſeruit eſſe quantitatē per ſe, ſed ex profeſſo probauit, cum à cæteris quatuor continuis ſpeciebus diſtinguens, quare nō videtur habere locū expoſitio ab autoribus primæ opinionis conficta: quod Ariſt. vulgarē loquendi modū in annumerandis his ſpeciebus ſequutus fuerit potius, quam rerum proprie-

201. proprietatem, cum ratio eius ex propria eiuſdem loci natura fuerit deſumpta, ex eo autem quod in metaph. non meminerit, negatiuum dumtaxat argumentum deduci poſſe aiunt, atque adeò infirmum ſatis ad probandũ eum à prædicamento depuliſſe: non enim oportet omnes ſpecies atomas prædicamenti ſemper enumerare, ſed ſufficiunt aliquando ſubalternæ, vel certè ſufficit enumeraſſe principaliores atomas, ex quibus facile deduci poſſunt reliquæ, præſertim dum alibi præſupponuntur omnes enumeratæ, vt contingit in caſu præſenti, etenim cum Ariſt. in hoc prædicamento proprijs nominibus, ac rationibus ſeparauerit ſpecies vtriuſque quantitatis, continuæ, atque diſcretæ, non neceſſe fuit iterum in prædicamento metaph. omnes repetere, ſed ſatis fuit principaliores enumeraſſe, ex quibus facili negocio deducuntur cæteræ, vt ex numero oratio, in qua idem ferè modus diſcretionis reperitur, & ex ſuperficie locus, à qua non ſeparatur realiter, & ſupra quam non niſi rationem formalem continentiæ addit.

Probat. I. Sed iam probant locum eſſe per ſe quantum, & à ſuperficie diſtinctum ratione Ariſt. quæ eiuſmodi eſt. Diuiſibilitas eſt ratio quantitatis, ſed locus diuiſibilis eſt ad diuiſionem locati, ergo vt locus habet propriam diuiſibilitatem, minorem oſtendit, quia partibus locati correſpondent partes loci, & punctis puncta, ergo locus habet propriam diuiſibilitatem in ordine ad locatum, & diſtinctam quidem à ſuperficie, quæ vt talis nullam habet correſpondentiam cum locato.

Confirm. Vnde idem Ariſt. 4. lib. phyſic. vbi propriam mentẽ aperuit circa loci naturam, docet eſſe vltimam ſuperficiem, ſed ſuperficies eſt quantum per ſe, ergo & locus erit per ſe quantus, cum ſit per ſe diuiſibilis ſecundum longitudinem, & latitudinem, ex eo, quod
202. eſt ſuperficies: addit præter rationem ſuperficiei, quod ſit vltima, cum non quælibet ſuperficies ſit locus, ſed quæ proximè attingit locatum, vnde addit etiam continentiam, ex quibus formali ſaltem ratione à ſuperficie diſtinguitur tanquam altera ſpecies continuæ quantitatis.

II. Probat. Secundo probatur. Nam proprietas quantitatis maxima eſt æquale, & inæquale, vt expreſſis verbis docet Ariſt. cap. præſenti, ſed locus ex propria, atque intrinſeca conditione eſt æqualis locato, vt idem Ariſt. 4. lib. phyſic. text. 13. oſtendit, ergo aliqua ei conuenit propria ratio quantitatis, extenſionis, ac diuiſibilitatis, à qua talis proprietas emanat, per eam igitur conſtituet ſpeciem per ſe quantitatis diſtinctam à ſuperficie, cui ſicut non conuenit formaliter loci æqualitas, ita nec eius diuiſibilitas.

Probatur vltimo. Probatur tandem. Nam ad ſpecificam diſtinctionem ſpecierum ſatis eſt diſtinctus modus formalis extenſionis, ac diuiſibilitatis, ſed talem habet locus à ſuperficie diſtinctum, erit ergo ſpecies ab eo diſtincta. Probatur minor, quia ſicut ſuperficies vt talis habet extenſionem in ordine ad corpus, cui inhęret, ita vt lo- 203.
cus conſiderata habet extenſionem in ordine ad locatum, quod continet, videlicet per correſpondentiam, & proportionẽ ad illud, cum partibus eius partes loci correſpondeant, & puncta punctis, & iuxta hanc proportionem ſit diuiſibilis, eiuſmodi autem correſpondentia, aut proportio non eſt pura relatio, ſed modus diuiſibilitatis, quem explicare non poſſumus, niſi per reſpectum ad locatum, quod non tollit, quin vt ſpecies huius prædicamenti formaliter ſeparari valeat, nec nouum eſt in accidentibus, quod formalis eorum ratio per ordinem ad extrinſecum accipiatur, vt potentiæ, & habitus oſtendunt, quorum propriæ rationes accipiuntur, in ordine ad actus, & obiecta, non ergo mirum eſt, ſi formalis ratio loci etiamſi abſoluta per ordinem ad extrinſecũ locatum accipiatur. Sententia hæc, vt rationem eius plenè capiamus, ſuperficiem hoc modo diſtinguendã docet, vt ſub communiori conceptu prius accipiatur, prout abſtrahit à loco, & à ſuperficie, quæ ponitur ſecunda ſpecies quantitatis continuæ, quo pacto genus eſſe docet ad hanc eandem ſuperficiem, & locũ, nam ſuperficies, quę eſt ſecunda ſpecies ſolum importat extenſionem ſecundum longitudinem, & latitudinem, locus verò addit modũ continentiæ, per quem à ſuperficie eadem eſſentialiter ſeparatur, ſed ſuperficies pro genere vtriuſq; à continentia abſtrahit, ſolum importans rationem extenſionis ſecundum longitudinem, & latitudinem, contrahibilem quidem per negationem profunditatis ad ſuperficiem, quæ eſt ſecunda ſpecies, & per continentiam ad locum, vt ſic ſpecie diſtinguantur locus, & ſuperficies ſub tali genere proximo, quanquam realiter ſint eadem quantitas.

* * *

Propria

Propria ſententia proponitur, & corroboratur.

I. Aſſertio noſtræ ſententiæ. SEntentia noſtra duabus his aſſertionibus continetur. Prior eſt: eſto locus ſit vera quantitas continua tanquam ſuperficies, nõ habet diſtinctam extenſionem, etiam formalem ab ea, vt propterea iuxta propriam rationem huius prædicamenti ſpeciem diſtinctã

205 conſtituat. Aſſertio hæc primam opinionem confirmat, & poſtremam reijcit, eſtque expreſſa apud S. Thom. 5. lib. Metaphyſic. lect. 15. & in 2. diſtinct. 12. quæſt. vnica. art. 5. ad 2. quibus locis planè affirmat locum in ratione quantitatis non diſtingui à ſuperficie, & probatur his argumentis ſatis efficacibus, primo.

I. Argum. Quia modus extenſionis, quem addere locum ſupra ſuperficiem ponit prima opinio, licet aliquam veritatis apparentiam habeat, verè eſt titulus ſine re, quod ſic oſtendo: nam ſi talem modum extenſionis habet, aut per illũ extendit corpus continens, in quo inhæret, vel corpus locatum, quod continet, vel in ſe ipſo nouo modo extenſus eſt, nihil horum admitti poteſt, ergo & modus iſte nihil reputari debet, probatur minor, nam corpus, in quo eſt, non extendit nouo modo, quia vltima ſuperficies aeris continens arborem, ex eo quod eam circumſcribat, non extendit aerem ipſum, cui inhæret nouo aliquo modo, ſed ſolum ſecundum modos longitudinis, & latitudinis, quas dimenſiones conſtat aeri tribuere, dũ nullum continet corpus, nec dum arborem circumſcribit aliquid ei intrinſecum ponit, ſed ſola denominatione extrinſeca circumſcripta, vel contenta denominatur, nec demum eadem ſuperficies vltima, quæ locus eſt, alio modo

206 formali in ſe eſt extenſa per continentiam locati, alioquin modo diuiſibilis, tum quia ſi talem modum haberet, eum neceſſario communicaret corpori continenti, aut contento, illi ratione actualis inhæſionis, huic vero ratione continentiæ, probatum eſt autem neutrum à loco recipere talem modum extenſionis nouum, tum etiam, quia cum circumſcriptio quidpiam extrinſecum ſit, nihil poteſt intrinſecum in circumſcribente ponere abſolutum, præſertim quale eſſe oportet, vt modus

II. Argum. extenſionis nouus appelletur. Secundo probatur, quia ſi talem modum nouum extenſionis cõpararet vltima ſuperficies aeris ex eo, quod continet arborem, ab aliquo agente productus eſſet, ſed nullũ eſt agens, à quo producatur, ergo erit prorſus confictus, minorem oſtendo, quia neq; ab arbore circumſcripta produci poteſt, quæ nihil in aerẽ agit, neq; ab ipſomet aere, qui dũ arborem circumſcribit, nihil circa ſe agit, vel operatur, non eſt autem excogitabile aliud agens, à quo producatur. Probatur deni- III. Arg. que. Quia correſpondẽtia loci ad locatũ, aut locati ad locũ ad ſummum poteſt eſſe reſpectus præſentiæ, aut contactus, quem quoduis aliud corpus alteri contiguum comparat, non ergo modus extenſionis, qui abſolutus eſſe debet, etiamſi per reſpectum explicaretur.

Aſſertio poſterior. Locus ſub ratione men- II. Aſſert. ſuræ nequit à ſuperficie diſtingui ſpecie. Hæc aſſertio aduerſatur ſecundæ opinioni, & videtur mihi euidenter elici ex priori concluſione, 207 nam menſura, vt oſtẽdimus ex communi ſententia, propria paſſio quantitatis eſt emanans ab extenſione, ſed hæc nõ eſt diuerſa in ſuperficie, & loco, ergo nec per proprietatem ab ea emanantem diſtingui poteſt. Probatur rurſus. Quia eſſe menſuram actiuam, & actualem alterius quantitatis nihil eſt intrinſecum in quantitate menſurante, vt in vlna cernimus, quæ nihil intrinſecum comparat ex eo, quod pannum menſuret, ergo nihil erit intrinſecum in ſuperficie vltima eſſe menſuram actiuam loci, quemadmodũ neq; in corpore locato aliquid intrinſecum eſt ab ea menſurari, & certe ſi ex eo, quod ſuperficies vltima actiue menſurat circumſcriptum corpus, alia foret ſpecies quantitatis multiplicanda, pari ratione linea, & corpus, vt actiue menſurant alias quantitates, diſtinguerent quoque alias ſpecies, imo & ſuperficies cõuexa locati, prout menſurat ſuo modo concauam loci, diſtingueret aliam ſpeciem, quæ non ſolum falſa, ſed abſurda ſunt. Confirm. ab inconuenienti.

Diſſoluuntur argumenta vltimæ opinionis.

NEque aſſertiones noſtræ aduerſantur doctrinæ Ariſt. nam cũ naturam loci vtpote ad philoſophiam pertinentem haud quaquam hoc loco explicuerit, explicaturus poſtea 4. lib. Phyſic. vbi propriam ſen- 208. tentiam expreſſit, opinione antiquorum (quæ ſuo tempore circunferebatur) exploſa, nec de eo exacte locutus eſt, ſed ſecundũ extrinſecam quandam rationem menſuræ, vt aliqualem eius notitiam dialecticis traderet ad enunciationes, & ſyllogiſmos extruendos opportunam, per hanc rationẽ extrinſecam eum à ſu- Explicat. Ariſt.

 perficie

perficie ſeparauit, nõ quidem vera diſtinctione ſpecifica, ſed apparenti, ad dialecticum tamen inſtitutum ſufficienti: vnde in metaphyſica iam ex philoſophicis præſuppoſita propria ſententia, & vbi naturas rerum exacte perquirebat, locum inter ſpecies quantitatis non numerauit, non quia veram quantitatem nõ eſſe crederet, ſed quia videbat non habere extenſionẽ à ſuperficie diſtinctam: Vnde per ſolam extrinſecam correſpondentiam ad locatũ probauit eſſe quantitatem, non per intrinſecam extenſionem, vel diuiſibilitatem. Et eundem

Exponitur D. Thom. ferme ſenſum tenuit D. Thom. diſtinctum à ſuperficie locũ ponens ſub ratione menſuræ, non intrinſecæ, ne ſibi contrarius videretur denegans ei diſtinctam extenſionem, & con-

209. cedens menſuram intrinſecam diuerſam ab extenſione ortam, vt proprietatem, non itaq; cenſuit locũ diſtingui à ſuperficie vera diſtinctione ſpecifica, ſed apparenti, atque extrinſeca, ex quadam ratione extrinſeca menſuræ concepta.

Ad I. & vltimum argumẽtum. Primum, & vltimum argumentum eadem ſolutione diluuntur: admiſſo enim quod locus addit continentiã locati ſupra ſuperficiem, negandum eſt eſſe modũ diſtinctum extenſionis, quia nihil ponit intrinſecum in vltima ſuperficie continente, ſed ſolam denominationem extrinſecam, vel ad ſummum reſpectum quendã minime ſpectantem ad prædicamentum quantitatis, nec quidpiam aliud ei accreſcit ex eo, quod partib⁹ eius, ac punctis correſpondeant partes, & puncta locati, aut ex eo quod ad diuiſionem locati diuidatur.

Ad II. Secundum argumentum facile ſoluitur, ſi conſideremus æquale, & inæquale nõ eſſe proprietates quantitatis, ſed quod ſecundum eam

210. dicantur res æquales, & inæquales, vnde ex eo, quod ſuperficies vltima continentis, quam vocamus locum, & vltima corporis contenti, quod vocamus locatum, æquales ſint, ſequitur quidem locum eſſe quantitatem, non tamen diſtinctam à ſuperficie, ſicut nec ſequitur ſuperficiem locati eſſe ſpeciem diſtinctam, vt æqualem loco ab altera quacunque ſuperficie non contenta, aut non æquali.

QVAESTIO SEPTIMA.

An motus ſit per ſe quantus, & inter ſpecies quantitatis referẽdus.

Statuitur vera & negatiua ſententia Ariſtotelis.

ARiſtoteles cap. præſenti poſtquam ſeptem quantitatis ſpecies numerauit, quas ſigillatim nos præfatis cõtrouerſijs examinauimus: cæteras earũ ratione quanta eſſe ſtatuit, atque adeo non per ſe, ſed per accidens his verbis: *Propriè autem quanta hæc dicuntur ſola, quæ dicta ſunt, alia vero omnia ſecundum accidens, ad hæc enim aſpicientes, & alia dicimus quanta, vt multum dicitur album, eo quod ſuperficies multa ſit, & actio longa, eo quod tempus multum ſit, & motus multus.* Quibus plane aſſerit, motum inter quanta per ſe haud quaquam eſſe numerandum, ſed quantum eſſe per accidens, vt album 5. etiam Metaphyſic. cap. 13. text. 18. nõ minus expreſſe idẽ & docet, & oſtendit dicens: *Hæc enim quanta quædam, & continua dicuntur, eo quod illa diuiſibilia ſunt, quorũ hæc ſunt paſſiones, dico autem non quod mouetur, ſed quo motum eſt, etenim quoniam illud quantum eſt, & motio quanta eſt, &c.* Itaque quantitatem, & continuationem motus ex quantitate, & continuatione magnitudinis, per quam fit (loquitur enim de motu locali tanquam de primo, ac principali) non ex propria conditione accipit, ergo ab ea extenſionẽ mendicat, & propriam nullam habet, ratione cuius ſpecies quantitatis ſit. — Vera ſententia ſtatuitur. — 211.

Secundò: ab eo habet motus rationẽ prædicamentalem, à quo ſpeciem, cũ genus, & ſpecies ſint, ex quibus prædicamentũ integratur, ſed motus iuxta propriam, & intrinſecã conditionem accipit à termino, circa quem verſatur, ſpeciem, vt ſæpè numero docet Ariſt. 3. & 5. phyſic. libris, ergo ab eiſdẽ accipit rationem prædicamentalem, quapropter, ſi ad quantitatem terminetur, vt augmentum, vel diminutio, reductiue ad prædicamentum quantitatis ſpectabit, ſi ad qualitatem, vel vbi, in eiſdem erit collocandus prædicamentis, ex ſe igitur nec ſpeciem, neque prædicamentum habet. — II. Ratio.

Poſtremo, motus apud Ariſtotelem, & omnes eſt actus imperfectus eius, qui ad perfectionem aliquam comparandam tendit: & via in terminum, vt docet plane Ariſtotelis duplex definitio tradita 3. libro phyſic. text. 6. motus eſt actus entis in potentia prout in potentia, & motus eſt actus mobilis prout mobile eſt, ex quibus habetur eſſe fluxum quendam mobilis inter duos terminos, & quaſi viam quandam ab vno in alterum, & ex conſequenti — III. Ratio.

ti ens incompletum, & propterea minime prædicamẽtale, quod atten dens idem Ariſtoteles à prædicamentis eum ſegregauit, & inter diuerſarum rerum modos, & affectiones, quas poſt prædicamenta appellauit, retulit, poſt oppoſitionem, poſt modos prioris, & ſimul, cap. 4. poſtprædicamentorum. Quo ergo pacto directè, & per ſe collocari in prædicamento quantitatis poterit inter ſpecies?

Tractatur opinio, affirmans eſſe ſpeciem quantitatis.

SEd quorſum hæc dicet aliquis, vel qua neceſſitate compulſus certam in ſchola veritatem tam expreſſis Ariſt. teſtimonijs,
233. tot argumentis niteris corroborare, vel qua ratione ductus id in dubium reuocas, de quo nemo vnquam dubitauit? nonne cum Ariſtotele profitentur vniuerſi eius interpretes motum eſſe quantum per accidens? D. Thom. 5. metaphyſic. lect. 15 Alb Magn. tract 8. de quantitate cap. 4. Sot 2 5. Metaph quæſt 24 Iauellus. Doctores Louanienſes. Caiet Magiſt. Sot. D Toler. Caiet. & Mercat. in huius prædicamenti expoſitionibus, & egregiè P. Peerius ex noſtra ſocietate lib. 13. phyſic. controuerſiarum, cap. 1. & D. Franc. Suar 2. Tom ſuæ Met. diſp. 40 ſect 8 Ita profectò ſe res habet.

Ariſt. mentē ſequuntur. D. Tho & multi alij.

234. Sed nouiſſimè dubiam rem facere cœpit Doctor noſter Fonſec. 5 lib. met. cap. 13. quæſt. 8. ſect. 1. & 2. partemq; affirmatiuam propoſitæ quæſtionis defendit ſect. 3. nempè motum eſſe quantum per ſe, & ſpeciem à ſeptem alijs in dialecticæ prædicamento poſitis diſtinctam: quē ſequūtur Doctores noſtri Conimbricenſes in ſua copulata 3. lib. phyſic. cap. 2. quæſt. 2. art 3. in fine, vbi ſex modis ſpectare poſſe motū adnotant: primo. vt ab agente progreditur, ſecundo, vt in paſſo recipitur. 3. vt eſt forma imperfecta tendens ad perfectionē 4. vt eſt adquiſitio perfectæ formæ. 5. vt eſt ſucceſſiuus 6. vt eſt cōtinuus: & quidē primo modo refertur ad prædicamentum actionis, ſecundo ad prædicamentum paſſionis, tertio, quarto, & quinto, tanquam ens incompletum prædicamento per ſe caret, & reuocatur ad illud, ſub quo forma completa, quæ eſt eius terminus collocatur, vt ad quantitatē augmentatio, ad qualitatē alteratio, ad prædicamentū vbi motus localis: modo poſtremo in quantū continuus eſt, collocatur in prædicamento quantitatis inter ſpecies continuas, & ſucceſſiuas: quemadmodū & tempus, à quo diſtinctam ſpecie continuitatem ſortitur: nā temporis partes inſtantibus, motus verò mutatis eſſe copulantur.

Huic ſententiæ fauere videtur Alexand. antiquiſſimus Philoſophus 5. lib. naturalium quæ. cap. 21. vbi motum ad varias categorias pertinere, ait, nempè ad quantitatem ad aliquid, paſſionis, qualitatis, ac demum ad categoriam eius formæ, ad quam dirigitur iuxta diuerſas eius conſiderationes. 235.

Cui vid. fauere Alex.

Fauet etiam Ariſtoteles 3 lib. Phyſic in principio, vbi de genere continuorum docet eſſe motum, atque adeò in infinitum diuiſibilem, vti continua cætera: cenſet igitur motum ex proprio genere, hoc eſt ab intrinſeco habere continuitatem, & diuiſibilitatem, quòd profectò non eſt aliud, quam eſſe quantitatem per ſe continuam inter veras ſpecies huius generis collocandam.

Et Ariſt.

Sed iam ſuam probat ſententiam D Fonſ. vnica ratione, omnis continuitas eſt quantitas quædam, at motus ex propria ratione habet continuitatem diſtinctam à continuitate magnitudinis, & temporis, ergo eſt per ſe quantum continuum, & ſucceſſiuum diſtinctū ab eis. Minorem probat, nam continuitas magnitudinis, vel ſpacij, per quā fit motus, eſt permanens, continuitas motus ſucceſſiua, ergo eſt diuerſa ab ea: & rurſus cū motus eſt celer, continuitas temporis breuis eſt, continuitas motus longa: cum verò tardus, tunc continuitas temporis eſt longa, motus autem continuitas breuis: continuitas demum temporis ſemper eſt vniformis, motus autem non ſemper, vnde ſuapte natura continuitas temporis eſt menſura motus, non item motus temporis, niſi aliquando à poſteriori, cū motus vniformis eſt, & tempus ignoratur: planè igitur ſunt diuerſæ continuitates, & ratione propriæ motus eſt quantū per ſe à cæteris ſpeciebus diſtinctum, licet ſub alijs quinque conſiderationibus ſit quantum per accidens. Ariſtoteles vero in dialectica non numerauit motum inter quanta per ſe, ſed per accidens, quia non alia recenſere voluit inter quanta per ſe, niſi ea, quæ ſuo tempore ſpecies quantitatis habebantur, quæq; apertam, & vulgatā præ ſe ferunt menſuræ rationem, cuiuſmodi nō eſt motus: quanquam cùm ibidem numerat motū inter quanta per accidens, fortè motum accipit, vt motus eſt, non vt continuus, nam continuitas nō pertinet ad eſſentiam, ſed eſt quædam proprietas eius, & ſi ita accipiatur, non dubium eſt, quia

Ratio Fonſecæ. 236.

237.

eſt, quia ſicut continuitas eſt eius accidens, ita ſit quantum per accidens, ſed ſub continui reduplicatione quantum per ſe: in Metaphyſica verò motum per accidens quantū eſſe voluit, ſicut & tempus, vbi ſtrictè de quanto per ſe loquebatur, quod ita eſt per ſe, vt abſq; ordine ad aliud ſit extenſum: cuiuſmodi non ſunt tempus, & motus, ſed cum ordine ad aliud extenſionem habent, intrinſecam nihilominus, & ideò non quanta per accidens, vt albedo, ſed per aliud appellari poſſunt. Hæc D. Fonſeca in confirmationem, atque explicationem propriæ ſententiæ.

In eadem parte negatiua ſtandum decernitur.

Impugnatur dicta opinio. EAndem nihilominus negantem partem, quam Ariſt. & eius ſchola ſequitur, tanquam probabiliorem amplectimur, hiſq; rationibus, ex proprijs eiuſdem motus viſceribus depromptis, corroboramus.

I. Ratio. Prima quidem. Si continuitas motus eſt proprietas cōſequens naturam, & eſſentiam eius, cum motus ſit eſſentialiter fluxus, via, & ad
238. quiſitio termini, ſequitur eſſe continuitatem viæ, fieri, & adquiſitionis, atque adeò incompletam, ſicut eſſentia à qua oritur incompleta eſt: ſi igitur motus propter incompletam entis conditionem, ab omni prædicamento expellitur, planè ſequitur continuitatem eius incompletam à prędicamento quantitatis expellendam eſſe.

II. Ratio. Secundo, motus propterea continuus eſt, quia terminus, ad quē vt via dirigitur, quandam habet latitudinem gradualem continue adquiſibilem ſub certo modo contrarietatis, & hinc eſt ad tria duntaxat prædicamenta motum per ſe terminari poſſe, quantitatem, qualitatem, & vbi, vt docuit expreſſe Ariſt. 5 lib. phyſic. quia ſimilis latitudo in his ſolis inuenitur: ab hac igitur continuitate terminorum tanquam à forma motus ipſi ſuam continuitatem participant: vnde ſequitur ita eſſe cenſendum de continuitate motus comparatione termini, ac de eius entitate, ſed entitas motus, quia participata eſt ab entitate termini, cuius eſt fieri, & ad quem tanquam via dirigitur, reductiue ſpectat ad prædicamentum termini (ipſis adhuc aduerſarijs annuentibus) ergo continuitas ab eiſdem participata termi-
239. nis, referenda ſine dubio erit ad idem prędicamentum, in quo collocatur continuitas termini: hæc autem erit vbi eſt propria entitas completa, nempè in quantitate, qualitate, vel vbi, ergo ad hæc prædicamenta reducenda erit continuitas motus: vnde ſi ſit alterationis, erit in qualitate, ſi augmentationis in quantitate: ſi localis in prædicamento vbi: & hoc certè eſt, quod Ariſtoteles docuit. 5 Metaphyſic. cap. 13. in fine ſic loquens: *Hæc enim quanta, & continua dicuntur, eo quod illa diuiſibilia ſunt, quorum hæc ſunt paſſiones: dico autem non quod mouetur, ſed quo motū eſt, etenim quoniam illud quantum eſt, & motio eſt quanta, &c.* Quaſi dicat ab extenſione, & continuitate totius loci, vel vbi, per quod motus fit, & quod continua ſucceſſione adquiritur, extenſum eſſe motum: eam namq; magnitudinem, vel ſpacium appellare conſueuerunt loquentes de motu locali: nam ſi ſit alterationis, vel augmentationis, ſuum habet ſpacium metaphoricum, per quod fit, nempè tota ipſa gradualis latitudo formæ, quæ ad- 240.
quiritur, motumq́ue terminat extenſionis in quantitate, intēſionis verò in qualitate: ab hac ſine dubio latitudine, vel ſpacio ſuo modo continuo participatur continuitas motus, atq; ab eius extenſione extenſus dicitur, hæc autem in quantitate per ſe inuenitur, in qualitate per accidens, & propterea extenſio motus aliquando participatur à re per accidens extenſa, vt motus alterationis ab extenſione, quā habet qualitas in mobili, aliquando verò à re per ſe extenſa, vt augmentatio à quantitate per eam comparata, id tamen ſemper habet motus quicunque, etiam ſi vt cōtinuus eſt accipiatur, nempè continuum eſſe, atq; extēſum per accidens, ſicut terminum, vel certè continuum ſecundū modū incompletum, atq; adeò non per ſe ſub genere continuæ quantitatis collocabitur, ſed reductiue, vbi eſt continuitas termini.

Probatur tandem non habere per ſe continuitatem ſucceſſiuam (ratione cuius eum efficit per ſe quantū præfata ſententia) in ſingulis ſpeciebus motus, in alteratione quidem, quæ non ratione ſui ſucceſſiua eſt, & continua, ſed ratione qualitatis, ad quā terminatur, contrarium in ſubiecto habentis: vnde ſi contrario careat, continuatione & ſucceſſione per ſe caret: & ita in inſtanti indiuiſibili fieri poteſt, vt cernimus in illuminatione per accidens tantum continua, eo quod luminoſum applicatur ſucceſſiue, & adhuc in qualitatib⁹ habentibus contrarium, continuitas ſucceſſiua prouenit ex virtute limitata agentis, non potentis ſimul euincere reſiſtentiam contrarij, ſed III. Ratio.

ſucceſ-

ſucceſſiue, quo fit, vt virtus infinita totam latitudinem caloris, alterius vè qualitatis in eodē inſtāti inducere poſſit in lignum ſecundum omnes eius partes, & tunc nullam prorſus habebit latitudinem calefactio, nullam continuationem, aut extenſionem, eam igitur a ſe non
241 habet, ſed a ſubiecto, à contrario, & ab agente. In motu locali etiam patet: nam idcirco continue, & ſucceſſiue mouetur corpus per ſpacium, quia cum extenſum ſit vtrumque, nequeunt partes poſteriores corporis partem ſpacij tranſire ſimul ac priores: nec totum corpus priorem ſimul, & poſteriorem partē ſpacij. Hinc enim proueniunt partes priores, & poſteriores continuitas, ac ſucceſſionis localis motus, non ergo à ſe eas habet, ſed ab ſpacio, quod eſt terminus: & à mobili, quod eſt ſubiectum. Tandem in augmētatione res eſt notior, nam ideo ſucceſſiue adquiritur quantitas, quia limitatum agens non poteſt omnes partes alimenti ſimul diſponere, nec ſimul conuertere, ſed vnā poſt alteram, ac propterea pars magnitudinis poſt alteram comparatur. Compararentur autem ſi ſimul, ſimul diſponerentur partes alimēti, ſimulq; conuerterentur, & ſi adquiſita quantitas partibus careret, ſimul comparati poſſet abſq; augmentationis continuatione, ergo ab hac eam habet, ſimulque à limitata virtute agentis, non à ſe, quare non eſt per ſe continuus motus, nec per ſe quantus, ſed per accidens.

Soluitur Ariſt. teſtimonium.

Locus autem Ariſtotelis, ſi iuxta tenorem verborum accipiatur, nihil prædictæ veritati nocet, generalis eſt enim ſermo de continuitate, dum dicitur motum eſſe de genere continuorum, atq; adeo in infinitum diuiſibilem qui vt verum teneat, ſatis eſt motum quomodoli-
242 bet eſſe continuum, ac diuiſibilem, propria in quam, vel aliena cōtinuatione, & diuiſibilitate: ſimilis namq; eſſet loquendi motus, ſi quiſpiam diceret, lignum eſſe de genere grauium corporum, vel hominem de genere ſenſibiliū, cū tamen accidentali ratione grauitas illi cōueniat, & homini eſſe ſenſibile obiectum propter corporea accidentia.

Atque eodem fere modo argumentum principale ſoluendum eſt: habere enim motū diſtinctam continuitatem à tempore, aut ſpacio non infert eum eſſe continuitate propria, atque intrinſeca continuum, quemadmodum ſi quis ſimile argumentum conſtituat: albedo habet extenſionem diſtinctam à ſuperficie, in qua extenditur, ergo eſt per ſe extenſa, non tenebit: nam ſuperficies ideo eſt per ſe extenſa, non quia habet extenſionem diſtinctam: ſed quia eam habet ab intrinſeco: extenſio enim propria, & participata diuerſæ ſunt, cū vna ſit 243
quaſi effectus formalis alterius, non eſt enim in rigore verum, ſubſtantiam, vel qualitatem extenſas eſſe eadem ipſa extenſione quantitatis, ſed diſtincta quidem, à quantitate tamen participata, quod euidenter conuincitur, ſi ſeparetur quantitas ab his, vt fieri poteſt, ex tali enim ſeparatione deſinet profectò accidentalis extenſio, quam participabunt à quantitate, propria nihilominus, atque intrinſeca, quam habebit ex ſe quantitatis, permanente. Illa igitur diſtincta erat ab hac, ſed non ideo per ſe conueniebat ſubſtantiæ, & albedini, ſed per accidens, neganda eſt igitur ſimilis conſecutio in motu. Motus habet cōtinuitatem ab ſpacij ſeu termini continuitate diſtinctam, ergo propriam, vel intrinſecam: habet namque, ſed ab eo participatam ideoque accidentalem, nā propterea motus cōtinuus eſt, quia tota ſpacij latitudo, per quam fit, continua eſt, & ideo continuo motu pertranſibilis.

II. Solut.

Poſtremo tandem ſoluere argumentum alia via poſſumus: nam & ſi admittamus id totum, quod argumentum aſſumit, non bene infertur motum eſſe quantum per ſe, nam ſit ita, quod motus habet propriam continuitatem à 244
magnitudine, & tempore diſtinctam, & quæ ſit eius proprietas, adhuc negamus conſequutionem, nam ſi continuitas motus non pertinet ad eius eſſentiam (vt aduerſarij plane ſentiunt) euidenter ego infero non eſſe continuum eſſentialiter, nec proinde quantū, vel extenſum, ſed vere accidentaliter, quemadmodū ſubſtantia corporea per accidens quāta eſt, atque extenſa, etiam ſi quantitas, vel extenſio ſit proprietas ab ea procedens: quo igitur pacto continuitas motus extra eſſentiam poſita valebit ipſum ſpeciem quantitatis per ſe efficere, cum differentiam conſtituentem ſpeciem, eſſentialem eſſe oporteat. Nec refert motum ſub reduplicatione continuationis quantum per ſe vocare, nam ſi id ſufficeret, vt eſſet per ſe
quantum, atque ſpecies huius prædicamenti, 245
fieret hominem etiam per ſe ſpectare ad prædicamētum qualitatis, nā ſub reduplicatione albi acceptus, vel in quantum ſtat ſub albedine, intrinſecè eſt albus, cum tamen nec verum ſit, nec ab aliquo vnquā admiſſum, ſubſtantiam eſſe qualem per ſe, vel ad ſpeciem qualitatis ſpectare, ſed quale per accidens ab omnibus appellatur, ſic igitur de motu cēſendum eſt. Denique

neque etiamſi eſſentialis eſſet continuitas motui, adhuc non conſtitueretur ſpecies quantitatis per ſe, nam cum ſit continuitas viæ, incompleta eſt, & prædicamenti, vel ſpeciei incapax, potiuſque continuitatis modus appellanda foret, ſicut motus ipſe modalem dumtaxat entitatem habet, ſolum ergo reductiue (in caſu) ad prædicamentum pertineret, ſicut cæteri modi.

QVAESTIO OCTAVA.

An numerus ſit ens per ſe, ac vera ſpecies quantitatis.

Pars negatiua probatur.

Sententia negans numerum eſſe ſpeciē quātitatis ponitur. HIS quæ pertinent ad quantitatem continuam examinatis, oportebit ſingulas ſpecies diſcretæ percurrere, nā ſpecialē habet difficultatem quælibet, an ſit quantitas per ſe, & etiam an ſit ſpecies à cæteris diſtincta. Et quidem iuxta ordinem literæ initium ſumendo, primo occurrit numerus, circa quem grauis eſt orta controuerſia inter antiquos, & modernos interpretes Ariſt. an ſit ſpecies quātitatis.

Primū arg. pro parte negatiua. Pro parte enim negatiua vrgent argumenta, quæ ſequuntur, primum, ens diuiditur in decem prædicamenta, tanquam in decem modos intrinſecos ac per ſe, erit igitur euidens argumentum à negatione diuiſi ad negationem cuiuslibet membri, ſed numerus non eſt ens per ſe, ergo non eſt quantitas per ſe, nec eſt etiam ſpecies quantitatis, cum ſpecies cuiuslibet generis ſit ens per ſe: relinquitur ergo numerū (de primo vt aiunt ad vltimum) nō eſſe ſpeciē quantitatis, probatur minor, quod numerus non ſit ens per ſe, nam ſiue conſideres vnitates numeri ſecundum rationem materialem, ſiue ſecundum rationem formalem, qua conſtituunt numerum: nullam ſufficientem vni-

78. tatem habere poſſunt, vt conſtituant aliquid per ſe vnum, ergo non habebunt vnitatem per ſe requiſitam ad ſpeciem prædicamentalem. Probatur antecedens: nam ſi tres vnitates materiali ratione ſpectantur, ſunt tres ſubſtantiæ completæ, vt tres homines, aut tres leones, de quibus vt talibus ſatis conſtat nō poſſe per ſe vniri, ſed ſemper cōſtituere aliquid vnū per accidens, iuxta vulgatum illud ſæpè repetitum, ex pluribus entibus in actu non conſurgit niſi vnū per accidens: ſi vero conſiderentur formaliter pro tribus quantitatibus à ſubſtantia ſeparatis, ſaltem per conſiderationem, adhuc hoc modo nihil in eis reperitur ratione cuius per ſe vniantur, nam vel illud vnum foret ſimplex forma, quod patet eſſe impoſſibile cum vna ſimplex entitas nequeat pluribus ſubiectis diſtinctis, atq; diſcretis, ſeu ſeparatis ineſſe, vt in anima cernimus, quę ſimplex forma cum ſit, nequit ſeparatas partes informare, 79

ſed eo ipſo, quod brachium ſeparaueris à corpore, deſinet anima illud informare: nec poteſt eſſe entitas compoſita, nam quemadmodum nihil eſt in hac, vel illa vnitate ſecundum ſe ſumpta, ratione cuius vnum per ſe cum cæteris componat, pari ratione neq; in omnibus aliquid eſſe poteſt, quod per modum compoſitionis vnum cum eis efficiat.

Si autem dicatur, inter vnitates eſſe ordinem prioris, & poſterioris, ratione cuius vnam poſt alteram numeramus, vnam vocamus primā, alteram ſecundam, vel etiam tertiam, & ratione huius ordinis vniri ad conſtruendum vnum per ſe: extat ſecūdum argumentum, quo efficaciter hoc refutatur: nam ſola vnitas ordinis non ſufficit ens per ſe prædicamentale conſtituere, alioqui ciuitas, exercitus, ac familia, ex pluribus certo modo ordinatis coaleſcētia, eſſent entia per ſe, quod patet eſſe falſum: & rurſus talis ordo inter vnitates numeri non poteſt eſſe realis, ergo neq; vnū ordine cōſtrui ex eis, quod ens reale ſit aut prædicamentale. Probatur planè antecedens, nam tres vnitates ex natura rei non ordinantur inter ſe, cum indifferenter poſſit eſſe quælibet prima, ſecunda, aut tertia, ſi hoc, vel illo modo ab intellectu numerētur, ergo nō eſt in eis alius ordo præter eū, quem ab intellectu ſic, vel aliter numerāte ſuſcipiunt: ſed intellectus nullū ordinē realem ponit in rebus per cognitionem, aut numerationem, ſed ſolam relationē rationis, hanc ergo dūtaxat habebunt, dum ad compoſitionem numeri cōueniunt: vndè ſi forma numeri in ſolo ordine conſiſtit, erit ens rationis, atq; adeò numerus ipſe: quia qualis eſt forma, talis eſt ſpecies, quam conſtituit. Nota. 80.

III. Arg. Tertio, vnitates ad cōpoſitionem numeri non poſſunt per aliquam vnionem, aut vnitatem concurrere, ergo non poſſunt vnum aliquid per ſe conſtituere, euidens eſt cōſecutio, 81

quia repugnat planè vnū per ſe ex multis coaleſce-

leſcere, niſi per ſe vniantur: ſed probatur antecedēs, quia ad rationē intrinſecā diſcretæ quātitatis pertinet quod partes ſint ſeparatæ, ac diuiſę iuxta definitionē Ariſt. quod diſcreta quātitas ſit, cuius partes non copulantur termino cō muni, vtrumque autem vnioni, atq; vnitati opponitur, cū actualis diuiſio importet negationē vnionis: ergo repugnabit, quod vnū per ſe efficiant. Et corroborari adhuc poteſt ex ratione quantitatis intrinſeca, nēpe diuiſibilitate in partes, quæ longè abeſt à quantitate diſcreta, vt pote ex partibus iam diuiſis cōſtante, non eſt igitur per ſe diuiſibilis numerus, nec proinde per ſe quantitas.

IV. argum. Quarto. Quodlibet cōpoſitum per ſe vnum addit aliquid reale præter partes, etiam ſimul ſumptas, licet non præter partes etiam ſimul ſumptas, & vnitas, nam ſi nihil reale præter partes adderet, cum partes ſecundū ſe non vniantur ad cōſtitutionem totius, ſed per vnionē realē, ſequeretur non vniri realiter, neq; vnum aliquid per ſe ex eis coaleſcere: & huius rei gratia concedunt omnes cumulū non eſſe per ſe, ſed per accidēs vnū, quia nihil reale præter res aggregatas importat, ratione cui' per ſe vniantur, at numerus nihil reale importat pręter vnitates, ergo nihil reale erit pręter eas, ſed vnitates ſunt ſimpliciter multę, & non vnū, niſi aggregatione, ergo numerus non erit niſi aggregatione vnus: probatur minor, nam quælibet vnitas præter continuam quantitatem, quam habet, ſolam negationem diuiſionis impor tat: ergo tres vnitates nihil reale poſitiuum cō tinent, præter tres quantitates continuas, & negationes diuiſionis, ſed negationes non poſſunt aliquid poſitiuū, aut per ſe vnum conſtituere, ergo nec numerus erit vnum per ſe cō poſitum ex vnitatibus, ſed ſicut cumulus pluribus etiam conſtans vnitatibus cum negatione

Confirm. indiuiſionis ex parte illarum.

83. Et confirmat hæc omnia modus ipſe, quo fit numerus, videlicet per diuiſionem continui ſed diuiſio cōtinui nihil ponit in partibus præter modum eſſendi cōpletum, quia cùm prius eſſent entia incompleta, & entitatem totius in completam componerēt, eiq; per intrinſecā dependentiam adhærerent: poſt diuiſionem quælibet ſubſiſtit per ſe ſeparata à toto, ac cæteris partibus, vnde fit numerū nihil eſſe aliud quam multa entia in actu completo, & ex hoc ipſo non niſi vnum per accidens: cum repugnet planè entia completa per ſe vniri, & entitatem actu completo aducinire aliquid per ſe.

Prima ſententia negans numerum eſſe ſpeciem quantitatis.

PRopter hæc ſentiunt plures ex modernis interpretibus Ariſt. numerum nō eſſe ſpeciem quātitatis per ſe, ſed eſſe vnum per aggregationem, ſicut eſt cumulus. ita Doctor I. Sent. Fonſeca 5. lib. Metaph. cap. 13 q. 4. ſect. 4 quem ſequitur Mag iſt. Oñaca præſenti quæ. 2. art. 4. 84. & alij putantes Ariſtot. numerum, & orationem tanquam ſpecies quantitatis enumeraſſe, non quod veræ ſpecies ſint, ſed quia diuerſum modum extenſionis habent à quantitate continua, ratione cuius quaſi oppoſitæ ſpecies reputantur, & cum ſimilitudinem habeant ſpecierum, de illis quaſi de rebus vnitatem per ſe habentibus agere poteſt ſcientia, quæ non requirit in cunctis ſub proprio obiecto contentis æqualem vnitatem.

Pro hac ſententia referunt quidam grauiſſimos patres Gregorium Nyſſenū, ac Damaſcenum, quos aſſeuerare, aiunt, numerum non eſſe aliud, quam vnitatum aggregationem, ſed quā longè ab ea ſint, & quantū oppoſitæ faciant, vt bi vtriuſq; teſtes eſſe poſſunt: Gregor. namq; in lib. de hiſtoria ſex dierum, vbi ab eis refertur nō multum ante medium, numerum deſcribens ita loquitur: *Numeri natura vna cum creatione introducta eſt, nihil enim aliud eſt numerus, niſi vnitatum compoſitio: &c.* Ecce compoſitionem in numero fatetur: cum tamen ſi ſola eſſet vnitatum aggregatio locum non haberet compoſitio, ecquis enim in cumulo vllam inuenit compoſitionem profectò vbi ſimpliciter eſt compoſitio, ibi vnum ſimpliciter ex multis coaleſcit, quapropter affirmans compoſitum eſſe numerum ex vnitatibus, profitetur planè eſſe vnum ſimpliciter, ac per ſe Damaſc. autē ca. 49. ſuæ dialect. in principio numerum eſſe ait, plures vnitates in vnū coeuntes hiſce verbis: *vnitatibus igitur in vnum coeuntibus duo fiunt, &c.* In vnum autē coire quid eſt aliud, quam ad compoſitionem vnius concurrere. Cæterum, vt clarius propriam mentem aperiret, circa medium capitis ſpecies quātitatis per ſe enumerans, eaſq; à quantitate per accidens ſeparans ita loquitur: *Propriè quidem ſeptem hæc quanta eſſe dicuntur, numerus, ſermo, tempus, locus, linea ſuperficies, corpus, at ex accidēti ea quoque quantitatem habere dicuntur, quæ in ipſis conſiderantur, hoc eſt actio, motus, color, aliaq; id genus, &c.* Hæc Damaſcenus, qui bus planè ſenſit de numero, quod ſit quantitas per ſe, &

Referuntur pro hac ſententia ſancti patres.

85.

86.

ſe, & ſpecies per ſe huius prædicamenti, quod ſtare nõ poſſet, niſi per ſe vnum eſſet, tum quia ex propria conditione ſpecies eſt vnum quid per ſe, tum etiam quia aggregatum per accidẽs vt cumulus lapidum ſpecie caret. Ex ſcholaſticis verò referunt pro eadem ſententia Durand. Greg. Gabrielem, Marſilium, atque Aegidium Romanum, & cum his plures alios ex interpretibus Ariſt. quod affirmẽt numerũ eſſe vnitatũ aggregationẽ. Sed quã infirmũ ſit argumentũ ad probandũ eos ſentire, q numerus ſit ens per accidens, quis non videat? Cum in cõ-
87. muni modo loquẽdi verũ ſit numerũ eſſe vnitatũ aggregationẽ in eo ſenſu, quod ad cõpoſitionẽ eius plures vnitates coeunt, ac propterea aggregati dicuntur, ſed huic modo loquẽdi nõ repugnat, quod certo ordine coeant, vt aggregatio nõ ſit per accidens, hæc enim nullum admittit ordinẽ, itaq; aggregatio in communi non eſt aliud, quã plurũ vnitatum cõcurſus, in quo ſenſu numerus aggregatio dicitur, in ſpeciali verò quędam eſt aggregatio ordinata, ex qua vnũ per ſe coaleſcit, & talis eſt numerus altera ſine ordine, quæ nõ niſi vnũ per accidẽs efficit, vt cumulum, vel aceruum: oporteret ergo præfatos autores ſpeciali vocabulo affirmaſſe, quod numerus ſit aggregatio per accidens, aut ſine ordine, vt cenſerentur ſenſiſſe vnum per accidens eſſe, & ab ſpeciebus quantitatis reijciendum.

Referunt item D Tho. pro hac ſententia 7. lib. metaph. lect. vlt. non procul à fine, ſed videtur planè eum non conſuluiſſe, legiſſent namque hæc verba: *Compoſitum quandoq; ſortitur ſpeciem ab aliquo vno, quod eſt, vel forma, vt patet in corpore mixto, aut compoſito, vt patet in ſyllaba, & numero, & tunc oportet, vt compoſitũ ſit vnum ſimpliciter, quandoq; vero compoſitũ ſortitur ſpeciẽ ab ipſa multitudine partium collectarum, vt patet*
88 *in aceruo, & alijs huiuſmodi, & in talibus totum compoſitum non eſt vnum ſimpliciter, ſed ſolum ſecundum quid, &c.* Hæc D. Tho qui nõ potuit expreſſioribꝰ verbis profiteri, quod quãtitas diſcreta, vt numerus, & oratio ſit vnũ per ſe, ſpecies quantitatis in communi, longè diuerſa à cumulo, aut aceruo.

Refertur D. Tho. 5. ſent

Oſtenditur oppoſitum

Referunt denique Ariſto. 3. lib. phyſic. cap. 7. text. 68. ſic loquentem: *numerus eſt vna plura, quanta ve quædam,* & 10. metaph. c 9. text. 20. *numerus eſt multa vna,* lib. etiam 8. c 3. textu 10. vbi hæc verba ſcripſit: *& numerum oportet aliquid eſſe, quo vnus, ſi vnus eſt, aut enim non eſt, ſed quaſi congeries, aut dicendum eſt, quid nam illud ſit quod vnum ex multis facit, &c.*

Refertur Ariſt. pro 1. ſent.

Numerum eſſe vnum per ſe, atque ſpeciem per ſe quantitatis diſcretæ decernitur.

Vera ſent. Ariſt & D. Tho.

Sed miror profectò homines in doctrina Ariſt. ac D. Tho. verſatos, non vidiſſe vtrumque expreſſe affirmantem numerum & per ſe vnum eſſe, & ſpeciem per ſe quantitatis longè diuerſam à cumulo, aceruo, & id genus alijs, quæ aggregata per accidens à cunctis 89.
appellantur, & de Ariſtot. quidem luce clarius eſt, cum non ſolum cap. præſenti, ſed 5 metap. cap. 13. text. 18. inter ſpecies quantitatis per ſe eũ referat, quod ſtare nullo modo poteſt niſi cenſeat eſſe vnum per ſe: nam exploratum eſt ſpeciem quamlibet ex genere, & differẽtia eſſe compoſitam, tanquam ex potentia, & actu per ſe in ordine metaphy. nec datur in cauſa præſenti recurſus, aut prouocatio à prædicamento logico ad Metaphyſicum, vt in oratione, loco, ac tempore à quibuſdam interponitur aientibus, in Metaphyſica vbi ad amuſſim naturam quantitatis, ac ſpecierum eius perpẽdit Ariſt. quatuor dumtaxat enumeraſſe ſpecies, in prædicamento autem logico vulgi opinionem potius ſecutum tres alias addidiſſe, quia in ore omnium tanquam ſpecies quantitatis per ſe verſabãtur: eiuſmodi namque prouocatio corroborat potius cauſam numeri, cũ non ſolũ in Dialectica inter ſeptem ſpecies quãtitatis per ſe, ſed in Metaphyſica inter quatuor eum retulerit.

Nec ſolum his locis de numero ita ſentit, 90.
ſed lib. 8. metaph. text. 10. vbi in multis comparat ſpecies ſubſtantiarum, rerumq; omnium cum numeris, in eo præſertim, quod quemadmodum variata vnitate ſoluitur ſpecies numeri, pari ratione addito, vel ſubſtracto gradu differentiali variatur quæcunque ſpecies. In qua comparatione duo continentur, quæ numerũ ex mente Ariſt. vnum per ſe conſtituunt: primum, quod numeros vocat ſpecies, & diſtinctas ſpecies, poſtremum, quod variata vnitate ſpeciem numeri ſolui affirmat, & ita variari, vt iam non ſit eadem, ſed diuerſa ſub eodem genere, quæ non habent locũ in cumulo, aut alio quocunque aggregato per accidens: quis enim vnquam cumulum, aut aceruum ſpeciẽ appellauit, aut diuerſos cumulos diuerſas ſpecies alicuius generis? Quis etiam aliquando auſus eſt affirmare diuerſum fieri cumulum ab

ab eo qui prius fuerat,ſi vnus aliquis lapis,aut vnum granum addatur, aut ſubſtrahatur,nullus profecto ergo hoc tam latum diſcrimen ex his duobus de numero conſtitutis ab Ariſt.euidenter illatum,inter ipſum ex vna parte, & cumulum ex altera, plane oſtendit, quod ſit per ſe vnum,& ſpecies quantitatis per ſe,quod perpēdens Cōmentator Auerroes, qui pro oppoſita ſententia ſolet etiā referri,in eiuſdē loci
Auerroes.
commentarijs hæc verba ſcripſit: *Sicut definitio eſt vna per ſubſtantiam ſuam,id eſt per formam,ita & numerus.*

Et de D.Tho. nunquam dubitare licuit,nā præter expreſſa eius verba nuper à nobis rela-
91 ta ſemper numerum cum Ariſt. poſuit ſpeciē quantitatis per ſe,nō ſolum 5. Met.lect.15.exponens caput de Quantitate,ſed 1 p.q 30 art.3.q. 9. de potentia art. 7. & quodl. 10. art. 1.& expreſsius 8.lib Metap.lect 3 hiſce verbis. *Eſt enim per ſe vnum numerus, in quantum vltima vnitas dat ſpeciem numero, & vnitatem,ſicut etiam in rebus compoſitis ex materia,& forma, per formam eſt aliquid vnum, & vnitatem,& ſpeciem ſortitur* & lib.10:lect.4. circa medium: *Sic etiam videmus* (inquit) *in numeris: nam binarius ſecundum quod eſt quoddam totum,ſpeciem, & formam determinatam habens eſt diuerſum ſpecie à ternario.*

Cōmunis eſt hæc 2. ſententia.
Hæc igitur ſententia Ariſt.ac D.Tho quod numerus ſit vnum per ſe, & per ſe ſpecies diſcretæ quātitatis, communis eſt in ſchola Philoſophica,ac Theologica,quam ſecuti ſunt Auicēna 3.lib. ſuæ Met. c.4.& 5.& ex Theologis Scotus 5.lib.Met q 9.quanquam dubius remā-
92. ſerit in 1.d 24.q.vnica, Henricus 1.p. ſummæ art 29.q.7.& quodl.6. Albertus Magn. tit.8. c. 2.&vniuerſa ſchola D.Tho. Capreolus in 1.d. 24.q.concl.5 Sorzinas 10.lib.Met.q.7.Argentina in 1.d.24.q.1.Iauellus 8 metaph.q.9 Caietanus in comment. huius cap. Mag.Sotus.q.1. eiuſdem. P. Toletus inter exponendas ſpecies diſcretæ quantitatis: à qua non putamus propter argumenta modernorum recedendum,
Patroni illius.

Hinc ſequitur autor. I. Ratio.
Probatur autē non infirmis rationibus. Prima, quia vna ſcientia circa obiectum per ſe vnum verſatur,à quo ſuam vnitatem, atq; ſpeciem capit,ſed de numero tāquam de proprio obiecto agit Arithmetica,& de numero per ſonum determinato muſica,ergo cum quælibet
93. harum ſit vna ſcientia per ſe,determinatam habens ſpeciem, ſequitur numerum eſſe vnum per ſe, qui cum determinatam habeat rationē Quantitatis,erit ſpecies per ſe huius generis

Quod rurſus corroborari poteſt, nam obiectū ſcientiæ debet habere determinatas proprietates,quæ de illo demonſtrentur in ſcientia , ergo debet habere determinatam eſſentiam , à qua prodire poſſint, determinatamq; definitionem, per quā tanquā principiū oſtendātur, ſed ens per accidēs nec determinatas habet paſſiones,nec determinatā eſſentiā, aut definitionem,vnde nec obiectum ſcientiæ eſſe poſſe teſtatur Ariſt. 6. met text 4. numerus igitur non erit ens per accidens, ſed per ſe vnā habens eſſentiam,determinatas paſſiones,determinatāque definitionem, per quam demonſtrari de eo in præfatis ſcientijs valeant. Efficax hoc argumentum tribus vijs conantur eludere aduerſarij, & primo ei occurrere intendit Magiſter Oña hac diſtinctione adhibita entis per accidens, quod duplex eſſe ait, vnum caſuale, ſeu fortuitum, vt inuentio theſauri, aliud vero in ratione entis,vt album,calidum, &c. Quod ideò ens per accidens vocatur, quia pluribus in 94.
actu entibus conſtat,& de primo quidem ente per accidens ſcientia eſſe non poteſt, cum non habeat eſſe fixum,certū,vel neceſſariū,ſed omnino contingens·poſtremum vero bene poteſt eſſe obiectum ſcientiæ, quod in poſterioribus ſe oſtenſurum promittit.

Neminem tamen eſſe arbitror in doctrina Impugna.
Ariſt.vel mediocriter verſatum, cui nō ſtatim appareat friuola ſolutio hæc 6 enim metaph. text.4. Ariſt. ex profeſſo diſtinguit entia per accidens ab entibus per ſe, & de illis ſtatuit nō eſſe vllo modo obiecta ſcientiæ hiſce verbis: *Cum itaq; ens multipliciter dicatur, primum de eo, quod ſecundum accidēs eſt, dicendum quod nulla circa illud ſpeculatio eſt,&c.* Vt autem nullus relinqueretur dubitādi locus,quin de ente per accidens in ratione entis loqueretur, ſtatim ſubiecit. *Signū autē,quod nulli ſcientiæ cura eſt illud,neque actiuæ,neq; factiuæ,neq; ſpeculatiuæ neq; enim qui facit domum,facit ſimul quæ accidūt, &c.* Ad hæc,ens per accidens in ratione entis conſtat rebus diuerſorum prędicamentorum,ergo nec vnam habet naturam,vel eſſentiam, nec definitionem vnam , nec determinatas paſſiones demonſtrabiles in ſciētia, ergo nec obiectū eſ- 95.
ſe valet. Quod ſi dixeris poſſe habere vnam rationem ſcibilis per ſe:bene habet,namiam erit per ſe vnum in ratione obiecti, quare niſi numero aliquam rationē vnius per ſe conceſſeris non poterit eſſe obiectum ſcientiæ.

Occurrit 2. Doct. Fonſ. vbi ſupra,alia viens II. Solutio.
diſtinctione,nā ſi numerus (ait) accipiatur vt

96. eſt à parte rei, erit quidem ens reale ſed per accidens, de quo non eſt ſcientia, cum obiectum ſcientiæ vno, vel altero modo ſpectatum, ens per ſe oporteat eſſe, ſi vero cũ acceperis in quãtum vnitates eius ordinantur ab intellectu ſecundum prius, & poſterius, erit quidem per ſe vnum non entitate, ſed ordinatione, nec erit ens reale ſed rationis, quo pacto ab Arithmetico conſideratur, nec refferre ait, quod numerus ſit ens rationis, & realis ſciẽtia de illo differat, quia multæ ſunt ſcientiæ reales non agentes de eo, quod vnum ſit in ratione entis realis, vt ſcientia de republica, quam politicam vocamus, coſmographia, muſica, & id genus aliæ, inter quas enumerari Arithmetica poteſt, vel etiam numeratur inter eas, quas rationales vocant tractantes de rebus ab operatione intellectus dependentibus, qualis eſt dialectica, itaq; nõ tenet argumẽtum, Arithmetica eſt ſcientia realis, ergo numerus, qui eſt eius obiectum eſt vnum ens reale per ſe, ſed ſatis eſt ſit vnum per ſe ens rationis per ordinationem ab intellectu conſtitutum. Hæc tamen ſolutio veriſimilior eſt præcedenti, ſed inſufficiens adhuc, nam & ſi non ignoremus ſcientiam generali diuiſione in realem & rationalẽ ſecari, in rationalibus tamen nullus vnquam numerauit, niſi eas, quæ vel opera rationis ordinant, vel ſermonem (ſi tamen facultates ſermonem ordinãtes ſciẽtiæ nomen merentur) quales ſunt Grãmatica, & Rhetorica, illa enim congruitatem in ſermone, hæc vero ornatum attẽdit, opera vero rationis ſola dialectica ordinat, Arithmeticã igitur ad rationales ſcientias referre non eſt aliud, quã diuiſionem ſcientiarum confundere, notũ eſt enim ab Ari. ac cæteris, Mathemeticas diſciplinas iuxta diuerſas ſpecies quantitatis, de quibus differunt, diſtinctas inter reales ſcientias enumeratas eſſe, vt à rationalibus ſeparentur: quis enim Geometriam, aut Aſtrologiam rationalibus vnquam adiungit, cum ergo eiuſdem ſit ordinis cum eis Arithmetica, falſum eſt eã à realibus ſcientijs diſiungere, & rationalibus annumerare: præſertim cum non alia de cauſa excogitatum hoc ſit, niſi vt argumentum de numero eludatur, falſum eſt etiam politicam ſcientiam, quia de actionibus reipublicę moderandis differit, ad rationales ſcientias referre: nam eadem ratione ethicã, & in vniuerſum morales ſcientias rationales licebit appellare, cum in humanis actibus moderandis occupentur: hæc autem præter communem omnium Philoſophorum ſententiam aſſeruntur, quare realis ſcientia reputari debet Arithmetica, non ſecus ac cæteræ Mathematicæ diſciplinæ, ac propterea reale debet eſſe obiectum eius & per ſe vnum in ratione entis realis, quemadmodum de obiecto muſicæ co ſtat, de qua dubitauit nemo, quod inter ſcientias reales ſit referenda, eſt autem obiectum eius numerus ſonorus.

Impugnatur.

97

98.

Occurrunt tertio alij aſſerentes numerum non eſſe per ſe vnum, concipi tamen à nobis per modum vnius determinatæ quantitatis à cæteris diſtinctæ, quod ſufficere putandum eſt vt vna ſcientia, & vna potentia poſſit circa illum verſari. III. Solu[tio]

99.

Hoc tamen nullius momenti eſt, nam ſciẽtiæ reales non verſantur circa res in quantum à nobis apprehenduntur, ſed vt ſe habent in ſe, ergo ſi numerus in ſe non eſt vnum per ſe, non poteſt eſſe obiectum ſcientiæ: probatur antecedens, quia ſcientiæ verſantur circa ſua obiecta, in quãtum habent paſſiones, & principia: hæc autem non habent prout à nobis apprehendũtur, ſed ſecundum propriam naturam: ergo eo modo ſunt obiecta, & ſi ita eſſe obiecta repugnat, vt de numero conceditur, non ſat erit à nobis vt vnum apprehendi, vt ſcientiæ obiectũ eſſe valeat, & veras habeat paſſiones: perſtat igitur in ſuo robore argumentum. Impugnatur.

Probatur ſecundo eadem ſententia, quia numerus habet reales, ac determinatas proprietates, vt eſſe parem, aut imparem, & alias ſimiles 100
ergo habet determinatam eſſentiam, ac per ſe vnam, probatur plane conſecutio, quia proprietates oriuntur ab eſſentia, & rurſus inordinata multitudo, vt cumulus, nullam habet proprietatem, ſignum eſt ergo, quod numerus aliquam habet vnitatem per ſe.

Præterea numerus eſt ſenſibile per ſe, vt Ariſt. docet. 2. lib. de anima cap. 6 ergo per ſe eſt obiectum ſenſus, ex quo duo infero, primum ꝙ ſit ens reale, nã ſenſus non percipiunt entia rationis, ſed realia, ac ſenſibilia, & quæ habent eſſe, citra operationem intellectus, ſecundum, quod ſit per ſe vnum, nõ ſolum vt à nobis per modum vnius intelligitur, ſed ex propria natura, quia potentia ſenſitiua ab eo accipit ſuo modo vnitatem, & tanquam vnum illum percipit, prius quam ab intellectu cognoſcatur, quare neceſſe eſt dicere, quod ſit ſpecies quantitatis per ſe.

In ſu-

In quonam conſiſtat entitas realis numeri, & vnitas per ſe eius oſtenditur.

DVo ſunt in hac ſentẽtia communi, quã
ſequimur, nõ parũ difficilia, quę ideirco
elucidare oportet, vt probabilitas eius
oſtẽdatur, primum quonam pacto numerus ẽs
reale ſit, poſtremum, quomodo ſit pdr ſe vnũ,
101. vtrumque enim requiſitum eſſe, & ſufficiens,
vt ſit ſpecies diſcretæ quantitatis, ſatis notum
eſt.

Quomodo numerus ens reale ſit Scoti ſent.

Circa primum vero varij ſunt interpretes
Ariſt. nam quidam, de quorum numero eſt So
tus q. 2. huius capitis concl 2 ſic numerum eſſe
ens reale arbitrantur, vt eſſentiale complemen
tum accipiat ab intellectu, nam in ternario (a-
iunt) duo ſunt, nempe tres vnitates, & inſuper
ordo prioris, & poſterioris, in quantum ſecun-
da præſupponit primam, & vltima vtrãque, &
primum non dependet ab intellectu, cũ cõſtet
vnitates eſſe reales, & citra operationem eius
in rebus conſiſtere, poſtremum vero ex opere
intellectus numerãtis plane reſultat, niſi enim
ab eo numerentur, nec rationem primæ nec ſe
cundæ aut vltimæ habebunt, at numeratio in-
tellectus nihil reale ponere poteſt in vnitatib⁹,
ergo rationis tantum in eis eſt ordo prioris, &
102. poſterioris, ex parte cuius neceſſariam habet
numerus dependentiam, imo & & complemẽ
tum ab intellectu, aſſerit itaque ſententia hæc
numerum eſſentialiter componi ex ente reali,
& rationis, nempe ex vnitatibus, & ordine pri-
oris & poſterioris, quod non obſtat, quin ſim-
pliciter enunciandum ſit, eſſe ens reale, atque
ſpeciem prædicamẽtalem, nam ex parte vnita-
tum reale quid eſt, & ex parte ordinis per ſe v-
num, nec nouum id eſſe aiunt in numero, ſed
neceſſario admittẽdum in alijs, quæ entia rea-
lia cum ſint, complementum eſſentiale ab in-
103. tellectu accipiunt, id namque habet tempus ex
multorũ ſententia, atq; etiam peccatum quod
poſitiuum, & priuatiuum importat, & priuatio
eſt ens rationis.

Reijcitur prædicta ſententia.

Hæc tamen modus dicendi ſuſtineri non po
teſt, quod numerus ſit ens reale, & lõge minus
quod ſit ſpecies quantitatis. Oſtendo primum,
quia vel vnitates ante operationem intellectus
efficiunt numerũ, aut non, ſed ordinationem
intellectus expectant, vt eum conſtituant, ſi de
104 deris primum, ſequitur numerum non depen-
dere ab intellectu, nec vllum complementum
ab eo accipere: ſi ſecundum, ſequitur eſſe ens
rationis formaliter, ſiquidem ratio formalis
conſtitutiua eſt ens rationis.

Quod vero non ſit per ſe vnum euidentius
oſtendi poteſt, quia ens reale, & rationis plus
quam genere differunt, ergo ex eis nequit vnũ
per ſe coaleſcere, & rurſus, ens rationis nõ eſt
aliquid in rebus, ſed ſolum habet eſſe obiectiue
in intellectu, ergo nequit per ſe ad illud ordi-
nari ens reale, quare nec per ſe cum eo aliquid
componere, & propterea non coaleſcet ex v-
troque aliquid per ſe vnum: pugnat igitur cũ
ratione vtriuſque ſpeciem per ſe vnam conſti-
tuere.

Ad illud de tempore.

De tempore vero negandum eſt quod com
plementum ab intellectu accipiat, vt 4. lib.
phyſic. patebit, & de peccato dicendum non 105
includere priuationem, prout eſt ens rationis,
ſed prout eſt carentia rectitudinis moralis de-
bitæ, quæ ante operationem intellectus datur.

Quid dicendum de peccato.

Sent. Soncin.

Alij ergo vt Soncinas 10. lib. Metaph. quæ.
8. ſimile complementum non admittentes af-
firmant numerum citra operationem intelle-
ctus in rebus eſſe completum, ſed quæ ſit enti-
tas realis eius, & in quo conſiſtat vnitas, ratio-
ne cuius quãtitates ſeparatæ vnum per ſe effi-
ciant, nõ ſatis explicant, nec facile explicari po
teſt, nam vnitates reales eſſe cõſpicimus ſic in
numero, ſicut in cumulo, ſed quæ ſit illa ratio
realis conſtituens tres vnitates in ratione v-
nius numeri realis, eaſq; ſeparans à cumulo tri
um lapidum, non videmus, nec facile intelli-
gimus. Cæterum quia neceſſarium id eſt ad ſu-
ſtinendam cõmunem opinionem, quærenda
eſt talis ratio, & vt inueniatur adnotãdum, vni
tates dupliciter cõſiderari poſſe, primo ſecun-
dum quãtitatem, quam in ſe habent omnes, & 106
quælibet: nã vnaquæq; earum per ſe quantitas
continua eſt, & omnes ſimul quandã diſcretio
nem habent, cum diuerſa ſint corpora, & loco
etiam diſſitæ, & in his non differunt à cu-
mulo, ſed in eo quod ex propria natura ſunt
ordinabiles, ac numerabiles ab intellectu
ſecundum prius & poſterius, & aptitudo hæc,
quam ordinabilitatem, & numerabilitatem vo
care poſſumus, realis eſt, eiſdẽq; vnitatibus cõ-
ueniens citra opus intellectus, nõ ſecus ac in-
telligibilitas realiter cõuenit cuicumq; enti re-
ali, & cuicumq; colori viſibilitas. Tria itaque
in numero conſiderari poſſunt, vt notior res 107
fiat, reales vnitates, aptitudo vt ab intellectu
ordinentur ſecundũ prius, & poſterius, & eo-
dem modo numerentur, & inſuper actualis
ordinatio, & numeratio, & hoc poſtremũ ens

rationis : abſque dubio eſt, quia nihil reale per
actualem ordinationem in vnitatibus ponit
intellectus, duo autem priora realia ſunt, quia,
& vnitates ipſæ reales ſunt quantitates, & ex
propria natura aptæ, vt ab intellectu ordinen-
tur vna poſt aliam: & aptitudo hæc conſtituit
vnitates in ratione numeri, eaſque à cumulo
ſeparat, qui ſolum importat confuſam multi-
tudinem, non ordinabilitatem, aut numerabi-
litatem, quanquã ex propria natura inſit eiſdẽ
vnitatibus in eodem cumulo exſtentibus, &
hoc eſt quod Ariſt. docuit 5. lib Metaphy. cap.
13. in principio ſic de numero loquens *Multitu-*
108 *do igitur quantum quid, ſi numerabilis eſt*: quaſi
dicat multitudinem, vt multitudo eſt, non eſſe
vnum per ſe, ſed per accidens, quia ſolum de-
ſignat plures vnitates confuſas, non ſecus atq;
cumulus, ſed per aptitudinem numerabilitatis
& ordinabilitatis earundem vnitatum in nu-
mero importatam fieri numerum, qui vnum
per ſe, & ſpecies diſcretæ quantitatis ſit, & di
ſtinguatur à multitudine, aut cumulo, ab hac
Vnde haběnt aptitudine habent vnitates, quod efficiant v-
vnitates num quid reale, & etiam vnum quid per ſe
quod effici- ſub genere quantitatis diſcretæ: hæc denique
ent aliquid aptitudo ordinabilitatis*, ac numerabilitatis
reale. non eſt relatio, ſed abſolutum quid, quod ta-
men nec intelligere, nec explicare poſſumus,
109 niſi per reſpectum ad intellectum, ſicut nec in-
telligibilitatem, aut viſibilitatem, niſi per or-
dinem ad intellectum, & viſum, à quibus ta-
men non neceſſario dependet, quia etiam ſi
nullus ſit intellectus, vnitates erũt ordinabiles
ſicut ens quodlibet intelligibile, & color viſi-
bilis nullo exiſtẽte viſu, ad ſummum autem de
pendebit neceſſario ab intellectu, non actu ex-
iſtente, ſed poſſibili, quia ſi nullus eſſet poſſibi-
lis intellectus, nec res forent intelligibiles, & ſi
Pronuncia nullus eſſet poſſibilis viſus, non eſſent colores
tum Ariſt. viſibiles, pari ergo ratione non eſſent vnitates
ordinabiles, aut numerabiles. In quo ſenſu pro
nunciatum illud ſcripſit Ariſto 4 lib. metaph.
110. cap. vltim text. 131. ſi impoſſibile eſt numeran
tem eſſe, impoſſibile eſt numerũ eſſe: numeran
tis nomine intellectũ deſignans : quæ tamen
dependẽtia nihil adimit de entitate reali nume
ri, ſicut nec de reali intelligibilitate, aut viſibi-
Nota ſolu- litate rerum. Quibus prælibatis vnum eſt ad-
tionem ar- notandum, vt commodius ſoluantur argumen
gumentorũ ta, nempè vnũ ex ſe perfectionẽ entis impor-
tare: vnde quemadmodũ in entibus ſunt diuer
ſi gradus perfectionis, pari ratione in vno, aut
in vnitate per ſe: in 1. gradu vnitatis per ſe
conſtituitur vnum in ſubſtantia, non ſecus, ac 111
ſubſtantia ipſa primas obtinet in perfectione
entitatis, eiuſmodi autem vnitas ſubſtantiæ
ex vnione formæ cum materia (quæ maximã
habet perfectionem) coaleſcit: ſub minori lon-
ge perfectionis gradu continetur vnitas per ſe
accidentium, quemadmodum eorum entitas
longè imperfectior eſt, & quaſi quædam parti-
cipatio ſubſtantialis entitatis, ſed in accidenti-
bus diuerſi adhuc ſunt gradus vnitatis (vt pro-
pius ad rem accedamus) nam maior eſt vnitas
in accidentibus naturalibus, quàm in artificia
libus, aut moralibus, magis eſt per ſe vna albe-
do, calor, aut frigus, &c. quam ciuitas, vel exer
citus, & etiam in quolibet horum generum
ſunt gradus diuerſi, nam inter naturalia acci-
dentia maiorem habet vnitatẽ quantitas con-
tinua, cuius partes copulantur termino com-
muni, quam diſcreta, cuius partes ſecundum
eſſe ſeparatæ ſunt, coniunctæ tamen ſecũdum
ordinẽ, & inter res politicas maiorem habet v-
nitatem ciuitas, quàm regnum, horum autem
omnium eadem eſt ratio, quia naturalia perfe
ctiora ſunt artificialibus, moralibus, ac politi-
cis, & inter naturalia vnum altero perfectius,
atq; etiam inter moralia, & politica: eſſe autẽ
perfectiora intelligimus, in quantum minorẽ
compoſitionem important, & hæc eſt ratio à 112
priori perfectioris vnitatis.

Et ex hac doctrina veriſſima duo licebit in I. Coroll.
ferre: quod ſicut Ariſt. ſæpè repetit, non eſſe e-
andem certitudinem, aut neceſſitatem in om-
ni materia exigendam, ſed maiorem, aut mi-
norem iuxta maiorem, aut minorẽ abſtractio-
nẽ à materia: pari ratione non eſt in quibuſcũ-
que rerum generibus eadem exigenda vnitas,
aut eadem perſeitas (vt ſic liceat loqui) vt ali-
quid dicatur vnum per ſe, ſed ſatis eſt ſi in ſuo
ordine, & gradu eſſendi licet imperfecto ali-
qualem vnitatem per ſe habeat.

Poſtremum illatum eſt, quod ea, quæ in v- II. Coroll.
no ordine ſunt entia per accidens, in altero
ſunt entia per ſe, vt domus in genere naturæ
ens per accidens eſt, ſed in genere artificiato-
rum vnum per ſe, ea itẽ, quæ in genere naturæ
ſunt multa, ac propterea ſimul ſũpta, efficiũt v-
nũ per accidens, in genere moris ſunt vnũ per
ſe, vt actus interior, & exterior: ac demũ quo-
cũq; ordine quæ plura sũt in ratione entitatis,
& vnũ per accidens efficiunt in ratione ordi- 113
nis, vel ordinabilitatis, efficere poſſunt vnum
per ſe: & eiuſmodi ſunt, quæ in ratione vnius
infimũ gradũ, aut locum obtinent. In ratione

autem entis plura eſſe dicimus, aut vnum per accidens efficere, entitatem pro abſoluta accipientes: nam ratio ordinis entitas eſt, non tamen omnino abſoluta, ſed quaſi reſpectũ connotans, ſub qua, ea quæ multa ſunt per diuerſas entitates abſolutas vnũ per ſe efficiuntur. In quo gradu conſtituuntur multa obiecta realium ſcientiarum, vt numerus ſonorus: linea viſualis: quæ ratione ordinis vnum per ſe efficiunt, nempè viſuale, vt in linea, & numerum, vt in ſonis, & in eodem gradu cenſemus numerum eſſe vnum per ſe ex multis vnitatibus per ſe ordinabilibus coaleſcens.

Soluuntur argumenta partis negatiuæ.

Ad 1 Reſpond. HAEc doctrina ſoluit. 1. argumentũ oppoſitæ ſententiæ, nam licet vnitates numeri ſint multa entia, ac propterea in ratione eſſendi non efficiant vnum per ſe, bene tamen in ratione ordinabilitatis, & numerabilitatis.

Ad 2. Reſpond. Dum autem 2. argumentum vrget eiuſmodi ordinem nõ eſſe realem, nec fixum, vtrumque negandum eſt, nam cum plures quantitates ſint numerabiles ab intellectu, quemadmodum colores viſibiles, & res omnes intelligibiles, naturalem aptitudinem numerabilitatis important cum reſpectu connotato adnumerantem, non actu exiſtentem, ſed numerare

114. potentem, ſecundum potentiam proximam ſi actu exiſtat, vel ſecundũ remotam ſi ſolum ſit poſſibilis: quod vero indifferenter quælibet numerari poſſit poſt alias, aut eſſe primam, mediam, vel vltimam, ſecundũ actualem numerationem contingit, ad eſſentiam numeri minimè pertinentem: per accidens eſt enim quod ſic, vel aliter numerentur, eſſe autem fixũ numerabilitatis non conſiſtit in hoc, ſed in eo tantum, quòd ſecundum prius, & poſterius vna poſt alterã ſint numerabiles, ex hoc enim habent numerum conſtituere, nõ ex eo, quod hæc, vel illa prius, vel poſterius numeretur, licet ergo variari ab intellectu poſſit numeratio materialis, formalis tamen numerabilitas inuariabilis eſt: & realis quidem cum non dependeat ab operatione intellectus, nec per illam ſit conſtituta.

Ad 3 arg. Reſp. Tertium argumentum cum confirmatione opponebat propriam conditionem diuiſibilitatis, quę videtur repugnare quantitati diſcretæ. Cui reſpondemus quod quemadmodum continua, & diſcreta quantitas ſunt genere diuerſæ, ſic habent longè diuerſum modum diuiſibilitatis, ita vt continua diuiſibilis ſit in partes, quæ, cum eſſent termino communi copulatæ, per diuiſionem ſeparantur, ac diſcretæ fiunt, quantitas autem diſcreta, cum non ſit vna continuatione, ſed ordinabilitate, hoc etiam modo diuiſibilis eſt per ſeparationem ab vnitate ordinis: itaque ſi cum quantitate continua comparetur, actu diuiſa eſt, ſi verò ad vnitatem ordinis, ſiue propriam, non eſt diuiſa, ſed diuiſibilis, cum ſeparabiles ſint vnitates ab illo ordine, quo vniuntur ad conſtitutionem numeri: diuiſibilitas igitur propria quantitatis ab vtraque abſtrahit quemadmodum quantitas in communi, quæ ſupremum genus eſt huius prędicamẽti abſtrahit, ab vtraque quantitate: videtur autem quantitatem ſic abſtractam explicuiſſe Ariſt. communi illa definitione, quam tradidit 5. metaph. cap 13. dicens: quantum eſt diuiſibile in ea, quæ inſunt, quorum vtrumque, vel vnumquodque vnum quid aptum eſt eſſe: per ſe inſunt namque partes continuo copulatæ termino communi, inſunt etiam diſcreto, tali ordine vnitæ: & illæ quidem per diuiſionem ſeparantur, & fiunt entia per ſe, iſtæ verò licet iam ſint entia per ſe in genere continui, cum non copulentur termino communi, non tamen ſunt per ſe in ratione quantitatis diſcretæ, cum ſint partes, ex quibus ita fit vna quantitas per ſe diſcreta: non ergo cenſendum eſt præfatam definitionem ſoli quantitati continuæ competere, ſed quantitati in communi, quam definire voluit Ariſt. quare communem etiam diuiſibilitatis modum ab vtroque abſtrahentem debuit exprimere. 115. 116.

Quartum argumentum ſoluit diſtinctio inter ea, quæ ex vnione partium entitatiua, aut per veram informationẽ reſultant, & ea quæ per ſolam vnionem ordinis nam ex informatione reſultat abſoluta vnitas, & abſoluta entitas diſtincta à partibus: ex vnione verò ordinis nihil prorſus abſolutum reſultare poteſt, nec aliud omnino à re ipſa ſic ordinata, & vnitate ordinis, vnde cum numerus non conſurgat ex vnione partium entitatiua, aut per veram informationem, ſed ſolum per ordinem, nihil diſtinctum realiter ab entitatibus importat, ab vnitatibus quidem formaliter ſumptis pro tribus quantitatibus, nam ab eiſdem materialiter cõſideratis pro tribus ſubſtantijs, vel tribus alijs entitatibus, in quibus inhærent, Ad 4 Reſpond. 117.

Ad formã argumenti. tres ipſæ quantitates, realiter diſtinguitur. Hoc igitur admiſſo, negandum eſt ad formam argumenti, quod numerus propterea non ſit vnum per ſe, nam licet in his, quæ reſultant ex
118. vnione entitatiua partium, neceſſe ſit aliquid reale, & abſolutum claudere totum præter partes, nequaquã in alijs, quæ ſolũ ex vnione partium ſecundum ordinem: ſolum ergo ſequitur numerum non eſſe vnum vnitate entitatiua, aut abſoluta, ſicut ſunt ea, quæ ex vnione per informationem reſultant, atque etiam non eſſe vnum in eodem gradu vnitatis, ſed longè minori, & infimo ſufficienti tamen vt in ſuo genere, ac modo eſſendi vnum per ſe appelletur, & ſit, & per ſe ſub genere, & in ſpecie conſtituatur. Quod autem additur, vnitates nihil aliud importare præter quantitatem indiuiſam, diſtinguendum eſt, nam quælibet duobus modis accipi poteſt, 1. vt in ſe eſt diuiſibilis, quo pacto ad ſpeciem aliquam continuæ quantitatis refertur, neque aliquid præter quantitatem indiuiſam importat, 2. vt principium numeri eſſe poteſt, aut pars eius (quod idem eſt) ſub qua conſideratione aptitudinem ordinabilitatis claudit, reſpectum connotantem ad intellectum: à quo ordinabilis eſt cum cæteris ad conſtitutionem numeri: vnde fit omnes vnitates ſimul ſumptas eundem importare ordinem numerabilitatis copioſè iam à nobis expoſitum, negandum igitur eſt in hoc ſenſu, quod aſſumitur, licet in ſuperiori concedendum ſit. Confirmationi etiam occurrendum eſt, admiſſo, quod ex diuiſione continui reſultet numerus, licet non omnis numerus fiat hoc modo, ſed ex quantitatibus
Ad confirmat.
119. ſecundum ſe completis, atque diſcretis, vt de tribus corporibus completis notum eſt: negandum tamen quod ſub eo accipitur, nempè ex continui diuiſione nihil aliud reſultare in partibus diuiſis præter modum eſſendi completum quem habent ſeparatæ, cum incompletum duntaxat prius habuiſſent, atque à toto intrinſecè dependentem: reſultat enim conſequenter aptitudo in eiſdem quantitatibus multiplicatis, aptitudo inquam ordinabilitatis reſpectu intellectus, à quo ordinabiles ſunt ſecundum prius, & poſterius ad conſtitutionem numeri, quem vt ſic numerabiles conſtituunt, per ſe quidem vnum vnitate ordi-
120. nis, non entitatis, aut informationis, quæ non repugnat entibus in alio eſſe, aut ordine iam completis: eiuſmodi autem ordo non eſt accidentalis multis quantitatibus, Licet cuilibet ſecundum præciſam rationem quantitatis quaſi accidentaliter aduenire intelligatur, hoc enim ſolum oſtendit diſtinctam rationem vtriuſque quantitatis, continuæ, atque diſcretæ, vel certe ſolum oſtendit eandem quantitatem ſub duplici conſideratione ad duplicem poſſe pertinere ſpeciem eiuſdem generis, vt in multis accidentibus cernimus, tales autem conſiderationes ſic ſe habent, vt vna reſpectu alterius, aut reſpectu eiuſdem rei ſub ea acceptæ modum accidentalem ſortiatur.

Ad vltimum argumentũ dicimus, formam numeri non eſſe entitatem omnino abſolutam, quin reſpectum ſaltem ad intellectum connotet, in omnibus autem, & ſingulis diuerſo modo reperitur. In ſingulis quidẽ quaſi partialiter: & complete in omnibus: quod autem additur, talem formam fore variabilem, cum diuerſo modo ſic numerari poſſint, vt quæ nunc eſt vltima, poſtea ſit prima, vel media, negandum eſt: nam duplicem ordinem in eis conſideramus, vnum quidem quaſi aptitudinalem, quem numerabilitatis appellamus, 121. & iſte nõ importat determinationem, vt hæc, vel illa prius, aut poſterius numeretur, ſed ſolum dicit in ſingulis, & omnibus, quod vna poſt alteram ſint numerabiles, ex hoc enim conſtituunt numerum: tria enim corpora etiam ſi nunquam ab intellectu numerentur, ita ſe habent, vt poſſint ab intellectu ſic numerari, vt vnum ſiue hoc, vel illud ſit, duo præſupponat, & duobus præſupponatur, aut medium teneat, & aptitudo iſta realis eſt, atque inuariabilis, ordo vero poſterior eſt actualis numerationis, per quam intellectus vnam etiam poſt alteram numerat, hanc, vel illam primam, mediam, vel vltimam conſtituens, & ordo iſte non eſt realis, ſed rationis, nihil in ipſis vnitatibus ponens, ſed extrinſecam duntaxat denominationem primæ, mediæ, vel vltimæ: vnde variari poteſt, & ſæpenumero variatur, vt conuincit argumentum.
Ad vltimũ argumentum.

QVAESTIO NONA:

Vtrùm forma numeri à ſola vltima vnitate accipienda ſit, vel ab omnibus?

Breuem-

Sententia tribuens formam numeri ſoli vltimæ vnitati deducitur ex Ariſtotele.

Nota. NOn habet locum controuerſia hæc de forma numeri apud eos, qui in præcedenti tenuerunt non eſſe vnum per ſe, nec verã ſpeciem quantitatis: nos vero vtrumque numero attribuentes merito in dubium reuocamus, quænam ſit eius forma, vel à quo ſit accipienda, ſiquidem ab vnitate formæ accipiunt vnitatem per ſe, atque ſpecificam quæcunque res corporeæ: vnam igitur formam oportebit deſignare in numero vtrumq; præſtantem.

Eandem ferè quæſtionem de numero, ac definitione cuiuſlibet rei, propoſuit Ariſtoteles octauo Metaphyſicæ, cap. 5. text. 10. ſub his verbis: *Et numerum oportet aliquid eſſe, quo vnus, quod nunc non habent dicere, quo vnus, ſi vnus eſt, aut enim non eſt, ſed quaſi congeries, aut ſi eſt, dicendum eſt quidnam illud ſit, quod vnum ex multis fecit, & definitio eſt vna, ſimiliter autem neque hanc dicere habent, &c.* cap. autẽ 8. eiuſdem lib. text. 15. in principio eandem propoſitionem quæſtionis ſummatim repetens ait: *De dubitatione autem dicta, & circa definitiones, & circa numeros, quæ cauſa eſt, vt vnum ſint, omnium namq; quæcunq; plures partes habent, & nõ eſt totum, quaſi coaceruatio. ſed ipſum totũ eſt aliquid aliud præter partes, eſt aliqua cauſa, &c.* Soluit autem quæſtionẽ eodẽ capite, & textu paucis interpoſitis ſic loquens: *Quod ſi quemadmodũ dicimus hoc quidem potentia, hoc verò actus, profectò nõ videtur amplius dubitatio eſſe, quod quæritur, &c.* Itaq; aliquid deſignandũ eſt in definitionibus, atque etiam in numero, quod ſe habeat tanquam actus, & forma, aliquid item ſe habens, vt materia, vel potentia, ex quibus vnus per ſe numerus, vna per ſe definitio rei coaleſcat: eandem autẽ eſſe de definitione, & numero controuerſiam idcirco affirmat Ariſtot. quia in multis ſimilia inueniuntur cap. 5. eiuſdem libri ab ipſo enumerata: vnde ortum habuit, vt à pluribus, imo ab eodem Ariſtot. ibidem numerus quidam appelletur definitio: ſed ex multis vnum eſt non parum ad ſolutionem præſentis quæſtionis conferens hiſce verbis ab Ariſt. explicatum: *Quemadmodum de numero ablato, aut addito aliquo, ex quibus numerus eſt, non eſt amplius idem numerus, ſed diuerſus, etiam ſi minimum auferatur, aut addatur, ita nec definitio, nec ipſum quid erat eſſe, erit amplius ablato aliquo, aut addito, &c.* ex quibus intelligimus illud habere rationem formæ in definitione, & numero: ex cuius additione, vel ſubſtractione variantur: cum exploratum ſit formam, vel differentiam diuerſas efficere definitiones, atque ſpecies, in materia, vel genere eodem communicantes: & rurſus cum genus ſit primum in definitione, differentia verò vltimum, vtpote illud ad conſtitutionem ſpeciei determinans, neceſſe eſt locum formæ teneat, quod eſt vltimum.

Ex qua ſimilitudine apparere incipit, quid Ariſt. ſentiat de numero, videlicet vltimam vnitatem eius eſſe formam, vel differentiam, à qua vna ſpecies per ſe conſtituitur, vt in binario ſecunda, in ternario tertia, & ſic de ſingulis. In vltima enim vnitate ſimilitudo differentiæ cernitur, ſtante enim eodem genere, ſi differentia varietur, tota ipſa definitio, atq; ſpecies variatur: ita etiam variata ſola vltima vnitate præcedentibus immutatis noua ſpecies numeri ab antiqua diſtincta reſultat: vt ſi ternario quartam addideris, ſolam vltimam mutaſti, quæ antea erat tertia, nunc vero non tertia, ſed quarta vltimæ rationem habet, duabus primis eodem modo ſe habentibus, contingit autem ſimili modo in reliquis numeris, ergo cunctorum forma, vel differentia erit vltima vnitas alijs tanquam materia præſuppoſitis.

Secundò, proſequentes eandem ſimilitudinem idem confirmamus: habito genere, vel materia non ſtatim habetur ſpecies, ſiquidem nihil adhuc determinant, ſed multis poſſunt eſſe ſpeciebus communia: vt qui dicit ſubſtantiam, non determinat ſpeciem, ſed habita differentia, integra ſpecies habetur, quia differentia ordine naturæ præſupponit genus, quod contrahit, atque etiam forma materiam, quam ad ſpeciem reducit: ſimili prorſus modo ſe res habet in numeris, nam habita vnitate non habetur numerus, niſi ſecundam addideris: quæ etiam, ſi non ſit vltima, non conſtituit ſpeciem, quouſque accedat tertia, vel certè illa, vltra quam non ſit alia: prima igitur, vel primæ vnitates præſupponuntur quidem neceſſario, ſed ſpeciem minimè conſtituunt: vltima autem adueniente habetur ſpecies completa, ergo illa erit pro forma, vel differentia numeri. Confirm.

Nec ſatis fit his duobus argumentis, ſi dicatur Replica

catur

catur aliquando ex variatione vnius partis integralis ſolui ſpeciem, vt ſi ſolum caput ab homine abſtuleris, ipſum in ſpeciem cadaueris mutaſti, nec tamen idcirco inferre licebit eam partem eſſe formam totius: in eiſdem numeris non minus variabitur ſpecies ex ſubſtractione cuiuſlibet alterius vnitatis etiam ſi non ſit vltima: ſi enim à ternario primam, vel ſecundã detraxeris non permanet idem numerus, ſed in binarium mutatur: de cunctis igitur vnitatibus conuincunt argumenta, atque adeò non
127. de ſola vltima: & cùm non ſit poſſibile quamlibet eſſe formam, fit vt de nulla cenſendum ſit intentum probare. Hæc inquam ſolutio non ſatisfacit argumento: nam ex duabus cauſis contingit ſpeciem ſolui ex vna per ſe, & formaliter, ex alia verò quaſi occaſionaliter, vel conſequenter: ex mutatione quidem formæ, vel differentiæ per ſe, quia intrinſecum eſt ei ſpeciem conſtituere, ex detractione verò partis integralis, quaſi ex conſequenti, in quantùm forma ſine illa nõ poteſt naturaliter conſeruari: tale eſt caput, tale etiam cor in animali, & talis eſt quælibet vnitas in numero, quia ratio eadem vltimæ vnitatis non ſaluatur niſi primis præſuppoſitis: at variatio vltimæ formalis eſt, quemadmodum ipſa eſt, quæ præcedentes ad certum gradum in numeris eſſentialem determinat: ac propterea locum habet formæ, vel differentiæ, cæteris verò tanquàm integrantibus, vel materialibus partibus concurrentibus.

Vltimo probatur. Poſtremò, quia in compoſito quocunque repugnat omnes partes habere locum formæ, nam ſic omnes etiam eſſent actus, atq; ex cunctis tanquàm ex pluribus in actu vnum per ac-
128. cidens fieret, quemadmodum hac de cauſa cumulus lapidum vnum per accidens eſt, quia omnes eius vnitates ſunt in actu: neceſſe eſt ergo, vt vna pars ſit veluti actus, altera, vel aliæ (ſi plures ſint) tanquàm potentia, vt ex omnibus aliquid per ſe vnum coaleſcere poſſit. Et ita oportebit in numero ponere vnã aliquam vnitatem modum formæ habentem alijs tanquã materia præſuppoſitis, ſed ex multis vnitatibus vltima eſt principalior, vt potè cęteras determinans, ergo illa erit forma numeri: quibus rationibus aſſentiens Commentator. 5. c.
Commentator. 5. etiam libri Metaphyſicæ ſic loquitur: *Cum dixerimus in definitione animalis, quod eſt corpus nutribile, ſenſibile, ſi diminuerimus vltimam differentiam, manebit definitio vegetabilium, & ſi additur alia differentia puta rationale, fiet definitio hominis, ſimiliter quatuor, cùm eis additur vnum, fient quinque. & cum ab eis diminuitur vltimum, fiunt tria, &c.*

Proponitur prima ſententia Capreoli.

PRopter prædicta argumenta Capreolus in 1. d. 24. quæſt 1 con. 5 diſtinguendam putat formam numeri, ita vt partialis ſit vnã, totalis alia, quemadmodum in quibuſcumque ſpeciebus ſubſtantiæ forma partialis eſt altera pars compoſiti, quæ ſimul cum ma- 129.
teria conſtituit totum, vt forma partialis hominis eſt anima rationalis, forma verò totius eſt natura reſultans ex vnionę formæ partialis cum materia, eſtque res diſtincta à partibus non ſolum per ſe ſumptis, ſed etiam ſimul, cũ ſit id, quod proximè ex compoſitione reſultat, vt in eodem homine totalis forma eſt humanitas.

Qua diſtinctione præſuppoſita duabus aſſertionibus explicat propriam ſententiam. Prior eſt, forma partialis numeri eſt vltima vnitas, quia cæteras determinat ad conſtitutionem determinati numeri, atque adeò determinatæ ſpeciei, vndè reliquæ præſupponuntur ei tanquam materia. I. Aſſertio Capreoli.

Secunda aſſertio, forma totalis non eſt vltima vnitas, neque omnes, ſed natura ipſa numeri, vt in ternario ternitas, in quaternario quaternitas, & ſic de cæteris. II.

Hæc probatur efficaciter: quia totalis forma in cunctis ſpeciebus coaleſcit ex vnione omnium partium, à quibus etiam ſimul ſumptis realiter diſtinguitur, vt humanitas à corpore, & anima, ſed vltima vnitas neque ex o- 130.
mnium coniunctione reſultat, cùm ſit vna ex illis, neque ab vniuerſis diſtinguitur realiter, quia iam eſſet realiter diſtincta à ſe ipſa, ergo totalis forma eſſe non poteſt.

Hanc ſententiam tenuit Alb. Magn. tit. 8. de quantitate in prædicamentis, & in commentarijs ſuper. 5. c. Dionyſ. de diu. nominibus, eam ſequutus eſt Iauel. 8 metaph. quæſt. 10. & videtur eſſe D. Thom 8 & metaph lect. 3. non procul à fine, vbi hæc ſcribit verba: *Minimum in numeris eſt vnitas, quæ ſi addatur in ternario, ſurgit quaternarius, qui eſt alia ſpecies numeri, ſi verò abſtrahatur ab eodem, remanet binarius, qui eſt etiam alia ſpecies: & hoc ideò, quia vltima illa differentia dat ſpeciem numero* Et paucis interpoſitis: *Eſt enim vnum per ſe numerus, in quantum* Eam ſequitur Alb. & Dionyſ. Iauel. Tribuitur D. Thomæ. 131.

quantum vltima vnitas dat numero ſpeciem & vnitatem ſicut etiam in rebus compoſitis ex materia, & forma, per formam eſt aliquid vnum, & vnitatem, & ſpeciem ſortitur.

Proponitur ſecunda ſententia Soncinatis.

II. Opinio. SOncinas 10 Met. quæſt 9. aliam diſtinctionem adhibet de numero abſtracto, & contracto: abſtractum appellat, qui nō applicatur rebus, ſed ab eis abſtrahens ſolum dicit duo, tria, vel quatuor, in quibuſuis rebus reperiantur: contractum numerum vocat eum, qui pro pluribus quantitatibꝰ ordinatis ſecundum prius, & poſterius accipitur, vt pro tribus corporibus: nunc igitur formam prioris numeri affirmat eſſe vltimā vnitatem, poſterioris verò nequaquàm, ſed quemlibet numerum ſe ipſo conſtitui in ſpecie, hoc eſt, à cunctis vnitatibus ſimul acceptis, & abſque ordine vltimæ, vel primæ.

Oppoſita eſt 1. Hæc ſententia præcedenti opponitur ex diametro, nam cùm notum ſit quæſtionem procedere de numero reali, qui eſt ſpecies quantitatis: negat talis numeri formā eſſe vltimam vnitatem, quod tamen præcedens ſententia affirmat.

I. Pars probatur. Primam partem ſuæ ſententiæ hac vnica ratione confirmat, quia numerus abſtractus ſolum habet eſſe obiectiuè in intellectu conſtituente inter vnum, duo, & tria, ordinem prioris,
132. & poſterioris: ita vt ad ternarium nō perueniat niſi per binarium, nec ad quaternarium niſi per ternarium: vltima igitur vnitas in tali apprehenſione præſupponit cæteras, eaſq; determinat: quapropter tanquàm forma omnium ſe habet.

II. Pars probatur 1. Secundam partem, nempè quod realis numeri forma non ſit vltima vnitas, multis probat, quæ tamen ad tria argumenta referre placet, primum eſt, eſſe in numero reali vltimam vnitatem, quæ ſit eius forma, præſupponit aliquem eſſe ordinē realem inter vnitates, nam vbi eſt vltimum, & primum, neceſſe eſt ordinem intercedere, ſed nullus eſt talis ordo, ergo neq; inter vnitates eſt vltima. Probatur minor, quia aut eſt ordo temporis, vel naturæ, aut dignitatis, vel finis, loci, vbi, vel ſitus: non primū: quia impoſſibile eſt vnitates cōſtituentes binarium in codē temporis momēto fieri, nec ſecundū, quia ſi vnitates ſint diuerſarū ſpecierum, vt Petrus, & lapis, nullum habent cauſalitatis ordinem, nec proinde prioritatem naturæ: & ſi ſint duo lapides, vel ligna eiuſdem 133.
ſpeciei, vel duæ partes terræ, neutra ſuperat dignitate aliam: neque etiam eſt finis, in quem ex propria natura ordinetur. De ordine autem loci, ſitus vel vbi, apertū eſt nō eſſe ex neceſſitate ponendum inter vnitates, ſi quidem fieri poteſt à Deo, vt ſint in eodem loco, vel in vacuo, aut etiam penetratiuè ſe habeant, & tunc neutra plus, vel minus à polis mundi diſtabit, quàm alia: infertur ergo nullo prioritatis genere aliquam numeri vnitatem anteire cæteras, & ex conſequenti nec primam, vel vltimā eſſe, quare nec eius formam.

II. Probatur. Secundo aut vltima vnitas eſt forma numeri in quantum eſt vnitas, vel in quantum eſt vltima, non ratione vnitatis: quia hæc ratio æqualis eſt in omnibus, nec etiam quia vltima: quia eſt vltimam non habet à ſe, ſed ab 134.
intellectu, à quo poteſt poſt alias numerari, ergo non eſt vllo modo forma: præter quàm quod eſſe vltimam non eſt aliud, quàm relatio ad præcedentes, pugnat autem cum ratione, vt per relationem conſtituatur forma alicuius ſpeciei abſolutæ.

Poſtremo probatur. Poſtremo, forma non dat eſſe ſpecificum niſi per informationem, naturalem quidem in naturalibus, artificialem in operibus artis: quapropter modo inuariabili officium formæ exequitur: ſed nulla eſt vnitas informans cæ- 135.
teras, præſertim ſi omnes ſint ſubſtantiæ, de nulla præterea certum, & ſtabile eſt eſſe vltimam vnitatem, quin voluntate numerantis mutari ordo poſſit, & fieri, vt quæ erat anteà vltima, modo ſit prima: ergo friuolum eſt formam appellare vltimam. Minorem quantum ad omnia, quæ continet ita ferè probat. Fieri poteſt, vt aqua diuidatur in quatuor partes, & efficiatur quaternarius numerus: & rurſus eiſdem coniunctis modo alio diuerſo diuidatur: ita vt pars illa, quæ in prima diuiſione fuit vltima, ſit prima in ſecunda: & tunc notum eſt nō eſſe eandem vnitatem formam eiuſdem quaternarij: imo in vnitatibus iam diſcretis contingit, vt diuerſis eaſdem numerantibus à diuerſis vnitatibus incipiat numeratio, & in diuerſas terminetur: & quam vnus fecit vltimam, alter conſtituat primam: imo vnus, & idem pro libito poteſt modo ab vna incipere, & rurſus ab eadem quam vltimam conſtituerat prius, ac demum ſi diuiſio ligni in quatuor partes eodem ictu fiat, non eſt maior ratio, ob quam vna earum vnitatum

tum ſit vltima, vel prima, quàm alia, prius, vel poſterius numeretur & vniuerſaliter: loquendo, quamuis dicatur numerabiles eſſe vnitates ſecundum prius, & poſterius, neutra tamen eſt numerabilis in quarto loco, vel vltimo magis quàm alia: vnde fiet, vt non ſit determinata vltima vnitas, ſed omnes indifferenter ratione vltimæ habere poſſint, quod tamen cum conditione formæ pugnat, quæ ex ſe habet determinationem, atque officium informandi, vel conferendi ſpeciem.

Pro reſolutione quæſtionis notabilia.

I. Fundamentum. Ecce tibi non ſolùm diuerſas ſententias, ſed planè oppoſitas, atque efficacibus rationibus confirmatas, vt autem in re tàm difficili noſtrã proferamus, illud eſt tanquàm primum fundamentum ſtatuendum, ſolam corpoream ſubſtantiam ex materia, & forma
46. phyſicis eſſentialiter eſſe compoſitam, nam illa ſola habet ex quo fiat, & à quo ſimul cùm forma de potentia eius educta componatur: exemplũ poſſumus accipere in igne, vel aqua, quæ per eductionem formæ de potentia materiæ generantur, accidentia verò non habent materiam, ex qua fiant, vel à qua ſimul cùm forma componantur, ſed ſunt quædam formæ quaſi totales ex ſe, materiam duntaxat habentes in qua recipiantur, nempè ſubiectum, cùm quo non conficiunt vnum per ſe, ſed per accidens Hanc doctrinam hauſi ex D. Thom. 1. 2. quæſt 54. art. 4. in corpore, vbi hæc verba ſcribit. *Virtus autem non habet materiam ex qua, ſicut nec alia accidentia, ſed habet materiam circa quam, & materiam in qua ſcilicet ſubiectum.* Hæc D. Thom. quæ naturæ accidentis valde ſunt conſentanea: informat enim ſubiectum, quod iam præſupponitur completũ in ſuo eſſe ſubſtantiali: & idcirco talis informatio, vel inhærentia accidentalis eſt, ex qua vnũ per accidens conſurgit, vnde fit, vt etiam accidens ipſum modũ formæ habens, completum præſupponatur in ſuo eſſe ſpecifico, quamquã ex potentia ipſiuſmet ſubiecti eductũ, vndè elicitur ex triplici compoſitione in ſubſtantia reperta, videlicet phyſica ex materia, & forma, metaphyſica ex genere, & differentia, & ſubſtantiali ex partibus integrantibus: duplicem duntaxat poſteriorem in accidentibus inueniri, ex partibus integrantibus extenſionis, vel intenſio
47. nis, atq; ex genere, & differentia: illa facit accidens totum per ſe integrale, hæc verò totũ per ſe eſſentiale, nõ phyſicum, ſed metaphyſicum, atque adeò vt ſit ſpecies per ſe iuxta propriam conditionem in prædicamento collocatam: nec tamen propterea exiſtimandum eſt, ſubſtantia ſimpliciora eſſe accidentia, quod phyſica compoſitione careant, quia ea non niſi ob maximam imperfectionem carent, tum etiam quia eius loco aliam habent imperfectiſſimam nempè accidentalem, quia nata ſunt conſtituere cum ſubiecto totum quoddam accidentale per inhærentiam, ordine ad talem compoſitionem intra eorum eſſentiam importato.

Quo præſuppoſito explicandum 2. eſt, quod nam ſit genus numeri, quæue differentia eſſentialis, ex quibus tanquàm vnam per ſe ſpeciem quantitatis compoſitum eſſe intelligimus: atque etiam quæ ſint partes eum integrantes, ex quibus vnũ per ſe integrale reſultet. II. Fundamentum. Genus numeri primum, atq; remotũ eſt quantitas, proximum verò quantitas diſcreta ei cum oratione commune, ſeparantur autem numerus, & oratio ſub hoc genere, differentijs ſucceſſiua, & permanenti: ita vt oratio ſit quantitas diſcreta ſucceſſiua: numerus quantitas diſcreta permanens, quapropter numerus ſit vnum per ſe ex genere quantitatis diſcretæ, & ex differentia permanentis, & rurſus, cũ ſit ſpecies ſubalterna (vt inferius dicetur) diuiditur in diuerſos numeros, binariũ, ternarium, 48.
& quaternarium tanquam in diuerſas ſpecies, quarum quælibet componitur ex numero pro genere, in quo cõueniunt: & ex diuiſibilitate, aut extenſione pro differentia in tot vnitates, per quas diſtinguuntur eſſentialiter, nempè binarius in duas, ternarius in tres, quaternarius in quatuor, & ſic de cæteris: quemadmodum linea, ſuperficies, & corpus conſtant genere quantitatis continuæ, & differentia diuiſibilitatis, vel extenſionis ſecundum longitudinem, latitudinem, vel profunditatem. Componitur rurſus numerus tanquam vnũ per ſe integrale ex vnitatibus, quæ ſunt partes, quibus eius ſubſtantia integratur.

Tertio, valdè obſeruandum eſt diſcrimen inter vtrumque genus compoſitionis explicatum, nam compoſitio numeri ex genere, & differentia eſſentialis eſt, compoſitio ex partibus integralibus non eſt eſſentialis, nec accidentalis, ſed medium inter vtramque tenet, & ſubſtantialis vocatur, non ſecus, ac compoſitio III. Fundamentum.
hominis ex capite, brachijs, & pedibus: itaque ſubſtantia numeri, quę eſt entitas eius realis, in 49.

eo con-

eo conſiſtit, vt ex pluribus vnitatibus ſecundũ
ordinem prioris, & poſterioris numerabilibus
compoſitus ſit, etenim ſi vnitates à numero
remoueas, non erit entitas realis: in eiuſmodi
autẽ entitate reali fundantur prædicata eſſen-
tialia ei attributa, vt quòd ſit quantitas diſcre-
ta, diuiſibilis in plures vnitates: & cùm eſſen-
tialis compoſitio ex his prædicatis eſſentiali-
bus conſtet, fit, vt prima compoſitio ex parti-
bus integrantibus, quaſi fundamentũ eius ſit
à quo accipiuntur genus, & differentia nume-
ri hoc modo, in quantum in pluribus vnitati-
bus reperit intellectus rationem quantitatis
diſcretæ, cum oratione communem, conceptũ
generis format, nempè diſcretæ quantitatis
abſtrahentis à numero, & oratione: & rurſus
in quantùm permanentes eſſe cernit eaſdem
vnitates, eas à ſyllabis orationem componen-
tibus ſeparat, concipitque permanentiam eſſe
differẽtiam numeri eſſentialem, ex qua ſimul
cùm præfato genere componit ſpeciem quan
titatis diſcretam, & permanentem, (quam vo
camus numerum) atque etiam concepta ſuc-
ceſſione ſyllabarum eam eidem generi cõiun-
gens componit aliam ſpeciem quantitatis diſ-
cretæ, & ſucceſſiuæ (quã vocamus orationem)
compoſita autem ſpecie numeri communi,
conſiderat rurſus plures eius differentias, &
procedit ad compoſitionem diuerſarum ſpe
cierum, hoc pacto, concepta ratione numeri
140. cunctis communi in tribus vnitatibus, conci-
pit rurſus ſpecialem diuiſibilitatem, vel exten-
ſionem earum diuerſam ab extenſione, vel di-
uiſibilitate binarij, & quaternarij: cùm vnus
ſit diuiſibilis in duas, alius in quatuor, terna
rius duntaxat in tres: ex conceptu igitur gene-
rico numeri, & differentiali diuiſibilitatis, vel
extenſionis in tres vnitates conſtituit ſpeciem
numeri ternarij diſtinctam à binario, & qua-
ternario, & ſic de cæteris, genere, & diffe-
rentia à tribus vnitatibus ſecundum prius, &
poſterius ordinabilibus fundamentaliter ac-
ceptis: talis autem compoſitio numeri ex ge-
nere, & differentia, atque ſpecierum illius ex
communi genere, & atomis differentijs, ve-
ra eſt, quamuis non ſit ex rebus diuerſis, ſed
ex conceptibus, realibus quidem, quia ab en-
titate reali plurium vnitatem deſumptis: nec
phyſica eſt, ſed metaphyſica, quia accidentia
carent compoſitione phyſica eſſentiali, ſo-
lamque metaphyſicam habere poſſunt (vt ad-
notauimus.) ex quibus illud inferre licet, in
numeso verè, & propriè non eſſe aliam
formam præter eius differentiam ſpecifi-
cam.

Poſtremo obſeruandum eſt, communem il- IIII Fundamentum.
lam doctrinam in prædicabilibus explicatam,
nempè genus à tota entitate rei formaliter eſ-
ſe accipiendum, radicaliter verò à materia,
differentiam à tota etiam entitate rei formali-
ter, à forma verò radicaliter, in ſubſtantijs eſ- 141
ſe propriè, ac principaliter veram, in quibus
vera materia, veraque forma reperitur: in ac-
cidentibus per quandam ſimilitudinem, in
quantum aliqualis materiæ, & formæ ſimili-
tudo in eis cernitur, & in numero (de quo lo-
quimur) ſimilitudo non deficit: nam cùm in
vnitatibus entitatem, ac ſubſtantiam numeri
conſtituentibus ratio prioris, & poſterioris
ſit, in quantum ab intellectu numerabiles in-
ueniuntur, priores quandam ſimilitudinem
materiæ tenent, in quantum ab vltima ſunt
determinabiles: vnitas enim binarium non
efficit, nec pars illius eſt, niſi in quantum per
aliam determinabilis eſt, nec duæ vnitates
partes ſunt ternarij, niſi in quantum à tertia
modificantur, & ſic de cæteris, vltima autem
vnitas ſimilitudinem formæ ſortitur, in quan
tum cæteras præſupponere apta eſt, earumque
determinatiua: vnde fit, vt per ſimilitudinẽ ab
eis tanquam in determinatis genus numeri ſit
accipiendũ, & differentia quodammodo ab vl-
tima, quæ idcirco forma numeri appellatur,
nõ quod ſit forma, ſed quod priores præſuppo-
neat, ac determinans ſimilitudinẽ formæ te-
net, & iſte eſt ſine dubio ſenſus D. Thom quẽ In quo ſenſu intelligi debeat D. Thom qui ſenſus veriſſimus eſt.
veriſſimũ exiſtimamus: nam quemadmodũ in
phyſicis dicimus motũ ſpeciem à termino ſu-
mere: ſcientiam item, & potentiam ab obie-
cto, & in Metaphyſica relationem à termino:
atque hinc etiam terminũ eſſe quaſi formam
relationis: & motus, obiectum, ſcientię, & po
tentiæ, non alia de cauſa, niſi quia ab eis ſuam
formã & ſpeciem capiunt, cùm tamen nõ ſint
formæ: in eodem ſenſu aſſertum eſt ab autori- 142
bus prioris ſententiæ vltimam vnitatem eſſe
formã numeri, reliquas verò materiam, quia
ab illa differentia, ab his vero genus, quod eſt
quaſi materia in compoſitione Metaphyſica,
accipiuntur: & quidem radicaliter, nam for-
maliter non negat D Thom nec negare vllo
modo poteſt à cunctis vnitatibus eandem dif-
ferentiam, atq; idem genus eſſe accipiendum:
Quemadmodum in cunctis ſubſtantijs, & ac-
cidentibus, & in hoc ſenſu accipienda eſt et-
iam ſecuada ſententia, quæ non vltimã vnita-

tem, ſed omnes eſſe formã profitetur: hoc eſt à quibus differentia numeri formaliter capitur.

Cur reputentur oppoſita.

Sed propterea opiniones iſtæ tanquam oppoſitæ omnino haberi ſolent, & prior à pluribus reputatur impoſſibilis, quia de forma phyſica, & reali perperã accipiuntur, de qua neutra poteſt eſſe vera, imo nec probabilis, cùm certum ſit in numero quemadmodum in cæ-
143. teris accidentibus non eſſe compoſitionem materiæ, & formæ, ſed ſolius generis, & differentiæ eſſentialem: in ſenſu igitur explicato eas intelligere neceſſe eſt, vt quælibet ſuam probabilitatem habeat.

Reſolutio Quæſtionis, & ſolutio argumentorum Capreoli, & Sonzinatis.

ITaque noſtra ſententia eſt, vt ad formam propoſitæ quæſtionis reſpondeamus, neq; vltimam vnitatem, neque omnes ſimul eſſe formam phyſicam numeri, cùm tali forma prorſus careat, ſed Metaphyſicã eius formam, quæ eſt differentia, ab omnibus vnitatibus eſſe accipiendam, vt ordinabilibus ſecundũ prius, & poſterius, ac determinatis per vltimã, iuxta quem ſenſum ad concordiam vtramque ſententiam reuocamus, neque noua argumentorum confirmatione indiget noſtra, cum præiacta fundamenta veritatem eius efficaciter ſatis oſtendant.

Soluitur primæ ſententiæ arg.

Neque argumenta prioris ſententiæ de vera forma quidquam probare poſſunt, de qua ſi procedere intendunt, negandum penitus eſt, quod inferunt: admittendum tamen de quadam analogia, & ſimilitudine formæ a nobis
144 expoſita, quam in vltima potius, quàm in cæteris vnitatibus poſitam eſſe haud quaquam negare poſſunt: & hanc dumtaxat continent teſtimonia Ariſtotelis, & D. Thom. allata: nouerat enim vterq; non eſſe veram formam in accidẽtibus, ſed propterea variata vltima vnitate variari dicitur ſpecies numeri, quia variatur differentia à tot vnitatibus deſumpta, præſertim ab ea.

Arg. I I. ſoluitur.

Argumenta verò poſterioris nequaquam in primis probare poſſunt incertam eſſe, aut pro libito numerantis variabilem formã numeri: certa eſt enim, & inuariabilis differentia extenſionis in plures vnitates numerabiles ſecundum prius, & poſterius, & differentia cuiuſlibet numeri in ordine ad tot vnitates, nec eſt alia forma in numero deſiderãda: quod autem dicitur nullum eſſe ordinem inter vnitates numeri, verũ eſt de his, quæ in argumento numerantur, ſed ſupereſt alius ordo numerabilitatis, nempe ſecundũ prius, & poſterius, quẽ habent cõparatione intellectus numerare potentis, & quemadmodum in colore comparatione viſus, & entitate qualibet comparatione intellectus realis eſt aptitudo, vt videatur, vel intelligatur, ipſa autem viſio, vel intellectio nihil reale in eis ponit, ſed extrinſecam tantum denominationem, pari ratione aptitudo, vt numerentur prædicto ordine realis eſt in vnitatibus, quanquam actualis denominatio ſolam extrinſecam denominationem 145
in eis ponat, & rurſus quanquàm eſſe vltimam in actuali numeratione variabile ſit, & indifferenter cunctis applicari poſſit, quia nihil eſt in ipſis vnitatibus, aptitudo tamen in qualibet, vt vltima eſſe poſſit, realis eſt, cùm non ſit aliud, quàm poſſe poſt aliam, vel alias numerari, itaque ex tribus vnitatibus quælibet aptitudinem realem habet, vt poſſit poſt duas numerari: ex quo tamen non infertur omnes eſſe vltimas, ſed quamlibet poſſe in eadem numeratione, & omnes diuiſim in pluribus, neceſſarium eſt.

Occurritur illationi.

Hinc vero inferre non licet ternarium non habere determinatam eſſentiam, ſed variabilem, nam cùm ordo inter vnitates non ſit per modum actus, ſed quaſi aptitudinalis, vel potentialis, (vt de viſibili, & intelligibili dicebamus) in omnibus reperitur determinatè, ita vt quælibet ſit poſt alias numerabilis, licet actualem determinationem ad
vnam potius, quàm ad aliam intellectus numerans efficiat, quàm materialem, & extrinſecam exiſtimamus, 146
& impertinentem prorſus ad rationem numeri, in eo conſiſtentem, vt plures ſint vnitates numerabiles, vna poſt aliam, vel alias, in qua aptitudine clauditur aliquam eſſe vltimam: quod verò hæc, vel illa, præterquàm quod extrinſecum eſt, ad rationẽ potius indiuidualem, quàm ſpecificam pertineret, etiam ſi neceſſarium eſſet: quapropter, & ſi vna numeretur poſt alias ab iſto, ab alio verò altera, vel ab eodem diuerſis temporibus diuerſæ, inuariabilis nihilominus perſeuerat aptitudo in ſingulis, vt poſt alias ſint numerabiles, actualis autem determinatio ad hanc potius, quàm ad illam nihil refert, nec tollit de eſſentia, vel ſpecie numeri determinata aliquid, quæ in eo poſita eſt, vt pluribus conſtet vnitatibus tali ordine numerabilibus, nempè vna poſt aliam in binario, in ternario poſt duas, in quaternario poſt tres, & ſic de

Quomodo inuariabilis ſit aptitudo in ſingulis vnitatibus adnumerandũ.

ſic de cæteris: ſufficiens eſt enim ordo iſte aptitudinalis inter vnitates, vt intellectus genus, & differentiam ab eis accipere poſſit modo ſuperius explicato, atque adeò vt numerus ſit vnum per ſe, ac vera ſpecies quantitatis diſcretæ & ſic eſſe vltimam deſignabilem ſatis eſt etiã, vt ſimilitudinem formæ teneat, licet varijs modis ab intellectu deſignetur: ſicut enim quælibet numerabilis eſt poſt alias, & ideo vltima
147 ſecundum aptitudinem, eodem pacto eſt aliorum determinatiua, & per quam determinabiles ſunt cæteræ, in quo ſimilitudo formæ in vna, materia verò in alijs ponitur, id namque habet quælibet in quantum poſt alias numerabilis ſpecialē, vt cum eadem ratione præſupponat cæteras, verum ſit abſoluta locutione eam ponere, ac variare ſpeciem numeri; quod tamē de præcedentibus non dicimus, & propter ea ſpecialem cùm forma ſimilitudinē habet, & cū hæc ſimilitudo non ſit in informatione, ſed in determinatione, non oportet vt informet aliā vel alias, ſed ſatis eſt, ſit earum determinatiua: quemadmodum .n. vnitas per ſe numeri non tā eſt ratione entitatis, quam ordinis, ſic etiam debet accipi ſimilitudo materiæ, & formæ, nā hoc etiam modo genus, & differentia numeri capienda eſt à pluribus, nempe vnitatibus non per informationem, vel inhærentiam vnitatis ſed ſolius ordinis ratione, in quantum ſic ſunt ab intellectu numerabiles (& vt vno verbo rē explicemus,) non oportet in his, quæ ſolam vnitatem ordinis habēt, ſimilitudinem formæ, vel materiæ in vna aliqua vnitate determinatè poſitam eſſe, ſed in cunctis, quemadmodum genus, & differentia, quæ locum materiæ tenent, non ab vna aliqua formaliter accipiuntur, ſed à cunctis, neque in aliqua determinata ſunt, ſed in omnibus.

Illatum. His exiſtimo ſatis factum eſſe argumentis ſecundæ ſententiæ, quæ idcirco difficillima vidētur, & confuſionem pariunt, quia actualis or-
148 do, & enumeratio conſideratur: ex quibus in intelligibilis redditur (vt ita loquar) conſtitutio numeri, atque ſpecierum eius, quæ tamen non eſt adeò difficilis conſiderata aptitudine vnitatum.

(∴)

QVAESTIO DECIMA.

Vtrum Quantitas diſcreta, veruſque numerus huius prædicamenti in rebus ſpiritualibus reperiatur?

Pars affirmatiua cum argumentis proponitur.

Quæſtionem hanc ex parte attingere cœpimus in præcedentibus diſtinguentes pro commodiori eius deciſione vnitatē & numerum in vniuerſalem, ſeu trāſcendentalem, qui ad res omnes cuiuslibet prædicamēti ſe extendit: quo pacto tres albedines, tres calores, tres Angelos, imo & tres punctos indiuiſibiles ternarium numerum appellamus, & in ſpecialem ex diuerſis ſolum Quantitatibus compoſitum, vt ex corporibus trinæ dimenſionis, ex lineis, aut ſuperficiebus, decernentes de hoc ſolum controuerſiam procedere, an ſit vnum per ſe, & vera ſpecies quantitatis diſcretæ, cum alter tranſcendere videatur vniuerſa prædicamenta. Cæterum controuerſia iam de numero quantitatiuo expedita, examinandum ſupereſt, an numerus, quem vnū per ſe, & ſpeciē diſcretæ, quantitatis vocamus nō ſolū ad Quantitates, ſed ad ſpiritualia extēdatur, ita vt numerus trium angelorum ſpectet per ſe ad hoc prædicamentum, & quod de ſpiritualibus inquirimus, pari ratione intelligendum eſt de ſubſtantia corporea, ac de albedine reliquiſque corporeis accidentibus ſecluſa quātitate. Accidit quidem his rebus corporeis ratio diſcretionis, & numeri ratione quantitatis, à qua extendūtur: nihilominus ſi quantitas ab eis ſeparetur, non minus videtur vtraque ratio eis conuenire, quia nō minus eſſent tres Petrus, Ioannes, & Franciſcus, ſi quantitas ab eis ſeparetur, quam nunc; nec minus dicerentur tres albedines ſeparatæ à quantitate, quā dum per eam extēduntur: de cunctis igitur ſiue corporea mole careant, ſiue ab ea quam habent ſeparentur re ipſa, vel ratione, par eſt ratio, eademque controuerſia, vtrum vera, ac propria ratio quantitatis diſcretæ in eis reperiatur, ita vt licet ad genus quantitatis continuæ

Titulus quæſtionis

149

exploratum ſit non pertinere, ſub genere tamen diſcretæ verè, & propriè conſtituantur, nam per quandam ſimilitudinem citra dubium eſt quodammodo reduci poſſe.

Primum argum. partis affirmatiuæ. Videtur autem non ſolum in quantitatib⁹, ſed etiam in quibuſcunque alijs rebus quantumlibet incorporeis numerum propriæ reperiri: nam definitio deſignata ab Ariſto. 10. lib. Metap. in principio quod ſit multitudo vnitate numerabilis,
90. multitudini etiam rerum ſpiritualium conuenit: nam tres Angeli vnitate repetita numerari poſſunt, non ſecus ac multido corporum: communis item modus loquendi fauet, nam dicere conſueuimus numerum Angelorum maiorem eſſe numero ſpecierum corporearum: tot eſſe ſubſtantias alicubi, quot accidentia: infinitum eſſe numerum punctorū indiuiſibilium in continuo: quare ergo in illis potius, quam in his proprium numerum, propriamque quantitatem diſcretam ponendam eſſe putabimus?

Secūdò probatur. Nam ratio quantitatis diſcretæ in eo poſita eſt, quod vnitates ſint non ſolum re diſtinctæ, ſed ad inuicem ſeparatæ, ſeu non continuæ, id namq; propriè diſcretio eſt, ſed tres Angeli diſtincti, ac ſeparati ſunt, ergo diſcreti: quare verum numerum ternarium efficient, de quo non minus poſſunt demōſtrari omnia, quæ Mathematici demonſtrant, quam de numero quantitatiuo.

III. Argu. Probatur tandem, quia numerum nihil aliud importare oſtendimus præter vnitates numerabiles ab intellectu ſecundū prius, & poſterius, ſed numerus quilibet rerum etiam ſpiritualium importat plures vnitates ſic numerabiles ab intellectu, ergo in omnibus reperitur propria ratio numeri, aut diſcretæ quātitatis: nec ſi ſatis argumēto, ſi dicatur, non eſſe propriam vnitatē niſi in quantitate, atq; adeò nec propriam diſcretionē, aut numerū: quantumcumque ergo res aliæ ſint numerabiles ab intellectu, nō efficient quidpiam verè, & propriè
91. diſcretum: id nam q; mere gratis, & abſque rationis præſidio aſſeritur: nam vnitates non cōponunt numerum in quantum diuiſibiles, ſed potius in quantum indiuiſibilis, vnitas enim, quæ principium numeri eſt, per quam certificamur de magnitudine continui, aut de multitudine diſcreti, minimi rationem habet ſub genere quantitatis alioqui non poſſet certo id oſtendere, ſi diuiſibilis eſſet, vnde fit non poſtulare molem, aut magnitudinem, alioqui maior fieret numerus ex magnis corporibus quam ex paruis, maior item ex corporibus, quam ex punctis, ſi ſeparati darētur, quod planè falſum eſt, quare ęqua ratio diſcretionis numeri in rebus ſpiritualibus, atq; in corporibus ponēda erit: vt videntur poſuiſſe grauiſſimi patres Auguſt. 2. li. de libero arbitrio capit. 16. vbi numerum intelligibile quidpiam eſſe affirmat, & in cunctis rebus inueniri, & Damaſcenus 3. lib. orthodoxæ fidei. c. 8 vbi numerum ait in quibuſlibet rebus inter ſe ſe diuerſis reperiri, vſq; adeo, vt duæ naturæ diuina, ac humana in perſona Chriſti vnitę, ad quātitatem diſcretā pertinere cenſeat: hanc partem tenuerūt plures ex doctoribus ſcholaſticis nō infimæ notæ, vt Ricardus, in 1 d. 10 quæſt. 1. ad 4 & diſt. 24. articul. 1. quæſt. 1 & art. 2. quæſt. Marſilius in 1. quæ 27. art. 1. & 2. Gregor. in 1 diſt. 24. quæſt. 2. art. 3. Aureolus apud Capreolum eadem diſt. & quæſt. vbi etiam Maior. Ocham. & Gabriel. quos magna etiam modernorum pars nunc ſequitur.

Oppoſita ſententia præfertur, & explicatur.

Oppoſitam nihilominus, quod in ſolis quantitatibus propriè reperiatur numerus, ac diſcreta quātitas, profitetur D. Thom. 1. part. q. 3. art. 3. in 1. diſt. 24. quæſtio. 1. art. 3. & quæſt. 9. de potentia. art 7 & vniuerſa eius ſchola, præſertim Capreolus in 1. diſt. 24. quæſt. 1. Soncinas 10. metap. quæſt. 13. Iauellus. lib 8 quæſt 11. & continetur abſque dubio in doctrina Ariſt qui numerum ex diuiſione continui conſurgere docet 4. lib. phyſ. cap. 6 & 7 & 2. de anima. cap 6. numerum retulit inter communia ſenſibilia: docet præterea eſſe obiectum Arithmetices, & idcirco non abſtrahere ſi ipſa à materia, ſed ſolum ſecundū conſiderationem 3. lib. phyſ tex. 41 & 3. metap. cap. 2. & 3. quod bene aduotauit Commentator. 3 lib met. comm. 2. II. Opinio. 92.

Habet autem duplex fundamētum ſatis firmum. Primum eſt ſupremum genus huius prędicamenti eſſe quantitatem molis proximè diuiſam in continuam, & diſcretam tanquàm in ſpecies ſubalternas, & ſub quantitate diſcreta numerum contineri: vnde infertur per euidentem conſecutionem numerum prædicamentalem eſſe quantitatem diſcretam, & de primo ad vltimum quantitatem molis, pugnat igitur reperiri in rebus corpore vacantibus, atque etiam I. Ratio.

iam in his, quæ à quãtitate diuerſa ſunt, ab eaq; extenduntur, vt in ſubſtantia, aut cæteris accidentibus corporeis.

Secundum fundamentum eſt, vnitatem vt in quibuſcũque rebus, iam ſpiritualibus quam corporeis, tã ſubſtantialibus, quã accidentalib⁹ inuenitur, proprietatem entis eſſe tranſcendentem ſine dubio vti idem inter ens, ergo numer⁹
153. ex hiſce vnitatibus conflatus tranſcendens erit ſed tranſcendentia non pertinent ad ſpeciale prædicamentum, ſed per omnia vagantur, ergo numerus ſecundum vniuerſaliſſimam acceptionem, prout ad incorporea extenditur, & ad res cuiuſcunq; ordinis ſ⁹ non poteſt eſſe ſpecies huius prædicamenti, & hæc fuit D. Thom. potiſſima ratio ſtatuendi numerum, & omnino quantitatem diſcretam, nec in rebus incorporeis, nec in cæteris à quãtitate proprie reperiri: quod nobis non ſolum probabile, ſed veriſſimum videtur, nec omnino quæſtionem hanc de nomine reputandã cenſemus vt voluit Sonzinas, ſed etiam de re: cum res ipſa pro intrinſeco numeri fundamento quantitatem poſtulet, ratione cuius ſpecialem rationem prædicamentalem continet: à qua tranſcẽdentalis numerus ad omnia extenſus merito excluditur. Diſcretio namq; quantitatiua ea ſola reputatur, quæ in quantitatibus reperitur: quæ verò in cunctis rebus, tranſcendentalis: ſed numerus importat diſcretionem quantitatiuam, ergo in ſolis quantitatibus inuenitur, generalis vero diſcretio numerum duntaxat tranſcendentalem efficiet.

Eam ſequitur autor.

Ad argumenta partis affirmatiuæ reſpondetur.

Ad 1. reſp. Neque huic veritati obſtat definitio numeri Ariſtotelica, nam per multitudinẽ in ea pro genere poſitam non tranſcendentalis intelligitur ad res omnes extenſa, ſed
154. quantitatiua, abſtrahens quidem à multitudine rerum corporearum ordinata, ac ſine ordine, in qua cumulus cum numero communicat, contrahitur autem per numerabilitatem ad proprium genus prædicamentale numeri ſub quantitate diſcreta, per quam differentiam excluditur inordinata, ſeu confuſa multitudo: & ſi aliquis velit multitudinem tranſcendentalem pro genere fuiſſe poſitam ab Ariſt. dicendum eſt per differentiam coarctari ad multitudinem quantitatiuam, hæc enim ſola eſt per vnitatem numerabilis, cum vnitatis nomine non intelligat Ariſt. tranſcendentalem, ſed quantitatiuam, vt ex contextu literæ plane colligitur.

Vulgaris autem loquendi conſuetudo non tam rerum proprietatem attendit, quam vniuerſalitatem, ac propterea numeri voce vtitur vniuerſaliſſima, ac tranſcendentali ſignificatione cunctis notiſſima.

Secundum argumentum hæc diſtinctione diluitur, vnitas, & multitudo gemina eſt, communis, ac tranſcẽdentalis vna, ſpecialis, & prædicamentalis altera, quæ in ſolis quantitatib⁹ reperitur, & hæc eſt intrinſeca numero prædicamentali, illa vero talem numerum nequit conſtituere, quia caret fundamento, quod eſt quantitas. Ad 2. reſp.

Quod autem additur vnitates non componere numerũ in quantũ diuiſibiles, ſed potius vt indiuiſibiles, diſtinguẽdum eſt, nã ſicut duplex eſt diuiſibilitas continui, ac diſcreti (vt ſuperius videmus) pariter eſt indiuiſibilitas duplex: indiuiſibile appellatur aliquid diuiſione continui, quod caret partibus, vt punctum: diuiſione autem diſcreti, quia vt principium, vel pars eius, nec multiplex eſt, nec eſſe poteſt, ſed vnum, ac ſimplex: tres etenim vnitates ſic ternarium componunt, vt quælibet vnius duntaxat elementi rationem habeat, quod eſt dicere, ita ſe habere ad talem compoſitionem, vt in ea non poſſit multiplicari, nec diuidi, nam eo ipſo, quod diuideretur, ſolueretur talis numer⁹ neceſſe tamen eſt diuiſibilem eſſe in ſe, aut diuiſione continui, hoc eſt, habere partes extenſas, alioqui non erunt ſub genere quantitatis, numero, & omni quantitati diſcretæ intrinſeco. Nec tamen hinc inferre licebit vnitates maioris magnitudinis maiorem numerum cõſtituere, quam vnitates minoris, quia cum numerus ſit eſſentialiter quantitas diſcreta, eſſe numerum maiorem, aut minorem, non ſupra magnitudinem earum appellat, ſed ſupra multitudinem, vnde ſẽſus eſt, quod plures habeat, vel pauciores vnitates, ſiue maiorem vel minorem molem habeant, hoc enim per accidens eſt ad rationem diſcretionis. Ad 3. reſp. 155

Denique ſancti patres Auguſtinus, & Damaſcenus de numero tranſcendentali loquuntur, non de ſpeciali, proprio, ac prædicamentali: quo pacto dicere ſolemus ternarium eſſe numerum diuinarum perſonarum, cum tamẽ nemo vnquam eum in hoc prædicamento collocauerit: & par eſt ratio de duabus naturis diuina, & humana in perſona Chriſti vnitis, quas Explicãtur ſancti Patres. 156

quas ad numerum reuocari docet Damaſcenus ſecundum rationem tranſcendentalem.

QVAESTIO VNDECIMA.

An oratio ſit vera ſpecies quantitatis diſcretæ.

Negatiua ſententia refertur, & probatur.

Nota. QVemadmodum minus notum eſt orationem eſſe ſpeciem quantitatis, quam numerum, ſic etiam eſt difficilius, & à pluribus impugnatum.

Explicatio quæſtionis. Prius tamen, quàm varias ſententias referamus, ſtatuere oportebit ſermonem in præſentiarum non eſſe de oratione mentali, vel ſcripta, nam cum illa ſit quædam actio intellectus, 157. per quam mens in Deum eleuatur, ad prædicamentum actionis referenda eſt, ſcripta verò tāquam diuerſarum figurarum congeries ad prædicamentum qualitatis: ſola igitur vocalis ſpeciem quantitatis conſtituere poteſt, quæ humana voce profertur, vel alijs inſtrumentis fit: in his enim omnibus quædam extenſionis ratio inuenitur, atque ex multis ſyllabis ſecundùm longitudinem, & breuitatem ordinatis oratio conſtat, quapropter nec de vocali oratione in quantum ſignificatiua agimus, nec etiam vt complexum quid eſt, plures claudens dictiones, cum notum ſit nihil ſignificationem referre ex hominum beneplacito procedentem vt oratio quanta per ſe, vel per accidens dicatur, & in vna ſola dictione ſaluari: vt ad prædicamentum Quantitatis expectare poteſt vox ipſa in quantum ſonora eſt, certoque tempore prolata, ſiue ſignificatiua ſit, vel ſignificationis expers, capax eſt quātitatis, de qua titulus quæſtionis intelligitur.

I. Sententia negans. Eam tamen non eſſe ſpeciem quantitatis per ſe, ſed ad ſummum quantum quoddam per accidens tenſuerunt plures: Louanienſes in primis in ſua copulata textum Ariſtotelis exponentes, Magiſter Oña. q. 2. art. 3. & ex modernis non pauci, qu bus occaſionem præbuiſſe videtur Caietanus in eadem textus expoſitione, qui id non ſolum in dubium reuocare cœpit, ſed in negatiuam partem inclinauit.

I. Ratio. Militant pro hac parte omnia fermè argumenta quæ aduerſus numerum quæſtione præcedenti praiacta fuere, deinde plura alia non infirma, ex quibus tria hæc ſeligere placuit, primum: nam hæc duntaxat in oratione ſpectari poſſunt, nempe ſoni, & motus, quibus efficiuntur morulæ temporis in oratione conſumptæ, ordo ſyllabarum, & totius orationis ſignificatio: de ſonis notum eſt ad prædicamentū qualitatis pertinere, motus, etſi ex enſionem habeat accidentalem vt albedo, nihilominus quantum per accidens eſt (vt vidimus) morulæ 158. verò partes quædam temporis ſunt, quæ proinde non poſſunt aliam ſpeciem quantitatis efficere, ordo deniq; ſyllabarum ſecundum lōgitudinem, & breuitatem, diuerſi item carminum pedes, qui diuerſæ ſpecies orationis vocātur, & ſignificatio totius orationis, cum pendeant ex hominum arbitrio, & mutari pro libito poſſint, nec per ſe vnum, nec ſpeciem quātitatis, quæ accidens quoddam naturale debet eſſe, efficere valent: cum ergo ſit aliud præter hæc in oratione conſiderabile, conſequens erit non eſſe ſpeciem quantitatis.

Secundò, vnitas per ſe ſucceſſiuorum in cōtinuatione ſita eſt, vt oſtēdunt tempus, & mo- 2. Ratio. tus, nam ſi fluxus mobilis per ſpatium per aliquam temporis moram interrumpatur, & rurſus moueri incipiat, notum eſt iam non eundem eſſe motum, ſed diuerſum, & ſi præſens inſtans præteritam partem cum futura non co 159 pulaſſet, periret prorſus vnitas temporis, ſed oratio eſt ſucceſſiuum quid non copulatum termino communi, vt docet Ariſtoteles, ergo non erit vnum per ſe, ſed per accidens, quemadmodum aggregatio plurium motuum, & vere talis eſt oratio, cum non ſit aliud, quā plures inſtrumentorum motus, qui ſyllabarum prolationes nuncupantur.

Poſtremo, vt motus diuerſas ſyllabas faciant, interrumpi debent, tunc ergo quod parua, 3 Ratio. vel magna ſit interruptio ex proferentis volūtate pendet, & ita poteſt per menſem, vel annum interrumpi, fierque eandem eſſe orationem per annum, vel etiam per totam vitam: quem igitur ordinem realem, vel naturalem habebunt ſyllabarum prolationes diſtinctiſſimæ vt vnum per ſe reale componere valeant?

Et confirmari poteſt, quia ſi duo loquuntur eandem ſyllabam proferentes, & alius deinde loquatur, & proferat aliam, non eſt maior ratio ob quam vnam orationem efficiat prolata ſyllaba ab hoc cum ea, quam vnus illorum pro- 160 tulit, quam cum ea, quam protulit alter, & tamen

men certum eſt cum ea efficere orationē, quā ſucceſſiue cum ſyllaba iſte idem homo proferret: ergo vnitas orationis non eſt naturalis, ſed moralis ex voluntate dependens.

Diuerſa fuit ab hac, ſententia quam Iauellus tenuit epitomes in quintum librum met. capite 8. orationem ſub ratione diuiſibilitatis eſſe quantum per accidens, non diſtinctum à motu cum non ſint aliud ſyllabæ, quàm motus prolationis diuerſi, at in ratione menſuræ eſſe ſpeciem quantitatis per ſe diſtinctam à numero, cum ſit menſura diſcreta, & ſucceſſiua, vnde Ariſtoteles rationem menſuræ in dialectica conſiderans, eam inter ſpecies quantitatis retulit, cuius tamen in metaphyſica non meminit, quia rationem eſſentialem quantitatis contemplabatur.

Affirmatiua ſententia præfertur, & explicatur.

2. Sent. vera Ariſt. SPecies nihilominus quantitatis per ſe expreſſe ponitur ab Ariſtotele capite præſenti, idq; vt expreſſa ſententia eſſe conſtaret,
160 vtrūq; ex profeſſo probare de oratione voluit, & quantitatem eſſe, & diſcretam, quod de alijs ſpeciebus non fecit tāquam per ſe notum, præſupponens eſſe quantitates per ſe.

Et ratio, qua id probauit, ſi vt oportet expēdatur, efficax eſt, oratio menſuratur ſyllaba lōga, & breui (intellige tanquā partibus intrinſecis, ac per ſe extenſis) ergo eſt quantitas per ſe, nam quæ aliena quantitate extenduntur, vt albedo quantitate ſuperficiei, per accidens quanta appellantur. Ratio.

Ita ſentiunt antiqui Doctores, atq; grauiſſimi D. Thom. Opuſc. 48. cap. 2. & in 4. diſt 3. quæſt. vnica. articul. 2. ad 5. Albertus Magnus expreſſe tractatu de quantitate cap. 2. hiſce verbis clauſo: *Oratio eſt quantitas in ſe ipſa, ita quod ſubſtantia ſua, & quidditas quantitas eſt*. Scotus cap. præſenti quæſt 8 cuius titulus eſt, an oratio ſit quātitas, & concluſio eius, quod ſit vera ſpecies quātitatis diſcretæ, quos ad literam retuli, vt intelligatur minus benè à quibuſdam pro oppoſita referri: eiuſdē ſententiæ ſunt Sō-
161 zinas 5. Metap. quæſt. 4. Mag. Sotus quæ. 2. ibidem ex profeſſo. Doctores Canterus, & Toletus, & moderni plures, & ratio, qua eam corroborauit Ariſtot prædicta id ſatis probat. Oratio menſuratur ſyllaba longa, & breui (intellige tanquam partibus intrinſecis) ergo eſt quan ta per ſe: nam quæ aliena quantitate exten-duntur, vt albedo quantitate ſuperficiei, per accidens quanta appellantur. Huic rationi hanc non minus probabilem addere poſſumus.

Oratio conſtat ſyllabis, quarum quælibet eſt quantitas per ſe, cum notum ſit extenſum eſſe, ac diuiſibilem ſonum cuiuſq;, ergo quem admodū numerus conſtans multis continuis quātitatibus debito ordine diſpoſitis, & communi termino non copulatis, eſt ſpecies quantitatis diſcretæ: ſic etiam oratio, cuius ſyllabæ ordinantur ſecundum longitudinem, & breuitatem, alia eſt enim oratio vtraque ſyllaba longa conſtans, vt muſæ in numero plurali, quæ ſpondeus pes in carmine vocatur, alia conſtās priori longa, poſteriori breui, vt eadem dictio in recto ſingulari, & appellatur pes trocheus, alia demum conſtans duabus, vel tribus ſyllabis diuerſo modo ordinatis. 2. Ratio.

In quo conſiſtat propria extenſio, aut quantitas orationis.

SEd in quonam ponenda ſit quantitas orationis, vel ex quo appellatur quantitas per ſe; à paucis diſcutitur, & à nemine ferè ſatis explicatur, cum tamen hoc ſit quaſi totius quæſtionis neruus: concurrunt autem ad orationē multa, ſonus in primis talibus inſtrumentis factus, & plures proinde harmoniam, vel concentum efficientes, plures deinceps inſtrumentorum, aut prolationis motus: nam quæque ſyllaba motu quodam locali inſtrumentorum efficitur, tempora diuerſa præterea in tali motu conſumpta, quibus ſyllabæ menſurantur, & ex quibus breuitatem, vel lōgitudinem videntur accipere. Multa ad orationem concurrūt. 162

Quidam ergo ex modernis motus diuerſos, ac diſcontinuos ſyllabarum putant eſſe orationem, alij verò plura tempora, temporis ve partes, pro certo ſorte ducentes ſonos, vt pote per ſe qualitates, & per accidēs quātos nō poſſe efficere quantum per ſe diſcretū, ſed tantum per accidens: & de vtroq; poteſt ſic probari. Tres motus, & tria tempora certo quodam ordine ſibi ſuccedentia efficiunt quantitatem diſcretam, & non numerum, ergo orationem: quod quantitatē efficiāt apertum videtur, cū corporea, ac quanta ſint, ordinatāq; diſcretionem habeāt, quod non numerū apertius eſt, nam numerus ab oratione ſeparatur, quia permanens eſt: oratio verò quid ſucceſſiuū, ſed ſucceſſiua Quorūdam ſententia circa orationis quātitatem. 163.

diſcretio eſt trium, temporum, aut motuum, ergo conſtituet per ſe orationem, & non numerum, ac propterea in ea erit collocanda quantitas orationis.

Confirm. De temporibus vero ſpecialius probatur, nam Ariſt. capite præſenti probauit orationem eſſe quantitatem, quia menſuratur ſyllaba longa, & breui, ſed longitudo, aut breuitas ſyllabarũ ex tempore accipitur, cum ea ſit longa ſyllaba, in cuius prolatione plus temporis conſumitur illa breuis, quæ minori menſuratur, ergo tempora, temporisve partes longitudinem, aut breuitatem orationi tribuunt, atq; adeo quan-
Occurritur obiectioni. titatem. Nec refert quod ex menſura id probauerit Ariſtoteles, in qua non conſiſtit eſſentia quantitatis, nam etiam ſi menſuram abſtrahas, inuenies propriam extenſionem ſyllabarũ ex tempore habere, ex quo breuitatem, aut longitudinem accipiunt, & non ex ſono, qui qualitas per ſe eſt, nec ex quocunque altero, apertum videtur.

Ego vero nec; in motib⁹, nec in partib⁹ tẽpo
Reijciũtur ris multisvè, tẽporibus, quantitatẽ per ſe oratio
prędicti di- nis collocandã arbitror, ſed adeò falſũ reputo
cẽdi modi. vtrunq;, vt ſi nil aliud eſſe poſſit, ex quo oratio eſſet quantitas per ſe, eam potius inter ſpecies quantitatis non referrem, ſed quoddam quan-
164 tum per accidẽs eſſe dicerem. Moueor autem hac potiſſimum ratione, ſicut numerus eſt multitudo vnitatum per ſe ordinatarum, ſic oratio eſt multitudo ordinata ſyllabarum, vnde ſicut numeri partes ſunt vnitates, ſic orationis ſunt ſyllabæ, ex quarum diuerſitate diuerſas orationes diſtinguũt omnes, ſed nec tempora, nec motus ſunt ſyllabæ, imo quid diuerſum valde ab eis, ergo nec ex temporibus, vel motibus tanquam ex partibus conſtabitur oratio. Pro-
I. Ratio. batur primo, ſyllabæ ſunt ſoni quidam per ſe ſpectantes ad prædicamentum qualitatis, tempus in quantitate eſt, motus vero ad nullum per ſe pertinet ſed ad poſt prædicamẽta ab Ariſt relegatur, ergo ex eis non efficietur per ſe oratio.

II. Ratio. Secundo, cum ſyllabæ diſtinguantur à motib⁹, ac temporibus, vt probat euidenter argumentum præcedens, ſeparari ab eis poterunt, ſi non reali abſtractione ſaltem per intellectum, ſed ſi ſyllabas præſcindamus à motibus, ac temporibus, conſtituent orationem, ſi vero motus, & tempora ſine ſyllabis acceperis, non intelliges orationẽ, quia nemo vnquam ſine ſyllabis orationem conſtare putauit, ſed omnes, qui de hac ſpecie quantitatis locuti ſunt, in ſermone cum Ariſt. eam poſuerunt, erunt igitur ſyllabæ partes orationis per ſe potius, quam motus, & tempus. Minorem ſic oſtendo, conſideratis tribus ſyllabis tali modo ordinatis abſque vlla motuum, aut temporum memoria concipimus orationem, cum in eis concipimus diſcretionem ordinatam, ergo non per ſe pertinẽt ad ſpeciem orationis motus, vel tempus.

Nec refert aliquid ſi dixeris, nec ſyllabas cõ-
ſiſtere ſine motibus prolationum nec ſine tem Solutio.
pore habere longitudinem, aut breuitatem, quare nec ab his poſſe præſcindi, aut partes orationis niſi eorum ratione vocari: nihil inquã refert, nam licet per motum fiat ſonus, qui ſyllabæ rationem habet, diſtinctus ab eo eſt, vt e-
uidenter oſtendi poteſt ex quouis alio ſono, 164
qui ex colliſione duorum corporum fit, & à colliſione ipſa, quæ motus localis eſt diſtingui patet. ergo pari ratione erit diſtinctus ſpecialis ſonus, quem vocem appellamus à colliſione, ſeu motu locali inſtrumentorum, per quem fit de tempore vero apertior eſt ratio diſtinctionis quantum ad extenſionem, ſeu quantitatẽ ſyllabarum, longitudo etenim, aut breuitas earum intrinſeca eſt, eiſdemque ſonis inhærens, per quam extenduntur, quibus tamen non inhæret, tempus in prolatione conſumptum, ſed ex eo quaſi à poſteriori, & tanquam à quodam extrinſeco, quamuis neceſſario concurrente infertur breuitas, aut longitudo: hæc igitur valde diuerſa eſt à motibus, ac temporibus quanquam ſine eis non conſiſtat.

Nec oppoſita argumenta aliquid efficiunt,
nam cum motus in ratione continui non ſit Ad oppoſi-
per ſe quantum, nec plures motus efficiant quã ta argumẽ-
tum per ſe diſcretum, ſed multitudinem quan- ta ſatisfit.
dam tranſcendentalem, ſicut tres albedines, aliæ ve qualitates, porro cum ſupremum genus huius categoriæ ſit quantum per ſe, vel qu-
antitas, nihil poteſt ſub eo collocari niſi exten 165
ſionem habeat per ſe, conſtat autem hanc non reperiri in multitudine tranſcendentali, ſed tranſcendentalem quandam diſcretionem dumtaxat ex entitatibus diuerſis, vnitatum reſultantem, ergo nequit ſub genere huius prędicamenti ſupremo collocari, nec proinde multitudo motuum nullam extenſionem per ſe, habens, ſicut nec motus ipſi in ſe extenſi ſunt, niſi per accidens.

De temporibus vero, quibus menſurantur Ad confir.
ſyllabæ, ſi partes dumtaxat ſint vnici temporis in cælo reſidentis, certum eſt non habere realem diſcretionem cum re ipſa ſint continuæ,

ſi vero

ſi vero ſint durationes particulares diuerſæ, vel accipiuntur per modum permanentis, vt ſi accipiantur tres durationes diuerſorum motuũ motuum ſimul exiſtentium, & tunc numerũ efficient, quia etſi ſucceſſiua ſit duratio quælibet in ſe ſumpta, ſed per modum permanentis accipiuntur omnes, vt ſecundum prius, & poſterius tanquã aliquid actu exiſtens numerabiles cenſeantur: ſi vero per modũ ſucceſſiui diſcreti, in quantum vna ſuccedit alteri, non ſunt per ſe ordinabiles, vt actu exiſtentes, ſed vt ſibi ſuccedentes, cum per accidẽs omnino ſibi ſuccedere contingat, quare nec ad rationem numeri pertinere poſſunt, niſi vt tres homines ſucceſſiue deſinentes, quos conſtat non efficere naturalem numerum, ſed ſolum ſecundum rationem. Et ſi forte dixeris, nec tres ſyllabas ſimul exiſtere, & nihilominus orationem conſtituere. Reſpondeo ita eſſe, quia tanquam ſibi

Obiectio. ſuccedentes ex propria ratione ſyllabarum per ſe ordinantur ſecũdum prius, & poſterius, nec

Solutio. alio modo valent orationem conſtituere, plures autem durationes non ſunt per ſe ordinabires, vt ſibi ſuccedunt, niſi per modum numeri, quem conſtat ex ſolis permanentibus confici, vel ex his quæ modum permanentium habent

166 quales non ſunt ipſæ Sed ſe habent ſicut tres homines, quorum vnus ſuccedit alteri, quos conſtat nullam efficere quantitatem diſcretã, quia non ſimul exiſtunt, ergo par ratio erit de durationibus ſibi ſuccedentibus, quæ nullam quantitatem per ſe efficient.

Illatum. Ex quibus conſtat in ipſiſmet ſyllabis quærendam eſſe propriam atque intrinſecam extenſionem, aut quantitatem orationis.

Expenditur quantitas orationis ex propria ſententia.

VT autem in eiſdem ſyllabis eam inueniamus, adnotandum eſt, duo eſſe inter

Nota. alia conſideranda in voce, primum eſt ſonus ipſe ex duorum corporum colliſione factus, nempe inſtrumentorum, quæ vocem

167. formare apta ſunt, vt dentium, linguę vel palati ac ſimilium: aliud eſt extenſio, ſeu corpulentia eiuſdem vocis, vel ſoni, quæ non eſt aliud, quã dilatatio, vel prolõgatio ipſius: notum eſt enim maiorem dilatationem, vel prolongationem habere ſyllabam moroſe prolatam, quam quæ citius profertur: eiuſmodi igitur prolongatio, vel dilatatio vocis eſt quaſi corpulentia eius vel magnitudo (vt ita loquar) ratione cuius maior vna, quàm alia appellatur, & proprio vocabulo longior, hæc eſt eius extenſio, hæc eſt demum eius quantitas, quam prolatio ipſa efficit ſimul cum ſono, voce itaque quemadmodum magnitudo ſubſtantiæ eſt quantitas, ſic magnitudo ſoni: quemadmodum ſubſtantia eſt quantum quid per accidens, eius tamen magnitudo eſt quãtum per ſe, pari ratiõne ſonus eſt quantum quid per accidens, ſed magnitudo eius eſt quantum per ſe. Ac demum quẽadmodum ex multis magnitudinibus ſubſtantiæ fit numerus, ita ex multis magnitudinib⁹ plurium ſonorum fit oratio.

Vbi id eſt ſummo pere aduertendum, ex duplici parte longam, aut breuem ſyllabam appellari, primo quidem ex naturali dilatatione, aut contractione, quam ei tribuit talis modus prolationis, vel ex magno ſeu paruo tempore in prolatione conſumpto: & quidem lõgitudo illa, vel breuitas intrinſeca eſt ei, propriãq; extenſionẽ, aut corpulentiam, denotat, idcirco naturalem appellamus, quia cum ex prolatione, per quam fit, & quaſi generatur ſyllaba, ſeu vox, habeatur, vere & proprie naturalis dicitur, quẽadmodum quibuſcũq; rebus naturale illud eſt, quod ex natiuitate, vel generatione conuenit, ex cõſumpto autẽ in prolatione tempore ab extrinſeco dicitur ſyllaba lõga, aut breuis Et quaſi à poſteriori ducto argumẽto dicimus, eam ſyllabã eſſe longam, in cuius prolatione plus tẽporis conſumitur, breuẽ in cuius prolatione minus, nã à priori potius ex eo, quod maiorem habet dilatationem, vel corpulentiam, plus temporis conſumit: eſt enim cõſumptum tẽpus menſura extrinſeca prolationis, atque ex cõſequenti productæ ſyllabæ, ex multis autẽ ſyllabis ex proprio modo ſuæ prolationis diſcretis fit oratio, quam meritò diſcretam quantitatem Ariſtoteles, & antiquiſſimi eius interpretes appellarunt.

Ex duplici cap ſyllaba dicitur aut breuis aut longa.

168

Sed maior adhuc explicatione indiget eiuſmodi ſyllabarum, & orationis quantitas, nam ſi corpulentia, aut extenſio vocis, non eſt tempus, ſed aliquid prius, & intrinſecè ei conueniens, non videtur quid aliud eſſe poſſit, quàm ipſiuſmet prolationis extenſio, prolatio verò motus eſt, ergo non habet extenſionẽ per ſe, nec proinde per ſe poterit extẽdere vocem, at vox cum ſit ſonus, & qualitas, nullam habet ex ſe extenſionem, ergo non erit per ſe quãta, nec oratio ex vocibus compoſita. Reſpondeo vocem non eſſe nudum ſonum, ſed in aere extẽſum, vt enim per verberationẽ aeris efficitur

Explicatur magis.

169

 ſic in

ſic in eodem aere extenditur, imo potius aer ipſe verberatus ſonum extenſum ex verberatio ne cauſatum claudens, vox dicitur: quantitas igitur, atque extenſio vocis non eſt alia à quan

Quãtitas & extenſio vocis in quo conſiſtat.

titate, extenſione, & corpulentia ipſiuſmet aeris verberati, qui ex verberatione diuerſum modũ conſequitur, à quo in modum vocis formatus dicitur. Dum vero aerem verberatum audis, non verberationem, aut prolationem intelligas, hæc enim, vt bene probat argumentum,

Nota.

per accidens ſunt quanta, cum ſint motus localis, ſed eandem aeris magnitudinem, eandem trinam eius dimẽſionem, vt per verberationẽ inſtrumentorum in vocem efformatam, hoc

170 eſt in ſonum extenſum, & eadem verberatione productum, cum ergo aer ipſe verberatus trinam habeat dimenſionem, eandem habet vox ex eo vt verberato efformata, modo ſolum diuerſa, quem ex verberatione conſequitur, per quem modum (ſucceſſiuum quidem, quia ſucceſſiuè verberatur) principium orationis tanquam alterius ſpeciei diſcretæ eſſe poteſt, quæ ex multis vocibus ſic extẽſis componitur: formalis itaque extenſio, & corpulentia ſyllabarum non eſt ſonus, ſed extẽſio, & magnitudo eius, & hæc non alia ab extenſione, &

Reſpondet formaliter quæſtioni propoſitæ.

magnitudine aeris vt verberati, quare, vt formalis ſit locutio, dicẽdum eſt ſyllabas eſſe plures quantitates partium aeris verberatarum, ac diſcretarum, & ex verberatione ſonum extenſum, atque corpulentum efficientium, pro materiali verò eſſe plures ſonos ſic extenſos quemadmodum numerus trium hominum pro formali eſt tres quantitates diſcretæ eorum, pro materiali verò tres eorum ſubſtantiæ, nec ſolum pro materiali, ſed omnino per accidens, & ecce quo pacto, ſicut tres ſubſtantiæ extenſæ efficiunt ternarium, licet ſint quãtæ per accidens, ratione extẽſionis, quam habent, ſic tres ſoni efficiunt orationem, non ratione ſui, cum ſint quanti per accidens, ſed ratione quantitatis verberati aeris, à qua extenduntur, & corpulenti fiunt.

Ordo in oratione exiſtens explicatur.

Pluribus autem quantitatibus ſyllabarum explicatis, ſupereſt talem in eis inuenire ordinem, ſub quo poſſint vnũ per ſe conſtituere: & certè ita eſt quod quemadmodum dicebamus plures vnitates ex propria conditione eſſe nu

171. merabiles ab intellectu ſecundum ordinem prioris, & poſterioris, ita vt quælibet apta ſit cęteras præſupponere, vel eis præſupponi, & propter hunc ordinem cõponere vnũ per ſe, quod appellatur numerus, ita ſentiẽdum eſt ſuo modo de ſyllabis, ordinabiles namq; ſunt ab intellectu ſecundùm rationem prioris, & poſterioris quantum ad longitudinem, & breuitatem, ita vt longa breuem, vel è conuerſo breuis longam apta ſit præſupponere, hoc eſt, poſt eam proferri, & aliquando etiam breuis poſt breuẽ vt ſic fiat talis concentus, & harmonia, ad quã ſpecialis modus prolationis ordinatur, & iuxta quem longitudo, aut breuitas ſyllabarum attenditur. Ex tali igitur ordine reali, & quaſi aptitudinali, quem ſyllabę important reſpectu proferentis, & ordinatoris reſultat vnum per

ſe, quaſi integrale ex pluribus compoſitũ, non 172 ratione entitatis quo pacto plura ſunt diſtincta entia in actu ſyllabæ, ſed ratione ordinis, & rurſus ab eiſdem ordinatis ſyllabis accipit intellectus genus diſcretæ quantitatis, in quan

Eſſentia orationis.

tum eas concipit communi termino non copulatas, & propriam differentiam orationis ex ſucceſſione: ex quibus cõponitur vnum per ſe eſſentiale, ꝙ eſt quantitas diſcreta, extenſa, vel diuiſibilis in plures ſyllabas, & hæc eſt ratio, ſecunda ſpecies quantitatis diſcretæ à numero diſtincta, cuius forma eſt ipſa eius differentia, vti de numero ſtabilitum eſt, cum eiuſmodi accidentia, materia, & forma phyſica, ex quibus eſſentialiter componantur, careant, & vt vno verbo explicetur vtrumque, nempe quantam eſſe per ſe orationem, ac per ſe vnam dicimus non eſſe aliud, quàm numerum quendam ſucceſſiuum ſyllabarum, quem antiqui appellarunt numerum ſonorum, concentum, vel harmoniam, magna ex parte à muſica conſideratum.

Negatiuæ partis fundamenta ſoluuntur.

Ad form. I. Argum.

VNde ad formam primi argumenti, dicimus, nullum ex his, quæ in argumento recenſentur eſſe propriam ſyllabarum quantitatem, videlicet nec ſonum, nec motũ prolationis, nec morulas temporis in hiſce motibus conſumpti, non ſignificationem vocum, ſed magnitudinem, dilationem, & corpulentiam ſonorum, vel vocum ex prolatione cauſatam, à qua ſonus ipſe extenditur: ex pluribus autem magis, vel minus productis ſonis ſecundum longitudinem, & breuitatem ordinabilibus ad concentum, & harmoniam efficiendam vnum quid per ſe reſultat, quod vere eſt ſpecies quantitatis diſcretæ.

Ad II. Ad ſecundum dicimus vnitatem ſucceſſiuorum duplicem eſſe, entitatis, vel ordinis, illa reperitur in continuis, hæc in diſcretis, vnde cum continuum vnitatem entis habeat non

erit

erit vnum, niſi aliquo termino communi copuletur, diſcretum vero, cum vnum per accidens ſit ſecundum entitatem, vtpote pluribus
171. entibus in actu conſtans, vnum autem per ſe ratione ſolius ordinis, continuationem non poſtulat, nec ſola oratio eſt diſcretum quid in genere ſucceſſiuorum, cum motum, ac tempus poſuerint Auguſtinus, & D. Thom. in Angelis ex diuerſis eorũ operationibus compoſitum, quæ cum ſimul non habeantur, nec aliquo termino communi copulentur, quandam ſucceſſionem in eis ponere neceſſe eſt, & ratione ordinis vnum tempus, vel motũ efficere, vt docet expreſſe D. Thom. 1. part. quæſt. 53. art. 3. ſic ergo orationem licet ſucceſſione ſyllabarum compoſitam ordinabilitas efficit per ſe vnam.

Ad tertium, reſpondetur ſyllabas eſſe ordinabiles ab intellectu proferentis, & quidem in ordine ad finem concentus, & harmoniæ: humana igitur interruptio eſſe debet, nec tanta, quæ præfato fini repugnet, tantaq; eſſe poterit, vt nec ordinabiles ſint ſyllabæ, nec percipi poſſit earum concentus, & harmonia: vnde nõ poterunt eſſe partes eiuſdem orationis, niſi moderata ſit interruptio ordinanti, ac fini proportionata, & quanquam ordinatio ipſa ex voluntate pendeat, aptitudo ſyllabarum, vt ordinari poſſint naturalis eſt, atque adeò realis, quemadmodum de aptitudine obiecti viſibilis, & intelligibilis dicebamus. Ad confirmationem dicimus pro libito poſſe ordinari ſyllabam à tertio prolatam cum ea, quæ à me, vel ab alio ſimul profertur, & ideo quantum ad actualem ordinationem non eſt potior ratio, vt ordinetur cum vna, quam cum alia, nec propter voluntariam, & actualem ordinationem vnum per ſe reale conſtituunt ſyllabæ, ſed propter aptitudinem, quam habet quælibet, vt cum omnibus ordinari poſſit reſpectu præfati finis.

QVAESTIO DVODECIMA.

An ſi daretur linea, ſuperficies, & corpus, aliaúe quantitas actu infinita collocaretur in hoc prædicamento.

Partis negatiuæ fundamenta adducuntur.

Non diſputamus modo, an poſſibile ſit dari lineam actu infinitam, aut ſuperficiem, vel corpus, cum philoſophica ſit eiuſmodi controuerſia ab Ariſtotele, eiuſque expoſitoribus 3. lib. phyſic. agitata, ſed conditionalis eſt controuerſia præſens, an dato quod eſſent eiuſmodi in rerum natura infinita, ponerentur in hoc prædicamento, non ſecus ac modo, dum certa magnitudine conſtant. De quo ſit controuerſia. 261.

Ariſtoteles in primis negatiuam partem ſtatuiſſe videtur. 5. metaphyſic. text. 10 his verbis: *Multitudo igitur, quantum quid, ſi numerabilis eſt, magnitudo vero, ſi menſurabilis, &c.* at ſi magnitudines iſtæ eſſent infinitæ, non eſſent menſurabiles, cum certa ſit, atque finita quælibet menſura ex propria conditione, ergo nõ eſſent in prædicamento. Cui conſonat definitio mathematicorũ ab Euclide tradita in principio ſui elementarij: linea eſt longitudo ſine latitudine, cuius extrema ſunt duo puncta. Et D. Thomas in eiuſdem loci commentarijs lection. 15. in confirmationem eiuſdem ſententiæ hæc verba ſcripſit: *Si eſſet longitudo infinita, non eſſet linea, linea enim eſt longitudo menſurabilis, & propter hoc in ratione lineæ ponitur, quod eius extremitates ſunt duo puncta, ſimile eſt de ſuperficie, & corpore.* 262. Quod ratio ipſa planè docet, nam finitũ eſſe oportet, quidquid in prædicamento collocatur, cum ſub certo ſit genere, ac limitata differentia conſtituendum, ſed ſi darentur magnitudines iſtæ actu infinitæ, ſic ſe haberent in ordine ad prædicamentum quantitatis ac ſubſtantia actu infinita ad prædicamentum ſubſtantiæ, cum in ratione magnitudinis, & extenſionis termino careant, at infinitam ſubſtantiam à prædicamento excluſimus cap. præcedenti, ergo etiam magnitudo actu infinita excludenda eſt. I. Argum.

Secundo: par eſt ratio de magnitudine, ac multitudine, cum ſint genera eiuſdem prædicamenti, ſed ſi daretur multitudo corporum actu infinita, nõ eſſet in prædicamento quantitatis, ergo nec infinita actu magnitudo. Minor probatur, quia numeri variantur ex additione vnitatis, ita vt ternarius alia ſit à binario ſpecies per additionem tertiæ vnitatis, ergo ſi numerus in infinitum actu procederet, multitudo actu infinita non haberet determinatam ſpeciem, quemadmodum neque vltimam vnitatem, à qua conſtitueretur, quod autem ſpecie caret non pertinet ad prædicamentum, cuius recta linea ex generibus, ac ſpeciebus integra- II. Argum. 263.

tegratur, ergo non pertineret talis multitudo ad prædicamentum quantitatis, nec magnitudo proinde, ſi eſſet actu infinita.

Pars affirmatiua præfertur, & probatur.

Vera conc. DIcendum tamen eſt de his tribus ſpeciebus quantitatis non minus fore in prædicamento collocandas, ſi actu eſſent infinitæ, ac modo, quod abſq; dubio ſentit Ariſtoteles lib. 8. topic. loco 75 vbi ſic loquitur: *Si finalis lineæ oratio eſt, finis planè habentis fines, rectæ oportet eſſe reliquum, cuius medium ſuperadditur finibus, ſed infinita neque medium, neque finem habet, recta autem eſt, quare non eſt reliqua reliqui oratio, &c.* quibus verbis planè docet rationē lineæ rectæ vniuoce conuenire finitæ, & infinitæ, quapropter eiuſdem eſſe ſpeciei: vnde ſi infinita daretur, non minus eſſet in prædicamento, quam infinita.

Ariſt. teſtimonium. Item apud Ariſtotelem notum eſt, finitum, & infinitum eſſe paſſiones quantitatis, ergo eſſe magnitudinem finitam, vel infinitam, non variat rationem quantitatis eſſentialem, nec quantitatem à prædicamento excludit.

264. Idem ſentit D. Thom. In eadem eſt ſententia D. Thom. 1. part. quæſt. 58. art. 8 ad 2. vbi docet, quod quanquam linea finita, & recta per extrema puncta à mathematicis definiatur, ad eſſentiam tamen lineæ nō pertinent extrema puncta, quia in linea circulari, & infinita non dantur: ſentit igitur eandem habere definitionem eſſentialem lineam finitam, & infinitam, idem genus, eandem ſpeciem prædicamentalem, & differentiam.

Communis opinio. Communis eſt etiam ſententia iam in ſchola, vt teſtantur Sonzinas 5 metaph. quæſt. 15. Iauellus ibidem quæſt. 17. Dur. in 4. diſt. 3. quæſt. 3. Niphus in commentarijs verborum Ariſtotelis, quæ ex 8. Topic. relata ſunt, & Mag. Sotus quæſt. 1. huius cap. in ſolutione ad confirmationem ſecundi argumenti, quos recentiores ſequuntur.

Proponuntur rationes ad illam probandam.

I. Ratio. ET probatur efficaci ratione, nā duo ſunt conſideranda in his quantitatibus: vnum ad earum pertinens eſſentiam, nempè ſingulas eſſe diuiſibiles iuxta naturam ſuarum dimenſionum, lineam ſecundum longitudinem, ſuperficiem ſecundum latitudinem, & corpus ſecundum profunditatem: alterum ad maiorem, vel minorem extenſionem in eo conſiſtens, quod eſt eſſe in plures vel pau-
ciores partes diuiſibiles, idque extra eſſen- 265
tiam eſſe euidens eſt, cum non ſit aliud, quam eſſe maiorem, vel minorem quantitatem, huc autē ſpectat finitas eſſe, vel infinitas quantitates, ergo non variat, eſſentiam harum ſpecierum, nec proinde rationem prædicamentalem.

Secundo, quidquid ex genere, & differentia compoſitum eſt, locum habet in prædicamento illius generis, vt ſi ſit genus ſubſtantiæ in prædicamento ſubſtantiæ, ſi quantitatis, in eodem prædicamento, ſed eiuſmodi quantitates, etiam ſi darentur actu infinitæ, eſſent verè continuæ ſuis communibus terminis copulatæ, eſſent etiam diuiſibiles ſecundum longitudinem, latitudinem, & profunditatem, ergo collocarentur ſub genere continuę quantitatis, & eſſent proprijs differentijs ſub eo diſtinctæ, vt modo ſunt, eo igitur pacto in prædicamento ponerentur. II. Argum.

Partis negatiuæ fundamentis ſatisfit.

PRo ſolutione argumentorum adnotandum eſt, aliud eſſe infinitum ſecundum ſubſtantiam, aliud ſecundum rationem aliquam accidentalem, etenim cum ſubſtan- Nota.
tia importet rei eſſentiam, idem eſt infinitum 266
ſecundum ſubſtantiam, & ſecundum eſſentiam, & cum ſubſtātia ſit ens ſimpliciter, idem eſt infinitum ſecundum ſubſtantiam, quod infinitum ſimpliciter: vlterius, cum res quælibet ſecundum eſſentiam referatur ad prædicamentum, ſi ex hac parte infinita eſt, ſub genere prædicamentali, quod limitatum eſt (vt
vidimus) non clauditur, & propterea Deum 267
Opt. & Max. qui ſecundum ſubſtantiam eſt infinitus, ſub prædicamento non comprehendi ſuperiori capite ſtabilitum reliquimus: infinitum autem ex aliqua ratione accidentali nō eſt à prædicamento excludendum, cum ratio accidentalis, vtpote extra eſſentiam conſtituta, eſſentiam non variet, ſed ſub propria limitatione relinquat, vt ſi imaginemur per poſſibile, vel impoſſibile aliquod humanum corpus in infinitum creſcere ſecundum quantitatem, notum eſt finitum in ſua eſſentia permanere, quæ per augmentum quantitatis non creſcit, finita enim permanebit rationalis anima, à qua eſſentia eius prouenit. Ita ergo

go ceo-

go cenſendum eſt de igne, vel alio corpore in infinitum creſcente, atque etiam de quantitate ipſa, ſi eo perueniat, vt actu ſit infinita, accidentale id eſſe pertinens ad extenſionem plurium partium, nec eſſentiam à limitatione ſui generis, & differentiæ abſtrahere. Quemadmodum ſi albedo, vel alia qualitas ad infinitam perueniat intenſionem, dubio procul finita erit ſecundum eſſentiam, ſiquidem intentio gradualis eſſentiam non attingit, nec proinde variat: vnde in prędicamento qualitatis ſub genere paſſibilis qualitatis collocabitur, non ſecus ac albedo finitæ intenſionis.

Ad teſtim. Ariſt. & D. Thom. Ariſtotelem igitur, & D. Thomam ſic explicamus, vt prædictis locis de quantitatibus exiſtentibus, vel poſſibilibus loquantur, infinitas verò, quas non reputant poſſibiles, nec inter quantitates numerant, nec in prædica-
268. mento ponunt. Aliud tamen eſt de eſſentia rei præcise loqui, abſtrahendo à poſſibili, vel impoſſibili ſecundum exiſtentiam, tunc enim definiendum eſt illud, quod ei conuenire poſſet, facta hypotheſi quod eſſet, vel poſſibilis eſſet: & in hoc ſenſu de his quantitatibus aliorum locorum verba accipienda ſunt, quibus planè docent lineam infinitam (ſi daretur) vel poſſibilis eſſet, in prædicamento non ſecus, ac finitam collocari.

Definitionem mathematicorum ab Euclide traditam egregiè exponit D. Thom 1. part. quæſt. 85. artic. 8. ad 1. de linea finita, & re-
269. cta dumtaxat eſſe accipiendam, nam circularis etiam ſi finita ſit, punctis caret extremis.

Ad 1. Reſpond. Primam rationem ſoluit adnotata doctrina, diuerſam eſſe rationem affirmans de infinita ſubſtantia, & quantitate, illa enim ſecundum eſſentiam eſt infinita, ideò ſub prædicamento non clauditur, hæc vero licet infinita extenſiue, ac ſecundum quid, ad certum tamen genus, & differentiam limitatur, & in eodem prædicamento ponitur, ac ſi eſſet finita.

Ad 2. Reſpond. De quantitate autem diſcreta, vel de multitudine actu infinita, quam tangit ſecundum argumentum, eandem eſſe rationem putat Sonzinas vbi ſupra, ſiquidem extenſione dumtaxat infinitus eſſet numerus, in pluresq; vnitates diuiſibilis, ſi daretur, eſſentiam tamen finitam haberet ſub certo genere prędicamentali comprehenſam.

Ego vero aliter ſentio infinitum numerum non collocari in prædicamento, quod (ni fallor) idem argumentum à nobis conſtitutum conuincit, cuius efficaciam magis oſtendit illud, quod à nobis ſæpenumero ex ſententia Ariſtotelis allatum eſt, nempè ſpecies rerum maximam cum numeris habere ſimilitudinem in eo, quod quemadmodum addita vnitate ſoluitur præexiſtens numerus, & coaleſcit alter, pari ratione nouo gradu perfectionis eſſentialis ſuperueniente ſoluitur ſpecies,
& coaleſcit alia diſtincta, vnde intulit Ar. duas 270.
ſpecies non eſſe æquales in gradibus eſſentialibus, quemadmodum nec numeri æquales ſunt ſecundum vnitates. Ex qua etiam doctrina emanauit communis illa Ariſtotelis interpretum ſententia, tenens numerum eſſe ſpeciem ſubalternam, continentem ſub ſe tot ſpecies atomas, quot ſunt numeri diuerſi, ita vt diuerſa ſit ſpecies ternarius à binario, & ſic de cæteris.

Infinitus numerus non eſt ſpecies quantitatis. Quibus ſuppoſitis efficaciter oſtenditur infinitum numerum non habere determinatam ſpeciem, neque eſſentiam, nam ſi addita vnitate binarius præexiſtens ſoluitur, & coaleſcit ternarius eſſentialiter perfectior in ratione diſcreti, ſequitur plane creſcentibus vnitatibus in infinitum eſſentialem numeri perfectionem in infinitum creſcere, & idcirco non
eſſe determinatam, nec limitatam in tali or- 271.
dine, ſed actu infinitam, quapropter à prædicamento, quod limitatum eſſendi modũ importat, excludetur. 2. ſi in prædicamento talem numerum collocandum velis, ſequitur euidenter aliquid eſſe ſub genere, quod non habeat determinatam ſpeciem ſub eo, quod manifeſtã inuoluit contradictionem, cum ergo ſit infinita quantitas eſſentialiter, extra prędicamentum vagabitur talis multitudo infinita, atque etiam extra genus, & ſpecies numeri, eritque vaga quædam multitudo.

Eſſe autem diuerſam longè rationem de diſcreta quantitate, & continua, manifeſtum erit, ſi conſideremus plures, aut pauciores partes habere, maiorem eſſe, vel minorem ad accidentalem quandam extenſionem continuæ quantitatis referendum eſſe, quapropter eſſentiam eius non variat: habere autem plures, vel pauciores vnitates,
diuerſam eſſentiam conſtituit numeri; cum 272.
ternarium alium eſſe numerum à binario diuerſum omnes ſentiant ob ſolam additionem vnitatis.

Ratio autem huius diſcriminis non eſt alia, quam diuerſa natura vtriuſq; quantitatis, vndè fit, vt etiam ſi in infinitum creſcat quantitas.

tas continua, limitata eius eſſentia perſeueret, diſcreta verò cum creſcat eſſentialiter ex additione vnitatis, ſi infinita ſit, talis erit eſſentialiter, ideò extra limitationem prædicamentalem vagabitur. Fore autem infinitam eſſentialiter, ſi daretur, intelligimus, non quidem eo modo, quo Deus infinitus eſt, nam infinita ſubſtantia ſimpliciter talis appellatur: ſed infinitam ſecundum quid, quemadmodũ accidentia non ſunt entia ſimpliciter, ſed ſecundum quid, quod tamen ſatis eſſet, vt à genere quantitatis excluderetur, cum ſit quantitas eſſentialiter infinita. 273.

Poſſet autem cum Soncinate infinitum numerum in prædicamento collocare, qui numerum eſſe ſpeciem atomam ſentiret, tunc enim ex additione vnitatis nõ ſolueretur ſpecies, ſed eadem permanens diuerſa eſſet accidentaliter, non ſecus ac in continua quantitate contingeret, ſi daretur actu infinita: cæterum id eſſe à doctrina Ariſtotelis, & D. Thom. alienum iam oſtendimus. Itaq; reſolutio huius controuerſiæ eſt, quantitatem continuam quamcunque actu infinitam, ſi talis daretur, in hoc prædicamento fore collocandam. Diſcretam verò, ſiue pro numero, vel oratione eam accipias, nullo modo.

QVAESTIO VLTIMA.

Sit ne quantitas diſtincta realiter à ſubſtantia, vel ab ea re, quam efficit extenſam.

Negatiua ſententia ſuadetur.

Titulus quæſtionis. NOn ſolam ſubſtantiam extendit quantitas, ſed accidentia corporea: ideò titulus quæſtionis ſciſcitatur, ſit ne ab eis quantitas reali diſtinctione ſeparanda, quanquam de ſubſtantia præcipua ſit controuerſia.

I. Opinio. Plato, quem retulit Ariſt. 1. lib. metaph. text. 5. de materiali principio rerum loquens, vnam poſuit cunctarum rerũ naturalium materiam, cuius differentias appellauit magnum, & paruum, arbitratus eandem rem eſſe materiam, & quantitatem: & vetus fuiſſe Stoicorum decretum. Alexander Aphrodiſeus ſcribit quantitatem non eſſe rem diuerſam à ſubſtantia; quorum poſitionem quaſi ab orco reuocauit Ocham in ſua dialectica prædicamentum quantitatis exponens in 4. ſentent. quæſt. 4. quodlib. 4 quæſt 30. & in tractatu de venerabili Sacramento Euchariſtiæ per plura capita, affirmans quãtitatem eſſe ipſammet ſubſtantiam, prout habet partes ſitu diſiunctas, & locabiles, diuerſiſque loci partibus correſpondentes, cui ſubſcripſere G br. in 4. diſt. 10 q. vnica & diſt. 12. quæſt. 1 art. 1. & lect. 43 ſuper Canonem M ſſæ: Adamus in 4. quæſt. 5. & Aureolus apud Capreolum in 2. diſt. 10. quæſt. vnica art. 1 quam multis confirmant, quæ ad tria argumenta referre placet. 274.

Primum eſt, ſi quantitas eſſet res diſtincta à ſubſtantia, quemadmodum poſuere plures, vt ſit proximum ſubiectum corporalium accidentium, quo mediante ſubſtantiæ inhęreant, ſequitur planè non ſolam ſubſtantiam, ſed etiam quantitatem eſſe contrariorum ſuſceptiuam, quod expreſſis verbis Ariſtotelis aduerſatur in prædicamento ſubſtantiæ, quibus docet maximè proprium ſubſtantiæ eſſe, vt ſit contrariorum ſuſceptiua: & certè ſi propria poteſt ei attribui extenſio, non eſt cur aliud accidens eam, ac cætera accidentia extendens multiplicemus: cum non ſint entia abſque neceſſitate multiplicanda, ſed quę per vnum fieri poſſunt, fruſtra per plura fieri ponantur. I. Argum. 275.

Secundum Deus poteſt conſeruare ſubſtantiam remoto ab ea omni accidenti abſoluto, & id quidem ſine aliqua mutatione ſui locali: ſi ergo quantitas eſt accidens abſolutũ re ipſa à ſubſtantia diſtinctum, demus ab ea remoueri virtute diuina: tunc quæritur, an habeat partes diſtantes loco ſicut prius, vel non: ſi habere reſpondeas, ſit vt non iam à quantitate, ſed à ſe ipſa ſit extenſa, & loci occupatiua, vndè ipſa erit ſua quantitas, ſi verò non habere dixeris, ſequitur loco eſſe coniunctas non ergo conſeruatur: ſine mutatione locali, vt ſuppoſitum fuit, præter quàm, quod planè fuit impoſſibile loco coniungi poſt ſeparationẽ quantitatis, nam ſi indiuiſibilis remanet, (vt oppoſita ſententia ponere videtur) non eſt capax alicuius mutationis localis, iuxta expreſſam ſententiam Ariſt. 6 lib. phyſic. ſtatuentis impartibile haud quaquam moueri poſſe. II. Argum. 276.

Poſtremum, ſi quantitas eſt res diſtincta à ſubſtantia, tota recipietur in tota ſubſtantia, & pars in partibus, niſi velis confuſa quadam ratione in ſubſtantia inhærere, vel tota in tota ſubſtantia, & tota in qualibet eius parte, vti de anima rationali in corpore recepta ob eius indiuiſibilitatem cenſemus: quod eo ipſo accidenti III. Arg. 277.

denti corporeo repugnat, tunc ergo quemadmodum quantitas præſupponit ſubſtantiam tanquàm ſubiectum completum: in quo inhæret, pari ratione partes quantitatis præſupponunt partes ſubſtantiæ, habebit igitur ex propria cõditione ſubſtantia partes diſtinctas ſine quantitate accidenti ſuperaddito, atque adeò ipſa ſibimet ſufficiens erit, cæteriſque in ea receptis accidentibus, vt cunctis poſſit partium diſtinctionem præſtare, nec erit in hunc finem neceſſario ponenda diſtincta quantitas.

Vera, & affirmatiua ſententia explicatur, & probatur.

II. Sentent. OPpoſita tamen ſententia quantitatem re ipſa à ſubſtantia, cæteriſque quantis rebus diſtinguens, vnanimi philoſo-
278. phorum, ac theologorũ conſenſu noſtra iam tempeſtate in ſchola defenditur: eſtque ferè in philoſophia euidens, & fide præſuppoſita ægre, vel nullo modo ſuſtineri poteſt oppoſita.

Ex Ariſt. probatur. In primis eam expreſsè videtur tenuiſſe Ariſt. 1. lib physic. text. 13. agens contra Meliſſum antiquiſſimum Philoſophum, qui vnicum poſuit rerum naturalium principium, illudque infinitum, tali igitur ad eum refellendum argumentum conſtituit: finitum, & infinitum ſunt proprietates quantitatis, ſi ergo illud vnum principium eſt infinitum, erit non ſolum ſubſtantia, ſed quantum, & ita non res vna, ſed multiplex, vel certè ſi ſola ſubſtantia ſit, infinitum non erit, neque magnitudinem habebit vllam: ecce efficaciſſimum Ariſtotelis argumentum, quod nullius profectò foret roboris, niſi tanquàm rem certam apud ipſum
279. præſupponeret quantitatem rem eſſe diſtinctam à ſubſtantia & 7. metaphyſic. text 8. hæc verba de linea, ſuperficie, & corpore ſcribit: *Longitudo, latitudo, & profunditas quantitates quædam ſunt, ſed non ſubſtantiæ, quantitas enim non eſt ſubſtantia, ſed magis cui hæc primo inſunt, &c.*

Amplectuntur eandem veritatem in primis D. Auguſt. 5. lib. de Trinitate cap. 10. cuius verba referre placuit: *In rebus, quæ participatione magnitudinis magnæ ſunt, quibus eſt aliud eſſe, aliud magnas eſſe, ſicut magna domus, & magnus mons in his ergo rebus aliud eſt magnitudo: aliud quod ab ea magnitudine magnum eſt: & prorſus non hoc eſt magnitudo, quod eſt magna domus, ſed illa eſt vera magnitudo, qua non ſolum magna eſt domus, quæ magna eſt, & qua magnus eſt mons quiſquis magnus eſt, ſed etiam qua magnũ eſt quidquid aliud magnum dicitur, vt aliud ſit ipſa magnitudo: aliud quæ ab illa magna dicuntur.*

D. Thom. in eorundem locorum Ariſtotelis Commentarijs, & 5. Metaphyſic. lect. 15. in fine. Scotus in 2. diſtinction. 2. quæſt. 9. & in 4. diſtinct. 12. quæſtion. 2. Ricard in 4. diſtinct. 12. art. 1. quæſt. 1. Durand. quæſt. etiam 5. Argentina ibidem: Ægidius Romanus theoremate 36. 38. & 39. & in 1 d 2. quæſt. 2. Albert. Magn. 5. phyſic. tractat 2. art. 4. Sonz 5 metaph. quæſt. 19 cæteri demum interpretes Ariſtotelis in expoſitione huius prædicamenti. D Thom. & alij.

Ex rationibus, quibus corroboratur hæc ſententia, quædam fundantur in doctrina, & principijs Ariſtotelis, aliæ verò in ipſamet ſubſtantiæ, & quantitatis natura: primi generis ſunt motum augmentationis per ſe ad quantitatem terminari, ac ſucceſſiuè per talem motum eſſe comparabilem: ad ſubſtantiam verò nullum motum dirigi, ſed inſtantaneam mutationem: ita docet Ariſtoteles 5 lib phyſ. proptereà ſubſtantiam corpoream, eiuſq; accidentia alia à quantitate per accidens eſſe extenſa, ac diuiſibilia, ſolam quantitatem eiuſmodi effectus habere per ſe, quos cæteris communicat. Ita ſentit in hoc prædicamento, dum quantum partitur in per ſe, & per accidens, denique ſubſtantiam docet eſſe ſenſibilem per accidens, quantitatem verò per ſe: ac proptereà inter communia ſenſibilia numerandam, vtrunque habetur 2. lib. de anima text. 65. eiuſmodi autem triplex diſcrimen arguit planè realem diſtinctionem, quod cum ſit certiſſimum in doctrina Ariſtotelis lumine naturali valde conſentanea, euidenter ferè oſtendit falſitatem prioris ſententiæ.

Ad ſecundum genus ſpectant argumenta, I Arg. 2. ordinis.
quæ ſequuntur. Primum, plures magnitudines in eodẽ loco ſimul eſſe repugnat, vt experien 280.
tia, ac ratio naturalis teſtantur, experimur namque non poſſe corpus vnum aliquem occupare locum, niſi aliud in eo exiſtens ei ceſſerit, vel alio modo locum deſeruerit, idque non alia ratione, niſi quia quælibet magnitudo propriam habet molem, & extenſionẽ impenetrabilem ab alia: ſi autem quantitas eſt eadem res cum ſubſtantia, cæteriſque extenſis accidentibus, quemadmodum quodlibet

eſt ab alio diſtinctum per propriam entitatem, atque ſubſtantia ab omnibus, ſic erit diſtinctum per propriam molem, & magnitudinem: & tunc tot erunt moles, tot magnitudines ſimul cum ſubſtantia in eodem loco, quot ſunt accidentia eius, vt albedo, calor, frigiditas, ſiccitas, grauitas, leuitas, &c. Prætérquam quod ipſamet ſubſtantia in ſe continebit plures magnitudines formæ, & materiæ, nō ſecus, ac plures entitates partiales, iſtæ igitur omnes magnitudines ſeſe penetrabunt in eodem loco.

I. Argum. Secundum: plures magnitudines trinæ dimenſionis eiuſdem rationis ſunt, nec enim alia eſt ſecundùm ſpeciem longitudo, & pro-
281. funditas vnius, & alterius corporis, gratia exempli, lapidis, & ligni: ſed eiuſmodi ſubſtantiæ ſunt diuerſæ non ſolùm ſpecificis differentijs, ſed etiam entitate, ergo alia eſt ſubſtantia à quantitate.

III. Arg. Poſtremum, ſi ſe catholica ſtabilitum eſt in Sacra Euchariſtia totam panis ſubſtantiam conuerti in verum corpus Chriſti: vnde elicitur neque ſubſtantiam panis, neque materiam eius, & formam, ſubſtantiam ipſam componentes, ſub accidentibus perſeuerare poſt conſecrationem: docet autem experientia plurium ſenſuum, eandem ibi hoſtiæ magnitudinem, eundem odorem, ac ſaporem durare: viſus namque, & tactus id in primis experiuntur, odor deinde, & guſtus, ratioque ipſa conuincit accidentia illa non eſſe diſiuncta, ſed in aliquo vnita, non quidem in aere, (vt friuola quorundam euaſio ponebat) hoſtiæ namque dum mouetur, cedit planè aer: nec poſſunt ſe ſe cum aeris dimenſionibus penetrare prædicta accidentia, neque aer ipſe eas in ſe vllo modo recipere, poſtquàm proprias habet: & longè minus in corpore Chriſti inhærere poſſunt, tum propter eaſdem rationes, tum etiam, quia cùm glorioſum ſit, cum ſtatu eius pugnat noua quælibet corporalium accidentium receptio: vndè fit ſacrum hoc myſterium efficaciter ſatis oſtendere diſtinctionem quantitatis realem à ſubſtantia.

Nota. Sed vnum eſt hæc in parte adnotatione dignum: communem ſententiam non ab vni-
282. uerſis noſtræ factionis doctoribus vniuerſaliter ſuſtineri: aiunt enim nō ſecundum omnes ſuas ſpecies quantitatem diſtinctam eſſe à rebus quantis: ſed excipiendum eſſe numerum, qui non diſtinguitur realiter à rebus numeratis, neque à quantitate continua vnica: vt dum Petrus vnitatis rationem habet in ternario, nō ſunt in eo res diſtinctæ vnitas, & quantitas continua, vel certè excipiendam eſſe figuram, vel locum, nam illa eadem res eſt cum quantitate figurati corporis, iſte verò non realiter, ſed modaliter à ſuperficie diuerſus: priorem exceptionem poſuit Magiſter Sotus, poſteriorem verò Pater Fonſec. vbi ſupra. Mihi autem videtur vniuerſalem eſſe priorem ſententiam, ſi propriè res quanta accipiatur: hoc enim in numero non eſt quantitas ipſa, licet in concreto denominetur quanta, ſed ea, quæ extenſione à quantitate participata, & non propria extenditur, qualis eſt ſubſtantia 2[illegible]
cum cæteris accidentibus corporeis, tres namque quantitates ab intellectu numerabiles ſecundum prius, & poſterius, quantitatis potius diſcretæ rationem habent, quàm rei quantæ, cum partes ſint numeri intrinſece, non ſecus ac partes continuæ molis, quas rem quantam appellat nemo: tres igitur ſubſtantias, vel tres albedines extenſas rem quantam appellamus, à quibus dubio procul quantitas ipſa diſcreta realiter diuerſa eſt. Quælibet rurſus vnitas numeri nō denominat continuā quantitatem rem quantam, ſiquidem vnitas non propriè appellatur quantitas diſcreta, ſed principium eius: nihil ergo refert, ſi à quantitate continua eiuſdem rei non ſit diſtincta: & longè minus, quæ de figura, & loco afferuntur, vllam quantitatem à communi regula diſtinctionis excipiunt, nam figura non eſt res quanta à corpore quantitatis denominata, ſed quaſi terminus illius ſubſtantiam potius rem quantam denominat: nec ſuperficies dicitur res quanta à loco, ſed ſubſtantia corporis alterum circumſcribens, nec locus denominat quantum niſi corpus continens locatum, quod præſertim verum eſt, cum locus, vt ſuperius oſtendimus quæſt. 6 huius prædicamenti, non ſit quid diſtinctum à ſuperficie ſub ratione quanti, & extenſi, ſed denominationem quandam extrinſecam ſupra illam addat: quare eadem eſt ratio de vtroq; quantum ad diſtinctionem à re, quam denominant quantam: & hæc eſt corpus continens ſecundum ſubſtantiam, cui tam locum, quam ſuperficiem inhærere ſatis eſt manifeſtum.

Prius, quàm argumenta ſoluere incipiamus, ad notandum eſt, id fuiſſe Platoni, cæteriſque antiquiſſimis philoſophis errandi occaſionem in re adeò manifeſta, vt egregiè adno- Cauſa erroris. Platonis.

184. tat D. Thom. locis ſuperius deſignatis, quod neſciuerunt diſtinguere inter vnum, quod eſt intima paſſio entis, & principium quantitatis: nam cum illud ſit ipſamet entitas indiuiſa, ſi eſſet etiam principium quantitatis, non eſſet quantitas aliud ab entitate rei, & rurſus cum ſubſtantia ſit ens per ſe, iure diceretur eandem rem eſſe ſubſtantiam corpoream cum ſua Quantitate, vel certè eſſe ſuammet Quantitatem: at cùm valde ſint diuerſa, vnum cum ente conuerſum, & vnum quantitatis principium, nam illud nudam entitatem indiuiſam, hoc verò quantitatem eam extendentem importat, merito diuerſam rem eſſe quantitatem à ſubſtantia, vel re quanta intelligimus.

Ad primũ reſpond. Ad primum argumentum ex his, quæ circa proprietatem vltimam quantitatis adnotata à nobis ſunt, facile reſpondetur, maximè proprium ſubſtantiæ eſſe contraria poſſe ſuſcipere, tanquàm primum eorum ſubiectum, & (vt aiunt) tanquàm quod, & hoc modo accepta proprietas, vt ab Ariſtotele accipitur, ſoli
185. conuenit ſubſtantiæ, quantitati verò tanquàm quo, propter maximam cum ſubſtantia affinitatem, in qua proximè inhærens, parteſque ipſius extendens, aliorũ accidentium capacem reddit, ex hac autem ſimilitudine cum ſubſtantia procedit ſpecialis quædã prærogatiua eiuſdem quantitatis, quod ſi caſus aliquis emerſerit, quo à ſubſtantia ſeparari accidentia diuina virtute oporteat, vt in ſacro Euchariſtiæ myſterio contingere credimus: ſola quantitas vices illius gerere poſſit, cætera ſuſtentando.

Ad 2. reſpond. Ad ſecundum dicimus ſemota quantitate non eſſe, partes ſubſtantiæ loco diſtantes, nec tamen propterea ſequitur loco eſſe mutatas: ſed cum diſtarent anteà ratione quantitatis, per ſolam negationem eiuſdem ceſſaſſe diſtantiam, & quaſi diſparuiſſe, quemadmodum, neque extenſio permanet, in qua fundatur diſtantia: Itaque aliqua non diſtare loco, cùm antea diſtarent: duobus modis accipi poteſt, priori quidem poſitiuè: quia poſitiuo motu, vel
186. ratione coniuncta fuere Poſteriori verò negatiuè, ad quem non requiritur poſitiua coniunctio per motum, ſed per ſolã negationem, vel remotionem formæ, quæ illis erat ratio diſtandi, indiſtantes ſunt nõ ſecus, ac ſi à Deo fierent in prima ſui generatione ſine Quantitate. Tunc enim non eſſet alia ratio indiſtantiæ exquirenda præter carentia quantitatis.

Poſtremum argumentum aliam poſtulat Ad 3 reſpond. controuerſiam, an ſubſtantia ex ſe habeat partes integrantes diſtinctas à partibus Quantitatis, vel ſolum quas ab ea participat: ita vt ad modum penitus indiuiſibilem ſe ſe recipiat ſemota Quantitate: quam neoterici quidam 187. in præſentiarum diſcutiunt. Nos vero tanquam philoſophicam ad primum phyſicorum librum proprie ſpectantem in propriam ſedem remittimus, interim argumẽto reſpondentes, quod ſiue ſubſtantia corporea proprias habeat partes, vel à Quantitate emendicatas, diſtinctas tamen à partibus quantitatis realiter (vt ibidem oſtendemus) & quidquid horum teneatur, tenendum erit ſubſtantiam, atque accidentia corporea vniuerſa extenſionem, ac diuiſibilitatem partium à quantitate ſuſcipere, quod realem diſtinctionem præſupponit.

CAPVT SEPTIMVM Prædicamentum ad aliquid continens.

TEXTVS ARIST.

AD aliquid verò talia dicuntur, quæcumque hæc ipſa, quæ ſunt, aliorũ eſſe dicuntur, vel quomodolibet aliter ad alterum, &c.

EXPOSITIO TEXTVS.

PRædicamentum, ad aliquid, cætera non ſolum vtilitate, ſed neceſſitate, rerumq; grauitate facile ſuperat, cuius bimembrem diuiſionem ſic placet conſtituere, vt in parte priori, quæ de relatione ſuo tempore inter ſapientes circumferebantur, oculis ſubijciat Ariſtoteles, definitionem nimirum, & quatuor proprietates eorum, quæ dicebantur, ad aliquid: in poſteriori vero vnum obijcit, ex cuius ſolutione occaſione deſumpta inſufficientem eſſe communem definitionem oſtendat, propriam introducit quãdam, ex ea proprietatem deducens eorum, quæ vere, & propriè ſunt, ad aliquid. Totius cap. diuiſio. 11

Communis relatiuorum definitio talis

 erat,

Antiqua definitio relatiuorum. *erat*, ad aliquid talia dicuntur quæcunq; hæc ipſa, quæ ſunt, aliorum eſſe dicuntur, vel quomodolibet aliter ad alterum: *crediderim ego eiuſmodi definitionem ſimul cum proprietatibus ex ea deductis, ab ſchola, vel certè ab ipſo ore Platonis excepiſſe Ariſtotelem, eamq; diu examinatam inſufficientem reperiſſe, ac propterea aliam excogitaſſe, quam vt nouam, ac ſingularem aſſeueranter probare non eſt auſus, ſed quaſi dubitanter proponens ait.* Fortaſſe autem difficile ſit de eiuſmodi rebus vehementer aſſerere, niſi ea ſæpè pertractata ſint, dubitaſſe autem de horum vnoquoque non eſt inutile. *Plura ſubiungit exempla, nempe dupli, maioris, ac ſimilis, dicitur namq; mons magnus comparatione minoris, duplũ reſpectu ſimplicis, & ſimile ad ſibi ſimile refertur: præter hæc autem, habitus, diſpoſitiones, ſenſus, ſcientia, poſitiones, vt ſedere, ſtare, iacere, & ſimilia: nam & habitus, ſcientia, atq; ſenſus referuntur ad propria obiecta: ſitus vero ordinem partium in loco importat: tot autem, ac tam diuerſa exempla deſignaſſe arbitrandũ eſt, etiamſi ad diuerſa prædicamenta pertinere cernantur, vt definitionis inſufficientiam oſtẽdere incipiat, quæ aliorum prædicamentorum rebus conuenit.*

Prima proprietas relatiuorum. *Prima relatiuorũ proprietas eſt contraria ſuſcipere, quæ in eiſdem patet exemplis. nã ſi habitus, & ſcientia iuxta deſignatam definitionem dicuntur, ad aliquid, cum notum ſit eiuſmodi eſſe ſibi inuicem oppoſita, nam & virtus vitio, & ſcientia errori opponitur, fit vt relatiuis inſit contrarietas, nõ*
a *tamen vniuerſis attribuenda eſt proprietas hæc, nam duplum, triplumue, pater item, & filius contrario carent.*

Secunda proprietas. *Secunda proprietas eſt intenſionem, & remiſſionem ſuſcipere, ita vt cum his aduerbijs magis, & minus enuncientur: æquale magis, vel minus æquale dicitur, atq; etiam ſimile dicitur magis vni, quam alteri ſimile, ſed nec vniuerſis conuenit, nam duplum, pater, filius, & ſimilia latitudine carent, ideoq; eodem modo dicuntur ſemper.*

Tertia proprietas. *Tertia relatiuorum proprietas eſt, vt ad conuertentiam viciſſim dicantur, dici au-*
tem

tem ad conuertentiam non accipitur in hac parte ſecundum modũ terminorum, vel prædicationum, quo pacto vnum terminũ cum alio cõuerti dicimus, vt riſibile cum homine, & tranſmutato ſubiecto in prædicatum vrã propoſitionem in alteram, vel in ſe ipſam, ſed ſecundum modũ relatiui, & termini, vt ſi dominus eſt aliquis, ſerui alicuius dominus ſit, & ſi ſit ſeruus, alicuius domini, ſi pater filij pater, & ſi filius Patris filius.

Conuenit autem proprietas hæc cunctis relatiuis, ſi tamen conueniens fiat aſſignatio termini: tunc autem conueniens erit, ſi pro correlatiuo deſignetur id, ad quod formaliter, & per ſe relatio terminatur, nõ ad quod materialiter, & quaſi per accidens: & tale illud erit, à quo etiamſi cuncta ſemoueantur ea ratione permanente, quæ adæquata eſt terminandi relationem, vere, & proprie relationem terminabit, & cum eo ad conuertentiam dicetur, exemplo fiet res manifeſta. In eo qui pater eſt, & ad filium refertur, multa ſunt varijs nominibus ſignificata, eſt enim homo & poteſt eſſe albus, muſicus, dux, princeps, rex, nec deſignabitur conuenienter pro termino filiationis ſub his nominibus, ſi dicamus, aliquem eſſe filium albi, muſici, principis, vel regis, quia horum ratione non conuenit eſſe correlatiuum filij, quare neq; ad conuertentiam cum eo dicetur, quia non ſequitur, Petrus eſt filius, ergo albi, vel muſici, &c. nam contingere poteſt patrem eius non eſſe his accidentibus affectum: ſub ſolo igitur patris nomine recta fiet deſignatio, quia ſub eo ſignificatur talis res, ad quam refertur, vt proprius terminus relationis, adeò vt ſi per impoſſibile non eſſet homo nec albedine, vel muſica affectus, etiamſi princeps, vel rex nõ eſſet, ſi tamẽ eſſet pater, conueniens eſſet correlatiuum filij, & filiationis terminus: cõtingit ergo, ait Ariſtoteles, non fieri debitam correlatiui deſignationem, ſi ſub nominibus prædictis, vel ſimilibus deſignetur, ratione cuius non dicentur ad conuertentiam: vnde non conuertitur ala cum aui, nõ enim ſequitur, eſt ala, ergo alicuius auis, cum multa ſint alis prædita, quæ vere non ſunt aues, vt de muſcis, apibus, ac veſpis exploratum eſt: Explicatio.
deſignan-

deſignandum eſt ergo pro correlatiuo alæ alatum, & non auis, cum quo abſq; dubio conuertitur, nam ala quæcunq; alicuius eſt alati & alatum ala dicitur alatum. Eiuſmodi autem indebitam correlatiui deſignationem aliquando contingere etiam ait Ariſtoteles ob vocabulorum indigentiam, quia & ſi impo-
5. ſita ſint nomina ad ſignificandum aliquod accidens correlatiui, vel quidpiam aliud ab ipſa relatione, nullum tamen ad relationem deſignandam: tunc ergo oportebit nomen fingere à relatione deſumptum, eamque formaliter importans. quantumuis barbarum, & à loquendi conſuetudine alienum, vt ad conuertentiam relatiua dici intelligamus, vt ſi quiſpiam dixerit caput ad hominem, vel animal referri, non benè terminum relationis deſignauit: non enim ſequitur, ſi caput eſt, alicuius animalis eſſe caput, quia nō conuenit animali, eo quod animal eſt, capite præditum eſſe, quandoquidem animalia ſunt non pauca capitis expertia, quapropter, vt conuenienter deſignetur correlatiuum capitis, fingere oportebit nomen relationis proprium & tale erit capitatum: cum quo non eſt dubium ad conuertentiam dici, etenim ſi caput eſt capitati alicuius erit, & ſi capitatum eſt, capite aliquo tale erit: ex quibus intelligitur, ait Ariſtoteles, vniuerſa relatiua ad conuertentiam dici, ſi cum proprijs relatiuis conferantur.

IV Proprietas.

Poſtremo, conuenit relatiuis eſſe ſimul natura: huius autem proprietatis duæ ſunt conditiones, quarum alteram tangit Ari-
6. ſtoteles capite præſenti, aliam explicat in poſtprædicamentis capit. 3. de modis, quibus aliqua dicuntur eſſe ſimul: conditio prior requiſita, vt dicantur ſimul natura, eſt, quod altero in rerum natura exiſtenti neceſſe ſit & aliud exiſtere, & hoc eſt, quod alijs verbis (obſcurioribus quidem, ſed proprijs) dici ſolet: relatiua poſita ſe ponunt, & ablata ſe auferunt: etenim patre mortuo filius eſſe deſinit, quia & ſi homo ille, qui filius erat, ſuperſtes ſit, non eſt tamen deinceps filius: hæc tamen conditio ſufficiens non eſt ad naturæ ſimultatem, nam homo, & riſibile poſita ſe ponunt, & ablata ſe auferunt: non tamen ſubinde ſimul natura eſſe cēſentur, vel ad aliquid dici: ſed prior natura eſt homo, cum ſit cauſa riſibilis, alia ergo requiritur cōditio, nempe vt vnum non ſit cauſa alterius, & tunc erunt ſimul natura, vereque proinde relatiua: eiuſmodi ſunt vnū, & aliud ſimile, vnum, & aliud æquale, duplum, dimidium, &c.

Obiectio.

Obijcit autem Ariſtoteles aduerſus hanc proprietatem probare cōtendens non omnibus relatiuis conuenire, idque ratione duplici: vna de ſcientia, & ſcibili, altera de ſenſu, & ſenſibili. Scientia, & ſcibile iuxta traditam definitionem, ſunt ad aliquid, & tamen non ſunt ſimul natura, ergo non adaptatur cunctis relatiuis proprietas: minor probatur, nam ſic ſe habent ea, quæ ſunt ſimul natura,
vt poſita ſe ponant, & ablata ſe auferant, 7.
at ſcientia, & ſcibile, nec viciſſim ſe ponunt, nec ſe auferunt, ergo non ſunt ſimul natura: probatur item minor dupliciter, ablato ſcibili aufertur ſcientia, ſiquidem ab obiecto ſcientia ſpecificatur, ac proinde ſine illo eſſe non poteſt, ſublata autem omni ſcientia, non continuo aufertur ſcibile, quia cum ab ipſiſmet rebus accipiantur ſcientiæ, contingit ſæpè rebus iam exiſtentibus, & quaſi præſuppoſitis adinuentas eſſe ſcientias: & aliquando etiam rem iam exiſtentem dari, cuius non eſt adinuenta ſcientia, qualis eſt quadratura circuli, nam dato circulo quadratum æqualis continentiæ conſtituere, licet res ſit difficilis, poſſibilis tamen apparet hucuſque tamen nullus regulam præſcripſit id efficiendi: ex quibus infertur planè non cōtinuo ſcientiam poni ſcibili poſito: neq; auferri ſcibili ſublato, aut non exiſtente ſcientia: atq; adeò poſteriorem eſſe natura ſcientiam, probat.

Secundo, nam cum ſolus homo ſcientiæ ſit capax, benè infertur à ſuperiori ad inferius negatiuè, ſublato animali neceſſe eſt homi-
nem de medio tolli quo non exiſtente nec ſci- 6.
entia vlla erit deficiente ſubiecto, in quo ſit, at ſublatis cunctis hominibus, atque animalibus adhuc ſupereſſe poterunt viuentia, vt plantæ, & vita expertia, vt ligna, & lapides quæ ſunt verè res ſcibiles, ergo ſcibile eſſe ſinè ſcientia poteſt.

2. Obiectio. Obiectio poſterior de ſenſu, & ſenſibili procedit in hunc modum, ablato omni ex parte obiecto ſenſibili penitus aufertur ſenſus, ſiquidem ab eo ſpecificatur: at ſenſu ablato non continuo pereunt cuncta ſenſibilia, ſed plura ſupereſſe adhuc poſſunt, ergo obiectum ſenſibile, ad quod refertur ſenſus, prius eſt eo ſecundum naturam: probatio minoris

9. gemina eſt, prior quidem talis: virtus ſentiendi in ſolo animali reſidet, quo è medio ſublato nullus remanebit ſenſus, cum tamen adhuc ſenſibilia ſtare poſſint, corpora videlicet multa viuentia, & multa vitæ expertia quæ non minus obiecta ſenſuum ſunt, quam animalia: poſterior, ſenſus nullus eſt in rerum natura niſi animali exiſtenti, cuius quaſi propria paſſio eſt vis ſenſitiua, ſed prius adhuc quam animal ſit, exſtant elementa, ex quibus tanquam mixtum componitur, ergo ex propria conditione animalis eſt illa præſupponere, quæ cum ſint vere ſenſibilia, vt pote ſenſu viſus, & tactus perceptibilia, conuincitur planè obiectum ſenſibile ſenſu eſſe natura prius, atque adeò non eſſe relatiua vniuerſa ſimul natura, vt proprietas ponit.

Cur non reſpondeat Ariſt. his obiectionibus. His obiectionibus nihil reſpondet Ariſtoteles, hac ſine dubio de cauſa, quia eis oſtendere voluit præfatæ definitionis inſufficientiã, quaſi dicat neceſſe eſt, ſi coditionem relatiuorum ſpectamus, ſimul natura eſſe, quod tamen non conuenit vniuerſis definitione comprehenſis, vt euidenter conuincunt præfacta argumenta de ſcientia, & ſcibili, ſenſu, & ſen-

12. ſibili, erit igitur minus bona.

Quod rurſus oſtendere nititur dubio quodam propoſito de ſubſtãtia, an dicatur ad aliquid, vel non: reperit autem quatuor intra ſubſtãtiæ latitudinem, nempe primam ſubſtãtiam, eiuſque partes, vt hoc animal, cuius partes ſunt caput hoc, brachia hæc, atque iſti pedes: ſecundam item ſubſtantiam cũ ſuis partibus, nempe animal, caput, brachia, & pedes, & quidem de tribus primis notum eſſe ait dubium non procedere, ſi quidem in aperto eſt, nec primam ſubſtantiã, nec partes eius dici ad aliquid, non enim dicimus quendam hominem alicuius eſſe, nec caput hoc alicuius eſſe hoc caput, ſed abſolutum eſſe eiuſmodi habent: neque de ſecundis ſubſtantiis dubitarĩ poteſt, nam neque homo dicitur eſſe alicuius homo, nec bos alicuius bos (niſi fortè poſſeſſio ſignificetur, vel dominium, quæ tamen ad rei ſubſtantiam non pertinet) relinquitur ergo in ſolis partibus ſecundarum ſubſtantiarum locum habere propoſitum dubiũ, nam & caput dicimus alicuius eſſe caput, & manum alicuius eſſe manum, & ſic de cæteris, quapropter, ad aliquid, eſſe videbuntur, cum tamen verè nõ ſint, quia ſubſtantia res eſt abſoluta.

Ariſt. oſtendit inſufficientiã primæ definitionis.

Dub.

Reſpondet autem Ariſtoteles iuxta communem definitionem verè eſſe relatiua, eoque ſatis efficaciter conuinci inſufficientiã eius, nam licet de qualitatibus, & ſitu, vel poſitione partium abſurdum ſit ad prædicamẽtum ad aliquid pertinere, magis longè abſurdum erit de ſubſtantia id admittere, quia quendam reſpectum dependentiæ illa important: & propterea quandam præ ſe ferunt relatiuorũ effigiem, ſubſtantia autem abſolutiſſima eſt, atque independens, quapropter haud quaquã relatiua eſſe poterit, & certè ſi hæc diceretur, ad aliquid, de cũctis prædicamẽtis admittendum foret, cum minùs ſint abſoluta, magiſque dependeant ab alio, & hoc non eſſet aliud, quam prædicamenta confundere, vel certè vniuerſa ad prædicamentum, ad aliquid, reuocare: quod quam ſit abſurdum quis non videat. Reſpond. 11

Exactam igitur relatiuorum definitionẽ in extrema parte capitis affert Ariſtoteles, quæ talis eſt, ad aliquid ea ſunt, quibus hoc ipſum eſt eſſe, ad aliquid quodãmodo ſe habere Ex qua infertur proprietatem relatiuorum eſſe, vt ſimul cognoſcantur ſimulque definiantur vſque adeò, vt qui definite vnum cognoſcit, definitè etiam cognoſcat alterum, quam proprietatem non ſolum ratione, ſed exemplis manifeſtam efficit. Etenim ſi relatiuorũ natura eſt, ad aliud ſe habere, ſequitur non eſſe naturam cuiuſlibet relatiui cognoſcibilem niſi in ordine ad aliud, atque adeò niſi alio, ad quod refertur, cognito: nam quo pacto ordo ipſe ad aliud cognoſcetur, eo, ad quod terminatur, ignorato, exempla id etiã oſtendunt, nam ſi aliquis cognoſcit hoc eſſe melius altero, neceſſe eſt illud, quod deterius

Vera relatiuorum definitio.

Hinc infertur quædã relatiuorũ proprietas.

eſt

eſt agnoſcat: nec ſatis eſt agnoſcere deterius in communi, ſed in particulari illud, cuius cõparatione melius dicitur, agnoſcamus oportet, nam vniuerſali cognitione deterioris habita adhuc dubius quiſpiam erit de hac re determinata, an ſit altera melior. Inſuper, vt patrem eſſe hunc hominem cognoſcamus, non ſatis erit filium in communi cognouiſſe, nam adhuc eo cognito dubitare licet, ſit ne pater vel ſecus: neceſſe eſt ergo hunc hominem eſſe eius filium cognoſcere, ſicquè cognito conſtabit ſimultaneam eſſe vtriuſq; relatiui definitã cognitionem, & cum ita ſe res habeat, vt prima, & ſecunda ſubſtantia, parteſquè eius agnoſci poſſint definite, abſque alterius cognitione, infert Ariſtoteles ſic eſſe ſoluendam obiectionem propoſitam, vt penitus negandum ſit ſubſtantiam eſſe, ad aliquid, hãc enim ſubſtantiam abſque alterius cognitione, ad quod referatur, cognoſcimus, abſoluto eius eſſe cognito: ſubſtantiam item ſecundam, ad cognoſcendam enim hominem, vel hunc hominem nõ indigemus alterius cognitione: caput item, & hoc caput abſque alterius notitia, cuius eſſe dicantur, agnoſcere valemus, quapropter nec ſimul definitione, vel cognitione cum alio erunt: neq; propria earum natura, ad aliquid. His continetur, atq; explicatur mens Ariſtotelis.

CIRCA EXPLICATVM textum notabilia.

NOTABILE PRIMVM.

MAIORI tamen, atque ſpeciali expoſitione indigent nonnulla, quæ ſubiectis notabilibus adnotabimus, vt ad ſoluenda dubia ex textu iam explicato orta procedamus, ac tandem facilius grauiores controuerſias expedire poſſimus: erit igitur adnotãdum primo, accidentia eſſe duplicia, nam quædam in ſubiecto inhærent, vel ei conueniunt abſque vlla dependentia, vel ordine ad aliud ſubiectum ſimili, vel diuerſo accidenti affectum, vt calor igni, ſuperficies corpori, & ſimilia, & vocantur hæc accidentia abſoluta. Alia ſunt verè quidem ſubiecto inhærentia, non tamen abſque dependentia, vel ordine ad aliud ſubiectum, in quo ſimile, vel diuerſum accidens inhæret: talia ſunt ſimilitudo, æqualitas, paternitas, filiatio: nec enim ſimile vnum album dicitur niſi ad aliud ſubiectum comparatum albedine alia affectum, non appellatur æquale vnum corpus niſi ad aliud eiuſdem menſuræ ordinatum: nec demum pater homo aliquis niſi in ordine ad alium à ſe genitum, qui idcirco appellatur filius: tale igitur accidens nõ abſolutum, ſed reſpectiuum vocatur, & quidem accidentia abſoluta iuxta modum diuerſum afficiendi ſubſtantiã diuerſa prædicamenta conſtituunt abſoluta pro eiuſmodi autem accidentis ſpeciale modum habentis in ſubiecto, quod afficit, ſpeciale prædicamentum cõſtituit Ariſtoteles, ab alijs diuerſum, cuius ſententiã vniuerſa ſchola iam amplectitur.

NOTABILE SECVNDVM.

NON defuerunt, qui exiſtimarent iniquo potius animo, quam rationum pondere permotum fuiſſe Ariſtotelem, vt deſignatam definitionem Platonis carperet, quam, ſi vellet, poſſet ad ſenſum proprium facile accommodare cum nullum ferè diſcrimen in verbis vtriuſque cernatur, ſed in ſolo modo ea explicãdi, vel intelligendi: à propria enim natura, & modo eſſendi procedit, vt res qualibet talis dicatur: idem igitur erit ad aliquid rem dici, & aliorum eſſe relatiua, hoc ipſum quod ſunt, cum non denotet modus vtriuſq; appellationis aliud, quàm relatiua aliorum eſſe, hoc eſt ad alia tanquàm ad terminos ordinari, quapropter non benè intulit Ariſtoteles Platonicam definitionem res aliorum prædicamẽtorum vere abſolutas, aliquo tamen reſpectu affectas comprehendere, quas tamẽ propria definitio excludit: poſſet quiſpiã ſi vellet, ſic definitionẽ Platonis accipere, nec diuerſam eſſe ab Ariſtotelica defendere, & certè argumento vl lo haud [illegible] conuinceretur.

Nota circa definitionẽ Platone traditam.

Vtraq; definitio Ariſt. & Platon. poteſt defendi.

Cæterum cũ verborum proprietas in definitionibus attendenda ſit, ex qua oritur diſcri-

18\. ſcrimen inter vtramque relatiuorum explicationem ab Ariſtotele inſinuatum, cum eo potius, quam cum Platone erit nobis ſentiendum, præſertim cum communis iam ſcholæ conſenſus in eodem ſenſu Platonicam definitionem accipiat, quo ab Ariſtotele explicatur.

Relatiua in duplici differentia.

Sunt igitur in duplici differentia relatiua, quædam cuius eſſe vere eſt abſolutum, aliquem tamen reſpectum conſequenter importans, ſine quo nec intelligitur, nec explicatur, huius ordinis ſunt potentia, & habitus
19\. atque etiam pleraque alia ſimilis cõditionis: nam id, quod principaliter important, genus eſt, atque differentia qualitatis, clauditur tamen reſpectus in vtraque ad obiectum, qui an eſſentialis ſit, vel extra eſſentiam commotatus, in controuerſiis dicetur: propter hunc igitur ordinem ad aliquid quodammodo dicuntur: & modum aliquem, & ſimilitudinẽ relatiuorum habẽt, cum tamen verè ſint abſoluta, & idcirco communi ſcholæ voce appellantur relatiua ſecundum dici: & merito quidem quia ex modo dicuntur talia, re autem vera non ſunt: alia ſunt relatiua non ſolum ex modo ſe habendi, ſed ex proprio eſſe, quod eſt ad aliud ordinari: itaque nihil hæc abſolutum important: ſed pure reſpectiua ſunt, quapropter appellantur merito relatiua ſecundùm eſſe, denominatione ex propria eſſendi conditione deſumpta. Ecce quibus oſtenditur longe diuerſa eſſe ad aliquid dici, et ad aliquid eſſe: altero, ex modo, vel ſimilitudine relatiuorum accepto, alio verò ex propria conditione, & natura, quorum diſcrimẽ non attendens Plato, vniuerſalem definitionem edidit vtrumque relatiuorum genus cõprehendentem, vt verba illius plane indicãt.

Platonis impropria definitio.

Ad aliquid talia dicuntur, quæcumque hæc ipſa quæ ſunt, aliorum eſſe dicuntur vel quomodolibet aliter ad alterum, & idcircò impropriam, vt potè plura aliorum generum tanquam verè relatiua explicantem.
20\. Ariſtoteles vero rerum potius naturas contemplatus, vt genus relationis ab aliis ſecernat, propriam definitionem eius inuenit ſolis relatiuis ſecundum eſſe, accommodatã. Ad aliquid, ait, ſunt, quibus hoc ipſũ eſt eſſe ad aliud quodammodo ſe habere: & hoc eſt diſcrimẽ inter vtramq; definitionem ab vniuerſis iam acceptum propter quod definitione Platonis vt nimis impropria expulſa, Ariſtotelica recipitur. An vero vtrumq; relatiuorum genus in hoc ſit prædicamento collocandum, vel poſtremum duntaxat, ſpeciali controuerſia definiendum erit.

Optima Ariſt. definitio.

NOTABILE POSTREMVM.

MVlta ex Platonis, aliorumq; philoſophorum ſententia attulit Ariſtot. in præſentiarum de his, quæ ſunt ad aliquid, ex propria vero pauca quædam, oportebit igitur eis adiungere, quæ 5. lib. Metap. 21
capit 15. docet, vt ſenſum illius teneamus in omnibus, ac iuxta eum genera, & ſpecies relationum, ex quibus ordinatio prædicamentalis conſtituenda eſt, agnoſcere, controuerſiarumqúe agitandarum ſolida fundamenta iacere poſſimus.

Ea, quæ egit Ariſt. ex propria mente.

Coniunctis igitur duobus his capitibus ad tria referre placet, quæ Ariſtoteles ex mente propria conſtituit. Primum eſt definitio, ſecundum fundamenta diuerſa, in quibus diuerſa relationum genera fundantur, & quorum ratione ſeparantur, & eorum cuilibet propriæ deſignantur ſpecies. Poſtremum proprietates relatiuorum, & definitionem quidem iam retulimus eam cum definitione Platonis conferentes, fundamenta autem (quorum nullam penitus mentionem hic facit) tria ſunt cap. illo 15 enumerata.

Primum relatiuorum fundamentum.

Primum eſt numerus, vel principium eius quod eſt vnitas, in vtroque enim diuerſa relationum genera, & ſpecies fundantur, in numero quidẽ indeterminato, vt relatio multiplicis ad vnum, vel ſimplex, in numero determinato dupli ad ſimplùm, vel dimidium, 22
& ſic de cæteris: vnitas vero triplex relationum genus fundat iuxta triplicem modum, quem habet diuerſum. Si in ſubſtantia ſit, relationem vnitatis ſi in qualitate ſimilitudinis æqualitatis verò ſi in quantitate: eiuſmodi autem triplicem vnitatis modum hiſce verbis explicat Ariſtoteles cap. illo 15. Eadẽ. enim ſunt, quorum ſubſtantia eſt vna: ſi-

milia,quorum qualitas eſt vna, æqualia,
quorum quantitas eſt vna: ipſum vero v-
num numeri principium & menſura:vn-
de hæc omnia, ad aliquid,dicuntur, ſecũ
dum numerum quidem non tamen eo-
dem modo. Et cum oppoſitorum eadem ſit
ratio, quemadmodum vnitas his modis ac-
cepta diuerſarum relationum fundamentũ
eſt,pari ratione diuerſitas totidem modis cõ-
ſiderata totidem alias relationes fundat: nã
in ſubſtantia conſtituit relationem diuerſi-
23. tatis,in qualitate diſsimilitudinis, in quan-
titate inæqualitatis: placet ſingula exempla
ſingularum relationum ſubijcere, quibus ma
nifeſta hæc fiant: homo, & equus, in quantũ
conueniunt ſub generica vnitate animalis,
dicuntur ad aliquid relatione identitatis, in
quantum ſpecie diſtincta relatione diuerſita-
tis: duo alba propter albedinis vnitatem ſi-
milia: album, & nigrum ob eiuſdem quali-
tatis diuerſitatem diſſimilia: inter duo cor-
pora eiuſdem menſuræ, vel earundem vni-
tatum duos numeros æqualitatis relatio
intercedit, ſi vero non ſint eiuſdem menſu-
ræ continuæ, vel diſcretæ inæqualia dicun-
tur.

II. Fundamentum.

24. Secundum fundamentum relationis eſſe
ait actiuum,& paſsiuum,hoc eſt,quæ habent
potentiam agendi, & patiendi, ſecundum il-
lam dicuntur ad aliquid, vt calefactiuum
dicitur ad calefactibile, nec ſolum nuda po-
tentia hoc genus relationis fundat:ſed etiam
actus eius, qui triplex eſſe poteſt iuxta tem-
pora diuerſa, in quibus exercetur, nempè a-
ctio præſens,præterita, & futura: præſens
quidem ratione cuius agens ad paſſum, vt
calefaciẽs ad calefactum dicitur,futura vt
productiuum ad productibile, præterita vt
Pater ad filium,genuit namque ille, hic vero
genitus eſt.

III. Fundamentum.

Tertium fundamentum eſt menſura, &
menſurabile: nam in quantum ſcientia mẽ-
ſurabilis eſt ab obiecto, & hoc menſura eſt ip
ſius ſcientiæ,ad aliquid dicũtur hoc tertio re-
lationum genere, atque eodem modo ſenſus,
& intellectus ſe habent ad ſenſibile,& intel-
ligibile,& vniuerſali ratione potentia quæ-
libet ad ſuum obiectum comparatur, tanquã
menſurabilis ad menſuram: in his autem tri-
bus relationũ generibus illud in primis anim- 25.
aduertere oportet, duo eſſe in eis concreto-
rum genera, vnum, quod relatio denominat
à ſe diſtinctum, cõprehendens ſubſtantiam,
qualitatem,vel quantitatem, quæ ab ipſis re
lationibus denominantur,ſubſtantia quidem
eadem,vel diuerſa,qualitas ſimilis, quanti-
tas æqualis: aliud, cõcretum eſt,quod relatio
ipſa per ſe conſtituit, vt idem,diuerſum,ſimi
le, diſsimile,æquale,inæquale: & priora qui-
dem concreta relatiua per accidens appellã-
tur, non ſecus,ac per accidens quanta eſſe di-
ximus capit. præcedenti, ea quæ quantitate 26.
afficiuntur, cuius ea eſt ratio, quia præter re
lationes res ab eis non ſolum diſtinctas, ſed
alterius prædicamenti important, res vero
vnius prædicamẽti, nequit eſſe intrinſeca rei
prædicamenti alterius, ſed vel diſparata cõ-
paratione illius eſſe debet, cum prædicamen-
ta ſint primò diuerſa, vel ad ſummum poteſt
ei accidentaliter conuenire,& ex conſequen
ti vnum accidentale cum ea conſtituere, po-
ſteriora verò ad aliquid per ſe dicũtur, quia
non important rem aliam ab ipſa relatione
in concreto ſignificata. Aliud quod in eis con-
ſiderare oportet, magnum quoddam diſcri-
men eſt inter primum,& ſecundum genus ex
vna parte, & tertium ex altera: nam in il-
lis vtrumque extremum tale dicitur, quia
ad aliud ordinatur vt de ſimili,& diſsimili,
patre, & filio, cæteriſque notum eſt, pater
namquè talis dicitur, quia ad filium ordina
tur,& filius, quia ad patrem: in tertio ve-
rò genere non fit, ſed vnum dumtaxat ex-
tremum dicitur tale, quia ad aliud refertur
reliquum quia aliud refertur ad ipſum,poſte
rioris conditionis menſura eſt, prioris men-
ſurabile: etenim obiectum, quod eſt menſu-
ra perfectionis, atque extenſionis ſcientiæ,
vel potentiæ tale dicitur, non quod ad ſcien-
tiam, vel potentiam ordinetur, cum abſo-
lutum in ſe ſit, ſed quia talis eſt conditionis,
vt circa illud verſari vtraque poſsit, ſcien-
tia autem, & potentia naturaliter habent 27.
in obiectum dirigi, à quo ſpeciem ſortiun-
tur, ac propterea intrinſeca eſt eis denomi-
natio menſurabilis, vndè fit, vt relatio ter-

Diſcrimen inter genera relationum.

tij generis in vno tantum extremo reperiatur formaliter, nempè in menſurabili, in alio per ſolam denominationem extrinſecā: etenim menſura obiectum denominatur, non formaliter à relatione in ſe exiſteti, ſed à relatione menſurabilis exiſtenti in alio extremo.

Quæ proprietates ſint aſsignatæ ab Ariſt.

Ex quatuor demum relatiuorum proprietatibus capit. præſenti deſignatis, duæ tantum poſtremæ ex mente Ariſtotelis eis attribuuntur, videlicet dici ad conuertentiam, & eſſe ſimul natura, quibus ſi illam aliam, quam Ariſtoteles ex propria definitione eli-
28 *cuit, adiunxeris, nempè ſimul eſſe definitè cognoſcibilia, numerabuntur tres, nam contrarium habere, magis, minus vè ſuſcipere, vel non ſunt proprietates, cùm neque omnibus, neq; ſolis relatiuis conueniant, vel certè ex mente Ariſtotelis relatiuis non conueniunt vt inferius dicitur.*

Cæterum ex his tribus proprietatibus duæ conueniūt quarto modo, nempè eſſe ſimul natura, ac ſimul cognitione: nā, & cunctis, & ſolis, ſemperq; relatiuis inſunt: dici autem ad conuertentiam omnibus veris relatiuis, non tamen ſolis, ſed cæteris, quæ nō ſunt verè relatiua, dicūtur autem talia ob quendam modum, & ſimilitudinem, quapropter ſecundo modo veris eſt relatiuis attribuenda.

Nota.

Vniuerſa hæc ſegregare in hunc locum libuit, vt ſemel intelligamus, quæ ſint ab Ari-
29 *ſtotele de natura relatiuorum ex propria ſententia tradita: in quibus doctrina à nobis in dubijs & quæſtionibus, tradenda fundabitur, nam reliqua ex aliorum philoſophorū antiquorum mente recenſuit, quæ, aut vera non ſunt, aut autoritate eius in eundem finē neceſſaria non fulciuntur.*

VNICVM DVBIVM de ordine.

Non dubijs ex Ariſt. & D.Thom.

CIrca ordinem prædicamentorum apparet qualitati potius tertium fuiſſe locum concedendum, quam his, quæ ſunt ad aliquid, quia Ariſtoteles vbi rerum entitatem, dignitatemque perpendit ſtatim poſt quantitatem qualitatem poſuit: deinde relationem vt cernimus 5. lib. metaph. c. 14. de qualitate, & decimo quinto de relatione:
& meritò quidem, cum qualitas longe di- 30
gnior ſit his, quæ ſunt ad aliquid.

Notādum pro ſolutione.

Vt commodius dubium propoſitum ſoluamus prænotare oportet accidentia hæc duobus modis ſpectanda eſſe, vel ſecundum dignitatem, vel ſecūdum ordinem afficiendi ſubſtantiam, & ſi dignitas ſpectetur, conuincūt propoſita argumenta anteponendam eſſe qualitatem, quam attendens Ariſt. 5. lib. Metaph. eam relationi præpoſuit: poſterior vero conſideratio priorē locum relationi conce- 31
dit, quia prius relatio inhæret ſubſtātiæ, quā qualitas, prius quidem à toto (vt aiunt) genere: nam & ſi relationes, quæ in qualitate fundantur, eà ſint poſteriores, quas tamen fundant ſubſtantia, & quantitas, priores ſunt: ſtatim enim ac ſubſtantia in ſuo eſſe cōſtituta eſt, etiam ſi cæteris accidentibus careat, eadem, vel diuerſa ab alia intelligitur, atq; adeò ad aliud relata: & rurſus ſtatim ac extenſa eſt per quantitatem, etiam antequam affecta qualitatibus intelligatur, magna, & parua dicitur: æqualis, vel inæqualis: vnde fit, vt poſt quantitatem, quam vniuerſaliter prius in ſubſtantia inhærere, quam cætera accidentia corporea intelligimus, ſtatim relatio ei inſit, priorq; ſit iuxta inhæſionis ordinem qualitate, cæteriſq; accidentibus à toto genere, quem ordinem potius quam priorem dignitatis ſecutus eſt in hac parte Ariſtoteles: quia magis dialecticæ conuenit, à qua conſiderantur accidentia ſecundum modum inhærendi, ac prædicandi de ſubſtantia, & certè ſi quantitas prius fuit conſideranda, quam cætera accidentia: meritò tractatus relationis cæteris prædicamentis antefertur: tum quia prius cæteris relatio conuenit quantitati, cùm propria paſſio eius ſit æqualitas, vel inæqualitas: tum etiam, quia ad plenam eiuſdem quantitatis notitiā
refert non parum cognitio relationis: vt in- 32
ſinuauit Ariſtoteles in prædicamento quantitatis, vbi lōgam relationis mentionē fecit, ordo igitur doctrinæ naturæ ordini hac in parte præ-

te præ-

te præfertur, vt bene Porphyrius, Simplicius, Boetius, Doctoreſq; Louanienſes in commentarijs huius prædicamenti docuerunt noſtrũ 31. *fundamentum non obſcurè inſinuantes. Qualitatem verò, actionem, & paſſionem non eſt neceſſe exactè cognoſcere, ſed confuſa quadã ratione ſufficit, vt tanquam fundamenta relationis percipiantur.*

QVAESTIO PRIMA.

An, ad aliquid, conſtituat ſpeciale prædicamentum.

Negatiua ſententia proponitur.

I. Sentent. PLerique philoſophi Platone, & Ariſtotele antiquiores Zenonem ſequuti, vt Albertus Magnus retulit tractatu de prædicamento, ad aliquid, capite 1. poſuerunt ad aliquid permixtum eſſe cunctis prædicamentis, & propterea non eſſe vnum aliquod ſpeciale genus entis, quod hiſce argumentis confirmabant. 1.

I. Ratio. Primum: relatio non eſt aliud, quam duorũ extremorum comparatio, hæc autem duo ex neceſſitate præſupponit, nempe ſubiecta viciſſim comparata, & quidpiam aliud ratione cuius comparantur, quod relationis fundamentum appellari poteſt, nec enim ſecundum propriã naturam, vel conditionem comparantur (nam ſi comparatio conſequeretur cunctarum rerũ naturam, omnes eſſent ad aliquid, quod plane abſurdum eſt) ergo cenſendum eſt ratione alicuius ſuperadditi accidentis comparationem fieri: itaque, ad aliquid non ſolum ſubſtantiam ſed accidentia præſupponit, qua propter non poteſt eſſe ex primis generibus accidentis, quę proximè, & ex ęquo diuidunt ens, ſed eiuſmodi conſequetur, eiſque permixta erit.

Confirm. Et confirmatur: quia prima genera accidentium ſũt primo diuerſa, ita vt quanquam de ſubſtantia enuncientur cuncta, neutrum tamen de altero accidentaliter, ſed ad aliquid, enunciatur per modum accidentis de quantitate, qualitate, multiſque alijs, ergo non conſtituit ſpeciale prædicamentum: ſed ad genera, de quibus enũciatur, referendum eſt.

II. Ratio. Secundò. Ens diuiditur in decem ſuprema genera per decem modos per ſe, quos appellant intrinſecos, ergo quodlibet habet ſuam propriam, atq; intrinſecam entitatem primo diuerſam ab alijs, ad aliquid vero nullam ex ſe habet, ſed quã accipit à fundamentis, vt æqualitas eſt à quantitate, ſimilitudo à qualitate, ſicque de relationibus cæteris, ergo non eſt per ſe primo, vel à ſe ens, nec primum proinde genus entis eſſe poterit. 2.

Et confirmatur, nam relatio, ſi entitatem, vel rationem eius formalem ſpectes, quidam modus aliorum prædicamentorum eſt, quid enim obſecro aliud ſunt æqualitas, & ſimilitudo, quã quantitas, & qualitas taliter ſe habentes, & modi naturam prædicamentorum conſequentes, neque ipſe Ariſtoteles inter prædicamenta eos retulit, ſed ab ordine prędicamentali ſegregãs, poſtprædicamenta voluit appellari, vt de priori ſimul, oppoſitione, & ſimilibus notum eſt talis igitur erit relatio ſimilem habens conditionem. Confirm.

Poſtremo. Forma realis denominans ſubiectum abſoluta eſt, ſuum eſſe reale habens ex determinato modo afficiendi ſubiectum, vt de frigore, & calore, albedine, & nigredine experientia teſtatur: ſed relatio non habet modum afficiendi ſubiectum, niſi comparando ad aliud ergo non eſt forma, niſi ex comparatione duorum reſultans: vnde non videtur realis, ſed rationis, quia comparatio opus eſt intellectus cõferentis vnum alteri, & quicquid conſurgit ex operatione intellectus, eſt ens rationis (vt in controuerſijs vniuerſalium ſtatutum reliquimus,) vnde elicitur ad aliquid, non eſſe genus entis realis ſed quodãmodo ens rationis. III. Ratio. 3.

Affirmatiua ſententia præfertur.

MAgis nihilominus viſum eſt Platoni & Ariſtoteli cum ratione coniunctũ, ſpecialem entitatis modum à cæteris generibus longe diuerſum importare relationem, ac propterea ſpeciale prædicamentum conſtituere, quorum ſententię poſteriores Philoſophi vnanimi conſenſu ſubſcripſere, vt iam diu in ſchola tanquam indubitata veritas conſtituta eſt. II. Sent. vera. 4.

Quam efficax ratio confirmat, nam relatio ſubiectum afficit modo quodam determinato, & à cæteris accidentium generibus diuerſo, ſi quidem cætera naturam ſubſtantiæ ſequuntur, eamque ſimpliciter, & vt in ſe eſt afficiunt, ſingula quidem iuxta proprũ, ac determinatum modum ſuæ entitatis, partes eius extendendo, vt quantitas, vel per modum for- Fundamentum.

malis determinationis qualificando, vel aliſs modis perficiendo, vna eſt, & ſola relatio ſi ſubſtantiam afficiens, nonnullaque alia accidentia, vt ea ad aliud referat, cum quo haben affinitatem, vel à quo aliquam habent dependentiam, pro ea igitur determinatum genus conſtituendum eſt, non ſecus, ac pro ſingulis accidentibus.

Occurritur obiectioni. Nec obſtare poterit, quod dicitur, non ſolum ſubſtantiam præſupponere, ſed nonnulla accidentia tanquam rationes, quibus mediantibus ſubiecta comparantur inuicem, nam vniuerſa in primis accidentia corporea præter ſubſtantiam præſupponunt quantitatem, qua media ei inhærent, actio item, & paſſio naturales potentias à quibus proximè eliciuntur ad categoriam qualitatis expectantes. Eſto igitur relatio quaſdem rationes accidentales ordine naturæ in ſubiectis ad aliud ordinatis præſupponat, ſpeciale genus entis valebit conſtituere, ſi quidem propria eius ratio primo diuerſa ab eis eſt proximeque ad vniuerſaliſſimam entis comparatur, quæ non deſcendit alijs medijs ad relationem, ſed proxime atq; ex æquo ab ea, cæterisq; diuiditur, quapropter non minus ſupremum genus, quam reliqua eſſe poteſt. Nec refert quidpiam naturalis conſecutio relationũ reſpectu aliorum accidentium, nam propriæ paſſiones prodeunt naturaliter à ſubſtantia, & nihilominus in ſpeciali alio prædicamẽto qualitatis per ſe collocantur: vnde intelligitur longe minus referre relationem de ſubſtantia, accidentibusque quibus conuenit accidentaliter enunciari, nam & cuncta accidẽtia de eadẽ ſubſtantia ſimili modo prædicantur, quo tamẽ non obſtante ſpecialia, ac diuerſa ab ea prædicamenta conſtituunt, ſola etenim eſſentialis, vel quidditatiua prædicatio prædicamentis interdicitur, ob eam quiddem rationem, quia modi ſunt entis intrinſeci, ac ex propria conditione diuerſi: ſed nec propterea deſinet eſſe ſpeciale genus entis, quod ſit modus quidam ſe habendi aliorum, nam & accidentia omnia sũt modi quidam ſe habendi ſubſtantiæ, vt eſſe extenſam, vel agere potentem, hos enim modos comparatione alterius rei perfectioris tales eſſe intelligimus cum tamen in ſe entitates cõpletæ ſint, quare nec proprie cenſentur modi, ſed quadam ratione communi non tollente prædicamentalem.

5.

6.

Varia relationum genera. Neq; demum cunctis rebus aliorum prædicamentorum conuenit relatio, quæ ſecundum totum ſuum ambitum in tria membra diuiditur, alia eſt enim intra naturam cuiuslibet accidentis clauſa, quod cum ſit aliquid ſubſtãtię, intrinſecum ordinem ad illam importat. Itaque hæc ad ſubiectum ordinat naturam accidentis, alia eſt minus vniuerſalis, pertinens ad eſſentiam aliquarum rerum abſolutarum, per quam ad obiectum ordinantur, vt potentiæ, habitus, & actus, & ſimilia, poſtrema ad nullius eſſentiam ſpectat, ſed cunctis, in quibus reperitur, accidit, & rurſus non ordinat rem ad ſubiectum, vel ad obiectum, vel quidpiam aliud ſpeciale, ſed ad purum terminum.

Ex his tribus relationum generibus primũ non eſt ſpeciale genus entis, ſed vagatur per omnia nouem prædicamenta, & in eorum eſſentia imbibitur: vnde quemadmodum communis ratio accidentis transcendens omnia, non refertur ad aliquod ſpeciale prædicamentum, pari ratione communis ordo ad ſubiectũ qui in ea imbibitur: ſecundum genus relationis appellatur ſecundum dici, quod ſicut eſſentiale eſt eis, in quibus reperitur, ſic in eodem prædicamento collocatur, vt ordo ſcientiæ ad ſcibile ſub genere habitus, & ſpecie ſcientiæ, ordo potentiæ ad obiectum ſub genere naturalis potentiæ, reductiuè quidem, quia aliquid ſunt eſſentiæ earum: extremum genus relationum triplicem habet conditionem, in primis non conuenit cunctis accidentibus, ſed determinatis quibuſdam, vt quantitati, qualitati, actioni, & paſſioni, in quibus fundatur, & his quidem non eſſentialiter, vt duo alia genera: vnde magnum aliud diſcrimen oritur, nempè vt genus hoc relationum tanquam ab eſſentijs eorum quibus conuenit diuerſum, non ſit in prædicamentis ab eis conſtitutis collocãdum (vt de ſecundo genere relationum aſſertum eſt) nec cenſendum plura prædicamẽta tranſcendere, vt de primo: nam tranſcendentia eſſẽtialem in pluribus prædicamentis incluſionẽ poſtulat, accidentalis prædicatio non ſufficit. Si quidem accidens quodcunque, & ſedem in proprio prædicamento habet, & de ſubſtantia accidentaliter enunciatur abſque tranſcendentia, quæ idcirco in relatione non erit, licet de quibuſdam alijs enuncietur generibus accidentaliter, & ex conſequenti, non ſic eſt cæteris prædicamentis permixta, vt propria eius ratio, cum eis confundatur.

7.

I. Cõditio.

II. Cõditio. Ex quibus ſecunda conditio elicitur ſpecialem eſſe, ac determinatã rationem relationis, & à reliquis accidentibus diuerſam.

Vlti-

III. Conditio. Vltima conditio eſt eſſe completam, ac per differentias contrahibilem (vt inferius oſtendemus) vnde habet, vt ſint generica, & prædicamentalis, huius namque extremæ conditionis defectu prius, poſterius, ſimul, motus, 8. & cæteri prædicamentorum modi ad prædicamen a per ſe non pertinent, ſed ab eis ſegregantur tanquam rationes incompletæ.

Concluſio. Pro vltimo argumentum. Euiuſmodi diſcurſu duo præſtantur, & efficaciter conuincitur, ad aliquid, eſſe ſpeciale genus entis, & argumentis oppoſitis fit ſatis, quod enim ens reale ſit quæſtione ſequenti oſtendemus, quam excitat vltimum argumentum.

QVAESTIO SECVNDA.

Sitne ad aliquid ſpeciale genus entis realis.

Negatiuæ ſententiæ rationes adducuntur.

I. Sententia. SOlutio vltimi argumenti ſuperioris controuerſiæ quaſi ſuo iure poſtulabat, vt relationem eſſe entitatem realem oſtenderemus, eam quidem, quæ ſpecialem conceptũ 9. à cunctis alijs abſolutis accidentibus diuerſum importat: nam de relatione tranſcendentali, vel ſecundum dici, quanquam id probetur, nõ conuincitur ſpeciale prædicamentum conſtituere, cum illa non ſit prædicamentalis, hæc verò vtpote ad eſſentiam rerum abſolutarum ſpectans, ad earum prædicamenta reducatur. Res quidem difficilis eſt, & quæ peculiari controuerſia indiget, & propterea in hunc locum diſcutiendã ſeorſum diſtulimus, extant enim penè innumera argumenta, quibus videtur conuinci, ad aliquid, non eſſe ens reale, ſed rationis, aut extrinſecam ſolum denominationem, & ex conſequenti nõ eſſe pro eo conſtituendum reale prædicamentum à cæteris diſtinctum, placet verò ad tria, quæ ſequuntur, vniuerſa referre.

I. Argum. Primum, ens reale ſecundũ totum ſuum ambitum adęquata diuiſione diuiditur in ſubſtantiam, & accidens, ſed relatio non eſt ſubſtantia, neque accidens, ergo non eſt ens reale: euidens eſt argumentum à membris diuidentibus ſufficienter enumeratis ad diuiſum, cuius minorem ſic probo, relatio non eſt ſubſtantia, quæ ad ſe, & in ſe eſt, relatio verò ad aliud rem ordinat, ſed nec accidens eſſe poteſt, cuius eſſe eſt ſubiecto inhærere, at relatio non reſpicit ſubiectum, ſed terminum, vt paternitas non hominem, cui attribuitur, ſed filium in quem eum ordinat, ergo neq; erit ſubſtantia, neque accidens, neque realis entitas.

II. Argum. Secundò, relatio quælibet non eſt aliud, quã duorum extremorum comparatio, ſed extrema ex ſe non comparantur, niſi operatione intellectus interueniente, ergo relatio ex com 10. paratione intellectus reſultat, atque adeò erit ens rationis, quia operatio intellectus nihil reale in rebus comparatis, vel intellectis ponere poteſt.

Confirm. Et confirmatur, relatio ſub proprio conceptu relatiouis non eſt ad ſubiectum, ſed ad terminum, ergo nihil ponit in relatiuo, ac ſubiecto, ac propterea non eſt aliquid reale, quia quodcunq; reale accidens, aliquid reale in ſubiecto ponit per realem inhærentiam.

III. Arg. Poſtremum ad ſingula relationum genera deſcendens, oſtendit nullam eſſe realem, nam quæ primi generis ſunt fundantur, in vnitate ſpecifica ſubſtantiæ, quantitatis, vel qualitatis, vnitas autem ſpecifica non eſt realis, neq; extat ante operationem intellectus, ſed per illam abſtrahentem ſpecificam ipſam naturam à conditionum ſingularitate fit, ergo nec reales erunt relationes huius generis in ea fundatæ.

Confirm. Et confirmatur, quia ex eo ſolùm, quòd duo homines participant eandem humanitatem, dicuntur idem in ſubſtantia, vel ſpecie humana ſimiles ex ſola participatione albedinis, æquales ex participatione quantitatis eiuſdem menſuræ abſq; aliquo alio ſuperaddito, cuius illud erit euidenti argumento, quod etiam ſi quodcumque aliud auferatur extremis ſic permanentibus, habebunt ſimiles denominationes. Abſtrahe quamlibet aliam entitatem vel rationem formalem à duobus albis eiuſdem intenſionis, & velis nolis, dicentur ſimiles, nõ igitur ab aliqua relatione, ſed ab ipſa albedine, nempè quia quodlibet eſt album ſicut aliud, ergo abſq; dubio relationes iſtæ non ſunt reales, præſertim cum abſque aliqua mutatione ſubiecti produci ſoleant, vt docet Ariſtoteles 5. libro phyſicorũ text. 10. & experientia ipſa: ego enim prorſus immutatus ſimilis eſſe incipio homini albo Romæ nunc genito per partiNota. cipationem eiuſdem albedinis, vnde intulit Ariſtoteles relationem non terminare per ſe muta-

11. mutationem, vel motum: quæ tamen vera eſſe neqsaquam poſſent, ſi relatio eſſet entitas realis, pugnaret enim cum ratione illud non mutari, quod aliquam entitatem realem nouam recipit, ergo ad ſummũ erunt relationes rationis. De rationib' ſecundi generis in actione, & paſſione fundatis non minus efficaciter probatur, nam ſi relatio non eſt per ſe producibilis, neque terminus actionis, ergo non habebit cauſam realem producentem, ſi quidem effectus realis non niſi per realem producitur actionem; & rurſus actio præſertim tranſiens nõ permanet in agente, ſed ad paſſum tranſit, ergo nihil eſt in homine generante, in quo fundari poſſit relatio paternitatis, quapropter non erit realis: & ſi pater non dicitur talis per realem relationem, nec genitus homo dicitur filius, ſed vterque per comparationem intellectus, vel certè per abſolutam denominationem actionis, & paſſionis, ille quidem quia genuit, iſte vero quia genitus eſt, vt docuit Ariſtoteles 5. metaphyſicæ cap. 15. idemque de relatione dominij, & ſeruitutis, quæ non fundantur in aliqua actione reali ſed morali emptionis, & venditionis, vel certè qua aliquis in bello iuſto capitur, iure gentium dominium, & ſeruitutem præſcribente, conſtat autem moralia eſſe, quæ legibus ex hominum beneplacito prodeuntibus innituntur, ex actione autem morali nõ reſultat effectus aliquis realis, ſed moralis, vel rationis, cum moralis ſit actio ex eo ſolum, quod à ratione libera elicitur, vnde erunt dominiũ, & ſeruitus relationes rationis. De relationibus poſtremi generis nempè menſuræ, & mẽſurabilis ſuadetur, quia nihil poteſt realem habere dependentiam à re non exiſtente, dependentia ſi quidem ſi realis eſt, ab aliquo ente reali trahitur, ſed ſcientia eſſe poteſt obiecto in rerũ natura non exiſtente, vt dum hyemali tempore de roſa habetur, ergo nõ habebit dependentiam realem ab eo, & cũ relatio realis ſit realis dependentia vnius extremi ab alio, fit non eſſe realem relationem menſurabilis ad menſuram, & longè minus menſuræ ad menſurabile, quia relatio realis ordine naturæ præſupponit exiſtentiam ſubiecti, quod ad aliud refert, idemque in dialectica facilè conſtare poterit, ſi eius obiectum ſit ens rationis, à quo non dependebit ſcientia realiter, neç dicetur proinde menſurabilis ab eo relatione reali ſed rationis. Propter hæc argumenta tenuerunt quidam ex antiquioribus philoſophis quos refert commentat. 12. meth. com. 19 nullã eſſe relationem realem ponendam, neq; ad aliquid eſſe genus entis realis, ſed quidquid ad aliud dicitur, ſola relatione rationis ordinari. Quibus ſubſcripſere ex Theologis Ocham. in 1. diſtinct. 3 q. 1. Henric Gandenſis quodlibeto 9. q 3. Aureol. apud Capreolum in 1. diſtinct. 30. quæſt. 1. in argumentis aduerſus primã concluſionem: quam ſententiam de relationibus creaturarũ intelligunt, nam in diuinis perſonis abſq; erroris nota negari nõ poteſt eſſe relationes reales, cum Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus realiter tales dicãtur, & ſint, atque adeò per veras relationes reales paternitatis filiationis, & ſpirationis. Durandus vero in 1. diſtinct. 3. q. 2. & 3. ex relationibus ſaltem primi generis identitatis, ſimilitudinis, & æqualitatis tenet nullam eſſe realem. & horũ autorum ſententiam amplectuntur hac noſtra tempeſtate moderni quidam, hoc præſertim argumento ducti, quod nulla ratio conuincens afferri poteſt ad ponendas reales relationes, & ſecundũ eas ſpeciale prædicamentum, & hoc ſatis eſſe, vt negari debeant, cum nõ ſint multiplicandæ res ſine neceſſitate. 14.

De relationibus fundatis in actione, & paſſione probatur. — 12. — *De relationibus poſtremi generis idem probatur.* — 13. — *Patroni.*

Oppoſita, & vera ſententia probatur.

Pro oppoſita ſententia relationes reales ponente, ad aliquidque vnum eſſe ex prędicamentis realibus non oportet autores ſigillatim recenſere, cum præter Platonem, & Ariſtotelem poſteriores vniuerſi tam philoſophi, quam Theologi (paucis priorem ſententiam tenentibus exceptis) eam tanquam indubitatam veritatem receperint: ſed nec corroboranda eſt, ex his quæ docet Ariſtoteles, & autoritati eius innituntur, nam facilè hæc ab aduerſarijs reijcientur. 15.

Sententia affirmatiua vera.

Ergo alijs rationibus nobis agendum eſt: & ſit prima ex ipſa rei natura: magis conuenit vnus homo cum alio, quam cum equo, vel animali altero, habet enim animam rationalem eiuſdem ſpeciei vterque, ratione cuius nõ differre dicimus in eſſentia ante operationẽ intellectus, vtrumq; hominem appellantes, magis item conuenit ratione albedinis, vnũ corpus album cum altero, quam cum nigro, vel alio colore affecto: ratione cuius conueniens ę ſimile dicitur albo, diſſimile nigro, ſed idem in eſſentia, & ſimile in albedine naturalem importat reſpectum ad alterum, ergo realem, & non rationis: homo quidem appellatur Petrus non reſpectu alterius: ſed quia talem in ſe habet eſ-

I. Ratio.

bet eſſentiam, idē vero, vel diuerſum in eſſentia nullo modo, niſi alterius reſpectu, albū item dicitur corpus ad ſe, quia forma albedinis afficitur, ſimile verò non niſi in ordine ad alterum, & cum idē appellentur, & ſimilia ex ipſa rei natura, quia talem formam, vel eſſentiam eiuſdem naturæ cū eſſentia, vel forma alterius habent: ſequitur planè reales eſſe relationes his nominibus importatas: friuolū eſt enim,
Occurritur ſolutioni Durandi. quod Durandus de his relationibus affirmat, nempè hoc album ſimile eſſe alteri, non relatione, ſed albedine, quam habet ſicut illud, nā album de formali ſolam albedinem deſignat,
16. & non ſimilitudinem, ſimile vero non albedinem, ſed ſolam ſimilitudinem, etenim album dicitur corpus nullo adhuc exiſtente albo, ſimile verò niſi aliud ſit eadem forma affectum nullo modo, vnde ſimile vnum importat, in quantū alteri cognatū eſt, vel affine in eadem forma reali, vel natura, atq; ex conſequenti intra ſecum, & realem reſpectū ad illud, vnde fit vt ratione albedinis, quaſi fundamentaliter ſimile dicatur, formaliter vero non niſi ratione relationis, quam formaliter nomen ipſum ſignificat, & vt ratio hæc vniuerſa comprehendat, hunc in modum procedere poteſt, multæ ſunt res ex propria natura, & citra operationē intellectus ordinatæ ad alias, & quæ proprijs nominibus, vt tales ſignificantur, vt ſimilia, æquale, cauſa, effectus, pater, & filius, ergo nec per relationem rationis ordinantur, nec per ſolam denominationem extrinſecam dicuntur talia: primum patet, quia nec relatio rationis conuenit rebus ex propria natura, nec citra opus intellectus conſiſtit, ſecundum verò quia per extrinſecam denominationem nō ordinatur vnū ad alterum, neceſſe eſt ergo talem ordinationem vnius ad alterum relationem realem ponere, quæ cum ſpecialis ſit entitas realis à cæteris prædicamentis diſtincta, ſpeciale quoque prædicamentum conſtituit.

II. Ratio. Secunda ratio in ſupernaturalibus fundatur. Certum eſt enim in fide catholica hominem appellari iuſtum, ac Dei amicū ab aliquo
17. reali in anima exiſtenti, quod gratiam, charitatem, iuſtitiam appellamus, ſic eſt in Conc.
Conc. Trident. ſeſſ. 6. can. 11. Tridentino ſtatutū ſeſſ. 6 canone 11. ſub his verbis: *Si quis dixerit hominem iuſtificari, vel ſola imputatione gratiæ Chriſti, vel ſola peccatorum remiſſione, excluſa gratia, & charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritum ſanctum diffundatur, atque illis inhæreat, anathema ſit.* Itaque certum eſt Dei amicitiam reale aliquid eſſe in homine iuſto. Sed amicitia importat relationem cum non dicatur amicus niſi in ordine ad alterum, ergo realis amicitia, qualis eſt ſupernaturalis, realis item relatio erit ex parte naturæ in participatione charitatis, & gratiæ fundata.

Vnde egregiè D. Gregorius de hac reali amicitia, ac charitate homilia 16 in Euangelia, hęc verba ſcribit. *Nemo enim propriè ad ſemetipſum habere charitatem dicitur, ſed dilectio in alterum tendit, vt eſſe charitas poſſit.*

Poſtrema etiam ratio ſupernaturalis eſt, do Vltima ratio.
cet enim nos catholica fides inter diuinas perſonas relationem realem intercedere, nempè
paternitatem, filiationem, & proceſſionem ſi- 18.
ue paſſiuam ſpirationem, ita vt prima perſona Trinitatis pater ſit, & appelletur reali appellatione, ſecunda Filius, tertia Spiritus vtriuſque, non quidem abſoluta appellatione, quia his nominibus non ſignificatur diuina eſſentia, vel attributa, in quibus conueniunt, ſed relationes, quibus realiter diſtinguuntur, at relationes iſtæ reales diuinis perſonis conueniunt ea ſolūm ratione, quia vna procedit ab alia, vel ab alijs, vt Filius a Patre, & Spiritus ſanctus ab vtroque, ergo realis proceſſio in diuinis ſufficiens fundamentū, & cauſa eſt (vt modo noſtro loquamur) realis relationis, ſed in creaturis datur realis proceſſio vnius creaturæ ab alia, ergo ratione illius realis intercedit relatio inter perſonam procedentem, & eius à qua procedit, etenim ſi Pater æternus, quia genuit Filium, relatione reali ad illum refertur, Pater in creaturis verè, & realiter generans Filium per realem relationem ad eum ordinabitur ratione proceſſionis cum reali de-
pendentia. Hoc ſolum poteſt eſſe diſcrimen, Diſcrimen.
quòd diuinæ proceſſiones, cum non ſint actiones, vel operationes accidentales perſo-
narum, ſed ſubſtantiales, non inducunt reales 19.
relationes accidentales, vel inhęrentes, ſed ſubſiſtentes, & conſtituentes eaſdem diuinas perſonas, proceſſio vero vnius creaturæ ab alia, operatio eſt verè accidentalis, ideoque relationem infert verè accidentalem.

Et corroboratur idem argumentum, nam Confirmatio.
anima rationalis, dum à Deo creatur, realiter ab ipſo procedit per ſimplicem quãdam emanationem (iure creationem vocatam) & eiuſmodi realis proceſſio realem inducit denominationem creaturæ, ſed creatura (vt hoc nomine ſignificatur) non dicitur ad ſe, ſed ad aliud, nempe ad creatorem, à quo procedit, ergo relatiua denominatio eſt ante operationem

tionem

tionem intellectus ei conueniens ex participatione propriæ naturæ, quapropter realis relatio negari non poteſt in creatura ad Deum comparata: merito ergo Ariſtoteles pro relatione reali ſpeciale conſtituit prædicamentum.

Nota. Quod igitur moderni aiunt nullam rationem conuincentem afferri poſſe ad ſtruendas relationes reales, ſpeciale prædicamentū conſtituentes, parum habet momēti, cum ſatis ſit valde probabiles afferri, quibus ſi autoritatem Ariſtotelis, ac D. Thom. totiusque ſcholæ adiunxeris, inuenies profectò nō ſolùm firmam ſententiam efficere, ſed tanti ponderis futurā apud viros prudentes, & doctos, vt ab ea recedere non liceat ſine aliqua ſingularitatis, ac leuitatis nota, præſertim cum nulla poſſit conuincens ratio aduerſus relationes reales afferri.

Primo argumento oppoſitæ ſententiæ ſatisfit.

Ad primū argum. PRrimum argumentum difficile eſt in hac materia propter peculiarem modum relationis realis à cæteris accidentium generibus valdè diuerſum, cuius explicationem

20. petit. Eſt igitur obſeruandum pro eius ſolutione id quod egregiè D. Thomas docet pluribus ſuæ doctrinæ locis præſertim 1. p. q. 28 art. 1. in corpore, duplicem conceptum importare quodlibet prædicamentum accidentis, vnum in quo cum cæteris communicat, alium quo ab eis ſeparatur, communis eſt, ineſſe ſubiecto ſecundum aptitudinem, peculiaris eſt, talis modus afficiendi illud, vt in quantitate extenſiuū eſſe ſubſtantiæ, in qualitate eſſe diſpoſitionem eius: & quidē conceptus prior tranſcendens eſt, & in cunctis clauditur, in quo cū accidentibus abſolutis communicat relatio, vnde habet vt ſit accidens reale, ſed in peculiari conceptu valdè diuerſa eſt: nam cōceptus particularis aliorū etiam ex comparatione ad ſubiectum accipitur, vt exempla quantitatis, & qualitatis deſignata teſtantur, & idcircò diuerſa ſunt ex modo particulari cuique proprio afficiendi ſubiectum, quantitas namque diuerſa eſt à qualitate, quia hæc ſubſtantiæ inhæret per modum diſpoſitionis, illa per modum extenſionis partium, & ſic de cæteris: quæ ideò vocantur abſoluta, quia ſubiectum, vt in ſe eſt, afficiunt, hoc eſt, nō ordinando illud ad aliud, at vero proprius conceptus relationis non accipitur ex comparatione ad ſubiectum, ſed ad aliud, ad quod illud ordinat, quod vocatur terminus, vnde cum reliqua prædicamenta his duobus conceptibus perficiantur, inhærendi in ſubiecto, & tali modo afficiendi illud, relatio perficitur conceptu communi inhærendi, quem appellare ſolent eſſe, in, & conceptu ordinandi ſubiectum ad aliud quem appellant eſſe, ad.

Nota ex D. Thom. pro illius ſolutione.

Ex quibus patet ſolutio argumenti, nam ad formam eius negandum eſt relationem non eſſe accidens, cum re ipſa ſubiecto inhæreat non minus, quam cætera accidentia, quan- 21.
quam propria eius ratio non inhæſionis vti cæterorum, ſed ordinationis ad aliud ſit. Ex hac tamen ſolutione dicet aliquis inferri relationem vt ab alijs prædicamentis diſtinctam, non eſſe accidens, nam ad rationem intrinſecam accidentis pertinet inhærentia in ſubiecto, ſed relatio vt importat, ad, non inhæret ſubiecto, ſed illud ordinat ad terminum, ergo ſub præciſo, atq; vltimo conceptu relationis, non erit accidens, & cum non ſit ſubſtantia, non erit ens reale, quia ens reale adæquate diuiditur in ſubſtātiam, & accidens, ac propterea vera erit ſentētia prior negans relationem vllam creatam eſſe realem ſub conceptu, & ratione propria relationis.

Illis ſatisfit.

Argumentum hoc non facile ſoluitur propter nimiam præciſionem relationis requiſitam, quam non omnes percipiunt: eſt tamen adnotandum, vt à cunctis percipiatur, verbum illud (vt tale) vel (in quantū tale) duobus modis accipi poſſe, ſpecificatiuè vt aiunt, vel reduplicatiue, modo priori acceptum integram eſſentiam denotat eius rei ſupra quam cadit, nempè communem conceptum, & particularem, & quia vtroque conſtat ſpecies, vel res quælibet, & vtroque ad modum ſpeciei perficitur, ſpecificatiuus modus concipiendi eam vocatur, ſi vero reduplicatiue accipiatur, non integram rei eſſentiam, ſed vltimum dumtaxat conceptum, & rationem ſibi propriam, & per quam ab alijs ſeparatur importat: cuius ea eſt ratio (niſi ego fallor) quia dum rem conſideramus, vt talem, propriam eius eſſentiam concipimus, ſi ſpecificatiue verbum accipiamus, at reduplicatiuè quaſi duplicamus rationem propriam, cum ſit ſumpta modo ſpecificatiuo, duplicata autem proprietas id ſolum deno- 22.
tat quod proprijſſimum eſt, hoc eſt, in quo adhuc cum cæteris ſui ordinis non communicat, ſed ab eis ſegregatur.

Nota ad illius ſolutionem.

His

His igitur modis loquendi expoſitis non eſt difficile intelligere quid relatio ſpecificatiue importet, quid item reduplicatiue, nam priori modo vtrumque importat conceptum, in, &, ad, ex quibus integra ratio eius conſurgit, poſteriori vero vltimum dumtaxat, qui ſibi proprijſſimus eſt, & quo à cęteris prędicamentis ſeparatur, cum quibus ineſſe, in, communicat, & quidem ex primo conceptu eſt accidens reale, & ex vtroq; realis eius ratio perficitur. Sed vrget adhuc difficultas, quia cõceptus accidentis realis, qui appellatur, in, communis eſt cunctis prædicamentis, atq; adeò tranſcendentalis, ſed conceptus tranſcendentalis clauditur & in vltimis differentijs ſpecificis, & in cunctis modis intrinſecis prædicamentorum, vt de conceptu entis patet, qui in rationalitate, in modo intrinſeco quantitatis, qualitatis, & cæterorum clauditur: niſi velis eo ipſo differentias, & modos intrinſecos nihil eſſe, claudetur ergo in vltimo conceptu relationis, ſi realis eſt, quapropter in his conceptibus tranſcendentalibus non habebit locum diſtinctio ſpecificatiui, & reduplicatiui ſenſus, ſed quantumlibet res inferior præciſè accipiatur, communem & particularem conceptum importabit, nec erit diſcrimen inter modũ accipiendi relationem ſpecificatiuè, vel reduplicatiuè.

Reſpond. Reſpondetur, *eſſe*, ad, re ipſa claudere, *in*, quia re ipſa eſt in ſubiecto, cęterum ſecundum formalem reduplicationem in quantum vltimus cõceptus condiſtinctus ratione à primo, eum non claudit, ſed pręſupponit, & quia formaliter accipitur in ſenſu reduplicationis, merito dicimus relationẽ vt talem acceptam reduplicatiuè, eſſe, ad, dumtaxat importare, non eſſe, in, ac propterea eſſe, ad, in ſenſu reduplicatiuo non eſt accidens formaliter, quia verè non eſt communis conceptus accidentis, ſed peculiaris relationis, quo à cæteris ſeparatur, nec tamen inferre licet eſſe proinde nihil, nã inter ens, & nihil, mediũ eſt eſſe modũ ipſius entis intrinſecum, qui & ſi non ſeparetur ſecundum rem à communi ratione entis, vel accidentis, ratione tamen formali condiſtinguitur, & ſeparatur.

24. Hæc quondam meditatus ſatisfeciſſe me putabam argumento, & ita fortaſſis pluribus videtur, re tamen altius conſiderata non videntur vſquequaque vera, nec argumento ſatisfacere, nam relatio etiam ſecundum eſſe, ad, eſt ratio referendi vnum ad aliud, ergo vt talis eſt in illo, vel certè vt talis non habebit eſſe fixum, ſed affixum, quod in relatione ſpeciali clarius cernimus, nam paternitas vt paternitas reduplicatiue accepta denominat patrem tanquam forma, ergo eſt in patre, claudit igitur *eſſe in*. Demum relatio vt dicit, *eſſe ad* eſt ens reale, non ſubſtantia, ergo reale accidens, ergo dicit *eſſe in:* non enim fit ſatis argumento, dum dicitur eſſe modum intrinſecum entis realis medium inter ens eſt nihil, nam cõceptus entis vniuerſaliſſimus ratione tranſſcendentiæ non poteſt excludi à modis intrinſecis, nec modi poſſunt ſine incluſione eius intelligi, clauditur ergo abſq; dubio in eis quantumlibet præciſis, vnde negari non poteſt *eſſe ad*, reale etiam ſub reduplicatione eſſe, atque adeò eſſe accidens, quia eandẽ habet tranſcendentiæ rationẽ accidens reſpectu nouem prædicamentorum, ac ens reſpectu decem, & idcirco non poteſt præſcindi eſſe ad, abeſſe in, quantumlibet reduplicatiue accipiatur.

Propterea ſic de hac re ſtatuendum arbitror, vltimum conceptum relationis, quem appellamus *ad*, geminam conſiderationem habere, vniuerſaliſſimam, vt abſtrahit à reali, & rationis, & hoc modo nec dicit, eſſe in, nec aliquid ponit in ſubiecto, vel relatiuo, quam conſiderationem ſolũ in relatione attendens Gilbertus Porretanus, vt retulit D. Thom. vbi ſupra, poſuit nõ eſſe fixam in relatiuo, ſed ei affixam, hoc eſt non eſſe inhærentem, ſed quaſi extrinſecus adiacentem, alia eſt cõſideratio eius particularis, in quantum eſt ad reale, & prædicamentale, ſpeciale conſtituens prædicamentũ à cæteris diſtinctum, & hoc modo claudit quidem, in, propter eius tranſcendentiam, ſed illud nõ exprimit, quemadmodum vltimæ differentiæ rerum claudunt intrinſece cõceptum entis, illud tamen non exprimunt, dum reduplicatiue accipiuntur, itaque relatio realis ſimpliciter accepta includit, dicit, ac exprimit rationem accidentis, non ſecus ac cætera accidentium genera, cum ex propria conditione ſit forma accidentalis relatiua, at vero ſub vltimo conceptu *ad* ſolum dicit, vel explicat ordinem ad terminũ realem, eius tamen rei, quam refert, & ideò claudit intrinſece, & quaſi implicite, *eſſe in*, quia forma illius eſt, expreſſe tamen illud, ac diſtinctè non ſignificat, ſed conceptum duntaxat referendi ad aliud, expreſſe autem non ſignificare dicimus, quia audita voce *ad*, conceptus dumtaxat referendi ab intellectu formatur, qui cum realis ſit, & accidentalis propter tranſcendentiam includit eſ-

Vera doctrina, & quid dicendum ſit ad obiectiones.

25.

ſe, in, quod vox ipſa expreſſe non ſignificat: ex qua diſtinctione duo intelligimus, primum diuerſam rationem huiuſmodi intrinſeci, ad, reſpectu cæterorum modorum prædicamentalium, cùm eis namque communicans in tranſcendentali incluſione entis, & accidentis, ſeparatur in eo quod illi quantumlibet formaliter, & reduplicatiue accepti non ſolum implicite claudunt eoſdem conceptus vniuerſaliſſimos, ſed dicunt & exprimunt, etenim menſuratiuum, & diſpoſitiuum, qui ſunt modi intrinſeci quantitatis, & qualitatis exprimunt ſpecialem modum inhæſionis, modus vero relationis, qui eſt eſſe ad non exprimit eſſe, in, vel communem rationem accidentis, ſed ſolum ordinationem ad terminum, eam tamen quaſi implicite claudens, vt de vltimis differentijs dicebam, & ratio huius diſcriminis eſt, quam attigit D. Thom. quia aliorum accidentium non ſolum communis conceptus accipitur per comparationem ad ſubiectum, ſed etiam proprius, cum tamen communis dumtaxat relationis per comparationem ad ſubiectum accipiatur, proprius verò non niſi per comparationem ad terminum: ex hoc namq; prouenit quod ordinem ad ſubiectum non exprimat, quanquam illud implicite propter tranſcendentiam claudat. Secundo intelligimus adhuc locum habere reduplicationem in vltimo conceptu relationis ſuo modo, non minus quam in cæteris rebus particularibus, ſuo modo dicimus, quia nō habet locū in tranſcendentali incluſione, ſed in modo exprimendi communem cōceptum tranſcendentalem: quod ſic explico, relatio realis ſpecificatiue ſumpta, hoc eſt ſecundū completam eius rationem, cum ſit forma relatiua, nō ſolum claudit, ſed dicit, & exprimit communem rationem accidentis, vti alia genera, ſi vero reduplicatiue accipiatur pro eſſe, ad, nō dicit, non exprimit, quanquam tranſcendentaliter quaſi confusè, & implicite claudat, ſpecificatiue igitur ſumpta, claudit, & exprimit: reduplicatiue vero nō exprimit tametſi verè claudat, ergo in modo includendi, cū expreſſione, aut ſine illa adhuc habet locum reduplicatio.

Reliqua argumenta ſoluuntur.

Secundum argum. AD ſecundum argumentum reſpondetur, comparationem in primis non eſſe relationem, ſed quaſi proximū fundamentū ex quo relatio conſurgit, poteſt autem duobus modis intelligi, vel ſecundū aptitudinem, vel ſecundum actum, aptitudinalis comparatio extremorū (vt ſic loquamur) non eſt aliud, quam affinitas, vel cognatio in eo, quod eſt ratio fundandi relationem, vel certè mutua dependētia in eadem, ex quo apta ſunt extrema, vt ab intellectu viciſſim comparentur, & comparatio in prima acceptione relationem realem fundat cū ſit naturalis, ac realis duorum extremorum commenſuratio, ex qua habent, quod ab intellectu comparabilia ſint, actualis verò comparatio eiuſdem intellectus, per quam inter ſe ſe conferuntur, nihil reale in eis ponit, quare neque fundamentum eſſe poteſt, relationis realis, in hoc igitur videntur decepti oppoſitæ ſententiæ patroni, quod inter vtrunque comparationis modum neſcierunt diſtinguere.

Ad confirmationem. Ad confirmationem reſpondetur, relationem duobus modis eſſe conſiderabilem in ratione relationis communiſſima abſtrahente à reali, & rationis, ſub qua nihil in relatiuo ponit, & rurſus ſub determinato conceptu relationis realis prædicamentalis, ſub quo realem habet inhærentiam in ſubiecto, quod ad aliud ordinat, itaque conceptus proprius relationis realis eſt, ſubiectum cui inhæret ad aliud referre, negandum igitur eſt nihil in relatiuo ponere ſecundo modo conſideratam, quamuis nihil ponat ſub prima conſideratione.

Ad 3. arg. Ad vltimum argumentum in quantum primū genus relationis impugnat, dicimus ſpecificam vnitatem ſubſtantiæ, quantitatis, & qualitatis formaliter, aut virtualiter conſiderari, & quidem formaliter, non eſt realis, ſed 28.
opere intellectus fit, quo pacto non eſt ratio fundandi relationē realem, virtualiter vero à parte rei datur non quod aliquid vnum multis commune poſitiuum in reb' detur ante operationem intellectus, nec etiā negatiuum, ſed quia duæ ſubſtantię licet numero diſtinctæ ſecundū omnia prædicata poſitiua, & negatiua non habent talem diſtinctionē ex ratione formali ſubſtantiæ, ſed ex numerica talis ſubſtantiæ ex quo habent, vt ab eis ſit abſtrahibile vnū aliquid formale per intellectum, quod abſtrahi non poteſt ab indiuiduis diuerſæ ſpeciei, & hæc eſt vnitas virtualis realis ſufficiens fundamentum relationum huius generis.

Ad confir. Ad confirmationem dicimus ex ſola communi participatione eiuſdem quantitatis, vel qualitatis, æqualia, vel ſimilia appellari extrema, in hoc ſenſu, quod illa eſt ſufficiens fundamentum, quo poſito relatio ſimilitudinis,

vel

vel æqualitatis conſurgit, & cum dicitur ab-
ſtracta quacunq; alia realitate, vel ratione for-
mali à duobus albis, ſimilia nihilominus ap-
pellari, reſpondemus non eſſe quamlibet ra-
tionē formalem ab eis abſtrahibilem, quia im-
plicat contradictionē eſſe eodē gradu alba,
& nō ſimilia, ſed adhuc ſi intelligantur abſtra-
cta, vel non intellecta ſimilitudine, non intel-
ligentur formaliter ſimilia, ſed fundamenta-
liter: veritas igitur eſt ratione alterius ab albe-
dine vtriuſque extremi eſſe ſimilia, & eiuſmo-
di formalitas eſt relatio ipſa formalis, quam
inter extrema ponimus.

Ad vnam partem ſe eodem arg.

Vltimum autem, quod in hac parte argu-
menti dicitur, nempè relationē fieri aliquan-
do ſine mutatione ſubiecti, non tollit eam eſſe
realem, id enim ſolum poteſt contingere ex
parte vnius extremi, in quo fundamentum re-
29. lationis præexſtit, nam aliud certum eſt per
nouam acquiſitionem albedinis mutari: ſed
adhuc de illo extremo verum eſt non mutari
per ſe, & ab intrinſeco, quia nihil de nouo re-
cipit ratione ſui, ſed alterius, quod mutatur
per ſe, quod ſatis eſt, vt ad relationem non ter-
minari per ſe motum, vel mutationem intelli-
gamus, vt docet Ariſt. ſed quod per accidens,
& ab extrinſeco, realiter, aut formaliter non
mutetur, negandum eſt, cum aliquid reale for-
maliter ſaltem diſtinctum ab his, quę habebat,
recipiat, ratione cuius aliter ſe habet nunc, ac
prius, in quo conſiſtit ratio mutationis. Dum
ergo dicitur hominem prorſus immutatū in-
cipere eſſe ſimilem, diſtinguendū eſt, nam ab
intrinſeco, & per ſe verum eſt, non mutari, fal-
ſum tamen, ſi quamlibet mutationem etiam
ab extrinſeco, & per accidens contingentem
excludat: cæterum, quia mutatio phyſica, vel
motus à principio intrinſeco rei procedit, non
dicitur ad relationem per ſe terminari.

Ad aliam partem.

Ad aliam partem eiuſdem argumenti rela-
tiones ſecundi generis attingentem dicendū
eſt, relationem non fieri per ſe, ſed conſequi
ad alterius productionem, ſubſtantiæ inquam,
vel accidentis, & ideo non habere cauſam per
ſe proximam, ſed per accidens: nam dum ho-
30. mo hominem generat, terminus per ſe gene-
rationis eſt homo productus, cuius productio-
nem conſequitur relatio filiationis in ipſo, &
paternitatis in generante, ſufficit autem cau-
ſam habeat per accidens relatio vt realis cen-
ſeatur, nam multa ſunt in rerū natura effecta,
quorum non datur cauſa per ſe proxima, ſed
per accidens (vt in phyſicis notum erit) ex his
tamen planè elicitur intra latitudinem entis
realis, minoris eſſe entitatis prædicam.ntum
ad aliquid, quam abſoluta. Neque refert tranſ-
euntem actionem in generante non permane-
re, ſed ad paſſum tranſire, nam actio non eſt
harum relationum fundamentum, ſed poten-
tia reducta ad actum media actione tanquam
ratione fundandi: permanere igitur funda-
mentum relationis ſatis eſt, vt relatio realis in
eodem agente relinquatur, cæterum de his co-
pioſior redibit ſermo, dum de hoc genere re-
lationum, eiusq; fundamento ex profeſſo diſ-
ſeramus.

Ad illud de relatione Dominij, & ſeruitutis.

De relatione dominij & ſeruitutis diſtin-
guendum eſt, cum ſit triplex, vnum, quod ver-
ſatur inter creaturas rationales, quarum aliæ
alijs ſubduntur, quia ab eis capiuntur in bello
iuſto, aut titulo emptionis & venditionis, &
eiuſmodi nō eſt relatio realis, quia fundamen-
tum eius non eſt naturale, ſed morale, mora-
lia autem, cum potius ex libera hominū volun
tate pendeant, quam ex propria rerū conditio 31.
ne, non ponunt in eiſdem rebus, quidpiam na-
turale, ac propterea non faciunt eas inter ſe ſe
naturaliter dependētes, vel ordinatas, ſed qua-
dam extrinſeca denominatione affectas, vnde
nō poſſunt fundare relationem realem, ſic lo-
quuntur de dominio, & ſeruitute Sorzinas 5.
Metaphyſic. quæſt. 25. ad 4. Doctor Fonſeca
5. metaphyſic. cap. 5. quæſt. 1. ſect. 8 aliud eſt
dominiū, & ſeruitus in creaturis in titulo na-
turali fundata, nempè in potentia reali ad co-
ercendum ſubditos, & eiuſmodi relationes
ſunt abſque dubio ex parte vtriuſque extremi
reales, tale eſt dominium hominis ſuper cæte-
ras creaturas inferiores ſibi ab ipſa naturali
conditione ſubditas. Medium inter hæc extre-
ma tenet dominium, & ſeruitus, quę inter De-
um verſatur, & creaturas, nam ex parte crea-
turæ realis eſt, ex parte Dei ſoP.m extrinſeca
denominatio realis. Realem autem eſſe rela-
tionem ex parte creaturæ docet nobiliſſimus,
realis, & naturalis titulus participationis to-
tius eſſe, quod à Deo libere eam condente ac-
cipit, talis enim acceptio eam fecit naturaliter
ſubditam: ex parte autem Dei non deſinit eſſe
realis defectu potentiæ ad coercendum ſubdi-
tos, ſed propter infinitam eius perfectionem:
nam cum alterius ſit ordinis, nō habet depen-
dētiam a creatura, nec ad eā proinde poteſt na-
turaliter, vel realiter ordinari, ſed ex tempore
dominus appellatur Deus, quia relationem
ſeruitutis terminat, per quam ad ipſum ordi-

natur crea ura: & hinc occaſionem accepit intelle&tus ordinandi eum ad creaturam, ac domin um appellandi relatiua appellatione rationis.

Ad vltimam partem argumenti. Extrema pars argumenti extremum item genus relationis impugnat, nempè menſuræ, & menſurabilis, de qua in expoſitione textus mentem Ariſtotelis explicantes, docuimus nō eſſe realem niſi ex parte vnius extremi, videlicet ſcientiæ, aut potentiæ ab obiecto menſu-
32. rabilis: nam obiectum ipſum, cui menſuræ dignitas attribuitur, non ſumpſit talem denominationem, quia à ſcientia dependeat, vel ad eam ordinetur, ſed quia circa ipſum ſcientia verſatur, & quidem ratione eſſentialium prædicatorum, & paſſionum de eſſentia demonſtrabilium: vnde fit rationem obiectiuam ab actuali exiſtentia abſtrahere, ſatis eſt enim obiectū eſſe in ſuis cauſis poſſibile, vt circa illud ſcientia verſetur, atq; adeò tanquam ad menſuram propriam relatione reali menſurabilis ordinetur, nam cum dependentia ab obiecto, & commenſurabilitas cum illo naturalis ſit ſcientiæ, realem relationem inducere neceſſe eſt: de dialectica vero, aut quauis alia ad ens rationis ordinata inferius definietur, an talis ordinatio ſit relatio realis dum eam diſcutiemus controuerſiam: an entis ad non ens ſit relatio realis, vel rationis?

QVAESTIO TERTIA.

Quodnam ſit ſupremum genus prædicamenti ad aliquid.

Rationes dubitandi proponuntur.

Nota. EX definitis in duabus controuerſijs conſtat, ad aliquid, eſſe ſpeciale genus entis realis, ac propterea ſpeciale prędicamen-
33. tum à cæteris abſolutorū accidentium diſtinctum pro eo eſſe ponendum: & cum certum ſit coordinationem prędicamentalem ex quodam ſupremo genere tanquam capite, ex alijs vero intermedijs, atque atomis ſpeciebus tanquam diuerſis membris conſtitui: his duobus præſuppoſitis ſciſcitatur titulus quæſtionis, quodnam ſit ſupremum genus prædicamenti ad aliquid: propria enim relatiuorum conditio rem fecit nimis difficilem, vt tria hæc argumenta teſtantur.

Primum. Quia ſupremum genus relationis ſimplex prædicatum eſſe debet, cum prædicamentalis ordinatio ſimplicibus prædicatis conſtet, at relatio minus quā inter duo extrema verſari haud quaquam poteſt, à quibus verè participatur, ergo relatiuum, vel ad aliquid, nō eſt vnum, ſimplexue prædicatum, ſed multiplex, vt vtraque definitio admonet in plurali relatiua explicans, repugnat ergo, ad aliquid eſſe ſupremum genus. I. Ratio dubitandi.

Secundum, ſi aliquod eſſet ſupremum genus illud eſſet, ad aliquid, vel relatiuum: quemadmodum prædicamenti quantitatis quantum, & qualitatis quale, hoc autem manifeſtam repugnantiam continet, quia intrinſeca conditio relatiui eſt ad aliud ordinari, genus igitur ſupremū ad aliud ordinabitur à ſe diſtinctum tanquā ad terminum, nā eiuſdem ad ſe ipſum relatio realis non datur, cū oppoſita eſſe oporteat extrema relationis, & idem ſibi ipſi non opponatur. Rurſus illud aliud, ad quod refertur, vel eſt abſolutum, vel relatiuum, primum non eſſe poſſibile oſtendunt mutuæ relationes, quarum vtrumq; extremū relatiuum eſt, nam ſimile ad aliud ſimile, æquale ad aliud æquale. Pater ad Filium refertur, erit igitur relatiuum, & tunc ſuperius, inferius, vel æquale, ſuperius, vel inferius eſſe repugnat, quia nō eſſent ſimul natura, ſi quidem alterum genus prioritatis naturæ verſatur inter ea, quæ non conuertuntur ſubſiſtendi conſequentia, qualia ſunt ſuperiora, & inferiora, neque enim animal, & homo ſecundū ſubſiſtentiam, mutuo ſe inferunt, ac propterea inter ſuperius, & inferius prædicatum non verſatur relatio realis, ſed rationis, æqualia igitur neceſſe eſt eſſe ſupremum genus, & illud aliud, ad quod refertur, vnde hoc valde abſurdum elicitur, duo eſſe ſuprema genera, duoque proinde prædicamenta ad aliquid, ſi quidem monſtri ſimile ducitur vnū corpus, vel compoſitum duplici capite præditum, ſi autem dicatur ſupremum genus huius prædicamenti non eſſe concretū, ſed abſtractum, nempè relationem realem, quā appellare poſſumus communem rationem referendi, non remittitur vis argumenti, quia nō datur abſtractum, cui non correſpondeat concretum, & vtrumq; ad eandē cathegoriam expectare vno, vel alio modo, hoc eſt per ſe aut reductiue, admittunt omnes, quapropter, etſi relationem velis eſſe ſupremum genus, non ideò excludis relatiuum, vel ad aliquid ab ea conſtitutum, præſertim quia definitiones non II. Ratio. 34. 35.

relatio-

relationē abſtractam, ſed ad aliquid in concreto deſcribunt, quod proinde à ratione ſupremi generis depellere non poſſumus, & tunc reddit illatum inconueniens.

III. Ratio. Tertio genus ſupremum categoriæ quantitatis, & qualitatis illud eſt, quod per definitionem explicatur. Sed definitio congruit non ſolum relatiuis realibus, ſed etiam rationis, nec ſolum relatiuis accidentalibus, ſed etiam ſubſtantialibus, vel ſubſiſtentibus, de quibus ſatis notum videtur ſub hoc prædicamento non concludi: ergo ſupremum genus erit ad aliquid cunctis commune, minorem oſtendo, quia non minus genus, & ſpecies ſunt ea, quorum totum ſuum eſſe eſt ad aliud ſe habere, quam Pater & Filius, ſi quidem totum eſſe generis eſt ad ſpeciem, & vice uerſa ſpeciei ad genus, nec minus Pater, & Filius in diuinis ad aliquid dicuntur, & ſunt, quam in humanis, nihil enim abſolutum ſub his nominibus important, ſed totum eſſe Patris eſt ad Filium, & Filij ad patrem.

Variæ ſententiæ referuntur.

Nota. Ceterum cum ex ſuperioribus tanquam certa res præſupponatur ad aliquid ſpeciale quoddam genus eſſe entis realis, &
16. vnum ex decem prædicamentis, conuenit inter omnes interpretes Ariſtotelis vnum eſſe ſupremum genus illius, nempè abſtractum, vel concretum, relationem videlicet, ſeu relatiuū, vel ad aliquid, ſub quo intermedijs generibus, atomis ſpeciebus, & indiuiduis diſpoſitis ordinatio ipſa prædicamentalis conſtituatur, iqd; ratio efficaciter conuincit, nam quęcunq; relationes, vel relatiua conueniunt ſub vniuerſali prædicato ab eis abſtracto, quod de cunctis, & vniuoce, & quidditatiue prædicatur, vt planè indicant prædicationes iſtæ, hæc relatio eſt relatio, hoc relatiuum eſt relatiuum, quibuſcunque ſpeciebus, vel indiuiduis relationibus, aut relatiuis à parte ſubiecti deſignatis, ergo vniuerſaliſſimum abſtractum, vel concretum neceſſe eſt ſupremi generis locum tenere, an vero relatiuum, vel relatio, ſeu ad aliquid non conſtat.

Alberti Magn. ſententia. Albertus Magnus, ad aliquid potius quam relatiuum, vel relationem tanquam ſupremū genus deſignādum putat. Tractatu de prædicamento ad aliquid c. 2. hiſce verbis, *aptiſſimè hoc genus vocatur ad aliquid, & minus apte relatiuum ſed dum dicitur relatio, minimum habet congruentiæ nomen illud.*

Fauet huic modo dicendi Ariſtoteles, qui non ſolum relatiuum ſub nomine ad aliquid definit, ſed exempla illius in concreto producit, nunquam ferè de relatione abſtracta loquens.

Fauet etiam ratio, quia hoc prædicamentū à cæteris ſeparatur modo eſſendi, qui cum in 17.
cunctis ſit in eſſe, in hoc eſt ad aliud ſe habere, ſed ex illis tribus, relatio modum formæ abſolute habet, relatiuum denominans, quemadmodum quantitas, aut qualitas quantum, vel quale, relatiuum item ſolum denotat quidpiam à relationis forma denominatum, neutrum, ergo exprimit modum ſe habendi ad aliud huius prædicamenti proprium, ſed id ſolum præſtat, ad aliquid, ergo concretum hoc nomine ſignificatum caput erit prędicamenti.

Pater Fonſeca 5. metaphyſic. cap. 25. quæſt. 6. ſection. 2. & 3 oppoſitum ex diametro modum dicendi ſequitur, nempè relationem proprie, & per ſe ſupremum genus prædicamenti eſſe, relatiuum, vel aliquid minus propriè, & quaſi per reductionem. P. Fonſecæ ſent. oppoſita.

Probat ratione quadam vniuerſali. Accidētia in abſtracto ſignificantur vt entia per ſe, & ideò per ſe ad prædicamentum pertinent, in concreto vero ſubiectum connotant, ideò vt entia per accidens, quapropter non per ſe, ſed reductiue in prædicamentis collocantur ratione formæ, à qua denominantur, vnde fit, vt 18. Ratio.
quemadmodum in prędicamento quantitatis, & qualitatis ſuprema genera ſunt quantitas, & qualitas, quaſi reductiue quantum, & quale, pari ratione ſupremum genus relationis per ſe erit relatio, quaſi ex conſequenti vero relatiuū: ex modernis vero quidam huic modo dicendi adhærent, plures verò Albertum Magnum ſequuntur.

Vtra autem ex his opinionibus vera ſit ex alia pendet controuerſia, quam modo non definimus, nempè an abſtracta, vel concreta accidentium, vel certè vtraque in prædicamēto ſint collocanda per ſe: illud tamen tanquā certum apud omnes præſupponere poſſumus, tam concreta, quam abſtracta vno, vel alio modo ad prædicamentum pertinere: nec tamen ex hoc ſuprema genera multiplicantur, cum rationem vnius habeant, nec enim cōcretum aliam habet conditionem, niſi quam abſtractum præſtat, nec abſtractum tale eſt, niſi quia talis concreti conſtitutiuum, vnde non ponit in numerum vnum cum alio, ſed eandem ratio- Quid ſentiendum de his opinionibus.

tionem formalem continent diuerſo modo ſignificatam, vt de albo, & albedine exploratum eſt. Quibus ſic ſe habentibus Ariſtoteles aliquando abſtracta genera accidentium de-
39. ſignauit, vt in prædicamento qualitatis videbimus, plerumque tamen concreta, vt in quantitate, ac cæteris: particularia item exempla in concretis fere ſemper producit, hac ratione (mea quidem ſententia) ductus, quia propria ratio accidẽtis in modo aptitudinalis inhærentiæ in ſubiecto conſiſtens, explicatius, ac diſtinctius nomine concreto ſignificatur, abſtracta enim ordinem ad ſubiectum minime exprimunt, ſed formam quaſi ab eo abſolutã denotãt: vt igitur proprius modus cuiuſq; prædicamenti percipiatur melius, & primo diuerſus à cæteris intelligatur, intermedia item genera, & atomæ ſpecies, ex quib⁹ integratur prædicamentalis ipſa ordinatio, cõuenientius deſignãtur nominibus concretis, quam abſtractis, ſiue per ſe, vel reductiue in prædicamentis ſint collocanda, neceſſarium igitur reputamus ſuprema genera tam in abſtracto, quam in concreto deſignanda fore, licet proprius vno, aut altero modo iuxta diuerſas ſententias inferius examinãdas, ac propterea nobis nõ videtur ad abſtractum, vel concretum limitãdum, cum exploratum ſit cuicumque abſtracto præſertim intrinſeco, aut inherenti proprium, atque intrinſecum concretum reſpondere, vnde ſi relatio genus eſt huius prædicamenti ſupremum ſuo etiam modo erit relatiuum.

Reſolutio quæſtionis cum ſolutione ſecundi, & præcipui argumenti.

Concluſio. NOſtra igitur ſentẽtia eſt, ſupremum genus huius prædicamenti commodius nomine cõcreto relatiui, vel ad aliquid explicari, vt voluit Albertus Magn. quam nomine abſtracto relationis.

Soluitur II. argu.

Præcipua tamen huius quæſtionis difficultas in ſoluendis argumentis poſita eſt, præſertim ſecundo, à quo incipere placet: ex eius ſiquidem ſolutione aliorum ſolutio pendet, quod maiorem longe vim habet aduerſus no-
40. ſtram ſententiam genus huius prædicamenti nomine concreto deſignantem, ſoluitur autem vno ex tribus modis à diuerſis admittentibus relatiuum, vel ad aliquid, eſſe ſupremũ genus huius prædicamenti. Quidam enim relatiuum (aiunt) duobus modis eſſe accipiendum, in genere vel in ſpecie, aut in indiuiduo: & quidem in genere, acceptum non refertur vllo modo ad aliud per ſe ipſum, ſed ratione inferiorum, in quibus officium referendi exercetur, neq; enim relatiuum in communi, nec ſimile, vel æquale in communi referuntur ad aliud, ſed hoc, vel illud, æquale, aut ſimile, in quibus vniuerſales conceptus referuntur, vtpote ab eis abſtracti.

Quo ſuppoſito ad formam argumenti reſpondentes negant relatiuum, vel ad aliquid ſupremũ genus prædicamẽti, ad aliud ordinari per ſe ipſum niſi ratione inferiorum, quare nõ eſt neceſſe adæquatum eius terminum, vel correlatiuum deſignare, vt contendit argumentũ ſed eſt communis quidam, ac ſimplex conceptus: in quo omnia, quæ referuntur ad aliud, vniuoce, & quidditatiue conueniunt.

Hunc modum dicendi tenet Albertus Magnus tractatu de prædicamento ad aliquid ca. 10. & Scotus in primo diſtinctione 21. quæſtione vnica vbi ſic loquitur: *In omnibus relatiuis eiuſdem appellationis commune relatum ſecundum ſe acceptum, ſiue vt commune eſt, non refertur, quia vt cõmune eſt abſtrahitur ab omnibus correlatiuis, nã cũ relatio realis non ſit niſi diſtincti ad diſtinctũ, commune autẽ non habeat aliud corre-* 41
latiuum diſtinctum à ſe, ad quod referatur, efficitur vt non referatur, niſi cum habuerit correlatiuum alterius rationis: refertur ergo tale relatiuum per ſuũ inferius, vt ſimile in communi non refertur per ſe ipſum ad ſimile, ſed per aliquod ſimile inferius, quod poteſt diſtingui ab alio, &c.

Cui ſi obieceris, relatiuum commune cognoſcitur in ordine ad aliud etiam in communi acceptum, ergo aliud habere correlatiuum debet, ad quod referatur: *Reſpondeo inquit, non eſſe tale correlatiuum eius vt commune eſt, niſi ipſum vt contractum in aliquo inferiori per quod diſtingui poteſt à correlatiuo*, hæc Scotus.

Ex quibus eiuſmodi ratio elicitur eandem confirmans ſententiã Extrema relationis ſunt relatiue oppoſita, ergo realiter diſtincta, quia Confirm.
eadem res ſibi nequaquam opponitur, ſed re- 42
latiuum in communi acceptum non habet à quo diſtinguatur, cum vnicus ſit conceptus omnibus relatiuis inferioribus communis, cõmunem alium cõceptum, à quo diſtingui poſſit, non habens, ergo neque eſt deſignabile aliud extremum, ad quod referatur: eiuſmodi enim diſtinctio extremorum in ſingularibus dumtaxat relatiuis reperitur, ac propterea ſingularia ſunt, quæ ad aliud ordinantur, non cõmunia.

In

In eadem ſententia ſunt Simplicius, & Boecius in expoſitione huius capitis, cui fauet etiam D. Auguſtinus in lib. Categoriarum ca. 11. vbi ita ait. *vt hæc categoria manifeſtius dignoſcatur, hæc via eſt, qua debemus aduertere non rectè dici, ad aliquid, niſi cum ſingulare ad ſingulare refertur, ſimiliter cum dicimus duplum, ſine dubio non generaliter, ſed ſpecialiter hoc duplum dicimus, ac propterea tunc vere ad aliquid categoria eſt, quoties, verbi gratia, Socratem, Criſpo dicimus vultu eſſe conſimilem.*

Fauet etiam Ariſtoteles 4. Topicorum cap. 4. loco 50. vbi docere videtur genus, & ſpeciē, dum ad aliquid dicuntur, ad eundem terminū ordinari hiſce verbis. *Rurſus ſi non ad idem dicitur genus, & ſecundum ſe, & ſecundū ſpeciē.*

II. Soluitur Secundus modus dicendi non eſt multū à primo diſſimilis, diſtinguit enim relationem, & in communi, & in particulari conſideratam & ſi in communi accipiatur, afficit quidem relatiuum, illudque tale denominat, non tamen

43. illud proxime referr ad aliud, ſed quaſi remote & inchoatiue (vt ita loquamur) in particulari vero ſumpta relatiuum ſimul conſtituit, & referr ad aliud, exempli gratia, ſimilitudo in vniuerſali conſtituit ſimile vt quid abſtractum à particularibus ſimilibus, non tamen proxime illud refert, nam vt ſic acceptum, cum commune ſit cunctis relatiuis huius generis, non eſt ad quod adæquate referatur. Cæterum cū particularia ſimilia ſint, proximeque ad ſuos terminos referantur, intelligimus commune relatiuum eſſe primam radicem, à qua emanat exercitium ſingularium, & idcirco dicitur illud quaſi remote, & virtualiter referri ad aliud hęc vero proxime, cum habeant correlatiua, & oppoſita, & diſtincta realiter: vt hic pater hunc filium, vnde illud appellatur relatiuum, non relatum, quaſi potentia, non actu referatur, hæc vero relatiua, & relata, quia proxime, actuque referuntur.

Obiectio. Quod ſi obijcias relatiuum commune eſſe conſtiturum relatione, quæ non minus eſt ratio referendi vnum ad alterum, quam albedo diſgregandi viſum. Vnde ſequitur proxime eſſe ad aliud relatiuum per relationem.

Reſponſio. Reſpondent non eſſe bonā conſecutionem, quemadmodum non eſt bona conſecutio ex ſententia Ariſtotelis 1. lib. Topicorum capite 1. corpus eſt affectum calore, ergo appellatur calidum, nam adeo remiſſo atque imperfecto calore affectum eſſe poteſt, vt appellationem

44. calidi abſolutam non mereatur, pari ratione de relatiuo in communi ſentiendum eſt, relatione quidem affici, ſed ſecundum modum imperfectum, nempe vt remotum, non vt proximum referendi principium, ideo non meretur abſolutam appellationem relati. ſed relatiui, quod in potentia & ſecundum quid relatū vocari poteſt non ſecus atque corpus remiſſo calore affectum. Hūc modum dicendi expreſſiſſe videatur qui relationem diſtingui voluerunt in conceptam, & exercitam, quaſi concepta non ſit aliud quam abſtracta à ſingularibus, & conceptu commūi apprehenſa, exercita vero quaſi ſingularis, & à qua relatiuum conſtituitur. vt proxime ad aliud relatum, aut quod idem eſt, in quo referēdi poſitiuū exercetur. eſſe enim aliquid conceptum idem videtur eſſe, ac quaſi inchoatum, in potentiaque, vt poſtea naſcatur: ex rerum namque naturalium conceptu deſūpta videtur metaphora huius diſtinctionis, & iuxta illam relatiuum in communi 45. à relatione vt concepta conſtitutum quaſi inchoatiue, & in potentia refertur, conſtitutum autem a relatione vt exercita, quaſi iam natū actu atque proxime: hunc modum dicendi tenet Doctor Fonſeca. 5. metaphy. cap. 15 quæſtione. 6. ſectione quarta, & quinta, & iuxta illū eadem prorſus ratione argumentū ſoluitur, ac iuxta primum.

*A*lijs vero nec primus, nec ſecundus modus probatur, ſed relatiuum in communi aiunt, ad terminum ordinari, non ſecus ac ſingulare, illud dumtaxat poteſt eſſe diſcriminis, quod relatiuum ſingulare ad talem terminum ſingularem, commune vero ad terminum in communi acceptum, Exemplis res ſit manifeſta, quēadmodum hic pater refertur ad hūc filium, ſic pater in communi ad filium in communi, hoc Exempla. ſimile ad illud, & ſimile in communi ad terminum ſibi ſimilem in cōmuni cōceptum, & ſic vſque ad ſupremum genus aſcendentes, quod eſt relatiuū vniuerſaliſſimum ad terminum item vniuerſaliſſimum ordinatum. P. Tolet.

Sent. Hanc ſententiam tenet Pater Toletus quęſtione 2. huius prædicamenti, validiſſimisque corroboratur argumentis, & ſit primum. Eadem eſt ratio de ſupremo genere, & intermedijs, ac atomis ſpeciebus quantum admodum referendi ad aliud, nam in his omnibus in cōmuni, & non in ſingulari relatio, vel relatiuum accipitur, ſed inter media genera, & atomæ ſpecies proximè ad illud referuntur, ergo par erit de ſupremo genere ratio: minorē oſtēdo: ſi quiſpiā velit patrem in cōmuni defin-

non poteſt alio modo, quam per filium dicens, pater eſt habens filium, & rurſus filium ſic eſt neceſſe definire, vt ſit habens patrem, adhuc igitur in communi vtrumque extremũ deſumptum ad aliud proximè, actuque refertur.

Confirm. Et confirmatur, quia quantum pertinet ad modum referẽdi, eadem eſt conditio relatiuorum realium, & rationis, ſed Porphyrius gen', & ſpeciem in communi definiens per propri-
46 os terminos id præſtitit dicens, genus eſt, quod prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in quid, ſpecies vero quę ſub aſsignato genere collocatur, & rurs', quę prędicatur de plurib' differentibus numero in quid, cenſet ergo nõ min' in communi accepta relatiua ad aliud proxime, & formaliter ordinari, quam in particulari. Tota huius argumentationis vis ad ſupremum genus, ſic poteſt applicari, relatiuum in cõmuni vere, & proprie deſignatur nomine, ad aliquid, ſed ad aliquid importat ordinem intrinſecum ad terminum, ergo ad illum per ſe actu, & formaliter, & adæquate refertur, & non ſolum ratione ſingularium.

Secundo. Pater in quantum relatiuum refertur, & in quantum tale relatiuum: ergo ſicut ei in quantũ tali relatiuo correſpondet, talis terminus, ita in quantum relatiuo correſpondet terminus: ad terminum igitur actu ordinatur non minus relatiuum vt ſic, quam tale relatiuũ ad talem terminum.

Confirm. Et confirmatur. Quia quemadmodum à cũctis relatiuuis abſtrahitur communis ratio, ad aliquid, ſeu relatiui, ſic etiam à cunctis terminis relationum abſtrahitur communis cõceptus termini, qui non correſpondet niſi relatiuo in communi, ergo adhuc ſic acceptum ſuum habet adæquatum terminum, ad quẽ referatur.

Poſtremo. Quia actu referri ad aliud non
47. eſt, niſi ad aliud ordinari per veram, & actualem relationem, ſed relatiuum vt ſic actualem, & veram relationem in communi acceptam importat, ergo verè, & propriè, actu formaliter, & proximè refertur per illam ad terminũ in communi: nec. n. quidpiam aliud excogitãdum eſt eſſe exercitium relationis realis, quam naturaliter ordinari vnum extremum ad aliud vnde non eſt ad propoſitum diſtinctio relationis actu exercito, & ſignato, neque relationis conceptæ & exercitæ, ſi à relatione in communi accepta exercitium penitus excludatur: ſolũ hoc ſenſu relationes ſingulares appellari poſſunt exercitæ, & non conceptæ, quia non ſunt conceptus relationis, ſed relationes per ſe primo inhærentes, vel exiſtentes, cum tamen cõmunes conceptus ſint obiectiui à ſingularibus abſtracti, quas cum in communi, & in particulari accipiamus non minus vno, quam alio modo exercitiũ referendi contingere arbitrandum eſt, nõ enim eſt operatio aliqua eiuſmodi exercitium, neque actualis ordinatio, aut comparatio vnius relatiui ad aliud per actualem apprehenſionem intellectus facta, vt intelligi poſſit tunc actu referri vnum relatiuum ad alterum, quando actu cum illo ab intellectu confertur, vel quando actu extrema ipſa operãtur, ſed naturalis, & intrinſeca ordinatio vnius ad alterum, quam conſtat, non ſolum in ſingularibus relatiuis, ſed etiam in vniuerſalibus reperiri.

Vt autẽ hic modus dicendi argumento prin- 48
cipali ſatis faciat, adnotat in relatiuis duplicem eſſe rationem conſiderandã, vnã qua ad aliud referũtur, aliã qua relationẽ alterius terminãt, & illa quidẽ eſt ratio intrinſeca relationis, hæc extrinſeca denominatio, ꝙ facile conſtare poterit, ſi cõſideremus in his etiã reperiri, quæ nõ ſunt relatiua, vt conſtat in primis in relatiuis tertij generis, de quibus docuit Ariſto. vnum tale eſſe, quia ad aliud refertur, alterum verò non quia refertur, ſed quia aliud ad ipſum. Eiuſmodi eſt menſura, quæ talis denominatur non à relatione propria, quia nullam habet ſed quia rationem menſurabilis terminat: itaque terminum relationis eſſe, & ad aliud referri diuerſa ſunt: nam illud importat relationem in eo, quod refertur, hoc vero non niſi extrinſecam denominationem à relatione alteri' ad ipſum ordinatum, & cum eſſe terminum relationis relatiuis conueniat, & abſolutis, ſi ſub vniuerſali ratione terminandi res accipiatur, abſtrahit ab abſoluto, & relatiuo Nihilomin' terminus relationis, quia ad eam relationem pertinet tanquam id, à quo ſpecies eius accipitur, reductiue ſaltem ad prædicamentum, ad aliquid refertur, ad illud genus vel ſpeciem rationis, quam terminat, & à qua denominatur: conſtituuntur namque genera, atque ſpecies huius prædicamenti ab ipſis relationibus, quarum propria ratio, & diſtinctio à terminis eſt accipienda, vt inferius explicabimus.

Hæc vltima ſententia probatur, & iuxta eam argumenta ſoluuntur.

Ad formã argumenti II.iam reſp.

QVibus præl.batis ad formam argumenti dicendum eſt, genus ſupremum huius prædicamenti eſſe relatiuum, vel ad aliquid, quod abſque dubio refertur proxime, actu, & formaliter, ad terminum ſibi æqualem, terminus autem ſibi correſpondens vniuerſaliſſimus eſt, quemadmodum vniuerſaliſſi-
49. ma eſt ratio relatiui: ſicut enim relatiuum vt ſic, eſt conceptus communis abſtractus à cunctis relatiuis, pari ratione terminus vt ſic ei correſpondens eſt vniuerſaliſſima ratio à cunctis relationum terminis abſtracta, quæ non conſtituit aliud genus ſupremum, ſed reducitur ad hoc idem genus, *ad aliquid*, vt à ratione eius extrinſeca proueniens, neque enim relationis ſupremum genus, cum ſit accidens reale in ſubiecto inhærens, ab extrinſeca denominatione conſtituitur, ſed relatione formaliter ordinante vnum ad alterum, ad quam terminus ipſe, in quem relatiuum ordinat, reducitur.

Noſtra ſententia eſt prædicta.

Hæc fuit ſemper noſtra ſententia, quam & nunc tanquam cæteris probabiliorem, magiſque relatiuorum naturæ conſentaneam eligimus.

Ad I. argu.

Ad primum autem argumentum admitto ſimplex debere eſſe genus huius prædicamenti, & tale eſſe relatiuum, nam & ſi inter duo extrema verſetur relatio, & ad vtrumque explicandum in plurali definiantur relatiua, alterũ dumtaxat prædicamentum per ſe conſtituit, tanquam caput, nempe relatiuum, aliud vero ad quod ordinatur, quod ideo appellamus terminum, reducitur ad idem genus ſupremum, & prædicamentum ab eodem relatiuo conſtitutum, à cuius relatione extrinſece denominatur.

Ad III. argument.

Ad vltimum reſpondetur relationem duobus vſurpari modis, & pro communiſſimo illo conceptu ad aliud, qui abſque dubio relationibus creatis realibus, & rationis conuenit, cũ
50. ab entitate reali abſtrahat, & rurſus pro conceptu minus vniuerſali realis relationis creatæ ac vere ſubiecto inhærentis, ſupremum autem prædicamenti genus relatiuum eſt, ab hac relatione denominatum, non ab illa vniuerſaliſſima, cuius eſt ea ratio, quia prædicamenta ſunt modi eſſendi reales finiti, ac limitati, à quibus diuina tanquam ad genus non limitata excluduntur, atque entia rationis, quia ab entitate reali deficiunt. has igitur relationes dũtaxat, Plato, & Ariſtoteles, definierunt, quia nec diuinas agnouerunt, nec relationes rationis ad prædicamenta pertinere arbitrati ſunt, & abſque dubio definitiones eis dumtaxat cõueniunt, ſi vt oportet intelligantur, in quibus ad generis ſimilitudinem ſubintelligitur accidens reale, neque enim ſuprema prædicamentorum genera, quæ definitione carẽt propria, alia modo explicari poſſunt, quam per prædicatum cunctis commune, & modum propriũ intrinſecum, quo ſeparantur, etenim licet cõmune prædicatum non ſit vniuocum, ſed analogum, vt accidens comparatione omniũ nouem accidentium, in ſingulorum explicationibus admitti poteſt, cum proprietatem quidditatiuæ definitionis non attingant, ſed quoquo modo intrinſecum conceptum, vel conditionem eorum explicent.

Ad argu. Scoti.

Ad argumentum Scoti dicendum eſt neceſſarium eſſe diſtinctionem extremorum ad relationem realem ſecundum eorundem exigentiam, ita vt ſi extrema ſingularia ſint, ſecundũ actualem exiſtentiam diſtingui oporteat, ſi vero communia ſatis eſt eſſe reales conceptus cõ 51.
munes, diuerſos tamen, vt vnum ad alterum in communi ſumptum, ordinari realiter intelligamus, & ita ſe res habet in ſimili, æquali, vel relatiuo vniuerſaliſſimo, ac ſupremo genere, nam etſi cuncta relatiua ſub eo conueniant, & vnicum ſit cunctis commune, conceptus tamen communis termini diſtinctus ſemper intelligitur, qui & relatiuus eſſe poteſt, in particulari: & à relatione abſolutus, vt producta ſuperius exempla diuerſarum relationum teſtantur, & nos in ſequentibus controuerſijs dicemus.

Ad teſtim. Auguſtin.

Teſtimonium autem D. Auguſtini de relatiuis loquitur ſecundum realem exiſtentiam, quibus mediantibus nobis innoteſcunt eſſentiales eorum rationes, eſſentialia item prædicata generum, atque ſpecierum, ex quibus prędicamentalis ordinatio integratur, hæc igitur 52.
à nobis intelligi, dum de duplo, vel ſimili loquimur, affirmat, quia in ſingularibus vniuerſalia cognoſcimus, à quibus officio intellectus à nobis abſtrahuntur, vniuerſalium tamẽ prędicatorum rationem nequaquam ab hoc prædicamento exterminare vult, neque ab eis exercitium referendi excludere.

Teſtimonium autem Ariſtotelis expoſitione non indiget, verum namque eſt genꝰ & ſpeciem ad eundem terminum ordinari ſecundum rem ſola ratione diuerſum tanquam communem, & particularem, quemadmodũ genus relationem importat, ſub conceptu magis communi quam ſpecies, vniuerſalis ete-

nim ratio, & particularis eiuſdem rei ſola ratione diſtinguuntur.

QVAESTIO QVARTA.

Exacta ne ſit relatiuorum definitio tradita ab Ariſtotele ex propria ſententia.

Rationes dubitandi proponuntur.

Definitio relatiuorũ. VT rationes dubitandi melius percipiantur, placet definitionem referre, quæ in calce huius capitis hiſce verbis habetur: *Ad aliquid ſunt, quibus hoc ipſum eſt eſſe ad aliquid quodammodo ſe habere*, iam ergo inſufficientiam eius duplici argumento oſtendo.

I. Ratio dubitandi. Primo: quia vel relatio ponit aliquid in relatiuo, aut nihil, ſi aliquid ponere admiſeris (vt neceſſario admittendum eſt) cum ſi forma denominans, ſequitur, quod totum ſuũ eſſe nõ eſt referre ad aliud, ſed magna ex parte eſſe
53. in relatiuo, quod ad aliud refert. Quod rurſus corroborari poteſt ex communi ratione accidentis à relatione participata, per quam neceſſe eſt ad ſubiectum ordinari, ſi quidem aptitudinalis inhærentia intrinſeca eſt accidenti cuicunque, ex parte igitur relatio erit relatio ad ſubiectum, & ex parte ad terminum, ac propterea nõ erit totum eſſe eius ad terminum referre: nec totum eſſe relatiui ad aliud ſe habere, vt definitio exprimit, ſed ex parte erit ad ſe. Si vero negaueris relationem aliquid intrinſecum in relatiuo ponere, ſtatim infero non eſſe fixam, ſed quaſi affixam, nec formaliter ipſum denominare, ſed ſolum extrinſece, quod ſatis cõſtat eſſe falſum, cum Pater ſit formaliter, qui habet filium, & ſimile alteri, quod habet albedinem ei commenſuratam.

II. Ratio. Secundo. Quia verba in definitionibus, vt moris eſt, non exprimũt actum rei, quæ definitur, ſed aptitudinem, vt definitio hominis nõ
54. ratiocinandi actum, ſed aptitudinem, ſicque de cæteris, ſed definitio præſens actum referendi, & non aptitudinem, cum totum eſſe relatiui non in eo, quod ad aliud poſſit ſe habere, ſed quod actu ſe habeat ponere velis, quod certè videtur neceſſarium, nam ſi potentia ſufficeret, prius quam haberet relationem aliquid, diceretur relatiuum, quia referri poteſt per relationem poſſibilem haberi ab ipſo, vt eo ipſo, quod corpus ipſum haberet albedinem, diceretur ſimile, etiam ſi nullum aliud foret album, cum tamen eſſe poſſet: quod non ſolũ à communi modo loquendi, & ſentiendi, ſed à veritate ipſa alienum eſt, ergo minus bona definitio cenſebitur.

His duobus poſſet addi tertium: quod definitio hæc videatur comprehendere vniuerſa relatiua, tam realia, quam rationis, cum non minus totum eſſe generis ſit ad ſpeciem, & huius ad indiuidua, quam patris ad filium, aut ſimile ad aliud ſimile. Et ruſus iam diuina, quã creata, cum non minus Pater æternus ad Filium eius ſecundum totum eſſe referatur, & vterq; ad Spiritum Sanctum, quam pater in creaturis ac demum relatiua ſecundum dici, & tranſcendetalia, cũ & hæc totum ſuum eſſe habeant ad ſubiectũ, obiectũ, aut quid ſimile: hæc autem falſa eſſe demõſtrabimus in cõtrouerſijs huius capitis: & ex conſequẽti vitioſa erit definitio, latius quam definitum patens. III. Ratio.

Elucidatur definitio pro ſolutione quæſtionis.

VT ſenſum eiuſdem definitionis aperiamus, ex quo conſtabit quam ſit exacta, & magna ex parte diluentur propoſitæ obiectiones, obſeruãdum eſt, Ariſtotelem tractationi prædicamentorum præmiſiſſe vniuerſalem diuiſionem entis realis in decem modos eſſendi intrinſecos, ac primo diuerſos, qui ſunt decem prædicamenta, & ex conſequẽti diuiſionem accidẽtis realis in nouem: vnde ſicut in deſcriptione ſubſtantiæ per modum generis ponitur ens reale, dum dicimus ſubſtantiam eſſe ens reale per ſe, pariter in deſcriptionibus ſingulorum prædicamentorum accidentium quaſi pro genere ponendũ eſt reale accidens: & ſi in definitione relatiuorum illud (vt oportet) deſignemus, dicem' ad aliquid eſſe accidens reale, cui hoc ipſum eſt eſſe, ad aliquid quodãmodo ſe habere, id eſt, cuius totum ſuum eſſe eſt referri ad aliud: vnde per primam particulam definitionis cenſebuntur in primis excluſa relatiua rationis, quorum relatio non habet eſſe reale, ſed ſolum eſſe cognitum ab intellectu, ex cuius operatione conſurgit: deinde relationes diuinæ, quæ nõ ſunt inhærentes, aut accidentales, ſed ſubſiſtentes, ac ſubſtantiales, quo circa nec diuinum relatiuum accidens eſt, ſed ſubſtantia. Nota. 55 56

Per

Per cæteras particulas locum differentiæ tenentes excluduntur relationes ſecundum dici, ac tranſcendentales, quorum totum ſuum eſſe non eſt referre, ſed aliud officium exercere circa aliud, ad quod abſolutum ordinant, vt attingendi illud, vt de relationibus potentiarum, & habituum ad obiecta notum eſt, vel vniendi ei alterum, vt de relationibus tranſcendentalib' accidentium ad ſubiecta: & rurſus, licet id non haberent relationes iſtæ, per aliam conditionē eis propriam excluderentur, eo quod in ratione intrinſeca abſolutorum clauduntur, & quaſi eſſentiale complementum eorum cenſentur, vnde non ſunt totū eſſe eorum abſoluto principalius conſtans, ac proinde relatiua, quibus attribuuntur, non habebunt ratione earum totum ſuum eſſe ad aliud, cum ſimpliciter ſint ad ſe, vt de abſolutis accidentibus, potentijs, & habitibus res eſt certa, ſed de hoc copioſior redibit ſermo in controuerſijs, nunc autem habemus ſic expoſitam definitionem cæteras relationes præter eas, ex quibus tertium prædicamentum extruitur, à ſe excludere: has vero exacte explicare conſtabit ex argumentorum ſolutionibus, quas iam eadem expoſitio ex parte indicauit.

Diluuntur oppoſita argumenta.

PRimum igitur de natura relationis aliquid reale in ſubiecto ponentis conantur ſoluere nonnulli, diſtinguentes duplicem eius conceptum: communē cum cæteris prædicamentis accidentium, quem vocant eſſe, in, aut ineſſe, & ſpecialem, ac proprium, per quē ab eis ſeparatur, qui eſt eſſe, ad, & tunc ratione prioris admittunt relationem aliquid reale in relatiuo ponere, nequaquam ratione poſterioris: & videtur ſolutio hæc expreſſa à D Tho. 1. p q. 28 artic. 1. vbi aduerſus Gilbertum Porretanum loquens, qui relationes non inhærentes in relatiuis, ſed extrinſecus eis aſſiſtentes, aut affixas poſuit, hæc verba ſcripſit: *Si igitur conſideremus in rebus creatis relationes ſecundum id, quod relationes ſunt, ſic inueniuntur eſſe aſſiſtentes, non intrinſecus affixæ, quaſi ſignificantes reſpectum quodammodo contingentem ipſam rem relatam prout ab ea tendit in alterum: ſi vero conſideretur relatio ſecundum quod eſt accidens ſic eſt inhærēs ſubiecto, & habens eſſe accidentale in ipſo* Hæc Diu Tho. quibus plane docet relationem quidem ſub communi ratione accidentis ſubiecto ineſſe, aliquidque proinde ponere in eo, non tamen ſub ſpeciali, quæ vocatur, ad, ſed ſolum referre ipſum ad alterum: & quod hunc ſenſum tenuerit, conuincit aliud, quod ſubiungit, nempe Gilbertum ſub priori dumtaxat ratione conſideraſſe relationem, & idcirco aſſiſtentem poſuiſſe, non ſub poſteriori, & in hoc deceptum fuiſſe, quia ſub communi conceptu accidentis affixa eſt, aliquid reale inhærens in eo ponens. ſentit igitur D. Thom. non eſſe à veritate alienum aſſerere, quod relatio ſecundum eſſe, ad, nihil in ſubiecto ponat, ſed illud duntaxat ad aliud referat, dummodo ſecundū eſſe, in, cum cæteris commune in eo inhęreat, & eſſe fixum habeat.

Hæc tamen doctrina aperte falſa eſt, & itē
Doctori ſancto contraria. Primum conuincitur ex duobus: ex priori quidem, quia relatio Impugnatur.
ſecundum propriam, & vltimam rationem eſt 58.
forma relatiua conſtituens rem in eſſe relatiuo, eamque ſimul referens ad aliud, vt paternitas ſub propria ratione Paternitatis conſtituit Patrem, quem refert ad filium (nam ſub ratione communi accidentis non ei confert, quod ſit Pater, ſed eſſe commune accidentale) ergo non ſolum ſub communi conceptu inhærendi, ſed ſub propriiſſimo referēdi ponit aliquid in relatiuo Quod ita confirmo: nā eſſe Patrē, aut ſimile non eſt denominatio extrinſeca, ſed formalis ſicut eſſe album, aut calidum, ergo po
nit effectum formalem in re denominata tri- 59.
butum à forma denominante, forma autem denominans eſt paternitas, aut ſimilitudo, nō ſecundum communem rationem accidentis, ſed ſecundum propriam paternitatis, aut ſimilitudinis, ergo ſecundum hanc ponit aliquid reale in relatiuo. Quod probatur ſecundo, quia ſi relatio ſecundum eſſe ad, nihil reale in relatiuo ponit, ergo nihil reale ipſa erit: probatur plane conſequutio: nam quidquid eſt aliquid reale in rerum natura, aut eſt ſubſtantia aut accidens: vnde aut per ſe eſt, aut in alio, ſed relatio per ſe ſecundum eſſe, ad, nec ſubſtantia eſt, nec accidens, quia nec per ſe eſt, nec in alio, cū nihil reale in relatiuo ponat, ergo nihil reale erit: vnde nec ſecūdū propriā rationē conſtituet prædicamentū reale primo diuerſū à cęteris
quod autē D Tho. oppoſita ſit eadē ſolutio, oſ D. Thomas
tendūt ſubiūcta verba ex primo libro ſenten pro hac ſententia.
tiarū diſt. 8 q. 4 art. 3. ad quartū deſūpta quę ita habent. *Debilitas eſſe relationis conſideratur ſecun*
dum inhærentiam ſui ad ſubiectum, quia non ponit 60.
aliquid abſolutum in ſubiecto, ſed tantum per reſpectum ad aliud, & diſt. 25. q 1 art 4 ad tertium: *Relatio inquit quamuis non ponat ex illo reſpectu*

aliquid abſolutum, tamen ponit rationem relationis Vera ſolutio argum. *realiter in Deo exiſtentem, &c.* Dicendum igitur eſt vtrumq; conceptum relationis aliquid ponere in relatiuo: primus quidem, & communis (quem vocant eſſe, in) ponit communem rationem inhærendi, ſpecialis vero, & proprius, qui dicitur, adponit ſpecialem rationem eius, quod refertur ad alterum, determinantẽ quidem communem, eamque relatiuam efficientem, ita vt vere ſit inhærẽtia relatiua, abſtrahit enim eſſe, in, à particularibus modis intrinſecis, & per eos modificatur, ac determinatur ad ſingula prædicamenta conſtituenda: ita vt eſſe, in quantitatis, ſit ſubſtãtiam extẽdẽs, eſſe, in qualitatis, qualitas efficiens qualem ſubſtantiã, ergo eſſe, in relationis, relatio eſt, referens ſubiectum ad alterum. Et ecce quo
61. pacto relatio aliquid in relatiuo ponit, non certè abſolutum, ſed relatiuum: vt paternitas eſſe patris, & ſimilitudo eſſe ſimilis: neque hoc tollit, quin totum eſſe eius ſit referre ad aliud ipſummet relatiuum, quod cõſtituit, & totũ eſſe ipſiuſmet relatiui ſit ad aliud ſe habere, vt in definitione Ariſtotelis dicitur. Et ecce ſolutã primam rationem dubitandi, & verba Diui Thomæ explicata: nam in vltimo conceptu relationis duo oportet conſiderare, & quod modus eſt accidentis realis communem eius rationem inhærendi determinans, quam relatiuam efficit: & quod terminum præciſe reſpicit: ex hac igitur vltima ratione præciſe conſiderata docuit Diu. Thom. nihil in relatiuo ponere, non tamen ex priori, quia cõmunis eſt hæc relationi reali, & rationis, fit autem propria ex coniunctione ad priorem: & hunc ſenſum expreſſit D. Thom. in duobus teſtimonijs pro veritate, quam ſequimur allatis: negãdum igitur eſt proprium conceptum relationis referendi ad aliud, vt in definitione Ariſtotelis contentum, communem eſſe reali relationi, & rationis, cum per primum ex duobus in eo cõſideratis excludãtur planè relationes rationis, & adhuc poſtremum ſolum eis conueniat per ſimilitudinem ad relationem realem, in quantum ab intellectu concipiuntur, ac ſi verè referrẽt vnũ ad alterũ, tametſi realiter nihil referãt: & hæc de prima ratione dubitandi.

Ad II. Circa ſecundam verò poteſt aliquis diſtinguere in relatione actum referendi, & potentiam, & ſimul duo nomina, quibus ſignificentur, nempè relatum, & relatiuum: ita vt primum deſignet formaliter relationem, vt actu referentem, poſtremum eandem vt referentẽ in proxima potentia, aſſerereque Ariſtotelem non relatiua, ſed relata explicaſſe, nec relationem vt potentem referre, ſed vt actu referentẽ: hæc tamen diſtinctio aliquid imaginationi cõſonum habet, veritati vero nihil, quia nec in cunctis accidentibus ſeparare poſſumus aptitu- 62. dinem ab actu, ſed plura ſunt, quæ ſine actu eſſe non poſſunt, licet actualis inhærentia non ſit eis eſſentialis, cuiuſmodi ſunt actio, & paſſio prædicamentum ſitus, & vbi, in quibus, ſi in rerum natura fuerint, non ſeparabis aptitudinẽ ab actu, ita vt ſitum deſignes, qui non ſit actualis ordo partium in loco, aut actionem, quæ non ſit actualis egreſſio ab agente: & huius cõditionis eſt relatio, quam licet cõſiderare poſſimus ſecundum eſſentiam, actu non inhærentem, nec exiſtentem, & tunc dicemus eſſe entitatem talis naturæ, qua nata ſit vnum ad alterum referre, nihilominus ſi in rerum natura ſit, repugnat actu non referre, imo effectus formalis eius non in poſſe, ſed in eſſe conſiſtit: & rationẽ hui⁹ diſcriminis eſſe puto debiliſſimã horum accidentium entitatem, adeò intimè à ſubiecto dependentem, aut re indiſtinctam, vt ab eo nullatenus ſeparata conſiſtere valeant, ſed actualis eorum inexiſtentia in collatione formalis affectus ſita eſt, cum tamen alia ſint, in quibus actus ſeparatur à potentia, & effectũ formalem vtroque modo conferunt ſubiecto, vel certe ſine actu, cum ſola aptitudine extra illud conſiſtere non omnino repugnet, vt naturales potentiæ, & plures aliæ qualitates oſtendunt, vnde cum accidẽtia definiri ſoleant per effectus formales, relatiua, aut relationem explicuit Ariſtoteles per actum referendi, qui effectus formalis eſt, & non per potentiam: & iuxta hanc rerum diſtinctionem exponẽdum eſt commune illud pronunciatum, verba in definitione non actum, ſed aptitudinem exprimunt, verum eſt enim in his, quæ vtroque modo conſiſtere poſſunt, ſuumúe effe- 63 ctum formalem conferre, non in alijs, quorum propria ratio, atque conſiſtentia in actu potius ſita eſt: & cum ſit relatio huius ordinis non debuit per aptitudinem, ſed per actum deſcribi.

Ad III. Obiectio poſtrema diluetur in controuerſijs, vbi de relatiuorũ differentijs copioſius diſſeremus, nunc autem negandum eſt, quod totum eſſe relatiuorum tranſcendentaliũ, aut ſecundũ dici, ſit ad aliud ſe habere, cum exploratum ſit præcipuam rationem eorum abſolutã eſſe, ac propterea ſimpliciter eſſe ad ſe, & non ad a-

ad aliud, negandum quoque eſt, quod totum eſſe harū relationum ſit referre ad aliud, cum
64. conſtet etiam ſpeciale aliud officium exercere circa extrinſecum, ad quod abſoluta, quorum rationem complent, ordinant, vt attingendi, vniendi, aut quid ſimile: propter hæc igitur nec his relationibus, nec relatiuis quadrat Ariſtotelica definitio, ſed eis dumtaxat, quibus prædicamentum ad aliquid extruitur.

QVAESTIO QVINTA.

An vniuerſæ relationes ad prædicamentum ad aliquid ſpectent.

Variæ diuiſiones relatiuorum.

CApite huius prædicamenti conſtituto ad membrorum conſtitutionem debito
65. ordine procedimus, vt vniuerſalia, ex quibus categoria ad aliquid coaleſcit, agnoſcamus: ſub forma autem vniuerſali titulus quæſtionis, ſciſcitatur an cunctæ relationes in ea collocentur, quia vniuerſaliter accepta relatio multiplex eſt. Vna in primis eſt realis, quę vnū extremum iuxta realem eius naturam, vel conditionem ad aliud refert, vt relatio paternitatis, & filiationis, ſimilitudinis, vel æqualitatis. Alia eſt relatio rationis, quæ inter extrema verſatur, non ex natura rei, ſed in quantū tali modo ab intellectu apprehenduntur, eiuſmodi eſt relatio generis ad ſpeciem, & hoc genus relationis ab hoc prædicamento citra controuerſiam excluditur, cum ſupremū eius genus ſit relatio, vel relatiuum reale.

Relatio realis, & rationis.

Relatio realis (vt ſuperius attingere cæpimus) diuiditur primo in ſubſiſtentem, vel ſubſtantialem, qualis eſt ea, quę inter diuinas perſonas verſatur, paternitatis, filiationis, & ſpirationis, & inhærentem, vel accidentalem, quales ſunt relationes reales creaturarum, dupli, ſimilis, & æqualis: ſed prior illa excluſa etiam ab hoc prædicamento cenſetur, cuius genus ſupremum relatio realis, & accidētalis eſt apud Ariſtotelem, & vniuerſos eius interpretes. Igitur poſtremum membrum relationis
66. creatæ, duplici alia diuiſione partitur vniuerſa ſchola, nempè in relationem tranſcendentalem, & prędicamentalem, & ruſus hanc in relationem ſecundum eſſe, ac ſecundum dici, & circa vtramq; diuiſionē diuerſos modos ſcientiendi, & loquendi modernorum reperio.

Diuiſio relationis realis.

Primus eſt eorum, qui nec relationes ſecundū dici, nec tranſcendentales veras eſſe, aut re ipſa in rebus inueniri docent, ſed idcircò eis attribui, quia imperfecta earum ratio neq; capitur, nec explicatur à nobis, niſi per modum eius, quod ad aliquid refertur, & hoc eſt relationes ſecundū dici quaſdā earum, vel etiam omnes (vt alijs placet) communi modo loquendi appellari, gratia exempli, accidens importat aptitudinem eſſentialem ad ſubiectum, quam vocare ſolent aptitudinalem inhærentiam, hanc vero nec concipere, nec explicare poſſumus niſi per modum eius, quod ad aliud ordinatur, nihilominus aptitudo ipſa, neque verū reſpectum claudit, nec eo ad complementum eſſentialis rationis indiget, quæ in eo ſolum conſiſtit, atque completur, quod eſt accidens commenſuratum, & proportionatū ſubiecto eſſe, cuius gratia idem eſſe imperfectum ei attributum eſt, videlicet vt ei inſit, ornatumq; ſimul cum alijs effectibus præſtet. Itaque cenſent ſimiles reſpectus nō in rebus ipſis, ſed ſolum in noſtro intellectu imperfecto modo concipiente reperiri, ita docent moderni quidam, quod licet ab eis non probetur, his tamen argumentis probari poteſt.

Abſolutū, & relatiuū repugnant.

Primo: relatio, & abſolutum non ſolum diuerſa ſunt, ſed modos eſſendi primo diuerſos important, pugnat ergo cū tanto eorū diſcrimine, quod intra eſſentiam eiuſdē rei vtrumq; claudatur, vel vnū per ſe conſtituere poſſint, id autem ſequitur, ſi verum reſpectum admitta-
mus in relatiuis ſecundum dici, aut tranſcendentalibus, ergo non eſt niſi in ſolo modo loquendi ponendus: probatur minor, nā ſi ſcientia, & potentia ſimul cum abſoluto qualitatis, verum reſpectum includant ad obiecta, cum verus reſpectus ſit vera relatio, vtroque complebitur earū eſſentia, quod apertam inuoluit repugnantiam. Et iam quod vtrumque claudere admittamus, non vnum per ſe, ſed per accidens forent, quæcunque talia relatiua ſuum dici, aut tranſcendētalia, vtpote ex rebus adeò diuerſis conflata, quæ non poſſunt in vnum aliquod per ſe conuenire. 67.

Nota.

Secundo, quicquid pertinet ad eſſentiam ſubſtantiæ, ſubſtantia eſt, & quidquid pertinet ad eſſentiam quantitatis, & qualitatis, quanti-
tas, aut qualitas, ſi ergo realem reſpectum ad obiectum claudunt ſcientia, & potentia, talis reſpectus erit qualitas eſſentialiter, & ſi materia, & forma reciprocam habitudinem, erit talis ha- 68.

lis habitudo, vel relatio eſſentialiter ſubſtantia: vel ſi dicatur eſſe accidens eius, maius profecto incommodũ incurritur, quod accidens ſpectet ad eſſentiam ſubſtanti. Vt igitur ſimilia inconuenientia fugiamus, neceſſe eſt dicere tales reſpectus non in eſſe earundem rerum inueniri, ſed ſolum in modo eas intelligendi, & explicandi: nam in relationibus, quæ verè rebus accidunt, ex quibus prædicamentum, ad aliquid, efficitur, nihil tale ſequitur, cum extra rationem abſolutorum, quibus conueniunt, eſſe cenſeantur, & vera eorum accidentia. In hunc dicendi modũ videtur inclinaſſe Scotus in 4. diſt. 12 q vnica, vbi negat ſimiles reſpectus pertinere ad eſſentiam abſolutorũ, ſed ea cõſequi: ac propterea ex cõſequenti negat ſcientiam, aut potentiã intrinſece claudere reſpectũ ad obiecta, & aptitudinalẽ, quã vocant inhærentiam, eſſe de eſſentia accidentis, nã cum iuxta ſecũ reſpectũ eã importare autumet, cogeretur eundẽ intra eſſentiã accidẽtis ponere.

Aliqui admittunt tranſcendentales reſpectus.

69. Alij vero ex modernis tranſcendentales reſpectus admittunt intra eſſentiam abſolutorum, ac proinde diuiſionẽ relationis in tranſcendentalem, & prædicamentalem verã eſſe arbitrantur. Ita vt vtraq; relatio ſecundũ eſſe cenſeatur, reſpectum vero, quem ſchola ſecundum dici appellat, non eſſe verum, nec in eſſe rerũ ponendum, ſed in ſolo modo concipiendi, & loquendi de rebus abſolutis, quæ aliquando explicare nequimus, niſi ad modũ reſpectiuarum, cum tamen re ipſa non importet reſpectum: horum autem reſpectuum nullum in creaturis exemplum afferunt, ſed in Deo tantum, cuius potentiam relatiuam ſecundum dici appellant, reſpectu creaturarum, cum tamen non importet verum reſpectum, aut relationem, ſed quia à nobis per modum relatiui concipitur, & explicatur. Itaque hic modus dicendi diſtinguit vtramq; relationem tranſcendentalem, ac ſecundum dici, ſi vtraque cum præciſione accipiatur, illamque veram, & ſecundum eſſe appellat, vtpote in eſſentia abſolutorum clauſam, hanc vero non verum reſpectũ eſſe vult, ſed in ſolo noſtro modo concipiendi, & explicandi res abſolutas inueniri, ac propterea non ſecundum eſſe, ſed ſecundum dici a cunctis appellari, & idcirco infert non benè à multis confundi vtramque diuiſionem relationis, videlicet in tranſcendentalem, & prædicamentalem, & in relationem ſecundum eſſe, & ſecundum dici, ſed diuerſas omnino eſſe, ſi membra illarum cum præciſione accipiantur, ita vt prior ſit veræ relationis realis in veras etiam, ac reales relationes, & ſecundũ eſſe, poſterior verò realis quidem relationis, abſtrahentis tamen à vera, aut exiſtimata, in relationem veram, ac ſecundũ eſſe, & in eam, quæ non in eſſe rerum, ſed in modo eas concipiendi, & explicandi, ac ſi veras importarent relationes, inuenitur: & vt vno verbo hanc ſententiam proferamus, ſolũ admittit relationes prædicamentales, ac tranſcendentales pro veris relationibus, non ſuſcipiens eas, quæ paſſim vocantur ſecundum dici, ſed ſolum concipi, exiſtimari, ac dici vult, non vere eſſe.

Vltimus dicendi modus.

Vltimus dicendi modus veras reputat vtraſque relationes, tranſcendentales, ac ſecundum dici, & verè in rebus abſolutis ponendas eſſe docet, eas tamen ita confundit, vt quamlibet tranſcendentalem, atque etiam ſecundum dici appellet, & quaſi pro vno membro diuiſionis accipiat, ita vt relatio realis in prædicamentalem, & tranſcendentalem, ſeu quod idẽ eſt, in relationem ſecundum eſſe peculiare prædicamentum conſtituentem, & relationem ſecundũ dici, vel tranſcendentalem, quæ vel in nullo reperitur, vel per omnia vagatur, diuidenda ſit. 70.

Propria ſententia ſtatuitur.

Autoris ſententia.

EGo vero controuerſiam hanc magna ex parte circa modũ potius loquendi, quam circa rem ipſam verſari ſentio, nihilominus quia proprietas loquendi nõ parum ad rerum naturas capiendas referre ſolet, præſertim in dialectica, his aſſertionibus meam ſententiam explico.

Prima. Intra eſſentiam rerum abſolutarum puto eſſe reſpectus quoſdam, qui nomine realium relationum tranſcendentalium, aut ſecundum dici deſignantur, nec diſtinguuntur realiter ab eis, ſed ſunt relationes quædam reales, licet diminutæ, complentes eorum eſſentiam: hæc eſt valdè conſentanea Ariſtotelicæ doctrinæ, nam capite præſenti Ariſtoteles geminas poſuit relationes reales non ſolũ ſecundum modũ concipiendi, aut loquendi noſtrũ, ſed ſecundum verum eſſe earum in rebus conſiſtentes, cum vtriſque relatiuis ſuas proprietates attribuat, vt contextus eiuſdẽ capitis planè oſtendit, & 2. libro de anima tex. 33 ſpeciem potentiarũ ab actibus, & obiectis capiendam eſſe docet, quod ſtare non poteſt, niſi in-

71. Probatur ex Ariſt.

intrin-ſecum

trinſecum reſpectum ad ea importent, vt mox
oſtendemus: eandem aſſertionem profitetur
D. Thom. pluribus ſuæ doctrinæ locis, præ-
ſertim 1 part. q. 13. art. 7. ad primum, & quæſt.
28. art. 1. in primo diſtinctione 26. quæſt. 2.
art. 1. in corpore, & ad quartum, in ſecundo
diſtinctione 1. quæſt. 1. art. 5. ad octauum. De
veritate quæſt. 2. art. 6. & de potentia quæſt.
7. artic. 10. ad 11. quem ſequitur vniuerſa eius
ſchola, præſertim Caietanus opuſculo de en-
te, & eſſentia cap. 7. quæſt. 14. vbi oſtendit nõ
repugnare, quod res abſoluta in ſua eſſentiali
ratione claudat reſpectum realem propriæ na
72. turæ proportionatum. Fuit etiam communis
præfata diſtinctio relationũ realium in ſcho-
la, & merito quidem, nam plures ſunt res crea-
tæ ex propria conditione adeò imperfectæ, vt
earum eſſentia intrinſecam proportionem cũ
alijs importet, quia vel propter illas fuerunt à
Deo inſtitutæ, vel certè ad eas ordinatæ. Acci-
dentia in primis, vt ſæpè Ariſtoteles inculcat,
non tam entia ſunt, quam aliquid ipſius entis
per ſe, quod eſt ſubſtantia, quare eorum eſſen-
tia diminuta intrinſecam proportionem cum
ſubſtantia claudit: proportio autem relatio
eſt, vel relationem neceſſario infert, ergo cui
eſſentialis eſt proportio, verè quoq; ineſſe de-
bet reſpectus, ſed cum abſoluta ſit ratio acci-
dentis, vel abſtrahens certè ab abſoluto, & re-
ſpectiuo, neceſſe eſt talem reſpectũ ei ſimul cũ
propria entitate, aut ratione ineſſe, & nõ ſolũ
ſecundum modum loquendi, aut intelligendi.

Probatur II. Probatur ſecundo, quia eſſentialis diſtinctio
potentiarum, & habituum nequit niſi ab actu
proprio, & obiecto cuiuſque accipi, & id qui-
dem nõ ſolum noſtro modo intelligendi im-
perfecto, ſed iuxta veram earũ naturam, quare
73. nec ab Angelis, nec a Deo perfectè rationes ea-
rum intelligente diſtingui poſſunt, aut in pro-
pria natura cõſtitutæ agnoſci, niſi per eoſdem
actus, & obiecta. Certum verò eſt, nec actum
pertinere ad eſſentiam habitus, vel potentiæ,
nec obiectum, cum ſint res adeò diuerſæ con-
ditionis, pertinet ergo reſpectus ad vtrumque,
alioqui ſi nec obiectũ, nec reſpectus ad ipſum
eſſentialis ſit, poterit abſq; dubio à Deo res in-
telligente vt ſunt, ſine vtroque percipi, quod
Occurrit ſolutioni. apertam videtur claudere repugnantiam: & ſi
dixeris ſine proportione ad actum, vel obie-
ctum nõ poſſe intelligi à Deo, quia hæc intrin-
ſeca eſt, benè tamen ſine habitudine, aut reſpe-
ctu, qui non eſt intrinſecus, admitto ſolutio-
nem, ſed de proportione, aut commenſuratio-
ne ſciſcitor an prorſus abſoluta ſit, vel reſpectũ
importet? & abſq; dubio nec primũ dabis, ne-
que ſecundũ negare poteris: probo vtrumque,
quia commenſuratio aut proportio nõ niſi in-
ter duo extrema verſatur, nec ſine vtroq; eſſe,
aut intelligi poteſt, etiam ab intellectu eas per-
cipiente ſicut ſunt, quod autem verſatur inter
duo extrema non eſt pure abſolutum, quia ra-
tio pure abſoluta ad ſe eſt, ergo erit vera habi-
tudo, verusq; reſpectus inter vtrumque, aut eũ
ſaltem eſſentialiter importabit, cõſequens igi-
tur fit veros, ac reales reſpectus intra abſoluto-
rũ rationes admittendos eſſe: & cũ relatio ter-
tium prædicamentũ conſtitueas extra rationẽ
ſit abſolutorum, tanquã accidens eorũ, ſequi-
tur diuiſionẽ relationis in relationem ſpecia-
lem, & tranſcendentalem, vel ſecundũ dici in
rebus ipſis reperiri ſecundum vtrumq; mem-
brum, & non ſolũ in noſtro modo intelligen-
di, ac loquendi aduerſus primam ſententiam.

Secunda aſſertio. Non omnis relatio clauſa Secunda aſſertio.
intra eſſentiam abſoluti tranſcendentalis eſt,
ſed quamplures ſunt ſpeciales, quas nomine 74.
relationum ſecundũ dici iure deſignauit com-
munis modus loquendi ſcholæ, conuincitur
autem (niſi ego fallor) ex propria notione
tranſcendentiæ, quam eam dumtaxat omnes
vocant, quæ per omnia, vel plura ſaltem præ-
dicamenta vagatur, vt à particulari, vel limi-
tata ſeparetur indeterminata categoria repoſi-
ta, tranſcendens vocatur ens, atque eius attri-
buta, quia vniuerſas categorias tranſcendunt,
accidens quia nouem ſaltem, homo autem, al-
bedo, aut corpus, particularia entia vocantur,
quia ſub determinata categoria ita clauduntur,
tur, vt ad plures non ſe extendant, ſed quam
plures ſunt relationes, de quibus loquimur, ad
vnam dumtaxat categoriam ſpectantes, ergo
immerito vocabuntur tranſcendentales: mi-
norem oſtendunt potentiæ, habitus, ſcientiæ,
atq; virtutes, quæ ad prędicamentum qualita-
tis limitantur, ita vt ad alterum nequaquã per-
tineant, quarum proinde reſpectus, vtpote ea-
rum eſſentiam complentes, ad idẽ dumtaxat
prædicamentum referri poſſunt, & idcirco
particulares vocari, vt à tranſcendentibus ſe-
parentur, qui ad omnia, vel plura ſaltem refe-
runtur, vt de reſpectu, quem claudit aptitudi-
nalis inhærentia, notũ eſt, nam cum hæc ſit de
eſſentia omnium accidentium, per vniuerſas
eorum categorias vagabitur, & ex conſequen-
ti reſpectus ipſe in ea incluſus: & ecce quo pa-
cto neceſſe eſt hos reſpectus in tranſcenden-
tales,

tales, & ſpeciales diſtinguere, neque omnes ſub tranſcendentalibus comprehẽdere, vt ſentit ſecunda ſententia.

Nota circa relatiua quę dicuntur ſecundum dici.

Supereſt iuxta præſcriptum noſtræ ſecundæ aſſertionis, diſtinguendos eſſe eiuſmodi reſpectus in tranſcendentales, qui per plura, vel omnia prædicamenta vagantur, & ſpeciales, qui ad vnum aliquod determinatum referuntur, quos iure vocant relationes ſecundũ dici,
75. non quia in ſolo modo loquendi reperiantur, & non in eſſe rerum, vt voluit ſecunda ſententia, ſed vt præclare D. Thom. 1. parte, quæſt. 13. art. 7. ad primum, & quæſt. 7. de potentia artic. 10. ad 11. quia præcipua ratio rerum, in quibus clauduntur reſpectus iſti, abſoluta eſt, non reſpectiua, completur tamen per reſpectus: vnde nec nomina quibus ſignificantur impoſita ſunt ad ſignificandũ reſpectum, ſed rationem abſolutam, & ideò nec ſecundum eſſe ſimpliciter ſunt relatiua, ſed abſoluta, propter complementum vero quaſi ex conſequenti importatum dicuntur quodammodo relatiua: verba D. Thom. quibus hoc aſſerit in vltimo loco ſic habent: *quædam ſunt relatiua ſecundum eſſe, & quædam ſunt relatiua ſecundũ dici, quæ tamen important relationes reales, ſicut patet de ſcientia, & ſenſu. Dicuntur relatiua ſecundum eſſe, quando nomina ſunt impoſita ad ſignificandas ipſas relationes, relatiua vero ſecundum dici, quando nomina ſunt impoſita ad ſignificandas qualitates, vel aliquid huiuſmodi principaliter, ad quæ tamen conſequuntur relationes.*

Occurritur argumentis primæ opinionis.

Ad argumenta 1. ſententiæ.

EXplicanda ſunt argumenta illius primæ ſententiæ, quę nullũ reſpectum tranſcendentalem, aut ſecundum dici admittebat: & primum ſoluit diſcrimen aſſignatũ in-
76. ter vtrumque ex vna parte, & relationis huius categoriæ ex altera, quod illi ex propria conditione conſequuntur rationem abſolutam,
Ad primũ reſpond. quam complent, vt reſpectus ad obiectũ complet entitatem abſolutam habitus, cuius quaſi appendix vocari poteſt, non eſt ergo alienus talis reſpectus à natura abſoluti, ſed ei ſatis affinis, & accõmodatus, & idcirco poteſt ſimul cum ea vnam aliquam naturam conſtituere. Itaque ad formam argumenti admittimus ex abſoluto, & relatiuo ſimpliciter tali, ac per ſe completo non poſſe vnum aliquid per ſe coaleſcere, quia cum alienæ ſit naturæ, cuicunque abſoluto accidit, ac propterea nequit cum eo conſtituere, niſi vnum accidentale: ex abſoluta vero ratione, & reſpectu, non alterius naturæ per ſe, ſed eiuſdem tanquam eius complemento, non eſt impoſſibile vnum aliquid per ſe coaleſcere, in rebus præſertim imperfectis, qualia ſunt accidentia, quæ vtroque ad ſui complementum indigent.

Secundum argumentum altera diſtinctio Ad II.
eneruat, nam dum dicitur ſubſtantiam eſſe
quidquid pertinet ad eſſentiam eius, & quali- 77.
tatem quod ad eſſentiam qualitatis, ſic diſtinguendum eſt, vt pertinere vnum ad eſſentiam alterius bifariam contingat, in recto, vel (quod aiunt) directè, aut in obliquo, ſeu indirectè, & in ſenſu priori nõ eſt neceſſarium, benè tamen in poſteriori. Nõ itaq; neceſſe eſt, quod reſpectus, vel habitudo pertinens ad eſſentiam materiæ, aut formæ ſubſtantia ſit, ſed ſatis eſt aliquid materiæ, aut formæ, ſeu ſubſtantiæ eſſe, quod eſt indirectè, atque in obliquo ſubſtantiam vocari, & hoc modo nullum reputamus incommodum, quod habitudo, vel reſpectus ſit ſubſtantia, aut qualitas cũ naturam vtriuſq; compleat.

Diſſoluitur præcipua controuerſia.

Quadam aſſertione deciditur quæſtio.

HIs iam diſcuſſis quid dicendum ſit ad quæſtionẽ, hac aſſertione explicamus. Illæ dumtaxat relationes, quæ extra eſſentiam abſolutorum ſunt, eiſque accidunt, in hoc prædicamento per ſe collocantur: reliquæ vero ad abſolutorũ complementum ſpe-
ctantes, ſi tranſcendentales ſint, ad nullum 78.
prædicamentum pertinent, ſi vero ſpeciales, ad prædicamentum abſoluti, quod complent, reducuntur.

Et quidem, quod non omnes relationes reales in hoc prędicamento collocari debeant, certum apud omnes eſt, nam cum tranſcendentales per plura prædicamenta vagentur, nõ ſecus ac abſoluta ad quæ pertinent, in nullo peculiari prædicamento collocari poſſunt, cum ratio cuiuſlibet prædicamenti limitata ſit, à cæteriſque primo diuerſa, gratia exempli: re-
ſpectus accidentis ad ſubiectum, quem aptitu- 79.
dinalis inhærentia claudit, tranſcendentalis eſt, ſicut vniuerſalis ipſa ratio accidentis, vt igitur hæc non collocatur in aliquo peculiari prædicamento, ſic nec reſpectus ipſe.

Quod demum nec relationes ſecundum dici huius ſint prædicamenti, ex adnotatis circa earum

earum naturam cum primis exploratum eſt: ſunt namque diminuti quidam reſpectus, quibus abſolutorum eſſentiæ complentur, ac propterea nequeunt, per ſe in prædicamento collocari, quod ex completis entitatibus per ſe conflatur, gratia exempli, reſpectus ſcientiæ, ac potentiæ ad obiecta ad prædicamentum qualitatis, ſicque de cæteris, eiuſdem conditionis.

I. Ratione confirm. Sed hac ratione conuinci poteſt. nam prædicamentum ad aliquid, vti cætera, completa entitas conſtituit, ergo ſola relatio completa ad ipſum pertinebit, completa verò relatio ea ſola eſt, quæ ex genere, ac differentia ſuo modo componitur, & ideò tota eſſentia relatiui eſt huius, aut illius ſpeciei, vel generis: at relationes ſecundum dici incompletæ ſunt, ac diminuti reſpectus non per ſe conſtituentes relatiuum: ſed complentes eſſentiam eius abſolutam, ergo non per ſe pertinent ad prædicamentum, ſed reducuntur ad prædicamentum eius rei, quam complent.

Confirm. II. Probatur ſecundo. Quia euidenter ſequitur, relatiuum ſecundum dici non pertinet ad hoc prædicamentum, ergo nec relatio ſecundum dici, antecedens eſt neceſſarium, ergo & con-
10. ſequens. Probatur eſſe neceſſarium, quia relatiuum ſecundum dici, eſſentialiter, atque ſimpliciter abſolutum eſt, vt oſtendunt ſcientia, & potentia, ex conſequenti vero reſpectum ſecundum dici importat, ergo pertinet ad prędicamentum abſoluti, & non ad categoriam relationis Etſi forte dixeris, pertinere quidem ad prædicamentum abſoluti ex parte eius abſoluti quod importat, ſed ad prædicamentum ad aliquid ex parte relationis, nihil efficis: nam neq; ſolo abſoluto conſtituitur in genere, aut ſpecie, ſed vtroque: niſi enim in habitu ſcientiæ, vel in potentia includatur reſpectus ad actum, & obiectum, non conſtituetur in genere, vel ſpecie qualitatis ſolo abſoluto, & licet velis ab hoc abſtrahere reſpectum, vel ſub eo præciſè ſcientiam, vel potentiam conſiderare, non conſiderato abſoluto earum, minus profecto conſtitues eas ſub genere, vel ſpecie huius prædicamenti, quia cum reſpectus iſte diminutus ab extrinſeco habeat, eſſe cõplementum abſoluti, nihil ſine eo conſtituere valet in genere, vel ſpecie, aut prædicamento. Supereſt ergo ſolas relationes, quæ extra eſſentiam abſolutorũ ſunt, tertium prędicamentum conſtituere, quia eiuſmodi dumtaxat completam, ſpecialem, ac limitatam ad certũ genus rationem habent.

QVAESTIO SIXTA.

An ſpecies relationis prædicamentalis ſit à termino accipienda.

Annumerantur diuiſiones relatiuorum prædicamentalium.

DE vera iam relatione titulus quæſtionis diſceptatur (nam cæteras definitio præcedentis controuerſiæ à prædicamento depulit) à quonam eius ſpecies deſumenda ſit, conſtituto enim ſupremo genere, atq; ſtatuto quas relationes ſub ſe comprehẽdat, conueniens ordo poſtulabat, vt de ſpecie relationis ageremus, vt ſpeciebus cognitis ſubalternis, & atomis in totius ordinationis prædicamentalis notitiam poſſemus deuenire. Titulus quæſtionis. 11.

Relatiuum, quod eſt ſupremum genus huius prędicamenti, prima diuiſione, atque vniuerſaliori ſecatur in tria genera intermedia, iuxta tria fundamenta ab Ariſt. numerata 5. metaph. cap. 15 primum eſt illud, quod in vnitate fundatur, quod adhuc diuiditur in tria alia genera iuxta tria prędicamenta, in quibus vnitas reperitur: nam in ſubſtantia fundantur relationes identitatis genericæ, aut ſpecificæ, & ex oppoſito diſtinctio ſpecifica, vel generica relationes diuerſitatis fundat In qualitate fundantur relationes ſimilitudinis, & diſſimilitudinis: in quantitate verò relationes æqualitatis, & inæqualitatis. Primũ genus continent identitas ſpecifica Petri, & Ioannis, & diuerſa natura Petri, & Bucephali: ſub 2. ſunt ſimilitudo duorũ alborum, & diſſimilitudo albi, & nigri. Et ſub 3. æqualitas duorũ corporum eiuſdem menſuræ, vel inæqualitas diuerſæ. I. Diuiſio relatiui ſupremi. 12.

Secundum genus relatiuorum eſt eorum, quæ fundantur in actione, & paſſione, tertium in menſura, vt relationes ſcientiæ, & potentiæ ad obiecta ſub nominibus menſurabilis, & menſuræ ſignificatæ. II. Relatiuorũ genus. 13.

Secunda diuiſio relationum minus quidem vniuerſalis eſt, in mutuã, & nõ mutuam: relationes mutuæ appellãtur, quę ex parte vtriuſq; extremi ſunt reales, vt ſimilitudo, & diſſimilitudo, nõ mutuæ, quæ ex parte alterius dumtaxat, vt relationes menſurabilis, & menſuræ. II. Diuiſio.

Diuiduntur tertio relatiua in æquiparantiæ, & diſquiparantiæ: talia dicuntur illa, quæ eiuſdẽ ſunt rationis, ac denominationis in vtroq; III. Diuiſio relatiuorum.

extremo, extrema ũ nãq; vtrumq; ſimilitudinis appellatur ſimile, & æqualitatis æquale, ac propterea relatiua æquiparantiæ vocantur, diſquiparantiæ vero, quorũ relationes diuerſæ ſunt, diuerſamque denominationem extremis conferunt, vt pater, & filius.

Quodlibet autem horum generum in varias ſpecies diſtrahitur, & de omnibus ac ſingulis quærimus, à quonam vnitatem, & diſtinctionem ſpecificam ſortiantur, à termino, vel alio quopiam?

Quod relatio non accipiat ſpeciem à termino probatur.

1. Sententia. D. Tho. ET quod non ſit à termino accipienda videtur expreſſa ſententia D. Thom. 3 part. quæſt. 35. artic. 5. quodlibeto 1. art. 2. & quodlibeto 9. art. 4. quibus locis negat planè à termino ſpecificari relationem, ſed ex diuer-
84. ſis cauſis diſtingui ſpecie affirmat, vnde ex cauſa potius quam ex termino, ſpeciem eius capiendam cenſet, & probat vtrunque hoc argumento.

Fundamentum. Si relatio caperet à termino ſpeciem, fieret in vtroque parente eandem eſſe relationem ad filium, qui vnius termini rationẽ habet, quod aperte falſum eſt, nam pater, & mater diuerſa ſunt principia, actiuum videlicet, & paſſiuum, quapropter diuerſa in vtroq; relatio conſurgit ad filium paternitatis, & maternitatis: quo oſtenditur cauſarum diuerſitatem relationes diſtinguere ſpecie potius, quam terminos.

Et fauet huic ſententiæ Ariſtoteles 5. metaphyſicæ cap. 5. vbi ex diuerſis fundamentis, à quibus cauſantur relationes, tria earum genera nuper à nobis relata diſtinguit, nulla penitus terminorum mentione facta.

Secundo terminus extrinſecum quid eſt relationi, ergo non poteſt ei ſpeciem conferre, nam intrinſecam eſſe oportet differentiam, à
85. qua ſpecies accipitur.

Reſponſio. Quod ſi reſpondeas terminum tribuere ſpeciem relationi, non quidem eo modo, vt ipſe ſit eius differentia eſſentialis, ſed ordo ad ipſum: vnde non repugnat ab eo quanquam extrinſeco ſpeciem capere relationem, quemadmodum motus à termino, qui etiam quid extrinſecum ei eſt.

Impugnatur. Statim oppono relationem eſſe ordinem ad terminum, vnde ſi ex ordine ad terminum ſumit ſpeciem, vellem inquirere, an ex ordine ad terminum, qui eſt ipſamet relatio, vel ex alio ordine ab ea diſtincto? non primum, quia à ſe ipſa caperet ſpeciem, nec ſecundum, quia oportebit in infinitum abire: nam cum ille alius ordo ſpeciem habeat, ab alio ordine à ſe diſtincto illã capiet, de quo rurſus erit eadem quæſtio, à quo alio ſpecificetur, & ſic procedetur in infinitũ: aliud igitur à termino relationis diuerſum inueſtigare neceſſe eſt, à quo ſpecies eius accipiatur.

A termino capiendum eſſe ſpeciem cuiuſlibet relationis decernitur.

COmmunis nihilominus ſcholę vox profitetur à termino ſpecificari relationẽ, vt Ariſtoteles eam definiens nõ obſcure indicat: relatiua ait eſſe, quorum totum hoc ipſum quod ſunt, eſt ad aliud ſe habere, illud ergo aliud, in quod tendit, eſt quaſi finis eius, ac propterea terminus iure appellatur, à quo dubio procul ſpeciem capiet, cum in ordine ad ipſum definiatur. Secunda ſententia vera eſt Ariſt. 86.

Neque S. Thom. ab hac communi ſententia recedit, quin potius eam cõfirmat. 3. p. q. 2. art. 7. ad 2. hiſce verbis: *Ratio relationis ſicut & motus, dependet ex fine, vel termino, ſed eſſe eius à ſubiecto, &c.* & 1. p. q. 32. art. 2. ſic loquitur: *Cum ratio ſpecifica relationis conſiſtat in hoc, quod ad aliud ſe habet, neceſſe eſt dicere, quod duæ relationes non ſunt diuerſæ ſecundum ſpeciem, ſi ex oppoſito vna relatio eis correſpondeat.*

Secundo probatur. Quia relatio à ſubiecto Probatur 2.
accipit eſſe reale vti cætera accidentia, medio tamen fundamento, ſicut eo medio inhæret, à cauſa vero efficienti non ſpecificatur res, cum ſit prorſus extrinſeca, caret etiam relatio ma-
teria, & forma phyſicis, nihil ergo ſupereſt præ- 87.
ter finem, & terminum, à quo ſit ſpecies accipienda, ita vt quemadmodũ ordo ad terminũ eſt differentia motus, ita ſit relationis.

Cæterum, vt veritas hæc illuſtrior reddatur, adnotandum eſt relationem quemadmodum cętera accidentia ex ſolo genere, & differentia componi, ſiquidem materiæ, & formæ
phyſicæ compoſitione caret, duplicem igitur 88.
conceptum generis, & differentiæ diſtinguere in ea debemus, vt quomodo ſit eius ſpecies conſtituenda exponamus, quod hoc pacto fit. Relatio quęlibet vt Paternitas (exempli gratia) duobus modis eſt conſiderabilis, & ſecundum communem gradum relationis, & ſecundum particularẽ Paternitatis: vniuerſalis eius conſideratio eſt, in quantũ eſt ordo ad terminum.

particu-

particularis in quantum eſt ordo ad talem terminum, nempè ad filium, in conceptu priori cum cæteris relationibus communicat, à quibus eam ſeparat poſterior: prior conceptus per poſteriorem contrahibilis eſt, non ſecus ac conceptus animalis per conceptũ rationalis, ideo genericus ille eſt, differentialis iſte, & ex vtroq; componitur ſpecies Paternitatis, & ſecundum proportionem ſpecies cuiuſlibet alterius relationis Et iuxta hunc modũ intelligenda eſt communis ſententia affirmans à termino capiendã eſſe ſpeciem relationis, nõ quod terminus differentia ſit eſſentialis, eſt enim res extrinſeca, vt poſtremũ conuincit argumentũ, ſed vt ordo ad ipſum ſit propria differentia relationis, à qua ſuam habet ſpeciem non ſecus ac motus à ſuo termino, in quem tendit: itaq; non ab alio ordine à ſe diſtincto ſpecificatur relatio, ſed à ſeipſa in hoc ſenſu, quod in ea eſt accipere conceptum differentialem, in quantũ eſt ordo ad talem terminum, diſtinctum quidem à conceptu generico eiuſdem, qui eſt eſſe ordinẽ ad terminum, & ſi hoc appellatur in vltimo argumento relationẽ ſpecificari à ſeipſa, id libẽter admittimus, atq; hac de cauſa nomine ad aliquid aptiſſimè deſignantur relatiua, quaſi intima eorũ eſſentia ſit ad aliquid ordi-
89. nari, & hæc eſt ſolutio vltimi argumenti.

Ad 2. arg. Ad ſecundum reſpondetur: fundamenta relationum duobus modis eſſe conſideranda, vno quidem in quantũ eis poſitis in ſubiecto relationes cõſurgunt, atq; etiam eis medijs inhærent, alio modo in quantũ ſunt formæ, vel rationes conſtituendi extrema in tali natura, vel cõmenſuratione, & vtroq; modo dicuntur cauſæ relationum, non quod effectiue eas producant, cũ conſtet plura fundamenta non eſſe actiua, vt de albedine, nigredine, quantitate, ſubſtantia, ac huius cõditionis cæteris notum eſt, ſed quia modũ cauſæ habent, in quantũ ex propria conditione, & natura eas in extremis inferunt, non minus neceſſario, quã ſi verè effectiue producerent, producta enim albedine in extremis ab agente, nõ minus neceſſario ſequitur relatio ſimilitudinis, quam ſi ab eadem albedine fieret: cum tamen ab eodem agente albedine media producatur. Nec ſolum inferunt relationes fundamẽta ſic accepta, ſed eaſdem, vel diuerſas ſecundũ ſpeciem iuxta propriam naturam, vel cõditionem, vt albedo ſimilitudinem, æqualitatem quantitas, identitatem ſubſtantia, & generatio actiua paternitatem, paſſiua vero filiationem.

Ac propterea ex fundamentorum diuerſita- Nota.
te oſtendit Ariſt. diuerſa genera relationum, in quæ ſupremũ genus prædicamenti partitur (vt vidimus) ſed vlterius diſtinguẽdi ſunt termini relationum, alia eſt enim conſideratio eorum quaſi materialis, formalis vero alia, materialiter accipiuntur, vt ſunt res quædam, videlicet ſubſtantiæ, quantitates, vel qualitates, formaliter, vt ſunt ſimilia, vel æqualia, & iuxta primam conditionem conſtituuntur ab ipſis fundamentis, iuxta ſecundã vero ab eiſdem inferuntur, relationesq; ſpecificant: ac
propterea in quantum ſunt cauſæ diuerſarum 90.
relationum ſpeciem dicuntur conferre, quaſi terminos formales inferentes, à quibus ſpecificatio deſumitur.

Et hunc ſenſum tenet D. Thom. in vtroque teſtimonio, dum à cauſis ſpecificari relationes docet, & à terminis: ſed ſenſus prior quaſi cauſalis eſt per neceſſariam illationẽ procedens, poſterior vero formalis, ex priori deductus, & iuxta vtrunq; benè intulit diuerſas relationes in magiſtro conſurgere ad eoſdẽ diſcipulos. l. diuerſos, diuerſas docente facultates, cum fundamenta vt cauſæ relationũ conſiderata, nempè facultates ipſæ diuerſos terminos formales inferant, nempè diuerſos diſcipulos, nõ materialiter, ſed formaliter conſideratos, in quantũ diuerſis facultatib⁹ inſtruuntur, diuerſas itẽ relationes in vtroq; parente, cũ diuerſa ſit dependentia ab vtroq; in filio, ex quibus infertur diuerſa ratio formalis terminorũ, nempè patris, & matris reſpectu filiationis, & in eadem filiatione diuerſa ratio terminandi vtramque.

Dubium incidens circa primũ argumentum, an filio correſpondeat diuerſa relatio in matre, ac in patre.

I. Argum. pro I. arg. SVpereſt primũ argumẽtum, cuius ſolutionem conſulto in extremũ locum diſtulimus, quia ſpeciale dubium excitat de relatione vtriuſq; parentis ad filium, an videlicet multiplex ſit, vna ſcilicet in patre, in matre vero altera diuerſa, quib⁹ duplex alia in filio correſpondeat, vel certè in vtroq; eadem, quia pater, & mater concurrunt ad generationẽ filij, vt vna cauſa totalis: nam vterq; concurrit dependenter ab alio, & per eandẽ generationem, quia vnica eſt actio, per quam ab vtroq; ſe producitur, pro eodem ergo ſubiecto relationis vterq; parens eſt, eademq; in vtroq; ratio fundandi, ergo eadẽ eſt relatio in vtroque, nam à

prædictis duobus vnitatē accipit numericam, & cum idē ſit terminus, a quo habet ſpeciem, videlicet idem filius, erit etiam eadem ſpecifica, & formaliter.

II. Argum. Secundo: oppoſitæ relationes mutuo ſibi correſpōdent, ergo impoſſibile eſt vnicā relationem ex parte vnius extremi correſpondere duab⁹ ex parte alterius, ſed ſi in vno multiplex ponitur, neceſſe eſt etiā in altero multiplicari, & ſi vnica eſt in vno extremo, vnica, & non multiplex erit ponenda in altero. Ita docet expreſſe D. Thom. 1. p. q. 32. art. 2. & ratio eſt manifeſta, quia ex termino accipit relatio vnitatē,
92. ac diſtinctionem, ergo ſi vnica relatio ex parte vnius extremi ponatur, nō niſi vnica debet ei correſpondere in altero, cum repugnet planè multiplicari relationes niſi multiplicatis terminis, per vnicā autē relationē vnicus terminus formalis conſtituitur, ergo cū relatio alterius extremi vnitatē accipiat ab eo, multiplicari minime poteſt: & ex hoc fundamento intulit duplici relationi Filij, & Spiritus ſancti, nempè Filiationi, & ſpirationi paſſiuę duplicē etiā correſpōdere in Patre, paternitatis, & actiuæ ſpirationis, quamquā nō realiter diſtinctā defectu oppoſitionis, quā nō habent in Patre, & ex eodē ego ita probo eandē eſſe relationem in vtroq; parente reſpectu eiuſdē filij, nā in filio vnica eſt filiatio, ergo vnica ei correſpōdet relatio in parentibus, ſi enim duplex in eis ponatur, duplex quoq; filiatio erit in eodē filio, quod patet eſſe falſum. Propter hęc argumenta
P. Fonſec. ſent. tenuit hanc partem Doct. Fonſ. 5 lib. met. c. 15 q. 5. ſect. 3. docens pluribus quidē relationibus ordinari parentes ad filium, partialibus quidē, & incompletis, ex quibus vna totalis, & completa coaleſcit, cui etiam in filio vna etiam totalis, & completa correſpondet ſub duplici ratione partiali conſiderabilis.

Pro oppoſita parte 1. arg. Ex altera vero parte videtur neceſſarium relationes multiplicare in parentibus, nā probabilis eſt ſententia Ariſt. quā ſequitur D. Thom. patrem, & matrē diuerſo modo ad generationē concurrere, patrem quidē vt principium af-
93. fectiuum, matrē vero nonniſi vt paſſiuum, ſed diuerſus modus cauſandi eſt diuerſa ratio fundandi relationem, & eaſdem cauſas tanquā diuerſos terminos formales conſtituit, ergo diuerſæ ſunt relationes in parētibus, quib⁹ diuerſa etiam relatio in filio correſpondet, vt contingit in effectu quocunq; ex multis cauſarum generibus dependente, efficienti videlicet, finali, materiali, ac formali, nam quælibet harū cauſarū diuerſam habet relationem ad ipſum, in quo etiam multiplex, ac diuerſa ſaltem formalis ei correſpondet: ita ergo ſentiendum erit de relationibus patris, & matris in diuerſo genere cauſæ cōcurrentium ad generationem filij, in quo duplex etiam, ac diuerſa relatio ſaltem formaliter debet eis correſpondere.

Secundo. Si in vtroq; parente ponatur eadē relatio correſpondens vnicæ relationi filij, ſequitur hanc ab illa tanquā ab vnica, atq; indiuiſibili dependere, hoc eſt, tanquā à relatione vnius cauſæ totalis, ſequitur rurſus eandē relationē filij ad vtrunq; parentem, tanquā ad vnū terminū adęquatū terminari, mortuo igitur al- 94
tero peribit relatio filij, deficiente iā adęquato termino, à quo ſpeciē capiebat, deficiente etiā totali relatione, à qua dependebat. Si autē per ite admittatur (vt videtur neceſſario admittendū) ſequitur, vel quod filius nō referatur ad ſuperſtitē parentem, vel quod per aliā relationē alterius cōditionis de nouo in eo inſurgētem, & vtrumq; eſt ſatis falſum, primū quidē manifeſte: nam cum certū ſit Filium vere, adhuc eſſe Filium, licet ab altero parente orbatum, certum quoque erit per veram relationem ad ſuperſtitem parentem talem appellari: poſtremum vero falſum quoq; reputari poteſt, quia talis relationū mutatio abſque vlla neceſſitate, vel fundamento ponitur, alioqui ponenda etiam foret in quolibet parente habente plures filios, quoties vnus, aut alter eorum eſſe deſineret, quod nullus vnquam ſomniauit. Propterea Caietanus 3. p. quæſt. 35. art. 5 & Ferrarienſis ſecundo lib. contra Gentes cap. 14. hanc partem ſecuti ſunt diuerſas in vtroq; parente ponentes relationes. Secundum argum.

Nos verò ſolutionē huius dubij ex altero dependere arbitramur à Philoſophis agitati ſolito, an mater ad generationē effectiuè ſicut Pater concurrat, vel ſolū tanquam cauſa materialis, quod non eſt præſentis inſtituti diſcutere, ſed iuxta diuerſas eorū opiniones ſoluendum erit in pręſentia. Tenuit namq; Ariſt. quem D. Thomas, & alij ſequuntur ſolū paſſiue concurrere, Galenus vero, cui ſubſcripſit Scot. in 3 d. 4. q. 1. nō niſi effectiue, ſicut Pater, neq; minus probabile eſt hoc, quā primum, & idcircò ab vniuerſo medicorū cætu confirmatur. Quod autē ex hac opinionū varietate dependeat ſolutio noſtri dubij, ſatis aperte oſtendi poteſt, nam cū cauſalitas ſit ratio fundandi relationē huius generis, pro diuerſitate eius erit relationū diuerſitas deſignanda in parētibus, notum Nota pro huius rei ſolutione. 95.

eſt enim

eſt enim diuerſa genera cauſarum, vt efficientis finalis, formalis, & materialis, diuerſo modo ordinari ad effectum, ac per relationes diuerſas, nõ alia ratione niſi ob modum cauſãdi diuerſũ pendet igitur ex eodem, vel diuerſo modo cauſandi vtriuſque parentis vnitas, vel diuerſitas relationis in eis ponenda.

Reſolutio huius dubij.

Prima aſſertio veræ ſententiæ. DVabus igitur aſſertionibus ſoluendum eſt propoſitum dubium, prior eſt, iuxta ſententiam Ariſtotelis, ac D. Thomæ, quod in diuerſo genere cauſæ concurrunt ad generationem Pater, & mater, hoc eſt, paſſiue, & efficienter, plures relationes ponendæ ſunt in vtroque parente, non ſolum re diſtinctę propter ſubiectorum diuerſitatem, ſed ſecundum rationem formalem: hæc eſt expreſſa ſententia D. Tho. 3. p. q. 35. art. 5. ad 3. vbi hæc verba legimus. *In hominibus ex parte parentum inuenitur duplex relatio, vna paternitatis, & alia maternitatis, quæ ſunt ſpecie differentes propter hoc, quod alia ratione Pater, alia mater eſt generationis principium*, & paucis interpoſitis. *ex parte autem prolis eſt vna ſola filiatio ſecundum rem. ſed duplex ſecundum rationem, in quantum reſpondent vtrique relationi parentum.*

Fundamentũ efficax. Et probatur efficaci ratione: nam ſuppoſito quod in diuerſo genere cauſæ concurrrant, pater eſt totale, atque completum, proximumque generationis principium efficiens, ergo fundat completam relationem efficientis cauſæ:
67. mater vero paſſiuum totale, & completum in ſuo ordine, ergo fundat relationem completam principij paſſiui: ſed ratio fundandi, quę eſt modus cauſandi eſt diuerſæ rationis, ergo relatio in vtroque conſurgens diuerſa eſt ſecundum ſpeciem: non ergo habet locum illud, quod de cauſis partialibus aſſerebat prior ſententia, cum quælibet ſit in ſuo genere totalis, atque completa. Quod vero quælibet dependeat ab altera, aut dependenter ab ea concurrat ad generationem refert nihil, nam quatuor cõſueta genera cauſarum mutuam habent depẽdentiam, ſine qua non valent ad effectum concurrere. Nõ operatur efficiẽs niſi à fine moueatur, nec poteſt agere niſi circa materiam præſuppoſitam, ex cuius poteſtate formam extrahit, & nihilominus dependentia non tollit, quin quælibet in ſuo genere valde diuerſa ſit ab altera, diuerſam quę fundet relationẽ in ordine ad effectum, pari ergo ratione de parentibus in diuerſo genere cauſæ concurrentibus iudicandum eſt, quod diuerſis relationibus completis ordinentur ad filium: & de matre ſpecialis quædam ratio eſt nõ nihil diuerſa à materia prima concurrente ad generationem, nam cũ hæc ſit pars intrinſeca rei genitæ, modo quodam partiali videtur concurrere, licet valde diuerſo à cæteris cauſis, mater vero non habet ſimilem imperfectionem, cum ſit cauſa materialis extrinſeca, ſed rationem totalem, atque completam cauſandi, vnde relatione completa diſtincta à patre effectiue concurrente ordinatur ad filium.

Si autem quiſpiam ex hac aſſertione inferat duplicem filiationem ſpecie diſtinctam in filio eſſe ponendam, quod nouum videtur, & præter conſuetum modum concipiendi, & loquẽdi, nam cum vnicus ſit filius ab vtroque parente genitus, non niſi à filiatione vnica denominatur. Obiectio. 98.

Reſpondendum eſt euidentem eſſe conſecutionem, quam admiſit planè D. Thomas cõcedens duplicem relationem formaliter diſtinctam in filio correſpondere: cæterum, cum eadem ſit ſecundum rẽ, eandemque denominationem filij vtraq; conferat, quaſi vna reputatur: ſed quod ſpecie diſtincta ſit, conuincit diuerſitas terminorum, à qua relationes diſtinctionem ſortiuntur pater namq;, & mater, licet ſub eſſẽtiali ratione hominis eiuſdem ſint ſpeciei, vt tamen concurrũt ad generationẽ, quo pacto fundamenta ſunt, diuerſam valde rationem habent, atque adeò diuerſi ſunt termini, ad quos repugnat, quod eadem relatio ſecundum ſpeciem terminetur. Et poſſumus exemplum valde ſimile in diuinis perſonis producere, nam quia Pater æternus diuerſo modo concurrit ad generationem Filij, & ſpirationem Spiritus Sancti: hoc eſt, tanquã principiũ Verbi per intellectum, principium Amoris per voluntatem, diuerſas fundat relationes ſpecie diſtinctas noſtro modo intelligendi, Patris, & Spiratoris, quibus ad vtramque perſonam procedentem refertur, quãquam nõ diſtinctas realiter ob defectum oppoſitionis: & in perſonis procedentibus diuerſæ etiam ponuntur relationes eis correſpondentes, nõ ſolum ſecundũ rationem formalem, ſed re ipſa diſtinctæ propter oppoſitionẽ, per quas cõſtituuntur in eſſe perſonali, ergo diſtinctæ etiam ponendæ ſunt in parentibus, non ſolum diuerſo modo, ſed in diuerſo genere cauſæ concurrentibus. Et ecce eadem perſona diuina à diuerſis relationibus denominata, non ergo mirum eſt, ſi fi- Solutio. Exemplo confirm. 99

ſi filius in creaturis diuerſis relationibus ſecundum ſpeciem, eiuſdem tamen denominationis afficiatur.

II. Aſſert. Aſſertio poſterior, ſuppoſito quod vterque parens effectiue concurrat ad generationem filij, non erit ponenda in eis multiplex relatio diuerſa, atque completa, ſed partialis dumtaxat, atque eiuſdem rationis, vnam completam, & totalem conſtituens, eo modo quo plures trahentes nauim eadem completa, ac totali relatione ex multis partialibus quaſi compoſitam, ad effectum ordinarentur, vt D. Tho. vbi ſupra hiſce verbis docuit: *Si vero eſſent plures eadem ratione principium vnius actionis (puta cum multi ſimul trahunt nauim) in omnibus eſſet vna, & eadem relatio*: Quod ita probatur, nam iuxta hanc opinionem pater, & mater concurrunt in eodem genere cauſæ tanquã partialia principia effectiua, ex quibus vnum totale, atque completum coaleſcit, ergo non niſi vnica relatio completa in eis conſurgit. quod profecto conuincit modus concurrendi eiuſdem rationis, & cum dependentia vnius ab altero, ex quibus infertur eadem ratio fundandi relationem, atq; adeo vnica relatio. Accedit, quod in filio non poteſt eſſe niſi vnica relatio ad vtrunque parentem, nam cum relatio capiat ex termino ſpeciem, & eadẽ ſit ratio terminandi in vtroq; parente, ſicut idem eſt cõcurrendi modus, eadem etiam erit relatio filiationis ſecundũ ſpeciem, atq; etiam ſecundũ numerum propter ſubiecti vnitatem, à qua accidentia capiunt numericam vnitatem.

100

101

Confirmatur à ſimili. Confirmari etiam poteſt eadem aſſertio ex ſimilitudine diuinarũ perſonarum, in quibus non multiplicantur relationes, etiam in diſtinctis perſonis, propter eundem modum concurrendi, ſed eadẽ omnino relatio actiuæ ſpirationis ponitur in Patre, & Filio, quia vterq; concurrit vt principium effectiuũ amoris, pari ergo ratione in parentibus eodẽ modo cõcurrentibus vna tantum relatio ponenda erit.

Soluuntur rationes dubitandi, & primum argumentum principalis quæſtionis.

Satis fit argum. 102. Nunc ergo argumentis vtriuſq; partis occurrendum eſt, nam quælibet pars contendit vnam eſſe relationem omnino in vtroq; parente, aut omnino plures: & ſi teneamus in eodem genere efficientis cauſæ concurrere vtrunq; parentẽ, admittendũ eſt iuxta poſteriorem noſtram aſſertionẽ eandem eſſe totalẽ, ac cõpletam vtriuſq; parentis, vt contendunt argumenta ſententiæ prioris: ſi vero in diuerſo genere, materialis, atq; efficientis, negandum eſt, quod aſſumit primum argumentum, videlicet per modum vnius cauſæ concurrere: nam pater completum, ac totale efficiens proximum generationis eſſet in caſu, mater verò totale paſſiuum, completam igitur relationem fundat modus cauſandi cuiuſque, atque adeò in vtroq; diuerſa relatio completa ponenda eſt ad filium. Quemadmodum in ſingulis quatuor cauſarum generibus diuerſa ponitur, propter diuerſum modum cauſandi, & concurrendi ad effectum.

Ad I. arg. Secundum argumentum verum principiũ aſſumit, ſuppoſito tamen diuerſo modo concurrẽdi vtriuſq; parentis, minor eſt falſa, quod in eodem filio eadem ſit relatio filiationis: licet enim ſit eadem realiter ob ſubiecti identitatem, diuerſa tamen ſecundũ rationẽ formalem propter diuerſum terminum, ad quem refertur, nam mater terminat vt paſſiuum principium, Pater vt actiuum, & cum ratio vtriuſque principij formaliter ſit diuerſa, diuerſos terminos formales conſtituit, ex quibus relationes filij diuerſam rationem formalem, atque ſpecificam ſortiuntur, quemadmodum in eodẽ numero albo diuerſę ſunt relationes ad album, & nigrum, propter diuerſam rationem formalẽ terminorum. 103

Ad I. ſecũdæ opinionis. Primum argumentum ſecundæ opinionis ſolutione non indiget, contendit namq; propter diuerſum modum cõcurrendi vtriuſq; parentis ad generationẽ, diuerſas fundare relationes, vt cõceditur in cæteris cauſarum generib⁹ ad eundem effectum concurrentibus, quod prior aſſertio noſtra ingenue fatetur.

Ad II. arg. Secundum vero directe procedit aduerſus ſecundam aſſertionem, contendens plures eſſe ponendas relationes in parẽtibus, etiam in eodem genere efficientis cauſæ ad generationem concurrentibus. Reſpõdent quidam pereunte altero parente perire etiam relationem filij, per quam ad vtrumq; terminum tanquam ad vnum adęquatum ordinabatur, & alterã de nouo in eo conſurgere, per quam ordinatur ad ſolum parentem ſuperſtitem. 104

Improbatur. Quam ſolutionem ego non probo, nã in filio non poteſt conſurgere noua relatio ad vnum parentem decedente altero, niſi virtute præteritæ dependentiæ quam habuit ab eo, vt à principio partiali generationis, ergo ſolum

lum poteſt ad illum de nouo ordinari, vt ad
partiale & inadæquatum principium: quare
non eſt minor difficultas, quonam modo poſ-
ſit ad partiale principium per vnicā relationē
nouam quaſi in ſolidum ordinari, cum nō poſ
ſit ab eo in ſolidum dependere, ac ſi dicamus,
antiquam permanere poſſe, & ad ſolum ſuper
ſtitem parentē terminari, præter quam, quod
abſque neceſsitate, vna ratione vigente poni-
tur productio nouæ relationis.

Vt igitur argumento occurrere poſſimus, ad
notandū eſt duobus modis contingere, quod
duo principia, tanquam partialia concurrant
ad aliquem effectum, primo quidem, vt partia-
105 liter eis effectus correſpondeat, vt contingit in
multis nauim trahentibus, & tunc non refer-
tur effectus ad ſingulos adæquate, & in recto,
nec ſimpliciter, ſed ad modum quo totum ſe
habet ad ſingulas partes: non enim dicimus
brachium eſſe hominem, ſed hominis partem,
ad omnes vero ſimul acceptos adæquate, & in
recto, quemadmodum totum ad omnes partes
ſimul ſumptas, vnde vnum principium totale
conſtituunt, ad modum quo partes vnum to-
tum, quare relatio effectus ad tales cauſas parti
ales non poterit permanere vna tantum ſuper-
ſtite, quemadmodum, nec totum conſeruatur
in vna ſola parte permanens: ſecundo, ac no-
biliori modo concurrunt partialiter, non ita
vt pars effectus correſpondeat ſingulis, & totus
omnibus ſimul ſumptis, ſed totus ſingulis, de-
106 pendenter tamen ab aliis, vnde nec efficiunt v-
num principium per modum partium quan-
tum ad eſſe, ſed quantum ad dependentiam:
hoc modo efficiunt vnum principium intelle
ctionis, aut ſenſationis ex obiecto, & potentia:
nam licet obiectum non intelligat, verum eſt
efficere totam intellectionem, quod etiam no
tum eſt non ſecus (?) potentiæ: partiale vero nihil
ominus vtrumque principium vocatur prop
ter dependentiam, quia nec intellectus poteſt
intellectionem producere, niſi dependenter
ab obiecto, nec hoc, niſi dependēter à potentia
vnde fit relationem effectus ſimpliciter termi-
nari ad quodlibet principium, adæquate vero
non niſi ad vtrumque ſimul: in eiſdem etiam
principiis reperiuntur ſingulæ relationes ad ef
fectum, ita vt quodlibet ſimpliciter ad illum
referatur: verum eſt enim intellectum efficere
intellectionem, aut eius terminum, verū quo
que eundem effectum produci ab obiecto, à
neutro tamen producitur, tāquam à cauſa ad
æquata, ſed ab vtroque ſimul, quia neutrum
concurrit ad productionem, niſi dependenter

ab altero: & hoc modo ſe habent parentes ad
generationem filij, etiam ſi in eodē genere ef-
ficientis cauſæ vterque concurrat, cuilibet eorū
attribuitur generatio, & genitus vocatur à
quolibet filius, nam deſignata matre dicimus
Petrum eſſe huius mulieris filium, & à fortiori
deſignato patre, quod non eſſet verum, ſi par-
tialiter concurrerent primo modo, ſicut trahē-
tes nauim, de nullo enim per ſe deſignato ve-
rum eſt, iſte nauim trahit, imo nec de multis,
ſed de omnibus ſimul, quare effectus ipſe non
ſolum adæquatè refertur ad omnes, ſed ad nul-
lum per ſe, niſi forte in obliquo, quemadmo-
dum totum ad ſingulas partes.

Ex quibus ſequitur falſum eſſe, quod aſſu- Satis fit argum. 2.
mit argumentum, ad vtrumq; parentem tan-
quam ad eundem terminum indiuiſibilem re-
ferri effectum, nam ſi ita eſſet, non ordinare- 107
tur ad quemlibet per ſe, indiuiſibiliter igitur
ad omnes ſimul concurrentes cauſas ordinari
non contingit, niſi in effectibus primi generis
qui ex multis cauſis partialibus, & ſecundum
partem concurrentibus dependent: cuiuſmodi
non ſunt pater, & mater, ſed ſolum conſtituūt
vnam cauſam adæquatam ſecundum ordinē
dependentiæ, à quibus ſimul concurrentibus,
licet effectus dependeat, refertur nihilominus
ad quemlibet à quo ſimpliciter productus, vel
genitus vocatur, quanquam cum dependentia
ab altero, vnde fit quod poſſit adhuc altero de-
cedente ad ſuperſtitem referri, tanquam ab eo
à quo genitus eſt, cum dependentia ab altero,
nam in caſu deficit quidē adæquatus termin
ſuæ relationis, nō tamen deficit terminus ſim-
pliciter, ad quem ſimpliciter terminabatur, li-
cet cum dependentia ab altero, ac propterea in
adæquate, ac dependenter, ſolum ergo poteſt
argumentum colligere, quod relatio filiatio-
nis non permaneat alterutro parente mortuo
ſecundum rationem completam & adæqua-
tam, non tamen, quod non permaneat ſimpli-
citer, cum ad quemlibet parentem ſimpliciter
terminetur, cum dependentia non præſenti,
ſed præterita, eſt enim homo pater, quia genu-
it filium cum præterita dependentia à matre,
& mater cū præterita dependētia à patre, & li-
cet alter nō maneat, verum eſt ſuperſtitem ge-
nuiſſe cum dependentia ab eo.

Hoc igitur verbo ſoluimus argumentum
in forma, dum dicitur, filium indiuiſibiliter
respicere vtrumq; parentem, neg.indū ſit quan 108
quam reſpiciat quemlibet cum dependētia ab
altero, & cum rurſus inſtatur, reſpicit quem-
libet.

libet inadæquate, concedendum eſt propter ſolam dependentiam, ſed negandum quod infertur, non poſſe permanere relationem deficiente adæquato termino, cum permaneat terminus, ad quem ſimpliciter refertur. Ac demũ cum opponitur neutrum terminare, niſi cum dependentia ab altero, atq; adeò eo deficiente non poſſe terminare relationem, neq; hãc permanere, quæ eſſentialiter dependet à termino, diſtinguendum eſt verbum dependentiæ, nam ſi intelligatur de dependentia præſenti, negandum eſt, quod quilibet parens terminet cum dependentia ab altero, ſi vero ſit ſermo de dependentia præterita, admittendum: nam verum eſt matrem nunc terminare in quãtum genuit cum dependentia à patre, & iſte etiam cum dependentia à matre, quod etiam verum eſt alterutro decendente: nam verum eſt ſuperſtitem genuiſſe cum dependentia ab eo, qui mortuus eſt, vnde non minus terminat quilibet relationem altero mortuo, quam viuente, quia non minus eſt verum genuiſſe Filium cũ dependentia, quamuis ſemper verum ſit non eſſe adæquatum terminum relationis, ac propterea non manere relationem ſecundum eſſe adeò perfectum, ac dum ad vtrumq; ſimul parentem terminabatur, permanet tamen ſimpliciter ſub eſſe imperfecto. Et iuxta hãc doctrinã accipiendum eſt, quod ſuperius docuimus, parentes tanquam partiales cauſas concurrere, ſi teneamus vtrumque eſſe efficientem cauſam, tanquam partiales quidem, non ſecundum eſſe effectus, ſed ſecundum neceſſariam dependentiam ab vtraque.

QVAESTIO SEPTIMA.

An terminus relationis ſit formaliter abſolutus, vel relatiuus.

Nota pro tituli intelligentia.

PRæſupponit titulus quæſtionis illud, quod omnino neceſſarium eſt, & ad intimam rationem relatiuorum pertinet, nẽpe vt vnum referatur ad alterum tanquam ad terminum, à quo ſpecies relationis accipitur, quærit autem, an illud, quod terminat relationem alterius, oporteat eſſe relatiuum, vel
109 abſolutum, additque formaliter, vt terminãdi rationem exprimat, & ſtatum controuerſiæ indicet.

Quam vt plenius intelligamus, obſeruare oportet in relatiuis duo eſſe, per quę excogitari poteſt vnum terminare relationem alterius, nempe relationem, & fundamentum, vt in Patre, & Filio generationem actiuam, & paſsiuã, ac relationes ipſas paternitatis, & filiationis: & in his, quæ ſimilia ſunt, reperitur qualitas in tali gradu, quæ in vtroque eſt fundamentum relationis, & propterea relationes ipſæ ſimilitudinis in vtroque extremo exiſtentes: quæritur ergo, an Pater terminet relationem filij per paternitatem, vel per fundamentum eius, quod eſt generatio actiua, & Filius relationem patris per filiationem, aut per generationem paſsiuã à qua dicitur genitus: nam ſi dicatur per fundamentum terminare, cum hoc ſit abſolutum, terminus relationis erit formaliter abſolutus, ſi vero per relationem terminet, erit formaliter relatiuus. Itaque terminum eſſe formaliter relatiuum, non eſt terminare per relationem, vt relatio eſt, hoc eſt, in quantum eſt ordinatio vnius ad alterum, cum certum ſit hoc modo non poſſe vnum relatiuum terminare alterum vel relationem eius, quia officium referendi, & terminandi diuerſa ſunt, etiam, ſi in eadem relatione dicantur concurrere, ſed terminum eſſe formaliter relatiuum, vel abſolutum ſolũ ſignificat terminare relationem alterius per fundamentum, quod eſt abſolutum, vel per relationem, ſiue relatio hoc, vel illo modo terminet, hoc enim explicare ad illam ſententiam pertinebit, quæ ſtatuerit relationẽ eſſe id, per quod vnum relatiuum terminat relationem alterius. II. Obſeruatio. Status controuerſiæ. 110

Tres ſententias reperio, extremas duas, alteram mediam. Primum extremum tenet, terminum cuiuslibet relationis tam mutuæ, quã non mutuæ eſſe formaliter relatiuum, quod ſe quutus eſt Caiet. prima parte quæſt. 13. art. 7. & poſt eum ex recentioribus nõnulli, qui fundamentum habere in doctrina Ariſt. arbitrantur nam in calce præſentis capitis de relatiuis docet ſimul eſſe definitione, hoc eſt, mutuo ſe definire, ex quo ſequi videtur eſſetiam vnius per ordinem ad alterum deſumi, non enim poſſet illud definire, niſi ordinatio ſaltem ad illud eſſentialis ei foret, ſed non ponitur in eius definitione, in quantum iterum ad ipſum refertur ſed præciſe in quantum eius terminat relationem, ergo terminus relationis erit, & vt talis in definitione collocatur, & cum definitio relatiuorum omnibus ſit communis, ſequitur cunctorum terminum eſſe relatiuum. I. Sententia. 111

Probatur. II. Probat ſecundo ex altera proprietate relatiuorum ibidem deſignata ab Ariſtotele, & à cunctis probata, quod ſimul natura ſint, hinc enim plane ſequitur, non ad abſolutum, ſed ad relatiuum terminari, proprietas namque ſub eadẽ ratione conuenit omnibus, eandem naturam à qua dimanat vniuoce participantibus, ergo re-
112 latiua vt talia ſunt ſimul natura, ſed talia ſunt, in quantum vnum ad alterum ordinatur, ergo quodlibet eſt ſimul natura cum altero, in quãtum relationem eius terminat, nam terminare non eſt aliud, quam id eſſe, ad quod aliud ordinatur, terminat igitur vt ſimul natura, atq; adeo vt relatiuum, nam cum abſoluto non eſt ſimul natura relatiuum.

Vltimo. Vltimo, quia ſi ad abſolutum terminaretur relatio aliqua, penderet intrinſece cognitio eius ex notitia diſtincta talis abſoluti, vt ſi rela-
113 tio creaturæ ad Deum tenderet in ipſum, vt per potentiam creandi eam in eſſe produxit, talem potentiam oporteret diſtincte cognoſcere ad cognoſcendam diſtincte relationem, eſſe autem talem cognitionem impoſſibilem plane oſtendere videtur, non terminari relationẽ ad ipſum, niſi vt aliquo modo relatiuum ex ſola notitia relationis cognoſcibile, quod pariter de relatione ſcientiæ ac cæteris accipiendũ eſt, & hoc argumentum ſpecialius procedit de non mutuis relationibus, in quibus maior difficultas eſſe poteſt. Et ſi huic ſententię oppoſueris relationes non mutuas, quibus in altero extremo, non correſpondent alię, vt de menſurabili, & menſura conſtat, de creatura etiam, & creatore: triplicem inuenire viam ſuſtinendi adhuc relationes has non ad abſolutũ, ſed ad relatiuum terminari.

Prima via Caietani defendendi præfatam ſententiam.

I. Via. Caietan. PRimam excogitauit Caietan. vbi ſupra, quam hac doctrina, & diſtinctione explicat. Vnum referri ad alterum duobus contingit modis, vno per intrinſecam, ac ſibi inhærentem relationem, vt Pater refertur ad Filiũ,
114 altero per relationem realem non in ſe, ſed in alio extremo exiſtentem, quo pacto ſcibile referri, ait, ad ſcientiam per relationem, qua ſcientia refertur ad ipſum. Itaque eandem relationem vtrique extremo eſſe rationem referendi cenſet, & quidem ei, in quo inhæret formalem alteri vero non niſi extrinſecam: vt eadem relatio ſcientiæ non ſolum eam ad obiectum refert, ſed etiã obiectum ad ipſam, & officium primum exercet per intrinſecã denominationem, poſtremum per ſolam extrinſecam, ſufficientem tamen, vt eius ratione dicatur obiectum tanquam relatiuum terminare.

Hunc modum dicendi probare nititur Caietanus ex ſententia Ariſtotelis, qui de his relatiuis non mutuis diſſerens. 5. libro Metaphyſic. capite. 15. videtur expreſſis verbis ſtatuere, quod alterum extremum eorum, in quo nulla eſt relatio, ſit nihilominus relatiuum, ex eo, quod aliud ad ipſum refertur per intrinſecam relationem, ſic enim inquit: *Quæcunq; igitur ſecundum numerum, & potentiam ad aliquid dicuntur, cuncta ſunt ad aliquid, eo quod ipſum quod eſt alterius, dicitur ipſum, quod eſt, ſed non eo quod aliud ad illud: menſurabile autem, & ſcibile, & intelligibile, eo quod aliud ad illud dicitur, nam intelligibile ſignificat, quod eius eſt intellectus.* Probat. Caietan. ex Ariſt.

Alia via defenditur eadem ſententia.

II. Via. SEcundam viam defendendi eandem ſententiam inuenerunt alij, ponentes in non mutuis relationibus relationem realem
ex parte vnius extremi ſe tenentem termi- 115
nari ab altero extremo per relationem non realem, ſed rationis, quia eo ipſo, quod extremũ relatione reali affectum ordinatur ad alterum eam non habens, conſurgit in hoc denominatio relatiua ſimilis, non à relatione reali, ſed rationis, non ſecus, ac dũ vno exiſtente albo eo ipſo, quod aliud de nouo fit, conſurgit relatio ſimilitudinis, non ſolum in poſteriori, ſed eius ratione in priori, non certe alia de cauſa, niſi quia producta alia albedine incipit antiquum albũ naturalem conuenientiam, & ſecundum eã realem cõmenſurationem habere ad nouũ, quam relatio ſimilitudinis conſequitur: pari ergo ratione in non mutuis relationibus philoſophandum eſt, nam illud extremũ, in quo non eſt relatio realis, ex productione alterius ad ipſum relati, nouam acquirit conuenientiam, nouamque proportionem cum eo, quam neceſſe eſt nouam relationem comitari, non realem, cuius non eſt capax: ergo rationis, per quam terminabit relationem illius realem vt relatiuum: & licet relatio rationis non extet
ante opus intellectus (quod fatentur) mutuã 116
tamen correſpondentiam extremorum talem denominationem poſtulare, quam tribuere

aiunt, relationem realem nondum exiſten-
tem: quemadmodum, eſſentialis connexio
prædicatorum eſſentialium non exiſtentium
denominat ſubiectum non exiſtens, vt animal
viuens, & ſubſtantia hominem etiam non ex
iſtentem denominat, quod igitur in his præ-
ſtat eſſentialis connexio, in relatiuis præſtat
mutua correſpondentia.

Defenditur tandem alia via à modernis.

III. Via defenſionis. MOderni tandem, quibus hæc ſecunda
via non placuit, tertiã inuenere, pro
cuius declaratione duo adnotant: pri-
116. mum, relationem ex ſe non referre actu vnũ
ad alterum, ſed aptitudine, vnde nec relatiuum
Notat. 1. actu refertur, ſed quaſi in potentia proxima,
vt nomen ipſum ſonat, ergo diſtinguendum
putant inter relatiuum, & relatum, ita vt illud
aptitudinem, hoc vero actum referendi deſig-
net: idq; præſertim verum eſſe in relatiuis 1. õ
mutuis, quæ in tertio genere collocãtur, nam
relatio menſurabilitatis non refert actu ſcien-
tiam ad obiectum ſub ratione menſuræ, ſed
conſtituit eam quaſi proxime aptam, vt refera-
tur, quare nec obiectum menſura vocatur actu-
alis. Quæ actu menſuret ſcientiam, cum hoc
non habeat, niſi dum actu ab ea conſidera-
Notat 2. tur.

Secundum adnotant, relationem duo exer-
cere munera circa relatiuum, nempe eſſe rati-
onem referendi vnum ad alterum, & terminã-
di relationem eius, refert namque paternitas
Patrem ad Filium, & per eandem Pater ter-
Concluſio. minat filiationem.

Quibus ſuppoſitis, aiunt, ante operationẽ
intellectus obiectum terminare relationem
ſcientiæ, vt relatiuũ formaliter per relationẽ
rationis, non quã actu habeat, ſed in aptitudi-
ne, aut potentia proxima, nam eo ipſo, quod
realiter terminat, aptum eſt, vt apprehendatur
ab intellectu, & ordinetur ad ſcientiam, ac ſi
re ipſa talem haberet ad illam relationem: &
ex hac apprehenſione conſurgat in eo relatio
rationis actualis ipſum actu referens ad eandẽ
ſcientiam, eiuſmodi igitur aptitudo, ſeu poten
tia, vt apprehendatur ab intellectu, efficit ipſũ
relatiuum, licet non relatum, quouſque actu
apprehendatur, & referatur, atque adeo po-
tens terminare relationem realem
ſcientiæ tanquam
relatiuum.
(:·:)

Exploditur præfata ſententia cum ſuis expoſitionibus.

OPinio hæc iuxta quemlibet horum ſen Impugnantur hæ expoſitiones.
ſuum intellecta improbabilis omnino
mihi videtur: quod vt oſtendam, neceſ-
ſe erit ſingulos modos eam defendendi ſigilla-
tim refutare, & primo excludendum eſt ſubter
fugium Caietani, quod facile conuinci poteſt 118.
primo, nam quæ realiter inter ſe referuntur, I. Ratio cõtra 1. Via
in quantum ſic relata, oportet eſſe realiter di-
ſtincta, cum nihil ad ſe ipſum tali modo refera
tur, ſed diſtingui realiter, vt relatiua, eſt diſtin-
gui per relationem, repugnat igitur vtrumque
extremum per eandem relationem realem re-
ferri: alioqui iam non erunt diſtincta in quan-
tum relatiua. Adhęc, quælibet relatiua, quorũ
vnum refertur ad alterum, ſunt relatiue oppo-
ſita, cum relatio intrinſece claudat oppoſitionẽ
ſi ergo Deus ad creaturam, & ſcibile ad ſciẽti-
am referantur, eiſdem erunt realiter oppoſita,
ſed per eandem relationem opponi repugnat,
ergo non minus repugnabit per eandem re-
ferri.

Secundo, effectus formalis relationis eſt cõ II. Ratio
ſtituere formaliter relatiuum, non ſecus, ac al- 119
bedinis conſtituere album formaliter, ergo ſi-
cut repugnat albedinem album efficere niſi
illud ſubiectum, cui inhæret, repugnabit rela-
tionem efficere relatiuum niſi illud extremũ,
in quo eſt, conſtat autem in altero extremo nõ
inhęrere relationem alterius, ergo repugnat,
quod ipſum conſtituat relatiuum, vel ad aliud
referat: quare falſum eſt, quod Deus referatur
per relationem ſcientiæ, vt contendit Caieta-
nus, & naturę relationis plane aduerſum, quod
per ſolam denominationem extrinſecam con-
ſtituatur relatiuum, & quod propter ſolum of-
ficium terminandi relationem, quod exercet,
dicatur ordinari terminus ad illud, cuius rela-
tionem terminat: quod vero Ariſtoteles aſſer-
uit, ſcibile eſſe ad aliquid, quia aliud ad ipſum,
& pariter intelligibile, & menſurabile, egre-
giè exponitur à Diu. Thom. 1. part. quæ-
ſtione 13. artic. 7 in corpore, & ad. 4. de deno-
minatione relatiua non reali, ſed rationis,
nã ex eo, inquit quod ad ſcibile refertur ſcien-
tia, eiuſque relationem terminat, concipitur
ab intellectu quaſi ad illam ordinatum, eo pa-
cto quo termini relationum, qui relatiui ſunt
ad idem relatiuum, cuius relationem termi-
nant, ordinantur, ſic autem conceptũ relatiuũ
deno-

denominatur, à relatione rationis menſuræ
per quam ad ſciẽtiam ordinatur, & ita verum
eſt relatiue dici ad aliud, ex eo, quod aliud re-
fertur ad ipſum, non quidem relatione reali,
ſed rationis.

Secunda via defendendi eandem ſententi-
II. Via refell. am falſitatis argui poteſt hunc in modum. Re-
latio vt relatio eſt forma accidentalis, ergo
nullum poteſt ſubiectum denominare, niſi for
maliter ei tribuat effectum formalem ſibi pro
120. prium, quemadmodum de cæteris formis ac-
cidentalibus in aperto eſt, nec non deno-
minat, denominare poteſt albedo corpus ali-
quod, niſi ei tribuens eſſe album, nec quanti-
tas niſi ei tribuat eſſe extenſum, cuius aperta
eſt ratio, quia denominatio formalis in eff-
ectu formali fũdatur, ſed nequit vllo modo for-
ma tribuere effectum ſubiecto niſi ei actu in-
ſit, ergo nequit denominare extremũ aliquod
II. Ratio. relatiuũ, niſi ei actu inſit. Et de relatione reali
probatũ nuper reliquimus aduerſus Caietanũ,
de relatione vero rationis nõ eſt minꝰ certum
nam licet hæc non habeat realem inhærentiã
in ſubiecto, eſſe eius actuale eſt cõcipi per mo-
dum inhærentis, pugnat ergo cum natura, &
121 conditione eius prius, quam eſſe concipiatur
in ſubiecto, ſed repugnat denominare ſubie-
ctum, aut effectum ei formalem conferre prius
quam ſit, ergo & illud relatiuum, ſic efficere,
vt ad alterum referatur, quare nec poterit vl-
lo modo extremum illud non mutuæ relatio-
nis, in quo non eſt relatio realis, accipere eſſe
relatiuum, aut relatiui denominationem ante
operationem intellectus à relatione rationis,
vt per illam terminet realem relationem alte-
rius tanquam relatiuum.

Nec id profecto attribuitur prædicatis eſſẽ-
tialibus, vt alicui ſubiecto in rerum natura ex-
iſtenti conferre valeant eſſentialem denomi-
nationem, niſi actu in eo fuerint, vt Petrus, aut
Ioannes non denominantur ab animali, à cor
pore, vel ſubſtantia, niſi dum actu exiſtunt, ve-
rum quidem eſt eadem prædicata, vtpote ab
actuali exiſtentia abſtracta, proprias exercere
inter ſe ſe denominationes, non tamen niſi
dum actu obijciuntur intellectui cuius eſt ſimi
lia prædicata in propoſitionibus collocare,
quæ tamen apta ſunt ita concipi, atque ita de-
nominare, ac denominari: quare nihil ex tali
connexione deducitur ad probandum entia
rationis actu denominare priuſquam fiat.

*Impugnatur tertius modus à recentio-
ribus excogitatus.*

EXcludenda tandem eſt vltima via aſſerẽs Improbat.
relationem rationis ſaltem in potentia 3. via.
proxima, & quaſi in aptitudine dari ante
operationem intellectus, à qua licet non rela-
tum denominetur extremum, bene tamen re- 122
latiuum, hoc eſt, non actu, ſed potentia ordina
tum ad alterum: quod ſatis eſt, vt in relatiuis
non mutuis relatiuum quoque ſit, quod rela-
tionem terminat, & ſi non relatum. Quod igi-
tur doctrina hæc ſolam habeat veritatis appa-
rentiam: eiuſque fundamentum planè ſit fal-
ſum, conuincit hoc argumentum, dum enim
dicitur relatiuum non importare pro formali Fundamẽ-
actualem relationem, ſed aptitudinalem dum- tum.
taxat, & quaſi in potentia proxima, vel exclu-
ditur omnino actualis inhærentia relationis
in ſubiecto, & ponitur ſubiectum denominari
relatiuum ex eo ſolum, quod relationem ha-
bere proxime poteſt, nullam actu habens, vel
relatio actu in eo admittitur, cõferens tamen
denominationem formalis aptitudinis, vt in
relatione menſurabilitatis cernimus, quæ actu
quidem, ac formaliter ineſt ſcientiæ, ſed non
denominat eam actu menſuratam, ſed menſu-
rari aptam: & primus ſenſus perſpicuam falſi-
tatem continet, nam ſubiectum, quod non ha-
bet actualem formam ſibi inhęrentem, nequit
formalem denominationem eius ſuſcipere, ſi-
cut neq; effectũ formalem, vt nuper oſtẽdimꝰ,
ergo pugnat cum natura talis denominationis
quod eã ſuſcipiat ſubiectum, quouſq; ſibi for-
ma actu inſit, quantũlibet proximè ſit diſpoſi
tum pro illa ſuſcipienda, & quãtumlibet deno-
minatio ipſa aptitudinem referendi ſonet. Ex-
emplis eorundem relatiuorum facile demon-
ſtrari poteſt, neque enim intelligibile dicitur
obiectum, niſi intelligibilitatẽ (vt ſic loqui li-
ceat) actualẽ habeat, nec viſibile niſi aptitudo Confirm.
ſibi inſit, vt circa illum verſetur potentia viſi- exemplis.
ua, quantumlibet denominationes iſtæ, non
importent actualem intellectionem paſſiuam
aut viſionem, ſed aptitudinem ad illam, nam 123.
cũ formalis ſit aptitudo hæc, à forma inhærẽ-
te, & per modũ aptitudinis denominante pro-
uenire debet, ergo multo minus dicetur rela-
tiuum formaliter, niſi actualiter relatio ratio-
nis intelligatur ipſum denominare: quod
autem diſtinctio illa, inter relatiuum, & rela-
tum fundamento prorſus veritatis careat, in-

ſerius oſtendetur.

Concluditur 1. ſent. eſſe falſam. Ex præfatis igitur impugnationibus falſitas primæ ſententiæ conſtituentis terminum cuiuſlibet relationis etiam non mutuæ formaliter relatiuum manifeſta efficitur, quidquid enim de relationibus mutuis decernendum ſit,

124 nequit vllo modo intelligi, quod extremum non mutuæ nullam habens in ſe relationem realem terminet, vt relatiuum reale, aut ante operationem intellectus, dum vere iam terminat relationem alterius, ſit formaliter relatiuum rationis, & vt tale poſſit terminare: quapropter neceſſarium omnino eſt his relationibus abſolutum terminum concedere.

Extremum ſecundum, autumans cuiuslibet relationis terminum eſſe formaliter abſolutum.

II. Sentent. oppoſita. SECVNDVM extremum non ſolum his, ſed etiam mutuis relationibus tribuit terminum formaliter abſolutum, quod Scotus tenuit in primo, diſtinctione 30. quæſtione prima, cui ſubſcripſit tota eius familia, & ex diſcipulis D. Thomæ videntur in eandem ſententiam inclinaſſe Capreolus ibidem quæ. 1. articulo 2. ad tertium. So. 2 nas 5 lib. metaphyſicæ, quæſtione 3 ad 2.

125. ſed ex modernis non pauci, nec minoris notæ viri patrocinium eius hac noſtra tempeſtate ſuſcipiunt: & præſupponentes veritatem eius in non mutuis relationibus,

I. Argum. ex ea deducunt primum argumentum, quo probare nituntur, non minus eſſe veram in mutuis: nam ſi illæ non terminantur formaliter ad relationem alterius extremi, ſed ad fundamentum, quod formaliter abſolutum eſt, infertur primo relationem rea-

Illatio. lem non per ſe petere terminum relatiuum, ac proinde nec mutuam, quia quæ per ſe conueniunt alicui, cunctis eius inferioribus per ſe quoque attribuuntur, quæ vero per accidẽs, nulli poſſunt per ſe attribui, vt ſenſibile per ſe attributum animali cunctis eius ſpeciebus per ſe conuenit, album vero attributum ex accidenti, nulli ſpeciei poteſt per ſe conuenire, pariter ergo ſi relationi, vt relatio eſt, non conuenit per ſe terminari ad relatiuum, nulli relationi ſiue mutuæ, ſiue non mutuæ per ſe competet, ſed cunctis per accidẽs: quod vero non per ſe relationi, vt relatio eſt, conueniat, conuincitur ex non mutua cui repugnat, ſicut de animali conuinceretur non ei conuenire per ſe ſenſibilitatem, eo ipſo quod homini, aut Leoni repugnaret: & certè, ſi proximum fundamentum in non mutuis relationibus ſufficiens eſt ex parte vnius extremi ad terminandam relationem alterius, vt abſoluta ratio ſcibilis ex parte obiecti, cur non ſufficiet in relatiuis mutuis, vt potentia generandi in Patre ad terminandam relationem Filij, aut albedo ad terminandam relationem ſimilitudinis? quod ſi ſufficiens eſt non erit relatio neceſſaria, ſed terminus abſolutus erit formaliter.

Cõfirmat. Quod oſtendere aiunt quaſdam relationes mutuas relatiuo termino carentes, & ad fundamentum abſolutum terminatas, vt relatio-

126 nem dominij, & ſeruitutis, relationem paternitatis, & filiationis, ex quibus conuincitur etiam vt mutuas non poſtulare pro termino formali aliam relationem, ſed per abſolutam rationem fundamenti ſufficienter eſſe terminatas: cernimus id in ſeruitute creaturæ, quæ relatio realis eſt, & ex ſe mutua, quam nihilominus alia relatio non terminat ex parte Dei, ſed abſoluta poteſtas, quam habet ſupra omnes creaturas: atque etiam in Beatiſſima Virgine, quæ relatione reali maternitatis refertur ad Chriſtum hominem, ex parte cuius non datur apud D. Thom. filiatio, ad quã terminetur, ſed potentia paſſiua à qua genitus vocatur, ſufficienter terminatur ita docuit 3. part. quæſt. 35. artic. 5. addens filium vocari non à propria filiatione, ſed à relatione reali maternitatis, quam terminat.

II. Argum. Argumentum ſecundum ſumitur ex pronunciato illo in hac materia à cunctis probate, poſito fundamento, & termino inſurgit relatio, quod ſi verum eſt, aperte ſequitur nullam relationem per ſe poſtulare alteram pro termino, ſed proximum dumtaxat fundamentum, quod conſtat eſſe abſolutum: probatur ſequela: quia poſitio fundamenti & termini, eſt cauſa relationis inſurgentis, ergo prior natura quo circa, ſicut ex parte eius extremi, in quo ponitur fundamentum, nondum intelligitur poſita relatio, ſed conſurgere tanquam effectus, pari ratione ex parte alterius, quod pro termino ponitur, nondum intelligitur relatio, alioqui non eſſent relationes ſimul natura, erit igitur terminus non ratione relationis, ſed per abſolutum fundamentum.

Confirm. Ad hæc, cùm à termino capiat ſpeciem relatio, ſequitur actum terminandi aliqualem cau-

128. cauſalitatem importare ſaltem formalem extrinſecam, nam quod alteri ſpeciem tribuit, cauſa formalis eius eſt, in quantum ſpecies à forma accipitur. Si ergo vna relatio terminat alteram, cauſa illius erit, atque adeò natura prior aduerſus proprietatem deſignatam ab Ariſtotele, quod relatiua ſint ſimul natura.

Vlt. arg. Ad extremum pro efficaci argumento afferunt, quod ſi relatiuum vt relatiuum terminaret,
129. cum relatio ſit per terminum definienda, cogeremur vnum relatiuum definire per alterum, ex tali autem modo definiendi ſequuntur hæc incommoda, nugatio, inutilis repetitio, vitioſus circulus, & quod ignotum per aliud nõ minus incognitum declaretur, quod non erit illud declarare, ſed vel obſcurius reddere, vel ignotũ relinquere. Probantur autem præfata incommoda ex illo principio, loco nominis in definitione poſiti licebit definitionẽ eius ſubſtituere, vt loco animalis in definitione hominis poſiti viuens ſenſibile, ergo dum Pater definitur per Filium, licebit loco filij ponere definitionem eius, quæ ſi per Patrem tradenda ſit, talis erit, Filius eſt qui habet Patrem, & tunc definitio Patris hæc erit, Pater eſt, qui genuit eum, qui habet Patrem: & ecce nugationem, & inutilem repetitionem Patris, ecce vitioſum circulum, dum vnũ per alterum, & hoc idem per aliud explicamus, quod non eſt aliud quam idem per ſe ipſum tandem explicare: quem circulum prohibuit Ariſtoteles in definiendis eiſdem relatiuis libro 5. meta-
130. phyſicæ cap. 15 hiſce verbis: *Non eſt autem intellectus ad illud, cuius intellectus eſt, idem enim profectò bis eſſet dictum, ſimiliter viſus cuiuſdam eſt viſus nõ cuius eſt viſus, & ſi verum eſt hoc dicere, ſed ad colorem, vel aliud tale, illo vero modo bis idẽ diceretur, quod viſus eſt cuius eſt viſus, &c.* Et in demonſtrationibus prohibitum quoque eſſe docuit primo de poſteriori reſolutione cap. 3. ne contingat idem per ſemetipſum concludere, aut probare.

Media ſententia, vt expreſſa in doctrina Ariſtotelis, ac D. Thom. Longeq; probabilior præfertur extremis.

Sent. media, & verior. MEdium inter hæc extrema conſtituit Ferrar. lib. 2 contra gentes cap. 11. aſſerens relationes nõ mutuas per ſe, & formaliter terminari ad abſolutum, mutuas
131. vero per ſe, & formaliter ad relatiuum, ac propterea, ſi in communi accipiatur relatio pro vt ab vtriſq; abſtrahit, terminum quoque ab abſoluto, & reſpectiuo abſtrahẽtem poſtulabit. Ferrar. ſubſcripſere Niphus 5. libro metaphyſicæ diſputatione 14. Deca Hiſpalenſis in primo, diſtinctione 3. quæſt. 1. notab. 3. & ex modernis nõ pauci. Quam ſententiam ego libenter amplector, quia expreſſam inuenio apud Ariſt. & D. Thomam, & probabiliorem cæteris iudico.

Et quidem aduerſus primum extremum efficaciter ſatis probatum eſt, non omnem relationem terminari ad relatiuum, quod admittit ſecundum extremum, aduerſus quod probandum ſupereſt mutuas relationes non terminari ad abſolutum, ſed ad relatiuum. Quod Contra 1. ſententiam. Contra 2. in primis efficaciter deducitur ex his, quæ de veris relatiuis docet Ariſtoteles ad calcẽ præſentis capitis, duo eis ex propria ſententia attribuens: nempè quòd ſint ſimul natura, & cognitione, ex quibus ita arguo. Mutua relatiua, vt talia ſunt formaliter, ſimul natura, & Argum. cognitione ſunt, ergo ſicut non ſtat vnum eſſe ſine altero, pariter non ſtabit vnum cognoſci niſi cognito altero, ſed ſicut poſito vno non eſt neceſſarium ponere alterum, niſi quia eſſe eius eſt ad illud referri, ita cognito vno nõ eſt neceſſe cognoſcere alterum, niſi quia eſſentia eius eſt ad illud referri, ſed ad illud referri eſt illud tanquam terminum reſpicere, ergo erit eius terminus tanquam relatiuum non tanquam abſolutum, quod eſt dicere, illud per re- 132.
lationem terminare, & nõ per fundamentum, vel per aliam quamlibet rationem abſolutam, ratione cuius ſi vnum relatiuum terminaret alterum, nec omnino neceſſarium foret ſimul cum eo poni, neque cognoſci, ſed poni poſſet, & cognoſci poſito tali termino abſoluto, etiam ſi per poſſibile, vel impoſſibile non ſeque- Nota.
retur relatio in tali extremo: vt pater poſſet eſſe in rerum natura, & cognoſci ſub ratione Patris relatiua, etiam ſi non ſequeretur in genito relatio filiationis, cum ſufficienter per generationem tanquam per fundamentũ terminaret paternitatem, quo admiſſo ecce tibi Patrem exiſtentem, & cognitum non exiſtente, neque cognito Filio, aduerſus ſententiam Ariſt. & omnium. Sed oppono deinde aliud teſtimonium Ariſt. non ex quo colligitur mea ſententia, ſed in quo expreſſe continetur: habetur autem in hoc eodem capite, vbi determino mutuę relationis differens modum conuenienter eum aſſignandi hiſce verbis præ-

Ex Ariſt. probatur manifeſte. ſcribit: *Amplius ſiquidem conuenienter aßignetur, ad quod dicitur omnibus alijs ſublatis, quæcumque accidentia ſunt, relicto autem ſolo illo ad quod aßignatum eſt, conuenienter ſemper ad ipſum dicetur circumſcriptis omnibus, quæ accidentia ſunt Domino, vt eſſe bipedem, vel ſcientiæ ſuſceptibilem, vel hominem, relicto vero ſolo, quod Domi-*
133. *nus eſt, ſemper ſeruus enim Domini ſeruus dicitur, ſi autem non conuenienter ad id ad quod dicitur, aſſignetur circunſcriptis omnibus alijs, relicto autem eo ſolo ad quod aßignatum eſt, nō dicetur ad ipſum: aßignetur ſeruus hominis, aut alicuius, & circunſcribatur ab homine eſſe Dominum, non amplius ſeruus ad hominem dicetur, cum enim dominus non ſit, nec ſeruus eſt, &c.* Hæc Ariſtoteles. Quibus expreſſe docet ſeruum ad Dominum ordinari non alia ratione, niſi in quantum Dominus eſt, addens in quantum Dominum formaliter terminare relationem ſeruitutis, & excludens ab eo omnem aliam rationem terminandi, ita vt licet cætera ab eo abſtrahantur, hoc eſt, entitas, ſubſtantia, ius, vel poteſtas, & quodcumque aliud, ſola relatione dominij permanente terminabit relationem ſeruitutis, eaque deficiente nullo modo, etiam ſi permaneant reliquam: non quod relatio poſſit, à præfatis omnibus ſeparari realiter, ſed per intellectum abſtrahi, vt ex abſtractione probaret rationem terminandi per ſe ſolam relationem eſſe, & ex directo excluderet præfatam ſententiam ponentem abſolutum terminum: idem planè
Idē planè D Thom. ſentit D. Thomas multis ſuæ doctrinæ locis, ſed his præcipuè, quæ ſequuntur, prima parte quæſt. 40. artic. 2. ad 4 vbi definitionem relatiuorum explicans, eamque mutuis relatiuis accommodans ait: *Cum dicitur, quod re-*
134. *latiui eſſe eſt ad aliud ſe habere, per ly alind, intelligitur correlatiuum, quod non eſt prius, ſed ſimul natura, &c.* Quid clarius dicit potuit, vt terminum mutuæ relationis non abſolutum, ſed relatiuum eſſe oſtenderetur? dum enim aſſerit Ariſtoteles relatiui eſſe eſt ad aliud ſe habere, luce clarius eſt pro eodem accipere verbum, ad aliud, ac ſi diceret ad terminum, ſed ad aliud aſſerit D Thomas, idem eſſe, atque ad relatiuum, quod ſimul natura cum eo eſt, ergo ſentit planè terminum mutuæ relationis non eſſe abſolutum, ſed relatiuum, cum hoc namque, & non cum fundamento ſimul natura eſt quod refertur, præterea D. Thomas docet expreſſe vnum relatiuum claudi in intellectu alterius, ſed non clauditur, in quantum ad idemmet ordinatur, ſed in quantum eius relationem terminat, ergo vt terminus mutuæ relationis relatiuum eſt: antecedens habetur ipſa quæſt. 13. artic. 7. ad 6. hiſce verbis: *Ad cognoſcendum vtrum relatiua ſint ſimul natura, vel non, non oportet conſiderare ordinem rerum, ſed ſignificationes ipſorum relatiuorum, ſi enim in ſui intellectu claudat aliud, & è*
conuerſo, tunc ſunt ſimul natura ſicut duplum, dimidium, Pater, & Filius, & ſimilia. Si autem 135.
vnum in ſui intellectu claudat aliud, & non è conuerſo, nunc non ſunt ſimul natura, & hoc modo ſe habent ſcientia, & ſcibile, &c. Quibus patet de relatiuis mutuis loqui à non mutuis ea ſeparans, de eiſque aſſerit viciſſim claudi vnum in intellectu alterius, quod conſtat non habere niſi in quantum terminat relationem eius, nam ſecundum rationem referendi non poſſunt ſe claudere, nec vnum ad alterū pertinere: incluſionem autem eis tribuit in quantum relatiua ſunt, ac ſimul natura eſſe dicuntur, ergo vt talia cenſet terminare relationē alterius, & non vt abſoluta. Sed probatur iam eadem ſententia rationibus, quarum prima ex natura ipſiuſmet relationis mutuæ petenda eſt: relatio enim, vel eſt relatiua oppoſitio, vel hanc certè claudit intrinſece, vt admittunt omnes, & præclare D. Thom. oſtendit prima parte q. 27. art. 3. in corpore ſic inquiens: *De ratione relationis eſt reſpectus vnius ad alterum ſecundum quem aliquid alteri opponitur relatiue, cū igitur in Deo realiter ſit relatio, oportet, quod realiter ſit tibi oppoſi-*
tio, &c. Ergo mutua relatio claudit intrinſece 136.
mutuam oppoſitionem, ſed in mutua oppoſitione intrinſece etiam clauditur vtrumque, videlicet, quod relatio ſit ratio referēdi, & quod ſit ratio terminandi, ergo relatiua etiam vt talia vtrunq; habebunt, nempè ad aliud referri, & relationem eius terminare, quare nō vt abſoluta terminabunt, ſed vt relatiua.

Solutio. At dices, mutuam oppoſitionem relatiuorum per ſe conſiſtere in mutua ordinatione vnius ad alterum, quam non eſt dubium per relationes ipſas habere, officium autem terminandi conditionē dumtaxat neceſſariam eſſe, quia ſi vnum opponitur alteri, in quantum ad illud ordinatur, neceſſe eſt ab eodem terminari eandem ordinationem: vnde fit per officium terminandi non opponi mutuo, ſed per mutuam ordinationem, quam habent à relatione mutua, vt ratione referendi, ac propterea falſum eſt, quod aſſumitur, nempè vtrum-
que officium referendi, ac terminandi intrin- 137.
ſecum eſſe relatiuæ oppoſitioni, cum poſſit per

abſolutum

abſolutum exerceri: gratia exempli, Pater opponitur Filio in quantum ad eum ordinatur per relationem paternitatis, quam tamẽ Filius non per filiationem, ſed per fundamentũ paſſiue generationis terminat, opponitur autem rurſus Filius eidem Patri in quantum per filiationem refertur ad ipſum, quam etiam terminat Pater, non per paternitatem, ſed per actiuã generationem, quæ fundamentum eius, aut ratio fundandi eſt. Et ecce ſaluam oppoſitionem mutuã ex ſola ordinatione mutua vnius relatiui ad alterum per fundamenta abſoluta terminatam. Sed ſolutio hæc vim argumenti non remittit: quod ſic oſtendo: formalis, ac mutua oppoſitio relatiua ipſiſmet relationib' eſſentialiter conuenit, & earum ratione exercetur inter relatiua, ſi ergo oſtendere in oppoſitione earum formali vtrumq; officium, referendi videlicet, ac terminandi intrinſece claudi, oſtenſum profecto erit mutua relatiua vtrumq; etiam exercere officium ratione relationum, atq; adeò vt relatiua terminare. Probatur autem ſic, relatio paternitatis formaliter opponitur filiationi, in quantum realis eſt ordo ad ipſam, ergo eam formaliter reſpicit eodem reſpectu oppoſitionis, ſed non reſpicitur niſi vt terminus, nã vt ratio referendi potius ipſa reſpicit paternitatẽ, ergo ad mutuam oppoſitionem intrinſece pertinent relationes ſecundũ vtrumq; officium referendi, ac terminandi, ita vt ſine vtroq; intelligi oppoſitio nequeat, quæ cum intrinſeca ſit relationibus, intrinſecum quoq; eis erit viciſſim ſe terminare, nõ ergo ad abſolutum terminabuntur mutua relatiua, ſed ad relatiuum.

Impugnatur.

38.

Secundum argumentum ex diuinis relationibus accipitur, in quibus planè conuincitur relatiuum ad aliud relatiuum terminari, & nullo modo ad abſolutum: nam cum relatio realis ſit realis oppoſitio eiuſdẽ ad ſeipſum eſſe non poteſt, ſed ad alterum realiter diſtinctum, mutua præſertim, quæ realis ex parte vtriuſq; extremi eſſe debet, ſed in diuinis non inuenitur realis diſtinctio abſolutorum, nec relatiui ab abſoluto, nec omnino vnũ realiter diſtinctum ab altero, niſi ratione oppoſitionis relatiuæ, ergo repugnat relationem ad abſolutum terminari. Minor adeò certa eſt in ſchola ex communi ſanctorũ Patrum, & Scholaſticorũ conſenſu, vt abſq; erroris periculo nequeat oppoſitũ ſuſtineri, & ex natura ipſarũ relationum diuinarũ adeò neceſſarium, vt licet relationes aliquæ reales ſint, & ſimpliciter plures, non tamen realiter diſtinctæ, ex eo ſolũ quod non ſunt oppoſitæ, vt in relatione actiuæ ſpirationis, per quam Pater, & Filius referuntur ad Spiritum ſanctũ tanquã vnicum eius principium, competit eſt: probatur autẽ conſecutio, quod hinc neceſſario fiat diuinam relationem nõ ad abſolutum, ſed ad relationem alteram terminari: quia ſi ſolũ habet oppoſitionẽ cum alia relatione, ſolũ habebit realem diſtinctionem ab ea, & nullo modo ab abſoluto cui non opponitur, ſed terminari nequit, niſi ad alterũ re diſtinctum, ſicut nec ordinari, aut referri, ſolum ergo terminabitur ad relationem, ſicut ſolũ ab ea realem diſtinctionem habet, ita vt Pater æternus ad Filium vt Filium referatur. Filius item ad Patrem vt Patrem, & vterq; ad Spiritum ſanctum, in quantũ relatiua perſona eſt ab vtroque ſpirata, & per relationem paſſiuæ ſpirationis conſtituta.

39.

40.

Huic argumento duobus modis reſpondere nituntur moderni, prima eorum ſolutio eſt, adhuc in diuinis relationibus dici poſſe, quod vna non terminetur ad alteram, ſed ad fundamentũ eius, nam licet nõ habeant fundamentum, vt in ſe eſt diſtinctum, ſed idẽ cum relatione, noſter tamen intellectus imperfecto, ac limitato conceptu diuina concipiens ratione diſtinguit fundamentum à relatione, prius quam illud concipiat, & relationem ad ipſum terminari intelligit: gratia exempli, in Filio diſtinguit paſſiuam generationem à filiatione, illamq; prius concipit tanquam huius fundamentum, & genitũ intelligit terminare relationẽ Patris, potius quàm Filium, quod præſertim verũ eſſe aſſerunt iuxta ſententiam D. Bonauenturæ aſſerentis diuinas perſonas per origines conſtitui potius ac prius noſtro modo intelligendi, quam per relationes, has vero perſonis iam conſtitutis ſuperuenire, vt Patrem per actiuam generationem, Filium per paſſiuam, & Spiritum ſanctum per paſſiuam quoq; proceſſionem amoris, qua conſequuntur relationes Paternitatis, Filiationis, ac paſſiuæ Spirationis. Hęc tamen ſolutio argumentum non diluit, quia origines diuinæ, quæ oppoſitæ cenſentur, duo habent. Primum, quod relatiuæ ſint formaliter, cum ſint diſtinctæ realiter, & nihil poſſit in diuinis realem diſtinctionem conſtituere per relationes oppoſitas: poſtremum, quod nihil habeant abſolutum, ſicut nihil commune omnibus perſonis in ſua ratione formali, & abſoluta omnia communia ſint. Ex quibus euidẽter inferiur,

Prima ſolutio 2. argum.

fertur, quod etiam ſi Filius terminet relationem Patris, nō vt Filius, ſed vt genitus, nihilominus per rationem relatiuam neceſſe ſit terminare, & nullo modo per abſolutam, atque adeò non poſſe relatiuum in diuinis terminari ad abſolutum, ſed neceſſario ad relatiuum terminari.

Secunda ſolutio arg.

Robur huius argumenti non latuit eoſdem modernos autores, & propterea ſecundam ſolutionem adijciunt, qua fatentur relatiua in diuinis nō poſſe ad abſolutū terminari, ſed quamlibet perſonā diuinā terminare relationem alterius per propriam relationem,

141 per quam ei opponitur, vt Filium per filiationem terminare relationem Patris, in creatis vero relationibus diuerſam eſſe rationem in eo poſitam, quod relationes creatæ ſubiectis accidunt, in quibus fundamentum eſt eis ratio inſurgendi, atq; eſſendi, & pariter eſt ratio terminādi, at relationes diuinæ ſubſiſtentes ſunt, ac ſubſtantiales, & cōſtituentes perſonas, quare non habent aliud fundamentum præter ſe ipſas, quo poſſint terminare alias relationes, & idcircò per ſe ipſas terminant. Addunt nihilominus in eiſdem adhuc diuinis relationibus poſſe nos diſtinguere relationem terminandi, & referendi, quod adhuc non terminant ſub propria ratione relationis, nā relatio vt relatio ſolum habet, quod ſit ratio referendi vnum ad aliud, vt vero refert vnum ad aliud, non terminat, niſi vt eſt aliquid, ad quod aliud ordinatur, ergo materialiter ſolum cenſetur terminare, & nō ſecundum formalem rationem relationis, quanquam, vt abſolutum adhuc terminare nequeat, cum nihil prorſus abſolutum habeat.

Impugnatum diſcrimen allatū.

Sed profecto diſcrimen hoc parum momenti habet, nam quod relatio ſit ſubſiſtens, vel inhærens, nec pertinet ad rationem formalem relationis, nec eam variat: ratio etenim formalis in eo eſt ſita, quod totum ſuum eſſe ſit relatiuum ad aliud ordinare, quod æque diuinis relationibus, atque humanis conuenit, ſed ex ratione formali relationis conuenit habere terminum, & ex ratione relationis mutuæ

142 habere terminum ſibi oppoſitum, non verò ex eo, quod accidētalis, aut ſubſiſtens ſit, quod fundamentum habeat, aut eo careat, ergo mutuæ omnes relationes poſcunt terminum ſibi oppoſitum, ſiue ſint diuinæ, aut creatæ: conſtat autem terminum non eſſe oppoſitum per fundamentum, ſed per relationem, quare per illam, & non per abſolutum terminabit. Et quod additur, relationem formaliter eſſe ordinationem ad aliud, ac proinde, vt relationem non terminare, ſic explicandum eſt, in mutua relatione duo conſideramus, & eſſe rationem

Nota explicationem.

referendi ad aliud, & eſſe rationē eius ad quod refertur aliud, ſicut in relatiuo mutuo, quod conſtituit, duo ſunt, & referri ad aliud, & eſſe id ad quod refertur aliud, & ratio referendi quaſi primaria vocari poteſt, ac potiſſima, cū conueniat relationi, vt relatio eſt, poſterior verò quaſi ſecundaria, quia non vt relationi ei conuenit, & ideo non omni relationi, ſed vt relationi mutuæ, & propterea ei ſoli: vtraque tamen intrinſeca eſt relationi, & relatiuo mutuis: terminat igitur non vt relatio, ſed vt mutua, quod ſatis eſt, vt relatio dicatur terminari ad relatiuum, & non ad abſolutum, quia cum nihil abſolutum habeat relatio, ſi per eam terminat vnum relatiuum alterius relationem, non terminabit vllo modo, vt abſolutum, ſed planè, vt relatiuum mutuum.

Aduerſarij in æquiuoco laborant in hoc arg.

Ex his intelligitur in æquiuoco planè laborare aduerſarios, dum ita arguunt: relationem non habere officium terminandi in quantum eſt ratio referendi, ergo nec vt relatio eſt, quia, & ſi ex primaria, & præcipua ratione non habeat etiam, vt mutua relatio eſt, habet ex ratione conſequenti, intrinſeca tamen, & in mutua 143

oppoſitione incluſa, quod ſatis eſt, vt vere dicatur terminare tanquam relatio, & nō per rationem abſolutam, quam habere prorſus repugnat. Et quod in relationibus formaliter, & intrinſece oppoſitis verū eſt, in relatiuis quoq; verum, ac neceſſarium erit, cum his ratione relationis oppoſitio conueniat: vnde ſicut ratione ſolius relationis opponuntur, & non ratione abſoluti fundamenti: pari ratione vtrumque officium in oppoſitione incluſum, referendi videlicet, ac terminandi, ratione ſolius relationis exercere poterunt.

Satisfit argumentis aliarum opinionum.

Satisfit argumentis oppoſitis.

EX argumentis primę opinionis vltimum dumtaxat aduerſus noſtram ſententiam probare contendit, terminum etiam non mutuæ relationis relatiuum eſſe oportere,

Ad vltimū 1. ſent.

quia ſi abſolutum foret, cognitio eius diſtincta eſſet neceſſaria ad cognoſcendam diſtincte relationem, cuius notitia ex cognitione termini dependet, ſicut eius eſſentia, aut 144

formalis ratio. Reſpondemus vero ſatis eſſe confuſam, ex qua cognoſcitur ſpecies relationis,

tionis, vt ad cognoſcendam relationem menſurabilitatis ex parte ſcientiæ ſatis eſt cognoſcere cuius naturæ obiectum ſit ſubſtantialis, aut accidentalis: & ſi accidentalis in qua categoria collocatum, & in relationibus creaturarum, per quas ad Deum ipſum referuntur ſatis eſt cognoſcere Deum, vt principium earum à quo, ſicut hoc, aut illo modo procedunt, ita hoc, aut illo modo dependent: hæc namque, ſi de his, aut ſimilibus terminis cognoſcantur explorata erit ſpecies, & natura cuiuſq; relationis, vt quod menſurabilitatis, ac talis menſurabilitatis ſit, quod relatio generalis creaturæ, aut ſpecialis ſeruitutis, ſicque de cæteris non mutuis relationibus.

Ad 1. partem. 1 arg. 2. ſent. Argumenta ſecundæ opinionis maioris abſque dubio momenti ſunt: nam primum obijcit nobis relationes non mutuas, ex quibus infert relationem per ſe nō poſtulare relatiuum terminum, quia ſi eum per ſe poſtularet, eunctis relationibus conueniret. Cui reſpondemus relationem in genere, atque in ſpecie ſu-
145. mi poſſe, & ſi primo modo accipiatur, non petit per ſe relatiuum terminum, neque abſolutum, ſed abſtrahentem ab abſoluto, & relatiuo, negamus tamen hinc ſequi, quod per accidens ei conueniat reſpicere rélatiuum, niſi forte in eo ſenſu, quo dici ſolet differentias modo accidentali de genere enunciari, vt rationale de animali, cū quo ſtat, vt per ſe enunciētur de aliqua eius ſpecie: & ita ſe res habet in propoſito, quod relatio in genere nō poſtulat relatiuum, nec abſolutum terminum, ſed in ſpecie vnum, aut alterum determinate. Vnde intelligitur, non ſe habere quemlibet terminum per ſe ſumptum ad relationem in genere, ſicut ſe habet accidens generi conueniens, ſed ſicut differentiæ ad genus, illud per ſe determinantes, ad diuerſas ſpecies, ac propterea ſtare poteſt, quod relatio in quantū mutua per ſe poſtulet terminum relatiuum, ſed cum relationes nō mutuas admittamus ad abſolutum terminum ordinari, infert parem eſſe rationem de mutuis, quam tamen paritatem omnino negamus, eſtque ratio diſcriminis aperta: nam relatio mutua mutuam oppoſitionem claudit, inter duas relationes mutuo
146. ſe correſpondentes exercitam, quam tamen exercere nequeunt per abſolutum fundamentum, cui neque relatio alterius extremi opponitur, nec ipſimet relationi alterius fundamentum, ergo neque terminare ſe ſe inuicem poſſunt, niſi per ſemetipſas, cum terminandi officium intrinſecè claudatur in eadem mutua oppoſitione, quam conditionem non habere relationem nō mutuam, in aperto eſt, ſed cum ſit quaſi dimidiata, & manca relatio, nō habens ſibi correſpondentem, nec relatiue terminatur, ſed per rationem abſolutam alterius conditionis, & hanc materialem potius terminum appellamus, quàm formalem: nam officium terminandi ad ſolas relationes formaliter pertinet, ſicut & officium referendi, quæ in relationibus integris, ac perfectis neceſſario, ac per ſe coniungi oſtendimus: ad abſoluta vero non niſi ratione quadam materiali, prout imperfecta conditio non mutuæ relationis poſtulat.

Secundò opponebantur in eodē argumento eiuſq; confirmatione quædam relationes dā partem mutuæ, vt relatio creaturæ ad creatorē ſolum illius, & ex parte illius realem iuxta communem ſcholæ ſententiam, & relatio maternitatis Beatiſſimæ Virginis, realis quidē ad Chriſtum eius filium, ex parte cuius non correſpondet realis filiatio iuxta mentem D. Thomæ, ſed ſufficienter per fundamenta paſſiuæ generationis in Chriſto, & potentiæ creatricis in Deo eaſ- 147.
dem relationes terminari. Quibus reſpondemus mutuam relationem realem non verſari niſi inter extrema eiuſdem ordinis, eum importet mutuam ordinationem vnius ad aliud ex ipſa rei natura mutuamq; dependentiam, quo fit, vt cum Deus alterius ſit ordinis à creatura, ad quam nec ex ſua natura ordinatur, nec dependet, incapax ſit relationis realis, per quā ad ipſam referatur, quocirca relationes, quæ inter ipſum, & creaturam verſantur, mutuę eſſe deſinent ob ſubiecti incapacitatem. Et hæc fuit ratio cōmunis omnium ferme ſcholaſticorum, ob quam nullam realem relationem in Deo reſpectu creaturarū admiſerunt, ob eandem quoq; D. Thomas non admiſit in Chriſto homine realem filiationem, per quam ordinaretur ad Matrē Sanctiſſimam, ſed Filium appellari docuit realiter à relatione maternitatis, quam terminat. De his igitur relationibus, ſicut de non mutuis iudicandū eſt, quibus tanquam imperfectis in hoc genere, & correſpondentibus relationibus orbatis, non conceditur 148.
relatiuus terminus, ſed abſolutus, nō formalis, ſed quaſi materialis, quia extremorum diſparitas, hunc tantum modum terminandi imperfectum, & quaſi mancum permittit. Quapropter ex eis non poteſt deduci argumentum ad mutuas relationes propter rationem diſcri-

Ad ſecundum confirmationem.

Nota. minus iam explicatam: nam ſi mutuæ forent, ſemetipſas terminarent ob mutuam oppoſitionem, vtrumq; officium relationis referendi, & terminandi claudentem, deficiente ergo mutua oppoſitione deficit mutua terminatio, ita vt vna illa relatio realis nec habeat aliam ſe terminantem, nec aliam, quam ipſa terminet, ſed terminatur, vt poteſt, ad rem abſolutam, & quaſi materialiter officium terminandi exercentem, tanquam à relatione creata in ſe recipienda extranea.

Obiectio. Et ſi dixeris, etiam in extremis eiuſdem ordinis poſito fundamento, & termino ſufficienter relationem vnam terminari ad fundamentum alterius, etiam ſi non inſurgat alia relatio, vt ſi poſitis duobus albis ſolũ in vno oriatur relatio ſimilitudinis, & non in altero ſufficienter terminabitur per albedinem eius.

Solutio. Reſpondeo relationem neceſſario inſurgere in vtroque extremo, ita vt naturaliter ſaltem impediri nequeat fluxus eius, & iuxta aliorum ſententiam, nec per potentiam Dei abſolutam propter intrinſecam dependentiam, & commenſurationem extremorum, quod inferius

Conceſſio. diſcutietur. Sed iam quod in vno tantum extremo conſurgere daremus, nihil ſanè probatur, nã tunc nec mutua eſſet relatio, ſed manca, quare nec mutua oppoſitio, ac propterea quanquam ex ſe poſtularet aliam relationem pro termino formali, per accidens ſine illo maneret ſolum materialiter terminata: quod vt melius intelligatur, & veritas noſtræ ſen-

Nota. tentiæ clarius pateat, adnotandum eſt relatiua duobus modis conſiderari poſſe, formali, ac materiali, formaliter accipiuntur pro vt

149. ſunt concreta à relationibus denominata, materialiter vero pro rebus ipſis, vel fundamentis, gratia exempli, Pater, & Filius ſunt relatiua formaliter, pro vt his nominibus ſignificantur, materialiter vero, vt ſunt generans, & genitus: & pariter duo alba eiuſdem gradus, vt ſimilia, dicuntur relatiua formaliter, vt alba vero commenſurata ſolum materialiter: dicuntur præterea relatiua accidentaliter, quia non ratione ſui, ſed relationis ſibi inhærentis dicuntur ad aliquid, pari ergo ratione termini relationum accipiuntur formaliter, & materialiter, atque etiam eſſentialiter, & formales termini ſunt, pro vt relationes oppoſitas important, materiales vero, atque accidentales, vt ſunt res quędam fundantes relationes: nam ſicut non per ſe, ſed per eas opponuntur, pari ratione non per ſe referuntur, nec terminant, niſi per relationes, non opponuntur duo alba niſi ratione materiali, nec referuntur niſi ratione accidentali per relationes, & idcirco neque relationes ipſas ſimilitudinis poſſunt niſi ratione materiali terminare: cuius illud eſt Argum.
argumento, quod ſi ſolas relationes in eis conſideres non conſideratis fundamentis, nec cæteris ad ea pertinentibus, nihilominus erunt formaliter oppoſita, & formaliter relatiua, ſi vero relationes ab eis ſeparaueris, etiam ſi cætera conſideres, nec oppoſita, nec relatiua erunt, quo fit, vt ſolum materiali, ac accidentali ratione oppoſita ſint, & relatiua, atque 150.
adeo ſolum materiales termini, & accidentales: vt ſi Pater formaliter opponitur, & refertur ad Filium, Filius erit terminus formalis eius, & ſi generans materialiter ſolum opponitur, & refertur, genitum non erit niſi materialis terminus, & accidentalis.

Et diſtinctio hæc terminorum oſtendere Obſeruat.
videtur deceptionem oppoſitæ ſententiæ, quæ ſemper loquitur de termino materiali, de formali verò nunquam: vnde quando aſſerit ſimilitudinem ſufficienter terminare album, & ſimile ad album referri, & non ad ſimile, de materiali termino ſolum poteſt eſſe verum, nequaquam de formali, quia ſicut non eſt verum ſimile eſſe formaliter albo oppoſitum, ſed ſolum ratione materiali, formaliter vero ſimili opponi, ſicut Pater Filio opponitur, & non genito niſi materialiter, pari ratione verum eſt, non terminari ſimile ad album niſi materialiter, ad ſimile vero formaliter, quia mutua oppoſitio vtramque rationem referendi, ac terminandi claudit intrinſece, vt expoſitum eſt, quanquam primario vnam, ſecundario alteram.

Ad ſecundum dicimus, pronunciatum illud Ad 2. arg.
poſito fundamẽto, & termino neceſſario conſurgit relatio, duplicem ſenſum habere poſſe, & in vtroque eſſe verum, & ſenſus prior cau- 151.
ſalis eſt: ita vt poſitio vtriuſque cauſa ſit, aut ratio inſurgentis relationis, & tunc non accipitur terminus formaliter, ſed materialiter duntaxat pro altero extremo relationis: vnde idem eſt in hoc ſenſu dicere poſito fundamento, & termino inſurgit relatio, ac ſi dicatur, poſito fundamento ex parte vtriuſque extremi oritur relatio, vt poſito vtroque albo oritur relatio ſimilitudinis, alba vero non ſunt niſi extrema, inter quę verſatur relatio, & quaſi materiales eius termini. Secundus ſenſus nõ cauſalis, ſed formalis, & quaſi ſimultaneus eſt,

quaſi dicatur, poſito fundamento, & termino formali relationis, qui eſt alterum relatiuum, neceſſario intelligitur poſita relatio, quæ inter vtrumque extremum ita acceptum verſatur: & ecce patet, quod ſiue in vno, aut altero ſenſu pronunciatum accipiatur, nihil probat aduerſus noſtram ſententiam, nam in ſenſu priori ſolum probat fundamentum relationis eſſe quaſi materialem terminum, in poſteriori verò nec id attingit.

Quòd nullum vitium incurrat is, qui vnum relatiuum explicat per alterum, ſed neceſſario teneatur illud ſic definire.

VLtimum argumentum ad illud incommodum nos deducere contendebat, vt ſi terminus mutuæ relationis ſit relatiuus formaliter, per ipſum ſit definiendus, ex quo nugationem, atq; inutilem repetitionem in modo definiendi relatiua admittere cogimur: cuius ſolutionem prius ab aduerſarijs extorquere conabimur, poſtmodum vero eam proferemus Diuinas relationes admittunt aduerſarij non ad abſoluta, ſed ad relatiua terminari, vt paternitatem ad filium, & filiationem ad Patrem, in quibus idem argumentum conſtituo, quod ipſi increatis: ſi filius vt filius terminat relationem Patris, ergo formalis ratio huius accipitur in ordine ad filium. per ipſum igitur definiri debebit, & tunc ex tali modo definiendi nugationem, inutilem repetitionem, & quod ignotum per aliud non minus ignotum expliceiur, euidenter deducitur: vel certè ſi non ſequitur Patrem eſſe definiendum per filium, etiamſi ab eo terminetur per ſe relatio, nō ſequitur in relatiuis creatis, etiam ſi ad relatiuum terminū per ſe referantur, ſoluant igitur nodum argumenti, & ab his incommodis ſe ſe expediant, vt ab eis diſcamus, quo pacto increatis relationibus diluendum ſit.

In diuinis admittitur circulus ab aduerſarijs.

153.

Nihilominus quid nonnulli ex præcipuis oppoſitæ ſententiæ patronis argumento reſpondeant, non grauabor referre, dicunt enim conuincere quidem in diuinis Patrem eſſe definiendum per Filium, & Filium per Patrem apud eos, qui perfecte cognoſcunt, quales ſunt, vt Beati, & Deus ipſe vnam perſonam per ordinem ad alteram intuentes, nos vero, qui imperfecte eas cognoſcimus, & ad inſtar creaturarum, maiori notitia indigemus, commodiusque definiemus Patrem per terminum abſolutum dicentes. Pater æternus eſt, qui produxit à principio ſibi coniuncto Perſonam viuentem in ſimilitudinem ſuæ naturæ, hæc tamen ſolutio falſum in primis aſſerit, quod ita explicatus à nobis Pater æternus explicatur per terminum abſolutum, cum certum ſit, genitum in ſimilitudinem naturæ, vt tale, eſſe relatiuum, non ſolùm re ipſa vera, ſed etiam in noſtro intellectu, qui Origines diuinas (inter quas enumeratur paſſiua generatio) intelligit eſſe relatiuas, & non abſolutas, nequimus ergo nos Patrem in diuinis explicare, niſi per terminum relatiuum.

Aliquorū ſolutio.

Deinde concedit eadem ſolutio vnum per alterum definire, & cognoſcere eos, qui quidditatiuam habent cognitionem Patris & Filij, quia ſpectata eorum natura ſic definiendi, ſic cognoſcendi ſunt. Sed ſi hoc ita eſt, vbi eſt nugatio, vbi inutilis repetitio, vbi vitioſus definiendi modus per incognitum, ad hæc nihil reſpondeant, quia re ipſa vera ſi incommoda ſunt in definitionibus relationum creatarum, ſolutione carent.

Reſpondemus igitur Ariſtotelem neque capit. illo, neque alibi vnquam vetuiſſe, quod vnum relatiuum definiatur per alterum. Quin potius talem modum definiendi præſcripſit 6. lib. topicorum cap. 2 loco 64. hiſce verbis: *Amplius in his, quæ ad aliquid ſunt, conſiderandum, ſi ad quod genus aſſignatur, & ſpecies ad illud quoddam aſſignatur, vt ſi opinio ad opinatum, & quædam opinio ad quoddam opinatum, & ſi multiplex, ad quoddam ſubmultiplex, ſi autem nō ſic aſſignatur, manifeſtum quoniam peccatur, videndum autē etſi oppoſitio oppoſita definitio. vt ſi dimidij ea ſit, quæ oppoſita eſt ei, quæ eſt duplicis, nā ſi duplex eſt quod inæquali ſuperat dimidium, & dimidium quod inæquali ſuperatur.* Longè ergo alium ſenſum habent verba relata in argumento, non quidē à nobis excogitatum, ſed ab antiquioribus interpretibus, Commētatore, Alexandro Aphrodiſeo, & D. Thom. in eius loci cōmentarijs, qui Ariſtotelem hoc ſibi voluiſſe aſſeruntnempè intellectū ad intelligibile referri, & nō ad hominem, cuius eſt intellectus, quia ſi ad hunc etiā ordinaretur bis diceretur ad aliquid eadē res vt talis nempè ad id cuius eſt, & ad obiectum circa quod verſatur, quod ſtare nō poteſt: nam idem in quantū idem non niſi ad vnū refertur, alioqui non vnum eſſe haberet, ſed duplex, cum eſſe relatiui à termino accipiatur, ergo intellectus, vt intellectus, ad ſolum obiectum, circa quod verſatur, refertur, ad ſua-

Sententia Ariſt vera. 154.

155.

ad ſubiectum vero non vt intellectus, ſed in quantum accidens ei inhærens, & ecce quo pacto modum definiendi vnum relatiuum per alterum non tangit Ariſtoteles.

II Solutio & verior etiam. Secundo etiam dicere poſſumus, ſenſum eorundem verborum eſſe, quod intellectus, vt talis, non dicatur ad aliquid, reſpectu eius cuius eſt, ſed ſolum reſpectu obiecti, circa quod verſatur, alioqui cum per id ſumineret, cuius eſt, explicandus foret, idem bis diceretur, hoc eſt, neceſſario foret repetendum. ſic namque di-
156. cendum eſſet, intellectus eſt cuius eſt intellectus, & viſus eſt cuius eſt viſus, eiuſmodi autem repetitio vitioſa eſt, ergo non dicitur intellectus vt intellectus relatiue ad id, cuius eſt, ſed forte in quantum accidens, & tunc ceſſabit talis repetitio. Hunc ſenſum ſatis aperte inſinuauit Ariſtoteles in extremis verbis illius teſtimonij, vt intuenti facilè conſtabit. Ex quo etiam aperte deducitur approbaſſe potius Ariſtotelem modum definiendi relatiua per terminum, imo tanquam per ſe notum ſtatuiſſe, vt ex eo probaret bis fore dicendum, aut repetendum, cuius eſt intellectus, aut viſus. ſi ad ipſum relatiue dicerentur intellectus, & viſus,
Porphyrij ſententia. & non ad ſola obiecta. Porphyrius autem non ſolum vnum relatiuum in definitione alterius poſuit, nempe genus in definitione ſpeciei, & viciſſim hanc in definitione generis, ſed addit,
157. ſe id feciſſe neceſſitate compulſum, quia vnū relatiuum explicari nequit, niſi per alterum, capite de genere hiſce verbis. *Quod ſi etiam genus aſſignantes ſpeciei meminimus dicentes, quod de pluribus, & differentibus ſpecie in eo quod quid eſt prædicatur & ſpeciē dicimus id, quod ſub aſſignato genere eſt: noſſe oportet, quod quoniam genus alicuius eſt genus, & ſpecies alicuius eſt ſpecies, vtrumq; vtriuſq; neceſſe eſt in vtrorumq; rationibus vtriuſq; vti.* Quod ſi nō licet vnū relatiuum definire per alterū, vitioſæ erunt omnes definitiones à Porphyrio in prædicabilib' deſignatæ Quod vero à quibuſdam modernis reſpondetur, non definiſſe genus per ſpeciem, in quantum ſpecies eſt relatiua generis, ſed vt refertur ad indiuidua, aperte falſum eſt, nā ſpecies ponitur in definitione generis, vt hoc eſt de illa prædicabile, ergo vt eidem generi ſubijcitur, at vt generi ſubijcitur non reſpicit indiuidua, vt capite de ſpecie ſtatutum fuit, ſed genus ipſum, ergo vt correlatiuum generis ponitur in eius definitione.

Ad aliud arg. 1. ſoluuo. Argumentum vero contendens loco relatiui in definitione alterius poſiti licere propriam eius definitionem collocare, probaret quidem, ſi vnum relatiuum in definitione alterius poneretur, vt correlatiuum: quod eſt, ac ſi dicere velimus ſecundum primariam, ac formalem rationem relatiui, quæ eſt ad aliud ſe habere, at cum non ſic ponatur, ſed ſecundum rationem quandam conſequentem, & quaſi extrinſecam termini mutuæ relationis, non ſequitur loco illius definitionem propriam relatiui, vt talis, poſſe collocari, vnde nec nugationem in tali modo definiendi committi.

Secundo reſpondetur: vnum relatiuum nō collocari in definitione alterius tanquam partem definitionis intrinſecam, aut tanquam pertinentem ad eſſentiam definiti, ſed tanquam extrinſecum additamentum, ſine quo nec eſſe poteſt, neque intelligi, aut explicari ratio alterius per ordinem ad ipſum, tanquam ad terminum accipienda: quare non licet loco eius propriam definitionem ſubſtituere, id namque quod dicitur, loco nominis in definitione poſiti licere definitionem eius ſubrogare, de ſolis partibus definitionis verum eſt, nō de extrinſecis additamentis, & ratio diſcriminis eſt manifeſta, quia relatiuum per ſe terminat relationem alterius, & non per propriam definitionem, cū ratio terminandi quaſi materialis ſit potius, quam formalis, ac propterea non licet definitionem eius ſubſtituere, partes autem definitionis ad eſſentiam definiti pertinent, eamque componunt iuxta proprias, atque intrinſecas rationes, & hæc eſt ratio, propter quam loco earū licet proprias definitiones ponere, ſed nec vitioſus circulus committitur ex tali modo definiendi relatiua, imo neceſſarius admittitur, nam cum reciprocam habeant dependentiam, & ratio vnius in ordine ad alterum mutuo quoque accipiatur, mutuo etiam ſe tanquam termini definiunt, mutuo ſe manifeſtant, & vtroque manifeſtato circulus ſiſtit, qui propterea vitioſus non debet appellari, ſed valde vtilis, quia res huius imperfectæ conditionis non poſſunt alia via innoteſcere, ſicut nec eſſe Vnde neque ſequitur idem per ſe ipſum tandem explicari, ſed quodlibet correlatiuum per propriam definitionem, cui non admiſcetur definitio alterius, licet ipſummet tanquam extrinſecum additamentum admiſceatur. Eſt autem alia ratio de circulo demonſtrationis in quo medium demonſtrationis formale, & proprium, atque in eodem genere cauſæ concurrit, ex quo planè ſequitur idemmet eſſe ſibi medium.

Margin notes in the right column: "II. ſolutio" (beside "Secundo reſpondetur"), "158." (beside "tem definitionis intrinſecam"), "Quomodo non ſit vitioſus circulus." (beside "neceſſarius admittitur"), "159." (beside "tionem, cui non admiſcetur").

Denique idem oſtenditur.

dum, quod repugnat, ac tandem licet relatiua per ſe ſumpta æque ſint ignota, ſimul tamen accepta notiora redduntur, & viciſſim ſe declarare poſſunt, præter quam, quod receptum illud traditum ab Ariſtotele. 6. libro topicorũ capite 2. quod definitio per clariora ſit deſignanda, non de ſingulis in definitione poſitis accipiendum eſt, ſed de tota ipſa definitione, quam ſatis eſt notiorem eſſe definito, licet aliquid in ea collocatum æque notum dumtaxat ſit.

Ad confir. Reſpond.

Confirmatio ciuſdem argumenti verum aſſumpſit, quod actus terminandi nihil reale in terminante ponat, ſed ſolam denominationem
160 extrinſecam, ſi terminare in communi accipiatur, ſi vero in ſpeciali pro actu terminandi relatiuo, aperte falſum eſſe cenſeo, nam relatio vtrumque præſtat relatiuo, & quod ad aliud ordinetur, & quod ſit id, ad quod ordinatur aliud, quare per aliquid ſibi intrinſecum nempe relationem, vtrumque munus exercet, & primum quaſi actiuum eſt, ac præcipuum, aliud vero quaſi ex conſequenti ei conuenit, & quaſi paſſiuum eſt: vnde non bene infertur, mutuum relatiuum per fundamentum poſſe terminare relationem alterius, quia terminatio ſolam in eo ponit intrinſecam denominationem.

QVAESTIO OCTAVA.

Ordinetur ne vnum relatiuum ad diuerſos terminos eiuſdem conditionis vna, eademque relatione reali, vel diuerſis.

Tractatur opinio Scoti aſſerens pluribus relationibus ſolo numero diuerſis ordinari relatiuum ad plures terminos eiuſdem rationis.

161. SPecifica vnitate relationis diſcuſſa, numerica ſequitur diſcutienda, de qua præſens controuerſia inſtituitur: idem namque eſt quærere, an vnum relatiuum ad diuerſos terminos eiuſdem conditionis eadem valeat relatione ordinari, ac ſi quæreretur, ſit ne poſſibile multas relationes ſolo numero diuerſas in eodem ſubiecto, quod ad aliud refertur, inueniri: nam de his, quæ ſpecie diſtinguuntur compertum eſt ſimul eſſe poſſe, Petrus namque ob commenſurationem eiuſdem magnitudinis, æqualis eſt Paulo, propter albedinem eiuſdem gradus eidem ſimilis, & ſi fortè contingat ab eo eſſe genitum, erit eius Filius, & ecce triplicem relationem ſpecie diuerſam in eodem numero ſubiecto inhærentem, cuius ea eſt ratio, quia ſpecifica vnitas, vel diſtinctio relationis, vt quæſtione præcedenti decreuimus, non à ſubiecto, ſed à termino deſumitur.

triplex relatio genere in eodem.

I. Sententia Scoti.

Scotus igitur in 3. diſt. 8 quæſt. vnica, quem ſequuntur eius diſcipuli, tenuit pluribus relationibus ſolo numero diuerſis, ordinari relatiuum ad plures terminos eiuſdem conditionis, vt Patrem ad plures filos. 162.

Probatur ex proprietatibus relatiuorum ab Ariſt deſignatis.

Hæc in primis ſententia ex proprietatibus relatiuorum ab Ariſtotele deſignatis elici videtur: ſunt enim relatiua ſimul natura, & ideo poſita ſe ponunt, & ablata ſe auferunt: ſunt etiam ſimul cognitione, ita vt nequeat vnum definite cognoſci, quin ſimul aliud definitè cognoſcatur, ſed ſi vnum relatiuum ad plures eiuſdem conditionis terminos eadem relatione ordinetur, deficient eiuſmodi proprietates, ergo plures ſunt in eo ponendæ relationes ſolo numero diuerſæ: minor probatur, nam ſi pater plures habens filios vna relatione ad omnes ordinatur, cum hæc vna relatio ponatur genito primo filio, non ſolum prius natura, ſed tempore erit, quàm cæteri gignantur, vnde
fiet ſolùm cum primo genito Patrem eſſe ſi- 163.
mul natura, minimè cum cæteris, & cum non minus ſit Pater eorum, quàm primi, nec minus ad eos ordinetur tãquam relatiuum, ſequitur planè relatiua in quantum talia non eſſe ſimul natura cum omni ſuo termino, ſed nec ſimul cognitione, producto enim primo filio cognoſcitur pater, at non cognoſcuntur cæteri, ad quos eadem relatio terminatur, ſiquidem nondum exiſtunt, ergo non eſt ſimul cognitione cum omnibus, & cum in infinitum ferme multiplicentur eiuſmodi termini, vt conſtat in ſimili, & æquali, incognoſcibilis erit relatio, & relatiuum, cuius cognitio ex vniuerſorum cognitione pendet, cum tamen verè ſit re
latiuum omnium comparatione. Ac demum 164
poſito primo filio ponitur Pater, nec tamen cæteri ſtatim ponuntur, & extincto primo non perit relatio, ſi cæteri permaneant, ergo comparatus pater ad poſteriores, nõ ſimul ponitur cum eis, ſed prius: cõparatus verò ad primum non ſimul cum eo aufertur, quapropter nulla

harum proprietatum ei conuenit, ſi vnam tantum relationem habeat ad plures filios, ſi vero ſingulæ ponantur reſpectu ſingulorum, cum quolibet ponetur, & extinguetur, eritque ſimul natura, & cognitione relatione propria.

I. Ratio. Et ratione probatur primo. Quia ſi pater vnum habebat filium, vna relatione reali ad eum ordinabatur: ſecundo autem genito adquirit nouum reſpectum realem, ergo nouam relationem realem, pro eodem namque reſpectus, & relatio vſurpātur: ſed probatur: minor, ſecundum filium reſpicit, quem anteà non reſpiciebat, ergo nouo reſpectu, de nouo ergo pater illius eſt realiter, cum antea non eſſet, ergo nouam paternitatem comparatione eius adquirit, quia ſicut Pater à paternitate, ita nouus

165 Pater non niſi à noua paternitate dicetur. Ad hæc, mortuo vno filio aliquid amittit pater, quod habebat, ſiquidem non iam ordinatur ad eum terminum realem ad quem anteà ordinabatur, nec pater mortui filij amplius dicitur, ſed non relationem per quam cæteros reſpicit

166. cum ſuperſtites ſint, ergo amittit aliam, multiplicemque proinde habebat plurium filiorum comparatione.

II. Ratio. Secundo, eſſe relatiuum eſt ordinari ad terminum iuxta definitionem Ariſtotelis, ergo vnicuique relatiuo deſignandus erit proportionatus terminus, vnde fit, vt quemadmodum relatiuum in communi ordinatur ad terminū in communi, ſic relatiuum tale ad terminum talem, & hunc relatiuum numero ad hunc numero terminum, multiplicatis igitur terminis ſecundum numerum mutliplicari relationes debent.

Poſtrema ratio. Poſtremo Relatio cōſurgit poſito fundamento proximo, & termino, ergo ſi nouū adſit fundamentum ſimul cum nouo termino, noua conſurget relatio, ſed ita ſe res habet in patre gignente plures filios, cum per plures numero generationes, quæ ſunt fundamenta proxima, aut rationes fundandi relationem paternitatis id efficiatur, nouuſque ponatur terminus, no

167. ua igitur paternitas ponetur multiplicabunturque pro ratione terminorum. Adde etiam ad id cōfirmandum, quod ſi primus filius ſecū

Cōfirmat. do nondum genito è viuis exceſſerit, perit relatio paternitatis, & dum ſecundus gignitur, noua conſurget virtute nouæ generationis, ergo etiam ſi viueret, noua nihilominus, & diſtincta cōſurgeret, cum noua ſit eodem modo generatio.

Præfata ſententia declaratur.

HAEC ſententia Scoti diuerſis modis à diuerſis Doctoribus modernis accipitur: nam quibuſdam durum videtur plures relationes ponere in eodem, reſpectu diuerſorum terminorum quomodolibet ſe habentium: duobus etenim modis contingit vnum plura reſpicere, primum quidem ea ratione, vt vſque adeo neceſſario exigantur, vt non niſi ad plura ordinari poſſit, eiuſmodi eſt totum, quod neceſſario plures exigit partes, vt eius relatio adæquate terminetur, nam ſicut plures neceſſario poſtulat compoſitio totius, pari ratione ad pluses terminatur eius relatio, & in relationib' rationis clari' cernitur: etenim genus non niſi ad plures ſpecies, & ſpecies non niſi ad plura indiuidua referuntur: alio modo plures terminos non quidem neceſſarios ab eodem reſpici contingit, ſed ita vt quiſque ſufficiat adæquate relationem terminare, & quaſi per accidens multiplicentur, ſic ſe habet pater ad plures filios, ſic ſimile ad plura ſimilia, ſic æquale ad multa æqualia, vt licet vnus tantum ſit filius, vnum ſimile, vnum æquale, pater, ſimile, æquale abſoluta appellatione dicuntur talia, aiunt ergo eadem relatione ordinari ad plures terminos neceſſario requiſitos, diuerſa vero, ſi non neceſſario requirantur totum igitur vna, eademq; relatione plures reſpicit partes, quemadmodum genus plures ſpecies, & hæc plura indiuidua, pater vero, ſimile, & æquale non vna, ſed multis relationibus ad plures filios, multaque ſimilia & æqualia ordinantur.

Primus modus declarandi.

168

169

Hoc modo intelligunt, ac ſequuntur ſententiam Scoti moderni plures, in eo tamen diuerſum à Scoto ſenſum tenent quidam eorum quod Scotus ponit relationes reſpectu diuerſorum terminorum non ſolum eſſe plures ſed realiter diſtinctas, quia tenet rem eſſe relationē à fundamento diſtinctam, iſti vero non diſtingui realiter relationem à fundamento ex conſequenti intelligunt, nec inter ſe diſtingui tales relationes realiter, cum idem ſit omnium fundamentum, nempe eadem potentia generandi in patre, cum qua paternitates plures identificantur, licet plures ſint rationes fundādi, hoc eſt, generandi actiones, diſtinguūtur tamen ratione formali.

Autores huius dicendi modi.

170

171

Alij vero dum non neceſſario exiguntur plures termini, ſic cenſent pluribus relationibus reſpici, vt quaſi partiales ſint vnam totalem

lem, ac completam conficientes, ſic igitur ponunt patrem multis paternitatibus quaſi partialibus, & incompletis reſpicere multos filios vt ex cunctis vna numero relatio paternitatis perfecta, & completa conſtituatur, ſic ſimile multa ſimilia, & ſic æquale multa æqualia.

Oppoſita ſententia Diu. Thom præfertur.

II. opinio D.Tho. vera. Oppoſitũ nihilominus opinatur D.Tho. in 3 diſt.8 quæ.1 & 3 part.quæ 35.artic. 5. nempè vna, eademque relatione ordinari relatiuum ad omnes terminos eiuſdem
72 rationis, vt ſimile, & æquale ad multa ſimilia, & æqualia, pater ad plures filios, Magiſter ad cunctos diſcipulos eiuſdem facultatis, quam ſequuntur primarij eius diſcipuli Caiet. in eiuſdem artic. comment. Ferr. 1. aduerſus gentes, c. 4. Sonz 5 metap. quæ. 32. conc. 3. item P. Tolet. qu. 2. huius prædicamenti in ſolutione ad 5. & nos hanc ſententiam præcedenti cēſemus præferendam.

Fundamentum D. Thom. potiſſimum eſt modus indiuiduationis à ſubiecto deſumptus commune eſt enim cunctis realibus accidentibus a ſuis ſubiectis numericam vnitatem accipere, vnde cum relatio realis ſit reale accidens ſubiecto inhærens, non multiplicatur ſecun-
73. dum numerum in eodem ſubiecto, quemadmodum nec multiplicantur albedines, vel quãtitates. Cæterum, quia probabile eſt accidentia ex propria entitate indiuidua eſſe, & non ex ſubiecto, placet quoq; eãdẽ ſententiã ex alio capite, quam ex indiuiduatione accidentis à ſubiecto corroborare: videlicet ex numero, aut officio accidẽtis, ꝑ quo à natura tribuitur ſubiecto, ſeu (quod idem eſt) ex effectu formali, quem ei attribuit, à quocunq; enim indiuiduationem capiat accidens, neceſſarium videtur pro eodẽ munere, aut effectu formali præſtando non eſſe ponẽda multa accidẽtia, quia ſuperuacaneum eſt multa adhibere ad eum effectum præſtandum, quem prēſtare quodlibet per ſe poteſt, & eo ipſo cenſetur naturaliter impoſſibile. Gratia exẽpli, hæc albedo ponitur in hoc ſubiecto ad conſtituẽdum hoc album, ſed
74 hoc album conſtituitur ſufficienter per hanc numero albedinem, ergo repugnat in eodem ſubiecto ponere alteram: ex eodem principio videtur conuinci nõ eſſe ponendas plures relationes pro pluribus filijs in patre, quia hæc relatio paternitatis ponitur ad conſtituendum hunc patrẽ, ſed hic pater conſtituitur ſufficienter per vnam paternitatem, ergo non eſt multiplicanda etiam multiplicatis filijs, probatur planè conſecutio, quia etiamſi plures filios habeat, non eſt multiplex pater ſecundum numerum, ſed vnus, quare non eſt poſſibile relationes multiplicari.

Et ſi forte dixeris per vnam relationem eſſe hunc patrem in ordine ad hunc filium, per alias verò conſtitui hunc patrem in ordine ad alios, nihil efficis, tum quia etiã in ordine ad ſecundum, & tertium filium eſt idem numero pater, & non alter, ergo per eandem numero formam relatiuam, & non per alteram: tum etiam, quia prima relatio poteſt ſe extẽdere ad alios, ac propterea fruſtra multiplicarentur aliæ, nam cum etiam reſpectu omnium non ſit niſi vnus numero pater, ſufficit vna numero forma relatiua, per quam conſtituatur valens per extenſionem terminari ad omnes. Solutio.

Probatur ſecundo, ex ſimilitudine ſcientiarum, in quibus iuxta communem ſententiam non multiplicatur habitus pro ſingulis concluſionibus eiuſdem obiecti, quia nõ afferunt nouam rationem formalem, niſi ſolum materialem, cum ex eiſdem principijs ſpecificis deducantur, ſed idem numero habitus ad nouas, ac ſuperuenientes extenditur propter eandem rationem formalem omnium: ita autem contingere in relatione oſtẽdo, nam omnes filij ſunt eiuſdem rationis ſpecificæ, non ſolum vt homines, ſed vt filij, ergo adquiſita relatione paternitatis per productionem primi, non adquiritur noua per productionem aliorum, ſed præhabita poteſt ad omnes ſe extendere. Probatur II. 75

Probatur tãdem, quia ſi multiplicatis eiuſdẽ rationis terminis multiplicãtur relationes, in quolibet albo ponendæ erunt penè infinitæ ſimilitudines, totidemque diſſimilitudines, in quolibet quanto penè infinitæ æqualitates, & inæqualitates, & in quolibet indiuiduo tot relationes ſpecificæ identitatis, quot ſunt indiuidua illius ſpeciei, vt in quolibet homine tot relationes, quot homines, imo quot animália etiam, atque indiuidua, etiam ſpecierum inſenſibilium ſubſtantiæ, ad quæ refertur relationibus diuerſitatis ſpecificæ, ſicut ad illa relationibus identitatis, quæ ſatis portentoſa ſunt, ideoque non admittenda, præſertim ſine neceſſitate, cum poſſint hæc omnia per vnam, vel alteram relationem præſtari. Probatur III. 76

Ad ſolutionem argumentorum notabile.

Nota. PRO Solutione autem argumentorum obſeruandam eſt, de relatiuis plures terminos neceſſario poſtulantibus, vel (vt
197 proprius loquamur) plura eundem terminũ completum conſtituentia diuerſo modo loquendum eſſe, ac de illis, quæ plures habent, non tamen neceſſario requiſitos terminos, exemplum illorum eſt totum reſpectu partium plurium vere vnum completum terminũ integrantium, horum vero, pater plures habens filios, nam illa non ordinantur ad quemlibet in ſolidum, ita vt relationem quiſque ſolus ponere poſſit, ſed quaſi partialiter, hæc vero ad ſingula in ſolidum ordinantur, cum quiſq; per ſe relationẽ ponere valeat, imo & tollere, ſi ipſe de medio auferatur: per ſe dicimus, nam per accidens contingit ex aliorum conſortio, vt nec relationem ponat, neque auferre poſſit,
Exemplum gratia exempli, plures filij eiuſdem patris ſic ſe habent, vt quiſque illorum ſufficienter poſſet terminare relationem, & ſi ſolus eſſet, eam ablatus auferre, ſed quia ſimul cum cæteris termi-
198. nat, fit vt, dum ponitur, non ponat ipſe relationem, quia poſitam reperit ab alio genito prius, ſed neque ablatus eam auferat, cum alio, quocumque ſuperſtite perſeuerare poſſit, inter omnes autem filios quodã veluti priuilegio gaudent, primus qui gignitur, & vltimus, qui perit viuente patre, quod ille ponit relationem quaſi entitatiue, & ſubſtantialiter, cæteri vero non ponunt, ſed poſitam extendunt de nouo, quemadmodum de actibus, ſeu concluſionib' eiuſdem ſcientiæ dicebamus: vnde fit, vt proprietates relatiuorum tali relatiuo conueniant in ordine ad ſingulos terminos ſecundum eorum exigentiam: eſt enim ſimul natura, & cognitione cum filio primo genito ſecundum ſubſtantiam relationis, cum cæteris ſecundũ extenſionem, quam relatio iam poſita acquirit ex noua eorum generatione: primo etiam poſito ponitur ſed non niſi vltimo pereunte
199. perit: cuius ea eſt ratio, quia cum quiſque valeat per ſe relationem ponere, & tollere, primo ſolo poſito ponitur, & vltimo extincto extinguitur, cæteris vero pereuntibus ſolum perijt ſecundũ eam extentionem, quam ab eo accipiebat, itaq; via generationis à cunctis extenditur, via autem corruptionis omnibus præter vltimum pereuntibus ſolum perijt ſecundum extenſionem, ſubſtantialiter vero eo ſolo extincto. Ex quibus etiam ſequitur cognitionem talis relatiui ſimpliciter ab vno ſolo pendere, at ſecundũ quid ab vniuerſis duplex eſt enim cognitio patris plures filios habentis, ſimilis, vel æqualis, quæ ad plures terminos ordinantur, vna eſſentialis, vel ſubſtantialis, alia accidentalis, vel extenſiua, & quidem illa ex vno dumtaxat termino, pendet quicunq; ille ſit, nam cum quiſq; in ſolidum terminare poſſit, quocunque cognito relatio ſubſtantialiter cognoſcitur, accidentalis vero cognitio, ſeu extenſiua, ſi perfecta ſit futura, non habebitur niſi vniuerſis cognitis, & in hoc magnum cernimus diſcrimen inter relatiuum, quod ad plura Nota.
neceſſario requiſita terminatur, & aliud de 180
quo loquimur, plures quidem terminos habente, non tamen neceſſario requiſitos: quemadmodum quantum ad cæteras relatiuorum proprietates longe diuerſa ſunt: nam ad cognitionem illius ſubſtantialem non ſatis eſt vnum aliud ex multis agnoſcere, vt ad cognitionem totius non ſatis eſt cognoſcere vnam partem, ſed neceſſarium eſt plures ſaltem cognoſcere, at vero vt relatio paternitatis, & ſimilitudinis eſſentialiter cognoſcatur, ſufficit vnum aliquẽ filium, vel vnum aliquod ſimile cognouiſſe: ſimili etiam modo relatio totius, nec ponitur niſi pluribus poſitis partibus, neq; extinguitur niſi pluribus extinctis, cum reſpectu vnius nõ poſſit ſaluari, nec niſi in ordine ad plures, ſimul natura eſt, cum tamen valde diuerſo modo ſe res habeat in relatiuo plures terminos
non neceſſario requiſitos habente: aliud etiã Diſcrimen
cernimus diſcrimen inter vtrumque, nam licet in eo conueniant, quod multi termini rationem vnius habent adæquate, valde adhuc in 181.
hoc differunt, quod plures partes ſic vnum terminum totalem, & adæquatum conſtituũt, vt nulla per ſe poſſit terminare adæquate relationem totius, ac propterea omnibus modis inadæquati, ac partialis termini rationem quælibet habet: plures autem filij inadæquati termini appellantur per accidens, cum poſſet quiſque adæquate terminare eandem relationem, ſi ſolus reperiretur, ex ſuppoſitione tamẽ quod ſũt plures, inadæquate terminãt.

Ex quibus intelligitur eiuſmodi relationes ad plures terminos in ſolidum terminatæ, licet ſint ſecundum intenſionem indiuiſibiles, eſſe tamen diuiſibiles ſecundum extenſionem, non ſecus ac ſcientias, dum ad plures ſe exten-

dunt

Nota, dant concluſiones, hoc tamen diſcrimen inue-
nio, quod per extenſionem ſcientiæ pars ali-
qua materialis habitus producitur (vt de vni-
tate eius loquentes adnotauimus) per extenſi-
onem vero relationis ad nouum terminum
nihil intrinſecum ei accreſcit, ſed per ſolam de
nominationem extrinſecam extenſio fit, cum
noua terminatio ſolum ſit noua denominatio
realis quidem, ſed abſque dubio extrinſeca,
quia nihil nouus terminus in relatione præexi
ſtenti ponit, ex eo quod de nouo eam termi-
nat.

Soluuntur fundamenta opinionis Scoti.

Ad argu. de proprietatibus. EX hac autem doctrina non ſolum fit no-
tior Diu. Thom. ſententia, quam ſequi-
mur: ſed argumentum ex proprietatibus
relatiuorum deſumptum ſoluitur.

182. Ad I. Rationem reſp. Ad primam autem rationem negamus ge-
nito nouo filio nouum reſpectum adquiri, in
patente, ſed antiquum ad nouum terminum
extendi cenſemus, & cum dicis de nouo patrē
reſpicere ſecundum filium, quem antea nō re-
ſpiciebat, admittimus quidem, ſed negamus ad
eum nouo reſpectu ordinari, ſed antiquo, de
nouo tamen extenſo: quemadmodum dum
concluſio ſecunda adquiritur, intellectus de
nouo ad illam ordinatur, de nouo item ſcien-
tia, non tamen per nouum habitum, ſed
per extenſionem nouam antiqui, idque ſatis
eſt, vt de nouo dicatur pater reſpectu illius: nec
tamen bene hinc infertur nouam paternita-
tem eſſe adquiſitam, nam & ſi pater ſimplici
ter à reali relatione paternitatis dicatur, no-
uus pater à noua paternitate, vel certe à noua
extenſione paternitatis antiquæ ſufficientis
hominem generantem de nouo patrem, vel
nouum patrem denominare, non ſecus ac dū
ſecunda concluſio adquiritur, nouus ſciens vel
de nouo ſciens vocatur homo, non tamen à
nouo habitu, ſed à noua extenſione antiqui.

Ad confir. Ad confirmationem dicimus extincto vno fi-
lio aliquid amittere patrem, & quidem reale,
183. non tamen realem relationem, ſed extenſionē
realem, quam habebat ad talem terminum:
quemadmodum dum quiſpiam vnam conclu-
ſionem ſcientificam per obliuionem amittit,
non quidem habitum, ſed realem eius extenſi-
onem, quam reſpectu illius concluſionis quon
dam habuit.

Ad II. reſp. Ad ſecundū admittenda ſunt, quæ in ante-
cedenti aſſumuntur, concedendumque talem
relationem ad talem terminum ordinari, vt
hæc paternitas ad hunc filium, hæc ſimilitudo
ad hoc ſimile, negandum tamen multiplicatis
terminis ſingularibus eiuſdem conditionis
multiplicari relationes, quæ cum ex termino 184.
non accipiant vnitatem numericam, ex eius
multiplicatione non multiplicantur, & cum
vna relatio poſſit ſe extendere ad vniuerſos ter
minos, non eſt cur multiplicentur plures.

Poſtremum argumentum ſoluimus admit- Ad III.
tentes relationem poni proximo fundamento reſp.
& termino poſitis (quanquam hoc non ſem-
per neceſſarium putet Scotus cum quo in ferè
erit nobis de hac re ſpecialis controuerſia) mul
tiplicatis autem eiuſmodi fundamētis, vel fun
dandi rationibus (vt multiplicari cenſemus in
qualibet noua filij generatione) non neceſſa-
rio relationes multiplicantur: cuius ea eſt rati-
o, quia licet generationes diuerſæ poſſent per
ſe loquendo, diuerſas numero inducere relati-
ones, vt vere inducunt in diuerſis hominibus
generantibus, & in vno, eodemque, qui pri- 185.
mo filio extincto alium generat, per accidens
tamen impeditur noua relationis conſequu-
tio eo ſuperſtite, noua generatione nouam
dumtaxat extenſionem antiquæ relationis in-
ducente, vt in eodem exemplo ſcientiæ intel-
ligimus, quilibet enim aſſenſus concluſionis
habitum ſcientiæ producere valet, & diuerſi
diuerſos habitus gignunt in diuerſis homini-
bus, atque etiam in eodem, ſi contingat anti-
quum habitum, vel obliuione, vel deſuetudi-
ne amiſiſſe, eo tamen perſeuerante, quaſi per
accidens impeditur ſecundus aſſenſus à gene-
ratione habitus, & ſolum operatur nouam ex-
tenſionem antiqui.

Ad confirm. demum dicendum eſt, extin- Ad confir.
cto primo filio nouam conſurgere relationem
per generationem ſecundi, quæ non conſurge- 186.
geret viuente, vnitate numerica ſubiecti ea-
rundem relationum ſimultaneam diſtincti-
onem impediente, itaque non eadem relatio
conſurgit per ſecundam generationem, quæ
patrem ad extinctum filium quondam ordina
bar, ſed diſtincta numero, ac propterea non eſt
neceſſarium admittere reditum eiuſdem
numeri accidentis, vt aliquis
ſuſpicari poſ-
ſet.

QVAESTIO NONA.

An neceſſe ſit terminum relationis eſſe realem, vel ad ens in potentia, aut etiam ad non ens terminari aliquando poſſit.

Annumerãtur conditiones requiſitæ, vt relatio ſit realis.

Tituli expoſitio. CONtrouerſia hæc explicationem conditionum, vt relatio aliqua ſit realis, & dicatur, exigit: requiruntur autem ſex conditiones, vt colligitur ex doctrina D. Thom. opuſ 48 tract 5 de prædicamēto ad aliquid ca. 2. videlicet ex parte ſubiecti, aut fundamēti tres, duæ ex parte relatiuorum, & ex parte termini vna.

I. Cōdit. Prima conditio ex parte ſubiecti eſt, vt relatio præſupponat aliquod reale fundamentū, quo medio inhæreat ſubiecto, nam talis eſt natura relationis, vt non niſi alio medio inhæ-
187. rere poſſit, vt inferius oſtendemus, vnde ſi relatio realis eſt, aliquo præſuppoſito in ſubiecto inhærebit, relatio igitur non entis ad ens non poteſt eſſe realis, quia in non ente nihil reale præſupponit, defectu eiuſdem cōditionis relationes, quæ appellãtur ſecundę intentionis, nō ſũt reales, vt relatio generis ad ſpecies, nam & ſi in operatione reali intellectus fundentur, nēpe comparatione generis ad ſpeciē, vel ſpeciei ad indiuidua, hæc, tamen non eſt in ipſiſmet naturis comparatis, neq; aliquid ponit in eis: quare ſubſequuta relatio eis non conuenit, niſi in quantum ab intellectu attribuitur, & idcirco rationis eſt, non realis.

II. Condit. Secunda conditio eſt, vt non ſolùm reale ſit fundamentum, ſed ratio fundandi, quæ à pluribus vocatur fundamentum proximum. Hæc non eſt ex omnium ſententia: nam aliqui oppoſitum tenent, nempè relationes plures eſſe reales, quarum rationes fundandi, vel ſunt entia rationis, vel certè non realia, quia nec in ſubiecto relationis, imo neq; in rebus, dum iã eſt relatio, conſiſtunt: exemplo eſſe poſſunt relationes primi generis, quarum ratio fundandi eſt vnitas ſpecifica non exiſtens ante operationem intellectus: relationes item ſecũdi generis, quarum ratio fundandi eſt actio non permanens in agente, in quo eſt relatio, ſed tranſiens ad paſſum, imo in ipſo trãſitu de- 188
ficiens: & argumentum huius ſententiæ potiſſimum eſt, quia ratio fundandi non dat eſſe relationi, ſed conditio dumtaxat neceſſaria eſt vt conſurgat.

Neceſſariam nihilominus eſſe conditionē, I. Argu. vt ratio fundandi ſit realis, omnino teneo. Moueor autem hac ratione: nam res in qua fundatur relatio, non eſt fundamentum, niſi vt ſtat ſub tali ratione fundandi, vt ſubſtantia ſub vnitate generica, vel ſpecifica, ſicque de cęteris, ſi ergo talis ratio non ſit realis, nec erit reale fundamentum ſub ratione formali fundamenti.

Secundo, etiamſi ſolùm ſit conditio, neceſſario debet eſſe realis: nam da oppoſitũ quod II. Argu. ſit ens rationis (vt in relationibus primi generis admittitur) ſequitur euidenter non eſſe reales relationes, nam relatio realis, cũ ſit ordinatio vnius ad alterum ex propria natura, ab intellectu non dependet, ſed ante operationem eius datur, at ens rationis pendet intrinſece ab intellectu, ante cuius operationem non datur, ergo neque dabitur ratio fundandi, quæ cum ſit conditio prorſus neceſſaria ad fundandam relationem, non dabitur relatio realis, prius 189
quam intellectus operetur, quod naturæ eius aduerſatur, ſatis eſt ergo eſſe conditionem neceſſariam fundandi relationem realem, vt neceſſe ſit eſſe realem.

Tertia conditio eſt, vt fundamentum nō III. Cōditio. ſolum ſit reale, ſed realiter etiam in extremis diſtinctum, hanc poſuit Diuus Thomas 1. part. quæſt. 42. art. 1. defectu cuius æqualitatem, & ſimilitudinem perſonarum diuinarum ait nō eſſe realem, ſed rationis, quam conditionem etiamſi Scotus non admittat in 1 diſtinction. 31. quęſtione 1. & quodlibet. 6. admittit, tamen, imo neceſſario poſtulat natura relationis realis, vt ibidem Diu. Thomas oſtendit, quem ſe- 190
quitur iam præter Scotum vniuerſa ſchola, nã extrema relationis, vt talia ſunt relatiue oppoſita, ergo realiter diſtincta, quia nihil ſibi realiter opponitur: ſunt autem extrema relationis per fundamentum in vtroq; exiſtens, vt duo corpora per albedinem ſunt extrema ſimilitudinis, & per quantitatem æqualitatis, neceſſe eſt ergo fundamentum eſſe realiter in vtroq; extremo diſtinctum, alioqui non erunt extrema vt talia realiter oppoſita, nec extrema realis relationis.

ex parte vero relatiuorum prima conditio, & quarta in ordine eſt, vt ſint eiuſdem ordinis hoc eſt, vtrunque ad genus, & ſpeciem limitatum, ſin minus non erit mutua inter ipſa dependentia, nec proinde mutua relatio, defectu huius conditionis non eſt relatio realis Dei ad creaturam, nam cum alterius ordinis ſit à creaturis Deus, non ordinatur ad illas realiter.

II. Condit. Secunda, vt extrema ſint realiter diſtincta, quam conditionem, etſi quidam ex modernis non admittant dicentes, ſatis eſſe ſi diſtinguātur formaliter ante operationem intellectus, at D. Thomas, & Scotus vbi ſupra, quos vniuerſa ſchola ſequitur, realem omnino tenēt neceſſariam eſſe diſtinctionem extremorum propter realem oppoſitionem, quam intrinſecè claudit realis relatio: hac enim ratione probauit D. Thomas diuinas perſonas eſſe realiter diſtinctas, præſuppoſita ex fide Catholica proceſſione vnius ab alia in vnitate eſſentiæ 1. p q. 28 art. 4 *Fides docet in diuinis perſonis eſſe relationes reales, ſtatuens realiter eſſe Patrem filium, & Spiritum ſanctum, ſed relatio realis importat realem oppoſitionem extremorum, ergo realem eorundem diſtinctionem: vnde ſi diuinæ perſonæ realiter*
191. *referuntur, & opponuntur, realiter diſtinguuntur*, & huius ratio conuincens eſt, quia repugnat idem ſibimet eſſe realiter oppoſitum, quæ igitur realiter ſunt oppoſita, vt extrema relationis neceſſe eſt realiter eſſe diſtincta: eiuſmodi autem conditio ſi de vera, ac propria diſtinctione reali accipienda eſt, ad mutuam relationem erit limitanda, vt certa ſit ac neceſſaria, nam qui de non mutuis inter ens, & non ens verſari tenent, aut inter ens reale, & rationis negabunt facile talem conditionem.

4. Condit. Poſtrema conditio ex parte termini deſignari ſolet, nempe vt ſit realis, hæc tamen nō eſt certa, ſed de qua præſens controuerſia inſtituitur: idem eſt enim quærere, an entis ad non
192. ens poſſit eſſe relatio realis, ac vtrum terminum relationis realis realem eſſe omnino oporteat.

Refertur opinio Gregorij Ariminenſis affirmantis relationem entis in actu ad ens in potentia, vel ad non ens eſſe realem.

I. Senten. affirmatiua. Affirmatiuam partem tenuit Gregorius Ariminenſis in 1 diſtinct. 28 quæſt. 3. artic. 1. quam non obſcure videtur ſuſſiſſe Ariſtoteles 5 metaphyſicæ capite 15 vbi inter relationes ſecundi generis eam refert qua motiuum ad mobile, productiuum ad productibile refertur, de quibus notum eſt, non neceſſario ſibi inuicem coexiſtere, ſed moti-
193. uum eſſe tale, quamuis mobile actu non ſit in rerum natura, ſed poſſibile ſit cenſet igitur aliquā relationem realem intercedere inter ens in actu, & ens in potentia, quod his rationibus conuincitur.

I. Ratio. Prima, ſatis eſt vt res aliqua ad aliam ordinetur relatione reali, reale fundamentum in ſe habere, cuius ratione ad aliam ordinetur, ſiue realis illa ſit, actuque exiſtens, ſiue in potentia, vel etiam ens rationis, nam à fundamento entitatem realem ſumit relatio, non à termino, quemadmodum quæſtione præcedenti definitum reliquimus, ſed multa ſunt eiuſmodi ex propria natura ad non ens ordinata, ergo per realem relationem: talis eſt dialectica, cuius obiectum eſt ens rationis, & nihilominus ipſa ordine naturali, ac reali illud reſpicit, non ſecus ac ſcientia quælibet ſuum obiectum reale, ergo reali abſque dubio relatione ad illud refertur.

II. Ratio. Secundo, inter cauſam realem, & effectum relatio realis verſatur, ſed cauſa finalis, dum actu officium cauſæ exercet, ſuumque effectum producit, non eſt ens in actu, ſed in potentia, vt oſtendit ſanitas, cuius gratia mouetur infirmus ad potionem ſumendam, ergo ens in actu, quale eſt effectus, relatione reali ordinatur ad ens in potentia: nempè ad propriam cauſam nondum actu exiſtentem. Et confir- 194
matur, quia totum refertur ad ſingulas partes integrantes realiter, quas tamen non actuales, ſed potentiales eſſe docent plures.

III Ratio. Tertio, dum entia rationis quiſpiam intelligit, etiam impoſſibilia, vt hircoceruum, vel chimeram, realem proculdubio conceptum eorum format, à quo realiter repræſentantur: ſed repræſentans ordinatur ad rem repræſentatam, per relationem realem: quin potius ipſa realis repræſentatio eſt relatio realis, hæc igitur ſæpe numero ponenda eſt inter ens reale, & rationis, & longe melius inter ens in actu, & ens in potentia, ſeu inter ens, & non ens, vnde intelligitur non neceſſario poſtulare terminum realem.

Communis ſententia propoſita.

Diuus Tho [illegible] tanquam [illegible] relationem realem [illegible] neceſſariam poſuit

ſemper realem terminum, præſertim in 1. di-
ſtinctione. 24 quæſtione 1. articul. 3. ad pri-
mum.diſtin.26.quæſtione 2. artic 1. diſtinct.
195 30. artic.3. ad 3. de veritate quæſtion. 1. artic.5.
ad 16. de potētia, quæſt 3 artic.1. ad 7. & artic.
5. ad 5. quæſtione 7. articul.11. 2.contra gentes
capit 12. & 1.part. quæſtio.13.art 7. quem his
duobus vltimis locis ſequuntur Caietanus, &
Ferrar. atque etiam Capreolus in 1. diſtinct.
31. quæſtione 1. Magiſter Sotus quæſtion. 1.hu
ius prædicamenti Fonſeca.5. metaphyſi. capit.
15.quæſt 1.ſect.2 tenet eam Scotus in 1. diſtin-
ctione 3 quæſtion. vnica, quam moderni fere
omnes amplectuntur, vt communem in ſcho-
la.

I. Ratio. Probaturque his rationibus, vera relatiua
ſunt, quorum totum ſuum eſſe eſt ad aliud, ſed
non ens, ſiue pro ente in potentia, ſiue pro
ente iam non exiſtente ſiue etiam pro ente ra-
tionis accipiatur, non habet eſſe reale ſimpli-
citer, ergo relationis realis non eſt capax,
neque etiam poterit eam realiter terminare.

II. Ratio. Secundo, relatio realis eſt realis, & natura-
lis ordinatio vnius extremi ad aliud, ſed non
ens caret reali natura, per quam realiter ad a-
liud ordinari poſſit, ergo non eſt relatiuum re-
ale, nec relationem realem alterius terminare
poteſt, vt albedo actu exiſtens, vel quantitas
non poteſt realem habere commenſurationē
cum albedine, vel quātitate non exiſtente, vel
cum aliquo alio non ente, ergo neque poterit
ad aliud ordinari per realem relationem, nam
commenſuratio eiuſmodi realis extremorum,
eſt ratio fundandi relationem realem.

Status controuerſiæ, eiusq; difficultas oſtenditur, & vltima ſententia explicatur, & præfertur.

III. Sentētia proponitur & quæſtionis ſtatus.
VT ad ſtatum quæſtionis perueniamus,
duo ſtatuenda ſunt, quæ videntur ab v-
niuerſis neceſſario admittenda. Primū
eſt, reſpectus reales ſecundum dici, ac tranſ-
ſcendentales verſari poſſe inter ens, & nō ens,
aut inter ens reale, & rationis, quales ſunt re-
197 ſpectus accidentis ad ſubiectum, potentiæ, &
habitus ad obiectum: quod duplici argumen-
to ſatis efficaci probari poteſt, primo, quia e-
I. Argu. iuſmodi reſpectus, vel inhærentiæ ſunt, vel
attingentiæ, aut vnionis alicuius abſoluti cum
re extrinſeca, non quidem actu exiſtente, ſed
ſaltem poſſibili, vt inhærētia accidētis tranſcē-
dentalem reſpectum vnionis claudit ad ſubie-
ctum nō neceſſario exiſtēs actu, cū poſſit eo ex
tincto conſeruari eadem inhærentia, ac proin-
de reſpectus idem, qui licet actu ei conueniat,
modum aptitudinalis habere cernitur, & tunc
patet entis ad nō ens dari reſpectū realē, reſpe-
ctus item ſciētiæ ad obiectum ſimilis eſt, nam
ſcientia non fertur in obiectum, neque illud
attingit ſecundum actualem eius exiſtentiam,
ſed ſecundum eſſentiam poſſibilem ſaltem ex-
iſtere, ergo nō requirit talis reſpectus, vt realis
ſit, quod obiectū ſit ens actu, ſed ſatis eſt eſſe
ens in potentia, pariterq; de cæteris relationi-
bus ſecundum dici ſentiendum eſt.

Quod ſecundo probatur, quia ſimiles reſpe
ctus reales pertinent ad eſſentiam abſolutorū, II. Argu.
tanquam intimum eorum complementum, vt
ſuo loco vberius explicatur: ſed abſoluta non
minus conſiſtunt in rerum natura, ſiue actu
ſit illud, ad quod ordinantur, ſiue ſolum in po- 198
tentia, ſiue ens reale ſit, aut rationis, ergo ne-
que minus conſiſtent reſpectus iſti reales, mi-
norem ſatis efficaciter probant exempla prio-
ris argumenti: nam in quantitate ſeparata à
ſubſtantia conſeruatur eadem numero aptitu-
dinalis inhærentia reſpectu ſubſtantiæ, cui in-
hærere apta eſt, atq; adeò idem reſpectus realis
quo completur: ergo reſpectus iſti non poſtu-
lant realem terminum, actu ve in rebus conſi-
ſtentem, ſed ad ens in potentia, aut rationis
ſufficienter terminantur, cuius hæc eſt ratio,
quia non pendent in entitate reali à termino,
ſed ab eiſdem cauſis, à quibus abſolutū, cui eſ-
ſentiales ſunt.

De ſolis igitur relationibus prædicamenti,
ad aliquid, in dubium venire poteſt, an ens rea
le, actu ve exiſtens in rebus, pro termino ne-
ceſſario poſtulent: & de mutuis relationibus
nulla debet eſſe inter opinantes diſſenſio, nā
cum ex parte vtriuſque extremi ſint reales,
neceſſe quoque erit realia ea eſſe, actuque exi-
ſtentia: enim verò, cum relatio ſit reale acci-
dens, & hoc non poſſit ineſſe, niſi ſubiecto rea-
li, & actu exiſtenti, citra dubium eſſe videtur 199
relationem realem, nec in ente in potentia,
aut in omnino non ente poſſe conſiſtere, ſicut
neque quoduis aliud reale accidens, ſed actua-
lis inhærentia eius ſubiectum actu exiſtens ex
poſcit, quocirca, licet relatio prædicamentalis
in quantum talis nō neceſſario poſtularet rea-
lem terminum, at in quantum mutuam cor-
reſpondentiam cum altera importat, illum
habere debet, alioqui nō poterit vnū extremū

reciprocari cum altero, vt ſi daremus relationem ſimilitudinis, vt talem, ad album in potentia terminari poſſe, hoc tamen ad album in actu cuius relationem terminaret, nequaquam poſſet realiter referri, vnde nec mutua relatio realis poſſet inter vtrumq; verſari.

Præterea relatio realis eſt oppoſitio realis, ergo relatio realis mutua, erit mutua oppoſitio realis, ſed realis oppoſitio poſtulat realia extrema actuq; exiſtentia, eadem igitur poſtulabit mutua relatio realis, quare neque ad ens in potentia, neque ad ens rationis terminari poterit, ſi ergo ſententia Gregorij de hac relatione mutua intelligatur, dum affirmat poſſe ad non ens terminari, nihil omnino probabilitatis habere cenſendum eſt.

200. Status igitur præſentis controuerſiæ ad ſolas relationes reales nō mutuas reducitur, quales ſunt, quę tertium genus huius prędicamenti conſtituunt, menſurabilis videlicet, & menſuræ, an realem terminum actu exiſtentem neceſſario expoſcant. De quibus nō ſolum Gregorius, ſed, Paulus Soncinas 5. metaph quæſt.

I. Ratio. 27. concluſione 4. tenuit ſufficienter ad ens in potentia, aut rationis terminari, cui nō deſunt moderni ſectatores, nec efficacia argumenta, & in primis videtur colligi ex Ariſtotele capite præſenti, vbi adhuc in ſecundo genere relationum affirmat calefactiuum referri ad calefactibile, & agens in actu, ad paſſum in potentia, hac abſque dubio de cauſa, quia relationes iſtæ nō mutuæ cenſentur, & tamen reales, cum in hoc prædicamento recenſeantur, ſentit ergo Ariſtoteles, entis ad non ens, vel ad ens in potentia dari realem relationem. Secundo, nam potentiæ, & habitus reales verſantur ſæpè circa obiecta non actu exiſtentia, ſed poſſibilia, vt potentia intellectiua, & ſenſitiua oſtendunt, quare obiecta intelligibilia, aut ſenſibilia potentiam, & non actum important, & tamen reſpectu illorum habent relationem realem menſurabilis, ergo de hac ſaltem ſentiendum eſt, quod ad ens in potentia terminari ſufficiat, & par eſt ratio de dialectica, cuius obiectum ſi ens rationis eſt, pro eius menſura conſtituetur, ad ipſumq; ordinabitur relatione menſurabilis.

II. Ratio. Tertiò, quia ex eo relatio eſt realis quod res vna ex propria natura proportionem, commenſurationem, aut dependētiam habet cum altera, ſed quædam ſunt alijs proportionata, aut commenſurata, non vt actu exiſtentibus, ſed vt ab exiſtentia abſtrahentibus, vt docent ſcientiæ omnes de rebus vniuerſalibus diſſerentes, ergo non referuntur ad terminum, vt actu exiſtentem, ſed vt in potentia, imo neque vt ad ens reale, ſed vt ad id quod habet eſſentiam, & proprietates, aut re ipſa, aut per intellectum excogitatas, cum conſtet, vnam, aut alteram ſcientiam circa ens huius conditionis verſari.

Quarto, in relationibus non mutuis vnum extremum dumtaxat ordinatur ex propria natura ad alterum, nequaquam aliud; ſed vel abſolutum eſt, vel relationis incapax, ſolum ergo exercet officium terminandi, ſed officium terminandi non poſtulat entitatem actualem, imo nec realem, cum nihil reale in terminante abſoluto ponat: ſed ſolā denominationem extrinſecam, ergo nō eſt præcisè neceſſarium, quod terminus relationis realis ſit ens actu, aut ens reale, ſed ens in potentia, aut ens rationis, vel omnino non ens eſſe poterit, quodcunque enim horum talis denominationis extrinſecæ capax eſt. Adhæc realis repræſentatio imaginis, vel conceptus, importat realem reſpectum ad rem repræſentatam, ſed non minus realiter repræſentat imago Cæſarem iam extinctum, quam dum in viuis numerabatur, ergo nec minus dabitur ex parte imaginis relatio realis repræſentationis termino non exiſtente, quam dum actu exiſtit: & conceptus non minus eſt realis de ente poſſibili, vel rationis, quam de exiſtente, aut reali, ergo realis dabitur relatio ex parte illius ad vtrumque. III. Ratio. 201.

Totius controuerſiæ deciſio.

COmmunem ſententiam ſicut de ſola relatione tertium prædicamentum conſtituente intelligunt Doctores vniuerſi pro ea relati, ita de omni illa, ſiue mutua, aut non mutua ſit, negant ad ens rationis, vel ad omnino non ens terminari, ſed realem terminum ita poſtulare, vt ſi iſte defuerit, in relationem rationis tranſire intelligatur, & hæc eſt imprimis expreſſa ſententia D. Thomæ, vt ſuperius retulimus, & videtur mihi magis doctrinæ Ariſtotelis, & naturæ harum relationum conſentaneum, quod primo oſtendi poteſt ex diſcrimine inter relationes tranſcendentales, ac ſecundum dici ex vna parte, & relationes tertij prædicamenti ex altera, quod illæ eſſentiales quidem reſpectus ſunt abſolutorum, quare nullum præſupponunt fundamentum ex cuius poſitione inſurgant, ſed eſſentiam Quæſtionis reſolutio. 202. Ariſt. conformior.

tram eorum ſimpliciter complent, at relationes prædicamenti ad aliquid entibus abſolutis accidunt, eiſque ſuperueniunt, & idcirco aliquod in eis fundamentū præſupponunt, quod cōſequantur, vt relationes primi generis eandem, vel diuerſam naturam extremorum, & ſecundum eam naturalem proportionem, aut commenſurationem, ſeu diſpoſitionem, quibus poſitis relatio identitatis, aut diuerſitatis, ſimilitudinis, vel diſſimilitudinis, æqualitatis, aut inæqualitatis conſurgit, relationes ſecundi generis potentiam reductam ad actum, per quam vnum procedit ab altero, realiterque ab eo dependet, relationes vero tertij generis, quas nomine menſuræ, ac menſurabilis deſignauit Ariſtoteles, commenſurationem quandam non communem, ſed ſpecialem per modum adæquationis tanquam fundamentum præſupponunt, in quantum veritas ſcientiæ, perfectio eius, atque extenſio, ad tot, vel plures concluſiones ab obiecto accipitur, ita vt ad plures non poſſi. ſe extendere, quæ ſub

203. obiecto non comprehendantur, quam commenſurationem, præfata relatio menſurabilis ad menſuram cōſequitur, talis vero commenſuratio, ſeu adæquatio, realis, & actualis eſſe debet in ſcientia, vt relationis realis, & actualis fundamentū eſſe valeat, cum notū ſit relationem a fundamento accipere entitatem realem, ſed realis, & actualis commenſuratio nō habetur, niſi cum ente reali, & actuali, quia conditionem extremorum ſequitur, vtpote ab vtroque dependens, ergo ex conſequenti relatio, quæ in ea fundatur, non niſi inter extrema realia, & actualia conſurget, atque ita concluditur eiuſmodi relationes quantumlibet non mutuas terminari non poſſe, niſi ad ens reale actuale, non ergo ad ens in potentia, non ad ens rationis, vel ad nōens, ſed eo ipſo quod tale fuerit obiectum, potentia, habitus, vel conceptus, relatio non realis, ſed rationis erit.

Obiectio. At dices huiuſmodi relationes non eſſe reales, niſi ex parte, vel habitus, neque eſſe relationes menſuræ, cum potius obiectum menſuræ rationem induat, ſed menſurabilis, quod non actum, ſed potentiam denotat, ergo ratione prioris ſatis erit, quòd obiectum ſit ens rationis, aut non ens, cum non repugnet ens rationis terminare relationem realem, tametſi illius non ſit capax, vt per eam referatur ad aliud, ex parte verò poſterioris ſuffi it, e. pro terminatio eius in potentia, nam menſurabilitas ſolùm fundat relationem potentialem, atque adeò ex propria conditione potentialem terminum petit. 204.

Solutio. Reſpondeo, quòd licet verum ſit ſolùm ex parte ſcientiæ, aut potentiæ ſetenere relationem realem, cæterum cum hæc ſit naturalis, & realis ordinatio fundata etiam in naturali adæquatione, & commenſuratione, ex propria conditione poſtulat realem terminum, cui adæquetur realiter ſcientia, & ad quod relatio naturaliter inſurgens ex tali adæquatione terminetur. Secundo probatur, quia hoc eſt diſcrimen inter relationem huius prædicamenti ex vna parte, & relationē ſecundum dici, vel tranſcendentalem ex altera, quod hæc ex natura, & eſſentia vnius extremi habetur, illa verò ei planè accidit expoſitione fundamenti, & termini, cui realiter proportionatur, requiretur ergo poſitio realis, & actualis termini, ſicut realis, & actualis poſitio fundamenti, vt relatio realis inſurgat, & quolibet deficiente, aut ſolùm in potentia exiſtente, deficiet relatio realis, & ſolū inter talia extrema verſabitur relatio rationis. Probatur tandem, quia ſi ad ens in potentia ordinaretur ens actu per relationem realem, infinitæ darentur relationes in re qualibet, cū res in potentia ad quas ordinabitur, ſint infinitæ, quod nullo modo admitti debet, quia relationes reales, entitates reales ſunt, ergo ſi infinitæ actu admittantur, neceſſe erit entitates actu infinitas admittere, quod pro magno incō modo ducunt omnes.

Ad id quod additur. Quod verò additur relationem menſurabilis, nō actualem, ſed potentialem eſſe, æquiuocationem patitur, ob quam verum apparet, tametſi ſeruata loquendi proprietate (vt par eſt) ſit falſum: hac igitur diſtinctione facilè expedietur, nam menſurabilitas actuale quidpiam eſt, ſcientiæ, aut potentiæ conueniens, non ſecus, ac adæquatio, in qua fundatur, quamuis reſpectu actus, per quem attingunt obiectum, potentiam, ſeu aptitudinē importet, vnde relationē actualem fundat, quis enim dubitet, quamlibet potentiam, aut habitū relatione reali actuali reſpicere obiectum, licet 205. hęc relatio menſurabilitatis appelletur, & non menſurati, quia habitus quaſi potentia eſt reſpectu actus, quo medio attingit obiectum, quemadmodū riſibilitas accidens eſt actu inhærens ſubiecto, & ex conſequenti reſpectu quondam tranſcendentali in ipſam et actuali inhærentia incluſo ad illud ordinatur, quæ tamen reſpectu actus ridendi conſiderata potentia po-

tiæ potius rationem habet. Ex quo iam patet, quo pacto relatio menſurabilitatis tanquam actualis, realem, & actualem terminum ex ſe poſtulet, quo deficiente ſolum erit relatio rationis reſpectu entis in potentia, aut entis rationis.

Hanc autem ſententiam valdè conſonam eſſe Ariſtotelicæ doctrinæ intelliget profectò, quiſquis verba huius capitis perpenderit, duo enim de relatiuis aſſerit, primum, quod ſimul natura ſint, ſecundum, quod ſimul ſint cognitione, & ex vtroq; intulit vniuerſa ferme ſchola, quod poſita ſe poſſunt, & interempta ſe interimunt: vtrumq; vero formaliter accipiendum eſt, hoc eſt, de relatiuis ſub formali ratione relatiuorum, vt vera eſſe poſſint, & tunc ex eis elicitur entis in actu ad ens in potentia, vel ad non ens, non dari relationem realem huius prædicamenti: nam ſimultas naturæ ex parte menſurabilis requiſita, & poſitio huius poſita menſura, ac deſitio ea ſublata, non ſolum realem, ſed actualem rationem, ſicut relationis, & relatiui, ſic etiam termini, cui quantum ad hæc tria comparatur, ſonant.

Solutio argumentorum Sonzinatis.

Satisfit argument s Sonzin. Ad primũ. NEque argumenta pro Sonzinate facta conuincunt relationẽ realem non mutuam terminari poſſe ad ens in potentia, aut ad ens rationis. Primum namque hac diſtinctione explicabitur: in potentijs, & ſcientijs reſpectu obiectorum duplicem reſpectum
206. realem debemus conſiderare. Vnum quidem diminutum, aut incompletum, quo complectur eſſentia cuiuſque, & vocatur ſecundum dici, alterum completum, & ſuperuenientem, & vocatur relatio ſecundùm eſſe, tertium genus prædicamenti, ad aliquid, conſtituens, differunt autem in multis: nam prior eſſentialis eſt, & cum abſoluto completam potentiæ, aut habitus rationẽ conſtituit, vnde nec ex aliquo
207. fundamento conſurgit, neq; ſpeciali nomine relatiuo ſignificatur, ſed ſub eodem abſoluto ſcientiæ, aut potentiæ inuoluitur: quocirca ſicut potentia, aut ſcientia nata eſt obiectum circa quod verſatur attingere, ſiue obiectum ſit ens reale habens eſſe à natura in potentia, aut in actu, ſiue ab ipſomet intellectu effectum, ita hoc idem reſpicit per talem reſpectũ diminutum, qui cum eſſentialis ſit, neq; ſcientiæ, aut potentiæ ſuperueniens, ſed vtramq; complens, quemadmodũ nec fundamentum, ita nec terminum, quibus poſitis inſurgat, poſtulat, ſed iuxta conditionem potentiæ, aut ſcientiæ eſſentialem ſe habet, eam ad obiectum ordinans ſecundum modum, quo nata eſt illud reſpicere: & vt paucis naturam huius reſpectus complectamur, ſicut entitas realis abſoluta ſcientiæ aut potentiæ, nõ dependet ab entitate reali obiecti, ſed à ſubiecto, ac reali actu, per quẽ in eo generatur, accipit autem ſpecificam rationem ab eo: pari ratione reſpectus ipſe eis eſſentialis, vtpote intra rationem abſolutam tanquam complementum eius clauſus, nõ dependet ab obiecto in ſua reali entitate, ſed ab eiſdem ſubiecto, & actu, à quibus entitas abſoluta ſcientiæ, eius tamen formalis ratio ab eo accipitur, ac propterea ſicut ſcientia realis, aut potentia, circa ens in potentia, aut ens rationis verſari poteſt, ita reſpectus ipſe, quantumlibet realis, ad obiectũ talis conditionis poteſt eaſdem ordinare: relatio vero completa in eadem 208. ſcientia fundata diuerſas longè habet conditiones, nam primo nõ eſt ſcientiæ intrinſeca, ſed ei ſuperueniens accidentaliter ex particulari commenſuratione, & adęquatione ad obiectum, in qua fundatur, vnde neque nomine ſcientiæ ſignificatur, ſed diſtincto, ac ſibi proprio, nempè menſurabilis reſpectu menſuræ, neq; conſurgit niſi poſito hoc fundamento, & termino, & hinc eſt, quod non terminatur ad obiectũ ſub ratione obiecti, ſed præciſè ſub ratione termini, qui vocatur menſura: vnde infertur, quod qualis fuerit mẽſura talis erit adęquatio ſcientiæ ad illã, & talis menſurabilitas conſurgens ex adæquatione. Si fuerit realis, & actualis, relatio cõſurgens realis erit, ſi verò ſolum habuerit eſſe reale in potentia, aut fuerit ens rationis, nõ niſi relatio rationis, quia enti in potentia, aut enti rationis, non adæquatur naturaliter ens reale, ſed ſolum ſecundum rationem, atque adeò ex tali adæquatione ſola relatio rationis poteſt inſurgere.

Et hæc eſt potiſſima ratio ex diſcrimine inter vtramque relationem deſumpta, ob quam prior realis eſſe poteſt inter ens, & non ens, inter ens actu, & ens in potentia, inter ens reale, & rationis: poſterior verò, non niſi inter entia realia, actuque in rerum natura exiſtentia, quod diſcrimen, quia non ſatis perceperunt plures, neſcientes duplicem relationem pręfatam in potentijs, habitibus, ac notitijs diſtinguere, ſed vtramq; confundentes, pro eademq; accipientes, aſſeuerarunt inter ens in actu, & ens in potentia, ens rationis, vel omnino non Ratio pro diſcrimine. 209.

ens, re-

ens, intercedere poſſe relationem prędicamentalem tertij generis: diſtinctio autem vtriuſq; reſpectus à nobis expoſita veritatem communis ſententiæ oſtendit, & argumentum primum oppoſitæ ſententiæ diſſoluit, negandum eſt enim ad formam illius, quod realis ſit relatio menſurabilitatis in ſcientia, aut potentia reſpectu non entis, aut entis rationis, quamuis realis ſit reſpectus attingentiæ, quem vocamus ſecundum dici, & per quem ad illa tanquam ad obiecta terminantur.

Ad ſecundum. Secundum quoque argumentum de eodem reſpectu procedit, non de relatione ſecundum eſſe, tertium genus ad aliquid conſtituente: & ſi adhuc velis de hac illud accipere, nihil efficit, ſed negandū eſt quod aſſumit, nempè potentias, & habitus realiter commenſurari ob-
210. iectis non exiſtentibus, aut non habentibus realem entitatem, cum nihil ſit naturaliter, aut realiter commenſuratum niſi enti reali, cæteris vero ſolum ſecundum rationem, vnde ex priori dumtaxat adæquatione conſurget relatio realis, & non niſi relatio rationis ex poſteriori.

Ad tertiū. Tertium argumentum non magnum negotium exhibet, admiſſo enim, quòd terminus relationis non mutuæ officium dumtaxat terminandi relationem alterius exercet, negandum eſt entitatem realem non poſtulare, nam eſto ſolam denominationem extrinſecam ponat in eo actus terminandi, adæquatio tamen naturalis, ac realis menſurabilis ad ipſum, quæ fundamentum relationis realis eſt, ſuo iure poſtulat realem entitatem eius, cum nec enti rationis, nec reali potentiali aliquid poſſit naturaliter adæquari.

Diluuntur argumenta Gregorij.

Ad primū argumentū Greg. SVperſunt tandem tria alia argumenta, quibus ſententia Gregorij roboratur diluenda: & primum obijciebat teſtimonium Ariſtotelis capite pręſenti, vbi in ſecundo genere relationū collocauit eam, qua motiuum ad mobile, factiuū ad faciendum, productiuum ad productibile, & omnino agens ad paſſum refertur, de qua conſtat non neceſ-
211. ſario inter actu exiſtentia verſari, ſed omnes ferme eiuſmodi relationes inter ens actu, & ens in potentia: cui reſpondendum eſt adhuc in his relationibus terminum eſſe realem, & actu exiſtentem, nam relatio motiui, aut actiui, ſi realis eſt, non ad quodcunque mobile, aut paſſum terminatur, ſed ad actu exiſtens, licet actu non moueatur ab alio, aut ab eo patiatur, ſed moueri, vel pati ab eo aptum ſit. Vel ſecundo reſpondeo, hos reſpectus nō pertinere ad hoc prædicamentum, ſed ſolum eſſe relationes ſecundū dici, quia actiuum, & motiuum abſolutam virtutem agendi, & mouendi important, quos reſpectus iſti conſequuntur neceſſario, Ariſtotelem vero iuxta communem interpretum ſententiam in recenſendis 212.
relationibus, & relatiuis, eorumque exemplis deſignandis, non ſecus atque in definiendis, & explanandis eorum proprietatibus, ſic ſe geſſiſſe, vt promiſcue attulerit omnia, quo rationem huius prædicamenti (ob debiliſſimā eius entitatem explicatu difficilem) notiorem redderet, idque præſertim feciſſe credendum eſt in exponendo ſecundo genere earum relationum, quæ in actionibus, aut potentijs agendi fundantur: quot autem, & quæ ex relationibus huius generis in hoc pręciamento ſedem habeant, ex vniuerſalibus conditionibus ſuperius à nobis propoſitis iudicandū eſt. Quod vero idem argumentum oppoſuit, ſatis eſſe reale fundamentum ad realem relationem, falſum vniuerſaliter exiſtimatur, niſi ſimul ponatur terminus, nam cum relatio fundetur in reali commenſuratione vnius extremi cum altero, & vnum nō commenſuretur alteri realiter, niſi reale ſit, & actu exiſtens, neque relatio conſurgit, niſi reale, & actu exiſtens ponatur.

Ad ſecundum dicimus peculiare id eſſe cau- Ad II.
ſæ finali, vt ſecundum eſſe reale, quod habet in potentia, moueat agens ad productio- 213.
nem effectus, ei tamen vnitum per realem apprehenſionem, defectu ergo actualis exiſtentiæ non fundat relationem realem, imo etiam defectu realis diſtinctionis ab effectu, cum ſepè contingat idem eſſe finem, & effectum, vt dum ſanitatem infirmus obtinet, cuius gratia ſumpſit potionem, eademmet ſanitas, finis & effectus rationem habet: ad formam igitur argumenti negandum eſt, quòd inter cauſam, & effectum ſemper intercedat relatio realis, niſi vbi realis diſtinctio actualis, & poſitiua intercedit. Si autem quiſpiam in eo perſiſtere vellet, quod finis ratione apprehenſionis cauſat, ac propterea diſtinguitur ſemper ab effectu, nam ſanitas reali apprehenſione veſtita, quo pacto finalis eſt cauſa, re ipſa diſtinguitur à ſemetipſa nuda, qua ratione effectus eſt, & realiter dici-

Nota. ter dicitur eſſe in intellectu, aduertere debet, nec apprehenſionem aliquid reale in ſanitate ponere, nec per illam finaliſare, ſed per pro-
214. priam entitatem, quam habet in cauſis: quare nec per apprehenſionem diſtinguetur realiter, tanquam finalis cauſa, nec diſtinctione intrinſeca, ſed prorſus extrinſeca: non ergo verum eſt, quod finalis cauſa, vt talis, actualem habeat exiſtentiam, neq; diſtinctionem realem ab effectu, vt poſſit eſſe fundamentum realis relationis, per quam ad effectum referatur, nec relationem realem effectus terminare, nam dum effectus iam eſt, ceſſat prorſus cauſalitas finis, & dependentia ab ipſo.

Poſtremum argumentum ſoluitur facilè, quia reſpectus, quem repræſentatio imaginis, vel conceptus ab intrinſeco claudit, non eſt relatio prædicamentalis, ſed ſecundum dici, & propterea ex ipſamet entitate, & realitate imaginis pendet potius realitas eius, quam à re repræſentata, qua proinde non exiſtente realis in imagine eſſe poteſt.

QVAESTIO DECIMA.

Fundeturne aliqua relatio prædicamentalis proximè in ſubſtantia.

Explicatur titulus quæſtionis.

Tituli expoſitio. TRia eſſe deſignata ab Ariſt. 5. metaph. cap 5. fundamenta relationis, numerum, vel vnitatem, actionem, & paſſionem, ac menſuram, in paruis dubijs ſtatutum
215. reliquimus, nunc autem ſingula percurrere, ac ex profeſſo examinare oportet ſingulis controuerſijs.

Nota. 1. Et circa primum (vt ab eo initium ſumamus) certum eſt relationem realem primi generis fundari in numero, vt duplũ, & ſubduplum oſtendunt. Certum eſt etiam vnitatis nomine, non eam dumtaxat intelligi ab Ariſtotele, quæ principium numeri eſt, ſed quamlibet conuenientiam eſſentialis perfectionis quarumlibet rerum, vt vniuerſi expoſitores teſtantur, & verba ipſa Ariſtotelis à nobis ſuperius recenſita planè docent, & cum oppoſitorum eadem ſit conſideratio, ex conſequenti ſub nomine vnitatis clauditur quæcunque diuerſitas eſſentialis.

Nota. 2. Tertio, certum eſt etiam apud omnes duplex eſſe fundamentum relationis in hoc primo genere, ac ſuo modo in cæteris: remotum, 216.
& proximum, remotum fundamentũ eſt res illa, vel eſſentia, in qua eſſentialis conuenientia reperitur, vt quantitas, vel qualitas: proximum eſt vnitas, vel conuenientia duorum extremorũ in eadem, & hæc vocatur etiam communi ſcholæ voce ratio fundandi, & merito quidem, quia non eſt id, quod fundat relationem, ſed ratione cuius res illa, vel eſſentia, in qua reperitur, fundamentum eſt.

Quarto, inter omnes conuenit vnitatem in Nota. 3. qualitate, & quantitate fundamentum eſſe relationis realis, æqualitatis, & ſimilitudinis, & horum accidentium ratione eaſdem relationes reales conuenire ſubſtantiæ: nam propter eandem participationem albedinis dicuntur duo corpora ſimilia, & propter participationem quantitatis eiuſdem menſuræ dicuntur æqualia.

Cæterum, an quemadmodum eiuſmodi accidentia propter eſſentialem vnitatem, vel di- Nota. 4.
uerſitatem diuerſa relationum genera proximè fundant, eodem pacto ſubſtantia proximũ ſit fundamentum relationis prædicamentalis: ita vt verum ſit non minus ad aliquid eſſe, quæ conueniunt in ſubſtantia, quam in qualitate, & quantitate, difficilem habet controuerſiam.

Quam vt notiorem reddamus, obſeruandum eſt, triplicem eſſe vnitatem ſubſtantiæ, Vltimo obſerua. numericam, ſpecificam, & genericam: numerica eſt, qua Petrus in ſe dicitur idem numero, id eſt, à ſe non diſtinctus, ſed à quolibet 217.
alio, ſpecifica eſt conuenientia eſſentialis duorum indiuiduorum eiuſdem conditionis, vt Petri, & Ioannis in eſſentia hominis, generica duarum ſpecierum in eodem genere, vt hominis, & leonis in natura animalis, & quidem de numerica vnitate ab vniuerſis ſtatuitur nõ eſſe fundamentũ relationis realis defectu realis diſtinctionis extremorum: nam dum idem, vel non diuerſus numero à ſe appellatur Petrus, verum eſt ea ſolùm ratione, quia intellectus eum tanquam duo extrema numericæ identitatis apprehendit, eiuſdem autem ad ſe ipſum non poteſt eſſe relatio realis. De vnitate igitur ſpecifica, & generica dumtaxat diſſenſio eſſe poteſt, an identitas ſpecifica duorum indiuiduorum, & generica duarum ſpecierum, ſit relatio realis huius prædicamenti ad primum genus referenda.

Refertur, & explicatur prima ſententia.

1. Sentent. NEgant plures, quanquam non eadem via incedant, nam quidã nolunt eiuſmodi vnitates reales eſſe relationes, ſed rationis ab intellectu apprehendente extrema ſub tali conuenientia, vel vnitate excogitatas.

Primũ fundamẽtum. Quibus fauet in primis illud, quod attingere cæpimus, nempè vnitatem genericam, & ſpecificam, nec reales eſſe, nec extremis conuenire ſecluſa operatione intellectus, ſed ab eo
218. fieri per abſtractionem à ſingularibus conditionibus, & cum fundamentum realis relationis debeat eſſe reale, ab eo ſiquidem realem entitatem accipit, eiuſmodi relationes non erunt reales.

Secundum fundamentum. Probatur ſecundò, quia relationes, quæ nõ minus conueniunt rebus, dum non exiſtunt actu, quàm dum actu exiſtunt, non ſunt reales, ſed tales ſunt relationes, de quibus loquimur,
219. ergo non ſunt reales: probatur vtraq; pars antecedẽtis, maior quidem, quia illud, quod conuenit rei, dum non extat, non poteſt eſſe reale, ergo quod indifferenter ei conuenit, dũ actu exiſtit, ac dum non eſt, nõ erit reale, cum abſtrahat à reali eius exiſtentia: minor verò clarius oſtenditur, quia non minus ſunt eiuſdem ſpeciei Petrus, & Ioannes mortui, quam dum in viuis enumerabantur, nec minus erunt equus, & leo genere idem cunctis eius ſingularibus extinctis, quàm dum in eis actualem habebant exiſtentiam, ergo huiuſmodi relationes identitatis, non ſunt reales, ſed rationis. Hanc ſententiam acerrimè defendit P. Fonſeca 4. lib. metaph. cap. 2 quæſt 7 ſect. 8. & lib. 5. cap 15. quæſt. 1. ſect. 7.

Refertur ſecunda opinio, quæ affirmat relationes identitatis ſpecificæ, vel genericæ eſſe tranſcendentales.

Secunda ſent. ALij verò alia incedentes via, reales eſſe relationes identitatis ſpecificæ, atque genericæ admittunt, non tamen prædicamentales, ſed tranſcendentales: hanc ſententiam retulit Soarez nas 5 metaph quæſt. 31. cui ſubſcripſit Mercatus quæſtione vnica huius prædicamenti, vbi pro eius confirmatione
220. duo affert, vnum, Ariſtotelem tria tantum fundamenta deſignaſſe, nempè quantitatem, actionem, & paſſionem, & qualitatem, ſiue menſuram, nulla mentione facta ſubſtantiæ, ergo cenſet relationem prædicamentalem in ea non fundari.

Alterum, vnitatem, & diſtinctionem eſſe Prima confirmatio.
quaſi paſſiones entis realis: vnde quemadmodum entitas realis tranſcendens eſt prædica- 2. Confirm.
tum, ad ordinemque proinde prædicamentalem non limitatur, pari ratione vnitas, & diſtinctio, & ex conſequenti relationes identitatis, ac diſtinctionis realis, ſpecificę, atq; genericæ in eiſdẽ fundatæ tranſcendentales erunt.

Teſtimonium quoddã aliud eſt D Thom. 4. contra gentes cap. 14. vbi ſic loquitur: *Relatio non ſolum præexigit eſſe ſubſtantiæ, ſed eſſe aliorum accidentium, ex quibus cauſatur, ſicut vnũ in quantitate cauſat æqualitatem, & vnum in qualitate ſimilitudinem, &c.* Hoc eſt autem non
proximè in ſubſtantia, ſed in alio ſibi accidenti 221.
ſuperaddito fundari: negantem igitur partem tuetur D. Thom.

Vera ſententia præcedentibus oppoſita explicatur.

VEriſimilior nihilominus ſententia, & Ariſtotelis propria eſt, relationem prędicamentalem fundari proximè in ſubſtantia, nam 5. metaph. cap. 15 fundamentum relationũ primi generis deſignans, poſtquam relationes in numero fundatas recenſuit, ſic loquitur de his, quæ in vnitate fundantur. (Vera ſententia ſtatuitur ex Ariſt.)
Hæc itaque ad aliquid omnia ſecundum numerum Ariſtot.
dicuntur, & numeri paſſiones ſunt, & adhuc æquale, ſimile, & idem ſecundum modum alium? Secundum vnum etenim omnia dicuntur, eadem enim ſunt, quorum ſubſtantia vna, ſimilia vero, quorum qualitas vna, æqualia autem, quorum quantitas vna, &c. Quid expreſſius dici poteſt, vt intelligamus vnitatem perfectionis horum trium prædicamentorum verum eſſe fundamentum relationum primi generis.

Diuus Thomas expreſsè eandem veritatem
profitetur opuſculo 48. tract. 5 de prædica- 222.
mento ad aliquid cap 4 his verbis: *Nihil tamen obſtat, quin relatio poſſit fundari immediate in ſubſtantia, nam in vno in ſubſtantia fundatur identitas, in vno in quantitate æqualitas, in vno in qualitate ſimilitudo.* Et explicatius de relationibus identitatis loquens 1. parte quæſt 28 art. 1. ad 2. docet identitatem numericam eſſe relationem rationis, genericam, & ſpecificam, realem, & prædicamentalem.

Tenue-

Tenuerunt eandem ſententiam ex antiquioribus interpretib' Ariſtotelis Auicen. 3 Metaphyſicæ cap. 10. Albertus Magnus tractatu de prædicamento ad aliquid cap. 3. non longè à principio, ex diſcipulis verò D. Thomæ, Caietanus 1. part. quæſt. 28. art. 1 ad ſecundum. Fer. 4. contra gentes cap. 1. Sonzin. 5 metaph. quęſt. 31. Sotus quæſt. 1. huius prædicamenti, hiſque fulcitur rationibus.

Prima ratio. Prima, ſpecifica vnitas albedinis fundat relationem realem ſimilitudinis, atque etiam ſpecifica diuerſitas albedinis, & nigredinis relationem diſſimilitudinis, ergo ſpecifica vni-
223 tas, ſubſtantiæ fundamentum erit relationis realis identitatis duorũ indiuiduorum, & ſpecifica diuerſitas duarum ſpecierum relationis diuerſitatis, conſequentia euidens eſt, quia non minus vnitas ſubſtantiæ realis eſt, quàm vnitas qualitatis, nec minùs extrema ſub tali natura ſunt realia, quibus & relatio ipſa identitatis conuenit ſecluſa operatione intellectus, ergo nõ minus relatio realis eſt, quam fundat ſubſtantia, quàm ſimilitudo, vel æqualitas,
Solutio P. Fonſ. quas fundant qualitas, & quantitas. Concedit vniuerſa, quę in antecedenti aſſumuntur, Fonſeca, & minus bonam eſſe conſequutionem ea ſolum de cauſa affirmat, quia ſimilitudo, vel æqualitas non conueniunt niſi extremis actu exiſtentibus, identitas verò, aut diuerſitas ſpecifica, vel generica æquè conueniunt rebus exiſtentibus, & non exiſtentibus, nam hominem, & equum ſpecie differre dicimus, etiamſi nullum ſit indiuiduum, in quo ſubſiſtant.

Impugnatur. Hoc autem vim argumenti non remittit, de relatione enim ſpecificæ identitatis apertum videtur non conuenire, niſi ſingularibus actu exiſtentibus: nam ſi non exiſtant, non dicuntur eſſe eiuſdem ſpeciei reali identitate, cum non ſint extrema realia, ſed ſi quomodo dicuntur idem, non niſi in quantum ab intelle-
224 ctu apprehenduntur, ac ſi extrema realia identitatis eſſent, actuque exiſtentia, quo etiam pacto ſimilia, vel æqualia appellari poſſunt, ſi ſub eadem albedine, aut quantitatis menſura apprehendantur, neque idem genere, vel diuerſa ſpecie dicuntur aliqua tanquam extrema realia, niſi in ſingularib' exiſtant, ſed in quantum à ratione apprehenduntur, ac ſi verè eſſent talia, nec enim eſſe reale habent ſpecies niſi in indiuiduis, aut genera niſi in ſpeciebus, ſed ſolùm obiectiuè concipi poſſunt (vt ſuperius ſtatutũ eſt) quapropter nec appellari poſſunt eiuſdem generis ſpecies niſi ſecundum quid, in quantum ſub eodem prædicato ſuperiori apprahendi poſſunt, quod non minus verum eſt in æqualitate, ac ſimilitudine, imo nec in cęteris relationũ generibus: nullo enim ſingulari albedinis, aut quantitatis exiſtente, dicimus duo alba eſſe ſimilia, diſſimilia album & nigrum, æqualia item duo corpora eiuſdem quantitatis, ac demum Patrem, & Filium eſſe ad aliquid: quæ quidem locutiones non abſolutè, ſed eatenus ſunt veræ, quatenus conceptus harum relationum obijci intellectui poſſunt ſecundũ prædicata eſſentialia eis conuenire apta, minimè tamen tanquam extrema realia. Duo igitur, quæ tanquam certa præſupponuntur, neganda ſunt, nempè æquè conuenire identitatem genericam, & ſpecificam 225
exiſtentibus, & non exiſtentibus extremis, cum illis abſoluta, ac reali conueniant appellatione, his verò non niſi obiectiua, & ſecundum rationem, atq; adeò non ſimpliciter, ſed ſecundum quid, quo pacto cæteris relationum generibus conueniunt (vt oſtendimus) ac propterea negandum eſt diſcrimen inter eiuſmodi relationes, & cæteras aliorum generum, quantum ad modum, quo rebus exiſtentibus, & non exiſtentibus attribuuntur, atque ita conſtabit argumentum pro confirmatione noſtræ ſententię factum in ſuo robore permanere.

Aliud namque, quod ab autoribus ſecun- II. Solutio.
dæ opinionis reſpondetur, nempè reales, ſed tranſcendentales eſſe relationes, quia in cunctis prædicamentis reperiuntur, fundamento
rationis caret: nam & ſi in omnibus reperian- 226.
tur prædicamentis ſpecifica, & generica vnitas, & diuerſitas, ſpecialis eſt nihilominus ratio, quæ proinde ſpecialem, ac prædicamentalem relationem fundare poteſt, ſpecialis etenim conuenientia eſt ſpecifica vnitas, & quæ rebus determinatis conuenit, nempè indiuiduis eiuſdem conditionis, generica vero ſpeciebus diuerſis, nec ſolum determinatis rebus, ſed ſub conceptu, & ratione determinatis, nempè in quantum talem habere poſſunt conuenientiam, vnde ſicut ratio fundandi nõ eſt vniuerſalis, vt prædicata entis, vel accidentis, ita relatio ex ea cõſurgens nõ poteſt tranſcendentalis appellari, citra dubium eſt enim relationes generis, & ſpeciei, ſi reales forent, ad prædicamentũ etiã relationis eſſe referendas, quia ſpeciales ſunt, ſpecialemq; rationem fundandi habent, quanquã res ipſæ, quę denominantur genera, & ſpecies, in cunctis prædicamen-

cunctis reperiantur. Ex quo intelligitur, ſubie-
cta harum relationum, aut etiam fundamenta
in cunctis prædicamentis inueniri, relationes
verò non niſi ad hoc prædicamentum ſpecta-
re, quare tranſcendentales abſque fundamen-
to rationis appellantur.

II. Ratio. Quo ſuppoſito probatur ſecundo, Petrus in
quantum idem cum Paulo in humanitate ni-
hil abſolutum importat, ſed totum ſuum eſſe
eſt ad Paulum ordinari, eſſe autem eundem
quidpiam reale eſt, cum ſit eſſe hominem, er-
go realis eſt, & relatiua talis identitas, & ſimi-
le ſit argumentum de identitate generica, ac
diuerſitate ſpecifica equi, & hominis.

III. Ratio. Poſtremo, æqualitas duorum corporum
quantitatiua, quia realis eſt, fundat relatio-
nem realem, & prædicamentalem, ſed æqua-
227. litas perfectionis eſſentialis duorum indiui-
duorum eiuſdem ſpeciei non eſt minus realis,
nec minus eſt ratio referendi vnũ ad alterum,
ergo fundat relationẽ realem, quam per ſimi-
litudinem vocamus æqualitatem, propriè ve-
rò identitatem ſpecificam: proximè autem
conuenire ſubſtantiæ conſtat, quia prius quam
intelligatur ſubſtantia alicui accidenti affecta,
intelligitur tantæ magnitudinis, vel perfectio-
nis eſſentialis ex proprio genere, & differen-
tia, ergo proximè fundat relationem realem
duorum extremorum, quæ ab eadem dicun-
tur æqualis perfectionis.

Soluuntur argumenta aliarum opinionum.

Ad 1 partẽ opinionis reſpondetur.

AD primum argumentum primæ opi-
nionis, ex his quæ adnotata ſunt q. 3.
vniuerſaliũ de vnitate formali reſpon-
dendum eſt, vbi ſtatutum eſt, efficacibusq; ra-
tionibus confirmatum, nullam vnitatem, ſiue
poſitiuam, ſiue negatiuam dari ante operatio-
nem intellectus, per quam aliquid multis com
mune quoquo modo ſit, ſed naturam cum
228. omnibus ſuis gradibus, ac prædicatis poſitiuis
ac negatiuis eſſe ſingularem, ac diuiſam per
differentias numericas, & ſolum dari vnita-
tem quandam virtualem, & quaſi in funda-
mento remoto inter naturas ſingulares Petri,
& Pauli, in quantũ ab eis abſtrahibilis eſt ea-
dem natura ſpecifica, quod fundamentum nõ
reperitur in indiuiduis diuerſarum ſpecierum,
quibus non eadem prædicata quidditatiua, ſed
diuerſa conuenire poſſunt, & par eſt ratio de
ſpeciebus in natura generica conuenire aptis.

Secundum argumentum eiuſdem ſenten- Ad II.
tiæ ſoluimus noſtram ſententiam confirman-
tes.

Secunda ſententia planè falſum aſſumit, Ad I. II.
præſupponens nullam mentionem ſubſtan- ſententiæ.
tiæ feciſſe Ariſtotelem, dum fundamentum
relationum primi generis deſignauit, cum
expreſſe docuerit, non ſolum vnitatem quan- 229.
titatiuam fundare relationem, ſed vnita-
tem perfectionis, quæ in albedine efficit ſi-
militudinem, in quantitate æqualitatem,
identitatem vero, aut diſtinctionem in ſub-
ſtantia.

Ad ſecundum dicimus, vnitatem realem Ad II.
duplicem eſſe, vna eſt, quæ ſequitur cuiuſlibet
rei entitatem, & hæc propter tranſcendentiam
haud quaquam poteſt relationem prædica-
mentalem fundare, alia eſt vnitas peculiaris,
ac determinata, quæ non ſequitur ens, aut en-
titatem quamcunque, ſed certam, ac determi-
natam, hoc eſt, completam, & talis eſt ſpeci-
fica duarum ſpecierum, fundans relationes
identitatis, & merito quidem, cum non ſit
tranſcendens, prædicamentalis relationis
fundamentum eſſe valet, eademque eſt ra-
tio de diuerſitate ſpecifica, & diſtinctione rea-
li, in quibus fundantur relationes diuerſitatis,
ac diſtinctionis, admittimus ergo vnitatem
ſpecificam, & genericam in cunctis reperiri
prædicamentis, quanquam à principali deno-
minationem ſubſtantialis ſuſcipiat, nihilomi-
nus tranſcendens non vocatur propter deter-
minatam eius rationem.

Teſtimonium D. Thom. duobus modis ex- Ad teſti-
ponitur. Primo à Ferr. in commentarijs illius, monium.
vbi ſubſtantiam ait fundare relationem me D. Thom.
dia vnitate ſpecifica, vel generica, quæ licet ſit
ſubſtantialis, modum quendam habet acci-
dentis, in quantum quid ſuperadditum extre- 230.
mis intelligitur, vt fundare poſſit relationem,
vnde non ſolum de cæteris relationibus, in
alijs accidentibus fundatis verum eſt, aliquo
medio accidenti ineſſe ſubſtantiæ, ſed etiam
de ea, quæ in eadẽ ſubſtantia fundatur, quan-
quam diuerſa ratione, nam illæ medio acci-
denti vero, ac proprio, hæc vero nõ niſi ſecun-
dum modum, vel ſimilitudinem.

Nos verò aliam addimus ſolutionem hanc Alia ſolu-
non ſpernentes, nempè à toto (vt aiunt) gene- tio.
re loqui D. Thom. ac ſi dicat, talis eſſe natu-
ræ relationem, vt maiori ex parte alio acci-
denti indigeat: quo medio inhæreat ſubſtan-
tiæ, cui non obſtat aliquam eſſe relationem ei
proximè

proxime inhærentem, quemadmodum in eo proximè fundatur.

QVAESTIO VNDECIMA.

An vna relatio realis poſsit eſſe fundamentum alterius.

Proponitur negatiua ſententia Thomiſtarum.

Ratio dubitandi. Eſtque ratio dubitandi, quia ſi vnitas ſpecifica ſubſtantię, atq; etiam genericæ fundat relationem, & pariter vnitas in quan-
231. titate, & qualitate, cum dentur etiam relationes eiuſdem, ac diuerſæ ſpeciei, ac generis, non minus fundare poterunt relationes alias identitatis, ac diuerſitatis.

Ex oppoſita vero parte, ſi admittatur vnam relationē fundare alteram: ſtatim ſequitur proceſſus quidā infinitus, cum eodē modo ſecūda relatio fundare poſſit aliam, ac prima, pariterque de tertia videatur neceſſarium, ſicque in infinitum procedatur.

Sententia negatiua. D. Thom. Negatiuam partem colligere licet ex verbis D.Thom. 1 p. qu. 42. artic. 1. ad 4. inferius referendis quibus docet planè vnam relationem non referri ad alteram per relationem aliam, ex quo deducitur, nec fundamentum alterius eſſe. Etenim ſi vna relatio eſſet fundamentum alterius, per aliam abſque dubio relationem ordinatur, & non per ſe ipſam, cum relatio à ſuo fundamento ratione, vt minimum formali diſtinguatur, eandem partem ſequuti ſunt Ferrar. 4. lib. contra gentes, capit. 4. & expreſſius Paulus Son. 5 metaph. q. 29 ad primū.

Habet autem pro ſe hæc argumenta. Primū,
I. argum. nam relatio ex propria conditione eſt ratio referendi vnum ad alterum, ergo per ſe ipſam, &
232 non per aliud ordinabitur ad quodcunque ordinari poteſt, quemadmodum albedo ex propria conditione eſt ratio albi, & idcirco non poteſt per alteram albedinem albeſieri, ſed ſi relatio fundaret relationem, ordinaretur per illam ad alteram, quemadmodum quodlibet aliud relationem fundans per eam refertur, ergo negandum omnino eſt relationem fundare alteram relationem.

Secūdum, ſi relatio eſſet fundamentum relationis, non certe alterius, quam eius, quæ in
II. argum. vnitate fundatur, quam docuit Ariſtoteles primum genus huius prædicamenti conſtituere, cum exploratum ſit relationem non eſſe potentiam actiuam, aut paſſiuam, nec rem alteri commenſurabilem, vt cenſeatur relationes aliorum generum fundare poſſe, ſed nequit fundare relationem primi, ergo nullam: minor probatur dupliciter, primo, quia relatio primi generis eſt identitas, aut diuerſitas ſpecifica, ſeu generica, ſimilitudo, aut diſſimilitudo, æqualitas, aut inæqualitas: prima fundatur in ſubſtantia, ſecunda in qualitate, tertia in quantitate, ergo non habet locum relatio inter fundamenta huius generis Secundo, relatio habet genus ex eo quod eſt ordinatio ad 233.
terminum, & ſpeciem ex eo, quod eſt ordinatio ad talem terminum, ex quo etiam diſtinguitur à cæteris ſecundum ſpeciem, ergo quælibet relatio ex eo, quod eſt ordinatio ad terminum, aut talem terminum, habet vnitatem aut diſtinctionem, quare non eſt eadem aut diuerſa per alteram relationem, ſed per ſemetipſam, & idcirco aliam relationem fundare nequit.

Poſtremum, quia ſi vna relatio fundaret alteram, procedendum eſſet in infinitū in relationibus, hoc non eſt admittendum, cum ex eo fiat dari infinitas relationes actu, quę cum ſint entia prædicamentalia dabitur infinitum actu in hiſce rebus, ſed probatur conſecutio prima, nam ſi paternitas fundat aliam relationem, cū illa ſit vera relatio, erit etiam alterius relationis fundamentum, non eſt enim potior ratio 234
de prima, quam de ſecunda, eademque erit de tertia, & ſic in infinitum.

Probatur affirmatiua ſententia Scoti.

Partem vero aſſerentem, quod relatio ſit fundamentum relationis, ſequitur Scot. in. 2. diſt. 1. q 4 & 5. & in 4. d 6. 10. & cum eo Lichetus, & Mayronius eiſdem locis. Antonius Andreas. 5. metaphyſi. quæſt. 13. & lib. de ſex principijs. q. 10. Sententia affirmatiua Scoti. 235.

Primum eius fundamentum accipitur ex Euclide. 5 Geometrię in principio, vbi definiens I. Fundam. proportionalitatem, ait eſſe ſimilitudinem duarum proportionum, quod verum eſſe non poteſt, niſi in proportione (quæ vera relatio eſt) ſimilitudo fundetur: de qua etiā conſtat, quod ſit relatio ſimilitudinis ad primum genus hui' prædicamenti pertinens, quare neceſſe eſt fateri vnam relationem eſſe fundamentum alterius.

II. Fund.

Secundo probatur, non minus ſunt ſimiles duæ paternitates, quam duæ albedines eiuſdem gradus intenſionis, ſed in his fundatur relatio ſimilitudinis, ergo & in illis. Neque fit ſatis argumento, ſi dicatur primo, duas paternitates, cum ſint eſſentialiter rationes referendi,

Solutio I.

non referri per alteram relationem ſicut albedines, ſed per ſe: quia & ſi rationes referendi ſint patris ad filium, non tamen ſunt rationes referendi vnum ad alterum in ratione ſimilis, & cum hæc ratio ſimilis in ipſiſmet reperiatur, non ſecus ac in duplici albedine, ſequitur planè per relationem ſimilitudinis à ſe diſtinctam (vt diſtinguitur relatio à fundamento) referri, quod eſt relationem fundare.

Solutio II.

Nec etiam fit ſatis ſecundò ſi dicatur, inter paternitates non eſſe propriè ſimilitudinem, quę ſoli qualitati attribuitur, & ideò non funda-
236. re veram relationem, tum quia paternitates non minus ſunt eiuſdem eſſentiæ ſpecificæ, quam albedines, ergo non ſunt minus propriè ſimiles, cum habeant eſſentiam eiuſdem conditionis: & iam quod inter paternitates, non eſſet propria ſimilitudo, negari tamen non poteſt, quod inter duas ſimilitudines in albedine fundatas detur propria ſimilitudo, atque adeò propria relatio, in eiſdem relationibus ſimilitudinis fundata, ac demum negari non poteſt duas paternitates eſſe eiuſdem ſpeciei, ac diuerſæ à filiationibus, erunt igitur fundamentũ, ſi non ſimilitudinis, ſaltem relationis realis idẽtitatis in vnitate ſpecifica fundatæ.

Poſtrema ſententia media inter vtramq;

Vltima ſententia. medium tenet.

MEdium inter hæc extrema videntur ponere moderni quidam aientes relationem vnam non fundare alteram à ſe diſtinctam, eſſe tamẽ ſui ipſius fundamentũ ſecundum rationem, quod vt explicent, dupli-
237. citer quamlibet relationem conſiderari poſſe præſupponunt. Primo, vt eſt id, quod alteram refertur, tãquam ſimilis, vel eadem ſecundum ſpeciem. Secundo in quantũ eſt ratio referendi ſeipſam vt ſimilem, vel eandem, & ſub conſideratione priori, fundamentum eſſe affirmãt ſui ipſius modo poſteriori conſideratæ, itaq; conſiderata, vt quod refertur, eſt fundamẽtum ſui, vt rationis referendi ſemetipſa ad illam alterã Pro hac ſententia referunt Caiet. 1 p. q. 42. artic. 1 quem tamen ſi conſuluiſſent, nec verbum de hac re feciſſe cernerent.

Fundamentum.

Eorum autem fundamentum eſt, quia vna relatio verè refertur ad alteram eiuſdem, vel diuerſæ ſpeciei, non tamen per alteram relationem, quia cum ipſa ſit ratio referendi, non indiget alia relatione, per quam referatur, & 238. rurſus, ſicut ipſa eſt eadem, vel diuerſa ab altera, pari ratione ſe ipſa refertur ad illam, & non per aliam relationem ſibi ſuperadditã.

Illatio.

Ex quibus habetur eſſe ſui ipſius fundamentum, quia ſi per alteram relationẽ ordinaretur, eam abſque dubio fundaret, cum ergo ordinetur ſeipſa vt ratione referẽdi, ſequitur eſſe ipſius fundamẽtum diuerſo modo conſideratam, hoc eſt, in quantum eſt id, quod refertur & referẽdi ratio, & hunc ſenſum non eſſe oppoſitum doctrinæ D Thom. arbitrantur, nam loco nuper memorato in ſolutione ad quartum ſolum negat vnã relationem eſſe fundamentum alteriꝰ à ſe diſtinctæ, non tamen eſſe ſui ipſius fundamentum in quãtum diuerſas rationes habet, eius quod refertur, & quo refertur, vt ſcholaſtico more loquamur.

Refellitur ſententia.

Hæc III. ſentent. refellitur I.

QVidquid de extremis ſit, medium hoc à veritate, & relatiuorum natura alienum videtur, quod ita probo: relationes diſtinguuntur ſpecie, quia ſunt rationes referendi ad terminos ſpecie diuerſos, vt Paterni-
239. tas, quia eſt ratio referendi ad filium, diſtinguitur ſpecie à ſimilitudine, quæ eſt ratio referendi ad ſimile, & ab identitate, quæ eſt referendi ad idem, repugnat ergo, quod eadem relatio ſit ratio referendi ad terminos ſpecie diuerſos, ſed paternitas eſt ratio referendi ad filium, ergo nequit eſſe ratio referendi ad ſimile, vel ad idem ſecundum ſpeciem, comparata autem ad alteram paternitatem dicitur ſimilis, aut eadem ſecundum ſpeciem, ergo ad illam ordinatur realiter, non ſecus ac res quælibet ad alteram eiuſdem ſpeciei, ſed non poteſt per ſemetipſam realiter ordinari, ergo ordinabitur abſque dubio per alteram: probatur euidenter conſecutio, quia ex ſe eſt ratio referendi ad filium, ergo non poteſt eſſe ratio referendi ad ſimile, vel idem, ad alteram autem paternitatem vno ex his modis ordinatur, ergo non eſt ſibi ratio talis ordinationis, quia altera paternitas vt ſimilis, vel eadem ſibi ſpecie diſtinguitur à filio vt filio, ergo non poteſt niſi per diuerſas relationes ad vtrumq; terminum ſpecie diuerſum ordinari.

Secun-

II. Impugnatur.

Secundo probatur, quia repugnat eandem ſpeciem eſſe ſub diuerſis generibus, & non ſub ordinatis, vt ſub planta, & animali, aut in quantitate ſub continua, & diſcreta, nam cum diuerſorum generum diuerſæ ſint differentiæ, neceſſe eſt quod ſub duplici genere conſtituatur per
240 duplicem differentiam, atque adeo ſit duplex ſpecies ſaltem formaliter, ſed primum & ſecūdum genus relationis ſunt diuerſa, & nō ſubordinata, vt relationes, quæ fundantur in vnitate, & actione, & paſſione. ergo repugnat eandem relationem ſub vtroque collocari: ſed paternitas vt paternitas collocatur in ſecundo genere, vt eadem autem, vel diuerſa, aut ſimilis ſub primo, ergo non poteſt eſſe ſibi ratio eſſendi ſub vtroque, ſed per relationem alteram à ſe diſtinctam dicetur ſimilis, vel eadem, ergo neceſſe eſt fateri, quod aliquo modo ſit fundamentum alterius relationis.

III. impugnatur.

Ad extremum, repugnat plane, quod eadē ratio, vel forma conueniat alicui eſſentialiter, & accidentaliter, vel quod eadem ratio ſit alicui eſſentialis, & accidentalis, ſed eſſentiale eſt paternitati, quod ſit ratio referendi ad filium, & accidentale, quod ſit ſimilis alteri, ergo non poteſt per ſe referri ad alteram, vt ſimilem, aut eandem, ſed neceſſe eſt, referatur per alteram relationem diſtinctam: probatur minor, primo, quia hæc prædicatio paternitas eſt ſimilis, vel eadem, formaliter pertinet ad quintum prędicabile, non ſecus atque iſta, albedo eſt ſimilis, vel ſubſtantia eſt eadem: probatur plane quia ſicut formalis comparatio vnius ad alteram ſubſtantiam eſt extra genus ſubſtantiæ, & vere accidentaliter, vt comparatio hominis ad leo-
241 nem, & pariter comparatio vnius albedinis ad alteram eſt extra genus qualitatis, vnde iſtæ prædicationes formaliter ſunt accidentales, ſubſtantia eſt eadem, vel albedo eſt ſimilis, pari ratione comparatio formalis inter paternitates, & filiationes ſub ratione ſimilitudinis, vel identitatis eſt extra ſecundum genus relationis, ad quod pertinent eſſentialiter, eſt igitur eis accidentalis, accidit ergo paternitati, quod ad alteram comparetur, aut referatur, quare non per ſe refertur, ſed per alteram.

Probatur ſecundo eadem minor, quia nihil eſſentiale detraheretur paternitati ex eo quod non eſſet poſſibilis altera, cui eſſet ſimilis, vel eadem, ergo quod ad alteram vt talem referatur, non pertinet ad eius eſſentiam, ſed extra illam eſt, ſed eſſe rationem referendi ad filium, eſt ſibi eſſentialis, ergo non poteſt ei eſſentialiter conuenire, quod ſi ratio referendi ad alteram, per ſe igitur non ordinabitur ad illam: vnde ſi admittitur, quod vna relatio ad alteram referatur, neceſſe eſt admittere, quod per alteram à ſe diſtinctam cuius fundamentum ſit.

Reſolutio quæſtionis.

Ad deciſionē quæſtionis præmittitur diſtinctio.

QVOD autem iudicium de vtroque extremo ferendum ſit, quid ve in hac re ſentiendum, hac diſtinctione præmiſſa explico.

Relatio duobus modis conſiderari poteſt, vno quidem per ſe, formaliter, & eſſentialiter, quo pacto eſt ratio referendi vnum extremū ad alterum ſibi oppoſitum: vt relatio paternitatis formaliter, & eſſentialiter accipitur, prout eſt ratio referendi Patrem ad Filium, alio 242
modo accipitur materialiter, & accidentaliter, in quantum cum altera relatione eiuſdem rationis conuenit in eſſentia, vt vna paternitas cū altera, vna ſimilitudo cum altera: hanc autem conſiderationem materialem eſſe conſtat, quia non conſideratur relatio, vt relatio, vt ratio referendi, ſed vt id, quod alteri commenſuratur, quam rationem exploratum eſt abſolutis rebus eſſe communem, cum multæ ſint, quæ ad alias referuntur, per formalem autem rationem non conuenit relatio cum abſolutis, ſed ab eis ſeparatur. Quod vero ſit ratio accidentalis, conuincunt præiacta argumenta aduerſus mediam ſententiam: nam eſſentia relationis completur omnino ex eo, quod eſt eſſe rationem referendi vnum ad alterum, & ad ſummum, rationem etiam terminandi relationem eius, quod ergo ad aliam relationem cōparetur in ratione eiuſdem, vel ſimilis, accidentale eſt.

I. Aſſertio.

Iuxta ſenſum huius diſtinctionis duplici aſſertione poſſumus præſenti controuerſiæ ſatis facere, & duas illas extremas opiniones ad concordiam reuocare.

Aſſertio prior eſt, relatio formaliter conſiderata, hoc eſt, ſecundum eſſentialem ac præciſam rationem relationis, quæ eſt ratio
referendi ad aliud, nequit eſſe relationis fundamentum, vt paternitas in quantum eſt ratio referendi Patrem ad Filium, & Filiatio in quantum eſt ratio referendi Filium ad Patrem. 243

Probatur.

Hæc aſſertio (niſi ego fallor) euidens eſt primo, quia relatio ſub tali conſideratione tantum

244 tum habet eſſe rationem referendi, ergo non eſt id, quod refertur, quare nec fundat relationē, prior conſecutio cū antecedenti neceſſaria eſt, ſed probatur poſterior, quia fundamētum relationis non eſt ratio referendi ad aliud, ſed id quod per relationem, quam fundat, refertur vt albedo non eſt ratio referendi, ſed quæ per relationem ſimilitudinis in ſe fundatam refertur ad alteram albedinem eiuſdem gradus, cū ergo relatio formaliter vt talis non refeatur, ſed ſit ratio referendi, ſequitur non poſſe hoc modo fundare relationem.

Probat.2. Secundo, relatio, vt eſt ratio referendi, non comparatur ad alteram relationem, niſi ſibi oppoſitam, ſed eſt realis comparatio, ac realis oppoſitio vnius extremi ad alterum, & ad ſibi oppoſitam relationem tanquam ad rationem formalem terminandi, ergo vt talis non reſpicit alteram præter ſibi oppoſitam, neque proinde ad aliam refertur, quare neque fundat relationem, nam fundamentum relatiònis per eam comparatur ad alterum, probatur antecedens (nam cætera per ſe patēt) primo, nam re-
245 latio non habet aliud, quam eſſe rationem referendi ad alterum, ergo vt talis non reſpicit aliud præter terminum, ad quem ordinat relatiuum, non ergo aliam relationem præter ſibi oppoſitam, ſecundo, quia eſſentia peternitatis ita conſiſtit in eo, quod eſt eſſe rationem referendi ad filium, vt ſicet nulla eſſet alia relatio poſſibilis, in eadem eſſentia permaneret, & quod de paternitate dicitur, de hac etiā paternitate dici poteſt, ergo relatio vt relatio non comparatur ad alteram, ſed ſolum eſt comparatio vnius extremi ad aliud, quare vt talis nō refertur ad alterum, neque fundat proinde relationem, quam nulla res fundat, niſi vt ad alteram per eam comparetur.

Probat.3. Et ex hac duplici ratione tertiam licebit hunc in modum colligere, relatio vt relatio ſolùm habet reſpicere terminum, ad quem ordinat relatiuum, quod conſtituit, ſed a relatione oppoſita ſe ipſa diſtinguitur, ſeipſa ei opponitur, & non per alteram relationem, ergo vt re-
246 latio non indiget alia relatione, per quam diſtinguatur, referatur, & opponatur, quod attēdens D. Thomas loco ſuperiùs memorato expreſſis ferè verbis docuit vnam relationem nō fundare aliam, eam verò conſideraſſe formaliter, vt relationem oſtendunt planè verba illius, quæ ita habent, *vna relatio non refertur ad aliam per aliquam aliam relationem, cum enim dicimus, quod paternitas opponitur filiationi, oppoſitio non eſt relatio media inter paternitatem, & filiationem.* Ecce quo pacto relationem ad ſibi oppoſitam comparat, & paternitatem accipit, vt eſt ratio referendi Patrem ad Filium, per ſeque opponi, ac diſtingui à filiatione docet, & non per aliam relationem: præfata igitur aſſertio noſtra germanum ſenſum verborum Diu. Thomæ continet, propriamq; mētem eius aperit.

Aſſertio poſterior: relatio materialiter conſiderata in quantum cum altera ſibi non oppoſita comparatur, vt eadem cum illa in ſpecie, vel ab ea diſtincta, fundamentum relationis eſſe poteſt. Aſſertio hæc ſic poteſt efficaciter 2. Aſſertio.
probari: nam relatio cum cæteris prædicamentis id habet commune, quòd in ea reperiantur diuerſa indiuidua eiuſdem ſpeciei, & diuerſæ ſpecies eiuſdem generis, ſicut in ſubſtantia, Probatur 1.
quantitate, & qualitate, ſed duo indiuidua eiuſdem ſpeciei, cuiuſcunque ſint prædicamenti ratione vnitatis ſpecificę, quam habent, ſunt fundamenta relationis primi generis, ergo duæ relationes eiuſdem ſpeciei: vt duæ paternitates, duæ filiationes ratione ſpecificæ vnitatis erunt etiam fundamenta relationum eiuſdem primi generis: probatur conſequutio, nam paternitas, vt paternitas, nō ordinatur ad aliam paternitatem, ſicut nec ordinatur ad relationem ſimilitudinis, aut menſurabilitatis, nec per ſe his opponitur, ſed ſolùm eſt ratio referendi patrem ad filium, ſolumque proinde ordinatur ad filiationem ſibi oppoſitam, tanquam ad rationem terminandi, cum ergo ſit eiuſdem ſpeciei cū altera paternitate, & diuerſæ ſpeciei à duabus reliquis: comparabitur ad illas accidentaliter, atq; adeò non ſe ipſa, ſed altera relatione identitatis, aut diuerſitatis ad primum genus referenda, cuius abſque dubio fundamentum erit. 247

Secūdo, relatio paternitatis formaliter atq; eſſentialiter cōſiderata ſpectat ad ſecundū genus relationū, vt autem eadem, vel diuerſa ab altera non poteſt ad illud referri, ſed ad primū, ſub quo collocantur quæcunq; relationes vnitatis, vel diuerſitatis, cum ergo hæc ratio ſit ei accidentalis, non per ſemetipſam erit ei attribuenda, ſed per alteram relationem ei ſuperuenientem, eamque ad alteram relationem cum qua habet ſpecificam vnitatem, quam neceſſe eſt in ea fundari, ſed vnam relationem hoc modo fundare alteram non continet ſenſum formalem, aut eſſentialem, ſed materialem, & accidentalem, quemadmodum materialis eſt Probat.2. 248

ratio ſubſtantię quantitatis, & qualitatis, actionis, & paſſionis, cæterorumque prædicamentorum eſſe relationum fundamenta, & vt talia reducuntur ad prædicamentum ad aliquid, nō ergo mirum eſt ſi relatio ipſa ſub eadem ratione materiali, & accidentali, ſibi cum cæteris prædicamentis communi, fundamentum relationis eſſe valeat, & ad hūc ferè ſenſum poteſt reuocari opinio Scoti: vtramque aſſertionem reperi apud patrem Frāciſcum Suarez, tom. 2. ſuæ metaphyſicæ diſputat. 47. ſect. 11.

Soluuntur argumenta vtriuſque ſententiæ extremæ.

Satisfit arg.

Argumenta vtriuſq; extremæ ſententię ex ea parte, qua cōtendunt vnā relationem, vel nullo modo fundare aliā, vel formaliter etiam cōſideratā fundamētum eſſe poſſe, diſſoluenda ſunt: & teſtimonium Diu.
249 Thom. in fauorem prioris extremi oppoſitū, ſolum intendere vidimus, quod vna relatio in quantum alteri oppoſita, & vt ratio referendi vnum ad alterum, non ſit fundamentum alterius relationis, quod non ſolum verum eſſe eēſemus, ſed omnino neceſſarium, atq; adeò ſententiam Diu. Thom. iuxta ſenſum ab eo intentum complexi ſumus, qui non excludit relationem ſub ratione materiali acceptam poſſe fundare alteram.

Ad I. argu. I. ſent.

Primum argumentum ſolum probat, quòd relatio ſe ipſa diſtinguatur ab oppoſita, ad quā per ſe ſecundùm rationem eſſentialem ordinatur, non tamen à cæteris ſibi non oppoſitis, ad quas non per ſe, nec eſſentialiter comparatur, ſed quadam ratione materiali, atque acci-
250 dentali identitatis, aut diuerſitatis ſpecificę, ſibi cum cæteris prędicamentis communi, quare per alteram relationem eam denominantē diuerſam, vel eandem in ſpecie.

Ad II. argu. Reſp.

Sequenti etiam argumento damus relationem non poſſe fundare niſi relationem vnitatis, ac diuerſitatis, ad primum genus referendam, ſed quòd hanc non fundet negamus: nā licet à termino genus accipiat, & à tali termino ſpeciem, & ideo per talem terminum ſit eiuſdem, vel diuerſæ ſpeciei cum cæteris relationibus, nihilominus ex eo quòd talem terminum reſpicit, non comparatur niſi ad talem relationem, quæ eſt ratio terminandi ſibi oppoſita, ad cæteras verò cum quibus in ſpecie conuenit, vel à quibus differt, non comparatur, vt ratio referendi, ſed vt quod ad eas refertur, quare non per ſe ipſam (quæ tantum eſt ratio referendi ad terminum oppoſitum) ordinatur ad cæteras, ſed per alteram relationem, ſicut ſubſtantia, quantitas, vel qualitas, cum quibus communicat in vnitate, vel diuerſitate ſpecifica, talis namque comparatio accidentalis eſt, ac propterea per aliam relationem ſibi accidentaliter aduenientem, etenim vna relatio, vt ad alteram refertur, per modū ſubiecti ad illam ordinati ſe habet, & ab altera relatione tanquam à forma accidentali ſibi adueniente denominatur eadem formaliter, vel diuerſe, non ſecus, ac ſubſtantia, quæ prout ad alteram eiuſdem, vel diuerſæ ſpeciei ordinatur, accidentaliter denominatur à relatione: quod autem additur relationem ſecundùm ſe eſſe rationem referendi, atq; adeò non indigere altera relatione, ſed per ſe ordinari, nulla addita re ad alteram, diſtinguendum eſt: nam

Ad id quod additur reſpond.

ſi ſit ſibi oppoſita, per ſe ad illam ordinatur, ſed ad ſibi non oppoſitam, nequit eſſe per ſe ratio referendi, ſed per alteram referri debet: ſicut ſubſtantiā in quantum eadem, vel diuer-
ſa non per ſe ordinatur ad alteram, ſed per relationem, quam fundat: cuius ea eſt ratio diſcriminis, quia per ſe ſolum ordinatur ad ſibi oppoſitam, accidentaliter vero ad quamcumque aliam, quare per aliam relationem ſibi accidentalem, quam materialiter fundare poteſt ac debet, ſicut quælibet res eadem, vel diuerſa ſpecie ab alijs. 251

Ad III. arg. P. Suarez. reſp. 1.

Tertium eiuſdem ſententiæ argumentum duobus modis ſoluit idem P. Franciſcus Suarez vbi ſupra, primo quidem admittendo proceſſum in infinitum in relationibus, quē pro magno incommodo non ducit, cum minimæ ſint entitatis, & ſola ratione à fundamento diſtinctæ, qua propter licet infinitæ admittantur, non admittuntur entia infinita, niſi per intellectum diſtincta, quo pacto in partibus, atque indiuiſibilibus continui ne-
ceſſario admittendæ ſunt. Solutio hæc placuit 252
modernis quibuſdam, mihi vero nunquam placere potuit, quia probabilius eſt (vt mox oſtendemus) relationem ex natura rei diſtingui à fundamento, quare ſi talis proceſſus in infinitum admittatur in relationibus, admittendæ ſunt infinitæ entitates completæ in rebus, imo infinities infinitæ, quod videtur ab-

ſurdum, etiam ſi ſola ratione diſtinguantur, nihilominus relatio ſpecies eſt prædicamentalis ex genere, & differentia compoſita, quare dabuntur ſaltem ſpecies actu infinitæ in rerum natura, quod non eſt admittendum, præſertim ſine neceſſitate.

Solutio II. Secunda ſolutio, quam magis probat idem pater, & iam diu etiam à me excogitata, & probata fuit, oſtendit non ſequi talem proceſſum

253. in infinitum, etiam ſi vna relatio materiali ratione conſiderata ſit alterius fundamentum quia ſecunda non fundat alteram, ſed in ea ſiſtendum eſt, vt ſi exemplum proferamus in hac paternitate, quæ reſpectu alterius fundat relationem ſpecificæ identitatis, hæc verò relatio identitatis fundata non fundat aliam identitatem, ſed per ſe refertur ad quamlibet aliam relationem identitatis ſpecificæ in qualibet paternitate fundatam, cum ei ſit formaliter oppoſita, ac propterea non indiget alia relatione identitatis, per quam referatur, & ecce quo pacto ceſſat proceſſus in infinitum.

Argumenta Scoti ſolutione non indigent, cum eis libenter demus, relationem materiali modo acceptam fundare aliam, nequaquam ſub formali ratione relationis, quod neque argumenta probant, vt conſideranti fa-

254 cilè conſtare poterit.

QVAESTIO DVODECIMA.

An relationes ſecundi generis in potentia, vel in actione fundentur.

Triplex relationis genus ex Ariſtot. TRIPLICEM modum relationum in hoc genere tetigit Ariſtoteles 5. metaphyſicæ capite 15. in principio, & fine capitis, quaſdam; ait, fundari in actione præſenti, vt calefaciens, ad calefactum, & vniuerſaliter agens in actu, ad paſſum

255. in actu, nonnullas in actione futura, vt calefactiuum, ad calefactibile, poſtremas in actione præterita, vt Pater, & Filius; ille enim, quia genuit, iſte quia genitus eſt, dicuntur ad aliquid. Ex quibus primas non eſſe relationes ſecundum eſſe dicere ſuperius cæpimus, quia abſolutum actiuæ virtutis & actionem ipſam important ſimul cum quodam reſpectu, vt de ſcientia, & ſcibili adnotatum eſt, medias verò, Nota. relationes rationis potius, quam reales, cum ſint entis in actu ad ens in potentia nec mireris relationes rationis ſimul cum realibus connumeraſſe Ariſtotelem, quòd non ſolum in his conſtat, ſed in relationibus, quas in priuatione potentiæ fundari docet impoſſibilis, & inuiſibilis, vt capite eodem 15. non procul à fine legimus, iuuant enim non modicum ad melius percipiendam naturam relationum realium, ob maximam, quam habent cum eis, ſimilitudinem, relationes item ſecundùm dici veris permixtas afferre voluit eandem ob cauſam, quia ex diſcrimine inter vtraſque inuento, notiores fiunt veræ relationes, ſolas igitur poſtremas, de quibus nemo veras eſſe dubitat, ad ſecundum genus huius prædicamenti retulit.

Cæterum non modica controuerſia de his eſt inter Doctores, an in potentia actiua, & paſſiua fundentur, vel in actione, & paſſione præteritis, vt paternitas in potentia generandi actiua, filiatio in paſſiua, aut certè illa in actione præterita, hæc vero in præterita paſſione, quas concretis nominibus appellare conſueuerunt, genuiſſe, & genitum eſſe. De quo ſit cõtrouerſia. 256

Refertur opinio Scoti aſſerentis relationes ſecundi generis fundari in potentia.

PRima opinio tenet non actionem, ſed potentiam eſſe harum relationum fundamentum, quam defendit Scotus 5 metap. cap 15 & in 4 d ſt. 6 quæſt 10. & d. 13 quæ. 1. & videtur inſinuata ab Ariſt. cap. 15 non longè à fine his verbis: *Eorum vero, quæ ſecundum potentiam, etiam ſecundum tempora iam dicuntur ad aliquid, &c.* I. Sent. Scoti. 257

Sed probat Scotus duplici argumento: primo, quia non ens non poteſt eſſe fundamentum, vel ratio fundandi relationem realem, at actio tranſiens iam præterita ſimpliciter eſt nõ ens, ergo non poteſt eſſe fundamentum realis relationis. I. Argum.

Secundo, nulla relatio adeò eſt immutabilis, quin poſſit Deus ſecundum potentiam abſolutam eam delere à fundamento, ſed hunc modum immobilitatis habebit relatio ſecundi generis, ſi fundetur in actione præterita, nam cum iam præteritum tranſierit, non eſt aliqua potentia, qua fieri poſſit non fuiſſe, cum ergo, qui iam genuit, contradictionem inuo- II. Argum.

ínuoluit non genuiſſe, adhærebit fundamēto, modo ſimpliciter immutabili, ita vt extremis permanentibus non poſſit deleri, quod creatis relationibus repugnat,

His duobus argumentis tertium adiungere placet, relatio triplicem habet conditionem
III. Argu. cum ſuo fundamento comparata, primam, vt ei ſic adhæreat, quod in eodem ſit ſubiecta ad
258. aliud relato, & merito quidem, nam ſi relatiuum dicitur tale à relatione, quæ ſibi ratione
I. Conditio relationis cū ſuo fundamento. fundamenti conuenit, conſequens eſt, vt vtrūque in ſe habeat, ſed actio generandi, cum ſit ex tranſeuntibus, non permanet in generante, vbi eſt relatio, ſed tranſit ad paſſum, ergo non
II. poteſt eſſe fundamentum relationis

Secundum, vt ſic à fundamento dependeat: quòd non poſſit vllo modo ſine eo eſſe in rerū natura: accipit enim ab eo realem, quam habet entitatem, ſed oppoſitum contingit, ſi actio prę terita ſit fundamentum, tranſit enim permanēte, relatione ergo dabitur relatio ſine ſuo fundamento.

III. Poſtrema conditio relationis ex multorum ſententia (vt videbimus) ea eſt, vt à fundamento non ſit diſtincta realiter, ſed actio tranſit ad aliud ſubiectum reipſa diſtinctum ab agēte, in quo relatio permanet, ergo realiter diſtinguentur, vt generatio actiua à paternitate, at ſi ſola potentia ponatur fundamentum, locum habent diuerſæ opiniones de diſtinctione reali, & formali relationis à fundamento, non ſecus in hoc ſecundo, quam in duobus alijs generibus, ergo ita ſentiendum eſt de fundamento harum relationum, vt non actionis, ſed ſolius potentiæ actiuæ, & paſſiuæ ratio habeatur.

Refertur ſecunda opinio fundamentum in actione, & non in potentia collocans.

II. Sentent. oppoſita Scoti. ALiud extremum huic ex diametro oppoſitum ſequitur Mag. Scotus. 5 phyſ. q 2 art. 2 conc 1. ad finem, nempe relationes has nō in potentia fundari, ſed ratione,
259. & paſſione prętcritis.

Cui ſententiæ occaſionem non paruam præbent verba Ariſtot. 5 metap. cap. 15. circa finem, quæ ſic habent: *Sic enim Pater quoque filij Pater dicitur, hoc enim fecit, at illud paſſum quid eſt, &c.*

Sed probat Scotus primo, illud eſt fundamē-
I. Fundam. tum relationis, quo poſito relatio ipſa ponitur, etiam ſi cætera circunſcribantur, & quo non poſito, etiam ſi cuncta ponantur, non conſurgit, ſed eiuſmodi eſt actio præterita, quæ ſtatim ac ponitur infert relationem, ſi enim homo genuit hominem, illum eſſe Patrem, & hunc Filium neceſſe eſt, ſtatuæ vero potentiā cum cæteris, & repugnabit profecto Patrem & Filium vocari, niſi actionem, & paſſionem poſueris, has igitur ſolas fundare hoc genus relationum cenſendum eſt.

Secundo, relatio agentis in actu ad paſſum in actu, non fundatur in potentia, ſed in actio II. Fund.
ne præſenti, ergo nec relatio paternitatis fundabitur in potentia, ſed in actione præterita: euidens eſt conſecutio, cum de vtriſque eodē 260
tenore verborum loquatur Ariſt. dicens, agens eſſe, quia agit, Patrem verò quia genuit, ſed probatur antecedens, quia agens non denominatur tale vllo modo à potentia, quam habere poteſt, imo habet prius quam agens appelletur ab actione igitur eſt denominatio, atque adeo nomen agentis relatiuum ab eadem actione tanquam à fundamento ſortitur, non à potentia.

Media ſententia præfertur extremis.

MEdium inter hæc extrema conſtituit Sonzinas. 5. metaphyſicæ quæſt. 15. ad 2. Sic ponens generatiuam potentiam eſſe fundamentum paternitatis, vt tamen non ſit excludenda actio præterita, quam vocat rationem fundandi. Media ſenten. verior Sonzin.

Et huic ſententiæ libenter ego ſubſcribo, quia germanum continet ſenſum Ariſtotelis, nam. 5 metaphyſicæ cap 15. huius ſecundi generis relationem fundamentum deſignans, non nudam potentiam, ſed quaſi reductam ad a-
ctum per actionem eſſe vult, vt verba quæ ſe- 261
quuntur plane indicant. *Actiua vero, & paſſiua ſecundum actiuam, & paſſiuam potentiarum actiones, vt puta calefactiuum ad calefactibile, quoniam poſſunt, & rurſus calefaciens ad id, quod calefacit, & ſecans ad id, quod ſecatur, vt agentia: eorum vero quæ ſecundum potentiā, etiam ſecundum tempora iam dicuntur ad aliquid, veluti quod fecit, ad id quod factū eſt, & id quod facturum eſt, ad id quod faciendum eſt, ſic enim Pater filij quoq. Pater dicitur, hoc enim facit, at illud paſſum quid eſt, &c.* Ecce quibus vniuerſa hæc relatiua ſecundum potentiam, & actum dici oſtendit, ita vt ambo ad relationes fundandas concurrant, potentia quidem tanquam fundamentum, actio tan-

tanquam id, quo medio fit in actu, atque adeò tanquàm ratio fundandi, non enim potentia
262 fundaret tales relationes, niſi ad actum reduceretur, & vere vt actu operans, ſeu in quantum ad actum reducta eſt, & non aliter fundamentum eſſe poteſt: & certè ſi hunc ſenſum permitterent extremæ illæ ſententiæ, poſſent ad concordiam redigi, ſed verba prioris apertè excludere volunt actionem, etiam tanquam rationẽ fundandi, quẽadmodum verba poſterioris potentiam excludũt à fundamento, ab aliis autẽ ratio fundandi vocatur proximum fundamentum, potẽtia verò quaſi remotum, in quo ſenſu aiunt, ſimilitudinis remotum eſſe albedinẽ, proximum verò vnitatem duarum albedinũ, potentiam generandi remotum fundamentũ, proximum verò genuiſſe. Quibus propterea non acquieſco, quia vnitas albedinis, actioque generandi non ſunt ea, quæ fundant relationem, ſed rationes quibus mediis qualitas ipſa, & potentia generandi fundamenta ſunt, rationes ergo duntaxat fundamentorum ſunt, non fundamenta.

Rationes huius ſen. Hanc mediam ſententiam efficaciter cõfirmant argumenta vtriuſque extremi, prioris quidem in quantum conuincunt potentiam generandi eſſe fundamentum, poſterioris vero, cum actionem ſic eſſe neceſſariam oſtendant, vt non niſi ea poſita relatio conſurgat,
263 hinc enim ſequitur eſſe ſaltem rationem fundandi, cæterum vtraque ſoluere oportebit, in quantum potentiam, vel actionem excludere intendunt.

Dubium incidens circa potentiam, in qua fundari aſſerimus relationes huius generis.

Dubium. PRius tamẽ graue quoddam dubium ſe offert agitandum, atque ſoluendum, vt noſtram ſententiam ad exitum perducamus.

Eſt enim potentia actiua duplex, formalis,
Potentia actiua duplex. & proxima, radicalis & quaſi remota poſterioris locum tenet forma ſubſtantialis agentis, quæ omnium operationũ quaſi radicale principium eſt vt, in viuentibus (de quibus principaliter hic loquimur) anima ſenſitiua, aut rationalis, vt Ariſtoteles docuit ſecundo libro de anima in principio: definiens animã, quòd
264. ſit principium, quo mouemur, ſentimus, & intelligimus, cæterum earundem operationum proximum principiũ eſt accidẽs quoddam ſuperadditum ſubſtantiæ, quod potentiam naturalem vocamus in prædicamento qualitatis collocatum, talis eſt intellectus ad intelligendum, talis potentia generatiua ad generandum, etenim cum ſubſtantia creata non ſit per ſe, aut proximè operatiua, his accidentibus, ſeu virtutibus indiget ad proprias operationes eliciendas.

Eſt igitur dubium de qua potentia actiua ſit intelligenda noſtra ſententia, dum dicimus eſſe fundamentum harum relationum, de radicali, & quaſi remota, an verò de formali, & proxima. De quo ſit dubium.

Extat enim pro vtraq; ratio dubitandi non leuis, pro illa quidem, nam ſi ponamus potentiam generandi formalem & proximã eſſe fundamentũ relationis, ſtatim ſequitur quoddam inconueniens, nempe relationem permanere poſſe abſq; fundamento, fieri enim poteſt naturaliter, vel ſaltem per potẽtiam Dei abſolutam, vt potentiam generãdi in patre, qui iã habet filium, deficiat, & nihilominus habens filium verè erit pater, durabitq; paternitas extincto fundamento, quod quam falſum ſit, oſtendit natura relationis entitatẽ realẽ à fundamẽto accipiens, quo mediante, ſubiecto conuenit in eoq; inhæret: quod ſi ita eſt, quomodo poteſt intelligi, vt extincto fundamẽto duret? Et rurſus, ſi relatio à fundamento non diſtinguitur realiter (vt multorũ fert probabilis ſententia) quomodo poterit ab eo ſeparari, cũ etiam viciſſim cõtingat relationem ſeparari a fundamento termino deficiente? certũ enim tunc argumentum deduci poterit ad probandum illum realiter eſſe diſtincta ex mutua ſeparatione. Ratio dubitandi ex vna parte. 265

Ex alia verò parte nõ eſt minor difficultas: nam ſi radicale principium, quod eſt forma ſubſtãtialis, fundamentũ ponatur relationis, illud in primis incõueniens ſequitur, nẽpe relationes ſecundi generis proximè fundari in ſubſtantia, quod a communi ſcholæ, & Ariſtotelis ſenſu valde alienum videtur: apud omnes enim tanquam res habetur certa in actione, vel actiua potentia fundari, & verba Ariſtotelis à nobis recenſita idem profitentur, nulla penitus mentione facta de principio agendi radicali. Ratio alia dubij. 266

Moderni quidem radicale principiũ, quod eſt forma ſubſtantialis, fundamentum eſſe ſentiunt potius, quàm potentiã, quæ principium formale operationis eſt: quibus ſubſcribunt aliqui, qui viua voce Ariſtot. interpretantur.

Præ-

Præfertur opinio, quæ conſtituit fundamentum paternitatis potentiã generatiuam.

Vera ſent. EGo verò hanc ſententiam probare non poſſum, quia neque doctrinæ Ariſtotelis, nec D. Thomæ, nec rationi conſentanea
267. eſt, ſed ſolum videtur excogitata ad argumentum eludendum de ſeparatione generatiuæ potentiæ, a relatione paternitatis. Ex qua plane ſequitur relationes has realiter diſtingui à fundamento, ſi potentia proxima agendi earum fundamentum ponatur, aduerſus ſententiam eorundem modernorum, qui eam excogitarunt.

Ariſt. ſententia. Et quidem de Ariſtotele luce clarius eſt in potentia formali, & proxima operandi fundaſſe has relationes, non in forma ſubſtantiali, cum tam expreſſis verbis protulerit in potentia actiua, & paſſiua generandi fundari, nomine enim generatiuæ potentiæ actiuæ, ac paſſiuæ, non potuit ſubſtantialem formam intelligere, cum hæc reperiatur in his hominibus, qui ea carent, neque vnquam Ariſt. vel alius quiſpiam philoſophus animam appellauit generatiuam potentiam, ergo hæc ſententia in doctrina Ariſt. non poteſt ſuſtineri, ſed duplici ratione ſatis efficaci probatur: priori,
I. Ratio concluſionis. nam in homine, qui eſt pater, & filius, non eſt dubium diſtinctas eſſe relationes reales paternitatem, & filiationem, cum vna ſequatur actionem generandi, qua producit filium, alia paſſiuam generationem, qua productus eſt ipſe à patre, diuerſis longè temporibus, à diuerſiſque principijs realiter diſtinctis depen-
268. dentes, atque viciſſim inter ſe ſeparabiles, cum poſſit eſſe pater, & non filius, atque etiam filius, & non pater, ergo habent fundamenta diſtincta realiter: quæ præſertim conſecutio neceſſaria eſt apud aduerſarios, qui tenent relationem non diſtingui realiter a fundamento, quo certè præſuppoſito, repugnat formam ſubſtantialem eſſe proximum vtriuſque fundamentum, impoſſibile ſiquidem eſt res diſtinctas, & non oppoſitas cum eadem identificari realiter: deſignanda igitur erunt duo fundamenta diſtincta pro his relationibus, cum quibus identificentur realiter, quæ alia eſſe non poſſunt, quàm actiua, & paſſiua potentia, qua alium generat, & ab alio genitus eſt, eiuſmodi ergo ſunt fundamenta relationū ſecundi generis, in quantum per actionem, & paſſionem reducuntur ad actum.

Poſteriori, relationes huius generis ſunt originis, vel proceſſionis vnius ab altero, ſed proxima potentia, proximumque principium, ac fundamentum procedendi vnum ab alio, nō eſt forma ſubſtantialis, ſed potentia actiua, quæ proximè reducitur ad actum per rationem fundandi, forma vero remotum principium eſt, potentia igitur, proximum fundamentū erit inſurgentis relationis, at ſubſtantialis forma non niſi remotum. II. Ratio.

Soluitur præcipua ratio dubitandi.

SVpereſt argumentum illud ſoluere, de ſeparatione potentiæ à relatione, eius autem ſolutionem (niſi ego fallor) inueniemus, ſi prius, quo nam modo relatio à ſuo fundamento realitatem accipiat, expoſuerimus, hinc enim conſtare poterit, quonam modo ab ea dependeat, atque etiam ſit ne ab eo ſeparabilis. Ad præcipuam dubitandi rationem Reſp. 269.

Fundamentum relationis in primis non eſt adeò materialiter accipiendum, quemadmodum fundamentum domus, vel parietis ſupra illud conſurgentis, ſed idcircò res aliqua fundare relationem dicitur, quia ea media in ſubiecto fit, aut conſurgit, ex natura autem, & modo cuiſlibet relationis proprio colligendus eſt etiam modus dependentiæ illius à fundamento, id autem diſcriminis cernimus inter relationes ſecundi generis ex vna parte, & cæteras ex altera, quòd harum fundamentum modum habet formæ, conſtituentis in genere cauſæ formalis vtrunq; extremum in ea commenſuratione, quàm naturaliter relatio conſequitur, fundamentum autem relationis ſecundi generis non conſtituit extrema tanquam forma, ſed tanquã principium actiuum, aut paſſiuum illius actionis, quam conſequitur relatio: Vnde fit, vt alio modo relationes illæ à fundamento dependeant, ac iſtæ, nempè quaſi à forma extremorum, ſuper quam fundantur, cum tamen dependentia harū relationum non ſit, niſi tanquam a principio actiuo, vel paſſiuo, quo medio vnum extremum accipit eſſe ab alio per modum efficientis. Quomodo relatio à ſuo fundamento realitatem accipiat.

Exemplis fit res manifeſta, ſimilitudo fundatur in albedine, non tanquam in principio actiuo, vel paſſiuo productionis, ſed tanquam in forma quadam, vtrunq; extremum conſtituente ſub tali eſſe ſpecifico, & graduali, ex cuius vnitate in eis conſurgit, & ſimilis eſt ratio de ſubſtantiali forma: & quantitate relatio- Exempla ad idem illuſtrandū. 270.

nes identitatis, & æqualitatis fundantibus, at paternitas non fundatur in potentia generatiua, tanquam in aliqua forma conſtituente extrema in ea vnitate, vel diſtinctione ſpecifica, ex qua ipſa conſurgit, ſed tanquam in principio actiuo, quod reductum ad actum per actualem generationem virtus eſt producendi aliud extremum, & ex conſequenti relationem ipſam in vtroque conſurgentem, & hinc prouenit has proprio nomine appellari relationes originis, quia conſequuntur extrema, non in quantum ſunt talia, ſed in quantum vnum originaliter procedit ab alio ſecundum eſſe ſubſtantiale, vel accidentale iuxta generationis conditionem: nec enim homo eſt genitus, quia homo, vel quia eiuſdem ſpeciei cum parente, & ſi reuera eiuſdẽ ſit ſpeciei, ſed quia originaliter procedit ab eo, illud igitur quod fuerit proximum principium huius proceſſionis, vel originis, erit etiam proximum fundamentum relationis eam conſequentis.

Corollaria ſuperioris doctrinæ.

Illatum I. EX quibus infero primo, relationes huius generis à ſuo fundamento dependere, tanquam à medio efficienti, nõ formali,
271. itaq; media potentia generatiua fiunt, & ideò earum fundamentum eſt, ſed immediate inhærent ſubiecto, quod denominant, fundamentum ergo medium eſt, quo fiunt, non quo inhærent, nam paternitas proximè inhæret ſubſtantiæ generantis, & filiatio ſubſtantiæ rei genitæ, & ſi media potentia generandi effectiue producatur, cum tamen fundamentũ aliarum relationum, quia forma extremorũ eſt, ex cuius vnitate in eis conſurgunt, medium ſit inhæſionis

Illatum II. Secundo infero, relationes aliorum generum dependere à ſuis fundamentis in eſſe, atq; etiam in conſeruari, nam cum eis mediantibus tanquam formis conſtituentibus extrema eiſdem inhæreant, nec poſſunt eſſe extrema, vel permanere fundamentis ſublatis, aut extinctis, at relationes originis (de quib⁹ loquimur) a fundamentis dependent non in eſſe, & conſeruari, ſed ſolùm in fieri.

Ratio eius Cuius ea eſt ratio, quia fundamenta dicuntur ex eo ſolum, quod illis medijs tanquam actiuis principijs inſurgant ad productionem vnius extremi, vt paternitas, & filiatio medijs actiua, & paſſiua potentijs, in quibus fundantur.

Et confirmatur, quia relationes aliorum generum intrinſecè pendent, non ſolùm à fundamento, ſed à ratione fundandi in eſſe, & conſeruari, vt de his, quæ fundantur in vnitate ſubſtantiæ, qualitatis, vel quantitatis compertum eſt, à quibus fundamentis ſi auferas vnitatem, quæ eſt ratio fundandi, perit ſtatim relatio, imo perit vtrumque extremum relationis, vel ſaltem alterum, at relationes ſecundi generis in fieri quidem pendent à ratione fundandi, nempè ab actione, minimè verò in eſſe, & conſeruari, cum notũ ſit tranſire ac perire actionem permanente relatione, hoc autẽ diſcrimen ex diuerſo modo fundandi relationem oritur, ex quo etiam mirum nõ eſt oriri aliud ex parte fundamenti, videlicet vt in fieri ab eo dependeant, minimè in eſſe, & conſeruari, nam fundamenta, & rationes fundandi ſimilem modum eſſendi habent. Confirm. 272.

Poſtremo infero, paternitatem conſeruari poſſe in parẽte, extincta etiam, vel ſublata potentia generatiua, quia à ſolo ſubiecto dependet in eſſe, & conſeruari, à fundamento verò ſolùm in fieri, ac propterea licet non fiat, vel conſurgat niſi eo mediante, durare tamen poteſt, quamdiu durat ſubiectum termino permanente, à quo omnes relationes eſſentialiter pendent, vtpote ab eo ſpeciem capientes (vt ſuperius ſtatutum reliquimus) & hæc eſt ſolutio argumenti, quod etſi in cæteris relationibus conuincat inſeparabiles eſſe à ſuis fundamentis ſaltem naturaliter, minimè in his ob diſcrimen ex propria earũ natura deſignatum. Vltimum illatum. 273. Arg. ſolutio quæ.

Quod verò ex noſtra ſententia ſequatur has relationes diſtingui realiter à fundamentis, aut ex natura rei, non ſolum non reputamus incommodum, ſed ex eo potius corroborari cenſemus, quia vt quæſtione propria oſtendetur, probabilior longè eſt ſententia, quæ relationes prædicamentales à fundamentis ſeparat, quam ea, quæ ſeparandas non eſſe arbitratur.

Diluuntur argumenta primæ, ac ſecundæ opinionis.

AD primum argumentum Scoti dicimus, ex eo teſtimonio Ariſtotelis confirmari potius noſtram ſententiam, cũ & vtrumque ad fundamentum harum relationum pertinere doceat, nempè potentiam, & ſatisfactionem diuerſis temporibus menſuratam, Ad primũ & quando obijcitur, non ens, nec fundamen- Argumentis primæ, & ſecundæ ſententiæ. Scoti.

tu.n

tum relationis eſſe poſſe, nec rationem fundandi, diſtinguendum eſt de non ente, ſi enim omnino deficiat ab entitate reali, exiſtimo, nec rationem fundandi eſſe poſſe, ſi verò ſit non ens, id eſt, aliquo tempore non exiſtens, cū tamen extiterit alio, non erit à ratione fundandi penitus excludēdam, & ſimilem habet rationem operatio, quam dicimus eſſe rationem fundandi relationem huius generis, fuit enim aliquando realis, dum ab agente progreſſa eſt, & ratione illius exiſtentiæ actiuam eius potentiam reduxit ad actum, ex quo relationis fundamentū eſſe potuit: & hoc peculiare eſt relationibus ſecundi generis, quæ cum non verſentur inter extrema, vt in ſe ſunt, ſed vt vnū ab alio procedit, ratio eas fundandi ſic eſſe debet realis, vt tamen tranſiens ſit, nō permanens, vnde negandū eſt actionem, vt rationem fundandi eſſe nō ens, quia verè realis eſt, quantum oportet ad tale munus exercendum, licèt non ſit quidpiam reale permanens ſicut rationes fundandi aliarum relationum.

Ad ſecundum.

Ad ſecundum argumentum admiſſa adhuc inſeparabilitate relationis ab extremis (de qua vnum verbum faciemus quæſtione citata) negandum eſt ex ea fieri, quod actio præterita non fuerit ratio fundandi relationem, quia etſi repugnet præteritum non fuiſſe, non repugnat præteritum agentis, vel actionis eſſe ſtum, poſt quam factum eſt deſinire: vnde licet repugnet nō genuiſſe hominem, poſtquam genuit, vel non fuiſſe genitum, poſtquam à generante proceſſit, & ex conſequenti non habuiſſe relationem paternitatis, & filiationis generans, & genitum, non videtur repugnare, quod poſtquam ſemel eas habuerunt, ab eis auferantur: nam ex ablatione non ſequitur, quod præteritum non fuerit, ſed ſolum nō perſeuerare effectum à cauſa productum, cum quo ſtat productum fuiſſe, vt ſi in eadem re exemplum proferamus: verum eſt hominem genuiſſe, & habuiſſe filium, ad quem per relationem referebatur, ſi tamen vtraque relatio paternitatis, & filiationis ab extremis ſeparetur, nō ſubinde fieret, quod generatio præterita actiua, & paſſiua nō fuerint, aut quod relationes præfatas non fundauerint, ſed ſolum quod modo non habeant eaſdem relationes, quas tunc habuerunt, quantumuis verū ſit genuiſſe vnum, & alterum ab eo fuiſſe genitum, vel præteriiſſe generationem actiuam, & paſſiuam.

Ad III. Argum.

Ad tertium dicimus, primam conditionem non conuenire cunctis relationibus, ſed eis dumtaxat, quæ in eſſe rerum permanenti fundantur, 277.
quales ſunt primi, & tertij generis, ſecundi verò in origine potius, ac proceſſione vnius ab alio, quę cū in creaturis fiat per actionem tranſeuntem in exteram materiam, ratio fundandi non poteſt in eodem, à quo egreditur, permanere, neque ex propria temporaneæ actionis imperfectione durare, ſed quemadmodū ad aliud tranſit, ita ſtatim eſſe deſinit, talis autem modus eſſendi, licet non poſſit eſſe fundamentum, ratio eſſe poteſt fundandi relationem talis conditionis, quanquam ratio fundandi cæteras in eodem relatiuo cum fundamento permaneat.

Ad vltim. argum.

Poſtremum argumentum conuincit quidem relationes huius generis non fundari in actione, ſed in potentia, quod libenter noſtra ſententia admittit, eſſe tamē à fundamento penitus excludenda, ita vt non ſit ei ratio 278.
fundandi relationem, negamus, nam & ſi primam, & vltimam conditionem habeat relatio cum fundamento comparata, nō ſemper, nec neceſſario cum ratione fundandi, quæ aliquando iuxta eiuſdē relationis, & fundamenti exigentiam, ab vno egreditur extremo, & tranſit ad aliud, ac propterea non eſt cum relatione coniuncta in vtroque extremo, nec rem eſſe ab eadem relatione diſtinctam repugnat. Secundam conditionē de inſeparabilitate fundamenti à relatione iam vidimus his relationibus non conuenire, quemadmodum neque rationi fundandi conuenit.

Soluuntur argumenta Soti.

TEſtimonium Ariſtotelis pro ſententia Magiſtri Soti inductum vtrumque continet, potentiam, & actionem, atque adeò ex vtroque fundamentum perficitur, ex 279.
potentia quidem tanquam ex eo, quod fundat, ex actione tanquam ex eo, à quo reducitur in actum, vt fundamentum ſit.

Ad 1. arg.

Ad formam primi argumenti minor neganda eſt, eſt enim aperte falſum, quòd poſita actione, cæteriſque excluſis conſurgat relatio, nam ſi actionem ponis, potentia, à qua egreditur, nequaquam excludi poteſt, &, ſi per impoſſibile excluderetur, non eſſet vitalis ipſa actio, cum non procederet ab intrinſeco principio, vnde neque ſubſtantiam viuentem produceret, nec vera generatio eſſet relationem paternitatis fundans.

Ad 2. arg.

Ad ſecundum argumentum dicimus, agens

ſub

ſub nomine agentis non eſſe verè relatiuum, ſed ſecundùm dici, ſiquidem ab actione ſimul cum reſpectu ad paſſum denominatum: ſed eſto verum eſſet relatiuum, fundatur nihilominus eius relatio in potentia reducta ad actũ, ad quam potentiam actio ipſa denominans intrinſecum ordinem importat, itaque denominatio eſt à ratione fundandi cum fundamento coniuncta.

QVAESTIO DECIMATERTIA.

An relationes tertij generis ſint prædicamentales, & non mutuæ, ſub quibus omnes relationes non mutuæ comprahendantur?

Duo docet Ariſt. DVo de hoc genere relationum extremo docet Ariſtoteles 5. Metaphyſicæ cap. 15. in titulo quæſtionis contenta. Primum, veras eſſe, & prædicamentales. Secun-
280. dum, ex parte alterius extremi dumtaxat conſiſtere, quod eſt non eſſe mutuas Placet
Ariſtot. verba eius referre, quæ ſic habent. *Quæcunque igitur ſecundum numerum, & potentiam ad aliquid dicuntur, cuncta ſunt ad aliquid, eo quòd ipſum quod eſt alterius, dicitur ipſum, quod eſt. ſed non eo quod aliud ad illud: menſurabile autem, & ſcibile, & intelligibile, eo quòd aliud ad illud dicitur.* Omnia autem eſſe à veritate aliena his argumentis conuincitur, in quibus illud obiter obſeruandum iudico, quod Ariſt. relatiõnem realem ponit ex parte menſuræ, cum dicat menſurabile, ſcibile, & intelligibile non referri, ſed talia vocari ex eo, quod alia ſint ad ipſa, haud dubie quin ſcientiæ, & potentiæ, quas proinde nomine menſuræ intelligi vult, cum tamen communis modus loquendi ſcholæ, menſuræ nomen obiectis tribuat, ſcientijs vero, atque potentijs relationem menſurabilis. Nihilominus vtrumque dici poſſe diuerſa ratione ſentio: nam ſi ſcientiam, & potentiam ſecundum adæquationem, & extenſionem accipiantur, menſurabiles abſque dubio ſunt ab obiectis, & obiecta proinde dicuntur earum menſura, nam tantum, & non plus ſe ex-
Duplex conſideratio ſcentiæ. tendunt potentia, & ſcientia, quanta eſt extenſio ſuorum obiectorum, & ideò adæquatio ſcientiæ cum obiecto, ab hoc abſque dubio accipitur: ſed alia eſt conſideratio ſcientiæ, in quantum certos nos reddit de natura, eſſentia, & paſſionibus obiecti, ex quo menſura eius vocari poteſt eo modo, quo vnitas dicitur menſura, quia per eam certi efficimur de 281.
quantitate rei, & Ariſtoteles quidem hiſce verbis tenuit poſteriorem conſiderationem, modus vero loquendi ſcholæ primum potius, tanquam vniuerſaliorem, ſed vterque in natura horum relatiuorum fundamentum habet.

Sententia negatiua ſuadetur ratione.

QVibus ſic expoſitis pars negatiua, quod eiuſmodi relationes non ſint prædica- Prima ratio.
mentales, ſuaderi poteſt primo: Relatiua quæcunque huius generis ſunt ſimpliciter abſoluta, ex conſequenti vero quendam reſpectum important ad obiectum, vt de ſcientia, potentia, ſenſu, & intellectu apertum eſt ad prædicamentum qualitatis referendis, reſpectus igitur importari ad obiecta relationes erunt ſecundum dici.

Neque ſit ſatis, ſi dicatur ita eſſe, ſi ſub his nominibus accipiantur, ſecus vero ſub ratione menſurabilium, quo pacto nihil abſoluti denotant, ſed totũ eſſe habent ad menſuram, etenim ſcientia, potentia, ſenſus, & intellectus vnũ dumtaxat reſpectum ad obiectum habent, quem nihil minus ſignificant ſub his nominibus, quam ſub nomine menſurabilis, iſte autem reſpectus eſt relatio ſecundùm dici, 282.
ergo ſiue hoc, vel illo ſignificetur nomine, nõ eſt vera relatio, neque relatiua ſecundùm eſſe valebit conſtituere.

II. Ratio. Secundò Relatio ſecundum eſſe non poteſt eſſe de eſſentia abſoluti, cum non conſtituat proprium prędicamentum ad aliquid, primo diuerſum ab abſolutis, & vnum prædicamentum non ſit de eſſentia alterius, ſed reſpectus, quem denotant ſcientia, & potentia, etiam ſub nominibus menſurabilium ſignificatæ, pertinet ad eorum eſſentiam, cuius ſpecificatio accipitur per comparationem ad obiectum, ergo non eſt relatio ſecundum eſſe, vel prædicamentalis.

Quod ſint relationes mutuæ probatur. Quod vero ſint relationes mutuæ aduerſus ſecundum aſſertum, oſtendo duplici ratione. Priori quidem, nam ſcibile, viſibile, & intelligibile dicuntur talia à propria natura reali, & denominatio eſt relatiua, ergo vt talia ſunt ordinabuntur ad aliud, non niſi ad ſcientiam, viſum & intellectum, ergo verè erunt relatiua. 283.

tiua, & à relatione ſibi inhær. nt dicentur talia atque adeò mutua relatione ex parte vtriuſque extremi ſe tenente, & non à relatione menſurabilis, à qua non poſſunt denominari menſurata, cum vna forma denominans non tribuat niſi vnam denominationem.

Probat. 2. Ratio poſterior. Obiectum eſt vera cauſa ſcientiæ, & actualis viſionis, quas medIante ſpecie a ſe impreſſa producit in viſu, & intellectu, ſed cauſa dicitur talis per veram relationē ſibi inhærentem, quemadmodum effectus eius: vnde relationes cauſæ, & effectus in creaturis inter mutuas ab omnibus computantur, ergo mutuæ ſunt relationes omnes huius generis, quidquid Ariſtoteles in oppoſitum aſſerere videatur.

Propter hæc argumenta diuerſi diuerſo modo ſentiunt de relationib⁹ huius generis, quidam enim propter duo prima arbitrantur nō eſſe prædicamentales, ſed tranſcendentales.

284. Qui nullo modo audiendi ſunt, cum à ſententia Ariſtotelis expreſſa, omniumq; interpretum eius diſſentiant, Ariſtoteles enim loco nuper memorato tanquam aliud relatiuorum genus enumerat menſurabile, & menſuram, ſub quo potentiam, ſcientiam, & habitū collocari vult: & ſchola vniuerſa triplex relationum prædicamentalium genus agnoſcit, primum in vnitate fundatum, ſecundū in actione, & paſſione, tertium in menſura, cui fauet proculdubio ratio ipſa, nā ſcientia, potentia, & habitus ſub nomine menſurabilis nihil abſolutum important, ſed totū ſuum eſſe habent ad obiectū tanquam ad menſuram, ergo nō ſunt relatiua tranſcendentalia, nec ſecundum dici, quorū intrinſeca conditio eſt abſolutū tanquā præcipuam rationem importare, reſpectū vero ex conſequenti, licet intrinſecè, quapropter

285. vel plura tranſcendunt prædicamenta, vel ad vnum determinatū ex abſolutis pertinent: neque id ſolum habent relatiua huius generis, quod proculdubio ſufficeret ea in hoc prędicamento collocare, ſed ſpecialis eſt in eis ratio fundandi relationem diſtincta à cęteris, quare ſpeciale genus huius prædicamēti cōſtituunt.

Pro reſolutione quæſtionis notabilia.

Nota pro ſolutione quæſtionis. VT autem magis perſpectam conditionem eorum habeamus, adnotandū eſt, menſuram non eſſe in hac parte accipiendam pro ea, quæ ſequitur naturam quan-

286. titatis, quæ cum ſit abſoluta quædam quantitatis proprietas, nō poteſt formaliter pertinere ad prædicamentum *Ad Aliquid*, ſed accipitur pro menſura perfectionis, atq; extenſionis alicuius dependentis ab alio, in qua ſignificatione obiectum eſt menſura ſcientiæ, potentiæ, & habitus, nam tantā habent eiuſmodi, & non maiorem perfectionem, quanta eſt perfectio obiecti formalis earum, tantū item, & non plus ſe extendunt quantum idem obiectum, vnde communis eſt ſcholæ vox menſuram ſuorū obiectorum non excedere, nec extra illam vagari: hanc appellant nōnulli menſuram veritatis, neſcio an ita propriè, nam veritas, quæ deſumitur ex adæquatione conceptus ad rem intellectam, vel propoſitionis ad rem ſignificatam, alterius longè rationis eſt, de qua adhuc ſub iudice lis eſt, an ſit relatio realis, vel rationis? neq; ſolum in ſcientia, ſed in potentijs, & habitibus, in quibus nō eſt talis modus veritatis, reperimus hanc acceptionem menſuræ, nam obiectum eorum menſura perfectionis eſt, ergo alia eſt longè diuerſa ſignificatio menſuræ perfectionis, atq; extenſior menſura veritatis.

Sed duobus modis ſcientia, potentia, & habitus menſurabiles dicuntur: primo quidem quaſi fundamentaliter, ſecundo formaliter, menſurabilitas fundamentalis non eſt aliud, quam naturalis quædam proportio, & commenſuratio cum obiecto, quo pacto dicimus intellectum naturalem habere proportionem cum intelligibili, nō cum ſenſibili: viſum cum viſibili, non cum audibili, metaphyſicam cum ente reali, non cum ente rationis, ſicq; de cæteris: & hoc modo ſumpta eſſentialis eſt ſcientijs, potentijs, & habitibus, fundans relationem huius generis, quā naturaliter conſequitur denominatio menſurabilitatis formalis, nam ex tali proportione, & commēſuratione eſſentiali oritur ordinatio realis ad obiectum, à qua tanquam à reali relatione formaliter denominantur menſurabiles, quemadmodum ex vnitate eſſentiali duorum indiuiduorū tanquam ex fundamento oritur realis, & accidentalis ordinatio vnius ad aliud, quæ eſt relatio realis identitatis, à qua quodlibet dicitur idem comparatum ad alterum, itaq; talis menſurabilitas, vel commēſuratio eſſentialis accidentalem, & relatiuam fundat. 287.

Poſtremò obſeruandum eſt illud, quod ſuperius attingere cœpimus, habitū, ſcientiam, & potentiam duobus modis accipi, vno, vt his nominibus ſignificantur, quæ cum abſoluta Nota vltimo. 288.

ſint, eas tanquam abſolutas qualitates ſignifi- cant, & quaſi ex conſequenti importantes reſpectus ad obiectum, & hoc modo abſque dubio non pertinent ad prędicamentum *Ad Aliquid*, ſed ad qualitatem, ad quam reſpectus ipſi ſimul cum principali reducitur, alio modo ſignificantur nomine menſurabilis, & hoc modo nihil penitus abſolutum, ſed ſolam relationem deſignant, idcirco ad prædicamentū *Ad Aliquid*, pertinent, tertiumque illius genus conſtituunt, hæc diſtinctio deſumpta eſt ex D. Thom. 1 part. quæſt. 13 art. 7. ad 5. & 6. vbi tradens modum cognoſcendi, & diſtinguendi vera relatiua ab his, quæ appellantur ſecundum dici, ait, ex nominum ſignificatione diſtinguendae eſſe, nam ſi nomina relatiuorum impoſita ſint ad ſignificandas ipſaſmet habitudines, vel relationes, vera ſint relatiua. Si vero ad ſignificandas res abſolutas, quas conſequuntur quidam reſpectus, non ſunt verè relatiua, ſed ſecundum dici, vt mouens, motum, caput, & capitatum: & iuxta hanc doctrinam intelligitur, ſcientiam, habitum, & potentiam ſub his nominibus ad ſignificandas abſolutas qualitates, quibus conſequuntur reſpectus, impoſita, relatiua eſſe ſecundum dici, at ſub nomine menſurabilis ad ſolam habitudinem ſignificandā impoſito relatiua ſecundū eſſe: refert enim multū modus ſignificandi ad intelligendum modū eſſendi rei ſignificatæ: itaq; ſcientia, habitus, & potentia eſſentialem reſpectum ſecundū dici in primis important ſimul cū rationibus abſolutis qualitatis, ad prædicamentū qualitatis, & ſpecies earum referendum, non ad prædicamentum *Ad Aliquid*, deinde relationem menſurabilitatis prædicamentalem accidentaliter ad tertium genus huius prædicamenti per ſe ſpectantem: & reſpectus prior ſignificatur quaſi ex cōſequenti ſimul cū qualitate nominib⁹ proprijs ſcientiæ, habitus, & potentiæ, relatio vero huius prædicamenti, huiusque tertij generis ſignificatur per ſe nomine menſurabilis.

Priora quatuor argumenta ſoluuntur.

Ad 1. arg. oppoſitum reſpondet. ET ex his ſoluuntur duo argumenta pro oppoſita ſententia præiacta, nam licet idē ſit reſpectus realis, vel diuerſus, quem ſcientia, & potentia important ſub his nominibus, ac ſub nomine menſurabilis (quod
289. quæſtione ſequenti definietur) ſub illis nominibus ſignificatur tanquam quid incompletū non conſtituens per ſe ſpeciem prędicamentalem, ſed ſimul cum abſoluto qualitatis, in quo clauditur, at ſub nomine menſurabilis, vt quid completum per ſe continens ſpeciem prędicamentalem relationis, & hinc eſt ſcientiam, & potentiam ſub his nominibus non conſtituere genus ſpeciale relationis, benè tamen ſub nomine menſurabilis.

Ad ſecundum negandum eſt relationem menſurabilis pertinere ad eſſentiam ſcientiæ, habitus, vel potentiæ, nam menſurabilitas eis eſſentialis non eſt formalis, ſed fundamentalis, quam conſequuntur relatiua, à qua menſurabiles formaliter, atque accidentaliter denominantur: verum eſt igitur relationem prædicamentalem non pertinere ad eſſentiam abſoluti, & falſum quod relationes huius generis in eſſentia abſolutorum claudantur. Ad 2. arg.

Circa ſecundum aſſertum, nempè relationes huius generis eſſe nō mutuas, vidimus ſuperius Caiet. 1. part. quæſt. 13. art. 7. aſſeuerantem vtrumque extremum verè ad aliud referri, vnum quidem per relationem in ſe exiſtentem, aliud per relationem, qua aliud refertur ad ipſum, vt menſurabile refertur ad menſuram per ſibi inhærentem relationem, menſura verò per relationem, qua idem menſurabile ad ipſammet refertur, vnde fit mutuas eſſe relationes apud Caietanum, nam ſi mutuo referuntur, mutua profecto erunt relatiua. Circa II. aſſertum quid ſit dicendum.

Quod non ſolum menti Ariſtotelis contradicit, ſed cunctis eius expoſitoribus ex communi conſenſu ſtatuentibus relationes huius generis in vno dumtaxat reſidere extremo: nempè in menſurabili, menſuram vero nō eſſe relatiuam, ſed talem vocari, quia ad eam refertur menſurabile, cuius relationē terminat. Itaque ex eo ſolùm, quod terminus realis eſt eius, quod ad ſe refertur, menſurabilis menſura eius dicitur. Hanc igitur ſententiā quæſt. 2. huius prædicamenti copioſè refutauimus, ac propterea tanquam falſam cenſemus eſſe omittendam, ſententiæ Ariſtotelis (quam omnes recipiunt) adhærentes, iuxta quā omnes relationes huius ordinis non mutuas eſſe arbitramur. 290.

Cæterum, vt duo argumenta aduerſus hanc conditionem oppoſita diluantur, obſeruandū eſt, obiectum ſcientiæ, potentiæ, vel habitus tribus modis eſſe conſiderabile. Primo, ſecundum propriam naturam, vel eſſentialem conditionem. Secundo, in quantum motiuum eſt potentiæ per impreſſionem ſpecierum, cau- 291.

ſatque

ſatq; notitiam, aut ſcientiam ſui in ea. Poſtre-
mò, in quantum terminat potentiam habi-
tum, vel ſcientiam, hos eſt, in quantum eſt
id, circa quod verſantur, eiſque ſpeciem con-
fert, & prima conſideratio quaſi fundamen-
tum eſt cæterarum, nã ex propria obiecti na-
tura procedit, vt ſit motiuum, vel cauſatiuum
notitiæ, aut ſcientiæ, atque etiam vt circa il-
lud eiuſmodi verſentur, prima item conſidera-
tio abſoluta eſt, ſi quidem obiectum accipit vt
res quædam eſt, non vt comparatum ad aliud:
ſecunda ſemper eſt relatiua: tertia, ſolum eſt
denominatio extrinſeca à relatione proue-
niens eiuſdem menſurabilis, & menſuræ con-
ueniens vt termino eiuſdem relationis.

Satisfit 1. argum. Et hæc diſtinctio ſoluit vtrumque argu-
mentum, primum quidem, nam ſi obiectum
ſcientiæ, vel potentiæ iuxta propriam condi-
tionem accipiatur, ſcibile appellatur non ap-
pellatione formali, vel relatiua, aut termina-
tiua, ſed fundamentali, ex qua nõ comparatur
ad ſcientiam, ſed talis naturæ eſſe dicitur, vt ad
illã comparari valeat tanquã cauſa, vel tanquã
terminus circa quem verſatur, negandũ eſt igi-
tur relatiuum eſſe hoc modo conſideratum.

Soluitur II. Iuxta ſecundam conſiderationem habet qui-
dem cum ſcientia mutuam relationem cauſæ,
& effectus, nõ tamen huius generis, ſed ſecun-
di in actione fundatam, ad illud namq; genus
referenda eſt quæcunque relatio cauſæ, & ef-
292. fectus: & hæc eſt ſolutio ſecundi argumenti,
quod nequaquam probat relationem aliquam
huius ordinis eſſe mutuam, nam ſub tertia
dumtaxat conſideratione, menſuræ rationem
habet obiectum, quæ non eſt appellatio relati-
ua, ſed terminatiua realis relationis, niſi forte
menſuram conſideres, in quantum ab intelle-
ctu accipitur tanquam extremum relationis,
ad menſurabileque refertur, tunc enim rela-
tiuum rationis eſt, conſideratio tamen realis
nequaquam eſt relatiua, ſed relatio realis men
ſurabilis, & menſuræ in vno dumtaxat extre-
mo reſidet: nempè in menſurabili, menſura
verò talis dicitur, quia ad eam menſurabile re-
fertur, hoc eſt, quia terminus realis eſt relatio-
nis illius. Vnum poſſet ſupereſſe dubium circa
aſſertum hoc: nempè an ita verũ ſit omnes re-
lationes huius generis eſſe non mutuas, vt ſo-
lum in eo nõ mutuæ reperiantur, vel etiam in
alijs generibus reperiri poſſint, videtur enim
Ariſt. ſub hoc genere claudere voluiſſe omnes
non mutuas, cum aſſerat in alijs duobus ſem-
per relatiua talia dici, quia ad alia referantur,
non quia alia ad ipſa, vt contingit in tertio ge-
nere, ex oppoſito vero videmus relationes
creaturarum ad Deum vt creatorem, ac domi- 293.
num, eſſe nõ mutuas, etiam in ſecundo gene-
re, quia ex parte ſolius creaturæ ſunt reales,
Deum vero dominum, atq; creatorẽ vocari,
non quod ipſe ad creaturas ordinetur, ſed quia
creaturæ ordinantur ad ipſum, imo in creatu-
ris relatio dexteritatis formaliter, & intrinſice
reperitur in animali, in pariete vero, aut lapide
ſola extrinſeca denominatione, & relationes
iſtæ ad primum potius, quam ad ſecundũ ge-
nus relationum referuntur, ergo non in ſolo
genere tertio reperiuntur non mutuæ.

Hoc tamen dubium diſtinctione ſoluendũ Solutio du-
eſt, nam vel extrema ſunt eiuſdem ordinis, vel bij.
diuerſi, & ſi eiuſdem ordinis fuerint, ſemper
habent mutuam relationem in primo, ac ſe-
cundo genere, in tertio vero ſemper non mu-
tuam: ſi vero ſint diuerſi ordinis, etiam in pri-
mo, aut ſecundo genere habebunt nõ mutuas
relationes, vt probat argumentum: nam licet
relationes creaturarum ad Deum nõ prædica-
mentales, ſed tranſcendẽtales vocauerit Scotus
in 2 d 4. & 5. ea fortaſſis ratione ductus, quod
cunctis conueniant creaturis, & intra earum
eſſentiam claudantur, melius tamen loquun-
tur Caiet. 1. p quæſt 45. art. 3. & Ferrarienſis
4. lib. contra gentes cap. 14 prædicamẽtales eas
appellantes, quia & ſi cunctis cõueniant crea-
turis, ſub ratione tamen ſpeciali, ac determina-
ta, qua dependent à Deo, vnde ſpecialem ha-
bent rationem fundandi relationem depen-
dentiæ diſtinctam ab alijs generibus relatio-
num, nec ad eſſentiam creaturarũ ſpectant, ſed
extra eam vagantur ſicut cætera accidentia: de-
pendentia etenim earũ à Deo duplex eſt, ſub-
ſtantialis, ſecundũ quam eſſe earum receptum
eſt à Deo, & hæc præſupponitur relationi, quã
accidentalem propterea vocamus, quia ex ſub-
ſtantiali conſurgit, ex eo namq; quod creatu-
ra accipit eſſe à Deo, à quo proinde ſecundum
idem eſſe dependet, ſequitur in ea relatio de-
pendentiæ ad ipſum Deum, non ſecus, ac in 294.
cæteris effectibus contingit, quę cum ita ſe ha-
beant, merito inter prædicamentales enume-
rantur relationes iſtæ. Ariſt. verò de relatio-
nibus loquitur, quæ inter extrema eiuſdem or-
dinis verſantur, de quibus verũ eſt ſemper in
1. & 2 genere eſſe mutuas, & in tertio nõ mu-
tuas, aut quia cæteras non cognouit, aut quia
de his ſolis, quæ vt plurimum rebus conue-
niunt, ſermonem facere voluit.

QVAESTIO DECIMAQUARTA.

Qualis nam diſtinctio ponenda ſit inter relationem, & eius fundamentum, realiſne, an rationis?

Nota pro queſt. ſtatu. QVot, & quæ ſint relationis fundamenta, oporteret nunc exponere, niſi in ſuperioribus iam eſſent à nobis explicata, vno tamen verbo ea repetam, vt ſtatus
295. quæſtionis clarius oſtendatur: numerus, ſubſtantia, quantitas, & qualitas (vt verbis Ariſtotelis vtamur) ſunt proxima fundamenta relationum primi generis, prout aliquam inter ſeſe vnitatem habent: potentia actiua, & paſſiua, vt reductæ ad actum per actionem, & paſſionem proximè fundant relationes ſecundi generis: potentiæ, & habitus, in quantū commenſurantur obiectis, relationes tertij. Quærimus ergo, quonam pacto relationes inſurgentes, ab eis diſtinguantur, realiné diſtinctione, aut formali, vel tantum rationis: nempè à ſubſtantia identitas, à quantitate æqualitas, à qualitate ſimilitudo, à potentia generatiua paternitas, & à ſcientia, aut potentia relatio menſurabilis: à fundamentis autem dicimus, & nō à ſubiectis, nam ab his omnes ferme relationes diſtinguuntur realiter, vt à re æquali, vel ſimili, æqualitas, & ſimilitudo.

Varij ſentiendi modi. Circa quam quæſtionem varij adeò ſunt, nō ſolum interpretes Ariſtotelis, ſed etiam Theologi, vt ſi eorum ſenſus diſtinguere velis, tot fermè reperies, quot capita. Placet verò maioris diſtinctionis, prolixitatiſq; euitandæ gratia ad celebriores referre vniuerſas.

I. Sentent. Et prima quidem ſola ratione ſeparat relationem à fundamento, hoc eſt, beneficio intellectus, ante cuius operationē eandem prorſus entitatem eſſe adſtruit, hæc fuit ſententia Nominalium: quam expreſſerunt Ochamus, & Maior in 1. diſtinctione 3. quæſt. 1. Gregorius Ariminenſis diſtinct. 28. quæſt. 2. art. 1. Marſilius in 1. quæſt. 32. art. 1. Herueus diſt. 3. quæſt. 1. eiuſdem primi libri. Hos autem ſecuti ſunt pauci quidam ex familia D. Tho-
Iauel. mæ, vt Iauellus 5. Metaphyſicæ quæſtione 22.
Durand. & alij. & Paulus Sonzinas quæſtione 28. huc pertinet ſententia Durandi in 1. diſtinct. 3. quæſtione 7. numero 17. aſſerentis nullam relationem prædicamentalem re diſtingui à ſuo fundamento: ſed ſola ratione, quanquam de quibuſdam alijs, quæ extra tertium prædicamentum vagantur, diſtingui concedat: habet au- 296.
tem fundamentum in doctrina Ariſtotelis, ac D. Thomæ, atque etiam rationes pro ſe non infirmas.

Et in primis efficaciter elici poſſe videtur ex eo, quod docuit Ariſtoteles 5. libro phyſicorū texr. 11. & libro 11. metaphyſicæ capite penultimo: relationi proprium eſſe inter accidentia realia, vt ſine mutatione ſubiecti adquiri poſſit, vt ſi vno dumtaxat albo exiſtente Romæ, aliud de nouo producatur Compluti, conſurgit abſque dubio relatio realis ſimilitudinis in vtroque, & in illo quidem abſque alia ſui mutatione per ſolam mutationē huius, quod, vſq; adeò verum eſt, vt non ſolum abſq; mutatione ſubiecti, ſed etiam fundamenti inſurgat, cum conſtet non ſolum non mutari album illud ex noua productione huius, ſed nec circa albedinem eius vllam mutationem fieri. Ex quo infertur, ſimilitudinem ab eo adquiſitam quantumcunque realem, non eſſe rem diſtinctam ab albedine: nam ſi res diſtincta foret, compararet proculdubio album nouam formam, nouamque entitatem, ac diſtinctam ab ea, quam habebat, ſed comparatio nouæ formæ realis non ſtat ſine mutatione, vt cunctis eſt manifeſtum, quia aliter per eam ſe habebit ſubiectum, ac ſe habuit prius, ergo nequiret profecto relatio ſine mutatione comparari, ſi entitas à fundamento diſtincta foret, ex ſententia igitur Ariſt. illud ſtatuentis videtur eſſe, quòd non re, ſed ſola ratione à fundamento ſeparetur, quod etiam D. Thomas videtur ſenſiſſe opuſc. 48. tractat. 5. de prædicamento ad aliquid cap 2 ſic loquens *Cum autem dico, quòd ſimilitudo Sortis habet albedinem eius, aut fundamentum, non eſt intelligendum, quod ſimilitudo Sortis ſit aliqua res in Sorte, alia ab ipſa albedine, ſed ſolum eſt ipſa albedo, vt ſe habet ad albedinem Platonis, vt ad terminum.* Idemque aſſeruiſſe videtur 5. lib. Metaph. lectione 11. vbi de identitate generica, & ſpecifica loquens duo ſtatuit, vnū eſſe relationem realem, aliud non eſſe rem ab extremis diſtinctam.

Prima autem ratio ex natura eiuſdem relationis accipitur, quæ aliud nō eſt, quam vnum extremum ratione fundamenti ſic ſe habere ad alterum, vt ſimilitudo non eſt aliud, quàm hoc album ratione albedinis quandam habere cognationem cum altero, ſed modus ſic, vel aliter ſe habendi ad aliud non dicit rem diſtinctam.

Probat. 1. ex Ariſt. | 297. | Illatio. | Probatur ex D. Thom. | 298. | Probatur 1. ratione.

diſtinctam, ſed rationem formalem dumtaxat cognatio vero ſolam conuenientiam, vel cor-
299. reſpondentiã in natura eiuſdem fundamenti, ergo nõ erit relatio entitas ab eo diſtincta. Accedit illud, quod in materia diſtinctionis vnius rei ab altera afferri ſolet, non eſſe entitates multiplicandas ſine vrgenti neceſſitate, vel ratione. Cõſtabit autem in decurſu huius cõtrouerſiæ nullam talem afferri neceſſitatem pro oppoſitis ſententijs realem diſtinctionem introducere conantibus, ergo non debet talis diſtinctio admitti.

Probatur 2. Secundo, in caſu nuper propoſito de productione noui albi in loco valde diſtanti probatur, quia ſi relatio conſurgens in iſto rei eſt diſtincta ab albedine, quam habebat, ergo per ſe, vel per accidens ab aliqua effectiua cauſa, non certe ab altera niſi ab ea, quæ produxit nouam albedinem in altero extremo, cum non ſuperſit alia, ab ea vero produci impoſſibile eſt, cum repugnet naturaliter effectum realem producere in ſubiecto adeò remoto, ergo dabitur effectus ſiue cauſa, vel negandum eſt, quod relatio ſit entitas diſtincta à fundamento. Accedit, quod ſiue ab hac, vel illa cauſa producatur ta-
Confirm. lis relatio nouam, ac diſtinctam entitatem habens ab entitate fundamenti, quotieſcunque vnum album producitur, vnum quantum, aut vnum indiuiduum cuiuslibet ſpeciei, producerentur tot entitates reales diſtinctæ, quod producuntur relationes, eiuſmodi autem penè infinitæ forent, cum haberet conuenientiam, commenſurationem, identitatem, aut diuerſi-
300. tatem ſpecificam cum penè infinitis rebus, ergo multiplicari deberent in noua cuiuſlibet rei productione penè infinitæ entitates, quod omnem excedit fidem: vt ergo hoc, & ſimilia fugiamus incommoda, non oportet ponere talem diſtinctionem realem relationis à fundamento.

Probat. 3. Probatur tandem, nam ſeparabilia eſſe oportet ea, quæ diſtinctam entitatem realem continent, ſed permanente vtroque extremo, in quo inhæret fundamentum, repugnat prorſus relationem ab eo ſeparari, vt permanentibus duobus albis ſeparari ab eis ſimilitudinem ergo neque putandum eſt relationem re diſtingui à ſuo fundamẽto, probatur minor, quia nõ eſt intelligibile, quod duo indiuidua ſint eiuſdem ſpeciei, quin inter ea ſit relatio ſpecificæ identitatis, aut duo corpora eiuſdem menſuræ, quin ſint æqualia, atque adeò quin inter ea verſetur relatio æqualitatis.

Refertur ſententia oppoſita tenens diſtingui vt duas res fundamentum, & eius relationem.

Opinio huic oppoſita relationem, & fundamentum diſtingui ſtatuit reali diſtinctione, quæ inter duas res deſignari ſolet, vt inter quantitatem, & ſubſtantiam, aut inter duas qualitates, aut quæuis alia entia cõ- II. Sent. oppoſita.
pleta Hanc ſequitur tota fermè D. Thomæ familia, Caietanus 1. part. quæſtione 28 art. 2. 301.
Bañes ibidem. Capreolus in primo diſtinctione 3 quæſtione 1. Ferrara 4. l contra gentes capite 14. & in eadem abſque dubio eſt Magiſter Sotus quæſtione 2. huius prædicamenti, nam licet ea impugnare prius videatur, in fine tandem quæſtionis ſtatuit prædicamenta omnia diſtingui ex natura rei, & citra operationẽ intellectus, neque diuerſa debet reputari ea, quam ſequitur P. Fonſeca 5 lib Metaphyſicæ cap 15. q 2. ſect. 1. affirmans relationem ex natura rei, & ante opus intellectus diſtingui à fũdamento, licet negare videatur diſtinctionem realẽ, quam intellectus non facit. Huc etiam referri debet ſententia Scoti, in 2. diſtinctione 1. quæſtione 5. & in 3. diſtinctione 8 quæſtione. 1. vbi omnes relationes defectibilem terminũ habentes, re à fundamentis diſtinguendas docet, quia ab eis ſunt ſeparabiles, quæ vero indefectibilem terminum habent, vt relatio creaturæ ad creatorem indiſtinctas ponit, quia inſeparabiles à fundamentis. Huc tandem pertinent moderni quidam ſolas relationes fundatas in ſubſtantia diſtinguentes, vel omnes certè præter eas, quas potentia fundat, quę videntur eſſe ſecundi generis. Pro hac ſententia duplex ratio afferri ſolet.

Prior eſt, quam tetigit Scotus de ſeparatione relationis à fundamento, nam hoc permanente perit relatio pereunte termino, vt deſtructo vno albo ceſſat relatio ſimilitudinis in altero, ergo ſeparantur relatio, & fundamẽtum, I. Illius fundamẽtum.
ſed realis ſeparatio infert realem diſtinctionẽ, 302.
ergo hanc oportebit admittere inter relationem, & fundamentum. Quod enim huic argumento primo reſponderi ſolet, relationem in caſu ſeparationis non perire realiter, ſed ſolum ſecundum rationem formalem, ac propterea hac ſola à fundamento diſtingui, non videtur vllo modo ſatis facere propter tria, primum, quia ſi periit formaliter relatio, ergo formali-

tas relationis, ſed ratio formalis relationis nō eſt nihil, ergo aliquid, non rationis, cum ex-tet ante opus intellectus, ergo reale: quare aliquid reale peribit permanente realitate fundamenti, & illud reale, quod ab hoc ſeparatur, diſtinctum erit ab eo, non per intellectum, quia ſeparatio talium entitatum ante operationē eius ſit, & entitates reales non intellectus, ſed ipſa rei natura ſeparat, ergo reali diſtinctione. Secundum, quia formalitas relationis, quæ perijt, non perijt quoad eſſentiam: Quia eſſentię
303 non pereunt, peribit igitur quantum ad exiſtētiam, fateri ergo oportet, quod exiſtentia relationis pereat permanente exiſtentia fundamē ti, ergo eſſentia, & exiſtētia relationis alia eſt ab eſſentia, & exiſtentia fundamenti ante operationem intellectus, quare diſtincta erit vtriuſque entitas.

Tertium: quia aperte falſum eſt, quod dicitur, relationem non perire realiter, & entitatiue, ſed ſolum ſecundum rationem formalem, nam ſi ita eſſet, fieret procul dubio, vt termino pereunte permaneret realiter relatio, & tunc mortuo filio realiter eſſet pater, qui illum genuit, realiter ſimile albū permanēs altero per-
304 eunte, & realiter æquale quantum perſeuerans quæ falſa prorſus ſunt, cum nullus vnquam talem denominationem eis cōceſſerit, nec potius eam habere cenſeantur, quam dū nullum
Confirm. terminum habebant, ad quem ordinarētur Adde, quod ſi relatio realiter permaneret non permanente extremo, realiter ordinaretur ad extinctum, ſed non ordinari realiter conſtat, cū entis ad non ens non detur relatio realis ſecū dum communem ſententiam, ergo falſa eſt ſolutio argumenti deſignata. Et minus videtur ſatisfacere, quod alij reſpondent, ſeparationem non inferre diſtinctionem realem, niſi mutua ſit, vel certè talis, vt vtrumque extremū ab altero ſeiunctum permaneat, nam per deſitionem vnius, & permanentiam alterius ſeparari ſolent ea, quæ ſola ratione diſtinguuntur, vt motus, vel actio, quæ permanente termino euaneſcunt, & genus poteſt eſſe ſine differentia, à qua nō ex natura rei, ſed per intellectum diſtinguitur. Eiuſmodi tamen exempla nihil efficiunt, nam licet in priori, vera, ac realis ſeparatio contingat, nō eſt tamen certum, quod actio non ſit rei diſtincta à termino, ſed valde
305 probabile oppoſitum, vt ſuo loco oſtendetur, in poſteriori vero non contingit realis ſeparatio, quia genus, & differentia nō ſunt partes rei, ſed diuerſi conceptus obiectiui (quos vocant, eiuſdem entitatis realis: vnde ſolus conceptus ſeparatur, non res, & adhuc talis cōceptus differentię non ſeparatur à genere, cum quo ſit actu coniunctus permanente eodem genere, ſed planè deficienti, nam dum differentia ſeparatur, & ſpecies ſoluitur, ſicut differentia perijt in tali ſpecie quantum ad exiſtentiam actualem (vt ſic loquamur) genus quoque eſſe deſinit eodem modo, licet abſtractum maneat, aut cum alijs differentijs actu coniunctum in ſpeciebus cæteris.

Secundum argumentum ita procedit. Relatio, & fundamentum ſimul, & ſemel patiun- II. Funda.
tur oppoſitas mutationes reales, ſed eadē entitas non eſt capax earum, ergo neceſſe eſt di- 306
ſtinctas habere entitates: probatur antecedēs, quia contingere ſolet, quod fundamentum remittatur, & ſimul relatio intenſionem ſuſcipiat, vt dum album intenſius remittitur, & per remiſſionem aſſimilatur albo etiam remiſſo, remiſſionem patitur fundamentum, relatio verò augmentum ſuſcipit, hæc perficitur, illud imperfectionem potius contrahit, quæ eidem entitati reali planè videntur repugnare.

Media ſententia inter præfata extrema de modali diſtinctione.

Poſtrema ſententia medium ponere videtur inter duas præcedentes, & ſecundam quodammodo temperare, nam diſtinctionem realem ponit inter relationem, & fundamentum, non tanquam inter duas res, vel duas entitates completas, ſed tanquam inter rē & modum eius: vnde non realem omnino vocat, ſed ex natura rei, aut modalem, arbitratur enim relationem eſſe modum quendā fundamenti, per quem ſic ſe habere dicitur ad terminum, & ſic rurſus dependet à fundamento, vt nequeat vllo modo ſine illo conſiſtere, quod modorum proprium eſt, nō ſecus ac figura reſpectu quātitatis, aut ſeſſio reſpectu ſedentis, à quibus ſeparari repugnat, ac tandem ex modo ſeparationis elicitur modalem quoque diſtinctionem eſſe, non rerum, nam res diſtinctæ ſeiungi viciſſim poſſunt, res autem, & modus minimè, quia licet res poſſit ſine modo conſiſtere, nequaquam modus ſine re, quod in intenſione patet reſpectu qualitatis, & in ſeſſione reſpectu ſedentis, ſed ita ſe habent relatio, & fundamentum, vt ſeparari valeant, non quidem ſeparatione reciproca, ita vt ſine fundamento

Sententia media proponitur.

307

Fundam.

mento

mento ipſa permaneat, ſicut poteſt hoc ſine relatione conſiſtere, & hæc etiam intima dependentia in eſſe oſtendit plane relationem diſtingui non tanquam veram rem completam, ſed ſolum vt modum per diſtinctam entitatem modalem. Hanc ſententiam ſequuntur moderni non pauci ex his, qui viua voce Ariſtotelem interpretantur.

Quæſtionis reſolutio, iuxta mentem Diu. Thomæ.

Quæſt. reſolutio ex D. Thom.

RE cenſitis aliorum opinionibus cupiens eam eligere, quæ magis ſit naturæ relationis conſentanea, accuratius ſolito Diu. Thomam conſului, ſi forte ex his, quæ de eadem relatione ſcripta reliquit, elici poſſet: quatuor autem de relatione creata, de qua ſola controuerſia procedit, eum expreſſe

308. ſtatuiſſe reperio, quod realiter ſubiecto inhæreat: quod aliud eſſe habeat non ſolum à ſubſtantia, ſed a cæteris accidentibus, quibus mediis tanquam fundamentis ei inhæret, quod cum ſubiecto, cui inhæret, realem compoſitionem efficiat, ab eoque realem habeat dependentiam, ac tandem quod omnis relatio coniungatur alicui abſoluto, & abſolutum hoc alia res ſit à relatione ipſa. Vt autem hæc certa eſſe intelligantur in doctrina Diu. Thomæ referre placet diuerſa teſtimonia, quibus continentur. 4. igitur lib. contra gentes capite 14

309. non procul à fine hæc verba ſcribit: *In nobis relationes habent eſſe dependens, quia earum eſſe eſt aliud ab eſſe ſubſtantiæ, vnde habent proprium modum eſſendi ſecundum propriam rationem, ſicut & in alijs accidentibus contingit. quia enim omnia accidentia ſunt formæ quædam ſubſtantiæ ſuperadditæ, & à principijs ſubſtantiæ cauſatæ, oportet quod eorum eſſe ſit ſuperadditum ſupra eſſe ſubſtantiæ, & ab ipſo dependens, & tanto vniuſcuiuſque eorum eſſe eſt prius, vel poſterius, quanto forma accidentalis ſecundum propriam rationem fuerit propinquior ſubſtantiæ, vel magis perfecta. propter quod relatio ſubſtantiæ adueniens poſtremum, & imperfectiſſimum eſſe habet, poſtremum quidem, quia nõ ſolum præexigit eſſe ſubſtantiæ. ſed etiam aliorum accidentium, ex quibus cauſatur relatio: imperfectiſſimum autem, quia propria relationis ratio conſiſtit in eo, quod eſt ad alterum, vnde eſſe eius proprium, quod ſubſtantiæ ſuperaddit, non ſolum dependet ab eſſe ſubſtantiæ, ſed eſſe alicuius exterioris, &c.*

In primo autem ſententiarum libro, diſtinctio 33. quæſtio 1. articul. 1 in fine corporis, diſcrimen cõſtituens inter diuinas relationes, & creatas, ita ait: *In alijs autem relationibus realibus in creaturis exiſtentibus eſt aliud eſſe relationis, & ſubſtantiæ, quæ refertur, & ideò dicuntur ineſſe, & ſecundum quod inſunt, compoſitionem faciunt accidentis ad ſubiectum, quod non conuenit diuinis relationibus, &c.*

Et prima parte quæſtione 28. artic. 2. ad ſecundum ſic de relationibus loquitur: *Sicut in relationibus creatis in illo, quod dicitur relatiuè, non ſolum eſt inuenire reſpectum ad alterum ſed etiam aliquid abſolutum, ita in Deo ſed tamen aliter, nam id quod inuenitur in creatura præter id, quod continetur ſub ſignificationibus nominis relatiui, eſt alia res, in Deo autem non eſt alia res, ſed vna, & eadem, &c.*

Hæc autẽ, quæ Diu. Thomas de relatione docet. non ſolum naturæ eius conſonant, ſed ſi eam paulo diligentius expendamus, neceſſario ei conueniunt, quod vt ſuo ordine id de ſingulis oſtendamus, id tanquam certum præmittendum eſt, ex quo (niſi ego fallor) deducuntur cætera, realem relationem eſſe reale accidens eſſeq; formam realem intrinſece, & formaliter denominantem ſubiectum, ſicut de quantitate, & qualitatibus notum eſt, & cum nequeat forma accidentalis denominare ſubiectum tale formaliter, niſi per realem inhærentiam in eo, certum quoque eſt, ac neceſſarium relationem realiter inhærere ſubiecto, eique proprium, atque intrinſecum effectum formalem tribuere, & rurſus, cum inhærentia accidentis in ſubiecto non ſit ſolum ſecundùm eſſentiam, & naturam, ſed etiam ſecundùm eſſe, vel exiſtentiam in eo, conuincitur planè relationem realiter inhærẽtem ſubiecto habere exiſtentiam ab exiſtentia, aut eſſe ſubiecti diſtinctam. Vlterius, cum ex accidenti inhærenti ſubiecto, ac ſubiecto ipſo reſultet vnum quidpiam reale, quod accidẽtale concretum vocãt, neceſſe eſt per veram compoſitionem accidentalem reſultare, nam compoſitio nõ eſt aliud, quàm vnum ex multis concurrẽtibus conſtitutio. ac tandem, cum hæc omnia conueniant relationi reali ex propria natura, neceſſe eſt ei conuenire ante opus intellectus: relationem namq; realem eſſe reale accidens naturale eſt ei, atque etiam eſſe completam naturam, cui primo conuenit realis eſſentia: realem autem eſſentiam comitatur neceſſario realis exiſtentia, per quã habet eſſe extra cauſas, ac propterea ca-

Quædam inferuntur.

311.

312.

ea eadem exiſtentia vocatur eſſe eius, & hoc eſſe: aut exiſtentia actualis relationis imperfe cta eſt, cum per illam nequeat extra cauſas eſſe aut fieri naturaliter, niſi in ſubiecto ſuſtenetur per actualem inhærentiam in eo, ac propterea vocatur inexiſtentia, in quibus omnibus non admiſcetur cognitio intellectus, alioqui ea circumſcripta non haberet relatio eſſentiam, nec exiſtentiam realem, nec realiter denominaret ſubiectum, cui inhæreret, quæ abſurda planè ſunt. Deinde, realis inhærentia accidentis in ſubiecto præſupponit abſq; dubio exiſtentiam actualem, aut eſſe actuale vtriuſq; ex propria natura diſtinctum, alioqui inhærentia non eſſet realis, aut naturalis, nec ſubiecto, ſed ſibi ipſi diceretur relatio inhærere, ſiquidē inhærentia actualis per actualem exiſtentiam eius, quod inhæret alteri, fit, eam vero ſuſtētat ſubiectum per propriam. Denique coniunctio relationis cum ſubiecto realis, & naturalis eſt, & hæc eadem eſt realis, ac naturalis compoſitio concreti ex vnione reſultantis, ergo etiam conuenit relationi ante operationem intellectus, alioqui nec realis coniunctio foret, nec realis compoſitio, quæ cum ita ſe habeant, neceſſario inferunt diſtinctionem relationis à fundamento non fieri ab intellectu, ſed ex natura eiuſdem relationis haberi, ac proinde ante opus intellectus, quo circa realem eſſe, vt ſecunda opinio Thomiſtarum tenet ex doctrina Diu Thomæ abſque dubio deprompta, vt expreſſa eius teſtimonia oſtendunt: quam propterea, vt cæteris longe probabiliorem eligimus: & ex tribus præſertim in natura relationis contentis, & diſcurſu noſtro elicitis ſic probamus.

Ad inhærētiam præſupponitur exiſtentia.

313.

vt vera eligitur hæc ſentēt.

Probat. I.
314 Primo quidem, nam relatio eſt accidens reale, ac realis forma accidentalis ſubiecto inhærens realiter, & ante opus intellectus, ſed realis inhærentia importat diſtinctionem ex natura rei inter formam inhærentem, & ſubiectum, cum nihil poſſit ſibi ipſi realiter inhærere, inhæret autem ſubſtantiæ, in qua fundatur, ergo realiter diſtinguitur à fundamento, quod eſt ſubſtantia. Nec ſolùm probat hoc argumentum de relatione fundata in ſubſtantia, ſed etiam de cæteris: quia non ſolùm ſubſtantiæ inhæreret relatio ex natura rei, & ante opus intellectus, ſed cęteris fundamentis, nam albedo commenſurata alteri denominatur realiter & formaliter ſimilis, ergo reali ſimilitudine ſibi inhærente, & pariter quantitas denominatur æqualis, ergo relatio inhærens diſtincta erit ex natura rei, & citra conſiderationem intellectus ab his, quibus inhæret, atque adeò reali diſtinctione.

Probatur ſecundo ex reali eadem inhærentia, ex qua planè deduximus relationem non ſolum habere diſtinctam eſſentiam, aut naturam realem à fundamento, cui inhæret, ſed etiam diſtinctam exiſtentiam actualem, atque adeò diſtinctum eſſe, vt expreſſit D. Thomas, & conuincit ratio: quia realis inhærentia per actualem exiſtentiam relationis fit, quæ cum ſit imperfecta, propriam naturam nequit perſe ſuſtentare, niſi adhærens alteri, perfectiorem exiſtentiam habenti, adhæret autem fundamēto, vt vidimus, ergo habet non ſolum eſſentiā, & naturam ab eo diſtinctam, ſed diſtinctum eſſe, entitas autem realis non eſt aliud ab eſſe, & eſſentia rei, ergo habet etiam diſtinctam entitatem à fundamento, quod eſt realiter eſſe ab eo diſtinctam. Probat. II.

315.

Tertia ratio ex compoſitione, quam efficit relatio cum fundamento in quolibet eius genere procedit, nam ex vnione relationis cum eo per actualem inhærentiam facta, reſultat vnum concretum reale, quod vocatur in primo genere relationis idem, æquale, aut ſimile, etiam ſi ſolam quantitatem, & qualitatem accipiamus proximè fundantem relationem: nam ſicut ſubſtantia proximè fundans relationem identitatis, aut diuerſitatis vocatur eadem, aut diuerſa tanquam concretum relationis, pariter albedo dicitur ſimilis, & quātitas æqualis, ſubſtantia verò tanquam ſubiectum remotum harum duarum relationum dumtaxat earum concretum appellatur: & eadem eſt ratio de menſurabili in tertio genere, eadem de cauſa, & effectu in ſecundo, realis autem compoſitio nequit eſſe niſi inter extrema componentia ex natura rei diſtincta, ergo relatio realiter componens cum fundamento erit res diſtincta ab eo. Verum enim vero, vbi componentium diſtinctio ab intellectu fit, realis eſſe nequit compoſitio, ſed tantum rationis, quę non ſolum in creaturis, ſed in Deo eſſe poteſt abſq; vlla prorſus imperfectione, dum enim nos diuina imperfectè, & quaſi per partes concipientes diſtinguimus, & ex eis vnum aliquid conſtare intelligimus, quid aliud facimus quam ea per modum compoſitionis accipere, & vt ſubſunt tali cognitioni quaſi componentia, & compoſita vocare, ex quo tamen nihil compoſitionis, nihilve imperfectionis contrahunt, ſi quidem in ſe ſimpliciſſima, ac perfectiſſima ſunt: conſtat

Probat. III.

Nota.

Nota.

Explicatur amplius. ſtat id in perſonis diuinis, quas relatione, & eſſentia ratione noſtra diſtinctis, & quaſi ex his tanquam ex natura, & perſonalitate cõpoſitas concipimus, cum tamen in ſe nullam compoſitionem habeant: ſi ergo relatio creata ſola ratione à fundamento diſtincta foret, non efficeret cum eo veram, ac realem compoſitionẽ concreti accidentalis, ſed confictam per intellectum, quod planè falſum eſt, & rurſus, ſi hoc ita eſſet, neque ex hac parte repugnaret in Deo
317. reperiri relationem creatam, cum D. Thomas in Deo non eſſe vllo modo admittendam doceat, quia eo ipſo admittẽda foret vera, ac realis compoſitio, vt conſtat ex quæſtione octaua de potentia articulo ſecundo in principio corporis, vbi ita ait. *Suppoſito quod relationes in diuinis ſint, oportet dicere, quod ſint eſſentia diuina, alias oporteret ponere compoſitionem in Deo,* Sequitur ergo per locum ab intrinſeco ex doctrina D. Thomæ, relationem creatam non poſſe in aliquo reperiri ſine vera, ac reali compoſitione, quam cum eo faciat, ac proinde ſine reali diſtinctione ab eo, quia realis compoſitio ex realiter diuerſis componentibus conſtare debet.

Refellitur ſolutio aliquorum. His omnibus obuiam ire contendunt oppoſitum opinantes, dum aiunt relationem nõ inhærere ſubſtantiæ, alijſvè fundamentis, nec cum eiſdem componere, ſed ſolum per operationem intellectus, per quam à ſubſtãtia diſtinguitur, & ita dicunt re ipſa eſſe ſubſtantiam, & non formam inhærentem: eſſe vero accidens,
318. & inhærere ſubiecto ſolum per opus intellectus diſtinguẽtis duo extrema, vbi re vera vnũ tantum eſt. hæc tamen plane falſa ſunt, & argumentum non ſoluunt, quod hac breuiſſima ratione conuincente oſtendo. ante operationẽ intellectus datur pater, ergo datur paternitas, & rurſus paternitas ante operationem intellectus eſt accidẽs, cũ denominationẽ accidentalẽ ſubiecto tribuat, & ante opus intellectus eſt reale accidens, cum denominationem tribuat realem ergo ante operationem intellectus inhęret ſubiecto, atque adeò realiter inhæret, ſed realis inhærentia conuincit diſtinctam naturam, & diſtinctum eſſe, conuincit etiam realem compoſitionem ergo conuincit realem diſtinctionem.

Probatur vltimo. Probatur tandem ex nouo relationis aduentu, nam dum relatio ſimilitudinis aduenit albo ex noua alterius productione, vel aliquid reale comparat, quod prius non habebat, vel nihil, ſecundum non admittes, niſi apertè negare velis eſſe realiter ſimile, cum prius non eſſet, nam eſſe ſimile, vel æquale aliquid reale 319
importat, cum ſit denominatio intrinſeca, & formalis, neceſſarium eſt ergo primum, quod aliquid reale comparet, atque ex conſequenti entitatem realem, quam prius non habeat, diſtinctamque à fundamento. Argumentum hoc ſoluere contendunt in primis moderni quidam aſſerentes, dum vnum album fit ſimile per nouam productionem alterius, nihil nouum in eo fieri, ſed ſolum in extremo de nouo producto: antiquum verò id ſolum nouum habere, quod nouum extremum connotat, quod prius non connotabat, & ſimile denominatur per propriam albedinem connotantem nouũ terminum. Itaque relationem ſimilitudinis (aiunt) non eſſe aliud, quam albedinem vt cõnotantem terminum, ad quem refertur.

Hæc tamen ſolutio non poteſt argumento ſatisfacere: quia alio albo de nouo producto, realiter, & formaliter antiquum fit ſimile, cũ prius non eſſet, ergo habet relationem realem ſimilitudinis, quam prius non habebat, & tamen habebat eandem albedinem, quam habet 320.
modo, ergo ſimilitudo aliquid reale in eo eſt præter albedinem, probatur planè conſecutio, quia noua denominatio realis, & formalis, atque adeò intrinſeca nequit haberi niſi per nouam formã realem & intrinſecam de nouo cõparatam. Refutatur eadem ſolutio.

At dices albedo prius non erat ſimilitudo, & modo eſt, quia tunc non connotabat terminum, & modo connotat. Contra hoc ſic oppono, albedo prius non erat ſimilitudo, quia non connotabat terminum, & nunc eſt ſimilitudo quia eum connotat, vel ergo noua connotatio termini eſt aliquid reale nouum in albedine antiqua, vel nihil, ſi nouam entitatem eſſe conceſſeris, habetur intentum, quòd noua entitas, ac diſtincta à fundamento ſit relatio: ſi vero nihil reale nouum eſſe dixeris, nec poteſt ſtare, quod affirmas videlicet nouam denominationem realem, & formalem ſimilis propter illã conferre albedinem, quam ſine illa non conferebat: nam noua denominatio realis, & formalis ſine aliquo nouo reali, & formali ſuperueniente haberi non poteſt, & quidem realiter inhærenti in ſubiecto denominato: quia realis & formalis denominatio nequit tribui niſi à reali, & formali nouo, ſicut neq; antiqua, niſi ab antiquo. II. Solutio. Rurſus refutatur.

Aliorum ſolutio. Alij verò nouum aliquid comparare album

dum fit ſimile per productionem alterius, fatemur, non tamen diſtinctum à fundamento
321.
niſi ſola ratione, vel vt clarius explicetur (aiũ) non comparare nouam entitatem, ſed nouã rationem formalem relatiuam, à qua nouam denominationem formalem ſuſcipit. Cæterũ, hoc ſolis verbis dicitur, re autem ipſa nihil eſt, quod ſic oſtendo, noua denominatio ſimilis, quam aduenire concedis, realis abſque dubio eſt, formalis, atque intrinſeca, quæ niſi à forma inhærente tribui nequaquam poteſt, ergo ſi de nouo aduenit, neceſſe eſt, aliquid nouum inhærens ſubiecto aduenire, cum antiquum non ſufficeret eam ſubiecto tribuere: quod vero nouum hoc adueniens citra opus intellectus ſit diſtinctum ab albedine, hoc argumento conuincitur. Antiquum album fit ſimile per productionem noui ſecluſa operatione intellectus, à quo, etiam ſi non cognoſcatur, nihil minus erit factũ de nouo ſimile, ergo ſimilitudo, quam de nouo ei aduenire concedis, independenter ab intellectu aduenit, quare diſtincta erit ab albedine citra opus intellectus, quod eſt realiter, vel ex natura rei diſtingui.

Relationẽ aduenire. fundamento probatur

Idem argumentum de aduentu relationis corroborari poteſt ex ſeparatione eius à fundamento, cum videamus hoc album deſinere eſſe ſimile alio albo extincto, amittit ergo relationem ſimilitudinis, quam prius habebat, & ex conſequenti ſeparatur relatio à fundamẽto, nẽpe ab albedine permanente, quod efficax eſt argumentum ad probandam realem diſtinctionem, ſicut efficax argumentum deſumunt omnes ad probandum, quod ſubſtantia corporea diſtinguitur realiter à ſua quantitate, ex eo
322.
quod fide tenemus ſeparari ab ea in ſacro Eucharistiæ myſterio.

Obiectio

Si verò quiſpiam obiecerit, differentiam ſeparabilem eſſe à genere, vt rationale ab animali, à quo ſola ratione diſtinguitur, ex qua ſeparatione non probari realem diſtinctionem. Reſpondeo argumentum ſeparationis ſic eſſe accipiendum, vt qualis fuerit ſeparatio, talem inferat diſtinctionem, hoc eſt, ſi vnum ab altero citra opus intellectus ſeparetur, quod eſt ex natura rei eſſe ſeparabile, diſtinctum quoque ab eo ſit ex natura rei, & citra opus intellectus: ſi vero non ſit ſeparabile, niſi interueniente intellectu, ſolam diſtinctionem rationis inferre cenſendum eſt, & ita ſe res habet in propoſito nã relatio ſeparatur à fundamento modo priori, etiam ſi nunquam circa eam, vel fundamentum operetur intellectus: differentia vero à genere non ſeparatur, niſi ſuppoſita operatione intellectus, per quam vtrumque fingitur, nam citra illam nullum eſt genus, neque vlla differentia, neque ab illo proinde diſtinguitur hæc, quare talis ſeparatio ſolam diſtinctionem rationis infert, cum tamen prior, vt pote ab intellectu non dependens, diſtinctionem planè ex natura rei inferat.

Solutio.

An diſtinctio relationis à fundamento realis vocari debeat, tanquam vnius rei ab altera, vel ſolùm modalis, aut ex natura rei.

Dubium.

AN verò diſtinctio hæc relationis à fundamento vocanda ſit realis, ſicut ea, qua diſtinguitur vna res ab altera, vt qualitas à quantitate, vel ſolum diſtinguatur 323.
ab eo, ſicut ſolet modus diſtingui à re, quæ diſtinctio non realis, ſed ex natura rei appellari ſolet, de nomine ferè controuerſiam eſſe arbitror: nam qui conſiderant relationem eſſe rem prædicamentalem, & in ſuis ſpeciebus ex genere, & differentia compoſitam, pronunciant à fundamẽto diſtingui, vt Capreolus, Ferr. & Caiet. qui vero id non negantes maximam dependentiam relationis à fundamento contemplantur, ſine quo cõſiſtere nequit, etiam per potẽtiam Dei abſolutam, quam dependentiam non vni rei comparatione alterius, ſed modis dũtaxat rerum cõparatione conuenire cernimus, affirmant, nõ tam reali, quam modali diſtinctione ſeparari, atq; adeò diſtinctione ex natura rei: cui accedit, relationẽ ex propria cõditione id eſſe, quo fundamentum vnius extremi tali modo ſe habet ad alterum, quare non tanquam res altera ad idem fundamentum comparatur, ſed tanquam modus eius. Et hic modus loquendi, quo iam moderni ferè omnes vtuntur, mihi magis placet, iuxta quẽ pronunciamus, relationem eſſe entitatem realem modalem, ab entitate fundamenti diſtinctam.

Dubij reſolutio.

Soluuntur argumenta primæ opinionis.

1. Reſpon.

PRimum argumentum multis modis contendũt diluere moderni, nam primo quidam reſpondent relationẽ in antiquo extremo, dum nouum fit, produci quidem ſine mutatione eius, imo ſine vlla prorſus actione, qua ideò nõ indiget, quia in antiquo fundamẽto virtualiter continebatur, ita vt quantũ ex ſe

erat

324 erat pullulaſſet abſq; dubio, ſi terminus adeſſet, quo proinde iam exiſtente ſine actione noua pullulat, atq; adeò ſine mutatione eiuſdem extremi, in quo incipit eſſe: gratia exempli, dũ primum album fit altero nondum exiſtente, virtualiter fit relatio ſimilitudinis, quæ ſtatim pullularet, ſi terminus adeſſet, altero igitur producto albo, ſtatim pullulat relatio abſque noua actione, quia non intelligitur fieri per actionem, qua fit nouum album, ſed virtute antiquæ, per quam primum fuit productum eadem ſimilitudine, qua pullularet noua paſſio, ſi in antiquo ſubiecto fortè impedita fuiſſet.

Exemplũ.

Refellitur. Hæc tamẽ ſolutio vim argumẽti non remittit: nã ſiue virtute huius, aut illiꝰ actionis pullulet noua relatio, cum ſit forma intrinſeca ex natura rei diſtincta à fundamẽto, non videtur poſſe negari, quòd ſubiectũ nouam formam, nouãque entitatẽ ſibi inhærẽtem habere incipiat, quã prius non habebat, aliter ergo ſe habebit nunc, ac prius, quod eſt realiter mutari.

II. aliorum ſolutio. Alij vero mutari negant, quia licet noua relatio ſit entitas à fundamento diſtincta, non eſt tamen res noua, ſed modus rei, mutatio autem adquiſitio rei eſſe debet, & non ſolius modi: vnde quod ſolum modũ denuo comparat, non cenſetur mutari, & idcirco Ariſtoteles

325 conſiderans modalem entitatem relationis aſſeruit ſine mutatione ſubiecti cõparari, quod non tollit, quin diſtincta realiter ſit à fundamento diſtinctione modali. Sed hæc etiam ſolutio parum habet momẽti: nam *vbi* etiam inter modos computatur, & nihilominus per ſe terminat mutationem, ac verum motum ſucceſſiuum, & ſubiectum quodcũque modalem entitatem comparans mutari dicitur, quia aliter ſe habet nunc, & prius, ergo licet relatio modalis entitas ſit, nequibit profecto comparari ſine mutatione ſubiecti aliter ſe habentis nunc, & prius, quam relationem adquiret.

Prætermiſſis ergo alijs ſolutionibus minoris momenti Reſpondeo, mutationem gemi-

326 nam eſſe, communem, & propriam, communis mutatio id ſolum importat, quod eſt rem aliter ſe habere nunc, & prius, vtcunque id ſit, vel vndecunque proueniat, in qua acceptione ſumitur ab Ariſtotele 11 libro metaphyſicæ 4. capite aſſerente, tot eſſe ſpecies mutationis, quot entis. Propria vero phyſica vocatur ab ipſamet natura rei procedens, ſi ſit naturalis, vel ab extrinſeco, ſi ſit violenta, de qua loquitur Ariſtoteles 5 libro phyſicorum eã diſtinguens in ſucceſſiuam per ſe, quæ inter poſitiuos terminos latitudinem habẽtes verſatur, & ad tria dumtaxat prædicamenta per ſe terminatur, quantitatem, qualitatem, & vbi, & in inſtantaneam per ſe, non inter poſitiuos terminos, ſed inter priuatiuè oppoſitos, & talem eſſe generationem à priuatione ad formam procedentem, & hãc mutationem phyſicam, ſucceſſiuam, aut inſtantaneam ad relationem poſſe terminari negat: propterea quod relatio ſine tali mutatione adquiri contingit in vno extremo, & ideò non per ſe, ſed omnino per accidẽs per ſolam mutationem phyſicam, vel motum alterius extremi, quod veriſſimum eſt, nec minus verum, ac neceſſarium quod ſine mutatione communiſſima nullatenus adquiri poſſit de nouo. Si enim verum eſt apud Ariſtotelem 327 de mutatione ſic accepta, tot eſſe eius ſpecies, quot ſunt ſpecies entis, vna earum erit adquiſitio relationis, ſi quidem relatio vna ſpecies, imò vnum genus entis eſt, & ecce quo pacto ex teſtimonio Ariſtotelis ſecundum germanum ſenſum expoſito nihil aduerſus noſtram ſentẽtiam elici poteſt.

Et licet D. Tho. videatur illis locis non admittere realem diſtinctionem inter relationẽ, & fundamentum, vltima tamen ſentẽtia eius, quam alijs locis ſolidiorem, ac maturiorem doctrinã cõtinentibus aperte ſatis inſinuauit, eã poſuit, quibus abſque dubio tãquam vltimis conſilijs acquieſcendum eſt.

Ad ſecundum non deſunt, qui putent relationem in extremo diſtanti non produci à cauſa nouum album efficienti, ſed ab ea, quæ fundamentum ei quondam impreſſit, in quo virtute iam continebatur, & præſente nouo extremo pullulauit: quod tamen admitti poſſet, ſi relatio per ſe ſequeretur ex fundamẽto quondam producto. Cæterum, cum ſit accidens eius, & per accidens cõſequatur, non video, qua ratione virtualiter in fundamento cõtineri poſſet, aut à cauſa illud efficienti produci. Nec obſtat, quod ad poſitionem noui extremi neceſſario pulluler, nã & poſitio huius extrinſecum quidpiam eſt, & per accidens omnino ſe habet ad extremum antiquum: vnde ſimpliciter loquendo, relatio nunc inſurgens effectus per accidens eſt in rerum natura, quanquam ex ſuppoſitione noui extrinſeci producti ſequatur per ſe. Ad II. arg. reſp. 328

Dicendum igitur eſt, ab agente, quod nouũ edidit album, productam eſſe relationem in altero quantumlibet remoto, ſed omnino per

accidens, & ab extrinſeco, propter correſpondentiam, in quo nulla apparet repugnantia, nam quod agens naturale nequit agere aut effectum imprimere niſi in paſſum ſibi propinquum, verum eſt ſolum de operatione per ſe, aut de effectu per ſe impreſſo, vel ab intrinſeco principio agentis, aut paſſi, qualis non eſt relatio, cum nõ tam virtute agẽtis, aut paſſi, quã correſpondentiæ, quam habet effectus per ſe productus cum altero, oriatur in remoto extremo. Confirmatio eiuſdem argumenti facile ſoluitur, nam cum relationes minimè ſint entitates, atque etiam effectus per accidẽs, nullum reputatur incommodum, quod in magno numero pullulẽt ex productione noui extremi, quia & numeri in infinitum multiplicari poſſunt, & partes continui iuxta communem, ac veriorem ſententiam actu ſunt infinitæ. Cæterum, quia incompletæ entitates, & in vna entitate totius completa, quam componũt ſunt comprehenſæ, nullum cenſetur incommodum afferre. 119.

An ſeparabilis ſit relatio ab extremis.

Circa ſolutionem vltimi argumenti controuerſum eſt inter modernos, an poſito fundamento mutuæ relationis in extremis eiuſdem ordinis, ita neceſſario ſequatur relatio, vt non poſſit vllo modo ſuſpẽdi: vel certè per abſolutam Dei potentiam fluxus eius impediri, aut poſtquam iam fuit in extremis, ab eis ſeparari, ita vt permaneant duo alba eiuſdem intẽſionis ſine relatione ſimilitudinis, aut generans, & genitum ſine relatione paternitatis, & filiationis: & videtur poſſe ſeparari præſuppoſita reali diſtinctione, quam tuemur, quia relatio inſurgens non pertinet ad eſſentiam extremorum, etiam vt fundamẽtis relationis afficiuntur, nec enim ad eſſentiã generantis, & geniti etiam actu exiſtẽtium pertinent paternitas, & filiatio, neque ad eſſentiam duorum alborum eiuſdem gradus relatio ſimilitudinis, cum in aperto ſit hæc, & illa intelligi poſſe ſine relationibus, ſed naturaliter ac neceſſario ſequuntur commẽſurationem, vel fundamẽtum in vtroque poſitum eo modo, quo proprietas ſequitur eſſentiam: quemadmodum ergo proprietas, quæ entitatem realem importat à ſubiecto diſtinctam, poteſt ab eo per diuinam potẽtiam ſeparari, pari ratione poterit relatio, ſuppoſito, quod ſit entitas realis à fundamẽto diſtincta, ſeparari ab extremis.

Ratio dubij pro ſeparatione relationis à fundamẽto.

120.

Simile.

Ex oppoſita vero parte tenent moderni plures, nec impediri poſſe fluxum relationis ab extremis fundamento proximo affectis, nec poſtquam in eis producta eſt vllo modo ſeparari, & primum probant, quia nequeunt extrema ſic affecta ſine relatione intelligi, vt quod duo corpora albedine in eodem gradu intenſionis affecta ſimilia non ſint, intelligibile nõ eſt, ergo nec erit poſſibile, quod ab eis non fluat relatio ſimilitudinis, & par eſt ratio de cæteris relationibus cum ſuis fundamentis, atque extremis comparatis: quod vero poſtquã eis relatio ineſt ſeparari ab eiſdem nullo modo valeat, oſtendunt, quia relatio non eſt res, ſed modus extremorum ſic ſe habentium in ordine ad aliud, at modus etiamſi ex natura rei diſtinguatur à re cuius eſt, nequit tamen ſine ea, vel ſeparatus ab ea conſiſtere, ergo nec relatio poterit ab extremis, quorum modus eſt ſeparari, etiamſi ex natura rei ab eiſdem ponatur diſtincta. Probat. I. 121. Probat. II. 122.

Ego vero mediam viam teneo, nempè fluxum relationis ab extremis etiam proximo fundamẽto affectis impediri poſſe per potentiam Dei abſolutam ſuppoſito quod ab eis ex natura rei ſit diſtincta (vt ſuperius docui) ſeparari vero poſtquam in eis producta eſt, duobus modis excogitari poteſt. Primo, ita vt entitas relationis deſtruatur extremis ſine illa permanẽtibus, ſecundo, ita vt non deſtruatur, ſed ab eiſdem ſeparata conſeruetur: & primũ poſſibile reputo, poſtremum vero cõtradictionem implicare cenſeo. 123.

Et duo illa priora de fluxu relationis, & diſtinctione eius poſtquam in extremis producta eſt, hoc argumento oſtendo: relatio eſt entitas completa, aut modalis diſtincta à fundamento, & conſequenter ab extremis fundamento affectis, & rurſus eſt accidens eis ſuperadditum, ergo ſine illa non ſolum intelligi, ſed conſiſtere poſſunt: priorem partem antecedentis efficaciter probauimus in hac eadem quæſtione, poſterior vero ex ſe eſt manifeſta, cum relatio diſtinctum prædicamentum conſtituat ab eo, in quo fundamenta collocantur, & ex vtraque euidenter infertur eſſe accidens ſuperadditum extremis, etiam fundamento affectis, atque ex hoc tandem conſtat conſecutionis neceſſitas: etenim ſi relatio eſt entitas realis diſtincta à fundamento, & genere, aut ſpecie ab eo diuerſa, plane ſequitur ſine illa poſſe fundamentum etiam in vtroque extremo exiſtens intelligi, atque adeo ſine illa eſſe. 124.

Probat. prior.

Ratio.

Poſtre-

Poſterior pars probatur nõ poſſe eſſe relationem ſine extremis.

Poſtremum verò, quod relatio non poſſit ſic ab extremis ſeparari, vt ſeparata ab eis conſiſtat, ſic probatur: intrinſecum eſt relationi referre vnum extremum alterum, non certè in potentia, vel aptitudine vt abſq; fundamento nonnulli dixerunt exiſtimantes relationem non ſemper actu referre, ſed aptam ſemper eſſe ad referendum, cum tamen formalis eius atq; eſſentialis ratio eſſe ordinationem vnius
335 rei ad alteram, quod non aptitudinem, ſed actum planè importat, ex quo deducitur intrinſecã habere dependentiã ab extremis, quæ actu referre debet, quare nequit ab eis ſeparata conſiſtere, ſicut nec propria ratione eſſentiali carere, nihil enim ſeparata ordinaret, nihil referret, ergo nec eſſet relatio.

Negandum eſt ergo (vt argumentum modernorum de fluxu nõ impediendo diluamus) extrema non poſſe intelligi fundamento affecta ſine relatione, vt duo alba in eodem gradu ſine ſimilitudine: caſu enim, quod fluxus relationis à Deo impediretur, intelligerentur ſimilia, non formaliter, aut accidentaliter, ſed
336 fundamentaliter tantum, ad formam ergo argumenti negandum eſt, extrema non poſſe intelligi ſine ſimilitudine formali, nam cum hęc ſit ſuperadditum accidens, & alterius prædicamenti, non poteſt eſſe de conceptu extremorum, at ſine ſimilitudine fundamentali intelligi nequeunt, ſed hanc habebunt, etiam ſi formalis ab eis ſeparetur, cum non ſit aliud, quam fundamentum proximum in vtroque exiſtens extremo.

QVAESTIO DECIMA-quinta.

An relationi conueniat habere contrarium.

Ratio dubitandi.

Circa contrarietatem contrarius ſibi planè videtur Ariſtoteles, nam cum in prædicamento quantitatis deſignata proprietate, quod contrario careat, obieciſſet ma-
337 gnum, & paruum quæ videntur oppoſita. Reſpondet, quod eſto oppoſita ſint, non vt quantitates, ſed vt relationem important, hoc autem non eſt aliud, quam relationi aliquid eſſe contrarium admittere, quod expreſſe capite præſenti ſatis hiſce verbis confirmat. *Ineſt autem, & contrarietas in his, quæ ſunt ad aliquid.*

Ariſt. ſic obijcit, & reſpondet.

Quod ſi quis velit non eſſe ab eo ex propria ſententia, ſed antiquorum prolata, conſideret neceſſe eſt ea, quæ ex capite ſuperiori attulimus, vbi ex propria loquebatur ſententia.

Oppoſitam nihilominus partem *ad aliquid* contrario prorſus carere profitetur capite de quantitate, vbi de eiſdem magno, & paruo ſermonem protrahens, ſic loquitur. *Siue ali-* 338
quis ponat quanta eſſe hæc, ſiue non ponat, nihil eſt in illis contrarium, quod enim non poteſt ſumi per ipſum, ſed ad alterum refertur, quo modo huic aliquid erit contrarium. Nec liberatur à contradictione Ariſtoteles, ſi dicamus his verbis non de contrarietate ſtricta loqui, ſed laxiori, pro quacumque oppoſitione, nam ſi ita eſt, quomodo poteſt eſſe verum quod ſtatim ſubiungit. *Non autem omnibus his, quæ ſunt ad aliquid, inſunt contraria, &c.* Cum exploratum ſit qualemcunque oppoſitionem cunctis ineſſe relatiuis, in quorum eſſentia oppoſitio relatiua clauditur: veram item in relatiuis ineſſe contrarietatem teſtantur ſimile, & diſſimile, quæ ex proprijs rationibus opponuntur, & quidem
poſitiuis, nam diſſimilitudo inter ea, quæ po- 339
ſitiuis afficiuntur qualitatibus reperitur, poſitiuorum autem oppoſitio, vel contraria eſt, vel relatiua, nam priuatiua, vel contradictoria nõ verſantur inter poſitiua extrema, ſed ſimile non opponitur diſſimili oppoſitione relatiua, quæ inter extrema dumtaxat eiuſdem relationis verſatur, nempè inter relatiuum, & terminum, ad quem dirigitur, non inter diuerſa relatiua, qualia ſunt ſimile, & diſſimile, ergo oppoſitio eſt verè contraria, & ſic relatiuis erit aliquid contrarium, & quidem veris, & ſecundum eſſe vocatis, vt ſunt ſimile, & diſſimile: opponuntur quidem relatiuè (vt argumenti difficultatem aperiamus) album, & nigrum in quantum vnum ad aliud refertur ſub ratione diſſimilis, tanquam relatiuum, & terminus: opponuntur item in quantum album ad aliud album, nigrum verò ad album dirigitur, vel è diuerſo, nigrum ad aliud nigrum, album verò ad nigrum, non vt extrema eiuſdem relationis, quorum vnum refertur ad aliud, ſed vt oppoſitis affecti relationibus ſimilitudinis, & diſſimilitudinis, oppoſitio igitur prior relatiua eſt, poſterior non poteſt eſſe relatiua, vnde cum ex alia parte ſit poſitiua, erit contraria, quam cum ſola relatio conſtituat, ſequitur contrarium verè, & propriè habere.

Vera ſententia, & mens Ariſt.

De ſententia Ariſtotelis dubitare non licet, cum ex propria loquutus ſit in prædicamento

quantitatis affirmans ei, quod tale eſt, quia ad
340. aliud refertur nullum eſſe contrarium, capite autem præſenti ex aliena, Platonis videlicet, & aliorum Philoſophorum ſententia, qui talem definitionem tradiderunt, ſub qua compræhenduntur qualitates contrarium habentes. Manifeſtam rem faciunt exempla huius proprietatis ab Ariſtotele producta de ſcientia, & ignorantia, praue quidem diſpoſitionis, quæ error appellatur, de virtute item, & vitio, cōſtat enim contrarietatē in his reperiri, quia qualitates ſunt maximè diſtantes, ab eodemq; ſubiecto ſe ſe expellentes mutuo, non quia ad obiecta referuntur. Itaque Ariſt. vt illius definitionis inſufficientiam proderet, hanc proprietatem relatiuis ab ea explicatis conuenire intulit, cum tamen longè abſit à veris relatiuis, vnde ſtatim ſubiecit, nō conuenire omnibus, exemplū in ſolis veris relatiuis deſignans hiſce verbis. *Non autem omnibus, quæ ſunt ad aliquid inſunt contraria, duplici enim nihil eſt contrarium, nec triplici, neque vlli talium* In prædicamento autem quantitatis, dum aſſerit magnum, & paruum non eſſe talia ratione quantitatis, ſed relationis, ſolum intendit contrarietatem à quantitate excludere, quod ſufficiebat tunc ad ſoluendam obiectionē de magno, & paruo, nō relationi attribuere, cum ibidem tamen expreſſe ſtatuat ex eo, quod vnum dicitur ad aliud, non poſſe habere contrarium.

Exponit Ariſt.

Inter relatiua vera nulla eſt contrarietas.

Vera ſententia ſtatuitur, & ſatis fit oppoſita.

Probat à definitione.

VEritas tamen indubitata eſſe debet, non eſſe inter vera relatiua propriam contrarietatem, quod duplici ratione oſtendo.

Contraria ſunt (vt capite præcedenti vidimus) quæ ſub eodem genere poſita mutuo ſe expellunt ab eodem ſubiecto, itaque contraria ſubiectum per ſe reſpiciunt, relatio verò
341. non reſpicit ſubiectū formaliter, licet verè in ſubiecto realiter inhæreat, ſed terminum, ad quem dirigitur ſubiectum, vnde fit adhuc inter accidentia in abſtracto ſignificata, vt inter duas albedines reperiri ſimilitudinem poſſe, & inter albedinem, & nigredinem, nō certè propter ordinem ad ſubiectum, ſed ad terminos eiuſdem, vel diuerſæ rationis: contrarietatem verò non niſi ex comparatione ad idem ſubiectum, & hoc procul dubio eſt, quod Ariſtoteles in prædicamento quantitatis ſibi voluit, dum aſſeruit, ex eo quod vnum ad aliud refertur, non habere contrarium.

Secundo, quia vt idem Ariſtoteles docuit quinto metaphyſicæ cap. 15 vnitas in ſubſtantia facit idem, diuerſitas diuerſum, in quantitate æquale, vel inæquale, in qualitate ſimile, vel diſſimile, quemadmodum ergo ſpecifica diuerſitas in ſubſtantia fundat relationem diuerſitatis, ſic in qualitate relationem diſſimilitudinis, itaque ſola diuerſitas ſpecifica qualitatum conſtituere valet diſſimilitudinem, ſiue contrariæ ſint qualitates, vel ſolum diuerſæ, idque experientia compertum eſt in coloribus diuerſis minime tamen contrarijs, qui, & diſſimiles eſſe dicuntur, & ſubiecta, in quibus inhærent, diſſimilia efficiunt, vt de pallido, & viridi colore, multiſq; alijs notum eſt.

Probatur II.

Vnde ad formam argumenti dicimus, ſimile, & diſſimile non eſſe oppoſita relatiua, vel contraria oppoſitione, ſed ſolum diuerſa in qualitate, quod ſi aliquando in qualitatibus 342.
contrarijs fundantur, per accidens contingit, non enim qualitates contrariæ ex ipſa ratione contrarietatis diſſimilitudinis fundamenta ſunt, ſed ſola diuerſitas eas diſſimiles efficit, ita vt verè eſſent diſſimiles, etiam ſi non eſſent contrariæ, atque ex conſequenti ſubiecta, quibus inſunt. Vnde intelligitur ſimile, & diſſimile nō eſſe cōtraria in quantū relatiua, nam, etſi contraria eſſent, in ſolis qualitatibus contrarijs inuenirētur: & certè in codē ſimul ſubiecto eſſent contraria in ſummo gradu, cū album maximæ intenſionis ſummā habeat cum albo eiuſdē intenſionis ſimilitudinem, & cum nigro intenſiſſimo ſummā diſſimilitudinem. Nec tollitur inconueniens hoc ſi dicatur, reſpectu diuerſorum, vel ratione diuerſa contraria in ſummo gradu poſſe in eodē reperiri, nā contrarietas, cum ſubiectū reſpiciat, abſoluta res eſt, & propterea vnum tantū ſubiectum reſpicere poteſt quodlibet contrarium, à quo viciſſim ſe expellant, vnde ex propria conditione naturali contrariorum ſimul eſſe in eodem ſubiecto intenſiſſimè repugnat.

Ad argumentum reſp.

Ex quibus infertur, nec admittendum eſſe de veris relatiuis, quod cōtrarium habeant ratione fundamenti, vt P. Tol. in expoſitione textus admittit, nam licet aliquando contraria eſſe contingat diuerſarū relationū fundamenta, vt ſimilitudinis, & diſſimilitudinis, per ac- 343.
cidens contingit, & impertinens eſt omnino contrarietas ad rationē diſſimilitudinis, cum ex ſola extremorum diuerſitate haberetur, etiamſi

Infertur contra P. Tolet.

etiamſi contraria non eſſent, vnde fit, vt fundamentorum contrarietas nullo prorſus modo in relationem refundatur, quemadmodum non refunditur in relationem, ſubſtantialis, vel quantitatiua ratio fundamenti, ita vt ratione fundamenti dicamus relatiua eſſe ſub-
144. ſtantias, vel quantitates, eiuſmodi enim adeò ſunt reſpectu relationis materialia, vt extra rationem eius formalem prorſus ſint, pari ergo ratione de contrarietate fundamentorū cenſendum extra rationem relationis eſſe, ideò nullo modo in relationem ipſam redundare: quare melius loquuntur Albertus Magnus tractatu de prædicamento *Ad Aliquid*, Caietanus in expoſitione huius proprietatis, & expoſitores cęteri negantes vllo modo conuenire hanc proprietatem relatiuis.

QVAESTIO DECIMASEXTA.

An ea, quæ ſunt ad aliquid, magis minusúe ſuſcipiant.

Ratio dubitandi I. GRauiorem dubitandi rationem habet, an proprietas hæc relationi conueniat (vt docere videtur Ariſtoteles) nam ſi verum eſt contrario carere (vt in præcedenti dubio conſtitutum eſt) incunctanter ſequitur, non ſuſcipere magis, & minus, nam ex maiori, vel minori admixtione contrarij procedit ſimilis variatio, in quibuſcunque reperitur.

II. Ratio. Secundo, magis, & minus ſunt aduerbia intenſionis, & remiſſionis: quemadmodum maius, & minus extenſionis: relatio autem ex propria conditione non intenditur, vel remittitur, ergo nec magis, minusúe ſuſcipiet, minor oſtenditur, quia remiſſio, vel intenſio accidentis non fit niſi in ordine ad ſubiectum, in quantum magis de potentia eius educitur, relatio autem non reſpicit formaliter ſubiectum, etiamſi re ipſa in eo ſit, ſed terminum: ergo ſub formali ratione relationis non eſt capax intenſionis, vel remiſſionis, nec magis habebit, vel minus

Alberti ſententia. Propter hæc Albertus Magnus tractatu de prædicamento *Ad Aliquid*, cap. 5 ſentit, relatiua ſecundum dici poſſe ſuſcipere magis, & minus, illa vero, quorum totum ſuum eſſe eſt
145. ad aliud ſe habere, nullo modo: placet verba Alberti referre, qui ſic loquitur: *Hoc autem proprium non omnibus relatiuis conuenit, non enim relatiua ſuſcipiunt magis, & minus, niſi ea ſolum, quæ ſecundum modum, & non ſecundum totum ſuum eſſe ſunt relatiua*: Hæc ille, quarum exempla in æqualitate, & ſimilitudine deſignat, quas vult relatiua eſſe ſecundum dici, quia aliquid abſolutum ponunt, nempè quantitatem, & qualitatem, quam referunt ad aliud: quare totum eſſe ſimilis, vel æqualis nō eſt ad aliud, nec propterea ſecundum eſſe appellari debet.

Huius etiam ſententiæ videtur eſſe D. Thom. 1. 2. quæſtion. 82. art. 4. in corpore, vbi de peccato originali loquens, quod ex ordine ad peccatum primi parentis culpæ rationem habet, æquale eſſe in cunctis paruulis affirmat, & pro ratione affert, relationem non ſuſcipere magis, & minus

Oppoſitam partem ſtatuit Ariſtoteles his verbis: *Videntur autem, & magis, & minus ſuſcipere, ſimile enim, & diſſimile magis, & minus dicitur, & æquale, & inæquale, cum vtrumque ſit ad aliquid, &c.* Ex propria autē ſententia prolata eſſe conuincunt præfata exempla ſimilis, & diſſimilis, & æqualis, de quibus ſingularis eſt, & falſa Alberti ſententia, quod non ſint relatiua ſecundum eſſe, cum talia ab vniuerſa ſchola habeantur, & merito, cum nihil abſolutum importent niſi pro fundamento, quod ſi id ſufficeret, vt relatiua ſecundum dici appellentur, ſequitur planè nullum relatiuum eſſe ſecundum eſſe, nam vniuerſa fundantur in re aliqua abſoluta, vt exemplaris inductio de patre, & filio, duplo, ſubduplo, eodem, & diuerſo, menſurabili, & menſura conuincit. Ariſt. ſent. 146.

Ac propterea aliorum interpretum turba diſtinctione quadam vtuntur, relationem accipientes ex parte rationis formalis, & fundamenti, & quidem ſub priori conſideratione negant penitus vllū eſſe relatiuum, quod magis, minusúe ſuſcipiat propter rationes à nobis in principio poſitas, propter fundamentum verò, id habere plura docent, nec tamen id eſſe ſic accipiendum, vt ſolum relationes ſuſcipiant magis, & minus, quarū fundamentis talis proprietas conuenit: nam quantitas non ſuſcipit, & tamen æqualitas in illa fundata ſuſcipere poteſt abſq; dubio: & rurſus in his fundamentis, quæ magis, & minus ſuſcipiunt, vt ſunt albedo, & nigredo, contingit relationē tunc intendi, quando fundamentum remittitur, vt ſi duo ſint alba, vnum, vt quatuor, aliud Quorundā ſententia. 147.

vt tria,

vt tria, remiſſa in primo albedine vſq; ad ter-
tium gradum intenditur ſimilitudo, cum ma-
gis ſimilia ſint, dum in eodem gradu albedi-
nem participant. Et ſimile exemplum produ-
ci poteſt de æquali, & inæquali, quapropter
ſic eſſe intelligendum docent,relationem ma-
gis, & minus ſuſcipere ratione fundamenti,vt
aliqua ſit in eo variatio requiſita, vt magis, &
minus in relatione reperiatur,non tamen cen-
ſent neceſſarium eſſe, vt fundamento ſimilis
Caiet. ſent. proprietas ſemper conueniat: ſic ſentit Caie-
tanus,qui egregiè rem explicat,quem ſequun-
tur Magiſter Sotus quæſt. 2. huius prædica-
menti P. Tolet. dubio 1. circa textus expoſi-
tionem,& plerique alij.

Canteri At Doctor Canterus inter exponendã hanc
ſententia. proprietatem aliter ſentit, nempè ſimile, &
æquale duobus modis vſurpari, vel iuxta veri-
tatem rei, & ſic non ſuſcipiunt magis, vel mi-
348. nus, nec ratione ſui, nec fundamenti, quia in
quadam indiuiſibili commenſuratione con-
ſiſtunt, æquale enim verè illud ſolum dicitur,
quod in eadẽ menſura quantitatis cum alio,
ad quod refertur, conſiſtit, cuius ſignum eſt,
quod quantumlibet minima parte ablata ab
vno, vel altero extremo æqualitas ſoluitur: ac
pari ratione ſimilia ea dumtaxat ſunt, quæ nõ
ſolum in qualitate, ſed in gradu illius indiuiſi-
bili conueniunt, adeò vt ſi altero exiſtente al-
bo, vt tria, aliud parum ab eodem gradu ab-
fuerit, diſſimilia potius ſint. Secundo modo
æquale, & ſimile accipiuntur iuxta vulgarem
modum loquendi, qui parum pro nihil repu-
tans, æqualia, vel ſimilia appellat,quæ in gra-
du, vel quantitate æquali conſiſtunt, vel certè
parum ab ea diſtant, ergo conditione æquali-
tatis, vel ſimilitudinis ſpectata dicendũ eſt ea,
quæ ſunt *Ad Aliquid*, non ſuſcipere magis, vel
minus vllo modo, ſed dum dicimus aliqua eſ-
ſe magis, minusúe ſimilia, vulgi opinionem
ſequimur, oppoſitum eſſe ſecundùm verita-
349. tem ſentiendũ arbitrantes: vnde hanc, & præ-
cedentem proprietatem non attulit Ariſtote-
les, vt eam relationi ex propria mente attri-
bueret, ſed tanquam incommoda, vel abſur-
da ex definitione antiquorum inferenda,nam
cum naturæ eorum, quæ ſunt *Ad Aliquid*, re-
pugnet contrarietas, atque etiam graduum
ſuſceptio, multis tamen relatiuis ab ea com-
prehenſis vtraque proprietas conuenit, his in-
quam, quæ verè ſunt abſoluta, aliqualem ni-
hilominus reſpectum important, in quibus
exempla primæ proprietatis produxit Ariſto-
teles, ſecundæ vero in ſimili, & æquali, non
iuxta propriam naturã ea accipiens,ſed iuxta
modum dicendi vulgarem.

Propriam ſententiam confirmat: quia æqua- Confirm.
le, & ſimile conſiſtunt in vnitate quantitatis,
& qualitatis aſſerente Ariſt. 5. metaph. cap. 15.
vnitas in ſubſtantia facit idem, in qualitate
ſimile,in quantitate æquale,ſed vnitas impor-
tat rationem indiuiſibilem, ita vt exceſſum,
vel defectum nullum patiatur, nam ſi parum
vna res ab alia in quantitate, vel qualitate ex-
ceditur, vnitas earum ſoluitur, fundamentum
relationis deficit, atque ex conſequenti rela-
tio perijt, perſeuerare tamen adhuc vulgus
credit, indiuiſibilem modum vnitatis non at-
tendens.

Hunc modum dicendi nonnulli ex moder- Impugna-
nis ſequuntur, cui ego libenter ſubſcriberem, tur ob duo.
niſi duo aduerſus illum haberem, quæ non
ſolui facilè poſſunt: alterũ eſt,quia licet æqua-
litatis natura in indiuiſibili poſita ſit, minimè
tamen ſimilitudo,quæ ex propria ipſius nomi-
nis ſignificatione duorum conuenientiam in 350.
qualitate importat, non quidem indiuiſibi-
lem: ſed iuxta eiuſdem qualitatis naturam ſi-
militudinem habentem, ita vt quo maior fue-
rit conuenientia, eo perfectior ſimilitudo fu-
tura ſit,idque à rebus ſpiritualibus ducto argu-
mento oſtendi poteſt, in quibus iuſti homi-
nes, ac Dei amici ſimiles ſunt,in amicitia Dei
communicantes: item ſimilis eſt eorum quiſ-
que Deo propter eiuſdem iuſtitiæ participa-
tionem, & quo magis in eadem creſcunt ami-
citia, magis Deo efficiuntur ſimiles, vt de bea-
tis teſtatur D. Ioan. 3. cap. in ſua canonica di-
cens: *Nunc Filij Dei ſumus, & nondum apparuit,
quid erimus, cum enim apparuerit, ſimiles ei eri-
mus, quoniam videbimus eum, ſicuti eſt*: ex qui-
bus manifeſtè elicitur magis, & minus ſuſci-
pere ſimilia, non ſolũ vulgari modo,ſed iuxta
propriam conditionem.

Quod etiam euidenter (mea quidem ſenten- Impugna-
tia) probatur ſecundo de inæquali & diſſimili, tur II.
nam etiamſi in indiuiſibili conſiſterent ſimi-
lia, ſicut æqualia, negari nulla ratione poteſt
ex ipſa natura rei inæqualia, ac diſſimilia eſſe
altero eorum ab illa indiuiſibili menſura defi-
ciente, & magis diſſimilia, quo magis deficit,
etiamſi æqualia ſint duo corpora eiuſdẽ men-
ſuræ, inæqualia erunt minima quadam parte
ab altero ablata, & ſi maior auferatur, magis
erunt inæqualia,ſimilia item ſunt,ſi in eodem
gradu indiuiſibili qualitatis conueniant,à quo 351.
ſi parum

ſi parum diſcreparit alterum, diſſimilia ſtatim fiunt, & ſi magis diſcrepet, magis diſſimilia: neceſſe eſt ergo de diſſimili ſaltem, & inæquali fateri, quod magis, minusue ſuſcipiant.

Confirm. Et confirmatur: quia certum eſt quantitatem, & qualitatem eſſe in infinitum diuiſibiles: illam ſecundum partes extenſionis, hanc ſecundum gradualem intenſionem, quęro ergo ab autoribus vltimæ ſententiæ, an deficere ab illo gradu, vel menſura indiuiſibili, in qua fundantur æqualitas, & ſimilitudo, conſiſtat etiam in indiuiſibili, vel non, ſi enim affirmatiuè reſpondeant, ſtatim infero duo indiuiſibilia eſſe immediate: nam ſi gradus ille indiuiſibilis eſt, & infra illum immediatè eſt alius etiam indiuiſibilis, in quo diſſimilitudo fundatur, duo erunt ſibi proxima indiuiſibilia: ſi vero reſpondeant id, quod neceſſario dicendum eſt, nempè qualitatem, vel quantitatem eo gradu inferiorem eſſe diuiſibilem: nō

352. erit deſignabilis proxima pars, ad quam declinans alterum extremum fiat inæquale, vel diſſimile, nam ſignata quacunque diuiſibilis eſt, atque adeò vna eius medietas proximior altera, & ſic de illa vſque in infinitum: planè ergo ſequitur latitudinem habere id, quod eſt, ab indiuiſibili menſura æqualitatem, vel ſimilitudinem fundante deficere, & cum ex defectu fiant res inæquales, aut diſſimiles, non minus efficaciter infertur latitudinem habere relationes ipſas inæqualitatis, ac diſſimilitudinis, quæ cum ſint relationes ſecundum eſſe, non poterit omnino negari veras relationes magis, minusúe ſuſcipere.

Prædicta eſt Caiet. ſententia. Et ita ſentiendum eſt cum communi ſententia Caietani, & aliorum, quæ abſque dubio eſt Ariſtotelis, vt verba textus iam à nobis recenſita conuincunt, diſtinguit autem Caietanus illud, quod eſt magis, vel minus ſuſcipere in phyſicum, & logicum: & phyſicum appellat, quod ex contrarijs admixtione per motum phyſicum facta procedit, logicum vero non aliud eſſe dicit, quam cum his aduerbijs magis, & minus prædicari ſimilia, & æqualia. Verumtamen cum logicæ prædicationes in ipſa rerum natura fundentur, ſi magis, & minus in prædicatione ſuſcipiunt, re ipſa eadem ſuſcipere neceſſe eſt, oportebit igitur explicare, qualis nā ſit realis iſta latitudo, in qua fundantur prædicationes, nam ſi realis eſt, phyſicam mox eſſe neceſſariam videtur.

Diſtinctionem aliam adhibendam cenſemus, vt rem conficiamus. Magis, & minus bifariam accipitur, communi quadam, atq; im- Adhibetur diſtinctio. propria ratione, quo pacto quibuſcunque ferè rebus adaptatur, in quantum variabiles ſunt ſecundum aliquam perfectionem maiorem 353. ſui generis, vel ordinis, vt vnum corpus magis eſſe propinquum alteri, vel minus dicimus, in quantum magis, vel minus ab eo diſtat ſecundum locum, inter ſubſtantias vnā eſſe magis perfectam, vel minus altera, in quantum ad perfectiſſimam ſui ordinis appropinquat, magis, vel minus perfectam eſſe actionē iuxta maiorem perfectionem principij, à quo procedit, & termini, in quem dirigitur: & in moralibus iuxta maiorem perfectionem obiecti, vel circumſtantiarum: & iuxta hanc vniuerſalem acceptionem magis, & minus dicuntur ſimilia, quæ in pluribus conueniunt, vel certè plus in vno aliquo, minus vero ſimilia, ſi in paucioribus, aut minus in eodem, magis item inæqualia, quo magis ſecundum quantitatem diſtant. Alia eſt acceptio propria *Magis, & minus*, pro maiori, vel minori intenſione graduali alicuius formæ à diuerſis participatæ, vel ab eodē diuerſis temporibus, & eiuſmodi ſuſceptio graduum ex maiori, vel minori contrariorum permixtione procedit, non quorumcunque, ſed actiuorum, quę circa eandem ſubiecti partem permiſcentur, nam intenſio, & remiſſio circa eandem partem ſubiecti fit, à qua contraria ipſa paulatim ſe ſe expellunt, & ſecundum hanc acceptionem ſolis qualitatibus conuenit. Primis quidem, vt calori, frigori, humori, ac ſiccitati, per ſe primo, ſecundis vero, vt albedini, nigredini, & cæteris, ratione primarum, ex quarum admixtione fiunt, quemadmodum ſolis qualitatibus conuenit habere contrarium.

Explicatur propria ſententia.

QVibus expoſitis, his tribus aſſertionibus explicatur noſtra ſententia. I. Aſſertio propriæ ſententiæ.

Prima eſt, ſi magis, & minus propriè accipiantur pro graduum ſuſceptione, nō conuenit eis, quæ ſunt *Ad Aliquid*, neque ratione 354. ſui, nec ratione fundamenti: ſi quidē contrario carent, ex cuius admixtione procedit.

Secunda aſſertio: magis, & minus non pro II. Aſſert. vera graduum ſuſceptione accepta, ſed pro quacunq; variatione alicuius maioris, vel minoris perfectionis, vndecunque procedentis, veris relatiuis poſſunt attribui, non quidē tanquam

quam proprietas, ſed vt communis denominatio accidentalis.

Probatur. Probatur hæc vltima pars, quia nec omni relationi conuenit, vt oſtendunt duplum, ſubduplum, pater, filius & ſimilia, neque eis ſolis, ſed multis alij. diuerſorum prædicamentorum rebus, vt diuerſis exemplis probauimus, quapropter ad communem accidentalem denominationem refertur.

III. Aſſert. Poſtrema aſſertio. Adhuc iſto modo accepta *magis, & minus*, non conueniunt his, quæ ſunt. *Ad Aliquid*, ratione ſui præciſè, ſed ex variatione aliqua fundamenti, itaq; non ſuſcipit magis, & minus relatio, quia eadem ſuſci-
355. piat fundamentum, vt bene Caietanus, cum oppoſitum ſemper contingat, ſed quia aliquo modo variatur, aut ſecundum veram intentionem, vel etiam remiſſionem, interdū verò ſecundū extenſionem, vel quolibet alio modo.

Satisfit argumentis oppoſitis. Argumenta autem in principio poſita procedunt de *Magis, & minus* pro vera ſuſceptione graduali, quo pacto admittimus eis ſolis eſſe attribuenda, in quibus vera eſt contrarietas, qua relatiua carent, & ita ſimili graduum ſuſceptione carere cenſendum eſt. Alia vero impropria eorundem aduerbiorum acceptio eis conuenit comparatione quidem terminorū, non tamen ſine aliqua variatione fundamenti, nam ſimilis modus ſuſcipiendi magis, & minus ex varijs cauſis prouenire ſolet.

CAPVT OCTAVVM.

Continens prædicamentum qualitatis.

TEXTVS ARIST.

QValitatem vero dico, ſecundum quam quales quidā eſſe dicuntur, eſt autē qualitas, eorum, quæ multipliciter dicuntur, &c.

TEXTVS EXPOSITIO.

1. Totius capitis diuiſio. *QVinq; præſtantur ab Ariſtotele de qualitate capite præſenti, vt ſenſus literæ dilucidior fiat: qualitas ſub nomine abſtracto definitur: ſpecies eius recenſentur, ſigillatimq́; explicantur: eadem deinde qualitas ſub concreto nomine, qualis, deſcribitur: quarto loco proprietates eius deſignantur: ac poſtremo dubium quoddam diſtinctionem qualitatis à prædicamento ad aliquid poſtulans proponitur, & diſſoluitur.*

Primo igitur qualitatem, ait Ariſtoteles, eſſe ſecundum quam denominamur quales: talis eſt albedo, à qua albus, quiſpiam dicitur, etenim ſi interroges, quale eſt corpus, albedine, vel nigredine deſignatū, aptiſſimè reſpondemus dicentes, eſſe album, nigrum, aliouè colore affectum. Expoſitio definitionis.

Qualitas de his eſt, quæ multipliciter dicuntur, ait Ariſtoteles, non quidem æquiuoce, vt de cane dicere ſolemus, ſed nec analogice, vt de ente protulit idē Ariſtoteles quar- 2.
to metaphyſica, textu ſecundo, ſed tanquam genus, cui multæ ſunt ſpecies, de quibus ſecundum quandam inæqualitatem differentiarum idcirco dicitur, quia propter inæqualem earum perfectionem, ſecundum maiorem, vel minorem participatur, & hinc procedit multiplicitas cuiuſq; generis reſpectu ſpecierum, vniuocationem eius non tollens, cum à cunctis ſit eius natura abſtrahibilis ſimpliciter, vt in animali, vel colore cernimus, ob hanc igitur inæqualitatem multiplicem eſſe qualitatē protulit Ariſtoteles, quanquam verum ſit genus cum ſuis ſpeciebus comparatū. Ex quibus prima eſt habitus, & diſpoſitio, ſubalterna quidem, ſub qua multi habitus ſpecie diuerſi, multæ item diſpoſitiones cōtinentur, & quia ſubalternæ etiam ſunt ſpecies reliquæ, modo genera, modo ſpe- Explanatio 1 ſpeciei.
cies ab Ariſtotele vocantur, vt benè adnotarunt Ammonius, & Simplicius in commentarijs huius capitis: exempla diſpoſitionis vult eſſe Ariſtoteles calorem, & frigiditatē, habitus vero ſcientias, atq; virtutes, vt eſt philoſophia, aut dialectica, temperantia, atque fortitudo. 3.

Sed diſcrimen inter habitum, & diſpoſitionem deſignat ſtatim, vt facilius propria vtriuſq; ratio percipiatur: habitum, ait, eſſe qualitatem difficilè mobilem, vel ſeparabilem à ſubiecto, in quo ſemel inhæſerit, diſpoſitionem

4. tionem verò facilè mobilem: ſcientiæ, & virtutes habitus propterea vocantur, quia diuturnæ ſunt qualitates, nā etiamſi mediocriter quiſpiam ſcientiam aliquam comparauerit, non facilè ab ea remouebitur, niſi aliqua forte magni momenti cauſa intercedente, vt graui aliqua infirmitate, vel alia ſimili: diſpoſitiones vero facilius dimouentur, vt calor, frigiditas, ſanitas, aut ægritudo, quanquam raro eiuſmodi contingat ob temporis diuturnitatem penè immobiliter inhærere, & quaſi in naturam conuerti, vt in nonnullis infirmitatibus cernimus, quæ ſic in ſubiecto radicantur, vt difficilè, vel quaſi impoſſibile ſit ab eo ſeparari, talis eſt ethica confirmata, dum in Phyſicam tranſit. Comparat ſtatim Ariſtoteles cum diſpoſitione habitum, aitq; habitū quemlibet quandā diſpoſitionem eſſe, nam habentem habitum benè diſpoſitū eſſe dicimus circa illam materiam, in qua habitus verſatur, vt circa materiam temperantiæ, dum quiſpiam habitum huius virtutis comparauit: non tamen quæcumq; diſpoſitio, imo nulla habitus iure appellari poteſt: qua comparatione iuxta communem interpretum ſententiam non obſcure innuit Ariſtoteles duplicem acceptionem diſpoſitionis, communem quidem, & ſpecialem: poſteriori modo ſumpta ab habitu diſtinguitur, priori verò commune quid eſt vtriq;, an vero tanquam genus diuerſis ſpeciebus, vel alio modo, non eſt nunc definiendum.

II. Genus qualitatis. Secundum genus qualitatis eſt potentia, vel impotentia, ſecundum quam naturalem habent quidam inclinationem, ſeu aptitudinem ad aliquem actum, vel exercitium, alij vero ex oppoſito inepti ſunt, vt pugillatores, & curſores dicuntur nōnulli, quia aptitudine naturali præditi ſunt ad facilè exercendos tales actus, ſanatiui item, vel ſalubres, quia contrarijs fortiter reſiſtunt, ita vt nō facilè infirmitatibus ſubijciantur, alij verò inſalubres, quia facilè à contrarijs patiuntur, & ferè ſemper aliqua detinentur infirmitate, ac propterea valetudinarij vocātur: ad naturalem item potentiam refertur durū fortiter ſectioni reſiſtens, molle ad impotentiam, quia facile cedit: videri autē alicui poſſet naturalem potentiam cū diſpoſitione coincidere, quia non apparet aliud eſſe naturalem potentiam ad aliquem actu exercendum, quam benè eſſe diſpoſitum in ordine ad illum, vt ad curſum vel luctam, & hoc idem habet per potentiam, ideò Ariſtoteles ſeparat vtrumq; dicens aptitudinem ad tales actus, quæ vocatur potentia, quaſi naturalem eſſe inclinationem, aut vim, non diſpoſitionem, quibus verbis innuit diſpoſitione eſſe quaſi adquiſitam aptitudinem.

Exemplū. Manifeſta fit res in eodem exemplo curſus, vel luctæ, eſt enim duplex aptitudo ad eiuſmodi actus exercendos, vna per actus 6. ipſos comparata (aptior enim quiſq; fit, quo frequentiorem habet eorum vſum) quā præſit aptitudo natura inſita his potius, quā in alijs rubore, dexteritate naturali membrorumq; agilitate præditis ad eoſdem actus exercendos: prior igitur per actus comparata, diſpoſitio appellatur, poſterior vero, quam natura dedit, naturalis potentia.

III Species qualitatis. Tertia ſpecies qualitatis eſt paſſio, & paſſibilis qualitas, cuiuſmodi ſunt dulcedo, amaritudo, & ſimiles: albedo item, & nigredo, frigiditas, & calor, de quibus vtrumq; oſtendit Ariſtoteles, & quod qualitates ſint, & quod paſſibiles, vel paſſiones: primū quidem ex ſuperius tradita definitione qualitatis: qualitas eſt qua quales eſſe dicimur, ſed mel vocatur dulce à ſibi inhærēte dulcedine, corpus albū ab albedine, ſicq; res ſe habet in cæteris huiuſmodi, ergo verè ſunt qualitates.

Secundum verò difficilius eſt, quod idcirco 7. pluribus verbis, atq; exemplis explicat Ariſtoteles, nos vero eius mentem aperimus adnotantes: paſſibile à paſſione dictum quatuor modis eſſe conſiderabile; tribus quidem primis ſub ratione cauſæ triplicis generis, materialis, formalis, & efficientis, poſtremo ſub ratione effectus.

Primo modo dicitur paſſibile. Primo dicitur paſſibile ſecundum genus cauſæ materialis ſubiectum, quod patitur, vt lignum, in quantum combuſtibile, hoc eſt, in quantum calorem recipere poteſt, cuius receptio paſſio propriè dicitur, cū illud ad corruptionem diſponat.

Secundo, paſſibile aliquid appellamus

 in genere

in genere cauſæ formalis, ſi ſit forma, cuius receptio propriè dicitur paſsio, vt calor, & frigus dicuntur hoc modo paſsibiles, quia paſsio eſt eorum receptio in ſubiecto, vel ſubiectum eoſdem recipiens proprio modo pati dicitur.

Tertio, in genere cauſæ efficientis illud dicitur paſsibile, quod effectiuè cauſat paſsionem, vt calor in igne exiſtens paſsibilis vocatur, in quantum cauſatiuus eſt paſsionis in
8. *ligno, etenim, dum illud comburens calefacit, effectiue cauſat in eo paſsionem, nempè receptionem caloris à ſe producti, atq; in eodem ligno recepti.*

Poſtremo dicitur aliquid paſsibile non tanquam cauſa paſsionis, ſed tanquam effectus ex ea ſubſecutus, talis eſt albedo in cera cauſata ex nimio calore ſolis, & nigredo etiam in homine. Sed duobus adhuc modis cauſari contingit ex paſsione aliquid, permanenti
9. *quidem, ſeu durabili, vel cito tranſeunte, iuxta primum modū cauſatur albedo in cera ex aſsiduo calore ſolis, & iuxta ſecundum candor, aut rubor in ferro ex calefactione ignis cito tranſeunte: ex his quatuor modis paſsibilis notum eſt primum non conuenire qualitati, cum non ſit ſubiectum, quod ex receptione alterius qualitatis patiatur, ſed ſoli ſubſtantiæ quadrare poteſt: nec ſecundus modus vniuerſaliter conuenit qualitatibus in ea receptis, vel inhærentibus, quia multæ ſunt ex quarū receptione, vel inhæſione, vel nihil pati dicitur, vel certè non propriè, nam*
10. *vel naturaliter ſunt in eo congenita, vel per receptionem earum non diſponitur ad corruptionem, ſed perficitur: prior cōditio cernitur in dulcedine mellis, ex cuius inhæſione nihil patitur, poſterior in luce, quæ abſq; aliqua paſsione propria fit in aere, vtpote ipſum ad corruptionem minimè diſponens: ſuperſunt tertius, & quartus modus paſsibilis, iuxta quos hæc tertia ſpecies paſsionis, & paſſibilis qualitatis conſtituitur: nam paſsibiles qualitates appellantur, quæ aliquam paſsionem efficiunt in ſenſum, vt ſapor in guſtum, & primæ qualitates circa ſenſum tactus, nempè calor, frigiditas cum cæteris, vel quæ ſunt effectus alicuius paſsionis, inter qualitates vero, quæ ſunt effectus paſsionis, id eſt, diſcriminis, quod ſi permanentes ſint, ſubiectum ſimpliciter afficiunt, vel qualificant, ſeu denominant, & ideò denominationem qualitatis abſoluta locutione ſuſcipiunt, ac* 11.
propterea vocantur qualitates paſsibiles ſi verò ſint cito tranſeuntes, non afficiunt ſubiectum ſimpliciter, ſed in quodam tranſitu non attingunt abſolutam rationem qualitatis, & hac de cauſa non vocantur qualitates paſsibiles, ſed paſsiones, oſtendunt præfatum diſcrimen naturalis rubor, quem quiſpiam ab ipſo ortu congenitum habet, & qui ex verecundia in facie oſtenditur: nam à primo rubens appellatur, nequaquam à poſtremo, ſed potius ruborem paſſus, vnde fit, vt ille paſsibilis qualitas, hic vero paſsio dumtaxat appelletur: & vt paucis nobis diſcrimen inter paſsionem, & paſsibilem qualitatem oſtendat Ariſtoteles, ait, qualitatem ex paſsione procedentē naturali, vel ab extrinſeco illata, ſi in ſubiecto radicata perſeueret, 12.
appellari paſsibilem qualitatem, ſi vero continuo tranſeat, non niſi paſsionem, & tota ratio diſcriminis eſt diuerſus modus afficiendi ſubiectum, nempè ſub conditione permanenti, vel mox tranſeunti: hinc namq; procedit abſoluta denominatio qualitatis paſsibilis, vel non niſi cum addito diminuente, breuis enim tranſitus eam denegare facit à dignitate qualitatis, demittitq; ad infimam conditionem paſsionis, vtriuſque autem exempla non ſolum in qualitatibus corporis, ſed in paſsionibus animæ deſignat: nam iracundos vocamus eos, quibus à natiuitate ineſt paſsio iræ: quos vero motus iræ ſubito rapit, non niſi iram paſſos: vnde ira pertinet ad paſsibilem qualitatem, motus eius mox tranſiens potius ad paſsionem: & hæc eſt gemina tertia huius ſpeciei expoſitio, ex qua ſenſus Ariſtotelis liquet, & etiam exempla ab eo deſignata manifeſta fiunt.

Vltimum genus qualitatis eſt forma, & IIII. Species.
figura: quod verbis non nihil diuerſis continetur in vtraq; tranſlatione Boetij, & Argyropili: Boetius enim ſic tranſtulit: Quartum verò genus qualitatis eſt forma, &

circa

circa aliquid conſtans figura Quæ verba
duplicē ſenſum habere poſſe docuit Caietan.
primum, ita vt participium, conſtans figurā
determinet: & tunc circa aliquid conſtans
figura idem ſonat, ac ſi diceretur figura con-
ſtans circa aliquid, quia figura ſuis conſtat
terminis circa ſubſtantiam, poſtremum, ita
vt non figuram, ſed verbum, aliquid, deter-
minet: ac ſi dicatur figura circa aliquam rē
conſtantem, vel ſolidam ad diſtinctionem li-
quidæ, nam id eſt diſcriminis inter rem liqui-
dam, vt aquam, & ſolidam, vt lignum, vel
lapidem, quod hæc propriam habet figuram,
nequaquam illa, ſed figura aliena termina-
tur, dolij videlicet, ſeu alterius vaſis, vt igi-
tur innueret Ariſtoteles ſe de propria rei fi-
gura loqui verba illa adiecit circa aliquid
conſtans figura.

Verſio Argyropili. Argyropilus vero ſimplicius, clariuſque
eadem verba ex græco ſic vertit: Quartum
qualitatis genus eſt figura, & ea quæ cir-
ca vnumquodque eſt forma. Quæ difficul-
14 tatem penitus tollunt, & nihil myſterij in
verbis alterius tranſlationis quærendum eſſe
oſtendunt, ſed accipienda eſſe in ſenſu priori,
ita vt non aliud, quam formam, vel figuram
cuiuſque rei explicare velint abſque aliqua
diſtinctione rei liquidæ, vel ſolidæ, quæ ad
Dubium. præſens inſtitutum impertinēs eſt: exempla
huius ſpeciei apponit Ariſtoteles in rectitudi
ne, & curuitate, quibus addere poſſumus
ſphæricum, & planum, cathedram, ſtatuam,
&c. An vero figura, & forma nominibus ea-
dem, vel diuerſa qualitas intelligatur, &
quid vna quæque ſit ſpeciale petit dubium
poſtea diſcutiendum.

Interim aliud circa hanc ſpeciem poſtre-
mam excitat Ariſtoteles de raro, & denſo,
aſpero & leni an qualitates ſint ſub ea repo
ſitæ, apparet enim quādam figuræ, vel formæ
ſimilitudinem habere: cui re melius conſide-
15. rata reſpondetur non eſſe qualitates, nec pro
inde ad hoc prædicamentum pertinere, ſed
quandam partium poſitionem importare, nā
denſum non eſt aliud, quam partes ſibimet
propinquas habens, rarum vero magis inter
ſe ſe diſtantes: aſperum, cuius quædam par-
tes eminentes ſunt, aliæ humiles, lene, cuius
omnes ſunt quaſi æqualiter poſitæ.

Definita qualitate in abſtracto, eiuſque
ſpeciebus recenſitis, atque explicatis, definit Definitio qualitatis in cōcreto.
eandem in concreto ſub nomine qualis, quod
ea de cauſa feciſſe cenſendum eſt, quia acci-
dentia magis nobis innoteſcunt ſubiectis, qui-
bus inſunt cognitis, concretum autem quali-
tatis formam ſignificans, ſubiectum cōnotat, 16.
ideò non parum confert eius explicatio ad
melius intelligendam eiuſdem qualitatis, ac
ſpecierum eius naturam. Qualia igitur, ait,
eſſe, quæ ſecundum hæc denominatiue dicun-
tur, vel quomodolibet aliter ab his: quam
definitionem ſic eſſe explicandam cenſemus.

Duobus modis contigit aliquid tale dici ab
aliqua forma, re, & nomine, aliquando re Nota.
tantum, nequaquam nomine: re, & nomine
dicitur, quando forma ſignificatur nomine
denominatiuo: vt enim in antepradicamen- 17.
tis vidimus, denominatiua ſunt, quæ ab ali-
quo appellationem habēt, à quo ſolo caſu dif-
ferunt, vt albus ab albedine, in quibus deno-
minatio fit à forma eodem modo ſignificata,
atque adeò ſuo modo ab vtroque, ſed re ſola
fieri contingit ex duplici defectu, vel quia
non eſt impoſitum nomen ad ſignificandam
formam denominantem, vel certe ſi impoſi-
tum ſit, non conuenit cum nomine denomina
tiuo, ob priorem defectum curſor, aut pugil-
lator re ſola denominantur à potentia, vel
aptitudine exercendi eiuſmodi actus, cui nō
eſt proprium nomen impoſitum, non enim di-
citur pugillator quiſpiam, vel curſor ab actu
ſed à potentia in ſecunda ſpecie qualitatis po
ſita, vt eam exponentes docuimus: ob defe-
ctum poſteriorem à virtute non dicitur vir-
tuoſus, ſed ſtudioſus (vt inter explicandam
deſcriptionem denominatiuorum loco cita-
to adnotauimus) ſatis eſt ergo vno ex his mo-
dis aliquid à qualitate denominari, vt quale
ſit, ac dicatur, ac propterea Ariſtoteles I.
verbo definitionis, nempe: qualia ſunt, quæ
ſecundum hæc denominatiuè dicuntur:
primum modum ſumendi ab aliquo appella-
tionem indicare voluit: vltimo vero, vel
quomodolibet aliter ab ijs modum poſte-
riorem, quo re ſola ſubiectum denominatur
quale à forma: ſiue id ex vno, ſiue ex alio de-

ſectu proueniat, qualificatio enim, quam for
18 ma accidentalis huius prædicamenti cōfert ſubiecto, non tam in ſignificatione eiſdem nominis poſita eſt: quam in vera, ac reali inhæſione, à qua realis denominatio procedit.

Proprietates qualitatis.

Naturam qualitatis (ſiue in abſtracto, vel in concreto accipiatur) ſequuntur tres proprietates, quarum prima eſt habere contrarium, calor frigori contrarius eſt, & iuſtitia contrariè iniuſtitiæ opponitur: album itē in concretis contrarium eſt nigro, nec tamen hanc proprietatem vniuerſis conuenire qualitatibus, ait Ariſtoteles, nam rubro, vel pallido, cæteriſq; coloribus medijs nihil prorſus contrarium eſt.

Illatio Ariſtot.

Infert ex hac proprietate Ariſtoteles, vniuerſaliter verum eſſe, ſi vnum contrario-
19 rum quale eſt, alterum quale etiam eſſe oportere, ita vt neceſſe non ſit alia prædicamenta ad illud inueniendum percurrere, ſed intra idem prædicamentum qualitatis quærendum eſſe: quod crediderim in natura contrariorum fundari, vt ex propria eorum definitione euidenter colligitur: contraria ſunt, quæ ſub eodem genere poſita maximè diſtant, & ab eodem ſubiecto mutuo ſe ſe expellunt, ſi ergo vnum ſit ſub genere qualitatis, alterum ſub eodem eſſe oportebit.

Vnde infero corollarium hoc, non eſſe inter proprietates qualitatis connumerandum, vt voluit Caietanus in eius expoſitione præter omnium expoſitorum ſententiam affirmans quatuor eſſe proprietates qualitatis, cum tres dumtaxat vniuerſi ponant, & ſi argumentum conſtitutum efficaciter probat in ipſa contrarietatis natura fundari, neceſſa-
20 ria erit conſecutio in quibuſcunque contrarijs, ſi vnum ad tale ſpectat prædicamentum, ſub eodem collocari alterum, vt ſi de prædicamento, vbi, ſermo ſit, neceſſario elicitur ſub eo genere collocari infimum vbi, eo ipſo, quod ſupremum, cui contrariè opponitur ibidem collocatur: vnde non erit proprium ſimpliciter qualitati, ſed cunctis contrarijs commune: verumtamen quia perfecta contrarietas in ſolo prædicamento qualitatis reperitur: idcirco Ariſtoteles ſingulare etiam in genere qualitatis eſſe merito affirmat ſub eo collocari vtrumque contrarium, ſi vnum eorum in eo fuerit poſitum.

II. Proprietas.

Secūda proprietas eſt magis minuſue ſuſcipere, hoc eſt, cum his aduerbijs magis, & minus de ſubiecto prædicari qualitatem, quam prima euidenter infert: etenim intenſio, &
remiſſio formæ, ex quibus procedit, vt cum e- 21
iſdem aduerbijs enunciabilis ſit, ex maiori, vel minori admixtione contrarij oritur, intenſior ſiquidem in ſubiecto calor eſt, dum pauciores gradus frigiditatis ſecum habet, remiſſior, dum plures: vnde fit intenſibiles eſſe, & remiſſibiles cunctas formas habentes contrarium atq; adeò cum aduerbijs magis, & minus enunciari de ſubiectis, ſed neq; hāc proprietatem cunctis conuenire qualitatibus vult Ariſtoteles, cum multas inueniamus magis, minuſquè nequaquam ſuſcipientes, vt in figuris eſt exploratum, neque enim vnus circulus, vel vnus triangulus, magis circulus, vel triangulus eſt, quam alter, ſed videtur quaſi in indiuiſibili conſiſtere harum
figurarum ratio: propterea intulit Ariſtote- 22
les ex his duobus, nempe habere contrarium, & ſuſcipere magis, & minus, neutrum eſſe proprium ſimpliciter qualitati, hoc eſt, non eſſe ei quarto modo proprium ſed primo, vel ſecundo, quod eſt eſſe proprium ſecundum quid, vt homini bipedem, vel dialecticum eſſe.

III. Proprietas.

Vltimum dumtaxat proprium eſt, qualitati ſimpliciter, nempè ſecundum eam res dici ſimiles: nec enim quidpiam aliud præter qualitatem ſimilitudinem conſtituit: ſimi-
litafacit albedo duo corpora, & diſſimile 23
conſtituit vnum cum alio comparatum, in quo nigredo, vel alius color reperitur: & quanquam duo corpora in quantitate, vel re alterius prædicamenti communicent, non dicuntur propriè ſimilia, nec diſſimilia, etiāſi diuerſorum prædicamentorum accidentibus afficiantur.

Dubium.

Mouet tandem dubium Ariſtoteles in extrema parte capitis ex diſcurſu totius literæ ortum, in qua multa ſunt enumerata, quaſi huius prædicamenti propria, quæ etiam in
prædicamento ad aliquid collocata fuere, 24
cuiuſmodi ſunt habitus, & diſpoſitiones, ad aliquid enim eſſe ſcientiā ſtatutum eſt, & ſecundum

cundum potentiam actiuam ſecundam ſpeciem qualitatis conſtituentè plura eſſe aliquid, vt actiuum, & paſsiuum, agens, & patiens, patrem, & filium, quod certe videtur magnam prædicamentorum confuſionem parere.

III. Solutio

Cui duplicem ſolutionem adhibet: prior eſt, habitus, & diſpoſitiones duplicè conſiderationem habere genericam, & ſpecificam, genericam ſub nomine ſcientiæ, ſpecificam verò ſub determinatis nominibus dialecticæ, & philoſophiæ. & quidem ſi primo modo conſiderentur, ad aliquid dicuntur, minimè verò ſub poſtremo: etenim ſcientia ad ſcibile di-
25 citur: dialectica abſolutam qualitatem denotat, non relatā ad aliud, & tantundem de potentijs cenſendum eſt: nunc igitur ad prædicamentum ad aliquid pertinere, at, ſi in genere conſiderentur, quo pacto ibidem collocata ſunt: ſpecies vero ſcientiarū collocantur in hoc prædicamento, quas vocat ſingulares, vt eas ab vniuerſali, aut generica conſideratione ſeparet: hanc eandem doctrinam expreſsit. 4. lib. top. ca. 3. loco 49. hiſce verbis: Si ſpecies ad aliquid, & genus vt in duplici, & multiplici, vtrumq; enim ad aliquid, ſi autem genus ad aliquid, non neceſſario, & ſpecies, nam diſciplina ad aliquid, grammatica autem non &c. Iuxta quam non ſunt eadem qualia, & ad aliquid, ſed diuerſa, vnde nec ſequitur aliqua prædicamentorum confuſio.

II. Solutio.

Secunda ſolutio admittit eoſdem habitus, & diſpoſitiones, quemadmodum plura alia ad diuerſa prædicamenta pertinere ſub diuerſis rationibus formalibus, quod ſtare poſſe intelligendum eſt, cum prædicamenta non ſemper ſint res diuerſæ, ſemper tamen formales rationes diuerſas importent, itaque ſcien-
26 tia in quantum importat habitum certum, atq; euidentem per demonſtrationem adquiſitum, primam ſpeciem qualitatis conſtituit, ſed in quantum obiectum reſpicit, ad prædicamentum ad aliquid refertur: & ſatis eſt eiuſmodi rationes formales diſtinguere, vt prædicamenta ipſa non cenſeantur confundi.

PRIMVM NOTABILE.

De acceptionibus diuerſis qualitatis.

CVM qualitas ſit intrinſecum accidēs, & ab intrinſeco inhæreat ſubſtantiæ, iure ei conceditur locus ante ſex vltima prædicamenta, quæ magna ex parte adiacentia quædam ſunt, & quaſi ſubſtantiam circumſtant, peculiaris vero ac determinata conſideratio qualitatis multiplex eſt iuxta numerum ſpecierum eius, ſubalternarum quidem, quas quaternario comprehendit Ariſtoteles, nam atomæ pene innumerabiles ſunt: eius igitur ſic ſumptæ acceptiones non inueſtigamus modo, ſed generales prius, vt ex earū enumeratione veniamus ad propriam, ſecundum quam ſupremum genus huius prædicamenti conſtituit.

Tres acceptiones qualitatis.

Tres igitur ſunt generales acceptiones qualitatis, quantum colligi poteſt ex his, quæ docet Ariſtoteles, cap. præſenti & 5. metap. cap. 14. quas ſic explicamus. Qualitas importat determinationem, & quaſi modifica-

I. Acceptio.

tionem ſubſtantiæ & ideo prima acceptio qualitatis eſt pro quocunque determinante, ac modificante, & quia in compoſitione ſpecifica differentia eſſentialis determinat naturā 27
generis, ſe habet comparatione eius, tanquā quædam qualitas: vnde dictum à Porphyrio prædicari in quale non ſimpliciter, ſed in quale quid, cum vere ſit ſubſtantia, vnde hæc acceptio, quam primo loco enumerat Ariſt. 5. metap. c. 14 non ſolum accidentibus, ſed etiā ſubſtantijs conuenit.

II. Acceptio.

Secundo modo accipitur pro forma quacumque accidentali, quæ iuxta ſuum modū eſſendi modificat, vel determinat ſubſtantiam, ſecundum quam acceptionem relatio, 28
quantitas, cæteraque ſex vltima prædicamenta dicuntur quodammodo qualitates.

III. Acceptio.

Poſtremo accipitur pro forma non ſolum ſecun-

ſecundum communem rationem accidentalem determinata, ſed propriè, hoc eſt vt tali modo ſe habeat ſubſtantia per formam ſibi inhærentem, à qua ſimpliciter, & propriè nõ extenſa, non relata ad aliud denominetur, ſed qualis: & ex his tribus acceptionibus prima quidem ſecundum eſſe remotiſſima eſt à conditione veræ qualitatis, cum re ipſa vera ſubſtantia conueniat ratione alicuius ſimilitudinis cum vera qualitate: ſecunda propinquior eſt ei, rerum ad quas extenditur natura ſpectata, cum forma accidentalis eſſe habeat accidentale inhærens in ſubſtantia, at
29 ſecundum modum determinationis communiſſima eſt eius ratio, quemadmodum eſſe accidentale commune eſt nouem prædicamentis. Poſtrema acceptio ſecundum rem, & modum determinationis propriiſſima eſt, cum ſit ſpecialis forma accidentalis, ſpecialem modũ habentis determinandi, ac modificandi ſubſtantiam, atq; adeò ſpecialem modum enunciandi de illa in quale, vnde iuxta hanc acceptionem conſtituit qualitas ſupremum genus huius prædicamenti in quatuor illas ſpecies ab Ariſtotele recenſitas diuiſum, duæ autem acceptiones reliquæ quandam habent ſimilitudinem cum ea.

SECVNDVM NOTABILE.

Rationem reddens, ob quam de qualitate, & quali inſcribatur prædicamentum.

De inſcriptione.

QVanquam ſimplicẽ titulum huius prædicamenti de qualitate eſſe legendum nonnulli arbitrentur, vt Alexand. & Simplicius in expoſitione textus, quemadmo
30 dum de ſubſtãtia, quãtitate, vel ad aliquid, duplicatum vero de qualitate, & quali vitio ſcriptorum poſitum eſſe: communis tamẽ conſenſus cæterorum interpretum duplicatũ legit, ſic D. Auguſtin. in libro categoriarum cap. 22. Diu. Thom. opuſcul. 48. tractat. de qualitate. Boetius, Ammonius, & moderni omnes poſt ipſos in commentarijs huius capitis, nec id caſu factum eſſe ab Ariſtotele intelligunt, ſed natura eiuſdem prædicamenti poſtulante, quod ex eo liquebit colligere, quia ſolam qualitatem inter omnia prædicamenta vtroque modo definire voluit Ariſtoteles in concreto, & in abſtracto, ergo non mirum eſt prædicamentum de qualitate, & quali inſcripſiſſe, cuius & ſi diuerſæ à diuerſis rationes reddantur, eadem mihi videtur eſſe pro duplicata definitione, & deſcriptione adhibenda, qualitas abſtracta à ſubiecto non ſubditur ſenſibus, ſed à ſolo intellectu ea abſtrahente cognoſcibilis eſt, at in quantum ſubiecto inhæret, per ſenſus cognoſcitur: vniuerſa autem noſtra cognitio originem trahit à ſenſibus: vnde fit, vt per ſubiectum nobis innoteſcat: idque confirmari poteſt, quia qualitas non ſolum corporeas, ſed ſpirituales compre
hendit, quæ ſenſibus nequaquam ſubijciũtur, 31
& ideò per corporeas à nobis cognoſcuntur, & propterea vtraſque nobis notas facit corpus, cui corporales inhærent, & quod concreto nomine connotatur, oportuit igitur qualitatem vtroq; modo deſcribere, in concreto, & in abſtracto, vt plenè poſſet à nobis percipi, quod in ea ſingulare eſt, cum cætera accidentia, vtpote magis materialia, faciliuſque à nobis cognoſcibilia hac duplicata deſcriptione non egeant. Hanc doctrinam erui ex D. Tho. loco nuper memorato, eſtque Ariſtoteli valde conſentanea, & hæc eadem fuit ratio geminatæ inſcriptionis concreti, & abſtracti nominis.

TERTIVM NOTABILE.

Definitionem qualitatis explicans.

Definitio qualitatis.

SVbſtantiæ, quæ qualitatibus affici poſſunt in triplici ſunt differentia, quædam purè ſpirituales, vt angeli, quædam omnino corporeæ, vt cætera homine inferiores, alia inter ſpirituales, & corporeas media, par
tim ſpiritualis, & partim corporea, vt homo 32
& in ſpiritualibus ſolum ſpirituales inhærẽt qualitates, præditi namque ſunt intellectu, & voluntate angeli, vt potentijs ad intelligendum, & amandum, & in intellectu concrea-

creatas habent quaſdam ſpecies ab initio ſuæ cōditionis, quibus cuncta intelligunt, habitus item ſcientiarum infuſos, gratiam deniq; & virtutes ſupernaturales, quæ omnia veræ ſunt qualitates .. & ſpeciei corpora vero homine inferiora ſolis qualitatibus corporalibus afficiuntur, vt potentijs naturalibus, quibus proprias poſſint operationes perficere, at homo ſpirituales, ſicut angelus, habet, & corporeas vti cætera corpora: qualitates namq; corporeæ ſunt omnes potentiæ ſenſitiuæ, tam exteriores, quam interiores, ſpiri-
33. *tuales vero intellectus, & voluntas, ac cætera: vnde fit, vt ſolus ipſe ſit quaſi adæquatum ſubiectum qualitatū cuiuslibet generis, ac propterea ſi definienda erat qualitas per ſubiectū, vt notior nobis fieret, non certè per aliud, quam per hominem, cum non eſſet aliud adæquatum, in quo cuncta reperirentur, & hac de cauſa Ariſtoteles eam definiens non dixit, qualitatem eſſe, qua corpora dicuntur qualia, aut etiam ſpiritus ſed ſecundum quā nos homines quales eſſe dicimur.*

QVARTVM NOTABILE.

Circa ſecundum genus naturalis potentiæ, & impotentiæ.

Quib' principijs egeat natura rationalis ad operationē 34

DVOBVS indiget principijs natura præſertim rationalis omnium perfectiſſima ad propriam operationem perficiendam, vno quidem, vt eam quomodocunque eliciat, vel vt aiunt, ad ſimpliciter operandum: alio vero ad bene operandum: quæ diſtinctio alijs ſolet explicari verbis, nempè ad ſubſtantiam operationis, & ad modum: nec enim abſoluta poteſt eſſe operatio, niſi debito modo fiat: vnum principium eſt potentia, aliud habitus, requiritur illa ad operandum ſimpliciter, iſte vero vt bene fiat, limitata eſt enim virtus ſubſtantiæ creatæ ad operandum: quemadmodum eius eſſentia limitatam habet perfectionem, ac propterea ſi omni eſſet accidenti deſtituta, non poſſet aliquā elicere operationem, indiget ergo quibuſdam ſuperadditis accidentibus tanquam virtutibus ad operandum potentia, vt ſimpliciter potens ſit, habitu, vt modo debito poſſit & quidem potentia ab ipſa natura eſt ei conceſſa, quemadmodum naturale eſt operari, habitū vero per operationes media potentia elicitas ſibi comparat. Itaq; in principio imperfectas elicit operationes, vt pote actu nondum modificatas, ſed repetitio horum actuum quandam in ipſamet naturali potentia facilitatem generat, qua eo tandem peruenit natura, vt perfecta per habitum bene operetur. Exemplo nobis eſſe poteſt homo, cui ad intelligendum præbuit natura intellectum, vt eius lumine illuſtratus rem poſſit per propriam cauſam cognoſcere: quod eſt, eam ſcire, per frequenter tamen vſum eorū 35.
actuum ſibi comparat facilitatem, quam habitum ſcientiæ vocamus, quia facilè, promptè, & cum delectatione id præſtat. Itaque intellectus eſt naturalis potentia, adquiſita vero facilitas habitus. Iſte cōſtituit primum genus qualitatis cum diſpoſitione: naturalis vero potentia ſimul cum impotentia ſecūdum.

QVAESTIO PRIMA.

Sitne qualitas ſupremum genus huius prædicamenti in quatuor veras ſpecies diuiſum.

Referuntur duæ opiniones vtrumque negantes.

DVO protulit Ariſtoteles de qualitate, eiuſque ſpeciebus, quibus videtur in partem negatiuam inclinare: vnum in ipſo ſtatim capitis exordio dicens: *Eſt autem qualitas eorum, quæ multipliciter dicuntur*: alterū poſt omnium ſpecierum enumerationem non multum à medio, vbi ſic loquitur: *Fortaſſe quidē igitur alius quiſpiam modus apparuerit qualitati, ſed fere, qui maximè dicuntur, hi ſunt.*

Videtur negare Ariſt.

1.

I. Opinio Simplicij.

Ex primo autem occaſionem accepit Simplicius in commentarijs huius capitis opinandi, qualitatem in communi vniuocam non eſſe reſpectu particularium, ſed analogam, atque adeò non eſſe genus: quam ſententiā Scotus in ſua logica cap præſenti. quæ 36. alia via tan-

tanquam probabilem tuetur, occaſione accepta ex ſecundo, ait enim qualitatem non diuidi
2. in quatuor hæc membra, tanquā genus in ſuas ſpecies, ſed tanquam res in diuerſos modos accidentales: id nāq; indicauit Ariſt. dicens alios fortaſſe modos qualitatis reperiri præter numeratos, ſed hos eſſe præcipuos: & qui in ore omnium verſantur: eandem ſententiā repetit in 4. d. 6. q. 10 poſt mediū ꝟ ſed tunc eſt dubiū.

Fundamentum Scoti. Vt autem eam confirmet, tanquam certum fundamentum præſupponit diſcrimen inter ſpeciem, & modum, quod ſpecies addit eſſentialem differentiam ſuper illud, cuius eſt ſpecies, at modus ſolam rationem accidentalem, vt de intenſione, & remiſſione reſpectu eiuſdem qualitatis conſtat.

Argum. Ex hoc igitur diſcrimine arguit primo, modi iſti diſtinguentes qualitates iuxta illa quatuor membra conferunt quidē qualitati diuerſam habitudinem ad ſubiectum, nempe eſſe
3. à natura, vel ex adquiſitione, eſſe permanentem, vel tranſeuntem, eſſe cauſam, vel effectū paſſionis, eiuſmodi autem habitudines accidētales ſunt, imo quaſi denominationes quędam extrinſecæ, extrinſecum eſt enim qualitati eſſe cauſam, vel effectum paſſionis, parum vel multum durare in ſubiecto, eiuſdem namque ſpeciei ſunt rubor ex verecundia procedens, & ex alia cauſa diuturna, ergo diuerſi ſunt modi accidentales, non ſpecies.

II. Argum. Secundo, vni, eidemq; qualitati eſſentialiter inuariatæ conueniunt fere omnes iſti modi, ergo non ſunt differentiæ eſſentiales, ſed ac
4. cidentales, antecedens verum eſſe probatur in calore, qui cito tranſiens erit diſpoſitio, ſi diuturnus, habitus, in quantum virtus eſt naturalis ignis ad calefaciendum potentia naturalis, cauſans demum paſſionem in ſenſum tactus, vel in quantum per calefactionem productus, paſſibilis qualitas: ex quibus tamen luce clariꝰ conſtat eſſentiam eiꝰ non eſſe variatam

Confirm. Et confirmatur, quia vna ſpecies non eſt in alia tanquam in ſubiecto, ſed habitus, & diſpoſitiones primam ſpeciem conſtituentes inhærent potentijs conſtituentibus ſecundam, ergo non diſtinguūtur eſſentialiter.

Poſtremū argum. Poſtremo: diuiſio generis in ſpecies debet fieri per differentias oppoſitas, & quæ licet ſint plures, ad duas referri valeant, quia vera oppoſitio inter duo reperitur extrema: ſed in his
5. quatuor modis nulla inuenitur oppoſitio, nec via, qua ad duo membra poſſint reduci, ergo non ſunt verè ſpecies, nec qualitas eorum genus.

II. Opinio. Ex iiſdem etiam verbis Ariſtotelis idem Simplicius, qui negat qualitatem eſſe genus, & Boetius in expoſitionibus huius capitis colligunt plura eſſe eius membra præter iſta quatuor, quod his argumentis confirmari poteſt.

I. Argum. Pulchritudo numeratur inter qualitates corporeas, nec tamen eſt aliqua iſtarum quatuor, maxime autem eſſet figura, aut forma, à qua tamen valde diuerſa eſt, nam quarta ſpecies non ſuſcipit magis, & minus, ſed in indiuiſibili conſiſtit: vt docet Ariſtoteles in explicatione huius proprietatis, at pulchritudo intenſionem habet, cum notum ſit quoſdam eſſe alijs pulchriores, ergo non eſt ſub quarta ſpecie ſed aliam pro ea oportebit addere.

II. Argu. Secundo: ſpecies ſenſibiles in corporalibus, & intelligibiles in ſpiritualibus non ſunt habitus, vel diſpoſitiones, cum nec à natura ... nec per liberas comparentur actiones, ſed natu
6. rali modo imprimantur ab obiectis. & rurſus, nec dentur ad bene, vel male operandum, ſed ad operandum ſimpliciter: nec ſunt potentiæ naturales, quia eas præſupponunt, in eiſq; tanquam in proprijs ſubiectis recipiuntur: vt ſenſibiles in ſenſu, intelligibiles in intellectu: quod vero non ſint paſſiones, vel paſſibiles qualitates, formæ vel figuræ, ex proprijs conditionibꝰ harum ſpecierum adeo eſt manifeſtum, vt pro
7. batione non egeat. Verbum item mentale per intellectionem productum vera qualitas eſt, & ſi ſub aliqua eſſet ſpecie, maxime ſub diſpoſitione, cum ſit cito tranſiens cum ipſamet operatione intellectus, vel etiam ſub paſſione, quæ eandem conditionem habere videtur: ſed in his non eſſe certum eſt, quia non diſponit ad benè eſſe, cum ſit terminus operationis, eſſe iam bene conſtitutum præſupponens, neque ad bene operari, quia non ſupereſt alia operatio præter eam, quam terminat, ad quam diſponere poſſit, intellectio etiam vltima operatio, ac perfectiſſima hominis eſt, ſed nec eſt effectus alicuius verę paſſionis, vt paſſio poſſit appellari, nam intellectio non eſt vere paſſio, ſed perfectio intellectiuæ potentiæ.

Poſtremū argum. Poſtremo, lux ſolis eſt vera qualitas, & ſi in aliqua ſpecie eſſet collocanda, maximè in tertia qualitatis paſſibilis, ad quam non videtur pertinere, quia non eſt terminus alicuius mo-
8. tus proprie dicti, ſed illuminationis, quæ cum contrario careat, non eſt vere motus ſed quædam mutatio perfectiua ex propria conditione inſtantanea.

Aſſer-

Affirmatiua ſententia, & vera explicatur.

Vera ſent. Hæc tamen nihil obſtat, quo minus tenendum ſit qualitatem verum eſſe genus huius prædicamenti ſupremum, in quatuor veras ſpecies ſufficienter ab Ari. diuiſum. Primum, non eſt minus certum apud A-
I. Argum. riſtotelem, & vniuerſam ſcholam, quam eſſe prædicamentum qualitatis, etenim prædicamenta ſupremo quodam genere in interme-
9. dia diuiſo vſque ad ſpecies atomas, & indiuidua conſtant: ergo ſi prædicamentum qualitatis ponendum eſt, vnum erit deſignandum ſupremum genus eius: quædam item intermedia in quæ proximè tanquam in ſubalternas diuidatur ſpecies, & iſtæ rurſus, cum ſint genera in ſpecies atomas, vſque ad indiuidua: ſed non eſt aliud genus ſupremum excogitabile præter qualitatem, vel quale, ergo qualitas abſque dubio verum genus eſt in eiuſmodi inferiora tanquam in veras ſpecies diuiſum, vt verba Ariſt. teſtantur modo genera, modo ſpecies eas vocantis, nec excogitabiles ſunt aliæ propriæ illud diuidentes.

II. Argum. Secundo: communis conceptus qualitatis ab his abſtractus prædicatur de cunctis quidditatiue, quis enim negare poterit quidditatiuas eſſe ſimiles prædicationes, habitus eſt qualitas, naturalis potentia eſt eſt qualitas, erit igitur ge-
10 nus, vel ſpecies reſpectu illarum, cum ſit natura completa, non ſpecies, quia non habet gen' ſe ſuperius, ergo verum genus. Item ea, de quibus quidditatiue enunciatur, diſtinguuntur eſſentialiter, nam potentia naturalis valde diuerſa eſt ab habitu, à forma, & figura, & iſtæ à paſſione, & à paſſibili qualitate, ergo verè ſe habet tanquam genus, cuius propriè ſunt ſpecies. Hæc igitur ſententia tanquam certa veritas ſtatuenda eſt, ab vniuerſiſq; amplectenda, oppoſita vero ab ſcholis tanquam ſingularis, & falſa releganda. Miror profectò Scotum virũ alias doctiſſimum, eam tanquam probabilem admiſiſſe. Quod vero nec plures ſint, nec pau-
11. ciores cõmunis eſt conſenſus omniũ interpretum Ariſt præter Simplicium, & Boetiũ, idq; ſatis efficaciter probant diuerſi modi colligendi has quatuor ſpecies à diuerſis excogitati: nam Simplicius, quẽ retulit D.Tho. 1.2.q. 49 art.2. ex vna parte, & Ammonius in cõ. hu' capitis ex alia, diuerſis vijs ſufficientiam huius numeri oſtẽdere nituntur, ſed quia non tã ex propria qualitatis natura, quã ex quibuſdã extrinſecis procedunt, conſulto a nobis omittuntur. Potiſſimum modum attulit D. Thom. vbi ſupra, quẽ valde probamus, procedit autem ſic.

Conditio intrinſeca qualitatis eſt, eſſe determinatiuam ſubſtantiæ, nam quemadmodum actus eſſentialis, qui eſt eſſentialis differentia determinans potentiam eſſentialem, vocatur qualitas ſubſtantialis, ac propterea dicitur præ- Approbatur.
dicari in quale quid. vt bene Porphyr. cap. de 12.
differentia, pari ratione actus, vel modus determinans potentiam ſubſtantiæ ſecundum eſſe accidentale, vocatur qualitas abſque vllo addito, & hæc eſt qualitas ſupremum genus huius prędicamenti: modus autem iſte, vel accipitur in ordine ad naturã ſubiecti, quam diſponit, vt bene, vel male ſe habeat in ſe, & cum hæc ſit prima conſideratio ſubiecti, quemadmodũ in re quacumq; primum eſt, quod pertinet ad naturam eius, prima ſpecies qualitatis eſt habitus, & diſpoſitio ſic afficiens ſubſtantiam: ſecunda cõſideratio ſubiecti eſt, in quantũ eſt principium operationis, cũ vnum quodque ſit propter ſuam operationem, vt docet Ariſt. 1.lib. de cœlo, & mũdo text 17. & ideò modus ſecundus qualitatis eſt afficere ſubſtantiam tãquam principium operationis, & hæc eſt, ſecunda ſpecies qualitatis, naturalis potentiæ: à ſubſtantia autem hoc principio operandi naturali perfecta ſtatim procedit motus, in quo cernuntur actio, & paſſio, cum ab agente prodiẽs in paſſo recipiatur, qualitas igitur per motum adquiſita tertiam conficit ſpeciem, namſi diuturna ſit, dicitur qualitas paſſibilis, & nata
eſt cauſare paſſionem in ſenſu, vt de calore per 13.
calefactionem producto conſtat, ſi vero mox tranſeat, dicitur paſſio: cuius exempla ſunt rubor ex verecundia in facie apparens, atque etiam pallor ex timore.

Poſtremum locum tenet cõſideratio ſubiecti ſecundum quãtitatem, quam ſequitur quartus modus qualitatis ex terminatione quantitatis reſultans figuræ nomine vocatus ſub conſideratione mathematica, hoc eſt, abſtracto à materia ſenſibili, forma vero in ordine ad corpus naturale, vel ſenſibile. Ecce quatuor conſiderationes ſubſtantiæ, ad quas tanquam ad quædam capita referuntur cæteræ: & ſecundum eas quatuor modos qualitatis eandem
afficientis: ad quos etiam facile reducũtur qui 14.
cunque alij excogitabiles, & cum ſint diuerſi ex propria, eſſentialiq; conditione, conſtituũt quatuor ſpecies qualitatis, vniuerſales quidem, ſub quibus plures atomæ continentur, quas proinde genera intermedia appellat Ariſtote-

Ariſtoteles, ad quæ ſupremum genus qualitatis per differentias eſſentiales diuiſum deriuatur: vnde nec aliqua ab hoc numero detrahi iure poteſt, nec aliam addere neceſſe eſt.

Partis negatiuæ fundamentis reſpondetur.

Ad Ariſt. VErba autem Ariſtotelis, quibus dubitare videtur, an ſint plures, difficultate carent, cum ſæpenumero quaſi dubitans loquatur, non tam dubitare intendens, quam
15. modeſtiæ gratia propriam ſententiam verbis dubijs temperare, quod vero. 5. metaph. c. 13. de qualitate, primam. 3. & 4. ſpeciem dumtaxat poſuerit, naturalem potentiam, & impotentiam omittens, idcirco factum eſt, quia proprio, ac diſtincto capite pro eis conſtituto nempe. 12. eiuſdem libri, vtriuſq; naturam ex profeſſo explicatam reliquerat.

Nec ex alijs verbis eiuſdem occaſio fuit merito accipienda (vt argumenta ſoluere incipiamus) aſſerendi qualitatem reſpectu inferiorum analogam eſſe, nam multis modis qualitatem dici, diuerſitatem ſpecierum oſtendit: quę cum ſint inæqualis perfectionis, quandā multiplicitatē inęqualitatis in genere, quæ diuidunt, efficiunt: hæc tamen vniuocam eius rationem non lædit, cum ſit natura quędam ab eis abſtracta, easq; ſolum in potentia claudens, quemadmodum animal hominem, equum, & leonem, & quodcunq; genus differentias, per quas in ſpecies diuiditur: itaq; multiplicitas hæc in genere quocunq; reperta genericam rationem à qualitate non aufert.

2. Reſp. Secundo (vt ſenſum magis literalem teneamus) multis modis qualitatem dici affirmat Ariſtoteles, quia cum propria, atq; intrinſeca conditio qualitatis ſit eſſe modum ſubſtantiæ,
17. plures eius ſpecies propriè appellantur plures modi, accidētales quidē reſpectu ſubſtātiæ, ſed inter ſeſe eſſentialiter ſub qualitate diſtinctis: vndè licet in alijs rebus, vel prædicamentis diuerſi ſint modi ab ſpeciebus, minimè tamen in qualitate: in quo deceptus depræhenditur Scotus, qui modus qualitatis ſecundùm cōmunem acceptionem modorum conſiderans, accidentales appellauit nolēs eſſe veras ſpecies, verè quidem ſunt modi diuerſi ſubſtātiæ, quā accidentali ratione afficiunt, & determinant: ſed cum hæc eſſentialis eorum ratio ſit, communis quidē in genere, diſtincta tamen eſſentialiter in particulari ſpecies diuerſas conſtituit, nec enim exiſtimandum eſt rationes eſſe incompletas, eò quòd ſint modi ſubſtantiæ, nam cuncta accidentia comparata ad ſubſtantiam aliquid eius dicuntur, nempe menſuræ,
vel extenſiones, aut reſpectus, ac proptereà entia incompleta videri poſſēt: cęterùm in ſe verè ſunt cōpletæ naturæ ex genere, & differentia cōpoſitæ, quanquam non perfectæ vt ſubſtantia. Alia eſt ratio longe diuerſa de quibuſdam modis adeò imperfectis, quorū conditio purè modalis eſt, & nullo modo in ſe completa, vt de intēſione, & remiſſione qualitatis, ac de extenſione quantitatis, ac de ſimilibus notū eſt: quibus repugnat ſpecifica ratio: hos igitur debuiſſet Scotus à qualitate diſtinguere, quā ratione alia valdè perfectiori modum ſubſtantię appellamus: & tunc intelligeret non repugna- 18.
re in accidentibus eſſe modum ſubſtantiæ, & 19. quid in ſe completum, atq; ſpecificum: vndè licet reſpectu ſubſtantiæ non poſſint eſſe differentiæ eſſentiales, benè tamen reſpectu naturæ communis à cunctis abſtractæ, nempè qualitatis, quam ſupremum genus huius pædicamenti ponimus.

Primum argumentū Scoti tangit differenti- Ad I. Scoti
as harum ſpecierum, ex quibus nonnullas cog reſp.
noſcimus, ignoramus alias, & pro his ponuntur quædam rationes accidentales, quę non diſtinguunt ſpecies, ſed ſunt ſigna diſtinctionis, veram autem differentiam in ſecunda ſpecie cognoſcimus, nempe eſſe virtutem, qua ſubſtantia aliqua poteſt elicere operationem, vel
quidpiam aliud efficere, nam potentia per 20.
comparationem ad proprium actum, & obiectum ſpecificatur, fortè etiam propria differentia tertiæ ſpeciei eſt, non quidem per motum produci vel paſſionem cauſare, ſed talis eſſe naturæ, vt per motum ſit producibilis, vel cauſatiua paſſionis: ac demum non eſt à ratione alienum (vt mox videbimus) propriam differentiam habitus eſſe difficile à ſubiecto dimoueri, hoc eſt, talis eſſe conditionis, vt difficile mobilis ſit, itaque omnes iſtæ ſpecies proprias differentias eſſentiales habent, quibus ſeparantur, quanquam nō omnes agnoſcamus, idcircò ad formam argumenti negandum eſt ſolis accidentalibus diſtingui.

Secundum argumentum ſoluit bene Sco- Ad II reſp.
tus ipſe quæſtione illa. 36. huius prædicamenti dicens, præciſe accipiendas eſſe ſingulas ſpecies, vt eſſentialiter diſtinguantur, nempe ſub tali conditione illius generis, vt calor ſub ratione qualitatis cito tranſeuntis erit in prima ſpecie, vt autem virtus naturalis ignis ad cale-

facien-

faciendum, naturalis po'entia a. demum in quantum gradualem habet latitudinem, cuius ratione per motum eſt producibilis, vel paſſionem in ſenſu efficere poteſt qualitas paſſibilis: cui ſolutioni ſi illud addideris, eandem rem habentem rationes formales diuerſas ſpectare poſſe ad diuerſas ſpecies, quod Ariſtoteles nõ obſcurè docet in calce huius capitis, nõ ſolum ad diuerſas ſpecies, ſed ad diuerſa prædicamenta referri poſſe ſtatuens, intelliges plures ſpecies qualitatis in eadem re ſub ratione formali diuerſa conſideratæ inueniri, quã re vera habet, licet nõ ſemper à nobis cognoſcatur, qui conſideratione, vel ratione accidentali vtimur loco eſſentialis.

Ad cõfirm. Confirmatio huius argumenti difficultate caret, cum potentia non ſit ſubiectum principale habitus, vel diſpoſitionis, ſed proximum, quo medio inhærent ſubſtantiæ, quo pacto nõ repugnat accidens vnius ſpeciei, imo vnius ge-
22. neris eſſe ſubiectum alterius, nam quantitas cunctorum accidentium corporalium ſubiectum eſt.

Ad vltimũ. Ad vltimum dicendum eſt non eſſe neceſſarium veram oppoſitionem intercedere inter differentias eiuſdem generis, ſed ſatis eſt eſſe oppoſitas, hoc eſt, incompoſſibiles, & quæ ad duas quaſi priuatiuè oppoſitas referantur: res
23. eſt notiſſima in differentijs ſubſtantialibus, inter quas vera oppoſitio haud quaquam verſari poteſt. Sume tibi differentiam equi, hominis, & leonis, & dicito quam aliam oppoſitionem habeant pręter incompoſſibilitatem, quę non eſt aliud, ac ſic diuerſas eſſe, vt eidem ſpeciei conuenire repugnet: reducuntur autem ad duas quaſi priuatiuè oppoſitas, nempè ad rationale, & irrationale, ita vt hæc ſecunda omnes pręter primam complectatur, nõ quod ſit vna aliqua eis communis, nam cum ſit priuatio, non poteſt eſſe vera differentia, ſed quia ſub vniuerſali priuatione rationalitatis omnes compræhendens earũ loco deſignatur, vt quodam ſimplici vocabulo capiantur: eandem oppoſitionem inuenimus in differentijs harum ſpecierum, quæ ſi præciſè accipiantur, incompoſſibilitatem habent, cum non poſſint eidem rei ſub eadem ratione formali conue-
24. nire, neque eidem ſpeciei plures: ad duas autem priuatiuè, vel contradictoriè oppoſitas reduci valent: vt ſi dicamus qualitatem vnam eſſe ſubiectum afficientem in ordine ad propriam naturam, aliam non in ordine ad propriam naturam, ſed ad quidpiam aliud extra naturã conſtitutum, ſub qua tres ſpecies præter primam continentur.

Ad 1. 2. ordinis. Argumentis ſecundi ordinis, quibus numerus ſpecierum impugnatur, ſic occurrendum eſt, vt pulchritudinem (de qua procedit primum) ad primam ſpeciem referamus cum Ariſt. 7 Phyſic. text. 17. & D. Thom. 1. 2. q. 50. art. 1. eſt enim habitus afficiens ſubiectum, vt benè ſe habeat ſecundum propriam natu-
ram: ſicut ſanitas, hæc enim ex debita humorum proportione reſultat, pulchritudo verò ex conuenienti membrorum coaptatione: qualitates autem primæ ſpeciei intenſionem, & remiſſionem benè ſuſcipiunt: vnde negandum eſt ad quartam ſpeciem pertinere, vt argumentum præſupponit. 25.

Reijcitur opinio aliquorum. Singulare eſt igitur in hac parte illud, quod de ſanitate, & pulchritudine quidam afferunt moderni, non ſolùm ab hac ſpecie, ſed à toto prędicamento qualitatis eas excludentes, quod non eſſe qualitates ſimplices, ſed compoſitas ex diuerſis partibus ſentiant: hoc tamen in doctrina Ariſtotelis ſuſtineri non poteſt, cum expreſsè ſanitatem, & ægritudinem qualitates eſſe primæ ſpeciei conſtituat: friuola eſt enim horum expoſitio nõ veritatis, ſed exempli gratia allatas eſſe ab Ariſtotele eiuſmodi qualitates ad explicandam primam ſpeciem.

Ad 2. reſpond. Species autem ſenſibiles, vel intelligibiles ad habitum, vel diſpoſitionẽ pertinent, cũ diſponant ſubiectum, vt benè ſe habeat in ordine ad operationem, & ſi à quibuſdam ponantur
in ſecunda ſpecie, quia virtutes ſunt effectiuè 26.
cum potentia concurrentes ad operationem, quod etiam probabile exiſtimamus: ſic etiam ſuo modo ſentiendum eſt de verbo mentali, cum vltimã conferat diſpoſitionem per modum actus ad obiectum percipiendum, quod in eo tanquam in ſpecie expreſſa repræſentatur: quamuis ergo non diſponat ad futuram operationem, diſponit tamen ad finem præſentis, quem eo mediante intellectus conſe-
quitur, & ſic appellari poteſt non diſpoſitio 27.
antecedens, ſed comitans, vel conſequens.

Ad 3. reſpond. De luce tandem ſentiendum eſt, ad ſecundam ſpeciem in primis pertinere, cũ ſit virtus ſolis, & naturalis eius potentia ad producendum calorem, aliosque interiores effectus in corpora, reducitur quoque ad tertiam ſpeciem ex ea parte, qua propriam quandam paſſionem cauſat in ſenſu.

QVAESTIO SECVNDA.

Diſtinguantur ne ſpecie habitus, & diſpoſitio, vel modo tantum accidentali.

Solum diſtingui accidentaliter probatur autoritate Ariſtotelis, & ratione.

PRopriam huius ſpeciei conditionem ex-
planans Ariſtoteles, tria de habitu, &
diſpoſitione docet. Primum, vnam, ean-
demq; ſpeciem eſſe his verbis. *Vna quidem igi-
tur ſpecies qualitatis habitus, & diſpoſitio*: Secun-
dum, diſpoſitionem prædicari de habitu, mi-
nimè habitum de diſpoſitione *Sunt autem*, in-
28. quit, *habitus, & diſpoſitiones, diſpoſitiones verò
non neceſſe eſt habitus, eſſe, &c.* Tertium, diſpo-
ſitionem tempore procedenti fieri habitum, ſi
nimis in ſubiecto radicetur. *Diſpoſitiones vero
dicuntur, quæ ſunt facilè mobilia, vt ægritudo, &
ſanitas, & quæcunque alia eiuſmodi, niſi aliqua il-
larum contingit per temporis longitudinem conge
nita, & immobilis, vel difficilè mobilis exiſtens,
quem iam quiſpiam, vt habitum vocet, &c.* Hæc
Ariſtoteles, quę non obſcure oſtendunt, ipſum
ſentire nō ſpecifica diſtinctione, ſed ſola acci-
dentali ſeparari, nam quo pacto diuerſæ eſſe
29. poſſunt ſpecies, ſi vna, eademque vocantur, ſi
vna de alia prædicatur, ſi vna in aliam poteſt
tranſire, profecto vniuerſa hæc accidentalem
dumtaxat differentiam permittunt, vt tria hęc
argumenta videntur conuincere.

I. Argum. Primum, habitus, & diſpoſitio diſtinguun-
tur, quia ille difficile mobilis eſt à ſubiecto,
hæc facilè, ſed eiuſmodi non ſunt differentiæ
eſſentiales, ergo nō efficiunt ſpecificam diſtin-
ctionem, probatur minor, magis vel minus ra-
dicari in ſubiecto, procedit ex actuum multi-
plicatione, vel ex temporis diuturnitate, aut ex
vtroque, ſed hæc ſunt extra eſſentiam habi-
30. tus, & diſpoſitionis, ergo accidentalis eſt ra-
dicatio in ſubiecto: ex hac autem procedit dif-
ficilis ſeparatio, & ex oppoſito facilis, igitur
accidentales ſunt differentiæ, quod hoc exem-
plum corroborat, calor febrilis tempore pro-
cedente ſic radicatur, vt quaſi in naturam vi-
deatur conuerſus, nec tamen ex hoc naturam,
vel ſpeciem mutauit, ergo eiuſmodi radicatio,
vel ſeparatio difficilis non diſtinguit eſſentia
liter habitum à diſpoſitione.

Secundò: virtus moralis inchoata eſt diſpo II. Probat.
ſitio, dum per primum, vel ſecundum actum
adquiri incipit, fit autem habitus, dum iam
intenſa ac radicata eſt in ſubiecto per conti-
nuam repetitionem actuum, & tamen non eſt
diſtincta eſſentialiter ſecundum hunc, & prio-
rem ſtatum, cum verſetur circa idē obiectum,
à quo ſpeciem capit, ergo repugnat in his ha- 31.
bitum à diſpoſitione ſpecie diſtingui: ad hæc,
virtutes amittuntur per actus contrarios vitio-
rum, vnde cum primū verum eſt quempiam
comparaſſe habitū intemperantiæ, verum erit
habitum, quē habebat temperātiæ amiſiſſe, ſed
vitia adquiruntur facilè propter vehementem
naturæ corruptę inclinationem, ergo virtutes
facilè amittuntur: non ſunt ergo difficile mo-
biles à ſubiecto, cū tamē ſint veri habitus: vnde
neq; differentia hæc ad eſſentiam habitus ſpe-
ctare poteſt: idē facilius oſtenditur in habitibꝰ
ſupernaturalibus gratiæ, & charitatis, & alia-
rum virtutū infuſarum eos comitantium, qui
per vnū actum peccati mortalis amittuntur.

Poſtremo: non minus habet rationem ha Tertio.
bitus error, quam ſcientia: cum oppoſita con-
ſtituantur ſub eodem genere, ſed error etiam
habitualis facilè mobilis eſt à ſubiecto ex pro-
pria conditione cum principijs malè intelle-
ctis quæ vnica demonſtratione deſtruuntur, 32.
ergo nō pertinet ad eſſentiam habitus ſepara-
tio difficilis. Idem argumentum fit de fide hu-
mana, vel opinione, quæ vnico experientiæ,
vel demonſtrationis actu euaneſcunt: quan-
tumlibet ſubiecto firmiter adhæreant ex ni-
mia radicatione.

Hanc partem tenuerunt ex antiquis Ariſto Autores
telis interpretibus non pauci: Albert Magnus prædictæ
tractatu de prædicamento qualitatis cap. 3. re- opinionis.
ferens antiquos philoſophos, qui idcirco vni-
co, ac ſimplici nomine applicationis habitum,
& diſpoſitionem aſſignauerunt, quaſi atoma
vtriuſq; eſſentia in applicatione ad actum be-
nè, vel male eliciendum conſiſtat, vel in appli- 33.
catione ad naturā, vt bene, vel male ſe habeat:
& verè tenuerunt hanc ſententiam Porphy-
rius, Boetius, & Ammonius in commentarijs
huius capitis hanc ſpeciem explicantes, quos
ibidē ſequuntur Louanienſes, Titelmannus:
Villalpandus, in eandē mihi videtur inclinaſ-
ſe Scotus in controuerſis huius cap quæſt. 9 §.
ad ſecundam quæſtionem dicendum: & hi
omnes ex præiactis argumentis, vel ſimilibus
eliciunt diſpoſitionem, & habitum ſe habere
tanquam colorē intenſum, & remiſſum, nam
ille

ille ratione intenſionis nimis in ſubiecto ra-
34. dicatur: hic verò facilè dimouetur, vel ſicut
homo in ſtatu pueritiæ, & iam virili conſtitu-
tus, ac demũ, vt quidpiam perfectũ, & imper-
fectum, quæ nunquã poſſunt ſpecie differre.

Opinio: Habitum, & diſpoſitionem diſtingui eſſentialiter affirmans probabilior iudicatur.

OPpoſitam ſententiam diſtinguentem
habitũ à diſpoſitione eſſentialiter, tan-
quam vnum genus ſubalternũ ab alio
tenet D. Thom 12. quæſt 49 art.2.ad 3 quem
ſequitur vniuerſa eius ſchola Iauellus, & Ca-
ietan in commentarijs huius cap. Magiſt Sor.
quæſt. vnica eiuſdem: ex modernis verò D.
Canter. in huius ſpeciei expoſitione D. Tolet.
quæſt. 1. D. Fonſeca 5 metaph cap. 14. quæſt.
2. ſect 1 & 2. & Doct. Franciſcus Suarez. Tom.
2. ſuæ metaph. diſp. 42. ſect. 6. num. 6. quam
nos vt probabiliorẽ, & magis doctrinæ Ariſt.
conſentaneam ſequimur.

Fundamentum. D. Thom.

Vnicum huius ſententiæ fundamentum at-
tulit D. Thom. vbi ſupra, nempè facile, & diffi-
cile dimoueri à ſubiecto duobus modis con-
ſiderari: vno, ex propria natura, & conditio-
35. ne habitus, vel diſpoſitionis: alio, ex parte ſub-
iecti, ex multiplicatione actuum, temporiſq;
diuturnitate, & quidem in prima acceptione
eſſentiales ſunt differentiæ: quia ea, quæ con-
ueniunt alicui ex intrinſecis ſuæ naturæ prin-
cipijs eſſentialia ſunt, eſſe autem aliquid faci-
le, vel difficile mobile ex propria natura, non
eſt aliud, quam habere cauſas, vel principia ſta-
bilia, quorum ratione aptum eſt firmiter ad-
hærere ſubiecto abſtractis, vel ceſſantibus qui-
buſcunq; alijs, tales ſunt habitus virtutũ, ſcien-
tiarum, & artium, quæ ex principijs neceſſa-
rijs habentur, & de ſcientijs res eſt notiſſima,
nam cauſæ illius ſunt lumen naturale intelle-
ctus, habitus principiorũ, demonſtratio con-
ſtans præmiſſis, & conſecutione neceſſarijs:
habitus etiam virtutũ firmiſſimas habent cau-
36. ſas, cum ſint rationi, & naturæ hominis valde
conformes: quibus ſi coniungamus obiectum
(quod eſt bonum ſecundum rationem) maxi-
mam eis firmitatem præſtant: diſpoſitio vero
leues, vel infirmas cauſas ex ſe habet, & quæ
facilè poſſunt à contrarijs ſuperari: vnde ipſa
facilè poteſt à ſubiecto dimoueri ex propria
natura, & conditione.

Exemplo nobis eſſe poſſunt calor in alieno
ſubiecto impreſſus, ægritudo, & ſanitas: fides
humana, vel opinio inchoata, & ſimiles, quæ
ſic inhærens ſubiecto, illudque diſponunt, vt
facilè ſint ab eo ſeparabiles ex propria natura:
& ideò propriè appellantur diſpoſitiones, hoc
eſt ergo diſcrimen inter habitum, & diſpoſi-
tionem ex propria vtriuſq; ratione inuentum
à D. Thom. ratione cuius eſſentialiter diſtin-
gui docet.

Secundo modo conſiderantur facilè, & dif II. Concl.
ficile mobile, in quantum procedunt ex alijs
cauſis enumeratis, nempè ex actuum repeti-
tione, ex conditione particulari ſubiecti, vel 37.
diuturnitate temporis, quas extra naturam, &
eſſentiam habitus, & diſpoſitionis eſſe dubitat
nemo: idcirco à cunctis appellantur differen-
tiæ accidentales, à Caietano vero indiuidua-
les, vt eas à prioribus quas ſpecificas appellat,
diſtingueret: in quibus vnum eſt concidera-
tione dignum: valdeq; ae neceſſarium ad intel-
ligendum ſtatum præſentis quæſtionis, in quo
cernitur diſcrimen inter primam, & ſecundam
ſententiam: nam facilè, & difficile mobile, ex
his cauſis conſiderata, quędam accidentia ſunt
ad perfectionem habitus, & diſpoſitionis per-
tinentia, vtpote vtriuſque naturæ valde con-
ſentanea: etenim ſi habitus ex propria natura
difficile mobilis eſt à ſubiecto, tunc habebit
perfectionem, & quaſi ſtatum ſuæ naturæ de-
bitum, quando ſic actu inhæreat ſubiecto, vt
difficile ab eo poſſit ſeparari: quam perfectio-
nem aſſequitur aliqua ex illis cauſis, vel omni-
bus ſimul concurrentibus, nam vel radicatur
per repetitionem actuum, vel quia ex propria
conditione ſubiecti, temporiſq; diuturnitate
fortius adhęret ſubiecto: diſpoſitio vero ex op-
poſito tunc habebit ſtatum propriç naturæ de- 38.
bitum, quando ſic actu adhæret ſubiecto, vt fa-
cilè ab eo ſeparari poſſit: cæterum, quia eiuſ-
modi ſtatus, vel modus perfectio accidentalis
eſt, & quaſi à cauſis extrinſecis procedens, vel
certè accidentalibus, variari poteſt vſq; adeò,
vt non ſolũ habitus, & diſpoſitio eis careant,
ſed vt habitus habeat ſtatum, vel modum 39.
diſpoſitionis, atque è diuerſo diſpoſitio ſta-
tum, modumue habitus: exemplum primi
accipere poſſumus in ſcientia, vel virtute in-
choata, in quibus deficiunt omnes iſtæ cauſæ
firmitatis, & ideò ex hac parte facile poſſunt à
ſubiecto ſeparari, modumque, ſeu ſtatũ diſpo-
ſitionis habere dicuntur: exemplũ verò diſpo-
ſitionis in calore febrili, qui ob particularem
ſubiecti diſpoſitionem, temporiſquę diutur-
nitatem

nitatem, firmam adeò inhæſionem habere in ſubiecto ſolet, vt non ſolum difficile, ſed impoſſibile ſit per naturam ab eo dimoueri, cum ſit quaſi in naturam conuerſus: at quamuis facilè, & difficilè mobile ex his cauſis acciden-
40. talibus conſiderata varientur: ſed in quantum conuenire ex propria natura conſiderantur, inuariabilia ſunt: vnde fit, vt quanquam habitus poſſit habere modum, vel ſtatum diſpoſitionis, quia actualem inhæſionem infirmam habet, ſemper tamen ex propria natura difficilè mobilis eſt, quia cauſas habet ſuæ firmitatis permanentes, vt de eiſdem habitibus ſcientiarum, & virtutum inchoatis conſtat, qui & ſi actualem inhæſionem infirmam habeant debita ſibi intenſione deficiente, ex propria tamen conditione difficilè ſeparari poſſunt, cum adhuc accidentalibus cauſis deficientibus extent naturales propriæ firmitatis. Diſpoſitio autem, & ſi ex eiſdem accidentalibus cauſis firmiter adhæreat, vt calor febrilis, eius tamen natura ſpectata facilè mobilis eſt, cum infirmas habeat cauſas.

Autoribus autem prioris ſententiæ ſolas accidentales cauſas conſiderantes, atque ex par-
41. te earum differentias habitùs, & diſpoſitionis, poſuerunt accidẽtales eſſe, & verè ita eſt, quod facilè & difficilè mobile ex hac parte accidentales ſunt rationes pertinentes ad modum, vel ſtatum, non ad eſſentiam.

D. Thom. ſententia. At D. Thom. naturam habitus, & diſpoſitionis diligentius expendens inuenit alias differentias priores, atque intrinſecas, vel certè intrinſecas nobis incognitas deſignãtes, nempè aliud facilè, & difficile mobile (vt ſic liceat loqui) magis intimum, ratione cuius eſſentialiter differre poſuit, non negans accidentalem differentiam.

Oſtenditur etiam eſſe Ariſt. Ecce tibi quaſi digito oſtenſum, quam ſit probabilior ſententia D. Thom. ſed attende nunc, quam ſit magis Ariſtotelicæ doctrinæ conformis: volens diſtinguere Ariſtoteles habitum à diſpoſitione in principio huius capitis ſic loquitur: *Differt autem habitus à diſpoſitione, quod permanentior, & diuturnior eſt, tales vero ſunt ſcientiæ, & virtutes: ſcientia enim videtur eſſe permanentium, & diuturnorum, vt ſi quis,*
44. *vel mediocriter ſumat ſcientiam, niſi grandis permutatio facta ſit, vel ab ægritudine, vel ab aliquo eiuſmodi, &c.* Quibus verbis ſcientiam imperfecte adquiſitam appellat habitum, quia difficile mobilem à ſubiecto, conſiderans abſque dubio eam tanquam habentem ex propria natura cauſas ſuæ firmitatis, nam ex parte intenſionis ſatis conſtat non eſſe in eo ſtatu difficilè mobilem: & paucis interpoſitis loquens de diſpoſitione, ait, ex propria conditione eſſe facilè mobilem à ſubiecto, niſi per temporis longitudinem difficilis fiat: tunc enim quaſi habitus vocari poterit, quaſi dicat, modum, vel ſtatum habitus adquirere, non tamen eſſe eſſentialiter habitum, ſed diſpoſitionem ob debilem modum inhærendi naturalem.

Sed videtur repugnantiam continere doctrina hæc dicet aliquis: nam ſi alicui conuenit aliquod prædicatum eſſentialiter, ſic ei repugnat oppoſitum, vt neque per ſe, neque per accidens poſſit conuenire, cuius infinita penè exempla afferre poſſumus: per ſe homo eſt animal rationale, per ſe eſt viuens, vel ſubſtantia, & idcirco repugnant ei prędicata oppoſita, ita vt nullo modo conueniant: ſed habitui conuenit eſſe difficile mobilem, ergo neque accidentaliter poteſt ei conuenire, vt facilè à ſubiecto ſeparetur, vel ſi dum incipit adquiri, facilè poteſt ſeparari, nõ erit habitus, ſed diſpoſitio, & modo ſimili, dum diſpoſitio nimis in ſubiecto radicatur, tranſibit in naturam habitus, cum non poſſit habere conditionem ſuæ naturæ oppoſitam, & ſic non erit diſtinctio eſſentialis inter has duas qualitates. Obiectio. 43.

Reſpondetur, verum eſſe illud, quod in argumento aſſumitur, repugnare omnino alicui prædicatum oppoſitũ ei, quod per ſe conuenit. Cæterum in propoſito non ſunt prædicata oppoſita, eſſe difficilè mobilem habitum ex propria natura, facilè autem ſeparabilem ratione imperfecti ſtatus, quia ex diuerſis cauſis procedunt, & diuerſa ratione ei conueniunt. Primum quidem ex intrinſecis principijs ſuæ naturæ, aliud verò ex alijs cauſis, quaſi extrinſecis, & accidentalibus: prædicata oppoſita ſunt facilè, & difficilè mobile ex propria natura, & ideò nõ poteſt vtrũq; habitui, vel diſpoſitioni conuenire, & ex hoc diſtinguuntur eſſentialiter, ſed in quantum ex diuerſis procedunt cauſis diuerſa ſunt, non oppoſita, ac proptereà non repugnat ſimul attribui poſſe eidem habitui, vel eidem diſpoſitioni. Reſpondetur obiectioni.

Argumenta prioris ſententiæ expediuntur.

VT teſtimonia Ariſtotelis iuxta propriam eius mentem exponamus, obſeruandum eſt, diſpoſitionem huius prædicamenti Ad teſtimonia Ariſt. exponenda obſeruãdũ.

d... tu propter duabus modis conſiderata in genere, vel in ſpecie: in genere accipitur prout dicit qualitatem diſponentem ſubiectũ: vt benè ſe habeat in ordine ad propriam naturam, vel operationem, quę ſi difficile mobilis fuerit ex propria natura, erit habitus; ſi 45. verò facilè mobilis ſpecialis diſpoſitio ab habitu diſtincta, pro qua accipitur ſpecialiter, itaque in genere conſiderata prædicatur de diſpoſitione ſpeciali, & de habitu, ex hac enim diſtinctione elicitur ſenſus primi, & ſecundi teſtimonij, vna enim ſpecies vocantur habitus, & diſpoſitio propter eſſentialem conuenientiam, quam habent ſub proximo genere diſpoſitionis vniuerſaliter ſumptæ quam ſubalternã ſpeciem vocare poſſumus: quam conuenientiam, non habent aliæ ſpecies.

Ad 2. reſp. In ſecundo autem teſtimonio omnem habitum eſſe diſpoſitionem docet Ariſtoteles ſumpta diſpoſitione in genere, in quo ſenſu locutus eſt 5. Metaph. cap. 20 ſic habitum definiens, habitus dicitur diſpoſitio ſecundum 46. quã benè vel malè diſponitur diſpoſitum, aut ſecundũ ſe, aut ad aliud, ſi verò diſpoſitio ſpecialiter accipiatur, non poteſt de habitu prædicari, cum ſit ſpecies diſparata.

Ad 3. teſtimonium. Tertium teſtimonium, ſi diligenter expendatur, potius fauet noſtræ ſententiæ, nõ enim dicit diſpoſitionem nimis radicatam fieri habitum, ſed quaſi habitum exiſtimari: quaſi dicat, modum, vel ſimilitudinem habitus aſſequi, nequaquam eſſentiam, vel naturam: cum hæc ſit valde diuerſa à natura eiuſdem diſpoſitionis: vnde nunquam concedendũ eſt diſpoſitionem fieri habitum: ſed quæ ſimpliciter eſt diſpoſitio in habitualem diſpoſitionẽ tranſite, ſi nimis in ſubiecto radicetur.

Ad 1. arg. Primum argumentũ ſoluit adnotata doctrina, procedit namq; ie de facilè, & difficile mobili ex cauſis accidentalibus procedenti: quo 47. pacto admittimus eſſe accidentalem differentiam habitus, & diſpoſitionis: ſi tamen accipiatur in quantum conuenit ex propria natura eſſentialis differentia eſt, vel certè proprietas quędam indicans eſſentialem differentiam incognitam: per quam ſpecie diſtingui cenſemus: de calore vero mobili diuerſa eſt ratio, nam cum ex accidentali cauſa fiat difficile ſeparabilis, & ab intrinſeco habeat dimoueri facilè poſſe, eſſentialiter eſt diſpoſitio habens modum eſſendi habitus ſimilem.

Ad 2. reſp. Ad ſecundam rationem dicendum eſt, inchoatam ſcientiam, & virtutem eſſe habitum eſſentialiter: cum ex propria natura ſit difficilè mobilis, non tamen habere modum vel ſtatum habitus, ſed diſpoſitionis, quouſq; per repetitionem actuum in ſubiecto radicata fuerit, vnde habitus tunc appellatur à natura, diſpoſitio à modo: & cum dicitur facilè à ſubiecto poſſe ſeparari, diſtinguendum eſt: nam 48. ſpectata eius natura ſemper eſt falſum: conſiderata verò conditione ſubiecti admitti poteſt: habet enim virtus quælibet in ſubiecto validiſſimum contrarium, nempè inclinationem appetitus vehementem in vitium oppoſitum, idcircò facilè à ſubiecto ſeparatur, quouſq; per repetitionem actuum fortius adhæſerit paſſione ſuperata, itaque eiuſdem ſpeciei ſunt virtus inchoata, & perfecta, cum vtraq; ſit idem habitus, ſed non ſemper habet ſtatum, vel modum habitus, quem attendens communis modus loquendi, potius, quàm nudam eſſentiam, virtutem inchoatam non appellat habitum, ſed diſpoſitionem, quouſque fuerit intenſione 49. perfecta, & tunc negandum omnino eſt facilè poſſe à ſubiecto dimoueri: nam & ſi vitia facilè adquirantur nõ tamen ab homine ſtudioſo, qui eiſdem actibus, quibus ſibi comparauit virtutes, paſſiones contrarias ſuperauit: rationiq; perfectè ſubiecit, à quib⁹ proinde ſic rurſus vinci, vt virtutes excludantur, difficilè eſt: facilius eadẽ ſolutio accommodatur alijs virtutibus infuſis in vna charitate cõiunctis, quæ cum ea ſimul adquiruntur, ſimulq; per vnum actũ tantũ mortalis peccati ei ex diametro oppoſitũ amittuntur, facilè quidem, nõ ex parte ipſarum, quæ verè ex propria conditione difficilè mobiles ſunt, ſed ob ſubiecti imbecillitatem, ac prauitatem ad peccandum, quòd ideò eſſentialem habitus rationem non tollit.

Ad vltimum reſpondemus, errorem eſſe Ad 3. reſp. contrarium ſcientiæ, & vitiũ virtuti: & ſecundum contrariorũ legem collocari debent ſub eodem genere proximo, vel remoto iuxta cuiuſque naturam, vel conditionem, & cum diuerſa valde ſit erroris, & ſcientiæ, ſub diuerſo 50. genere proximè ponuntur, nam diſpoſitio in communi ſumpta ſubalternum genus eſt in ſpecialem diſpoſitionem, & habitũ diuiſum, tanquam in diuerſas ſpecies etiam ſubalternas, ſed minus communes: ſub habitu igitur collocantur virtutes, & ſcientiæ, ſub diſpoſitione vitia, atque errores tanquam facilè mobiles ex propria natura: ſicque fit ſatis contrariorum legi, dum vtraque ſub genere diſpoſitionis poſita cernuntur, nec infertur, hæc vri

illa eſſe habitus : quod autem de fide humana, & opinione additur, facilem habet ex adnotata doctrina ſolutionem : etenim, dum nimis in ſubiecto radicantur, vocari habitus poſſunt ſecundum modum : ſi verò ſecundum eſſentialem ſpectentur conditionem, diſpoſitiones ſunt, cum ex proprijs principijs ſint à ſubiecto ſeparabiles.

QVAESTIO TERTIA.

An potentia naturalis, & impotentia ſint diuerſæ ſpecies qualitatis: ſicq; ſentiendum ſit de paſſione, & paſſibili qualitate, forma, & figura.

Referuntur affirmatiua ſententia, & negatiua.

51. NOn eſt minor diſſenſio inter expoſitores circa diſtinctionē cæterarū ſpecierum, ac fuit circa habitum, & diſpoſitionem: præſertim circa naturalem potentiam, & impotentiam: vt ab his debito ordine incipiamus.

I. Opinio. Soti. Docet igitur M. Sot. quæſt. vnica huius prędicamenti inter ſoluendā confirmationem 3. argum. principalis, duas eſſe ſpecies ſubalternas diſtinctas, non ſecus ac diſpoſitionem, & habitum : cuius ſententiam ſequuntur ex modernis non pauci.

Videturq; à mente Ariſt. non aliena, qui dū rationē huius ſpeciei explicaret, diſtingui ait potentiam & impotentiam, quia illa eſt ad facile agendum, hæc verò ad nihil patiendum,
25. quod verè eſt diſtingui tanquā actiuam, & paſſiuam potentiam: ſed eiuſmodi diſtinguuntur non ſolum ſpecie, ſed genere, quemadmodum agere, & pati, à quibus ſpeciem capiunt, ergo ſpecifica erit diſtinctio potentiæ, & impotentiæ naturalis.

I. Ratio. Fauet etiam ratio: naturalis potentia, & impotentia opponuntur contrariè, vel priuatiuè, ſed extrema harū oppoſitionū diſtincta vt minimum in ſpecie eſſe oportet, & de contrarijs
5. quidē conſtat ex eorū definitione, ſunt namq; ea, quæ ſub eodem genere poſita maximè diſtant: maxima autem diſtantia ſub eodem genere ſpecificam diſtinctionem infert: de oppoſitis verò priuatiuè clarius, nam priuatio, & illius habitus diuerſiſſima ſunt: nec poſſibile eſt eandē ſui ipſius eſſentialiter eſſe priuationem.

II. Ratio. Secundo: naturalis potentia ad aliquid agendum, vel alicui reſiſtendum eſt inclinatio ad actum, vel reſiſtentiam, exemplum primi poteſt eſſe grauitas lapidis, per quā inclinatur ad motū deorſum: ſecundi verò durities eiuſdem apta ad reſiſtendū diuiſioni: at naturalis impotentia eſt repugnantia potius ad actum exercendum, vel ineptitudo ad reſiſtendum : primū patet in his, qui inepti ſunt ad curſum, vel luctam, qui idcircò impotentes appellantur ad exercitium eorundē actuum : ſecundū verò in mollitie aquæ, vel rei alterius ad reſiſtendum impotentis : repugnantia autem eſſentialiter eſt ab inclinatione diuerſa, ergo hoc modo diſtinguuntur potentia, & impotentia.

Secunda opinio oppoſita P. Fonſecæ. Oppoſitum ſentit Doct. noſter Fonſeca 5. Metaphyſic. cap. 14. ſection. 3. quæſt. 2. ſolo accidenti eiuſmodi ſeparari cuius duplex eſt fundamentum.

Prim. fundamētum. Primum, quia naturalis potentia appellatur ab Ariſtotele capite præſenti, qua facilè quæq; res agit, aut reſiſtit, impotentia autem, ſeu imbecillitas naturalis, qua ægrè, ſeu difficilè: facilè autem, ſeu difficilè aliquid agere, aut alicui reſiſtere: perſpicuè cernuntur ad eandem potentiam ſpecie pertinere : vt facilè, aut ægrè videre : quis enim dicere audeat facultatem videndi, aut audiendi pueri, & ſenis differre ſpecie, cum ſolo ſint vigore, & imbecillitate diuerſæ: quis præterea facultatem hominis ſani, qua facilè morbis reſiſtit, & imbecillitatem valetudinarij, qua ægrè, & cum difficultate, eſſentialiter ſeparabit.

Secundum. Secundum, quia facultates naturales ſuis operationibus diſtinguuntur : ita vt ſi operationes non differant ſpecie, nec ipſæ facultates ſpecie differre cenſeantur, facilè autem, vel difficilè aliquid agere ad eundem actum pertinent, ſolo facilitatis modo (ſine dubio accidentali) diſtincto, & ſimilis eſt ratio de reſiſtentia, ergo facultates, quæ naturalis potentia, & impotentia vocantur, 56 ſolo accidēti maioris, vel minoris perfectionis ſeparantur.

Quomodo inter ſe, & ab habitu, & diſpoſitione differant potentia, & impotentia.

Nota. DVo ſunt circa hanc ſpeciem à nobis expedienda : primum, quo pacto à prima ſpecie habitus, & diſpoſitionis ſint

diſtinctæ

diſtincta: hoc enim non ſatis explicatum reperio apud interpretes Ariſtotelis. Secundum, quo pacto inter ſe ſe diſtinguantur naturalis potentia, & impotentia.

In vno conueniunt 1. & 2 ſpecies qualitatis. Circa primum, naturalis potentia, & impotentia conueniunt cum habitu, & diſpoſitione in vno: differunt in duobus: conueniunt quidem, quod vtrumque genus eſt qualitas determinans ſubſtantiam ad operationem: etenim natura creata eam ex ſe habet limitationem, vt non ſit ſufficiens ad exercendas operationes ſibi conuenientes, ac propterea indiget quibuſdã virtutibus ſic eam modificantibus,
58. vt efficiant ad operandum potentem, & eiuſmodi ſunt potentiæ, & habitus, qui non minus ad operandum, quàm potentiæ ordinantur, nam etſi quædã ſint diſpoſitiones, vel habitus diſponentes naturam, vt benè ſe habeat in ſuo eſſe, adhuc iſtæ ordinantur ad operandum, vt benè adnotauit D Thom. 1 2. quæſt. 49 art. 3 ad tertium, exemplum in ſanitate conſtituens, quæ diſponit proximè naturam, & cum natura ſit principium operationis, ex conſequenti, & quaſi remotè ad operationem ordinatur, vt Ariſtoteles docet 10 lib. de hiſtoria animalium cap. 1. vbi tunc, ait, ſanum dici hominem, vel membrum aliquod, quando poteſt facere operationem ſani: itaque tam habitus, & diſpoſitio, quàm naturalis potentia, & impotentia ſunt virtutes operatiuæ.

Differunt. Sed differunt primo, quia iſtæ ordinantur ad operandum ſimpliciter: habitus verò, & diſpoſitiones ad benè, vel malè operandum, exempli gratia, ruſticus habet principium cognoſcendi, nempè intellectũ, ſapiens verò benè, ordinateq; per habitum ſcientiæ, vel artis.

59. Secundò differunt potentia, & impotentia ex vna parte, à diſpoſitione, & habitu ex altera: quod illæ ſunt à natura ipſa conceſſæ, & nullo modo per actus noſtros conquiſitæ: at diſpoſitio, & habitus abſtrahunt ab adquiſito, & naturali, ſi vniuerſaliter accipiantur: & in particulari maiori ex parte adquiruntur noſtris actibus. Huc accedit, naturalem potentiam eſſe magis intimam ſubſtantiæ: plerumque enim propria paſſio illius eſt, vel modum certè propriæ paſſionis habet, plerumque etiam vitalis eſt, vt in cunctis viuentibus: habitus verò & diſpoſitio, vtraque caret conditione, & dignitate.

Quæ omnia his exemplis oſtendi poſſunt: nam ſanitatem, & ægritudinem, pulchritudinem, ac deformitatem inter habitus, vel diſpoſitiones connumerat Ariſt. conſtat autem eſſe naturales, ergo hæ ſpecies à naturali, & acquiſito abſtrahit. Grauitas, & leuitas proprietates item ſunt corporum, quæ mouentur deorſum, intellectus, & voluntas potentiæ vitales

Quantum autem pertinet ad diſtinctionem naturalis potentiæ, & impotentiæ inter ſe, ſtatuenda ſunt in primis ea, quæ ab vniuerſis acceptantur: & eſt primum impotentiam non accipi ab Ariſtotele hac in parte pro pura negatione, vel priuatione potentiæ, ſed abſque dubio pro qualitate poſitiua, innata ad aliquid difficilè agendum, vel reſiſtendum, aut quod idem eſt ad facilè patiendum, vel reſiſtendum contrarijs, vel nociuis: ægre reſiſtere contrarijs dicitur illud, quod facilè ea admittens patitur ſuam deſtructionem, vt quod molle eſt, diuiſioni, per quam corrumpitur, facilè cedit, quod eſt parum reſiſtere: & debilis complexionis homo facilè admittit ea, quæ ſuæ ſaluti nocent, proindeque ægre dicitur reſiſtere. Itaque quemadmodum potentia naturalis poſitiua qualitas eſt ad agendũ facilè, & reſiſtendum fortiter, ſic etiam impotentia ſuo modo poſitiua qualitas eſt ad difficilè agendũ, ægreque reſiſtendum: & huius ratio euidens eſt, quia impotentia ponitur ſpecies qualitatis ab Ariſtotele, ſed quælibet ſpecies poſitiua eſt, nam negatio, vel priuatio non eſt ſpecies, ſed ſpeciem tollit, ergo non eſt accipienda, tanquam pura negatio, vel priuatio, quanquam aliquid negationis, vel priuationis admixtum claudat, ratione cuius potentia imperfectior eſt. 60.

Certum eſt ſecundo, & verbis Ariſtotelis expreſſum, non accipi impotentiam in ordine ad reſiſtendum, ſed etiam ad aliquid difficilè agendum: etenim ingenij hebetudo impotentia naturalis eſt, & non ad reſiſtendum, ſed ad difficilè intelligendum, ad vtrumque igitur vtraque à natura conceditur, nempè ad agendum, & reſiſtendum facilè, & difficilè, quod his verbis docuit Ariſtoteles: *Pugilatores, vel curſores dicuntur, non quod ſint diſpoſiti aliquo modo, ſed quod habeant potentiam naturalem, vel impotentiam aliquid facilè faciendi.* Præſuppoſitum ſecundum. 61.

Tertio indubitatum eſt diſtinctas eſſe ſpecies naturalem potentiam, & impotentiam, dum ad diuerſos actus ordinantur, vel ad agendum vna, ad reſiſtendum altera, vt hebetudo ingenij ad ægre intelligendum ordinata, ſpecie diſtinguitur à potentia viſiua ordinata ad vi- Præſuppoſitum III. 62.

ad videndum, quemadmodum audire ſpecie diſtinguitur ab actu intelligendi, quod adeò neceſſarium eſt, ſicut vnam potentiam naturalem diſtingui ſpecie ab alia, dum ad diuerſos ordinantur actus, vel certè ad agendum, & reſiſtendum: diſtincta ſpecies eſt potentia viſiua ab auditiua ſub potentia naturali, quia diuerſi ſunt actus intelligere, & videre.

Diſtincta item potentia nutritiua à duritie, per quam fortiter ferrũ diuiſioni reſiſtit. Cæterum, hoc nec diſtinctionem ponit, nec tollit inter naturalem potentiam, & impotentiam: ſtare enim poteſt eiuſdem eſſe ſpeciei in communi, & tamen ſpecie diſtingui particulares potentias, & impotentias, ad diuerſa ordinatas: quis enim dubitat potentias in eadem ſpecie ſubalterna potentiæ naturalis à cunctis abſtracta eſſentialiter conuenire, & tamen in particulari diuerſas eſſe ſpecies atomas diuer-
46. ſarum potentiarum, quæ diuerſos actus reſpiciunt. Sic igitur de potentia, & impotentia ſentiendum eſt: & ex hoc depræhenditur deceptio plurium modernorum, qui idcirco exiſtimarunt diuerſa eſſe genera, vel ſpecies, quia dum ad diuerſos ordinantur actus, vel ad agendum vna, ad reſiſtendum alia, diuerſæ ſunt.

Negatiua ſententia præfertur, idemq; fertur iudicium de reliquis ſpeciebus.

HIc eſt ergo ſtatus quæſtionis, in hoc difficultas poſita eſt, an naturalis potentia, & impotentia ad eundem actũ ordinatæ, vel ad eandem reſiſtentiam ſpecie diſtinguuntur.

Prima oppoſitio affirmat. 2. negat quā ſequimur.

Prior ſententia diſtingui affirmat, negat poſterior, ſolam differentiam accidentalem inter vtramque ponens, & hæc mihi videtur magis cum ratione, menteq; Ariſtotelis coniuncta, nam imbecillitas ad agendum, vel reſiſtendũ ſolum ponit quandam imperfectio-
65. nem in ea facultate, quæ vocatur impotentia, hæc autem non facit diſtinctionem eſſentialem in his facultatibus, quæ ad eundem actum ordinantur, à quo ſpeciem capiunt, ergo non ſunt diſtinctæ ſpecies: quod perſpicue intelligemus, ſi rẽ altius perpendentes, principium, originemque à quo vtraque procedit, intelligamus, quam benè attulit Magnus Albertus in noſtram ſententiam propendens tractatu de prædicamento qualitatis cap. 4. de naturali potentia, & impotentia, vbi facultatem naturalem ad agendum, vel reſiſtendum ſequĩ docet conſtitutionem naturæ, quam duobus modis ex coniunctione formæ cum materia coaleſcere contingit: vno, dum forma perfectè informat materiam, hoc eſt, quaſi eam perfectè compræhendens, vel ad ſe terminans,
vel ſibi perfectè ſubdens, quod ex eo prouenire intelligendum eſt, quia in ipſamet informatione perfectè reſiſtit contrarijs alterationibus bonum informationis ſtatũ impedientibus, & tunc prodit virtus naturalis perfecta ad agendum, vel reſiſtendum quæ vocatur naturalis potentia, nec eſt aliud, quam vigor, ſeu valor formæ ſupra materiam ad agendum ea, Nota.
quæ ſunt ſecundum naturam ſine impedimento: in materia enim nulla eſt virtus ad agendum, ſed ad propriam imperfectionem virtutem agendi imbecillem reddit, & quo magis prædominatur, eo imbecilliorem eſſe contingit. Secundo, materiam coniungi formę imperfectè in ipſamet informatione, & conſtitutione naturæ contrarijs diſpoſitionibus ex parte materiæ ſe tenẽtibus: impedimentumq; ne perfecta ſit informatio præſtantibus, & tunc prædominatur formæ, quaſi ab ea non perfectè compræhenſa, ex quo virtus eiuſdem naturæ diminuitur ad operationes naturales præſtandas: & potentiæ ad eaſdem operationes eidem naturæ conceſſæ imbecilliores prodeunt, & eiuſmodi facultates ad agendum, & reſiſtendum infirmæ, vocantur impotentiæ, & ſi ita ſe res habet, facilè intelligimus eaſdem facultates ad eoſdem actus eliciendos, vel ad reſiſtendum contrarijs fortiores eſſe in vno, imbecilliores in alio, ex robore, vel fragilitate naturæ, ac propterea ſolum diſtingui tanquam perfectum, & imperfectum circa eundem actum, & obiectum quod eſt ſola differentia accidentali ſeparari. 67.

Diluuntur argumenta oppoſita.

NEque oppoſitum vllo modo indicant verba Ariſtotelis pro priori ſententia oppoſita, quibus vnum dumtaxat officium impotentiæ naturalis explicuit, nempè debilem reſiſtentiam, ſtatim explicaturus aliud, nempè debilem actionem, quæ, ſi cum eiſdem officijs potentiæ naturalis facilè, fortiterque præſtitis conferantur, videbimus ſolum differre has facultates, tanquam perfectum, Ad Ariſt. Reſpond.
68.

fectum, & imperfectum in eadem ſpecie.

Ad I. argu. reſp. Ad primam rationem dicendum eſt, quandam oppoſitionem imperfectam habere magis ad priuatiuam, quam ad contrariam declinantem, qua opponuntur in quibuſcunque rerum generibus, illud quod perfectum eſt, & aliud cui ſibi debita perfectio deeſt, non quidē
69. omni ex parte, quia tunc eſſet pura priuatio, & oppoſitio purè priuatiua, ſed ita vt aliquid ei retineat, ratione cuius eandem ſpeciem quanquam imperfectè participet, eiuſmodi igitur oppoſitio tanquam imperfecta non variat extremorum ſpeciem, aut naturam.

Ad II. reſp. Secundū argumentum ex adnotatis in corpore quæſtionis ſoluitur: etenim impotentia naturalis non eſt omnimoda repugnantia ad agendum, vel reſiſtendum, ſed difficultas, vel imbecillitas maxima, cui nonnihil habilitatis coniungitur, ratione cuius poſitiue ordinatur ad eundem actum, vel reſiſtentiam, & propterea ad eandem ſpeciem cum potentia naturali ſpectat, etſi imperfecto modo à ſe participata.

Et hæc de potentia naturali, & impotentia.

Quonam pacto differant paſſio & paſſibilis qualitas.

DISTINCTIO ſpecifica paſſionis à paſſibili qualitate ſuos habet patronos, quibus non deficit fundamentum nam qui conſiderauerit verba Ariſtotelis tantum diſcrimen inter vtramque deſignantia, vt à paſſione non denominari ſubiectum ſimpliciter quale, ſed ſolum à paſſibili qualitate profiteantur, dicet abſque dubio plus quam ſpecie diſtingui, cum id non admittatur niſi in analogatis: & rurſus, qui fundamento D. Tho. perſuaſus tenuit habitum, & diſpoſitionem eſſe diſtincta genera qualitatis, quia ille ex propria natura difficile mobilis eſt à ſubiecto, hæc facile, non dubitabit tantundem affirmare de paſſione, & paſſibili qualitate, cum videat Ariſtotelem eodem prorſus modo eas ſeparantē, nam paſſio (ait) cito tranſit, paſſibilis qualitas diu permanet, & id quidem propter ordinem ad proprias cauſas ſtabiles, vel infirmas.

Exemplū. exemplum eſſe poteſt in pallore ex metus paſſione contracto, & ex diuturnis cauſis congenito, ille namque ex propria conditione facile tranſit, is diu, multumque permanet, nec po-
71. teſt vllo modo tranſire in paſſibilem qualitatem, cum repugnet cauſam illius permanere. quod argumento videtur eſſe proculdubio nō infirmo, ex propria natura differre à pallore permanente atque adeò vniuerſaliter loquendo paſſionem à paſſibili qualitate, nam quæ ſolo accidenti durationis, vel permanentiæ ſeparantur, ſic ſe habent, vt vnum poſſit tranſire in naturam alterius, quia non eſt alia ſed eadē diuerſo affecta accidenti, quibus permoti non nulli ex modernis interpretibus non minus eſſe duo genera diſtincta tenent paſſionem, & paſſibilem qualitatem, quam habitum, & diſpoſitionem, idque probabile iudicat Magiſt. Sotus quæſt. vnica huius prædicamenti inter ſoluendam confirmationem quarti argumenti.

Ipſe tamen tanquam probabiliorem ſuſtinet partem oppoſitam, ſola diſtinctione accidentali eas ſeparantem, quam etiam tuetur P. Fonſeca 5. metap. cap. 14. q. 2. ſect. 3 & nos tanquam magis conſentaneam naturæ huius ſpeciei libenter amplectimur: cuius ea eſt intrinſeca conditio, vt ſit cauſa, vel effectus paſſionis, quod vero ſtatim tranſeuntis, vel permanentis, accidētarium eſt; qua propter cum hoc ſolum ſeparet paſſionem a paſſibili qualitate, non poteſt differentiam eſſentialem conſtituere: rubor vel pallor ad hanc pertinet ſpeciē, quoniam effectus eſt paſſionis, quod vero paſſionis à natiuitate inſitæ, vel nunc contingentis, moxque tranſeuntis, eandem rationem nō variat niſi ab extrinſeco: hæc tamen variatio ſufficit, vt diuerſis nominibus ſignificarentur, quam diuerſitatem attendens communis modus loquendi potius, quam rei eſſentiam, vnā vocat qualitatem, paſſibilem aliam, non qualitatem, ſed paſſionem, cum tamen ſpectata vtriuſque natura vtraque ſit vera qualitas conſtituens tertiam ſpeciem à cæteris diſtinctam, vnde fit: vt diuerſus modus denominandi nō conſtituat diſtinctionem in ſubſtantia rei: nec proinde analogiam, ſed in modo eſſendi accidentali, & à poſteriori quidem, non tam conſtituens, quam oſtendens, & iſte eſt germanus ſenſus verborum Ariſtotelis.

II. Opinio & verior. 72.

73.

Ad II. reſp. De habitu vero, & diſpoſitione (vt argumento fiat ſatis) diuerſa eſt ratio, cum habitus
74. ſit difficile mobilis id exigente propria natura & conditione, ordineque ad naturales cauſas, quod ex ipſa nominis propria ſignificatione elicitur, etenim habitus, vt docet Ariſtoteles. 5. metap. c. 20. text. 25. habere aliquid dicimur, illud quæ permanenter poſſidemus, diſpoſitio facile

facile mobilis eſt ex eadem propria conditio-ne, & ſignificatione Tertia autem ſpecies qualitatis ſolum petit talem naturam, vt cauſitiua ſit paſſionis, vel per paſſionem producibilis, quod vero paſſio ſit transiens, vel permanens, accidentarium eſt, ac propterea non duplicem ſpeciem, ſed eandem ſecundum diuerſa accidētia conſtituit.

Formam demum, & figuram non deſunt, qui ſpecie diſtingui velint dicentes, figuram ſolam terminationem quantitatis importare à materia ſenſibili proinde abſtrahentem, at formam addere ordinem ad materiam ſenſibilem, conferreque ſpeciem artificiatis, vel etiam in naturalibus oſtendere, vt forma ſtatuę, forma hominis vel equi. Cæterum diuerſæ dumtaxat ſunt conſiderationes eiuſdem rei magis, vel minus à materia abſtrahentis, quæ rationem formalem non variant, niſi accidentalem, in quantum vna accidit alteri, ac propterea accidentali ratione diſtinguuntur: quē admodum ſi lineam accipies, in quantum abſtrahit, à materia ſenſibili, quo pacto à Geometria conſideratur, vel vt reſpiciens materiam ſenſibilem, & viſualis appellatur, perſpectiuæ que obiectum eſt, diuerſæ ſunt conſiderationes eius, quarum vna accidit, vt oſtendit eiuſmodi accidentalis prædicatio: linea eſt viſualis: accidentalis eſt ergo extenſio figuræ ad res ſenſibiles artificiales, vel naturales, ratione cuius appellationem formæ ſortitur, vnde non efficit ſpeciem qualitatis diſtinctā. Quod hoc exemplo facile intelligi poteſt: nam idem homo iuxta diuerſas conſiderationes ad diuerſas ſcientias ſpectare poteſt, vt ad naturalem, in quantum corpore, & anima conſtat, ad metaphyſicam vt genere, & differentiis, ſed nō pro inde conſiderationes iſtæ ſufficiunt, vt diuerſas ſpecies in prædicamento ſubſtantiæ conſtituat.

Distinctio formæ, & figuræ.

75.

76.

QVAESTIO QVARTA.

An paſſio, & paſſibilis qualitas ſint veræ ſpecies qualitatis, & ſub paſſione collocentur animæ paſſiones, ſub paſſibili vero qualitate omnia obiecta externorū ſenſuum, & alia.

NON facilè intelligitur, quid nomine paſſionis in hoc tertio genere intelligat Ariſtoteles, neque item quo pacto à paſſibili qualitate ſeparetur: vt igitur notum fiat vtrumque adnotandum eſt paſſionem quatuor modis accipi.

Primo, pro quacumq; receptione, ſiue alicuius nociui, & diſcōuenientis, ſiue conuenientis, ac perficientis, in qua acceptione paſſio dicitur non ſolum receptio caloris in ligno, vel manu, per quam ad corruptionem diſponuntur, ſed receptio ſpeciei viſibilis in viſu, vel intelligibilis intellectu, quibus eiuſmodi potentiæ perficiuntur in ordine ad operationes vidēdi, & intelligendi. — IV. modis accipitur paſsio. I. Acceptio paſsionis. 77.

Secundo accipitur pro ſola receptione contrariæ qualitatis, vel diſconuenientis, quam paſſionem propriæ appellamus: ſi quidem pati propriè dicitur illud, quod aliquid recipit, per quod ad corruptionem diſponitur. — II. Acceptio paſsionis.

Tertio, pro aliqua operatione animæ ſenſitiuæ, cum aliqua tranſmutatione, vel paſſione corporali facta: quo pacto ira, gaudium, dolor & triſtitia paſſiones dicuntur, quia ex propria conditione habent fieri cum aliqua alteratione, vel paſſione corporali, vt calefactione, infrigidatione, vel alia ſimili, vnde factum eſt eiuſmodi paſſiones duobus modis definiri, quaſi materiali explicatione, dum pro alteratione præcedenti accipiuntur: & formali, aut finali, dum pro actione ipſius appetitus, vt iram primo definiunt, quod ſit aſcenſio ſanguinis circa cor: ſecundo quod ſit appetitus vindictæ, ex his autem tribus modis communiſſimus eſt primus: ſecundus proprius: tertius vtriuſq; rationem participat, cum ex parte ſit actio quędam appetitus ſenſitiui ipſum perficiens, ex parte vero paſſionem propriam, ſeu receptionem diſconuenientis, cum qua fit, contineat, & quo plus de ea claudit, maiorem habet rationem paſſionis. — III. Acceptio paſsionis.

Vltimo demum paſſio appellatur qualitas illa, quæ effectus paſſionis eſt: tertio modo ſumptæ, vt rubor ex verecundia, pallor ex timore contractus, in qua acceptione eſt tertia ſpecies qualitatis, diſtinguitur autem à paſſibili qualitate (vt textum Ariſtotelis exponentes indicare cæpimus) quia non ſolum effectus paſſionis eſt, ſed modum illius habet, eo quò tranſeuntis: at paſſibilis qualitas, quanquam effectus ſit paſſionis, modum eius non habet, ſed in — IV. Acceptio paſsionis. 78.

ſub-

ſubiecto permanet, hoc autem diſcrimen modus loquendi manifeſtat, nam cum paſſio ſtatim tranſeat à qualitate ſimpliciter tali degenerare videtur, ac propterea non denominat ſubiectum ſimpliciter tale, quemad mo-
79. dum qualitas paſsibilis, non enim pallidum, vel rubeum vocamus, qui eiuſmodi colores ex metu contraxit, aut verecūdia, ſed ruborem, vel pallorem paſſum: ſi verò contingat in aliquo eſſe ex permanenti cauſa, talis abſolutè dicitur ab ea, tanquam à paſsibili qualitate: rubeus enim dicitur, qui ab ipſa natiuitate eum habet colorem: radix autem, & origo huius diſtinctionis eſt diuerſitas paſsionum, à quibus qualitates iſtæ cauſantur: eſt enim duplex paſsio, vna ſtatim tranſiens, vt rubor ex verecundia, ex quo cauſatur rubedo: alia permanens, qualis cenſetur reciproca illa quatuor qualitatum, ex quibus corpus mixtum fit: hæc enim ſemper durat etenim per actionem & paſſionem mutuam quatuor qualitatum diſponitur materia corporis mixti ad recipiendam formam ſubſtantialem, per cuius receptionem mixtum generatur: & abſque dubio per eandem conſeruatur, & cum notum ſit ex eadem reſultare ſecundas qualitates, vt colores, odores, ſapores, ac cæteras, in eiſdem mixtis corporibus, ſit permanentes eſſe iuxta permanentiam paſsionis, à qua fiunt. Ecce tibi rationem à priori, ob quam quædam ſunt qualitates cito tranſeuntes, aliæ permanentes, & illæ paſsiones, iſtæ paſsibiles qualitates appellantur: quæ paſsiones ipſæ etiam ſunt duplices cito tranſeuntes, & permanentes, à quibus cauſantur, effectus namque proportionantur cauſis.

Dubii ratio an paſsio ſit ſpecies.

His expoſitis tria proponit diſcutienda titulus quæſtionis, primum eſt, an paſsio ſit vera ſpecies qualitatis: occaſionem præbuit Ariſtoteles non leuem exiſtimandi paſsionem nō eſſe veram ſpeciem qualitatis, dicens ab ea nō dici hominem ſimpliciter qualem, ſed ſubitā quandam mutationem paſſum, vt dum quis ruborem ex verecundia contrahit in facie, vel
80. pallorem ex metu, non denominatur rubeus ſimpliciter, ſed pallorem, vel ruborem paſſus, cum verò, in quo inhærent, ex paſsione diuturna, vel à natiuitate ſimpliciter denominãt: ex hoc enim diſcrimine ſtatim infertur paſſionem non eſſe qualitatem ſimpliciter, & proinde nec veram eius ſpeciem, nam qualitas (vt definit Ariſtoteles) eſt, à qua denominamur quales, ſed à paſſione non denominamur quales ſimpliciter, ergo non eſt ſimpliciter qualitas ſed ſecundum quid.

Confirm.

Cui ſi adiungas, genus de cunctis ſpeciebus ſimpliciter prædicari, dices de paſſione non tanquam genus, ſed vt quoddam analogum dici, ac propterea non eſſe ſpeciem qualitatis veram.

Duo ſunt conſideranda in paſſ.

Duo conſiderare oportet in paſſione (vt dubium ſoluatur) entitatem, atq; eſſentiam eius, & modum inhærendi, quemadmodum in albedine, quā in ſolis dentibus habet Æthyops: & quidē conſiderata eſſentia notum eſt non minus eſſe completam, & abſolutam in albedine hac, quàm ſi totum corpus afficeret, nam quod ad plures, vel pauciores partes ſubiecti accidens extendatur, non pertinet ad eius eſſentiam, ſed modus quidā eſt accidētarius inhærendi ſecundum extenſionem perfectior. Cæterùm, quia communis modus concipiendi, & denominandi corpus album eiuſmodi extenſionem poſtulat, non denominatur ſimpliciter corpus album, niſi totum penè albedine afficiatur, itaq; eſſētia albedinis, eiuſq; ſpecies ſimpliciter in vtraq; inuenitur, quāquàm 81.
modus denominandi valdè ſit diuerſus: ſic igitur ſtatuendum eſt de paſſione, & paſſibili qualitate, vt de rubore permanēti, & cito tranſeunte: ſpectata enim ruboris eſſentia ſpecies ſimpliciter in vtroque reperitur, cum ſimpliciter vterque ſit color rubeus, diſcrimen autem conſiſtit in modo inhærēdi permanenti, vel tranſeunti, qui ad quādam pertinet, quaſi extēſionem temporis accidentalem: verumtamen quia communis modus denominādi hāc includit permanentiam in ſubiecto, non dicimur tales à paſſione, ſed à paſſibili qualitate: modus igitur denominandi analogiam ſapit, eſſentia verò vniuocam conſtituit rationem, ex quibus ſoluuntur rationes dubitandi. An verò ſpecifica ſit differentia inter vtramq;, ſuo loco definietur.

Ex his ſoluuntur rationes dubitandi.

An paſsiones animæ ponantur in hac ſpecie.

SEcundum circa paſſionem diſcuſſione dignum eſt, an paſſiones animæ pertineant ad hanc ſpeciem.

Paſſiones autem animæ ſunt ira, amentia, mētis alienatio, & ſimiles, quia ſi diuturnæ ſint, & quaſi naturales, ſimpliciter iracundum hominem, & ab Ariſtotele vocantur paſſibiles, qualitates, ſi verò mox tranſeant, vt dum quis in iram rapitur, non denominant ſimpliciter iracundum, ſed iram paſſum, & idcircò paſſio- 82.
nes

nes dicuntur, non paſſibiles qualitates: nihilominus quod neque ad hanc ſpeciem, imo neque ad hoc prædicamentum ſpectent, probari poteſt.

1. ratio ex Ariſt. Primo, quia capite ſequenti de actione, & paſſione inter actiones, & paſſiones eius prædicamenti his verbis recenſentur: *Recipit autem agere, & pati cõtrarietatem & magis, & minus, delectari enim contrarium eſt ei, quod eſt contriſtari, eſt etiam magis, & minus triſtari.*

Confirmatur ratio. Et ratio idem cõfirmat: nam ita, gaudium, triſtitia, & ſimiles, actiones ſunt appetitus ſenſitiui, & ab aliqua eius parte nempe iraſcibili, & concupiſcibili eliciuntur, ergo vt prodeunt ab his potentijs pertinent ad prædicamentum actionis, vt autẽ in eiſdem tanquàm actiones immanentes recipiuntur, ad prædicamentum paſſionis: quam igitur rationem qualitatis in
83 eis inuenire potuit Ariſtoteles, vt ad tertiam ſpeciem qualitatis referret: nullam profectò, niſi ſolum nomen actionis, quod procul dubio equiuocum eſt reſpectu harum paſſionum, & effectuum ipſarum, effectus enim, vt rubor ex verecundia procedens, & pallor ex metu, paſſiones dicuntur huius ſpeciei: ſi verò pro cauſa, nempe pro actione appetitus accipiatur, multum à qualitate differt, cum ſit actio de prædicamento actionis.

Quorundam modernorum ſententia refertur, & reijcitur.

Recentiorũ opinio. Moderni quidam tenent eiuſmodi paſſiones per ſe ipſas non ſpectare ad hãc ſpeciem qualitatis, ſed per qualitates adiunctas, quæ ſenſibus patent, & per quas
84. cognoſcuntur, vt ira per ardorem, metus per rigorem.

Impugnatur. Hæc tamen ſolutio non poteſt verbis, aut menti Ariſtotelis ſatis facere, cum iram, amẽtiam, cæteraſque paſſiones ad hanc ſpeciem pertinere affirmet ſecundum proprias denominationes: quales enim, ait, dicuntur homines ab eis, vt amentes, iracundi, &c. & rurſus ſi à natiuitate ſint, vel alio modo diuturnæ, ait eſſe paſſibiles qualitates, cum tamen non ſit tũc alia qualitas ſenſibilis nobis nota, per quã cognoſcantur, vt ſi quiſpiam amens ſit à natiuitate, vel iracundus, nullam ex hoc ſenſibilem qualitatem oſtendit, per quam amentia cognoſcatur, ſed ſolum verbis, & ſignis eam cognoſcimus.

Vera ſolutio dubij ex mente Diu. Thomæ.

Nota ex D.Thom. Vt igitur dubium melius ſoluamus ad notandum eſt ex Diu. Thom. 1. 2 quæſtio 21 articul. 1, & 3 id eſſe diſcriminis inter operationes appetitus intellectiui, qui dicitur voluntas, & ſenſitiui, quod illæ non procedunt à toto aliquo cõiuncto, ſed ab anima media voluntate, iſtæ verò à toto coniuncto, non ſecus ac actus exteriorum ſenſuum: prouenit autem diſcrimen hoc ex natura potẽtiarum, nam voluntas non eſt potentia in organo corporali reſidens, ſed ſpiritualis, & quæ abſque coniunctione ad organum operatur, at ſenſitiuus appetitus actus eſt organi corporalis, ſicut potentia viſiua, vndè quandò operatur voluntas, non operatur proximè totum aliquod corporeum, ſed nuda animæ potentia, & quia anima, cuius potentia eſt voluntas informans corpus, totum conſtituit hominem,
operatio voluntatis totius hominis eſt, at 85. dum operatur appetitus ſenſitiuus, totum quid corporeum operatur, cui operatio, tanquàm proximo principio conuenit: quemadmodum, dum operatur potentia viſiua, oculus operatur, qui eſt compoſitus ex parte illa corporis potentia ſenſitiua in ea reſidẽte: Vndè fit, vt actus appetitus ſenſitiui tanquam totius coniuncti cum tranſmutatione corporali fiant, actus autem voluntatis tãquam ſpirituales, minimè, & quo vehementiores ſunt actus appetitus, eo maiorem commotionem corporis excitant: eiuſmodi autem corporalis tranſmutatio, vel diſcõueniens eſt naturali cõplexioni corporis, vel ſi aliquando conueniens ſit, aliquem habet exceſſum, vel defectum, ratione cuius non nihil diſcõuenientia importat: ideo ſemper dicitur verè, & propriè paſſio
tendens vel diſponens aliquo modo ad corru- 86.
ptionem, & ab hac paſſione vocãtur actus appetitus ſenſitiui paſſiones, nimirum, quia ſemper habent coniunctam paſſionem corporalem, quam excitãt: itaq; in motu iræ duo ſunt, & actus iraſcibilis, quæ pars eſt appetitus ſenſitiui, & tranſmutatio corporalis, videlicet aſcenſio ſanguinis circa cor, & in verecundia eſt etiam actus appetitus, & tranſmutatio corporalis, per quam rubor in facie producitur, & ſic in cæteris animæ paſſionibus: & cum omnis motus vel actio ſit via in terminum per ipſam productum, quælibet harum actionum proprium. Cur dicantur paſſiones.

priũ habet terminũ, & qui de terminus tranſmutationis corporalis ſenſu percipitur, & rubor in facie per rubefactiones (vt ſic liceat loqui ad deſignandam corporalem actionem) 87. terminus verò actionis appetitus non percipitur ſenſu, quemadmodum neq; actio ipſa, irã enim, niſi aliqua alteratione corporis oſtendatur, vel certè verbis, aut ſignis, nõ agnoſcimus, ſed cum ſit actio corporea, abſque dubio habet proprium terminum nomine eiuſdem actionis ſignificatum, vt oſtendunt operationes volũtatis, & ſimiles: dum enim voluntas rem aliquam amore proſequitur, actio ipſa amandi ſuum habet terminum in eadem voluntate productum, nempe amorem actualem, quemadmodum actio intellectus verbum mentale, ſed eodem nomine ſignificamus actionem, & terminum, nempè amoris actualis, ita ergo de actibus appetitus intelligendum eſt, amorem 88. ſenſitiuum irę, & gaudij motus ſuos habere innominatos terminos, quos eiſdem nominibus, ac actus ipſos nominamus, nempè actualem amorem, actualem iram, & gaudium, & rurſus quemadmodum amor actualis per actũ voluntatis productus, & verbum mentale per actum intellectus, ſunt qualitates, cum tamen dilectio, & intellectio ſint actiones, pari ratione de actibus appetitus ſentiendum eſt, eos eſſe quaſdam actiones huius potentiæ ſenſitiuæ, terminos verò productos in eadem potentia qualitates, quas paſſiones vocamus nomen operationis termino eius accommodãtes, quod intelligendum eſt de paſſione cito tranſeunti: nam ſi ex paſſione diuturna, vel naturali procedant, dicuntur paſſibiles qualitates, vt contingit in amentia diuturna, vel à natiuitate contracta. Hæc autem ita ſe habere conuincit hoc argumentum: paſſio, & paſſibilis qualitas dicuntur tales, quia ſunt effectus paſſionis cito tranſeuntis, vel diu permanentis, ſed prædictæ qualitates terminantes paſſiones, vt irã, gaudium, fiunt per operationes appetitus, quæ verè dicuntur paſſiones, in quantum fiunt cum paſſione corporea, ergo ſi cito tranſeant, paſſiones vocabuntur, ſi diu permaneãt, paſſibiles qualitates.

Reſp ad argum. & cõfirmationẽ.

Hæc autem doctrina dubio propoſito & argumentis ſatisfacit: nam dum Ariſtoteles paſſiones animæ in hac tertia ſpecie qualitatis collocat, pro terminis accipit diuturnis, vel cito tranſeuntibus: pro ipſis verò actibus appetitus in prædicamento actionis, & paſſionis collocandas docet: non eſt igitur in doctrina eius ſano modo intellecta vlla contradictio, nec argumentum quidpiam aliud conuincit.

An obiecta omnium ſenſuum externorum, vt talia, ſint paſſibiles qualitates.

EXplicans Ariſtoteles, quid ſit qualitas paſſibilis, ait, duob⁹ modis dici, vel quia cauſa paſſionis eſt, vel effectus: cauſa paſſionis ſunt obiecta ſenſuum externorum, cum 89. ſint cauſa ſenſationum, quas paſſiones vocamus: nam ſentire eſt quoddam pati, vt idem docuit Ariſtoteles 2. libro de anima text. 51. effectus paſſionis eſt rubor ex verecundia cõtractus, ſed quoddam conſtituit diſcrimen inter obiecta guſtus, & tactus ex vna parte, & colores ad viſum pertinentes ex alia, quod tangibile, & guſtabile dicuntur paſſibiles qualitates, quia nata ſunt cauſare paſſionem in ſenſu, hoc eſt, actiones guſtandi, & tangendi: colores verò nõ propterea appellari paſſibiles qualitates vult, ſed quia ex vera, ac propria paſſione procedũt, vt rubor, & pallor, dum ex diuturna paſſione oriuntur, verba Ariſtotelis ſunt: *Paſſibiles qualitates dicuntur, dulcedo enim paſſionem quandam ſecundum guſtum efficit,* 90. *& calor ſecundum tactum, albedo autem, & nigredo, & cæteri colores non eodem modo his quæ dicta ſunt, paſſibiles qualitates dicũtur, ſed eò, quod ipſæ ab aliqua paſſione innaſcantur, &c.* Hoc autẽ diſcrimẽ planè falſum videtur, (Ratio dubij.) nam vel ſufficit eſſe cauſã paſſionis in ſenſu, vt aliquid dicatur qualitas paſſibilis, vel non: ſi primum admittas, cũ colores ſint obiecta viſus, cauſentq; viſionem media ſpeciei viſibilis impreſſione in potentia viſiua, ſequitur non minus hac de cauſa vocari paſſibiles qualitates, quàm obiecta guſtus, & tactus. Si verò ſufficere neges, ſtatim ſequitur neq; obiecta guſtus, & tact⁹ ideò appellari paſſibiles qualitates: ex vtraq; igitur parte falſum erit aſſignatũ diſcrimen, tum præſertim, quod de ſono, qui eſt obiectum auditus, & de odorabili nulla fit mentio, cum tamen non minus cauſatiua ſint paſſionis in ſenſu, quàm prædicta, atq; adeò non minus ſint paſſibiles qualitates.

Quorundã opinio.

Sentiũt quidã moderni verũ eſſe de coloribus, ſicut de obiectis aliorum ſenſuum eſſe paſſibiles qualitates, quia cauſant paſſionem in ſenſũ ſed quia in obiecto guſtus, & tactus notior eſt eiuſmodi paſſio cauſata, in viſu verò minus 91. nota, ideò de illis docuit eſſe paſſibiles qualitates, quia cauſant paſſionem: pro coloribus verò aliam potius rationem tradidit nobis notiorem, nempè quia per veram producuntur

paſſionem: itaq; cum vtraq; ratio in omnibus concurrat, pro illis rationem cauſæ, pro his vero rationem effectus cunctis notas tradidit & hoc ideò, quia non intendit hoc loco eſſentiam harum ſpecierum inueſtigare, ſed nominum duntaxat ſignificationem, vt intelligamus, quare etiam colores dicantur paſſibiles qualitates. Sat igitur fuit aliqualem rationem pro ſingulis reddere, cæteris, quæ afferri poſſent, prætermiſſis.

Impugnatur. Hæc tamen ſolutio friuola eſt, nec propoſito dubio ſatisfacit, cum Ariſtoteles expreſſis verbis doceat colores non eſſe paſſibiles qualitates, quia cauſant paſſionem in ſenſum, ſed quia ſunt effectus paſſionis: falſum igitur eſt communem eſſe rationem cunctis ſenſuum obiectis eſſe paſſibiles qualitates, quia cauſant paſſionem in ſenſum.

Nota ad intellige dū Ariſt. Vt igitur diſcrimen poſitum ab Ariſtotele inter obiecta guſtus, & tactus, ex vna parte, & colores ex alia intelligamus, dubiumq; plenè ſoluamus, paucis explicare oportebit modum, quo obiecta exteriorum ſenſuum eorundem organa immutent, ac ſenſationem efficiant.
93. eſt autē longè diuerſus in tribus ſenſib⁹, nempe odoratus, guſtus, & tactus, à viſu, & auditu, nā odorabile, guſtabile, & tangibile, ex propria conditione mouent ſenſum cum reali alteratione organi, nempe humectatione, & calefactione, vel alia ſimili: cuius ea eſt ratio: quia vel ſunt primæ qualitates, vel maxima ex parte earum permixtionem continent, idq; vſq; adeò certum eſt, vt adhuc ſit in opinione poſitum ſaltē de tangibili, & guſtabili: an moueant ſenſum per impreſſionem ſpecierum intentionalium, vel per ſolam alterationem realem: nā
94. cùm ſupra organū poſita ſentiantur, nō videntur ſpeciebus indigere, vt præſentia ſint, atq; adeò vt ſimul cum potentia (cui abſq; medio vniuntur) organo eius realiter inhærētia ſenſationē efficiant, vnde fit, vt vel ipſamet ſenſatio ab eis cauſata ſit verè, & propriè paſſio, vel certè ſimul cū vera paſſione fiat, quod ſatis eſt, vt propriè dicatur paſſio, quemadmodū de paſſionib⁹ animæ adnotatū eſt: viſibile autē & audibile ex propria cōditione nō immutāt organa horū ſenſuū cū aliqua trāſmutatione corporali, vel alteratione (niſi fortè per accidens quando vehementia ſenſibilis lædit ſenſum, & tunc quidem, vel ratione alicuius primæ qualitatis, vel propter nimiam lucis abundantiam) ſed per impreſſionem ſpecierum intentionalium ſenſationem efficiūt, impreſſio autem, vel receptio harum ſpecierum in organo cum intentionalis ſit, nec ad corruptionem diſponat, ſed potius ad perfectionē non eſt verè, & propriè paſſio, ſed nec ſenſatio ipſa, quæ maximè ſenſum perficit. Vnde ſequitur obiecta viſus, & auditus non eſſe cauſatiua veræ paſſionis, ſed cuiuſdam receptionis ſimilitudinem paſſionis tenentis, in quantum receptio quælibet paſſio ſolet appellari: ac proinde non eſſe propriè paſſibiles qualitates per comparationem ad ſenſum, nam qualitates huius ſpeciei dicuntur paſſibiles, quia ſunt cauſa, vel effectus paſſionum: qualis igitur fuerit paſſio, quam efficiunt, talem modū paſſibilis qualitatis habebunt, ſed in ordine ad ſenſum non ſunt cauſæ paſſionis propriè dictę ergo nec propriè dicuntur paſſibiles qualitates, in quantum ſunt obiecta ſenſuum: & propterea Ariſtoteles, cum obiecta guſtus & tactus connumeraſſet inter paſſibiles qualitates in ordine ad ſenſum, colores excluſit dicēs nō ideo pertinere proprie ad hanc ſpeciem, quia paſſionem in ſenſu cauſant, ſed quia effectus ſunt alicuius paſſionis propriè dictæ: oriuntur enim ex vera paſſione, vt de pallore, & rubore conſtat, diuturna quidem vel cito tranſeunti, & ſi primam ſortiantur conditionem, verè dicuntur paſſibiles qualitates, ſi poſtremam, non niſi paſſiones: de ſono vero exiſtimo non eſſe verè, & propriè paſſibilē qualitatem, quia nec propriam cauſat paſſionem in ſenſu, nec effectus paſſionis eſt, & idcirco eum prætermiſiſſe Ariſtotelem credendum eſt.

Atque ex his fit in primis manifeſtum diſcrimen ab Ariſtotele conſtitutum inter obiecta guſtus, & tactus ex vna parte, & colores ex Conclusio.
alia, ſimulque conſtat merito non eſſe inter 97.
paſſibiles qualitates connumeratos, in quantum ſunt obiecta ſenſuum, & hæc eſt plena ſolutio dubij.

Si autem obijciat quiſpiam, obiecta guſtus, & tactus eſſe etiam effectus paſſionis, cum per veram alterationem producantur, nempe calefactionem, & frigefactionem erunt igitur ſic accepta paſſibiles qualitates, quemadmodum colores.

Reſpondetur ita eſſe, quod vtraque ratio
cauſæ, & effectus concurrit in eis, ſed quia no- Respond.
bilior eſt ratio cauſæ, ob eā potius appellātur ab Ariſtotele paſſibiles qualitates: colores ve-
ro propter ſecundā duntaxat, nomē paſſibilis 98.
qualitatis merentur, quia prima propriè carēt,

quod

quod ſi aliquando ab Ariſtotele, vel D. u Tho. lux, & colores appellantur paſſibiles qualitate, quia immutant ſenſum, improprie, & per quandã reductionem intelligendum eſt.

QVAESTIO VLTIMA.

Quidnam per formam, & figuram intelligat Ariſtoteles.

MVltiplex ſignificatio formæ dubiam rem fecit, accipitur enim primo pro pulchritudine, & venuſtate rei, vt
I. Acceptio formæ. Porphyrius docuit ca. de ſpecie in principio, iuxta quam acceptionem proloquium illud commune prodijt *prima ſeu priam ſpecies digna eſt imperio*: eandem videntur continere verba,
99. Pſal. 44. *Speciosus forma præ filijs hominum*, de Chriſto Domino ad literam prolata.

II. Acceptio. Secundò accipitur forma primo pro ſubſtãtiali ſpeciem conferente, in qua acceptione di-
III. cimus, rationalem animã eſſe formam hominis. Tertiò capitur pro exteriori figura rerum non ſolum naturalium, ſed artificialiũ, in qua ſignificatione quidquid artificioſum eſt in ca-
100 thedra, vel ſtatua appellare conſueuimus formam artificialem, à qua in genere artificiali conſtituitur, exteriorem etiam figuram hominis, equi, leonis appellamus formam: iuxta has igitur acceptiones diuerſo modo loquuntur interpretes Ariſtotelis de forma, volentes eam aliquo modo à figura diſtinguere, nam vocum diuerſitas aliqualem videtur diſtinctionem indicare.

Ammonius in commentarijs huius capitis per figuram intelligit eam, quæ in rebus vitæ expertibus reperitur, formam verò animatorum eſſe vult, vt hominis, leonis, &c. ſed quid interſit inter harum figuras, vt hæc appelletur potius forma, quam illa, non video: abſque ratione igitur diſtinguuntur, & pro libito poſterior appellatur forma.

Variæ ſententiæ referuntur.

Quid Boetius, & Simplicius figuram intelligant. PROPTEREA Boetius, & Simplicius ibidem, formam intelligunt appellari ab Ariſtotele pulchritudinem rei, quæ ex debita partiũ coaptatione, ac diſtinctione reſultat, per figuram vero eam, quæ reſultat ex ſola quãtitate, vt triangularem, quadrangularem, &c. hoc tamen planè aduerſatur doctri- 101
næ Ariſtotelis, qui pulchritudinem habitum vocat in prima ſpecie collocatum (vt ſuperius vidimus)

Idcirco Albert. Magnus tracta. de prædicamento qualitatis. ca. 8 figuram reſpectu ſolius quantitatis dici exiſtimat, quia non videtur eſſe aliud, quam terminatio quantitatis: anguli namque, quibus quantitas terminatur ſecundum talem terminationis modum, talem conſtituunt figuram, quæ ſi ex tribus reſultet angulis, diuerſa eſt ab ea, quæ reſultat ex quatuor formam vero ex duplici ordine ad ſubſtantialem appellari talem, oritur namq; ab ea: quod conſtat, quia res diuerſarum ſpecierum diuerſas habent figuras, idque nõ aliunde euenire 102
po eſt niſi ex diuerſitate formæ ſubſtantialis conſtituẽtis, ac diſtinguẽtis ſpecies. Habet præterea forma huius ſpeciei ſimilitudinem cum ſubſtantiali in eo, quod quemadmodum hæc eſt quædam actus ſubſtantialiter continens totam perfectionem ſpeciei, quam cõſtituit, modo ſimili forma qualificãs deſignat totam perfectionem eiuſdem, & ideò quaſi modo accidentali eam continere dicitur.

Sententia Diu. Thomæ præfertur cæteris.

Placet opinio D. Tho. PLacet præ omnibus ſententia D. u. Tho 7. phyſicorum lect. 7 circa medium: quã his verbis explicat: *Conſiderandum eſt, quod forma, & figura in hoc ab inuicem differunt, quod figura importat terminationem quantitatis: eſt enim figura, quæ termino, vel terminis compre-* 103
henditur forma vero dicitur, quæ dat eſſe ſpecificũ artificiato, nam forma artificiatorum ſunt accidentia Hanc ſententiam ſequũtur iam fere omnes moderni illud addentes, quod planè ſentit D. Thom nempè formam importare ordinem ad compoſitum artificiale: cum tamen figura nuda ſit terminatio quantitatis, cuius ſignum eſt, quod figura in mathematicis quantitatib' reperitur ab omni materia ſenſibili abſtrahentibus, vt planè docet Ariſt 5. metaphyſi. c. 14. immobilia mathematica, hoc eſt, à motu abſtrahentia figuras vocans, forma vero non reperitur in his, ſed corpus ſenſibile reſpicit naturale, vel artificiale.

I. Addendum eſt. Ego vero duo alia addenda eſſe circa figuram cenſeo, primum, quod cum in communi modo loque id appellatur terminus, vel terminatio quãtitatis, duobus modis intelligi poteſt, primo de termino proprio, atque intrinſe- 104
co quan-

Quatuor tractantur de actione, & paſſione.

Ad prædicamenta igitur actionis, & paſſionis explicanda venio, de quibus late agit Ariſt. 3. phyſic. à principio: in præſentiarum verò quatuor declaranda ſunt, ex quibus eorum natura intelligetur. Primum, quid nomine actionis, & paſſionis ſignificetur, quotuie modis vocabula hæc accipiantur: ſecundum, quid actio, & paſſio ſint? Tertium, quot genera, & ſpecies, quælibet habeat, ex quibus prædicamentalis coordinatio fiat, ac tandē quartum, quot habeant proprietates.

Quid nomine actionis, & paſſionis ſignificetur.

I. De varijs earum acceptionibus.

Circa primum præter generalem, nimiſque impropriam acceptionem, qua accipitur actio grammaticali modo pro ſignificato cuiuſlibet verbi actiui (ſiue propriè ſit actio, vel ſecus) tres alias reperio in doctrina Ariſt. magis proprias, quibus varijs in lo-
2. cis vſus eſt: nam primo actionem accepit pro ſolo actu, ſeu actione libera a noſtra voluntate elicita, vt 2 lib. magn. moral. cap 12. poſt medium, quales ſunt ſtudioſi, vel vitioſi actus Secunda acceptio vniuerſalior eſt, pro qualibet actione immanente libera, vel naturali, ſub qua comprænenduntur non ſolum actiones intellectus, volūtatis, & appetitus ſenſitiui, ſed etiam actiones ſenſuum internorum, & externorum, vt viſiones, auditiones, &c. Et actionem hoc modo ſumptam diſtinguit Ariſt. ab effectione, quæ eſt actio tranſiens: in hoc enim actio tranſiens ab immanente differt, quod hæc in agente, à quo elicitur, manet; illa vero in extrinſecum tranſit: tales ſunt calefactiones, infrigidationes, & plures aliæ, quas effectionis nomine ideò vocat Ariſt. quia aliquis effectus in extrinſeca materia per eas efficitur, vt calor in aqua, frigiditas in ligno: ille quidē ab igne per calefactionem, hæc ab aqua per infrigidationem. Hac acceptione actionis vſus eſt Ariſt. 6. lib. ethic. cap. 4. per totum.

Vera actionis, & paſſionis acceptio.

Poſtrema demum acceptio (licet propria) vniuerſaliſſima eſt, nempè pro operatione cuiuſlibet agentis, ſiue libera, ſiue neceſſaria, immanens, vel tranſiens: quam ſine dubio ha-
3. bet Ariſt. cap præſenti, exempla proferens tā in actionibus immanentibus, quales ſunt dolor, & triſtitia: quàm tranſeuntibus, quales ſunt calefactiones, & infrigidationes. Et in hac ſignificatione ſupremum genus prædicamenti actionis eſt actio, & prædicamenti paſſionis eſt paſſio.

Actiones immanentes eſſe veras actiones probatur.

Ex quo illud obiter inferre licet, certum eſſe in doctrina Ariſt. nō ſolū actiones & paſſiones tranſeuntes, ſed etiā immanentes propriè, ac per ſe ad hoc prædicamentum ſpectare: licet à quibuſdam, adhuc ex familia D. Thomæ, ab hoc prædicamento excludantur, & in prædicamento qualitatis collocentur:
quod præter expreſſum Ariſt. teſtimonium his 4.
rationibus conuincitur. Actiones immanentes, quales ſunt vitales, tam intellectus, quàm voluntatis, procedunt ab his potentijs animæ conceſſis ad agendum, ergo ſunt veræ actiones, & nō qualitates, licet termini per eas producti (verbum ſcilicet intellectus, & amor voluntatis) qualitates ſint, propriè ergo ad hoc, & non ad qualitatis prædicamentum ſpectant.

II. Ratio.

Secundò, ſi qualitates eſſent, per actionem aliquam veram producerentur, cum contingat nunc extare in natura rerum, cum antea non eſſent, ſed nulla eſt in homine actio ab intellectu, & voluntate præter illas elicita, per quam producantur, ergo veræ ſunt abſque dubio actiones, & non qualitates, per ſeq; pertinent ad hoc prædicamentum. Id obiter adnotare volui, vt genera, & ſpecies horū prædicamentorum intelligi valeant, quanquam diſputatio hæc philoſophica ſit, & ideo in proprio loco ex profeſſo diſcutienda.

Quid nam Actio, & Paſſio ſint.

Gilberti ſententia.

Circa ſecundum Gilbertus Porretanus (quem propterea ſex principiorum autorem vocant, quia libellum quendam de hiſce ſex vltimis prædicamentis edidit, doctrinæ Ariſtotelis hoc loco à bibliopolis inſertum, & quaſi Ariſtotelicæ breuitati ſupplementum) hic, inquam, autor actionem, quæ ſupremū genus huius prædicamenti eſt, hiſce verbis definit cap. 2. eiuſdem libelli. ***Actio eſt ſecundum quam, in id quod ſubijcitur, agere dicimur.*** Quam definitionem reijciunt moderni quidam vt imperfectam, quia non per intrinſecam rationem actionis datur, ſed per reſultantem denominationem agentis: deinde vt diminutam, quia non comprænendit omnem actionem, ſed eam duntaxat, quæ circa ſubiectum fit, ipſumq; præſupponit, præter quam extat creatio, quæ cum ſit productio rei ex nihilo, nullum præſupponit ſubiectum.

Reijcitur.

Mihi tamen non videtur reijcienda, quia nec certum eſt creationem eſſe verā actionem, cum multi teneant (inter quos enumero D.

Thomam) relationem potius dependentiæ eſſe creaturæ ex nihilo productæ ad Deum: & conſequenter nō erit certum veram actionem dari, quæ ſubiectum non præſupponat, circa quod agens operetur: definitiones vero, cum ſint ſcientiarum principia, ea ſolum, quæ certa ſunt explicare debent, nō vero quæ in opinione ſunt poſita. Et licet hoc certum foret, non eſſet reijcienda definitio vt diminuta, quia Gilbertus tantum actiones ab agentibus creatis procedentes explicare intendit, de quibus notum eſt circa ſubiectum eſſe. Si vero aliæ ſint actiones, quæ circa ſubiectum non verſantur (quod vt dixi incertum eſt) vniuerſalior erit aſſignanda definitio, quæ talis eſſe poterit

Actionis definitio.

Actio eſt, qua media vt via effectus recipit eſſe ab agente. Sic enim omnes actiones compræhendit: & hoc modo ſine dubio intellecta eſt à Gilberto definitio, dum ait actionem eſſe 7. *ſecundum quam in id, quod ſubijcitur, agere dicimur,* quaſi dicat eſſe viam, à qua agens imprimens effectum ſubiecto, tale denominatur: vnde licet denominationem tantū exprimat, virtute continet emanationem, ac dependentiam effectus à cauſa. Paſſio itē iuxta hos modos definiendi actionē eſt definienda, erit igitur,

Paſſionis definitio.

Via, à qua ſubiectū dicitur pati per impreſſionem effectus ab agente. Vel ſi vniuerſalior futura eſt, paſſio erit *via, qua media effectus recipit eſſe ab agente.*

Quædam illationis.

Ex his definitionibus intelligitur primo actionem, & paſſionem non eſſe factas, vel (vt aiunt) in facto eſſe, ſed habere potius modum imperfectum viæ, & fieri, comparatione termini, ſeu effectus, in quem ordinantur: vnde ex hac parte imperfectæ ſunt. Secundò, 8. intelligitur neceſſariam habere cōnexionem, nam ſi agens imprimit effectum ſubiecto, neceſſe eſt hoc recipere impreſſionem ab illo, etſi agens per actionem influit in effectum, neceſſe eſt effectum recipere eſſe ab illo, & illud eſt actio, hoc verò paſſio. Eiuſmodi autem connexio ex parte actionis quaſi à priori eſſe intelligitur, & ex parte paſſionis à poſteriori, nam prius intelligimus actionem, vel effectū emanare ab agente, quam in paſſo recipi: vel prius intelligimus agens influere in effectum, quam hunc recipere eſſe ab eo: eiuſmodi autē prioritas nec realis eſt, nec ex natura rei, ſed ſolum 9. per noſtrum intellectum, quia eadem res ſunt actio, & paſſio: idem enim eſt agens influere in effectum, & hunc recipere eſſe ab illo, idem quoq; agens imprimere effectum ſubiecto, & hoc recipere impreſſionem ab illo, nos verò rationes his diſtinguentes actionem vt priorem, concipimus, quia ſi forent diſtinctæ, re ipſa eſſet actio prior, paſſio poſterior. Vnde licet ſola diſtinctione rationis diſtingui cēſeantur, habent abſque dubio fundamentum in re ipſa, nam via inter agens, & effectum, ſeu ſubiectum media, licet vna res ſit, fundamentum præbet intellectui diſtinguendi duplicē rationēm in ea, egreſſionis videlicet, & receptionis, vel actiui influxus, & receptionis eius, & vtramque rationem habet ante opus intellectus, non tamen actu diſtinctam niſi per ipſum accipientē quamlibet vnico, ac diſtincto conceptu. Quare eiuſmodi diſtinctio rationis inter actionem, & paſſionē vocatur rationis ratiocinatæ, & in prędicabilibus expoſuimus. & ſufficiens eſt diſtinguere prædicamenta, quæ non oportet diſtinctione reali, aut ex natura rei ſeparari, vt cap. 4 prædicamentorū oſtendimus, ſed ſatis eſt ab intellectu, præſuppoſito in re fundamento.

Nota.

Qualis ſit diſtinctio inter actionē, & paſſionem.

Eiuſmodi autem rationes vniuerſales actionis, & paſſionis diſtinctos modos accidētium primo diuerſos continent, quibus nihil commune vniuocum dari poteſt, ſicut nec nouem prædicamentis accidentium, vt ſuo loco ſtabilitum eſt, rationibusque corroboratum hoc loco applicandis, ſed non repetendis.

Quæ genera, & ſpecies habeant Actio, Paſſio.

10\. Prima actionis diuiſio.

Circa tertium prima diuiſione diuiditur actio in eam, quæ circa præſuppoſitum ſubiectum verſatur, quales ſunt generationes rerū, quæ circa præſuppoſitā materiam fiunt, ex qua vel educitur forma, vel ſaltem in eam inducitur vt in generatione hominis accidit, cuius anima rationalis non educitur de potentia materię, ſed facta per creationē inducitur in materiam. Alia eſt actio, per quā res fit nullo præſuppoſito ſubiecto, quæ dicitur creatio, qualis eſt ea, per quā fit eadē anima rationalis. Cæterum, cū dubia adhuc res ſit, an creatio ſit vera actio media inter Deum, & creaturam factam, nō eſt certum, an in hæc membra diuidatur ſupremū genus huius prædicamenti, ſed ſuppoſito quòd vera actio ſit, vtrumque erit genus ſubalternū actionis. Quod rurſus diuidi poteſt in actionem ſubſtantialem (hoc eſt terminatā ad ſubſtantiam) præſupponentem ſubiectum, & accidentalem: atq; etiam in creationem terminatā ad ſubſtantiam, & in eam, per quā accidens extra ſubiectū creari poteſt.

Et rurſus

Et rurſus quodlibet horum membrorum habebit ſuas ſpecies iuxta res diuerſas, ad quas vtrumque genus actionis terminari poteſt.

Secunda diuiſio.
11. Secunda diuiſio erit in immanentem, & tranſeuntem, quarum quælibet habebit etiam diuerſas ſpecies ſecundũ diuerſitatem terminorum, qui per eas fiunt.

Tertia & vltima diuiſio.

Tertio diuidi poteſt in ſubſtantialem, & accidentalem: & ſubſtantialis rurſus in eam, quę ad totalem ſubſtantiam terminatur, & in eam, per quam nõ niſi partialis fit, illa dicitur generatio, hæc verò nutritio, ſeu aggeneratio. Diuidi tandem poſſet actio in ſucceſſiuam, & inſtantaneam: ſucceſſiua eſt, quæ fit in tempore, inſtantanea autem in momento temporis, niſi valde dubium eſſet, an eſſentialis ſit hæc diuiſio, & longè probabilius accidentalem eſſe, & ideò non generis in ſpecies, ſed ſubiecti cuiuſdam in diuerſa accidentia: quia actio vt actio non videtur eſſe per ſe ſucceſſiua, ſed ſolùm vt
12. cum motu, ſeu mutatione coniungitur, à quo non eſt diſtincta realiter: quare vt ſucceſſiua nõ videtur per ſe ſpectare ad hoc prædicamentum, ſed ſolùm ad prædicamentum termini, ſicut motus, vnde nec talis diuiſio actionis ſpecies huius prædicamenti multiplicabit.

Dubium incidens ſoluitur, & proprietates actionis, & paſſionis ſtatuuntur.

Dubium.

POſſet dubitare quiſpiam hac in parte, quomodo fieri poſſit, vt motus cum quo identificatur ſæpè actio, & paſſio, non ſit
13. res prædicamentalis, & tamen actio, & paſſio conſtituant per ſe prædicamenta. Cui reſpon-
Soluitur. deo, non pertinere ad dialecticum inſtitutum hoc diſcutere, neque eius rationem reddere, ſed ad 3. lib. phyſic. referendum eſt, vbi id à nobis ex profeſſo agitatur: ſatis ſit nunc vniuerſaliter noſſe actionem, & paſſionem ratio-
14. ne ratiocinata diſtingui à motu, & vtramque ex propria ratione eſſe ens completum, & prędicamentale, licet imperfectum, motum verò omnibus modis incompletum, quem vt talem à prædicamento depulit Ariſt. & ad poſtprædicamenta relegauit.

Proprietates actionis quatuor ſolent enumerari, ex quibus duas tetigit Ariſt. in litera his verbis: *Recipit autem & contrarietatem, & magis, & minus:* quę tamen nec omni actioni conueniunt, ſed eis ſolum, quę verſantur circa qualitates contrarium habentes, ſimulque intenſionem, & remiſſionem ſuſcipientes, vt ſunt calor, & frigus, nec adhuc conueniunt actionibus ad has qualitates terminatis ratione ſui, ſed ratione earundem qualitatum.

Duas alias attulit Gilbertus, proprium eſſe actionis aſſerens: *Semper eſſe cum motu, aut mutatione*, de qua etiam multi aſſerunt non omni actioni conuenire, ſed eis dumtaxat, quæ ſubiectum præſupponunt, circa quod verſantur, — Gilbertus. Vera proprietas.
creationem autem nõ eſſe cum motu, vel mutatione, quia nullum pręſupponit ſubiectum, quod per eam mutetur. Sed iam diximus rem hanc in opinione eſſe poſitam. 15.

Poſtrema tandem proprietas actionis eſt, inferre paſſionem, & huius ab illa inferri: quam proprietatem nemo dubitat, quin quarto modo eis conueniat, cum nulla poſſit eſſe actio, quæ paſſionem non inferat, nec paſſio, quæ non ſit ab actione illata: hæc igitur eſt potiſſima inter proprietates actionis, & paſſionis.

Quæ adnotata ſunt de actione, tam circa acceptiones, & definitionem, quam circa diuiſiones generum in ſpecies, ex quibus ordinatio prædicamentalis coaleſcit, & tandem circa proprietates, eodem prorſus modo de paſſione ſunt accipienda.

CAPVT DECIMVM.

De cæteris prædicamentis.

PRAEDICAMENtum Quando.

Statuitur definitio Quando, cum varijs expoſitionibus.

QVartum caput eſt prædicamentũ *Quando*, in libro ſex principiorum: vbi ſic illud deſcripſit Gilbertus. *Quando eſt, quod ex adiacentia temporis relinquitur*, quid autem — Definitio quando.
ſit, quod ex adiacentia temporis relinquitur, difficile intelligitur: & conſequenter vix explicari poteſt, in quonam poſita ſit formalis ratio huius prædicamenti. 1.

D. Thomas opuſc 48. tractatu de ſex vltimis prædicamentis cap 1 & 2 de prædicamento *Quando* triplicem eius explicationem diuerſorum interpretum attulit. Prima eſt, temporis duobus 2. — D. Thom. I. Expoſitio.

duobus

duobus modis conſiderari, vno in quantum in ſe eſt menſura ſucceſſiua, & continua, alio in quantũ applicatur ad menſurandam ſubſtantiam, eiusque motum, vel operationem, ex qua applicatione procedit, vt ab eo menſurata denominentur, non quidem denominatione formali, & intrinſeca, quia tempus non inhæret eis, ſed ſolũ extrinſeca: quo pacto ſubſtantia dicitur fuiſſe, eſſe, aut futura eſſe, actio itẽ heſterna, vel hodierna. Hoc eſt igitur, quod ex adiacentia temporis relinquitur in rebus temporis ſubiectis, nempè ab eo ſic denominari tanquam ab adiacente, vel circunſtante: & hoc idem eſt prædicamentum Quando, prior vero conſideratio temporis conſtituit ipſum in prædicamento quantitatis.

II. Expoſitio. Explicatio ſecunda non multum ab hac differt, conſiderat enim tempus, vt menſura continua eſt in ſe, & ſucceſſiua, quæ eſt propria eius conditio: & rurſus in quantum res temporales menſurat, ex qua menſuratione reſpectus quidam in eo reſultat ad menſurata, & reſpectus iſte eſt id, quod relinquitur ex adiacentia temporis, id eſt ex eo, quod tempus menſurans adiacere dicitur, eſtque id, quod vocatur prædicamentum Quando.

III. Expoſitio. Tertia demum explicatio id, quod ex tempore relinquitur, nõ tam accipit ex parte temporis menſurantis, quam rerum, quæ menſurantur, in quibus illud reſultat, tempori ſubditæ dicantur, hæc eſt enim propria conditio rerum temporalium, vt nec ſuum eſſe totum ſimul habeant, nec operationem, ſed in vtroque ſucceſſiua habeant incrementa, ac decrementa, vt cõſtat in homine paulatim creſcente, & in operationibus eius, quæ, ſi ſucceſſiuæ ſint, vnam partem poſt aliam habebunt, & ſi in inſtanti fiant, perfectiores erunt in iuuentute, quam in pueritia, quemadmodum eſſe ſubſtantiale perfectius eſt, vel minus perfectũ iuxta horum ſtatuum diuerſitatem.

Adhuc explicatur. Ecce quo pacto tam ſubſtantia, quam operationes eius tempori ſubduntur, & accommodantur, & iuxta diuerſitatẽ partium eius, quarum vna ſuccedit alteri, patiuntur varietatem. Hoc igitur in eis ex tempore menſurante relinquitur, quod eſt tempori ſubdi, & iuxta
5. conditionem eius varietatem pati, vt quemadmodum tempus habet partem futuram non dum exiſtentem, partem iam præteritam, & præſentem ratione inſtantis vtramque copulantis, ſic ſubſtantia dicitur nondum eſſe futura, vel præteriiſſe iam, aut actualem habere exiſtentiam, ratione cuius dicitur eſſe ſimpliciter. Actio item heſterna, vel hodierna appellatur præſens, præterita, vel futura. Et (vt vno verbo expoſitionem hanc comprehendamus) id, quod ex tempore relinquitur, & prædicamentum, quando, conſtituit, non eſt tempus, ſed eſſe in tempore, contineri tempore, menſurari tempore, accommodari tempori, & pati varietatem eius, iſthæc enim omnia eundem conceptum ſupremum generis eius exprimunt. Hanc expoſitionem ſequi videtur Card. Tolet. inter explicandam naturam, & eius proprietates. P. Tolet.

Statuitur recentiorum ſententia.

Modernis verò duæ priores expoſitiones non placent, & merito quidem, nam quæ primo loco numeratur, in ſola denominatione extrinſeca, quam tempus rebus ei ſubiectis tribuit, formalem rationem huius prædicamenti ponit, nihil ei intrinſecum tribuens, quod eiſdem rebus inhæreat, id autem incommodum videtur, ſecus enim ſola denominatio extrinſeca reale prædicamentum conſtitueret, quod eſt coordinatio ex generibus per differentias contractis ad conſtitutionem ſpecierum coaleſcens. Quæ igitur, obſecro, genera, quæ ſpecies, ac differentiæ reales in ſola denominatione extrinſeca admitti poſſunt? Nulla profecto: cum hæc in aliqua intrinſeca entitate fundari debeant. Et rurſus, ſi ſola denominatio extrinſeca prędicamentum conſtituit, innumera erunt prædicamenta multiplicanda, cum tot ſint, ac tam diuerſæ extrinſecæ denominationes. I. Expoſitio exploditur.

Sed neque eis placet altera, quæ nihil abſolutum prædicamento. Quando concedit, ſed in ſola relatione temporis ad res ei ſubiectas illud conſtituit. Quæ relatio non videtur in primis eſſe realis, nam ex eo, quod tempus ſit actualis menſura rerũ temporalium, nihil reale in eo remanet, ſed ſola relatione rationis ad res menſuratas referri poteſt: & iam quod realis foret, nequiret profecto prædicamentum per ſe ſola ipſa conſtituere diſtinctum à prædicamento *Ad Aliquid*, ſed in eo collocaretur, & ita coincideret prædicamentum hoc cum illo, & non eſſet ab eo diſtinctum. Item II. expoſitio. 6.

Quid de tertia expoſitione ſentiendum ſit.

Quid autem de tertia expoſitione ſentiendum ſit, ego quidem duo in ea reperio: primum, quod nõ longè ſit à mente Ariſt. III. Expoſitio videtur conformis Ariſt.

te Ariſt. nam 4. lib. phyſic text. 114. in fine, & text. 115 in princ pio, explicans quid ſit motus, & rem quamlibet eſſe in tempore, ſic loquitur. *Motum in tempore eſſe, & menſurari tempore, & ipſum, & eſſe ipſius manifeſtum eſt, quod & alijs hoc eſt ipſum in tempore eſſe, menſurari ipſorum eſſe à tempore, &c.* Et text. 117. *Neceſſe eſt ea omnia, quæ ſunt in tempore, à tempore contineri, & pati aliquid à tempore, ſicut & dicere conſueuimus, quod tabeſcit tempus, & ſeneſcunt omnia in tempore, & obliuiſcuntur propter tempus.* Hæc Ariſtoteles.

Reijcitur. Fauet igitur illi expoſitioni teſtimonium hoc, ſed nec docet in eo Ariſtoteles, hoc quod eſt eſſe in tempore rationem prædicamenti
8. Quando continere, nec quidpiam eſſe reale intrinſecum in rebus ipſis. Et quanquam non eſſet fortaſſe à veritate alienum exiſtimare, id quod eſt tempori ſubditas eſſe res, modū realem in eis eſſe ex tempore ipſo, eiuſue adiacentia relictum, difficilè tamen id in hac ſententia reperitur, quod tempus dumtaxat ex creatis durationib' in hoc prædicamento collocat, & prædicamentum ipſum nō eſſe aliud, quam id, quod ex temporis adiacentia relinquitur: quo ſuppoſito non videtur poſſe genera, & ſpecies diſtinguere, ex quorū coordinatione ſub genere ſupremo prædicamentū coaleſcat. Nam id quod excogitari poſſet, nempè diuerſa eius genera efficere, hoc quod eſt eſſe in præſenti, in præterito, atque futuro, & diuerſas ſpecies, id quod eſt tunc fuiſſe nunc eſſe, & tunc fore, ſola imaginatione comprehendi poteſt: nam ſi tempus præſens, præteritum, & futurum nō diſtinguuntur ſpecie, imo nec numero, ſed partes ſunt eiuſdem temporis, qui nam modo genere, vel ſpecie diſtincta poterunt in his partibus temporis eſſe?

Dices vero, tempora ipſa non eſſe ſpecie diuerſa, ſed diuerſum modum ſe habendi in rebus ipſis relinqui, quæ tempori ſubduntur: quia diuerſo modo ſe habet res temporalis ad tempus præſens, & ad præteritum, ac futurum, ex his autem diuerſis modis benè poſſunt imperfecta quædam genera, & ſpecies diſtingui.

Obiectio. Hæc tamen diſtinctionis ratio adhuc eſt inſufficiens propter duo: primum, quia ſi *Quando*
9. eſt ſic eſſe rem tempori ſubditam, vt varia-
Soluitur. tiones eius patiatur, cum tempus non varietur, niſi ſecundum differentias præſentis, præteriti, & futuri, ſequitur planè rem non eſſe in tempore, ſi reſpectu vnius dumtaxat, aut alterius differentiæ accipiatur, ſed reſpectu omnium, in quibus variatio reperitur, & non in vna dumtaxat: at ſpecies quælibet debet integram rationem generis continere, ergo non conſtituetur ſpecies aliqua ex eo ſolum, quod res ſit ſubdita vni differentiæ temporis, quare nec ex eo habebit ſpecificam diſtinctionem ab eo, quod eſt eſſe in altera differentia, vt modus eſſendi hominis in differentia præteriti temporis nequit ſpecie differre ab eo, quod habet in tempore futuro.

Poſtremum, quia reſpectu præteriti, vel futuri temporis non habebit res modum realem eſſendi, cum notū ſit nihil reale eſſe in re aliqua ex eo quod fuerit, neq; ex eo quod futura ſit, cum nondū habeat realem exiſtentiam: ſolum in virtute ſuæ cauſæ aliquid reale eſſe poteſt, quod ad rem non pertinet, ergo nec poſſunt diſtingui genera, vel ſpecies reales ex modis eſſendi in præterito, vel futuro.

Alij dicendi modi proponuntur.

PRopterea recentiores ipſi aſſerunt in hoc prædicamento, ſicut in cæteris, tria eſſe conſideranda, videlicet formā denominantem, ſubiectum denominatum, & effectū formalem, ratione cuius denominatur à forma: vt in qualitate albedo eſt forma, ſubiectū corpus, eſſe albi effectus formalis, quem & confert: & ratione cuius denominatur albū. Formam igitur huius prædicamenti aſſeruit eſſe durationem, motum, vel rem aliam durantem ſubiectum, effectum vero, ratione cuius denominatur ab eadē duratione, durare in eſſe, & idcirco illius concretum erit durans. Tria conſiderantur in Quando. 10.

Sed qui hunc dicendi modum tenent, diuiſi ſunt: nam quidam eorum non ſolum æternitatem, ſed etiam tempus ab hoc prædicamento excludunt, quod cum ſit ſpecies quantitatis, nequit in alio prædicamento per ſe collocari, neque enim habere poteſt diuerſam rationem formalem ab ea, quę eſt ſucceſſiuæ durationis continuæ, atque extenſæ ſecundum partes priores, & poſteriores, ſecundum quam denominat rem durantē ſucceſſiue. Æternitate igitur, & tempore excluſis ſupremum genus huius prædicamenti aſſerunt eſſe *Durans indiuiſibiliter,* quod tanquam in ſpecies ſubalternas diuiditur in æuum, quod eſt duratio Angelorum, & in durationem aliam indiuiſibilem ſubſtantijs inferioribus congruentem, ſub quibus generibus aliæ ſunt inferiores ſpecies. Æternitas, & tempus excluduntur ab hoc prædicamento.

Prædicta opinio eſt cõtra Ariſt.

Hæc tamen ſententia doctrinæ Ariſtotelis planè aduerſatur, cunctis eius interpretibus, & efficaci rationi. Probatur primum, quia Ariſtoteles vbicumq; de *Quando* loquitur, aut per
11. tempus, aut per ordinem ad tempus illud explicat, præſertim cap. 4. prædicam. vbi cum decem enumeraret prædicamenta, & ad prædicamentum *Quando* perueniſſet, ſic locutus eſt, *Quando autem, vt heri, ſuperiori anno, &c.* Et eodem modo loquuntur omnes interpretes hoc prædicamentum elucidantes, quare nullum referre oportebit. Sed ratio demum efficaciter id conuincit: nam *Quando* ſignificat vel durationem, vel rem durantem, & propterea æuum collocant in hoc prædicamento, quia duratio eſt, & per rationem indiuiſibilem durationem ſubſtantiarum altarum, ſed tempus eſt vera duratio, ergo nequit ab hoc prædicamento excludi, vel ſi excluditur, omnis certè alia duratio creata excludenda eſt, cum ſatis ſit per ſe euidens nihil referre ad rationem *Quando*, quod duratio rerum momentanea ſit, vel ſucceſſiua, indiuiſibilis, vel habens partes.

Vltimus dicendi modus ſtatuitur.

Aliorum opinio.

ALij verò omnem durationem creatam pro forma, ſeu abſtracto huius prædicamenti aſſignant, ita vt ſupremum eius genus in abſtracto ſit, concretum vero, durans, à duratione diuiſibili, vel indiuiſibili, ſucceſſiua, vel momentanea abſtrahens, quod diuiditur in id, quod durat per æuum, ac per tempus, atque etiam per durationem inſtantaneam, & indiuiſibilem, æuo inferiorem tanquam in diuerſa genera ſubalterna, quæ ſub ſe habent alias ſpecies.

Ratio.

Fundamentum huius ſententiæ eſt, quia ſicut Angelus ſecundum ſubſtantiam, & cætera accidentia ſpiritualia, pertinet vniuoce ad prędicamenta ſubſtantiæ, & qualitatis cum ſubſtantia corporea, eiuſque accidentibus, pari ratione ſecundum durationem: ad hoc ergo ſpectabit prædicamentum, ſub quo durationes collocantur. Huic nos aliud addere poſſumus: nam duratio Angelica eſt accidens reale, creatum, atque finitum, non ſecus ac cæteræ durationes creaturarum, ergo habet genus, & differentiam, pertinetque ad aliquod prædicamentum, non ad quantitatem, cum ſit indiuiſibilis, atque ſpiritualis, ergo ad prædica-
12. mentum *Quando*, quia non eſt aliud præter hoc, in quo poſſint durationes collocari, & per ſe quidem, cum ſit vera, & realis duratio, tempore perfectior.

Duo proponuntur aduerſus hanc ſententiam, & præfertur cæteris.

Durationẽ non diſtinguit à re durante.

DVo habet hic modus dicendi aduerſus ſe difficilia: primum eſt, quia æuum, & quæuis alia duratio creata apud ipſos, & plures alios non diſtinguitur ab exiſtentia eius plus, quàm diſtingui ſolet conſeruatio rei ab eius creatione: creatio enim eſt noua productio rei ex nihilo, conſeruatio verò nõ alia actio, ſed quaſi continuatio eiuſdem: pariter ergo de duratione aiunt eſſe exiſtentiam rei vt continuatam, & non accidens ſuperaddi-
tum, quod certè non videtur cohærere poſſe 13.
cum eo, quod dicitur, eſſe formam huius prædicamenti, & non extrinſecam, ſed intrinſece, & formaliter conſtituentem concretum eius per effectum formalem, & eius ratione per formalẽ denominationem. Probatur hoc argumento. Prædicamentum hoc eſt accidens reale, intrinſecum, & ideò inhęrens, & forma, ſeu abſtractum eius eſt duratio, ergo hęc eſt accidentalis forma inhærens rei duranti, eamq; formaliter denominans denominatione accidentali, ergo diſtinguitur realiter ab ea, & ex conſequenti ab eius exiſtentia, ſola ratione ab ea diſtincta.

Reſpondetur.

Non latuit difficultas hæc Patronus illius: cui reſpondent, neceſſarium nõ eſſe, formam prædicamenti accidentis eſſe reale accidens, aut realiter inhærere, ſed ſatis eſſe, quòd à nobis apprehendatur vt talis, & ita apprehendi-
tur à nobis duratio Angelica, v. g. per modũ 14.
formæ accidentalis inhærentis, ac denominantis Angelum durantem, licet verè non ſit accidens, ſed ipſamet eius exiſtentia, vt continuata, aut permanens: quod ſatis eſt, vt genera, ſpecies, & differentias in prædicamento accidentali habere poſſit. Huiuſmodi autem apprehenſio fundatur in modo ſe habendi eiuſdem durationis reſpectu eſſentiæ, atque exiſtentiæ Angelicæ, extra quarum rationem eſt noſtro modo intelligendi: cum notum ſit poſſe nos Angelum exiſtentem intelligere non intellecta duratione eius, habet igitur modum accidentis reſpectu vtriuſque, licet verum accidens non ſit. Modus autem hic ſe habendi accidentalis fundamentum præbet eam concipiendi, ac ſi verum eſſet accidens, eique tribuendi

buendi genus, ſpecies, & differentias in prædicamento accidentali: neque enim oportet prædicamenta realiter diſtingui, ſed ſola ratione diſtincta eſſe poſſunt. Vnde licèt duratio ſubſtãtiarũ ſola ratione ab eis ſit diſtincta, poteſt diſtinctum prædicamentum conſtituere, & ſic diſtinctum efficit prædicamentum *Quando* à prædicamento ſubſtantiæ.

Reijcitur reſponſum. Cæterùm ſolutio hæc difficultatem non tollit propter duo: primum, quia prædicamenta realia ſunt, licèt non ſemper realiter diſtincta, ergo prædicamenta accidentium ſunt modi reales accidentales, qui quamuis
16. ante opus intellectus non ſint diſtincti, neceſſe tamen eſt ante illud extare in rerum natura, alioquin ſi nôn extant, ab eo efficientur, eruntque proinde non entia realia, ſed rationis. Aliud itaq; eſt intellectum efficere diſtinctionem inter duo prædicamenta, aliud modos ipſos prædicamentales efficere, & primum verum eſt, ſecundum autem planè falſum, quia cum ſint modi entis realis in eos diuiſi, neceſſe eſt reales eſſe, atque adeò ab intellectu non effici, ſed ante opus eius extare, quanquam ab eo efficiatur aliquando diſtinctio eorum, quod hoc exemplo fit manifeſtum. Actio, & paſſio, quamuis ſola ratione diſtinguantur, & ideò citra opus intellectus non ſint duo, ſed neceſſe eſt in natura rerum extare, vt prædicamenta realia poſſint conſtituere, & verè extant, cum nullo adhuc intellectu operante ſit egreſſio ab agente, & receptio eiuſdem in paſſo.

Duratio diſtinguitur à re durante. Ex quibus infero, quòd cum prædicamentum *Quando* ſit reale, & accidentale, abſtractũ, ſeu forma eius realis, & accidentalis eſſe debet, alioquin ſi à ſubſtantia non diſtinguatur niſi per intellectum, non erit verus modus realis entis, ſed ad ſimilitudinem eius confi-
17. ctus ab intellectu: ex quo efficaciter ſequitur in ratione modi accidentalis non eſſe entitatem realem, ſed rationis, nec poſſe prædicamentum reale accidentis conſtituere.

Quoduis prædicamentũ accidentis à ſubſtantia diſtinguitur. Secundò, licet prædicamenta omnia non ſit neceſſarium realiter diſtingui, arbitror tamen omnino neceſſarium eſſe omnia prædicamenta accidentium debere eſſe diſtincta à ſubſtantia, quia ante opus intellectus cõſiſtunt omnia, ergo ſunt vera accidentia prius, quàm apprehendantur, vel non. ſi dixeris non eſſe, ſequitur planè verè eſſe ſubſtantiam, & poſtmodum fieri ab intellectu accidentia, quare non erunt accidentia vera, & realia, ſed conficta, & verè entia rationis ſub modo accidentium, & ſi citra opus intellectus ſubſtantia ſunt, per ſe erunt, quare nunquam habebunt veram, ac realem inhærentiam, ſed confictam.

Si verò dixeris citra opus intellectum eſſe accidentia: inhærebunt planè ſubſtantiæ, erunt igitur realiter ab ea diſtincta, quia nihil ſibi verè, ac realiter inhærere poteſt, ſed inter inhærens, & id, in quo inhæret, neceſſaria eſt realis diſtinctio. Ex quibus efficaciter ſequitur durationem ſubſtantiæ realiter ab ea diſtingui, ſi per ſe conſtituit prædicamentum accidentis, vel ſi non diſtinguitur, non poſſe illud conſtituere. Conſecutionem ſic probo: nam citra opus intellectus conſiſtit Angelus, atque etiam æuum, quod eſt duratio eius, vel ergo prius, quàm ab intellectu æuum agnoſcatur, eſt entitas realis accidentalis, vel ſubſtantialis, ſi ſubſtantialis ſit, nunquam erit verum accidens, ſed confictum, & proinde non reale, ſed rationis, quare nec poterit conſtituere prædicamentum accidentis, quod modus verè accidentalis eſſe debet.

Si ſecundo dixeris, prius quàm cognoſcatur eſſe entitatem accidentalem, inhærebit realiter ſubſtantiæ, eritque ex natura rei ab ea diſtincta, quod patet eſſe neceſſarium ad prædicamentum accidentis conſtituendum. His adde, quòd iuxta communẽ omnium ſententiam licèt ſufficiat modus ſe habendi accidentali ſimilis, vt aliquid, quod verè eſt ſubſtantia, dicatur accidens prædicabile, non tamen vt dicatur accidens prædicamentale: alioquin omnes differentiæ ſubſtantiales, quæ comparatione generis modum habent accidentali ſimilem, collocabuntur in prædicamento qualitatis, vel in alio ſimili, quod abſurdum eſſe, quis non videat? — Ratio efficax.

Autoris ſententia. Cenſeo igitur propter hæc, quæ difficilem ſolutionem, vel certè nullam habent, ſuſtineri non poſſe hunc modum dicendi, quòd durationes ſubſtantiarũ per ſe ponantur in hoc prædicamento, niſi dicatur vera accidentia earum eſſe ex natura rei ab eis diſtincta, quod 18.
ego probabilius longè eſſe arbitror, vt 4. lib. Phyſic. de tempore agens copioſius oſtendam: hoc autem admiſſo ceſſat prorſus difficultas.

Dubium de tempore, an pertineat ad hoc prædicamentum.

De tempore. SVpereſt dubium examinandum de tempore, non enim videtur poſſe per ſe pertinere ad hoc prædicamentum, cum per ſe ſpectet ad prædicamentum quantitatis: ceſſat verò hoc apud modernos aliquos, quos tempus, vt quantum per accidens, à prædicamento Quantitatis excludere vidimus. Sed vrget certè apud nos, qui verã ſpeciem Quantitatis continuæ eſſe admiſimus. Habet autem (niſi ego
Ratio dubitandi ſoluitur. fallor) acutam ſatis ſolutionem, quia in tempore duplicem rationem formalem per intellectum diſtinctam inuenimus: prior eſt ſucceſſiuæ durationis, atque continuæ abſtrahen-
19. tis abſque dubio ab extenſione, aut diuiſibilitate intrinſeca, & per ſe, quod apertè probatur. Quia ſiue per ſe ſit extenſa, & diuiſibilis, vel per accidens, eodem modo prorſus ſe habet ratio durationis, & plures ſunt, qui tempus inter quanta per accidens enumerant, & nihilominus aſſerunt durationem eſſe ſucceſſiuam, atque continuam. Item, motum admittunt omnes eſſe ſucceſſiuum, atq; continuum, & pauci ſunt inter quanta per ſe eum recenſentes, ex quibus patet diuerſam eſſe rationem ſucceſſiuæ, & continuæ durationis in tempore ab extenſione per ſe, quapropter licet hanc ei tribuamus, diſtincta ratio formalis in eo erit à ratione durationis, quanquam ſeparari nequeant ob realem identitatem, intellectus verò propter extenſionem per ſe ad prædicamentum quantitatis tempus refert, & propter durationem ab ea abſtrahentem ad prædicamentũ *Quando*; nam denominatio extenſi, & durantis, quas his rationibus tribuit, diuerſæ ſunt, & his prædicamentis propriæ. Et ecce quomodo ceſſat difficultas propoſita, cum ex ſuperioribus conſtet, & communi iam ſententia ſtatutũ ſit, eandem rem ſub rationibus diuerſis, quas intellectus in ea ſeparat præſuppoſito fundamento, poſſe in diuerſis prædicamentis collocari. Etſi adhuc vrgeas: tempus n.õ habere aliam extenſionem, niſi ſucceſſiuæ durationis, per quàm pertinet ad prædicamentũ quantitatis, ergo per eandẽ nequit in hoc prædicamento collocari. Reſpondeo durationem eius, vt ſucceſſiuam, & abſtrahentẽ ab extenſione per ſe, & per accidens, in hoc prędicamento collocari, at ſub ratione extenſionis à ſe & per ſe, quæ ratio non importatur in priori, ad
IIII. Sẽtentię poſtponuntur vltimæ. prædicamentum quantitatis pertinere.

Præfatam igitur ſententiam ab his difficultatibus expeditam neceſſario tenendam iudicamus, quia ex alijs nulla videtur ſuſtineri poſſe: tres etenim priores ex ſolo tempore nequeunt genera, & ſpecies diſtinguere, nec proinde prædicamentalem ordinationem ex eis formare: quarta verò idem tempus excludens falſitatis planè conuincitur. Supereſt poſtrema, quæ æternitatem ad hoc prędicamentum non admittens propter eius infinitatem, & immenſitatem, quam prædicamenti limitibus comprehendi vllo modo repugnat (licet Albert. Magnus, tract. 4. de prædicamento *Quando*, cap. 1. & 2. oppoſitũ ſentire videatur) omnem durationem aliam creatam, corpoream & ſpiritualem, ſucceſſiuam, & permanentem, ſeu momentaneam ſub eo claudi tenet: & ſupremum genus in abſtracto durationem à cunctis abſtrahentem, & in concreto durans, cunctis rebus creatis durantibus commune pro ſupremo genere ponit, ipſumque, tanquam in ſub- 21.
alterna genera, partitur in rem durantem per æuum, per durationem indiuiſibilem inferiorem angelica, & per tempus: & rurſus æuum in ſpecies alias, ex quibus coordinatio prædicamentalis reſultat Hanc, inquam, ſententiam quaſi à ſufficienti diuiſione neceſſario tenendam iudicamus: nã licet *Quando* à tempore nobis notiſſimo originẽ duxerit, denominationemq; ſuſceperit, vniuerſalis tamen eius ratio omnes durationes creatas complectitur, nec eſt aliud prędicamentum, in quo poſſint per ſe Explicat.
collocari, & quamuis Ariſtoteles de ſolo, tem- Ariſt. &
pore eandem ob cauſam mentionem fecerit, Gilb.
vbi de *Quando* loquitur, omnes tamẽ comprehendere voluit: tantundemq; de Gilberto in-
telligi poteſt, iametſi *Quando* per tempus quaſi 22.
inadæquate definierit: adęquate enim accepto pro vniuerſali duratione creata, ſiue pro durante in concreto, benè poteſt ei accommodari eius definitio, ſi dicamus: *Quando* eſſe id, quod ex adiacentia durationis relinquitur. nã ex adiacentia durationis relinquitur denominatio durantis vt ſic, quod eſt ſupremũ genus huius prædicamenti in concreto.

Aſsignantur proprietates huius prædicamenti.

TRes proprietates huic prędicamento tri- Duæ pro-
buit Gilbertus, duas communes cũ mul- prietates
tis alijs, videlicet non habere contra- *Quando*.
rium, neque magis, minusúe ſuſcipere: non enim contraria ſunt in æuo, atque in tempo-
re *eſſe* & *fuiſſe*, quæ ſunt temporis differentiæ, 23.
& licet eſſentialiter eſſe poſſit vna duratio perfe-

perfectior altera, vt æuum tempore perfectius eſt, & extenſiue duratio vna maior altera, ſed non dicitur magis duratio, ſicut neque vna ſubſtantia magis ſubſtantia, quam altera, licet ſit perfectior eſſentialiter: nam magis, & minus gradus ſunt intenſiuę perfectionis intra eandē eſſentiam contenti, vt magis, vel minus eſſe calidum vel album, quæ locum non habent in his.

Vltima proprietas. Vltima proprietas eſt prædicamentū *Quando*, his dumtaxat conuenire, quæ incipiunt eſſe vel certe nata ſunt incipere eſſe, quāquam per potentiam Dei abſolutam forte fieri poſſint ab æterno, quod non ſolum de æuo Angelorum, ſed etiam de tempore noſtro nonnulli admittunt. Sed nec proprietas hæc videtur conuenire quarto modo, ſed multis alijs eſſe communem, quorum naturæ etiam congruit incipere eſſe. Habebit igitur prædicamentum hoc aliquam aliam proprietatem, quæ cum eo dicatur ad conuertentiam, ſed nobis incognitam.

PRAEDICAMENTVM Vbi.

Aſsignatur definitio, & eſſentia huius Prædicamenti.

BREVISSIMIS quibuſdam verbis naturam reliquorum prædicamentorum tetigit Ariſtoteles vltimo cap. nos vero ſingula percurrem*, quatuor illa, quæ de actione, & paſſione tradidimus, breui oratione explicantes.

Quid ſit *Vbi*. *Vbi* non multis, ſed vno modo accipitur pro reali præſentia, quia aliquid dicitur eſſe præſens loco extrinſece, vel certè ſpatio loci, nam etſi in vacuo conſtituatur corpus, veram habebit, ac realem præſentiam, & verum *Vbi*:
1. quod ex eo fit manifeſtum, quia *Vbi*, eſt proprius terminus motus localis, ſed motus localis fieri poteſt per vacuum, licet non naturaliter, quia vacuum non dabitur ſeruato ordine naturali corporum, benè tamen per diuinam potentiam, in quo conueniunt omnes, at verus motus verum habebit terminum, ergo verum *Vbi*: quod propterea neceſſe eſt dari in vacuo, non ſecus, atque in loco.

Definitur à Gilberto capit. 5. eodem fere modo, quo definita fuit actio, per denominationem extrinſecam, quam corpus contentum recepit à loco circumſcribente, dum ait: Gilb. definitio. *Vbi eſſe circumſcriptionem corporis à circumſcriptione loci prouenientem*, vnde duplici de cauſa 2
à modernis reijcitur, quia non explicat præſentiam localem, in qua conſiſtit formalis ratio *Vbi*, ſed ſolam denominationem extrinſecam à loco prouenientem: & ideò imperfecta ab eis talis definitio vocatur, atque etiam diminuta, Reijcitur ab aliquibus. quia iam quod explicaret præſentiam, nō certe omnem, ſed eam dumtaxat, quam reſpectu circumſcribentis loci habet corpus, præterquā extant aliæ, nempe præſentia realis, quam habet corpus in vacuo poſitum, quam ſine loco circumſcribēte habet vltima Sphæra: Ac tandem, quam habent Angeli vbicumque ſint, qui non circumſcribuntur loco. Omnes itaq; præſentiæ iſtæ veram habent rationem *Vbi*, & cum non explicentur per definitionem Gilberti, diminuta cenſenda erit.

Defenditur. Si tamen duo conſiderentur circa eandem definitionem, non vt vitioſam eam excludemus. Primum denominationem extrinſecam ex circumſcriptione loci, neceſſario præſupponere, imò includere præſentiam realem conſcripti corporis, cum euidens ſit circumſcribi non poſſe, neque intrinſece à circumſcriptione denominari, niſi præſens ſit. Quanquam ergo non expreſſerit præſentiam, ſatis eam inſinuauit, quod ſufficere videtur, vt 3.
breuitatis cauſa verbum eam exprimens omitti potuerit.

Præterea illud ſolum *vbi* explicare voluit Gilbertus, quod corpora habent ſecundum naturalem ordinem vniuerſi, ex quo facile poſſet Satisfit obiectis. intelligi alia, quę ſuper naturaliter habere poſſunt. De ſphæra, quam putauit Ariſtot eſſe vltimam, non eſt certum, an circumſcribatur ab 4.
alio corpore ſuperiori, vel ſecus: nec de *vbi* Angelorum, an vniuoce conueniat cum *vbi* corporum, & in hoc prædicamento ſit cum illo collocandum: quare non fuit neceſſarium incerta hæc in definitione comprehendere.

Si tamen velimus vniuerſaliorem, magiſq; perſpicuam definitionem tradere, ſic definiemus *Vbi* iuxta ea, quæ initio huius capit. docu 5
mus. *Vbi eſt realis præſentia, quā habet res in loco extrinſeco, vel in ſpatio loci*: per quam à cæteris prædicamētis diſtingui patet, per hanc enim præſentiam localem res commenſuratur loco, vel ſpatio, ita vt tota toti correſpondeat, & ſin-

ſingulæ partes partibus etiam ſingulis: vel certè, ſi indiuiſibilis ſit, tota toti correſpōdeat, & tota etiam ſingulis partibus, quam correſpondentiam nullum aliud prædicamentum habet.

Quædam ſtatuuntur ad notitiam huius prædicamenti.

Probatur 1. *vbi* eſſe quid reale.

EX hac definitione intelliguntur quatuor quæ huic prædicamento atribuenda sūt. Primum, eſſe aliquid reale, cum impoſſibile ſit rem eſſe præſentem loco, eiq; commenſuratam, & tali modo accommodatam, niſi per aliquid reale. Accedit, *Vbi* eſſe propriū terminum motus localis, motus autem realis realem quoque terminum habere debet.

Secundo eſſe quid inhærens locato.

Infertur ſecundo, ex dictis, nempè *vbi* non ſolum eſſe quid reale, ſed etiam intrinſecum, & inhærens rei in loco exiſtenti, quia motus localis in eadem re, quæ mouetur, eſſe dicitur per realem inhærentiam, in eadem igitur inhærere terminum, ad quem comparandū mouetur, neceſſe eſt, ſi ergo terminus eius eſt *vbi*,
6. in eodem inhęrebit mobili, ideò aliquid reale intrinſecum in eo erit.

Tertio eſſe diſtinctum à mobili.

Elicitur tertio, *vbi* ex natura rei eſſe diſtinctū à re, in qua eſt: quod plane cōuincit noua eius adquiſitio, nouaq; eius ſeparatio à mobili abſque vlla diſtinctione intellectus, quo etiam nō operante verum eſt rem, quæ mouetur, comparare nouum *vbi*, & dum rurſus moueri incipit illud amittere, & adquirere aliud, ſeparatur ergo realiter ab ipſa re, realis autem ſeparatio, & adquiſitio diſtinctionem ex natura rei infert: à mobili vero diſtinctum eſſe dicimus ex natura rei, hoc eſt, non ſolum à ſubſtantia, ſed etiam à Quantitate, vtrūque enim probat argumētum.

Eſſe quid abſolutum.

Habet denique *vbi* quòd ſit accidens abſolutum, non tamen purè abſolutum, ſed importans etiam relationem *ſecundum dici* ad locum ſeu ſpatium, quod ex eodem principio probatur: nam *vbi* eſt terminus per ſe motus localis,
7. ſed relatio nequit per ſe terminare motum, vt Ariſt. 5 Phyſic. lib. teſtis eſt, & ratio ipſa docet, cum ſæpe relatio adquiratur ſine ſubiecti mutatione, ergo *vbi* non eſt ſola relatio, ſed aliquid abſolutum ſimpliciter Quod vero reſpectum quoque ad locum extrinſecum importet, notum eſt, cum ei ſit commenſuratum, & accomodatum corpus per *vbi*, intrinſecamq; ad ipſum habeat correſpondentiam.

Diuiditur vbi *in varias ſpecies, & illius proprietates aſſignantur.*

Diuiditur *Vbi* in circū ſcrip. & definitiuum.

VBi diuidi poteſt in circumſcriptiuum, ac definitiuum: circumſcriptiuū vocāt præſentiam eius quod totum eſt in toto ſpacio, & ſingulæ partes in ſingulis etiam partibus: & hoc ſoli Quantitati per ſe conuenit, cæteris verò ratione illius. *vbi* definitiuū eſt realis præſentia eius, quod abſq; extenſione præſens eſſe dicitur loco extrinſeco, vel ſpacio, tale eſt *vbi* Angelorum, & aliarum rerum à Quantitate. An verò ſubſtantia, & cætera accidentia corporea habeant *vbi* diſtinctum à Quantitate, ita vt qualibet habeat *vbi* propriū diſtinctum ab *vbi* alterius, modo non diſputamus 4. lib. Phyſic. diſputaturi: ſed neque an *vbi* corporum diuidatur in *vbi* ſurſum, & deorsū, tanquam genus in diuerſas ſpecies: ſatis ſit poſſe præfatas ſpecies *vbi*, ſub quibus aliæ etiam excogitari à Philoſophis ſolent, quæ conſulto ad illum vſque locum omittuntur.

Vbi proprietates.

Proprietates *vbi* ſunt à Gilberto, & alijs deſignatæ, nec habere contrarium, nec ſuſcipere magis, & minus, quas patet non conuenire ei quarto modo, ſed ſibi cum ſubſtantia, & alijs prædicamentis eſſe communes: ſed dum non habere contrariū audis, de proprijſſima contrarietate intelligendum eſſe cenſeas: nam de impropria nō eſt verum. Proprijſſima contrarietas ſolum eſt inter formas maxime diſtantes ſub eodem genere, ac ſeſe mutuo expellentes circa idem ſubiectum, vt calor: & frigus, impropria vero circa quæcunque maximè diſtantia, & hæc reperitur, inter *vbi* ſurſum, & deorſum, nequaquam illa, ex cuius negatione plane ſequitur, *vbi* nec intenſionis eſſe, nec remiſſionis capax. Alij addunt his duabus duas, alias, nempe *vbi* eſſe immobile, & corruptibile: ſed
vtraque communis ſibi eſt cum alijs: prior cū 10
loco, qui eſt etiam apud Ariſt. immobilis: poſterior cum multis alijs. Fortaſſe erit proprietas quarto modo ei conueniens, eſſe comparabile per motum localem, vel dicendum eſt nullam eſſe nobis notam proprietatem quarto modo ei conuenientem.

PRAEDICAMENTVM Situs.

Variæ acceptiones Situs *proponuntur.*

SITVS

Diuerſę acceptiones ſitus.

SITVS generalem quandam in primis habet ſignificationem, denotat enim locum, in quo domus, turris, vel arbor ſita eſt: & acceptio hæc nimis eſt materialis, quare iuxta eam non conſtituit ſpeciale prædicamentum.
1. Secundam acceptionem magis ſpecialem ei alij attribuunt, pro quadam relatione ordinis in loco, vt eſſe ſurſum, aut deorſum priorem, poſterioremúe habere locum, ſed hæc (vt ego opinor) non vocatur *ſitus*, ſed tale *vbi*, diuerſum, aut oppoſitum alijs. Secundam igitur acceptionem eius tetigit vno verbo Ariſtoteles 5 Met. cap. 19 inquiens: *Diſpoſitio dicitur ordo partes habentis, aut ſecundum locum, &c.* quod vniuerſi interpretes de *ſitu* intelligunt, prout ſpeciale prædicamentum conſtituit: & ita ſentiēdum eſt, ſicq; explicandum prædicamenti

Definitio ſitus.

ſitus Eſt diſpoſitio partium in loco ſecundũ quam aliquis ſedere, ſtare, vel iacere dicitur.

Sed difficile eſt rationem hanc à cæteris prædicamentis diſtinguere, vſque adeò vt moderni quidam ſentiant, *ſitum* non eſſe diſtinctum prædicamentum a cæteris, ſed, vel cum *vbi* coincidere, vel ſi aliquid ab eo diſtinctum importat, relationem eſſe in prędicamento *ad aliquid* collocādam, ſic ſentire videtur P. Fonſ. 5. metaph. capit. 7 quæſtio. 2. ſect 4. inquiens: & ſi populari ſenſu *ſitum* ab *vbi* diſtinguatur, tamen ſi res ad philoſophorum normam exigatur, non eſſe re vera diſtinctum à prædicamento *vbi*.

1 Ratio. Quæ ſententia his argumentis probatur. Primo, *ſitus* ſolum importat præſentiam localē cum ſpeciali ordine propinquitatis, aut diſtantiæ partium ſed præſentia localis pertinet ad *vbi*, ordo partium ad prędicamētum relationis, ergo nequit *ſitus* ab his duobus prædicamētis diſtingui.

2. Ratio. Secūdo, quia *ſitus* nihil aliud importare poteſt prę ter talem modum eſſendi in loco, ergo nec diſtingui à prædicamēto vbi: antecedens notum eſt, ſed cōſecutio probatur: quia eſſe quale, vel quātum, & eſſe tali modo quale, vel quantum, in eodem ſunt prædicamento, ergo etiam eſſe in loco, & eſſe tali modo in loco ad idem prædicamentum *vbi* pertinebunt.

Quomodo Situs ſpeciale, & ab alijs diſtinctū Prædicamentum conſtituat.

HAEC tamen non compellunt à ſententia Ariſtotelis, & communi diſcedere, quæ *ſitum* inter decem genera enumerat, illud à relatione, & *vbi*, cæteriſq; diſtinguens. Sed in quonam eius ratio ponenda ſit, vt diſtinctum merito cenſeatur, non eodē modo explicant omnes, qui illud à reliquis ſeparant, ſed valde diuerſo.

1 Senten. Reijcitur. Quidam enim in ſola denominatione extrinſeca rationem *ſitus* poſitam eſſe cenſent, ſicut & omnium ſex poſteriorū prædicamētorum.
3. Hæc tamen ſententia plane falſa eſt, quia *ſitus* (vt Ariſt. docuit) eſt poſitio partium in loco, non alterius, quam eiuſdem rei, quæ dicitur habere *ſitum*, ergo nō eſt denominatio extrinſeca proueniens ab altero ſed talis modus ſe habendi in loco eiuſdē corporis vel rei in eo ſituatæ. Secundo, quia *ſitum* habere, hoc eſt, ſedere, vel ſtare, non eſt denominatio extrinſeca ab aëre, nec à ſede aliqua, aliove corpore, quod ſedens contingat, nam ſecluſo quocumq; alio corpore extrinſeco eūdem habebit ſitum corpus, ſi eandem poſitionem partium habeat, eiuſdē igitur ſignum eſt à partibus eiuſdem corporis ſic ſe habentibus denominationem prouenire, & conſequenter non ab aliquo extrinſeco.

2. Senten. Alij relationem eſſe cenſent prædicamentum *ſitus*, non diſtinguentes, de quo genere relationis loquantur, & videntur habere Ariſtotelem in prædicamento *ad aliquid*, vbi *ſitum* inter res illius prædicamenti recenſuit, 4. exemplumque protulit cubationis, ſtationis, ac ſeſſionis, & 5 Meta. cap 19 *ſitum* videtur definiſſe quod ſit *ordo habentis partes ſecundum locum*, quibus verbis nihil præter relationem deſignauit.

Reijcitur. Diſplicet tamen ſententia hæc, nam ſi ſola relatio eſt *ſitus*, vel eſt relatio prædicamentalis, vel tranſcendentalis, aut ſecundum dici, ſi primum dederis, nō poteris prædicamentum *ſitus* à prædicamento *ad aliquid* ſeparare, de cæteris verò relationibus certum eſt per ſe non conſtituere ſpeciale prædicamentum, & præterea inferius probabitur, abſolutū quid importare.

In quo conſiſtat ratio huius prædicamenti ſtatuitur.

Cōmunis ſenten. COmmunis ferè ſententia eſt expoſitorum Ariſtotelis hoc in loco, & 5. Meta. cap. 19 ſitum videlicet quid abſolutum importare, quod in hunc modum explicatur. *vbi* ſolum importat eſſe in loco, aut ſpacio loci, ita vt neq; in genere, neq; in ſpeciebus ſpecialem diſpoſitionem partium addat, quam tamen addit *ſitus*, & eam formaliter importat: 5. quod exemplo ſtantis, vel ſedētis poteſt hunc in modum explicari. etenim qui ſedet, nō ſolū in lo-

co, aut ſpacio præſens dicitur, quanquam hoc neceſſario præſupponat, formaliter tamen importat modum denominantem rem, ita diſpoſitam in ſe diſpoſitione quadam reſultante ex locali coordinatione partium, quam conſtat diuerſam habere ab eo, quod ſtat, vel iacet. Hunc autem modum non cognoſcimus niſi per reſpectum, quem inter ſe ſe habent partes rei in loco exiſtentis. Iſte etiam modus intelligitur ex eo, quod *vbi* non ſolum corporibus, ſed ſpiritualibus conuenit, nequaquàm *ſitus*, qui, ſi poſitio partium in loco eſt, nequit indiuiſibilibus, quæ partibus carent, conuenire.

Quædam corollaria inferuntur.

Situs non diſtinguitur realiter ab *vbi*.

Ex quibus infero primo, *ſitum* non diſtingui ex natura rei à prædicamento *vbi*, ſed ſolum ratione ratiocinata habente in re fundamentum: cuius ea eſt ratio, quia præter localem commenſurationem, vel coaptationē non importat *ſitus* aliam entitatem, ſed rationem dumtaxat, quam nos concipimus in ea, 6. ſpecialis diſpoſitionis partium. Vnde nequit *ſitus* ab *vbi* ſeparari, ſed neceſſe eſt, corpus, quod habet *vbi*, *ſitum* quoque habere, & dum hoc amittit, neceſſe eſt etiā aliquo modo *vbi* amittere. Quod adeò verum eſt, vt ſicut corpus in 7. vacuo exiſtens verum habet *vbi*: imò idem prorſus habere poteſt, quod habebat in loco, pari ratione eūdem habebit *ſitum*, vt ſi Deus auferat aërem, à quo ſedens circumſcribitur, non minus propriè ſedens perſeuerabit, ergo eundem quoque *ſitum* habebit, quem non neceſſario dependere à loco, ſicut neque vbi neceſſario pendet, manifeſtum eſt.

Secundò infero, ſitum abſolutum quidpiā importare cum reſpectu ſecundum dici, non ſecus, ac de *vbi* diximus, quāquam non deſint ex modernis, qui modum pure abſolutum importare velint. Sed noſtra ſententia eſt communis, & probatur hac ratione. *Situs* eſſentialiter importat diſpoſitionem partium in loco, ita vt ex ordine, quem partes habent inter ſe reſultet totum talem habere diſpoſitionem in loco, ergo in tali diſpoſitione totius in loco eſſentialiter clauditur reſpectus partium inter ſe ſe, & reſpectus etiam totius ad locum, ſeu ad ſpacium loci. Quare repugnat rationem huius prædicamenti eſſe pure abſolutam.

Nota. Sed ne exiſtimes ob id eſſe pure relatiuum, ſed vti de *vbi* diximus eſſe modum rei taliter ſe habentis, hoc eſt, realiter præſentis in loco, ſeu ſpacio, quem modum abſolutum quid importare neceſſe eſt, explicatum à nobis, & intellectum per reſpectum, quem claudit intrinſece, pari ratione de *ſitu* cenſendum eſt, modū importare abſolutum rei taliter ſe habentis in loco ſecundum talem partium diſpoſitionem, quam partes eius habent, quem modum abſolutum explicare non poſſumus, nec intelligere niſi per reſpectum extrinſecum, quem ſimul cum abſoluto importat.

Satisfit argumentis oppoſitis.

Ad I. arg. reſpon. AD primum negamus, quòd *ſitus* ſolum importet præſentiam localem cum tali reſpectu propinquitatis, ac diſtantiæ partium, ſed addit præter hoc talem diſpoſitionem, non in ſola propinquitate partium, vel diſtantia conſiſtentem, ſed in tali diſpoſitione, ac modo ſe habendi partium inter ſe, 8. qui modus claudit quidem illum reſpectum, ſed non eſt ſolus reſpectus, ſed abſolutum quid per reſpectum intelligendum, & explicādum, ſicut de *vbi* concedūt ipſi modum abſolutum importare per reſpectum ad locum intellectū.

Ad II. Quod vero diſtinctam habeat rationem formalem ab *vbi*, conſtat, quia *vbi* nec in genere, neque in ſpecie claudit illam ſpecialem diſpoſitionem corporis ex diſpoſitione partium ſpe- 9. ciali, quam habet, & à qua denominatur corpus ſedens, ſtans, vel iacens, ergo nec vllo modo pertinet ad rationem *vbi*, ſed ab eo per intellectum differt, quod ſatis eſt ad aliud prædicamentum conſtituendum.

Secundum argumentum hæc diſtinctio diluit: *eſſe*, & *tali modo eſſe* dupliciter contingit ſe habere, primo, ita vt talis modus eſſendi intra eandem rationem formalem eiuſdem eſſe comprehendatur, & tunc nequit diuerſum prædicamentum conſtituere ſpecialis ille modus, ſed ad idem reducitur, in quo collocatur *eſſe*, cui coniungitur, & ita ſe res habet in exemplis ab argumento poſitis, nam tali modo eſſe quantum, hoc eſt, tantæ magnitudinis, vel extenſionis, ſub eadem ratione formali quantitatis comprehenditur, & ſolum addit rationem quandam perfectionis accidentalis. Alio modo ſic ſe habere contingit, vt talis modus ſe habendi extra rationem formalem *talis eſſe* ſit, & tunc aliud poteſt prædicamentum conſtituere, ſiue re ipſa, ſiue ratione tantum ab alio fuerit diſtinctum, vt in eodem exemplo cōſtat, nam eſſe quantum, vel eſſe tali modo quā-

tum, quod alteri ſit æquale, non pertinet ad
idem prædicamentum, & ſimiliter eſſe album,
& tali modo album, quod alteri ſit ſimile: & vt
in abſolutis exemplum proferamus, eſſe quan-
tum, & tali modo quantum, qui modus ex par
tium diſpoſitione, quam inter ſeſe habent, &
ſine ordine ad locum, diuerſa efficit prædica-
menta quantitatis, & qualitatis: cum notum
ſit, figuram ex tali diſpoſitione partium reſul-
tantem ad prædicamentum qualitatis pertine-
re, quia modus ille extra ſpecies, & genus quā-
titatis eſt, pari ergo ratione *ſitus*, qui talem diſ
poſitionem corporis in loco importat ex tali
partiū diſpoſitione reſultantem non clauſam
intra genus, neq; ſpecies prædicamenti *Vbi* ali
aliud diſtinctum efficere poterit.

Ad Ariſt. reſp.

Teſtimonia vero *Ariſtotelis* in fauorem
aliorum, qui puram relationem *ſitum* eſſe pu-
tant, à nobis oppoſita, nihil aduerſus commu-
nem ſententiam, quam tuemur, efficiunt: imo
10. potius primum ei fauet: quia in prædicamen-
to *ad aliquid*, *ſitum*, & alia abſoluta *ad aliquid*
eſſe aſſeruit Ariſtoteles iuxta antiquorum ſen-
tentiam, quorum definitio comprehendit om
nia, quæ quouis modo reſpectum important,
ex quibus plura eis oppoſuit aliorum prædica
mentorum reſpectum importantia ſecundum
dici, quæ in prædicamento *ad aliquid* forent
collocāda, ſi definitio illa eſſet admittēda: quæ
ideo vitioſam eſſe cenſendam intulit, cum Ca
tegorias plures cum prædicamento *ad aliquid*
confundat. Inter res autem abſolutas aliorum
prædicamentorum reſpectum ſecundum dici
claudentes, quas in eum finem enumerauit, fu
it *ſitus*, vnde potius ex eo deducitur eſſicax ar-
gumentum, quo probatur ex mente Ariſt. non
purum reſpectum, ſed abſolutum ſimulcum
eo importare.

Fauet communi opinioni.

Expoſitio dipoſitionis.

Definitio etiam diſpoſitionis, quam alio lo
co deſignauit Ariſtoteles, conuenit quidem
prædicamento *ſitus*, at non includit ſolū reſ-
pectum, ſed modum quoq; abſolutum, in eo,
quod dicitur eſſe ordinem habentis partes ſecū
11. dum locum, cuius talis eſt ſenſus, diſpoſitio eſt
modus rei taliter ſe habentis ſecundum partes
in loco, vel ſecundum potentiam, aut aliquid
tale. Conſtat autem de alijs generibus diſpoſi-
tionum eadem definitione comprehenſis, non
purum reſpectum, ſed modū abſolutū impor-
tare, licet dicantur eſſe *ordinem habentis partes*,
ergo pari modo *ſitum* abſolutum quidpiam ſi-
mul cum reſpectu importare poterit, etiam ſi
eiſdem verbis definiatur.

De conſtitutione, & proprietatibus huius prædicamenti.

GEnera, & ſpecies huius prædicamenti
colligūt Alb. Magnus lib. de ſex princi-
pijs tract. *de poſitione*. cap. 1. & D. Thom.
opuſc. 48. cap. 2 aſſerentes poſt ſupremum ge-
nus eſſe, æque, vel non æque eſſe poſitum, ſeu
recte, aut reflexe, ſub quibus continentur ſede 12.
re, ſtare, iacere, cubare, & ex his coordinationē
reſultare.

Situs proprietates.

Proprietates vero duas ei attribuunt, Alb.
quidem cap. 3. 4. & 5. D. Thom. cap. 3. nēpe con
trario carere, & magis, minuſue nō ſuſcipere,
quæ communes ſunt & *vbi*, & alijs prædica-
mentis. Gilbertus addidit tertiam, quæ eſt pro
xime aſsiſtere ſubſtantiæ, quanquam, & hæc
potius videatur attribuenda prædicamēto *vbi*,
immediatius aſsiſtenti noſtro modo intelligē-
di, cum prius intelligamus corpus eſſe in loco,
quam talem in eo habere diſpoſitionem, ſed
cum eadem entitas ſint duo hæc prædicamen-
ta, vtrique reipſa conuenit proximè aſſiſtere
ſubſtantiæ modo iam explicato. Aſſiſtere au- 13
tem ſubſtātiæ idem videtur apud Gilb. ſignifi-
care: ac nō verè, vel nō propriè inhærere ei, ſed
quaſi ab extrinſeco ei adeſſe, quod ſic debet in
telligi, vt verum ſit *ſitum* non inhærere tanquā
perfectum accidens, quod rem vocamus, qua-
lia ſunt quantitas, perfecta qualitas, &c. ſed tā-
quam modum, & ab extrinſeco dependentem
ſi vero Gilbertus velit, ſic eſſe *ſitum* aſſiſtentem
ſubſtantiæ, vt nullo modo inhæreat, falſam re-
putamus ſententiā eius: in diſcurſu huius cap.
à nobis refutatam.

Prædicamentum Habere.

Defin. habere.

VLtimum eſt prædicamentum *habitus*,
vel *habere*, ſic à Gilberto definitum:
Habitus eſt corporum, & eorum, quæ circa
corpus ſunt, adiacentia, pro cuius deſcriptionis 1
expoſitione obſeruandum eſt ex doctrina Ari
ſtotelis 5 Metap. cap. 20. text. 25 & D. Thom.
opuſc. 48. tractatu de ſex vltimis prædicamen-
tis cap. 3. multas eſſe acceptiones huius, quod
eſt *habere*, ex quibus præcipuæ ſunt, quæ ſequū
tur, quas enumerare operæ pretium eſt, vt pro
priam huius prædicamenti eliciamus: habere
in primis aliquid dicitur, ita vt inter haben-

Nota ex doctrina Ariſt.

tem,& rem,quam habet,non ſit reſpectus realis, ſed ſolius rationis, Vt homo dicitur habere ſubſtantiam,pedem, vel manum:habere quãtitatem, vel qualitatem, cætera vè accidentia, quæ ei inhærent,& eiuſmodi acceptio generalis eſt, nec diſtinctam habet rationem a propria eius,quod habet,& eorum,quę habentur, nam habere ſubſtantiam pedes,& manus non eſt aliud, quam eſſe hominem ex his conſtitutum partibus, habere quantitatem eſſe quantum,habere albedinem eſſe album,& ſic de cęteris, vnde non conſtituit eiuſmodi habendi modus prædicamentum ab eiſdem rebus diuerſum.

II. Acceptio. Alio modo dicitur quiſpiã habere aliquid reſpectu reali intercedente inter habentem & habitum, ita vt non ſit aliud *habere*,quã illud reſpicere, quo pacto pater dicitur habere filiũ & è conuerſo filius patrem,& quemadmodũ habere ſolum reſpectum importat ſic non eſt ratio ab eo diſtincta,ſed ad idem prædicamentum relationis pertinet habere patrem vel filium,ac ordinari ad illum.

III. Acceptio. Quædam tertio dicuntur *habere aliquid*,reſpectu quidem intercedente,non tamen ea ratione, vt habere ſit idem,quod reſpicere,ſed ei quod habetur, proportionari,commenſurari, vel adaptari: ita vt *habere* modũ abſolutũ importet eius,ꝙ aliud habere dicitur cum quodã reſpectu tranſcendentali ad illud, quod habetur, non tanquam ad terminum ſed tanquam ad aliquid, cui habens adaptatur,&ſecundum modum eius diuerſum ſic *habere* diuerſum eſt: & iuxta hanc acceptionem res dicitur habere durationem, aut in ea eſſe,habere locum,vel eſſe ab eo contentum,habere poſitionem,vel ſitum,habere denique veſtem,vel arma,à quibus veſtita, vel armata vocatur. Itaque iuxta diuerſum modum habendi,diuerſumque reſpectum ad rem,quæ habetur,diſtinctum prædicamentum conſtituitur.habere durationem vel in ea eſſe appellatur *quando*,quo verbo modus eſſendi in tempore importatur,habere locum, *vbi*, habere in loco poſitionem partium,*ſitus*: eſſe autem veſti accommodatum ſpecialem modum denotat, à cæteris diſtinctum,ideò ſpeciale prædicamentum cõſtituit, quod *habitus* idcirco vocatur,cum tamen prædicta ſpeciales habeant appellationes: quia quanquam in eo conueniant habere locum, vel durationem,ſitum,veſtem,vel arma, quod res oẽs,quæ habentur extrinſecæ ſunt corpori haberi,nihilominus ratio habendi quaſi generalis eſt in cæteris, ac præter illam aliã habẽt ſpecialẽ,ideò ſpecialẽ appellationẽ ſortiuntur ei deductam, at vero ſpecialis modus accommodationis reſpectu veſtium talis eſt,vt non aliam appellationem ab habitu,vel habere mereatur:ratio huius diſcriminis eſt, quia & ſi veſtes, & arma ſint extrinſeca,pertinent tamẽ ad ornatum corporis,quod ſic eis ſe ſe accomodat, vt ratione accomodationis propriiſſimè ea habere dicatur, quia ſpeciali modo à cæteris (vt pote)multis non communi.

Et iuxta hunc modum ſpecialem intelligẽda eſt præfata deſcriptio, *habitus eſt corporum, & eorum, quæ circa corpus verſantur, adiacentia*: etenim ſi iuxta tertiam acceptionem generali modo conſideratum accipiatur, *vbi,& quãdo*, & poſitioni conuenire inueniemus, nam & *vbi* diceretur habitus corporum,vel eorum,quæ ſunt circa corpus adiacentia, circa corpus enim eſt locus,illudq; circunſcribens modum adiacentis habet: verum tamen, quia non ſic habetur, vt in ſe contenta ſit,ad eius ornatum pertinens,non propriè de eo accipi poteſt nec de *ſitu, vel quando*,ſed ſolum de corpore,& eis, quæ circa corpus ſic ſunt adiacentia:vt planè inſinuat Gilbertus verbis ſtatim ſequentibus, quæ ſic habent: *ſecundum quam hoc quidem habere, illa vero dicuntur haberi*,in pluralı vero corporum eſſe dicitur,& eorum,quæ circa corpus ſunt adiacentia: quia ſpeciali quodam titulo ex pluribus actu, & neceſſario coniunctis reſultat adiacentia, quæ appellatur habitus,niſi enim veſtes, vel arma actu ſint in corpore,non dicuntur haberi ab eo,quod in cæteris non reperitur,nam & *vbi* reperitur ſine actuali circũſcriptione loci, & *ſitus*,vel poſitio,ſicque de cęteris. Accedit etiam, ſæpè requiri plura eſſe, quæ habentur, vt *habitus* conſurgat,nec enim ſolum clypeo, vel ſola haſta,vel lorica armat⁹ dicitur homo,ſed pluribus indiget armis vt ſimpliciter talis dicatur, ſed nec veſtitus dicitur ſimpliciter, niſi pluribus concurrentibus,quibus diuerſæ partes corporis ornantur.

Quæ acceptio ſit huius prædicamenti.

Nota.

Supremum genus huius prædicamenti in abſtracto non habet commune nomen,ſed vocari poteſt *ratio habitus, vel eius quod eſt habere*, in concreto vero *habere*, vel *habitus*. Inter media genera,in quæ tanquam in ſubalternas ſpecies, proximè diuiditur,ſunt veſtitum eſſe,armatum eſſe:eiuſmodi diuiduntur in alias ſpecies atomas, quales ſunt,tunicam eſſe,loricatum eſſe,indiuidua verò Petrum, vel Ioannem eſſe

Supremum genus, & ſpecies habere.

eſſe calceatum vel loricatum.

I. Proprietas habere. Proprietates huius ſunt tres, prima, magis, minuſue ſuſcipere, nam eques armatior pedite dicitur, magis item calceatus dicitur, qui calceamentis, & caligis ornatur, quam qui
9. ſolis calceamentis, nec tamen cunctis conuenit generibus, vel ſpeciebus huius prædicamẽti, nam non dicitur magis aliquis veſtitus, vel magis loricatus, quam alter, vnde commune potius accidens reputatur reſpectu habitus magis, minuſúe ſuſcipere, quam proprium, cum neque omnibus conueniat, nec ſolis eius ſpeciebus: imo adhuc hoc modo non dicitur habere, magis minuſúe ſuſcipere niſi modo quodam improprio, vt bene adnotauit D. Tho. opuſculo 48. tractatu de ſex vltimis prædicamentis cap. 3. quo magis tale illud ſolemus appellare, quod à pluribus formis eiuſdem conditionis denominatur, quam aliud, vt ignem plura ligna ſimul calefacientem magis calefacere ſolemus dicere, quam alium, quam qui vnum tantum calefacit, ſed quia exceſſus iſte ad extenſionem potius, quam ad intenſionem pertinet impropriè ab eo dicitur vnum magis tale, quam aliud, nihilominus, quia nulla alteri ex ſex vltimis prædicamentis extrinſece denominantibus attribui poteſt niſi prædicamento *habere*, propterea Gilbertus ei attribuit hanc proprietatem, quam conſtat habere poſſe, licet contrario careat, vt in ſecunda proprietate dicitur.

II. Proprietas. Secunda proprietas eſt non habere contrarium, quæ cunctis ſpeciebus conuenit, non ſolis, cum alijs ſit prædicamentis communis, eſſe enim veſtitum, & armatum, eſſe item calcea-
10. tum, & loricatum non ſunt oppoſita, etiamſi diuerſa ſint, tanquam ſpecies eiuſdem generis ſicque de cæteris cenſendum eſt.

Vltima proprietas ſoli habitui communis eſt in pluribus conſiſtere: vt enim indicare cœpimus inter ſex vltima prædicamenta, quę extrinſeca appellantur, ſolus habitus plurium adiacentiam importat, quorum vnum actu in alio exiſtere neceſſe eſt, niſi enim corpus ſit veſtibus, & armis adaptatum, & veſtes, vel arma modo ſimili, ei adaptentur, in eoque ſint, non dicetur veſtitus, vel armatus, quod in alijs non reputatur neceſſarium, cum & *vbi*, & *ſitus*, reſpectu vnius tantum loci cõpleta ſint, vnde in vno ſolo eſſe poſſunt.

(·)

AN HABERE, VEL HAbitus, ſit aliquis modus intrinſecus inhærens ſubiecto.

I. Sentent. non eſſe prædicam. DIFFICILE eſt hoc (vt vidimus) in alijs prædicamentis, ſed in hoc vere difficillimum, quanto minus entitatis habere videtur. Quare moderni quidã ab hac difficultate ſe expediunt, negantes eſſe ſpeciale prædicamentum, quia nihil videtur homini 11.
intrinſecum accreſcere ex eo, quod veſtitus, vel armatus ſit modo, cum prius nudus, aut inermis eſſet: veſtis enim ei non inhæret, cum Ratio corũ.
ſit ſubſtantia: neque ex eo quod ipſum circumſtat, quidquam ei inhærens imprimit, ſed extrinſecum ornatũ habere dicimus, quod prius non habebat: vnde denominatio ipſa veſtiti, vel armati extrinſeca iudicatur. Sola autem denominatio extrinſeca nequit ſpeciale prædicamentum conſtituere, nam prædicamenta (vt iam ſæpe tetigimus) vel naturę rerum ſunt vel modi certè entis realis inhærentis ſubiecto ſi de accidentalibus ſit ſermo: extrinſeca autẽ denominatio nulli inhæret, quare non eſt accidens reale, nec modus eius, non ergo valet prædicamentum conſtituere.

Impugnatur. Hic tamen modus dicendi à cæteris reijcitur, & merito quidem, quia de numero præ- 12
dicamẽtorum denario, quẽ poſuit Ariſt. & receperũt cũ vniuerſa Peripateticorũ ſchola multi ex ſanctis Patribus, nõ licet, vel vnum demere: inuenerũt namq; in his adhuc vltimis generibus ſpeciales quaſdã rationes, ſpecialeſq; modos accidentis realis (licet lubricæ ſatis, & nullius fere momenti) ex quibus genera quędam, & ſpecies, coordinationeſque prædicamentales debiles coaleſcũt, quare & nos omni conſtu ea tueri etiam debemus. Facilius eſſet quædam ex eis tollere, fateor quidem, ſed nõ ſubinde verius, nã veritatis defenſio difficilior eſſe ſolet.

II. Sentent. eſſe denominatione extrinſecam. Propterea ex modernis alij, admittentes haberet ſpeciale prædicamentum eſſe, tenent nihil intrinſecum, vel inhærẽs importare, ſed in ſola denominatione extrinſeca à veſtibus, vel armis conſiſtere. Quod vt oſtendant quatuor eſſe in ſingulis cõſideranda pręſupponũt, nempè formam: ſubiectum formæ: effectum, 13
quem ei forma tribuit, denominationemque

iuxta conditionem eius, & concretum ex forma, & ex ſubiecto reſultans, vt in qualitate albedo eſt forma, corpus ſubiectum effectus, formalis *eſſe albi*, & concretum eſt *album*. In propoſito vero forma, veſtes, vel arma, à quibus homo denominatur veſtitus, aut armatus, ſubiectum eſt corpus, effectus nō eſt alius præter *veſtitum*, vel *armatum*, & concretum eſt *veſtitum*, vel *armatum*, ex his autem quatuor certū eſt veſtem, vel arma nō eſſe formam accidētalem, ſed ad prædicamentum ſubſtāiæ pertinere, corpus etiam, quod ſubiectum eſt, ad ſubſtantiam pertinet, effectus autē, quē ei veſtes imprimūt, nullus eſt, ſed ſolam denominationē extrinſecā ei conferunt, quare veſtitum eſſe nihil intrinſecum importat, & ita denominatio formalis intrinſeca nō eſt, ſed potius extrinſeca, & conſequenter veſtitum eſſe nihil intrinſecum, vel inhærens importabit, neque prędicamentum *Habere*.

I. Ratio.

II. Ratio. Secundo probant, quia in corpore, quod induitur, præciſe ex adiacētia veſtis nulla res, vel modus realis pullulat, niſi forte relatio propinquitatis, aut cōtactus, vel ſimilis, de qua cōſtat ad hoc prædicamētum nō pertinere, vnde fit, hominē abſq; intrinſeca ſui mutatione veſtibus, indui, & ſpoliari per extrinſecā ſolū veſtiū adiacentiam, ergo *habere* nihil intrinſecum, vel inhærens importat. Neq; ſi quiſpiam velit aliquid intrinſecum ei attribuere, excogitari poteſt, quid nam illud ſit? quare ſine fundamēto ei attribuetur.

14.

Vera ſententia ſtatuitur, & probatur.

Vera ſent. Magis tamen oppoſitam probo, quam ex definitione Gilb iam relata eliciūt expoſitores alij, videlicet modum aliquem pullulare in corpore veſtito, vel armato ex veſtium, vel armorum adiacentia, vnde aliquid intrinſecum importare prædicamentū hoc, & non ſolam denominationē extrinſecā. Sed quid nam modus iſte ſit explicare, *hoc opus hic labor eſt*. Tamen, ſi Ariſt. conſulamus, maximum apud ipſum reperiemus huiuſce rei fūdamentū: nā 5 met. c. 20. hæc de *habere*, ꝙ hoc prædicamentum conſtituit, ſcribit. *Habitus autem dicitur vno modo tanquā quidā habentis, & habiti actus, ſicut actio quædā, aut motus: nā cum hoc quidem efficit, illud verò fit, eſt media effectio, ita & habentis veſtē, & veſtis habita eſt medius habitus hūc itaq; habitū, quòd non cōtingit habere manifeſtum eſt, ad infinita .n. progredęretur, ſi habiti eſſet habitū habere*: quib⁹ duo expreſſe docet: primū, inter veſtē, & veſtitū hominē aliquid eſſe mediū eo pacto, quo inter agēs & effectum aliquid eſt mediū, quod actionē vocamus, & medium hoc vocat actū habēdi, ſeu habitionē (vt ita loqui liceat ad hæc explicāda) ſecundū, eiuſmodi actum medium docet, nō haberi alio habitu, ne in infinitum procedatur, ſed ſe ipſo haberi, cū ſit ratio habendi veſtem, vel arma. Et ex priori hoc argumentum colligo.

15.

Probatur ex Ariſt.

lege Vasq. ... 25 disp. ...

16.

I. argum. Inter veſtē, & hominem veſtitum eſt aliquid medium, ergo, vel reale, vel rationis: non rationis, tum quia datur ante opus intellectus ſicut datur veſtitū eſſe, tum quia hoc mediū æquiparat Ariſt. actioni inter agens, & effectum mediæ, hæc autem eſt medium reale, ergo & illud, ſed hoc reale, aut non eſſe veſtem, neque hominem, ergo aliquid præter hæc, non ſubſtantiale, vt ex ſe patet, ergo accidentale & in homine quidem, qui veſtem habere dicitur: erit igitur aliquid ſibi inhærens ex adiacentia veſtium relictum, vt Gilbertus docuit.

II. Argum. Ex poſteriori verò efficax aliud elicitur argumentū, idē oſ firmans: nam ſi de illo, quod mediū eſt inter veſtem, & hominem, affirmat Ariſt. non medio alio haberi, ſed ſe ipſo, cū ſit ratio habēdi aliud, ſed quod habetur, & ſeipſo habetur, aliquid reale eſt, & intrinſecū: nā denominatio extrinſeca, cū nihil ſit in re denominata, non dicitur haberi ſe ipſa, nec medio alio. Et certe ſi extrinſeca tantum denominatio eſſet actus habendi veſtem, nihil incommodi foret, quòd media alia denominatione extrinſeca haberetur, & in infinitum procederetur: in his enim, quæ nihil ſunt in rebus denominatis, quid refert in infinitū abire? & in infinitum multiplicari? ſi ergo Ariſto. ſentiret aliquid reale intrinſecum eſſe, non eſſet ſolicitus, an ſe ipſa haberetur, vel media alia, neque an in infinitum eſſet abeundum?

97.

Nonnulla ex prædicta ſententia colliguntur.

Aliquot inferuntur. Ex his conſtat *Habere*, vel *habitum*, ſeu *actum habendi* aliquid reale intrinſecum eſſe prçter veſtem, & hominem, à quo dicitur homo formaliter habere veſtem ſpeciali denominatione huius prędicamēti, ſicut à ratione formali *vbi* corpus *vbicatum*, vel habere *vbi*: formali denominatione denominari diximus, nam à veſte extrinſeca ſolùm denominatur, & propria huius prædicamenti: nam homo idem veſtem poſſidens, quanquā ea nō ſit in-

ſit induius dicetur veſtem habere communi tantum denominatione, ſicut dicitur habere pecunias.

Egregius Ariſt. locus ad id confirmandũ. 18. Quid autem hoc reale, & intrinſecum ſit, in quo poſitam eſſe rationem formalem huius prædicamenti aſſerimus, ex doctrina eiuſdem Ariſt. 3. lib. de partibus animalium cap. 1. eliciendum eſt, vbi docet naturam cunctis animalibus contuliſſe veſtes, quibus tegantur, & arma, quibus ſe defendant ab alijs, & offendere ea valeant, cum opus fuerit. Quibuſdam namq; pilos pro veſtimento cõtulit, corium, vel corticem alijs, vel quid ſimile: quibuſdam item denies pro armis, alijs cornua, vel vngues, ſolum hominem nudum protulit: ei tamen intellectũ tribuens, cuius lumine ductus propria induſtria poſſet veſtes, & arma ſibi comparare, ac de cunctis rebus externis ea conficere.

Primum illatũ nota. 19. Ex quibus duo licet colligere valde notanda, in quibus à cæteris animantibus differt homo. Primum eſt, quòd aliorum veſtes, & arma ſunt partes integrantes ſuorum corporum, vnde non propriè ea habere dicuntur, ſed communi tantum ratione, ſicut dicuntur habere pedes, & manus, aliasq; partes corporis: veſtes verò, & arma ſolius hominis ſunt quædam alia corpora ſibi extrinſeca, eique proinde adiacere dicuntur. Ex quo etiam fit, vt propriè ea habere dicatur, & ſpeciali ratione denominetur veſtitus, & armatus, eique propriè conuenit prædicamentum *Habitus* cum ſuis ſpeciebus: veſtimus quidem ſimias, armamus equos, ſed neque veſtita illa dicitur, nec armatus iſte, niſi per quandam ſimilitudinem, & analogiam ad hominem, quare per reductionem dumtaxat pertinent ſimiles denominationes ad hoc prædicamentum.

II. Illatum notatu dignum. 20. Deinde oritur aliud diſcrimen, nempè veſtium, & armorum loco, quæ homini natura non contulit, dediſſe ei naturalem aptitudinem, & accommodationem ad illa eadem induenda, ratione cuius ſe ſe ei ſpeciali ratione accommodat: & ratione huius aptitudinis, & accommodationis ſpecialem ei ornatum, & quaſi naturalem veſtes, & arma conferunt, cęteris verò animalibus, nec talem dedit aptitudinem, & accommodationem, quare nec veſtes, nec arma eundem ornatum tribuunt, ſed quaſi artificiatum, & quodammodo ſimilem iuxta maiorem, vel minorem ſimilitudinem, quam habent cum homine. Dum ergo homo nudus eſt ſolum habet aptitudinem: & quaſi aptitudinalem accommodationem ad veſtes, & arma, at dum eis induitur in actum prodit potentia illa, non qui ſit actio, aut paſſio, ſed modus certè actualis, & realis accommodationis actioni, & paſſioni ſimilis, in quantum veſtes, & arma dicuntur veſtire & armare hominem, & homo ipſe veſtiri & armari, veſtitusque, & armatus eſſe: & modus iſte actualis *habitus*, ſeu *habitio* vocatur, quem planè poſuit Ariſtoteles medium inter veſtem, & hominem, & de quo dixit, *Quod non habetur medio alio*, Ne in modis, & entitatibus realibus procederetur in infinitum.

Modus proprius huius prædicamenti traditur. 21. In hoc demum modo poſita eſt ratio formalis huius prędicamenti, à qua formaliter denominatur homo veſtitus, & armatus, à veſte verò, & armis extrinſeca tantum denominatione.

Hic demum modus abſolutus eſt, homini inhærens, claudens nihilominus reſpectũ quendam ſecundum dici ad veſtes, & arma. De quo locutus videtur Gilbertus, dum aſſeruit habitum eſſe corporum, & eorum, quæ circa corpus ſunt, adiacentiam: hoc enim peculiare habent ſex vltima prædicamenta, quod non niſi medijs extrinſecis adiacentibus poſſunt rebus conuenire, nec modi reales, atque intrinſeci, quos verè important, niſi eis medijs pullulant. Vnde prouenit, vt extrinſecas denominationes claudant, ad quas attendens D. Thom. & alij, aſſeruerunt eſſe denominationes extrinſecas, non tamen ita puras, aut ſolas intelligentes, quin modos reales, & intrinſecos importent, ſecus enim nequirent Prædicamenta conſtituere.

Impugnatur ſecunda ſententia, & argumentis oppoſitũ fit ſatis.

Probatur non eſſe denominationem extrinſecam *Habere*. 22. SEcundum igitur opinionem ſic impugnare poſſumus. Denominatio extrinſeca nihil eſt in re denominante, vt in veſtibus, & armis notum eſt, quibus nihil accreſcit ex eo, quod eis homo induatur, in re verò denominata nihil ponit, quare in Deo, cui nihil reale nouum aduenire poteſt, admittuntur denominationes extrinſecæ de nouo ei aduenientes, ob quas neque in genere, neque in prædicamento collocari admittimus. Ergo tales denominationes nequeunt fundare verum genus, veramque differentiam, aut compoſitionem veræ ſpeciei, ac proinde nec ſufficere poſſunt ad prædicamentum conſtituendum.

Confirmatur. Et certè, ſi denominationes ſufficerent, innumera penè forent prædicamenta multiplicanda iuxta multitudinem harum denominationum: vt probat ſecundum argumentum.
83. Nam ens reale, quod diuiditur in decem prædicamenta, veram realem entitatem importat, ſub qua fundantur gradus generici, differentiales, atque ſpecifici, ex quibus prædicamentalis ordinatio coaleſcit, ergo prædicamentum quodlibet verã entitatem realem importare neceſſe eſt, à qua ſi excludatur, nihil re ipſa vera erit, ſed extrinſeca denominatio non eſt vera entitas realis, cum nihil in re denominãte, vel denominata ponat, & verè Deo, ſicut creaturis adueniat de nouo, ergo nec prædicamentũ poterit ſola conſtituere: quare ſi prædicamentũ hoc verũ eſt, neceſſe eſt *Habitum*, vel *Habere*, præter denominationẽ extrinſecam, quã veſtes, & arma conferunt, aliquem modũ realem, & intrinſecum inhærentẽ importare.

Nec argumenta primæ, & ſecundæ opinionis oppoſitũ probant: in quibus tria aduerſus noſtram opponuntur eodem modo diluenda.
84. Primum eſt, veſtes, vel arma nihil reale imprimere homini, ſed veſtiri poſſe abſq; ſui mutatione, veſtibusq; ſpoliari: ſecundum, nihil reale pullulare in corpore ex eo, quod veſtibus, vel armis circundetur præter relationem propinquitatis, vel contactus, vnde *veſtitum eſſe* ſola denominatio extrinſeca eſt. Poſtremum, nullam dari formam, à qua denominetur veſtitum, vel armatũ pręter veſtes, & arma. Quæ omnia neganda ſunt, aſſerendumq; realem modũ actualis accommodationis ad veſtes, & arma pullulare, dũ homo eis induitur: nam aptitudo realis, & naturalis, quam ei natura contulit, quaſi in actum exit per veſtium, & armorũ coaptationem: nec mirum hoc eſt, cum ex eo ſolum, quod homo ſedeat, vel ſtet, aut alia ratione ſe habeat ſedendo, vel ſtando, aliquem modum realem, & intrinſecum comparet conſtituentem prædicamentum *ſitus*, ſimilem ergo comparare dicimus actualis accommodationis per motum localem, quo ſibi veſtes, vel arma accommodat, quaſi ex conſequenti productum per motum localem intercedentem, & diſtinctũ quidem à reali præſentia, vel *vbi*, ratione ſaltẽ ratiocinata, quod ſatis eſt, vt diſtinctum efficiat prædicamentum. Ab hoc ergo denominatur habens, ab hoc veſtitus, vel armatus intrinſece, & formaliter, à veſtibus verò, vel armis ſolum denominatione extrinſeca. Vnde intrinſecum eſt etiam ſuo modo concretum huius prædicamenti, à forma inhærenti denominatum.

QVAESTIO VNICA.

SEX VLTIMIS GENERIBUS communis.

An aliquid formaliter inhærens importent, vel ſolam denominationem extrinſecam?

QVædam de ſingulis hiſce generibus in proprijs locis ad eorum naturam commodius explicandam tradere coacti ſumus, nunc verò vniuerſaliter diſcutiendum eſt, in quo nam eorum rationes conſiſtant, videlicet in ſola denominatione extrinſeca, vel aliquid potius intrinſecum, ſeu inhærens importent, & an hoc ſit abſolutum, vel reſpectiuum, aut quaſi ex vtroque mixtum? & vt verum fatear, confuſe admodum loquuntur de vtroque interpretes Ariſtotelis, ita vt vix poſſit diſcerni, quid quiſque ſentiat, placet tamen ad quatuor ſententias referre eorum placita, duas quidem extremas, ac duas medias, excluſa in primis ſingulari eorum ſententia, quam retulit P. Fonſeca 5. metaph. cap. 7. quæſt. 3. qui tenuerunt ſola quatuor prima eſſe propriè prædicamenta, reliqua verò ſex quaſdam potius ex eis complicationes, atque hac de cauſa Ariſtotelem genera eorum, atque ſpecies perfunctoriè diſtinxiſſe: patet enim quam ſit expreſſe eidem Ariſtoteli contraria, qui cap. prædicamentorum vltimo actionem, & paſſionem cum cæteris quatuor tanquam vera prædicamenta enumerauit, quod & fecerat cap. de complexis, atque incomplexis, proximè ante prædicamentum ſubſtantiæ poſito, ſed quia nimis ſunt imperfecta, neque eorum eſt adeò frequens in ſchola vſus, perfunctoriè genus, atque ſpecies eorum recenſuit. Intentum quæſtionis. 1. 2.

Tractatur opinio Scoti de relationibus extrinſecis aduenientibus, & in illis cõſtituens horum ſex prædicamentorum eſſentiam.

PRimum igitur extremum tenuit Scotus in 3. diſt. 1. & quæſt. 1. in 4. diſt. 13. quæſt. 1. Scoti ſententia.

& quod-

5 & quodlibet 11. quæſt. 4. quibus locis primum excogitauit quandam diſtinctionem relationum, nam alias eſſe ait intrinſecus aduenientes, quæ poſitis fundamento, & extremis, neceſſario inſurgunt, quales ſunt relationes paternitatis, & filiationis, qualitatis, & ſimilitudinis: quaſdam alias extrinſecus aduenientes, quæ extremis adhuc, & fundamento exiſtentibus non neceſſario ſequuntur, ac propterea ab extrinſeco potius, quã ex natura extremorũ proueniunt, eiuſmodi ſunt relationes vnionis inter materiam, & formam, & inter locatum, & locum, cum conſtans ſit materiam, & formã exiſtere in rerũ natura, locum item, & locatum, nec tamen oriri relationem vnionis, vel locationis, ſeu continentiæ, ſed ſeparata adhuc eſſe, vt dum anima rationalis à corpore ſeparatur, & locatũ tali loco quodam circumſcriptum, alio longe diuerſo nunc continetur conſeruato priori, tales igitur relationes importare ait ſex prædicamenta vltima, in quibus eorum ratio conſtituitur.

Fundamentum eius.

Potiſſimum autem eius fundamentum hoc eſt. Petrum, gratia exempli, eſſe in loco, vel habere *vbi* (eadem eſt enim de cæteris prædicamentis ratio) nec eſt Petrus ipſe, nec locus eum
4 circumſtans, ſed relatio eius ad locum, nihil enim per motum localem acquiſitum reperimus præter hanc relationem, in ea igitur ſola ponenda eſt formalis ratio prædicamenti *vbi*, & ſic de reliquis prædicamentis: erit itaque prædicamentum *Quando* relatio corporis ad tempus, in quo eſſe dicitur, *ſitus* relatio corporis ſecundũ partes ad locum: prædicamentum actionis relatio ad principium à quo egreditur: paſſionis ad illud idem, in quantum formam in paſſum imprimit, habere demum relatio corporis ad veſtes, vel arma, quibus veſtitum, vel armatum denominatur, ſeparari autem eiuſmodi ſex principia à prædicamento
5 *ad aliquid*. ſufficienter putat Scotus relationũ diuerſitate, nam prædicamentum illud conſtituitur relatione intrinſecus adueniente, hæc verò relationibus extrinſecus aduenientibus valde diuerſis.

Ad hoc pertinet extremum opinio Capreoli, & Sonzinatis aſſerentium hæc vltima genera eſſe puras relationes, vel reſpectus, licet diſtinctionem relationũ Scoticam minimè admittant, verba enim Capreoli in 2. diſtinct. 2. quæſt. 1. in ſolutione ad 1. argum. ſecundi ordinis contra ſecundam concluſionem ſic habent. *Sed plenius conſideranti apparet, quod nec vbi, nec quando, nec ſitus, nec habitus ſint quid abſolutum præciſè, nec abſolutum ſimul cum reſpectu, vel ſub reſpectu, ſed potius dicant quoſdam puros reſpectus, ſeu habitudines, ſeu comparationes rerum abſolutarum ad locum, vel tempus, vel ad res exterius adiacentes, vel applicatas, quod mihi apparet pro nunc &c.* Et Sonzinas 5. metaph quæſt. 6. in ſolutione ad 4. ſic loquitur: *Ad 4. dicitur quod falſum aſſumitur, nõ enim dico, quod vbi* 6.
ſit relatio locati ad locum, vel loci ad locatum, vel vtrumque ſimul, ſed dico, quod eſt reſpectus fundatus ſuper relatione locati ad locum in ipſo autem loco non eſt aliquis reſpectus realis huic correſpondens Idemq; ſic de cæteris prædicamentis ſecundũm proportionem ſentit.

Impugnatur ſententia Scoti.

Reijcitur ſententia Scoti.

EXtremum hoc tribus de cauſis à medio veritatis recedit Prima quidem, quia tales eſſe relationes, quales Scotus ponit planè repugnat. Secunda, quia etiamſi darentur, non eſt poſſibile in eis conſiſtere tria ex his prædicamentis Poſtrema, iam quod conſiſteret à prædicamento *Ad aliquid* haud quaquã poſſent diſtingui. 7. Impugnatur. I. Primam cauſam oſtendo: impoſſibile eſt aliquam eſſe relationem, quæ poſito fundamento, & extremis non conſurgat, ergo abſque fundamento confinguntur à Scoto: probatur antecedens euidenti quadam inductione in exemplis ab eodem productis, materia & forma ſunt extrema relationis, quam appellamus vnionẽ fundatam abſque dubio in actione, qua mediante vniuntur, vt in generatione, vel quapiam alia, ſed poſita hac actione naturaliter ſequitur relatio, erit igitur intrinſecus adueniens. Confirm. I. Probo iterum, poſita actione, quã vnitionem appellant, naturaliter ponitur eius terminus, cum actionem ſine termino *Ad quem*, ex quo propriam capit ſpeciem, 8. dari repugnet, ſed terminus vnitionis eſt res cõſtituta ex vnitis partibus, vel partes ipſæ vnitæ, ad quem naturaliter ſequitur relatio vnionis inter eaſdem partes, non eſt enim intelligibile partes eſſe vnitas, vel conſtituentes totum, quin referantur relatione vnionis, ergo repugnat nõ ſequi talem relationem poſitis fundamento, & extremis. Confir. II. Et idem fit argumentũ in vnione perſonali Verbi Diuini cum ſacra Chriſti humanitate, in qua exemplũ deſumit Scotus: perſona enim Verbi 9. Diuini ęterna, & humanitate ex tempore condita poſitis ſimul cũ actione diuina, per quam vniuntur.

vniuntur, quam iure vocant vnitionem, ſtatim ſequitur relatio realis vnionis ex parte humanitatis, quam Diuinum Verbum terminat.

Conf. III. Etſi propriam conditionē *vbi* conſideres, tantundē reperies, nam relatio locati ad locum, vel loci ad locatum, ſeu etiam vtraque (ſi reales eſſe ambas ponit Scotus) fundatur in approximatione, aut commenſuratione locati ad locum, vel circumſcriptione loci ad locatum, qua ſimul cum extremis poſita planè eſt impoſſibile non oriri relationem, & modo ſimili poſito quocumque alio, quod harum relationum fundamentum vocetur, ergo nulla eſt talis relatio, quæ his poſitis nō oriatur, vel quæ extrinſecus adueniens merito appellanda

Obſerua. ſit. Hoc argumentum quaſi digito oſtendit (in ea quidem ſententia) Scoti deceptionem, nam

10. cum duæ res non ſint relationis extrema, niſi vt ſtant ſub fundamento, à quo relatio procedit, non eſt intelligibile ſimul cum eo poni, quin relatio oriatur, ipſe verò in exemplis deſignatis nuda extrema dumtaxat ponit, quibus non adiungit verū relationis fundamentum, ſic autem poſitis mirum non eſt, ſi deſit relatio, quemadmodum duobus poſitis hominibus, niſi ponas proceſſionem vnius ab alio, quam vocamus generationem, quæ verè eſt ratio fundandi relationem paternitatis, & filiationis, non erit ponenda relatio, quia nec extrema ſunt relationis, niſi in quantum vnus homo ab alio procedit.

Sed oſtendamus iam ſecundam falſitatis cauſam de prædicamentis actionis, & paſſionis, ac deinde de prædicamento *vbi*. Actio, & paſſio apud Ariſt. 3 lib physicorū ſunt idem motus, qui vt ab agente egreſſus eſt actio, vt in paſſo receptus paſſio, motus autem nō eſt formaliter relatio, ſed abſolutum quid, probatur euidenter, quia eſt quoddam fieri rei abſolutæ, vt qualitatis, vel quantitatis eſt itē fluxus formæ à principio, eſt pręterea eadem res cum termino, nempè cum eadem quantitate, & qualitate, ergo pugnat cum intrinſeca conditione actionis, & paſſionis eſſe formaliter relationes: & confirmatur, Quia apud eundem

Ariſtot. Confirm. Ariſtotelem eodem 3 physicorum lib. actio non eſt in agente tanquam in ſubiecto, ſed in paſſo, vt illud extrinſece denominat, at relatio agentis ad paſſum eſt in ipſomet agente, quod formaliter conſtituit relatiuum, ergo actio,

12. quidpiam eſt valdè à relatione agentis diuerſum, ſed de prædicamento vbi non eſt minus impoſſibile eſſe nudam relationem, ſi principijs Ariſtotelis fides eſt adhibenda: ipſe enim 5 physicorum ſtatuit ad relationem non poſſe terminari motum, ſed neque ad aliquod ex ſex vltimis prædicamentis excepto *vbi*, cenſet igitur *vbi*, quod motum localem terminat, non eſſe ſolam relationem, ſed quippiam abſolutum. Vidit Scotus argumentum hoc, probe Reſponſio Scoti.

tenens hanc eſſe expreſſam philoſophi deciſionem, ſed reſpondet eum de ſolis relationibus intrinſecus aduenientibus loqui, quibus non annumeratur *vbi*, quod relatio extrinſecus adueniens eſt, ac propterea benè poteſt terminare motum. Sed quam ſit friuola hæc ſolutio, facilè oſtendi poteſt, ſi mentem Ariſtotelis te- Reijcitur.

neamus, quem in primis talem relationum diſtinctionem nunquam ſomniaſſe certiſſimū eſt, relationem autem ineptam eſſe ad termi- 13.

nandum motum idcirco ſtatuit, quia abſque ſubiecti mutatione acquiri contingit propter ſolam mutationem alterius extremi, fit enim ſimile hoc album alteri Romæ producto abſq; ſui mutatione, & ſi hæc ratio de relationibus intrinſecus aduenientib' procedit, longè profecto melius de his Scoticis relationibus, quæ quo magis procedunt ab extrinſeco, facilius ſine mutatione ſubiecti poterunt comparari: & rurſus, ſi relatio acquiritur aliquando ſine mutatione ſubiecti, ideo eſt, quia eius ratio eſt ordo ad extrinſecum, ex cuius noua productione oriri contingit, ſed hæc ratio communis eſt cunctis relationibus ab intrinſeco, vel ab extrinſeco prouenientibus, ergo commune eſt etiam non poſſe terminare per ſe motum, quare *vbi*, quod per ſe motum localem terminat, non erit nuda relatio.

Tertia tandem cauſa falſitatis ex duplici Tertia cauſa falſitatis, primi extremi.

conditione relationis intrinſeca oſtenditur. Relationis eſſentia eſt eſſe ordinem ad terminum, vnde ab eo accipit eſſentiam, & ſpeciem, ſed relationes ab extrinſeco inſurgentes eſſentialiter ordinantur ad terminum (quo ſimul cum fundamento poſito, ait Scotus: non ne- 14.

ceſſario conſurgere) ergo eandem habebunt rationem eſſentialem cum relationibus prouenientibus ab intrinſeco, cum notū ſit, hoc, vel illo modo produci, accidentarium eſſe, vnde fit ad eandem categoriam *Ad Aliquid* refe- Ratio.

rendas eſſe ſimiles relationes, etiam ſi admittantur: & ſi in eis poſita eſt ratio horum generum, nequaquam à prædicamento *Ad Aliquid* 15.

ſeparabuntur, vt probat ſecunda conditio relationis, nempè eius totum ſuum eſſe eſt ad aliud ſe habere, vnde fit, vt vera relatiua prædicamenti

dicamenti

dicamenti *Ad aliud* nihil abſoluũ importent, ſed ſolã relationem: hac enim de cauſa ſcientiam, & potentiam excludendas eſſe à prædicamento *Ad Aliquid* cenſuit Ariſtoteles, quia abſolutum ſimul cum reſpectu denotant, ratione cuius dicuntur quidem *Ad aliquid*, cum tamen verè non niſi abſoluta ſint, ſed totũ eſſe harum relationũ eſt ad aliud ſe habere ſecundũ mentem Scoti, ergo ſi eis conſtituuntur ſex vltima genera, totum eſſe eorũ erit modo ſimili ad aliud ordinari, ſi quidem abſolutũ nihil continet, ergo abſq; dubio erunt relatiua prædicamenti *Ad aliquid*, quantumcunque relationes ab extrinſeco proueniant.

Secunda opinio ponens eſſentiam eorũ in denominatione extrinſeca.

II. Sententia. SEcundum extremum ex diametro oppoſitum profitetur, vltima ſex prædicamenta rationem pure abſolutã continere, non tamen inhærentem alicui ſubiecto, ſed extrinſece adiacentem, & denominantẽ, & vt exem-
16. plum in prædicamento *vbi* conſtituant, nihil aliud eſſe volunt, quam locum, vt adiacentem & denominantem locatum, vnde dum corpus mouetur, hanc ſolã denominationem extrinſecã ſibi comparat, vt loco circumſcribi dicatur. Eſt itaq; *vbi* in corpore locato nõ inhæſiue, ſed per ſolam denominationẽ extrinſecam, ita vt hæc ſola, quæ non eſt aliud, quam habere locum, ſit eius ratio formalis, quã conſequitur reſpectus loci ad locatum, aut locati ad locum, vel alterius ad alterum reciprocus, nõ tamen pertinens ad eſſentiam *vbi*, ſed quaſi extra illam connotatus, & ſecundũ proportionem accipienda eſt cæterorũ prædicamentorum conditio. Extremum hoc ſic explicatum ſequuntur Herueus quodlib. 1 quæſt. 9. Iauellus 5. metaph. quæſt. vltima, Magiſt. Sotus cap 9 quæſt. vnica de ſex vltimis prædicamentis, P. Fonſeca ibidem cap. 15. quæſt. 7. ſect. 3. illud probabile reputat Soncinas 5. metaph. quæſt. 40. & 41. & Caiet. cap. prædicamentorum vltimo in ipſum propendet, quanquam nihil determinet, & videtur doctrinæ D. Tho. conſentaneum 3. lib. phyſicorum lect. 5. & 5.
17. metaph. lect. 20.

I. Argum. Et probatur primo argumento à ſufficienti (vt aiunt) enumeratione partium: eiuſmodi ſex genera non dicunt nudam relationem, vt aduerſus Scotum efficaciter probatum eſt, nec abſolutum ſimul cum reſpectu, quia hoc eſt aggregatum quoddam per accidens ex rebus diuerſorum prædicamentorum, ſed nec purum abſolutũ formaliter inhærens, nam communis eſt totius ſcholæ vox eſſe prædicamenta adiacentia, vel extrinſeca, vt peculiares eorum conceptus oſtendunt, etenim *vbi* nihil eſt aliud, quam circumſcribi loco, *Quando* menſurari tempore, *veſtitum eſſe* veſtibus circundari, vel cooperiri, ſicque de cæteris: ſupereſt igitur pure abſoluta eſſe ſed extrinſeca, vt expoſitum eſt.

Secundo, quia Ariſtoteles prædicamentum actionis planè facit extrinſecum 3. lib. phyſi- II. Argum.
corum docens actionem nõ eſſe in agente, ſed 18.
in paſſo, conſtituere autem prædicamentum actionis in quantũ in paſſo exiſtens ab agente procedit, ipſumque extrinſece denominat, & de *vbi* tantundem ſentit 8. phyſic. lib cap 7. text. 59. docens mobile per augmentum, & alterationem formam ſibi inhærentem comparare, quantitatem videlicet, & qualitatem, nequaquam per motum localem, quod etiam D. Thom. confirm. quæſt. 6. de potentia art.
3. contra gentes cap. 81 & 1. p. quæſt. 110. 19.
art. 3. quod ſi hæc duo prædicamenta ſaluantur in ſola denominatione extrinſeca, ſaluabuntur etiam cætera, neque opus eſt nouas exquirere entitates intrinſecas in his minutiſſimis accidentibus.

Refutatur ſecunda ſententia.

EXtremum hoc vniuerſaliter ſumptũ non minus falſum eſt, nec minus doctrinæ Ariſtotelis aduerſum, quã primum, præſertim quantum ad duo prædicamenta paſſionis, & *vbi*, de quibus ſuſtineri nullo modo poteſt eſſe nudam denominationem extrinſecam, & quidẽ de prædicamento paſſionis expreſſa eſt ſententia Ariſtotelis, actionem eſſe inhæſiue in paſſo 3. lib. phyſic. text. 19. nã paſſum eſt, quod mouetur recipiens in ſe motum ab agente in ipſum, in eo igitur eſt tanquam in proprio ſubiecto formaliter denominato, ſicut enim actio denominat principiũ in quantum ab eo procedens, ſic ratio paſſionis propria eſt in paſſo recipi, vſque adeò, vt modi intrinſeci, quibus primo diuerſa cenſentur hæc duo prædicamenta actionis, & paſſionis, ſint egredi, & recipi, ſed in ſubiecto recipi non eſt intelligibile, niſi per veram inhæſionem, ergo verè paſſio aliquid eſt formaliter in ſubiecto, & non ſola denominatio extrinſeca.

De *vbi* etiam apertè probatur, qui cum ſit terminus motus localis, neceſſe eſt in eodem mobili cum eo recipi: ſed motus recipitur in
20. mobili, vt docet expreſſe Ariſt. 3 lib. phyſic. in principio dicens: *Motum eſſe actũ mobilis, prout mobile eſt*, ergo in eodem recipitur terminus, propter quem comparandum mouetur, de cæteris etiam prædicamentis ſuis locis oſtendimus rationes intrinſecas importare.

Tertia ſententia ſingulis generibus vltimis, præter denominationem extrinſecam abſolutam, intrinſecum quendam reſpectum aſſignans.

III. Et media ſententia. MEdia inter hæc extrema incedunt via cæteri omnes, vtrumque claudere arbitrati, nempè abſolutum cum reſpectu, ſed bipartiti ſunt, nam quidam pro abſoluto ponunt ſolam denominationem extrinſecam: vt ſi de *vbi* loquamur, aiunt eſſe denominationem extrinſecam contenti, quam corpus à loco ſuſcipit, ſimul cum reſpectu localis præſentiæ: huius ſententiæ videtur frequenter
21. meminiſſe D. Thom. opuſculo 48. tract. de ſex vltimis prędicamentis ferè per ſingula capita, eius autem fundamentum vnicum eſt, nempè in tribus prædicamentis, ſubſtantiæ, quantitatis, & qualitatis collocata eſſe entia purè abſoluta, & in prædicamento *Ad aliquid* purè reſpectiua, vt igitur ſex vltima ab eis ſeparentur, vtrunque importare neceſſe eſt, nam ſi purè abſoluta clauderent, nõ ſepararentur à tribus, & ſi nudos reſpectus, reducenda forent ad prędicamentum *Ad aliquid*.

Fundamentum.

Duo aduerſus hanc ſentent. Sed aduerſus hanc ſententiam militant planè duo illa argumenta aduerſus ſecundum extremum præiacta de paſſione, & *vbi*, etenim cum paſſio ſit motus prout in paſſo receptus,
22. & motus abſolutum quid importet mobili inhærens, ſequitur paſſionem quoq; abſolutum quid, paſſo inhærens importare. Secundo opponitur huic ſententiæ prædicamentum *vbi*, quod cum per ſe terminet motum localem & in eodem mobili cum eo recipi debeat, cum conſtet ad reſpectum non per ſe terminari, nequit in ſola denominatione extrinſeca abſoluta conſiſtere, quia nec mobile per ſe propter relationem comparandam mouetur, nec propter ſolam denominationem extrinſecam nihil in eo ponentem, neceſſe eſt ergo aliquid abſolutum, atque intrinſecum concedere prædicamento *vbi*, ratione cuius localem motum per ſe valeat terminare. His argumentis addo III. Arg.
tertium de cunctis (niſi ego fallor) conuincens. nam ſi præter reſpectũ nihil intrinſecum im- 23.
portant, ſequitur tales reſpectus eſſe relationes prædicamentales, probatur conſecutio, quia cum non claudantur intrinſecè in aliquo abſoluto ſed nudi inhęreant ſubiectis, ſequitur ea denominare purè relatiua, nihilq; abſolutum continentia, ſed quorum totũ eſſe ſit ad aliud ſe habere iuxta definitionem Ariſtotelis, reuocabuntur ergo ſex vltima genera ad prædicamentum *Ad aliquid*, & non conſtituent categorias ab eo diſtinctas: quod iam ſuperius exploſum eſt: neceſſe eſt ergo præter reſpectus aliquid abſolutum ſubiecto inhærens eis concedere.

Probabilior ſententia ſtatuitur.

ET ita ſentit maior moderniorũ pars, quæ Verior ſententia.
horum prædicamentorum rationem ex abſoluto, atq; intrinſeco ſimul cum reſpectu conſtitui aſſerit, exceptis denominationibus extrinſecis, quas vno, vel alio modo importare cenſet: & hoc mihi viſum fuit ſemper magis cũ doctrina Ariſtotelis, & veritate con- 24.
iunctum, & reſpectum quidem, non ſolum in prædicamento ſubſtantiæ, quantitatis, & relationis de contrarietate loquens, prædicamento *vbi* cæteriſq; conſequenter tribuit, ſed vbicunque de eis aliquod verbum facit, abſolutum verò prædicamento *vbi* attribuit 5. lib. phyſicorum de eo docens, quod motum localem per ſe terminet, cum tamen ſolum reſpectum per ſe terminare non admittat, quod verò abſolutum hoc intrinſecum eſſe ſentiat, citra controuerſiam eſſe debet, cum docet in eodem mobili inhærere terminum motus cum eodem motu, ſed de prædicamento paſſionis expreſſius id concedit, atque frequentius 3 lib. phyſicorum, per tria priora capita oſtendens in paſſo recipi, & conſequenter de reliquis vltimis generibus ſuis locis oſtendimus nõ poſſe conſtitui per ſolam denominationẽ extrinſecam, in qua vera genera, veras differentias, & ex conſequenti veras ſpecies ex vtroq; compoſitas reperiri planè repugnat, quare nec vera prædicamenta, quæ non ſunt aliud, quam coordinationes ex his coaleſcentes.

Sed quo nam pacto abſoluto ſimul, ac re- Difficile
ſpectiuo conſtare poſſint, difficilè quibuſdam dubium.
viſum eſt, cum ex diuerſorum prædicamentorum rebus non niſi vnum per accidens conſti- 25.
tui poſ-

tui poſſet, & prædicamenta (vtpote primo diuerſa) non ſe includant: at ſi rem accuratius expendamus, videbimus nec nouũ id eſſe, nec ſingulare in his prædicamentis, ſed nec impoſſibile, etenim duæ ſpecies qualitatis præcipuæ,
Soluitur. videlicet habitus, & diſpoſitio, naturalis potentia, & impotentia, præter abſolutum qualitatis reſpectũ ad actus, & obiecta, important eſſentialem quidem; ſi quidem per illũ diſtinguuntur ſpecie, vt habes apud Ariſt. 2. lib. de anima cap. 4. & oſtendit natura eorum, nã nec ſcientia, nec potentia intelligi poſſunt niſi per ordinẽ ad obiecta, nec diſtingui ſpecie: nemo enim hanc potentiam ab illa, vel hanc ſcientiam ab alia, ſpecie poteſt diſtinguere, niſi per diuerſa obiecta, ſed hæc nequeunt ad earũ eſſentiam pertinere, vt ex ſe conſtat, ergo pertinet abſq; dubio ordo ad illa, à quo ſi abſoluantur, neceſſe erit à differentia ſpecifici conſtituente, ac diſtinguente abſolui. Cæterũ, reſpectus iſti per hæc accidentia importati nõ ſunt relationes prædicamẽti *Ad aliquid* (vt ſuperius vidimus) cũ nec ſint ad terminum, ſed ad obiectum, vel quippiam aliud ſpeciale, relatio verò prædicamenti *Ad aliquid*, eſt ordinatio ad purum terminum: ex quo diſcrimine ſatis apertè
26. intelligitur diuerſitas vtriuſq; reſpectus: nam reſpicere aliud, vt purum terminum, hoc ſibi vult, quod eſt relationem nullum aliud munus exercere, niſi referendi ad illũ, & hoc eſt, quod Ariſtoteles, relationem prædicamenti *Ad aliquid* ex propria ſententia definiens aſſeruit eſſe: *Cuius totum eſſe eſt referre ad aliud ſiue ad terminum*: quaſi dicat non habere alium effectum formalem, niſi ordinare ad terminum: & hinc procedit, quod relatiuum prædicamenti *Ad aliquid*, aliud eſſe non habeat, quam ordinari ad terminum: at reſpectus ſecundum dici non eſt ad aliud, vt ad purum terminum, quia officium eius non eſt ordinare, vel referre vt ſic, ſed vnire, attingere, vel quippiam aliud præſtare erga illud, ad quod ordinat, quod proinde non vocatur terminus, ſed obiectum, ſubiectum, principium, aut quippiam aliud iuxta diuerſam naturam abſoluti, quod præcipuè importat: quo etiam fit, vt totũ eſſe horum relatiuorum ſecundum dici non ſit ordinari ad
27. aliud, ſed ſpecialem rationẽ abſolutam importent, quã reſpectus ipſi ad obiectum, vel aliud quippiam ordinant. Et propterea non ſunt relatiua prædicamenti *Ad aliquid*, quorum totum ſuum eſſe eſt ad terminum ordinari. Huic adiungitur diſcrimen aliud ex prẹfato ortum, quod relationes prædicamenti *Ad aliquid* accidunt rebus, quibus conueniunt. Reſpectus verò ſecundum dici non ſunt eorum accidentia, quin potius rationes eorum eſſentiales complent.

Et ex vtroque diſcrimine intelligitur, relationes prædicamentales nõ conſtituere vnum per ſe cũ hiſce rebus quibus adiunguntur. Quia ex accidenti, & ſubiecto nequit vnũ per ſe fieri, reſpectus verò ſecundum dici, aut tranſcendentales, cum non ſint accidentia eorum, quibus adiunguntur, non componunt vnum aliquod accidentale, ſed potius ſunt complementum vnius per ſe, in cuius ratione intrinſeca imbibuntur. Ceſſat igitur in eis difficultas de ſubiecto, & accidente, vnum per accidens conſtituentibus: intelligitur etiam fieri vltima genera, ac cætera accidentia hos reſpectus includentia non conflari ex rebus diuerſorum prædicamentorum: quia reſpectus iſti non ad prædicamentum *Ad aliquid* pertinent, ſed ad eadem prẹdicamenta abſolutorum, quibus conueniunt, ſi quidem in eorum eſſentijs imbibuntur. Nota. 28.

Reſpectus denique iſti, quos ſex vltima genera ſimul cũ abſoluto importare aſſerimus, non ſunt tranſcendentales, vt reſpectus inhærentiæ aptitudinalis accidentis ad ſubiectum, quia non vagantur per plura, vel omnia prædicamenta, ſed quilibet in ſolo prædicamento ſui abſoluti, in cuius ratione imbibitur, collocatur: prædicamentalis eſt ergo, non qui per ſe conſtituit prædicamentum, vt relationes prædicamenti *Ad aliquid*, ſed qui in ſpeciali ſit prẹdicamento abſoluti, cuius eſt, & proprio nomine appellantur in ſchola reſpectus prædicamentales ſecundum dici, quos à tranſcendentalibus ex vna parte, & relationibus prædicamenti *Ad aliquid* ex altera, proprijs differentijs ſeparate oſtendimus in prædicamento *Ad aliquid*. Nota vltimo.

Solutio argumentorum aliarum opinionum.

Ex his facilè ſoluuntur argumenta aliarũ opinionum, & in primis vnicum fundamentum Scoti, cui negandum eſt ſex vltima genera nihil aliud præter reſpectus extrinſecus aduenientes importare, nam præter quam quod tales reſpectus ſunt impoſſibiles, plus etiam, quam veros reſpectus importare aſſerimus, nempè modos abſolutos, Ad fundament. Scoti reſp. 29.

 quibus

quibus adiunguntur reſpectus, vt copioſè à nobis expoſitum eſt.

Ex eadem etiam doctrina ſoluitur præcipuum argumentū ſecundæ opinionis in quantum aduerſus noſtram ſententiam militat. Quod verò ad prædicamentum actionis attinet in ſecundo argumento oppoſitum, difficultate caret: nam ſi actionē in agente ponas, importabit planè abſolutum ei inherens, ſi verò in paſſo cum Ariſtotele, & communi ſententia, in primis aſſero, abſtractum prædicamenti actionis, quod eſt actio, reale, & intrinſecum eſſe, & in paſſo inhærere, deinde etiam reſpectu agentis ſuo etiam modo eſſe intrinſecum, intrinſecamq; denominationem ei conferre, ſuo autem modo intrinſecam eſſe actionem reſpectu agentis aſſero, & ab ea intrinſecam denominationē ſuſcipere, quia actio non comparatur ad agens tanquam ad ſubiectum vti accidentia cætera, ſed tanquam ad principium, vnde nec denominatio agentis eſt denominatio ſubiecti, ſed principii, & in hoc genere intrinſeca abſque dubio eſt, ſi quidem non minus intrinſecum reſpectum ad principium importat actio, quam cætera accidentia ad ſubiectum, denominatio igitur egreſſionis eſt, vel egredientis, ſicut denominatio reliquorum accidentium eſt inhæſionis, & vt talis intrinſeca debet appellari, ſicut aliorum in genere inhæſionis vocatur intrinſeca, vnde infero, non debere appellari concretum actionis intrinſecum ſimpliciter, ſed cū diſtinctione, ita vt extrinſecū ſit inhęſionis, intrinſecum verò egreſſionis, & hæc ſufficiunt, vt verū ſit prædicamentum actionis, neque in concreto, neque in abſtracto in ſola denominatione extrinſeca conſiſtere, ſed vtroq; modo acceptum aliquid intrinſecum importare, abſolutum quidem ſimul cum reſpectu ſecundum dici, quem actio ad agens, tanquam ad principium egreſſionis importat.

Ad fundamentum 2. opinionis cum alijs.

30.

Illatum.

Ad D. Thom.

31.

Quod autem Ariſtoteles, & D. Thom. de motu locali docere videntur, per eum non adquiri aliquam formam, in hoc ſenſu accipiendum eſt, vt vbi, quod proprius terminus eius eſt, non ſit forma omnino abſoluta, nec permanens, ſed ex parte reſpectiua, cuius ratio in ordine ad extrinſecum accipitur, vnde comparatione quantitatis, & qualitatis non appellatur forma defectu vtriuſque, videlicet permanentiæ, ac rationis ab intrinſeco prouenientis, & in eodem ſenſu accipitur communis ſcholæ vox, ſex vltima prædicamenta appellantis extrinſecas denominationes, vt ea ſeparet à primis abſolutis, quantitate videlicet, & qualitate, nam & ſi quippiam abſolutum importent, iam à nobis ſuis proprijs locis explicatum: deſumptum tamē in ordine ad extrinſecum, claudenſque ſimul extrinſecam ab eo denominationem, à quibus cætera prædicamenta aliena ſunt. Fundamentum denique tertiæ opinionis euertit planè doctrina à nobis adnotata.

Quid autem D. Thom. de his vltimis generibus ſentiat incertum eſt, cum in diuerſis locis diuerſo modo loquatur, duobus enim locis in fauorem ſecundi extremi allatis docere videtur, quid abſolutum, ſed extrinſecum importare: at. 5. metaph. lect 12 reſpectiuum videtur adiungere, de *habere*, vel *habitu*, ſtatuens claudere reſpectum indumenti ad inductum, quibus ſi adiungamus ea, quę apud ipſum certa ſunt, nempe actionem eſſe formam in paſſo receptam, & *vbi* in mobili, tanquā in proprio ſubiecto, & vt terminum motus localis in eodem inhærentis recipi, deducitur potius noſtra ſententia ex eius doctrina, quam oppoſita.

Ad fundament. III. opin. Sententia D. Thom.

32.

VLTIMA PARS libri Prædicamentorum quam Poſtprædicamenta vocant.

Explicatio tituli.

1.

Diſcuſſis, quæ ad omnia, & ſingula prædicamenta pertinent: in vltima huius libri parte, quoſdam quaſi modos, vel rationes proponit Ariſtoteles multis prædicamentis communes, quas ideò à prædicamentis excludit, & in partem ſeparat, quia & plura tranſcendunt prædicamenta, & incompletæ cum ſint, prædicamentalem dignitatem non pertingunt, earum tamen naturam agnoſcere valdè neceſſarium eſt ad abſolutam prædicamentorum notitiam aſſequendam: vnde quaſi eorum complementum iure poſſunt appellari: ſunt autem numero quinque, oppoſitio, prius, poſterius, motus, & habere, & idcirco quinque capitibus hoc ordine diſpoſitis ab Ariſtotele explicantur.

CAP.

CAPVT VNDECIMVM.

DE OPPOSITIS.

De oppoſitis autem, quot modis ſolent opponi dicendum eſt. dicitur enim alterum alteri opponi quadrupliciter, aut vt ea, quæ ad aliquid, aut vt contraria, aut vt priuatio, & habitus, aut vt affirmatio, & negatio, &c.

TEXTVS EXPOSITIO.

Diuiſio.

Primum poſtprædicamentum ponitur oppoſitio, cuius naturam in concreto explicat Ariſtoteles: vt notior ſiat, partitur 1. *autem cap. in tres partes, primo oppoſitionem diuidens in quatuor membra, ſingulaque propria deſcriptione definiens: deinde quamlibet oppoſitionem cum cæteris conferens, priuatiuam præſertim, & contradictoriam, ac tandem, quæ propria ſunt contrariæ oppoſitionis tradens.*

Quadruplex oppoſitio. Alia relatiua.

Oppoſitio quadruplex, eſt relatiua, cōtraria, priuatiua, & contradictoria: relatiuè opponuntur, quæ non habent aliud eſſe, quam ad ſuum oppoſitum ordinari, atque illius eſſe vt duplum dimidio opponitur, filius patri, cuius eſſe dicitur.

Contraria alia.

Contraria ſunt, quæ cum ad ad inuicem non ordinentur, ſibi tamen inuicem contraria dicuntur: vt bonum & malum, neq; enim bonum mali dicitur bonum, quemadmodum pater dicitur filij pater, ſed nec è diuerſo ma- 2 *lum dicitur alicuius boni malum: quodlibet tamen dicitur alteri contrarium. Duplicem continet particulam præſens contrariorum deſcriptio, vna eſt, non ordinari ad inuicem, vel non eſſe relatiua, quod priuatiuis, vel cōtradictorijs commune eſt: altera eſſe ſibi inuicem contraria: prima autem particula ponenda potius fuit in definitione contrarietatis, quam aliarum oppoſitionum, quia contraria valde ſimilia ſunt relatiuis, nam etiamſi abſolutas importent formas, quodammodo ratione contrarietatis ad ſe inuicem ordinātur: ideo ab eis ſeparanda ſtatim fuere: ſecunda vero à cæteris oppoſitionibus contrarietatem ſeparat affirmans, eſſe ſibi contra-* 3 *ria extrema, hoc eſt, eſſe formas circa idem ſubiectum repugnantes, quòd à priuatiuè, et contradictoriè oppoſitis alienum eſt, quarum alterum extremum non eſt forma, ſed negatio formæ: exemplum eſſe poteſt in calido, & frigido, bono, & malo, quæ abſolutas important, non relationes, atque etiam poſitiuas, cum tamen alterum extremum contradictoriæ oppoſitionis, vt non ſedet, vel ambulat, abſoluta ſit negatio: alterum vero oppoſitionis priuatiuæ negatio determinata, nempe in ſubiecto apto, vt cæcum priuationem viſus denotat circa ſubiectum eum habere natum, ſufficienter igitur per vtramque particulam ſeparata à reliquis oppoſitionibus contrarietas atque explicata eſt.*

Contrariæ oppoſitionis diuiſio.

Quam diuidens Ariſtoteles, aliam eſſe ait cuius nullum eſt medium, ſed poſito eorum ſubiecto neceſſe eſt eis ineſſe, alteram contrariorum: talis ſunt conditionis par, & impar, ſanum, & ægrum: etenim ſi ſemel numerum ponas neceſſe eſt parem eſſe, vel imparem, & ſi hominem, vel equum, ægrum, vel ſanum. 4. *Proprium autem contrariorum ſubiectum eſt illud, circa quod verſari apta ſunt: vt numerus proprium ſubiectum eſt paris, & imparis: circa hoc igitur medio carent prædicta contraria, nam circa commune quælibet contraria medium habent, vt circa corpus ſanitas, & ægritudo ſi quidem cæleſte corpus, aut lapideum, nec ſanum, neque ægrum dicitur: quædam alia ſunt contraria, quæ etiam circa proprium ſubiectum admittunt medium: quia non eſt neceſſe alterum eorum ineſſe, vt album, aut nigrum, prauum, aut ſtudioſum: etenim mixtum corpus non neceſſe eſt album eſſe, vel nigrum, ſed poteſt medio colore affici, vt ſi ſit pallidum, vel rubrum, nec hominē ſtudioſum, vel prauum, ſed indifferentem conditionem habitualem habere, contingit:* 5 *talis eſt enim prius, quam virtutum, vel vitiorum habitus comparet. Quod ſtare poteſt, etiamſi nullus ſit actus indiuidualis indifferens: medium autem contrariorum (vt præfata exempla oſtendunt) duplex eſt. Vnum*

quaſi poſitiuum, quod vtroque extremo par
ticipat, vt medius color, aliud quaſi negati-
uum in negatione potius extremorum conſi-
ſtens, vt indifferentia medium tenet inter
vtrumq; extremum negans: & idcirco huic
medio non eſt nomen impoſitum, ſed per ne
gationem extremorum à nobis concipitur.

Alia priuatio. Tertium membrum diuiſionis eſt oppo-
ſitio priuatiua, quam in abſtracto, & in con-
6. creto deſcribit Ariſtoteles, vt illuſtriorem
reddat.

Deſcribitur in abſtracto. In abſtracto quidem hoc modo, habitus, &
priuatio nata ſunt fieri circa idem aliquid
ordine: in qua duo continentur, vnum eſt or
do ad ſubiectum, aliud modus, quo circa illud
verſantur.

7. Primum ſic accipiendum eſt, vt intelliga-
mus priuationem, & habitum non ſolum cir
ca idem ſubiectum verſari, id enim contra-
rijs etiam commune eſt, ſed circa idem ſubie
ctum ſpeciale, nata quidem ſunt contraria
fieri circa idem ſubiectum ſecundum ſpeciẽ,
vel numerum, aut etiam ſecundum generi
cam identitatem: itaq; vnitas ſubiecti in his
non coarctatur ad numericam, vel ſpecifi-
cã ſed generica eſſe poteſt, conſtat in albo, &
nigro, calido, & frigido, quæ circa genus
corporis verſantur, atq; ex conſequenti cir-
ca corpus talis ſpeciei, & circa tale corpus in-
diuiduum, at ſubiectum habitus, & priuatio-
nis, ad vnitatem numericam, & ſpecificam
coarctatur, vt viſio, & cæcitas non fiunt niſi
circa oculum, vel talem oculum: ideò Ari-
ſtoteles eiuſmodi definiens non dixit circa
idem ſubiectum fieri, ſed circa idem aliquid,
hoc eſt, circa ſubiectum ſecundum ſpeciem,
vel numerum, nec tamen quomodocumque
circa illud fieri nata ſunt, ſed ordine quodam
In primis enim non poſſunt eſſe ſimul in eo,
repugnat enim idem ſubiectum ſimul formã
habere, & carentiam eius, ſimul habere vi-
8. ſum, & cæcitatem, ſimul eſſe ſub luce, & te
nebris, ſed ſucceſſiue vnũ poſt aliud ſubiecto
ineſſe neceſſe eſt, nec tamen id ſufficit, ſi qui-
dem eandem ſubire legem contraria oſten-
dit Ariſtoteles in calce capitis: ſed propria
huius oppoſitionis conditio eſt, tali modo ſe
habere circa idem ſubiectum, vt ſemper poſt
habitum priuatio fieri poſſit, non tamen è
diuerſo ſemper poſt priuationem habitus, vt
paulò inferius docet Ariſtoteles oppoſitionem
priuatiuam conferens cum contraria.

Deſcriptio autem eiuſdem oppoſitionis in Deſcribitur, & in
concreto ſic habet: priuari, vel priuatum concreto.
eſſe illud dicitur, quod caret habitu, vel for-
ma, quam habere aptum eſt, atque eo tempo
re, quo natum eſt habere, duo itaque requi-
runtur, & ſufficiũt, vt ſubiectum priuatum 9.
eſſe dicatur, vnum vt careat forma, vel ha-
bitu, quo habere natum eſt. non enim dicitur
lapis cæcus, licet viſu careat, cum non ſit ap-
tus habere illum. ſed nec ſatis eſt, vt ſit natũ
habere, ſed requiritur circumſtantia tem-
poris, nempe vt eo tempore careat, quo na-
tum eſt habere: exemplum eſſe poteſt in ca-
tulo ante nonum natiuitatis diem, ac de pue-
ro recenter nato: ille enim, & ſi viſu careat,
cæcus propriè non dicitur, quia non eſt natus
eo tempore habere viſum, nec puer dicitur
edentulus, hoc eſt, dentibus priuatus eandem
ob cauſam: nec tamen cenſendum eſt, ait A-
riſt. idem eſſe priuationem in abſtracto, atq;
in concreto, ſed valde diuerſa ſunt, haud du-
bium, quin tanquam forma, & ſubiectum ea
dem affectum, vt album, & albedo: probat Ratio.
hoc ipſum duplici ratione prima. habere vi-
ſum quippiam diuerſum eſt à viſu, cum illud
ſubiectum, in quo inhæret forma, importet, 10.
viſus vero ſolam formam, vel potentiã vi-
ſiuam, & modo ſimili cæcitas, & eſſe cæcum
diuerſa ſunt, illud ſiquidem ſubiectũ cæcita-
te affectum, hæc verò ſolam viſus carentiam
denotat, ſed cæcum eſſe eſt priuari, vel eſſe
priuatum, cæcitas priuatio, ergo diuerſa sũt
priuatio, & priuatum eſſe.

Secunda, ſi cæcitas, & cæcum eſſe pro eo- 11. Ratio.
dem reputarentur, abſque dubio prædicaren
tur de eadem re, ſed conſequens eſt planè fal
ſum, cũ verum ſit de homine enũciare, quod
ſit cæcus, falſum quod ſit cæcitas, ergo nõ sũt
idem, ſed certè differunt quaſi differentia in-
cludentis, & incluſi, nam priuari includit ſub
iectum, nequaquam priuatio, nihilominus eã
dem habẽt oppoſitionis modum, nempe habi-
tus, & priuationis: tale eſt enim priuatũ eſſe

ab eadem priuatione, ergo quemadmodum hæc forma opponũtur, vel habitui, eodem pacto priuari, vel priuatum eſſe oponitur ei, quod eſt habere formam, vel habitũ, vt priuatum eſſe viſu, priuatiue opponitur ei, quod eſt viſum habere.

Oppoſitio contradictoria.

Poſtremum membrum eſt, oppoſitio contradictoria, quæ nõ cõuenit rebus, niſi vt conceptibus apprehenduntur, aut vocibus ſignificantur, idcirco per affirmationem, & negationem eam deſcribit Ariſtoteles dicens ea opponi contradictorie, quæ tanquam affirmatio, & negatio opponuntur: aduertit tamen quemadmodum in oppoſitione priuatiua, rem ſub affirmatione, & negatione ſignificatam diuerſum quid eſſe ab ipſamet affirmatione, & negatione, nam affirmatio non eſt aliud, quam oratio affirmatiua, negatio vero oratio negatiua: quod autem affirmatione, & negatione deſignatur, non eſt oratio, ſed res: gratia exempli, hominem ſedere & non ſedere ſunt quædam orationes, affirmatiua illa, negatiua hæc: res autem ſignificata eſt homo ſedens, vel non ſedens ab eiſdem orationibus valde diuerſus. Cæterum cum oppoſitio contradictoria affirmationi conueniat, & negationi, vt ſunt ſigna diuerſarum rerum, atque etiam rebus ipſis in quãtum eiſdem ſignificantur, idem eſt oppoſitionis modus in vtriſq;, ita vt quẽadmodum opponuntur contradictorie hominem ſedere, & non ſedere, aut homo, & non homo, ſedẽs, & non ſedens: pari ratione res ſignificata, videlicet homo ipſe talem habens poſitionis differentiam, & non habens illam.

Secunda huius capitis pars priuatiuam oppoſitionem cum relatiua, atque contradictoriis confert, etenim de relatiuis, & contradictoriis planè oſtenderat Ariſtoteles earum naturã à cæteris eſſe diſtinctam, ideo de ſola priuatiua, & contradictoria oſtendere vult, non coincidere cum reliquis, præſertim cum relatiua, & contraria, & quidem quod priuatiua cum relatiua non coincidat, duplici oſtendit argumento. Primo, nam relatiue oppoſita eiuſmodi ſunt, vt totum eſſe vnius ſit ad oppoſitum ordinari, ſed non ſic ſe habent priuatiuè oppoſita, nec enim eſſe forma eſt ordinari ad priuationem, neq; ex oppoſito eſſe priuationis ordinari ad formam, viſus namque non ordinatur ad cæcitatem, nec cæcitas ad viſum, ergo diuerſa ſunt à relatiuis.

Secundo, relatiua dicuntur ad conuertentiã, Pater nãq; Filij Pater eſt, & Filius Patris eſt Filius, 14. *ſed in priuatiuè oppoſitis ſimilis cõuertentia non reperitur, nec enim viſus alicuius cæcitatis eſt viſus, nec cæcitas alicuius viſus, ergo non coincidunt iſtæ duæ oppoſitiones.*

Quod verò cum contraria non coincidat, prolixius oſtendit Philoſophus, nos verò ad breuẽ huius rationis ſummã probationẽ eius reuocamus. Quadruplex eſt conditio contrariorum, etenim ſi ex medio vacantibus ſint, ita ſe habent, vt proprio ſubiecto, alterũ neceſſario, ac ſemper inſit: conſtat in ægritudine & ſanitate, quarum altera harũ formarum ſemper ineſt homini, ſi verò ſint ex his, quæ mediũ admittunt, neutrum ex neceſſitate ineſt proprio ſubiecto: non eſt enim corpori mixto ineſſe ſemper albedinẽ, vel nigredinẽ, cũ medio poſſit colore affici: horum item, quæ medium admittũt, ſi naturaliter inſint, talis eſt conditio, vt vnum determinate inſit, non vnum, vel alterum, calor enim determinate ineſt igni, ita vt nunquam ſit naturaliter frigidus, albedo cygno, nigredo pici. Poſtrema tãdem quorũlibet contrariorum conditio eſt, vt ſubiectum poſſit ab vno ad alterum reciproca mutatione tranſire, vt de calido fieri frigidũ, ac de frigido calidum, de ſano ægrum ac de ægro ſanum, de ſtudioſo prauum, de prauo ſtudioſũ, ab his autẽ conditionibus aliena ſunt priuatiuè oppoſita, & in primis non ſemper neceſſe eſt, vt proprio ſubiecto alterũ inſit, vt in contrariis medio vacãtibus, catulus enim abſolutè conſideratus propriũ ſubiectũ eſt viſus, & cæcitatis, ſimpliciter enim loquendo vtrumq; habere poteſt, & tamen pro aliqua temporis differentia poteſt ab vtroq; abſolui: nam ante nonũ diem, nec videns, nec cæcus appellatur, cum tamen ſubiectum contrariorum vacantium medio nullo tempore abſolui poſſit ab vtroq;: & rurſus in eodẽ exemplo conſtat aliena eſſe à conditione contra-

riorum

rierum medium admittētium, nam & ſi pro breui illo tempore non ſit neceſſe alterum ineſſe, eo tamē exacto omnino neceſſarium eſt, nam poſt nonum diem repugnat catulum nō eſſe videntem, vel cæcum, cum tamen contraria mediata talia ſint vt ſemper poſſit ſubiectum ab vtroque abſolui. Tertia item contrariorum conditio repugnat priuatiuè oppoſitis, non eſt enim neceſſarium vllum ſubiectum eorum altero determinatè affici naturaliter, ſed poteſt vno, vel altero, homo enim vel equus naturaliter ſunt, vel videntes vel cæci à natiuitate, ſiquidem vnam vel alterā conditionem ſortiuntur, cum tamen neque ignis à ſua generatione frigidus eſſe poſſit, nec niger cygnus, nec pix alba, ac tandem in po-
16 ſtrema diſſident conditione, qua ſubiectum priuatiuè oppoſitorum non poteſt habere reciprocam tranſmutationem ab vno ad alterum naturaliter, etenim licet homo poſſit de vidente fieri cæcus, vel de vita ad mortem tranſire, repugnat tamen naturaliter de cæco ad videntem redire, vel dum iam mortē obijt, ad vitam reuocari, nam à priuatione ad habitum non eſt regreſſus, collatis igitur vtriuſque oppoſitionis conditionibus conſtat valdè diuerſas eſſe.

Diſcrimen contradictorie oppoſitis cũ cæteris.

Oppoſitionem deinde contradictoriam cō fert cum cæteris, probatq; hoc vnico argumento diuerſam eſſe ab eis in oppoſitione contradictoria neceſſe eſt vnum extremum eſſe verum, aliud falſum, id non reperitur in alijs, diuerſa igitur erit ab eis, maior huius ſyllogiſmi innititur illi principio vniuerſaliſſi-
17 mo, impoſſibile eſt de eodem eſſe veram affirmationem, & negationem, nō ſecus, ac ſimul eſſe, & non eſſe, minorem verò ſic oſtendit: alia oppoſita vel accipiuntur tanquam incomplexa, vt pater, & filius, album, & nigrum, videns, & cæcum, & iſte modus conueniens eſt eorum naturæ, ſic autem nihil verum continent, vel falſum, ſiquidem veritas vel falſitas in ſola compoſitione, vel enunciatione reperitur, non in ſimplicibus, ſeu incomplexis qui enim album, vel nigrum profert, nihil verum dicit, vel falſum: ſi verò per modum complexionis ea velis accipere, vt dum affirmamus Socratem eſſe ſanum, vel infirmum, cæcum, vel videntem, patrem, vel filium, verum quidem continebunt, vel falſum, adhuc tamen non erit neceſſe vnum extremum eſſe verum, aliud falſum, vt in contradictorijs, quia ſi de ſubiecto non exiſtente dicantur, vtrumq; eſt falſum, vt de Petro, vel homine, quod ſit albus, vel niger, cæcus aut videns, pater, aut filius, ſi verò de ſubiecto exiſtente, falſum eſſe vtrumque etiam poteſt, vt con-
ſtat in contrarijs medium habentibus, nec e- 18
nim neceſſe eſt Petrum eſſe album, vel nigrū, patrem, vel filium, nec etiam catulum videntem, vel cæcum; cum tamen in cōtradictorie oppoſitis neceſſe ſit vnum extremum eſſe verum, aliud falſum de ſubiecto exiſtente, vel non exiſtente.

I Contrariorum cōditio.

In calce tandem cap. 5. contrariorum conditiones congerit, ex quibus notior eiuſmodi oppoſitio redditur, & eſt prima, bono ex neceſſitate contrariatur malum, malo vero & bonum, & aliud malum, cuius talis eſt ſenſus ſi bonum habeat contrarium (non eſt enim neceſſe illud habere in particulari, cum non-
nulla ſint bona, quæ contrario carent) non po- 19.
teſt eſſe aliud niſi malum, cum tamen contrarium malo non ſolum bonum, ſed aliud malum eſſe contingat, gratia exempli, timiditas vitium eſt fortitudini contrarium, nec tamē ſola virtus fortitudinis ei opponitur ſed aliud vitium, nempè audacia, etenim licet fortitudo vnica ſit virtus, duplex habet contrarium vitium, vnum per exceſſum, & hoc eſt, audacia, per defectum aliud, nempè timiditatem, & verè eiuſmodi duo vitia non ſolum virtuti opponuntur, ſed inter ſeſe, cum ſint extrema.

II Conditio.

Secunda conditio contrariorum eſt, poſſe vnum ſine alio in rerum natura exiſtere, vt ſub genere caloru poſſibile eſt ſola exiſtere alba, & ſub genere primarum qualitatum ſola calida, huius autem ratio eſt diſtinctio oppoſitionis contrariæ à relatiua, nam cum relatiuorum eſſentia in ordine, ac dependentia vnius ab altero poſita ſit, neceſſe eſt vtrumq; ſimul exiſtere, & vno pereunte aliud etiam perire, at natura contrariorum abſoluta eſt, ideò vnum ab altero non dependet quantum ad exiſtentiam.

Ter-

III. Condi-tio. *Tertia, contraria non poſſunt ſimul eſſe in eodem ſubiecto, quam limitare ſolent ad eandem partem, nam in diuerſis bene poſſunt, & rurſus ad gradus intenſionis, quia ſub re-*
21 *miſſis in cunctis reperiuntur mixtis corporibus. Vera ſunt hæc, ſed (mea quidem ſententia, non neceſſaria in hac parte, nam quæ in gradu remiſſo, vel in diuerſis partibus ſubiecto inhærent, non denominant illud ſimpliciter, ſed ſecundum quid, verum eſt igitur de contrarijs ſubiectum ſimpliciter denominantibus (de quibus abſque dubio intelligit Ariſtoteles) abſq; vlla limitatione non poſſe ſimul in eodem ſubiecto exiſtere.*

IV. Cōdi-tio. *Quarta conditio eſt, circa idem ſpecie, vel genere fieri poſſe: hoc pertinet ad materiā, vel ſubiectum contrariorum, vnde ſenſus e-*
22 *ius eſt, ſubiectum eorum eſſe vnum genere, aut ſpecie, album namque, & nigrum circa corpus mixtum fieri apta ſunt, quod genus eſt corporis: virtus item, & vitium circa animam rationalem, quæ vna eſt ſecundū ſpeciem atomam.*

Vltima cō d tio. *Vltimo, contrarijs attribuitur eſſe ſub eodem genere, vel generibus cōtrarijs, vel certe ipſamet eſſe genera contraria, exemplum eſſe poſſunt album, & nigrum, quæ ſub eodem genere colorꝰ proximo collocantur: iuſtitia & iniuſtitia ſub contrarijs, nempe ſub virtute, & vitio, bonum denique, & malum, quæ cum vniuerſaliora ſint genera, contraria poſſunt appellari. Cæterum quolibet horum trium modorum ſe habeant, ſemper ſunt ſub eodem ſupremo genere, hoc eſt, in eodem prædicamento, etſi propriam, atque completam contrariorum rationem habeant, in ſolo reperiuntur prædicamento qualitatis.*

CAPVT DECIMVM ſecundum.

PRius autem alterum altero dicitur quadrupliciter: primo quidem, & maxime propriè ſecundum tempus: ſecundum quod antiquius alterum altero, & vetuſtius.

TEXTVS EXPLANATIO.

MODVS prioritatis multa prædicamenta ſequitur, nam in ſubſtantia inuenitur, prima, & ſecunda, in In quibus inueniatur modus prioris.
prædicamento ad aliquid, vel qualitatis ſcibile prius eſſe, quam ſcientia dicitur, & ſenſibile, quam ſenſitiua potentia, & in cæteris h
accidentium categorijs ordo prioris, & poſterioris ponitur, ſecundum quē vnum prius inhæret, atque enunciatur de ſubſtantia, aliud poſterius: iure igitur optimo inter poſtprædicamenta enumeratur, cuius quatuor modos, qui ſuo tempore in ſchola circunferebantur, deinde alium quaſi à ſe inuētum recenſet.

Primus modus prioritatis eſt, ſecundum quem vnus altero prius tempore dicitur, vt I Modus.
qui hodie naſcitur, priorem abſolutè voca- 2.
mus naſcituro cras, & hanc vocat perfectiſſimam prioritatem, & quæ talis dicitur ſimpliciter: cuius ea eſt ratio, quia quæ nondum in tempore ſunt, non dicuntur eſſe abſolute, ergo quod eſt prius tēpore, cum iam habeat eſſe, prius abſolutè dicetur eo, quod tunc temporis non eſt, etiamſi futurum ſit.

Secundo modo prius illud vocatur, à quo non conuertitur ſubſiſtendi conſequētia, quo II. Modus.
pacto vnum eſt duobus prius, valet enim ſūt duo, ergo vnum, ſed non ſequitur, eſt vnum, ergo ſunt duo.

Tertius modus prioritatis non eſt ratione eſſendi, ſed ordinis, quædam enim ſic ſunt or- III. Modus.
dinata, vt in tali ordinatione vnum ſit prius poſterius alterum, vt in ſcientijs tradendis talis eſt conſtitutus ordo, vt principia 3.
ſint concluſionibus priora, eorumque notitia prius ſit tradenda: in oratione Grammatica priora ſunt elementa, vel literæ ſyllabis, atque etiam ſyllabæ dictione, dictio autem oratione, ex qua conſlatur, & in oratione Rhetorica, exordium narratione prius eſt, nam etiamſi poſterius proferatur, prioritatem tamen ordinis retinet: quia in oratione bene diſpoſita priorē tenet locū.

IV.Modus. *Quarto modo prius dicitur illud, quod dignitate, vel honore antecedit cæteros, quo*
4. *genere prioritatis multis honorabiliores, magiſq; à ſe dilectos priores apud ſe appellare conſueuerunt, ſed hunc modum minus proprium eſſe docet, ea quidem de cauſa, quia non tam in ratione eſſendi, vel ordinis innititur, quam in hominum apprehenſione, & hos quatuor modos communes eſſe aſſerit.*

V.Modus. *Quibus alterum à ſe inuentum addendũ exiſtimat, quo vnum prius altero dicitur, quod ſic cum eo conuertitur, vt eius ſit cauſa hoc genus prioritatis verſatur inter enunciationem, & rem ſignificatam, nam vere conuertuntur hominem eſſe, & enunciationem*
5. *id ſignificantem eſſe veram, legitima eſt enim conſecutio, vera eſt enunciatio, ergo res ita ſe habet, ac per eam enunciatur, & rurſus, ita ſe res habet, ergo enunciatio id enuncians vera eſt, ſed rem eſſe, cauſa eſt veritatis, cum quaſi obiectum enunciationis, ab eo, namque quod res eſt, vel non eſt, vera, vel falſa enunciatio dicitur, & propterea prius eſt eſſe rei, quam veritas enunciationis. Et his continetur textus Ariſtotelis.*

CAPVT DECIMVM tertium.

DE MODIS SIMVL.

SIMVL autem dicuntur ſimpliciter quidem, & propriiſſime, quorum generatio in eodem eſt tempore, neutrum enim eorum, neque prius, neq; poſterius, &c.

TEXTVS EXPLANATIO.

Quid in eo proponat Ariſt. NON eget caput diuiſione, ſed in eo tres modos ſimultatis proponit Ariſtoteles, quorum primus eſt ſimultatis
I. Modus ſimultans. 1. *temporaneæ: ea ſimul tempore dicuntur, quæ eodem tempore generantur, vel fiunt,*
II.Modus. *vt ſi duo paruuli in hoc temporis inſtanti generentur, ſimul tempore dicuntur eſſe, & iſte eſt propriiſſimus modus ſimultatis. Secũdus eſt ſimultatis natura: dicuntur autem ſimul natura ea, quorum mutua eſt conuerſio conſequentiæ, & neutrum eſt alterius cauſa, vt duplum, & dimidium, Pater, & Filius, et cuncta vere relatiua, de quibus adnotatum eſt in prædicamento ad aliquid, quod poſita ſe ponunt. & interempta ſe perimunt, & verè ita eſt, quod vnum non eſt cauſa alterius: producit pater filium, vereque proinde cauſa illius eſt, non tamen ſecundum formalem rationem patris, & filij, nam eiuſmodi relationes generationes ſequuntur, ſed ſecundum materialem hominis, vnde ſolum ex hoc fit, hunc hominem generantem prius natura eſſe hoc homine genito: nunquam tamen pater prius eſt filio, ſed ſimul natura cum eo.*

Tertius modus ſimultatis eſt idem genus ex æquo diuidere, vnde differentiæ, atque III.Modus.
ſpecies ex æquo diuidentes genus, ſimul natura eſſe dicuntur, ex æquo autem genus diuidere, non eſt aliud, quam æquè proximè, 2
quemadmodum volatile, greſſibile, & aquatile proximè diuidunt genus animalis, minimè tamen rationale, irrationale, & reptile, hæc enim poſtrema differentia non diuidit proximè animal, ſed animal iam per irrationale conſtitutum, quod eſt aliud genus animalis infernis: vnde nec ſimul natura eſt cum cæteris duabus differentijs, vel ſpeciebus, ſed poſterior, cum genera ſemper ſint ſpeciebus priora.

CAPVT DECIMVM quartum.

DE SPECIEBVS MOtus.

MOtus autem ſpecies ſunt ſex, generatio, corruptio, augmentum, diminutio, alteratio, & ſecundũ locum mutatio, &c.

TEX-

TEXTVS EXPOSITIO.

Diuiſio cap. *DVplicem continet partem præſens caput, in quarum prima enumerat ſex ſpecies motus, probatque inter ſe diſtingui, alterationem præſertim, & augmentationem: in ſecunda docet, quid motui, quæ*
2. *etiam ſingulis ſpeciebus contraria ſint, ſpecies motus ſunt ſex: generatio, corruptio, augmentum, diminutio, alteratio: & ſecundum locum mutatio: & quidem de generatione, & corruptione conſtat diuerſos eſſe motus, cum per vnam ſubſtantia producatur, corrumpatur per aliam: de augmentatione item, & diminutione, oppoſiti ſi quidem motus ſunt: ad maiorem quantitatem illa tendens, hæc vero ad minorem: ac demum de motu locali, quo ab vno in alium locum corpus ſe transfert: ſed de augmentatione, & alteratione aliquale poſſet ſuboriri dubium, an ſint diſtincti motus à reliquis. minor tamen dubitatio de alteratione eſſe poteſt, cum experientia compertum ſit, ſeparatam à cunctis eſſe, contingit enim corpus alterari, cum calefit, & nec generari, cum iam ſit, nec corrumpi, cum integrum, ſaluumque in ipſa alteratione perſeueret, aqua enim dum calefit, & poſtquam calefacta eſt. durat ſecundum ſubſtantiam ſed nec augetur per alterationem, nec diminuitur, vt ipſa experientia docet, & clarius eſt localiter non moueri, eſt igitur diſtinctus motus ab his: de augmentatione non eſt adeò nota diſtinctio, cum alterationi coniuncta ſit ſemper: oportet enim alimentum in ſubſtãtiam aliti conuertendum alteratione diſponi, & rurſus corpus, quod augetur, cum ma-*
3. *ius fiat, ad maiorem locum occupandum extendit ſe, quapropter localiter ſimul moueri neceſſe eſt. Videbitur ergo alicui non eſſe motum diſtinctum ab his duobus, cum non ſit ab eis ſeparatum: probat nihilominus Ariſtot eſſe diſtinctu quodam exemplo Geometrico quadrati, intra cuius latera producto*
4 *Diametro fiunt duo quadranguli altera parte longiores ſimul cum quadrato paruo, & duo quadranguli appellantur ſupplementa: paruum vero quadratum ſimul cum eis ſumptum dicitur Gnomon, vt in depictis figuris oſtẽditur, et videre poteris, vnde poſito, quod iam videris: ecce quo pacto Gnomone circũpoſito, hoc eſt, intra ipſum conſtituto, creſcit quadratum primum abſq; aliqua alteratione, vel alio motu: ſeparatur ergo à cũctis augmentatio, atq; adeò motus diſtinctus eſt ab eis. Exemplũ hoc non probat ab eodem, ſed à ſimili, nam in his figuris mathematicis non datur propria augmentatio mathematica, ſi quidem à materia ſenſibili, & motu phyſico abſtrahunt, vera autem augmẽtatio motus phyſicus eſt: vnde in eis nequaquam reperitur, ſed probat efficaciter à ſimili, nam quemadmodum in prædicta figura contingit augmẽtum ex ſola circumſcriptione aliarum,* 5.
pari ratione augmẽtum naturale, & ſi aliis ſit coniunctum motibus, ex ſola acceſſione alterius corporis in ſubſtantiam præexiſtentis conuerſi: eiq; proinde per phyſicam continuationem coniuncti perficitur.

Docet tamen in poſtrema parte textus motum in communi conſideratum vnum habere contrarium, nempè quietem in particulari vero motus quiſq; duplex habet contrarium, quaſi cõmune aliud, aliud vero ſpe- 6
ciale, etenim ſi generatio cõſideretur ſub ratione motus in ſubſtantia, ei opponitur quies in ſubſtantia: ſi vero in quantum eſt talis ſpecies motus oppoſitam habet corruptionem augmentationi, in quantum eſt motus ad quantitatem opponitur quies in quãtitate, at ſecundum peculiarẽ rationem augmentationis, quæ eſt ad maiorem quãtitatem opponitur diminutio: alteratio, vt motus in qualitate oppoſitu habet quietem in qualitate, vt dealbatio nigrefactionem, calefactio frigefactionem, & motus localis, in communi 7.
habet oppoſitum quietem in loco, in particulari vero motui ſurſum opponitur motus deorſum.

CAPVT DECIMVM quintum.

DE MODIS HABERE.

HAbere ſecundum plures modos dicitur, aut enim vt habitum, & diſpoſitionẽ, aut aliã aliquam qualitatem, &c.

TEXTVS EXPLANATIO.

POSTREMVM inter poſtprædicamẽta locum tenet Habere, cuius ſeptem acceptiones, vel modos affert Ariſtot. capite præſenti. Primus eſt, à quo dicimur

Septem acceptiones Habere.

1. habere qualitatem, vt habere intellectum, virtutem, aut ſcientiam: ſecũdus modus eſt, habere Quantitatem: dicimus enim corpus
2. aliquod habere magnitudinem bicubitam, vel tricubitam: Tertius modus eſt habere ea
3. quæ circumſtant corpus, vt veſtẽ, aut tunicam: quarto modo habere aliquid nõ in toto
4 corpore ſed in aliqua eius parte, ratione cuiꝰ totus homo dicitur illud habere, vt annulum
5 vel pileum: quintus modus eſt habere partem ipſam, vt caput, & manum, ſexto modo
6 vnum corpus dicitur habere aliud tanquam continens illud, vt amphora vinum, modius triticum: ſeptimus, ac poſtremus habendi 7.
modus eſt per modum poſſeſſionis, quo pacto vir dicitur habere vxorem, & vxor virũ, a.
hunc autem modum impropriiſſimum vocat Ariſtoteles, nam ſolum dicitur vir habere vxorem, & vxor virum, quia matrimonio ſunt coniuncti, aut propter cohabitationem legitimam in eo fundatam. Plures alios modos habendi recenſet Ariſtoteles 5. metaph. cap. 23. text. 28. ac propterea addidit in calce præſentis capitis alios forſan eſſe, ſed qui magis ſunt communes, minuſq; impropriè dicuntur, ſeptem explicati ſunt, ac propterea 3.
merito excluduntur cæteri. Et his abſoluta eſt prædicamentorum expoſitio ad maiorem Dei Gloriam, & ſtudioſorum vtilitatem.

Nota vltimo.

INDEX CAPITVM, ET QVAESTIONVM, QVÆ IN PROOEMIALIBVS, VNIVERSALIBVS, PRAEDICABILIBVS, ET PRAEDICAMENTIS CONTINENTVR.

QVæſtio prima proœmialis de dialecticæ neceſſitate, columna 2
Quæſtio ſecunda, vtrum dialectica ſit ſcientia. 11.
Quæſtio tertia, vtrum logica vtẽs ſit ſcientia, aut ſaltem habitus à docente diſtinctus: 16
Quæſtio quarta, vtrum logica ſit vnus ſimplex habitus, vnaue ſimplex qualitas. 30
Quæſtio quinta, vtrum dialectica ſit ſcientia practica vel ſpeculatiua. 63
Quæſtio ſexta, quod ſit obiectum dialecticæ. 83

Caput primum Porphyrij cum expoſitione textus, col 109.

QVæſtio prima vniuerſalis, vtrum vniuerſalia ſint in rebus. 101
Quæſtio ſecunda, quæ nam ſit eorum eſſentia, & natura. 118
Quæſtio tertia, vtrum detur in rebus ante operationem intellectus vnitas formalis. 126
Quæſtio quarta, an vniuerſalia ſint in rebus citra operationem intellectus. 151
Quæſtio quinta, fiat ne vniuerſale opere intellectus agentis, vel poſſibilis. 173
Quæſtio ſexta, an vniuerſale logicum reſultet ex ſimplici comparatione naturæ cum indiuiduis. 198
Quæſtio ſeptima, an vniuerſale vniuocam rationẽ habeat reſpectu prædicabilium, & ſit eorum genus. 209
Quæſtio octaua, ſit ne vniuerſale, vel prædicabile adæquatum huius libri obiectum. 220
Quæſtio nona ſint ne prædicabilia quinq;, plurane, aut pauciora. 226
Tractatus de natura entis rationis, & ſecundarum intentionum. 243
Sit ne ens rationis, ibidem
Quid ſit ens rationis. 245
Quotuplex ſit ens rationis. 256

Appendix dubium de diſtinctione priuationis, & negationis. 260
Per quam potentiam, & operationem fiat ens rationis. 264
Efficiat ne entia rationis diuinus, aut Angelicus intellectus. 267
Ad quam ſcientiam ſpectat agere de ente rationis. 271.
Quomodo ad ordinem prædicamentalem reduci valeat ens rationis logicum. 272
Tractatus de modo, quo prædicationes exercentur in concretis, atque in abſtractis primarum, ac ſecundarum intentionum. 277
An abſtractum de abſtracto prædicetur. 280
Pars poſterior huius tractatus de prædicationibus ſecundarum intentionum. 297

Caput ſecundum, De genere cum expoſitione textus col. 302.

Qvæſtio prima, ſit ne aliquod definitum generis definitione explicatā, & quod ſit. 305
Quæſtio ſecunda, ſit ne realis natura generica, vel ſecunda intentio generis definitum. 308
Quæſtio tertia, ſit ne quidditatiua, vel deſcriptiua generis definitio. 319
Quæſtio quarta, claudat ne genus differentias & conſequenter ſpecies, potentiali dumtaxat, vel actuali continentia. 325
Quæſtio quinta, vtrum genus enuncietur tanquam totum de ſpecie, vel vt pars illius. 334
Quæſtio ſexta, an modus prædicandi in quid prædicabile generis ſeparet à differentia. 346

Caput tertium de Specie, cum expoſitione textus, col. 353

Qvæſtio prima, quot nam ſit definitionibus explicata ſpecies à Porphyrio. 362
Quæſtio ſecunda, an ſpecies ſubijcibilis vt talis ſit vniuerſalis: vel quo nam modo ſe habeant inter ſe, ſubijcibilitas, vniuerſalitas, & prædicabilitas. 366
Quæſtio tertia, poſſitne ſpecies in vnico indiuiduo conſeruari, atque etiam genus in ſpecie vna 376
Quæſtio quarta, an definitio poſtrema his ſpeciebus conueniat, quæ vnum tantum indiuiduum habere poſſunt. 385
Quæſtio quinta, ſeparetur ne ſufficienter ſpecies à à genere per illam particulam definitionis, Prædicari de pluribus differentibus numero in eo quod quid. 401
Quæſtio ſexta, an vna ſit realis indiuiduorum ratio per ſecundam definitionem indiuidui à Porphyrio explicata. 415
Quæſtio ſeptima, ſit ne ſecunda intentio indiuidua denominans vna, per primam definitionem indiuidui explicata. 430

Caput quartum, De differentia cum textus expoſitione, col. 438.

Qvæſtio prima, ſufficiens ne ſit prima diuiſio differentiæ in communem, propriam, & propriiſſimam. 450
Quæſtio ſecunda, qualis ſit præfata diuiſio, an vniuoca, vel analoga. 458
Quæſtio tertia, an differentiæ propriiſſimæ ſuſcipiant magis, & minus. 469
Quæſtio quarta, quid nam ſit genus deſumi à materia, & à forma differentiam, & an verū ſit. 482
Quæſtio quinta, dentur ne ſimplices differentiæ infimæ ſpeciei conſtitutiuæ, vel omnes ſint complexæ, ſeu compoſitæ. 491
Quæſtio ſexta, realis ne, vel ſolius rationis ſit compoſitio ſpeciei ex genere, & differentia. 502
Quæſtio ſeptima, vtrum ſuperior differentia in inferiori claudatur, ac de illa enuncietur. 518
Quæſtio octaua, ſit ne in vniuerſum perfectior differentia genere, quod determinat 530
Quæſtio nona poſſit ne ſecunda definitio differentiæ atomis differentijs accommodari. 536

Caput quintum, De Proprio cum expoſitione textus, col. 547.

Qvæſtio prima, an propriū dumtaxat, quarto modo conſtituat quartū prædicabile. 560
Quæſtio ſecunda, an proprium ſit vniuerſale comparatum ad ſpeciem, vel indiuidua. 573

Caput ſextum, De Accidenti cum expoſitione textus, col. 582.

Qvæſtio prima, ſit ne bona diuiſio accidentis in ſeparabile, & inſeparabile. 587
Quæſtio ſecunda, an definitiones accidentis primæ, vel ſecundæ intentionaliter à Porphyrio accipiantur. 590
Quæſtio tertia, an exacta ſit prior definitio accidentis. 595
Quæſtio quarta, an bona ſit poſterior definitio. 598
Quæſtio quinta, quod nam ſit adæquatū concretum, vel ſubſtratum quintum prædicabile denominatum. 600
Quæſtio ſexta, an accidens ſit quintum prædicabile compara-

comparatione tantum indiuiduorum, vel etiam generum, & ſpecierum, de quibus, vt tale enunciatur. 607

Procemium in prædicamenta Ariſtotelis, columna 611.

De inſcriptione libri. 613
De rebus ne, an de conceptibus, ſeu vocibus prædicamenta differant. 615

Caput primum, De æquiuocis, vniuocis, ac denominatiuis cum expoſitione textus, 628.

Caput ſecundum, De diuiſione eorum, quæ dicuntur, & ſunt, cum expoſitione textus, col. 636.

Caput tertium, De regulis, cum expoſitione textus, col. 637.

Quæſtio vnica, an genera non ſubalternatim poſita differentiam aliquã communem habere poſſint. 639

Caput quartum, Incomplexorum in 10. prædicamenta diuiſionem continens, cum expoſitione text. col 651.

Quæſtio prima, an ratio formalis prædicamenti realis ſit, vel rationis, & ex quibus rebus componatur. 652
Quæſtio ſecunda, an prædicamenta ſub nominibus abſtractis, vel concretis conſtituenda ſint. 668
Quæſtio tertia, an neceſſe ſit prædicamenta ſeparari reali diſtinctione, vel ſufficiat formali, vel rationis. 680
Quæſtio quarta, ſit ne vniuocum ens reſpectu prædicamentorum, vel analogum. 686
Quæſtio quinta an prædicamenta ſint decem, ita vt nec plura nec pauciora. 695

Cap. quintum, De prædicamento ſubſtantiæ cum expoſitione textus, col. 704.

Quæſtio prima, an aliquod ſit ſupremum genus ſubſtantiæ, & quod nam illud ſit 715
Quæſtio ſecunda, an Deus Opt. Max. in prædicamento ſubſtantiæ collocetur. 721
Quæſtio tertia, vtrum Angeli, & corpora cæleſtia ſint verè in prædicamento ſubſtantiæ. 735
Quæſtio quarta, qualis ſit diuiſio ſubſtantiæ in primam, & ſecundam. 749
Quæſtio quinta, quod nam ſit formale definitum definitionis primæ ſubſtantiæ. 763
Quæſtio ſexta, verum ne ſit primam ſubſtantiam eſſe magis ſubſtantiam, quam ſecundam. 771
Quæſtio ſeptima, quomodo verum ſit commune pronunciatum Ariſtot. corruptis primis ſubſtantijs impoſſibile, &c. 781
Quæſtio octaua, in quo ſenſu dicatur, ſecundas ſubſtantias ſignificare quale quid. 787
Quæſtio nona, an verum ſit ſubſtantiam non habere contrarium. 797
Quæſtio vltima, an ſolis primis ſubſtantijs conueniat eſſe contrariorum ſuſceptiuas. 800

Caput ſextum, Continens prædicamentum quantitatis cum expoſitione textus, col. 811.

Quæſtio prima, in quo nam ſit ponenda eſſentialis ratio quantitatis 820
Quæſtio ſecunda, conſideretur ne quantitas cap. præſenti ſub ratione menſuræ, vel ſub ratione extenſionis eſſentiali. 834
Quæſtio tertia, habeat ne quantitas alias proprietates præter tres ab Ariſt. enumeratas. 841
Quæſtio quarta, an linea, ſuperficies, & corpus ſint tres ſpecies quantitatis continuæ. 855
Quæſtio quinta, ſit ne tempus vera ſpecies quantitatis continuæ. 864
Quæſtio ſexta, ſit ne locus vera ſpecies quantitatis continuæ à ſuperficie diſtincta. 874
Quæſtio ſeptima, an motus ſit per ſe quantus, & inter ſpecies quantitatis numerandus 884
Quæſtio octaua, an numerus ſit ens per ſe, ac vera ſpecies quantitatis. 891
Quæſtio nona, vtrum forma numeri à ſola vltima vnitate pendeat. 909
Quæſtio decima, vtrum quantitas diſcreta, verusq; numerus prædicamentalis in rebus ſpiritualibus reperiatur. 922
Quæſtio vndecima, an oratio ſit vera ſpecies quantitatis diſcretæ. 927
Quæſtio duodecima, an ſi daretur linea, ſuperficies, & corpus, aliaue quantitas actu infinita, collocaretur in hoc prædicamento. 938
Quæſtio vltima, ſit ne quantitas diſtincta realiter à ſubſtantia, vel à re, quam facit extenſam. 943

Caput ſeptimum, De prædicamento *Ad Aliquid* cum expoſitione textus col 950.

Quæſtio prima, an ad aliquid conſtituat ſpeciale prædicamentum. 965
Quæſtio ſecunda, ſit ne Ad Aliquid *ſpeciale*

le genus entis realis. 969

Quæſtio tertia, quod nam ſit ſupremum genus relationis. 983

Quæſtio quarta, exacta ne ſit relatiuorum definitio Ariſtot. 995

Quæſtio quinta, an vniuerſæ relationes ad prædicamentum hoc ſpectent. 1001

Quæſtio ſexta, an ſpecies relationis prædicamentalis ſit à termino accipienda. 1010

Quæſtio ſeptima, an terminus relationis ſit formaliter abſolutus, vel relatiuus. 1023

Quæſtio octaua, ordinetur ne vnum relatiuum ad diuerſos terminos eiuſdem conditionis, vna eademque relatione, vel diuerſis. 1042

Quæſtio nona, an neceſſe ſit terminum relationis eſſe realem, vel ad ens in potentia, vel etiam ad non ens terminari aliquando poſſit. 1059

Quæſtio decima fundetur ne aliqua relatio prædicamentalis proximè in ſubſtantia. 1073

Quæſtio vndecima, an vna relatio realis poſſit eſſe fundamentum alterius. 1081

Quæſtio decima ſecunda, an relationes ſecundi generis in potentia, vel in actione fundentur. 1091

Quæſtio decima tertia, an relationes tertij generis ſint prædicamentales, & non mutuæ, ſub quibus omnes relationes non mutuæ comprehendantur. 1103

Quæſtio decima quarta, qualis nam diſtinctio ponenda ſit inter relationem, eiusque fundamentum. 1111

Quæſtio decima quinta, an relationi conueniat habere contrarium. 1129

Quæſtio decimaſexta, an ea, quæ ſunt ad aliquid *magis, minuſue ſuſcipiant.* 1133

Caput octauum, De prædicamento qualitatis cum expoſitione textus, col. 1139

Quæſtio prima, ſit ne qualitas ſupremum genus huius prædicamenti in quatuor veras ſpecies diuiſum. 1154

Quæſtio ſecunda, diſtinguantur ne ſpecie habitus, & diſpoſitio, vel modo tantum accidentali. 1163

Quæſtio tertia, an potentia naturalis, & impotentia ſint diuerſæ ſpecies qualitatis, ſicque ſentiendum ſit de paſſione, & paſſibili qualitate, forma, & figura. 1171

Quæſtio quarta, an paſſio, & paſſibilis qualitas ſint veræ ſpecies qualitatis, & ſub paſſione collocentur animæ paſſiones, ſub paſſibili vero omnia obiecta externorum ſenſuum. 1179

Quæſtio vltima, quid nam per formam, & figuram intelligat Ariſtoteles. 1189

Caput nonum, De prædicamento actionis, & paſſionis, col. 1192.

Caput decimum, De cæteris prædicamentis, col. 1198.

Prædicamentum quando. *ibidem.*

Prædicamentum vbi. 1209

Prædicamentum ſitus. 1212

Prædicamentum Habere. 1218

An Habere, *vel* Habitus *ſit aliquis modus intrinſecus inhærens ſubiecto* 1222

Quæſtio vnica ſex vltimis generibus communis, an aliquid formaliter inhærens importent, vel ſolam denominationem extrinſecam. 1228

Vltima pars libri Prædicamentorum, quã poſt prædicamenta vocant. 1240

Caput vndecimum, De oppoſitis cum expoſitione textus col. 1241.

Caput duodecimum, De modis prioris, cum expoſitione, col. 1249.

Caput decimumtertium, De modis *ſimul* cum eius expoſitione, col. 1251.

Caput decimumquartum, De ſpeciebus motus cum expoſitione textus, col. 1253.

Caput decimumquintum, De modis *Habere* cum expoſitione textus, col. 1256.

INDEX

INDEX
RERVM OMNIVM QVÆ IN HAC PRIORI PARTE CONTINENTVR.

Litera C. denotat columnam, Litera N. numerum.

A.

Abſtractio.

ABſtractio quotuplex ſit, columna, 288. num. 20. & col. 289. num. 24.

Abſtractio à materia an poſſit rationem vltimam ſcibilis conferre, col. 48. nu. 25.

Abſtractio à cõditionibus indiuidualib⁹ quotuplex ſit, & à quibus fiat, col. 175. num. 82

Abſtractum.

Abſtractum generis de abſtracto differentiæ nequit prædicari, neque è contra, col. 280. num. 7.

Accidentales prædicationes non poſſunt in abſtracto verificari, col. 280. num. 6.

Abſtracta ſuperiorum differentiarum an poſſint prædicari de inferioribus differentijs, col. 281 num. 8.

Abſtractum, & concretum an eandem, vel diuerſam rem ſignificent, col. 284. num 14

Abſtracta an per modum partis ſignificentur, col 285. num. 16

Abſtractis non conueniunt intentiones generis vel ſpeciei, vel differentiæ, ibid.

Abſtractorum prædicationes ſubſtantiales, & accidentales, in quo differant, col. 294. nu. 32. & ſequentibus.

An abſtracta accidentium prędicari poſſint de ſuis inferioribus, ibid.

Abſtractum quid ſit, & quomodo importet formam, col 675. num. 22

Abſtractum accidentium per ſe collocatur in prædicamentis, col 677 num 32

Accidens.

Accidentia quomodo definiantur, an in concreto, vel in abſtracto, col. 322. num 41

Accidentia an habeant partes eſſentiales, & integrantes, col. 473 num 60 61. 62 63

Accidens proprium, an ſit completum prædicatum de eſſentia, col. 568. num. 23

Accidens commune non vendicat ſubiectum proprium, col. 571. num. 33

Accidentis definitiones explicantur, col. 584. num. 6. & col. 585. & 586

Differentia inter accidens quintum prædicabile & quartum, col. 587. num. 2. & 3

Accidens commune de ſubiecto negari poteſt, non verò proprium, col. 588. num. 4. & 5

Accidentis inhærentia actualis, & aptitudinalis, col. 599 num. 22

Quid nam ſit adæquatum concretum quinti prædicabilis, col 602. num. 20

Accidentis prædicabilis definitio, col. 609. num. 39.

Accidens non eſt vniuocum, ſed analogum ad nouem genera prædicamentorum, col 692. 693

In accidentib⁹ imperfectis nõ repugnat, quod vna ſpecies ſit quaſi materia alterius, col. 861

Accidentium alia ſubiecto inhærent ſine dependentia ad aliud, alia cum dependentia, col. 957. num. 15

Actio.

Variæ acceptiones actionis, & paſſionis, col. 1193. num. 2

Actionis, & paſſionis definitiones, col. 1195. num 7.

Qualis ſit diſtinctio inter actionem, & paſſionem, col. ead num. 9

Actionis, & paſſionis ſpecies, & genera, col. 1196 num. 10. & ſeq. & col. 1197

AEquale, & inæquale.

AEquale, & inæquale quomodo ſint proprietates quantitatis, col. 851. num. 69. & col. 883. num. 210.

AEquiuocum.

AEquiuocorum definitio, col. 628. num. 2 & an à prædicamentis excludantur, ibid.

Angelus, Angelicus.

Angeli an ſint eſſentialiter ſingulares, col. 397 num. 75.

An ſint angeli ſecundæ ſubſtantiæ, col. 398. num 79. & 80.

In an-

In angelis eſt vera compoſitio ex actu, & potentia, ex eſſe, & eſſentia, col. 740 num. 82.
Angeli genus habent, & differentiam, & in prædicamento ſubſtantiæ per ſe collocantur, ibidem.
Angelus quomodo poſſit facere entia rationis, col. 271.
Angelica natura concepta vt non multiplicabilis, an ſit determinata ad vnum indiuiduum, col. 393. num. 65.
Prædictæ naturæ an verè ſint ſubijcibiles, col. 395. nu 72.

Anima rationalis.

De anima rationali an prædicentur gradus metaphyſici, vel phyſici, vt eſt principiũ illorum, col. 293 nu. 30.

Animal, Animalitas.

Animal quare prædicetur de homine, col. 289. num. 24.
Animalitas in abſtracto ſignificata, an habeat modũ partis, col. 288. num 22. & col. 289
Animalitas an prędicetur de humanitate, col. 292. nu. 28

Aptitudo.

Aptitudo in natura, vt à pluribus participetur, nõ eſt qualitas ſuperaddita naturæ, col. 158. num. 62
Aptitudo naturæ vniuerſalis, vt ſit in multis, nec pertinet ad eius eſſentiam, nec eſt naturalis eius proprietas, col. 162. num. 67 & ſeq.

Aſſenſus, Aſſentior.

Aſſenſus ſcientificus, & opinio in quo differant, col. 500. num. 142
Quæ ſit ratio formalis aſſentiendi concluſioni, col. 53. num. 32

C.

Canities.

CAnities quid ſit, & quomodo accipiatur ab Ariſt. & Porphyrio, col 554. nu. 14. & ibid. num. 16. & col. 555. num. 18.

Celeritas.

Celeritas, & tarditas an ſint paſſiones motus, col. 869. num. 13.

Chriſtus.

Chriſtus eſt homo, eſt propoſitio in materia naturali, col 734. num. 62
Chriſtus per ſe ponitur in prædicamento ſubſtantiæ, col. eadem.
Chriſtus in Euchariſtia an habeat partium ex tenſionem, col. 836 num. 24

Cognitio. Cognoſco.

Cognitio intellectus, per quam cognita natura ad ſua inferiora comparatur, fundamentũ proximum eſt, quo poſito relatio vniuerſalis conſurgit, col. 252. num. 16. & col. 253. num. 18.
Cognoſci rem ab intellectu an ſit denominatio realis, col. 249. num. 11

Comparatio.

Comparatio, quæ operatio ſit intellectus, col. 186. nu. 92
Comparationis naturæ ad inferiora duo genera, col. 199. num. 103
Comparatio an ſit relatio, vel ſolum fundamentum relationis, col. 979. in fine.

Complexum.

Complexa omnia à prædicamento excluduntur, col 655. 656. 657.

Compoſitio.

Compoſitio phyſica, & metaphyſica ſpeciei in quo differant, col. 330. num. 61. & 62
Compoſitio realis quæ poſtulet, col. 502. num. 147
Compoſitio ex genere, & differentia ſolum eſt rationis, col. 506 num. 156. & ſeq. & col. 509. cap. 4. de differentia. q. 6. & col. 513. num. 172
Compoſitio rationis an in Deo poſſit reperiri, col. 514. num. 174

Concluſio.

Vna concluſio habitum ſcientiæ generare poteſt, licet nõ perfectum, col 23 num. 9.
Circa eandem concluſionem diuerſæ ſcientię verſari poſſunt, col. 44. num. 21

Concretum.

Quid ſit concretũ accidentale, & quomodo denotet ſubiectum, & an ſit ens per ſe, col. 672. 673. 674
Quomodo conſtituatur per ſe in prędicamento, col. 675. num. 23
Quomodo concretum accidentale excludatur à prædicamento, col. 675 676 677

Continuum.

Ex continui diuiſione quid reſultet, col. 907. num. 119. & col. ead. num. 120.
Vide verbum *quantitas*.

Contractio.

Contractio ad ſingularia reddit naturam ſimpliciter incommunicabilem, col. 171. num 77

Contrarietas.

Contrarietas dupliciter ſumitur ſecundum Ariſtot. col. 799. num. 23.

Corpus.

Corporis definitio, col. 860. num. 187

D.

Definitio.

DEfinitio an includat affirmationem, vel negationem, vel actualem prædicationem, col. 203. num. 106
Definitione tantum explicari poteſt, quod conſtat genere, & differentia, col 307. num. 6. & 7

Denominatio.

Denominatio rei cognitæ, vel abſtractæ eſt realis quanquam extrinſeca, col. 185. num. 91.
Denominatio extrinſeca an ſit ens rationis, col. 245. nu. 5. & ſeq.

Denominatiuum.

Denominatiua quæ ſint, col. 630. num. 76
Quæ conditiones requirantur ad denominatiua, c. 631. n. 9
Definitio denominatiuorum an conueniat vniuocis, vel contra, col. 634. num. 14

Deus.

Deus an dicatur creator relatione reali, col. 247. num. 8. & ſeq.
Hoc nomen *Deus* an ſit terminus communis, vel ſingularis, col. 400 num. 85.
Deus vt Deus eſt ſub nullo prædicamento comprehenditur, col. 724 num. 31. & ſeq.
Deus abuſiue dicitur ſubſtantia, ibid.
De Deo, & creaturis nil poteſt vniuoce enunciari, col. 730. num. 50.
Deus ratione infinitatis à prædicamento excluditur, col. 732. num. 56

Dialectica.

Diuiſio dialecticæ in naturalem, ſeu imperfectam, & perfectam, col. 2. num. 1
Dialectica naturalis quomodo appelletur ab Ariſtotele, col. 3 num. 2.
Quid dialectica ex propria nominis ſignificatione importet, col. 3. num 3
Dialecticæ neceſſitas ex Auguſtino oſtenditur, col. 8. n. 10. Ratione confirmatur, col. 4. num. 4
Dialectica nō eſt neceſſaria ad vnum, vel alterū aſſenſum ſcientiæ, ex quo habitus imperfectus gignitur, c. 8. n. 11
Dialectica circa ſe ipſam inſtrumenta ſciendi cōficit, col. 10 num. 13
A dialectica eſt incipiendū in adquiſitione ſcientiarum, col. 10. num. 14
Dialecticæ primus inuentor, col. 11
Dialectica eſt vera ſcientia, col. 21. num. 7
Dialectica quomodo abſtrahat à materia, col. 14. num. 5
Dialecticæ materia propinqua, & remota, c. 15. n. 6. & ſeq.
Dialectica vtens, vt talis, nec eſt vera ſcientia, nec habitus diſtinctus à docente, col. 24. num. 10 & col. 25
Dialectica docens ſimul eſt ſcientia, & ars, col. 25 num. 12
Diuiſio logicæ in vtentem, & docentē quid ſit, c. 28. n. 13
Dialecticam eſſe vnam ſcientiam ſpecie atoma probatur, col. 55. num. 34
Dialectica practica ſimul & ſpeculatiua eminenter iudicanda eſt, col. 74. num. 14
Dialecticæ finis, col. 79 num. 20
Dialecticæ principia quæ, col. ead. num. 20
Dialectica præcipuè eſt ſpeculatiua, col. 81. num. 24
Dialecticæ obiectum determinatum eſt, col. 85. num. 27. col. 86. & 94. num 36
Dialecticæ materia determinata non ſunt voces col. 86. num. 28
Dialectica eſt ars liberalis col. 25. num. 12. col. 105 num. 45
Dialecticæ dignitas, col. 108

Differentia.

An differentia ſubalterna, & infima conſtituant diuerſum prædicabile, col. 238. num. 166
An poſſit prædicari vt pars de ſpecie, col. 312. n. 88. & 89
Differentiæ diuiſiones explicantur. col. 439 & ſeq.
Diſcrimen inter differentiam, quæ facit aliud, & alterum, col. 441. num. 7
Differentiæ definitiones explicantur, col. 443. num. 13
An diuiſiones, & definitiones illius ſumantur primæ intentionaliter, col. 447. & ſeq.
An diuiſio differentiæ in communem, propriam, & propriiſſimam bona ſit, col. 450 num. 2
Differentia indiuidualis an ſit eſſentialis, & propriiſſima, col. 452. num. 6. & ſeq.
Diuiſio differentiæ in communem, &c. non eſt vniuoca ſed analoga, col. 461. num. 36
Cum natura propriiſſimæ differentiæ repugnat intenſio, & remiſſio, col. 471. & ſeq.
An differentiæ omnes ſint ſimplices, vel compoſitæ, col. 494 num. 126. & col. 495. 416. 497 & ſeq.
Differentiæ an ſint extra rationem generis, vel è contra, col. 522. num. 9 & ſeq.
Differentiæ vltimæ an genus perficiant, col. 532. num. 6.
An ſit ſemper nobilior genere, col. 515 num. 15
Differentiæ eſſentialis officia, col. 535 num. 19
Definitio differentiæ tradita à Porphyrio tantum ſubalternas comprehendit, col. 544. num. 42

Dimenſio.

Dimenſionum longitudinis, latitudinis, & profunditatis, quomodo vna in altera includatur, col. 862. & 863

Diſtinctio.

Diſtinctio rationis quotuplex, col. 290 num. 25. & col. 511. num. 168 & col. 512. num 170.
Iuxta eam vt reddantur propoſitiones falſæ, col. 290. n. 26
Diſtinctio rationis, alia habet fundamentum in re, alia nō habet, col. 686. num. 14

Diuiſibilitas, Diuiſio.

Diuiſibilitas, & indiuiſibilitas quot modis accipiantur, col. 926. num 155
Diuiſionis membra an debeant eſſe realiter diuerſa, col. 466 num. 42

Duratio.

Duratio, vide verbum *Quando.*

E.

Eminenter.

EMinenter aliquid cōtinere quid ſit, c. 74. n. 14. & c. 75

Ens, Entitas.

Ens analogum eſt reſpectu ſubſtantiæ, & accidentis, col. 688. & 689
Ens vniuerſalem tranſcendentiam importat, c. 699. n. 69
Eſſendi modi diuidentes latitudinem entis ſunt primo diuerſi, col. 725 num. 36

Entitas

Entitas, quam importat ens, primo eſt participabilis à ſubſtantia, col 691

Ens per accidens.

An ens per accidens poſſit cadere ſub ſcientiã, c. 898 n.95
Ens per accidens opponitur enti per ſe, c.904 & 905 n.113
Quomodo excludatur à prædicamento, col. 675 676.677

Ens rationis.

Ens rationis an ſit, col. 243 num. 2. & ſeq. Quid ſit, col. 245. num 5 & ſeq.
An eſſe cognitum ſit ens rationis, col 249. num.11
Ens rationis logicum non eſt fictũ ſine fundamento, col. 102 num. 43
Quomodo ſpectet ad metaphyſicam, col. 103
Quales proprietates habeat, ibid.
Ens rationis triplex, col 256 & 257
An ens rationis habeat fundamentũ in rebus, quibus attribuitur, col. 261. & 262. num.31
Quotuplex ſit illorum fundamentum, ibid.
Ens rationis à voluntate, nec ſenſu fieri poteſt, c.263.n.35
Per quam operationem intellectus fiat, col.266 & 267
Entia rationis fieri à Deo non eſt poſſibile, col. 268 n 34
Non habent aliud eſſe entia rationis niſi eſſe obiectiue in intellectu, col. 270. num. 35
Entis rationis prædicamentum quomodo per ſe ordinetur, col. 273. num.38

Ens reale.

Aliud eſt ſucceſſiuum, aliud permanens, & eorum natura explicatur, col.873. & 874

Eſſentia.

Eſſentia rei pro quo ſumatur, col. 517 num 179
Eſſentiæ diuinæ an repugnet compoſitio generis, & differentiæ, col 7 6. num 37. & ſeq.

Euchariſtia.

In Euchariſtia tota ſubſtantia panis conuertitur in corpus Chriſti ſolis accidentibus relictis, col. 947. num 81

Exiſtentia.

An ſit exiſtentia fundamentũ omnium prædicabilium, col. 240. num. 168. & ead num.169

Extenſio.

Extenſio in ordine ad locum quid ſit? & quomodo ſeparetur ab extenſione eſſentiali, col 830. num.23

F.

Facile.

Facile, & difficile mob ie duobus modis conſideratur, col 1164. num 36. & c.1179 num.47

Factiuum.

Factiuum, & actiuum in quo d ſtinguantur, col.65.num.3

Filius.

In Filio an ſit ponenda diſp ex filiatio ſpecie diſtincta, col.1018. num.93. & 99.

Finitum.

Finitum, & infinitum quomodo ſint paſſiones quantitatis, col. 851. num. 67 & 68.

Forma.

Formam inferendi concluſiones in forma, & figura, ſola Dialectica præſtat, col. 2 num.12.
Forma non tribuit materiæ potentiam, ſed eam perficit, col. 171. num. 77.
Variè forma accipitur, col 1189. num 99
Forma, & figura in quo differant, col.1190. num.103

G.

Genus.

Generis loco quid cõmuniter vſurpetur, c.302. & 303
Genereitas eſt vniuerſalitas an ſit vera prædicatio, col. 298. num. 39
Quod ſit generis definitum, col. 315. num. 26 & ſeq.
Generis definitio à Porphyrio tradita eſt deſcriptiua, col. 321. num. 38
Genus poteſt definiri eſſentialiter, col. 320. n. 37. & col. 321
Genus an contineat differentias actu explicito, col. 327. num. 47. & 48.
Quomodo contineat ſpecies, col. 330. num. 55.
Genus vt totum potentiale prædicatur de ſpecie, col. 338. num. 80. & ſeq. & col. 341. nu. 83
Genus quomodo contineat totũ, quod ſpecies, c.340. n.82
Genus à differentia per particulam *in quid* diſtinguitur, col. 348. num.100
An genus ſub ratione totius potentialis requirat plures ſpecies ad ſui conſeruationem, col. 381. num.32.
Genus an prædicetur de indiuiduis complete, col. 406. & 407. & 408.
Quo genere prædicationis prædicetur de indiuiduis ſpecificis, col 411 num. 114
Quomodo prædicetur de indiuiduis genericis, col. 412. num. 117. & col. 413.
An eadem relatione referatur ad ſpecies, & indiuidua, col. 413. num. 119. & ſeq.
Generis munera reſpectu ſpeciei, col. 487. & 488
Genus quomodo ſumatur à materia, & differentia à forma, col. 488. num. 98. & col. 918. num. 142
Quomodo inueniantur in ſpiritualibus, c 489. 490. 491.
Quomodo in accidentibus ſint genus, & differentia, col. 491. num. 107
Quæ ſint genera nõ ſubalternatim poſita, col. 643. n. 13.
Hæc genera non poſſunt habere vllam differentiam communem, col. 642. 643 644
Secus eſt in generibus ſubalternatim poſitis, c. 644. & 645

H.

Habere.

Habere definitio, col 1218 nu.1. & 1220. num.6
Illius proprietates, genera, & ſpecies, col. 1220. num. 1. & 2

Habere eſt diſtinctũ à reliquis prædicamentis, col. 1223. & ſeq. num. 15. & ſeq. col. 701. num. 74. & 75.

Habitus.

Habitus ſcientiæ, & artis non ſunt diuerſi in dialectica, col. 26. num. 13

Habituum pluralitas quomodo pugnat cũ vnitate ſcientiæ, col 54. num 33

Habitus idem extenditur, cum aduenit cõcluſio eiuſdem rationis cum præcedenti, col. 57. num. 36

Habitus vnius concluſionis quomodo inclinet ad aſſenſum cæterarum, col. 60. num. 39

Habitus duobus modis poteſt eſſe practicus, col. 72. nu. 11. & 12

An multiplicetur pro diuerſitate concluſionum, col. 1054 num. 175.

Habitus, & diſpoſitio quomodo differant, col. 1165. nu. 35.

Humanitas.

Humanitas eſt rationalitas an ſit vera prædicatio, & formalis, col. 292. num 29

Hypoſtaſis.

Hypoſtaſis, & perſona in quo differant à prima ſubſtantia, col. 768. num 205

I.

Impenetrabilitas.

Impenetrabilitas quotupliciter accipiatur, col. 825. n. 11

Quid ſit, & an ſit proprietas quantitatis, col. 830 n. 24.

Indiuidualis differentia.

Indiuiduales differentiæ an ſint extra eſſentiam ſpeciei, col. 239. num. 168

Indiuiduum.

Indiuiduum eſt omnium prædicatorum fundamentum, col. 360. num. 18

Quotupliciter definiatur, ibid.

An eius definitio à Porphyrio tradita, ſit exacta, col. 415. num. 126

An ſit definitum illius natura realis, l. ſecunda intentio, col. 416. num. 1 7

Definitio indiuidui aliquid reale commune vniuocũ reſpectu indiuiduorum ſubſtantiæ continet, c. 420. n. 138

An indiuiduationis principia ſint primo diuerſa, c. 426. num. 151

An poſſit abſtrahi conceptus vniuocus ab indiuiduis, col. 427. num. 154

Indiuiduum vagum an rem incomplexam importet, vel communem conceptum, col. 437. & 438

Indiuiduum, vt fundamentum totius ordinationis prędicamẽtalis, in recta linea collocandũ eſt, col. 192. nu. 97

Intellectualis.

Intellectualis virtus eſt duplex, col. 174. num. 82

Varia genera habituum intellectualium, col. 35. n. 8. & 9

Intellectus.

An intellectus diuinus diſtinguat ideas col. 270

Intellectus pro hoc ſtato pendet à phantaſmate, c 391. n. 61

Intenſio.

Intenſio, & extenſio quomodo differant, col. 469. & 470

An circa eandem formã ſpecificam dentur, col. 476. n. 70

Intentio.

Intentio intellectus quid ſit, col. 250. num. 12

Quomodo 1. & 2. intentio ſumantur, col. 251. num. 14

Secundæ intẽtiones quomodo de ſe ipſis prędicentur, col. 297. & 298

Quomodo de primis intenſionibus prędicentur ſecundę, col. 299. num. 40.

Argumentum à primis intentionibus ad ſecundas eſt fallax, col. 301. n. 45

L.

Linea.

Linea conſiderari poteſt vt diuiſibilis, & indiuiſibilis, col. 859 n. 183

Lineæ definitio, col. 860. n. 187

Locus.

Locus quid ſit, col. 875. n. 192

Locus varie conſideratur, col. ead. num. 193

An locus à ſuperficie in ratione menſuræ diſtinguatur, col. 882. n. 207. & ibid. num. 208. Et 883. n. 209

Logica.

Logica an ſit vna numero, col. 31. n. 2. vide verbum Dialectica.

Lux.

Ad quam ſpeciem qualitatis reducatur, col. 1162 num. 27

M.

Materia.

Materia ſine quãtitate non poteſt eſſe extenſa, col. 829. num. 21

Menſura.

Menſura non eſt proxima ratio quantitatis, col. 822. n. 3

Menſuræ variæ acceptiones, col 844. n 51

Menſura molis, alia actiua, paſſiua alia, c. 846. n. 54. & n. 55.

Menſura eſt paſſio quantitatis, col. 850. num. 65.

An ratio menſuræ conueniat quantitatibus infinitis, col. ead. num. 66

Michael.

Michael quo genere prædicationis ſub eſſentiali ratione acceptus de ſe ipſo prædicetur col. 329. n. 83

Motus.

Motus an per ſe ſit in prædicamento, & ſit cauſa temporis, col 871. num 14

An ſit ſpecies quantitatis, colum. 884. n. 231. & ſequent.

N.

Natura.

Natura ſingularibus ineſt neceſſario, col. 131. & 132. num. 28. &c. 146. num. 46

Natura non eſt de ſe indifferens ad plura, c. 144. n. 45
Quid ei conueniat ſolitarie ſumptæ, col. 148 num. 50
Non eſt de ſe vniuerſalis, c. 155. n. 55
An aptitudo ad exiſtendum in multis ſit quid reale, c. 165. num 70
Quid per abſtractionem poſſibilis, & per notitiam comparatiuam, c. 187 n 93
Natura vna in multis ex ſtẽs cognoſcitur ab intellectu ſine actuali prædicatione, col 203 num. 106

Neceſſarium.

Neceſſarium, aliud ſimpliciter, aliud ex ſuppoſitione, col. 3 num. 3

Negatio.

Negatio diſtinctionis in quolibet eſt ſingularis, col. 149. num 51
Vide verbum Priuatio.

Numerus.

Numerum, eſſe ens per ſe, & ſpeciem quantitatis oſtenditur, col 896 897. 898
An habeat determinatas proprietates, c. 900. An ſit ſenſibilis per ſe, ibidem.
Quomodo in numero conſiderentur vnitates, col. 902. num 207
Quæ ſit numeri forma, col. 908 n. 121
Illius genus, & differentia, c. 916 & 917
Quomodo aptitudo ad numerandum ſit inuariabilis, col. 920 num 146
Numerus prædicamentalis in ſola quantitate reperitur, col 924 925
Numerus infinitus excluditur à prædicamento, col. 941. & 942

O.

Obiectum.

Obiectum ſcientiæ conſtat duplici ratione, *quæ* & *ſub qua*, col 34. n. 5. & c. 43 n 19. & ſeq.
Obiectum aliquam requirit vnitatem, c. 45. n. 22
Proprietates, & conditiones illius, c. 85
Obiectum adæquatum dialecticæ, c 99 n. 42
Quid importet pro formali, & pro fundamento, ibidem.
An obiectum practicæ ſcientiæ debeat eſſe factiuum col. 107 num 46
Quomodo præcedat ſuam potentiam, c. 148. num. 50

Oppoſitio.

Oppoſitionum genera quot ſint, col. 798 n. 20
Oppoſitio vera an debeat eſſe inter differentia genere, col 1161. n. 23
Quadruplex oppoſitio exponitur, col. 1241.

Oratio.

Oratio an ſit quantitas diſcreta, col. 842
An mentalis & ſcripta ſpectent ad prædicamentum, colu. 927. n. 157
Orationis quantitas in quo ſit collocanda, c 931. n. 153
Explicatur illius eſſentia, col 936. num. 172

Ordinatio.

Quid eſt ordinatio operum rationis, col 94 n. 37
An conueniat eis ſecundum propriam ſubſtantiam, col. 100. num. 42.

P.

Paſſio.

Paſſio an ſit accidens inſeparabile, col. 456. & 457
An ſuſcipiat magis, & minus, col. 479 & 480
Paſſio, & paſsibilis qualitas accidentaliter differunt, col 1178. num. 72
Variæ paſſionis acceptiones, col 1180 num. 77
Quare dicatur paſſio, col. 118 4 num. 86
Vide verbum act. o.

Pars.

Partium poſitio in quantitate quid ſit, col. 814. & 815
Partium integrantium diuerſitas, col 827. n 17. & 18
An omnes partes in compoſito habeant rationem formæ colum 911. num. 128

Pondus.

Pondus an ad quantitatem ſpectet, col. 852. & 853. & ſeq.

Potentia.

Potentiæ per quid diſtinguantur, col 45. num 21
Potentia eſt impoſsibilis cuius actus eſt impoſſibilis, col. 146. num. 47
Potentia, & impotentia in quo differant, & conueniant cum habitu, & diſpoſitione, col 1173 num 67
Potentia, & impotentia ſpecie diſtinguuntur, c. 1175. n. 65

Praxis, Practicus.

An praxis conueniat intellectus operationi, col 64. & 65.
Practicum dupliciter ſumitur, c. 71. nu 11
Practicum, & ſpeculatiuum quot modis pertineat ad habitum, col. 75. num. 16

Prædicabile.

Quot modis conſideretur prædicabile, c 219. n. 117
Prædicabilia ſunt tantum quinque, c 229
Quibus conſtet prædicabile, col. 592. n. 7

Prædicamentum.

Diſcrimen inter prædicabile, prædicatum, & prædicamẽtum, col 233. 234. 235
Prædicamentorum capita, quæ, col. 319. n. 35. 36
Vnde ſumatur diuerſitas prædicamentorum, c. 604. n. 25
Quid ſit prædicamentum, col. 613. & ſeq.
Illius inuentor, col. 614. nu. 7. & 8
De rebus, non de vocibus differunt, c. 615. & 616
Illorum tractatio ad quem pertineat, c. 623. & 624
An ſit realis prædicamenti ordinatio, c. 652. & 653
Partes à prædicamẽto excluduntur, col. 660. & 661. etiam partes homogeneæ, c. 661
Prædicamenta tantum ſunt decem, col. 695. n. 57. & c. 696

Prædicamenta accidentis duplicem conceptum importat, c.795.n.20
Sex vltima prædicamenta aliquid abſolutum dicunt, col. 1236 num 24

Prædicatio.

Prædicatio concreti ſuperioris de inferiori vera eſt, col. 278 num.2
Prædicatio abſtracti de concreto eſt falſa, c. ead. n.4
Prædicationis proprietas in quo cōſiſtat, c 342.n.86
Prædicatio alia accidentalis ab accidenti, alia à prædicamento, c.605.n.28
Prædicatio, annulus eſt aureus, & ſimiles ad quod prædicabile ſpectent, c.606.n 30

Prædicatum.

Prædicati conditiones, c.115.& 116
Illius acceptiones, col.235 n.161

Principium.

Principiorum connexio quid, col. 52.nu.50
An realiter influant in concluſionem, c.104.n.44

Priuatio.

Quomodo cōſiderentur priuatio, & negatio, c.260 n.29
An quod prædicamentum ſpectet, c.273. & 274

Propoſitio.

Propoſitio, per quam enunciatur vnum eſſe aliud, quid ſignificet, col.291 num.28

Proprietas.

Proprietas ſpecifica, & indiuidualis in quo differant, col. 481.num.84

Proprium.

Proprij diuiſio an ſit analoga, c.550.n.7
Proprij acceptiones, c.552.n.11
Proprij definitio exponitur, c.556.n.19
In quo conſiſtat proprium, c.573.n.35
An eadem relatione referatur ad ſpecies, & indiuidua, c. 575 num.40
Proprium an ſit vniuerſale reſpectu ſpeciei, col.579.num. 51.& num.52

Q.

Quale quid.

QVale quid ſignificare ſtat dupliciter, columna 791. num.264

Qualitas.

Qualitatis definitio explicatur, col 1140.1141
Qualitatis genera explicantur, ibid.
Quare definiatur in concreto, c 1146.n 17
Illius proprietates, col.1147 1148
Qualitas eſt verum genus prædicamenti, colum.1157.n.9. & ſeq.
Qualitatis prædicamenti diſpoſitio, columna 1159 num. 45

Quando.

Quando definitio, & variæ illius expoſitiones, colu.1198. num 1. & ſeq.
An diſtinguantur, *Quando*, vel duratio à re durante, colu. 1205.num.16
Illius proprietates, colum 1208.1209

Quantitas.

Quantitas quid ſit, explicatur, c.826.n.16
Quid primo ſit in quantitate, c.829
Illius ſpecies, c.812, & 817.n.9. & 10.
Illius proprietates, col. 817, 818. & col.829 830 & col 843 num 49
Alia molis, alia virtutis, c.826 n.13
Eſſentia quantitatis, col. 832.n.28
Continuæ, & diſcretæ varius diuiſibilitatis modus, c 906 num 1.6
Quantitas diſtinguitur à ſubſtantia, colum 945 num 250 & ſeq.
Quantitas in infinitum eſt diuiſibilis, c.1137.n.351

R.

Relatio.

RElationis fundamentum quotuplex, c.186. n.92
Relatio rationis an petat extrema realia, col.274. 275
Relatio realis ſpeciale conſtituit prędicamentum colum. 966.num.4 & col 972 n.14
Relationum varia genera, c 967.num.6
Illius conditiones, col.969 n.8
Relationes diuinæ in quo differant ab humanis, col 974 & 975
An relationis conceptus ſecundum eſſe *ad* includatur in conceptu ſecundum eſſe *in*.col 973.num.24
Quomodo fiat, vel conſurgat relatio, col.982.nu. 30
Commodius relationis genus per concretum explicatur, col.995 n.49
An debeat eſſe ſimplex. ibidem num 49
Quæ relationes ſpectent ad hoc prædicamentum, c.1008 n.78. & per ſeq.
Relatio ſpecificatur à termino, colum 1012.num.86
Quomodo conſtet genere, & differentia, c. ead. n.87
An relatio filij ad matrem ſit diſtincta ab ea, quam dicit ad patrem, c.1017.n.96
Relationes nō mutuę terminantur ab abſoluto, ſecus vero nō mutuæ, & quomodo referantur in communi, c. 1033.1034 & ſeq.
An diuinæ relationes terminentur ad relatiuum, colum. 1037.n 139
Relatio ſubſiſtens, & inhęrens in quo differant, col.1040. num.141
An relatio B Virginis ad filium ſit mutua, colum.1042. num 147
An conſurgat neceſſario relatio poſito fundamento & termino, c.1044.n.151

Au

An adquiratur noua relatio per generationem noui filij, col.1057 num. 182
Quas conditiones petat, vt ſit realis, col.1059.num. 187
An requirat terminum realem, columna 1063 num. 195. & col 1066 & ſeq.& 1064. num.199
Diſcrimen relationum ſecundum eſſe, & ſecundum dici, col. 1068 num 204.
Relatio mutui ad mobile an habeat terminũ realem: & idem eſt de ſimil. bus relationibus, c 1071. num.211
An fundetur in ſubſtantia, columna 1076 num.222
An poſſit eſſe ſui ipſius fundamentum, c. 1084.num.239. & ſeq. & c.1093
Relationis triplex genus exponitur, col.1091.num.255
Realis eſt diſtinctio inter fundamentum, & relationem, col 1119 num.314 & ſequentibus, & c. 1123 1124
Altero extremo pereunte, quid amittat, co.1123 num. 321. & ſeq.
Relatio diuino poſtulans à quo producatur, c.1126. n.329
An impediri poſſit per diuinam potentiam, c.1128. n.333
An poſſit conſeruari relatio ſine extremis, col.1129.n.335.

Relatiuum.

Relatiuorum proprietates exponuntur, colum. 951 952. 953.954
Vera relatiuorum definitio, colum 956 957. & colu 996. num 55
Relatiua ſunt in duplici differentia, col. 959 num.19
Relatiuum in communi an ad terminum ordinetur, col. 990.n 44 & 45
Relatiua habent rationem referendi, & terminandi, col. 992.num 48
An petant extrema diſtincta, colum 994.nu.51
Relatiuorum genera quæ, col. 1010 num.83
In relatiuis eſt relatio, & fundamentum, col 1024
Relatiua mutua an ſint ſimul natura, & cognitione, col. 1034 num 132
In quo ſit relatiuorum oppoſitio.colum.1037.num.137
An poſſit vnum definiri per alterum, colu. 1045 1046 & ſeq.
Relatiuum ad omnes terminos eiuſdem rationis vna relatione ordinatur, col.1053 num.172.& ſeq.
An ſuſcipiat magis, & minus. columna 1138.num.354

Reſpectus.

An reſpectus relationum tranſcendentalium intra eſſentiam rerum abſolutarum includatur, col 1004 nu.71
Reſpectus tranſcendentales in quos diuidantur, colum. 1007.num 75
Hi poſſunt verſari inter ens, & non ens, c.1063 nu..197

S.

Sanitas

SAnitas an referatur ad qualitatem, columna 1162. num.26

Sciendi modus.

Quomodo contineat materiam, & formam, c.18.n.2
Materia modi ſciendi varia, c.19 n.4.

Scientia.

Quæ conditiones requirantur ad ſcientiam, c.6.n.7
Scientiam ſimul, & modum quærere, explicatur, col.4 num.4.& c.7.num 9
Scientiæ propria acceptio, c.11.n.1
Ad aſſenſum ſcientiæ eliciendum quæ requirantur, colu. 32. num 3
Alia eſt practica, alia ſpeculatiua, c.63 n.1
In quo differant, col 69 n 9
Scientiæ finis proprius, col.70.n.10
Scientiæ ex quo diſtinguantur, c. ead.
Quid ſit proprium ſpeculatiuæ, & practicæ ſcientiæ, colu. 78.num.19
Scientiæ dignitas vnde ſumatur, c 82
An ſit ſcientia tantum de vniuerſalibus, c.116 n 7
Quomodo ſcientia dicatur menſurabilis, c 1106 n.287.
Senſus communis quomodo diſcernat obiecta externorum ſenſuum, c. 204. n. 106

Situs.

Situs acceptiones, c.1213 Illius definitio Ibid.
In quo ſit ratio huius prædicamenti, c 1214 n.5
Illius conſtitutio, & proprietates, c.1218.n.12
Diuerſam habet rationem formalem ab alijs prædicamentis, col 1213 n.2.

Sol.

An Sol, Luna, & ſimilia ſint vniuerſalia, c.225.n 123

Species.

Species quomodo prædicetur de ſecundis intentionibus, generis, differentiæ, &c. c.236 n.162
Speciei Logicæ definitio, ibid. n.6.& col.357
Reſpectus ſubijcibilis, & prædicabilis cui naturæ conueniat, c.367.n.1.& 2. & an ſint diſparati, c 371.n 9
An ſit prior ſpecies ſubijcibilis, quam prædicabilis, colu. 374.num 14
Quæ ſit nobilior, c.ead. n.15.& 16
An conueniant vniuoce, ibid.
An poſſit ſpecies in vno indiuiduo conſeruari, c. 379 380. & c. 384. num 41 (n.40.
An contrahatur ſpecies per differẽtias indiuiduales, ibid.
An ſit ſpecies humana, vel alia, perfectior in vno indiuiduo, quam in alio, c 477 n.73

Subſtantia.

Subſtantiæ partium varia genera, c 658.& 659
Completa, & Incompleta non conueniunt vniuoce, col. 660.num 11
Subſtantiæ definitio exponitur, colum.703. Illius proprietates, col.707
Supremum genus ſubſtantiæ datur, c 719.n.13
Definitio primæ, & ſecundæ ſubſtantiæ, c.756. n.161

Diui-

Diuiſio in primam,& ſecundã ſubſtantiã qualis, col. 754. num.156

Prima ſubſtantia in quo differat ab hypoſtaſi,c.768.n.205

Quæ ſit nobilior,an prima,vel ſecunda ſubſtantia,col.775 num.229

Explicatur, *deſtructis primis ſubſtantijs impoſſibile eſt, &c.* col 782.num.2

Quomodo ſecundæ ſubſtãtiæ ſignificant *quale,quid* c.791. num.264

Quomodo ſubſtantia ſuſcipiat contraria, col.801.num.16 & col.949

Subſtantiæ partes quæ, c.824.num.8. & col 949

Subſtantia non habet propriam extenſionem, c.828 n.20

Succeſſiuum.

Succeſſiuorum vnitas diuerſa,c.936 937

Superficies.

Superficiei definitio, c. 861

Syllaba.

Quæ conſiderentur in ſyllaba,& ſint,col.933.n.167

Ex duplici cap.dicitur breuis,vel longa, c 934. n.168

Syllogiſmus.

Quid ſit ſyllogiſmus in ſingulis ſcientijs, c.29.n,15

An ſyllogiſmi coordinatio ſit aliquid reale,c.98.n.41

T.

Tempus.

Tempus eſt quantum per ſe, & vera ſpecies quantitatis,c.867.n.7 & ſeq.

Quomodo diuidatur in horas, dies,&c.c.868

An ſit vera entitas continua, c.870.n.13

Cur dicatur paſsio motus, ibid.n.14

An ſit diſtinctum à motu,c.872.n 16

Tempus pertinet ad prædicamentum *quãdo*,c.1203.n.1

Totum.

Totum potẽtiale ab actuali in quo differat,c.337.n.74

V.

Vbi.

Vbi quid ſit, col.1209. n.1.& ſeq.

Eſſe quid reale probatur, c. 1211

Variæ illius ſpecies,& proprietates,c. 1212.n.8

Vnitas.

Vnitas triplex in ſcientijs,c.30.n.1

Vnitas obiecti duplex,c.43. num.19

Vnitas ſcientiæ vnde ſumatur,c.50.n.28

Vnitas obiecti ex quibus cõſtet ibid.& col.51.n 29

Vnitas formalis quotuplex, c.136 n.34

Vnitas formalis communis multis nõ datur ante operationem intellectus,c.137.nu.37.& col.143.n.44

Virtualis vnitas quid, c.141. n.41 & ſeq.

Vnitas tranſcendentalis, & vniuerſalis in quo differant, c.194. n.99

Vniuerſale, & vniuerſalitas.

Vniuerſale quotupliciter ſumatur,c.111.n.1.

Reperitur non tantum in Vocibus,ſed in rebus,nõ tamen ſeparatum ab indiuiduis,c.114.n 4

Definitio Ariſt.& an ab ea excludantur æquiuoca,&complexa,c.119.n.12

An ſit nomen concretum,c.184.n.90

Vniuerſalitatis proximum fundamentũ,c 186.& 187

Vniuerſale ſit per comparatiuam notitiam, c.191 n.97

Vniuerſale quomodo differat à prædicabili,c.200 in fine.

Vniuerſalis eſſentia, col.205.n.107

Vniuerſale eſt genus ad omnia prædicabilia,c.213.n 113

An ſit ad illa proximum genus, c.241 & 242

Vniuocum.

Vniuocum quotuplex,c.216.& 217.

Vniuoca quæ,col.630.num.6

Vnum.

Vnum eſſe in altero quot modis cognoſcat intellectus, col.207.& 208

Vnum quod eſt paſſio entis in quo differat ab vno, quod eſt principium quantitatis,c.949. & 950

Vox.

Voces non ſunt propria materia dialecticæ, colum.86. & 87

Quid immediate ſignificent voces,col.114.num.5

Vocis Quantitas,& extenſio,c.935.n.170

FINIS.